RC
CENTRALE
6
ROMA

Rc 611

P. TERENTII

AFRI POETAE

Lepidiſsimi Comœdiæ omnes.

CVM ABSOLVTIS COMMENTARIIS AELII DONATI, GVIDONIS IVVENALIS Cenomani, PETRI MARSI in omnes fabulas, IOANNIS CALPHVRNII Brixienſis in Heautontimorumenon.

ACCEDVNT.

ANTONII GOVEANI EPISTOLA AD GVILLELMVM BELLAIVM Langeum, Taurini Proregem, de caſtigatione harum comœdiarum. Eiuſdem de verſibus Terentianis, necnon De ludis Megalenſibus, ac quædam perpulchræ annotationes.

BARTOLOMAEI LATOMI IN SINGVLAS SCENAS ARGVMENTA, Ordo, & diſtinctio partium fabulæ, Vocum quarundam, & locorum difficilium explicatio, Loci argumentationum & amplificationum principales, Schemata paſſim & ornamenta orationis.

HENRICI LORITI IN CARMINA TERENTII PER OMNES EIVS COMOEDIAS Iudicium. His item addidimus cuiuſq; Scenæ terna Argumenta varijs verbis eadem tamen ſententia deſcripta. Metris in ſuum ordinem rectè reſtitutis, ac varijs lectionibus in margine appoſitis.

VENETIIS,
APVD HIERONYMVM SCOTVM.
M D LXIX.

Rc 611

TERENTII VITA, ET DE TRAGOEDIA, AC COMOEDIA NON PAVCA, EX AELIO DONATO.

PV B. Terentius Afer, Carthagine natus, ſeruiuit Romæ Terentio Lucano Senatori, à quo ob ingenium & formam, non inſtitutus modo liberaliter, ſed & mature manumiſſus eſt. Quidam captum eſſe exiſtimãt. quod fieri nullo modo potuiſſe Feneſtella docet, cũ in fine ſecundi belli Punici, & ante initiũ tertij natus ſit, & mortuus, nec ſi a Nomidis, aut Getulis captus ſit, ad ducẽ. Romanũ peruenire potuiſſet, nullo cõmercio inter Italicos & Afros, niſi poſt deletã Carthaginẽ, cœpto. Hic cũ multis nobilibus familiariter vixit, ſed maxime cũ Scipione Africano, & cũ Lælio. quibus et am corporis gratia conciliatus exiſtimatur, quod & ipſum Feneſtella arguit, cõtendens vtroq; maiorẽ natu fuiſſe, quamuis & Corn. Nepos æquales oẽs fuiſſe tradat, Porcius ſuſpicionẽ de conſuetudine per hæc faciat.

Dum laſciuiam nobilium & fucoſas laudes petit:
Dum Africani voce diuina inhiat auidis auribus;
Dum ad furium ſe cœnitare, & Lælium, pulchrum putat.
Dum ſe amari ab hiſce credit, crebro in Albanum rapi
Ob florem ætatis ſuæ: ipſius ſublatis rebus ad ſummam
Inopiam reductus eſt.
Itaq; è conſpectu oĩum abijt in Græciam in terram vltimam:
Mortuus eſt in Stimphalo Arcadiæ oppido: nihil Publius
Scipio, profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam:
Saltem vt eſſet quo referret obitum domini ſeruulus.

Scripſit comœdias ſex. ex quibus primam Andriam cũ ædilibus daret, iuſſus ante Cæcilio recitare, ad cœnantem cũ veniſſet, dictus eſt, initium quidem fabulæ, quod erat cõtemptiore veſtitu, ſubſellio iuxta lectulum reſidens legiſſe, poſt paucos vero verſus inuitatus vt accumberet, cœnaſſe vna, deinde cetera percurriſſe nõ ſine magna Cæcilij admiratione & hanc autem, & quinq; reliquas æqualiter populo probauit. Quamuis Volcatius de enumerationẽ omnium ita ſcribit. Sumetur Hecyra ſexta ex his fabula.

Eunuchus quidem bis acta eſt, meruitq; precium quãtum nulla antea cuiuſquam comœdia. i. octo milia nummum. propterea ſumma quoq; titulo aſcribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obſcura fama eſt adiutum Terent. in ſcriptis à Lælio & Scipione, quibus eum familiariter vixit. Eandem ipſe auxit, nunquam enim niſi leuiter ſe tutari conatur, vt in prologo Adelphorum.

Nam quod iſti dicunt maleuoli, homines nobiles
Hunc adiutare, aſſidueque vna ſcribere.
Quod illi maledictum vehemens exiſtimant,
Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet,
Qui vobis vniuerſis, & populo placent;
Quorum opera, in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſq; tempore vſus eſt ſine ſuperbia.

Videtur autem ſe leuius defendiſſe, quia ſciebat Lælio & Scipioni non ingratam eſſe hanc opinionem, quæ tamen magis & vſq; ad poſteriora tempora valuit.

Q. Memmio in orõne pro ſe ait, P. Africanus, qui à Terentio perſonam mutatus, quæ domi luſerat ipſe, nõe illius in ſcenã detulit. Nepos auctore certo comperiſſe ſe ait, C. Lælium quondã in Puteolano calend. Martijs admonitũ ab vxore, ipſis vt diſcumberet, petijſſe ab ea ne interpellaretur ſerius tandẽ ingreſſum triclinium dixiſſe, nõ ſæpe in ſcribendo magis ſucceſſiſſe ſibi, deinde rogatũ vt ſcripta illa proferret, pronunciaſſe verſus qui ſunt in Heau.

Satis pol proterue me Syri promiſſa huc induxerunt.

Santra Terentium exiſtimat, ſi modo in ſcribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio vti potuiſſe, qui tunc adoleſcentuli fuere, quàm Sulpicio Gallo homine docto, & qui conſularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum, vel Q. Fabio Labeone, & M. Popilio, conſulari vtroque, ac Poeta. Ideo ipſum nõ iuuenes deſignaſſe, qui ſe adiuuiſſe dicerentur, ſed viros, quorũ operam, & in bello, & in otio, & in negotio populus ſit expertus. Poſt editas comœdias nondum quintum atque trigeſimum agreſſus annum cauſa euitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro ſuis edere, ſeu percipiendi Græcorum inſtituta moresque, quos perinde exprimeret in ſcriptis, egreſſus vrbem eſt, neq; amplius redijt. de morte eius Vulcatius, tradit.

Sed vt Afer ſex populo edidit comœdias,
Iter hinc in Aſiam fecit; nauium cum ſemel.
Conſcendit, viſus nunquam eſt. ſic vita vacat.

Q. Conſentius redeuntem è Græcia perijſſe in mari dicit cũ centum & octo fabulis conuerſis à Menandro. Cæteri mortuum eſſe in Arcadiæ Stimphalo, ſiue Leucadia tradũt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fuluio nobiliore Coſſ. morbo implicitum acri dolore ac tædio amiſſarum ſarcinarum, quas in naui præmiſerat, ac ſimul fabularũ quas nouas fecerat. Fuiſſe dicitur mediocri ſtatura, gracili corpore, colore fuſco. Reliquit filiam, quæ equiti R. nupſit. Item hortulos xx. iugerum via Appia ad Martis villam, quo magis miror Porcium ſcribere, nihil Publius

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitia,
Saltem vt eſſet, quò referret obitum domini ſeruulus.

Hunc Afranius quidẽ omnibus comicis præfert, ſcribens in compitalibus, Terentio non ſimilem dices quempiam.

Volcatius autem non ſolum Næuio, & Plauto, & Cæcilio, ſed Licinio quoq; poſtponit. Cicero in Limone hactenus laudat,

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone Terenti
Conuerſum, expreſſumque latina voce Menandrum
In medio populi ſedatis vocibus effers,
Quidquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

Item C. Cæſar.

Tu quoque tu in ſummis, ò dimiate Menander,
Poneris & merito, puri ſermonis amator,
Lenibus atque vtinam ſcriptis adiuncta foret vis
Comica, vt æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neq; in hac deſpectus parte iaceres,
Vnum hoc maceror, & doleo tibi deeſſe Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus. Nam duos Terentios poetas fuiſſe ſcribit Meſius, quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo, alter Libertinus Terentius Afer patria, de quo nũc loquimur, Scipionis fabulas edidiſſe Terentium Valgius in Actæone ait,

Hæ quæ vocantur fabulæ, cuius ſunt?
Non has qui iura populis recenſentibus dabat,
Honore ſummo affectus fecit fabulas?

Duæ ab Apollodoro tranſlatæ eſſe dñr comico, Phormio, & Hecyra, quatuor reliquæ à Menandro, ex quibus magno ſucceſſu, & precio ſtetit Eunuchus fabula, Hecyra ſæpe excluſa, vix acta eſt.

De Tragœdia, & Comœdia.

INitium Tragœdiæ & Comœdiæ à rebus diuinis eſt inchoatũ, quibus pro fructibus vota ſoluentes operabantur antiqui. Nã incenſis iã altaribus, & admoto hirco, id genus carminis quod ſacer chorus reddebat Libero, patri tragœdia dicebat, vel ἀπὸ τοῦ τράγου, hoc eſt ab hirco hoſte vinearum, & à cantilena. eius ipſius rei apud Virgilium plena ſit mentio. vel quod hirco donabatur eius carminis poeta, vel quod vter eius muſti plenus ſolenne præmiũ cantoribus fuerat, vel quòd ora ſua fæcibus pertinebant ſcenici ante vſum perſonarũ ab Aeſchilo repertũ. Faces. n. dñr Græce τρύγες. Et his quidem cauſis Tragœdiæ nomen eſt inuentũ. At vero nondum coactis in vrbem Athenienſibus, cũ Apollini Nomin. i. paſtorũ vicinorumq; præſidi deo, cõſtructis aris in honorum diuinæ rei circũ Atticæ vicos, villas, pagos, & cõpita feſtũ carmen ſolenniter cãtarent, orta eſt Comœdia, ἀπὸ τοῦ κωμάζειν καὶ ᾄδειν, quod eſt

comeſſatum ire cantantes,quod à poetis ſolenni dic,vel amatorie laſciuientibus choris comicis non abſurdum eſt. Itaq; vt retum, ita etiam temporum ipſorũ,cœpto ordine Tragœdia primo prolata eſſe cognoſcitur. Nam vt ab incultis, & feris motibus paulatim peruentum eſt ad manſuetudinem, vrbesque ſunt conditæ,& vita mitior atque otioſior proceſſit, ita res tragicæ longe ante cõmicas inuentæ. Quamuis autem retro priſca voluentibus reperiatur Theſpis Tragœdiæ primus inuentor,& Comœdiæ veteris pater Eupolis cum Cratino, Ariſtophaneque eſſe dicatur. Hom. tamen,qui ferè omnis Poetice largiſſimus fons eſt, etiam his carminibus exempla præbuit,velut quadã ſuorum operum lege præſcripſit,qui Iliadem inſtar Tragœdiæ,Odyſſeam ad imaginẽ Comœdiæ feciſſe monſtratur. Nam poſt illius tale, tantumq; documentum, ab ingenioſiſſimis imitatoribus & digeſta ſunt in ordinem,& diuiſa ea, quæ etiam tum temere ſcribantur adhuc impolita,atque in ipſis rudimentis haudquaquam vt poſtea facta ſunt, decora atque leuia. At nos ea quæ proprie de Tragœdia dicenda ſunt,titulo propoſiti operis inſtãtes, in alia tempora differamus, & de his fabulis iam loquamur quas Terẽtius imitatus eſt. Poſtquam demonſtrandæ originis cauſa de vtriuſq; generis initio diximus,quod neceſſe eſt iam dicemus. Comœdia ferè vetus,vt ipſa quoq; olim Tragœdia, ſimplex carmen (quemadmodum iam diximus) fuit, ꝙ chorus circa aras fumantes nunc ſpatiatus, nunc reuoluens gyros,cum tibicine concinebat. Sed primo vna perſona ſubſtituta eſt cantoribus,quæ reſpondens alternis choro, locupletauit variauitq; rem muſicam. tum altera,tum tertia & ad poſtremum creſcente numero, per auctores diuerſos, perſonæ, pallæ,cothurni, ſocci, & ceteri ornatus atq; inſignia ſcenicorum reperta,& ad hoc vnicuiq; ſuus habitus.& ad vltimum qui primarũ partium,qui ſecundarum,& tertiarum,qui quartarum, atq; quintarũ actores eſſent, diſtributa & diuiſa quinquepartito tota eſt fabula. quæ tamen in ipſis ortus ſui velut quibuſdam incunabilis, & vix dum incipiens,κωμῳδία ἐπώνυμος καὶ ἀρχαία dicta eſt,ἀρχαία iccirco quia eſt de nobis parum cognitis vitijs,ἐπώνυμος autem, quia ineſt in ea velut hiſtorica fides veræ narrationis, & denominatio omnium,de quibus libere deſcribebatur. Etenim per priſcos poetas,non vt nunc, penitus ficta argumenta, ſed res geſtæ à ciuibus palam cum eorũ ſæpe geſſerãt nomine decantabantur. ideo ipſa ſuo tempore moribus multum profuit ciuitatis, cũ vnuſquiſq; caueret,culpa ne ſpectaculo ceteris eſſet, & domeſtico probro. Sed cum poetæ abuti licentius ſtylo, & paſſim lædere ex libidine cœpiſſet plures bonos, ne quiſquam in alterũ carmen infame proponeret,lege lata,ſiluere. Et hinc deinde aliud genus fabulæ.i.ſatyra ſumpſit exordium. quæ à ſatyris, quos illotos ſemper ac petulantes deos ſcimus eſſe, vocitata eſt. etſi aliunde nomen traxiſſe praue putant alij. Hæc,quæ Satyra dicitur, eiuſmodi fuit,vt in ea quamuis duro & veluti agreſti modo, de vitijs ciuium tamen ſine vllo proprij nominis titulo carmen eſſe. Quod item genus comœdiæ multis obfuit Poetis, cum in ſuſpicionem potentibus ciuibus veniſſent illorũ facta deſcripſiſſe in peius, ac deformaſſe genus ſtylo carminis. quod primo Lucilius nouo conſcripſit modo,vt Poeſim inde faceret,id eſt vnius carminis plures libros. Hoc igitur, quo ſupra diximus modo, coacti omittere ſatyram, aliud genus carminis τὴν νέαν κωμῳδίαν,hoc eſt nouã comœdiam reperere poetæ,quæ argumento communi magis, & generaliter ad omnes homines,qui mediocribus fortunis agũt,pertineret,& minus amaritudinis ſpectatoribus,& eadem opera multum delectationis afferret,concinna argumento,cõſuetudine congrua,vtilis ſententijs,grata ſalibus,apto metro. Vt igitur ſuperiores illæ ſuis quæq; celebrantur auctoribus,ita hæc νέα κωμῳδία cum multorum antea, tum præcipue Menandri Terentij eſt, de quæ cũ multa dicenda ſint,ſat erit tamen velut admonendi lectoris cauſa, quod de arte comicam veterũ cartis continetur,exponere. Comœdia vetus vt ab initio chorus fuit, paulatimq; perſonarum numero in quinq; actus proceſſit,ita paulatim velut attrito atq; extenuato choro ad nouam comœdiã ſic peruenit,vt in ea nõ modo inducatur chorus. ſed ne locus quidem vllus iam relinquatur choro. Nam poſtquam otioſo tempore faſtidioſior ſpectator effectus,tunc cum ad cantores ab actoribus fabula tranſibat,conſurgere & abire cœpiſſet,admonuit poetas primo quidem choros prætermittere,locum eis relinquentes, vt Menander fecit,hac de cauſa,non vt alij exiſtimant,alia. Poſtremo ne locum quidem reliquerunt,quod Latini fecerunt Comici. vnde apud illos dirimere actus quinq; partitos difficile eſt. Tum etiam Græci prologos non habent more noſtrorũ quos Latini habẽt. Deinde θεοὺς ἀπὸ μηχανῆς, id eſt deos argumentis narrandis machinatos ceteri Latini inſtar Græcorum habent: Terentius non habet. Ad hoc προτατικὰ πρόσωπα, id eſt perſonas extra argumentũ accerſitas non facile ceteri habent, quibus Terentius ſæpe vtitur, vt per harum inductiones facile pateat argumentum. Veteres etſi ipſi quoque in metris negligentius egerunt iambici verſus, dumtaxat in ſecundo & quarto loco tamen à Terentio vinciuntur reſolutione huius metri,quàm ſum poteſt, comminuti ad imaginem proſæ orationis. Tum perſonarum leges circa habitum, ætatem, officium, partes agendi nemo diligentius Terentio cuſtodiuit. Quinetiam ſolus auſus eſt cum in fictis argumentis fidem veritatis aſſequeretur, etiam contra præſcripta comica meretrices interdum non malas introducere, quibus tamen, cur bonæ ſint, & voluptas per ipſum & cauſa non deſit. Hæc cũ artificioſiſſima Terentius fecerit, tum illud eſt admirandum, quòd & morem retinuit vt Comœdiam ſcriberet, & temperauit affectum, ne in Tragœdiam tranſiliret, quod cum alijs rebus minime obtentũ & à Plauto,& ab Afranio, & Actio & multis ferè magnis Comicis inuenimus. Illud quoq; inter Terẽtianas virtutes mirabile quòd eius fabulæ eo ſunt temperamento,vt neq; extumeſcant ad tragicam celſitudinem, neq; abijciantur ab hiſtrionicam. Adde quod nihil abſtruſum ab eo ponitur,aut quod ab hiſtoricis requirendũ ſit, quod ſæpius Plautus facit, & eo eſt obſcurior in pluribus locis. Adde quod argumenti ac ſtyli ita attente meminit eſt,vt nuſquam non cauerit,aut curauerit ea,quæ obeſſe potuerunt,tum quòd media primis, atq; poſtremis ita nexuit, vt nihil additum alteri, ſed aptum ex ſe totum,& vno corpore videatur eſſe compoſitum. Illud quoq; mirabile in eo,primo,quòd non ita miſcet perſonas quatuor,vt obſcura ſit earum diſtinctio. Et item quòd nihil ad populum facit actorem velut ex Tragœdia loqui. quod vitium Plauti frequentiſſimum eſt. Illud etiam inter cetera eius laude dignum videtur, ꝙ locupletiora argumento ex duplicibus negotijs delegerit ad ſcribendum. nam excepta Hecyra in qua ſcribit Pamphili amorem, ceteræ quinq; binos adoleſcentulos habent. Illud vero tenendũ eſt, poſt νέαν κωμῳδίαν Latinos multa fabularum genera protuliſſe,vt Togatas, à ſcenicis atque argumentis Latinis, Prætextatas ab dignitate perſonarum,& Latina hiſtoria. Attellanas à ciuitate Campaniæ vbi actitatæ ſunt plurimæ. Rhyntonicas,ab actoris nomine, Tabernarias, ab humilitate argumenti & ſtyli. Mimos,ab diuturna imitatione vilium rerum, & leuium perſonarũ. Inter Tragœdiam autem & Comœdiam cum multa, tum in primis hoc diſtat,quòd in Comœdia mediocres fortunæ hominum, parui impetus, periculaque,lætique ſunt exitus actionum, At in Tragœdia, omnia contraria, ingentes perſonæ, magni, timores exitus funeſti habentur. Et illic turbulentia prima, tranquilla vltima: In Tragœdia contrario ordine res aguntur. Tum quòd in Tragœdia fugienda vita,in Comœdia,capeſſenda exprimitur. Poſtremo, quòd omnis Comœdia de fictis eſt argumentis: Tragœdia ſæpe ab hiſtorica fide petitur. Latinę fabulæ primo à Liuio Andronico ſcriptæ ſunt ad cuncta res, cum etiam tum recentiua idem & Poeta & actor fabularum ſuarum fuiſſet. Comœdiæ aũt, motoriæ ſunt,aut ſtatariæ,aut mixtæ,motoriæ,turbulenta,ſtatariæ quietiores,mixtæ,ex vtroq; actu conſiſtentes. Comœdia,per quatuor partes diuiditur Prologum Protaſin,Epitaſin,Cataſtrophen. Prologus,eſt velut præfatio quædam fabulæ, in quo ſolo licet præter argumentum aliquid ad populum,vel ex Poetæ,vel ex ipſius fabulæ,vel ex actoris commodo,loqui. Protaſis,primus eſt actus,initium drammatis. Epitaſis, incrementum, proceſſuſque turbarũ ac totius,vt ita dixerim, nodus erroris. Cataſtrophe,conuerſio rerum eſt ad iucundos exitus,patefacta cunctis cognitione geſtorum. Comœdia, eſt fabula diuerſa inſtituta continens affectumq; ciuilium ac priuatarum rerum, qua diſcitur quid ſit in vita vtile, quid contra euitandum. Hanc Græci ſic definiere. κωμῳδία ἐστὶν ἰδιωτικῶν, καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀκίνδυνος περιοχή. Comœdiam eſſe Cicero ait,imitationem vitæ, ſpeculum conſuetudinis,imaginem veritatis. Comœdiæ autem à more antiquo dictæ,quia in vicis huiuſmodi carmina initio agebantur apud Græcos vt in Italia cõpitalitijs ludicris admixto pronunciationis modulo,quo dum actus cõmutantur,populos detinebatur. Aut ἀπὸ τῶν κωμῶν,hoc eſt ab actu vitæ hominum,qui in vicis habitabant ob mediocritatem fortunarũ,non in aulis regijs, vt ſunt perſonę Tragicæ. Comœdia vero,quia poema ſub imitatione vitæ atque ſimilitudine compoſitum eſt, in geſtu pronunciatione conſiſtit. Comœdiam apud Græcos dubiũ eſt quis inuenerit primus, apud Latinos certum eſt Comœdiam, & Tragœdiam Togatam primo Liuius Andronicus reperit, aitq; Comœdiam eſſe quotidianæ vitæ ſpeculum, nec iniuria. nam vt intenti ſpeculo veritatis lineamenta facile per imagines colligimus,ita lectione comœdię imitationem vitæ,conſuetudiniſq; nõ ægerrime animaduertimus. Huius aũt originis ratio ab exteris ciuitatibus, moribuſq; peruenit, Athenienſes nanque Atticam cuſtodientes elegantiam,cum vellent male viuentes notare, in vicos & compita ex omnibus locis læti,alacreſq; veniebant,ibiq; cum nominibus ſingulorum vitam publicabat,

publicabat, vnde nomen compoſitũ vt Comœdia vocaretur. hæc autem carmina in pratis primũ mollibus agebantur, nec deerant præmia, quibus ad ſcribendum doctorũ prouocarẽtur ingenia, ſed & actoribus munera offerebãtur, quo libentius iucundo vocis flexu ad dulcedinem commendationis torrentur. Caper nanq; pro dono his dabatur, quia vitibus noxium animal habebatur, à quo etiam Tragœdiæ nomen exortũ eſt. Nonnulli autem ex amurca olei fece, quæ eſt humor aquatilis, Tragœdiam dici, vocariq; maluerunt. Qui ludi cum per artifices in honorem Liberi patris agerentur, etiam ipſi Comœdiarũ Tragœdiarumq; ſcriptores huius dei velut patris, numen colere venerariq; cœperunt. cuius rei probabilis ratio extitit. ita n. carmina inchoata proferebantur, vt per ea laudes eius, & facta glorioſa celebrari, proferriq; cõſtaret. tum paulatim fama huius artis increbuit. Theſpis aũt primus hæc in ſcripta in omniũ notitiã protulit. Poſtea Aeſchylus ſecutũ exemplũ, publicauit. de quibus ita Horatius in arte Poetica loquitur.

Ignotum tragicæ genus inueniſſe camœnæ
Dicitur plauſtris vexiſſe poemata Theſpis,
Quæ canerent agerentq́; peruncti fecibus ora.
Poſt hunc perſonæ, pallæq; repertor honeſtæ
Aeſchilus, & modicis inſtrauit pulpita tignis,
Et docuit magnumq; loqui, nitique cothurno.
Succeſſit vetus his Comœdia non ſine multa
Laude, ſed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi, lex eſt accepta, chorusque
Turpiter obticuit ſublato iure nocendi.
Nihil intentatum noſtri liquere Poetæ.
Nec minimum meruere decus veſtigia Græca
Auſi deſerere, & celebrare domeſtica facta,
Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.

Fabula generale nomẽ eſt eius duæ primæ partes ſunt, Tragœdia, & Comœdia. Si latina argumentatio ſit, prætextata dicitur. Comœdia aũt multas ſpecies habet, aut. n. palliata eſt, aut togata, aut tabernaria, aut attellana, aut mimus, aut rhyntonica, aut planipedia. Planipedia aũt dicta ob humilitatem argumẽti eius, ac vilitatem actorũ, qui non cothurno aut ſocco vtuntur in ſcena, aut pulpito, ſed plano pede, vel ideo q; non ea negotia continet, quæ perſonarũ in turribus, aut in cœnaculis habitantiũ ſunt, ſed in plano & humili loco. Perſonati primi egiſſe dicũtur Comœdiã Cincius & Faliſcus: Tragœdiam Minutius & Prothonius. Omnium aũt Comœdiarũ ſcripta ex quatuor rebus omnibus ſumantur, nomine, loco, facto euentu. Nomine, vt Phormio, Hecyra, Gurgulio, Epidicus. Loco, vt Andria, Leucadia, Brundiſina. Facto, vt Eunuchus, Aſinaria, Captiui. Euentu, Commorientes, Adelphi, Heautontimorumenos. Comœdiarũ formæ ſunt tres, Palliatæ, Græcum habitum ferentes, quas nonnulli tabernarias vocant, Togatæ, iuxta formam perſonarum, habitum togarum deſiderantes, Attellanæ, ſalibus & iocis compoſitæ, quæ in ſe non habent niſi vetuſtam elegantiã. Comœdiam aũt in diuiduntur in quatuor partes, Prologum, Protaſin, Epitaſin, Cataſtrophen. Prologum eſt prima dictio, à Græcis dicta πρόλογος, i. antecedens veram fabulæ cõpoſitionem elocutio. Eius ſpecies quatuor ſunt, συστατικός, commendatitius, quo fabula vel Poeta commendantur, ἐπιτιμητικός, relatiuus, quo aut aduerſario maledicta, aut gratiæ populo referuntur, ὑποθετικός, argumentatiuus, fabulæ argumentum exponens, μικτός, mixtus, omnia hæc in ſe continens: Inter Prologum & Prologium quidam hoc intereſſe voluerint, quia Prologus eſt vbi Poeta excuſatur, aut fabula commendatur. Prologiũ aũt eſt, cũ de argumento dicitur. Protaſis eſt primus actus fabulæ, quo pars argumenti explicatur, pars reticetur ad populi expectationem tenendam. Epitaſis inuolutio argumenti, cuius elegantia connectitur. Cataſtrophe, explicatio fabulæ, per quã euentus eius approbatur. In pleriſq; fabulis ipſarũ nomina priora ponebantur, q Poetarum, in nonnullis poetarum, q̃ fabularum: cuius moris diuerſitatem antiquitas probat. Nam cum primum aliqui fabulas ederent, ipſarũ nomina pronunciabantur ante, q Poetæ pronunciaretur, ne aliqua inuidia à ſcribẽdo deterreri poſſent. Cum aũt per editionem multarũ Poetæ iam eſſet auctoritas acquiſita, rurſus priora Poetarũ nomina proferebantur, vt per ipſorum vocabula fabulis attentio acquireretur. Actas diuerſis ludis manifeſtũ eſt inſcribi. Nam ludorum quatuor ſunt ſpecies, quos Curules Aediles munere publico curant. Megalenſes, magnis dijs conſecrati, quos Græci μεγάλους θεοὺς appellant: Funebres, ad retinendum populum inſtituti, dum pompa funeris decreta in honorem patricij viri plene inſtruitur. Plebeij qui pro ſalute plebis eduntur. Apollinares, Apollini conſecrati. In ſcena duæ aræ poni ſolebant, dextra Liberi, ſiniſtra eius dei cui ludi fiebant, vnde Terentius in Andria ait.

Ex hara hac ſume verbenas.

Hinc Vlyſſem palliatum ſemper inducunt, ſiue q aliqñ inſaniam ſimulauit, quo tempore tectum ſe eſſe voluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire ſeu ob ſingularem ſapientiam, qua tectus inuitusq; plurimum ſocijs profuit. Huius. n. virtutis erat, animi ſemper decipientis ingenium Nonnulli Ithacæ incolas, ſicut Locros palliatos fuiſſe commemorant. Achillis, & Neoptolemi perſonæ diademata habent, quamuis regalia ſceptra nunquã tenuerint, cuius argumenti probatio talis inducitur, quod nunquam cũ reliqua Græciæ iuuẽtute ad gerenda cũ Troianis bella, ſacramenta coniurationis inierunt, nec vnquam ſub Agamemnonis imperio fuerunt. Comicis ſenibus candidus veſtitus inducitur, quod is antiquiſſimus fuiſſe memoratur. Adoleſcentibus diſcolor attribuitur. Serui comici amictu exiguo conteguntur, paupertatis antiquæ gratia, vel quo expeditiores agant. Paraſiti cũ intortis pallijs veniũt. Læto, veſtitus candidus, ærumnoſo, obſoletus, purpureus, diuiti, pauperi, phœniceus datur, militi, chlamys purpurea, puellæ habitus peregrinus inducitur. Leno pallio varij coloris vtitur. Meretrici ob auaritiam luteum datur. Syrmata dicta ſunt ab eo, quod trahuntur, quæ res ab ſcenica luxuria inſtituta eſt. Eadẽ in luctuoſis perſonis incuriam ſui per negligentiam ſignãt. Aulæa quoq; in ſcena in tecta ſternũtur, quod pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam vſq; perlatus, pro quibus ſiparia ætas poſterior accepit. Eſt aũt mimicum velum, quod populo obſiſtit, dum fabularũ actus commutantur. Diuerbia hiſtriones pronunciabãt. Cantica vero temperabantur modis nõ à Poeta, ſed à perito artis muſicæ factis. Neque. n. oĩa iiſdem modis in vno cantico agebantur, ſed ſæpe mutatis. vt ſignificant qui tres numeros in Comœdijs ponunt, qui tres cõtinẽt mutatos modos cantici illius. Qui huiuſmodi modos faciebãt, nomen in principio fabulæ & ſcriptoris, & actoris ſuperponebãt. Huiuſmodi adeo carmina ad tibias fiebãt, vt his auditis, multi ex populo ante diſcerent quã fabulam acturi ſcenici eſſent q̃ omnino ſpectatoribus ipſi antecedens titulus pronunciaretur. Agebantur aũt tibijs paribus, aut imparibus, & dextris aut ſiniſtris. Dextræ aũt tibiæ ſua grauitate ſeriam Comœdiæ dictionem pronunciabant. Siniſtræ & ſerranæ acuminis leuitate iocũ in Comœdię oſtendebãt. Vbi aũt dextra, & ſiniſtra acta fabula inſcribebatur, mixtim ioci & grauitates denunciabantur.

VOLCATII SEDIGITI DE Comicis latini iambi.

MVLTOS incertos certare hanc rẽ vidimus,
Palmam poetæ comico cui deferant.
Eum, me iudice, errorem diſſoluam tibi,
Vt contra ſi quis ſentiat, nihil ſentiat.
Cæcilio palmam ſtatuo de comico.
Plautus ſecundus facile exuperat cæteros.
Dein Næuius qui feruet, precio in tertio eſt.
Si quid quarto detur, dabitur Licinio.
Poſt inſequi Licinium facio Attilium.
In ſexto conſequitur hos Terentius.
Turpilius ſeptimum, Trabea octauum obtinet.
Nono loco eſſe facile facio Luſcium.
Decimum addo antiquitatis cauſa Ennium.

IVDICIVM DE COMPARAtione Terentij, & Plauti.

GRAECOS poetas comicos mitto libens:
De Latinis quid ſentiam iam iam eloquar.
Plautũ Terentio qui obſtinate præferunt,
Grauiter mihi videntur errare. Siquidem
Nemo negat Plauto ſermonis Latij
Proprietatem ſupremam. Sed nec ea deeſt
Terentio, vel maior. Atque præterea
Seruile Plauti ingenium & plebeium nimis
Terentius liberali ſtylo, & extra ſales
Vulgares poſito non vulgariter ſuperat.
In hoc, Latinæ muſæ, parcite Sedigito,
Qui principi Latinæ comœdiæ abſtulit
Meritam hercle laudem, ſi comico cuiquam alij.

CASTIGATIONES IN ALIquot loca Terentij ex dialogo quodam PETRI BEMBI hominis doctiſs. & eloquentiſs.

Ordeam falſo. Argumenta ſingularum fabularum ſunt illa quidem C. Sulpitij Apollinaris, eius quẽ ſępe citat Gellius docti & eruditi viri, qui & pertinacẽ Imperatorem Latinas literas docuit.

act.1.ſ.4. Myſis. M. quid eſt? hem Pãphile opportune mihi te offers. P. quid eſt?

Hũc verſum omni lepore denudatum ſic elegãtia veſtiendũ exiſtimet Bembus.

Myſis. M. quid eſt? hem Pamphile opportune te mihi offers. P. quid eſt?

Ne iſtas multis tuam inueniri gaudeo.

Accuratius Bembus hunc locum expendit, ſic enim legendum citans teſtes Grammaticorum obſeruationes, cenſet.

act.5.ſ.4. Ne iſtam tuam multimodis inueniri gaudeo,

Venuſta nimirũ & antiqua cõpoſitione per detractionẽ ſ literæ,

EX EVNVCHO.

In prologo. Si quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis,

Hunc verſum paulo aliter adducit Bembus,

Si quiſquam eſt, qui placere ſtudeat bonis

Quamplurimis,

Non.n.ſe ad carmen multũ pertinere arbitratus eſt, & alioquin ab imitatore quopiam adſcriptũ videri poteſt. Quòd Saluſtius hiſtoriam ſic exorſus eſt: Omnes homines qui ſe præſtare ſtudent,

Exiſtimat eſſe ſic exiſtimet, ſciat,

Ibidem. Reſponſum non dictum eſſe, quale ſit. prius,

Et hos aliter legendos monet Bembus

Exiſtimauit eſſe, ſic exiſtimet

Reſponſum non dictum. Quia læſit prior.

act.2.ſ.2. Opus faciam, vt defatiget vſque, ingratus, vt dormiam.

Hoc ita Bembus,

P. Opus faciam, vt defatiget vſque, ingratis vt dormiam.

Lepidius enim multo eſt, ſi per aduerbium elocutio fiat. Et videtur hoc quoq; Donatum non latuiſſe cum ingratis non vltro ſignificare docet. Frequens hoc aduerbiũ apud Plautum, pro non ex animi ſententia.

act.2.ſ.2. Viden' otium & cibus quid faciat alienus?

Ille in hunc modum?

Viden' oſſum & cibus quid faciat alienus?

Nam oſſum pro os poſitum adſeris, Quid enim quiſpiam aliter eſſequi poſſet, preſertim ex hoc hominum genere, qui lingua tantum aluetur.

P. Ita faciam. T. quidquid aliud volui dicere.

Hem curate iſtam diligenter virginem.

act.5.ſ.3. Ad hunc modum Bembus.

P. Ita faciam. T. quid, quid aliud volui dicere?

Ehem: Curate iſtam diligenter virginem.

Hic Thais Ancillas ſuas propere alloquitur, mandas ea quæ curari velit, ſic Quid, Quid aliud volui dicere? Ehem curare, &c. Quaſi poeta ſuſpenſam Thaidem oſtẽderet ſecũ ipſam quærere, quidnã illud eſſet, quod mandare ancillas in animo habuerat ſuo, neq; reminiſcebatur, Itaq; ait, Quid aliud? Quo itẽ ſenſu Cic. ſæpius.

act.3.ſ.9. Omnem oſtendere, cui tam ſubito tot cõgruerint commoda.

Bembus mutata litera ſic legit,

Omnem oſtendere, qui tam ſubito tot congruerint cõmoda.

Vbi vetuſto more à quis nominandi caſu dandus caſus,

EX ADELPHIS,

act.1.ſ.2. D. Tuo' conſulis quidquam? M. ah, ſi pergis abiero

Sed quanto rectius & elegantius Bembus,

Tue' conſilijs quidquam? &c. Hæc enim efficax repetitio majorem vim addit orationi.

act.2.ſ.3. S. Egon' debacchatus ſum in te, aut tu in me?

At s. omitte iſta, atque ad rem redi.

At ſic ille.

S. Egon' debacchatus autem? an tu in me? At s. mitte iſthæc atque ad rem dedi.

Fratrem homini neminem eſſe primarum artium magis principem.

Bembus mutato caſu longe rectius:

Fratrem homini nemini eſſe primarum artiũ magis principem.

Obſecro mea nutrix, quid nunc fiet? quid fiet rogas? rectè. act.3.ſ.1.

Bembus rectius putarit ſi ad ſecundum verſum rectè pertineret hoc modo:

Obſecro mea nutrix quid nunc fiet? C. Quid fiet rogas? Rectè ædepol ſpero, &c.

Niſi me in illo crediſſe eſſe hominum numero qui ita putãt act.4.ſ.3.

Sibi fieri iniuriam, vltro, ſi quam fecere ipſi expoſtulant.

Ea ſic ad priſtinam integritatem Bembus reſtituenda putauit.

Niſi ſi me in illo credidiſti eſſe hominum numero, qui ita putant

Sibi fieri iniuriam, vltro ſi quam fecere ipſi expoſtules,

Et vltro accuſant.

EX HECYRA.

Plus potis illa abſtinere vt potuit.

Sed deum immortalem quanto rectius & melius Bembus: act.1.ſ.2.

Plus potius (deinde diſtinguit) tum ſeſe illa abſtinere vt potuerit. Hæc enim circunſtantia mirum in modum admirationem puellæ iuuat.

Horum ad hos redibas lege hereditas. Ibidem.

Verum Bembus paulo aliter qui videbat vna mutilatum eſſe verſum ſyllaba:

Horunc ea ad nos redibas lege hereditas.

Horunc pro eo quod eſt horum antique, c, interiecta nec ſeret collidio.

Sibi vero hanc laudem reliquit, vicit dum vixit, bene. act.3.ſ.3.

Noſter autem in pluralem numerum commutando ſi habet;

Si vero hanc laudem relinquunt, vixit, dum vixit, bene

Fors fiat pol. ſ Bembus habet fuat, ab eo deductum verbo perantiquo quod eſt Fuo, valetq; idem quod ſum, quo etiam eſt Virg. vſus. act.4.ſ.3.

Tros Rutulus'ue fuat. pro ſit.

Remiſſam opus ſit vobis an reductum domum. act.4.ſ.4.

Vxor quid faciat in mana non eſt mea.

Neutra in re vobis difficultas à me erit.

Sed quid faciemus puero?

Ex his primo verſum inuerſo ordine ſic legit,

Remiſſam opus ſit vobis, reductam ad domũ. In poſtremum,

Quid faciemus puero? ſic ſcribit, Quid faciemus puero. Quo in loco animaduerti hunc dicendi, ſiue morem, ſiue figuram.

(Quid faciemus puero?

Qua etiam in alijs fabulis ſæpe vſus eſt,

Quid hic faciet ſua?

Quid te futurum cenſes?) vſurpauiſſe Ciceronem percupide

Quid me fiet?

Quid pecunia fiet?

Quid hoc nomine facias?

Quid factum eſt Stratone & Nicoſtrato.

EX PHORMIONE.

Eho tu ſobrinum tuum non noras. D. enecas.

Dic nomen. P. nomen? maxume. D. quid nunc taces? act.2.ſ.3.

Aliter & magis vetuſte Bembus.

Eo tu conſobrinum tuum non noras. D. enicas.

Dic nomen. P. nomen? maxume. D. quid nunc tacis?

Vbi enicas, pro enecas, tacis, pro taces poſitum vetuſto more,

Sic in eadem comœdia.

Ea quæ prębit, poſitum eſt in tertia coniugatione, pro præbet.

Ne me iſtoc nomine appella ſis.

Bembus in hunc modum.

Ne me iſthoc nomine appellaſſis.

Quem ſemper te eſſe dictitaſti? C. eſt. S. quid? act.5.ſ.2.

Idem cautius animaduertendo ſententiam,

Quem ſemper te eſſe dictitaſti? C. ſt. S. quid? &c. Ibidem

St. Silentia eſt illa quidem nota, ſt, vt ea quaſi nutu & ſigno potius, quàm voce oſtendamus velle nos ſileri ab ijs, quibus cum ſumus: quemadmodum volebat Chremes ſilere Sophronam, ne ab vxore ipſius exaudiretur.

ARGVMENTA IN P. TERENTII COMOEDIAS.

IN ANDRIAM.

NVLLVS eſt omnino ſcriptor in Latina lingua, quem tantopere cognoſci, ediſcique retulerit, atq; Terentium. Nam cum prima virtus in oratione ſit proprie loqui nec proprij ſermonis artificem meliorem Terentio habeamus, dignus plane eſt, in quo perdiſcendo plurimum operæ ac ſtudij ponamus. Et ab ijs qui docent pueros, ſuperſtitioſam etiam diligentiam in hoc auctore enarrando requiro. Primum prodeſt monere, quæ comœdię natura ſit, quid'ue ſpectarint comœdiarum auctores, nomen vnde factum ſit. Atq; hæc quidem Donatus copioſe expoſuit. Conuenit autem inter omnes, auctores comœdiarum voluiſſe & communium morum & caſuũ exempla proponere, quibus velut admoniti, prudentius iudicemus de rebus humanis, & genere orationis facundiam locupletare. Quæ inculcabunt profeſſores eò diligẽtius, vt ſciant pueri, quid ea illis petere debeant, quem fructum facturi ſint legendis Comœdijs. Nam quo propius cognorint & vim literarum, & vtilitatem, eò impenſiut iuuat diſcere. Porrò nomen comœdia, factũ eſt, vt plurimi dicunt, ἀπὸ τοῦ κώμου. i. à comeſſatione, & ἀπὸ τῆς ᾠδῆς. i. à carmine, vt ſit conuiuale carmen. Nam in conuiuijs primum iocoſo quodã carmine, ciuium vitia iuuentus liberius taxabat. Poſtea ars acceſſit, & theatrorum conſuetudo. Ariſt. περὶ ποιητικῆς. de nominis origine aliter ſentiet, nec piget adſcribere eius verba: ὡς κωμῳδοὺς οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεως. Cetera Donat. In recenſendis argumentis fabularum conſilium Poetæ ſumma cura exponendum eſt. Quarum perſonarum deſcriptiones in primis admirationem mereantur, in quibus locis plurimum commoretur Poeta, vbi plurimũ neruorum, plurimum eloquentiæ oſtentet, quos locos ita commendet pueris, vt & familiariter ament, & tanquam digitos ſuos norint. Et ob hanc cauſam fabularum omnium argumenta, veteri more, in πρότασιν, ἐπίτασιν καταστροφήν, partiantur, vt diſtributa facilius aſſequatur iuuentus. Ferè autem fabulæ contioent periculum quoddam. nuſquam enim conſilio locus eſt, niſi in dubijs rebus neque vero aliud eſt Comœdia, niſi humanorum conſiliorum & euentũ imago quædam. In Andria periclitatur Pamphilus, vt Glycerio fidem promiſſam præſtet, poſtquam patri per errorem pollicitus eſt, futurum ſe in eius poteſtate ac ducturum quam vellet eſtq; hæc veluti στάσις fabulæ. Conſilia omnia, querelæ omnes, argumenta omnia huc referenda ſunt. Et tota fabula ſimilis eſt orationi generis ſuaſorij. Nam varie de tota cauſa conſultant ſenes, adoleſcentes, ac ſerui. Sed vt argumentum propius cernere queant pueri, ordine ſingulas partes referemus.

Periculum protaſis.

Cum amaret Pamphulus Glycerium eique fidem dediſſet ducturum ſe eſſe vxorem, pater, qui amare filium compererat, conſilium capit abſtrahendi eius a Glycerio, ſimulat ſe vxorem daturum, poſcitque vt ne filius id recuſet. Ia cum & patrem vereretur, & Glycerium deſerere parum pium iudicaret, pendet animi, nec habet quo ſe vortat. Ibi Dauus intelligens ſimul rem à patre conſulit herili filio, vt polliceatur patri, ſe in eius poteſtate futurum, periculi nihil eſſe, quandoquidem ſimulentur nuptię. filius obſequitur, quanquam ægre, pollicetur patri ducturum ſe quam vellet,

Epitaſis.

Interea ſpargitũr de Pamphili nuptijs rumor, reſciſcunt & muliereulæ, quibus cum Glycerio conſuetudo erat. Et pater cum à filio voluerat, extorſiſſet, non iam ſimulat rem, ſed ſeriam fabulam orditur. Chremetem orat, vt gnatam det vxorem filio ſuo, facile impetrat. Hic de Pamphilo actum fuit. maturare nuptias pater ſtudet, & filius pollicitus erat ſe in patris poteſtate futurũ eſſe. Quæſo, quomodo ex his turbis ſe explicet? quid faciat Pamphilus? Hic Dauus cuius imprudentia periculum contractũ erat, cum dolus nõ ſucceſſiſſet, Chremetem deterret à nuptijs, fidem faciens amari aliam à Pamphilo.

Cataſtrophe.

At pater rem vrget, & proceſſiſſet, niſi caſſus qui ſæpe plus valet quam ratio, dubijs rebus opem attuliſſet. Venit quiſpiam Crito, qui docet Glycerium Chremetis filiam eſſe, gratum omnibus nuncium. Nuptiæ ea ſententia Pamphili conficiuntur. Vide ex quanto periculo caſu euaſerit Pamphilus.

Eſt autem in more Terentio, in prima ferè ſcena longa narratione commemorare occaſionem fabulę, atque eas narrationes plurimi fecerunt veteres. ſic in Andria exponit Pamphili amores, & patris conſilium, quo is filium à Glycerio diuulſurus erat. In reliquis ſcenis pergit conſilium exequi. Sunt aſperſa narrationi illi primæ multa rhetorica ornamẽta. Eſt enim mirabiliter aucta, commemoratione morum, ſtudiorũ, ſodalitij Pamphili qua occaſione Pamphilus deperire in Glycerium cœperit, vbi pater id primum deprehenderit. Hæc accurate expendet profeſſor & velim hic immodice etiam anxium eſſe καὶ πολυπραγμονῆς interpretem. Eſt enim modis omnibus efficiendũ, vt mirentur, vt ament hunc auctorem pueri. Id ita fiet, ſi rectiſſime intellexerint. Exigendum ab ipſis pueris, vt ſuo marte argumenta fabularum condant, vt locos aliquot reteaant, & pluribus exponant, & tanquã ceram refingant, quæ exercitatio, præterquam quòd familiariorem hunc Poetam facit, facundiam etiã alit. Finguntur hic cordati ſenes, Dauus veterator, honeſta ac pia mente præditus adoleſcens Pamphilus. Verum vt Pamphili ingenium rectius perſpici poſſet, & vt aliquanto plus in fabula turbæ eſſet, confertur cum eo Charinus Pamphili diſſimilimus. nihil moderatũ in hoc nihil conſilij contra in illo moderatiora omnia pene, quàm vel ętas poſcit, vel ſinit amor.

In primis mirantur eloquentiam Poetæ in Pamphili querelis, in ſenis narrationibus, conſultationibus, & obiurgationibus. Ab his exemplis & verba, & figuras Latini ſermonis, & dicendi rationem aſſueſcant petere adoleſcentes, felicius haud dubie collocaturi operam, quam ſi interea, velut formicæ Indicæ, aurum conueherent,

IN EVNVCHVM.

COmœdiæ vt hominũ vitam, caſus, conſilia imitentur pericula continent, quòd & conſilijs, & fortunæ, in periculis maxime locus eſt. Itaque cum diſcutere periculum ratione contendant perſonæ, finguntur varia conſilia, in quibus alia fallunt, alia felicia ſunt. Sæpe plus caſus poteſt, quàm ratio. Dominatur ferè in rebus fortuna.

Superiori fabula propoſuit modeſti adoleſcentia exemplum is de officio ſuo honeſte conſultat. Hic nulla ſunt honeſta exempla nullum honeſtum conſilium. Nam meretricij amores deſcribuntur, vt hoc exemplo cernant iuuenes, tanquam in ſpeculo, amentiam huiuſmodi amatorum. Eſt autem duplex propemodum fabula. Propterea geminum argumentum recenſeo.

Primas Thraſo in hac fabula tenet. Ei cũ pollicita eſſet Thais, facturam ſe ſui copiam dies aliquot, fallitur ea tamen. eaque, protaſis fabulæ eſt. Cum Thraſone confertur Phędria, niſi enim riualem haberet Thraſo, nihil periclitaretur in amore.

Epitaſis fabulæ eſt, cum minatur ille ſe opugnaturum vi ædeis Thaidis.

Cataſtrophe ridicula eſt. Nam Thraſo iam fractus, precibus impetrat, vt aliqua ſaltem in parte apud Thaidem hæreat. Porro quia hæc fabula varia eſt, multumq; habet turbarum, caſu exoritur alius tumultus, vitiatur virgo, quam Thaidi miles donarat. Sed eſt læta eius quoque periculi cataſtrophe. Nam vxor datur hæc adoleſcenti quam compreſſeras.

Vt Thraſonem ridiculũ amatorem fingeret, addit Gnatonem qui eius mores mirifice depingit, vt ardelionem agnoſcas.

In ſuperiori fabula plurimæ ſunt conſultationes, & tota ferè conſiſtit in genere deliberatiuo. Hic plus eſt expoſtulationum, & accuſatorio ſeu iudiciali generi ſimilior eſt, Nullum autem vitæ genus eſt, vbi non plurimum Thraſonum reperias, neq; vlli fere rebus humanis pernicioſiores ſunt, quàm id genus, ſi contingat imperare. In templis, in aulis, in rebus publicis omnibus omnia miſcent, vt emereantur vulgi plauſum. Quare diligenter eſt intuenda, contemplandaq; Thraſonis imago in hac fabula, vt diſcas, q̃ ſint inepti, quàm nihili ardeliones iſti. Somnia verius hominum, quàm homines dicas. Refert autem conferre cũ hac ſimiles alicubi deſcriptiones, qualis eſt apud Martialem Attali, apud Catullum Suffeni. nec piget adſcribere, vt ędiſcant pueri.

AD VARVM.

Suffenus iſte Vare, quem probe noſti,
Homo eſt venuſtus,& dicax,& vrbanus.
Idemq́ue longe plurimos facit verſus,
Puto eſſe ego illi milia, aut decem, aut plura
Perſcripta,nec ſic,vt ſit in palimpſeſto,
Relata,chartę regiæ,noui libri,
Noui vmbilici, lora rubra, membrana
Directa plumbo,& pumice omnia æquata.
Hæc cum legas, tum bellus ille, & vrbanus
Suffenus,vnus caprimulgus, aut foſſor
Rurſus videtur: tantum abhorret ac mutat.
Hoc quid putemus eſſe? qui modo ſcurra,
Aut ſi quid hac re tritius videbatur,
Idem infaceto eſt infacetior rure,
Simul poemata attigit neque idem vnquam
Atque eſt beatus: ac poema cum ſcribit:
Tam gaudet in ſe,tamq́ue ſe ipſe miratur.
Nimirum idem omnes fallimur: neq; eſt quiſquam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Poſſis: ſuus cuique attributus eſt error,
Sed non videmus manticæ quod in tergo eſt.

IN ATTALVM.

Declamas belle, cauſas Agis Attale belle:
Hiſtorias bellas,carmina bella facis:
Componis belle mimos, epigrammata belle:
Bellus grammaticus, bellus es aſtrologus:
Et belle cantas,& ſaltas Attale belle.
Bellus es arte lyræ,bellus es arte pilæ.
Nil bene cum facias,facis attamen omnia belle
Vis dicam quid ſis? magnus es ardelio.

IN HEAVTONTIMORVMENON.

TAnta huius fabulæ elegantia eſt,vt pleriq; à Lęlio quo illis temporibus Romæ nemo fuit eloquentior,ſcriptã exiſtimarint, & poeta ipſe teſtatur in hac puram eſſe orationẽ, qua laude nulla poteſt amplior excogitari. Quid eſt.n.admirabilius, q̃ ſermo elegans & venuſtus? Neq; prædicaturus hoc hoc palam fuerat Comicus,niſi nouã,inſignem,& penè diuinã ſermonis elegantiam eſſe indicaſſet. Depingit aũt parentum vitia. Nam Menedemus liberaliter amantẽ Cliniam iuſto inclementius tractat, adoleſcentem modeſtum & frugi. Quem poſtquã domo eiecit,victũ iurgijs & contumelijs,multo impotentius deſiderat. adeo multifariam hic peccat. Huic ſeni opponit Chremetem monitorem, ſed quem poſtea videas multo plura quàm Menedemum peccare. Primum is nunquam olfecit perdite amare filium, & compilari ſe à ſcorto ſumptuoſo. Poſt vbi reſciſcit, multo fert impotentius id mali, quàm illa ſolebat Menedemus, vt ignoſcas ferè ita accidere, vt foris, non domi ſapiamus.

Epitaſis.

Porro quia fingebat poeta velut oculis captum Chremetem, qui inſignia filij vitia non cernat, adducit patri ob oculos filij amicam,idq; hic periculi eſt,ne reſciſcat Chremes,Bacchidẽ filij amicam eſſe. Huc omnia conſilia,omnes dolos ſeruuli referemus. Et à Chremete prius argentum emungitur Bacchidi numerandum, quàm comperit filij rem agi. Fallitur autem cũ fingitur Bacchis eſſe Cliniæ. In prima fabulę parte, vbi Menedemum confirmat Chremes,oratio eſt deliberatiui,ſeu ſuaſorij generis, qua hic conſolatur,erigit,monet animi ægrum vicinũ. In reliqua fabulæ parte,quæ periculum continet,res omnia tranſlatione rhetorica agitur,quia quæ ad Chremetis filiam pertinent, omnia imputantur Menedemi gnato. In primis admirabilis eſt hic ſeruulus, cuius calidiſſimis conſilijs neutiquam reſpondet euentus. Nec vulgariter de ſuo conſilio ſibi ipſe placet,cũ ait: Hic me magnifice effero, &c. Eſt ea mirifica omnino imago humanorum & conſiliorum & euentuum. Fallunt enim ferè aſtutiſſima conſilia mortales, Sic vt Ciceronem ſefellit euẽtus belli, aduerſus Antonium ſuſcepti. Extant exempla in hiſtorijs innumerabilia.

IN ADELPHOS.

Protaſis.

ERipuerat Aeſchinus Lenoni,muliereulam,fratri gratificatus,qui illam amabat. Id poſtquã reſciuit Demea,aſpero & incommodo ingenio pater,de eo peccatorum Mitione,cui Aeſchinum dederat adoptandum,expoſtulat, quæriturq; eius indulgentia corrumpi. Periclitantur itaq; Aeſchinus & ſeruuli,quomodo Lenoni ſatisfiat, quomodo celetur, Demea ne Cteſiphonis peccatum reſciſcat. Neque.n.tam ipſe ſibi q̃ frater curæ eſt.

Præterea amabat ingenuam quandam Aeſchinus, cui fidem eſt dederat, vxorem ſe ducturũ eſſe,quę poſtquam raptã audiuit pſaltriam,grauiter perturbata eſt, metuẽs ne dèſereretur. Habet hæc pars mira conſilia, miras technas ſerui, quibus fallitur Demea.

Epitaſis.

Reſciſcit Demea vitium oblatũ eſſe ingenuæ ab Aeſchino, ea vero de re miram tragœdiam excitat. Magis cõmouetur poſtquã deprehendit Cteſiphoni cum Pſaltria rem eſſe. Miſere etiam angitur Aeſchinus,cum in diſcrimen venit ne vxore excidat.

Cataſtrophe.

Hę turbæ omnes,prudentia,& manſuetudine Mitionis ſedantur. Primas itaq; in hac fabula ſenes habent. Confertur.n.cum aſpero & inclemẽti patre vrbanus & comis pater. Et huc omnia ſpectant,vt appareat in re domeſtica, publica,commercijs hominum,vbiq; nullam eſſe neq; vtiliorem, neq; gratiorem virtutem comitate. Cõſtat aũt hæc comœdia,magna ex parte accuſationibus & excuſationibus,crebras habet querelas,& penè tragica πάθη. Quare in primis cõducit eius lectio ad locupletãdã facundiã.

IN HECYRAM.

Protaſis.

VXorem duxit Pamphilus,cũ Bacchidis meretriculæ amore tantopere teneretur, vt duobus menſibus vxorẽ ne attingeret quidem. Poſtea per conſuetudinẽ animus victus eſt cœpit placere vxor. Porrò cum ipſe peregre abeſſet,illa domũ redit ad matrem, atq; ibi parit, menſe ſeptimo poſtquam nupſiſſet Pamphilo. Eam rem celat & affines & patrẽ anus. Vbi Pamphilus redit,comperit peperiſſe. Hic grauiter adeo commouetur, cum aliunde concepiſſe exiſtimaret. Et cum per ſeſe dolent res Pamphilo (amabat enim mulierculam) tum moleſtum eſt ab ea diuelli,neque enim honeſtum erat reducere. Periclitatur itaque Pamphilus quomodo honeſte dimittat vxorem, ne ue illius peccatum proderet. Hæc fabulæ protaſis eſt.

Epitaſis.

Inſtant pater & ſocer inſcij quid accidiſſe vt domũ reducat,prę ſertim cũ nec ſocrus nec mater,id quod ſenes falſo ſuſpicati fuerant,obſtarent. Quanquam aũt permoueri non poſſet Pamphilus vt reduceret,tñ cauſam conſtantiſſime diſſimulat. Itur eo, vt putent Bacchidis amore deuinctum alieno ab vxore animo eſſe.

Cataſtrophe.

Bacchis accerſita, fidem facit nihil ſibi cum Pamphilo rei eſſe. Hic aũt prodendum peccatum vxoris fuit,aut reducenda, verum caſu periculum diſcutitur. Forte.n. Philumenæ annulum ſocrus in digito Bacchidis conſpexit,quem olim Pamphilus ſtupratæ in tenebris Philumenæ detraxerat. Is annulus teſtatur ex Pamphilo puerum ſuſceptum eſſe. Ita redit in gratiam cum vxore Pamphilus. Iucunda eſt cum vxoribus ſenum cõcertatio, quæ monet ſæpe errore & falſis ſuſpicionibus fieri,vt diſſentiant coniuges. In primis aũt inſignis eſt humanitas, & fides Pamphili in hac fabula.

IN PHORMIONEM.

Protaſis.

CVm Antipho abſente patre in puellã quandã vnice deperiret,nec poſſet ea potiri,niſi vxorem duceret(erat.n ciuis Attica) forte nuptiæ cõfectæ ſunt technis ſycophantæ cuiuſdam Phormionis. Is.n.ex cõpoſito diem dicit Antiphoni, fingit puellã ei cognatã eſſe,neq; quenquã aliũ propiorẽ cui nubat: facile eſt vincere nõ repugnãtẽ. Ita legibus ducere cogit̃ Antipho.

Epitaſis.

Non probatur auaro patri vbi redijt, factũ, vt qui malebat filio opulentam aliquam & dotatã obtrudere. Quare cũ Phormione expoſtulat,cur is has nuptias ſe abſente filiũ conijcerit. Tandem paciſcitur etiam mercedem, minas triginta, ſi receperit ad ſeſe puellam. Ibi vero & Antipho in diſcrimen venit, ne per eam conditionem ipſe vnice charã & iucundam coniugem amitteret.

Cataſtrophe.

Interea domũ redit & patruus Antiphonis. hic fidem facit puellam Antiphoni nuptã, ex ſe in Lemno ſuſceptam eſſe vbi cũ muliercula quadã conſueuerit,gaudetq; ita caſu cecidiſſe,ſe abſente, vt is duceret,quã maxime ipſe gnatum cuperet, & pauló ante ambibat. Ita fit vt & Antipho retineat vxorẽ,& nuptiæ patri probẽtur.

Secunda cataſtrophes pars.

Porro triginta minæ quos ludos reddidere? Has extorſerat Phormio,quanquam diſſimularet dandas alteri adoleſcenti Phædriæ qui citharœdriam mercaretur, & iam perierat pecunia,quam cum repoſcant ſenes, ſycophanta prodit Chremetem apud vxorẽm,& docet conſueuiſſe cum alia quadam peregra,ſimulque imperrat, vt Phædriæ id argumentum condonetur, Eſtq́ue ridicula admodum κατάστροφῆς pars, vbi mulier maritum obiurgat, parum memorem fidei ſuæ.

DE METRIS.

COmici Latini multam libertatem ſibi vſurpa runt in verſibus, ſed nemo largius Terẽtio adeo vt apud priſcos quoq; fuerint qui indicarent in huius fabulis nullam eſſe carminum legem. Sed hos falli manifeſtum eſt. Rurſus fuerunt qui nõ negarunt ab hoc ſeruari metrorum leges, ſed ob immodicam libertatẽ non eſſe operæpretium torqueri doctos carminum dimenſione, q̃ & res ſit immenſi laboris, nec ita multum adferat frugis. At ego ab vtroq; genere diſſentio. nam vt manifeſtius eſt, q̃ vt egeat probatione, Terentij comœdias verſibus conſtare, ita qui negligendã putarunt metrorum rõnem, frequenter poetæ ſermonem corruperunt, dum aliã vocem pro alia ſubijciunt, quod nimium ſæpe vſu venit ſcribis, in auctoribus ſolutæ dictionis, dum addũt atq; adimunt dum verborũ inuertunt ordinẽ. Nonnihil etiam hic peccarunt eruditi, qui dum carminum gña diſtinguunt ac dimetiuntur parum attenti, interiecerunt verba quædam, vt explerent verſus hiatum aũt reſecuerunt quod videbatur ſupereſſe. Videtur aũt ſtudio factũ à Terentio, vt diſſimulato carmine q̃ proxime accederet ad orationẽ ſolutam, q̃ idem affectaſſe videtur Horatius in Sermonibus & Epiſtolis. Hunc tãta in dimetiendo difficultas, vt exiſtimem ipſum Donatũ, aut Cornutũ, aut Aſperum, ſi viuerent, in locis aliquot vel hæſuros, vel inter ſe diſſenſuros. proinde nos quatriduanã opellam ſumpſimus, vt adoleſcentulis aliquam huius difficultatis partem adimeremus, non quidem in omnes fabulas, ſed in vnam perpetuo, & in ceteris carptim, quo ceu filo adiuti, ſeſe facilius è ceteris explicet labyrinthis. Conſtant aũt huius fabulæ his fermè metrorum generibus. Iambico trimetro, qui & ſenarij dicuntur à numero pedum. Iambico tetrametro, qui ab alijs quadrati, ab alijs octonarij dicuntur. Monómetrum ac dimetrum raro interijcitur. in hoc genere quouis loco pro iambo ponit tribrachyn, ſpondeum, dactylum, anapæſtum, modo totius carminis penultima ſyllaba ſit breuis. Si quidem in hoc verſu,

Nullum eſt iam dictum, quod non dictum ſit prius,

Omnes ſpondei ſunt, excepto vltimo, cuius generis & alios aliquot reperias.

Eandem libertatem ſumit in trochaicis, tetrametris catalecticis, ſatis habens ſi totius carminis penultima ſit breuis. Illud tamen vbique cauetur, ne vel trochæus ingrediatur iambicum carmen, vel iambus trochaicum.

Iambicum tetrametrum interdum in fine fraudatur vna ſyllaba, producta penultima, quoties iambico dimetro acatalectico accinitur dimeter catalecticus. Veluti ſi, Iam lucis orto ſydere, accinas, Cultor dei memento.

Quanquam in hoc quoq; genere vſurpatur, cum cõmunis de qua dictum eſt, Comicorũ libertas, tum illa peculiaris, quòd pro penultima longa ponit interdum duas breues. Exemplum eſt in actus quarti ſcena ſecunda.

Iam vbi vbi erit, inuentum tibi curabo, & mecum adductum.

Hic penultima producta eſt. Ibidem,

Orare iuſſit, ſi ſe ames here, iam vt ad ſeſe venias.

Hanc expetiui, contigit, conueniunt mores, valeant.

In his pro penultima longa ponuntur duæ breues. Hos verſus etiam ſcazontes appellant.

Et ſcazontis genus diminutiuum, quod dimetro iambico accinit duos trochæos, velut in actus tertij ſcena ſecunda:

Adhuc Archillis quæ adſolent, Hic dimeter eſt. quæq; oportet: Duo ſunt trochæi. Cõtra in alijs additũ pes legitimo numero. Interim prior carminis pars eſt trochaica, poſterior iãbica & cõtra.

Adminiſcentur interdum cretici, ſiue amphimacri, qui per mediam habet breuem inter extremas longa: ſic vt ſinguli verſus habeant quaternos aut ternos creticos, niſi quòd hic quoque vſurpatur libertas comica ſicut in ceteris. Exemplum eſt in quarti actus ſcena prima,

Vt malis gaudeant, atque ex incommodis.

Quatuor cretici ſunt, niſi quod tertius eſt ſpondeus. Ibidem,

Tum impudentiſſima eorum oratio eſt.

Tres habet creticos. Quanquam arbitror prius carmen vitiatum mutato dictionum ordine. Etenim ſi ſic legas: Et tũ res cogit denegare, ibi tum eorum impudentiſſima oratio eſt, vt poſterior verſus excipiat ſynalœpham prioris, carmen probe conſtat. Quidam tamen malunt hic eſſe trimetros trochaicos calecticos.

Iambici trimetri facilior eſt dimenſio, cum penthemimeris finit dictionem. Velut effertur, imus. Et, ſic cogitabam.

Difficilior cum contra. Vt, Honeſtas & liberali, accedo ad pediſſequas. In be cæſura eſt. Idem efficiunt crebræ ſynalœphæ, vt ibi, Quæ ibi aderant, forte vnam aſpicio adoleſcentulam.

In tetrametris item iambicis ac trochaicis durior eſt dimenſio, prior dimeter non finiat dictionem, præſertim ſi non ſit iambus, aut ſi accedat ſynalœphæ. vt,

Meum gnatum rumor eſt amare. id populus curat ſcilicet.

Prior dimeter finitur in ma, ſyllabam productam, & excipitur à ſynalœphe re id. Rurſus ibidem,

Qui poſt quàm audierat non datum iri, &c.

Prior dimeter definit in i, admixta ſynalœphe.

Turbat, & illud lectorem minus exercitatum, quòd interdum repente miſcet iambica cum trochaicis, trimetra interdum & dimetra aut monometra cum tetrametris, acatalectica cum catalecticis, cretica cũ iambicis ac trochaicis, quod locis aliquot annotauimus in margine. Ea mixtura maxime fit vbi res ſunt turbulentiores. Fit interdum, vt ſcena prior deſinat in hemiſtichium, & ab huius clauſula incipiat ſcena proxima, velut in Andriæ actus tertij, ſcena tertia, Sed eccũ video ipſum foras exire. Dimeter eſt plenus, cum ſeſquipede. Perficitur initio ſcenæ ſequentis. Ad te ibam, quidnam eſt? vt ſit ſcazon tetrameter catalecticus. Nonnunquam dictio quæ pertinet ad ſenſum verſus ſequentis, per eliſionem annectitur fini præcedentis: vt in prologo Eunuchi, Qui bene vertendo & eas deſcribendo male, ex Græcas bonis, &c. Durus eſt, cũ diſſecta dictione prior ſyllaba finit verſum, reliquæ incipiunt ſequentem, vt Eunuchi actus tertij, ſcena prima.

Continuo ſi quando illa dicet, Phædriam
Intromittamus comeſſatum, tu Pamphilam.

Eliſiones item & ſynæreſes, præſertim minus vſitatæ apud recentiores, faciunt vt lector & impeditus frequenter hæreat in carmine. Eliditur aũt in comicis verſibus u, conſonans, vt in 1. ſcena, Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares. Rurſus ibidem.

Liberius viuendi fuit poteſtas, nam antea, &c.

Item ſcena tertia.

Enimuero Dane nihil loci eſt, &c.

Carmen enim incipit ab anapæſto. Et ante in ſcena prima.

Enimuero ſpectatum ſatis,

Eliditur & s, tum in fine, tum in media dictione. In fine, vt in prima ſcena,

Sed quid opus eſt verbis? Sed quid opuſt. Eliſa ſimul & vocali e.

Idem fit in ſatis, Nec ſatis digna committas, &c.

Rurſus in prologo Andriæ, fit in medio dictionis, Id iſti vituperant, alijſq; locis compluribus, quorum aliquot in margine annotauimus. Interdum elidunt l, vt in prima ſcena Andriæ, Pro vxore habere hanc peregrinam, ego illo ſedulo.

Vt geiuam ego il, faciant dactylum. Hanc libertatem frequenter vſurpat Homerus, dum s, elidit in ὀδυσεὺς, & l, in ἀχιλεὺς.

Sæpenumero cõtrahuntur vocales, velut in his, fuit, deos, dies, meus, ſuus, ſcias, nihil, mihi, vt ſint monoſyllaba. Similiter ei, eius, huius, cuius, monoſyllaba ponitur ſubinde, eorum, meorum diſſyllaba. Liberius viuendi fuit poteſtas. Diſuit, facit ſpondeum. Scias poſſe habere iam ipſum ſuæ, &c. Scias poſ. ſpondeus eſt, & ſuæ, vnica ſyllaba eſt. Meum gnatum rumor eſt amare. Meum gna, ſpondeus eſt. Item ante hac diſſyllabum eſt. Nam quod antehac fecit. Frequenter eliditur d, in quid, & ſed pro vocali. & ſicut in periculum elidimus u, idem hic facit in paululum & aonulum. Quin & ſyllabæ quædam aliter pronunciantur quàm apud recentiores vſurpatæ ſunt, velut in ſuſpicio, ſecunda producitur, vnde factum eſt, vt quidam legant ſuſpectionem. Rurſum in caue, vade, mane, & abi finalis corripitur. Minimo momento mutatur genus carminis, velut in act. 4. ſcen. 1. Si legas,

Id denegando modo quis pudor eſt paululum.

Trimeter eſt iambicus. Rurſus ſi In annectas fini verſus præcedentis, verſus conſtabit quatuor creticis. De negan-do- mo-do -quis pudor ſt-paululum. Si in modo, facias Pyrrhichium, erit trimeter trochaicus catalecticus.

Dene-gando-modo-quis pu-dor eſt paululum.

Porrò inter iambicos tetrametros acatalecticos & trochaicos tetrametros catalecticos, tanta eſt affinitas, vt interdum nihil referat eundem verſum vtrum per iambos an per trochæos metiaris. velut in act. 5. ſcen. 4.

Vtinam mihi eſſet aliquid hic quo nunc me præcipitem darem.

Si mihi facias vnicam ſyllbã trochaicus eſt, ſi duas iambicus eſt, quale eſt & in act. 5 ſcen. 1.

Satis iam ſatis Simo ſpectata erga te amicitia eſt mea.

Item ſequens.

Satis pericli cœpi adire, orandi iam finem face.

Licet per iambos vel per trochæus metiri. Huius generis ſunt & alij complures. Illud mihi monendus eſt lector, vt meminerit, à notato metro idem carminis genus durare, donec repererit annotatum aduerſum.

IN CARMINVM GENERA.

In prologo. IN titulo Cneo Sulpitio coſſ. Glareanus legit
Caio. {Nam in prologis} Aut nō eliditur m, aut
prologia dixit vt Græci polypus, & nos opilio.
{Non ita diſſimili ſunt argumento} Niſi elidas
in argomento ſyllabam, nō cōſtat trimeter, aut
niſi legas diſſimili argumento ſunt. {Id iſti} Eli-
ac.1.ſ.1. ditur s, in iſti. {Vos iſtec} Iambici trimetri. {Cognoſces, & quid
facere in hec re te} Vel te hac in re. {Liberius viuendi fuit} Niſi
elidas u, in viuendi, carmen non conſtat, & fuit monoſyllabū eſt.
{Sine inuidia} Eliditur u, conſonans. & niſi ſit proceleuſmaticus,
in dia fit Synæreſis. {Ex Andro cōmigrauit huc} Aliter huic. {Nā
qui cum ingenijs conflictatur eiuſmodi} Eiuſmodi triſyllabū eſt.
{Qui obſtat, cur nō vere} Aliter. Quid igitur obſtat, ſed tum vere
expungendum. {Pro vxore hēre hanc peregrinam, ego illud} Elidi
ac.1.ſ.2. tur l, aut verſus non conſtat. {Sed quid opus eſt} Opuſt. {Non
dubium eſt} Iamb. tri. {Futuras eſſe audiuit} Eſſe, redundat in me
tro, n faciat ſynæreſin in audijt, aut niſi elidas e in ſed, q aliquo-
ties facere videtur Terentius a, d, ipſ, vt ſit interiectio veluti con-
tiſceotis repēte. {Mirabar} Iambici tetrameter. {Verebar} Dime-
ter. {Nunquam cuiquam} Trochaici tetrametri. {Id voluit} Iam
bici tetrametri. {Ne eſſet} Trochaicus tetrameter. {Aſtute iambi
ci. {Si ſenſero hodie quidquam in his te nepeijs} Aliter hiſce. Re-
dit ed trimetros. {Verberibus cæſum} Rurſus ad tetrametros.
ac.1.ſ.3. {Enimuero Daue} iambici tetrametri. In enimuero elidenē m,
& u, conſonaos. {Si illum relinquo, eius vitæ timeo, ſin opitulor,
huius minas} Eius & huius ſunt monoſyllaba {Quo iure quaq;
iniuria præcipitem me} Me redundat. {Ad hæc mala} Trimetri.
{Siue iſta} iſta redundat. {Mihi quidem} Videtur trochaicus Hy-
percatalecticus. {Sed Myſis} Trimeter iambicus. {Conueniam
Pamphilū} iambicus tetrameter. {Audiui Archillis} Trochaici,
ac.1.ſ.4. tetrametri, catalectici. {Sed quidnam} Tetrametri iambicus, niſi,
ſed, ſit extra verſum additū. {Hoccine eſt humanom factum} iam
bici tetrametri. {Quid illud eſt} Tetrametro accinitur monome-
ter. {Vxorem decrerat} Tetrametri iambici. {Miſeram me} Dime
ac.1.ſ.5. ter. {Quid Chremes} Trochaici tetrametri. {Ita ne obſtinare}
Tetrameter iambicus. {Quod ſi fit} Dimeter {Adeon', hominem
eſſe inuenuſtum} Prior dimeter eſt trochaicus, alter eſt dimeter
catalecticus, in peoultima duas breues habens pro lōga, poteſt tñ
totus eſſe iambicus, ſi legas adeo, aut inuenuſtum, elidas u, conſo-
nantem {Pro deum} Dimeter, redundante pede. {Chremetis pe
cto} Tetrameter iambicus. {Contemptus} Iambicus trimeter.
{Repudiatus} Trochaici tetrametri. {Nam quid ego} Dimeter
iambicus. {Tantamne rem} Tetrameter iambicus. {Quod ſi ego
reſciſſem id prius} Prius vnica ſyllaba eſt. {Aliquid facerem} Tro
chaici tetrametri. {Amor, miſericordia} iambicus tetrameter ca-
talecticus penultima longa. {Tam patri pudor, qui me tam leni
paſſus eſt aoimo vſque adhuc} Aliter ad hoc iambici tetrametri.
{Laborat è dolore, atq; ex hoc miſera ſolicita eſt, diem} Alias die.
{Ne deſerat ſe} Trimetri iambici. {Per tuam} Tuam vnica ſylla-
ba eſt. {Bona noſtra hæc tibi committo, & tuæ mādo fidei} Tuæ
& dei monoſyllaba ſunt. {Sed cur tu} Sunt duo dimetri catalecti-
ci, poſterior habet duas breues in penultime pro longa. {Ne ad
ac.2.ſ.1. morbū} Hic ſenarius perficitur initio proximæ ſcenæ. {Quid ais
Byrrhia. {Datur ne illa} Dimeter. {Nuptum} Senarij. {Ita poſt-
quam} Tetremetri iamb. {Quod poſſis} Senarius. {Ah, quanto}
Monometer. {Te id dare} Duo trochaici tetrametri. {Facile om-
nes} iambici tetrametri. {Abi hinc in malam} Suſpicor abin' vt
ac.2.ſ.2. eut abeas legendū, vt conſtes verſus. Iambici trimetri. {Ad te ve-
nio} Trochaici tetrametri. Sed iſtud. Eliditur s, in iſtud. {Audi nūc
iam} Si diuidis iam, verſus conſtat. {Cum is nihil promereat, po-
ſtulare} iambicus tetrameter, niſi elidas u, in poſtulare {Nuptias
effugere} Trochaici. {Niſi ea, quæ nihil opus} in opus eliditur s.
{Dij boni} Trochaici tetrametri. {Tuus pater} Tuus vnica ſylla-
ba eſt. {Redeunti interea ex ipſa re mihi incidit ſuſpicio} in ſuſpi
cio antepenultima producitur. {Maneo, interea introire} introi-
ac.2.ſ.3. re triſſyllabū eſt. {Quid igitur} Trochaici tetrametri catalectici.
{Ipſius ſibi} in ipſius eliditur s. {Ego ne dicam} Duæ ſyllabæ de-
ſunt. Forte ſcriptū erat, ſatiam Daue, & quia ſequitur nomen per-
ſonæ, lector putauit idem bis poſitum. {Suadere noli} iambici tri
metri. {Sine omni periculo} Omni ſuper eſt. {Patri dic} iambici
tetrametri {Dabit nemo inueniet inopem potius} in inueniet u,
ac.2.ſ.4. eliditur. {Potius diſſyllabum eſt. {Aliam occioſus} Alias alia {Vi
de quo me inducas} Vide pyrrhichius eſt {Dicam. puerum autem
ac.2.ſ.5. ne reſciſcat mihi eſſe ab illa} Alias, ex {Reuiſo quid agant} iam-
bici trimetri. {Herus me relictis rebus} iambici trimetri. {Neq;
iſtic} s, eliditur in iſtic. {Hic nunc me credit} iambici trimetri.
ac.2.ſ.6. {Propter hoſpitæ huiuſce cōſuetudinem} Hic verſus videtur de-
prauatus inuerſo dictionum ordine. Conſtabit ſi legas, Huiuſce
propter conſuetudinem hoſpitæ {Subtriſtis viſus eſt} Viſuſt. {Ni
hil propter hanc rem, ſed} In ſed eliditur d. {Quidnam eſt} Si le-
gas quid, id eſt, aut quidnam eſt, verſus conſtabit. {Ait nimium}
Ait vnica ſyllaba eſt. {Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorū}
Meorum diſſyllabum eſt. {Hem illic eſt huic rei caput} Rei mo- ac.3.ſ.1.
noſyllabum eſt. {Ita pol quidē} Iambici trimetri. {Sed hic Pam-
philus} In ſed videtur elidi, d, litera, aut certe vocalis e. {Vix tan-
dem ſenſi ſtolidus} In ſtolidus eliditur s, in fine. {Nūc huius} Hu
ius monoſyllabum eſt. {Adhuc Archillis} Iambici dimetri tres,
quibus accinitur duo trochæi. {Date} Dimeter catalecticus. {Per
ecaſtor} Iambicus trimeter. {Deos quæſo} Iambici tetrametri. ac.3.ſ.2.
{Non imperabat coram quid opus facto eſſet puerperæ} Puerpe-
ræ triſſyllabum eſt. {Tibi videor} Si legas videbor, conſtat verſus.
{Credo ne tibi} Iambicus trimeter. {Teneo qoid erret} item hic.
{Quid credas} Iambici tetrametri. {Certe enim} Trochaicus te-
trameter. {Ego ne} Iambici tetrametri. {Hoc ego ſcio} Huic ver-
ſui deeſt ſyllaba nam eſt ſcazon. {Sed nihilo} Trochaici tetrame-
tri. {Hoc niſi fit, puerum vt tu videas nihil mouentur} Alias mo-
reotur. {Quid ais} Trochaicus dimeter catalecticus. {Id cōſilij}
Rurſus trochaici tetrametri. {Non impulit} Iambici trimetri.
{Atque adeo} Iambicus tetrameter ſcazon catalecticus. {Iubeo ac.3.ſ.3.
Chremetem} Iambici tetrametri. {Auſcultatio} Iambicus dime
ter. {Per te ego} Iambici trimet. {Dehinc facile ea illis ſeſe emer-
ſurum malis} Emergere actiue. {Neq; illum} in illum eliditur l.
{At iſtuc} in iſtuc eliditur s. {Sed quid ais} iambici tetrametri ca- ac.3.ſ.4.
talectici ſcazontes. Sed eccum} Alias, atque. Hæc para eſt ſca-
zontis ſequentis. {Ad te ibam} Scazontes vt ante. {Cur vxor}
Vxor redundat in verſu, & videtur additum ab interprete. {Ego
dudum} iambici tetrametri. {Nunquam quiui ego iſtuc} Aut eli
dunt u, in quiui, aut s, in iſtuc. {Hem} Hem pendet à prior verſu.
{Narro, quæ tu dudū} Alias narro huic. {Quidnam audio} Tro-
chaicus tetrameter catalecticus. {Hem quid dixti} Rurſus octo-
narij iambici. {Nullus ſum} In nullus eliditur s. {Sed eccum} Di-
meter iambicus. {Vtinam mihi} Trochaicus tetrameter catale-
cticus. {Vbi illic} iambici tetramet. {Qua fiducia} Qua refertur ac.3.ſ.5.
ad dimetrum priorem. {Nec quid de me} Nec pertinet ad me di-
metrū priorem. {Hem quo fretus} Hem additur extra metrum.
{Hoccine} Hic eſt iamb. pentameter {Tanta vecordia} Cretici ac.4.ſ.1.
dimetri. i. quatuor pedum. {Et tñ res cogit} Alias, premit. Deeſt
aliquid metro, nam pro quarto cretico poſuit iambū. {Tum im-
pudentiſſima} Cretici tres. {Quis tu ea} Et hic pro quarto poni- ac.4.ſ.2.
tur Iambus. {Proximus ſum} Cretici quatuor. {Si roges} Creti-
ci tres. {Non verentur} Trochaicus ſcazon. {Sed quid agā} Tro-
chaici tetr. cat. {Multum moleſtus certe} iambicus tetrameter.
{Etiā nunc me ſubducere} Alias, ſeducere. {Quid iſtuc} Trochai-
ci tetr. {Quantaſq;} iambici trimetri. {Quid iſtuc} in iſtuc, elidi-
tur s. {Immo etiā} iambici trimetri. {Quis homo} iambicus tetr. ac.4.ſ.3.
{Niſi mihi deos} Et hic tetrameter. {Factum eſt} Trimetri ru-
ſus. {Immo etiam} Nam ſatis in ſatis eliditur s. {Faciam} iam- ac.4.ſ.4.
bici tetrametri. {Iam vbi, vbi erit} iambici tetrametri ſcazontes ac.4.ſ.5.
catal. {Optume te mihi offers} Verſus conſtat, ſi legas, oportune
te mihi offers. {Nihil ne eſſe} Iambici trimetri. {Quo portas pue
rū} Hemiſtichiū abſoluitur proxima ſcena. {Myſis nunc opus}
iambici trim. {Noua nunc religio te} Alias, in te. {Reuertor} iam
bici trim {Illic eſt} iambicus tetr. {Quid turbę} Trochaicus cat.
{Quid illic hominū litigant} Alias, litigat. {Tum annona} Rur-
ſus trimetri iambici. {Qui hic neminem alium video} Alias, vi-
deam. {Mirum vero, impudenter mulier ſi facit meretrix} iambi
cus ſcazon cat. Senarius erit, ſi legas Mirum impudenter mulier
ſi meretrix facit. {Ab Andria eſt} iambici trimetri. {Eho, an non
eſt} Eho eſt extra verſum aut annectitur priori. {Cum in pariun
do aliquot affuerunt} Affuerunt triſſyllabum. {Tanto hercle ma-
gis} in magis eliditur s. {Quia hoc loquitur} In quis eliditur s.
{Noui rem omnes. ſed eſt Simo iotus} Pentameter eſt, niſi legas,
iotus eſt. in fine. {Ne me attingas} iambicus tetr. {Eho inepta} ac.4.ſ.6.
Trimetri. {Quid ſciam} Alias, qui {In hac habitaſſe} iambici tri
metri. {Quæ ſe inhoneſte optauit parare hic diuitias} Eliditur u,
conſonans in diuitias. {Ita ne Ch.} Duo trochęi, tres cretici.
{Nos ne ſit?} Sic addunt interpretes, & ſine illo non conſtat. ver-
ſus trimeter. {Vt quimus} iambici trimetri. {Tum ipſam deſpo- ac.5.ſ.1.
liare non licet} Alias, lubet. {Optume hoſpes} Si addas morem
in principio, conſtat verſus, aut ſi pro optume legas oportune. &
probabile eſt hoc cōmiſſum ſcriptoris vitio. Nam Donatus non
addit morem. {Satis iam} Trochaici tetr. cat. {Vide, q̄ iniquus} ac.5.ſ.2.
Vide corripit, ſicut caue. {Animo iam nunc} Trochaici tetram.
{Quid illud mali eſt} in illud eliditur l. {Immo vero indignum}
Niſi in vero elidas u, conſonans, verſus erit iambicus tetrameter
cat. {Triſtis ſeueritas} In triſtis eliditur s. {Quidnam apportas}
iambicus

iambicus tetram.§Quid ait§ Trochaici rurſum. §Hem Dromo§
ſi hem eſt in verſu,iambicus eſt tetr. Si annectua verſui præcedēti,
trochaicus eſt tetram.catal. §Audi obſecro§ iamb.tetram. §Ego
iam§Duo trochaici tetram.§Age nunc§ iambici trim.§Quia me
voli§iambici trimetri.§Nū factu piger§ Alias,pudet. §Vide num
act.5.ſc.3 eiua color§Co,corripitur.§Ego me ama.§Trochaici tetram.§Via
me vaorem ducere? hanc vis§ Hanc ſupereſt, niſi legas,vxorem
act.5.ſc.4 hanc.§Mitte orare§Trochaici tetr.catal.§Sed hiccine§ſed redun-
dat,niſi elidas e.§Ego iſtæc§ ſ.eliditur in iſtæc. §Eadē hæc Chre-
me§Tetrameter ſcazon acatal.§Quod ſpero§Octonarius iambi
act.5.ſc.5 cus.§Cuiam igitur§iambicus dimeter.§Certe mea eſt§ Trochai-
ci tetram.§Tum illaoi hic§iambici tetram.§Iube ſolui§ iube pyr
rhichius eſt.§Prouiſo§iambicus tetram.§Nō putate§Trochaicus
tetram.§Ego vitam deorum§ Deorum diſſyllabū eſt.§Quod vo-
luptates§in voluptates,eliditur u.§Sed quem ego§iambicus tetr.
act.5.ſc.6 §Quid illud§ Trochaicus tetrameter vterque. §Pamphilus vbi-
nam§iambici tetram.§Et quidem ego§Trochaici tetram.§Prius
reſciſceres tu§ ſi legas, Tu priua reſciſceres, verſus probe conſtat.
§Calliopius recenſui§Dimeter iambicus.

EX EVNVCHO.

ARgumentum ſecundum, quod incipis Meretrix, nō ſunt
verſus.§Si quiſquā eſt§ſenarij. §Atque à theſauro§ Alias,
In prologo. à theſauris.puto fuiſſe ſcriptum.à theſauro is §Quam il-
lic§illic,pro ille,vt alias ſæpe.§Vnde eſſet§Alias,is ſit. §Nullum
eſt iam dictum,quod non dictum ſit prius§Omnes ſpondei,exce-
pto vltimo.§Quid igitur faciam§ iambici trimetri.§Verum ſi in-
cipies,neque perficies§Alias pertēdas.§Et illas quas haber§ in il-
act.1.ſc.2 las eliditur l. §Miſeram me§ iambici trimetri.§Quid hic ſtabas§
in quid videtur elidi d. §Aut ego iſtuc§ in iſtuc eliditur ſ. §Cupio
aliquos§ Cupio ſupereſt in trimetro. §Ego excludor§ Ego prior
ſyllaba pertinet ad finem metri præcedentis. §Egon' id§ Idē hic.
§Si quidem biduum§ ſi quidem corripit cū videantur duæ dictio-
nes.Ita Ouid.Si quidem eſt vētura ſenectus. §Fac ita vt iuſſi,de-
ducantur iſti§Trochaicus tetrameter catal niſi tollas è verſu iſti,
§Fiet§Trochaicus catal.§Ah rogitare§iambicus dimeter.§Vtinā
tam.§Trochaicus tetrameter.§ Ne iſtuc§trimeter iambicus.§Me
act.2.ſc.1 minis§iambicus ſcazon catal.§Perpeti§ Trochaici.§Opus faciā§
Elide duo ſ.§Tādem ego§iambicus tetram. §Vniuerſum triduū§
Trochaici.§Vide qd§ Vide pyrrhichius.§Ni ego me turpiter ho-
die hic§Alias,hinc.§Dij immortales§ Trochaici tetram.catalect.
act.2.ſc.2 §Quid intereſt§in quid eliditur d.§Simul conſilium cū re amiſti?
viden'§Niſi elidas l,in ſimul iambicus eſt,& in trochaico eliditur
u,in viden',niſi legas vide §Sed his§ in ſed, eliditur d.§Negas qs§
iambicus tetram.§Omnia aſsētari§Trochaici.§Dum hæc loqui-
mur§ iambicus ſcazon trimeter catal. §Aucupes§ Aucupes vide-
tur adiectum,nam & repugnat verſui,nec ponitur à Donato.§Il-
le vbi miſer,famelicus videt me eſſe in tantū honorem§ Alias,tan
act.2.ſc.3 to honore.§Et rogitare§Alias,rogare.§Occidi§ Creticus.§Neq;
virgo§Octonarij iambici. §Tædet harū§ Trochaici tetram.§Hic
vero eſt§iambicus tetrameter catal.§Dices fuiſſe§ iambicus acat.
§Vt illum dij§iambicus tetrameter catal.§Meq; adeo§Tetrame-
ter acatal.§Ita prorſum§Dimeter iambicus.§Flos ipſe§Senarius
catalecticus vterque.§Quid virgo§ iambici tetram.catal. §Adue-
niens§iambici trimetri §Immo enimuero§Elide u.§Sea vel§Vel,
ſupereſt in verſu.§Dum hæc dicit§ Alias,loquitur. §In hanc no-
ſtram§Hanc redundat in metro.§O Parmeno§Alias,Eho.§Huc
deducta§ Trochaici tetram.catal.§Videbit§ iambici tetrametri.
§Dixti pulchre§Trochaicus tetrameter. §Habent deſpicatam§ſi
legas deſpectam conſtat verſus. §Magnas vero§ ſenarij iambici.
act.3.ſc.1 §Quod in te eſt§Donat.legit,Quod,ſed eliditur d. §Tuū obſecro
ne§Alias,te.§Quòd eā me amare ſuſpicatur§ Alias,ſuſpicata eſt.
§Par pari referto§Deeſt ſyllaba,ſi legas,par ſic pari, aut par mo a
pari conſtat metrum.§Metuet ſemper§Alias,metuat. §Ridiculū,
act.3.ſc.2 non§Alias,nec.§Audire vocem§ſenarij.§Quid,hūc non§in quid
act.3.ſc.3 eliditur d.§Poſtea continuo§Alias,poſt hoc.§Profecto quāto ma
act.3.ſc.4 gis§ſenarij iambici,Heri aliquot iambici tetram.acatal.§Nūquis
act.3.ſc.5 hic§Trochaici tetram.catal. §Nūc eſt§iambici tetrametri catal.
§Sed neminem§Senarij acatalectici.§Quoquo eam§Alias,quoq;
iam.§Adibo.§ Catalecticus. §Narra iſtuc§ Acatalecticus. §No-
ſtin'§Trochaicus tetrameter catalecticus.§Iſtā ipſam§ Iambicus
acatalecticus.§Virgo§Trochaicus catalecticus.§Cū ipſum§ iam-
bicus acatalecticus.§Erat quidā§ E pertinet ad verſum præceden
tem. §Nouitiæ§ Trochaicus catalecticus. §Adhortor§ iambicus
act.4.ſc.1 tetrameter.§Vbi inerat§Alias,ibi.§Veniſſe clāculum§ Niſi legas
clam,metrum non conſtat. §Dum hæc§ Catalecticus.§It,lauit§
Trochaicus catalecticus.§Sto expectans§iambicus catal.§Ita me
dij§ iambicus tetram.catal.§Nequam ille§Trochaicus catalecti-
cus.§Nam poſtquam§ iambicus catalecticus.§Militē§ Trochaici
tetram.acatal.§Id faciebat§Octonarius catalecticus.§De ſorore§

Trochaicus catal.§Heus,inquit,puer§Niſi legas puere,non con- act.4.ſc.2
ſtat verſus.§Acceſſe§iambicus tetram.ſed prima ſyllaba Acceſſe, act.4.ſc.3
pertinet ad verſum præcedentem. §Dum rus§ ſenarij. §Sed quid
hoc§Trochaicus catalecticus.§Vbi ego§iambici tetram catalect.
§Hoccine§Hoccine prima pertinet ad verſum præcedētē.§Quia
etiam§ Trochaicus catal. §Veſtem omnem§ Octonarius acatal.
§Hem§Dimeter.§Neſcio§ Trochaicus catal. §Adibo§ Iamb.te-
trameter.§Hem Phædria§ iambici trimet.§Cum donis tuis iam
lepidis§Alias,in lepidis.§Rogas§iambici tetrametri.§Perij§Tro act.4.ſc.4
chaicos.§Heu obſecro§iambici quadrati.§Qui fuerit§Trimeter.
§Virgo ipſa§Tetrametri.§Quo ille§Trochaic' tetrameter. §For
te ad nos§Trochaicus tetrameter redundāte ſyllaba.§Perij§Tro-
chaici catalectici.§Sed nihil poſſe§ſi legas poteſſe,iambicus eſt &
ſic legendum arbitror.Nam & ſequens iambicus eſt. §Exi foras§
ſenarij.§Nunc eo§Trochaicus tetrameter catal. §Tace obſecro§
ſenarij.§Reſpōdeant§ iambicus ſeptem pedum.§At ille§Trime-
tri.§Meam ipſe induit§induit diſſyllabū eſt.§Iam ſatis§Trochai-
ci catal.§Mirū§ iambici tetrametri.§Heus tu§trochaici.§Alio pa act.4.ſc.5
cto honeſte quo modo hinc abeam neſcio,§ Deeſt ſyllaba, forte act.4.ſc.6
nunc.§Inueniā hodie§Hodie,prima producta, hoc die.§Tu pol§ act.4.ſc.7
Tu ſupereſt.§At ai§Iambici tetram. §Sed Thais§ Iābici tetram.
§Quod intellexi§Id,videtur elidi.§Credo equidem§ Trochaicus
tetr.catal. §Te ipſam expectabā§ Alias,expecto.§Militē ſecum§
Alias,militum.§Hanccine ego§Octonarij. §Mori me ſatius§ In
ſatius eliditur ſ.§Quid ignaue§In quid elidit d.§Qui iſtuc§ Alias
iſtum.§Omnia prius§Trochaici catal.§Siccine agis§Videtur cre-
tici.§Scibia§trochaici acatal.§Satis hoc eſt tibi§Don.legit,&poſt
ais addendum Thais?vbi rurſus notata loquentis perſona locum
fecit errori.§Pergin'§Senarij §Hera mea tace§Niſi legas,his ta- act.5.ſc.1
ce,verſus non conſtat.§Apud Antiphonem§Iambici trim.§Aufu act.5.ſc.2
giſtin'§Prima auſugiſtin' pertinet ad verſum præcedentem §Pau
lulum quiddam.T.§Alias P.Niſi legas paulum, verſus nō cōſtet.
§Te mihi patronē cupio§ Alias,capio. §Adeſt optume§ In adeſt
prior ſyllaba pertinet ad verſum præcedentem.§Quid, quid§ Se-
narij.§Reuerto quidnā,§Senarij. §Proh fidem§ Trochaici catal. act.5.ſc.3
§Hem colligauit§Hem extra metrum eſt.§Ex meo propinquo§ act.5.ſc.4
Senarij.§Sed eſt ne§In ſed aut e,eliditur, aut d.§Reliquom§For- act.5.ſc.5
te relictum.§Nunquam ædepol§ Iambici tetr.catal. §Quæ quid act.5.ſc.6
timerer ſciebam§Sciebam diſſyl.eſt.§Non poſſum ſatis narrare§ act.5.ſc.7
Alias,Non pote ſatis narrare §Quid nunc§Trochaici cat.§O po act.5.ſc.8
pulares§ Iambici tetram.acat. §Meo fratri gaudeo amorē eſſem act.5.ſc.9
omnem in tranquillo§Nō eliditur m.§Milles pellitur§Alias,Pel
letur.§Parmeno modo§Trochaicus catal.§Gaudeo§ Octonarij.
§Illam laudes§Trochaici.§O Thraſo§ Suſpicor carmē inuerſio-
ne ordinis deprauatum.Conſtabit ſi ſic legas. O Thraſo ſaluete,
tu fortaſſis hic quæ facta ſunt neſcis.Scio, cur ergo in his te con-
ſpicor regionibus?vt ego pronomen elidatur. §Et quod des,pau-
lulum,§ Paululum diſſyllabum.

EX HEAVTONTIMORVMENO.

ARgumentum C.Sulpicij conſtat ſenarijs. In titulo, C.
Cornelio. Alias legitur, T.Sempronio. Vide anno ab V. In prolo
C.DXCI.§Ne cui ſit,§Senarij.§Quanquam hæc§Sena- go.
rij.§Vbi rem reſciuit§Alias,id.§Nam vſque dum ille vitam illam act.1.ſc.1
incolit§Alias,incolet.§Et illum obſequētem§ In illum eliditur l. act.1.ſc.2
§Nihil adhuc eſt§ Iambici quadrati hypercat.& acatal.dimeter
vnus acatal.Quadratus vnus catal.brachycatalectici duo.§ Nihil
adhuc eſt§Catalecticus.§Et illam ſimul§ Brachycatalectici.§Qui
cum§Trochaicus dimeter catal.§Pater adeſt§ Trochaici tetram. act.2.ſc.1
catal.§Probe§iambici Octonarij hypercatal. §Atque etiā nunc§ act.2.ſc.2
iambici quadrati acat.§Quā iniqui§Octonarij iambici. §Si mihi act.2.ſc.3
ſecundæ§Octonarij iambici.§Etiam caues ne videat forte hinc§ act.2.ſc.4
Alias,hic.§Ain' tu§Senarij & octonarij iambici, permixtis trochai
cis catal.§Ain' tu§ Trochaici catal. §Dum ego pp re,§ iambicus
Octonarius acat. Nam & vita§Senarij iambici.§Quātum ex ip-
ſa re coniecturā fecimus§Alias,cepimus.§Ita ſimul§ Proceleuſ-
maticus & tres anapæſti. §Adducimus tuam§ Octonarij iambici
acat.permixti trochaicis catal.§Enimuero reticere§Octonarius. act.2.ſc.5
§Clitipho eſt§trochaici. §Nam apud patrem§ Nam redundat in
verſu.§Ibo obuiam§Senarij.§Aedepol te§ trochaici octonarij ca
tal permixtis iambicis quadratis acatal. Porro ſenarij quinque.
§Ergo mea§iambici octonarij catal.§Antiphila§ Senarij. §O mi act.3.ſc.1
Clinia§Alias,mi expectare, tūc erit troch.catalecticus. §Saluom
veniſſe§Alias,adueniſſe.§Luceſcit§Senarij.§Putabit prauum,an
rectum fiet,quod petet,§Alias, petit. §Abiturū ſe abs te eſſe illico act.3.ſc.2
minabitur,§ Alias, minitabitur. §Hac illac§ Senarij. §At nunc§ act.3.ſc.3
Alias,Et.§Cauſſa§Proceleuſmaticus in 2. At heus tu facito dum
d,eliditur.§Nec cū malefacerem§ Proceleuſmaticus in 2. §Quid
iſtuc quæſo§ Iambici quadrati & acatalectici & catal. Denarius
item vnus,& fragmētum iambici quadrati. Senarius vnus. Frag-
mentum

mentum vnum. }Vel licet ia conuiuio}Alias,viuo. }Facio ebie-
ctatam}Quadratus iambicus acat.}Poſthac} trochaicus catal.di
act.4.ſc.1 meter.}Cēſen' vero,} trochaici tetram.}Eſt meretrix}Senarius,
}Vah,vide,}Octonarius iambicus }Hic hunc}Trochaici quadra-
ti catal.}Niſi me animus}iambici quadrati acatal.trochaici aca
tal.vnus acatalecticus,vnus hypercat.}Niſi me animus}Iambici
quadrati acatal.}Credo} Trochaici quadrati catal. }Si puellam}
act.4.ſc.2 trochaici catal.}Anulum}Anulum diſſyllabum eſt.}Niſi me ani
act.4.ſc.3 mus fallit}Iambici Octonarij acat.}Nulla mihi res} Iābici qua-
drati catal & vnus ſenarius. Trochaici quadrati catal & vnus hy-
percat.}Nam quis ille}Senarius.}Huic equidem}trochaici catal.
}Tu fortaſſe}Hypercatal. }Satis pol} Iābici quadrati catal. vnus
hypercatal. }Ita me dij} Senarij,vnus quadratus. }Optabis rur-
act.4.ſc.4 ſum}Quadratus.}Eccum} Senarij.}Et quidem}Alias,equidem.
act.4.ſc.5 }Ius ſummū ſæpe ſumma malitia eſt}.Alias,iniuria. }Nulla eſt}
act.4.ſc.6 Senarij.}Apud Cliniā}Apud redundat in metro.}Vbi Clitipho}
act.4.ſc.7 Senarij.}Multo omniū} Senarij. }Erraui} Erraui.prima ſyllaba
act.4.ſc.8 pertinet ad verſum præcedentē.}Ego me non tam aſtutum}tro-
act.5.ſc.1 chaici quadrati catal.& ſenarij iambici.}Ego me nō tam}trochai
ci quadrati catal.}Neque ita perſpicacem eſſe,id ſcio}Alias,certo
ſcio,tunc eſſet iambicus. }Quamobrem?neſcio}Iambici tetram.
acatal.}Filij eſt amica}Senarij iambici. }Duo talenta} trochaici
catal.quadrati.}Quæ in me fecit} Verſus perficitur ſequenti ſce-
act.5.ſc.2 na.}Ita ne tandem} trochaici quadrati catal. & iambici quadrati
acatal.& fragmētum. }Nec tibi,nec huic}Alias,tibi. }Ita nos ab-
alienauit}Iambica quadrata. }Ego dicam quod mihi in mētem}
Alias,in mente eſt. }Mentem venit} trochaici. }Quid autē hoc}
act.5.ſc.3 Iambici tetram.catal.}Profecto nihi caues}iambici quadrati aca-
tal. Trochaici varij num.2. }Immo ſcis potius. q̄ quidem redeat
ad integrum hæc eadem oratio}Decēnarius catal. Diuide immo,
ſi tollas eadem,verſus conſtat. }Non poſtulo}trochaici.}Subditū
ſe}Octonarius hypercatalecticus.}Confitere}Denarius catalect.
}Ego ac}tettametri iambici catal.}Quod eſt} Dimeter.}Cōmin
act.5.ſc.4 ces facile}trochaici.}Si vnquā}trochaici quadrati catal. permix-
act.5.ſc.5 tis iambis aliquot }Enimuero Chremes} trochaici quadrati ca-
talectici mixtis iambicis quadratis. }Sine te} iambicus tetrame-
ter. }Non faciam} Iambicus. }Ignoſce} trochaici. }Nate mi,}
Nate mi eſt extra verſum.

EX ADELPHIS.

STorax ſenarij }Hē opportune}Senarij.}Rogitas me}Alias,
act.1.ſc.1 rogas.}Amat?dabitur}Amat.prior ſyllabe ptinet ad verſum
act.1.ſc.2 præcedentem. }Obſecro populares} Iambici tetram.catal.
act.2.ſc.1 }Subuenite}V,eliditur.}Ego iſtā}Dimeter.}Aeſchine audi} tro-
chaici tetram.acat }Iactam eſſe}trochaici catal }Noui ego}Aca
talecticus. }Indignum iniuria} Catalectici. }I intro} Iambicus
acatal.}Nimium iſtoc}trochaici catal.} Ne mora} Iambici qua-
drati.acatal.}O facinus,trochaici. }I nunc} iambici acatal. }Ob
act.2.ſc.2 malefacta,}trochaici catal.permixtis iambis acatalecticis. }Verū
enim}in enim eliditur m.}Tace,egomet}iambici quadrati acata
lectici & ſenarij.Metuiſti,ſi nunc de tuo iure conceſſiſſes paululū,
atque,Eliſio excipitur à verſu ſequenti.}Iniceci ſcrupulū} Senarij
iambici. }Quod ad te rediturū} In quod elide d. }Per oppreſſio-
nem}ia per eliditur t.}Abſque eius}iambici quadrati acatal.}Meū
amorem}Alias,laborem.} Sed quis nam} Alias,quid nam. }Vbi
act.2.ſc.3 ille} iambici quadrati acatalect }Obſecro mea}iambici quadrati
act.2.ſc.4 acatal }Nūc illud} iambici quadrati acatal.& vnus dimeter, per-
act.3.ſc.1 mixtis trochaicis aliquot acatalecticis. }O hominem impium}
act.3.ſc.2 Alias,impurū.} Sed ceſſo heram}iambicus acat.}Hem,quiſquis}
trochaici.}Noſtram vitam}iambici tetram.catal.}Diſperij}ſena
act.3.ſc.3 rij iambici.}Dementia}Quadratus }Pro dij}ſenarij iambici.}At-
act.3.ſc.4 que æqualem} Atque prior ſyllaba pertinet ad verſum præceden
tem.}Quam illas deſeram}Alias,illam. }Bono animo} ſenarij.
}Am' patrem}iambici quadrati acatal.vno aut altero trochaico
act.3.ſc.5 catal.mixto.Dimeter vnus iambicus }Næ ego homo} trochaici
act.4.ſc.1 quadrati catal. vnus Denarius, pauci iambicis immixtis. }Quo-
act.4.ſc.2 nam}Videntur Cretici.}Ego in hac re} Quadrati iambici & tro
act.4.ſc.3 chaici.}Oēs quibus res}trochaici catal }Quapropter te}iambici
act.4.ſc.4 tetram }Diſcrucior}iambici quadrati acatal.Senarius vnus. Sca-
zon troch.catal.quadrati.}Membra metu}trochaici.}Emiſſe id}
trochaicus dimeter hypercat.}Nā vt huc} iambicus tetrametri.
act.4.ſc.5 }Nūc quid faciam}trochaici catal quadrati. }Prodit neſcio}Ver
ſus perficitur proxima ſcena.}Ita vt} iambici quadrati acatal.&
catal.Dimeter vnus ceteri trochaici quadrati catal }Iambici Se-
narij }Facite}trochaici tetram }Cur nō ludo huc aliquātiſper?
melius eſt}Si addas nunc,verſus conſtat.}Ita ne}Ita.prima perti
net ad verſum præcedentē.}Quid ipſe}Alias, Quod ipſe amor?
act.4.ſc.6 }Quid latroma}trochaici catal,quadrati. }Ego eo intro} iābici
act.4.ſc.7 quadrati catal.}Quid hoc}iambicus catal.ſcazon.}Sed ceſſo}tro
act.5.ſc.1 chaici catal. }Defeſſus ſum} Senarij. }Ibo, illi} Senarij.}Aede-
pol}Senarij.}Heus Syre} Senarij }Parata à nobis} Senarij }Num act.5.ſc.2
quis minus}Alias,num qui.}Quām mecum}Alias,quod.}Cum act.5.ſc.3
prima luce}Alias,primo lucu. }Nunquam ita} trochaici quadr. act.5.ſc.4
catalectici.}Quid mihi nunc}iambicus tetram.acat.}Prope iam} act.5.ſc.5
trochaici. }Heus Demea} Senarij.}Hera ego} Senarij. }Occidūt act.5.ſc.6
me quidem}Senarij. In quidē aliquid eliditur. }Iubet frater} Se- act.5.ſc.7
narij }Me ducere}iambici tetram.acat.Age,quā ſi trochaici }Iſti act.5.ſc.8
hoc}iambicus tetr. }Factū eſt}Fragmentū. Trochaici catal qua- act.5.ſc.9
drati,vltimus Scazon.}Optimam quidem} In quidem fit eliſio.

EX HECYRA.

PEr pol}Senarij.}Seneca ſi quæret}Senarij.}Cū milite}Pro- act.1.ſc.1
celeuſmaticus.}Pro deum}iambici quadrati acat. Trochai- act.1.ſc.2.
cus quadratus catalecticus.}Me miſeram}Senarij.}Itaque act.2.ſc.1.
vna}iambici tetram. }Quo quiſque} Senarius. }Multo melius} act.2.ſc.2
Octonarius quadr catalecticus. }Enim laſſam} iambici tetram. act.2.ſc.3
}Et ſi ſcio} iambici quad.acatal.}Aedepol} trochaici catal.qua-
drati. Aedepol aūt eſt extra carmē. }Nemini ego} trochaici qua-
drati catal Iambici quadrati & catalectici & acatal Senarij.}Ne- act.3.ſc.1
mini ego}trochaici.}Cur quanto} iambicus catal. }Quām hoc}
Acatalectici.}Aliā certe} trochaicus. }Si non rediſſes} iambici
catal. }Rurſum in gratiam}Rurſum abundat. }Profecto Parme-
no me celas}Alias,celant.}Quo nam modo}iambici quadrati ca
talectici }Neſcio quid}iambici quadrati catal. }Quid ais?} Tro- act.3.ſc.2
chaicus catal.}Hem iſtoc}iambici catal. }Nequeo meārū trochai
ci octonarij catalectici, & Senarij 6. }Adeſt Parmeno} Senarij.
}Ain' tu}Senarij,& vnus quadratus. }Nā alias vt omiſerā} Alias act.3.ſc.3
mittam.}Dixti ne} trochaici octonarij catal & ſenarij iambici
}Quibus iris}Senarij.}Perij} trochaici & iambici octonarij cata act.3.ſc.4
lectici & acatal.mixti }Dicam} iambicus dimeter. }Sed oſtium} act.4.ſc.1
trochaici catal. }Atque eccam} iambici catal. }Nam ſi verūm}
trochaicus catal. }Non ſit} iambici catal. }Perij} Acatalecticus.
}Credo} Acatalecticus trochaicus. }Quid ſit} iambici catalect.
}Adeon' pulcaci}trochaici acatal.}Vt eo eſſem}trochaicus octo
narius catal.}Nullam pol} iambici acatal. }Non clam} iambici act.4.ſc.2
quadrati acat.} Itaque vt eſſe ego illam}Alias,illa }Feratus} Se- act.4.ſc.3
narius.}Quid vis} iambicus catal.}Quia de vxore} trochaici ca-
tal.}Sed non minuam} Mixtum trochaicum cum iambico catal:
}Neſcias}trochaicus catal.}Quādo hæc} iambici acat. }Sumus}
Dimeter iambicus.}Sed video}iambicus catal.}Tibi quoque}Se act.4.ſc.4
narij.}Non hoc de nihilo} iambici quadrati catalectici & acatal. act.5.ſc.1
Trochaici catal.mixti. }Ego pol quoque} Quadrati iābici catal.
}Ne nomen mihi quæſtus} Alias,meo quæſtui. }Sed quid iſtuc}
trochaici catal.}Quis iam me?} iābicus acatalecticus. }Puerumq;}
trochaici catal. }Lepida es} Iamb.acat }Eas ad.} trochaici catal.
}Aliter ſi facias}iambici tetram.acatal.} Nihil apud me.}Iambi-
ci quadrati catal.}Benigne}Dimeter catal.}Sed cum tu.} Octo-
narij catal.}Aedepol}trochaici octonarij catal.Iambici quadrati act.5.ſc.2
catal.}Quantam obtuli}iambici quadrati catal. }Homo ſe fate- act.5.ſc.3
tur vt in via virginem}Virginem ſupereſt. }Dicitq; ſeſē illi annu act.5.ſc.4
lum} Annulum diſſyl.eſt. }Vide mi Parmeno} iambici quadrati
acat. mixtis Senarijs & trochaicis quadrati catal. }Ego ne} iam-
bici tetram.acatal.}Sed Bacchidē}Senarij.}Vt voluptati}Qua-
drati acat.iambici.}Myrrhina}trochaici tetram.}Quantum ho-
die}iambici acatal }Sequere me} trochaicus catal }Feci impru-
dens} Senarius trochaicus acatalecticus.

EX PHORMIONE.

POſtquam poeta ſenarij.}Per quē res agetur}Alias,geretur. In prolo
}Amicus ſummus}Senarij. }Si quis me quæret} Senarij. go.
}Quāto in periculo ſim} Alias, ſimus. }Hanc amare cœpit act.1.ſc.1
perdite}Alias,perditus. }Interea dum ſedemus illic} Alias, illic. act.1.ſc.2
}Nunc omitte}Alias,amitte. }Immo nihil,niſi} Alias,præter.
}Adeon' rem} Mixta carmina,pars eſt trochaici,altera iambos ha act.1.ſc.3
bet catal.}Neu me cupidum}troch.catal. }Dū expecto} iambici
catal.} Amore abūdas Antipho}Dimeter iamb.}Quod ſi}Alias,
Et ſi.}Nullus es Geta}iambici quadrati catal. Trochaici octona act.1.ſc.4
rijs catal.permixtis,ſenarij item.} Nullus es Geta}iambici acat.
}Ad hanc rem}Senarius.}Quod cū audierit} tetram.acat. }Erus
me miſeret}trochaicus acatal.}Recte ego}Catalecticus.}Aliq̄d
cōnaſaſſem}iambicus acat.}Quam hic fugam}Dimeter trochai-
cus catal.}Sed vbi Antipho}iambici tetram.acatal.}Ah,ſanus ne
es?}iambicus catal.}Hominem} Monometer hypercatal. }Satis
pro imperio}trochaici catal.}Ne te iratus ſuis ſæuis dictis prote-
let}Alias,ſæuidicis verbis protelet, & ſæuidicis,poſtulat carmen.
}Nō poſſum adeſſe}Senarius iambicus hypercat. }Mane inquā} act.2.ſc.1
Senarius acat }Si quid poteſt}Alias,potes. }Ita ne tandē} iam-
bici quadr acatal.& ſenarij }Ita ne} Si corripis ita,trochaic' eſt.
}Nec meum imperium} Trochaicus.}Reuereri} Iambicus.}Mo act.2.ſc.2
nitor iambici acat.}Mi patrue}Senarij. }Quin quod merit' eſt} act.2.ſc.3
Alias ſit.}Ita ne patris}trochaici octonarij catal.præter duos ex-

tremo

tremos.{Senex adeſt}Iambici quadrati acat.{En,vnquam}Senarij.{Si herum inſimulabis aua.}Alias,malitiæ.{Abi in malã crucem}Si legas,i.pro abi,conſtat verſus.{Quãta me cura}Senarij
act.2.ſc.4 iambici.{Enimuero Aotipho}Iambici quadrati catal.{Teipſum
act.3 ſc.1 quærebam}Acatalectici.{Dorio audi}Trochaici tetram.cat.per-
act.3.ſc.2 mixtis iambis quadratis acat.{Nec cum huiuſmodi}In hmõi eli
act.3.ſc.3 ditur ſ.{Quid faciam}Trochaici tetram.catal.permixtis paucis
act.4.ſc.1 iambis quadratis acat.{Quid?quia ꝓfectus cauſſa}Senarij.{Ego
act.4 ſc.2 hominem}Senarij.{Expecto}Senarij.{Venire ſaluum volupe}
act.4.ſc.3 Alias,volup.{Vt ad pauca redeam}Si legas, ad pauca vt redeat, cõſtat verſus.forte in ad eliditur d.{Geta}Senarij.{Quiet° eſto}Iambici quadrati acat.{Nos noſtro off}Alias,digreſſos.{Quid
act.4.ſc.4 agam?}Senarij.{Aut cui conſilia}A poſtremum pertinet ad ver-
act.4.ſc.5 ſum ſequentem.{Nam vereor}Iambici tetram.catal.{Nam quæ
act.5.ſc.1 hæc eſt}Trochaicus catal.{Quod vt fa.}Iambicus acat.{Haſce eſſe}Trochaici.{Qui eſt eius pa.}Mixtus trochaico & iambico.{Ne me iſtoc}iambici quadrati catal.{Eho dic mi.}Iãbici quadrati cat.{Nemo ex me ſcribit}Trochaicus.{Noſtrapte culpa}iambici quadrati cat.{Vorſuram ſol.}Alias,Vorſura.{Agedũ vt
act.5.ſc.2 ſo.}Iambici quadrati catal.& acat.{Faciã vt iu.}Iambici quadr.
act.5.ſc.3 acat.{Quin tu}Alias,quid.{Quid nũ}Alias,qui {Obſecro vt}
act.5.ſc.4 Alias,caue.{Nemo eſt}Alias,homo nemo.{Ira ne.par.}Alias,
act.5.ſc.5 parum.{Lætus ſum}iambici quadr.cat.{Argentum ac.}Iambici
act.5.ſc.6 quadrati acat.{O fort.}Trochaici octonarij catal.{Tãtam for.}
act.5.ſc.7 Senarij.{Dijs magnas}Senarij.{Vel oculum exc.}Alias,exclude.
act.5.ſc.9 {Quis nominat me?}Senarij trochaici, octonarij cat.{Abi}Abi corripit.{Demipho te appello}Trochaici octonarij catal.

GVILLELMO BELLAIO
LANGEO, TAVRINI PROREGI, ANTONIVS GOVEANVS s.p.d.

CVM mihi eſſet id cum multis commune, vt diuinas virtutes tuas in adminiſtrãdo vtroq; tempore,& belli,& pacis, me cum ipſe tacitus admirarer,optaui ſemper mihi tempus dari, quo iudicij huius mei de ſingulari tua virtute & tibi darem ſignificationem aliquã, & poſteritati relinquerem teſtimonium. Quod cũ meum eſſe vellem,neque conati ego tamen magna poſſem, danda mihi opera fuit tale id ſaltem vt eſſet,quo neque dignus ego quidquã præſtare omnino poſſem,neque à me tu maius expectare. Nam cum à puero ſtudijs me literarũ dediſſem, & literis tradita à veteribus eſſent multa diuinitus,quæ neque intelligendo, nedum imitãdo, aſſequeremur,eſſetq; intelligere prius neceſſe quæ velles imitari, intelligere aũt ſanè nemo corrupta poſſet, atque deprauata, operam digniorem nullam,q̃ quidem ego nauare potuiſſem,nullam ad vetuſtatis cognitionem,& imitationem, tam eſſe neceſſariam putaui,q̃ eam quæ in veterum ſcriptis recẽſendis, & recognoſcendiſq; poneretur.Quod vt eſt,quoquo te vertas,arduũ atque difficile,ita in Terentij comœdijs,velle, id quidem plenum eſt bonæ voluntatis,præſtare nõ niſi maioris cuiuſdam ingenij, atque eius eruditionis,q̃ non recipit hæc ætas,poſt eos præſertim viros, qui in ea re non mediocriter,neque infeliciter laborarũt. Tantæ difficultatis has reperio cauſas,ꝙ ſermo pene eſt oratio omnis Comicorum,qui ſe corrumpi facile patitur,ꝙ verſu cõcluſa, in quo intelligi vis numeros põt, atque menſura, adeo varia eſt,atq; multiplex,quæ ſi nõ notatur diligenter, detrahi multa pñt,addi quoque impunè multa,loco plurima moueri,ꝙ tanta in exẽplaribus varietas,tam nulla fides, ꝙ iam multis retro ſeculis auctor hic à librarijs fuerit deprauatus,ipſius etiam Ciceronis, vt opinio mea eſt,eruditiſſimis tẽporibus,quibus erãt ij verſus,vt ipſe ſcribit, vſitatiſſimi.Id vt credã facit,ꝙ ab ipſo iuterim Cicerone Terẽtiani verſus multi male citãtur,qualis is eſt in illa ad Lẽt.epiſtola longe optima. Intromittamus comeſſatum, tu Pamphilam.
Vbi,Comeſſatum intromittamus, ſcripſiſſe Terentium ratio indicat Senarij. Ac eodem loco poſt.

Par pari referto,quod eam mordeat.

Vbi,vt id taceã,ꝙ pro Mordeat. Remordeat repoſuit feliciſſime Aemilius Ferretus,parens alter meus (gratiorem tibi multo eſſe ſcio,Aemili,pietatis erga te meæ,q̃ doctrinæ tuæ meam teſtificationem) id inquam vt taceam,legendum erat præterea, Referto par pari. Neque.n.Trochęũ,quẽ Choreũ Cic.vocat, ij verſus recipiunt,vt neque Trochaici Iambum. Afferrẽ eius generis permulta,ſi te docerẽ,non monerẽ. Iam à Non.Marcello,Feſto Põpeio Priſciano,aliter citantur multa,q̃ ſcripta eſſe à Terentio ſit veriſimile. Ne longius abeas,eſt in Andriæ ſcena prima verſus hic.

Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares.

In eo ſuas neſcio quas colliſiones cõminiſcitur Priſc.vbi ſi legas.

Sine inuidia inuenias laudem, & amicos pares.

Verſui conſulas,ſine vllo aut ſententiæ, aut vetuſtatis detrimẽto, equidem nunquam exiſtimaui ſua poetas libertate tam vti libenter,q̃ neceſſario. Quæ cum & ipſa die, & magnorum virorũ teſtimonijs confirmata ſint,non dubito,quin nos,qui ijs de rebus aliter ſentimus,antiquitatem ſero,neque id non temere, reprẽdere videamur. Hæc nos profecto,Gulhelme Bellai,quæ in oẽs partes periculi ſunt pleniſſima,deterrere debuerũt,ſi præter bonã voluntatem nihil ad tãtam rem afferre potuiſſemus. At cum & infinita prope primi nos quæ egerent caſtigatione deprehẽderimus,& ab alijs animaduerſa,neque diu minus,neque minus fortaſſe diligenter conſiderauimus noſtrumq; eſſe aliquod potuerit ijs de rebus iudiciũ rei intereſſe literariæ putaui,id omnibus per me fieri q̃ notiſſimum. Iudicij aũt noſtri cauſas erit fortaſſe cũ explicabimus, quas in præſentia oẽs perſequi, vt q̃ infiniti eſſet laboris taceam, hominis certe eſſet minus occupati, teſtificari tñ hoc tempore, liquidoq; iurare poſſumus,nihil nos,niſi neceſſario,nihil niſi verſus,elegantiæ,ſententiæq; conuictio immutaſſe, reſtituiſſe quædã, vt ab ijs auctoribus,de quibus antea loquebamur, citata reperiebamus,libris ita vſos fuiſſe plurimis, vt plus ſemper apud nos valuerit iudicij ratio q̃ librarij manus indocta,atque temeraria. Atque vt animo præſumere poſſis, quid de toto hoc labore noſtro debeas iudicare,referam paucis, quæ in Andriæ prologo, quæ in Scena prima corrupte legi animaduerterim.

Vbi in Prologo legebatur.

Id iſti vituperant factum, atque in eo diſputant.

Non conſtare verſum notarat Doct.niſi in pronomine Iſti, litera ſecunda eliderετur,atque ita fieret anapęſtus. Huiuſmodi nos eliſiones tam duras,vt dicam leuiſſime,non agnoſcimus in re minime neceſſaria. Scripſiſſe Terentium Iſti id vituperant & verſus clamat,& lib.nonnulli teſtantur. Tale illud eſt quod idẽ in Eun. Act.3.Scen.1.verſu illo.

Qui habet ſalem,

Quod in te eſt,extremam.ſ.in Quod elidi literam. vbi Qui legi debere & verſus & ipſa latinitas oſtendunt.

Vbi, Vt pernoſcatis & quid ſpei ſit relliquom.

Nos ſcriptum fuiſſe dicimus. Vt & is pernoſcat,quid ſpei ſit reliquum. Atque aliter ſcripſiſſe Terentium perſuaderi non poteſt. Id porro locus habet ſententiæ,fabulã vos cognoſcite, vt & poeta perſpicere poſſit, quid ſibi à vobis ſpei relinquatur de comœdijs,quas in poſterum ſcribet,an.ſ.ea prodendæ vobis prius ſint,q̃ ſpectandæ,atque cognoſcendæ. Præter quem vnum locum ſi aliũ nullum in opere toto emendaſſemus, ſatisfactũ & officio noſtro, & hominum expectationi erat abunde.

Vbi in prima Scena.

Propterea ꝙ ſeruiebas liberaliter,

Nos, Seruibas,generis eius ſunt Scibam,Neſcibam, Sæuibam, Seruiebas non patitur verſus.

Vbi, Sed mihi hoc moleſtum eſt,nam iſtæc commemoratio
Quaſi exprobatio eſt immemoris beneficij.

Nos, Sed mi hoc moleſtum eſt, nam iſtæc commemoratio eſt
Quaſi exprobratio immemoris beneficij, Mi,poſtulat verſus,eo & multis alijs locis vtitur Terẽt. vſus antea fuerat Plaut. vſi ſunt poſtea Virg & Horat. Eſt,ꝙ in prioris verſus fine poſuerimus fecit ſeries verborũ naturalis,ita Beneficij ſyllabarũ nihil detrahetur.

Vbi, Id gratum fuiſſe aduorſum te habeo gratiam,

Nos, Gratum id fuiſſe. & neſcio quo modo magis placet auribus eruditis,omitto,id quoque verſum poſtulare. Neque vero dubito, quin Fuiſſe,fieri diſſyllabum magis ijs placeat,qui cum aures non habeant, eſſe religioſe inepti volunt.

Vbi, Ita faciam. Hoc primum in hac re prędico tibi.

Nos. In re hac, ꝙ aliter ſtare non poſſit verſus.

Vbi, Liberius viuendi fuit poteſtas,nam antea.

Vt verſus ratio habeatur, elidi Doct.in viuendi V, voluit vnum, fieriq; Fuit,monoſyl. Nos vt eſſe Fuit, ſyllabam vnam apud hũc auctorem mille locis ſcimus,ita illas in Viuendi, eliſiones (penè ſcripſeram illuſiones) illas inquã eliſiones non agnoſcimus,cum præſertim tam eſſe ingenioſum nihil ſit neceſſe, Scripſiſſe Terent.putamus,Fuit viuendi liberius poteſtas,nã antea, Nihil hic nouum,nihil non conceſſum committitur? neque tamen de orationis venuſtate quidquam deperditur.

Vbi, Nunquam præpones ſe illis, ita vt facillime.

Præponens ſe alijs nunquam,ita & verſus vult,& orationis efflagitat venuſtas.

Alijs eſſe legendum & liber me monuit peruetuſtus, & alija quoque video placuiſſe, vt nō modo ad eos, quibus cum Pamphilus vna erat, ſed ad omnes homines referri poſſit, vt & id quod præcedit, Aduerſus nemini.

Vbi, Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares.

Quod & Priſciani noſtrum eſſet iudiciū antea dicebamus, à quo diſſētimus, cogitare nemo debet, qui aut ille fuerit, aut nos ſimus ſed quiſque dicat, quiā in iudicando fuerit ſecutus.

Vbi, Nam qui cum ingenijs conflictatur eiuſmodi.

Nos, Nam qui cum ingenijs conflictat eiuſmodi.

Ita in Phorm. Nunquā vſus venit vt cum hmōi conflictares malo. Probari. o. mihi non poteſt, fecisse hic Terent. Eiuſmodi triſſyllabum, quod quinque eſſe ſyllabarum conceſſa vocalium diuiſione ſolet. Nos diſſimile valde eſt, niſi ꝙ pudendū magis, quod idē notauit in illo Act. 3. Sc. 2. Nū imperabat coram, quid opus facto eſſet puerperæ, Eſſe Puerperæ triſſyllabum, cum ſi hac triſſyllabū, verſus ſtare Octonarius Iambicus non poſſit,

Vbi, Neque commouetur animus in ea re tamen,
Scias poſſe habere iam ipſum ſuæ vitæ modum.

Poſterior hic verſus, niſi Scias vnam facias ſyllabam, & Suæ item vnam, numerū excedet. Ego in exēplari vetuſto ſcriptū reperio.

Neque commouetur animus in ea re, ſcias
Tum iam ipſum habere poſſe ſuæ vitæ modum.

Quæ ſine controuerſia vera eſt, atque germana lectio, nō mutatur ſententia, ſua orationi gratia relinquitur, dura illa in verbo Scias, vitatur colliſio. facilis porro Tum, in Tamen fuit mutatio.

Vbi, Effertur, imus. Interea inter mulieres.
Quæ ibi aderant, forte vnam aſpicio adoleſcentulam.

Nos, & ꝙ ita venuſtior ſit oratio, & ꝙ verſus impediti ſe tot pedibus penè clamet, legendum putauimus, Quæ ibi aderant, aſpicio forte adoleſcentulam. Aliter citantur ab interprete, nō nego, at aliter quoque citatur Iſtud, Iſti id vituperāt factum, aliter alia, nec ea quidē pauca. Illud ſanè argumento eſſe pōt ꝗ ille parū verſuum horum rationem tenuerit, ꝙ cum inuenire non poſſet, cur eſſet illud Vnam additum à poeta, non conſiderarit, num à verſu quoque reſpueretur, quod non admitti à ſententia videret.

Vbi, Perculſit illico animum, at at hoc illud eſt.

Nos, Atatat. Idem erat flagitium in illo Eunuchi, Sed quis hic eſt, hue qui pergit, &c.

Idem in illo Hecyræ Trimetro, Oportet, atat eccū Phidippum & patrem, in quo tertio fuerat interiectio repetenda.

Vbi, Pro vxore habere hanc peregrinam, ego illud ſedulo.
Negare factum. Vt Senarius conſtet, corripi in Illud, literæ detractione priorem vult Doct. Nos legēdū putamus. Pro vxore habere hanc peregrinam, illi ego ſedulo Negare factū eſt. Atque ita ſcripſiſſe Terentium, etſi verſus ratio non diceret, ea certe quod ſequitur. Ille inſtat factum iudicare tu quidem poſſis.

Vbi, Satis vehemens cauſa ad obiurgandum. Si. qui cedo?

Sat vehemens legendum putabamus, ne vehemens fieret diſſyllabum, quod cum tamen fieri poſſe videremus, egere locus notatione, non caſtigatione viſus eſt.

Vbi, Ea primum ab illo eſt animaduertenda iniuria.

Nos ita verſu poſtulante, neque minore tamen venuſtate, Ea primum ab illo animaduertēda iniuria eſt. In ijs vides omnibus admonitos nos à verſu, ſecutos venuſtatē, non turbaſſe ſententiā. quorum per ſe quodq; tn̄ apud eruditos valere debet, vt contra omniū exemplarium teſtimonia poſſit ad emendandū locū ſufficere. Venuſtas fecit, vt de illo Scenæ ſecundæ dubitarem. D. hoc quid ſit? S. omnes qui amant grauiter ſibi dari vxorem ferūt, ſciebam enim Quid hoc? magis eſſe Terentianū, quam, Quid hoc ſit? taceo ꝙ ita concurrentes non hiant, vt antea vocales. Cum ergo propter venuſtatem mihi iam eſſet locus ſuſpectus, & ſcriptum poſtea in alijs exemplaribus aduerterem, Miror quid hoc ſit, iudicaui interpretis verba pro Terentianis in contextum irrepſiſſe. Fecit ſententia vt illud Scenæ quartæ, Audin Archillis, iam dudum Lesbiam adduci iubes, ita legeremus, Audin Archillis iam dudū, ꝙ Lesbiam adduci iubes. Quo in loco, quia. ſ. corrupte legebatur, incertam eſſe diſtinctionem notauit Donatus, taceo id, verſum quoque poſtulare, qui Octonarius eſt iambicus, vt, is, qui ſequitur, Sanè pol illa temulenta eſt mulier, & temeraria.

Fecit ſententia vt illud Chæreæ in Eunucho, Occidi. Neque virgo eſt vſquam, nec ego qui è conſpectu illam amiſi meo. Vbi quæram? vbi inueſtigem? quem perconter? quam inſiſtā viam? Incertus ſum. vna hæc ſpes eſt, vbi vbi eſt, diu celari nō poteſt, ita legeremus, Occid. Neque virgo eſt vſquam, neque ego, qui è cōſpectu illam amiſi meo, Vbi quæram, vbi inueſtigē, quem perconter, quam inſiſtam viam Certus ſum. vna hæc ſpes eſt, vbi vbi eſt, diu celari non pōt. Angitur nimirum animo Chærea & ſe virginem è conſpectu perdidiſſe, neque ſcire tn̄ qua ad eam ratione rurſus peruenire. Et certe, quod penè præterierā, ſtare iambicus Octonarius ſi legas, Incertus ſum, non pōt. Operæpretium eſt Donati audire in eum locū argutias. In Phor. verba ſunt Getæ ſerui flagra timentis, & ea ſe vitare poſſe deſperantis, Ad precatorem abeam credo, qui mihi ſic oret, Nunc amitte quæſo hunc, ceterum Poſthac ſi quicquam, nil precor, tantum modo. Non addas, vbi ego hinc abiero, vel occidito. Vbi nos legendum putamus Nō cædas, niſi Addere, pro Cædere veteres vſurpabant, id poſtulat omnino ſententia indicat quod intulit, Vel occidito. In Andriæ Act. 1. Scen. 2. ita legebatur, Ne temere facias, neque tu haud dicas, tibi non prædictum, caue. In eum verſum ita interpretum vnus, Duæ negationes vnam faciūt affirmationem, tres negationem pro affirmationes vna ſumuntur, vt hic, neque, haud, non. Alter tertiam negationem vult redundare. Vterque tellus eſt, alios pro haud, legiſſe Hoc, q ego lectionem veriorem puto, & Terentio digniorē. Paulo ante ita Simo, Quid hoc? intellextin'? an nondum etiā ne hoc quidem? Quod cum & pollulet ſententia, neque deſit etiam libris teſtimonium, qui Haud malunt tamen, facere mihi? vſu vt Terentij verbis vtar, næ intelligendo, vt nihil intelligant, qui, Ne ve tu id dicas, pro, Neque tu haud dicas repoſuit, quid ferre Octonarius poſſet iambicus vidit parū. At neque hoc tātum loco pro Hoc, Haud ſcriptum flagitioſe animaduerti. In Hec. Act. 3. Sce. 1. ita Parmeno, Haud hercle quidem parum eſt, vbi legēdum, Hoc hercle quidem parum eſt. Nam cum ſingulari aliqua iniuria inter vxorem & matrem iram crederet Pamphilus excitatā, quæ tam duraret diu, animoq; miſere ob eā cauſam torqueretur, velletq; hero Parmeno conſolationem aliquam adhibere, monet nihil id eſſe, quod tam graue ille exiſtimaret, ſubijcitq;, Pueri inter ſeſe ꝗ pro leuibus noxijs iras gerūt? Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt, iidem mulieres ſunt fermè, vt pueri leui ſententia. Fortaſſe vnum aliquod verbū inter eas hanc iram conciuerit. Incredibile eſt, ꝗ multa generis huius, quoquo me vertu, occurrant. Non diſcedam ab eo loco, totumq; adeo referam, quo facilius res teneri poſſit.

Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eueniſſe Parmeno.
Vnde ira inter eas interceſſit, quæ tam permanſit diu,
Par. Hoc hercle quidē parum eſt ſi vero veram rōnē exequi,
Non maximas, quæ maximæ ſunt interdum iræ, iniurias
Faciunt.
Nam ſæpe eſt quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt,
Cum de eadem cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſe quam pro leuibus noxij iras gerunt?
Quapp? quia enim qui eos gubernat animus infirmū gerunt
Iidem mulieres ſunt ferme vt pueri, leui ſententia.
Fortaſſe vnum aliquod verbū inter eas hanc iram conciuerit,

Quo in loco legendum puto

Non maximæ, quæ maximæ ſunt interdum iræ, iniuriæ
Faciunt.

Nam cum ex iræ diuturnitate iniuriæ magnitudinē Pamphilus colligeret, Leui, inquit Parmeno, duceris Here argumento, rationemq; ſi quæris, maximæ interdū iræ à non maximis iniurijs naſcuntur, Vides iracūdis hominibus id accidere, vt inimiciſſimi hāt ijs de cauſis, quæ alios homines ne leuiter quidem poſſent cōmouere. Quia in Hecyram me conieci, nolo videri temere veniſſe, ita poſt paulo eum locum, in quo eram, ſcriptum reperiebam,

Non vſus facto eſt mihi nunc hunc intro ſequi,
Nam inuiſos omnes nos eſſe illis ſentio.
Here nemo voluit Soſtratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus ſiet,
Quod ſanè nollem, maxime heri cauſa mei,
Seruom illico introiſſe dicent Soſtratæ,
Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali
Capiti atque ætati illorum, morbus qui actu' ſit.

Verba ſunt Parmenonis. Ego Capiti atque ſaluti illorū ſcripſiſſe Terentium puto, cum inter eas voces non leuis affinitas ſit, & alteram ſentētia requirat, & à Cicerone locis ſint infinitis hæc duo coniuncta. Vnum præterea locum ſi tibi indicaro, ab Hecyra diſcedam. In Act. 2. Scen. 1. ita legebatur.

An quia ruri eſſe crebro ſoleo, neſcire arbitramini.
Quo quiſque pacto hic vitam veſtrorum exigat?
Multo melius hic quæ fiunt, quàm illic vbi ſum aſſidue ſcio.
Id eo, quia vt vos mihi domi eritis, perinde ego ero fama foris.

Verba ſunt Lacheris ſenis, quo in loco Fama redundare mihi videtur. Cauſam. n. affert Laches quare tam bene ſciret, quæ domi in vrbe gererentur, cum eſſet ipſe ruri, id eo, inquit, facio, quia vt vos res meas domi adminiſtrabitis, vt mihi laborabitis, vt mihi obſequimini, ita ego vobis ruri, hoc eſt vobis deſieri nihil patiar benigneq; omnia præbebo, ſi mecum vos beneuolentia officijsq; certetis, quod ſi contra à vobis fieri ſenſero, iratam & egere & algere, &

gere, & eſurire, nihilq́; rure ad nos deferri patiat. Vnde hæc tamē ea dictio irrepſerit, non diſſimulabo. Sequitur,

Iampridem equidem audiui cepiſſe odium tui Philumenam. Vbi cum notatum eſſet, à ſama argumentari Lachetem, Fama in proximum ſuperiorem verſum irrepſit. Hæc hactenus fuiſſe excuſa, explicata, omnium qui literas tractāt, iudicio approbata? Quid ego nunc dicam, eaſdem dictiones corruptas in hoc auctore ferre fuiſſe, atque deprauatas? quot locis pro Suſpectio, Suſpicio, ꝑ Ingratijs, Ingratis, pro Gratijs, Gratis, pro Ecere, Et certe, ſcriptum erat? Quid ego quæras, verba flagitioſe adeo tranſpoſita interim fuiſſe, vt totam orationem miſere perturbarent? Quid omiſſos librariorum incuria totos verſus ſine quibus neque ſtare ſententia poterat, neque verſum ſuperiorum menſura? Nihil mentior, ſcriptum ſic erat in Prologo Heaut.

Ne cui ſit veſtrum mirum, cur partes ſeni
Poeta dederit, quæ ſunt adoleſcentium,
Id primum dicam, deinde quod veni eloquar.

Vbi erat legendum, Id deinde dicam, primum ꝙ veni eloquar. Notatus à nobis hic locus eſt, & explicatus ſuo tempore. Scriptū ſic erat in Phorm. Act. 4. Scen 4.

Vt te quidem omnes dij, deæq́; ſuperi, inferi
Malis exemplis perdant. hem ſi quid velis,
Huic mandes quod quidem recte curatum velis,

Qui verſus poſtremus cum menſuram excederet, neque tñ poſſe detrahi quicquam viderem, neque abſoluta etiam plane eſſe videretur, perfectaq́; ſententia, incido in lib. non illum quidem, qui ſua auctoritate fidem facere debuerit, ſed qui monere tamen dubitantem potuerit. In eo ſic ſcriptum erat:

Vt te quidem omnes dij deæq́; ſuperi, inferi.
Malis exemplis perdant. hem, ſi quid velis
Huic mandes, quod recte curatum quidem
Velis, ad ſcopulum qui te è tranquillo inferat.

Quem verſum Terentianum eſſe negare nemo poſſit. Idē eiuſdem fabulæ Act. 5. Scen. 6. flagitium deprehendimus, vbi hæc deerant Trochaico.

Carialis vernula eſt qui me vocat.

Quæ verba ſuo loco & Terentij eſſe oſtendimus, & quid haberēt ſententiæ declarauimus.

Si quæ generis ſunt huius vellem omnia recenſere, volumen à me haberet, non epiſtolam. Iam de verſuum genere & diſtinctione puderet dicere q̃ aliter ſentimus nos, quā ij, qui ante nos fuerunt, niſi ad te ſcriberem, qui ijs de rebus iudicare omnium optime potes. Initium eſt Scen. 5. Act. 1.

P. Hoc ne eſt humanum factum, aut inceptum? hoccine officium patris.
M. Quid illud eſt? P. pro deum atque hominem fidem, quid eſt, ſi non hæc contumelia eſt?
Vxorem decrerat dare ſeſe mihi hodie, non ne oportuit
Præſciſſe me ante? non ne prius communicatum oportuit?
M. Miſeram me quod verbum audio?
P. Quid Chremes, qui denegarat ſe commiſſurum mihi
Gnatam ſuam vxorem? id mutauit, quia me immutatū videt
Ita ne obſtinare operā dat, vt me à Glycerio miſerū abſtrahat?
Quod ſi fit pereo funditus.
Adeon' hominem eſſe inuenuſtum, aut infelicem quenquam, vt ego ſum?
Pro deum atque hominum fidem, nullo ne ego
Chremetis pacto adfinitatem effugere potero? quot modis
Contemptus, ſpretus? facta tranſacta omnia. hem
Repudiatus repetor. quam ob rem, niſi ſi. i. quod ſuſpicor,
Aliquid monſtri alunt. ei quoniam nemini obtrudi poteſt
Itur ad me. M. oratio hæc me miſeram exanimauit metu.
P. Nam quid ego dicam de patre? ah
Tantam ne rem tam negligenter agere? præteriens modo.

Verſum primum eſſe voluit Doct. Iambicum Octonarium iuſtæ menſuræ, id. n. dicere ſolemus Acatalecticum, Secūdum Octonarium quoque, cui tñ accinatur & adnactatur Monometer, hoc eſt vna, vt Græci vocant, ἀνοδία, ca alis exit, Tū me-li v a eſt. At non accinitur Iambico Octonario, ſed Scazonti octauus. n. pro Spondeus eſt, valde mihi præterea argutum videtur, in eadē dictione & Octonarij finem, & Monometri quærere initiū. Tertium Iamb. Octonariū eſſe voluit, quod fieri minime pōt, cum Hodie, extremam producat, quartum generis eiuſdem, Dimetrum quintum, ſextum Trochaicum Octonarium Catal. cum & priores omnes Iambici ſint, neque niſi Iambici ſequantur, Octauum octonariū fecit Iambicum, nonum Dimetrū Iambicū. Decimum Octonarium Iamb. ſi quidem in inuenuſtū, V, primum elidas, quod quidem ſi verba modice tranſpones, minime eſt opus. Vndecimum, Dimetrum redundāte pede, nonū ſanè vt dicam leuiſſime, genus carminis, hunc qui ſequitur Octonarium ruſus Iambicum, poſt quem Trimetrū, ſequi voluit Trochaicos tres Tetrametros catal. eos quidem, quibus ſubiunxit Dimetrum Iambicum acat. cū Dimetri eiuſdem eſſe generis ſoleāt cum ijs, quibus fuerint adiecti, Hæc, ſi quemadmodū Doct. vult, ſcripſit Terent. mihi certe nō eſt poeta, at neque ita ſcripſit, neque id nos putare eſt æquū. Quem locum antequā in eos verſus redigo, quibus eſſe à Terentio ſcriptum ſit veriſimile, notabo quanta ſit in exemplaribus varietas, atque incertitudo. In verſu 1. vtrobique Hoccine in alijs exēplaribus reperio, reperio & Factu, & Incepttu, quod à Don. quoque videmus annotatū. In 2. vetuſtū exemplar nō habet Fidem, quo modo interim locutus eſt poeta in Alio, Atque hominū, non reperio, atque ita quoque, ſcripſiſſe aliqñ Terēt. animaduerto. in 3. Dare, in aliquibus lib. nō legitur, neque carmen poſtulat, & itarus ſupprimere multa ſolet quæ cū adſcribere ſoleant interpretes, in verſum ſit ſæpe vt admittantur. Se, præterea video geminatum, & pro Denegarat, Denegauerat ſcriptū reperio. Iam in 8. ꝑ Quia, qm̄. Vbi poſtea Chremetis, Chremis, vbi Itur, itum. Accipe nunc vt verſus hos putarim, & ſcriptos fuiſſe & eſſe diſtinguendos.

P. Hoccine factum eſt humanum, aut inceptum? hoccine officium patris?
M. Quid illud eſt?
P. Pro Deum atque hominum fidem, quid eſt, ſi hoc non eſt contumelia.
Vxorem decrerat dare ſeſe mi hodie, nonne oportuit
Præſciſſe me ante? nonne prius communicatum oportuit?
M. Miſeram me, quod verbum audio. P. Quid Chremes, qui denegauerat.
Se commiſſurum mihi gnatam ſuam vxorem, mutauit id
Quoniam me immutatū videt. ita ne obſtinate dat operā, vt
Me à Glycerio miſerum abſtrahat? quod ſi fit, pereo funditus.
Adeon' hominem inuenuſtum eſſe, aut infelicem quenquam, vt ego ſum?
Pro deum atque hominum fidem, nullo ego pacto Chremis
Adfinitatem effugere potero? quot modis
Contemptus, ſpretus, facta tranſacta omnia, hem
Repudiatus repetor? quamobrem? niſi, ſi id eſt.
Quod ſuſpicor, monſtri aliquid alunt. ea quoniam
Obtrudi nemini poteſt, ad me itur. M. Hæc
Oratio me miſeram exanimauit metu.

Omnes Iambi ſunt, Octouarij partim, partim Senarij. Monometer vnus, non is quidem quem eſſe Doct. putabat, cum efficit Myſis, quæ dum à Pamphilo exaudiri non vult, pauca loquitur. Monometrū in re ſimili in Phormione obſeruauimus, vbi taciti Antipho & Phædria Getam audiunt, ac cum à Geta Antipho nominaretur, ibi tum Phædria.

Te nominat. A. Neſcio quod magnū hoc nuncio expecto malum. P. A, San' ne es?
G. Domum ire pergem, vbi plurimum eſt. P. Reuocemus hominem. A. Sta ilico. G. Hem.

Quo etiam nos loco valde ab Doctor. diſſentimus, qui cum vbi Monometrum faceret non inueniret, & Octonarium fecit Catalecticum qui, vt ſuperiores omnes, eſſe debebat Acatalecticus, & Monometrum Hypercatalecticum, qui ſi erat Monometer faciundus, Acatalecticus certe faciundus erat. Ad locum ſuperiorem vt redeamus, in quo pro Hoc ne, nos Hoccine, quod ideo Doct. immutauit, vt Trochæum poſſet euitare, verum cum legi Hoccine ſecundo loco ſit neceſſe, priore ſcripſiſſe aliter Terentium perſuaderi non poteſt, quare nemo non videt fuiſſe verborum ſeriē perturbatam. Deum, eſt vtrobique Monoſyllabum, Niſi poſteriore dici interim producte & à Grammaticis video notatum, & nos in hoc poeta nō ſemel obſeruauimus, Atque vt ab ea Scena non diſcedam, ſequitur paulo poſt,

Quod ſi ego reſciſſem id prius, qd facerē ſiquis nūc me roget.

In eo verſu quem iambicum eſſe vult, vt reuera eſſe debet, Prius ſyllabam eſſe vnam vult Doct. cum ſi id fiat, iambicus eſſe Octonarius non poſſit. Nos legendum putamus, Quòd ſi ergo prius id reſciſſem, &c. Sequitur,

Aliquid facerem, vt hoc ne facerem. Sed nunc quid primum exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diuerſe trahūt.
Amor, miſericordia huius, nuptiarum ſolicitudo.

Hos cum faciat Doct. Trochaicos rogarē eum libenter, an Amor non eſſet iambus, quē trochaici nō recipiūt. Mihi certe iamb. octnār, quales & qui præcedunt, & qui ſequuntur, atque ita legendi,

Aliquid facerem, vt hoc ne facerem, ſed quid primum nunc exequar,
Impediunt me tot curæ, quæ meum animum diuerſe trahunt
Amor, huius miſericordia, nuptiarum ſolicitatio.

Verſus

Verſus porro ille,

Sed nunc peropus eſt aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa aduerſus hunc loqui.

Cum ſit octonarius, legendus ſic eſt,

Sed nunc peropu' eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa aduerſum hunc loqui. Vbi paulopoſt,

Bene & pudice eius doctum atque eductum ſinam.

Coactum egeſtate ingenium immutarier? Eius, redundant, ver ſui enim officit, & vetuſtati. Vbi, Et ad pudicitiam, & ad tutãdam rem ſint, Ad ſecũdum eiſdem de cauſis tolli volumus, q̃ ſecuri etiam ſumus in emendãdo verſu illo, quem pene præterieram ex Octonarij, Abi domum. Id mihi viſus eſt dicere, abi cito & ſuſpẽde te. Quanto elegantius, Abi cito, ſuſpẽde te, vbi res poſtulat celeritatem? taceo. q̃ ſtare verſus aliter non poteſt. Vbi, Hanc mihi in manum dat, mors continuo ipſam occupat. M. Legendũ erat. Vbi. P. Sed cur tu abis ab illa? M. Obſtetricem arceſſo. P. Propera. Abis, Senarius non patitur, Comica non magnopere deſiderat elegantia. Locum hunc vt claudam, equidẽ vbi diligenter rem perpendo, nuſquam inter iambicos video trochaicus à Terentio temere interiectos, quæ vetus doctorum fuit opinio, neque inter hos, illos, quibus tantum generibus vſum eſſe Terentiũ animaduerto. Atque vt aperte videas, quãta hac in parte libros corruptio peruaſerat, eſt Act. 3. Scen. 2.

Adhuc Archillis quæ aſſolent, quæq; oportet
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primum fac iſthæc vt lauet, poſt deinde
Quod iuſſi ei dare bibere, & quantum imperaui
Date, mox ego huc reuertar.
Per ecaſtor ſcitus puer natus eſt Pamphilo.

Primo tres verſus iambicos dimetros eſſe voluit Doct. quibus tñ eſſent annexi duo Trochæi, duo ſunt Trochæi, Quæque oportet, duo, Eſſe video, q̃m pro Trochæo poni Tribrachys pot, in quẽ.ſ. diſſoluitur, vtpote temporibus parem. Poſt deinde, duo Trochæi. At hic verſus, Nunc primum fac iſthæc vt lauet, eſt ne Dimeter Iambicus? Doctor an fuerit, neſcio mihi certe nunquã erit. Iam quartum verſum, cuius Doct. genus non notauit, quem eſſe dicemus? Quintum etiã quod Dimetrũ facit catal. vidit meo iudicio parum. Mihi ſcenæ huius verſus generis ſunt eiuſdem, Iambici.o. ſunt omnes, menſuræ tñ diſparis. Quatuor primi, quibus cum ijs, qui domi ſunt, loquitur Lesbia, ea ratione ſunt, vt primi & tertij extremæ ſyllabæ initia ſint ſecundi & quarti, ita oẽs Acatalectici erũt, Octonarij omnes, præter quartum, is enim Dimeter eſt, qui Octonarius quoque fuiſſet, niſi ad ſpectatores & ſe & orationem Lesbia conuertiſſet. Sic illius in Eunucho, Ita fac vt iuſſi, deducantur iſti, &c. Et illius quoque in eadẽ Scena, Meminit, tametſi nullus moneas, &c. extremæ ſyllabæ initijs ſequentium verſuũ ſunt accõmodãdæ, quod & alijs locis non paucis & animaduertimus & indicauimus. Scripti mihi ſic videantur à Terentio.

Adhuc Archillis quæ adſolent, quæq; eſſe oportet ad ſalutem
Signa, omnia huic eſſe video. Nunc primum iſtæc vt lauet
Facite, poſt deinde, qđ iuſſi, ei date bibere, & quãtũ imperaui.
Date, mox ego reuertar huc.

Facite, vt pro Fac, reponerem non fecit verſus ratio, ſed q̃, Date dicit poſtea, non Da. Date, porro eſſe legendum, non Dare, & libri nonnulli teſtantur, & ratio indicat loquendi, dictum tñ id Interpres putat conſuetudine magis, q̃ ratione, q̃ ſi conſuetudinis. ſ. nõ ſcripturæ vitium oſtẽdere debuit, aut alibi Terentium ſic ſcripſiſſe, aut Comicorum omnino quenquam ita locutũ, quorum in methodo lampica eſt omnis oratio. Quintum verſiculum Iambicũ eſſe puto octonarium, à quo quæ detracta ſunt, ſequenti adiecta ſunt verſui. Ita ergo legimus.

Per ecaſtor ſcitũ per natu' eſt Pamphilo, quæſo Deos,
Superſtes vt ſit, quando quidem ipſe eſt ingenio bono.

Magis res erat deſperata Actus quarti initio,

Hoccine credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt ſiet,
Vt malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius ſua vti comparent commoda? ha
Id an verum eſt? immo id genus hominum eſt peſſimum, in
Denegando modo quies pudor eſt paululum,
Poſt vbi eſt tempus promiſſa iam perfici,
Tum neceſſario ſeſe aperiunt, & timent,
Et tamen res cogit denegare. Ibi
Tum impudentiſſima eorum oratio eſt,
Quis tu es? quis mihi es, cur meam tibi, heus
Proximus ſum ego met mihi. Attamẽ, vbi fides,
Si roges, nihil pudet hic, vbi opus eſt,
Non verentur, illic, vbi nihil opus eſt, ibi verentur.

Primum pẽtametrum Iambicum fecit Doct. quos nullos ſcripſit Terentius, ſequentes duos Dimetros Creticos, quod (taceo eorũ verſuum eſſe auctorem Doctor.) fieri minime poteſt, cũ, Atque ex in, Moloſſum non Creticum efficiant, quatuor ſequentes qui eſſent non notauit, Creticos certe Dimetros dicere nõ poteſt. In nono verſu deeſſe aliquid putauit, quod p̃ Cretico quarto Iambus poneretur. At Res cogit, erat ne Creticus ſecũdus, vt p̃ quarto poſitũ diceret Iambum? In decimo Creticos tres notauit, qui vbi eſſent, vellem profecto indicaſſet, ne nos in quærendo fruſtra laboraſſemus. Io a t. ve in 9. pro Cretico quarto Iambum poni notauit: Primum, ſi in nono pro Cretico eſſe Iambum putabat, q̃ verſui deeſſe aliquid videretur, quid hic commiſſum eſt flagitij vt qui Creticus eſſe debuerat factus ſit Iambũ? Tum vero, Quis tu es, Creticum quis eſſe dicent, ac non potius Spondeum? Iam in verſu ſequẽti vbi quatuor Cretici? vbi in illo, Si roges, &c. tertius eſt ne, Nihil pudet, Creticum equidem non arbitror. Extremum eſſe voluit Trochaicum Scazontẽ, addere debuit Catalecticum, quos nullos ſcripſit Terẽtius. Ego omnes eſſe arbitror Iambicos Tetrametros hoc eſt Octonarios, ſiue Quadratos, quales ſũt qui ſequuntur omnes vſque ad Trimetros, quibus pene clauditur ſcena. Legendos autem ita cenſeo.

Hoccine credibile, aut memorabile, tanta vt cuiquã vecordia
Innata ſiet, vt gaudeãt malis, atque ex incommodis
Alterius, ſua vti commoda cõparent? ha, verumne id eſt? genus
Immo hominũ id peſſimũ eſt, in denegãdo queis pudor modo
Paululum adeſt, poſt vbi iam tempus eſt promiſſa perfici,
Tum ſe neceſſario aperiunt, timent, & cogit res eos
Tum denegare. Ibi tum impudentiſſima eorum eſt oratio,
Quis tu es? quis es mihi? cur meam tibi? heus proximus ſum egomet mihi.
Attamen vbi fides, ſi roges, nihil pudet, hic, vbi eſt opus,
Nihil verentur, illic, ibi verentur, vbi non eſt opus,

Si qua vides immutata, quæ pauca vides, cogitare primum debes quanta in exẽplaribus ſit varietas, tum q̃ facile fuerit Eſt addendo geminare, Et, in contextum venire, pro Tum. ſcribi Tamen, Nihil & non, ſuis ſe mutuo ſedibus expuliſſe. Eos, quod additã à nobis eo loco quo Doct. de eſſe nõnihil imprudens dimnauit, addimus certe codicis teſtimonio Eiuſdem ſunt qui ſequuntur & generis & menſuræ.

Sed quid agam? adeam ne ad eum, & iniuriam hanc expoſtulem cum eo.
Mala ingeram multa? Atqui aliquis dicat, nihil promoueris.
Multum. moleſtus certe ei fuero, atque animo morem geſſero.

Ita enim ſunt legẽdi. Plura Guil. Bellai capere epiſtolæ breuitas non poteſt, & omnia perſequi, negotij eſſet & otij maioris, vnum ſi addidero, quia in eo ſum loco, ſcribendi finem faciam.

Legitur paulo poſt,

P. Cur me enecas? hoc audi. Nunquam deſtitit
Inſtare, vt dicerem eſſe ducturum patri,
Suadere, orare vſque adeo donec perpulit.
C. Quis homo iſtuc? P. Dauos. C. Dauos? P. interturbat.
C. quamobrem? P. neſcio,
Niſi mihi deos ſatis ſcio fuiſſe iratos, qui auſcultauerim.

Qui duo poſteriores verſus Octonarij ſunt Iambici, vt nũc quidem ſunt, iudicio tñ noſtro Trimetri eſſe debent tres, ac ſic legi.

C. Quis homo iſtuc? P. Dauos. C. Dauos? P. Dauos omnia.
C. quamobrem? P. neſcio. niſi mihi deos ſatis
Scio fuiſſe iratos, qui auſcultauerim.

Quanta orationi acceſſerit venuſtas intelligis. quæ certe cum locus ſuſpectus non eſſet vehementer, ad immutandum momenti nunquam ſatis habuiſſet, niſi in vetere ſtris exemplari ita ſcriptũ repẽriſſem. Quis homo iſtuc? P. Dauos. C. Dauos? P. Dauos conturbat omnia ego Interturbat eſſe interpretis affirmare auſim. Eius generis q̃ ſunt multa neque credi, neque dici facile põt. In Phorm. ita legebatur. Ita ne tandẽ quæſo ciuem item vt meretricem, vbi abuſus ſis, cuius verſiculi duo illa verba, Vt meretricem, eſſe quoque interpretis indicat aperte Senarius. In And. Act. 4. ſcen 4. ſcriptum ſic erat.

M. Ne me attingas ſcelẽſte, ſi pol Glycerio non omnia hæc.
D. Eho inepta, neſcis quid ſit actum. M. quid ſciam?

Ego vtrũque trimetrum eſſe puto, Illudq;, Quid ſit actum, interpretis eſſe, non auctoris, proinde ita legendum.

Ne me attingas ſcelẽſte, ſi pol Glycerio.
Non omnia hæc. D. eho inepta, neſcis. M. quid ſciam?

Neque recuſem quin quantum de iudicio hoc meo, tantum de exiſtimatione detrahatur.

Habes Guil. Bellai conijcere vnde poſſit, aut quid ego effecerim, aut quid efficere voluerim, neque vero dubito, quin vt poſt alios multa nos ſatis deprehendimus, poſt nos alij quoque multa ſint animaduerſuri. Optamus autem gratus tibi ſit conatus iſte

noſter, &

noſter, & vtilis ſtudioſis, vt fauore tuo cum publica vtilitate coniuncto; in qua vigiliarum omnium mearum præmium ſemper putaui reponendum, in vtrioſque linguæ auctoribus caſtigandis noſtra tu dies accendatur induſtria. Vale.

Lugduni ad cal. April.

ANTONIVS GOVEANVS de verſibus Terentianis.

TERENTIANI verſus aut Iābici ſunt, aut Trochaici. Iambici pedes duos recipiūt, Iambum & Spondeum, & in quos ij diſſoluūtur, nullos præterea. Trochaici item duos, Trochæum, & Spondeum, & in quos ij diſſoluūtur, nullos præterea. Iamb. aut Monometri ſūt, aut Dimet. aut trim. aut tetram. Monometri vnam habent menſuram, hoc eſt pedes duos, duas Dimetri, tres Trimetri, hoc eſt pedes ſex. vnde à Latinis Senarij dicti ſunt, Tetrametri quatuor, hoc eſt, pedes octo, qui & octonarij à Latinis, & Quadrati, & Longiſſimi dicūtur. Monometri & Trimetri iuſtæ ſemper ſunt mēſuræ, & veri ſemper iambici, hoc eſt pedem vltimum ſemper habent Iambum, Dimetrorum, & Tetrametrorum iuſtæ quidam ſunt menſuræ, qui Acatalectici vocantur, ijq́ue veri ſemper apud hūc auctorem ſunt iambici, Iniuſtæ quidā menſuræ ſunt, & ij non ſemper veri ſunt Iambici, ſed vt plurimum Spondeum, aut Dactylum vltima ſede recipiūt, dicunturq́ue Scazontes. Iniuſtæ aūt eſſe verſus mēſuræ modis duobus accidit, aut enim iuſto ſyllaba minoras, ſunt aut maioras, illi Catalectici, ij Hypercatalectici ſunt nominati. Dimetri vt multi ſint Catalectici, ita nulli Hypercatalectici reperiuntur. Nūc, Trochaici aut Dimetri ſunt, aut Trimetri, Catalectici omnes, vel Hypercatalectici, & ij Octonarij, nulli ſi quidem Dimetri Hypercatalectici ſunt. Nimis fuera ingenioſi qui Denarios verſus in Terētio ſunt commenti, qui Pētametros Iambicos, qui Dimetros redundante pede, qui Dimetros Creticos, qui Creticos Monometros redūdante pede, qui è Cretico vno verſum breuiſſimum, qui Creticos in quibus pro Cretico poneretur Moloſſos, poneretur & Iambus, qui Senarios Iambicos Hypercatalecticos, qui nec ab iambicis ad Trochaicos, mōſtra illa verſum è Trochaicis & Iambis conflata. Porrò nec ab ijs ad illos tranſit Poeta niſi (quæ vetus doctorum fuit opinio, longo à me interuallo renouata) res id aut poſtulat, aut ferat, ſuis locis in ijs Commentarijs docebimus, quos in Terētium paramus. Quæ Poetarum more licere ſibi voluit Terētius, quæ quidem pauca ſunt, hæc animaduerti in vnam contrahit ſyllabam Meus, Tuus, ſuus, deus, deum, deos, deæ, prior, puer, rei, Eho, Fuit, ea, in duas Eadem, Eodem, Duarum, diſſoluit Iam in ſyllabas duas in tres Vero, in quatuor Virginem, in quinque Eiuſmodi. Reddducere Radductus Relliquus geminata effert conſonante, Literam, quæ in Optimus extrema eſt, tollit frequētiſſime, extrama prioris verſus vocali eſt cum ad inchoandum ſequentem vtatur, eſt cum ſi forte vocalis ſit, à vocali quæ ſequentē inchoat verſum elidi velit, quemadmodum quæ ſequentem inchoat ab ea interim abſumitur vocali quæ præcedentem cludit. Hæc iudicio noſtro ſunt, quæ de verſibus Terentianis & præcipi debuerunt neceſſario, & vere potuerunt.

DE LVDIS MEGALENSIBVS.

DE Ludis Megalenſibus quia certi nihil apud auctores, reperiebam, non abs re putaui, quæ colligere ipſa potui, in medium afferre μεγάλας θεούς Magnos dici à Græcis Deos auctor eſt Donatus. σῖος. n. Aeoles Deos vocāt, vnde Sibylas dici vult Ariſt. ꝙ Deorum mentes conſiliaq́ue perſpiciant. Magnos verò Deos intelligo, quos Maiorum gētium Cicero vocat, qui à terris in cœlum non peruenere, tales habebantur Iuppiter Neptunus, Minerua, Iuno, at neque magnis omnibus Dijs, ſed tantū cœleſtibus erant hi ludi cōſecrati, Hos eſſe quos Romanos interim videmus appellatos ex eo colligo, quod Aſconius ſcribit Romanos ludos Magnos quoque appellari, quod magnis Dijs erāt inſtituti, quos eodem Circenſes dictos putat. Vnde illud Virgilij, Magnis Circenſibus actis. Non eſſe eoſdem ludos Megalenſes, & eos quos Megaleſia dicimus, ex Ciceronis Oratione de Aruſpicum reſponſis apertè colligimus, vbi Megaleſia Megalenſibus celebrari dicit, verba ſic habent, Nam quid ego de illis ludis loquar quos in Palatio noſtri maiores ante tēplum in ipſo Matris Magnæ conſpectu Megalenſibus fieri celebrariq́ue voluerūt, qui ſunt more inſtitutiſq́ue maxime caſti, ſolennes, religioſi, quibus ludi primum ante populi cōſeſſum Senatui P. Aphricanus iterum Conſul ille Maior dedit, vt eos ludos hæc lues impura pollueret, quo ſi quis liber aut ſpectādi, aut etiam religionis cauſa acceſſerat manus afferebantur. quo matrona nulla adijt ꝑꝑ vim conſeſſumq́ue ſeruorum. Ita ludos eos quorum religio tanta eſt vt ex vltimis terris accerſita in hac vrbe cōſederit, qui & vni ludi ne verbo quidem appellantur Latino, vt vocabulo ipſo & appetita religio externa & Matris magnæ nomine ſuſcepta declaretur, hos ludos ſerui fecerunt, ſerui ſpectauerunt, tota denique hoc Aedili ſeruorum Megaleſia fuerunt. Extrema hæc verba declarāt illos ludos quos Megalenſibus in Palatio in ipſo Matris Magnæ conſpectu fieri dicebat initio, eſſe Megaleſia. nam & Liuius ſcribit M. Iuniū Brutum ædem Magnæ Matri deum in Palatio dedicaſſe, & ludos ob eam dedicationem factos Megaleſia appellaſſe. Megalēſes porro ludi ſiue Romani, ſiue Magni, ſiue Circēſes ſub regibus fuere inſtituti, fiebantq́ue ſub initium menſis Septembris, durabāt autem non amplius dies nouem. Cicero in actione prima in Verrē, Nonæ ſunt hodie Sextiles, hora noua conuenire cœpiſtis, hūc diem iam ne numerant quidem, decem dies ſunt ante ludos votiuos, quos Cn. Pompeius facturus eſt, ij ludi dies quindecim auferent, deinde Romani continuo conſequentur, ita prope 40 diebus interpoſitis, tum denique ſe ad ea, quæ à nobis dicta erunt, reſpōſuros eſſe arbitrātur. Quorſum dierum ſi quis rationem ſubducat, & ſub initium Septembris cadere Ludos Rom. & nō amplius nouem dies duraſſe deprehendet. De ijs ludis Romanis ita Cicero lib. 5. in Verrē, Nunc ſum deſignatus Aedilis, habeo rationē quid à populo Rom. acceperim mihi ludos ſanctiſſimos maxima cum ceremonia Cereri, Liberæ, Liberoq́ue faciendos, mihi Floram matrem Populo plebiq́ue Romanæ ludorum celebritate placandam, mihi ludos antiquiſſimos, qui primi Romani ſunt appellati, maxima cum dignitate ac religione Ioui, Iunoni, Mineruæq́ue eſſe faciundos, mihi ſacrarum ædium procurationē, &c. Quo loco Megalenſes ludos non omiſiſſet, quos Aediles ſumma religiona & dignitate faciebant, niſi ijdem & Megalenſes ludi fuiſſent & Romani, Hæc tamen tota, de re aſſeueranter dictum nihil velim.

DE TIBIIS PARIBVS ET IMPARIBVS.

Choros ad diſtinguendos actus adhibebant Græci poetæ, Latini tibias adhibuere in graui comœdia dextras, in leui ſiniſtras, quare grauem ſonum dextræ, acutum ſiniſtræ emittebāt, vt ſono comœdiæ vel leuitati vel grauitati reſponderent. Quod vt fieret commodius impares fiebant dextræ, hoc eſt vnico foramine, ſiniſtræ pares & geminæ, vt cum duobus foraminibus exiret, ſonus, diſtractus, & diſſectus acutior ad aures perueniret. Adhiberi vtraque ſolebant, cum mixta è genere vtroque erat comœdia.

ANTONIVS GOVEANVS EX INSCRIPTIONE ANDRIAE.

Mihi ſic inſcriptio hæc videtur legenda.

Andria Terentij acta ludis Megalenſibus M. Fuluio, M. Glabrione Aedilibus Curulibus. Egere L. Ambiuius Turpio, L. Attilius Prænestinus Modos fecit Claud. Flaccus, Clau. Filius tibijs paribus & imparibus, hoc eſt ſiniſtris & dextris. Tota græca eſt Menandrou edita M. Marcello, Cn. Sulpicio Coſſ.

Ex act. 1. ſc. 1. Immo, apud hunc auctorem priore & producta & breui reperio. Vnde venio in opinionem ſcribi debere gemino M. alteriuſq́ue detractione corripi poſſe priorē. Et Scen. 2. Circuitionem pentaſyllabum. Et ſce. 5. {Na ad morbum, hoc etiā. M. teneo} Verſus hic finitur ſcenæ ſequētis initio. Ex act. 2. ſc. 1. {Quis ais Byrrhia?} Finis præcedentis verſus. Et ſc. 2. Notatu dignū id putaui ꝙ in illo, Etiam puerum inde abiens conueni Chremis, Olera & piſciculos minutos ferre obolo in cœnam ſeni. Cōueni pro inueni & occurri ſumitur. Eodē modo ſumitur in illo Eunuchi act. 2. ſc. 2. Conueni hodie aduenions quendam mei loci hinc atque ordinis, quod non viſus eſt Donatus intelligere. Cicero in Catone maiore, Equidem efferor ſtudio patres veſtros quos colui & dilexi videndi, neque eos vero ſolū conuenire aueo quos ipſe cognoui, ſed illos etiam de quibus audiui & legi & ipſa conſcripſi. Quo in loco conuenire Theodorus interpretatur εὑρεῖν, quod certe eſt inuenire, vbi nos errasſe Theodorum putauimus aliquādo. Terentij illud in Hecyra aperte id demonſtrat.

Pam. In arcem tranſcurſo eſt opus. Par. Cui hoi. Pam. Tibi.
Par. In arcem? quid eo? Pam. Callidemidem hoſpitem.
Myconium, qui mecum vna aduectus eſt, conueni.
Quid ceſſas? Par. Quid vis dicam? an conueniam modo?

Ex act. 4. ſce. 1. {Niſi mihi deos ſatis Scio fuiſſe iratos} Niſi poſteriore producta. ſumitur aūt hoc loco vt multis, alijs in hoc eodem auctore pro Sed. vide Eun. act. 3. ſc. 4. verſum vltimū. Et ſc. 5. {Ah, ah, ah} Hiſtrionis tertia interiectio eſſe videtur, proindeque

extra

extra verſum eſt. Vide Eun.act.3.ſcen.1.& Heaut.act.1.ſce.1. Et ſc.6.{Quæ ſe inhoneſte optauit parare hic diuitias} Egere locus hic ootatione viſus eſt propter nouitatem malam fauoris conciliatricem. Sunt qui parere non parare ſcripſiſſe poetam velint, at id facere eſt, non ſanare vulnus, neque enim parare in cauſa erat cur ſuis numeris non conſtaret ſenarius, neque parare vt conſtaret. Ego Ditias non Diuitias ſcripſiſſe Teręt. puto. Idē in Heaut. Act.1.ſc.2. Parentes, patriam incolumem, amicos, genus ditias, vbi quoque ditias poſtulat Oct. Iambicus. Rurſus Act.3.ſcen.2. Victoum hunc noſtin', at quaſi is non diuitijs, vbi & Ditijs verſus efflagitat ſenarius. Dijs certe pro Diues idem dixit in Adelph. Dis quidem eſſe Demea. Cum igitur diuitiæ nuſquam reperiā apud hūc auctorem niſi his locis quos citaui, & his ipſi omnibus Ditiæ tamen poſtulet, & quemadmodum Dis pro Diues, ita Ditiæ pro diuitiæ dici potuerint, rem dignam putaui q̃ & indicarem ego, & inquā alij diligentius inquirerent. Optume hoſpes pol Crito antiquū obtines. Oportune pro optime qui legendum putāt vt verſui conſulant, potiuſquam Morem addant vident meo iudicio parum, nam & oportune ſentētia nō poſtulat. & in Hec. ita Terent.

At tu ecaſtor morem antiquū atque ingeniū obtines. Non eſt quod nos moueat interpretis auctoritas in illud Gnathonis in Eun. Non cognoſco veſtrum tam ſuperbum, vbi ille ſuperbū dici vult abſolute, vt hoc Andriæ, Antiquum obtines, non eſt inquam quod nos moueat, ſcriptum ſi quidem inuenio eo loco, Nō noſtē genus veſtrum tam ſuperbum. Eſt quod Galli dicunt, vous ne ſętez pas ſi maluais, voſtre pere eſtoit ſi bon. Ex act.5.ſce.4.

Andrium ego Critonem video? & certe is eſt, ſaluos ſis Crito. Verſus hic cum Trochaicus eſſe debeat catalecticus, corrupte legitur, quem vt emendaret Doct. Is, detraxit. verſui quidem certe conſuluit, elegantiæ non habuit rationem, quæ Is ſibi detrahi nō patitur. Ego poſt eam interrogationem, Andrium ego Critonem video? Et certe, ſubijci nō puto commode. Ecere, non Et certe puto ſcripſiſſe Terentium. Ecere autem aduerbium eſt iurandi, ac ſi diceres, Per ædem Cereris, vt Ecaſtor, per ædem Caſtoris, Aedepol, per ædem Pollucis. Eo vſus eſt Plautus, eo Terentius non ſemel. Ita & elegantia & verſus Terentium ſcripſiſſe clamāt. Idem erat flagitium in Eunuchi. Act.5.ſc.2. Idem in Adel. Act.1 ſce.1. idem multis alijs locis. {Ita ne vero obturbat} Locus ſi, vt interpretes volūt, accipiatur, vt vero aduerbium ſit, ſintq; hæc inter ſe diſtincta, Ita ne, vero obturbat corruptum eſſe locum alleuctitione omni confirmo. Quòd ſi vero nomē ſit caſu dandī, referaturq; ad verbum Obrutbat, obturbare vero, erit veritati obſtrepere. Miratur ergo Crito tam eſſe veritati aduerſum Simonem, vt ei obſtrepat, & vera dicentes amet interpellare.

EX INSCRIPTIONE EVNVCHI.

Mihi inſcriptio hæc ſic legenda videtur.

P. Terēt. Aphr. Eunuchus. Acta ludis Megalenſ. L. Poſthumio Albino L. Cornelio Merula ædilibus curulibus. Egere L. Ambiuius Turpio, L. Attilius prænestinus. Modos fecit Claud. Flaccus Claudij filius tibijs duab' dextera & ſiniſtra. Acta ſecūdo eſt. Græca eſt Menandrū. Edita M. Val Meſſala, C. Fānio Strabone Coſſ.

Ex prologo. {Poſtquam ædiles emerunt} Antequam fabulæ ante populum agerentur, agebātur priuatim apud ædiles. {Quā plurimis, & minime multos lædere} Quam plurimis duæ ſunt dictiones. Loci ſententia, cuius nos Aemylius Ferrettus admonuit, hæc eſt, Si quiſquā eſt, qui bonis placere velit potius quàm malis (nam per plurimos eoſdē hic intelligimus quos Græci per πολλοὺς) neque tamē malos lædere, in ijs eſſe ſe poeta profitetur. Aduerbium Potius ſubintelligi non eſt nouum, ſic Vlp. ſic Cic. lib.3. in Verrem eſt locutus. Sic Hom. Od. ρ.

Αὐτὸν ἔχοντα εἰ βούλομ' ἐπαυρέμεν, ἤπερ τοῦτον.

Ex act.1.ſc.1. {Perficies} Alibi perīcdes. in quam ſignificationem dicitur à Terentio Heaut. Act.5.ſc.5. Video nū licere vt cœperam hoc pertendere. Ex act.2.ſc.2. {Ad cœnam vt veniat} Cœna hic pro prandio, nunquam nunc cœnam dicimus veteres veſperuā dixiſſe teſtis eſt Non. Marcellus. Vide act.3.ſc.2. verſ.26. Ego illum. Et ſce.3. {Calidum} Male interpret putat Callidum ſcribendum, nam & Græci θερμὸν dicunt, & verſus aliter nō conſtat. Ex act.3.ſc.1 {Ha, ha, he} Poſteriore duæ interiectiones hiſtrionis ſunt, & extra verſum. vide And. act.4.ſc.4. & Heaut. act.5. ſc.1. Et ſc.2. {Vel ſobrius} Hinc colliges inuitatam fuiſſe Thaidē à Milite nō ad veſpernam vt veteres loquebantur cū adhuc eſſet ſobrius, vide quod ſupra notauimus act.2.ſc.2. vide act.4.ſc.7. verſu penultimo. {Parata omnia. G. ſiat. Th. diligentat Pythias} Aut præſto omnia, ſcribendum eſt, aut Fiat ſyllaba vna faciūda, quod magis placet. parta omnia maluiſſem ſi proprietas ſermonis paſſa fuiſſet, non enim parare cœnam dicimus, ſed parare. Et ſcen.4. {Niſi quidquid eſt} Niſi pro ſed, vide Adel. Act.1.ſc.2. verſuū vltimum. Ex act.4.ſce.5. Verum hercle hoc verbum eſt, ſine Cerere & Libero friget Venus. Verſum hunc ſcriptum etiam hoc modo reperio, Verum hercle verbum hoc eſt, ſine Cerere & Baccho friget Venus. Atque ita ſi legatur iambicus erit Octon. Acatal. quales & ſuperiores & inferiores omnes. Niſi velis Libero eſſe Dactylum. Vide quæ in verſiculum illum Adelphorum act.5.ſce.1. eſt à nobis adnotatū. Et ſcen.6 {Abi tu} Abi poſteriore correpta. Et ſcen.7. {Domiq; ſociiq; fac viciſſim vt memineris} Hinc colligar non fuiſſe ad veſpernam vt antea dicebamus act.3.ſc.2. inuitatam Thaidem cum eodē die Sanga coquus à Gnathone ſui officij commone fiat. Præterea, quod multo maximum eſt argumentum, tot res poſt cœnam geri eodem die non potuerūt, ſi cœnant pro veſperna ſumimus. Ex act.5.ſce.5. {Qđ mœchis ſolet} Athenienſes mœchis pudenda & ſedes capilabant, quod ſupplicij genus παρατιλμὸς dicebatur.

EX INSCRIPTIONE HEAVTONT.

Inſcriptio hæc mihi ſic legenda videtur.

P. Terentij Afri Heautontimorumenos. Græca eſt Menādru. Acta ludis Megalenſibus L. Cornelio Lentulo, L. Valerio Flacco ædilibus curulibus. Egit L. Ambiuius Turpio. Modos fecit Cl. Flac. Cl. F. tibijs paribus. Acta deinde duabus dextris. Acta etiam tertio. Edita T. Sempronio Graccho, M. Iuuentio Helua Coſſ.

Ex prologo.

Id primum dicam, deinde quod veni eloquar.

Locum hunc, quo in hoc auctore obſcurior nullus, notare malui, quàm emēdare, vt in re tam difficili, atque perplexa, ſuum cuique iudicium relinqueretur. Primus non eo ordine, quo res propoſita eſt, narratur, neque enim hæc quæ ſequuntur.

Ex integra Græca integram Comœdiam
Hodie ſum acturus Heautontimorumenon.

Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici. Hæc inquā non demonſtrent, cur partes ſeni poeta dederit, quæ erant adoleſcentium, quod tamen dicturum ſe primum, pollicetur. Iam vbi poſt paulo dixit, Oratorem eſſe ſe, non Prologum, non docet, cur venerit, venerat enim Hiſtrio nō vt Prologum recitaret, ſed vt ageret Fabulam, id tamen fuerat quod ſecundo loco erat dicturus. Deinde quis ille ſenex, cui adoleſcentium erant datæ partes? quæ illæ ipſæ adoleſcētium partes? Ego vt quod ſentio paucis dicam, verborum ordinem perturbatum tantas loco tenebras puto attuliſſe, quod ſi ita legamus, Id deinde dicam, primum quod veni eloquar, erunt omnia clariora. Nam prologi ab adoleſcentibus ſolerent recitari eſſetq; L. Ambiuius ſenex, qui prologū recitaret, cur adoleſcentium partes ſeni eſſent demandatæ, mirari populus iure potuiſſet, cuius facti cauſam dicturum ſe pollicetur, vbi qua re venerat explicaſſet. Veni, inquit, vt ex integra Græca integrā comœdiam agam, quæ ex ſimplici argumēto duplex facta eſt. Dicerem & Cuia eſſet Græca, & Latina quis fecit, niſi partem veſtrū maximam ſcire arbitrarer. Habetis cur venerim, dicam iam nūc cur partes has prologi, quæ erant adoleſcētium, ſenex didicerim. Non Prologum voluit me eſſe poeta, hoc eſt fabulæ argumētum narrare, ſed Oratorem fecit, qui pro ſe apud vos cauſam dicerem aduerſus eos rumores, quos de ſe maleuoli diſtulerunt, Contaminaſſe, ſcilicet Græcas multas dum facit paucas Latinas. Orator ergo ad vos venio ornatu Prologi. Ex act.4 ſce.3. {Voſtrum ſenem Syrimmo vt} Immo priore breui.

EX INSCRIPTIONE ADELPHORVM.

Mihi ſic inſcriptio hęc videtur legenda.

Adelphi Terentij. Acta ludis Funebribus L. Aemilij Pauli Q. Fab. Max. P. Cornelio Aphricano ædilibus Curulibus. Egere L. Attilius Prænestinus L. Numidius Poſthumius. Modos fecit Cl. Flaccus, Cl. Fil. tibijs dextris. Facta latina eſt è Gręca Menādru L. Anitio Gallo, M. Cornelio Cethego Coſſ.

Ex act.1.ſce.2. {Niſi quidquid eſt} Niſi pro ſed. Ex act.2.ſcena.1.

Do v mo v me eripuit, verberauit, me inuito abduxit meam.

Domo me e, anapæſt. eſſe videtur, alioquin non conſtabit Troch. Ablatiuos eſſe, primo, vero cito, ſedulo, mutuo, crebro, ſero, vltimisq; correptis dici interim, nemo neſcit. Act.5.ſc.8. animo extremam corripere adnotauimus. Ex act.4.ſc.1. {Quaſi puero} Puero diſſyllabum. Et ſce.2. {Niſi me credo} Niſi pro ſed. Quonam? Sy. Illuc vbi, &c. Verſum hunc Denarium Catalecticum Trochaicum faciunt, quos nullos ſcripſit Terentius. Alibi Quidnam? Sy. illuc, &c. Ego legēdum putarim. vbinam? Sy. vbi etiam, &c. vt ſit. Trochai. Octona. Hypercat. Quonam, non videtur ſententia poſtulare, ubi Donatus non legit. Et ſce.5. {Domi virginem} Domi

poſteriore

poſteriore correpta, niſi virginem quadriſſyllabum facis. §Abi domum§ Abi poſter. correpta, ſic Act. 5. ſcen. 8. §Corpore & animo. M. gaudeo§ in vno vgan anapæſtus hoc idem etiam act. 2. ſce. 1. adnotauimus, in Dorio me eripuit, &c.

EX INSCRIPTIONE HECYRAE.

Hæc inſcriptio iudicio noſtro ita legenda eſt.

Terētij Hecyra. Tota Græca eſt Apollodorou. edita Cn. Octauio, T. Manlio Torquato Coſs. Acta primo ludis Romanis Sex. Iul. Cæſare. Cn. Cor. Dolabella Aedilibus curulibus, ſine Prologo. non eſt placita. Relata eſt iterum Ludis Funebribus L. Aemilij Pauli, non eſt placita tota. Relata eſt tertio Q. Ful. L. Martio ædilibus Curulibus. Egit L. Ambiuius Turpio. modos fecit Claudius Flaccus. Claud. Fil. tibijs paribus. Placuit.

Ex act. 3. ſce. 4 §Immo quòd§ Anapæſtus, vide verſum vlt. ſce. 4. act. 4. vnde Hecy. ſce. vlt. Ex act. 4. ſce. 4. §Immo ve§ Anapæſtus, vide Act. 3. ſcen. 4.

EX INSCRIPTIONE PHORMIONIS.

Hæc inſcriptio iudicio noſtro ita legenda eſt.

P. Terentij Afri Phormio. Acta ludis Romanis L. Poſthumio Albino L. Cornelio Merula Aedilibus curulibus, Egere L. Ambiuius Turpio, L. Attilius Prænestinus. Modos fecit Cl. Flac. Clau. F. tibijs paribus. Tota græca eſt, Apollodori ἐπιδικαζομένη Acta quatto eſt. Edita C. Fannio Strabone, M. Valerio Meſſala Coſs.

Ex act. 1. ſce. 4. §Nā abſque eo eſſet. Rectè mihi vidiſſem§ Scriptum in alio exemplari reperio, Nam abſque eo recte ego mihi vidiſſem. Quod ſi Eſſet legamus, aut notandum nouum erit locutionis genus, aut ita oratio diſtinguēda, Nam abſque eo, eſſet rectè, ego mihi vidiſſem. Ex act. 2. ſce 1. §Nil ſuaue meritum eſt§ In hæc verba ita interpres, Ordo & ſenſus hic eſt, Nihil mihi mercedis ſuaue eſt vt ego illam cum illo nuptā feram. Suaue enim meritum ſuauem mercedem ſignificat. Ego ſcriptum fuiſſe puto, Nil ſuaue meritu' eſt, vt Antiphonem ea verba ſic referantur, Ego ne illam cum illo vt patiar nuptam vnum diem? non faciam, non. n. meritus à me eſt, ei vt eſſe dulce aut ſuaue aliquid patiar. Poteſt & ſic id intelligi, Nihil mihi fecit Antipho ſuaue, vt ei aliquid eſſe ſuaue permittam. Mereri, pro facere non hoc tantum loco vſurpauit. Ita in Hecyr. Act. 3. ſce. 5.

Quę nunquam quidquam erga me commerita eſt pater
Quod nollem, & ſæpe quod vellem meritam ſcio.

Nempe Phormionem§ Alia exemplaria habent, Num Phormionem? atque ita cōſtat. Senarius. Vide an malis literarū tranſpoſitione in Phormionem primam breuiter dici, cum & Apollodorus, cuius hæc fabula eſt, eius dictionis ſyllabam primam corripuerit. Quod qua ratione fecerit non video, niſi pro Phormio, Phormio ſcripſerit. De his literarum trāſpoſitionibus vide Theodorum Grammaticæ lib. 4. Et ſc. 3 §Eho tu ſobrinū tuum§ Apud Cic. in oratore ad Brutum legimus, Eho tu cognatum. §Id quod lex iubet§ Vide num legendum Ei quod, &c. vt paulo poſt, cū Senia verba reperit Phormio, Mercedē dare lex iubet ei, atque amittere. §Non agam§ Dactylus. Ex act. 3. ſce. 2. §Dorio audi obſecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me§ In hunc verſum ita interpres, Sunt qui ſic legant, vt Dorio Phædria dicat? Leno, audi, iterum Phædria obſecro. Certe qui ita orationem diſtinguebant id viderunt non petere Phædriam à Lenone vt audiret, ſed vt parumper Leno pecuniam expectaret. Neque enim reſpōdiſſet Leno, non audio, ſi audientiam tantum adoleſcens poſtularet, id ſi quidem reſpondere ſolemus, cum quod petitur non conceſſuros nos ſignificamus. Ego diſtinguendam ita orationē non puto, cum illud Audi Lenoni tam obſtinato ad denegandum minus conuenire videatur. Verſum eſſe Trochaicum cōſtat, ſi Audi non detrahimus, Hypercatalecticum, cum Dorio primam habeat longam, à muneribus enim, non ab haſta nomen habet, & in hac ipſa Scena bis prima producta reperitur, ſin detrahimus, & ſententiæ conſulitur, & verſus Trochaicus fiet catalecticus, quales qui ſequuntur omnes, qui quidem Troch. ſunt. Parumper illud Phædriæ ad expectationem pecuniæ, non ad audientiam referri debere omnino confirmo, ſequitur enim, Nequeo exorare vt maneas triduum hoc? Locus hoc habere ſentētiæ videtur, Dorio inquit Phędria, expecta obſecro dum pecuniam conficio. Sundo, inquit Dorio, fabulā narras. Miſſum me fac, moleſtus es. Hic Phædria, Audi quod dicam Dorio, non me capis, quod parumper peto vt expectes, eſt vt triduum tantum expectes, ne quod parūper vt expectes peto, putes petere me hominum aliorum more vt in multos dies, aut menſes expectes §A, Miſeritum eſt. P. Hei veris vincor. G. Quàm eſt vterque ſimili' ſui?§ In hac ſcena verſus non eſt alius difficilior intellectum. Miſeritum eſt, dicēre per Ironiam Antiphonem vult interpres, quod ego illi aſſentior. At quid ſit Veris vincor, quid, Quàm eſt vterque ſimilis ſui, neque ille dicit, neque ego aſſequor. Scriptū fuiſſe credo, Hei verbis vincor. Vincebat enim Lenonis in negando pertinacia, & loquacitas adoleſcentis ingenui atque liberalis pudorem. Quamobrem ſecū Geta, quàm Lenonis, inquit, mores Leno is habet, & Phædria pudentis atque liberalis adoleſcētis, qui verbis à Lenone verbis vinci ſe fateatur. Et ſce. 3. §Dum igitur diem licet§ Diem vna ſyllaba hūc verſum citat Priſc. ſine Diem. Ego malo propter elegantiam ſyll. facere vnam quàm tollere, cum ea dictione ſublata verſus etiam aliquid deſideret Ex act. 4. ſce. 4. §Aruſpex§ Aruſpex quia ab Haruga deriuatur primam vocalem habere debet aſpiratam. Ex act. 5. ſce. 2. §Vorſuram ſoluis§ Vorſura potius legendum potius ſeptimo caſu, quàm verſuram, & ſi Budęo aliter videtur. Et ſcena 3. §Capiebat ſtatim§ Statim priore longa pro perpetuo & æqualiter. Et ſcena 6.

G. Vapulabis. A. Id tibi quidem iam fiet niſi reſiſtis verbero.
G. Familiariorem oportet eſſe hunc qui minitatur malum.

Scenam hanc è Trochaicis conſtare catalecticis verſus metientibus clarum eſt; Quare cū prior ille verſus neque Trochaicus eſſet eius menſuræ quàm Terentiani verſus nunquā excedunt, hoc eſt, cū neque Octon. eſſe Catalecticus, neque Hypercatalecticus, incidit animo ſuſpicio loco aliquid eſſe additum, vel certe detractum, quid id eſſe poſſet, cum reperire non poſſem cogitando in librum incidi, vix dignum, qui mihi fidem facere deberet, niſi iudicij ratio acceſſiſſet. In eo ita ſcriptum reperi.

G. Vapulabis. Curialis vernula eſt qui me vocat.
A. Id tibi quidem iam fiat, niſi reſiſtis verbero.
G. Familiariorem oportet eſſe hunc qui minitat malum.

Quæ lectio propter multas res mihi probatur, verſui enim cōſulitur, & id, quod ſubiecit, Familiariorem eſſe oportet, qui minitat malum explicatur magis, vocare. n. potuit quiuis, vernula etiam, minitare malum (vt loci huius verbo vtar, quo vſus antiquos notandum video à Priſciano) non alſi qui in eum ius habeat & imperium, vnde in ſuſpicionem venit Geta, herum eſſe, à quo vocaretur, non vernulam, quemadmodum initio putabat, cum verbera etiam minitaueras. Id vnum relinquebatur dubium, quid Curialem vernulam dixiſſet Poeta, cum Curiales in dicātur, qui curiæ huius eiuſdem, curiamq; ſerui non haberēt, neque apud Romanos, neque apud Græcos. Eā de re duæ animo ſubibant opiniones, aut legēdum, Familiaris vernula eſt nām & ſubiecit, Familiariorem, & verſus vtrſique patitur Trochaicus, aut ſeruos curiales dici poſſe, qui dominus ſeruiunt eiuſdem curiæ. Populares enim dicūtur etiam ſerui, qui dominis populi eiuſdem ſeruiunt, ita enim ſumēdum illud puto Act. primi ſcenæ primæ, Amicus ſummus meus & populares Geta. Palliatam enim eſſe fabulam meminiſſe debemus, Ciuitatemq; Athenienſem in δήμους hoc eſt populos diuiſam fuiſſe quēadmodum hodie eſt Florentina. Nam putare ideo à Dauo popularem Getam appellatum, quod eſſent nationis eiuſdē, quod interpreti video placuiſſe, ignorare eſt populos fuiſſe diuerſos Getas & Dauos, & ſeruis nomina dari ſolita ab eo populo vnde eſſet quiſque. Diuerſos autem fuiſſe populos Strabo libro ſeptimo his verbis teſtatur, Fuit & alia regionis diuiſio ex antiquis permanens temporibus, alios enim Dacos alios Getas appellāt, Getas quidem qui ad Pontum in orientem vergunt, Dacos autē qui in oppoſitum verſus Germaniā & ad Iſtri fontes, quos olim Dauos vocatos eſſe reor. Ex quo apud Athenienſes Dauorum & Getarum nomina ſeruilia plurimum abundabant. Hoc ſanè credibilius eſt, quàm à Scytarum gente deriuari, quos Daas vocant, lōge enim illi ad Hyrcaniam poſiti ſunt nec ex eo loco Athenas mancipia deportāta putandum eſt. Hęc Strabo. Regio ergo eadē erat & Dauorum. & Getarum, & lingua eadem quemadmodum poſt paulo ſcribit idem Strabo proinde gens eadem, ſed in populos varios diuiſa, neque protinus eiuſdem populi dici debent, qui eiuſdem gentis ſunt, & nationis. Et ſc. 7. §In angiportum hoc§ Priſcian legit hunc vt probet etiam genere maſculino Angiportum reperiri. Et ſcen. 9. §D. vt voles facıet. N. Immo vt iam ſcias§ Et imo vt, anapæſtus.

TERENTII ANDRIA.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Simo ſenex.	*Byrrhia ſeruus.*
Pamphilus adoleſcens.	*Crito hoſpes.*
Dauus ſeruus.	*Chremes ſenex.*
Dromo lorarius.	*Glycerium meretrix.*
Soſia libertus.	*Myſis ancilla.*
Charinus adoleſcens.	*Lesbia obſtetrix.*

IDIOMATA PERSONARVM PRAECIPVARVM.

SImo pius in filiũ, ſed natura vehementior. Pamphilus pius in patrem, ſed fideliter amans, & cordatus vt adoleſcens. Dauus vafer, ac ſpei pertinacis. Charinus ſimplex, ac nullius conſilij. Byrrhia, Dauo diſſimilimus, deſperãdi auctor. Crito pauper, ſed ob probitatem impatiens contumeliæ. Chremes pius in filiam, alioqui Simonis diſſimilimus, ingenio ſedato & placido componens omnia. Myſis callida & heræ amans.

RATIO NOMINVM.

SImo dictus eſt à ſpecie. Simi enim ferè ſunt iracundi. Chremes, παρὰ τὸ χρέμπτεσθαι, quòd ſenes tuſſi expurgent pectus. Pamphilus à fideli amore. Charinus à beneuolentia animi. Soſia, quòd ſeruatus in bello. Dauus à patria. Opinor & Byrrhia, ſicut & Myſis. Nam Myſi quemadmodum Phryges ſeruile genus erant. Glycerium à voluptate. Lesbia, à patria. Crito, quòd controuerſiam dirimat. Dromo à curſu.

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

SOROREM falſo creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pãphilus.
Grauidaq; facta, dat fidem vxorem ſibi
Fore hanc, nam aliam pater ei deſponderat
Gnatam Chremetis: atq; vt amorẽ comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens ſuus
Quid haberet animi filius, cognoſcere.
Daui ſuaſu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum vt vidit puerulum
Chremes, recuſat nuptias, generum abdicat.
Mox filiam Glycerium inſperato agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino coniugem.

AELII DONATI PRAEFATIO IN ANDRIAM TERENTII.

COMOEDIA Andria, cum palliata ſit, de loco nomen accepit, & à Menandro prius, & nunc ab ipſo Terentio, qui cũ de Chryſide loqueretur, ſic ait, Hei vereor ne quid Andria apportet mali. & hoc commune vocabulum eſt, & in Græca, & in Latina lingua. Hæc maiori ex parte motoria eſt, continetq; actus amatorũ adoleſcentum, & patrum piorũ. Sunt ibi callidi ſerui, aſtutæ ancillæ, ſeueri ſenes, adoleſcentulæ liberales. In hac primæ partes ſcenis Simonis ſunt, ſecundæ Daui, tertiæ Chremetis, & deinceps reliquorum. Prologus in hac acer inducitur, & in aduerſarios non mediocriter exaſperatur, ſed tã id ſubtiliter, vt omnia laceſſitus facere videatur, ac dicere. Hic protaſis ſubtilis, epitaſis tumultuoſa, cataſtrophe penè tragica, & tñ repente ex his turbis in tranquillum peruenit.

Hæc prima acta eſt ludis Megalenſibus M. Fuluio ædile, & M. Glabrione, Q. Minutio Valerio Curulibus. Egerunt L. Atilius, Latinus Præneſtinus, & L. Ambiuius Turpio. Modos fecit Flaccus Claudij filius tibijs paribus, dextris & ſiniſtris, & eſt tota Græca, edita M. Marcello, & Sulpitio Coſſ. pronunciataq; eſt Andria Terentij ob incognitũ adhuc nomen Poetæ, & minoris apud populum auctoritati ac meriti. Diuerbijs auctenticis lepide diſtincta eſt, & ſucceſſu ſpectata proſpero, hortamento Poetæ fuit ad alias conſcribendas. Initium aũt προτατικὸν πρόσωπον, i. aduentitiam perſonam recepit Soſiæ propter euoluendã argumenti obſcuritatem. Perſona autem protatica ea intelligitur, quæ ſemel inducta in principio fabulæ, in nullis deinceps fabulæ partibus adhibetur. Adnotandum ſanè puellarum liberalium nullam orationem in proſcenio induci in Comœdia Palliata, præter inuocationem Iunonis Lucinæ: quæ & ipſa quoq; poſt ſcenam fieri ſolet.

ARGVMENTVM EIVSDEM IN SANOEM.

CHremes Atticus, pater Paſibulæ & Philumenæ, cũ ex his alteram ſe Paſibulã perdidiſſe falſo crederet redacta Athenis, nec viſam poſtea multo tempore, tanquam vnicam ſibi putabat Philumenam: quam Charinus adoleſcens Athenienſis adamabat vnice, & ſibi petebat vxorem. Sed pater eam Pamphilo cuidã Simonis filio vltro deſponderat: qui Pamphilus contra ſororem Chryſidis, ac peregrinam tum creditam Paſibulam ſupradictam alteram Chremetis filiam ſub nomine Glycerij latenter ſic amauit, vt ex ea filium ſuſcepiſſet inſcio patre, qua re in tellecta commotus Simo pater Pamphili, dum per falſas nuptias tentat animũ filij, multis dolis à Dauo ipſe deluditur ſeruo, periculoq; Charini, & Pamphili motus error in fabula, vſque ad eum finem ductus eſt, dum Athenas veniens Andrius quidam Crito rem aperiat, & nodum fabulæ ſoluat: per quem agnita Paſibula recipitur à parentibus, & traditur Pamphilo amanti, Philumena vero Charino deſpondetur, & traditur exoptanti.

Perſpecta argumento ſcire debemus hanc eſſe virtute Poeticã, vt à nouiſſimis argumenti rebus incipiens initiũ fabulæ, & originem narratiue reddat ſpectatoribus: auctoremq; præſentem ſibi exhibeat, vbi finis eſt fabulæ. hunc.n. ordinem & circulũ poeticæ artis, vel virtutis non modo ſecuti ſunt Tragici, Comiciq; auctores, ſed Homerus etiam & Virg. tenuerent. Diuiſionem actuũ in Latinis fabulis internoſcere difficile eſt, cauſam iamdudũ demonſtrauimus, Vnde aũt, aut quo modo, quamuis ægre, ſit intelligi diſtinguiq; poſſint, eſt operæpretium dicere. Principio dicendũ eſt nullam perſonam egreſſam quinquies, vltra exire poſſe. Sed illa re plerunq; decipimus, qꝫ perſonam cum tacuerit egreſſam falſo putamus: quæ nihilominus in proſcenio tacens loquendi tempus expectat. Eſt igitur attente animaduertendum, vbi, & quãſcena vacua ſit ab oibus perſonis: vt in ea chorus, vel tibicen audiri poſſit, quod cum viderimus, ibi actum eſſe finitũ debemus agnoſcere. Confundit ſæpe lectorem id, quod perſona in ſuperiori ſcena deſinens, & in proxima incipiens loqui nõ intelligitur ingreſſa, quod ipſum experientes ſtatim dijudicant de rerum ac temporũ quantitate poteſt.n. fieri vt & ſit ingreſſa ac egreſſa, quã prave credimus de proſcenio non receſſiſſe. Poſſe aũt quinto egredi perſonã, non & neceſſe eſſe dicimus, vt appareat vltra exire non poſſe. In Tragœdia & patiens exire & ſolere pariter & licere. Primus actus in Andria narrationem Simonis apud Soſiam continet argumenti, qꝫ populus hac occaſione perdiſcit mox querelã apud ſe Daui de domino, & eiuſdem cũ domino verba, & rurſus eiuſdem ſerui deliberationem quid rerũ gerat. Secũdi actus hæc ſunt, Charini verba primo cũ Byrrhia ſeruo, & poſt cũ ipſo Pamphilo de nuptijs, Pamphili ſermo cum patre dolo cõſentientis in nuptias. Byrrhiæ verba Daui callida oratio aduerſum ſenem. Tertio actui hęc attribuuntur, Myſidis cũ obſtetrice colloquium, Dauo, ac Simone audientibus, partus Glycerij ſuſpectus ſeni, & Daui apud eũ fraudulẽta ſermocinatio, Simonis verba cũ Chremete de nuptijs, Daui perturbatio ac Pamphili. Quartũ actum per hæc intelligimus, primo Charini verba ſunt indignantis, velut fidem ſibi nõ ſeruatam à Pamphilo, cũ Myſidis verba apud Pamphilum, eiuſdemq; queſtus, Daui adminiſtratio doli aduerſus Chremetẽ. In quinto actu Simonis & Chremetis prope iurgium diſputatio, tum detectio fallaciarũ Daui, tum indignatio patris aduerſus filium, tum Critonis interuentus, & per eũ cognitis rebus in tranquillum res acta, ducẽtibus vxores quas cõcupiuerant Pamphilo & Charino. Illud nõ cõmouere nos debet, qꝫ in horum actuũ diſtinctione vñr de proſcenio non diſceſſiſſe perſonæ quædã, ſed tenere debemus ideo Terentiũ vicinitatis mentionẽ feciſſe in principio, vt modico receptu & adeſſe & abeſſe perſonã intelligamus. nihil ergo ſecus factũ eſt ab antiquis, qui ad hũc modũ Terẽtianas fabulas diuiſerũt.

ACTA

ACTA LVDIS MEGALENSIB.

M. Fuluio, & M. Clabrione Aedilibus, Curulibus Egerunt L. Ambiuius Turpio, L. Attilius Prænestinus. Modos fecit Flaccus Claudij, Tibijs paribus dextris, & ſiniſtris, & eſt tota Græca, edita M. Marcello, Cn. Sulpitio Coſs.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

HVIVS Prologi ratio eò tendit, vt nouo Poetæ veniam paret quòd non vt reliqui Poetæ, argumentum ſuo loco narret: tum deinde, vt veterem in odiũ ducat. Poſtremo, vt Terentium modeſtiſſimum, minimeq́; errantem comprobet.

PROLOGVS.

Trimetri.

POETA cum primum animum
ad ſcribendum appulit,
Id ſibi negoti credidit ſolum
dari,
Populo vt placerent, quas fe-
ciſſet fabulas.
Verum aliter euenire multo
intelligit:
Nam in prologis ſcribundis
operam abutitur.
Non qui argumentum narret, ſed qui maleuoli
Veteris poetæ maledictis reſpondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæſo animum aduortite.
Menander fecit Andriam, & Perinthiam.
Qui vtramuis rectè norit, ambas nouerit.
Non ita ſunt diſſimili argumento, ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt facta, ac ſtylo.
Quæ conuenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atque vſum pro ſuis.
Iſti id vituperant factum, atque in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt ne intelligendo, vt nihil intelligant,
Qui cum hunc accuſant, Næuium, Plautum, Ennium
Accuſant, quos hic noſter auctores habet:
Quorum æmulari exoptat neglientiam
Potius, quàm iſtorum obſcuram diligentiam.
Dehinc vt quieſcant porò, moneo, & deſinant
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.
Fauete, adeſte æquo animo, & rem cognoſcite,
Vt pernoſcatis, ecquid ſpei ſit relliquum,
Poſthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ ſint vobis prius.

DON.

POETA cum primum animũ ad ſcribendum appulit, § Principium factum eſt à commendatione perſonæ, quòd prudens, & honeſtus Terentius, & onere maiore Poetam potius, quam Terentium dixit: vt illum, hoc ipſo, de quo laborat, nomine ornaret. § Poeta cum primum § Omnis huius prologi intẽtio hoc agit, vt nouo Poeta veniam paret, & veteri odiũ, & vt quã maxime modeſtum, minimeq́; errantem Terentiũ probet. § Poeta cum primum animum, &c § Iam meritum poetæ dedit, Poetam eundem dicendo, & ab animo eius, quem defendit. § Poeta cum primum animum ad ſcribendũ appulit, § Senſus hic eſt, Propoſuerat quidem poeta noſter, vt in prologis argumenta narraret, ſed hoc imputat L. Lauinio aduerſario, qui eũ facere non permiſit quod propoſuerat, maledictis ſuis ad reſpondendũ eundem prouocans. § Appulit § Appellere propriè dicitur, cũ ex pelago aut freto quis ad littus acceſſerit. Virg. Hinc me digreſſum veſtris Deus appulit oris. § Appulit § In ſecunda lectione attulit fuit: ſed appulit magis, vt Terentius poſtea ſic, Animum ad vxorem appulit. § Negoti § Modo pro modeſtia & cura, non labore. § Populo vt placerent, § Vt, ne non ſignificat: nec eſt modo coniunctio. § Fabulas § Ad Feciſſet, retulit fabulas, non ad Placerent. & eſt figura ſylleplis. § Feciſſet § Bene feciſſet, non ſcripſiſſet. Vnde & poetæ ἀπὸ τοῦ ποιεῖν, i. à faciendo dicti ſunt. Sic Virg. Pollio & ipſe facit noua carmina. § Verum aliter § Sic Virg. Maior rerum mihi naſcitur ordo, & Maius opus moueo. Non enim hoc ſe elegiſſe dicit, ſed quaſi ex ordine ipſo natum ſibi eſſe. § Intelligit: § Quod credimus, plerunq; falſum: quod intelligimus, certum eſt. § Aliter autem § Contra ſignificat. Virg. Dijs aliter viſum. § Verum aliter euenire multo intelligit § Adeo nec præparauerat, nec intenderat quenquam lædere, vt ipſe falſis, laceſſitusq́, hoc faciat. § Operam abutitur § Vtimur fructibus rei, quæ ab amantibus ſaluo vſu nobis ſubminiſtratur. Abutimur, q̃n deperdimus & rem & fructum Nam vſui eſt ager, domus: abuſui vinum, oleum, & cetera huiuſmodi. Cicero: Non debet, inquit, ea mulier, cui vir bonorum ſuorum vſum fructũ legauit, cellis vinarijs, & olearijs plenis relictis, putare id ad ſe pertinere. vſus enim non abuſus legatus eſt: ea inter ſe ſunt cõtraria. Hæc in Topicis. § Argumentũ narret, § Quod vere prologi eſt officium § Qui § Pro vt. ergo non eſt modo pronomen. § Sed qui maleuoli Veteris poetæ, § Primũ à natura, maleuoli: deinde à tempore, vel ab inuidia, veteris: à ſigno æmulationis, poetæ. Vetus plerunq; refertur ad laudem, interdum ad vituperationem, vt hic. & alibi. Vetus, veternoſus, ſenex. § Veteris § Pro carioſi & quaſi rancidi, poſuit, atq; ideo maleuoli: non criminibus, ſed maledictis. Quid autem inter maledictum & crimen inter ſit, docet Cic. in Tuſc. § Veteris § Ratio inuidiæ. § Poetæ, § Cauſa inſectationis. § Maledictis § Criminatio aduerſarij. § Veteris poetæ, § Quia ſenex Lucius edebat fabulas, adoleſcentulo tũc Terentio. Et eleganter, maleuoli veteris maledictis: commendatio poetæ à perſona aduerſarij. § Reſpondeat § Excuſatio reſpondentis, q̃ non obſiſtat, ſed reſpõdeat. § Nunc quam rem § Quam, qualem. § Vitio dent, § Vituperent, culpent. Vituperare, eſt mala vitio dare, & etiã bona. § Nunc quã rem vitio dent, § Verũ, Nunc animaduerte, an, Nunc vitio dent? & oratorie quaſi multos facit, cum vnum ſupra dixerit, vt Virgil. Deſiſte manum committere Teucris. § Nunc quam rem vitio § Propoſitio eſt. § Aduertite § Legitur & attendite, vnde manifeſtum eſt & aduertite & attendite non eſſe plenum, niſi addideris Animum. § Menander fecit Andriam, § Narratio eſt & propriè fecit. Scribit enim Terentius, qui verba adhibet tantum: facit Menander, qui etiam argumentum componit. ſed ſæpe ad laudẽ Terentij, Fecit, pro eo quod eſt tranſtulit. § Vtramuis § Prima ſcena Perinthie, penè iiſdem verbis qui bus Andria, ſcripta eſt; cetera diſſimilia ſunt, exceptis duobus locis, altero ad verſus xj. altero ad verſus xx. qui vtraq; fabula poſiti ſunt. § Qui norit vnã, ambas nouerit. § Omnem rem vno verſu nouerit. § Vtramuis § Deeſt harum. § Non ita diſſimili § Ordo: Ita non ſunt. Ergo Ita ſubdiſtinguendum. § Sed tñ § Diſcretio eſt à ſuperioribus, & eſt ἀνακόλουθον. non. n. ſupra poſuit Quidem. § Nõ ita diſſimili ſunt oratione. § Ita, pro valde, & contrà potuit. n. dici, quomodo ergo ſunt duæ diſſimili oratione? § Ita § Ne Menandrum culpare videatur, Ita adiunxit, quod laudis eſt. § Oratione ac ſtylo, § Oratio in ſenſu eſt: ſtylus in verbis: Oratio ad res refertur, ſtylus, ad verba: Stylus non eſt in tempore, ſed prolata oratione, oratio autem eſt, & in cogitatione, & in prolatu. Orationem in ſententijs dicunt eſſe, ſtylum in verba, argumentum in rebus. Ergo in poemate oratio eſt. § Quæ conuenere in Andriã. § Apparet non de induſtria, ſed caſu eſſe tranſlata ea quæ ex Perinthia in Andriam eodẽ ſenſu, iiſdemque verbis perſcripta fuerunt.

{Quæ conuenere in Andriam.} Vnam ergo, nõ duas tranſtulit. {Quæ conuenere in Andriam.} Quæ apta & commoda fuerũt, in Andriam Latinam, non Græcam, fatetur tranſtuliſſe. Sed quare ſe onerat Terentius, cum poſſit videri de vna tranſtuliſſe? Sic ſoluitur, Quia conſcius ſibi eſt primam ſcenam de Perinthia eſſe tranſlatam, vbi ſenex ita cum vxore loquitur, vt apud Terent. cũ liberto. at in Andria Menandri, ſolus ſenex eſt. {Id iſti vituperant factum.} Iſti, ad reprehenſionem ſumitur perſonæ: interdum rei reprehenſionem ſignificat. vt Virg. Quid petis iſtis? {Vituperant} Vitium rei parant. {Diſputant} Immorantur, calumniatur, argumentantur. {Contaminari} Proprie contaminare eſt manibus luto plenis aliquid attingere. & contaminare, attingere eſt, & polluere. Virg. Linquere pollutum hoſpitium. i. contaminatũ. {Contaminari} Tangi & relinqui polluta manu, ac per hoc voluit fœdari aut maculari, vt ipſe ait, Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliqua. {Contaminari non decere} i. ex multis vnam non decere facere. {Faciunt næ} Næ quidam corripiunt, & cum interrogatione pronunciant, quidam producunt. quorum alij, ne, pro nec accipiunt, id eſt non alij næ pro valde. vt, Næ ego ſum infelix: & Cic. Næ illi vehementer errant. Et hoc melius; nam ſtatim infert, {Qui cum hunc accuſant, Næuium, Plautum, Ennium Accuſant,} In ſingulis magna emphaſis auctoritatis, ſed ordo non eſt ſeruatus. Ennius nanque ante Plautum fuit, ſed, quod eſt ſummæ auctoritatis, Ennium vltimũ dixit. {Ne} Nimis, multum, plurimum. {Qui cum hunc} Terent. inquit, ſpecialiter accuſantes, neſciunt ſe bonis omnibus maledicere, quos ille imitatur. & argumentum eſt ab exemplo & auctoritate. {Dehinc vt quieſcant} Recte, nam quieſcere ille dicitur, qui eſt inſolens & inquietus. {Porro} Porrò in futurum dixit. {Moneo} Terribiliter dixit. Cic. Moneo, prædico, ante denuncio. Liberatur culpa etiam tertio, alibi etiam criminaturus aduerſarios. {Noſcant} Melius, quàm ſi dixiſſet audiant. {Fauete} Iam ad auditores conuertitur, à quibus fauorem captat. Fauete dixit, q. d. Hoc aduerſarij faciunt, vos autem, quod in vobis eſt, fauete. Vos ergo fauorem facite. Et Adeſte non vt abſentibus dicit, quippe qui corporibus præſto erant, ſed, intenti eſtote, fauete, ſilete. ſic & Pontifices dicunt, fauete linguis, fauete verbis. Vnde Virg. Ore fauere omnes {Adeſte} Animis, ſcilicet auxilium præbere: vt aduocatus reo dicitur adeſſe. {Aequo animo} Ab honeſto. {Et rem cognoſcite} A iuſto. {Cognoſcite} Pernoſcite: Sic dicit, Cognoſcite vt pernoſcatis, quemadmodũ in Hec. Orator ad vos venio ornatu prologi: Sinite exorator ſim. {Vt pernoſcatis} Ab vtili. {Reliquum} Sunt qui pro reliquorum accipiant, vt ſit ſenſus, De hac fabula ſumite ſpecimen, vt ſciatis an ceteræ vobis ſpectandæ ſint. Nam poſtmodum dictum alio prologo, Alias cognoſtis eius, quæſo hanc noſcite. {Reliquum} Quaſi diceret, Poſtremum. ergo aduerbium eſt. i. τὸ λοιπόν. Sed ſiue hoc reliquum dicit, ſiue reliquum pro reliquorum: geminato u, ſcribitur. {De integro} Vtrũ denuo, an ex integris Græcis? {Quas faciet comœdias} Sylleptis, vt ſupra, ad verbum enim faciet declinauit, non ad ſpectandæ ſiue. {Spectandæ} Proprie, vt fabulæ. i. probandæ. {Exigendæ} Excludendæ.

GVID. Poeta cum primum, &c.} Hic prologus quam in manibus habemus eſt relatiuus quia in aduerſarium, maledicta referuntur & quidem acriter ea tamen ſubtilitate vt poeta videatur omnia refellere laceſſitus aduerſarij maledictis. Sunt quatuor prologi ſpecies, alius eſt commendatiuus in quo fabula aut poeta commendatur, Alius relatiuus quo aut aduerſario maledicta aut genere populo referuntur, Quidam eſt argumentatiuus fabulæ argumentum exponens. Quidam mixtus omnia hæc in ſe continens. Hic autem prologus relatiuus eſt in quo defenſor poetæ introductus, intendere nititur poetam modeſtum, minimeq; errantem, & aduerſariũ in inuidiam vocare, cuius maledictis reſpondendo occupatus à narrando argumento ſuperſedere cogitur. Comici autem ſolent introducere non ſeipſos in prologis loquentes, ſed alium inducunt ex abrupto aduerſarium reprehendentem poetæ cõmendatione adhibita. quod fecit Ariſtophanes inducens in prima comœdia ſua Chremete, quid etiam ſatis videre eſt in ipſo Andriæ prologo in quo poetæ defenſor inductus captat beneuolentiam à perſona poetæ eam cõmendando & à perſona aduerſarij eam in crimen & in inuidiam vocando. Poeta cũ primum, &c. Poeta à ποιῶ. i. facio dicitur quòd carmina faciat. Virg. Pollio & ipſe fa. no. car. Appello lis ex. ad & Pello ſignificat ſubducere naues ad littus, quaſi appellere naues ad littus, Inde appulſus. i. acceſſus & proprie ad aquam vel ad littus, tranſfertur ad alia ſed appello as, ſignat nomino nominas, Cic. j. epiſt. iij, quoq; verbo orationis ſuæ me appellabat, quod ex ad & pello as cõponitur quod ſimplex non eſt in vſu, ſed compoſita eius appello & compello compellas quod eſt alloquor alli queris, Virgil. Prior Aeneam compellat Achates. Negocium interdum capitur pro labore vt nõ eſt magni negocij debilem ſuperare i. magni laboris. Interdum capitur pro moleſtia cura ſiue ſolicitudine. Cum primum vt primum vbi primũ ſtatim vt, ſimulac, ſimolatq; poſtquã poſteaquam idem ferè ſibi volunt poſtulantq; duo verba, quamprimum vero quod ſignat citiſſime vnũ tñ vt veni ad me quamprimum. i. citiſſime, interdũ cum primũ duæ partes ſunt, vt hæc. Ordo eſt. Cum. i. qñ poeta appulit animum. i. applicuit vel adhibuit ingenium ad ſcribendum. i. componendum poema credidit id negocij. i. illam ſolicitudinem ſolum. i. tãtummodo dari ſibi vt. i. vt ne non vt (Donati ſententia) fabula. i. fabulæ vel ſubaudiat fabulæ quas fabulas feciſſet placerẽt populo vt ſit ſenſus putauit ſibi duntaxat illam curam ſiue illum timorem relinqui. q. ſuæ fabulæ populo non placerent, de quo vnuſquiſq; poeta ſolet eſſe ſolicitus. Aut ſi ponatur negocium pro labore & vt pro q. ſenſus erit putauit ſolum illum laborem ſibi relinqui vt efficeret ſuas fabulas populo placere ſed ſpe falſus intelligit ſibi eſſe maledictis poetæ laceſſentis reſpondendum, itaq; ordo eſt. Verũ poeta intelligit euenire multo aliter. i. longe ſecus vel valde contra. quare, nam abutitur opera. i. labore & induſtria, hoc eſt non bene collocat laborem ſuum in prologis. i. in præfationibus ſcribẽdis præſertim qui poetas. ſ. non narret argumentũ. i. fabulæ materiam vt facere deberet, ſed reſpondeat maledictis. i. purget detractiones eſt criminationes poetæ natura maliuoli & longa conſuetudine quia iam veteris & in æmulatione inueterati, Vbi aduertendum pro dictũ Diomedis legentis operam abutitur, inquit. n. ita fuiſſe antiquos locutos vtor hanc rem & abutor hac re quod à recentioribus dictum eſt vtor hac re, & abutor hac re, vt ait Donat. vtimur fructu rem ipſam non dependentes. Abutimur autem & rem dependentes & fructũ. vtimur. n. agro abutimur oleo aut vino. Nunc quæſo. i. poſco vos ſpectatores animum aduertite. i. diligenter attendite quam rem vitio dent. i. quid vituperent & improbent quod ſi ſubaudiatur hic datiuus Poetæ ſenſus eſt attẽdite de qua re poetam vituperent. Nam dare rem aliquam, vitio alicui eſt eum vituperare ſuper illa re, Itidem vertere rem aliquã vitio cuiquam idem ſignificat Menander narrat, quod vitio, illi dant inquiens verti ſibi vitio q. transferens Menandri Andriam & Perinthia altera comœdia Græca conceſſerit in ſuam latinam Andriã quæ illi congruere, viſa fuerunt, quod non diffitetur confutans ab auctoritate & exemplo id vitium non eſſe præcipue cum id grauiſſimi auctores comici effecerint. Attendite ordinem. Menander poeta Græcus fecit Andriam & Perinthiam Græcas comœdias, & bene fecit, quia earum argumentum excogitauit, ſcripſit autem Terent. transferens, licet in eius laudem & facere quoq; dicatur, qui norit. i. cognouerit, rectè. i. bene, & vt intelligi debet vtramuis earum. ſ. hoc eſt vtramlibet ſiue alterutram earum, nouerit ambas, non ita. i. non adeo diſſimili ſunt argumẽto. i. materia, ſed tñ ſunt factæ diſſimili oratione. i. diſſimilibus ſententijs ac diſſimili ſtilo. i. iunctura verborũ. Vbi aduerte orationem in ſenſu ſiue ſententijs eſſe, ſtilum in verbis ſiue eorum iunctura qui etiam character dicitur, argumentum aũt in rebus. Ipſe poeta fatetur tranſtuliſſe. i. traduxiſſe ex Perinthia Græca in Andriam Latinã, ea quæ conuenere. i. commoda fuerunt & apta, atq; fatetur ſe eſſe vſum illis tranſlatis pro ſuis i. tanquam à ſe inuentis vel pro ſibi conuenientibus iſti maleuoli. ſ. per contemptus dicitur, vituperant factum illud atq; diſputant. i. immorantur calumniantur, vel argumentantur in eo videlicet quod ſequitur. i. non decere. i. honeſtũ eſſe fabulas contaminari. i. quaſi fœdari aut maculari ex multis vnam faciendo. Contaminare. n. eſt manibus luto plenis aliquid attingendo illud relinquere pollutum maculatum ue fœdatum. Ne. i. certe, vt ait Laurẽtius vel vt Donatus. i. valde ne intelligendo. i. prout nimis curioſi minima quæq; rimando efficiunt, vt nihil intelligunt, interdum. n. nimia curioſitas, ac vt poeta, inquit, obſcura diligentia potius eſt omittenda qua ſequenda. Alij capiunt ne pro vtrum interrogatiue illud dictum legendo, alij pro non verũ vt bene ſenſit Donatus, melius eſt, vt pro certe aut valde accipiatur. Qui maleuoli cũ accuſant. i. arguunt hunc Terentium accuſant Næuium, Plautũ, Ennium, poetas magnæ auctoritatis, quos poetas hic noſter poeta habet auctores. i. imitandos. i. quorum ſequitur auctoritatem & eorum imitatur auctoritatem. Quorum poetarũ exoptat. i. præeligit, æmulari. i. imitari aliqñ inuidere negligentiam. i. non nimiam curioſitatẽ potius quã expetere æmulari diligentiam. i. curioſitate, obſcuram. i. afferentẽ obſcuritatem dictis iſtorũ maleuolorũ. De hinc, admonet eos vt ceſſent maledicere ne audiant maleſacta ſua. Dehinc. i. deinceps, moneo. i. admoneo eos vt porro. i. in futurum ſiue poſtea, quieſcãt. i. quieti ſe dent qui tam inſolentes ſunt inquieti neq; amplius animũ ſuũ perturbatione inuidiæ vexent & deſinant. i. ceſſant, maledicere. i. detrahere ne noſcãt ſua maleſacta manifeſtatione poetæ

qua

qua ſit criminaturus eos & vitia detecturus ni ceſſent detrahere. Fauete,ad auditores conuertitur à quibus fauorem captat. Fauete.i.fauorem date ſilendo, ſic & pontifices dicebant. Fauete verbis. Fauete linguis. & Virg. Ore fauete omnes, adeſte.i.auxiliũ præbete & intenti eſtote,vt aduocati ad ſuis clientibus,æquo animo.i.bono animo, & cognoſcite.i.intelligite rem.i.comœdiam agendam, vt pernoſcatis.i.perfecte noſcatis eam rem & etiã cognoſcatis quid ſpei reliquũ ſit.i.quę ſit apud vos reliqua ſpes,vel quid ſpei.i.quæ ſpes reliquum.i.reliquorum,hoc eſt reliquarũ comœdiarum ſit apud vos,an ſcilicet.i.vtrũ comœdias.i.comœdiæ, vel ſubaudi comœdiæ,quas comœdias,poeta faciet i.transferet, vel ſcribet poſt hac.i.à modo,vel in poſterum, de integro.i.ex integris græcis,vel denuo,vt ſit aduerbiũ.ſint ſpectandæ.i. aſpiciendæ vobis, pro à vobis an prius.i.antequam ſpectẽtur verũ ſint exigendæ.i.excludendæ, eijciendæ, ab ex quod eſt extra, & ago agis, quod eſt duco ducis. Tanquam dicat de hac fabula ſumite ſpecimen.i.degũſtationem,vt ſciatis an ceterę vobis ſpectandæ ſint.

LATO. Argumentum Prologi.} In prologo argumentum narrari ſolet,ſed hic actor dilato eo,vt in ceteris etiam fabulis, defendit poetam contra criminationes aduerſarij,& interim perſtringit illum admiatis vituperationibus,& poſtremo deterret,in fine attentionem cum ſilentio poſtulat à ſpectatoribus. {Poeta cum primum} Exordio captat beneuolentiã ab officio,factum ſuum excuſans,& inuidia onerans aduerſariũ. {Veteris poetæ.} Vetus poeta Lucius Lauinius Terentij æmulus. {Menander fecit} Narratio. {In Andriam ex.} Andriam ſubaudi Latinam, nam ante Græcam nominauit. {Atque in eo diſputant.} Status controuerſiæ. {Faciunt næ} Refutatio quam firmat exemplis. {De hinc vt quieſcant} Comminatio. {Maledicere} Prouerbiale. {Fauete} Poſtulatio attentionis ab augenda induſtria Poetæ.

PATR. MARS. Poeta cum primum,&c.} Calliopius beneuolentiam & nominis claritatem Terentij,verbis venatur ſuis,illum poetæ nomina honeſtans,quod aduerſarij negabant,& aduerſariũ publicas oblectationes maligno animo ac liuido impedientẽ, in odium populi adducit. Et vtitur ſtatu abſoluto. Fatetur.n.id feciſſe Terentium,quod aliorſum Poetis conceditur. Et aduerſariũ ignorantiæ accuſans,à iuſto,honeſto,& vtili efflagitat,vt Comœdia æquo animo ſpectetur, ceteris comœdijs de integro edendis factura præiudicium. {Negociũ pro labore ponitur. {Cic.in Oratione pro Roſcio: Cũ patet iſtius nullo negocio ſit occiſus. Maleuolentia eſt voluptas ex malo alterius ſine emolumento ſuo. Prologus debet continere argumentum,& capita rerum,quæ poſtea per argumentationem explicandæ ſunt, vt in Plautinis Comœdijs intueri licet. Ideo Terent. abutitur Prologo,q̃m non explicat argumentum,quo docilitas comparatur & attentio, ſed reſpondet maleuolis,quibus facit inuidiã. Maledictio, inquit Cic. in Orat. pro Cœlio,nihil habet propoſiti præter contumeliam: quæ ſi petulantius iactatur,conuicium: ſi facetius, vrbanitas nominatur. Perinthus dicitur Heraclea, inſula Propontidis, à qua Perinthiam fabulã appellauit Menander,vt ab Andro Andriam. {Non ita diſſimili ſunt argumento,&c.} Fabius lib. 5. ſic ait: Argumentum quoq; plura ſignificat: nam & fabulæ ad actum ſcenarum compoſitæ argumenta dicuntur. Et Cic. ad Brutum ait: Quod argumentum ſimile non erat. Quo apparet, inquit Fabius, omnem ad ſcribendum deſtinatam materiam ita appellari. Vulgòque paulo numeroſius opus,argumentoſum dicitur. Cicero in Oratione de Aruſpicum reſponſis: ait Argumentum ſententiam ſuo ſtile. {Ac ſtylo,&c.} i.qualitate,nam modi orationis duo ſunt, vt rectè ſentit Macrob. diſpari moralitati diuerſi. Vnus eſt maturus & grauis, qui conuenit Comœdijs ſtatarijs.i. quietioribus. Alter ardens & erectus,qui motorijs, id eſt turbulentis conuenit. Cic.in lib.de Oratorijs,quod Fabius in decem repetijt, optimum eſſe effectorem ac magiſtrum dicendi ſtylum dixit. Stylus inſtrumentũ eſt, quo in pugillaribus olim aliquid adnotabatur. Quapropter ſtylus pro ipſa ſcriptione ponitur. Et eſt propriè ſtylus loquendi modus atque ſcribendi quem variant ſententiæ colores, atque materia. {Oratione,&c.} Oratio eſt generale vocabulũ, cuius duæ ſpecies, metrica,& ſoluta. {Porro moneo,&c.} Porrò ſignificat olim, certè, valde. Hic ponitur pro olim,id eſt deinceps,& in futurum.

Henrichi Loriti Glareani, Patritij Claronenſis apud Heluetios, in P. Terentij carmina per omnes eius Comœdias Iudicium.

QVONIAM hoc in libello rudibus prodeſſe volumus, quędam admonere placet,verũ id non perpetuo, ſed ſemel atq; iterum: Sunt n. quidam quibus nõ ſatis eſt,ſemel tm̃ admonuiſſe Lector id boni conſulat, etiam atque etiam oro. {Id ſibi negoti credidit ſolũ dari} Negotium ſecundam ſyllabam producit. Horat.lib.2.Ser.cum tot ſuſtineas, & tanta negocia ſolus. Ideoq; duo ij in vnam ſyllabam hoc loco contrahuntur per ſynæreſim,niſi bacchium tertio loco conſtituamus. Nam in prologis ſcribundis operã abutitur} Aut nõ eliditur m, in Nam, aut prologis dicit, vt Græci polypus, & nos opilio. Hæc præceptor noſter. At Ioan. qui in hunc auctorem & diligenter & oppido eleganter ſcripſit, exiſtimat hoc factum latinorũ more, apud quos præpoſitio pro,longa ferè eſt. Niſi quis, inquit,cenſeat non elidendum eſſe, m, in prima dictione verſus. Sed alterum magis placet, cum præſertim, alias quoque producat velut, in Heaut. Oratorem voluit eſſe me,non prologum. Et in Hec. Orator ad vos venio ornatu prologi. Hæc ille. Verum cum in Phormionis prologo primam ſyllabam de prologo corripiat. Nullum inuenire prologum potuiſſet nouus. Videtur hic etiam prologus legi poſſe adiectione u, ad o, vt Græci πουλυδάμας καὶ νοῦσον, pro πολυδάμας & νόσον, quoties eam ſyllabam longã habere volumus, alioqui manere illam breuem. Sen.tñ opinio placet. {Nõ ita diſſimili ſunt argumento} Niſi elidas in argumento ſyllabam, non conſtat trimeter: ac niſi legas,diſſimili argumento ſunt. Poteſt etiam legi,vt puto,commodius,Non ita ſunt diſſimili argumento,ſed tñ. {Id iſti vituperant factum} Eliditur, s, in iſti. Quidam vituperant triſyllabõ legunt,duabus primis breuibus, nõ eliſo, s, Sed meo iudicio d, potius elidendum eſt in id, quod huic auctori valde familiare. Niſi bacchius ſit primo loco. {Vt Pernoſcatis,& quid ſpei ſit reliquum.} Aut in pernoſcatis eliditur s, aut ſpei per ſynæreſim in vnam coaleſcit ſyllabam. Reliquum in prima producitur. addendum eſt enim κατὰ ἐπένθεσιν alterum l. Hæc Sen. Poſſet autem & carmen ita legi: Vt pernoſcatis & quid reliquũ ſit ſpei. & euitabimus tres has difficultates. Sanè longe maiores verſuum mutationes quotidie fieri in hoc auctore à criticis.

ACTVS I. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Simo narrat liberto primũ honeſtam filij vitã. Deinde amatoriã. Ad poſtremum etiam aperit quo cõſilio ſe daturũ illi vxorem ſimulare ſtatuerit.

ARG. PAVLI MALLBOLI.

Hæc ſcena pro argumẽti narratione proponitur, & totius fabulæ faciunt fundamẽta,ita vt virtute Poetæ ſine officio Prologi,& materiã Comœdiæ populus teneat,& res agi magis q̃ narrari videatur: Si.n.hic argumentum narrat,quod prologus in maledictis refellendis occupatus omiſerat.

Trimetri.

SIMO ſenex. SOSIA ſeruus.

Vos iſtac intro auferte: abite. Soſia
Ades dum: paucis te volo. SO. *dictum puta.*
Nempe vt curentur recte hæc. SI. *immo aliud.* SO. *quid eſt,*
Quod tibi mea ars efficere hoc poſſit amplius.
SI. *Nihil iſtac opus eſt arte ad hanc rem quam paro,*
Sed ijs,quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide, & taciturnitate. SO. *expecto, qui velis.*
SI. *Ego poſtquam te emi à paruulo, vt ſemper tibi*
Apud me iuſta,& clemens fuerit ſeruitus,
Scis. feci, è ſeruo vt eſſes libertus mihi,
Propterea quòd ſeruiebas liberaliter.

Quod habui ſummum precium, perſolui tibi.
SO. In memoria habeo. SI. haud muto factũ SO. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placet Simo, &,
Id gratum fuiſſe aduerſum te, habeo gratiam.
Sed mihi hoc moleſtum eſt: nam iſtæc commemoratio
Quaſi exprobatio eſt immemoris benefici.
Quin tu vno verbo dic, quid eſt, quod me velis.
SI. Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi;
Quas credis eſſe has, non ſunt veræ nuptiæ.
SO. Cur ſimulas igitur? SI. rem omnẽ à principio audies,
Eo pacto & gnati vitam, & conſilium meum
Cognoſces, & quid facere * in hac re te velim. * te hac in re
Nam is poſtquam exceſſit ex ephebis, Soſia,
Liberius viuendi fuit poteſtas: nam antea
Qui ſcire poſſes, aut ingenium noſcere,
Dum ætas, metus, magiſter prohibebant? SO. ita eſt.
SI. Quod pleriq; omnes faciunt adoleſcentuli,
Vt animum ad aliquod ſtudium adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philoſophos:
Horum ille nihil egregie præter cetera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. SO. non iniuria: nam id arbitror
Apprime in vita eſſe vtile, vt NE QVID NIMIS.
SI. Sic vita erat: facile omnes perferre, ac pati:
Cum quibus erat cunq; vnà, iis ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudiis, aduerſus nemini,
Nunquam præponens ſe aliis, ita facillime
Sine inuidia inuenias laudem, & amicos pares.
SO. Sapienter vitam inſtituit: nanque hoc tempore
OBSEQVIVM AMICOS, veritas odium parit.
SI. Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigrauit † huc viciniæ, † huic
Inopia & cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma, atq; ætate integra.
SO. Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
SI. Primum hæc pudice vitam, parce, ac duriter
Agebat, lana, ac tela victum quæritans:
Sed poſtquam amans acceſſit, precium pollicens,
Vnus, & item alter; ita vt ingenium eſt omnium
Hominum à labore procliue ad lubidinem
Accepit conditionem, dein quæſtum occipit.
Qui tum illam amabant, forte, ita vt fit, filium
Perduxere illuc ſecum, vt vna eſſet, meum.
Egomet continuo mecum: Certe captus eſt:
Habet, obſeruabam mane illorum ſeruulos
Venientes, aut abeuntes: rogitabam, heus puer,
Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. SO. teneo. SI. Phædrũ, aut Cliniam
Dicebant aut Niceratum, (nam hi tres tum ſimul
Amabant) eho, quid Pamphilus? quid? ſymbolam
Dedit, cœnauit. Gaudebam. item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. enimuero ſpectatum ſatis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ:
Nam qui cum ingeniis conflictatur eiuſmodi,
Neque commouetur animus in ea re tamen,
Scias poſſe habere iam ipſum ſuæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum vno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes,
Vltro ad me venit, vnicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio vxorem vt daret.
Placuit: deſpondi: hic nuptiis dictus eſt dies.
SO. Quid * obſtat, cur non veræ fiant? SI. Audies. *Quid igitur obſtat.
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur. SO. ò factum bene:
Beaſti: metui à Chryſide. SI. Ibi tum filius
Cum illis, qui amarant Chryſidem, vna aderat frequens:
Curabat vna funus: triſtis interim,
Nonnunquam conlacrumabat. placuit tum id mihi,
Sic cogitabam: Hic paruæ conſuetudinis
Cauſſa mortem huius tam fert familiariter:
Quid, ſi ipſe amaſſet? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingeni
Manſuetiq; animi officia. quid multis moror?
Egomet quoque eius cauſſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. SO. hem, quid eſt? SI. ſcies.
Effertur: imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, forte vnam aſpicio adoleſcentulam,
Forma. SO. bona fortaſſe. SI. & vultu Soſia
Adeo modeſto, adeo venuſto, vt nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari præter ceteras
Viſa eſt, & quia erat forma præter ceteras
Honeſta, & liberali; accedo ad pediſequas;
Quæ ſit, rogo, ſororem eſſe aiunt Chryſidis.
Percuſſit illico animum. at at, hoc illud eſt,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa eſt miſericordia.
SO. Quàm timeo, quorſum euadas. SI. funus interim
Procedit: ſequimur: ad ſepulchrum venimus.
In ignem * poſita eſt: fletur. interea hæc ſoror, * impoſita
Quam dixi, ad flammam acceſſit imprudentius,
Sati' cum periclo. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diſſimulatum amorem, & celatum indicat:
Accurrit; mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, vt conſuetum facile amorem cerneres,
Reiecit ſe in eum flens quàm familiariter.
SO. Quid ais? SI. redeo inde iratus, atq; ægreferens.
Nec ſatis ad obiurgandum cauſſæ. diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccaui pater?
Quæ ſeſe voluit in ignem iniicere, prohibui,
Seruaui. honeſta oratio eſt. SO. recte putas:
Nam ſi illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit;
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
SI. Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,
Indignum facinus, comperiſſe Pamphilum
Pro vxore habere hanc peregrinam. ego illud ſedulo
Negare factum. ille inſtat factum. denique
Ita tum diſcedo ab illo, vt qui ſe filiam
Neget daturũ. SO. non tu ibi gnatũ? SI. ne hæc quidẽ
Sati' vehemens cauſſa ad obiurgandum. SO. qui, cedo?
SI. Tute ipſe his rebus finem præſcripſiſti pater:
Prope adeſt, cum alieno more viuendum eſt mihi:
Sine nunc meo me viuere interea modo.
SO. Quis igitur relictus eſt obiurgandi locus?
SI. Si propter amorem vxorem * nolit ducere.
Ea primum ab illo animaduertenda iniuriã eſt.
Et nunc id operam do, vt per falſas nuptias
Vera obiurgandi cauſſa ſit, ſi deneget;
Simul, ſceleratus Dauus ſi quid conſili
Habet, vt conſumat nunc, cum nihil obſint doli:
Quem ego credo manibus, pedibusq; obnixe omnia
Facturum, magis id adeo, mihi vt incommodet,
Quàm vt obſequatur gnato. SO. quapropter? SI. rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidem ego ſi ſenſero.

Sed quid opus eſt verbis? Sin eueniat, quod volo,
In Pamphilo vt nil ſit mora: reſtat Chremes:
Qui mihi exorandus eſt, & ſpero confore.
Nunc tuum eſt officium, has bene vt aſſimules nuptias,
Perterrefacias Dauum, obſerues filium,
Quid agat, quid cum illo conſilij captet. SO. *ſat eſt:*
Curabo: eamus iam nunc intro. SI. *i præ, ſequar.*

DON. VOs iſtæc intro auferte:} In hac ſcena hæc virtus eſt, vt argumenti narratione actio ſcenica vicea tur, vt ſine faſtidio longus ſermo ſit, ac ſenilis oratio. {Vos iſtæc} Hæc ſcena pro argumenti narratione proponitur, in qua ſundamenta fabulæ iaciunt, vt virtute poetæ, ſine officio prologi, vel διὰ τῆς μηχανῆς, & periocham comœdias populus teneat, & res agi magis qui narrari videatur. {Vos iſtæc intro auferte: abite.} Molliter retenturus, & experturus Soſiam, imperat vt remaneat. addit etiam cauſam alijs abeundi, dicendo, Iſthęc intro auferte, ne ſuſpicionem inijciat, Soſiam communicandi ſecreti cauſa remanſiſſe. Et bene, auferte. Auferimus.n. ea quæ cum faſtidio cernimus. Ferimus ea quæ cum honore tractamus. Deinde quaſi reſpicientes increpat, dicendo. {Abite,} Abite, concitatius legendum: eſt quia & reſpectantes properanter diſcernit à Soſia. Soſiæ perſona protatica eſt, non.n. vſq; ad finem perſeuerat, vt eſt Daui in Phormione, in Hecyra Philotidis & Syræ. {Ades dum} Ades, imperatiuum eſt, dum παρέλκον. eſt.n. productio & adiectio ſyllabæ, vt Ehodum ad me. {Paucis te volo} Deeſt colloqui, & verbis, & eſt figura eclipſis. {Dictum puta} Ad hoc reſpondet, vt agi res videatur, quemadmodũ ſupra diximus. {Vt curentur recte hæc} Diligenter coquantur. Curatio, proprie medicorum eſt, cura, reliquorũ. ſed coquina, medicinæ famulatrix eſt. {Hæc} δεικτικῶς. {Nempe vt curentur} Deeſt vis, vt ſit, nempe vis. {Imo aliud} Bene ἀντίστιχον Imo, & deeſt volo. {Me ars} Ars ἀπὸ τῆς ἀρετῆς dicta eſt per ſyncopam ἀρετὴ autem, virtus eſt. Virtutis vero quatuor generales ſunt partes. Prudentia, Iuſtitia, Fortitudo, & Temperantia. ſed prudentia, in multis rebus deſcendit. {Efficere} Facere, eſt in opere eſſe: ſed efficere, perfectionem deſignat. {Nihil iſthac opus eſt arte} Mire ait, arte opus non eſt, ſed opus eſt artibus. {Sed his quas ſemper in te intellexi ſitas} Ipſe hic ſignatiſſime oſtendit, multas, variaſque, artes eſſe. i. ἀρετὰς quæ virtutes intelliguntur. {Sed his} Zeugma à ſuperiore, ꝙ ſubauditur artibus. {Sitas} Conſtitutas, poſitas. {Fide & taciturnitate} Fides eſt commendatorum fides executio, vel obſeruantia. Taciturnitas vero obſeruantiæ genus in ſilentio conſtitura, & in celando ſecreta. Quærit autem taciturnitatem, ne prodat Pamphilo ſecretum quod ei commendaturus eſt. Fidem, ad complenda taciturnitatem, ad celanda mandata. {Expecto} Expecto deſidero, vt Virg. Expectate venis. {Quid velis} Deeſt, ſcire. nam ſi dixiſſet, quod velis, nihil deſideraſſet. {Ego poſtquam} Cõmendatio perſonæ potius quàm ſerui, ne contra filium leui ſeruo aliquid committi indecore videatur. {Te emi à paruulo} Tale eſt, Paruulum ego te Ingurta, apud Saluſt. {A paruulo} Nõ.n. à paruo, ſed à paruulo. {Scis} Hoc eſt à paruulo ſcis. {Semper} Continuationem ſignificat ſemper. {Iuſta & clemens} Ita dixit iuſta: vt alibi, Non neceſſe habeo omnia pro meo iure agere. Quid.n. non iuſtum domino in ſeruum? {Iuſta} In qua nihil iniquũ iubetur, clemens, in qua etiam de iuſto, multũ remittitur. {Apud me iuſta} i. moderata, æqualis. cui contrariũ ait Virg. Et iniquo pondere raſtri. Et, Iniuſto ſub faſce viam dum capit. Nam qui iuſtam, debitam, nunc dici putant, nihil afferunt ad iuuandam ſententiam. {Iuſta & clemens fuerit Seruitus} Libertatẽ imputaturus, clementem intulit ſeruitutem. {Serui tu} Mire ſeruitutem pro dominatu poſuit. Sic Saluſt. Dein ſeruili imperio P.C. {Feci è ſeruo vt eſſes libertus mihi} Dulcem libertatem fecit operatione & tractatione verborum, dicendo ex ſeruo liberum non.n. tantam haberes gratiam, ſi dixiſſet. feci libertus vt eſſes, quàm ſi dicat, feci è ſeruo vt eſſes libertus, ac ſi quis dicat. feci vt eſſes ſanus, non tantam haberet gratiam, quàm ſi dicat. feci vt ex ægro ſanus eſſes. Et mihi emphaſim habet, ꝙ mihi libertus factus ſis, non filio. Aut ideo mihi additũ eſt, quia libertus ad aliquem dicitur. Et bene mihi ne pertimeſceret filium, cui nec liberti munus debeat. {E ſeruo} Mire addidit è ſeruo, vt vim beneficij exprimeret. {Scis, Feci è ſeruo vti eſſes libertus mihi} Hinc Virgil. Aen. 12. Nympha decus eſt fluuiorũ animo gratiſſima noſtro, Scis, vt te cunctis vnam, quæcunq; Latinæ Magnanimi Iouis ingratum aſcendere cubile, Prætulerim, cœliq; libens in parte locarim. {Liberaliter} Bene, quia omne bonum libero, aptum eſt, malũ ſeruo. Idem alibi Factũ à vobis duriter, immiſericorditerq;, atq; etiam ſi eſt pater, dicendũ magis aperte, illiberaliter. Et bene admonuit eum dedere beneficium, eadem & nunc officia quæſiturus. Nunc.o. dicit ænigmatioſe, quia ſupra ait, Nihil iſtac opus eſt arte. {Seruiebas} Bene imperfecto tempore, non perfecto, vſus eſt, vt oſtendat eũ potuiſſe ſibi etiam, atq; etiam ſeruire, quale eſt illud Virg. Aen 6. Atq; omnes pelagiq; minas cœliq; ferebat Inualidus. vt oſtendat eũ quamuis inualidus eſſet, tñ adhuc potuiſſe laborẽ exercitiumq; ferre. {Summum precium} Libertatem dicit. {Perſolui tibi} Quia preciũ dixerat, perſolui dixit proprie. {Perſolui tibi} Modeſte preciũ redditum dixit, non beneficium erogatum. {In memoria habeo} Hoc eſt non ſum ingratus. {In memoria habeo} Plus dicit in memoria habeo, ꝗ ſi dixiſſet, ſcio. Nam quæ ſcimus, poſſumus obliuiſci, quæ vero memoriæ commendamus, nunquã amittimus. {Haud muto factum} Venuſte, nõ me pœnitet. nam ſi quid pœniteret, infectum velle dicebant. Legitur muto, an ſit ius quod aduerſus libertos ingratos eſt, vt in ſeruitute reuocentur? ſed hoc non conuenit ſenem dicere. Legitur & multo: hoc eſt damno, reprehendo, quod ſi eſt, ſic intelligetur, non nollem factũ. Nemo.n. poteſt factum, infectũ reddere. Sed ad mirabiliter dixit, vt dicimus, nollem factum, nollem huc exitum. Ergo, haud muto factũ, non pęnitet me facti. {Si tibi quid feci, aut facio} Et feciſſe, ſe & adhuc facere oſtendit, quamuis eũ manu miſiſſet. {Gaudeo, ſi tibi quid feci, aut facio quod placeat} Felicitatis eſt, vt ea quę facta, & facienda ſunt, grata ſint. {Quid} Pro aliquid. {Aduerſum te} Apud te, & penes te. {Aduerſum} Sine dubio præpoſitio eſt. Aduerſum participiũ poteſt eſſe, ab eo quod eſt aduerto, ſed alibi. Ergo aduerſum te, dixit pro apud te. {Exprobratio} Exprobratio eſt commemoratio beneficij cũ enumeratione factorum. {Quaſi exprobratio} Recte oſtendit ſe in memoria hr̃e. Sunt qui ad beneficiũ referunt immemor, vt, Memorem Iunonis ob iram. vt ſit ſenſus, Iſthęc commemoratio, quaſi eſt exprobratio immemoris beneficij. i. cuius nemo meminerit. {Quin tu vno verbo} Vno verbo, ἀξιώματι vna ſententia. Nam ἀξίωμα ſentẽtia eſt vel enunciatio, vno verbo nexam continens & perfectam intelligentiam. ἀξίωμα enim conſtat ex nomine & verbo. Sed dic, quod eſt ἀξίωμα? hoc eſt, Has bene vt adſimiles nuptias ergo omnis virtus, adſimulatio eſt. {Quin tu vno verbo} Vna ſententia, vt in Adelph. Non meum illud verbum verũ facio quod tu Mitio bene ac ſapienter dixit dudum, vitium commune omnium eſt, Quod nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus. Nam male intelligit qui putat adſimiles, verbũ ſignificare. {Ita faciam,} Hoc eſt vno verbo dicam & quod verbum promittit, ibi dicit, Nunc tuum officium eſt, has bene vt adſimules nuptias. {Quas credis eſſe has} Syllepſis. {Cur ſimulas igitur?} Virg. Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſa videndi? {Eo pacto} Pacto modo. qm̃ antecedit pactum modus ſequitur. Ergo ab eo quod præcedit, id quod ſequitur dicit. Et gnati vitam, & conſilium meum cognoſces, & quid facere in hac re te velim. Nam iſtæ diuiſiones ſunt. Gnati vitam: qm̃ dicturus eſt, Nam is poſtquam exceſſit ex Ephebis Soſia. Conſilium meum: quia dicturus eſt, Et nunc id operando. Et quid facere in hac re te velim. quia dicturus eſt, Nunc tuum eſt officium. {Et Gnati vitam, & conſilium meum cognoſces, & quid facere in hac re te velim} Tripartita diſtributio. {Et Gnati vitam} Vitam filij in duas partes diuidit in narratione: in ante actam bonam, & præſentem malam. & incipit mala ibi, Interea mulier quædã. {Et bene actæ vitæ narratio ad eam rem valet, vt oſtendit quam iuſtus dolor patri ſit ſpe decepto. {Nam is} Neceſſario Is poſitum pronomen, ἀναφορὰ ad illud, Gnati vitam. nam ſi non poſuiſſet hoc pronomen: Soſia erat intelligendus. {Nam is} Pamphilus. {Poſtquam exceſſit ex Ephebis} Argumenta per coniecturas. {Ex ephebis} Ephebia prima pars adoleſcentiæ, & extrema pueritiæ. {Exceſſit ex} Cum ſufficeret vnum. {Liberius} Liberius, non eſt comparatiuus gradus: non.n. potuit libere viuere dum ætas, metus, magiſter prohibebant. Ergo deeſt aliquanto, vt ſit, aliquanto liberius. {Liberius viuendi} Deeſt ei. {Qui ſcire} Scimus quod certũ eſt, Noſcimus quæ adhuc incerta deſideramus. Idem alibi, Forma in tenebris noſci non quita eſt. {Metus, magiſter} Magiſter, pædagogus. {Ita eſt} Intercedit poeta, ne ſolus Simo loqueretur, ceterũ non erat reſpondendi locus. {Quod pleriq; omnes,} Hæc adiectio dicitur, in primo poſita loco. adiectionis vero, aut in prima parte orationis, aut in vltima adijciuntur. hic ergo plerique, ex abundantia poſitum eſt. Omnes vero neceſſario additum eſt. Et alibi, Caleſces plus ſatis. In vltimo, ſicut, Interea loci, interibi. Attendenda eſt ſanè locutio. {Quod pleriq; omnes} Aut.n. Quod in Quæ vertendũ eſt, vt, ſit, Quæ pleriq; oẽs: Aut Quod ad ſingula eorum ſtudiorum adiungendum erit. Equos alere, canes ad venandum. Aut certe erit figurata locutio, vt eſt illud. Si quiſquã eſt qui ſtudeat placere bonis quamplurimis, & minime multos lædere, in his poeta hic nomen profitetur ſuum. Et alibi, Aperite

acturumoſtiom. §Pleriq; omnes faciunt§ ἀρχαϊσμὸς eſt. Nam errant qui Pleriq; παρέλκον intelligũt, aut qui ſubdiſtinguunt Plerique, & ſic inferunt omnes, hoc.n. pro vna parte orationis dixere veteres, eodem modo Græci πάμπολλα, & Latini plus ſatis. N ęuius Bel. Pon. Pleriq; omnes ſubiunguut, ſub ſuum iudicium. Figurate Terentius, ° quod pleriq; omnes faciunt, pro quæ faciunt pleriq; adoleſcentuli. §Horum ille nihil egregie§ Eſt ergo figuratiuum; quod eſſet rectum, Quæ pleriq; omnes faciunt adoleſcentuli, horum ille nihil egregie præter cetera ſtudebat. §Adoleſcentuli§ Bene diminutiue, vt propter ætatem facile ignoſcatur §Adiungant§ Alligent, aptent aut accommodent. §Aut equos§ Alere, aut canes ad venandum. Si & equos ad venandum aluit, quomodo & canes? quod multi docti improbant, & dicunt ſeparata eſſe, & ad venandum extra rationem pro ad venatum. vt. Venatũ Aeneas, vnaq; miſerrima Dido. §Ad philoſophos§ Eclipſis pulchra & familiaris Terentio. Nam poſſumus ſubaudire audiendos, ſiue ſectandos. §Ad philoſopho§ Vitiũ eſt: quia dixit, ad aliquod ſtudium, aut ſi ad philoſophos, ſeparanda locutio eſt, ſic, vt animum adiungant ad philoſophos. §Egregie§ Egregium dicitur quod ex grege eligitur. ſed hic egregie, valde, nimis. non eſt ergo ad laudem poſitũ, Hæc, inquit, vt cetera ſimiliter ſtudebat. §Præter cetera§ Mediocriter, ergo non extenuauit rem, ſed ad laudem retulit. §Gaudebam§ Non dixit laudabam, ſed gaudebam. Laudat enim etiam alienus; Gaudet qui pater eſt. §Non iniuria§ Intempeſtiue Soſia reſpondet, ſed prudentia tantæ ſententiæ, compenſauit importunitatem. §Apprime§ Adiectio eſt confirmationis. §Vt§ Admirabiliter dixit. §Vt ne quid nimis§ Sententia non incongrua ſeruo, quia eſt peruulgata. & non refertur ad perſonã domini dicentis, & de quo dicitur. An magis quia Soſiæ conuenit eiuſmodi character in verbis? §Ne quid nimis§ Deeſt agas: vt ſit, ne quid nimis agas. §Facile omnes perferre§ Latent argumentatio eſt, qua filium ad meretricem commeaſſe crans pater, non ad corruptelam, ſed ad obſequium amicorum crediderit §Perferre, ac pati§ Ferre, eſt cum certo tempore; Perferre, finem capeſtat effectus. Feruntur onera. & Suſtinentur Supplicia. §Perferre§ Mediocriter ſtultos, odioſosq;. §Cum quibus erat cunq;§ Figura τμῆσις. §Dedere§ Plus eſt dedere, quàm conſentire, quemadmodum in hoſtium poteſtatem hoſtes ſe dedunt. §Dedere ergo, pertinacibus§ Eorum obſequi ſtudijs. commodiorum. ſ. §Eorum obſequi ſtudijs§ Talem eſſe Pamphilum, adiuuat argumentum fabulæ, ſimul & Charinum. §His ſeſe dedere§ Dedere ſe & obſequi, ſuperioribus non aduerſari, paribus non ſe præponere, inferioribus. §Ita§ Deeſt faciens, volens, agens. §Vt faciliime ſine inuidia§ Saluſtius, Et cum omnes gloria anteiret, omnibus tamen carus eſſe §Inuenias§ Secunda perſona pro tertia, vt, Migrantis cernas. §Sapientem vitam inſtituit. Nam hoc tempore, Obſequium amicos, veritas, odium parit§ Improbatur à ſapientibus hæc ſententiam. Nam obſequiũ, aſſentator debet, veritatem amicus, ſed in theatro dicitur, non in ſchola. §Obſequiũ amicos§ Hic verſus per improperium eſt, Veritas odium parit. Falſum eſt autem quod Cicero dixit, obſequium primum dixiſſe Terentium, cũ & Plautus & Næuius ante dixerint. & eſt ſententia παράδοξος, & magis theatro apta, quàm officio de qua Tullius multa dixit. Obſequium amicos. Sententia, probabilis magis, quàm neceſſaria & honeſta. §Interea§ interea, eſt cum habet inſtantiam ſuperiorum actorum. §Mulier quædam§ Sic dixit quaſi ignoraret nomen eius, paulo poſt Chryſidem nominaturus, ſed ideo vt gratã expectationem faciat, ſimulq; lectorem auidum nominis reddat. Vt Virgilius paulo poſt nominaturus, ait, Ecce manus iuuenem interea poſt terga reuinctum. §Interea mulier§ Hic digreſſio eſt. nam propoſuit Gnati vitam dicere. §Ab hinc triennium§ Artificioſe dixit triennium, cum poſſet plus minus'ue temporis ponere, vt ſit veriſimile, vnum annum fuiſſe pudicæ, parcæq; vitæ, ſequentem, conditionis acceptæ: tertium, mortis. Primo ego anno ignorata eſt domus Chryſidis Pamphilo, ſecundo, Glycerio cognitus; tertio, nupſit Glycerium Pamphilo, & pariter inuenit parentes. §Huc viciniæ§ Viciniæ παρέλκον, huc loci, vel huc locorum. legitur & huc vicine. §Inopia, & cognatorum negligentia§ Laudatis Pamphili moribus, qui non ducet vxorem, ſuperest vt futuræ quoq; matronæ. i. Glycerio, probitatem debitam pro perſona reddat, quę quia honeſta nunquam eſſe poterit, ſi ſic eam conſtet ante nuptias impudicam ductam eſſe, partim defendenda, partim laudanda eſt Chryſis, cum qua commorata eſt: quam quoniam neceſſe eſt meretricem fateri, in conditione turpiſſimi nominis multum ſumitur excuſatio voluntatis. Et cognatorum. Hic nos iam parat ad Critonis aduentum. §Egregia§ .i. eminenti præſtantiaque. §Atque ætate integra§ Integra eſt ætas quæ in flore conſiſtit, cui neq; addendum iam ſit neq; quidquam adhuc ſit imminutum, vt Virgil. Integer æui Aſcan. Et contulit quo ad quæſtum meretricium congrua. §Hei vereor ne quid Andria apportet mali§ Andria mire. audiuit enim exceſſiſſe ex Ephebia Pamphilum, illa tamẽq; mentionem mulieris peregrinæ adoleſcentulæ pulchræ. §Ne quid Andria§ Eleganter, ex Andro. Andria, nomen oſtendit & mulieris & fabulæ, Et bene, Apportet, quia portare ignotis eſt. §Primum hæc§ Defendit, vt diximus, vitam Chryſidis, vt potuerit apud eam recte morata eſſe Glyceriũ, quæ ex argumento matrona erit §Primũ hæc pudice§ Bene Hæc quidem. i. illa quæ coacta eſt. §Duriter§ Contra rationem regulæ, debuit. n. dicere dure, ab eo quod eſt durus. Et tamen eſt differentia. eſt enim duriter, ſine ſenſu laboris dure autem, crudeliter. illud, ad laborem, hoc ad ſæuitiam relatum eſt. ſed dure in alterum, duriter in nos aliquid facimus. §Lana ac tela§ Subdiſtingue tela. Finis. n. eſt laboris Victum quæritans. vt Virg. Aen 8. Cum fœmina primum, Cui tolerare colo vitam, tenuiq;. Minerua Impoſitum cinerem & ſopitos ſuſcitat ignes. Deinde finem laboris intulit, non cibum, ſed victum. Cibus. n. eſt qui etiam delicatis præbetur. Victus, in paruis aridisq; alimonijs eſt conſtitutus. Vnde Virgil. Victum infelicem baccas, lapidoſaq; corna, Dant rami. Et poſt tantum laborem, victum, non cibum dixit. vt Virgil. At patiens operum, paruoq; aſſueta iuuentus. Et non quærens, ſed quæritans dixit. Quærit. n. qui ad plenum & perpetuũ reponit: Quæritat, qui vix quotidie inquirendo victum inuenit. §Lana ac tela victum§ Artificioſe, vt videatur pudice apud eam futura mater familias educari poſſe, quã meretricem neceſſitas fecit. §Sed poſtquam amans§ Amator fingere poteſt. Amans vere amat. §Vnus & item alter§ Poſt vnũ duo, ex quibus alter, vt ſint tres. inquit. n. poſt, Nam hi tres tum ſimul amabant: vt, Alter ab vndecimo. Ergo alter non eſt ſecundus, ſed tertius. §Procliue§ Procliue eſt porrò inclinatum, vel pronum, inclinatumq;. §Accepit conditionem§ Cum vno, quæſtus non eſt, cum altero, non eſt, cum multis ſic §Vt ingenium eſt omnium hominum§ Alia defenſio Chryſidis, vt quæ antea fecerat, ipſius ſint, quæ poſtea peccauerit, naturæ hominum adſcribantur §Conditionem§ Conditio eſt pactio certam legem in ſe continens. §Poſtquã acceſſit vnus & item alter§ .i. plures, quæſtus iam meretricius factus eſt. §Perduxere§ Inuitum iſſe Pamphilũ his verbis ſignificat. Perducuntur. n. neceſſitate coacti. Hoc etiam verbũ iudices pronunciare ſolent. Et hoc eſt quod ſupra ait, His ſeſe dedere, eorũ obſequi ſtudijs. §Et vna eſſet, meum§ Et producte legitur Eſſet, vt cibum capiat. & correpte, vt alibi §Vnã§ Simul. i. vnã cibũ caperet. §Perduxerunt illuc ſecum§ Secum duxere, vt ſe cum eſſet. §Egomet continuo mecũ§ Bene mecum, vt appareat nihil temere conſtitutum vel prolatũ foras hoc ipſum ſatis quæſitũ eſſe, quod ſtatuit de falſis nuptijs, & infenſus eſſet filio §Egomet continuo mecũ§ Deeſt voluebam, cogitabam, verſabã. §Captus eſt§ Tenetur & irretitur ex tranſlatione ferarum, atq; venatus. §Habet§ .i. vulneratus eſt, Habet, n. qui percuſſus eſt, & proprie de gladiatoribus dicitur, quia prius alij vident quã ipſi ſentiant ſe percuſſos. §Captus eſt.§ Saluſtius. Siu captus prauis cupidinibus §Certe§ Sine dubio, pro certus captus eſt. §Habet§ Sic dicitur de eo qui letaliter vulneratus eſt, Virgil. Hoc habet, hæc melior magnis data victima diuis. Ergo quid ſequitur captũ, niſi occidi? §Obſeruabam Mane§ Mane aduerbialiter. §Obſeruabã§ Deeſt tñ, hoc eſt quamuis captus erat, & hæc tñ obſeruabam §Rogitabam§ Non rogabam, ſed rogitabam, quia ſedulo faciebat. §Dic ſodes§ Dic imperatiuum eſt, ideo temperauit iniuriam blandimento, ſodes. eſt autem, ſi audes, & ſi ſciat: nam delirat qui ° interpretatur ſodes. §Dic ſodes§ Exhortantis eſt vox, vt Amabo, Rogo. §Quis heri Chryſidem habuit, nam Andriæ illi id erat nomẽ. §Opportune nomen inculcat Chryſidis. Et bene Illi quaſi dicat, quã tu Andriam nominaſti. §Nam Andriæ illi, id erat nomen§ Attico more, peregrinæ mulieri à patria nomen impoſuit. Et ſimul celebrat nomen Comœdiæ, licendo, Ea Andro cõmigrauit. Et nunc, Nam Andriæ illi id erat nomen. §Quid? Symbolũ dedit§ Sed ſubdiſtingue Quid, vt ſit vox quęrentis quid dicat de Pamphilo. §Eho, quid Pamphilus?§ Primo ſic egit vt de Pamphilo quærere videretur, ad vltimũ adiecit nomen: ne quid reliqui faceret. §Cœnauit§ Cetera in geſtu ſunt quærentis quid dicat de Pamphilo, nec inuenientis. §Symbolum dedit§ Mire, nulla pro Pamphilo negatio facta eſt poſita, ſed per puerilem ſimplicitatem omnia geſta narrata ſunt. & quidem tacitum eſt, non celatum, ſed vt non factũ eſſe ita videatur. §Item alio die§ Item ſimiliter. & vide, diligenter tempus adiectũ, quaſi non ſufficeret vnus dies. §Comperiebam§ Vide, ſi non verba patris ſunt, & de rebus venereis circa filij mentionẽ agentis. §Nihil ad Pamphilũ quidquam§ παρέλκον, nam abundat Quidquã. nam nemo quiſquam, non dr̃. §Spectatũ§ Ad Pamphilũ, non ad exemplum, refertur, & ſpectatum, probatũ. §Et magnum exemplũ continentiæ§ ὑπερβολὴ laudis, Pamphilum exemplum continentiæ.

§Nam

{Nam qui cum} Qui, animus, ſcilicet, aut certe homo ſubaudiendum. {Animus} Deeſt, Eius. {Cum ingenijs} Ingenua pro hominibus poſuit. {Conflictatur} .i. atteritur. Conflictatio eſt tactus corporum inuicem, & colliſio. {Neq; commouetur} Vtrum animus, an homo, vt ſubaudiamus eius? {Neque animus commouetur} Vtrum deeſt eius? an ordo eſt, qui animus, cū ingenijs conflictatur eiuſmodi, neq; commouetur in ea re tñ. ἀνανταπόδοτον, eo quòd non præmiſſo Licet vel, Quanquam, ſubiecit, Tamen Saluſtius. Atq; edita vndiq; , tribus tñ cum muris & magnis turribus. {Suę vitæ modum} Moderationem, regimen. {Cum id mihi} Cū id eſt præter quàm quod. {Tum vno ore omnes} Omnes: ne pater amore falli videretur. & ideo non ait, Bene diſſimulatū amorem, & celatum indicat. {Laudare fortunas meas,} ἀντὶ τοῦ fortunas, quàm fortunam & de more: vt, Qui te tanti talem genuere parentes. Et, Vale ait felix nati pietate. Et Plautus, Fortunatus qui illum eduxit ſibi. {Hac fama} Ac vere laudatus ſit, ſingula hæc pro argumentis ſunt: & excuſatio eſt non eſſe ſtultitiam falſum, ſed impulſum. {Impulſus} Bene impulſus .i. vltro. n. venire impulſus eſt, qui daret contra officium ſoceri. {Vnicā gnatam ſuam} Abundat quidem Suam, ſed tamen aſſeuerantius eſt. {Vnicam gnatam} Quid ſi tædio multorū filiorum? at vnicam. {Cum dote ſumma} Quid ſi pauper eſt? at cū dote ſumma. {Placuit:} Cum pronunciatione, placuit. {Hic dictus eſt dies.} Vtrū conſtitutus? an dicatus? vt Iunoni infernæ dictus ſacer. {Deſpondi:} Ex veteri more, quo ſpondebat etiam petitoris pater. vnde ſponſus & ſponſa dicitur. {Placuit:} εὐτοπία, adeò bona conditio fuit, vt quamuis vltro obijceretur, tamen ſtatim placeret. {Deſpondi:} Proprie. nam deſponſo dicitur. quia ſpondet puellæ pater, deſpondet, adoleſcentis. {Chryſis vicina} Cōmemorat nunc quæ eſſet Chryſis. {Vicina hęc} Supra enim ait, Ex Andro commigrauit huc viciniæ. {Vicina hæc ἀνέμνησε. {O factum bene,} Animaduerte, vbiq; à Poeta ſic induci comicas mortes, vt cum ad neceſſitatem argumenti referantur, nō ſint tamen tragicæ. Nam aut meretrix ſumitur, aut ſenex: aut de duabus ſimul vxoribus vna vxor. Itaq; huiuſmodi obitus, aut mediocri triſtitia excipitur, aut etiam gaudio. {O factum bene;} Quaſi qui dixerit, Vereor ne quid Andria apportet mali. {Beaſti,} Artificioſe quidem gaudium ſubiecit, ne mores in comœdia, luctus in tragœdia perſonaret. {Metui à Chryſide} Metuo illum dico, qui mihi ipſi aliquid facturus eſt. Timeo ab illo, cuius cauſa poſſum aliquid mali pati, etiam ſi ipſe nihil in me mali cōſulat. {Metui à Chryſide} ἀρχαϊσμός. {Vna aderat frequens,} Vt ſupra, Cum quibus erat cunq; vna, his ſeſe dedere. {Aderat frequens:} Poſſumus. n. adeſſe, & frequentes non eſſe, ſi præſentes nō adhæremus his quibus adſumus. & frequens, vt miles apud ſigna. {Curabat vna funus,} Funus, eſt pompa exequiarum, dictum à funalibus, etenim noctu efferebantur propter ſacrorum celebrationem diurnam. {Curabat vna funus:} Vt non potuerit in exequijs videre partem. {Interim,} Deſcriptio eſt huius rei quæ ad narrationem pertinet ſuperiorem. {Non nunquam conlacrumabat.} Illis. n. magis cauſa flendi fuerat, qui, quam amabant, amiſerant. hic amore, propter ſuam Glycerium collacrymabat, qui alienis lacrymis ſuas commodabat. {Si cogitabam,} Ac ſi diceret, hoc cogitabam, ſenſum tantum cogitationis dicere debuit: ſed quia Sic cogitabam dixit, ipſum geſtum cogitantis exponit, & dicitur, μίμησις. {Hic paruę conſuetudinis} Hoc eſt conuiuij cantū, & quia dixerat puer hoc ſolum egiſſe Pamphilum, nihil aliud, Symbolum dedit, cœnauit. {Tam fert familiariter} .i. grauiter. nam quæ nobis ſunt familiaria, grauia ſunt animo noſtro. Familiariter, quaſi familiaris, an potius familiariter? {Quid hic mihi faciet patri?} Mihi circa me. Et poſtquam mihi dixit, pondus intulit nominis, dicendo Patri. {Quid hic mihi} Vide quàm venuſte repererit Hic. {Hæc ego putabam} Putare eſt eius qui ſimplicitate pectoris aberrauit. Cic. Non putauit, lapſus eſt. {Hæc ego putabam} Cum adhuc nihil peccationis oſtenderit, tamen dolor in futura prorumpit: vt, Et gener auxilium Priamo, Phrygibusq; ferebat. {Humani ingenij} Circa Chryſidem. {Manſueti} Circa amicos. {Egomet quoq;} Vt & ipſe Pamphilus, aut etiā ego quem minus crederes. {Eius cauſſa} Eiuſdem manſuetudinis & humanitatis, & eius Pamphili. {In funus prodeo} In funus, in ipſum officiū, aut in pompam exequiarum, quod à funalibus dictum eſt, & vncis vel cuneis candelabrorum, quibus de libris funes, & cerei ſomites infiguntur. {Nihil ſuſpicans etiam mali.} Bene ſuſpendit auditorem {Etiā} Alia eſt ſuſpenſio audientis, & excuſatio alia. {Etiam} Adhuc. {Effertur,} ἐκφέρεται, Græcum eſt, quod vitans Virgil. ne diceret effertur, inquit, Tum corpora luce carentum Exportant tectis, & triſtia funera ducunt. Efferri proprie dicūtur cadauera mortuorum: &, Ita proprie ad exequias. Virg. Ite, ait, egregias animas, quæ ſanguine nobis Hanc patriam peperere. {Vnā aſpicio}

Ea conſuetudine dicit vnam, vt dicimus, vnus eſt adoleſcens. tolle Vnam, & ita fiet, vt ſenſui nihil deſit. ſed conſuetudo mirantis nō erit expreſſa. Vnā ergo τῷ ἰδιωτισμῷ dixit. vel vnam, pro quandam. {Adoleſcentulam, Forma, & vultu} Et hic duo ſunt, & ætas & forma, quibus additur pudor, quia meretrix non eſt. {Forma, & vultu} Forma, immobilis eſt & naturalis, vultus mouetur, & fingitur. {Et vultu Soſia Adeo modeſto,} Quia formæ laudatio cum meretrice cōmiſſa eſt, progreditur artifex Poeta ad laudanda ea, quæ honeſtiora ſunt, quàm forma. {Et vultu Soſia} Quid hic deeſt, vt eam nurum dignetur Simo, niſi ſola cognitio? & formam probat in puella Pamphili pater, & matronalem modeſtiā miratur in vultu, & venuſtatem ſtupet. Non ne ergo iam cernimus hoc præſtruxiſſe Teren. vt cum Chremetis filiā eſſe cognouerit Simo, hanc potius eligat, quàm Philumenam, nurū? quanquam ex ſororia pulchritudine, & amore Charini, & Daui laudatione idipſum quoque probe monſtrauerit nobis. {Vultu} Hæc laus ad iuuat poſt cognitionem futurum nurū. {Adeo modeſto, adeo venuſto,} Modeſtus, ad probitatem vultus, & morum pertinet: Venuſtus, ad naturam corporis, atq; adeo ſibi vultum fingere, multi poſſunt: formam nemo. {Vt nihil ſupra} ἐνδιάθετος Terentiana. nam non neceſſe eſt ſubiungere duos verſus. {Quia tum mihi} Excuſatio neceſſaria. {Præter ceteras,} Id eſt plus quàm ceteræ. {Honeſta, & liberali} Honeſta, ad formam: Liberali, ad vultum retulit. {Percuſſit,} Hoc eſt ſuſpicio, vel aliquid tale. {At at,} Interiectio admirantis. {Hoc illud} ἐμφατικῶς eius rei eſt quā in animo conceperamus. Virg. Hoc illud germana fuit {Hinc illæ lacrumæ,} Hinc ex hac cauſa. {Quam timeo,} Non videtur adhuc Soſiæ plenum amoris argumentū, adeo prodit ad ea quæ dicturus eſt Simo. {Suadens,} Id eſt exeas, vel peruenias. {Funus Procedit} Funus à funalibus dictum eſt, vt ſupra notauimus, & eſt funus, pompa exequiarum. Et bene, funus procedit, nos ſequimur, dixit. quaſi poſt ipſam mortuī: vnde exequiæ dicūtur. {Funus interim Procedit,} ἀσύνδετον. {Ad ſepulcrum} Sepulcrum κατ' ἀντίφρασιν vt dicimus, quòd ſine re pulchra ſit, an quòd ibi ſine pulſu ſint, id eſt mortui? an quòd illic animæ, à viuis ſepeliantur, id eſt ſeparentur? Et ſepulchrum dixi futurum, nō quod iam eſſet. Sepulcrum enim à ſepeliendo dictum. Virg. proprie, At pius Aeneas ingenti mole ſepulcrū Impoſuit. {In ignem poſita eſt,} ἔκλειψις, non enim eſt Quæ. Et mire, cū funus ſupra dixerit. {Fletur} Hic bene impersonaliter, fletur ab omnibus, extrema enim quæque mortuorum omnes commouent ad lacrymas. {Hæc ſoror,} Id eſt quam dixi eſſe ſororem Chryſidis. {Ad flammam} Innuit affectum ſororis, vnde omnes vinceret, ceteri enim flent? hæc flammæ ſe ingerit. Virgil. Extinctum nymphæ crudeli funere Daphnim. Atq; deos. atque aſtra voce crudelia mater. {Ibi tum exanimatus} A voluntate, à facultate. à ſummo ad imum. vbi ſunt dicta & facta, ibi eſt πάθος. & mire Ibi. {Bene diſſimulatum} Bene, multum, an quaſi dolens, quòd etiam negaturus ſit Chremeti, dixit Bene? {Indicat,} Omnia ſignificanter, nō oſtendit inquit, ſed indicat, non accedit, ſed accurrit, non veſtem, aut manus, ſed mediam mulierem, non tenet, ſed complectitur. & quia his tribus rebus inducitur in alicuius rei geſtionem perſona affectu, facto dicto. Affectus eſt quod ait, Ibi tū exanimatus Pamphilus. Factum quod ait, Accurrit, mediam mulierem complectitur. Dictum quod ait: Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum? {Indicat} Indiciū proprie eſt oris, & linguæ. factis ergo indicat. non. n. dixit, amo. {Accurrit,} Virg. Interiora domus irrumpit limina, & altos Conſcendit furibunda rogos. {Mea Glycerium} Mea, quaſi amator. {Glycerium,} Quaſi familiaria dixit. {Quid agis?} Quaſi perturbatus. {Cur te is perditū?} Quaſi conſolaturus. {Vt conſuetum facile amorem cerneres,} Mire, non ſuſpicaretur, dixit, ſed cerneres. & eſt ordo, vt facile cerneres, ſed cerneres, ſicut ſupra. Laudem inuenias & amicos pares. {Reiecit ſe in eum} Obijcitur, ei quod à Glycerio factū eſt: vt, Quis enim vnquam tam palam de honore, tam vehementer de ſalute ſua contendit, quam ille atq; illius amici, vt ne hæc mihi delatio detur? {Quid ais?} Non interrogantis, ſed mirantis eſt. {Iratus, atq; ægre ferrent} Iratus, culpa, ægre ferens, quia præter ſpem. {Nec ſatis} Mire expreſſit indulgentiam patris erga filium. erat, inquit, cauſa, ſed pro amaritudine obiurgationis non erat ſatis, hoc eſt non idonea videbatur. {Nec ſatis ad obiurgandū} Deeſt Habui, vel Erat. Virg. Nec ſatis rationis in armis, & hic, Erat, vel, Habui, deeſt ad ſententiam. {Diceret,} Deeſt Enim. {Qui feci?} Mire fiduciam prætulit argumentum quod eſt in ſequenti verſu. {Quid feci, quid commerui aut peccaui?} αὔξησις à maioribus ad minora. Et feci, quaſi facinus dixit. Facere enim quis & homicidium dicitur. Commerui, minoris culpæ. Peccaui, multo minoris, vel leuioris. {Quæ ſeſe} Illic, mea Glycerium: hic pronomen dixit. mira diſſimulatio, tanquā illam præter periculum neſciat.

Cic. in Diu. in Verrem

{Nam ſi illum} Argumentum per rationem à contrario. vt ſi dicas, Viro forti præmium debetur, ſi deſertori pœna cõſtituta eſt. {Tulit} Pro attulit. ſed multa ſignificat? & alias pertulit. Virg.

Non tulit hanc ſpeciem furiata mente Chorebus,

Alias ſuſtulit, vt Idem, Omnia fert ætas animum quoq; pro aufert. {Illi} Pro illo. {Dederit damnum aut malum} Damnũ, rei eſt: malum, ipſius hominis. {Venit Chremes} Argumentum ea coniectura .i. teſtibus. Et mire ſupra, Vltro venit ad me. Ergo hic cauſa iuſti doloris oſtenditur, quia dolet etiã Chremes: nam potuit, non daturus filiam, non venire. {Poſtridie ad me} Vt ſine dilatione ſciri poſſet. & Clamitans indignantis eſt; vt, Clamant omnes. {Indignum facinus} Diſtinguendum, vt per ſe intelligatur indignum facinus, & ipſe doleat Pamphilũ corrumpi. {Comperiſſe} Ergo ab alijs: vt appareat verum quod ait, Tum vno ore omnes: &, Hęc fama impulſus Chremes. {Indignũ facinus comperiſſe} Deeſt ſe; incertaq; diſtinctio. {Pamphilum} Cum emphaſi dixit .i. prudentem & bene moratum. {Et nec amicam, ſed pro vxore} Mire ergo, quaſi non hoc doleat q amet, ſed q pro vxore habeat. Et ſimul excuſatur filiã de negaturus ſocer. {Hanc peregrinam} Hanc, cum contemptu dictum eſt. & peregrinam, vt alibi, Adeo ne eſt demens ex peregrina? nam hoc nomine etiam meretrices nominabantur. {Ego illud ſedulo} Quanto affectu pater factum quod viderat, negabat. {Sedulo} Quomodo ſedulo, ſi negabat? an ſedulo, vt Soſiæ? id eſt ſimpliciter. {Factum} Impersonaliter. {Sedulo} Quia non ſemel negauit, vel ille inſtitit. {Negare factum} Officium patris, & ſimul per hoc expreſſio probationis. {Ille inſtat factum} Plaut. Inſtare factũ, ſimile eſt ἀγγελτής. {Inſtare factum} Vetuſte .i. inſtat dicere factũ eſſe. {Denique} Quid denique? ad ſummam properat, & ad finem dictorum. {Denique} i. poſtremo. {Diſcedo} Proprie: non enim ab eo. vnde diſceſſio. {Vt qui ſe neget} Probauit quod non volebat ſenex Soſiæ: adhuc ſupereſt vt oſtendat q non ſit iraſcendum, quam iuſte iraſcatur. {Non tu ibi gnatum?} ἀποσιώπησις, vel eclipſis. deeſt inuaſiſtis, obiurgaſti, ad oreus es. {Ad obiurgãdum} incuſandum inclamandum. {Tute his rebus} Modo nõ addidit diceret. {Prope adeſt} Prope adſunt nuptiæ: in proximo ſunt metę libertatis: & ideo auidius voluptaria ſub finem carpenda ſunt. {Cũ alieno} Cum pro quo, hoc enim ſignificat cum. {Meo me viuere interea modo} Meo modo, mea voluntate, meo arbitrio. {Relictus eſt obiurgandi locus?} Mire, obiurgandi: tanquam incenſus pater in filium videretur. nam ſupra cõmotus plus per ἀποσιώπησιν ſignificauerat. {Si propter} Hoc erat ſecundum in diuiſione, Et conſilium meum cognoſces. {Si propter amorem} Initiũ conſilij fui demonſtrandi. {Nolit} Legitur & nollet. {Ab illo animaduertenda iniuria} Nota participium à paſſiuo caſtiganda, vindicanda eſt. {Ab illo iniuria} Quam facit, non quam patitur. {Ea primum animaduertenda iniuria} Vt iam hoc ſit peccatum q recuſat nuptias, nõ q peccat adoleſcens. Ideo ergo primum dixit, animaduertenda iniuria. certiſſimam enim notat ad perſonam, quæ debeat pro iniurijs pœnas ſoluere. quòd ſi dixiſſes, Iniuria eius, ἀμφιβολίαν feciſſet, verũ quam paſſus eſt ab alio, an quam ipſe alijs intulit. {Et nunc id} Hic reddit quod dixerat, Conſiliũ meum cognoſces. Id, id eſt propter Id. {Vera} ἀντίθετον, quia Falſa dixit, intulit Vera. {Manibus, pedibusque} Prouerbial .i. omnibus membris. {Obnixe} Cum conans, inſtanter cõtra conantem. {Magis id} Id, propter id. {Incommodet} Noceat incommodũ afferat. {Magis id adeo, mihi vt incommodet} Non enim, inquit, prodeſt filio amare meretricem. {Quapropter} Mire Soſia interrogat, quaſi vlla cauſa ſit fallendi dominum. {Mala mens} Voluntas, eſt mens, etiam ratio. {Mala mens} Argumentum à natura, & an aliquis ſine cauſa malus, an ab impulſione. {Mala mens} Quia dixit, Magis vt lædat, quam vt proſit. {Quem quidem ego ſi ſenſero} ἀποσιώπησις eſt grauiſſimam pœnam oſtendentis. {Exorandus} Legitur & expurgandus ſi expurgandus, lege cui, non qui: quia cui per, q, veteres ſcripſere. {Cõfore} Ab eo quod eſt cõfit .i. perficitur, futurũ tempus infinitiui modi con fore facit, id eſt perfectum iri. Sic in Adel. Verum, quid ego dicam? hoc confit quod volo. Confieri .i. perfici. vnde confectum negocium dicitur, vel confecta res quæ ad plenum perficitur. Virg. Nunc qua ratione quod inſtat, Confieri poſſit, paucis, aduerte, docebo. {Nunc tuum eſt officium} Hoc ad illud tertium reſpicit, quod dixit, Et quid facere in hac re te velim. Has bene vt ad ſimules nuptias, perterrefacias Dauum. hoc erat tertium de his, quæ dicturum ſe promiſerat. {Adſimiles} Hoc eſt vnum verbum Adſimules, quod dixit, quin tu vno verbo dic, quid eſt quod me velis. {Perterrefacias} Venuſte & poetice. {Obſerues filium} Obſeruatio in duabus rebus eſt, in obſequio, & ſpeculando. {Curabo} Vt coquus. & ſupra ſic, Nempe vt curentur rectè hæc. {I præ} Figura ἀναστροφή quod nos præ, dicimus.

VOs iſtæc} Hæc ſcena pro argumenti narratione proponitur, atq; pro tacendis fabulæ fundamentis, in qua quidem introducitur proſtatica perſona Soſia quæ ſemel inducta in principio fabulæ in nullis deinceps fabulæ partibus adhibetur, hic autem Simo ſenex Pamphili pater Soſiam ſeruũ alloquitur ſuper nuptijs falſis quibus animum filij tentare nitebatur, inque ſuo ſermone ſubtiliter fabulæ argumentũ explicat quod in prologo omiſerat, vt maliuoli poetæ dictis reſpõderet, ſermonis etiã principium abruptum eſt, ſic enim incipitur quaſi epulæ nuptiales iam eſſent coemptæ, & in coquinam ferendæ. Ordo eſt. Vos ſerui auferte .i. aſportate, hæc edulia intro puta ad coquinam. Ipſis autem ſeruis reſpicientibus neq; properantibus ſubdit, abite, quaſi diſcedite domum, & facite quod iubemini. Vbi aduerte illa auferri quæ cum faſtidio cernuntur ea vero ferri quæ cum honore tractantur. Deinde ſummiſſa voce dicit Simo. Soſia tu vocatiuo ade, dum .i. adueni huc, ſeu ad me veni vbi dũ eſt ſyllaca bica adiectio, & ades vel adſis imperatiuum eſt, vel ades capitur pro prope ſis hic. volo te alloqui paucis verbis .i. breui ſermone. S o s. Dictum puta .i. exiſtima te dixiſſe, ac reputa id dictum eſſe. Nempe .i. certe vis, ſupp. vt hæc educta recte curentur .i. coquantur. Nã curatio medicorum eſt, & cura reliquorum. Curare enim interdũ ſignificat, reficere, vnde curare corpus generale verbũ eſt ad oĩa quæ ſpectant ad curã corpori, & præcipue ad egeſtionem ſiue ventris euacuationem. S i. Immo .i. ſed aliud volo. S o s. Quidẽ quod mea ars .i. meum artificium mea induſtria poſſit efficere tibi amplius .i. maius hoc .i. hac re. ſ. vt recte edulia coquantur. Facere eſt in opere eſſe, ſed efficere deſignat perfectionem. Inde effectus & efficax. S i. Nihil .i. non vel nullatenus eſt opus mihi, ſcilicet .i. non ego iſtac arte .i. tua arte coquinaria, ſed hanc rem .i. ad experimentum filij, quã rem ego paro .i. facere diſpono. ſed opus eſt his artibus, ſup. videlicet fide ad complenda iuſſa & taciturnitate .i. ad celanda commiſſa ſecreta. Interdum .n. fides eſt mandatorum fida executio, quas .ſ. artes intellexi .i. cognoui ſitas .i. impoſita eſſe ſemper in te. S o s. Expecto .i. deſidero. Virg. Expectare venis. ſcire quid velis. S i. Ego Simo poſtquam te emi à paruulo .i. quo tempore paruulus adhuc eras. nedũ paruus ſis vt .i. qualiter ſeruitus .i. tua ſeruilis conditio fuerit tibi ſemper apud me iuſta & clemens .i. iuſte & benigne tractata capiendo videlicet illa verba iuſta & clemens paſſiue vel ſi mauis capere actiue tunc vt ſentit Donat. ſeruitus pro dominatione capi debet feci vt eſſes mihi patrono tuo non filio libertus .i. manumiſſus, eu ſeruo .i. cũ prius eſſes ſeruus, propterea quòd .i. ideo quòd ſeruiebas liberaliter .i. liberali animo, vel liberaliter quia tuæ priuatæ vtilitati non guide conſulebas, ſed meę perſolui tibi Soſiæ ſummum precium quod habui .ſ. libertatem dando. S o s. In memoria habeo .i. non ſum ingratus, ſed memor accepti beneficij & plus eſt quam ſcio. Nam quæ ſcimus poſſumus obliuiſci quæ memoriæ commendamus nunquã amittimus. S i. Haud .i. non muto factũ .i. non vellem non eſſe factum, ſiue non me pœnitet id feciſſe, videlicet te à ſeruitute liberaſſe, quia cuius non pœnitet id infectum eſſe vellemus. Aut propterea dicit ſe factum non mutare quòd libertus factus non fecit quidquam indignũ. quo factum eſſet mutandum & reuocatio in ſeruitutem facienda, Legitur aliquando haud multo factum .i. non damno nõ reprehendo. S o s. O Simo gaudeo ſiquid .i. ſi aliquid feci aut facio quod placeat tibi & habeo gratum .i. habeo animum gratum in te, id quod feci fuiſſe vel eſſe (vt alij volunt) gratum aduerſum te .i. apud te, vbi aduerſum non declarat contrarietatem aduerſum autem dici poteſt, & aduerſus ſicut rurſum & ruſſus, ſed hoc eſt mihi moleſtum .i. hoc mihi diſplicet, Nam iſtæc .i. iſta hæc commemoratio .i. ad memoriam reductio eſt quaſi .i. tanquam exprobatio .i. vituperatio hominis ſupp. immemoris .i. qui eſt ingratus beneficij accepti. Vel ſi capiatur immemoris paſſiue, vt memorem Iunonis ob iram ſic intellige. eſt quaſi exprobratio, id eſt obiectio. {Eſt enim exprobatio tunc commemoratio beneficij cum enumeratione factorum} Beneficij immemoris .i. obliti paſſiue videlicet de quo non habetur memoria. Quin .i. quinimmo dic vno verbo .i. vna ſententia perfectam intelligentiam continenti, quæ cõficitur ex nomine & verbo quid eſt quod velis facere. S i. Ita faciam .i. vno verbo dicam. præ dico .i. aperte dico tibi hoc primũ .i. ante reliqua in hac re .i. in hoc negocio. has nuptiæ .i. hæ nuptiæ non ſunt veræ quas nuptias videlicet credis eſſe veras. S o s. Cur igitur ſimulas .i. fingis eas eſſe cũ non ſint. S i. Audies omnem rem à principio eo pacto .i. eo modo. nam pactũ præcedit, & modus ſequitur, & ita dicitur id, quod præcedit ab eo quod ſequitur. cognoſces & vitam Gnati quæ fuit prius bona & nunc mala, & conſiliũ meũ .i. id quod facere propoſui, & quod velim te facere in hac re. Nam is incipit narrare vitam nati bonã inquiens. nam ò Soſia poſtq̃ is natus exceſſit ex ephæbis .i. poſtquã non fuit amplius de numero ephæborum.

ephæborũ. Ephæbi.n.ſunt qui pubeſcere incipiunt & Ephębia eſt prima ætas adoleſcentiæ. poteſtas.i.facultas fuit ei ſubaudi viuẽdi liberius.i.vel libere comparatiuum pro poſitiuo, vel ſupplendum eſt aliquanto quaſi aliquanto liberius ſolito viuere potuit. Nam antea.i.ante illud tempus qui pro quo modo poſſes ſcire, aut noſcere ingenium.i.inclinationẽ naturalem. dum ætas tenera.ſ.metus verberum. & magiſter.i.pędagogus prohibebant.i.impediebant quo minus ingenium noſceretur. Scimus quod certum eſt, noſcimus quæ adhuc incerta deſideramus. Sos. ita eſt vt dicis.ſ. & hoc interponitur ne ſolus Simo loqueretur. Si. Ille natus nihil horum.i.nihil ex his quæ ſequuntur. ſtudebat.i ſtudioſe faciebat egregie.i.valde vel nimis præter cetera.i.vltra reliqua quæ agere ſolebat, & tñ ſtudebat inquam hæc omnia in litera poſitus contenta, mediocriter.i.modeſte quod.ſ.egregie ſtudere aliquid horum præter, plerique omnes, alterum.ſ.plerique abundat quo ad ſenſum, ſed ſonoram reddit orationem. alterum.ſ.omnes ponitur neceſſario omnes adoleſcentuli faciunt videlicet vt.i.ita quot adiungant.i.applicent animum ad aliquod ſtudium.i.ad aliquam vacationem, aut alere.i.ad alendos equos, aut canes ad venandum.i.ad venatum, vel venandi gratia, adiungant inquã animum ad philoſophos, aut ſectando ſubaudi, aut audiẽdos. poteſt etiam ſubaudiri infinitiuus ſic aut adiungant animum adire philoſophos.i.ad adeundo philoſophos, aut audiẽdos, ſed tunc in idẽ redit. gaudebam lætabar quod tam mediocriter cuncta agebat. Sos. Non iniuria.i.non immerito gaudebas. Nam arbitror id eſſe apprime.i.valde vel mirum in modũ vtile in vita, vt.i.quod ne quid.i.agas ſupp. nimis.i.negat aliquis vltra id, quod ſatis eſt. Si. Vita eius erat ſic.i.eiuſmodi ſiue talis, hoc eſt modus viuẽdi eius talis erat videlicet facile.i.benigne perferre & pati omnes cũ quibus erat.i.facile tolerare eorum mores cum quibus viuebat, eſt dedere ſeſe vna cum his.i.ſe eſſe deditum, aut paratum ad ea quæ ſocij erant parati, aut dediti & obſequi.i.morem gerere ſtudijs.i.cupiditatibus & voluptatibus eorum cum quibus erat. Vbi eſt aduertendum dedere ſignificare valde dare, quemadmodũ hoſtes ſe dedunt in hoſtium poteſtatem. Si. Inquam eius vita erat nemini eſſe, ſup. aduerſus.i.nullis aduerſarij, aut repugnare nunquam præponens.i. vita eius. Sic erat. nunquam.ſ.præferẽs ſe alijs. Vel ſic aſtrue literam exponẽdo illa infinitiua per præterita imperfecta indicatiui ſic. Vita eius erat ſic vt ſequitur facile perferre.i.perferebat, ac pati.i.patiebatur omnes cum quibus erat, & dedere.i.debebat ſeſe.i.accõmodabat ſe vna cum ijs cum quibus viuebat, obſequis.i.morem gerebat cõplacebat ſtudijs eorũ nemini, ſup. erat aduerſus, nunquã erat, ſup. præponens.i.præferens ſe alij erat ita agens ſup. vel faciẽs vel volẽs vt inuenias.i.vt inueniret aliquis facillime inter eos laudem, ſine inuidia.i.ſine detractione, & amicos pares.i.concordes. Sos. Pãphilus inſtituit.i.ſuſcepit ſiue incœpit & formauit, ſapienter vitam.i.viuendi modũ. Nanque hoc tẽpore obſequiũ quaſi obedientia, ſiue (vt ita loquar) complacentia parit.i.acquirit amicos veritas parit odium. Si. Incipiunt hic vitæ malæ narratio, & prius fit digreſſio ad Chryſidem. Interea.i.interim dum hęc agũtur quædã mulier.ſ. Chryſis egregia forma.i.eminenti & præſtanti facie atque ætate integra.i.florente cui nihil eſſet addẽdum. nihil quoque foret diminutum commigrauit ex Andro inſula.i.patriam linquens acceſſit huc viciniæ.i.ad hanc viciniam coacta inopia.i.paupertate & negligentia.i.incuria cognatorum.i.propinquorum trienniũ ab hinc.i.ex tribus ante annis, quod barbare dicitur à nonnullis de poſt tres annos præpoſitio itaque aduerbio iungi põt, vt abhinc dehinc. A mane vſque ad veſperum illic pugnata eſt pugna dicit Plaut. in Amph. Sos. Hei interiectio dolentis & indignantis, vereor ne quid mali.i.ꝙ aliquod malum Andria fœmina.ſ.Chryſis, quæ ex Andro inſula maris Aegei Athenas venerat, apportet.i.afferat, & bene apportet, quia portare ignoti eſt. Si. Defendit vitam Chryſidis, vt potuerit apud eam rectè morata eſſe Glyceriũ. Primum.i.in principio hæc Chryſis agebat vitam.i.viuebat pudice.i.caſte, parce.i.tenuiter ac duriter.i.laborioſe. Nam dure aduerbium ſignificat crudeliter, quæritans victum.i.via quotidie quærendo victum inueniẽs. Nam quærit qui ad plenum & perpetuũ reponit. quæritat qui vix quotidie quærendo victum inuenit. Bene etiam dicit victum qui in paruis arduiſq; alimonijs eſt conſtitutus. Cibus etiam delicatis præbetur, quæritans ergo victum lana.i.opera lanificio & tela, quæ eſt finis laboris. Tela autẽ eſt pannus quicunque tam laneus, ꝙ lineus. Pannus enim proprie dẽtaxat pannum ſignificat qui vilis eſt & craſſo vilo contextus, ſolos pauperes decens, vnde pãnoſus homo qui pauper eſt ꝙ veſte vili induatur. Sed poſtquam amãs.i.qui vere amat, amator enim fingi poteſt, acceſſit, aduenit pollicens.i.vltro promittens precium vnus primo. & item.i.ſimiliter. vel poſt alter duo, ita vt.i.eo modo quo ingenium.i.natura omnium hominũ eſt procliue.i.pronum inclinatum ab labore ad libidinem.i.voluptatem. ipſa Chryſis accepit conditionem.i.pactioni promiſſioniq; aſſenſit. Interdum enim conditio pro pactione capitur. Inde ferre cõditionem quaſi certa lege, ſiue certe pacto aliquid promittere. Dehinc.i.deinde. occipit.i.cœpit vel incipit quæſtum facere vel exercere.i.lucrum facere. nam quæſtus ſignificat lucrum, ſed proprie meretricium, illi qui tum.i.tunc amabant illam forte.i.caſu quodam ita vt fit.i.fieri ſolet perduxere ſecum illuc.i.ad Chryſidem filium meum vt eſſet vna cum eis.i.vt comitaretur ſeu ſociaret eos. vel ſi producte legatur eſſet ab edo es. ſenſus eſt vt comederet vna cũ eis & conuiueret, & quidem bene perduxerunt quaſi inuitũ. nam perducuntur neceſſitate coacti. egomet.i.ego ipſe. continuo.i.illico mecum ſubaudi volutabam vel cogitabam. Certe captus eſt.i. irretitus ſiue illaqueatus eſt amoris praua cupidine, tractum à feris laqueo implicatis, habet.i.vulneratus eſt, qui enim percuſſus eſt, habet. tractumq; eſt à gladiatoribus, qui dicũt alterutrum eorum habere qui percuſſus eſt obſeruabam.i.animaduertendã mane ſeruulos illorum iuuenum venientes, aut abeuntes rogitabã, frequenter rogabam. heus, aduerbium vocantis, ò puer.i.ſerue. dic ſodes.i.ſi audes quod vocabulum Priſc. vult eſſe defectiuum verbum. Seru. vult eſſe aduerbium, & precationem ſignificare. Don. dicit eſſe vocem exhortantis, vt amabo rogo. Faſt. & Non. volũt eſſe copulata verba, vt ſodes ex ſi & audes componatur, vt capſis cape ſi vis ſi pro ſi vis. exponit etiam Don. ſodes pro ſi ſcias, dic ergo ſodes ſi audes, vel ſi ſcias, quis habuit heri Chryſidem.i.quis eſt ea potitus. Nam id nomen.ſ.Chryſis erat illi Andriæ.i.illi mulieri de Andria. Sos. Teneo.i.intelligo. Si. Dicebãt ſeruuli Phędriam, aut Cliniam, aut Niceratum iuuenes habuiſſe Chryſidem, nam hi tres, tũ.i.tunc ſimul amabant.i.amore capti erant. Eho interiectio eſt nonnunquam admirantis, interdum depoſcit intentionem, nutus, & animaduerſionem. quid Pamphilus fecit? dicebant inquam quid? modus interrogandi, & facta diſtinctione ſubnectenda eſt reſponſio. dedit ſymbolum.i. vt ſentit Tort. portionem ſuam, vel ſignum dedit, vt annulum, vel aliquid tale quouſque pecuniam conferret Symbolum enim teſte Iulio Poll. de vocabulis rerum paruum erat numiſma, vnde & ſignum à nonnullis traditur, qui & euſymbolum bonum omen interpretatur. Cum autem συμβάλλω, quod eſt confero deducatur quidam collationem interpretari voluerũt. ita vt cœne illa dicatur collatio, in quam comparandam plures aliquid contulerunt. Symbola.n. huius ſymbolæ eſt collatio, Cœnauit cum ſocijs.ſ.ego pater gaudebam. Item ſimiliter alio die quærebam comperiebam.i.inquirendo reperiebam, ſiue cognoſcebam nihil quidquam, abundat quidquam, vt cape nihil pro nõ, vt ſæpe fit. attinere.i.ſpectare ad Pamph. Enimuero.i.certe putabam ſuis ſpectatum.i.ſatis probatum. & putabam ipſum eſſe magnum exemplum.i.magnam imitationem continentiæ cautionis conuerſationis à libidine, hyperbole laudis eſt fidem excedens. Nam homo qui conflictatur.i.atteritur, ſiue agitatur. frequentatiuum.n.eſt confligo à cõfligo gis, quod ſignificat concertare, & manus conſerere. Inde conflictus prælium. Cõflictatio autem eſt tactus corporum inuicem & colliſio. conflictatur ergo.i.colliditur, atteritur, colluctatur cum eiuſmodi.i.talibus ingenijs, hoc eſt cum hominibus talis naturæ, puta laſciuis. neque tamen animus eius commouetur.i.à ſuo ductu & tenore non deflectitur, vbi aduerte tamen poni vbi nõ præceſſit quanquam, quod Laur. Val. vult eſſe ſubaudiendum, ſcias ipſum.i.tale iuuenem poſſe habere modum.i.regimen & moderationem ſuæ vitæ. tum.i.vel partim id.ſ.quod non commouetur animus eius mihi placebat tum.i & vel inſuper vel præterea omnes vno ore.i.vno conſenſu, vna voce. dicere.i dicebant omnia bona. & laudare.i.laudabant fortunas meas.i.me fortunatum & felicem, qui refertur ad meas, quo ad perſonã poſſeſſeris, qui videlicet, ego haberem Gnatum.i.filium præditum tali ingenio.i.tali natura, & talibus moribus moratum ſiue inſtitutum. quid opus eſt verbis.i.cur pluribus verbis laudes eius inculcarem. Chremes ciuis Atticus impulſus.i.inductus, motus hac fama.i.bono rumore de filio venit ad me vltro.i.non rogatus vt daret vnicam gnatam ſuam vxorem.i.quæ foret vxor filio meo Pamphilo, cũ ſumma dote.i.cum optima dotis conditione. Placuit.i.fui contentus, volui deſpondi.i.promiſi me etiam daturum filiũ virum ſuæ gnatæ. & bene deſpondi, nam ſpondet pater puellæ, deſpõdet vero pater adoleſcentis, hic dies.i.præſens dies dictus eſt.i.conſtitutus & aſſignatus nuptijs.i.ad nuptias celebrandas. Sos. Quid igitur obſtat.i.impedit. cur propter quod non fiant veræ & non fictæ. Si. Audies.i.cognoſcis, ferè.i.propemodũ, in his paucis diebus.i. in hoc breui tempore, quibus.i.diebus hæc prædicta ſunt acta.i.facta. hæc Chryſis vicina.i.quæ commigrauerat huic viciniæ moritur. Sos. O factum bene.i.ò bonus euentus, vel ò bene collocatum eſt ꝙ ipſa obierit, ex qua mali quidquã filio poterat oriri.

{Quæ conuenere in Andriam.} Vnam ergo, nõ duas tranſtulit. {Quæ conuenere in Andriam.} Quæ apta & commoda fuerũt, in Andriam Latinam, non Græcam, fatetur tranſtuliſſe. Sed quare ſe onerat Terentius, cum poſſit videri de vna tranſtuliſſe? Sic ſoluitur, Quia conſcius ſibi eſt primam ſcenam de Perinthia eſſe tranſlatam, vbi ſenex ita cum vxore loquitur, vt apud Terent. cũ liberto. at in Andria Menandri, ſolus ſenex eſt. {Id iſti vituperant factum.} Iſti, ad reprehenſionem ſumitur perſonæ: interdum rei reprehenſionem ſignificat. vt Virg. Quid petis iſtis? {Vituperant} Vitium rei parant. {Diſputant} Immorantur, calumniatur, argumentantur. {Contaminari} Proprie contaminare eſt manibus luto plenis aliquid attingere. & contaminare, attingere eſt, & polluere. Virg. Linquere pollutum hoſpitium. i. contaminatũ. {Contaminari} Tangi & relinqui polluta manu, ac per hoc voluit fœdari aut maculari, vt ipſe ait, Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliqua. {Contaminari non decere} i. ex multis vnam non decere facere. {Faciunt næ:} Næ quidam corripiunt, & cum interrogatione pronunciant, quidam producunt. quorum alij, ne, pro nec accipiunt, id eſt non alij næ pro valde. vt, Næ ego ſum infelix. & Cic. Næ illi vehementer errant. Et hoc melius: nam ſtatim infert. {Qui cum hunc accuſant, Næuium, Plautum, Ennium Accuſant,} In ſingulis magna emphaſis auctoritatis, ſed ordo non eſt ſeruatus. Ennius nanque ante Plautum fuit, ſed, quod eſt ſummæ auctoritatis, Ennium vltimũ dixit. {Ne} Nimis, multum, plurimum. {Qui cum hunc} Terent. inquit, ſpecialiter accuſantes, neſciunt ſe bonis omnibus maledicere, quos ille imitatur. & argumentum eſt ab exemplo & auctoritate. {Deſinant vt quieſcant} Recte, nam quieſcere ille dicitur, qui eſt inſolens & inquietus. {Porro} Porrò in futurum dixit. {Moneo} Terribiliter dixit. Cic. Moneo, prædico, ante denuncio. Liberatur culpa etiam terret, alibi etiam criminaturus aduerſarios. {Noſcant} Melius, quàm ſi dixiſſet audiant. {Fauete} Iam ad auditores conuertitur, à quibus fauorem captat. Fauete dixit, q. d. Hoc aduerſarij faciunt, vos autem, quod in vobis eſt, fauete. Vnt ergo fauorem facite. Et Adeſte non vt abſentibus dicit, quippe qui corporibus præſto erant, ſed, intenti eſtote, fauete, ſilete. ſic & Pontifices dicunt, fauete linguis, fauete verbis. Vnde Virg. Ore fauete omnes. {Adeſte} Animis, ſcilicet auxilium præbere: vt aduocatus reo dicitur adeſſe. {Aequo animo} Ab honeſto. {Et rem cognoſcite} A iuſto. {Cognoſcite} Pernoſcite: Sic dixit, Cognoſcite vt pernoſcatis, quemadmodũ in Hec. Orator ad vos venio ornatu prologi: Sinite exorator ſim. {Vt pernoſcatis} Ab vtili. {Reliquum} Sunt qui pro reliquorum accipiant, vt ſit ſenſus, De hac fabula ſumite ſpecimen, vt ſciatis an ceteræ vobis ſpectandæ ſint. Nam poſtmodum dictum alio prologo, Alias cognoſtis eius, quæſo hanc noſcite. {Reliquum} Quaſi diceret, Poſtremum. ergo aduerbium eſt. i. τὸ λοιπόν. Sed ſiue hoc reliquum dicit, ſiue reliquum pro reliquorum: geminato u, ſcribitur. {De integro} Verũ denuo, an ex integris Græcis? {Quas faciet comœdias} Syllepſis, vt ſupra, ad verbum enim faciet declinauit, non ad ſpectandæ ſint. {Spectandæ} Proprie, vt fabulæ, i. probandæ. {Exigendæ} Excludendæ.

GVID. Poeta cum primum, &c.} Hic prologus quam in manibus habemus eſt relatiuus qui in aduerſarium, maledicta referuntur & quidem acriter ea tamen ſubtilitate vt poeta videatur omnia refellere laceſſitus aduerſarij maledictis. Sunt quatuor prologi ſpecies, alius eſt commendatiuus in quo fabula aut poeta commendatur, Alius relatiuus quo aut aduerſario maledicta aut genere populo referuntur. Quidam eſt argumentatiuus fabulæ argumentum exponens. Quidam mixtus omnia hæc in ſe continens. Hic autem prologus relatiuus eſt in quo defenſor poetæ introductus, intendere nititur poetam modeſtum minimeq; errantem, & aduerſariũ in inuidiam vocare, cuius maledictis reſpondendo occupatus à narrando argumento ſuperſedere cogitur. Comici autem ſolent introducere non ſeipſos in prologis loquentes, ſed alium inducunt ex abrupto aduerſarium reprehendentem poetæ cõmendatione adhibita. quod fecit Ariſtophanes inducens in prima comœdia ſua Chremetem, quid etiam ſatis videre eſt in ipſo Andriæ prologo in quo poetæ defenſor inductus captat beneuolentiam à perſona poetæ eam cõmendando & à perſona aduerſarij eam in crimen & in inuidiam vocando. Poeta cũ primum, &c. Poeta à ποιῶ. i. facio dicitur q carmina faciat. Virg. Pollio & ipſe fa. no. car. Appello lis ex. ad & Pello ſignificat ſubducere naues ad litus, quaſi appellere naues ad litus, Inde appulſus. i. acceſſus & proprie ad aquam vel ad litus, transfertur ad alia ſed appello as, ſignat nomine nominas, Cic. j. epiſt. iij. quoq; verbo orationis ſuæ me appellabat, quod ex ad & pello as cõponitur quod ſimplex non eſt in vſu, ſed compoſita eius appello & compello compellas quod eſt alloquor alium queris, Virgil, Prior Aeneam compellat Achates. Negocium interdum capitur pro labore vt nõ eſt magni negocij debilem ſuperare. i. magni laboris. Interdum capitur pro moleſtia cura ſiue ſolicitudine. Cum primum vt primum vbi primũ ſtatim vt ſimulac, ſimulatq; poſtquá poſteaquam idem ferè ſibi volunt poſtulantq; duo verba, quamprimum vero quod ſignat citiſſime vnũ tñ vt veni ad me quamprimum. i. citiſſime, interdũ cum primũ duæ partes ſunt, vt hæc. Ordo eſt. Cum. i. qñ poeta appulit animum. i. applicuit vel adhibuit ingenium adſcribendum. i. componendum poema credidit id negocij. i. illam ſolicitudinem ſolum. i. tantummodo dari ſibi verſiſſe non vt (Donati ſententia) fabula. i. fabulæ vel ſubaudias fabulæ quas fabulas feciſſet placerẽt populo vt ſit ſenſus putauit ſibi duntaxat illam curam ſiue illum amorem relinqui q ſuæ fabulæ populo non placerent, de quo vnuſquiſq; poeta ſolet eſſe ſolicitus. Aut ſi ponatur negocium pro labore & vt pro q ſenſus erit putauit ſolum illum laborem ſibi relinqui vt efficeret ſuas fabulas populo placere ſed ſpe falſus intelligit ſibi eſſe maledictis poetæ laceſſentis reſpondendum, itaq; ordo eſt. Verũ poeta intelligit euenire multo aliter. i. longe ſecus vel valde contra. quare, nam abutitur opera. i. labore & induſtria, hoc eſt non benè collocat laborem ſuum in prologis. i. in præfationibus ſcribẽdis præſertim qui poetas. Non narret argumentũ. i. fabulę materiam vt facere deberet, ſed reſpondeat maledictis. i. purget detractiones eſt criminationes poetæ natura maliuoli & longa conſuetudine quaſi iam veteris & in æmulatione inueterati, Vbi aduertendum pro o diclũ Diomedis legentis operam abutitur, inquit. n. ita fuiſſe antiquos locutos vtor hanc rem & abutor hac re quod à recentioribus dictum eſt vtor hac re, & abutor hac re, vt ait Donat. vtimur fructu rem ipſam non deperdentes. Abutimur autem & rem deperdentes & fructũ vtimur. n. agro abutimur oleo aut vino. Nunc quæſo. i. poſco vos ſpectatores animum aduertite. i. diligenter attendite quam rem vitio dent. i. quid vituperent & improbent quod ſi ſubaudiatur hic datiuus Poetæ ſenſus eſt attendite de qua re poetam vituperent. Nam dare rem aliquam, vitio alicui eſt eum vituperare ſuper illa re, Idem vertere rem aliquã vitio cuiquam idem ſignificat Menander narrat, quod vitio, illi dant inquientia verti ſibi vitio q transferens Menandri Andriam & Perinthia altera comœdia Græca conceſſerit in ſuam latinam Andriá quę illi congruere, viſa fuerunt, quod non diffitetur confortans ab auctoritate & exemplo id vitium non eſſe præcipue cum id grauiſſimi auctores comici effecerint. Attendite ordinem. Menander poeta Græcus fecit Andriam & Perinthiam Græcas comœdias, & bene fecit, quia earum argumentum excogitauit, ſcribit autem Terent. transferens, licet in eius laudem & facere quoq; dicatur, qui norit. i. cognouerit, recte. i. bene, & vt intelligi debet vtramuis earum. ſ. hoc eſt vtramlibet ſiue alterutram earum, nouerit ambas, non ita. i. non adeo diſſimiles ſunt argumento. i. materia, ſed iſtæ ſunt factæ diſſimili oratione. i. diſſimilibus ſententijs ac diſſimili ſtilo. i. iunctura verborũ. Vbi aduerte orationem in ſenſu ſiue ſententijs eſſe, ſtilum in verbis ſiue eorum iunctura qui etiam character dicitur, argumentum aũt in rebus. Ipſe poeta fatetur tranſtuliſſe. i. traduxiſſe ex Perinthia Græca in Andriam Latinã, ea quæ conuenere. i. commoda fuerunt & apta, atq; fatetur ſe eſſe vſum illis tranſlatis pro ſuis i. tanquam à ſe inuentis vel pro ſibi conuenientibus iſti maleuoli. ſ. per contemptus dicitur, vituperant factum illud atq; diſputant. i. immorantur calumniantur, vel argumentantur in eo videlicet quod ſequitur. i. non decere. i. honeſtũ eſſe fabulas contaminari. i. quaſi fœdari aut maculari ex multis vnam faciendo. Contaminare. n. eſt manibus luto plenis aliquid attingendo illud relinquere pollutum maculatum ue fœdatum. Ne. i. certe, vt ait Laurẽtius vel vt Donatus. i. valde ne intelligendo. i. prout nimis curioſi minima quæq; rimando efficiunt, vt nihil intelligunt, interdum. n. nimia curioſitas, ac vt poeta, inquit, obſcura diligentia potius eſt omittenda quã ſequenda. Alij capiunt ne pro verum interrogatiue illud dictum legendo, alij pro non verũ vt bene ſenſit Donatus, melius eſt, vt pro certe aut valde accipiatur. Qui maleuoli cũ accuſant. i. arguunt hunc Terentium accuſant Næuium, Plautũ, Ennium, poetas magnæ auctoritatis, quos poetas hic noſter poeta habet auctores. i. imitandos. i. quorum ſequitur auctoritatem & eorum imitatur auctoritatem. Quorum poetarũ exoptat. i. præelegit, æmulari. i. imitari aliqñ in uidere negligentiam. i. non nimiam curioſitatẽ potius quã exoptet æmulari diligentiam. i. curioſitate, obſcuram. i. afferentẽ obſcuritatem dictis illorũ maleuolorũ. De hinc, admonet eos vt ceſſent maledicere ne audiant malefacta ſua. Dehinc. i. deincaps, moneo. i. admoneo eos vt porro. i. in futurum ſiue poſtea, quieſcãt. i. quieti ſe dent qui tam inſolentes ſunt & inquieti neq; amplius animũ ſuũ perturbatione inuidiæ vexent & deſinant. i. ceſſent, male dicere. i. detrahere ne noſcãt ſua malefacta manifeſtatione poetæ

qua

qua ſit criminaturus eos & vitia detecturus ni eſſent detrahero. Fauete,ad auditores conuertitur a quibus fauorem captat. Fauete.i.fauorem date ſilendo, ſic & pontifices dicebant. Fauete verbis. Fauete linguis. & Virg. Ore fauete omnes, adeſte.i.auxiliū præbete & intenti eſtote,vt aduocati ad ſunt clientibus,æquo animo.i.bono animo, & cognoſcite.i.intelligite rem.i.comœdiam agendam, vt pernoſcatis.i.perfecte noſcatis eam rem & etiā cognoſcatis quid ſpei reliquū ſit.i.quę ſit apud vos reliqua ſpes,vel quid ſpei.i.quæ ſpes reliquum.i.reliquorum,hoc eſt reliquarū comœdiarum ſit apud vos,an ſcilicet.i.vtrū comœdias.i.comœdiæ, vel ſubaudi comœdiæ,quas comœdias,poeta faciet.i.transferret, vel ſcribet poſt hac.i.à modo,vel in poſterum, de integro.i.ex integris græcis,vel denuo,vt ſit aduerbiū.ſint ſpectandæ.i. aſpiciendæ vobis, pro à vobis an prius.i.antequam ſpectētur verū ſint exigendæ.i.excludendæ, eijciendæ, ab ex quod eſt extra, & ago agis, quod eſt duco ducis. Tanquam dicat de hac fabula ſumite ſpecimen.i.deguſtationem,vt ſciatis an ceteræ vobis ſpectandæ ſint.

LATO. ARgumentum Prologi.} In prologo argumentum narrari ſolet,ſed hic actor dilato eo,vt in ceteris etiam fabulis, defendit poetam contra criminationes aduerſarij,& interim perſtringit illum admixtis vituperationibus,& poſtremo deterret,in fine attentionem cum ſilentio poſtulat à ſpectatoribus. {Poeta cum primum} Exordio captat beneuolentiā ab officio,factum ſuum excuſans,& inuidia onerans aduerſariū. {Veteris poetæ.} Vetus poeta Lucius Lauinius Terentij æmolus. {Menander fecit} Narratio. {In Andriam ex.} Andriam ſubaudi Latinam, nam ante Græcam nominauit. {Atque in eo diſputant.} Status controuerſiæ. {Faciunt næ} Refutatio quam firmat exemplis. {De hinc vt quieſcant} Comminatio. {Maledicere} Prouerbiale. {Fauete} Poſtulatio attentionis ab augenda induſtria Poetæ.

PATR. MARS. POeta cum primum,&c.} Calliopius beneuolentiam & nominis claritatem Terentij,verbis venatur ſuis,illum poetæ nomine honeſtans,quod aduerſarij negabant,& aduerſariū publicas oblectationes maligno animo ac liuido impedientē, in odium populi adducit. Et vtitur ſtatu abſoluto. Fatetur.n.id feciſſe Terentium,quod aliorſum Poetis conceditur. Et aduerſariū ignorantiæ accuſans,à iuſto,honeſto,& vtili efflagitat,vt Comœdia æquo animo ſpectetur, ceteris comœdijs de integro edendis factura præiudicium. {Negociū pro labore ponitur. {Cic.in Oratione pro Roſcio: Cū pater iſtius nullo negocio ſit occiſus. Maleuolentia eſt voluptas ex malo alterius ſine emolumento ſuo. Prologus debet continere argumentum,& capita rerum,quæ poſtea per argumentationem explicandæ ſunt, vt in Plautinis Comœdijs intueri licet. Ideo Terent. abutitur Prologo,qm non explicat argumentum,quo docilitas comparatur & attentio, ſed reſpondet maleuolis,quibus facit inuidiā. Maledictio, inquit Cic. in Orat.pro Cœlio,nihil habet propoſiti præter contumeliam: quæ ſi petulantius iactatur,conuitium: ſi facetius, vrbanitas nominatur. Perinthus dicitur Heraclea, inſula Propontidis, à qua Perinthiam fabulā appellauit Menander,vt ab Andro Andriam. {Non ita diſſimili ſunt argumento,&c.} Febius lib. 5. ſic ait: Argumentum quoq; plura ſignificat: nam & fabulæ ad actum ſcenarum compoſitæ argumenta dicuntur. Et Cic. ad Brutum ait: Quod argumentum ſimile non erat. Quo apparet, inquit Fabius, omnem ad ſcribendum deſtinatam materiam ita appellari. Vulgoque paulo numeroſius opus,argumentoſum dicitur. Cicero in Oratione de Aruſpicum reſponſis: ait Argumentum ſententiarum quo vtitur. {Ac ſtylo,&c.} i.qualitate,nam modi orationis duo ſunt, vt recte ſentit Macrob. diſpari moralitati diuerſi. Vnus eſt maturus & grauis, qui conuenit Comœdijs ſtatarijs.i. quietioribus. Alter ardens & erectus,qui motorijs, id eſt turbulentis conuenit. Cic.in lib.de Oratorijs,quod Fabius in decem repetijt, optimum eſſe effectorem ac magiſtrum dicendi ſtylum dixit. Stylus inſtrumentū eſt, quo in pugillaribus olim aliquid adnotabatur. Quapropter ſtylus pro ipſa ſcriptione ponitur. Et eſt proprie ſtylus loquendi modus atque ſcribendi quem variant ſententiæ colores, atque materia. {Oratione,&c.} Oratio eſt generale vocabulū, cuius duæ ſpecies, metrica,& ſoluta. {Porro moneo,&c.} Porro ſignificat olim, certe, valde. Hic ponitur pro olim,id eſt deinceps,& in futurum.

Henrichi Loriti Glareani, Patritij Claronenſis apud Heluetios, in P. Terentij carmina per omnes eius Comœdias Iudicium.

QVONIAM hoc in libello rudibus prodeſſe volumus, quędam admonere placet, verū id non perpetuo, ſed ſemel atq; iterum. Sunt n. quidam quibus nō ſatis eſt,ſemel tm̄ admonuiſſe Lector id boni conſulas, etiam atque etiam

oro. {Id ſibi negoti credidit ſolū dari} Negotium ſecundam ſyllabam producit. Horat.lib.2.Ser.cum tot ſuſtineas, & tanta negocia ſolus. Ideoq; duo ij in vnam ſyllabam hoc loco contrahuntur per ſynæreſim,niſi bacchium tertio loco conſtituamus. Nam in prologis ſcribundis operā abutitur} Aut nō eliditur m, in Nam, aut prologis dixit, vt Græci polypus, & nos opilio. Hæc præceptor noſter. At Ioan. qui in hunc auctorem & diligenter & oppido eleganter ſcripſit, exiſtimat hoc factum latinorū more, apud quos præpoſitio pro,longa ferè eſt. Niſi quis, inquit, cenſeat non elidendum eſſe, m, in prima dictione verſus. Sed alterum magis placet, cum præſertim, alias quoque producat velus, in Heaut. Oratorem voluit eſſe me,non prologum. Et in Hec. Orator ad vos venio ornatu prologi. Hæc ille. Verum cum in Phormionis prologo primam ſyllabam de prologo corripiat. Nullum inuenire prologum potuiſſet nouus. Videtur hic etiam prologus legi poſſe adiectione u, ad o, vt Græci πουλυδάμας καὶ νοῦσον, pro πολυδάμας & νόσον, quoties eam ſyllabam longā habere volumus, alioqui manere illam breuem. Sen.tn̄ opinio placet. {Nō ita diſſimili ſunt argumento} Niſi elidas in argumento ſyllabam, non conſtat trimeter: aut niſi legas,diſſimili argumento ſunt. Poteſt etiam legi, vt puto,commodius,Non ita ſunt diſſimili argumento,ſed etiā. {Id iſti vituperant factum} Eliditur, s, in iſti. Quidam vituperant triſyllabō legunt,duabus primis breuibus, nō eliſo, s, Sed meo iudicio d, potius elidendum eſt in id, quod huic auctori valde familiare. Niſi bacchius ſit primo loco. {Vt Pernoſcatis,& quid ſpei ſit reliquum.} Aut in pernoſcatis eliditur s, aut ſpei per ſynæreſim in vnam coaleſcit ſyllabam. Reliquum in prima producitur. addendum eſt enim κατὰ ἐπένθεσιν alterum l. Hæc Sen. Poſſet autem & carmen ita legi: Vt pernoſcatis & quid reliquū ſit ſpei. & euitabimus tres has difficultates. Sanè longe maiores verſuum mutationes quotidie fieri in hoc auctore à criticis.

ACTVS I. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Simo narrat liberto primū honeſtam filij vitā. Deinde amatoriā. Ad poſtremum etiam aperit quo cōſilio ſe daturū illi vxorem ſimulare ſtatuerit.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hæc ſcena pro argumēti narratione proponitur, & totius fabulæ faciuntur fundamēta,ita vt virtute Poetæ ſine officio Prologi, & materiā Comœdiæ populus teneat,& tractari magis q̄ narrari videatur: Si.n. hic argumentum narrat,quod prologus in maledictis refellendis occupatus omiſerat.

Trimetri.

SIMO ſenex, SOSIA ſeruus.

VOs iſtæc intro auferte: abite. Soſia
Ades dum: paucis te volo. SO. dictum puta.
Nempe vt curentur recte hæc. SI. immo aliud. SO. quid eſt,
Quod tibi mea ars efficere hoc poſſit amplius.
SI. Nihil iſtac opus eſt arte ad hanc rem quam paro.
Sed ijs,quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide, & taciturnitate. SO. expecto, qui velis.
SI. Ego poſtquam te emi à paruulo, vt ſemper tibi
Apud me iuſta,& clemens fuerit ſeruitus,
Scis. feci, è ſeruo vt eſſes libertus mihi,
Propterea quòd ſeruiebas liberaliter.

Quod habui ſummum precium, perſolui tibi.
So. In memoria habeo. Si. haud muto factu. So. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placet Simo, &,
Id gratum fuiſſe aduerſum te, habeo gratiam.
Sed mihi hoc moleſtum eſt: nam iſtæc commemoratio
Quaſi exprobatio eſt immemoris beneficii.
Quin tu vno verbo dic, quid eſt, quod me velis.
Si. Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi;
Quas credis eſſe has, non ſunt veræ nuptiæ.
So. Cur ſimulas igitur? Si. rem omnē à principio audies,
Eo pacto & gnati vitam, & conſilium meum
Cognoſces, & quid facere * in hac re te velim. * te hac in re
Nam is poſtquam exceſſit ex ephebis, Soſia,
Liberius viuendi fuit poteſtas: nam antea
Qui ſcire poſſes, aut ingenium noſcere,
Dum ætas, metus, magiſter prohibebant? So. ita eſt.
Si. Quod pleriq; omnes faciunt adoleſcentuli,
Vt animum ad aliquod ſtudium adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philoſophos:
Horum ille nihil egregie præter cetera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. So. non iniuria: nam id arbitror
Apprime in vita eſſe vtile, vt NE QVID NIMIS.
Si. Sic vita erat: facile omnes perferre, ac pati:
Cum quibus erat cunq; vnà, iis ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudiis, aduerſus nemini,
Nunquam præponens ſe aliis, ita facillime
Sine inuidia inuenias laudem, & amicos pares.
So. Sapienter vitam inſtituit: nanque hoc tempore
OBSEQVIVM AMICOS, veritas odium parit.
Si. Interea mulier quædam ab hinc triennium
Ex Andro commigrauit * huc viciniæ, * huic
Inopia & cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma, atq; ætate integra.
So. Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
Si. Primum hæc pudice vitam, parce, ac duriter
Agebat, lana, ac tela victum quæritans:
Sed poſtquam amans acceſſit, precium pollicens,
Vnus, & item alter; ita vt ingenium eſt omnium
Hominum à labore procliue ad lubidinem
Accepit conditionem, dein quæſtum occipit.
Qui tum illam amabant, forte, ita vt fit, filium
Perduxere illuc ſecum, vt vna eſſet, meum.
Egomet continuo mecum: Certe captus eſt:
Habet, obſeruabam mane illorum ſeruulos
Venientes, aut abeuntes: rogitabam, heus puer,
Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. So. teneo. Si. Phædrū, aut Cliniam
Dicebant aut Niceratum, (nam hi tres tum ſimul
Amabant) eho, quid Pamphilus? quid? ſymbolam
Dedit, cœnauit. Gaudebam. item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. enimuero ſpectatum ſatis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ:
Nam qui cum ingeniis conflictatur eiuſmodi,
Neque commouetur animus in ea re tamen,
Scias poſſe habere iam ipſum ſuæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum vno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes,
Vltro ad me venit, vnicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio vxorem vt daret.

Placuit: deſpondi: hic nuptiis dictus eſt dies.
So. Quid * obſtat, cur non veræ fiant? Si. Audies. *Quid igitur obſtat.
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur. So. ô factum bene:
Beaſti: metui à Chryſide. Si. Ibi tum filius
Cum illis, qui amarant Chryſidem, vna aderat frequens:
Curabat vna funus: triſtis interim,
Non nunquam conlacrumabat. placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: Hic paruæ conſuetudinis
Cauſſa mortem huius tam fert familiariter:
Quid, ſi ipſe amaſſet? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingeni
Manſuetiq; animi officia. quid multis moror?
Egomet quoque eius cauſſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. So. hem, quid eſt? Si. ſcies.
Effertur: imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant forte vnam aſpicio adoleſcentulam,
Forma. So. bona fortaſſe. Si. & voltu Soſia
Adeo modeſto, adeo venuſto, vt nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari præter ceteras
Viſa eſt, & quia erat forma præter ceteras
Honeſta, & liberali; accedo ad pediſequas;
Quæ ſit, rogo, ſororem eſſe aiunt Chryſidis,
Percuſſit illico animum, at at, hoc illud eſt,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa eſt miſericordia.
So. Quàm timeo, quorſum euadas. Si. funus interim
Procedit: ſequimur: ad ſepulchrum venimus.
In ignem * poſita eſt: fletur. interea hæc ſoror, * impoſita
Quam dixi, ad flammam acceſſit imprudentius,
Sati' cum periclo. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diſſimulatum amorem, & celatum indicat:
Accurrit; mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, vt conſuetum facile amorem cerneres,
Reiecit ſe in eum flens quàm familiariter.
So. Quid ais? Si. redeo inde iratus, atq; ægreferens.
Nec ſatis ad obiurgandum cauſſa. diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccaui pater?
Quæ ſeſe voluit in ignem iniicere. prohibui,
Seruaui. honeſta oratio eſt. So. recte putas:
Nam ſi illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit;
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
Si. Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,
Indignum facinus, comperiſſe Pamphilum
Pro vxore habere hanc peregrinam. ego illud ſedulò
Negare factum. ille inſtat factum. denique
Ita tum diſcedo ab illo, vt qui ſe filiam
Neget daturū. So. non tu ibi gnatū? Si. ne hæc quidē
Sati' vehemens cauſſa ad obiurgandum. So. qui, cedo?
Si. Tute ipſe his rebus finem præſcripſiſti pater:
Prope adeſt, cum alieno more viuendum eſt mihi:
Sine nunc meo me viuere interea modo.
So. Quis igitur relictus eſt obiurgandi locus?
Si. Si propter amorem vxorem * nolite ducere.
Ea primum ab illo animaduertenda iniuria eſt.
Et nunc id operam do, vt per falſas nuptias
Vera obiurgandi cauſſa ſit, ſi deneget;
Simul, ſceleratus Dauus ſi quid conſili
Habet, vt conſumat nunc, cum nihil obſint doli:
Quem ego credo manibus, pedibusq; obnixe omnia
Facturum, magis id adeo, mihi vt incommodet,
Quam vt obſequatur gnato. So. quapropter? Si. rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidem ego ſi ſenſero.
Sed

Sed quid opus eſt verbis? Sin eueniat, quod volo,
In Pamphilo vt nil ſit moræ: reſtat Chremes:
Qui mihi exorandus eſt, & ſpero confore.
Nunc tuum eſt officium, has bene vt aſſimules nuptias,
Perterrefacias Dauum, obſerues filium,
Quid agat, quid cum illo conſilij captet. S o. *ſat eſt:*
Curabo: eamus iam nunc intro. S i. *i præ, ſequar.*

Don. Vos iſtæc intro auferte:} In hac ſcena hæc virtus eſt, vt argumenti narratione actio ſcenica vicea tur, vt ſine faſtidio longus ſermo ſit, ac ſenilis oratio. {Vos iſtæc} Hæc ſcena pro argumenti narratione proponitur, in qua fundamenta fabulæ iaciunt, vt virtute poetæ, ſine officio prologi, vel διὰ ἀπὸ μηχανῆς, & periocham comœdias populus teneat, & res agi magis qui narrari videatur. {Vos iſtæc intro auferte: abite.} Molliter retenturus, & experturus Soſiam, imperat vt remaneat. addit etiam cauſam alijs abeundi, dicendo, Iſthęc intro auferte, ne ſuſpicionem inijciat, Soſiam communicandi ſecreti cauſa remanſiſſe. Et bene, auferte. Auferimus. n. ea quæ cum faſtidio cernimus. Ferimus ea quæ cum honore tractamus. Deinde quaſi reſpicientes increpat, dicendo. {Abite,} Abite, concitatius legendum: eſt quia & reſpectantes properanter diſcernit à Soſia. Soſiæ perſona protatica eſt, non. n. vſq; ad finem perſeuerat, vt eſt Daui in Phormione, in Hecyra Philotidis & Syræ. {Ades dum} Ades, imperatiuum eſt, dum παρέλκον. eſt. n. productio & adiectio ſyllabæ, vt Ehodum ad me. {Paucis te volo} Deeſt colloqui, & verbis, & eſt figura eclipſis. {Dictum puta} Ad hoc reſpondet, vt agi res videatur, quemadmodũ ſupra diximus. {Vt curentur recte hæc} Diligenter coquantur. Curatio, proprie medicorum eſt, cura, reliquorũ. ſed coquina, medicinæ famulatrix eſt. {Hæc} δεικτικῶς. {Nempe vt curentur} Deeſt vis, vt ſit, nempe vis. {Imo aliud} Bene ἀντίσπαστον Imo, & deeſt volo. {Me ars} Ars ἀπὸ τῆς ἀρετῆς dicta eſt per ſyncopam ἀρετὴ autem, virtus eſt. Virtutis vero quatuor generales ſunt partes. Prudentia, Iuſtitia, Fortitudo, & Temperantia. ſed prudentia, in multis rebus deſcendit. {Efficere} Facere, eſt in opere eſſe: ſed efficere, perfectionem deſignat. {Nihil iſthac opus eſt arte} Mire ait, arte opus non eſt, ſed opus eſt artibus. {Sed his quas ſemper in te intellexi ſitas} Ipſe hic ſignatiſſime oſtendit, multas, variaſque, artes eſſe. i. ἀρετὰς quæ virtutes intelliguntur. {Sed his} Zeugma à ſuperiore, ꝙ ſubauditur artibus. {Sitas} Conſtitutas, poſitas. {Fide & taciturnitate} Fides eſt commendatorum fides executio, vel obſeruantia. Taciturnitas vero obſeruantiæ genus in ſilentio conſtituta, & in celando ſecreta. Quærit autem taciturnitatem, ne prodat Pamphilo ſecretum quod ei commendaturus eſt. Fidem, ad complendã taciturnitatem, ad celanda mandata. {Expecto} Expecto deſidero, vt Virg. Expectate venis. {Quid velis} Deeſt, ſcire. nam ſi dixiſſet, quod velis, nihil deſideraſſet. {Ego poſtquam} Cõmendatio perſonæ potius quàm ſerui, ne contra filium leui ſeruo aliquid committi indecore videatur. {Te emi à paruulo} Tale eſt, Paruulum ego te Iugurta, apud Saluſt. {A paruulo} Nõ. n. à paruo, ſed à paruulo. {Scis} Hoc eſt à paruulo ſcis. {Semper} Continuationem ſignificat ſemper. {Iuſta & clemens} Ita dixit iuſta: vt alibi, Non neceſſe habeo omnia pro meo iure agere. Quid. n. non iuſtum domino in ſeruum? {Iuſta} In qua nihil iniquũ iubetur, clemens, in qua etiam de iuſto, multũ remittitur. {Apud me Iuſta}. i. moderata, æqualis. cui contrariũ ait Virg. Et iniquo pondere raſtri. Et, Iniuſto ſub faſce viam dum capit Nam qui iuſtam, debitam, nunc dici putant, nihil afferunt ad iuuandam ſententiam. {Iuſta & clemens fuerit Seruitus} Libertatẽ imputaturus, clementem intulit ſeruitutem. {Seruis tus} Mire ſeruitutem pro dominatu poſuit. Sic Saluſt. Dein ſeruili imperio P. C. {Feci è ſeruo vt eſſes libertus mihi} Dulcem libertatem fecit operatione & tractatione verborum, dicendo ex ſeruo liberum. non. n. tantam haberet gratiam, ſi dixiſſet. feci libertus vt eſſes, quàm ſi dicat, feci è ſeruo vt eſſes libertus, ac ſi quis dicat. feci vt eſſes ſanus, non tantam haberet gratiam, quàm ſi dicat. feci vt ex ægro ſanus eſſes. Et mihi emphaſim habet. ꝙ mihi libertus factus ſis, non filio. Aut ideo mihi additũ eſt, quia libertus ad aliquem dicitur. Et bene mihi ne pertimeſceret filium, cui nec liberti munus debeat. {E ſeruo} Mire addidit è ſeruo, vt vim beneficij exprimeret. {Scis, Feci è ſeruo vti eſſes libertus mihi} Hinc Virgil. Aen. 12. Nympha decus eſt fluuiorũ animo gratiſſima noſtro, Scis, vt te cunctis vnam, quæcunq; Latinæ Magnanimi Iouis ingratum aſcendere cubile, Prætulerim, cœliq; libens in parte locarim. {Liberaliter} Bene, quia omne bonum libero, aptum eſt, malũ ſeruo. Idem alibi Factũ à vobis duriter, immiſericorditerq;, atq; etiam ſi eſt pater, dicendũ magis aperte, illiberaliter. Et bene admonuit cur dederit beneficium, eadem & nunc officia quæſiturus. Nunc. n. dicit artificioſe, quia ſupra ait, Nihil iſtac opus eſt arte. {Seruiebas} Bene imperfecto tempore, non perfecto, vſus eſt, vt oſtendat eũ potuiſſe ſibi etiam, atq; etiam ſeruire, quale eſt illud Virg. Aen 6. Atq; omnes pelagiq; minas cœliq; ferebat Inualidus. vt oſtendat eũ quamuis inualidus eſſet, tñ adhuc potuiſſe laborẽ exercitiumq; ferre. {Summum precium} Libertatem dicit. {Perſolui tibi} Quia preciũ dixerat, perſolui dixit proprie. {Perſolui tibi} Modeſte preciũ reddi eum dixit, non beneficium erogatum. {In memoria habeo} Hoc eſt non ſum ingratus. {In memoria habeo} Plus dicit in memoria habeo, ꝗ ſi dixiſſet, ſcio. Nam quæ ſcimus, poſſumus obliuiſci, quæ vero memoriæ commendamus, nunquã amittimus. {Haud muto factum} Venuſte, nõ me pœnitet. nam ſi quid pœnituerat, infectum velle dicebant. Legitur muto, an ſm ius quod aduerſus libertos ingratos eſt, vt in ſeruitute reuocentur? ſed hoc non conuenit ſenem dicere. Legitur & multo: hoc eſt damno, reprehendo, quod ſi eſt, ſic intelligetur, non nollem factũ. Nemo. n. poteſt factum, infectũ reddere. Sed ad mirabiliter dixit, vt dicimus, nollem factum, nollem huc exitum. Ergo, haud muto factũ, non pęnitet me facti. {Si tibi quid feci, aut facio} Et feciſſe, ſe & adhuc facere oſtendit, quamuis eũ manu miſiſſet. {Gaudeo, ſi tibi quid feci, aut facio quod placeat} Felicitatis eſt, vt ea quę facta, & facienda ſunt, grata ſint. {Quid} Pro aliquid. {Aduerſum te} Apud te, & penes te. {Aduerſum} Sine dubio præpoſitio eſt. Aduerſum partic pũ poteſt eſſe, ab eo quod eſt aduerto, ſed alibi. Ergo aduerſum te, dixit pro apud te. {Exprobratio} Exprobratio eſt commemoratio beneficij cũ enumeratione factorum. {Quaſi exprobratio} Recte oſtendit ſe in memoria hře Sunt qui ad beneficiũ referunt immemor, vt, Memorem Iunonis ob iram. vt ſit ſenſus, Iſthęc commemoratio, quaſi eſt exprobratio immemoris beneficij. i. cuius nemo meminerit. {Quin tu vno verbo} Vno verbo, ἀξιώματι vna ſententia. Nam ἀξίωμα ſentẽtia eſt vel enunciatio, vno verbo nexum continens & perfectam intelligentiam. ἀξίωμα enim conſtat ex nomine & verbo. Sed dic, quod eſt ἀξίωμα? hoc eſt, Has bene vt adſimiles nuptias ergo omnis virtus, adſimulatio eſt. {Quin tu vno verbo} Vna ſententia, vt in Adelph. Non meum illud verbum verũ facio quod tu Mitio bene ac ſapienter dixit dudum, vitium commune omnium eſt, Quod nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus. Nam male intelligit qui putat adſimiles, verbũ ſignificare. {Ire faciam,} Hoc eſt vno verbo dicam & quod verbum promittit, ibi dicit, Nunc tuum officium eſt, has bene vt adſimules nuptias. {Quas credis eſſe has} Syllepſis. {Cur ſimulas igitur?} Virg. Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſa videndi? {Eo pacto} Pacto modo. qm̃ antecedit pactum modus ſequitur. Ergo ab eo quod præcedit, id quod ſequitur dicit. Et gnati vitam, & conſilium meum cognoſces, & quid facere in hac re te velim. Nam iſtæ diuiſiones ſunt. Gnati vitam: qm̃ dicturus eſt, Nam is poſtquam exceſſit ex Ephebis Soſia. Conſilium meum: quia dicturus eſt, Et nunc id operando. Et quid facere in hac re te velim. quia dicturus eſt, Nunc tuum eſt officium. {Et Gnati vitam, & conſilium meum cognoſces, & quid facere in hac re te velim} Tripartita diſtributio. {Et Gnati vitem} Vitam filij in duas partes diuidit in narratione: in ante actam bonam, & præſentem malam. & incipit mala ibi, Interea mulier quædã. {Et bene actæ vitæ narratio ad eam rem valet, vt oſtendit quam iuſtus dolor patri ſit ſpe decepto. {Nam is} Neceſſario Is poſitum pronomen, ἀναφορὰ ad illud, Gnati vitem. nam ſi non poſuiſſet hoc pronomen: Soſia erat intelligendus. {Nam is} Pamphilus. {Poſtquam exceſſit ex Ephebis} Argumenta per coniecturas. {Ex ephebis} Ephebia prima pars adoleſcentiæ, & extrema pueritiæ. {Exceſſit ex} Cum ſufficeret vnum. {Liberius} Liberius, non eſt comparatiuus gradus: non. n. potuit libere viuere dum ætas, metus, magiſter prohibebant. Ergo deeſt aliquanto, vt ſit, aliquanto liberius. {Liberius viuendi} Deeſt ei. {Qui ſcire} Scimus quod certũ eſt, Noſcimus quæ adhuc incerta deſideramus. Idem alibi, Forma in tenebris noſci non quita eſt. {Metus, magiſter} Magiſter, pædagogus. {Ita eſt} Intercedit poeta, ne ſolus Simo loqueretur, ceterũ non erat reſpondendi locus. {Quod plerıq; omnes,} Hæc adiectio dicitur, in primo poſita loco. adiectionis vero, aut in prima parte orationis, aut in vltima adijciuntur. hic ergo plerique, ex abundantia poſitum eſt. Omnes vero neceſſario additum eſt. Et alibi, Caleſces plus ſatis. In vltimo, ficut, Interea loci, interibi. Attendenda eſt ſaně locutio. {Quod plerıq; omnes} Aut. n. Quod in Quæ vertendũ eſt, vt, ſit, Quæ plerıq; oẽs Aut Quod ad ſingula eorum ſtudiorum adiungendum erit. Equos alere, canes ad venandum. Aut certe erit figurata locutio, vt eſt illud. Si quiſquã eſt qui ſtudeat placere bonis quamplurimis, & minime multos lædere, in his poeta hic nomen profitetur ſuum. Et alibi, Aperite

actorum moſtinm. {Pleriq; omnes faciunt} ἀρχαϊσμός eſt. Nam errant qui Pleriq; παρέλκον intelligũt, aut qui ſubdiſtingunt Plerique, & ſic inferunt omnes, hoc.n. pro vna parte orationis dixere vetares, eodem modo Græci πάμπολλα, & Latini plus ſatis. Nonius Bel. Pun. Pleriq; omnes ſubiungunt, ſub ſuum iudicium. Figurate Terentius, * quod pleriq; omnes faciunt, pro quæ faciunt pleriq; adoleſcentuli. {Horum ille nihil egregie} Eſt ergo figuratiuum; quod eſſet rectum, Quæ pleriq; omnes faciunt adoleſcentuli, horum ille nihil egregie præter cetera ſtudebat. {Adoleſcentuli} Bene diminutiue, vt propter ætatem facile ignoſcatur {Adiungant} Alligent, aptent aut accommodent. {Aut equos} Alere, aut canes ad venandum. Si & equos ad venandum alunt, quomodo & canes? quod multi docti improbant, & dicunt ſeparata eſſe, & ad venandum extra rationem pro ad venatum. vt. Venatũ Aeneas, vnaq; miſerrima Dido. {Ad philoſophos} Eclipſis pulchra & familiaris Terentio. Nam poſſumus ſubaudire audiendos, ſiue ſectandos. {Ad philoſopho} Vitiũ eſt: quia dixit, ad aliquod ſtudium, aut ſi ad philoſophos, ſeparanda locutio eſt, ſic, vt animum adiungant ad philoſophos. {Egregie} Egregium dicitur quod ex grege eligitur. ſed hic egregie, valde, nimis. non eſt ergo ad laudem poſitũ, Hæc, inquit, vt cetera ſimiliter ſtudebat. {Præter cetera} Mediocriter, ergo non extenuauit rem, ſed ad laudem retulit. {Gaudebam} Non dixit laudabam, ſed gaudebam. Laudat enim etiam alienus; Gaudet qui pater eſt. {Non iniuria} Intempeſtiue Soſia reſpondet, ſed prudentia tantæ ſententiæ, compenſauit importunitatem. {Apprime} Adiectio eſt confirmationis. {Vt} Admirabiliter dixit. {Vt ne quid nimis} Sententia non incongrua ſeruo, quia eſt peruulgata. & non refertur ad perſonã domini dicentis, & de quo dicitur. An magis quia Soſiæ conuenit eiuſmodi charácter in verbis? {Ne quid nimis} Deeſt agas: vt ſit, ne quid nimis agas. {Facile omnes perferre} Latens argumentatio eſt, qua filium ad meretricem commeaſſe erans pater, non ad corruptelam, ſed ad obſequium amicorum crediderit. {Perferre, ac pati} Ferre, eſt cum certo tempore; Perferre, finem expectat effectus. Feruntur onera. & Suſtinentur Supplicia. {Perferre} Mediocriter ſtultos, odioſoſq;. {Cum quibus erat cunq;} Figura τμῆσις. {Dedere} Plus eſt dedere, quàm conſentire, quemadmodum in hoſtium poteſtatem hoſtes ſe dedunt. {Dedere ergo, pertinacibus} Eorum obſequi ſtudijs. commodiorum.ſ. {Eorum obſequi ſtudijs} Talem eſſe Pamphilum, adiuuat argumentum fabulæ, ſimul & Charinum. {His ſeſe dedere} Dedere ſe & obſequi, ſuperioribus; non aduerſari, paribus: non ſe præponere, inferioribus. {Ita} Deeſt faciens, volens, agens. {Vt facillime ſine inuidia} Saluſtius, Et cum omnes gloria anteiret, omnibus tamen carus eſſe {Inuenias} Secunda perſona pro tertia, vt, Migrantis cernas. {Sapientem vitam inſtituit. Nam hoc tempore, Obſequium amicos, veritas, odium parit} Improbatur à ſapientibus hæc ſententiam. Nam obſequiũ, aſſentator debet, veritatem amicus, ſed in theatro dicitur, non in ſchola. {Obſequiũ amicos} Hic verſus per improperium eſt, Veritas odium parit. Falſum eſt autem quod Cicero dixit, obſequium primum dixiſſe Terentium, cũ & Plautus & Næuius ante dixerint. & eſt ſententia παράδοξος, & magis theatro apta, quàm officio de qua Tullius multa dixit. Obſequium amicos. Sententia, probabilis magis, quàm neceſſaria & honeſta. {Interea} Interea, eſt cum habet inſtantiam ſuperiorum actorum. {Mulier quædam} Sic dixit quaſi ignoraret nomen eius, paulo poſt Chryſidem nominaturus, ſed ideo vt gratã expectationem faciat, ſimulq; lectorem auidum nominis reddat. Vt Virgilius paulo poſt nominaturus, ait, Ecce manus iuuenem interea poſt terga reuinctum. {Interea mulier} Hic digreſſio eſt. nam propoſuit Gnati vitam dicere. {Ab hinc triennium} Artificioſe dixit triennium, cum poſſet plus minus' ue temporis ponere, vt ſit veriſimile, vnum annum fuiſſe pudicæ, parcæq; vitæ, ſequentem, conditionis acceptæ: tertium, mortis. Primo ego anno ignorata eſt domus Chryſidis Pamphilo, ſecundo, Glycerio cognitum, tertio, nupſit Glycerium Pamphilo, & pariter inuenit parentes. {Huc viciniæ} Viciniæ παρέλκον, huc loci, vel huc locorum, legitur & huc viciniæ. {Inopia, & cognatorum negligentia} Laudatis Pamphili moribus, qui non ducet vxorem, ſupereſt vt futuræ quoq; matronæ.i. Glycerio, probitatem debitam pro perſona reddat, quę quia honeſta nunquam eſſe poterit, ſi ſic eam conſtet ante nuptias impudicam ductam eſſe, partim defendenda, partim laudanda eſt Chryſis, cum qua commorata eſt: quam quoniam neceſſe eſt meretricem fateri, in conditione turpiſſimi nominis multum ſumitur excuſatio voluntatis. Et cognatorum. Hic nos iam parat ad Critonis aduentum. {Egregia} .i. eminenti præſtantique. {Atque ætate integra} Integra eſt ætas quæ in flore conſiſtit, cui neq; addendum iam ſit neq; quidquam adhuc ſit imminutum, vt Virgil. Integer æui Aſcan. Et conſulit quo ad quæſtum meretricium congrua. {Hei vereor ne quid Andria apportet mali} Andria inter. audiuit enim exceſſiſſe ex Epheſo Pamphilum, illa tamẽq; mentionem mulieris peregrinæ adoleſcentulæ pulchræ. {Ne quid Andria} Eleganter, ex Andro. Andria, nomen oſtendit & mulieris & fabulæ, Et bene, Apportet, quia portare ignotis eſt. {Primum hæc} Defendit, vt diximus, vitam Chryſidis, vt potuerit apud eam recte morata eſſe Glycerium, quæ ea argumento matrona erit {Primũ hæc pudice} Bene Hæc quidem.i. illa quæ coacta eſt. {Duriter} Contra rationem regulæ, debuit.n. dicere dure, ab eo quod eſt durus. Et tamen eſt differentia. eſt enim duriter, ſine ſenſu laboris dure autem, crudeliter. illud ad laborem, hoc ad ſæuitiam relatum eſt. ſed dure in alterum, duriter in nos aliquid facimus. {Lana ac tela} Subdiſtingue tela. Finis.n. eſt laboris Victum quæritans. vt Virg. Aen 8. Cum fœmina primum, Cui tolerare colo vitam, tenuiq;. Minerua Impoſitum cinerem & ſopitos ſuſcitat ignes. Deinde finem laboris inſtituit, non cibum, ſed victum. Cibus.n. eſt qui etiam delicatis præbetur. Victus, in paruis aridisq; alimonijs eſt conſtitutus. Vnde Virgil. Victum infelicem baccas, lapidoſaq; corna, Dant rami. Et poſt tantum laborem, victum, non cibum dixit. vt Virgil. At patiens operum, paruoq; aſſueta iuuentus. Et non quærens, ſed quæritans dixit. Quærit.n. qui ad plenum & perpetuũ reponit: Quæritat, qui vix quotidie inquirendo victum inuenit. {Lana ac tela victum} Artificioſe, vt videatur pudice apud eam futura materfamilias educari poſſe, quã meretricem neceſſitas fecit. {Sed poſtquam amans} Amator fugere poteſt. Amans vero amat. {Vnus & item alter} Poſt vnũ duo, ex quibus alter, vt ſint tres. inquit.n. poſt, Nam hi tres tum ſimul amabant. vt, Alter ab vndecimo. Ergo alter non eſt ſecundus, ſed tertius. {Procliue} Procliue eſt porrò inclinatum, vel pronum, inclinatumq;. {Accepit conditionem} Cum vno, quæſtus non eſt, cum altero, non eſt, cum multis ſic. {Vt ingenium eſt omnium hominum} Alia defenſio Chryſidis, vt quæ antea fecerat, ipſius ſint, quæ poſtea peccauerit, naturæ hominum adſcribantur. {Conditionem} Conditio eſt pactio certam legem in ſe continens. {Poſtquã acceſſit vnus & item alter} .i. plures, quæſtus iam meretricius factus eſt. {Perduxere} Inuitum iſſe Pamphilũ his verbis ſignificat. Perducuntur.n. neceſſitate coacti. Hoc etiam verbũ iudices pronunciare ſolent. Et hoc eſt quod ſupra ait, His ſeſe dedere, eorũ obſequi ſtudijs. {Et vna eſſet, meum} Et producte legitur Eſſet, vt cibum capiat. & correpte, vt alibi. {Vna} Simul.i. vnã cibũ caperet. {Perduxerunt illuc ſecum} Secum duxere, vt ſe cum eſſet. {Egomet continuo mecũ} Bene mecum, vt appareat nihil temere conſtitutum vel prolatũ foras hoc ipſum ſatis quæſitũ eſſe, quod ſtatuit de falſis nuptijs, & infenſus eſſet filio {Egomet continuo mecũ} Deeſt voluebam, cogitabam, verſabã. {Captus eſt} Tenetur & irretitur ex tranſlatione ferarum, atq; venatus. {Habet} .i. vulneratus eſt. Habet.n. qui percuſſus eſt, & proprie de gladiatoribus dicitur, quia prius alij vident q̃ ipſi ſentiant ſe percuſſos. {Captus eſt.} Saluſtius. Sin captus prauis cupidinibus {Certe} Sine dubio, pro certius captus eſt. {Habet} Sic dicitur de eo qui letaliter vulneratus eſt. Virgil. Hoc habet, hæc melior magnis data victima diuis. Ergo quid ſequitur captũ, niſi occidi? {Obſeruabam Mane} Mane aduerbialiter. {Obſeruabã} Deeſt tñ, hoc eſt quamuis captus erat, & hæc tñ obſeruabam {Rogitabam} Non rogabam, ſed rogitabam, quia ſedulo faciebat. {Dic ſodes} Dic imperatiuum eſt, ideo temperauit iniuriam blandimento, ſodes. eſt autem, ſi audes, & ſi ſcias: nam delirat qui * interpretatur ſodes. {Dic ſodes} Exhortantis eſt vox, vt Amabo, Rogo. {Quis heri Chryſidem habuit, nam Andriæ illi id erat nomẽ} Opportuna nomen intulit Chryſidis. Et bene Illi quaſi dicat, quã tu Andriam nominaſti. {Nam Andriæ illi, id erat nomen} Attico more, peregrinæ mulieri à patria nomen impoſuit. Et ſimul celebrat nomen Comœdiæ, dicendo, Ea Andro cõmigrauit. Et nunc, Nam Andriæ illi id erat nomen. {Quid? Symbolũ dedit} Sed ſubdiſtingue Quid, vt ſit vox quęrentis quid dicat de Pamphilo. {Eho, quid Pamphilus?} Primo ſic egit vt de Pamphilo quærere videretur. ad vltimũ adiecit nomen, ne quid reliqui faceret. {Cœnauit} Cetera in geſtu ſunt quærentis quid dicat de Pamphilo, nec inuenientis. {Symbolum dedit} Mire, nulla pro Pamphilo negatio facti eſt poſita, ſed per puerilem ſimplicitatem omnia geſta narrata ſunt. & quidem tacitum eſt, non celatum, ſed vt non factũ eſſe ita videatur. {Item alio die} Item ſimiliter. & vide, diligentiæ tempus adiectũ, quaſi non ſufficeret vnus dies. {Comperiebam} Vide, ſi non verba patris ſunt, & de rebus venereis circa filij mentioné agentis. {Nihil ad Pamphilũ quidquam} παρέλκον, nam abundat Quidquã. nam nemo quiſquam, non dr. {Spectatũ} Ad Pamphilũ, non ad exemplum, refertur, & ſpectatum, probatũ. {Et magnum exemplũ continentiæ} ὑπερβολὴ laudis, Pamphilum exemplum continentiæ.

{Nam

{Nam qui cum} Qui, animus, ſcilicet, eius certe homo ſubaudiendum. {Animus} Deeſt, Eius. {Cum ingenijs} Ingenua pro hominibus poſuit. {Conflictatur} .i. atteritur. Conflictatio eſt tactus corporum inuicem, & colliſio. {Neq; commouetur} Vtrum animus, an homo, vt ſubaudiamus eius? {Neque animus commouetur} Vtrum deeſt eius? an ordo eſt, qui animus, cũ ingenijs conflictatur eiuſmodi, neq; commouetur in ea re tñ. ἀνανταπόδοτον, eo quòd non præmiſſo Licet vel, Quanquam, ſubiecit, Tamen Saluſtius. Atq; edita vndiq;, tribus tñ cum muris & magnis turribus. {Suę vitæ modum} Moderationem, regimen. {Cum id mihi} Cũ id eſt præter quàm quod. {Tum vno ore omnes} Omnes: ne pater amore falli videretur. & ideo mox ait, Bene diſſimulatũ amorem, & celatum indicat. {Laudare fortunas meas,} ἀντὶ τοῦ ... fortunas, quàm fortunam & de more: vt, Qui te tanti talem genuere parentes. Et, Vale ait felia nati pietate. Et Plautus, Fortunatus qui illum eduxit ſibi. {Hac fama} An vere laudatus ſit, ſingula hæc pro argumentis ſunt: & excuſatio eſt non eſſe ſtultitiam falſam, ſed impulſam. {Impulſus} Bene impulſus .i. vltro ii. venire impulſus eſt, qui daret contra officium ſoceri. {Vnicã gnatam ſuam} Abundat quidem Suam, ſed tamen aſſeuerantius eſt. {Vnicam gnatam} Quid ſi tædio multorũ filiorum? at vnicam. {Cum dote ſumma} Quid ſi pauper eſt? at cũ dote ſumma. {Placuit:} Cum pronunciatione, placuit. {Hic dictus eſt dies.} Verũ conſtitutus? an dicatus? vt Iunoni infernæ dictus ſacer. {Deſpondi:} Ex veteri more, quo ſpondebat etiam petitoris pater. vnde ſponſus & ſponſa dicitur. {Placuit:} συντομία, adeò bona conditio fuit, vt quamuis vltro obijceretur, tamen ſtatim placeret. {Deſpondi:} Proprie. nam deſponſo dicitur. quia ſpondet puellæ pater, deſpondet, adoleſcentis. {Chryſis vicina} Cõmemorat nunc quæ eſſet Chryſis. {Vicina hęc} Supra enim ait, Ex Andro commigrauit huc viciniæ. {Vicina hæc ἀνέφωνες.} {O factum bene,} Animaduerte, vbiq; à Poeta ſic induci comicas mortes, vt cum ad neceſſitatem argumenti referantur, nõ ſint tamen tragicæ. Nam aut meretrix ſumitur, aut ſenex: aut de duabus ſimul vxoribus vna vxor. Itaq; huiuſmodi obitus, aut mediocri triſtitia excipitur, aut etiam gaudio. {O factum bene;} Quaſi qui dixerit, Vereor ne quid Andria apportet mali. {Beaſti,} Artificioſe quidem gaudium ſubiecit, ne mores in comœdia, luctus in tragœdia perſonaret. {Metui à Chryſide} Metuo illum dico, qui mihi ipſi aliquid facturus eſt. Timeo ab illo, cuius cauſa poſſum aliquid mali pati, etiam ſi ipſe nihil in me mali cõſulat. {Metui à Chryſide} ἀρχαϊσμός. {Vna aderat frequens,} Vt ſupra, Cum quibus erat cunq; vna, his ſeſe dedere. {Aderat frequens:} Poſſumus .n. adeſſe, & frequentes non eſſe, ſi præſentes nõ adhæremus his quibus adſumus. & frequens, vt miles apud ſigna. {Curabat vna funus,} Funus, eſt pompa exequiarum, dictum à funalibus, etenim noctu efferebantur propter ſacrorum celebrationem diurnam. {Curabat vna funus:} Vt non potuerit in exequijs videre partem. {Interim,} Deſcriptio eſt huius rei quæ ad narrationem pertinet ſuperiorem. {Non nunquam conlacrumabat.} Illis .n. magis cauſa flendi fuerat, qui, quam amabant, amiſerant. hic amore, propter ſuam Glycerium collacrymabat, qui alienis lacrymis ſuas commodabat. {Si cogitabam,} Ac ſi diceret, hoc cogitabam, ſenſum tantum cogitationis dicere debuit: ſed quia Sic cogitabam dixit, ipſum geſtum cogitantis exponit, & dicitur, μίμησις. {Hic paruę conſuetudinis} Hoc eſt conuiuij tantũ, & quia dixerat puer hoc ſolum egiſſe Pamphilum, nihil aliud, Symbolum dedit, cœnauit. {Tam fert familiariter} .i. grauiter. nam quæ nobis ſunt familiaria, grauia ſunt animo noſtro. Familiariter, quaſi familiaris, an potius familiariter? {Quid hic mihi faciet patri?} Mihi circa me. Et poſtquam mihi dixit, pondus intulit nominis, dicendo Patri. {Quid hic mihi} Vide quàm venuſte repetierit Hic. {Hæc ego putabam} Putare eſt eius qui ſimplicitate pectoris aberrauit. Cic. Non putaui, lapſus eſt. {Hæc ego putabam} Cum adhuc nihil peccationis oſtenderit, tamen dolor in futura prorumpit: vt, Et gener auxilium Priamo, Phrygibusq; ferebat. {Humani ingenij} Circa Chryſidem. {Manſueti} Circa amicos. {Egomet quoq;} Va & ipſe Pamphilus, aut etiã ego quem minus crederes. {Eius cauſſa} Eiuſdem manſuetudinis & humanitatis, & eius Pamphili. {In funus prodeo} In funus, in ipſum officiũ, aut in pompam exequiarum, quod à funalibus dictum eſt, & vncis vel cuneis candelabrorum, quibus de libuti funes, & cerei ſomites infiguntur. {Nihil ſuſpicans etiam mali.} Bene ſuſpendit auditorem {Etiã} Alia eſt ſuſpenſio audientis, & excuſatio alia. {Etiam} Adhuc. {Effertur,} ἐκφέρεται, Græcum eſt, quod vitans Virgil. ne diceret effertur, inquit, Tum corpora luce carentum Exportant tectis, & triſtia funera ducunt. Efferri proprie dicũtur cadauera mortuorum: &, Ire proprie ad exequias. Virg. Ite, ait, egregias animas, quæ ſanguine nobis Hanc patriam peperere. {Vnã aſpicio} Ex conſuetudine dicit vnam, vt dicimus, vnus eſt adoleſcens. tolle Vnam, & ita fiet, vt ſenſui nihil deſit. ſed conſuetudo mirantis nõ erit expreſſa. Vnã ergo τῷ ἰδιωτισμῷ dixit. vel vnam, pro quandam. {Adoleſcentulam, Forma, & voltũ} Et hic duo ſunt, & ætas & forma, quibus additur pudor, quia meretrix non eſt. {Forma, & voltu} Forma, immobilis eſt & naturalis, vultus mouetur, & fingitur. {Et voltu Soſia Adeo modeſto,} Quia formæ laudatio cum meretrice cõmiſſa eſt, progreditur artifex Poeta ad laudanda ea, quæ honeſtiora ſunt, quàm forma. {Et vultu Soſia} Quid hic deeſt, vt eam nurum dignetur Simo, niſi ſola cognitio? & formam probat in puella Pamphili pater, & matronalem modeſtiã miratur in vultu, & venuſtatem ſtupet. Non ne ergo iam cernimus hoc præſtruxiſſe Teren. vt cum Chremetis filiã eſſe cognouerit Simo, hanc potius eligat, quàm Philumenam, nurũ? quanquam ex ſororis pulchritudine, & amore Charini, & Daui laudatione idipſum quoque probe monſtrauerit nobis. {Voltu} Hæc laus ad iuuat poſt cognitionem futuram nurũ. {Adeo modeſto, adeo venuſto,} Modeſtus, ad probitatem vultus, & morum pertinet: Venuſtus, ad naturam corporis, atq; adeo ſibi vultum fingere, multi poſſunt: formam nemo. {Vt nihil ſupra} ἔλλειψις Terentiana. nam non neceſſe eſt ſubiungere duos verſus. {Quia tum mihi} Excuſatio neceſſaria. {Præter ceteras,} Id eſt plus quàm ceteræ. {Honeſta, & liberali;} Honeſta, ad formam: Liberali, ad ... timum tetulit. {Percuſſit,} Hoc eſt ſuſpicio, vel aliquid tale. {At at,} Interiectio admirantis. {Hoc illud} ... eius tereſt quã in animo conceperamus. Virg. Hoc illud germana fuit. {Hinc illæ lacrumæ,} Hinc ex hac cauſã. {Quam timeo,} Non videtur adhuc Soſiæ plenum amoris argumentũ, adeo pendet ad ea quæ dicturus eſt Simo. {Euadens.} Id eſt exeas, vel peruenias. {Funus Procedit} Funus à funalibus dictum eſt, vt ſupra notauimus, & eſt funus, pompa exequiarum. Et bene, funus procedit, nos ſequimur, dixit. quaſi poſt ipſam morituri: vnde exequiæ dicũtur. {Funus interim Procedit,} ... {Ad ſepulcrum} Sepulcrum κατ' ἀντίφρασιν vt dicimus, quòd ſine re pulchra ſit, an quòd ibi ſine pulſo ſint, id eſt mortui? an quòd illic animæ à viuis ſepeliantur, id eſt ſeparentur? Et ſepulchrum dixi futurum, nõ quod iam eſſet. Sepulcrum enim à ſepeliendo dictum. Virg. proprie, At pius Aeneas ingenti mole ſepulcrũ Impoſuit. {In ignem poſita eſt,} ἔλλειψις, non enim eſt Quæ. Et mire, cũ funus ſupra dixerit. {Fletur} Hic bene impersonaliter, fletur ab omnibus, extrema enim quæque mortuorum omnes commouent ad lacrymas. {Hæc ſoror,} Id eſt quam dixi eſſe ſororem Chryſidis. {Ad flammam} Innuit affectum ſororis, vnde omnes vinceret, ceteri enim flent? hæc flammæ ſe ingerit, Virgil. Extinctum nymphæ crudeli funere Daphnim. Atq; deos. atque aſtra voce crudelia mater. {Ibi tum exanimatus} A voluntate, à facultate. à ſummo ad imum. vbi ſunt dicta & facta, ibi eſt πάθος. & mire Ibi. {Bene diſſimulatum} Bene, multom, an quaſi dolens, quòd etiam negaturus ſit Chremeti, dixit Bene? {Indicat,} Omnia ſignificanter. nõ oſtendit inquit, ſed indicat, non accedit, ſed accurrit, non veſtem, aut manus, ſed mediam mulierem, non tenet, ſed complectitur. & quia his tribus rebus inducitur in alicuius rei geſtionem perſona affectu, facto dicto. Affectus eſt quòd ait, Ibi tũ exanimatus Pamphilus. Factum quod ait, Accurrit, mediam mulierem complectitur. Dictum quod ait: Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum? {Indicat} Indiciũ proprie eſt oris, & linguæ. factis ergo indicat. non .n. dixit, amo. {Accurrit,} Virg. Interiora domus irrumpit limina, & altos Conſcendit furibunda rogos. {Mea Glycerium} Mea, quaſi amator. {Glycerium,} Quaſi familiaris dixit. {Quid agis?} Quaſi perturbatus. {Cur te is perditũ?} Quaſi conſolaturus. {Vt conſuetum facile amorem cerneres,} Mire, non ſuſpicaretur, dixit, ſed cerneres. & eſt ordo, vt facile cerneres, ſed cerneres, ſicut ſupra. Laudem inuenias & amicos pares. {Reiecit ſe in eum} Obijcitur, et quod à Glycerio factũ eſt: vt, Quis enim vnquam tam palam de honore, tam vehementer de ſalute ſua contendit, quam ille atq; illius amici, vt ne hæc mihi delatio detur? Cic. in Diu in Verrem {Quid ais?} Non interrogantis, ſed mirantis eſt. {Iratus, atq; ægre ferrens} Iratus, culpa, ægre ferens, quia præter ſpem. {Nec ſatis} Mire expreſſit indulgentiam patris erga filium. erat, inquit, cauſa, ſed pro amaritudine obiurgationis non erat ſatis, hoc eſt non idonea videbatur. {Nec ſatis ad obiurgandũ} Deeſt Habui, vel Erat. Virg. Nec ſatis rationis in armis, & hic, Erat, vel, Habui, deeſt ad ſententiam. {Diceret,} Deeſt Enim. {Qui feci?} Mire fiduciam prætulit argumentum quod eſt in ſequenti verſu. {Quid feci, quid commerui aut peccaui?} αὔξησις à maioribus ad minora. Et feci, quaſi facinus dixit. Facere enim quis & homicidium dicitur. Commerui, minoris culpæ. Peccaui, multo minoris, vel leuioris. {Quæ ſeſe} Illic, mea Glycerium: hic pronomen dixit. mira diſſimulatio. tanquã illam præter periculum neſciat.

{Nam ſi illum} Argumentum per rationem à contrario. vt ſi dicas, Viro forti præmium debetur, ſi deſertori pœna cõſtituta eſt. {Tulit} Pro attulit. ſed multa ſignificat? & aliàs pertulit. Virg.

Non tulit hanc ſpeciem furiata mente Chorebus,

Alias ſuſtulit, vt Idem, Omnia fert ætas animum quoq; pro auffert. {Illi} Pro illo. {Dederit damnum aut malum} Damnũ, rei eſt: malum, ipſius hominis. {Venit Chremes} Argumentum ex coniectura.i.à teſtibus. Et mire ſupra, Vltro venit ad me. Ergo hic cauſa iuſti doloris oſtenditur, quia dolet etiã Chremes: nam potuit, non daturus filiam, non venire. {Poſtridie ad me} Vt ſine dilatione ſciri poſſet. & Clamitans. indignantis eſt; vt, Clamant omnes. {Indignum facinus} Diſtinguendum, vt per ſe intelligatur indignum facinus, & ipſe doleat Pamphilũ corruptum. {Comperiſſe} Ergo ab alijs: vt appareat verum quod ait, Tum vno ore omnes: &, Hęc fama impulſus Chremes. {Indignũ facinus comperiſſe} Deeſt ſe; incertaq; diſtinctio. {Pamphilum} Cum emphaſi dixit.i.pudentem & bene moratum, {Et nec amicam, ſed pro vxore} Mirę ergo, quaſi non hoc doleat ꝙ amet, ſed ꝙ pro vxore habeat. Et ſimul excuſatur filiã de negaturus ſocer. {Hanc peregrinam} Hanc, cum contemptu dictum eſt. & peregrinam, vt alibi, Adeo nę eſt demens ex peregrina? nam hoc nomine etiam meretrices nominabantur. {Ego illud ſedulo} Quanto affectu pater factum quod viderat, negabat. {Sedulo} Quomodo ſedulo, ſi negabat? an ſedulo, vt Soſiæ? id eſt ſimpliciter, {Factum} Impersonaliter. {Sedulo} Quia non ſemel negauit, vel ille inſtitit. {Negare factum} Officium patris, & ſimul per hoc expreſſio probationis. {Ille inſtat factum} Plaut. Inſtare factũ, ſimile eſt ἀ‑γ‑ ... {Inſtare factum} Vetuſte.i. inſtat dicere factũ eſſe. {Deniq;} Quid denique? ad ſummam properat, & ad finem dictorum. {Denique} i. poſtremo. {Diſcedo} Proprie: non enim ab eo, vnde diſceſſio. {Vt qui ſe neget} Probauit quod non volebat ſenex Soſię: adhuc ſupereſt vt oſtendat ꝙ non ſit iraſcendum, quia iuſte iraſcatur. {Non tu ibi gnatum?} ἀποσιώπησις, vel eclipſis. deeſt inuaſiſti, obiurgaſti, adortus es. {Ad obiurgãdum} incuſandum inclamandum. {Tute his rebus} Modo nõ addidit diceret. {Propè adeſt} Prope adſunt nuptiæ: in proximo ſunt meæ libertatis: & ideo auidius voluptaria ſub finem carpenda ſunt. {Cũ altero} Cum pro quo, hoc enim ſignificat cum. {Meo me viuere interea modo} Meo modo, mea voluntate, meo arbitrio. {Relictus eſt obiurgandi locus?} Mire, obiurgandi: tanquam incenſus pater in filium videretur. nam ſupra cõmotus plus per ... ſignificauerat. {Si propter} Hoc erat ſecundum in diuiſione, Et conſilium meum cognoſces. {Si propter amorem} Initiũ conſilij ſui demonſtrandi. {Nolit} Legitur & nollet. {Ab illo animaduertenda iniuria} Nota participium à paſſiuo caſtiganda, vindicanda eſt. {Ab illo iniuria} Quam facit, non quam patitur. {Ea primum animaduertende iniuria} Vt tam hoc ſit peccatum ꝙ recuſat nuptias, nõ ꝙ peccat adoleſcens. Ideo ergo primum dixit, animaduertenda iniuria. certiſſimam enim vocat ad perſonam, quæ debeat pro iniurijs pœnas ſoluere. quod ſi dixiſſet, Iniuria eius, ἀμφίβολον feciſſet, verũ quam paſſus eſt ab alio, an quam ipſe alijs intulit. {Et nunc id} Hic reddit quod dixerat, Conſiliũ meum cognoſces. Id, id eſt propter id. {Vera} ἀντίθετον, quia Falſa dixit, intulit Vera. {Manibus, pedibuſque} Prouerbial.i. omnibus membris. {Obnixe} Cum conatu, inſtanter cõtra conantem {Magis id} Id, propter id. {Incommodet} Noceat incommodũ afferat. {Magis id adeo, mihi vt incommodet} Non enim, inquit, prodeſt filio amare meretricem. {Quapropter} Mire Soſia interrogat, quaſi vlla cauſa ſit fallendi dominum. {Mala mens} Voluntas, eſt mens, etiam ratio. {Mala mens} Argumentum à natura, & an aliquis ſine cauſa malus, an ab impulſione. {Mala mens} Quia dixit, Magis vt lædat, quam vt proſit. {Quem quidem ego ſi ſenſero} ἐπιτρωχασμός eſt grauiſſimam pœnam oſtendentis. {Exorandus} Legitur & expurgandus ſi expurgandus, lege cui, non qui: quia cui per, q, veteres ſcripſere. {Cõfore} Ab eo quod eſt cõfit.i. perficitur, futurũ tempus infinitiui modi conforé facit, id eſt perfectum iri. Sic in Adel. Verum, quid ego dicam? hoc confit quod volo. Confieri.i. perfici. vnde confectum negocium dicitur, vel confecta res quæ ad plenum perficitur. Virg. Nunc qua ratione quod inſtat, Confieri poſſit, paucis, aduerte, docebo. {Nunc tuum eſt officium} Hoc ad illud tertium reſpicit, quod dixit. Et quid facere in hac re te velim. Has bene vt ad ſimules nuptias, perterrefacias Dauum. hoc erat tertium de his, quæ dicturum ſe promiſerat. {Adſimules} Hoc eſt vnum verbum Adſimules, quod dixit, quia tu vno verbo dic, quid eſt quod me velis. {Perterrefacias} Venuſte & poetice. {Obſerues filium} Obſeruatio in duabus rebus eſt, in obſequio, & ſpeculando. {Curabo} Vt coquus. & ſupra ſic, Nempe vt curentur recte hæc. {I præ} Figura ... quod nos præi, dicimus.

Vos iſtæc} Hæc ſcena pro argumenti narratione proponitur, atq; pro iacendis fabulæ fundamentis, in qua quidem introducitur proſtatica perſona Soſia quæ ſemel inducta in principio fabulæ in nullis deinceps fabulæ partibus adhibetur, hic autem Simo ſenex Pamphili pater Soſiam ſeruũ alloquitur ſuper nuptijs falſis quibus animum filij tentare nitebatur, ſuoque ſuo ſermone ſubtiliter fabulæ argumentũ explicat quod in prologo omiſerat, vt maliuoli poetæ dictis reſpõderet, ſermonis etiã principium abruptum eſt, ſic enim incipitur, quaſi epulæ nuptiales iam eſſent coemptæ, & in coquinam ferendæ. Ordo eſt. Vos ſerui auferte.i. aſportate, hæc edulia intro puta ad coquinam. Ipſi autem ſerui reſpicientibus neq; properantibus ſubdit, abite, quaſi diſcedite domum, & facite quod iubemini. Vbi aduerte illa auferri quæ cum faſtidio cernuntur ea vero ferri quæ cum honore tractantur. Deinde ſummiſſa voce dicit Simo. Soſia in vocatiuo, ade, dum.i. adueni huc, ſeu ad me veni vbi dũ eſt ſyllacabica adiectio, & ades vel adſis imperatiuum eſt, vel ades capitur pro propẽ ſis hic. volo te alloqui paucis verbis.i. breui ſermone. Sos. Dictum puta.i. exiſtima te dixiſſe, ac reputa id dictum eſſe. Nempe.i. certe vis, ſupp. vt hæc educta rectè curentur.i. coquãtur. Nã curatio medicorum eſt, & cura reliquorum. Curare enim interdũ ſignificat, reficere, vnde curare corpus generale verbũ eſt ad oĩa quæ ſpectant ad curã corporis, & præcipue ad egeſtionem ſiue ventris euacuationem. Si. Immo.i. ſed aliud volo. Sos. Quid eſt quod mea ars.i. meum artificium mea induſtria poſſit efficere tibi amplius.i. maius hoc.i. hac re.ſ. vt rectè edulia coquantur. Facere eſt in opere eſſe, ſed efficere deſignat perfectionem. Inde effectus & efficax. Si. Nihil.i. non vel nullatenus eſt opus mihi, ſcilicet.i. non egeo iſtac arte.i. tua arte coquinaria, ſed hanc rem.i. ad experimentum filij, quã rem ego paro.i. facere diſpono. ſed opus eſt his artibus, ſup. videlicet fide ad complenda iuſſa & taciturnitate.i. ad celanda commiſſa ſecreta. Interdum.n. fides eſt mandatorum fida executio, quas.ſ. artes intellexi.i. cognoui ſitas.i. impoſitas eſſe ſemper in te. Sos. Expecto.i. deſidero. Virg. Expectare venis. ſcire quid velis. Si. Ego Simo poſtquam te emi à paruulo.i. quo tempore paruulus adhuc eras. nedũ paruus ſiue vt.i. qualiter ſeruitus.i. tua ſeruilis conditio fuerit tibi ſemper apud me iuſta & clemens.i. iuſte & benigne tractata capiendo videlicet illa verba iuſta & clemens paſſiue vel ſi mauis capere actiue tunc vt ſentit Donat. ſeruitus pro dominatione capi debet feci vt eſſes mihi patrono tuo non filio libertus.i. manumiſſus, ex ſeruo.i. cũ prius eſſes ſeruus, propterea quòd.i. ideo quòd ſeruiebas liberaliter.i. liberali animo, vel liberaliter quia tuæ priuatæ vtilitati non auide conſulebas, ſed meę perſolui tibi Soſia ſummum precium quod habui.ſ. libertatem dando. Sos. In memoria habeo.i. non ſum ingratus, ſed memor accepti beneficij & plus eſt quam ſcio. Nam quæ ſcimus poſſumus obliuiſci quæ memoriæ commendamus nunquã amittimus. Si. Haud.i. non muto factũ.i. non vellem non eſſe factum, ſiue non me pœnitet id feciſſe, videlicet te à ſeruitute liberaſſe, quia cuius non pœnitet id infectum eſſe vellemus. Aut propterea dicit ſe factum non mutare quòd libertus factus non fecit quidquam indignũ. quo factum eſſet mutandum & reuocatio in ſeruitutem facienda, Legitur aliquando haud muto factum.i. non damno nõ reprehendo. Sos. O Simo gaudeo ſiquid.i. ſi aliquid feci aut facio quod placeat tibi & habeo gratum.i. habeo animum gratum in te, id quod feci fuiſſe vel eſſe (vt alij volunt) gratum aduerſum te.i. apud te, vbi aduerſum non declarat contrarietatem aduerſum autem dici poteſt, & aduerſus ſicut rurſum & rurſus, ſed hoc eſt mihi moleſtum.i. hoc mihi diſplicet, Nam iſtæc.i. iſta hæc commemoratio.i. ad memoriam reductio eſt quaſi.i. tanquam exprobatio.i. vituperatio hominis ſupp. immemoris.i. qui eſt ingratus beneficij accepti. Vel ſi capiatur immemoris paſſiue, vt memorem Iunonis ob iram ſic intellige. eſt quaſi exprobratio, id eſt obiectio. {Eſt enim exprobatio tunc commemoratio beneficij cum enumeratione factorum} Beneficij immemoris.i. obliti paſſiue videlicet de quo non habetur memoria. Quin.i. quinimmo dic vno verbo.i. vna ſententia perfectam intelligentiam continenti, quæ cõſicitur ex nomine & verbo quid eſt quod velis facere. Si. Ita faciam.i. vno verbo dicam. præ dico.i. aperte dico tibi hoc primũ.i. ante reliqua in hac re.i. in hoc negocio. has nuptiæ.i. hæ nuptiæ non ſunt veræ quas nuptias videlicet credis eſſe veras. Sos. Cur igitur ſimulas.i. fingis eas eſſe cũ non ſint. Si. Audies omnem rem à principio eo pacto.i. eo modo. nam pactũ præcedit, & modus ſequitur, & ita dicitur id, quod præcedit ab eo quod ſequitur. cognoſces & vitam Gnati quæ fuit prius bona & nunc mala, & conſiliũ meũ.i. id quod facere propoſui, & quod velim te facere in hac re. Nam is incipit narrare vitam nati bonã inquiens. nam ò Soſia poſtq̃ ia natus exceſſit ex ephæbis.i. poſtquã non fuit amplius de numero ephæborum.

G vi a.

ephæborũ. Ephæbi.n. ſunt qui pubeſcere incipiunt & Ephębia eſt prima ætas adoleſcentiæ. poteſtas.i.facultas fuit ei ſubaudi viuẽdi liberius,i.vel libere comparatiuum pro poſitiuo,vel ſopplendum eſt aliquanto quaſi aliquanto liberius ſolito viuere potuit. Nam antea.i.ante illud tempus qui pro quo modo poſſes ſcire,aut noſcere ingenium.i.inclinationẽ naturalem.dum ætas tenera.ſ.metus verberum. & magiſter.i.pędagogus prohibebant.i.impediebant quo minus ingenium noſceretur. Scimus quod certum eſt, noſcimus quæ adhuc incerta deſideramus. S o s. ita eſt vt dicis.ſ.& hoc interponitur ne ſolus Simo loqueretur. S i. Ille natus nihil horum.i.nihil ex his quæ ſequuntur. ſtudebat.i ſtudioſe faciebat egregie.i.valde vel nimis præter cetera.i.vltra reliqua quæ agere ſolebat,& tñ ſtudebat inquam hæc omnia in litera poſius contenta, mediocriter.i.modeſte quod.ſ.egregie ſtudere aliquid horum præter,plerique omnes,alterum.ſ.plerique abundat quo ad ſenſum,ſed ſonoram reddit orationem. alterum.ſ.omnes ponitur neceſſario omnes adoleſcentuli faciunt videlicet vt.i.ita quot adiungant.i.applicent animum ad aliquod ſtudium.i.ad aliquam vacationem,aut alere.i.ad alendos equos, aut canes ad venandum.i.ad venatum,vel venandi gratia, adiungant inquã animum ad philoſophos,aut ſectando ſubaudi,aut audiẽdos. poteſt etiam ſubaudiri infinitiuus ſic aut adiungant animum adire philoſophos.i.ad adeundu philoſophos,aut audiẽdos, ſed tunc in idẽ redit.gaudebam lætabar quod tam mediocriter cuncta agebat. S o s. Non iniuria.i.non immerito gaudebas. Nam arbitror id eſſe apprime.i.valde vel mirum in modũ vtile in vita, vt.i.quod ne quid.i.agas ſupp.nimis.i.negat aliquis vltra id, quod ſatis eſt. S i. Vita eius erat ſic.i.eiuſmodi ſiue talis, hoc eſt modus viuẽdi eius talis erat videlicet facile.i.benigne perferre & pati omnes cũ quibus erat.i.facile tolerare eorum mores cum quibus viuebat, eſt dedere ſeſe vna cum his.i.ſe eſſe deditum, aut paratum ad ea quæ ſocij erant parati,aut dediti & obſequi.i.morem gerere ſtudijs.i.cupiditatibus & voluptatibus eorum cum quibus erat. Vbi eſt aduertendum dedere ſignificare valde dare,quemadmodũ hoſtes ſe dedunt in hoſtium poteſtatem. S i. Inquam eius vita erat nemini eſſe, ſup.aduerſus.i.nullis aduerſarij, aut repugnare nunquam præponens.i.vita eius. Sic erat.nunquam.ſ.præferẽs ſe alijs. Vel ſic aſtrue literam exponẽdo illa infinitiua per præterita imperfecta indicatiui ſic. Vita eius erat ſic vt ſequitur facile perferre.i.perferebat, ac pati.i.patiebatur omnes cum quibus erat,& dedere.i.debebat ſeſe.i.accõmodabat ſe vna. cum ijs cum quibus viuebat, obſequis.i.morem gerebat cõplacebat ſtudijs eorũ nemini,ſup.erat aduerſus,nunquã erat, ſup.præponens.i.præferens ſe alij erat ita agens ſup.vel faciẽs vel volẽs vt inuenias.i.vt inueniret aliquis facillime inter eos laudem, ſine inuidia.i.ſine detractione,& amicos pares.i.concordes. S o s. Pãphilus inſtituit.i.ſuſcepit ſiue incœpit & formauit, ſapienter vitam.i.viuendi modũ. Nanque hoc tẽpore obſequiũ quaſi obedientia,ſiue (vt ita loquar) complacentia parit.i.acquirit amicos veritas parit odium. S i. Incipiunt hic vitæ malæ narratio, & prius fit digreſſio ad Chryſidem. Interea.i.interim dum hęc agũtur quædã mulier.ſ. Chryſis egregia forma.i.eminenti & præſtanti facie atque ætate integra.i.florente cui nihil eſſet addẽdum.nihil quoque foret diminutum commigrauit ex Andro inſula.i.patriam linquens acceſſit huic viciniæ.i.ad hanc viciniam coacta inopia.i.pauperie.& negligentia.i.incuria cognatorum.i.propinquorum trienniũ abhinc.i.ex tribus ante annis, quod barbare dicitur à nonnullis de poſt tres annos præpoſitio itaque aduerbio iungi põt, vt abhinc dehinc. A mane vſque ad veſperum illic pugnata eſt pugna dicit Plaut.in Amph. S o s. Hei interiectio dolentis & indignantis, vereor ne quid mali.i.ꝙ aliquod malum Andria fœmina.ſ.Chryſis,quæ ex Andro inſula maris Aegei Athenas venerat, aportet.i. afferat,& bene aportet,quia portare ignoti eſt. S i. Defendis vitam Chryſidis,vt potuerit apud eam recte morata eſſe Glyceriũ. Primum.i.in principio hæc Chryſis agebat vitam.i.viuebat pudice.i.caſte,parce.i.tenuiter ac duriter.i.laborioſe. Nam dure aduerbium ſignificat crudeliter,quæritans victum.i.vix quotidie quærendo victum inueniẽs. Nam quærit qui ad plenum & perpetuũ repouit.quæritat qui vix quotidie quærendo victum inuenit. Bene etiam dicit victum qui in paruis aridiſq; alimonijs eſt conſtitutus. Cibus etiam delicatis præbetur,quæritans ergo victum lana.i.opera lanificio & tela,quæ eſt finis laboris. Tela autẽ eſt pannus quicunque tam laneus,ꝙ lineus. Pannus enim proprie dũtaxat pannum ſignificat qui vilis eſt & craſſo vilo contextus, ſolos pauperes decens,vnde pãnoſus homo qui pauper eſt ꝙ veſte vili induatur. Sed poſtquam amãs i.qui vere amat,amator enim fingi poteſt,acceſſit, aduenit pollicens.i.vltro promittens precium vnus primo.& item.i.ſimiliter.vel poſt alter duo, ita vt.i.eo modo quo ingenium.i.natura omnium hominũ eſt procliue,i.pronum inclinatum ab labore ad libidinem.i.voluptatem.ipſa Chryſis accepit conditionem.i.pactioni promiſſionuq; aſſenſit. Interdum enim conditio pro pactione capitur. Inde ferre cõditionem quaſi certa lege,ſiue certe pacto aliquid promittere. Dehinc i.deinde.occipit.i.cœpit vel incipit quæſtum facere vel exercere.i.lucrum facere.nam quæſtũ ſignificat lucrum,ſed proprie nummarium,illi qui tum.i.tunc amabant illam forte.i.caſu quodam ita vt fit.i.fieri ſolet perduxere ſecum illuc.i.ad Chryſidem filium meum vt eſſet vna cum eis.i.vt comitaretur ſeu ſociaret eos. vel ſi producte legatur eſſet ab edo es.ſenſus eſt vt comederet vna cũ eis & contineret,& quidem bene perduxerunt quaſi inuiſũ. nam perducuntur neceſſitate coacti.egomet.i.ego ipſe.continuo.i.illico mecum ſubaudi volutabam vel cogitabam. Certe captus eſt.i. irretitus ſiue illaqueatus eſt amoris praua cupidine,tractum à feris laqueo implicatis, habet.i.vulneratus eſt, qui enim percuſſus eſt,habet.tractumq; eſt à gladiatoribus,qui dicũt alterutrum eorum habere qui percuſſus eſt obſeruabam.i.animaduertendã mane ſeruulos illorum iuuenum venientes, aut abeuntes rogitabã, frequenter rogabam.heus,aduerbium vocantis,ò puer.i.ſerue.dic ſodes.i.ſi audes quod vocabulum Priſc.vult eſſe defectiuum verbum. Seru.vult eſſe aduerbium,& precationem ſignificare. Don. dicit eſſe vocem exhortantis,vt amabo rogo. Faſt.& Non.volũt eſſe copulata verba,vt ſodes ex ſi & audes componatur, vt capſis cape ſi vis ſi pro ſi vis. exponit etiam Don. ſodes pro ſi ſcias, dic ergo ſodes ſi audes,vel ſi ſcias, quis habuit heri Chryſidem.i.quis eſt ea potitus. Nam id nomen.ſ.Chryſis erat illi Andriæ.i.illi mulieri de Andria. S u s. Teneo,i.intelligo. S i. Dicebãt ſeruuli Phędriam,aut Cliniam,aut Niceratum iuuenes habuiſſe Chryſidem,nam hi tres,tũ.i.tunc ſimul amabant.i.amore capti erant. Eho interiectio eſt nonnunquam admirantis, interdum depoſcit intentionem,notus,& animaduerſionem. quid Pamphilus fecit? dicebant inquam quid modus interrogandi, & facta diſtinctione ſubnectenda eſt reſponſio.dedit ſymbolum.i.vt ſentit Tort.portionem ſuam,vel ſignum dedit,vt annulum,vel aliquid tale quouſque pecuniam conferret Symbolum enim teſte Iulio Poll.de vocabulis rerum paruum erat numiſma, vnde & ſignum à nonnullis traditur, qui & euſymbolum bonum omen interpretatur. Cum autem συμβάλλω, quod eſt confero deducatur quidam collationem interpretari voluerũt.ita vt cœne illa dicatur collatio, in quam comparandam plures aliquid contulerunt. Symbola.n. huius ſymbolæ eſt collatio, Cœnauit cum ſocijs.ſ.ego pater gaudebam. Item ſimiliter alio die quærebam comperiebam.i.inquirendo reperiebam, ſiue cognoſcebam nihil quidquam, abundat quidquam,vt cape nihil pro nõ,vt ſæpe fit. attinere.i.ſpectare ad Pamph. Enimuero.i.certe putabam ſuis ſpectatum.i.ſatis probatum.& putabam ipſum eſſe magnum exemplum.i.magnam imitationem continentiæ cautionis conuerſationis à libidine, hyperbole laudis eſt fidem excedens. Nam homo qui conflictatur.i.atteritur,ſiue agitatur.frequentatiuum.n.eſt conflige à cõfligo gis, quod ſignificat concertare, & manus conſerere. Inde conflictus prœlium. Cõflictatio autem eſt tactus corporum inuicem & colliſio.conflictatur ergo.i.colliditur,atteritur,colluctatur cum eiuſmodi.i.talibus ingenijs, hoc eſt cum hominibus talis naturæ, puta laſciuis.neque tamen animus eius commouetur.i.à ſuo ductu & tenore non deflectitur, vbi aduerte tamen poni vbi nõ præceſſit quanquam, quod Laur. Val.vult eſſe ſubaudiendum, ſcias ipſum.i.tale iuuenem poſſe habere modum.i.regimen & moderationem ſuæ vitæ. tum.i.vel partim id.ſ.quod non commouetur animus eius mihi placebat tum.i & vel inſuper vel præterea omnes vno ore.i.vno conſenſu,vna voce.dicere.i.dicebant omnia bona.& laudare.i.laudabant fortunas meas.i.me fortunatum & felicem,qui refertur ad meas,quo ad perſonã poſſeſſeris,qui videlicet,ego habentem Gnatum.i.filium præditum tali ingenio.i.tali natura, & talibus moribus moratum ſiue inſtitutum. quid opus eſt verbis.i.cur pluribus verbis laudes eius inculcarem. Chremes ciuis Atticus impulſus.i.inductus, motus hac fama.i.bono rumore de filio venit ad me vltro.i.non rogatus vt daret vnicam gnatam ſuam vxorem.i.quæ foret vxor filio meo Pamphilo, cũ ſummis dote.i.cum optima dotis conditione. Placuit.i.fui contentus, volui deſpondi.i.promiſi me etiam daturum filiũ virum ſuæ gnatæ.& bene deſpondi,nam ſpondet pater puellæ, deſpõdet vero pater adoleſcentis, hic dies.i.præſens dies dictus eſt.i.conſtitutus & aſſignatus nuptijs.i.ad nuptias celebrandas. S o s. Quid igitur obſtat.i.impedit. cur propter quod non fiant veræ & non fictæ. S i. Audies.i.cognoſcis,ferè.i.propemodũ,in his paucis diebus.i. in hoc breui tempore,quibus.i.diebus hæc prædicta ſunt acta.i.facta.hæc Chryſis vicina.i.quæ commigrauerat huic viciniæ moritur. S o s. O factum bene.i.ò bonus euentus,vel ò bene collocatum eſt ꝙ ipſa obiret,ex qua mali quidquã filio poterat oriri.

Beaſti me.i.beatum me reddidiſti. Hei,interiectio dolentis,metui à Chryſide.i.timui ne quid mali Pamphilo contingeret ea Chryſidis cauſa. Nam metuo illum dico qui nihil aliquid facturus eſt, metuo ab illo cuius cauſa poſſum mali pati quidquam, etiam ſi ipſe nihil in me mali conſultat, S I. Ibi.i.apud Chryſidem.tū.i. tunc filius meus aderat.i.præſens erat,frequens.i.adhærens(nam præſentes eſſe poſſumus,nequa tamen adhæremus iis quibus adſumus)vna cum illis iuuenibus qui amabant Chryſidem. Curabat,diligenter diſponebat, funus.i.pompam ſiue ſpectaculū exequiarum. Dicitur.n.funus à funalibus.i.à funibus qui intra cerā latent. Virg. & noctem flammis funalia vincunt. Etenim noctu efferabantur mortui propter ſacrorum celebrationem diurnam, propterea opus erat funalibus.i.facibus ſeu cæteris,interim interea dum curaret funus ipſe triſtis collacrymabat.i.ſimul cum alijs lacrymas emittebat.id.ſ.q lacrymabat. placuit tum.i.tunc mihi ſic.i.hoc pacto cogitabam,hic filius meus fert tam familiariter.i. tam grauiter quaſi familiaris mortem huius mulieris cauſa paruæ conſuetudinis.i.paruæ cōuerſationis,quid feciſſet ſup.ſi amaſſet eam.i.eius fuiſſet amore captus,quid hic filius faciet mihi patri.i.mihi qui ſum pater.ego putabam, voluebā mente tanquam pectoris ſimplicitate oberrans, hæc omnia.ſ.quæ faciebat filius eſſe officia.i.eſſe debita ingenij humani.i.naturæ benignæ circa Chryſidem & eſſe officia manſueti animi.i.bonæ mentis in amicos quid.i.cur moro te multis verbis,ſcilicet.i.cur longo ſermone te detineo poteſt etiam dici quid moror.i.immemor cōſilio multis.i.in longo ſermone.& hoc dicendi genus cum ſimilibus ſolet adhiberi vbi aliquid præcipuum aut traditu difficile addendū eſt, quoque.i.etiam ego ipſe pater cauſa eius.ſ.filij prodeo.i.ex eo in funus.i.officium ipſum,ſeu pompam exequiarum nihil mali ſuſpicans.i.cogitans. Etiam.i.adhuc, vt fiat ſuſpenſio auditoris.

S O S. Hem,interiectio indignātis.quid eſt.i.quid ſibi vult quod dicis etiam. S I. Scies effertur.i.exportatur ad rogum.ſ.cadauer mortuæ nam efferri proprie dīr cadauera mortuorum, imus, ire proprie ad exequias ſpectat. interea inter mulieres quæ aderant ibi.i.in eo loco forte.i.caſu quodam aſpicio vnam adoleſcentulam.i.iuuenculam,forma.i.habentē formam. & ibi ſubdiſtinguendum eſt vocem ſubleuando. S O S. Fortaſſe bona forma aſpexiſti iuuenculam.i.vidiſti eam habentem bonam formam. S I. O Soſia ad attentionem excitandam proprium nomē exprimit & aſpicio inquam illam vultu.i.fronte vel indicio voluntatis, adeo.i.ita modeſto.i.moderato & probo & adeo.i.ita venuſto formoſo & eleganti vt nihil ſupra excogitari poſſit,vel nihil ſit præterea requirendum,eſt enim eclypſis quæ.ſ.adoleſcentula, tum.i. tunc viſa eſt mihi lamētari.i.plangere flere, præter ceteras.i.plus quàm ceteræ,& quia erat forma.i.ſpecie,ſeu factura honeſta.i.pulchra.ac liberali.i.præ ſe ferenti liberalitatem quātum ad vultū.ſ. forma enim immobilis eſt,& naturalis vultus, mouetur & fingitur,accedo ad pediſſequas.i.ad ancillas & comites glycerij. & rogo.i.interrogo percunctor quæ ſit illa adoleſcētula,aiunt.i.pediſſequæ eam eſſe ſororem Chryſidis. ilico.i.continuo ſuſpicio vel reſponſum earum.percuſſit,hoc eſt commouit animum meum; At at,interiectio ſubitum motū deſignans & impetum admirantis,hoc eſt illud propter quod.ſ.curabat vos funus, hinc.i.ex hac cauſa illæ lacrymæ filij.ſ.proceſſit hæc eſt illa miſericordia qua.ſ. eum duci putabam in mortuam cum tamen ea ſuperſtite Glycerio proficiſcantur. S O S. Qui.i.quantum timeo quorſum euadas.i.ad quæ proſequenda te conferas, & exeas, ſeu peruenias.

S I. interim.i.interea funus.i.mortuæ corpus. Procedit i.progreditur.i.aſſidue portatur ad rogū. Sequimur.i.imus. poſt venimus accedimus ad ſepulchrum, Dicitur ſepulchrum, aut quaſi ſine re pulchra,aut quaſi ſine pulſu cum ibi mortui ſint, aut à ſepeliēdo dicitur. Chryſis poſita eſt in ignem fletur (impersonaliter dictū) ab omnibus.ſ.interea hæc ſoror.ſ.Glycerium q̄ dixi acceſſit imprudentius.i.nimis inconſiderate vel comparatiuum pro poſitiuo ponitur ad flammam ſatis cum periculo.i.non ſatis ſibi conſulēs ibi.i.in eo loco,tum.i.tunc Pamphilus examinatus.i.perturbatus. exanimis autem vel exanimus dicitur mortuus.indicat.i.indicijs & argumentis oſtēdit ab effectu.ſ.facto & dicto.amore bene.i.multum & diſſimulatum & celatum.i.occultatum accurrit.i.ad eam currit.complectitur mediam mulierem.i.mediū mulieris, inquit Pamphilus tanquam amator.mea Glycerium.i.amica mea quid agis,curis perditum.i.deſtructum te tum.i.tūc Glycerium reiecit ſe in eum Pamphilum flens. quàm i.quantum familiariter.i. amice.vt.i.ita q facile.i.clare cerneres.i.cernere poſſes, vel cernere poſſet aliquis,vt ſecunda perſona pro tertia ponatur amorem conſuetum. S O S. Quid admirantis eſt, non interrogantis.

S I. Redeo inde iratus atque ægre.i.indigne impatienter difficulter feream culpam filij.ſ.nec ſatis cauſæ.i.ſufficiēs cauſa erat ſup. ad obiurgandum.i.increpandum vel inclamandum. diceret enim.

ſupp.ò pater quid feci tanquam facinus quid commerui & bene. nam commeremur mala promeremur bona tantum, aut quid.i. in quo peccaui errraui,prohibui impediui ſeruaui eam, ſupp.quæ voluit inijcere,ſeſe in ignē, ratio vel vt alij volunt oratio eſt honeſta. S O S. Recte putas.i.bona eſt tibi ſententia.nam ſi obiurges i.incuſes illum, qui tulit.i.attulit (alias ſuſtulit, vel pertulit) auxilium vitæ.dicimus auxilium dare & ferre ideo dixit tulit auxilium,quid facias,illi,qui dederit.i.intulerit dānum rei.ſ.aut malum.quod eſt hominis. Si Chremes venit poſtridie.i.die ſequenti ad me clamitans tanquam indignabundus. indignum facinus.i. turpe & deforme factum,& indignum iuuene ita bene prius moratu.& eſt illud per ſe legendum ſicut Prò dolor,& ſimilia clamitans ergo quid clamitans ſe.ſ.cōperiſſe.i.ab alijs cognouiſſe Pamphilum habere pro vxore,non pro amica hāc peregrinam.i.alienigenam & per cōtemptum dictum eſt.nam etiam peregrinæ nomine meretrices nominabantur, ego Simo negare.i.aut negabā aut ſubaudi cœpi ſedulo.i.inſtanter illud factum. ille puta Chremes inſtat.i.contendit & vrget factū eſſe.ſ. Denique.i.poſtremo, tum.i.tunc diſcedo ab illo.ita vt.i tanquam ab eo, qui neget ſe daturum filiam. S O S. Non tu,ibi.i.tunc nō obiurgaſti, ſup gnatum.i.filium.ſ.Pamphilum. S I. Nec quidem.i.nec etiam hic pro tunc.cauſa erat ſatis vehemens ad obiurgandum.i.inclamandum,vel incuſandum. S O S. Qui.i.cur.cedo?.i.dic,vel da & eſt manum porrigentis. S I. O pater,tute.i.tumet,præſcripſiſti.ac præfiniuiſti, determinaſti finem.i.terminaſti finem.i.terminū his rebus voluptati,& libertati. prope adeſt tempus ſup. Cum.i quo tempore mihi eſt viuendum, more alieno.i.vxoris arbitrio. iam adſunt nuptiæ,in proximo ſunt metæ libertatis.ideo audius voluptaria ſua finem capio.interea.i.dum nuptiæ parantur. ſine.i. permitte me viuere,meo modo.i.mea voluntate, meo arbitrio, meo more. S O S. Quis igitur locus.i.quæ opportunitas,vel occaſio obiurgandi eſt relictus tibi. S I. Hoc eſt initium conſilij ſui demonſtrandi. Si propter amorem Glycerij.nolit.i.renuat.ducere.i.accipere vxorem ſibi promiſſam.ſ.Philomenā. primum.i. tunc primum.ea iniuria,q̄ facit nuptias recuſando eſt.animaduertenda.i.caſtiganda.vindicanda ab illo.ſ.Pamphilo,pœnas ſumendo ab eo,& nunc do operam.id.i.propter id. vt vera cauſa.i.occaſio obiurgādi.i.incuſandi cum ſit per nuptias falſas.i.fictas, ſi deneget.i.ſi recuſet ducere Philomenam.ſimul.i.etiam,vt ſi quid eſt filij.i.aſtutiæ,vaframent. Dauus ſceleratus.i.vitioſus habet conſumat.i.conterat,& in vanum exponat nunc, cum nihil.i.in nullo. doli.i.fraudes,obſit noceant. quem Dauum ego credo facturum obnoxiæ.i.inſtanter.toto conatu,& niſu manibus pedibus.i.omnibus membris,hoc eſt omnibus viribus,adeo.i.certe,vt magis incommodet.i.noceat mihi id.i. per id,quod faciat, quàm vt obſequatur.i.morē gerat, Gnato.i.filio. S O S. Quapropter?.i.quare id faciet Dauus,vt tibi incommodet, ſiue incōmodum inferat; cum iuſtus ſis dominus. S I. Rogas?.i.interrogas.inquiris? reſponſio.mala mens malus animus,quaſi mala inuentio,ſiue excogitatio,ac mala voluntas eſt,ſup cauſa,quem Dauum, ego ſi ſenſero.i.ſi percepero aliquid moliri, & eſt apoſiopeſis. Sed quid eſt opus verbis eueniat.i.contingat,quod ſi ſit fine,tūc eſt ſenſus permitte,q eueniat id in Pāphilo,quod volo.ſ.vt experiar eius amorem per falſas nuptias, vt.i.ita,quod nihil ſit moræ i.tardationes. Chremes reſtat i.reliquus eſt,qui eſt exorandus mihi.i.à me perſuadendus,& ſpero confore.i.perfectum iri, vt Chremes adiuuet figmentum nunc in hac parte tuum eſt.i ad te ſpectat, vt aſſimules.i.fingas bene.i.vt decet has nuptias,& perterrefacias.i.territū facias.Dauum,obſerues.i.animaduertas,vel oculis diligenter cuſtodias filium quid agat quid conſilij.i.quod conſilium captet.i. capiat cum illo Dauo. S O S. Satis eſt.i.ſufficit. Curabo.i.parabo omnia.eamus nūc intro. S I. I præ.i præ i,præcedi, ſequar.i. ibo poſt te,& i præ eſt anaſtrophe pro præi.

ARgumentum} Soſiæ,extraneæ perſonæ per occaſionem argumentum narratur. {Vos iſtæc intro} Præparatio ad ingreſſum narrationis, quod ferè in omnibus ſcenis eſt obſeruandum. {Ego poſtquam} Initium à meritis, ad beneuolentiam conciliandā. {In memoria habeo} Interpellatio Soſiæ partim amplificat orationem & ſpectatorem admonet, partim adiuuat ordinem narrandi. {Hoc primum} Propoſitio cōſilij, & mox partitio narrationis, ad docilitatem. {Qui ſcire} Argumenta ab ætate & diſciplina. Et eſt occupatio. {Aut ad philoſophos} Ad Philoſophos.ſubaudi,ibat. Nam eclypſis eſt figura frequens. Terent. {Sic ita erat:} Facilitas & modeſtia Pamphili. {Interea mulier} Tranſit à laude filij ad mulierculam,de quo ordina narrandi Rodol.Agric.lib.s.de expoſitione. {Certe captus} Senilis proſopopœia de filio. {Symbolum Dedit} Symbolum pignus collatitium in cœnam vt annulus,Alij tñ pignus tam partem conlectā intelligit. {Nam qui cum} Argumentū à maiori. {Quid verbis}

LATO.

Præteritio apta ad tranſitum & connectendũ ordinem. {Beaſti} Vox gaudentis {Hic paruæ} Proſopopœia, & eſt argumentum à maiori. {Hem,} Perculſi & metuentis. {Et vultu} Pulchra & morata continuatio verborum Soſiæ. {At at, hoc} Proſopopœia deprehendentis. {Hinc illæ lacrumæ} Prouerbiale. {Nec ſatis ad} Proſopopœia excuſantis Pamphili. {Niſi illum} Ratio à minori. {Ego illud} Mire expreſſa ſenilis concertatio. {Propè adeſt} Verba Pamphili, & eſt defenſio à tẽpore. {Animaduertenda iniuria} Animaduertenda .i. captanda & obſeruanda. Et eſt hic locus, quo exponitur conſilium ſenis, ad quod tota antegreſſa narratio confertur. {Nũc tuum eſt officium} Soſiæ officium, & eſt tertia paraquàm partitione propoſuit.

PETRVS MARS.

VOs iſtæc intro, &c. {Id, quod in prologo agendum fuiſſet, Poeta neceſſitate coactus, hac ſcena præcedẽti exequitur. Senis de filiorum vita ſolicitati ac natura loquacis, decorum ſeruans, mediocritatem illam in qua virtus humanã conſiſtit, & laus celebratur, in primis oſtendens rectam educationem eſſe adhibendam, cum ſumantur à conuerſationibus mores, & vitandam, ne proximum quenquã transfigant, & contactu noceãt, quod Pamphili prius bonæ indolis pueri deprauatio teſtatur atque declarat. {Nam iſtæc commemoratio, &c.} Lacerat animum & premit, inquit Seneca, frequens meritorum commemoratio. {Exceſſit ex Ephebis, &c} Ephebi dicuntur pueri quorum lucida facies iam pubeſcens, prima lanugine obducitur, Phœbi .o. dicuntur lucidi, quaſi extra phebitatem, vt ita dicerim. Incipit autem pubertas poſt annum decimumquartum. {Nam antea qui, &c.} Humani animi difficilis eſt coniectura, inquit Plato, qui in ſeptimo de Legibus, loquens de puerorum educatione ſic ait: Pueri ſine pędagogis non ſint. Eſt enim puer omni beſtia intractabilior. Nam cum prudentiæ fontem nondum perfecte habeat, inſidioſiſſimus eſt acerrimusq́;, & eſt petulantiſſimus omnium beſtiarum. Ideo multis quaſi frenis vinciendus eſt. Et in decimo de Legibus ait: Iuuenum mores ſæpe in dies varieq́; mutantur. {Vt ne quid nimis} Plato in eo dialogo, qui Hipparchus inſcribitur, ſic ait: Hipparchus inſtituta ſapientiæ, elegijs carminibus incluſit, adeo vt ciues non admirarentur egregia illa Epigrammata Delphica, Cognoſce teipſum, Nihil nimis. Idem in Protagora ſic ait: Sapientes ea communi conſenſu has Delphici Apollinis templo primitias dedicarunt, quæ templo inſcriptæ ab omnibus celebrantur: Cognoſce te ipſum, Nihil nimis. Sponſioni non deeſt iactura, &c. Huius præcepti meminit etiã in Charmide. {Veritas odiũ parit} Sententia digna theatris, & auribus confuſæ multitudinis, indigna vero bonorum virorum cœtu conſeſſuq́; honeſto. Seneca ſcribens de clementia ad Neronem ſic ait: Malo verbis offendere q̃ placere adulando. Et alibi: Si merito aliquis te obiurgabit, ſcito quia profuit, ſi immerito, ſcito quia prodeſſe voluit. Et alibi: Malis diſplicere, laudari eſt. Epicurus dicebat: Qui peccare ſe neſcit, corrigi non vult. Et Sen. lib. 4. Epiſt. ſic ait: Malis artibus popularis fauor acquiritur, & conciliari niſi turpi ratione amor turpium non poteſt. {Accepit conditionem} .i. modum viuendi cum libidine ac facilitate quæſtuoſum. {Dic ſodes, &c.} Sodes, inquit Sext. Pompeius .i. ſi audes, vti ſis, pro ſi vis, & ilico, pro in loco. Terẽt. in And. Dic ſodes. Symbolum dicitur à συμβάλλω verbo Græco, quod Latinæ ſignificat cõfero, & ſimul trado. Gell. lib. 6. ſic ait: Cum domum ſuã nos vocaret tantus philoſophus, ne omnino, vt dicitur immunes & à ſymboli veniremus, cõiectabamus ad cœnulam non cupedias ciborum, ſed argutias quæſtionum Plato ſic ait in Cratilo: Non ſecus & nos elementa rebus accommodabimus, & vnum vni quocunque egere maxime videatur, ſymbolaq́; .i. coniecta conficiemus, quas ſyllabas vocãt Plin. lib. 33. loquẽs de annulis, dicit: Apud nos Priſci annulum appellabant vngulum, poſtea & Græci & noſtri ſymbolum. {Nuptijs dictos, &c.} Condicere denunciare ſignificat & cõſtituere, vt condicta eſt cœna {Mortem fert, &c.} .i. ita commouetur ac dolet. ac ſi fuiſſet cum illa coniunctus ſumma familiaritate & amoris vinculo. {Io funus, &c.} Celebrare funus, eſt officium homini ab homine ſtudioſe præſititum. Non eſt humanum pectus, ſed ferreum potius, quod res humanæ non tangunt. Et hominem qui ex homine tollit .i. humanitatem fera verius q̃ homo appellatur. Seneca loquens de Amic. ſic ait: Alienis delectari malis, voluptas inhumana, & alienis bonis torqueri, æterna miſeria eſt. Animus ergo humanus bene à naturã inſtitutus, aliena dolet infelicitate, felicitateq́; lætatur quoniam homo eſt homine nõ eſt alienus. Vnde Antonius Pius de Marco plorante ſuum educatorem iam vita functum, dixit: Permitte illi vt homo ſit: Non enim vel Philoſophia, vel imperium tollit affectus. Funus eſt exequiarũ pompa. {Lamentari præter ceteras, &c.} Flere eſt emittere lacrymas & vocem. Plorare lacrymas tantum. Gemere in pectore. Eiulare eſt ſublata voce flere quod ad mulieres pertinet. Lamentari eſt voce querula & triſti oratione, calamitatem teſtari ſuam. {Hæc eſt illa miſericordia, &c.} Miſericordia eſt ægritudo ex miſeria alterius, iniuria laborantis. Lamentatio, inquit Cice. in 4. Tuſc. eſt ægritudo cum eiulatu. Crudelitas minime humanũ malum eſt, indignumq́; tam miti animo. Ferina iſta rabies eſt ſanguine gaudere, ac vulneribus, & abiecto homine in ſilueſtre animal trãſire. {Ibi tum exanimatus, &c.} Exanimatus vehementer commotus eſt præ timore, quaſi extra ſe poſitus & ſemi mortuus. Hi affectus collocantur ſub metu, terror, rubor, pallor, timor, pauor, qui eſt timor mentem è loco mouens, & exanimatio, quæ eſt comes pauoris, & conturbatio, quæ eſt metus excogitata excutiẽs. {Diſſimulatum amorem, &c.} Affectum exprimit amatoris Pamphili, qui cogente neceſſitate, ac periculo vrgente, præſente etiã patre, amorem ſuum indicauit. Ideo dicit Mart. Quid non cogit amor? {Nam ſi illum obiurges, &c.} Obiurgatio eſt caſtigatio poſt turpe factum, & pertinet ad amicos, & affinitate, & propinquitate cõiunctos. {Vt per falſas nuptias, &c.} Apul. lib. 6. ſic ait: Luxuria puerilis nuptialibus pedicis colligãda eſt, & primi impetus iuuentutis, freno quodam coercendi ſunt. Flamma ſæui amoris parua quidem primo vapore delectat, ſed fomento conſuetudinis exæſtuans, totos comburrit homines. Et Plaut. in Ciſt. dicit amorem melle, ac felle fecundiſſimum eſſe.

IN huius actus verſu 11. ſeruiebas triſſyllabon eſſe i, & e, in vnã ſyllabam contractis (quãquam & tertio loco Creticus eſſe poterat, vt in 15. verſu, loco & ſecũdo, & in 16 verſu, loco primo idem pes.) in 15. verbum fuiſſe, diſſyllabon eſſe, & in 16. mihi promi totum elidi. In 19. primo loco Proceleuſmaticum poni, denique in 22. eſſe monoſyllabon Ioan. putat. In proximo deinde carmine pro, Io hac re te velim, non paulo elegantius legunt alij, te hac in re velim. Io tertio deinde carmine Liberius viuendi fuit poteſtas, Doct. u, in viuendi, elideodum exiſtimat, alioqui nõ conſtituturum carmẽ, tuum fuit monoſyllabon eſſe, Ioan. t, oblite randum putat in liberius, poſtremis vocalibus coaleſcentibus, ita vt primo loco ſit Dactylus. Ego vero quomodo ex i, & u, fiat breuis ſyllaba non video, fuit autem monoſyllabon. Idem oſtendit, q; poſtea in hac inquã ſcena Scias, eius, ſuæ, ſint monoſyllaba in his verſibus, Nam qui cum ingenijs conflictatur eiuſmodi, Neque cõmouetur animus in ea re tamẽ, Scias poſſe habere iam ipſum ſuæ vitæ modum, Quid ſi fuit tollatur? Neque enim minus conſtabit ſententia, cum is, quod præcedit, nõ referatur ad fuit. Et Donatus ſupplet ei, nulla mentione verbi fuit facta. Itaque, ei data eſt, tam ſuppleri poteſt, abiecto verbo fuit, q̃ ſolum datiuus ei. Et carmen optime ſe habebit. Sed iudice lector. Ceterum in hoc verſu, Scias poſſe habere iam ipſum ſuæ vitæ modum, ego primo loco Bacchium conſtituo, & quarto loco Creticum. {Nunquã præponens ſe illis, ita vt facil.} Varia hic eſt lectio nam quidam legunt, illis, quidam, alijs, quidam vlli. {Si vltima lectio eſſet vera, in ſcanſione nihil eſſe difficultatis, in alteris ſ, elidendũ putant, vt ſit quarto loco Iambus. Quanquam poterat ſ, manere, & a, in ita, nõ elidi, ac facillime per vnum l, legi, vt habet natura eius nominis, geminatum enim ll, per epentheſin eſt. Poteſt & Creticus eſſe loco quarto, qui tollit omnem hanc dubitationem. {Sine inuidia laudem inuenias} Eliditur u, conſonans, & niſi ſit proceleuſmaticus, inuidia ſit ſynæreſis. Hæc Doctor cõſimiliter Ioan. Eliditur & eodem modo vt in enimuero, quod ſemper obſeruaſſe Terẽt. idem ait Ioan. Ego puto hic loco primo eſſe Pęana ſecũdum in enimuero autem Bacchium vbicunque hi Anapęſtum ponũt. {Quid igitur obſtat cur non vero} Si quid igitur obſtat, legas, pro Quod obſtat, cum vere expungendum eſſe ait Doct. quod mihi non diſplicet, nam de fieri ſimpliciter quæritur. Ioan. putat Proceleuſmaticum primo loco eſſe, & verbum fiant, in vnam contrahendam ſyllabam, nec quidquam tollendum eſſe Poteſt & Proceleuſmaticus primo loco eſſe, & Bacchius quinto. Porro in nono hunc verſu Huius diſſyllabum eſt, In 10. Mihi diſſyllabũ. In 13. Eius diſſyllabum, quod frequentius monoſyllabum perhibent. {Quæ ibi aderant forte vnam aſpi.} In hoc carmine primo loco ex Tribrachys. In quarto Proceleuſmaticus. {Percuſſit illico animum. at at, hoc} At at Iambus eſt. Ergo h, in hoc, habet vim conſonantis. Vt in illo 1. Aen. Poſt habita coluiſſe Samo, hic illius arma, Hic currus fuit. Itẽ in quinto verſu ante hunc Creticus eſt loco quarto. {Satis vehemens cauſa ad obiurgandum} Seliditur in ſatis, vt ſuperius, Satius cum periclo. Eſt autem & hoc loco in prima ſede Proceleuſmaticus. {Quis igitur relictus eſt obiurg.} Ita habent vetuſtiores libros, verbum eſt poſt participium relictus, vt ſ, elidatur in quis. Doctor. ponit eſt verbum ante participium relictus, & in participio elidit ſ literam de ſyllaba ctus. Tertiũ deinde carmen ita legendum eſt, vt verbum eſt, ad finem verſus veniat. Ea primum ab illo animaduertenda iniuria eſt. Non vt quidã emendarunt temere, Ea primum ab illo eſt animaduertenda iniuria.

GLAR.

Hæc

Hæc in hanc ſcenam diximus, cũ plurima dicenda eſſent. Verum cum tot videam qui ſcribant, obiter duntaxat loca quædam uotamus. Nam hoc carmen. Sed quid opus eſt verbis? Sin eueniat, quod volo, &c. ab Doctor. ante 20. annos nobis expoſitum fuit, Ioan. ex Linacro hanc laudem primam Crotino tribuit.

ACTVS I. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Filij amorem explorat præter ſimulat futuras nuptias, interminatur Dauo piſtrinum, ſi quid fallaciæ in ipſis conatus fuerit nuptijs.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Sequenti ſcena Simo à Dauo filij amorem explorat. Idem falſas nuptias vafre ſimulat, interminãdo ipſi Dauo, ne quid in ea re fallaciæ ſtruat. poſtremo Daui hæſitabundi eſt conſultatio, Pamphilum ne adiutet, an potius obtemperet hero.

Partim Senarij, partim Octonarij. Dimeter vnus, quo diſtinctionis cauſa vſus eſt per mediũ, inquit Priſcianus.

SIMO. DAVVS.

NON dubium eſt quin vxorem nolit filius:
Ita Dauum modo timere ſenſi, vbi nuptias
Futuras eſſe audiuit. ſed ipſe exit foras.
D. Mirabar, hoc ſi ſic abiret: & heri ſemper lenitas,
Verebar, quorſum euaderet.
Qui poſtquam audierat non datum iri filio vxorem ſuo
Nunquam cuiquam noſtrum verbum fecit, neque id ægre tulit.
S. At nunc faciet, neque, vt opinor, ſine tuo magno malo.
D. Id voluit, nos ſic nec opinantes duci falſo gaudio.
Sperantes iam amoto metu, interea oſcitantes opprimi.
Vt nec eſſet ſpatium cogitandi ad diſturbandas nuptias:
Aſtute. S. carnifex quæ loquitur? D. herus eſt, neque præuideram.
S. Daue. D. hem, quid eſt? S. ehodum ad me. D. quid hic volt? S. quid ais? D. qua de re. S. rogas?
Meum gnatum rumor eſt amare. D. id populus curat ſcilicet.
S. Hoccine agis, an non? D. ego vero iſthuc. S. ſed nunc ea me exquirere.
Iniqui patris eſt: nam quod antehac fecit, nihil ad me attinet:
Dum tempus ad eam rem tulit, ſiui animum vt expleret ſuum:
Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo, ſiue æquũ eſt, te oro Daue, vt redeat iam in viam.
*Quid hoc. D. * Hoc quid ſit? S. omnes qui amant, grauiter ſibi dari vxorem ferunt.*
D. Ita aiunt. S. tum ſi quis magiſtrum cœpit ad eam rem improbum,
Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partem plerunque applicat.
D. Non hercle intellego. S. non hem? D. non: Dauus ſum, non Oedipus.
S. Nempe ergo aperte vis, quæ reſtant, me loqui. D. ſane quidem.
*hiſce S. Si ſenſero hodie, quidquam in * his te nuptijs*
Fallaciæ conari, quo fiant minus;
Aut velle in ea re oſtendere, quàm ſis callidus:
Verberibus ad cæſum te in piſtrinum Daue dedam vſque ad necem,
Ea lege, atque omine, vt, ſi te inde exemerim, ego pro te molam.
*Quid? hoc intellextin'? * Quid, hoc? intellextin'? an nondum etiã ne hoc quidem?*
D. immo callide:
Ita aperte ipſam rem modo locutus: nihil circuitione vſus es.
S. Vbiuis, facilius paſſus ſim, quàm in hac re, me deludier.
D. Bona verba quæſo. S. irrides? nihil me fallis. ſed dico tibi,
Ne temere facias, neque tu hoc dicas tibi non prædictum. caue.

DON. NON dubiũ} Narratione iam habita, perſona Soſiæ non erat neceſſaria. ergo ſubſiſtit ſenex, per quem agẽda ſunt reliqua. {Non dubium} Ad hoc certus inducitur Simo, vt magis perturbetur inopinata cõſenſione Pamphili ad ducendam vxorem, & præterea nihil agat Chremete de tradẽda filia, confirmãdisq; nuptijs. {Ita modo} Non receſſit de loco ſenex, Seuſi ergo ante, q̃ cum Soſia loqui cœpiſſet. {Ita modo Dauum timere ſenſi} Argumentum quod ſupra, ab eo quod noſtri faciunt. {Modo} Ante quàm cum Soſia loqui cœpiſſet Simo. & Dauus non recte ſcribitur, Dauos ſcribendum, ꝙ nulla litera vocalis geminatam vnam ſyllabã facit. Sed quia ambiguitas vitanda eſt nominatiui ſingularis, & accuſatiui pluralis, neceſſario pro hac regula, digãma vtimur, & ſcribimus DaFus, ſerFus, corFos. {Mirabar hoc} Hic locus eſt in quo Dauus inſinuatur ſpectatoribus multa geſturus. {Si ſic} Sic, pro leuiter & negligenter, quod Græci αὔτως dicunt. ſignificant aũt αὔτως, ſic, & eſt de his quæ adiuuanda geſtu ſunt, vt Tantillum puerum, &, Huius non faciam. {Lenitas} Clementia, facilitas. cui contraria, aſperitas & difficultas. {Et heri ſemp̃ lenitas} An ſemperlenitas, vt ſit ὕφεν Lucret. Semperflorentis honoris. {Semperlenitas} Ac per hoc ſimulata vſque nũc lenitas, nam nemo in diuerſis actibus ſemper lenis eſt, niſi forte fictus ac ſimulator, & callidus. {Semperlenitas} Sine differentia eſt importuna lenitas. {Quorſum euaderet} Ad quã partem erumperet. Et euadere, eſt per quantunque difficultatem ad aliquid peruenire. {Verbum fecit} Nõ dixit litigium, aut iram, ſed verbum. iſtæ exiguitates, aſſeuerationes dicũtur. & cum pronunciatione, vt intelligatur, ne verbum quidem. {Neque id ægre tulit} Hoc eſt ſemper lenitas. {Faciet} Subaudiendum verbum. & eſt Faciet, perſona tertia pro prima. {Faciet} .i. iraſcetur, denunciabit, loquetur. {Sine tuo magno malo} .i. comminabitur tibi, & minas contemnes, vt ad pœnas peruenias. {Id voluit} Aut abſolute accipiendum Id, aut Id, quomodo ſic, demõſtratio eſt, vt magis geſtu, q̃ ſenſu intelligatur, vt ſupra diximus. Nec opinantes, ὕφεν. {Duci} Ducere eſt expectatione longi temporis malũ protelare. Vel induci, vt feras in retia. {Falſo gaudio} Velut ex ira, & vitæ ſenis iracundia. {Amoto metu} Iſta ſingula ſunt, & amoto metu, ſic dixit, quaſi metus ſit corpus brutum, quod cum molimine mouetur. {Oſcitantes} Oſcitatio eſt animi ocium & ſecuritas dictum ab ore ciendo .i. commouendo. Oſcitantes, ſecuri, vel nihil pro videntes. {Cogitandi ad diſturbandas} Miranda locutio, vt ſi dicas, Cogitat ad dicendum. {Aſtute} Hoc & geſtu, & vultu ſeruili, & cum agitatione capitis dixit. {Carnifex} Aut excarnificans domum, aut ipſe dignus carnifice vt caro fiat .i. lanietur. Lucilius. Carcer vix carcere dignus. {Neque præuiderã} Præuidentia duplex eſt, aut enim animo, aut oculis præuidemus. {Hem} Quaſi correptio totius corporis. {Ehodum} Nutus eſt, intentionem animaduerſionemq; depoſcẽs eius cũ quo vult loqui. {Ehodum} Dum παρέλκον eſt hoc loco. {Quid hoc volt?} More ſeruili, & vernali geſtu, ſic enim vocati à dominis, ſecum vultuoſe aguot. {Qua de re?} Negãtis vim habet hæc interrogatio. plus eſt enim qua de re, q̃ nihil. {Rogas?} Hoc cum interrogatione indignãtis. {Meum gnatum rumor eſt amare} Mire apud ſeruũ diſſimulat, id quod iam ꝓbauit. {Meũ gnatum rumor eſt amare} Grauiter, conſtanterq; ſenex nõdum ſe fatetur credere, nec verum ſcire, ne amittat vim vindicaturi ſi reſcierit. {Id populus curat ſcilicet} Quia rumigeratio populi eſt, ſed hoc auerſus ab illo contumaciter. Sic Virgilius, Scilicet is ſuperis labor eſt. Scilicet, ſemper cum εἰρωνείᾳ ponitur. {Hoccine agis} Agis .i. audis. Alibi ſic, Hoc age amabo. Plaut. vos hoc agite. Spectat pronuncians ſimul demonſtrãdũ ue, veluti aũt ſuã tangens. {Iſtuc} Deeſt ago, vel audio. {Iniqui patris eſt} Iniqui eſt, ſi nunc velim quærere actus liberos adoleſcentis. {Nam quæ ante hæc fecit} Pro ante hæc, conſuetudine magis, q̃ ratione dicitur. {Nihil ad me} Id agit vt ſuperius conſilium ſe ſeruare oſtendat. {Dum tempus ad eam rem tulit} Deeſt ſe, vt ſit, dum tempus ſe præbuit, quia ſupra dixit, Tute his rebus finem præſcripſiſti pater. {Ad eam rẽ tulit} Abſolute, & deeſt ſe. {Siui animũ vt expleret ſuum} Mira ratio cur ſiuerit, vt & hoc

quod

quod permiſit,ad bonum permiſerit,non ad luxuriam. Sciui aũt diſtingue.eſt aũt ſciui modo,permiſi,ceſſaui, ſciui antique. Aliter in Adelphis,Non ſciuit egeſtas facere hoc nos. Nunc his dies aliã vitam affert§Hoc eſt,rectè,& ſeuere & inexorabiliter denunciat. Aliam vitam,pro diuerſam & contrariam.ſic & Virg. Dijs aliter viſum eſt.§Te oro daue§Grauius illud fecit,nomine appellando. §Vt redeat iam in viam§ Iam modo tarditatis eſt ſignum . & in viam dixit,quaſi qui deuius ſit,& erraſit,à recta via.§Siue æquum eſt§ προσδιόρθωσις. §Vt redeat iam in viam§ Prouerbiale. §Hoc quid ſit?§ ἐλλειπτικῶς,deeſt enim quæris.§Ita aiunt§Hæc credunt & loquuntur vniuerſi,& eſt trepida confeſſio,& quaſi inuiti reſponſio,vt in Heautont.Ita credo,monente patre filium . §Tũ ſi quis magiſtrum§ μεταφορικῶς, an quia & pædagogus eſt magiſter ? vt Geta in Phormione,Me filijs relinquunt,quaſi magiſtrum. §Ad eam rem§.i.ſuper eam rem,hoc eſt ſuper amorem.§Animũ ægrotum§Pro ægro.nam animus æger, corpus ægrotum. §Hem§ Interiectio eſt iraſcentis.§Dauus ſum non Oedipus§Multiplex cõtumelia.poteſt enim ſenem quaſi ſphingem dixiſſe.i.deformem, monſtriq; ſimilem, poteſt etiam inhumanum & ferum vt ſpinx, Poteſt per Oedipum ſe vltorem promittere futurum, atque oppreſſorem ſapientiæ ſenis. §Dauus ſum,non Oedipus§ Facete ſe negauit Oedipum,vt ſenem ſphinga eſſe confirmet , non Oedipum. Imitationum duo ſunt genera quandam neceſſitas , quandam introducit voluntas. Non Oedipus§ Si Latine pronũciens, genitiuus Oedipi faciet.ſi Græce,Oedipodis.§Sanè quidem§Sanè,valide,quia qui ſanus,& validus eſt. §Si ſenſero§ Cominatio, & ſit pronunciatio, vt in ſingulis verbis ardeant minæ. §Hodie§ Non ad tempus non plenum,ſed ad comminationem refertur. vt Virg. Nunquam omnes hodie moriemur inulti.Et dies pro nocte accipitur , vt hoc ipſum , Nunquam omnes hodie moriemur inulti.§Quo fiant minus§ Quo minus , hoc eſt quo impeditius. §Verberibus cæſum te in priſtinum Daue§ Vult in pronomine, & nomine exagitare comminatione ſeruum, ne quid relinquens iracundiæ. §Dedam§Dare,eſt quod repetas : Dedere eſt ad perpetuum.Damus,& amicis: Dedimus,tantum hoſtibus.§Ea lege atque omine§ Lege,ad homines,omine,ad rem diuinam refertur.i. firmamẽtum per humana & diuina. Omen aũt eſt quidquid ore dicitur.§Ea lege atque omine§Bene legit atque omine,quia lege auſpicij ſeruatis ferebantur. Ergo ſic intellige,quaſi dixerit,ea lege & conditione,& antiqui auſpicato omnia faciebant,quæ rata eſſe vellent.§An nondum etiam§Quartum παρέλκον quia abundat etiam.§Ipſam rem§Ipſam rem.i.volũtatem ſuam, aut interminationem ſuam,hoc eſt piſtrinũ & pœnas ſeruiles.§ Nihil circuitione§Nihil,pro non, Circuitione,periphraſi. §Viſus es§ Legitur & viſo res.§Vbiuis facilius§Admonitio §Vbiuis facilius§ Cicero,Non eſt in hac cauſa peccãdi locus vllus.§Bona verba quæſo§Hic in εὐφημισμός eſt εὐφημισμός,q.d.meliora loquere , rogo te. ergo cum admonitione,Bona verba,inquit,rogo. §Nihil me fallis§Non te ignoro,non me decipis.ſic Menander,οὐδὲν μᾶλλον λήσεις ἄν.Nihil me fallis§Figura eſt ἑλληνισμός.§Fallis§Lates,vt ſit οὐδὲν μᾶλλον λήσεις.§Nihil me fallis§Nihil,pro etiam nũc. §Neque in haud dicas tibi non prædictum§ Duæ negatiuæ faciunt vnam affirmatiuam,tres negatiuæ pro vna negatiua accipiũtur : vt hic, Neque haud non. Saluſtius,Haud impigre,neque inultus occiditur. Vera ergo lectio eſt, Neque tu haud dicas . quod plurimi non intelligentes , hoc dicas legunt . §Neque haud tu dicas tibi non prædictum§ Vera lectio , Neque haud dicas . eſt enim quintum παρέλκον. Plautus in Bacchidibus. Neque haud ſubdititia gloria oppidum arbitror.

GVID. NOn dubium§Hic Simo alloquitur populum. Nam Soſia protactica perſona non erat amplius neceſſaria narratione: iam habita propterea diſceſſerat ſenex,aut ſubſiſtit per quem agenda erant reliqua Non eſt dubium,quin.i.non filius nolit vxorem ſenſi Dauum ita timere . modo i.antequã cum Soſia loqui cœpiſſet. vbi,i.cum primum audiuit nuptias eſſe futuras,ſed ipſe Dauus exit foras.i.egreditur. DA. Mirabar ſi hoc.i.hoc cõmiſſum Pamphili,vel ſi hoc factum Simonis, ſit.i.ita neglegẽter, & facile abiret.i.traduceretur, &.i.verebar.i.timebam heri quorſum.i.ad quem effectum ſemper lenitas.i.continua & aſſidua clementia euaderet.i.quã partem erumperet. Nam euaderet eſt per quãcunque difficultatem ad aliquid peruenire.qui poſtquam audierat vxorem.non datum iri.i.nõ eſſe dandã filio ſuo, nunquam fecit verbum cuiquã noſtrum.i.nihil dixit nobis ne verbulũ quidem,neque ægre tulit.i.nõ impatienter , aut moleſte tulit illud ſ. vxorem filio non datum iri. SI. At.i.ſed nunc faciet.i.ægre ferret,& Simo de ſe per tertiam perſonam loquitur ſummiſſe & ſecreto reſpondens verbis Daui neſcientis eum,neque vt opinor ſine tuo maximo malo. DA. Id voluit quod ſequitur.ſ.nos duci i.induci tanquam in retia,aut duci.i.foueri. Nam duci eſt expectatione longi temporis malum prolaturi falſo gaudio . ſic.i.tali lenitati,nec opinantes.i.non ſuſpicantes.voluit in quam nos ſperantes.i.ſpem habentes quietos iam amoto metu.i.poſito timore .opprimi.i.deprehendi inter oſcitantes.i.vel ſecuros vel nihil prouidentes, oſcitatio enim eſt animi ocium & ſecuritas dicta ab ore ciendo.i.commouẽdo. Ne ocium eſſet nobis.i.ne haberemus opportunitatem,cogitandi i.commiſcendi ad diſturbandas.i.impediendas diſſipandas nuptias,aſtute fecit ſup.& agitatione capitis dictum eſſe putãdum eſt. SI. Carnifex.i.Dauus,carnifice.i. laniatore dignus vel ipſe carnificans dominum i.vel deſtrues.vel in eius perniciem,& malum tendens, aut cum ſuis verbis laniãs, Carnifex ergo quæ loquitur cum exclamatione lege. DA. audiens dauus murmur ait herus eſt.i.dominus adeſt,neque præuideram meam ſimplicitate ductus . SI. Daue. DA. Hem , interiectio indignantis quid eſt ? SI. Ehodum , hæc particula eſt ſignum depoſcentis,attentionem,& animaduerſionem , & dũ eſt Syllabica adiectio . ad me.ſ.veni. DA. Quid hic.ſ Simo volt? SI. Quid ais ? DA. De qua re ? SI. Rogas.i.interrogas . rumor eſt.i.fama volat gnatum meum amare,i.amore capi . DA. Populus curat id.i.filiũ amare , ſcilicet.i.quod vulgo dicitur deus ſciat, & ferè ſemper ironice dicitur , SI. Hoccine i.vtrum hoc agis.i.audis,an nõ agis.ſ.quaſi dicat intelligis quod dico , an non. DA. Ego vero ago.i.audio , iſtoc.i.iſtud quod ais. SI. Sed eſt iniqui patris.i.ſpectat ad patrem non æquum me nunc requirere ea quæ.ſ.ante fecit. Nam nihil ad me attinet.i.ſpectat de his ſup. quæ fecit ante hac.i.ante hoc tempus, dum.i quando, tempus.i. temporis opportunitas . tulit.i.præbuit ſe ſupp.ad eam rem.i.ad amandum, ſiui à ſine ſiui.i.permiſi . vt expleret animum ſuum.i. vt ſatisfaceret animo ſuo.nunc hic dies.i.hoc tempus,pars pro toto , affert.i.rectè denunciat ſiue adhibet aliam vitam,i.diuerſum viuendi modum,& poſtulat.i.requirit alios mores.i.contrarios à ſuperioribus.Dehinc.i.ex hoc tempore in poſterum poſtulo,tanquam rem iuſtam & ſi æquum.i.rectum,q.d.non dare te oro tan quam maiora vt ipſe filius iam.i.nũc & modo. tarditatis ſignum eſt redeat in viam rectam, ſcilicet.i.reſipiſcat . eſt qui viam laſciuiæ deſerat,& redeat in viam.prouerbialiter dictum eſt & translatiue ab eo qui delirauit ſeu deuiauit , & tandem in rectam rediet viam. DA. Miror quid hoc ſit quod.ſ.dicis. SI. Si quæris,i.ſi ſcire vis dicam. Omnes qui amant.i.amore ſunt capti.grauiter ferunt.i.moleſte & ægre patiuntur vxorẽ ſibi dari. DA. Ita aiunt q.d.ferè omnes dicunt, & eſt tepida conſenſio , & quaſi inuiti reſponſio. Tum.i.deinde vel præterea.cepit magiſtrum improbum ad eam rem.i.ad amandum,ſiue ſub amore. plerunque.i.ſæpenumero applicat.i.adiungit ipſum animum ægrotum.i.male habentem,propter amoris inſaniam ad partem deteriorem.i.peiorem. Aegrotus tamen hic vſurpatur pro ægro. Nam æger eſt animus, corpus vero ægrotum. DA. Hercle.i.certe iurantis aduerbium non intelligo.i.nõ capio verba tua, SI. Non? Hem? interiectio iraſcentis. DA. Ego ſum Dauus,q.d.ſimplex ſeruus. non œdipus.i.non interpres ænigmatum mihi propoſitorum niſi apertius fiat ſermo. Oedipus enim poſteaquam ſphingis monſtris ænigma proponentis & neſcium diſſoluere opprimentis diſſoluit & monſtrum interfecit.dictus eſt iterum obſcuriſſimarũ interpres, itaque Dauus hic poteſt intelligi dixiſſe ſenem deformẽ & monſtri ſimilem,aut inhumanum & ſæuũ inſtar ſphingos. SI. Nempe.i.certe ergo vis me loqui aperte.i.planè. ea quæ reſtant.i.reliqua ſunt. DA. Quidem.i.certe ſanè.i.valde volo ſup. SI. Sen ſero hodie.i.tam nocte,quàm die. Complectitur enim dies naturalis,tam diem,quàm noctem.te Dauum conarier,i.moliri quidquam fallaciæ.i.aliquam deceptionem , aut cauillationem in his nuptijs quas.ſ.ſimulo quo minus.i.vt impeditius fiant,aut ſi ſenſero te velle oſtendere in ea re,quàm.i.quantũ ſis callidus.i.aſtutus à callen es. Nam vt manus labore,ſic mens callidi aſſiduitate malitiæ ſeu aſtutiæ concalluit , ac callum fecit . ò Daue dedam.i. perpetuo dabo te.Damus enim ad tẽpus quod repetimus vt amicis.Dedimus vero ad perpetuum vt hoſtibus.in priſtinum videlicet ad circũagendas.molas quas truſatiles vocant,vt Gellius ait. Dicitur enim priſtinum à pinſo is quod eſt molo is,ſiue tundo is. cæſum.i.flagellatum verberibus.i.virgis fuſtibus loris. Nam vt ait Lau.licet verbera pro verberatione accipiatur tamen rem corpoream proprie ſignificant.vt flagella virgas baculo fuſtes lora ferulas harundines,& ſi quid eſt ſimile,vſque ad necem.i.mortem.ea lege.i.tali conditione,referendo ad homines & eo omine.i.eo auſpicio,ſeu augurio & voto mentis & vocis referendo ad rem diuinam. Omen enim teſte Feſto eſt augurium quod ore ſit & voce non auribus,aut alio modo dictum quaſi oramen quod ore fiat. Seru. etiam dicit eſſe auſpicium item votum mentis & vocis.ergo lege & omine vt.i.quòd ſi exemerim.i.eduxerim te inde.i.ex piſtrino, ego dominus molam.i.circumagam molas prote, id eſt,vice tua.

Quid

Quid intellextin?.i.intellexiſti nec hoc quod nunc dixi.an nondum.i.non adhuc.etiam hæc quidem.i.nec etiam hæc intellexiſti ſicut nec cetera te dicebas intelligere abundat etiam. DA. Immo.i.ſed intellexi.ſup.tu locutus ita aperte.i.clare. rem ipſam.i.tuam.tuam voluntatẽ,modo.i.paulo ante nihil.i.non vſus es circuitione.i.ambage verborum. SI. Vbi vis.i.quæcunque alia te facilius paſſus ſim.i.minus moleſte ferrem deludier.i.deludi per Paragogem, hoc eſt derideri, q̃ in hac re.i.in his nuptijs. DA. quæſo i.rogo bona verba, q d.meliora loquere vel ſuauius loque te precor. SI. Irrides nil i non me fallis i.nõ te ignoro, nõ me lates,non me præteris,aut fugis,ſed dico tibi.i.admoneo.caue fuge,ne facias quidquam ſup.temere.i inconſulte inconſiderate,neque pro & non caue inquã.i.fuge,ne haud dicas.i.q̃ dicas(duæ n. negatiuæ faciunt vnam cõſentiam) malum futurum non prædictum fuiſſe tibi,vel ſit dici põt, caue,i.animaduerte vel prouide, ne.i.vt & vt pro q̃,haud.i.non dicas non prædictũ,&c.dicimus.n. caue cadas,& caue ne cadas in eodẽ ſenſu, vbi ſignificare videtur q̃ ſi caue capiatur profuge quo quidẽ pacto capi debet. Nã cum dicimus caue ne cadas intelligimus fuge, hoc videlicet caſum & lapſum tui.Aliter legit Donatus quod mẽte & ingenio reuolue.

LATO. ARgumentum} Terret Dauum ſenex, & animum eius de Pamphilo explorat.{ Ita Dauum modo} Signum ea adiunctis.{ Mirabar} Semper,pro perpetua. Et eſt ſermocinatio Daui deprehenſio ſenis conſilio.{Speranteis} Sperãteis.i. ſecuros,nomen nõ participium. } Aſtute} Subiecta in fine ironia. {Qua de re} Negãtis interrogatio {Id populus} Ironica reiectio diſſimulantis. {Siue æquum} Ironica correctio. {Hoc quid ſit} Perſtat in diſſimulatione Daui, & ſubaudiendum. nõ intelligo. {Non?hem} Hem indignantis. { Dauus ſum non} Sumptum ab Oedipi fabula,& in prouerbium abijt.{Si ſenſero} Comminatio ſenis. {Ea lege, atque omine,} Omine.i.auſpicio & conditione quia leges auſpicato ferebantur.{Me deludier} Deludier.paragoge.{Bona verba} Ironia.

PETRVS MARS. NOn dubium eſt,&c.} Humani ingenij prudẽtiæ coniecturam in re ciuili non ſufficere ad veritatem deſpiciendam hæc ſcena præcedens declarat,& ſerui non ſtolidi,ſed verſuti calliditas exprimitur, qui rem omnem pro captu ſeruilis ingenij ac rationis conſiderat,& ratiocinatur ne incautus opprimatur,& patris nimia indulgentia erga filios, ac negligentia in illorum educatione deſcribitur.Duo hæc illorum malorũ cauſæ ſunt quæ facile emendantur.Et patrem decet in primis ita filium inſtituere, vt ſe ac patria dignus adoleſcat. Plato in eo Dialogo qui Theages de ſapientia inſcribitur.ſic ait: Non enim hactenus cognoui,cui rei maiorem diligẽtiam quiſquis mentem habet adhibere debet,q̃ vt filiũ optimũ reddat. {Nihil ad me attinet,&c} Hæc ſententia non quocũque patre digna eſt, ſed illo qui ſua indulgentia pariter & negligentia filium errare ſinit, & ita labi, vt ſuæ impudentiæ tandem det pœnas,ac filiorum delictis torqueatur. Plato in ſecundo de legibus loquens,de vitæ puerorum diſciplina,ſic ait: Diſciplinam appello virtutem, quæ primo pueris vel iuuenibus aduenit,ſi voluptas & amor, dolorq́; & odium recte in animus influant,antequam ratione moneantur, & ratione deinde præſente rationi conſentiant, pp ſuperiorum bonorum morum conſuetudinem.In ſexto ſic ait, Hominem manſuetum animal eſſe dicimus.Certe ſi cũ natura felici rectam quoque diſciplinam fuerit aſſecutus,diuinum animal & mãſuetum efficietur. Sin verò,aut non ſatis,aut non bene fuerit educatus, ferociſſimũ omnium quæ in terris naſcuntur,animal redditur, quamobrem non debet legumlator ſummopere neceſſariã pueritiæ educationem poſtponere,ſed operam dare in primis, vt optimus vir eligatur,qui pueris educandis præſit. Idem in tertio de Repub.ſic ait. Qua pp ipſis principibus & primo & maxime deus præcepit, vt nullius rei maiorem curam cuſtodiamue ſuſcipiant, q̃ filiorum. {Ea lege atque omine,&c.} Cic.lib. I.de Diuin.ſic ait: Neque ſolum deorum voces Pythagorei obſeruauerunt, ſed etiam hominum,quæ vocant omnia,quæ maiores noſtri, quia valere cenſebant,icirco omnibus rebus agendis,quod bonum felix fortunatumq́; eſſet,precabantur,rebusq́; diuinis,quæ publice fierent, vt fauerent linguis,imperabant. Quod Seneca loquens de vita beata ſic interpretatur: Quoties mẽtio ſacrarum literarum interuenit,fauete linguis.Hoc verbo non,vt plerique exiſtimant,abſtrahitur,ſed imperatur ſilentium, vt rite poſſit peragi ſacrum nulla mala voce vel ore obſtrepente.{Tum ſi quis magiſtrũ cepit,&c.} Quoniam nihil quod animos dubios & in prauitatẽ inclinatos magis præcipites,q̃ malorum virorum conuerſatio, & improborum magiſtrorum perſuaſiones, quas Plato in eo Dialogo. Qui Sophiſta inſcribitur,nõ præceptores,ſed ſeductores, ac præſtigiatores appellat,his verbis: Seductores quaſi præſtigijs quibuſdam vertentes,adoleſcentulos procul à veritate rerum adhuc exiſtentes decipiunt. Seneca Facile eſt teneros adhuc componere animos, difficulter reciduntur vitia quæ nobiſcum creuerunt.

GLAR. IAmbici triplices,omnes Acatalectici. Vnus dimeter, Senarij ſex,reliqui quadrati, vno aut altero Trochaico Tetram. Cat. permixto. {Non dubium eſt quin vxorem nolit filius} Sin & quin apud hunc Poetam perpetuo producũtur.De ſin præcedẽte ſcena patet, Sed quid opus eſt verbis? Sic eueniat,quod volo. cuius priores quinque pedes ſunt vt carminis heroici.De quin, hinc patet. Ita Virg I.Aen.quin aſpera Iuno Conſilia in melius referet. Quanquam act.3.ſc.2.verſiculo penult. videatur breue quin, ſed excuſatur ſi cũ monoſyllabum faciemus vt ſæpe eſt apud hũc Poetam. Præterea in vltima ſcena huius fabulæ, verſu vndecimo à fine. Si eam monoſyllabum factum totum elidas, ſit longum, alioqui credi poteſt ab hoc Poeta quin, corripi etiam. {Futuras eſſe audiuit,ſed ipſe exit foras} Eſſe,redundat in metro, ni facias ſynæreſin in audijt,aut niſi elidas e,in ſed, quod aliquoties facere videtur Ter.ſd ipſ,vt ſit interiectio veluti conticeſcentis repente. Ioan.aſt putat ſ,in prima dictione elidẽdum,Ego malim(ſi quidem elidere quid oporteat) d,in ſed frequentiſſimum apud hunc auctorum eſt, abijcere. Nam natura correptum eſt,ſed,cum ras in futuras,natura productũ,& quod. Doctor ſcripſit, mihi nimia argutulum videtur. Sin nihil elidere velimus, Creticus erit loco quarto, & ille eſt tutiſſimus dicendi modus. {Mirabar, hoc ſi ſic abiret,& heri ſemper lenitas} Primus hic Tetrameter Iambicus Acatalecticus verſus apud hunc auctorem, cui continuo Dimetrum ſubiecit diſtinctionis cauſa,inquit, Priſc.quod ego non plane capio,ego puto Tetrametrum & Dimetrum pro duobus ſenarijs poſitos. Verum res nõ eſt tanti. {Nunquam cuiquam noſtrũ verbum fecit} Hic primus Trochaicus Tetr.Catal.eſt,ſi cuiquam diſſyllabum accipimus,vt eſt in frequẽti apud Poetas vſu alioqui ſi triſſyllabum acceperimus hic verſus Iambicus Tetr.Acat.erit, vt proxime præcedens. At ſequens abſque dubio eſt Trochaicus, Tetr.Catal.Et deinde rurſus duo Iambici Tetr.Catal.Quartus rurſus Trochaicus Tetr.Catal ſi e,literam in Ne,non elidamus. fieret enim ſic Iambicus Tetr.Acat.ſicut deinde oẽs numero 13. Quanquam in tertio,nempe illo, Daue.hem quid eſt? Ehodũ ad me.ter ponitur quid,ſequente vocali. Et neceſſe eſt, vel ſemel d, in eo elidi, vel Creticum alicubi admittere eſt, vt ſit Iambicus Quad.Acat. Quòd ſi bis d,elidas,fiet Trochaicus Quad. Cat.Sic vides q̃ leue momentum faciat vel Iambicum vel Trochaicum, & vtriuſque generis verſibus permixtim hunc Poetam vſum, omnes vno ore fatentur. Et ſi vſpiam alibi,certe hac ſcena perſpicuũ fecimus,ſed & in ſequentibus ſæpe obiter oſtendemus. Cetera lubens tranſeo quæ alij notarunt, vt Meum eſſe monoſyllabon in Meum gnatum rumor ẽſt amare. quanquam & Bacchus ibi eſſe poterat,& Qui non elidi in Omnes qui amant: exemplo Virg. Et illos rurſus eſſe Trimetros,tres.

Suſenſero hodie quidquam in his te nuptijs
Fallacia conari, quo fiant minus,
Aut velle in ea te oſtendere,quàm ſis callidus:

Item rurſus deinde Tetrametros Iambicos Acatal.ad finem vſque ſcenæ.& ſecundos verſu vel Ea monoſyllabon eſſe, vel Bacchium loco primo. Rurſus vel d,in continuo ſequenti verſu initio elidi,vel Bacchium eſſe loco primo,denique nihil,monoſyllabon & circiter dactylum eſſe in ſequente verſu. Nam ea leuia ſunt,& à mediocriter exercitatis facile intelligi poſſunt. Id fortaſſis non prætereundum ſilentio Donatum in Act.3.Scena.2.ad illud Simonis,Edixin' tibi Interminatus ſum, ne faceres? in penultimo huius Scenæ carmine legere,Sed edico tibi Ne temere facias. vt reddere intelligamus Simonem quæ antea interminatus fuerat. GVIL. quod ſicut,certe vel d,in Sed elidatur neceſſe eſt,vt cõſtet hic verſus,vel Creticus eſt loco ſextus.

ACTVS I. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

In hac ſcena deliberat Dauus, velit Pamphilo eſſe adiutor, an auſcultare ſeni.

ARGV. PAVLI MALLEOLI.

Hic breuis & comica deliberatio eſt, anxia expectatione rerum plurimarum interuenientium commotiua, excitans, perturbanſque Daui conſiderationem oppoſita.

Iambici tum Octonarij, tum Senarij.

DAVVS.

NIMVERO *Daue nihil loci eſt ſegnitiæ,neque ſocordiæ,*
Quantum intellexi modo ſenis ſententiam de nuptijs.

Quæ

Quæ ſi non aſtu prouidentur, me, aut herum peſſundabũt.
Nec, quid agam, certum eſt, Pamphilum ne adiutem, an auſcultem ſeni.
Si illum relinquo, eius vitæ timeo; ſin opitulor, huius minas:
Cui verba dare difficile eſt. primum iam de amore, hoc comperit:
Me infenſus ſeruat, ne quam faciam in nuptijs fallaciam,
Si ſenſerit, perij: aut, ſi libitum fuerit, cauſam ceperit,
Quo iure, quaq; iniuria præcipitem me in piſtrinũ dabit.
Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam: hæc Andria,
Siue iſta vxor, ſiue amica eſt, grauida è Pamphilo eſt:
Audireq; eorum eſt operæprecium audaciam:
Nam inceptio eſt amentium, haud amantium:
Quidquid peperiſſet, decreuerunt tollere:
Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam,
Ciuem Atticam eſſe hanc: fuit olim quidam ſenex,
Mercator: nauem is fregit apud Andrum inſulam:
Is obijt mortem: ibi tum hanc eiectam Chryſidis
Patrem recepiſſe orbam, paruam, fabulæ
Mihi quidem hercle non fit veriſimile.
Atque ipſis commentum placet.
Sed Myſis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forum, vt
Conueniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

DON. ENIMVERO Daue} Hic breuis & comica deliberatio eſt, magnam expectationem plurimarum verũ imminentium cum motu excitans, Daui conſideratione propoſita. {Enimuero Daue} Omnis perſona, aut ab altero commendatur, aut ſeipſam populo commendat, aut ab altero & à ſeipſa, vt hic Daui, & per Simonem ſupra deſcripta eſt, vbi dicit, Mala mens, malus animus. & hic per ſ, dum hoc, geſtu ac ſermone agit ac diſputat ſecum. {Enimuero Daue} Enimuero ſignificationem habet nimiam permoti atque irritati animi. Cic. Hic cum alijs ex alia parte, Enimuero ferendum hoc non eſt, vocetur mulier. {Segnitiæ} Ad agendum. {Socordiæ} Ad conſiderandũ. {Quantum modo} Quantum pro inquantum. {Prouidentur} Prouiſio rerum duas ſignificationes habet. Prouidemus enim nobis tam bonum, q̃ malum. Malum, ſicut quis eminus veniens telũ prouidit, atque ſic cauerit. Ergo hic Prouidentur, euentur, vitantur. Et nuptias velut vndam nauigio imminentem fecit. quod ſi quis vndam ex aduerſo venientem prora non exceperit, demerſus vndis in peſſum abit. eſt ergo metaphora. {Me, aut herum} Herum hic, herilem filium. {Pamphilum ne adiutem, an auſcultem ſeni} Semper deliberatiua verba, habent quendam ſonum per quẽ exitus rei demonſtratur, vt hic oſtendit ſe Pamphilum magis adiuturum, q̃ verbis ſenis obtemperaturũ. {Si illum relinquo} Partitum tractatus quæ ſupra ſunt, Pamphilum ne adiutem, an auſcultem ſeni. {Vitæ eius timeo} Vt alibi, Syre, tibi timui male. {Sin opitulor} Opem ferre dicitur in malis rebus, & ijs qui de ſalute dubij ſunt: vt, Fer opem, ſerua me obſecro. Opitulor & opitulatio dicta ab opem tollendo, hoc eſt ferendo. {Huius minas:} Subauditur, timeo. {Cui verba dare} Verba dare, fallacia eſt, & illud ſpectat, Nihil me fallis. {Difficile eſt} Nõ dicit impoſſibile eſt, ergo oſtendit partem ſe ſequi quæ pro Pamphilo eſt. Primum iam} Primo, inquit, iam infenſus eſt ſenex. deinde à Pamphilo grauida eſt Glycerium. {Primum iam} ὀψιν. eſt enim ἀναστροφή, pro iam primum. {De amore, hoc} Hoc amore, ſic quaſi cum tædio & reprehenſione eius amoris loquatur. {Me infenſus} ſ. de amore filij, ſenex me ſeruat, & re vera timendus eſt. {Seruat} φυλάττει. {Ne quam faciam} Hoc ad illud ſpectat, Tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum. {Quo iure, quaq; iniuria} Prouerbiale hoc eſt, qualia ſunt, fas & nefas, nolis velis. {Ad hæc} In ipſa re maior eſt difficultas, quia grauida eſt Glycerium. {Siue iſta vxor,} Et hoc cum quodam tædio, & indignatione ſtomachi interrumpit. {Operæprecium} Dicitur de mirificis & laudabilibus. nam & ea quæ magna ſunt, etiam ſi mala, tñ miramur, quia libenter audiamus. & hoc precium eſt operæ. i. audiẽdi {Et audaciam} Proprie dixit, vt in Eunuc. Audaciam meretricum ſpecta. {Nam inceptio eſt amentium, haud amantium:} Amabant veteres de proximo ſimilia dicere, vt Cic. Minus carum putauit. ſ. ore de armario, q̃ ꝙ de ſacrario fuiſſet ablatũ. Et quidem ſi in verbis ſunt παρόμοιον dicitur, in nominibus, παρονομασία. {Quidquid peperiſſet} Maiorem reprehenſionem ſonat, quidquid peperiſſet, paritur enim aut maſculus, aut fœmina, & ſolet melior eſſe cauſa tollendi, ſi marem vxor pepererit. ſed nimij amoris eſt non expectare quid tollas. {Decreuerũt} Decernere eſt, de magnis rebus certam proferre ſententiam. vnde etiam Senatus decretum. {Et fingũt} Argumenti partem narrat, & non credit futura eſſe quæ dicit, vt ſuperſit locus errori. Et fallaciam quandam, ne veriſimilis ſit ipſa fallacia totius contemptionis & vtilitatis. {Fuit olim} Modo totius ſummæ argumentum populo narratur, ſed vt reſtet aliquid ad errorem abrogatur fides. {Fuit olim quidam ſenex,} A διηγηματικῷ ad μιμητικόν tranſit. {Is obijt mortem,} Plene dixit, quod nos obijt tantum. Vergil.

Morte obita qualis fama eſt volitare figuras.

{Recepiſſe orbam, paruam} Paruam propterea adiecit, vt fiat veriſimile non poſſe eam facile ſuos agnoſcere. {Fabulæ} Redit ad narrationem. {Atqui ipſis} Atque pro tamen. vt ſit, tamen ipſis commentum placet, quod comminiſcitur probant. {Sed Myſis} προτατικὴ alterius ſcenæ. {Myſis} Semper autem nomina comicorum ſeruorum aut à nationibus ſunt indita, vt Myſis, Syrus, aut ex accidentibus, vt Leſbia velut ebrioſa, à Leſbo inſula, quæ eſt ferax ſuauiſſimi candidiſſimiq; vini, aut à moribus & vetuſtate, vt Pſeudulus, aut ex negocio, vt Chryſalus, aut ex qualitate corporis, vt Chylacus, aut ex ſpecie formæ, vt Pinacium. {Ego hinc} Nihil adhuc Dauus inuenit conſilij, niſi vt quærat Pamphilum, moneatq;. {Ego hinc me ad forum} Vultuoſe hoc pronunciatur, vt deſit, pergam, aut ducam me.

ENimuero} Hic Dauus ſecũ ſequentia volutat atque loquitur, Enimuero. i. certe ô Daue nihil loci eſt ſegnitiæ. i. negligentiæ, neque ſocordiæ. i. ſtultitiæ, q. d. non oportet hic Dauum eſſe negligentem neque ſtultum & incõſideratum, vel nihil valet hic ſegnitia, aut ſocordia, dicitur. n. ſegnis neglıgẽs, & ſegnitia vel ſegnities negligentia quaſi vt Feſtus ait ſine nitẽdo quod vtile & honeſtum eſt. Socros autẽ dicitur, aut ignauus. i. timidus aut ſtultus, ſiue inconſideratus. Inde ſocordia ignauia vel ſtultitia dicitur enim ſecors quaſi ſine corde. i. animoſitate vel prudentia. Nam cordati homines prudentes dicuntur, quantũ. i. inquantum intellexi modo. i. paulo ante, ſententiam. i. propoſitum ſenis. i. Simonis, de nuptijs quæ nuptiæ ſi non prouideantur. i. caueantur & vitentur aſtu. i. vel aſtute, vel aſtu. i. aſtutia vt vult Tortel. ab aſtu vrbe in quam verſanti fiunt cauti, ipſæ nuptiæ peſſundabũt. i. præcipitem dabunt metaphora ab his qui irruentibus vndis in aquas præcipites dantur atque ſubmerguntur, & ab vndis opprimũt, ſic hic Dauus timet ne à nuptijs opprimatur, aut herilis filius, peſſundabunt ergo me, aut herum. i. herilem filium, nec certum eſt mihi. i. non eſt mihi exploratum aut cognitum, ſiue nõ eſt apud me deliberatum, aut conſtitutum quid agam. i. agere debeam, ne. i. vtrum, adiutem. i. adiuuem Pamphilum, an auſcultem. i. obſequar morem geram, ſiue obediam ſeni. i. Simoni. Si relinquo. i. deſero illum. ſ. Pamph. timeo vitæ eius. i. metuo ne pereat, ſin. i. ſed ſi opitulor. i. opem fero Pamphilo timeo inquam minas. i. intermioationes huius ſenis. cui ſeni difficile eſt dare verba. i. fallacias. Nam verba dare alicui eſt fallere aliquem. Primũ iam. i. iam primum anaſtrophe, comperit. i. veritatem deprehendit, de hoc amore hic dixit quaſi cum tedio ipſe infenſus. i. vehementer iratus & odium gerens, obſeruat me. i. diligenter animaduertit quid agam ne q̃. i. vt non aliquam fallaciam faciam nuptijs quo minus fiant. ſi ſenſerit. i. perceperit me feciſſe fallaciam, perij. i. male agetur mecum aut ſi libitum fuerit. i. ſi libuerit; ſeu placuerit ei, ceperit. i. capiet obiunctiuum pro indicatiuo, cauſſam. i. occaſionem dabit me præcipitem. i. me præcipitabit in piſtrinum. i. in eum locum quaſi ergaſtulum in quo ingens erat mola, qua equis voluentibus molebatur triticum. In eum autem locum mitti ſolebant ſerui contumaces, vt equorum vice molam verterent, neque illuc eximebantur niſi dominis ipſis poſtulantibus. quo iure, q;. pro &, qua iniuria prouerbiale eſt, quaſi fas nefas velis nolis, q. d. iure vel iniuria me in piſtrinum dedet, & ita ad literam poterit intelligi. ceperit cauſſam quo iure. i. per quod ius. interrogando. q;. i. &, qua iniuria. i. per quam iniuriam. Vel quo iure. i. aliquo iure, & qua. i. aliqua iniuria dabit me, &c. Veruntamen quia prouerbiale eſt ita ſumendum eſt. vt ſumi ſolet ijſdem verbis etiam hoc quod ſequitur accedit. i. adiungitur additur, ad hæc mala quæ imminẽt propter nuptias. hæc Andria. i. hæc puella de Andro. ſ. Glycerium ſiue iſta (cum quodam tædio & indignatione ſtomachi hanc fecit interruptionem) eſt vxor ſiue amica. i. amaſia eſt grauida. i. prægnans. è Pamphilo. i. ex opere Pamphili, q;. i. & operæprecium eſt. i. mirum eſt. Operæprecium enim dicitur de mirificis & laudabilibus, miramur enim quæ magna ſunt etiam mala & libenter audimus, & ita admiratio & delectatio precium eſt operæ. i. GVED.

laboris

laboris audiendi. Operæpretium igitur ſignificat iucundum laudabile neceſſarium fructuoſum. & haud ab re.i non præter rem, ſiue non vltra propoſitum. Operæprecium itaque.i.iucundum eſt vel mirum eſt audire audaciam.i.temaritatem eorum.ſ.Pamphili & ſociorum. Nam id ſupp.eſt inceptio.i.inchoatio amentium.i.mente deſtitutorum haud.i.non amantiũ.i.amore captorum paranomaſia eſt. Nam veteres amabant de proximo ſimilia dicere. Decreuerunt.i.conſtituerunt. Decernere eſt de magnis rebus certam proferre ſententiam. Vnde Senatus decretum. Tollere.i.educare quidquid peperit ſiue maſculum, ſiue fœminam. vbi oſtenditur nimius eſſe amor, cum non expectetur quod tollatur, & nunc fingunt inter ſe quandam fallaciam.ſ.hanc Glycerium aſſe ciuem Atticam i.ex vrbe Athenienſi quæ eſt in Attica regione. quidam ſenex mercator fuit olim.i.iampridem is fregit nauem.i.naufragium, fecit eius fracta naui apud Andrum inſulam appoſitiue is mercator obijt mortem.i mortuus eſt quaſi iuit ad mortem. Nam Cic.in Epiſt.dicit obire villas pro adire. Inde obire mortem.i.ire ad mortem, obire diem ſuum.i.ire ad diem fati, hoc eſt mori.ibi i.in Andro; tum.i.tunc fingunt inquam, aut fama eſt.ſup. patrem Chryſidis recepiſſe hanc Glycerium eiectam, id eſt, ad littus emiſſam ex naufragio. Nam naufragus dicitur naufracta eiectus, orbam.i.ſine parente, paruam.i.vt agnoſcere parentes nequiret fabulæ.i.vt Perſius ait nugæ ſunt, ſupp.quidem hercle.i.per herculem id, ſup.non fit mihi, ſup.veriſimile.i.probabile.atque.i.tamen commentum tale figmẽtum mendacium excogitatum tale inuentum. Nam comminiſci ſignificat excogitare inuenire. Inde commentitia ratio.i.ratio ficta commẽtum ergo placet ipſis, q d.quod comminiſcũtur probant. Sed Myſis hic eſt paraſceua.i.præparatio alterius ſcenæ. My ergo i.ancilla illa à natione ſic dicta. Seruorum enim comicorum nomina, aut à nationibus, ſunt indita, vt Myſis, aut ab accidentibus, vt Lesba quaſi ebrioſa à Lesbo inſula quæ feras eſt ſuauiſſimi candidiſſimiq; vini, aut à morib⁹, & vernilitate vt pſeudulus, aut negocio vt Chryſalus, aut ex qualitate corporis vt Chilacus, aut ex ſpecie formæ vt pinacium. Myſis egreditur i.eam ab ea ſ.Glyc.at.i.ſed ego Dauus ducam ſup, vel conferam me hinc ad forum, vt conueniam.i.alloquar Pamphilum, ne pater Simo opprimat.i.deprehendat eũ imprudentem.i.improuiſum non ſuſpicantem de hoc amore.i.quantum ſpectat ad hunc amorem.

LATO. ARgumentum} Conſultatio Daui excitantis ſe aduerſus minas ſenis.} Si illũ relinquo} Cõplexio, qua periculum colligit.} Cui verba} Occupatio, q̃ firmat à ſagacitate & diligentia ſenis, & verba dare, eſt decipere.} Quo iure} Prouerbialis figura, & ſignificat, quocunque modo.} Ad hæc} Aliud periculum.} Fuit olim} Narrat partem argumenti per occaſionẽ.} Fabulæ} Reiectio minime credentis.} Sed Myſis} Præparatio ad ſequentem ſcenam, quod alibi quoque in fine obſeruandum eſt.

PATRVS MARS. ENimuero Daue, &c.} In aliqua difficultate celeriter eſſe deliberandum atque prudenter, & id quod è re noſtra eſſe videbitur, ſine cunctatione agendũ, hæc ſcena precedẽs monet, & ingenij celeritatem in rebus aduerſis cognoſci declarat in primis, quoniam explorant aduerſa viros, vt inquit Silius, & ingenium in ſubitis caſibus à cui teſtatur. Vnde illud Mart. O quantum eſt ſubitis caſibus ingenium. Tunc enim prudens quis dicitur, cum mala imminentia cum ratione declinat. Vnde Plato in eo Dialogo, qui Hippias maior inſcribitur, ſic ait, Multi in hoc cõſentiunt, ſapientem in primis ſibiipſi ſapere oportere. Quapropter & Ennius dixit: Sapiens qui ſibi prodeſſe neſcit, nequidquã} Accedit etiam hæc Andria, &c.} Andrus eſt inſula in mari Myrtoo, vna ex Cycladibus quæ Delon ambiunt.} Nam inceptio eſt amentium, &c.} Inſania ſignificat mentis ægrotationem, ac morbum, ac vehementem alicuius rei cupiditatem à ratione penitus alienam, q̃ Philoſophi nominauerunt amentiam, dementiamq;. Vnde eſt aliquis amor, qui non multum differt ab inſania. Amor autem rei honeſtæ laudatur in primis, quem miris laudibus celebrat Plato in Phædro. In quo ſic ait. Sciat⁹ nobis duas eſſe Ideas, quas ſequimur duces quocunque ducunt, cupiditatem.ſ.voluptatum, & rectam opinionem optimi affectatricẽ. Cupiditas abſque ratione ſuperans opinionem ad recta tendentem, ſapiensq; ad voluptatem formæ ἀπὸ τῆς ῥώμης i.robore & vehemẽtia, ſeu amor appellatus eſt.} Operæprecium} Dicitur fructuoſum, & ad rem pertinens.

GLAR. IAmbici Trimetri atque Tetrametri omnes Acatalectici, Vndeni primi nouem ſunt Quadrati, ſequentes deinde decẽ Trimetri. Viceſimus rurſus Quadratus. Viceſimusprimus rurſus Trimeter. Vltimus rurſus Quadratus.} Enimuero Daue, nihil loci} In enimuero eliditur m, & u, cõſonans, inquit Dοct. Ego ſatis puto ſi vel u, conſonans elidatur, vt ſit Anapæſtus primo loco, vel Bacchium loco primo conſtituamus. In quinto vero verſu Etus & Huius monoſyllaba eſſe. In nono Me redundare. In vndecimo illa abundare idem admonuit. Ego poſtrema duo per Creticos facile excuſauero, vt nihil tollam. Viceſimũ ait, eſſe Trochaicũ Hypercatalecticum, quem ego puto Iambicum quadr. Acat. eſſe, vt ſunt alij initio huius Scenæ, abiecto, vel quidem, vel hercle. Nam quid ambo hic ad ſenſum magnopere faciant, non ſanè video. Et ſi alterutrum tollatur, optime habent & ſenſus & carmẽ. Trochaicum enim Hypercatalecticum ad hunc modum apud hũc Poetam, non temere inuenias. Si quidem tollatur, Mihi diſſyllabon erit, ſequẽte eliſa ſyllaba, præterea, Atqui legendum, non, Atque. Scio quoſdam ægre laturos, q̃ auſi ſimus alterutrum horum verborum quidẽ & hercle, ex hoc carmine expungare, & velut in exilium relegare, quaſi non & hoc per totum hunc auctorem alij fecerunt, & nominatim in hac ſcena duo verba, me, & illa, Doctor ſuſtulerit. Denique quaſi non ſit manifeſtiſſimũ plus mille dictiones huic auctori in contextũ inſertas, de quibus & Ioan. & Doct. ac multi alij eximij viri ſæpe ac diligenter ſcriptas admonuerũt.

ACTVS I. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Narrat Myſis quamobrem à Glycerio exierit, & hic docet Terentius immoderatum vini vſum fugiendum eſſe ijs qui ſerijs præſunt negocijs. Nihil eſt enim quod recte agi ab ebrio poſſit.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Sequenti ſcena exiens è proſcenio Myſis, de quo geſtura eſt dicit, ſimulque docet, quidnam ab altera geſtum ſit.

Trochaici Catal. præter duos poſtremos. Solet autem mutare interdum metri genus, cum ad παρασκευὴν ventum eſt ſcenæ ſequentis.

MYSIS ancilla.

AVDIVI Archillis iam dudum: Lesbiã adduci iubes.
Sanè pol illa temulenta eſt mulier, & temeraria.
Nec ſatis digna, cui committas primo partu mulierem:
Tamen eam adducam. importunitatem ſpectate aniculæ.
Quia compotrix eius eſt. Di date facultatem obſecro
Huic pariundi, atque illi in alijs potius peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor, quid ſiet.
Opperiar, vt ſciam nũquidnã hæc turba triſtitiæ afferat.

DON. AVDIVI Archillis} Hæc ſunt inuẽtionis poeticæ, vt ad ἐπικοσμίαν facetiæ aliquid addant. nam ἐπικοσμία eſt acerſatur obſtetrix, & conueniatur Pamphilus. facetia ſcribentis in his verbis eſt, q̃ Archillis compotricem potiſſimum adduci iubere fingitur.} Audiui Archillis} Frequenter hoc modo Terent. compendium facit, vt egrediens loquatur perſona de eo quod eſt geſtura. & ſimul doceat quid ab altera geſtum ſit.} Audiui Archillis iam dudum: Lesbiam adduci iubes} Verũ iam dudum audiui, an iam dudum iubes, incerta diſtinctio eſt, & ſunt qui iam dudum, iam primum intelligant: vt, Iam dudum ſumite pœnas.} Sanè pol} Sanè, multum. alias, valde, nanque validus eſt qui multum rerum neceſſariarum habet ad ſalutem.} Temulenta} Producit primam ſyllabam Te.} Temulenta} Vinolenta, hoc eſt ebrioſa. quia temetum vinum dicitur, vnde abſtemius, ſobrius. Dictum autem temetum ab eo quia tentet mentem.} Temulenta} Vino: Temeraria, natura.} Nec ſatis digna,} Bene in concluſione illa ſpecialiter probauit, dicendo non idoneam cui cõmittatur primus partus mulieris. Sed mire ſignateq; dixit Committas. etenim committimus magna, & quæ ſalutem in dubio habent.} Nec ſatius digna, cui} Duas res, nec parientem, nec primo partu. Figura διὰ μέσου. vt Virg. Non me tibi Troia Externum tulit. Et, Dum domus Aeneæ Capitoli immobile ſaxum Accolet.} Tamen adducam} Redit ad illud, q̃ vi coacta.} Importunitatẽ} Importunitas neque hoc, neque temporis habet commoditatem.} Aniculæ,} Archillis, ſcilicet} Quia compotrix} In vultu remãſit oratio. deeſt enim per figuram ἔλλειψιν, ideo illam vult accerſiri.} In alijs} Verũ in alijs mulieribus, an in alijs rebus?} Exanimatum} Exanimatus, eſt perturbatus. Virg. Exanimata ſequens impingeret agmina muris. Exanimus mortuus. Idem

Corpus

Corpus vbi exanimum poſitum Pallātis Aceſtes. §Vereor, quid ſiet§ Quid, ob quid, propter qoid ſit exanimatus. Aut aliter, quid ſit.i.qoid ſit negoti. Sed quidam putant quid pro quare: vt, Quid veniant. Aut deeſt, poteſt, vt ſit, quid eſſe poteſt. §Nunquidnam§ Comicum eſt, & Terentianum Nunqnidnam, cum exēptis num, & nam, ſufficere ad interrogationem potuiſſet quid.

GVID. AVdiui Archillis, &c.§ Hic Myſis egrediēs. & de quo geſta ra eſt loquitur, & ſimul docet quid ab altera geſtum ſit, O Archillis.i.ò anus audiui q.d.i.me facere velis iubes.i. vis, vel præcipis. Lesbiam.i.illam obſtricem ebrioſam, adduci iam dudum.i.quāprimum pol.i.per pollucem, ſiue per ædem pollucis. illa Lesbia eſt mulier ſanè.i.multum temulenta.i.vinolēta, quaſi temeto vino plena. Temetum enim vinum eſt, qood teneat mentem. Inde abſtemius abſtemia abſtemium.i.ſobrius, & à temeto abſtinens. Et temeraria.i.inconſiderata, præceps non ſatis conſiderans quid agat. Nec eſt ſatis digna, cui cōmittas.i.credas. Committimus enim magna quæ ſalutem in dubio habent. Tñ quāuis ſit temulenta addocam eam quia tantopere vis, vos ſup.ſpectatores ſpectate.i.conſiderate importunitatem.i.inconſiderationem ſiue incommoditatem loci & temporis aniculæ.ſ.Archillis, quia Archillis eſt compotrix eius.ſ.Lesbiæ.i.ſimul cum ea potat. Deeſt per apoſiopeſim. Ideo vult illam accerſiti. O dij obſecro.i.per ſacra rogo. date huic Glycerio facultatē pariundi. atque date illā Lesbiæ potius locum.i.opportunitatem ſine occaſione peccādi.i. errādi in alijs, vel rebus vel mulieribus. Sed quidnam.i.cur video Pamphilum exanimatum.i.perturbatum. Exanimis aūt dicitur mortuus. Vereor.i.timeo quid ſiet i.q d ſit negocij, vel qnid.i.cur, vel p p quid ſit exanimatus, opperiar.i.expectabo quidnā triſtitiæ.i.q̄ triſtitiam, hęc verba.i.hæc turbatio, commotio afferat.

LATO. ARgumentum§ Hæc ſcena œconomiæ, hoc eſt rerum diſpenſationi potius quàm argumento ſeruit in fabula. Nam ancilla inducitur, vt ab ea mox conueniatur Pamphilus, & obſtetrix accerſitur ad parturientem Glycerium. §Audiui Archillis;§ Faceta ſermocinatio mulierculæ, ad exhilarādum ſpectatorem quæſita extra argumētum de induſtria Poetæ. §Dij, date§ Moralis precatio.

PETRVS MARS. AVdiui Archillis, &c.§ Animū à vini vſu ac temulētia. qua nihil eſt turpius illis maxime fugiendum eſſe monet ſcena hæc, qui alicui negocio præſunt, cum nihil profectò ſit quod agi ab illis rectè poſſit. Plato lib. 3. de Rep. ſic ait: Qui Rēp. gubernant, ebrietatem fugiant. Nihil quippe minus conuenit, q̄ cuſtodi ebrio neſcire quo terrarum degat. Ridiculū profectò eſt, cuſtodem cuſtodis indigere. In 2. de Leg. ſic ait: Pueri vſque ad duodeuigeſimum annum vini vſum prorſum ignorent, nēpe eos monebimus, non oportere ignem igni addere, furioſum nanque habitum iuuentutis cauere oportet. Deinde vino moderatè vtantur, vſque ad annū ætatis 30. Ab ebrietate vero & vini repletione iuuenes omnino abſtineant. Bacchus, inquit; vinum quaſi remedium aduerſus duritiem ſenectutis largitus eſt. Anacharſis Scytha dicere ſolebat, auctore Laertio, vitē tres vnas ferre. primam voluptatis, ſecundam ebrietatis, tertiam mœroris. Qui interrogatus, qua ratione quis abſtemius fieri poſſet reſpondit. Si turpes ebrioſorum motus ſibi ante oculos ponat. §Lesbiā adduci, &c.§ Metymna eſt vrbs Lesbi Inſulæ optimi vini feraciſſima. Ideo Poeta iocoſe ſimul & ingenioſe finxit hanc obſtetricē temulentam, vocari Lesbiam, ad vinum Lesbium alludens. Plin. lib. 14. loquens de vini vſu, dicit. Nō licebat id fœminis Romæ bibere. Cato ideo propinquis oſculum dari iuſſit vt ſcirent, an temetū olerent, hoc temetū nomen vino erat. Vnde & temulētia appellata.

GLAR. HOs verſus omnes Doctor Trochaicos Tetrametros catalecticos ait, excepto penultimo, quem Iambicum Tetrametri tum Acatal. dicit, niſi ſed, ſi extra verſum additum. Sen. exiſtimat metri genus mutatum, idq; ſępiuſcule facere hunc Poetam, cum ventum eſt, inquit, ad paraſceuem ſcenæ ſeq. Quòd ſi cui, vt ſunt hominū ingenia cauillari liberet, is poſſit ſatis commode omnia propemodum carmina huiuſce ſcenæ Iambica facere. In primo ſi in Audiui vltima vocalis ſit breuis, nec elidatur, fiet enim carmen Iambicum quad. Acat. In ſecundo ſi in verbo Temulenta prima ſit longa, vt in commentario admonuit Don. abſque dubio id carmen erit Iambicum quad. Acat. Nec poterit eſſe Trochaicum, niſi auctoritate Iuuen. vtranque ſyllabam de Temeto correptam credamus, cum Hora. longe maior auctor, vltima Ep. ad Florum, vtranque produxerit. Carmen Iuuen. eſt Sat. 15. De Corcyrea temetū deduxerat vrna. In quo quidem carmine ambæ ſyllabæ de Temeto correptæ videntur. Quanquam non inepte, meo quidem iudicio, exiſtimarīt, qui Duxerat legendum apud eundem contendunt, non deduxerat, cum initio carminis De præpoſitio ſit poſita, atque ita etiam apud Iuuen. vtraque ſyllaba de Temeto producta eſſet. Ego ſanè puto, hoc ſecundum huius ſcenæ carmen Iambicum Tetram. Acat. niſi quis dictionū ordinem inuertat, aut tollat quippiam, quod non video qua ratione defendi poſſit. Tertium Trochaicum fuerit, niſi quis verbum Cui, contra cōſuetudinem diſſyllabum faciat, & legat, Nec digna ſatis, cui. Quidam codices habent Neque prò Nec, vt ſit primo loco Tibrachys, Neque ſa. deinde Spondeus, tis, di. rurſus Iambus, gna, cui. Et erit Iambicum quadr. Acat. Quæ lectio mihi placet. Quartum item Trochaicum eſt, niſi contra fidē exemplarium legas, Eam tamen addocam. cum cōtra codices quidam habeant, Tamen adducam eam. quæ lectio Trochaicum magis oſtenderit. Quintum abſque dubio Trochaicum eſt. Et, eius verbum diſſyllabum, & ain' quia, correptum. Sextum item Trochaicum, niſi quis contra cōſuetudinem Huic diſſyllabon fecerit. Septimum eſt vt indicauit Doctor, Iambicum Tetr. Acat. vltimum eiuſdem generis. Ergo in vniuerſum quatuor, nempe ſecundus, tertius, penultimus, & vltimus, huius ſcenæ verſus erunt Iambici quadr. Acat. reliqui quatuor Trochaici quadr. Catal.

ACTVS I. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

Habet hęc ſcena Pamphili dolorem de nuptijs, fidem ſe Glycerio ſeruaturum pollicetur, vel inuito ſi res ita exigat, patre.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſcena inducitur Pamphilus ſtomachabundus, & ira concitus, vehementer dolens de nuptijs tā ſubito celebrādis. Pollicetur præterea Myſidi fidem omnino ſeruaturū ſe Glycerio, vel inuito ſi res ita exigat, patre.

Partim Tetrametri cum Iambici tum Trochaici, partim Trimetri, ſed et Monometer vnus, et Dimetri aliquot.

PAMPHILVS adoleſcens. MYSIS.

HOCCINE eſt humanum factum, aut inceptum? hoccine officium patris?
M. Quid illud eſt?
M. Pro deum, atque hominū fidem, quid eſt, ſi non hæc contumelia eſt?
Vxorem decrepit dare ſeſe mihi hodie: non me oportuit
Præſciſſe me ante? non ne prius communicatum oportuit?
M. Miſeram me, quod verbum audio? P. quid Chremes? qui denegauerat,
Se commiſſurum mihi gnatam ſuam vxorem: id mutauit;
Quoniam me immutatum videt,
Ita ne obſtinate operam dat, vt me à Glycerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi fit, pereo funditus.
Adeon' hominem inuenuſtum eſſe, aut infelicem quenquam, vt ego ſum?
Pro deum, atque hominum, nullon' ego
Chremetis pacto affinitatem effugere potero? quot modis
Contemptus, ſpretus? facta, tranſacta omnia. hem
Repudiatus repertor, quamobrem? niſi ſi, id eſt, quod ſuſpicor:
Aliquid monſtri alunt: ea quoniā nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me. M. oratio hac me miſeram exanimauit metu.
P. Nam quid ego dicam de patre? ab
Tantam ne rem tam negligenter agere? præteriens modo
Mihi apud forum, vxor tibi ducenda eſt Pamphile hodie, inquit: para:
Abi domum. id mihi viſus eſt dicere, abi cito, & ſuſpende te.
Obſtupui. cenſen' vllum me verbum potuiſſe proloqui?
Aut vllam cauſam, ineptam ſaltem, falſam, iniquam? obmutui.
Quòd ſi ego prius id reſciſſem; quid facerem, ſi quis nunc me roget;
Aliquid facerem, vt hoc ne facerem. ſed nunc quid primum exequar?

Tot meme impediunt curæ, quæ meum animum diuerſe trabunt;
Amor, huius miſericordia, nuptiarum ſolicitatio;
Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo vſque adhuc.
Quæ meo cunque animo libitum eſt, facere: eine ego vt aduorſer? hei mihi,
Incertum eſt, quid agam. M. miſera timeo, hoc incertum quorſum accidat?
Sed nunc peropus eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa aduorſum hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc illuc impellitur.
P. Quis hic loquitur? Myſis ſalue. M. ò ſalue Pamphile. P. quid agit? M. rogas?
Laborat è dolore: atque ex hoc miſera ſolicita eſt, diem
Quia olim in hunc ſunt conſtitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,
Ne deſeras ſe. P. hem, ego ne iſtuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miſeram ſinam;
Quæ mihi ſuum animum, atque omnem vitam credidit,
Quam ego animo egregie caram pro vxore habuerim;
Bene, & pudice eius doctum, atque edoctum, ſinam,
Coactum egeſtate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud vereor, ſi in te ſolo ſit ſitum:
Sed vim vt queas ferre. P. adeon' me ignauum putas?
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum aut ferum,
Vt neque me conſuetudo, neque amor, neque pudor
Commoueat, neque commoneat, vt ſeruem fidem?
M. Vnum hoc ſcio, hanc meritam eſſe, vt memor eſſes ſui.
P. Memor eſſem? ò Myſis Myſis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta ſunt in animo Chryſidis
De Glycerio. iam fermè moriens me vocat:
Acceſſi: vos ſemotæ; nos ſoli: incipit:
Mi Pamphile, huius formam, atque ætatem vides:
* vtiles *Nec clam te eſt, quàm illi vtræque res * inutiles*
Et ad pudicitiam, & tutandam ad rem ſient.
* ingeniū *Quòd ego per hanc te dextram oro, & * genium tuum,*
* ſolicitudinem. *Per tuam fidem, perq; huius * ſolitudinem*
Te obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras,
Si te in germani fratris dilexi loco,
Siue hæc te ſolum ſemper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te iſti virum do, amicum, tutorem, patrem;
Bona noſtra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei:
Hanc me in manum dat: mors continuo ipſam occupat.
Accepi: acceptam ſeruabo. M. ita ſpero quidem.
P. Sed cur tu ab illa? M. obſtetricē accerſo. P. propera:
Atque audin'? verbum vnum, caue de nuptijs,
Ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.

DON. HOccine eſt} Hic inducitur adoleſcentiæ animus circa nuptias, vt ex magnitudine eius ingens gaudium compareret in fine fabulæ, cognita Glycerio. & ſimul id agitur, vt magis magisq; per Myſidem Pamphilus excitetur ad reſiſtendum patri nuptias inducenti. {Hoccine eſt} Ab iracundia & dolore cœpit. Iracundia deſcendit ex iniuria. Dolor ex miſeria. {Hoccine eſt humanum factum,} Quaſi deliberatio eſt. in qua duæ partes ſunt, vna patris, altera amicæ. pro ſuaſore Myſis eſt. Principium ab inuectione, in qua vt hominem accuſat, deinde vt patrem. {Hoccine eſt} Hoc eſt dilatare orationem, ne diceret quod fecit. & eſt peruerſa αὔξησις, à maioribus deſcēdens ad minora per amplificationem accuſationis. {Factum, aut inceptum?} In alijs, factu, aut inceptu, fuit. {Hoccine eſt officium} Officium ab efficiendo, ab eo ꝙ quæritur quid efficere in eo vnumquemque conueniat pro conditione perſonæ. {Quid eſt, ſi non hoc} Sic dicimus de his quæ neceſſario hoc ſunt quod dicimus. {Si nō hoc} Hoc cum ſtomacho dictum, quaſi aliquo contradicente non eſſe contumeliam. Cicero: Quid eſt quæſo Metelle, iudicium corrumpere, ſi hoc non eſt? {Vxorem decrerat} Decernere, eſt de magnis certam proferre ſententiam. {Vxorem decreuerat} Propoſitio iniuriæ. {Nonne oportuit} Oportuit. Se ad patrem refert. Nam nec ſic conſentirem ad nuptias. ſed fac me velle: Nō ne oportuit præſciſſe me ante? Dolet aūt ſe ſpatium non habuiſſe conſilio. {Nonne prius cōſultum oportuit?} Quàm de ſtomacho repetitum eſt Oportuit? Et de more, Præſciſſe me ante. Præſciſſe propriè ad eū refertur, hoc eſt Pamphilum. {Cōmunicatum} Quod neque huius proprium eſt, neque illius. Et Ante abūdat, aut certe præ, cum ſufficiat ſciſſe. {Communicatum} Quia nuptiarum non omnis poteſtas in parte eſt. {Quod verbum} Verbum pro ἀξίωμα more ſuo poſuit. i. vxorem dare ꝙ ait. {Quid Chremes?} Tranſit à patre nunc, & ad ſocerum redit. Quid, non ad Chremetem dicitur, ſed ad illum tranſeuntis eſſe, & non conſiderantis quid dicat. {Quid Chremes?} Iraſcitur patri ꝙ cogat Chremetem ꝙ non neget vxorem. Noue dolet, non odio haberi, non repudiari. {Qui denegarat, Se commiſſurum} Non latuerat Pāphilum repudiaſſe Chremetem. vnde & Dauus ait, Qui poſteaquam audierat non datum iri filio vxorē ſuo. {Id mutauit:} Noue dixit Id. Id enim ad Denegauerat. {Commiſſurum} Putauerat nuptias, & Chremetem mutare ſententiam. Id mutauit quoniam me immutatum παρόμοιον. Nam quoties verba ſunt, παρόμοιον dicitur. quoties nomina παρονομασία. {Ita ne obſtinate} Obſtinate facere aliquid, eſt in alterius malū eum conatu facere perſeueranter, & in alterius perniciem nimis niti. {Abſtrahat?} Magna vi verbi & proprietate vſus eſt. vnde illud eſt, Iphitus & Pelias mecum diuellimur inde. {Abſtrahat?} Magna indignatione vſus eſt, tāquā Chremes non tam filiæ conſultum velit, q̄ læſum Pamphilum. Alia exclamatio eſt aduerſum ſocerum. {Adeon' hominem} Neminem putat eſſe in genere humano ita infelicem vt ſe, quod eſt commune omnium qui in aliquo mœrore cōſiſtunt, itaque non ſe, ſed conditionem humanam dolet, & quæritur natum eſſe quenquam, qui poſſit eſſe tam miſer vt ipſe eſt, ac per hoc ſe. {Adeon' hominem} Amatorie, amore nominato exſuluit in geminis. Sic Virg. Aut ſi qua alma receſſit, Hector vbi eſt? {Inuenuſtum, aut infelicem} Inuenuſtus eſt ſine venere. i. ſine gratia, quem omnes reſpuant, repudientq; pulchræ, & quem deformes appetant. {Inuenuſtum, aut infelicem} Inuenuſtus, cui diſplicēs obijcitur. Infelix, cui placens negatur. {Aut infelicem quenquam, vt ego ſum?} Adeo ſe miſerum dicit, quòd ſibi repudiare nō licet, vt propter ſe doleat humanum genus, in quo ſit aliquis tam miſer, Virg. Heu cadit in quenquam tantum ſcelus? {Vt ego ſum?} ἀνακόλουθον, eſt Vt. Quàm enim inferre debuit, nō Vt. {Proh deum,} Quàm ferueat indignatione hinc aſpice, ꝙ frequenter exclamat. {Effugere} In totum fugere. {Quot modis Contēptus, ſpretus?} Si Chremes, ſpretus, intelligemus Pamphilum dicere, ꝙ operam dederit, vt ſe repudiaret Chremes, vt ſupra dixit, Mutauit, quia me immutatum videt. {Quot modis Contemptus,} Chremes, an Pamphilus? {Facta, trāſacta omnia} Prouerbiale eſt in id negocij, de quo nihil ſuperſit ad agendum. Facta autem, à Pamphilo, tranſacta, etiam à Chremete. {Repudiatus repetor} Quaſi hæc iniuria ſit, repudiare & repetere. Et tale eſt in Eun. Excluſit, reuocat. {Niſi ſi id eſt} Coniecturale argumentum. {Aliquid monſtri alunt, ea} Duplex contumelia, & monſtri & aliquid. minus enim eſſet, aliquod monſtrum. ſic, Quid hominis vxorem habes? Et mutauit genus, dicendo ea qm̄ fœmina eſt. Sic in Eun. taces monſtrū hominis? non dicturus es? {Aliquid monſtri} Dum monſtrum dixerat ea ſubiunxit, tanquam non verbis, ſed ſentētiæ ſeruiens. {Nemini obtrudi} Mire obtrudi, quaſi inuito, & totum cum iracūdia obtrudi, infringi, impingi. {Itur ad me} Dotem amator non cogitat, & ad vilitatem trahit quod vltro venit, & ꝙ ſe repetit Chremes. {Itur ad me.} Quaſi ad hoſtem. Plaut. in Pſeud. Itur ad me. Et Virg. Simul enſe relicto, Ibat in Euryalum propere. {Oratio hæc} Etiam pauca verba veteres orationem dicebant. Nam quid ego} Redit ad patrem, in quo noue hoc accuſat, negligenter eum agere quod noluit fieri. {Tantam ne rem} Summum voti ac nuptias. {Præteriens modo} Hic oſtendit ſpecialiter quid peccauerit. {Pater præteriens modo Mihi apud forum} Vndique conflatur excuſatio. ex facto, ꝙ præteriens. ex tempore. quòd modo. ex loco, quia in foro. ex verbis, Vxor tibi ducenda eſt. Mire ducenda, ſemper hoc genus declinationis, neceſſitatem oſtendit. vt Virg. Vt pacem Troiano ab rege petendum. Saluſt. Agendum, atque obuiam eundum eſt. {Abi cito, & ſuſpēde te} Ad Hodie, Cito retulit, ad Vxor tibi ducenda eſt, Suſpende te. {Ineptam ſaltem, falſam} Duo comparantur in defenſionem, aut vera, aut ad tempus accommodata. Ineptum eſt, quod à quouis reprehēdi poteſt. Falſum, quod etiam prudentē poſſit fallere. {Quod ſi ego reſciſſem}

Si mecum

Si mecum communicaſſet prius. {Quid facerem} Ipſe ſe reprehendit. {Quid facerem} ὑπερβολή. {Vt ne hoc facerē,} Tacerem, & nota Facerem, pro tacerem. {Sed nunc} Deliberatio, & Patres eius. {Amor, miſericordia} Hæc oratoria ſunt, cum vnum negocium in multas diſtrahimus partes. {Diuerſe trahunt;} Pro, in diuerſa trahūt. {Amor} A neceſſario. {Miſericordia} ἀπὸ τοῦ αἰτίου. Miſericordia huius ἀμφιβολία. {Nuptiarum ſolicitatio} A perturbatione. Quibus colligit conſulere ſe non poſſe. Solicitudo eſt quæ inhæret mentibus. Solicitatio, quæ ab alio fit. {Tum patris pudor} ἀμφιβολία. {Qui me tam} Explanatio, in quo pudendum ſit ſibi apud patrem. Et ad illud ſpectat, Tute his rebus finem præſcripſiſti pater. {Ei ne ego} Pronomen hoc, vim qualitatis habet. & eſt, An tali, tam bono? {Qui me tam leni paſſus eſt animo} Atqui accuſabat eum. Sed amator eſt. {Ego ne vt aduerſer?} Videtur inclinaſſe vt ſecundum patris animum conſiſtat. ſed amore ad incerta iterum deuoluitur. {Quorſum accidat} Ad quam rem, quo verſus. {Sed nunc peropus eſt} Calliditati fœmineæ, & aſtutiæ ſententia hæc congruit. {Cū ipſa} Ipſa nunc omina mea: {Aduerſum hunc} Apud hunc, vt alibi, ſic id gratum fuiſſe aduerſum te, habeo gratiā. {Dum in dubio eſt animus} Tranſlatio hæc eſt à mole alicuius ponderis, quæ ante, quàm in loco ſederit, cum incerta pendet, facillime commouetur. {Quis hic loquitur?} Hoc ſecum deinde conuerſus, vt vidit, Myſis ſalue. {Salue} Difficile eſt aliud inuenire verbum quod ſic declinetur, ſalue, & ſaluete. quippe huius verbis pro modus eſt rara declinatio. {Quis hic loquitur?} Principium Terentianum in iungendis perſonis. {O ſalue} O interiectio optantis aduentum, aut repente percolſit. {Quid agitur?} Amatorie, & familiariter non addidit quæ. Virg. Quæ mihi reddat eum, vel eo me ſoluat amantem. {Rogas?} Lenta quædam, & triſtis eſt reſponſio, & dolore plena. {Laborat è dolore} Duplicem laborem Glycerij eſſe dicit, vnum partus diuis, alterum curæ & ſolicitudinis nuptiarum Pamphili. {Laborat è dolore} Callide aggreditur iuuenem. nam vtraque propter illum perpetitur, & dolorem, & ſolicitudinem. Atque ex hoc Myſis, quæ contra patrem ſuaſura eſt, incertum inueniens Pamphilum, facile ad ſe conuertit mentione dominæ ſuæ, & maxime quod addidit, cur illam ægram eſſe dicat. quare ſtatim perfectum eſt quod volebat, vt dicat Pamphilus, Ego ne iſtuc conari queam? {Conſtitutæ} Nec addit à patre, ſed inuidioſe quaſi & à Pamphilo ſint conſtitutæ. An timet in negocio? {In hunc diem} Idem enim dies eſt quo placuerant deſtinatæ nuptiæ, quamuis Chremes denunciauerat. & ſupra. Hic nuptijs dictus eſt dies. {Tum autem} Tum, præterea. Tertiam ſolicitudinem habere Glycerium, ne deſeratur à Pamphilo. {Solicita eſt} Solicitudo rerum incertarum magis eſt. {Quod in hunc diem ſunt conſtitutæ nuptiæ} Hic certior metus eſt, & grauior. {Ego ne iſtuc} Ideo ſic Pamphilus, quia ille inuidioſe non Deſerere cogatis, dixit, ſed, deſeras. {Ego ne iſtuc conari} Nō perficere, ſed conari velle aliquid ad ſcelus, effectio eſt, etiam ſi non poteſt fieri. hic enim voluntas, non factum damnatur, vt Virg.

Auſi omnes immane nefas, auſoq; potiti.

{Ego ne conari} Leuius eſt conari, quàm facere. {Ego ne propter me} Magna vis eſt in pronominibus & diuerſa ſunt, & ſingula, & non præcipitantur, nec dicuntur vno ſpiritu, ſicut in Eunucho: Ego ne illam quæ me, quæ illum? Quæ illum, deeſt, amat, quæ me, deeſt, non amat. {Ego ne} Suadente, ſubauditur, vt fieri ſinā. {Quæ mihi ſuum animum} Ab eius beneficijs. {Suū animum} Quatum ad amorem pertinet. {Atque omnem vitam} Hoc eſt, vt maritum ſperaret. {Quæ mihi ſuum animum, atque omnem vitam credidit} Argumenta à conſequenti. Si eam, deſerit, hæc ſubijciuntur. {Quam ego animo egregie caram} Egregie, præter ceteras. i. nimis. {Bene & pudice} Hic illud ſoluitur, Lana & tela victum quæritans, vt hoc præſtituat bene & pudice Glycerium eſſe edocatam, Lana & tela victum quæritans. Et non pertinet ad argumētam niſi poſt vitam Glycerij intelligas. {Bene & pudice} Ab honeſto. {Bene & pudice eius doctum} Hanc ſententiā quaſi de exemplo probat. nam bene educata eſt à Chryſide, quæ primo pudice vitam, parce, & duriter agebat. {Coactum egeſtate} Propterea quod Chryſis, inopia & cognatorū negligentia coacta {Coactum egeſtate} Non paupertate, ſed egeſtate. cui contrarium, Inopia, & cognatorū negligentia {Haud vereor} Acuit animum adoleſcentis contra patrem, cuius etiam nomen graue eſt. {Sed vim vt queas} Hic, vereor ſubauditur. Vt, pro ne non poſuit, vt ſit, Sed vereor ne non queas vim patris ferre. Et ne non poſſis, nō damnatio eſt verum adoleſcentis prouocatio in contemptum patris. {Adeon' me ignauum} A veriſimili. {Ignauū} Quod aduerſum neceſſitatem proferendum fuit, id primum dixit, adeſſe ſibi virtutem. quæ ſequuntur, ad fidem pertinēt. Ita pro tempore contemptum patris pro fortitudine habet. {Ignauum} Ignauus eſt, qui vim non poteſt ferre, qui non eſt perſeuerās. {Adeon' porro ingratum} Porro, coniunctio eſt expletiua, alias aduerbium temporis. {Ignauum & ingratum} ἀνάφορα eſt, inhumanum, aut ferū. Poſt ſubiecta dixit, Adeon' porro ingratum, aut inhumanum. Mira omnis conuerſio. non enim dixit, Adeon' me obſequentem patri exiſtimas, adeo gratum, adeo pium, adeo manſuetum? ita amatoris per omnia ſeruat conditiones, vt oratorie hoc cogatur, ſcelus eſſe ſi pareret nunc patri. {Vt neque me cōſuetudo} Non ordinem reddit. ferum enim reddit ad manſuetū, quod etiam feræ manſueſcunt. {Neque amor} Ad illud, inhumanum. Amor nanque vehementior eſt in homines. Virgil.

Quid iuuenis, magnum cui verſat in oſſibus ignem
Durus amor?

{Pudor} Ad ingratum retulit. {Vt neque me conſuetudo, neque amor} ἀπόδοσις ad ſuperiora. Conſuetudo, aduerſus feritatem, Amor, aduerſus inhumanitatem. Pudor, aduerſus ingratum animum. {Commoueat neque commoueat} αὔξησις eſt ad maiora. Vt ſeruem fidem} Exquiſite, non dixit vt contemnam patrem. {Vnum hoc ſcio} In eodem heret, vt excitet iuuenem, neque audire ſe fingit quod dicit {Vnum hoc ſcio} Vnde quàm callida ſint quæ à Myſide ſubijciuntur ad irritādam promiſſionem Pamphili {Vnum hoc ſcio} Subijcit illa quæ ardentem incēdant magis. Nam dixit illa omnia quibus cogitur ſeruare fidem, ſed de merito eius, aut nihil dixit, aut parum. {Vnum hoc ſcio} Quaſi hoc dicas, Quid tu facturus ſis equidem neſcio, ſed vnum ſcio. {Vt memor eſſes ſui} Inuidioſe, quaſi oblito, adeo commouetur hoc dicto Pamphilus. {Vt memor eſſes ſui} Bene præterito, quia quæ præterita ſunt, in recordatione magis lacrymabilia ſunt, vt Virgil. Cui paruus Iulus, Cui pater, & coniux quondam tua dicta relinquor? Idem alibi: Per caput hoc iuro, per quod pater ante ſolebat. {O Myſis Myſis} Primum vocandi, alterum increpandi eſt. {Etiam nunc ſcripta} Id argumentum eſt quod viua memor ſit, qui etiā mortuæ verborū meminerit Chryſidis de Glycerio. Iam fermè} Fermè aduerb. eſt feſtinantis. {Moriens me vocat} Ex tempore probanit locutam vera eſſe, non ficta & ſimulata. nam qui ſaui ſunt, ſpe longioris vitæ adulantur. Virg. Et dulces moriens reminiſcitur Argos. {Iam fermè moriēs} Affectus à tempore, quod poſtrema vox erat. {Acceſſit. vos ſemotæ, nos ſoli} Figuræ propriæ Terentianæ, ἀσύνδετον καὶ ἔλλειψις Vos ſemotæ, deeſt, eſtis. Nos ſoli, deeſt remāſimus. vt illud, Ego ne illam, quæ illum, quæ me? {Vos ſemotæ, nos ſoli} Habuit fidem, quod ſoli fuimus, quod nemo teſtis. an timuit, ne hoc pater ante firmatum amorem cognoſceret? Incipit} Deeſt dicere. Præparatio, & quaſi veſtibulum orationis eſt. Inceptio dicitur orationis, quæ longa taciturnitate, meditate, grauiterq; profertur, vt Virg. Tum pater omnipotēs, rerum cui ſumma poteſtas Infit. {Mi Pamphile} μίμησις per προσωποποιίαν. & principium à blandimento. {Mi Pamphile} Imitatus eſt etiam blandimentum Chryſidis. {Huius formam, atque ætatē} Amat compendium laſſitudo, formam. n. dicendo, pulchritudinē ſignificat ætatem, quod parua. {Huius formā atque ætatem} Duplex cauſa commēdationis, forma & ætas, vt ſupra, Forte vnam aſpicio adoleſcentulam Forma, &c. {Mi Pamphile} Vide redditam voci morientis denſis, interuallis interruptam orationē, vtpote laſſo anhelitu interueniente. {Vtræq; res inutiles} Legitur & vtiles. {Et ad pudicitiam} Propter formā dixit. {Et ad rem tueandam} Propter ætatem ἀπόδοσις. {Quod te per} Quod, propter quod: vt, Quod te per ſuperos. Et eſt ordo, pp quod te oro. {Per hanc dextram} Tenet eum, vt apparet. {Per hāc dextram} Fidei & fœderis membrum. Ad manū fit cōuentio. {Et ingenium} Legitur & genium. {Per huius ſolitudinem} Legitur & ſolicitudinem. {Obteſtor} Obteſtatio dicitur quando eum adiuramus, quem rogamus, Oramus per eas res propter quod rogamus. Virg. Per euerſæ genitor fumantia Troiæ Excidia obteſtor. {Ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras} Ad fidem, ne ſegreges, retulit, ad ſolitudinem, ne deſeras, hoc eſt ne aliam ducas, aut amare deſinas, etiamſi aliam ducas. {Ne abs te hanc ſegreges} Quaſi ipſam manu tenens. Hanc pp formam, & ætatem. {Segreges} Hoc verbum ſimplex fieri nō poteſt, neu deſerat. poſtremo te Obteſtor. Sextum παρέλκον. dixit. n. iam, Quod ego te per hanc dextram oro. {Si te in germani} Sic tunc dicimus, quando præſtitimus aliquid & tamen nolumus exprobrare, vt Virg. Si qua tuis vnquā pro me pater Hyrtacus aria Dona tulit. Et alibi, Si bene qd de te merui. {In germani fratris} Non fratris ſolum, ſed etiā germani. {Siue hæc, te ſolum} Si aut te mihi quoque prætulit, aut nullum alium nouerit amatorem in domo meretricis. {Morigera} Hoc quaſi amanti vtile fuit. Virg. Fuit aut tibi quidquam Dulce meum. {Te iſti virum do,} Hæc, vt diximus, & ſingula ſunt, & non præcipitantur, nec dīr vno ſpiritu. {Amicum} Poteſt n. & maritus eſſe, ſed non amicus, ſed affectu mariti retulit amicū. {Tutorem} Quaſi orbæ. {Patrē} Quaſi

partæ. {Virum} Ne ſegreges. {Amicum} Ne deſeras. {Patrem} Ad illud quod ait, Et ad pudicitiam. {Bona noſtra tibi hæc commendo, & tuæ committo fidei} Concluſio per mandatum & obteſtationem efficax ſatis. {Te iſti virum do,} Apparet ꝙ iunctis dextris hæc dicebat. ideo &, Per hanc dextram te oro. {Bona noſtra} Hæc verba quaſi ſupellectilem ſuam oſtendentis ſunt. {Bona noſtra} Hoc eſt, Ad rem tutandam. {Hanc mihi in manū dat} Confirmatæ ſunt legitimæ nuptiæ per in manū conuentionem. Et mire, hanc, non, huius manū. {Mors continuo ipſam occupat} Quo magis memorem eſſe oportet eorum, poſt quæ illa nihil locuta eſt. {Accepi} Proprie, quaſi vxorem. {Acceptam ſeruabo} Cōcluſit partem deliberationis ſuæ per electionem. {Sed cur tu} Corripi, ꝙ abeat ab illa Cur, non interrogantis, ſed corripientis eſt, & increpātis, ꝙ Glycerium deſerat. {Obſtetricē} Quæ opem tulerit parienti, obſtetrix dicitur, vnde & parturientes ſer opem clamant. {Propera, atque audin'?} Et interrogatio quo eat, & reuocatio, ad argumentum magni amoris accedit. {Verbum vnum caue de nuptijs} Deeſt, dicas, figura ἔλλειψις. {De nuptijs} Non ꝙ hodie futuras neſcierit Glyceriū, ſed ꝙ illas hodie indixerit pro filio, cum ſupra & Pamphilo, & Glycerio diſturbatæ viderentur, Quia ſunt conſtitutæ in hunc diem. {Caue} Annotant quidam caue hic corripiendum eſſe. {Ne ad morbum hoc etiam} Iterum ἔλλειψις, deeſt enim, accedat.

GVID. HOccine, &c.} Inducitur Pamph. iracūdus & dolens de nuptijs tam repente celebrandis. Iracundia deſcendit ex iniuria dolor vero ex miſeria. Hoccine. i. vtrum, hoc eſt factum humanum, aut inceptum aliqui volunt factu & inceptu, vt ſit ſenſus. Vtrum hoc eſt humanū factu, aut inceptu. i. vt fiat aut incipiatur. Hoccine. i. vtrum, hoc eſt officium patris. i. id, quod deberet facere pater. MY. Quid illud eſt? PAM. Proh fidem deum. i. deorum atque hominum proh interiectio eſt doloris. vnde proh dolor dici ſolet ab eo qui dolens loquitur atque exclamat. poteſt etiam eſſe interiectio indignantis. Inde proh pudor dici conſueuit ab eo qui cum vituperatione alicuius loquitur hic autem proh fidem deum, atque hominum dicitur à dolente iracundo atque indignante, & præ indignatione in exclamatione prorumpēte. vbi ſenſus eſt proh fidem, q. d. teſtor & inuoco fidē. i. veritatem vel opem ſiue auxilium, deum. i. deorum atque hominum. quid hoc eſt ſi hæc contumelia. i. iniuria non eſt, q. d. nihil aliud eſt q̄ contumelia hoc aūt dicendi genus per Si. apte accommodari ſolet his quæ neceſſario ſunt, hoc etiam cum ſtomacho dictum eſt, quaſi in eum qui diceret non eſſe contumeliam. In eo etiam dicto ſi hæc contumelia non eſt poteſt eſſe ſenſus. ſi hæc. i. ſi hæc res quæ incipiuntur contumelia non eſt. i. ſi non ſunt contumelia. Etenim ſi contumelia. poſtponeretur in eo ordine ſunt diceretur non eſt. Decreuit. i. conſtituit pater. i. ſeſe daturum ſubaudi mihi hodie vxorem. Nōne oportuit me Pamphilum præſciſſe ante. Vbi alterum abundat vel ante vel patre. Nōne oportuit id, ſup. de nuptijs communicatum fuiſſe. i. collatum fuiſſe prius inter patrem & me. Quia nuptiarum non omnis poteſtas in patre eſt. MY. Me miſeram ſubaudituro vel dico, ſicut te infelicem hominem nequam, pro, ò hominem nequam. Fungitur autem id dicendi genus vice interiectionem oſtendentis aut indignationē, aut dolorem cum exclamatione, quod verbum. i. quē ſermonem audio. PAM. Quid Chremes ait, ſup. vel facit qui denegarat ſe commiſſurum. i. traditurum, aut daturum mihi gnatam ſuam vxorem. i. in vxorem. & eſt appoſitione dictum mutauit id, quia videt me immutatum. i. non deſiſtentem ab amore Glycerij. ne. i. vtrū Chremes dat operam ita obſtinate. i. perſeueranter pertinaciter. Obſtinate. n. aliquid facere eſt aliquid in alterius malum cum conatu perſeueranter facere, & in alterius perniciem nimis niti. Vt abſtrahat. i. diuellat, me miſerum, i. afflictū Glycerio. proh deum atque hominum fidem. Exclamatio affectum indignantis dolentisq; demonſtrans. Quod ſi fit. i. ſi abſtrahat ab eo pereo. i. actum eſt de me. funditus. i. prorſus radicitus, adeon'. i. verum eſt verum, ſup. quenquam hominem eſſe adeon'. i. ita vel tātum inuenuſtū. i. ſine venere & gratia quem omnes pulchræ reſpuat & repudient & appetant deformes, atque infelicem i. infortunatum, vt ego, PAM. ſum Inuenuſtus. n. dicitur cui diſplicens obijcitur. infelix cui placens negatur. nullo. i. vtrum nullo pacto. i. nullu modo potero effugere. i. in totum fugere affinitatem. i. propinquitatē per nuptias, Chremetis, ne videlicet ſim eius gener. Quot modis, q. d. multis modis ſum contemptus ſpretus exaggeratio eſt indicans affectum exprimentis. Omnia ſunt facta trālacta. i. pacta concordata, prouerbiale eſt hoc dictum de eo de quo negocio nihil ſupereſt agendum, Hem, interiectio indignantis eſt. Ego repudiatus. i. recuſatus à Chremete. Repetor. i. reuocor. Quamobrem. i. cur repetor, ſine hoc faciunt pater & Chremes, niſi. i. quod ſuſpicor. i. opinor. & eſt argumētum coniecturale, aliquis pater & Chremes aliquid monſtri contumelioſius dicitur, q̄ ſi diceret aliquid monſtrum, ſic alibi quid hominis vxorē habet aliunt ergo aliquid mōſtri, q. d. tegunt & celāt aliquid mali, ſeu aliquid deforme quod mihi cuiomittj volunt, qm̄ mōſtrum aliquid deforme eſt præter naturæ ritum productū ea ſ. filio Chrem. mutauit autem genus dicendo ea qm̄ fœmina eſt qm̄ nemini poteſt obtrudi. i. aſtringi. impelli vt nubat. itur impersonaliter. i. venitur recurritur ad me. MY. Hæc oratio. i. hic ſermo exanimat. i. perturbat me miſeram infelicem & afflictam metu. PAM. Nam. i. ſed quid ego nunc dicam de patre. ah interiectu dolentis & indignantis, ne. i. vtrum decuit ſubaudi agere tanta rem. ſ. nuptias tam negligenter, pater meus modo. i. paulo ante prætereūs, inquit, mihi apud forum hæc verba Pamphile hodie vxor eſt tibi ducendam. hoc dicendi genus ſemper oſtendit neceſſitatem, para. i. diſpone te. Abi. i. recede domū aduerbialiter vſus eſt mihi dicere id, abi cito & ſuſpende te. i. ſuſpendio vitam termina, obſtupui. i. attonitus & exanimatus totus fui nihil reſponſionis habens, cenſen. i. putas ne me potuiſſe, proloqui. i. proponere profari ſiue pronūciare. Inde proloquium dicitur propoſitio. Item profatum & pronunciatū vt habet Gellius, vllum verbum, aut vllam cauſam. i. excuſationem ſaltē ineptam abſurdam quæ à quouis poſſet reprehendi. falſam. i. fallentem etiam prudentem iniquam iniuſtam non admittendam obmutui. i. obticui. quid? feciſſem ſup. ſi ego reſciſſem. i. cognouiſſem prius id. ſ. me hodie ducturum vxorem? q. d. aliquid commentus eſſem. Deinde ſe reprehendit ſi quis me nunc roget. i. interroget quid facerem reſponderem ſup. facerem aliud vt ne. i. nō facerem hoc. i. vt non tacerem. ſed nunc quid exequar primum, tot curæ impediunt. i. perturbant me ne poſſim deliberare quid optimum factu ſit, quæ curæ trahunt diuerſe. i. in diuerſas ſententias animū meum. Deinde quæ ſint ea quæ diſtrahunt eius animum ſubdit, & eſt articulus ex ornatio rhetorica vel diſſolutum, ſiue dyaliton, vel forte ſcheſonomaton deficientibus copulis amor miſericordia huius Glyc. ſolicitudo nuptiarum. Solicitudo eſt quæ inhæret mentibus ſolicitatio autem eſt quæ fit ab alio, tum. i. inſuper pudor patris, vel pudor quē propter me pater eſt habiturus. vel quē apud eū ſum paſſurus. Itaque amphibologia eſt hæc omnia prædicta trahunt animum diuerſe, qui pater paſſus eſt tam leni. i. benigno animo vſque adhuc. i. hucuſque ſiue hactenus me filium facere quæcunque (thmeſis eſt) libitum eſt. i. libuit animo meo facere ſubaudi. ne. i. vtrum paſſus eſt, ſup. hæc prædicta vt ego nunc aduerſer ei. i. repugnem voluntati eius? Hei interiectio dolentis, incertum eſt mihi. i. non eſt mihi exploratum. Quid agam. i. agere debeam. MY. Myſis nondum ſe oſtendit Pamphilo, ſed eum apud ſe conquerētem latenter auſcultat. & ſola etiam ſecum per interualla loquitur, vt vidimus in priori parte iſtius ſcenæ ego miſera timeo. Quorſum. i. ad quàm rem vel verſus quàm partē hoc incertum quod dixit Pamphilus accidat. i. perueniat vel vertatur, ſed nunc eſt per opus. i. valde opus, aut hunc Pamphilū loqui cum ipſa Glycerio, vt me Myſidem loqui aliquid de illa Glycerio aduerſus. i. apud hunc Pamphilum. Dum. i. quandiu animus eſt in dubio. i. mutat & neſcit quo potiſſimum ſe vertat. paulo momento. i. facile ac paruo tempore & abſque longa mora impellitur. i. inducitur huc vel illuc. i. in hanc vel in illam ſentētiam quàm eligat. Hoc autem dictum tractum eſt à mole pōderis alicuius quæ anteaquam in loco ſederit & quandiu pendet facile commouetur, & huc vel illuc impellitur. PAM. Quis loquitur hic, ſecum enim volutans prædicta audiuit Myſidis vocem, deinde cōuerſus vt aſpiceret viſa. Myſide dixit. ò Myſis ſalue. MY. O, optantis eſt aduentum, aut repente percuſſi. Pāphile ſalue. PAM. Quid agitur amatorie perfamiliariter dictum. MY. Rogas i. interrogat. lenta & triſtis reſpōſio dolore plena. Laborat. i. ex dolore partus & ægritudinis atque ipſa miſera. i. afflicta & miſerabilis ſolicita eſt. i. anxia ex hoc die. Quia olim. i. multo ante nuptiæ conſtitutæ ſunt. i. deſtinatæ & determinatæ in hunc diem autem. i. ſed tum. i. præterea timet tertiam ſolicitudinem. ſ. ne deſeras. i. derelinquas ſe Glyc. PAM. Hem interiectio dolentis & indignantis affectum demonſtrans ne. i. vtrum queam conari. i. velle vel ne dum proficere iſtud? quaſi dicat nonne. i. vtrum ego ſinam. i. patiar iſtud. i. iſtud quod ſequitur fieri, ſup. ſ. illam Glycerium miſeram. i. afflictam decipi propter me, quia ex me grauida & de me ſolicita quæ Glycerium credidit, i. meæ fidei commiſit animum ſuum quantum ad amorem, atque omnem vitam ſuam. ſperans ſe nactam maritum quo cum vitam tranſigeret ſuā, quàm Glyc. ego haberem caram pro vxore animo egregio. i. optimo animo ſummoq; deſiderio, quaſi dicat credidit mihi & animum & vitam vt eam pro vxore caram haberem. Sinam. i. patiar ingenium. i. naturam eius Glyc. ductum. i. ſuſtentatum atque educatum. i. alitū, bene. i. honeſte, & pudice. i. caſte. Immutarier paragoge. i. mutari coactum egeſtate. i. indigentia reſpondet ſibi ipſi nō faciam. MY. Haud

Haud.i.nō vereor ſi negocium ſubaudi ſit ſitum in te ſolo.i.ſi tuo ipſius relinquatur arbitrio, ſed vereor inquã vt nequeas.i.ꝗ non poſſis ferre.i.pati, vim.i.impetũ patris. PAM. Adeon'.i.verum ita putas me ignauum.i.timidum parum fortem. Ignauus.n.eſt qui vim ferè non poteſt qui non eſt perſeuerant. porro hic cōiunctio copulatiua eſt. Porrò autē particula ſignificat, ſed longe certe poſtea vltra.adeon'.i.verum ita ingratũ me putas.i.immemorem beneficij accepti, aut ita inhumanum.i.ita durum, aut ita ferum.i.immanſuetum immitem. Vt.i.ꝗ neque conſuetudo.i.diutina conuerſatio ꝙ etiam feræ manſueſcunt contra id, ꝗ dicit ferum, neque amor contra inhumanitatem, neque pudor contra ingratitudinem commoueat me.i.in me affectionem inducat, neque.i.nec etiam commoueat me ſup.i.incitet vt ſeruem fidem.i. ſum ei fidelis. M. Scio hoc vnum, q.d.quid facturus ſis neſcio equidem vnum ſcio hanc Glycerium meritam eſſe.i.meruiſſe ve eſſes memor ſui. P. Dicis vt memor eſſem, ò Myſis Myſis, prius eſt vocandi alterum increpandi. etiam nunc illa dicta Chryſidis de Glycerio ſunt mihi ſcripta in animo ipſa Chryſia iam ferme.i. propemodum. & eſt aduerbium feſtinantis moriens & propterea vera dicens neque adulans vocat me, Pāphilum accesſi ad eam.ſ. vos aliæ mulieres ab ea fuiſtis, vel iuiſtis ſubaudi ſemotæ.i.ſeparatæ ſeiunctæ ſeorſum, nos ego & ipſa Chryſis manſimus ſup.ſoli. ipſa incipit dicere.ſ.ò mi Pamphile vides formam.i.pulchritudinem atque ætatem.ſ.paruam iuuenilem huius Glyc.nec eſt clam te i.tu non ignoras quàm i.quantum nunc vtræque res.ſ.forma & ætas parua (nihil plus ſignificatur per vtræque res in plurali, quã ſignificaretur ſi in ſingulari diceretur vtraque res) Siēt.i.ſint inutiles non commodæ & ad tutandam.i.conſeruandam pudicitiam.i.caſtitatem, & hoc propter formam, & ad tutandam rem.i. ſubſtantiam & fortunas quantum ad ætatem paruã quod.i.poſt dictum, vt Virg. Quod te per ſuperos.i.poſt quod ego te oro te per hanc dexteram ꝙ teneo, hinc.n.apparet Chryſ.eum tenuiſſe, & oro inquam per ingenium.i.per naturam tuam mãſuetam & bene moratam alij per genium legunt quaſi per familiarem.i.naturæ deum per tuam fidem.i.per cōſtantiam & veritatem ſeu fidelitatem ꝙ polles. & per ſolitudinem.i.quia ſola eſt niſi tibi vni conſocietur. alij legunt per ſolicitudinem obteſtor te.i.adiurando te rogo ne ſegreges.i.ſeiungas elonges hanc Glyc.abs te. neu.i.vt non deſeras.i.deſertam relinquas hanc. Si dilexi te. Vtimur ſi in tali genere loquendi cum aliquid præſtitũ volumus exprobare.ſi ergo dilexi te loco fratris germani.i.fratris ex eodem vtroque parente, ſiue.i.vel ſi, hæc Glyc.ſemper maxumi fecit.i.plurimi æſtimauit te ſolum.i.ſine riuali. ſeu ſi inquam fuit morigera.i.officioſa obſequioſa tibi in omnibus rebus do te virum.i.maritũ iſti Glyc.do in qua te amicum.ſ.vt eam nō deſeras. do te tutorem vt eam tuearis tanquam orbam do te patrem vtpote quæ perſuaſiſti, & adhuc paterno egens auxilio, committo tibi.i.credo, ſeu trado tibi hæc bona noſtra.i.hanc noſtram ſupellectilem. & mando.i. cōmendo ea bona tuæ fidei.i.tuæ fidelitati. Chryſis dat mihi hãc Glyc.immanum, q.d.per manum coniunctionem nos coniunxit continuo.i.illico mors occupat.i.arripuit eam Chryſidem qui magis me oportet eſſe memorẽ eorum poſt quæ illa locuta non eſt. Accepi proprie quaſi vxorem. ſeruabo eam acceptã tanquã vxorem. M. Spero ita futurũ ſubaudi vel te ita facturum. P. Sed cur tu abis, i.diſcedis ab illa eam.ſ.ſolam relinquẽs, & hoc dictum increpantis eſt. M. Accerſo.i.ego aduocandũ obſtetricem.i.ſagacem mulierem quæ partubus ſit perita. P. Propera atque audi i.audis ne & reuocã eam hic ait, q.d.intelligas ne caue dicas, ſup.illi vnum verbum de nuptijs ne etiã hic doloris accedat ſubaudi ad morbũ eius. M. Teneo.i.intelligo capio audiui quid velis.

LATO. ARgumentum ∫ Querela Pamphili aduerſus patrem & Chremetem, cognito nuptiarũ conſilio. Eſt aũt pathetica tota oratio, exprimens affectum perturbati amãtis, & ab exclamatione incipit. ∫ Hoccine eſt ∫ Vrget iniuriã à perſona patris, à te ipſa, à perſona Chremetis, & mox indignitatem exaggerat. ∫ Ita ne obſtinate ∫ Indignitas à ſuæ perſona, cui Chremetẽ admiſcet, mox etiam puellam adiungit. ∫ Contemptus ∫ Vehemẽs locus & per ratiocinationem mox figuratus. ∫ Nam quid ∫ Redit ad patrem & rem proſopopœia amplificat. ∫ Quod ſi ego reſciſſem ∫ Cordatus adoleſcens poſt querelam conſultat patri ne, an amori obſequatur. Ergo hæc pars deliberatiua eſt, ſuperior accuſatoria fuit. ∫ Amor miſericordia ∫ Congeries colligens partes deliberationis. ∫ Miſera timeo ∫ Opportune Myſis intercedit ad confirmandum labantem animum, ne à Glycerio deficiat. ∫ Laborat è dolore ∫ Reſponſio idonea ad commonendum animum Pamphili. Et eſt tacita admonitio à perſona, adhortationem ſpectans. ∫ Quæ mihi ſuum ∫ Honeſtum à meritis & qualitate perſonæ. ∫ Haud vereo ∫ Obiectio, quæ ab honeſto refellitur. ∫ O Myſis Myſis ∫ Repetuntur merita quæ per proſopopœiam commemorantur & augentur circunſtãtijs, qui locus eſt mirè patheticus. ∫ Amicum tutorem ∫ Incrementum. ∫ Hanc mihi ∫ Pathos à modo rei & tempore. Ne ad modum. Subaudi accedat.

PATRVAMAR. HOccine eſt humanum factũ, &c. ∫ Qualis debeat eſſe Oratio pathetica, hæc ſcena procedens docet, & amantis iuuenis vehemẽtes æſtus, & animum ancipitem exprimit, qui curis diſtrahitur, hinc capiente appetitu, hinc reuocante ratione, cuius imperio continentes minimem parent voluptate decepti, pro qua corruptæ iudicare ſolent. Macr.lib.4.loquens de affectibus, ſic ait: Oratio pathetica aut ad indignationem, aut ad miſericordiam dirigitur, horum alterum accuſatori neceſſarium eſt, alterum reo. Et neceſſe eſt initiũ abruptum habeat, quia ſatis indignantibus leniter incipere non conuenit. Ideo apud Virg. Iuno ſic incipit: Quid me alta ſilentia cogis Rumpere? Nec initium ſolum tale debet eſſe, ſed omnis, ſi fieri poteſt, Oratio pathetica & breuibus ſententijs, & crebris figurarum mutationibus, debet velut inter æſtus iracundiæ fluctuare. Ita, inquit, quæ breuis eſt furor, non poteſt continuare vnum ſenſum in loquẽdo. ∫ Quid eſt ſi hæc non contumelia eſt, &c ∫ Sen. in libello de Am. ſic ait. Contumelia à contemptu dicta eſt, quia nemo niſi quem contemnit, afficit tali iniuria. ∫ Tum patris pudor, &c. ∫ Ariſt. in 2. lib. Oeconomicon, ſic ait: Duplex eſt timoris ſpecies Vna quidem cum pudore & verecundia, qua vtuntur erga parentes filij ſobrij, & ciues compoſiti ad benignos rectores: Alia vero cũ inimicitia & odio, ſicut ſerui ad dominos, ſubditi ad tyrannos iniurioſos, & iniquos. Plato in lib. 10. de Leg. ſic ait: metuimus quoque ſæpenumero, cum formidamus, ne dicendo, aut faciendo aliquid minus honeſtum, mali videamur, quem quidem timorem nos, imo omnes, vt arbitror, pudorem appellamus. ∫ Si ego reſciſſem, &c ∫ Gel. lib. 2. Qui factum aliquod occultius, aut inopinatum, inſperatumq; cognoſcit, is dicitur proprie reſciſe. Solicitudo eſt ægritudo cum cogitatione. Solicitatio vero eſt quæ fit ab alio. ∫ Dum in dubio eſt animus, &c. ∫ Momento.i.motu, Fabius lib. 3. ſic ait: Laudare teſtem vel contra. pertinent ad momenta iudiciorum. ∫ Laborare dolore, &c. ∫ Dolor eſt ægritudo crucians.

GLAR. HIc vero ingens carminum confuſio ſe nobis offert, aliter apud alios ſectis ordinatis, ac iudicatis eius ſcenæ Verſibus. Iambicorum vnus, nempe ſecundus, monometer eſt. Sũt tres item dimetri, nẽpe ſextus, dein decimus, ac decimus octauus. Senarij ſunt decimus quartus, triceſimus ſextus, ac deinceps omnes vno antepenultimo excepto ad finem vſque ſcenæ. Quadrati ſunt primus, tertius, quartus, quintus, octauus, nonus, vndecimus, decimus tertius, decimus nonus, cum quinque continuo ſequentibus. Item 27. cum octo continuo ſequent. Item antepen. Atque hi Iambici omnes ſunt acatalectici præter antepenultimũ huius ſcenæ Catalecticum Trochaicorum vnus eſt Trimetri Catalecticus, nempe duodecimus, quem Doctor dimetrum vocauit, redundante pede, nō adiecto tamen cuius nam generis dimetro. Reliqui ſunt Tetrametri etiam Catal. vt tertius, ſeptimus, decimus quintus, cum duobus continuo ſeq. Item viceſimus quintus, & viceſimus ſextus. Sed nunc de ſingulis, vbi videbitur operæpretium, diligentius dicemus. ∫ Hoc ne eſt, humanum factum ∫ Hoc ne diſſyllabon legit Doct. vt ſit ſpondeus primo loco. Sub finem vero verſus Hoccine, vt loco ſexto fiat Iambus. Similis verſus eſt in Adel. Act. 2. Scena. 2. vbi Sannio de Aeſchino, Hoc ne illo dignum eſt? Hoccine incipere Aeſchinum? At ego puto primo loco eſſe Creticum, ideoq; Hoccine legi poſſe. Quidã vtrinque Hoccine legunt, ſed initio prima ſyllaba breui, ſub finem autem prima longa. quod ego non probauerim. ∫ Quid illud eſt? P. Pro Deum atque hominum ∫ Quid illud eſt? Tetrametro accinitur Monometer, inquit Doct. quod ego de præcedenti Tetrametro Iambico Acatal. intelligo, non de ſequente. In verſu cōtinuo ſequente, Vxorem decreuerat dare ſeſe mihi hodie nōne oportuit hic Dare verbum ante ſeſe legendum, quod neglectum alibi, & Mihi monoſyllabum totum ſcandendo eliditur. ∫ Gnatam ſuam vxorem? id mutauit quoniam ∫ Pro illo Quoniam, alibi, Quia, legitur Ceterum Doctor Trochaicũ Ter. Cat. iudicauit, eliſo vt puto Suam monoſyllabo, quod ego diſſyllabum malim, vt loco ſecundo ſit Iambus, an carmen ſit Iambicũ quad. acat. vt continuo ſequens. Quod ſi quoniam pro quia legas, neceſſe eſt carmen Iamb. Tetr. Acat. eſſe, etiam Suã monoſyllaba eliſo. Porro præcedens carmẽ, Quid Chremes quid denegarat ſe commiſſurum mihi. Trochaicum eſt Tetr. Cat. Et illud, Miſerã me, quod verbũ audio Dimetrũ Iambicum Acat. vt elegãter diſtinxit Doctor. ∫ Quod ſi fit. pereo funditus. Adeon' hominẽ eſſe inuenuſtum, aut infelicem quenquã, vt ego ſum? ∫ Prior, inquit Doctor. dimeter eſt Trochaicus, alter eſt dimeter Catal. in penultima duas breues habens pro longa. Pōt tñ totus eſſe Iambicus, ſi legas adeo, aut in Inuenuſtum elidas u, conſonantem. Hæc ille. Quæ verba maxime de ſecundo carmine

ego ſanè non intelligo,ſed puto priorem verſum eſſe Dimetrum non Trochaicum vt ille dixit,ſed Iambicum Acat. nec ſm Dimetrum,ſed Tetrametrum Iambicum Acat.& u, non elidi in Inuenuſtum vt ipſi viſum eſt. Sed verbum Eſſe, ponendum poſt inuenuſtum,ac ita legendum carmen, Adeon' hominem inuenuſtum eſſe,aut infelicem quenquã vt ego ſum.§Pro Deum atque hominum fidem,nullon' ego§Dimeter redũdante pede. ita Doct. Ego puto eſſe Trochaicum Trimetrum Cat.& o, in nullo longũ eſſe, Si quidem ablatiui eſt caſus. Verum de huius generis carmine latius dicemus Scena 1. Act.4.huius fabulæ. §Nam quid ego nunc dicam de patre?ah§ Doctor nunc ſuſtulit poſt Ego,vt eſſet dimeter Iambicus Acat.poterat meo quidem iudicio, etiam delidi in quid, quod huic poetæ frequens admodum eſt: Aut poterat carmen eſſe Dimetrum Iamb.hypercatalecticum.§Quòd ſi ego reſciſſem id prius quid facerem§ Prius vnica ſyllaba eſt, inquit Doctor. At dubium eſt Trochaicum ne ſit Tetrametrum, an Iambicum. Si Iambicum eſſe voluerimus,i in Si,non eliditur,ſed corripitur, vt primo loco ſit Dactylus Quod ſi e,& prius monoſyllabon erit. Sin Trochaicum,rè ſi eliditur totum, & tria hæc Quod ſi ego,Dactylus erit,ſimiliter Prius facto monoſyllabo Lector ſequatur vtrum voluerit.§Amor, miſericordia huius, nuptiarũ ſolicitatio§Quidam ſolicitudo legunt,quemadmodum Doctor, vt ſit Iambicus Tetr.Cat.penult.longa. Alij ſolicitatio, vt ſit Iambicus quadr. Acat. Ex Donato certum ſciri non poteſt,adeo euariãt codices quos nos vidimus. Quia vero nullus alius præter antepenult.huius ſcenæ eſt Catal.Iambicus.ego malim,vt alios, Acatalecticum accipere. Ceterum in miſericordia verbo,dia, vna ſyllaba tota eliditur ab Huius diſſyllabo, niſi Creticus ſit loco tertio, quod malim,ſicut & ſequentibus verſibus duobus,loco primo,Tũ patris: E,Quæ meo. Ei autem in tertio verſu monoſyllabũ eſt, in quinto ſeptem ſunt ſynalœphæ. In ſeptimo quid agit legendum, vt rectè ex Donato Ioan.oſtendit. non quid agitur.porro s, in Quis eliditur initio carminis, niſi quis Pęana ſecundum loco primo conſtituere audeat. Item deinde in hoc carmine quo incipiunt rurſus Senarij, Ne deſeras ſe. P. Hem ego ne iſtuc conari queam?Se,hem,ego ne iſt.pro Anapæſto,vt hem totũ abſorbeatur cum præcedente vocali, in verbo ſe, Cuiuſmodi & alibi poſt Scena 5.Act.3.verſus eſt: Tu rem impeditam & perditam reſtituas? hem quo fretus ſum Hic hem prorſus extra carmen,vt ait Doctor niſi s,elidamus in reſtituas. §Et ad pudicitiã, & ad tutam rem ſient?§Ego alterum Ad tollerem,nec.n.ſenſus deſiderat, nec carmen bene pati põt. In tertio deinde carmine Per tuam fidem, tuam monoſyl.eſt, inquit Doctor. Ego creticũ puto loco primo, Item in hoc dein' carmine Bona noſtra hæc tibi cõmitto, & tuæ mãdo fidei.Tuæ monoſyllabon eſt,& Fidei diſſyllabon. §Sed cur tu abis ab illa?obſtetricem§Sunt duo Dimetri Cat. Poſterior habet duas breues in penult.pro longa.Doct.At mea quidẽ opinione,totũ carmen eſt Iambicum Tetr. Cat.& à vocalis longa in verbo illa non eliditur, ſed ſit breuis, & in penult.pro longa ſyllaba ſunt duæ breues,vt ſæpe alias ſolet, & ipſe Doct.oſtẽdit in præfatione de metris adducto hoc carmine ex Scena 2.Act.4. Orare iuſſit,ſi ſe ames hera iam,vt ad ſeſe venias. Quãquã poſtea eũ in loco carmen aliter legit, vt ibidẽ annotabimus, oblitus credo in tanta præcipitantia,quid antea dixerit. Vltimus aũt verſus ſenarius idẽ,inquit,perficitur initio primæ ſcenæ, Quid ais Byrrhia,

ACTVS II. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Charinus intelligit Pamphilo nupturam Philumenam. Idem rogat Pamphilum ne ducat. Hic Charinus & Byrrhia fabula adijciuntur, ne ſpreta relinquatur Philumena.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſcena colloquium eſt duorum adoleſcentium, Charini & Pamphili in qua altera pars fabulæ oſtenditur. Nam ex duorum iuuenem periculo gaudijſque, Andria componitur. Pamphilum Charinus precatur obnixe, Philomenam ne ducat.

Trochaici, & Iambici, quidam, partim
Tetrametri, partim Senarij.

CHARINVS adoleſcẽs. BYRRHIA ſeruus PAMPHILVS.

QVID *ais Byrrhia?*
Datur illa Pamphilo hodie nuptum? B. ſic
eſt. C. qui ſcis Byrrhia?
B. Apud forum modo de Dauo audiui.
C. væ væ miſero mihi.
Vt animus in ſpe, atque in timore vſque antehac attentus fuit,
Ita,poſtquã adempta ſpes eſt,laſſus,cura cõfectus ſtupet.
B. Quæſo edepol Charine,quoniam id fieri,quod vis,non poteſt,
Velis id, quod poſſit. C. nihil aliud, niſi Philumenam, volo.
B. Ah,quanto ſatius eſt, id operam te dare,
Iſtum qui amorem ex animo amoueas, quàm id loqui,
Quo magis libido fruſtra incendatur tua.
C. Facile omnes, cum valemus, recta conſilia ægrotis damus.
Tu ſi hic ſis,aliter ſentias. B. age age,vt lubet. C. ſed Pamphilum
Video. omnia experiri certum eſt prius, quàm pereo.
B. quid hic agit?
C. Ipſum hunc orabo: huic ſupplicabo: amorem huic narrabo meum:
Credo,impetrabo, vt aliquot ſaltem nuptijs prodat dies.
Interea fiet aliquid, ſpero. B. id aliquid nihil eſt.
C. Byrrhia,
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? Quid ni? ſi nihil impetres,
Vt te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illam duxerit.
C. Abi hinc, abi in malam crucem cum ſuſpicione iſtac, ſcelus.
P. Charinum video ſalue. C. ò ſalue Pamphile:
Ad te, aduenio,ſpem,ſalutẽ,auxilium, conſiliũ expetens.
P. Neque pol conſilij locum habeo, neque auxilij copiã.
Sed iſtuc quidnam eſt? C. hodie vxorem ducis? P. aiunt.
C. Pamphile,
Si id facis, hodie poſtremum me vides. P. Quid ita?
C. hei mihi,
Vereor dicere: huic dic quæſo Byrrhia. B. ego dicam.
P. quid eſt?
B. Sponſam hic tuam amat. P. næ iſte haud mecum ſentit.ehodum dic mihi,
Nunquidnam amplius tibi cum illa fuit,Charine? C. ah Pamphile
Nil. P. quàm vellem. C. nunc te per amicitiam, & per amorem obſecro,
Principio vt ne ducas. P. dabo equidem operam. C. ſed ſi id non potes,
Aut tibi ſi nuptiæ hæ ſunt cordi. P. cordi? C. ſaltem aliquot dies.
Profer,dum proficiſcor aliquo,ne videam. P. audi nunc iam:
Ego Charine, neutiquam officium eſſe liberi puto,
Cum is nil promereas, poſtulare id gratiæ apponi ſibi.
Nuptias effugere ego iſtas malo, quàm tu adipiſcier.
C. Reddidiſti animum. P. nunc ſi quid potes aut tu, aut hic Byrrhia;
Facite,fingite,inuenite, efficite qui detur tibi:
Ego id agam,mihi qui ne detur. C. ſat habeo. P. Dauum optume
Video. cuius conſilio fretus ſum. C. at tu hercle haud quidquam mihi,
Niſi ea,quæ nihil opu' ſunt ſcire.fugin' hinc? P. ego vero ac lubens.

QVID ais Byrrhia?§In hoc colloquio altera pars oſtenditur fabulæ. Si quidam ex Andria duorum adoleſcentium pauoribus,gaudijſq; componitur,cum ferè ſolam Hecyram Terent.ex vnius comœdia adoleſcentis effecerit. Don.

cerit {Quid ais Byrrhia?} Has perſonas Terentius addidit fabulæ, nam non ſunt apud Menandrum, ne τραγικώτερον fieret Philumenam ſpretam relinquere ſine ſponſo, Pamphilo aliam ducẽte. {Quid ais Byrrhia?} Ex verbis Charini appareret Byrrhiam nunciaſſe nuptias futuras cum Pamphilo, nec adducitur tamen vt ſtatim credat, & accommodet animũ. Sæpius ergo repetit interrogãdo. Et bene Illa, velut amatorie, de certa loqueretur perſona. Sic Virg. Solam nam perfidus ille Te colere, arcanos etiam tibi credere ſenſus: Ergo non Aeneas, ſed ille. Et item hic, non Philumena, ſed illa, dixit. {Quid ais Byrrhia?} Miratur magis, q̃ interrogat, vel potius indignatur. {Sic eſt} Hoc cum indignatione ſtomachi dixit. {Qui ſcis?} Non vult enim verum eſſe. Qui, quatenus, vnde hoc ſcis? {Apud forum} De loco. {De tẽpore modo} De perſona, de Dauo. {Væ miſero} Tandem aliquando peruictus eſt vt crederet. Væ interiectio in his rebus quas execramur. {Apud forum modo de Dauo audiui} Plurima dixit ad cõfirmandum Byrrhia, quando interrogatus eſt, à loco, à tempore, à perſona. {Vſque antehac} i. ante, q̃ tua verba audirem. & duas præpoſitiones poſuit vt dicitur, ſed vna eſt tantum velut aduerbium, non iam præpoſitio. {Attentus fuit} Vt attentius audire dicitur. {Vſque antehac attentus} Nulla præpoſitio præpoſitioni adiungi ſeparatim poteſt. Vſque, eiuſmodi eſt, vt ſine aliqua præpoſitione raro inueniatur. {Laſſus, cura cõfectus, ſtupet} Laſſus cura, ex præterita ſpe nunc. Confectus. i. ſic vulneratus, aut percuſſus, aut ſanari non poſſit. {Laſſus, cura cõfectus, ſtupet} Laſſus, adempta attentione. Cura cõfectus, confirmatio timore. {Stupet} Abiecta ſpe. {Quæſo ædepol} Obiurgantis eſt Quæſo, vel etiã rogantis. {Q̃m non poteſt} Conſolatio ad id, quod fieri non põt ſuadens. {Id velis quod poſſit} Prouerbiale. {Nihil aliud} Hoc magis gemitu amatorio q̃ vt reſpõderet Byrrhiæ, dicit, quaſi magis Philumenam velit, q̃ vitam & lucem. Idem alibi, In forme obiecto, ſolum i. carum mihi. Non enim dixit, Nullam volo aliam q̃ Philumenam, ſed Nihil volo aliud, quod infinitum eſt. {Qui iſtũ} Qui pro vt. {Ea animo dimoueas} Legitur ex corde eijcias. {Tu ſi hic ſis} Hoc geſtu ſcenico melius commendatur. Nam hæc magis ſpectatoribus, quàm lectoribus ſcripta ſunt. Hic ergo, ſeipſum oſtendens, dicit, & eſt Hic pronomẽ. {Sed Pamphilium} Sed, inceptiuũ pro atque, eccum Pamphilum, vt Sal. Sed Metellus in vulnere. Hoc non diſcretiuum? vt ſi dicas, ſapiens, ſed miſer, hic enim diſcretiuum erit. {Age age vt lubet} Aduerſus hæc non habuit quid loqueretur. & eſt permiſſio reprobantis ea quæ conſentit. {Sed Pamphilum video} Hæc per ἀποστροφὴν finguntur. {Omnia experiri} Idem alibi, Omnia prius experiri, quàm armis, ſapientem decet. Virg. hanc quoque poſuit ſentẽtiam, Ne quid inexpertum fruſtra moritura relinquat. {Ipſum hunc} Bene ipſum, quaſi auctorem & principem, refertur etiam ad dignitatem. {Orabo, huic ſupplicabo} Oramus, quæ bona ſunt: Supplicamus in aduerſis magis, vel cum lacrymis. {Amorem} Non ſtudium, aut voluntatem, ſed amorem. Nec petam, ſed Narrabo dixit, totum magnifice. {Hunc orabo, huic ſupplicabo} Proœmia ſunt petitionis, quibus oſtendit poeta rationem, qua noua, & improba res, tamen petitur. {Vt aliquot ſaltem} Saltem, deſperatis rebus ſolam petentes ſalutem, hoc verbo vtimur. Prodat vero proferat. prolatet, differat. Lucilius in 5. An porro pudenda dies ſit. {Interea fiet aliquid} Tale eſt hoc, quale illud, Interea aliquid accidet boni. Sed nihil illum, dixiſſe, poeta per ſeruum oſtendit, dicendo, Id aliquid nihil eſt. {Fiet aliquid} Vt ſupra, Impetrabo. {Adeon' ad eum?} Conſuetudine magis quàm ratione dicitur. vnum enim ad abundat. {Quid, niſi nihil, impetres?} Aut, Quid ni? ſi nihil impetres vt te, &c. In vtroque idem ſenſus eſt, ſed ſuperior per εἰρωνείαν, inferior per ſimplicem explanationem ſoluitur. Et ſi quid ni legitur, ſubaudiẽdum, adeas, vt ſit, Quid ni adeas? vt ſi nihil impetres, te arbitretur paratum mœchum, ſi illam duxerit. {Si nihil impetres} Impetres per ὑπερλογίαν dictum videtur, pro petas. quoniam petitionem ſæpe impetratio ſequitur. {Charinum video} Non imperite Pamphilum priorem loqui fecit, ſed vt fiduciam det Charino loquendi, quod & Virg. eleganter, Heus, inquit, iuuenes monſtrare, mearum Vidiſtis ſi quam hic errantem forte ſororum. {Charinum video} Ad hoc prior incipit Pamphilus, vt ad confeſſionem, Charino minus clauſa præ pudore ſit via. {Conſilium expetens} Eleganter, quoniam demens & improbũ eſt quod petit, nouiſſimum poſuit conſilium, vt ſi non poſſit concedi, vel conſilium expetat ad ſanandum dementiam. Cic. Tu da ſalutem, qui ſplendidiſti. {Salutem, auxilium, conſilium expetens} Vt in petitionibus fieri ſolet, beneficium petens vtitur partibus deliberatiuæ. {Neque pol conſilij locum} Apud amantem, neque conſilij facultas, apud inopem neque copia auxilijs. His duobus oſtendit etiam ſeſe amatorem. Neque pol conſilij locum habeo, quia amo, neque auxilij, quia ſum miſer. {Sed iſtud quid nã eſt?} Hoc ſi non adderet, locus confitendi amoris Charino nullus fuiſſet. {Hodie vxorem ducis?} Vide miram interrogationem, ante confeſſionem. {Aiunt} De ea re dicimus, q̃ volumus eſſe falſum. {Si id facis} Nihil prius, q̃ ſe moriturum dixit, pudenda dicturus. Inde datum eſt, vt ille inſtantius quæreret cauſam. {Hodie poſtremum} Plus dixit, q̃ ſi dixiſſet, Morior hodie {Hodie poſtremum} A neceſſario, quia viuere non poteſt. Et poſtremum, aduerbium eſt. {Sponſam hic tuam amat} Nulla cunctatione Byrrhia, ſed facete, παῤῥησίᾳ ſeruili paratiſſime narrat {Næ iſte haud} Næ, valde, vt & Cicero, Næ illi vehementer errãt. Senſus hic eſt, Non id amat quod amo, nec id odio habet quod odi, hoc eſt, valde iſte, inquit, non mecum ſentit, id amat quod ego odi. {Sponſam hic tuã amat} Callide, & ſponſam, & amat, hoc eſt, neque adhuc vxor tua eſt, neque aliquid admiſit, quia amat tantum {Næ iſte haud mecum ſentit} Næ, valde, aut, vt quidam volũt, ô quàm. Lucil. in 10. Ne in arce bouem diſcerpſi magnifice, inquit. {Nihil ne amplius tibi cum illa fuit?} Artificioſe perſonam expreſſit Terẽt. nuptias recuſantem, & ſimul τὸ πρέπον virgini ſeruauit. {Quàm vellem} Vtique vt eſſet cauſa recuſandæ. {Per amicitiam} Suam & Pamphili. {Et per amorem} Suum tantum circa virginem. {Vt ne ducas} Sufficeret dixiſſet, ne ducas. {Dabo equidem operam} Plus illi promiſit, q̃ ille popoſcit. {Non poteſt} Deeſt, fieri. & hoc ad patrem retulit. {Aut hæ tibi nuptiæ} Hoc ad Pamphilum pertinet. nõ enim vnum, & idem eſt. nam ſi idem eſſet nuptiæ hæ ſunt tibi cordi, ſuperuacuum eſſet additum. {Cordi?} Animo, acute. {Dabo equidem operam} Pronunciatione leuandum eſt. Plus enim dixit, dabo operam, q̃ ſi diceret, non ducam. {Saltẽ aliquot} Primo quæ maiora ſunt, petit, poſtremo quæ ex his videntur minima. & hoc arte: vt, Incute vim ventis, ſubmerſasq́; obrue puppes. Et ad poſtremum, Aut age diuerſas, & diſijce corpora ponto. {Profer,} Prolata, produc, differ. {Aliquo, ne videam} Aliquo dixit, vt exilium eſſet incertum. {Audi nunc iam} Correptio impatientis, qui non ſuſtineat audire de exilio. {Ego Charine} Sententiæ quæ ex pronominibus incipiunt, fera ſemper, ſed vera promittunt. Virg. Me natam nulli veterum ſociare procorum. Fas erit. {Ego Charine. Neutiquam officium} Senſus hic eſt, Non puto, inquit, hominem liberum, qui cum nihil præſtet, haberi gratiam ſibi poſcat ergo cum tibi nihil præſtem, nolo mihi gratias agas: non enim tui cauſa fugio, q; prius quàm me peteres, magis nolebam ducere, q̃ tu cupis. {Cum nihil promereat} Mereri eſt aliquid mercedis pro labore ſumere. cum dicimus, Nihil meretur, hoc intelligitur, nihil mercedis dignus eſt accipere. {Neutiquã} Vna pars eſt orationis, pro nequaquam. Aut alio modo dicitur, cum his nihil promereat. i. præſtet, vt Virgil. Quique ſui memores alios fecere merendo. Et, Nunquam regina negabo Promeritam. Econtrario lædit. Quid cõmerui, aut peccaui pater? {Cum is nihil promereat} Laboret, vel mereatur, vel mercedis petere debeat: vt, Quid meret machæra? Plaut. in Pſeud. {Id gratiæ apponi ſibi} Addi in gratiam ſuam. i. ſibi gratiam merere. {Nuptias effugere} Interpoſita diſtinctione, vultuoſe hoc dicitur, hoc eſt cum geſtu. {Reddidiſti animum} Plus dici non poſſit? {Aut tu, aut hic Byrrhia} Hic δεικτικῶς quaſi efficaciorem oſtendit. ergo ad comparationem alterius refertur. {Facite, fugite, inuenite, efficite} Fit quod verum eſt. Fingitur quod falſum eſt. Inuenitur, ne temere ſint. Inuenite ergo, agite dixit poſt cogitationem. {Efficite} i. in effectum perducite. Saluſt. Nam & prius quàm incipias conſulto, & vbi conſulueris, mature facto opus eſt. {Facite, fingite, inuenite,} Mire expreſſit Pamphili animum nuptias recuſantis, cui quidquid dixerit, parum eſt. {Qui detur} Qui, pro quemadmodum. {Ne mihi} Veteres frequenter ne pro non dicebant. {Ego id agam, mihi qui ne detur} Non dixit ego non inſtabo, vt ducam, ſed, quod eſt amplius. & recte vtriuſque opera opus non enim continuo ducet Charinus, ſi non duxerit Pamphilus. {Sat habeo} Sic antiqui pro ſufficit, ſat habeo dicebant. an vel abundat? {At tu hercle} Deeſt affers. dicis, nuncias. {Niſi ea quæ,} Hoc eſt, Datur illa Pamphilo hodie nuptum? B. ſic eſt. C. qui ſcis Byrrhia? B. Apud forum modo de Dauo audiui. Quod meror eſt Charinus ſe non libenter audiſſe. {Fugin' hinc?} Comminantis eſt, & abigentis à ſe. {Ego vero, ac lubens} Nemo lubenter fugit, niſi coactus neceſſitate. Hic, etiam lubens dixit, quod eſt, libenter.

QVid ais? In hoc colloquio duorum adoleſcentium Charini & Pamphili altera pars oſtenditur fabulæ. nam Andria ex duorum adoleſcentum periculis gaudijsq́; componitur, cum ferè ſolam Hecyram Terẽt. ex vnius comœdia adoleſcentis effecerit. C. O Byrrhia ſerue quod animus? ne. id eſt, verum illa Philumena datur nuptum. i. datur vt nubat Pamphilo hodie. Ex verbis Charini apparet Byrrhia ergo repetit interrogãdo & bene dixit illa velut amatoria de certa loqueretur perſona. GVEN.

ipſe etiam miratur magis quàm interrogas vel potius indignatur. B. ſic eſt:i.datur hodie nuptum. C. qui.i.hoc quatenus.i. quomodo ſcis, q.d.vnde hoc ſcis. B. audiui.i.accepi id modo.i. paulo ante Dauo apud forum. C. Væ interiectio execrantis & deteſtantis quidquam, mihi miſero vt.i.ſicut animus fuit attentus.i.attrectus in ſpe de futuro bono & timore de futuro malo vſque ente hac.i.aſſidue ante hoc tempus harum præpoſitionum iunctarum vſque & ante.altera eſt velut aduerbium non præpoſitio & cum nulla præpoſitio præpoſitioni adiungi ſeparatim poſſit,vſque tamen eſt einſmodi vt ſine aliqua præpoſitione raro inueniatur ita ſic poſtquam ſpes eſt adempta.i.ablata animus inquam laſſus defatigatus & confectus.i.cruciatus ſic vulneratus & percuſſus vt ſanari nõ poſſit cura i.ſolicitudine. ſtupet.i.totus attonitus & ſtupidus eſt. B. Aedepol.i.per ædem pollucis iurãtis eſt & obiurgantis. O Charine quaſi i.oro te,quoniã id,quod vix non poteſt fieri.velis id,quod poſſis & prouerbiale eſt. C. nihil volo aliud niſi Philumenam,q.d.ne vitam quidem, & eſt amatorie dictum. B. Ah, quanto ſatius eſt.i.melius; te id.i.in eo dare operam.i.laborare qui.i.vt amoueas iſtum amorẽ ab animo tuo, quàm loqui id quo.i.per quod tua libido.i.immoderatus amor, intendatur.i.inflãmetur fruſtra.i.incaſſum. C. omnes nos cum valemus.i.ſani ſumus facile damus recta conſilia ægrotis ſi tu ſis hic.i.ego. vel ſi ageres partes meas,nam hic pronomen in hoc loco non aduerbium,aliter ſentias. B. age age.i.perge. & hoc dictum reprobantis eſt.vt lubet tuo arbitrio. C. ſed particula eſt hic inceptiua quaſi pro atque video Pamphilum certum.i.deliberatum eſt mihi experiri.i.tẽtare omnia.i omnes vias & rationes quibus Philumena habere poſſim priuſquam peream.i.obeam moriar. B. quid hic agit? q.d.quid tãdiu immoramur hic vanis verbis tempus conſumentis. C. totus in amorem raptus nõ attendit ad verba. Byrrh. ſerui,ſed pergit dicens orabo huic ipſum Pamph.huic ſupplicabo.ſ.Pamph.oramus autem quæ bona ſunt ſupplicamus in aduerſis malis vel cum lacrymis narrabo huic Pamph.meum amorem credo ꝙ ſup.impetrabo, vt ſaltem protrahat alij prodat quod in hac parte idem ſignificat.hoc eſt proferat proteles differat,aliquot dies nuptijs; interea.i.durantibus illis diebus ſpero quod fiet aliquid. B. id aliquid.ſ.quod tu dicis facturum iri nihil eſt. C. Byrrhia, Quid tibi videtur?adeon'.i. debeo ne adire ad eũ? dicimus enim adeo à te & adeo te,ſed Don. ait adeo ad eum dici magis conſuetudine q̃ ratione cum alterum ad abundet. B. quid ni?.i.cur non adeas ſubaudi vt.i. quatenus ſi nihil impetres ſaltem arbitretur.i.reputet te paratũ.Mœchum id eſt,adulterinm ſibi ſi duxerit illam Philumenam,& hoc dictum intelligi debet ironice proferẽdum. C. ò ſcelus.i.ſcelerate ſubſtantiuum pro adiectiuo,abi.i.faceſſe diſcede hinc à me in malam rem.i.in malam fortunam,vt dici ſolet abi ad patibulum, aut ad ſuſpendium, cum iſtac.i.iſta tua ſuſpicione.i.turpi opinione tua. P. Video Charinum, ſalue. C. ò optantis eſt hic, Pamphile, ſalue venio ad te expetens ſpem vt des mihi aliquid ſpes quo recreet à meis curis.expectens inquam ſalutem.i incolumitatem ſi non ducas eam vxorẽ cuius amore depereo, auxilium vt ſaltem pro roges nuptiarum tempus in aliquot dies conſilium vt (quia amans ſum ideo amans & non mei cõpos) des mihi conſilij quidquam ad ſanandam meam demẽtiam,quod verbum bene in fine dicti poſitum eſt veluti expectat illud tanquam magis conducibile & conſentaneum. P. Pol neque habeo locum.i.facultatem, aut opportunitatem conſilij qui ipſe conſilij egeo, neque habeo copiam.i.facultatem auxilij ferendi,quia miſer ſum,ſed quidnã.i. quid iſtud.i.iſtud eſt quod te impellit ad hæc petenda. C. hodie ducit.i.accipis vxorem Philumenam. P. aiunt id dicimus de re, quàm volumus eſſe falſam. C. Pamphile,ſi id facis.i.ſi eam ducis vides me poſtremum.i.poſtremo nouiſſime hodie quaſi inſani amoris dolore iamiam ſim moriturus. P, quid.i cur ita poſtremum.ſ.hodie te video ſi id facio. C. hei mihi, Vereor dicere.ò Byrrhia,quæſo dic huic Pãphile. B. Ego dicam. P. Quid eſt? B. Charinus amat hanc Philumenam ſponſam tuam.i.tibi promiſſum. P. næ.i.valde,vel næ.i.ò quàm vel incerte. Iſte Charinus haud.i.non ſentit mecum.i.longe à mea ſententia eſt alienus nam ea deperit q̃ vehementer odi.ehodum particula mouens attentionem,quia ſe conuertit ad Charinum. O Charine dic mihi.i.reſponde mihi.Nunquidnam.i.nũquid amplius quàm amare fuit.i.interceſſit tibi cum illa Philumena, ꝙ ſit eius recuſandæ cauſa. C. ah dolentis particula ò Pamphile; nihil fuit inquam,&c. P. quàm.i.quantum, vellem vt aliud tibi cum illa fuiſſet. C. nunc ò Pamphile obſecro te per amicitiam.i.per beneuolentiam inter te & me mutuam, & per amorem meum in eam Philumenam,quo ita crucior vt mei ſit miſerendum. principio.i.in primis vt ne.i.nõ ducas eam. P. equidem. ego quidem, ſæpe apud Virgilium,dabo opera .i.elaborabo ne id hæc plus eſt quàm non ducam. C. ſed ſi id non poteſt fieri,ſ ꝙ eam non ducas propter parentis inſtantiam, aut ſi hæ nuptiæ ſunt tibi cordi.i. ſi placent tibi. P. Pamph. dictum interrumpens nouiſſimum verbum ſibi non placens repetit inquiens cordi, q.d.dubitas aut timeas ne ſint mihi cordi? C. deinde pergit in petitione Charinum ſaltem quaſi ſalutem,deſperatis enim rebus ſolam ſalutem petimus. Profer.i.prolata protela proroga produc.differ,dum i. quouſque.proficiſcor.i.peregre me conferam aliquo i.in aliquem tãquam exilij locum ne videam nuptias.ſ. P. O Charine iam nunc audi correptio eſt impatientis qui non ſinat eudire de exilio.ò Charine ego ſententiæ quæ ex pronominibus incipiunt ſeria ſemper hac vera promittitur.Ego ne vtique.i.nequaquam puto eſſe officium liberi hominis.i.hominis ingenui animi poſtulare id poni i.attribui aſcribi ſibi gratiæ.i.ad gratiam quaſi diceret poſtulare vt ob id ſibi gratia habeatur cum his nihil meret.ur.i. nihil mercede dignum efficiat.Mereri enim eſt aliquid mercedis pro labore ſumere.ideo cum dicimus nihil meretur hoc intelligitur nihil eſt mercedis dignus accipe. & ꝙ nihil meretur probat inquiens.Ego malo effugere.i.euadere, illas nuptias quàm tu velis adipiſcier.i. aſſequi. C. Reddidiſti animũ. P. Nunc ſi quid potes aut tu Charine,aut hic Byrrhia,Facite quod verum,& fingite quod falſum eſt inuenite.i.excogitate.ne quid temere.i.inconſiderate fiat.efficite.i.date operã qui.i. vt detur tibi, Charino Philumena ſ.Donat.tamen dicit qui capi pro quemadmodum. ego agam id qui.i.vt ne.i.non detur mihi Pamph. C. Sat habeo.i. ſufficit mihi. P. Video optume Dauum, quaſi diceret opportune eum video ſeruum cuius conſilio.i.ſuaſione, fretus ſum.i.confiſus. C. An tu Byrrhia es ſupple ſimilis Dauo. hercle haud.i. non dicis, aut nuncias, aut affers quidquam mihi niſi ea quæ nihil.i.non vel in nihilo opus eſt me ſcire.vel ſi dicatur ſunt addendum eſt ſcire, ſic nihil affers. niſi ea quæ nihil.i.non ſunt opus, id eſt, non attinent ſciri à me ſcilicet fugin',comminantis & rejcientis ſeruum à ſe,quaſi dicat,es tu adhuc hic,neque hinc faceſſis ſeu diſcedis. B. ego vero fugiam,ſupple à te, ac lubens.i.& quidem bono animo.

ARgumentum} Solicitudo Charini adoleſcẽtis ob rumorem nuptiarum Pamphili.Et eſt altera pars protaſeos.& velut nouum negocium extra argumentum Pamphili, quo plus ſit turbæ in fabula.{Vt animus in} Aptæ ſolicitudinis & ægritudinis periphraſes {Niſi Philumenam} Attende minus cor datum Charinum q̃ Pamphilum, & Byrrhiam illum admonentem.{Quid hic} Dehortantis interrogatio quæ ſit acrior per tertiam perſonam.{Si nihil impetres} Faceta irriſio. {Ad te venio} Principium ad beneuolentiam à ſolicitudine ſua,& imploratione Pamphili. {Hodie vxorem} Per ambages trahit rem quàm eloqui pudet.{Spõſam hic} Propoſitio petitionis ex qua reliqua intentio colligitur {Nunc te per amici} Aperta petitio qua primũ maiora,deinde leuiora poſtulat,vt facilius impetret.{Cordi} Repetitio ironica & quaſi ſtomachantis.{Promereat} Vetuſte,nunc non eſt in vſu.{Facite} Aſyntheton exprimens vehementiã recuſantis.{Video cuius} Præparatio ad ſequentem ſcenam. LATO.

QVid ais Byrrhia?&c.} Amore alicuius rei optatæ vltra q̃ oporteat irretitos,deſipere ac penè inſanire exprimit & docet hæc ſcena.cum mentis acies voluptatem corrupta illecebris,decorum ipſum non videat, & ad id tandem deueniat, vt ab his moneri cogatur & regi, quos ipſa regere deberet & gubernare.Huius rei cauſa eſt incõtinentia,quæ prudentiã deſtruit, Duorum igitur adoleſcentium ardores, & vota diſſimilia,nec nõ amatoria deſcribitur inconſtantia & ſuſpicio.Socrates apud Platonem in Sympoſio, Alcibiadem formoſiſſimum adoleſcentem ſic alloquitur: Tunc ſanè mẽtis oculis acute incipit cernere,cum primum corporis oculis deſloreſcit; tu vero ab hac ætate es procul.Et in Phedro ſic ait: Quãdo cupiditas abſque ratione ad voluptatem trahit.nobiſq; imperat,imperium illud libido vocatur, Libido autem quomodo multiformis ſit, multarumq; partium, mutas itaq; appellationes habet.{Tu ſi hic ſis aliter ſentias,&c.} Plato in Phedro ſic ait.Amantes propter cupiditatis ardorem in iudicando falluntur.{Quid tibi videtur,&c.} Hic locus q̃ moleſta ſit veritas amanti,quanque iucunda ſit aſſentatio declarat. {Officium liberi homini eſſe puto,&c.} Senſus eſt.Non puto illum agere vt decet liberum hominem, qui cum nullum beneficium conferat,petit gratiam ſibi deberi.Vnde cum ego fugiendis nuptijs mihi potius quàm tibi inſeruiam, nolo mihi debeas. His enim debemus,qui in nos benefici fuerũt.{Cum is nihil promereat}.i.nihil conferat propter quod aliquis affectus beneficio illi debeat: & antique dixit. Virg.in 4. PATRVC MANS.

Ego te quæ plurima fando
Enumerare potes nunquam regina negabo,
Promeritam.

Ideſt

Id aſt, contuliſſe in me oĩa beneficia, quæ potes verbis explicara tuit, vt mihi nullo modo liceat eſſe ingrato.§ Ille igitur nihil pro meretur, qui nihil agit, ob qđ poſſit eſſe de aliquo bene meritus. § Non eſt argo officiũ animi generoſi, velle aliquẽ ſibi debere ali cuina rei gratia, quã illi nõ eſt gratificatus. i. nõ fecit gratia illius,

GLAR. POſt fragmentũ prioris ſcenæ vltimi verſus, Quid ais Byrrhia? ſequitur Iambicus Dimeter Acat. Detur ne illa hodie Pamphilo. Deinde ſequuntur tres ſenarij. Iambici Acatal. Deinde duo Tetr. Iamb. Acat. Deinde tres varie diſtincti vt diceinus. Deinde nouem Tetr. Iamb. cum decimo Iamb. Trimetro. Poſtremo Trochaici ad finem vſq; ſcenæ Tetr. Cat. Niſi in 23. d, non elidamus in ſed 33. u, in poſtulare. § Quæſo ædepol Charina, qm̃ id fieri quod vis nõ poteſt§ Hactenus eſt vel Iamb. Tetr. Acat. Et ædepol prima longa, quam tamen rarius producit, vel Trochaicus ſi ædepol prima breuis fuerit. Deinde ſequitur alter eiuſdem generis. § Vel id, quod poſſit. C. nihil aliud, niſi Philumenam, volo. § Verum hic omittunt quidem τὸ Id, vt etiã poſſit fieri Trochaicus. Et ſané miror, quomodo Doct. hoc non animaduerterit, cum tamen meũ tum habuerit codicem, in quo hæc diſtincta erant ad eum, quem iam diximus, modum. Sequentes tres ſenarios ita quidẽ conſtituunt. § B. Ah, quanto ſatius eſt, id operam te dare, Iſtum qui amorem ex animo amoueas, quam id loqui, Quo magis libido fruſtra incendatur tua. § Doctor ex his verbis, Ah, quanto ſatius eſt, Monometrum facit. ex reliquo, duos Troch. Tetr. Catal. ad hanc formam.

Te id dare operam, qui iſtũ amorem ex animo dimoneas tuo.
Quam id loqui, quo magis libido fruſtra incendatur tua.

Monometer ille hypercat. alteros mouit, vt tres Iambicos ſenarios malint. Sed obijciet aliquis, quare iſtum pro Pyrrhichio legunt. Reſpondent, abiector, id poſſe fieri, & ne longe teſtimoniũ petant, ipſe Doct. ait in carmine a 3. huius adeo ſcenæ, in Iſtud idem fieri. Vbi tñ ego malim d, in Sed elidere, vt paulo poſt dicemus, Ceterum dimoueas, pro amoueas idem legit, & s, in magis eliditur. Ipſa lector ſequatur quod velit. § C. Abi hinc, abi in malam crucem cum ſuſpicione iſtac, ſcelus. § Doct. pro abi ſuſpicatur legendum, vel abinus, vel ab eas, vt conſtet verſus. Atqui In breue eſt in Abin, ea certe ratione qua in viden, en breue eſt. Ia, enim facit interrogatio. Et eat ego non legerim, Ideoq; facile aſſentior Ioan. qui hoc loco i, longũ exiſtimat, ſiue poetæ hoc conſilio factum, ſiue aſpiratione, quæ ſequitur, tantam vim habente, vt apud Virg. 3. Aen. Poſthabita coluiſſe Sama, hic illius arma. § Ad te venio, ſpem, ſalutem, auxilium, § Priſc. lib. 17. bis hunc locum allegat, adiecta præpoſitione ad, ad verbũ aduenio, vt altera abundet quamadmodũ in quinto antea verſu, adeon' ad eum? Verum hoc nihil ad carmen. In ſequẽte mox verſu Troch. Neq; pol auxilij locũ habeo, neq; conſilij copiam Auxilij poſt pol legendũ, & conſilij ante copiã, vt recte legit Doctor. quanquã hoc in pleriſq; cod. neglectũ. Proximus deinde verſus erit Iamb. Tetr. Acat. niſi d, in ſed elidamus Doct. putat ſ, in iſtud elidi, vt ſit Trochaicum, quemadmodũ cetera ſunt, ad finem huius ſcenæ, quod mihi durũ vr̃. § Nunquidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine? § Vel amplius diſſyllabũ erit, vel fuit monoſyllabon, vel Creticus loco ſecũdo, vel Amphibrachys loco quinto. In quinto deinde verſu Iam diſſyllabũ eſt ad finẽ eius. In proximo deinde primus per Tribrachys, quartus Dactylus, reliqui oẽs Trochei. Rurſus continuo ſequens verſus Iamb. Tetr. fuerit niſi elidas u, in poſtulare, inquit Doct. Id quod Alibi hẽt liber, & mihi ẽt placet, vt ſint oẽs conformiter Troch. Et vel ex hac ſcena apparet, Ego ſecũda ſyllaba frequẽtiſſime corripi apud Latinos, quanq̃ quidã ꝯtrium feciſſe vũt.

ACTVS II. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Dauus cum ex varijs coniecturis & ſignis comperiſſet, nuptias non cohærere, Pamphilum toto quærens oppido exultat inſolentius.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſcena conſilium continetur perſonarum, ad quas potiſſimum argumentum ſpectat. Et eſt locus, in quo, vt fieri ſolet, fortuna mixta rebus diſpoſitis, magnas turbationes dat, in cuius principio Dauus, cõpertis ex varijs coniecturis nuptiarũ falſitate, Pamphilũ quærens, inſolentius exultat.

Trochaici, Tetrametri, Catalectici.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHILVS.

DI boni, quid porto? ſed vbi inueniam Pamphilum,
Vt metum, in quo nunc eſt, adimam, atque expleam animum gaudio?
C. Lætus eſt, neſcio quid. P. nihil eſt. nondum hæc reſciuit mala.
D. Quem ego nunc credo; ſi iam audierit ſibi paratas nuptias.
C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum quærere.
Sed vbi quæram? aut quò nunc primum intendam? C. ceſſas alloqui?
D. Abeo. P. Daue ades, reſiſte. D. quis homo eſt, qui me? ò Pamphile,
Te ipſum quæro. euge ò Charine: ambo opportune: vos volo.
P. Daue, perij. D. quin tu hoc audi. P. interij. D. quid timeas, ſcio.
C. Mea quidem hercle in dubio vita eſt. D. & tu quid, ſcio.
P. Nuptiæ mihi. D. & id ſcio. P. hodie. D. obtundis, tametſi intelligo.
Id paues, ne ducas tu illam: tu autem, vt ducas. C. rem tenes.
P. Iſtuc ipſum. D. atque iſtuc ipſum, nihil pericli eſt: me vide.
P. Obſecro te, quamprimum hoc me libera miſerum metu. D. hem,
Libero: vxorem tibi iam non dat Chremes. P. qui ſcis? D. ſcio.
Tuus pater modo me prehendit: ait, tibi vxorem dare
Hodie, item alia multa, quæ nunc non eſt narrandi locus.
Continuo ad te properans percurro ad forum, vt dicam tibi hæc.
Vbi te non inuenio, ibi aſcendo in quendã excelſum locũ,
Circumſpicio: nuſquam. forte ibi huius video Byrrhiam:
Rogo: negat vidiſſe: mihi moleſtum. quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipſa re mihi incidit ſuſpicio: hem,
Paululum obſoni, ipſus triſtis, de improuiſo nuptiæ:
Non cohærent. P. quorſum nam iſtuc? D. egomet continuo ad Chremem.
Cum illo aduenio, ſolitudo ante oſtium: iam id gaudeo.
P. Recte dicis perge. D. maneo. interea introire neminem
Video, exire neminem, matronam nullam, in ædibus
Nil ornati, nil tumulti: acceſſi. introſpexi. P. ſcio.
Magnum ſignũ. D. num videntur conuenire hæc nuptijs?
P. Non, opinor, Daue. D. opinor, narras? non recte accipis.
Certa res eſt. etiam puerum inde abiens cõueni Chremis,
Olera, & piſciculos minutos ferre obolo in cœnam ſeni.
C. Liberatus ſum Daue hodie tua opera. D. at nullus quidẽ
C. Quid ita? nempe huic prorſus illam non dat. D. ridiculum caput.
Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illam vxorem ducere,
Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. C. bene mones,
Ibo: etſi hercle ſæpe iam me ſpes fruſtrata eſt. Vale.

DON. DI boni§ Hæc ſcena conſilium continet perſonarum, ad quas maxime pertinet argumentum. Et hic eſt locus in quo, vt fieri ſolet fortuna mixta rebus diſpoſitis, magnas turbas dat. § Di boni, boni quid porto? § Non mirum ꝙ inſolentius, Dauus exultat, qui, vt Simo dicebat, timidus fuit, vt ipſe Dauus, etiam deſperauit ex nuptiarũ terrore, quas nunc falſas comperit. § Di boni, boni quid porto? § Ex proximo repetiuit bis, ſed tamen alterum nominatiuo plurali, alterum, genitiuo ſingulari dictum eſt. § Quid porto? § Non ſolum corpore, ſed etiam animo portamus tam bona, q̃ mala. Sic alibi, Ne quid Andria apportet mali. § Vt metum in quo nunc eſt, Adimam, atque expleam animum Gaudio§ Ordine locutus eſt. prius. n. metũ adimere, ſic demum gaudio perfundere. Hic ordo etiam in lauda ſeruatur. § Neſcio quid§ Deeſt propter, vt ſit, propter neſcio quid.

{Quid} Aduerbiale. {Exanimatum} Perterritum, perturbatum. {Sed vbi quæram?} Nunc in omnes ſe partes verſat, quęres quo dirigat curſum. {Habeo} Videtur quaſi conſtituiſſe, deinde quaſi elegiſſe, quo pergat. Habeo per H inueni. legitur & abeo, vti merito illi dicatur, Reſiſte. {Quis homo eſt qui me? ò Pamphile} An te videt, quàm compleat orationem. {Euge ò Charine} Euge, modo pro interiectione poſitum eſt. {Opportune} Deeſt, adeſtis; non, opportune vos volo. {Daue, perij} Proprium eſt dolentibus præfeſtinare quæ dolent, ἀπολώλαμεν. Habet non nullum affectum quod addit, Daue. {Quin tu} Quin modo pro imò, alias cur non? {Mea quidem hercle} Videtur Charinus plus dixiſſe, Perij, q̃ Pamphilus, Mea quidem hercle certe in dubio eſt vita. Sed non eſt hoc, plus n. Pamphilus dixit. Nam qui viuit, non poteſt interijſſe, is autem qui viuit, vitam poteſt in dubio habere. Ideo & iurauit hercle, & affirmans iuſiurandum, Certe addidit. Bene Certe, quaſi illud Interij, falſum ſit. Ita Pamphilus plus fecit periturum ſe eſſe dicendo, q̃ Charinus interijſſe. {Et quid tu, ſcio} Mira compendia, quæ contrahit Poeta lõgitudine fabulæ, nec tñ perdit affectus perſonarũ. {Et tu quid} D[illegible], timeas. {Et id ſcio} ἐν ὑποκρίσει. tanquã dicat, nihil eſt. {Et id ſcio} Legitur, etſi ſcio. {Hodie} Tempus addidit, tanquam rem ſciens. {Obtundis} Sæpe repetendo, idem dicere, obtundere eſt. translatio à fabris, qui ſæpe repetunt tundendo aliquid malleo, & ideo obtundunt, & hebetãt. {Obtundis, tametſi} Poteſt eſſe ἀναστροφὴ, ſed ſincerius eſt, & melius ſubdiſtinguere. {Id paues} Deeſt Ob, vt ſit ob id. hoc autem Pamphilo dicit. {Tu autem vt ducas} Pro ne non, Vt poſuit. Hoc Charino. {Atq; iſtuc ipſum} ἐν ὑποκρίσει. Ille. n. hoc idem dixerat cum exclamatione, quod quaſi vanũ contemnit. {Me vide} Vtrum, lætus ſum? an, me ſpectat fidei datorem? vt dici ſolet, me habe, me reſpice. {Obſecro te} Cum precibus & tempus admiſcuit. Et bene Libera. perfecta. n. ſecuritas, liberatio nominatur. {Hem} Ecce, demonſtratio eſt facti. {Vxoré tibi non dat iam Chremes} Oratorie à ſumma cœpit, cuius partes, multis dicentur. {Iã non dat} Bene iam. quod ſi non dixiſſet, intelligeret Pamphilus, vel poſtea Chremetem filiam eſſe daturum. Sed addito, Iam plena ſecuritas eſt. Iam enim renunciatio eſt perpetuitatis. {Scio} Præparatio eſt auditoris ad eam narrationem, quæ oſtendit argumenta falſarum nuptiarũ. {Me prehendit} Pro prendit. Addita aſpiratione geminauit ſyllabam. Et prehendit dixit, quaſi vitantem ac fugientem. {Ait tibi} Ait, proprie, quia contemnenda dicuntur. {Ait tibi vxorem dare ſe.} Coniecturam facit ex malis, quæ præceſſerunt. {Ait tibi vxorem dare ſe.} Dicit cur primo crediderit veras dicturus ſubinde cur falſas. {Item alia multa} Bene diſtulit narrationem, ne ſi audirent Charinus, & Byrrhia, deſinant dolos ſtruere aduerſum vigilantiſſimum ſenem. Item alia multa} Commoda narratio à neceſſarijs tñ. Minas autem ſenis prętermiſit, ne corrumperet bona quæ nunciabat. {Quæ nunc} Argumentũ eſt, quærere potuiſſe eum qui ſit territus. nam timor curam parit. {Narrãdi locus} Modo tempus, ſpatiũ. {Quæ nunc non eſt narrandi locus} Non vult dicere q̃ minaciter ſecum egerit ſenex, quamq; inſtet nuptijs, ne Charinũ Byrrhiamq; de ſpe deijciat, quos vult ſecum admitti ne vxorem Pamphilus ducat. {Properans percurro} Vide quantum dixerit, Properans, & percurro, vt continuationem curſus oſtenderet. {Vbi te nõ inuenio} Vbi, modo non eſt aduerbium loci, ſed temporis, pro poſtquam. {Vbi te non inuenio, ibi.} A ſummo ad imum diuiſiones, quibus dicta & facta continentur, ſub quorum genere ſunt ſpecies nunc dictorum, tunc factorũ, cum conſideratione rerũ perſonarumq;. {Nuſquam} Deeſt, vidi. {Video Byrrhiam} Deeſt ſeruũ. & recte. dixerat n. Apud forũ modo de Dauo audiui. {Rogo negat vidiſſe} Mira breuitas, & imitanda. {Paululũ obſonij} Hinc eſt q̃ ait, Nimium parce facere ſumptum. {Ipſus triſtis, de improuiſo nuptiæ} Mire, & moraliter. ex his. n. quæ facta non ſunt, docet quid feciſſe deberet. &, de improuiſo nuptias, pronunciandũ. {Ego me continuo} Et bene continuo ad Chremem, vt ſi ab vtroq; hoc fieret, eſſet vera ſuſpicio Daui. {Ego, me cõtinuo} Deeſt, duco. Con ſuetudine dictum eſt, & ἑλληνικῶς. {Egomet} Vna pars orationis eſt. {Chremem} Chremem, & Chremetem, vt Darem, & Daretem. {Solitudo ante oſtium} Signa ab his quæ ſunt, quæ non eſſe deceret. {Iam id gaudeo} Quaſi auerſum, & nõ conſentientẽ Pamphilũ, excitat ad gaudiũ lætitia ſua. {Iã id gaudeo} Sic Virg.

Cum venit aulæis iam ſe regina ſuperbis.

{Recte dicis perge} Vultu enunciandum. Hoc dicit Pamphilus. {Manco} Ne, At parum temporis fuiſti. {Interea} Temporis longi ſignificatio. {Intro ire neminem} A non factis {Exire neminẽ} Quid ſi intus eſſent? ideo ait, exire neminem. {Nihil ornati} ἀχαλάρωσις. Sic Saluſt. Ergo Senati decreto ſeruiendum ne ſit. {Signum} Proprie pro argumento. {Non videntur} A ſequentibus argumentum. {Non opinor} Ille opinionem accommodat tñ; hic multum tribuit coniecturis. {Non opinor} Quũ argumenta ſunt, & coniecturæ, opinor dixit. Nam contra opinionem, certa res eſt. quæ autẽ opinamur, putamus: quę putamus incerta ſunt. {Opinor narras?} Bene à prima ad ſecundam perſonam {Piſciculos minutos} Sufficeret diminutiue piſciculos dixiſſe. Quòd ſic minutos dixit, & preciũ, obolo eſſe emptos: quæ eſt vltima nummorum ſignificatio. {Sunt. n. genera minutorũ piſcium quæ magno veneant. Hic ergo etiam ex precio viliſſimos piſces ſignificauit. Et, quid ſi minutos, ſed omnibus? Seni dixit, vt obſonationis oſtenderet cauſam. {Olera & piſciculos} Quod ſupra generaliter, paululũ obſonij: hic ſpecialiter dixit. {Chremi} Sic Chremi, vt Vlyſſi, & Achilli. {Etiam puerũ} Etiam pro præterea. {In cœnam ſeni} Mire Seni, cuius eſt maior cura domi. {Nullus} Pro, non: vt alibi, Nullus dixeris. {Quid ita?} Vna pars orationis {Ridiculum caput} Pro toto homine. nemo n. ore cõtempto, ex alijs membris hominẽ velit ſignificare. & eſt συνεκδοχὴ τρόπος. {Quaſi neceſſe ſit, ſi huic nõ det, te illã vxorem ducere} Oſtendit ἐνθύμημα, vitioſum hoc eſſe, in quo, altero ſublato, non neceſſario alterũ relinquatur. {Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis} Hoc laborat Dauus quemadmodũ Philumenam Charinus proprijs laboribus prometeatur vxorẽ. {Niſi vides, niſi ſenis amicos oras} Artificioſe Dauus Charinũ, excitat, vt ſi fieri poſſit, adiuuetur negocium Pamphili, dum ille ſibi prouidet. {Niſi vides} Prouides. {Ambis} Magnarum rerũ deſideriũ & appetitus, ambitio dicitur. Confirmata re à factis & à perſonis, deliberatiua naſcitur.

DI boni, &c.} In hac ſcena continetur conſilium perſonarum, ad quas maxime pertinet argumentũ. In cuius principio Dauus cõpleta nuptiarũ falſitate inſolentius exultat quærens Pamphilum Da. ò Di boni propter beneficia in homines quid boni porto. i. geſto in pectore. Portamus non ſolum corpore, ſed etiam animo. Portamus autem tam bona quàm mala, vt alibi vereor ne quid Andria apportet mali nũc autem dicit Dauus ſe aliquid boni ſcire, & illud geſtare in animo ſed vbi inueniam Pamphilum vt adimam. i. abſtergam auferam metũ in quo nunc eſt atq; vt expleam. i. repleam animũ gaudio. C. Lætus eſt Dauus. ſ. neſcio quid. i. pro vel propter neſcio, quid quaſi diceret lætus eſt p̃p neſcio quid. vel lætus eſt neſcio quid. i neſcio quare. P. Nihil eſt quo lætus ſit. nondum. i. non adhuc reſciuit. i. cognouit hæc mala. ſ. indictas nuptias. D. Dauus quærens Pamphilum neque videns pergit in ſermone incœpto ad ſpectatores. Quem Pamph. ego nunc credo ſi iam audierit nuptias paratas ſibi. C. Charinus alloquens ſecreto Pamphilum, inquit. Audin'. i. audiſne tu illum Dauum quomodo de nuptijs loquitur tanquam reſcierit. D. Daui ſermo Charini ſermonis interpoſitione interruptus eſt, ideo repete, quem Pamphilum exanimatum. i. perterritum perturbatũ credo quærere me Dauum toto oppido. i. in tota vrbe, ſed vbi quæram eum. ſ. aut quo. i. quam partem nunc primũ intendam. i. curſum dirigam. C. Charinus timens ne abeat Dauus dicit Pamphilo ceſſas loqui, q. d non vis loqui vel quid ni loqueris? D Habeo. i. diſcedo, quaſi elegerint quo pergat. P. Daue ades i. adeſis, imperatiui modi eſt reſiſte. i. remanere. Virg. j. Aen. Reſtitit Aeneas claraq; in luce refulſit. D. Dauus in omnes partes ſe verſans, inquit, quis eſt homo qui me vocat? deinde animaduertens Pamphilum ſubdit ò Pamphile quæro teipſum. O Charine. euge interiectio eſt lætitiam mouens, q. d. exulta. interdũ applaudentis eſt & adulantis, interdum etiam irridentis, ſeu exprobrantis, & præcipue qñ geminatur. ambo Pamphile & Charine opportune. i. tẽpeſtiue, vel mature adeſtis ſubaudi volo vos. i. quæro vos. P. Daue perij. i. dolore confectus ſum. D. Quin. i. quinimmo potius audi hoc quod ſum dicturus. P. Interij quaſi actum eſt de me niſi conſulas. D. Scio quid timeas. C. Quidem hercle. i. per herclem, vbi quidẽ expletiua duntaxat particula eſt. mea vita eſt in dubio. i. in periculo ne dum mortem committetur. D. Et. i. etiã ſcio quid tu timeas. P. Nuptiæ mihi, indictæ ſunt ſubaudi à patre. D. Et id ſcio tibi indictas & nũciatas futuras nuptias. P. Hodie. ſ. ſunt indictæ, & in hunc diem conſtitutæ. D. Obtundis. i. toties repetendo me hebetas & moleſtus es, qui. n. ſæpe repetẽdo aliquid dicit obtundere dicitur tranſlatio autem eſt à fabris qui ſæpe repetunt tundendo aliquid malleo, & idem obtundunt & hebetãt. obtundis ergo, q. d. caput mihi frãgis, & aures hebetas tua crebra repetitione. tametſi. i. quamuis intelligo quod. ſ. repetis & inculcas toties præ caues. i. times, id. i. propter id. ſ. ne id. i. quod tu Pamphile ducas illam Philumenam, autem. i. ſed tu Charine præcaues i. times, vt. i. ne non, hoc eſt quod non ducas eam, vt. n. pro q̃ non interdum vſurpari inuenitur. C. Tenes. i. intelligis rem. i. negocium ipſum vti eſt. P. Iſtud ipſum eſt ſup. quod dicis. D. Iſtud ipſum quod. ſ. times nihil periculi eſt. i. nullum eſt periculũ in eo quod times. vide. i. ſpecta me Dauum vel fidei datorem vel an lætus ſim & vultus meus in ſpem aliquam geſtire videatur. P. Obſecro,

ſecro, quaſi per ſacra rogo te libere quamprimum.i. citiſſime me miſerum afflictũ, hoc metu quo crucior & bene libera, perfecta.n. ſecuritas liberatio nominatur. D. Hem hæc particula hic demonſtrantis factum eſt quaſi ecce libero te. Chremes non dat iam, tibi vxorem filiam.ſ.& bene addit iam, eſt.n. hinc renunciatio perpetuitatis, q.d. neque dat iam, nec poſt hac daturus eſt. P. Qui.i. quomodo ſcis. D. Scio tuus pater prehendit.i. comprehendit tanquam vitantem & fugientem me Dauum modo.i. paulo ante. aut, bene ait. quia cõtemnenda dicuntur, ait ſeſe dare tibi hodie, vxorem. Item ſimiliter alia multa ait.ſ. quæ nunc nõ eſt, locus.i. tempus vel ſpatium aut opportunitas narrandi, cõtinuo ego properans ad te percurro, quaſi celeriter curro ad forũ. poteſt etiam ibi addi ad te quaſi ad conueniendum & alloquendum, vt dicam tibi hæc, vbi.i. poſtquam non inuenio te ibi.i. in foro aſcendo in quendam locum exceſum.i. edium eminentem circumſpicio.i. circunluſtro oculis an te videam, nuſquam.i. in nullo loco vidi te.ſ. forte ibi.i. in eo loco video Byr. ſeruũ ſubaudi huius Charini. Rogo.i. interrogo viderit te nec ne, negat ſe vidiſſe te id, ſup. mihi moleſtum fuit. Cogito quid agam interea ſuſpicio incidit mihi redeũti de foro.ſ. ex ipſa re quaſi ex ipſo apparatu niſi dicatur redeunti ex ipſa re agenda, ſed ſuperior ſententia melior. Hem particula ſępe eſt interiectio corripientis ſeipſum, vel indignantis, quandoq; etiam demonſtrantis eſt, vt dictum eſt, & hic quoq; capi poteſt, paululum, ob erat.i. rei cibariæ ſiue pulmenti. eſt.n. obſonium, quod Græci obſonio dicunt quidquid in comedendo additur pani & vino, à quo obſono nas verbum neutrum, & obſonor aris verbũ deponens. ipſius.i. ipſe more vetuſto.ſ. pater Simo erat triſtis.i. mœſtum, nuptiæ de improuiſo.i. ex abruto, & inſperato indictæ. non cohærent.i. non quadrant non ſunt veriſimiles. P. Quorſum nam.i. ad quem finem. iſtud.i. iſtuc dicis.ſ. vbi nam ſyllabica adiectio eſt ad ſignificationẽ nihil efficiens. D. Egomet continuo.i. pro ad Chremetem vado ſubaudi, hoc eſt me confero ad eius domum cum aduenio, illo.i. illuc, ſolitudo.i. hominum vacuitas & carentia eſt ſubaudi ante hoſtiũ iam.i. tunc gaudeo id.i. propter id. C. recte dicis. P. Perge.i. proſequere. D. Maneo interea tam loci quam temporis habet ſignificatiam. neminem video introire, neminem video exire. nullam video matronam.i. mulierem. Matronam quidam dicũt eam eſſe quæ peperit ꝙ mater ſit quidam autem locupletiorem fœminã matronam appellant. Feſtus etiã ait matronas fuiſſe eppellatas quibus ſtolas habendi ius erat. Nullam ergo matronam video in ædibus.i. in domo Chremetis. nihil ornari pro ornatus, nihil tumulti pro tumultus, in genitiuo.ſ. & eſt Archaiſmos inuenit etiam in Saluſtio ſenati in genitiuo pro ſenatus vbi dicitur. Ergo ſenati decreto ſeruiendum ne ſit. Acceſſi.i. audiui intro aſpexi. P. Scio intelligo magnum ſignum.i. magnum argumentum eſt ſup. ꝙ tu dicis, non mihi datũ iri. Philumenam. D. Hæc non videntur conuenire nuptijs, q.d. Hæc ſigna ſunt à nuptijs aliena. P. Non videntur inquã, &c. opinor.i. in ea ſum opinione. D. Narras.i. dicis, opinor, non recte accipis.i. intelligis cum opinor dicas res eſt certa, de ea itaq; nõ eſt opinandum. Etiam.i. præterea. ego abiens.i. diſcedens inde conueni.i. caſu inueni puerum.i. ſeruũ Chremi.i. Chremetis. Chremes enim & Chremi genitiuum facit vt Vlyxi & Chremetis. Inueni igitur puerum ferre olera, & piſciculos minutos emiobolo (quæ eſt vltima nummorum ſignificatio) in cœnem.i. in vſum cœnæ. ſeni.i. propter ſenem Chremetem. cuius eſt maior cura domi. C. O Daue liberatus ſum hodie tue opera.i. D. Ac nullus quidẽ ſum.i. non ſum, quia adhuc cura confectus. C. Quid ita.i. cur ita nullus es nempe.i. profecto. Chremes prorſus nõ dat illam Philumenam huic Pamphilo. D. Ridiculum caput, pro toto homine ponitur per ſinecdochen, q.d. valde homo ridiculus es.i. ridendus, quaſi per ironiam dicitur.i. tanquã neceſſe ſit ſi Chremes non dat huic, te ducere illam vxorẽ. Ambis.i. appetis quæ nõ aſſequeris. niſi vides.i. prouides. niſi oras amicos ſenis.i. Chremetis. C. Bene mones, Ibo, tametſi hercle ſæpe iam hæc mea ſpes fruſtrata eſt.i. decepit me Charinũ. Vale his ſupioribus dictis artificioſe Dau⁹ laborauit vt ſi fieri poſſet Charinus ꝓprijs laboribus ꝓmereƐ vxorẽ.

LATO. Argumentum } Deprehenſa nuptiarum ſimulatione confirmat Pamphilum Dauus. Eſtq; hoc loco initium epitaſeos. Nam per inconſultam fiduciam, & Daui temeritatem in maius periculum conijciatur Pamphilus. { Dij boni } Vicem exordij habet hæc ſeruilis exultatio, qua habitus futuri colloqui oſtenditur. { Daue perij } Attendite facetam & moratam interpellationem. { Nihil periclij } Propoſitio nuncij. { Tuus pater modo } Narratio ad coniecturam, & eſt longe venuſtiſſima, primo autem narrat errorem ſuum de veris nuptijs, vt augeat expectationem, deinde falſarũ argumẽta colligit { Redeunti interea } Suſpiciones falſarũ nuptiarũ ex præcedentibus & adiuncti. { Ornati } Vetuſte. { Etiam puerum } Aliud argumentum ex adiunctis. Et ferre in cœnam, ſubaudi ſe dicebat, eſt.n. enim eclipſis. { Ridiculum caput } Reprehendit vitioſam argumentationẽ à falſa propoſitione. Nam falſa impoſitio eſt: neceſſe eſt aut Pamphilũ ducere Philumenam, aut Charinũ. Deinde aſſumptio · Sed Pamphilus non ducet: ſequitur falſa complexio: Ergo Charinus ducet.

GLAR. Carmine ſunt omnia Trochaica Tetremetra Catalectica. { Nuptiæ mihi. D. Et id ſcio. P. Hodie. D. Obtũdis, } In huius verſus loco ſecundo Creticus eſt, & Mihi monoſyllabum totum eliditur. In loco tertio Tribrachys eſt. { Tuus pater modo me prehendit, ait tibi vxorem } Tuus monoſyllabum eſt auctore Doctor, vt primu loco ſit Trochæus. Ego Amphibrachyn puto, Tuus pa. poſtea dactylus, ter modo, Tertio rurſus Trochæ⁹, me pre. Quarto loco rurſus Dactilus, hendit a. Quinto loco rurſus Trochæus, it tib'. Ad finem ſpondeus cũ Trochæo ad ſyllaba, vxo, rem da, re, Ioan. ait verſum eſſe Hypermetrũ ac ita ſcãdit, vt in penultimo loco dactylũ faciat, quod inauditum eſt in hoc gñe carminis, rem dare, cũ ſyllaba deinde ſe, elidit à ſequẽte verſu. Legit. n. ſeſe. At Doctor ſemel Se legit, atq; ita habet codex Aldi & pleriq; alij, idq; nos ſequemur. In ſeptimo deinde verſu antepenultima in ſuſpicio, [illegible] nãm ꝓducitur. Qđ & Doctor & Ioan. notarũt. Deinde rurſus in quinto verſu Introire triſyllabon eſſe idẽ Doctor. admonuit. q̃q̃ loco ſexto poteſt eſſe Amphibrachys.

ACTVS. II. SCENA. III.

ARG. ADR. BARL.

Suadet Pamphilo atq; etiam perſuadet Dauus, vt patri dicat vxorem ſe ducturum.

Trochaici Tetrametri Catalectici, & Iambici, tum Senarij, tum Octonarij.

PAMPHILVS, DAVVS.

QVID igitur ſibi volt pater? cur ſimulat? D. ego dicam tibi.
Si id ſuccenſeat nunc, quia non det tibi vxorem Chremes,
Ipſu' ſibi eſſe id iniurius videatur: neque id iniuria:
Prius, quàm tuum, vt ſeſe habeat animum, ad nuptias, perſpexerit.
Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te transferret:
Tum illæ turbæ fient. P. quid vis, patiar? D. Pater eſt
Difficile eſt. tum hæc ſola eſt mulier. dictum ac factum inuenerit.
Aliquam cauſſam, quamobrem eijciat oppido. P. eijciat? D. cito.
P. Cedo igitur, quid faciam Daue? D. dic te ducturum. P. hem. D. Quid eſt?
P. Ego dicam? D. cur non? P. nunquam faciam. D. ne nega.
P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat, vide.
P. Vt ab illa excludar, huc concludar. D. non ita eſt.
Nempe hoc ſic eſſe opinor dicturum patrem:
Ducas volo hodie vxorem. tu, ducam, inquies:
Cedo, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc ſunt certa ei conſilia, incerta vt fient.
Sine omni periculo: nam hocce haud dubium eſt, quin Chremes.
Tibi non det gnatam: nec tu ea cauſſa, minueris
Hæc, quæ facis, ne is mutet ſuam ſententiam.
Patri dic velle: vt, cum velit tibi iure iraſci. non queat.
*Nam quod tu * ſperes, propulſabo facile, vxorem his moribus* * timees
Dabit nemo, inopem inueniet potius, quàm te corrumpi ſinat:
Sed ſi te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceri.
* *Aliam otioſus quæret: interea aliquid acciderit boni.* * Alia
P. Itan' credis? D. haud dubium id quidem eſt. P. vide quò me inducas. D. quin taces?

P. Dicam.

* ex *P. Dicam. puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe * ab illa, cautio eſt:*

Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. D. ô facinus audax. P. hanc fidem

Sibi, me obſecrauit, qui ſe ſciret non deſerturum; vt darē.

D. Curabitur. ſed pater adeſt. caue te eſſe triſtem ſentiat.

DON. QVID igitur ſibi volt pater? } Hæc ſcena deliberationē continet daui & Pāphili. Et bene igitur. ſi. n. falſæ ſont nuptiæ, quid cogitat? ſtomacho ſe etiam hoc dicit Sibi volt, Virg. Quid vult concurſus ad amnem? {Si id} Id, ob, id propter id. {Neq; id iniuria,} Id eſt vſq; adeo iniuſtus ſibi videbitur, vt ſe iniuſtitiæ ipſe condemnet. {Perſpexerit} Perſpicere eſt ad plenum, & perfectū videre. {Tum illæ turbæ} Illæ ad terrorem retulit. {Quid vis patiar?} Hoc eſt patiar ne vxorem ducere? {Pater eſt Pamphile} Hoc voltuoſe pronunciandū eſt. & mire pater dixit: vt ipſo nomine videatur habere auctoritatē, & veluti dormitantem & oblitū poteſtatis pa[ter]næ, hic rebus excitat. {Quid vis patiar?} Sunt qui quid vis, pro, quidquid eueniet, intelligant: quia dixerat, Adeon' me ignauū putas? Alij pronunciant, vt ſit ſenſus. Quid me facere: an vt hoc patiar, vxorem mihi dari? {Pater eſt} A neceſſario argumentum. {Difficile eſt:} Hoc eſt reſiſtere, contradicere. Pamphilo difficile, pernicioſum Glycerio. {Sola autem} Si ne defenſoribus proprijs. & ſola, & mulier dixit. {Sola} Sine auxilio, ac per hoc deſerta. {Difficile eſt} ἀποσιώπησις cum vultu deeſt reſiſtere. {Dictum ac factum} Prouerbium celeritatis. i. cito. {Inuenerit} Pro inueniet. Coniunctiuo modo pro indicatiuo vſus eſt, & eſt honeſta locutio. {Quamobrem eijciat} Callide ad eius periculum ſe conuertit, cui plus amator timet, q̃ ſibi. ideo vincitur ſtatim. Apparet autem Dauum male ſuadere, qui cum caueat Pamphilo, cum maxime formidat ſenem. {Oppido} Ex ciuitate. {Eijciat?} Miratur & ſtupet. {Cito} Illo admirante, hic etiam confirmauit, addidit & tempus celeritatis. {Credo} Singularis tantum numeri eſt. cetera etiam pluralis, vt Salue ſaluete. {Dic te ducturum} Pronuncia, dic: quaſi rem facilem, & nullius præiudicij. {Dic te ducturum} Hoc eſt quod ab initio nitebatur. {Ego ne dicam?} τὸ Ego, ἔμφασιν habet, hoc eſt, vel quem non oporteat dicere, vel quem non conueniat fallere, atq; mentiri. {Cur non?} Non interrogat, ſed facilitatē rei oſtendit. {Nunquam} Plus habet negationis, q̃ non. {Ex ea re quid fiat, vide.} ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως. {Vt ab illa excludar, huc concludar} Mire hanc cum pronomine ſignificat, dicens ab illa. Illi nec ſextū ſeruant, ne vxor eſſe videatur. Ex ferarum tranſlatione concludat dixit. vt alibi, Concluſam hic habeo vxorem ſæuā. {Vt ab illa excludar,} ἐν ὑπονοίᾳ. Nā aliud infert atq; intelligit Dauū diceret. {Nempe hæc ſit eſſe} Coniectura, atq; diuinatio, an hoc, an illud venturum ſit. {Nempe hoc ſic eſſe opinor} Ab imitatione (μίμησις. n. dicitur) deducitur. {Nempe hoc} A poſſibili. {Cedo} Cedo ſingulariter tantum: cetera pluraliter. {Hic reddes omnia,} Hic, aduerbium loci non eſt, ſed aduerbium temporis. vt Virg.

Hic annis grauis atq; animi maturus Alethes.

{Reddes} Facies, reſtitues. {Cedo, quid iurgabit} Ab vtili. {Incerta, vt fient} Hic eſt euentus. {Sine omni periculo} Hoc eſt ſiue ducenda Philumena. {Nec tu ea cauſa, minueris} Hoc eſt quod ſupra, Id mutauit, qm̃ me immutatum videt. {Nec tu ea cauſa,} Quia promiſeris te eſſe ducturū. {Ne is} Chremes. ſ. {Ne is mutet} Ad conſilium redit, & coniugit euentum. {Patri dic velle: vt, cum velit} ſ. ne ſecurus q non ſit Chremes daturus filiam ſuam, parui faciat iram patris, & neget vxorem ducere, vtpote fretus neminem alium ſibi commiſſurum coniugem. {Nam quod tu ſperes} Sunt qui pro ſperes, timeas habeant. vt ſit, Nam quòd tu timeas. ſ. aliam daturū. {Propulſabo} Hoc eſt cauſam inanem eſſe monſtrabo. i. oſtendam nihilominus te eſſe ducturum aliam vxorem, etiam ſi hanc non duxeris {Propulſabo} Eleganter pro eo quod eſt repellam. {His moribus} Deeſt aliquid. vt ſit, his moribus agenti, aut his moribus prædito. {Vxorem his moribus Dabit nemo:} Ne, At alteram quæret. {Inueniet inopem} ὑπερβολὴ θέσεως. {Negligentem feceris,} Hoc eſt etiam in paratis nuptijs. {Aliam ocioſus} E a ocio, hoc eſt ſecurus. {Interea aliquid boni acciderit} ſ. ne. At quærēdo inueniet. {Interea aliquid} Mortem patris adoleſcenti in delicto pro bono ſeruus oſtentat. {Acciderit} Et ad cauſam refertur. & certe quia mortem patris bonū denunciat. {Acciderit} Nota acciderit etiam pro bono & ab hoc, & apud veteres frequentatum. {Haud dubium} Plus intulit quā eſt interrogatus. {Inducas} In eadē tranſlatione permanſit, quia ſupra dixit, Huc concludar. Bona οἰκονομία, vt mox iſte Dauó ſue cenſeat Pamphilus. {Quin taces?} Cur nō ſecurus es? ſignificat. nam nunc tacere, ſecurū eſſe ſignat, vt in Adelph. Tace, egomet conueniam Pamphilum. Et ideo ille, vt conſentire dicenti, Quid taces? videretur ait, Dicam. vt ſcias illum, non ſilentium, ſed ſecuritatem imperaſſe. {Quin taces?} Correptio eſt ſilentium præcipientis, de eo dūtaxat, ne timeas de nuptijs. i. eſto ſecurus. nam tacere, ſecurū eſt. {Puerum autem} Videtur hoc illi contrariū eſſe, quod dixit. Quidquid peperiſſet, decreuerunt tollere. Sic ergo ſoluitur, Quod ibi ſeruus cum ſtomacho dicit, hic tantum Pamphilum verecunde locutum accipimus. {Puerū autem ne reſciſcat} Aut diuinat, aut puerum pro quolibet ſexu, ſobolem, hoc eſt foetum: vt, Quidquid peperiſſet decreuerunt tollere, vt Græci pueros παῖδας. Hom. πρίαμος πριαμοῖο τε παῖδες. & Horat. 2

Dicam & Alcidem, pueroſq; Lædæ

{Cautio eſt:} Cautione opus eſt, hoc cauendum eſt. {Nam pollicitus ſum} Promiſſio, & pollicitatio eandem vim habent, ſed Pollicitatio, maioris aſſeuerationis eſt. {Hanc fidem} Ordo eſt, vt hanc fidem ſibi darem, me obſecrauit, qui ſe ſciret non deſerturum. {Curabitur:} Non curabo, ſed impersonaliter, cum difficultate: quod quaſi arduum eſſet, & graue oſtendit. 3

GVID. QVid igitur, &c. } Hæc ſcena deliberationem continet Dauus & Pamphilus. P. Eſto illud falſas eſſe nuptias. Igitur quid ſibi vult pater. i. quid quærit quid cogitat, & ſtomachoſe dictum eſt, cur ſimulat illas nuptias. D. Ego dicam tibi pater ſuccenſeat. i. iraſcatur. nūc id, id propter id, quod Chremes non dat tibi vxorem, ipſus. i. ipſe videatur ſibi eſſe iniurius. i. iudicet ſe tibi iniuriam intuliſſe, neq; id iudicabit. ſ. iniuria. i. non immerito. priuſquam inſpexerit, id eſt ad plenum & perfecte nouerit animum tuum, vt id eſt qualiter ſeſe habeat, id eſt ſit diſpoſitus ad nuptias, ſed ſi tu negaris. i. nolueris ducere. ibi. i. tunc transferet. i. conferet traducet in te omnem culpam, tum. i. deinde. Illæ ad terrorem dictum eſt. Illæ turbæ. i. turbationes, commotiones, rixæ fient. P. Patiar, quid vis. i. quidlibet dum culpa in me nō transferatur. & turbas patris non audiā, vel vt alij volunt quid. i. quā rem. vis vt ſup. patiar ſed ſuperior mihi magis placet. D. O Pamphile ipſe eſt pater, & ideo habens auctoritatem difficile eſt reſiſtere. i. condicere ſubaudi pater. Alij habent difficile eſt et verba dare. i. eum verbis decipere. tum. i. deinde, hoc mulier. ſ. Glycerium eſt ſola. i. deſerta ſine auxilio. Dictum ac factum, vel eſt prouerbium celeritatis quod ſæpe in ore populi eſt. tum q; ſenſus huiuſcemodi eſt, ſtatim dictum, ſtatim factum inuenerit. i. inueniet, coniunctiuum pro indicatiuo aliquam cauſam. i. aliquam occaſionem quamobrem. i. propter quam eijciat. i. exigat eam oppido. i. ex ciuitate, ſiue mauis ex vrbe, vel ſi non ſit prouerbiū ſenſus eſſe poteſt inuenerit. i. inueniet aliquam cauſam, puta dictū aliquod ait factum quamobrem eijciat oppido. P. Eijciat Pamph. miratur & ſtupet. D. Et cito. ſ. eijciet tempus celeritatis illi admiranti affert. P. Igitur ô Daue cedo. i. dic quid faciam. D. Dic te ducturum eam Philumenam. P. Hem interiectio dolorem oſtendens. D. Quid eſt cur ita ingemis. P. Egon'. i. ego ne. i. vtrum. egó dicam. i. dicere debeam mentiturus. D. Cur dices. P. Nunquam faciam. i. nunquam dicam. D. Ne nega. i. noli negare. P. Noli ſuadere. i. conſulere hoc. D. Vide quid fiat ex ea re. P. Fiet ſup. vt excludat ab illa Glycerio, & concludar. i. claudar cum hac Philumena captus & irretitus ferarū in morem. D. Non eſt ita nempe. i. certe, opinor. i. puto patrem tuum dicturū eſſe hoc ſic. Volo ſup. quod ducas hodie vxorem, tu inquies. i. dices (ducam) cedo. i. dic, quid obiurgabit. i. propter quod rixabitur tecum. hic. i. tunc reddes. i. efficies, vt omnia conſilia quæ nunc ſunt certa ei fient. i. ſint incerta ſine omni periculo. Nam hoc haud eſt dubium. ſ. quin. i. quod Chremes non det tibi gnatam Philumenam, nec. i. nec etiā tu minueris. i. diminues, coniunctiuum pro indicatiuo, vel mutabis ea cauſa. i. propter eam cauſam hæc quæ facis Chremes mutet ſuam ſententiā. Dic patri te velle ducere vxorem, vt nequeat iraſci tibi iure. i. cum cauſa velit iraſci. ſ. Nam facile propulſabo. i. repellam id, quod tu ſperas. i. confidis. videlicet quod nemo dabit vxorem, his moribus. i. viro talibus moribus prædito, ecce quod confidis, ſed illud dictū ita propulſabo pater inueniet inopem. i. vxorem pauperculam potius quæ ſinat. i. patiatur te corrumpi à meretricibus. ſ. ſed ſi accipiet. i. audiet vel intelliget te ferre æquo animo nuptias, feceris. i. facies reddes eum negligentem in parandis nuptijs, ipſe ocioſus. i. ſecurus ſine cura, ſine ſolicitudine nuptiarum quæret alia. i. alium modum. interea aliquid boni accidet. i. accidet. coniunctiuum pro indicatiuo. P. Ita. i. ita ne credis futurum. D. Quidem id haud. i. nō dubium Pamphile vide. i. diligenter animaduerte quo indicas. i. immittas me Pamphilum. D. Quin. i. cur non taces. i. non es ſecurus. Non. n. ſilentū illi imperat, ſed ſecuritatem. P. Dicam ego me velle ducere ſubaudi autem. i. ſed cautio eſt. i. cauendum eſt, vel cautione opus eſt, ne pater reſciſcat puerum. i. fœtum eſſe mihi ex illa Glyc. Nam p. m. ſ. m. ſ. pu. i. recepturum & educaturum. D. O facinus audax, i. factū temerarium. GLAI[?]

temerarium. P. Glyc.i.obſecrauit me vt darem ſibi hãc fidem.i. vt firme promitterem illi hoc.ſ. me ſuſcepturum puerũ qui.i.vt ſciret me,ſup.non deſerturum,id eſt derelicturum ſe. D. Curabitur imperſonaliter.i.opera dabitur vt nõ reſciſcat,ſed pater adeſt.i.prope eſt, vel adueniat caue ſentiat te triſtem.i. prouide,vel proſpice ne ſentiat te eſſe triſtem, vel ſi capiatur caue pro vita, vel fuge, ſenſus eſt. caue, id eſt fuge illud.ſ. ꝙ ſentiat te triſtem. P. Faciam, id eſt cauebo.

LATO. ARgumentum} Hæc ſcena continuatur ad ſuperiorẽ ſummota Charini perſona,& eſt cõſultatio Daui & Pamphili, qua imprudens in periculum conijcitur Pamphilus. {Quid igitur} Exponit cauſam ſimulationis,& eadem opera præmollit aditum ad propoſitionem conſilij, terrẽdo adoleſcentem à difficultate & periculo, qui locus haud dubie eſt inſinuationis. {Dic te ducturum} Propoſitio. {Vt ab illa excludar,} Faceta occupatio,qua propoſitũ in diuerſum torquetur, & eſt tranſlatũ à feris,quę caueis includuntur. {Nempe hoc ſit} Confirmatio conſilij à tuto & vtili,quam mox ſequitur occupatio aduerſus metũ periculi. {Patri dic velle} Repetitio intentionis. {Nã quod ſpe} Speras pro times,abuſiue,& eſt repetitio occupationis. {Sed ſi te æquo animo} Antitheſis ducta ex occupatione,& totum de parte loquitur. {Vide quo inducas} Oeconomica ad augendam futuram perturbationem, ex conſilio Daui.

PETRVS MARS. DI boni, boni quid porto, &c.} Dexteritatem ſeruilis ingenij & aliquod veſtigiũ prudentię,quæ futura ſignis quibuſdam prouidet,hæc ſcena deſcribit: & doloſam iactantium,& animum ad circunueniendos, dominos natura propenſum,vt difficile ſit cauere. Iccirco, prouerbium erat apud antiquos,totidem nobis eſſe hoſtes, quot ſeruos. Plato lib.7. de leg. ait: Nihil in animo ſeruiente integrum eſſe, nec quidquam ſeruorum generi eſſe, credendum. Quod ſapientiſſimus Poetarum teſtatur nobis,cum de Ioue ſic loquitur. Dimidiũ mentis Iuppiter illis aufert qui ſeruitutis ſorti ſubiecti ſunt. Amantium inſuper affectus exprimitur,qui libidinis caligine obducti conſilio ſeu vidoloſi reguntur,quod vel maxime dedecet. Prudentis propriũ eſt,inquit Seneca,examinare conſilia, & non cito facili crudelitate ad falſa prolabi.Si prudens eſt animus tuus,tribus temporibus diſpenſetur. præſentia ordina,futura prouide, præterita recordare. Nam qui nihil de præterito cogitat,perdit vitam: qui nihil de futuro meditatur,in omnia incautus incidit. Hem paululum obſoni,&c. Obſonium eſt quidquid comeditur, præter panem & vinum. {Ambis} Ambire in re ciuili eſt prenſare aliquos,& circumeundo id impetrare quod petitur. Et ambitionẽ appellamus cupiditatem honoris. Et lex ambitus eos puniuit, qui ambitu & prenſatione, largitionibusque magiſtratus occupant. Plaut. in Amph. ait: Virtute ambire oportet, non fautoribus. Si te æquo animo,&c. Seneca: Non amare parẽtes,impietas eſt: non agnoſcere,inſania. Et nunquam beneficio vincitur,cuius beneficio eſt ipſum quod vincit.

GLAR. HVius Scenæ in prima carmina ſunt Trochaica Tetrametra Catalectica, vt præcedentis Scenę. Sequentia deinde ix ſenaria Iambica. Vltima x. quadrata Iambica Acatalectica. {Ipſus ſibi eſſe iniurius videatur,} In ipſus eliditur s, inquit Doct. Itaq; primo loco erit Dactylus. In ſequente autem verſu Prius monoſyllabum eſt,& tuum monoſyllabũ,quod totũ ſcandendo eliditur,niſi ſe,pro ſeſe,legas. Poſſunt & duo Bacchi initio eſſe. In Decimo ab initio ſcenæ verſu, haud dubie verum eſt id, quod Doctor admonet duas deeſſe ſyllabas. Itaq; legendum, faciam Daue. quia ſequens perſona lectorem decepit,vt putarit idẽ nomen Daue bis poſitũ. Et hoc quidem feliciter eruit. {Sine omni periculo. nam hocce haud dubium eſt quin Chremes} At hic non eadem felicitate iudicaui. Omni,inquit,ſuper eſt. Mihi quidem non videtur. Nam ſi Omni tollas. vel carmen defectũ erit vna ſyllaba,vel ſecundo loco erit Trochæus,quem pedem Iambicum carmen nullo pacto admittit. Periculum.n.ri, longã habet, & cu, breuem. Ouid. Felix quem faciunt aliena pericula cautũ. Quanquam quidam exiſtimant Terentium ri, nonnunquam in periculum corripuiſſe licentia qua in quartæ,ac ſecundæ coniugationis verbis,ac,inde deriuatis vti ſolet, Abi, redi,caue,vide,iube, & u,etiam ante l,eliſiſſe,quod in nominibus in lum,ei oppido familiare eſt. At ego exiſtimo Creticum eſſe ſecundo loco,& i,longum,ſed cum eliſione u, vocalis breuis. quare carmen ita legendum, Sine omni periclo. nam hocce haud dubiũ eſt, quin Chremes. Vt primo loco ſit Iambus. Secundo, vt diximus, Creticus. Tertio ſpondeus. Quarto rurſus Dactylus. Quinto rurſus ſpondeus. Et Sexto rurſus Iambus.in proximo deinde verſu,vel Bacchius eſt quarto loco,vel ſpõdeus eſt,vt in Ea ſit vna ſyllaba. Rurſus inſequente vel,facis ne is,abiecta s,litera de facis, pro Anapeſto erit.vel ſuã monoſyllabũ accipe, vel creticus erit loco quarto abſq; eliſione s,in facis. {Dabit nemo.inueniet inopem,potius,ꝗ te corrumpi ſinat} V, eliditur in verbo inueniet, inquit Doctor. & potius diſſyllabum eſt. Mire hic lepſus eſt. Neutro.n modo ita pones in numerum,vt ſit iuſtum Quadratũ Iambicũ, ſemper enim ſyllaba abundabit. Tu tolle quã,quod nec carmen patitur. nec ſenſus. De Chremete.n.loquitur, non illi curæ fore Pamphili ſalutem,ac illum potius filiam inopi daturum, quam ei qui in meretricio ſit occupatus amore. Continuo autem de patre ſubnectit,illum ex promiſſione filij negligentem futurũ Hæc pluribus verbis dici neceſſe erat ei, qui pertinacibus perſuadere quid velit. At ego nil moror quenquã. Mentẽ meã breuibus explicui. lector qđ velit ſequaẽ per me licebit. Tertio deinde, vide, Pyrrhichiũ eſſe idẽ Doctor. ad monuit. Sed & vltimo verſu, Pyrrhichius, eſt. Quãquã Bacchius vtroq; in loco productionẽ ſeruare poteſt.

ACTVS II. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Hæc ſcena conſiliorum executionem habet. Monet Pamphilum Dauus apud patrem ne titubat, ſed animo præſenti loquatur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena connectitur erroris fabulę nodus,& periculum comicum, atque executio conſiliorum.

Trimetri Iambici.

SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

REVISO quid agant, aut quid captent conſili.
D. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges:
Venit meditatus alicunde: ex ſolo loco
Orationem ſperat inueniſſe ſe,
Qua differat te: proin' tu face; apud te vt ſies.
P. Modo vt poſſim. D. crede mihi hoc inquã Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutatum patrem
Vnum eſſe verbum, ſi te dices ducere.

DON. REuiſo} Hæc ſcena nondum inijcit erroris fabulæ,& periculum comicum. Facit etiam executionem conſiliorum. {Reuiſo quid agãt,aut quid captent conſilij} Quid agãt, auribus opus eſt. πρὸς τὸ quid captent conſilij,prudentia, & ſagacitate. & quod ſupra dixit,nõ pœnituit idem repetere. Obſerues filium quid agat,quid conſilij cũ illo captet. Quod.n.prudenter dictum fuerit.non piget repetere. Actio tamen ex his tribus conſiſtit,cogitatione, dicendo, gerendo. {Reuiſo} Redeo vt videam. {Quid agant,} Quid reſpondeant,quid dicant. {Hic nũc non dubitat,} Non dixit, ſenex, aut pater, ſed Hic cum odio quĩ animo aduerſo loquitur. {Ex ſolo loco} Solo,deſerto,vbi meditari facilius poſſit. Et orationem dixit, ꝙ quaſi ad plenum cogitari potuiſſet, quippe meditatus ex ſolo loco. Menander ὄρθριοι ἀναφράττειν τ' ἐρημίαν αἱ τὰς ὀφρῦς αἴροντες. {Venit meditatus alicunde} Terror obiurgaturi patris, hortatio eſt ad promittendum Pãphilo quod iubetur. {Qua differat} Diſturbet, & in diuerſum ferat. Virg. Atq; arida differt Nubila. Et in Adelph. Miſeram me, differor doloribus. hoc eſt in diuerſum rapit, diſſipat. {Apud te vt ſies} Non ne,timeat,cauet Dauus,ſed ne amore à cõſilio ſuo alienetur Pamphilus. {Apud te ſies} Præparatus ſis. Cui contrarium eſt, Non ſum apud me. {Modò vt poſſim,} Vt,pro ne non. {Modo vt poſſim} A poſſibili,poſſim apud me eſſe. {Nunquam hodie.} Ab vtili euentu. Nunquam, plus aſſeuerationis habet quã non. vt Virg. Nunquam omnes hodie moriemur multi. {Commutaturum patrem} Iurgium habiturum,hoc eſt.n.verba mutare. {Commutaturum verbum,} Altercaturum. Sic in Phorm. Non commutabis verba inter nos hodie, hoc eſt dabis atq; accipies.i.iurgabis. Ego puto commutare verba, hoc eſſe, pro bonis dictis mala ingerere, hoc eſt iracundia in maledicta compelli.

GVID. REuiſo,&c.} Hic continetur erroris fabulæ nodus & periculum comicum atq; executio conſiliorum. S. Reuiſo.i. redeo ad videndum quid agant.i. dicant loquantur reſpondeant,aut quid conſilij.i.quod conſilium, captent.i.ineant ſuſcipiant. D. Hic cum odio dixit hic.ſ. Simo nunc non dubitat, quin neges te ducturũ. Venit meditatus.i.munitus ratione quare opprimat alicunde.i.ex aliquo loco. quod exponit ſubijciens ex loco ſolo.i.deſerto ſolitario, & propterea aptiori ad meditandum ſperat.i.credidit ſe inueniſſe.i.excogitaſſe rationem.i.viam modũ

qua

qua ratione ſ.differat.i. diſturbet diſſipet & diſcutiet, quaſi in diuerſum ferat te. Proin'.i.proinde i ea propter: tu fac.i.labora vt ſies.i.ſit apud te.i.præparatus ad reſpondendum. Ideo non ſum apud me,ſignificat non ſum paratus. P. O Daue modo vt.i.non poſſim eſſe ſ.apud me,vel cape vt pro qualiter ſic. Daue qualiter modo poſſim eſſe apud me.i.poſſim eſſe paratus. Illud etiam dictum.ſic vt ſis apud te,poteſt eleganter collocari loco horum dictorum, attende diligenter vel animaduerte quid tibi ſit agendū vel quod vulgo dici ſolet,tenere in tuis cuſtodijs, & caue tibi. D. O Pamph. inquam.i.dico tibi crede mihi hoc nunquam patrem tuum eſſe commutaturum.i. altercaturum tuū verbum iurgij.ſ. ſecum ſi dices te ducere. Philumenam cōmutare verba dici Don. eſſe pro bonis dictis mala ingerere,hoc eſt pro iracundia in male dicta compelli. proinde illius dictis crede patrem tuum non commutaturum tecum vnum verbum. Senſus eſt patrem nullū iurgium tecum habiturum id.n.verba cōmutare. Sic in Phorm. Tua non con u.inter nos h.i.non iurgabis.

LATO. ARgumentum} Exit in proſcenum tentaturus Pamphilū ſenex,& Pamphilus à Dauo confirmatur. Non ſeruit autem niſi congreſſui perſonarum.{Qua differat te} Differat.i. perturbet & incertum reddas, quaſi dicas,in diuerſum ferat. {Hodie commutaturum} Commutaturum.i.altercaturum,

PHYLA. MARS. REuiſo quid agant,&c.} Senis cura de filio,& ſerui calliditas,atq; adoleſcentis ingenuitas,ac patris præſentiam verētis titubatio deſcribitur hac ſcena. {Crede mihi hoc inquam,&c.} Quaſi rem penitus exploratam haberet, affirmat ſe fore Dauus,hoc ſibi perſuadens ingenito acumine. Seneca tamen ita præcipit. De dubijs non definias, ſed ſuſpenſam tene ſententiam. Nihil inexpertum affirmes.

GLAR. HVius ſcenæ verſus omnes ſunt Trimetri Iambici Acat. Ergo in ſexto verſu vocatiuus Daue locum non habet, poſt verbum poſſim, quem aliquis inſeruit, vt ſuperiori ſcena omiſſus eſt,Carmen itaq; ſic legendum,Modo vt poſſim. D. Crede mihi hoc inquam Pamphile,atque hæc quinque vltima verba peruerſo quidam libros ordine poſuerant.

ACTVS II. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

Pamphilum Byrrhia obſeruat.idem Pamphilus patri reſpondet, ſe facturum quæ volet ille omnia, Charino eadem renunciat Byrrhia.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hæc ſcena habet quemadmodum Pamphilum Byrrhia obſeruet, exinde eiuſdem Pamphili conſenſum ad nuptias; tandem Byrrhia re intellecta, Charinum mœrore conficit. Hic quatuor perſonæ intellectus confuſione loquuntur.

Senarij, vt ſuperiores.

BYRRHIA, SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

HErvs me, relictis rebus, iuſſit Pamphilum
Hodie obſeruare, vt, quid ageret de nuptijs,
*Scirem. id propterea nunc * hunc venientem ſequor.* *huc
Ipſum adeo præſto video cum Dauo. hoc agam.
S. Vtrunque adeſſe video D. hem ſerua. S. Pamphile.
D. Quaſi de improuiſo reſpice ad eum. P. hem pater.
D. Probe. S. hodie vxorem ducas,vt dixi, volo.
B. Nunc noſtræ parti timeo,quid hic reſpondeat.
P. Neque iſtic, neque alibi tibi vſquam erit in me mora. B. hem.
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis, vt te decet.
Cum iſtuc, quod poſtulo, impetro cum gratia.
D. Sum verus? B. herus,quantum audio,vxore excidit.
S. I iam nunc intro,ne in mora,cum opu' ſit, ſies.
P. Eo. B. nulla ne in re eſſe homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum eſt, volgo quod dici ſolet,
OMNES SIBI melius malle eſſe,quàm alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre: quo æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis, quàm illam amplecti maluit.
Renunciabo; vt pro hoc malo mihi det malum.

DON. HErvs me,relictis rebus,} Vide quam mire,cum omnes conſulto conſilio ſibi agere videantur,tamen omnes rerum exitu inopinato ludificantur & Simo, & Dauus, & Pamphilus,& Charinus,& ipſe Byrrhia. {Herus me,relictis} Ad hoc venit Byrrhia,vt in errorem conijciet Charinum.& in hac ſcena quatuor perſonæ ſine implicatione intellectus loquuntur. {Herus me, relictis rebus,} Imponitur manus rebus,cū perficitur id,quod cœperit, vt Virg. Imponit regina manū. {Relinquuntur vero res,cum imperfectæ relinquuntur. Item Virg. Atq; opere in medio defixa reliquit aratra. {Hodie obſeruare,} Obſeruatio duplex eſt,vel captionis,vel obſequij. {Relictis rebus, me} Adeo præpoſuit hoc negocij rebus omnibus. {Id propterea} Neceſſe eſt aut alterum eſſe ſuperuacuū, aut propterea poſt accipiendum. {Hoc agam} In geſtu eſt: nam eſt figura corporis obſeruantis quid agatur. {Vtrunq;} Et Dauum, & Pamphilum. {Quaſi de improuiſo reſpice} Intereſt eius qui repente aſpexerit: nam videbitur nihil doloſe locuturus: vt Magnā reſpexit ad vrbem. {De improuiſo}.ſ.ne meditata intelligat eū habuiſſe conſilia. {Hodie, &c. volo.} Nolo,& volo nimis imperioſa & ſuperba dictio eſt, vt alibi, Piſces ceteros purga Dromo: Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere Paulisper. vbi ego venero,exoſſabitur, Prius nolo. {Vſquā erit in memora} Recuſantis eſt magis,quàm non volentis, conſenſio ea ſegnis, ac tepida, ſi penitus conſideres. {Hem} Perculſus hoc dicto Byrrhia,interiectione magis, quàm verbo exclamauit. {Quid dixit?} Nota hic Byrrhiæ perſonam quartam,ſed non admixtam. {Cum iſtuc,quod poſtulo,impetro} Nimis obſequenter locutus eſt pater. Et poſtulo,pro iubeo,& Impetro,pro extorqueo. Poſtulo, iuſte volo. Petimus enim precario; Poſcimus imperioſe: Poſtulamus iure. Impetro, pro cum impetrem. {Vxore excidit.} Cadere ſpe dicuntur, qui leuati animo,à ſummo ad inferiora labuntur. Vxore,hoc eſt matrimonio ac nuptijs. {Sum verus?} Id eſt veridicus, vt falſus, pro falſidicus. {Vxore excidit} Quod Græci dīt [illegible] τυχῶ. {Nulla ne in re eſſe homini cuiquam fidem?} Non in nullis terris,ſed neq; in terris,neq; in perſona. Vt Virg. Nuſquam tuta fides.cū in amore fracta eſſet ab eo, Quem ſubijſſe humeris confectum ætate parentem. Alibi Terent. Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,verere ei verba credere? vbi quid mihi lucri eſſet? {Illud verbum}.i.prouerbium pro ſententia. & ſic veteres verbum pro ſententia. {Omnes ſibi melius} Sic alibi, Proximus ſum egomet mihi. {Ego illam vidi} Hic corrigitur à poeta quod per iracundiam dixit Pamphilus, Aliquid monſtri alunt. {Memini videre} Aut memor ſum me vidiſſe: Aut memini videre,hoc eſt intelligo,ſcio. Aut memini ꝙ viderim. Memini videre pro vidiſſe. Ennius, Memini me tum fieri pauidam. Alibi ſic, Memini videre,nō probare. {Forma bona} Diſtinguitur. {Quo æquior,} Hoc eſt quare æquior Pamphilo,beneuolentior,nō iratus,vel minus iniquus. {In ſomnis,} Per noctem ait Virg. Libera dies,ſomniſq; pares vbi fecerit horas. Plautus: Miris modis ludos faciunt hominibus,miriſq; exemplis omnia in ſomnis. {Quàm illum} Dicit nunc quod vulgo dicitur,cum illa manere,cum illa dormire. Alij inſomnis,vigilans: ſed melius,per noctem.

GVID. HEros me,&c.} Hic quatuor perſonæ ſine implicatione intellectus loquuntur. ex quibus Byrrhiæ perſona per ſe loquitur ad populum non alijs admixta Herus dominus ſ. Charinus iuſſit me Byrrhiam obſeruare.i. animaduertere oculis menteq; cuſtodire. {Obſeruatio autem eſt duplex, vel captionis cum damus operam vt aliquem deprehendamus in aliquo negocio, Altera eſt obſeruatio obſequij cū videlicet accurate animaduertimus & intentos tenemus oculos in eum cui plene obſequi cupimus} Obſeruare inquam hodie Pamph. omnibus rebus, id eſt negocijs ceteris ſemotis & poſtpoſitis hac poſthabitis, vt ſcirem quid ageret de nuptijs in diem iſtum conſtitutis id propterea venit. Id ait Don. aut propterea pro poſt,aut propter cupiendum eſt. poſſet tamen iungi id cū ſcirem & eſſet ſenſus vt ſcirem id.ſ.quid agere de nuptijs. nunc ſequor hunc Pamphilum venientem, quaſi diceret eum veniētem oculis luſtro & obſeruo. adeo.i. certe video hunc Pamphilum. præſto.i. præſentem ſiue contra cum Dauo hoc agam,id eſt faciam quod iuſſus ſum,& eum obſeruabo. quod pronunciandum eſt geſtu corporis obſeruantis quid agat. S. Video vtranq; Dauum & Pamphilum. adeſſe.i. animaduenire,vel prope eſſe. D. Hem dolentis interiectio, obſerua.i. cuſtodi teipſum Pamphile,ne opprimaris improuiſus imo caue tibi attende quid tibi agendum ſit. S. Pamphile. D. Reſpice ad eum quaſi de improuiſo,id eſt quaſi præter ſpem inopinato ex inſperato præter opinionem ex abrupto. P. Hem pater, reſponſio eſt

Pamphili

Pamphili qualis ſit quotidie à nobis vocatis. D. Probe, id eſt recte reſpondiſti. S. Volo vt ducas hodie vxorem vt dixi prius. ſ. tibi apud forum. B. Nunc metuo noſtra parti quid hic Pamphilus reſpondeat. P. Neque & nunc mora non erit tibi in me, id eſt in hoc negocio, neq; alibi .i. in alijs negocijs, vſquam .i. in aliquo loco, in quo dicto ponũtur aduerbia loci pro rebus & negocijs quæ in locis fiunt præter vſquam quod proprietatem ſuam ſeruat. B. Hem dolentis eſt. D. Obmutuit, .i. ſ. obticuit. nec vnum addidit verbum? B. Quid dixit? exclamando hoc pronuncia. S. Facit vt decet te .i. eſt tibi honeſtum cum impetro .i. obtineo, cum gratia .i. beneuolentia, iſtuc .i. iſtud quod poſtulo .i. iuſte volo. Petimus .n. precario poſcimus imperioſe, poſtulamus iure. D. Sum vetus .i. veras vel veridicus ſicut falſus pro falſidicus. B. Herus excidit ab vxore .i. à matrimonio & nuptijs quantum audio .i. quantũ poſſum intelligere ex verbis audijs. S. I .i. vade nunc intro .ſ. domũ ne fies .i. ſis in mora dum opus ſit .i. ſis paratus cum erit opus. P. Eo .i. intro. B. ne .i. verum ſubaudi fidem .i. veritatem cõſtantiam num eſſe cuiquam homini in illa re. illud verbum .i. prouerbium, vel ſententia eſt verum quod ſolet dici vulgo .i. communiter, vt ita dicam. Omnes homines malle, id eſt præeligere melius eſſe ſibi quam alteri. Sic alibi. Proximus ſum egomet mihi. Ego vidi illam virginem Philomenam bona forma .i. honeſta pulchritudine. & recte bona, ne illa forma laſciuiæ potius irritamẽtum eſſet quàm caſtimoniæ ornamentum. Vbi poeta corrigit per Byrrhiæ perſonam quod Pamphilo dictum fuerit aliquid alunt monſtri cũ dicat ſe eam vidiſſe bona forma, memini videre .i. vidiſſe ſum memor vel forte eſt ſenſus nunc adhuc eam mihi videre videor. vel vt dictum eſt præſens ponitur pro præterito. & quia memini præteriti vox eſt cui præteritum infinitiui nõ ſæpe inuenitur iunctum, fortaſſis ea cauſa dicere maluit quam vidiſſe. quo .i. qua re ſum æquior .i. minus iniquus Pamph .i. quam Pamphilus. ſi malueſ ſe amplecti illam in ſomnis .i. per noctem, quam illum Charinum amplecti illam inquam. Renunciabo .i. referam illi Ch. vt det mihi malum pro hoc malo.

PLATO. ARgumentum} Tentat animũ filij Simo, & Byrrhia Charini vice perturbatur. {Herus me, relictis} Docetur ſpectator qui agat hic Byrrhia, quod in alijs quoque principijs interdum eſt obſeruandum. {Hem. D. Obmutuit. {Hem, dolentis ſubito & perculſi. {B. Quid dixit?} Interrogatio indignantis, & ſecũ hoc totũ loquitur Byrrhia. {Quo æquior} Ironia eſt.

PETR. ARC. HErus me, relictis rebus, &c.} Venerea face ardentem iuuenem, quamuis nobilem ac generoſum, & appetitus imperio parum vel nihil propter conſilij imbecillitatem, ac libidinis æſtus repugnantẽ, hæc ſcena notat: qui vrgente voluptate blanda quidem domina, rem domeſticam negligit, & maxime id curat ad quod ætatis feruor, & cupiditas rationi non obtemperans, cum trahit, ſuis malis nõ multum repugnantem, ſed potius illis gaudentem. Amoris quippe facibus nonnulli fruuntur. Hæc omnia prudentiam non adeſſe oſtendunt, qua præſente, ac regnante, id homo videt, agitque, quod ſuæ excellentiæ conſentaneum eſt. Qui prudens eſt, inquit Seneca, non dicit, Non putaui quidem hæc fieri, quia non dubitat, ſed ſpectat, nec ſuſpicatur, ſed cauet. Plato loquens de voluptate in eo Dialogo, qui Philebus de hominis bono inſcribitur, ſic ait: Voluptas maxime omnium temeraria. Fertur .n. de Veneris affectibus, qui maximi putantur, quod peierantibus illis dij penitibus ignoſcant, quaſi pueri quidã ſint, nullius intelligentiæ compotes. {Facis, vt te decet, &c} Quoniam filius debet parere patri, ac ipſum venerari. Plato in iiij. de Leg. ſic ait. Putare quiſq; debet, omnia quæ poſſidet, eorum eſſe, qui genuerunt & educarunt, ita vt illis hæc omnia pro viribus miniſtrare debeat primum quidem externa bona, deinde etiam corporis, poſtremum quæ ad animum pertinent in verbis, qm̃ etiam per totam vitã parentes venerari maxime decet. Oportet itaq; iratis, animumq; explentibus cedere, ſeu verbis ſiue rebus Id faciant, non ignorantes patrem iure admodum filio valde ſuccenſere, ſi quando ab eo iniuriam ſibi fieri arbitretur.

GLAR. HVius Scenæ carmina, vt præcedentis ac ſequentis, ſunt trimetra Iambica. In Herus ſtatim ab initio s, eliditur, vt ſit primo loco anapæſtus, niſi quis bacchium malit. {Quaſi de improuiſo reſpice ad eum. P. Ehem pater} Quia in Quaſi frequentior eſt correptio vltimæ quam productio, puto primo loco eſſe anapæſtum, & Ehem legendum biſſyllabum, vt recte annotauit Ioan. Eſt enim Ehem de improuiſo, hem vero ſimpliciter reſpondentis. Cuius differentiæ multa ex hoc auctore exempla idẽ ſatis appoſite adducit. {Neque iſtic, neque alibi tibi vſquam erit in me mora} Seliditur in iſtic, inquit Doctor. Quod mihi non videtur. Si quidem carmen recte legas, vt alibi, præcedat Tibi, & vltima in eo ſit correpta ſyllaba, vt eſt in primitiuo. Atq; ita habet liber Aldi & alij pleriſque.

ACTVS II. SCENA VI.

ARG. ADR. BARL.

In hac ſcena Dauus Simonem, & Dauum Simo fallit, quæ res non iniucunda eſt.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hæc ſcena dolos continet vtriuſque perſonæ, Daui, & Simonis, quibus vterque miro modo & fallit, & fallitur.

Senarij.

DAVVS, SIMO.

HIc nunc me credit aliquã ſibi fallaciam
Portare, & ea me hic reſtitiſſe gratia.
S. Quid Dauus narrat? D. æque quicquam nunc quidem.
S. Nihil ne? hem. D. nihil prorſus. S. atqui expectabam quidem.
D. Præter ſpem euenit: ſentio: hoc male habet virum.
S. Potin' es mihi verum dicere? D. nihil facilius.
S. Num illi moleſtæ quippiam hæ ſunt nuptiæ,
Huiuſce propter conſuetudinem hoſpitæ?
D. Nihil hercle: aut, ſi adeo, bidui eſt, aut tridui
*Hæc * ſolicitudo: noſtin'? deinde deſinet:* * ſolitudo.
*Etenim eam ſecum rem recta * reputauit via.* * reportaui.
S. Laudo. D. dum licitum eſt illi, dumq; ætas tulit,
Amauit: tum id clam: cauit, ne vnquam infamiæ
Ea res ſibi eſſet, vt virum fortem decet.
Nunc vxore opus eſt: animum ad vxorem appulit.
*S. Subtriſtis * viſu' eſt eſſe aliquantulum mihi.* * viſu' ſit
D. Nihil propter hanc rem; ſed eſt, quod ſuccenſet tibi.
S. Quid nam eſt? D. puerile eſt. S. quid eſt? D. nihil.
S. quin dic quid eſt.
D. Ait nimium parce facere ſumptum. S. me ne? D. te.
Vix, inquit, drachmis obſonatus eſt decem:
Num filio videtur vxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
Potiſſimum nunc? &, quod dicendum hic ſiet,
Tu quoque perparce nimium. non laudo. S. tace.
D. Commoui. S. ergo, iſtæc recte vt fiant, videro.
Quid nam hoc rei eſt? quidquam hic volt veterator ſibi?
Nam ſi hic mali eſt quidquã, hem illic eſt huic rei caput.

HIc nunc me credit} Hæc ſcena dolos continet vtriuſque perſonæ, quibus vtraq; capit, & capitur miro modo. {Hic nunc me credit aliquam ſibi fallaciam} Dauus ita videtur loqui, vt nullus ſpectator audiat, ſed hoc ait, vt velit audiri à ſene. {Gratia} Gratia veteres pro cauſa ponebãt. {Quid Dauus narrat?} Videtur illi blandius locutus eſſe. {Aeque quidquam nunc quidem} Bene, nunc quidem ſimiliter nunc nihil, vt paulo ante, cum dixit. Id populus curat. ſ. {Aequa quidquã nunc quidem,} Hoc eſt nihil. {Nihil ne? hem} Hem interiectio eſt irati aduerſum eum qui neget ſe aliquid locutum eſſe ſimul quid ſit Aeque quidquam nunc quidem, ſenex explicat, cũ ait, Nihil? Et eſt [illegible] antiquorum pro Nihil. {Nihil prorſus,} Id eſt neque prorſus. Nihil prorſus dicitur, in quo nulla eſt ambiguitas, & eſt confirmatio negantis. {Atqui expectabam quidem} Expectamus tam bona, quam mala, Speramus bona. {Præter ſpem euenit} Præter, pro contra: vt, Præter ætatem tuam. {Hoc male habet virum} εἰρωνικῶς virum dixi deſeſſum ſenem. modo, enim virum iocelariter dixi. {Virum} Ad vituperationem cum ironia, ad laudem vero ſine ironia. {Potin' es verum} Integrum, potis ne .i. potes. Virg. Nec potis Ionios fluctus æquare ſequendo. & deeſt illi es. Eſt .n. nomen potis, & facit, potis potior potiſſimus. {Num illi moleſtæ quippiam.} Quippiam ſignificationem minime rei habet. {Propter huiuſce hoſpitæ conſuetudinem.} Hæc omnia prooominibus bene mollita ſunt. etenim atrocia ſunt, ſi cũ ſuis nominibus nuda ponantur. Et huiuſce hoſpitæ, non meretricis, & conſuetudinem, nõ amorem dixit. ita omnia extenuat, vt Dauus audeat confiteri. {Aut ſi adeo, bidui eſt, aut tridui} Bene, aut ſi: adeo: ne ſi omnino negaret. Cui igitur triſtis eſt ille? diceret. {Solicitudo} Propter turbationem. {Noſtin'?} In ſignificationem

nem multorũ,quæ compendio facimus,Noſtin' dicimus.} Recta reputauit via} Reputauit,retractauit,quia putare,purgare eſt.vnde & arbores, & vites putare dicimus. }Via} Conſilio, ratione. }Laudo}Senex inducitur,& credit.}Dum licitum eſt}Deeſt,per te,hoc eſt,dum tu permiſiſti. Et mire hic vtitur verbis ſenis. ipſe, enim ſupra dixit, Dum tempus ad eam rem tulit, ſiui, animum vt expleret ſuum.}Dumq; ætas tulit} Dum eſſet ætas immatura nuptijs. Tulit duo ſignificat,attulit,& abſtulit,paſſus eſt & per tulit.}Dum licitum eſt ei} Sic veteres & placitum, & pudicum dicebant, quæ nos placuit,puduit.}Tum id clam}Quia nunc liquido apparet Pamphilũ voluntatem,propoſitumq; mutaſſe. }Cauit ne vnquam infamiæ ſibi eſſet}Mire vtitur ſenis verbis ipſe.n. ſupradixerat,Dum tempus ad eam rem tulit, ſiui animum vt expleret ſuum.}Nunc vxore opus eſt}Quaſi denunciatio eſt quædam neceſſitatis ſeni impoſitæ. Et bene appulit,quaſi ab iactatione fluctuum, & marini æſtus. has.n.tempeſtates habet amor. Et ſic dixit,Ad vxorem animum appulit,vt ſupra, Animum ad ſcribendum appulit. }Subtriſtis viſus eſt} Sub temperamentum eſt plenæ pronunciationis,vt ſubtriſtis,ſubridet, non ad plenum triſtis aut ridet, vt confeſſionem eliceret. }Subtriſtis viſus eſt aliquantulum mihi}Mirè ſeruatum,eſt in adoleſcẽte libero τὸ πρέπον, & in amatore τὸ πιθανόν. Nam & honeſto iuueni non congruebat verſipellis vultus, & in amatore abſurdum fuerat, ingenuum, celare triſtitiam. Itaq; nec ad plenum triſtis fuit,quia dixit celenda res erat, nec gaudium fuerat,quia ingeniũ & amoris neceſſitas in triſtitiam retrahebat. }Sed eſt quod ſuccẽſeat tibi} Quod ille à ſummo ad imũ oppoſuit,hic cauſę deriuationem oppoſuit. }Quod ſucceuſeat tibi} Succenſere potioris eſt.Succenſere in re graui,& iuſta iraſci.}Puerile eſt}Apparet Dauũ nũc quærere quid reſpondeat: & ad quã cauſam deriuet auerſa ſuſpicione, triſtitiã Pamphili,quã animaduerti ſenex.}Puerile eſt, nihil eſt} Verũ magis ideo ſuſpendit, vt ſenex audire deſideret,an quia necdum commentus eſt cauſam contra rependendã propoſitioni ſenis? }Nihil eſt}Videtur inuenire non poſſe. }Ait nimium parce facere ſumptum} Mire ipſum dicere velut fecit & nimium, parce.}Nimium parce facere ſumptum} Pepercit,ne diceret ſordide. }Me ne?}Perturbati iudicium eſt,quia ſeipſum pronomine oſtendit. }Meorum æqualium potiſſimum?}Aequalium ætate,potiſſimum dignitate: etenim potis,potior potiſſimus facit. }Et quod dicendum hic ſiet}Bene hic,vbi non ſit adoleſcens. }Tu quoque perparce}Bene quoque,q.d.cum ille peccet quod pueri licet ſuccenſeat, tu quoq; peccas, perparce nimium faciendo ſumptum. }Tu quoq; perparce nimium}Et perparce,& nimium,cum ſufficeret vnum. Et nimium,vituperatio eſt,vt, Nequid nimis.}Non laudo} Et quia perparce,& quia nimium. nam parce agere, laudis: nimium peccati. Et magna moderatione,non laudo,dixit potius,quam vitupero.}Commoui}Ideo commoui,quia argumenta dixit ſeni,quibus proditur non eſſe veras nuptias. }Commoui}Supra Solicitaui dixit,modo commoui. & cõmoui dicit apud ſe, vt ſpectator audiat, non ſenex. }Quid nam hoc eſt rei?} Verba ſunt ſecũ cogitantis ſenis, aut de his nunc locutus eſt Dauus, aut de aduentu mulierum quæ in ſcenam veniant. } Quid nam hoc eſt rei? } Pulſatus eſt ſenex argumento falſarum nuptiarum paululum obſonij, tanquam ſe illuderet Dauus. }Quid nam hic volt veterator ſibi?} Veterator,eſt verus in aſtutia, & qui in omni re callidus eſt. Et hi duo verſus oſtendunt pulſatũ eſſe ſenem argumento falſarum nuptiarum, illo argumento quòd ait, paululum obſonij,tanquam ſe illuderet Dauus. Sunt ergo verba,vt diximus, ſecum cogitantis ſenis, aut de his quæ nunc Dauus locutus eſt,aut de aduentu mulierum quæ in ſcenam veniunt modo. }Nam ſi hic eſt mali quidquã} Si promiſſa non cõpleuerit Pamphilus.}Illic eſt huic rei caput}Caput,eſt origo & ſumma vniuſcuiuſq; rei. Vt Virg. O Latio caput,horum & cauſa malorum.

GVID. Hic nunc,&c. }Hæc ſcena dolos continet vtriuſq; perſonæ Daui & Simonis quibus vtraq; capit & capitur miro modo. D. Dauus ita videtur loqui vt nullus ſpectator audiat, ſed hoc ait vt velit audiri à ſene. Hic Simo nunc credit me portare,id eſt animo commentitiam geſtare aliquam fallaciam & credit me reſtitiſſe.i.remanſiſſe hic ea gratia.i. ea cauſa.S. Quid Dauus narrat.i.dicit. D. Aeque.i.ita nunc quidem quidquam.i.aliquid narro. ſubaudi vt prius, q. d. nihil narro nunc te alloquens pluſquam narrabam cum tu interrogaſti,quæ reſponſio æqui valet nihil. S. Nihil ne? vtrum nihil narras? Hem interiectio irati aduerſus eum qui ſe negat aliquid dixiſſe. D. Nihil prorſus, id eſt omnino nihil narro. S. Atqui.i.ſed certe expectabã vt.ſ.aliquid narres & alloquitur eum per verbũ tertiæ perſonæ. Expectamus bona & mala,ſperamus bona tantum. D. Sentio, id eſt percipio ꝙ hoc.i.talis reſponſio ſibi euenit præter ſpem.i. contra opinionem patris,hoc malè habet quaſi male tractat virũ.ſ. Simonem ſenem,propterea verum dixit per ironiam & iocolariter. S.Potiſne eſt ſupple.i.Dauus eſt ne potens dicere mihi verum. D. Nihil facilius eſt illi quam dicere verum tibi. S. Num nunquid hæ nuptiæ ſunt quippiam.i. non nihil ſiue aliquantulũ moleſtiæ.i.inuiſæ diſplicẽtes illi Pamphilo vbi quippiam ſignificationem habet minime rei.propter conſuetudinem.i.conuerſationẽ huiuſce hoſpitæ.i.peregrinæ alienigenę.ſ.Glycerij. D. Hercle nihil ſunt inquam moleſtæ, aut ſi adeo.i.certe. hæc ſolicitudo.i. perturbatio. eſt bidui.i.ſpatij duorũ dierũ,aut tridui.i.trium dierum. noſtin'.i. noſti ne. Noſtin' dicimus in ſignificationem multorũ quæ compendio facimus. Deinde.i.poſtea deſinet.i.deſiſtet ceſſabit etenim ipſum Pamphilus putauit.i.retractauit, quia putare purgare eſt. vnde & arbores & vites putare dicimus, putauit ergo eam rem.i. amorem recta via.i.ratione & conſilio. S. Laudo. Dum licitum eſt ei per te.ſ.id eſt dum permiſiſti. nam licitum eſt pro licuit dicimus,ſicut placitum eſt pro placuit, & puditum eſt pro puduit, que.i.& dum ætas immatura nuptijs: tulit.i.paſſa eſt, aut pertulit.ſignificat etiam tulit attulit & abſtulit.amauit.i. amori operã dedit. Tum.i.deinde cauit.i.prouidit, clam.i.ſecreto. id quod ſequitur ne nunquam ea res.ſ.amare eſſet infamiæ vt decet fortem virum.i.vt honeſtum eſt viro forti. nunc opus eſt vxore.appulit, id eſt applicuit quaſi ex multis iactationibus fluctuũ amoris qui innumeras habet tempeſtates. appulit animum ad vxorem relicta amaſia. S. Viſus eſt mihi aliquantulum ſubtriſtis quaſi non ad plenum triſtis. D. Nihil eſt triſtis propter hanc rem.i. non eſt triſtis ob nuptias,ſed eſt aliquid quod.i. propter quod ſuccenſeat, id eſt iure iraſcatur tibi. ſuccenſere enim eſt cum ratione iraſci, & hoc in re graui & iuſta. S.Quidnam,id eſt quid eſt. D. Id ſup.eſt puerile.i grauem virum decedens. S. Quid eſt? D. Nihil eſt. S. Quin.i.immo dic quin eſt. D. Pamphilus.ait te facere ſumptũ.i. impenſas nuptiarum nimium parce.i. nimium tenue, vel tenaciter. S. Me ne.i.vtrum ait me id facere. D. Te.i.ait te id facere. Inquit Pamph. hæc verba pater meus vix obſonatus eſt.i.vix comparauit obſonia pro decem drachmis. Habemus obſono as, neutrum, obſonor aris depones in eodem ſenſu drachma autem ex decem & octo ſiliquis,hoc eſt ex tribus ſcrupulis conſtare dicebatur. Ait etiam Iulius Pollux de vocabulis rerum ad Commodũ Cæſarem fuiſſe Athenienſium numiſma quod etiam bos vocabatur,quia eiuſmodi animalis figura deſignatus erat. Ipſe pater nõ videtur dare vxorem filio,inquit, Pamphilus.Quem potiſſimũ.i. dignitate principaliſſimum meorum æqualium.i.æquorum vocabulo.i. inuitabo ad cœnam & quod nunc. hic dicendum ſit.i. quod poteſt à me dici in abſentia Pamphili, q.d.nõ dicere in conſpectu eius.quoque,id eſt etiam nimium.i. nimis perparce.i.tenaciter & tenuiter ſumptum facis, non laudo. S. Tace. D. Commoui.i.ſollicitaui & irritaui iam eum, idq; dicit vt audiat ſpectator non ſenex. S. Ego videro.i. meæ partes ſunt non tuæ vt hæc recte fiant. Quidnam hoc rei.i.quid, hoc eſt? quod nam hic veterator.i.in aſtutia inueteratus & callidus ſibi vult. Nam ex eo pendet quod dixit inueteratore. ſi hic quidquã mali eſt vt ſi promiſſa non compleat. Pamph. Hem interiectio indignantis & excandeſcentis: illic.i.ille. D. Eſt caput.i.origo huic rei. Caput enim eſt origo & ſumma vniuſcuiuſq; rei. Virg. O latij caput horum & cauſa malorum. hic videre eſt commotum eſſe ſenem ex argumento falſarum nuptiarum.

LATO. Argumentum} Confirmat dubitantem ſenem Dauus,& ſuſpicionem callide auertit,ex quo promouetur epitaſis. }Aeque quidquam} Periphraſis eſt, q. d. nihil. }Præter ſpem} Hoc ſecũ Dauus.}Etenim eam rem} Confirmatio à modeſtia & frugalitate Pamphili,quã breui expoſitione ornat }Subtriſtis} Obiectio ſuſpicionis. } Puerile eſt } Quærit Dauus, quid reſpondeat. }Ait nimium parce}Callida ratio ad auertendam ſuſpicionem,quam proſopopœia attollit.}Et quod dicendu παρέν-θεσις. }Quidnam hoc}Cogitatio ſuſpicioſi ſenis.

PETR. MARS. Hic nunc me credit,&c.} Serui calliditate,ac pro temporis conditione commento heros circumueniri,hæc ſcena docet,& quibus rationibus mentem quis alienam facile poſſit mouere præſcribit,cũ.ſ.ea tanguntur,quibus hi laborant, quorum affectus concitare nitimur. Mouetur enim ſenex cum ſibi audit auaritiam obijci eo tempore, quod liberalitatem efflagitat. Ariſt. lib.2. Rhet.ad Theodectem,ſic ſcribit: Senes ſunt puſillanimes. quia humiliati à natura, ea tantum concupiſcunt, quæ ad vitam pertinent. Sunt etiam auari,ſciunt enim propter experientiam quàm durum ſit poſſediſſe,ac facile abijcere. Sunt etiam ſoemidoloſi,omnia timentes,quare inquit: Viam præparauit ſenectus formidini. Non deſiderant voluptates, ſed lucrum. }Potin' es mihi verum dicere, &c.} Priſcianus ſic ait: Hic & hæc potis & hoc pote. Vnde Perſius. Qui pote vis dicam.i.quomodo poſſibile eſt? Inde componitur hic & hæc potior & hoc potius. & in ſuperlatiuo

ſuperlatino potiſſimum. Aduerbia potius & potiſſime. Diomedes ſic ait: Potis eſt, pro poteſt. Virg. At non Euandrũ potis eſt vis vlla tenere. Ennius: Qui potis ingenteis cauſas euoluere belli? Pote pro potes,crebro dicebatur. Perſius: Qui pote vis dicã? {Recta reputabit via} Putum, inquit, Sex. Pompeius dicebant antiqui pro puro. Vnde putare vites & arbores quoq;, ꝙ deciſis impedimentis remanerent. Putum aurum quoq; putum dici ſolet.i.expurgatũ,& ratio putata.i.pura facta. Veterator, vt inquit Sextus Põpeius,callidus à multarũ rerũ gerendarum vetuſtate.

Glar. OCtauum carmen Doctor deprauatum exiſtimat inuerſo dictionum ordine. Conſtabit,inquit,ſi legas Huiuſce propter conſuetudinem Hoſpitæ, Ioan. putat legendum, Propter hoſpitæ huiuſcæ conſuetudinem,& h. habere vim conſonantis,propterea æ,diphthongum corripi,non elidi. Lector ſequatur vtrum velit. In quarto deinde carmine. Etenim eam ſecum rem recta reputabit via, Eam monoſyllabum eſt,& ſcandendo totum cum ſyllaba nim,eliditur. Etenim enim Anapeſtus eſt. In ſeptimo deinde carmine d,in Sed elidi,admonuit Doctor. ſed eſt quod tibi ſuccenſeat,& proxime deinde ſequente,in medio idem admonuit quid.i.an quidnam.i.legendum,quod placet. Sic enim conſtabit verſus. Idem in ſequente continuo carmine admonuit verbum, Ait monoſyllabum eſſe,& in quarto deinde. Meorum diſſyllabum, ego tamen creticum quarto in loco conſtituerem. In vltimo deniq; verſu Rei monoſyllabum, cũ in penultimo ſit diſſyllabum. Cæterum in vltimo verſu Hem totum eliditur, perinde atq; non adeſſet,quod alibi idem admonuit Doctor.

ACTVS III. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Hic Simo præ nimia ſagacitate mirum in modum fallitur, partum ſimulari credens, qui verus erat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Sequenti ſcena nouo quodam modo, Dauo inſcio ceſſanteq; fallitur Simo præ nimia ſagacitate ſua. Et hoc ita fingit Poeta, vt vehementius ad nuptias agendas, accendatur Simo, & quædam induſtria ſic quædam agit Poeta tanquam caſu eueniant, vt eſt hæc ſuſpicio ſenis de partu ficto.

Senarij.

MYSIS, SIMO, DAVVS, LESBIA obſtetrix, GLYCERIVM meretrix.

IT A pol quidem res eſt, vt dixti Lesbia:
Fidelem haud fermè mulieri inuenias virum.
S. Ab Andria eſt ancilla hæc. quid narras? D. ita eſt.
M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicis? M. Firmauit fidem. S. hem.
D. Vtinam aut hic ſurdus,aut hæc muta facta ſit.
M. Nam quod peperiſſet,iuſſit tolli. S. ò Iupiter,
Quid ego audio? actum eſt, ſiquidem hæc vera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adoleſcentis. M. optimum.
Sed ſequere me intro,ne in mora illi ſis. L. ſequor.
D. Quod remedium nunc huic malo inueniam? S. quid hoc?
Adeon' eſt demens ex peregrina? iam ſcio: ah
Vix tandem ſenſi ſtolidus. D. quid hic ſenſiſſe ſe ait?
S. Hæc primum affertur iam mihi ab hoc fallacia.
Hanc ſimulant parere,quo Chremetem abſterreant.
G. Iuno Lucina fer opem,ſerua me obſecro.
S. Hui, tam cito? ridiculum,poſtquam ante oſtium
Me audiuit ſtare, approperat. non ſat commode
Diuiſa ſunt temporibus tibi Daue hæc. D. mihin'?
S. Num immemores diſcipuli? D. ego quid narres,neſcio.*
S. Hiccine me ſi imparatum in veris nuptijs
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periclo ſit. ego in portu nauigo.

* immemores diſcipuli.

Don. ITA pol quidem res eſt,} In hac ſcena nouo modo ceſſante Dauo fallitur Simo, per nimiam ſagacitatem ſuam ſimul in hac ſcena id agit poeta,vt ad nuptias faciendas magis accendatur. Si. & quædam induſtria,quædam velut caſu eueniunt, vt nunc ſuſpicio ſenis. in multis enim οἰκονομία, comicorum poetarum ita ſe habet, vt caſu putet ſpectator veniſſe, quod conſilio ſcriptorum factum ſit. {Ita Pol quidem res eſt, vt dixti Lesbia} Et hoc ſermone,quem habent ingredientes, ſcenæ apparet principium. quod enim auditur,non quod incipitur,initium dicunt. {Ita Pol quidem} Productio eſt narratiua ad explendum modo potius iuſiurandum. {Vt dixti} Et dixti,& dixiſti legitur. {Fidelem haud fermè} Fidelem maluit, quàm fidum dicere. fidum.n. honeſtius dixiſſet. Ferme pro facile poſuit. & fermè, facilitatem ſignificat,quia ſunt aduerbia extenuationis. {Inuenias} Secundã pro tertia perſona poſuit,pro inuenire inueniat quis, vel poſſit. vt Virg. Migrantes cernas,totaque ex vrbe ruentes. {Ab Andria hæc ancilla eſt} Simpliciter dixit ab Andria eſt, pro Andriæ eſt. nam & vſu ſic dicere ſolemus. Ergo ab Andria eſt,hoc eſt Andriæ fauet, Andriæ eſt. vt cum dicimus, Ab illo eſt,hoc ſignificamus,illi fauet,illi accommodat ſuffragium. {Sed hic} Semper ſed,contrariæ ſententiæ ſignificatio eſt. Et bene hic vt oſtẽdat de illo fuiſſe ſermonem. {Hem} Interiectio eſt accipientis verba, & admirantis. {Vtinam aut hic ſurdus} Comice & facete. aut hic ſurdus, qui audire nõ poſſit. aut hæc muta facta ſit,ne poſſit dicere. {Aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit} σύλληψις per genera. {Iuſſit tolli} Hæc eſt fides: ſuſcipi filios legitimos faciunt parentes. & ſublatio,matris eſt,patris tollere. {Iupiter quid ego audio?} Bene rurſum adducitur ad deſperationem ſenex Myſidis verbis. {Actum eſt} In ſumma rerum deſperatione ponitur, Actum eſt, licet, Periſti. Hæc res, ſecundum ius ciuile dicitur, in quo cauetur,ne quis rem actam apud iudices repetat. Sic ipſe in Phormione, Actum, aiunt,ne agas. {Bonum ingenium} Ingenium naturam. {Quid hoc?} Secum ſenex ἐλλειπτικῶς, deeſt enim rei eſt. {Adeon' eſt demens ex peregrina?} ἔλλειψις per ἀποσιώπησιν apta cogitanti. reliquum aut ſic pronunciat,quaſi reperto conſilio. Et bene adeo: quia tam demens eſt, quod amat ex peregrina, id eſt ex meretrice. Mulieres,enim peregrinæ,inhoneſtę ac meretrices habebantur. Sic ipſe alibi, Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi. Et ſeruus,poteſt taceri hoc quidem. hoc eſt,meretricem habuiſſe te matre veriſimile eſt. {Ex peregrina} ἀποσιώπησις. deeſt,enim vt filium ſuſcipiat, aut aliquid tale. {Vix tandem ſenſi ſtolidus} Pulchro colore inducto, poeta oſtendit non minus falli ſuſpicioſum,quam qui ſtultus eſt. huic enim veritas fallacia videtur, dum nimis eſt acutus ac perſpicax. & hoc eſt quod ab euentu fugit poeta. non enim in Dauo eſt ſic errare nunc ſenem. {Vix tandem ſenſi ſtolidus} Quinq; ſunt ſenſus quorum duos viſum & auditum,magis ſenſibiles habemus, quam pecora. Vnde Cic. Non ſolum videam,ſed etiam audiam,planeq; ſentiam, quaſi ad tactum retulit, quo etiam pecora impelluntur ad ſenſum. duabus ergo rebus ſcimus,aut ratiocinatione, aut ſenſu quibus maxime præſtamus ceteris animalibus. Ergo ſenex ſe non ſenſu, non ratiocinatione ſenſiſſe, ſed veluti calcaribus & ſtimulis punctum. {Hæc primum} Satis ſe ſagacem ſenex oſtendit,quando principia ipſa inceptionesq; comprehendit. {Hęc primum} Bene primum,quaſi ex multis quas parauerat Dauus cõtra Chremetem. {Quo} Qua re. {Iuno Lucina fer opem: ſerua me} Iuno Lucina, Iunonis filia, Græce εἰλείθυια dicitur. Latine Iuno à iuuando dicta. Lucina ab eo quòd in lucẽ producat. Et gemina vota ſunt. vt & partus,& pariens ſeruetur. nam fer opem,propter partum: Serua me propter parientem dicitur. {Iuno Lucina fer opem ſerua me obſecro} Nota,hoc verſu totidem verbis vti omnes puerperas in Comœdijs,nec alias induci loqui in proſcenio. nam hæc vox poſt ſcenam tollitur. {Fer opem} Propter quod Lucina eſt. inde obſtetrix,quod opem tulerit. {Serua me obſecro} Hoc,extra etiam hanc poteſtate Iunoni attribuitur, quanquam illam Menander Dianam appellet,& hoc ſentiat in Buc. Virgil. {Hui, tam cito?} Tam cito, vt felicitatem partus oſtendat incredibilem: Tam cito,ad reprehenſionem. {Ridiculum} Ad irriſionem. & inſpice, ridiculum aduerbium ſit, an nomen, vt ſic,vidit hominem ridiculum, ſed aduerbium eſt magis. {Non ſat commode diuiſa} Confuſa ſunt. tibi omnia, inquit, nec vnumquodq; ſuo tempore geritur qua re poderis. {Non ſat} Non ſatis. {Diuiſa ſunt} Digeſta, & compoſita, & diſturbata Temporibus, id eſt per tempora. {Mihin'?} Adhuc Dauus non percipit, & bene,q.d. cum ille loquatur,illæ agant. {Num immemores diſcipuli?} Diſcipuli Myſis,Lesbia,& Pamphilus,omnes per quos agitur fallacia. Bene ergo diſcipulos imperitos oſtendit, & magiſtrum Dauum,quia ſupra dixit, Tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum. {Num immemores diſcipuli?} Alij hic Pamphilum

ſignificari putant diſcipulum, quia Dauus magiſter. Nam nomina ad aliquid ſunt, diſcipulus & magiſter. & tunc diſcipuli, genitiuus eſt ſingularis caſus. Alij nominatiui pluralis putant: vt diſcipulos dixerit, omnes per quos agitur fallacia, ſecundum illud, Tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum. {Ego, quid narres, neſcio} Quaſi fabulam. {Num immemor es diſcipuli?} Deeſt, nunc. Et bene diſcipuli. quia ipſum magiſtrum ſupra fecit. {Ego, quid narres, neſcio.} Semper ita reſpondet Dauus ſeni tanquam non intelligat quid loquatur. {Hiccine me ſi imparatum} Redit ad illam ſententiam, Simul ſceleratus Dauus, ſi quid conſilij habet, vt conſumat nunc, cum nihil obſint doli. {Adortus} dicitur qui ex inſidijs repente inuadit. dictum ab eo, quod corpora aggredientium exurgant ſubito, atque increſcant. {Adortus,} Aggreſſus. Omnia hæc ex tranſlatione maris dicta ſunt μεταφορικῶς.

GVID. ITa Pol, &c.} In hac ſcena nouo modo fallitur. Simo per nimiam ſagacitatem ſuam. M. Pol quidem iuſiurandum eſt, ô Lesbia res eſt ita vt dixti pro dixiſti per ſyncopen. haud ferme .i. non facile inuenias .i. inueniat aliquis vel inuenire poſſit ſecunda perſona pro tertia virum fidelem .i. fides ſeruantem mulieri. S. Hæc ancilla eſt ab Andria .i. ex parte Andriæ, hoc eſt Glycerij. nam illi fauet quid narrat. D. Ita eſt. M. Sed hic Pamph. ſibi firmauit fidem, ſed audio nomine Pamphili pater interrepit loqui inquiens. S. Quid dicit? neque tamen alloquitur Miſidem ſed Dauum. M. Firmauit .i. confirmauit fidem .i. promiſſionem ſuam quaſi quod promiſerat ratificauit. S. Hem interiectio eſt verba accipientis & admirantis. D. Vtinam aut hæc Simo ſit factus ſup. ſurdus, aut hæc Miſis ſit facta mutæ ſylepſis eſt per genera. nam pendent ex eo quod dicit firmauit fidem. M. Nam iuſſit tolli .i. educare nutriri quidquid peperiſſet ſiue maſculum ſiue fœminam propterea ſic firmauit fidem. S. O Iupiter quid ego audio? Actum eſt in ſumma rerum deſperatio deponitur actũ eſt, q. d. periſti male tecum agetur. eſt autem illud dictum à iure ciuili deductum in quo cauetur ne quis re acta apud iudices repetat. Cic. ad Pætum. Actum igitur de te eſt niſi prouides, ſi quidem .i. ſi certe hæc Miſis prædicat .i. loquitur vera. L. Narras .i. refers bonum ingenium .i. bonam naturam adoleſcentis. M. Optimum narro inquam ingenium, ſed ſequere me intro ne ſies .i. ſis in more cum illi Glyc. ſit opus .i. ne cum egeat tua opera in te mora ſit neq; illi adſis ſatis tempeſtiue. L. Sequor te .ſ. D. Quod re. nunc inueniam huic malo. S. Quid hoc rei eſt ſup. Adeon' .i. tantũ ne eſt demens Pamph. deeſt vt ſuſcipiat filiũ vel aliquid tale, ſed hoc tacuit per apoſiopeſin. reliquumq; pronunciauit prouide atque conſilio repertũ, & bene demens dixit. Nam demens eſt qui amore captus eſt ſequitur enim quo ducit voluptas non quidem ſui compos adeo itaq; demens. eſt .ſ. ſuſcipiat filium ex peregrina .i. ex meretrice. Nam peregrinæ mulieres inhoneſtæ ac meretrices habebantur. iam, q. d. nunc primo ſcio factum filij. Ah interiectio dolentis. vix tandem .i. poſt multum temporis adhuc vix potui ſentire & id dicendi genus nõ tam refertur ad diuturnitatem temporis quam ad effectum expectantis. Cic. ad Appium. Vix tandem legi literas dignas Appio & Virgil. Vix tandem magnis ithaci clamoribus actus compoſito rumpit vocem. Vix tandem ego Simo ſtolidus ſenſi .i. percepi fallaciam .ſ. quam comminiſcuntur aduerſum me & Chremetem. Stolidus dicitur qui proxime accedit ad naturam ſenſum pecudum, Et cum quinq; ſenſus habeamus communes cum beluis duos tamen viſum auditum magis ſenſibiles habemus quam pecora. Duabus autẽ rebus ſcimus aut ratione aut ſenſu quibus maxime præſtamus ceteris animalibus. D. Quid hic Simo ait ſe ſenſiſſe. S. Hæc fallacia: primum adfertur iam mihi ab hoc Dauo, ſcilicet. Simulant hanc. G. Parerent quo .i. vt abſterreant .i. deflectans Chremeta à dãda filia ſua Glyc. O Iuno Lucina ſic dicam ab eo quod in lucem producat. Fer opem dicitur in malis rebus & ab his qui de ſalute dubij ſunt. igitur fer opem .i. opitulare partui .ſ. propter quod Lucina es dicta. Inde obſtetrix, vt Donat. vult dicitur quod opem ferat, ob ſecro, id eſt per ſacra rogo: ſerua .i. cuſtodi me parientam ſiue puerperam, hoc eſt etiam ſerua me cum ero partu liberata. S. Hui interiectio eſt irridentis, tam cito illucuſque ſubaudi peruentum eſt ridiculum ſicut prius dixit fabulæ. & Perſius nugæ & eſt vultuoſe .i. cum geſtu & capitis motu pronunciandum, q. d. quanta ridendi materia quod verbum nomen an aduerbium dicendum ſit. Donat. dubitans tandem in eam deſcendit: ſententiam vt magis aduerbium ſit, videtur tamen non inepte dici poſſe illud eſſe nomen ſubſtantiuum neutri generis. Poſtquam audiuit ma ſtare .i. ſtantem eſſe ante hoſtium approperat, id eſt eiulare & Iunonis auxilium implorare feſtinat. O Daue hæc quæ fiunt, ſcilicet non ſunt diuiſa, ſcilicet digeſta cõpoſita diſtributa tibi, id eſt à te ſatis commode .i. opportune, vt non prodaris & vt non tua ſequantur fallacia temporibus .i. per tempora. D. Mihin' .i. mihi ne non ſunt ſat cõmode diuiſa quia dixerat Simo tibi ſũdit. D. Mihi quaſi non intelligens quid loquatur ſenex. S. Num .i. nunquid, q. d. non es immemor .i. oblitus diſcipuli .i. Pamphili quem ad has fallacias faciendas inſtruis. Dixerat. n. prius tum ſi quis magiſtrũ cœpit ad eam rem improbum. ideo Dauus reputetur magiſter, Pamphilus vero diſcipulus. D. Ego neſcio quid narres .ſ. quod dicas. S. Hiccine .i. hic ne hoc eſt verũ, ſi hic Dauus adortus eſſet .i. aggreſſus eſſet. nam adoriri dicitur qui ex inſidijs repente inuadit dictũ ab eo quod corpora aggredientiũ exurgant ſubito atq; increſcant ſi adortus eſſet me imperatum .i. improuiſum in nuptijs veris .i. vere celebrandis. quos ludos .i. quos iocos quas irriſiones uſũ redderet .i. obijceret mihi & retorqueret in me. Nunc ſit impersonale eſt. vt Cicero ad Cecin. ſedulo ſit .i. res agitur in nuptijs laboratur periculo .i. in periculũ & pernicem huius Daui ego Simo nauigo in portu .i. tuto res meas ago citra omne periculum metaphoricos ex maris tranquillitate.

LATO. ARgumentum} Primum terretur, deinde nimia ſagacitate decipitur ſenex, & Dauo iraſcitur. {Ab Andria} Nõ locum ſed perſonæ neceſſitudinem ſignificat, vt à me, à te, à nobis, pro meus eſt, tuus eſt, noſter eſt, Andriæ eſt. {Iuſſit tolli,} Id eſt educari. {Vix tandem} Reprehenſio tarde intelligentis. {Hui tam cito} Ironia ſecum loquentis. {Non ſat cõmode} Increpat & terret Dauum, nondũ ptolata ſuſpicione, qua ipſe ſe fallit. {Ego in portu nauigo} Prouerbium ſecuritatis.

PETRA. MARS. ITa Pol quidem res eſt, &c.} Tacitus actus meretricum expoſtulationes ac laqueos, quos iuuenibus ac imprudentibus, ac ob ætatis fauorem naturamq; voluptati addictis inſidioſe tendunt, hæc ſcena deſcribit, & illos interdũ ſua interpretatione falſa decipio oſtendit atq; ſolertia, qui nimium ſibi tribuentes, rem aliter accipiunt quam veritas poſtulet: & ſic dum prudentes atque ſagaces videri volunt & credunt, in magnis verſantur erroribus, & callidis ingenijs, vt ſtolidi turpiter irridentur. Quapropter Cic. j. Offic. loquens de officijs quæ manant à prudentia, ſic inquit: Labi, errare, neſcire, decipi, malum & turpe ducimus. Et Seneca dicit, proprium eſſe prudentis nominis atq; ſagacis, omnia bene examinare, ne ſuæ credulitate ad falſa labatur: Hæc. n. ſignificant non adeſſe prudentiã. {Fidelẽ aut fermè mulieri, &c.} Fides, inquit Seneca, ſanctiſſimum humani pectoris bonum eſt: nulla neceſſitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio. Et alibi: Dignus eſt decipi, qui decipere cogitauit. Et alibi: Non eſt iniuria, pati quod prius feceris. Corn. lib. 4. ſic ait; Fides integra non manet, vbi magnitudo quæſtuum exſpectatur. {Ah vix tandẽ ſenſi ſtolidus} Stolidus & ſtultus dicitur is, qui eſt craſſioris ingenij & hebetioris, carens .ſ. prudentia, & quę habet delectum bonorum & malorũ, & verũ videt eſt. n. oculus animæ, quod hi qui carent, ſtolidi appellantur. {Iuno Lucina, &c.} Iuno dicta eſt à iuuando, & à luce Lucina, & ideo parturientes eam inuocãt. Lucina. n. eſt naſcentium dux. {Non immemor es diſcipli. &c.} Seneca ſic ait. Quidem fallere docuerunt, dum timent falli.

GLAR. IN quarto huius ſcenæ verſu, in Sed, inquit idem, videtur elidi d, litera, aut certe vocalis e. Mihi d, videtur elidi, vt antea etiam alicubi diximus In octauo s, eliditur in Adoleſcentis vltima ſyllaba, niſi quis malit eſſe creticum loco quinto, quod placet. In xij. huius ſcenæ verſu, in Stolidus eliditur s, in fine, inquit Doctor. Quod cur dicat, non intelligo. nihilominus enim verſus non conſtat, niſi abijcias Se, quod ego quoq; reijciendum exiſtimo, & d, in Quid alidendum, quod in hoc auctore frequentiſſimũ eſt, vt ita legatur carmen, Vix tandem ſanſi ſtolidus. D Quid hic ſenſiſſe ait? In dubia enim ſententia nihil hic facit ſe. Ceterum niſi memoria fallat, ante aliquot annos contendit mecum, carmen hoc eſſe Trochaicum Tetr. Catal. adiuncta ex priore verſu ſyllaba ah. Quod mihi quidem non videbatur, niſi quis totũ verſum ſic legat, Ah, vix tandem ſenſi ſtolidus, D. Hic quis ſe ſenſiſſe ait? In editione autem hac mutaſſe videtur ſententiam, nihilo plus carmine ſanato quàm antea. In vltimo huius ſcenæ verſu, Huius monoſyllabum, vt annotauit Doctor.

ACTVS III. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Lesbia egrediens narrat, quo in ſtatu ſit Glycerium puerpera, ſimul agit de danda illi potione, imitata medicos, qui præſcribere ſolent ægrotis omnia ad cibum potumque pertinentia. Deinde Simo & Dauus de puero naſo callide altercantur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Sequenti ſcena ꝗ̄ ſcitiſſime exprimitur conſuetudo medici, vel medicæ, de domo ægrotantis. Nam Lesbia egrediens de negocijs eius & morbo loquitur. Præterea Daui & Simonis de puero editio callida habetur altercatio.

* *Initio ſcenæ Poeta Trochaico Trimetro, mixto vel confuſo cum Iambico vtitur, cuius & Priſci alicubi meminit. Dein ſequitur dimeter Iambicus Catalecticus, finiendi ſermonis cauſa, quem ad Archillida obſtetrix habuit. Poſt quem Iambici Tetrametri Acatalectici, & Trochaici Catalectici. Dein Dimeter Trochaicus. In fine Iambici aliquot Senarij.*

LESBIA, SIMO, DAVVS.

ADHVC Archillis, quæ aſſolent, quæque oportet
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primum fac iſthæc, vt lauet: poſt deinde,
*Quod iuſſi ei * dare bibere, &, quantum imperaui,* * date
Date: mox ego huc reuertor.
Per, ecaſtor ſcitu' puer natu' eſt Pamphilo.
Deos quæſo, vt ſit ſuperſtes: quandoquidem ipſe eſt ingenio bono,
Cumque huic veritus eſt optumæ adoleſcenti facere iniuriam.
S. Vel hoc quis non credat, qui norit te, ab te eſſe ortum? D. quidnam, id eſt?
S. Non imperabat coram, quid opus facto eſſe puerperæ:
Sed poſtquã egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via.
O Daue, itan' contemnor abs te? aut ita ne tandem idoneus
Tibi videor eſſe, quem tam aperte fallere incipias dolis?
Saltem accurate, vt metui videar certe, ſi reſciuerim.
D. Certe hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego. S. edixin' tibi?
Interminatus ſum, ne faceres? num veritus? quid retulit?
Credon' tibi hoc nunc, peperiſſe hanc è Pamphilo?
D. Teneo, quid erret: quid ego agam habeo. S. quid taces?
D. Quid credas? quaſi non tibi renunciata ſint hæc ſic fore.
S. Mihin' quiſquam? D. eho, an tute intellexti hoc aſſimulari? S. irrideor.
D. Renunciatum eſt: nam qui iſtæc tibi incidit ſuſpectio?
S. Qui? quia te noram. D. quaſi tu dicas, factum id conſilio meo.
S. Certe enim ſcio. D. non ſatis me pernoſti etiam, qualis ſim, Simo.
S. Egone te? D. ſed, ſi quid narrare occœpi, continuo dari.
Tibi verba cenſes. S. falſo. D. itaque hercle nihil iam mutire audeo.
S. Hoc ego ſcio vnum, neminem peperiſſe hic. D. intellextin'?
Sed nihiloſetiu' mox deferent puerum huc ante oſtium.
Id ego iam nunc tibi renuncio here futurum, vt ſis ſciens:
Ne hoc poſterius dicas, Daui factum conſilio, aut dolis.
Prorſus à me opinionem hanc tuam ego eſſe amotam volo.
S. Vnde id ſcis? D. audiui, credo. multa concurrunt ſimul
Qui coniecturam hanc nunc facio. iam primum hæc ſe è Pamphilo
Grauidam dixit eſſe. inuentum eſt falſum. nunc, poſt quam videt
Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla ilico
Obſtetricem acceſſitum ad eam, & puerum vt afferret ſimul.
*Hoc niſi fit, puerum vt tu videas, * nil mouentur nuptiæ.* * nil mouentur
S. Quid ais? cum intellexeras,
Id conſilij capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem
Scimus quàm miſere hanc amarit: nunc ſibi vxorem expetit;
Poſtremo id mihi da negoti. tu tamen has nuptias
*Perge facere ita, vt facis: &, id ſpero * adiuturos deos.* * adiutores
S. Immo ab intro. ibi me opperire, & quod parato opus eſt, para.
Non impulit me, hæc nunc omnino vt crederem.
Atque haud ſcio, an quæ dixit, ſint vera omnia:
Sed paruipendo. illud mihi multo maximum eſt,
Quod mihi pollicitu' eſt ipſus gnatus. nunc Chremem
Conueniam: orabo gnato vxorem: ſi impetro,
Quid alias malim, quàm hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitu' eſt, haud dubium eſt mihi.
Si nolit, quin etiam merito poſſim cogere.
Atque adeo in tempore eccum ipſum obuiam Chremem.

ADHVC Archillis} In hac ſcena ſpecta, quàm ſcite expreſſa ſit conſuetudo medici, vel medicæ egredientis ex ægri domo. Nam veniens, de negocijs eius loquitur, abiens, de morbo. & hæc ſunt præter οἰκονομίαν, quæ dicuntur θεωρήματα. {Adhuc Archillis} Sic veteres ſcribebant adhuc quando incerti futurarum rerum, ex præſentibus firme nunciabant: quod eſt genus certiſſimæ promiſſionis, & cautæ. {Adhuc Archillis, quæ adſolent, quæque oportet} Medicina aut in ratione, aut in conſuetudine, aut in exemplis. Adſolent ergo, conſuetudinis eſt. Oportet, rationis. {Signa eſſe ad ſalutem} Deeſt hærentia, aut pertinentia. ſic in Heautontimorumeno, Atque hæc ſunt ad virtutem omnia. Ergo abſolute dixit, vt deſit aliquid tale. vnde & nos dicimus, Quid ad rem? vel, Quid ad me? {Nunc primum fac iſtæc vt lauet} Imperitiæ notantes Menandrum, aut Terentium, ipſi vltro imperiti inueniuntur. nam & ille λούσατε αὐτήν dicens, à conſuetudine non receſſit: cum lauiſſe, aut non lauiſſe dicimus à parte totum ſignificantes. & Terent. propius ad ſignificationem acceſſit, iſtæc dicendo, ne pudenda nominaret. Et ſunt qui, Adhuc Archillis, correptionem eſſe nimium ſolicitæ nutricis putent. quod ego non probo. {Fac iſthæc vt lauet} Iſtæc quæ ex puerperio ſordebant. Quidam Iſtec, ipſam puerperam dicunt. ſic enim & Menander, λούσατε αὐτήν. ſed imperitia accuſantur, quòd non continuo ſolent poſt puerperium lauare, ſed diebus omiſſis. {Quod iuſſi dare bibere, & quantum imperaui, date} Conſuetudine magis, quàm ratione dixit, pro, Date ei potionem. Lucilius in vj. Date bibere ſummo. Nam duo verba actiua nullam habent ſignificationem ſine nomine, aut pronomine: vt ſi dicas, Dic facere. {Quod iuſſi dare bibere, & quantum imperaui date} Et qualitatem, & modum rei dixit. {Mox ego huc} Vide, vt auctoritatem & iactantiam medicorum imitetur, dicendo, quod iuſſi. & non ſufficiebat, ſed etiam, imperaui dixit. ſimul, hæc quæ ſolent medici promittere frequenter, Mox ego huc reuertar. {Scitus puer} Satis obſtetrici eſt adhuc incertum, qualem dicat. Ita & à matre ſanguinolentum, non pulchrum, quod ipſum nimium videretur cito dicere: ſed ſcitum pronunciant. Ideo ſublanditur, vt operæpretium maius accipiat. {Per ecaſtor} Per Caſtorem, & Pollucem, ornatiua ſunt iurandi, apta fœminis. {Et natus eſt Pamphilo} Vt Virgilius, Quem Dardanio Anchiſæ Alma Venus Phrigij genuit Simoentis ad vndam. {Scitus} Elegans, pulcher, quem Græci ἀστεῖον dicunt. Quod enim quis ſcit, hoc ſcitum, & pulchrum. Et eſt ἀναστροφή nam ordo eſt, Perſcitus ecaſtor. vt in Hecyra, Per Pol quam paucos reperias meretricibus Fideles euenire amatores. vt ſit, perquam paucos. {Deos quæſo vt ſit ſuperſtes} Superſtes, nunc ſaluus. alias ſuperſtites ſunt ſenes & anus: quia ætate multis ſuperſtites, iam delirant. Vnde & ſuperſtitioſi. qui deos timent nimis, quod ſignum eſt deliramenti. {Vt ſit ſuperſtes} Superſtes nunc ſaluus. {Quando quidem ipſe eſt} Quando & cum, interdum ſunt coniunctiones cauſales. & quando pro quoniam, & pro quia intelligimus. {Quandoquidem} Ipſe tranſit à puero ad ipſum Pamphilum. {Vel hoc quis non credat?} ἀρχαϊσμὸς eſt. Vel, modo non eſt disiunctiua coniunctio, ſed pro etiam poſita. vt apud Virgilium. Vel Priamo miſeranda manus. Et, Carmina vel cœlo poſſunt DON.

deducere Ionam. Et bene, vel hoc. ſubaudias, exceptis illis quæ reprehendit ſupra. {Abs te eſſe natum?} Et ortum legitur, vt ſit inſtructum, commentum, & compoſitum. {Non imperabat coram} ad certas perſonas refertur: Palam, ad omnes. {Quid opus eſſet facto} Eſſet, imperſonatiue dicitur. Opus facto eſſet. {Puerperæ} Datiuus caſus eſt, vt ſit, ipſi puerperæ coram non imperabat, quid facto opus eſſet. Sic enim dicimus, Quid vis tibi faciã? {Puerperæ} Omnis quæ peperit, puerpera. πρωτοτόκος, quæ primum; Et non quòd puerum, ſed quòd filium peperit, puerpera dicta eſt. Et apud veteres, puer puellus, puera puella. {Illis quæ ſunt intus} Argumentum ex eo quod non factum eſt, cũ fieri potuerit, & ex eo quod factum eſt, cum fieri non oportuerit. {Clamat de via} Mire clamat, q.d. maluit clamare, quàm ſine labore intus imperare. {Ita ne contemnor?} Hoc eſt, vſq; adeo. ne contemnor. Temnor autem Græcũ eſt. i. cædor & reijcior. τὸ τέμνομαι. nam veteres temno dicebant ſine præpoſitione. {Ita ne tandẽ} Indignatio eſt ad æſtimationem reuocantis eius dicta vel facta, à quo contemnitur quis. {Idoneus} Aptus, & ei rei natus. {Aperte fallere} ἀνέδην ἴσως, & fallere, & aperte. {Saltem accurere} Mire ſaltem, quod ponitur in deſperatione rerum. primo, enim fuerat hortatus Dauum, vt non conaretur fallere. {Saltẽ accurate} ἀρχόμενος à ſuperiore, fallere incipias. aut certe συλλήψεις fallere incipias. {Certe ſi reſciuerim} Et vtrum pro cũ reſciuerim an quia ſtultum me putas? {Certe hercle nunc hic ſe.} Hoc ita dicitur, vt audiat ſpectator, non vt Simo. {Edixin' tibi?} Hic illud reddit, Edico tibi, ne temere facias. {Interminatus ſum} Pro minatus ſum. {Plaut. in Aul. Præterea tibicinam, quæ mihi interbibere ſola, ſi vino ſcateat Corinthienſem fontem, & Pyrenæũ poteſt. {Num veritus?} Veretur liber, metuit ſeruus, & deeſt es: apta eclipſis iraſcenti. Alibi, Non ſimultatem meam revereri? {Quod retulit?} Retulit, profuit, vel interfuit, & producit Re ſyllabam, & eſt ſenſus, Sic contempſiſti quaſi tibi non comminatus ſim. {Teneo quid erret} Hoc dixit, non vt Simo, ſed vt ſpectator audiat. hoc denique ſenex probat dicens Dauo, Quid taces? {Et quid agam habeo} Et quid reſpondeam ſcio. {Quid credas?} Propter quid, aut propter quam rem, aut quo modo, aut propter quid. {Quid credas?} Repetit verbum eius. quod ait, Credon', quare adiuuandum pronunciatione eſt. {Quaſi tibi non Renunciata} Nunciata, compoſitum pro ſimplici. {Mihin' quiſquam?} Fauet ſibi ſenex in eo, quòd ſe vult perſpicaciorem videri. {Eho an tu te} Eho modo interiectio eſt admirantis alias ad ſe vocantis. Ehodum ad me. {Nam qui} Qui vnde. {Quaſi tu dicas} Dicas, pro credas. non. n. dicimus, niſi ꝙ credimus, ab eo quod ſequitur, id quod præcedit. figura μετάληψις à poſterioribus ad priora. Idem alibi, Audacter dicito. Et alibi, Fœneratum iſtud beneficiũ pulchre tibi dices. i. credes, ſcies, ſenties. {Etiam qualis} Etiã pro adhuc vt Virg. Idæumque etiam currus, etiam dama tenentem. {Egon' te?} Duobus iſtis pronominibus oſtendit ſe ſenex ſcire omnia. {Sed ſi quid tibi narrare occepi} Occepi melius quàm incepi. dicitur ab occipio. eſt. n. occepi, quaſi caput rei inſtitui. {Falſo} Poteſt & ἀληθῶς falſo pronunciari. poteſt & falſo loqueris dici. vt Saluſt. Falſo queritur de natura ſua humanum genus. Et vocalitatis cauſa ſic, vt ſedulo, optato, certo, quaſi ſedule, optate, certe. {Nihil iam mutire,} Ennius, Nec dico, nec facio. Vnde & mutos dicimus, quod Græci φθέγγεσθαι. {Neminem peperiſſe hic} Neminem dicendo, maiorem confirmationem fecit, non ſolum Glyceriũ non peperiſſe, ſed etiam neminem. & Hic oſtendit domum Et eſt neminem, nullum hominem. Et nota in fœminino genere etiam neminem poſitũ. {Mox deferent puerũ,} Quaſi dicat nobis. {Id ego iam tibi renuncio} Fingit ſe prodere quod ipſe facturus eſt, vt non credat ſenex ab eo fieri, quod prædixerit fore. {Id ego tibi renuncio here futurum} Re ſyllaba, apud veteres interdum abundat, vt modo renuncio pronuncio. & Cicero, Renunciatur mihi. {Renoncio} Quaſi ſecretum cõſilium. vt ſupra, Renunciatum eſt. {Daui factum conſilio, aut dolis} Cõmodius, & magis cum inuidia dixit, Daui, quàm ſi meo dixiſſet. vt Virgil. cum Turnus incuſaretur dixit, Nulla mora in Turno. {Prorſus à me} Prorſus quaſi porrò verſus, quod Græci μακρὰν dicunt. i. vel longum actum. {Prorſus à me} Quidam prorſus pro μακρὰν poſitum putant. Ego pro eo quod eſt omnino. Sunt qui coniunctionem velint eſſe. {Opinionem hanc tuã} Hanc tuam, cum tædio dixit, hoc eſt nimis moleſtam, nimis ſuſpicacem, nimis accuſatricem. Sic dixit hanc tuam, vt ille de apibus, Vere ſuo. Et, Solemq; ſuum, ſua ſidera norunt. Et in Adelph. Iam vero omitte Demea tua iſtam iracũdiam. {Audiui, & credo} Locus cõmunis, an famæ credendũ ſit. Et bene ſubiunxit, Credo. non. n, audiſſe, ſtatim credere eſt. {Multa concurrunt} Reſtat. n. vt multis concurrentibus ſignis, vna coniectura colligitur. {Iam primum hæc ſe è Pamphilo grauidam dixit eſſe. inuentũ eſt falſum} Secundũ quod credit ſenex. Et à ſummo ad imum, & ex factis, & ex dictis, & ex rebus atq; perſonis ſumit argumenta. {Poſtquã videt nuptias domi apparari} Eleganter omiſit, in cuius domo. {Miſſa eſt ancilla illico} Quod Græci dicunt αὐτόθεν ἐπὶ μορφῆ. Nam loci ſignificatio eſt, etiam breuitatẽ temporis notans. {Nihil mouentur nuptiæ} Nõ perturbantur nuptiæ. {Morantur} Differuntur. {Quid ais? cũ intellexeras id conſilij capere} Quaqua ſe verteret Dauus, obuium infeſtumq; inueniat ſenem, & tn ita verſu te it obuiam, vt etiam comprehenſus elabatur. {Quis igitur rem ab illa abſtraxit?} Nõ frigide intulit, dixiſſe ſe, ſed cum magna aſſeueratione. & Abſtraxit proprie. vt ſupra, Me à Glycerio miſerũ abſtrahat? &, Diuellimur inde, Iphitus & Pelias mecum. {Quis igitur eum} Hoc ſic audiẽdũ eſt, q.d. Dixi. {Id mihi da negocij} De proiectione pueri pro foribus. {Tu tñ idem} Idem abundat. Apud veteres, Tamen idem, integrum fuit. Vnde apud nos, Tandem, & tñ natum eſt. ſic & idem * eorumq; dictum. {Miſere hanc} Miſere, valde, nimis. {Nunc ſibi vxorem expetit} Oratorie, pro eo quod eſt non recuſat, expetit. {Id mihi da negocij} Vt caueatur ab appoſitione pueri ante oſtium. {Tu tñ idem} Tñ idem, aut pro tñ poſitum eſt, aut pro tandem, vt ſit. Tu tandẽ ſias nuptias perge facere ita vt facis. {Quod parato opus eſt} Diſerta, & Latine dixit, qđ parato opus eſt. {Non impuli} Nõ impulit ꝙ perſuaſit, non perfecit vt crederem Glyceriũ peperiſſe. Et cũ dicit Oino, oſtendit quædam ſe credidiſſe, in quibuſdam iam eſſẽ circunuentum. Mire autem cautum capi inducit ſenem, vt crederet ꝙ Glycerium non peperiſſet. {Quæ dixit, ſint vera omnia} Quæ poſtea dixit Dauus. Et Bene, omnia, vt appareat ſenem multa credere vera eſſe, quæ Dauus dixerit. {Multo maximũ} Multo etiam cõparatiuis antiqui adiunxerunt. {Quod mihi pollicitus eſt} Pollicitatio, multarum promiſſio. {Gnato vxorem} Subauditur, vt det. {Quid alias} Pro cæt alias. alio tempore. {In ipſa opportunitate, in ipſo articulo. {Eccum ipſum obuiam Chremetem} Continuo mutauit declinationem: vt, Iubeo Chremetem.

GVID.

ADhue Archillis, &c.} In hac ſcena ſpectari poteſt quam ſcitæ expreſſa ſit cõſuetudo medici vel medicæ egredientis de ægri domo nã veniens Lesbia de negocijs eius loquitur abiens de morbo. O Archillis adhuc. i. hucuſq;, video omnia ſigna quæ aſſolent quæque. i. & quæ oportet quidam codices habent oportent, at in oportet raro perſonale inuenitur) eſſe ad ſalutem adeſſe huic Glyc. Medicina habet eſſe aut in ratione aut in conſuetudine, aut in exemplis. Aſſolent ergo cõſuetudinis eſt, oportet rationis. Nunc in primum in primis fac. i. da operam, vt iſthęc i. puerpera Glycerium lauet ſe. ſ. vel ſi iſtæc ſi accuſatiuus pluralis generis neutri, vt vult Don. ſic aſtrue, fac vt Glycerium lauet iſtæc. i. illa quæ ei lauanda oſtendebat Lesbia. Et hanc ſententiam comprobat Don. altera improbata propter hanc rationem quod non cõtinuo ſolent puerperæ poſt puerperium lauare, ſed diebus omiſſis poſt deinde, alterũ abũdat. date ei bibere quod iuſſi & quantum imperaui, hoc aũt dicendi genus date ei bibere conſuetudine magis quam rationẽ dictum eſt. nam duo verba ſic vna iuncta male cohærent ſine nomine aut pronomine, vt ſi dicas dic facere. date ergo ei potionem, mox. i. ſtatim reuertar huc. Per ecaſtor, periungẽda eſt eũ ſcitus vt ſit ecaſtor. i. per Caſto. aduerbium iurandi, aptum fœminis ſicut Pol. i. per Pollu. perſcitus pu. i. puer valde ſcire factus, vel perſcitus. i. elegans pulcher natus eſt e Pam. i. ex opere Pam. quæſo de. vt ſit ſuperſtes. i. ſaluus diu viuens. ſuperſtites ſunt ſenes & anus, quia ſenes multi ſuperſtites. i. ſuperuenientes ætate delirant, vnde & ſuperſtitio dicitur. i. vana religio, & ſuperſtitioſi qui vane religione implicati delirant, quũ quidem. i. quia certe ipſe. ſ. Pam. hic. n. tranſitus ſit à puero ad ipſum Pamp. eſt bono ingenio. i. bona natura. q;. i. & qñ. i. quia &. i. etiam veritus eſt facere iniuriã huic optimæ adoleſcẽtulæ. ſ. Glycerio. S. Vel. i. etiam quis non credat qui norit te. Dauum hoc. ſ. hanc fallaciam eſſe ortum. i. perfectum commentũ compoſitum, inſtructum abs te Dauo Da. Quidnam. i. Simo. Lesbia, non imperabat puerperæ. Glycerio (puerpera. n. omnis dicitur quæ peperit, ſiue quæ ſuperioribus diebus mater eſt effecta) coram. i. in conſpectu ſiue in præſentia puerperę, coram ad ceteras perſonas, palam ad oẽs refertur, quid eſſet opus facto. i. facere, ſed poſtquã egreſſa eſt, clamat illis mulieribus quæ ſunt intus de via. i. de itinere ſiue de vico. O Daue itan'. i. adeo ne cõtemnor abs te? Temno græcũ eſt. i. cedos & reijcior. veteres. n. illum dicebant ſine præpoſitione, aut tandem tibi. tandem habet quiddam vrgens & accelerãs, q.d. ſine longiori ſermone, ita ne videor tibi idoneus eſſe. i. aptus & huic rei natus, quẽ. ſ. m: incipias fallere dolis. i. fallacijs ſiue fraudibus tam aperte, ſaltẽ incipias inquam me fallere dolis, tam inquam accurate. i. tam diligenter, & cum tanta cura & tam ſubtiliter vt videar metui à te. ſ. certe. i. profecto, ſi reſciuerim. i. ſi cognouerim te. ſ. fallere me ꝑ apoſiopeſin. deeſt acerbe te puniã.

vel te

vel te in priſtinum dedam quidam dicunt ſi reſciuerim pro cũ reſciuerim, vel certe ſi reſciuerim, q.d. putas ꝙ non reſciuerim, & ita ſtultum me putas vt id me latuerit. ſe prima ſententia mihi potiſſimum placet. D. Certe hercle.i. per herculem hic ipſius.i. hic ipſe fallit ſe.i. ſe decipit: haud.i. non ego eũ.ſ. fallo. S. Si e dixin'.i. iuſſi ne vel imperaui ne tibi & interminatus ſum.i. minatus ſum & prohibui ne faceres fallaciam in nuptijs. Nam.i. nunquid, q.d. non veritus es.ſ. facere fallaciam, veretur liber meum ſeruus, quid retulit.i. quid interfuit quid profuit tibi edicerent faceres nam referre prima longa ſignificat interdũ vtile eſſe ſiue prodeſſe, & eſt ſenſus, & ſic contempſiſti, quaſi non tibi comminatus ſim. & ideo nihil profuit prohibere tibi ne faceres, quia nihilominus effeciſti contra iuſſum meum. credon'.i. credo ne tibi hoc quod ſequitur videlicet hanc Glyc. nunc peperiſſe e Pamph.i. ex operæ Pamphili. D. Teneo.i. ſcio intelligo quid.i. propter quid erret.i. fallatur deliret, & habeo.i. ſcio. Cic. ad Lentulũ habes de vatinio, cognoſce decraſſo.i. habeo ego.i. ſcio quid agam.i. loquar & reſpõdeam, & hoc populo dicit non ſeni. S. Quid taces, quia nõ auderat Dauum alloquentem populum. D. Quid credas? per uia Simo dixerat credon' tibi hoc, &c. ideo nunc repetit Dauus verbũ quid, id eſt propter quam rem credas, quaſi per ironiam dicitur, quaſi hæc non ſint, renonciata.i nunciata. compoſitum pro ſimplici i tibi ſic.i. eo modo fore.i. futura eſſe. S. Michin'.i. mihi ne quiſquam renunciauit ſubaudi, q.d. meo ingenio id perſpicaciter excogitaui. D. Eho modo eho eſt interiectio admirantis, interdum ad ſe vocantis, vt alibi. Ehodum ad me, an tute.i. tumet tuipſe intellexti, id eſt nouiſti hoc.ſ. partum Glycerij aſſimulariter.i fingi, paragoge eſt. S. Irrideo.i. illudor. D. Renunciatum eſt tibi hoc aſſimulari. Nam qui.i. quomodo vel vnde. iſthæc, id eſt iſta ſuſpicio, id eſt opinio incidit tibi. S. Qui? q.d. miraris vnde inciderit profecto quia noram te.i. iam pridem tuos mores cognoueram. D. Quaſi tu dicas.i. credas ab eo quod ſequitur id, quod præcedit intelligitur (figura eſt metalepſis, à poſterioribus ad priora) id factum eſſe meo conſilio.i. mea ſuaſione. Scio enim.i. quia certe ſcio, id eſt exploratum eſt mihi. D. O Simo etiam.i. adhuc non ſatis pernoſti me. qualis ſim. Simo ego ne.i. verum non pernoui te. D. Sed ſi quid occæpi ab occipio.i. inſtitui tanquam caput rei narrare tibi continuo cenſes verba.i. fallacias dari tibi, hoc eſt te falli & decipi à me. S. Falſo aduerbium ironiceque dictum, quaſi dicat falſo ceoſco.ſ. vel ſi ſine ironia dicatur, ſenſus eſt falſo loqueris, q.d. tu mentiris. D. Itaque.i. ideo hercle nihil audeo iam mutire.i. loqui, vt inquit Feſtus, Perſius. Men mutire nefas.i. non licet mihi loqui, vel vult Donat. mutire.i. nec dicere nec facere, vnde mutos dicimus, Forſitan etiam dici poſſet non abſurde iam non audeo mutire.i. non modo non audeo loqui, ſed nec hiſcere quidem quaſi non audeo os aperire ad loquendum, vel inter dentes immurmurare, & ſuſurros efferre. Mutire enim videtur eſſe mutorũ & eorum qui more mutorum volũt loqui, ſed non audent ſicut muti non poſſunt. S. Scio hoc vnam neminem.i. nullam mulierem (vbi aduerte neminem fœminino genere poſitum) peperiſſe hic in ea domo in qua eſt Glycerium. D. intellexin'.i. intellexiſti ne neminem peperiſſe, ſed nihilo ſecius.i. nihilominus, puer.i. infans defertur nobis.ſ. mox, id eſt ſtatim hoc ante hoſtium. ò here iam nunc renuncio.i. ſignifico tibi id futurum, vt ſcis ſciens, id eſt vt cognoſcas, ne.i. vt non dicas mihi hoc poſterius.i. hoc ſequens factum.ſ. quando deferetur mox puer ante hoſtium, factum fuiſſe ſup. conſilio aut dolis. Daui.i. meis ego volo hanc tuã opinionem eſſe prorſus.i. omnino amotam à me. S. Vnde ſcis, id.ſ. puerum ablatum iri. D. Audiui & credo. S. Multa ſigna.ſ. concurrunt.i. conueniunt ſimul & eodem tendunt mihi ſup. qui facio nunc hanc coniecturam.i. qui nunc hoc quod ſequitur conijcio ſiue coniecturo iam primũ.i. in principio hæc Glycerium dixit ſe eſſe grauidam è Pamphilo. inuentũ eſt falſum, id eſt compertum eſt illud eſſe falſum vel inuentum.i. commentum illud eſt falſum, & tunc inuentum eſſet ſubſtantiuum. nunc poſtquam Glycerium videt nuptias apparari.i. præparari domi: illico, id eſt ſtatim ancilla miſſa eſt accerſitum, id eſt vocatum obſtetricem.i. mulierem puerperiũ ad iuuantem ad eam puta Glycerium iuuandam.ſ. & vt ſimul.i. etiam afferret puerũ. D. Niſi hoc fit vt tu videas puerum nuptiæ nihil, id eſt non mouentur.i. perturbantur quin ſtatim fiant. S. Quid ais? cum intellexeras Glycerium capere id conſilij cur non dixtin' extemplo.i. ilico Pamphilo. D. Dicis ſupple cur non dixi, quis igitur abſtraxit, id eſt abſtulit auulſit eum Pamphilũ ab illa Glycerio niſi ego Dauus nam quidem, id eſt certe nos omnes ſcimus quam miſere.i. valde vel nimis amarit eam nunc expetit.i. non recuſat ſibi vxorem dari.ſ. Poſtremo.i. tandem da mihi id negocij, q.d. relinque mihi illud faciendum vt videlicet non recuſet vxorem. tamen tu idem.i. tutemet. perge.i. proſequere facere has nuptias ita vt facis, & ſpero id videlicet vos adiuturos fore ſubaudi. alij codicea habent adiuturos, & tunc eſt ſenſus ſpero deos adiuturos id negocium.i. nuptiarum. S. Immo.i. ſed, abi.i. diſcede intro, ideo in domum opperire.i. expecta me ibi, & para id, quod eſt opus. parato, id eſt parare. hic Dauus non impulit me.i. nõ mihi perſuaſio omnino vt crederem nunc. Atq; haud ſcio an animo quæ dicit ſint vera ſed paruipendo.i. non multum cura illa. Illud eſt mihi multo maximum quod ipſus gnatus.i. ipſe Pamphilus pollicitus eſt mihi. Nunc conueniam.i. alloquar Chremem orabo vt det ſup. vxorem gnato. S. Impetro vt det.ſ. quid i. cur mali.i. eligam has nuptias fieri alias.i. alio tempore quam hodie. nam id haud.i. non eſt dubium mihi quin i. quod ſi filius nolit.i. recuſat facere quod eſt pollicitus poſſim cogere merito eum vt.ſ. faciat atque adeo.i. certe vel valde vel in tm. eccum.i. ecce hic ipſum Chr. obuiam.i. occurſum aduerbiũ eſt obuiam in ipſo tempore.i. tempeſtiue mature in ipſa opportunitate & in ipſo articulo negocij ſuſcepti.

LATO. Argumentum} Confirmat errorem ſenis Dauus, & officium ſuum commendat. {Adhuc Archillis} Verba obſtetrici ad ancillam. {Scitus puer} i. elegans. {Optumæ adoleſcenti} Fœminino genere. {Non imperabat} Alia coniectura ſenis ſi dicto mulierculæ & loco, ad confirmandam ſuſpicionem. {O Dane Itan'} Expoſtulatio cum Dauo. {Saltem accurate} Auget à modo facti. {Certe hercle} Hoc ſecum Dauus, ſentiens errorem ſenis. {Quid credas} Attende callidam confirmationem falſæ ſuſpicionis, vt noua occaſione fallat. {Non ſatis me} Purgatio à perſona. {Falſo} Ironia. {Sed nihilo ſecius} Aſtute præmuniuit euentum futuri conſilij, nam ipſe facturus eſt quod hic prodit ne facturus videatur. {Multa concurrunt} Contrahit vnum in locum ſuſpiciones, quo res probabilior videatur. {Quid ais} Obiurgantis. {Quis igitur} Defenſio cum officij commendatione, quo plus ſit facultatis ad fallendum. {Non impulit} Cogitatio ſenis. Conueniam orabo παρασκευή.

PATR. MARS. Adhuc Archillis, &c.} Obſtetricum iactantiam, verba imperioſa circa id, quod ad ſuam poſſeſſionem pertinet & blanda inter dura pro temporis conditione, vt parentũ animos eneruentur, & lucrifaciant, hæc ſcena exprimit, & ſenis non omnino prudentis, ſed nec pia, & ſtolidi ratiocinatio deſcribitur, qui ſic interdum loquitur, vt merito cõtemni poſſe videatur. Ruſuſq; animum ad rationẽ reuocans, id meditatur, quod ſuis rebus in primis conducere putat, ne ſeruili vaframento decipiatur, quod ideo accidit, quia pauci prudentes reperiuntur: Quapropter diuus ille Plato in eo Dialogo, Qui Protagoras inſcribitur, ſic ait: Icirco ſi quis eos vituperara pergat, defatigabitur. {Per ecaſtor, &c.} Gellius lib. 10. ſic ait: In veteribus ſcriptis neq; Romanę mulieres per Herculem de ierant, neq; viri per Caſtorem. Aedepol antẽ, quod iuſiurandum eſt per Pollucem, & viro & fœminæ commune eſt. Scitus.i. bonæ indolis, & præ ſe ferens futuram elegantiam in moribus, & rerum ſolertiam. Scite quis aliquid agit, cum docte & prudenter agit. Ob ſpem igitur & adulatione obſtetrix appellat infantẽ ſcitũ. {Eho an tute intellexti, &c.} Apuleius dicit eſſe maximam ſtultitiæ ſpeciem non intelligere ſe alijs eſſe ludibrio. {Multa concur, &c.} Affectus erga filios parentum exprimitur, qui non facile credunt vitia filiorum, & illos excuſant cogente amore, qui cauſa eſt vt iudicium paternum decipiatur. Quapropter Adraſtus Papinianus ſic dicit:

Quantus honos, quantusq; pudor, ne credite, patri
Et ſuper heſternas licuit cognoſcere menſas.

{Non impulit, &c.} Hæc eſt ſenis prudẽtiæ non expertis ratiocinatio, qui & præterita meditatur, & futura proſpicit, ne decipiatur, & alijs ludibrio ſit, quod maxime illũ dedecet, qui bene, prudenterq; viuendi ceteris exemplo eſſe debet. Prudentia.o. vt inquit Philoſophus, lib. 3. Polit. eſt propria virtus eorũ, qui alios regunt.

GLAR. Magna initio huius ſcenæ, quod ad carminũ rationem attinet, difficultas, vt videre eſt etiam apud Priſc. Primos tres verſus Doct. ait Iambicos dimetros eſſe, quibus accinantur bini trochæi, de quarto nihil dicit, fortaſſis ꝙ is verſus varie legitur. Priſc. de verſibus Comicis ita legiſſe videtur, Quod iuſſi dari bibere, & quantum imperaui ita liber Agrip. alius liber ita habet, Et quod iuſſi da bibere & quantum imperaui. Nonnulli adijciunt in fine verbum dare, quod tamen ad verſum ſequentem connectendum eſt, ſi quidem verſus eſt Dimeter Catalecticus, vt Priſc. docet, nec ſecus Doct. Ex commentario Donati vix certum deprehendi poteſt verũ dare, an date legeris, & num abſq; pronomine Ei, adeo euariant lib. verum quatenus ego iudico ita legiſſe verſum Donatus videtur.

Quod iuſſi dare bibere, & quantum imperaui.

Vt ſit Iambicus Trimeter Catalecticus. Neque carmen repugnabit, etiam ſi poſt Iuſſi addatur pronomen Ei, vt habet liber Ald. Deinde. ſequatur Dimetr. Iamb. etiam Catal. Date, mox

ego huc reuertar finiendi ſermones cauſa, vt inquit Priſc. Atque ita malim hunc verſum legere, quam quod Priſc. habent lib. Porrò tertius verſus à ſcenæ initio eiuſdem rationis eſſe poteſt, ſi De inde diſſyllabum legas.

Nunc primum fac vt iſthæc lauet, poſt deinde.

Sextus verſus & ipſe varie legitur. Aldinus liber ita habet;

Per ecaſtor ſcitus puer natu' eſt Pamphilo.

Quæ lectio ſi e, in ecaſtor producte legit, neceſſe habet s, literam elidere in Scitus, vt ſit Iambicus Trimeter Acatalecticus. Vetuſtior lib. Venetus ita habet,

Per ecaſtor ſcitus puer eſt natus è Pamphilo.

In qua lectione e, in ecaſtor corripitur, & s, in Natus eliditur, vt ſit ſimiliter Trimeter Iambicus Acat. Ex exemplo Virgilij quod Don. allegat, apparet Donatũ legiſſe Pamphilo datiuũ, non ablatiuum cum præpoſitione e. Et poteſt ſane abſq; e, legi. Ceterum apud me nondũ certe conſtat, ſit ne in ecaſtor, e, productum, an correptum. In edepol ambiguum videtur, etiam ſi ab æde, quod diphthongo ſcribitur, grammatici deriuent. Lector ipſe iudicet Septimus verſus cum nouem continuo ſequentibus, eſt Quadr. Iamb. Acat. Et Deos monoſyllabũ in hoc primo. In quarto antẽ Puerperæ ait Doct. triſyllabũ eſſe, quod nõ ita habet, vt in hume ros ponenti facile apparebit. Rurſus in quarto poſt, Tibi videor, quem tam aperte fallere incipias dolis? Si legas videbor, inquit, conſtat verſus. Sed ego legere malim, Tibi videor eſſe, vt veteres hñt lib. atq; ita, & ſenſus & carminis ratio optime conſtabit. Eſſe verbũ omiſerat Doct. Ceterũ & proceleuſmaticus eſt loco primo.

Credo ne tibi hoc nunc peperiſſe hanc è Pamphilo?

D. Teneo quid erret, quid ego agam habeo. S. quid taces?

Hi duo verſus ſunt Iambici Trimetri Acat. ſequentes autem ſeptem Tetrametri Iambici Acat. Quanquam Doct. quintum inter eos Trochaicum Tetrametrum exiſtimauerit, quod ego non intelligo, niſi hypercatalecticum voluerit. Ego malim eum Iambicum Tetr. Acat. dicere vt reliquos & Cert enim creticum eſſe, & Scio pro iambo accipere Ceterum in ſecundo horum ſeptem verſu, Mihi ne quiſquam, Mihin' monoſyllabũ accipere, vt conſtet verſus. In tertio & ſuſpicio & ſuſpectio legi poteſt. Octauus aũt verſus eſt Iamb. Tetr. Cat Deeſt.n. illi ſyllaba, ideóq; & ſcazon dicitur. S. Hoc ego ſcio vnum, neminem peperiſſe hic. D. intellextin'? Sequẽtes deinde duo trochaici ſunt Tetrametri Catal. tertius Iambicus Tetr. Acat. niſi poſterius diſſyllabon quis faciat, quod ego nolim. Rurſus ſequentes ſeptem ſunt trochaici Tetr. Cat. Octauum aũt Doct. Dimetrum trochaicum Cat. putat, nonũ rurſus Tetr. trochaicum, cũ quinq; continuo ſeq. Atqui hic octauus ac nonus trimetri duo eſſe poſſunt Trochaici Cat,

Quid ais? cum intellexerat id conſilij

Capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?

Poſt hoſce ſex trochaicos, reliqui deinde omnes ad finem vſque ſunt Iambici Acat. Quanquam vltimum Doct. Iambicum Tetr. Cat. exiſtimauit, adiecto ad finem Chremetem accuſatiuo triſyllabo, quem Ald. lib. non habet. Ioan. Chremem adijcit ex Donati verbis, quæ ad finem huius ſcenæ leguntur. Continuo, inquit Don. mutauit declinationem, vt Iubeo Chremetem. Atq; ita fuerit hic verſus Trimeter Iamb. vt præcedentes, non tetrameter. eliſa videlicet prima ſyllaba à ſuperiore carmine, & adeo ſyllabo facto. Quidam exiſtimant Donatum comparationem feciſſe ad cũ accuſatiuũ Chremem, qui in ſexto præcedit verſu, hic vero omiſſum, in ſcena autem ſequente variatum. Quod ſi verum eſt, melius hic omittitur, vt ſit verſus trimeter, quemadmodũ præcedentes, abſq; omni moleſtia ſynæreſeon atq; inſuetarum eliſionum,

ACTVS. III. SCENA. III.

ARG. ADR. BARL.

In hac ſcena congreſſu duorum ſenum ex falſis veræ fiunt nuptiæ.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena continetur congreſſio duorum ſenum, quæ ad tale periculum redigit fabulam, vt id videatur conſilio vitari non poſſe, ſed euentu qui euentus eſt Critonis præſentia. Nunc etiã ex falſis veræ fient nuptiæ,

Pauci Octonarij, partim Acatalectici, partim, vt in fine ſcenæ, Catalectici, bona pars ſenarij, Diemeter vnus.

SIMO. CHREMES.

IVBEO Chremetem. C. oh, te ipſum quærebam. S. & ego te. C. optato aduenis.

Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant; hodie filiam

Meam nubere tuo gnato: id viſo, tu ne, an illi inſaniant.

S. Auſculta paucis: &, quid ego te velim, & tu quod quæris, ſcies.

C. Auſculto: loquere quid velis

S. Per ego te deos oro, & noſtram amicitiam Chreme,

Quæ incepta à paruis cum ætate accreuit ſimul;

Perq; vnicam gnatam tuam, & gnatum meum,

Cuius tibi poteſtas ſumma ſeruandi datur;

Vt me adiuues in hac re, atque ita, vti nuptiæ

Fuerant futuræ, fiant. C. ah ne me obſecra:

Quaſi hoc te orando à me impetrare oporteat.

Alium eſſe cenſes nunc me, atq; olim, cum dabam?

Si in rem eſt vtrique, vt fiant, accerſi iube.

Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quàm commodi

Vtrique; id oro te, in commune vt conſulas,

Quaſi illa tua ſit, Pamphiliq; ego ſim pater:

S. Immo ita volo, itaq; poſtulo vt fiat, Chreme:

Neque poſtulem abs te, niſi ipſa res moneat. C. quid eſt?

S. Iræ ſunt inter Glycerium, & gnatum. C. audio.

S. Ita magnæ, vt ſperem poſſe auelli. C. fabulæ.

S. Profecto ſic eſt. C. ſic hercle, vt dicam tibi:

AMANTIVM iræ amoris redintegratio eſt.

S. Hem, id te oro, vt ante eamus, dum tempus datur,

Dumq; eius lubido occluſa eſt contumelijs,

Prius quàm harum ſcelera, & lacrumæ confictæ dolis

Reducant animum ægrotum ad miſericordiam.

Vxorem demus. ſpero conſuetudine, &

Coniugio liberali deuictum, Chreme,

*Dehinc facile ex illis * ſeſe emerſurum malis.* * eſſe

C. Tibi ita videtur. at ego non poſſe arbitror

Neque illum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.

S. Qui ſcis ergo iſtuc, niſi periculum feceris?

C. At iſtuc periculum in filia fieri, graue eſt:

S. Neque incommoditas deniq; huc omnis redit;

Si eueniat, quod di prohibeant, diſceſſio.

At ſi corrigitur; quot commoditates, vide:

Principio amico filium reſtitueris:

*Tibi generum firmum, & * filiæ inuenies virum.* * gnatæ

*C. Quid iſtuc? ſi iſtuc animum * induxti eſſe vtile,* * induxiſti

Nolo tibi vllum commodum in me claudier.

S. Merito te ſemper maximi feci Chreme.

C. Sed quid ais? S. quid? C. qui? ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?

S. Ipſu' mihi Dauos, qui intimu' eſt eorũ, conſilijs, dixit:

Et is mihi ſuadet, nuptias, quantum queam, vt maturem.

Num cenſes faceret, filium, niſi ſciret eadem hæc velle?

Tute adeo iam eius audies verba. heus euocate huc Dauon.

** Sed eccum video ipſum foras exire.* * atque

IVBEO Chremetem} Hæc congreſſio duorum ſenum ad tale periculum adigit fabulam, vt id non videatur conſilio, ſed euentu poſſe vitari, qui euentus eſt Critonis præſentia nam nunc ex falſis fient veræ nuptiæ. {Iubeo Chremetem} Firme aliquid iubere, velle eſt, Iubeo ergo, volo. & deeſt, ſaluere, quod exprimitur ab alterius perſonę interuentu. vt Virg. Redd. que viro promiſſa iubebat. Et μεταλαμπτικῶς, quia qui dicit ſalue, iubet. volumus enim animo, iubemus, verbis. } Te ipſum quærebam } Placabilis & lenis amicus per totam fabulam inducitur Chremes, vt cognitioni ad vltimum intereſſe poſſit. {Optato aduenis} Optato aduerbium eſt. vt Virgil. Ac velut optato ventis. {Aliquot me adiere} Aliquot, hoc eſt nec multi pauci. Adiere, non acceſſerunt, quia aditus arduus, difficiliſque eſt. Ergo adiere, quaſi importune; & interpellantes adierunt. ſic alibi, Byrrhia quid tibi videtur? adeon' ad eum? { Ex te auditum} Et eſt, De Dauo modo audiui. {Ex te auditum} Ergo non rumor, ſed veritas. {Id viſo} Ob id viſo, deeſt te, vt viſo, ad videndum venio. {Tune, an illi inſaniant} Tu inſanis, ſi dixiſti, illi inſaniunt, Don.

inſaniant,ſi non audita referunt.}Paucis,}Et paucis,& pauca legitur.}Et q d ego te velim;} A docilitate.}Per ego te deos oro,} Ordo eſt,te per deos oro,vt Virgil. Per ego te has lacrymas.}Et noſtram amicitiam Chremes,}Legitur & Chreme.}Quę incepta à paruis,cum ætate} Mire autem , incepta à pueris cum ætate,vt oſtendat non nuper coitam amicitiam,ſed antiquam.vt,Veterem Anchiſen agnouit amicum. Idem alibi,Neq; enim nouus iſte Dianæ Venit amor. }Accreuit} Vt ſupra, Accurate. Ad præpoſitione vtitur familiariter. }Accreuit}Hinc Virgil.Creſcent illæ,creſcetis amores.}Et meum gnatum} Ineptum eſt ſic adiurare aliquem , Per ſalutem filij mei , vt facias id, quod te rogo. ſed huic etiam ſubiungit . } Cuius tibi poteſtas datur ſeruandi ſumma}In tua eſt,inquit poteſtate,& tuum eſt,hæc ergo obteſtatio dicitur,cum per eas res adiuramus aliquem de quibus agitur cauſa, Vt,Iliaci cineres , & flamma extrema meorum. Idem alibi, Per euerſæ genitor fumantia Troiæ Excidia obteſtor . }Vt me adiuues in hac re} Atq; ipſam petitionem. }Vt nuptiæ fuerant futuræ, fiant} Breuiter & Latine . Et hoc genus compoſitionis veteres mutabāt. }Ne obſecra:} Pro ne obſecres.}Quaſi hoc te orando à me impetrare oporteat}Hæc plena vox eſt & caritatis,& officij.quod enim amicus ab amico petit,iuſtum eſſe debet,nec pro eo quod non eſt iuſtum,ſupplicare oportet. }Olim cum dabam} Nos dicimus,cum darem. Virg. Tum decuit cum ſceptra dabas, En dextra,fidesque . Et nota olim,pro nuper. }Alium eſſe cenſes nunc me,} Non perſonæ, ſed rei conditio eſt commutata . }Si in rem eſt vtriq;} τῶ ἀντιζεῦ συλλογισμῷ praue propoſuit,vt rectè replicaret.Hic ſyllogiſmus negatiuus dicitur.nam in ſecundo λήμματι negat quod prius dixit,Sed ſi ex ea re plus mali eſt,quā commodi. }Si in rem eſt vtriq;} Ab vtili argumentum . Vterq; duobus conſtat. Bene vtrique,mihi & tibi non,alteri vtile, alteri inutile. }Sed ſi ex ea re}.i.nuptiarum,mutauit numerum ea plurali ſingularem,Fiant,& ex ea re.}In commune conſule,}Id eſt ex æquali prouide. }Quaſi illa tua ſit, Pamphiliq́ue ego ſim pater} Nota ſuauiſſimam varietatē. non dicit,quaſi tua ſit, & ille meus. }Immo ita volo} Quia vtile eſt, quia in rem eſt . }Itaq; modo duæ partes orationis ſunt. vt in Hecy. Itaque nos vna inter nos ætatem agere liceat. }Neque poſtulem} Quia poſtulo prætulit. }Iræ ſunt inter Glycerium,& gnatum} Hoc læto vultu pronunciauit Simo,& hoc à poſſibili eſt. loquitur.n.apud eū, ex quo audiuerat,Pamphilum pro vxore habere hanc peregrinā. }Audio} ἀκούω. }Mox fabulæ}Et hic paulo ſapiētior inducitur, & minus obnoxius dolis.}Profecto ſic eſt}Profectio,cōfirmatio eſt.}Amātium iræ} Sententia γνωμικὴ in qua à ſpecie receditur , & in omnes aliquid dicitur. παροιμία,eſt autē ſine auctore ſententia.}Redintegratio}Inſtauratio.}Id te oro,}Deeſt ob,vt ſit,ob id,vt Virgil. Quod te per ſuperos oro.}Prius,quam harum} Inuidioſius, harum,cum vna ſit. ſic in Eun. Non perpati meretricum contumelias. }Animum ægrotum}Hoc vt ſupra,Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partem applicat. }Vxorem demus,} ἐλλειπτικῶς, vt in Heautun.Quo modo minimo periculo id demus adoleſcentulo. }Neque illum hanc perpetuo ἀμφιβολίαν de induſtria poſuit,aut vtrunque ſignificat.}Niſi periculum feceris}Periculum, tentamentum. Cic. Tute melius periculum feceris. Idem Terentius,Fac periculum in literis. At iſtuc periculum in filia fieri graue eſt}Memorabile dictum,& id,quod merito in prouerbium ceſſerit.}Quod dij prohibeant,}παρένθεσις per ἀφημισμόν . }At ſi corrigatur} Alter eſt ſyllogiſmus per contraria λήμματα, & ipſe negatiuus. }Principio,amico filium}Principio,nec intulit,ſecundo. }Reſtitueris,inuenies}Ergo ἀνανταπόδοτον duplex. }Amico filium}Ab honeſto. }Quid iſtuc?} Concedentis,& veluti victi verbum. tanquam ſi diceret,quid ? & abundat iſtuc. Vel potius,quid iſtuc, ſignificat hominē de loco,ac de ſententia decedere. vt econtrario perſtare ac reſiſtere, dicitur, qui aliquid negat . }Si id animum induati} Legitur & animum induxiſti. }Sed illud plenum eſt, hoc per μεταπλασμοῦ συγκοπὴν diminuitur. }Ipſus mihi Dauus dixit} Commendatio teſtis : vt, In foro modo de Dauo audiui.Ergo ipſius quaſi qui maxime ſciat.}Tute adeo}παρέλκει. Adeo modo, & abundat,vt Virgil.

Tuq; adeo quem mox quæ ſunt habitura deorum
Concilia, incertum.

}Sed eccum}Eccum quaſi ecce eum, veteres dixerunt, eccum eccuius.Ellum quod apertius ſignificat ecce illū,& obſcurius ellum.

GVID. IVbeo} Hæc congreſſio duorum ſenum ad tale periculum redigit fabulam, vt id videantur conſilio non poſſe mutari , ſed euentu qui euentus eſt Critonis præſentia. nam nunc ea falſis fient veræ nuptiæ, Iubeo.i.volo(nam firme aliquid iubere velle eſt) Chrem. ſaluere ſubaudi, ſed ſupprimitur alterius perſonæ interemptu.volo autem & iubeo differunt .nam volumus animo, iubemus verbis. C. O,aduerbium optantis, quærebam teipſum.

S. Ego te quærebam inquam. C. Aduenis optato.i.multū optatus , aliquod.i.neq; multi neq; pauci adierunt me.i.venerunt ad me. non autem dixit acceſſerunt. nam aditus arduus difficiliſque eſt itaq; adierunt quaſi importune & interpellantes aduenerunt qui aiebant id,ſup. auditum eſſe ex te.i.à te, videlicet filiā meam nubere hodie. i.dari nuptui gnato.ſ. Pamph id.i.ob id,viſo.i.ad videndum venio, ne.i.vtrum tu Simo inſanias qui id dixiſti, an illi qui id aiebant,inſaniant qui.ſ.non audita referant . S. Auſculta.i. audi paucis.i. breuibus pauca etiam legitur quaſi audi aliqua , & ſcies quid ego velim te,vel intellige facere, vel eſt ſenſus ſcies propter quid ego te tantopere optarem, & ſcies inquam id, quod tu quæris. C. Auſculto, loquere.i.dic, quid velis.i. cupias vt fiat. S. Per ego te deos oro, & noſtram amicitiam Chreme , Quæ incepta.i.inſtituta, à paruis.i.iam tūc cū adhuc parui eſſemus,& à paruis pro aduerbio ponitur.ſicut à paruulo à puero,accreuit.i.cepit incrementum,ſimul.i.pariter cum ętate. que.i.& oro inquam te præter tuam gnatam Philumenam vnicam,& ſolam ſine ſororibus aut fratribus & per gnatū meum (cuius gnati ſeruandi.i.cuſtodiendi ne perdatur ſumma poteſtas datur tibi) oro ergo te vt adiuues me in hac re in hoc negocio abſtrahendi filij à libidine, atq; ita.i.eo pacto,nuptiæ fiant.i.celebrentur, vt.i.ſicut, Fuerant futuræ.i.faciendæ à ſe poſtuſquam à ſum. C. ah dolentis interiectione,obſecra me.i.noli me obſecrare.i.per ſacra rogare . Quaſi .i.tanquā,oporteat te impetrare hoc.i.vt nuptiæ fiant à me Chreme orando me.ſi cenſes.i. putas me eſſe,nunc alium.i. aliorum morum.i.quam olim.i præterito tempore,cū.i.qn̄, dabam filiam meam filio tuo, Si in rem eſt vtrique.i.ſi vtriq; noſtrum eſt vtile & nemini inutile. Res enim interdū pro vtilitate ponitur vt hoc eſt è re mea.i.mihi vtile,è re tua,id eſt tibi vtile, &c.ſimiliter puto hoc eſſe in rem vtriq; noſtrum.i.puto hoc eſſe vtile vtriq; noſtrum, ergo ſi eſt in rem vtriq; noſtrum vt nuptiæ fiant accerſi.i. euoca me,ſeu fac me certiorem vel mone. nam accerſo vel arceſſo,ab accio is eſt quod ſignificat voco as, quemadmodum eſt accerſo eiuſdem ſignificationis, antiqui enim dicebant arcio is,mutantes,d,literam in r. Inde arceſſo is nunc autem dicimus accio is,d,in c,mutata,& inde fit accerſo ſis , vel arcerſo is, tertiæ inflexionis, vel quartæ, iube.i. impera vt fiant . ſed ſi plus mali eſt ea re.i.ex nuptijs quām commodi vtriq; mihi & tibi oro te id.i.à te peto vt conſulas.i.proſpicias , prouideas in commune.i.in commodum quod ſi mihi commune tecum vel in commune.i. æquali vt Don. vult communi ſæpe dicitur de duobus tātum vt hic & Cic. ad Sulp. quidquid nos cōmuni ſententia ſtatuerimus.i.mea & tua & in multis alijs locis , cōſulas igitur in commune quaſi.i. tanquam illa filia mea ſit tua,que.i.&,ego ſum pater Pamph. S. Immo.i.ſed,ò Chrem. in vocatiuo ſicut Vlyſſ. volo, itaq́ue.i.poſtulo ita vt fiat.i. vt hoc negocium compleatur, neq; poſtulem.i. poſtulare velim abs te niſi ipſa res moneat.i. incitet & poſtulet vt fiat. C. quid eſt ? S. Iræ ſunt inter Glycerium, & gnatum. C. audio i.intelligo,capio quod dicis. S. Ita magnæ ſunt iræ vt ſperem Pam.poſſe auelli.i.abſtrahi ab illa. C. fabulæ.i. nugæ ſunt. S. Profecto.i.proculdubio & eſt particula confirmatiua , ſic eſt.i. iræ ſunt magnæ. C. ſic hercle,vt dicam tibi: Amantū iræ.i amatorum captorum,reintegratio i.inſtauratio eſt amoris, eſt autē ſyllepſis cuiuſmodi illud eſt Xenophon deliciæ meæ ſunt mandata tua meditatio mea eſt,verbum enim ſequitur vltimum nominatiuum & cum illo congruit. S. Hem interiectio oſtendens dolorem profectum ex dicto Chremetis qui catholicam.i. communē protulit ſententiam,id.i.ob id quia Amantium iræ, &c.oro te vt eamus ante.i.præueniamus.dum.i.quandiu tempus.i.opportunitas datur dumq; libido.i.extrema voluptas & laſciuia eius Pamphil.eſt occluſa.i.cohibita repreſſa contumelijs.i.probris vltro citroq; datis demus vxorem priuſquam ſcelera.i.ſcelerati mores & lacrymę (harum pro huius Glyc inuidioſe dictum eſt vt Eun.nō perpeti meretricum contumelias) confictę i.ſimulatę dolis,id eſt aſtutijs fraudibus ad decipiendum reducant., id eſt redigant animum ægrotum quod amore ſaucium ad miſericordiam.i.vt miſeratur eius Glyc. ò Chrem. ſpero.i.confido ipſum Pamph.deuinctum.i.alligatum irretitum affectum conſuetudine.i. conuerſione tuæ filiæ,& coniugio.i.matrimonio liberali, id eſt facto cum libera & non ſerua qualis forte putabatur peregrina illa Glyc. vel coniugio liberali.i. liberaliter facto ſpero itaq; ſeſe ſic deuictum dein , vel dehinc.i.poſtea facile emerſurum.i. erepturum ex illis malis quę in amore ſunt. C. Hoc videtur tibi ita futurum ſupp. at.i.ſed ego arbitror neque illum Pamphil. poſſe habere hanc filiam meam,vel contra dici poteſt hanc non poſſe habere illū perpetuo,ideo amphibologia ex induſtria vſus eſt vt vtrunq; oſtenderet , & arbitror inquam me Chrem. non poſſe perpeti.i. vſque ad finem pati, vt filiam meam habeat ſecum, ſcilicet qm̄ eiuſmodi mores poſt connubia ſit proſecuturus. S. Ergo qui.i.vnde, vel

quomodo ſcis, iſtuc pro Iſtud. niſi feceris periculum, i. tentamentum ſeu experientiam. C. At eſt graue. i. moleſtum iſtud periculum. i. tentamentum fieri in filia mea. S. Nempe. i. certe reſponſionis aptum eſt, denique. i. tandem omnis incommoditas. i. importunitas redit huc. i. in meipſum recidit nam huc de perſona loquentis dicitur ſi diſceſſio. i. ſeparatio eueniat, quod. ſ. diſceſſioné euenire dij prohibeant. i. auertant parentheſis eſt per euphemiſmon. At ſi. i. ſed ſi, corrigatur. i. reſipiſcat propter filiam tuã, quo quæ commoditates. i. opportunitates inde procedunt. ſ. Alij habent vide quod ipſum ſatis quadrat quantum ad ſententiã. Principio. i. in primis reſtitueris. i. reddes coniunctiuũ indicatiuo anacoluthon filium amico tuo quem. i. filium vides laſciuia perditũ iri inuenies tibi generum firmum. i. ſtabilem & verum. i. maritũ filiæ tuæ. C. Quid iſtuc? verbum concedentis eſt, & veluti victi ita vt iſtic abundet, vel eſt ſenſus, Quid iſtic facis ſup. quaſi conceſſionem tandem ſubiuncturus. Vel quid iſtic. i. iſte dicis ſup. ad mirando? ſi induxti, induxiſti per ſyncopem animum. i. ſi tibi imperaſti vel tibi perſuaſiſti iſtud eſſe ita vtile nolo. vllum commodum claudier, pro claudi, per paragogen, tibi in me, hoc eſt nolo tuum commodum retardari per me. S. O Chr. merito. i. iure, ſemper maximi feci te. i. plurimi æſtimaui. C. Sed quid ais? S. quid? C. qui. i. quomodo, ſcis eos nunc diſcordare inter ſe? i. Pamphi. & Glyc. & eos dixit quod maſculini genus præponderare debet fœminino. S. Ipſu' Dauos quaſi qui maxime ſciat, qui intimu' eſt. i. familiariſſimus propinquiſſimus, conſilijs. i. propoſitis eorum Pamph. & Glyc. dicit mihi: Et is mihi ſuadet, vt maturem. i. accelerem, nuptias quantum queam. Num. i. nunquid, q. d. non cenſes. i. iudicas q ſup. faceret, filiũ niſi ſciret eadem hæc velle? Tute. i. tuipſe, adeo, i. certe, iam. i. nunc eius audies verba. Deinde admonet alios ſeruos vt euocent Dauum ad Simonem. heus aduerbium vocantis & attentionem petentis euocare. i. accerſite, huc Dauum. i. ad me. Sed eccum. i. ecce hic prope, video ipſum foras exire. ipſe. n. iuſſu Si abierat intro vt pararet paranda.

LATO. ARgumentum} Congreſſu ſenum ex fictis veræ fiunt nuptiæ, vnde omnibus conſilijs & factis fabula ad epitaſin progreditur. { Inbeo Chremetem} Eclipſis, ſubaudi, ſalue re. { Per ego te} Obſecratio Simonis, admixtis rationibus ab honeſto & vtili. & eſt propoſitio petitionis. { Ah ne me} Modeſtum reſponſum Chremetis, quod amplificatur per antitheſim. { Neq; poſtulem} Confirmatio vtilitatis à tempore. { Fabulæ} Reiectio. { Sic hercle,} Faceta ironia. { Hem, id te oro} Expolitio argumenti à tempore, & ab vtili cohortatio. { Seſe emerſurum} Emerſurũ, tranſitiue cum accuſatiuo, nam emergor non dicimus. Licet dicamus, mergor. { At ego non} Obiectio periculi & incõmoditatis. { Nempe incommoditas} Solutio ab vtilitatis comparatione, quam colligit, auget congerie. { Merito te ſemper} Gratiarum actio. { Nam cenſes} Argumentum ex adiunctis.

PETRVS MARS. IVbeo Chremetem. &c. } Honeſta & vtriq; parti vtilia ab amicis petenda eſſe docet hæc ſcena, cum homo ab homine nõ ſit alienus, & mutuis beneficijs vita ciuilis conſtet. quam hi deſtruunt, qui propriam vtilitatem reſpicientes, negligunt alienam quod à boni viri officio penitus alienum eſt. Quapropter omniũ bonarum artium magiſter Cicero, hãc legem in amicitia ſanxit, vt neq; rogemus res turpes, neq; faciamus rogati, & vt ab amicis honeſta petamus, atq; amicorum cauſa honeſta faciamus, neque expectemus quidem dum rogemur, ſed ſtudiũ ſemper adſit, cunctatio abſit. Plato in 5. de Leg. ſic ait: Prima ciuitas eſt & Reſp. optimaq; leges, vbi quammaxime per vniuerſam ciuitatem priſcum illud prouerbium locum habet, quo dicit; Amicorum omnia eſſe communia. Humanitas, dicebat Plato, tribus modis exercetur in vita ciuili: Vno modo per ſalutationem vt cum obuios ſalutamus, & manus porrigimus; Secundo ſi quis opem fert alicui calamitatibus laboranti. Tertio, cum homines inter ſe conuiuia celebrant, & epulari accubatione ſe refouent, atque ciuiliter oblectant. Seneca lib. 8. epiſt. ſic ait: Humanitas vetat ſuperbum eſſe aduerſus ſocios. Ariſt. 1. Pol. ſic ait: Homo natura ciuile animal eſt, & qui in ciuilis propter naturam, & non propter fortunam, aut prauus eſt, aut melior, quàm homo. Vnde dicitur: Homo ſolitarius, aut beſtia, aut deus. { Amantium iræ, amoris, &c. } Prudens homo inducitur Chremes, qui mores hominum adoleſcentium, & iuuenum callens id, quod erat iudicabat. { Ad miſericordiam, &c. } Miſericordia eſt, inquit Seneca, ægritudo animi, ob alienorum malorum ſpeciem, aut triſtitia ex alienis malis.

GLAR. QVatuor primi verſus Iambici Tetrametri Acatalectici, ſed in tertio vel Meam monoſyllabon erit, & Tuo diſſyllabon, vel contra, Meam diſſyllabum, & Tuo monoſyllabon, aut quod malim, vel primo loco, vel tertio bacchius eſt. In quarto vel in Paucis s, eliditur vel d, in Quid, quod malim, quanquam Donatus pro paucis etiam pauca legi aſſeuerat, Quod ſi eſt, carmen abſque eliſione d, conſtabit, poteſt & creticus eſſe loco quinto, ſine eliſione vel s, vel d. Quintus verſus eſt Iambicus Dimeter, inquit Doct. Reliqui deinde huius ſcenæ omnes trimetri præter ſex vltimos Iambicos Tetr. Cat. Porro hic in primo, Per te ego Deos oro, legendum vt legit Doct. te ante ego & Deos monoſyllabon eſt. Item in quarto dein Cuius monoſyllabon. Poteſt tamen etiam legi, Per ego te Deos oro, vt creticus ſit loco primo & quarto. { Amantium iræ amoris *reintegratio eſt} Facile hic Ioan. aſſentior, quod veteres habent codices. Integratio legi debere, non redintegratio. Nam meus venuſtus quidem ille codex ita habet. In tertio deinde verſu Eius monoſyllabum eſt. In quarto prius monoſyllabum eſt, aut Bacchius loco primo. In decimo l, eliditur in illam, ait Doctor. ego malim Bacchium loco primo. At in 12. idem ait s, elidi in iſtuc. Vbi ego malim ante a, in Feceris, quod in præcedente eſt carmine, elidere, & at in priore conſtituere verſu, atque ita habet Ald. liber, aut loco primo bacchium ponere. In 39. proceleuſmaticus eſt initio Tibi gene. In ſex vltimis qui ſunt ſcazontes Tetrametri, vt vocat Doct. aut Tetr. Iamb. Cat. vt alij appellant, nihil eſt notatu dignum, niſi vltimum verſum perfici initio ſcenæ ſeq. in 2. autẽ, Eorum verbum diſſyllabum eſſe niſi, quod malim, bacchus eſt loco quinto, cum Eos in præcedente etiam ſit diſſyllabon. Item in vltimo pro Sed, legi in Alijs, Atque.

ACTVS III. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Dauus ſeni inſultans, hortatur eum ad faciendas nuptias, non enim putabat fore vt ſic ageretur. Cum igitur videt herum ſerio de tradenda filia colloqui cum Chremete, anxius & exanimatus redditur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti Scena Dauus ſeni inſultans vt nuptias acceleret hortatur, cui ſe ſic acquieſcit. Simo Dauo conſilium ſuum prodit, conaturque ex fictis veras efficere nuptias, quæ res Dauum anxium exanimatum reddit.

Octonarij Acatalectici, & Dimeter vnus.

DAVVS, SIMO, CHREMES.

AD te ibam. S. quidnam eſt?
D. Cur vxor non accerſitur? iam adueſperaſcit.
S. Audin tu illum?
Ego dudum non nil veritus ſum Daue abs te, nec faceres idem.
Quod volgus ſeruorum ſolet, dolis vt me deluderes?
Propterea quòd amat filius. D. egon' iſtuc facerem? S. credidi:
Idq́ue adeo metuens vos celaui, quod nunc dicam. D. quid? S. ſcies.
Nam propemodum habeo iam tibi fidem. D. tandem agnoſti, qui ſiem.
S. Non fuerant nuptiæ futuræ. D. quid? non? S. ſed ea gratia
Simulaui, vos vt pertentarem. D. quid ais? S. ſic eſt res. D. vide.
Nunquam quiui ego iſtuc intelligere. vah conſilium callidum.
S. Hoc audi. vt hinc te iuſſi introire, opportune hic ſit mihi obuiam.
*D. Hem, numnam perijmu'? S. narro, * quæ tu dudum narraſti mihi.* * huic
*D. Quidnam * audio. S. gnatam vt det, oro; vixq́; id exoro. D. occidi.* * audiam
S. Hem, quid dixti? D. optume inquam factum. S. nunc per hunc nulla eſt mora.
C. Domum modo ibo: vt apparentur, dicam: atque huc renuncio.
S. Nunc te oro Daue, quoniam ſolus mihi effeciſti has nuptias.
D. Ego vero ſolui. S. corrigere mihi gnatum porro enitere.

D. Faciam

D. Faciam hercle ſedulo. S. potes nunc, dum animus irritatus eſt.
D. Quieſcas. S. age igitur: vbi nunc eſt ipſus? D. mirum, ni domi eſt.
S. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi. D. nullu' ſum.
Quid cauſæ eſt, quin hinc in piſtrinũ recta proficiſcar via?
Nihil eſt preci loci relictum. iam perturbaui omnia:
Herum feſelli: in nuptias conieci herilem filium;
Feci hodie, vt fierent, inſperãte hoc, atque inuito Pãphilo.
Hem aſtutias. quòd ſi quieſſem, nihil eueniſſet mali.
Sed eccum ipſum video: occidi:
Vtinam mihi eſſet aliquid hic, quo nunc me præcipitem darem.

DON. AD te ibam} Dauus vt rectè ſcribatur, Dauos ſcribendum eſt, quia nulla litera vocalis geminata, vnam facit ſyllabam, ſed quia ambiguitas vitanda eſt nominatiui ſingularis, & accuſatiui pluralis, neceſſario pro hac regula, digamma vtimur, DaFus, ſerFus vulgus, corFus. } Ad te ibam } Locus eſt, in quo iam ad diſcrimen mali producta comœdia, in meliorem partem iam incipit inclinare. } Ego dudum } Semper grauis inceptio orationis quæ exordium ſumit à pronomine ego: vt, Ego te quæ plurima fando. &, Ego poſtquam te emi à paruulo. } Ego dudum } Aduerbia tẽporis, aut certa ſunt, vt hodie cras, aut incerta, vt dudum, nuper. Itaque incertis certum additur tempus, vt iam dudum, nunc nuper. } Nonnihil veritus Daue abs te, } Breuiter, pro, veritus ne quid abs te fieret ſicut ſupra, Hei metui à Chryſide. Et Cic. Quod precatus ſum à dijs immortalibus. pro eo, quod eſt, quæ à dijs petij, precatus eos. } Quod volgus ſeruorũ ſolet } Totũ cum extenuatione protulit, tanquam qui ſatisfactum voluerit Dauo ob comprobatam fidem eius. Nam propemodum habeo } Ridicula dilatio eius rei quæ iam dudum nota eſt auditori. } Nam propemodum habeo iam } Hoc eſt propemodum, cuius accuſatiuus eſt à modus. } Sed ea gratia } Gratia, pro cauſa poſuit, nõne. } Sic eſt res } Quòd Græci dicunt, ὅ τως ἔχει. } Numnam } Nam παρέλκεται, vt in quiſnam. } Quidnam audio? Legitur & audiam. Menander. n. ſic ait, τί δ᾽ ἀκούω. } Occidi. optume } Bene vſus eſt παρομοίῳ, occidi & optume, vt ſimilitudine falleret audientem. } Per hunc } Chremetem. ſ. } Ibo, atque huc renũcio } Varie, ibo & renũcio. } Nunc te oro Daue } Te. i. per quem ſtat ſumma negocij. } Et modo magis vere rogat, q̃ tunc cum ait, Dehinc poſtulo, ſiue æquum eſt, te oro Daue. ibi enim iracũdia latet, cum dixit, ſiue æquom eſt. } Effeciſti has } Non feciſti. eſt enim efficere, perficere faciendo. Et bene Has, quarum cauſa laboro. } Ego vero ſolus } Et hoc ad increpationem dixit, non ad cõfirmationem. } Solus }. i. cui non aſſentiebat Pamphilus. } Porro } In futurum, deinceps. Futuri temporis aduerbium, vel adhortantis, vt, Porro q q quæ. } Enitere } Labora, quaſi difficile ſit, & conatu ſit opus. } Hercle ſedulo } Productiones ſunt Comici ſtili ad fucũ orationis poſitæ. } Potes nunc, } A poſſibili argumẽtum. } Dum animus irritatus } Quia dixerat, Iræ ſunt inter Glycerium & gnatum. Irritatus eſt, commotus, ira prouocatus. vt in Phorm. Ducitur aũt verbum à canibus, qui reſtrictis dentibus hanc literam r, imitantur. } Quieſcas }. i. conquieſce, imperatiui modi, ne iniurioſum videretur. } Age igitur } Age, dic, vt eſt, Egi, atque oraui tecum, aut aduerbium eſt hortandi. } Quieſcas } Pro quieſce, aut deeſt volo, aut facito. } Mirum, ni domi eſt } Exiſtimationẽ ſuſtulit, incertum fugiens, & eſt cõpoſitum quaſi miror. } Mirum, ni domi eſt } Compoſitum eſt, quaſi hoc eſt mirum, ni domi eſt. Caute ſeruus callidam interrogationem ſenis paratus excepit. Memor ſimulatæ diſcordiæ cum amica, fingit non ſe alibi eum eſſe ſuſpicari, q̃ domi. } Dicam eadem illi } In alijs itidem ſcriptum eſt. quod ſi eſt, pro item accipimus. An ego idem, pro item? } Nullus ſum, } Plus eſt nullum eſſe, q̃ perijſſe. nam qui perit, vel corpus habet reliquum, qui vero nullus eſt, ita non eſt, ac ſi natus non ſit. } Recta proficiſcar via? } Bene recta & corporis impulſionem lucrifaciam, aut recta, vt non eam ad precatorem, aut ad Pamphilum. Et bene proficiſcar. proficiſci enim in rem ægram, ac difficilem dicimus. Et recta via, plana dixit, non tantũ recta. } Hinc }. i. ex hoc loco. } Nihil eſt preci loci relictum } Subiũgit ergo cauſas cur proficiſcatur in piſtrinum. } Nihil eſt preci } Quod prædixit ſenex. } Iam perturbaui omnia } Allocutio in qua quid metuat, quid velit, manifeſtũ eſt. } Herum feſelli } Hæc enumeratio cauſarum eſt, qua magnifice exaggerauit errores ſuos. } Conieci } Nec immiſi, ſed conieci, quod impetum & iniuriam ſignificat. } Herilem filium } τὸν τρόφιμον. } Feci hodie } Non ſolum feci, verum etiam addidit tẽpus, Hodie, vt ne diecula quidẽ eius ſit, quod fecerat, mali. } Inſperante hoc, atque inuito } Inſperante & inuito, duplex offenſio. } Hem aſtutias? } Bona εἰρωνεία Pluraliter dixit aſtutias, quaſi is qui abundet aſtutijs, vt ei vna non ſufficeret. } Vtinam mihi eſſet aliquid } Non dixit gladium, aut laqueum, ne eſſet tragicum. Ergo expreſſit bene, dicens, Quo me nunc præcipitem darem.

GVIO. AD te ibam. &c. } Hic locus eſt in quo iam ad diſcrimẽ mali producta comœdia in meliorem partẽ iam incipit inclinare. D. Ibam ego Dauus ad te Simonem. S. quid nam eſt? D. Cur vxor non accerſitur? i. aduocatur, vel adduci curatur, iam adueſperaſcit. i. ad veſperum inclinatur dies. S. Audin'. i. audis ne tu illum? Ego ſemper grauis eſt inceptio orationis quæ exordium ſumit à pronomine ego, dudum. i. paulo ante. Aduerbia temporis, aut certa ſunt hodie cras, aut incerta vt dudum nuper. Itaque incertis certum additur tẽpus, vt iam dudum iam nuper. ò Daue veritus ſum nõ nil. i. aliquid timui ne quid à te fieret, ſed breuitati ſtuduit poeta, vt alibi, metui à Chryſide, ne. i. q̃, faceres idem, Quòd vulgus. i. maior pars ſeruorum ſolet. ſ. vt. i. q̃, deluderes? i. ludibrio offenderes me ſenem dolis. i. aſtutijs malis. Propterea q̃ filius amat. i. amore captus eſt. D. egon'. i. ego, ne facerem? i. facere vellem, iſtuc, videlicet te deludere dolis. S. credidi: q;. i. &, ego adeo, valde metuẽs. Id oe. ſ. deciperet, celaui vos ſeruos id, ſup. q̃ dicam nunc. D. quid? S. Nam propemodũ. i. vel admodũ, vt vult Don. vel ferme prope, habeo iam tibi fidẽ. i. credo tibi. D. tandem cognoſti. i. nouiſti, qui ſiem, hoc eſt ſim, S. Non fuerant nuptiæ futuræ i. faciendæ. D. quid? i. cur, non fuerant futuræ? S. ſed ſimulaui nuptias futuras, ea gratia. i. cauſa. vt pertentarem vos. i. perfecte de vobis periculum facerem. D. quid ais? S. ſic eſt res. D. vide. Nunquam quiui ego iſtuc intelligere. vah, interiectio indignantis, vel increpãtis, ac deridentis, conſilium. i. propoſitum commentũ, callidum. i. aſtutia & calliditate plenum, hoc aũt dictum exclamatione tollendum eſt, q. d. cõſilium illud eſt multum callidum & irridet Daue eo pacto Simonem. cum. o. non latebat eiuſmodi conſilium. S. Hoc audi. vt. i. poſtquam iuſſi te Dauum introire, huc. i. in domum parãdorum obſoniorum gratia, hic ſit obuiã. i. occurrit præſto eſt mihi opportune. i. tempeſtiue. D. Hem, dolẽtis interiectio, numnã. i. nunquid, perijmu'? i. perditi ſumus, & nam adiectio eſt ſyllabica vt quiſnam. S. narro huic Chrem. quæ tu dudum. i. paulo ante narraſti mihi. D. Quid nam audio. alij, audiam. S. oro, vt ipſe Chremes det gnatam; viaq; ea oro. i. obtineo id. D. occidi. i. perij, perditus ſum. S. Hem, indignantis interiectio, hic eſt, quid dixit? D. inquã. i. dico vel dixi, optume factum. S. nunc per hũc nulla eſt mora. i. non ſtat per Chremetẽ quo minus nuptiæ fiant. C. Nunc ibo domum dicam, vt apparentur obſonia. ſ. atque renuncio. i. ſignifico huic filiæ meæ. S. Nunc te oro Daue, qm̃ ſolus mihi effeciſti. i. faciendo perfeciſti has nuptias Dauus interrũpens ſermonem dicit. D. Ego vero ſolus effeci nuptias, hoc aũt dicit non ad confirmationem, ſed ad increpationem. S. ſubdit Simo quod fuerat Dauum rogaturus, porro. i. deinceps in futurũ, vel hortandi eſt aduerbium, enitere. i. labora quaſi difficile ſit, & conatu opus corrigere. i. ad viam rectam redigere mihi gnatum. ſ. Pamphilum. D. Hercle. i. per herculem, faciã ſedulo. i. inſtanter quaſi ſine dolo. S. potes corrigere nunc, dum animus eius irritatus eſt. i. commotus ira, ſiue concitus & prouocatus. D. Quieſcas. i. conquieſce neque de hac re labores. S. age igitur, vel dic, & loquere vel eſt aduerbium hortantis, quo hortetur, eum vt faciat quod pollicetur, vbi nunc eſt ipſus? D. mirum eſt. i. miror, ni. i. ſi non eſt, domi cum ſint inimicitiæ illi cum amaſia. S. Ibo ad eum filium, atque dicam itidem. i. ſimiliter illi hæc eadem, quæ dixi tibi. D. nullu'. i. non, ſum, plus eſt enim nullum eſſe, q̃ perijſſe. Nam qui perit corpus habet reliquum, qui vero nullus eſt ita nõ eſt ac ſi natus non ſit. Quid cauſſæ. i. quæ cauſſa, eſt, quin. i. cur non proficiſcar tanquam res ægra & difficilis recta via? i. plana, hinc. i. ex hoc loco. piſtrinum. i. in ergaſtulum piſtrinum ad circumagẽdas truſatiles molas. Nihil loci. i. nullus locus, hoc eſt nulla opportunitas relictum eſt preci. quaſi nunc preces apud Pamphilum non ſint valituræ. iam perturbaui omnia conieci. i. impetu & iniuria immiſi, filium herilem. i. Pamph. filium heri mei Si. in nuptias, feci vt nuptiæ fierent hodie hoc Pamph. inſperante atque inuito. i. nolente. Hem iraſcentis ſibi interiectio eſt aſtutias omiſit, vt hominem nequam, pro ò hominem nequam bona ironia; pluraliter dixit aſtutias, quaſi ei qui abũdat aſtutijs vna non ſufficiat ac ſuperat, quod. i. ſed ſi quieſcem. i. in ea re non laboraſſem nihil mali eueniſſet. Sed eccum. i. ecce hic ante oculos video ipſum Pamphilum occidi. i. perditus ſum, vtinã aliquid eſſet mihi hic, quo. i. vt velle quo darem me præcipitem, nũc. i. præcipitatem me mihi ipſi mortem conſciturus.

LATO. ARgumentum} Quid actum ſit, cognoſcit Dauus, & cõſilium ſuum deteſtatur. {Ego dudum} Principiũ à beneuolentia per antitheſin. {Ego iſthuc} Cũ auerſatione pronunciandum. {Non fuerant} Narratio. {Quid ais} Admirantis; {Nunquam quiui} Faceta aſſentatio {Hem, num nam} Metuentis. {Optuma inquam} Callida iteratio ad fallendum ea vocum ſimilitudine. {Ego vero} Repetitio tacite ſtomachantis. {Nullus ſum} Perturbatio Daui & conſilij ſui deteſtatio. {Nihil eſt preci} Preci datiuus à prex, quod non eſt in vſu.

PATR. MARS. AD te ibam, &c.} Homines non vndique circumſpectos, nec planè prudentes, quibus abundat vita communis, aſſentationibus capi docet hæc ſcena. Ieccirco Tull. lib. 1. Off. monet, ne aſſentationibus pateſaciamus aures, & ne adulari nos ſinamus, in quo falli facile eſt. Vnde Solon, auct. Laertio, dicere ſolebat: Caute ſingulos obſerua, ne forte odiũ in corde tegant, dum blãda & arridenti facie te allocutus duplaq; illis lingua atra ex mente ſonet. Hominem inſuper malitia quæ vino iungitur, graſſantem, confundi aliquando, ac in proprios incidere docet laqueos. {Impoſſibile, quippe eſt, vt id habeat ſucceſſum, cum principium malum eſt. Seneca ſcribens de ira ad Nouatũ, ſic ait: Nulli fortuna tam dedita eſt, vt multa tentanti vbique reſpondeat. Cic. in Orat. pro Cluẽt. ſic ait. Minus ſtultus eſt, cui nihil in mentem venit, q̃ ille qui quod ſtulte alteri venit in mentem, comprobat. {Sed ea gratia, &c.} Ariſt. interrogatus, auctore Laertio, quidnam mendaces lucrarentur, reſpondit. Vt cum vera dixerint, illis non credatur. Socrates apud Plat. in 2. de Rep. ſic ait: An neſcis, quod ipſum mendacium omnes homines dijq; oderunt?

GLAR. PRimum carmen fragmentum eſt, vt diximus, vltimi carminis prioris ſcenæ. Deinde ſeq. tur adhuc vnus ſcazon, in quo Vxor abundat, vt rectè annotauit Doct. ſatis. n. notum erat Simoni, atque adeo Chremeti, qua de loqueretur Dauus. Reliqui omnes ſunt tetrametri Iambici acatalectici præter extremos duos. Quanquam decimũtertium ab initio huius ſcenæ verſum Doct. trochaicum tetr. cat. iudicarit, qui corripuit o in audio. Sed cum alij oẽs ſint iambici, ego illum eiuſdem iudico generis, præſertim cum o in audio longari commode poſſit. In 7. ab initio ſcenæ, primo loco eſt dactylus, ſecundo proceleuſmaticus. Nã propemodum habeo, iam tibi fidẽ. In 10. aut eliditur u, in quiui, aut i, in Iſtuc ait Doct. Ego malim creticum loco ſecũdo. In 11. Introire triſſyllabon eſt, vt ſuperius in Act. 1. Scen. 2. quãquam ego loco quarto creticum malim. In hoc verſu Mihi monoſyllabon totum eliditur, perinde atque non adeſſet. Hem aũt quod in ſequẽte ponitur verſu à ſuperiore eliditur, aut extra verſum eſt, vt ſæpe. In 20. s, eliditur in Nullus. Vtrunque annotauit Doct. Penultimus verſus eſt dimeter iambicus acatal. vltimus eſt trochaicus tetrameter catal. qui τὸ mihi monoſyllabon totum eliſit. Quod ſi diſſyllabum fuerit, ſequente tantum eliſa ſyllaba, carmẽ erit iambicum quadratum acatalecticum vt multa præcedentia.

ACTVS III. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

Sthomachatur Pamphilus quod doloſum Daui conſiliũ ſecutus, reſponderit patri ſe ducturum vxorem.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Quemadmodum hęc ſequens ſcena perturbationis plena eſſet futura, ſupra propoſuit Poeta, cum ad conſentiendum Daui conſilio tardum induceret Pamphilum. Hic nunc indignatur Pamphilus ſtomachaturque quod ſeruo fuiſſet auſcultaturus.

Tetrametri, Iambici, admixtis Trochaicis quibuſdam.

PAMPHILVS, DAVVS.

VBi illic ſcelus eſt, qui me perdidit? D. perij. P. atque hoc confiteor,
Iure obtigiſſe: quandoquidem tam iners, tam nulli conſili
Sum, ſeruon' fortunas meas me commiſiſſe futili?
Ergo precium ob ſtultitiam fero: ſed inultum id nũquam à me auferet.
D. Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi euito hoc malum.
P. Sed quid ego nũc dicã patri? negabon' velle me, modo
Qui ſum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?
Nec, quid me nunc faciam, ſcio. D. nec de me equidem, atque id ago ſedulo.
Dicam aliquid iam inuenturum, vt huic malo aliquã producam moram. P. oh,
D. Viſus ſum. P. ehodum bone vir, quid ais? viden' me conſilijs tuis
Miſerum impeditum eſſe? D. at iam expediam. P. expedies? D. certe Pamphile.
P. Nempe vt modo. D. immo melius ſpero. P. oh, tibi ego vt credam furcifer?
Tu rem impeditam, & perditam reſtituas? hem quo fretu' ſim,
Qui me hodie ex tranquilliſſima re coniecisti in nuptias,
An non dixi hoc eſſe futurum? D. dixti. P. quid meritus es? D. crucem.
Sed paululum ſine ad me vt redeam: iam aliquid diſpiciam. P. hei mihi,
Cur nõ habeo ſpatium, vt de te ſummũ ſuppliciũ, vti volo;
Namque hocce tempus præcauere mihi me, haud te vlciſci, ſinit.

DON. VBi illic ſcelus eſt,} Hæc ſcena, cuius perturbationis eſſe debeat, etiam ſupra poeta præſtruxit cum ad conſentiendum Daui conſilio tardum Pamphilum faceret. {Vbi illic ſcelus eſt,} Accuſatio. {Vbi illic ſcelus} Nimium terribile eſt, ſæuire ante q̃ videas enim contra quem iraſceris. {Vbi ille ſcelus eſt,} Ad intellectum, non ad verba redegit: & eſt figura ἐνάλλαξις per genera. Virg. Pars in fruſta ſecant. Sed hic figura eſt per numeros, nã quia ſcelus, ſceleſtus intelligitur, modo qui ſubiunxit, non quod. {Tam iners,} Sine arte. {Tam nulli cõſili} Vna pars orationis eſt, nulli conſilij. nos, nullius & ſolius. rectè aũt veteres, nullo nulli, ſolo ſoli declinabant. {Me cõmiſiſſe} Non, commendaſſe, ſed, commiſiſſe. Committimus. n. quæ cum magno periculo volumus eſſe ſeruata. {Futili?} Leui. nam à vaſe, quod futile dicitur, quod non deponunt miniſtri ſacrorum quod eſt acuto fundo, & patulo ore. eoq; inſtabile eſt. Virg. Cõſilij habitus non futilis auctor {Ergo precium} Preciũ pro ſtultitia, pœna eſt, pro virtute, præmium. Ergo precium generaliter pro bene, aut male facto redditur. ſed diſcernitur ita nam. precium pro ſtultitia, eſt pœna, precium pro virtute, honor eſt & lucrũ {Precium ob ſtulticiam,} Sic Plaut. locutus eſt, Precium ob aſinos. pro, aſinorum precium. Virg. Rem magnam, preciumq; moræ fore. Et alibi, Illum Titides alio ꝓ talibus auſis Affecit precio. & eſt figura ἐναλλαγὴ ς. vt apud Virg. Iouidiſſe deos patrijs vt redditus oris. {Poſthac incolumen ſat ſcio fore me,} Sic dicere ſolemus in magno periculo poſiti, nunquam nos periclitaturos, ſi illud periculum potuerimus euadere. {Poſthac} Audacter ſe incolumem in futurum promiſit fore, cum vita hominis tam varijs multisq; ſit periculis cõſerta. ſed hoc dicit, Sic inquit, periclitor. ſi hoc euaſero, ſcio me nõ poſtea periclitaturũ. Menander ſic & eſt ſenſus, Tam difficile eſt hinc euadere, vt qui hinc euaſerit, videatur immortalis futurus. {Dicam patri} Bene patri, non Simoni, vt de auctoritate huius nominis ſummus terror exurgat. {Modo pollicitus ſum} Modo mire, etenim maiorem vim habent recentiora promiſſa. {Modo pollicitus ſum} Oratorie melius pollicitus ſum dixit, q̃ ſi promiſi, diceret. {Qua fiducia} Qua fiducia, ad perſonam ſuam retulit. & fiducia modo impudentiam ſignificat. {Nec quid me nunc faciam} Nos, quid faciam, veteres aũt me addebant. Et nota faciam, cum ablatiuo caſu. Ablatiuus caſus me. {Atque id ago} Id quæro, hoc eſt vt inueniam quid faciam. {Aliquam producam} Productem legitur, & perducam. Significat aũt differã, protendam, prolatem. {Ehodum bone vir,} Grauis interrogatio, & minantis cum iracundia. Et hoc εἰρωνεία proſequitur, cum omne genus contumeliæ leuem cum dicimus, in quem ferimur iracundia. {Viden' me} Hoc eſt nunquid negare potes? {Impeditũ eſſe?} Impeditus eſt proprie, qui ita pedes habet illigatos, vt progredi nõ poſſit. Sed hic ad negocium retulit. {At iam expediam} Non ſe defendit, ad emẽdaturum promittit. & bene ad impeditum, expediam retulit. duo permiſit ſimul, & tẽpus cum celeritate, & effectum. {Immo melius} Bene Melius comparatiuo eſt vſus, quaſi hoc bonum ſit, illud melius. {Furcifer?} Furciferi dicebantur, qui ob leue delictum cogebantur à dominis, ignominiæ magis, q̃ ſupplicij cauſa circa vicinos furcam in collo ferre, ſubligatis ad eam manibus, & prædicare peccatum ſuum, ſimulq; monere ceteros nequid ſimile admittant. Itaque & Cicero de ſeruo, Quid inde furcifer?

furcifer? quo progreditur? { Impeditam. & perditā reſtituas? } Multum progreſſus eſt, impeditam dicere, modo perditam dicit. Senſus hic eſt, Integram perdidiſti, & perditam reſtituas? { Tu } Hoc eſt, qui integram expeditamq́; turbaſti. { Quo fretus ſim } Eſt memor ſe ante dixiſſe, Dauum video, cuius conſilio fretus ſum. { Hoc futurum? } Vt ab illa excludat, hac concludat. &, Vide quo me inducas. { Crucem } Plena ſatisfactio eſt, confeſſio peccati ſine recuſatione pœnarum. nam maiores cor reddimus quibus vultu operæprecium pro delictis noſtris offerimus. Virg. Equidem merui, nec deprecor, inquit. { Ad me vt redeam } Redire ad ſe dicitur, qui animum recipit, & ſedem mentis. Virg. Victus redit ad ſe, & hic de corpore dixit. Ad ſe autem redit, qui amens eſſe deſiſtit. { Diſpiciam } Diſpicere eſt diſquirere conſilium deſpicere, deorſum aſpicere. { Cur non habeo ſpatium, } οἰκονομία. { Nanque hoc tempus præcauere } Sic Virg. Sed motos præſtat componere fluctus. & eſt σύλληψις. illud enim cogit. hoc finit:

Gvid. VBi illic eſt ſcelus } Syllepſis eſt per genera. Relatiuum non ad nomē ſcelus, ſed ad rem refertur, & ſcelus pro ſcelerato poſuit. { Tā iners } Hebes ac recuſo ingenio. Rudol. Agric. lib. 3. dialecticæ, inquit, Et docere quidē rem facilem eſſe, & quam quiſque tñ non incertiſſimæ mentis præſtare poſſit. { Tam nulli cōſili } Priſc. inſtitutionum grammaticarum lib. 2. Tradit veteres octo illa nomina vnus, vllus, vter, nullus, totus, ſolus, alius, & alter, ſic inflectere conſueuiſſe, vt alia primi & ſecundi ordinis. citat & hunc Terentij locum inter exēpla ex idoneis auctoribus. Trapezontio conſilium q̄nque ſignificat vim, qua facile quiſque aliquid perficere poſſit. { Seruon' fortunas meas Laur. Val. 2. Comment. Me ne incepto deſiſtere victam, Nec poſſe Italia Teucrorū auertere regem? Hic placet, inquit, mihi vt ſubintelligas, vere non ita eſt, me non poſſe Italia auertere regem Teucrorum? Plinius Junior. Hominem ne Romanum tam græce loqui. i. vere ne ita eſt, vel oportuit ne, ſiue oportet. Terent. in And. Seruon' fortunas meas commiſiſſe me futili? { Seruon' fortunas meas me cōmiſiſſe futili } Me ne fortunas commiſiſſe homini inimico eidemq́; adeo nocenti, vt ne ſi velit quidem poſſet ſibi temperare quin aliū mactet infortunio. Damnat his verbis ſuam ſtultitiam Pamphilus, & rectè addidit futili. Qui. n. ſalutem ſuam cōmittit ei, cuius opera mox ſit periturus, perinde facit vt ij, qui vinū, quod ſeruatum fideliter velint futili infundunt vaſi, vnde continuo ſit effundendum. { Futili } i. leui. Metaphora eſt à vaſe futili, & rimoſo. { Precium ob ſtultitiam fero } Seru. in 9. Aen. hunc locum citans dicit precium pro pœna poſitum eſſe. { Id inultum nunquam à me auferet } Pro eo quod eſt. nunquam eo facto nō punito abibit, ſic loquitur & in Adelph. Ni faciant, quæ illos æquum eſt, non ſic auferent. { Poſthac ſat ſcio incolumem fore me, } Ita dicere ſolemus in magno periculo poſiti nūquam periclitaturos, ſi periculum illud poſſimus euadere, ſatis audacter Dauus ſe incolumē poſthac fore promittit, cum dubia incertis verſetur vita periclis, cum vita hominis tam varijs multiſq́; ſit obiecta caſibus. Locum hunc ſic intellige, tā difficile eſt euadere, vt qui hic euaſerit futurus videatur immortalis. { Modo qui ſum pollicitus } Modo maiorem vim habet ob recentiora promiſſa. { Producam moram } i. vt huic pœnæ dilationem interponam. { Ehodum } Verbum eſt intētionem depoſcentis. { Miſerum impeditum eſſe, } Donat. dicit eū proprie impediri, qui ita pedes habet illigatos vt ꝓgredi nequeat, ſed hic ad negocium de nuptijs retulit Pamphilus, & Dauus non defendit, ſed emēdaturum ſe promittit. { Vt credam furcifer? } Subaudiatur verbum vis, vt ſit, vis ò furcifer vt credam tibi hoc? Donatus adnotauit furciferos olim dictos, qui ob leue aliquod delictū cogebantur à dominis ignominiæ magis q̄ ſupplicij cauſa circa vicinias ferre in collo furcam ligatis ad eam manibus, & palam dicere peccatum ſuum ſimulq́; admonere ceteros ne tale quid admitteret. { Quo fretus ſim, } Meminit ante ſe dixiſſe. Dauum video, cuius conſilio fretus ſum. { An nō dixi hoc eſſe futurum } Dixit in Sce. 3. Act. 2. vt ab illa excludar, hac cōcludar. { Quid meritus es } Priſcianus participia pro verbis, poſuit, inquit Attici, faciſſe idem & frequenter Latini. Terent. in And. Quid meritus es, pro, Quid meruiſti. Hoc Romani faciunt in omnium paſſiuorum & deponentium & communium præteritis adiungentes verbum ſubſtantiuum. { Crucem } Plena ſatisfactio eſt, inquit Donatus, cū peccatum confitentes, pœnam non recuſamus. Meretur veniam reus, cum ipſe ſibi pœnam eligit innocētiæ proximus eſt, qui culpam fatetur ſuam. { Crucem } Bene hoc ſeruus. Nam ſeruorum, non ciuium crucis erat ſupplicium. Hinc & Cic. in Orat. pro Rege Deiot. Quæ crux huic fugitiuo pōt ſatis ſupplicij afferre. { Haud te vlciſci ſinit } Quidam hunc locum ſic explicant. vlciſcor de te. i. cōtra te facio vindictam: vel accipio pœnam de te in vindictam.

Lato. ARgumentum. Querela & expoſtulatio Pamphili cū Dauo. { Vbi illic ſcelus } Scelus pro ſcelerato per auxeſin, & eſt metonymia. { Sed multum } Comminatio. { Poſthac incolumem } Trepidatio Daui. { Sed quid ego } Inſtauratio querelæ per dubitationem. { Viſus ſum } Trepidantis. { At iam expediam } Promiſſio auxilij loco defenſionis. { Oh tibi ego } Refutatio à perſona & ante factis. { An non } Amplificatio à præmonitione antegreſſa.

Patrva Mars. VBi illic ſcelus, &c. } Illos ſtultitiæ ſuæ pœnas dare hæc ſcena docet, qui viliſſimæ perſonæ freti conſilio, ad id tādem deueniunt, vt locum pœnitentiæ vbique relinquāt, & merito ab omnibus qui rectè ſapiunt, in rebus agendis derideantur. Quapropter Herod. lib. 7. Bene, inquit, conſultare, maximum eſt lucrum, & rei conſilio geſtæ lætus plerunque eſt exitus. Cic. lib. 1. Off. ſic præcipit. Eſt igitur adoleſcentis, maiores natu vereri, ex hiſq́; eligere optimos & probatiſſimos, quorum cōſilio & auctoritate nitatur. ineuntis. n. ætatis inſcitia ſenum cōſtituenda & regenda prudentia eſt. Socr. apud Plat. in eo Dialogo, qui Theages de ſapientia inſcribitur, ſic ait, Conſilium res ſacra dicitur. Non eſt diuinius aliquid, de quo homo conſulere queat, quàm eruditione ſui, ac ſuorum.

Glar. CArmina ſunt omnia Iambica Quadrata Acatalectica præter vltima quatuor Trochaica Quadrata Catalectica, q̄q̄ Doct. refragātibus propè modum omnibus exēplaribus, ea iambica facit vt priora. In primo carmine cōſiteor triſyllabon eſt. reor. n. vnam facit ſyllabā. In 5. carmine, ſcio fore, proceleuſmaticus eſt, & hoc, pronomē poſt deuito verbum ponendū. In 6. à fine hem additur extra metrum, inquit Doct. In 4. à fine Ioan. tollit es, vt ſit Trochaicum Quadratum Cat. vt diximus. In ſequēte legit, Sed ſino paululum. & erit itidem Trochaicum. In penultimo huius ſcenæ verſus ad vt alterū, vt addit Doct. quod non habent veteres codices. In vltimo hoc tempus legendū, nō hocce. Erunt itaque quatuor hæc Trochaica, vt rectè indicauit. Ioan.

ACTVS IIII. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Hæc ſcena potiſſimum continet iurgium Charini in Pamphilum.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena elegans perturbatio eſt, in qua inter ſe Simo, Pamphilus, Dauus, Charinus, Byrria, Chremes, omnes omnibus redduntur offenſi, ſed potiſſimum Charini in Pamphilum continetur iurgium.

Trochaici Iambici permixti, partim quidam Senarij, partim vero Tetrametri.

CHARINVS, PAMPHILVS adoleſcentes, DAVVS ſeruus.

HOCCINE credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt ſiet,
Vt malis gaudeat alienis atque ex incommodis,
Alterius ſua vt comparat commoda? ab
Id ne eſt verum? immo id genus eſt hominum peſſimum,
In denegando modo queis pudor eſt paululum:
Poſt vbi iam tempus eſt promiſſa perfici,
Tum coacti neceſſario ſe aperiunt, & timent,
Et tamen res cogit eos denegare. ibi
Tum impudentiſſima eorum oratio eſt:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
Proximus ſum egomet mihi. attamen, vbi fides eſt,
Si roges, nihil pudet. hic, vbi opus eſt,
Non verentur: illic, vbi nihil opus eſt, ibi verentur.
Sed quid agam? adeam ne ad eum, & cum eo iniuriam hanc expoſtulem?
Mala ingerā multa. atq; aliquis dicat, nihil promoueris.
Multum. moleſtus certe ei fuero, atq; animo morē geſſero.
P. Charine, & me & te imprudens, niſi quid di reſpiciunt, perdidi.
C. Ita ne imprudens? tandem inuenta eſt cauſſa: ſoluiſti fidem.
P. Quid tandem? C. etiam nunc me ſeducere iſtis dictis poſtulas.

P. Quid

P. Quid iſtuc eſt? C. poſtquam me amare dixi, complacita eſt tibi.
Heu me miſerum, qui tuum animo ex animo ſpectaui meo.
P. Falſu' es. C. non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidum eſt gaudium.
Niſi me lactaſſes amantem, & falſa ſpe produceres?
Habeas. P. habeam? ah neſcis quantis in malis verſer miſer,
Quantasq́; hic ſuis conſilijs mihi confecit ſolicitudines
Meus carnufex. C. quid iſtuc tam mirum eſt? de te exemplum capit.
P. Haud iſtud dicas, ſi cognoris vel me, vel amorē meū.
C. Scio, cum patre altercaſti dudum, & is nunc propterea tibi
Succenſet, nec te quiuit hodie cogere, illam vt duceres.
P. Immo etiam, quo tu minus ſcis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi.
Nec poſtulabat nunc quiſquam vxorem dare.
C. Scio. coactus tua voluntate es. P. mane,
Nondum ſcis. C. ſcio equidem illam ducturum eſſe te.
P. Cur me enicas? hoc audi. nunquam deſtitit
Inſtare, vt dicerem eſſe ducturum patri:
Suadere, orare, vſque adeo donec perpulit.
C. Quis homo iſtuc? P. Dauos. C. Dauos? P. Dauos omnia.
C. Quam ob rem? P. neſcio. niſi mihi deos ſatis
Scios fuiſſe iratos, qui auſcultauerim.
C. Factum eſt hoc Daue? D. factum eſt. C. hem quid ais ſcelus?
At tibi dij dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, ſi omnes hunc coniectum in nuptias
Inimici vellent, quod, niſi hoc conſilium, darent?
D. Deceptus ſum, at non defatigatus. C. ſcio.
D. Hac non ſucceſſit, alia aggrediemur via:
Niſi id putas, quia primo proceſſit parum,
Non poſſe iam ad ſalutem conuerti hoc malum.
P. Immo etiam: nam ſati' credo, ſi aduigilaueris,
Ex vnis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego Pamphile hoc tibi pro ſeruitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctesq́;, & dies
Capitis periculum adire, dum proſim tibi.
Tuum eſt, ſi quid præter ſpem euenit, mi ignoſcere.
Parum ſucceſſit quod ago, at facio ſedulo.
Vel melius tu aliud reperi, me miſſum face.
P. Cupio. reſtitue in quem me accepiſti, locum.
D. Faciam. P. at iam hoc opus eſt. D. hem, ſt, mane: crepuit à Glycerio oſtium.
P. Nil ad te. D. quæro. P. hem, nunccine demum?
D. at iam hoc tibi inuentum dabo.

DON. HOCCINE credibile eſt.} Elegās perturbatio, in qua inter ſe Simo, Pamphilus, Dauus, Charinus, Byrrhia, Chremes, omnes omnibus redduntur offenſi. {Hoccine credibile eſt,} Et incredibile eſt, inquit, & nefandum. econtrario enim ab interrogatione quadam incipiunt, qui nimis iraſcuntur. & illud, Hoccine humanum factum. Et totum hoc in pronūciatione eſt hoc enim genus interrogationis vim negandi exprimit. {Hoccine credibile eſt,} A generalitate incipit, vt Cic. Quā facile ſerpat iniuria & peccandi conſuetudo, q̄ nō facile reprimatur, videte iudices. {Cuiquam fiet} Singulari & plurali numero reſpōdet. {Vt malis gaudeat} Cum dixiſſet Cuiquam, intulit numerum pluralem, vt alibi, Si quiſquam eſt qui placere ſe ſtudeat bonis Quāplurimis & minime multos lædere: In his poeta hic nomen profitens ſuum. {Vt malis gaudeāt} Legitur & gaudeat. {Ex incommodis. Alterius} Et hic, gaudeant, ſubauditur. {Sua vt comparet} Hoc eſt acquirant, vel æſtiment. {Atque ex incommodis. Alterius ſua comparent vt commoda?} Hoc eſt, non intelligunt commoda ſua, niſi ex alterius incōmodis ex æſtimauerint,

{Id ne eſt verum? immo id genus} Alij ſic, Verum eſt hoc genus hominum hominem ſe probauit eſſe, cum maius ſit, & ſic contra hoc, Immo non hominem, ſed peſſimum hominem ſe probauit. {Id ne eſt verum? immo id genus} Parum accuſauerat, dicens, Id ne eſt verum hominum genus? & ideo addidit, Immo id genus hominum eſt peſſimum, vt hoc facere, non hominis modo ſit, ſed peſſimi hominis. {In denegando modo} Modo, pro tantummodo. {Queis pudor paululum adeſt} Adeſt pudor, ne denegent, non adeſt, vt, & præſtēt. {Poſt vbi iam tempus} Deeſt eſt, vt ſit, tempus eſt. {Neceſſario ſe aperiūt,} Mire ait neceſſario, quia ſunt tales, neceſſitas aūt in natura eſt conſtituta. {Aperiunt} Mire, aperiunt, q̄m tunc cum promittebant, tn̄ aliı erant, ſed latebat malitia intra pectoris altitudinem. {Et timent, Et tamen} Bis numero ſubauditur denegare. Et melius timent, q̄ ſi diceret, pudet eos. nam timor, eſt malorum, pudor tn̄ bonorū. {Res} Malitia. ſ. tanquam mali ſint ad rem q̄ præſtare non poſſunt. {Quis mihi es? quis tu es?} Quis tu es, ad dignitatem refertur. quis mihi es, ad neceſſitudinem. i. frater, aut cognatus. Et hæc verba, mollia ſunt dictu, ſed animo aſpera. {Cur meam tibi?} ἔκλειψις. {Heus, proximus ſum} Heus ſignificatio eſt modo nominis ad intentionē conſiderationemq́; reuocandi. {Proximus ſum egomet mihi} i. carior mihimet ipſi ſum q̄ quiſquā alienus. {Proximus} Carus, beneuolus. & hoc eſt quod ait ſupra, Quo æquior ſum Pamphilo, ſi ſe illam in ſomnijs, q̄ illū amplecti maluit. Inde proximi & propinqui dicuntur, qui nobis cari eſſe debent. {Nihil pudet} Pudor eſt mali facti, Verecūdia, recti & honeſti. Ergo mire poſuit. {Si roges} Abundat, ſi roges, ſed ἐμφατικῶς additum eſt. {Hoc} Vbi promiſerant. {Illic, vbi nihil opus eſt, ibi} Illic & ibi aptū iraſcenti repetitionis genus. {Hic vbi opus eſt} Saluo pudore. {Illic} Legitur & illi. {Vbi nihil opus eſt} Vbi nondum promiſerunt, ibi verentur, quod ait ſupra, In denegando modo quis pudor eſt paululum. {Adeā ne ad eum?} Hic locus deliberationis eſt, an adeat ad Pamphilum. & vnum ad abūdat, & moraliter verba Charini ſunt poſita. {Iniuriam} Pro de iniuria. {Expoſtulem?} Expoſtulatio eſt aduerſus eum quem incuſamus. nam expoſtulare, eſt querelam apud eum ipſum deponere, de eo ipſo qui fecit iniuriam. Poſtulare aūt, querelam dicere de altero apud alterum. {Ingeram mala multa} Quaſi ſola, ita ſe dicit ingeſturum mala. {Atque aliquis dicat nihil promoueris} h. d. Etſi exiſtat aliquis qui mihi dicat, quid profeceris? reſpondebo, Multum. {Multum} Non ſubiunxit, quo modo multum? ſed illud faciam. {Multum} Subauditur, promouero {Moleſtus certe ei fuero} Tranſitum fecit dicendo, Moleſtus certe ei fuero, hoc eſt ſi nihil aliud promouero, certe ei moleſtus fuero. {Atque animo morē geſſero} Erit fructus iracundiæ ex vltione. dicta. Et per iracūdiam atque turbationem non inuenit, quod ſit multum, aliud ergo inuenit, moleſtus certe ei fuero. {Charine, & me & te} Mire, & artificioſe fecit Pamphilum priorē alloqui ad perfringendam iracundiam Charini. alioquin ſi prior vociferari potuiſſet, tragica exclamatione vſus fuiſſet. {Imprudens,} Defenſio ab imprudentia. etenim niſi bonæ eſſet cōſcientiæ, nunquam diceret, te perdidi purgaturus. {Ita ne imprudens?} Imprudens, diſtingue, & attende hoc illū repetere, quod indignatur magis, quaſi audierit imprudens, & non audierit reliqua. {Ita ne imprudēs?} Quia articulus omnis defenſionis per conceſſiuam qualitatem hoc dicto eſt cōſtitutus, iccirco hoc ipſum Charinus per infirmationem repetit, hoc cupiens eripere Pamphilo quo ille maxime nititur. {Qui tuum animum} Legitur & Cum. {Falſus eſt} Modo participium eſt. i. falleris, ſi Pamphilum dicit. Si vero cōiungitur, pro fallax accipitur {Hoc ſolidum} Solidū, plenum, idoneū, integrum. {Niſi me lactaſſes} Produxiſſes, oblectaſſes, induxiſſes, quæ ſignificatio fruſtrationem oſtēdit. Lactare, eſt inducere in aliquam voluptatem. à lactādo, vnde & oblectare dicitur. {Habeas} Permiſſio animi irati. Habeā? vt ſupra, An ſi tibi hæ nuptiæ ſunt cordi P. Cordi? {Hic ſuis conſilijs mihi conf.} αὔξησις Dixit vt ſupra, Cuius conſilio fretus ſum. Et cum verſet protulerit, conficiat debuit inferre, eſt ergo ἀνακόλουθον. aut vt eſt illud, principio, amico filium reſtitueris. Tibi generum firmum & filiæ inuenies virū. {Confecit} Legitur & conflauit. {Solicitudines} Perturbationes. {Meus carnufex} i. in me carnifex qui me torſerit. vt alibi, deo irato meo, hoc eſt in me irato deo. {De te ſic exemplum capit} Vtrum, ſi te imitatur, an, ſi de te exigit pœnas? vt ipſe alibi, Vterq; exempla in te edēt. ſed melius, te imitat, accipimus. {Haud iſtud dicas ſi cognoris} Noſti. n. ſed ſi cognoris, non ita dicas. {Cū patre altercaſti} Ab ijs quæ facta ſunt, ad ea quæ facta nō ſunt. {Cū patre altercaſti} Legitur & altercatus es non. n. alterco dicimus. {Nec te quiuit hodie cogere} Hoc argumentū attulit ex ijs, quæ nō facta, cum fieri debuerit. {Immo etiā,} Propterea & amplius. {Immo etiam} Deeſt, audi. {Quo tu minus ſcis} Quo. i. q̄ & deeſt, audi, vel accipe, vt ſit, q̄, vel quō minus ſcis. Vel quo. i. ex quo, aut quare,

aut quare, aut certe erit ſenſus, cum huiuſmodi tñ ſubauditione, Immo etiam quo tu minus ſcis ærúnas meas, eo magis audi. Aut, Immo etiam hæ nuptiæ nõ parabantur mihi, quo ipſo minus tu ſcis ærúnas meas. i. falſæ nuptiæ erant, quæ res te fallit magis, ita-ſcię mihi cogit merito. {Hæ nuptiæ} Legitur & hæc nuptiæ. ſic enim veteres dixerunt. {Non apparabantur} Apparari cum datiuo caſu ſemper cladem & perniciẽ ſignificat. vt Virg. Mihi ſacra parari. {Coactus tua voluntate} Hæc eſt accuſatio. ille. n. excuſat per imprudentiam, hic arguit voluntatẽ. hoc ergo dixit, ſto grauius, quo nullo cogẽte peccaſti. {Cur me enicas? } Excrucias. {Inſtare, Suadere, orare} Quia dixit, inſtare, ſuadere, orare nõ plus dicere poſſet, quando, nihil põt eſſe. {Dauos? } Dauus, cũ admiratione pronunciandũ {Interturbat omnia} Deerat, vt & hic, Dauus, dicere, ſed plus intulit, interturbat. Et inter, modo non mediocriter, ſignificat, eſt. n. ad auctiua particula. vt interfectus, interẽptus. Modo poſt, vt, Nunc inter, fluuio Tyberinus amœno Vorticibus rapidis, & multa flauus arena In mare prorũpit. {Neſcio} Quia iraſcitur Dauo, dixit neſcio, alioqui ſcit. {Niſi mihi deos ſatis ſcio fuiſſe iratos} Deeſt, quia, vt ſit, niſi quia. {Factum eſt hoc} Nõ quo non credat, interrogat, ſed quod increpat. {At tibi dij} At principium increpationi aptũ, vt Virg. At tibi pro ſcelere. & Horat. At ó deorũ quiſquis in cœlo regis Terras, humanũ genus. {Eho dic mihi} Ego interiectio eſt intentionem audientis expoſcens. {Dic mihi} Semper τὸ dic mihi, iniurioſum eſt, vt Virg. Dic mihi Damœta, cuium pecus? {Quod, niſi hoc, conſiliũ darent? } Cum odio Hoc pronunciandũ eſt. Ideo Coniectũ dixit. {Deceptus ſum} Cõceſſio. {Scio} τὸ Scio, non ad deceptionẽ, ſed ad defatigationẽ reddit. ergo cum ἐιρωνείᾳ ſonandum. {Hac nõ ſucceſſit} Deeſt, quod conabamur. & ꝓprie de bono ſic dicitur. {Alia aggrediemur via} Vel adoriemur. i. conitemur. Adoriri proprie dicitur repente ex inſidijs aliquem inuadere. {Hoc tibi pro ſeruitio debeo} Seruitium pro ſeruitute poſuit: vt, Seruitio enixe tulimus. {Conari manibus pedibus} Ad id intulit quod ait ſupra. Quẽ ego credo manibus, pedibusq; obnixe omnia facturũ. Et accuſatiuo caſu ſine intermiſſione ſignificat, Noctes & dies. {Manibus, pedibus, ...} {Præter ſpẽ euenit} Euenit, productũ magis, quia hoc perpetuo nõ vult Pamph. accidere. Ergo euenit, non aũt euenit media correpta. {Parũ ſuccedit quod ago} Si noſtrũ eſt officia præbere, at noſtrum non eſt fortunã poſſe præſtare. Et bene ſuccedit, vt quod agimus, oſtendat ſucceſſus eſſe fortunæ. {Sedulo}. i. ex animo & ſine dolo. {Me miſſum face}. i. noli vti opera mea. {Parum ſucceſſit quod ago} Vtilis ſentẽtia pro ſapiẽte cõtra fortunã. {Reſtitue in quẽ me accepiſti locum} Sẽſus hic eſt, Oĩa mihi integra ſalua redde, qualia tibi tradidi cõſulturo, vel tũ nihil promiſiſſem patri. {Hem, ſed mane} Hoc quaſi incipiẽtis, demõſtrantisq; aliquid noui ſe inueniſſe. {Nihil ad te} Hæc. n. ad cogitãtẽ nihil pertinere oportuit. {Nũccine demum} Pro denique. {At iam hoc tibi inuentũ dabo} Conſilium ſ. quo in piſtrinum locũ reſtituaris.

HOccine eſt, &c. } Elegans perturbatio in qua inter ſe oĩa omnibus redduntur offenſi Car. Hoccine. i. verum, hoc eſt credibile, q. d. eſt incredibile & nefandum, aut memorabile. i. memoria dignũ, vt tanta vecordia. i. malitia cordis dicitur. n. vecors malis cordis, ſit innata cuiquam vt gaudeat malis alienis, atque vt comparet. i. acquirat aſſequatur, ſua cõmoda ex incõmodis alterius. Ah, dolentis interiectio, ne. i. vtrũ id genus hominum eſt verum. i. verax, veridicũ fidele, immo. i. ſed id genus hominum eſt peſſimum, quis. i. quibus hominibus pudor paululũ adeſt, modo. i. duntaxat denegãdo. i. negent ſe facturos, poſt. i. deinde. vbi. i. quando tempus iam promiſſa perfici. i. præſtari, tũ. i. tunc ipſi coacti, neceſſario quaſi ducti neceſſitate, ſe aperiunt. i. malitiã ſuam oſtendunt ꝙ prius texerant in pectoris altitudine, & timent denegare, & tñ res. i. malitia ſua cogit eos denegare quod promiſerãt ibi. i. deinde, oratio eorum eſt impudentiſſima. i. inſolẽtiſſima petulantiſſima, quis es tu. i. qua dignitate polles? quis es mihi. i. frater, an cognatione iunctus? cur optas ſub, vel petis tibi. i. pro te meam videlicet vxorẽ. Heus, hoc particula heus, hoc ſignificationem hem reuocandi aliquem ad attentionem, ſiue conſiderationem eius quod ſtatum eſt dicẽdum, egomet ſum proximus. i. charus, beneuolus, mihi idẽ proximi & propinqui dñr qui nobis chari eſſe debent attamen. i. ſed tñ ſi percontteris, vbi eſt fides i. fidelitas, veritas, conſtantia dictorũ & cõmentorum. nihil, illic, pudet. i. nullo afficiuntur pudore, vbi nihil poteſt capi pro non, aut genitiui caſus eſſe poteſt, quaſi nullius rei eos pudeat, aut nominatiuũ, & tunc pudet perſonale verbum eſt. Hic vbi eſt opus vereri denegare videlicet vbi promiſerunt nõ verentur denegare. Illic vbi nihil. i. non eſt opus. i. vbi nondum promiſerunt ibi verentur denegare. Sed quid agam? Adeam ne ad eum, alterum ad abũdat, vt expoſtulem. i. conquerat hanc iniuriã. i. de hac iniuria cum eo Pamphilo expoſtulare eſt querelam apud eum ipſum deponere qui fecit iniuriam, poſtulare aũt eſt querelam dicere de altero apud alterum, & vt ingeram. i. iniiciam. mala multa tanquã tela illi Pamphilo, q. d. vt multis probris eum afficiam, atque aliquis dicat expoſtulando & ingerendum mala multa, nihil promoueris. i. profeceris, vel profueris, & quod vulgo dici ſolet, nihil lucraberis. Rñdeo ſubaudi quod multũ promouero, inquam. i. profecero, qm cert. i. ſaltẽ fuero moleſtus ei Pamphilo. i. cum ſaltem aliqua affecero moleſtia, atque amorem geſſero. i. complacuero obſecutus fuero, ſatisfecero animo meo. P. O Charine ego imprudẽs. i. male prouidus & incautus male proſpiciẽs rebus meis, perdidi. i. deſtruxi & me & te, niſi quid. i. niſi aliquantulum dij reſpiciũt nos. i. niſi dij ſint adiutores, qui reſpiciendo mortales iuuant. C. Ita ne. i. vtrum eſt ita & diſtinguendum eſt hic, atque ſubiungendum imprudens me perdidiſti inquam, q. d. non immo conſulto id effeciſti tandem cauſa. i. occaſio inuẽta eſt, vt me perderes ſoluiſti. i. fregiſti, violaſti, nõ præſtitiſti fidem. i. ſanctam promiſſionẽ, vel ſoluiſti fidem. i. fidelitatem ꝙ iuncti eramus tanquam vinculo quodam, & ſimiliter ſoluiſti fidem. i. promiſſionem. Nam promiſſionibus obligantur homines vt patet in iure de ſtipulationibus, & ideo ſoluitur fides qñ non præſtatur, ſed contemnitur. P. Quid tandem? ibi tandem hem quiddam vrgens & accelerans reſponſionem. i. reſponde paucis & ſine longis ambagibus cur ſoluerim fidem. C. etiam poſtulas. i. cõtendis ſeducere me, nunc. i. me decipere iſtis dictis. i. tuis verbis. P. Quid iſtuc eſt? C. poſtquam me amare dixi. i. amore capi. ipſa amica complacita eſt tibi. i. placuit tibi vt & mihi Heu me miſerum ſ. dico, vel fateor me miſerũ & clamando proferendum eſt me miſerum, qui ſpectaui. i. conſideraui animum tuum ex animo meo. i. putaui te geſtare animum adeo fidelem vt ego habeo, coniecturam. n. ex meo animo capiebant. P. Falſa es. i. deceptus ó Charine qui eam de me habes opinionem malam. C. non na hoc gaudiũ. ſ. eam habere quam amo vſum eſt tibi ſatis ſolidum. i. integrum idoneum plenũ niſi lactaſſes. i. produxiſſes, induxiſſes, oblectaſſes & tuis ſuauibus ſermonibus me fouiſſes, & allexiſſes. Interdum o. lactare vltra notã ſignificationem eſt inducere in aliquam voluptatem à lactando, vnde & oblectare dicitur niſi ergo lactaſſes me amantem. i. amore captum & produceres. i. produxiſſes me ſpe. i. expectatione falſa. i. fallaci & decipiẽti, ibi. n. falſus actiue capitur, ſed ſuperius paſſiue habeas permiſſin animi irati. P. habeam? i. dicis vt habeã ah, interiectio dolentis, ne ſcis in quãtis malis ego miſer verſer. i. aſſidue ſim & voluter, & quãta ſollicitudine. Meus carnufex. i. tortor in me qui videlicet ira me torqueat, quaſi faciens carnem carnifex dicitur, mortuorum. n. potius caro eſt vt corpus viuorum. Quantas ſoll. Meus carnufex. i. carnifex in me confecit. i. comparauit, contraxit mihi conflauit mihi ſuis conſilijs. i. ſuaſionibus. C. quid iſtuc. i. cur iſtud eſt tam mirum ſi capit exẽplum de te. i. ſi te imitatur. P. Haud iſtud dicas, ſi cognoris, per ſyncopẽ, pro cognoueris me. i. ingenium meum, ſiue naturam & amorẽ meum quo complector Glyc. C. Scio, ꝙ ſup. altercaſti; alij altercatus eſt, nam alterco non dicimus. i. contendiſti dudum. i. paulo antę cum patre; & is pater propterea nunc ſuccenſet. i. iraſcitur tibi, nec quiuit. i. potuit cogere te hodie vt duceres illã Philumenam. P. Immo etiam. i. ſed etiã vel præterea, aut amplius hæ nuptiæ non apparabantur mihi. Apparari cum datiuo caſu ſemper cladẽ & perniciẽ ſignificat, vt Virg. mihi ſacra parari, quod. i. quare. ſ. ꝙ ignoras illud, tu ſcis melius meas ærumnas. i. miſerias, nec quiquam poſtulabat, nunc dare vxorem. C. Scio: q. d. intelligo bene ꝙ coactus eſt tua ſolius voluntatẽ. P. mane. i. auſcultas adhuc parum, nec diſcede nondum. i. non adhuc ſcis rem vti eſt. C. equidem. i. ego quidem, ſcio te eſſe ducturũ illam Philumenam. P. Cur me enicas? i. crucias, hoc audi nunquam, ſubaudi Dauus, deſtitit. i. ceſſauit. Inſtare. i. inſtanter vrgere ſuadere tanquam parem, orare tanquam ſuperiorem vt dicerem patri me ducturum, vſque adeo. i. intantum, vel eouſque donec. i. quouſque perpulit. i. impegit impulit. i. me ad id faciẽdum. C. Quis iſtuc homo eſt? P. Dauos. C. Dauos? P. Dauos omnia. i. valde turbat omnia. nam inter hic eſt particula auctiua adeo vt non pro mediocri ſignificatione ſit, ſed ꝙ maiorem habere non põt vt interfectus interceptus niſi inter capiatur pro poſt vt hũc inter flu. tyb. amore. C. Quam ob rem? P. neſcio. Niſi mihi deos ſatis Scio fuiſſe iratos, qui auſcultauerim. i. obediuerim ei ſeruo. C. Factum eſt hoc Daue? D. Factum eſt. C. hem, indignãtis particula, ó ſcelus. i. ſcceleroſe ſerue, quid ais? At dij duint. i. dent tibi exitium dignum. i. perniciem dignam factis. Eho, interiectio intẽtionem audientis expoſcens, dic mihi, hoc ſemper iniurioſum eſt, ſi omnes inimici vellent hunc eſſe coniectum in nuptias quod conſiliũ darent? niſi hoc quod dediſti. D. Deceptus ſum, at non defatigatus. i. non ita fractus, vt nullas alias vias proſequi velim, immo ad alia experienda paratus ſum. C. ſcio. ſ. nõ eſſe fatigatũ. C. Non

ſucceſſit

ſucceſſit.i.quod conabamur non proſpere ceſſit hac via.i.hac ratione,aggrediemur.i.adoriamur & enitamur alia via: Niſi id putat,quod ſequitur videlicet quia primo parum proceſſit.i.parum habuit momenti quod moliti ſumus hoc malum iam non poſſet verti ad ſalutem.i.ad proſperitatẽ & incolumitatem. P. Immo etiam,nam ſati' credo,ſi aduigilaueris.i dederis operam,adhibueris ingenium quod ſup.cõficies mihi geminas nuptias i.binas ex vnis nuptijs,q.d.ſi vigiles ſcio te adeo mala mea poſſe augere, vt ex eo vno malo ad duo me deducas,ita ꝙ ſi non ſatis vnis crucier nuptijs binas mihi conficies. D Ego Pamphile hoc tibi pro ſeruitio debeo.i.pro ſeruitute videlicet conari. manibus, pedibus.i. omnibus membris & viribus totis. noctesq; & dies.i.omni tempore adire periculum capitis.i.ſubire mortis periculũ, dum.i.dũmodo,proſim tibi.i.ſim vtilis tibi. Tuum eſt.i.tuum officium eſt tuæ,per.ſ.mi ignoſcere,ſi euenit præter ſpem.i.cõtra opinionem; & voluntatem meam ſi id,quod ego.i molior, Parum ſucceſſit.i. parum proſpere cadit, ad facio ſedulo.i.ex animo quaſi ſine dolo & inſtãter. Vel melius tu.i.tumet facis ſubaudi.Vbi vel poſſet correctiue capi,q.d.id.quod molior ſedulo.i.facio,Vel potius tute ipſe facis, ꝙ per me nihil feciſſet niſi promiſiſſes te ducturũ vt ego ſuadebã. Vel tute ſup.facis malus ꝗ ego. Deinde eius menti occurrit quidquã quod ei placebat ad turbandas nuptias.ſ.prolatio pueri ad hoſtium,ideo ſubdit reperi accepiſti.i.aliud excogitaui & commentus ſum,miſſum face,me.i.dimitte me vt inuentũ proſequar,neque vtaris opera mea. P. Cupio.i.ego volo, ſed reſtitua in quem me accepiſti locum.i.in eum ſtatũ in quem me accepiſti vel omnia mihi integra & ſalua redde qualia tibi tradidi cõſulto. D. Faciã.i.te reſtituam. P. at iam hoc opus eſt.vt hoc ſit nominatiui caſus,vel opus eſt hoc in ablatiuo. D. hem,ſt,mane, q.d. patientiam habe modi cum iam.n quidquam noui mihi occurrit oſtium à Glycerio cum.i.Glycerium oſtiũ apertum eſt. P. Nil ad te ſpectat ſub.ſi oſtium Glycerio crepuit,q.d.nihil ad inuẽtionem tuam apertio illius oſtij facit. D. quæro.i.inueſtigo animo meo cõſilium quo reſtituaris in priſtinũ ſtatum. P. Hem, dolentis,vel indignantis particula,nuncine demum?.i.verum nũc deni que quæris ſub.conſilium & intentionẽ vt reſtituat in priſtinum ſtatum,q.d.adhuc incipis cum iam conſilium excogitatum,& inuentũ eſſe fore opus. D. at iam.i.ſtatim nunc dabo tibi hoc cõſilium.ſ.quo reſtituaris in priſtinũ ſtatum.inuentũ.i.excogitatum.

LAXO. ARgumentum§Querela & expoſtulatio Charini cũ Pamphilo,& eſt epitaſis ſerioſque partis fabulæ.§Hoccine credibile§Ab exclamatione incipit,& inuidiam commouet. §Id ne eſt§Affectus per locum communem à perfidiæ deteſtatione.§Quis tu es?§Rem accendit proſopopœia.§Sed quid eſt§ Dubitatio.§Atque aliquis dicat§ Obiectionis occupatio,quæ ſoluitur ab vlciſcendo voluptate §Charine,& me§ Cõfeſſio deprecantis.§Soloiſti fidem§ Propoſitio criminis nã querela quæ præceſſit exordij loco fuit.§Me ſubducere§Subducere.i.fallere ſic Græci ὑπάγειν.§Nõ ne tibi§Amplificatio à modo facti. §Habeas§Cõceſſio indignantis.§Scio cũ patre§Ironia. §Scio,coactus§ Et hoc irriſorie,& ad prouerbialem figuram,nolens volens reſpicit. §Inſtare,vt dicerem§Congeries ad vehemẽtiam,nam accuſatur Dauus.& in eum crimen transfertur. §Deos iratos§ Lege Prouerb. Doct.Genius malus.§Immo etiam§Redargutio vrbana per ironicam aſſenſionem,ſententia in contrarium detorta.§Ego Pamphile§ Deprecatio Daui à fortuna.§Facio ſedulo§.i.ſine dolo.

PATR. MARS. HOccine credibile eſt,&c.§Fidem non eſſe violãdam,ac retinendam eſſe in rebus omnibus,vt oportet verecundiam & pudorem,docet hæc ſcena,qm̃ vbi non eſt fides, iuſtitia locum non habet,fidus amicus in aliqua difficultate cognoſcitur. Vnde Plat.lib.1.de Leg.Teſtem habemus poetam Theognidem, ciuem Megarenſem ex Sicilia, qui ait: Fidelem virum omni argento atque auro in ſeditione meliorem. Eſt aũt,inquit Theognis, maxima virtus illa fides,quæ maxime in periculis lucet,ꝗ iuſtitiam perfectam quis nominabit·Et M.Cicero dicit in Off.Fidẽ eſſe iuſtitiæ fundamentum,& ita dici,qm̃ fiat quod dictum eſt. Et vbi non eſt pudor,illic regnat impudentia,quo vitio nullũ eſt tetrius,nullum humanis moribus, ac ciuili diſciplinæ pernicioſius. Vnde Sen.lib.1.epiſt.Verecundia bonum in adoleſcente ſignum. Et lib.11. Verecundia malis conatibus obſtat Xenophon lib.1. Ingratitudinem potiſſimum impudentia ſequitur,quæ ad omnẽ turpitudinem maxima eſt dux.Et lib 8.pudẽtes quæ turpia ſunt, in propatulo fugiunt,temperantes vero ac pudici,etiam in obſcuro.Plat.in 1.de Leg. Legiſlator pudorem colore debet ac honorare,confidentiam vero huius contrariam impudentiam nominet, ac maximum priuatim & publice malum hominibus arbitretur. Nihil aliud eſt pudor,inquit,niſi timor Infamiæ. Expoſtulare iniuriam,eſt cum querela aliquẽ exponere.§Niſi me lactaſſet,&c.§ Sex. Pompeius ſic ait,Lacit,inducit in fraudem. Vnde lactat,allectat,delectat,oblectat.§Tu minus ſcis,&c.§Aerumna ægritudo laborioſa.§Hac non ſucceſſit,alia,&c.§Senec.lib.4.epiſt. Non põt fieri,vt non ſuccedat aliquando multa tentanti.

GLAR. HIc mihi hoc præfari neceſſe eſt, cum Doct.de huius ſcenæ verſibus primis,etiam dum viueret nobis non conueniſſe & certatione ea de re orta, ꝙ ille Priſcianũ haberet auctorem,ego Terentianum.Quãquam quod Doct de creticis ſcripſit, vbi Priſcianus tradiderit,nondũ ſcire potui,& tum ex eo, vt mihi indicaret,quærere neglexi.Cretici non continuati,ſed ſparſim in omnibus fabulis reperiuntur,vbi tñ ſynęreſi ſæpe,aut conſonantium eliſione colluuntur, quod per totum hoc opus oſtendimus. Porro cum creticos identidem obijceret,ego vero cõtra in dimetris,trimetris,ac tetrametris eandem trochaicorum carminum rationem ex ipſo Terentiano cõtenderem, quæ eſſet iambicorum, modo in his acatalectica ratio in trochaicis catalectica obſeruaretur. Quod ipſe Terentianus ad lõgum deducit,vbi trochaicum ex iambico fieri oſtendit,dimetro trochaico ſemel vſum eſſe Horatium. Non ebur neque aureum, ex tribus trochæis atque ſyllaba(Quãquam ibi quidam aliter menſi ſunt, ſed perperam, vt in eundem auctorem,annotationibus ſcriptis oſtendimus) Talẽ ipſum Doct.ſuperioris actus ſcena ſecũda iudicaſſe, Quid ais tecum intellexeras. Nos tñ eo in loco duos trimetros facere vbi ille dimetrum,& tetrametrum.Hæc & quædam alia cum pro meæ opinionis defenſione adduxiſſem,illa ſurda aure audiebat. Itaq; ipſe huius ſcenæ 13.primos verſus ita tractauit,vt ſæpius mecum mirari ſoleam,quid ei tunc venerit in mentem.Sed ita Hercules natura comparatum videmus,vt maioris exiſtimationis homines, nonnunquam minores,etiam bene admonentes grauatim audiamus,maxime vbi de ingenij negocijs contentio incipit Adeo victoriæ eſt cupida humana imbecillitas.Sed de hoc proœmio ſatis. Nos itaque dicimus 13.ab initio huius ſcenæ verſus eſſe trochaicos trimetros catal.Quod aũt nemo hac ætate hoc ſcripto prodere voluerit,in cauſa fuiſſe error eius carminis inſolẽtiã. Semel n. ex propoſito quod cõſtet hic poeta vſus hoc genere eſt, alibi, niſi aliquoties vno,aut altero,nuſquam alioqui per ſcenã hoc trimetrum vſurpauit.Fortaſſis & hoc impedimẽti affuit, quod primus huius ſcenæ verſus vna ſyllaba,nempe tertia, claudicare videtur; Vnde & Doctor iambicum pentametrum perperam iudicauit,cũ nullus talis ſit apud hunc Poetam,quod equidem ſciam. Quanquam ſi ita eſſet vt Doctor.menſus eſt,eſſet potius dimeter hypercatalecticus.Nam in iambicis & trochaicis bini pedes in ſingulas veniunt menſuras,non ſinguli pedes. Atqui eam ſyllabam tũ cæſura,tum poſitione ad caput ſequentis dictionis longari poſſe crediderim,quod apud Græcos frequentiſſimum,apud Latinos non admodum,inuenitur tñ nec in comico duntaxat carmine, quod licẽtioſius eſt,ſed in heroico, nec apud quoſlibet proletarios tñ, ſed apud ipſum adeo Maronem.Non minũ ergo auſum hoc quoque Terent.qui in carmine nihil propemodũ non audet.De ipſis verſibus nunc ſigillatim dicẽdum. Et Lectori ſanè liberum fuerit ſequi quod volet,mea parui referet.Spero tñ fore poſtquã omnia diligenti examine perpenderit,certo exiſtimaturum,nos nõ prorſus hæc ſomniaſſe.Ipſe hercle Doctor de metris in præfatione Terentij cum quædam de creticis dixiſſet,meo quidem iudicatu plane nihil ad rem facientia,tãdem ſubiungit id,quod mecum certauit.Quidã tñ,inquit,malunt hic eſſe trimetros trochaicos catal. §Hoccine credibile eſt,aut memorabile§ Primus itaq; verſus nõ eſt iambicus pentameter,vt exiſtimauit Doct.ſed trochaicus trimeter,habens primo loco trochęum, ſecundo ſpondeum, tertio anapæſtum,quarto dactylum,quinto trochæum, ac deinde ſyllabam. In ſecũdo verſu primo loco eſt dactylus. prima.n.de Vecordia eſt breuis,quippe quæ à ve non à væ deriuetur.Secundo loco eſt trochæus,tertio ſpondeus,quarto anapæſtus. Cuiquã.n.triſyllabon eſt hoc loco. Vltimo ſequitur trochæus ac ſyllaba. Tertius verſus primo loco habet trochæum,ſecundo ſpondeũ, in tertio,ſi gaudeat ſingulariter legatur erit anapæſtus,ſin gaudeant pluraliter,vel eliditur,vt ſit ſpondeus, vel bacchius eſt loco tertio, deinde quarto loco rurſus ſpondeus, quinto iambus cum ſyllaba. Quartus verſus initio duos dactylos habet,Alter ius ſua, Deinde tertio loco trochæus,Compa. Quarto,ſi cõparet ſingulariter legatur,erit tribrachys,vel anapęſtus ret vti. Si pluraliter, dactylus erit rent vti.Deinde rurſus trochæus cum ſyllaba, ſiue,quod idem eſt,creticus.ergo vti aduerbium poſt comparẽt verbum legendũ. In quinto verſu legendum initio, Id ne eſt verum? vt ſint initio duo ſpondei,tertio loco dactylus,quarto anapęſtus, & ad finem rurſus trochæus cum ſyllaba.Sextus verſus initio duos habet trochæos. Tertio, ac quarto locis anapæſtus, ac rurſus vltimo trochæum cum ſyllaba.In ſeptimo verſu ſi Eſt omittatur,aduerbiũ. Iam ponẽdum eſt ante participium promiſſa Sin verbũ Eſt non eſt omittendum.ipſum quidem poſt participiũ collocat Aldinus

lib, &

lib. & placet. Octauus verſus trochæum habet initio, loco aut ſecundo, ſi tertia ſyllaba in Neceſſario lõga eſt, cretico erit loco primo, ſed ſecundo, ac tertio trochæus, quarto anapæſtus. In nono verſu deeſt Doctor. aliquid in ſuis creticis. Nã pro quarto, inquit, cretico poſuit iambum. Nobis in trimetro trochaico catalectico nihil deeſt. In decimo verſu idẽ ait tres eſſe creticos. Quod mihi nullo pacto videtur, ſed eſt eiuſdem rationis cum alijs carmen, primo loco habens trochæum, ſecundo ſpondeum, tertio anapæſtũ, quarto ſpondeum, ita vt verbum Eſt legatur ante nomen, Oratio. Vndecimo verſu, ꝓ quarto cretico, inquit Doct. ponitur iambus. Quod mihi neutiquã videtur, ſed eſt, vt ceteri, Trimeter trochaicus, habens primo loco trochæum. Quis tu. vbi u, in Tu corripitur propter vocalem ſequentem, non eliditur. Loco ſecundo eſt ſpondeus, tertio anapæſtus mihi es, vbi mihi diſſyliabon, & poſteriore breui, non eliſa. Deinde ſequitur trochæus cum cretico, cur, me, am tib? heus. In duodecimo rurſus Doctor. ait quatuor creticos eſſe, mirabiles ſanè creticos, quos ego planè fateor me non intelligere. Ego primo loco conſtituo trochæum, ſecundo dactylum, tertio ſpondeum, vbi Mihi monoſyllabum totum eliditur, quarto loco tribachys eſt, vltimo ſequitur creticus. In vltimo huius claſſis, primo loco eſt trochæus Si ro. At in ſecundo loco, ſi leges nihil illos pudet, vt habent quidam vetuſti lib. & mihi ſanè placet, erit dactylus, vel ſpondeus (nempe nihil vel diſſyllabo, vel nil monoſyllabo) in tertio loco ſpondeus, in quarto anapæſtus, in quinto pro trochæo tribrachys, vt ſæpe etiam in tetrametro huius generis. Ita habes candide lector meum de hiſce verſibus iudicium. Tu ſequere quod tibi fuerit viſum, nil offendat etiam ſi nemo ſubſcribat nobis. § Non verentur. illic, vbi nihil opus eſt ibi verẽtur § Hic verſus trochaicus eſt tetrameter, Sed ſcazon, inquit Doctor. Abundat enim acatalecticis tetrametris trochaicis vna ſyllaba. Quod ſi verent pro verentur legeretur, verſus eſſet vere tetrameter catalecticus trochaicus, vt ſunt qui ſequuntur duo Et ſanè hic mixta ſunt carmina. Nam mox rurſus duo ſequẽtia ſunt iambica quadrata acatal.

Multum moleſtus certe ei fuero, atque a nimo morẽ geſſero.
P. Charine, & me & te imprudens, niſi quid Dij reſpiciunt, perdidi.

Trochaicum inde ſequitur, niſi quis Ita ne abſque eliſione pro tribrachy legat. Rurſus duo ſequuntur iambica. Tertium trochaicum, habẽs tertio loco trochæum, quarto ac quinto anapæſtum. In quo pro qui, alij legunt eum, ne qui ſit enim indicatiuo. Nam ſubiunctiuum poſtulat vt paulo poſt qui auſcultauerim. Quartũ item trochaicum, ſed s, eliditur in Satis, niſi quis malit in Falſus. Duo reliqua item ſunt trochaica, niſi quis Niſi iambum faciat. Nam ſic prius iambicum quadratum fuerit. Poſt hos duos verſus ſequuntur quinque iambici tetrametri acatalectici, ſed in primo, vel Suis eſt monoſyllabum, vel creticus loco ſecundo, in ſecundo Meus. Præterea d, in quid eliditur, meo iudicio, quanquam s, in Iſtuc ſcripſit Doct. quanquam Bacchius primo, ac tertio locis has eliſiones tollit. Immo etiam, quo tu minus ſcis ærumnas meas, § Hic octo rurſus ſequuntur trimetri Iambici, in quorum primo s, eliditur tu minus. In quarti aũt verſus primo loco Scio tu, anapæſtus eſt, ſecundo vero loco iambus ſequitur, deinde creticus niſi Tua monoſyllabum ſit. Poſt hoſce octo trimetros ſequũtur duo quadrati iambici, quorũ poſterior multis modi in numerũ poni poteſt. Nam per ſex continuo iambos, tres ſpõdeos & pyrrhichiũ ſcandi põt. Vt ſit pentameter iambicus, qualis nullus eſt in hoc auctore, quod equidem ſciam. Poteſt item per quatuor triſyllabos pedes, & quatuor diſſyllabos ſcandi, quod placet. Vt primo loco ſit tribrachys, ſecundo anapæſtus, tertio eliſa s, in ſatis, rurſus tribrachys, quarto rurſus anapæſtus, deinde tres ſpondei & pyrrhichius. Poſt hoſce duos verſus quadratos acatal. ſequuntur 17. trimetri iambici, in quorum quinto ni, legendum pro niſi. In nono s, eliditur in Satis ait Doct. Duodecimus eſſet heroicus ſi pro, noctesq́ & dies, legas, nocteſq́, dieſq́. In 14. euenit mihi, legẽdum eſt, & Tuum monoſyllabon totum eliditur, niſi ſit Bacchius loco primo, & euenit media producta vt admonuit Donat. nec ſiluit. Ioan. Vltimo duo ſunt tetrametri iambici, in quorum priore vel verbum Eſt omittendum, vel Hem extra carmẽ eſt, vt alibi quoque ſæpe, nominatim ſcena præcedente, verſu ſexto à fine, vt admonuit Doctor. eo in loco. Nam hic idem rurſus admonere omĩſit. Sed & mane ſecunda correpta ſyllaba, vt in Vide, iube, caue, hic ſæpe facit poeta.

ACTVS IIII. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Pollicetur hic Pamphilus Myſidi, nunquam ſe deſerturum Glycerium, etiam ſi omnes homines ſibi ob id infeſtos ſit habiturus.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena inſtauratio eſt adhortationis Pamphili per Myſidem. Opus enim erat rurſus adoleſcentem exhortari ad amorem Glycerij, ne ſub patris impulſione opprimatur frangaturque. Itaque victus per Myſidem, ſpondet ſe nunquam amicam deſerturum, etiam ſi omnes homines ſibi ob id reddat infeſtos.

Iambici Tatrametri Catalectiei.

MYSIS PAMPHILVS CHARINVS, DAVVS.

IAM, vbi vbi erit, inuentum tibi curabo, & mecum adductum.
Tuum Pamphilum: tu modo anime mi noli te macerare.
P. Miſis. M. quid eſt? hem Pamphile, optume mihi te offers? P. quid eſt?
M. Orare iuſſit, ſi ſe ames, hera, iam vt ad ſeſe venias:
Videre ait te cupere. P. vah, perij: hoc malum integraſcit:
Siccine me, atque illã opera tua nunc miſeros ſolicitari?
Nam iccirco accerſor, nuptias quòd mi apparari ſenſit.
C. Quibu' quidem quàm facile poteras quieſci, ſi hic quieſſet.
D. Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga. M. atque edepol,
Ea res eſt, proptereaque nunc miſera in mœrore eſt. P. Myſis,
Per omnes tibi adiuro deos: nunquam eam me deſerturũ,
Non, ſi capiundos mihi ſciã eſſe inimicos omnes homines.
Hanc mihi expetiui, contigit: conueniunt mores: valeãt,
Qui inter nos diſſidium volunt: hanc, niſi mors, mi adimet nemo.
C. Reſipiſco. P. non Apollinis magi' verum, atq; hoc, reſponſum eſt.
Si poterit fieri, vt ne pater per me ſtetiſſe credat,
Quo minus hæ fierent nuptiæ, volo. ſed ſi id non poterit;
Id faciam, in procliui quod eſt, per me ſtetiſſe vt credat.
Quis videor? C. miſer æque, atque ego. D. conſilium quæro. C. fortis es.
Scio, quid conere. D. hoc ego tibi profecto effectũ reddã.
P. Iam hoc opus eſt. D. quin iam habeo. C. quid eſt? D. huic, non tibi, habeo; ne erres.
C. Sat habeo. P. quid facies? cedo. D. dies hic mi vt ſit ſati', vereor,
Ad agendum: ne vacuũ eſſe me nũc ad narrandũ credas.
Proinde hinc vos amolimini. nam mi impedimento eſtis.
P. Ego hanc viſam. D. quid tu? quo hinc te agis? C. verum vis dicam? D. immo etiam
Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?
D. Eho impudẽs, non ſatis habes, quòd tibi dieculã addo,
Quantum huic promoueo nuptias? C. Daue attamen. D. quid ergo?
C. Vt ducam. D. ridiculum. C. huc face ad me, vt venias, ſi quid poteris.
D. Quid veniam? nihil habeo. C. attamen ſi quid. D. age, veniam. C. ſi quid,
Domi ero. D. Tu Myſis, dum exeo, parũper opperire hic.
M. Quapropter? D. ita facto opus eſt. M. matura.
D. iam inquam hic adero.

IAM vbi vbi erit § In ſcena hac, inſtauratio eſt adhortationis Pamphili per Myſidem. Opus eſt enim exhortari rurſus adoleſcentẽ, ne ſub patris oppreſſione frangatur. § Iam, vbi erit, § Opportune rurſus æſtuante Pamphilo, amicæ mẽtio obijcitur per Myſidem, ne ſuccumbat ad nuptias patri, quãuis promiſerat patri ſe ducturum coniugem. aduerſus q̃ difficultatem, quia DON.

ipſius perſona nō ſufficit, id agit vt ad Glycerium modo adducat Pamphilum, cuius affectum eacitat, non ea eu ſolum, q cū puellа vocat. ſed etiā q deſiderat eum videre. {Vbi vbi eris} Vbi vbi, In prima parte vim ſuam tenet, in poſteriore productionē, & eſt queadmodū vt vt, qua qua, vnde, vnde pro vbicunque, vtcunque, quacunque, vndecunque. {Iam vbi vbi erit, inuentū tibi curabo} Non ſolum ſe adducturum promiſit, ſed & tempos addidit. Et bene Tibi, quaſi amāti. {Anime mi} Mollis oratio & fœminea multis implicata blandimētis. Ait enim, Tu modo anime mi, Mi, pro meus. {Integraſcit} Intergratur, quod ad integrum redit, quod repetitur, quod ioſtauratur. Virg. Ramoq; ſedena miſerabile carmū Integrat. {Solicitarier} Perturbari. {Hoc malum} Amor meus, aut Glyc. ſolicitudo, q̃ neſcire oportuit nuptias. {Quòd mihi apparari} Apparari ad honorem & timorē refertur & datiuo caſui ſubiunctum cladem & perniciē ſignificat, vt Virg. Mihi ſacra parari. {Age ſi hic non inſanit ſatis} Hic excitus comprimit Charinum, ne fomenta iracundiæ Pamphilo præbeat. Aut, ſi pœnitet te, quantum hic ſua ſponte inſanit. {Si hic nō inſanit ſatis} εἰρωνεία eſt, aut laus ad mitigandum Pamphilum. {Ea res eſt} .i. nuptias apparari ſenſit. {Myſis} Aſſeueratio eſt ſi à nomine eius incipias, cū quo loqueris. {Per omnes tibi adiuro Deos} Ad, auctiua particula eſt, vt admirabiliter, valde mirabiliter, & aduerto. Et hoc ſupereſt amiſſa fide, vt adiurandū ſit. {Omnes homines} Mira verecūdia, omnes homines maluit dicere, vt in his quoque parentes ſignificaret, q̃ aperte dicere patrē, cuius metu promiſit nuptias. & eſt contra illud, Sed vim vt queas ferre. {Omnes homines} Ita dixit de vno, hoc eſt patre, omnes homines, vt idē alibi, O cœlum, ò terra, ò maria Neptuni. Nunquid & cœlū, Neptuni eſt? non vtique, ſed omnia hæc maria voluit eſſe, vt Virg. Omnia vel medium fiant mare. {Contigit} Quod via euenit, contigiſſe dicitur. {Conueniunt mores} Rectè & id, quod matrimoniū firmat. {Valeant} Hoc eſt abeant, recedant, quia & diſcedentibus & mortuis, vale dicitur, vt Virg. Salue æternum mihi maxime Palla Aeternumq; vale Vel potius τῷ ἀφημισμῷ, cū male optaturus eſſet, conſiderato patre παράδοξον locutus eſt. & non dixit. quod intenderat, pereant. Et attēde q̃ moderate pluraliter dixerit, cum ſignificaret patrem. {Valeant} Renunciationis & imprecationis eſt verbum. {Hunc, niſi mors, mihi adimet nemo} Etſi valeant, hanc, niſi mors, nemo adimet. Conceſſio hic eſt. hoc enim per cōceſſionem dicitur. {Hanc, niſi mos, mihi adimet nemo} Perſeuerat, ne dicat pater, pro Non adimet pater. {Reſipiſco} Spiritum reuocat ſenſus. {Magis verum} Aut magis verum, aut verius dicimus. {Vt ne pater} Vt ne, pro ne non. {Per me ſteuiſſe} Stetiſſe, hoc eſſe. vt Virg. Deſertaq; mōtis Stat domus. Aliter, plenum eſt vt idem, Stant & iuniperi, & caſtaneæ hirſutæ. Aliter horreat, vt, Stant lumina flamma. & Lucil. Stat ſentibus fundus. {Per me ſtetiſſe} Hoc eſt per me factum eſſe, ne fierent nuptiæ. {Miſer æque, atque ego} Bene, atque ego, quia hic amore vexatur. Et intulit παράδοξον. Nam volebat Pāphilus ſibi dici, fortis, quod illi tamen non dicetur. Hic igitur aliter reſpondet, atque interrogat Pamphilus, ideo q videat impoſſibile eſſe, palā reſiſtere parenti. {Scio quod conere} Senſus eſt, Scio quid eſt quid coneris, ſed an efficere poſſis, neſcio. {Scio quod conere} Si Pamphili eſt perſona, cum [illegible] dicitur. ſi Charini, ſimplex laudatio eſt, ſed ſi Pāphili eſt, hoc ſignificat quod ſupra, Ea vnis geminas mihi cōficies nuptias. Sed non eſſe perſonam Pamphili ea ſubiectis oſtenditur. {Non tibi habeo, ne erres} Deterret etiam nūc Char. vt & ipſe adiuuet Dauum, ne Pamphilo nubat Philumena. Et eodem ſenſu vtitur Dauus aduerſum Charinum, quo ſupra, Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illam vxorem ducere. {Non tibi habeo, ne erres} Velut etiam pro ſe Charinus ſentiat, h.d. vel vt ſolent ſerui cotumaciores aduerſum amicum domini, quia nuper à Charino accuſatus eſt. vel quia & quid dicat non habet, & videt tacendum non eſſe. {Sat habeo} Quia dilatio facta eſt. {Vt ſatis ſit,} Vt pro ne non. {Ne vacuum eſſe me} Ne, pro nedum, aut aduerbium eſt prohibentis, vt ſit, ne, nō. Sal. 2. lib. Ne illa tauri parita ſint. pro nedum. {Proinde hinc vos amolimini:} Amoliri dicūtur ea quæ cum magna difficultate, & molimine ſummouentur, & tolluntur è medio ſic dixit, quaſi odioſo, & moleſto. Diſcedere dicitur, qui facile abit è medio; Amolitur, qui vix recedit. {Proinde hinc vos amolimini:} Moleſtum impedimentum ex rei magnitudine iacentis in medio, & ideo impedientibus ſe dixit Amolimini hinc, non abire {Proinde hic vos amolimini} Spe iniecta, etiam domino imperat ſeruus callidus. {Nam mihi impedimento eſtis} Vtrū hoc vere dicit, an fingit qui adhuc conſiliū non inuenit quod narrare poſſit. {Hanc} Glycerium. ſ. & cum miſeratione puellæ, hāc. {Quo nunc te agis?} Vt tarditatem diſcedentis oſtēdat. Agere. n. ſe & tarde, & triſte dicūtur, ſic Virg. Amiſſa remis atque ordine debilis vno, Irriſam ſine honore ratem Sergeſtus agebat: Idem alibi, Ecce gubernator ſeſe Palinurus agebat {Quo hinc te agis?} Admonitio diſcedētis vt ſolet. nam à quo diſcedere deſideramus, admonemus cum quo vadat, vel quo eat. Id facere, per interrogationem admone; Dauus Charinum, vt ipſe abſcedat Charinus qui nunc vltimus remanet. {Verum vis dicam?} Prouinio ſedulæ narrationis hoc ſumimus. Ac ſic reſpondet Charinus, tāquam qui intelligat non diſcere. velle Dauum quo eat, ſed id agere, vt abſcedat. {Narrationis mihi incipit initium} Narrationis, ſ. quo eat, quia, Verum vis dicam, velut procemiū narratum eſt. {Quid me fiet?} Quid igitur, inquit, quid de me fiet?} Abeo hoc, quaſi à iocante, pronunciandum eſt. nam ſic illi, impudens, rēdet. {Quid me fiet?} De Philumena ducenda. {Eho tu impudens} Proprie Charino dicit Impudens, quaſi inſolita & multa poſcenti. quippe qui & ſponſam alienam petere auſus ſit, & non ſatis habeat, per Dauum ſibi moram præſtitam Pamphili nuptiarum. {Quod tibi dieculam addo?} Dieculam, horam. & eſt ὑποκόρισμα. Dieculam, hoc eſt tempuſculum, & ſumitur ab eo quod eſt hæc dies. Diecula, mora, & quaſi parua dies. & Dieculam, in qua. ſ. ambias, quantum poteris, ad ducendam Philumenam. Vult enim ſe Dauus adiuuari per Charinum & Byrrhiam. {Promoueo} Differo. {Promoueo nuptias} Memoriter Dauus. ſcit enim illum his verbus petiiſſe, Saltem aliquot dies profer, dum proficiſcar aliquo, ne videā. Cuius rei oblitus Charinus, etiam vt ducat vxorem petit. {Ridiculum} Deeſt hominem. {Age veniam} Vix cōcedentis, vix conſentientis eſt, age veniam. {Dum exeo} A Glycerio ſcilicet.

Amiam in hac ſcena inſtauratio eſt adhortationis Pamphili per Myſidem opus eſt enim exhortari rurſus adoleſcentem ne ſub patris oppreſſione aſtringatur, aut frāgatur. M. Iamiam id eſt, ſtatim, vel mox curabo. i. dabo operam, inuentum. i. inuenire, & adductum. i. adducere tibi mecum tuū Pamphilum. vbi vbicunque eris, & bene tibi dixi quaſi amanti modo, ò mi animæ. i. Glycerium q̃ toto pectore amo, & eſt mollis oratio & fœminea multis implicata blandimentis noli macerare. i. excruciare te, vel noli te angore afficere. P. O Myſis. M. Quid eſt? deinde viſo Pamphilo dixit habeo Pamphile optime. i. opportune & tempeſtiue offers te mihi. i. obuius mihi efficeris. P. Quid eſt? M. Hera. i. Glycerium iuſſit me orare te ſi ames ſe. i. ſi eius ſis amore captus vt iam. i. none venias ad ſe ait ſe cupere videre te. P. Vah interiectio increpantis perij hoc malum. i. amor meus & Glycerij ſolicitudo te integraſcit. i. integratur, hoc eſt ab integrum redditur repetitur reſtauratur refricatur renouatur. Siccine. i. verum ſic oportet ſup. illam Glycerium atque me Pamphilum miſeros. afflictus (vbi maſculinum ponderat fœminino vt mos eſt) ſolicitarier. i. perturbari nūc tua opera. i. tua operatione, tuo labore. ſ. Daui qui operam dediſti vt nobis hoc malum pareres, nam iccirco acceſſor. i. euocor, q. i. quia ſenſit ipſa Glyceriū nuptias apparari mihi apparari ad honorem refertur & ad timorem & datiuo caſui ſubiunctum cladem & perniciem ſignificat. Virg. Mihi ſacra parari. C. Quidem. i. certe quibus nuptijs, q̃ quantum facile potuerat quieſcit. i. potuerat ſuperſedere & ſine turbatione ac labore abſtineri, vbi tam potuerat q̃ quieſci impersonalia verba ſunt ſi hic. ſ. Dauus quieſcit. i. quieuiſſet neque aliquid fuiſſet moliena. age. i. agendum hortantis eſt aduerbium per ironiam & deriſionem dictum ſi hic Pamphilus non inſanit. i. deſipit, furit iracunda eſt & furore percitus ſatis ſua ſponte. i. ex ſeipſo inſtiga. i. incita, & ſub miniſtra iracundiæ fomenta. M. Atque ædepol ea res eſt. i. ipſa Glyc. nuptias ſenſit apparari & propterea nunc ipſa miſera eſt in mœrore. i. in luctu & ſquallore, ac dolore. P. O Myſis aſſeueratio eſt vbi à nomine incipitur eius, qui cum ſit ſermo. adiuro. i. valde iuro nā ad actiua particula eſt vt admirabiliter. i. valde mirabiliter adiuro, igitur tibi per omnes deos nunquā me deſerturum. i. derelicturum eam non addidit integrum nō ad maiorem negationem, & ſimul vt ſubnectat quod ſequitur & eſt ſenſus non eam me nquam defuturum iuro tibi etiam ſi ſciam, vel cape ſi pro quamuis, omnes homines (hoc verecunde dixit propter patrem) eſſe mihi capiundos inimicos. i. mihi maleuolos vbi capiondos mutatio e, in u, vt moris eſt, expetiui. i. optaui elegi mihi hanc Glyc. contigit. i. euenit vt ea petiere optata, quod vix euenit contingiſſe dicitur. mores noſtri cōueniunt magnam habent ſimilitudinem quod valet ad matrimonium confirmandum. illi valeant. i. abeant diſcedant à nobis, quia & diſcedentibus & mortuis vale dicitur. eſt autem valeant renunciationis imprecationis verbum, qui volūt diſſidium. i. diſcordiam, diſſideo es, quod ſignificat diſcrepo as, diſcordo as, inter nos. ſ. Glycer. & me nemo adimet. i. abſtrahet mihi hanc, niſi mors. C. Reſipiſco. i. vires reſumo recreor ſenſus mei reuocant ſpiritū, & bene reſipiſco ait quod ſignificat in priſtinum ſenſum bonum redire, q. d. ſe paulo ante inſaniſſe, & deſipuiſſe præ dolore. P. Reſponſum Apollinis nō eſt magis verum quām hoc. i. meum ſi poterit fieri, vt ne. i. q non

pater

G VI a.

pater credat per me ſtetiſſe per me factū eſſe quominus.i.vt non hæ nuptiæ fierent volo.i.bene cupio illud,ne iraſcatur, ſed ſi id nō poterit fieri faciam id,quod eſt in procliue,id quod impēdent faciendum,quoniam iam res eo inclinata prope videtur, vt id fieri ſit neceſſe quo eam non deſeram.Deinde oſtendit quid ſit in procliue videlicet,vt pater credat per me ſtetiſſe quominus fierēt nuptiæ.Quis.i.qualis videor? C. Videris æque.i.ita miſer atque.i. vt ego. D. Quæro.i.animo meo inueſtigo conſilium.i.viam rationē modum quo poſſim te reſtituere in bonum ſtatum. C. Et fortis.i.validus magnanimus qui nullo infortunio deprimeris. P. Scio quid conere.i.moliaris. D. Profecto.i.certe ego reddā tibi hoc quod molior effectū.i.perfectum. P. Iam hoc eſt opus. D. Quin.i.quinimmo. iam habeo.i.iam excogitatum eſt conſilium quod quærebam. C. Quid eſt quod habes,ſcilicet. D. Habeo.i.commentus ſum aliquid huic.i.propter hunc Pamphilum non tibi.i.propter te. ne erres.i.ne decipiaris. C. Sat habeo.i. ſufficit mihi ꝙ ſit dilatio nuptiarum. P. Cedo.i.dic quid facies Daue. D. Vereor vt.i.ꝙ non hic dies ſatis ſit.i.ſufficiat ad agendum,quod.ſ.agere volo,ne.i.nedum, hoc eſt ſi non ſolum credas me non eſſe vacuum.i.ocioſum ad narrandum nunc propoſitum. Alij habent ne tantum & tunc ne prohibentiæ eſt, q.d.noli credere me ocioſum ad narrandum. proinde.i.ideo quia hic dies non ſatis eſt mihi vos Pamphile & Charine amolimini.i.diſcedite. hinc.i.ex hoc loco.Amoliri dicuntur,quæ cum magna difficultate & molimine ſubmouentur ac tolluntur de medio. cum.n.res aliqua iacēs in medio magnitudine & mole ſua affert moleſtum impedimentum, neque niſi cum magna difficultate diſcedit dicitur amoliri non abire aut diſcedere, nam diſcedit qui facile abit de medio,molitur autem qui via recedit, nam iſtis mihi impedimento. P. Ego viſam.i.ibo ad viuendum hanc.i.meam Glycerium. D. Quid tu Charine.ſ.ages quo agis.i.eſt ſera ducis te hinc. Agere ſe eſt proprie tarde diſcedentis ac triſtis. C. Vis verum dicam. D. Immo & iam incipis mihi initium narrationis. C. Quid fiet de me? D. Eho tu impudens.i.verecundus & procax ac moleſtus in rogando. Non ſatis habes.i.non tibi ſufficit. ꝙ adeo.i.adhibeo, & prorogo tibi dieculam.i.tempuſculum. nam diecula ſignificat paruum tempus,ſeu paruam moram quaſi parua dies.i.tempus in fœminino genere quantū temporis.ſ.promoueo.i.differo nuptias huic.ſ.Pamphilo. C. Attamen. D. Intercipit ſermonem Charini dicens, quid ergo petis.ſ.tibi fieri aliud. C. Vt ducam Philumenam.i.habeam cōiugem. D. Ridiculum cum exclamatione & irriſione legendum eſt, & deeſt hominem.i.ò hominem ridiculum.i.plurimum ridēdum & illudendum. C. Fac vt ad me venias huc ſi quid poteris.i.vel ſi aliquid poteris inuenire,vel ſi aliquo modo poteris huc venire. D. Quid id eſt,cur.veniem ad te.nihil habeo.i.nihil ſum commētus quod tibi ex re ſit. C. Attamen ſi quid habueris, ſcilicet venito. D. Age,hortantis aduerbium & vix concedentis veniā ad te,ſcilicet. C. Quid habueris.ſ.ero domi.i.cōtinebo me domi quo me poſſis facile conuenire. D. Tu Myſis operire.i.expecta me hic parumper.i.aliquandiu. M. Quapropter?.i.quare te opperiar? D. Opus eſt facto.i.facere.ita. M. Matura,id eſt, propera cum moderatione. D. Inquam,id eſt, dico tibi adero.i.præſens ero iam,id eſt, ſtatim hic.

LATO. ARgumentum} Confirmetur animus Pamphili erga Glycerium & impulſu adoleſcentum accingitur ad nouū conſilium Dauus,& amātium ſolicitudo exprimitur. Animi} Blandimentum muliebre.{Malum integraſcit}.i.renouatur. {Age ſi hic} Ironica increpatio dehortantis. {Hanc mihi expetii} Conciſa oratio ad effectum,& conſtantiam Pāphili ac primendam {Reſipiſco} Animum recipio. {Si poterit} Dilemma quo tacita obiectio ſoluitur. {In procliui} Quo res inclinat & propendet. {Ne vacuum}.i.ocioſum. {Imo etiā} Increpatio. quia Charinus ſe ad narrandū præparabat. {Nam verū vis dicā} Præparatio eſt narrationem incepturi. Et attenda ſolicitudinem amantis.

PETRA. MARS. IAm vbi vbi,&c.} Duobus ſenſibus maxime,viſu.ſ.& auditu, voluptatis æſtum renouari,accendiq; vehementius,ac mentem à virtutis propoſito detorqueri,oſtendit hæc ſcena. Eſt enim,vt inquit Plato in Phædro,ſenſus oculorum nobis acerrimus, & ipſo viſu pariter & auditu affectus renouantur,& animum mouet, vt nō plenè ipſum honeſtum aſpiciatur. Voluptas enim daſtruit iudicium rationis,&,vt inquit Philoſophus, propter illā res poſthabemus honeſtas, eſtq; in nobis affectus vehementiſſimus, cui ex ſententia Heracliti difficilius eſt repugnare, ꝙ iræ. Sed quod difficilius, hoc præclarius vt inquit Cic.in Offic.in Catone maiore. Impedit conſilium voluptas rationi inimica, ac mentis, vt ita dicam, præſtringit oculos. Diuinus Plato voluptatem eſcam malorum appellauit, quod ea videlicet homines capiātur, vt hamo piſces. Seneca ſcribēs de vita beata: Altum quiddam eſt virtus,& excelſum,regale,voluptas humile,ſeruile, imbellum,cuius ſtatio & domicilium,fornices,& popinæ ſunt. Vnde Cyrus apud Xenophontem lib.5. Flagitioſi homines cupiditatibus omnibus ſe præſtant inferiores. Plato in epiſt. ad Dionyſium: Homini ſæpius detrimentum & dolorem affert voluptas, hebetat animum, atque obliuionem inducit inſipientiam pariēs. In nono de Rep. ſic ait: Homines coeundo veluti pecora, ætatem contemnunt? {Videre ea ait cupere} Auditus hic mouet effectū & viſus. Nam viſa ancilla, venit ei in mentem Glyceriū. Vnde Seneca dicit, oculos interdum eſſe irritamenta vitiorum,& ſcelerum duces. {Id faciam in procliui, &c.} Id eſt, ad quod ſum procliuis.i.inclinatus ob amorem, qui eſt affectus vehemens i.paſſio quæ trahit animū. Item in procliui, quod eſt facile, & ad quod ſine magno labore deſcenditur. Procliue dicitur demiſſum,& inclinatum,& impotēs ad reſiſtendum affectibus, & ita inconſtans vt ego ſum, ſed hoc clam dicitur. {Per omnes tibi adiuro deos,&c.} Plato in 5. de Legib. Sed vere nimius in ſe amor, omnium peccatorū, omnibus eſt ſemper cauſa, obcæcatur quippe circa amatū qui amat. {Proinde hinc vos amolimini: &c.} Nonius ſic ait: Amolimini.i.recedite. Terent. Hinc vos amolimini. Pacuuius: Non tu hinc è conſpectu amoliri. Siſenna: Impedimētum omne de itineribus amoliuntur. Eſt ergo auferre vos hinc {Quid de me, &c.} Miſeriam ſuam profitetur hic verbis Charinus. Dieculam.i.paruum diem, & ſpatium aliquod temporis, vt tibi proſpicias.

GLAR. HVius ſcenæ verſus omnes vnius ſunt rationis, nēpe iambici tetram.catal.quos Doct.ſcazontes appellat, in quibus & ipſe & Ioan.egregie ſudarūt. Primus verſus loco primo habet tribrachyn, deinde iambum, tertio loco ſpondeum, quarto iambum. In ſecundo verſu vel unum monoſyllabum eſt, vt ſit primo loco ſpondeus, vel bacchius eſt loco primo, ſecundo Iambus, tertio dactylus, quarto anapæſtus, quinto & ſexto ſpondeus, ſeptimo iambus, cum ſyllaba, ſiue amphibrachys contrarius cretico, qui ſanè in hoc carminis genere frequentior eſſe debebat ad finē vt creticus in trochaico, ſed poeta hoc non obſeruauit, immo pro penultima longa ſæpe duas poſuit breues. quod etiam ipſe admonuit Doctor. In tertio ac quarto verſibus non cōuenit mihi cum Ioan. neque omni ex parte cum Doctor cum ipſe etiam ſecum diſſideat. Nam in præfatione de metris Doct.cum oſtendere vellet in hiſce iamb.catal.tetrametris, quos ipſe ſcazontes appellat, vt ante diximus, nonnunquam pro penultima longa duas adeſſe breues, adducit hoc carmen, Orare iuſſit,ſi ſe ames, hera, iam vt ad ſeſe venias. At de hac ſcena iudicaturus, ad initium eiuſdē verſus adponit hæc duo verba Quid eſt. Et ne hoc librario quis tribuere poſſit, ſciat eum priori carmini, quū ei nimis cōciſum viſum eſt, adiunxiſſe in marginibus hæc verba. Verſus cōſtat, ſi leges opportune te mihi offers. Ioan.vero Optime, pro opportune legit, vt oēs habent lib. ſed in Te ait nullam fieri ſynalœpham, & in ſequenti carmine elidit ſ,in ames, præterea vt adiectū ab interprete aliquo videri vult. Sed, vt nunc meā dicam ſententiam, neque Opportune, pro Optime legendū eſt, vt exiſtimauit Doctor. neque opus eſt, vel ſ elidere in ames, vel vt abijcere, quod oēs habēt lib. & ſenſus optime patitur, ſi vnicum d, in τὸ, quid eſt (non in illo, quod ſequitur verbum Myſis, ſed quod ad finem prioris pertinet verſus, & à Ioan. ad ſequētem reiectum eſt verſum, ſicut ab Doct. in hac ſcena, non etiam in præfatione, vt iam diximus) ſi inquam illud d, & τὸ ante offers elidamus. tū ambo verſus bene habebunt ita certe vt prior habeat primo quidem loco ſpōdeū, Myſis, ſecundo iambum, quid eſt, vbi d, non eliditur, tertio rurſus ſpondeum, Hem Pamph. quarto rurſus iambū, phil°, in quintū iambum, pro-ne. Nam aduerbium e, longū eſt. In ſexto iambum, mihi, in ſeptimo ſpondeum t'offers, deinde ſyllabam qu'ſt, vbi e, eliditur. quanquam ſi quis eſt, qui hoc e, elidi neget, ex catalectico acat. fecerit, vt vnus hic tetrameter ſit acatalecticus, ceteris oēs catalectici. Sequens inde carmen nullam prorſus habet difficultatem, vt etiam ipſi Doctor. in præfatione viſum eſt. Meus certe lib. Aldinus, quo in his vſus eſt Doctor. bene habebat, vt mirer eum hic aliter atque in præfatione ſenſiſſe. In quinto huius ſcenæ verſu, Ait diſſyllabū eſt ſicut in ſexto Tua, In quo quidē verſu liber Aldinus habebat ſollicitarier, pro ſollicitari, ſed male, nam ſic fieret acatalecticum, & veteres libro oēs habent ſolicitari abſque er, ſyllaba, quæ ſæpe κατὰ τὴν παραγωγὴν adijci ſolet. In ſeptimo mihi monoſyllabon totum eliditur, niſi quinto loco ſit creticus. In octauo ſ elíditur in Quibus, niſi quis malit amphibrachyn eſſe loco primo, aut creticū loco quinto abſque omni eliſione. In nono ſ eliditur in Satis, niſi quis Sue monoſyllabon malit, & ædepol prima eſt breuis, vt ſæpius apud hūc Poetam. In decimo pro Propterea ꝙ, Ioan. proptereaq; legit. Sed nihil refert ad carminis rationē, ſed quod in Doct.libro, p p quàm legitur, id carmen non patitur. In eodem tū libro in verſu ſequenti, ubi, ante ediuro, quod excuſare

poterat creticus loco ſecundo, recte ſublatum eſt. In verſibus decimotertio, ac decimoquarto Mihi monoſyllabum totum eliditur. In decimoquinto s, eliditur in magis. In decimonono, Ego produci videtur, quod apud Latinos rarum eſt, & apud hunc rariſſimam. In 22. Satis ante verbum Sit legendum eſt, in quo s, eliditur, & mihi monoſyllabon totum abſorbetur. Penultimus verſus huius ſcenæ anapæſtum habet ante vltimam ſyllabã. In vltimo m, non eliditur, vel in Iam, vel in Inquam, alterum aduuat cæſura, alterum ſequens aſpiratio, vtrumcunque non eliſeris.

ACTVS IIII. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

In hac ſcena Dauus puerum defert ante oſtium Simonis, vt ita Chremes deterreatur a nuptijs. Eſt cõſtituta hęc ſcena in geſtu magis, quàm in oratione.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hæc ſequens ſcena adminiſtrationem doli continet, quod ideo fit, vt deterreatur Chremes filiam ſuam dare Pamphilo, & Dauus cum Myſide fraudem communicatus. Attende etiam, Myſidi non minimas partes in hac Comœdia tribui.

Senarij.

MYSIS.

NIL ne eſſe proprium cuiquam? Dij voſtram fidem.
Summum bonum eſſe heræ putabam hunc Pamphilum. Val. lib. 3. c. 27
Amicum, amatorem, virũ in quouis loco
Paratum: verum ex eo nunc miſera quem capit
Dolorem? facile hic plus mali eſt, quàm illic boni.
Sed Dauus exit: mi homo, quid iſtuc obſecro eſt?
* Quem ** Quò portas puerum?* Val. lib. 6. c. 5

DON. NIL ne eſſe proprium cuiquam? } Hæc ſcena adminiſtrationem doli habet, quo fit vt deterreatur Chremes filiã ſuam Pamphilo dare. Et vide nõ minimas partes in hac comœdia Myſidi attribui, hoc eſt perſonæ fœmineæ, ſiue hæc perſonatis viris agitur, vt apud veteres, ſiue per mulierem, vt nunc videmus. { Nil ne } Ne aduerbiũ percunctantis. { Nil ne eſſe proprium cuiquam? } Omne quod habemus, aut mutuũ eſt, aut proprium. Ergo proprium, perpetuũ, vt Virg. Propria hæc ſi dona fuiſſent. Ergo nihil nobis proprium eſſe põt. quod.n. non fuit, nec eſſe quidem põt. aut quod eripi põt, non eſt noſtrũ, niſi illa quæ eripi non põt, vt ſapientia, iuſtitia, prudentia, quæ fortuna neque dare, neque eripere cuiquam põt. Et ſimul hoc ipſum & à re, & perſona hic oſtẽdit. A re, Nihil ne eſſe proprium? A perſona, Cuiquam. { Proprium } Perpetuũ. non temporale ac mutuũ. { Di voſtram fidem } Admirantis aduerbium cũ exclamatione Fidem dixit opem & auxiliũ: vt, Tyrrhenamq; fidem { Summũ bonum eſſe } Mire pro plano. Et neutro extulit, ſummum bonum. { Amicum, amatorem, virum } Amicus, animi eſt: Amator vero, corporis. nõ.n. cõtinuo amator eſt, qui bene vult; vt, Dido amauit quidem Aeneam, ſed non & amica fuit quæ ait. Non potui abreptum diuellere corpus, & vndis Spargere. Et item Catullus, Cogit amare magis, ſed bene velle minus. & eſt hic officiũ & blandimẽtum. Amatorem & virum dixit ad diſcretionem, vt per ea quæ enumerat, maritum oſtenderet. { In quo vis loco Paratum } Paratum dixit ad omnes affectus, quicũque de proximo eſſe põt. & maxime ad Homericam ſententiam reſpexit • { Verum ex eo } .i. Pamphilo. { Nunc miſera quem capit Dolorem? } Cum admiratione pronuncias quem, & cum exclamatione quadam. { Facile hic plus mali eſt, q̃ illic boni } Facile, aduerbium cõfirmantis eſt. i. liquido & manifeſto. Veteres dicebant facile, pro certo. Vt Cic. Illius ciuitatis facile princeps. { Dolorem? } Dolorem diſtinxit, probe, & poſt intulit ſeparatim quod ſequitur, Facile hic plus mali eſt, in dolore, & metu. ſ. amittendi, quàm in voluntate retinẽdi. { Quàm illic boni } In ſummo bono. Dicit enim, Ex bonis quæ bona exiſtimamus, plus nos mali capere, cum aut amiſſuros nos credimus, aut amittimus, q̃ boni, cum habemus. { Facile hic plus mali eſt } Plus mali, in dolore & metu, vt diximus. { Quàm illic boni, } id eſt, in amico, & amatore, & viro. { Mi homo, quid iſtud obſecro eſt? } Ea Myſidis verbis, quid Dauus faciat demonſtrantur. { Quid iſtuc obſecro eſt? } Inuolutum puerum portabat Dauus. & ideo dicit mulier. Quid iſtuc obſecro eſt? Tum ille euoluit puerum, & profert. quem poſtquam expediuit, tum illa dixit. Quo portas puerum?

NIl, &c. { Hæc in ſcena adminiſtrationem doli habet quod fit vt deterreatur Chremes filiam ſuam Pamphilo dare. Myſ. Nil ne aduerbium percũctantis. i. eſt ne verum ſubaudi nihil eſſe proprium. i. perpetuum. cuiquam. i. alicui. dij veſtram, fidem, admirantis aduerbium cum exclamatione vbi fidem pro opere & auxilio ponitur. eſtq; ſenſus. ô di imploro, ſupp. veſtram fidem. i. opem & auxilium quo etiam modo poteſt capi in eo dicto proh deum atque hominum fidem vt ſuperius eſt explicatum putabam hunc Pamphilum amicum quantũ ad animum amatorem, quantum ad corpus. virum. i. virilem, & non facile vincibilem paratum in quouis. i. in quolibet loco eſſe ſummum bonum heræ. i. dominæ. ſ. Glycerio, verũ. i. ſed quem dolorem, i. q. d. maximum ipſa miſera capit nunc ex eo Pamph. facile. i. liquido, & manifeſto haud dubie clare. veteres etiam pro certo facile dicebant plus mali eſt hic. ſ. in dolore q̃ boni illic. ſ. in amico amatore viro, ſed Dauus exit à domo Glycerij Mi homo obſecro, id eſt quæſo & per ſacra rogo quid iſtuc mali eſt, quid. ſ. portas. Dauus enim portabat puerum inuolutum quẽ dum euoluit. Myſis ſubdidit quo. i. in quem locum portat puerum. GVID.

ARgumentum } Inſtruit ancillam Dauus ad fallaciæ executionem. { Proprium cuiquam? } Proprium, perpetuum & firmum. Virgil. Propria hæc ſi dona fuiſſent. LATO.

NIl ne eſſe proprium, &c. } Venereum amorem & cupidineas faces, quibus plerique inflammari affectant, multo plus felhs, q̃ mellis habere docet hæc ſcena. Id. n. quod in his rebus oblectat, temporaneum eſt, & exile admodum, comparatione malorum, quæ ſequuntur, temporis iactura. ſ. qua nulla maior vitij deformitas, & infamia, & ſeruitus. Ad ea profecto quæ ſunt his contraria, natus eſt homo diuinum animal. Vnde Cic. in 3. Phil. Nihil eſt deteſtabilior dedecore, nihil fœdius ſeruitute. Ad decus & libertatem nati ſumus. Plautus in Ciſtel. Amor & melle & felle eſt fœcundiſſimus, guſtu dat dulce amarum vſque ad ſatietatem aggerit. Seneca dicit: Nihil eſt tam mortiferũ ingenijs, quam luxuria, Silius lib. 14. PATRVMAUS.

Ad laudes genitum capiat ſi munera diuum
Felix ad laudes hominum genus.

Et voluptatem ſic taxat.

Quippe nec ita Deum tantum, nec tela, nec hoſtes,
Quantum ſola noces animis illapſa voluptas,
Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus, & atris.
Circum te ſemper volitans infamia pennis.

Seneca lib. 20. Indulgere voluptati, initium eſt omniũ malorum.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

DAVVS, MYSIS.

MYSIS nunc opus eſt tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria, atque aſtutia.
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocyus,
Atq; ante noſtram ianuam appone. M. obſecro,
Humi ne? D. ex ara hinc ſume verbenas tibi,
Atq; eas ſubſterne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia, ſi forte opus ad herum iuſiurandum mihi
Non appoſuiſſe, vt liquido poſſim. M. intelligo.
Noua nunc religio in te iſtæc inceſſit, cedo?
D. Moue ocyus te, vt, quid agam, porrò intellegas.
Pro Iuppiter. M. quid? D. Sponſæ pater interuenit.
Repudio conſilium, quod primum intenderam.
M. Neſcio, quid nares. D. ego quoq; hinc ab dextera
Venire me aſſimulabo, tu, vt ſubſeruias
Orationi, vtcunque opu' ſit verbis, vide.
M. Ego, quid agas, nihil intellego: ſed, ſi quid eſt,
Quod mea opera opus ſit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quid veſtrum remorer commodum.

MYSIS nunc opus eſt } Hæc ſcena actuoſa eſt, magis. n. in geſtum, q̃ in oratione eſt cõſtituta. { Myſis, nũc opus eſt } Properantis & impenſe agentis Daui verba monſtrantur. { Ex prompta } In mediũ prolata. { Memoria, atque aſtutia } Memoria, vt præcepta Daui retineat. Aſtutia, ad agendum ſtrenue quæ imperet. { Memoria } Simpliciter magis, vt. DON.

memor

memor ſit Daui præceptorũ. Et memoria, modo pro intelligẽtia, vt Virg. Inſtamus tñ immemores. {Ex ara hinc ſume verbenas} Ea ara. ſ. Apollinis, quem ἀγυιέα, Menãder vocat, aut q̃ Apollini comœdia dicata aſt. in cuius honorẽ aram conſtituebant comœdiam celebrãtes Apollini ergo comœdia, Libero patri tragœdia. {Sume verbenas tibi} Verbenæ, quaſi herbenæ, redimicula ſunt ararum. {Tibi} τὸ, tibi, quaſi geſtum quendam & motum ſtomachantis habet, vt alibi, Quid vis tibi? Et tibi ſume, dixit, & nõ, tibi ſubſterne. {Ex ara ſume verbenas} Verbenæ ſunt oẽs herbæ frondesq́; ſectæ ad aras coronãdas, vel oẽs herbæ frondesq́; ex aliquo loco puro decerptæ. Verbenæ aũt dictæ, quaſi berbenæ, ſic Menander * {Quãobrem id tute non facis?} Tute tunc dicitur, cum pronomen ad eam reuocatur perſonã, à qua ſumitur, vt, verbi gratia, cũ dicimus, Tu lege, ille nobis reſpondeat, Cur tute non legis? {Quia ſi forte opus ſit ad herum iurandũ mihi} Sic locutus eſt, vt explicari atque intelligi nõ poſſit. aut enim eſt ius, vt ſit iurandum pro iuſiurandum, aut, vt vulgo dicitur, iurim. Et opus eſt illam rem, non opus eſt illa re. {Vt liquido poſſim} Liquido, pure, & manifeſte. Nã quæ ſunt pura & defœcata, liquida ſunt. {Noua nunc religio} Bene iuſiurãdum metuere ſeruum mõſtri ſimile eſt. {Noua reſ.} In ſeruo, & ſubita. {Noua nunc religio} Seruum nolle mentiri, noua religio eſt. {Cedo?} Porrigentis eſt manum. {Porro intelligas} Porro, modo aduerb. eſt ordinis, alias tẽporis. {Spõſæ pater interuenit,} Mire nõ dixit Chremes, ne cũ dixiſſet, quis Chremes? rurſus hic reſponderet, ſponſæ pater. & nõ temere hoc facit poeta, nam promiſerat ſe rediturum domũ Chremes, Domum modo ibo, vt apparentur, dicam, atque hunc renuncio. {Quod primum intenderam} Verbum à venatoribus trãſlatum, qui retia intendũt ad feras capiẽdas. Quia ergo parat Chremem & Simonẽ fallere, intenderã dixit. Vel à ſagittis atque arcu. {Neſcio quid narres} Bene narres. narrare. n. aliena, & quæ nobis non ſunt neceſſaria, dicimus. {Ego quoque} Bene ait quoque, quia & Chremes veniebat. {Tu, vt ſubſeruias} Rectè, vt ſubſeruias, dixit non. n. tñ loquitur Myſis, quãtum Dauus. {Orationi, vtcunque opus ſit verbis} Tuis verbis orationi meæ, plura. n. loquetur Dauus. inde orationi dixit. illa ſubſequetor, ideo verbis. {Vide} Cauta eſto, intellige, ſpecta. {Aut tu plus vide} Si ſapis, intelligis. {Remorer cõmodum} Remorer, retardẽ, retineã. Remorari à remora piſce minutiſſimo, q̃ naues retinet, nã Græce ἐχενηΐς vocatur.

GVID. Myſis nunc eſt opus mihi tua memoria. i. intelligentia ad retinentia & intelligenda mea præcepta exprompta. i. in mediũ emiſſa, ſeu prolata ab expromendo. aliquid. n. expromitur, quod reconditũ deducitur in mediũ ad hanc rem q̃ paro. ſ. & eſt etiã opus tua aſtutia. i. calliditate ad ſtrenue agendum quæ imperabuntur tibi. M. Daue quidnã. i. quid es incepturus. i. ſuſcepturus & inchoaturus. D. Accipe. i. aſporta & recipe ex me ocyus. i. velocius comparatiuũ pro poſitiuo hunc puerũ, atque appone eum ante ianuã noſtram. M. Obſecro. i. quæſo, ne. i. verum apponam eum humi. i. ſuper terram. D. Sume tibi (hoc tibi quaſi motum quendam & geſtum ſtomachãtis habet) verbenas. i. herbas & frondes ex quibus hæc ara coronatur. Verbenæ. n. ſunt oẽs herbæ & frondes ſectæ ad aras coronãdas, vel ſunt oẽs herbæ frondesq́; ex aliquo loco puro decerptæ dictæ quaſi herbenæ. Sume ergo tibi verbenas hac ex ara q̃ tibi oſtendo, quæ eſt ara Apollinis, nam Apollini comœdia dicata eſt in cuius honorem aram cõſtituebant comœdiã celebrantes. Apollini ergo comœdia dicata eſt ſicut libero patri tragœdia, atque ſubſterne eas verbenas. i. ſuppone eas puero & apta ſub eo. M. Quãobrem. i. quare tu teipſe. i. tumet eſt tautulogia. nõ facis. i. nõ apponis ante ianuã, tute tumet, tunc dicitur cũ pronomen reflectitur ad eam perſonã à qua ſumitur, vt verbigratia cũ dicimus tu lege, & ille nobis reſpõdeat cur tute non legis. D. Quia ſi forte ſit mihi opus iuſiurandũ i. ſi mihi ſit opus iurare, ad. i. erga herum. ſ. Simonẽ vbi iuſiurandũ põt eſſe nominatiuus, vel accuſatiuus dicitur. n. hæc res eſt mihi opus, vel eſt mihi opus hanc rem, item eſt mihi huius rei opus. ſed frequentius & magis oratorie dicitur, eſt mihi opus hac re. Cicero etiam in epiſtolis ait. dux nobis & auctor opus & reliqua duo magis ſũt poetarum, aut hiſtoricorum vt poſſim iurare, ſup. liquido aduerbium. i. pure & manifeſte (nã quæ ſunt pura & defœcata liquida ſunt) me nõ appoſuiſſe puerũ ad ianuam. M. Intelligo. i. capio. cedo. i. dic. & eſt porrigentis manũ, vnde iſtæc noua religio. i. ſubitus & inſolitus metus dei & reuerentia vt timeas mẽtiri & peierare, inceſſit in te. i. ingruit inuaſit inſedit ab inſido in pectus tuũ. D. Moue te ocyus. i. velociter, vt porro. i. deinde aduerbiũ ordinis. alias tẽporis intelligas quid agam. i. agere ſuſcipiam. Deinde Da. ſubito aſpiciens Chrem. venientem exclamat, Proh Iuppiter exclamatio eſt comica indignationẽ pariter ac dolorem oſtendens vt, Iuppiter põt eſſe nominatiui caſus, quaſi ò Iuppiter fer mihi opẽ. M. Quid eſt? D. Pater ſpõſæ. ſ. Philumenæ promiſſæ Pãph. interuenit. i. intercidit, repudio. i. recuſo, reijcio conſiliũ. i. propoſitum quod prius intenderã. i. tanquã rete quod tetenderam ad decipiendos Chremetem & Simonem. tractum. n. eſt vel à ſagittis vel ab arcu. M. Neſcio quid narres. i. recites, loquaris, narrare. n. aliena quæ nobis nõ ſunt neceſſaria dicimus. D. Quoque. i. etiã ego aſſimulabo. i. fingam me venire hinc. i. ex hoc loco, à dextera parte. ſ. tu Myſis vide. i. animaduerte. eſto cauta intellige ſpecta, vt ſub inſeruias. i. latenter & caute foueas, obſequaris orationi meæ, qm̃ oratione vtar tu ſolũ verbis ſum enim diutius locuturus, q̃ tu ideo dixit vtcunque. i. qualitercũque opus ſit verbis tuis. ſ. M. Ego nihil intelligo quid agas. i. quid agendum proponas, ſed ſi quid eſt quod. i. in quo ſit opus opera mea. i. labore & induſtria vobis, aut ſi tu plus vides. i. ſi plus intelligis & ſapis q̃ ego. manebo. i. hic permanebo, vt vobis morem geram. ne quid. i. nõ aliquo remorer. i. retardem retineam veſtrum cõmodum eſſet, & ideo propoſitum ſuum de nuptijs non demitteret veniente Chremete mutat cõſilium de Simone & exponitur in viam puer ante oculos Chremetis vt eum decipiat, quia toties mutabat conſilium.

LATO. Exprompta memoria, {E aprõpta facili & parata, quia commentum aliquod mandaturus eſt, ſed mox mutat hoc cõſilium, interueniẽte Chremete. {Ex ara hinc} Quæ erecta in ſcena in honorem Apollinis herbis & frondibus redimita erat. {Noua nunc, &c.} Irriſio faceta in eũ qui alias ſæpe peierare conſueuerat. {Subſeruias orationi}. i. commentum adiuues.

PATA. MARS. Exprõpta memoria}. i. in vſum educta. Opus, inquit. vt nũc exerceas memoriã & aſtutiã, ab expromo, mis, pſi, ptũ. {Ex ara hinc ſume verbenas, &c.} Pli. lib. 22. Nũ aliude ſagmina in remedijs publicis fuere, & ĩ ſacris legationib. q̃ verbenæ. Certe vtroq; noĩe idẽ ſignatur, hoc eſt gramẽ ea ara cũ ſua terra euulſũ.

GLAR. Donatus in medio ſeptimi verſus huius ſcenæ aliam inchoat ſcenam, quẽadmodũ & Doct. annotauit. Nos coniunctum pp carmina legimus. Carmina omnia ſunt ſenaria. In quarto verſu vel Eo eſt monoſyllabũ, vel creticus loco tertio. In 12. vel creticus eſt loco primo, vel Eas monoſyllabon. In 13. vel creticus eſt loco ſecũdo, vel a, in opus eliditur, & Iurandum legendum ex Don. ſequens ſcena oẽs etiam habet ſenarios præter quatuor quadratos. In primo verſu eliditur ſ. in Opus, niſi creticus in loco tertio. In tertio, Tu ne integre legendum. Nam tun', longum eſt. Quartus eſt iambicus tetrameter catal. Eodem modo & ſextus ſi non elidat, ſed corripias æ, diphthongũ Turbæ, alioqui erit trochaicus quadratus catal. Decimusſextus autem eſt iambicus tetrameter catalecticus, & re ſyllaba in meretrix lõgatur. In 19. vel ſ. eliditur in Quibus, vel In à ſuperiore verſu, vel denique creticus eſt loco primo. In 20. proceleuſmaticus eſt loco primo. In 21. vel mane, vel caue, ſecunda correpta legendum, q̃q̃ vel amphibrachys loco primo vel bacchius loco ſecũdo intelligi põt. In 27. Eho à priore eliditur verſu. In 32. Ad fuerunt triſyllabum eſſe ait Doct. ſed non eſt ita, immo tetraſyllabũ eſt, & carmẽ pulchre incedit, vt mirer quid ille ibi hæſerit. Eodẽ modo fallitur in carmine 35. vbi ait ſ, in Magis elidi. quod non puto. nam in penultimo loco anapæſtus eſt, nõ dactylus, ele magis, ſed initio, vel Suam monoſyllabũ eſt, vel bacchius loco primo. In 40. verſu, primo loco eſt proceleuſmaticus. In 42. vel bacchius eſt loco primo, vel Eam eſt monoſyllabũ. In 44. ſ. eliditur in Quis, vt annotauit Doct. q̃q̃ & Pæan ſecũdus eo in loco poni põt. In ſeptimo à fine, recte Doctor, bis intus legit. alioqui carmen nõ cõſtat. Ioan. Qui ſuperius in prouoluam, peruoluam, non ſatis mihi explicat, vtrũ vtrobique legendum præceperit Donat. vt ſit παρέμπτωσιν. Quanquam in Donat. plane duo videntur Commẽtarij. In penultimo verſu prorſus illi aſſentior legendum eſſe, hem prædiceres.

ACTVS IIII. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

In hac ſcena Chremes puerum ex Glycerio natum audit, & illam ciuem eſſe Atticam, vt ſic à nuptijs deterreatur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena inducitur Chremes audiens de puero Pamphili ex Glycerio, ob cuius interuentum ſcena illis fraudibus inſtructa eſt, ne promiſſis compleat nuptias.

Senarij ferè, paucis admixtis Octonarijs.

CHREMES, MYSIS DAVVS,

REVERTOR, *poſtquam, quæ opus fuere ad nuptias*
Gnatæ, paraui, vt iubeam accerſi. ſed quid hoc?

Puer hercle eſt. mulier, tun' appoſuiſti hunc? M. vbi
Illic eſt? C. non mihi reſpondes? M. hem, nuſquam eſt. væ miſeræ mihi.
Reliquit me homo, atque abijt. D. di voſtram fidem,
Quid turbæ eſt apud forum? quid illic hominum litigant?
Tum annona cara eſt. quid dicam aliud, neſcio.
M. Cur tu obſecro hic me ſolam? D. hem, quæ hæc eſt fabula?
Eho Myſis, puer hic vnde eſt? quiſue huc attulit?
M. Satin' ſanus es, qui me id rogites? D. quẽ igitur, rogẽ,
*videam *Qui hic neminem alium* video? C. miror, vnde ſit.*
D. Dicturan' quod rogo? M. au. D. cõcede ad dexterã.
M. Deliras. non tute ipſe? D. verbum ſi mihi
Vnum, præterquam quod te rogo faxis, caue.
M. Male dicis. D. vnde eſt? dic clare. M. à vobis. D. ha ha ha.
Mirum vero, impudenter mulier ſi facit.
C. Ab Andria eſt ancilla hæc, quantum intellego.
D. Adeon' videmur vobis eſſe idonei,
In quibus ſic illudatis? C. veni in tempore.
D. Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua.
Mane: caue quoquam ex iſtoc exceſſis loco.
M. Dij te eradicent. ita me miſeram territas.
D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis? D. at etiã rogas?
Cedo, cuium puerum hic appoſuiſti, dic mihi.
M. Tu neſcis? D. mitte id, quod ſcio: dic, quod rogo.
M. Veſtri. D. cuius veſtri? M. Pamphili. D. hem, quid Pamphili?
M. Eho, an nõ eſt? C. rectè ego ſemper fugi has nuptias.
D. O facinus animaduertendum. M. quid clamitas?
D. Quem ne ego eri vidi ad vos afferri veſperi?
M. O hominem audacem. D. verum. vidi Cantharam
Suffarcinatam. M. Dijs pol habeo gratias,
Cum in pariundo aliquot affuerunt liberæ.
D. Næ illa illum haud nouit, cuius cauſſa hæc incipit.
Chremes ſi poſitum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit: tanto hercle magis dabit.
C. Non hercle faciet. D. nunc adeo, vt tu ſis ſciens,
Ni puerum tollis, iamiam ego hunc mediam in viam
Proueluam, teq́; ibidem peruoluam in luto.
M. Tu pol homo non es ſobrius. D. fallacia
Aliam aliam trudit. iam ſuſurrari audio,
Ciuem Atticam eſſe hanc. C. hem. D. coactus legibus
Eam vxorem ducet. M. au, obſecro, an non ciuis eſt?
C. Iocularium in malum inſciens pæne incidi.
D. Quis hic loquitur? ò Chreme, per tempus aduenis:
Auſculta. C. audiui iam omnia. D. an ne tu omnia?
C. Audiui inquã à principio. D. audiſtin' obſecro? hem
Scelera: hanc iam oportet in cruciatum hinc arripi.
Hic ille eſt: non te credas Dauom ludere.
M. Me miſeram: nihil pol falſi dixi mi ſenex.
C. Noui rem omnem. ſed eſt Simo intus? D. intus eſt.
M. Ne me attingas ſceleſte. ſi pol Glycerio nõ omnia hæc.
* qui *D. Eho inepta, neſcis quid ſit actum. M. * quid ſciam?*
D. Hic ſocer eſt. alio pacto haud poterat fieri,
Vt ſciret hæc, quæ volumus. M. hem, prædiceres.
D. Paulum intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de induſtria?

DON. REVERTOR} Adeſt nunc ipſe Chremes, cuius cauſa ſcene fraudibus inſtructa eſt, ne promiſſas cõpleat nuptias. {Vt iubeam acceſſi,} Rectè iubeã, quia ſumma poteſtas nuptiarum in parte puellæ eſt. {Sed quid hoc?} Non interrogantis, ſed mirantis & non intelligentis eſt, & apparet eum non oculis prius, q̃ corporis offenſa puerum ſenſiſſe latentem. {Puer hercle eſt} Ornatiua particula eſt Hercle. {Mulier} Magis, quàm Myſis. {Vbi illic eſt?} Dauum quærit, qui nunc abſceſſit, vt & ipſe de foro venire videatur. {Non mihi reſpondes?} Bene non reſpondes. Se enim memor eſt vetitam quidquam dicere, niſi ſubſeruiet orationi Daui. {Reliqui me homo,} Mire hominem, non Dauum dixit, vt etiam ſi audiat Chremes, incertã perſonam hominis audiat, non Dauum. {Di voſtram fidem} Aduerbium admirãtis cum exclamatione. {Quid turbæ eſt apud forũ:} Hæc verba ſunt venientis de foro. {Quid illic hominum litigãt?} Legitur & litiget. {Tum annona cara eſt} Comminiſcẽtis eſt potius, q̃ alicui referentis {Quidnã aliud dicam?} Hoc poſt ſpectatores. {Cur tu obſecro hic me ſolam?} Apoſiopeſis tertia. {Fabula} Fabulam ſe dicit audire, qui rei principium, rationemq́; ignorat. {Eho} Eho, interiectio eſt, vel principium animaduerſionẽ in ſe poſcentis, aut repente cernẽtis. {Hic neminem video} Callide affirmat non ſibi viſum Chremem, cum & prævideris venientem, & præſentem videat. {Miror vnde ſit} Miror veteres cum Vnde, pro neſcio ponebant, nam admiratio ab ignorantia deſcendit. Plaut. Nequis miretur qui ſim, paucis eloquar. {Au,} Interiectio conſternatæ mulieris. {Cõcede ad dexteram} Et bene dexteram, ſiniſtra. n. venit Chremes, & nõ volt proximum ei Chremetem, ſed iuxta. ſupra. n. dixit. Ego quoque hinc ad dextera venire me aſſimulabo. {Deliras, non tute ipſe?} Deeſt, cum mihi dixiſti. Sed & ſupra, nũc & interturbat Dauus, ne mulier totum dicat. {Non tute ipſe?} Summiſſa voce. {Verbum ſi mihi vnum} Accommodare comminatur Dauus, penè enim Myſis vniuerſa narrabat. {Præterquam quod te rogo} Hoc & ſenſim, & vt ſenex ſentiat, pronunciari poteſt. {Faxis caue} Geſtu comminantis eſt, & vultu, vt ſuſpenderet comminationem, deinde inferret geſtũ. Ordo, Caue, faxis. {Male dicis} Cum contemptu loqueris, conuitium facis. {Apparet ergo male dicis lentius eſſe dictum, cum ſubiungit, Dic clare. {Male dicis} Nunc male dicis pro comminatione poſuit, cum pro conuitio ſoleat poni. Niſi forte, quia cõtumeliæ genus eſt comminatio. Quidam putant eſſe vnã perſonam, Daui. ſ. dictum ſuperius Myſidis non ſatis manifeſtum Chremi, ut maledicti ſimilitudinem deriuãtis. {Vnde eſt, dic clare} Hic expreſſius dixit. {A vobis} Quæ à vobis parũ intelligebatur, hic addidit morem meretricis, vt vel ſic intelligebat ſenex. {Mirum vero} Sæpe ad ironiam refertur. {Impudẽter mulier ſi facit} Bono ordine locutus eſt. primo enim cauſa impudentiæ natura eſt: deinde conditio. {Adeon videmur eſſe idonei} Idoneus eſt aptus ad omnia & bona & mala. {In quibus ſic illudetis?} Et illudo in te, ſeptimo caſu, & illudo te, accuſatiuo dicimus. ſed in primo ſuperuacuũ eſt, vt ſit, quibus illudatis. {Ab Andria eſt ancilla hæc} Efficit quod volebat Dauus. nam intellexit Chremes ea qua ſit Pãphilo natus puer. {Adeon'} Adeo ne, an adeo ne ad eum. {Veni in tempore} Cum prouiſum ſit, in tẽpore veniſſe putat. {Veni in tempore} Opportune, nos ſine præpoſitione dicimus, tempore & tempori. {Propera adeo puerum tollere} Hic verſus clare dicitur, ſequẽs, ne ſenex audiat preſſe. {Caue quoquam ex iſtoc exceſſis loco} Neceſſario Dauus retinet Myſidem, nondum. n. omnia audiuit Chremes, nõdum comperit vnde ſit mulier, & puer de quo ſuſceptus ſit. Exceſſis, pro excedas, vt faxis, pro facias. {An etiam rogas?} Rurſum iurgium repetit, & turbulentam orationem. {Cedo} Cedo idem ſignificat quod dic, & da mihi. Ergo repetitionem ſignificat, non ſuperuacuam orationem, & eſt dictum cum quadam fiducia, & contemptu eius cum quo ſermo eſt, interrogantis aliquid. {Mitte id quod ſcio} Hoc lentius, & ſummiſſe. {Hem, quid Pamphili} Apparet mulierem veſtri & Pamphili lentius pronunciaſſe, quàm Dauus vellet, & ideo nunc repetiſſe nomen noſtri, & Pamphili. {Hem, quid Pãphili?} Duas res operatur Dauus ſimul, & vt ignariſſimum ſe oſtendat, & vt Pamphilus nominetur. Et argute repetit nomen Pamphili, quaſi per indignationem, vt ſoceri auribus adoleſcentis nomen inculcet metuit enim, ne nõ audiat velut ſenex. {Recte ego has} Et hoc efficit quod voluit Dauus, vt Pamphili Chremes puerum eſſe cognoſcat, & recuſet generum. {Has} .i. huiuſmodi. {O facinus animaduertendum} Apoſiopeſis aperta. {Quid clamitas?} Clamauit enim Dauus, vt puerum audiret Chremes. {Quem ne ego heri vidi ad vos afferri veſperi?} Vult negando irritare mulierem ad confirmanda quæ vult. {O hominem audacem} Exclamatio Myſidis, teſtimonium veritatis eſt. {Verum vidi Chantaram ſuffarcinatam.} Vide infirmum argumentum. prius, vidi puerum afferri, dixit: poſt, nõ puerum, ſed Cantharam ſuffarcinatam Canthara, nomen eſt anus. Et hoc dicit, vt leniter redarguat Myſidem, non vincatur. hoc enim vidiſſe innuit, Cantharam ſuffarcinatam, non puerum portantem. {Suffarcinatam} Proprium eſt anibus ſuffarcinatas eſſe, vt Perſius, Pannucia Baucis. & Plautus, Doliarem claudam, craſſam. {Cum in pariundo aliquot affuerunt liberæ} Indicium ſecutæ confirmatio eſt, quàm expreſſit Daui refutatio. ſupereſt etiam vt & concludatur

concludatur effectus doli, negāte Chreme ſe daturum filiā: quod ſubinde efficit Dauus dolo. ❡Aliquot liberæ❡ Nec paucæ, nec multæ. ❡Liberæ❡ Teſtimonia libera contra ſeruum. Et hoc proprium Terentij eſt. nam de Romano more hoc dixit. ❡Næ illa illū❡ Næ valde. Cicero, Ne illi vehementer errant. ❡Chremes, ſi poſitū puerum❡ ἐν ὑποκρίσει. Et eſt μίμησις, tranſit enim à mixto ad imitatiuum characterem. ❡Næ illa illum❡ Chremetem ſcilicet. ❡Chremes ſi poſitum puerum❡ μίμησις, qū aliqua verba ſic pronunciamus, vt vana videantur. ❡Non hercle faciet❡ Bene enim de ſe tertiam perſonam fecit, vt ſupra, At nunc faciet. ❡Vt tu ſis ſciēs❡ Eloquenter. ſic enim veteres pro ſcias dixere. ❡In mediam viam prouoluam❡ Bene in mediam viam: quia ante fores poſitus iacebat. ❡Teq; ibidem peruoluam in luto❡ De proximo παρόμοιον repetit. Et quando nomina ſunt, παρωνομασία quando verba, παρόμοιον dicitur. ❡Prouoluam❡. l. porrò voluam, & dolo quidem minatur quod facturus non eſt: verum ſedulo id agit, vt iam puer tollatur è medio: ſimul eum ſeruat Chremeti: vt ipſe recuſet generum, non vt à quoquam paſſus videatur iniuriam. ❡Tu pol homo non es ſobrius❡ Sobrius, eſt ſanæ mētis, quaſi ſebrius, hoc eſt ab ebrio ſeparatus, ſecretus, ſeparatus ab ijs qui diſcernūtur. ❡Fallacia alia aliam trudit❡ Prouerbium. cui ſubiacet, memorem mendacē eſſe oportere. ❡Ciuem Atticam eſſe hanc❡ Tranſit ad imitationem. ❡Eho❡ Interiectio eſt conturbatæ mulieris. ❡Iocularium in malum❡ E contrario pro graui, & moleſto, ac nimio. Iocularium igitur κατ' ἀντίφρασιν. ❡Quis hic loquitur? ò Chreme❡ Principium loquendi Dauus Chremeti dat, perfecturus quæ ipſe conatus eſt. ❡Per tempus aduenis,❡ Idem eſt per tempus, quod in tēpore: aut certe per tempus, tempeſtiue. ❡O Chreme per tempus aduenis❡ Aſtute, quaſi eum nunc primum viderit. ❡Ah, ne tu omnia❡ Aut nec pro non legitur. aut ne tu omnia, vt ne producatur, & accipiatur pro non. ❡Tu omnia❡ Audiſti, ſubauditur. ❡Audiſtin' obſecro? hem❡ Eauſtana Dauus infert, & inculcat frequenter repetendu. ❡Audiſtin' obſecro? hem❡ Difficile credendu, affirmat ſe non ſciuiſſe præſentem Chremetem, vt hac cōfirmatione nihil illum de ſe faciat ſuſpicari. ❡In cruciatum❡ Non in crucem, ſed cruciatum. ❡Hic ille eſt❡ Cum ἐμφάσει quaſi vir magnus. ſed hoc, Chremetē oſtendens, dicit cum ἐμφάσει. ❡Nō te credas Dauum ludere❡ Virg. Non Diomedis equos non currus cernis Achillis. ❡Mi ſenex❡ Bene ſenex, quia quaſi alienior eſt, & ignotus Myſidi. Mi, ſubpalpatio muliebris. ❡Ne me attingas❡ Quædam oſtenduntur aperte in cōmœdijs, quædam ex alijs perſonis intelliguntur. ❡Si pol Glycerio non omnia hæc❡ ἀποσιώπησις tertia, quod alienæ perſonæ interuentu reticeatur. Fiunt aūt ἀποσιωπήσεις. i. reticentiæ tribus modis. aut enim tacet per ſeipſum, & ad aliud trāſit, & eſt prima. aut tacet, nec vltra aliquid dicet, & eſt ſecunda aut alterius interuentu perſonæ ſilet, & eſt tertia. ❡Neſcis quid ſit actum❡ Neſcis plerunque dicitur ei, non quem volumus redarguere imperitiæ, aut ignorantiæ, ſed quem facere volumus vt velit libēter audire. ❡Paulum intereſſe❡ Noue pro multū. ❡Et eſt τὰ πάντα ἐν ἤθει. ❡Ex animo omnia, vt fert natura, facias❡ Figura ἐπεξήγησις. Nam quid eſt ex animo, niſi, vt fert natura? Et hæc ſententia à Terētio ἐξ ὑποκειμένου prolata eſt, q̄ Menander τὸν ὑποκειμένον poſuit. ❡Vt fert natura,❡ Hoc eſt naturalis & ingenita actio. ❡An de induſtria?❡ i. ſcientia, & prouidentia. ea enim quæ diſcimus & ſcimus, operatione genita & induſtria quadam ſcimus, vt Virg. Et cui purgēt ſolum, namque hoc imitatur arando.

GVID. REuertor, &c.❡ Adeſt nunc ipſe Chremes cuius cauſa ſcena fraudibus inſtructa eſt, ne promiſſas compleat nuptias.

C. Reuertor, poſtquam paraui ea quæ fuerūt opus ad nuptias gnatæ Philumenæ vt iubeam acceſſi. i. vocari, vel Pam. vel potius filiam ſed quid, hoc eſt viſo puero, hoc dicit hercle, ornatiua eſt hæc particula quaſi per Herculem iurantis eſt aduerbium, puer eſt, mulier tu ne. i. vtrum appoſuiſti hūc puerum? M. Quærit Dauū qui diſceſſerāt vt à foro venire videretur, vbi illic. i. ille Dauus? C. Non reſpōdes mihi? M. Hem dolentis & indignantis eſt interiectio, nuſquam. i. in nullo loco eſt hic veh mihi miſeræ, q. d. maledictio valde me inuaſit, homo reliquit me ſic ſolam atque abijt. i. diſceſſit. D. Di voſtram fidem. i. imploro veſtrum auxilium, eſt aūt aduerbium admirātia cum exclamatione, vt ſuperius dictum eſt, quid turbæ. i. turbationis, p̄p varia hominum litigia eſt apud forū cauſarum. ſ. quot homines, q. d. multi litigāt. i. agunt cauſas in ſe inuicem. Tum. i. deinde. Annona. i. cibaria, nō enim ſolum annona dicitur de frumentis, ſed & de carnibus ſalitis, & alijs huiuſmodi rebus. Cic. de Diuin. putaret annonā in macello cariorem fore. Annona ergo eſt cara, neſcio quid aliud dicā. M. Obſecro. i. quæſo & per ſacra rogo te cur tute. i. tumet reliquiſti, ſup. me ſolam hic. D. Hem interiectio dolētis & indignantis, quæ eſt hæc fabula. i. quæ ſunt hæ nugæ quaſi principiū rationemq; ignoret. Eho interiectio aut animaduerſationem poſcentis, aut repente cernētis ò Myſis vnde hic puer eſt quis ve attulit eum huc. M. Satin'. i. ſatis ne ſanus es, q. d. tu es bene fatuus & inſanus qui rogites. i. interroges me id, qm̄ rogo duos regit accuſatiuos. D. Igitur quem ego regem. i. interrogare poſſim qui neminem alium videā hic. C. Miror. i. neſcio vnde ſit, miror veteres cū vnde pro neſcio ponebāt, nam admiratio ab ignorantia deſcēdit. D. Dicturam. i. dictura ne es, id, quod rogo i petn. M. Hau interiectio conſternatæ mulieris. D. Concede. i. confer te veni ad dexteram. M. Delitas. i. deuias deſipis inſanis non es mentis compos, non, q. d. ita tute. i. tumet dediſti. ſ. mihi, puerum hunc ſed tacuit illud per apoſiopeſim tertiam propter. ſ. interruptionem factā à Dauo ne mulier prodat eum. D. Caue. ſi faxis. i. facias mihi vnum verbum, præterquam. i. niſi illud quod rogo te. M. Maledicis. i. minaris, poſuit. n. hic pro cōminatione, quamuis pro conuicio ſoleat poni niſi forte q̄ contumeliæ genus eſt cōminatio, pōt etiam dici maledicis. i. cū contemptu loqueris & conuitium facis, ſed ſuperior ſententia melior eſt. D. Dic clare. i aperte depoſita omni ſimulatione vnde eſt hic puer. M. A vobis eſt. ſ. quia. ſ. ab hero Pam. eſt, ideo dixit eum etiā eſſe ſerui domino ſuo fauentis in amore. D. Ha ha he, interiectionis ridentis ob reſponſionem mirum vero eſt bono ordine locutus eſt, primo. n. cauſa imprudētiæ natura eſt, deinde conditio, minime ergo mirum eſt ſi mulier meretrix facit impudenter. i. inuerecūde poſito omni pudore cum frontem defricuerit. C. Hæc ancilla eſt ab Andria. i. hæc ancilla eſt Andriæ. i. Glycerij quæ ex Andro Inſula venit, hoc eſt ipſi fauet; Andriæ quantum intelligo. D. Adeon'. i. Ideo ne. i. verum tantum vel valde videmur vobis idonei. i. apti. idoneus n. dicitur aptus & ad bona & mala in quibus illudas. i. in quibus veſtras faciatis illuſiones & irriſiones, Dicimus. n. illudo tibi cū datiuo, vt Virg. Certantēq; illudere capto, Item illudo te cum accuſatiuo, vt verbis virtutē illude ſuperbis, item illudo in te, vt in hoc loco ſimile eſt inſulto, vt teſtatur Seruius in ſecūdum Aeneid. C. Chremes apud ſe dicit, Veni in tempore. i. veni opportune tempeſtiue auſpicato mature. Dicimus etiam veni tēpore ſine præpoſitione, & veni tempori in datiuo. D. Adeo. i. valde, proprie. i. feſtina tollere. i. aſportare auferre puerum hinc ab ianua, Deinde eam retinens ſummiſſa ei dicit mane caue exceſſis. i. excedas vt faxis pro facias, & dicitur caue excedas & caue ne excedas pro eodem, caue ergo exceſſis. i. exeas aliquo. i. aliquem locū ex iſtoc loco in quo tu es quidquid tibi dicam. M. Dij eradicent, quaſi extirpent euellant è terra te abducāt, & de medio tollant te Dauū, ſiue ēt excrucient, ita territas i. frequenter territas. i. frequēter terres me miſeram. i. in miſerijs verſantem afflictā & anxiam D. Quia Dauus ſublata voce dixerat illi prius propera tollere puerū, deinde ſummiſſe dixerat mane nunc, iterū ſublata voce alloquitur eam, quaſi facere contēnat quod iuſſa ſit dicēs, dico tibi, an non vt tollas puerum, vel vt dicas cuius ſit. M. Quid vis. D. At etiā rogas rurſum iurgium repetit, & turbulentam orationem. Cedo. i. dic. cuium. i. cuius antiquæ (ſicut Dic mihi da. cu. pe.) appoſuiſti hic. i. in ianua puerum, dic mihi. Facit repetitionem non ſine vehemētia. Cedo enim & dic mihi idē ſignificant, ſed inſtat vt reſpondeant. M. Tu neſcis vultuoſe proferendum eſt per ironiam. D. Dauus lentus & ſummiſſa dicit ei omitte prætermitte quod ſcio, & dic quod rogo. M. Appoſui inquam puerum veſtri intelligitur (ſi Priſciano credimus interpretanti hunc locum) domini vel herilis filij, q. d. puerum veſtri domini, vel herilis filij, vt ſit genitiuus poſſeſſiui & non primitiui. Quod ſi Myſis locuta ſit vt prius dixerat à nobis eſt velitq; dicere eorum eſſe. ſ. Pam. & Daui qui ei fauet in amore & ſui eſt particeps conſilij, proculdubio veſtrum in caſu accuſandi eſſet dicendum vt Valla comprobat longeq; late, interroganti enim cuium puerum appoſuerim alicui. nonne reſpondere debeo vēſtrum? profecto ita ſi vſum ſectari velimus. Sed fortaſſis dicet aliquis veſtri pluratiui eſſe numeri genitiui caſus à primitiuo ego. Id dici poſſet ſectando vetuſtatem quandoquidem conſtat multos vetuſtos ſic eſſe locutos vt refert Gel. lib. 19. ex ſententia Apollinaris viri probatiſſimi. Verum eo in loco Laurentius Gellium corripere non dubitauit, cui ſi aſſentiamus hic potius ſequeremur Priſciani ſententiam præſertim cum vti Laurētius ait noſtri ab ego ſemper paſſiue capiatur non autem actiue nec poſſeſſiue, hic autem deſignatur, aut poſſeſſio aut actio cum interrogetur per interrogatiuum poſſeſſionis. i. cuium & etiam cū hoc verbo oſtendatur pater pueri qui à nullo paſſiuus in generatione diceretur, attamen ſi quis velit ſequi Gellium non carebit auctoritate, & inſuper comica vetuſtate defendetur. Sed de hoc ſatis ſuperq;. D. Cuius veſtri? Quia nimis ſummiſſa ancilla dixeras veſtri ideo Dauus repetit vt plene audiretur à Chr. & etiā vt Myſis amplius exponat & cōfirmet M. Pam. ſ. puerum appoſui ex hoc multum Priſciani ſentētia comprobatur qui dixit, veſtri filij vel herili domini cum Myſis ſubdat Pam. Nam de vno loquens non

diaiſſet veſtri in plurali niſi eo modo intelligeretur quo dictum eſt videlicet per veſtri cōprehenderet dominũ & ſeruum fautorē, & cum diceret Pamphili ſolũ intelligeret auctorem. D. Ham. interiectio indignationem oſtendens. quid? modus interrogandi, q.d. quid dicis. Pam. cum exclamatione pronunciãdum eſt, & hoc facit Dauus vt melius Chremes apprehēdat puerũ eſſe ex Pãph. M. Eho interiectio attentionem poſcens & animaduerſionem an non Pamph. appoſui puerum, q.d. ita. C. Chremes adhuc ſolus poſt Dauum loquitur ego fugi recte ſemper has nuptias. D. O facinus. i. flagitium animaduertendum. i. puniēdum & flagitatione. i. increpatione dignum, & ſupplicijs compeſcēdum, ac piandũ, & eſt apoſiopeſis. i. reticentiæ interuentu. ſ. perſonæ Myſidis quæ inceptum ſermonem interpellauit. M. Quid. i. cur clamitas. i. ita clamas O facinus, &c. D. Dauus vult irritare mulierem negando eum eſſe Pam. ad cōfirmãda quæ vult, quem. ſ. puerũ ne. i. nō ne vidi afferri ad vos heri veſperi aduerbium. i. ſero. M. O hominem audacem? exclamando. D. Verum. i. ſed vidi cantharã. i. illa anum ſiue vetulam ſuffarcinatam. i. pãnuciam, vt Perſius pannucia baucis, vel pannoſam. Nam pannucius & pannoſus dicitur qui craſſo & vili panno indutus eſt, & vt ait Donat. proprium eſt anibus. i. vetulis ſuffarcinatas eſſe quæ ſub veſte multa ferre ſolēt latētia, quæ cum reuolutas rurſum veſtes atque ſuccinctas habēt eo quidem modo vt nonnulla ferre poſſint dicũtur ſuffarcinatæ. M. Pol iurantis aduerbium. habeo gratias dijs, q.d. fateor me beneficio à dijs affectam q aliquos liberæ mulieres quarũ teſtimonio pluris eſt aduerſus ſeruum. affuerunt in pariendo. i. cum pareret ſine ipſo puerperij tempore & aliquot dixit, q.d. nec multæ neque paucæ. D. Dauus conuertens ſermonē ad ſpectatores de Myſide in tertia perſona loquitur. Ne. i. certe ſm Vallam & valde ſm Donatum illa. ſ. Myſis haud. i. nō nouit, illum. ſ. Chremetem cuius. ſ. Chremetis cauſa incipit hoc ſi Chremes viderit puerum poſitum ante ædes non dabit ſuam gnatã, deinde altera cōſideratione motus ſubdit quaſi per Herculem tanto magis dabit gnatam Ch. Chremes qm nondum ſe putat à Dauo perceptum eſſe apud ſe dicit de ſe in tertia perſona hercle dixit q Dauus dixerat hercle magis dabit. Chremes inquam quem ita dicis facturum. non faciet non dabit gnatam. D. Nunc adeo. i. certa vt tu ſis ſciens. i. vt tu ſcias more vetuſto & eloquenter niſi tolles. i. auferas hinc puerum. iam. i. nunc ago prouoluam. i. proijciam, quaſi pedibus voluendo. hinc. i. ex ianua in mediam viam, & te prouoluam quaſi porrò voluam te Myſidem. ibidem. i. in via media. in luto. i. in cœno & ſordibus viæ. M. Pol tu homo nō es ſobrius. i. ſanæ mentis. nec in te menſuram & modũ habes. quaſi ſobrius. i. ſeparatus ab ebrio vt ſecretus ab his, quæ diſcernuntur. D. Alia fallacia. i. aliud mendacium, alia aſtucia & deceptio trudit. i. impellit aliam fallaciam, q.d. alia ex alia emergit fallacia. Eſt aũt prouerbium cui ſubiacet memorem mēdacem eſſe oportere, iam audio ſuſurrari. i. murmurari, & quaſi in aure ſummiſſis verbis, latēter dicit hoc. ſ. quid ſequitur vbi ſuſurrari paſſiuum eſt. Nã ſuſurro, ſuſurras, dicimus, vt ille ſuſurrat ſemper aliqua. i. ille ſemper aliqua latēter dicit & ſummiſſe loquitur, inde ſuſurrus ſuſurri. i. murmur. inde ſuſurro ſuſurronis, i. murmurator nō audens planè verba efferre, audio ergo hoc quod ſequitur ſuſurrari. ſ. hãc Glyc. eſſe ciuem atticũ. i. Athenienſem. C. Hem. indignantis interiectio. D. Pam. ducet eam Glyc. vxorem coactus. i. compulſus legibus. i. iure ciuili. M. Hau. interiectio conturbatæ mulieres. obſecro te. i. quæſo, an non eſt ipſa ciuis attica. ſ. Chr. penè. i. ferè incidit. i. lapſus ſum inſciens. i. imprudens, in malum iocularium. i. (ad verbum interpretando) ridiculum, ridendum, illudendum. i. de quo poſſet fieri iocus & irriſio. Vel Donatius vult per antiphraſim dicatur iocularium. i. graue moleſtũ, ac nimium. D. Quis loquitus hic, deinde conuerſus Dauus dixit. O Chreme aduenis per tēpus. i. in tempore, & tempeſtiue, ſeu peropportune, quaſi eum nũc primum viderit auſculta. C. Iam audiui omnia. D. Ah. interiectio dolentis & mirantis. ne. i. vtrum audiſti omnia, vel ſiue producatur ſignificat nō audiſti omnia. C. Io quam. i. dico tibi audiui omnia à principio. D. Obſecro audiſti. i. audiſti ne hem, ſcelera. i. flagitia omnia ita vt ſcelera regatur ab audiſti, prius tñ interiecta interiectione Vel dici pōt hem ſcelera exclamãdo, q.d. te audiente multa ſcelera commiſſa ſunt propterea q in conſpectu tanti viri hæc inepta ancilla tot ineptias effudit, oportet hanc Myſidem abripi. i. abſtrahi hinc & deduci in cruciatum. i. ſupplicium vt de ea. ſ. meritum ſumatur ſupplicium. Hic eſt illa Chremes. ſ. quaſi dicat vir magnus, vbi ille habet emphaſim qui videlicet ſic ſe non debet illudi, & hoc dicit cũ ironia, non credas te illudere. i. deridere Dauum, qñ derides tantum ſenem. M. Me miſeram ſubpalpitatio muliebris, q.d. exclamãdo ſum bene miſera, O mi ſenex pol iureiurando dictum firmat nihil dixi falſi. Chremes noui. i. ſcio oēs rē. vti. ſ. eſt, ſed Simo eſt intus. D. eſt intus. ſ. M. O ſceleſte. i. ſcelerate & ſcelerib⁹ plenè. Daue ne attingas me. i. noli me tangere. ſi pol non omnia hæc vis ſup. me dicere Glyc. aliquid tale, eſt apoſiopeſis. i. reticentia. Fiunt aũt tribus modis apoſiopeſis ſiue reticentiæ Aut enim quis per ſeipſum tacet, & hoc duobus modis, aut ad aliud tranſit, & ſic eſt prima, aut non vltra aliquid dicit, & ſic eſt ſecunda, aut alienæ perſonæ interuentu reticet, ſic vel eſt tertia. D. Eho, hac interiectione mouet attentionem, tu inepta. ſtulta inconſiderata neſcis quid ſit actũ. M. Quid ſciam. i. ſcite poſſim. D. Hic Chremes eſt ſocer. i. pater Philumenæ ſponſæ Pam. Nam cuius habet quis filiam ſocer eſt. haud alio. pacto. i. non aliter poterat fieri vt ſciret hæc quæ volumus. M. Hem interiectio dolentis hinc prædiceres. i. prædicere debebas. D. Cenſes paululum intereſſe. i. parum referre, an facias hæc omnia ex animo, &. i. (nam eſt exegeſis) vt natura. i. naturalis, & ingenita actio fert. i. poſtulat inſtigat, an facias de induſtria. i. conſulto dedita opera de ſcientia de prudentia.

ARgumentũ} Hic poſito puero ante ædes Simonis Dauus iurgans cum ancilla Chremetem abſterret ab affinitate Pamphili, ſed nō impune. Et eſt hæc occaſio ſumma epitaſeos, qua inter ſeſe perſonæ turbabuntur omnes. {Vbi illic eſt} Verba, trepidantis & tacite requirētis Dauum, qui ſe ad dextram ſubduxerat. {Quid dicam} Hoc ad ſpectatores Dauus. {Eho Myſis} Nunc incipit aperte iurgari. {Cōcede ad dexterã} Nictu annuat à ſene, vt quæ opus ſint clam moneat. {Ah, ah,} Ridētis. {Mirũ vero} Irriſorie & habet vim affirmatiuã hæc particula. {Mane caue} Hoc tacite, & eſt interminatio prohibētis ne tollat. Cuius veſtri. Data opera vult nominari Pamphilũ. {Verũ, vidi} Verum, ſubaudi, eſt, & mox cōfirmat à ſigno. Suffarcinatã. i. ſuccinctura tumentum. {Chremes, ſi poſitum} Nominat Chremetē, cuius præſentiam diſſimulat. {Fallacia alia} i. dolus dolo connectitur, prouerbialiter dictum. {Iocularium} Ioco, ac riſu dignum. {Per tempus} i. opportune, aduerbialiter. {Hic ille eſt} Emphaſis ſeipſum demonſtrantis. {Sed eſt Simo} Præparatio ad futurũ congreſſum ſenum. {Prædiceres} Prædicere debuiſſes, modus potentialis. LATO.

REuertor, &c.} Verſuros homines, & callidos viros, miris modis & multiplici vaframentum moliri deceptionē, nec eſſe cuiuis facile dolos interpretari ac verum diſpicere, docet hæc ſcena. {Multos. n. receſſus habet vita hominis & varias latebras, vt in epiſtolis ſcribit Plinius: Et boni viri prudentia, quæ virtuti ſemper adhæret, malitioſorũ verſutijs ac ſimulationibus, ideo decipitur, qm ex ſe alios indicat, nec ſimulationibus putat id eſſe quo capitur, ſed officiũ. Plato lib. 3. de rep. Quapropter modeſti homines vñr ſtolidi, & qui facile ab iniurijs decipi poſſunt, tanquam qui nō habeant in ſeipſis eadem, quæ habent improbi, affectuum exempla malorũ, Cic. in actione tertia in Verrem, ſic ait: Nullæ ſunt occultiores inſidiæ, q̃ hæ quæ latēt in ſimulatione officij, aut in aliquo neceſſitudinis nomine. Nam eum qui palã eſt aduerſarius, facile cauendo vitare poſſis. Hoc vero occultum, inteſtinum, ac domeſticum malum, non modo nec exiſtit, verũ etiam opprimit cito, antequam perſpicere, atque explorare poſſis. Hæc Cicero. Magna tñ ingenia ſunt, quæ ſumma malitia cōmodis alienis inſidiantur, & quieti. Quapropter Plat. lib. 6. de rep. ſic ait: Atque huius ingenij ſunt hi viri; qui nefaria ſcelera perpetrant, & priuatim & publice, atque item qui ſunt & priuatis & ciuitatibus bonorum ingentium auctores. Exile vero ingeniũ nihil vnquã val priuatim, val publice magnũ efficiet. Veritas, inquit Plato, in 5. de Legib. tum dijs, tum hominibus dux omniũ eſt bonorũ, cuius qui felix beatusq; futurus eſt, ſtatim ab initio particeps eſſe debet, vt in veritate plurimum temporis vitam agat. Idem in Phædro ſic ait: Is bene de ſe animoq; ſuo ſperare pōt; qui voluptates, quæ diſcendo percipiuntur, ſectatus animum ſuum decorauerit ornamento: temperantia. ſ. iuſtitia, fortitudine, ac veritate {Deliras, nō tu te, &c.} Delirare eſt exorbitare à recta ratione. {Plin. lib. 18. ſic ait; iacto ſemine, iteratio ſequitur, vel crate, vel tabula aratro adnexa, quod vocant lirare, operientes ſemina: Vnde primũ appellata eſt deliratio. Eſt ne hic Crito ſobrinus Chryſidis?} Conſobrini dñr nati ex duabus ſororibus, Sobrini vero filij conſobrinorum: Patrueles, filij duorum fratrem. PETRVS MARS.

ACTVS IIII. SCENA VI.

ARG. ADR. BARL.

Crito veniens ex Andro Athenas de Glycerio percontatur, an parentes repperit ſuos. Audiens nondum reperiſſe dolet, quod videas hoc ibi offuturum in adeunda hæreditate.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena, Crito perſona ad cataſtrophen, id eſt euentum, fabulæ enodandum introducta, loquitur. Nam hic Crito nihil argumento debet, niſi abſolutionem erroris eius ſimulque verbis ſuis quàm grauis quàm modeſtus, quàm iuſtus ſit, oſtendit.

Senarij

Senarij.

CRITO hoſpes, MYSIS, DAVVS.

IN hac habitaſſe platea dictum eſt Chryſidem,
Quæ ſe inhoneſte optauit parare hic diuitias
Potius, quàm in patria honeſta paupere viuere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconter, video. ſaluete. M. obſecro.
Quem video? eſt ne hic Crito, ſobrinus Chryſidis?
Is eſt. C. ò Myſis ſalue. M. ſaluos ſis Crito.
*C. * Itan' Chryſis? hem. M. nos quidem pol miſeras perdidit.* (*Hem, ita Chryſis.)
C. Quid vos? quo pacto hic? ſati' ne recte? M. nos ne? ſic,
Vt quimus, aiunt; quando, vt volumus, non licet.
C. Quid Glycerium? iam hic ſuos parentes reperit?
M. Vtinam. C. an nondum etiam? haud auſpicato huc me appuli:
Nam pol, ſi id ſciſſem, nunquam huc tetuliſſem pedem:
Semper enim eius dicta eſt hac, atque habita eſt ſoror:
Quæ illius fuerunt, poſſidet. nunc me hoſpitem
Lites ſequi, quàm hic mihi ſit facile, atque vtile,
Aliorum exempla commonent. ſimul arbitror,
Iam eſſe aliquem amicum, & defenſorum ei. nam fere
Grandiuſcula iam profecta eſt illinc. clamitent,
Me ſycophantam hereditatem perſequi,
*Mendicum. tum, ipſam deſpoliare non * licet.* (* liber.)
M. O optume hoſpes pol Crito antiquum obtines.
C. Duc me ad eam, quando huc veni, vt videam. M. maxume.
D. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat ſenex.

Don. IN hac habitaſſe platea} In hoc loco perſona ad cataſtrophē machinata, nunc loquitur. Nam hic Crito nihil argumento debet, niſi abſolutionem erroris eius, ſimul ex verbis ſuis, ꝙ grauis, ꝙ modeſtus, quamq; iuſtus ſit oſtendit. {In hac habitaſſe} Non habitare, ſed quia mortua eſt, habitaſſe dicit. {Platea} Græci πλατεῖαν dixerunt, quàm nos plateam dicimus. Secūdum formam eiuſmodi μοῦσαν & Medeam σπονδεῖον & ſpondeū ſcribimus. {Quæ ſe inhoneſte optauit} Optare eſt vnum de duobus eligere. Virgilius, Pars optare locum tecto. {Parare hic diuitias} Animo hæredis dixit parare diuitias. {Potius, quàm in patria} Primum dolet Crito ꝙ meretrix fuit Chryſis. ſecundo progreſſus, quæritur ꝙ mortua eſt. Et nota ꝙ tria dicit Crito contempſiſſe Chryſidem. patriam, honeſtatē, & paupertatem τὸ πρέπον ea ſeruatum eſt graui viro, cum illum ſobrinæ pudet. ſimul hic oſtenditur eius generis fuiſſe Chryſidem vt quæ probè viuere potuerit, niſi vt ait, neceſſitas cogeret. {Quàm in patria honeſte} ἀντίθετον primū. {Potius quàm in patria honeſte pauper viuere} His verbis à poeta iam honeſtus inducitur Crito, & dignus cui credi oporteat. {Pauper viuere} Ad illud reddidit, Sed inopia, & cognatorum negligentia coacta. {Ea ad me lege redierunt bona} Hic ius tractauit dicendo redierunt, quia in familiam redeunt, ſi non eſt hæres de proximo, aut ex teſtamento. {Perconter} Interrogatio eſt, cui neceſſario reſpondetur, aut etiam, aut non. Percontatio, cui nihil horum. vt ſiquis dicat, Cur adulterium commiſiſti? Simul etiam modeſte, & mature, & de ſe nihil interrogaturus, cœpit à blandimentis. {Eſt ne hic Crito ſobrinus Chryſidis?} Sobrini ſunt conſobrinorum filij. nam dicit Menander, verum vt alij putant, de ſororibus nati, vt ſint ſobrini quaſi ſororini. {Saluus ſis Crito} Saluos ſis, aſſeueratio ſalutantis eſt, non quaſi reſponſio. {Itan' Chryſis, hem} Non nunc interrogat, ſed commiſeratur, & ita ſequebatur vt diceret, perijt, ſed magis gemitus ſignificat quod minus dixerat. {Nos quidem pol miſeras perdidit} Hic intelligitur, ſupra ſubaudiendum perijt. Nam pro perijt, hæc repoſuit perdidit. {Quid vos? quo pacto hic?} Progreſſio loquentis ad interrogandum. Id eſt, puto, inquit, ꝙ illa perijt: vos autem quo modo? {Quo pacto hic?} Significatio eſt peregrinantis. {Nos ne? ſic vt quimus} τὸ ſic, nudum eſt: & eſt ſignificatio languoris cuiuſdam, & lentitudinis. {Sic vt quimus, aiunt, quando vt volumus, non licet} Et ad præſentis, & ad præteritæ vitæ excuſationem pertinet iſta reſponſio: qua purgatur voluntas Chryſidis in quæſtu meretricio Cæcilius in Plotio, Viuas vt poſſis, quando nequis vt velis. {Quid Glycerium? iam hic ſuos} Conuenit hæreditatem petenti cōuenit iudici futuro, de pluribus indagare. Ergo recte & ordine quæſiuit, Quid Chryſis? quid vos? quid Glycerium? {Vtinam} Nouo genere exoptationem pro negatione intulit. {Haud auſpicato huc me appuli,} Id eſt inauſpicatus, quòd non eſſet auſpicatus. & vſitatum veteribus ſic dicere, ſi quid aliquando aliter eueniſſet quàm vellent. {Nunquam huc te tuliſſem pedem} Virgil. Me ne efferre pedem genitor te poſſe relicto Sperasti? Et, Ferre ſimul Fauniq; pedem, Dryadesq; puellæ. Sed Critici adnotant alienius eſſe charactere comico, tetuliſſem pedem. {Semper enim eius dicta eſt, atque habita ſoror} Aut veris credendum eſt, aut etiam falſis, quæ tñ inueterauerint. Hinc Cicero, Ita habeantur. itaque dicantur. {Habita ergo plus eſt, ꝙ credita Semper eius} A poſſibili & vtili. {Nunc me hoſpitem lites ſequi} Mire dicit me. cum ἔμφασει. i. ſenem & remotum à litibus. Hoſpitem. i. peregrinum. Lites ſequi. i. pauperem. totū ἔμφασιν. {Quàm hic mihi ſit facile atque vtile} i. difficile, & inutile. & eſt comicum. {Grādiuſcula iam} Ad partem ætatis refertur grandis. i. grādis natu eſt. Maior aūt generaliter, & ad ſummam ætatis refertur, & ad comparationem ætatis pariter poſitum eſt. {Sycophantam} Hoc eſt, cum in me conueniunt lites. {Sycophantam} Bene ſycophantam: quia bonam cauſam habet, nihil aliud timet quàm conuitia. Et ſycophantam, ſubdiſtingue, & ſic inter ſequentia. {Tum ipſam deſpoliare non licet} Ab honeſto, & bene, quia nihil ſuum habet niſi Chryſidis. {Antiquum obtines} Antiquum abſolute dixit, vt æquum, aut bonum, quod antiqui ſolebant: aut certe per ἔλλειψιν i. morem, & ingenium. {Duc me ad eam, quando huc veni, vt videam} Vel hoc inquit, vt videā. cur aūt vt videā? quia timet & eſt ordo, Duc me ad eam, vt videam, qñ huc veni. {Videat ſe.} Bene ſenex. Simo enim cum Chremete eſt ꝑ hoc videri non vult ne, eius vtatur apud ſocerum teſtimonio rem eſſe Pamphilo aduerſus Glycerium, & rurſus nuptiæ confirmentur.

GVID. IN hac, &c.} In hoc loco perſona machinata loquitur, nam hic Crito argumento nihil debet, ſed abſolutionem erroris facit, & ſimul quàm grauis, quàm modeſtus quāque iuſtus ſit oſtendit Crito quod ſequitur dictum eſt mihi. ſ. Chryſidē habitaſſe in hac platea. i. in hac parte vrbis plana & lata, quæ Chryſis optauit. i. elegit nam optare eſt vnum de duobus eligere, ſeſe. i. ſeipſam parare. i. acquirere, quaſi animo hæredis habendi hic diuitias inhoneſte potius ꝙ viuere pauper pro pauperem poſuit ex aliquorum ſententia non. n. ſæpe in vſu eſt hic dicendi modus optauit ſeſe viuere pauper, id tñ dicendi genus interdū inuenitur. Luc. in 10. lib. Titumq; putauit iam bonus eſſe ſocer, quàm ergo viuere honeſte pauper. i. inops in patria ſua. Crito itaque oſtendit Chryſidem contempſiſſe patriam honeſtatem & paupertatem. Morte. i. per mortem vel ex morte eius, ea bona quæ parauit redierūt ad me lege. i. per legem, quia in familiam redeunt ſi non eſt hæres de proximo, aut ex teſtamento, ſed video quos perconcter, interrogem, ſed interrogatio differt à perconctatione, nam interrogationi neceſſario reſpondetur, aut ſic aut non, ſed non percōctationi, ſaluete. i. ſalui ſitis Dauo & Myſidi dictum eſt & maſculinum præponderauit fœminino. Myſis, obſecro quem video ne. i. verū Crito Sobrinus Chryſidis. i. cognatus eſt hic Sobrini vt aliqui volūt dicuntur quaſi ſororini. i. nati de duabus ſororibus vel vt alijs volunt ſobrini ſunt conſobrinorum filij. Deinde Myſis attentius viſo Critone ſubdit, is eſt, Crito. ſ. Crito. O Myſis ſalue. Myſis, ô Crito ſaluus ſis, Crito, Itan'. i. ita oe Chryſis perijt ſubaudi, ſed impediuit gemitus. M. Hem, eiulando proferenda eſt particula hem. quidem. i. certe. pol, perdidit. i. deſtruxit nos. ſ. me & heram Glycerium miſeras, Crito, quid vos facitis ſupp. quo pacto. i. quo modo hic vos habetis vel valetis, ſatin'. i. ſatis ne. recte. ſ. vos habetis vel valetis. M. Nos ne?. i. petis vtrum nos habeamus recte & quid faciamus, Habemus nos vel facimus inquam ſicut quimus. i. poſſumus, qñ. i. quia non licet. i. nō permittitur nos habere vel facere vt volumus (aiunt) per parentheſim eſt legendum. i. vt fertur vt dicitur, vt aiunt homines quaſi ſit prouerbium quale eſt illud Cecilij. Viuas vt poſſis qñ ne quis vt velis. C. Quid Glyc. facit. ſ. iam. i. nunc reperit ſuos parentes, hic. i. Athenis. M. Vtinam reperiſſet, & pro negatione hoc dictum eſt quaſi nō reperit. C. An etiam nondum. i. nō adhuc reperit, haud. i. nō auſpicato. i. infeliciter quaſi, aut non prius captatis auſpicijs, aut male captatis, q. d. malis auibus huc me contuli intempeſtiue immature, & ꝙ dici vulgo ſolet in mala hora appuli. i. applicui adegi me huc. nam pol ſi ſciſſem id. ſ. eam nondum parentes reperiſſe nunquam

retuliſſem pedem huc.i.nunquam huc acceſſiſſem quaſi nũquam extuliſſem ſeu ſubleuaſſem pedem huc venturus, vbi Terentius antiquitatẽ ſecutus te tuliſſem dixit à tollo. Nam vt dicit Priſcianus tollo tetuli facit pro quo nunc in vſu frequenti eſt ſuſtuli. A tulo quoque quod apud vetuſtiſſimos in vſu fuit tetuli dicebant. Hæc Glycerium ſemper dicta eſt eſſe ſoror eius Chryſidis atq; habita.i. iudicata exiſtimata & credita, poſſidet ea bona quæ fuere illius Chryſidis, nunc exempla aliorum commouent.i.admouent commone faciunt, q̃.i.quantum ſit mihi facile. (q.d.difficile) & vtile (q.d.inutile) me emphaſim habet quaſi ſenem pauperẽ, & à litibus remotum, hoſpitem.i.peregrinum ſequi.i.exercere agitare lites, & litigia controuerſias, hic.i.in hac vrbe aliena mihi & ignota ſimul.i.etiam arbitror nam aliquẽ eſſe amicum & defenſorem eius Glycerij. Nam ferè iam grandiuſcula.i.adulta excreta grandis ita comparatiuum illud diminutiuum ſumatur propoſitiuo etiam diminutiuo vt haberemus tanquam ſi diceretur grãdula. Nam grãdis de ætate ſæpe dicitur.item de pecunia & prole. Ferè ergo iam grandiuſcula profecta eſt.i.diſceſſit illinc.i.ea Andro, clamitent i.clamitare poſſunt me ſycophantam.i.calumniatorem, cauillatorem, mendicum.i.inopem & quaſi petentem ſtipem. perſequi i.proſequi vel repetere in iudicio, hæreditatẽ.i.ſeſe ſionem ſobrinæ. Sycophanta ad verbum interpretando dicitur ficuum comeſtor, Nam ſycos Græce dicitur ficus & phanta comeſtor, quaſi ficuum comeſtor, traducitur tñ à noſtris calumniator. Nam vt, inquit, Syneſius grammaticus Græcus ex duobus ſeruis Græcis alter aſſumpſerat ficus, alter quis prorſus exediſſet ignorabat domino tñ conquerente à ſonte inſons accuſabatur, herus prudentiſſimus vtrique calidam aquam præbuit ficum ſolus delinquens euomuit. quid enim ieiunus euomeret niſi inteſtina ſuc primum natum eſt id verbum ſycophãta i.calumniator, quia delinquens inſontem falſo crimine calũniabatur. Mendicus vt vult Varro à minus dicitur, vel vt Feſtus ait ea ſentẽtia Varri à mente q̃ fefellerit fortuna, vel ꝙ precatur quendam vt vitæ ſuæ medeatur cibo, & tunc à medeor diceretur. Tum.i.præterea nõ licet, q.d.non eſt honeſtum diſplorare.i.vacuam omnibus bonis relinquere ipſam, quia.ſ.nihil ſum habet. M. O Crito hoſpes.i.aduena peregrine alienigena optime pol tu Crito obtines.i.habes vel poſſides & aſſecutus es antiquũ mores ſup.vel ingenium vel obtines.i.obſeruas antiquum.ſ.æquum & bonum. C. Qñ huc veni.i.cũ hoc venerim quãuis nihil habiturus ſim duc me ad eam Glycerium vt videam eam.ſ. M. Maxime, q.d.libentiſſime reducã. D. Sequar hos nolo vt.i.ꝙ ſenex.i.Simo videat me in hoc tẽpore.

LATO. ARgumentum} Initium Cataſtrophes ab aduẽtu Critonis. {Quæ ſeſe} Pulchra conuentio. {Obſecro} Admirantis. {Ita ne Chryſis} Subaudi mortua eſt, per eclypſim, & attende moratũ colloquium perſonarũ. {Vt quimus} Prouerbiũ. {Me appuli} Tranſlatũ à nauigio. Huc retuliſſem à tollo. {Nam ferè grandiuſcula} Ratio ab ætate. {Sicophãtam}.i.calumniatorem, & eſt prouerbiale. {Antiquum} Abſolute, ſubaudi morem.

PETR. MARS. IN hac habitaſſe, &c.} Cauta mente periculum imminens declinandum eſſe, ac hominum de nobis æſtimationem non eſſe negligendam, hæc ſcena præſcribit. Imprudentis nanque eſt ea tentare, quæ diſcrimen afferre poſſunt. Vnde Plotinus Philoſophus loquens de virtutibus Politicis, ſic ait: Eſt hominis ciuilis prudentia ad rationis normam, quæ cogitat, quæq; agit, dirigere vniuerſa, ac nihil præter rectum vel laudabile facere, humaniſq; actibus prouidere. Prudentiæ in ſunt ratio, intellectus, circunſpectio, docilitas, & cautio, Negligere vero aliorum de ſe iudicium, nec curã nominis habere, hominis eſt omnino diſſoluti, qui nullo rationis vinculo continetur, ſed vt brutum animal viuit. In primiſq; cauendum eſt, ne calumniatores dicamur, & accuſatores. Quapropter Tul.2.Offic.ſic præcipit: Duri hominis vel potius vix hominis videtur, periculum capitis inferre multis. Id tuũ periculoſum ipſi eſt, tum etiam ſordidum ad famam, cõmittere vt accuſator nominetur. Apuleius ſic ait: Prudentis eſt animi & verecundi, etiam falſa vituperatione grauari. {Nũquam retuliſſem huc, &c.} Diomedes ſic ait: Tollo, tuli, & retuli. Terentius: Huc retuliſſem pedem. {Illic clamitent me ſycophantam, &c} Sextus Pompeius ſic ait: Sicophantas appellatos dicunt Atticæ quondam iuuenes, ſolitos in hortos irrumpere, ficoſq; deligere: quamobrem lege cõſtitutum eſt, vt qui id feciſſet, capite truncaretur, q̃ pœnam qui ſequerentur ob parua detrimẽta ſycophantas appellatos. Sycophanta proprie dicitur calumniator, ſic dictus ἀπὸ τῆ σύκα & φαίνω, quod eſt oſtendo. Sycophanta dicitur qui oſtẽdit, ac accuſat fures ficorum: & Sycophantiæ dicuntur calumniæ.

GLAR. VErſus ſunt omnes ſenarij iambici. In 8.platea media correpta eſt. In 2.verſu ſi parare, prima coniugatione legas, vt vulgo habent codices, ſemel Se legendum eſt. Sin parere tertia coniugatione bis ſeſe, & in diuitias u, eliditur, vt vult Doctor. Et ſimile eſt Act.1.Scen.2.in Heaut.verſu 20. In 4. Eius monoſyllabum. In 8.ita Chry.anapæſtus eſt. Deinde in ſis eliditur, niſi dicamus Hem eſſe extra carmen, vt alibi ſæpe. poteſt tamen Ita ne, & totum carmen abſque omni eliſione legi, ſi creticum ponas loco ſecũdo, ac tertio. Doctor. adiecerat verſui ad marginem, Duo trochæi, tres cretici. quod ego plane, non intelligo. In 9. ad finem carminis particula Sic ferè in codicibus omiſſa à Donatio additur, & recte. In 11.vel ſuos eſt monoſyllabum vel creticus loco tertio. In 6.a fine Grãdius, creticus eſt. In 3.a fine Doct. addit initio morem, contra Donati expoſitionem, aut pro Optime legendum cenſet Opportune. Sed neutrum neceſſe ſi legas, O optime, videlicet vocatiuum cum aduerbio vocandi o.

ACTVS V. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Simo cupis fieri nuptias, generum recuſat Chremes ob natum ex Glycerio puerum.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena continetur diſceptatio officiorum patrum duorum, inter ſe de officio amicorum, & paterna pietate tractantium. Chremes ob natum filium ex Glycerio generum recuſat.

Trochaici Tetrametri Catalectici.

CHREMES, SIMO.

SAtis iam, ſatis Simo ſpectata erga te amicitia eſt mea: *Hem,ita Chryſis.
Satis pericli cœpi adire: orandi iam finem face.
Dum ſtudeo obſequi tibi, pene illuſi vitam filiæ.
S. Immo enim quam maxime abs te oro, atque poſtulo Chreme,
Vt beneficiũ, verbis initum dudum, nunc re comprobes.
*C. Vide, quàm iniquus ſis præ ſtudio. dum efficias id quod * cupis,* *iubes.
Neque modum benignitatis, neq; id me ores, cogitas:
Nam ſi cogites, remittas iam me onerare iniurijs.
S. Quibus? C. ah rogitas? perpuliſti me, vt homini adoleſcentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re vxoria,
Filiam darem in ſeditionem, atque incertas nuptias;
Eius labore, atque eius dolore gnato vt medicaret tuo.
Impetraſti: incepi. dum res retulit: nunc non fert: feras.
Illam hinc ciuẽ eſſe aiunt: puer eſt natus: nos miſſos face.
S. Per ego te deos oro, vt ne illis animũ induecas credere,
Quibus id maxume vtile eſt illum eſſe quã deterrimum.
Nuptiarum gratia hæc ſunt ficta, atque incepta omnia,
Vbi ea cauſſa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, deſinent.
C. Erras. cum Dauo egomet vidi iurgantem ancillam. S. ſcio. C. at
Vero voltu; cum, ibi me adeſſe, neuter tum præſenſerat.
S. Credo; & id facturas, Dauus dudum prædixit mihi;
Et neſcio quid tibi ſum oblitus hodie, ac volui dicere.

DON. SATIS iam, ſatis Simo} Hæc ſcena officiorum diſceptationem cõtinet patrum inter ſe de officio amicorum & paterna pietate tractãtium. {Satis iam, ſatis} Hæc veluti quædam controuerſia eſt: nanque iniuriarum reus fit Simo. contradicitur per coniecturam, falſum eſſe quod intẽdit: cum Pamphilus neque amet. neque ea eo natus ſit filius: & adhibetur deriuatio cauſæ, qua dicitur meretricem iſta omnia eſſe molitam ad diſturbandas nuptias. {Satis iam, ſatis} Bene, negaturus filiam, purgat prius officium ſuum de fide promiſſi, & vltro accuſat ipſum. {Spectata} Probata. vt Virg. ait, Rebus ſpectata iuuentus. {Immo enim} Enim παρέλκον eſt figura. {Immo enim quã maxime abs te poſtulo} Renũciare affinitati Chremetem, aut parum adhuc intelligit Simo, aut ſubtiliter diſſimulat, vt ad fidẽ promiſſi hominem cõpellat. {Initum} Cœptũ. ab ineundo, vnde & initia quoque dicta. {Quod cupis} Quod velis. Legitur &, quod iubes.

Neque

{Neq; modum benignitatis,neq; quid me ores,cogitas} Id non cogitas aut quantum de benignitate amoris exigendum,aut præſumendum ſit, aut quod ſit impoſſibile, quod petis. {Remittas iam} Remittas,pro mittas. {Perpuliſti me,vt homini adoleſcentulo} Hæc eſt tota accuſatio. {Homini adoleſcentulo} Sic Saluſt. Occultans ſe tugurio mulieris ancillę. {Filiam vt darem} Inuidioſe,non,promitterem,inquit,ſed darem quantū in te eſt. {Dum res tetulit} Compoſitum pro ſimplici eſt tetulit. & altius quàm decet comicum characterem,dictum videtur. {Per ego deos oro} Defenſio per coniecturam. & eſt ordo,Per deos oro te ego. {Quibus id maxime vtile eſt} Argumentum à perſona. {Quibus maxime vtile eſt} A cauſa ratiocinatiua. {Vbi ea cauſa} Quamobrē hæc faciunt ἀνανταπόδοτον. nam non intulit,ob quam cauſam:cum ſupra dixerit,ea cauſa,ſed quaſi dixerit,Vbi ea res intulit,quamobrem hæc faciunt. {Erit adempta} Aut rem abundat,aut cauſa. {Vero voltu} Quaſi dixerit Simo, ſimulabat ancilla. {Cum ibi me adeſſe neuter cum præſenſerat} Credit. Aut etſi viſus à Myſide erat,tamen ignorabatur eſſe Chremes,donec diceret Dauus, Hic ille eſt. non te credas Dauum ludere. {Cum ibi me adeſſe} Tuum deeſt,vt ſit integrum, Tum cum. {Dauus dudum prædixit mihi} Hic oſtenditur,quòd vidit callidus Dauus vt prædiceret futurum ſeni,id quod ipſe erat facturus. {Neſcio quid} Deeſt propter vt ſit,propter neſcio quid,aut neſcio pro qua re, vt ſit aduerbiale. {Ac volui} Ac,pro contra quàm.

GVID. Satis iam ſatis Simo ſpectata erga te amicitia eſt mea. Hæc ſcena officiorum diſcepationem continet patrum inter ſe tractantium de officio amicorum & paterna pietate. C. O Simo iam.i.nunc ſatis ſatis, hæc repetitio oſtendit Chremetem cumulate ſuo in Simonem functum officio amicitia mea erga te eſt ſatis ſpectata.i.probata incepi adire.i.ſubire ſatis pericli.i.periculi ſyncope. Iam.i.nunc fac finem orandi.i.ſiſte preces cū ſtudeo.i.laboro obſequi.i.morem gerere tibi penè.i.propè modum, illuſi.i.ludibrio inquinaui ſiue ridiculam penè reddidi vitā filiæ.ſ. Philumenæ. S. Immo enim.i.ſed certe nūc ò Chremes oro atq; poſtulo abs te vt comprobes.i. confirmes nūc te.i.ipſo effectu beneficium initum.i.inceptum ſiue ceptū ab ineundo.i. incipiendo dudum.i.paulo ante,verbis.i.per verba. C.vides quam.i.quantum ſis iniquus.i.iniuſtus petitor præ ſtudio.i.præ nimia cupiditate faciendi quòd inſtitueris, dum.i.dummodo efficias quod cupis velis vel iubes,neq; cogitas.i.mente volnis, modū.i.iuſtam menſuram benignitatis.i.vel liberalitatis,vel manſuetudinis debite in amicitia,neq; cogitas quid.i.quam rem iuſtam an iniuſtam, ores me,oro.n.duos regit accuſatiuos. Nam ſi cogites iam remittas.i. ceſſes deſiſtes ſuperſedes onerare me iniurijs.i. in iuſtis petitionibus. Nam iniuria dicitur quidquid non iure ſit. S. Quibus iniurijs.ſ.te onero. C. Ab interiectio dolentis & indignantis,rogitas, id eſt percōctaris quibus iniurijs perpuliſti.i. tuis importunis precibus me impuliſti vt darem filiam homini adoleſcentulo occupato.i.detento in alio amore quàm filiæ, & abhorrenti.i.perquā alieno ab re vxoria.i.à coniugio legitimo,in ſeditionem.ſ.diſcordiam atq; in nuptias incertas.i.non firmas,quoniam eam fortaſſis relinqueret,& in alterius amore fixus inhæreret,aut rationem aliquam iniret qua eam repudiaret, & quidē perpuliſti me id vt facerem ad hūc præcipue finem vt medicarer.i.mederer,tuo guato.i.Pamphilo qui amoris graui vulnere ſaucius eſt, imperaſti.i. iuſſiſti familiaritatis iure vt id facerem incepi id facere. Dum.i. quandiu res retulit, compoſitam pro ſimplici protulit.i. quandiu honeſtas poſtulauit ac paſſa eſt,nunc res.i.honeſtas vel vtilitas filiæ non fert.i.non poſtulat non patitur, feras.i. patiaris oportet, quandoquidem filiam non ſum daturus cū res non ferat aiunt.i. dicunt homines quaſi rumor eſt per contemptum dixit aiunt.illam Glyc.eſſe ciuē hinc.i.ex Athenis puer natus eſt ex ea fac nos miſſos,quod vulgo dici ſolet demitte nos in pacę nec amplius precibus aures noſtras obtunde. S. Per deos ego oro te vt ne.i. non inducas animum.i. tibi imperes aut perſuadeas credere illis quibus.i.maxime vtile illum filium eſſe quàm deterrimum.i. peſſimum deprauatiſſimum perditiſſimum vbi. quàm pro valde ſuperlatiuo iungitur, hæc omnia ſunt ficta.i. ſimulata atq; incepta gratia.i.cauſa nuptiarū, vbi.i.quando ea cauſa quamobrem.i.propter quàm cauſam faciunt, hęc erit adempta.i.ablata, deſinent.i. ceſſabunt fingere & comminiſci mendacia. C. Erras.i. decipis de liras egomet vidi ancillam, obiurgare.i.rixari cum Da. S. Scio, quaſi dicat intelligo illud,ſed ſimulabat ancilla. C. At vero vultu vidi eam obiurgari, quaſi dicat ſerio obiurgabant non ſimulate,cū neuter præſenſerat.i.facie præceperat me adeſſe ibi. S. Credo quod dicis &.i.etiam Da.prædixit mihi dudum mulieres illas facturas id.i.obiurgaturas ac diſturbaturas nuptias,& neſcio quid ſ.quare vel propter quid,oblitus ſum dicere tibi hodie, ac.i.ſicut volui,vel ac.i.contra quàm volui,vt Don. ſenſit.

Argumentum} Expoſtulatio Chremetis cū Simone de amore Pamphili. {Pene illuſi}.i.perdidi. {Vt beneficiū} Elegans ſermo. {Vt homini} Admiſcet argumenta à perſona. {Per ego te} Defenſio per coniecturam à delatorum commodo. {Erras. cum Dauo} Infirmatio à ſigno. {Credo, & id facturas} Refutatio ſigni à prænominatione Daui antegreſſa. LATO.

Satis iam, &c.} Querelas inter amicos oriri aliqñ docet hæc ſcena,tum in officijs præſtandis ac exigendis à recto is diſcedit,qui propria commoda reſpiciens rebus amici conſulere non videtur. quod ideo accidit,quoniam,vt inquit Plato,lib.viij. de Legib. ad vtilitatem, propriam, priuatamq; commoditatem natura ſemper impellit. Et in quinto ſic ait: ſed reuera nimius in ſeipſum amor,omnium peccatorum omnibus ſemper cauſa eſt. Obcæcatur quippe circa amatū qui amat. Et Cicero lib.j. Offic. dicit: Eſt enim difficilis cura rerum alienarum, iccirco, aliter de illis,quàm de nobis iudicamus. Hæc Plato & Tullius. Sed ab eo certe fugiendum eſt vita ciuili, & actionibus, affectionibuſque ad quod natura ſumus propenſiores, vt mediocritas illa ſeruetur, quam recte viuendi ratio præſcribit. Et habenda eſt in primis ratio amicorum, ne vtilitatem potius q̄ officiū aſpicere videamur. Vnde Seneca: Non exigo vt ſine reſpectu ſui mihi conſulat. & ſcribens de Ira ad Nouatum dicit: Beneficijs humana vita conſtat & concordia, nec terrore, ſed mutuo amore in fructum auxiliumq; cōe aſtringitur. {Neſcio quid [illegible] ſim oblitus hodie, &c.} Hoc eſt neſcio quomodo excidit dicere tibi,ſicut mihi ꝓpoſuera. PATR. MARS.

Verſus ſunt omnes trochaici tetrametri catalectici tametſi duo primi videantur iambici,ſed in Satis vtrobique eliditur s. Et in ſequenti verſu ſimiliter,quanquam illic bacchius bis,hic amphibrachys poni commode poterit. Vide in ſexto verſu ſecundam corripit vt admonuit Doctor. In 12.eius bis eſt monoſyllabum. In xiij. tetulit legendum, In 25. vel Deos monoſyllabum,vel creticus loco ſecundo, GLAR.

ACTVS V. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

In hac ſcena Simo cum audit veniſſe, qui Glycerium dicat ciuem eſſe Atticam, ita accenſus Dauum intro raptum conijcit in vincula, & miro artificio patris ac domini offenſi conſuetudinem exprimit Terentius.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena principium indicij. Glycerium ciuem eſſe Atticam, continetur. Præterea Simonis indignatio aduerſus Dauum, quem in vincula conijcit. Mire quoque & artificioſe exprimitur conſuetudo patri ac domini offenſi, & excandeſcentis.

Trochaici Catalectici bona ex parte, præter ſex Trimetros in fine ſcenæ, admixtis tamen interdum Iambicis Quadratis,

DAVVS, CHREMES, SIMO, DROMO ſeruus,

ANIMO iam nunc ocioſo eſſe impero. C. bem Dauom tibi,
Vnde egreditur? D. meo præſidio, atq; hoſpitis. S. quid illud mali eſt?
D. Ego commodiorem hominem, aduentum, tempus non vidi. S. ſcelus,
Quemnam hic laudat? D. omnis res eſt iam in vado. S. ceſſo alloqui?
D. Herus eſt: quid agam? S. ò ſalue bone vir. D. hem Simo, ò noſter Chreme,
Omnia apparata iam ſunt intus. C. curaſti probe.
D. Vbi voles, accerſe. S. bene ſane. id enimuero hic nunc abeſt.
Etiam tu hoc reſpondes, quid iſtic tibi negocij eſt? D. mihin'? S. ita. Val. lib. 2. c. 50
D. [illegible]ri ne? S. tibi ego. D. modo introij. S. quaſi ego, quam dudum, rogem.
D. Cum tuo gnato vna. S. an ne eſt intus Pamphilus? crucior miſer.
Ebo, non tu dixti eſſe inter eos inimicitias carnefex?
D. Sunt. S. cur igitur hic eſt? C. quid illum cenſes? cum illa litigat.

D. Immo

D. Immo vero indignum Chreme iam facinus faxo ex me audias.
Neſcio quis ſenex modo venit: ellum, confidens, catus:
Cum faciem videas, videtur eſſe quanti vis preti:
Triſti' ſeueritas ineſt in voltu, atq; in verbis fides.
S. Quidnam apportas? D. nil equidem, niſi quod ilum audiui dicere.
S. Quid ait tandem? D. Glycerium ſe ſcire eſſe hanc ciuem Atticam.
S. Hem Dromo, Dromo. D. quid eſt? S. Dromo. D. audi. S. verbum ſi addideris. Dromo.
D. Audi obſecro. DR. quid vis? S. ſublimem hunc intro rape, quantum potes.
DR. Quem? S. Dauom. D. quamobrem? S. quia lubet. rape inquam. D. quid feci? S. rape.
D. Si quidquam mentitum inuenies, occidito. S. nihil audio.
Ego iam te commotum reddam. D. tametſi hoc verum eſt. S. tamen
Cura aſſeruandum vinctum, atq; audin'? quadrupedem conſtringito.
Age nunc: iam ego pol hodie, ſi viuo, tibi
Oſtendam, herum quid ſit pericli fallere, &
Illi patrem. C. ah ne ſaeui tantopere. S. Chreme,
Pietatem gnati. non ne te miſerat mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?

DON. ANIMO iam nunc ocioſo eſſe impero} Hæc ſcena, principium indicij, & iracundiam ſenis continet: atq; in ea vehementer exprimitur cõſuetudo patris, ac domini offenſi, & indignantis. {Animo iam nunc ocioſo} Exultans egreditur Dauus, nuncians prona eſſe omnia ad ſecuritatem. Et ocioſo, ſecuro: quia negocium, ſolicitudo eſt {Impero} Pro volo. an vt ſtatim fiat, tanquam illud quod imperatur? Et impero ſuperbe dixit. ſummum.n. indicium ſecuritatis eſt ſuperbia. {Vnde egreditur?} Hic non interrogat, ſed cum admiratione, vel magis cum indignatione dicit. {Meo præſidio atq; hoſpitis,} Id eſt, Animo iam nunc ocioſo eſſe impero. {Atq; hoſpitis} ſ. Critonis. {Ego commodiorem hominem,} Hic Dauus admiratur, q in ipſo articulo periculi ſuperuenerit Crito. {Ego commodiorem hominem, aduentum, tempus non vidi.} Poteſt.n. & commodus eſſe quis, & alieno tempore ſuperuenire poteſt. & commodum, in homine eſt. ſed & opportunis malum etiam aduentũ habere poteſt. nam commodum, in homine eſt aduentus, in facto eius, tempus in opportunitate facti. {Commodiorem hominem, aduentũ tempus} σύλληψις. Scelus. {Quem nam hic laudat?} Nõ eſt hic ſolœciſmus: ad ſenſum.n non ad verba reſpexit. etenim propter ſenſus, verba ſunt. non propter verba ſenſus. {Omnis res eſt iam in vado} In vado, in ſecuritate. nam vt in profundo periculũ eſt: ita in vado ſecuritas eſt. Prouerbiale, in vado, in tuto. {Quid agam?} Plus eſt dicere quid agam, q̃ cogitare de fuga. {Salue bone vir.} εἰρωνεία maior eſt, q̃ increpatio, cum.n. omne genus criminis aliquis ſuperauit: tunc excluſi, εἰρωνεία laudamus. {Hem} Interiectio perturbati eſt. {O noſter Chreme,} Noſter dicendo, latenter ſignificat Glycerium filiã Chremetis eſſe inuentã. {Omnia apparata iam ſunt} Quia infecta ſunt de paratis. {Curaſti probè} Probè, memoriter vt ſolet. ſupra.n. dixerat ſenex, I mo abi intro, ibi me opperire: & quod parato opus eſt, para. {Vbi voles, accerſe} Vbi, pro qñ. non eſt.n. loci, ſed temporis aduerbium. {Bene ſane} Valide, quia ſanus eſt, idem & validus {Abeſt.} Pro, deeſt. {Etiam tu hoc reſpondes?} Deeſt, an non. Etiam, aut hortatio eſt, aut coniunctio. Et vide quãta dicit, & quid, & iſtic, & tibi. {Mihi ne?} Quando non ſumus parati ad reſpondendum, dicendo tempus eludimus. {Mihi ne?} Apparet ita turbari ſummo modo cõſilio poetæ, vt omnes amittat fallacia, & oppreſſus prodat Pamphilum, dum malũ cominus perhorreſcit. totumq; hoc ex argumento eſt. Vult.n. iam poeta cataſtrophen fieri. {Modo introijt.} Hoc ſignum, perturbatum induci ob conſcientiam Dauum. {Cum tuo gnato vna.} Serui eiaculatio, filij accuſatio eſt. & hoc quaſi à perturbato dicitur ſeruo: ſed conſilio poetæ ad eaitum feſtinãtis, & reſolutionem fabulæ. {Ao ne eſt intus Pamphilus?}

Cauſa iræ vehementior ſaeuienta eſt. {Sunt} Nulla ratione dicit, ſunt: ſed ne nihil reſpondeat, nam turbatus eſt, vt pote oppreſſus. {Quid illum} Deeſt, pp. vt ſit, propter quid illũ eſſe cenſes. {Cũ illa litigat,} Chremi conuenit hic ſermo, hic.n. irridet, qui & ſupra dixit, Amantium iræ, amoris redintegratio eſt & ſic hoc dicit, vt alibi, Credo, vt ſit, miſera præ amore excluſit hunc foras. {Cũ illa litigat} Irridet Simonem Chremes, quia dixerat, Iræ ſunt inter Glycerium & gnatum. {Imo vero indignum Chremes} Bene ad eum loquitur, qui eſt à nuptijs deterrendus: vel qui non interturbet orationem ſuam: vel quem etiam ſibi precatorem deſtinet. Ita loquitur quaſi hæc ſit cauſa cur ſit Pamphilus ingreſſus: q quaſi ei lis intendatur à Critone hoſpite ducendæ vxoris, quam ciuem Atticã vitiauerit. {Neſcio quis ſenex modo venit} Bene neſcio quis. etenim ſi notus eſſet, videretur gratificari.i. gratioſus eſſe teſtis & minus verus. {Ellum} Veteres quod nos illũ dicimus, vel ellum, vel ollum dicebant, quamuis ellum, quidam ecce illum, velint intelligi, tanquam pro ipſo domum Glycerij oſtendat Dauus, dicens, Ellum, quaſi en illũ. eſt.n. vt alij volunt, pronomen: vt alij, aduerbium demonſtrantis, nam pronomen huiuſmodi veteres ſic proferebant ille, ellus, ollus. ſed, vt diximus, aduerbium compoſitum ex pronomine videri poteſt, vt ſit, en, vel ecce illum. {Confidens,} Confidentem hic pro conſtanti non mala ſignificatione poſuit. {Catus} Callidus, doctus, ardens παρὰ τὸ καίειν. Vnde Cato dictus, ingeniorum etenim igneus vigor eſſe videtur. {Quantiuis pretij.} Ad magnitudinem refertur quanti vis, non ad paruitatem pretij. Et totum oratorie. ſcire.ſ. locuturus eſt. Sed inter eſt inter quamuis, & quantiuis. nam alterum contemptionis, alterum laudis. {Triſtis} Ad laudem interdũ ſumitur, non ad amaritudinem, triſtis. Cicero, Iudex triſtis & integer. {Glycerium ſe ſcire ciuem eſſe Atticam} Bene: conſtanter ad ea quæ locutus eſt, ſcire ſe dixit. {Dromo, Dromo} Commotus ira & dolore nihil dixit, niſi q lictorem repetendo ſæpius vocat. {Verbum ſi addideris} Bene, qui omnia præſente ſocero contra nuptias loquitur. {Audi obſecro} Plerunque à verberandis vel indulgentia loquitur vel mora. {Sublimen} .i. in ſublime, per altum. {Quantum potes,} Hic eſt celerrime, quia ſegniores ſe oſtendunt ſerui ad puniendos colliberios.ſ. mora veniam captantes indignantium dominorum. {Quia lubet} Hoc ſenſu & ſupra dictum eſt, Aut ſi libitum fuerit, cauſam ceperit quo iure, quaque iniuria. {Quia lubet} Dauo dicit. {Rape inquam} Hoc Dromoni. {Si quidquã inuenies mentitem, occidito} Hoc plus dixit. Vbi.n. verbera, & ſupra dixit: nunc occidito. {Commotũ} Citum, celerem. {Quadrupedem} Verum ligaturæ genus ſic dicitur, quadrupedes? an quadrupedem, vt feram? an quadrupedem deeſt cum pedibus & manibus? an quadrupedem pro ſeruo, ac fugitiuo poſuit? Sic Virg. Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit. {Conſtringito} Mire, ne quid fiat tragicum in Comœdia, vſq; ad vincula ira progreditur, nec quidquã tentat vlterius. {Si viuo,} Qui certaminari volunt incertã faciunt vitam ſuam. {Herum quid ſit pericli} Herum, & patrem cum ingenti pronunciatione dixit. Et alibi, Nam qui mentiri, aut fallere inſuerit patrẽ, aut audebit, tãto magis audebit ceteros. {Ne ſaeui tantopere} Ne imperatiuo magis q̃ cõiunctiuo adiungitur, vt Virg. Ne ſaeui magna ſacerdos. {Pietatem gnati} Eclypſis deeſt.n. vides, aut quid tale. Et eſt ironia, pro impietate. Et vide inuidiam quaſi parricidã accuſantis. non.n. pudorem dixit, ſed pietatem. {Tantum laborẽ capere} Syllepſis. aſſumendum eſt.n. extrinſecus me.

GVID. ANimo iam nunc ocioſo eſſe impero. } Hæc Scena principium iudicij, & iracundiam ſenis continet, atq; in ea vehementer exprimitur cõſuetudo patris, ac domini offenſi & indignantis. Exultans egreditur Dauus nuncians prona eſſe omnia ad ſecuritatem, impero.i. volo, vel iubeo vt ſtatim fiat eſſe iam nunc animo ocioſo.i. ſecuro quod dicendi genus hoc paſſo etiam dicetur à metu ocioſum animũ eſſe iubeo. Nam ocioſum capitur pro ſecuritate, ſicut negocium pro ſolicitudine. C. hem Dauom tibi video ſubaudi, vel aliquid tale. S. Vnde greditur, eſt indignatione hoc dicitur. D. Dauus nõ videns Chremetem, neq; Simonem continuat ſuum ſermonem impero inquam eſſe animo ocioſo præſidio meo, atq; præſidio.i. auxilio & beneficio hoſpitis.ſ. Critonis peregrini & alienigenæ. S. quid ilud mali eſt? D. Ego non vidi hominem commodiorem .i. opportuniorem. non vidi inquam aduentum commodiorem, & non vidi inquam tempus commodius ſubaudi per ſyllepſim. S. hic ſcelus.i. hic ſceleratus, refertur.n. ad ſenſum non ad verba. propter ſenſus aũt verba ſunt nõ propter verba ſenſus ea propter non eſt ſolœciſmus. Hic ſcelus ergo Quemnam.i. quem hominem laudat. D. omnis res eſt iam in vado.i. in tuto ſecuritate. Vt.n. in profundo periculum eſt ita in vado ſecuritas eſt. Eſt autem tritũ ſermone prouerbiũ. S. ceſſo.i. deſiſto, alloqui te Chremetem allocuturus Dauum. D.

Herus

Herus eſt : quid agam ? S. ò ſalute bone vir, ironia vſus eſt quæ increpatione maior eſt.cum.n.omne genus criminis aliquid ſuperanit cum ironia alloquendum putamus. D. oppreſſus, & improuiſus ſubdit. Hem interiectio perturbari eſt. O Chreme noſter propter Glycerium compertam filiam eius omnia iam ſunt apparata intus, q̃m prius dixerat ſenex ab initio, & quod paratus opus eſt para. C. curaſti probe.i.vel recte,vel memoriter curæ habuiſti iuſſa mea,vel curaſti procaſti,aut decoxiſti. D. Accerſe.i. voca inuitatos.i.vbi q̃n voles. S.bene ſanè.i.valde bene dicis ſup.Nā qui ſanus eſt is eſt validus.enimuero.i.certe is.ſ.Dauus conuertit enim Simo ſermonem ſuum ad Chremetem . nunc abeſt hinc.i. ex hoc loco in quo parari debent nuptiæ. Deinde reducit ſuū ſermonem ad Dauum. Etiam tu hoc reſpondes, an non, ſubaudi vt vult Donatus. Alij legunt reſponde vt ſit imperantis, quid negotij.i.operæ ſolicitudinis, eſt tibi iſtic.i. vbi tu es ante Glycerij hoſtium. D. neſciens quid reſpōdere debeat dicit mihi.i. mihi ne loqueris? ſcilicet. S. ita tibi dico.ſ.D.Mihi ne ? dixerat prius corrupte mihi,nūc plene profert. S. tibi ego dico.ſ. D. modo introij .i.paulo ante. S. quaſi per quandam deriſionem dicitur quaſi rogem.i.interrogem, q̃ dudum.i.quanto ante tempore introieris.ſ. D. Introiui inquam vna cum gnato tuo Pamph. S. an ne.i.verū Pamphilus eſt intus.i.in domo Glycerij. D. Dauus in verbis deprehenſus,& oppreſſus neſcit quid reſpondeat, ſed videt ſe accuſaſſe filiū,ſed excuſando,miſer.i.infelix, crucior.i.opprimor, conficior,vexor,angor,& vt ita dicam in maxima ſum cōſtitutus anguſtia. S. Eho interiectio hic oſtendentis Dauum oppreſſum, & verbis ſit is captum, vel eſt interiectio monens attentionē : carnufex.i.improbe ſerue qui me torques tantopere non dixti.i.non ne dixiſti,quaſi dicat,ita inimicitias eſſe inter eos.ſ. Pamphilum, & Glycerium,ſed maſculinū fœminino præponderauit. D Sunt inimicitiæ in quam. S. Igitur cur eſt hic apud Glycerium. C. Irridet Simonem Chremes . O Simo quid cenſes illū facere apud eam litigat.i.cōtendit cum illa Glycerio vel quid.i. propter quod cenſes illum.i.tua cenſura notas illū vnde cenſores magiſtri morum qui mores cenſebant,i.incuſabant & notabant. D. Immo vero.i.ſed potius Chreme faxo.i.faciam quod ſup.audias ex me, id eſt ex me audies quemadmodū etiam dicimus feci vt ad te ſcriberem pro ad te ſcripſi audies ergo ex me facinus indignum.i.incongruum inconueniens & indecens, neſcio quis ſenex.ſ. Crito venit modo.i.paulo ante. Ellum.i.ecce illic longe poſitum eū.ſ, eſt autem demonſtrantis aduerbiū, & ſimiliter ellam, ellos, & ellas,quæ ſic exponit Laurentius Valla,ellam, ecce illic mulierem, ellos,ecce hic viros,ellas ecce illic mulieres,ſic eccū,eccam,eccos, eccas.i.ecce hic virum, vel mulierem viros, vel mulieres. Ellum ergo.i.ecce illic eum eſt ſubaudi confidens.i.conſtans, interdū in malam partē capitur & cautus.i.callidus doctus ingenioſus ſciens ſibi cauere vel ardens. nam ingeniorum igneus vigor eſt. cum videas faciem.i.formam,vel facturā eius,videtur.i.cenſetur.Quantiuis precij.i.iudicatur tanti eſſe quanti à quouis exiſtimatur vbi precij refertur ad magnitudinem,ſed quantiuis ad paruitatē differunt quamuis & quantiuis,alterum.n eſt contemptionis, alterū laudis. Seueritas.i. rigor quidam triſtis i.grauis . triſtis.n.interdū ad laudem ſumitur non ad amaritudinem. Cicero ; Iudex triſtis & integer . Seueritas, igitur triſtis ineſt in vultu, dicimus.n .ineſt huic rei,& in hac re. atq; fides.i.veritas & conſtantia in verbis. S. Quidnam.i. quid apportas ? quaſi dicat quid noui mali affers vt prius,vereor ne quid Andria.app.ma. D.Equidē nihil apporto.ſ. niſi id, quod audiui illum Critonē dicere. S. Quid tandem adeſt paucis(habet.n.quiddam vrgens & acceleratus hæc particula tandem) ait ille ſenex. D. Ait ſe ſcire Glyceriū eſſe ciuem Atticam. S. Commotus ira Simo & dolore nihil dicit niſi quod lorarium, inde verberatorem & punitem ſeruorum aliorum repetendo ſæpius vocat, Hem,interiectio indignantis Dromo, Dromo. D a. Quid eſt ? S. Dromo veni ſub. D. Audi. S. Addideris.i. ſi adiunxeris verbum vnū cogam ſup. te tacere aut aliquid tale per apoſiopeſim. deinde reſumit iterum Dromo. D.Obſecro audi. D a. Quid vis? S, Rape.i.celeriter cape,hunc Dauum ſublimem.i per altum, vel elatū in altum rapiendo eum intro,id in carcerem,aut priſtinum quantum potes.i.celerrime. D a. Quem rapiam? S, Dauum. D a. Quamobrem.i. cur rapiam. S. Quia lubet.i libet mihi, vbi u,pro i,ponitur, inquam.i.iterū dico tibi rapere. D. Quid feci? S. Rape. D. Si inuenies me mentitū eſſe quidquā .i. falſo affirmaſſe aliquid occidito.ſ.plus eſt quam.verberato. S. Nihil audio ego reddam efficiam . iam.i.nunc te commotum.i.citū & celerem, vel multum perturbatum. D. Tametſi.i. quanquam hoc quod dico verum eſt, S, Tantum.i. tantummodo tu Dromo cura.i.da operam ad ſeruandum. Dauum vinctum.i.ligatum,atq; audin'.i.audis ne cōſtringito.i.ſtricte ligato,ipſum quadrupedē. i. diſpoſitum in amorem quadrupedis,aut beluæ,vel feræ, aut quadrupedem conſtringito.i,cum pedibus & manibus poſuit quadrupedem pro ſeruo,ac fugitiuo.dubitat etiam Donatus vtrum quadrupes genus ſit ligaturæ ſic appellatum, nunc age.i.eia, & nunc eſt aduerbium hortantis. age.i.ſtringe,& fac quod iuberis,pol iurantis eſt.i.nunc ò Daue ego tibi hodie ſi viuo (qui certa minari volunt incertam faciunt vitam ſuam)oſtendā ego tibi,quid periculi.i.quod periculum ſit fallere herum, & oſtendam in quam illi Pamphilo quid ſit pericli fallere patrem. C.Ah ne ſæui.i.noli ſæuire.i.ſæuitiam tantopere exercere. S. O Chreme nō te miſeret mei ob pietatem per ironiam dicit pietatem quæ in patrem filius eſſe deberet,intelligi tñ ob impietatem gnati.ſ. Pamphili.oportet ſupple me patrem capere, tantum laborem ob talem filium cum indignatione proferendū eſt. O Pamphile age hortantis eſt exitum exi,egredere de Glycerij domo, ecquid.i.vtrum aliquid pudor afficit, & eſt tunc perſonale verbum pudet.

Argumentum } Deprehenditur à ſene Dauus & prodito per imprudentiā Pamphilo iuſſu heri cōſtringitur.{Animo iam} Lætitia exeuntis à Glycerio Daui ob aduentū Critonis.{Omnis res eſt} Metaphora prouerbialis à natantibus vel nauigantibus ſumpta.{Curaſti} Ironia irati ſenis. {Mihi ne?} Repetit idem verbum. quia non habet quod reſpondeat. {Crucior miſer} Vox trepidantis & perplexi. {Quid illud} Irriſorie à Chremete.{Cōfidens,catus}Confidens in bonā partem.catus.i. prudens. Vult Dauus hac deſcriptione aſtruere fidem Critoni, quamuis id diſſimulet.{Quantū potes}.i.celerrime {Commotū reddam}.i.perturbatū.{Quadrupedē conſtringito}.i.more quadrupedem. {Pietatem gnati } Subaudi ſpecta,& eſt antiphraſis. LATO.

Nimo iam nunc, &c. } Seruos nimia calliditate, maloq; propoſito graſſantes, multumq; ſibi tribuentes, aut mendaces, puniendos eſſe, docet hæc ſcena. Fiunt.n.licentia peiores,& diſciplinam domus confundunt, freti mendacijs, quæ tandem deprehenſa,dedecus afferunt,& vitæ diſcrimen. ideo Xenophon lib.8.ſic ait : Apertum mendacium impedimentū eſt hominibus ad veniam conſequendam. Plato lib.6.de Leg. loquens de recta ſeruorum educatione,ſic ait. Caſtigandi, cædendiq; ſemper iure ſunt ſerui,neq; ita monendi vt liberi ne molliores fiant. Allocutio omnis ad ſeruos,quodammodo imperium ſit,neq; iocus vllus cum ipſis,ſeu fœminis,ſeu maſculis locū habeat. Quod multi ſtulte facientes,dum delicatius eos nutriunt, difficiliorem vitam,& ſibi ad imperandū,& illis ad obediendum, reddunt. Idē dicit, homines cum difficultate domari, illorū poſſeſſionem eſſe difficilem. Cic.in Orat. pro L.Flacco dicit ; Prouerbiū eſt Phrygem plagis fieri meliorem. Idem in Phil.ſic ait. Omne malum naſcens,facile opprimitur. inueteratum,obſoletumque, ſit robuſtius. Et Sen. ſic ſcribit ad Neronem : Natura contumax eſt humanus animus,& in contrarium atq; arduum nitens,ſequitur facilius,q̃ ducatur.{Cōfidens,catus,&c.} Fidentia,inquit Cic.in 4. Tuſc.i. firma animi confiſio, ſcientia quædā eſt. & opinio grauis, non temere aſſentiens.Idem in iij.ſic ſcribit : Qui fortis eſt,idem eſt fidens,q̃m confidens mala conſuetudine loquendi, in vitio ponitur. Ductum verbum à confidendo quod laudis eſt.Qui autem fidens,hic non extimeſcit. Diſcrepat.n.à timendo,confidere. Catus dicitur ille,qui habet rerum vſum, & ſapit in rebus ciuilibus. Cic.in j. Tuſc.Egregie cordatus homo catus Aelius Sextus.Plut. in vita Catonis Senioris,ſic ait: Romani eum in quo multarum rerum vſus ac experientia ſit, Catonem nominant. PETA. MARS.

Decem & nouem primi verſus ſunt trochaici tetr. catal. Quinq; deinde Iambici Tet. Aca. quanquam ex eis primus & tertius etiam trochaici eſſe poſſunt, ſi o in verbis Obſecro & Occidite corripias. Sed vltimi ſunt Senarij Iambici. In ij.à ſecundæ initio verſu,Meo monoſyllabum eſt,& in Quid eliditur d.Quanquam Doct. dicit l, in illud, quod qua de cauſa nobis non videatur,ſæpius iam diximus. Poteſt tñ bacchius eſſe loco tertio,& creticus loco ſexto. In iij.verſu præpoſitio Ad, ante Tempus omittenda eſt. In 8.d,eliditur in Quid,& tribrachys eſt pro trochæo in vltimo ante extremam ſyllabam pede. In 9. verſu,primo loco eſt tribrachys,ſecundo loco anapæſtus, & tamen Tibi vltima breuis non eliditur. Et ſi verbū Introij præcedit aduerb. modo, vt poſuit Doct. erit triſyllabum, ſin ſequitur, erit diſſyllabum,& tertio loco erit trochæus, Quinto certe loco erit tribrachys. In 10. vel Tuo eſt monoſyllabū, vel creticus loco primo. In xj.Dixti,pro,Dixtin',recte legit Doct. & ita habēt veteres lib. In 12.d.eliditur in Quid.Quanquam idem verſus poterit etiam Iamb.tetr.acat,videri ſi d,non elidas. Sed & bacchius loco quarto conſeruabit eum vt trochaicos ſit cū ceteris. In 13. Doct. ait, Niſi in vero elidas u,conſonantem, verſus erit iambicus tetr.cat. Hic autem primo loco ſi ponas creticum pro ſpondeo,bene habebit carmen: quod ego malim vt reliquis conformetur. Quanquā cū nemine ea de re cōtenderim. In 16.aut s,eliditur in Triſtis,vt GLAR.

Doct.

Doct. adnotauit, aut amphibrachys eſt loco ſecundo. In 17. dialyſis ditur in Quod. In 18. Ciuem ponendum eſt ante verbum Eſſe. In 19. primo loco eſt dactylus, ſecundo tribrachys, in tertio trochæus. Quæ autem Doct. hic de Hem ait, mihi diſplicent. In ſequentibus quinq; , effugia ſunt, cur & iam trochaici eſſe poſſint, Sed cũ nulla neceſſitas nos ad hoc adigat, ſint ſanè iambici tetracat. Ille autem verſus Age nunc, iam ego pol hodie ſi viuo, tibi, Hactenus ſenarius eſt, & Ego ſecunda ſyllaba longa eſt, quod rarum eſſe apud Latinos ſuperius diximus. Quidam tñ aliter diſtincta habent ea carmina. Sed hic placuit nobis Doct. partitio.

ACTVS. V. SCENA. III.

ARG. ADR. BARL.

Simo acriter obiurgat filium, confeſſus crimen filius veniam petit, at ſe totum paternæ ſubijcit voluntati. Nimis commotum Simonem placare nititur Chremes.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena continetur querimonia Simonis aduerſus filium, cum ingenti acrimonia indignantis. ſubinde filij excuſatio per confeſſionem, qui ſe quoque omnino patris voluntati ſubmittit. Poſtremo Chremes Simonem aliquanto temperatiorem reddit.

Partim Iambici Senarij, partim Trochaici Tetrametri Catalectici, idque in fine Scenæ.

PAMPHILVS, SIMO, CHREMES.

QVIS me volt? perij, pater eſt. S. quid ais omnium? C. ah.
Rē potius ipſam dic, ac mitte male loqui.
S. Quaſi quidquam in hunc iam grauius dici poſſet.
Ain' tandem ciuis Glycerium eſt? P. ita prædicant.
S. Ita prædicant? ingentem confidentiam:
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Num eius color pudoris ſignum vſquam indicat?
Adeon' impotenti eſſe animo, vt præter ciuium
Morem, atq; legem, & ſui voluntatem patris
Tamen hanc habere ſtudeat cum ſummo probro?
P. Me miſerum. S. modo ne id demũ ſenſiſti Pamphile?
Olim iſtuc, olim, cum ita animum, induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi.
Eodem die iſtuc verbum vere in te accidit.
Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam ſenectam huius ſolicito amentia? an
Pro huius ego vt peccatis ſupplicium ſufferam?
Immo habeat, valeat, viuat cum illa. P. mi pater.
S. Quid mi pater, quaſi tu huius indigeas patris.
Domus, vxor, liberi inuenti inuito patre:
Adducti, qui illam ciuem hinc dicant: viceris.
P. Pater licet ne pauca? S. quid dicẽs mihi?
C. Attamen Simo audi. S. ego audiam? quid ego audiam
Chreme? C. attamen dicat ſino. S. age dicat, ſino.
P. Ego me amare hanc fateor. ſi id peccare eſt, fateor id quoque.
Tibi pater me dedo. quiduis oneris impone: impera:
Vis me vxorem ducere? hanc amittere? vt potero, feram.
Hoc modo te obſecro, vt ne credas à me allegatum hunc ſenem.
Sine me expurgem, atq; illum huc coram adducam. S. adducas? P. ſine pater.
C. Aequum poſtulat: da veniam. P. ſine te hoc exorem. S. ſino.
Quiduis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar Chreme.
C. Pro peccato magno paulum ſupplicij ſatis eſt patri,

QVis me volt? Perij.} Hic accuſatio eſt, quæ ſoluitur defenſione, in eo quod ad amorem pertinet, per cõceſſionem, in eo quod ad Critonis perſonam, per coniecturam. {Quid ais omnium?} Apoſiopeſis tertia: & eſt ad deformationem perſonæ. Et eſt irati familiaris apoſiopeſis, cum pro dignitate peccati non inueniat conuitium. {Quid ais} Non interrogantis, ſed inuehentis. & eſt eclypſis, multa ſignificans, in eo quod ait, omnium. {Quaſi quidquam in hunc iam grauius dici poſſet,} Quàm quod fecit, quam quod peccauit. {Ain' taudē} Quærit, probus, ain' quæ pars orationis ſit: & an vna ſit. eſt autem ain', quaſi ais ne, Et mire, quaſi ipſe dicat quod Dauus dixerit. Ergo ain' percontantium verbum eſt. {Tandem} Pro tamen. {Prædicant.} Artificioſe pro dicunt poſuit. ad eo in hac re vehementer cõmotus ſenex hoc ipſum reperit. {Ita prædicant?} Per iracundiam, Et ita eſt ἐν ειδει, vt repetantur verba, in quibus arguitur imprudentia. {O ingentem confidentiam:} Et confidentia modo pro audacia eſt cum improbitate. vt in Phorm. Homo confidens. Aliter hic ſupra confidens pro conſtanti, & graui. Ergo confidentia interdum in bona ſignificatione, interdum in mala ponitur, ſed fiducia ſemper in bona. {Num cogitat quid dicat? num facti piget?} Amens eſt qui neſciat quid dicat. amentior, quem non pœniteat facti ſui. {Num cogitat quid dicat?} Quia iniuriarum ſe alligat. {Num facti piget? Quia dicit prædicant: non, dicunt. & vt ſolent iraſcentes, auertit orationem à ſecunda ad tertiam perſonam ab ea cum qua loquebatur ad aliam. {Num eius color pudoris ſignum vſquam indicat?} Signum, eſt parua quædam ſignificatio, indicans totius rei qualitatē. {Num eius color pudoris ſignum vſquam indicat?} Paterno animo dicit. Nanque patribus velle erubeſcere filios, prudenteſque eſſe, familiare eſt: cui contrarium eſt, Erubuit, ſalua res eſt. Hoc ergo dicit, Nec timet inquit, nec eum pœnitet, nec pudet. {Præter ciuium Morem} Præter, contra nunc ſignificat. {Impotenti} Nimis potenti vel certe debili, & deuicto. {Ciuium Morem, atq; legem, & ſui voluntatem patris,} Tria contempta ſunt, mos, lex, imperium patris. {Tamen} Cum non dixerit quamuis, ſubiecit tamen, & figura eſt anacoluthon. {Me miſerum.} Initium defenſionis, & deploratio calamitatis & miſeriæ, quia in amorem culpam remouet à voluntate ſua, cum pater, quòd amat filius, vitiũ mentis dicat eſſe, non impulſum dei. {Modo ne id demum ſenſiſti Pamphile?} Comprobatione oſtendit eum eſſe miſerum. Demum autem, ſignum eſt tarditatis. Et ſentire dicitur, qui vix colligit ſe, vixque animaduertit, vt alibi, Vix tandem ſenſi ſtolidus. {Olim iſtuc, olim,} Obiurgatio eſt, quod dictum eſt olim. confirmationem autem per repetitionem oſtendit. vt Virgil. Diuum e d e o {Accidit} Euenit, fuit. {Aliquo pacto} Quoquo modo. {Sed quid ego?} Proprium eſt parentibus indignatione velut abijcere curam filiorum, cum deſtomachi fuerint. {Sed quid ego} Eclipſis, per apoſiopeſin. {Solicito} Solicitam reddo. i. contriſto & perturbo. {Cur meam ſenectutem} Non me, ſed meam ſenectutem, quod plus eſt, & miſerabilius dicit. {Imo habeat, valeat} Non iraſcitur vt pater, ſed diſſimulat vt alienus, quia vehementer dolet. Et habeat, ſubauditur illam. {Mihi pater?} Mi, meus & principium factum à conciliatione perſonæ. {Quaſi tu huius indigeas patris.} Huius oſtendens ſe dixit, vt Virg. Eſt hic, eſt animus lucis contemptor. {Domus, vxor, liberi, inuenti} Mira grauitate ſenſus elatus eſt: nec de Menandro, ſed proprium Terentij. Et liberi iuuenti dicit, cum vnus eſſet, ſed inuidioſius liberi. Et inuenti, non geniti, ſecundum illud, Hoc ego ſcio, neminem peperiſſe hic. Domus addidit, non, lupanar. Et oratorie, de vno pluraliter loquimur. {Viceris} Verbum eſt eius qui vix ſibi extorquet vt abijciat curam. Et proprium patribus, ac familiare iratis. {Pater, licet ne pauca?} Titubans, & balbutiens oratio pudore & conſcientia. {Age dicat, ſino} Hoc totum non ex animo permittentis, ſed cum ſtomacho patientis eſt. {Ego me amare hãc. fateor} ἀμφιβολία τίς ἐςί. Et bene hanc dicit, non Glycerium, cuius nomine offenditur ſenex, nec peregrinam, ignominiam. Euitans {Si id peccare eſt. fateor id quoque} Noli, inquit, me accuſare quia amo. amantem. n. nemo accuſat, vt febricitantem nemo accuſare poteſt cur febricitet. ſed amare, inquit, ſi putas eſſe peccatum, fateor etiam me hoc peccaſſe. Mire igitur & ſubdefendit culpã, & aſſenſus irato eſt. {Fateor id quoq;} Peccare me. ſ. {Si id peccare eſt} Peccare dicit, quia amor deus eſt, non voluntas. {Tibi pater me dedo} Bene, dedo; quaſi hoſtilia & contraria volenti: nam deditio, in hoſtem fieri ſolet. {Quid vis oneris impone: impera} Executus eſt tranſlationem oneris, dicendo impone, vt potero feram. {Vis me vxorē ducere? hanc vis amittere?} Et quod vnum eſt duo fecit, vt oſtendat ſe non poſſe ferre. {Vt potero, feram} Obſequium ſine voluntate oſtendit, & multum valet ſub Chremetis præſentia hæc confeſſio ad recuſandas nuptias. {Vt

ne} Pro

Dou.

ne} Pen, vt non. {Allegatum} Adhibitum. {Nunc ſenem} Critonem. ſ. Et non Critonem, ſed ſenem dicit, vt de hac appellatione pondus adijceret teſtimonio. {Aequum poſtulat. da veniam} Artificioſe interponit loquentem Chremetē, quem volens vſq; ad cognitionē filiæ ſuæ retinere, non facit iraſci Pamphilo ob contemptum filiæ ſuæ, & poſt hoc abire de medio. {Da veniam} Concede, indulge. {Sine te hoc exorē}. i. vt me purgē, nō, adducā} Ab hoc me falli comperiat} O paterna pietas, ipſe accuſator eſt, & redargui ſe cupit. {Paulū ſupplicij} Suppliciū dicit ipsā accuſationē.

GVID. QVIS, &c.} Hic accuſatiuo eſt quæ ſoluitur per conceſſionem in eo quod pertinet ad amorem & per coniecturam in eo quod ad Critonis perſonam ſpectat Pamphilus quis volt me. i. qui me petit, deinde viſo patre ſubdit. perij. i. perditus ſum pater eſt quis. ſ. me vult. S. Quid omnium. i. quid ex omnibus excuſationibus quæ dici poſſunt ais, & eſt apoſiopeſis. eſt n. interruptus ſermo à Chremete, ipſa autem figura eſt iratis familiaris cum pro dignitate peccati non inueniatur conuitium, & illud quid ais non eſt interrogantis, ſed inuehentis, & eo ꝙ ait omnium eſt eclypſis multa ſignificans, vt vult Don. C. Ah dolentis eſt, potius vero eligentis. Dic ipſam rem. i. ipſum factum mitte. i. omitte male loqui. i. contumelias inferere. S. Quaſi per ironiam ſæpe particula quaſi ſumitur. i. tanquam quidquam poſſint iam dici grauius. i. moleſtius & enormius. in. i. contra hunc Pamphilum, quā ſubaudi fecit vel peccauit. Ain'. i. ais ne vt tuus Dauus, tandem Don. capit pro tñ. videtur autem melius capi, vt reſponſionem celerem ergeat Glycerium eſt ciuis. P. Ita prædicant homines. ſ. Simon ita prædicans repetit dictū Pamphili per iracundiam. nam repetuntur verba in quibus arguitur impudentia. O exclamatio ingentem confidentiam. i. audaciam, cum improbitate, ſupra autem capitur pro conſtanti & graui. ergo confidentia interdum in bona, interdū in mala capitur, ſed fiducia ſemper in bona. Num. i. nunquid, q. d. non cogitat quid dicat. num. i. nunquid eū penitet facti ſui vide num. color eius indicat. i. oſtendit vſquam. i. in aliqua parte faciei, aut vultus ſignum pudoris. i. erubeſcentię propter admiſſum flagitium. adeon'. i. verum eſt verum, ſubaudi eum filium eſſe animo adeo i. tantum impotenti. ſ. ſuis appetitibus moderari nequeunti quaſi minus potenti aut debili & deuicto, vt quamuis ſupple id ſit præter. i. contra, morem. i. conſuetudinem ſiue ius non ſcriptum & legem. i. ius ſcriptum ciuium, & præter voluntatem ſui patris, tñ ſtudeat. i. laboret cupiat det operam habere hāc Glye. cū ſummo probro. i. vituperio ignominia atq; dedecore. P. Me miſerum exclamando. i. fateor me infelicem qui tanto ſim inſanus amore. S, Ne. i. verum modo, demum. i. ſolum vel parte, eſt. n. hic demum tarditatis ſignum, ſenſiſti. i. percepiſti id videlicet te eſſe miſerum. olim repetitione confirmat dictum ſuum, q. d. multo ante tempore illud verbum. ſ. miſerum accidit vere in te eodem die quam. i. ꝗ̄ induxiſti ita animum tuum. i. cum perſuaſiſti tibi hoc eſſe tibi efficiendum aliquo pacto. i. aliquo modo quod cuperes. i. velles. Sed quid ago? cur excrucio. i. vexo me? cur macero. i. affligo contero debilito me. cur ſollicito. i. ſollicitam reddo, ſeu contriſto vel perturbo meam ſenectutem. i. me ſenio confectum amentia. i. inſania, ꝗ̄ insani ſunt omnes amantes nec, ſui compotes, ſed mente capti. amentia ergo huius filij. [illegible] verum ſollicito meam ſenectutem, &c. vt ſufferā. i. ſubſtineam portem feram patiar ſupplicium pro peccatis. i. erroribus & flagitijs huius Pam. Immo. i. ſed, potius habeat ipſe Pam. illam ſubaudi valeat. i. à me diſcedat. viuat cum illa Glyc, P. O mi pater, quaſi dicat veniam peto. S. Quid mi pater, q. d. quid tibi vis dicendo mi pater quaſi. i. tanquam indigeas huius patris d: quaſi indigeas opera mea qui ſum pater tuus. domus inuēta eſt. ſ. in qua cum Glycerio habitas. vxor inuēta eſt. ſ. Glycerium quā foues vt vxorem, liberi. i. puer vnus. & liberi, dixit de vno, etenim Gell. ait antiqui oratores hiſtoriæque aut carminum ſcriptores etiam vnum filium filiam ne liberos multitudinis numero appellauerunt, liberi ergo inuenti ſunt patre. ſ. me inuito. i. moleſte ac ægerrime ferente adducti ſunt homines qui dicant illam Glycerium eſſe ciuem. hinc. i. ex Athenis. Viceris. i. viciſti, coniunctiuū pro indicatiuo, q. d. curam tui vehementer geſtabam, ſed tandem tua improbitate effeciſti, vt eam curam eiecerim. P. Pamphilus titubans & balbutiens pudore & cōſcientia loquendi copiam petit ò pater ne. i. verum licet mihi per te pauca loqui vel dicere. S. Quid dices mihi? C. Attamen ò Simo audi. S. Dicis vt ego audiam eum ò Creme (Chremes & Chreme dicitur in vocatiuo) quid ego audiam? C. Attamen ſine. i. patere quod ſup. dicat i. loquatur quod vult. S. Age hortandi eſt dicat loquatur ſino. i. do facultatem patior. P. Ego fateor me amare hanc Glye. vel hanc amare me, dubium. n. eſt verum dicat amphibologia, ſi id. ſ. amare eſt peccare quoque. i. etiam fateor me peccare. ò pater dedo me tibi. i. vt ita dicam reddo me tibi quaſi contraria & hoſtilia volentis.

impone quid vis oneris, id quodlibet onus impera. ſ. iube vt exequar vis me ducere vxorem, vis me amittere hanc Glycerium feram. i. patiar vt potero. i. prout mea fert facultas, modo. i. tantummodo obſecro te hoc vt, ne. i. non credas hanc ſenem Critonem allegatum. i. adhibitum à me, ſine. i. permitte vt ſupple expurgē. i. excuſem me neq; vt adducam illum huc corā adueſibium eſt hic quaſi præſentialiter vt ita loquar. S. Simo indignatus ꝙ illum petit adduci. Pamph. repetit verbum ſibi diſplicens. Dicis vt adducas illum indignanter proferendum eſt. P. O pater ſine. i. permitte. C. Poſtulat æque. i. rem iuſtam da veniam. i. concede indulge fac ei poteſtatem adducendi illius. P. ſine. i. patere ꝙ vxorem te hoc. i. aut tibi perſuadeam hoc, aut à te impetrem hoc. S. ſino. i. permitto deinde conuertit ſermonem ad chremetem. O Chreme quiduis. i. rem qualibet dum. i. dummodo ne. i. non comperiar. i. non deprehendar cognoſcar, vel inueniar falli ab hoc. ſ. Pamph. C. Paulum ſupplicij. i. reprehenſionis accuſationis iurgij cruciatus ſatis eſt i. ſufficit patri in ſuū pro magno peccato, &c.

ARgumentum} Periculum deprehenſi Pamphili, & deprecatio apud patrē, & eſt ſumma epitaſis. {Quis me volt?} Trepidatio Pamphili ad vocem patris. {O ingentem} Tragica accuſatio per exclamationem, & incremētum, quæ mox exaggeratur circunſtantijs. {Sed quid ego} Correctio indignantis. {Immo habeat} Permiſſio familiaris iratis. {Quaſi tu huius} Negat ſe patrem appellandum eſſe, ex factis illius. {Ego me amare} Deprecatio Pamphili ex qua pius & modeſtus eius animus perſpicitur. {Me allegatum}. i. ſubornatum, ſummiſſum. LATO.

QVis me volt? &c.} Iratum patrem bonis verbis & obedientia filiorum mitigandum eſſe nō aſperitate, aut contumacia irritandū eſſe, docet hæc ſcena. Beneficium quippe patrum ita magnum eſt, vt quomodocunque ſeſe habet pater, à filio ſit obſeruandus atque colendus. Omnia certe quæ habet, patri debet, nec eius beneficium poteſt ſuperare. Vnde Seneca, Nunquā beneficio vincitur, cuius beneficium eſt ipſum quod vincit. Et non amare parentes, impietas eſt, non agnoſcere, inſania. D. Aug. lib. 2. de Ciu. Dei, ſic ait: Habet quiddam erga parentes humana verecundia, quod nec ipſa nequitia auferri poſſit. Plato in 9. de Leg. cum multa de cultu parentum dixiſſet, intulit: Quapropter exiſtimandum eſt, vt paulo ante diximus, nullum apud deos magis honorandum ſimulacrum nos habere poſſe, quàm patres & auos ſenio confectos, matreſque ſimiliter, quibus honoratis deus gaudet, alioquin eos minime exaudiret. Mirabilius enim parentum ſimulacrum nobis, quàm imagines quæque inanimes, videri debet Nam quæ animam habent, quando coluntur à nobis pro nobis orant, fauentque quotidie, quando non deſpiciuntur: Contra, quę vero anima carent, neutrum horum faciunt. Quocirca qui erga parentes & auos, ceteroſque huiuſmodi recte ſe gerit, is ad deum ſibi conciliandum ſimulacrorum omnium optima poſſidet. Cic. in Or pro Roſ. Amino, ſic taxat parricidam. Portentum atque monſtrum certiſſimum eſt, eſſe aliquem humana ſpecie & figura, qui tantum immanitate beſtias vicerit, vt propter quos hanc ſuauiſſimam lucem aſpexerit, eos indigniſſime vita priuarit. {Ego me hanc amare, &c.} Seneca lib. 7. epiſt. ſic ait: Vita ſua confiteri, ſanitatis indicium eſt. Cic. in 12. Philip. ſic ſcribit: Cuiuſuis hominis errare, nullius niſi inſipientis perſeuerare in errore, poſteriores enim cogitationes, vt aiunt, ſapientiores eſſe ſolent, & optimus eſt portus pœnitenti mutatio conſilij. {Vt potero feram, &c.} Quoniam repentina mutatio eſt difficillima. Vnde Xenophon lib. 5. Mutatio quæ ſit paulatim efficit, vt omnis natura mutationes ferat. Euſeb. lib. 4. Euang. præparationis ſic ait. Non tantum ſolent homines expectationes bonorum gaudere, quantum timore malorum exagitari. PATR. MAUR.

VErſus ſunt Iambici Senarij, exceptis vltimo octo, qui ſunt Trochaici Quadrati Cat. In 4. ab initio ſcenæ verſu Ain monoſyllabum eſt. In 5. o, prorſus eliditur. In 7. vide nū eius unapæſtus eſt, correpta in Vide e, & Eius monoſyllabo. In 9. vel Sui monoſyllabum eſt, vel creticus loco 3. In 14. Eodem diſſyllabum eſt. In 16. vel creticus loco 1. vel Meam, vt holut monoſyllabum Et in mox ſequenti Huius monoſyllabū. In 6. à fine exiſtimauit Doct. ſupereſſe verbum Hanc, niſi legas, inquit, vxorem hanc. quod mihi non probatur, ſed ego puto ita legendū verſum, Ducere vis me vxorem, hanc vis amittere? vt potero feram. Si ita legas, & ſenſus erit melior, & verſus optime habebit. GLAR.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Hæc ſcena continet Andrij Critonis cum Simone & Chremete congreſſum, in quo error omnis fabulæ aperitur. nam Glycerium eſſe ciuem his filiam eſſe Chremetis.

ARG.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic in ſcenam progreditur Crito, in cuius verbis non ſolum quid ipſe promittit, ſed etiam & Pamphilus dixerit, id monſtratur, & hic omnis error fabulæ aperitur.

Trochaici Tetrametri, & Iambici Quadrati, admixto vno Dimetro.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILVS,

MITTE orare. vna harum quæuis cauſſa me, vt faciam, monet,
Vel tu, vel quod verum eſt, vel quod ipſi cupio Glycerio.
CH. Andrium ego Critonem video? æque is eſt. CR. ſaluos ſis Chreme.
CH. Quid tu Athenas inſolens? CR. euenit, ſed hiccine eſt Simo.
CH. Hic eſt. S. me ne quæris? eho tu Glycerium hinc ciuem eſſe ais?
CR. Tu negas? S. ita ne huc paratus aduenis? CR. qua re? S. rogas?
Tu ne impune hæc facias? tu ne hic homines adoleſcentulos.
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis.
Solicitando, & pollicitando eorum animos lactas? CR. ſanun' es?
S. Ac meretricios amores nuptijs conglutinas?
P. Perij: metuo, vt ſubſtet hoſpes. CH. ſi Simo hunc noris ſatis,
Non ita arbitrere. bonus hic eſt vir. S. hic vir ſit bonus?
Ita ne attemperate venit hodie in ipſis nuptijs,
Vt veniret antehac nunquam? eſt vero huic credendum Chreme.
P. Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probe.
S. Sycophanta. CR. hem. CH. ſic Crito eſt hic: mitte. CR. videat, qui ſiet.
Si mihi pergit, quæ volt, dicere, ea, quæ non volt, audiet.
Ego iſtæc moueo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?
Nam, ego, quæ dixi, vera, an falſa audieris, iam ſciri poteſt.
Atticus quidã olim naui fracta apud Andrũ eiectus eſt,
Eſt iſtæc vna parua virgo. tum ille egens forte applicat
Primum ad Chryſidis patrem ſe. S. fabulam inceptat. CH. ſine.
CR. Itane vero obturbat? CH. perge. CR. tum is mihi cognatum fuit,
Qui eum recepit. ibi ego audiui ex illo ſeſe eſſe Atticum:
Is ibi mortuus eſt. CH. eius nomen? CR. nomen tam cito tibi?
Phania. CH. hem, perij. CR. verum hercle opinor fuiſſe Phaniam.
Hoc certo ſcio, Rhamnuſium ſe aiebat eſſe. CH. ô Iupiter,
CR. Eadem hæc Chreme multi alij in Andro tum audiuere. CH. vtinam id ſiet.
Quod ſpero eho dic mihi, quid is eam tum, Crito,
Suam ne aiebat eſſe? CR. non. CH. cuiam igitur? CR. fratris filiam.
CH. Certe mea eſt. CR. quid ais? S. quid tu? quid ais? P. arrige aures Pamphile.
S. Qui credis? CH. Phania ille frater meus fuit. S. noram, & ſcio.
CH. Is hinc bellum fugiens, meque in Aſiam perſequens, proficiſcitur.
Tum illam hic relinquere eſt veritus. poſt illa nunc primum audio,
Quid illo ſit factum. P. vix ſum apud me: ita animus commotu' eſt metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. Næ iſtam multimodis tuam inueniri gaudeo. P. credo pater.
CH. At mihi vnus ſcrupulus etiam reſtat, qui me male habet. P. dignus es
Cum tua religione odio. nodum in ſirpo quæris. CR. quid iſtud eſt?
CH. Nomen non conuenit. CR. fuit hercle aliud huic paruæ. CH. quod Crito?
Nunquid meminiſti? CR. id quæro. P. ego ne huius memoriam patiar meæ
Voluptati obſtare, cũ ego poſſim in hac re medicari mihi?
Non patiar. heus Chreme: quod quæris, Paſibula. CR. ipſa eſt. CH. ea eſt.
P. Ex ipſa millies audiui. S. omnes nos gaudere hoc Chreme.
Te credo credere. CH. ita me dij ament, credo. P. quid reſtat pater?
S. Iam dudum res reduxit me ipſa in gratiam. P. O lepidum patrem.
De vxore, ita vt poſſedi, nihil mutat Chremes. CH. cauſſa optuma eſt:
*Niſi quid pater aliud ais. P. nempe. S. * ſcilicet. CH. dos, Pamphile, eſt* — * Id.ſ
Decem talenta. P. accipio. CH. propero ad filiam, eho mecum Crito:
Nam illam me haud noſſe credo. S. cur non illam huc transferri iubes?
P. Recte admones: Dauo iſtuc dedam iam negoti. S. non poteſt.
P. Qui? S. quia habet aliud magis ex ſeſe, & maius. P. quidnam? S. vinctus eſt.
*P. Pater, non recte vinctu' eſt. S. * haud ita iuſſi. P. iube ſolui obſecro.* — * At
S. Age fiat. P. at matura. S. eo intro. P. ô fauſtum, & felicem hunc diem.

Don. MITTE orare} Hic in ſcenam progreditur Crito, in cuius verbis nõ modo quod ipſe promittit, ſed etiã quod & Pamphilus dixerit, demonſtratur. Et hic omnis error aperietur fabulæ. {Mitte orare, vna harum quæuis cauſſa} Pamphilo dicit. & dicendo vna harum, oſtendit multas eſſe cauſas, etiam pares magnitudine eſſe, dicendo quæuis. {Andrium ego Critonem video?} Bonum initium agnituri filiam. Itaq; compendij cauſa, non laborat de agnitione perſonæ Critonis, vt ab eo facile doceri poſſit. {Saluus ſis Crito} Ne laboret ad perſuadendũ, viro compendio poetæ, iam Crito notus eſt Chremi. {Quid tu Athenas inſolens?} Inſolens, inſolitus, inſuetus, Cicero, Moueo etiam loci ſolentia. Saluſt. Inſolens vero accipiendi. Inſolens & arrogans intelligitur. Qui præter legem agit humanam & naturalem, inſolens dicitur. Cic. In victoria, quæ natura, inſolens & ſuperba eſt. {Euenit} Pudet fateri propter hereditatem veniſſe. Et vide ipſum eſſe, qui dixerit ſupra, Clamitent me ſycophantam, hereditatem perſequi. {Paratus aduenis?} Hoc eſt ſubornatus, & compoſitus dolo. {Tu ne impune hoc facies?} Mire acriter Critonem aggreſſus, dilatauit incuſationem, & generale fecit virtute oratoria, quæ δείνωσις dicitur. {Tu ne hic} .i. Athenis, vbi delicta vindicantur. {In fraudẽ illicis?} Illigas. vnde Virg. Terna tibi hæc primũ triplici circũdata filo Licia circundo. Licia enim dicta ſunt quaſi ligia. {Eorum animos, lactas?} Hinc etiam oblectatio dicitur. {Lactas?} Quaſi teneros animos. Lactare, eſt dulcedine aliqua tenere, ad perſuaſionem inducere: vnde & delectare & oblectare dicimus. {Ac meretricios amores nuptijs conglutinas?}

glutinas?} Vide oratoriè agi, vt grauius Critonem accuſet Simo, nunc defendit filium, quem dudũ increpauerat. {Ac meretricios amores} Peius lenocinio crimen ingeſſit, non amicam facere de meretrice, ſed coniugem. {Nuptijs conglutinas?} Hoc grauius eſt lenocinio. {Metuo vt ſubſtet hoſpes} Vt, ne non Lucilius, Tuam vt memoriam retineas. Et bene hoſpes ait, non homo, vel Crito. eſt.n. ipſo nomine cauſa diffidentiæ. {Non ita arbitrere,} Id eſt non arbitreris. {Bonus eſt hic vir.} Cum pondere, & diſtinctione inferendum. {Hic vir ſit bonus?} Hic per εἰρωνείαν, nec virum, nec bonum eſſe dixit. {Hic vir ſit bonus?} Mire poeta cum oportuerit Critonẽ inimiciorem Chremi eſſe q̃ Simoni, ſic eum inducit. vt notior ei ſit contra quem maxime venerat, atq; ab eo defendatur magis, vt res progredi ad cataſtrophen poſſit. {In ipſis nuptijs.} In ipſo articulo nuptiarũ. {Vt veniret ante hac nunquam?} Plerunq; caſus imitatur induſtriam, & hoc ſæpe fit, vt etiam ſedulo facta, fiunt ſuſpecta. {Sycophanta,} Hoc eſt quod minime voluit ſibi dici Crito. nam ita locutus eſt ſupra, Clamitent me ſycophantam, hereditatem perſequi. {Hem} Principium iracundiæ. audiuit.n. quod maxime vitabat: nã vt ſupra, Clamitent me ſycophantã. {Sic Crito eſt, hic mitte} Hic Chremes traducit illum ab iracundia, dicendo ſic eum eſſe. Menander * Et recte, quia naturæ ignoſcitur, voluntati non item. {Si mihi pergit, quæ volt, dicere;} Grauiter & mature. {Ego iſtæc moueo, aut curo?} Eſt.n. ſycophantæ perturbare rem bonam, & curare malam, Hoc igitur dicit cũ ὑποκρίσει. Ego hæc turbo, aut cogito quemadmodum eu dicit Simo. {Non tu tuum malum æquo animo feres?} Non filium, ſed amorem in filium ſignificat. An quia iratus eſt? Ita quæritur, an conueniant hæc verba Pamphilo veniente. Imo.n. conueniunt, nam quanto magis diſſimulat fauorem, tanto plus acquirit fidei ad ea quæ loquitur. {Iam ſciri poteſt} Addidit & temporis celeritatem. & magna maturitate dixit. {Atticus quidam olim} Hæc pars argumentis eſt, quæ & ſupra iam dicta. {Forte applicat} Applicat, proprie de naufragio in litus eiecto atq; egenti. {Primum ad Chryſidis patrem} Quid eſt, primum? an quia poſtea mortuus eſt? {Fabulam inceptat} Aut ad comœdiam retulit fabulam, quia fabula comœdia, & quia argumentum quaſi fabulæ narratur. aut certe ad irriſionem narrationis dicit. etenim olim fabulæ proprium. vt Horatus, Olim Ruſticus vrbanum murem mus paupere fertur Accepiſſe cauo, veterẽ vetus hoſpes amicum {Ita ne vero obturbat} Si ſubdiſtinguit, interſtrepit accipe. Si non diſtinguit, euertit intelligas. {Ita ne vero obturbat?} Poteſt ita ne vero, ſubdiſtingui, & ſic cũ comminatione inferri, obturbat. {Ibi audiui ex illo,} Magna cõfirmatio veritatis eſt. {Nomen tam cito tibi?} Non negantis eſt, ſed difficile ſe dicturum oſtendit. {Phania} Hoc ita dicit Crito, vt nemo audiret. ſ. adhuc dubitans, an ipſe ſit. {Hem} Sunt qui putant Simonẽ dicere iraſcentem filio Critonem ſubmouente. {Perij} Hoc Pamphilus poſt iracundiã patris. An Chremis eſt dolentia ad vel eius mentionem, vel q̃ in filiam penè peccatat? {Verum hercle opinor} Hoc adhuc cunctanter eſt dictum, & ideo indiget confirmatione. {Rhamnuſium ſe} Piræus, & Rhamnus, &c. huiuſcemodi maritima Atticæ propria intelligẽda ſunt. Rhamnus, pagus Atticæ eſt. {Multi alij in Andro} Hoc teſtimonium cæcum dicitur. Teſtimonium.n. modus duplex eſt, manifeſtus, & cæcus. Manifeſtus eſt, qui certos teſtes, & præſentes habet. Cecus, in quo multitudinem, aut ciuitatem dicimus ſcire. vt Cicero, Teſtis eſt tota Sicilia. Quod tñ audientem conſternat. Eſt etiam in cæco iuſiurandum, tabulæ abſenteſq; perſonæ. {Cuiã igitur?} Vetuſte, cuiam. quod omnibus generibus, & caſibus ſeruit. {Arrige aures Pamphile} Tranſlatio à pecudibus. quibus verbis intendit, accipiendã eſſe vocem. {Arrige aures Pamphile} Hoc Simo videtur dicere. Vt alij putant, ipſe ſibi Pamphilus. {Norã, & ſcio} Noram Phaniam, Scio fratrem fuiſſe. Ergo & ad perſonã, & ad rem retulit. {Meq; in Aſiam perſequẽs, proficiſcitur:} Bene in Aſiam, vbi bellum non erat, ſed in Græcia. Et perſequens dicit, perſeuerationẽ ſequentis oſtendens. Perſequitur.n. qui non deſinit ſequi. Virg. Quæ te ſola puer, multis è matribus auſa Perſequitur. {Vix ſum apud me,} Hoc eſt argumentum ſapientibus lætitiam, vehementem in bonis moderandum: cum vnuſquiſq; gaudens ita perturbetur, vt apud ſeipſum iam nõ ſit. {Vix ſum apud me,} Nõ ſum apud me, magis cõſuetudine q̃ ratione dicitur. Aut forte ſic dicit, quaſi abierit animus, & rurſus redierit. {Ita animus cõmotus eſt metu,} Duo carnifices futurarum rerum ſunt, ſpes & metus. Dolor.n. & gaudium, præſentium rerum ſunt. Virg. Hinc metuunt, cupiuntq;, dolent, gaudentque, nec auras Reſpiciunt. Sed dolorẽ hic in lætitia non poſuit. & mire ordinem ſeruauit. ſic.n. ſe hæc inuicem ſequuntur. Et ἀσυνδέτως diſtinguendũ eſt, ſpe, gaudio, vt ſeparatim inferantur. {Mirando} Mirando, dum miror. & eſt participium. {Nę iſtam} Næ, nimis. Cicero, Næ iſti vehementer errant. Saluſt. Næ iſta nobis manſuetudo, & miſericordia. {Gaudeo,} Gaudemus noſtris: & gratulamur alienis. Vt Saluſt. Et ei voce magna vehementer gratulabantur. {Næ iſtam multis tuã} Non multis modis inueniri gaudeo, ſed tuam inueniri. Alij, multis modis tuam inueniri gaudeo, nõ, inueniri gaudeo. Hic iam redit in gratiam Simo cũ filio, niſi forte patrem ſocerũ appellat vt Turnus apud Virg. Et nos tela pater, ferrumq; haud debile dextra Spargimus. Sed quomodo infra dicit. Quid reſtas pater? an reſtat ideo, quia hæc iam maior pars reconciliationis eſt? {Credo pater,} Incertum verũ, cui gratulatur, Simo ſit, quamuis Pamphilus reſpondeat poteſt.n. Chremes & pater videri. {Credo pater} Sic reſponderi ſolet dicẽti, gaudeo. {At mihi vnus ſcrupulus etiã reſtat} At, diſcretiuum eſt ſuperiorum dicturum. Scrupulus à ſcrupo lapide dictus, lapillos minimus. nam nimia moleſtæ ſunt pedibus ſcrupuloſæ viæ, vt Virg. Scrupea inta lacunigo, nemorumq; tenebris. {Etiam} Pro adhuc. {Dignus es Cum tua religione, odium} Aut, accuſatiuus pro ablatiuo caſu eſt poſitus, pro odio, aut ſeparatim odium legendum eſt, vt ſit, dignus qui male habearis. {Nodum in ſcirpo quæris} Scirpus, paluſtris res & leuiſſima. Lucil. in. j. Nodum in ſcirpo inſane facere vulgus. Eſt autem ſcirpus, ſine nodo, & leuis iunci ſpecies. Alibi ipſe. Reddunt curatura iunceas. Plaut. Scirpo induitur ratis. {Id quæro.} Rurſus Crito obliuioſus eſt, vtpote alienarum rerũ. {Voluptati obſtare,} Nunc lætitiæ & gaudio. {Heus Chreme,} Hæus dicẽdũ erat, quia Chremes Critonẽ intuebatur. {Ea ipſa milies audiui.} Duas res oſtendit Pamphilus, & q̃ verum ſit quod ea ipſa ſæpe audierit, & q̃ ſit Glyceriũ. {Omnes nos gaudere hoc} Aut hoc correpte, aut hoc producte: vt ſi, hac re gaudere, Et gaudere noſtris eſt, vt ſupra annotauimus, alienis vero, gratulari. Saluſt. Et ei voce magna vehementer gratulabantur. Plus eſt ergo gaudere, q̃ lætari. {Quid reſtat pater?} Hoc eſt, ne iraſcaris. {O lepidum caput:} In quo leporis eſt plurimũ, lepidus dicitur. Nam lepos eſt venuſtas. {Nempe, ſcilicet} Nempe, & ſcilicet dicentes, manu vel vultu dotem ſignificant, quod mox intelligit Chremes. Alij ἀπὸ τοῦ. ſ. Cremetis perſonam faciunt. {Dos eſt Pamphile}. i. Pamphilo pro vxore dabuntur decem talenta. {Accipio} Ille niſi dixiſſet, accipio: dos non eſſet. datio.n. ab acceptione confirmatur, nec poteſt videri datum id, quod non ſit acceptum. {Eho} Eho hic admiratio eſt intentionis ad id, quod dicturi ſumus. {Dedam iam} Addidit & temporis celeritatem. {Qui?} Quam ob rem. {Nũ recte vinctus}. i. non iuſte ſed hic ad cauſam retulit non recte. Senex vero, ad rem retulit. {Haud ita iuſſi.} Quia quadrupedem ſtringi iuſſerat, quaſi recte, ac diligenter. Et hoc ipſum non vacat, nam iam iocularitet loqui, & minus iraſcentis eſt, & placabilis animi. {Haud ita iuſſi} Eleganter luſit ad ἀμφιβολίαν, & ſimul oſtendit, quàm propitius ſit Pãphilo pater, & q̃ facile veniam Dauo impetrare poſſit ab eo, quippe qui iam etiam iocetur. Pamphilus autem dixerat, non iuſte: ille ſic reſpondit, quaſi dixeris, nũ diligenter vinctus eſt. Et haud ita iuſſi ſic.n. præceperat, Quadrupedẽ conſtringito.

Itte, &c.} Hic in ſcena progreditur Crito in cuius verbis non modo ipſe promittit, ſed etiam quod & Pamphilus dixerit demonſtrat, & hic omnis error aperietur fabulæ. Crito alloquitur Pamphilũ orantem vt firmus ſtaret verbis contendendo aduerſus patrem. Mitte. i. omitte ceſſa deſiſte orare. i. rogare me vna quæuis. i. vna quælibet cauſa harum quæ ſequuntur monet me vt faciam quod petis, & hæ ſunt cauſæ, vel tu. i. vel tua in me beneuolẽtia, aut tuus honeſtus modus, & tua ſermonis affabilitas monet me, &c. vel q̃. i. quia verũ eſt quod dicturus ſum, vel q̃. i quia bene cupio ipſi Glycerio. i. Glyceriũ plurimũ amo. & ideo illi bene volo. C H. Ego video Critonem Andrium. i. ex Andro inſula, certe. i. profecto, is eſt. ſ. Crito Andrius. C R. Chremes ſis ſaluus. i. ſalue. C H. Quid. i. cur tu inſolens. i. inſolitus inſuetus Athenas veniſti ſubaudi, q. d. cur veniſti Athenas qui non ſis ſolitus venire, qui non conſueueris videri Athenis inſulens.n. interdum dicitur inſuetus inſolitus. Inde, inſolentia. i. inſuetudo. Cic. moueor etiã inſolentia loci. i. inſuetudine. Item inſolens dicitur arrogans. Inde inſolentia. i. arrogantia. qui.n. præter legẽ agit humanam & naturalem inſolens dicitur Cic. ipſa victoria quæ natura inſolens eſt. C R. euenit. i. contingit caſu aliquo vt Athenas venirem, pudet.n. eum fateri propter hereditatem veniſſe, ſed hiccine eſt Simo. i. verum eſt hic Simo. C H. Hic eſt. S. men'. i. me ne. hoc eſt vtrum quæris me, & oõ quæris pro me vt nonnulli conſueuerunt dicere tanquã pro ſermone eleganti. Eho hæ interiectio attentionem mouet vt audiat Crito dictũ Simonis, vel deridentis eſt particula tu ais Glyceriũ eſſe ciuem hinc. i. ex Athenis vrbe. C R. Tu negas. i. inficiaris eam eſſe ciuem Atticam. S. Ita ne, per indignationem ſæpe dicitur ita nec deriſionẽ aduenis huc paratus. i ſub ornatus & dolo cõpoſitus. C R. Qua de re venirem. ſ. paratus. S. Rogas. i. interrogas, vt ne. i. vtrum facias im-

GETD.

pune.i.ſine pœna,ſeu punitione.i. venias paratus ad decipiendū. hic.i.Athenis vbi delicta vindicantur,tu ne.i.verū,q.d.ita illicis.i. illigas (vnde licia dicta ſunt quaſi ligiā§.i.fraudem hic.i.Athenis homines adoleſcentulos imperitos rerum eductos libere.i.edocatos & nutritos more eorum adoleſcentulorum qui in genui nati ſunt,vel educatos libere.i.emiſſos in viuendi libertatem.i.quibus facta eſt copia vt liberius viuant,lactas.i.detines,vel quadam dulcedine animos teneros.ſ.eorum ſolicitando.i.incitando eos nam ſolicitare interdum ſignificat ſolicitum reddere interdū vero eſt inquietare aliquem, & inter ſpem metumq́; conſtituere atq; incitare,ſeu ſtimulare & pollicitando.i. frequenter promittendo illis complementa voluntatū Teneros animos lactare eſt dulcedine aliqua retinere,& ad perſuaſionem inducere. Vnde oblectare dicimus & delectare. Cʀ. Ne.i.verum,ſanus es.i.ſanæ mentis & cōpos,q.d.inſanis. S. Interrumpat Crito ſermonem Simonis quē nunc conſtituat,ac conglutinas.i.coniugijs,vt glutino res aliquæ coniunguntur nuptijs.i connubio amores meretricios,q.d.nō efficitur amica de meretrice,ſed coniuna. P. Perij metuo, vt.i.ne. non vt vult Donat. poſſet tñ ſimpliciter capi pro ꝙ ſic metuo ꝙ hoſpes.i.peregrinus & alienigena iſte Crito ſubſtet.i.ſuccumbit neq; ferre poſſit contumelias patris. Cʜ. Simo ſi noris.i. ſi cognoſcas ſatis hunc non arbitrere.i.nō ita de eo cenſeas,hic.ſ.Criſo eſt vir bonus. S. Hic ſit vir bonus,q.d.ſit bonus. quantum volet,& per ironiam dictum intelligitur,vt eum nec virum,nec bonum dicat ita ne.i.verū venit hodie ita attemperate.i.tempeſtiue, in ipſis nuptijs.i.in ipſo articulo, ſiue vt ita dicam in puncto nuptiarum,vt nunquam veniret,ante hac i.ante hoc tempus. Plerunq; tñ caſus imitatur induſtriam , & ſæpe hoc fit vt etiā ſedulo facta ſint ſuſpecta. Eſt vero credendum huic, q.d.non eſt illi fides habēda,vbi vero dicitur per ironiam, vt Virg. Egregiam vero laudem & ſpolia ampla refertis. Tuq; puerq; tuus quemadmodum, &.ſ.vt id populus curat.ſ.quod dici ſolet deus ſciat , vero ferè hic eodem modo capitur vt illic.ſ. P. Ni.i.niſi me tuam patrem,habeo.ſ.ſcio aliquid,ſup. quod moneam.i admoneam, probe.i commode illum Critonē pro illa re i pro reſponſione ad obiecta. S. ò ſycophanta.i.calumniator,exclamando profertur. Cʀ. hem, interiectio indignantis. Cʜ. Crito hic Simo eſt ſic.i.talis naturæ & recte,nam naturæ ignoſcitur non voluntati mitte.i.dimitte eum nec attende ad ea quæ dicit. Cʀ. videat qui.i.qualis ſit, ſi perget.i.proſequetur perſeuerabit dicere mihi quæ vult . audiet quæ non vult ego moueo.i.perturbo & curo.i.cogito iſthæc quæ tu dicis Simo tu non feres æquo animo tuum malum.ſ.amorem in filio. Nā audieris.i. audies ea quæ dixit verā an falſa.i.ſiue ſint vera, ſiue falſa, & hoc vt tibi ſim moleſtiæ , ſicut es mihi, & addit temporis celeritatē inquietia iam.i.nunc poteſt ſciri an vera ſint an falſa. quidam Atticus olim fracta naui.i.naufragio facto apud Andrum eiectus eſt ad littus.ſ. & vna.i. ſimul iſthæc virgo paruæ eiecta eſt , tunc.i.tūc forte ille egenus applicat.i. adigit appellit ſe primū ad patrē Chryſidis . Proprie de naufragio ad littus eiecto atq; egenti applicare dicitur.ſ. Simo narrationē irridens , inquit, inceperat.i.incipit,fabulam.i.nugas,cōmentum mendaciū, vanitatem. Cʜ. ſine.i.permitte eū loqui. Cʀ. Ita ne obturbat vero.i.ita ne vertit veritatē aut reclamat & reluctatur ſeu interſtrepit veritati. Cʜ. Crito,perge.i.proſequere perſeuera. Cʀ. Tū is fuit mihi cognatus qui recepit eum Atticū. Ibi.i.in eo loco audiui ex illo ſeſe fuiſſe Atticū is mortuus eſt ibi. Cʜ. Crito dic, ſup. nomen eius. Cʀ. Putas,ſup.vt tam cito dicam tibi nomen? oſtendit n.difficile ſeſe dicturum,deinde ſubdit phania eſt,ſup.nomen eius,ſed Crito dicit vt nemo audiat adhuc.ſ. dubitās an ipſe ſit. Cʜ. hem,perij Chremis eſt dolentis poteſt & Pamph.eſſe. Cʀ. Verū.i.ſed hercle opinor fuiſſe Phaniam ſcio certe hoc aiebat ſe eſſe Rhamnuſiū.i ex Rhamno Atticæ pago . Rhamnus.n. pagus eſt Atticæ. Cʜ. Iuppiter. Cʀ. ò Chreme multi alij à me audiuere tum hæc eadem in Andro in ea inſula. Cʜ. Vtinā id,quod ſpero ſit eho attentionē mouet.dic mihi quid tunc aiebat eam Glycerium eſſe.ſ.ne.i. vtrum aiebat eſſe ſuam filiam.ſ. Cʀ. non. Cʜ. Igitur cuiam.i. cuius filiam eſſe dicebat. Cʀ. Aiebat eſſe filiā fratris . Cʜ. Certe ea eſt mea.ſ. filia. Cʀ. quid ais? S. quid ais? P. Alloquitur ſeipſum dicens Pamphile arrige aures.i erectas præbe aures accipiendā vocem ibi congruā. S. quid credis? Cʜ. ſcilicet Crito ille Phania fuit meus frater. S. noram Phaniam.ſ.& ſcio eum eſſe tuum fratrem. Cʜ. Is frater fugiens bellum & perſequens me in Aſiam proficiſcitur hinc.i.ex Athenis, & perſequens dicit oſtendens perſequentis perſeuerantiam,tum frater veritus eſt relinquere illam hic poſt illa vel tempora vel ea quæ ſunt dicta nunc primum audio quid ſit factū de illo fratre meo . P. Pāphilus præ nimio gaudio ita perturbatur vt apud ſeipſum,non ſit propterea,inquit, vix ſum apud me.i nō ſum apud me & magis cōſuetudine dicitur ꝗ ratione, vel ita dicit quaſi obierit animus in aduentu gaudij & rurſus rediērit. Ea propter cum aliquis ſe colligit & conſiderat dicitur ad ſe redire cum prius extra ſe exiſtens apud ſe nō eſſet ita.i.adeo animus eſt commotus i.perturbatus metu ſpe gaudio , mirādo.i.dum miror hoc bono tanto & tam repentino.i. ſubito i. propter tm̄ bonū & tam repentinum. Duo ſunt futurarū rerum carnifices.i.tortores aſſectures turbatores,quia turbant animum.ſ.ſpes & metus,dolor.n. & gaudium præſentium rerū ſunt. S. ſanè.i.valde, alij ore,bñe.i. certe, vel valde aut nimis gaudeo iſtam Glycerium inuentam ſuam multis modis.i.rationibus gaudemus nobis,gratulamur alijs. P. ò pater credo te.ſ.gaudere. Cʜ. At vnus ſcrupulus.i. vna anxietas,vna difficultas,vna moleſtia , tractum.n.eſt à ſcrupulo lapide, minimo,qui in calceo latēs lædit, & moleſtus eſt,moleſtæ.n. ſunt pedib. viæ ſcrupuloſæ,vnus ergo ſcrupulus reſtat i.ſupereſt , actiquus eſt mihi,qui male habet.i.vexat,vel male tractat me. P. Dignus es cū tua religione.i.ſuperſtitione , & ſcrupuloſitate, odio.i. vt odio habeatis,quæris nodum in ſcirpo, ſcirpus iunci ſpecies eſt leniſſima,& ſine nodo, & ideo prouerbium eſt de illis, qui nimis ſunt curioſi,& qui quærunt aliquid vbi nō eſt quod dici ſolet vulgo,tu quæris in veruece quinq; pedes cum tñ tantū ſint quatuor. Cʀ. Quid iſtud eſt quod te ſolicitat. Cʜ. Nomen non conuenit.i.de nomine eſt controuerſia,vel nomen non cōgruit vt ſit filia mea. Cʀ. Hercle aliud fuit nomen huic paruæ.i.cū eſſet parua. Cʜ. quid nomen fuit. Cʀ. quæro id.i. tento in memoriā illud redigere. P. Ne.i.vtrum patiar memoriam huius Critonis obſtare.i.nocere meæ voluptati,cū egomet poſſum medicari mihi in hac re? non patiar heus Chreme,vocat Chremetem,qui tuendo Critone erat attentus,q.d quæris? illa eſt Paſibula. Cʀ. ipſa eſt Paſibula.ſ. Cʜ. Eſt ea quæ eſt filia mea. P. Audiui millies ea ipſa ſe eſſe Paſibulam. S. ò Chremes credo te credere nos omnes gaudere hoc.i.hac re. Cʜ. ita dij me adiuuent, vt bene credo. P. ò pater quid reſtat.i.ſupereſt,reliquū eſt. S. res ipſa.i. agnitio Paſibulæ reduxit me: iam dudū.i.paulo ante, in gratiā.i. in beneuolentiam & Chremetis,& filij,vt videlicet mihi bene cupiat,& ego quoq; illis quod ſi ad ſolū dicatur Pamphilum,ad Pamphilum referatur tñ. P. ò lepidum patrem:i. in quo plurimum eſt leporis ac venuſtatis,nam lepos eſt venuſtas . Chremes, nihil mutat de vxore ita,vt poſſedi.i.vt iam habui eam. Cʜ. cauſa eſt optima,vt nihil mutē niſi pater Simo aie aliquid aliud. P. nempe.i.certe nihil aliud ſupple ait. S. ſcilicet i.certe,nihil aliud aio. Cʜ. ò Pamphile dos eſt tibi decem talenta.i.pro dote dabuntur tibi decem talenta. P. accipio.i.grata habeo illa talenta, ſeu illā dotem habeo gratam . Cʜ. propero.i.properanter eo ad filiā Paſibulam Eho,Admonitio eſt attentionis ad id,quod dicturi ſumus,meus Crito veni ſup.mecum. Nam credo illam haud i.non noſſe me. S. cur non iubes illam transferri huc.i.traduci in hunc locum. P. admones recte,ego dedam.i. valde dabo, & committam iam iſtud negocium Dauo. S. non poteſt id negocium.ſ.ſuſcipere. P. qui.i.quamobrem,non poteſt id peragere. S. habet aliud malū & maius ex ſeſe.i.ea ſeipſo. P. quidnam.i. quid mali habet,vel quidnam.i.cur habet malum. S. Vinctus.i. ligatus in carcere ſiue eſt in vinculis coniectus. P. ò pater non eſt vinctus recte.i.iuſta de cauſa. S. locatur pater dicens ſe non iuſſiſſe , vt eam vinceretur,ſed vt quadrupedes ſtringeretur, haud.i.non iuſſi ita vinciri.ſ. P. obſecro iube ſolui.i.vt ſoluatur. S. Age hortantis eſt fiat. P. at matura.i. accelera iubere . S. eo intro . P. ò hunc diem ſanctū & felicem, q.d.multæ felicitatis plenum .

Argumentum§Peragitur cataſtrophe Pāphili. Nam opera Critonis Glyceriū Chremetis filia agnoſcitur.& conceditur Pāphilo, & Dauus liberatur. §Athenas inſolens§ Rarus. §Huc paratus§ .i.inſtructus. §Tu ne impune§ Accuſatio Critonis quæ augetur expolitione. §Illicis lactas§ Eleganter & propriæ metaphoræ §Attemperate§ Opportune,in tpe. §Sycophanta§.i.calumniator. §Si mihi pergit§ Prouerbiale. §Audieris§ Audire poteris,potentialis modus. §Tam cito tibi§ Subaudi proferam,& eſt eclypſis cogitantis. §Attige aures§ Hoc ad ſeipſum Pamphilus. §Quid illo ſit§ Ille, pro,de illo, ſubtracta,præpoſitione metri cauſa, per eclypſim. §Multis§ Subaudi modis, abſolute. §Nodū in ſcir.§ Prouerbium in anxio,& vix credentes manifeſtis rebus. §Id quæro§ Cogitantis eſt. §Ea ipſa mill.§ Faceta cōfirmatio,ex qua colligitur conſuetudo Pamphili cum Glycerio. §Decem talenta§ Talentum cōtinebat ſexaginta libras , libra valebat decem coronatis,ergo duo talenta ſexcēti coronati. Erat & aliud talentum, quod magnum vocabant , id erat octoginta librarum. LATO.

Itte orare,&c.§ Gratuito & non grauate officiū præſtandum eſſe,ac veritatem rebus omnibus præponendā,animumq́; ad bene de multis promerendum , ſemper debere eſſe promptiſſimum docet hæc ſcena. Hoc enim eſt maxime è natura,quæ hominē hominis cauſa produxit. Quapropter Cato ille PETR. MARS.

ille Cenſorius apud Cic.lib.iij de Fin.ſic loquitur. Impellimur autem natura,vt prodeſſe velimus quamplurimis in primisq́; docendo,rationibusq́; prudentiæ tradendis,& illa vox inhumana & ſcelerata dicitur eorum, qui negant ſe recuſare, quo minus ipſis mortuis terrarũ omnium deflagratio conſequatur. Veritatis vero rationem in primis habendam eſſe, philoſophorum principes Plato & Ariſtoteles non monent. Plato.n.in v.de Leg.ſic ait: Veritas tum dijs,tum hominibus dux omnium eſt bonorum, cuius qui felix beatusque futurus eſt ſtatim ab initio particeps eſſe debet,vt in veritate plurimum temporis vitam agat. Idem in Phędro ſic ait: Is bene de ſe animoq́; ſuo ſperare poteſt,qui voluptates,quæ diſcendo percipiuntur ſectatus, animum ſuo dedecorauerit ornamento,temperantia.i.iuſtitia, fortitudine, ac veritate, Exprimit inſuper hæc ſcena ſenum moroſitatẽ & iram. Sunt.n. vt inquit Cic. in Cat. Maiore,moroſi, anxij,iracundi,& difficiles ſenes. Putant quippe contemni ſe ac decipi. Ariſtoteles lib.ij. Rhetoricorum ad Theodecten, loquens de moribus ſenum,dicit ipſos iram acutam habere, remiſſas vero cupiditates. § Non tu tuum malum ęquo, &c.§ q. d. Feras oportet æquo animo mala quæ tibi eueniunt. § Non mea culpa,ſed tua potius,qui filium ſic inſtituiſti,vt meretricios amores ſectetur & rectã oderit diſciplinam. Sciri iam poteſt,inquit,multis argumẽtis an vera ſint quæ dixi. § Rhamnuſium ſe aiebat, &c.§ Rhamnus, auctore Plinio, eras pagus in agro Attico,clarus marmorea ſtatua Nemeſis,quæ ob id Rhamnuſia dicitur. Eſt aũt Nemeſis dea, vltrix ſuperborũ, & indignatio de malorũ ſucceſſu. Eius ſtatuæ meminit Plin. lib. xxvij.& Str.lib.ix. Verba Plinij ſunt hæc. Id ſignum poſitum eſt in Rhamnite pago Atticæ,quod M.Varro omnibus ſignis prætulit § At mihi vnus ſcrupulus,&c.§ Scrupi,inquit Sext. Pompeius, dicuntur ſaxa aſpera Vnde ſcrupuloſam rem dicimus,quę habet aliquid in ſe aſperi. § Via ſum apud me, &c.§ Euſebius lib.iij. præparationis Euangelicæ: Non tm̃ ſolent homines expectationes bonorum gaudere,quantum timore malorũ exagitari. § Dignus es cum tua religione, &c.§ Cic. in lib.de Nat. Deor.ſic ait: Qui omnia quæ ad cultũ Deorũ pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent,ſunt dicti religioſi, à relegendo. Vt.n.eligentes ex eligendo,& deligendo deligentes ex intelligendo intelligentes. His enim in verbis omnibus ineſt vis eligendi eadem, quæ in religioſo. Nigidius auct. Gel. lib.iiij.ſic ait. Religioſus pro caſtro atque obſeruanti cohibentiq́; ſeſe certis legibus, finibusq́; dici cœptus. § Fauſtum & felicem,&c.§ Plut.in Sylla,ſic ait: Felicem atq́; hilarem,fauſtum Romani vocant. Vnde Nonius: Fauſtum à fauendo dictum, ac per hoc proſperum atq́; propitium.

GLAR. Huius ſcenæ verſu primi numero 26. ſunt Troc. Tetr.Cat. Deinde omnes ad finem vſq́; ſcenæ Iamb. Tetr. Acat. præter quartũ,qui eſt Iamb. Dimeter, Cuiam igitur? fratris filiam. In iij.ab initio ſcenæ verſ. Sed non abundat,vt exiſtimauit Doct. ſed vel ſcandendo d,amittit, quod huic poetæ frequens eſt,vel amphibrachys eſt loco ſexto. In lib. Aldi initio huius verſus poſt τὸ hic,omiſſum erat verbum Eſt,ſed Doct. recte reſtituit. Verum ad finem eiuſdem verſus Ciuem ante Hinc legendum,vt conſtet trochaicus verſus. In 9 deinde verſu,vel Eorum diſſyllabum eſt,vel creticus loco quarto,& Sanus es legendum, niſi quis Sanun'es,legere malit. In 18.eliditur a,in Iſtæc auctor Doct. Sed bacchius eſt loco primo,loco vero quinto amphibrachys. Eodẽ modo & in 21.bacchius eſt loco primo,vt ſit trochaicus cum ceteris,quanquam ſi quis volet eos iambicos inter trochaicos,non repugnauero. In 24 verſu primo loco amphibrachys eſt ſecundo trochæus,tertio anapæſtus. In ſequente verſu,loco primo anapæſtus vel tribrachys,in 2.dactylus, & Eius monoſyllabũ eſt. Rurſus in ſequente verſu ſatis luculenter oſtẽditur Phania dactylus, cum primo eius loco ſit trochæus, & a eliditur ad Hem. Idem in fine eiuſdẽ verſus pater. Et ſexto loco eiuſdẽ verſus Fuiſſe eſt amphibrachys 27.verſus,ab initio diximus, Iamb. Tetr. Acat.eſt,vt omnes inde,vno excepto,ad finem vſq́; ſcenæ ſequẽtes,habet autem primo loco ſpondeum,ſecundo dactylum,iij.rurſus ſpondeũ, iiij.iambum,quod Doct. non aduertiſſe,admodum miror, qui eũ trochaicũ exiſtimauit. Secundus deinde verſus non eſt catalecticus ſcazon,vt ille idem iudicauit, ſed acat. vt prior Verũ ad finẽ, Sit id,legendũ,non,Id ſit. Atq́; ita habent vetuſti lib. In 3.verſu ab initio iambicorum Crito nomen non eſt in quibuſdã lib. nec neceſſe eſt vt ad ſit. Quanquã tot fieri poſſunt eliſiones ac ſynæreſes,vt etiam ipſi locus ſit. Nam, Crito ſuam,anapæſtus eſſe poteſt,correpto o,& Suam monoſyllabo facto. Quòd ſi verbũ Crito tollas,anapęſti loco veniet iambus Suam,qm̃quidem ſequitur conſonans.n. Lector ſequatur quod volet. Deinde quartus verſus ab initio iambicorũ,iambicus quidem eſt,ſed dimeter,vt recte iudicauit Doct. At quintus deinde,ſextus ac ſeptimus neutiquam ſunt trochaici,vt ille credidit,ſed veri iambici. Et quintus quidem primo loco habet ſpondeum,ſecundo iambum, tertio anapæſtũ, quarto dactylum correpto u,in Tu,nõ eliſo,quinto & ſexto iambum. ſextus aũt primo ac ſecundo loco ſpondeum habet, tertio ac quarto iambum quinto creticum, deinde, Fuit, diſſyllabũ, pro iambo, Noram &,ſpondeus,ſcio, Is,etiam iambus. Sequens inde verſus,qui ab initio iambicorũ huius ſcenæ ſeptimus eſt τὸ Hinc ante bellum habet,eſtq́; facilis ſcanſu. In 9.vel d,in quid eliditur ab initio,vel bacchius eſt loco primo. & s, in verbo Commotus, niſi creticum ponas loco ſeptimo. In 15.ſi Næ totũ elidatur Tuã erit diſſyllabum,Sin corripiatur,non elidatur, Tuam erit monoſyllabum,vel creticus loco tertio. In 17.vel creticus loco primo, vel Tua monoſyllabũ eſt, & in fine eiuſdem legendum iſtuc quid eſt,& u,elidendum in Quæris,niſi bacchium malis loco ſeptimo. In 19. Di corripitur,non eliditur. In 22.anapæſtus primũ habet locum,tribrachys deinde ſecundum ac tertium & legendum Dos Pamphile eſt,vt recte legit Doct. non Dos eſt Pamphile, vt errat liber Aldi. In pen. huius ſcenę verſu. Ac ita iuſſi legendum eſt, non, Haud ita iuſſi,vt ſatis ex Donati cõmentario liquet,niſi qđ & ille in ijſdẽ lib. corruptus eſt,per quoſdã minus attente legẽtes.

ACTVS V. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

Dauo narrat Pamphilus, Glycerium inuentam eſſe ciuem Atticam,ſeq́; illam ducturũ vxorem Charinus oſtendit per Pamphilũ facile ſe impetraturum a Chremete Philumenã. Hæc ſcena alterum generũ Chremeti comparat ne aut Charinus triſtis habeat,aut non prouiſam Pamphilum ne ſit.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena alterum generum Chremeti comparant, ne aut Charinus triſtis recedat, aut non prouiſam Philumenæ videatur. Poſtremo ea quæ reſtant de Comœdia breuiter explicantur & deſignantur,duorum ſcilicet ſociorum bonæ nuptiæ. Pamphili & Charini, Laus quoque Comœdiæ exitus ſubinde exhibetur & clauditur.

Trochaici Iambicis permixti.

CHARINVS, PAMPHILVS.

PROVISO, quid agat Pamphilus. atq́; eccum. P. aliquis forſan me putet
Non hoc putare verum: at mihi nunc ſic eſſe hoc verum lubet.
Ego vitam deorum propterea ſempiternã eſſe arbitror,
Quòd voluptates eorum propriæ ſunt. nam mihi immortalitas
Parta eſt,ſi nulla huic ægritudo gaudio interceſſerit.
Sed quem ego potiſſimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?
C. Quid illuc gaudi eſt? P. Dauom video. nemo eſt, quem mallem, omnium:
Nam hunc ſcio mea ſolide ſolum gauiſurum eſſe gaudia.

DON. PROVISO quid agat Pamphilus, § Hæc ſcena alterũ generum Chremeti comparat, ne aut Charinus triſtis recedat,aut nõ prouiſum videretur Philumenæ. § Prouiſo quid agat § Hoc colloquium poſt compendiũ fabulæ inducitur, vt vna narratione etiam negocium Charini tranſigi poſſit. § Prouiſo,quid agat § Dupliciter res ab oculis ſpectatorũ mouẽtur,aut enim futura promittuntur,aut facta narrãtur. Prouiſo,duo ſignificat,& prouideo,& procedo. § Nunc ſic eſſe hoc verum lubet § Sic delicate pronunciandum eſt,& ſeparatim diſtinguendũ. § At mihi nunc ſic eſſe hoc verum lubet § Senſus hic eſt, Alij putent,vt volunt, ego autem verum eſſe confirmo quod mihi lubet verũ credere. § Ego vitam deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror § Omne quod habemus aut mutuum eſt,aut proprium. mutuũ eſt quidquid ad tempus habemus, nec poſtmodum noſtrum futurum eſt,vt vxor,domus,villa,ſerui & cetera in hunc modum. Proprium,vt virtus animi, & bonũ ſempiternũ, quod proprie de dijs dicitur: non.n.aliunde venerunt, ſed apud ſeipſos ſunt ſemper. & Epicurum ſecutus hoc dixit: Propria ergo de dijs ſempiternum dicitur. Nam inter ſempiternũ, & perpetuũ hoc intereſt, ꝙ ſempiternum ad deos,perpetuũ proprie ad homines pertinet. § Ego vitam deorum propterea § Hanc ſententiam totam Menandri de Eunucho tranſtulit. & hoc eſt quod dicitur. Contaminari non decere fabulas. § Ego vitam deorum § Non dixit,quod ſcit, ſed quod verum putet. Et eſt *δόγμα ἐπικούρειον*,quod à ceteris philoſophia repudiatur,de ocio deorum,ac perenni voluptate. § Propriæ ſunt §

Perpetuæ,ſempiternæ.quæ non ſunt accõmodatæ ad tempus, ac mutuæ. ſic & ſupra, Nihil ne eſſe proprium cuiquam. §Si nulla hunc ęgritudo gaudio interceſſerit§.ſ. ſecundum ſuoradictam ſententiam,Si propria,inquit,hæc fuerit voluptas,deus ſum. §Quid illuc gaudi eſt?§ In alijs,Daui perſona infertur. §Nam hunc ſcio mea ſolide ſolum§ ἀρχαϊσμός. §Solide ſolum§ Figura παρόμοιον.

GVID. PRouiſo,&c § Hęc ſcena alterum generum Chremeti comparat ne aut Charinus triſtis recedat, aut non prouiſum videretur Philumenæ. C. Prouiſo.i.prouideo, vel procedo, vel pro ſimplice ponitur i.eo ad videndũ quid Pam. agat atq; eccum.i.ecce hic eum. P. forſitan aliquis putet me nõ putare hoc eſſe verũ at mihi lubet pro libet nũc hoc eſſe verũ ſicut dicitur.ſ. q.d.alij putent vt volent ego vero illud verũ eſſe confirmo ꝙ mihi lubet verum credere ergo arbitror vitam deorũ eſſe ſempiternam,propterea ꝙ voluptates eorũ.i. eorũ gaudia ſunt propriæ.i. perpetuæ ſempiternæ non accommodatæ,ad tempus ſeu mutuę. Omne.n.quod habemus aut mutuũ eſt aut propriũ. Mutuum eſt quidquid ad tempus habemus,nec poſtmodũ noſtrum futurũ eſt, vt vxor domus villa ſerui,&c.Proprium aũt eſt,vt virtus animi & bonum ſempiternũ quod proprie de dijs dicitur,nõ.n.aliunde venerunt,ſed haud ſeipſos ſunt ſemper Epicurum aũt Ter.hic ſecutus eſt à ceteris.n.philoſophis repudiatur de ocio deorũ & perenni voluptate.Et intereſt inter ſempiternũ & perpetuũ. Nam ſempiternum ad deum perpetuũ proprie ad homines pertinet. Ergo Pamph. ſm illam ſñiam dicit ſi propria hæc fuerit voluptas deus ſum. Nam immortalitas parta eſt mihi,ſi nulla ægritudo.i.ſolicitudo anxietas animi aut paſſio interceſſerit.i. obſtiterit huic gaudio.ſ.quę potiſſimũ.i.principaliſſime exoptem dari mihi nunc.ſ. obuium fieri mihi cui narrẽ hoc. C. Quod gaudiũ eſt illud quod agitetur à Pam. P. Dauom video.nemo eſt, quẽ mallem, obuium dari mihi.ſ. Nam ſcio hunc ſolũ gauiſurũ ſolide.i. integre firme, mea gaudia.i.gratulaturũ mihi.Dicimus.n.eleganter gaudeo tuũ gaudiũ pro eo qđ eſt gaudeo q a gaudes.Cecilius ad Cic.Acceſſit huc ꝙ poſtridie eius abſolutionem in theatrũ Curionis Hortenſius introijt puto ſuum gaudiũ gauderemus quia ipſe gaudebant.

LATO. ARgumentum§ Cataſtrophe Charini, qui auxilio Pamphili,optatas nuptias conſequitur. §Nõ putare§ Geſtus & lætitia Pamphili.& eſt præparatio ad congreſſum perſonarum. §Solide,§ Id eſt plene & ex animo.

PETR. MARS. PRomiſo,quid agat, &c.§ Nullam ferè delectationem eſſe illis,quibus aliquid ſucceſſit ad votum niſi habeant cui communicent,docet hæc ſcena. Homo nanq; duce natura fugit ſolitudinem,& ſermone vtitur libenter, vt animi contemptus exprimat. Vnde dicit Philoſophus.j.Polit. Homo eſt natura ciuilẽ animal,& qui in ciuilis eſt, non per fortunam, ſed propter naturam,is aut prauus eſt,aut melior quàm homo.Vnde dicitur i Homo ſolitarius,aut deus,aut beſtia. Sermonem, inquit, habet homo ſupra cetera animalia,quo vtile,iucundũ, iuſtum, iniuſtumq; iudicantur. Horum, inquit, communicatio fecit domũ & ciuitatem. Vnde apparet hominem eſſe magis congregabilem, quam apes & cetera animalia, quæ natura congregauit. Archytas Tarentinus anctore Cic.in Lælio, ſic dicere ſolebat: Si quis cœlum aſcendiſſet,naturamq; mundi,& pulchritudinem ſiderum perſpexiſſet, inſuauem illam admirationem ei fore, quæ iucundiſſima fuiſſet,ſi nõ aliquẽ,cui narraret,habuiſſet. Sic natura, inquit Cic. nihil ſolitarium amat. Idem Cic. in j.de Off. Si contigerit ea vita ſapienti,vt affluentia rerum omnium diceret, tamen ſolitudo tanta ſit,vt hominem videre non poſſit excedit è vita.

GLAR. VErſus huius ſcenulæ ſunt omnes Trochaici, meo quidem iudicio, quanquam aliter Doct. In primo eliditur d, in Quid. In iij. aut Deorũ diſſyllabũ eſt,vt admonuit Doct. aut creticus eſt loco ſecundo. In iiij.putat idem elidendum u,in Voluptates, ſed haud dubie creticus eſt loco primo, & bacchius tertio. In vj.Nunc legendum eſt ante Potiſſimũ, & erit elegantiſſimus trochaicus. In vij.eliditur d,in Quid ab initio. In vltimo verſu primo quidã loco eſt trochæus, ſecundo tribrachys vel dactylus,tertio anapæſtus,quarto & quinto ſpondeus. nam Gauiſurum primam longam habet ſyllabam apud Propertium.

ACTVS V. SCENA VI.

DAVVS, PAMPHILVS, CHARINVS.

PAMPHILVS. *vbinam hic eſt? P. Daue. D. quiſquam homo eſt? P. ego ſum. D. ò Pamphile,*
P. Neſcis,quid mihi obtigerit. D. certe: ſed,quid mihi obtigerit,ſcio,
P. Et quidem ego. D. more hominum euenit, ego vt quod ſum nactus mali,
Prius reſciſceres tu,quàm ego,tibi quod euenit boni.
P. Mea Glycerium ſuos parentes reperit. D. ò factum bene.
C. Hem. P. pater amicus ſummus nobis. D. quis? P. Chremes. D. narras probe.
P. Nec mora vlla eſt, quin eam vxorem ducam. C. num ille ſomniat
Ea, quæ vigilans voluit? P. tum de puero Daue? D. ah deſine:
Solus eſt, quem diligunt dij. C. ſaluus ſum, ſi hæc vera ſunt.
Colloquar. P. quis homo eſt? Charine, in tempore ipſo mi aduenis.
C. Bene factum. P. hem,audiſti? C. omnia. age,me in tuis ſecundis reſpice.
Tuus eſt nunc Chremes. facturum, quæ voles, ſcio omnia.
P. Memini: atque adeo longum eſt, nos illum expectare, dum exeat.
Sequere hac me. intus apud Glycerium eſt nunc. tu Daue abi domum,
Propera, accerſe, hinc qui auferant eam: quid ſtas? quid ceſſas? D. eo.
Ne expectetis, dum exeant huc: intus deſpondebitur:
Intus tranſigetur,ſi quid eſt,quod reſtet. plaudite.

CALLIOPIVS RECENSVI.

DAN. PAMPHILVS vbinam hic eſt?§ In hoc actu mira arte ea quæ reſtant de Comędia breuiter explicantur,& deſignantur duorum ſociorum binæ nuptiæ. §Pamphilus vbinam hic eſt? P. Daue. D. quiſnam homo eſt?§ In affectu gaudentis Pamphili, & Daui gratulatione cognitionem rerum Charino præbuit,cuius perſona parce vtitur poſt compendium.§Sed, quid mihi obtigerit, ſcio§ Scio.i.perſenſi. §More hominum§ Hominum abundas. §More hominum euenit,ego vt quod ſum nactus mali,§ Quia fama mali celerior,quàm boni.i.vt facilius mala,quàm bona nuncientur. Ad hoc ergo dixit,quòd ille prior ſciſit,quòd eſſet vinctus, quàm ipſe cognitam Glycerium cognoſceret. §Mea Glycerium ſuos parentes reperit§ Hæc ita narrantur Dauo,vt eadem opera etiam Charinus audiat.§Pater amicus ſummus§ Hęc omnia, vt diximus, propter Charinum dicuntur, vt audiat. §Amicus ſummus§ Deeſt eius. §Num ille ſomniat Ea,quę vigilant voluit?§ Hinc Virgil. Credimus? an qui amant ipſi ſibi ſomnia fingunt? §Deſine§ Compendium attulit. §Bene factum§ A gratulatione cœpit. §Omnia§ Compendium. §Age, me in tuis ſecundis reſpice§ Hæc ſunt quæ abſolute dicuntur, & eſt commonitio. Sunt enim qui felicitate elati,ne reſpicere quidem velint amicos. Et reſpicere eſt proprie retro aſpicere.i.quem præcedit felicitate, non obliuiſcaris. §Tuus eſt nunc Chremes§ Lucil. in 2.Nunc prætor tuus eſt, meus ſi diſceſſerit horno Gentili. §Tu Daue abi domum,§ Hi verſus, vſque ad illum, Gnatam tibi meam Philumenam vxorem, negantur Terentij eſſe, adeo vt in pluribus exemplaribus bonis non inferantur. §Atque adeò longum eſt, nos illum expectare§ Quia & audacter, & artificioſe binos amores duorum adoleſcentium, & binas nuptias in vna fabula machinatus eſt, & id extra præſcriptum Menandri, cuius Comœdiam transferebat, ideirco aliud in proſcenio aliud poſt ſcenam retulit, ne vel iuſto longior fieret, vel in eandem propter rerum ſimilitudinem congererentur. §Sequere hac me. intus apud Glycerium eſt§ Iam poſt ſcenam itur, quia vlterius in proſcenio nihil agitur. §Ne expectetis,§ Mire dicit, latenter ſe laudant. quo verbo auidum adhuc audiendi populum adeoque cupidum & intentum oſtendit, vt finem Comœdię eueniſſe non ſenſerit. §Intus tranſigetur, ſi quid eſt, quod reſtet§ Artificioſe poetę hereditatis iuſtam petitionem ex Critonis perſona prætermiſit, quæ ei Glycerio cognita iure tribuebatur, ne vel paruo rei Critonis tractatu, aut defraudatione Glycerij infuſcaretur finis fabulæ ad lætum exitum ſpectans.§ Si quid eſt, quod reſtet§ Quia narratione dignum non eſt quod Charinus rogat.

GVID. PAmphilus,&c.} In hoc actu mira arte ea quæ reſtãt de Comœdia breuiter explicantur & deſignantur duorum ſociorum binæ nuptiæ. D. Pamphilus vbinam hic eſt? P. Daue. D. quiſquam.i.quis homo eſt? qui me vocat. P. ego ſum. D. ô Pamphile. P. Neſcis,quid mihi obtigerit.i.acciderit. D.certe.i. profecto, neſcio quid tibi contigerit.ſ.ſed ſcio quid obtigerit mihi. P. Et quidem & etiam ego ſcio. D. euenit more hominum abundat hominum dicit Don. q. d. euenit vt ſolet euenire, vt tu reſciſceres.i.poſt factum cognoſceres,quid mali nactus ſum.i.inuenerim prius quàm ego reſciſcerem, illuc boni, id bonum quod euenit tibi. P. Glycerium mea amica.ſ.reperit.i.caſu quodam inuenit parentes ſuos.i.patrem & matrem. P. ô factum bene, exclamatio eſt pro quam bene factum eſt? C. Hem, interiectio, hic admirantis factum illud. P. pater eius Glycerij eſt ſummus amicus nobis. D. Quis pater? P. Chremes. D. Narras probe,id eſt dicis verum. P. Nec vlla mora eſt,quin.i.quòd non ducam eam Gly vxorem.i.quin habeam eam in vxorẽ. C. Num.i. nunquid ille Pam. ſomniat ea quę vigilans.i. cum vigilaret voluit.i.cupiuit Pamph. tum.i.deinde ô Daue de puero? quid fiet.ſ. D. Ah deſine.i.deſiſte de ea re ſolicitus eſſe, tu es ſolus quem dij diligunt,id eſt tu omnium fortunas ſuperas ſiue omnium feliciſſimus es & cui dij magis fauerunt. C. Sum ſaluus.i.ſum incolumis ſoſpes viuo nõ langueo vt prius ſi hæc ſunt vera.adhibo.i. ibo ad eum & colloquar.i.alloquar eum, & conferam cum eo de his. P. Homo eſt quam.ſ.loquitur. Deinde percepto eo ſubdit. O Char. aduenis mihi ipſo tempore.ſ. opportune & tempeſtiue. C. Bene factum eſt,ſup. P. Hem audiſti quam bene factum ſit, C. Omnia audiui,ſcilicet age.i.eia hortantis eſt aduerbium, reſpice.i.retro aſpice me,hoc eſt faue mihi,tractum à dijs qui reſpiciendo homines illi fauent. Sunt autem qui felicitate elati ne reſpicere quidem velint amicos. itaq; reſpice me.i.non obliuiſcaris mei quem præcedis felicitate, id eſt in tuis rebus ſecundis, id eſt in tuis proſperitatibus. Chremes eſt nunc tuus.i.eius moderatores ſcio eum eſſe facturum omnia quæ voles. P. Memini.i.tibi magna eſt apud eum fides ita vt tuo fit vſurus conſilio ſcio eam eſſe mecum & omnia facturum. Nam quorum meminimus.i.illa nouimus & ſcimus atqua adeo, id eſt certe vel valde longum eſt mihi expectare illum Chremetem,dum.i.quouſque exeat ſequere me,hac.i.per hanc viam,eſt nunc intus apud Glyc. agnitam filiam, tu Daue abi.i. diſcede propera, id eſt celeriter velociter domum aduerbialiter ſumitur, accerſe.i. voca vade ad vocandum aliquos,qui auferant.i. abducant eam, Glyc. hinc.i.ex hac domo in qua eſt, quid.i.cur ſtas.i.erectus es, neque vadis, quid.i.cur ceſſas.i. tardas in moras es vel ocioſus eſt? D. Eo. vado, Deinde conuerſus ad ſpectatores,inquit.

LATO. O Factum bene} Gratulato Daui. } Nam ille } Prouerbiale.{ Memini} Data opera poeta abrumpi longiorẽ actionem.{ Ne expectetis} Hoc ad ſpectatores dicitur.

PETR. MARS. PAmphilus vbinam,&c.} Rumorem alicuis infortunij cito in populũ vulgari, docet hæc ſcena, quod ideo accidit, quia plerique alienæ inuident felicitati, & auide alienum dedecus audiunt & effundunt. Vnde vates celeberrime famam deſcribens,illam dicunt eſſe malum, quo non velòcius vllum, mobilitate viget,vt reſque acquirit eundo,& doctrinæ atq; eloquij ſons vberrimus M. Cicero in Orat.pro Planco,ſic ait: Nihil eſt tam volucre, quàm maledictum; nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur, latius diſſipatur. Quapropter moralis ille Seneca,loquens de continentia, ſic pręcipit, Bonæ famæ, neque tuæ ſeminator, neque alienæ inuidus. Et prudentiæ officia deſcribens, ſic ait, Lauda parce, vitupera parcius. Et alibi, Eſto vitiorum fugax ipſe aliorum neq; curioſus ſcrutator, neq; acerbus reprehenſor. { Ne expectetis dum, &c.} Miror hæc dici poeta, latenter ſe laudans,quo verbo artificioſe auidum adhuc populũ audiendi,adeoque cupidum, attentumq; oſtendit,vt finem Comœdiæ iam ueniſſe non ſenſerit. { Intus deſpondebitur, &c.} Gell.lib.4.ſic ait, Cæſar poſtquam filiam Cn.Pompeio deſponderat,primum cœperat Pompeium rogare. Exitus Comœdia lætus,& ſedationem habet affectuum, qui non creſcunt ad tragicam perturbationem & ſcelera, quæ mediocritatem nullam accipere poſſunt. Icirco in ſummas perturbationes Tragœdiæ deſinit, docens nos cum ratione id fugere,quod ſua prauitate in cladem trahit,& odium parit vehementiſſimũ. Non enim ad ſeditiones & diſcordia, ſed ad pacem & concordiam nati ſumus, qua nihil eſt humanæ naturæ vſuiq; accommodatius, quũ, vt inquit Saluſt. concordia res paruæ creſcunt,diſcordia vero maximæ dilabuntur. Et Cic. in Off. ſic præcipit,Meo quidem iudicio,paci quæ nihil habitura ſit inſidiarum, ſemper eſt conſulendum. Comœdia illos habet affectus,qui facile ad iam mediocritate rediguntur, quæ virtus morũ appellatur: non.n.eſt virtus expurgatiua; ſed gradibus ad illam neq; iter. Sic nanq; diſponit per aſſuetudinem humanas cupiditates, vt Heroicam virtutem ſuſcipiant. Ab extremo certe ad extremum,ſine aliquo modo ire non poſſumus,& ſic eſt viuendum, vt bene ſperare poſſimus. Plat. lib 1.de Rep.ſic ait: Qui nullius iniuriæ ſibi conſcius eſt, huic iucunda ſpes ſemper adeſt optima ſenectutis nutrix. Quapropter Pindarus cecinit: Eum qui bene viuit,dulcis ſpes comitatur, cor nutriens, ſenectutemq; fouens.

GLAR. SCio quoſdam quaſi pro voluptate habere, vt iambica & trochaica miſceant abſq; diſcrimine. At ego, vt inficias ire non poſſum hæc mixtum ſæpe inueniri, ita tamen hoc puto temperandum, vt quanto plura eiuſdem generis, modo id non fiat contra artem, in vnum digerere queamus, id omnino conemur atque adeo etiam Poetam id feciſſe crediderim. Ad quid.n.alioqui carmen inſtituiſſet? Itaque & in præcedenti ſcena, & in hac, non confuſe vt Doct. ſed eiuſdem generis omnia fecimus. Nec fingimus nouas licentias, ſed quæcunque hic introducimus ea facillime,ex ipſo adeo Doct. alijs locis ab eo dicta, commonſtrabimus. Huius itaque ſcenę verſus omnes ſunt trochaici, vt præced. ſcenulæ. In primo ſanè verſu magna difficultas videtur, ad verũ genus reducatur.ſ.ad iambicum ne,an ad trochaicum. Semper.n. claudicare videtur,vtut in numerum ponas. Ego autem puto primo in loco trochæum eſſe, Pamphi, deinde tribrachyn, aut anapæſtum,lus,vbi tertio loco ſpondeum,n' hic eſt. Quarto loco trochæum, Daue. quinto vel anapæſtum, Quis homo eſt, tollendo ϲυναίρεσιν. nam,vt ſupra Act.2.ſc.2.Quis homo eſt qui me. Et ſæpe alibi,vt paulo poſt in hac ſcena,vel creticum, quod magis placet. Don. Quis hic eſt legiſſe videtur. quod non minus placet. Sexto anapæſtum,ego ſ'o. ſeptimo trochæum cum ſyllaba, Pamphi,le. In 4.verſu Doct.putat legendum Tu prius reſciſceres. & conſtare probe verſum. At in libro vetuſto ita carmen legitur. Prius reſciſcere, quàm ego illud, quod tibi euenit boni. Vbi vel Prius eſt monoſyllabum, vt alibi ſæpe, vel bacchius eſt loco primo,& carmen non minus conſtabit. In 5. Suos monoſyllabum eſt. poteſt & amphibrachys eſſe loco tertio. In 7. videtur Quia corripi,niſi Eam monoſyllabum totũ elidamus. creticus tamen loco tertio eſſe poteſt. In 12.Eſſe omitti poteſt, vt etiam notauit Ioan. ſicut in præcedenti Tuit omittitur, quod quidem poſuerũt ante ſecundis. Et audiſti ne, integre legendum, ne ſit tertio in loco iambus,quem trochaicum genus reſpuit. In 14.Sequere hac, anapæſtus eſt. Intus a,dactylus. pud Glyc. trochæus. reliqua facilia ſunt vt mediocriter exercitato.

TERENTII
EVNVCHVS.

PERSONAE.

Phædria adoleſcens.	*Chremes ſenex.*
Parmeno ſeruus.	*Antipho adoleſcens.*
Thais meretrix.	*Dorias ancilla.*
Gnato paraſitus.	*Dorus eunuchus.*
Chærea adoleſcens.	*Sanga ſeruus.*
Thraſo miles.	*Sophrona nutrix.*
Pythias ancilla.	*Laches ſenex.*

IDIOMATA PERSONARVM, ET ETYMOLOGIAE.

GVID. LAches à ſortiendo ſiue ab intendendo actionem iniuriarum, pius in filios & vehementi ingenio. Phædria, ab hilaritate morum, cordatus adoleſcens,& cum morbo ſuo pugnas. Chærea à gaudio,ephebus ad quiduis audax,incogitãs, & impotẽter amans. Parmeno, q̃ ſedulo adſit dño ſuo callidus, & oſor meretricũ. Dorus,q̃ dono mittatur Thaidi. Thais à Pauone vt dicta,addicta aſpiratione. Inducitur cordata &

ciuilis ac inter meretrices probis moribus. Dorias, ab haſta, quòd in bello capta ſit. Pythias ob calliditatem, aut quod omnia percotetur. Thraſo, à confidentia fingitur ſtolidus & arrogans. Sanga à σάττω hoc eſt à componendis ſarcinis dictus videtur. Fingitur liber ac domini contẽptor, quales ferè coqui Gnatho, à mandibula vt edax. Fingitur aſſentator, & callidus. Chremes adoleſcens ruri educatur, eoq; ciuilium blanditiarum inſolens, & actiũ imperitus. Antipho, quòd nouius appareat.

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

Ororem falſo dictitatam Thaidis,
Id ipſum ignorans miles aduexit Thraſo,
Ipſiq; donat. erat hæc ciuis Attica.
Eidem eunuchum, quem emerat, tradi iubet
Thaidis amator Phædria, ac reus ipſe abit,
Thraſoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono miſſam Thaidi,
Ornatu Eunuchi inducitur: ſuadet Parmeno:
Introijt: vitiat virginem: ſed Atticus
Ciuis repertus frater eius, collocat
Vitiatam Ephebo: Phædriam exorat Thraſo.

GVID. SOrorem falſo, &c.§ Thraſo miles.i. qui militiã ſolitus erat, exercere aduexit.i. vel nauigio vexit, vel equo, vel vehiculo puellam ſup. Atticam, dictitatam.i. frequenter appellatam ſororem Thaidis meretricis Rhodie falſo.i. iniuria non vere, nam eius ſoror non erat ignorans.i. miles idipſum.i. eam non eſſe ſororem Thaidis, & ipſe miles donat.i. dono dat ipſi Thaidi puellam illam, hæc puella aduecta ex Rhodo Athenas à milite erat ciuis Attica.i. orunda ex ciuitate Athenienſi vel ex parentibus Athenienſibus amator Thaidis iubet Eunuchum quem emerat tradi à Parmenone eidem Thaidi, oratus.ſ. Phædria.i. rogatus à Thaide concedere Thraſoni i. dare locum militi apud Thaidem biduum.i. per ſpacium duorum dierum frater Phædriæ.ſ. Chærea. Ephebus.i. adoleſcens pubes vt ſentit Tort. cum reperiret puellulam miſſam dono.i. pro dono Thaidi induitur.i. veſtitur ornatu, id eſt indumento Eunuchi. Ipſe Chærea Introijt.i. ingreſſus eſt in Thaidis domum ipſe vitiat, ſtuprat virginem quæ prius erat virgo Parmeno callidus ſeruus ſuadet.i. monet conſulit id fieri, ſed in primis.i. ante omnia frater Phædria exiſtens ciuis Atticus repertus.i. forte interueniens collocat.i. matrimonio iungit puellã viciatam Ephebo.ſ. Chærea pubeſcenti.

· Ƨ ✓ ΆΔΗΛΟΝ.

Eretrix adoleſcentem, cuius mutuo amore tenebatur, excluſit: eſque reuocato excluſionis cauſſas reddidit. eius frater minor natu virginem, quam miles meretrici dono miſerat, amare cœpit; deductusq; in domum meretricis pro eunucho, vitiat, re itaq; cognita, cum illuſam ſe meretrix doleret, ab eodem adoleſcente placatur: interuentuq; fratris eius ciuem cognitam Athenienſem ducit vxorem. miles quoque in partem meretricij amoris receptus illuditur.

GVID. MEretrix Thais excluſit.i. foris clauſit neq; intromittere voluit adoleſcentem Phædriam, cuius Phædriæ adoleſcentis ipſa tenebatur amore mutuo.i. pari vltro citroque dato acceptoque. Mutuum in amorem ait. Cic. ad Met. eſt cũ par voluntas accipit & redditur, & ipſa meretrix reddidit cauſas.i. occaſiones mutua excluſionis, id eſt pulſionis, ei ſ. Phædriæ reuocato.i. reconciliato placato. Frater eius Phædriæ.ſ. Chærea minor natu.i. iunior cœpit amare virginem.ſ. puellam quam miles Thraſo miſerat meretrici dono, id eſt pro dono. Dicimus.n. eleganter, do vel mitto tibi hanc rem dono tanquam nõ repetiturus, neque quidquam mercedis habiturus, & ipſe Chærea deductus in domum meretricis à Parmenone pro Eunucho.i. loco Eunuchi viciat, id eſt ſtuprat puellam, itaque.i. ideoq; vel ſunt duæ partes pro & ita re cognita, id eſt ſtupro cognito cũ meretrix Thais doleret ſe eſſe illuſam.i. ludibrio læſam, placatur ipſa meretrix.i. ad lenitatem reducitur atq; mitigatur ab adoleſcente.ſ. Chærea & interuentu.i. interceſſione fratris ſiue aduentu fratris intermedio duxit vxorem.i. cœpit in vxorem ipſam puellam cognitam ciuem Athenienſem.i. ex Athenis originem parentũ ducentem, quoque.i. etiam miles Thraſo receptus in partem amoris meretricij, id eſt ipſius Thaidis meretricis, illuditur.i. decipitur ac ridetur & ludibrio afficitur.

AELII DONATI ARGVMENTVM IN EVNVCHI TERENTII.

HÆC maſculini generis nomine nuncupata fabula eſt, Eunuchus, & eſt palliata Menandri vetus, quã ille auctor de facto adoleſcentis, qui ſe pro Eunucho deduci ad meretricem paſſus eſt notauit. Itaq; ex magna parte motoria eſt. Atq; in hac Comœdia qui perſonã Parmenonis actor ſuſtinet primas habet partes. Secunda ſunt Chæreæ. Tertiæ ad Phædriam ſpectant. Huius prologus ſanè eſt concitatior. Nam & obijcit crimina aduerſantibus, & comminatur in poſterum & accuſatorie narrat iniuriam Terentio factam: & ad vltimum tumultuoſe, & cum magna inuidia defendit poetam. Hæc & πρότασιν, & ἐπίτασιν, & καταστροφὴν ita æquales habet, vt nuſquam decas longitudine operis Terentium defatigatum dormitaſſe. Actus ſanè implicatiores ſunt in ea, & qui non facile a parum doctis diſtingui poſſunt: ideo quia tenendi ſpectatoris cauſa vult poeta noſter omnes quinque actus velut vnum fieri, ne reſpiret quodammodo: atq; diſtincta alicubi continuatione ſuccedentium rerũ, ante aulæa ſublata faſtidioſus ſpectator exurgat. Acta plane eſt Ludis Megalenſibus. L. Poſthumio, L. Cornelio Coſs. Ædilibus curã ædium habentibus, etiam tunc perſonatis L. Numidio Poſthumo, L. Ambiuio Turpione, item modulante Flacco Claudio tibijs dextra & ſiniſtra ob iocularia, multa permixta grauitate. Et acta eſt tanto ſucceſſu, ac plauſu, atq; ſuffragio vt rurſus eſſet vendita, & ageretur iterum pro noua pro que ea pretium, quod nulli ante ipſam fabulam contigit, octo millibus ſeſtertium numerarunt poetæ. Prouerbia multa ſæpe pronunciata, & cantica ſæpe mutatis modis exhibita ſunt. προτατικὸν πρόσωπον nuſquam habet: ſed his tantum perſonis vtitur. In hac Terentius, delectat facetijs: prodeſt exemplis: & vitia hominum paulo mordacius quam in cæteris, carpit. Exempla autem morum hic tria præcipua ponuntur, Vrbani, ſcilicet Paraſitici, & militaris. Hæc edita tertium eſt, & pronunciata, Terentij Eunuchus: quippe iam adulta commendatione poetæ, ac meritis ingenij notior ſibus populo. Facta autem ex duabus græcis vna eſt Latina. etiam ex Eunucho, & Colace Menandri fabulis, hæc Eunuchus Terentiana ſcripta eſt, non ſine crimine, quòd multa in hanc tranſlata ſint ex multis poetis Latinis, quod totum, per Prologum purgat atque defendit.

ARGVMENTVM EVNVCHI.

RApta quædam ex Attica virgo nobilior, atque adducta eſt Rhodum ibique matri Thaidis meretricis ab amico dono data eſt, & educata velut ſoror vna cum filia Thaide. Sed Thais relicta matre, Rhodo cum amatore quodam Athenas ſe contulit, ab eoq; heres inſtituta mortuo, mox a milite Thraſone diligebatur nimis. Qui cum Athenis profectus matrem Thaidis mortuam Rhodi comperiſſet, & eam virginem, quam diximus, ab heredibus mortuæ, animaduertiſſet venum eſſe propoſitam, quamuis ignarus rerum omnium, emit tamen, & dono amatæ Thaidi vexit Athenas. Verum poſtquam adueniens riualem Phædriam apud amicam comperit, quem per eius abſentiam ſibi meretrix conciliarat, affirmauit ſe non ante daturum promiſſam virginem, quam Thais foras æmulum pepuliſſet. Illa igitur, etſi amaret Phædriam, cupiditate tamen recuperandæ virginis, & ciuis Atticæ, & quam a paruulo, vt ſororem dilexerat, excludit Phædriam. Hinc ille primo iraſcitur, poſt accepta facti ratione, a Thaide lenitur, & in bidui ſpatium ſponte concedens militi, rus proficiſcitur, ſtatuitque ne ab æmulo muneribus ſuperaretur; Eunuchum, & puellam Parmenoni iubet abiens ad Thaidem deducere. Verum Chæreæ frater Phædriæ tunc ephebus, viſa in via virginis inflammat vt amore eius. Atque eo vſus ſit vehementi ardore, vt pro eunucho ipſe deduceretur ad Thaidem. Hac occaſione vitiata virgo, & mox ciuis, & nobilis cognita, datur vxor Chæreæ. Phædria vero & miles riuales, ambo concordes per paraſitum redditi, communi amica ſine certamine potiuntur. In primo actu Phædria excluſus a Thaide, & ſecum primo, & mox cum Parmenone conqueritur fortunas ſuas, & ad poſtremum coram accuſat Thaidem, rurſus permulcente ab eadem, & voluntate digrediens, rus ſeſe conceſſurum in ſpatium bidui eſſe promittit. Secundus actus, profectionem Phædriæ continet delegationis ſerui deductionem Eunuchi, & puellæ ad Thaidem. Tum Paraſitum loquentem, per quem virgo, a milite dono amicæ miſſa eſt. Tum interuentum Chæreæ amantis virginem, eiuſdemque cum Parmenone conſilium de eadem potienda per fallaciam, quia pro Eunucho ipſe ſupponitur Thaidi. Tertius actus characterem exprimit militis, & Paraſiti per ridiculum colloquium. Tum inuitationem ad cœnam Thaidis, Tum oblationem velut Eunuchi Chæreæ & puellæ ex Aethiopia per Parmenonem factam; Tum verba Chremetis ad Thaidem venientis, perductique ad militem. Antiphontis Chæreæque colloquium de vitiata perdolum virgine. In quarto actu Dorias nunciat iurgium inter militem, & Thaidem, tum ſeditionem habet ex villa Phædriæ, & querelam Pythiæ de vitiata virgine apud Phædriam, & eundem ſuſpenſum quod audiebat. Errorem ebrij Chremetis: & verba petulantia Thaidis aduerſum militem, & militis aduerſum Thaidem parata prœlia, ridiculeque depoſita; Quintus actus hæc continet, querelam Thaidis de vitiata virgine, qui primo cum Pythia, poſtea cum ipſo Chremetis atque nunciis, tum perturbationem Parmenonis per dolum Pythiæ, atque eius indicio per ſenem qui tunc aduenerat, confirmatas nuptias, & ad vltimum reditum in gratiam militis cum Phædria, & Chærea.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. Poſthumio Albino , L. Cornelio Merula Aedilibus,Curulibus Egere L. Ambiuius Turpio,L. Attilius Preneſtinus. Modulauit Flaccus Claudij,Tibijs duabus dextra,& ſiniſtra. Græca Menandru,acta II. M. Valerio, C. Fānio Coſs.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

DEfenſor poetæ Calliopius introductus, hunc prologum, quemadmodū & præcedentem , in maledicū & detractorem L. Lauiniū pronunciat,captando multifariā ſpectantium beneuolentiā. Diluit quoq; aduerſarij accuſationē oſtendens etiā veteres quoq; talia feciſſe,qualia in Ter.carpere nititur.

Trimetri.

PROLOGVS.

SI quiſquam eſt,qui placere ſe ſtudeat bonis,
Quàm plurimis, & minime multos lædere:
In his poeta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimauit eſſe , ſic exiſtimet ,
* quale ſit prius — Reſponſum,non dictum eſſe, * quia læſit prior ,
Qui bene vertendo,& eaſdem ſcribendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas :
Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit ,
Atque in Theſauro ſcripſit , cauſſam dicere
Prius vnde petitur,aurum quare ſit ſuum,
* illum, — Quàm * illic,qui petit, vnde is ſit theſaurus ſibi,
Aut vnde in patrium monumentum peruenerit .
Dehinc fruſtretur ipſe ſe,aut ſic cogitet ;
Defunctus iam ſum,nihil eſt quod dicat mihi :
Is ne erret,moneo, & deſinat laceſſere :
* condonabūtur. alias,condonabimus. — Habeo alia multa, quæ nunc * condonabitur ;
Quæ proferentur poſt, ſi perget lædere
Ita,vt facere inſtituit . nunc quam acturi ſumus
Menandri Eunuchum , poſtquam ædiles emerunt,
Perfecit,ſibi vt inſpiciundi eſſet copia .
Magiſtratus cum ibi adeſſet, occepta eſt agi .
Exclamat,furem, non poetam : fabulam
Dediſſe, & nil dediſſe verborum tamen :
Colacem eſſe Næui, & Plauti veterem fabulam,
Paraſiti perſonam inde ablatam, & militis .
Si id eſt peccatum,peccatum imprudentia eſt
Poetæ,non qui furtum facere ſtuduerit .
Id ita eſſe,vos iam iudicare poteritis .
Colax Menandri eſt : in ea eſt paraſitus Colax ,
Et miles glorioſus : eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca : ſed eas fabulas factas prius
Latinas ſciſſe ſeſe, id vero peruegat .
Quòd ſi perſonis iiſdem vti alijs non licet :
Qui magis licet currentes ſeruos ſcribere ,
Bonas matronas facere, meretrices malas ,
Paraſitum edacem, glorioſum militem ,
Puerum ſuppoui,falli per ſeruum ſenem,
Amare odiſſe,ſuſpicari ? denique
Nullum eſt iam dictum,quod non dictum ſit prius .
Quare æquum eſt vos cognoſcere, atque ignoſcere ,
Quæ veteres factitarunt, ſi faciunt noui .
Date operam, & cum ſilentio animaduortite ,
Vt pernoſcatis quid ſibi Eunuchus velit .

SI quiſquam eſt , qui placere, &c.} Attendenda poetę copia , q in tot prologis de eadem cauſa iiſdem ferè ſententijs,varijs verbis vtitur . {Bonis Quàm plurimis,} Commendat perſonam. {In his poeta hic nomen profitetur ſuum} Cū dixiſſet Quiſquam,intulit in his.& alibi, Cum mos maxime eſt conſimilis veſtrū,hic ſe ad vos applicant. {Tum ſi quis}Bene ſi quis, cum L. Lauiniū ſignificet, ne vel ipſum à ſe læſum eſſe fateretur. Et tum præterea,vt, Tum canit Heſperidū. {Inclementius } Pro inclementer,vt, Iam ſenior, ſed cruda deo, viridisq; ſenectus.{Exiſtimat}Pro exiſtimauit. {Reſponſum,nō dictum eſſe} Deeſt ei,vt in Phorminnes Si quis quid reddit , magna habenda eſt gratia.{Non dictum eſſe}Superius dictum, participium eſt inferius, nomen. A quo etiam dicaces dicuntur , qui iocoſis ſalibus male dicunt. {Reſponſum,non dictū eſſe,} Figura πλοκὴ. nam dictum modo bis numero poſitū,ſupra nomen ſignificat,infra participium. vt in Heant. In quem quidnis harum rerum conuenit,quæ ſunt dicta inſtultum . {Qui bene vertendo,} Bene,pro valde. Et vertendo , in linguam latinam transferendo. Plautus,Vertit barbare. Aut vertendo,corrumpendo.{Idem Menandri phaſma nunc nuper dedit} τὸ αὐτὸ apparet pronunciatū, quaſi hoc ipſo admonuerit ſpectatorē quàm turpiter & imperite hæc fabula ſcripta ſit. Et bene, nunc nuper , vt ex vicinitate facti oſtendat nihil eſſe dicendum q̄ diſplicuerit hæc comœdia L. Lauinij,propterea q res recens ſit , & omnes meminerint : Phaſma autem , nomen eſt fabulæ Menandri, in qua nouerca ſuperducta adoleſcenti,virginem,quam ex vicino quodam cōceperat.furtim eductam,cum haberet in latebris apud vicinum proximum , hoc modo ſecū habebat aſſidue nullo conſcio . Parietem, qui medius inter domum mariti ac vicini fuerat, ita perfodit, vt in ipſo tranſitu ſacrum locum eſſe ſimularet. Cumq; tranſitū intenderet ſertis ac fronde felici,rem diuinam ſæpe faciens,euocabat ad ſe virginem. Quod cum animaduertiſſet adoleſcens, primū aſpectu pulchre virginis,velut numinis viſu perculſus exhorruit , vnde phaſma eſt nomē fabulæ.Deinde paulatim re cognita,exarſit in amorem puellæ,ita vt remedium tantæ cupiditatis, niſi ex nuptijs nō reperiretur. Ita ex commodo matris ac virginis,& ex voto amatoris,conſenſuq; patris nuptiarū celebratione finē accipit ſabula . Vtrum ergo hoc dicat,q totam ſabulam transferendo,læſerit L. Lauinius? an hoc tm̄ de quo reprehēdat,ſed his ſignis velit oſtendere quem dicat vitioſe theſaurū compoſuiſſe , vt in theſauro ſit culpa,non in phaſmate ? {Nunc nuper dedit} Nuper,ex illis verbis eſt,quæ veteres propter ambiguitatem cum adiectione proferebant.Nam niſi adderet nunc,hoc nuper,olim pridem, & iam ſignificaſſet.{Idem Menandri phaſma nunc nuper dedit} Hanc ſabulam totam damnat,vt apparet,ſilentio, theſaurū vero,non totum, ſed ex vno loco . {Atq; in theſauro ſcripſit cauſſam dicere} Theſaurum Latini veteres ſēm Græcos,ſine n,litera proferebant. {Atq; in theſauro ſcripſit cauſſam dicere} Arguit Terent. q Luſcius cōtra cōſuetudinem litigantiū ,defenſionem ante accuſationem induxerit.huiuſmodi.n.eſt Luſcij argumentum,Adoleſcens qui rem familiarem ad nequitiam prodegerat, ſeruū mittit ad patris monumentū,quod ſenex ſibi viuus magnis opibus apparauerat,vt id aperiret,illaturus epulas . quas pater poſt annū decimū cauerat ſibi inferri . ſed eum agrum in quo monumentū erat ſenex quidam auarus ab adoleſcente emerat . Seruus ad aperiendū monumentum auxilio vſus ſenis , theſaurū cum epiſtola ibidem reperit , Senex theſaurum tanquam à ſe per tumultum hoſtilem

illic defoſſum retinet, & ſibi vendicat. Adoleſcens iudicem capit apud quem prior ſenex qui aurum retinet, cauſam ſuam ſic agit: Athenienſes, bellũ cum Rhodienſibus quod fuerit, quid ego hic prædicem? & cetera, quæ cõtra naturam iuriſq́; conſuetudinem poſita argumenta notat. Terentius, q̃ ille ordo porior erat vt adoleſcens prior proponeret cauſam qui petitor inducitur. §Prius vnde petitur aurum,§ Vnde, à quo Virg. Genus vnde Latinũ. Nam poſſeſſorem fecit priorem agere, quem petitorem, q̃ abhorret à conſuetudine & iuris, & litium. §Quàm ille§ Deeſt dicat. §Qui petit aurum§.i. petitor. §Quàm ille qui petit,§ Eſſet recta locutio ſi diceret, q̃ petitorem, aut q̃ illum qui petit. ſed, q̃ ille maluit, vt ſubaudiamus cauſam dicat, per ζεῦγμα à ſuperiore figuratum. §Dehinc§ Si loquatur. §Ne fruſtretur ipſe ſe,§ παρὰ προσδοκίαν dicitur, ſed poſt addit. §Aut ſi cogitet§ Si taceat. Defunctus iam ſum,§ σχῆμα διανοίας [illegible].i. omni labore liberatus ſum, auctoritate iam cõfirmata & inuiolabili §Defunctus iam ſum.i. iam egi fabulas meas, audiam deſini periclitari in edendis comœdijs, aut certe, iam edidi quã tu reprehendis fabulam. §Defunctus iam ſum, nihil eſt quod dicat mihi§ Non ſit, inquit, de ſuis vitijs ſecurus propter vetuſtatem, nihilominus.n. à me reprehendetur. §Is ne erret moneo,§ σχῆμα ἐπιτιμήσεως. §Quæ nunc condonabitur,§ Sic in Phorm. Argentum quod habes, condonamus te. Nam & dono, ablatiuo caſui iungebant veteres, cõdono vero accuſatiuo. §Nunc quã acturi ſumus§ Obliqua narratio facti eſt ſm caſum accuſatiuum. §Poſtquam ædiles emerunt,§ Mire, cũ ordo melior videretur ſi ſic diceret, Poſtquam ædiles emerunt quã nunc acturi ſumus, perfecit ſibi vt inſpiciundi eſſet copia. Emerunt autem, mediam corripe: vt, Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes. §Perfecit,§ Mire, quaſi difficile & illicitũ. §Exclamat, furem, non poetam,§ Mire reprehendit ante vitium, quam de cauſa male dicti dicat. §Et nihil dediſſe verborum tñ§ Aut, neminem fefelliſſe, aut nihil appoſuiſſe de ſuo. §Exclamat, furem, nõ poetam,§ Adhuc nulla reprehenſio eſt, ſi quidem licet transferre de Græco in Latinum. §Et nihil dediſſe verborum tñ§ Aut neminem fefelliſſe, dare.n. verba, decipere eſt, quia qui rem expectat, & nihil præter verba inuenit, deceptus eſt. vnde alibi. Verba iſthæc ſunt. & econtrario, cum videas, cenſeas. Aut aliter, nihil addidiſſe de ſtilo ſuo Terentium. §Peccatum imprudentia eſt§.i. ignorantia, vt imprudens harum rerum non.n. ſtultitia. §Paraſiti perſonam inde ablatã§ Et hoc mire, non verſus obijcit, ſed perſonã eſſe tranſlatam, quid ſtultius, aut calumnioſius dici poteſt. §Si.i. peccatũ peccatum imprudentia eſt poetæ;§ Primo negat peccatũ, deinde concedit & purgat. §Imprudentia§ Ignorantia, non imperitia. §Si.i. peccatum, peccatum§ πλοκή. Nam peccatũ ſuperius nomen eſt & ſequens, participium. Et primo negat peccatum, deinde ſi peccatum eſt, purgat id ipſum veniali qualitate ab imprudentiæ partibus. §In Eunuchum ſuum§ Ad fabulam, non ad hominem retulit. vt Virg. Centauro inuehitur magna. §Bonas matronas§ Vt Nauſiſtratã. §Meretrices malas,§ Vt Thaidem, atq; Bacchidem. Sic eſt in Heauton. Scortari crebro nolunt, nolunt crebro conuiuarier. Et artificioſe oſtendit omnem materiam comicorũ. §Paraſitum§ Vt Gnatonem. §Glorioſum militem,§ Vt Thraſonem. §Glorioſum militem,§ Facete ſubauditur. §Falli per ſeruum ſenem§ Vt Demeam, & Simonem. §Amare, odiſſe, ſuſpicari?§ Mire à perſonis ad geſta cum varietate tranſitũ fecit. Omne.n. quod in orationem venit, vel perſona, vel factũ eſt. §Odiſſe,§ Quia odere non eſt latinum. §Nullum eſt iam dictũ, quod nõ dictũ ſit prius§ σχῆμα λόγου πλοκή. Nam dictũ, bis poſitum, vt ſuperius peccatũ, diuerſa ſignificat. §Quare æquũ eſt vos cognoſcere, atq; ignoſcere§ σχῆμα λόγου παρόμοιον. §Quæ veteres factitarũt, ſi faciunt noui§ Et varie dixit, Factitarunt, & faciunt, & cũ magna defenſione Terentij ſemel facientis id, quod ſæpe veteres. §Animaduortite,§ Nos ἐλλειπτικῶς dicimus aduertite, quod veteres plene animũ aduartite. §Quid ſibi Eunuchus velit§ ἀρχαϊσμὸς velit ſibi. vt alibi, Nam proh deũ atq; hominũ fidẽ, Quid vis tibi, aut quid quæris?

Gvid. ACta ludis, &c.§ Hæc comœdia fuit acta, id eſt recitata, & quod vulgo dicitur luſa ludis.i. in ludis Megalenſibus.i. in honorem magnæ matris deorũ celebratis. L. Cornelio Merula ædilibus Curulibus i. quo tempore erant ædiles Curules L. Ambiuius Turpio, & L. Atilius Prænestinus i. de Prænestæ ciuitate, illi actores egere.i. vt dici ſolet luſerunt & Comœdiã recitauerunt ac pronunciauerunt voce & geſtu corporis. Prima Græca eſt ſubaudi Menandru, acta.i. facta, ſecunda.ſ. Latina. M. Valerio, C. Fannio Coſ.i. quo tẽpore tales erant Conſules Flaccus Claudij filius, ſup. fecit modos.i. modulatus eſt, ſiue modulamina fecit muſicis inſtrumentis inter acta duabus tibijs.i. illis inſtrumentis muſicis, dextris.i. grauitatem orationis oſtẽdentibus, Tibias.n. adhibebãt pares & impares.i. dextras & ſiniſtras. Dextræ ſuæ grauitatem ſeriem comœdiæ orationem pronunciabant, Siniſtræ ſerranæ acuminis lenitate iocum oſtendebant. Ergo vbi mixtus cum grauitate iocus eſſet dextræ ſiniſtræq́; adhibebãtur. §Si quiſquã, &c.§ Poetæ defenſor introductus Calliopus hunc prologum in maledicos pronunciat ita inquiens. Si quiſquam.i. ſi aliquis eſt, qui ſtudeat.i. laboret cupiat placere quamplurimis bonis, & minime.i. non lædere.i. offendere multos in his.i. inter tales qui ſtudẽt placere & nõ offendere, vel in his.i. in his rebus.ſ. in placendo, & non lædendo. hic poeta Terentius profitetur.i. oſtentat, iactitat, ingenue fatetur nomen ſuũ eſſe ex illis. Tum.i. prætetea, ſi quis eſt propter Luſcium Lauinium dicit qui exiſtimat.i. exiſtimauit, dictum eſſe impersonaliter intelligi recte poteſt, id quaſi inuectũ eſſe, ſiue iocum & ſermonem mordacem factum eſſe inclementius.i inclementer, comparatiuum pro poſitiuo. Poteſt etiam optime capi pro nimis aſpere, dure, acerbe, mordaciter. Nam ſæpe animaduerti comparatiuũ quod propoſitiuo poni dicitur, in ſe implicare nimis, cum poſitiuo, vt cũ dicitur hic interpres, Diutius immoratur in re parui momenti.i. hoc eſt nimis diu, quidni etiã hic eo pacto ſumatur proculdubio video impedire, nihil, quin etiã liberius affeto primo aſpectu ſenſum poetæ, forſitan magis id poſtulare. Si quis ergo exiſtimat dictum eſſe inclementius.i. nimia acerbe, aſpere, mordaciter in ſe.i. contra ſe, exiſtimet.i. iudicet, ſciat.i. cognoſcat, præſumat.i. animo ſuo concipiat, ſiue ſibi perſuadet reſponſum eſſe ei ſup. impersonaliter.i. q̃ ei reſponſum eſt nõ eſſe dictum.i. non eſſe iocum mordacem. Dicta enim interdum ſunt iocoſi ſales mordaces tamen & ijs quidem non placentes qui læduntur, ſed alijs, vnde dicaces dicuntur qui iocoſis ſalibus maledicunt, exiſtimet ergo non eſſe dictum tale ſubaudi. Quia læſit prior dictum.ſ. in Andria, vbi dictum eſt, faciunt ne intelligendo, vt nihil intelligant.i. Luſcius Lauinius, qui fecit ex bonis fabulis Græcis, fabulas Latinas non bonas, bene.i. valde, vertendo.i. in linguam latinam transferendo, aut corrumpendo, & deſcribendo, male.i. inepte eas fabulas, hoc eſt carminibus iambicis tranſlata male ordinando. Idem ergo dedit.i. edidit, nunc nuper.i. paulo ante, ſiue his ſuperioribus diebus, recenter, & bene nunc abdidit. nam niſi addidiſſet nuper ſignificaſſet olim, pridem. Dedit ergo Phaſma.i. fabula quidam Menandri Poetæ Græci ſic appellatam ab apparitione vana. Phaſma enim Græce dicitur apparitio Latine, & proprie vana, & incerta, vt in nocte. Hanc autem fabulam totam ſilentio damnat, quaſi admonuerit ſpectatorem quàm turpe & inepte ſit ſcripta ex vicinitate facti, quia dixit, nuper dedit, oſtendit nihil aliud eſſe dicendum q̃, quòd illa comœdia diſplicuerit, cum adhuc res ſit recens, & omnes meminerint, Theſaurum vero non totũ, ſed ex vno loco damnat, propterea quòd Luſcius contra conſuetudinem litigantium defenſionem ante accuſationem induxerit, poſſeſſionemq́; theſauri inuenti in ſepulchro patris adoleſcentis, à quo ſenex quidã auarus emerat agrum fecerit agere priorem quam petitionem, quod abhorret à cõſuetudine & iuris & litium, & ad Terentij verba accedamus. atq; Luſcius Lauinius ſcr. à theſauro.i. ex ea fabula tractante de theſauro à ſene auaro detento. ſcripſit ergo eũ ſenem auarum. Vnde.i. à quo aurum petitur. dicere cauſam.i. rationem, quare ipſum aurum ſit ſuum prius, quam ille adoleſcens cuius erat aurum in patris ſepulchro inuentũ, dicat ſubaudi cauſam ſuam, qui adoleſcens, petit. Vnde.i. à qua ratione, is theſaurus ſit ſibi i. vnde habuerit ſenex illum theſaurũ, aut vnde peruenerit in monumentum patrium.i. patris ipſius adoleſcentis. Cũ dicit poeta ſcripſit eum vnde petitur aurum dicere cauſam prius, quam ille qui petit, rectior eſſet locutio, ſi dixiſſet quam illũ, qui petit, vt quam particula iungeret ſimiles caſus vt ſolet, ſed quam ille maluit dicere, vt ſubaudiamus cauſam dicat, per zeugma à ſuperiore figuratũ. Dehinc.i. poſthac moneo ne ipſe fruſtretur ſe.i. ne decipiat ſi ſe poſthac loquatur. Aut ne ſic cogitet ſi taceat iam defunctus ſum.i. iam finiui pericula in edendis comœdijs. nam defunctus periculis, vel morbis dicitur, qui finiuit pericula vel morbos. nihil eſt quod dicat mihi, q.d. nihil Terentius in me dicere inuehi poteſt. Nam iam edidi fabulam, quam carpit. Dicit tñ Terent. vel defenſor eius non ſit ſecurus de ſuis vitijs propter vetuſtatem, nihilo minus à me reprehendetur. moneo.i. admoneo eum. ne is erret.i. in errorem labatur & ſe decipiat. & moneo inquam vt deſinat.i. deſiſtat. ceſſat laceſſere.i. contumelijs Terentiũ irritare. habeo.i. ſcio, teneo alia multa, quæ nunc cõdonabũtur.i. remittentur. quæ proferentur.i. detegentur poſt ſi perget Lauinius.i. ſi perſeuerabit, pro ſequetur. perſiſtet lædere.i. offendere Terentium. ita vt.i. ſicut inſtituit.i. cœpit facere. Quam nunc ab obliquo incipit hæc narratio & à carmine dimidiato. poſtquam ædiles.i. magiſtratus curam ædium habentes & ludorũ inſtruendorum. quos populo exhiberent, emerunt Eunuchũ Menandri.i. hanc fabulã ex Menandri fabulis Eunucho & Colace, traductã. quam Eunuchũ, ſcilicet.i. quã fabulam. nam ad fabulam non ad hominem

hominem retulit. quam fabulam ergo non ſumus acturi.i.repræſentaturi. agendo perficit.ſ. Luſcius l.aui.i obtinuit, impetrauit; vt copia.i.facultas inſpiciundi fabulã eſſet.i.daretur, vel fieret ſibi luſcio.cum magiſtratus.ſ.is,qui exhibebat ludos ibi adeſſet.i.præſens eſſet. fabula occepta eſt.i.incepta eſt agi.i.agendo repreſentari. Occipere eſt caput rei inſtituere,ſiue incipere. exclamat.i.voce effræna clamat.furem videlicet Terentiũ (quaſi qui varia hinc inde ex alijs ſublegiſſet) dediſſe fabulam,nõ Poetam,vt qui eam non feciſſet,ſed ab alijs ſurripuiſſet. & tñ exclamat. ipſum Terentium nihil verborum dediſſe, hoc eſt nihil addidiſſe de ſtilo ſuo, aut neminem decepiſſe. Dare.i. verba eſt decipere, quia qui rem expectat,& nihil præter verba inuenit deceptus eſt, vnde & alibi, verba iſtæc ſunt. Exclamat inquam hanc fabulam eſſe veterũ fabulam Colacem nomine.ſ. Nęuij & Plaut.i. in qua Næuius, & Plautus comici Poetæ laborauerunt exclamat inquam perſonã paraſiti, & militis eſſe ablatam inde.i.ex colace: Si id.ſ.obſtuliſſe perſonam paraſiti,& militis eſt peccatum.i.vitium.peccatum eſt impersonaliter à peccatur peccabatur.i. peccatur eſt admiſſum imprudentia.i.ignorantia poetę.i.Terentij, qui non ſtuduerit.i. non laborauerit vel cupiuerit facere furtũ ex alijs poetis.vos ſpectatores iam poteritis iudicare.Colax.i.ea fabula eſt Menandri.i. prius à Menandro Græco poeta facta eſt Colax paraſitus.i. quia omnia ad voluntatem eius loquitur in cuius contubernio eſt aſſentando & laudando, nihil repugnando ventris gratia. eſt.i.introductus eſt in ea fabula. & miles glorioſus.i. gloriæ affectator eſt in ea fabula. Poeta non negat ſe tranſtuliſſe.i.tranſiſſe eas perſonas.i.quod barbare dici ſolet ea perſonagia. ex Græca Colace in ſuam fœmininum ad fabulam,non ad hominem retulit,ſed vero.i.ſed certe pernegat.i.valde negat, ſe ſciſſe eas fabulas Græcas Colacem,& Eunuchũ prius.i.ante eum eſſe factas latinas.i. ſcriptas latino ſermone. Quod ſi perſonis. Talis eſt ſententia, inquit poetæ defenſio,ſi non licet vti iiſdẽ perſonis, quibus alij ſunt vſi,cur magis licet perſonas introducere,vt ſeruos,matronas,meretrices,ceteraſque id genus vna cum ſuis epithetis, vt currentes ſeruos,matronas bona,&c. quas alij introduxerunt nec perſonas modo licet introducere, quas alij introduxerunt & quidem cum iiſdem epithetis,ſed & facta quoque,vt amare odiſſe, &c. præſertim cum ſit impoſſibile omnino nouum aliquid in medium depromere.cum nullum ſit dictum,quod prius dictũ non ſit,quid.i. ſed ſi non licet.i. permittatur. & deceat alijs ſequentibus poetis vti iiſdem perſonis qui.i.cur, vel quomodo magis licet ſcribere.i. inducere in comœdijs ſeruos diſcurrentes.i. huc & illuc curſitantes.qui inquam licet facere.i. introducere matronas bonas.i.matresfamilias,ſiue locupletiores, & optimates mulieres honeſtas. item facere.i.introducere meretrices malas.i.improbas,facere paraſitum edacem.i.voracem,facere militem glorioſum.i.gloriæ cupidum,ſeu affectatorem,& qui magis licet puerum, ſupponi.i.introduci, velut ſuppoſitum.i.loco alterius clam poſitũ. Item qui magis licet ſenem aliquem falli.i.decipi per ſeruum.qui magis licet amare.i.introducere amores.odiſſe.i.introducere odia, ſuſpicari.i.introducere ſuſpiciones.Deniq; nullum eſt iam dictũ,quod non ſit dictũ prius.i.à veteribus. Quare æquum eſt.i. iuſtũ eſt vos cognoſcere morem ſcribentium, vel materiam comicorum, atq; æquum eſt ignoſcere ſi noui i.recentes Poetæ faciunt ea,quę veteres.i.priſci poetæ factitarunt.i.ſæpius fecerunt,Date operam.i. attendite,& aures ęquas prębete,& animaduertite.i.conſiderate, cum ſilentio.i.taciturnitate,vt pernoſcatis.i.perfecte intelligatis, quid Eunuchus ſibi velit.i.quid ſit de Eunuchi compoſitione, & quid ſignificet, eſt.n.comœdia imitatio vitæ ſpeculũ conſuetudinis,imago veritatis,& ideo quid ſibi velit comędia eſt attẽdendũ.

LATO. ARgumentum Prologi} Prologus concitatior eſt. Nam primo obijcit vitia quædam aduerſario,illum in contemptum adducens,deinde Poetam defendit. {Si quiſquam} Captat beneuolentiam ab officio,& inuidiam facti interpretatione, in aduerſarium refert. {Qui bene} Narratio {Phaſma}.i.ſpectrum,pro fabula.Et eſt μείωσις ad contemptum.{Theſaurus} Fabulæ nomen,quã vertit Lucius ex Menandro.{Prius vnde} Peruerſo iuris ordine,quo ante reus ſe excuſat,quã petit actor.{Dehinc Occupatio qua terret aduerſarium.{Condonabitur} Ita legit Donatus & iungi dicit cum ablatiuo,vt in Phorm. Quæ nunc condonamus te. Proinde vide ne quis hic pro quæ legendum ſit. {Nunc quam acturi} Narratio qua defendit poetam. {Occepta eſt} Intellige bis actam eſſe,vt apparet ex inſcriptione. {Colax} Adulator. {Si,id eſt} Purgatio per imprudentiã.{Colax Menandri} Narratio ad imprudentiæ confirmationem. Quod ſi perſonis} Defenſio prioris partis narrationis à pari, licere eiſdem perſonis vti in fabulis. In quo attende propria perſonarum attributa. {Nullum eſt} Epiphonema.{Quare æquum} Concluſio cum attentionis poſtulatione.

SI quiſquam eſt, &c. } Hic prologus idem ferè habet argumentum quod primus,& poetæ multiplex ingenium,varietatemq; explicans illi parat beneuolentiam, & odium facit aduerſario; quem ignorantiæ accuſat & terret, metum incutiens taxationis & cenſuræ. Tandem ſtatu abſoluto vtitur & confeſſione,& vt cum ſilentio audiant petit,quid ſibi velit hæc Comędia, quod vtile eſt ſpectatoribus,& decet. In primis claris quippe ingenijs fauendum eſt,quæ moribus conſulunt, & in medium laborant. Phaſma dicitur monſtrum & apparitio.{Nunc nuper &c.} Nuper ſignificat non multo ante. Itaq; cũ dicit Terentius, Nũc nuper, euidentius oſtendit tempus, cuius eſſet recens memoria. {Cauſam dicere,&c.} L. Lauinium in hoc erraſſe dicit Teren. q̃ perſonas introduxerit litigantes, non ex formula iuris Ciuilis, partes enim actoris reo dedit. Adoleſcens enim tanquam actor, probare debebat theſaurum ſuum eſſe. ſenex autem tanquã reus cauſam tutari ſuam,qui erat abſoluendus. ſi actor quod intendebat non probaſſet. Vnde in iure ciuili hæc eſt formula: Actorę non probante, reus quamuis nihil pręſtiterit, abſoluendus eſt. {Defunctus} Defunctus aliqua re is dicitur,qui rem peregit. Deſinat laceſſere.i.irritare,prouocare. {Colacẽ eſſe Næuij} Colax Græce, Latine dicitur adulator, & κολακεύω adulor,& colacia adulatio. {Puerum ſupponi} Puer ſuppoſitus dicitur,qui pro alio ſuppoñitur. Id curant mulieres, quæ cum ſint ſteriles,patere ſe ſimulant. Vnde Iuuen. Tranſeo ſuppoſitos,inquit. {Quid ſibi Eunuchus velit}.i.quid oblectamenti & vtilitatis afferat hæc Comędia, quæ inſcribitur Eunuchus. PETRV. MARS.

GLAR. QVam illic qui petit, vnde eſſet theſaurus ſibi } Illic legit Doct. Ioan.illic,& vterque pro Eſſet, Is ſit. Quibus ego facile accedo. Ceterum in tertio, ante hoc carmine In theſauro vulgo legitur, quod non diſplicet,quanquam à theſauro quoque in pleriſque legitur exemplaribus. Item in quibuſdã à theſauris. pro quo tamen Doct. putat ſcriptum fuiſſe à theſauro is. Lector ſequatur quod velit. Habeo alia multa quæ nunc condonabuntur. Qoia condonabuntur carmen non patitur,alij in ſingularem numerum mutarunt, condonabit, parum ſoliciti de grammatica ac latinitate. Ego condonabimus puto legendũ. Sic enim & ſenſus & carminis ratio conſtabit. Et primo loco ponitur proceleuſmaticos.

DON.

ACTVS I. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Phædria excluſus conſultat an redire debeat ad Thaidem. Huic Parmeno ſuadet, vt animo æquo amoris moleſtias ferat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac prima ſcena Phædriæ habetur conſultatio, an redeat poſt excluſionem ad Thaidem, nec ne, & miro artificio amoris exprimuntur affectus. Inde & Parmenonis conſilium,quo perſuadet Phædriæ, vt æquo animo amoris moleſtias feras,quem nequeas euitare.

Trimetri.

PHAEDRIA adoleſcens, PARMENO ſeruus.

VID igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cum accerſor vltro? an potius ita me comparem,
Nõ perpeti meretricũ cõtumelias?
Excluſit, reuocat. redeam? non, ſi me obſecret.
P. Siquidem hercle poſſis, nil prius, neque fortius:

* grauiter *Verum ſi incipies, neque perficies * nauiter:*
Atque vbi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, vltro ad eam venies, indicans
Te amare, & ferre non poſſe: actum eſt, ilicet,
Periſti: eludet, vbi te victum ſenſerit.
Proin tu, dum eſt tempus, etiam atq; etiam cogita,
Here. quæ res in ſe neq; conſilium, neq; modum
Habet vllum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia, iniuriæ,
Suſpectiones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum. incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam ſi des operam, vt cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
*Egone illam? quæ illum? quæ * me? quæ non? ſine modo:*
* me? ſine *Mori me malim: ſentiet qui vir ſiem:*
Hæc verba mehercule vna falſa lacrumula,
Quam oculos terendo miſere, vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: & te vltro accuſabis, & ei dabis
Vltro ſupplicium. PH. *indignum facinus. nunc ego &*
Illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
Et tædet: & amore ardeo. & prudens, ſciens,
Viuus, videnſq; pereo: nec, quid agam, ſcio.
P. *Quid agas? niſi vt te redimas captum quàm queas*
Minimo: ſi nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te afflictes. PH. *ita ne ſuades?* P. *ſi ſapis:*
Neque, præterquam quas ipſe amor moleſtias
* eas, *Habet, addas; & * illas, quas habet, rectè feras.*
Sed ipſa egreditur noſtri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

DON. QVID igitur faciam?} In hac προτάσει exemplum proponitur, quàm non ſuæ poteſtatis ſit qui amat, quàm ſapiat qui nõ amat, neq; aliter affectus eſt. {Quid igitur faciam?} Διαλογισμὸς σχῆμα διανοίας. Apparet & multa tacitum cogitaſſe adoleſcentem, & tandem in hæc verba prorupiſſe. Igitur, pro deinde. Vt Plaut. in Amph. Sin aliter ſient animati, neq; dent quæ petat, ſeſe igitur ſumma vi, viriſq; corũ oppidum expugnaſſere. {Quid igitur faciã?} Menãder, ἀλλὰ τί ποιήσω. Sic Virg. Heu quid agam? Et eſt διαλογισμὸς perditæ mẽtis poſt multam fruſtra cogitationẽ. {Non eam ne nunc quidem,} Hoc videtur non eſſe contrarium, ſed eſt. {Nam dubitat virũ meretricis ſatisfactionem expectet, an illam omnino non quærat. {Non eam, ne nunc quidẽ,} Non eam, Probus diſtinguit. Iungunt, qui ſm Menandri exemplum legunt. {Cõparem,} Conſtituam: vt, Quàm inique comparatũ eſt. {Non perpeti meretricum contumelias?} Sic in And. Priuſquam harũ ſcelera, & lacrymæ confictæ dolis. Cũ vni ſit iratus, de omnibus quæritur {Excluſit, reuocat,} Vtrunq; iniuriam fecit ex verbo, dicendo excluſit, potius quàm non admiſit, & reuocat, potius quàm petit vt redeam. quod erat moderatius. {Redeam? non, ſi me obſecret} Vides ergo ſuperiorem partẽ dubitationis in eo fuiſſe, vt rogatus rediret. inferiorem, vt ne rogatus quidem. {Non, ſi me obſecret} Bene de ea quæ totũ proter ue agens excluſit & reuocat, non petat, nec roget, nec oret, ſed obſecret, inquit, quod horũ omniũ in maiorẽ partem eſt vltimũ. {Si quidem hercle poſſis,} Διαλογισμὸς quaſi ad alterum: vt, Neſcis heu perdita, nec dum Laomedonteæ ſentis periuria gentis. {Nihil prius, neq; fortius,} Deeſt, eſt: vt, Multũ ille & terris iactatus & alto. Et prius modo ad laudem, nõ ad ordinem pertinet, vt Saluſt. Quæ prima mortales ducunt Et ipſe in Heauton. Et ſummis quæ eſſent, prima habere. {Nauiter,} A naui ductum, à qua in alto nullum diuerſoriũ eſt. {Infecta pace,} ἔμφασις per μετάφρασιν, {Indicans Te amare,} Non verbis indicans. vt alibi, Ibi tum exanimatus Pamphilus, bene diſſimulatum amorem, & celatũ indicat. {Actum eſt,} De iure tranſlatũ. {Ilicet} De iudicio. {Periſti,} De ſupplicio. {Actum eſt,} Ad vltro ad eam venies, relatum eſt. Ilicet, ad indicans te amare. Periſti, ad Ferre non poſſe. Ilicet, Semper in fine tranſactæ rei ponitur. Periſti, ὑπερβολή. {Eludet} Eludere, proprie gladiatorum eſt cũ vicerint. Cic. Quàm diu etiã furor iſte tuus eludet? Eludere, eſt finem ludo imponere. {Proin tu} Vt exin, & exinde, ſic proin, & proinde dr. {Here, quæ res, &c.} Conceſſum eſt in palliata Poetis comicis ſeruos dominis ſapientiores fingere, quod idem in togata non ferè licet. {Eam conſilio regere non potes} Nunc dño ſeruus eſt ſapientior, quia nec amator, nec amans. Vt idem in And. Facile omnes cũ valemus, recta cõſilia ægrotis damus. {In amore hæc omnia inſunt vitia,} Duas præpoſitiones in amore inſunt. {Induciæ,} Induciæ, ſunt pax in paucos dies, vel quòd in diem dentur, vel quòd in dies otium præbeant. {Pax rurſum} Bene vt conſolaretur, vltimã partem poſuit. {Hæc ſi tu poſtules} i. ſi velis vel coneris. {Nihilo plus agas} Id eſt nihil agas. {Et quod nunc} Pro quæ, vt ſit conſequens. Hæc verba. Sic in And. Quod plerìq; omnes faciunt adoleſcentuli, horũ ille nihil egregie. {Ego ne illam? quæ illum? quæ me?} Familiaris ἔλλειψις iraſcentibus, nam ſingula ſic complentur, Ego ne illã non vlciſcar? quæ illum recepit? quæ excluſit me? quæ non admiſit? etenim neceſſe habet, nec poteſt complere orationem, qui & ſecum loquitur, & dolore vexatur. Nam amat ἀποσιώπησιν nimia indignatio. vt Virg. Quos ego, ſed motos præſtat componere fluctus. {Hæc verba,} Verba ἐμφατικῶς dixit, quæ ſ. nihil effectura ſint. {Mehercle vna falſa lacrumula, Quam oculos terendo miſere, vix vi expreſſerit,} Expreſſio ad αὔξησιν ducens. & non vna, ſed falſa, & non lacryma, ſed lacrumula, & non vltro flens, ſed oculos terendo, & non facile, ſed vi, & nõ exſtillauerit, ſed expreſſerit. ſic Virg. Captiq; dolis, lacrymiſq; coactis. {Quam oculos terendo miſere, vix vi expreſſerit,} Totum ſenſum verbis ſignificantibus protulit, vt, Stridendi miſerũ ſtipula diſperdere carmen: &, Vna dolo diuum ſi fœmina victa duorum eſt. {Nunc ego & Illi} Nunc i. ſero. vt Virgil. Nunc ſcio quid ſit amor. &, Nunc augur Apollo, nunc Lyciæ ſortes. {Et prudens, ſciens} Prudens eſt, qui intelligẽtia ſua aliquid ſentit. Sciens, qui alicuius indicio rem cognoſcit. Ergo prudens, per ſeſe, Sciens, per alios. {Viuus, videnſq; pereo,} Mire, & noue, viuus pereo & propterea ſic dixit, vt intelligamus occidor, & viuus, quaſi ſapiens & ſentiẽs. {Viuus, videnſq; pereo,} Bene addidit vidẽs. nam viuus perit, qui etiã dormiẽs opprimitur, videns aũt, qui vigilans vim patitur & perit. Nam videre, pro vigilare poſuit. vt etiam Virg. cũ de ſilentio dicit: Iamq; videns Sanguinea frontẽ moris, & tẽpora pingit. Ergo viuus nõ mortuus, videns dormiẽs. {Captum} Sal. Sin captus prauis cupidinibus. {Quàm queas Minimo,} Perſeuerauit in tranſlatione quam iam dudum ſumpſit à bello. {Si ſapis} i. ſi ſapias, ad inferiora iungendum eſt, nam aliter nõ intelligitur. {Noſtri fundi calamitas} Propie calamitatem ruſtici grandinem dicunt, quòd comminuat calamum, hoc eſt culmum ac ſegetem. {Intercipit} Propriæ, quaſi totum capit. Plaut. in Aulul. Quæ mihi interbibere ſola ſi vino ſcateat, Corinthienſem fontem, & Pyrenæum poteſt.

GVID. QVid igitur faciã? &c.} Hac prothaſi. i. in hoc primo actu exemplũ ponitur quantũ ſuæ poteſtatis nõ ſit qui amat. PH. Poſtquã multa cogitauit Phędria tandem in hæc verba prorumpit, igitur. i. deinde, vt vult Don. poteſt etiã in ſua ſignificatione capi, quaſi poſt multa voluntate dicat. Igitur quid faciam, dubitat an cũ reuocetur, redeat, an eam deſerat, atq; dubitando hæc dicit, nõ eam. i. ire nõ debeam, ne quidẽ. i. nec etiã nunc cũ accerſor. i. aduocor, vltro. i. proprio motu meretricis an potius quaſi hoc eligat, cõparem. i. conſtituã. ſiue conſtituere me debeã, ita. i. eo pacto, non perpeti. i. ferre cõtumelias. i. illuſiones meretricum, iratus vni de omnibus quæritur ſimul. Comparare interdũ ſignificat conſtituere, vnde dicit ſoles. Ita veterũ moribus comparatũ eſt. i. conſtitutũ. Excluſit me. i. eiecit me, & reuocat non rogat, imo tanquam ſuperba reuocat, redeam. i. redire debeam? Deliberat vt dictum eſt, deinde cõſtituit ſe nõ rediturũ, ne ſi quidẽ vehementiſſime rogetur, nõ redibo ſup. hoc affirmatiue dicitur, ſi. i. quãuis, obſecret. i. me vehementer & obnixe roget. P. Hercle. i. per Herculem, ſi quidẽ. i. certe poſſis facere ſup. vt non redeas nihil erit ſap. prius. i. melius, nec fortius. i. validius, verũ. i. ſed ſi incipies, neq; perficies. i. perſeuerabis, nauiter. i fortiter, & magno animo, ductum aũt eſt à naui, teſte Don. à qua in altũ nullum diuerſoriũ, eſt atq; vbi. i. cũ non poteris pati, quin eam viſas, venies vltro ad eam, pace. i. cõcordia. infecta. i. nõdũ facta, cũ nemo expecte. i. præter ſpẽ, præter expectationẽ. indicans. i. oſtendens te amare. i. amore eius capi, & nõ poſſe ferre quin. ſ. ad eam venias, ſi hæc feceris actũ eſt à te. ſ. Cicero actũ eſt de te niſi prouides, illicet. i. ire licet, hac voce à præcone prolata iudices de cõſilio dimittebãtur, ponitur aũt ea vox ſemper in fine tranſactæ rei, periſti. i. perditus es, neq; eſt amplius de tua ſalute vlla reliqua ſpes, eludet. i. ridebit te vbi. i. cũ viderit te victum. Eludere. n. proprie eſt gladiatorũ, cum vicerint, nam victores victũ eludunt, ſimiliter eludere finem ludo imponere. PH. Proin. i. proinde, hoc ea propter tu Parmeno, dũ. i. quandiu, tempus eſt. i. cõmodum, ſeu opportunum, cogito etiam atq; etiam. i. iterum ac ſæpius tecum volue, quonam modo hoc infaſto amore potero me exoluere. P. Here, id eſt domine, nõ potes

regere

regere.i.moderari conſilio.i.ſuaſione & monitione alicuius, eam rem ſup.quæ res non habet in ſe conſilium.i.in qua dari bonum conſilium non põt,neque habet modũ vllum.i.vllam menſuram & moderationem,qualis eſt inſanus amor. Nunc domino amãte, & ſui non compote ſeruus eſt ſapientior,quia non eſt amator,nec amans,vt idem in And.facile cum valemus,recta conſilia ægrotis damus. Hæc omnia vitia.i.mala ſunt in amore. Dicimus.n.ineſt huic rei,& in hac re.ſ.iniuriæ i.iurgia,probra,contumeliæ, ſuſpiciones de riuali.ſ.inimicitiæ, diſcordiæ, induciæ.i.intermiſſiones amoris. Induciæ.n.ſunt pax in paucos dies,vel φ in diem dentur, vel φ in dies aliquot ocium præbeant, bellum.i.certamen inter amantes,rurſum.i.denuo eſt pax.i.concordia,reconciliatio, ſi poſtules.i.coneris facere.i.reddere,hæc incerta.i.inſtabilia,certa.i.firma & ſtabilis, ratione.i.moderatione aliqua, nihilo plus agas.i. non plus efficies,q̃ ſi des operam.i.labores, vt inſanias.i.inſanus ſis,cum ratione.i.cum vſu rationis,quod eſt impoſſibile cum hæc inter ſe pugnent inſanire,& ratione vti, & quod dictum eſt ſup. vel,vt ait Don quod pro quæ ſumatur,& ad id, quod ſequitur referatur.ſ.hæc verba quod.i.quæ tute.i.tumet iratus cogitas tecum videlicet,ego ne.i.non vlciſcar ſup.illam Thaidem,quæ recipit illum militem,quæ excluſit ſup.me, quæ non admiſit me.ſ.ſine,à ſino is,modo.i.tantummodo,q.d.linquatur mihi hoc, vt vlciſcar eam,maſlim memori q̃.ſ.nõ vlciſci,ſentiet qu·.·.qualis vir ſiem.i. ſim,vel hercle iurantis eſt,vel affirmãtis quod ab eis ſic intelligebatur,quaſi hercle me iuuãte,quod à Chriſtiano minime putem vſurpari debere,qui verũ Deum vera colit religione, neque Herculem,neque alios,quos eluſa antiquitas pro Deis colebãt, quidquam habere deitatis putat, qm̃ omnes Dij gentium Demonia, vnam lacrymula ſalſula.i.ficta, q̃ lacrymulam ipſe expreſſerit.i. quaſi præmendo oculos emiſerit, vt cum exprimimus ſordes alicuius vlceris carnem præmendo,miſere male,vt aduerbialiter ſumatur.quaſi cum maximo labore & maxima miſeria expreſſerit, vix.i.difficulter,vi.i.violentia & ſumma ope tergẽdo oculos ſuos, vna ergo lacrymula reſtinguet.i.extinguet hæc verba pridẽ, quæ tecum cogitas,& accuſabis.i.culpabis te vltro nullo cogẽte,& dabis ei ſupplicium vltro.i.dabis pœnas ei, hoc eſt teipſam punies, aut te ei puniendum offeres. Sumere de aliquo ſuppliciũ,vel pœnas ſignificat aliquem punire, dare vero pœnas vel ſuppliciũ ſignificat puniri,ſi.n.ab aliquo ſupplicium ſumatur,ipſe eſt qui dat ſupplicium,à quo ſumitur. PH. O,exclamatiue, vel indignanter,facinus indignum.i.non admittendum,neque impune ferendum nunc,q.d.tarde ego ſentio & illam Thaidem eſſe ſceleſtam.i. ſceleratam,& iniquam,& me eſſe miſerũ,& me tædet.i.tædio afficior & ardeo.i.vror amore.i.inſania amoris & prudens.i.mea intelligentia cognoſcẽs,& ſciens.i.alterius iudicio admonitus. Prudens enim per ſeſe aliquid ſentit, ſciens vero per aliorum admonitionem,pereo.i.occido viuus,non mortuus & videns.i.vigilans non dormiens,neſcio quid agã.i.agere debeam. P. Quid agas.i. agere debeas niſi vt redimas te, q̃ minimo precio ſupp. queas.i. quanto minimo poſſis,precio te captum.i.in amore captiuum & irretitum, ſi nequeas te redimere ſup.paululo.i.admodum paruo precio,at redimas te quanti queas.i.quanto precio te poteris redimere,& ne.i.ne afflictes.i.torqueas, excrucies, commoueas te. PH. Ne.i.verum ſuades.i.cõſulis ita. P. Si ſapis.i.ſi ſapiens es, facies,neque addas moleſtias præter eas ſupp.quas ipſe amor habet,& recte feras eas moleſtias,quas habet,ſed ecca.i.ecce hic ipſa calamitas.i.ipſa pernicies,ipſa tẽpeſtas,noſtri fundi.i.noſtræ poſſeſſionis,egreditur.i.exit foras.ſ.Thais,quæ eſt tanquam grando, quæ calamos fundi concutit,vnde ſequitur pauperies coloni. calamitatem.n.proprie ruſtici grandinem dicunt,φ comminuat calamum,hoc eſt culmen,ac ſegetem. Subdit deinde quare ſit calamitas,nam hæc Thais intercipit.i.totum capit quod nos oportet capere,interdum etiam intercipere ſignificat ex inſidijs capere,vt latrones intercipiunt merces,quæ feruntur huc & illuc.

LATO. ARgumentum} Incipit à perturbatione & querela adoleſcentis,vt ſternat viam ad argumẽti narrationem. Exprimitur aũt immoderati amoris inſania,& q̃ difficulter cordatus etiã animus & tam impotenti malo ſe eripiat. Porro adoleſcens,militi riuali opponitur in fabula,ad explicandum argumentum quo vita glorioſorum quorũdam & ineptorum hominum, item meretricia improbitas continetur. {Quid igitur} Dubitatio deliberãtis & perturbati. {Nauiter} i.fortiter & ſtrenue nauium in morem. {Here,quæ res} Cordata admonitio Parmenonis. {Suſpiciones,inimicitiæ} Tranſlationes à bello. {Ego ne illam?} Apoſiopeſis ſecum cogitantis, & eſt proſopopœia. {Falſa lacrymula,} Attende apta & ſignificantia verba ad amplificationem. {O indignum} Querela per exclamationem. {Quid agas} Reprehendentis,& perſtat in bellica tranſlatione. {Sed ipſa} Præparatio ad ſequentem ſcenam.

PETR. MARS. QVid igitur faciam? &c.} A vehementia illius amoris,cuius exceſſus merito reprehenditur, carendum eſſe docet hæc ſcena diſtrahit quippe animũ,& à recto rationis iudicio detorquens,aufert libertatem, ad quã generoſus animus omni ſtudio debet contendere,& hominem,diuinum animal,ad gloriam & maxima quæq; natum ita deprimit,vt irrationalibus feré animalibus ſimiliũ reddat,quo nihil poſſit excogitari abſurdius. Teſtis eſt Phæd.nobilis adoleſcens,cuius rationis oculos meretricis illecebræ ſic perſtrinxerant,& ligauerãt, vt ex amoris laqueo ſe extricare non poſſet.quamuis erratum ſuum deſpiceret. Tanta eſt huius ardoris potentia. {Et ne te afflictes} Afflictatio eſt ægritudo cum vexatione corporis.

GLAR. IN quinto verſu prima de ſi quidem correpta eſt quemadmodum apud Ouid.& Lucanũ,& ſequente item ſcena apud hunc Poetam,& Sce.1.Act.5.Et in Heaut. Sce.2.Act.3.ter corripitur. In 11.Suſpiciones ſecunda ſyllaba producitur contra dictionis naturam,vt ſæpe alibi apud hunc Poetam. In 24. Ei monoſyllabum eſt & anapæſtus penultimo loco. In 25. O totum eliditur, vt in ſuperioris fabulæ, Act.5.Sce.3.verſu 5. In antepen.verſu I, eliditur in Illas, vt ſecundo loco ſit dactylus, inquit Doct.quanquam eadem ratione poſſet ſ.elidi in Addas,ſecundum quoſdam. At ego non dubito ſecundo loco creticum ponere, quod & ſequente Scena ſæpius conſpicitur, & nos indicabimus.

ACTVS I. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Thaidis blando ſermone victus Phædria, pollicetur ſe biduum rus conceſſurum, vt Thraſoni interim locus ſit apud illam.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena Thais ratione adducta, qua Pphædriam excluſerat,cum ſibi reconciliat,& vt biduum rus abſcedat, militique tantiſper cõcedat, ſuis blandimentis tandem impetrat.

Trimetri.

THAIS meretrix, PHAEDRIA, PARMENO.

MISERAM me, vereor ne illud grauius Phædria
Tulerit; neúe aliorſum, atque ego feci, acceperit.
Quòd heri intromiſſus non eſt. PH. *totus Parmeno*
Tremo horreoq́;,poſtquam aſpexi hãc. P. *bono animo es:*
Accede ad ignem hunc,iam caleſces plus ſatis.
T. *Quis hic loquitur? hem,tun' eras mi Phædria?*
Qui iſtic ſtabas? cur non recta introibas? P. *cæterum*
De excluſione verbum nullum. T. *quid taces?*
PH. *Sané quia vero hæ mihi patent ſemper fores,*
Aut quia ſum apud te primus. T. *miſſa iſtæc face.*
PH. *Quid miſſa? ò Thais,Thais, vtinam eſſet mihi*
Pars æqua amoris tecum, ac pariter fieret, vt
Aut hoc tibi doleret itidem, vt mihi dolet;
Aut ego iſtuc abs te factum nihili penderem.
T. *Ne crucia te obſecro anime mi,mi Phædria.*
Non pol,quo quenquam plus amem,aut plus diligam,
Eo feci; ſed ita erat res: faciundum fuit,
P. *Credo,vt fit,miſera præ amore excluſit hunc foras.*
T. *Siccine ais Parmeno? age. ſed, huc qua gratia*
Te acceſſi iuſſi, auſculta, PH. *fiat.* T. *dic mihi*
Hoc primum, potin' eſt hic tacere? P. *ego ne? optume.*
Verum heus tu,lege hac tibi meam aſtringo fidem;
Quæ vera audiui,taceo,& contineo optume.
Sin falſum,aut vanum,aut fictum eſt,continuo palam eſt.
Plenus rimarum ſum, hac atque illac perfluo.
Proin tu,taceri ſi vis,vera dicito.
T. *Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.*
P. *Poteſt taceri hoc.* T. *ibi tum matri paruolam*
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc arreptam, PH. *ciuem ne?* T. *arbitror:*

Certum non ſcimus: matris nomen & patris
Dicebat ipſa: patriam, & ſigna cetera
Neque ſcibat, neque per ætatem etiam potuerat,
Mercator hoc addebat, è prædonibus,
Vnde emerat, ſe audiſſe, arreptam è Sunio.
Mater vbi accepit, cœpit ſtudioſe omnia
Docere, educere, ita vti ſi eſſet filia.
Sororem plerique eſſe credebant meam.
Ego cum illo, quo cum vno rem habebam tum, hoſpite,
Abij huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
P. Vtrunque hoc falſum eſt: effluet. T. qui iſtuc? P. quia
Neque tu vno eras contenta, neque ſolus dedit:
Nam hic quoque bonam, magnamq́; partem ad te attulit.
T. Ita eſt, ſed ſine me peruenire, quò volo.
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam eſt profectus. te interea loci
Cognoui. tute ſcis. poſt illa quàm intumum
Habeam te, & mea conſilia vt tibi credam omnia.
PH. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. P. oh, dubium ne id eſt?
T. Hoc agite amabo. mater mea illic mortua eſt.
Nuper. eius frater aliquantum ad rem eſt auidior.
Is vbi hancce forma videt honeſta virginem,
Et fidibus ſcire precium ſperans, illico
Producit, vendit. forte fortuna affuit
Hic meus amicus: emit eam domo mihi,
Imprudens harum rerum, ignaruſq́; omnium:
Is venit: poſtquam ſenſit me tecum quoque.
Rem habere, fingit cauſſa, ne det, ſedulo.
Ait ſi fidem habeat, ſe iri præpoſitum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, vbi eam acceperim,
Seſe relinquam, velle ſe illam mihi dare;
Verum id vereri. ſed, ego quantum ſuſpicor,
Ad virginem animum adiecit. PH. etiam ne amplius?
T. Nil: nam quæſiui. nunc ego eam mi Phædria,
Multæ ſunt cauſſæ, quamobrem cupio abducere:
Primum, quod ſoror eſt dicta: præterea, vt ſuis
Reſtituam. ac reddam. ſola ſum: habeo hic neminem,
Neque amicum, neque cognatum. quamobrem Phædria
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo adiuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores partes hoſce aliquot dies
Apud me habere. nihil reſpondes? PH. peſſuma,
Ego quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
*Heu *P. * Hei noſter, laudo. tandem perdoluit: vites.*
*Aut ah, Haud *PH. * At ego neſciebam, quorſum tu ires. paruola*
Hinc eſt arrepta: eduxit mater pro ſua:
Soror eſt dicta: cupio abducere vt reddam ſuis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
Excludor ego, ille recipitur: qua gratia?
Niſi illum plus amas, quàm me: & iſtam nunc times,
Quæ aducta eſt, ne illum talem præripiat tibi.
T. Egon' id timeo? PH. quid te ergo ſolicitat? cedo.
Num ſolus ille dona dat? nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti te claudier?
Non ne, vbi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæſiui? eunuchum porro dixti velle te,
Quia ſolæ vtuntur his reginæ: reperi:
Heri minas viginti pro ambobus dedi:
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria:
Ob hæc facta abs te ſpernor. T. quid iſtuc Phædria?
Quanquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri, poſſe maxume; veruntamen,
Potius quàm te inimicum habeam. faciam, vt iuſſeris.
PH. Vtinam iſtuc verbum ex animo, ac vere diceres,
Potius quàm te inimicum habeam. ſi iſtuc crederem
Sincere dici, quiduis poſſem perpeti.
P. Labaſcit, victus vno verbo. quàm cito?
T. Ego non ex animo miſera dico? quàm ioco
Rem voluiſti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem vt concedas ſolum. PH. ſiquidem biduum:
Verum ne fiant iſti viginti dies.
T. Profecto non plus biduũ, aut. PH. aut? nihil moror.
T. Non fiet. hoc modo ſine te exorem. PH. ſcilicet
Faciundũ eſt, quod vis. T. merito amo te. PH. bene facis:
Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum eſt: mos gerundu' eſt Thaidi.
Tu huc Parmeno fac illi adducantur. P. maxume.
PH. In hoc biduum Thais vale. T. mi Phædria,
Et tu. nunquid vis aliud? PH. ego ne quid velim?
Cum milite iſto præſens, abſens vt ſies:
Dies, noctesq́; ames me: me deſideres:
Me ſomnies: me expectes: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis:
Meus fac ſis poſtremo animus, quando ego ſum tuus.
T. Me miſeram, forſitan hic mihi paruam habeat fidem,
Atque ex aliarum ingenijs nunc me iudicet.
Ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certo ſcio,
Neque me finxiſſe falſi quidquam, neque meo
Cordi eſſe quenquam cariorem hoc Phædria:
Et quidquid huius feci, cauſſa virginis
Feci: nam me eius ſpero fratrem propemodum
Iam reperiſſe. adoleſcentem adeo nobilem: &
Is hodie venturum ad me conſtituit domum.
Concedam hinc intro, atque expectabo, dum venit.

MISERAM me, &c. Neve aliorſum,} Aliorſum, in aliã partem. vt ſeorſum, retrorſum dicitur. }Quòd heri intromiſſus non eſt} Hæc leuius, vt de facto ſuo loquens. At Phædria Exclusit, reuocat, inquit, redeam? nõ ſi me obſecret. }Tremo horreoq́;} Ex amore nimio. Nimius ignis, effectum frigoris reddit, vt ex frigore nimio effectus ignis exiſtit, ſecundum illud quod Phyſici aiunt. hinc & Virg. Aut Boreæ penetrabile frigus adurat. }Tremo horreoq́;, poſtquam aſpexi hanc} Natura magni caloris etiam horrorem incutit, vt nimiæ febres. }Accede ad ignem hunc} Potius ignem meretricem accipimus, & aram Apollinis, vel quia amator vritur. vt Virg. At mihi ſeſe offert vltro meus ignis Amyntas. Vel quia auida & auara eſt: vt ignis, alimentorum. }Iam caleſces plus ſatis} Noue, ſed intelligitur. Quàm. i. plus æquo. vt alibi, Quàm ne quid in illũ iratus plus ſatis faxit pater. }Iam caleſces plus ſatis} Noue, ſed intelligetur, plus q̃ ſatis. Hoc quidam putant. at mihi de his videtur eſſe quæ à veteribus geminabantur, vt plerique omnes, hoc eſt omnes, & pleraque omnia. i. omnia. ſic & plus ſatis, pro ſatis. }Quis hic loquitur?} Non imperite intelligunt qui exiſtimãt meretricem etiam hoc ſimulare, quod nõ prouiderit Phædriam. Nam & perſonæ & dictis eius ceteris hoc conuenit, & tunc erũt gratiora omnia quæ ſupra dixit. }Cur nõ recta introibas?} Quaſi parum fuerit Introibas, ſatis mire additum Recta. }De excluſione verbum nullum} Plus admirationis eſt, nec accuſationi, nec ſatisfactioni locum reliquiſſe meretricem, callide diſſimulata iniuria. }Quid taces?} Et hoc callide, quaſi innocens ne ſuſpicetur quidem quid ſuccenſeat adoleſcens. }Sanè quia vero ſemper, &c.} Tolle ſanè, & vero, & pronunciandi adiumenta, vultumq́; dicentis, & in verbis non negatio, ſed confeſſio eſſe credatur. nam vero, ironiæ conuenit. vt Virg. Egregiam vero laudem, & ſpolia ampla refertis. }Aut quia ſum apud te primus} Duo dixit quæ doleat, & quia clauſæ fores, & quia poſterior habetur, prælato milite. }Aut quia ſum apud te primus} Subauditur, Non recta introiui. }Miſſa iſtæc face} Alia diſſimulatio, & durior poſt admonitionem. ſed bene intelligit, qui hoc à meretrice ridente molliter, & oſculum porrigente dici accepit. }Quid miſſa?} Magna virtus poetæ eſt, non ſententias ſolum de conſuetudine ac de medio tollere, & ponere in comœdia, veruMetiam DON.

verumetiam verba quædam ex cōmuni ſermone, quale eſt quod ait nunc, Quod miſſa?} Vtinam eſſet mihi Pars æqua amoris tecum} Vel amandi, vel non amandi.} Ac pariter fieret,} Pariter, ſimiliter. Saluſt. Cui niſi pariter obuiam iretur.} Vt aut hoc tibi doleret itidem, vt mihi dolet} Si ambo amaremus.} Animę mi} Mi, vocatiuus eſt ab eo quod eſt meus Vide q̄ familiariter hoc idem reperit blandimentum. Vult enim Terentius velut peculiare verbum hoc eſſe Thaidis. ideo toties dictum eſt, Tu ne hic eras mi Phædria? Ne crucia te obſecro anime mi Phædria.} Ne crucia te} Hæc niſi amplectens adoleſcentem mulier dixerit, videbitur Ne crucia ſine affectu dicere. Sed ſic, dicet Ne crucia te, eo geſto quaſi in eo etiam ipſa crucietur, nam ideo ſubiecit anime mi, hoc eſt animus meus.} Non pol, quo quēquam plus amem,} Hoc totum nimis blande, & cum * contractione adoleſcentis dicit meretrix.} Faciundum fuit} Legendum, faciendum, ſcribēdum, totum hoc ſemper neceſſitati adiungitur. Virgil. Aut pacem Troiano ab rege petendum. Et alibi: Arma acri facienda viro.} Credo, vt fit, miſera præ amore excluſit hunc foras} Oratorie, ac facere addidit, miſera. Et cum illa à deriuatione cauſæ argumentetur, mire à Parmenone correpta eſt, veriſimile non eſſe, vt quis quē amet eundem poſſit excludere.} Excluſit hunc foras} Παρὰ προσδοκίαν intulit intuens puellam, & ei oſtendens Phædriam, vt oſtendat q̄ falſa & repugnantia loquatur meretrix.} Age} Corripientis eſt modo age, non hortantis aduerbium.} Te accerſi iuſſi,} Hoc eſt quod ſupra ait, Non eam ne nunc quidem, cum accerſor vltro?} Dic mihi} Meretricia calliditate cōmēdat quæ dictura eſt.} Ego me? optime} Bene, non expectauit ſeruus vt pro ſe dominus reſpōderet Thaidi.} Verum heus tu,} Aſtute ſeruus reponit Thaidi vicem. Nam illa vt magnum voluit expectari quod dictura eſt, iſte vt falſum contemnit.} Meam aſtringo fidem:} Fidem promitto, quia vincula fidei dicuntur} Quæ vera audiui, taceo} Mire vicem Parmeno reddidit meretrici. Nam vt ſeruum difficile eſt tacere commiſſa, ita meretricem rarum eſt vera dicere.} Quæ vera audiui,} Figura παρονομασία.} Cōtineo optime;} Proprie à metaphora vaſorum tranſtulit verba.} Sin falſum, aut vanum, aut fictū eſt, continuo palam eſt,} Falſum eſt, quo tegitur id, quod falſum eſt. Vanum, quod fieri non poteſt. Fictum, quod non eſt factū, & fieri potuit. Vel falſum, eſt fictum mēdacium ſimile veritati. Vanum, nec poſſibile nec veriſimile. Fictum, totum ſine vero, ſed veriſimile. Falſum loqui, mendacis eſt: Fictum, callidi: Vanum, ſtulti. Falſum loqui, culpæ eſt. Fictum, virtutis: Vanū, vecordiæ. Falſis decipimur: Fictis delectamur: Vana contēnimus.} Plenus rimarum ſum} Vilis atque abiecta tranſlatio, & apta apud meretricem loquenti. tranſlata aūt eſt ab aquario vaſe fictili.} Hac atque illac perfluo} Contra, Continuo optime.} Proin taceri ſi vis, vera dicito} Vtrum te taceri, aut totum dictum?ao impetſonaliter, & infinito modo?} Samia mihi mater fuit} Pudoit dicere Thaidē, Meretrix mihi mater fuit. quod tn̄ ſignificauit, dicēdo aliunde ciuem alibi habitaſſe. Nam ideo meretrices, peregrinæ dictæ ſunt in comœdijs. vt in Andria, adeo ne eſt demenx ex peregrina?} Poteſt taceri hoc} .i. veriſimile eſt. Nec hoc, ad laudē proficit, ſed ad dedecua meretricis.} Poteſt taceri hoc} Hoc peregrinā naſci meretricem. & ideo poteſt verum videri.} Puellam dono quidam} Aetas & ſexus, amoris cauſa ſunt, cur eam Thais puellam diligat.} Puellam dono quidam mercator dedit} Propter hoc oſtendit meretricem fuiſſe matrem, & dono ideo accipere puellam potuiſſe.} Ex Attica hinc abreptam} Quia Athenis eſt conſtituta ſcena.} Arbitror} Bene arbitror, & nihil certi. quando enim auſurus eſſet Parmeno ad ornare Chæream, ad vitiandum hanc virginem. ſi præſciſſet ciuem eſſe?} Matris nomen & patris dicebat ipſa} Quæ infantis memoriæ proxima ſunt Nam quid prius ætas illa, q̄ patrē matremq́; cognoſcit?} Et ſigna cetera, neque ſciebat} .i. domū patris, regionemq́; eius.} Neque per ætatem etiam potuerat} Hoc ideo addidit, ne eſſet minus elegans, quæ neſciret.} Hoc addebat} Ad matris. ſ. nomē & patris quod puella dicebat.} Vnde} .i. à quibus. Vt Virg. Genus vnde Latinum. Et, Cauſam dicere prius, vnde petitur aurum.} E Sunio} Sunium, promontorium eſt Atheniensium, & in forum rerum venalium, ἐμπόριον.} Mater vbi accepit} Hæc figura, in narrationibus βάσις dicitur, cum omnia pedetentim dicuntur inſinuandi gratia. vt nunc, Matri mercator dono dedit.} Mater vbi accepit.} Et ſimul conuenit mulieri loquenti huiuſcemodi mora.} Cœpit ſtudioſe omnia docere} Mire, nam nō docuit, ſed cœpit docere. τῷ μέλλοντι μῷ. Et vide q̄ ſatis mulsebritet.} Mater vbi accepit} Accepit, ſimpliciter. aut audiuit ingenuam, vt capiendi & e a e Sed melius prius.} Ita vt ſi eſſet filia} Ergo velut ſoror habenda eſt Thaidi, & ideo ſequitur, Sororem plerique eſſe credebant meam. Et oratorie cumulat dignitatem, & amorem puellæ, vt eius comparatione leniatur iniuria facta Phædriæ.} Ego cum illo, quocum vno rem habebā tum hoſpite} Totum dixit, & q̄ hoſpitem, & q̄ rem habebat. Et bene tunc, & non nunc. Nam nunc, cum duobus.} Quocum vno tunc rem habebam} .i. conſuetudinem, amorem.} Hoſpite} .i. Attico.} Abij huc} Rhodo Athenas. ſ.} Qui mihi reliquit hæc quæ habeo, omnia} Hoc ideo, ne tantundem obſequij exigat Phædria. Ideo contra Parmeno.} Vtrūque hoc falſum eſt, effluet} Ipſe exponit hoc vtrunque quid dicat. & contradicendum eſt, quia præſens amator grauatur hoc dicto.} Neque eo vno eras contenta} Quippe quæ ad miſeris militem.} Neque ſolus dedit} Quippe quia non omnia tua illius fuere mortui} Nam hic quoque} Δεικτικῶς. Non Phædria, ſed Hic dixit, tangens illum, & quaſi inuito illo hoc exprobet.} Bonam, magnamq́; partem ad te attulit} Hæc dicuntur ἰσοδυνάμοντα: vt, Abs te petere & poſcere. An potius bonam ſpecie, magnam quantitate? & nūc diſcretiue dictum eſt, nam alias bonam, pro magna & multa accipimus.} Ita eſt} Non erat negandum quod dixit Parmeno meretrici ſatisfacere cupienti, & non tacenti culpā in conſcientia eſſe.} Te interea loci cognoui} Oratorie priorem amatorē facit militem, q̄ Phædriā. Nam poſterius dicit hunc cognitum per abſentiam militis. Ergo cum miles Phędria riualis ſuperductus ſit conſequens eſt vt miles queri debuerit, nō Phædria, & propterea nihil peccatum, ſi ordine ſeruato miles antepoſitus fuerit amatori poſtmodū cognito. & hoc ſine puella, & munerum cauſa, multum pro milite contra Phædriam valet. Sed vide meretricē, quia rem dixit perurentem quot & qualia blandimenta ſubijcit, dicendo, Tu te ſcis poſt illa quàm, intimum habeant te, &c.} Cognoui} Proprie cognoui.} Tu te ſcis poſt illa, &c.} ἐπιπλοκή figura, nam hoc ad narrationem non pertinet.} Et nūc conſilia tibi vt credam omnia} Ex præſenti actu ſumpſit argumentum, q̄ eum nunc tanquam cōſultorem adhibuerit. Et bene, Credam, ſecundum illud, Potin' eſt hic tacere?} Ne hoc quidem} .i. hoc quoque falſum eſt.} Dubium ne id eſt?} Me non taciturum.} Hoc agite} Pro aduerbio corripientis eſt poſitum, aut certe pro adhortatione audiendæ præbendæ. Sic Plaut. Hoc agite ſultis ſpectatores. Et cōuenit velut ouro audientiam ſignificātis, & geſtu hoc ipſum adiuuari.} Hoc agite} .i. illud deſinite, & hoc attendite.} Nuper} Vt adhuc amor flagrare videatur, addidit nuper.} Aliquantulum ad rem eſt auidior} Vultu accommodato ad reprehenſionem pronunciandū eſt.} Ad rem auidior} Proprie auidior. Et rem, pecuniam modo dicit.} Ia vbi hanc forma} Ea aliena perſona vult oſtendere præter affectum, quanta ſibi æſtimanda ſit, & quāto munere miles Phædriæ meruerat anteponi.} Et fidibus ſcire} Vetuſta ἔλλειψις.} Precium ſperans} Deeſt magnum. vt, Et ſtabulo frenos audire ſonantes.} Producit ac vendit} Proprie. Nam produci res venales dicuntur} Producit, ac vendit} Hæc celeritas vendibilem indicat mercem.} Forte fortuna} .i. bona fortuna.} Hic meus amicus} Quia locus eſt meritorū non iam miles, ſed meus amicus. Vide n. quid ſequatur, Emit, inquit, Eam dono mihi, imprudens harum rerum. Hic oſtenditur q̄ auidus id facere, ſi rem penitus noſſet. ſimul etiā oſtenditur quanta ſecreta dicat Phædriæ, vtpote quæ riualis neſciat.} Imprudens harum rerum, ignaruſq́; omnium} Prudentia, naturalis eſt, gnaritas, extrinſecus venit. Imprudens, per ſe, ignarus per alios. Hoc eſt, qui nec ſuſpicatus ſit, neque ex aliquo audierit.} Poſtquam me ſenſit tecum quoque rem habere} Non dictum, ſed quaſi celatum.} Senſit me tecum quoque rem habere} Magno pondere dixit, tecum quoque, tanquā iraſcendi iuſta magis ſit cauſa militi, q̄ Phædriæ nam ſenſit, & tecum, & quoque hoc ſignificat.} Rem habere} Sic dixit, vt honeſte res impura dicatur.} Ne det, ſedulo} Sedulo, ſine dolo, hoc eſt impenſe.} Ait} Semper ait dicimus, cū vel iniuſſa nobis, & audientibus, vel vana dicta narramus alicuius.} Si fidem habeat} Hoc eſt, ſi faciam aliqua, vnde credat ſe tibi præponi.} Si fidem habeat} Si credere cogatur. i. ſi credat, Vnde fideiuſſor dicitur, hoc eſt auctor credendi.} Se iri præpoſitum tibi apud me} ἀναστροφή in verbo Præpoſitum iri, ac neceſſaria implicatio in his quæ dicta dicta ſunt.} Sed ego, quantū ſuſpicor} Alta, & acuta inuentio. Scit meretrix hoc ſolo amatores inimicos eſſe, q̄ idē diligunt. Magnifice igitur, vt riualis odium deliniret, vult perſuadere Phædriæ non ſe amari, ſed virginem.} Ad virginē animum adiecit} Cur hoc inferat? vt vel lædendi militis cauſa, Phædria patiatur eum, q̄ amet, & nolit virginem dono dare.} Etiam ne amplius?} Mundat Terētius, vt ſolet, res huiuſmodi per ἔλλειψιν ſuā.} Nihil nam quæſiui nunc ego eam} Optime purgauit Terētius, quod mox liberalibus nuptijs fuerat ob ſuturum ſi vitiatā virginem duceret Chærea. Neceſſario ergo defenditur, tanquam quæ honeſte nuptura eſt.} Quamobrem cupio abducere} Etiam hoc verbo gratificatur Phædriæ. nō enim accipere, vt ab amico remunerante, ſed abducere, vt ab ſtolto & experte.} Nunc ego eam mi Phædria. Multæ ſunt cauſſæ} Non indiligenter conſiderauerunt hanc meretricis orationem, qui illum inſtar controuerſiæ retulerunt.

*cōtractione

runt. Nam & principium eſt, Me miſerã, vereor ne illud grauius Phædria tulerit. Et narratio, Samia mihi mater fuit. Et partitio cũ confirmatione. vt, Nunc ego eam mi Phædria. multæ ſunt cauſæ quamobrem cupio abducere. {Primum q̃ ſoror eſt dicta, &c.} Reprehenſio quoque, Ego ne id timeo. &, Ego ne non ex animo miſera dico? Et concluſio per cõqueſtionem: vt, Quam ioco rem voluiſti à me tãdem quin profeceris? Ego impetrare nequeo hoc abs te biduum ſaltẽ vt concedas ſolum. {Vt ſuis reſtituam ac reddam} Reſtituimur ijs, q̃bus nos volemus: Reddimur ijs, qui nos volunt. Ergo reſtituimus volentem, Reddimus volentem. Sed in hac vtrunque eſt. {Sola ſum, habeo hic neminem} Sola ſum, ad familiarium refertur abſentiam. Habeo hic neminẽ ad alienorum amicitiam. poteſt enim ſola domi eſſe, habere tñ aliquem foris. Et habeo hic neminem plus ſonat, q̃ neminem hic habeo. Et, ſola ſum, ab ijs quos natura conciliat per ſe. Habeo neminem eorum qui voluntate iunguntur. {Neque amicum} Bene hoc apud amatorem, quia aliud eſt amator, aliud amicus. Amator, qui ad tempus: Amicus, qui perpetuo amat. An quia in patris poteſtate eſt Phædria? {Quãobrem Phædria} In neceſſatijs interponi nomen licet audientis. {Cupio aliquos parare amicos beneficio meo} Hic oſtendit ſpecialiter, cuiuſmodi amicos quærat, ne Phædriam contemnere videatur. {Parare amicos beneficio meo} Quia parãtur & ſuo, ſed minus diligunt. {Id amabo adiuta me quo id fiat facilius} παρέλκον. bis id poſuit. {Adiuta me} Mira coactio, pro patere excludi, adiuta me, dixit. {Sine illum} Blande, ſine illum, tanquam in manu eius ſit iniuriam non pati, & excludi militẽ. Non enim dixit fer, aut patere, ſed, ſine. {Prioris partes hoſce aliquot dies} Honeſte circũloquitur & oratorie, ne dicat, Abi foras, atque excludi te patere. {Nihil reſpondes?} Iam ſilẽtium accuſat, quia ſcit nihil reſponſurum contrarium. Et ſatis blande, Nihil reſpondes, dixit, tãquam qui debeas amoris vicem. {Ego quidquam} Faceta exprimitur illud, Amantium iræ, amoris redintegratio eſt. {Tandem perdoluit} Nimis doluit. i. perſenſit dolorẽ. Et tandem quaſi qui nimis patiens fuit. {Tandem perdoluit, vires} Elegãter variauit perſonam ſecundam, & tertiam. {Vir es} Non puer, ſed iam vir, qui meretricem contẽnis. {Paruula hinc eſt abrepta eduxit mater pro ſua} Vide μίμησιν, cum odio inductam, & deprauatam pronunciatione, ita vt & ὁμοιοτέλευτα non vitaſſe eum de induſtria. Paruula hinc eſt abrepta, eduxit mater pro ſua, ſoror eſt dicta. {Hæc nunc verba} .i. falſa dicta. {Huc redeũt} Vt excludar. {Niſi illum plus amas, q̃ me} Repudiatis cauſis, quas illa attulerat, per deriuationem cauſæ, hic aliud dicit eſſe cur repellatur. {Et iſtam nunc times quæ aduecta eſt} Adeo, inquit, amas militem, vt etiam inuideas ſi q̃ amauerit. {Talem præripiat tibi} κατʼ ἐξοχὴν ſtomachãtis amatoris. {Quid te ergo aliud ſolicitat?} Quid eſt, inquit, ſi hoc non eſt? {Num ſolus illa donat dat?} Iam quaſi quæſtiones tractantur. ſed ille munus aduexit. {Nunc vbi meã benignitatem} Poſſunt enim dona dari, ſed exigua, aut minus liberaliter. & ideo mentionem benignitatis adiecit. {Nunc vbi meã benignitatem} Sed ille benignus eſt. Nuncubi, nũquid alicubi. Aut ſi, nunc vbi, legimus, erit aduerbiũ temporis, vt ſit vbi, quo in loco, qua in re. {Nuncubi meã benignitatem} Intelligit ſe & dona obtuliſſe, & id benigne ſæpe feciſſe. nam plerunque ingrata dona ſunt, in quibus benignitas non apparet, quæ aut in quantitate rerum eſt, aut in facilitate præſtãtis. {Claudier} Claudi, aut claudicare. Saluſtius, Neque enim ignorantia claudit res. &, Nihil ſocordia claudebat. {Nonne mihi vbi dixti cupere te} Plus dixit, vbi dixti cupere te, q̃ ſi diceret, feciſti vt emerem. plus eſt enim id præſtitiſſe, quod qui acceperit, non auſus fuerit, poſtulare. {Cupere te} Vult rem parui precij, ex illius cupiditate & in ſuo labore perpẽdi. {Ex Aethiopia} Nõ Aethiopiſſam, ſed honeſtius ex Aethiopia. {Relictis rebus omnibus quæſiui} Hæc iam omnia in beneficijs conſiderari ſolent. {Quæſiui} Vide quẽadmodum exhibeat, atque ærumnas ſibi difficilium munerum dicat impoſuiſſe meretricem. {Ex Aethiopia ancillulã, inquit, dixti te cupere, Quid ego feci in te cœli, & ſolis, ac penè orbis alterius? quæſiui. non enim in promptu erat. Deinde, nõ petiſti, ſed dixiſti. nec, velle te, ſed cupere. nõ nigram, ſed ex Aethiopia nec dedi, ſed relictis rebus omnibus quæſiui. Quid hic non exquiſitum? quid non ita expreſſum, vt nihil addi poſſit? {Porro} Deinde, vel poſtea, vel multo poſt. {Eunuchum porro velle} Eunuchos à Perſis inſtitutos putant ex captiuis. A Babylonijs. n. Hellanicus auctor eſt id habuiſſe. {Eunuchum porro dixti velle te} Vide quemadmodum vt maius faciat quod præſtitit, non ſemel imputat duo mancipia, ſed primo puellam, deinde Eunuchum. {Quia ſolæ vtuntur his reginæ} Illam, quia ex Aethiopia. hunc, quia ſolæ his reginæ vtuntur. Quid tale Thaidi riualis dedit? {Reginæ} .i. diuites. ſed ἐμφατικώτερον eſt. {Quia ſolę vtuntur his reginæ} Varie Eunuchum dixit, & intulit his. vt, Si quiſquam eſt, qui ſe placere ſtudeat bonis, q̃ plurimis, & minime multos lædere, in his poeta hic nomen profitetur ſuum. {Reperi} Plus eſt q̃ emi. Et vide q̃ proprijs, & ampliſſimis verbis vſus eſt. quia & ancillam ex Aethiopia, & Eunuchum quo ſolæ vtuntur reginæ, illam quæſiui, & hunc reperi, neutrum enim horum facile poſitum erat. {Quia ſolæ vtũtur his reginæ} Nota, cum Eunuchum in ſingulari numero præpoſuerat, His ſubiunxiſſe. ſed his non ad Eunuchũ retulit, ſed ad delicias, aut quid tale, quia ſolæ vtuntur huiuſmodi delicijs ſeruitijsq́ꝫ reginæ. Et orationi hic ſubdidit, quod in ancillula prætermiſit. quia nulla Aethiopiſſa honeſta dici potuit. Et reginas modo diuites dicit. vt in Phormione, Regem me eſſe oportuit. Heri minas decem pro ambobus dedi} Recentiora beneficia, grauiora aduerſum ingratos ſunt. Ergo à tẽpore inducitur exprobratio. {Pro ambobus dedi} Melius amborum precium dixit, q̃ vt ſeparatim diceret quãtulo emerit ancillulam nigrã. de qua mox dicetur, Hic ſunt tres minæ. Nam conſtat Eunuchum ſolum emptum eſſe minis viginti. vt ipſe Parmeno conſitebitur ſeni. {Tamen contemptus abs te} Et hoc ſeruatur in beneficijs. Nam maiora ſunt, ceſſantibus meritis eorum quibus præſtantur. {Ob hæc facta abs te ſpernor} Sic Virg. Nos munera templis Quippe tuis ferimus, famamq́ꝫ fouemus inanẽ. Et, Vel quas tulit. Cum interrogatione, aut cũ increpatione proferri poteſt. {Ob hæc facta abs te ſpernor} Hic duplex eſt pronũciatio, vel per inuidioſam prolationem vel per interrogationem. Et melius hoc modo, q̃ interrogatiue profertur, hic enim eſt multo grauior illo. {Quid iſtic?} Hoc aduerbium conſentire incipientis eſt. & eſt ἔλλειψις, deeſt enim remoramur, aut quid tale. {Cupio abducere} Abducere dixit, tanquam ab ſtulto, nec per verum meritum, ſed per fraudem. Cicero, per vim, atque dolum abducta ab Rhodio tibicine. {Atque hac re arbitror} Non dicit qua, hoc eſt, ex re. Veruntamen ſcit meretrix, cõtentione quadam negari. Ergo finxit ſe vinci, vt adoleſcentẽ molliat, & ipſa cedit, vt & ille & remittat pertinaciã. {Potius, q̃ te inimicum habeam} Hoc totum loquitur, tanquã magis ipſa amet Phędriam, q̃ ab illo ametur. {Te inimicum habeam} Huic contrarium eſt, Vt te amicum habeam. {Faciam vt iuſſeris} Nec voluntate, nec vultu cõſentientis hoc meretrix agit, ſed callide tentat omnia. nam quia perſiſtendo non perficit quod expectabat, docet Phædriam etiam ipſum negligentius negare quod poſcitur. & adeo hoc ſubtile eſt, vt ſtatim impetrauerit. Peruulgatum eſt enim, Quod ſumma vi defenderis, cum extorqueretur, hoc idem poſtmodũ remitte remittẽti. {Vtinam iſtuc verbum} Et iſtuc verbum, pro tota ſententia. Verbum pro dicto, ſed proprie ἀξίωμα. i. ſententia vel enunciatio quæ vno ligatur, & aſtringatur verbo, verbum à veteribus dicebatur. {Ex animo, ac vere diceres} Certe, quia eſt qui ex animo dicat, fallat tamen. {Potius q̃ te inimicum habeam} Tantũ in animum Phædriæ hoc deſcendit, vt etiam repetat quod amica dixerat adulando. {Sincere dici, quiduis poſſem perpeti} Sincerum, puerũ, ſine fuco & ſimplex, vt mel ſine cera. Bene ergo, vt mel, blandimentum meretricis dulce fatetur, ſed negat eſſe ſincerũ. {Victus vno verbo} Vtinam iſtuc verbũ. Et vno verbo, vt diximus, ſic accipe, vt verbum dictum intelligas, quod verbo complectitur, & completæ ſententiæ pronunciationem, quod ἀξίωμα dominabatur. {Labaſcit} Omnia inchoatiua triſyllaba, ferè media pducta enunciãtur. {Victus vno verbo q̃ cito?} Quàm cito ait, qui illum falſa lacrymula vinci crediderat poſſe. Plus factũ eſt, vno victus eſt verbo, & cito. {Ego nõ ex animo miſera dico?} Quod ſenſit multum valuiſſe hoc Thais inculcat animo amici ſui. Et Ego, vide quanta ſignificet. Cõuenit hoc pronomen blande multa exprobrantis vt Virg. Me ne fugis {Quàm ioco rem voluiſti} Contra illud refertur quod ait Phędria, Nonne vbi mihi dixti cupere te ex Aethiopia ancillulam, relictis rebus omnibus quęſiui? Sed hoc vehementius & diſertius, Quam ioco rem voluiſti. Nõ munus, inquit, ſed quod plus eſt, rem. & non ſerio, ſed ioco, à facilitate præſtantis. Et voluiſti, non etiam dixiſti. Mirandum obſequium, ex voto animi pendens. Non expectat imperiũ, ne voluptati mora ſit, dum iubetur. Tum quod illud ait, Perfeceris, nõne pondus hoc verbi & potentia Phædriæ circa amicam, & illius obſequium vehemens, & rerum difficultatem quæ extortæ ſint, monſtrat, atque omnẽ obterit querelam Phędriæ? Ego impetrare nequeo hoc abs te} Tu & ioco, & non petiſti, cum perfeceris tñ. at ego hoc impetrare nõ poſſum. {Saltem vt concedas ſolum} Argute additũ ſaltem, & ſolum. Et bene, concedas, vt voluntatis ſit, ſic enim dixit ſupra, Sine illum prioris partes hoſce aliquot dies apud me obtinere. {Verũ ne fiant iſti viginti dies} Facete biduum decuplauit, & ſimul quia ex eadẽ ratione ſunt viginti, ex qua duo. & ex qua viginti, ducenti, duo milia, & ſic deinceps. {Profecto non, plus biduum, aut} εἴρων εἰρωνείας ſecunda. {Hoc modo ſine te exorem} Nõne nunc, nõ de te exorem, ſed te exorem & hoc abſolute. {Faciundum eſt quod vis} Non quod oportet, ſed quod vis dicendo, multum addidit ob-

ſequio

ſequio ſuo. §Bene facis§ In cõſuetudinem venit, Bene facis,& bene feciſti,non iudicantis eſſe,ſed gratias agẽtis. §Merito te amo.§ Bene amoris mẽtionem ad auferendam ſuſpicionem contẽptus Phædriæ fecit. §Rus ibo§ Et hoc amatorium eſt,odiſſe vrbẽ ſine amica. Nec dixit,Ibi ero,ſed. §Ibi hoc me macerabo biduũ§ Pronunciandum eſt biduum,ac ſi dixiſſet biẽnio. §Ita facere certum eſt§ Ea his apparet verbis,q̃ ſibi amator hoc ægre imperet. §Mos gerundus eſt Thaidi§ Cum pronunciatione & geſtu, vt oſtendat, quæ vis amoris ſit,vt Thaidi mos geratur. §Huc fac illi adducantur§ Eunuchus & ancilla,figurate Illi,ſed præualet genus maſculinum. Adducantur,pro adducito eos. Et bene adiectũ eſt,ne dilatis ob retentionem muneribus,nõ procederet actus fabulæ. & ſimul quia abſentia Phædriæ opus eſt,dum per Chæreã ludificatur meretrix. §In hoc biduũ Thais vale§ Nunc vale abſceſſum ſignificat,non ſalutationem, nam ſi meta ſalutatio eſt biduo ſolũ amicam valere optat. ſed præſcribere conatur quãto tempore abfuturus ſit,& ſimul oſtendit,q̃ inuitus abſcedat. §In hoc biduũ Thais vale§ Accuſatiuo vtens caſu expreſſit amatoris impatiẽtiam. Biduum dicẽs præſcripſit de tempore. Et vale, maiorem vim habet ex dolore diſcedentis, q̃ obſequio ſalutantis. §Et tu nunquid vis aliud?§ Vale ſubaudiendum ſalutatoriũ. Et ſubintelligendum eſt poſt oſculum dici, Nunquid vis aliud? quaſi rectè factum. §Cũ milite iſto§ Iſto bene additum,quaſi odioſo. vt alibi, Iam vero mitte Demea tuam iſtam iracũdiam. Et Virg. Aut quid petis iſtis? Hæc enim pronomina,ſpernentis ſunt,odiumq́; mõſtrantis. §Præſens abſens§ κατάφασιν. §Me deſideres§ αὔξησις. quia plus eſt amore deſiderium. §Me expectes,me ſomnies§ ἐπαναφορὰ prima. Cũ amare & deſiderare ſit voluntatis atque etiamnum obſequij, ſomniare, ſatis amatorie dictum eſt. §Me ſperes§ Cum me expectes,iam dixerit,quid ſibi vult iterum me ſperes? Inter ſpem, & expectationem hoc intereſt,quia expectatio,certorũ eſt,ſpes vero,incertorũ. Et expectatio,propinquarum rerum: Spes,longinquarum. Et expectatio,deſtinat tempus: Spes,non deſtinat. An me ſperes idem facere? Id eſt de te cogitare,vt ſic ſperes,credas,vt ſtatim in ſubditis inuenies. Nam eius fratrẽ ſpero iam propemodum reperiſſe. §Me te oblectes§ Septimus caſus me. §Mecum tota ſis§ Toto animo. Nam illam nunc animum vult eſſe,nõ corpus. & ſimul quod ipſe ab eius corpore patitur,id vult militi eius mente contingere, tanquam penitus excluſo ab amica. §Quãdo ego non ſum tuus§ Animus ſcilicet. §Me miſerã,forſitan hic mihi§ Rectè Thais nũc partem argumenti exequitur tacitam apud Phædriam ꝓꝑ præſentiam ſerui,quem poeta vult ita neſcire, vt audeat ad vitiãdam virginem ſubornare Chæream. §Atque ex aliarum ingenijs nũc me iudicet§ Hic Terẽtius oſtendit virtutis ſuæ hoc eſſe vt peruulgatas perſonas noue inducat, & tñ à conſuetudine non recedat, vtputa meretricem bonam cum facit,capiat tamẽ,& delectet animum ſpectatoris. §Neque me finxiſſe falſi quidquã§ Aut dixiſſe debuit dicere. aut abundat Falſi, aut ideo quia & vanum aliquid fingi potuit vt ſupra. Si vanum, aut falſum,aut fictum eſt. §Eſſe quenquam cariorem§ Melius quenquam,q̃ ſi dixiſſet,militẽ quenquam cariorem. §Quenquam cariorem§ Quaſi meretria non carum alterum,ſed cariorẽ negat. §Et quidquid huius feci§ Huius abſolute,aut per ἔλλειψιν,vt deſit rei. In Hecyra: Ne quid ſit huius oro. In Heautont. Nihil me iſtius facturũ patri,aut quid petis iſtis? §Quidquid huius§ Rei ſubaudiendũ eſt,ꝙ eũ excluſi foras. §Spero propemodum§ Noue ſpero,pro credo vel cõfido. Propemodum ideo,quia hominẽ quidem nouit, ſed fratrem eſſe virginis nondum probauit. §Adeo nobilem§ Adeo,pro nimis poſitum eſt,aut pro expletiua particula. §Atque expectabo dũ venit§ Futurum actũ promittere voluit,nõ quo aliquis geſtus ſit expectãtis.

GVID. Miſeram,&c.§ Hic Thais adducta ratione, qua excluſerat Phædriam eum ſibi reconciliat, & vt biduũ rus abſcedat ſuis blandimentis impetrat. T. Me miſerã,pro interiectione dolentis ab aliquibus rite capitur,vel intellige dico,vel fateor me miſeram & infelicẽ vereor ne Phædria tulerit grauius.i. grauiter & moleſte, ne vt.i.vel vt.i.ꝙ acceperit.i.interpretatus fuerit,& conceperit aliorſum.i.in aliam partem,atque.i.q̃ ego feci.vereor ergo ne tulit,vel acceperit illud quod non intromiſſus eſt heri.i.admiſſus in domum,ſed excluſus. P. O Parmeno tremo.i.tremulus ſum,& horreo.i.horrore cõcutior. totus.i.per oẽs partes,poſtquam aſpexi hanc Thaidẽ præ amore nimio. Horrore interdum ſignificat frigere. Iuuen. Et tum cauſa horrenti nõ reddere ſeruo. Et Perſ. Scis comitẽ horridulum trita donare lacerna ex frigore aũt efficimur tremuli,& horridi, & aliqñ ex nimio calore. Nimius enim ignis effectum frigoris reddit,at ex frigore nimio effectus ignis exiſtit,ſecundũ illud quod Phyſici aiunt, Nam enim magni caloris etiam horrorem incutit vt nimiæ febres, ꝙ aũt ex frigore nimio effectus ignis exiſtat ex Virgiliano liquet dicto, Aut Boreæ penetrabile frigus adurat. P. Et.i.ſis bono animo.i.habeas bonum animum accede.i.adueni ad hunc ignem.ſ. Thaidem,cuius amore te vt ignis adurit. iam.i.ſtatim, caleſces.i. calidus fies plus ſatis.i.vltra q̃ ſatis eſt, ſiue ſupra modũ, & ponitur ibi ſatis tãquam pro vno ablatiuo. velut ſi diceretur plus ſufficientis,quẽadmodum dicimus plus æquo. Donat aũt ſentit plus ſatis tñ capi hic pro ſatis, & ita plus abundare. T. Quis loquitur hic. Habeo mi Phædria,eſt blandientis vocatiuus, ne.i.vtrum eras hic,quaſi nõ ante eũ percepiſſet ſimulatrix meretrix. quid.i. cur,ſtabas.i.immorabaris hic cur non introibas recta via, elegantius aũt ſupprimitur via q̃ apponatur. Cic. ad Pętum. Recta.n.à porta domum meum veniſſe.item amicus vrbem ingreſſus recta vehit domum meam.i.nuſquam aliorſum diuertit,ſed ſtatim eodem viæ tenore domum meam petiuit. P. Ceterum.i.ſed, nullum verbum.i.nullus ſermo ſit de excluſione ipſius Phædriæ. T. Quid.i.cur tu Phædria taces.i.non loqueris. PH. Sanè.vere hoc totum per ironiam dictum eſt,vero.n.particula ſæpe ironice ſignificat vt Virg. Egregiam vero laudẽ,&c.& quia hæ fores ſemper patent.i.apertæ ſunt mihi,aut quia ſum primus.i.præcipuus, & in maximo honore habitus & precio apud te. T. Miſſa.i.face.i.omitte iſtæc quæ loqueris. PH. Qui.i.cur miſſa faciã.ſ.vel quid miſſa face dicis ſup.ô Thais,Thais,vtinã æqua pars.i.æqualis portio amoris eſſet mihi tecum i.vtinam æqualis eſſet noſter amor,ita ꝙ tñ te redamarem, quantum me. & rurſus ſi me non amares,nec ego quoque te.ac pariter.i.ſimiliter,vel æqualiter fieret.efficeretur,vt aut hic quod.ſ.excluſus ſum.doleret tibi.i.te afficeret dolore.itidem.i.ſimiliter,vt doler mihi.i.quãtum mihi eſt dolori,aut affert dolorem.aut nihilipenderem.i.nihilifacerẽ,contemnere non curarem iſtud factum abs te.ſ.excluſionem mei. T. Phædria animæ mi,appoſitiue dictum.i.quem per amorẽ geſto in pectore meo,aut cuius animus meo iungitur per amorem, ita vt vnus eſſe animus meo videatur,vt dicimus duos amicos eſſe animam vnam in duobus viuentem corporibus. obſecro.i.per ſacra rogo. ne crucia te.i.noli te angere, & torquere tali dolore. Pol.i.per Pollucem.non feci id ſupple.i.non excluſi te eo, ꝙ plus amem,aut plus diligam quenquã.i.aliquem q̃ te,ſed res erat ita.i. negocium id poſtulabat faciendum fuit.i.oportuit facere ad eam rem aſſequendam quæ parabatur. P. Credo tu miſera.i.afflicta amore eius.excluſiſti hunc Phædria. foras præ amore.i.tãto eius amore fragrabas,vt eum excluſeris,vt fit.i.vt fieri ſolet. hoc autẽ per ironiam dictum eſt,q.d.nõ eſſe veriſimile vt ſi quis quẽpiam amet, eũdem poſſit excludere. T. O Parmeno ſiccine.i.vtrum ſic ais? age,ibi non eſt aduerbium hortantis, ſed potius corripientis, ſed auſculta qua gratia.i.q̃ cauſa iuſſi.i.præcepi.te accerſi.i.vocari. eſt enim infinitiuus paſſiuus tertiæq́; inflexionis. interdum autem eſt quartæ,& tunc facit accerſiri. PH. Fiat.i.auſcultabo. T. At.i.ſed dic mihi primum hoc quod ſequitur hic.ſ.Parmeno ſeruus tuus.potin'.i.potis ne hoc eſt,eſt ne potens tacere. P. Ego ne?q.d. dicis vtrum ego poſſim tacere,deinde reſpõdet optime.ſ. poſſum tacere. verum.i.heus,aduerbium attẽtionem Poſcentis, aſtringo.i.promitto,ſiue obligo (nam vincula fidei dñr) aſtringo ergo tibi meam fidem.i.veritatem,cõſtantiam, & fidelitatem,vel æquitatem, vel potius aſtringo tibi fidem.i.ſanctè promitto tibi me taciturum,hac lege.i.hac conditione hoc conſilio quod ſequitur, videlicet taceo.i.ſecreta teneo non euomens ea, quæ audiui vera,& contineo.i.me cohibeo optime ne pateſiant,quæ vera audiui,vel potius eſt trãſlatum à metaphora vaſorum, quæ nõ perfluunt,ſed liquorem impoſitum continent ſic homo, qui non eſt elinguis,& ſecreta commiſſa non prodit,continere dicitur. Sin.i. ſed ſi.dictum tuum ſup.eſt falſum, aut vanum,aut fictum, continuo.i.ſtatum eſt palam.i.ſtatim vulgatum eſt,& patefactum Falſum eſt quo tegitur id,quod factum eſt, vanum eſt quod fieri non poteſt. fictum dicitur quod non eſt factum,& fieri potuit. Vel falſum eſt fictum mendacium ſimile veritati. Vanum,nec poſſibile eſt, nec veriſimile. Fictum eſt totum ſine vero vel veriſimile. Falſum loqui mendacis eſt,fictum callidi, vanum ſtulti. Falſum loqui culpæ eſt,fictum virtutis, vanum verecundiæ. Falſis decipimur,fictis delectamur,vanis offendimur,ſiue obtũdimur ſum plenus rimarum.i.fiſſurarum.i.ea me non vera dicta effluunt, vt per rimas vaſorum effluis liquor, Perfluo hac atque illac.i.commiſſa mihi riuelo ſine conſideratione vlla cõmittentia ſi vera non ſint, & eſt tranſlatio facta à vaſis perfluentibus.i.per rimas liquorem emittentibus. Dicimus n.eleganter hoc vas perfluit,quod inepte dicitur vadit.ſ.proin'.i.ea propter.ſi vis taceri.i.vt taceatur, impersonaliter legendo,vel per paſſiuũ ſi vis dicta ſup.tua taceri.i.cęlari, dicito vera. T. Mater fuit mihi Samia.i.Samo inſula. ea mater habitabat.i.commorabatur. Rhodi,aduerbialiter.i.in ea vrbe remota à natali ſolo, per quod oſtenditur eam fuiſſe meretricem. P. Hoc poteſt taceri,quia.ſ.eſt veriſimile meretricem poſſe naſci ex peregrina,& quidem meretrice. T. Tum.i.nunc quidem,

mercator

mercator dedit dono matri meæ paruulam puellam. arreptam .i. ablatam. hinc.i.ex Attica.i.ex ea regione Græciæ, quæ Attica nominatur, vel ex vrbe Athenienſi. PH. Ne.i.vtrum dedit ciuem Atticam.i.Athenienſem. T. Arbitror non ſcimus certum ipſa dicebat nomen patris & matris.neque.i.nõ ſciebat, neque etiam potuerat ſcire ſup.tum.i.tunc.per ætatem.i.ætate permiſtẽre patriam, &c.ſigna, vt domum, regionẽ, & ſimilia. Mercator qui eam dederat, addebat hoc ſe audiſſe.i.à prædonibus vnde.i.à quibus emerat eam quid addebat ipſam puellam ſup.fuiſſe abreptam.i. abductam per vim è Sunio.i.ex eo promontorio Athenienſium, in quo rerum venalium emporium.i.mercatus eſt.inflectitur aũt hoc Sunium Sunij ſecundæ inflexionis.vbi.i.poſtquã mater mea accepit datam puellam.cœpit.i.incœpit docere eã omnia ſtudioſe.i.diligenter & affectuoſe.cœpit inquam educare.i nutrire eam, ita.i.eo modo, vt.i.ſicut, ſi eſſet filia. plerique.i.multi credebant eam eſſe ſororem meam.ego abij.i.diſceſſi ex Rhodo huc Athenas cũ illo hoſpite.i.peregrino, alienigena, quia Attico. quo cũ.i. cum quo, vno.i.ſolo, tunc habebam rem.i.conſuetudinem, amorem, conuerſationem qui hoſpes reliquit mihi per teſtamentum omnia hæc quæ habeo t.poſſideo. P. Hoc vtrunque dictũ ſupp. eſt falſum propterea effluet.i.reuelabitur, neque tacebitur, ſed, à pectore noſtro exibit. T. Quid.i cur iſtud dicis.ſ.eſſe falſum.

P. Rogas.i.petis? reſpõſio, quia neque tu eras contenta vno amatore, neque ſolus ille hoſpes dedit tibi omnia quæ habes.nã quoque.i.etiam hic Phædria attulit tibi bonam partem tuorũ bonorum quantum ad ſpeciem & qualitatem & magnam quãtum ad quãtitatem, interdum tñ bonus capitur pro magnus vel multus.

T. Eſt ita vt dicis ſ.Phædriã multis me affeciſſe donis, ſed ſine.i. patere, permitte ma peruenire quo volo.i.ad quod narrandũ tendo interea.i.dum hæc aguntur.miles, qui occœperat.i.incœperat amare me profectus eſt in Cariam.i.in eam prouinciam interea loci.ponitur loci ſoni aptioris gratia duntaxat, vt dici etiã ſolet, nuſquam gentium, nuſquam locorum, terrarum.ſunt enim hi gẽnitiui loci locorum terrarũ, gentium, adiectiones nihil ad ſenſum facientes.cognoui te Phædriã.tute.i tumet ſcis, poſt illa.i.omiſſis illis rebus.ſ.q̃ prior me cœpit amare, & alia id genus, vel poſt illa tempora.ſ.quibus in Cariam eſt profectus, q̃.i.quantum, habeam te intimum.i.familiarem. ibi enim intimus poſitiui naturam habet, poſſetq́; cõparari intimus intimior, vt proximus proximior. PH. Ne quidem.i.nec etiã Parmeno tacebit hoc. P. Ab ne.i. vtrum eſt dubium me ne taciturum hoc, q.d.non eſt dubitãdum.

T. Amabo, interiectio blandientia comicis valde familiaris, q.d. rogo vos per amorem agite hoc.i illud deſinite, & hoc attendite, quod ſum dictura.hoc enim dictum corripientis eſt, & vt audientia præbeatur, adhortãtis mater mea mortua eſt nuper.i.nõ multo tempore ante illic.i.Rhodi, vel in Caria.frater eius eſt aliquantulum auidior.i.nimis cupidus, ad rem.i.ad pecuniam congerendam, vbi.i.poſtquam is vidit hanc virginem forma honeſta.i.habentem pulchritudinem honeſtam, & præ ſe ferẽtem honeſtatẽ, & vidit eam ſciri fidibus.i.eſſe peritiam fidium pulſandorum, hoc eſt cithararum tangendarum, fides aũt fidis dicitur genus citharæ (vt Feſt inquit) ſic dictæ, q̃ inter ſe chordæ eius quantũ inter homines fides concordet. Inde fidicula diminutiuũ.i.parua cythara, aut chordula cytharæ, ſed in populi fidiculæ larum ſignificat tortorium, ipſe frater eius ſperans precium magnum.ſ.ex vẽditionẽ illius puellæ. Ilico.i.ſtatim producit.i.venum eum, ſeu venalem proponit, ac vendit, forte fortuna.i. bona fortunam, ſeu caſu quodam bono, hic meus amicus.ſ.miles aſſuit.i.præſens fuit, emit eã ipſe imprudens harum rerum.i.ea ſe non intelligens has res, & ignarus omnium.i.neſcius omnium rerum, quia ab alijs non admonitus dedit eam puellam in dono, imprudens aliquis per ſe dicitur, qui ex ſua intelligentia nõ cognoſcit, ignarus per alios, hoc eſt ab alijs nõ admonitus. Is miles venit Athenas poſtquam ſenſit, quoque i.etiam me habere tecum rem.i.amorem, conſuetudinem, fingit.i.cõminiſcitur, adinuenit, excogitat cauſas.i occaſiones, ne.i.vt non det puellam, ſedulo.i.impẽſe, inſtanter, quaſi ſine dolo. Ait ſi habeat fidem.i ſi credat ſe propoſitũ iri, q̃ præferetur tibi apud me, ita q̃ magis ſit amandus à me. Ait dicimus ſemper cum vel inuiſa nobis, aut audiẽtibus, narramus, aut vana dicta alicuius recitamus, ac.i.& ait inquã ſi non metuat.i.timeat id, quod ſequitur.ſ.ne.i.vt hoc eſt q̃, vbi i.poſtquam acceperim puellã ab eo milite. Ait ergo ſe velle dare illam puellam mihi verum.i.ſed ait inquam ſe vereri id.i.timere quod dictum eſt, ſed quantũ ego ſuſpicor.i.opinor, adiecit animum ad virginem, i.virginem cœpit amare, & ad eius amorem animum applicuit. PH. Etiam ne.i. vtrum, amplius.i.verũ vltra fecit q̃ animum adiecit. T. Nihil fecit ſup.amplius, nam quæſiui.i.inueſtigaui, nunc ò mi Phæd.multæ ſunt cauſæ quãobrem.i.propter quas cupio abducere.i.abſtrahere eam ab eo milite, primum q̃.i.quia, dicta eſt ſoror mea, præterea.i.inſuper, vt reſtituam propria voluntate ducta, ac reddã parentibus volentibus, reſtituimus.n.volẽtes, reddimus volentibus, ſum ſola.i.ſine familiaribus, & ſanguine iunctis, neminem habeo hic eorum.ſ.qui voluntate ſua iunguntur, neminem ergo habeo, neque amicum, neque cognatum, explicat, quod dixit ſola ſum.i. ſine cognatis, & habeo neminẽ, quia ſine amicis. Amator dicitur qui ad tempus amat. Amicus, qui perpetuo, quãobrem ò mi Phædria cupio parare.i.acquirere aliquos amicos meo beneficio.ſ.reſtitutione filiæ, amabo, blandientis eſt particula, vt dictũ eſt adiuta.i.adiuua, frequentatiuum pro principali, quo.i.vt id.ſ.paratio amicorum fiat facilius, ſine.i.permitte, à imo is, illum militem habere priores partes.i.præferri tibi, eſſe potiorẽ apud me per boſca aliquot dies Nihil tamen. PH. Es peſſuma, egon'.i.verum ego reſpondeam quidquam cum iſtis.i.cum tuis factis, & illis per contemptum dixit. P. Hei noſter Phęd.laudo te.ſ.val dictum tuũ, tandem perdoluit.i.dolorem ſenſit. Thais es vir.i.virilis nõ puer, qui meretricem contemnis. PH. At ego neſciebam quorſum tu ires.i.quorſum tẽdebas, dicendo ſup hæc verba, puella ipſa abrepta.i.abducta eſt, & aſportata, hinc.i.ex Attica, paruula.i cũ eſſet adhuc parua, mater eduxit.i.educauit, & extra pueritiã duxit pro ſua filia ſup.i.tãquam ſuam filiam, dicta eſt ſoror, cupio abducere eam, vt reddam ſuis parentibus. Nempe.i.profecto, hæc omnia verba nunc redeunt huc.i.recidunt, ſpectant, pertinet ad hoc vt concedam rus. Denique.i.tãdem excludor, ille miles recipitur, qua gratia.i.qua cauſa, q.d.nulla alia niſi vt ames illũ plus q̃ me, & times nunc iſtam puellam, quæ aducta eſt ex Rhodo.ne præripiat.i.ſurripeat illum talem militam tibi.i.ne eius amore implicatus te amplius non amet, qui timor magnum oſtendit amorem.

T. Ne.i.vtrum timeo id quod dicis? PH. Ergo quid aliud ſolicitat.i.commouet ſolicitã, & anxiam reddit. Cedo.i.dic. Num.i. nunquid, ille miles dat ſolus.i.donat tibi. Nunc vbi.i.nũquid alicubi ſenſiſti.i.percepiſti meam benignitatem.i.liberalitatem benigne exercitatam. Claudier.i.claudi.paragoge, vel claudicare in te.i.erga te, nonne vbi.i.poſtquam, dixti.i.dixiſti te cupere.i.deſiderare, ancillulam.i.paruam ancillam ex Aethiopiã.i.Aethiopeſſam, quæſiui.i.inueſtigaui vnam, omnibus rebus relictis i.omiſſis porro.i.deinde, vel poſtea, aut multo poſt. Dixti.i dixiſti te velle Eunuchũ. Eunuchus, vt vult Tortellius, eſt qui viribus exectus eſt, quia ſolæ reginæ.i.ſolæ diuites, rex enim interdum pro diuite capitur. Iuuen. Satyr.5. optima ſiluarum interea, pelagiq́; vorabit Rex horum. Quia argo ſolæ reginæ vtuntur his.i.huiuſcemodi Eunuchis, vel his.i.huiuſmodi delit iis, ſeruitijsque. Reperi.i.dedi tantam operam, vt vnum inuenerim.dedi heri minas viginti.i.illa genera numiſmatis. Nam, vt Priſc.inquit, de põderibus & menſuris, Mina Attica dragma continet octogintaquinque. Mina vero græca nonagintaſex. Latine aũt dicitur mina, ſed Græca dicitur mna. Minas ergo viginti dedi.i.viginti libras, ita tñ vt tamẽ ſit libra, quanti drachmæ eſſes. Tamen ego contamptus.i.ſpretus abs te habui hoc in memoriam.i.in recordationẽ beneficij, quod in te contuli, vel vt conferrẽ paraui, ſpernor abs te ob hæc facta i. propter hæc officia. T. Quid.i.quare rememoramur ſup.iſtud ò Phædria? Quanquam.i.tametſi quamuis cupio abducere, tamquam ab ſtulto & per fraudem illam puellam, atque arbitror id poſſe fieri.i.poſſe eã abduci maxime.i.præcipue hac re.ſ.biduum concedendo, veruntamen potiuſquam habeam te inimicũ.i.infeſtum mihi, faciam vt iuſſeris, & hoc totum Th.dicit, tãquam ipſa magis amet Phed.q̃ ab illo ametur. PH. Vtinam diceres illud verbum.i.iſtud dictum, vel ſententiam, ſed pro ea proprie ſententia, vel anunciatione ponitur, quæ vno ligatur, vel aſtringitur verbo vtinam, ergo diceres illud dictum ex animo.i.ex animi affectione, ac vere.i.non ſimulate, & quod eſt illud dictum, videlicet potius, q̃ te habeam inimicum. Sy. credere illud dictum dici ſincere.i.ſolide, integre pure ſimpliciter, ſine fuco.i.adulatione, & ſimulatione. Fucus enim dicitur color adulterinus.i.ſimulatus, nõ verus, poſſem perpeti quid vis.i.quidlibet, q.d.paterer quidquid velles. P. Hoc dicit Parmeno apud ſe de Phęd.hic labaſcit.i. cadit animo, ſeu animus eum deficit, & deijcitur ſtatim victus.i.ſuperatus, vno verbo.i.vno dicto, q̃ cito.i.quantum celeriter, & cũ exclamatione & diſtinctione eſt proferẽdum. T. Egon'.i.verum ego miſera dico ex animo? q.d.dubitas verum dixerim ex animo illud dictum potius, q̃ te inimicum habeam, tandẽ hic acceleras reſponſum, vel aſſenſum extorques, quaſi ſine longis ambagibus dicas, quam rem voluiſti à me, ioco, aduerbium eſt, cui contrariũ eſt ſerio, q.d.quid à me non modo poſtulaſti, ſed duntaxat voluiſti, & quidem non ſerio, ſed ioco.i.iocando, quin.i.q̃ non perfeceris, ego nequeo impetrare abs te, vt ſaltẽ concedas.i.annuas, præſtes mihi hoc ſolum biduum.i duorum dierum ſpatium. PH. Si quidem.i.ſi certe biduum eſſet futurum, ſup.concederem ſub intellige. Verum.i.ſed vereor ſupp.ne iſti duo dies fiant viginti dies.

T. Pro-

T. Profecto biduũ erit ſup. vel fiet non plus.i.non vltra, vel amplius, aut apoſiopeſis eſt interuẽtu ſermonis Phædriæ. PH. Diati, id eſt, diaiſti, aut nihil moror.i. non dubito, cum aut diaeris quin plus biduo ſit futurum ſi conceſſeris. T. Non fiet hoc modo.i. hoc pacto, vt putas, ſine.i. permitte,.i. ſino is, vt ſup. exorem.i. perſuadeam tibi, & in te meã ſeotentiam inducam. PH. Scilicet.i. faciundum.i. facere oportet amore cogente, quoduis.i. quodlibet. T. Amo te merito, quia meruiſti. PH. Bene facis, ibo rus.i. ad agros me conferam, ibi.i. ruri, macerabo.i. debilitabo, afflictabo, excruciabo me hoc biduum.i. hoc ſpatiõ bidui. Nomina aũt temporalia cum omnibus verbis poſſunt poni, aut in accuſatiuo, aut in ablatiuo, ſed per accuſatiuum elegantius loquimur, certũ eſt.i. deliberatũ eſt mihi, me ita facere.i. me macerare ruri hoc biduo, morigerandum eſt.i. oportet morigerari.i. obſequi & more gerere Thaidi, ò Parmeno tu fac vt ſup. illi.ſ. Eunuchus & Aethiopiſſa, vbi maſculinũ genus præponderat fœminino adducantur huc ad Thaidem.ſ. P. Maxime.i. libentiſſime. PH. O Thais vale in hoc biduũ, q.d.i. te abſcedo argo vſque ad duos dies. Nam hic vale potius abſceſſum ſignificat, q̃ ſalutationem. T. O mi Phædria, & tu nuoquid.i. num vis aliquid aliud.i. noo aliud petis me fieri interea q̃ biduum abieris. P. Ego ne.i. vtrũ ego velim aliquid cum iſto milite, iſto dixit per cõtemptum.i. odioſo, q.d. quid poſſem velle quandiu riualis miles à te præfertur, & tũc ſit diſtinctio, deinde ſeqniror idem ſup. vt tu abſens.i.à me, qui ruri erodiſtans, ſies.i. ſis præſens per cogitationem, qm̃ (vt Cic. loquit) nõ minus noſtra ſunt, quæ mente complectimur, q̃ quæ oculis intuemur. Poſſet enim ſic fieri diſtinctio. Ego oe quid velim.i. vtrũ petis ſup. quid velim, deinde ſubaudi velim, vt tu præſens cũ iſto milite ſies.i. ſis abſens ab eo in me cogitando, ames medies, noctesq́; id eſt, luceas tenebris, deſideres.i. requiras me & mei deſiderio teneris, ſomnies me.i. per ſomnũ me videre videaris, expectes me, cogites de me, ſperes me. Expectare & ſperare ſic differunt. Nam expectatio eſt certorum, ſpes vero incertorũ. item expectatio eſt propinquarum rerum, ſpes longinquarũ. Itidem expectatio deſtinat tempus, ſpes non deſtinat. Oblectes te.i. delectationẽ capias, me.i. memoria & recordatione mei. Eſt.n. ſeptimus caſus, qui & ablatiuus eſt, ſis tota.i. toto animo mecum per cogitationẽ, fac.i. da operam, vt poſtremo.i. tandem ſis animus meus.i. vnanimis, mecũ & velis ac optes quod volo & opto qñ.i. quia, ſum tuus animus.i.à tua non diſſentio voluntate, ita vt inter nos tanta ſit coniunctio animorũ, vt vna vtriuſque ſit voluntas, & quorſum alter animus feratur eorſum, & alter ferri non recuſet. Is.n. eſt animus meus, qui animi mei cupiditati, ſeu mauis voluntati non refragatur, ſed vnum, idemq́; vtriuſque eſt velle. T. Hic Thais conuertit ſermonem ad Parmenonem npud eum de Phædria loquens: Me miſeram, dolentis interiectionis vice fungitur, hoc dictũ me miſeram quaſi proh dolor, vel ſi mauis, ſubaudi fateor, vel affero me miſeram, forſitan hic Phædria habeat.i. habere poſſit paruam fidem mihi.i. parum mihi credat, atque nunc iudicet me ex ingenijs.i. moribus & naturis aliarum meretricum.ſ. pol, iurantis eſt particula, qua mulieres vtebantur confirmaturæ quidquam, ego Thais, quæ.ſ. Thais, quæ enim refertur ad ego, ſum cõſcia mihi.i. quæ noſco voluntatem meam, & quæ ſcio quidnam in pectore geſtem, ſcio certe hoc.i. vere hoc noui me, neque finxiſſe.i. ſimulaſſe quidquam falſi.i. aliquod mendacium, neque quenquã.i. aliquem eſſe cariorem cordi meo hoc Phædria.i. hic Phædria, & quidquid feci eum excludendo, feci cauſa huius virginis. Nam ſpero.i. cõfido vel credo me reperiſſe propemodũ.i. ferè fratrẽ eius, appoſitiue adoleſcẽtẽ, adeo.i. valde ſeu nimis, vel ſit particula expletiua.i. certe nobilẽ, & is frater cõſtituit.i. propoſuit ſe venturũ eſſe hodie domũ, aduerbialiter ad me, concedã.i. diſcedã hinc.i. ex hoc loco, intro.i. io domum, atque expectabo, dum.i. quouſque veniat.

LATO. ARgumentum} Per occaſionem expoſtulationis narratne argumentũ ſpectatori. {Horreo} Frigeo. {Bono animo} Ironica cõſolatio & perfaceta ex verbi tranſlatione. Inſeritur perſona Parmenonis ad delectandum ſpectatorem. Sanè quia Ironia, qua notat perfidiam excluſionis. {O Thais} Querela quæ fit inuidioſior per optationem. {Ne crucia te} Blanda purgatio meretricis à neceſſario. {Credo vt fit} Ironica refutatio ab incredibili. {Verum heus} Faceta præſcriptio, qua apte repoõit vicem dubitanti de taciturnitate ſua meretrici. {Plenus rimarũ} Tranſlatio à vaſis. {Samia mihi} Initium narrationis, nam quod præceſſit præparatio fuit. {Abreptam è Sunio} Sunium promontorium Atticæ, & Athenienſium emporiũ. {Vtinque hoc} Vrbana interpellatio. {Ita eſt} Non negat Thais, ſed præteritione reijcit. {Hoc agite} Hortatio diſſimulantis, & ad inſtitutum reuocantis. {Tecum quoque} Emphaſis. {Sed ego} Acuta inuidiæ declinatio. {Multæ ſunt Cauſæ excluſionis Phædriæ, quibus cupit abducere puellam à milite. Et eſt Scopus narrationis. {Sola ſum} Occupatio ad confirmationem vtilitatis, quia præmollit aditum ad id, quod mox poſtulatura eſt. {Peſſuma} Reprehẽſio ab indigno. {At ego} Imitatio eluſoria. {Qua gratia} Ratiocinatio qua explanat cauſam, & eandem mox a ſigno cõfirmat. {Quid te ergo} Interrumpit inchoatam defenſionẽ, & vehementi argumẽtatione obtuit, per locum à remotione, detrectationem.ſ. munerũ non eſſe cauſam, ergo militis amorem. {Quid iſtuc} Attẽde aſtutiam meretricis tandem remittentis contentionem, vt quod odio non poteſt gratia extorqueat. {Quàm ioco} Confirmatio à minori. {Aut} Aut repetitio inchoatæ adiectionis per indignationem & mox recuſatio. {Ego ne q.d.} Amatoria & ridicula digreſſio Phædriæ. {Me miſerã} Ficta querela meretricis ad ſpectatores, & præparatio ad futurum congreſſum Chremetis, ruſtici, adoleſcentis.

MIſeram me, &c.} Quantum blanda meretricum verba, & nequitiæ valeát ad perſuadendũ docet hæc ſcena. Adoleſcens quippe inter æſtus duorũ affectuum poſitus, aſtu meretricis ſtatim victus eſt, cupiẽs illi morẽ gerere, à qua pellebatur. Ideo bene dixit Heraclitus auctore Philoſopho, difficilius eſſe voluptati reſiſtere q̃ iræ. Et Silius Italic⁹ voluptatẽ ſic taxat: PATAVE MAIS.

Quippe nec ira deum tantum, nec tela, nec hoſtes,
Quantum ſola noces animis illapſa voluptas.

{Accede ad ignem hunc, &c.} Acyrologia, inquit Diomedes, eſt dictio minus conuenienter prolata, vel non proprijs dictionibus obſcurata ſententia. vt, Accede ad ignem hunc, iam caleſces plus ſatis. Ibi nullus ſignificatur ignis, ſed meretrix. {Abreptam è Sunio} Sunium eſt promontoriũ Atticæ. {In Cariam eſt profectus} Caria eſt prouincia minoris Aſiæ. {Hoc agite amabo, &c.} Amabo eſt aduerbium blandiẽtis. {Labaſcit victus, &c.} Id eſt, incipit cadere à conſtantia & propoſito.

In ſexto verſu, in pleriſq; codicibus, quos nos vidimus, ita legit: GLAS.

Quis hic loquitur? Ehem tun' hic eras mi Phædria?

Quidam alterum Hic reiecerunt. Sed propter carmen non erat opus. fieri enim poteſt vt ſi, in Quis elidatur, vel Ehem ſit monoſyllabum, & Tun' ratione interrogationis corripiatur. Et Donati item editiones illud habent. In ſequente verſu abſque dubio d, eliditur initio in Quid. quod & Doctor. admonuit, & vel Intro-ibas triſſyllabum eſt, vel creticus eſt loco quarto. {Aut ego iſthuc abs te factum nihili põderem} In iſthuc eliditur ſ, inquit Doctor. Poteſt &, meo quidẽ iudicio, creticus primo in loco eſſe, vt ſæpius in hac ſcena. In verſu continuo ſequẽte O non eliditur in Obſecro Deinde in quarto vel Eo monoſyllabum eſt, vel bacchius loco primo. In quinto præpoſitio Præ elidit, aut potius eius diphthõgus. In hoc vero carmine Proin taceri ſi vis, vera dicito. Ioan. poſt Proin addit Tu. Sic vel Proin monoſyllabum fuerit, vel bacchius loco primo. Idem hunc verſum.

Docere, educere ita vti ſi eſſet filiæ,

Rectè emendauit, Educere ſegens pro educare, & Vti, pro, Vt, Doctor. tranſmiſit {Ne hoc quidẽ tacebit Parmeno} Hunc verſum, vt excuſem, niſi primo in loco creticum ponamus, non hercle habeo. Et eſt haud dubie vnus ex illis, de quibus Priſcianus admonuiſſe videri poteſt, quod nobis obijciebat Doct. com in Andria actus quarti, ſcenæ I. Verſus trochaicos trimetros catalecticos iudicarem, ille vero neſcio quos creticos per 13. Verſus eſſe contendebat. Quod ſuperius admonuimus. In mox ſequente verſu vel Mea monoſyllabon totum eliditur, vel creticus eſt loco quarto. Rurſus in ſequenti creticus eſt, ſi Eius diſſyllabon legamus. Nam ſi monoſyllabum faciemus erit trochęus primo in loco, qui hoc in carmine locum prorſus non habet. Nec libet prępouere Eius monoſyllabon propter ſenſum Nuper enim ad priorem referendum eſt, nempe ad Mortua eſt. Nam vt ad Producit, aut Vendit referatur, coactum nimis videtur. Relinquitur igitur haud dubius creticus loco primo. In nono deinde verſu Ait monoſyllabũ eſt. In 10.i vocalis in Vbi nõ eliditur, ſed corripitur {Cupio aliquos parare amicos beneficio meo} Cupio ſupereſt in trimetro, inquit Doctor. Verum cum ſenſus abſque eo verbo conſtare nequeat, & alia ſint effugia per huius Poetæ licentiam, nos eo modo in trimetri rationem conuenire putamus, vt primo loco ſit proceleuſmaticus, & ſecundo loco vel creticus pro ſpõdeo, vel Prare dixit pro Parare, vt Poſtlare pro Poſtulare, in Andria Actus 2. Scena I. Eadem enim ratio eſt breuis vocalis in vtroque verbo, hic a, illic u, Lectori liberum eſto iudicium. In tertio deinde verſu vel I, eliditur in Illum, vel Primo, vna erit ſyllaba, vel ſecundo loco erit creticus, ex his tribus ſequere quod voles, nec aberrabis. Rurſus in tertio deinde verſu, Ego quidquã, legendum abſque n, vt ſit anapęſtus loco primo, q̃q̃ poteſt & Egon' legi, vt ſit bacchius eo loco. Rurſus deinde in tertio verſu vel i, vocalis eliditur in, Neſciebam, vel ſecundo loco erit creticus. At rurſus in tertio dein verſu quarto eius loco erit creticus, niſi medium e in Abducere elidere placet. quod mihi nõ videtur Rurſus in tertio dein verſu de Ego

prio-

prior ſyllabam pertinet ad finem metri præcedẽtis, inquit Doct. Creticus tñ loco ſecundo poſitus hanc difficultatem facile tolet. In continuo dein ſequente, legẽdum Niſi illum amas plus q̃ me. quod vetuſtus meus habet liber, & carmen rectè cõſtabit. In tertio dein verſu rurſus Ego ad prius carmen eliditur, inquit Doct, Ad rurſus abſque n, legendũ, Ego, non Egon. In decimo de in verſu vel d, eliditur in Quid iſthic? vel creticus eſt loco quarto. § Nõ fiet hoc modo ſine te exorem. Ph. ſ. § In tertio huius verſus loco proceleuſmaticus eſt, & τὸ hoc ambiguæ diſtinctionis, Donatus ad poſteriora refert, & abſolute dictũ exiſtimat. In tertio dein verſu ſ, elidendũ in Gerundus. Initio vero eius vel proceleuſmaticus cum iambo eſt, vel tribrachys cũ anapæſto. Sextũ deinde carmen ita quidem legunt Dies, noctesq́; ames me, me deſideres. At Ioan. putat ita legendũ, Dies noctesq́; me ames, me deſideres. vt tertio loco ſit tribrachys, & Me corripiatur, non elidatur. In tertio dein carmine Meus monoſyllabũ eſt, aut potius bacchius loco primo.

ACTVS II. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Phædria rus concedit, id quod Thaidi ſe facturum dixerat. Illius ex amore immutationem miratur Parmeno, & militis donum ita laudat, vt heri ſui Eunucho præferat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hæc actio iam amatorum multiloquium, vaniloquiumque continet. Nam Phædria ſæpe repetit quod iam dictũ eſt & id facere magis & odioſe nimis. Deinde rus proficiſcitur, Parmeno illius ex amore immutationem admiratur. Poſtremo militis donum mirifice laudat.

Trochaici Iambicis admixtis, hisq́; partim Tetrametris partim Trimetris, vno etiam Dimetro.

PHEDRIA, PARMENO.

ITA fac, vt iuſſi, deducantur iſti. P. faciam. PH. at diligenter.
P. Fiet. PH. at mature. P. fiet. PH. ſatin' hoc mandatum eſt tibi?
P. Ah rogitare? quaſi difficile ſiet. vtinã, Tam aliquid facile inuenire poſſis Phædria,
Hoc quàm peribit. PH. ego quoque vna pereo. quod mi eſt carius.
Ne iſtuc tam iniquo patiare animo. P. minime: quin Effectum dabo ſed nunquid aliud imperas?
PH. Munus noſtrum ornato verbis, quod poteris: & Iſtum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
P. Memini, tametſi nullus moneas. PH. ego rus ibo, atque ibi manebo.
P. Cenſeo. PH. ſed heus tu. P. quid vis? PH. cenſeſ' poſſe me offirmare, &
Perpeti, ne redeã interea? P. te ne? non hercle arbitror:
Nam aut iam reuertere, aut mox noctu te adiget horſum inſomnia.
PH. Opu' faciã, vt defatiger vſque, ingratijs vt dormiã.
P. Vigilabis laſſus: hoc plus facies. PH. ah, nil dicis Parmeno.
Eijciunda hercle hæc mollities animi: nimis me indulgeo.
Tandem ego non illa caream, ſi ſit opus, vel totum triduum? P. hui,
Vniuerſum triduum? vide, quid agas. PH. ſtat ſentẽtia.
P. Dij boni, quid hoc morbi eſt? adeon' homines immutarier
Ex amore, vt non cognoſcas eundem eſſe? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magi' ſeuerus quiſquam, nec magi' continens.
Sed quid hic eſt, qui huc pergit? at at, hic quidem eſt paraſitus Gnatho
Militis: ducit ſecum vna virginem huic dono: papæ,
*Facie honeſta. mirũ, ni ego me turpiter hodie * hic dabo*
Cum meo decrepito hoc Eunucho, hæc ſuperat ipſam Thaidem.

* hinc
*alias, huc

Don. ITa fac, vt iuſſi, § Iam amatorum multiloquium & vaniloquium continet iſta actio, nam & repetit quod iam dictũ eſt, & id facit magis & odioſe nimis. § Ah rogitare? quaſi difficile ſit § Deeſt vis, vel pergis, vt ſit, rogitare pergis? Vel te, ſi ipſum reſpicit. vel hunc, ſi auerſus hoc dicit, vt ſit, Ah rogitare te? aut, rogitare hunc? Et diſtinctione interpoſita, inferendum vultuoſe. Quaſi difficile ſit id, quod mandat. Ita & ineptiam nimiam circa hoc ſolicitis amatoris expreſſit & oſtẽdit nihil eſſe facilius, q̃ deducere ad meretricem munera, cum cõtra illud ſit difficillimum, poſcenti aliquid non dare. § Rogitare? § Subauditur te Vt ſit, mirũ eſt te rogitare, quaſi ſit difficile cõplere quod iubes. § Aliquid inuenire poſſis § Inuenire acquirere. Sic in Heautont. Non quæris patri quomodo obſequare, & vt ſerues quod labore inueneris. Nã ideo à præcedẽti etiam quæſtus dicitur. § Quàm hoc peribit § Deeſt facile, vt ſit, facile hoc peribit. § Quod mihi eſt carius § Pro, qui mihi ſum carius. Sed ego dixit abſolute, occurrens huic pronomini quod. § Quin effectum dabo § Quin pro immo. vt in Heautõt. Quin nolo mentiare. § Sed nũquid aliud imperas? § In his ſeruus nihil vult, niſi coactus facere, propter maiorem dominum. ſic & alibi, Iubes ne, inquit, reſpõdere ei Chærea, Cogo atque impero. § Munus noſtrum ornato verbis § αὐτὸς non dixit meum quaſi & Parmenonis ſit. § Et iſtum § .i. moleſtum & odioſum, nam hoc ſignificat iſtum. § Ab ea, pellito § Ab ea, ab eius animo. & nõ, pellifacito, ſed pellito. § Tametſi nullus moneas § Properat ſeruus carpere vaniloquium domini Et nullus, pro non. ſic in Hecyra, Nullus dixeris. Plautus in Trinummo, nullus credas. § Ego rus ibo § Et hoc iam dictum eſt, ſed oſtendit q̃ moleſte id incipiat Phædria. § Cenſen' me § Arbitraris, vt Cenſores, qui morum alienorum habent ſummum arbitrium Et ideo hunc putant non cenſere, quia ipſe deſiderat fieri. § Poſſe obfirmare, & perpeti § Verba ſunt deſperantis. non firmare, ſed obfirmare. nõ pati, ſed perpeti. § Te ne? § Te quod ait, hanc vim habet, vt ſignificet perditũ amore Phædriã eſſe. § Nam aut iam reuertere § Modo iam pro ſtatim. § Te adiget horſum § Hoc eſt ad vrbem aget. § Inſomnia § Vigiliæ. Legitur & adiges, vt ſit inſomnia numeri ſingularis. § Vt defatiger vſque § Ordo eſt, vſque vt defatiger. § Ingratijs vt dormiã § id eſt, etiam inuitus & coactus. Nam ingratis, nõ vltro ſignificat. quia vltronea grata ſunt, ingrata, quæ ab * inimicis fiunt, ac recuſantibus. § Nimis me indulgeo § Me ſic veteres, quod nos mihi dicimus. Alibi Te indulgebant, tibi dabant. § Tandem non ego illa caream, ſi ſit opus, vel totum triduum? § Sic cœpit tanquam aliquid forte dicturus magnificum, nõ autem eſt παρὰ προσδοκίαν, ſed vere amator magnum hoc putat. § Vel totum triduum § Magna profeſſio virtutis, cum biduo ſit opus, triduo poſſe durare. Et totum triduum, dicit vniuerſum triduum αὐξητικῶς. quaſi ſit triduum in mulen numero. § Vide quid agas § Sic dicitur magna aggredientibus. § Stat ſententia § Et vultu & geſtu magis ſpectabile quod dicit ſtat ſententia, vel maxime eo q̃ tanto ſonitu hæc de ſe promittat Phædria continuo rediturus, vel potius non acceſſurus ad villam. tantum aũt aberit, quantum temporis opus eſt ad vitiãdam virginem. § Quid hoc morbi eſt? § Excuſatio amoris, qũ non culpa, ſed morbus eſt. § Adeon' homines immutarier ex amore, vt non cognoſcas eundem eſſe? § More ſuo à plurali numero ad ſingularem ſe conuertit. § Vt non cognoſcas eundẽ eſſe? § Non ſolent ſtulti traduci adoleſcentes, & ideo ad amorem retulit ſtultitiam Phædriæ. § Minus ineptus, magis ſeuerus § Niſi enim hoc eſſet, quid eſſet q̃ illam mulier præferret militi? aut quid relinqueretur proprium perſonæ militis, ſi & hic ſtolidus eſt? § Magis ſeuerus quiſquam, Nec magis continens § Animaduerte vt amet Terentius Magis addere poſitiuo, potius q̃ comparatiuum facere. Nam, neque ſeuerior, neque cõtinentior, tam valuit dicere, q̃ magis ſeuerus, & magis cõtinens. § Hic quidem eſt paraſitus Gnato § Hæc apud Menandrum in Eunucho non ſunt, vt ipſe profeſſus eſt paraſiti perſona & militis, ſed de Colace tranſlatæ ſunt. § Facie honeſta § εὐμορφία, qua oſtenditur amaturus Chærea, ſi quidẽ hanc Parmeno ipſe miratur. § Facie honeſta § Sic Virgil. Et lætos oculis afflarat honores. Et mox idem, Ita me dij amẽt, honeſtus. § Ni ego hodie me turpiter hic dabo § Ni dabo, pro dedero. Virg. Quamuis ſolus auem cœlo deiicit ab alto. § Cum meo decrepito Eunucho § Facete meo ad paraſitum retulit cum pulchro munere venientem. Et præparatio eſt ad ducendum Chæream potius, q̃ deformem Eunuchum. § Decrepito hoc Eunucho § Decrepiti ſunt dicti, quorũ crepitu & plangore familiæ, fuerant iam conclamata funera. § Hæc ſuperat ipſam Thaidem § Hoc ſic accipias nõ vituperati Thaidẽ, ſed tanquã ὑπερβολικῶς dici. Ideo addit ipſam, quaſi nimiæ pulchritudinis. Et bene ipſam, pp quàm datur.

*inuitis

Gvid. FAc ita, &c. § Hæc actio continet amatorium, vaniloquiũ, & vaniloquiũ. Nam in ea ſæpius repetitur, quod iam dictũ eſt. PH. Fac ita. i. eo pacto & iuſſi. i. imperaui tibi, & commiſi, Iſti. i. Eu-

Iſti.ſ. Eunuchus & Aethiopiſſa, ſed maſculinũ præponderauit fœminino. Deducantur.i.ad Thaidē ducantur. P. Faciam. Ph. At.i. ſed fac diligenter.ſ. P. At.i.ſed, mature.i.tempeſtiue fac.i.Parm. fiet maturæ. Ph. Satin'.i.ſatis ne, hoc eſt mandatũ.i.iniunctum tibi. P. Ah, indignantis eſt propter tam odioſam repetitionē: Mirum eſt ſup.te rogitare.i.ita inſtanter rogare, vt id fiat, quaſi ironice dicitur ſit difficile.i.res difficilis ad meretricem munera deducere. vtinā poſſis inuenire.i.acquirere tam facile aliquid.q̃.i.quantum.facile hoc donum, quod dari iubes.peribit.i.nihil fiet, & nihil æſtimabitur ab ea.ſ.Vel q̃ facile hoc peribit, intellige.i.quã omnino facile hoc quod Thais tibi promittit.peribit.i.non durabit & eua neſcit. Ph. Quoque.i.etiam ego pereo.i.moleſtia amoris conficior, vna.i.ſimul, cum eo quod dicis tam facile periturum. Quod mihi carius eſt. Donatus vult capi hãc ſtructuram neutrā pro maſculina, vt ſit ſenſus, Ego qui mihi carior ſum pereo vna cum eo dono, quod dicis periturum. vel ſi vis fac, vt quod meā clauſulam referat, vt ſæpe fit. ita q̃ ſit ſenſus. Ego quoque vna pereo. quod.i. quæ res.ſ.me perire eſt mihi carius.i.maiori eſt mihi curæ, & magis animum meum tangit, ſiue pũgit, ne patiare.i.noli pati iſtud tam iniquo animo.i.tam ægre, quinimmo pareto volũtati meæ. P. Minime.i.nõ patior.ſ.iniquo animo, quin.i.quin immo. dabo effectum.i.producam in effectum, quod iuſſiſti. ſed nũquid imperas.i.præcipis aliud, q̃ vt deducam domum tuum. Ph. Ornato.i. reddito pulchrum & decorum munus noſtrũ verbis.i.aliquo ſermonis eloquio. quoad.i.inquãtum poteris. & pellito ab ea illum æmulum.i.inuidum & riualem adducendo eum in inuidiā Thaidis. P. Ah.interiectio ad eum ſpectans, qui incipit capere & intelligere. quorſum vergatur. memini.i.in memoria habeo iam reconditum quorſum ſpectes. tametſi.i.quãuis. nullus.i.nõ, vt ſæpe ãta interpretari ſolet. moneas.i.admoneas. Ph. Ego ibo rus, aduerbialiter ponitur rus. atq; manebo ibi.i.ruri. P. Cēſeo.i.ea eſt mea ſententia, vt id efficias. Ph. Sed heus vocantis eſt aduerbiũ. tu. P. Quid uis? Ph. Cenſen'.i.arbitraris ne? (vnde cenſores qui morum alienorũ ſumũt arbitrium) Cenſen' ergo.i.arbitraris ne me poſſe affirmare.i.confirmare, conſtituere, ſtabilire animum meũ.i. & perpeti.i.tolerare ne redeam. interea.i.quãdiu hæc mea iuſſa ex plebis? P. Te ne.i.petis vtrum cenſeam te poſſe offirmare, vt non redeas hercle.i.per Herculē, non arbitror te poſſe offirmare, &c. nã aut reuertere.i.redibis, iam.i ſtatim, aut mox paulo poſt, inſomnia.i.viſa in ſomnis, vel vigiliæ, quãuis pro vigilia dicantur potius inſomnia inſomniæ primæ inflexionis, & p pea alĩ qui dñt adiget, vt ſit ſingularis numeri. adigent.i.adducēt, hoc eſt te ad vrbem agent.i.ducent, vel lege adiget.i.impellet horſum.i. verſus hãc vrbem, noctu.i.nocturno tēpore. Ph. Faciam opus.i. operabo ruri, vt defatiger vſque.i aſſidue. & vt dormiam.i.ſomnum capiam ingratus.i.etiam inuitus, coactus. Nam ingratus nõ vltro ſignat, quia vltronea grata ſunt, ingrata quæ inimicis fiunt, ac repugnãtibus. P. Tu laſſus.i.opere defatigatus, vigilabis.i.ſomnum non capies, facies.i.efficias, plus.i.maius & difficilius hoc, in ablatiuo.i.q̃ vigilare laſſus. Ph. Ah Parmeno nihil dicis, hæc mollicies.i.hæc effœminatio animi eſt eijciēda.i.eruēda à nobis. Hercle.i.certe, vel per Herculē, nimis.i.plus æquo indulgeo me, antique pro indulgeo mihi, hoc eſt nimis ſum benignus mihi ipſi & facilis & parco nimis mihi, tandem.i. vt ego maximum dicã, non caream.i.carere poſſim illa ſi ſit opus, vel .i.etiam triduũ totum.i. integrum triduum. P. Ridet Phædriam ſeruus. Hui, interiectio ridentis, vel aliquid admirãtis, carebis bene vniuerſum triduũ illa? vide.i.conſidera, quid agis.i.quid agendum ſuſcipias, quaſi res ardua ſit. Ph. Stat ſententia.i.ea opinio eſt & conſilium mihi placet, & apud me firmatum eſt, deliberatũ ac decretum. P. Dij boni, vocatiuus eſt, q.d. inuoco vos, quid hoc morbi eſt.i.qualis eſt hic morbus & inſania, non aũt amor, Adeon'.i.eſt ne verũ ſup. homines adeo.i tñ immutarier.i.mutari ex amore.i.p p amorē vt cognoſcas.i.cognoſcat aliquis ſecunda perſona pro tertia, vt ſæpe fi, non eũdem eſſe hominem, qui ante amorem erat, adeo immutatus eſt, & more ſuo plurali numero ad ſingularem ſe conuertit, nemo fuit minus ineptut.i.prudentior, hoc.ſ. Phædria ante amorem, minus.n. vni poſitiuo iunctum reddit contrariam comparatiui ſignificationem, vt minus prudens.i.ſtultior, minus ſtultus.i. prudentior. Quiſquã.i.aliquis nõ fuit magis ſeuerus.i.grauis, neque magis continens.i.à laſcinia ſibi cauens. Sed quis eſt hic qui pergit.i.qui proſequitur iter ſuũ huc.i.ad hãc partē. At at.interiectio metuentis, vel oppreſſi ex ſeparato, quidē.i.certe, hic eſt Gnatho.i. ſic appellatus, paraſitus.i.qui adulatione victũ quæritat, & ſic replere vētrem deſiderat, militis.ſ. Thraſonis, quem ille paraſitus ambit.i.vt ventrē impleat, duci ſe eum huic.ſ. Thaidi dono.i. pro dono vnã virginem papæ, interiectio admirantis, facie honeſta.i.habentē faciem honeſtã, & modeſtã. Mirum erit ſup. ni.i.niſi dabo, id eſt dedero, ſeu obtulero me, turpiter.i.cum pudore meo, hic.i.in hoc loco, cũ hoc meo Eunucho.i.virilibus execto, decrepito.i.ſenio iam confecto admodum. Decrepiti aũt dicti ſunt quorum iam fuerant cõclamata funera crepitu & plangore familiæ, hæc puella ſuperat.i.vincit pulchritudine ipſam Thaidem.

Lato. Argumentum} Mandat adoleſcēs puellæ & Eunuchi deductionem ad Thaidem, & ipſe rus diſcedēs peridiculoſe ſe confirmare nititur, Illudēte interim Parmenone. {Facito vt iuſſi} Inepta & ridicula ſolicitudo Phædriæ. {Ah rogitare} Indignatio ſtomachãtis. & ſubaudi decet. {Ego quoque} Defenſio à maiori. {Munus noſtrum ornato} i. verbis cõmendato. {Tametſi nullus} Pro fruſtra & nõ neceſſario {Cēſen' poſſe} Ridicula dubitatio deſperantis. {Nam aut} Facera & iriſoria rñſio. {Ingratus} In vitas. {Ahi ſis} Collectio ſuiipſius ac reprehēſio ad confirmationem. {Nimis me indulgeo} Vetuſte, per accuſatiuũ, pro mihi. {Hui vniuerſum} Exclamatio irridētis. Deinde reliqua ad ſpectatores. {Sed quis hic} Præparatio ad congreſſum paraſiti.

Patavs mars. Fac ita vt iuſſi, &c.} Amantium prodigalitatem verba com plurima, & vana, inconſtantiam, debilitatem cõſilij, & amoris imperium, amanriſq; duriſſimam ſeruitutem hæc ſcena exprimit. Id quippe genus hominum ſeruit affectibus. qua ſeruitute nihil excogitari poteſt inferius. Vnde Seneca lib.6.epiſt. dicit. Nulla ſeruitus turpior eſt q̃ voluntaria. Et Diogenes, dicere ſolebat, ſeruos dominis, malos autem cupiditatibus ſeruire. Ariſtippus dicebat. Non ingredi ad meretricem, ſed egredi non poſſe, turpe eſt. Et habeo Laidem meretricem, ſed ab illa nõ habeor. Et: Etiam inter Bacchanalia pudicus non corrumpitur. Et Diogenes inculcabat ſæpius, cupiditatem arcem eſſe omnium malorum. {Cenſen' me poſſe obfirmare} Cenſere, inquit Iuriſconſultus, eſt conſtituere, vel præcipere. Vnde dicimus: Cenſeo hoc facias, & ſenatum cenſuiſſe. Inde cenſores. Cenſere, inquit Pompeius, nunc ſignificat putare, nunc ſuadere, nunc decernere. {Non ego illa caream} Carere, inquit, Cicero in 1. Tuſc. ſignificat egere eo, quod habere velis. Ineſt enim velle in carendo. Triſte eſt nomen ipſum carendi, quia ſubijcitur hæc vis: Habet, nõ habet, deſiderat, requirit, indiget, opinor hæc incommoda ſunt carentis. Caret oculis odioſa cæcitas, liberis orbitas. {Eijciũda hæc mollicies} Conſtans eſt, qui reſiſtit doloribus, qui proueniunt, à cupiditate abſentium voluptatum. mollis vero, qui facile vincitur à doloribus, & qui luxu diffluit. Talis homo conſtanti opponitur. {Hoc nemo fuit minus ineptus} Inepti homines dicuntur, qui nõ ſeruant decorũ. {Magis ſeuerus} Seuerus dicitur grauis, & hoſtis malorum morũ. Continens eſt qui ſuperat & reijcit eas voluptates, à quibus plures ſuperantur. Incontinens, qui ſuperatur ab his voluptatibus, quas multi non inepti, ſed ſeueri & graues ſuperarēt.

Glar. Vt in hac ſcena amatorium multiloquiũ & vaniloquium eſt auctore Donato, ita carmina ſunt non vnius rationis, nec planè ſibi vbique cõſtantia. Primus itaque verſus trochaicus eſt tetrameter acatalecticus, inquit Doctor. & rectè, meo quidem iudicio ſed quod ſubiungit, niſi tollas è verſu Iſti, id vero non rectè. fieret enim tunc heptameter, cuiuſmodi nullum apud hunc reperias auctorem. Secundus item eſt trochaicus tetrameter, ſed catalecticus, idem inquit. Tertium quinque verbis Ah cogitare quaſi difficile ſit, ait iambicum dimetrum. Si prior dimeter iambicus eſt, vtique hypercatalecticus eſt. Atqui ſi verbum Facile non legitur, quod Donatus ſupplendum in Quàm hoc peribit, quemadmodum quidam habent libros, exiſtimat, erunt duo trimetri trochaici catalectici quales apud hunc poetã binos ternoſve inueniri, ſæpe in his annotationibus teſtati ſumus, & ſupra in Andria Actus 3. Scena 2. ad hunc modum:

Ah rogitare quaſi difficile ſit, Vtinam
Tam aliquid inuenire poſſis Phædria.

In verbo enim Tam, facile, vt ita loquar, intelligitur Facile. Sed lector ſequatur quod volet. Sequens deinde verſu trochaicus tetram. eſt catalect. cum cretico in ſexto loco. niſi Mihi totũ elidere malimus. Sextus aũt ab initio ſcenæ verſus cũ tribus ſequentibus eſt ſenarius iambicus trimet. Decimum Doctor. ait iambicũ ſcazonta catalecticum, in quo ſunt octo pedes & ſyllaba feſellit eum numerus. Nam pro octo pedibus & ſyllaba, ipſe ſeptem pedes accepit & ſyllabam. Sed ego puto initio huius verſus Memini eſſe monometrum, deinde reliquum, quod ait Doctor. iambicum tetram. acatalect. vt & ſequens eſt verſus. Sequitur deinde trochaicus tetr. catalect. Perpeti ne redeam interea? P. Te ne? nõ hercle arbitror. Deinde ſequuntur quinque iambici tetr. catalectici, quorum priores quatuor Doctor iudicauit eſſe trochaicos, ſed nõ rectè. Nam de primo non eſt dubium quin ſit iambicus. In ſecundo, Elide, inquit, duos, ſed elide vt voles, nunquam ita hunc verſum torquebis, quin iambi trochæis cõtrarij venient. Ego meam de eo ſentētiam dicam, penes Lectorem ſit iudicium. Primo quidem loco ſ, in Opus elidēdum puto, vt Doct. vt ſit proceleuſmaticus

ticus initio,opu' ſaci,ſecundo loco ſpōdeus,tertio & quarto iambus,quinto ſpondeus,ſexto iambus. Hactenus bene conſtat verſus, ſed pro duobus iambis ſiue ſpondeo & iambo reſtat verbum Dormiam quod pro cretico, aut dactylo eſſe conſtat, ſed in iambico,hoc loco nunquam ponitur,qua re ego ſuſpicor aliquid deeſſe verſui.Itaque ſi vel Dein pro in monoſyllabum verbo Dormiam præponatur,verſus conſtabis,nec ſenſus perturbabitur,De ea tamen re cum nemine contendero. Fieri enim poteſt vt poeta ſtudioſe huic vaniloquo talem dederit ſermonem, vt eſt tota ipſius oratio.Sequens deinde verſus bene habet,ſed in Laſſus eliditur s,& in Abi poſterior ſyllaba corripitur, & Nihil monoſyllabum eſt. Quanquam abſque omni eliſione verſus legi poteſt per tres bacchios tertio, quinto & ſexto locis. Eſt autem iambicus tetram.catalect.non trochaicus.Ita cōtinuo duo ſequentes iambici ſunt,non trochaici.Trochaici autem incipiūt ibi Vniuerſum triduum,in quo Vide pyrrhichius eſt,quod & Doctor.notauit.In ſequente autem carmine d, eliditur in Quid, rurſus in ſequente Eundem diſſyllabum eſt.In Quarto à fine verſu, primo loco dactylus eſt,ſecundo ſpōdeus,tertio trochæus,quarto & quinto anapæſtus,ſexto trochæus,deinde creticus ſiue trochaicus cum ſyllaba,vt ſic legetur verſus.

Sed quis hic eſt, qui huc pergit? at at hic paraſitus quidem eſt Gnato.

ACTVS II. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Quaſi ambulantem Gnathonis perſonam inducit,ſub cuius verbis corrupti hominum mores oſtenduntur, maxime aſſentatorum, qui patellam ſequuntur, & ad prandia præſto ſunt.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena, quæ tota moralis eſt quaſi ambulans perſona inducitur. Exprimit autem paraſitum, ſub cuius verbis corruptos hominum mores in aſſentationem prolapſos oſtendit, adeo vt honeſtę quoq; perſonę in eius culpa inuentæ ſint, Gnatho factum adulandi inſtituit, deinde miradicacitate, & mordacibus ſalibus Parmenonem laceſſit.

Trochaici & Iambici Tetrametri Catalectici.

GNATHO, PARMENO.

DII immortales, homini homo quid præſtat? ſtulto intellegens
Quid intereſt? hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Conueni hodie adueniens quendam mei loci hinc, atque ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurrierat bona.
Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pannis, annisq; obſitū.
Quid iſtuc, inquam, ornati eſt? quoniam miſer, quod habui, perdidi,
Hem quò redactus ſum: omnes noti me, atque amici deſerunt.
Hic ego ilum contempſi præ me: quid homo, inquam, ignauiſſime?.
Itane paraſti te, vt ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?
Simul conſilium cum re amiſti? viden' me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis?
Omnia habeo, neque quidquam habeo, nil cum eſt, nil defit tamen.
At ego infelix neq; ridiculus eſſe, neque plagas pati
Poſſum. quid tu his rebus credis fieri? tota erras via.
Olim iſti fuit generi quondā quæſtus apud ſeclum prius.
Hoc nouum eſt aucupium: ego adeo hanc primus inueni viam.
Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt.
Nec ſunt: hos cōſector: hiſce ego non paro me vt rideant,
Sed eis vltro arrideo, & eorum ingenia admiror ſimul:
Quidquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque:
Negat quis, nego: ait, aio: poſtremo imperaui egomet mihi,
Omnia aſſentari. is quæſtus nunc eſt multo vberrimus.
P. Scitum hercle hominem: hic homines prorſum ex ſtultis inſanos facit.
G. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum vbi aduenimus,
Concurrunt læti mi obuiam cupedinarij, coqui,
Lanij, cetarij, fartores, piſcatores, aucupes,
Quibus & re ſalua, et perdita profuerā, et proſum ſæpe:
Salutant: ad cenam vocant: aduentum gratulantur.
Ille vbi miſer, famelicu' videt me eſſe in tantū honorem,* [*cătoh nore]
Et tam facile victum quærere; ibi homo cæpit me obſecrare,
Vt ſibi liceret diſcere id de me. ſectari iuſſi:
Si potis eſt, tanquam philoſophorum habent diſciplinæ ex ipſis
Vocabula, paraſiti itidem vt Gnathonici vocentur.
*P. Viden', oſſum, & cibu' quid * faciat alienus? G. ſed ego ceſſo* [*facit]
Ad Thaidē hanc deducere, et rogitare ad cenā vt veniat.
*Sed Parmenonem ante oſtium * Thaidis triſtem video,* [*Thais]
Riualis ſeruū. ſalua eſt res: nimirum hic homines frigēt.
*Nebulonem hunc certum eſt ludere. P. * hiſce hoc munere arbitrantur.* [*hi,illi]
Suam Thaidem eſſe. G. plurima ſalute Parmenonem
Summum ſuum impartit Gnatho. quid agitur? P. ſtatur. G. video:
Nunquid nam hic, quod nolis, vides? P. te. G. credo. at nunquid aliud?
P. Quidum? G. quia triſti' es. P. nihil equidem. G. ne ſis, ſed quid videtur
Hoc tibi mancipium? P. non malum hercle. G. vro hominem. P. vt falſus animi eſt.
G. Quàm hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe? P. hoc nunc dices.
Eiectos hinc nos. OMNIVM *rerum heus viciſſitudo eſt.*
G. Sex ego te totos Parmeno hos menſes quietum reddam?
Ne ſurſum, deorſum curſites: neve vſq; ad lucem vigiles.
Ecquid beo te? P. men'? papæ. G. ſic ſoleo amicos. P. laudo.
G. Detineo te fortaſſe: tu profectus alio fueras.
P. Nuſquam. G. tum tu igitur paulum da mihi operę: fac, admittar
Ad illam. P. age modo, nunc tibi patent fores hæ, quia iſtam ducis.
G. Num quem euocari hinc vis foras? P. ſine, biduum hoc prætereat.
Qui mihi nunc vno digitulo fores aperis fortunatus,
Næ tu iſtas faxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.
G. Etiam tu hic ſtas Parmeno? eho numnam tu hic relictus cuſtos,
Ne quis forte internūcius clam à milite ad iſtā curſitet?
P. Facete dictum. mira vero, militi quæ placeant.
Sed video herilem filium minorem huc aduenire.
Miror, qui ex Piræo abierit: nā ibi cuſtos publice eſt nūc.
Non temere eſt: & properans venit: neſcio quid circumſpectat.

DII immortales,homini homo quid præſtat?] In hac ſcena nō ſtans,ſed quaſi ambulans perſona inducitur.Conſtitit tñ aliquantulum,intuēs ſpectatores,dum ſecum loquitur.Exprimit aūt paraſitum, & ſub eius verbis corruptos mores in aſſentationē oſtendit, prorſus vt honeſtæ quoque perſonæ DON.

perſonæ in huiuſmodi culpa iuuentæ ſint. vt alibi, Obſequiũ ami
cos, veritas odium parit. {Dij immortales} Hoc iam mire, & pro
ſeculi ac temporum reprehenſione ſatyrice Terent. ꝙ apud cum
ſtultum vocat ſimplicem paraſitos, & intelligentem malum.
{Dij immortales,} Admirantis exclamatio eſt, cum paraſiti ge-
ſticulatione. {Dij immortales, homini homo quid præſtat?} Mo-
rata narratio à ſententia incipi ſolet, quæ dicitur γνωμολογία. {Ho
mini homo quid præſtat?} Alij diſtinguunt, quid præſtat ſtulto
intelligens? Alij, ſtulto intelligens quid intereſt? quia ſic veteres
loquebantur. {Quid intereſt?} Hoc admirãtis eſt, & ideo ſic pro-
nunciandum. {Conueni Hominem} Conueniſſe, non vidiſſe tan
tum, ſed etiam collocutum fuiſſe ſignificat. {Mei loci, atque ordi-
nis} Loci, ingenium, ordinis, pauperem. Illud tandem. Illud nata-
lium, hoc fortunæ eſt. {Hominem haud impurum,} Non dicit
prodigum, quia hoc ipſum probat, ſed non auarum, non impro-
bum. Et ſic laudamus eos, in quibus nihil eſt quod magnopere
efferamus. {Itidẽ patria qui abligurierat bona} Hoc ioculari vul-
tu dicitur. Et eleganter ea perſona paraſiti non culpatur ꝙ co-
mederit bona. {Abliguerat} Suauibus eſcis conſumpſerat. Nam
ἀπὸ τοῦ λιχνεύειν, eſt ligurire, & λιχνεύειν Græci ſoaue appellant. {Vi-
deo ſentum}, Quam bene video, è poſtquam dixit cõueni. & tem
pus mutauit & verbum. {Sentum} Horridum. {Sentum} Ad hor
rorem retulit. {Squalidum} Ad ſordes. {Aegrũ,} Ad maciem. {Pan
nis annisq́ue obſitum} Ad veſtitum, & ad triſtitiam. Sed pannis &
annis, μικρολογίας paraſitorũ ſunt. {Pannis annisq́ue obſitum} Vel
paraſitica vernalitate καθ' ὁμοιοτέλευτον dictum. vel quia Home
rus dixit, αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι, & eſt mi
ſeriæ ſenium deditum. Vnde hinc magis triſtia grauitasq́ue diſpli-
cuit aliena ſemper ab omnibus paraſitis. {Annisq́ue obſitũ} Bene
addidit annis, quia vt quiſq́ue miſerior eſt, ita ſenior videtur. {Ob-
ſitum} Vt ſentum dixit obſitum. μεταφορὰ ab agro. {Quid iſtuc
ornati, inquam?} Scire nos conuenit, cum recto caſu profertur
interrogatio, non eſſe cõtumelioſum. Vt ſi dicas, Quis hic homo
eſt? Si autem in obliquo, cõtemptum ſignificari: vt, Quid hoc eſt
hominis? quid mulieris? q̃d ornatus? {Quid iſtuc ornati, inquã?}
Ornatus, τῶν μέσων eſt ad dedecus, & ad turpitudinem. Vel ſim-
pliciter hoc accipe, vel εἰρωνικῶς. Et ornati, vt ſenati, antiquus ge-
nitiuus. {Quod habui, perdidi:} Non dixit id, quod erat, comedi,
aut conſumpſi. {Hem Quò redactus ſum?} Vel habitum ſuum,
vel corpus oſtendens hoc dicit. Nec quidquam hic, niſi ex media
conſuetudine collocatum eſt. {Omnes noti me atque amici de-
ſerunt} Sententioſe atque mordaciter in mores. {Hic ego illum
contẽpſi præ me,} Hoc eſt illud, Homo homini quid præſtat, ſtul
to intelligens? {Ita ne paraſti te,} Quàm obiurgatiter, tanquam
in illo ſit, ꝙ miſer eſt. Et alibi, Nam nemo illorum quiſquam ad
te venit, quin ita paret ſeſe, vt abs te blanditijs q̃ minimo precio
ſuam voluptatem expleat. Et hoc proprie verbum ad exprimen-
dam inhumanitatem & ignauiam factum eſt. {Vt ſpes nulla reli
qua in te ſiet tibi?} Sententioſe, ad illud quod & Virg. ait: Ponite
ſpes ſibi quiſq́ue. {Vt ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?} Bene, quaſi
qui rem à fortuna acceperit. {Simul conſilium cum te amiſti?}
Virg. Nec ſi miſerum fortuna Sinonem Finxit, vanum etiã, men
dacemq́ue improba finget. Et Saluſt. Neque fortuna eget, quippe
quæ probitatem, induſtriam, aliasq́ue bonas artes neque dare, ne-
que eripere cuiquã poteſt. Ergo hæc interrogatio, increpantis eſt,
nec deſiderat reſponſionem. Nam cõſilium, in bonis animi. Res,
in poteſtate fortunæ. {Ex eodem loco?} Ex eadem fortuna. {Qui
color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis?} Hoc cõtra illud,
Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pãnis annisq́ue obſitum. Color
ergo ad Sentum: Nitor ad Squalidum: Veſtitus ad pannis an-
nisq́ue obſitum. Habitudo corporis, ad Aegrum refertur. {Omnia
habeo,} Ad Quod habui, perdidi. {Neque quidquam habeo:} Ad
Mei loci atque ordinis hominem. {Quæ habitudo eſt corporis?}
Plaut. in Epidico, Corpulentior hercle, atque habitior. {Omnia
habeo,} Ad induſtriam retulit. {Neque quidquã habeo,} Ad for-
tunæ culpam. & item denuo, fortunæ crimen. Cum nihil eſt. Ad
ſuam laudem, Nihil deſit tamen. {Omnia habeo, neque quidquã
habeo,} Alterum horum, neutrum ve poteſt cuiuis accidere, vtrũ-
que nulli. {Nihil cum eſt nihil deſit tamen} Figura ὀξύμωρον. Vt
apud Virg. Sequiturq́ue ſequentem. Et Cic. Cum tacent, clamant,
{At ego infelix, neque ridiculus} Iam tranſit ἀπὸ τοῦ μιμητικοῦ
πρὸς τὸ σκωπτικόν. {At ego infelix, neque ridiculus} Vehementer
inuectus eſt in tempora & mores poeta ſub. hac perſona in qua
hominem ita inducit pœnitere probitatis ſuæ, vt ſe infelicem, nõ
honeſtum dicat. Et nõ, nolo. ſed, non poſſum. {Quid tu his rebus
credis fieri?} Dum quis ridetur, aut vapulat. {Tota erras via} Fi-
gurate per μεταφοράν. {Apud ſeclum prius}. Cum eſſent tempo-
ra meliora. {Hoc nouum eſt aucupium} Vide quid interſit, cum
illud quæſtum dicat, hoc aucupium: illud de ſapientibus, hoc de
ſtultis. {Inueni viam} Adeo nouum eſt aucupium. {Eſt genus ho
minum} Quia multi ſunt huiuſmodi, nõ dixit, homines ſunt, ſed,
eſt genus hominum. {Hiſce ego non paro me vt rideant} Quia
ille dixerat, Ego felix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati poſ-
ſum. {Sed his vltro arrideo} Quid eſt, His arrideo? aut veluti pa-
reo i. obſequor, aut velati dictis delector. Atque arrideo, non ſicu
ti paraſitis fieri ſolet, vt his arrideatur à regibus, cum potius ipſi
dictis factisq́ue rideant alienis, hic eſſe intelligẽdum, etiam res ipſa
indicat ex contrario. Nam quod ait ſupra, His ego non paro me
vt rideant. hoc econtrario oſtẽdit quod ſubijciatur ex dictis. {Sed
his vltro arrideo} Vltro, verſa vice, an prior? an etiã inſuper, hoc
eſt vltra? {Admiror ſimul} Plus intulit, q̃ ſi laudo dixiſſet. {Quid
quid dñt} Non, quod dicunt: ſed, quidquid dñt i. bene vel male,
ne vel ſi intercluſa fuiſſet aſſentatio, ſe impediat, ꝙ contrariũ lau
dauerit. {Id rurſum ſi negant laudo id quoque} Præclare Terẽt.
ꝙ à Satyrico de alijs diceretur, id hic de ſe dicentem inducit face-
tius multo, q̃ ſi alter feciſſet. ſ. κατατρέχων mores tẽporum iam
tum vitiatos per aſſentationẽ, quod ferè in pleriſq́ue fabulis mon-
ſtrat. Vt etiam in Andr. Nam hoc tempore obſequiũ amicos, ve-
ritas odiũ parit. Et in Adel. Quòd te iſti facilẽ & feſtiuum putant
id non fieri ex vera vita, neq́ue adeo ex æquo & iuſtu, ſed ex indul-
gendo, vel aſſentando, & largiendo. {Negat quis, neg.} Bene ſic
dixit. negat & ait, contraria ſunt. vt Plaut. in Rud. Vel tu ais, vel
tu negas {Is quæſtus nũc eſt multo vberrimus} Quàm ille apud
ſeculum prius fuerat. Et vide quemadmodum illiberalem vitam
honeſtiore nomine nominauit aucupium poſt etiam quæſtũ no
minauerit. * hic inducens. {Scitum hercle hominem} Miræ
Terẽtius longæ orationi interloquia quædam adhibet, vt faſtidiũ
prolixitatis euitet, velut nunc Parmeno procul audiens Gnatho-
nem, hæc loquitur. {Interea loci} Duæ partes orationis cũ con-
iunctæ vnam fecerint, mutat accentum. {Cõcurrũt læti mihi ob-
uiam} Et multos & properos vno verbo oſtẽdit, & ex aduerſo ad
feſtinantes. {Cupedinarij} Varro humanum rerum. Numerius,
Equitius Cupes, inquit, & Romanus Macellus ſingulari latroci-
nio multa loca habuerunt infeſta. His in exilium actis, publicata
ſunt bona, & ædes vbi habitabant dirutæ, eque ea pecunia ſcalæ
deum penarium ædificatæ ſunt. vbi habitabant, locus vbi venirẽt
ea quæ veſcendi cauſa in vrbẽ erant allata. Itaq́ue ab altero macel
lum, ab altero forũ Cupedinis appellatũ eſt. {Cupedinarij} Om-
nes qui oſculenta & * poculenta vẽdunt, à rebus cupedinis ob ali *poculata
mentum cupedinarij appellantur. Et ipſe ſubiecit qui accipiendi
ſunt cupedinarij. {Lanij} Qui laniãt pecora, vnde & laniſtæ dicti,
qui laniandis præſunt gladiatoribus. Sic & Macellum à mactãdis
pecoribus dictũ. {Piſcatores} Qui recentem piſcẽ præbent. {Far-
tores} Qui inſitia & farcimina faciunt. {Cetarij} Qui cete. i. ma-
gnos piſces venditant, & bolonas exercent. {Cetarij, lanij, coqui,
fartores} ἁμάρτημα comicum, In palliata Romanas res loquitur.
{Quibus & re ſalua} Cum de meo impẽderem. {Et perdita pro-
fueram} Cum de alieno nanciſcor & expendo. {Sæpe} Expletiuæ
ſignificationis eſt. {Ad cœnam vocant} Verũ ad emendam cœnã?
an ad conuiuium? {Aduentum gratulantur} Accuſatiuum caſum
pro datiuo, pro aduentui gratulantur. Et aduentus proprie expe-
ctatorũ, neceſſariorumq́ue dicitur. {Ille vbi miſer famelicus videt
me} Hic oſdit quæ res coegerit ad diſcẽdũ, & ſimul vide ſm vulgi
opinionem loqui paraſitum, Miſerũ & famelicũ, hominem hone
ſtis moribus præditũ. {Ille vbi miſer famelicus videt me} vide vt
ſententioſe demõſtret malos ex bonis contagione fieri, exẽplis in
prauum præualentibus Videt mihi hoc prodeſſe, & diſcere optat
quod negabat ſe poſſe. {In tanto honore} Quia cõcurrunt, ſalu-
tant. Famelicus à fame & edẽdo dictus eſt, quaſi famelicus. {Tam
facile victũ quærere} Quia ad cœnã vocant. {Ibi} Pro tunc. {Ho-
mo} Mire addidit homo. aut additum ſuperuacue Homo: vt, Do-
nat habere viro decus & tutamẽ in armis. {Vt ſibi liceret diſcere}
Quaſi diſciplinam, aut artem. tũ auctoritatis criminum felicitas
ſumpſit. {Diſcere id de me} Magis, de illo, & de me, veteres dice-
bãt, q̃ vt nos dicimus, à me, aut ab illo. {Sectari iuſſi} Propriè. nã
& ſectæ philoſophorũ ab eo dictæ ſunt. {Ex ipſis} Philoſophis. ſ.
{Ex ipſis vocabula} Vt Pythagorica, Platonica. Hoc igitur nõ eſt
conſequẽs ad illud quod vult dicere, niſi forte diſciplinam pro di-
ſcipulis poſuerit. {Paraſiti vt Gnathonici vocentur} Non hoc in-
tulit quod expectat dicere, niſi forte diſciplinam pro diſcipulis ac-
cipimus. {Viden' ociũ & cibus quid faciat alienus?} Ruſus Par
meno & facetias dicit, & diſtinguit longiloquium paraſiti. {Quid
faciat} Legitur & quid facit, vt ſit figura per modos, pro, quid fa-
ciat. {Hanc deducere} Proprie. Nam Ducitur quis ad ſupplicium:
Deducitur ad lætitiam. {Et cogitare ad cœnam} Vide paraſitum
magis optare ad cœnam Thaidem vocari, quàm munus capere.
{Thaidis} Legitur & Thais. {Salua res eſt} Quia & ante oſtium,
& triſtem video, ſalua res eſt. Nec hoc valet ad lætitiam, ꝙ Par-

meno eſt,ſed q; riualis ſeruus.§ Salua res eſt§ Prouerbialiter § Nebulonem§ Vel furem,quia nebulas obijciat, vel mollem,vt nebulam : vel inanem,& vanum vt nebula eſt.§ Hice§ Pro hi,vetuſte, Virg. His certe neque amor cauſa eſt, vix oſſibus hærét,quia hiſce debebat dicere.§ Hice hoc munere arbitrantur§ Non immerito Gnathonem deridet Parmeno, qui penitus nouerit meretricis conſilium.§ Summum ſuum§ ἰαλικῶς § Summũ ſuum impartit Gnatho§ Hæc tota locutio,paraſiticæ elegantiæ, & ſimul ἀ... plena eſt. Nam & plurimum dicit ei ſalutẽ, quem ne exiguã quidem velit continere,& ſummum dicit eum, qui nec leuis amicus ſit ſibi,& Parmenonem Gnato,non ego te. § Summũ ſuum§ Quàm venuſte, q; ſummum amicum non te ſalutet Parmeno, § Quid agitur?§ Pro blandimento, non pro interrogatione nunc ponitur : vt, O noſter,quid fit?§ Quid agitur?ſtatur§ Pro,q̃d agis? ſto. Et facete : nam ſtat,cui ingredi non licet. § At núquid aliud?§ Cum iurgio hic de illo reſpondit,& ideo repetit dictum Gnatho, § Quid dum?§ Interrogat interrogantem, ne ipſe reſpondeat. § Nihil equidem§ Dicens nihil, mutauit vultũ Parmeno in lætitiam, Ideo illi facete Gnathn agenti hoc ipſum,ne ſi dixit , vt probaret triſtem fuiſſe.§ Nihil equidem§ Pro non, & infra, Nihil dixit vt ſequerer te.§ Hoc tibi mancipium§ παιδίσκην, mancipiũ dicit puellam,aut virginem § Non malum hercle§ Inimica laudatio. § Vtro hominem§ Sibi hoc geſtu & vultu paraſitico dicit , & pro eo quod eſt,dolere cogo,§ Vt falſus animi eſt§ Similiter & Parmeno ſecum geſtu ſeruili.& animi,pro animo, ἀντίπτωσις veterum, qui ingens es virium, & diues es opum,amabant dicere . § Vt falſus animi eſt§ Ex hoc falſus animi eſt, q; putat huiuſmodi munere capi poſſe Thaidem.§ Quàm hoc munus gratum Thaidi§ Mire inſultat Gnatho. Quanto.n.magis munus gratum fuerit, tanto riualis exclusior.§ Omnium rerum heus viciſſitudo eſt§ Vide locum in quo erumpere dolor Parmenonis potuit, niſi cõmiſſa ſeruaret,& celares Thaidis conſilium.§ Sex ego te totos,&c.§ Quid eſt totos?an diebus & noctibus?tempore amatoris ſerui, ac per hoc ſine vlla ceſſatione & intermiſſione.§ Hos menſes§ Hos,qui núc aguntur.i.hoc tempore.§ Quieſti reddam§ Facete, quaſi hoc ipſe fecerit.& hoc eſt quod ait,Plurima ſalute Parmenonẽ ſummum ſuum impartit Gnatho , tanquam amico conſulat . § Ne ſurſum deorſum curſites§ Quod eſt laboris.§ Neve vſque ad lucem vigiles§ Quod eſt exitij.§ Sic ſoleo amicos§ Hoc εἰρωνικῶς .§ Detineo te§ Valde teneo.§ Fortaſſe tu profecturus alio fueras§ Vult exprimere confeſſionem,q; ad Thaidem venerit, ſed intrare non poſſit.§ Paululum da mihi operæ§ Hoc quaſi ſupplicãtis vultu ad irriſionem dicitur. § Paululum da mihi operæ§ Proprie ſic dicitur, adiuua me. Sic in Adel. Hæc opera vt data ſit § Nunc tibi patent fores§ Ex eo quantum licere oportuit oſtendit, * quàm miſere nihil illis liceat Parmenoni.§ Quia iſtam ducis§ Hoc quaſi ad Gnathonem,ſed lente ac ſub lingua murmurat. § Num quem euocari hinc vis foras?§ Quia ipſe intrare nõ poteſt. § Sine biduũ hoc prætereat§ Et hoc lentius nam ſi aliter pronunciaueris, ſecreta produntur.§ Qui mihi§ Mihi τῷ ἀττικισμῷ dictum eſt.§ Fortunatus§ Vt ipſe videris tibi.§ Næ tu§ Næ,valde. § Inſultabis fores§ Saluſt. Multos tamen ab adoleſcentia bonos inſultauit. § Næ tu iſtas faxo calcibus§ Mira eloquẽtia, in qua vtraque ὑπερβολὴ expreſſiſſima eſt. Nã ne neque vno digitulo minus aliquid dici poteſt,neque calcibus ſæpe inſultabis , aut amplius , aut ingentius. § Num nam§ Hic nam abũdat,vt quidnam.§ Relictus cuſtos§ Bene relictus, quaſi ab excluſo. § Ne quis forte internuncius§ Proprie, internuncius. § Ne quis forte internuncius§ Ex his verbis datur intelligi paraſitum ẽ domo meretricia egredi . § Ne quis forte internuncius clam à milite ad iſtam curſitet§ Et hoc facete,quaſi ipſe ſibi Thaidem tota vendicauerit , quod miles facit. § Facete dictum§ εἰρωνικῶς, quia infacete. § Mira vero militi quæ placeant§ Mira,pro mirum. Virg. Nota tibi.& eſt εἰρωνεία Quid mirum eſt,inquit,facete loqui eum, qui mihi placeat ? Poteſt & & pluraliter intelligi.§ Sed video herilem filium§ Non põt Terẽtius τρόφιμον pro prie dicere,& ideo herilem filium dicit. § Miror quid ex Piræo abierit§ Hic cauſa oſtenditur , cur poteſt ignotus eſſe vicinus, & pro Eunucho fingi. § Miror§ Pro neſcio . § Miror quid eſt Piræo abierit§ Vt ex Piræo diſcederet , ſymbola amicorum,vt huc perueniret omiſſo negocio, aſpectus virginis fecit. § Nam ibi cuſtos publice§ Aduerſus prædonũ incurſus illic excubabat iuuẽtus Attica. Piræeum,vt Sunium,eſt maritima & acceſſu littoris pars clementior. § Publice eſt nunc§ Nunc ambigua diſtinctione poſitum eſt. § Et properans venit§ Mire locuturũ ante formauit : vt geſtus verba præcedant, verba habitum conſequantur. § Non temere eſt§ Vt Virg. Haud temere eſt viſum ,

GNATO. Dij immortales,&c.§ In hac ſcena optime, atque elegãtiſſime paraſitorum mores exprimuntur. G n. Dij immortales,exclamatio admirantis,quid.i.quantum , homo viuo præſtat.i.præferendus eſt alteri homini,ſcilicet. Quid.i.quantum intelligens.i.prudens, intereſt.i.differt à ſtulto.i.ab imprudenti, adeo.i.certe , hoc.i.hæc ſententia , venit mihi in mentem.i.ſubit animum meum,ea hac re.i.ob hanc cauſam , ego adueniens hodie conueni.i.ſum allocutus quendam hominem , hinc mei loci, vel ex eodem loco oriundum,quo ego,vel eiuſdem generis,quaſi iiſdem natalibus horum ita q; alter non eſt ex maiori loco natus quàm alter,atque mei ordinis.i.mei ſtatus quantum ad fortunas, quaſi dicat pauperem,vt ego ſum,haud impurum , non auarum, quoniam auaritia ſæpe dicitur ſordes,& auarus ſordidus , & bene non auarum,quoniam prodigus erat . Qui itidem.i.ſimiliter vt ego.obligurierat.i.ſuauibus cibis , ſeu epulis conſumpſerat bona patria.i.quæ à patre relicta ſibi fuerant . Et obligurio iſ verbum eſt à Græco tractum . Nam lyguron Græci ſuaue appellant , video.i.aſpicio,eum ſentum.i.horridum . Senſus tantum dicitur à ſentibus.i.ſpinis,& eſt ille proprie qui geſtat veſtem vilem multis fruſtris compoſitam,cuius fruſtra ſpinis colligantur & coniunguntur. Virg.in 3. Conſertum tegmen ſpinis ac cetera grauis video inquam eum ſqualidum.i.ſordidum, & alta ſordidum congerie obductum. Squallor enim eſt illuuies dẽſa & inculcata. Squallere enim dicitur quidquid facie noua viſentibus incutit horrorẽ, video inquam ægrum,id eſt animo mœſtum , & oblitum.i.inculcatum,circundatum,& quaſi ſuffarcinatum,pannis.i.vilibus indumentis,& annis.i.ſenio,inquam.i.dixi. Quid iſtuc ornati, pro ornatus eſt. Antiqui ornati,& ornatus in genitiuo dixerunt , ſenati & ſenatus,tumulti & tumultus,vt Priſc.probat exemplis. Vbi eſt aduertendum q; ſi in caſu recto proferatur interrogatio non eſt contumelioſa, vt ſi dicas. Quis hic homo eſt. ſi autem in obliquo proferatur cõtemptus ſignificatur, vt ſi dicatur. Quid hoc eſt hominis?quid mulieris,quid ornatus? Reſpondit alter. Quoniã ego miſer.i.inops,perdidi,id eſt,conſumpſi,quod habui.ſ.à patre meo, Hem dolentis interiectio,quo.i.ad quem ſtatum,redactus ſum.i. deueni,omnes noti.i.cogniti , & amici.i.qui prius erant familiares cum diues eſſem deſerunt.i.derelinquunt me. hic.i.tunc, ego Gnatho contempſi illum præ me.i.in comparatione mei , quaſi dicat quamuis patrimonium conſumpſerim ſicut & ipſe , tamen men induſtria viuendi viam comperi, inquam.i.dixi illi. quid? modus interrogandi. ò homo ignauiſſime.i.ſine animoſitate , & qui totus animo cadis. Ita ne paraſti.i.diſpoſuiſti te , vt nulla ſpes ſit tibi reliqua,id eſt,relicta,& ſuperſit tibi, in te, id eſt,in tuo conſilio,& induſtria,amiſiſti conſilium,id eſt rationem , qua tibi conſulere debeas,ſimul,id eſt vna,cum re,id eſt ſubſtantia tua , ſeu patrimonio, viden',id eſt vides ne,me ortum ex eodem loco , qui.i. qualis color eſt mihi ſup.non enim vt tu . ſentus ſum.i.horridus aſpectu,qui nitor,id eſt qualis munditia eſt mihi.non enim vt tu ſqualidus ſum,qui veſtitus,id eſt quis cultus eſt mihi . non enim pannoſus ſum vt tu,quæ , id eſt qualis eſt mihi habitudo corporis,id eſt aptitudo ſtatus corporis mei,quaſi dicat ſum vegeto corpore, viuido, & bene habito. Habeo omnia quantum ad induſtriã ſcilicet quia viuendi non deeſt mihi cõſilium, neque habeo quidquam fortunarum, ſcilicet cum.i.quamuis . nihil eſt mihi fortunarum, nihil tamẽ deſit, à deſio.i.deficit,vel deeſt mihi, quoniam viuendi ſemper habeo induſtriam. Reſpondet alter. At.i.ſed, ego infelix,neq; poſſum eſſe ridiculus.i. qui ab alijs rideat, & qui alijs præbeam ridẽdi materiam,neque poſſum pati, id eſt tolerare,plagas.i. vt vapulem. Reſpõdet Gnato quid credis tu fieri his rebus, id eſt dum quis ridetur,aut vapulat. erras tota via.i.prorſus te decipis & fallis,metaphora eſt à deuiãtibus tracta. Olim,id eſt,multum ante.fuit quoddam quæſtus,id eſt,lucrum , & proprie nummarium. Illi generi paraſitorum , ſcilicet apud priſcos , id eſt ſuperius ſeculum,hoc eſt cum eſſent tẽpora meliora , hoc aucupium, id eſt hoc vitæ quærendæ genus, eſt nouum , id eſt recens, nec diu vſurpatum. Aucupium proprie eſt ars auium capiendarum,nam aucupari ſignificat arte quadam aues inquirere . Inde transfertur ad alia, vt aucupari laudem, aucupari gloriam. adeo,id eſt,certe,inueni pridem hanc viam,id eſt hanc viuendi & paraſitandi rationem. Eſt, id eſt extat,genus , id eſt modus ſpecies hominum, qui volunt ſe eſſe primos,id eſt præcipuas omnium rerum. nec tamen ſunt præcipui. conſector hos,id eſt tales. non paro,id eſt non præſto,non præbeo,non offero,non inſtruo,me hiſce, id eſt, talibus,vt rideant,id eſt derideant me,ſed arrideo,id eſt applaudo,vel pereo & aſſentio arridendo illis vltro,id eſt nõn rogatus , quamuis Donat. dicat vltro , id eſt verſa , vel inſuper , & ſimul,id eſt & etiam admiror,plus eſt quàm laudo ingenua.i.natura,mores eorum,quaſi dic[at] laudo quidquid dicit. rurſum, id eſt denuo ſi negant id,quod [l]audarunt. quoque, id eſt etiam laudo id , quod negarunt. quis.i.aliquis negat ? ego etiam nego . quis inquam ait,id eſt affirmat. ego etiam aio.i.affirmo. poſtremo, id eſt,denique. imperaui mihi.i.induxi animum meum. aſſentari,id eſt comprobari

omnia

omnia aſſentiendo,& adulando. is quæſtus.i.illud aucupium, ille vitæ modus,illud lucrum. eſt ounc vberrimus.i.copioſiſſimus. P. Hercle audio ſup.ſcitum hominem.i.ſcientem hæc facit prorſus homines inſanos ex ſtultis.i.ex incõſideratis.reddit inſanos.i. ſuæ mentis non compotes, ſed deſipientes. G. Proſequitur narrationem ſuam. Interea loci,abundat loci, vel ſoni cauſa adhibetur,ſicut interea temporis, nuſquam terram, nuſquam gentium, vbiuis loci,vbicunque locorũ.dum.i.quandiu loquimur hæc prædicta.vbi.i.poſtquam aduenimus.i.acceſſimus, ad macellum i.ad locum vbi obſonia (.i.ea,quæ veſcendi cauſa in vrbem eſſent allata,qualia ſunt omnia quæ adduntur pani & vino) vendebãtur. Macellus.n.& cupes,vt Feſtus Don.referunt ex ſententia Varronis,duo Romani fuerunt,quorum ob latrocinium, vel,vt alij volunt,ob proditionem patriæ damnatorũ ædes dirutæ, atque ſolo æquatæ ſunt, in areis aut vbi ædes fuerant, vendi cœperunt obſonia.i.ea quæ adduntur pani & vino, ac propterea locus ille vocatus eſt macellum vel forum cupedinis,vt Feſtus inquit. Antiqui etiam cupedia in neutro plurali,vel cupedias in fœminino nominabant lautiores cibos. Ait enim Gell. lib.6.c.13. Cõiectabamus, inquit,ad cœnuſam,non cupedias ciborum,ſed argutias quæſtionum,cupedias poſuit pro cibis lautioribus. Cupedinarij autem dicti ſunt omnes,qui eſculenta & poculenta vendunt,vel,vt Seruius inquit,Cupedinarios vocant voluptatis & cupiditatis miniſtros,omnes ergo cupedinarij læti concurrunt obuiam mihi.ſ.cetarij,qui maiores piſces vendunt. Lanij.i.qui pecora laniant,quorum officina dicitur laniena. Inde laniſtæ deducti ſunt,qui laniſdis præſunt gladiatoribus. Coqui.i.qui obſoniorum decoquẽdorum curam gerunt. Fartores,qui farcimina faciunt,quos vulgus paſtillarios vocat,tametſi paſtillus ſit paruus panis & dulciarius. Horat. Paſtillos Ruſillus olet,itaque quod dicitur paſtillus,debet potius dici farcimen minis. Piſcatores.i.ij, qui recentem piſcem præbent. Aucupes.i.auium captores,ab auibus capiẽdis dicti,quibus tendunt inſidias,quibus cupedinarijs profueram & re.i.ſubſtantia & patrimonio,ſalua.i.cum adhuc haberem patrimonium ſaluum,& re perdita.i.poſtquam rem meam conſumpſeram, quĩ quidem mãticinabar.i.furabar,vel doloſe agebam de alieno, manticinor atis,vel manticulor aris,ſignificat furari,vel doloſe agere, quaſi ergo dicat cum de meo impenderem,& de alieno manticinabar illis, ſemper profueram & prorſum, expletiua eſt hic hæc particula,ſæpe ſalutant me,vocant ad cœnam gratulantur aduentum.i.ob aduentum meum, vel accuſatiuus pro datiuo ponitur. Aduẽtus autem proprie expectatorum, neceſſariorumq́; dicitur, vbi.i.poſtquam, ille miſer famelicus.i.fame confectus, à fame & edendo,quaſi ſamelicus, videt me eſſe in tanto honore, & videt me quærere victum.i.alimoniam, tam facile.i.tam leui via & ratione,ibi.i.tunc, homo.ſ.ille miſer cœpit obſecrare.i.vehemẽter, & quaſi per ſacra rogare me, vt ſibi liceret diſcere id.i.artem paraſitandi de me.i.à me,antiqui.n.magis de illo,& de me dicebant,q̃ ab illo vel à me,iuſſi.i.præcepi, illum ſectari me.i.eſſe ſectatorem me,& proprie,nam & ſectæ philoſophorũ ab eo dictæ ſunt,ſi potis eſt.i.ſi poteſt, & eſt ei ingenium aptum, vt itidem.i.ſimiliter, paraſiti vocentur Gnathonici à Gnathone paraſito, tanquam.i. veluti,diſciplinæ.i.ſectæ philoſophorum, habẽt vocabula ex ipſis philoſophis.ſ. P. Parmeno interrumpit & diſtinguit longiloquiũ paraſiti,neque tamen ab eo ſentitur,viden'.i. vides ne, quid ociũ, id eſt,ſecuritas,hoc eſt curarum vacuitas, & cibus alienus faciat, quaſi vt Perſ. inquit. Vẽter fit artis magiſter. G. ſed ceſſio.i.nimis cunctor,& tardo,deducere hãc puellam ad Thaidem,ducitur quis ad ſupplicium,ſed deducitur in lætitiam, & ceſſo inquã.i.nimis cũctor rogare vt veniat ad cœnam, ſed video Parmenonem triſtem ante hoſtium Thaidis,ſeruum appoſitiue dictum.i.qui eſt ſeruus riualis.i.æmuli militis.ſ.Phædriæ, qui Thraſonis riualis erat,res eſt ſalua,prouerbialiter dictum.i.res bene ſe habet,nimirum.i.certe,hi homines frigent,ceſſant remiſſi ſunt, & pigri, nam pigrum frigus dicitur,certum eſt mihi.i.conſtitui apud me, & decreui eludere.i.decipere verbis,vel deridere hũc nebulonem.ſ.Parmenonem, nebulonem inquit.i.vel furem, q nebulas obijciat,& tenebras ſequatur,vel mollem vt nebulam,vel inanem & vanum vt nebula eſt. P. Iſce pro is,vetuſte.ſ.Gnatho arbitratur Thaidem eſſe ſuam hoc munere illius puellæ. G. Gnatho impertit plurima ſalute Parmenonem ſuum ſummum amicum, ſup.quid agitur.i.quid fit à te.ſ. P. ſtatur à me,ſcilicet.i.ego ſto,neque ambulo,ſed erectus ante hoſtium maneo. G. video à te.ſ.ſtari, nunquidnam.i.quid vides hic quod nolis videre.ſ. P. video inquã te quem nolim videre. G. at.i.ſed nunquid aliud vides.ſ.quod nolis præter me. P. quid tum.i.quid tunc eſſet,ſi aliud videre, quod nolim,vel quid deinde vis dicere. G. quid.i.cur es triſtis? P. quidem nihil.i.p p nullam rem ſum triſtis, vel cape nihil pro non. G. ne ſis.i.noli eſſe triſtis,ſed quid.i.quæ res, hoc mancipiũ.i.hæc ſerua puella.i.videtur tibi.i.quid dicis de hoc mancipio. P. hercle non eſt malum mãcipium.i.nõ eſt inuenuſtũ,neq; deforme. G. vro i. incendo hominẽ.ſ.Parmenonem,vel vro.i.dolore vro hominem. P.vt.i.quantum eſt falſus animi pro animo, antiptoſis.i.quãtum errat & deceptus eſt. G. q̃.i.quantum, arbitraris.i. putas hoc munus eſſe gratum Thaidi. P. dices nunc nos me & herum eiectos, hinc.i.ex domo Thaidis hoc munere.ſ.heus viciſſitudo.i.permutatio,vel alterna mutatio omnium rerum eſt. G.ò Parmeno ego reddam.i.efficiam te quietum hoſce ſex menſes totos.i integros, ſine vlla intermiſſione,aut ceſſatione, ne curſites.i.frequẽter curras ſurſum deorſum.i.huc & illuc,neve.i.vel nõ, vt vigiles, immo vt dormias vſque ad lucem, neque noctem inſomnem ducas, ecquid.i.nunquid. beo te.i.te beatum facio. P. men'.i.me ne beas, papæ,admirantis. G. Soleo ſic beare ſup.amicos. P.laudo illud.ſ. G.detineo.i.impedio te,& remoror,fortaſſe eras profecturus alio id eſt,in aliũ locum, aduerbium. P. nuſquam.i.in nullum locum eram profecturus. G.igitur tum.i.deinde, da mihi paululum operæ.i.parũ adiuua me, vt admittat.i introducar ad illam Thaidẽ, P. age,ho: tantis particula, modo.i.tantummodo,vel nunc fores patent.i.apertæ ſunt nũc tibi,quia ducis iſtã puellam. G. Num.i. nunquid vis,quẽquam i.aliquem,euocari hic.i.ex domo foras ad te.ſ. P. ſine.i.permitte,aut expecta quod ſup.hoc biduum.i.duorum dierum ſpatium,prætereat.i.traducatur effluat, faxo.i.fac ã, quod ſup. tu qui fortunatus.i.cui proſpere omnia cedunt, aperis mihi nunc fores vno digitulo.i.facillime,næ.i.valde, vel certe inſultabis.i.pulſabis ſæpe iſtas fores calcibus.i.pedibus,ſeu talis pedum,& quidem fruſtra.i neqnidquam,incaſſum, dicimus inſulto tibi & te,inſulto fontibus & fores. G.etiã ò Parmeno tu ſtas hic: q.d.non admitteris intro,eho interiectio attentionem mouens, numnam.i.nunquid,nam eſt ſyllabica adiectio, vt quidnã es ſup. relictus à Phæd.ſupp.cuſtos i ſpeculator, & prohibitor, ne forte quis.i aliquis,internuncius.i.amantium miniſter, qui nuncia nuntua deferet,curſitet clam.i.ſecreto à milite ad illam Thaidẽ. P. Facete dictum eſt ſup.ironice.ſ.quaſi infacete.i.inepte illud dictum eſſe intelligat,vero.i.ſed,mira.i.mirũ, hoc eſt quid mirũ eſt, ſup.ea facete eſſe dicta quæ placeãt militi,quaſi vero delicatas aures habeat in dignoſcendis facete dictis ab infacete dictis, hoc autem totum per ironiam intelligendum eſt, vel ea ſunt ſupp.mira quæ placeãt militi. Sed vi filium herilem,id eſt,filium heri mei.ſ.Ch. fratrem Ph.minorem natu.ſ.iuniorem Phæd.aduenire huc, miror.i neſcio,quid.i.cur abierit.i.diſceſſerit,ex Pyræo,id eſt,ex oppĩdo in Attica,quod oppidum portus erat Athenienſium,pars enim illa maritima acceſſu littoris erat dementior, quare miror, nã eſt ibi.i.Pyręi,publice,id eſt, ex publico conſtitutus cuſtos aduerſus prędonum incurſus,illic enim iuuentus Attica excubabat, nunc non temere eſt.i.inconſiderate hic ſup. q.d non ſine cauſa & conſideratione,nunc eſt viſum ei huc venire,vel eſſe,& i.etiam,venit properans.i.feſtinus, circunſpectat, id eſt, circumuiſitando oculis omnia, molitur neſcio quid & parat.

ARgumentum}Gnatho ex mandato militis deducẽs puellam ad Thaidem,forte incidit in Parmenonem,in quem multa dicacitate illudit. {Dij immortales}Suis ipſius verbis deſcribitur Gnatho,ad exprimendam paraſiticam perſonam, & pręparandum ſpectatorem. {Hominem haud impurum}.i.ſordidum & auarum. {Sentum}Horridum. {Quid iſthuc}Proſopopœia. {Quid homo} Magnifica & ſuperba contemptio. {Viden' me ex}Exẽplum diſſimile à ſeipſo,ad amplificationem. {At ego} LATO.
Obiectio ad purgationẽ. {Tota erras}Solutio & refutatio à temporibus. {Ego adeo}Cõfirmat ſuo exemplo, & id latius exponit. {Quidquid}Studium aſſentationis ſeire expreſſum. {Cupedinarij}Genus hominum gulæ ſeruientium. {In tantum honorem} Vetuſte. {Tanquam philoſophorum}Ridicula comparatio. {Sed ego ceſſo} Pręparatio ad congreſſum Parmenonis. {Hiſce hoc} Parmeno ſecum irriſorie. {Plurima ſalute} Gnathonica ſalutatio. {Te}Facetum reſpõſum, & inexpectatum. {Vro hominem} Ad ſpectatores. {Hoc nunc}Occupatio, cui reſpondetur prouerbiali ſententia. {Sed ego}Irriſio. {Sine biduum} Pręedictio iodigredientem. {Etiam tu} Reuerſus Gnato, hoc dicit. {Facete dictum} Ironia. {Peirępo}Peirężus,portus Athenienſium, qui contra incurſiones publice cuſtodiebatur.

DIj immortales,&c.}Mores paraſiticos & adulatorem,aſſentatorumq́; ſtudia & obſequia, quibus nonnullis ad id agendum impelluntur, quod reprehenditur in primis,& nullam prudentiam adeſſe teſtatur, cum alijs de ſe credat quod non habet,hęc ſcena teſtatur, quo genere hominum nihil eſt in vita ciuili pernicioſius. Vnde interrogatus Diogenes, quę nam pernicioſiſſime morderet belua: Ex feris obtrectator,ex mitioribus adulator,rñdit. Cic.in Lælio,ſic ait: in amicitia nulla maior peſtis,quãm adulatio,blanditio,aſſentatio. Tum autem omnium PATRVI MAVS.

verum ſimulatio eſt vitioſa: tollit.n. iudicium veri, idq; adultera: Aſſentatio vitiorum adiutrix, procul amoueatur, quæ non modo amico, ſed ne libero quidẽ digna eſt. Maxima aũt culpa in eo eſt, qui & veritatem aſpernatur, & in fraudem obſequio impellitur. Ariſt. lib. 3 Ethic. dicit: Qui delectat emolumẽti ſui cauſa, vt inde ſibi proueniat in pecunijs, & in his quæ in pecunijs comparantur. vtilitas, adulator vocatur. {Haud impurum} Purus homo dicitur, qui eſt ſine ſordibus & infamia. {Qui abligurierat bona} Ligurier, inquit Nonius, eſt deguſtare. Vnde abligurire, multa auide conſumere. {Video ſentum} .i. horridum, vt ſentes & ſpinæ. {Pannis, annisq; obſitum} Mucore & carie obductũ propter ſordidos pannos, & ratione ætatis obſitũ, quæ in homine miſero ſemper videtur maior. {Viden' me ex eodem ortum loco? &c.} Id eſt cuius natales non fuerunt tuis diſſimiles, aut clariores, tamẽ ego melius mihi cõſului. {Neque ridiculum, &c.} Ridiculus eſt is, qui mouet alijs riſum ſua ſcurrilitate atque ineptijs. Et Iuuenalis queritur paupertatem facere homines ridiculos. {Quidquid dicunt laudo, &c.} Cicero ſic ait in Lælio: Quid poteſt eſſe tam flexibile, tam deuium, q̃ animus eius, qui ad alterius nõ modo ſenſum, ac voluntatem, ſed etiam vultum atque nutum cõuertitur? Negat quis, nego; ait aio. Poſtremò imperaui egomet mihi omnia aſſentari, vt ait Terẽtius: Sed ille in Gnathonis perſona, quod ad amici genus adhibere omnino leuitas eſt. Maxima, inquit, culpa in eo eſt, qui & veritatem aſpernatur, & in fraudem obſequio impellitur. {Sed his vltro arrideo, &c.} Id eſt mea ſpõte in hominibus ineptis & ſtultis, riſu aſſentior, vt potius Irrideã, q̃ irrideat. Et ſic oſtendit, ſe non eſſe ridiculum, ſed irriſorem. {Negat quis, nego: ait, aio, &c.} Supra dixit in Andria: Obſequium amicos, veritas, odium parit. Vnde Cicero in Lælio ſic ait: Sed obſequiũ multo moleſtius, quod peccatis indulgens, præcipitem amicum ferri ſinit. {Cupedinarij omnes, &c.} Sext. Pompeius ſic ait: Cupes, & cupediæ antiqui lautiores cibos nominabant. Vnde & macellum forum cupedinis appellabant. Cupediæ, inquit, aut à cupiditate dictæ ſunt, vel, ſicut Varro vult, quod ibi fuerit Cupedinis domus, qui fuerat ob latrocinium damnatus. Macellum appellabatur locus, in quo vendebantur res ad victum pertinẽtes. Vnde cupedinarij dicuntur, qui res tales vendunt. Et exprimit Terẽt qui ſint cupedinarij. Cetarij, inquit Nonius, genus eſt piſcatorũ, quod maiores piſces capit: dictũ ab eo, quod cete in mari maiora ſunt piſcium genera. Lanij dicuntur à laniandis animalibus, beccarios nunc dicimus. Fartores dicuntur, qui immittũt & implent vt qui Lucanicas, ventrem Faliſcũ, &c. id genus farciunt. Seneca lib. 10, ſic ait: Lignum quod ad emundanda obſcœna adhærente ſpongia poſitum eſt, totum in gulam farſit, & præcloſit, faucibus, ſpiritum emiſit. Et fartores, auctore Sext. Pomp. dicebantur nomenclatores, qui clam velut infarcirent nominatorem in aurem candidati. {Sectari iuſſi} Sectari .i. ſequi me tanquam auctorem nouæ ſectæ. Vnde dicũtur ſectæ philoſophorum, & ſectarius veruex, auctore Pomp. qui gregem agnorum præcedens, ducit. {Tanquam Philoſophorum habent diſciplinæ} Diſciplinæ dicũtur ſectæ philoſophorum. Cic. in Officijs: Sunt nonnullæ diſciplinæ, inquit: Et Plato in primo de Leg. diſciplinam appellat educationẽ, quæ à pueritia deſiderari, amariq; virtutem facit: & illam, quæ perfectus quiſpiam ciuis effectus, tunc iam imperare ſciat, atque parere. Et in quinto ſcribit, Diſciplina eſt puerorum educatio, quæ ad rectam legalemq; vitam perducit. Maiores noſtri optimam viuendi in Republica diſciplinam appellauerunt. Vnde Cic. in Præfatione librorũ, quos Oratorios inſcripſit queritur ſe prima ætate incidiſſe in ipſam diſciplinæ veteris perturbationem. Paraſitus Græce, Latine dicitur adulator & aſſentator. Nebulo, inquit Sex. Põp. dicitur, qui non pluris eſt q̃ nebulæ. Riuales, inquit Nonius, dicti quaſi in vnum amorem deriuantes. {Hoc tibi mancipium} Mancipia, inquit Iuſtinianus Inſtitutionum lib. 1. dicũtur ſerui, eo quod ab hoſtibus manu capiuntur. {Miror quid ex Peiræo} Peiræus eſt portus Athenarum.

Glar. Huius ſcenæ priores 23. verſus excepto vno, aut altero, vt ordine dicemus, ſunt trochaici tetrametri catalectici, ſequentes deinde ad finẽ ſcenæ ſunt iambici tetrametri catalect. In primo itaque verſu D, eliditur. In ſecundo verſu d, initio eliditur in Quid, alioqui iambic. futurus. In quarto, qui abli, trochæus eſt, gurie, dactylus. In Ligurio.n u, producitur apud Horatium contra eius formæ regulam. Sextus verſus d, elidit in Quid niſi bacchius ſit loco primo, & in hũc legitur modum, Quid iſtuc, inquam ornati'ſt. qm̃ quod miſer habui, perdidi hem. In octauo vel Hic corripitur, cum videatur aduerbium, vel de Illum, l, abijcitur, vel, quod maxime nobis probatur, creticus eſt loco primo. Nonum carmen ita legit. Doct. Ita ne te paraſti, vt ſpes nulla reliqua in te ſit tibi? Nam quod Ster, liber eius habet, librarij mẽda eſt. Erit aũt ſic trochaicus tetram. catal. vt præcedẽtes oẽs. Alij ita legunt, Itan' paraſti te, vt ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi? Atque ita eſſet iambicus tetr. acatalect. ſicut ſequens verſus, niſi quis l, in Simul elidat, aut, quod malim, bacchius ſit loco primo. Sic.n. trochaicus fieri põt, de l, elidendo Doct. viſum eſt. Idem tñ addit, In trochaico, eliditur, inquit, vt in Viden', niſi legas Vide. Ego Vide legendum puto, non Viden', ſiue verſus ſit iambicus, ſiue trochaicus. Et per bacchium alteram leuiorem habet ſcanſionẽ. In duodecimo verſu Omnia habe, pro dactylo poni videtur, & alterum Nihil monoſyllabum, alterum diſſyllabum eſt. Sunt & alia effugia, vel vt habeo ſit diſſyllabum, vel vt Pæan primus ſit loco primo. ſed non eſt opus in re manifeſta pluribus. In 15. Fuit eſt monoſyllabum, vel creticus loco ſecundo. In 19 ait Doct. d, in Sed, elidi initio carminis, & fieri trochaicum. At ſic ſex dũtaxat eſſent pedes, ac ſyllaba. quare ego pro His, malim ipſis legere, & vel bacchium primum ponere, vel d, elidere, vt primo ac ſecũdo loco ſit ſpondeus, tertio trochęus, quarto anapęſtus 21. haud dubie iambicus eſt tetram. acatalect. niſi quis, quod equidem malim, primo loco ponat bacchium. Sic enim fieret trochaicus tetram. catal. vt reliqui. In 23. vel eliditur s, in Prorſus, vel, quod puto, creticus eſt loco quarto. {Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum vbi ad.} Hic incipiunt tetram. catalect. ad finem vſque huius ſcenæ. In primo loco verſu pro Venimus, quod præſentis eſt temporis, alij, Aduenimus legunt, ſed id parui refert. Secũdus ac tertius verſus ferè in omnibus libris corrupte leguntur, alijs quædam tollentibus, alijs addentibus. Nos ita vere legendos exiſtimamus.

Concurrunt læti mi obuiam cupedinarij, lanij,
Coqui omnes, cetarij, aucupes, fartores, piſcatores.

Sic neque tollitur Omnes, quod Aldinus ſuſtulit liber, nec Aucupes, quod Deſid. Doct. tollendum arbitratus eſt, cum veteres lib. vtruoque habeãt, & ſenſus ita recte cõſtabit, nec minus carminis ratio. {Si pote tanquam philoſophorum habent diſciplinæ ex ipſis} Hoc carmen apocoparũ erat in Aldino lib. ablatis initio duobus verbis, Si pote aut tribus fortaſſis, Si potis eſt. Vtrumcunque tamen legas, verſus erit ſcanſu difficilis. Priore modo, photũ ha, erit dactylus abſq; eliſione m, in rum. poſteriore, diſcipli, erit creticus loco ſexto. atque ea lectio mihi probatur, cum conſtanter oẽs lib. ita habeant. Tertius deinde verſus s, in Cibus abijcit, ſi Faciat legamus. Sin Facit legatur, nõ abijcit. q̃ duplicem lectionem etiam Donatus indicat. In tertio inde verſu niſi aliter ordinauerimus ipſa verba, obueniet trochęus, Thai. Verum poteſt verſus etiam ita legi, Sed Parmenonem Thaidis oſtium ante triſtem video, quæ Anaſtrophe ſi quem offendat, is, ad, i, e, adijciẽdum curet Thaei Donatus indicat, & Thais pro Thaidis legi, quod noſtræ lectioni congruit. Hæc ideo admonenda duxi. lector eo diligentius exemplaria vetera conſpiciat. Nam qui ante nos idem negocij tractarunt, ferè huiuſmodi vt leuicula, tranſiliunt. Quod nobis quoque facile factu viſum, ſi non lectoris vtilitas nobis magis cordi fuiſſet, cuius vtique habenda eſt ratio. In ſequenti verſu pro Hic, legendum puto Hi, idque lex carminis expoſcit. Rurſus in ſequente, Hiſce legit Priſc. pro nominatiuo plurali, quod mihi non videtur, ſed vel Iſce hoc munere arbitratur ſingulariter legam, vel Ilice hoc munere arbitrantur, pluraliter, vt priore lectione ſolus Thraſo altera etiam Gnatho notetur. Priſcianum ni moror, cum ſæpe corruptiſſime citet auctores. Rurſus in verſu continuo ſequente vel Suã monoſyl. eſt, vel bacchius loco primo. In 4. deinde, ſ, in Triſtis eliditur. poſt quem verſum in ſexto deinde, Deorſum vel diſſyllabum eſt, vel creticus ſecundo loco. In continuo deinde ſequenti verſu Paululum habet vetuſtus liber. ita ſcandendo Mihi totum eliditur. In continuo dein ſequente, ſecundo loco proceleuſmaticus eſt, Age modo, & vel Quia monoſyllabum totum eliditur, vel, ſ, de Iſtum abijcitur, vel, quod magis probo, creticus eſt loco ſexto. Octauus à fine ita legendus eſt, Qui mihi aperis nunc fores vno digitulo fortunatus. In 5. à fine vel Internuncius eſt tetraſyllabum, vel bacchius loco quarto. In pen. d, eliditur in Quid, vel bacchius loco ſecundo, & Peiræo legendum, vt primo loco ſit ſpondeus, ſecundo vel idem, vel bacchius, tertio dactylus, quarto & quinto anapęſtus.

ACTVS II. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Chærea laudat forte conſpectam virginem, quæritur ſubductam: Parmeno oſtendit qui fieri poſſit vt illa potiatur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena nouus amor Chæreæ ephebi oſtenditur, laus formę virginis conſpectæ, conqueſtio Chæreæ, deinde conſilium eius potiundæ per ſubornationem Chæreæ loco Eunuchi. Hæc omnia tanta equidem virtute Comici Poetæ, vt hoc cõmentum ſua ſponte occurriſſe, non quæſitum, aut elaboratum videatur.

Iambici Trochaicíq; Tetrametri permixti. Senarij item aliquot in media Scena.

CHAEREA *adoleſcens*, PARMENO.

OCCIDI.
Neque virgo eſt vſquam, neque ego, qui illam è conſpectu amiſi meo.
*Vbi quæram? vbi inueſtigem? quem percouter,*quàm inſiſtam viam?*
*quà inſiſtam viam
Incertus ſum: vna hæc ſpes eſt; vbi vbi eſt, diu celari non poteſt.
O faciem pulchrā: deleo omnes dehinc ex animo mulieres.
Tædet quotidianarum harum formarum. P. ecce autem alterum.
De amore neſcio quid loquitur. ò infortunatum ſenem.
Hic vero eſt, qui ſi amare occeperit, ludum iocumque
Dices fuiſſe illum alterum, præut huius rabies quæ dabit.
C. Vt di illum, deæq; ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt;
Meq; adeo, qui reſtiterim: tum autē qui illū floccifecerim.
Sed eccum Parmenonem. ſalue. P. quid tu es triſtis? quidue alacris:
Vnde is? C. ego hercle neſcio, neque vnde eam, neque quorſum eam:
Ita prorſum oblitus ſum mei.
P. Qui quæſo? C. amo. P. ehem. C. nunc te Parmeno oſtendes, qui vir ſies.
Scis te mihi ſæpe pollicitum eſſe: Cherea, aliquid inuenit
Modo, quod ames: in ea re vtilitatem ego faciam vt noſcat meam:
Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.
P. Age inepte. C. hoc hercle factum eſt. fac, ſis, nunc promiſſa appareant,
Siue adeo digna res eſt, vbi tu neruos intendas tuos.
Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum: quas matres ſtudent
Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, vt graciles ſient.
Si qua eſt habitior paullo, pugilem eſſe aiunt: deducunt cibum:
Tametſi bona eſt natura, reddunt curatura iunceas:
Itaque amantur. P. quid tua iſtæc? C. noua figura oris. P. papæ.
C. Color verus, corpus ſolidum, & ſucci plenum. P. anni. C. ſedecim.
P. Flos ipſe. C. hanc tu mihi vi, clam, precario
Fac tradas: mea nihil refert, dum potiar modo.
P. Quid, virgo cuia eſt? C. neſcio hercle. P. vnde eſt?
C. tantundem. P. vbi habitat?
C. Ne id quidem. P. vbi vidiſti? C. in via. P. qua ratione amiſiſti?
C. Id equidem adueniens mecum ſtomachabar modo:
Neque quenquam hominem eſſe ego arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes aduerſæ ſient.
P. Quid hoc eſt ſceleris? C. perij. P. quid factum eſt? C. rogas.
Patris cognatum atque æqualem Archidemidem
Noſtin'? P. quid ni? C. is, dum ſequor hanc, fit mihi obuiam.
P. Incommode hercle. C. immo enimuero infeliciter:
Nam incommoda alia ſunt dicenda Parmeno.
Illum, liquet mihi deierare, his menſibus
Sex ſeptem prorſum non vidiſſe proxumis,
Niſi nunc, cum minime vellem, minimeq; opus fuit.
Eho, non ne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais? P. maxume.
C. Continuo accurrit ad me, quàm longe quidem,
Incuruulus, tremulus, labijs demiſſis, gemens:
Heus heus, tibi dico Cherea, inquit. reſtiti.
Scin', quid ego te volebam? dic. cras eſt mihi
Iudicium. quid tum? vt diligenter nuncies
Patri, aduocatus mane mihi eſſe vt meminerit.
Dum hæc dicit, abijt hora. rogo, num quid velit.
Recte, inquit. abeo. cum huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodum huc aduorterat
In noſtram hanc plateam. P. mirum, ni hanc dicit, modo
Huic quæ data eſt dono. C. huc cum aduenio, nulla erat.
P. Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?
C. Verum, paraſitus cum ancilla. P. ipſa eſt ſcilicet.
Deſine: iam conclamatum eſt. C. alias res agis.
P. Iſtuc agis quidem. C. noſtin' quæ ſit? dic mihi: aut
Vidiſtin'? P. vidi, noui: ſcio, quo abducta ſit.
C. O Parmeno mi, noſtin'? P. noui. C. & ſcis, vbi ſiet?
P. Huc deducta eſt ad Thaidem: ei dono data eſt.
C. Quis is eſt tam potens cum tanto munere hoc? P. miles Thraſo,
Phædriæ riualis. C. duras fratris partes prædicas.
P. Immo enim, ſi ſcias quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis id dicas. C. quod nam quæſo hercle? P. eunuchum. C. illum ne obſecro
Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt heri, ſenem, mulierem?
P. Iſtunc ipſum. C. homo quatietur certe cū domo foras.
Sed iſtā Thaidem non ſciui nobis vicinā. P. haud diu eſt.
C. Perij. nunquam ne etiam me illam vidiſſe? ehodum, dic mihi,
Eſt ne, vt fertur, forma? P. ſane. C. at nihil ad noſtram hanc. P. alia res eſt.
C. Obſecro te hercle Parmeno, fac vt potiar. P. faciā ſedulo, ac
Dabo operam, adiuuabo. nunquid me aliud vis? C. quò nunc is? P. domum,
Vt mancipia hæc, ita vt iuſſit frater, deducā ad Thaidem.
C. O fortunatum iſtum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum.
P. Quid ita? C. rogitas? ſumma forma ſemper conſeruam domi
Videbit, colloquetur, aderit vna in vnis ædibus,
Cibum non nunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet:
P. Quid, ſi nunc tute fortunatus fias? C. qua re Parmeno?
Reſponde. P. capias tu illiu' veſtem. C. veſtem? quid tum poſtea?
P. Pro illo te deducam. C. audio. P. te eſſe illum dicam. C. intellego.
P. Tu illis fruare cōmodis, quibu' tu illum dicebas modo:
Cibum vna capias, aſſis, tangas, ludas, propter dormias.
Quandoquidem illarum neque quiſquam te nouit, neque ſcit qui ſies.
Præterea forma, ætas ipſa eſt, facile vt te pro eunucho probes.
C. Dixiſti pulchre: nunquā vidi melius conſilium dari.
Age eamus intro: nunc iam orna me, abduc, duc, quantum potes.
P. Quid agis? iocabar equidem. C. garris. P. perij, quid ego egi miſer?
Quò trudis? periculis iam tu me? tibi equidē dico, mane.

C. Eamus. P. pergin'? C. certum eſt. P. vide, ne nimium calidum hoc ſit modo.
C. Non eſt profecto. ſine. P. at enim iſthac in me cudetur faba. ab
Flagitium facimus. C. an id flagitium eſt, ſi in domum meretriciam
Deducar, & illis crucibus quæ nos, noſtramq́; adoleſcẽtiã
Habent deſpicatam, & quæ nos ſemper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam, vt ab illis fallimur?
An potius hęc pati, ęquom eſt fieri, vt à me ludatur dolis?
Quod qui reſcierint, culpent? illud merito factum omnes putent.
P. Quid iſtuc? ſi certum eſt facere, faciam. verũ ne poſt conferas
Culpam in me. C. non faciam. P. iubes ne? C. iubeo, cogo, atque impero.
P. Nunquam defugiam auctoritatem: ſequere. C. dij vortant bene.

DON. *potiũdæ

OCCIDI.} In hac ſcena nouus amor adhuc ephebi, & cõſilium * demnoſtrandæ virginis demõſtratur, tanta virtute Poetæ comici, vt hoc cõmentum non quæſitũ eſſe, ſed occurriſſe ſua ſponte videatur. {Occidi. Neque virgo eſt vſquam} Non habuit quid dicere debeat aliud, properans & circunſpiciens, niſi occidi. {Occidi} Produc mediam ſyllabam verbi huius, & contrarium ſignificat. {Neque ego, qui illam è cõſpectu amiſi meo} Amatorie, dum illam non inuenit, & ſe perdidit. {Vbi quæram} Hoc circũſpectantis eſt. {Vbi inueſtigem} Plus intulit. Quem percõter} Hoc tertium plus intulit. nam vbi nec veſtigia reperiſſent, ſupereſt interrogatio. {Quam inſiſtam viam,} Si nec qui interrogetur apparet. {Quam inſiſtã viam,} Et qua via, legitur {Vbi vbi eſt, diu celari non põt} Ob nimiam. ſ. formæ gratiam. {O faciem polchram} Faciem modo, non partem corporis dicit, ſed totam ſpeciem, quæ apparet & cernitur. Virgil. Quibus aſpera quondam Viſa maris facies. {Deleo oẽs dehinc ea animo mulieres πρὸς τὸ πιθανὸν argumentatus eſt, vt oſtẽderet hũc grandem tam ephebium etiam amoris expertem non fuiſſe. Sic & alibi, Cũ me ipſum noris q̃ elegans formarũ ſpectator ſiem, In hac commotus ſum. {Quotidianarum} Hoc eſt leuiũ & vſitatatum, eſt quippe huic contrarium, Noua figura oris. Papæ. {Ecce aũt alterum} Sic dicimus, cum pp alterum, de altero venit in mẽtem. {Neſcio quid de amore loquitur} Vt iandudum Phædria loquebatur. {O infortunatum ſenem} Hoc dictum præſtruait ad exitũ fabulæ, ac cataſtrophen. Nam perturbatus ad Thaidẽ ingreditur hic ſenex per fallaciam Pythiæ, & indiciũ Parmenonis, atque ita firmabũtur nuptiæ virginis, q̃ ducet Chærea. {Hic vero eſt} Vtrũ ſenex, an Chęrea? ſed ſenex potius. Hic vero eſt ſenex. {Quis}. ſ. Chęrea. {Præ vt huius rabies quæ dabit} Præ, ex comparatione ſignificat. Ergo proprie, & eſt integra locutio, & ordo eſt: Præut illa ſunt, quæ huius rabies dabit. Et bene Dabit, quaſi de re violenta. vt, Dabit ille ruinã Arboribus. {Præut huius rabies quæ dabit} Hic ea parte characteris inſcius quidem eſt perſonæ Chæreæ, quẽ moribus conijcit ſeruus ardẽtiorem in amorem ferri poſſe ſimul ac cœperit. {Præut huius rabies quæ dabit} Et hic oſtẽditur iampridem motum in res venereas Chęream, & magna Poetæ cura eſt, ne incredibile videatur, adoleſcentulũ qui pro Eunucho deduci potuerit, tam expedite virginem vitiaſſe. quocirca artifex ſummus, quod ætati non poteſt, naturæ attribuit Chæreæ: vt calidior ingenio, & ante annos amator, non libidinem in ſeſe, ſed quãdam rabiem deſignauerit in venereos appetitus. {Vt illum} Prouincĩ, {Tideæq́; ſenium perdant} Plus dixit ſenium q̃ ſenem. Nec mireris, poſt Senium, qui additum ideo quia declinationẽ ad intellectum retulit, vt alibi. In Eunuchum ſuam. Et ſenex, ad ætatẽ refertur: Senium, ad conuitium. ſic Lucil. ait, At quidem te ſenium, atque inſulſe ſophiſta. {Remoratus eſt,} A remora piſciculo, qui & ἐχενηΐς vocatur, Remoratio & remoratus dicitur. {Tũ autem, qui illũ} Tum aũt, pro &. Duas vult enim cauſas eſſe, cur ſeipſum dij perdant, vnam q̃ reſtiterit, alteram q̃ ſenem perueniens diu remanſerit à perſequenda virgine. Et nota flocciſecerim, & cõtemnere, & nõ contemnere ſignificare: vt nunc, Qui illum flocciſecerim. deeſt vel: vt ſit, vel flocciſecerim. {Quid tu es triſtis, quidve es alacris?} Prouerbiale eſt in hominẽ perturbatũ & incertũ vultus. Aut lętus es. nam alacris, l, litera, pro d, poſita, non triſtis. i. ἀδακρυς intelligitur. {Quis ne es alacris?} Et alacer, & alacris dicitur, vt habes apud Virg. Ego alacris, cunctoſq́; putans excedere pugna. {Quidve ex alacris?} Alacritas, eſt mutatio quædã vultus geſtiẽtis in ſpem aliquã. {Vnde his?} Modo ad quid venis ſignificat ſed eo, de loco ad locum veteres dicebant, quod mox in ſubiectis probabitur. {Quorſum eam} Bene, quia pᵃrime dixerat, Vbi quæram? vbi inueſtigem? quem percontet? quam inſiſtam viam? incertus ſum. {Quorſum eam:} Hinc vt diximus, manifeſtũ eſt, Ire & aductum ſignificare. {Ita prorſum oblitus ſum mei} Hinc contrariũ, Dum memor ipſe mei. Ergo oblitus mei, inſanus {Ita prorſum ſum oblitus mei} Prorſus, recta. i. omnino, nam prorſum eſt porrò verſum. i. ante verſum. hinc & proſã oratio, q̃ non inflexit cantilena {Hem} Si cũ H, Parmeno. ſi leniter, Chærea. {Oſtẽdens qui vir ſies} Nõ, ſi vir ſies, ſed qui vir ſis, quod eſt ἐμφατικώτερον. ſi quæſiſſet quidẽ, qui vir ſies, an debeat præſtare qui virum ſe ſit monſtraturus eſt? Et vir modo, non ad ſexum, nec ad ætatẽ dicitur, ſed ad laudem. {Qui vir ſies} In veteribus inuenitur. {Sæpe pollicitum eſſe} Pollicitum, quod promittentem vltro ſignificat, dixit. & ſæpe pollicitum ſe, an neceſſe ſit præſtare eũ qui promiſerit? {Chærea aliquid inuenit. {Induxit} μίμησιν pragmatice, more ſuo, non contentus dicere quid pollicitus ſit tantũ, ſed quo modo etiam, & quibus verbis. {Modo, quod ames} Tãtummodo. quaſi hæc mora ſit promiſſis cõplendis. {In ea re vtilitatem ego faciam vt cognoſcas mei} An poſſit, qui poſſe ſe affirmauit? plus eſt probaſſe quod promiſerit, q̃ oſtendere quod poſſit. {Cum in cellulam} Sic dicit anus * quæ & acceperit beneficium. {Patris penum omne} Ipſum penum, non ea eo aliquid, ὑπερβολικῶς. Et hoc penu, & hic penus, & hæc penus, veteres dixerũt. Ergo & omnem & omne legitur. {Congerebam clãculum} λάθρᾳ ἢ κρύφα. {Age inepte} Qui dubitas te promiſſis. an qui exprobes te multa eſſe largitum? {Hoc hercle factũ eſt} Inuenit quod amẽ. hoc quod dicebas, inquit, moræ eſſe, iam factum eſt. amo. {Promiſſa appareant} Vtilitatem vt cognoſcam tuam. {Siue adeo digna res eſt} Si perſona Parmenonis eſt. Siue abundat, & pro expletiua coniunctione modo eſt. In quibuſdam omnino non legitur. Adeo autem abundat, aut nimis ſignificat, vel ſatis. Si Chærea dicit, hic ordo & ſenſus eſt, Fac ſi vis nunc, ſiue adeo digna res eſt, vbi tu neruos intendas tuos, vt promiſſa appareant. vt ſit, Sis ſi vis, & addatur Vt, quod deeſt. Fac vt promiſſa appareant. {Vbi tu neruos intendas tuos} Vtrum obſcœne hoc vt ſeruus? an μεταφορικῶς? vbi laborare, ac periclitari debeas. Sed melius legũt qui hoc totum ad perſonam applicant Chæreæ, & melius quàm qui Parmenonem hoc putant loqui, Siue adeo digna res eſt vbi neruos intendas tuos. {Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum} Ciuium. ſ. id eſt terræ, ac patriæ noſtræ. vt Virg. Non eadem arboribus pendet vindemia noſtris. Et Sal. Noſtri fœda fuga, &c. {Quas matres ſtudent} Hoc verbo oſtendit cultum induſtriæ, nõ pulchritudinem naturalem. {Demiſſis humeris eſſe.} Antiqui. n. Græci etiam virginibus ſuis præbebant palæſtram, ad componenda corpora. Vel, demiſſis humeris eſſe, liquide, & molliter deductis, neque extantibus alæ in modum. {Vincto pectore} Caſtigato ac tenui, & velut vincto Deeſt ergo velut. {Vt graciles ſient} A ſingulari gracilis venit hæc declinatio. {Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore} Non accipiẽdum eſt quaſi hoc dicat, Ad, hoc illas ſtudent matres demiſſis humeris eſſe, & vincto pectore, vt graciles ſient, quaſi hæc duo pp vnum illud ſiant. ſed varie tria dixit, ne diceret * aut ſtudent illas demiſſis humeris, & vinctum pectus, vt graciles ſient. {Si qua eſt habitior} vnde & habitudo dicitur: vt, Quæ habitudo eſt corporis? non habilior, aptior intelligitur. vt, Nãque humeris de more habilem ſuſpenderat arcum. Ergo habitior, legendum eſt. {Pugilẽ eſſe aiunt} Laus in virginem. {Deducunt cibum} Mire vituperauit formam q̃ accurauerit fames. Et proprie deducũt. {Tametſi bona eſt natura} Bona. i. plena, magna, & pinguis. {Reddunt} Exhibent, perficiunt. {Curatura} Cura. mentis eſt, Curatio medicinæ: Curatura diligentiæ. {Iunceas} Tenues & pallidas. {Itaque ergo amãtur} Itaque, inquit, nemo illas amat. εἰρωνικῶς eſt. ane vere amantur, vt eo magis hæc amanda ſit, quæ naturæ beneficio, non factis comptibus, aut induſtria eſt pulchra. {Itaque ergo amantur} Atque ita ſit vt ametur, non naturæ merito, ſed induſtria. {Quid tua iſthæc?} Recte? ſic enim ipſe dicet, At nihil ad noſtram hãc. {Noua figura oris} Laudis genus eſt, noua, quia dixerat, Tædet quotidianarum harum formarũ. {Quid tua iſtæc?} Deeſt, qualis eſt, dic. {Papæ} Interiectio mira ſubito accipientis {Color verus} Quia non de cura eſt, ac de fuco. i. naturalis, non fucatus. {Corpus ſolidum} Quia nõ vitiatum. {Succi plenum} Quia nemo detraxit cibum. nam ſuccus, eſt humor in corpore, quo abundant bene valentes. Virgil. Et ſuccus pecoris, & lac ſubducitur agnis, Succus, proprie

quaſi

quaſi ſugus,quem ſibi ex alimentis mēbra ſugunt,vt ſe repleant. {Corpus ſolidum} Plenum & ſorte.i.non flaccidum. {Succiplenum} Succus,eſt interior pinguedo membrorū. {Anni ſeadecim} Vide quemadmodum ætatem virginis maturæ poeta ex occaſione demonſtrauerit. {Hanc tu mihi vel vi,vel clam,vel præcario} Hæc tria ſunt quibus non rite res agitur, Vel vi,vel clàm,vel precario,Sine pretij mērione,vel quia virgo,non,meretrix, vel quia nulla ephebo ſpes eſt fallēdi ſenis. {Hāc tu mihi vel vi, vel clàm, vel precario fac tradas} Secundum ius locutus eſt,nam his,tribus mala fide aliquid poſſidet,vi,clàm,precario. Vi, quia virgo,clàm, quia cuſtoditur.precario,quia pretium non habet Chęrea. {Mea nihil refert,dum potiar modo} Non hoc perſonæ attribuendum eſt,ſed affectui,nō enim quia Chærea eſt, ſed quia amator, de ſe cupit facere quemadmodū potiatur. {Quid virgo,cuia eſt?} Vtrum ſerua,an filia? {Ne id quidem} Pulchra varietas, Neſcio, tantundem, Ne id quidē. {Qua ratione amiſti?} Figura συγκοπή, pro amiſiſti. {Qua ratione amiſti?} Si non remanſiſſet Chærea, ſed cōſecutus virginem vidiſſet quo deducta eſſet prius,q̄ Parmenonem conuenirer,non ita procederet fabula, vt nunc procedit, irruiſſet.n.in cognitionē meretricis importune Chærea, nec pro Eunucho adduceretur vlterius. {Id equidem} Deeſt ob,aut propter. vt ſit,ob id,aut propter id. {Mecum ſtomachabar} Bene mecum,quia acriorem dolorem ſuſtinet, qui ipſe ſibi iraſci cogitur. Mecum ergo pro apud me, vel mihi. {Hominem eſſe arbitror} Deeſt,q̄ me. {Felicitates} Felicitas aduerſa eſt, cum ex proſperitate,quod lædat naſcitur. {Cui magis bonæ felicitates} Bonæ,magnæ,nouæ. Dixit autem magna felicitates ſibi aduerſari,eo q virginem tantæ pulchritudinis ea oculis amiſerit, nam vidiſſe eam, felicitatis iudicat,ſed amiſiſſe,aduerſę felicitatis.& q Bonæ dixit, vel magnæ,vel nimiæ intelliguntur. vel, ἐπίθετον eſt proprium & perpetuum felicitatum. {Bonæ felicitatis} ἔμφασις eſt, eo q felicitates pluraliter poſuit. ἐπίθετα autem de tribus cauſis nominibus adduntur,diſcretionis,proprietatis, ornatus. Diſcretionis: vt,Phrygiæ molimur montibus Idæ. Proprietatis: vt, Terribili impexum ſeta & dentibus atris. Ornatus: vt,Alma Venus Phrygij genuit Symoentis ad vndā. {Quid hoc eſt ſceleris;} Propter hoc quod patior, inquit. nunc.n.ſcelus dicit à ſene commiſſum. {Archidemidem noſtin'?} Hoc ſic pronunciandum eſt, vt appareat ex ipſo nomine ſtatim odioſum neſcio quem occurriſſe, ac permoleſtū. {Quid ni?} Correptio eſt ab ſe manifeſta inquirentis. eſt.n.ſenſus, Quid,niſi? aut cur non nouerim? eſt.n.quid ni,aut quid niſi,aut cur non: quia veteres, ni, pro,ne, ponebant, &, ne, pro, non, vt Plaut. Ni ſtulta ſis, pro, ne. &, ne vult, pro non vult. {Immo enimuero infeliciter} Bene hoc interponit,q incredibile eſt tardiorem futurū amatorē inceſſu virginis. {Nam incommoda alia ſunt dicenda} Quæ minora ſunt.f.aut ſimilia. {Illum liquet mihi deierare} Liquidum eſt, conſtans,& manifeſtum,& certum. Et ſic liquet,pro liquidum eſt, vt claudit,pro claudum eſt. Vt apud Sal. Nihil ſcordia claudebat. Et eſt liquet verbū iuris,quo vtebantur iudices,cum amplius pronunciabant,obſcuritate commoti cauſæ magis q̄ negocij ſimplicitate. Deierare,valde iurare, vt demiror, & deamo te Syre, ſi de producta legeris. ſi correpta,deos iurare intelligitur. {Prorſum nō vidiſſe proximis} Quia non vidiſſe dixit,Proximis prætentis intelligimus. Proxima.n.nobis aut præterita,aut futura ſunt,nam præſentia ea ſunt, in quibus nunc ſumus. {Niſi nunc cū minime vellem} Quia ſemper nolui,ideo nunc minime, vtpote adoleſcens ſenem. {Quàm longe quidem} Bene longe dixit, quia à longe non potuit dicere an ſubauditur erat,vt ſit,q̄ longe erat? {Minimeq; opus fuit} Sæpe enim nolumus tantum,nunc etiam opus non eſt. {Incuruus, tremulus,labijs demiſſis gemens} Vt,omnia oſtendat in contrarium ſibi verſa eſſe,etiam curſum attribuit ſeni. Labra,ſunt ſuperiora,labia inferiora. Labræ aſinorum proprie dicuntur. Gemens autem,ob continuam tuſſim. Sic Luc. Ante fores autem,& triclinij limina quidā Perditus Tyreſia miſſi grandæuus gemebat. Incuruus,valde curuus. Sic Virg. Turnus vt infractos aduerſo Marte latinos Defeciſſe videt. Infractos.n.valde fractos ſignificat. nā in præpoſitio nunc auget,nunc minuit dictionem. Recte etiam deformitatem deſcribit ſenis, qui præter ætatem poſt pulchram virginem fœdior videbatur. Et quā importune omnia? pro puella,ſenex occurrit,pro virgine,incuruus,tremulus,pro pulchra,labijs demiſſis,gemens,& cum amator ſit,inaniter adoleſcenti ipſe iudicium loquitur,dum feſtinandum ſit,remoratur. {Labijs demiſſis} Maiora labia,vnde Labeones. Alij labia interiora, & labra ſuperiora. {Heus heus,tibi dico Chærea} Tibi dico Chærea, non adderet,niſi videret Chæream diſſimulantem præterire. {Inquit} Aliter,inquit, pronunciandum eſt, hoc eſt concitare. nam ſenis verba aliter proferenda ſunt. {Scin' quid ego te volebam?} Hic oſtenditur odioſa tarditas ſenis apud feſtinātem Chæream, nam non dicit,ſed promittit ſe dicturū. {Vt diligenter nunciet} Diligenter,nihil tam abūdanter, nihil tam moraliter dici potuit. {Cras eſt mihi iud.} Huic moræ etiam illud additum,q cum debeat dicere quid velit,prius dicit quod non eſt neceſſarium, quare velit. {Eſſe vt meminerit} Non,vt ſit,ſed,vt eſſe meminerit. O proliaitas. {Dum hæc dicit} Dat tempus verbis,quæ non potuit, quamuis imitaretur,exprimere. {Rogo nunquid velit,} Hoc eſt ſignifico me abire nam abituri,ne id dure facerent, Nunquid vis dicebant his quibuſcum conſtitiſſent. Quid eſt ergo, Rogo nunquid velit? hoc eſt dico quod abeuntes ſolent. {Recte,inquit} Pro eo quod eſt nihil,& moraliter τῶ ἀττικισμῷ. {Cū huc reſpicio} In hanc partem.ſ.qua meretrix habitabat. {Interea commodū} Tantum q,vel ipſo eodemq; tempore. {Commodum} Vna. Et hoc ſignificat,vt ſi dicas,eodē tempore quo hoc agebatur. Nam interea,nunc coniunctio accipienda eſt, nō vt alias, pro aduerbio ponitur. {In hanc noſtram plateam} Recte quia vicina eſt illis Thais,ad quam deducitur. {Nulla erat} Etenim ingreſſa iam fuerat. {Comites ſecuti.ſ.ſunt virginem?} Interrogatiue quidē,ſed ſic, vt ſcire videatur id, quod quærit, ſed ad hoc quærere, vt quod ſcit,confirmet. {Verum paraſitus} Verum,modo inceptiua eſt, non relatiua particula. vt in And. Verum vidi cantharam ſuffarcinatam. {Iam conclamatum eſt} Tranſactum ac finitum. vt conclamata corpora nihil reliqui iam habent ad vitæ officia. {Conclamatum eſt} Manifeſtum ſignificat,ipſam idem. * eſſe,vel pulchram eſſe,quia & ipſe dixerat, Hæc ſuperat ipſam Thaidem. vt in conclamatis,funeribus nulla dilatio eſt doloris,& luctus. vnde Lucan.ait, Corpora nondum Conclamata iacent. Aut conclamatum,ſatis deploratum, ſatiſq; vociferatū eſt, quia dixerat, O infortunatum ſenem,ſi & hic amare cœperit. Tanquam dicat, Iam occiſum patrem tandem ſcimus,iamq; deflemus. {Alias res agis} Recte,quia dixit ille, Iam conclamatū eſt. {Alias res agis} Aut,non attendis ad id,quod dico,ſignificat, vt nulla ſit in eo attentio.nam hinc natū eſt,Agite amabo, Aut nugatorias res agis, hoc eſt iocaris,q.d.vanas res agis. {Scio quo abducta ſit} Plus dixit q̄ interrogabatur,credo tædio interrogantis.nam properat,vt dicturus eſt,ad deducendum Eunuchum ad Thaidem cum ancilla ex Aethiopia. {Scio quo abducta ſit} Secūda apoſiopeſis. {Eho Parmeno mi, noſtrin'? & ſcis vbi ſiet?} Amatorie ſatis repetuntur quæ ſemel dicta ſuffecerāt. {Huc deducta eſt ad meretricem} Et hoc confundit ſemel,cum aceruatim dicit,velut odio Interrogantis ſæpius, & feſtinatione ad mandata Phædriæ peragenda. {Phędrię riualis} Cum pronunciatione addendum, quo magis doleat Phædrię riualis. {Duras fratris partes prędicas}.i.contra æmulum & diuitem, & largiſſimum. Et partes duras metaphoricos ab actoribus ſcenicis. {Comparet} Hic iam oſtenditur miles illuſtrior per riualis dona,q̄ per ſua. Et eſt qualitas comparatiua. Comparet pro emat,aut comparandum putet. {Tum magis id dicas} Duras partes fratris eſſe. {Quodnam quęſo hercle?} Curioſitatem addidit, παρέλκον τῷ, Quæſo & Hercle. Et vide q̄ molliter,& ſine intellectu ſpectatoris ad argumenti ſpectati ordinem poeta perueniat,vt de Eunucho facta mentione conſiliū naſcatur ſupponendi Chęræ. {Eunuchū} Mire Terent. primo ſimpliciter Eunucho nomen poſuit,huic quoq; detracturus. {Inhoneſtum} Fœdum,vt contra,facie honeſta. vt apud Virg. Et lętos oculis afflarat honore. {Hominē} Opportune hominem dixit, tanquam incerti ſexus. {Senem,mulierem?} Non communi genere dixit ſenem,quippe qui alibi ſeparauerit dicendo,ſenex atq; anus,ſed ſubdiſtinguendum eſt, vt ſit duplex vituperatio, vna ab etate,q ait ſenex,altera à membrorū mollitie, q ait mulierem. {Quatietur certe cum dono foras} Mire cum dono, tanquam illi ſepulſæ cauſa donum futurum ſit. Tum deinde nō reijcietur, ſed quatietur. Vide q̄ contumelioſius dictum ſit, quatietur foras,vel verberibus impelletur foras,non expulſione,ſed detruſione. Vel ſic dixit,foras quatietur,vt deſit. Verſum, vt ſit,foras verſum verberabitur,vt verberetur, & fugetur foras.nam & peruulgatæ conſuetudinis dictum eſt,feri canem foras,hoc eſt feriendo canem foras eijce. {Sed iſtam Thaidem non ſciui nobis vicinam} Quomodo.n.pro Eunucho ueniet,ſi aut nouit,aut notus eſt? Etſi mulierem adoleſcens ne nouit quidem, ipſe multo maxime neſcietur. Sed iſtam Thaidem non ſciui nobis uicinam. œconomia contra illud, quod meretrix uicina erat. {Haud diu eſt} Vicina.ſ.Et eſt cauſa, An ueriſimile ſit neſcire potuiſſe uicinā. Et nota apud Terentiū uicinas poni ſępius adoleſcentibus meretrices, ut hæc ſit prima amoris illecebra. {Nunquam ne etiam me vidiſſe illam?} Artificioſe inculcat Poeta τὸ πιθανόν. {Eſt ne ut fertur forma?} Hoc propter illud quod ſupra diximus. Sed nimio lepore Terentiano,iam illud agitur. Nam hic oſtēditur veriſimile eſſe pro Eunucho creditum apud uicinam meretricem Chæream, qui adeo ignotus ſit mulieri,ut nec ipſe eam nouerit, quod erat facilius & promptius.

promptius. Et additur color, quod & illa non diu vicina eſt, & quod adoleſcens plurimum in Peireo commoratus eſt. {Nihil ad noſtram hanc} Mora iter noſtrã dixit, pro meam. {Alia res eſt} Nõ potuit melius ſuam vtriq; gratiam reſeruare. nam & illa, & hæc amantur. {Faciam ſedulo} Mire in promiſſis poſterioribus difficultas rei oſtenditur, cum primo faciam dixerit. {Nunquid me aliud vis?} Hoc dicere abeũtes ſolent. Et bene, Nunquid me aliud vis? quia feſtinat. & ſimul quia hinc naſcitur dolus fallendæ meretricis. {Vt mancipia hæc ita, vt iuſſit frater, deducam ad Thaidem} Vide Terentium, vt non quęſita eſſe hæc fallacia, ſed ipſa ſe obtuliſſe videatur. {O fortunatum iſtum Eunuchum} Iſtum ſæpe annotauimus, aut ad contemptũ, aut ad odiũ referri, vt Virg. Aut quid petis iſtis? &, Iſta quidem quia nota mihi tua magna voluntas Iuppiter. {Qui quidem in hanc detur domum} Quid facilius q̃ imitari velle quod laudes? nec quiſquam, niſi qui cupit, eligitur pro Eunucho, qui Eunuchum putat eſſe beatum. Vide q̃ molli deſcenſu ad hoc conſilium peruenitur. Rectius hoc ſuggerit potius, quãm Parmeno: ideo quia ſeruũ hoc ſuadere Chæreæ nimis temerarium fuit. {Quid ita?} Potuit intelligere ſtatim ſeruus, ſed ad hoc interrogat, vt doceatur ſpectator. {Videbit, colloquetur; aderit vna, &c.} Amatorie nimis, quinq; lineas amoris executus eſt: adeoq; diligenter, vt etiã ordinem cuſtodierit. {Videbis, colloquetur, aderit vna in vnis ædibus} Mire amator non ſimul effudit hoc bonum, ſed particulatim digeſſit, vt maior voluptas futura eſſe naſcatur. {Videbit, colloquetur, aderit, &c} Iſtæ enim ſunt amoris lineæ, etſi eas nõ omnes eſt perſecutus. {Quid ſi nunc tute fortunatus fias?} Sic videtur Parmeno dicere, potius vt iocetur, q̃ vt fieri credat poſſe. {Capias tu illius veſtem} Non ſemel oſtenditur quod futurum ſit, quia particulatim poteſt etiã quod turpe eſt, tñ mitti ad perſuaſionem. Simul in geſtum reſpicitur. Ergo non dixit, ibis pro Eunucho, ſed primo, capias illius veſtem. tum deinde hoc ipſum nõ aſpernante domino, pergit ſeruus ad cetera quæ audaciora ſunt. {Veſtem} Quãm libenter audiat, repetitio dictorũ per interrogationem oſtendit. {Audio} .i. libenter hoc admitto, & conſentio. Vt in Phormione, Audio & fateor. & contra non audio. {Intelligo} Audio & intelligo vno modo non vſitatam exprimunt. & conſentientis immodicum affectũ. {Cibũ vnã capias} Bene ſeruus interturbauit ſupra dictas amandi lineas & ordinem voluptatum, quippe qui amare nõ nouerit. {Cibum vna capias. Adſis, tangas, ludas, propter dormias} Etſi ſatis erat ſuperior verſus, tñ incẽtiua ſunt amoris etiam ſigillatim hæc enumerata quæ vna ſententia ſuperior verſus oſtenderat. {Q̃nquidem illarum} Pro, ea illis. {Quiſquam} Quia quæquam dicere, abſurdum eſt. {Illarum quiſquã} Quiſquam, multis exemplis probatur etiam fœminino genere veteres protuliſſe, ita vt in numeris & generibus hæc pronomina infinita ſint. {Neque ſcit qui ſies,} Hoc eſt quod ſupra callide poeta præſtruxit. {Forma atq; ætas ipſa eſt} Deeſt, in te. {Facile vt pro Eunucho probes} Formam .ſ. & ætatem. Formã, quia pulcher es, ætatem quia ephebus. {Facile vt pro Eunucho probes} Probes ſingas, atq; perſuadeas, vt in conſuetudine dicimus, Homo ſacrilegus pro innocente ſe probauit. Et Cic. Hoc tu mihi probabis? Itaq; deeſt te, quod ſubaudiamus. vt ſit, Pro Eunucho te probes. Probes. vt, Migrantes cernas Aut probes perſuadeas. Et ſimul honeſte non dixit, quod erat rectum, vt Eunuchũ probes, ſed pro Eunucho ne eſſe contumelioſum in Chæream. {Nunc iam orna me} Hortatiue orna dixit, non deſpolia, aut exue me {Abduc} Abducimur vnde volumus, Ducimur quo volumus. {Quantum potes} Deeſt, cito. {Quid agis?} Callide ſeruus non vult ſe auctorem videri tanti facinoris. {Quõ trudis?} Comici ſemper ea oſtendunt fieri ab altero verbis alterius perſonæ, quæ oſtendi per ſe ipſa non poterunt. vt nunc manu agere Chæream Parmenone ipſo dicente cognoſcimus. {Quõ trudis?} Præbet ſe vi cogendũ domino quem compulit dictis. {Perculeris iam tu me} Peruerteris. Vnde prouerbiũ, Bene plauſtrum perculit. {Tibi equidem dico, mane} Sigillatim iſta pronuncianda ſunt, ex quibus intelligatur, non ceſſare Chæream quin adhuc impellat, & trudat. {Pergin'?} Quaſi vero ioco dixerit, nõ ſerio. {Ne nimiũ calidũ} Periculoſum. ſed melius callidum legitur. {Nimium, prouerbiale, quia nimium propria vox eſt. {Flagitium facimus} Flagitium more militari dicitur, res flagitatione, hoc eſt increpatione digna. Nam flagitatio, à ſtrepitu dicitur, vnde flamma, & flagella, & flagitare. i. perſonate intelligimus dici. Nam hæc omnia ſine ſonitu, crepituq; non ſunt. {An id flagitium eſt?} An liceat? an deceat. Et prius, quia licet. {At enim iſtæc in me cudetur faba} .i. in me hoc malum recidet, in me hæc vindicabitur culpa, vt laborat ſolum, in quo cuditur .i. batuitur faba, cum ſiliquis exuitur tunſa fuſtibus, vt in areis more ruſticorum ſit. Vel quod quidam male coctam fabam, & quæ non madueris, ſed dura permanſerit ſupra caput coqui, velut ipſi fabæ iratæ ſaxo comminuunt. tum vniuerſum malum, & omnis dolor ad coquum peruenit. Simile & alibi à pulmento prouerbiũ eſt. Tute hoc inſtricti, tibi hoc eſt excedendum, accingere {An id flagitiũ eſt?} Terentius laudat argumentum huius fabulæ, in quo exemplum promitur, quod proſit parentibus, obſit meretricibus, & ſimul deliberationibus tractas id faciendum. {Si in domum meretriciam deducar} Hoc tale eſt, nulla lex prohibeat, & defendatur vt licitum. {Et illis crucibus} Hoc iam ad illud pertinet, vt oſtendatur decere, & primo a perſona eius cui ſit. {Habent deſpicatã} Contemptam atq; deſpectã, & ita eſt ἐπέσθωσι, & μετάπλασμος. Vel certe alterius verbi declinatio ab eo quod eſt deſpicor, vt conſpicor. Sal Cum interea Metellus monte digrediens cum exercitu conſpicatur, primo dubius quid nam inſolita facies oſtẽderet. {Nunc referam gratiam} Non eas, inquit, laceſſam, ſed quod ipſum eſt, vicem reddam, quaſi ipſe in alijs læſus ſit. {Vt ab illis fallimur} Non dixit, alij falluntur. {An potius hæc pati æquum eſt fieri?} Illic viciſſitudo extat in Pati dolos {Vt à me ludatur} ἔλλειψις ſubauditur pati. {Quod qui reſcierint} Ex conſequentibus argumentum. nam illud factum vituperatio ſequitur, hoc approbatio. {Illud merito factum omnes putent} Bene, non iudicent, quia & hoc ipſum non ſatis probum eſt, vel meretricem fallere. {Quid illic?} Aduerbium eſt ægre concedentis. {Facito} Pro facito. {Verum} Deeſt, vide {Verum, ne poſt conferas} Si ne prohibentis eſt, nihil deeſt ſi percontantis, vt ſit, ne forte, deeſt timeo. {Verum, ne poſt conferas culpã in me} In hoc negocio non auctor vult intereſſe, ſed ſeruus. {Cogo atq; impero} Euidẽter oſtẽdit plus eſſe imperare q̃ iubere. {Nunquam} Pro non. Vt, Nunquam omnes hodie moriemur multi. {Nunquã defugiam auctoritaté tuã} Non, inquit, recuſabo facere, dum tu tñ auctor ſis facti.

OCcidi. &c.} In hac ſcena nouus amor Chæreæ, ephebi oſtendit, & conſilium potiendæ virginis demonſtratur. Gvia.

C H. Chęrea inducitur tanquam properans, & circumſpiciens videret ne puellam cuius in amore exarſerat Occidi, media breui ab ob & cado, pro morior .i. mortuus ſum, ſiue perij, ac perditus ſum, neq; virgo .i. puella ducta ad Thaid. eſt vſquam .i. in aliquo loco, quem aſpiciam. neq; ego .ſ. inquam vſquam, q. d. eam perdendo me quoq; perdidi, & hoc amatorie, nam dum illã non inuenit ſeipſum perditum cenſet, neq; ego .ſ. n. q. ego amiſi illam è conſpectu meo in .ſ. i. dubius vbi inueſtigem .i. per veſtigia eam ſequar. quem hominem percontet .i. neſcio quem interrogem, ſi veſtigia deſint, incertus etiã ſum quæ via inſiſtam .i. quod iter teneam, ſequendo eam, hæc eſt .ſ. me .i. præcipua expectatio & fiducia vbi vbi .i. vbicunq; eſt. nõ poteſt celari diu propter nimiã formæ gloriam. O, admirantis eſt, faciem .i. formam totam ac factu ſam, & ſpeciem totam, quæ apparet & cernitur. pulchram .i. venuſtã. ibi particula o, accuſatiuo iungitur, & admirantis eſt, vt Virg. O For. n. b. ſi ſ. o. a. interdum etiam iungitur nominatiuo & vocatiuo In quibus ſtructuris poſſunt ſubaudiri verba pro legentium arbitrio, dehinc .i. à modo. dehinc animo mulieres .i. aufero ex animo & oblitero omnes mulieres alias ab hac puella me tædet .i. tædio afficior harum formarum .i. facierum. quotidianarum .i. leuium & vſitatarum. P. autem .i. ſed, ecce in conſpectu adeſt tanquam repentinum malum, alter filius loquitur neſcio quid, per indignationem dici ſæpe ſolet neſcio quid, & per cõtemptum de amore exclamantis & dolentis eſt, ſenem .ſ. patrem horum iuuenum Phædriæ & Chæreę. infortunatũ .i. infelicem, vero .i. ſed, hic id eſt talis Chęrea ſup. eſt Donat. tñ vt vult per hic intelligatur potius ſenex, malo tñ vt Chærea propter ſequens relatiuũ, qui, non referendum ad ſenem, ſed ad Chæream, qui .ſ. Chærea ſi ceperit .i. inceperit amare: dices .i. diceret aliquis illum alterum .ſ. Phædriam fuiſſe ludum & iocum. Ludus eſt in facto, iocus in verbo. prę ut illa erunt ſup. quæ rabies .i. inſania amoris huius Chæreæ, dabit .i. mouebit. dici. n. ſic eleganter ſolet, Hoc non eſt niſi ludus & iocus prę ut illa ſunt, quæ feci alter. præut illa ſunt, hoc eſt in comparatione eorum quę alter fecit. Prę enim ſæpe ſignificat in comparatione, vt Cicero ad Sulp. At contra nobis nõ tu quidem vacuus moleſtijs, ſed præ nobis beatus videris .ſ. præ nobis dixit in comparatione & reſpectu noſtrum. Itaq; præut particula non quidem præpoſitio, ſed aduerbium, retinet ſignificationem illius præpoſitionis præ, ſed caſui nõ ſeruit, & ea eſt ita variandum vt dictum eſt. C. Vt .i. vtinam, dij & deæ perdant .i. deſtruãt, illum ſenium .i. illum ſenem, in quo dicto non reſpexit genus, ſed intellectum tantum dixiſſet. n. illud, ad quia ſenem intelligebat, dixit illum, & ſenium appoſuit ad contemptum ſenis illius cognati patris qui eum detinuerat, qui retulit ad intellectum non ad vocabulum, qui .ſ. ſenex, remoratus eſt .i. detinuit me hodie. Remoror remoraris ſignificat detineo detines, diciturq; à remora remoræ, quod ſignificat piſciculum echeneidem nomine naues remorantem. & adeo, id eſt valde, vel certe dij & deę perdant me, qui

reſtiterim

reſtiterim.i.ceſſauerim ſe qui virginem propter eum autem.i.ſed, tum.i.deinde,vel cape illas particulas pro,& repetendo dij & deæ etiam perdant me, quia non flocciſecerim i. contempſerim illum ſenem,ſed eccum.i.ecce prope video Parmenonem, deinde vt acceſſit ad eum ſubiunxit,ſalue Parmeno.i.ſaluus ſis. P. quid.i.cur, es triſtis.i.vultu præſto,quid ne.i.cur nō es alacris.i.lætus, vnde is, id eſt venis. auctores.n.& eo pro venio,& ruſus venio pro eo indifferenter vtuntur. C. hercle ego neſcio,neq; vnde eam.i.veniā, ita prorſus.i.adeo oīno ſum oblitus mei.i.adeo totus ſum amoris inſania correptus, neq; ſcio ſup. quorſum.i. verſus quam partem eam. P. quæſo qui.i.quomodo,vel cur ita es tui oblitus. C. amo, id eſt amore ſum correptus. P. hem,interiectio indignantis. C. ò Parmeno nunc oſtendes qui.i.qualis,vir ſis.i.quantam poteſtatē, & virtutem habeas,vel quantū fidelis ſis promiſſis ſtando. tu ſcis te pollicitum eſſe.i.ſponte tua mihi promiſiſſe, & quidem in hæc verba ſiue in hanc formā, & eſt mimeſis, q̄a non eſt cōtentus dicere quid ſis pollicitus, niſi etiam dicas quomodo, & quibus verbis. verba hæc ſunt? O Chærea inueni.i.excogita,elige,modo.i. tantummodo aliquid quod ames.i.quod ſit tibi cordi.ego Parmeno faciam vt tu cognoſcas meam vtilitatem.i. quantum ero tibi vtilis in ea re,quam emabis. & ſcis inquam te eſſe id pollicitum, cum.i.q̄n congerebam.i.vel coadunabam, vel cōportabam ad te. clanculum.i.ſecreto,occulte,& q̄n congerebam ad te in cellulam.i. in aliquam camerulam, vel in alium locum domus aptum reponendis,claudendiſq; rebus. Cælla.n.ab eo dicta eſt, ꝙ eam clauſam eſſe conueniat ob ea quæ in ea cælantur, & cęlla & cęllariū dicitur,reponendis, claudendiſq; rebus eſculentis,& poculentis, itaq; cęlla vel cællula à cælando rite dici debet, ꝙ in ea cælentur repoſita,cum ergo congerebam clanculum ad te in cællulam omnem penum patris.i.quidquid eſculentum,& poculentū pater habebat domi repoſitum longæ vſionis cauſa, non autem quotidiani vſus,& hyperbolicos eſt. Veteres autem dixerunt & hoc penus & hic penus & hæc penus. Item & hoc penu indeclinabile. P. ò inepte qui.ſ.dubitas de promiſſis. vel iactas te multa largitū.age, vel hortātis eſt,vt inueniat aliquid quod amet, aut ſit verbum.i. effice ergo,vt aliquid inuenias. C. hercle, hoc eſt factum.ſ.inueni quod amem.fac.i.effice, nunc ſis.i.ſi vis, ſicut capeſſis.i.cape ſi vis. Perſius. Vide ſis,pro ſi vis,intellige ergo ſic, fac ſis.i.ſi vis, vt ſupp. ipſa promiſſa tua appareat nunc. ſi adeo.i. certe, vel valde, aut ſeria digna res, vbi.i.in qua tu intendas neruos tuos.i.labores ac periclitetis.i.de tuis viribus capias periculum. Alij applicant illud dictū,ſiue adeo digna res,vbi tu neruos intendas tunc ad perſonam Parmenonis, ſed melius, vt ſentit Don. totum applicatur perſonæ Chæreę,virgo illa haud.i.non eſt ſimilis noſtrarum virginum.i.virginum noſtræ terræ & patriæ. dicimus.n.ſimilis huic & ſimilis huius quas.ſ.virgines,noſtras matres ſtudent.i.laborāt, dant operam eſſe humeris demiſſis.i.habere demiſſos, & non extantes humeros,& quas ſtudent eſſe pectore vincto.i.caſtigato.tenui,repreſſo,cohibito,non permiſſo diſtendi,neq; diffluere, aliqui habent iuncto (ſed Donatus legit vincto, quem puto ſequendū) vt ſint graciles. Si qua eſt virgo paulo habitior.i.vegetior,aptior. Inde habitudo corporis dicitur. quaſi ſtatus eius & factura ſeu aptitudo. vel cape hoc dictū ſic, ſi qua eſt habitior.i.ſi eſt aliquanto corpulentior,q̄ decet puellam, & eſt quod barbare dicitur, ſi aliqua eſt in ſatis bono puncto,vbi diceretur recte,ſi qua eſt habitior paulo,aut vt Gel.habet,ſi que eſt corpore bene habito, ac vegeto. aiunt.i.dicunt, matres vel homines eam eſſe pugilem.i.pugnę aptam,quod virorum potius eſt,cum mulieres ſint imbecilles,etiam audire eſt colonos appellantes mulierem corpulētam, ac robuſtam militem,matres inquam deducūt.i. diminuunt illis puellis cibum,& dietam illis imponunt,tameſi.i.quemuis natura earū puellarum eſt bona.i.plena, magna & pinguis,reddunt.i. exhibent,perficiunt eas iunceas.i.tenues & pallidas,tali curatura id eſt tali diligentia. Nam curetio eſt medicinæ,curatura eſt diligentię,ergo ita.i.eo pacto amantur, per ironiam, q.d.nemo illas pallidas amet,quas curatura tales fecit,ſed eas,potius, quæ natura,vel intellige ſine ironia,quia.i.&,ergo amantur ita.i.tali induſtria,& curatura efficiuntur,vt amentur nō naturæ beneficio. P. Qui,interrogandi modus eſt diſtinguendo à ſequentibus, deinde dic,ſup.(vt ait Donat.) qualis eſt iſthæc.i. iſta puella tua,quam.ſ. amas. C. Noua.i.inaudita, inuſitata, forma.i. figura, venuſtas oris.i.faciei eſt ſup.illi.vel ſi vis ſint ablatiui caſus, & tunc ſic ordina,quia petierat Parmeno qualis eſſet ſubdit eſt ſup.noua forma oris.i.habet nouam faciei figuram. P. papæ.interiectio admirantis venuſtatem virginis. C. Color eius eſt ſupple verus.i.naturalis,non ex cura,non fuco,corpus eſt illi ſolidum.i.firmum, plenū, forte,non flaccidum,non corruptum curamentis vt noſtrarū virginum,& corpus inquam eius eſt plenū ſucci.i.humoris non corrupti, quo animalis corpus alitur ac ſuſtentatur, nam humor in corpore animalis,qui corruptus eſt,dicitur pus. Virgil. Et ſuccus pecori,& lac ſubducitur agnis. Succus(vt ait Don.)eſt humor in corpore quo abundant bene valentes, & dicitur proprie quaſi ſugus,quoniam illum humorem membra ſibi ſugunt ex alimentis, vt ſe repleant. Deinde ſubdit. Succus eſt pinguitudo membrorū hæc Don. dixit ergo Terent.ſucci plenum, quia nemo deduxit cibum illi. P. quot ſunt anni illi. C. ſedecim. P. Flos ipſe iuuentutis in ea eſt ſup.cum ſit ſedecim annos nata. C. tu fac.i.labora vt tradas mihi hanc puellam,tractum à iure eſt,nam res vendita tradi debet,vel alio modo contracta,& recte tractas, quia ſubdit vel vi.i.violentia,quia virgo eſt. vel clam,quia cuſtoditur, vel precario.i.per preces,quia Chæræ pretiū deeſt. Hęc tria uerba ui,clam precario te iure deducta ſunt,quibus non rite res agitur, & mala fide aliquid poſſidetur, quia ſine pretij mentione nihil.i.non refert mea,q.d. nō curo qua uia tradatur mihi dūmodo potiar.i.noto meo ea utar. P. quid? modus interrogādi.uirgo illa cuia eſt.i. cuius conditionis,ſerua ne an filia & bene dixit cuia,nam tam ſerue quàm filia in poteſtate ſunt aliena. C. hercle neſcio cuia ſit. P. unde eſt.i ex quo loco eſt orunda. C. tantundē ſcio ſup.quantum ſcio de eius conditione. P. ubi habitat.i. moratur. C. ne quidem.i.nec etiā ſcin inquam id.ſ.ubi habitet, & eſt uenuſta uariatio reſponſionis,nunc tantundem deniq;, ne quidem. P. ubi uidiſti eam? C. in uie. P. qua ratione.i. quo pacto, quomodo amiſti.i.amiſiſti eam. C. Equidem ego adueniens.i.accedēs huc, ſtomachabar.i.indignabar, modo id.i. propter id.i. quia ſic mea culpa amiſeram, mecum.i.apud me. neq; arbitror quemquam.i. aliquem hominem eſſe, q̄ me ſupp. cui omnes bonæ felicitates.i. boni ſucceſſus (& bonæ dixit Donat poni pro magnæ,nimiæ,uel nouę) ſint magis aduerſæ, cum ex eis aliquid quod lædat naſcatur,nam quod occurrerit et felicitatis loco putāt,ſed quod amiſerat infelicitatis,& aduerſitatis. Et (ut ait Don.) Epitheta tribus de cauſis nominibus adduntur.ſ. cauſa diſcretionis, ut Phrygiæ mollibus montibus Idæ aut proprietatis: ut,Terribili impexum ſera dentibus atris,aut ornatus,ut,Alme Venus. P quid hic ſceleris eſt.i.quod eſt hoc ſcelus,quod commiſſum eſt à te,uel ab alto, ut ita ſis infelix. C. perij.i.perditus ſum. P. quid eſt factum. C. rogas.i.quæris. noſtin'.i. cognoſcis ne Achimenidem cognatum patris,atq; æqualem. P. quid ni.i. cur non nouerim ſup. nā quid ni ſignificat quid niſi,aut cur non ueteres.n.ni,pro ne,ponebant, & ne,pro non. Plaut. Ni ſtulta ſis.i.non, & ne uult,pro nō uult. C. Dum.i.quandiu ſequor hanc puellam, ſit.i.efficitur. offertur obuiam.i.in occurſum mihi. P.hercle factus eſt ſup.tibi obuiam incōmode.i intempeſtiue,& importune.ſ. C. immo enimuero.i. ſed certe infeliciter factus eſt obuiam mihi. Nam ò Parm,alia infortunia.ſ.(quæ minora ſunt) dicenda incommoda, non autem iſtud. ſed maxima quædam ac noua infelicitas, & ſi quid grauius eſt dici debet,liquet mihi.i.liquidum eſt,uel conſtans,uel manifeſtum,aut certum eſt mihi,& quod dici ſolet, paratus ſum, nam ſi quis conſtituerit aliquid facere, illud efficere eſt paratus. liquet mihi.i.paratus ſum deierare.i. ualde iurare, ſi de producta legatur,uel ſi correpta legatur deierare intellige.i. Deos iurare paratus ſum,iurare me ſup. non uidiſſe illum ſenem prorſus.i. omnino,His ſex uel ſeptem menſibus proximis.i.ſuperioribus aut præteritis(nam pręterita & futura nobis ſunt proxima,præſentia autem ea ſunt in quibus ſumus nunc) quod autem dici inepte ſolet illum non uidi de poſt ſex uel ſeptē menſes, diceretur recte & eleganter ſequendo Terentium. Illum non uidi his ſex uel ſeptem menſibus ſuperioribus proximis,uel præteritis lapſis uel actis,niſi nunc cum,i.quo tempore,minime.i.non uellem uidiſſe eum,& cum minime,id eſt non fuit opus,id eſt neceſſe neque utile. Eho, interiectio indignationem, & animi paſſionem oſtendens, nō ne hoc eſt ſimile monſtri, quaſi dicat non ne hoc eſt deforme admodum, & uelut portentum & fœdum monſtrum, id eſt ita perdidiſſe eam aduentu ſenis illius, quid ait,id eſt quæ eſt in hac re opinio. P. mecume,id eſt admodum eſt ſimile monſtri. C. continuo.i.illic,accurrit.i.acceſſit ad me curriculo, quàm lōge.i.quantum longe,quod dici ſolet quantum de longe, uel ſi uis ſubaudi quàm longe erat. Accurrit ergo quidem.i.certe,incuruus.i.ualde curuus. In enim one auget nunc minuit dictionem,tremulus.i. titubans pręſenio,labijs demiſſis i.depreſſis,aut pendentibus. Labra ſunt ſuperiora,labia uero inferiora,labræ autem ſunt proprie aſinorum. A magnitudine labrorum dicuntur labeones, ſicut chilones improbius labrati dicuntur,nam chila græce labra ſunt improbiora modum excedentia & propterea quidam piſces improbius labrati,chilones dicuntur,accurrit inquam gemens.i.gemebundus propter cōtinuam tuſſim, inquit.i.dixit ò Chærea heus, vocantis aduerbium eſt heus & Chærea,procedens iterum dixit ſenex,heus dico tibi,uel intellige eum uno tenore dixiſſe,reſtiti.i. conſtiti,fixi gradum,retinui pedem,ſcin'.i.ſcis ne quid ego uolebā

te poteſt

te poteſt intelligi facere,ut ſi quid uolebam te ſacere, ſed melius ſupprimitur q̃ addatur. Gel. Hoc te volebam neſcius ne eſſes & eleganter dicitur quid me vis,quod dici vulgo ſolet, quid vis mihi dic verbum eſt Chæreç admonentis eum vt dicat celeriter. Iudicium eſt mihi cras,i.in ius vocatus ſum in craſtinum,aut eſt mihi negocium cras agendum,ſeu agenda eſt controuerſia.Deinde ſub dit Chærea, quid:m, tum.i. quid inde vis dicere ſi ſit tibi iudiciũ. Dixit ſenex,vt nuncies diligenter patri tuo,vt meminerit eſſe aduocatus mihi cras mane,dum.i.quamdiu dicit hęc,hora vna abijt, id eſt diſceſſit,tranſijt,traducta eſt, rogo.i. interrogo, nunquid.i. vtrum aliquid aliud velit, q.d. ſignifico me ab eſſe dicendo, quod abeuntes ſolent nam abituri ne id dure facerent,nunquid vis dicebant ijs, quibus conſtiterant, inquit, ſenex recte pro eo quod eſt nihil aliud volo,& quidem moraliter dictum eſt,& gratioſe vt ita loquatur,eſt.n.in his dictis carientiſſimos ab eo.i.diſcedo.cum te ſpicio ad virginem hac i.in hanc partem, in qua meretrix Thais habitabat. Interea,id eſt dum id agebatur illa puella aduerterat, id eſt diuerterat, ſeſe commodum, id eſt opportune, tempeſtiue, vel vt ei viſum ſit commodum.i.opportunum & tempeſtiuum & eo dicendi genere vti per pulchrum eſt. Nam interdũ dici ſolet, cum vidis bonum ſuum collectis ſarcinalis,diſceſſit, eleganter ſic diceretus,Nactus opportunitatem diſceſſit,vel ſic.Ipſe aũt collectis commodum ſarcinulis abſceſſit. Aduertat ergo ſeſe huc.ſ.in hanc noſtram plateam, quia vicina erat illis Thais, ad quam deducebatur,q.d.in hanc noſtram vicinitatem diuerterat,quia in eadem platea.i.in eadem planicie & ampla loco vrbis, multi & frequentes commorantur, illicq́ frequens vicina eſſet ſolet. P. Mirum eſt ni,dicit hanc quæ data eſt dono huic Thaidi. modo.i.paulo ante,hic autem dicendi modus permirum perpulcher eſt, vt ſi ſic dicatur latine,quod in ore populi eſſe ſolet. Edentes inmens, ſi non edat,mirum ni ſibi mortẽ conſciſcat. C. cum aduenio huc nulla erat.i.nõ erat hic puella. P. ſcilicet comites ſecuti ſunt virginem.ſ. hoc ponitur pro eo quod barbare dici ſolet libenter, vt in tali dicendi genere. Libenter comites ſecuti ſunt eam. C. verum particula verum eſt hic inceptiua & nõ relatiua, vt ſæpe ſit. Paraſitus.ſ. Gnato cum ancilla.i. paraſitus & ancilla ſecuti ſunt eam. P. ſcilicet i.certe ipſa eſt quã quæris, deſine.i.ceſſa. iam conclamatum eſt.i.finitum eſt,vel tranſactum, vt conclamata corpora nihil reliquiam habent ad vitæ officia. Vel,conclamatam eſt.i. manifeſtum eſt,vt in conclamaris muneribus nulla dilatio eſt doloris,& luctus. Vnde Lucanus ait, Corpora nondum Conclamata iacens. Aut conclamatum eſt i ſatis deploratum eſt ſatisq́ vociferatum eſt,quia dixerat. O infortunatum ſenem,tanquam dicat iam occiſum patrem propter filij vtriuſque amorem. C. agia alias res.i.vel non intendis ad id,quod dico occupatus in alijs rebus cogitandis,aut nugatorias & vanas res agis.i.iocaris. P.equidem.i.certe ago iſtuc,hoc eſt intendo ad id,quod dicis. C. dic mihi noſtin'.i.cognoſcis ne quę ſit illa puella,aut audiſtin'.i.accepiſti ne ab aliquo quæ ſit. P. vidi eam & noui.i.cognoſco eam ſcio, quo.i.in quem locum ſit abducta.i.deducta. C. Eho mi Parmeno,noſtin'. P. noui. C. & ſcis vbi ſit. P. Deducta eſt huc ad meretricem Thaidem,& data eſt ei dono. C. Quis eſt is homo tam potens cum hoc tanto i.tam egregio munere. P. Thraſo miles amator Thaidis riualis Phædriæ.i. æmulus. Riualis.n.dicuntur æmuli de eadem muliere,quaſi in vnum amorem deriuantes, facta tranſlatione à feris beſtijs,quę ſitientes cum ex eodem riuulo hauſtum petunt,in prœlium inuicem veniunt. Inde in iure riuales vel coſiuales dicuntur,qui in eodem riuo ius habent, & pro eo ſæpe cõtendunt. C. Prædicas.i.dicis,duras.i.aſperas,acerbas,partes.i.onera,ſeu prouinciam aſperam fratris,q.d.fratri eſt res cum potenti viro,propterea illi duræ partes ſunt,pro eo enim quod dicitur magnam mihi imponis prouinciã, diceretus recte magnas ſeu difficiles mihi partes imponis. P. Imo enim,id eſt ſed certe ſi ſcias quod donum frater ſuus comparat.i.emat,aut comparandũ putet contra ſupp. hoc donum,vel contra, id eſt viciſſim, vel ex oppoſito,vt ſit aduerb. tum,id eſt tunc, magis dicas id,ſcilicet duras Phædrię eſſe partes,vt cum tam diuite & largo contendat donis, ſeu muneribus certet. Cu. Hercle, id eſt per Herculem quæſo,quodnam.i.quod bonum comparat huic. P. Comparat Eunuchum. Cu. Obſecro ne.i. vtrum comparat ilum hominem inhoneſtum i.fœdum ſenem.i.annoſum muliebre.i.effœminatum,& qui molliciem habet membrorum,vt mulier. Ideo vituperat ab ętate,q̃ ait ſenem,& membrorum mollitie, cum ait muliebrem, quem.ſ.hominẽ mercatus eſt.i.emit heri. P. Iſtum ipſum comperat inquam Cu. Certe homo ille.ſ.frater Quatietur.i trudetur,impelletur,vel fugabitur, & quidem verberibus foras. Dici etiam ſolet fieri canẽ foras.i.ferendo foras canẽ eijce. Sed non ſciui iſtam Thaidem eſſe vicinam nobis. P. Haud.i.non diu eſt,ex quo ſup.eſt vicina nobis. Vbi diu eſt nomẽ, cum ſupponat huic verbo eſt. Ch. Perij.i.perditus ſum, ne.i.vtrum eſt verum ſup. me nunquam vidiſſe illam.ſ. Thaidem. Ehodum, interiectio mouens attentionẽ. dic mihi.i.reſponde mihi, ne.i.vtrũ eſt forma.i.habet pulchritudinem talem ſup.vt fertur.i. vt eſt rumor. Nam Ariſtoteli eſt ſciẽtiæ copia, debet reſolui per vt Priſc. ſentit,pro eo quod eſt. Ariſtoteles habet copiam ſcientiæ. P. Sanè.i.certe eſt forma inquam vt fertur, affirmat.n.ibi ſanè. Ch. At.i.ſed,nihil ad noſtram hanc puellam.i.nihil eſt in comparatione huius puellæ. P. Alia res eſt de hac,& de illa, q.d.lata eſt differentia. Cu. O Parmeno obſecro fac.i.elabora, vt potiar ea.i. voto meo vtar. P. Faciam ſedulo.i.diligenter, inſtanter, quaſi ſine dolo,ac dabo operã.i.elaborabo, adiuuabo.i.fauebo, nunquid vis aliud,hoc dicere abeuntes ſolent quaſi alio properãtes,& verbis finem optantes. Ch. Quò nunc is.i.vadis. P. Eo inquam domum vt perducã ad Thaidem hæc mancipia.i.hos ſeruos, quaſi manu capta. videlicet Eunuchum,& Aethiopiſſam. ita vt.i.ſicut. frater ſuus.ſ.Phæd. iuſſit.i.præcepit. Cu. O iſtum Eunuchum (iſtum per contemptum dicit, & in odium) fortunatũ.i.felicem, q.d.reputo,ſeu exiſtimo iſtum Eunuchum felicem. qui quidem.i. certe deiut.i.mittatur dono in hanc domum Thaidis. P. Qui.i. cur ita dicis eum fortunatum. Ch. Rogitas.i.interrogas? videbit ſemper domi conſeruam.ſ.puellam, quæ erit conſerua illi,cũ ipſe ſit ſeruus. Videbi. ergo conſeruam ſumma forma.i.habentẽ formam.i.pulchritudinem excellentẽ colloquetus.i.ſimul loquetur,aderi.i.præſens erit, vel propè vna.i.ſimul in vnis ædibus.i.in vna,eademq́ domo, nonnunquam.i. interdum capiet cibum cũ ea.i cum ea comedet, interdum dormiet propè.i.iuxta eam. P. Quid diceres ſupp. ſi tute.i.tumet, nunc fias.i. efficiaris fortunatus.i.felix,vt ille Eunuchus. Cu. Quare Parmeno fierem fortunatus reſponde. P. Capias veſtem illius. Cu. Veſtem capiam.ſ.quid tum i.tunc fiet ſup.poſtea.i.poſt captam veſtem. P. Ducam te ad Thaidem pro illi.i.illius loco. Ch. Audio.i. libenter hoc admitto,& conſentio. P. Dicam te eſſe illum Eunuchũ. Ch. Intelligo.i. capio quo ſpectes. P. Tum i.tunc fruere.i.cũ delectatione vteris illis commodis.i.illis voluptatibus & opportunitatibus,quibus commodis tu dicebas modo.i. paulo ante illũ fruiturum.i.capias cibum vna i.ſimul cum ea, adſis.i præſens vel propè ſis,tanges,attrectes,ludas. i.colludas cum ea, dormias propè.i.iuxta eam quandoquidem i.qoia certe,neq́ quiſquam.i.aliqua Et quiſquam, quamuis maſculini tantum generis eſſe videatur, multis tñ exemplis probatus à veteribus in fœminino genere eſſe poſitum. Nam queuquam abſurdum eſſet,quiſquam ergo illarum.i.ex illis mulierculis num noui te.i.nõ cognoſcit te. neq́ quiſquam ſcit.i.cognoſcit: qui ſies.i.qui ſis præterea.i.inſuper forma.i.pulchritudo,quia pulcher es,& ætas,quia ex ephebus: eſt ipſa.i.talis: vt facile probes.i.perſuadeas, fingas, comprobes te pro Eunucho.i.perſuadeas te eſſe quaſi Eunuchum. Ch. Dixti.i.dixiſti,pulchre i feſtiue,ſeu feſtiuiter,nunquam vidi melius.i.excellentius conſilium dari. Age,hortantis eſt, eamus intro nunc iam õro. orna me.i.indue me veſtem Eunuchi, abduc.i.deduc quantũ potes cito ſupple. P. Quid ais: equidem iocabar.i. ioco dicebã ſupradicta. Ch. Gerris.i.nugaris,verba mihi dare vis, vel futilibus verbis me illudere tentas. P. Perij. qui ego miſer.i.infelix. egi.i. dixi vel feci. quo.i. in quem locum trudis.i impellis me tu iam.i.ſtatim perculeris,à percello is perculi.i.peruerteris me, ſiue ad terrã me deieceris,q.d.ſi pergas me ſic trudere, ſtatim me perverteris.i.ad terram deieceris tanquam plauſtrum aliquod euerſum,vt vel bis iuris vtat,vnde prouerbium natum eſt,Bene plauſtrum perculit,forte pro eo quod dici ſolet. Poſuit manum ſuam in bono loco,vel cecidit ſeu deuenit & appulit in bonum locum. Equidem dico tibi mane,nec proſequere quod incipis. Ch. eamus. P. Pergin'.i.perſeueras ne in incepto. Cu. certum eſt.i. conſtitutum eſt apud me pergere. P. Vide ne hoc ſit modo nimis callidum.i.nimis calide excogitatũ, q.d. periculoſum. Ch. profecto.i.certe non eſt nimis calidum cõſilium.ſ.fine, id eſt,q.d. ipſe video,& quod inepte dici ſolet,Dimitte mihi facere. P. at.i. ſed iſtęc faba cudetur in me, prouerbium eſt.i. hoc malũ recidet in me,vel hæc culpa vindicabitur in me, ſicut terra in qua cuditur.i.batuitur faba cum ſiliquis exitur laborat etenim cum fabæ fuſtibus.i.flagellis tunduntur in area more ruſticorũ, ipſa etiam area tunditur. Vel hoc prouerbium inde natum eſt, quod quidã male coctam fabam,& quæ non maduerit, ſed dura permanſerit. ſupra.Caput coqui ſaxo comminuunt,tumq́ vniuerſum malum & omnis dolor ad coquum peruenit. Simile etiã alibi à pulmento prouerbium eſt. Tu te hoc intriſti tibi.i.hoc malum tibi peperiſti. Ah,interiectio dolentis. facinus hoc ſup. factum eſt ſubaudi flagitium.i. flagitione hoc eſt increpatione dignum. Flagitiũ.n. more militaris dicitur res flagitione.i.increpatione digna. Nam flagitio ad ſtrepitum dicitur, vnde flamma, flagella, flagitare.i.

perſonare

perſonare intelligimus dici. Nam hæc omnia ſine ſonitu crepituque non ſunt. Quidam libros habent flagitium facinus. Verum Don. mihi velle videtur facinus dici. C. An.i flagitium.i.vituperatione dignum. ſi deducat in domum meretriciam.ſ.Thaidis, & ſi referam gratiam, in malam partem hic capitur referam gratiā, id eſt reddam ſiue rependam vices illis crucibus.i.tormentis, vexationibus, quæ.ſ.cruces habent nos deſpicatos.i. contemptos, & habent inquam noſtram adoleſcentiam.i.iuuentutem deſpicatā, id eſt contemptā, deſpectam. Nam ſicut conſpicor ſignificat conſpicio, ſic deſpicor ſignificat deſpicio, ſed nunc deſpicatam capitur paſſiue, tanquam à communi & quæ cruces cruciant.i.torquent nos omnibus modis.ſ.omnibus v.ijs. Ad flagitium inquam eſt, vt referam illis crucibus gratiam, atq; fallam.i.decipiam, itidem.i.viciſſim vel eodem modo, eaſdem cruces.i.meretrices, quæ nos cruciant vt.i.quemadmodū. nos adoleſcentes fallimur.i. captamur, atq; decipimur ab illis. an potius flagitium eſt inquam pars hæc quæ ſunt à meretricibus ac æquum eſt.i. iuſtum eſt fieri, vt meretrices laudantur à me dolis.i.decipiantur à me fraudulenter, hoc eſt qualicunq; potero fraude, q.ſ. hæc pati hi qui reſciuerint.i.ad quorum notitiam peruenerit, nulli culpent.i.criminentur. omne putent illud.ſ. deluſas eſſe meretrices, eſſe factum merito.i.quia bene meruerunt. P. Quid iſtic dicis, ſup.q.d.cur tam longā ſermonem producis. & eſt dictum ægre concedentis, ſi certum eſt tibi.i.ſi conſtituiſti facere illud. facias pro facito, verum.i.ſed vide ſop.ne poſt.i.poſtea, conferas.i.conijcias, reijcias culpam in me, vbi ſi ne ſit prohibentis aduerbiū nihil deeſt. C H. non faciā.i. non conferam in te culpam. P. ne.i.vtrum iubes me ornare te, & deducere. C H. petis ſup.an iubeo.immo.i.ſed, cogo atq; impero. Vbi ſatis liquet plus eſſe imperare, quām iubere. P. nunquam fugiam tuam auctoritatem.i.tuam iuſſionem. Vel non recuſabo facere, dum tu eſi auctor ſis facti. Sequere me. C H. Dij bene vortant quod agimus, ſcilicet.i.efficiantur, vt ex hoc nobis bene contingat, & quaſi in noſtrū bonū vertant, vel vt bono omine id efficiamus. Tractum aūt hoc eſt ab Hectore & Aiace. nam Hector dedit Aiaci gladiū, quo ſe Aiax poſtea interemit. Hector vero baltheum accepit ab Aiace, quo circa muros patriç tractus eſt, poſtea inde & illud comicum natū eſt. Dij bene vortant quod agas. Plerunq; enim bona in peius, mala mutantur in melius.

LATO. ARgumentum} Chærea captus amore virginis, quam deduxit Gnatho, opera Parmenonis ſub habitu Eunuchi ad eam deducitur. Eſtq; hic velut nouum argumentum & occaſio nouimotus in fabula. {Occidi.} Querela ob amiſſam virginem. {O faciem pulchram} Exclamatio admirantis. {Ecce, autem} Parmeno admonet ſpectatorem. {Præut huius} Pro illis ſignificat. n. cōparationē, & hac figura Plaut. ſæpe eſt vſus. {Quid tu es} Attende affectum ex vult & feſtinatione. {Nunc te} Obteſtatio, quæ proſopopœia amplificatur. {Cum in cellulam} A meſto, & omne penum dixit ſynecdochicos & per auxeſim, augendi cauſa. {Haud ſimilis virgo} Laus ex comparatione induſtriæ & naturæ, & eſt locus à rei præſtantia & dignitate qui refertur ad vuilitatē. {Iunceas}.i.graciles. {Quid tua iſthæc} Redditio comparationis, qua natura apponitur cultui, & totum ſpectat ad futuram deflorationē, vt veriſimile videatur adoleſcentem in aliena domo compreſſiſſe virginem, in quam tantū exarſerit. {Neq; quenquam} Incuſatio fortunæ. {Perij} Dolentis & indignantis. {Immo} Correctio. {Illum liquet} Amplificatio indignantis à tempore. {Eho} Animaduerſionem poſtulantis, & habet vim epiphonematis. {Incuruus} Attende ὑποτύπωσιν odioſi ſenis, à ſtatu, forma, & habitu corporis. Item à voce & loquela, per imitationem & proſopopœiam. {Mirum ni} Affirmatio, agnoſcentis puellam. {Conclamatum} Verbum deſperationis tranſlatum à mortuis. Prou. {Alias res}.i. decipis, nugaris. Inuitus.n.audit hoc adoleſcens. {Homo quatietus} Contempte & contumelioſe, & ad laudem virginis refertur. {Perij} Dolentis & anxij, quia virgo ad meretricem deducta ſit. {O fortunatū} Occaſio conſilij, quo pro eunucho deducetur adoleſcens. {Præterea forma} Quia imberbes ſunt eunuchi propter vitium corporis. {Quid agis?} Callide nunc reſilit, nec vult ſe auctorem tanti facinoris videri. {Perculeris} Prouerbiale eſt. bene plauſtrum perculit. {In me cudetur} Prouerbium in eum, in quem malū quodpiam recidit. {An id flagitium} Refutatio à retaliandi iure. {Quod qui reſcierint} Occupatio quæ refellitur ſimplici contradictione.

PARMENO. OCcidi. Neq; virgo} Primos adoleſcentis ardores, & Venereos æſtus, poſthabita rei domeſticæ ac publicæ cura, hæc ſcena exprimit. Sectantur enim adoleſcentes (vt ait philoſophus lib. 2. Rhet. ad Theodecten, quod & Horat. in Arte poetica repetijt, cuiuſq; ętatis mores deſcribens & ſtudia) Venereas voluptates, & vehementer concupiſcunt, celeriter autem deſinunt. Eſtq; illis amor vehemens, vt ſitis famesq; laborantibus,

{Vt illum dij, deæq; ſenium, &c.} Senium proprie, vt inquit Nonius, eſt tædium & odium, dictū a ſenectute, quod ſenes omnibus odio ſint, & tædio. {Quid tu es alacris?} Alacris feſtiuus. Aſconius Pæd. ait: Sunt qui alacrem, feſtinantem ac pinperū dici putant, quaſi alis acrem. {Ad te patris penum} Penum.i.ea quæ ad edendum & bibendū in dies ſingulos prandij aut cœnæ cauſa parantur, penus non ſunt, ſed ea potius quæ huiuſce generis, longæ vſionis gratia contrahuntur & reconduntur, ex eo quòd non in promptu ſint, ſed intus & penitus habeantur, penus dicta. Penus quoque, inquit, varijs generibus dictum, & varie declinatum eſt; nam & hoc penus & hęc penus, & huius peni & penoris & penitoris veteres dixerunt. {Fac ſis nunc, &c} Sen. ſic ait. Lacerat animum, & premit frequens commemoratio meritorum. {Neruos extendas tuos}.i.vltimum conatum facias. {Habitior}.i.pinguis. {Pugilem} Id eſt aptū certaminibus. {Illa ſeſe interea commodum} Commodū.i.ſtatim, & eodem tempora. Seneca lib.6. Epiſt. ſic ſcribit: Librum quem mihi promiſeras accepi, & tanquam lecturus ex commodo aperui, ac tantum deguſtare volui, deinde blanditus eſt ipſe vt longius proceſſeram. {Iam conclamatū eſt}.i.claris indicijs, manifeſtum.i.quod quærimus. Conclamare eſt ſimul clamare, vt fit in luctu funebri. Vnde Lucan, lib 5.

Sic funere primo
Attonitæ tacuere domus, cum corpora nondum
Conclamata iacent,

Parmeno intelligebat iam actum eſſe de Chærea, cum amaret & de omni familia quæ videbatur conclamata, cū heriles filij poſt meretrices inſanirent. Ideo Chęrea dicit; Alias res agis, cum nō planè intelligeret, quorſum hæc verba dixiſſet Parmeno, qui de conclamato funere loqui videbatur. {Inhoneſtum hominem}.i. turpem facie, ac illiberalem faci. {Et pro Eunucho probes} Id eſt probabiliter oſtendas te eſſe Eunuchum, cum ſis adhuc imberbis, nec grauem habeas vocem. Ariſt. lib. iij. Hiſt. Animal. loquens de pilis. ſic ait: Congeniti ſunt pili, capitis, ſuperciliorum, & palpebrarum: poſtgeniti pubis, plurimum poſt alarum, poſtremo menti pili poſtgeniti, his qui ante pubertatē caſtrati ſunt, nō exeunt, & poſt pubertatem exciſis ſoli decidunt, præterquā pubis. Et lib. v. loquens de voce, dicit, Magna ex parte vox marium fœminarumq; differt, eo q̄ mares grauius ſonant quām fœminæ. Et ea quæ caſtrantur, tranſeunt in fœminā. Et lib. 18. dicit: Exacta omnia in fœminam mutantur, & iuuenes atque fœminæ ſunt vocis acutæ. Plin, lib. 11. loquens de voce ſic ait: Bobus tantum fœminis vox grauior. In alio omni genere exilior q̄ maribus. {Perculeris iam, &c.} Percello lis, perculi, perculſum, percellere commouere, & peruenire. {Iſthæc in me cudetur} Cudetur.i.rumpetur ſuper caput meū. Recidit, inquit, hoc ſcelus in me qui fui auctor. {Deſpicatam}.i.deſpectam, & modis omnibus contemptam.

GLAR. OCcidi.} Creticus eſt, inquit Doct. Quę deinde in hac ſcena ſequuntur carmina varij generis ſunt. Quinq; primi verſus ſunt iambici tetr. acatal. in quorum tertio vel Diu monoſyllabum eſt, vel creticus eſt loco quinto. In quinto verbū Quotidianarum ante harum ponetur & alterum legendū, quamuis Valla lib. 2. Elegantiarum Alter legit. Verum ex multis illius libris video parum illi curæ fuiſſe Terentianus verſus ad carminum rationem citare, cuius rei ſi quis exemplum ex eo velit, videat lib. 3. c. 48. aut, vt alij 49. decepit pœnitere, ad finem, vbi ex Heautont. hęc duo ita duo allegat carmina.

Ita me dij bene amabunt vt me tuarum miſertum eſt
Menedeme fortunarum.

Me pro à me, inquit, miſertū eſt, dixit Cū carmen ita legendum.

Ita mę dij amabunt, vt tuarum miſertum eſt
Menedeme fortunarum.

Nam priorem verſum ita corrupit, vt in rationem carminis nequaquam venire queat. Itaq; huius viri, quanquā apud me multo maxima eſt, auctoritate non terrebor. Sextus verſus Trochaicus eſt Tetrameter Catal. in cuius tertio loco dactylus eſt. In iiij. anapæſtus, ſi quidem o productum manet. Doct. præcedentem verſum, hoc eſt quintū huius ſcenę ait trochaicum tetrametrū: quod ego non intelligo, etiam ſi Quotidianarū verbum legatur ante Harum, vt quidam libros habent, niſi tu in Quotidie corripiendam putaris, quod non credo. Nam in Hecyra producitur. ipſe tū, vt oſtendit liber ab eo emendatus, Harum præpoſuit verbo Quotidianarum. Sic Tædet. trochæum facit, at reliqua carminis ratio nullo pacto conſtat. quod lector ipſe, ſimul atq; in numerū carmen ſumet, facile videbit. Septimus verſus eodē Doct, auctore Iambicus eſt Tetramet. Cat. at Amare verbum ponendum ante Cœperit. Octauus Iambicus item Tetr. ſed Acat. eodem auctore, in quo Præut poteſt diſſyllabum eſſe, & Huius monoſyllabum, aut contra Præut monoſyllabum, ac Huius diſſyllabum, Nonum idem Doct. ait Iambicum Tetram. Catal. Sed vel

bacchius

bacchius eſt loco primo, & creticus ſecundo, vel in illum l, eliditur, & Deæ monoſyllabum eſt. Sic fiet acatal. qualis & decimus verſus, eodem auctore. Sed aduerbium Non, tollendum eſt. neq; enim carmen patitur. Et Don. quoq; reijcit. Notauit hunc locũ diligenter Ioan. In xj. verſu puto, ue & es, duas ad finem verſus particulas abundare, vt ſic acat. vt priores. Duodecimus eiuſdẽ eſt generis, in quo, ſi modo recte legatur, Ego erit iambus, Neſcio dactylus, abſq; eliſione, & Eam bis poſitum vtrinq; diſſyllabum. Decimuſtertius dimeter iambicus, atq; ita liber Aldinus, ac Doct. diſtinxerunt. At ego malim priorem dimetrum eſſe, Vnde is? C. Ego neſcio hercule. Deinde integrum eſſe Tetrametrũ Acatalecticam. Sed lector iudicet. Quartuſdecimus in Amo vltimam vocalem non elidit. ſi Hein legatur, ſed eliditur, ſi Ehem. Vtranq; lectionem exhibet Donatus. In 15. vltimum verbum Inueni eſt imperatiui modi. Sed particula Modo pertinet ad ſequentem verſum, in quo primo ac quinto locis eſt proceleuſmaticus. Rurſus m continuo ſequente aut s, eliditur in verbo Patris, aut creticus eſt loco tertio. In 18. τὸ Hoc, ante aduerbiũ Hercle ponendum. In 19. plerią; libros habẽt Intendas, pro, Batendas. In 21. Gracile, pro, Graciles, legit Donat. at nihil ad carmen. In 22. Si qua eſt habitior, cum verbo ſubſtantiuo, quod omiſerãt quidam, legendum. In 23. verbum Eſt poſt Natura. niſi creticũ malis loco ſecundo, ponendum, & Iunceas legendum per i conſonantem ab initio, non per u, auct. Doct. hoc eſt Iunceas, non Vinceas. In 25. vel u, in Verus eliditur euaneſcitq;, vel primo loco eſt bacchius. Sequentes inde duos verſus Doct. ſenarios catalecticos vtrunq; iudicat. Ego ſequentem abſq; dubio acatalecticum, non catalecticum puto; priorem autẽ vix iudicari poſſe, niſi vel in Flos elidamus s, & in Precario a contra naturam corripiatur, vel tu pronomen ſuperfluum putemus, vt ſic fiat verus ſenarius, quemadmodum ſequens acat. Verum neq; s, in Flos, natura longa vocali, facile eliditur, neq; a, in Precario corripi poteſt, quod apud Plaut. producitur. Neq; Tu temere amouendum eſt, quod omnes habent lib. & iuuenis deſiderium maxime depoſcit, imo ſi quid amplius ad affectum fuerit. Ideoq; facile adducor vt magis veriſimile putem, omiſſum eſſe verbum Parmeno, communi illo errore quo perſonarum nomina vel penitus ſcribuntur cũ in contextum orationis perditum, vel primis duntaxat literis, cum verba ſubſequentia ad eas attinent. Indeq; vel temere omittuntur vel temere inſerunt, vt Daue, in Andria vocatiuus omiſſus Act. 1. Sce. 3. Et geta item vocatiuus in Phor. Act. 2. Sce. 1. Itaq; hunc quoq; verſum eſſe iambicum tetrametrum acatalecticũ vt priores. atq; ita legendum exiſtimo cum anapæſto in tertio & quarto locis, Flos ipſe. C. hanc parmeno tu mihi vel vi, vel clàm, vel precario, Quid Doct. legerit, mihi non conſtat. Qui deinde ſequitur verſus, iambicus tetrameter eſt catalecticus tribrachyn habẽs ante vltimam ſyllabã. Rurſus ſequens iambicus tetr. eſt, ſed acat. Doct. vtrunq; catalecticum putauit, ſed ipſius liber conuincit nõ ita eſſe. § Adueniens mecum ſtomachabar modo § Sequuntur deinde 29. trimetri iambici, quorum primi duo mihi ſatis ſuſpecti ſunt, magis tñ poſterior, quia Arbitror mediam poſitione producere videtur, contra omnium Poetarum, ac adeo huius conſuetudinem. In 5. Archidemidem legendum Ioan. admonet, & recte. In 6. mihi diſſyll. Secundam elidit. In 7. u, eliditur in Enimuero, vt ſæpe alias, vel creticus eſt loco tertio. In 10. Sed ſeptẽ, abſq; Vel legendum, auctoribus Doct. ac Ioan. in xj. aſſe, eliditur in Opus. In 21. Illa, priorem ſyllabam à ſuperiore carmine elidit. vtrinq; tñ creticus eſſe poteſt abſq; eliſione. In 22. In noſtram plateam legendum, non In hanc noſtram inquit Doct. Loco primo poteſt tñ bacchius eſſe. In vltimo eius generis verſu legi poteſt, Eho Parmeno mi, vt ſint duo anapæſti, vel ò Parmeno mi, vt ſint ſpondeus ac anapæſtus. § Hinc deducta eſt ad meretricem Thaidem § Quindecim hinc ſequuntur trochaici tetr. cat. in quorum primo Meretricem verbum ponẽdum ante Thaidem, & Ei monoſyllabum erit. In 4. Aldinus liber habet Imo ſi ſcias. quæ lectio placet, quanquam veteres libri. Imo enim ſi ſcias, legunt. quæ lectio per creticum excuſationem ſuſcipit in primo loco poſitum, pro trochæo vel ſpondeo. In 5. rurſus variant lib. Quidã, vt Ald. legunt, Tum magis id dicas. ſic fiet iambicus tetr. acatal. Alij, Tum magis dicat, vt s, in Magis elidatur, ac primo loco ſit dactylus. Et ſic fiet trochaicus tetr. catal. vt alij ſunt, & præcedentes, & ſequentes verſus, quod mihi magis placet. In 6. ad finem, Mulierem ante Senem ponendum. Nec minus procedet Donati diſtinctio in expoſitione, & Here ſecũda vocali in fine, non Heri tertia legendum. In 7. verſu trochæus erit in ſecundo loco, tribrachys in tertio, in quarto ſpondeus. In 8. verſu d, eliditur in Sed. In x. niſi s, elidatur in Res ad finem eius, vt ſic ante extremam ſyllabã tribrachys loco trochæi vt ſæpe in hoc carminis genere fieri ſolet, aut niſi Res ante alia ponatur, quod malim, Nam & dactylus eodem in loco reperitur, non video quomodo verſus conſtet. In xj. tres trochæi ſunt ordine, & tres deinde anapæſti. In 12. verſu quidam libri nõ habent Aliud, & ſanè ſic carmen melius habet. Et in Commento Donati additum videri poteſt. In ſequenti de in Verſu τὸ vt initio poſitum, eliditur à priore verſu. § Videbit, colloquetur, aderit vna in vnis edibus § Qui nunc ſequuntur verſus omnes ſunt iambici tetr. acatal. excepto fortaſſis decimo, quem trochaicũ faciunt, in quo tñ ſi dixiſti legamus pro Dixti, erit itidem iambicus vt ceteri, quod equidem malim, quam abſq; neceſſitate miſere, etiam ſi aut ſum neſcius omnes Dixti legere, atq; adeo Doct. ipſum in Adagio Dixti pulchre. Sed hic de ratione carminis forte nihil tum cogitauit. In 2. verſu vel m, in Cũ non eliditur, vel a, in Ea productũ, corripitur, non eliditur, vt ſæpe fit. In 4. Illius eſt diſſyllabum. In 5. Pro corripitur, non eliditur. In 6. s, in Quibus abijcitur. In 9. lib. variant. In quibuſdam legitur Præterea forma, & ætas ipſa eſt. Siue atq; ætas ipſa eſt. Sic pro eliditur in plerisq; coniunctio omittitur, ſic Pro corripitur, non eliditur, niſi quis trochaicũ putet eſſe. De decimo iam admonuimus. In 14. carminis ratio melius conſtabit, ſi Calidus vnico, l, legas, quàm ſi Callidus duplici ll. Idem ſentit Doct. Ne nimium calidum. In 18. prima ſyllaba à ſuperiore verſu eliditur, & bene habebit carmen Doct. pro Deſpicatam, Deſpectam legi poſſe innuit, vt conſtet verſus. Sed id non eſt neceſſe. In ſequenti verſu Bus monoſyll. eſt. In antepen. d, eliditur. Quod ſæpè fit, quoties, Quid iſtic ponitur.

ACTVS III. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Aſſentatur Gnatho, aſſentanti credit Thraſo, ſeque & facta ſua immodice iactitat. Conſulit item Gnatho ne miles purget ſe Thaidi de amore Pamphilæ, immo potius augeat ſuſpicionem, ita par pari relaturus.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena continetur aſſentatio paraſitica, & ſtultitia militis glorioſi, eiuſdemque ſumma in rebus iactantia. Inſuper Gnathonis conſilium, ne ſcilicet Thraſo ſe purget erga Thaidem de amore Pamphilæ, immo potius ſuſpicionem augeat quoad poſſit, vt par pari ſceleratus.

Senarij.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

MAGNVS vero agere gratias Thais mihi.
G. Ingentes. T. ain' tu, læta eſt? G. non tam ipſo quidem.
Dono, quàm abs te datum eſſe: id vero ſerio
Triumphat. P. huc proniſo, vt, vbi tempus ſiet,
Deducam. ſed eccum militem. T. eſt iſtuc datum
Profecto mihi, vt ſint grata quæ facio omnia.
Aduorti hercle animum. T. vel rex ſemper maximas
Mihi agebat, quidquid feceram, alijs non item.
G. Labore alieno magno partam gloriam
Verbis ſæpe in ſe transmouet, qui habet ſalem:
** Quin in te eſt. T. habes. G. res te ergo in oculis. T. ſcilicet.* * Quod quæ ca.
G. Geſtare. T. vero. credere omnem exercitum,
Conſilia. G. mirum. T. tum ſicubi eum ſatietas
Hominum, aut negoti ſi quando odium ceperat,
Requieſcere vbi volebat, quaſi: noſtin'? G. ſcio,
Quaſi vbi illam expueret miſeriam ex animo. T. tenes.
Tum me conuiuam ſolum abducebat ſibi. G. hui.
Regem elegantem narras. T. immo ſic homo
Eſt perpaucorum hominum. G. immo malorum arbitror.
Si tecum viuit. T. inuidere omnes mihi,
Mordere clanculum: ego non flocci pendere:
Illi inuidere miſere. verum vnus tamen
Impenſe, elephantis quem Indicis præfecerat,
Is vbi moleſtus magis eſt, quæſo, inquam, Strato
Eo ne es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulchre mehercle dictum, & ſapienter. papæ,

Iugulatus

Iugularas hominem . quid ille? T. mutus illico.
G. Quid ni eſſet? P. dij voſtram fidem, hominem perditum.
Miſerumq́;, & illum ſacrilegum. T. quid illud Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio,
Nunquid tibi dixi? G. nunquam: ſed narra obſecro.
Plus millies iam audiui. T. vna in conuiuio
Erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus.
Forte habui ſcortum: cœpit ad id alludere,
*Et me irridere. quid * ais, inquam, homo impudens?* * agis
Lepus tute es, & pulpamentum quæris. G. ha, ha, ha.
T. Quid eſt? G. facete, lepide, laute, nihil ſupra.
* ne obſecro, *Tuum * obſecro ne hoc dictum erat? vetu' credidi.*
T. Audieras? G. ſæpe; & fertur in primis. T. meum eſt.
G. Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, & libero.
P. At te dij perdant. G. quid ille quæſo? T. perditus.
Riſu omnes, qui aderant, emoriri. denique
Metuebant omnes iam me. G. non iniuria.
T. Sed heus tu purgon' ego me de iſtac Thaidi;
* ſuſpicata eſt? *Quòd eam me amare * ſuſpicatur? G. nihil minus,*
Immo magis auge ſuſpicionem. T. cur? G. rogas?
Scin'? ſi quando illa mentionem Phædria
Facit, aut ſi laudat, te vt male vrat. T. ſentio.
G. Id vt ne fiat, hæc res ſola eſt remedio.
Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. ſi quando illa dicet, Phædriam
Comeſſatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus. ſi laudabit hæc
Illius formam: tu huius contra. denique
Par pro pari referto, quod eam remordeat.
T. Siquidem me amaret, tum iſtuc prodeſſet Gnatho.
G. Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat;
Iam dudum amat te; iam dudum illi facile fit,
* metuat *Quod doleat: * metuet ſemper. quem ipſa nunc capit*
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
T. Bene dixti, at mihi iſtuc non in mentem venerat.
*G. Ridiculum: * non enim cogitaras: ceterum,*
* ne *Idem hoc tute melius quanto inueniſſes Thraſo?*

DON. MAGNAS vero agere gratias} Hic ſermo ſic prodit, vt poſt ſcenam inchoatus eſſe videatur. Continet autem aſſentationem paraſiticam, & ſtultitiam glorioſi militis. {Agere} Plus ſonat infinitus modus finito. {Ingenteis} Vide quantum adijciat paraſitus, ille, magnas dixit, hic reſpondit, genteis. Ille, læta eſt. Hic, triumphat. {Id vero ſerio} Id, ob id, vt, Id amabo adiuta me. Alias παρέλκεται. i. productionia iocus eſt. {Quàm abs te datum eſſe,} Maioris eſt gratię tantum potuiſſe amorem militis, vt meretrix minus lætaretur ob lucrũ. {Triumphat} Vt militaribus dictis tangit militẽ paraſitus? {Huc prouiſo,} Tertia perſona venit in ſcenam: ſed ſeparatim loquitur & ſecum. {Sed eccũ militem} Iniurioſe militem honorifice proprio nomine dicitur: vt in ſubiectis, Audire uocem viſa ſum modo militis. {Eſt iſtuc datum} Fato decretoq́; conceſſum: vt, Non dabitur regnis eſto prohibere latinis. {Vt grata mihi ſint quæ facio omnia} Gratæ nobis ſunt aut res, aut perſonæ, ſed nunc res dicit. {Aduorti hercle animũ} Approbat dictum & hoc, Ait, aio. {Vel rex ſemper maximas Mihi agebat,} Quã intempeſtiue miles ad regem tranſitum fecit, cum de meretrice agatur. {Quæ facio omnia} ἔλλειψις, vel σύλληψις. {Vel rex,} Vt in Hec. Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi quàm ſancte. {Vel rex ſemper maximas} Subauditur gratias, ab eo, quod ſupra dixit, Magnas vero agere gratias Thais mihi {Partam gloriam} i. quæ paritur; vt, Vectus quo ſpumante Sages. {Qui habet ſalem,} Sal neutraliter, condimentum eſt: maſculini, ſapientia. {Verbis in ſe ſæpe tranſmouet, qui habet ſalem,} Mire adulator hoc attribuit, militi, quòd minime habet vel verba, vel ſalẽ. {Quod in te eſt} tu habes. {Habes} Intelligis. quod enim tenemus corpore, habemus animo: quodq́; item animo habemus, intelligimus. {Habes} Pro intelligis. Sic dicitur accipe, & da. Habes etiam .i. dicis, vt Saluſt. Tarteſſum Hiſpaniæ ciuitatem, quam nunc Tyrij mutato nomine Gandirũ habent. {Rex te ergo in oculis} .ſ. geſtire. {Verum} Vide iocunditam properationem laudari ſe cupientis, adeo vt non ſinat verba impleri, quin præfeſtinat Scilicet & Verum dicere. {Credere omnem exercitum,} Magis ridebis, ſi conſiderat militem motum eſſe. * qui. {Credere omnem exercitum, Conſilia.} Sub obtentu militis ea ſtultitia, deſcripſit breuiter comitem regiũ acceptumq́; imperatori. Nam qui nunc credit exercitum, credit & conſilia. Virg. Nulla meis ſine te quæretur gloria rebus, Seu pacem, ſeu bella geram tibi maxima rerum, Verborumq́; fides. {Conſilia} αὔξησις. plus. n. eſt conſilia, q̃ totus exercitus. {Mirum} Melius per εἰρωνείαν pronunciamus mirum, q. d. quis non crederet tali viro? Sed poteſt etiam ſimpliciter pro admirantis geſtu accipi. {Vbi ſatietas Hominum, aut negocij ſi qñ odium ceperat,} Reip. princeps duas res patitur, homines & negocia .i. perſonas & res hominum. {Satietas Hominum, aut negocij ſi qñ odium ceperat,} Proprie reddidit & decenter, hominum ſatietas, negocij odium. Non. n. par erat Reip. principem hominum odio laborare. {Quieſcere vbi volebat} Bono verbo vſus eſt. Nam ceſſat deſidioſus: Requieſcit defeſſus. {Quaſi noſtin'} Grate expreſſit ſtulti infantiam militis, qui ante vult intelligi quod ſentit, q̃ ipſe dicat. Et proprie hoc morale eſt ſtolidi, ſiue ruditer loquentis. {Quaſi noſtin'} ἀποσιώπησις, pro habes hoc? hoc eſt quod ſupra intelligis? {Quaſi vbi illã expueret miſeriã} Vbi pro qñ, & in his, & ſupra. {Expueret} Expuere eſt cum faſtidio aliquid reijcere & expellere. Nam expuere eſt extra pus mittere .i. foras. Nam pus eſt omnis humor corpori oneroſus. {Tum me conuiuam ſolum abducebat ſibi} Hoc ſuperat, vt qui eſſet miniſter magnarum rerum .i. conſiliarius: voluptatum quoq́; regis particeps eſſet. Et vide quo ſignificatu dicatur me, & conuiuã, & ſolum, & abducebat: nam nõ vocabat. Et ſibi, quaſi non propter me, ſed vt ſibi bene eſſet. {Tum me conuiuam} .i. cum ſatietas hominum eſſet, cum odiſſet negocia. {Regem elegantem narras} Qui eligere ſciat, aut qui ipſe ſit eligendus. {Perpaucorum hominum} Aut qui paucis vtitur, aut qui de paucis eſt, aut qui paucis placet, hoc eſt bonis & ſapientibus, qui ferè pauci ſunt. {Imo nullorum arbitror, Si tecum viuit,} Hoc auerſus, ne miles audiat. Poteſt tamen & aliter intelligi, maxime cum milite. {Inuidere omnes mihi} Plus poteſt ad ſignificandum infinitum tempus, quàm finitum. {Ego non floccipendere} Quòd morderent clanculum, vel q̃ inuiderent. {Conuiuam ſolum abducebat} Vt, Solam nam perfidus ille Te colere. Significat autem ſæpiuſcule factum. {Illi inuidere miſere} Miſer enim eſt cui animæ miſeria ineſt. {Verum vnus} Proprie vnus. nam vnus ex multis dicitur. Et mire eſt facta nullius ponderis repetitio ad inertiã loquentis exprimendam. nam poſtquam dixit, Inuidere omnes mihi: repetit, Illi inuidere miſere. Quum & impenſe & miſere idem ſignificat: & mox tñ ſine vllo auctu addidit, Verum vnus tñ Impenſe, Aut plus eſt miſere, quàm impenſe. {Elephantis quem Indicis præfecerat.} Et hoc eſt ſtulte cum hoc ad dignitatem ſumit, & ſic prænunciat vt magna eſſe præfectura videatur hæc ipſa: & hoc à ſtolido milite ſic profertur, tanquam magnum hominem velit eſſe qui ſibi inuideret. Et indicis πρὸς ἀντιδιαστολὴν Maurorum, qui & mitiores ſunt. {Is vbi moleſtus magis eſt} More ſuo magis addidit, ne diceret moleſtior. {Quæſo inquã Strato} Strato, nomen accommodatum militię. {Eo ne es ferox?} Cauſale eſt, ideo ne ſignificans. {Quia habes imperium in belluas?} Mire extulit, imperium in belluas. Sic Virg. Illa ſe iactet in aula Aeolus, & clauſo ventorum carcere regnet. {Pulchre mehercle dictum} Immodica laudationem vertit etiam ſi quid facere dictum eſt. ſufficere enim pulchre, quod eſt ſapienter. Quòd &, Iugularas hominem, pulchre tangit militem, iugularas dicendo, non occideras, quaſi gladio, non verbo vſus ſit. {Mutus ilico.} Tam hoc ſtultum eſt, q̃ ſi diceret, ſtatim nihil. Recte autem diceret, Ex illo mutus fuit. Tale eſt & illud, Tacere feſtinant. {Quidni eſſet?} Hoc eſt, vt poſſet eſſe iugularas. {Hominem perditum?} Deeſt, ò: vt ſit, ò hominem perditum? ſed ſic melius ſonat, maioris enim ſtuporis eſt hoc modo pronunciatum. {Hominem perditum, miſerumque, & illum ſacrilegum.} Vide quantum addiderit, qui non hominem ſimpliciter, ſed perditum, & miſerum illum, nec manu, ſed ſacrilegium dixerit. {Tetigerim} Luſerim, fatigauerim. nam tangere, cum multa, tum etiam hoc ſignificat. {Nunquã, ſed narra obſ.} Callide paraſitus intelligit ad hoc ſe interrogatum, vt audire poſtulet. {Plus milies audiui ὑπερβολὴ aut ſuper futura * vt æquatur, aut ſubiacet. vt tantum nõ milies conuenit ſtultum eundem & immemorem eſſe qua & intelligentia eſt. {Forte habui ſcortum} Vide quemadmodum miles, dum multa ad dictum ſuum peruenire fateatur, interim quàm contemptus ſit atq́; deriſus. Abdomẽ in corpore fœminarum patiens iniuriæ coitus, ſcortum dicitur, ideo quia ſcorta ſunt duracoria. {A parte ergo ſui

meretrices

meretrices ſcorta dicuntur,vel ἀπὸ τοῦ σκαλεύειν, quod Græce pal-
pitare intelligitur, quod illæ faciunt ſaltando aſſidue, vel potius
criſſando, vt Lucretius ait, ob eam cauſam vt concinniorem Ve-
nerem exhibeant viris,aut ſibi abigant conceptum, quod in vul-
uam fœminæ in ipſo coitu non ſe mouentis incidit. §Lepus tu
te es, & pulpamentū quæris§ Lepus pro infamia multa ponitur,
vel ꝙ magis à poſteriori parte, hoc eſt armis, pulpamentum de
ſe præbeat,cum in conuiuio carpitur appoſitus, vt Horat. ait.
Fœcundi leporis ſapiens ſectabitur annos.
Vel quòd venantur illum,& perſectantur canes,quos pro amato
ribus ἀλληγορικῶς intelligimus,vt ipſe Terentius ait,Ceruam vi-
dere fugere,ſectari canes. Vel ꝙ illum ſic fugiant omnes, conſti-
tuat vt hunc libido effœminata. Vel ꝙ à phyſicis dicatur incerti
ſexus,ac eſſe modo mas: modo fœmina. §Lepus tu te es,& pulpa
mentum quæris.§ Quod in te habes, hoc quæris in altero. & eſt
τρόπος ἀλληγορία. §Ha, ha, hæ§ Paraſitus hic interiectionē riſus
addidit,quo magis nunc primū hoc audiſſe credatur §Quid eſt?§
Hæc interrogatio geſtum vultumq; continet cuiuſdam alacris &
certi,ꝙ laudandus ſis. §Facete§ Facetus eſt qui facit verbis quod
vult. §Lepide§ Lepidus,qui politus eſt vt λεπίς.i.lamina. §Lau-
te§ Lautus qui mundus & ſplendidus eſt.§ Tuum ne obſecro hoc
dictum erat?§ Et dicta,& prouerbia,& adagiones,ꝙ rem agant,fa
cetis hominibus aſcribuntur, & hoc laudis genus eſt,ad potiores
referre,quod alter probatur dixiſſe.§ Vetus credidi§ Quia omnia
vetera magna ſunt. §Sæpe;§ Non ex ipſo,nam eſſet contrarium
ſuperiori.§ Meum eſt§ Non ſenſu tm̃modo, ſed verbis quoq; ipſis
agreſte eſt,quod nunc dicit,Meum eſt.§ Dolet dictum impruden-
ti adoleſcenti & libero§ Deeſt mihi,vt ſit,dolet mihi. Et dictum,
participium eſt.i.quod dixiſti.addidit.n.paraſitus, quo grauius ſit
dictum,commiſerationem eius in quem dictū eſt, vtpote impru-
dentem adoleſcentem & liberum.Scit enim homines ſtultos ma
los videri velle. Et vide paraſitum in iiſdem verſari,cū ait ſupra,
Iugularas,hic dolet dictum. §Imprudenti§.ſ.qui minime crede-
ret tali ſe percuti poſſe conuitio, aut cum tali viro ſibi rem futu-
ram, & ſic laudat militē vt miſeratione iam dignus ſit adoleſcēs.
§Tam feſtiue * vt etiam miſereri inimicorum vacet. At
te dij perdant§ Noue,inquit Parmeno,non ipſi, ſed de ipſo loqui
tur,non audiente eo. ἀφανῶς * Parmeno hic male facit,
at te dij perdant,inquit.§ Riſu omnes qui aderant emoriri§ Diſci
plina eſt comicis vt ſtultas ſententias, ita etiā vitioſa verba aſcri-
bere ridiculis imperitiſq; perſonis. vt Plaut. Latronibus ego de
numerem ſtipendium,inquit,ea perſona militis. Itaq; hic emori
ri dixit. At vero Atticus adoleſcens in hæc, At emori cupio. vide
igitur poetam pro loco ac tempore ſcire quod dicat. §Metuebāt
omnes iam me§ Ne cui dicerem,Lepus tute es,& pulmentū quæ
ris. Aut, Eo ne es ferox, quia habes imperium in belluas? §Non
iniuria§ Hoc ſic pronuncia,quemadmodum illud ſupra, Quid ni
eſſe? §Purgon' ego me de iſtac Thaidi?§ οἰκονομία ad litem ſatu-
ram inter militē & Thaidē. §Quòd me eam amare ſuſpicatur?§
Quia apparet illam militi quoque κατὰ τὸ σεσιωπημένον oſten-
diſſet ꝙ dixit Phædriæ, Immo auge magis ſuſpicionem. hæc erit
cauſa reijciendi militis.§ Scin'§ Mouentis eſt dicere ſcin' vel ſcito.
§Si qñ illa mentionem§ Si qñ & prima ſyllaba acui poteſt & me-
dia. tñ variat ſententiam.§ Id vt ne fiat§ Modo ne, non ſignificat.
§Hæc res ſola eſt remedio§ Si te ſuſpicetur amare Pamphilam.
§Vbi nominabit§ Et locum & tempus ſignificat Vbi. §Tu Pam-
philum continuo§ Hic magna οἰκονομία eſt,qua Terentius præpa
rat quemadmodum iurgium inter Thaidem militemq; & Gna-
thonem per duas partes ſeparat fabulæ. Bene continuo, vt intel-
ligat meretrix nō iam Pamphilū amari, ꝗ ſibi vicem dari. §Pam
philam cantatum prouocemus§ Eleganter, quia ille foris eſt,hæc
intus,illum intromittamus,illam prouocemus. Hæc eſt in verbis
poetæ germana proprietas.§ Tu huius contra§ Hic contra,vicem
ſignificat.§ Quod eam mordeat§ Quod par. Aut abſolute Quod,
quæ res.§ Si quidem me amaret,tum iſtud prodeſſet Gnato§ His
verſiculis perſonam militis & Gnathonis cōtinentibus οἰκονομία
inducitur,ꝙ veriſimile ſit, facile militem ferre poſſe anteponi ſi-
bi Phædriam,qui ſe ſemper intellexerit nō amari,nam ſi hoc tol-
las,aut excludendus eſt Phædria, aut ea dolore militis in hac fa-
bula ſit exitus tragicus. Et hoc miles,vt ſapiens,locutus eſt. Ergo
meminiſſe conuenit ridiculas perſonas nō omnino ſtultas & ex-
cordas induci à poetis comicis,nam nulla delectatio eſt, vbi om-
nino,qui deluditur,nihil ſapit. Stultitia aūt eſt in his quatuor mo
dis,aut non venire in mentem quod oportet: aut ſi venerit, non
tenere,aut bonum conſilium amittere,aut malum admittere. Vi
de ergo,vt hoc quod cōmode miles viderat, nō tenuerit, totumq;
amiſerit. Hoc autem idcirco interpoſuit poeta,vt oſtenderet quid
veneni haberet aſſentatio, perquā non modo errantes decipiun-
tur,ac præcipites eunt,verum etiam ſapientes interdum, ſaniq;
euertuntur. §Qñ illud quod tu das expectat§ Hac ſententia tol-
litur militi quod recte ſenſerat,nec perſuadetur tñ, ꝙ ametur ab
amica.§ Iam dudum te amat§ Vel nimiū,& valde, vel iampridē.
§Quod doleat§ Hoc ad illud refertur quod ſupra dixit. Par pari
referto,quod eam mordeat. §Ne qñ iratus tu alio conferas§ Et
hic locū pro perſona poſuit: vt ne diceret, ad aliā. §At mihi iſtuc
non in mentem venerat§ Sic pronunciandū eſt,quaſi militi mon
ſtri ſimile videatur, ſapiens dictum alij prius veniſſe in mentem,
ꝗ ſibi §Ridiculū§ Vel hominem,vel dictum ſignificamus.§ Cete-
rum Hoc tute melius quanto inueniſſes Thraſo?§.ſ.ſi cogitaſſet.

MAgnus,&c.§ Hæc Scena continet aſſentationem Paraſi-
ticam & ſtultitiā glorioſi militis. Thraſo vero hæc par-
ticula hic eſt inceptiua, vt Cic. incipit epiſtolam Ego ve
ro Serui vellem,&c. Thais agere.i.agebat(ſed plus ſonat infinitus
modus quam finitus) magnas gratias mihi. G. Ingenteis.i im-
menſas,maximas agebat inquā gratias. T. Ain.i.dicis ne tu quod
Thais eſt læta ob donum meum.ſ. G. Quidem.i.certe, non tam
eſt læta inquam ipſo dono.i.propter donum,quam ꝙ.i.quia datū
eſt abs te,cuius amore lætatur. Vero.i.ſed,triūphat.i.more trium
phantis ducis floret & lætatur,id i.ob id,quod.ſ. abs te datū eſt ſe
rio i.bono animo,non ficte neq; ioculariter, quod ſi fit eſſet intel
ligitur ſentit vel aliud verbū id genus, q.d. quam ꝙ.i.quia ſentit,
vel ſcit abs te datum eſſe. dixit aūt triumphat propter milites, ꝙ
ea victoria militiæ parta triumphetur. P. Hic tertia perſona ve-
nit in ſcenam,ſed ſeparatim loquitur ſecum, prouiſo.i.procedo.
Significat etiā prouideo vel proſpecto, vt vbi.i qñ tempus ſit ad-
ducam hunc Eunuchum cū Aethiopiſſa, Sed eccum.i.ecce hic mi
litem,per contemptū dixit. T. Iſtud eſt datum mihi.i.fato, de ce-
teroq; conceſſum, vt omnia ſint grata quæ facio. G. Hercle ad-
uerti animum.i.animaduerti,& percepi bene id tibi datum eſſe,&
annotaui,ſeu obſeruaui. T. Vel.i.etiam,rex.ſ.imperator, & dux
meus ſemper agebat mihi maximas gratias, quidquid.i.quam-
cunq; rem effeceram, non itidem.i.non ſimiliter alijs gratias age
bat. G. Is qui habet ſalem.i.vrbanitatem,ſac etiam,facundiam,
ſapientiam, quod.i.habere ſalem eſt in te,ſæpe transfert.i. tradu-
cit in ſe,verbis.i.eloquentia ſua gloriā magnam partam i.quæ pa
ritur,ſeu acquiritur labore alieno.i.labore aliorū,qui non ea ſunt
facundia,qua tu es. Sal neutraliter condimentum eſt, maſculinū
ſapientia,ſed ſæpius reperitur in bonis auctoribus,tam in maſcu-
lino,ꝗ in neutro,& quidem pro condimento,non velim tñ nega-
re quin vetuſtiſſimi aliqui neutro ſint vſi. T. Habes.i. intelligis.
Cic. ad Lentulum, Habes de Vatinio, cognoſce de Craſſo, quod
enim tenemus corpore habemus animo. Item quod animo habe
mus,illud intelligimus. G. Ergo rex te habebat ſup. in oculis.i.in
conſpectu ſuo. T. Scilicet.i.certe me habebat ante conſpectum
ſuum. G. Geſtire.i.geſtiebat hoc eſt geſtibus lætitiam ſuā oſten-
debat de præſentia tua. T. Verum.i.ſed credere.i.cōmittebat mi-
hi omne exercitum,omnem aciem,& conſilia.i.arcana & ſecreta.
G. Mirum. Vel nō eſt mirandum,vel mirum non eſt ſup. mihi.i.
non miror,& quidem per ironiam,q.d. quis nō crederet tali viro.
Vel eſt admirantis dictum, q.d.mirum eſt quomodo ſic vtaris eo
familiariter. T. Tum.i.deinde, ſicubi.i.ſi alicubi ſatietas hominū
cœperat eum.i.tædio hominum erat affectus, aut ſi qñ.i.ſi aliqñ.
vel ſi forte odiū negocij.i.moleſtiæ,curæ,vel laboris,vbi volebat.i.
qñ cupiebat requieſcere & recte,nam ceſſat deſidioſus, requieſcit
defeſſus, quaſi noſti, apoſiopeſis, q. d. Habes iam & tenes animo
quod dicere volo,& ideo non eſt opus perfecte dicere. G. Scio.i.
intelligo bene quaſi,vbi.i.quando, expueret.i.cum faſtidium eij-
ceret,animo.i.ex mente ſua, illam miſeriam.i.moleſtiam animi.
Expuere.n.eſt cum faſtidio aliquid reijcere,& expellere.Nam ex
puere.i.extra pus mittere. Pus.n.eſt omnis humor corpori one-
roſus. T. Tenes.i.intelligis, tum.i.tunc abducebat ſibi me ſuum
conuiuam.i.inuitatam ab eo ad epulas ſecum. G. Hui, interie-
ctio geſtientis, & quaſi admirantis narrat regem elegantem, vel
qui eligere ſciat, vel qui ipſe ſit eligendus. T. Immo ſic eſt homo
per paucorum hominum i.qui paucis vtitur, vel paucis placet.ſ.
bonis ſapientibus,qui pauci ſunt, vel eſt homo de paucis,vel pau
ci ſunt,aut rari inuentu,qui ſint eius ſimiles,& quod dici ſolet.Eſt
ſingularis homo & nouus, qui habet quod paucis conuenit. G.
Auerſus Paraſitus hoc dicit,ne miles audiat. Immo arbitror nul-
lorum hominum ipſum regem eſſe ſi tecum viuit, q.d.nullis eſſe
eum ſimilem puto ſi tecum viuit,qm̃ nemo ſic præter eum,qui te
ſecum vt conuiuam admittere dignaretur propter tuam fatuita-
tem,cum ſis ita glorioſus,loquax & nihili. T. Miles non aduer-
tit ad dictum Paraſiti ſuæ iactantiæ adeo inſudans,omnes com-
militones inuidere.i. inuidebant mihi, mordere.i. mordebant &
detrahebant mihi,clanculū i.ſecreto,ego floccipendere.i.contem
nebā,ꝙ inuiderēt & morderēt. Illi inuidere.i.inuidebāt,miſere.i.
cū miſeria & moleſtia ſua,& infeliciter. Nam ſe nō alios inuidus
igne

igne coquit. Verum.i.ſed tamen vnus eſt inuidis impenſe.i.valde,vel vehementer,vel miſere inuidebat inquam,quem rex præfecerat elephantis (nam hic elephãrus elephanti dicitur) Indicis.i. de India profectis,vbi.i.cum,is eſt magis moleſta.i. me nimis me afficiens tædio. Inquam.i.dico ei ô Strato nomen accommodatum militiæ,ne.i.verum,eſt ferox.i.terribilis & torius, eo.i.ideo, ꝙ habes imperium in belluas.i.ſupra elephantos. G. Dictũ fuit ſup.pulchre,& feſtiue,lepide,& ſapienter; papę: interiectio admirantis tale dictum, iugularas hominum.i.attonitum, ac mutum reddideras eum,ac ſi iugulaſſes.i.occidiſſes eum. Quid ille reſpondit ſup. T. Illico.i.ſtatim mutus fuit neq; quidquam addidit. G. Quidni.i.cur non eſſet mutus.ſ. P. O dij veſtram fidem in,ſup. hoc eſt veſtrum auxilium imploro & opem,hominem perditum, vbi deeſt o,ſed ſic melius ſonat,maioris eſt.n.ſtuporis ſic pronunciatum.i. hominem perditum.i. in omne ſcelus datum & miſerũ infelicem,&.i.etiam.ô illum ſacrilegum.i.nefarium illũ dixit eleganter ad maiorem expreſſionem, vel retulit illud ad Gnath.ita ꝙ vnam partem,illius dicti referas ad Thraſonem, & alteram ad paraſitum,quaſi vtrunq; vituperet. T. O Gnatho quid? modus interrogandi nunquid dixi tibi illud.ſ. quo pacto.i. quo modo tetigerim.i.pupugerim luſerim, fatigauerim in conuiuio Rhodio quendam adoleſcentulum de Rhodo. G. Nunquam dixiſti mihi,ſed obſecro narra.audiui plus millies,h.d.auctſu. T. Hic adoleſcentulus Rh... quem dico,erat Vna.i.ſimul in cõuiuio,forte.i.caſu,habui, ſcortum.i.meretricem, cœpit.i.incœpit ludere ad id ſcortum.ſ.quod habebã,& cœpit inquam irridere me, inqui.i. dixi ô homo impudens.i.effrons,& inuerecunde, & qui defricuiſti frontem quid ais? tute.i.tumet es lepus.i.pulpamentũ,& quæris pulpamentum in alio, hoc eſt quod in te habes, hoc in altero quæris,quaſi diceret velis, Præſtas te alijs abutendũ, & vt ait Cic. ſic aduerſus & auerſus impudicus es. Pulpa pæ. & pulpamentum ſi,vt vult Donat. dicitur caro quæ manducatur, eo ꝙ pulſetur & concidatur. & ideo lepus hominis pulpamentũ eſt,qui eius carne veſcatur homo,ſed hic ſub eo dicto infamia fœda,muliebris intelligitur,quæ potius eſt reijcienda,quã nimis patefaciẽda. G. Ha,ha, hæ,interiectio in riſum effuſi. T. Quid iſti? dictum fuit,ſup. G. Facete.i.feſtiue,vrbane; Nã facetus dicitur,qui facit verbis quod vult,lepide.i.polite. Nã lepidus dicitur,qui politus eſt, vt Lepetti Græce.i.lamia,laute.i.ſplendide, nitide. Lautus.n.eſt, qui mundus,& ſplendidus eſt,nihil ſupra.i.nihil vltra dici poterat, vel nihil ſupra quã dici debebat eſt dictũ,vel nihil melius dici poterat,obſecro ne.i.verum hoc dictum erat tuum.a.d. te inuẽtum, credidi, iudicaui illud eſſe vetus,propterea quod redolet antiquitatẽ, quæ feſtiua erat & faceta, & omnia vetera magna ſunt, dicta prouerbia & adagionis, ſiue adagia facetis hominibus aſcribuntur. T. Audieras illud.ſ.dici aliquã. G. Sæpe audieram.ſ.& fertur.i.dicitur in primis.i.inter prima & præcipua dicta, quæ facetiam hñt. T. Illud dictum eſt meum.i.ex ingenio meo,& eloquentia profectum. G. Dolet mihi ſup.i.doleo illud.ſ.tute lepus es,&c.dictum eſſe vt ſit participium adoleſcenti.ſ.illi Rhodio iuueni imprudenti.i.incauto,non ſolum adoleſcenti, ſed etiam libero, qui non eſt ſeruilis conditionis cuiq;. id dictum dicendũ non erat, vel ſic intellige,vt dictum ſit nomen. dictum.i.dicterium meum & ridiculum, mordax.ſ.lepus tute es,dolet.i.dolori eſt, vel dolorem affero adoleſcẽti,& libero imprudẽti.i.qui minime crederet tali ſe poſſe percuti conuitio,aut cum tali viro ſibi rem futuram. Videtur velle Donatus hæc dicta ſuperius.ſ.dictum dolet,eſſe Gnathonis,ſed melius eſt ſuperior interpretatio. P. At Dij perdant.i.deſtruãt, te Thraſonem,quod dictum ſe cum proferre Parmeno neſcius vel ignotatus illic eſſe. G. Quæſo quid ille adoleſcens reſpõdit,ſup. T. Perditus fuit,ſup.i.perij,& totus ſtupefactus & attonitus euaſit. omnes qui aderant.i.aſtabant emori.i.emoriebantur, riſu.i. præ nimio riſu,aut præ nimia ridendi cupiditate. denique; ad ſummam iam omnes metuebant me,ne talia illis dicerem. G. Non iniuria.i.non ſine cauſa. T. Sed heus tu,aduerbiũ vocantis, q.d. tu adhuc hoc audi,purgem.ſ.purgare ne debebo me.i.me excuſare,Thaidi.i.apud Thaidem de iſta puella.ſ.q.i. quia ſuſpicata eſt, id eſt opinata eſt me militem amare eam puellam. G. Nihil minus facias.ſ.quã te purges, imo.i.ſed magis auge ſuſpicionem.i.fac vt magis ſuſpicetur. T. Cui.i.quare id faciam. G. Rogas.i.interrogas. Scin'.i.ſcis ne, & monentis eſt. ſi qñ.i.ſi forte, vel ſi aliquando,& tunc eſt vocabulum compoſitũ habens accentũ in prima.nam ſi ſine duæ particulę ſolitas habent ſignificationes ſuas, & ſolitos accentus. ſi qñ erga illa Thais Thais facit mentionem Phædrię.i.ſermonem de Phædria,aut ſi laudat Phædriam,vt male vrat.i.incendat ira,cura,vel amore. P. Sentio.i.intelligo. G. Hęc res ſola i.vnica eſt,remedio.i.ad remedium, ne faciat id.i.ne laudet Phædriam riualem.Vbi locũ & tempus ſignificat,ſed cape hic pro qñ,Thais nominabit Phædriã,cõtinuo.i.illico nominato, ſup.Pamphilam illam puellam. Si qñ.i.ſi forte dicat,intromittamus.i.introducamus & admittamus Phædriam comeſſatũ, quod ſi ſit comeſſatum additur vnum.ſ. nam à comedo is comeſum hic comeſos as, per ſimplex ſ, comeſſatum ergo.i. ad contedendum. nam intromitto eſt verbum motum ad locũ declarans: tu dicito ſup.pronocemus,quaſi foras vocemus Pamphilam, cantatum.i. ad cantandum. Si hæc Thais laudabit formam.i.pulchritudinem illius,tu contra.i.è diuerſo,inuicem, viciſſim laudato, ſup. formã huius.ſ.Pamphilæ.Denique.i.ne plura perſequar,referto.i.reddito par pari.i.iniuriam iniuriæ accommodato, quod i.referre par pari mordeat.i.lædat,offendat,& tangat, ſeu pungat eam Thaidem. T. Si quidem.i ſi certe amaret me iſtud quod dicis, & mones tu Gnatho prodeſſet.hoc dicto oſtenditur non prorſus ridicula fuiſſe perſonam militis,& ſtulta. Stultitia autẽ eſt in his quatuor modis,aut non venire in mentem,quod oportet,aut ſi.venerit nõ tenere, aut bonum conſilium amittere,aut malum admittere. G. Quando.i.quia,Thais expectat.i.deſiderat,vt, Expectate venis.i. deſiderate,atque qñ amat illud, quod tu das iam dudum, vel iam pridem,vel nimis,aut valde amat te iam dudum i.ſtatim velle illico,vt, Iam dudũ ſumite pœnas facile ſit illi Thaidi al.quid quod doleat. rectè vicimus.n.doleo hanc rem doleo hac re, & hæc res dolet mihi. Thais metueri ſemper ne qñ.i.ne forte. vel ne aliqñ, tu iratus,conferas alio, aduerbium loci pro nomine perſonam ſignificante, hoc eſt ne conuertas ad aliam amicã, eum fructum.i. eam commoditatem, quem ipſa nunc capit ſubaudi abs te. T. Diati bene,at.i.ſed illud non venerat mihi in mentem.i.non animaduerteram illud,vel non illud cogitauerã. G. Ridiculũ, dicitur per indignationem.i.ridendũ hominem,qui eſt incõſideratus. Vel ridiculũ neutri generis,& caſus nominandi,vt ridiculum eſt ſup.i.res ridenda dictũ,q.d.non eſt veriſimile, ꝙ tu non cogitaueras,vel poteſt eſſe caſus vocandi,aut accuſandi, vt ſit ſenſus. O ridiculũ.i.aliquid dignũ riſu. Enim.i.certe, nõ cogitaras.i.dicis ꝙ nõ cogitaueras ... O Thraſo quãto melius tute.i.tuipſe,inueniſſes.i. excogitaſſes hoc idem, quod.ſ. inueni.ſ.cogitaſſes.

ARgumentum} In hac ſcena ſtulte blanditur ſibi Miles,& Gnatho paraſitico more illi aſſentatur. Deinde conſiliũ dat quomodo ſe gerat erga Thaidem. {Ageres} Agebat. {Labore alieno} Ironica mordax aſſentatio.{Qui habet ſalem} Gratiam,leporẽ. {Geſtire} Pro geſtiebat,cupiebat. {Regem elegantem} Totũ irriſoriẽ & in regem Thraſonem. {Ego nõ flocci} Minus quã flocci. {Quæſo inquam} Ridicula increpatio per proſopopœiam. {Dij veſtram} Ad ſpectatores Parmeno. {Tetigerim} Corripuerim. {Lepus tute es} Prouerbiũ in mollẽ, & muliebria patientem. {At te dij} Ad ſpectatores. {Emoriri} Pro emori,& eſt de induſtria corruptũ,ad indicandam militis imperitiã. {Id vt ne fiat} Hoc cõſiliũ Gnathonis pertinet ad œconomiã futurę litis inter militẽ & Thaidẽ, eritq; occaſio epitaſeos huius partis fabulæ. Lato.

MAgnas vero,agere,&c.} Stolidum animum glorioſi militis,qui ſe ignorans,& aliunde pendens, opinionibus inflatur & irridetur,in maximisq; verſatur erroribus,hæc ſcena exprimit. Cic.lib.j.Off. ſic ait; Deforme etiã eſt de ſeipſo prædicare,falſa preſertim,& cum irriſione audientium imitari militẽ glorioſum. Et in Lælio ſic ſcribit. Nec paraſitorũ in Comœdijs aſſentatio nobis faceta videretur,niſi eſſent milites glorioſi. Magnas vero gratias agere Thais mihi. Satis erat reſpondere, magnas: Ingentes,inquit.Semper auget aſſentatio,id quod is,ad cuius voluntatem dicitur,vult eſſe magnũ. {Salem qui in te eſt} Salem.i.ſapientiam,& ſales dicũtur animi ſolatia. {Regem elegantem narras} Elegantẽ.i.prudentia excultũ,& ſcientem habere delectum perſonarum Gnathonice tñ dictum eſt. {Verum vnus tñ impenſe}.i.valde inuidebat Gel.lib.14 ſic ait: Iulius Paulus Poeta, vir bonus,& rerũ literarumq; impenſe doctus. Et paulo poſt: Impenſe fieri incipit.{Et pulpamentum quæris} Pulpamentum condimentum eſt,quod fit ex pulpa leporis,& clunibus maxime. Senſus eſt: Tu es id, ꝙ quæris in ſcorto. {Facete}.i.iocoſe, cum occulta quadam elegantia.{Lepide}.i.iucunde atque venuſte. is cum gratia. {Laute} i ſplendide, magnifice, ac omni apparatu, ſolertis acuminis,& vrbani ingenij,verba ſunt adulatore digna. Petrvs Mars.

OMnes huius ſcenæ verſus ſunt iamb. Trim. Acat. In 5.d, eliditur in Sed. In 2j,Deſid Doct.cum Don.& multis veteribus legit,Quod in te eſt,pro,Quæ res,& d,eliditur in Quid. In 19.inter finit dictionem ſequente vocali,ſed bis duntaxat elidenda eſt,idq; in quonis placuerit loco. In 25.Eo monoſyllabum eſt,niſi ſit bacchius loco primo. In 26.Mehercle,triſyllabũ. In 27.malim d,elidere in Quid,quã s,in Iugularas.quemadmodum & in 29.rurſus d,eliditur in Quid, quã illic creticos tertio, hic bacchius loco quinto eſſe poteſt. In 36.s,eliditur in Lepus,& ha,ha,hæ,triſyllabũ eſt. Ita in 38 s eliditur in vetus.poteſt tñ bacchius vtroq; in loco carmen excuſare abſq; eliſione. In 40.vel At Glar.

TERENT. G eliditur

elidítur à ſuperiore carmine, vel d, eliditur in Quid, aut creticus eſt loco tertio. In 8. à fine, Suſpicionem poſuit, vt natura habet verbi. In 12. à fine, In pertinet ad præcedẽs carmen. In 9. à fine, Tu initio legendum eſt, &, Quod eam, monoſyllabum, ſi quidem remordeat legatur, eſt. Nam d, eliditur & eam in vnam contrahitur ſyllabam. Doct. ſupplet vel Sic, vel Mox. Ioan. Tu anteponis, quod magis probo, quando antea toties ante poſitum, Tu legitur. In penult. verſu, Nec. n. rectè legitur pro, Non. n. admonuit hoc etiam Doct. & in vltimo, Idem, à priore verſu eliditur,

ACTVS III. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Parmeno Eunuchum & Æthiopiſſam, Phædriæ munera tradit Thaidi, & vti iuſſus erat verbis ornat. Eadem Thraſo & Paraſitus inſultant.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic inducitur multiplex concurſus diſsimilium perſonarum, tamen ita virtute Poetica diſcretarum, vt nulla confuſio ſermonis ob id fiat. Simul etiam quæ cuique accõmodata videtur, mire repræſentat oratio. Deinde Parmeno Phædriæ munus laudat, Thraſo Gnathoque cõtra contemnunt.

Senarij.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS ancilla.

AVDIRE vocem viſa ſum modo militis:
Atque eccum. ſalue mi Thraſo. THR, ô Thais mea,
Meum ſuauium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina iſtac? P. quam venuſte. quod dedit
Principium adueniens. TH. plurimum merito tuo.
G. Eamus ergo ad cenam: quid ſtas? P. hem alterum.
Ex homine hunc natum dicas. TH. vbi vis, non moror.
P. Adibo, atque aſſimulabo, quaſi nunc exeam.
Ituran' Thais quopiam es? TH. ehem Parmeno.
Bene feciſti: hodie itura. P. quo? TH. ecquid hunc vides.
P. Video, & me tædet. vbi vis, dona adſunt tibi
A Phædria. TH. quid ſtamus? cur non imus hinc?
P. Quæſo hercle vt liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus, conuenire & colloqui.
THR. Perpulchra credo dona, haud noſtris ſimilia.
P. Res indicabit. heus iubete iſtos foras
Exire, quos iuſſi. ocyus procede tu huc.
Ex Aethiopia eſt vſque hæc. T. hic ſunt tres minæ.
G. Vix. P. vbi tu es Dore? accede huc. hem eunuchum tibi.
Quàm liberali facie, quàm ætate integra?
TH, Ita me di ament honeſtus eſt. P. quid tu ais Gnatos?
Nunquid habes, quod contemnas? quid tu autem Thraſo?
Tacent: ſatis laudant fac periculum in literis,
Fac in palæſtra, in muſicis. quæ liberum
Scire equom eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.
THR. Ego illum eunuchum, ſi ſit opus, vel ſobrius,
P. Atque hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat
Te viuere, & ſua cauſſa excludi ceteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices ſuas
Oſtentat: neque tibi obſtat: quod quidam facit.
Verum, vbi moleſtum non erit, vbi tu voles,
Vbi tempus tibi erit, ſat habet ſi tum recipitur,
TH R, Apparet ſeruom hunc eſſe domini pauperis,
Miſerique. G. nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,
Qui haberet qui pararet alium, hunc perpeti.
P. Tace tu: quem eſſe ego puto infra omnes infimos
Homines: nam, qui huic animum aſſentari induxeris,
E flamma te petere cibum poſſe arbitror.
THR, Iam ne imus? TH. hos prius introducam, &, quæ volo.
Simul imperabo: * *poſt continuo exeo.* * poſt huc
THR. Ego hinc abeo; tu iſtam opperire. P, haud conuenit
Vna cum amica ire imperatorem in via.
THR. Quid tibi ego multa dicam? domini ſimilis es
G. Ha, ha, ha. THR. quid rides? G. iſtuc, quod dixti modo:
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. T. abi præcurre, vt ſint domi
Parata omnia. G. fiat. TH. diligenter Pythias
Fac cures, ſi Chremes huc forte aduenerit,
Vt ores primum vt maneat: ſi id non commodum eſt,
Vt redeat: ſi id non poterit, ad me adducito.
PY. Ita faciam. TH. quid? quid aliud volui dicere?
Hem, curate iſtam diligenter virginem.
Domi adſitis, facite. THR. eamus. TH. vos me ſequimini.

Don. AVdire vocem viſa ſum modo militis} Hic inducitur multiplex concurſus diſſimilium perſonarum, & tamen virtute & conſilio Poetæ diſcretarũ, vt confuſo nulla ſit facta ſermonis, ſimul etiam pro ſe cuique accommodata mire repreſentatur oratio. {Audire vocem viſa ſum modo militis} Omnes ſenſus viſa dñr, ab eo quod eſt certiſſimum oculorũ. Ergo viſa ſum, ſenſi. vt Virg. Viſæq; canes vlulare per vmbram, Aduentante dea. {Salue mi Thraſo} Quia ſecum, militis, quia apud illum, Thraſo. Eſt quædam actio, cuius nomen honeſtũ eſt, ſicut orator, philoſophus eſt quædam, cuius nomen offenſum eſt. vt miles, lanarius. {Meum ſuauium} Tria ſunt oſculandi genera, Oſculum. ſ. baſium, & ſuauium. Oſcula officiorum ſunt: Baſia, pudicorum affectuum. Suauia, libidinum vel amorum. {Meũ ſuauium} Cum oſcularetur, dixit. {Quid agitur?} hoc blandimenti genus eſt poſt oſculum, ſed duri eſt & agreſtis. infert enim. {Ecquid nos amas} Et ecquid, aliquantulum ne ſignificat, & ideo illa plurimum recitat. Cic. in Catil. Quid eſt Catilina? ecquid attendis? ecquid animaduertis horũ ſilentium? {De fidicina iſtac?} De propter, vt ſit, propter fidicinam. Et vide non puellam, ſed fidicinam, quaſi ab amatore dictam, & eo amatore, qui quaſi memor ſit artis qua delectetur, & quia puella ſit æmula meretricis, nam meretricum eſt fidicinam eſſe. {Quàm venuſte, quod dedit Principiũ} Bene reprehendit Parmeno. nam in beneficijs debet obliuiſci qui dedit, & meminiſſe qui accepit. Et eſt grauius εἰρωνείᾳ, quàm venuſte. {Plurimum merito tuo} Facere meretrix amorem ſuũ non ad auaritiam retulit, ſed ad officium, Et cum de fidicina, inquit, te amem præcipue merito tuo. Alij ſic reſpondere intelligunt, vt ipſa de fidicina gratias agat. nam cũ ille dixerit, Ecquid nos amas? Illa reſpondit. Plurimum. Quòd autem de fidicina hac dixit ille ſubiecit hæc, Merito tuo. i. qm̃ mereris, dando eam. Sed melius eſt, vt præter munus meritũ dixerit, quanquam multi munus meritũ intelligant. vt eſt illud Virg. Quiq; ſui memores alios facere merendo. i. gratos ſibi reddidere munerãdo. {Eamus ergo ad cœnam?} Decuit paraſitum de cœna etiam importune admonere, cũ quadam ἐμφάσει velut magnæ rei. {Hem alterum,} Bene alterũ, quia duo ſunt. {Hem alterũ,} Si hic reprehendatur miles, alterum dictũ, ſi paraſitus, alterũ hominem. vult. n. Parmeno & paraſito eſſe verſutior, & debet eſſe, cum peioris conditionis ſit. {Ex homine hunc natum dicas} Rectè reprehendit Parmeno duos, quorum vnus beneficiũ Thaidi exprobrat, alter pro beneficio cœnam oſtendit, tanquam ad eam currendum ſit. nam hoc ſignificat, Quid ſtas? quaſi ſit cauſa properandi. {Vbi vis, non moror} Ad, Eamus ad cœnam, Vbi vis retulit, ad Quid ſtas, Non moror. {Quaſi nunc exeam} Mire, nunc exeam, quippe qui iandudum procul ſteterit. {Hem alterum,} Alterũ, non reſpectiue, ſed abſolute ac ſi dixiſſet, aliud dictum, vel alterum ſtultum. {Itura ne Thais quopiã es?} Vt experiatur Thaidis, animũ, fingit neſcire quo eat. {Hem Parmeno} Vide deprehenſam meretricem velle blandimẽtis ſatisfacere Parmenoni. {Bene feciſti?} Quid bene fecit Parmeno? in quaſi perturbata hæc loquitur & de nihilo

nihilo blandiens, vtpote meretrix & faceta? An ꝙ illuſerit conuitiu? ⸢Hodie⸣ Dulciter additum hodie, quaſi cum exceptione, quo ſe ſignificat non perpetuũ obſecuturam militi, & vt quæ promiſerit, biduum tantum abfuturum Phædriam. ⸢Quid, hunc non vides?⸣ Si dixerit militem, lædit præſentem, ſi amicum, lædit Parmenonem. Mire igitur pronomen inuenit. ⸢Video, & me tædet⸣ Opportune Parmeno fatetur odiũ militis, vt retundat ab eo amorem Thaidis ⸢Vbi vis dona adſunt tibi⸣ Nil potuit exitioſius militi contingere, quam vt continuo riualis mitteret munus, & poſterior, & coram ipſo. ⸢Dona adſunt tibi A Phædria⸣ Cũ illa ſub pronomine celauerit nomen militis ex arte Parmeno pronunciauit, à Phædria. ⸢Quid ſtamus?⸣ Quid ſtamus, ad moram refertur. ⸢Cur nõ imus hinc?⸣ Vbi ſeruus riualis eſt Parmeno. ⸢Quid ſtamus?⸣ His verbis miles inſulſus dolere ſe indicat. ⸢Pace quod fiat tua,⸣ Pace aut gratia, aut voluntate, & deeſt cũ, & ſic locutus eſt, quaſi bellum his verbis omnibus induxerit. ⸢Pace quod fiat tua, Date huic quæ volumus, conuenire et colloqui⸣ Proprie, quia pax, datio, deditio, conuẽtio, colloquium, militiæ verba ſunt & inuidioſe ſic ait, quaſi per eum non accipere, liceat dona Thaidem. Et ſic pronunciandum, vt ſubaudiatur vel, vt ſit, vel dare, vel conuenire, & colloqui, vt inter hoſtes ſolet. Saluſt. Quæ pacta in conuentione non præſtitiſſent. Et alibi, Cuius ad verba voluntate, colloquio militibus permiſſo, corruptio facta paucorum, & exercitus Syllę datus eſt. ⸢Conuenire & colloqui⸣ Sic pronunciandum eſt, vt q.d. licet per te miles, quod etiam inter hoſtes, & in bello licet. ⸢Dare huic quæ volumus,⸣ Hæc ſingula cum inuidia pronunciande ſunt. ⸢Perpulchra credo dona,⸣ ἀγωνία de fiducia pulchræ virginis. ⸢Noſtris ſimilia⸣ Et his ſimilia, & horum ſimilia, dicimus. ⸢Res indicabit⸣ Scit Eunuchi nomen poſſe contemni, & ideo videri vult potius, quàm ſperari munera ſua, id eſt Chæream ⸢Iubete iſtos foras Exire, quos iuſſi, ocyus⸣ Cum fiducia & alto vultu pronũciat, & feſtinat ne occupet miles prius abire, quàm videat. Et eſt ordo, ocyus exire. ⸢Procede tu huc⸣ Bene procede dixit, non accede, aut veni, vt appareat dignitas in inceſſu. Et callide ab inferiore incipit munere, hoc eſt à puella ad Chæream venturus, ſimul vt à vero mancipio incipiens, ad falſum ſine ſuſpicione tranſiret. ⸢Ex Aethiopia eſt vſq; hæc⸣ Quod Thais cupiebat nam ſupra, Non ne vbi dixti cupere te ex Aethiopia ancillulam. Vſq; additum, vt longinquitas monſtraretur. & hoc eſt ꝙ facit, Munus noſtrum ornato verbis ꝙ poteris. ⸢Hic ſunt tres minæ⸣ Callidæ munus ad precium reuocauit vt ad auaritiam conuerteret meretricum, ne officio donantis, & gratia leniretur. & ideo non dixit, tribus minis valet, ſed, hic ſunt tres minæ, quaſi iam venenda ſit. ⸢Ex Aethiopia eſt vſq;⸣ Hic oſtendit quid ſit ex Aethiopia, addendo vſque, vt ea longinquitate dignitas muneris ponderetur, & quid erit iam criminis in colore, quando ipſe dicere gloriatur vnde ſit? Ex mire ab inferiore cœpit, vt αὔξησιν doni faceret in Chærea, & turpi præcedente lenocinium compararet ſecuturo pulchro. Vſq; modo aduerbiũ de loco eſt: vt, Siculo proſpexit ab vſq; Pachinno. ⸢Via⸣ Aut difficile ſignificat, aut non, vt ſit, nec hoc. Lucil. Carcer vix carcere dignus. ⸢Vbi tu es Dore?⸣ Tanquam quærat eum vt nomen indicet, quo audito magis diſſimulet Chæream. ⸢Accede huc⸣ Vultu eo dicitur, quo debuit dicere & dicto æmulorum læſus, & confidentia deſtitutus, velutin eo duntaxat conſpectu Chæreę confidens. ⸢Hem Eunuchum tibi⸣ Mire poſtquam dixit. ⸢Eunuchum velle dixti te, quia ſolæ vtuntur his reginæ: Repperi. ⸢Quàm liberali facie?⸣ Non narratiue laudat, ſed per interrogationem, quæ maior fiducia eſt. ⸢Quàm ætate integra⸣ .i. qua florent puberes, vt Virg. Atq; integer ęui Aſcanius. ⸢Ita me dij ament⸣ Iurauit ideo, vt non amore Phædrię, ſed veritate cogi ad laudandum videatur coram milite. ⸢Honeſtus⸣ Pulcher. Virg. Et lętos oculis afflarat honores. ⸢Honeſtus⸣ Hic ſubdidit, quod in ancilla prætermiſit, quia Aethiopiſſa honeſta dici non potuit. ⸢Nunquid habes⸣ Habes, pro inueniſti. ⸢Quod contemnas?⸣ Plus eſt contemnas, q̃ vituperes, & deeſt, in hoc, vt ſit, nunquid habes ꝙ in hoc contemnas? ⸢Tacent, ſatis laudant⸣ Taciturnitas, cõfeſſionis genus eſt præſertim contra aduerſarij interrogationem. Ideo tacere hoc, vel quaſi laudis argumentum eſt, quia ſupra tacere vituperauit, ideo & ipſe ſic ait, Quid tu ais Gnatho? nunquid habes quod contemnas? ⸢Tacent, ſatis laudant⸣ Et, Quid tu Thraſo? quia ſupra contempſerat puellam. ⸢Fac periculum in literis, fac in palæſtra, in muſicis⸣ Si totum ſingulariter diceret, eſſet ὁμοιοτέλευτον Litera, palæſtra, muſica. ⸢Quæ liberum ſcire æquum eſt⸣ Quondam liberi pueri his artibus erudiebantur. Et eſt figura ἔλλειψις, deeſt enim His. ⸢Solertem⸣ .i. diſertum: Verum hæc ſolertem. vt Horat. Doctę ſermones vtriuſq; linguæ. An aſſumendum eſt His extrinſecus? ⸢Solertem⸣ Deeſt his. Solers, quaſi totus ex arte conſiſtens, vt ὅλος ἀρτή, quod latinis verbis, quaſi ſolus in arte ſit. Huic iners contrarium. Nam ſolers, quaſi ὅλος ἀρτή dictus. ὅλον ſolũ, vt illex, & ὗς, ſus dicimus. ⸢Ego illum Eunuchum, ſi ſiet opus, vel ſobrius⸣ Hoc vt militare eſt, ita importunũ præſente Thaide, extra quam, miles, ſi ſaperet, nihil amatorie contemplari debuit. Sed & hinc accedit ad eius odium, præterquam ꝙ iam in ſuſpicione eſt amicæ ſuæ ꝙ fidicinam magis diligat. Et hoc mire, ꝙ nemo prior Eunuchum eſſe Chæream, q̃ miles, credidit, adeo ſtultus etiam nomine ipſo appellauit. Sed ſtatim ſtulte miles, primo quidem conuitium ipſi Eunucho facit, in quo poteſt iam lædere amicam, deinde atteſtatur hoc dicto pulchritudinem huius muneris. Quid igitur proficit? Satis aũt ioculare eſt, ſi cogites Chæream eſſe, qui hęc de ſe audiat, & tacere cogatur. ⸢Vel ſobrius⸣ Honeſta ἔλλειψις, propter mulieris præſentiam. vt Virg. Nouimus & qui te. Et ipſe in Heautont. Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam. Hoc tamen miles coactus à Parmeno dicit quia reprehẽſus eſt tacuiſſe. ⸢Atq; hæc qui miſit⸣ .i. tanta munera. hoc. n. Hęc ſignificat. ⸢Non ſoli ſibi poſtulat⸣ Hoc eſt, Iſtum, ęmulũ ꝙ potes, ab ipſa pellito: ⸢Sua cauſa excludi ceteros⸣ Nihil potuit dici inuidioſius. Non n. dixit Phædriam, ſed ceteros, quaſi futuri amatores fuiſſent, niſi me terreretur exemplum Phædriæ. ⸢Neq; pugnas narrat⸣ Deſcriptio militis, tantum excepto nomine. ⸢Neq; cicatrices⸣ Inſigne fœditatis, Nam apud meretricem quid aliud cicatrices valent? Nam cicatrices etſi ſemper glorioſæ ſint, non tamen etiam apud meretrices, quibus poſt precium forma placet. vt Sal. quoq; fatetur Hæc ſunt virtutis inſignia, dehoneſtamento tamen eſſe corpori maxime lætabatur. ⸢Neque tibi obſtat⸣ Qui à te repellat amatores tuos. ⸢Quod quidam facit⸣ Quidam rectè. nam & figuratum, & aptum ſententiæ eſt, & contemptum indicat hoc verbum. ⸢Vbi moleſtũ non erit⸣ Ad ſuperiora retulit quod nunc dicit. ſ. ad, Non ſibi ſoli poſtulat te viuere, & ſua cauſa excludi ceteros, neque pugnas narrat, &c. ⸢Vbi moleſtum non erit, vbi tu voles⸣ Ad, Neq; tibi obſtat: Vbi tempus tibi erit. Et mire occupat animum meretricis, cum illam huius impulſu inducit facere quidquid dure fecit excludendo Phædriam. Hic igitur qui ſcit præcepta de beneficijs æſtimandis intelligit oratorie in vtranque partem dicta omnia. ⸢Verum vbi moleſtum⸣ Vtrum tibi moleſtum, an alijs? ſed alijs, quia illaturus eſt. ⸢Vbi tempus tibi erit⸣ Non amatori. Et, vbi tu voles, non vt nunc in milite pateris. ⸢Vbi tempus tibi erit, ſat habet ſi tum recipitur⸣ his dictis & militem repulit ab animo meretricis, & commendauit adoleſcentem, & perfecit ne iniuria videatur apud Thaidem quod ſponte ſuſceperit Phędriam. ⸢Apparet ſeruũ hunc domini eſſe pauperis⸣ Triſtiores enim ſunt ſerui pauperum, & ob hoc ipſum nequiores. & hoc melius erat, quamuis illud aliter paraſitus exponat. ⸢Domini pauperis miſeriq;⸣ Bene additum miſeri, qui non continuo pauper etiam miſer eſt. ⸢Nam hercle nemo poſſet⸣ Secundum illud, Ait, aio, approbat paraſitus quod miles dixit. Et eſt ordo. Nam hercle ſatis ſcio, nemo poſſet & hunc perpeti, qui haberet qui pararet alium ſeruũ ⸢Nam hercle nemo poſſet⸣ Aliam cauſam ſubtiliorem aſſignat paraſitus quanquam dixerat miles. ⸢Qui haberet, qui pararet⸣ Prius Qui, pronomen, ſequens, aduerbium eſt. ⸢Quem ego eſſe puto infra omnea infimos homines⸣ Multum dixit, infra infimos omnes homines. nam hac ſententia vult illum hominem ſeruus etiam eſſe peiorem, quia & ſeruus, homo. vt in Phorm. Seruum hominem cauſam orare leges non ſinunt. ⸢Qui huic animũ aſſentari induxeris⸣ Proprie, nam animus inducitur aduerſum obiectas difficultates. ⸢E flamma te petere cibum poſſe arbitror⸣ Vnde ſine damno, aut malo nihil poteſt auferri. ⸢E flamma⸣ Hoc intelligit, non ex foco, ſed ex medio igni, vel incendio flammæ. Nam antiquum verbũ eſt, Petere cibum è flamma. mordetq; vtrunq; ſimul, vt neſcias quem peius vituperauerit. huius ne famem, an illius immanitatem, vel voraginem. Et ſimul vide conuitium redditum vnde coniectum eſt. i. de paupertate & egeſtate. ⸢Iam ne imus?⸣ Odiũ Parmenonis, & ſtomachũ militis iſta indicat feſtinatio. & Iam, in increpatio more eſt. ⸢Poſt huc cõtinuo exeo⸣ Legitur & poſtea, & poſt: vt ſit poſt, pro poſtea quomodo pro poſtremo poſt. ⸢Ego hinc abeo⸣ Cõſequens erat vt offenderetur miles tam diligenter riualia munus ſuſcipiente meretrice. ⸢Vna ire amica cum imperatorem in via⸣ Vide προπαρασκευήν futuræ litis inter Thaidem & militem. ⸢Cum amica⸣ Mirifice amicam dixit non meretricem. ⸢Imperatorem in via⸣ Congrue in militem, quaſi ipſe ſit, ſub quo eſt, & hic ſeruat Parmeno quod ſibi mandatũ eſt, Et iſtum æmulum quòd poteris, ab ea pellito. Et bene mutat nomina, hinc ad honorem, hinc ad inuidiam. Hanc, nõ meretricem, ſed amicã dixit, hunc non militem, ſed imperatorem. ⸢Quid tibi ego multa dicam?⸣ Non habuit aliud miles ſtultos. & redit ad illa quæ ſupra dixit, Domini pauperis miſerique. ⸢Domini ſimilis es⸣ Ineptus iocus, in quo ſeruus iniuriæ vice domino comparatur. ⸢Quid rides?⸣ Et hoc eo vultu dicitur, quaſi ſibi conſcius ſit

miles faceta dicti conuiuij. nam non q; neſciat cauſam riſus, eo interrogat quid riſerit, ſed ideo, vt denuo laudetur. } Et illud de Rhodio dictum, } Hoc eſt illud, Eorum ingenia admiror ſimul. Et huic, vt apparet, ſit amicior, iden facilius ab amica, q̃ à paraſito ſeparabitur } Abi, præcurre, vt ſint, domi Parata omnia } Non dicit quæ, quia intelligitur. } Fiat } Faciam, vel fiet, diceret ſeruus, Liber vero fiat, tanquam & ipſe iubeat ſibi. } Domi vt ſint parata omnia } [illegible] in qua plus vultu ſignificatur, q̃ verbis. } Si Chremes huc forte ad me venerit } οἰκονομία ad finem futurani & exitum fabulæ. Et hoc non audit miles, nam ſi audiret, nimis ira ſceretur. } Ad me adducito } Modo vbi ſum ſignificat. } Quid, quid aliud volui dicere? } Pro, quid aliud? hinc eſt illud Ciceronis, Quē, quem nam? rectè admones, Polycletum eſſe dicebant. } Curate diligenter iſtam virginem } Hæc res eſt quæ faciet virginem claudi, in lectulo collocari & obdormire. } Curate iſtam diligenter virginem } Ridiculum, cum contra euenturum ſit. } Vos me ſequimini } παρὰ πρόσωπα ſunt puellæ quæ ſequuntur.

GVID. AVdire vocem, &c. } Hic inducitur multiplex concurſus diſſimilium perſonarum, tñ virtute & conſilio poetæ diſcretarum. TH. Viſa ſum. i. ſenſi audire modo. i. paulo ante vocem militis. atq; eccum. i. ecce hic eum, ò mi Thraſo ſalue. THR. O Thais mea amaſia. ſ. deinde cum oſcularetur, dixit meum ſuauium. i. meum baſium. Oſcula ſunt officiorum, baſia pudicorum, ſuauia libidinum vel amorum, quid agitur? ecquid. i. vtrum aliquantulũ amas nos de hac fidicina. i. propter hanc puellam peritam fidium pulſandarum. P. Quàm. i. inquantum, venuſte. i. facere incepi ſupp. per ironiam reprehendit dictum militis, quod. i. quale principium, ipſe adueniens i. in aduentu ſuo dedit, TH. Plurimum te amo. ſ. merito tuo. i. beneficio tuo & præſtito, vel, quia bene mereris, vt ameris plurimum ex tuo ipſius officio. Meritum. n. dicitur beneficium ſeu præſtitum. Cic. ad Lent. Tanta eſt enim magnitudo tuorum in me meritorum. i. præſtitorum beneficiorum. G. Ergo eamus ad cœnam quid. i. cur, ſtas. i. moraris, quid tardas? P. Hem, indignantis. dicas hunc alterũ ſtultum paraſitum Gnathonem, natum. i. ortum ex homine hoc. ſ. Thraſone, adeo bene inter ſe conueniunt. TH. Vbi. i. qñ vis eamus ad cœnam. ſ. non moror. i. non tardo, neq; reſto. P. Adibo eo ſup. i. ibo ad eos, atq; aſſimulabo. i. fingam, quaſi. i. velut, nunc exeam. i. egrediar prope acceſſurus, qui prius procul fieri ò Thais ituran'. i. itura ne es, quopiam. i. in aliquem locum. TH. Hem Parmeno pol. i. per Pollucem bene feciſti. quod vulgo dici ſolet, Tu habes bonam cauſam, ſeu rationem petendi nunc hoc, bene ergo feciſti petendo an quopiam ſup. ſim itura hodie. P. Quo. i. quare benefici vel repetit interrogans quo eat. TH. Quid? modus interrogandi hic cum ſtomacho, non vides hunc. ſ. militem. P. Video eum. ſ. & ma tædet videre. ſ. eum. vbi vis. i. vbi libet, vel qñ vis, dona adſunt. i. prope ſunt tibi à Phædria. THR. Quid. i. cur, ſtamus. i. non imus, quod iterat dicens, cur nõ imus hinc. i. ex hoc loco. P. Hercle. i. per Herculem quæſo. i. poſco, vt liceat per te dare huic Thaidi, quæ volumus. liceat inquam conuenire eã. i. alloqui eam, colloqui. i. communicare cũ ea de aliquibus quod. ſ. dare munera, cõuenire, colloqui, fiat cum ſup. pace tua. i. gratia & voluntate, & quaſi prius captata venia, & quod dici vulgo ſolet, neque diſpliceat tibi, vel ita permitte, vt ſine tua moleſtia fiat. THR. Credo te daturum ſup. perpulchra. i. valde pulchra dona, hoc dixit per ironiam haud. i. nõ ſimilia noſtris donis. ſ. P. Res. i. aſpectus rerum. indicabit. i. oſtendet, ſint pulchra nec ne. Heus, aduerbium vocantis, iubete. i. præcipites, iſtos. ſ. Eunuchũ & Aethiopiſſam exire ocyus. i. velociter, quos iuſſi exire, q. d. facite vt properent quos iuſſeram exire, tu. ſ. Aethiopiſſa, procede. i. veni vt appareas, hue prodi hue & progredere. Hæc Maura eſt ex Aethiopia. i. Mauritania. Eſt autem ex Aethiopia duplex, vna ad Ortum Solis, altera ad Occaſum vſq; modo, aduerbiũ, eſt vſq; quidem de loco, vt Virg. Siculo proſpexit ab vſq; Pachinno. poſuit aũt vſq; vt longinquitatem loci monſtraret igitur ſic aſtrue. Hæc eſt ex Aethiopia vſq;. i. ex eo loco huc uſq; hæc deducta eſt. THR. Hic. i. in hac Maura. tres ſunt minæ. i. tres libræ fuerunt expoſitæ in ea emenda. G. Vix. i. difficile, vel nõ ſunt tres minæ. P. O Dore vbi es tu? accede huc. deinde vt venit, ſubiunxit. En. i. ecce Eunuchum, tibi. i. pro te, q̃. i. quantum, eſt facie. i. forma, vel ſpecie liberali. i. venuſta, ſicut contra auarus dicitur ſordidus, q̃ quantum eſt ætate integra. i. habet ætatem florentem, ſolidã, firmam, nihil paſſam detrimenti caloris naturalis. TH. Ita Dij ament me. iucantis eſt illud dictum, quaſi imprecantis ita ſe amari à Dijs, vt illud quod ſequitur eſt ex animo dictura. ſ. Thais deinde ſubdit honeſtus eſt. i. pulcher. nam honor pro pulchritudine apud Virg. inuenitur, vt Lætos oculis afflarat honores. P. O Gnatho quid ais? Nunquid habes. i. inueniſti quod cõtemnas in hoc ſup. Eunucho, aũt. i. ſed ò Thraſo quis ais, taceris, & ideo ſatis laudãt, qñquidem taciturnitas confeſſionis genus eſt fac periculum. i. experientiam, probationem, examina in literis. i. doctrinis. in palæſtra. i. in luctandi arte, in muſicis. i. in arte muſicæ. dabo adoleſcentem. ſ. Eunuchum. ſolertem. i. diſertũ, ornatum, præditũ his ſup. quæ æquũ eſt. i. licet liberum iuuenem. i. ingenuum. ſcire. i. c. illere quondam enim liberi pueri in his artibus erudiebantur. ſ. in literis, in palæſtra, & in muſica Solers dicitur quaſi totus in arte conſiſtens. diciturq; ab olon quod eſt totũ, & ars artis, quaſi totus in arte. nam, vt ait Feſtus, olon lingua oſcorum ſignificat totum. i. integrũ, vel ſolidum, Inde tela dicuntur ſoliferrea. i. tota ex ferro, & ſolers totus in arte. THR. Ego indigne iactarem ſup. illum Eunuchum ſi ſit opus, vel. i. etiam ſobrius. i. ieiunus, & fecit apoſiopeſin. propterea q; fœdiſſimum dictu erat & indigniſſimum auditu. Sobrius eleganter ponitur pro ieiuno, vt ſi dicam, Hoc ego illi facile dicerem vel ſobrius, vbi dicitur totus ieiunus, etiam dici ſolet, hoc tibi ſobrius dico, hoc eſt ſerio tibi dico ſciens & volens, nullo me cogente potu. P. Atq; is, qui miſit hæc. i. tanta munera. ſ. Non poſtulat te viuere ſoli ſibi. i. vt illum ſolũ ames, & illi ſoli indulgeas, & non poſtulat ceteros amatores. ſ. excludit. i. eijci, ſua cauſa. i. propter ſe, neq; ipſe Phæd. narrat. i. recitat pugnas, deſcriptio eſt militis, neque oſtentat. i. frequenter oſtendit, & quaſi iactitat ſuas cicatrices id eſt vulnerũ veſtigia, & indicia, neq; obſtat tibi. i. non tibi inſtat, vt amatores tuos repellas, quod. i. quam rem totam præfatã quidem pro contemptu hoc verbo exprimitur, & intelligitur miles, quidam igitur facit idem quod miles efficit, cuius parco nomini, verum vbi. i. qñ moleſtũ. i. res moleſta, & tædium, ſiue moleſtiam afferens tibi non erit, eſt enim hic moleſtum generis neutri. vel poteſt intelligi vbi Phæd. recipi non erit moleſtum tibi. i. nihil tibi afferret tædij, neq; moleſtiæ, vbi. i. qñ voles, vbi. i. qñ tempus. i. opportunitas temporis erit tibi, ſat habet. i. ſufficit ei, ſi tũ. i. tunc recipitur. i. admittitur. THR. Apparet. i. viſum eſt obuium hũc ſeruum eſſe dñi pauperis & miſeri. i. ſpectare ad dominum pauperem, & miſerũ. i. miſeria aliqua afflictũ & calamitoſum, non. n. ſi pauper ſit aliquis continuo, eſt miſer, qui pauca enim poteſt, vel poſſidet pauper eſt, non propterea miſer, ſi paruo contentus ſit. G. Hercle. i. per Hercule ſat ſcio. i. ſatis mihi cõſtat, q; ſup nemo poſſet perpeti. i. pati vel tolerare hunc ſeruũ, qui haberet. i. ſciret viam & rationem & modum, qui. i. qua via quo pacto, qua ratione, vel modo pararet. i. cõpararet ſibi alium ſeruũ. P. Tu Gnat. tace quem. ſ. te puto. i. exiſtimo eſſe infra oẽs homines infimos. i. quem exiſtimo eſſe vilioris conditionis ipſis ſeruis, nam arbitror te poſſe petere, cibum. i. alimentum, ea flamma. i. ex famis incendio, poſſet tñ fortaſſe non inepte dici quamuis Don. non placeat, puta te ita ligurionem, voracem, ſeu epulonem, aut comedonem, vt etiam ex medio igni, aut ex medio æſtu ollæ bullientis educere, ſeu decerpere cibũ non dubitares, adeo ventri deditus es, ita q; flammæ vel ardoris moleſtia perpeti nũ tenueres, dummodo gulæ tuæ inſeruires. Arbitror ergo te poſſe petere cibum è flamma qui induxeris animũ. i. qui ſuſceperis, vel imperaueris tibi & perſuaſeris, aſſentari. i. adulari, verbis tuis huic militi. THR. Hic ſtomachatus. i. indignatio militis oſtẽditur hac feſtinatione, ne. i. vtrũ, imus. i. vadimus, iam. i. nunc, q. d. ſatis ne cunctati ſumus, q̃ mora imus. TH. Prius. i. antequam te comiter. introducam. i. in domum ducam hos. ſ. Eunuchũ & Aethiopiſſam, ſed in hac elocutione maſculinũ præpõderauit fœminino, & ſimul. i. & etiã prius imperabo. i. præcipiam, quę volo fieri. i. ſed potius ſupprimitur, q̃ exprimatur. Poſtea. i. poſt illa facta quæ dixi me facturã, continuo id eſt illico exeo, vt te ſequar ad cęnam, quã mihi apud te dare cupis. THR. Tædio affectus miles, inquit, abeo. i. diſcedo, hinc. i. ex hoc loco tu Gnat. operire, in ſecunda imperatiui. i. expecta hanc Thaidem. P. Non conuenit. i. non bene quadrat, non eſt bene conſentaneum, aut congruũ imperatorem. i. eum, qui milites ſub ſe habet ire. i. iter facere, vna. i. ſimul cũ amica in via. TH. Quid. i. cur, ego dicam tibi multa? eſt ſimilis dñi. i. ſimiles domino habet mores, dicimus enim ſimilis dñi & ſimilis domino. G. Ha, ha, he, interiectio ridentis eſt, & ſtulte effuſi in riſum, qualis erit paraſitus. THR. Quid. i. cur rides, vel propter quam rem rides? G. Rideo ſup. iſtud. i. propter illud, q. d. propter tuum dictũ quod modo. i. paulo ante dixiſti. Et. i. etiam illud dictũ de Rhodio. ſ. tute lepus es, &c. venit mihi in mentẽ. i. in memoriã, ſed Thais exit. i. egreditur à domo ſua, vt te ſequatur in domũ tuam cœnatura. THR. Abi. i. diſcede, domum præcurre. i. ante nos curre, vt omnia ſint parata domi. G. Fiat, non dixit faciam, vel fiet, ne videare ſeruus, ſed fiat dixit, tanquam liber ipſe ſibi præcipiat. TH. O Pythia fac. i. da operã vt cures. i. curæ habeas, diligenter. i. ſtudioſe, ſi forte. i. caſu aliquo Chremes aduenerit. i. acceſſerit huc, cures res igitur vt ores eum primum. i. in primis, vt maneat me expectans. Sin. i. ſed ſi id. ſ. monere, non eſt commodũ. i. vtile, vel opportunum ei, ores inquam vt redeat, ſi num poteſt fieri vt. ſ. redeat, adducito

adducito

adducito ad me. Py. Ita faciã vt imperaſti. Thr. Quid aliud volui dicere,quod nunc non venit in mentem, hoc mente volutans,& memoria repetens quod erat oblita, inuẽto eo quod quærebat, erupit in hanc voculam. Hem, q.d.redijt in memoriam, & quaſi aliquid indignationis illa vocula indicat, quin indignetur Thais ferè illud eſſe oblitum nec imperatum, curate diligenter iſtam virginem.i. diligenter curam habeatis huius virginis facite.i.efficite,vt ſup. adſitis i.præſentes ſitis domi, nec illi vos moueatis. Thr. Eamus ad cœnam.ſ.in domũ meam. Th. Vos puellæ,ſcilicet pediſſequæ ſequimini me.

Lato. ARgumentum} Hic variæ inducuntur perſonæ,ſed ita diſtinctæ,vt facile inter ſe dinoſcantur. Exhibetur aũt Thaidi munus Phędrię à Parmenone in quod inepte cauillatur Thraſo,aſſentante interim Gnathone. {Quàm venuſte?} Ironia Parmenonis ad ſpectatores. {Quid hunc vides?} Tacita correptio. {Vbinã} Hoc clare dicitur. {Quæſo hercle} χαριεντισμός. {Hic ſunt tres} Extenuatio ad contemptũ. {Mina} Valebat a.coronatis. {Vel ſobrius} Verecunda eclipſis,ad moderandum obſcœnum dictum inepti militis. {Atq; hæc} Oblique deſignat Thraſonem. {Nam hercle} Aſſentatio Gnathonis. {E flamma te cibũ petere} Prouerbium. {Haud conuenit} Ironica approbatio. {Diligenter Pythi.} Oeconomia & præparatio ad ſequentem ſcenã. {Quid? quid aliud} Repetitio quęrentis & cogitabundæ.

Paraua mars. AVdire vocem,&c.} Aſtus meretricius,verba ſubdola,& ſimulatus pro tempore ad fallendũ affectus,nec non amantium,ſiue ſtultitiæ, ſiuę inſidiæ, ac commentum ad zelotypiam excitandam,exprimuntur hac ſcena. Meretria quippe ſimulata fronte pluribus arridet,vt pluribus ſpoliet, & æmulationis ſemina ſpargit vt inde abundantiorem habeat meſſem. Conducit nanq; meretricio quæſtui, complures habere amatores inuicem zelotypos,vt illorũ ardore & ſtultitia fruatur. Vnde Plau. in Ciſtel. dicit: Meretria eſt fortunati oppidi ſimillima,nõ poteſt ſuam rem obtinere ſola ſine multis viris. Et paulo poſt: Aſſimulate amare oportet. Nam ſi amas, exemplo melius illi multo quem amas conſulas,quàm rei tuæ. {Quàm venuſte,&c.} Cic. in Læl. ſic ait: Odioſum ſanè genus hominum officia exprobrantium quæ meniſſe debet is,in quem collata ſunt, non commemorare qui contulit, Seneca ſcribens de Clementia ad Neronem: Quàm dulce, quàm precioſum eſt, ſi gratias ſibi agi non paſſus qui dedit,ſed dediſſe dum dat,oblitus eſt. Qui dedit beneficium, taceat narret qui acceperit,non tantum ingratum, ſed iniuſtum eſt etiam,beneficium ſuperbe datum. Et graue tormentum eſt,debere cui nolis. Fabius Verrucoſus,inquit,beneficium ab homine elato aſpere datum,panem lapidoſum vocat. {Eunuchum tibi q̃ liberali facie}.i.ingenua, non ſeruili, ac ætate iuuenili. {Honeſtus eſt}.i.pulcher,& venuſtus,tum forma,tũ ætate. {Adoleſcentem ſolertem}.i.ſcientem. Solertia dicitur ingenij acumen,& naturalis aptitudo ad id celeriter percipiendum quod prudentia dictat. Comes huius eſt ſagacitas,quæ acute ſentit,atque diſcernit, quod prudentia iuſſerit. Solers,inquit Sext. Pompeius, dicitur in omni re prudens. Solertia,inquit Philoſophus,lib.6. Eth.eſt bona quædam coniectatio,quæ ſine ratione ſit,& cito.

Glar. ET huius quoq; ſcenæ verſus ſunt iambici trimetri. acatal. In tertio verſu vel Meum eſt monoſyllabum, vel bacchius loco primo. In nono verſu, Ehem legendum, vt recte annotauit Ioan. Idem in 10.verſu, Bene pol feciſti, legi. Et in hodie contrahit die in vnam ſyllabam. Doctor autem d, elidit in Quid. At Aldinus lib. aliter hoc carmen legit, nempe in fine ſic, Quid,hunc vides? Doctor. ante vides,ponit negationem, Quid, hunc non vides? Quod mihi non placet, & pluſculum gratiæ habet, ſi negatio auferatur. In 31. vel Ais monoſyllabum eſt, vel s,eliditur in Honeſtus. In 33.malim s,elidere in Satis, quàm i, corripere in Periclum, quia cõſuetius eſt. Poteſt & bacchius eſſe loco ſecundo. In 37.vel Sua monoſyllabum eſt,vel bacchius loco tertio. In 36.Ioan verſum ita legit:

Tace tu quem ego eſſe infra infimos omnes puto.

Atq; ita habent etiã mei vetuſtiores lib. & carmen ita ea poſcit. In 12.idem Ioan. ita legit, Vna ire cum amica imperatorem in viam. Ita vt m,non elidatur, & tertio loco ſit tribrachys. Et planè ita habent vetuſti lib. In ſeptimo à fine, Omnia ſuperfluit,vt recte admonuit Ioan. In antep. verſu vel proceleuſmaticus eſt initio vel d,in altero Quid,eliditur. In vltimo verſu Domi nõ eſt reijciendũ,ſed vel pæan quartus loco tertio,vel Eamus diſſyllabũ.

ACTVS III. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Chremes probatus adoleſcens amari ſe a Thaide ſuſpicatur, quem amorem effugere ſtudet.

ARG. PAVLI MALLBOLI.

Hæc ſequens ſcena continet Chremetis probati adoleſcentis ſuſpicionem de Thaidis erga ipſum amore,quem ſanè ſubterfugere obnixe conatur.

Senarij.

CHREMES, PYTTHIAS.

PRofecto quanto magis magiſq; cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:
Ita me video ab ea aſtute labefactarier,
Iam tum,cum primum iuſſit me ad ſe accerſier.
(Roget quis,quid tibi cum illa? ne noram quidem)
Vbi veni, cauſſam, vt ibi manerem, repperit:
Ait rem diuinam feciſſe, & rem ſeriam
Velle agere mecum. iam tum erat ſuſpectio,
Dolo malo hæc fieri omnia. ipſa accumbere
Mecum mihi ſeſe dare, ſermonem quærere.
Vbi friget,huc euaſit, quàm pridem pater
Mihi & mater mortui eſſent. dico, iam diu.
Rus Sunij ecquod habeam,& quàm longe à mari.
*Credo ei placere * hoc: ſperat ſe à me auellere.* * ſ hoc
Poſtrema, ecqua inde parua periſſet ſoror;
Ecquis cum ea vna; quid habuiſſet,cum perit;
Ecquis eam poſſet noſcere. hæc cur quæritet?
Niſi illa forte, quæ olim perijt paruola
Soror,hanc ſe intendit eſſe, vt eſt audacia,
Verum ea ſi viuit,annos nata eſt ſedecim.
Non maior; Thais,ego quàm ſum,maiuſcula eſt?
Miſit porro orare, vt venirem ſerio.
Aut dicat quid volt, aut moleſta ne ſiet.
Non hercle veniam tertio. heus. heus. Py. hic quis eſt?
C. Ego ſum Chremes. Py. ô capitulum lepidiſſimum.
C. Dico ego mi inſidias fieri? P. Thais maxumo
Te orabat opere, vt cras redires. C. rus eo.
P. Fac amabo. C. non poſſum, inquam. P. at apud nos hic mane,
Dum redeas ipſa. C. nihil minus. P. cur mi Chremes?
*C. Malam * rem.abis hinc? P. ſi iſtuc ita certũ eſt tibi,* * in tem
Amabo, vt illuc tranſeas, vbi illa. C. eo.
P. Abi Dorias,cito hunc deduce ad militem.

PRofecto quanto magis magiſq; cogito,} Hęc perſona apud Menandrum, adoleſcentis ruſtici eſt, & inconſequens oratio eſt. ſed conceditur ſe cum loquentibus multa tranſcendere, quæ taciti intelligunt eſt.n.integrum hoc modo, Profecto quanto magis magiſq; cogito, nimirũ intelligo vel inuenio, q̃ dabit hæc Thais mihi magnum malum. Poteſt autem Nimirũ & pro confirmatione accipi vt nihil deſit, vt ſit nimirũ, ſine dubio, pro certo. {Nimirum dabit hæc Thais mihi malum} Solne nimirum,& ſac,non eſt mirũ & ſtatim conſequens erit per ἀσύνδετον tota ſententia,quaſi dixerit,nõ eſt mirum,& ſubdiſtinctione interpoſita mox intulerit, Dabit hæc Thais mihi magnũ malum.nam ni,ne ſignificat,& ne,nõ. Ni pro ne, Virgilius: Læti diſcrimine paruo Ni teneant. Ne pro non: Plau. Ne vult inquit, pro non vult. {Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malũ} His verbis intelligitur ſe ſentire paulatim labi in amorem meretricis,quamuis inuitum, & adhuc retinentem mentem. {Roget quis,quid tibi cum illa?} Prius intulit, q̃ interrogauit. {Vt vbi manerem} Manerem modo nõ dormirem,ſed remanerem ſignificat. {Et rem ſeriam,velle agere mecum}.ſ.quæ non poſſet nunc agi, cum operetur. An rem ſeriam magis agendam tunc putabat, cum rem diuinam feciſſet? {Dolo malo omnia fieri hæc} Dolus à lædendo dictus.i. à dolando.i.minuendo. nam & δόλος Græce, læſio dicitur,& dolones, tela quædam bellica, & dolare fabri, lignum eſt aſcia cędere. Quòd autem addidit malo,aut ἀργαϊσμός eſt,quia ſic in duodecim tabulis à veteribus ſcriptum eſt,aut ἐπίθετον doli eſt perpetuum,aut diaſtole eſt,quia eſt & bonus,quo à

Don.

medentibus falli ægros, nõ tam decipi, Lucretius Poeta teſtatur. §Accumbere mecum§ Mecum, penes me ſignificat. §Mihi dari ſeſe§ Non poteſt magis ſignificari profuſa petulãtia. §Sermonem quærere§ Sermonem quærimus, quando non ſolum quod dicamus quærimus, verumetiam quomodo alter nobis reſpondeat & obloquatur, puta cum deficientibus ſermocinandi cauſis, quota ſit hora, & ſatis rectè quis valuerit, percontamur. §Quàm pridem pater mihi & mater mortui eſſent§ Hoc propter ætatem puellæ inquiſitum eſt. §Huc euaſit§ Tanquam imprudenter contenderit ad hanc inquiſitionem. §Iam diu§ Iam olim. §Et quàm longe a mari§ Hoc ideo meretrix inquiſiuit, vt ſciret verũ rapina prædonibus fuiſſet, quippe ad mediterraneum locũ, qui acceſſui eſſe potuit piratis? Sed tamen non abhorret à ſuſpicione huius meretricis, quòd & ſcire vellet cuius precij fundũ habeat Chremes, hoc eſt quàm amœnum, vel quàm maritimum. §Sperat ſe à me auellere§ Bono vſus eſt verbo auellere, tanquam à pertinaciter retinente. §Quid habuiſſet, cum perijt§ Cum, pro quando, aut, periret. §Hæc cur quæritet§ In geſtu, ac vultu id, quod reſtat oſtẽditur. nam deeſt, neſcio. §Hanc ſe intendit eſſe§ Proprie intendere, eſt crimen in aduerſarium iacere. §Maiuſcula eſt§ Diminutiue dixit, vt oſtenderet vtranq; eſſe primæuam. §Miſit porro orare§ Porro, pro poſtea. §Vt venirem ſerio§ Vtrum, vt venirem ſerio, an orare ſerio? §Aut dicat quid volt§ Pro quid velit. In Hecyra, Ac vide q̃ immerito ægritudo hæc oritur mihi abs te Soſtrata. §Aut moleſta ne ſiet§ Aut hoc moraliter, nam cui hoc imperat? aut cum quo hoc agit. §Heus heus, hic quis eſt?§ Hæc ſeparatim pronuncianda ſunt. nam apparet inter hæc verba pulſatã ianuam perſonare. §Ego ſum Chremes§ Vide quantum diſtet, ac varia ſit huius ruſticitas, Ego ſum Chremes, à ſacet à meretricis diſciplina. §O capitulum lepidiſſimum§ Nam ruſticũ eſſe ſtatim magis apparebit, vbi dixerit, Rus eo, &c. §Dico ego mihi inſidias fieri§ Blandimentum ruſticus inſidias putat. §Rus eo§ Pro potiore negocio rus poſuit. & maior negatio eſt, quàm ſi diceret, Non huc venio. §Non poſſum inquam§ Plus eſt; quam nolo. §Dum redeat ipſa§ Ipſa, vel domina, vel ipſa de qua agitur. §Nihil minus§ Deeſt faciam. §Malam rem hinc abis§ Hoc aduerbialiter dixit, quemadmodum dicimus Domum ibis. Et apparet illum manu tactum eſſe qui ſic iraſcitur, quia dicit Pythias, Cur mi Chremes? q. d. Cur meus ſic indignatus eſt adoleſcens? nam ab eo ꝙ eſt meus, vocatiuus mi facit. §Amabo, vt illuc tranſeas vbi illa eſt§ Vide non eſſe ocioſum, ꝙ omnia prætenta ſunt potius, q̃ res importuna fieret, vt ad militis domũ Chremes duceretur. neq; enim hoc cõueniebat perſonę Bacchiali, qm̃ aut infacetũ, & præter vſum aut importunũ, ideo hoc ipſum Doriæ præcepit. §Vt illuc tranſeas vbi illa eſt§ Vt breuem viã demonſtraret, nõ eat, ſed tranſeas, dicit. §Amabo§ Interiectio eſt amantis, ſic verbũ ſonat.

GVID. PRofecto quanto, &c.§ Hæc perſona apud Menandrum adoleſcentis eſt ruſtici, cuius oratio eſt in conſequens, ſed conceditur ſecum loquentibus multa tranſcendere, quæ taciti intelligunt. CHR. Profecto.i.certe, qñ cogito.i.mente voluto, magis, magiſque.i.intenſius. Nimirum.i.certe, vel ſine dubio inuenio ſup. vel intelligo ꝙ ſupp. hæc Thais dabit mihi magnum malum, his verbis intelligitur ſe ſentire paulatim labi in amorẽ meretricis, quamuis inuitum adhuc retinentem mentem. Nimirum dicitur quaſi non mirum, interdum enim in capitur prõ nõ, Ita.i.eo pacto vel ideo, video.i.intelligo me labefactarier, paragoge eſt.i.perturbari, commoueri ſuis titillationibus malis, & corrumpi, cũ prius mihi bona mens eſſet, aſtute.i.callide ab ea Thaide. Iam tum.i.iam ex eo tempore. cum.i.qñ primum iuſſit.i.præcepit, vel voluit. me accerſier.i.accerſi, hoc eſt appellari, vocari. domum.i.ad domum ſuam. quis.i.aliquis, roget.i.interroget. quid tibi cum illa intercedit ſup. vel eſt, q.d. quid commercij habes vel conſuetudinis cum illa? vel quid eges eius opera? vel quid tibi eſt illa opus? ne quidem.i.ne etiam. noram.i.noueram. illam ſupp. q.d. modo nihil mihi eſt cum illa, ſed nec eam quidem noueram, cum iuſſit me accerſi ad ſe domum. vbi.i.poſtquam veni repperi, cauſam.i.occaſionem, vt manerem.i.remanerem, vbi.i.domi tuæ, ait.i.dixit. ſe feciſſe rem diuinã.i.ſe feciſſe ſacrificium, ſeu ſacrum, & ait inquam ſe velle agere.i.loqui, & communicare mecum rem ſeriam.i. magni ponderis, non iocularem. iam tum.i.ex eo tempore ſuſpicio.i. opinio & coniectura erat mihi. hęc omnia fieri dolo malo.i.mala calliditate, nam dolus malus, vt Labeo, ait dicitur omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circumueniendum, fallendum decipiendum alterum adhibitum, nec ſine cauſa dolus malus dici ſolet, quoniam veteres etiam dolum bonum dicebãt, & pro ſolertia hoc nomen accipiebant, maxime ſi aduerſus hoſtẽ, latronemue quis machinatur. Dicitur autem, vt vult Donatus, vel à dolando.i.minuendo, vel à lędendo, nam dolus Græce læſio dicitur latine, & dolones tela quædam bellica, & dolare lignum eſt fabri.i.aſcia aſcindere. Dicitur etiam dolus malus, quia eſt & bonus, quo à medentibus falli ægros, non decipi Lucr. poeta teſtatur, ipſa Thais accumbere.i. accumbebat.i.ad epulas.ſ.ſumendas mecum. vel more epulantium iuxta me ſedebat. dare.i.dabat ſeſe.i.ſeipſam mihi. quibus ſignificatur profuſa petulantia quærere.i. quærebat ſermonem, q.d. imitabat me ad reſpondendum, vt loquendi materiam inueniret. vbi.i.qñ friget i.ceſſat, nec ſuppetunt ei verba, vt ſolebant, euaſit huc.i.in hæc verba erupit, ſiue huc peruenit, ſiue eo proceſſit, vt peteret, quampridem.i.quantũ temporis eſſet, ex quo pater & mater eſſent mortui mihi, id eſt ad meum commodum, vel refert mihi ad patrem & matrem, q.d. pater meus & mater mea. dico.ſ.reſpondeo iam diu parẽtes meos.ſ. eſſe mortuos. ipſa Thais ſperat.i.credit, ſe poſſe auellere.i. extorquere, abſtrahere à me tanquam pertinaciter retinente hoc.ſ. & quod rus.i.quem fundum Sunij habeam, & qui.i.quantum. longe.i.procul à mari habeam illud vel ſit. Sunium autẽ eſt promontorium Atheniensium, & in eo rerum venalium emporium eſt, hic autem Sunij in genitiuo aduerbialiter poni rectè poteſt, credo.i.puto rus illud ſup. placere ei.ſ. Thaidi, & propterea ita de illo percontari, poſtremo.i.tandem. ſperat inquã poſſe auellere hæc.ſ. quæ ſequuntur videlicet. In qua die.i.in quo tempore perijſſet.i. perdita fuiſſet, & quis perierat ſup. cum ea, vel quis erat cum ea vna.i.ſimul, hoc eſt etiam ſperat poſſe auellere, quid habuiſſet.i. poſſediſſet, cum.i.quando. perijt.i.perdita fuit, & quis poſſet noſcere eam.i.agnoſcere, nam agnoſcimus vetera, cognoſcimus noua. Neſcio ſup. cur quęritet.i.percontetur hæc, niſi forte illa paruula ſoror quæ olim perijt, intendit.i.proponit, nititur oſtendere ſe eſſe hanc, quæ eſt apud Thaidem. Intendere proprie eſt crimen in aduerſarium iacere, vt audacia eſt mulierum ſup.i.qua ſunt audacia mulieres. Verum.i.ſed ea ſoror ſi viuit eſt nata ſedecim annos.i. habet ſedecim annos vel eſt ætatis ſedecim annorũ, non eſt ſup. maior.i.minoris ætatis. Th. eſt maiuſcula.i. paulo maior, q̃ ego ſum. Maiuſculus la, lum, à maius eſt diminutiuum, retinet quia prorſus ſtructuram ſimilem, oſtendit autẽ Chremes vtranq; eſſe primæuam. Porro, id eſt poſtea, nam porro ſignificat ſed longe, certe, poſtea, vltra. Th. miſit orare, pro miſit ad me orandũ, vt venirem ad eam ſerio, q.d. pro re ſeria, vt prius dixerat. Eſt autem ſerio aduerbium, cuius contrariũ eſt ioco, vel refert ſerio ad orare, q.d. miſit orare ſerio.i.conſulto dedita opera, omni ſemoto ioco, vt venirem ad ſe, aut dicat quid vult, pro velit, aut ne.i.non prohibentis eſt. ſit moleſta.i. non me moleſtia afficiat. hercle non veniam tertio, quod dici ſolet tertia vice, heus, aduerbium vocantis, & hoc dicens pulſat ianuam. P. Hoc audiens Pyt. dicit ecquis, id eſt nunquid aliquis eſt hic qui hoſtium pulſat. C. Ego ſum Chremes. P. O capitulum paruum caput, diminutiuum factum blandimenti gratia, lepidiſſimum.i.facetiſſimum, vel iucundiſſimum, quaſi cuius aduentus plurimum ſit optatus, quod indicat ò accuſatiuo iunctum nominatiuo vel vocatiuo, quoniã capitulum illic illorum trium caſuum eſſe poteſt. C. Ergo dico inſidias, id eſt proditiones & fraudes & circumuentiones fieri mihi. P. Thais orabat maximopere pro maximo opere.i.maxime, vel ſingulariter, vel vehementer, vt redires erat. C. Eo rus.i.eo ad negociandum, & operandum in agrum, vt meus mos eſt, quia ſum ruſticus. P. Amabo, amantis & blandimentis eſt interiectio comicis valde familiaris, q.d. rogo te per amorem, fac quod peto.ſ.cras redi. C. Inquam.i. dico tibi non poſſum redire. P. Aut tu mane apud nos. dum.i. quouſque ipſa Thais vel domina redeat. C. Nihil minus faciam ſup. quòd maneam. P. O mi Chremes cur nihil minus facies, & intelligimus eum manu à Pythia tactum, vel propterea quòd vocatus ſit mi Chremes iraſcentem, ea propter ſubdit. C. Abi.i.diſcede, hinc.i.à me in malam rem, quaſi in malam fortunã, & quod dici ſolet, vade febrim quartanam, quidam lib. habent ibis, quaſi eam à ſe reijciens dicat ibis in malam rem. Donatus legit abis in malam rem, vultque hoc aduerbialiter dici. P. Si iſtud.i.non redire, eſt iam tibi certum, id eſt conſtitutum. amabo, particula blandientis, quaſi rogo te per amorẽ, vt non tranſeas, id eſt per eam breuem viam te tranſferas illuc.i.in domum militis, vbi illa Thais eſt, dicit antem tranſeas & non eas, vt breuem viam demonſtraret. C. Eo.i. valdo illuc. P. O Doria ſerua deduc cito hunc ad militem.i.ad domũ militis vbi eſt Thais.

ARgumentum§ Chremes frater virginis ſuſpicatur ſe captari à Thaide, & cuncta pro ingenio ruſtice ac maligne interpretatur. Deinde deducitur ad Thaidẽ, quo facta oritur occaſio epitaſeos inter ſcortũ & militem. §Profecto quanto§ Inducitur ruſticus adoleſcens. §Vbi friget§ Quærẽdo ſermone deficit. §Verum ea ſi viuit§ Argũ ab ætate ad refellendã ſuſpectam fraudem. §Dico ego mihi§ Hoc ſecũ ruſticus. §Malam rem hinc bis§ Imprecatio in attrectantem, & ſubtracta eſt, in præpoſitio. LATO.

Profecto

PETR. MAAS. PRofectò quanto magis, &c.} Meretricias artes, doloſque multiplices, caute vitãdas eſſe monet hęc Scena, ne irretiti dent pœnas, & impudentiæ merito accuſentur, & vitioſam perſonam hæc tali diſpoſitione lucrari docet, vt mala ſemper præſumatur quamuis interdum mala non ſit. {Labefactarier} Labes dicitur macula. Et labefactare, eſt maculare & inficere. {Suſpicio dolo malo, &c.} Seruius iuriſconſultus, vt eſt in volumine Digeſtorum. dicit dolum malum, eſſe machinationem quandam alterius decipiendi cauſa, cum aliud ſimulatur, & aliud agitur. Labeo ſic definit: Dolus malus eſt omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita. Dolus malus dicitur ad differentiam. q͂m veteres etiam bonum dolum dicebant, & pro ſolertia hoc nomen accipiebant, maxime ſi aduerſus hoſtem latronem'ue quis machinaretur. {Rem ſeriam,}.i. grauem, & minime iocoſam. {Accumbere mecum,} Id eſt mecũ ſedebat. {Vbi friget} Definit ardor ille meretricius blandiendi, ſermonemq́ꝫ quærendi. Vnde dicitur opus etiam frigere, cum intermittitur, feruere, cum celeratur, & fit cũ diligentia. {Vt eſt audacia meretricũ}.ſ. quæ ſine pudore audent omnia. {Venirem ſerio}.i. ſine nugis, & iocis. {O capitulum lepidiſſimum}.i. iucundiſſimum nobiſqꝫ cariſſimum, & non inuenuſtum. {Nihil minus} Subaudi faciam.i. non manebo. {Amabo vt illuc tranſeas, vbi illa eſt}.i. per tranſitum illuc eas, vbi eſt Thais. Dixerat enim Chremes: Ros eo, & ſic oſtendit non eſſe incommodum Chremeti illuc iter facere, vbi erat Thais.

GLAR. EIuſdem cum ſcenis prioribus rationis ſunt verſus. In prio re Magis, eliditur. Tertius verſus ita legendus, Ita me aſtute ab ea video labefactarier. vt habet liber verus. Et bene habet carmen. In 7. Ait monoſyllabũ eſt. In 8. ſuſpicio ſecunda ſyllaba producitur, vt alias apud hunc Poetam. In 12. Mihi monoſyllabũ totum eliditur. In 14. Ei eſt monoſyll. In 15. Periiſſe tetraſyllabum eſt non triſyllabũ. In 7. à fine Mihi monoſyllabum totũ eliditur. In penultimo quidã malunt de Illa l, elidere, quàm ſ, de Tranſeas. Sed ego puto bacchium eſſe loco quinto.

ACTVS III. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Inducit perſonam cui narraturus eſt Chærea quæ intus patrarit, hoc ideo ſit, vt populus percipiat auribus, quod honeſtis oculis ſubijci nequit. Oſtẽdit item Poeta iuuenes plerunqꝫ cõgredi vt genio indulgeat, curentqꝫ cuticulam. Hic Ariſtoteles in Rhetoricis. Iuuenes, inquit, ſodales magis quam alios amant. Gaudent enim conuiuij, & lucra non deſiderant.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hoc prologuio eſt inſinuatio illius perſona, cui narraturus eſt Chærea quæ a ſe retro poſt ſcenam facta ſunt. Hoc autem fit potiſsimum populi gratia, vt id auribus percipiat, quod poeta honeſte oculis obijcere non potuit.

Iambici Tetrametri Catalectici.

ANTIPHO adoleſcens.

HERI aliquot adoleſcentuli coijmus in Piraeo,
In hunc diem vt de ſymbolis eſſemus.
Chaream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locuˢ, tempus conſtitutum eſt.
Præterijt tempus: quo in loco dictum eſt, parati nihil eſt.
Homo ipſe nuſquam eſt: neque ſcio, quid dicam, aut quid coniectem.
Nunc mihi hoc negoti ceteri dedere, vt illum quæram:
Idque adeo viſam, ſi domi eſt. quiſnam hinc à Thaide exit?
Is eſt, an non eſt? ipſuˢ eſt. quid hoc hominis? qui eſt hic ornatus?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neq; conijcere.
Niſi quidquid eſt, procul hinc libet priuˢ, quid ſit, ſciſcitari.

DON. HERI aliquot adoleſcentuli coimus in Peiræo,} In hoc prologuio inſinuatio perſonæ eius eſt, cui narraturus eſt Chęrea, quæ à ſe poſt ſcenam facta ſunt. Fit autem hoc populi cauſa, vt ſpectator auribus accipiat quod ſubijcere oculis poeta non potuit. {Coimus} Coimus, conſenſimus, ac pepigimus, ne ſit ſolœciſmus In Peiræo, pro in Peiræum. {Heri aliquot adoleſcentuli} Bene inuenta perſona eſt cui narret Chærea, ne vnus diu loquatur, vt apud Menandrum. {Vt de ſymbolis eſſemus Plaut. in Menęchmis, Minore nunquam fui diſpendio. Sed melius eſſemus, producta e litera. {Præfecimus}.i. ἐπιμελητὴν fecimus. {Dati annuli} Nihil interim de ſcorto. apparet enim ephebos eſſe. {Præterijt tempus} Quia tempus conſtitutũ eſt. {Quo in loco} Quia locus cõſtitutus eſt. {Homo ipſe} Quia Chæream ei rei præfecimus. {Ceteri dedere} Ceteri, exceptis me atqꝫ illo. {Qui nam hoc à Thaide exit?} Cauſa ſciſcitandi eſt admiratio de habitu cõmutato, & vix agnitus Chærea. {Quid hoc hominis eſt?} Vide an longam narrationem poſſit audire, quĩ nondũ amico narrat & iam affectus pendet {Is eſt, an non? ipſus eſt} Vide an potuerit meretricem ignotam hoc habitu atqꝫ ornatu fallere qui ab Antiphone vix agnoſcitur. {Quid hoc hominis eſt?} Quòd à Thaide ephebus exit. {Qui hic ornatus} Quia Eunuchi veſte indutus eſt. {Quid illud mali eſt?} Quòd timidus egreditur. {Quid ſit, ſciſcitari} Sciſcitari, eſt occulta magis & ſecretiora mirari, ac velle cognoſcere. vt, Suſpenſi Eurypilum ſcitatum oracula Phœbi Mittimus.

GVID. HEri aliquot, &c.} In hoc prologuio inſinuatio perſonę eius eſt, cui narraturus eſt Chærea, quæ à ſe poſt.i. retro ſcenam facta ſunt. fit autem hoc populi cauſa, vt ſpectator auribus accipiat, quod ſubijcere oculis poeta non potuit. An aliquot adoleſcentuli coimus.i. conſenſimus, pepigimus, conuenimus, & dicitur coimus pro coiuimus. Heri in Peiræo.i. vrbæ Atticæ regionis, quæ erat portus Athenienſium. conſenſimus inquã in hunc diem, vt eſſemus, ab edo es.i. comederemus. de ſymbolis, quaſi de portionibus collatis ab vno quoqꝫ noſtrum. Quid autẽ ſit ſymbolum ſatis abunde prius dictum eſt præfecimus.i. præpoſuimus Chæream ei rei, ſcilicet vt eſſemus de ſymbolis, qui.ſ. colligeret ſymbola collata à ſingulis. annuli dati ſunt pro ſymbolis, quia deerant pecuniæ, vt nobiles adoleſcentes facere ſolent deficiente pecunia. locus conſtitutus eſt, & deſtinatus vbi cœna paranda erat. tempus erat conſtitutus.i. determinatũ tempus prę terijt, id eſt lapſum eſt. Nihil eſt parati.i. nihil eſt apparatus in eo loco ſup. in quo loco dictum eſt, id eſt conſtitutum eſt cœnam, vel prandium fore. ipſe homo.ſ. Chærea nuſquam eſt.i. non apparet, nuſquam offertur oculis. neqꝫ ſcio quid dicam, aut quid coniectem, id eſt quid poſſim coniectura conſequi, & cogitare. nunc ceteri adoleſcentuli dederunt mihi hoc negocij, id eſt hanc curã, hanc prouinciam, vt quæram illum.i. inueſtigem. ibo ad eam viſam.i. videbo interdum ibo ad vinendum ſi eſt domi. ſed quiſnã, id eſt quis exit. hic.i. ex hoc loco. à Thaide.i. à domo Thaidis, is eſt.ſ. Chærea, an non eſt, ita volutat ſit Chærea nec ne, quam videt. deinde eo attentius perſpecto confirmat. ipſus eſt.i. eſt ipſe Chærea. Quid hoc hominis eſt.i. quis hic homo eſt, & bene hoc hominis, q.d. qui nondum pubes, ſed ephebus, & iam à Thaide meretrice exit, quid hoc ornatus eſt.i. cuiuſmodi eſt hic ornatus, quia hic Eunuchi veſte indutus eſt, quid illud mali eſt, quia.ſ. timidus egreditur. nequeo ſatis mirari.i. tantum mirari quin adhuc ſit mirandum. neqꝫ poſſum ſup. conijcere.i. coniectura ſatis percipere quid ſit. niſi quidquid.i. quidquid ſit mali procul hinc.i. longe à me, q.d. ſibi totum, nihil mihi libet.i. velim prius ſciſcitari.i. inquirere tanquam nouum quid ſit. Sciſcitari eſt occulta magis, & ſecretiora mirari, ac velle cognoſcere.

LATO. ARgumentum} Inducitur hic adoleſcens cui per occaſionem narrabitur res geſta in domo Thaidis. Et eſt præparatio ad ſequentem ſcenam. {Dati annuli locus} Pignora commeſſationis. {Ipſius eſt} Admiratur habitum Eunuchi.

PETR. MARA. HEri aliquot adoleſcentuli, &c {Adoleſcentulorum amicitia, & id, quod in primis eam facit & continet, hac ſcena exprimitur. Ariſt. lib 8. Ethices, ſic ait: Iuuenum amicitia eſt ob voluptatem. Viuunt enim cum affectu, & id maxime ſequuntur, quod ſibiipſis eſt iucundum & præſens. Et in 2. Rhet. ad Theodecten, ſic ſcribit: Iuuenes amant ſodales magis quam alios, quia gaudent conuiuijs, & lucra nondum deſiderant. {Eſſemus,} Id eſt, comederemus cœnam, in quam quiſqꝫ ſuam partem conijcit. {De ſymbolis}.i. partibus & coniectis in cœnam. {Aut quid coniectem}.i. cogitem, & pro vero affirmem. Coniectare eſt dirigere intellectu ad varietatem, quod proprium eſt hominis ſolertis & ſagacis. {Nunc mihi hoc negocij, &c.} Id eſt, laboris & prouincię. Cic. in Orat. qua gratias agit Senatui de reditu ſuo, ſic ait, Vlciſcendę iniuriæ facilior eſt ratio quàm beneficij remunerandi, propterea quod ſuperiorem eſſe contra improbos, minus eſt negocij quam bonis exequari.

GLAR. HVius ſcenulæ verſus ſunt iambici tetrametri catalectici. In primo Peiræo pro Peirǽeo ponitur, quod admonet Donatus. quanquam hoc corruptum in omnibus, quotquot nos vidimus, exemplaribus. Vult.n. Donatus pro tetraſyllabo Peiræeo, poſitum eſſe triſyllabum Peiræo, non accuſatiuum

pro ablatiuo, vt non rectè hæc nuper emendarunt. In ſecundo verſu Ei monoſyllabum eſt. In tertio s, in Locus eliditur. In 6. Mihi monoſyllabum totum eliditur, & Vt coniunctio poſt Illũ ponenda. In 7. Ioan. Ibo ad eum, in quibuſdam exemplaribus legi affirmet, atque ita meus quoque habet vetuſtus liber. In 8. d, eliditur in Quid & s, in ornatus. Item in penultimo vel d, in Quid eliditur, vel bacchius eſt loco primo. In vltimo Prius monoſyllabum eſt, vel bacchius loco quinto.

ACTVS III. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

Parmeno Eunuchum & Aethiopiſſam, Phædriæ munera tradit Thaidi, & vti iuſſus erat verbis ornat. Eiſdem Thraſo & Paraſitus inſultant.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Chærea animo perfuſus gaudio, quod virgine potitus eſt, Antiphoni forte obuio, ſuam felicitatem miro affectu narrat, precaturque ſibi vt conſilio auxilioque ſit, quo ea deinceps quoque potiri poſsit.

Trochaici & Iambici Tetrametri permixti.

CHAEREA, ANTIPHO.

Num quis hic eſt? nemo eſt. num quis hinc me ſequitur? nemo homo eſt.
Iam ne erumpere hoc licet mihi gaudiũ? pro Iupiter,
Nunc tempus profecto eſt, cum perpeti me poſſum interfici:
Ne vita aliqua hoc gaudium contaminet ægritudine.
Sed neminem ne curioſum interuenire nunc mihi,
* quiſque iam *Qui me ſequatur, * quoquò eam, rogitando obtundat, enicet.*
Quid geſtiam, aut quid lætus ſim, quò pergam, vnde emergam, vbi ſiem
Veſtitum hunc nactus, quid mihi quæram ſanus ſim an ne inſaniam?
A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chærea, quid eſt quòd ſic geſtis? quid ſibi hic veſtitus quærit?
Quid eſt, quod lætus ſis? quid tibi vis? ſatis ne ſanus? quid me
Aſpectas? quid taces C. ô feſtus dies hominis. amice
Salue: nemo omnium eſt, quem ego magis nunc cuperem videre.
A. Narra iſtuc quæſo quid ſiet. C. immo ego te obſecro hercle, vt audias.
Noſtin' hanc, quam frater amat? A. noui, nempe opinor Thaidem.
C. Iſtam ipſam. A. ſic commemineram. C. quædam hodie ei dono data
Virgo. quid ego eius tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho,
Cum ipſum me noris, quàm elegans formarum ſpectator ſiem?
In hac commotus ſum. A. ain' tu? C. primam dices, ſcio, ſi videris.
Quid multa verba? amare cœpi. forte fortuna domi
Quidam erat eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam? ſummonuit me Parmeno
Ibi ſeruus, quod ego arripui. A. quid id eſt? C. tacitus, citius audies.
*Vt veſtem cum illo mutem, & pro illo iubeam me illuc * ducier.*
* deducier. *A. Pro eunuchon? C. ſic eſt. A. quid tandem ex ea re vt caperes commodi?*
C. Rogas? viderem, audire, eſſem vna, quacum cupiebam Antipho.
Num parua cauſſa, aut parua ratio eſt? traditus ſum mulieri.
Illa illico vbi me accepit, læta vero ad ſe abducit domum,
Commendat virginem. A. cui? tibi ne? C. mihi. A. ſatis tuto tamen.
C. Edicit, ne vir quiſquam ad eam adeat, & mihi, ne abſcedam, imperat,
In interiore parte vt maneam ſolus cum ſola. annuo,
Terram intuens modeſte. A. miſer. C. ego, inquit, ad cenam hinc eo:
Abducit ſecum ancillas: paucæ, quæ circum illam eſſent, manent
*Nouitiæ puellæ. continuo * hæc adornant, vt lauet.* * hæ
Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in conclaui ſedet, * alias huic
*Suſpectans tabulam quandam pictam, * vbi inerat pictura hæc, Iouem* * ibi
Quo pacto Danaæ miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id ſpectare cœpi: & quia conſimilem luſerat
Iam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi,
Dum ſeſe in hominem conuertiſſe, atque per alienas tegulas
Fucum factum mulieri, veniſſe per impluuiũ clanculum.
At quem Deum? qui tẽpla cæli ſumma ſonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego vero illud feci. ac lubens.
Hæc dum mecum reputo, accerſitur lauatũ interea virgo.
It, lauit, redit: deinde illam in lecto illæ collocarunt.
Sto expectans, ſiquid mihi imperent: venit vna, heus tu, inquit, Dore
*Cape hoc flabellum, & ventulum huic ſic facito dum * lauamur.* * lauamus:
Vbi nos lauerimus, ſi voles, lauato, accipio triſtis.
A. Tum equidem iſtuc os tuum impudens videre nimium vellem.
Status quis eſſes, flabellum tenere te aſinum tantum.
*C. Vix elocuta eſt * hoc, foras ſimul omnes proruunt ſe:* * hæc
Abeunt lauatũ, perſtrepunt, ita vt fit, domini vbi abſunt.
Interea ſomnus virginem opprimit. ego limis aſpecto
Sic per flabellum clanculum, & ſimul alia circunſpecto
Satin' explorata ſint. video eſſe: peſſulum oſtio obdo.
A. Quid tum? C. quid tum fatue? A. fateor. C. egon' occaſionem
Mihi oſtentatam, tam breuem, tam optatam, tam inſperatam,
Amitterem? tum pol ego is eſſem vere, qui aſſimulabar.
A. Sane hercle vt dicis. ſed interim de ſymbolis quid actum eſt?
C. Paratum eſt. A. frugi es: vbi? domin'? C. immo apud libertum Diſcum.
A. Perlonge eſt: ſed tanto ocyus properemus: muta veſtem.
C. Vbi mutem? perij: nam domo exulo nunc: metuo fratrem,
Ne intus ſit: porro autem, pater ne rure redierit iam.
A. Eamus ad me: ibi proximum eſt vbi mutes. C. recte dicis.
Eamus: & de iſtac ſimul, quo pacto porro poſſim
Potiri, conſilium volo capere vna tecum. A. fiat.

Nunquis

DON. NVNQVIS hic eſt? nemo eſt} In hac ſcena verba geſtū, vultumq́; indicant exeuntis, cui obuia perſona objicitur, ſub cuius occaſione ſpectatoribus geſta narrabūtur.} Nūquis hic eſt? nemo eſt. Nunquis hinc me ſequitur?} Duo metuit, ne quis obuius cōprehenſor occurrat, & ne quis ſui perſecutor exiſtat.} Iam ne erumpere hoc licet mihi gaudium? Erumpere quaſi actiuum verbum poſuit pro neutrali: vt ſit, Licet ne mihi erumpere hoc gaudium? Aut erūpere, quaſi exire. Mihi, pro à me.} Nemo homo eſt} Quamuis per nemo, homo intelligatur, tamen addidit homo, vt veteres ſolent, τῷ ἀρχαϊσμῷ.} Erūpere} Vtrum me erūpere, pro emittere poſuit? An erumpere pro exclamare? vt erūpere vocem dicitur, qui exclamat. nam, Pro Iuppiter, dicturus eſt.} Nūc eſt profecto tēpus} Ordo & ſenſus hic eſt, Nūc eſt profectus tempus cū perpeti me poſſum interfici. Hoc aūt cur ipſe dixerit, ſtatim ſubijcit cauſam.} Cum perpeti me poſſum} Animaduertendum eſt quod ſi Cum, cōiuncte legeris, quā ſignificat, ſi ſeparatim, dum ſignificat.} Nunc eſt profecto} Figurate, ac coniuncte lege ſine diſiunctione.} Contaminet vita ægritudine aliqua} Miræ vitæ crimen oſtendit, velut ipſa ſit, campus, poſſeſſioq́; fortunæ inſtabilis variorom.} Sed neminem curioſum, &c.} Apparatus ad intentionem futuræ narrationis dicitur.} Qui me ſequatur} Id cupit gaudes, quod triſtibus moleſtū eſt. nam cōtra Menedemus grauatur narrare quæ dolet.} Obtundat} Odio. ſe inſtet, ac repetat, moleſtus & odioſus ſit.} Enecet} Ἀφαιρέτι, q̄ enicet. Quid geſtiam} Deeſt quærens, vt ſit, rogitando obtundat, & enecet quærens quid geſtiam. Geſtire, eſt motu corporis monſtrare quid ſentias. Conſtat aūt à pecudibus ad homines eſſe tranſlatū.} Quid geſtiam} Geſtire proprie, eſt ſenſum corporis geſtu indicare, quod magis brutorum eſt animaliū. Virg. Et ſtudio in caſſum videas geſtire lauādi.} Aut quid lætus} Propter quid.} Vnde emergam} Proprie dixit emergā, vt ex luſtris atque inhoneſtis locis, vtpote meretricis domo. Cicero, At ne tum quidem emerſiſti lutulente. Cæſoni ex miſerrimis naturæ tuæ ſordibus?} Veſtitum hunc nactus} Bene nactus dixit, vt qui non ſumeret, niſi ſuaſiſſet hæc occaſio.} Adibo, atque ab eo gratiam, &c.} Senſus & ordo hic eſt, adibo, atque ab eo gratiam haec inibo. Gratiam inire, eſt dare beneficium, ac per hoc alicuius inire gratiā. i. amicitiam. ſed hæc eſt elocutio. Gratiam ab eo inibo, pro eius gratiā merebor. Nam ab eo amat Terentius, pro eius ponere, vt in Andria, Hæc primū animaduertēda ab eo iniuria eſt. i. eius iniuria. Inire aūt gratiam, eſt mereri gratiam. Plaut. Iniet tamen ſolidam grandē gratiam.} Quid eſt quod ſic geſtis?} Facete repetit v̄ba eius interrogationis, vt ſciat ſe iampridem eſſe præſentē.} Quive ſibi hic veſtitus quæſit?} Facete & figurate dictum eſt. ſic & alibi, Vt pernoſcatis quid ſibi Eunuchus velit.} Quid eſt quod lætus ſis?} Vide aliud eſſe geſtire, aliud lætū eſſe.} Quid tibi vis?} πρὸς τὸ, Quid mihi velim.} Satin' ſanus?} πρὸς τὸ, Sanus ſim, an inſaniam.} Quid me aſpectas? quid taces?} His duabus interrogatiunculis deſcripſit vultum dicturi.} O feſtus dies hominis, amice ſalue} Decet à ſalutatione incipere luculente dicturū. Illud aūt veriſimile eſt & percuſſum renoui, & audendi cupidum immemorem extitiſſe ſalutandi.} O feſtus dies} Vtrum quia cauſa eſt feſti, ac læti diei? an quia ipſe tantus ſit, quantus eſt feſtus dies?} O feſtus dies hominis} Pro, homo feſti diei. Sic dicitur etiam ſcelus homo. Ennius, O pietas animi.} Quem ego nunc magis} Bene additum magis. vt his amicis ſe antepoſitum intelligat, quos cum optet videre Chærea, tamen eum magis adeo vt alijs amicis antepoſitum neminē cupit.} Immo ego te obſecro hercle vt audias} Bonum compendiū ne multa diceret ad commendandum, vt ſolet narrationē futuram.} Immo te obſecro hercle vt audias} Bene contulit verba, vt ex his appareat quid agere velit. Ille dixit quæſo, hic obſecro.} Noſtin' hāc quā amat frater?} Quæritur, an veriſimile ſit Antiphoni notam eſſe Thaidē, q̄ frater ipſe neſciuerit. Sed intelligere debemus modo notitiam non vultus, ſed famæ poſitam eſſe, q̄ famam potuit ex Phædria & Antipho ſcire. At vero aliam notitiam negauerat Chærea ſibi fuiſſe cum Thaide, hoc eſt viſus, vultus, oris, & corporis.} Noui, nempe opinor Thaidem} Veriſimile eſt hæc ſcire Antiphonem, qui adeo ſit familiaris Chæreæ. Et eſt ordo hic, Noui, nempe opinor Thaidem.} Opinor Thaidem} Optime & ab illo tacitum, & ab hoc nomen ablatum eſt, vt appareat q̄ nouerit, & quām poſſit aſſequi quæ dicētur.} Faciem prædicē, aut laudem?} Prædicamus, vt res ſunt, Laudamus extollendo. Vel prædicamus voce? Laudamus argumentis.} Quām elegans formarum ſpectator ſiem} Elegans ſpectator eſt qui ſit cunctantis, & faſtidioſi iudicij, cui nō quid placet facile.} Quid ego eius tibi} Ordo hic eſſe debet, Quid ego eius tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho? in hac commotus ſum, cum me ipſum noris q̄ elegās formarum ſpectator ſiem. vt ſit ſenſus, In hac commotus ſum, ille. ſ. qui, vt ſcis, formas ſolet eligere, ac faſtidire pro merito.} Spectator} Probator, vt pecuniæ ſpectatores dicuntur.} In hac commotus ſum} Non eſt conſequens, eſſet aūt, ſi diceretur, In hac cōmotum me ſcias. Erit ergo ordo, & ſenſus qui ſupra.} Primam dices ſcio} O fiduciā elegantiæ, & de alienis oculis iudicare.} Quid multa verba? amare cœpi} Ordine egit. nam prius eſt cōmoueri, inde amare. Et bene non ante dicit quid aggreſſus fuerit, niſi amoris mentione prælata, quo cogente nihil eſt infectum capientibus.} Submonuit} Leuiter monuit. & rectè, quia arripui dicturos eſt. Et totum optime, nam vt non erat boni adoleſcentis hanc technam reperire, ſic ab illo repertam, fuit planè veri amatoris arripere.} Tacitus ſis, citius audies} In oratione ſolemus corripere extra ordinem percontantes. Et bene celeritatem promiſit, qua facile tenetur auditor. Et mire, tanquam ſola interrogatio moræ ſit.} Et pro illo iubeam me illuc ducier} Iubeam amico dixit, tanquam inter honeſta ſit quod vile ſit. & turpe factum plerunque perſeuerante impudentia releuatur.} Quid ex ea re tandē?} Tranſit à reprehenſione facti, ad cauſam ipſius facti.} Num parua cauſa, aut parua ratio eſt? Sic illata interrogatio eſt, quaſi ad hanc annuere, & vultu conſentire Antipho ſit coactus.} Læta vero ad ſe abducit, quod commendat virginem} Omnia mire, quod læta, quod abducit, quod domum, quod commēdat virginem. Specta ſingula, & mirare virtutem poetæ. hic enim commēdandus eſt locus erroris initiū continens apud Thaidem * conuitium.} Tibi ne} Non interrogat. ſed miratur.} Satis tuto tamen} Quid hic facit tamē? Vtrum hoc, etſi meretrix, tamen ſatis tuto agit? An, etſi Chæreæ, ſatis tuto tamen, quia nullus accedet alius?} Edicit} Edicimus * iubemus, vel iure * dicimus. edicta enim, imperatoris ſunt.} Et mihi ne abſcedam, imperat} Certe nullus vir accedit.} Maneam ſolus} Remaneam, perſeueremq́; in loco, ac per hoc ſim Miſer, vtpote dono datus, & ſeruiens meretrici. & eſt εἰρωνεία.} Ego, inquit, ad cœnam hinc eo} μίμησις ad imprudētiam mulieris exprimendam, quæ hoc die erit ſecura de cuſtode Eunucho.} Abducit ſecum ancillas} Memoriter, nā dixerat abiēs, Vos me ſequimini.} Pauce quæ circa illam eſſent} Relictæ nonnullæ, vt lauari poſſit ea virgo quæ ſub vitij huius occaſione nuptura eſt. hoc enim totum ſic inducit Poeta, vt non abhorreat à legitimis nuptijs, in ea præſertim quæ vxor futura eſt.} Manēt} Pro remanent ἀφαίρεσις.} Nouitiæ, & puellæ} αὔξησις nouitiæ, & puellæ.} Continuo hæc adornāt vt lauent} Hæc pluraliter, pro hæ. vt in Phormione, Hæc illæ erant itiones. Adornant autem ex medio ſignificatu pro apparant.} Dum apparatur} Impersonaliter dixit. & dum apparatur, pro dū apparetur. & Sedet pro ſedebat.} Virgo in conclaui ſedet} Conclaue, eſt ſeparatior locus in interioribus tectus, vel quod intra eū loca multa & cubicula clauſa ſint adhærentia triclinio.} Suſpectans tabulā quandam pictā} Bene accedit repente pictura ad hortamenta aggrediendæ virginis, ideo quia non id hoc venerat Chęrea, vt continuo vitiaret puellam, ſed vt videret, audiret eſſetq́; vna, cum nihil amplius cogitaret, auſus incitatusq́; dum picturam cerneret.} Iouē quo pacto} Mira inuentio, qua hæc pictura domui tribuitur meretricis aduerſus omnium pudicitiam amorum, contra parſimoniā, contra dignitatem, contra pudicitiam amorum, cōtra parſimoniam, contra dignitatem, contra pudicitiam.} Miſiſſe aiunt} Bene aiūt, & quia fabula eſt, & quia tā turpia Ioui, q̄ apta meretrici.} Quo pacto Danae miſiſſe aiunt quōdam in gremium imbrem aureū} Quæ aptior pictura domui meretricis ad amatorum illecebras, q̄ hęc, quæ exemplum continet amoris nō gratuiti, nec paruo propoſiti, ſed auro in gremium fluente venalis. Tum quod in gremium Danae etiam ipſe Iuppiter, vt ſplendidus imber illabitur; nōne videtur meretrix dicere adoleſcentulis illam corporis partem auctore Ioue velut inauratam fuiſſe?} Imbrem aureum} Nō rorem vel pluuiam, ſed imbrem addiderat ad auaritiam meretricis.} Egomet quoq; id ſpectare cœpi} Moris eſt ad id oculos vertere quod videmus, & eum quem aſpicimus, intueri.} Iam olim ille ludum} Bene non ſcelus, ſed ludum dixit.} Impendio} i. magis magiſq́; luſerat. & Luſerat ludum. vt Hunc oro ſine me furere ante furorem. figura ἀρχαϊσμός.} Deum ſe in hominem conuertiſſe} Philoſophice nunc Terentius demonſtrauit q̄ cladem moribus hominum, & ciuitatibus afferant figmēta poetarum, cum exempla ſcelerum afferant peccaturis?} Atque per alienas regulas} Hic apparet Iouem ſeparatim, ſeparatim aurum fuiſſe pictum.} Deum ſe in hominem cōuertiſſe} Vtrum quia Iupiter humana forma aurum infundens pictus erat in tabulis, non pro Ioue aurum? An in hominem. i. hominis audaciā, atque flagitia?} Atque per alienas regulas} Satis comico charactere locutus eſt, & præſto ſtilo.} Veniſſe clanculum per impluuium} Hæc omnia non vt difficilia factu, ſed vt humilia, & Ioue indigna proferuntur, vt merito ſequatur. Ego homuncio hoc non facerem, quod non ſolum non Ioui, ſed ne homini quidem, niſi furi, aptum erat?} Fucū factum} i. vt fucum

fucum faceret,hoc eſt inſidias & fraudem . Fucum, aſtutam fraudem.& mulieri.pro fœminæ.} Qui rēpla cœli ſummo ſonitu cō.} Ab auctoritate perſonæ,vt ſit in exēplis} Sonitu concutit} παρῳδία de Ennio.} Templa cœli} Sententia tragica, ſed de induſtria, non errore.} Ego homuncio hoc non facerem?} Oratorie,vt Iouem extulit,ita detraxit ſibi, vt puta. Ille eſt deus,& magnus,ego non homo,ſed homuncio.} Dum hæc mecum reputo, accerſitur lauatum} Seruauit ordinem nuptiarū,& proprio verbo, quaſi de nuptura dixit.} Accerſitur} Vt alibi,Quā mox virginem accerſo: Nam ipſe illam eſt habiturus vxorem.} Dum hæc mecū reputo} Hic oſtendit non ſibi primum hæc nunc in mentem veniſſe, ſed tunc etiam cogitata,cum eſſet in domo meretricis } It, lauit,redit,} συντομία qua ſolet,vtitur.} Deinde illam in lecto illæ collocant} Vide an aliquid deeſt ita legitimis nuptijs,nā & ipſum verbum Collocarunt proprium eſt,& aſcribitur pronubis.} Sto expectans,ſi quid mihi imperent} ἔλλειμμα.non enim dixit ſtabam. } Expectans,deſiderās} Et mire omne tempus executus eſt ſalua veritate,in qua Virgilius negligens inuenitur,cum poſt occiſum Mezentium,non facta noctis mentione,ſtatim intulit,Oceanum interea ſurgens aurora reliquit. } Cape hoc flabellum} Præclare non ſenſum,ſed verba ipſa μίμησιν induxit,per q̄ puellaris error exprimitur.} Ventulum huic ſic facito, dum lauamur} Demonſtratiuum,& geſtu explicandum.} Cape hoc flabellum,& ventulum huic ſic facito} Quàm particulatim, cum qua diligentia,& δεικτικῶς iubet, quaſi nouitio & imperito?} Vbi nos lauerimus} Vide vſum verbi tam cito variatum,dum lauamur:&,vbi nos lauerimus.} Accipio triſtis} i.triſti ſimilis,vt, Nanque vt conſpectu in medio turbatus inermis Conſtitit.} Si voles lauato} Quaſi ſatisfacientis eſt,cum ſolum illum relinquant cum virgine. } Accipio triſtis} Bene triſtis,tanquam aliud magis vellet, hoc eſt lauare,aut ludere,metuit enim ne quod cupit, prodatur gaudio.} Os tuum impudens} Licet iocanti & amico conuicium iocunde facere.} Qui eſſet ſtatus} Statura corpori aſcribitur, Status ad habitū refertur.Ergo ſtatus ad σχῆμα, Statura , longitudo corporis } Te aſinum tantum} Quia hoc miniſterium , delicatorum ſeruorum eſt.} Omnes proruunt ſe} Verbo neutrali quaſi actiuo vſus eſt. } Vbi abſunt} Vbi, & tēporis & loci poteſt eſſe.} Interea ſomnus virginem occupat} Vtpote compreſſam ſomno,& oblectatam flabello,atque ab Eunucho nihil metuentem.} Ego limis aſpecto} Limis,ſi nominatiuus ſingularis eſt,tranſuerſus ſignificat, ſi ſeptimus pluralis,deeſt oculis. Nam limis,eſt tranſuerſus,vnde limen dicitur quoque q̄ ingredientibus exeuntibusq; tranſuerſum eſt. Cum igitur diſſimulant homines ſe videre quod vident,& nō recta facie,ſed tranſuerſa intuentur,limes dīr aſpicere.} Sic per flabellum clāculum} Sic δεικτικόν eſt,& neceſſario additum. nam & limis & per flabellum ſine demonſtratione parum intelligitur. } Limis aſpecto} Cum limi dicantur obliqui generaliter, hoc tū proprie de oculis dicitur.} Peſſulum oſtio obdo.} Scilicet vt amoueret,arceretq; auxiliū virginis. } Quid tum fatue?} Quid enim præter vitiū ſupereſt,vbi amator eſt adoleſcens, & virgo dormiēs & incluſa. Grate explicata narratio eſt,q̄ audiētis curioſitas finit & cuius in extrema parte maior attētio eſt.} Fateor} Me fatuum qui hoc quæſierim ſubauditur.} An ego occaſionem mihi oſtentatam,tam breuem,tam optatam,tam inſperatam} Vide quanta dixerit,non voluntatem, ſed occaſionem , non animaduerſam , ſed oſtentatam,non hanc,ſed tantam,non auguſtam,ſed breuem,nō appetitam,ſed exoptatam,nō repentinam,ſed inſperatam. Et bene inſperatam, aliud enim ſibi promiſerat , vt ſupra diximus non quod pictura occaſio pſuaſit.} Tum pol ego is eſſem} Eunuchus. } Sanè hercle vt dicis} Deeſt,ita eſt. } Sed interim de ſymbolis?} Bene memor eſt perſonæ q̄ induxit Poeta, per hāc interrogationem.} Sed interim de ſymbolis [illegible] Frugi es} Vtilis,& neceſſarius,vt fruges humano generi . Frugi eſt ergo,in quo eſt aliquid quo fruamur.i.vtamur. } Diſcum} Nomen eſt proprium Diſcum:} Sed tanto ocyus properemus} Properemus dixit pro ambulemus. } Mute veſtem} Hæc οἰκονομία eſt ad id , q̄ in domum Thaidis rediturus eſt Chærea. } Vbi mutem?} Vultu oſtendit q̄ ſubaudiatur,neſcio } Nam domo exulo?} Deeſt prope,aut veluti, vt ſit,prope iam. Exulo duobus modis dicitur . & de loco in quo exul eſt,& de loco ex quo eiectus eſt } Nunc metuo fratrē,} Cauſas oſtenditur cur domo penitus veluti exulet.} Pater ne rure redierit} Præparatur tam interuentus ſenis,& eſt ζεῦγμα ad ſuperiora. nam & hic metuo eſt ſubaudiendū. } Ibi proximū eſt} Hoc eſt domus mea.} Rectè dicis eamus} Ipſa verba quōdam modo feſtinationem ſonant.} Quo pacto porro} Porro,poſtea,deinceps.

Gvin. NVnquis,&c.} In hac ſcena verba geſtum, vultumq; indicant exeuntis, cui obuia perſona objicitur ſub cuius occaſione ſpectatoribus geſta narrabūtur. Ch. Nunquis.i. nunquid aliquis eſt hic apud me.ſ.qui mihi comprehenſor occurrat. Deinde nemine viſo ſubdit,nemo eſt nūquis ſequitur me hic, qui me.ſ perſequatur,poſtea nemine viſo ſubiungit,nemo homo eſt.i.nullus homo eſt.nemo enim iunctum cum homo idem eſt, q̄ nullus,vt neminem vidi hominem.i. nullum. Deinde oſtendit ſe cupere ſummopere ſuum gaudium alicui communicare,ſed neminem interuenire videt,cui narret. Ne.i.verum licet mihi iam.i. nunc.erūpere.i.exprimere,emittere,manifeſtare, prodere meum gaudium,quod cœpi in illa ſuppoſitione,cum.ſ.pro Eunucho fui ſuppoſitus. Vel ſi vis capere,vt Donat. ait, erumpere neutraliter pro exire,& tunc ſic abſtrue. Licet ne iam hoc.i.meum gaudium erumpere.i.exire,prodire,elabi,euadere.mihi.i.à me manifeſtando.ſ.alteri. Dicimus enim erupit in hanc vocē, & hæc vox ex eius pectore erupit,quaſi exiuit. Pro Iuppiter, vt ait Ser.in 3.Aen.iraſcentis exclamatio eſt , profecto.i.proculdubio nunc tempus eſt, cum.i.quando,vel in quo tempore,& tunc aduerbiū ponitur pro nomine, vt ſæpe fit. poſſum perpeti.i.ferre me interfici.ne.i.vt nō hoc gaudiū quod cœpi contaminet.i.inquinet,fœdet vitā meam aliqua ægritudine.i.aliquo crimine & paſſione . Nam crimen eſt animi ægritudine,quēadmodum & omnis animi paſſio . Sed neminem video nunc interuenire.i. interea venire. mihi.i.ad me.curioſum i.minutiſſima quæq; exquirentem.à nimia enim cura curioſus dicitur,quoties plus diligentiæ, q̄ oporteat impēdimus rebus vel noſtris,vel alienis. qui.ſ.curioſus homo ſequatur me , & iam obtundat.i.inſtet,repetat, moleſtus, & tædioſus ſit rogitādo, & qui inquam enecet.i ſuis quæſtionibus , quaſi me mori faciat, vt vulgo dici ſolet,cum aliquis eſt nimis tędioſus,mori me cogis tędio, & quaſi enecas,qui ergo enecet quærens ſubaudi. quid geſtiam.i. quid motu corporis oſtēdam. Nam geſtire proprie eſt ſenſum.i.ſententiam & cupiditatē corporis geſtu indicare, quod magis brutorum eſt animalium. Virg. Et ſtudio incaſſum videas geſtire lauandi. Aut quærens inquam quid.i.cur ſim lætus, & quo.i. in quem locū.& pergam.i.iter proſequar,& dirigam. vnde i à quo loco.emergam.i.ex eam,erūpam,& bene veluti,ex luſtris & inhoneſtis locis. Cic. An ne tum quidem emerſiſti lutulente.quæſo ex naturæ tuæ ſordibus.quærens inquā vbi nactus ſim.i.inuenerim. hunc veſtitum.i.talem cultum Eunuchi . quærens inquam quid quæram mihi.i.quid mihi velim. quid poſtulem.quærēs inquam, an ſim ſanus.i.mentis compos, an ne.i.vel verum inſaniam.i.deſipiam.ſim inſanus & mēte captus. A. Adibo eum.ſ.atque inibo hac gratiam ab eo.i.dabo illi hoc beneficium.q̄.ſ.gratiam,hoc eſt quod beneficium video eum ſup. velle,q.d.offeram me illi , & interrogabo eum vt poſſit ſuum gaudium erumpere, quod habiturus eſt beneficij loco. Gratia enim interdū capitur pro beneficio. vnde referre gratiam.i beneficium compēſare alio beneficio. Interdum gratia dicitur amicitia,vnde inire gratiā alicuius eſt mereri amicitiam eius præſtatione beneficiorum, & ita gratia acquiritur per gratiam.i.amicitiā , per beneficium.inibo ergo gratiam ab eo pro eius , hoc eſt merebor amicitiam eius hoc beneficium illi præſtando . Terent. autem ſæpe amat ponere ab eo pro eius, vt ſatis prius dictum eſt.ò Chęrea. repetit Antipho verba interrogationis,vt Chęrea ſciat eum iampridem eſſe præſentem,quid eſt quod ſic geſtis.i.quod geſtum corporis oſtendis, aut quid hic veſtitus quærit ſibi.i.quid ſibi vult tale indumentum,ſiue quid ſignificat , quid eſt quod.i. pp quod ſis lætus , quid tibi vis.i.quod inepte dici ſolet , quid oportet tibi ſatis ne.i.verū es ſatis ſanus.i. ſatis bonæ mētis,quid.i.cur aſpectas me,quid.i.cur taces. C. O feſtus dies hominis.i.ſecundum Don.homo feſti diei.i.qui eſt cauſa feſti & læti diei,vel qui ſit tantus quantus eſt feſtus dies. Poſſet etiam rite dici à Chærea de ſeipſo.ò feſtus dies hominis,videlicet mihi, q.d.ò dies mihi lætus iſtius hominis aduentu , mihi amici, & admiratiue dictum eſt hoc vel exclamatiue. ernice Antipho ſalue.i.ſis ſaluus.nemo omnium.i.nullus ex omnibus eſt,quem ego nunc magis cuperem videre,q̄ te Antiphonem. A. Quæſo.i.rogo.narra.i.recita quid iſtud ſit,quod.ſ.geſtis,& quod lætus es,&c. C. Immo.i.ſed potius ego te obſecro.i.per ſacra rogo,quod plus eſt,q̄ quæſo,hercle.i.per Herculem.iurantis aduerbiū,vt audias.i. auſcultes dicta mea.noſtin'.i.cognoſcis ne hāc meretricem, q̄ frater Phædria amat. A. Nempe.i.certe.noui,vt opinor, amat inquam Thaidem. C. Iſtam ipſam.i.iſtammet amat ſ.Antipho. ſic.i.eo modo . cōmemineram.i.recordabar & memoria tenebā. C. Hodie quędā virgo eſt data ei dono. A. Quid.i.quare, ego nunc prædicem.i.narrem,aut laudem.i commendem tibi faciē.i. formam & ſpeciem eius ſeu figuram. Prędicamus res,vt ſunt dicit Don.laudamus vero eū extollimus,vel prædicamus voce,laudamus argumentis. Quid ergo tibi prædicem, cum noris.i.noueris,hoc eſt cognoſcas.q.i.quantum.ſim elegans.i.aptus,accōmodatus ad eligēdas formas.ſpectator.i.probator,formarum.i.facierum.commotus ſum.i.allectus primo aſpectu & primo motu inuaſit me titillatio formæ eius, ſeu incitatus ſum in hac.ſ. virgine.

A. Ain'.

A. Aio'.i.ais ue tute eſſe commotum in illa,& eam eſſe tãta forma. C. Scio ꝙ dicis eam eſſe primã.i.præſtantiſſimã forma,& vincentẽ ceteras ſi videris eã. quid multa ỽba inculco.ſ.vel quid plura,vel quid verbis opus eſt, quæ verba poni ſolent, vbi quod præcipuũ eſt venit ſubiungẽdum. cœpi amare poſt.ſ.cõmotionẽ meã in ea,prius n.cõmouemur,deinde amamus. forte fortuna.i. caſu quodã,vt dici ſolet,aduerbium euẽtus.quidã Eunuchus erat domi fratris, quem Eunuchum frater mercatus fuerat.i.emerat. Thaidi.i.p̄ p̄ Thaidem. neq; tũ.i.nocis Eunuchus deductus erat ad Thaidem.ibi.i.tũc.Parmeno ſeruus ſubmonuit.i.ſcienter & latenter mouuit me aliquid ſup.technæ, ſeu artis & verſutiæ, quod ego arripui.i.celeriter ipſo iouito rapui,& mihi vẽdicaui. A. Quid id eſt? C. Sic tacitus.i.noli interrumpere ſermonẽ,audies citius. hoc dictum eſt corripiendo Antiphonẽ,qui ſermonem interrupe rat. Subiungit demum ſm ſuum ordinẽ. Submonuit inquã me vt mutem veſtem cum illo Eunucho,& vt iubeã.i.vt præcipiã ſeruo Parmenoni me deducier.i.deduci, per paragogen.illuc.i.ad Thaidẽ.pro illo.i.illius loco. A. Pro Eunucho.i.loco Eunuchi. C. Sic eſt. A. Quid tandem,ibi tandem habet vrgẽs quiddam & accelerans.quid ergo commodi.i.quid vtilitatis caperes,ex ea re.i.ex ea deductione. C. Rogas.i.inquiris, viderem.i.delectarer eius aſpectu,audirem eius blãdos ſermones,eſſem.i.verſarer, vna.i.ſimul.qua cum.i.cum qua puella cupiebam eſſe ò Antiphonum.i. nunquid? q.d.non eſt parua cauſa,aut parua ratio,quare cuperem deducier.traditus ſum mulieri.ſ.Thaid. vero.i.ſed, ilico.i.continuo,vbi.i.cum accepit me illa læta.i.gauiſa, deducit me domum ad ſe.i.quod vulgo dicitur,ſed non rectè penes ſe.nam ad ſe hic illud ſignificat,commendat.i.tradit. mihi.i.fidei meæ, virginem.ſ. puellam. A. Cui commendat virginem ſup.ne.i.verum tibi. C. Mihi commendat inquam. A. Tamen ſatis tuto.i.ſatis ſine periculo tibi committit eam,q.d.periculoſiſſime, & hoc per ironiam dixit,vel ſatis tuto dicit cum nullus te præſente ſit acceſſurus alius,præſertim cum illius ſit ſatis futurus ſolicitus. C. Edicit.i.iubet, nam edicimus.i.iubemus & iure dicimus edicta enim imperatoris ſunt,nec quiſquam vir.i.aliquis vir, adeat.i.ingrediator ad eam puellam,& imperat mihi.ſ.Thais poſtquã iuſſit omnibus,mihi præcipue imperauit,ne abſcedam.i.diſcedã ab ea.imperat inquam mihi,vt maneam.i.remanẽã, perſeuerem in eo loco ſolus cum ſola. Annuo.i.quodam ſigno oſtendo me velle,intuens.i.aſpiciens moleſte cũ bono modo terram. A. Miſer eras ſup. vtpote donũ datus & ſeruiens meretrici. C. Inquit Thais, ego eo hinc.i.ex hoc loco ad cœnam cum milite, abducit ſecũ ancillas,paucæ puellæ nouitiæ.i.adhuc nouæ,& rudes, & imperitæ, quæ eſſent circa illam.ſ.virginẽ ſeruandã,manent.i.remanẽt.Continuo.i.ilico.hęc pro hæ.vt in Phormione, Hæc illæ erant,adornant.i.apparãt.vt lauet.i.balnea ſubeat. adhortor.i.ſuadeo,vt properetur.i.celeriter fiat talis apparitio,vel vt alij lib.habẽt,vt properet.ſ.puellæ.dum.i.quandiu,apparatur.i.fit apparatus ille ad lauandum,& apparatur dictum eſt impersonaliter.virgo ſedet pro ſedebat. in conclaui.i.in loco ſecretiori domus. Eſt enim cõclaue ſecretior locus in interioribus tectis.vel ꝙ intra eum locũ multa loca & cubicula clauſa ſint adhærentia triclinio ſuſpectans.i.ſurſum vel ſurſum aſpiciens quandam tabulam pictam, vbi.i.in qua tabula,hæc pictura inerat,quo pacto.i.quo modo aiunt Poetæ.ſ. & bene aiunt, quia fabula eſt Iouem miſiſſe quondam.i.iampridem,olim,imbrem aureũ.i.habentem aureas guttas.in gremium Danae.i.illi puellæ. Nam Danae potius eſt datiuus q̃ genitiuus, niſi latina inflexione declinetur, & tunc bene eſſet genitiuus.

Quoque.i.etiam.egomet cœpi ſpectare id.ſ.tabulam pictam, & quia ille Iuppiter iam olim.i.iampridem. luſerat ludum conſimilem,qualem ludere conabar, videlicet fucum facere mulieri impendio.magis.i.multo magis animus gaudebat mihi Deum.i.Iouem conuertiſſe.i.mutaſſe.ſeſe.i.ſeipſum in hominem, atque veniſſe clanculum.i.ſecreto,lateuter,aduerbium eſt. in alienas regulas.i.in tecta aliena,quod furi ſoli aptum erat per impluuiũ. Varro ait impluuium eſſe id,quod relictum erat in medio tecti,vt imbre caperet deorſom,quo impluebat.dictum ſic impluuium à pluuia Aſconius etiam dicit impluuium eſſe locum ſine tecto in ædibus,quo impluere imber in domum poſſit. Veniſſe ergo per impluuium factum.i.vt faceret,primum ſupinum,fucum.i.inſidias. fraudem furum aſtutam.mulieri pro fœmininæ. At.i.ſed quem Deum animus inquam gaudebat ſe cõuertiſſe. Interrogat, deinde reſpondet,illum ſup.qui concutit templa cœli.i.loca conſecrata Deo.&,vt Varro interpretatur,templa.i.atria cœli,ſeu alia recta tonantis,qui ergo cõcutit ſumma templa.i.ſublimia atria cœli ſonitu videlicet tonitruum, hoc aũt ex Ennio deductum eſt de induſtria,non errore aliquo.Ego Chærea homuncio.i.quaſi, qui non ſum homo in comparatione eius,non facerem.i.non efficerem hæc quæ fecit.ſ. vero.i.ſed.feci ita,vt ipſe.ac libens.i.cum magna libidine & appetitu. Interea dum reputo.i.cõſidero hæc prædicta.mecum.i.apud me. acceritur.ſ.id eſt aduocatur ab ancillis, ea vadit ad eas, lauit in balneo.ſ. redijt.i.reuerſa eſt vbi ego erã. Deinde illæ ancillæ collocarunt.i.diſpoſuerunt (quod verbũ aſcribitur pronubis) eam puellam in lecto. ſto i.erectus ſum, non ſedens.expectans ſi quid imperent mihi ipſæ nouitiæ puellæ. Donlegit ſpectans.i.deſiderans,vel aſpiciens. vna ex illis puellis venit inquit.i.dixit.heus,aduerbium vocantis. Dore,nomen Eunuchi. cape hoc flabellum.i.hoc inſtrumentum aptum,aut ad ventilandum.i.ventum faciendum, aut ad abigendas moſcas, dicitur.n.à flo flas,vel eſt diminutiuum à flabrum bri, quod à flando ſic nominatur Et facito huic.ſ.puellæ ventulum.i.paruũ ventum.ſic.i. hoc pacto,vt tibi oſtendo.dum i.quandiu lauamus. vbi.i.quando lauerimus nos lauatu ſi voles.Accipio flabellũ, triſti.i.vultu ſeuero, & quaſi mœſto. A. Equidem.i.certe tum.i.tũc vellem nimium i.valde cuperem videre, iſtud per contẽptũ dixit.os tuũ.i. tuam faciem.impudens.i.inuerecũdum nimium inquam vellem videre,qui.i.qualis. eſſet ſtatus tuus.i.tuus habitus, & modus te habendi tẽ tantum aſinum.i.te qui es tam magnus aſinus. & hoc per contemptum dicit,cum illud officium & miniſterium ſit delicatorum,& paruorum ſeruorum. Vellem ergo videre te tam magnum aſinum tenere flabellum, q.d.operæprecciũ fuiſſet te videre tam magnum aſinum facere miniſterium paruorũ, & delicatorũ ſeruorum. Ita enim loqui ferè ſolemus, cum videmus aliquẽ magnum adhuc puerilia opera exercere. C. Vix puella ſup.eſt locuta.i.effata hæc quæ dixi. omnes proruũt ſeſe foras.i.oẽs ſimul cum impetu ſe conferunt foras, vbi verbo neutrali pro actiuo eſt vſus abeunt.i.diſcedunt lauatum.perſtrepunt.i.magnum ſtrepitũ faciunt pedibus,manibus,vocibus cõfuſis,ita.i.eo modo,vt.i.quẽadmodum ſit,vbi.i.quando,vel in quo loco domini abſunt.i.non ſunt præſentes,interea.i.dum perſtrepunt.ſomnus opprimit.i.occupat virginem,cui ventulum faciebam.Ego aſpecto limis. ſi inflectatur hic & hæc limis & hoc lime,tunc eſt ſenſus, ego limis.i. ego tranſuerſus.vnde limeo dicitur,quod ingredientibus & exeuntibus tranſuerſum eſt.Si vero inflectatur limus lima limum,tunc eſt ſenſus.Ego aſpecto limis oculis ſup.i.obliq; intuentibus, nam limi oblique dñr generaliter,proprie tamen de oculis illud vocabulum dicitur.Cum autem homines diſſimulant ſe videre,quod vident,& non recta facie,ſed tranſuerſa intuentur, limes dñr aſpicere,ego inquam aſpectu limis oculis.i.obliq; intuentibus, ſic.i. hoc modo.vt oſtendo clanculum.i.ſecreto, per flabellum.i.ventilatorium,vt ita dicam. & ſimul.i.etiam circumſpecto.i.circunluſtro oculis alia.ſatin'.i.verũ ſint ſatis explorata.i.certa, video omnia eſſe explorata inquam obdo.i.oppono,quaſi contra do.peſſulum.i.repagulum,obicem i.illud.ſ.ligneum vel ferreum, quo ex interiori domo clauditur hoſtium diciturq; à pello is. Obdo,inquit,peſſulum hoſtio,vt.ſ.amoueret & arceret auxilium virginis. A. Quid tum.i.deinde ſecutum eſt. C. Quid tum fatue.i.ò fatue quęris quid tum ſit ſecutum. A. Fateor me eſſe fatuum qui quęſierim. C. An.i.vtrum,amitterem.i.amitterẽ debeam, vel. putas ꝙ amitterem occaſionem.i opportunitatem,oſtentatam.i. oblatam mihi,tam breuem.i.tam parum duraturam, tam optatam,tam inſperatam.i.tam pręter ſpem mihi allatam. Pol.i.per Pollucem. ego eſſem vere is qui aſſimulabar.i.fingebar.i.ego eſſem vere Eunuchus,qui videbar eſſe rũ non eſſem. A. Hercle.i. per Herculem,ſanè.i.certe eſt ſup.ita vt dicis. ſed interim.i.interea.quid eſt actum de ſymbolis.i.de pecunijs, vel annulis collatis ad prandium parandum. C. Paratum eſt.i.prandium eſt apparatum,vel forſitã impersonaliter ſumi poſſet. A. Es frugi.i.vtilis & neceſſarius,vt fruges ſunt humano generi. Frugi eſt ergo,in quo eſt aliquid,quo fruamur.i.vtamur. Vbi eſt paratum inquam domi.i.vtrum domi. C. Imo.i.ſed apud libertum.i.manumiſſum Diſcum i.ſic nominatũ, paratum eſt inquam. A. Eſt perlonge.i.valde longe. C. ſed properemus.i.ambulemus, ait Donat.vel feſtinemus tanto ocyus.i.velocius. A Muta veſtem.i. depone illam & ſume aliam. C. Vbi mutem.i.vbi poſſim mutare,vel neſcio ſup.vbi mutem perij.i.perditus ſum,nam exulo.i. prope iam eiectus à domo paterna Nam exulat quis & de loco à quo deiectus eſt,& in loco in quo exilium illi aſſignatum eſt,nũc metuo.i.vereor,ne frater.ſ.Phæd.ſit intus, porro.i deinde metuo inquã ne pater iam redierit rure.i.ex agris. A. Eamus ad me.i. quod barbare dicitur penes me,vel apud me, cum nec penes,vel apud ſe qui poſſunt verba motum ſignificantia.i.apud me proximum eſt domicilium ſup.vbi.i.in quo,mutes.i.mutare poſſis,vel proximũ in neutro genere ſume.i.res proxima eſt.ſ.domus mea, vbi mutes. C. Dicis r.i.bene dicimus, eamus ad te.ſ.& ſimul.i. etiã,volo capere cõſiliũ.i.volo deliberare,conſtituere vna tecũ de iſtac puella,quo pacto.i.qua via poſſim potiri ea.ſ tãquã re optata,porro.i. poſtea,deinceps. A. Fiat.i.efficiatur vt vis.

Argumen-

LATO. ARgumentum} Narras Chærea Antiphoni qoid egerit in domo Thaidis. Et hæc eſt expoſitio ꝓtaſeos alterius par tis fabulæ. {Nuuquis hic} Verba circunſpectantis & exul tantis adoleſcẽtis, dum egreditur domum Thaidis, & totus locus patheticus eſt, exuidŋ vice. {Emergam} Prodeam, nẽpe ex ganeo & meretricis domo {O feſtus} Salutatio. {Noſtin' hanc} Narratio lætitiæ plena. {Virgo} Latus per admirationẽ. {Summonme me} Extenuat rem verbo, vt ſtudium ſuum augeat, & liberet inui dia Parmenonem. {Quã cum} Anaſtrophe. {Satis tuto} Ironia. {Solus cum ſola} Agoominatio ad venuſtatẽ. {Miſer} Ironicos. {Adornant} Apparant. {Suſpectãs} Pictura cõgruens domui meretriciæ. {Factum} Supinum. {At quẽ deum} Amplificatio à maieſtate, & eſt argumentum à maioři. {Ventulom huic ſic facito} Ventilato periphraſticos. {Tu equidem illhuc} Locus adridentis. {Proruont ſe} Proijciunt. {Ego limis} Oblique, nomẽ pro aduaebio. {Fateor} Confeſſio, intelligentis. {Vbi ioutem} Præparatio ad ſcenam ab hinc nonam.

PATR. MARS. NVnquis hic eſt?} Adoleſcentis voti compotis, & cupiẽtis animi ſui lætitiam ceteris notam eſſe, vt ipſe amorem cu piat, voluptatem, geſtientẽ lætitiam, hæc ſcena exprimit, illius decorem ſeruans, qui ꝑ ætatem, imbecillitatemq; conſilij, ac ſenſitiui appetitus vehementiam, nihil magis exoptat q̃ opta ta voluptate frui, calore naturali, & voluptatem illecebris ipſum impellentibus. Denique qoantum exempla maiorum in vtrãque partem poſſint ad mores, docet exẽplo Chæreæ, quem Iouis au ctoritas ad vitium virgini inferendom accedit. {Dum apparator, virgo io conclaui, &c.} Cunclauia, inquit Sex. Pompeius, dñr loca, quæ vna claue claudnotur {Impendio magis, &c.} Impẽdio.i. multo. Gell. lib 6. ſic ait: Sed & cum impendio magis ea rebus geſtis, q̃ ex illo oſtento, virum eſſe virtutis eximiæ credẽdum eſt. Et lib. vlt. ſic ſcribit, Qond vero diai quædam eſſe impendio mol liora {Clanculom per impluoium, &c.} Impluuium, inquit Aſco nius Pædiaous, eſt locus ſine tecto i ædibus, quo impluere imber, in domum poſſit. {Mihi deum in hominem, &c.} In hominem.i. humanos affectus, quæ conuerſio & fictio moribus nocet plurimom. Quapropter Cic. in 1. Tuſc. ſic ait: Neque Homerum audio, qui Ganymedem à dijs raptum ait propter formam, vt Ioui pocula miniſtraret. Fingebat hæc Homerus, & humana ad deos transferebat, diuina mallem ad nos. Et Ariſt. lib. 1. Ethices, dicit: Nam cum dij ad nos referſitur, ſanè vſſr ridiculi. Diuus ille Plat. lib. 2. de Rep. loquens de fabulis, ſic ait, Deorum pugnas, &c. id genus, quæ Homerus ſcripſit, minime in ciuitatem recipere debemos, ſiue per allegoriam dicta hæc ſint, ſiue ſioe allegoria. Non enim adoleſcens hæc dignoſcere poteſt. Sed quæ in ea ætate opinionibus accipiuntur, altius inherent, difficiliusq; eradicati cõſue uerunt. Et in 1. de Rep. dicit, Fabulam de Ganymede vehemẽter culpamus, quod aduerſus Iouem ficta ſit, vt cum ab eo Leges earum originem habuiſſe credantur, eum deum imitantes qui leges condidit, hæc etiam voluptate fruãtur. Sed fabula quidem valeat. Cic. lib. 1. Offic. ſic ait, Luxuria vero cum omni ætati turpis eſt, tom ſenectuti fœdiſſima eſt. Si autem & libidinum intemperantia acceſſerit, duplex malum eſt, ꝙ & ipſa ſenectus concipit dedecus, & facit adoleſcentium imprudẽtiorem intemperantiã. {Ego limis aſpect &c.} Id eſt trãſuerſus & obliquus. Limus, inquit Sex tus Pompeius, obliquus.i. trãſuerſus. Vnde & limina. {Peſſulum oſtio, &c.} Peſſulum lignum quod oſtio obijcitur. {Frugi es} .i. vtilis, vt fruges, quibus vtimur.

GLAR. OMnes huius ſcenæ verſus ſunt tetrametri, & omnes iambici catalectici acatalecticiq;, præter primos duos trochaicos catalect. Tertius quartuſq; ſunt iambici catal. quatuor inde ſequentes, iambici acatal. Nonus cum quatuor ſequentibus rurſus catalectici. Triginta inde verſus rurſus acatal. Reliqui deinde ad finem vſque ſcenæ 23. nomero rurſus catalectici. Scio Doctor. aliquot trochaicus præterea numeraſſe, ſed ordioe oſtendemus iudicium noſtrum. In 5. verſu, Ne poſt Curioſum omittendum non eſt. Hunc Doct. ſenarium acatal. iudicauit, cum tamen Ne, non omitteret Sed caſu hoc ille neglexit. Alioqui niſi hoc opus præcipitaſſet, qui hoc ignorare potuit? Eſt itaque tetrameter non ſenarius. quod lector facile iudicabit. In 6. pro Quoquo eã, quidam lib. habent, Quique iam. quod & Ioan & Doct. annotaront. In 10. verſu d, eliditur in Quid, vt ſit catalecticus cũ ceteris, alioqui acat. futorus, ſed ſcazon. In 12. creticus eſt loco quinto. In 13. verſu Ioan. genitiuum Omnium adijcit, verbum Videre reijcit, atque ita legit, Salue nemo eſt omnium quem ego magis nunc cuperem q̃ te. Quam lectionem probo. Verũ addere & hoc debuit trochaicus ne an iambicus cenſeatur. Nam ſi ſic legamus, iambicum fieri prohibet vꝫ Omnium, cõtra trochaicum fieri catalecticum prohibet Quãm te. At ego iambicum puto, & in omnium vel συνίζησιν, vel creticum, & o, in Ego licenter longum, vt ſit iambicus catal. tetr. vt alij Niſi quia dictionum aliu ordinem inſtituat ordinem. {Narra illuc quæſo quid ſiet} Hic incipiũt viginta illi iambici tetr. acat. Quorom ſẽm Doct. trochaicum tetr. catal iudicaoit, atque ita legit. Noſtin' hanc, q̃ amat, frater. A nonus, nempe opinor Thaidem. Atqui hic initio bis trochæus eſt ac ter ſpondeus, in ſexto iambus, qui in trochaico locum nõ habet. Neque.n. de Nempe prima corripi poteſt. In vetuſto lib. legitur, Vt opinor. Sed nihil ad carmẽ. Ergo creticus hic nobis ſuccurrat oportet, qui ſecundo loco poſitos hunc ſoluit nodum, ſi quidem trochaicus eſſe debeat, vt tradidit Doct. Poterat tamen & iambicus tetr. fieri, ſi primo loco eſſet creticus, & Ais, poſt verbum Opinor addatur. quod tamen vix auſim. Quartum verſum eiuſdem generis iamb. puto, vt primo loco ſit ſpõdeus, ſecundo anapæſtus & Eius diſſyllabum Doct. trochaicum fecit, Eius monoſyllabo facto, vt in præcedenti ei monoſyllabum eſt. At nos quotquot in vnum ordinem rationabili cauſa cogere poſſumus, ſedulo laborauimus. Lector quod voles ſequatur. In 8. huius generis verſu è verbi Erat à ſuperiore carmine eliditur, vt rectè admonuit Doct. in 10. pro Tacitus, Ioan. legit Tace ſis. In 11. pro, corripitur, nõ eliditur, & creticus loco ſecũdo. In 12. Rurſus pro, initio corripitur, non eliditur. Et in medio eius, Quid d, amittit, & Ea monoſyllabum. Nec addendum Nam, ad Quid. In 15. Vero, non eſt omittendum. In 21. verſu, primo loco iambus eſt, & ſecunda ſyllaba in Nouitiæ producitur, vt apud Iuuen. Sat 3. Et hæc legẽdum auctore Donato non hæc. Et erit iambicus tetr. acat. vt ceteri, non troch. catal. vt Doct. exiſtimauit. In 27. proceleuſmaticus erit quinto loco, Magis aut. quamquam ſunt alij item modi elabendi. In ſequenti vel Deum monoſyllabum eſt, vel bacchius eſt loco primo. In 28. Clanclum diſſyllabum eſt, & verſus ita legendus, Per impluuium veniſſe clanclum, fucum factum mulieri. Doctor, pro, Clanculum, legendum exiſtimauit, Clam, vt eſſet iambicus verſus catalect. ſed nos acatalecticum putamus vt ceteros. In 29. Deum diſſyll. eſt. In 30. verſu, loco ſexto tribrachys eſt, non ita. vt o de Vero non elidatur, ſed corripiatur. {Dum hæc mecũ reputo, acceſſitur lauatum} Iam ſequuntur iambici tetram. catal. ad finem vſque ſcenæ, numero 23. vt diximus. Quorum ſeptio idem Doctor. troch. cat. exiſtimauit. Ego Redije triſyllabũ legam, & Collocarunt tetraſyllabum, vt Don legiſſe puto, & veteres habẽt lib. eritq; iambicus tetr. catal. vt ceteri. In 7. Ioan. Qui eſſet, legẽdum rectè cenſet. Sed carmen nõ indicat. Ego puto verſum, vt alios catal. iambicum. Sed Flabellulum diminutiuum à diminutiuo formatum, legendum, quod aptum ſanè eſt iocanti, & amico conuitium iucunde facienti, vt verbis Don. loquar. Alioqui carmen non cõſtabit. Miror autem ad eũ nihil annotaſſe Doct. In 10. verſu proceleuſmaticus eſt loco quinto. Decimumtertium ac decimumquartum rectè emendauit Ioan. vt mihi ſit in priore verſu ante verbũ Occaſionem, monoſyllabum, & totũ elidatur. In 2. vero verſu Oſtẽtam, tam breuem, legatur. In 16. eliditur d, in Sed.

ACTVS IIII. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Dorias ancilla hic narrat, quid in conuiuio militis actum ſit.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Dorias inducitur, quæ terribilem credat militem, vt eo magis vanus poſtea ridiculuſque eſſe poſſit, tum quid poſt cenam, id eſt in conuiuio militis geſtum ſit, ancilla demonſtrat è quibus profecto ea quæ in proſcenio gerentur, agnoſcere poterimus.

Trochiaci Iambici Tetrametri permixti.

D O R I A S.

IT A me dij bene ament, quantum ego illum vidi, non nihil timeo
Miſera, ne quam ille hodie inſani turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam poſtquam iſte aduenit Chremes adoleſcens frater virginis,* * ille
Rogat, illum admitti vt iubeat. ille cõtinuo iraſci, neque
Negare audere: Thais porro inſtare, vt hominem inuitet. id
Faciebat retinendi illius cauſſa: quia, illa quæ cupibat de ſorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.
Inuitat triſtis. manſit ibi. illa cum illo ſermonem illico.
Miles vero ſibi putare adductum ante oculos æmulum;

Voluit

Voluit facere contra huic ægre: heus heus, inquid, puer hus Pamphilam
Acceſſe, vt delectet hic nos. illa exclamat, minime gentium.
Tun' in conuiniũ illam? miles tendere inde ad iurgium.
Interea aurum ſibi clam mulier demit, dat mihi vt auferam.
Hoc eſt ſigni, vbi primum poterit, ſeſe illinc ſubducet, ſcio.

Don. Ita me dij bene ament,} Ea perſona quæſita eſt, quæ terribilem credat militem, & eo magis in experiendo vanus ac ridiculus eſſe poſſit.} Ita me dij bene ament, Hoc loco quid poſt ſcenam geſtum ſit, hoc eſt in conuiuio militis, ancilla demonſtrat, vt iam quæ in proſcenio agantur, ex his poſſimus agnoſcere. {Ne q̃ ille hodie inſanu'} Illum & ille inſanus, ſic efferuntur, vt omnibus inſuauis miles eſſe noſcatur.} Nam poſtquam iſte aduenit} Inſtanter admonet, qui. ſ. ſit Chremes. {Militem Rogat} Et hoc quaſi de odioſo militem dixit, non Thraſonem. {Continuo iraſci,} Vt riuali. {Neque Negare audere, } Vt amicæ poſcenti. {Inſtare, vt hominem inuitet} Vide impudentiam meretricis. primum petit vt iubeat eum admitti, poſtea vt inuitet, quod eſt maius.} Id Faciebat retinendi illius cauſſa,} Admonet ſpectatorem, ne exiſtimet alteri riuali iniuriam fieri Phædriæ. Et ſimul eſt hic προπαρασκευὴ i. virginis agnoſcendæ, inuitat triſtis. {Manſit ibi} Adoleſcens. ſ. & manſit, pro remoratus eſt. i. accubuit nec receſſit, Manſit ſignificat. Simile eſt, Manſit, paſſus eſt. Sic Chremes manſit, immoratus. conuiua neceſſitate diſceſſit accipiendus eſt.} Triſtis} Inuitus, non libenter. Vt ecõtrario Virg. Vobis lætus ego hunc candentem in littore taurum Conſtituam ante aras, voti reus. Et accipio triſtis, eodẽ modo. {Sermonem illico} Sermonem, colloquium dicit {Adductum æmulum} Plus dixit adductum, q̃ admiſſum & ſimul quia videbat furibundum Chremem, & totum crimen reuocat ad Thaidem. & hæc eſt cauſa cur à milite in eius domo nullam rixam patiatur Chremes. {Huic ægre,} Huic Thaidi, non adducto. {Heus heus, inquit, puer} Hic oſtenditur quod ſupra apparatũ eſt. {Pamphilam Accerſe,} Non prouoca, ſed, accerſe, quia non eſt aptum militi. {Vt delectet hic nos} q. d. ꝙ hæc non facit, ſed delectare, fidicinæ eſt, quia ſupra de illa dixerat, Et fidibus ſcire. Et bene Hic, quaſi inſuauiter nũc tractemur. {Illa exclamat,} Non reſpõdit, inquit, ſed exclamat. {Minime gentium} Hoc magis mirum, minime gentium, q̃ nuſquam gentium. {In conuiuium illam?} ἐμφατικῶς: vt, cantando tu illum? {Illam?} Deeſt, accerſas, & eſt figura ἀποσιώπησις {Miles tẽdere} Proprie dixit tendere. quod ſignificat pertinacẽ contentionem. Virg. Vario certamine tẽdunt. {Inde ad iurgium} Subauditur, ventum eſt. {Interea aurum ſibi clam mulier demit,} Ne aurum pro virgine, quod, retinebat, amitteret. vel aurum demit, vt eſſet ad fugam expeditior, vel ad rixam. Et opportune mulierem dixit, non Thaidem, vt oſtẽderet malitiam ſexus. {Hoc eſt ſigni, vbi primum poterit,} Ad quam rem ſigni? Verum hoc eſt ſigni. Quamobrem metuam ne quam ille hodie inſanus turbã faciat, aut vim Thaidi? An hoc eſt ſigni, Vnde ſcio ꝙ vbi primum poterit, ſe illinc ſubducet? Erit igitur ſubaudiendum ſic, Vnde & ꝙ, vt ſit, Vnde ſcio, ꝙ vbi primum poterit.

Gvid. Ita me, &c. {Quæſita eſt hic perſona, quæ & terribilem credat militem, & ſimul demõſtret quid poſt ſcenam geſtum ſit in cõuiuio militis. D. Dij ita me ament, iurantis eſt dictio, q. d. ita amet à dijs, vt dictura ſum verum, quantum. i. inquantum vidi. i. cognoui illum militem, non nihil i. aliquatenus, ſiue aliquantulũ ego miſera. i. dolore afflicta, & timore. timeo ne quam. i. ꝙ aliquã turbam. i. turbationẽ tumultum. ille inſanus. ſ. miles, faciat. i. moueat hodie, aut timeo inquam ꝙ faciat aliquam vim. i. violẽtiam Thaidi. Nam poſtquam iſte Chremes adoleſcens iuuenis frater virginis aduenit ad domum militis, Thais rogat militẽ, vt miles, iubeat illum. ſ. Chremetem admitti. i. introduci in domum. & recipi continuo. i. illico ille miles iraſci cœpit ſup. vel iraſci pro iraſcebatur. neque audere. i. audebat. negare. i. renuere ꝙ Chr. introduceretur præſertim poſcente amaſia. porro. i. deinde, vel poſtea. Thais inſtare. i. inſtabat, hoc eſt vrgebat aſſiduis precibus, vt inuitet. i. alliciat ad diſcumbendum hominem ſ. Chr. Thais faciebat id. i. precabatur, vt inuitaret miles eum cauſa retinendi illius. i. retinendi illum Chr. quia non erat tempus. i. non erat tẽpeſtiuum, & opportunũ ad eam rem, q̃ parabat. ſ. indicare. i. ſignificare, oſtẽdere de ſorore. Chr. illa quæ cupiebat indicare inquam miles ſup. inuitat. Chr. triſtis. i. inuitus non libens. Chr. manſit ibi. i. remoratus eſt, remanſit, non receſſit. illa. ſ. Thais, illico. i. ſtatim, occipit. i. incipit, ſermonem. i. colloquium cum illo. vero. i. ſed miles putare. i. putabat, æmulum. i. eiuſdem rei ſtudioſum, hoc eſt riualem, adductum. i. adhibitum ſibi ante oculos, contra. i. in oppoſitũ, miles voluit facere, ægre. i. moleſte huic Th. inquit, ipſe miles. heus vocantis eſt, accerſe. i. fac venire, vel vade ad vocandum. aut voca Pamph. i. virginem q̃ dono dederat, vt delectet hic nos, fidibus. ſ. canendo, ꝙ hæc Th. non facit illa Th. exclamat, minime gẽtiũ. i. nequaquam gentium, terrarum, loci locorum temporis ſæpe ponuntur vbi ad ſignificationem nihil faciunt, ſed duntaxat ad vocalitatem, vt nuſquam terrarum, nuſquam gẽtium, vbiuis locorum. ſed magis mirum eſt minime gentium, q̃ nuſquam gentium. Poteſt itaque eſſe diſtinctiu hic minime gentium. i. nequaquam, accerſatur. ſ. deinde ſubdatur accerſes ſup. illam puellã in conuiuiũ. q. d. es ſatis fatuus, vt velis accerſere eam in conuiuium, & hoc interrogando, vel põt intelligi cõtinue & affirmatiue minime gentium. i. nequaquam accerſes ſup. illam in conuiuium, quia videlicet prohibebo, miles tendere. i. pertinaciter contendebat, vt puer eam accerſeret, inde. i. deinde, ventum eſt ſup. ad iurgium. i. ad rixam & obiurgationem, interea mulier Thais demit ſibi clam. i. amouet ſe, & tradit mihi aurum, ne amittat aurũ quod tenebat, aut vt eſſet ad rixam expeditior, vel ad fugã dat. i. tradit mihi, vt auferam. i. aſportem, hoc eſt ſigni. i. hoc ſignum, & coniectura, vnde ſup. ſcio ꝙ ſup. ſubducet ſe. i. clã ſe ſubtrahat. illinc. i. ea domo militis, vbi primum. i. cum primũ poterit ſe ſubducare, ſcilicet.

Lato. Argumentum} Ancilla indicat quid actum ſit inter militem & Thaidem, & eſt narratio occaſionis epitaſeos. {Ita me dij} Verba ancillæ ab ſpectatores. {Neq; Negare audere,} Indicatur militis ſeruitus apud ſcortum. {Triſtis} inuitus. {Huic ægre} i. moleſte, quod doleret militi. {In cõuiuiũ illam?} Eclipſis corripientis, ſubauditur accerſas.

Petrvs Marſ. Ita me dij ament, &c. {Muliebrem timiditatem, cautionẽ meretriciam, & hominis ſtolidi, zelotypiq; importunitatẽ, & impetum animi ad iurgia præcipitem, hęc ſcena exprimit.} Adductum ante oculos æmulum,} Aemulatio, inquit Cic. in 4. Tuſc. Duplex illa quidem dicitur, vt & in laude, & in vitio hoc nomen ſit. Nam & æmulatio, virtutis imitatio dicitur. Sed ea nihil hoc loco vtimur, eſt enim laudis. Et eſt æmulatio ægritudo, ſi eo quod concupierit, alius potiatur, ipſe careat.

Glar. Vix alia apud auctorem ſcena eſt, in qua carminum ratio minus conſtet, atque in hac admodum parua. Ioan. primũ duntaxat carmen attigit, de quo rectè admonet omittendum eſſe aduerbium bene, quod veteres lib. non habent. De ceteris nihil, οὐδὲ γρῦ, quaſi omnia bene haberent, quod fortaſſis in ipſius lib. fuit At in noſtris quotquot mihi videre contigit, nihil certi conſtat. Et Doct. primum quidem verſum iamb. tetr. catal. iudicauit, Cum (ſi quidem Bene aduerb. nõ omittatur, vt eius oſtendit lib.) ſit hypercat. Secundũ rectè iudicauit troch. acatalect. Tertium rurſus ſit iamb. tetr. cat. ait, cum ſit acatalecticus potius, ſi quidem Iſte pronomen non omittatur, & in Chremes nulla ſiat eliſio. Quartum trochaicum tetr. acat. facit Sic,

Militem rogat, vt illum admitti iubeat, ille continuo iraſci,

Mirum vero carmen, quod quomodo ille in numerum poſuerit fateor ingenue me neſcire, maximẽ cum velit eſſe trochaicum. De ſequenti idem iudicauit. Sextum verſum ait octonarium cat. non adiecto, iambicus ne ſit, an trochaicus. Si iambicum faceret, fieret tetrameter hypercatalecticus.

Id faciebat retinendi illius cauſa, quia illa quæ cupiebat.

Si Illius diſſyllabum fecerimus, vna abundabit ſyllaba in ratione iambica. Sin triſyllabum, duæ, in ratione trochaica acatal. tres in catalectica. Reliquos deinde omnes trochaicos facit tetr. cat. præter quartum à fine, quẽ vult iamb. tetr. Hæc ita ille digeſſit, meo quidem iudicio, non ſatis commode. Itaque ego quid ſentiã breuibus aperiam, relinquens lectori iudicium. In primo itaque verſu, cum Ioan. omittẽdum cenſeo aduerb. Bene, vt ſint initio duo anapæſti, & tertio loco creticus? niſi malimus I, de Illum abijcere. In tertio pronomen Iſte tollendum puto, quod prorſus nihil ad rem facit. Quartum verſum finio in verbo Continuo, vt ſint quatuor trochaici tetr. cat. ad hanc formam.

Ita me Dij amẽt, quantũ ergo illũ vidi nõnihil timeo miſera,
Ne quam ille hodie inſanus turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam poſtquam aduenit Chremes adoleſcens frater virginis,
Militem rogat, vt illum admitti iubeat, is continuo

Hactenus integre conſtant hi quatuor trochaici catal. Nunc ſequuntur quatuor iambici tetr. item catalectici, quos vt certius iudicium lectori ſit, non piguit ſubſcribere.

Iraſci, neque negare audere. Thais porro inſtare,
Vt hominem inuitet. id faciebat retinendi illius cauſa:
Quia illa, quæ cupiebat de ſorore eius indicare,
Ad eam rem tempus non erat, inuitat triſtis, manſit ibi;

Et hi

Et hi verſus integre conſtāt,nec vna ſyllaba claudicat. Nunc ſequitur trochaicus vnus trimeter catalect.quales aliquando poetam hunc immiſcere ſupra oſtendimus,quos Doct.ægre admittebat,negare tamen non potuit.

Illa cum illo ſermonem illico occipit.

Nec probo Aldinam editionem hoc in loco, quæ verbū Occipit reiecerat. Nec alias,quæ pronomen Illa omiſerant, cum veteres libri vtrunque habeant. Nunc deinceps ſequuntur trochaici ſex tetrametri cat. In 2. Puere legendum. Sed tertium, vt dixi Doct. iamb.tetr.facit,eliſa prima ſyllaba de Accerſe, à ſuperiore verſu. quam opinionem non reijcio. Ego tamen malim in eo verſu vel Accerſe,vel Exclamat tollere, quorum neutrum opus eſt ad ſenſum,vt ita fieret trochaicus tetr.cat. vt alij. Verum.quia Donat. vtriuſque in Commentario meminit,non puto pertinaciter hoc aſſerendum,niſi quis exiſtimet,quod Docti putant, multa illi cōmentario aſſuta. Verū res non eſt tanti. Certe Thais verbum Accerſe non repetit. In conuiuium illam? vnde facile ſuſtulerim. Et vſus multæ in hac ſcena Apoſiopeſis,vt perſonæ humilis,ac ſecum ſubmurmurantis,ac inde fortaſſis cauſa poetæ fuit, vt carmē ita variarit. Sed lector noſtram hanc diligentiam boni conſulat oro.

ACTVS IIII. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Secum cogitans Phædria, quæ ſit intercepti amoris paſſurus incommoda, ſi totum biduum ruri manſerit, vincente amore in vrbem redit. Etiam tempus eſt, vt reuocetur in ſcenam, completis omnibus, quæ illius deſiderabant abſentiam. Simul hoc amantium inconſtantiam exprimit tam cito recurrens Phædria.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Ratiocinantem & cogitabundum Phædriam inducit, ſecum reputantem quid incommodi perpeteretur intercepti amoris ſi totum biduum ruri permanſerit. Sed vicit amor,eaque gratia importune in vrbem regreſſus ingitur, vt iurgium militis tollatur.

Senarij.

PHAEDRIA.

Cum rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita fit vbi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
*Peiorem partem. quid opu' eſt verbis? dum hæc * puto,* * reputo
Præterij imprudens villam, longe iam abieram,
Cum ſenſi. redeo ſurſum, male vero me habens,
Vbi ad ipſum veni diuerticulum, conſtiti.
Occepi mecum cogitare, hem biduum hic
Manendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?
Nihil eſt. quid? nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Eo ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit. certe extrema linea
Amare, haud nihil eſt. villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc quòd timida ſubito egreditur Pythias?

DON. Cum rus eo,cœpi egomet} Hic nunc cauſa narratur, cur ſtatim in vrbem redeat Phædria,qui diſceſſerat abfuturus biduum ad tollendum iurgium militis, & importune redit. {Dum rus eo,} Iam tempus eſt reuocandi in ſcenam Phædriam,poſtquam acta ſunt omnia, quæ illius abſentiam deſiderabant. {Cœpi egomet mecum} Ordo, Cœpi aliā rem ex alia re cogitare. {Inter vias,} Figurate,& nunc inter vias. {Et ea omnia in Peiorem partem} Vtrū ſubaudiatur,cogitare? an ibant,aut vergebant, aut quid tale? {Dum hæc puto} i.exiſtimo, vt Virgil. Multa putans,ſortemq́; animo miſeratus iniquam. Et eſt aphæreſis,pro reputo. Putamus.n.inſtātia: Reputamus præterita. {Vbi ad ipſum veni diuerticulum,} Diuerticulum,eſt vbi iter de via flectitur. & proprie diuerticula dicuntur in via domicilia, ad quæ de itinere diuertendum ſit. {Conſtiti} Plus ait nunc ſcientē ſtetiſſe, quàm præteriſſe neſcientem. {Hem biduum hic Manēdum eſt} Interiectio laborantis animi. Biduum ſic pronunciat, vt longum, nimiumq́; tempus. Tum deinde hic tanquam in loco ſolo, atque triſti. {Soli ſine illa?} Aut ſine alio obiectamento? {Sine illa?} Satis amatorie. {Sine illa?} Iam cauſa eſt cum biduum grauetur loco triſti,cur ſolatium conquirendum. Sunt alii qui idem putent ſoli eſſe,& ſine illa,vt ſine illa ἐξήγησις eius ſit quod dixerat, Soli.

{Nihil eſt.quid? nihil?} Amantium diſputationes intermiſcent quædam conſilia ſanæ mentis, quæ tn̄ ſtatim reſurgentis amoris ſæuitia deuincuntur. {Eho ne videndi quidem erit?} Eho, ridicule additum,tanquàm omnino non ſecum loquatur,ſed cum altero. {Saltem hoc licebit,} Bene bis dictum licet licebit,quaſi de re magna loquatur,totū ergo amatorie. {Certe extrema linea} Et hæc recte,quia quinque lineæ perfectæ ſunt ad amorem. Prima viſus, ſecunda loqui,tertia tactus,quarta oſculari,quinta coitus. An ſic dixit extrema linea, quemadmodum dicatur longis lineis quid fieri? id eſt,de longinquo. {Amare, haud nihil eſt,} Amare modo frui amore dicit. Plaut. in Bac. Prius hic adero,q̄ te amare deſinā. Et,Sine te amem. {Villam prætereo ſciens} Sciens quidē,ſed non minus amator q̄ prius. {Sed quid hoc, q̇ timida ſubito egreditur Pythias?} Ex his verbis perſona in ſcenam veniēs & locutura deſcribitur. &,Timida,modo ægra,turbata, cōmota. Plaut. Manum ex mari timide. Et hic ipſe: Vtrum,inquit, Philumenam pauitare neſcio quid dixerunt. Timidum aliud naturale,aliud aduentu eſt: vt,Addit ſe ſociam,timidiſq́; ſuperuenit Aegle. DON.

GVID. Cum rus, &c.} Hic nunc cauſa narratur cur ſtatim in vrbē redeat Phædria,qui diſceſſerat abfuturus biduū ad tollendum iurgium militis,ſed importune redit, verū erat tempus reuocandi Phædriam in ſcenam,poſtquam facta ſunt omnia, quæ illius abſentiam deſiderabāt. Phæ. Phædria ſolus loquitur, cum eo rus egomet cœpi.i.incepi cogitare mecum.i.mente voluare.inter vias.i.inter eundem,vel in ipſis vijs.aliam rem ea alia.ſ. nunc vnam rem,nunc aliam,vt etiam Cic.ad Pætum, Me quotidie aliud ex alio impetit.i.aliud poſt aliud. & Virg. Nos alia ex alijs in fata vocamur. ita vt fit.i.quemadmodum fieri ſolet,vbi.i. cum quid.i.aliquid,moleſtiæ.i.diſplicētię,vt ita loquar. eſt in animo, & cœpi in quem cogitare ea omnia in partem peiorem.i.deteriorem.quid eſt opus verbis.i.quid attinet plura dicere,poſt dictum quid nunc ſubiungam dum.i.quandiu,puto.i.exiſtimo,ſiuè reputo hæc,& eſt aphæreſis,puto pro reputo. Putamus aūt inſtantia reputamus præterita.ergo præterij.i.prætergreſſus ſum. imprudens.i.per imprudentiam,non conſiderans viam q̄ pertrāſibam. præterij ergo villam.i.domum agreſtem quo ibam. iam abierā.i. pertranſieram longe.i.procul illam villam,cum ſenſi.i.percepi.redeo ſurſum.i.reuertor, & eſt tautologia, vero.i.ſed male habens me.i.male ſanus,quia inſano vexatus amore.vbi.i. poſtquam veni ad ipſum diuerticulum.i.ad ſemitam, qua de via diuertitur ac deflectitur. nam diuerticulum,vt ait Don.eſt vbi iter de via flectitur,& proprie diuerticula ſunt in via domicilia ad quæ de itinere diuertendum ſit. Conſtiti.i.reſtiti illic, & ſiui gradum cogitabundus totus,cœpi cogitare mecum i.apud me hæc ſequentia. hem, interiectio laborantis animi, manendum eſt.i.oportet manere. hic.i. in hac villa,biduum.i.ſpatio duorum dierum. Manēdum eſt mihi ſup.ſoli,ſine illa.ſ.Thaide.hic quaſi in loco triſti, & biduum, quod tempus longum putatur amanti. Deinde intermiſcet conſilium ſanæ mētis,quid tu poſtea.i. quid inde ſequetur ſi biduū manendum ſit.nihil eſt manere.ſ.biduū,deinde reſurgens amor incitat eum vt dicat,quid nihil.i.quō dicis nihil eſſe biduum abeſſe,ſi non eſt copia.i facultas tangēdi.eho,ridicule additum, quaſi non ſecum loquatur,ne quidem.i.nec etiam copia inquā videndi erit, ſi illud non licet.i.permittatur,hoc eſt tangere,ſaltē hoc licebit.ſ. videre,certe.i.profecto,extrema linea, appoſitiue dictū.i.quod.ſ. videre.eſt linea extrema in amore. Quatuor.n.ſūt lineæ in amore,prima viſus,ſecūda tactus,tertia oſculū,quarta opus. lineæ ergo extremæ ſunt viſus & opus,niſi dicatur extrema linea,quemadmodum dicitur longis lineis quid fieri.i.de longinquo,amare.i. amore frui, haud nihil eſt.i.eſt aliquid, prætereo villam ſciens.i. non imprudens,ſed nō minus amator,q̄ prius,& ideo amore impellor ad repetendam vrbem. Sed quid hoc eſt,his verbis perſona in ſcenam veniens & locutura deſcribitur & timida,ſed quid hoc eſt.i. qd hoc ſibi vult q̇ Pythias egreditur i exit ſubito,timida.i. commota ægra animo,ac turbata. Aliquid eſt timidum naturaliter. vt,cū canibus timidi venient ad pocula damæ. aliquid eſt etiā timidum ex euētu. vt,Addit ſe ſociā, timidiſq́; ſuperuenit Aegle.

LAT. Argumentum} Redit à villa Phædria ſecum loquēs quid egerit, & aduentu eius inchoatur epitaſis alterius partis fabulæ. {Dum hæc puto} Cogito,reputo. {Diuerticulū} Deflexus viæ ad villam vuegſcheid. {Manendum eſt ſoli} Cogitatio,incertis amantis, qui tamen amoris impotentia vincitur, vt ante ſtatutum tempus redeat.

PATRVS MARA. Dum rus eo,&c.} Vis amoris, & illius inconſtantia, qui in caſtris militat Cupidineis, ac Venereis, compede vinctus eſt adeo,vt ſui iuris non ſit,hac ſcena exprimitur. Idcirco Cherea lena apud Plaut. in Aſin. ſic adoleſcētem alloquitur. Fixus ē hic apud nos animus tuus clauo cupidinis. Remigio,veloq́; quantum poteris fuge,q̄ magis in te in altum capeſſis,tam æſtu

te in portū refert.§Preterij imprudens villam;§Villa eſt domus ruralis,ſic dicta à via, prope q̃ poni debet propter cōmoditatem imponendi aliquid & exportandi.§Vbi ad ipſum veni diuerticulum§Diuerticula ſunt loca,vnde deflectimus iter ad villam, quæ nō multum diſtat à via publica.Eſt igitur diuerticulum, deflexus à via.Vnde Iuuen.per tranſlationem dicit. A diuerticulo repetatur fabula.Inde diuerſoria, & diuortia apud Virg. Obijciūt equites ſeſe ad diuortia nota. §Haud nihil eſt,§ q.d. Aliquid eſt, frui amoris affectu eo modo, qui pro temporis conditione conceditur.§Videndi§Subaudi,ſi ad ipſum contractum venire non datur rei concupitæ vel amatæ.

GLAR. IN quarto huius ſcenæ verſu, Puto,legit Don.,& pro, Reputo poſitum ait,& κατὰ τὴν ἀφαίρεσιν ablatam eſſe re initio. In 7. carmine Diuerticulum,tertia ſyllaba correpta eſt.In 9.vel I,de Illa abijcitur,vel tertio loco eſt creticus pro dactylo.Io 10, Nihil primo diſſyllabum, ſecūdo monoſyl.Vltimū carmen auctoribus Doct.trochaicum eſt tetr.cat.Sed in Subito o,non eliditur. quod ſi d,in Quid elidatur,& eſt tollatur,erit vt reliqui,iambicus,& celeritas nō minus per iambum atque per trochæum ſignificatur.

ACTVS IIII. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Pamphilam ab Eunucho vitiatam,magnopere queritur Pythias,miratur Phædria, atque ita ex illius querela,& huius errore, multum delectationis ſpectator capit.

ARG. PAVLI MALL BOLL.

In ſequenti ſcena operæpretium erat aliquid delectationis ex querela Pythiæ, & errore Phædriæ ſpectatoribus offerre. Nam magnopere ancilla de ſtupro Eunucho conqueritur, quod certe Phædriæ difficile credibile videbatur.

Iambici Tetrametri mixti Trochaici. Senarius vnus atque alter. Dimeter vnus.

PYTHIAS, DORIAS, PHAEDRIA.

VBI illum ego ſceleroſum miſera,atq; impium inueniam? aut vbi
Quæram? hoccine tam audax facinus facere eſſe auſum? PH. perij: hoc quid ſit, vereor.
PY. Quin inſuper etiam ſcelus, poſtquam ludificatus eſt virginem,
Veſtem omnē miſera diſcidit,eam ipſam capillo conſcidit.
PH. Hem. PY. qui nunc ſi detur mihi,
Vt ego vnguibus facile illi in oculos inuolem venefico?
PH. Profecto neſcio quid abſente nobis turbatū eſt domi.
Adibo. quid iſtuc? quid feſtinas? aut quem quæris Pythias?
PY. Hem Phædria,egon' quem quæram? abi hinc quò dignus es cum donis tuis
Tam lepidis. PH. quid iſthuc eſt rei?
PY. Rogas me? eunuchum quem dediſti nobis,quas turbas dedit?
Vitiauit virginem, quàm heræ dederat dono miles. PH. quid ais?
PY. Perij. PH. temulenta es. PY. vtinam ſic ſient, mihi qui male volunt.
D. Au,obſecro mea Pythias,quod iſtuc nam mōſtri fuit?
PH. Inſanis: qui iſtuc facere eunuchus potuit? PY. ego illum neſcio
Qui fuerit: hoc,quod fecit, res ipſa indicat.
Virgo ipſa lacrumat, neque, cum rogites quid ſit, audet dicere.
Ille autem bonus vir nuſquam apparet. etiam hoc miſera ſuſpicor,
Aliquid domo abeuntem abſtitiſſe. PH. nequeo mirari ſatis,
Quò abire ignauos ille poſſit longius,niſi domum
Forte ad nos redijt. PY. viſe amabo,num ſit. PH. iam faxo ſcies.
D. Perij,obſecro.tam infandum facinus mea tu,ne audiui quidem.
PY. At pol ego amatores audieram mulierum eſſe eos maxumos,
Sed nihil poteſſe: verum miſeræ non in mentem venerat.
Nam illum aliquò concluſſem, neque illi commiſiſſem virginem.

VBI illum ego§ In hac ſcena operæpretium delectationibus eſt ſpectatoribus ex querela ancillæ Thaidis, atq; errore Phædriæ. §.Vbi ego illum§ Hoc initio oſtenditur tanquam perſequentem fugientem,progreſſam eſſe perſonam.§Sceleroſum§Sceleroſus eſt multorū:Sceleſtus, vel vnius, Sceleroſus,proprie auctor eſt ſceleris.Sceleratus,in quo ſcelus ſit conſtitutum vel commiſſum.§Sceleroſum, atque impium§Sceleroſum in Thaidem, Impium in virginē. §Audax facinus facere§ Facinus facere,figura archaiſmus.§Hoc quid ſit,vereor§Pro duobus vnū dixit.ſ.vereor,pro neſcio,& vereor. §Quin inſuper etiā§ Accuſatio facti.§Scelus§Auxeſis.Plus.n.eſt ſcelus q̃ ſceleſtus. Ve Lucil.Carcer vix carcere dignus.§Poſtquam ludificatu' eſt virginem,§Argumentum ab his quæ ſunt poſt negocium geſta.Et mire: Poſtquam ludificatus eſt,diſcidit dixit,cum ille videlicet,dum virgo reluctatur,hoc fecerit.Et mire expreſſit vitium illatū virgini ab eo quidem,qui vitiare iam poſſet,ſed tñ eiuſmodi adoleſcētulo,cuius ꝓp teneras adhuc vires ad explendam Venerem longiore noxa aduerſus virginē vtendum fuit. Nam iden præter occaſionem familiæ diſcedentis,tempus, locus, &c. attributa negocio,etiam ſomnus virginem opprimēs adiuuat Chæream.Et mire ludificatus potius,q complexus eſt,aut tale aliquid quod amorem indicaret.§Veſtē oēm miſere diſcidit,§Adeo vt amore fecerit,ſed iniuria.Et vide,vt ex his appareat multū virginē reluctatā eſſe.§Eam ipſam capillo conſcidit§Multo melius, q̃ ſi diceret,capillum illi cōſcidit.§Vt ego vnguibus facile illi in oculos inuolē§ Non ne credis Pythiam id comminari quod à virgine minus factum ſit?quod,quia puella,nō potuit.§Vnguibus§Quibus armatur hic ſexus.§In oculos§Quaſi amatori.§Venefico?§Mutāti homines,& ex virginibus mulieres facienti. An venefico,amatori? quia amor,venenū occultum eſt, vt Virg. Occultū inſpires ignē, fallaſq; veneno.Et longumq; bibebat amorem. §Abſente nobis turbatum eſt domi§Aut ſubdiſtinguendum eſt,& ſubaudiendum me, aut archaiſmos figura eſt,abſente nobis,ꝓ nobis abſentibus. Pomponius,Sine ergo iſtuc,præſente amicis inter cœnam. Varro in Marcellum,Id præſente legatis omnibus,exercitu, pronūciat. §Abſente nobis§ Cum ſic dicit, pro præpoſitione ponit abſente, ac ſi diceret,coram amicis.§Quid feſtinas?§ Properas, turbaris,& trepidas? Sal. Feſtinantibus in ſumma inopia patribus. §Egon' quem quæram?§ Deeſt rogas. §Eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?§ Aut ἀντίπτωσις: vt,Vrbem q̃ ſtatuo, veſtra eſt. Aut quem cum interrogatione pronunciandū, vt ſit qualem. §Eunuchum quem dediſti§ Quidam volunt quem diſtinguere, q.d.qualem,ſed neſciunt hac figura multum veteres vſos eſſe eunuchum.n.ad dediſti verbum, retulit. Nunc ergo addit ꝓp illud ſχῆμα aſſumendum extrinſecus,is Eunuchus. Nam quoties vno nomine,aut pronomine diuerſæ declinationis enunciationes cōprehenduntur,neceſſe eſt quod alteri accommodatum fuerit, ab altero diſcrepare. §Quem dediſti,quas turbas§ Et quam,& quas ſic accipe,quaſi dixerit,qualem eunuchū,& quales turbas.§Quid ais?§Hoc admirantis eſt magis,q̃ interrogantis.§Temulenta es§ Ebria,à temeto, quo nomine antiqui graue vinum appellabant, eo ꝙ tentaret mentem.i.labefactaret.Virg. Tenuiſq; Lagæos Tētatura pedes olim, victuraq; linguam.§Vtinam ſic ſiēt, mihi qui male volunt§ Bene non,ebriam eſſe,in maledictum vertit, quaſi vero temulentam eſſe,felicitatis ſit.An non negat ſe eſſe ebriam, ſed non vino,verum malo ebriam vult intelligo.§Mea Pythias§ Mea,& mea tu,& amabo, & alia huiuſcemodi, mulieribus apta ſunt blandimēta.§Quod iſtuc nam monſtri fuit?§Quippe monſtrum eſt omne contra naturam. Si igitur eunuchus eſt, & vitiauit virginem,contra rerum naturam factū eſt,& recte monſtrum eſt.Et ordo eſt,Quidnam iſtuc monſtri fuit?§Qui iſtuc facere eunuchus potuit? Iſtuc facere honeſtius apud puellam, q̃ ſi vitiare dixiſſet,& poteſt videri aliquid noui ſignificare. §Ego illum neſcio Qui fuerit§ εὐλόγως,Bene vitauit Eunuchi nomē,vt vitiaſſet virginem obtinere poſſit.§Virgo ipſa lacrumat§ Nunc oſtendit quid fecerit,& oſtendit argumentis. §Neque, cū rogites quid ſit,audet dicere§ Quid ſi verberata eſſet? ſed non puderet queri. Hæc aūt iniuria apud virginem non habet nomen. §Bonus vir§ εἰρωνικῶς.nō.n.iam Eunuchus.§Nuſquam apparet§Neſcias vtrū fuga eius quæratur,an culpa. ſed conſtat hæc argumenta eſſe, ꝙ ipſe

DON.

ipſe virginem vitiauerit.{Bonus vir}Bene vir,quia hoc illum eſſe contendit.{Etiam hoc miſera ſuſpicor}Bene etiam,qui & hoc ſuſpicatur virginem vitiatã.{Nequeo mirari ſatis}Bene hic omnes ſuſpiciones ad eunuchum quem nouit, reuocat. neſcit Chæream ſi quidem hûc eſſe. Et mira locutio, pro eo quod eſt,neſcio. {Nequeo mirari ſatis, Quo abire ignauus ille poſſit longius, Viſe amabo,num ſit}Domi ſubaudiendum eſt,aut, non ſit quod dicit.{Sed nihil poſſe}Vt voluntatis rei ſint,nõ etiam facti.Verum miſeræ non in mentem venerat} Non,nihil poſſe eos,ſed amatores eſſe maximos.ad partem enim ſententiæ pertinet quod dicit, Non in mentem venerat, non ad totũ quod audiuiſſe ſe dudum. Etiam niſi penitus negatiue conſideraueris,controuerſia inerit.ſi enim nihil poſſe audieras ,quid eſt quod in mentem non veneris vt vitares?verum igitur amatores mulierum eſſe maximos audieras?quod ipſum vitãdum fuit. Neque.n.hoc ſatis eſt ad pudicitiã. ſtuprum vitaſſe,cum impudica fieri vel ſolo oſculo poſſit q̃ omnino integram & illibatam velis. An verum , non erit coniũctio, ſed nomen? vt illud quaſi falſum audierit,hoc aũt, quod verũ inuentum eſt,non ipſa ſuſpicata ſit.Nam in mentem venire,nõ reminiſci,ſed tñ,ſed etiam cogitare ſignificat. Sic Cic.In mentem tibi non venit cauſam publicam ſuſtinere.i.non cogitas, nõ ſuſpicaris.{Verum miſeræ}Si verum pro cõiunctione accipimus,ſubaudiendum erit,amatores mulierum eos eſſe maximos.{Non in mẽtem venerat}Non quod audieram.ſed,quod hic fecit.An non aliud in mentẽ venerat? non.ſ.facturũ fuiſſe quod fecit. {Non in mentem venerat}Aut nõ erat cogitatum, an e nõ erat recordata. {Nam illum aliquò concluſiſſem}Mire concluſiſſem dixit,vt ſæuã feram ſic alibi,Concluſam hic habet vxorem ſæuam.{Neque illi commiſiſſem virginem}Si vel amatorem tantum meminiſſem.

GVID. VBi illum,&c.} In huius ſcenæ initio oſtẽditur progreſſam eſſe perſonam ancillæ Thaidis tanquam proſequẽtem fugientem. P. Vbi i.in quo loco,ego miſera inueniam illũ.ſ. Chæream,ſceleroſum.i.ſceleribus plenum,quia Thaidem quæ ei credebat,illuſit,atque impium.i.iniquum, & improbum in virginem.ſ.cui vim attulit, Sceleroſus eſt multorum ſceleſtum.Sceleſtus vero eſt, vel (id eſt etiam) vnius . Sceleroſus eſt proprie auctor ſceleris,ſceleratus in quo ſcelus ſit cõſtitutum, & cõmiſſum, aut.i.vel,vbi quæram illum ſceleroſum . Hoccine i.ne verum eſt, aut credibile ipſum,ſup.ſceleroſum eſſe auſum facere hoc tam audax.i.tam importunum facinus, & tam proteruum ac petulans. Perij.i.perdita ſum. PH. Vereor.i.& neſcio & timeo quid hoc ſit quod conqueritur.Pythias. P. quinetiam.i.atque , etiã,inſuper.i. præterea,poſt quam ſcelus pro ſceleſtus,ſed auxeſis eſt.Plus eſt.n. ſcelus q̃ ſceleſtus, ludificatus eſt.i.decepit illuſit,virginem.i.puellam dono datam diſcidit.ſ.dirupit omnem veſtem.i.totã veſtem illi virgini miſere, tum.i.deinde : conſcidit.i.lacerauit illam capillo multo melius , q̃ ſi diceret capillum illi conſcidit . PH. hem, interiectio indignantis. P. qui.ſ.Eunuchus (continuat enim ſermonem ſuum Pyth.) ſi poteſt,hic capi pro vtinam,inde ò ſi,vt ſit ſenſus , Vtinam nunc detur mihi vt inuoluem.i.in modum auis volantis celeriter ſaliam in capillos illi venefico.i.mutanti homines,& ex virginibus mulierem facienti , aut venefico.i.amatori. nam amor venenum occultum eſt. Virgil. Occultum inſpires ignem,fallaxq́ veneno. Veneficus proprie dicitur,qui venena miſcet.& per illa alienæ vitæ inſidiatur,qui alio nomine dicitur intoxicator . vt ergo ego inuolem vnguibus.i.per vngues in capillos illi venefico. PH. profecto neſcio quid eſt turbatum.i.perturbatum domi,abſente nobis i.nobis abſentibus. ſingularis pro pluralis,adibo.i.accedã ad eam, quid iſtuc.i.iſtud eſt ſup.quod ita quæpetis ò Pythia,quid.i.cur feſtinas.i.properas,turbaris,& trepidas, aut ò Pythia, quem hominẽ ſup.quæris.i.inueſtigas & proſequeris. P. hem,interiectio indignantis rogas ſup.quem quæram? abi hinc.i.diſcede à nobis,quo.i.in q̃ partem . dignus es abire , q.d.in malam rem cũ tuis donis,tam illepidis.i.inuerecundis. PH. quid iſtuc rei.i.quid iſta res eſt. P. rogas.i.interrogas me is Eunuchus, ſup.quem Eunuchum dediſti Thaidi , quas turbas.i.turbationes dedit nobis,quemadmodum dicimus , Sermonem quem audiſtis non eſt meus,Vrbem q̃ ſtatuo veſtra eſt.ſic etiam hic Eunuchum quem dediſti, vbi vel Eunuchum ponitur pro Eunuchus , caſus pro caſu , vel extrinſecus ſumitur , ſiue ſubauditur is Eunuchus pro vt interpretant,placet . Alij capiunt interrogatiue quem pro qualem,vt ſit ſenſus,quem. i. qualem Eunuchum dediſti, quas.i. quales turbas dedit nobis,ipſe vitiauit.i.ſtuprauit & violauit virginem ,q̃ miles Thraſo dederat heræ.i.dominæ Thaidi, dono.i. p dono. PH. quid ais,quaſi non credat aut intelligat,& eſt admirantis P. perij.i.perdita ſum. PH. es temulenta, id eſt vino ingurgitata & ebria,à temeto,quo nomine antiqui grarie vinum appellabant,eo q̃ tentaret mentem.i.labefactaret , ſiue perturbaret. P. vtinam illi,qui mihi male volunt,ſic ſint ebrij, ſupp.ego ſum, q d.non ego me eſſe ebriam,at non vino,ſed malo & indignatione. D. au,interiectio indignationem oſtendens & dolorem quia videbat alteram ancillam ſic dolentem,mea Pythias,mea blandimentum mulieri aptum eſt,vt & amabo, & mi , & alia id genus, quidnam.i.quid iſtud monſtri fuit.i.quid fuit iſtud inopinatum, & contra naturam factum? quippe omne monſtrum eſt quod eſt contra naturam,ſeu prætergreditur naturæ modum. Nõc autem contra naturam factum eſt , ſi Eunuchus ſtuprauerit virginem. P. inſanis.i.à tuo ſenſu deſtitueris,qui.i.quomodo Eunuchus potuit facere iſtud, hoc eſt virginem ſtuprare. P. ego neſcio.i.nõ cognoſco illum qui ſit,qui ſtuprauerit virginem.i.ſit Eunuchus necne,res ipſa.i.ipſe effectus,indicat i liquido oſtẽdit hoc vitium,quod fecit virginem violando,ipſa virgo lacrymat,pro lacrymatur i.eſt effuſa in lacrymas , neque audet dicere quid ſit , nam hæc iniuria apud virginem non habet nomen,cum rogitas.i.interrogas eam, autem.i.ſed,ille bonus vir, bonus per ironiã, & bene vir, quia virum ſe eſſe oſtendit non eunuchum, nuſquam.i.in nullo loco,apparet.i.facit copiam ſui.ſeu præſto eſt.Etiã ego miſera ſuſpicor.i. opinor hoc videlicet ipſum Eunuchum abeuntem abſtuliſſe aliquid domo,i.ex domo Thaidis. PH. nequeo ſatis mirari.i.neſcio quo.i.in quem locum ille ignauus & inualidus poſſet ire longius, niſi ſi forte redijt domum ad nos.i.quod dicitur vulgo penes nos, ſed de eo dicendi genere ſatis eſt dictum. P. amabo,blandimentũ muliebre,quaſi rogo te per amorem,viſe.i.vade ad vidẽdum,nũ.i. nunquid ſit domi. PH. iam.i.ſtatim,faxo.i.faciam, vt ſup.ſcias an illic ſit nec ne. D. perij,ò tu mea, blandimẽtum muliebre eſt,obſecro.i.quæſo,vidiſti ne ſup.vel audiuiſti facinus.i.flagitium, tam infandum i.tam deteſtandum, & abominandum , ego quantum ad me ſpectat,ne quidem.i.nec etiam,audiui tale facinus.ſ.P.at.i. ſed audieram eos eunuchos eſſe maximos amatores mulierum, ſed audieram eos nihil poſſe ita,quod non deerat voluntas,ſed facultas . Verum.i.ſed,non venerat in mentem mihi miſeræ,id eſt ego miſera non eram ſuſpicata,vel non cogitaueram eos eſſe ſup. amatores mulierum maximos.In mentem venire non ſolum ſignificat reminiſci,ſed etiam cogitare & ſuſpicari,nonnulli capiũt verum,vt ſit nomen,& ſit ſenſus. Audieram quidẽ eos nihil poſſe, tamen illud audieram falſum, verum autem.i.veritas, non venerat mihi in mentem.i.veritatem non cogitaueram , nam concluſiſſem.i.incluſiſſem tãquam ſæuam feram,aliquo.i.in aliquo bono loco,vel in aliquem locum trudendo concluſiſſem, nam in cõcludendo modus localis adeſſe intelligitur , neque cõmiſiſſem.i. credidiſſem,ſiue tradidiſſem illi virginem cuſtodiendam .

LATO. ARgumentum} Accuſatur ab ancilla Eunuchus deprehenſo facinore quod vix credit Phędria {Poſtquam ludificatus eſt}Honeſte pro vitiauit.Et eſt exaggeratio criminis à conſequentibus.{Vt ego vnguibus} Commotio apta mulieri.{Hem}Incuſatio Phædriæ.{Eunuchum}Antiptoſis. {Hoc quod fecit}Transfert argumẽtum à perſona ad rem, & ſignis explanat.{Aliquo concluſiſſem}Odinſe,tãquam feram & eſt ſynæreſis , pro concluſiſſem .

PETR. MARS. VBi illum ego ſceleroſum,&c.} Iram muliebrem,& animũ vindictæ in primis cupidum,imprudẽtiam, & poſt factum pœnitẽtiam hęc ſcena exprimit. Arrogat quippe ſibi multum fœmina.& læta furit,vt tigris raptis catulis,inſidiatur vt vulpeculam,& rumpitur ſi vlciſci non datur,nihilq́; habens ad vindictam,propter animi mobilitatem ſuſpirat. Vnde dicit Iuuen. Nemo magis gaudet vindicta,q̃ fœmina. Oppoſitum facit animus generoſus,& magnus,de quo ſic ſcribit Seneca : Si magnanimus fueris,cum inimicum in poteſtate tua videris vindictam putabis vindicaſſe potuiſſe. Scito enim honeſtum & magnum vindictæ genus eſſe ignoſcere. Ariſtot.in 4.Moralium de Natura viri magnanimi,ſic ait : Nec eſt memor mali ſibi illati,non eſt enim magnanimi meminiſſe,præſertim mala,ſed potius deſpicere. {Poſtquam ludificatus,&c.Plaut.in Bacch. Mea cauſa de auro ludificatus eſt.{Vnguibus facile,&c.}Inuolare,eſt irruere,& inſilire , inquit Non.à volatu,à vola.i.media manu dictum .

GLAR. ET hac ſcena via eſt alia carminum varietate magis admirabilis. Primo verſu,aut creticus eſt loco quinto aut i,contrahitur in Impium,aut u,de Inueniã eliditur, vt ſit iambicus tetr.catal.Deinde ſecũdo carmine prima ſyllaba à priore verſu elidunt, & eiuſdem eſt rationis . In tertio vel ſ,bis eliditur , in Scelus,ac Ludificatus,vel creticus eſt locis tertio , ac ſexto & eſt trochaicus tetram.catal.Quartus eſt iambicus tetram.acatalect. Quintus Dimeter iambicus acatal. Sextus rurſus iambicus tetr. acat. Septimus troch. tetr.catal. Octauus rurſus iamb.tetr.acat. Deinde ſequuntur duo ſenarij iambici in quorum poſteriore vel tuis monoſyll.eſt,& d,eliditur in Quid, aut creticus eſt locis ſecũdo & quarto. Vndecimus eſt rurſus iamb.tetr.acat. Duodecimus ambiguus eſt.Si Vitiat legas, p Vitiauit,vt Virg.3.Aen.Fumat, pro Fu-

pro Fumauit,erit troch tetr.catal.Sin Vitiauit legas,& primo loco creticum pro dactylo conſtituas, erit iamb.tetr.catal. Doct.& præcedentem,& hunc iamb.tetr.ſcripſit,ſed nō adiecto,catalectici an acatal.ſint. Decimuſtertius troch.eſt tetr.catal. In 14.ſi Autorum elidas,erit troch.tetr.catal.vt proxime præcedens. Sin autem corripiatur,non elidatur,erit iamb.tetr.acat ſicut eſt ſequēs,nempe 15.Decimuſſextus ſenarius eſt iamb. Qui deinde ſequuntur iambici ſunt tetr.acat.Quorū in 2.vel ſ elidi tur in bonus,uel creticus eſt loco ſecundo. In 4. Quo corripitur, non eliditur. Doct. trochaicum iudicauit eliſo Quo. Verum cum in hac ſcena alioqui mira ſit mixtio,hoc quoque facile admiſerim. In 5. Redijt legendum,nec eſt inſuetum Niſi cum indicatiuo.Poſt num, quidā lib.hñt Domi,quod Don.ſupplex,nec carmen patitur. In 6.anapeſtus eſt primo loco,triſyllabo Perij,deinde eo ſpōdeus,o longo in obſecro, vt ſequente ſcena,verſu nono. Doct.tñ troch.cat.iudicauit. In penult.Poteſſe idem legit, & carmen ſanè id poſtulat.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Hic ridiculo quodam & periucundo errore ſpectatores oblectātur. Phædria enim credit Eunuchum quæri, quem dono Thaidi dederat, & hunc iratus adoritur vt virginis ſtupratorem. ſignis tandem & argumentis cōperit à Chęrea fratre perpetratum ſcelus.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena facetus & iucundus error eſt, quandoquidē Phædria credit eſſe Eunuchum ipſum, qui quæratur. Proinde ſic indignatus eum aggreditur, vt ſecum iniuriam expoſtulet: tum inſignis & argumentis comperit Chęream fratrem ſcelus perpetraſſe.

Iambici, Senarij. Præterea Trochaici Tetrametri Catalectici.

PHAEDRIA, DORVS, PYTHIAS, DORIAS.

EXI foras ſceleſte: at etiam reſtitas?
Fugitiue prodi, male conciliate. D. obſecro. PH. oh,
Illud vide,os vt ſibi diſtorſit carnufex.
Quid huc reditio eſt? quid veſtis mutatio eſt?
Quid narras? paullum ſi ceſſaſſem Pythia,
Domi non offendiſſem: ita iam ornabat fugam.
P. Habes ne hominem amabo? PH. quid ni? P. ô factum bene.
D. Iſtuc pol vero bene. P. vbi eſt? PH. rogitas? non vides?
P. Videam obſecro, quem? PH. hunc ſcilicet. P. quis hic eſt homo?
PH. Qui ad vos deductus hodie eſt. P. hūc oculis ſuis
Noſtrarum nunquam quiſquam vidit Phædria.
PH. Non vidit? P. an tu hunc credidiſti eſſe,obſecro,
Ad nos deductum? PH. nanque alium habui neminem. P. Au,
Ne comparandus hic quidem ad illum eſt. ille erat
Honeſta facie, & liberali. PH. ita viſus eſt
Dudum, quia varia veſte exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fędus, quia illam non habet.
P. Tace obſecro, quaſi vero paulum interſiet.
Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu vero videre velles Phædria.
Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex,
Colore muſtellino. PH. hem, quæ hæc eſt fabula?
*emerim *Eò redigis me, vt, quid * egerim,egomet neſciam.*
Eho tu, emin' ego te? D. emiſti. P. iube mihi denuo
*rogo. *Reſpondeat. PH. * roga. P. veniſtin' hodie ad nos? negat.*
At ille alter venit annos natus ſedecim:
Quem ſecum adduxit Parmeno. PH. agendum, hoc mihi expedi.
Primum vnde habes iſtam, quam habes, veſtem? taces?
Monſtrum hominis, non dicturus? D. venit Chærea.
PH. Frater ne? D. ita eſt. PH. quando? D. hodie. PH. quàm dudum? D. modo.
PH. Qui cum? D. cum Parmenone. PH. noras ne eum prius?
D. Non: nec, quis eſſet, vnquam audieram dicier.
PH. Vnde igitur,meū fratrē eſſe, ſciebas? D. Parmeno
Dicebat eum eſſe: is dedit hanc mihi veſtem. PH. occidi.
D. Meam ipſe induit: poſt vna ambo abierunt foras.
*P. Iam ſati' credis ſobriam eſſe me,& * nil mentitā tibi? *mentitā nihil*
Iam ſati' certum eſt virginem vitiatam eſſe? PH. age nunc bellua,
Credis huic quod dicat? P. quid iſti credam? res ipſa indicat.
PH. Concede iſtuc paullulum. audin'? etiam paullulum, ſat eſt.
Dic dū hoc rurſum, Chærean' tuam veſtē detraxit tibi?
D. Factum. PH. & ea eſt indutus? D. factum. PH. & pro te huc deductu' eſt? D. ita.
PH. Iupiter magne, ô ſceleſtum, audacem hominem. P. væ mihi,
Etiam nunc non credis indignis nos irriſas modis?
PH. Mirū ni tu credas quod iſte dicat quid agā, neſcio.
Heus tu negato rurſum. poſſum ne ego hodie ex te exculpere
Verum? vidiſtin' fratrem Chæream? D. non. PH. non poteſt ſine
Malo fateri, video. ſequere me hac. modo ait, modo negat.
Ora me. D. obſecro te vero Phædria. PH. i intro. D. hoi, hei.
PH. Alio pacto honeſte quo modo hinc nunc abeam, neſcio.
Actum eſt ſi quidē. tu me hic etiam nebulo ludificabere?
P. Parmenonis tā ſcio eſſe hāc techinā, quàm me viuere.
D. Sic eſt. P. inueniā hodie, parē vbi pol referā gratiā.
Sed nunc quid faciendū cenſes Dorias? D. de iſtac rogas
*Virgine? P. ita: vtrum taceam ne, an * predicem? D. pol, ſi ſapis, *prædicit*
Quod ſcis neſcis, neque de eunucho, neque de vitio virginis.
*Hac re & omni turba * euolues te,& illi gratum feceris. *exolues*
Id modo dic, abiſſe Dorum. P. ita faciam? D. ſed video' Chremem?
Thais iam aderit. P. quid ita? D. quia, cum inde abeo, iam tum inceperat.
Turba inter eos. P. aufer aurum hoc: ego ſcibo ex hoc, quid ſiet.

EXI foras ſceleſte:} Iocundus error, in quo non dubitet Phędria ipſum eſſe qui preteritur, verū inſuper ſic aggreditur tanquā ſi ipſe. {Sceleſte:} Quale eſt, ſceleſtū appellari qui nihil ſciat. {Reſtitas?} Neceſſario reſtitat, qui miratur ſe protrahi. {Fugitiue} Et ſceleſtum,& fugitiuum increpat,in hunc crimen transferens Chęrea. {Male conciliate} Opportune adoleſcens hic exprobrat munus magno emptū. Male,magno ſignat,vt Plaut.in Amph. Hæc mox ſcita eſt exercendo ſcorto cōducto male. Ergo male conciliate, magno empte ſignificat. nam omnis conuentio,cōciliatio nominatur Conciliatū ergo, magno emptū. {Os vt ſibi diſtorſit} Et hic memor adoleſcēs inſinuandi muneris,dicit illū ſibi os diſtorſiſſe,qui natura ſit pulcher. Os aūt dicimus illi diſtorquere,quē natura pulchrū deturpamus. {Quid huc reditio eſt?} Eleganter ei reditio obijcitur, qui reuera loco ſe non mouerit. {Quid veſtis mutatio?} Sic veteres. Plaut in Trin. Quid tibi interpellatio,aut in conſiliū huc acceſſio eſt? Cæcilius ἀγνωριζομένῃ. Quis tibi aucupatio eſt argumentum, aut de amore verbicatio eſt patri? {Quid veſtis mutatio eſt?} Nam liberi veſtē habeat,vtpote Chęrea,ſerui vero atq; Eunuchi depoſuerat. D o n.

{Paululum ſi ceſſaſſem Pythia} Familiare eſt iratis auertere ſe ad aliam perſonā ab ea in quem cōmoueantur. {Ita iam ornabat fugam} Vt ſupra, Adornant vt lauent. {Habes ne hominem ama bo?} Hæc omnia Pythias cernens eunuchum, loquitur. id. n. erit iocundū vt quærat illum quem videt. {Quid ni?} Quid ni, quid niſi, hoc eſt cur non habeam? {Vbi eſt?} Dorionem contemplata, dicit, Vbi eſt? quia nō ipſum, ſed alterum nouit. {Rogitas? non vides?} Stomachatur vterque errans mirifice: illa, q eunuchū credidit, Chæream videns, hic, q eunucho obiecit quod commiſit Chærea. {Hunc ſcilicet} Hic iam tāngens eunuchum, dicit Phædria. {Hunc oculis ſuis Noſtrarum nunquam quiſquam vidit} ἀρχαϊσμὸς. eſt figura, pro noſtrum, vel noſtrarum. i. quæ familiæ noſtræ ſunt, vt parum ſit non vidiſſe Thaidem, niſi addatur, ne familiarium quidem vllam eſſe, quæ hunc viderit. {Quiſquam} Antiqua locutio eſt. {Non vidit?} Totidem iiſdemq; verbis repetit. Et interrogatio ſtuporem admirantis oſtendit, & iam veluti conſentientis. {Nanque alium habui neminem} Bene ad illud quod ait, An tu hunc, quaſi ea multis. {Au, Ne comparandus hic quidē eſt} Hau, interiectio eſt conturbatæ fœminæ, nec conſtantis ſibi. {Ille erat Honeſta facie, & liberali} τῷ ἰδιωτισμῷ erat, quaſi de mortuo, aut qui non eſt. ſ. Thaidi, quia fugit. {Honeſta facie, & liberali} Commode deſcriptus eſt Chærea. {Nunc tibi videtur fœdus, } Facere, fœdus videtur. non. n. eſt. {Tace obſecro;} Apte dictum eſt tace, fœmineo ſtomacho quaſi impudenter aſſiſtēti fœminæ improbæ, & argumenta inaniter pertinaciterque inuocanti. {Tace obſecro:} De conſuetudine dictum eſt tace, & bene additur obſecro, ne tace ipſum, videatur iniuria. {Quē tu vero videre velles Phædria} Commota aduerſus Phædriam, cogitur eum laudare, cui irata eſt. & ideo totum callide. {Quem tu vero videre} Facere, quaſi nec hunc, nec ipſum qui miſit, conſpectū velit. {Quem tu} Quem, talem & breuiter forma eius laudata eſt, cū prolixius illius ſit deſcribenda deformitas. {Quem tu vero videre} Vero, pulchre. Pulchre enim eſt cuius forma, nec odium, nec cōuitium commeruit. Lucilius in Sat. * ex facie florem delegeris. {Quem tu videre} Quare tu? an quia iſte iam non velit videre, iratus. ſ. ob vitiatam virginem? An tu, quaſi ſpectante elegana formatum, & qui amator ſis Thaidis? {Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex, } Si hoc totum pronunciandum, quaſi iraſcatur huic. propter quem laudaueris Chæream. {Vietus, } Mollis, flaciduſq; & flexibilis corpore. vnde & vimina & viminea, & vites, & vietores dicuntur, & viere, religare dicitur, quia vietis virgis magis religare poſſumus quidlibet. Lucretius araneæ dixit vietam veſtem, id eſt, putri mollitia præditam. {Vetus} Ad vituperationem modo non ad laudē ponitur, vt veteris poetæ maledictis reſpondeat. Vetus eſt, cuius diminutiuum eſt vetulus. {Veternoſus, } Morbo vetere confectus. i. veterno, quales ſunt qui hydropem patiuntur. Et recte. Nam ſæpe Eunuchi in ſenecta veternoſi ſūt, & cito hoc laborant morbo. {Senex, } Ex morbo ægritudineque rugoſus. {Senex, } Verum ſenex? an quia ita videtur ob deformitatē? {Colore muſtellino} Errauit Terent. non intelligens Menandricum illud, ὁ γαλεώτης γέρων. ait autem, Stellionem, animal quod lacertæ non diſſimile eſt, maculoſo corio. nanque ad id genus coloris facies exprimitur eunuchorum corporis, quia plerique lentiginoſi ſunt. Hinc ergo errauit ideo, quia γαλῆ Muſtella dicitur, γαλεώτης, Stellio. [illegible] Ego Adeſionem ſequor, qui recte intelleait, Terentium ſcientem, muſtelino colore eunuchum dixiſſe coloratum velut ſubliuido, quia vere eunuchi, aut ex cādidiſſimis lentiginoſi ſunt, vt ex Gallis, & huiuſmodi occidētalibus, aut ex fuſcis, ſubliuidi, vt ex Armenijs, & alijs oriētalibus. {Vt quid egerim egomet neſciam. } Pro non meminerim, vel non agnoſcam. {Eho tu, emin' ego te?} Miro ſtomacho quod ipſa fecit, id ex alio conatur audire, quatenus hæc audiat, an hoc fecerit. * dubitatiue. {Mihi denuo Reſpondeat, } Hoc eſt quod in Rhetoricis Cic. ait, Contra firmam argumentationem, aliam æque firmam, aut firmiorem opponimus. hæc eſt autem æque firma. Denuo autem, ad Reſpondeat, pertinet: non ad Iube. {Denuo Reſpondeat} Iube vero, mihi denuo reſpondeas, intelligendum eſt. {Roga} Mire vtriuſque fiducia confertur, & apud vtrunque eſt veritas, cum vterque fallatur. {At ille alter venit} Bene inſtat, quaſi ea parte iam obtinuerit Pythias. {Agendum, hoc mihi expedi. } Hæc Plautina ſunt, cum in iiſdem longa ſit diſputatio, ſed mire à Terentio proferūtur ad eius exemplum, & quod eſt plus, carent Plautinis nugis. {Agedum} Dum παρέλκον eſt, & adiuuat ex animo loquentem. {Taces?} Et recte tacet, quia nouit Chæream. {Monſtrum hominis, } Bene eunucho dictum eſt monſtrū hominis, hoc eſt nec mas, nec fœmina exiſtēs. Sic & ſupra, ſenem, mulierem dixit. {Modo} Nota modo aperte pro præterito tempore dictum eſſe. i. iandudum nam qui vitiauerat virginem, non modo, ſed longe ante veſtem mutauit cum Eunucho Phædriæ. {Quicum?} Præpoſitio cum his dictionibus ſupponitur, quicum, nobiſcum, vobiſcum. Ceteris vero, ita vt ipſum nomē præſcribit, præponitur: vt, cum amicis, cum exercitu, cum aduocatis. {Vnde igitur, meum fratrem eſſe, ſciebas?} Vtpote nouitius, & eum qui ex Peiræo raro diſceſſerit, & longo interuallo [illegible] venerit. Et hæ ſunt obliquæ interrogationes, quibus vti oratores videmus, cū deriuare teſtimoniū nitūtur. Et ideo ſic ait Phædria, vt fruſtretur omnia quæ confeſſus eſt Dorus. vult. n. fratrem aſſe conſultum. {Parmeno Dicebat eum eſſe:} Prope infirmatum teſtimoniū eſt, quod enim ſic ait, Parmeno dicebat eum eſſe, falſum eſſe poteſt. Et mire ſic ait: vt, Sola mihi talis caſus Caſſandra canebat. Sic autem dicimus, quando nō ſemel quod factum fuerit, ſed ſæpius demonſtramus. {Iam ſatis credis ſobriā eſſe me, } Quia ſupra dixit, Temulēta es, & quaſi grauem iniuriam hoc dicto paſſa ſit, memoriter dictum retulit: vt, En ego victa ſinu. &, Pulſua ego. {Iam ſatis certum eſt virginem vitiatam eſſe?} Ordine ait, cum primum de ſe, tū de aduerſario loquitur. {Credis huic quod dicat?} A perſonæ qualitate derogat fidem. nam quid credendum eſt ſeruo Eunucho fugitiuo? {Quid iſti credam? res ipſa indicat} Hic à perſona, quæ conuincebatur, oratorie ad factum ſe retulit. {Concede iſtuc paululum} Ad ſe verſum dicit iſtuc, vt longe ſit à Pythia. Eunucho. n. dicit Phædria. {O ſceleſtum, atque audacem hominē} Chæream. ſ. vel Parmenonem, ſed ſic pronunciandum eſt, vt putet ancilla de Eunucho dici, hoc ipſo q præſto eſt. ideo illa infert, Væ mihi, indignis nos eſſe irriſas modis? {Væ mihi, } Hoc totum, Væ mihi, quidam à Pythia, vſque ad irriſas modis? dici exiſtimāt. {Mirum ni tu credas quod iſte dicat. } Verum an ſeruū quod ſeruus? an ſtulta quod ſtultus? fœmina quod eunuchus? {Mirum ni tu} Clare dicit. quidam preſſius putāt. {Heus tu negato rurſum} Rurſum, non ad negationem pertinet, ſed ad interrogationem: vt ſit, rurſus interrogatus. {Rurſus. } Retro. i. econtrario, ac per hoc contrarium ſuperioribus dicito. Non poteſt ſine malo fateri, video. {Ampliatio, & dilatio quæſtionis argumento eſt nihil conſtitiſſe. Adde, q pœnam minatur, non tanquam iam incerto, ſed falſo teſti. Deinde ipſum Fateri conſideremus quale ſit. Non eſt teſtis fateri, ſed rei. Hic igitur vt in illum culpam transferat, vniuerſam, fateri dixit, non indicare: vt ipſe reus, non alieni facti teſtis eſſe dicatur. {Non pōt ſine Malo} Quaſi nec hæc fuerit, nec hæc illa cōfeſſio, in quibus nulla veritas ſit. {Sequere hac, } Quaſi ad tormenta. {Modo ait, modo negat} Teſtis aut ab aduerſario conuincitur falſitatis, aut à ſeipſo, ſi variauerit dicta. Ergo priora, quia non potuere conuinci, ab inconſtantia teſtis præſidium defenſionis inquiſitum eſt. {Ora me} Hoc lentius, vt ſis cauſa non ſæuiendi. {Obſecro te vero Phædria} Bene vero, nam quia ille dixerat, vt ſimularet preces, hic annixus vero addidit, oſtendens ſerio ſe rogare, & ex animo, non vt ille iubebat, dolo {Intro} Terribiliter, dummodo eum ſummoueat. {Intro} Verū intro, domum ad Phædriam? an ad Thaidem? ſed, non oportet ad Thaidem intelligi, ne celādarum rerum index teneatur. {Hoi, hei} Bene hoi hei σχετλιασμὸν ruſticum poſuit, vtpote & ſerui, & eſt deploratio ab eis ſic dicta. {Actum eſt ſiquidem} Hoc ruſus clare. & ſic dicit tanquam adhuc iratus Eunucho ſuo. {Alio pacto honeſte} Contra officium fuit mentiri docuiſſe ſeruum, & affuiſſe mendacio liberalem adoleſcentulum. Sed vide quemadmodum defendatur, dum ſe mentiri coactum dicit, dum conſulit honeſtati. Hanc aūt cauſam lōgæ ſermocinationis, ad hoc induxit artifex Poeta, vt apud omnes iam certum ſit à Chærea vitiatam virginem, ne vllo errore impediantur vlterius nuptiæ, vel finis fabulæ differatur. {Alio pacto honeſto} Nullo alio. ſ. niſi per hanc fallaciam. {Quām me viuere} Deeſt magis, vt ſit, magis ſcio, q̄ me viuere. {Inueniā hodie pol.} Hæc eſt προοικονομία ad futurum exitum fabulæ, nam dum ſe vlciſcitur Pythias, fit indicium patri Chæreæ, & confirmātur nuptiæ. {Verum taceam ne an prędicem?} Tertium παρέλκον abūdat. n. aut verum, aut ne, aut certe hoc ſit, vt ſit figura τμῆσις. {Tu pol ſi ſapis, quod ſcis neſcis} Non poſſumus neſcire, quod ſcimus. ſed ita, vt Concordia diſcors. & Virg. Sequiturq; ſequētem. {De Eunucho} Quid fuerit. {Tu pol ſi ſapis, quod ſcis neſcis} Videamus, cur nolit poeta de vitio virginis continuo ſcire Thaidē, vtrum, ne improuiſo malo vehemētius commoueatur, ac doleat, an vt ex eiuſdem virginis habitu, vultuq; iſta cognoſcat, quod eſt actuoſius: an quod proximum vero eſt, vt illam & Thais & frater ignorantes virū. animoſius aduerſus militem defendat repetitum eam vehementem cum tanto ſtrepitu ac minis. Nam quo ore præterea diceret Thais Chremeti de ſorore pudore ſolicito, Educta eſt ita vti teque, illaq; dignum eſt, ſi ſciret eam virginem nō eſſe? {De Eunucho} Quòd Chęrea ſit, non Eunuchus. {Quod ſcis ne ſcis} Vnde in Heautont. Neſcias quod ſcis, ſi ſapis. Et hoc eſt quod [illegible] dicitur. {Quod ſcis neſcis} Prouerbiale eſt. &

multum

multum apud dialecticos tractatum, vt, facio, & nõ facio, & amicus ſum, & non ſum, & audio. & nõ audio, & e huiuſmodi. § De vitio virginis § Quod iam mulier facta ſit. § Hac re & te omni turba euolues § Cauſa quæſita cur ante virgium cum milite Thais neſciat vitiatã virginem. § Et illi gratum feceris § Cui, niſi virginis? cuius crimen, vt ſupra ſilentio texeris, præſertim tacentis iniuriã ſuam, & ſic dolentis amiſſam virginitatem, vt nec confeſſionem ſuæ calamitatis ſubire poſſit. § Id modo dic § Id pro hoc, ſubiunctiuũ pro præpoſitiuo. § Thais iam aderit § Bene dixit, aderit, huic enim aderit Thais. § Quia cum inde ab eo § Aliam cauſam ex alia ſuppoſuit: quaſi diceret, video cauſam.

GVID. EXi foras, &c. § Hic videri poteſt iucũdus Phædriæ error, qui non dubitet ipſum eſſe, qui quæritur, cumq́ ſic aggreditur, ac ſi eſſet ipſe. P. Phædria exturbans, ac trahens Eunuchũ foras, inquit: ſceleſte. i. improbo, ſcelerate. Exi foras. i. relinque domum meam. Et miſellus Eunuchus ſe trahi admirans reſiſtebat trahenti, cui ſic ait Phrædria: at etiam. i. & etiam cum ſcelere tuo es mihi repugnans, neque exire vis: ò fugitiue reſtitas. i. reſiſtis, remanes, neque vis prodire foras: nam reſtito as à reſiſto frequẽtatiuũ eſt, quod reſiſto recta formatione facere debet reſtitutum, cum præteritum & ſupinũ mutuetur à ſto, cuius cõpoſita faciunt ſæpe ſupinum in itum, vt præſto præſtitũ. Reſiſto autẽ interdum ſignificat repugnare, reluctare. interdum ſignificat remanere, ſiue figere gradum, neque progredi, vt ſuperius viſum eſt. Poſſet etiam forſitan reſtito as à reſto as deduci. Sceleſtum aũt vocauit & fugitiuum, quod vitium. ſ. eſſe fugitiuum, erat in ſeruo grauiſſimum, quod ſummo plectebatur ſupplicio. O male conciliate. i. ò tu empte magno pretio. ſ. nam male pro magno pretio hic capitur. Donat. teſte. conciliare aũt ſignificat hic empte vel comparare. nam interdum conciliare ſignificat comparare quod. ſ. cõparare interdum ſignificat emere. Præterea omnis conuentio conciliatio nominatur. ergo ò male cõciliate. i. ò nimis caro precio empte, cum ſis nihili, & nullius frugis, prodi. i. exi foras. D. Eunuchus obſecro. i. per ſacra rogo. noli ſup. ita me innocentẽ trahere. PH. Eho, interiectio mouens attentionem Pythiæ. vide illud. ſ. vt. i. qualiter carnifex ille tortor, qui me iſtis curis & moleſtiis excarnificatur diſtorſit ſibi os. i. os ſuum deturpauit torquẽdo os. reditio. i. reditus, ſiue reuerſio huc. i. in domum meam quid eſt. i. quid ſibi vult, q. d. ad quod propoſitũ ex Thaidis domo huc rediiſti. Mutatio veſtis quid eſt. i. quid ſibi vult, quid ſignat, quid narras. i. quid dicis. Nũc vertit ſe ad perſonam Pythiæ. ò Pythia ſi ceſſaſſem. i. ſi tardaſſem ſeu moratus eſſem paululum. i aliquandiu nõ offendiſſem. i. non inueniſſem eum. ſ. domi, ita i. hoc modo, vt videri poteſt, quia. ſ. veſtem ſuam depoſuit, & liberi veſtem ſumpſit: vel ita. i. adeo, iam adornarat. i. apparauerat, fugam. i. diſceſſum celerem. P. Pythia cernens eunuchum hæc omnia dicit. id autem erat iucundum, vt quærat illum, quem videt. amabo, particula blandientis eſt, quaſi rogo te per amorem, habes ne. i. vtrũ habes hominem, quẽ quæro. ſ. Eunuchum, qui male tractauit puellam. PH. quid ni. i. quare non habeam, q. d. non vides. P. ò, exclamantis eſt, q. d. q̃ bene factum eſt, ſi tu, ſcilicet eum habeas. D. vero. i. ſed, pol. i. pollucem iſtud benefactũ eſt nuquam ſi habeas eum. P. vbi eſt? PH. rogitas? non vides? aſpiciebat enim Dorum eunuchum, ſed ſciebat non eſſe eum quem quærebat. P. obſecro. i. quæſo, quem videã, id eſt, videre poſſim à me præcipue quæſitum. PH. tangẽs eum Phædria, inquit, ſcilicet i. certe videas hunc quem teneo. P. obſecro. i. quæſo quis eſt hic homo, quem tangis & dicis eſſe eum, quem quærimus. PH. eſt is ſup. qui deductus eſt hodie ad vos. P. Nunquam quiſquam pro quæquam antique, nam quiſquam in vtroque genere dicebatur, quiſquam noſtrum. i. noſtrarũ, hoc eſt noſtræ familiæ, ſeu noſtrarum familiarum, vidit oculis ſuis (pleonaſmos) hunc, quem oſtendis Phædria. PH. non vidit. admirando, indignando, & inquit. P. obſecro, quaſi per ſacra rogo, vt dicitur per tuam fidem, an credidiſti hunc eſſe deductum ad nos. PH. credidi ſup. nam. i. quippe qui neminem alium habui ad vos deducendum. P. Au, interiectio conturbatæ fœminæ, nec conſtantis ſibi ne quidem. i. non etiam hic eſt cõparandus ad illum. ſ. Chæream eunuchi ſimulatorem, ille Chærea. ſ. erat facie honeſta, & liberali. i. habebat facturum, formam ſeu figuram, & præcipue oris honeſtam & liberalem, hoc eſt pulchram & benignam. PH. Ille eunuchus viſus eſt tibi ſupp. dudum. i. paulo ante, ita. i. talis. ſ. honeſta facie & liberali, quia fuit exornatus varia veſte, nunc videtur tibi fœdus. i. deformis, turpis, eo. i. ea re ſiue ideo, quia non habet illam veſtem, quam prius habebat. P. obſecro tace, hoc fœminino ſtomacho dictum eſt, & ne iniuria videatur addictum eſt obſecro, q. d. noli obſecro contendere illum eſſe, quem quæro, quia nulla ratione mihi potueris perſuadere quaſi vero per ironiam dictum eſt, vt ſæpe ſolet, quæ duæ particulæ hoc videntur ſignificare, videlicet, quaſi dicatur q paulum interſiet. i. q parua ſit differentia, cum tamẽ ſit latiſſima. adoleſcentulus deductus eſt hodie ad nos vero. i. ſed talis ſup. quẽ tu Phæd. velles videre, adeo facie eſt honeſta & liberali, hic. ſ. Dorus, eſt vietus. i. mollis, flaccidus, & flexilis corpore. Item, ait Feſt. languidus ſine vi, & naturalibus viribus priuatus. Nam viere ſignificat vincere, ſeu ligare, inde vimina quibus aliquid vietur. i. ligatur vetus hic ad vituperationem ponitur, non ad laudem. i. vt prius dictum eſt carioſus, aut rancidus. A vetus diminutiuum ſit vetulus. Veternoſus. i. morbo vetere confectus. i. veterno, quales qui hydropem patiuntur, & recte, nam ſæpe eunuchi in ſenecta veternoſi ſiũt. i. hydropici, ſenex. i. rugoſus ex morbo & ægritudine, eſt inquã colore muſtellino. i. habet colorẽ muſtellino colore ſimilem. i. ſubliuidum, muſtella autem dicitur lõgum mus Don. vult in Menandri fabula, vnde hæc traducta eſt, eſſe ſtellione animal videlicet, quod lacertæ non diſſimile eſt maculoſo corio, nanque id genus coloris facies exprimitur eunuchorum, quia plerique lentiginoſi ſunt. i. maculoſi, nam lentigonis, faciei eſt macula. PH. hem, indignantis, quæ. i. qualis, vel cuiuſmodi hæc fabula eſt, quaſi hoc figmẽtum, ſiue hæ nugæ, & ioculare aliquid redigis. i. reducis me, eo. i. in eum errorem, vt egomet neſciam. i. non meminerim, ſiue non agnoſcam quid emerim, eho tu eunuche, eho eſt interiectio attentionem mouens, & reſponſionem, ego emin'. i. emi ne te eunuchum? D. emiſti me. P. iube vt ſup. reſpondeat, denuo. i. ſecundo, quia reſpondit tibi iube, vt iterũ reſpondeat mihi. PH. roga. i. interroga eum. P. veniſtin'. i. veniſti ne hodie ad nos? negat, h. d. Pythias de eunucho, quẽ interrogauit. At ille alter venit ad nos natus ſedecim annos. i. ſedecimum annum agẽs, quem Par adduxit ſecum. PH. agedum, hortantis eſt, primum. i. in primis, expedi. i explica mihi hoc, vnde habes iſtam veſtem, quem habes, taces. i. nõ reſpõdes, ò monſtrũ hominis. i. deformis hominis, & prætergrediens natura hominis modũ, cum non ſis nec mas: nec fœmina, non dicturus es. i. non es reſpõſurus. D. Chærea venit. PH. ne. i. vtrum frater meus venerit. ſ. D. ita. P. quando. D. Hodie. PH. quàm dudum. i. quãto ante venit. ſ. Dorus. Modo. i. paulo ante Phæd. qui cum. i. cum quo, vt nobiſcum. i. cum nobis. D. cum Par. PH. ne. i. vtrum, noras. i. cognoueras, prius eum fratrẽ cum ſis nouitius. D. non noram nec vnquam audiueram dicier i. dici, quis eſſet Chær. frater. PH. igitur vnde ſciebas eum eſſe fratrem meum. Has autem interrogationes obliquas intermiſcet, vt fruſtretur omnia, quæ confeſſus eſt Dorus, vult enim fratri eſſe conſultum. D. Parm. dicebat eum eſſe Chær. fratrem tuum, is dedit mihi hanc veſtem. PH. occidi. i. perij. D. ipſe Chær. induit meam veſtem, poſt. i. deinde, vel poſtea ambo. ſ. Chær. & Parm. abierũt, id eſt diſceſſerunt, vna. i. ſimul foras. P. ne. i. vtrum credis iam ſatis me eſſe ſobriam. i. non temulentam, vt prius dixeras, & credis inquam me nihil mentitam eſſe. i. falſo affirmaſſe tibi, iam ſatis eſt certum. i. exploratum virginem eſſe vitiatam. i. ſtupratã. PH. age, hortantis eſt aduerbium, ò bellua. i. ſtolida mulier, & non ſatis conſiderata. credis nunc huic. ſ. eunucho ſeruo & fugitiuo. id ſupple quod dicat. P. quid i. cur, vel quàm rem credam iſti eunucho: vel, vt alij habent. quidni. i. cur non credam iſti, res ipſa. i. ipſe effectus, indicat. i. declarat ſatis ſine aſſeueratione & teſtimonio. PH. concede. i. confer te eunuchum, paululum. i. aliquandiu iſtuc. i. ad me verſum etiam audin', id eſt audis ne hunc paululum aliquid quod dicturus ſum, & dixit audin' q præ timore alter. ſ. eunuchus re fugiebat propinquare Ph. & cum acceſſit, ſubiunxit Phæd. ſat eſt. i. ſufficit, quaſi dicit ſatis propè es, & incipit interrogare voce ſubmiſſa: tu turſum. i. denuo, dic. i. reſponde hoc videlicet. Chær. detraxit. i. abſtulit tibi tuam veſtem. Dorus eunuchus, factum eſt ſup. ab eo Chær. PH. Et indutus eſt. ſ. Chær. eam veſtem, nam ſecundus actus remanet in paſſiuo cum verbia vehementis tranſitionis. Dorus factum eſt ſup. illud ad eo Phęd. & deductus eſt huc ad Thaid. ſiue ad Thaid. domum, quàm oſtẽdebat, pro te. i. loco tui. D. ita deductus eſt. ſ. pro me. PH. ò magne Iupiter, ò hominem ſceleſtum, atque audacem i. temerarium & importunum, & petulantem, & hanc exclamationem facit de Chærea, ſed hic pronunciat, vt putet ancilla de eunucho dici. P. Veh mihi miſeræ. i. ego ſum bene infelix, & miſera, & quaſi maledicta, cum omnia accidant mihi ita aduerſa, etiam non credis nũc nos eſſe irriſas. i. illuſas modis indignis. i. inhoneſtis, & turpibus rationibus. PH. Mirum eſt ſup. ni tu credas illud ſup. quod iſte eunuchus dicat, & iſte per contemptum dixit. Deinde ſubmiſſa voce dicit, neſcio quid agam. i. agere debeam, vt fratris honorem tueat heus tu, aduerbium excitantis eum ad negandum ruſum. i. econtrario negato quod prius dixiſti, admonito eunucho quid debeat reſpondere ſublata voce, vt audiat ancilla, interrogat, ne. i. vtrum poſſum exculpere. i. extorquere, teſte Marcello, verũ. i. veritatẽ, vidiſtin'. i. vtrum vidiſti. Chæream fratrem, Dorus non vidi. ſ. PH. video. i. facile perſpicio, q ſup. hic eunuchus nõ põt fateri, quod. ſ.

verum eſt ſine malo,q.d.ſine ſupplicio & tormentis, tu Dore ſequere me hac.i.per hanc viã,ad tormenta.ſ.ſubeunda, & hæc omnia ſimulantur ad excuſationem inueniendam Chæreæ modo.i.aliquando ait.i.fatetur,modo.i.aliquando, negat.i.diffitetur. ora me.i.finge ꝙ tu ores me,ne te afficiam ſupplicio. D. ò Phædria obſecro te,vero.i.certe,& quaſi ex animo.oſtendit.n.eunuchus ſe auxiliũ rogare ea animo,non vt illi videbatur dolo. PH. intro.i.ingredere in domum ad tormenta ſubeunda. D. hoi hei, interiectiones dolentis,& deplorationem facientis. PH. neſcio quo modo abeam.i.diſcedam,hic.i.ex hoc loco,honeſte.i.cum meo honore alio pacto.i.alia ratione, q̃ per hanc fallaciam. Actum eſt.i.factum eſt,diciturq; ſemper de malo, cui vix medela adhiberi pōt. Cic.in epiſt. Actum eſt de te.niſi prouides, ſi quidẽ.i.quia etiam, tu nebulo.i.futilis,inutilis,nullius frugis bonæ, nihili leuis ac vanus vt nebula,ludificabere.i.illudes, irridebis me hic. P. ſcio tã.i.tantum hanc technam.i.hanc artem, hanc cautelam, hanc fallaciam eſſe Parmenoni.i.prodiſſe à Parmenone,q̃.i.quantum, ſcio me viuere.i.quod ego viuo.techna Græce,an dicitur Latine. inde technides.i.artifex,inde calotechnus.i.bonus artifex, & cacotechnus.i.malus artifex. D. ancilla. Sic eſt vt tu dicis Pythias. P. pol.i.per pollucem: inueniam hodie eum alicubi, vbi referam ei Parmenoni parem gratiam.i.rependam ei vices, in malum enim ſæpe dicitur referre gratiam.i.quod vulgo dicitur reddere placitum.Sed nunc ò Doris quid cenſes faciendum. D. rogat.i.interrogas me de iſtac virgine, quæ ita fuit ſtuprata. P. ita.i.rogo de iſta virgine,vtrum ne, altera particula abundat: taceam.i.celem, an prædicem.i.aperte dicam, & detegã facinus. D. Pol,ſi ſapis.i.ſi es ſapiens,neſcis.i.ignoras; quãtum ad detegendum illud ſup. quod ſcias apud te,referũtur enim hæc verba ad diuerſa, alioquin non caperẽt fidem,videlicet neſcis de Eunucho, neque de vitio.i.de ſtupro virginis,ꝙ iam ſit facta mulier. Hac re.i.tua taciturnitate & ceſſatione euolues.i.exolues,explicabis expedies, extricabis te,ab omni turba.i.ab omni turbatione & iurgio, & gratum feceris.i.gratum facies, coniunctiuum pro indicatiuo illis.ſ.virgini cum ſilentio texeris amiſſam virginitatem, quæ reparari non poteſt. Nam,vt inquit Ouid.Læſa pudicitia deperit illa ſemel.i.irreuocabiliter.Modo.i.tantum modo,dic id.ſ.Dorum abeſſe.i.fugiſſe,ſeu diſceſſiſſe. P. Faciam ita,vt mones.ſ.aut ſuades. D. Sed video n'.i.verum video Chremem. declinatur.n.Chremes Chremis vel Chremetis,& ita deinceps.Thais iam.i.ſtatim,aderit.i.adueniet vel præſens erit. P. Quid.i.cur ita aderit.ſ.Thais, quia.ſ. Chr.video. D. Quia cum ab eo inde i.ex domo militis,iam tum id eſt,tunc,turba.i.rixa,turbatio iurgium inceperat inter eos.i.militem & Thaidem. P. Tu Dorias aufer hoc aurum, & ego ſcibo pro ſciam ea hoc.ſ.Chreme,quid ſciet.i.quid ſit de turba incepta, & quomodo res ſeſe habeant.

LATO. ARgumẽtum} Hic proditur dolus Chæreæ per Eunuchũ, pro quo deductus fuerat, anxio & conſternato Phædria, ne id grauiter ferat Thais.} Exi foras} Increpatio in Dorum quem virgineum vitiaſſe putat Phædria. } Paululum ſi ceſſaſſem} Familiariter auertit ſe ad Pythiam vt ſolent irati.} Noſtrarum nunquam} Facetus error de Eunucho.} Quia varia veſte}.i. Gedeyli.} Colore muſtelino} Flauo,bleychgeel,ad ſimilitudinẽ, muſtelæ.} Monſtrum hominis} Increpatio.} Occidi} Hoc ſecum Phædria metuens Thaidem. } Concede iſtuc} Hoc ſummiſſe ad Dorũ.} Negato rurſum} Et hoc ſummiſſe. } Sequere hac} Quaſi ad tormenta.} Alio pacto} Indicat ſpectatori quid egerit.} Inueniam hodie} Oeconomia ad futuram ludificationem Parmenonis.} Sed nunc} Cõſultatio. } Quod ſcis neſcis} Prouerbiale,quo ſumma taciturnitas ſignificatur.} Sed viden ne Chremem?} Præparatio ad ſequentem ſcenam.

PATRVS MARS. EXi foras ſcelelte,&c } Amantis diligentiam, vt aliquid amico gratificetur,& inſeruiat, nec non vehementiam in mul tam irrogãdam rei amatæ gratia,atque mulierculanũ commenta & cautionem,ne in caput proprium delicta recidant, hæc ſcena exprimit. Quiſque.n.natura duce niſi inſanias, pro temporis ratione ſibi cauet: eſt nãque incaſſum illa prudentia, quæ rebus ſuis proſpicere neſcit.} At etiã reſticas fugitiue,&c.} Vlp.lib. 21.Digeſtorũ de Aedilitio edicto,ſic ait. Dicũt Aediles, qui mancipia vẽdunt,certiores faciũt emptores,quid morbi vitijq; ſit,qui fugitiuus erro ue ſit. Et Cic.lib. 3.Off.ſic ait: Qui ſcire debuit de ſanitate,de fuga,de furtis,præſtat edicto ædilium } Hic eſt vetus, vietus,&c.} Vietus,inquit Sext.Põpeius dicitur languidus ſine vi, & naturalibus priuatus viribus. Cic.in Catone maiore: Sed neceſſe fuit,eſſe aliquid quaſi vietum & caducum.} Veternoſus } Veternoſus dicitur is,qui morbo & incommodo ſenectutis laborat. Vnde Virg.in Georg. Nec torpere graui paſſus ſua regna veterno. Veternoſus,etiã auctore Pomp.dicitur is,qui graui premitur ſomno. Cato, inquit,veternoſum,hydropicũ intelligere voluit, cum dicit: Veternoſus q̃ plurimũ bibit,tam maxime ſitit.} Tam ſcito hanc eſſe technam}.i.artem & fraudem. Techna Græce, Latine dicitur vas & machinamẽtum,& technicus, dicitur artificioſus,& techniteuo,eſt aliquid artificioſe molior.

HAc in ſcena vnde 60.ſunt verſus, quorum 35.ſunt ſenarij iambici,ſequentes deinde 24.troch.tetr.catal. In 5.ſenariorum legendũ paulum diſſyl. In ſexto ſi Adornabat legatur,vt Don.lectio habet,Iam aduerb.omittẽdum eſt. Dein ſequẽtis verſus prima ſyllaba ha à ſuperiore verſu eliditur,niſi quis malit pęana ſm loco primo In 9. Hic pronomẽ corripitur, vt 6. Aen. Hic vir hic eſt. In 13.proceleuſmaticus eſt loco quarto, q' ali' habu. Niſi quis aliũ ponat ante Nanque. In 17. mire corſerũt ſe quidã Doct.ait troch.eſſet,tetr.catal. At ego puto Eo tollendũ de carmine,& vel ſ.elidendũ in Fœtus, vel creticus eſt loco quarto,eritq; ſenatus vt alij. Neque vero illud Quia ſemper expoſcit ante ſe Eo,vt in proximo ante hũc verſum, Ita viſus eſt Dudum, quia varia veſte exornatus fuit. Ita hic, Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet. Et Gnato ſuperius, Age modo, nũc tibi patent fores hæ,quia iſtam ducis. Aliquãdo tñ habet, vt Thraſo Eo ne es feroa,quia habes imperium in beluas. In 23.vel eo monoſyll.vel pęan ſecundus loco primo. & Emerim legit Don.non, Egerim,quod alij item notarunt a 5 iambicũ ſeptem pedũ adſcri pſit Doct.quale haud dubie nullum apud hunc auctorem inuenitur.Sed ego illud hodie expungendum exiſtimo, quod ab ſciolo aliquo adiectum opinor collatione duorum locorum. Nam paulo ante dixerat Pythias, Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus.& paulo poſt,ipſe Dorus Phædriæ interroganti quãdo Chærea veniſſet,ait,hodie. Verũ in priore loco Pythias libere loquitur,in poſteriore Phædria omnia exacte interrogat vt Dominus, quod hoc in loco Pythiæ vt ſeruæ,non licuit. Nam neque Dorũ poeta facit ipſi reſpondere, & quanquam data interrogandi poteſtate,tamen cum dixiſſet Veniſti ad nos?continuo ſubiungit, Negat. Quid breuius à poeta dici potuit? Ideoq; & hic verſus ſenarius erit vt ceteri,& Veniſti,nõ Veniſtin' legẽdũ,ad hũc modum. GRAR.

Reſpondet. PH. roga. P. veniſti ad nos? negat.

In 26.i,de Ille abijcitur.niſi quis,quod malim, bacchiũ loco primo poſitũ contendas. In 27. Mihi monoſyll.totũ eliditur. In 28. putat Ioan.m,non elidi in Quam,vt ſecundo loco eius verſus ſit dactylus. In 30.vel a,in Ita longatur contra conſuetudinem,vel, quod malim,ò in Quando non eliditur. 32. Non, nec quis eſſet, vnquam audieram dicier,quidam lib.non habent,& nominatim Ald.negationem tñ Non.ſequenti verſui præponunt,ac ſeptenarium faciunt.quod ego nõ probo, q̃q̃ ſunt alia effugia,vt Meum monoſyll. totũ elidatur,& Scibas,pro,Sciebas legatur, vt eſſe ſci, ſit creticus. Verum lectoris eſto iudicium. In 34.verbum Veſtem omitti non debet,vt quidam omiſerunt. In 35.vel Meam monoſyll.totum eliditur,vel Induit diſſyll.eſt,vt voluit Doct.vel creticus eſt loco ſecundo.quod ego puto.} Iam ſatis credis me eſſe ſobriam} Qui nunc ad finẽ vſque ſcenæ numero 24.ſequuntur,verſus troch.ſunt tetr.catal.vt diximus. In quorũ primis,duobus ſ, eliditur in Satis,vt primo ſtatim loco ſit dactylus, non trochæus. quidã vero legunt Iam ne ſatis.atque ita faciunt iamb.tetr.acat. vtrũque. Verũ cum alij ſint omnes troch.hos etiã trochaicos exiſtimamus Habuit hoc poeta pro voluptate,opinor,vt ambiguos verſus faceret quoties geminaret Satis,vt in Andr. Act.5.Scen.1. ſtatim ab initio videre liquet. Verum ipſi iidẽ nobis illic trochaici ſunt dicti. In 3.verſ.u d,eliditur in Quid. In 4.priore dũtaxat loco paululum triſſyll.legẽdum eſt,poſteriore paulũ diſſyll.niſi creticum ponas loco tertio. In 5. Tuã monoſyll.eſt,aut creticus loco quarto. In 8.aut ſ.eliditur in Credis, aut creticus eſt loco tertio. In 9.d,in Quod, alio qui iamb.tetr.acat.erit vt annotauit Doct. Decimus elidit Heus à ſuperiore verſu, legendumq;, Poſſum ne ego hodie.vt annotauit Doct. Quod ſi Heus à ſuperiore verſu nõ elidatur, erit iamb.tetr.acat. Doct.non recte adſcripſerat troch. cum ſecũdo ſtatim loco ſit iambus,niſi Heus à ſuperiore verſu eliſi admonuiſſet,quod nõ fecit. In 13.elide quod voles,modo nullum pedẽ triſſyll.ponas. In 14. Ioan.ait o non elidi quinto in loco p p aſpirationem. At Doct.elidit, ſed deſiderat ſyllabam forte. Nũc 17.verſus ita legi debet,vt pol ſit quarta dictio. Doct.voluit Hodie primam eſſe productã,quia pro Hoc die dicatur quod ego minime credo, nec eſt vllus auctor qui primam eius produxerit. Quod ſi neceſſitas hic nos vrgeret,eſſet cur nõ repugnandũ cenſerem. At nihil eiuſmodi nos hic vrget,ideoq; temere hoc nõ admittam. In 18. ante vltimũ verbum Rogas idẽ recte addit Me. In 19.idem ait Tu ſupereſſe. Quod qua ratione dixerit, ſanè nõ intelligo. Et verſus ipſe eo pacto in nullũ carmẽ veniet. Ego potius puto Prædicam media longa legendum à tertia cõiugatione ſubiunctiuum,non à prima prædicem, media correpta, atque id ita expoſcere carmẽ,licet ſenſus alterum malit, & Tu neceſſariũ eſſe ad carmi-

ad carminis rationem, tantum abeſt, vt ſuperſit. In a 1. (quod ve tuſtus meus habet liber) & geminatur admodum decore, vt poſt duas voces Hac re, primum ponatur, deinde poſt verbũ Euolues, porrò vel l, in Illi abijcitur, vt quinto loco ſit anapæſtus, vel quod malim bacchius, vt maneat l.

ACTVS IIII. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

A cœna militis, vino ſemigrauis egreditur Chremes adoleſcens in cuius perſona Terentius exprimit egregie temulentorum cõſuetudinem, qui priorum memores, in præſentibus titubant.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Chremes vino ſemigrauis inducitur, exprimens egregie temulentorum conditionem, priorum memor, in præſentibus titubans, quemadmodum egregie compoti ſolent.

Iambici Octonarij Acatalectici.

CHREMES, PYTHIAS.

AT at, data hercle verba mihi ſunt: vicit vinum quod bibi.
At dum accubabam, quàm videbar mihi eſſe pulchre ſobrius.
Poſtquam ſurrexi, neque pes, neque mens ſatis ſuum officium facit.
P. Chreme. C. quis eſt? ehem Pyſhia, vah quanto nũc formoſior.
Videre, quàm dudum? P. certe quidem tu pol multo alacrior.
C. Verbum hercle verum hoc eſt: SINE *Cerere, &* * *Libero friget Venus.*
Sed Thais multo ante venit? P. an ne abijt iam à milite?
C. Iam dudũ, ætatem. lites ſunt inter eos factæ maxumæ.
P. Nil dixit tum, vt ſequere ſeſe? C. nihil, niſi abiens mihi innuit.
P. Eho, non ne id ſat erat? C. at neſciebam id dicere illam, niſi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extruſit foras.
Sed eccã ipſam video: miror, vbi huic ego anteuorterim.

DON. AT at, data hercle verba mihi ſunt: } Hic ſemigrauis inducitur vino Chremes priorũ memor titubãs in præſentibus, vt ferè adopti ſolent. { At at } Interiectio eſt paulatim percepti, atque intellecti mali. { Data verba } Fraus facta. { Data hercle verba } A milite, an à meretrice, cuius iampridem dolũ malũ in omni te ſuſpicatus eſt? an magis à vino, quaſi captioſo aliquo, data verba ſunt? quia bibere, dulce eſt, ebriũ heri turpiſſimum. adeo his quæ ſequuntur, quaſi ſubtilem fraudẽ ebrietatis inducit Plaut. de vino, Pedes captat primo, luctator doloſus. Virg. de vua. Tentatura pedes olim, vincturaq; linguam. { At dum accubabam, } Hic verba data ſunt. { Quàm videbar mihi eſſe pulchre ſobrius: } Nihil elegantius, non dixit videbar mihi tunc eſſe ſobrius: ſed, vt hoc ipſum iam erroris eſſet, ac vinolentius accumulatio. Videbar, inquit, mihi nimium ſubrius. { Pulchre } Fortiter ac nimis. { Neque pes } Ad inceſſum. { Neque mens } Ad facta ad dicta. { Satis ſuum officium facit } Bene, non. n. omnino non facit, nã hoc inſani eſt: ſed, nõ ſatis facit, quod eſt ebrietatis. { Quid eſt? ehem Pythia, γνωμικῶς & ſatis miro exẽplo mutatam credit, poſtquã ipſe mutatus eſt. Quanto nunc formoſior Videre, q̃ dudum } Hoc multũ Academicos iuuat, qui aiunt, pro vt habiti fuerimus atque affecti, ita nobis aliud atque aliud videri, & ideo nihil certi comprehendi poſſe. { Certe tu quidem pol } Et certe, & pol, hæc dixit, vt appareret hanc vere loqui quæ ſobria eſt, illum vero ex vino falli. Et honorifice, atque vt ſobria, nõ dixit temulentior, aut laſciuior, ſed alacrior. { Verbum hercle hoc } Verbum, prouerbium, vt idem in Andria, Verbum illud verũ eſt, vulgo quod dici ſolet. { Sine Cerere & Libero friget Venus } Hoc ſi ad ſentẽtiam reuoces, nõ conueniet ebrio, ſi ad petulantiã quàm * ſic ante dictum eſt. Nam & improbior factus eſt, & cum tropice locutus ſit, tamen ordinem naturalem ſeruauit, nam primum cibus, deinde potus, poſtremo libido venerea. Friget autem, quia omnis eiuſmodi voluptas in calore ſanguinis cõſtituta eſt, qui his rebus alitur. Et friget proprie, non adhæret, tranſlatum. n. hoc prouerbium à picatione vaſorum, quæ frigida picem non tenent, cũ alia multa meliora ſint ad vſum frigida, vt ferrum, argẽtum, aurũ, &c. huiuſmodi, nam ſic alibi, Vbi friget, huc euaſit. ſic vide tres metonymias, Cererem, Liberum, Venerem. { Sed Thais multo ante venit? } Interrogatiue pronunciandum hoc. Et ſcias de his interrogationibus hanc ipſam eſſe, in quibus ita quærimus, vt qui interrogantur reſponſuri nobis ſe neſcire videãtur. { Iam dudum, ætatem } Quia iam dudum infinitæ moræ eſt: addit ætatem, vt oſtendat multũ abijſſe temporis, vt factum eſt. { Iam dudum, ætatem } { Pro longinquo tempore. Lucil. Vt multos mẽſesq; dieſq;, Non tamen ætatem. { Aetatem } Diu lõginquoq; tempore ac prolixo, vt eſt ætas. nam ſic dicimus de die, & dieculam, aliquantulam moram. { Nil dixit tum, vt ſequere ſeſe? } Nil, pro non. Virg. Depoſuit animos nil magnæ laudis egentes. { Nihil, niſi abiẽs mihi innuit } Apparet quaſi iratam diſceſſiſſe Thaidem à milite, & tamen ſic iratam, vt illi ira conſilium nõ ademerit. Innuit, inquit, cũ abiret. { Eho, non ne id ſat erat? } Adeo ſimplex hic inducitur adoleſcẽs, vt à Pythia reprehẽdi poſſit. nam quid opus fuit dicere, ſi innuit? { At neſciebam id dicere illam, } Dicere pro velle, vel ſignificare. Sic alibi, Quaſi tu dicas factum id conſilio meo. { Niſi quia Correxit miles, quod intellexi minus: } Hoc videtur facetius & ſapientius, q̃ dici ab ebrio, ruſtico, & adoleſcente debuiſſet. Hoc vitium tunc fit, cum Poetæ ingenium ſuum in perſonas conferũt. { Quod intellexi minus: } Veriſimile hunc tantum extruſum fuiſſe, non etiam vapulaſſe, quia miles Thaidi magis, quàm huic iraſcitur. { Miror, vbi huic ego anteuorterim } i. hunc præceſſerim. Vbi, in qua parte viæ.

GVID. AT at, data, &c. } Hic ſemigrauis inducitur vino Chremes priorum memor, titubans in præſentibus. C. At at, interiectio eſt paulatim percepti, atque intellecti mali hercle. i. per herculẽ iurantis eſt, verba ſunt mihi data. i. fraus mihi facta eſt. à vino, quaſi ab aliquo captioſo & doloſo, ꝓpterea Plaut. de vino loquens vocat vinum luctatorem, doloſum. Vinum quod bibi, vicit me. At dum. i. qñ accubabam. i. ad edendum ſedebã. Antiqui enim epulantes cubabant, ac cubito innitebantur, q̃. i. quantum videbar mihi. i. iudicabar à me ipſo eſſe pulchre. i. nimis vel fortiter, ſobrius. i. modeſtus, vel potius moderatus, poſtquam ſurrexi conuiuio, neque pes quantum ad inceſſum, neque mẽs quantum ad facta & dicta facit ſatis ſuum officium. i. id, quod efficere debet, vel quod efficere ſolet, cum homo ſobrius eſt. P. ò Chreme. C. quis eſt? Deinde viſa Pyt. ſubdit, ehem Pythia. Ehem dixit, q. d. non videbam te. vah quandoque, vah eſt interiectio gaudentis, vt hic, oſtẽdit. n. ibi gaudium, & effuſionem in riſum. quandoque ſignificat deriſionem, vt in Paſſione Chriſti. Vah, qui deſtruis templum Dei. Quanto, q. d. multo, vel longe, quanto. n. ibi dicitur exclamando. Videre. i. videris mihi, nunc formoſior. i. pulchrior, q̃ dudum? id eſt paulu ante. P. certe quidem pol, hæ particulæ ferè idem ſignificantes ſunt inculcatæ, vt appareat hanc verè loqui, quæ ſobria eſt videris inquam mihi multo hilarior. i. alacrior, q̃ prius. ſ. C. Hercle, hoc verbum. i. hoc dictum, hoc prouerbium, hæc ſentẽtia eſt vera. Venus. i. laſciuia, friget. i. ceſſat, vel nõ adhæreret. ſine Cerere & Baccho. i. ſine cibo, & potu. & eſt metonomia, ponitur. n. inuentor vel inuentrix pro re inuenta, vt Bacchus pro vino, Venus pro laſciuia, Ceres pro frumẽto. Sed Thais venit multo ante interrogando, q. d. vtrum Thais venerit multo ante. P. an. i. vtrum. iam abijt à milite. C. Iam dudum, ætatẽ. i. longo ante tempore, q. d. diu & longinquo tempore, vt eſt ætas. Nam ſic dicimus de die, nam dieculam aliquantulam moram dicimus. Nec mirũ ſi dicamus ætatem in accuſatiuo. nam nomina temporalia, vel tendentia ad tempus, vel diſtantiam poſſunt poni cum verbis omnibus, & in accuſatiuo & ablatiuo, ſed elegantius in accuſatiuo. Iam dudum, ætatem. i. multo ante tempore, iam dudum enim infinitæ eſt moræ, & nunc paruam, nunc mediocrem, nunc magnam morã ſignificat propterea addidit ætatẽ, vt oſtendat multum abeſſe tẽporis ex quo factũ eſt. Lites factæ ſunt maximæ inter eos. Iam dudum, ætatem. i. lõgo ante tẽpore. P. Nil. i. non dixit, tum. i. tunc, vt ſequere ſeſe, i. ſeipſam. C. nihil, id eſt, non dixit, niſi abiens. i. cum diſcederet, innuit. i. ſignum fecit mihi, vel oculis, vel digito, vel alio quouis modo. P. Eho, non ne id ſat erat? id eſt ſufficiebat? C. at. i. ſed, neſciebã illam Thaidẽ dicere. i. velle, vel ſignificare id. ſ. vt diſcederẽ, niſi miles correxit. i. corrigendo me oñdit: id, quod minus, nõ intellexi. Nam extruſit. i. exturbauit impulit me foras. Sed eccam. i. ecce hic video ipſam, miror vbi. i. in qua parte viæ anteuorterim huic. i. hanc præceſſerim. Nũ anteuertere alicui, vel præuertere aliquem ſignificat aliquẽ anteire, vel antecedere, vel per cõpendia viarum eum antecedẽdo, vel celeriori curſu prætergrediendo, põt. n. forſitan anteuerto iungi accuſatiuo, vt anteuerti ſociũ, vel ſocio, ſequendo hunc locum.

LATO. ARgumentum} Hæc ſcena per occaſionem argumenti exprimit naturam ebrietatis, qua ſæpe labefactantur obſtinati animi, & in luxū ſoluuntur. {At at,} Interiectio paulatim intellecti mali. {Vah quanta} Arridentis cum geſtu. {Sine Cerere, &c.} Prouerbialis allegoria figurata tribus metonymijs. {Iam dudum,} Iam longo tempore.

PATRVS MARS. AT at, data hercle, &c.} Ebrietatis cauſa & effectus hac ſcena exprimūtur. Corrumpitur quippe iudicium rationis, & linguæ, pedumq; titubatio ſequitur, quo nihil turpius excogitari poteſt. Quapropter Stoici, quos Cic. in Tuſc. diſputationibus ſequitur, omnium malorum fontem eſſe intemperātiā, officiorum vero temperantiam dicunt. Ideo dicitur à Græcis, cōſeruatrix mentis & prudentiæ. Plato lib. 6. de Leg. ſic ait: Bibere vſque ad ebrietatem, neque alibi vnquam decet, præterquam in ſolemnitatibus eius Dei, qui largiens eſt vinum.

GLAR. HVius ſcenæ verſus ſunt omnes iambici tetram. acat. præter ſextum fortaſſis, vt mox dicemus, trochaicum tetram. catal. & vltimum ſenarium iambicum. In ſecundo Mihi monoſyllabum totum elidunt. In 3. ſ eliditur in Satis. In 4. vel hem monoſyll. eſt, vel ſin Quis eliditur. quod equidem malum, vt ſeruemus in voce Ehem illum, quem repentinū ſignificat affectum. Quintus verſus male habet in omnibus quæ mihi quidem videre contigit exemplaribus, cū Donat. eum rectè legerit, nempe pro hilarior, alacrior. Ceterum in vetuſtis libris Quidem verbum non habentur. Vt carmen commode hoc pacto legatur.

Videre mihi, quàm dudum. P. certe tu pol multo alacrior.

Mirum autem neque Doct. neque Ioan. id annotaſſe ſextus verſus iambicus erit tetr. acatal. vt ceteri, ſi eius Cerere non elidatur, Sin ipſum elidimus, erit troch. tetr. catal. fortaſſis quia tropus eſt, vnum hunc alterius generis eſſe voluit, vt poſtea ſæpe oſtendemus. In 7. rectè annotauit Ioan. An ne abijt, legendum, pro, An abije. An enim corripitur. Horat. Quis ſcit, an adijciāt hodiernæ craſtina ſummæ Tempora dij ſuperi? Quæ ſyllaba hoc Terentij loco producitur. eſt enim ſecunda de iambo, vt in numerum ponenti hoc carmē facile patebit. 9. Mihi monoſyll. totum eliditur. In 10. vel Neſciebam. legendum, pro, Neſciebam, vel creticus eſt pro dactylo loco quarto. In penul. & d, eliditur in Quod, & ſin Minus. In vltimo ſimiliter d, in Sed.

ACTVS IIII. SCENA VI.

ARG. ADR. BARL.

Colloquuntur Thais & Chremes, contra militem ſe muniūt, quem venturum putant, vt virginem eripiat. Timidior hic Chremes inducitur quam Thais.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena habetur colloquium Thaidis & Chremetis armantium ſe ad bellum contra militem, quem rapturum virginem formidabat, & inducitur Thais longe animoſior ipſo Chremete.

Octonarij. Miſcuit autem more ſuo Trochaicos Iambicis. Eſt & Dimeter vnus.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

CREDO equidem illum iam affuturum eſſe, illam vt eripiat: ſine
Veniat: atqui ſi illā digito attigerit vno oculi illico
Effodientur: vſq; eò ego illiu' ferre poſſum ineptias.
Et magnifica verba, verba dum ſint. verū enim ſi ad rem
Conferentur, vapulabit.
C. Thais, ego iam dudum hic aſſum. T. ò mi Chreme, te ipſum expectabam:* *expecto
Sciu' tu turbam hanc propter te eſſe factam? & adeo ad te attinere hanc
Omnem rem? C. ad me? qui? quaſi iſtuc. T. quia dum tibi ſororem ſtudeo
Reddere, & reſtituere, hæc atque huiuſmodi ſum multa paſſa.
C. Vbi ea eſt? T. domi apud me. C. ehem. T. quid eſt?
Educta, ita vti teq; illaque dignum eſt. C. quid ais.
T. id quod res eſt.
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quiddam pretij.
C. Et habetur, & referetur à me Thais tibi, ita vti merita és,
Gratia. T. at enim caue, ne prius, quàm hanc à me accipias, amittas
Chreme: nam hæc eſt, quam miles à me vi nunc venit ereptum.
Abi tu, ciſtellam Pythias domo effer cum monumentis.
C. Viden' tu illum Thais? P. vbi ſita eſt? T. in riſco. odioſa ceſſas?
*C. * Militem ſecum ad te quantas copias adducere?* *Militē
At at at. T. num formidoloſus obſecro es mi homo? C. apageſis.
Ego formidoloſus? nemo eſt hominum, qui viuat, minus.
T. Atque ita opu' eſt. C. au, metuo, qualem tu me eſſe homines exiſtumes.
T. Immò hoc cogitato: qui cū res tibi eſt, peregrinus eſt,
Minu' potens quàm tu, minu' notus, amicorum hic habens minus.
C. Scio iſtuc: ſed tu quod cauere poſſis, ſtultum admittere eſt.
Malo ego nos proſpicere, quā hunc vlciſci accepta iniuria.
Abi tu, atque oſtium obſera intus, ego dum hinc tranſcurro ad forum:
Volo ego adeſſe hic aduocatos nobis in turba hac. T. mane.
C. Melius eſt. T. mane. C. omitte, iam adero. T. nil opus eſt iſtis Chreme:
Hoc dic modo, ſororem illam tuam eſſe, & te paruam virginem
Amiſiſſe nunc cognoſſe: ſigna oſtende. P. aſſunt. T. cape.
Si vim faciet, in ius ducito hominem: intellextin'? C. probe.
T. Fac, animo hæc præſenti dicas. C. faciam. T. attolle pallium.
Perij, huic ipſi opus patrono eſt, quem defenſorem paro.

CRedo equidem illum iam affuturū eſſe, illam vt eripiat:} Vides vt ex ipſis appareat verbis, q concita, & recens, à litigo veniat Thais. Itaque nec nominat militem, nec virginem, ſed pronomine vtrūque ſignificat, quaſi in medio conſtituta negocio. {Affuturum eſſe} i. aduentum: vt, Affuit, & Mneſtheus. {Sine vt Veniat: q. d. ſine * nullis & cōminantis eſt: vt, Sine modo. {Atqui ſi illam digito attigerit vno} Moris comminantium eſt, ad exiguum reuocare cōmiſſa, quæ ſe vlturos prædicent. {Oculi illico Effodiētur.} Et fœmineæ minæ ſunt, & in libidinoſos q maxime. nam hunc ſuſpicatur amatorem eſſe virginis. Sic & alibi, Vt ego vnguibus facile illi in oculos inuolem venefico. In oculos autem maxime ſæuita fœminas, & tragœdiæ ferè omnes, & Comœdiæ poteſtantur. {Vſque eò ego illiu' ferre poſſum ineptias, Et magnifica verba,} Non dixit, vſque adeo illum poſſum amare: ſed, q inſuauis iam diu ſit, oſtendit, dicendo, ferre poſſum. Et cito oſtendit quæ ſit amicitia militis. Ineptias, inquit, & magnifica verba. {Verba dum ſint,} Hoc eſt quæ vim non admiſceant rerum {Verum enim ſi ad rem Conferentur, vapulabit.} Si diſceſſerit à verbis. & rem experiri cœperit, vapulabit. Et bona locutio: vt ſi dicas, verba ad rem contulit, hoc eſt agere quod dicebat aggreſſus eſt. {Ad me? qui? quaſi iſtuc} Et ruſticus, & timidus, & prudens commotus eſt meretriculæ dicto. {Hæc atque huiuſmodi ſum multa paſſa} Mulier facunda meretrix, hæc imputat adoleſcenti quæ vidit, & alia quibus interfuit. {Reddere, & reſtituere,} Proprie redditur cupiētibus, vt domino ſeruus. Reſtituitur cupiēs, vt patriæ ciuis. Redditur, & reſtituitur, cupiens cupientibus, vt parenti filius. Ergo in hac vtrūque eſt & reddi & reſtitui. {Ehem} Extimuit adoleſcens cum ſororē ſuā in domo meretricis eſſe audiuit, cui rei ſtatim occurrit Thais. {Educta,} Subauditur eſt. {Vti teq; illaq; dignum eſt} Bene purgauit quod eſt factu meretricio expectabatur. non, inquit, vt me dignū eſt, apud me eſt. {Quid ais?} Rectè, quia mirū apud meretricem liberaliter educatam. {Hanc tibi dono do} Melius, dixit, q Dono DON.

vt donum

vt donum placidius videatur & præſtantius. § Neque repeto pro illa quidquam abs te pretij § Ea eo quod potuit iure facere, beneficium demonſtrauit, oratorie dicens ſerio non eſſe facturam. § Et habetur, & refertur à me Thais § Qui habet apud ſe gratiam, non dum retulit. Retulit qui deſtitit habere. Multum ergo hic dixit, & habetur gratia, & refertur. Quem ſenſum tranſtulit Sal. in bel. Iug. Arma, pecuniam ſume, vtere, & quoad viuetis, nunquam redditã tibi gratiã putaris, ſemper apud me integra erit. § Ne prius ꝙ hãc à me accipias, amittas Chreme § Hoc in Comœdia licet more vulgi dicere. Ceterum non poteſt amitti quod nondum acceptum ſit. An quia iam dudum ſumptum ſit? § Nam hæc ea eſt ꝙ miles à me vi nunc ereptum venit § Non ad deterrendum, ſed ad præparandum animum adoleſcẽtis hæc dicit, quem audacem putat, aliter ac res ipſa eſt. nam mox Thais mutabit orationem, & dicet, Qui cum res tibi eſt, peregrinus eſt, Minus potens ꝙ tu, minus notus, amicorum hic habens minus. § Cum monumẽtis § Monumenta ſunt quæ Græci dicunt γνωρίσματα καὶ ὑπόμνημα. § Viden' tu illum Thais? § Longe videre timoris eſt indicium. § Vbi ſita eſt? § Trepidantes perſonas immiſcuit. § In riſco § Ciſta pelle cõtecta, nomen phrygium § Quantas copias § Proprie dixit copias, nam ſic dicuntur legiones in vnum collectæ. conuenit tamen rudi & ruſtico adoleſcenti ſex homines copias dicere. Militem. ſ. paraſitum, Donacem, Syriſcum, Simalionem, Sangam. § Num formidoloſus es mi homo? § Formidoloſus, & terribilis, & timidus intelligitur. § Apageſis § Plaut. in Triu. Apage amor. § Atque ita opus eſt § Vt minus formidoloſus ſis. § Metuo qualem tu me hominem exiſtimes § Videtur ebrius factus hic Chremes iam etiam diſplicere nolle mulieri. nam iccirco fatetur ſe timere mali opinionem Thaidis de ſe. § Et metuo, qualem tu me exiſtimes, § Noue dixit, pro, metuo ne ignara ſis. § Peregrinus eſt, Minn' potẽs ꝙ tu, § Quãm [illegible] poſtquam tamẽ ipſa non eloquitur, quid efficiatur, ex eo quod ait, Peregrinus eſt, minus potens, ꝙ tu, bene ſic dixit, quia tardũ fuit dicere: ille impotens, tu potens, &c. § Sed tu, quod cauere poſſis, &c. § Oſtendere vult Terent. plures ſententias ad timiditatem congruere, ꝙ ad audaciam. nam & mox dicturus eſt, Omnia prius experiri, ꝙ armis, ſapientem decet. Quia ex prouidentia timor, ex audacia temeritas prouenit. § Admittere § Fieri ſinere. & melius dixit, ꝙ pati, hoc generale eſt. nam nũc admittere, pati fieri ſignificat. § Malo ego vos Proſpicere § Prouidere ne fiat. i. proſpicere & cauere, ab eo quod præcedit id, quod ſequitur. § Accepta iniuria § Hic cauſa oſtenditur, cur illud malit. § Oſtium obſera intus § Pauidi conſilium nihil aliud cõtinet poſt clauſtra & fugam, nam & ſera & clauſtrum ianuæ. § Trãſcurro ad forum § Tranſcurro dixit, non, Curro: vt proximitatem fori oſtẽderet. § Volo ego § Quaſi minus timeat, cupio non, inquit, ſed, volo. § In turba hac § Vide timidum turbam appellare ꝙ mulier nõ timet. § Melius eſt § Fugæ occaſionem hic cupit dari. § Mane § Hoc geſtu iam adiuuatur. § Omitte, iam iſtic adero § Ex huius verbis apparet etiam manu comprehenſum eſſe adoleſcentem. § Omitte, iam adero § Quia cauſam probari non videt, celeritatẽ redeundi pollicetur. § Nil opus eſt iſtis § Iſtis, vtrum aduocatis? an iſtis omnibus quæ dixiſti? Virgilius: Aut quid petis iſtis? § Hoc dic modo, ſororem illam tuam eſſe, § Ordinem eſt executus: primo vtrũ perſonam habeat, Dic ſororem, inquit, illam tuã eſſe. Vtrũ negocium habeat, Et te paruam virginẽ amiſiſſe. Cur hodie agat. Nũc cognoſce. Et vide, probet, Signa oſtende. Hæc omnia ſi pronunciãda ſunt, vt & iuſta & factu facilia demonſtrentur. § Si vim faciet, in ius ducito hominem § Et recte, quia violento ciuiliter reſiſti ſolet. § Fac, animo hæc præſenti dicas. § Hæc non diceremtur à Thaide, niſi in illius vultu pauor nimius appareret. § Faciam § Adiuuandum pronunciatione. faciam. n. timide dictum eſt. § Attolle pallium § His verbis Chremetis demonſtrauit nimirum liberaliter pauidi adoleſcentuli animũ. § Attolle pallium § Vel quia ſimplex eſt, vel quia ebrius, palliũ trahit Chremes. § Perij, huic ipſi opus patrono eſt, &c. § Hæc meretricis querela rudem adoleſcẽtulum magis & honeſte natum, quàm culpandum eſſe demonſtrat.

GVID. Credo equidem, &c § Hic apparet ex ipſis verbis, quæ concitata & recẽs à litigio veniat Thais, itaque nec nominat militem, nec virginẽ, ſed pronomine vtrunq; ſignat, quaſi in medio conſtituta negocio. T. Equidẽ credo illum militẽ affuturum. i. aduenturũ. Nam adeſſe interdũ ſignat aduenire, vt Virgil. Huc ades. i. aduenias, iam dudũ. i. ſtatim & hoc de futuro dicitur vt, Iam dudũ ſumite pœnas, quaſi illico, vel nũc, vt eripiat. ſ. miles illam. ſ. virginẽ à me, ſine. i. permitte. vt. i. ꝙ veniat, hoc eſt dimitte eũ venire, & eſt cõminantis dictum, vt Sine modo, atqui. i. ſed certe, ſi miles attigerit illã virginẽ digito vno, illico oculi cuſtodiẽtur. i. extrahẽtur, eruentur illi, & bene oculi. Nam in oculis maxime ſæuire fœminas, & tragœdiæ, & comœdiæ proteſtãtur, vſque eò. i. certe, alias in tũ, ego poſſum ferre. i. pati, tolerare, ineptias. i. ſtultas vincẽdi rõnes, & verba magnifica. i. verba tumida, ſuperba, elata, vel verba quibus ſe iactitare ſolet, dũ. i. dũmodo, ſint verba. i. dũmodo verbis nõ addãtur verbera. Verũ enĩ. i. ſed ſi certe, ſi verba cõferẽtur. i. cõuertentur ad rem. i. ad effectũ, q. d. ſi diceſſerit à verbis & rẽ experiri cœperit, vapulabit. i. cædetur. Et elegans eſt locutio ſi dicas verba ad rem cõtulit, hoc eſt aggreſſus eſt agere quod dicebat. C. ò Thais, ego aſſum hic iam dudũ. i. diu eſt ex quo hic. T. ò mi Chreme, blandientis eſt, expecto te ipſum. Scin'. i. ſcis ne hanc turbã. i. turbationẽ, riaam eſſe factam ꝓꝑ te, & vtrũ ſcis inquam hanc oẽm rem. i. totam hãc cõtentionem, adeo. i. valde, vel inten vel certe, attinere ad te. i. ad te ſpectare, & tua intereſſe. C. Chremes cõmotus eſt meretricis dicto dicis, ſup. eam cõtentionẽ ad me pertinere, indignanter eſt proferendũ qui. i. quõ dicis hoc? vel quõ põt ad me attinere, quaſi ego iſtuc fecerim ſup. i. quaſi cõmouerim hoc iurgiũ. T. quia dum ſtudeo. i. laboro, reddere. i. reſtituere tibi ſororẽ, paſſa ſum hæc iurgia, atque huiõs multa. i. talia id genus. Proprie redditur cupientibus, vt dño ſeruus reſtituitur cupiẽs vt patriæ ciuis redditur & reſtituitur cupiens cupientibus vt parentibus filius, ergo in hanc virginẽ vtrunque eſt & reddi, & reſtitui. C. vbi ea. ſ. ſoror eſt? T. eſt domi apud me C ehem, timentis eſt, & indignatione percuſſi, quia audiuit ſororẽ eſſe in domo meretricia. T. quid eſt ꝙ indignaris, & times, ſoror eſt educata. i. nutrita apud me, ſup. ita vti ſicut dignũ eſt te & illa ſorore eã ſup. educari, q. d. ita eſt educata ſicut honeſtũ eſt pro te & ſorore eam educari, & vt vulgo dici ſolet, ſicut ad te, & ad illã pertinet, & vbi quis diceret ego te tractaui lautius ꝙ ad te pertinet, elegantius diceretur, lautius te accipi, ꝙ dignus ſis, vel ꝙ te ſit dignum. C. quid ais? q. d. mirũ eſt apud meretricem virginem liberaliter educari. T. dico ſup. id quod res eſt, q. d. dico id, quod eſt verum do tibi hãc ſororem dono, neque repeto. i. non repoſco quidquã pretij abs te pro illa, quod poſſem facere. C. ò Th. Gratia. i. memoria, & recordatio beneficij accepti habetur à me, & refertur. i. redditur, vel rependitur, ita vti. i. ſicut, merita es. i. bene meruiſti. Qui habet apud ſe gratiã nondũ retulit, retulit aũt qui deſiſtit habere. Vnde agere gratias dicimur verbis, referre gratiã facto reddendo beneficium & habere gratiam, vel gratias in animo. T. at enim. i. ſed certe. O Chr. caue ne amittas hanc priuſquã accipias à me. § Hoc ita dici in comœdia licet more vulgi. ceterum non põt amitti, ꝙ nõdum ſit acceptum, nam hæc puella eſt, ꝙ miles venit nunc ereptum. i. vt eripiat à me, ni Pyth. abi. i. vade domũ, affer domo. i. ex domo, ciſtella. i. ſcrinium. vt ait Nonius paratũ ad leges ferendas. Nam, vt ait Var. à ciſta ſit ciſtula, tam ciſta, ꝙ ciſtella inueniuntur pro ſcrinio poni, in quo reconditæ leges ferebantur. Cic. ad Heren. Ille nihilominus ciſtellam detulit. Et paulo poſt, Potes diſturbat, ciſtas deijcit. i. ſcrinia ferendarum legum parata. Interdum ciſta eſt corbis. i. genus calathi magni viminibus contexti, & ferè, ſcrinium legum ferendarum paratum in modum calathi erat cõtextum, aut parum ab eo differebat. Affer ergo ciſtellam. i. ſcrinium cũ monumentis. i. cum inſtrumẽtis, ſeu literis & memorialibus, quæ literæ forte mentionem faciebant de ſtatu eius. ſ. quod eſſet ciuis Attica, aut etiam quæ literæ erãt de hæreditate ſua. C. O Thais, viden'. i. vides ne illum militem. P. vbi ciſtella eſt ſita. i. poſita & recondita. T. eſt ſita in riſco. i. vel in feneſtra parietis, vel in magna ciſta pelle contecta. Nam, vt inquit Seruius, riſcus dicitur feneſtra parua in pariete poſita. Donatus aũt dicit eſſe nomen phrygium ſignificans ciſtam pelle contectam. Nonius conuenit cum Seruio, inquiens eſſe locum in pariete anguſtum. O odioſa. i. exoſa, vel moleſta, nam odium interdum capitur pro moleſtia, inde dicitur odioſus. i. moleſtus, ceſſas. i. tardas cunctaris. C. quantas copias. i. quantas legiones. Nam copiæ in plurali dñr legiones in exercitum collectæ, video militem adducere ad te. i. ad tibi nocendum. At at, interiectio metuentis. T. obſecro ò mi homo, mi blandientis eſt: num. i. nunquid eſt formidoloſus, paſſiue hic capitur, vt ait Donatus. i. terribilis, ſeu timendus. interdum capitur actiue, & ſignificat meticuloſum, & timidum. C. apageſis. i. apage, hoc eſt recede vel abi, ſicut apagete. i. abite vel recedite. verba ſunt comica vel aduerbia & græca. Nõnulli dñt apageſis pro tace vel ſta in pace, aut ſis ſanus & pacificus. Egon'. i. ego ne ſum ſup. formidoloſus. i. timidus, ſeu meticuloſus. Nemo omnium eſt, qui minus metuat ꝙ ego. ſ. T. Atqui. i. ſed certe, eſt opus ita. i. opus eſt, vt non ſis meticuloſus, ſed animoſus. C. Au, interiectio dolentis, ſeu metuentis, interdum indignantis & exclamantis metuo, q. d. ſolicitus ſum & anxius, qualem hominem exiſtimes me eſſe. T. Immo. i. ſed cogita hoc, qui cum. i. cũ quo, qui. n. eſt ablatiuus, res eſt tibi. i. negocium habes, & cũ quo es conflicturus, & manus conſerturus, miles ſup. eſt peregrinus. i. alienigena, minus potens quàm tu, minus notus ꝙ tu, eſt inquam habens hic minus amicorũ. i. nõ tot amicos quot. i. habes. C. ſcio iſtud, ſed ſtultum eſt admittere. i. pati fieri id ſup. quod poſſis cauere. i. vitare, & ꝓhibere

ne fiat,ſeu impedire.ego malo.i.potius volo, nos proſpicere.i.prouidere, cauere,q̃ vlciſci.i.punire hunc militem iniuria accepta i. poſtquam erimus ab eo affecti iniuria, q.d.longe melius eſt cauere iniuriã,q̃ accipere,& poſtea vlciſci & vindicare. Tu Thais abi, atque obſera.i.claude iotus i.per partem interiorem oſtium.i.ianuam. Don.dicit ſeram eſſe ianuæ clauſtrum,dum.i.quandiu.ego tranſcurro hinc ad forum,vel vænale,vel cauſarũ, vt illioc deducam,adiutores,volo aduocatos.i.homines paratos defendere nos vt Lau.ait adeſſe.i.præſentes eſſe, vel prope eſſe hic, vel præſidio eſſe nobis in hac turba.i.in hac turbatione & rixa. T. Mane mane.i.noli ire quæſitũ aduocatus. C. Melius eſt.ſ.ire ad forũ.T.Mane.i.ſiſte. C. Omitte,q.d.dimitte me,per quod verbum innuitur Chremetem fuiſſe cõprehẽſum manu à Th.iam.i.ſtatim,adero.i. præſens ero hic,q.d.ſtatim rediero.T.O Chr.Nihil.i.nulla tenus eſt opus iſtis,per contemptum dixit.i.tuis aduocatis, vel tuis omnibus,quæ dixiſti, dic hoc modo illam eſſe tuam ſororem, & dic te amiſiſſe eam virginem paruam.i.cum adhuc parua foret. Dic inquam te cognoſce.i.cognouiſſe,nunc oſtẽde ſigna, quibus perſuadeas eam eſſe tuam ſororem Pyt.adſunt.ſ.miles & ſui, hoc eſt aduenerũt,vel iam propè ſunt. T. Cape hominem.ſ.militem, hoc eſt comprehende eum,ſi faciat vim i.violẽtiam,ducito in ius,hoc eſt deduc eum ad iudices,vt de eo fiat ius. Intellextin'.i.verum intellexiſti. C. Probe.i.recte intellexi.ſ. T. Fac vt dicas hæc animo præſenti.i.forti & præſtãti. Virg.in 5. Nũc ſi cui virtus, animusq́; in pectore præſens.i.fortis,vt Seru recte ſentit. C. Faciam, & timide dictum eſt à Chr. T. Attolle.i.erige,pallium tuum quod.ſ. Th.perij.i.perdita ſum,opus eſt patrono.i.defenſore,nam patronus eſt qui accuſati cauſam agit,ſeu defendit, huic ipſi.i.huic meo adoleſcenti,quem paro.i.diſpono defenſorem meum,q.d.iſte quẽ paro meum defenſorem eget ipſe defenſore, cũ adeo ſit ſimplex, vt ꝑ pallium attollere deberet illud trahat.

LATO. ARgumentum} Thais inſtruitur ad pugnam aduerſus militem,& Chremetem confirmat Et eſt epitaſis huius partis fabulæ. {Vſque adeo} Apta comminatio in militem. {Quaſi iſtuc} Subaudi notum. {Hem} Extimeſcentis, quia ſoror apud meretricem eſt. {Et habetur,&c.} Pulchra gratiarum actio. {Cum monumentis}.i.tabulis, ac reliquis teſtimonijs, quibus probetur libera virgo. {Apageſis} Interiectio remouentis, & eſt Græcum origine, ἄπαγε. {Immo hoc cogitato} Confirmatio ex collatione perſonæ. {Sed tu quod} Prudens ſententia,à tuto. {In ius ducito} In iudicium.

PATRVS MARS. CRedo equidem illum,&c.} Meretricis confidentiam & ad omne facinus audaciam perditã necnon ſtudiũ,& artẽ captãdi fauoris in aliqua difficultate,ac primo motus in poteſtate nr̃a nõ eſſe,Chremetis exẽplo hæc ſcena docet, & exprimit. {In riſoo} Riſcus,inquit Non.eſt locus in parietib.anguſtus.

GLAR. HIc vero ingens hæc iudicãdorum horum carminum difficultas incidit,quæ in nullis,ꝙ equidẽ ſciam, lib.bene ſunt digeſta. Sed & Doct & Ioan.leui,vt dici ſolet,brachio atti gerunt. Alter ſat habuit aſcribere primo verſui troch.tetr.catal. Ad alios nihil. Ioan.admonet initio legendum Sine veniat,non Sine vt veniat. Et atqui ſi illam digito attigerit.nõ, Qui ſi illam. Et expecto in quinto deinde,vt vulgo legitur,verſu,non Expectabam. Cetera item ad carminis rationem explicãdam nihil faciẽtia. Sextum tñ à fine ſcenæ verſum admonet eſſe trochaicũ. Quare audendum mihi hoc in loco,ſolita tñ modeſtia, nullius honeſti viri iudicium fugiens. Primi itaque quinque verſus ſunt trochaici tetr.catal.atque ita legendi:

> Credo equidem illum iam affuturũ eſſe,illam vt eripiat, ſine
> Veniat.atqui ſi illam digito attigerit vno,oculi illico.
> Effodientur.vſque eò ego illiu' ferre poſſum ineptias,
> Et magnifica verba,verba dum ſint.verum enim ſi ad rem
> Conferentur,vapulabit. C. Thais,ego iam dudum hic adſum.

Primus tñ verſus,ſi iam vocẽ, pones poſt verbũ Affuturũ, iambi tetr.acat.eſſe poteſt. Siu aũt vt vulgo habetur, legas, trochaicus erit,neceſſe tñ eſt, vel,l,de Illam abijcere vt quinto loco ſit anapæſtus,vel potius (quod nunc toties admonuimus, & ſæpius admonebimus) bacchius erit eo loco. Secundus verſus à verbo Veniat incipit quidam vero libro habent Illi, datiuum poſt vocem Vno.atque ita ſit iambicus tetr.acat.vt prior,ad hunc modum.

> Veniat: atqui ſi illam digito attigerit vno, illi oculi ilico

Lector in vtroque ſequatur quod volet. In 7. Ego ſuperfluit, niſi ponatur ante Vſque eo,quod durũ fuerit,& Illius diſſyllabum,vt alias ſæpe. Hactenus omnia probe, atque tãt adeo & conſueta ratione cõſtant. Verũ in ſequẽtibus duobus penultimæ ſuæ vtriuſque ſyllabæ Lectorem morantur,cum cõtra rationem huius verſus ſint longæ,atque eæ haud dubie in cauſa fuere,cur nemo hos attingere auſus fuerit. Verũ hic duo ſunt effugia. Alterũ dicimus trochaicos ἀτάκτους raros quidem illos, at non diuerſa ratione, atque in iambicis fieri ſolent,inſtitutos. Alterum non minus, verum vt dicamus d,elidi in Ad rem, & in Adſum nam ſic vocalis natura correpta relinquetur. quæ ratio in multis alijs huic poeta inſtituta,hic apte locum habet. Lectori liberum eſto iudiciũ, cui ſi hæc noſtra partitio non placuerit,anſam tñ datam ſciat, vt aliã facilius ipſe perquirat. In Thais etiam i,elidendum cenſeo. Nunc ſex iambici tetram.catal.ſequuntur,de quibus iudicium noſtrum ſubijciemus, ſed ipſorum prius poſito ordine.

> O mi Chreme,teipſum expecto, ſcin' turbam hanc ꝓp te eſſe
> Factam?& adeo ad te attinere hanc omnem rem? C. ad me? qui? quaſi iſtuc
> T. Quia dum tibi ſororẽ ſtudeo,& reddere,& reſtituere,hæc
> Atque huiuſmodi ſum multa paſſa. C. vbi ea eſt? T. domi apud me. C. hem. T. quid eſt.
> Educte ita vti teq́; illaque eſt dignum. C. quid ais? T. id quod res eſt.
> Hanc tibi dono do,neque repeto pro illa abs te quidquã precij.

In 1.verſu Ioan. Expecto pro Expectabam legendũ cenſent. Ego etiam Tu reijciendam particulam ꝓp carmen exiſtimo, nec exigit ſenſus. In 2.dactylus eſt initio,deinde ſpondeus quinque ſyllabis in duas concluſis,niſi bacchium loco 2.ponas. In 3.Tibi iambus eſt.in 4.Domi poſteriores ſyllaba breuis non eliſa, ſed d, in Quid tollendũ,niſi quis velit eſſe iamb.acat.inter catal.reliquos, vt & præcedens, quod nõ reiecero. In 5.verbum Eſt ante Dignũ ponendum,& vel ſ,in Ais elidendum,vel d,in quid. Vltimus egregie conſtat. Hactenus vehemẽter luctari videmur cum nõ paruis meodarum monſtris, quæ nunc ſequũtur facilia ſunt, ſed ordine tñ diſſerenda. Proximi nanque duo verſus ſunt iambici tetr.acat. Et in priore quidem Thais non habetur in quibuſdã exẽplaribus, nec adeſſe debet. In ſequenti vero ſecũda ambigua ſyllaba poteſt & trochaicam rationem facere. Tertius haud dubie trochaicus eſt tetr.catal. Niſi quis m,literã in Nam elidi nolit. Deinde ſequũtur duo Iamb.tetr.catal. Sed Abi ſecũda ſyllaba correpta, niſi bacchium loco primo conſtituas. {Militem ſecum ad te quantas copias abducere?} Quæ deinceps ad finem vſque ſcenæ ſequuntur verſus,oẽs ſunt trochaici tetr.catal. In 1.quidam Militũ pro militem legunt,ſed nihil ad carminis rationem. In 2.ter legendum eſt,At at at,vt ſit primo loco anapæſtus, non iambus, qui hic locum non habet,& ſunt verba ad timentis Chremetis,non Thaidis,vt recte habet liber Doct.& admonuit etiam Ioan. In 4.ſ,eliditur in opus, alioqui iambicus fuerit. Præterea Qualem legendum ex Don.non Quem. In 6.duo priora minus minus ſ, amittũt vt ſit trochaicus. pòt.n.ita ſcãdi vt ſit iambicus. Septimus verſus ſi quidem trochaicũ eſſe voluerimus,ita legendus, Iſtud ſcio, ſed tu quod cauere poſſis,ſtultũ admittere eſt, Vt primo loco ſit ſpõdeus,ſecũdo anapæſtus,tertio rurſus ſpondeus, quarto tribrachys,& cauete tertiæ ſit contingationis. Verũ vt ſuperiore ſcena vnus trochaicus erat inter iambicos verſus γράφων hñs,ita fortaſſis hic vnus iambicus eadẽ rõne inter multos trochaicos, & hæc vero ꝓpior fuerit opinio. In 9.ſecũda de Abi corripit, nõ eliditur ſequẽte vocali. Decimum verſum Ioan.recte ex Donati lectione emẽdat abiecto verbo Iſthic. In opus etiam ſ,eliditur. In 5.à fine Tuã monoſyll.torũ eliditur,niſi quod malim, creticus in loco 4. In vlt.eliditur ſ,in verbo Opus,aut bacchius eſt loco tertio.

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARG. ADR. BARL.

Inepti militis vanitatem optime hic exprimit Terentius, cum fuerenti ſic militis ad amicam tanquam ad hoſtilem pergit exercitum, ridiculum eſt in primis illud, quod acie inſtructa ad pugnam progreditur, nec multo poſt Gnathonis conſilio facile dimittit exercitum.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic inepti militis vanitas demonſtratur, qui ad amicam tanquam ad hoſtilem exercitum pergit concito curſu,irritato animo, qualiſciti capite, furenti ſimilis aciem inſtruit ad pugnam progreditur. Gnathonis tamẽ ſuaſu facile exercitum dirimit,& verbis contentus.

Tetrametri partim Iambici Acatalectici, partim Trochaici Catalectici.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

HANCCINE ego vt contumeliam iam inſignem in me accipiam Gnatho?
Mori me ſatius eſt. Sim alio,Donax,Syriſce, ſequimini.

Primum

Primum ædes expugnabo. G. *recte.* THR. *virginem eripiam.* G. *probe.*
THR. *Male multabo ipſam.* G. *pulchre.* THR. *in medium huc agmen cum vecti Donax.*
Tu ſimalio in ſiniſtrum cornu, tu Syriſce in dexterum.
Cedo alios. vbi centurio eſt Sanga, & manipulus furum? S. *eccum adeſt.*
THR. *Quid ignaue? peniculon' pugnare, qui iſtum huc portes, cogitas?*
S. *Egone? imperatoris virtutem noueram, & vim militum:*
Sine ſanguine hoc fieri nō poſſe: qui abſtergerem vulnera.
THR. *Vbi alij? qui, malum, aly? ſolus Sannio ſeruat domi.*
THR. *Tu hoſce inſtrue: hic ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo,*
G. *Illuc eſt ſapere: vt hoſce inſtruxit, ipſus ſibi cauit loco.*
THR. *Idē hocce Pyrrhus factitauit.* C. *viden' tu Thais, quam hic rem agit?*
Nimirum conſiliū illud rectū eſt de occludendis ædibus.
T. *Sanè, quòd tibi nunc vir videatur eſſe, hic nebulo magnus eſt:*
Ne metuas. THR. *quid videtur?* G. *fundā tibi nunc nimis vellem dari,*
Vt tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugā.
THR. *Sed eccā Thaidem ipſam video.* G. *quàm mox irruimus?* THR. *mane.*
*Omnia prius * experiri verbis, quàm armis, ſapientem decet.* [* cōſilio experiri]
Qui ſcis, an, quæ iubeam, ſine vi faciat? G. *Dij voſtram fidem,*
Quanti eſt ſapere. nunquam accedo ad te, quin abs te abeam doctior.
THR. *Thais, primum hoc mihi reſponde: cum tibi do iſtam virginem.*
Dixtin' hos mihi dies ſoli dare te? T. *quid tum poſtea?* THR. *rogitas,*
Quæ mihi ante oculos amatorem coram adduxiſti tuum?
Quid cum illo vt agas? & cum eo clam ſubduxiſti te mihi?
T. *Libuit.* THR. *Pamphilam ergo huc redde, niſi vi mauis eripi.*
C. *Tibi illam reddat? aut tu eam tangas? omnium.* G. *ah, quid ais? tace.*
C. *Quid tu tibi vis?* THR. *ego non tangam meam?* C. *tuam autem furcifer?*
G. *Caue ſis: neſcis, cui maledicas nunc viro.* C. *non tu hinc abis?*
Scin' tu, vt tibi res ſe habeat? ſi quidquam hodie hic turbæ cœperis,
Faciam huius loci, dieiq;, meiq; ſemper memineris.
G. *Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.*
C. *Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis.* G. *ain' vero canis?*
Sicciue agis? THR. *quis tu es homo? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi eſt;*
G. *Scibis. principio eam eſſe dico liberam.* THR. *hem.* G. *ciuem Atticam.* THR. *hui:*
G. *Meam ſororem.* THR. *os durum.* C. *miles, nunc adeo edico tibi,*
Ne vim facias vllam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam.
Nutricem, vt eam adducam, & ſigna oſtendam hæc: THR. *tun' me prohibeas,*
Meam ne tangam? C. *prohibeo inquam.* G. *audin' tu? hic furti ſe alligat.*
C. *Satin' hoc eſt tibi?* THR. *hoc idem tu ais?* T. *quære, qui reſpondeat.*
THR. *Quid nunc agimus?* G. ** quin redeamus: iam hæc tibi aderit ſupplicans* [* quid? redeamus]
Vltro. T. *credin'?* G. *immo certe: noui ingenium mulierum:*
Nolunt, vbi velis: vbi nolis, cupiunt vltro. THR. *bene putas.*
G. *iam dimitto exercitum.* THR. *vbi vis.* G. *Sanga, ita vti fortes decet*
Milites, domique, fociq; fac viciſſim vt memineris.
S. *Iam dudū eſt animus in patinis.* G. *frugi es.* THR. *vos me hac ſequimini.*

HANCCINE ego contumeliam] Hic rurſus inepti vanitas militis demonſtratur, ad amicam tanquam ad hoſtilem exercitum pergentis irritato animo, concitatu curſu, inclinata chlamyde trepidi & quatiētis caput. Et hæc verba pro hortatu imperatoris accipienda ſunt: quandoquidem omnia de exercitu transferuntur. Contumeliam vero pro, & vt miles. Sal. Ne qua contumelia, &c. [Contumeliam in me accipiam Gnatho] Apparet Gnathonem & dehortatorem eſſe certaminis. & ad pocula militem prouocare, maxime cum videat perſuaſiſſe iſta cōſilia, vt hoc certamen moueretur. [Mori me ſatius eſt] Ridicula præſumptio, tanquam aduerſus meretricem iurgia nunquam Thraſo ſumere auſus eſſet, niſi morte propoſita. Ergo velut mortis contemptu opus eſt ad tale prœlium. [Mori me ſatius] Tanquam aliter miles aduerſus mulierem audere non poſſet, vel quia nihil, vel quia amator. [Mori me ſatius eſt] Quaſi ille ſibi dicat, vel moleſtum eſſe certamen, vel amicam non eſſe lædendam. [Tam inſignem] Inſignem, vt miles dixit, quia inſignia armorum ſunt. [Simalio] Et hoc concite pronunciandū eſt. [Sequimini] Huiuſmodi militia per tumultum repente ſuſcipitur, & dicitur euocatio, vbi dux alloquitur ciues, Qui rempublicam ſaluam vultis, me ſequimini. Vnde Virgil. ſic ait. Deſuetaq; bello Agmina in arma vocat ſubito, ferrumq; retractat. Ipſe vocat pugnas, ſequitur tum cetera pubes. [Primum ædes expugno] Debet hic eſſe vociferatio vana ad hoc, & verbum militis cum quodam motu ingenti, & per immanes minas ſine vlla vi rerū. Vanaq; comminatio eſt, velle ædes expugnare, cū foris ſit meretrix. [Male multabo] Vide ordinem belli. Primo expugnatio mœniū. tum recuperatio captarum rerum. demū pœna prædonum. [Pulchre] Poſtquam non obtinuit quod volebat Gnatho, aſſentatur ad omnia. Vide autem manifeſtam irriſionem ex ipſo genere laudandi. nam quid eſt in ædium expugnatione recti? quid in virginis ereptione probitatis? quid in male multāda muliere pulchritudinis? Sed hoc eſt quod ait ſupra de ſeipſo paraſitus, Quidquid dicunt, laudo. [In medium huc agmen cum vecti, Donax] Mire compoſita ad contemptum nomina legionariorū ſunt. nam Donax ab arundine, veluti ſit inanis & fragilis, nomen ſortitus eſt. [Simalio] A ſimio, vel à ſimia deriuatum eſt, ob fœditatem oris vel naſi [Syriſcus] Iam diminutiuū eſt à Syro. [In medium huc] Ridicule ſatis, armaturas leues non putat aduerſus Thaidem idoneas, & ideo agmen cum vecti volt venire in medium. An ideo cū vecti, quia ad expugnationem venitur ædium? [Tu Simalio in ſiniſtrum cornu, tu Syrice in dexterum] Hic agmen inſtruitur. Facetum autem eſt, cū à rebus magnis res ridiculæ deriuentur. [Cedo alios] Non reliquos dixit: ſed alios, quaſi multi ſint. [Sanga] Nec ſangarius ſaltem, vt nomen eſſet. [Manipulus furum] Manipulus proprie eſt militis. Cum Romani & Latini ſub vno Centurione bellum aggreſſuri deputabantur, ſibi ſertū, vel coronam ex manipulo herbę vel huiuſmodi conficiebant, quem pro ſigno ſequebantur. Merito ergo centurionem videns, manipulum deſiderauit. hoc eſt coquum vides, conuiuias deſiderat, quia apparauerat, quoties locus affuit. i. conuiuium eſt conſtitutum. Alij manipulum furum, coci diſcipulos dici putant. [Ec cum adeſt] Pro ſe, ac pro diſcipulis Sanga. [Quid gnaue] Apparet coquum ad repentinum ſtrepitum ſic exiſſe, vt ad artē ſuam fuerat expeditus. [Ego ne?] Hæc cauſa eſt. [Imperatoris virtutē noueram, & vim militum] Hoc plus habebit ſalis, ſi ſic intellectum fuerit, vt Sanga vno eodemq; tēpore & quærat quid dicat, ſimulq; reſpondeat, hoc [Don.]

hoc nouerã ſine ſanguine fieri non poſſe. ſ. ἀναιμωτὶ. Quid igitur ſi hoc ſciebat? Qui abſtergerem vulnera} Quaſi hoc fuerat auxilij genus. Quid hoc eſt? vnde vulnera? quorũ vulnera? vtrũ vtriuſq; partis? An, quod magis ridiculum eſt, ſuorſum? {Solus Sannio ſeruat domum} Hæc figura παρῳδία dicitur. {Solus Sannio ſeruat domum} Vt, Sola mihi tales caſus Caſſandra canebat. {Seruat domi} Pro remanet vt obſeruet. Nam ſeruat domum, recte erat: non, ſeruat domi, ſi cuſtodit intelligeretur. Vel ſeruat, pro ſedet, ab eo quod ſequitur id, quod præcedit. nam non ſeruat, niſi qui prius in eo loco ſederit {Qui, malum} Malum per παρένθεσιν ſuauiter infertur. Plaut. in Epidico, Quæ, malum, hæc impudentia eſt? Et non interponitur malum, niſi oculis conuerſis ad eum quid id, quod reprehendimus, dixerit. Malum nunc interiectio eſt. {Poſt principia} Magnifice ad riſum commouendum. nam dicere debuit, poſt vos. Et hunc locum ſibi optimum elegit, vt timidus. {Poſt principia} Militare dictũ eſt. Et ambiguum multi, an in extremo agmine ſit hic locus an in medio. {Inde omnibus ſignum dabo} Tanquam non omnibus dari poſſit, ſi aliunde detur. {Ipſius ſibi cauit loco} An loco ſimpliciter, quia poſt principia? an loco, in loco, opportune, & ἐγκαίρως? Ter. in Adelph: Pecuniam. An pro de loco? {Idem hoc Pyrrhus factitauit} Irridet quidem Poeta, veruntamen oſtendit officiũ imperatoris hoc eſſe, ne ſe in periculum proijciat. Sic Saluſt. Et in prœlijs actu promptus. Et hoc totum, quaſi in Palliata, ſed conceſſum poetæ fuit. Pyrrhus autem peritiſſimus ſtratagematon fuit, primuſque quemadmodum ea diſciplina per calculos in tabula traderetur, oſtendit. {Nimirum conſilium illud rectum eſt} Illud rectum eſt, Et noua locutio, & ſuperiori ſimilis, Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum. pro ſine dubio rectum eſt. {Sanè quod tibi nunc vir videatur eſſe, hic nebulo magnus eſt. Ne metuas} Figurata locutio, & præterea ὑπερβατὸν intermixtum. nam hic ordo eſt. Sane hic nebulo eſt, ne metuas. An hic erit ordo & ſenſus, vt ſit dictum. Ne metuas, ſanè qui tibi vir videtur eſſe, hic nebulo magnus eſt. Et recte: nam obterretur adoleſcens, & ætate militis, quod iam vir eſt, & magnitudine, quod magnus corpore, quæ vtraque in illo vana eſſe, meretrix vt experta denunciat. Nebulo autem, vel manis, vel vanus, aut mollis, vt eſt nebula, dicitur. Et hoc ἐμφατικῶς pictum eſt. Meretrix fruſtra metuentẽ corripiens Chremetem. Sanè, inquit, quod tibi nunc vir videatur eſſe. & deeſt, Non eſt, vt ſit, Non eſt quod tibi nunc vir videatur eſſe. hic nebulo magnus eſt. Sic & alibi, Si te in platea hac offendero poſt vnquam, nihil quod dicas mihi, alium quærebam, iter hac habui. periſti. Vt ſit, Non eſt quod dicas mihi. {Quid videtur?} Nõ diceret miles ſi ſtaret in ſententia, ſed iam videtur timore mutatus. {Quid videtur?} Dubitandi eſt quod dictum ſit, Quid videtur? Ego ſanè hoc militem puto dicere, quem paulatim à violẽtis atq; acribus principijs ad terrorem deſidiamque perducit timor. Nam primo ipſe præcedit, vt pote qui dicat, Sequimini. Dum deniq; propius deuentum eſt, poſt principia refert pedem. Poſt iam nihil ipſe audet, ſed quærit conſilium paraſiti. Denique, vbi cominus res gerenda eſt, dixit Mane, & continet irruentes. Ad poſtremum diffiſus, neſcit quid agat, ad paraſitum ſpectans, Quid agimus, inquit. {Fundam tibi nunc} Mire paraſitus hoc ait, vel quia militem nolle videt, vel quia audet impugnare, conſilium formidoloſum, & aptũ metuenti dedit, ſubtiliter tñ, nam funda pugnant, qui cominus non poſſunt, & ex occulto, qui non audent palam. Sed honeſta cauſa, non quia timeas, inquit, ſed vt fugiant, tanquam niſi hoſtes fugerint, nõ ſit tutum accedere. {Fundam tibi} Non dixit haſtam, aut lanceam, ſed ſagittam, fundam, quæ nimium longe iactatur, vt ex hoc interuallo pauorem oſtenderet non audentis accedere. Et mire tibi, tanquam ipſe paraſitus nec hoc audeat. Sunt autem qui putent hæc à Thaide ad Chremetẽ dici, ſed male. non. n. conueniunt iſta meretricis dictis ſuperioribus, niſi quia monet me, quod ex occulto dicit, quaſi conſtet & iandudum videri militem, & ipſum non vidiſſe cum qua pugnaturos ſit. {Vt tu illos} Meretricem. ſ. cum ſuis, vt alibi, Nos prius introducat {Facerent fugam} Deeſt rurſus vt ſic, Vt facerent fugam, vel ἀσυνδέτως illatum eſt. {Facerent fugam} Deſiderat coniunctionem Enim; vt ſit, Facerent. n. fugam. {Vt cæderes} Pro cædendo cogeres, vt facerent fugam. {Sed eccam Thaidem ipſam} Eccam & ipſam, figura ἔμφασις, quaſi eccam principem belli, & ipſam, contra quam pugnaturus eſt. {Quam mox irruimus?} Hoc paraſitus, irridens militem dixit. Et irruere proprie dicuntur, qui cum furore prœlium ineunt. {Omnia prius experiri q̃ armis, ſapientẽ decet} Animaduerte quantam vim habeant ad delectandũ in Comœdijs ſ. veræ ſententiæ, cum à ridiculis perſonis proferuntur; quale eſt apud Plaut. vbi miles ſuam formam admirans, ait, Nimia eſt miſeria nimis, pulchrum eſſe hominẽ. {Quàm armis} ἀνακόλουθον, pro, quàm arma. Aut ἐλλιπὲς eſt, ſi ſubaudiamus agere. Et mire non dixit me: ſed, ſapientem. quod magis ridiculum eſt. {An quæ iubeam} Et mire, non, velim: ſed, iubeam dixit. iubeam pro velim: vt, Iubeo Chremetem. {Dij veſtram fidem} Bona ἀναλογία, qui leuiora laudauerat, hic exclamare iam debet. Et hoc eſt quod ſupra ait, Id rurſum ſi negant, laudo id quoq;. Nam negat rurſum male pugnandum eſſe, qui ſuperius retineri non poterat, quin id prœlium, vel moriturus irrueret. {Dij veſtrã fidem Quanti eſt ſapere, nunquã accedo, quin abs te abeam doctior} Mire egit perſonam admirantis per trinam ἀποστροφήν. ad deos: vt, Dij veſtram fidem. ad ſeipſum, Quanti eſt ſapere. ad militem, Nunquam accedo, quin abs te abeam doctior. Et ridicule paraſitus, nunquã quam accedo ad te, dixit, qui nunquam recedit. {Quin abs te abeam doctior} Nimis imprudens aſſentatio, ſe fieri doctiorem ex militis ſapientia. {Thais primum hoc mihi reſponde} Omiſſa contentione repetendæ virginis non. n. iam puellam, ſed pactum exigit, vt amator. {Cum tibi do} Pro, cũ tibi darem. {Quid tum poſtea?} Aut dixi, reſpondendũ erat: aut, non dixi. Sed vide contumaciam meretricis in contemptionem perſonæ militis interrogantem interrogare maluit, q̃ per inductionem capi. {Rogitas?} Contentionis genus interrogatiuæ. {Quæ mihi ante oculos corã} Vtrum ſignificat inepti militis dictum? An ante oculos, minus eſt q̃ corãm? {Ante oculos corãm} Poteſt ante oculos, & longe tñ intelligi: Corãm proximitatem ſignificat. {Quid cum illo agas?} Omnino meretrix non putat illum idoneum, cui reddenda ſit ratio, cuiq; ſe purget, adeo apud illam amicitiæ eius pertæſum eſt. Nam errant qui dicunt eam ſe velle militi reconciliare. {Et cum eo clãm ſubduxti te mihi} Inuidioſe, & cum eo: nam vt ſupra legimus. excluſit Chremem. {Subduxti te mihi} Furtim ſubtraxiſti mihi. Virgil. Et fidum capiti ſubduxerat enſem. {Libuit} Superbum eſt, & meretricium verbũ Sic de Chelidone Cic. ait: Libenter ait ſe facturam. {Huc redde} Idioma eſt, pro contumelia repoſcentis. ſic & in Hecyr. Renumeret dotem huc, eat. {Niſi vi mauis eripi} Vtrum niſi pro non & ſi, vt ſit, ſi non tibi illam mauis eripi. {Tibi illam reddat?} Se primũ interponit Chremes, vt adoleſcentulus potuit iam fracto milite. {Aut tu illã tangas? omnium} Ait vtrunq; Chremes. nam quia dixit, niſi ſi tibi mauis eripi, ait, Tu illam tangas? & addidit, Omnium, & ἀποσιώπησις ſecunda. ſic autem loqui ſolent plus geſtu, q̃ verbis concitati. {Tibi illam reddat? aut tu illam tangas?} Magna vis in pronominibus & ſignificatio eſt, vt, Cantando tu illum? {Quid tu tibi vis?} Recte. cum Thaide enim loquebatur, non cum hoc. {Ego non tangam meam?} Bene addidit meam hinc enim probatur iniuſte dictum, Tu illam tangas? {Tuam autem furcifer?} Incongrue vt imperitus adoleſcens liberum ſeruilibus conuitijs exagitat. {Caue ſis, neſcis cui male dicas nunc viro} Animaduerte paraſitum neq; tacere omnino, ne defuiſſe patrono videatur, neque in aliena cauſa iram in ſe transferre. {Non tu hinc abis? ſcin' tu vt tibi res ſeſe habeat?} Hoc paraſito, illud militi Chremes. {Caue ſis} Quæ imperatiua verba, ſunt contumelioſa; addebant veteres, ſis: quod ſignificat ſi vis. {Scin' tu?} Non paraſito, ſed militi dicit. {Faciam vt huius, loci, dieiq;, meiq; ſemper memineris} Moris eſt magnas eſſe minas hominum meticuloſorum. Specta ergo q̃ acriter timidus comminetur. {Huius loci, dieique, meiq;} Loci, in quo læſus. Diei, quo cæſus. Mei, à quo cæſus. {Miſeret me tui} Hic paraſitus nũc quaſi monitor Chremeti reſpondet. {Qui hunc tantum, hominem facias inimicum tibi} Ne nunc quidem paraſitus à militis aſſentatione diſcedit. {Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis} Ruſticius dixit, caput tuum diminuam, q̃ ſi diceret, diminuam tibi caput. {Ain' vero canis?} Hoc verbo impudentibus inimicis conuitium fieri ſolet. nam militare dictum eſt in hoſtem, canis: & apud Homerum pro graui contumelia in aduerſariũ dicitur, velut in illo loco, τρῶας ἀεὶ μεμαῶτας μενοινᾷ οὐδὲ κύνας. {Quis tu homo es? quid tibi vis?} ἐπιτροχασμὸς figura eſt vbi multa terribiliter interrogantur: vt, State viri, quæ cauſa viæ: qui'ue eſtis in armis? Quo'ue tenetis iter? {Scibis} Non obſequenter, ſed figuratæ dicitur ab irato. {Principio eã eſſe dico liberam} Quo tollitur, Tuam videri. {Scibis} Et ſcies, & ſcibis dicitur poſt productionẽ tertiæ coniugationis. {Principio} In tria diuiſit officium defenſionis ſuæ. In aſſertoris, Principio eam eſſe dico liberam. In cognitoris, Ciuem Atticam. In fratris, Meam ſororem. Et bonus eſt ordo, libera, ciuis, nobilis. {Ciuem Atticã} Quo etiam negocium poteſt ei fieri qui ſe pro domino geſſit in ciuem. {Hui} Hui, hem, & cætera huiuſmodi generis ſanæ ſunt aduerſus eos quibus iraſcimur. {Meam ſororem} Quo conſtat præſto eſſe defenſionem puellæ. {Os durũ} Quaſi ex omnibus hoc ſit imprudentius, quod & ſororem ſuam dicat. {Os durum} Os imprudens: vt contra, mollis frontis dicuntur qui ſunt reuerentes. {Nunc adeo edico tibi} Vt ſuperbe, quaſi militi. nam edictũ Prætoris dicitur & Imperatoris. {Miles non adeo edico tibi} Miles:

contumelioſe dixit. De iis.n.eſt officij, quæ ſuo nomine contumelioſa cenſentur. ſicut in Adelph. Delibera hoc, dum ego redeo, leno. {Ne vim facias vllam in illam} Seruauit præcepta meretricis, adeo vt meminerit, Si vim faciet, in ius ducito hominem. {Ego eo ad Sophronam} Hoc lentius à Thaide Chremeti. {Prohibeo inquam} Non ſatis exercitate adoleſcens totidem verbis dictum reperit militis. {Audin' tu? hic furti ſe alligat} Gnato occaſionẽ ſumendi litigij iamdudum quærit ob deſiderium menſæ & cibi, & ideo quaſi de iure conſultũ ſuggerit, hunc reum militis eſſe poſſe, qui paratus eſt alienã rem ſuam dicere, & ad in iure profiteri, hoc eſt apud Prætorem. Ergo furti ſe alligat.i. reum ſe efficit fraudis. Nam μεταληπτικῶς furtum pro omni fraude, & dolo accipimus & iniuria. {Alligat} Aſtringit, illaqueat, & obnoxium facit. Omne igitur quod fraude fit, furtum eſt. Sic Virg. Furta paro belli.i. inſidias. &, Dulcia furta.i. adulteria. Omnẽ malum factũ, Quæ quis apud ſuperos furto lætatus inani Diſtulit in ſeram commiſſa piacula mortem. Furtum duobus modis dicitur. Vno, cũ omne maleficium generaliter ſignificatur: altero, cum res ſurrepta demonſtratur. Nunc ergo furtum, maleficium eſt. {Satis hoc eſt tibi} Ad repetendam.ſ. virginem, ſumendamq́; iniuriæ vindictã. {Quære qui reſpondeat} Et contempſit interrogantem, & indixit inimicitias profeſſione iracundiæ, cum dixit indignũ militem. {Idem hoc tu ais}.i. hoc quod Chremes, & tanquam Chremes. Et ipſam circumuenturus interrogat, quod illa intelligens malitioſe ait, Quære qui reſpondeat. Satis contumelioſe, aliud.n. quæritur quod difficile reperitur. Ergo nõ modo indignus es, inquit, cui ego reſpondeam, ſed vix inuenias qui te dignum reſponſo iudicet. {Quid nunc agimus?} Vide vt euanuerit actio militis. Primo dixit, Omnia prius experiri quàm armis ſapientẽ decet. Poſt, idem hoc tu ais, Thais? Et poſtremo, Quid nunc agimus? Et, Quid nunc agimus, Cõſilium quærentis eſt. Quid nunc agimus? Languidi atque defeſſi eſt. {Quid nunc agimus?} Vbi eſt illud quod ait, Primum ædes expugnabo? &c. Sed vani impetus hunc exitum ſemper accipiunt. {Quin redeamus} Quin, modo immo. Non abeamus, inquit, ſed redeamus, vt irritos conatus vno verbo oſtenderet. {Credin'?} Ex parte conſentit qui ſic interrogat. {Credin'?} Credere, dubitantis eſt: Certum eſſe, fidentis. {Vbi nolis, cupiunt vltro} Plus incubit ſpei, non reuocando verbũ quod expectabatur, hoc eſt volunt, ſed cupiunt. Ergo variauit, non.n. intulit, volunt vltro. {Bene putas} Hoc eſt recte putas, ſapis, vel intelligis. Virgil. Multa putans, ſortemque animo miſeratus iniquam. Vel comicis. Vel putas, diſputas. Vel putas, cogitas. {Iam dimitto exercitum} Dimitti exercitus dicitur, vel pace facta, vel necatis hoſtibus. Ridicula ergo magnificentia verborum eſt, cũ ſint facta deformia. {Sanga, vti fortes decet Milites, domiq́;, focique fac viciſſim vt memineris} Vt mire in coquum, qui focũ curat in domo, quia milites hi fortiter pugnant, qui ſunt memores domorum. Vides ergo quàm vtrunq́; comicum. {Ad iucundum prœlium, resq́; bellicas Donax primus eſt, ad res domeſticas, Sanga qui coquus eſt. {Domique, focique} Domi & foci, genitiui ſunt. Cœcil. Decora domi. Plau. Quicquam domi cupio, operiat cũ. {Iam dudũ animus eſt in patinis} Hic aperuit cauſam poeta cur & inimicus Gnatho iret ad litem, & libens domum rediret. {Frugi es} Vtilis & neceſſarius à frugibus, quæ quòd his fruimur dictæ ſunt. Inde fructus & frumentum. Frui autem, eſt veſci, à ſumine, quæ eſt ſumma pars gulæ, à qua re etiam his quæ nec cibo, nec poculo ſunt, frui dicimus καταχρηστικῶς, vtpote rebus venereis, & delectatione odoris, viſus, auditus, & cæteris.

GVID. HAnccine, &c.} Hic militis ineptis vanitas demonſtratur qui ad amicam tanquam ad hoſtilem exercitũ pergit irato animo. Thr. O Gnato Hanccine.i. vtrũ hanc contumeliam accipiam.i. patiar, tam inſigne.i. tam magnam, ſiue grauem, & hoc in malam partem, in me.i. contra me, ſatius eſt.i. melius eſt mori, quàm.ſ. talem pati contumeliam, ſed accipere contumeliam potius dicimus, quàm pati. Miles incitato animo ſuos ſeruos vocat facturus inſultationes Thaidi. Simalio, Donax, Syriſce, id eſt vos ſerui ſequimini me. Simalio à ſimo, vel à ſimia deriuatum eſt ob fœditatem oris, vel naſi. Syriſcus diminut. eſt à Syro. Primum.i. in primis. expugnabo.i. pugnando capiam ædes.i. domum Thaidis. G. Recte facies ſup. adulando dicit hoc. Thr. Eripiam.i. abducam à Thaide virginem, quã dono dedi. G. Probe facies ſup. q.d. non improbe facies nõ eripiendo virginem, pro qua nolla tibi habetur, ac refertur gratia. Thr. Male.i. valde, & in malũ eius, mulctabo.i. pecuniã ipſam.ſ. Thaidem. G. Pulchre facies eam mulctando, q.d. honeſte, ac decenter, decet.n. eam mulctari, quæ ſic eſt ingrata, & hęc omnia potius dicit aſſentando ineptijs militis quàm probando, nam eo omnia paraſiti verba tendunt, vt gulæ indulgeatur, & vẽter impleatur. Thr. O Donax concede, ſup. vel veni huc, in mediũ agmen.i. in medium exercitũ ordinatum cum vecte.i. cũ ferreo inſtrumento parietibus domorum perfodiendis apto. Inde vecticularia vita dicitur eorum, qui vectibus parietes perfodiunt alienos furandi gratia. Cato: Vecticulariam vitam viuere eſt repente largiter habere, repente nihil. Et ita cum vellet expugnare ędes Thaidis vectibus, erat opus ad parietes quatiendo, ac frangendos, tu Simalio, nomen ſerui, concede inquam in cornu ſiniſtrum.i. in partem aciei ſiniſtram, hic enim cornu per metaphoram dicitur pro parte aciei tam dextera quàm ſiniſtra, hoc eſt pro latere tam dextro, quàm ſiniſtro. Et, vt inquit Strabo, cornu habet ſexagenos milites. Tu Syriſce concede inquam in dextrum cornu, hoc eſt in latus dextrũ aciei, ſeu exercitus. Cedo.i. dic, ſeu nomina, alios.i. reliquos ſeruos, vbi eſt Centurio.i. is qui centum præeſt militibus, & potius peditibus. Nam Centurio eſt peditum, decurio vero equitum. In exercitũ miles Centurioni parebat. Centurio tribuno, tribunus legato, legatus conſuli, ſed ſeorſum magiſtro equitum ſolum dictatori parebat. Quidam dicunt Centuriones aliquãdo præfuiſſe quatuor manipulis, manipulum vero conſtitiſſe ex centum prius, deinde ex ducentis militibus, doctosq́; manipulos à faſciculis palearum, quos manipulos dicimus. Nam adhuc pauper populus R. pro vexillis manipulos palearum pertica ſuſpenſos ferre ſolebant, vnde manipularis miles dictus eſt. Ouid. Pertica geſtabat olim ſuſpenſa maniplos, Vnde maniplaris nomina miles habet. Varro autẽ inquit, Manipulos eſſe minimas manus.i. cateruas exercitus, quæ vnum ſequuntur. Manipulus.i. coniungit plures manus. & Nonius: Manipuli ſunt manus militum, vel collecti viri ſic dicti, vt vult Don. Nam cum Romani & Latini ſub nouo Centurione bellum aggreſſuri deputabantur, ſibi ſertum vel coronam ex manipulo herbæ conficiebant, quã pro ſigno ſequebantur. Nonnulli etiam volunt manipulos dici ſigniferos, quia ſub Romulo pauper adhuc Romanus exercitus haſtis fecit manipulos illigari, & hos pro ſignis tenebant. Redeamus ad literã. Vbi eſt Sanga ille ſeruus, vbi eſt manipulus.i. caterua furum.i. prædonum. Vel manipulus, vt alij volunt.i. ſignifer. Aliqui hic manipulum furum coqui diſcipulos dici putant, & quod miles coquum videns conuiuas deſiderat. S. Eccum.i. ecce hic coram te Sanga adeſt, & in tertia perſona de ſeipſo loquitur. Thr. O ignaue.i. timide, quid? modus interrogandi, ne.i. vtrum, cogitas pugnare peniculo.i. ſpongia lõga, qui.ſ. tu portes.i. afferas illuc peniculum, huc.ſ. in medium agmen. Penis, vt Feſtus ait, cauda vocabatur, vnde & offam porcinam cum cauda offam peniam dicebant. Et etiam membrum virile, vt ait Seruius, Saluſtius. Adulter ganeo, manu, ventre, alea, penè bona patria lacerauerat, hinc & peniculos dicimus, quibus calciamenta terguntur, quæ de caudarum extremitate fiunt. Sunt etiam peniculi ſpongiæ longæ propter ſimilitudinem caudarũ appellatæ. Inuenio etiam penicilla in neutro à peniculum li, pro inſtrumentis factis ex ſetis porcinis, quibus vtuntur pictores cum pingunt, quæ inſtrumenta ni quid me fallat pincella vulgo vocãt. S. Ego ne.ſ. quæria ſupple verum cogitem pugnare peniculo. Noueram virtutem.i. vires imperatoris, videlicet tuas, qui es imperator huius certaminis, & noueram vim.i. vehementiam, acrimoniam militum, noueram inquam hoc certamen.ſ. non poſſe fieri ſine ſanguine, qui.i. quomodo, abſtergerem.i. deſiccarem vulnera, & mundarem, niſi attuliſſem peniculum, vel niſi ponatur hoc totum interrogatiue, ſic ſupple attuli ſup. peniculum, qui.i. vt abſtergerem vulnera. Thr. Vbi ſunt alij? S. Malũ, hic eſt interiectio malum, & per parentheſim ſolum legendum ſic. Malum, quod vulgo dicitur, mala gratia, qui alij ſunt ſup. Plaut. in Epid. quem malum hæc impudentia, vt ſic dicerem. Vnde malum mihi pecunias eſſe putas, quod vulgo dicitur. Vnde malæ gratiæ putas mihi eſſe pecunias. Item quid malum tibi vis, quod dicit. Quid malæ gratiæ, aut malæ gratiæ oportet tibi. Quod ineptũ eſt dicendi genus. Sed hic talia apponuntur, nõ vt approbentur, ſed potius vt reprobentur alijs dicendi modus ſurrogatur. Solus Sanio.i. ille ſeruus, ſeruat.i. cuſtodit domũ, quod ſi ſit domi intellige ſic, ſeruat.i. manet, aut ſedet domi, vt obſeruet eam, vel etiam cuſtodit domi. Thr. Tu Gnatho inſtrue.i. appara, vel ordina, aut diſpone & informa hoſce milites, ego ero hic poſt principia.i. poſt primas legiones firmæ armaturæ. Nam in acie bene inſtructa erant milites agiles leuis armaturæ, qui velites dicebãtur, qui velitabãtur.i. agiliter pugnabant, quorum officiũ erat laceſſere pugnã, & quaſi prœlij prœludium facere velitatione.i. proborum vltro, citroque obiectione. Deinde laceſſita pugna ſecedebant, aut in equos inſidebant ſua agilitate, inde veniebantur ad primas legiones firmæ armaturæ & robuſtæ. quæ dicebantur principia, quia illic erat principium reſiſtentiæ. Sequitur in litera, inde.i. ex toto loco, dabo ſignum omnibus, aut ſonitu tubæ, ſeu claſſici, aut alio ſigno, aut vibratione vexilli vel erectione, & alia id genus. G. Illud.ſ. ita ſibi cauere eſt, ſapere.i. eſſe ſapientem, vt.i. poſtquam, inſtruxit.i.

apparuit hoſce milites,ac diſpoſuit, ipſus.i.ipſe cauit ſibi.i.prouidit proſpexit ſibi,in loco.i.opportune, vt in Adel. pecunia in loco,&c. Pyrrhus rex Epirotarũ peritiſſimus ſtratagematum.i.aſtutiarum militiæ,factitauit.i. ſæpe fecit, hoc idem i.ſibi opportune cauit,ac conſuluit. C. O Thais viden'.i. vides ne quam rem hic Thraſo miles agit. Nimirum.i.ſine dubio, illud conſilium.i.illa ſuaſio,vel illum propoſitum de occludẽdis ædibus.i. de obſeruanda domo eſt,rectum.i.recte ſuaſum & ſuſceptum. T. Sanè i.nimis vel valde conſilium inquam rectũ eſt de occludendis ædibus, & hoc per ironiam dicit,qui.i.qualis vir omne videtur tibi. hic eſt nebulo.i. vanus,inanis,mollis vt nebula,magnus corpore.ſ. & ſtatura,ſed mollis vt nebula,ne timeas.i.noli timere, quãuis ſit magnus & in ætate virili. Donatum autem ſubaudit non aſt, legendo affirmatiue nõ interrogatiue ſic, Non eſt ſup. talis vir, qui.i. qualis videtur tibi hic eſt magnus nebulo.i. magnus corpore & ſtatura,ſed mollis vt nebula,futilis & vanus,non virilis,neq; magnanimus,vt tibi videtur ne metuas. Thr. Gnatho quid videtur tibi.i.quid iudicas de ineũdo prœlio, per quod oſtendit ſe iam timere. G. Nunc vellem fundam.i.ſagittam, quæ.ſ. multũ longe iactatur, non haſtam, neq; lanceam. Funda.n.interdum dicitur inſtrumẽtum,quo rotantur ſeu iaciuntur lapides. vt Seruius ait. Virg.in Georg. Stupea torquente balearis verbera fundæ. Interdum dicitur genus retis à fundendo, vt ait Nonius. Virgil. in Georg. Atq; alius latum funda iam verberat amnem, & illud retis genus vulgo dicitur baca. Interdum funda ſignificat iaculum, ſiue miſſile aliquod,quod longe funditur.i.mittitur. Inde funditores,vt Nonius ait,dicuntur qui fundis magnis dimicant. Siſenna. in tertio hiſtoriarum. At poſt armatos funditores,& ſagittarios ponit. Nunc inquã vellem fundam dari tibi,vt tu cæderes.ſ. verberares & vexares,ac oppugnares illos.ſ. Thaidẽ, & Chr.procul hinc.i.longe ab hoc loco, ex occulto.i.loco vbi non videreris, ipſi ſubandi facerent fugam.i.darent terga,ſiue fugerent. Thr. Sed eccam.i ecce hic video ipſam Thaidem. G. Quam mox.i. quantum ſtatim, vel quanto poſt, irruimus.i.impetum facimus. nam irruere eſt cũ furore prœlium inire. Thr. Mane.i.ſiſte pedem,decet ſapientem prius experiri.i.tentare omnia.i.quærere & experiri omnia media verbis.i.bona cõpoſitione & pactione verbis mitibus facta q̃ armis.i.bello. Et eſt ſententia exornatio rhetorica, qui.i.quomodo ſcis an faciat Thais ea, quæ iubeam.i.velim ſine vi.i.ſine impetu,& violentia. G. Dij veſtram fidem.exclamatio eſt comica.i. imploro ſupple veſtram fidem.i.veſtrũ auxilium,& veſtram opem,quanti eſt.i.quanti valet,quantũ eſt vtile ſapere.i.eſſe ſapientem,nunquam accedo ad te, quin.i.quod nõ habeam doctior.i.quin redeam ex conſortio tuo doctior tanta es ſapientia. eſt autem adulatio paraſitica. Thr. O Thais primũ reſponde hoc mihi quod ſequitur. cũ do.i. cum darem tibi iſtam virginem,dixtin'.i.promiſiſti ne dare.i.exhibere, te hos dies.i.per hos dies,ſed elegantius omittitur præpoſitio, & elegantius in accuſatiuo dicitur,quàm in ablatiuo. ſoli mihi non etiam Chremi. T. Quid tũ.i.tunc poſtea feci ſup. Thr. Rogitas.i. petis quid feciſti,quæ.ſ.tu adduxiſti mihi coram oculos tuum amatorem.ſ. Chremetem,quam miles putauit eſſe ſuum riualem. T. Quid agas cum illo Chremete, q.d.quam actionem ex ea re contra eũ habere poſſis, vel fiat diſtinctio poſt quid eſt, & ſit interrogandi modus,vt ſæpe ſit,deinde ſubdatur agas cũ illo de illa re,q.d. Loquare cum eo de ea re non mecum. vel contendas cum illo tibi, quaſi dicat acerrime reſponſuro,& verbo.& dimicatione. Thr. Et ſubduxti.i.ſubtraxiſti te mihi, clam.i.furtim cum illo amore. T. Libuit.i ſic mea fecit voluntas. Thr. Ergo redde.i.reſtitue huc mihi Pamphilam,quia diſceſſiſti à pacto,ideo nullum eſſe debet vel conditionem donationis nõ impleuiſti,ideo donatio nullius momenti eſſe debet ni.i. ſi non vis illam ſup eripi.i.auferri à te,vi.i.violentia. C. Dicis ſuppla vt Thais reddat tibi illã Pamphilam, aut vt.i.q tu omnium tangas eam Pamphilam, non modo eripias eam,& eſt apoſiopeſis. locutio nanq; imperfecta eſt & conciſa. nanq; loqui ſolent plus geſtu q̃ verbis concitĩ & commoti ira. G. Ah,dolentis,vel deridentis,quid agis, vel quid ais.i.loqueris,tace,q.d.neſcis cui viro male dicas. C. Quid tu tibi vis.i. quod inepte dicitur quid oportet tibi. Thr. Egon'.i.verũ ego non tangam meam.ſ. Pamphilam. C. O furcifer.i.verbero, & qui dignus es illa ignominia affici, vt furcam.i.patibulũ feras circumuicinos more improbi ſerui. G. Caue ſis.i. ſi vis, & eſt compoſitum ex duobus corruptis,vt cape ſis ex tribus.i.cape ſi vis,ſed talibus vti potius eſt poetarum quàm oratorum. neſcis cui viro tu nunc male dicas.i.contumeliam inferas. C. Alloquitur hic militem inquiens tu non abis.i.diſcedis, hinc.i.ex hoc loco,& minaciter cum eo agit,quamuis tũ ſit meticuloſus. Sin.i. ſcis ne,vt.i. qualiter res ſeſe habeat tibi.i.quantum ad te ſpectat,& in tuũ malum,q.d.ſcis ne quo modo res ſe habeant quãtum ad te ſpectat, ſi quidquam turbæ.i.rixæ turbationis, cæperis.i.concitaueris,hodie hic.i.in hoc loco,faciam.i.efficiam, vt memineris.i.recorderis huius loci,& diei,& memineris mei ſemper.i.omni tẽpore. G. Me miſeret tui.i.miſericordia tui me mouet,qui.ſ.tu facis hunc.ſ.militem. tantum virum.i.qui eſt tantus vir, inimicum.i.aduerſariũ & maleuolum tibi. C. Alloquitur iterum militem. Ego diminuam.i.mutilabo hodie caput tuum niſi abis. G. Vero.i.ſed, ò canis.i.impudens,acerbus vt canis, hoc verbo canis impudẽtibus inimicis conuitium fieri ſolet. Ain'.i.dicis ne te diminuturum caput eius,ſic ais.i.ſic loqueris,alij ſic agis,ſed in diem redit. Thr. Quis.i.qualis homo es,quid tibi vis,quod dicitur quid oportet tibi inepte,quid res eſt tibi cũ illa puella.i.quod negocium,ſeu commercium habes cum Pamphila, q ita loqueris acriter. C. Scibis pro ſcies,principio.i.in primis. dico eam eſſe liberam,nõ ſeruilis conditionis. T. Hem, interiectio indignantis propter dictũ illud. C. Dico inquam eſſe ciuem Atticam. Thr. Hui,interiectio deridentis. C. Dico inquã eam eſſe ſororẽ meam. Thr. O os,durum.i.os impudens,qui talia effutis mendacia, & figmenta,ſicut contra mollis frontis dicuntur, qui ſunt uerecundi. C. O miles adeo.i.certe,miles autem contumelioſe dixit,vt fieri ſolet,cum vilis officij nomine aliquem vocamus. edico.i.præcipio, impero tibi tanquam prætor,vel imperator militi. prætoris.n. & imperatoris edicto ſum,ne.i.q non,facias vllam vim.i.vllam violentiam. in illam.i.contra illam puellam. Deinde conuertit ſermonem ſuum ad Thaidem inquiens, ego eo ad Sophronam nutricem puellæ.ſ.vt adducã eam nutricem, & oſtendam hæc ſigna ſororis meæ, quæ ſigna intelligimus oſtendiſſe Thaidi de ſorore ſua. Thr. Ne.i.vtrũ,tu prohibeas.i.impedias, ne tangã meam puellam,quam emi. C. Inquam.i iterum dico tibi. prohibeo.i. vero ne eam tãgas. G. Audin.i.audis ne iniuſte.ſ.profiteri hic.ſ. C. Vel hic tanquam apud prætorẽ alligat.i.aſtringit, illaqueat, & obnoxiũ,ſeu reum facit ſe: furti.i.fraudis,per metalepſin. nam omne quod fraude ſit furtũ eſt. Inde dulcia furta dicuntur adulteria. itaq; furtũ accipimus pro omni fraude,dolo,& iniuria. Duobus autem modis dicitur furtum. Vno modo cum omne maleficium generaliter ſignificatur.altero,cum res ſurrepta demonſtratur. nunc ergo furtum maleficium eſt. C. Satin'.i.ſatis ne. hoc eſt tibi.i.ſufficit ne hoc tibi. Thr. Alloquitur nunc Thaidem, tu Thais ais hoc idem quod.ſ.ipſe Chremes dicit. T. Quære aliquem qui reſpondeat tibi, tanquam ſis indignus cui ego debeam reſpondere.& quære dixit contumelioſe. illud.n. quæritur quod difficile reperitur.ergo non modo indignus es, inquit,cui ego reſpondeam,ſed vix inueniet qui te dignum reſponſio iudicet. G. Quid agimus nunc hoc dictum eſt languidi, atq; defeſſi. quin.i. imo redeamus vnde venimus,iam.i.ſtatim. hæc Thais aderit.i.adueniet,ſupplicans vltro.i. ſponte ſua tibi. Thr. Credin'.i.credis ne credere dubitantis eſt,certũ eſſe fidentis. G. Imo certe.i. ſed profecto. aderit ſupplicans tibi: noui.i.cognoſco: ingeniũ.i. naturam mulierum. vbi.i.qñ. velis aliquid, nolunt,vbi.i.cum nolis ipſæ cupiunt,vltro illud.ſ.quod non vis. Thr. Bene putas.i. recte cogitas,diſputas,vel iudicas. G. Iam.i.ſtatim,vel nunc dimitto exercitum.i.facio illi copiam abeundi, ſiue præbeo militibus commeatum. Nam dux dicitur dimittere milites ſuos,qñ vltra illis ſtipendia dare non vult, ſed illis abeundi præſtat facultatem. Thr. Vbi vis.i.qñ vis, vel cum libet dimittere exercitũ. nam Gnat.per interrogationem dixerat dimitto exercitum. G. O Sanga fac vt viciſſim.i.identidem, ſiue ſæpe cũ quodam interuallo. memineris.i.recorderis. domi & foci.i.coquinæ. Focus proprie dicitur locus vbi ignis eſt,& qñ coquina ſine igne eſſe nõ poteſt(cum à coquendo dicatur)præcipue,quo tempore aliquid decoquitur,ideo pro coquina nec poni poteſt. S. Iamdudũ animus eſt in patinis i.paulo ante incepi habere appetitũ, & cogitare de patinis.i. de vaſis,in quibus edulia ponuntur, & per vaſa oſtendit habere animũ ad edulia, & iam eſurire, & eſt quod vulgo dicitur. Iſte ſemper habet cor ad coquinam, dum quis vult dicere aliquẽ velle ſemper comedere, vbi eleganter diceretur, Illi ſemper animus eſt in patinis, vel in patinis ſemper animum habet. G. Es frugi.i.vtilis,& neceſſarius: à frugibus, quę dictæ ſunt q hic fruimur. Inde fructus & frumentum. Frui autem eſt veſci, diciturq; à frumine,quæ eſt ſumma pars gulæ, à qua re & his frui dicimus, quæ nec cibi,nec pocula ſunt vt pote amicitia,delectatione ſenſuũ exteriorem, pariter ac interiorem. Thr. Vos ſequimini me hac.i per hanc partem. Sanga enim coquus eſt,qui eſurientibus ſequendus eſt,qualis eſt paraſitus,qui ventrem implere cupit.

Argumentum} Miles ridicule oppugnat domũ Thaidis. {Recte,probe,pulchre} Attende ironicam aſſentationem ex ipſo verborum genere. {Manipulus} Hoc commode quaſi in cunctantes. {Imperatoris virtutem} Salſe & irriſorie reſponſum. {Illuc eſt ſapere} Hoc ad ſpectatores, indicans militis timiditatem.

timiditatem,ſed andit miles,& exemplo defendit.} Fundam tibi} Attende Gnathonis vrbanitatem in ludãdo milite. } Oia prius} Sententia ad palliandam timiditatem. } Quid tñ poſtea} Superba & apta meretrici reſponſio. } Omnium} Apoſiopeſis maledicentis.} Canis?} Aptum conuitium in maledicum. } Os durum} Id eſt hominem impudentem, iuxta prouerbium, pudor in oculis. Et eſt inſimulatio vanitaria. } Audin' tu?} Et hoc irriſorie in militem } Quære qui} Contumacia meretricis.} Nolunt,vbi} Scite expreſſum muliebre ingeniũ. } Exercitũ} Magnifice ad riſum. } Animus eſt in patinia} Alludit ad prouerb. animus eſt in corijs.

PATAVS BARL. HAnccine ego,&c.} Inanem oſtentationem militis glorioſi,& verba ſeſquipedalia. & ante periculum audaciam, & in ipſa re timiditatem, nec non mores Gnathonicos, ac meretricis vehementiam,hæc ſcena exprimit. Ariſt.lib.4.Moral. ſic ait: Audaces quidem fortes ſunt ante ipſa pericula, & volunt ea. ſed cum in ipſis ſunt, tergiuerſantur. Fortes añt in ipſis quidẽ periculis feruidi ſunt,antea vero quieti. } Donax, Syriſce,&c.} Donax. Latine dicitur fiſtula,calamus,arundo,tibia,& donachiũ, dicitur arundineum: & donachodes,arundinoſus.

GLAR. HVius Scenæ verſus omnes ſunt tetrametri. Sed primi 18. iambici acatalectici,ſequentes deinde oẽs trochaici catalectici.quanquam in his poſterioribus quidam ita ambigui vt etiã iambici acatalectici videri queant: quod in tranſcurſu obiter dicemus. In ſecundo igitur verſu ait Doctor. elidi s,in verbo Satius,quod nõ puto neceſſe. Primo.n.loco iambus eſt,ſecũdo dactylus,tertio rurſus iambus, quarto rurſus dactylus, quinto anapæſtus. In ſeptimo verſu idẽ ait d,elidi in Quid,quod placet. Sed & vel s,elidendũ cenſeo in Iſtuc,niſi iſtũ legamus, vt idem annotauit,vel bacchius eſt loco quinto,deniq; Peniculon' legendũ,nõ. Peniculo ne,&,Qui abſtergerem,non Quin. meminit & Priſcianus libro nono de præterito ſecundæ coniugationis. In decimo verſu Donatus,Domi legit,quod vulgo Donum. Verũ hoc nihil ad carminis rõnem. In vndecimo vel s,eliditur in verbo Omnibus,vel creticus eſt loco ſexto. In decimotertio, ꝓ Hocce Ioan. Hoc iam legit,& præcedente verſu,Ipſus,pro Ipſe. Ita etiam lib. mei vetuſti hñt,quanquã id nihil ad carmen. In decimoſexto,vel eliditur s,in Nimis,vel creticus eſt loco ſexto. } Omnia prius experiri, q̃ armis,ſapientem decet} Hic incipiunt trochaici Quorum primus trochęũ loco primo,ſecundo vero tribrachyo habet. Quintus vel creticũ habet loco ſecundo,Mihi monoſyllabo toto eliſo,aut poſtea diſſyllabũ fuerit, & tribrachyn ante vltimã habet ſyllabam. In ſexto verſu initio trochæus eſt, & Mihi diſſyllabũ. Ita ſeptimus verſu initio trochæũ habet Quid cum, & m,non eliditur.& Cũ illo bis in antiquo legitur libro,non, Cum eo,idq; requirit carmen,vt quarto loco ſit ſpondeus,niſi quis rurſus m,non elidat,& quarto loco anapæſtum eſſe contendat. Iambus.n.illic locum non habet. Nonus vt iacet,iambũ trochęumq; impeditos habet: ſed vt fiat trochaicus quemadmodũ ceteri,primo loco bacchium conſtituamus,ſecundo trochæum,tertio creticũ.Idem iudicium eſt de ſequente verſu iambico,qui trochaicus eſſe poterit, ſi vel Meam monoſyllabum fecerimus,Tuam vero diſſyllabũ,vel amphibrachyn loco quinto cõſtituamus. In vndecimo, Caue,in duodecimo Tibi,vel iambi,vel pyrrhichij,idẽ diſcriminis facient, quanquam in duodecimo quidam libri, Seſe geminatũ legunt,vt ſine dubio ſic ſit iambicus,quod mihi non probatur. In decimotertio Huius in decimoquarto Tui,vel monoſyllaba,vel diſſyllaba,rurſus idem diſcriminis iambici trochaiciq; facient. In 15.malim verbũ Ego ſecunda breui, vt ſit trochaicũ. Decimusſextus & ipſe ambiguus eſt. Si.n.tu Tu homo es, anapæſtus fuerit, & Rei monoſyllabũ,erit trochaicus, Sin tu homo es,iambus,& Rei diſſyllabum,iambicus acatal.erit. Doctor ait creticos videri. In 17. Eam, In 18. Meam idem diſcrimen fecerit, quanquã in 17.loco tertio,in 18 loco primo amphibrachys eſſe poterit. Decimusnonus haud dubie trochaicus eſt. Atq; ita etiã Doct.iudicauit. Ioan. vt hunc verſum in numerum poſuerit, haud equidem intelligo. Ego Sophronã primam longã puto,& hoc in carmine, & Act.5. Scen.1.in Phorm. bis. Item Eo ante Sophronã legendum, ſecus atq; exiſtimauit Ioan.vt ſit primo loco ſpondeus, ſecũdo anapæſtus,tertio trochæus,quarto ſpondeus,quinto trochæus,ſexto anapæſtus,dein trochæus & ſyllaba. viceſimus & ipſe haud dubie trochaicus eſt. Ita 21. ſi vel Meam monoſyllabũ fuerit,vel amphibrachys loco primo. Sin diſſyllabũ,iambicus fuerit. Viceſimusſecundus ad idem habet Ais vel monoſyllabũ pro trochaico,vel diſſyllabũ pro iambico. quanquã ſi iambicum facere velimus, Tu corripiendũ,non elidendũ erit, & Thais vocatiuus nequaquã omittendus eſt. Sed malim vel Ais monoſyllabũ facere,vel creticum loco tertio,vt fiat trochaicus, quemadmodũ oẽs ſequentes haud dubie ſunt trochaici In vltimo tñ verſu, verbũ Eſt legendũ poſt aĩus,vt poſt primũ ſpondeũ ſit tribrachys. Atq; ita veteres lib.oẽs habẽt.

ACTVS V. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Ex Pythia ancilla Thais,a Chærea vitiatam cognoſcit Pamphilam.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic demum virgo a Chærea vitiata eſſe cognoſcitur, & id quidem opportune, poſtquam contra militem defenſa eſt, ac retenta, vnde ſtatim ſequentur nuptiæ eius,& Chæreæ,qui illam vitiauit. Is in fine ſcenæ vt hæc tractentur, interuenit.

Senarij.

THAIS, PYTHIAS.

PERGIN' ſceleſta mecum perplexe loqui?
Scio, neſcio: abijt: audiui: ego non affui.
Non tu iſthuc mihi dictura aperte es, quidquid eſt?
Virgo conſciſſa veſte lacrumans obticet,
Eunuchus abijt: quamobrem? quid factum eſt? taces?
P. Quid tibi ego dicam miſera? illum eunuchum negant
Fuiſſe. T. quis fuit igitur? P. iſte Chærea.
T. Qui Chærea? P. iſte ephebus frater Phædriæ.
T. Quid ais venefica? P. atqui certo comperi.
T. Quid is obſecro ad nos, quamobrem adductu' eſt. P. neſcio.
Niſi amaſſe credo Pamphilam. T. hem miſera occidi,
Infelix, ſi quidem tu iſtæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? P. id opinor. T. quid ais ſacrilega?
Iſtuccine interminata ſum hinc abiens tibi?
P. Quid facerem? ita vt tu iuſti, ſoli credita eſt.
T. Sceleſta, ouem lupo commiſti. diſpudet,
Sic mihi data eſſe verba. quid hominis illic eſt?
P. Hera mea tace, obſecro, ſaluæ ſumus: hominem
Habemus ipſum. T. vbi is? P. hem ad ſiniſtram, non vides?
*En. T. video. P. comprehendi iube, quantum * poteſt.* * potes.
T. Quid illi facies ſtulta? P. quid faciam, rogas?
Vide amabo, ſi non, cum aſpicias, os impudens
Videtur. T. non. P. tum, quæ eius confidentia eſt.

DON. PERGIN' ſceleſta mecum perplexe loqui?} Nunc demũ virgo vitiata eſſe cognoſcitur à Thaide,opportune,poſtquã magnopere & defenſa eſt,& retenta. Nã ſtatim conſequentur nuptiæ eius & Chæreæ,qui illam vitiauit.} Perplexe loqui?} Ideo perplexe,quia ſtatuerat crimen virginis celare.} Scio, neſcio, abijt, audiui,} Mire ea dictis omnibus pauca decerpit, & oſtendit quid perplexe dixerit & ſtomachum ſæuientis expreſſit. } Scio} Flere puellam.} Neſcio} Vitiatã.} Abijt} Eunuchus.} Audiui} Domi hoc admiſſum.} Ego non affui} Cũ hæc fierent. Acriter iratorũ eſt,ea repetere quæ proxime dixerint quibus iraſcuntur. vt,En ego victa ſitu,veriq; effęta ſenectus.} Nõ tu iſtuc,&c.} Non eſt hinc interrogatio.} Virgo conſciſſa veſte lacrumans obticet} Hęc omnia rixam eſſe ſignificauerant. } Vigo obticet} Tacemus conſilia: vt, Nec tacui demens. Reticemus dolores: vt, Ne verere, ne retice. Obticemus quorum nos pudet, vt in Phorm. Heu quidnã obtices?} Eunuchus abijt:} Non Chærea, ſed Eunuchus: non fugit,ſed abijt,dixit.} Quamobrem? quid factum eſt? taces?} Hæc ἀσύνδετα inſtantis dominæ vultum habitumq; demonſtrant. } Quis fuit igitur?} Hęc cunctatiue pronuncianda ſunt,aut quia inuita indicat, aut dubitat de nomine ignoti,aut trepidat per timorem. aut, vt non videatur affuiſſe rũ fuerit factum, aut quia non libenter dicat eius nomen cui iraſcitur. Sed ego agnoſco ancillarum conſuetudinem,quæ obliuioſæ ſunt. } Iſte ephebus} Ephebus nomen,ad ætatem retulit, non ad facinus commiſſum. } Ephebus} Cito oſtendit, cur iſte Eunuchus creditur.} Quid ais venefica?} Redit rurſum ad iracundiam.aptum conuicium & comicum in ancillas,venefica, lupa,vipera, & ſacrilega,&c. } Quid is obſecro ad nos?} Non rogantis eſt obſecro,ſed dolentis. } Niſi amaſſe credo Pamphilam} Deeſt quòd, ut ſit, niſi quòd

quòd.{Num id lacrumat virgo?} Vt ſupra, id vero ſerio triūphat, pro ob id. {Id opinor} Callide Pythias opinor dixit, cum ſciat. {Quid ais ſacrilegas?} αὔξησις. nam primo ſceleſta, deinde venefica, poſtremo ſacrilega. {Iſtuc ne interminata ſum} Satis moraliter, iſtuc ne interminata ſum: pro, Nam iſtuc tibi comminata ſum? {Iſtuc ne interminata ſum hinc abiens tibi?} Apparet hæc poſt ſcenam eſſe mandata. nam ſupra non meminit, ſed dixerat, Tamen hoc prius introducam, & quæ volo ſimul imperabo, poſtea continuo exeo. {Ita vt tu iuſti, ſoli credita eſt} Dixerat enim prius Chærea, Edicit ne vir quiſquā ad eam adeat, & mihi ne abſcedam, imperat. {Iuſti} Συγκοπὴ καὶ μεταπλασμός, pro iuſſiſti. {Sceleſta, Ouem Lupo commiſiſti} Bene dilatum tot occaſionibus prouerbium, perſonæ Thaidis aſcriptū eſt, continet enim fœmineam reuerentiā, & meretricium ſenſum, reditq; ruſus ad minora conuitia, quia videt ſe eſſe conuictā. & eſt prouerbiū, Ouem Lupo commiſiſti. {Sic mihi data eſſe verba} Videtur plura fuiſſe dictura, niſi ſuperueniſſet Chærea. {Quid hominis illic eſt?} Per genitiuum caſum iniurioſe dicitur: per nominatiuum honorifice. {Quid hominis illic eſt?} Non continuo agnoſcit hunc hominem meretrix, quia etſi adhuc Eunuchi veſte indutus eſt, attamē exuis ſpadonis inceſſum: vultū habitumq; mutauit, & præter veſtem, totus in Chæream rediјt. {Hera mea tace obſecro} Blande, ac puellariter arridet. {Tace} Non ſilentium indicantis eſt, ſed ſe curam facientis: vt, Tace, egomet conueniam ipſum. {Habemus hominem} Mire hominem dixit, vt reum {Iube comprehendi} Pro comprehende. Iube enim velle ſignificat. {Eequantum potes} Deeſt cito. {Quid illi faciemus} Subauditur, comprehenſo. {Quid faciam rogas?} Moraliter expreſſit puellæ ſtupentis verba, & non habentis quid reſpondeat ad ea quæ dicta ſunt. {Vide amabo, ſi nō cū aſpicias, os impudens Videtur.} Mire ab eo quod reſpondere cœperat, ad aliud tranſit, mirata confidentiam Chæreæ. Non eſt impudens, inquit, non eſt niſi ſimilis impudenti. Sic alibi, Seueritas ineſt in vultu, atq; in verbis fides.

GVID. PErgin', &c.} Nunc demū puella cognoſcitur a Th. eſſe ſtuprata, & quidem opportune poſtquam defenſa eſt, & retecta magnopere, nā ſtatim conſequentur nuptiæ eius, & Chęreæ, qui ei vim attulit. T. O ſceleſta.i. ſcelerata Pythias, pergin' id eſt proſequeris ne loqui mecum, perplexe.i. obſcure inuolute, intricate, vt ſint aduerbia. Nam perplexus dicitur diſtrictus, mutans, dubius, titubans, intricatus quorſum ſe conferat, pergin' ergo loqui mecum perplexe dicendo ſup. ſcio puellam flere, deinde neſcio ſtupratam eſſe, abijt. ſ. Eunuchus, audiui domi hoc eſſe admiſſum, &c. ego non affui.i. non interfui, cū eſt illi via illata. Hæc aſyotheta tuſtanti dominæ vultum, habitumq; demonſtrant, nō eſt mihi dictura iſtuc quidquid eſt aperte.i. palā loquendo, & manifeſte, non perplexe, & obſcure virgo veſte conſciſſa.i. habens veſtem fractam, obticet.i. tacet, lacrymans.i. lacrymas emittens tacemus conſilia, reticemus dolores, obticemus quorum nos pudet. Eunuchus abijt.i. diſceſſit, quamobrem.i. quare, taces.i. cælas id, quod eſt factum.i. admiſſum. P. Quid ego miſera dicā, negam.i. negare debeo illum, qui adductus eſt fuiſſe Eunuchum. Thais igitur ſi non fuit Eunuchus, qui fuit Pyth. iſte, per contemptū dixit iſte, Chærea fuit. ſ. T. O qui Chærea fuit. P. Iſte ephebus.i. adoleſcens impubis frater Phædriæ. T. O venefica.i. ò meretrix, quia omnis adultera eadem venefica eſt, ſimiliter & omnis meretria quæ ſuis illecebris tanquam veneno inficit amatores, propterea inſanus amor interdum veneni appellatione deſignatur. P. Atqui.i. certe, comperi.i. cognoui ꝙ fuit frater Phædriæ. T. Obſecro quæſo quid.i. cur, & quamobrem.i. propter quam occaſionem, is Chærea adductus eſt ad nos. P. Neſcio niſi ꝙ ſup. credo eum amaſſe Pamphilam, ſed ſi ſit amaſſe, dic ſic, Neſcio cur adductus ſit, niſi quia ſup. amaſſet Pamphilam, & tunc ſubdatur credo.i. ita arbitror. T. Hem, interiectio indignantis, ego miſera occidi.i. perij, infelix ſum ſup. & per ſe legendū eſt, ſi quidem.i. ſi certe, tu prædicas.i. narras, iſtæc.i. iſta, quæ dicis vera, num.i. nunquid, virgo lacrymat id.i. ob id? P. Opinor.i. ſuſpicor, id. ſ. virginem ob id lacrymare. T. O ſacrilega.i. nefaria, impia & ſceleroſa, quia ſi quæ ſacrum violauerit, quid ais Iſtuccine.i. nonne ego abiens.i. diſcedēs hinc interminata ſum.i. cōminata ſum tibi iſtuc, quod. ſ. conſtabat inter eas poſtquam ſcenam fuerit mandatum, vt forſitan ne quiſquam ad eam accederet. P. Credita.i. cōmiſſa eſt Eunucho ſoli, vt iuſſi.i. iuſſiſti. ideo quid facerem.i. quid facere aliud poſſem, ꝗ tuis morem gerere mandatis vel præpone quid facerem, vt in tenore textus eſt. T. O ſceleſta.i. ſcelerata, commiſiſti.i. tradidiſti, credidiſti. Ouem Lupo, prouerbialiter dictū, q.d. virginem violatori commiſiſti, ſicut ſi ouis lupo deuorari cōmittatur, diſpudet.i. maximo pudore afficior, verba ſic mihi data eſſe, id eſt ſic me decepta, quid illoc hominis eſt.i. quis eſt ille homo Eunuchi veſte indutus, animaduertit enim Th. Chæream, ſed nō continuo agnouit propter veſtem, & hominis dixit in genitiuo, nam per genitiuum iniurioſe dicitur, per nominatiuum vero honorifice. P. O hera.i. domina mea, obſecro tace i. eſto ſecura, nam illud tace non eſt ſilentium indicentis, ſed ſecurā facientis. ſumus ſalue. habemus hoim ipſum. ſ. Chæream tanquam reum. T. Vbi is. ſ. Chęrea eſt. P. Hem, per indignationem, viden'.i. vides ne eum ad ſiniſtrā partem. ſ. T. Video. P. Iube eum comprehendi.i. capi quantū potes. T. O ſtulta.i. inconſiderata, quid faciemus illi comprehenſo. P. Rogas quid faciam? amabo, interiectio blandientis, q.d. quæſo rogo te per amorem vide ſi os eius non videtur impudens.i. inuerecundum, cum aſpicias eum. T. Non eſt os eius impudens. P. Tum.i. deinde vltra hoc quod non erubeſcit. vide quæ.i. qualis cōfidentia.i. nimis ſecuritas eſt, & eſt quod dicitur inepte. vide quomodo eſt aſſecuratus. Fiducia in bonum ſonat vt plurimum, confidentia vero in malum.

LATO. ARgumentum} Redit fabula ad complendā epitaſin Antiphonis. Nam Thais expoſtulat cū ancilla quod virgo vitiata ſit. {Quid tibi ego dicā} Timida reſponſio. {Obſecro ad nos?} Subaudi venit, & eſt dolentis interrogatio. {Ita tu iuſti,} Syncope pro, iuſſiſti. {Ouem Lupo} Prouerb. {Quid hominis} Interrogatio admirantis. Nam videt Chæream Eunuchi veſtem indutum, & eſt paraſceue ad ſequ. ſce. {Quid illi faciemus} Agnito adoleſcente, mox illi conciliatur Thais.

PETRVS MARS. PErgin' ſceleſta, &c.} Perplexos ancillarū dolos & meretricū curioſitatem, diligentiam & coniecturam, hæc ſcena exprimit. Meretrix nanq; callida, & longo rerum vſu è docta, minimo ſigno id, quod eſt, coniectat. Vnde calidi dicuntur illi, quorum animus vſu concalluit, vt manus aſſiduo opere.

GLAR. SEnarij ſunt omnes iambici. In ſeptimo verſu proceleuſmaticus eſt loco tertio. In decimo verſus, in Adductus eliditur. Quidā lib. extra rōnem carminis habent Aut ante Quamobrem. quod liber Aldi non habet. In xij. ſi quidem prima corripitur, vt duabus huius comœdiæ primis ſcenis. In xiij. iſtuccine pæan primus eſt, quanquam vltima hic eliditur. In xv. Don. Tu iuſti, legit, pro, Iuſſiſti. In ſequente ad idem quidam Commiſti, pro Commiſiſti legendū putarunt, ſed illi carmen non recte legerunt. Lupo.n. ante Ouem legendum, Don. hercle haud quanquā tacuiſſet, qui priori carmine tam diligēter de Iuſti diſſeruerit. In ſeptimo à fine Quid illud hois eſt, veteres habent lib. pro Quid hois illic eſt. Illic ſanè hic locum non habet. forte Illi pro Illic quis legendum contendat, vt i, corripiatur, non elidatur. Et in Phor. ſecūda ſcena Illi, pro Illic inuenitur. interea dum ſedemus illi, interuenit, auctore don. In ſexto à fine Tace geminandū, vt Doctor, & Ioan. recte admonuerunt. In quinto à fine verbum Si niſtram bacchius eſt, & bene habet carmen. In quarto à fine, vel Comprehendi triſyllabum eſt, vel Iube ſecunda corripitur. In antepenult. Illo pro Illi Priſcianum legere Ioannes. In vltimo Eius monoſyllabum. & duo verba, Non eſt Thaidis eſſe volunt.

ACTVS V. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Thais cum Chærea contendit ob vitiatam Pamphilam, deinde conditionis nouam, poſcenti vxorem, quam vitiauerat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena continetur Chereæ poſt fugam comprehenſio: deinde contentio inter Thaidem ipſumq; eum, redeunt in gratiam, Pythia tamen renitente, deinum de nuptijs cum Pamphila contrahendis tractant.

Senarij omnes.

CHAEREA, THAIS, PYTHIAS.

APVD Antiphonem vterque, mater, & pater,
Quaſi dedita opera, domi erant, vt nullo modo
Introire poſſem, quin viderent me, interim
Dum ante oſtium ſto, notus mihi quidam obuiam
Venit. vbi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam deſertum, inde item
In aliud, inde in aliud. ita miſerrimus
Fui fugitando, ne quis me cognoſceret.
Sed eſt ne hæc Thais, quam video? ipſa eſt. hæreo.
Ah, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?

T. Adeamus:

T. Adeamus. bone vir Dore, ſalue: dic mihi,
Aufugiſtin'? C. hera, factum. T. ſatin' id tibi placet?
C. Non. T. credin' te impune habiturum? C. vnam hanc noxiam.
Mitte: ſi aliam vnquam admiſero vllam, occidito.
T. Num meam ſæuitiam veritus es? C. non. T. Quid igitur?
C. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
T. Quid feceras? C. paullulum quiddam. P. eho, paullulum impudens?
An paullulum eſſe hoc tibi videtur, virginem
Vitiare ciuem? C. conſeruam eſſe credidi.
P. Conſeruam? vix me contineo, quin inuolem in
Capillum. monſtrum, etiam vltro deriſum aduenit.
T. Abi hinc inſana. P. quid ita vero? debeam:
Credo, iſti quidquam furcifero, ſi id fecerim;
Præſertim cum ſe ſeruom fateatur tuum.
T. Miſſa hæc faciamus. non te dignum Chærea
Feciſti: nam ſi ego digna hac contumelia.
Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.
* ępol *Neque * adepol, quid nunc conſili capiam, ſcio,*
De virgine iſtac: ita conturbaſti mihi
Rationes omnes. vt eam non poſſim ſuis,
Ita vt æquom fuerat, atque vt ſtuduit, tradere, vt
Solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.
C. At nunc dehinc ſpero æternam inter nos gratiam
Fore Thais. ſæpe ex huiuſcemodi re quapiam, &
Malo ex principio magna familiaritas
Conflata eſt. quid, ſi hoc quiſpiam voluit deus?
T. Equidem pol in eam partem accipióque & volo.
C. Immo ita quæſo. vnum hoc ſcito, contumeliæ
Non me feciſſe cauſſa, ſed amoris. T. ſcio,
Et pol propterea magis nunc ignoſco tibi.
Non adeo inhumano ingenio ſum Chærea,
Neque tam imperita, vt, quid amor valeat, neſciam.
C. Te quoque iam Thais, ita me dij bene ament, amo.
P. Tum pol ab iſto tibi hera cauendum intellego.
C. Non auſim. P. nihil tibi quicquã credo. T. deſinas.
C. Ego me tuæ commendo & committo fidei.
Nunc ego te in hac re mihi oro vt adiutrix ſies:
* capio *Te mihi patronam * cupio Thais: te obſecro:*
Emorior, ſi non hanc vxorem duxero.
T. Tamen ſi pater. C. quid? ah volet, certo ſcio.
Ciuis modo hæc ſit. T. paullulum opperirier
Si vis, iam frater ipſe hic aderit virginis:
Nutricem arcerſitum iit, quæ illam aluit paruolam:
In cognoſcendo tute ipſe aderis Chærea.
C. Ego vero maneo. T. vis ne interea, dum is venit,
Domi opperiamur potius, quàm hic ante oſtium?
C. Immo percupio. P. quam tu rem actura obſecro es?
* Quidnam *T. * Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in ædis cogitas*
Recipere poſthac? T. cur non? P. crede hoc meæ fidei,
Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. au tace obſecro,
P. Parum perſpexiſſe eius videre audaciam.
C. Non faciam Pythia. P. non pol, credo Chærea,
Niſi ſi commiſſum non erit. C. quin Pythias
Tu me ſeruato. P. neque pol ſeruandum tibi
Quidquam dare auſim, neque te ſeruare. apage te.
T. Optime. adeſt ipſe frater. C. perij hercle: obſecro
Abeamus intro Thais: nolo, me in via
Cum hac veſte videat. T. quamobrem tandem? an quia pudet?
C. Id ipſum. P. id ipſum? virgo vero. T. i præ, ſequar.
Tu iſtic mane, vt Chremem introducas Pythias.

APVD Antiphonem vterque, } Rediens in viciniã ſuã. Don.
cauſam reddit Chærea, cur nõ mutauerit veſtem. Oportuit autem, & de neceſſitate argumenti fuit, Chæream non mutaſſe veſtem, vt meretrix virginem à Chærea vitiatam audierit, & eum cum turpi habitu incedentem intueretur, eum reum vitiatæ virginis putaret. Apud Antiphonem dixit, pro in domo eius. {Vterque, pater & mater,} Non, vterque pater, & vtraq; mater, ſed vterq; parens, quia pater & mater. {Quaſi dedita opera domi erant;} Non tam mirũ, ſi domi erant, ſed illud magis mirum, ꝙ in ea domus parte, qua in ædes introeundum erat adoleſcentulo. {Vt nullo modo introire poſſem,} Superius cauſa continetur cur non mutauerit veſtem. Inferius autem cur huc redierit. {Quin videret me} Quin modo pro quo minus. {Dum ante oſtium ſto,} Antiphonis. ſ. {Mutus mihi quidam obuiã Venit} An notus, qui me poſſet agnoſcere? an qui me nouerit. i. amicus? {Quantum queo,} Deeſt velociter. {In angiportum} Vide illum non vitaſſe ſub vna clauſula bis. In dicere, in pedes, in angiportum. Angiportum dicebant vicum non peruium, viam publicam. {In angiportum quoddam deſertum;} Deeſt fugiens. {Ita miſerrimus fui fugitando} .i. fatigatus, laſſus, & languidus ſum dum fugio. Et honeſta locutio eſt. vt, miſer amando, miſer currendo. {Ne quis me cognoſceret} Nota improprie dictum pro agnoſceret. {Sed eſt ne hæc Thais quam video?} Iampridem ipſe viſus, nunc primum videt. {Hæreo} Incertus remaneo, atque defigor. Primus metus adimit conſilium, ſed recogitatio reddit cõfidentiam. {Quid mea autem?} Colligit ſe rurſus ad impudentiam Chærea. & vide ſi non eadem eſt audacia in Chæreæ, quæ in ſuſcipiendo facinore fuit. & ἐκλειπτικῶς, quid mea autem? {Quid faciet mihi?} Opportune ſe confirmauit, quia ſi extimuiſſet & fugiſſet, nihil nuptiæ pro mouerentur. {Bone vir Dore} Hoc totũ figurate dixit, vt meretrix, & ſubtiliter. Nam ſcit Chæream eſſe quem alloquitur, non Eunuchũ. Et hic magna occaſio datur meretrici adeundi adoleſcentis, qui habitum non mutauit, & adhuc quaſi Eunuchus, & ſeruus eſt. {Bone vir Dore ſalue,} Maior obiurgatio eſt per hanc diſſimulationem Thaidis aduerſus Chæreã, ꝗ ſi illum id, quod eſt appellet. {Hera, factum} Non potuit ſubtilius reſpondere Chærea ꝗ accommodare ſe interroganti. {Satin' id tibi placet?} Hoc poteſt & non figurate dici, ſed aperte. {Vnam hanc noxiam Mitte:} Triſyllabo nomine noxiã dixit, quaſi noxam. Alibi aliter, Dominam dixit extra noxam. {Si aliam vnquam admiſero vllam, occidito} Verba ſeruorũ, quibus nihil horribile eſt poſt præſentes plagas. Et non, cædito: ſed, occidito, & non alias dixit, quaſi illa * dixerit adhuc irriſor es vti fugitiuus. {Num meam ſæuitiam veritus es?} Vt fugeres. {Hanc metui, ne me criminaretur tibi} Perfecte imitatus eſt verba fugitiuorum, quæ apud dominos faciunt cõprehenſi. {Vitiare ciue?} Bene intulit ciuem, ꝙ plus eſt ꝗ virginem vitiare. αὔξησις gradatim facta. {Conſeruam eſſe credidi} Locus erat vt diceret, Seruã eſſe credidi, ſed admirabiliter conſeruam dixit. & hoc ipſum, miſerabiliter pronunciandum eſt, tanquã miſerabiliter crediderit conſeruam eſſe quæ ciuis erat, atq; eam quaſi conſeruam vitiare debuerit. {Conſeruam} Opportune ſtomachabitur Pythias facta mentione conſeruæ. {Vix me contineo quin inuolem, in Capillum} Minæ iſtæ propriæ fœminarum ſunt, & in ſe, & in alios vnguibus ſæuientium. vt, Vnguibus ora ſoror fœdans, & pectora pugnis. Sed inuolem, ab auibus tractum eſt. vt apud Virgil. Prædam pedibus circumuolat vncis. Ergo hoc geſtu, & dicto & corporis motu eſt adiuuandum. {Inuolem in Capillum:} Apparet more veterum intonſum eſſe. {Etiã vltro deriſum aduenit} Mire nunc addidit accuſationem quod nõ ſaltem fugeret. {Debeam Credo iſti quidquam furcifero,} Subauditur vero, aut εἰρωνικῶς pronunciandum eſt. Sanè debere dicimur pœnas pro iniuria, & cui iniuriam fecerimus, quas ſe non debituram Chæreæ vt furcifero dicit Pythias, ſi illi cædem intulerit in ſeruili habitu conſtituto. {Si id fecerim;} Si inuolauerim in capillum eius. {Miſſa hæc faciamus} Hęc. ſ. iocula ... a & futilia. {Non te dignum Chærea feciſti} Artificioſe meretrix ab eo quod licuit, ad id, quod oportuit trãſit, nec tractat quid ſit legitimum, ſed quid honeſtum. Itaq; totam illam partem facti accuſandi omittit, & ab occidentibus perſonæ adoleſcentis obiurgat. ſcit enim vno verbo obſtari poſſe, Licuit mihi, in domo meretricia. ſ. ne videatur irrationalis audacia illa ingenui à poeta inducta eſſe. {Non te dignum} Dignum, pro digne, aut deeſt facinus, vt ſit, non te dignum facinus feciſti. Mira accuſatio mixta laudi, & blandimento {Nam ſi ego digna ſum} Deeſt &, vt ſit ordo. Nam etſi maxime. Et bene additum eſt maxime, vt appareat quod etſi digna pati ſit meretrix, non tñ maxime digna pati Thais eſt. {At tu indignus qui faceres tñ} Rectè dixit, quatuor enim ſunt modi in huiuſmodi rebus, ita vt aut vterq; dignus ſit, aut vterq; indignus, aut alter dignus, alter indignus, aut contra.

contra. Neque ædepol quid nunc conſilij capiam ſcio de virgine iſtac} Intelligit Thais amari virginẽ ab hoc, & ideo ſic ait, vt concilıet nuptias, nam ſatis ſigni eſt, ꝙ Eunuchi habitũ propter hanc ſumpſit. Et vide quemadmodũ ad caputnem nuptiarũ res eant, quod tñ dicere nõ audet Thais, ſed oſtendit adoleſcenti coniecturis, quem tentat, ſciens amantem virginem, & viam oſtendit petendæ ſibi vxoris. {Hoc mihi beneficiũ Chærea} Blande nomen repetitum eſt, Chærea. {At nunc dehinc ſpero} Nunc iam Chærea vera veris æquiparans, recedit à iocularibus. {Sæpe ex huiuſmodi re,} Hoc eſt turbulenta. {Quapiam} Quacunque, vel aliqua. {Quid ſi hoc voluit quiſpiam deus} Pleraq; repentinis impulſionibus nata, mirisq; prouentibus deo aſcribi ſolent, vt, Deſcendo, ac ducẽte deo flammã inter & hoſtes Expedior. Et Hinc me digreſſum veſtris deus appulit oris. Et Saluſt. Vt tanta repente mutatio non ſine deo videretur. {Quid ſi hoc quiſpiam voluit deus?} Vult amorem intelligi deum. {Equidem pol in eam partem accipioq; & volo} Vt æterna inter vos ſit gratia. & ex malo principio compleatur magna familiaritatis. {Et volo} Euenire ſubauditur, & eſt σύλληψις tertia. {Immo ita quæſo} Verum meretricem, an deos quæſo? vtrunq; enim accipi poteſt. {Vnũ hoc ſcito ſcio} Vnde hoc ſciat Thais, ineptæ quæritur, cum ipſa res clamet nunquam hanc conditionem ſubiturũ Chæream, vt pro Eunucho etiam ſeruo, ſe fingeret ſine amoris impulſu. {Nunc ignoſco tibi} Quòd culpa non ſit hominis, ſed amoris. {Non adeo inhumano ingenio ſum} Hoc eſt immitis non ſum, quantũ putas: vt, Non obtuſa adeo geſtamus pectora Pœni. {Neq; tam imperita}.i.non experta. {Vt quid amor valeat, neſciam} Non inhumana, quia homo. non imperita, quia meretrix. Et neq; tam imperita inquit, q.d. Neq; tam pudica ſum, vt quid amor valeat, neſciam. {Te quoq; iam Thais} Bene quoque, non enim iam hanc ita amat, vt negligat illam, ſed hanc illius cauſa. {Pol tibi ab iſto hera cauendum} Facete. tanquam qui ſoleat capillũ & veſtem eius conſcindere, quam amauerit. {Non auſim} Pro, nõ audebo, & eſt verbum huius temporis tantum. {Non auſim} Verum propter ætatem? an propter fratrem ſuum Phædriam potius? {Nihil tibi quidquam} πάρελκον quartum. aut nihil, pro non. {Deſinas} Pro eo quod eſt, deſine. aut deeſt fac, vt ſit, fac deſinas. {Ego me tuæ commendo & committo fidei} Satis amatorie, vt appareat nunc maxime captum Chæream, ac mancipatum virgini. Cõmendamus nos cognitis: Cõmittimus ignotis. Ergo εὐφημισμὸς eſt maioris officij, fideiq; circa Thaidem. {Te mihi patronam cupio} Te adiectum vim habet, & ex animo ſupplicantis habitum adoleſcentis oſtendit. {Emoriar, ſi non hanc vxorem duxero} Vide amatorem adoleſcentulum, cui in ipſo flore nihil dulcius vita eſt, ipſam deſpicere, ſi ſibi vxor non datur. {Tũ ſi pater ἔκλειψις, aut ἀποσιώπησις ſecunda. {Quid? ah volet, certo ſcio} Quid? deeſt dicat. ſed iſta omnia ad confirmationem valent. {Cuius modo hæc ſit} Mire hic in votum conuerſum eſt, quod timere potuit non ducturus vxorem. {Paululum operiꝛer ſi vis, iam frater ipſe hic aderit virginis} Adeo cito probari poteſt. {Ego vero maneo} Modo vero conſentientis eſt aduerbiũ, alias confirmantis, alias coniunctio, alias particula ironiam innuens, vt, Egregiam vero laudem, & ſpolia ampla refertis Tuq; puerq; tuus. {Domi potius operiamur, ꝙ hic ante oſtium} Non ignara illecebrarũ meretrix non ſolum Chæream retinet, verum etiam vocat, vbi virgo eſt. & ſatis calide interrogat an velit, quaſi neſciat velle. {Immo percupio} Amatorie, non volo, ſed percupio. {Hunc tu in ędes} Pro nomen in hic plus valet ꝙ accuſatiuo. {Hũc tu in ędes cogitas} Mire, cum illa iam velit, cogitas dixit, volens vt recogitet. {Cogitas in ædes recipere poſthac?} Per ancillæ verba vult oſtendere ꝙ ſit tractandorum adoleſcẽtium perita meretrix. {Poſthac} Poſt hoc factum, poſt hanc audaciam. {Crede hoc meæ fidei} Puellariter dixit, meæ fidei. {Dabit hic aliquam pugnam} Pro ſtupro, vt, At non inueniꝛem ſegnes, nocturnaq; bella. Vt, Veretur quæ bella, & ingens facinus vt Lucilius, Vicimus ò ſocij, & magnam pugnauimus pugnam. Dabit autem, proprie pro inducet: vt, Magnam dabit ille ruinam. {Ahu, tace obſe.} Ahu interiectio eſt perturbatæ mulieris, vt apud Græcos ἰώ. {Parũ perſpexiſſe videretur eius audaciam} Parum εἰρωνεία eſt. Et non ſenſiſſe, ſed perſpexiſſe dicit, vt iam non ſit experiẽda illius audacia, quæ ſit perfecte cognita. {Non faciam Pythias} Bene & moraliter appoſitum, Pythias. {Non pol credo Chærea, niſi ſi commiſſum non erit} Iculariter, vt ille, Pythias, dicit, ita hæc Chærea. {Quin Pythias} Iterum nomen voluptuoſe eſt additum. {Quin} Pro immo. {Neq; pol obſeruandum tibi quidquam dare auſim} Totum garule & geſticuloſe, vt puellam cum adoleſcentulo fabulari videas. {Adeſt optime ipſa frater} Optime, opportune. Et non eſt additũ, cuius frater, vtpote in re manifeſta. {Nolo me in via cũ hac veſte uideat} Subtiliter adoleſcens, quia nihil profecerat dicẽdo, percupio, nunc nit cauſam qua tandem ingredi poſſit. {Quamobrem tandem?} Pro id. Interrogatio hæc increpationem continet impudentiſſimi facti. {An quia pudet?} Hęc interrogatio, irriſionis plena eſt in eum quem nihil pudet. {Idipſum} Hoc veluti moleſto vultu dicitur, adeo vt imitetur dictũ, vultumq; eius Pythias. {Virgo vero} Vero εἰρωνικῶς, nam εἰρωνεία eſt, vt, Egregiam vero laudem. {Virgo} Quaſi qui minima pudicitię ſtatum, ac verecundiæ virginalis veneretur. {I præ, ſequor} Manifeſtũ eſt cur meretrix docta capiendorum iuuenũ, præire velit Chæream, & in conſequendo ipſa ſit tardior. vult n. liberũ ſine arbitris cũ puella eſſe colloquium & licitũ amorem. Niſi forte putamus Terentiũ hæc ſine cauſa feciſſe, qui ſit artificioſiſſimus poeta, nam neq; ipſa ingreditur cũ Chærea, neq; ingredi ſimul permittit Phædriam. {Tu iſtic mane, vt Chremẽ introducas} Relicta eſt Pythias ob multas cauſas, & in primis vt poſſit per eam deluſus Parmeno pauore ſuo ſenem compellere ingredi ad meretricem, & præſentem fieti ad confirmandas nuptias.

APud, &c.} Hic Chęrea reddit cauſam cur etiam rediens in viciniam ſuam non mutauerit veſtem Chr. apud Antiphonem.i.domo Antiphonis, vterq; parens.ſ.mater & pater, vterq; dixit. nam maſculinũ præponderat fœminino. erant domi quaſi dedita opera.i. conſulto de induſtria vt nullo modo poſſem introire. quin.i. ꝙ non viderent me. interim.i.dum hæc aguntur, dum ſto ante hoſtium quidam notus venit obuiam.i.in occurſum mihi, vbi.i.poſtquam, vidi eũ.ſ.egomet dedi in pedes.i. conuerti, conieci, ſeu contuli me quantum queo. id quoddam angiportum.i.vicum anguſtum, nec peruiũ deſertum.i.non frequentatum. Angiportum ti. neutrum, vel angiportus ti, maſculinum (vtrunq; enim dicitur) vicus eſt anguſtus, non peruius, ut Donat. & Seruius ſentiunt. uel iter compendiarium, ait Feſtus, in oppido, eo ꝙ ſit anguſtus portus.i.aditus ad portum. uel ſecundũ Varronem dicitur angiportum, ꝙ ſit anguſtum, & per quod nihil agi poteſt præ nimia anguſtia, quaſi ab angendo & portu, eo ꝙ talis anguſtia ſit inter portus.i.inter domos. nam portus quemadmodum & inſulas pro domibus ueteres dixerunt. Multi libris habẽt in pedes & tunc ita dicendum eſt. Ego dedi, uel, ut alij hñt, erexi me in pedes.i.cœpi progredi, uel uelociter ire. nam qui uult ire in pedes ſe erigit, uel dat. & quo cœpi progredi uelociter in angiportum quoddam deſertum, &c. quod ſi non eſſet in, tunc facile eſſet dicere dedi pedes in angiportum.i. me contuli in uicum anguſtũ, qui uernacula lingua uenella dicitur, ual latine uinculus. nã qui ſe confert aliquo illuc dat, ac dirigit pedes. inde.i.ex eo angiporto, item.i.ſimiliter. dedi pedes in aliud angiportum, inde.i.ex eo angiporto ſecundo contuli me in aliud angiportum, ita.i.eo modo fui miſerrimus, fugitãdo.i.fui fatigatus, laſſus, languidus, dum fugio, & eſt honeſta locutio, ut miſer amando, miſer loquendo. ne quit.i.ut non aliquis. cognoſceret.i. agnoſceret. prius.n.cum cognouerat. Agnoſcimus.n. uetera, cognoſcimus noua, ſed ne.i. utrum hæc mulier, quam uideo eſt Thais deinde diligenter intuitus ſubdit, ipſa eſt Thais hæreo.i.incertus remaneo. & defigor. primus enim metus adimit conſiliũ, ſed recogitatio redit confidentiam, hæreo ergo.i.dubito. quid faciam, autem.i.ſed quid mea, h.d. ut hoc uerbo Thais mitigetur, cum dicat eam ſuam.i.cui bene cupit, non amicam, cum non eſſet proprijs fratris riualis, quid inquam, repetit ad maiorem expreſſionem, faciet mihi, q.d. dubito ac neſcio prorſus quid mihi ſit factura. TH. Adeamus illum.i. eamus ad Eunuchum illum.ſ. Ch. indutũ adhuc Eunuchi ueſte. ò bone uir, per ironiã ſalue. dic mihi aufugiſtin'.i. fuiſti ne fugitiuus, tanquã ſi eſſet ſeruus eum alloquitur propter ueſtem, quã adhuc erat indutus C. O hera.i.domina factum eſt ſup.i.aufugi. T. Satin'.i.uerũ ſatis.i.ualde tibi placet aufugiſſe. C. Non placet.ſ.mihi. T. Credin'.i.credis ne hoc quod ſequitur.ſ.te abiturum impune.i.te euaſurum ſine punitione. C. Mitte.i.cognoſce, dimitte hanc unam.i. hanc ſolam noxiam pro noxiam.i.culpam. ſi unquam admiſero.i.cõmiſero aliam noxam, occidito me. T. Non ueritus es.i.non timuiſti meam ſæuitiam. C. Non ueritus ſum.ſ. T. Quid igitur ueritus es.ſ. C. Metui hanc ancillam.ſ.ne.i.quod, criminaretur me tibi.i.apud te. T. Quid feceras. C. Feceram quiddam.i.aliquid paululum. T. Eho, interiectio hic indignantis ò impudens.i.inuerecunde. dicis ſup. paululum te quiddam feciſſe. an hoc.ſ.uitiare.i. ſtuprare uirginem bonam ciuem appoſitiue dictum. hoc inquam uidetur tibi eſſe paululum.i.parue ęſtimationis, & parui criminis. C. Credidi eam eſſe conſeruam, & non ciuem.i.putaui eam eſſe ſeruam cum Pythia & alij. P. Indignata eſt ancilla ꝙ dixerit ſe putaſſe eam eſſe conſeruã, quaſi paululũ eſſe diceret ancillis meretricis uim afferre dicis ſup. te credidiſſe eam eſſe conſeruam, uix contineo me quin.i. ꝙ non inuolem.i. in filiam uelociter more uolantis auis. de inuolo qñ dicitur à uola uolæ ſatis ſupra dictũ eſt. uix inquam

contineo

contineo me quin inuolem.i. inſiliam in capillum tuum. etiam monſtrum.i.qui ſtuprat virgines, cum tñ ſe ſimulet Eunuchum. contra naturã.n.eſt & Eunuchus ſtuprum cõmittat. etiam monſtrum hoc aduenit deriſum.i.ad deridendũ, vltro.i.ſponte, & per ſe. T. O inſana i.non conſiderata, abi.i.diſcede hinc. P. Vero; per ironiam dictum eſt. quid ita abeam.i.diſcedam, credon'.i.vtrũ credere debeo, quidquam.i.aliquid iſti furcifero.i.iſti improbo ſeruo digno, qui furcam circa vicinos ferat in collo ignominiæ cauſa præſertim.i.præcipue cum fateatur ſe eſſe ſeruũ tuum. T. Miſſa faciamus.i.omittamus hæc iocularia ſ.& futilia. ò Chærea nõ feciſti dignum facinus.ſ. vel rem dignam te, in ablatiuo.i.non feciſti debitum tuum, ſiue mauis non es functus officio tuo, vel non feciſti quod te decebat, aut tibi erat honeſtum nam ſi.i.quamuis ſum maxime digna hac contumelia, quia meretrix.ſ.attamen tu es maxime indignus.qui faceres.i.facere debes, aut debuiſſes. neque ædepol, iurantis eſt, ſcio quid conſilij capiam nunc.i. quam deliberationem ſumam, ſiue quod propoſitum ſuſcipiam de iſtac virgine, ita.i.adeo, conturbaſti.i.perturbaſti, implicaſti, impediſti omnes rationes.i.omnes vias reddendæ eius, vt non poſſim tradere.i.offerre eam ſuis parentibus.ſ.ac propinquis ita, vt.i.ſicut, fuerat æquum.i.iuſtũ, vt.i.quemadmodum. ego ſtudio.i.laboraui trãdere eam.ſ.vt pararem.i.conciliarem, contraherem. acquirerem mihi hoc beneficium ſolidum.i.integrũ, & firmum, ac ſtabile reddendo eam ſuis. C. At.i.ſed, ò Thais nunc ſpero gratiam.i.beneuolentiam.fore.i.futuram eſſe æternam. dehinc.i.amodo, poſthac, in poſterum, in futurum, inter nos ſæpe.i. plerunq; ex huiuſmodi.i.ex tali quampiã.i.aliqua re.ſ.turbulenta, & ex malo principio magna familiaritas.i.conſuetudo, & coniunctio, ſocietas eſt conflata.i.contracta, conciliata, parata, acquiſita, quid diceres ſup. ſi quiſpiam Deus.ſ. Cupido deus amoris voluit hoc ita.i.fieri, & inſtigauit vt fieret. T. Equidem.i.certe.pol, iurãtis eſt, accipio.i. intelligo in eam partem, & volo euenire ſup. in eam partem, inquam vt videlicet æterna inter nos ſit gratia, & ea malo principio compleatur magna familiaritas. C. Imo.i.ſed, ita quæſo.i. rogo te vt fiat, vel quæſo Deos vt id velint, ſcito hæc vnũ me non feciſſe cauſa contumeliæ, ſed cauſa amoris. T. Scio te feciſſe cauſa amoris. & pol propterea nunc magis ignoſco tibi ò Chær. non ſum ingenio adeo inhumano i.non ſum natura adeo immiti, & inſuaui, & quaſi ferina, vtpote cum ſim homo. neq; ſum tam imperita.i.non experta vel tam pudica, quia meretrix, vt neſciam quid amor valeat i.quid amor poſſit. qui profecto ad multa nefanda impellit. C. O Thais. quoque.i.etiã, iam te amo, ita Dij me bene ament ſicut.ſ. eſt verũ te me amari, & eſt affirmandi ac iurandi modus quemadmodum, ſic viuat anima mea & alia id genus. P. O hera.i.domina. pol intelligo i.cenſeo tibi cauendum eſſe.i.prouidendum tibi ab illo.ſ.Chær. ne tibi quoq; vim afferat. C. Non auſim.i. non audebo propter fratrem.ſ. Phæd. qui eam amat, & ideo dicit non amare Thaidem pro libidine, ſed propter eius benignitatem, & etiam cauſa illius puellæ, quã amat. P. Nihil.i.non credo tibi quidquam.i.tuis verbis fidem non habeo. T. Deſinas.i.deſine, hoc eſt ceſſa loqui, vel intelligetur fac vt deſinat. C. Nunc ego te oro Thaidem, vt ſis mihi adiutrix in hac re.i.vt ducam Pamphilam, ego commendo, & committo.i.trado, credo me tuæ fidei i.fidelitati, & eſt auxeſis, nam commendo & cõmitto hic parum diſtant, niſi q̃ commendamus nos cognitis, committimus vero nos ignotis, ò Thais, capio.i.eligo te patronam mihi.i. capio te aduocatã & mediatricem, ſeu protectricem, vt & me commendes, & aduerſus obſiſtentes me defendas quo poſſim potiri illa, quam amo. & obſecro.i.per ſacra rogo, vt mihi adſis in hoc negocio, emoriar.i. mortem oppetam, & nihil plus ſignificat, q̃ primitiuum, ſi non duxero hanc vxorem.ſ. Pamphilum. T. Tñ ſi pater non volet ſup. & eſt elypſis, vel apoſiopeſis facta per interruptionem à Chær. Factam, qui vno verbo tam cito intellexit quid dicere vellet Th. & illi obuiam iuit. C. Quid dicat ſup. Ah, interiectio geſtientis in ſpẽ, certo ſcio quod ſup volet, modo.i.dum modo hæc Pamph. ſit ciuis. T. Si vis oppirier pro opperiri, paragoge.i.expectare, iam.i.ſtatim, ipſe frater virginis.ſ. Chremes aderit.i.præſto erit, hic iuit acceſſitum.i.adductum, ſiue vocatũ nutricem, quæ aluit illam virginem paruulam l cum adhuc paruula foret, ò Chær. tu te ipſe.i.tuemer, aut te, aut ipſe quantum ad ſignificatum vacat, aderis.i.præſto eris, comparebis hic in cognoſcendo, paſſiue poteſt capi.i.dum cognoſcetur à nutrice, vel ſi capiatur actiue ſic intellige, tute hic aderis in cognoſcendo eam.ſ. quaſi dicat interea magis, ac magis eam cognoſces. C. Vero modo eſt conſentientis aduerbium, interdum cõfirmantis, q̃que eſt coniunctio ſignificans, ſed interdum iuuat ironiam, vt, Egregiam vero laudem, & ſpolia ampla refertis, Tuq;, puerq; tuus, ego maneo i. opperior, vt voluiſti. T. Ne.i.vtrum vis q̃ ſup. opperiamur.i. expectemus ante fratrem domi potius, q̃ ante hoſtium. Interea.i.interim dum is frater.ſ.venit. C. Imo i.quinimo, percupio.i.valde cupio. Illud. P. Obſecro hera.i. quã rem es actura, quæ ſic in domum Chæreã vis deducere. T. Quidnam.i.cur ita petis quid ſim actura. P. Rogitas, cogitas recipere hanc poſthac.i.amodo, in ædes.i. in domum tuam. T. Cur nõ reciperem ſup. P. Crede, hoc meæ fidei i.habeas hanc mihi fidem.i. credulitatem, hic Chær dabit.i.inducet denuo.i rurſus, aliquã pugnã.i. aliquod ſtuprum. Lucilius. Vicinus ò ſocij, & magnam pugnauimus pugnam. T. Hau, interiectio perturbatæ mulieris, obſecro tace. P. Videre.i. videris, iudicaris parum perſpexiſſe.i.parum clare cognouiſſe, audaciam.i temeritatẽ eius.ſ.Chæreæ. C. Pythias non faciam quod dicis.ſ. P. O Chærea pol, iurantis eſt. nõ credo te non facturum, niſi.i.præterquam, ſi non commiſſum erit tibi.i.ſi tibi nõ creditum erit, q.d. facies quod dico præſertim ſi tibi fuerit cõmiſſa puella. Nam ſi nihil tibi creditum, aut commiſſum fuerit, credo facile te nihil facturum, cũ non erit tibi copia facta. Committere.n.interdum ſignificat credere, ſeu tradere fidei alicuius quidquam, vt hic, vbi commiſſum fuerit, imperſonaliter dictũ eſt, quaſi pro creditũ fuerit, niſi intelligitur aliquid, & tunc commiſſum fuerit paſſiue capietur, quod idẽ recidit. C. Quin.i. quinimo, tu Pythias ſeruato.i obſeruato me, an ſim quidquã facturus. P. Pol neq; auſim.i.non audeam dare tibi quidquam.i. aliquid, ſeruandum.i.cuſtodiendum, neq; auſim ſeruare te.i.cuſtodiam tui gerere. T. Apagete.i.diſcedite, ac ceſſate ab his verbis, ipſe frater virginis.ſ.Chr. adeſt.i.præſto eſt, optime.i.opportune. C. Hercle, i. per Herculem, perij.i.perditus ſum, ò Th. obſecro abeamus intro.i. abſcedamus intra domũ. nolo ſup. q̃ videat me in via cũ hac veſte Eunuchali. T. Tandem i.q.d. paucis reſponde, vt nũc ſit omnis dilationis finis, habet.n. tandem hic quiddam vrgens inſidere & accelerans, quamobrem.i.quare nõ vis, vt te videat, vt &c. an.i.vtrũ, ideo ſup. quia te pudet.i. pudore afficeris & erubeſcis eſſe ita indutus. C. Idipſum eſt ſup p p quod nolo vt me videat, quia.ſ.me pudet. P. Dicis ſup. idipſum eſſe, quia te pudet, virgo vero eſt ſup. ironice capitur vero, q.d. ſcilicet virgo eſt qui pudicitiam virginalem, & ſeruat, & veneratur, & in hoc ſenſu virgo in maſculino genere poni intelligitur, quod ſe dicatur de puella ſic intellige, dicis te nolle ſic videri, quia te pudet.ſ. virgo eſt puella, quæ tibi credita fuit per ironiam intelligendo, tanquã dicat, id male indicas te eſſe pudentem quod feciſti. T. Chærea, ſupple.i.præ.i præcede, ſequar te. ò Pyt. tu mane iſtic, vt introducas.i.intromittas Chremem.

ARgumentum} Expoſtulat Thais cum Chærea, ſed deprecante illo, & virginem vxorẽ petente, facile conciliatur. Et eſt initium cataſtrophes in hac parte fabulæ. Ego me In pedes Eclipſis, ſubaudi conieci. {Sed eſt ne hæc} Deliberatio ſubita. {Hera factum} Accommodat ſe adoleſcens ad interrogationem meretricis, & tota deprecatio ironiam ſapit. {Conſeruam} Hoc pertinet ad contumeliam ancillæ, vnde non immerito iraſcitur. {Miſſa hæc faciamus} Seria obiurgatio, poſt longam cauillationem. {At nunc dehinc} Defenſio ex comparatio vtilitatis, quæ ſententia confirmatur & excuſatur neceſſitate. {Te quoq;} Gratiarũ actio {Ego me tuæ} Imploratio auxilij ad ducendam puellam. {Ciuis modo hæc ſit} Pro mittit teſtimonia libertatis. {Tu me ſeruato} Ironia. {Apage te} Ioculariter remonentis. Lato.

APud Antiphonem, &c.} Timorem iuſte reprehenſionis quæ maxime decet ingeniũ Ephœbũ, ac meretricis indulgentiam in his delictis, quæ amoris ardore cõmittuntur, hæc ſcena exprimit, mouens vnumquenq; decorũ ſuũ ſeruare debere, nec ſolũ id eſſe cõſiderandum, an quiſpiam ſit pœna dignus, ſed etiam an deceat ſe talem pœnã irrogare. Digna quippe eſt meretrix contumelia, ſed non oĩum eſt illam inferre. Tales.n. perſonæ relinquendæ ſunt, vt aut à viliſſimo quoq; aut iuſta carnificis manu puniantur {Quantũ queo in angiportũ} Portus, inquit Iuriſconſultus, appellatus eſt cõcluſus locus, quo importantur merces, & inde exportantur, eaq; nihilominus eſt ſtatio concluſa atq; munita. Inde angiportus, dicitur. Varro ſic ait; Quod exitum non habet, ac peruium nõ eſt Angiportum, & idem anguſtum ab angendo, & alibi dicit: Hinc angiportũ, quia nil in eo poteſt agi. Sextus Pompeius ſic ait; Angiportus eſt iter compendiariũ in oppido, eo q̃ ſit anguſtus portus.i. aditus in portam. Petr. Mars.

ET hi ſenarij ſunt omnes} In tertio verſu vel Introire triſſyllabũ eſt, vel creticus eſt loco primo. In quinto ſi Egomet legatur, primo loco proceleuſmaticus erit, & Venit præſentis temporis. In decimo aut Mea monoſyllabum totum eliditur, aut creticus eſt loco tertio. In duodecimo Doctor. ait primam de Aufugiſtin' pertinere ad verſum præcedentem. At ego in ea ſum opinione, Quæcunque per apocopen ne habent, ea corripi vſu, quanquam ratione ac natura ſint producta. Sic Aufugiſtin' & Satin' in hoc carmine ſunt breuia vſu, quæ Terentius Glar.

mordicus obtinet poſt Ennium ac ceteros. In decimotertio. Habiturum legit Ioan. pro habiturum. Decimuſquartus ita legit, Amitte ſi aliam admiſero vnquam, occidito. In Doct. lib. ſic legitur, Mitte ſi aliam vnquam admiſero vllam, occidito. Lector ſequatur quod volet. In xv. Meam monoſyllabum eſt, niſi in his creticum quis eſſe contendat, quemadmodū in xvij. malim paululum legere per creticos, q̃ paulum, quod Doct. voluit, qui alioqui verſum non conſtare putauit. Ego autem puto diminutiuorum hic maximam rōnem habendam, eaq́; minime amouenda, quod lector ex impudentis Chæreę verbis ſanè intelligit. Viceſimum ſecundum ac tertium rectè emendauit Ioan. ex Donati lectione:

Ab hinc inſana. P. Quid ita vero? debeam,
Credo, iſti pœnas furcifero, ſi id fecerim.

Aldi liber hic peſſime corruptus erat. In xxvij. ædepol primā corripit, vt ſæpe alibi. Quanquam per amphibrachyn excuſari poteſt prima in ædepol hic longa. In 32. aut Vt, à ſuperiore eliditur verſu, aut loco quarto proceleuſmaticus eſt. In ſequente Dehinc diſſyllabum eſt. In 34. Huiuſmodi triſyllabum eſt, & præpoſitio Ex ante Malo verbum in vetuſtis libris non eſt. nec requirit vel ſenſus vel carmen. In quadrageſimoquarto. pro Iſtoc quidam legunt iſto. & poſt verbum Cauendū addunt Eſſe quod carmen non reſpuit, nec ſenſus. In 46. Fidei diſſyllabum eſt. In 50. Ah quid, legendum, non Quid ah. In duodecimo à fine ruſus Fidei diſſyllabum eſt, & vel primo loco proceleuſmaticus, vel Meæ monoſyll. In ſequente denuo Ahu, vnus pes eſt, &, vt puto, creticus, alioqui carmen non conſtabit. In decimo à fine, Eius monoſyllabum. In nono Pythia in vocatiuo legendum, & à breue videtur. nam prima de Pythia vbiq; producta eſt, imo in continuo ſequente carmine. Porro in ſexto à fine. Ad ſuperiore carmine eliditur, vt inquit Doct. cui nos ſubſcribimus. quanquam & bacchius primo loco eſſe poteſt.

ACTVS V. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Pythias ſecum cogitat, quo dolo Parmenonem vlciſci poſſit.

ARG. PAVLI MALLBOLI.

Hoc in loco eſt diſputatio Pythiæ apud ſeipſam cogitantis, quemadmodum Parmenonem dolo poſſit vlciſci,

Senarij.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

QVID? quid euenire in mentem nunc poſſit mihi,
Quidnam, qui referam illi ſacrilego gratiam,
Qui hunc ſuppoſuit nobis? C. moue vero ocyus
Te nutrix. S. moueo. C. video, ſed nil promoues.
P. Iam ne oſtendiſti ſigna nutrici? C. omnia.
P. Amabo, quid ait? cognoſcit ne? C. ac memoriter.
P. Bene ӕpol narras? nam illi faueo virgini.
Ite intro: iam dudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video: vide, vt ocioſus ſit, ſi dijs placet.
Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.
Ibi intro, de cognitione vt certum ſciam:
Poſt exibo, atque hunc perterrebo ſacrilegum.

Don. QVID? quid venire in mentem} In hoc loco cogitantis diſputatio eſt apud ſeipſam Pythiæ quatenus Parmenonem dolo poſſit vlciſci. {Quid nam:} Sic Cicero, Sed earum rerum artificem, quem? quem nam? rectè admones. Polycletum eſſe dicebant. {Qui referam} Qui, quomodo, vel vt. {Qui hunc ſuppoſuit nobis?} Proprie ſuppoſuit nā vt ſubduci dr̄ quæ nolumus amittere, ita ſupponi quæ non deſideramus. Sic Plautus, Ei pro ſcorto ſupponetur hircus vnctus nautea. {Moue vero nutrix} Vero pro interiectione poſuit ſtomachantis. {Video, ſed nihil promoues} Hinc eſt illud Virgilianum, Illa gradum celerans ſtudio properabat anili. Scilicet non re celerabat, ſed ſtudio. {Promoues} Proficis. {Amabo quid ais? cognoſcit ne?} Exhibitum ſpectatori eſt quid poſt ſcenam geratur. i. agnitio puellæ. {Ac memoriter} Plus retulit quàm interrogatur, nam magna ſunt ſigna in quibus anilis memoria non erat. {Ac memoriter} Reſponſionis breuitas attulit compendium percontanti, ne plura interrogaret. {Nam illi faueo virgini,} q. d. illi faueo, nō Chæreæ. & ſimul cauſa eſt cur illum vlciſci cupiat, quia ſcilicet multum illi fauet {Virum bonum} εἰρωνεία. {Eccum Parmenonem incedere videre} Res odio dignior, nouitate. ſ. inceſſus. {Vide vt ocioſus ſit} Inuidet illi ſecuritatem, quem ſollicitū redditura eſt, non enim vlla alia erit vindicta poſt, præter iſtam. {Vide vt ocioſus ſit} Vultu dicit, & geſtu eum eſſe ſecurum. Et mire poeta lætum deſcribit, vt repente oſtendat eſſe commotum. {Si dijs placet} Proprium eſt exclamantis propter indignitatem alicuius rei. {Spero me habere} Pro habituram. aut ſpero pro credo, more ſuo. {Meo modo}. i. vt volo. {Ibo intro, De cognitione vt certum ſciam} Eleganter defatigare Parmenonem non neceſſarium putat, ſed ex occaſione. Nam poſt eum dicit ſe ire intro, exitura autem, vt ipſum in timorem conijciat.

Gvid. QVidquid venire} In hoc loco eſt diſputatio Pythiæ cogitantis apud ſcipſam, quatenus. i. quomodo Parmenonē dolo poſſit vlciſci. P. Quidnam. i. quid eſt, interrogatiue legendo quidquid. i. quod. quidquid. n. ſignificatione quod. & interdum capitur pro quod tantum, quid eſt igitur quod poſſit venire mihi in mentem, qui. i. quomodo, vel vt referam gratiam. i. rependam vices iſti ſacrilegio. ſ. Parmenoni impio, nefario, ſeu improbo, qui ſuppoſuit. i. loco Eunuchi latenter adhibuit, vel adduxit nobis hunc Chæream. Iuuenalis. Suppoſitus venias, & falſo nom ne poſcas. Subducuntur quæ volumus admittere, ait Donatus, ſupponuntur autem quæ non deſideramus. Nonnulli in libris habent quid bis poſſum, quaſi ſit repetitio oſtendentis indignationem, & vlciſcendi cupiditatem ſit. Quidquid poſſit venire mihi in mentem. Iterum quidnam poſſit in quam venire in mentem. qui. i. vt referam gratiam iſti ſacrilego, qui ſuppoſuit nobis hunc Chæream. C. O nutrix. hic vero ſtomachantis interiectio eſt. moue te ocyus. i. mouendo te perge, & accelera citius, vult enim Chr. eam velocius ambulare, quod non poteſt fieri niſi ſe velocius moueat. S. Moueo me. ſ. exerceo corpus meū eundo quàm maxime poſſum. C. Video te. ſ. moueri, ſed nihil promoues. i. proficis. Nam quamuis maximo ſtudio te amoueas, tamen non ſatisfacis meæ cupiditati, quod non eſt mirandum. Nam anus quamuis ſtudeo properent, te tamen accelerare nequeūt propter ætatem ingraueſcentem. Promoueo autem dicitur quaſi procul te moueo dicit ergo te moues, ſed non procul te moues. P. Ne. i. vtrum, iam oſtendiſti ſigna agnitionis virginis nutrici ſuæ. C. Oſtendit ſup omnia ſigna. P. Amabo. i. rogo te per amorem, blandientis eſt particula, quid ait nutrix. ſ. ne. i. vtrū cognouit ea ſigna. ſ. C. Ac. i. etiam cognoſcit ea, & quidem memoriter, q. d. ea ſigna firma adhuc anus memoria tenet, P. Aedepol. i. per ædem Pollucis. bene narras. i. proſpere refers talia, nam faueo illi virgini, ne intro. i. in domum iam dudū. i. iam ex multo ante tempore, hera. i. domina expectat vos domi. Eccum. i. ecce hic video Parmenonem virum bonum, per ironiam & appoſitiue dictum, incedere huc. i. venire huc. viden', i. vides ne, vt. i. qualiter ſit ocioſus. i. ſecurus ſine ſolicitudine, & cura, ſi Dijs placeat, ſpero. i. credo, vel confido me habere. i. ſcire, ac cognoſcere. Cic. ad Lent. Habes de Vatinio, cognoſce de Craſſo. i. ſcis cognoſcis, vel habere. i. habituram & nactuā, qui. i quomodo, qua ratione excruciem. i. affligam, afficiam hunc Parmenonem, meo more. i. meo modo, & ad votum meum, ibo intro. i. intra domum, vt certum ſciam de cognitione. i. de agnitione puellæ à nutrice. poſt. i. poſtea, ſeu deinde, exibo. i. egrediar, atq; perterrebo hunc ſacrilegum. i. impiū. ſ. Parmenonem, & nefarium.

ARgumentum} Data opera dilatatur cataſtrophe admixta Parmenonis ludificatione ad delectandū ſpectatorem. Quid, quid venire} Repetitio quærentis & cogitabundæ. {Suppoſuit} Falſum pro vero adduxit. {Virum bonum} Ironia. {Vide vt ocioſus ſit} Securus, qui nihil mali timet. {Si dijs placet} Ironia indignantis. Lato.

QVid, quid venire, &c.} Meretriciæ ancillæ diligentiam in excogitanda fraude, ac doloſam conſultationem, vt par pari referatur, hæc ſcena exprimit. Patrvs Mars.

EIuſdem generis cū prioribus. In quarto verſu Mea reſpuit carmen. In 7 Edepol prima breuis eſt, vt præcedente ſcena, & ſæpe alias, atq; haud ſcio, ſit ne tunc ſcribendum per diphthongum, an abſq; diphthongo potius, niſi quis amphibrachyn concedat vtrinque, vt paulo ante admonuimus. Glar.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Gloriatur Parmeno q Chæream pro Eunucho ad Thaidem deduxerit, meretricum ſordes commemorat, quam rem iniquo fert animo Pythias.

ARG.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Parmeno gloriatur Chæream Eunucho ſubornaſſe, ita vt virgine præter ſumptum & diſpendium potitus ſit. Deinde meretricum ingenia, & ſordes commemorat, quare Pythiam, quam non adeſſe percipit, prius ſatis commotam, magis irritat.

Senarij.

PARMENO, PYTHIAS.

REVISO, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quod ſi aſtu rem tractauit, dij voſtram fidem,
Quantam, & quàm veram laudem capiet Parmeno?
Nam vt omittam, quòd ei amorem difficilimum, &
Cariſſimum ab meretrice auara: virginem
Quam amabat, eam confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu, ſine diſpendio. tum hoc alterum,
Id vero eſt, quòd ego mihi puto palmarium,
Me repperiſſe, quo modo adoleſcentulus
Meretricum ingenia & mores poſſet noſcere;
Mature vt cum cognorit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitum quidquam, nec magis elegans:
Quæ, cum amatore ſuo cum cenant, liguriunt.
Harum videre ingluuiem, ſordes, inopiam,
Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atque auidæ cibi,
Quo pacto ex iure heſterno panem atrum vorent:
Noſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.
PY. Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus,
Vlciſcar; vt ne impune in nos illuſeris.

Don. REVISO, quidnam Chærea, &c. Aſtu} Pro aſtute, modo aduerbium eſt, alias nomen, vt, An in aſtu venit? {Dij voſtram fidem} Modo nō inuocantis eſt, ſed admirantis, & eſt figura ἐπιφωνὴ per ἐκφώνησιν facta. {Nam vt omittā quòd ei amorem difficilimum & cariſſimum} Cum dicere deberet, quòd ei amorem & difficiliſſimum & chariſſimum confeci, primo quaſi oblitus dicti ſuperioris, tranſit ad virginē deinde addit cauſam ex abundanti. Quod ſi dixiſſet, amorem confeci, poſſet intelligi confeci, expediui, perfeci. At vero virginem confeci, quid intelligemus, niſi hoc vnum, quòd inſultat Parmeno confectam virginem, q.d. ſuperatam atque deuictam? Nam proprie hoc verbum conuenit gladiatoribus ijs, qui grauiſſimis vulneribus occubuerunt. Sic Cic. in Catil. Gladiatori illi confecto & ſaucio. Conuenit ergo ſeruilibus verbis, & velut iocoſe, verniliterque iactantē rem confectam eſſe in puella virgine, & non exhibere Chæreæ damnum, vel negocium. {A meretrice auara, virginem quā amabat} ἀνταπόδοσις ſecunda. Difficilimū, quia virginem quam amabat: Chariſſimum, quia à meretrice auara. {Id vero eſt} Vero, niſi ornatiuum eſſet, nihil ſignificaret. {Palmarium} Palma dignum. {Meretricum ingenia} Optime, non meretricis dixit, ſed potius meretricum. {Mature} Cito, & ante tempus. {Vt cognorit} Suauiter non nouerit, ſed cognouerit, dixit, quod eſt plenæ perſpicaciæ. {Maturæ vt cū cognorit} Bene addidit mature. Ferè enim cito cognouiſſe obfuit, ſed id ad illecebram fuit quòd cognitus eſt cito. {Quæ dum foris ſunt} Apud amantes ſcilicet. {Nihil videtur mundius} Bene videtur, non enim ſunt. {Nec magis compoſitum quidquam} Bona varietas. nam hæc omnia per magis aduerbium profert, nec omnia per comparatiuum gradū. {Nec magis elegans} More ſuo, ne diceret compoſitius, aut elegantius, vt ſupra, Hoc nemo fuit minus ineptus, magis ſeuerus. {Quæ cum amatore ſuo cum cœnant} Vnum cum, præpoſitio eſt, alterum coniunctio. & dicitur hæc figura. Ἀντανάκλασις. {Liguriūt} ἀπὸ τοῦ λιχνεύειν, quod ſecundos Græcos ſuaue intelligitur. Ligurire dicitur, qui eleganter, & more ſenum multo faſtidio ſuauiora quæq; deguſtat. {Harum videre ingluuiem} Ordo erat, harū videre ingluuiē, ſordes, inopiam, quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi. i. cum ſolæ ſint, vt inhoneſtæ atq; auidæ cibi, quæ cū foris ſunt, cœnant. ſ. {Quo pacto ex iure} Ex pro, cum, poſitum eſt. aut deeſt madidum, aut maceratum, aut emollitum. nam apparet & ſordidum eſſe & quaſi atrum duriumq; panem, qui ex iure heſterno ſit comedendus, Cui contrarium Saluſtius poſuit de delicijs militū loquens Panes enim in dies mercari, loquit. {Ex iure heſterno panem atrum vorent} Hoc eſt vt quidā volunt, ex antiquitate mucidum, q.d. panem mucidū heſterno iure, accipientes degluciunt. {Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus, vlciſcar} Miro artificio Poetæ, & ab initio non placatur Pythias, nec in gratiā redit Chæreæ: Et inſuper nunc mire à Parmenone irritatur magis, vt per eam Parmeno terreatur, & per Parmenonē ingredi ad Thaidem cogatur ſenex, & demum per ſenem nuptiæ conſirmentur. Hæc ergo artificibus & eruditis, cetera ſpectatoribus Poeta exhibet.

Guib. REuiſo, &c.} Hic Parmeno Pyt. ſuis maledictis magis irritat, quam ſi non ſentit adeſſe, neq; maledicta audire. P. Reuiſo. i. redeo ad videndum quid nam rerum. i. quas res Chærea agat. hic. i. apud Thaidē. qui. ſ. Chærea ſi tractauit. i. geſſit, agitauit, duxit, rem. i. negocium, aſtu. i. aſtute, cauto. hic aſt aduerbium, alias autem eſt nomen, vt Iam in Aſtu venit. Et, vt inquit Tortellius, eſt nomen græcū, ſignificatq; apud poetas aſtutiam, cuius origo, vt ait Feſtus, ex græco vocabulo Aſtu deducitur quod oppidum ſeu vrbem indicat, in qua qui conuerſati aſſidua ſunt cauti, atq; aſtuti eſſe videbantur. Dij voſtram fidem, hic non inuocantis eſt, ſed admirantis, quemadmodū cum dicitur admirando. Virg. ille quanta Dij boni cū ſuauitate locutus eſt, vbi nos diceremus, Quanta bone Deus cū venuſtate eſt locutus. Verum cum eſt inuocantis ſic intelligitur. O Dij imploro ſup. voſtram fidem. i. veſtram opem, ac veſtrum auxilium quantam laudem. i. quantum magnam, & q̄. i. quantum. veram. i. non ſine cauſa Parmeno capiet, loquitur in tertia perſona de ſeipſo. Nam, vt omittam. i. quod dicitur, excepto eo quod ſurripui. i. ſubtraxi furtim ei. ſ. Chæreæ, hoc eſt ad eius voluptatem à meretrice auara. i. habendi cupida. amorem difficilimum. i. admodum difficilem, vt Chærea ſuo nutu illo potiretur & cariſſimum. i. quo ſi voluiſſet potiri maximum meretrici erat precium dandum, confeci. i. ſuperaui, vel deuici eam virginem, quam amabat, vt potiretur ea ſup. ſine moleſtia. Proprie hoc verbum conficio conuenit gladiatoribus, qui grauiſſimis cōfecti, & ſaucij vulneribus occubuerunt. Inde confectores ferarum, qui feras ſauciando trucidant. Poteſt etiā ſic intelligi textus. Confeci. i. perfeci, expediui vt Chær. potiretur. i. cum deſiderio vteretur eam virginem, quam amabat. Potior enim interdū iungitur accuſatiuo. Alibi, Patria potitur commoda. ſæpius tamen aut genitiuo iungitur, aut ablatiuo. Vel ſic intellige, quam virginem Chær. amabat confeci. i. deuici eam, vt ipſe potiretur ea ſine moleſtia. i. impedimento, ac tædio, ſeu faſtidio, ſine ſumptu. i. impenſa, ſine diſpendio. i. damno, ac detrimento. Aliqui nō habent vt potiretur, & tunc ſic aſtruitur litera. Confeci. i. deuici, ſuperaui ſine moleſtia, ſine ſumptu, & ſine diſpendio eam virginem, quam amabat. Tum. i. deinde, hoc alterum. i. hæc altera res à me inuenta. vero. i. certe. eſt id, quod ego puto me repperiſſe palmarium mihi. i. palma dignum. i. victoria, ſeu laude ac præmia victoriæ videlicet, quomodo. i. qua via adoleſcentulus poſſet noſcere, mature. i. cito, & ante tempus, ingenia. i. naturas & mores. i. modos faciendi meretricum, vt cū cognorit. i. cognouerit ingenia earum, & mores oderit. i. odio proſequatur, perpetuo. i. omni tempore earum ingenia & mores Quæ meretrices. dum. i. quā ſunt foris apud amantes, nihil videtur mundius. i. lautius, delicatius, cum tamen non ſint. nec quidquā. i. aliquod: videtur magis compoſitum. i. ornatum, nec magis elegans. i. venuſtū aduum, appoſitum ſeu accommodatum, & quod vulgo dicitur magis proprium, quæ meretrices cum. i. quando cœnant cum amatore, ſuo liguriunt. i. ſuauiora cum faſtidio deguſtant: Ligurire enim dicitur à verbo græco λιχνεύειν, quod ſignificat ſuaue. Ligurire enim fertur ille, qui eleganter & moroſe, cumq; multo faſtidio ſuauiora quæq; deguſtat. Nonius etiam dicit ligurire eſſe deguſtare, inde abligurire. i. auide multa conſumere, inde liguriones, qui ligurientes, & ſuauiſſima edulia ac pocula deguſtantes, eaq; vndique ſibi conquirentes, patrimonia ſua conſumpſerunt. Salus. i. ſalutare eſt, & vtile, ſiue ſalus. i. vtilitas maxime, qualis ſalus eſt adoleſcentulis, videre ingluuiem. i. veneris ſeu gulæ voracitatem, & videre inquam ſordes. i. vel auaritiam (nam ſordidus dicitur auarus) vel ſqualorem, quo ſunt obſitæ apud ſe ſalus eſt inquam videre inopiam. i. extremam paupertatem harum meretricum, & ſalus eſt inquam adoleſcentulis noſſe. i. cognoſcere hæc omnia videlicet, quàm. i. quantum ſint inhoneſtæ. i. turpes ſolæ. i. cum ſolæ ſint domi apud ſe. ſ. atq; quātum ſint auidæ cibi. i. voraces, & quo pacto. i. quomodo vorent. i. deglutiant, panem atrum. i. vetuſtate mucidum, madidum ſup. maceratum vel mollitū ex iure. i. ſucco pulpamentari, quod brodium vulgo dicūt, heſterno. i. pridiano. i. præcedētis diei. P. O ſcelus. i. ſceleſte & ſceleribus plene, pol, iurantis eſt, ego vlciſcar. i. puniā te pro iſtis. i. tuis dictis, quæ paulo ante protuliſti in nos, & pro factis, quæ exercuiſti in puellā, vt ne. i. vt

non illuſeris in nos.i.inuectus fueris in nos, impune.i.ſine pœna. Dicimus autem illudo tibi cum datiuo, illudo te cum accuſatiuo, & illudo in te quaſi inuehor in te.

LATO. ARgumentum} Exoſtatio Parmenonis pertinet ad augendam mox ipſius perturbationem. {Nam vt omittam} Enumeratio amplificationem, quæ gradatim attollitur. {Palmarium} Palma dignum. {Harum videre ingluuiem} His verbis irritatur Pythias.

PETR. MARS. REnſo quid nam Chærea hic rerum agat, &c.} Seruilis iactantia, quæ in proprium caput recidit ac meretricij mores domi foriſq;, circa victum maxime, hac ſcena exprimuntur. Serui quippe natura ſunt arrogantes, & ſeſe efferunt inſolentius, ſi quid illis ad votum ſucceſſit, quod tñ fraude ac malitia non virtute & prudentia factum eſt. & meretrices arte ac dolis tractant amantes. Elegantiam namque ac victus frugalitatem in loco ſimulant, cum domi nihil ipſius immundius, nihil voracius, nihil fœdius. Ingluuies, voracitas & guloſitas dicitur.

GLAR. EIuſdem generis. In quarto verſu initio eſt anapæſtus deinde dactylus. In octauo Ioan. addit Ego, quod placet, vt ita legatur verſus.

Id vero eſt quod ego mihi puto palmarium.

In nono tribrachis, eſt loco quarto. Et pp, geminandum in Repperiſſe. Io xiij. v, eliditur in Magis, niſi ſit creticus. Io xiiij. ſigura longa fuerit in Ligurio, vt ſupra in huius fabulæ Act.2. Sce.2. & apud Horatium, primo loco certe erit creticus Quæ cũ ama,

ACTVS V. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

Parmenonem terret Pythias confingens intus colligatum a Chremete Chæream, propter oblatum Pamphilæ vitium.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena Pythias ſimulata perturbatione ſui, Parmenonem, vt ſupra propoſuit, terret: Atque in principio vim magnam oſtendit, deorum implorans fidem, quaſi in hoc negotio nihil proſit humanũ conſilium, Parmeno tandem Pythiæ minis territus, rem omnẽ ſeni apperiri molitur.

Trochaici Tetrametri Catalectici.

PYTHIAS, PARMENO.

PROH deum fidem, facinus fœdum: ô infelicem adoleſcentulum.

O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit. P. quid eſt?

PY. Miſeret me: itaque, vt ne viderem, miſera huc effugi foras.

Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? P. ô Iupiter,

Quæ illæc turba eſt? numnam ego perij? adibo. quid iſtuc Pythias?

Quid ais? in quem exempla fient? PY. rogitas audaciſſime?

Perdidiſti iſtum, quem adduxti pro eunucho, adoleſcentulum,

Dum ſtudes dare verba nobis. P. quid ita? aut quid factum eſt? cedo.

PY. Dicam. virginem iſtam, Thaidi hodie quæ dono data eſt.

Scin' eam hinc ciuem eſſe? & eius fratrem apprime nobilem?

P. Neſcio. PY. atqui ſic inuenta eſt: eam iſte vitiauit miſer.

Ille vbi id reſciuit factum frater violentiſſimus.

P. Quidnam fecit? PY. colligauit primum eum miſeris modis.

P. Colligauit? hem. PY. atq; equidem orante, vt ne id faceret, Thaide.

* minitatur. *Quid ais? PY. nunc * minatur porro ſeſe id, quod mœchis ſolet:*

Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. P. qua audacia.

Tantum facinus audet? PY. quid ita tantum? P. an non hoc maximum eſt?

Quis homo pro mœcho vnquam vidit in domo meretricia

Deprehendi quenquam? PY. neſcio. P. at ne hoc neſciatis Pythias.

Dico, edico vobis, noſtrum eſſe illum herilem filium. PY. hem,.

Obſecro an is eſt? P. ne quam in illum Thais vim fieri ſinat.

Atque adeo autem cur non egomet intro eo? PY. vide Parmeno

Quid agas, ne neque illi proſis, & tu pereas. nam hoc putant,

Quidquid factum eſt, ex te eſſe ortum. P. quid igitur faciam miſer?

Quid ne incipiam? ecce autem video rure redeuntem ſenem.

Dicam huic, an non? dicam hercle: etſi mihi magnum malum

Scio paratum: ſed neceſſe eſt, huic vt ſubueniat. PY. ſapis:

*Ego abeo intro: tu iſti narrato ordine, vt * factum ſiet.* * facta ſit.

DON. PROH fidem deum} Vim magnam oſtendit, deorum implorans fidem, quaſi in hoc negocio nihil poſſit humanũ conſilium. {Proh fidem deum} Simulata perturbatione ſui Parmenonem terret Pythias. {Proh fidem deum} Hæc ſingula pronunciãda ſunt pauido & attonito vultu. {Fœdum} Crudele. Saluſtius, Fœdi oculi. {O infelicem adoleſcentulum} Plus eſt miſeriam adoleſcentis dicere Pythiam, q̃ iraſci ei. {O ſceleſtũ Parmenonem} Vt verba ſunt, perijt profecto miſer adoleſcens, cum in eodem peccato iraſcitur Parmenoni Pythias, non Chæreæ. {Miſeret me} Hæc omnia quaſi ſecum loquitur, & fingit ſe neſcire q̃ aſſiſtat Parmeno. {Quæ futura exempla dicũt in eum indigna?} Graues pœnæ quæ poſſunt ceteris documento eſſe, exempla dicuntur. {In eum indigna} Modo per indigna, fœda, crudeliaq; ſignificat. vt Virg. Atq; illi Miſenum in littore ſicco, Vt venere, vidẽt indigna morte peremptũ. {Quæ illic turba eſt?} Quæ loquitur Aut quam oſtẽtat ea vultu ac dictis. Sed apparet, vultum Pythiæ turbam dicere. vt in Andria, Sed quid Pamphilum exanimatum? Vereor quid ſiet, operiar vt ſciam nunc, quidnam hæc turba triſtitiæ afferat. {Rogitas audaciſſime?} Totum hoc terribile eſt in geſtu ac vultu Pythię, & nimis vſitatum & fœmineum. {Perdidiſti iſtum quem adduxiſti, &c.} Artificioſe non accuſat quid peccarit aduerſus Thaidem, quaſi ex pœna adoleſcentis plus doleat, quàm iraſcatur Parmenoni. {Dum ſtudes dare verba nobis} Bene, ſtudes dare, neq; enim dediſti. {Quid ita?} Deeſt dicis, vt ſit, quid ita dicis? {Scis eam hinc ciuem eſſe} Eam, abundat, quemadmodum ſupra, Quam amabat virginem, eam confeci ſine moleſtia. Et fratrem eius eſſe apprime nobilem. Hæc ad terrorem & gratiam aucta ſunt. Nam primo, virginem poſuit, poſt ciuem, ad vltimum nobilis ſororem. {Neſcio} Perturbatus Parmeno, nec negare potuit, nec conſentire volebat, ſed quaſi deſenſionis loco dixit, Neſcio. {Atqui ſic inuenta eſt} Facile eſt vt credat, qui dicit Neſcio. Ergo Pythias non laborat, vt ſuadeat ciuem eſſe. {Atqui ſic inuenta eſt} Magnum horrorem incutit audienti, non accuſando ſed miſerando Chæream. {Frater violentiſſimus} Hoc inuentum eſt, quod daretur ad nobilem. {Colligauit primo eum} Mira tarditas, ad torquendum Parmenonem, ſimul etiam relictus ad ſuccurrendum locus. {Atq; equidem orante, vt ne id faceret, Thaide} Adeo violentiſſimus, & recte hoc additum, ne ſperet auxilium à Thaide. {Nunc minatur} Minatur vt ſuccurri poſſit ei qui non ſit paſſus. {Minatur porro ſeſe} Deeſt facturum. {Quod mœchis ſolet} Deeſt fieri. {Quid ita tñ?} Nimis callide Pythias hunc dicit violentum, & tamen iniuſtum, audacemq; dici non patitur, ſed defendit, vt magis terreat Parmenonem. {Quis homo pro mœcho vnquam} Cauſa finalis, virginem ciuem apud meretricem vitiauit, mercedem offert, petitur ad ſupplicium. {Neſcio} Quam aſtute dixit, neſcio, ne laborans ad contradicendum, amitteret fidem ſimplicis perſonæ, ac vera dicentis. vult.n. magis nuncij officio fungi, q̃ perſuadentis. {Dico, edico} ἀυξησις vt ſupra, Vbi quæram, vbi inueſtigem? {Dico} Tibi Pythias. {Edico} Omnibus tuis. Ergo ad vniuerſos vtrunq; refertur, & dico & edico. {Obſecro an is eſt?} Inſultantis, vt in Phormione,

Phormione, Hiccine eras? nam ſciebat eum eſſe. {Ne quam in illum Thais vim fieri ſinat} Quàm bene prouidet Pythias. {Atq; adeo autem cur non egomet intro eo?} Pythias, vide Parmeno quid agas, ne neq; illi proſſis, & tu pereas. Totum hoc ad id addidit, vt ſenex intromittatur ad cõfirmandas nuptias, ſed poeta hoc ag t. perſonæ neſciunt. {Quidve incipiant?} Facimus mediocria, Incipimus ingentia. {Ecce autem video rure redeuntem ſenem} Choragij eſt adminiſtratio, vt opportune in proſceniũ. {Dicam huic, an non?} Hoc non eſſet veriſimile, niſi dubitaſſet. Quid.n. ad Chæream pertinet, dubitat. {Scio paratum, ſed neceſſe eſt} Hæc cauſa dubitandi fuit, q̃ hinc Parmenonis, illic adoleſcentis periculum cernitur. {Sapis} Sapis dicit, non videns quid futurum ſit, ſed tantum deriſiſſe contenta. {Sed neceſſe eſt} Dicere, ſubaudiendum eſt, vt ſit, Sed neceſſe eſt dicere. & ἀσυνδέτως inferendũ eſt quod ſequitur. Deeſt enim propterea, vel quid tale.

GVID. PRoh Deum} Hic Pythias ſimulata perturbatione ſui Parmenonem terret, atq; in principio vim magnam oſtendit, Deorum implorans fidem, quaſi in hoc negocio nihil proſit humanum conſilium. P. Proh iraſcentis exclamatio eſt, & teſtantis ſeu inuocantis fidem.i. opem & auxilium deorũ imploro ſup. vel inuoco fidem.i. opem Deum.i. Deorum O facinus.i. flagitium, ſeu factum, fœdum.i.crudele. Sal. fœdi oculi.i.crudeles, ò exclamantis eſt particula hæc, adoleſcentulum.ſ. Chær. infelicem.i.miſerum, & afflictum, fingit.n.eum grauiter apud Th.mulctari. ò Parmeno, ſceleſtum.i.ſceleroſum, qui adduxit iſtum adoleſcentulum huc, vt tam grauiter puniretur. P. Quid eſt. Py. Hæc Pyt.ſecũ dixit fingens ſe neſcire q̃ Par.aſſiſtat, me miſeret.i. miſereor eius Ch. & præ nimia crudelitate commota mea viſcera ſunt, itaq;.i.ideo ego miſera, afflicta videndo talia, effugi.i.elapſa ſum huc, ſeu aufugi foras huc, vt ne i.non viderem, id.i.tale ſupplicium Ch. Deinde Pyth. exclamat inquiens quæ exempla indigna.i.fœda, crudelia, & horrenda Th. Ch. & ancillæ dñt eſſe futura.i.facienda in eum Ch.i.erga eum, vt ceteris ſit documento, ne quid tale attentent, vbi futura à ſio potius manat, q̃ à ſum, vt ſæpe ſit, quod vt credam adducor ex eo quod ſequitur quid ais, in quem exempla fient, poſſe legi etiã ſine exclamatione, aufugi ne viderem id.ſ.quæ exempla indigna dñt futura in eum. Vel ſic, ne viderem indigna exempla, quæ dñt eſſe futura in eum Ch. P. O Iuppiter, talis exclamatio eſt qualem facimus cum turbati recurrimus ad Deum dicentes, ò Deus, quæ.i.qualis illæc pro illa, compoſitum autem eſt ex illa & hæc, quæ ergo illæc turba.i. turbatio & commotio, numnam.i.nunquidnam. eſt parelcon ſiue Syllabica adiectio. Ego perij.i.perditus ſum, occidi, qui illius rei fuerim auctor adibo. ò Pythias quid iſtud eſt ſup. quid ais? in quem.i.erga quem, vel in quo exempla non quidem imitanda, ſed fugienda fient.i.efficientur, vt ceteri ſint ad iniuriam tardiores. P. O audaciſſime.i.plenè temeritatis & confidentiæ, rogitas.i. inquiris, in quem fient exempla perdidiſti.i.deſtruxiſti, pernicioſus illi fuiſti, perdidiſti ergo illũ adoleſcentulum.ſ.Chæream, quem adduxti.i. adduxiſti. pro Eunucho i.loco Eunuchi, dũ.i.qñ, ſtudes.i.das operam, laboras, conaris dare verba nobis.i.decipere nos. P. Quid.i. cur ita dicis ſup. aut cedo.i. dic quid factũ eſt de Chærea. P. Dicam quid factũ.ſ. Sin'.i.ſcis ne eam virginem, quę hodie data eſt dono Thaidi, eſſe ciuem hinc.i.ex hoc loco, hoc eſt ex Athenis, & ſcis fratrem, eius.ſ.Chremem, eſſe apprime.i.valde nobilem? P. Neſcio. P. Nſcio. Py. At qui.i.ſed cer inuenta eſt.i.comperta eſt, ſic.i.ciuis eſſe hinc iſta miſer.ſ. Chærea, vitiauit i.ſtuprauit eam, ille frater violentiſſimus.i. impetuoſiſſimus, ſiue turbulentiſſimus, vbi.i.qñ reſciuit.i.tanquam inopinatum cognouit. Par. deinde intercipit ſermonem petens. P. Quidnam.i. quid fecit ille frater, & hoc petit vt acceleret ancillam, quæ longiora narrat. Py. Primum.i.in primis colligauit eum.ſ.Ch.miſeris nodis. P. Colligauit? indignando & exclamando præ timore, & ita repetiuit idem verbum à Pyt. prolatum. Py. Atq; equidem fecit id.ſ. colligauit eum Th.orante.i.quamuis Thais oraret, vt ne.i.vt nõ faceret, id.i.colligaret eum. P. Quid ais? ex ſtupentis eſt. Py. Nunc minitatur.i.minatur ſeſe facturum porro.i.poſtea id, quod ſolet fieri ſup. mœchis.i ſtupratoribus, aut adulteris, vt forte quod abſcindet illi viriha vel alia id genus efficiet, quod ſ.illud quod fieri ſolet mœchis, ego Pyth. nunquam vidi fieri, neq; velim.i.neq; vellem vidiſſe fieri, vel neq; velim nunc fieri Ch. P. Qua audacia Chremes audet.i.audeter admittit, tãm facinus i.tam enorme factum. Py. Quid.i.cur, dicis ſup. ita tantum facinus ipſum audere. P. An.i.verum hoc facinus non videtur tibi maximũ, quis homo vidit vnquam quenquam.i.aliquem, deprehendi.i.opprimi, & comprehendi in domo meretricia, pro mœcho.i.pro ſtupratore & adultero. Py. Neſcio. P. At i.ſed, ò Pyth. ne.i.vt non ſciatis.i.vt non ignoretis, dico.i.aſſero vobis, edico.i.ſignifico, ſeu notum facio vobis, illum Ch. eſſe noſtrum filium herilem, i.filiũ heri.i.domini noſ[illegible] [illegible]peta Lachis ſenis. Py. Hem, indignantis & dolentis, obſecro an.i.verum eſt ii, qui filius herilis eſt. P. Ne quim.i.non aliquam vim.i.violentiam, Thais ſinat.i. permittat fieri in eum, vbi ne poteſt capi vt ſit aduerbium prohibentis vel poteſt capi prout non, & iungi cũ præcedenti ſermone Parmenonis, ſic dico illum eſſe herilem filium, vt Thais nõ ſinat aliquam vim fieri in eum, atq; adeo.i.certe, cur egomet nõ eo intro defenſurus.ſ.eũ. Py. O Parmeno vide.i.aſpice, conſidera, quid agas.i. agendum ſuſcipias videlicet, vide ne.i.vt pro q̃ neq;.i & nõ proſis illi Chæreæ, & tu pereas.i.occideris, nam putant.ſ Chremes cum Thaide, & alij quidquid factum eſt, eſſe ortum.i.produſſe, profectum eſſe, à te.i. à tua techna & arte. P. Igitur ego miſer perplexus & anxius quid faciam.i.moliar, vel quid incipiam.i.inibo faciendum perficimus mediocria, incipimus ingentia. Autem.i.ſed ecce i.in conſpectu adeſt, tanquam repentinus ſit eius reditus, & inopinatus, video ſenem.i.patrem Ch. Lachem redeuntẽ rure.i. ex agro, vbi rure aduerbiaſcere, vel melius pro aduerbio de loco poni conſtat. Deliberat an debeat illi dicere an non. Dicam huic ſeni, an non dicam.ſ.deinde eligit ſed dicturum hercle.i.per Herculem ego dicam, & ſi.i.quamuis ſcio magnum malum mihi paratum, ſed neceſſe eſt dicere ſup. vt ſubueniat.i.ſuccurrat huic.i.filio ſuo Ch. Py. Sapis.i.ſapienter dicis ſeu loqueris, ego abeo.i. diſcedo, intro.i.in domum Thaidis. tu Parmeno narrato iſti ſeni omnem ordinem.i.totam ſeriem facti, vt.i. qualiter factum ſit.i. quo pacto totum factum proceſſerit.

ARgumentum} Facete terretur Parmeno à Pythia, vt magis ridicula ſit cataſtrophe. {O ſceleſtũ Parmenonem,} Ficta exclamatio ancillæ. {Exempla}.i.pœnæ, ſupplicia, quę alijs documento eſſe poſſint. {Scis eam hinc ciuem eſſe} Attende tarditatem narrantis ad torquendum Parmenonem. {Colligauit} Repetitio commoti & indignantis. {Id quod mœchis} Honeſta periphraſis. {Quis homo pro.} Differentia à loco, qua negat mœchum eſſe, & eſt defenſio ex finitione. {At ne hoc} Interminatio {Hem} Ficta cõmotio. {Vide Parmeno quid} Conſilio poetæ rectè prohibetur Parmeno ne ingrediatur, ſed ſenex potius, vt conficiantur nuptię. {Sapis} Irriſoriæ approbatio. LATO.

PRoh Deum fidem, &c.} Lenæ calliditatem in excogitandis fraudibus, vimq; perſuadendi, nec non ſerui non vndiq; circumſpecti credulitatem, hæc ſcena exprimit. Primum maliciæ ad ſcribendum eſt, poſtremũ vero imprudentiæ, quæ rem animumq; loquentis non conſiderat, ſed facili credulitate decipitur, quòd maxime dedecet. Exitus.n.talem imprudentiam reprehendit Chryſolus ſeruus apud Plaut. in Bacch. ſic ait. Nequius nihil eſt, quàm egens conſilij ſeruus, niſi habet pectus multipotens. PATRVA MARS.

SVnt omnes trochaici tetr.cat. In primo verſu vel deum monoſyllabum erit; & ò totum vna cũ præcedente ſyllaba dum eliditur, vel, quod veriſimilius mihi quidem videtur, Fidem verbũ omitti poteſt, quod alias apud hunc quoq; poetam fieri ſolet, vt admonet Don. Act.2. Sce.3. in Phormione. In quarto verſu omittendum verbum Eſſe, rectè admonet Ioan. quod male appoſuit Aldi liber. Decimus verſus varie legitur, Doctor. ita, GLAR.

Scis eam hinc ciuem eſſe, & eius fratrem apprime nobilem?

Quæ lectio mihi non diſplicet, ſed Eius ſic erit diſſyllabum, quidam bis Eſſe legunt ad hunc modum.

Scis eam hinc ciuem eſſe, & fratrem eius eſſe apprime nobilẽ?

Vt Eius monoſyll. poſt Fratrem legatur. innuit & Ioan. Lector porro ſequatur quod volet. In 13. vel Eam monoſyll. totũ eliditur, vt quinto loco ſit trochæus, eam iſte, vel, quod malim amphibrachys eodem quinto loco. Paulo poſt: Hem extra metrũ eſſe admonuit Doct. In 15. Minitatur pro minatur quidam habent lib. & facturum omittendum ex Don. Commentario ſatis liquet, tamen ita legendũ, Quid ais? Py. Nunc minitatur porro ſeſe id, quod mœchis ſolet. Quam lectionẽ & Doct. & Ioan. probant. In 19. vel Neſcio diſſyll. erit, ita vt ſcio totum elidatur, vel Prendi, pro Deprehendi legendum, niſi quis vnum hunc verſum inter omnes reliquos trochaicos iambicum exiſtimet. Viceſimumtertium rectè emendauit Ioan. Ne neq; illi, vt primo loco ſit anapæſtus, ſecũdo trochæus, Ne ne. Idem aio de vltimo ad hunc modũ.

Ego abeo intro, tu iſti narrato omnem ordinem, vt factũ ſiet.

Vt primo loco ſit anapæſtus. Ego abeo in. Niſi quis etiam hunc iambicum tetr. acal. exiſtimet. quod mihi non probatur. poteſt & pæan quartus eſſe loco primo.

ACTVS V. SCENA VI.

ARG. ADR. BARL.

A villa ocioſo & quieto rediit ad vrbem animo hic ſenex, neq; enim mores ſuorum clamitat, neq; ſe quicquam ſuſpicatur, ſed ruſculo ſuo gratias agit, cuius beneficio ignorat, quid in vrbe agant filij, quorum amores & facta nunc demum cognoſcit ex Parmenone.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſcena ocioſus adeo & quietus inducitur ſenex, vt neq; motes ſuorum increpet, neque quidquam ſuſpicetur mali, ſed agit gratias proximæ villæ cuius beneficio ignorat quid in vrbe agerent filij, quod percipit imprudenti Parmenonis narratione. Felicitas quoque ſenis hic attendatur, vt appareat quam inopinatæ malum omen fieri poſsit. Nam imparatis mentibus mala grauiora ſunt.

Senarij.

LACHES, PARMENO.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque vrbis odium me vnquam percipit.
Vbi ſatias cœpit fieri, commuto locum.
Sed eſt ne ille noſter Parmeno? & certe ipſius eſt.
Quem præſtolare Parmeno hic ante oſtium?
P. Quis homo eſt? hem ſaluum te aduenire here gaudeo.
L. Quem præſtolare? P. perij: lingua hæret metu. L. hem,
Quid eſt, quod trepidas? ſatin' ne ſaluæ? dic mihi.
P. Here, primum te arbitrari id, quod res eſt, velim.
Quidquid huius factum eſt, culpa non factum eſt mea.
L. Quid? P. recte ſanè interrogaſti, oportuit
Rem prænarraſſe me. emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. L. cui? P. Thaidi.
L. Emit? perij hercle. quanti? P. viginti minis.
L. Actum eſt. P. tum quandã fidicinum amat hic Chærea.
L. Hem, quid amat? an ſcit iam ille, quid meretrix ſiet?
An in aſtu venit? aliud ex alio malum.
P. Here, ne me ſpectes: me impulſore hæc non facit.
L. Omitte de te dicere. ego te furcifer.
Si vino. ſed iſtuc, quidquid eſt, primum expedi.
P. Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus eſt.
L. Pro eunuchon'? P. ſic eſt. hunc pro mœcho poſtea
Comprehendere intus, & conſtrinxere. L. occidi.
P. Audaciam meretricum ſpecta. L. nunquid eſt
Aliud mali, damni ne, quod non dixeris;
* Reliclũ * Reliquom? P. tantum eſt. L. ceſſon' huc intro irrumpere?
P. Non dubium eſt, quin mihi magnum ex hac re ſit malum,
Niſi, quia neceſſe fuit hoc facere, id gaudeo,
Propter me hiſce aliquid eſſe euenturum mali:
Nam iam diu aliquam cauſſam quærebat ſenex,
Quamobrem inſigne aliquid faceret ijs: nunc repperit.

DON. EX meo propinquo rure hoc capio commodi:} Annotandum, quòd huius ſcenis nomen apud Terentium non eſt, apud Menandrum Simon dicitur. {Ex meo propinquo rure hoc capio commodi:} Firmatur ſtatus mentis trepidantis ſenis, vt appareat quàm inopinato malo amens fieri poſſit, quod ipſum ſuperius & in Parmenone ſeruatum eſt. Imparatis enim mentibus mala maiora ſunt. Ergo non tam ocioſus incedit ſenex vt neq; mores increpet, nec quidquam ſuſpicetur mali, ſed agat gratias proximæ villæ, cuius beneficio non ſcit quid in vrbe agerent filij. Et nũc adeſt vbi opus eſt Poetæ. Et vide hanc cauſam fuiſſe, cur non ad villam diuerterit. Omnes villas comicas ſuburbanas eſſe, cõmoditatem ipſam nunc explicat & oſtendit. {Neq; agri, neq; vrbis} Tragicos apparatus. Delicias memorat, qui pericula cogniturus eſt. {Odium me vnquam percipit} Faſtidium ex abundantia eſt. {Vbi ſatias cœpit fieri,} Suffecerant ad hanc ſententiam duo ſuperiores ij verſus, ſed ἰδίωμα eſt ſenilis eloquij faceti, & garruli ſimul. {Commuto locum} Miræ breuitate duas res explicuit ſimul. Vbi ſatietas eſt, deeſt nam, vt ſit Nam vbi ſatietas cœpit fieri. Et cœpit, pro cœperit. Satietas, odium, ab eo quod præcedit id, quod ſequitur. {Sed eſt ne ille noſter Parmeno? & certe ipſus eſt} Et dubitauit, & firmauit poſtea, vtpote ſenex, viſu iam languido, atque oculis ætate defeſſis.

{Quem præſtolare Parmeno} Non, non, cui præſtolare, ſed, quem dixit. Alter Tullius, Quid tibi ad forum Aurelium præſtolarentur. Præſtolari, eſt præſto eſſe & apparere, hoc eſt obſequi. {Quis homo eſt?} Quare, quis homo, cũ prouiderit venientem, verum non vult videri prouidiſſe, ne quid fallaciæ paraſſe videatur? Sic & in And. Quaſi de improuiſo reſpice ad eum. Vel quia perturbatur exanimatus, qui dum quid apud Th. geratur, auſcultat, non videt ſenem proprius accedere, quem longe viderat. An vero ideirco hoc fingi, quia quod parabat dicere de Chærea, poſtquam cominus ventũ eſt, non audet loqui? {Lingua hæret metu} Virg. Et vox faucibus hæſit. {Quid trepidas?} Oſtendum eſt ſeni ab audienda quæ de facili nunquam fateretur Parmeno. {Satis ne ſalue?} Salne integre, recte, commode. Plaut. in Trin. Beneuolens tuus atque amicus. {Satis ne ſalue?} Nunc aduerb. eſt producta eſt e litera. Sal. Inde ortus ſermo, percontantibus vtrinque, ſatin' ſalue, quàm grati ducibus ſuis, quantis familiaribus copijs agerentur. {Here primũ te arbitrari id, quod res eſt, velim,} Quod ante narrationem confirmatio inducitur, contra morem & præcepta eſt, ſed merito, quia perturbatus eſt. licet ſimul vt non poſſit dicere. {Quidquid huius factum eſt,} Abſolute vt ſupra, Et quidquid huius feci, cauſa virginis feci. Aut deeſt Rei. vt ſit huius rei. Stomachoſe. {Quid?} Quid interrogas: quis enim ante crimen, quàm obijciatur, aut proponatur, neget? {Recte ſanè} Docta Terent. ipſe ſe reprehendit. Nam ordine factum nõ eſt præ timore & conſcientia. {Emit quendam Phædriæ Eunuchum} Vide narrationem à neceſſarijs & vrgentibus cœptam non in ſe continere, niſi quod res conditio cogit fateri. Emit, inquit, Eunuchum. {Quem dono huic daret} Non dixi cui dono daret. {Aliter ab amoris mentione cœpiſſet} Deinde τὸ quendam, ἐξουθενισμὸν ſignificat. {Huic} Huic more ſuo dixit potius, quàm meretrici. {Quin etiam interrogatus,} Thaidi potius dicturus eſt, quàm vt nomen dicat, quo offenditur ſenex. Eunuchi autẽ ſolius mentio neceſſaria eſt. quia dicturus eſt pro Eunucho deductum Chæream. {Actum eſt} Deſperantis verbum. {Quandam fidicinã} Extenuatio criminis eſt, non quod virginem, quòd ciuem vitiauerit. {Tum quandam fidicinam amat hic Chærea} Mire & neceſſario variauit, ille emit, vt Eunuchũ mittat ad Thaidem, hic amat, vt deduci ſe pro eunucho velit. {Hem, quid? amat?} Hæc ſingula pronuncianda ſunt, vt ſtuporem nimiæ indignationis oſtẽdebat. {An ſcit iam ille, quid meretrix ſiet?} Quia fidicinæ, meretrix eſt. {An in aſtu venit?} In Aſtu, in vrbẽ de Pyræo. ſic Athenienſes vocabant vrbem ſuam, vnde ipſi incolæ ἀστοὶ vocantur. {Aliud ex alio malũ} Hoc ſeparatim dixit. ſenex fixis in Parmenonem oculis. {Me impulſore nõ facit} Ipſum accuſat conſcientia. non.n. quod leuius eſt, dixit, me ſciente, cum plus inferat, me impulſore. {Ego te furcifer, Si viuo} Modo omnis ſæuitia comica aut in comminatione eſt, aut in apparatu verborũ. {Si viuo} Apoſiopeſis, te vlciſcar. quia neceſſario ſequitur. {Sed iſtuc quidquid eſt.} Inuenta cauſa cur ſupplicia differantur, donec vxorem ducat Chærea, & ipſe purget Parmenonem, ſecundum argumenta quæ ſibi ipſe proſpexit, iuſſu coactuq; feciſſe & imperio heriilis filij ſui Chæreæ. {Ad Thaidem hanc deductus eſt} Vnde ductor ipſe ſceleratus. {Pro Eunuchon'?} Non interrogat, ſed exhorreſcit. {Hunc pro mœcho poſtea} Bene ſtuduit Teren. pro bis numero dicere, & pro eunucho, & pro mœcho. Pro mœcho aũt quaſi excuſans dixit. Nam vere in virginem Atticã, non pro mœcho, ſed mœchus eſt. {Hunc pro mœcho poſtea} Bene vtrunque Pro, quia neq; eunuchus eſt qui vitiauit virginem, neq; mœchus qui in domo meretricia. Et ſpecta quàm oratorie tranſtulerit mentionem vitiatæ virginis. Pro mœcho, inquit, vt culpam Chæreæ ſub meretricis accuſatione celaret. {Hunc pro mœcho} Bene totum pro, quia neq; eunuchus, qui ephebos, neq; adulter, qui amator. {Comprehendere intus & conſtrinxere} Quo dicto vim ingentẽ inferri ſignificat Chæreæ. Comprehendere ſignat ſtrictim. {Aliquem in facinore deprehenſum.} {Audaciam meretricum ſpecta} Maior emphaſis accuſationis eſt per pluralem numerum, quàm ſingularem. Sic alibi, An potius ita me comparem, nõ perpeti meretricum contumelias? {Audaciam meretricũ} Oratorie auertit iram ſenis à ſe, & à Chærea, atq; deriuat in meretricem. {Nunquid eſt aliud mali, damni ue,} Bene interrogat, quia oĩa mutus ſeruus dicere videbatur. Et cum damnum, malum ſit, de proximo collatũ diſcernitur, & damnum ad emptionem eunuchi, malum ad comprehenſum pertinet & conſtrictum Chæream. {Ceſſo huc intro irrumpere?} In tantam formidinẽ coniectus eſt ſenex, vt non miremur, quòd tam cito nuptias firmet ephebi & virginis, & quãuis nõ honeſte, tñ quia ex ingẽti metu, vel indigno matrimonio filij vitã paciſci velit. {Nõ dubiũ eſt, quin mihi magnũ ex hac re ſit malũ,} Suaue eſt neſcire perſonas quid agat poeta In nõ periclitaturus. Parmeno. {Niſi, quia neceſſe fuit} Neceſſe, eſt nomẽ. Nã neceſſus, neceſſis,

neceſſis,& neceſſitas,& neceſſum lectũ eſt. {Id gaudeo}.ſ.vt ſuccuratur Chæreæ periclitanti. {Propter me} Plus dixit, quã ſi per me diceret. {Hiſce aliquid} Meretricibus, non adoleſcentibus. & item pluraliter ſuo more, vt, Audaciam meretricũ ſpecta.&, Non perpeti meretricũ contumelias. {Nam iam diu aliquam cauſam quærebat ſenex,} Nota cauſam, pro occaſionem. {Quamobrem inſigne aliquid faceret} Manifeſtius hoc Menander explicat, Iam pridem infeſtũ meretrici ſenem, poſt corruptum ab ea Phædriã, nunc demum ſe inuenta occaſione vindicaturũ. {Quamobrem} Quamuis dixiſſet Cauſam, intulit Quamobrem. {Inſigne aliquid} Magnum & nobile facinus. {Faceret} ἰδιωτισμῶς dixit.

GVID. EX meo,&c.} Hic primũ introducitur Laches ſenex, Phædriæ,ac Chæreæ pater, omni cura vacans, vt poſtea relato facto per ordinem à Parmenone videatur, turbatio, nam in paratis mentibus mala maiora ſunt. L. Capio.i. percipio hoc cõmodi.i.hanc commoditatem & vtilitatem, ex meo rure.i.agello propinquo vrbi.ſ.q̃ ſuo, neque.i.non, vnquam odium.i.tædiũ, ſeu faſtigium agri, neq; vrbis percipit me.i. nunquã ſatietate ſum defeſſus, neq; agri, neq; vrbis, vbi.i. poſtquam, vel qñ, ſatietas.i.faſtidium, vel tædium, quod ex abundantia plerunq; naſcit, cœpit fieri.i.incœpit capere me, commuto locum.i. diſcedo ab vno loco ad alium. Sed ne.i.verum ille, quem video ſup. eſt Parmeno ſeruus meus, deinde attentius viſo eo ſubdit, certe ipſus pro ipſe vetuſte eſt Parm.ſ.ò Parmeno quem præſtolare.i. prçſtolaris, hoc eſt expectas. Dicimus præſtolor tibi,& præſtolor te, ſed ſæpius eſt datiuo. Quem præſtolare hic ante hoſtium Th. meretricis. P. Quis homo eſt qui me alloquitur, Hem, interiectio percipientis quem prius non aduertebat ò here.i.tu domine mi, gaudeo te adueniſſe ſaluũ.i.incolumem. L. Quem præſtolare.i. quem expectas, vel mane. Præſtolari enim, vt Non. inquit eſt expectare, ſeu manere. Don. aũt dicit prçſtolari ſignificare præſto aſſe. P. Perij.i.occidi, lingua hæret.i quaſi fixa manet,& immobilis, vt loqui non poſſit, metu.i.præ timore. Virgil. Et vox faucibus hęſit. L. hem, hic interiectio metuentis eſt, ne quid mali ſit, quid.i.cur trepidas.i.times, ſatin'.i.ſatis ne, ſalue, aduerb. hic.i.integre, rectè, cõmode, incolumiter te habes.ſ.dic mihi.i.reſpõde mihi, vel ſatin'.i.ſatis ne ſalue, integre, rectè, cõmode res ſe habent ſup domi, nunc dic mihi. P. ò here primũ velim te arbitrari id, quod res eſt id, quod eſt verum.ſ. quidquid huius rei ſup. factum eſt videlicet de ſuppoſitione Chær.& eius deprehenſione, non eſt factũ mea culpa i.meo vitio,& mea improbitate. L. quid dicis factum ſup. P. ſanè.i.certe, vel valde, rectè interrogaſti, oportuit me prænarrare.i. prius recitare.r.l.factũ ipſum, deinde incipit narrare inquiens Phæd. emit quendam eunuchum, quem daret huic Th. dono. L. cui daret.ſ. P. Thaidi daret. L. emit hercle perij, quanti emit, ſcilicet.i. quanto precio. P. emit ſupp. viginti minis.i. viginti libris, vt dictum eſt. L. actum eſt, hoc eſt deſperantis dictum, q.d. actum eſt de Phædria, perditus eſt, quaſi non ſit reliqua ſuæ reſipiſcentiæ ſpes, cum ſit meretricis irretitus blanditijs. P. tum.i.deinde hic Chær. filius alius amat quandam fidicinam.i. canentem fide.i. Citbara.ſ. virginam quam ſtuprauit. L. hem, dolentis, vel indignantis & excandeſcentis, quid? modus interrogandi ea, quæ non bene intelleximus, aut intellecta non credimus. Au.i. vtrum, venit, ille Chær. ſcit iam quid ſit meretrix? an.i. vtrum, venit in Aſtu.i.in vrbem Athenas ex Pyræo. eſt enim hic Aſtu nomen & indeclinabile, ſignificatq; vrbem. Nam Athenienſes ſic vocabant vrbem ſuam. Aſtu enim Gręce vrbis dicitur Latine. Inde aſtu inuenitur pro aſtutia & calliditate, nam qui vrbes frequentarunt vt plurimum aſtutiores ſunt, inuenitur autem etiã aſtus aſtus aſtui maſc. generis,& aſtu indeclinabile neutri generis pro aſtutia. Inde aſtutus.i. callidus. Aliud malum ex alio, hoc ſeparatim protulit ſenex fixis in Parmenonem oculis, ſic autẽ intellige, ecce ſup. aliud malum ex alio.i. aliud malum poſt aliud, vel lege per appoſitionem iungendo præcedentibus ſic, quod ſupple.ſ.Chær. amare eſt aliud malum ex alio.i. eſt malum ſuper malum, quia primum malum ipſi ſeni erat ea Phæd. ſecundum ex Chr. P. ò here.i. domine, ne ſpes.i aſpicias me fixis oculis, vt facias indignabundus, ipſe Chærea non facit hoc.i. non amat, me impulſore.i. quia impellam eum ad id faciendum, aut inducam. L. omitte i.ceſſa dicere.i.loqui de te excuſare, ò furcifer.i. digne qui furcam feras circumuicinos ignominiæ cauſa illi alligatus, ego te puniam ſup. & eſt apoſiopeſis, ſi viuo, ſed primũ expedi.i. explica iſtud quidquid ſit. P. is Chęr. deductus eſt ad Thaidem pro illo eunucho, qui fuerat emptus. L. pro eunucho i. vtrum pro eo deductus eſt? P. ſic eſt, poſtea comprehendere i.ceperunt hunc Chæream, intus.i. in domo Th.& conſtrinxerunt pro mœcho.i tanquam eſſet mœchus, ſeu adulter. L. occidi.i. perij. P. ſpecta.i. conſidera, vide audaciam meretricum. L. nunquid vtrum aliquid aliud mali, vel damni eſt reliquũ.i. reſtat, ſupereſt, ſuperat quod non dixeris. Mali autem dixit referendo ad comprehenſum, & conſtrictum Chęream. Damni vero dixit referendo ad emptionem eunuchi, quæ facta eſt xx. minis. P. tantũ.i. illud duntaxat eſt quod dixi. L. ceſſo, q.d. cur tardo, vel cunctor irrumpere.i. violenter ingredi huc oſtendebat locum, intro.i. intra domum Th. P. non eſt dubium, quin magnum malum.i. ſupplicũ ſit mihi ex hac re.i. propter hanc deductionem & comprehenſionem, vel manifeſtationem facti, niſi quia fuit neceſſe.i. oportuit facere hoc.i. manifeſtare rem patri, vt ſuccurreretur Chæreæ comprehenſo. Eſt autem neceſſe nomen, nam neceſſus, neceſſis, neceſſitas, & neceſſum lectũ eſt gaudeo id.i. propter illud ſequitur.ſ. aliquid mali eſſe euenturum, hiſce.ſ. meretricibus, propter me.i. per me, ſeu me incitante, nam ſenex.ſ. Laches quærebat iam diu.i. à longo tempore aliquam cauſam.i. occaſionem. Quamobrem.i. propter quam faceret aliquid inſigne.i. aliquod magnum, & nobile facinus, is.i. ſenex, nunc repperit cauſam.ſ.& eius facinoris faciendi.

LATO. Argumentum} Incaute prodit ſe Parmeno impulſus dolo ancillæ. {Vbi ſatias} Vetuſte pro ſatietate. {Perij} Hoc ad ſpectatores. {Hem, quid eſt} Metuentis ac ſuſpicantis. {Here primũ te} Defenſio perturbatæ perſonæ ante narrationem. {Emit quendã} Attende copiam poetæ, qua eandem rem iterum ſic narrat, vt ne ſit tædio ſpectatori. {An in aſtu} Prouerbium de callidis & vſu peritis. {Si viuo} Apoſiopeſis comminantis. Audaciam meretricum. Oratorie auertit iram ſenis in meretrices. {Non dubium eſt} Hoc ad ſpectatores.

PETRV MART. EX meo propinquo rure,&c.} Boni ciuis rem domeſticam curantis, agentiſque citra aliorum iniuriam, honeſtum & nullis cenſuris obnoxium negocium, hæc ſcena deſcribit, exprimens affectum patris qui vehementer commouetur, qui nouos, filiorum ardores, ac prodigalitatem intelligit. Eſt enim ſenex auarus,& rem maximo labore partam turpiter perire in primis indignatur, ac terretur inquam re noua, & inopinata. Vnde Sen. de conſolatione ad Mart. ſic ait: Quæ multo ante prouiſa ſunt, languidius incurrunt, & aufert vim præſentibus malis, qui futura proſpexit. Fortuna illis eſt grauis, quibus eſt repentina facile eam ſuſtinet, qui ſemper expectat. {An in aſtu venit? &c.} Aſtu eſt nomen indeclinabile. Aſtuta, inquit Aſc. Pęd. vrbana dicuntur. Etenim vrbs, Gręce Aſty dicitur. Terent. An in aſtu venit? Sex. Pompeius ſic ait: Aſtus apud Poetas aſtutiam ſignificat cuius origo ex oppido Græco Aſty deducitur in quo qui aſſidue verſati ſunt, cauti atq; acuti eſſe videntur.

GLAR. SEnarij ſunt iambici. In primo verſu vel Meo monoſyl. eſt, vel creticus primo eſt loco. In 2. verſu, loco primo eſt anapæſtus. In 3. verſu, loco proceleuſmaticus. In 4. verſu d, eliditur in Sed, inquit Doct. vel bacchius eſt loco primo, vt ego puto. In 6. verſu, Ehem, monoſyll. eſt, cõtra atq; habet differentia, qua de Act. 2. Sc. 5 in And. In 8. vel eliditur in Quid, vel s, in Satis. In 10. d, eliditur in Quid,& Huius diſſyll. Quãquã in vtroq; verſu creticus & bacchius has eliſiones ſanare poſſunt. In 10. à fine, pro Eunu, ſpondeus eſt. In 6. à fine, pro Reliquom Doct. putauit poſſe etiã Relictum legi. Ego autem exiſtimo ſi ſub finem verſus altero in loco non fiat eliſio, poſſe etiam legi Reliquum.

ACTVS V. SCENA VII.

ARG. ADR. BARL.

Pythias egrediens irridet Parmenonem, plus ſatis credulum, ſimul populum docet, quid intus egerit ſenex.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequẽti ſcena Pythias egreditur tanquam irriſura Parmenonem, vt ipſa putat. Egredi autem a Poeta cogitur, vt doceat populum, quid intus egerit ſenex.

Iambici Octonarij Acatalectici.

PYTHIAS, PARMENO.

NVNQVAM adepol quidquam iam diu,
quod magis vellem euenire,
Mi euenit, quàm quòd modo ſenex intro
ad nos venit errans.
Mihi ſola ridiculo fuit, quæ, quid timeret ſcibam.
P. Quid hoc autem eſt? PY. nunc id prodeo, vt conueniam Parmenonem.
Sed vbi obſecro eſt? P. men' quærit hæc? PY. atque eccum video: adibo.

P. Quid eſt inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'? Py. perij.
Defeſſa iam ſum miſera te ridendo. P. quid ita? Py. rogitas?
Nunquam ædepol hominem ſtultiorem vidi, nec videbo: ah,
Non poſſe ſatis narrari, quos ludos præbueris intus.
At etiam primo calidum, & diſertum credidi hominem,
Quid? illico ne crederet ea, quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitij, te auctore quod feciſſet
Adoleſcens, ni miſerum inſuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuiſſe, vbi veſtem vidit
Illam eſſe eum indutum pater? quid? iam ſcis te periſſe?
Py. Ehem, quid dixti peſſima? an mentita es? etiam rides?
Itan' lepidum tibi viſum eſt ſcelus, nos irridere? Py. nimium.
P. Si quidem iſtuc impune habueris. Py. credo:
Sed in diem iſtuc Parmeno eſt fortaſſe, quod minitare:
Tu iam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum nobilitas
*Flagitijs, & eundem indicas: vterque in te exempla * edent.* * edet.
P. Nullus ſum. Py. hic pro illo munere tibi honos eſt habitus. abeo.
P. Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, hodie perij.

DON. NVNQVAM ædepol quidquam iam diu,} Pythias egreditur veluti irriſura Parmenonem vt ipſa putat. egredi autem à poeta cogitur, vt doceat populũ quid intus egerit ſenex. Ergo perſona cachinnatus inducitur, quærens Parmenonem, aſpectuq; eius ob nimium riſum vix loqui poſſe. {Nunquam ædepol quidquam} Rarum eſt euenire quod velis, & quod maxime velis, id rarũ magis. {Intro ad nos venit errans} Non greſſu errans, nec via, ſed animo & opinione. {Mihi ſolæ ridiculo fuit.} Soli regulariter dicitur, ſolæ non rectè, ſed antique, vt alibi: Hoc ipſa in itinere, altera dũ narrat, forte audiui. {Quid hoc autem eſt?} Ridentẽ miratur Parmeno. {Nunc id prodeo} Propter id. {Quid rides? pergin'?} Ex huius verbis oſtendit ꝙ multum rideat petulans puella. {Perij.} Proprie hic verbum eſt aptum, quaſi ſit laſſa ridendo. {Nunquam ædepol hominem ſtultiorem vidi,} Poſtquam rogas dixerat, quaſi narratura videbatur, & redit ad inſultationem. {Quos ludos præbuerit} Ex errore & metu nimio ſenis credentis conſtrictum filium ſe offenſurũ in domo meretricis. {At etiam primo calidum ac deſertum credidi hominem} Hæc omnia ſic in ſcena pronunciata ſunt, vt riſu interrumpi verba puellæ viderentur, Maiorisq; inſultationis eſt, ſi is qui fatigat alterum, dicat ſe ante de illo multo aliter ſenſiſſe. {Illico ne credere} Non ideo hoc dicit, quòd perſonæ ſuæ fidem deroget, ſed quòd res incredibilis fuerit, quam illi perſuaſerit, aut certe ſi credendum fuerit, non ſtatim, neq; exanimata, neq; facta rei cognitione. {Illico ne credere} Obiurgatio de tempore. {An pœnitebat flagitij} Illud quod ſupra, à ſtulto, hoc quod nunc dicit, à malo fieri potuit? illud, ab imprudente, hoc quod peius eſt, à ſciente. {An pœnitebat flagitij} Paruum videbatur. Ipſe alibi, Quantum hic operæ fiat, pœnitet. Plaut. in Trucul pœnitet ne te, quòd ancillam ſolam nimis erumpere? {Ni miſerum inſuper etiam patri indicares?} Duo obijcit. vnum ꝙ male conſuluerit, alterum, ꝙ male prodiderit conſilia ſua. Et bene indicares. nam indicium dicitur eius qui vna peccauerit. {Nam quid illi} Adoleſcentis.ſ. {Ni miſerum inſuper etiam indicares patri?} Ad inuidiam Parmenonis, miſerum dicit adoleſcentem, eo modo quo Iuno accuſans Venerem, ait, An miſeros qui Troas Achiuis Obiecit. Sic enim agimus, cũ ab his qui falſo rei ſunt, in auctores culpam ſceleris remouemus. {Quid eſt? iam ſcis te periſſe} Hoc nõ ſtupentibus, ac culpã patientibus dicitur. {Hem, quem dixti peſſima?} Nunc demũ intelligit Parmeno ſe eſſe deluſum. {Etiam rides?} Apparet eam ex huius ſtomacho vehementius cachinnare. {Nos irridere?} Nos ſuperbius dixit, quàm ſi diceret me. {Si quidem iſtuc impune} Subauditur, Tum nimium. {Verum?} Irridentis interrogatio. {Sed in diem iſtuc} In longam dilationem, vnde dilatio eſt dicta diei prolato. {Tu iam pendebis} Iam, nimiam velocitatem ſignificat. {Nobilitas flagitijs, & eundem indicas} Duas res ſignificat ſimul & cogis flagitia facere, & facientẽ indicas. {Vterq; exempla in te edent} Noua ac mira tormenta, quæ pro exemplis narrentur, aut quæ documenta ſint ceteris ne delinquant, exempla dicuntur: Et edent, & edet legitur, ſi edent, figuratum eſt. ſi edet, rectè. Et plus eſt edet, quam dabit. {Nullus ſum} Hoc ſecum Parmeno. {Hoc pro illo munere tibi honos eſt habitus, abeo} ἠρωνικῶς, & μεταφορικῶς pro munere. Et honos rumigerulis haberi ſolet. {Ego meo indicio miſer, quaſi ſorex, perij} Propriũ ſoricum eſt vel ſtridere clarius quàm mures, vel ſtrepere magis eum obrodunt friuola, ad quam vocem muli ſe intendentes quãnis per tenebras noctis transfigunt eos. Plautus: Confoſſiorem te faciam ſoricina Neuia. {Quaſi ſorex hodie perij} Quia latere potuit, nec occidi, ſi taceret. {Egomet meo indicio} Prouerbium in eos, qui ipſi ſe produnt, quia ſorex non facile caperetur, niſi emitteret vocem noctu.

GVIA. NVnquam, &c.} Hic Pyth. egreditur veluti irriſura Parmenonem, vt ipſa putat. Egredi autem à poeta cogitur, vt doceat populum quid intus egerit ſenex, ergo perſona cachinnans.i. immoderate ridens, inducitur quærens Parmenonẽ, aſpectuq; eius ob nimiam riſum vix loqui potens. Pyt. Aedepol nunquam quidquam euenit mihi iandiu ex longo tempore, quod magis vellem euenire, dixit autem iandiu & nunquam, q.d. in lõgo temporis ſpatio nulla temporis parte mihi euenire, quod magis euenit. vellem q̃ hic.ſ. ꝙ modo.i. paulo ante, ſenex.ſ. Laches, venit intro.i. in domũ ad nos, errans, i. allucinatus. non quidem errans greſſu aut via, ſed animo potius & opinione, is ſenex fuit mihi ridiculo.i. ioco mihi ſolæ pro ſoli, nam antiqui dicebant in genitiuo ſoli, ſolæ, &c. & in datiuo ſolo, ſolæ, ſolo, more ceterorũ adiectiuorum ridiculũ dicitur ſermo potius, riſum mouens, q̃ deriſum, quæ.ſ. ego Pyth. ſciebam quid timeret. P. Parmeno miratur ridentem Pyth. inquiens. autem.i. ſed, quid hoc eſt ꝙ hæc tantopere ridet. Py. Nunc prodeo.i. exeo in medium, id.i. propter id, vt conueniam.i. alloquar Parmenonem, ſed obſecro vbi eſt Parmeno. P. Hæc Pyth. quærit me & nõ quærit pro me, vt quidam literatores ſe rectè cogitaſſe putant. Py. Atq; eccum.i. ecce hic video eum.ſ. abo ad eum. P. O inepta.i. fatua, quæ tanto cachino rides quaſi fatua, quid eſt? quid tibi vis.i. quid per tuũ riſum ſignificas, vel quod dicitur inepte, quid oportet tibi cum tuo cachino & riſu effrænato quid.i. cur rides, vel quid rides.i. quid derides ita cachinando.i. immoderate ridendo, & cum videret eam magis etiam inualeſcentem & inſultantem riſu ſubdit, pergin'.i. vtrum non ceſſabis hodie vel deſiſtes à tuo riſu. Py. Perij proprie dixit, quaſi ſit laſſa ridendo, ego miſeria.i. ego infelix & affecta tanto riſu, iam ſum defeſſa.i. defatigata ridendo.i. deridendo te. P. Quid.i. cur ita me rides. Py. Rogitas.i. inquiris. Pol nunquam vidi hominem ſtultiorem te.i. q̃ tu ſis, nec videbo poſt hac, Ah, interiectio ridentis, nam identidem Pythia loquendo reſoluitur in tantum riſum, vt loqui non poſſit, non poteſt ſatis.i. ſufficienter narrari, quos ludos.i. iocos, quæ ridicula, & q̃ materiam ridendi præbueris, intus.i. in domo Th. At etiam.i. ſed etiã primo.i. principio cum te incipi cognoſcere credidi te ſup. eſſe hominem calidum.i. aſtutum, ac diſertum.i. optime differere potentem de re aliqua. P. quid eſt? Py. quid, q. d. petis quid ſit. ne.i. verũ, te ſup. pœnitebit flagitij.i. verum tibi parum videbatur flagitiũ, quid adoleſcens.ſ. Chær. feciſſet, te auctore.i. te ſuadente & conſulente, niſi etiam inſuper.i. præterea, indicares.i. proderes ipſum Chæream miſerum patri ſuo ſ. Lachi. bene autẽ dixit indicares, nam indiciũ eſt eius, qui vna peccauerit, nam quid animi.i. quem animum credis fuiſſe illi Chereę, vbi.i. qñ pater.ſ. Laches vidit eum eſſe indutum illam veſtem eunuchi. Dicimus autem rectè ego ſum indutus hanc veſtem, vel hac veſte, quid eſt? modus interrogandi ridendo illum, qui prius nõ poterat intelligere, quod ei dicebatur, iam.i. nunc, ſcis te periſſe.i. male te habere, hoc autẽ dici ſolet non ſtupentibus, ac culpam fatentibus. P. hem, indignantis & dolentis, ò peſſima.i. improbiſſima & petulantiſſima, quid dixti.i. dixiſti? nunc demũ Parm. intelligit ſe eſſe deluſum, an mentita es dicendo mihi quod prius dixerat, etiam.i. & cum hoc rides? Ex quo apparet eam ex huius ſtomacho vehementius cachinare.i. immoderate ridere, ne.i. verũ, irridere.i. illudere nos, viſum eſt tibi ſcelus.i. flagitium, ita lepidum.i. ita feſtiuũ & iucundum, vel poteſt ſcelus eſſe vocatiui caſus, & tunc aſtruitur litera, ò ſcelus.i. ò ſceleroſa mulier, quæ videris digna, quæ voceris ſcelus ipſum ne.i. verum, viſum eſt tibi ita lepidum.i. ita iucundum irridere nos. Py. nimirum.i. valde, vel plurimum viſum eſt mihi lepidum te irridere. P. Intellige ſic, potes Pyt. bene dicere, ꝙ nimium tibi lepidũ viſum eſt nos irridere ſiquidem.i. ſi certe, habueris.i. impune.i. ſine pęna.i. ſi iſtud impune feras, nec propter iſtud puniaris. Py. Ridendo eum Pythia ſubdit, verũ.i. ſed quid fiet ſup. contra me, vel quid facturũ putas, qui me nõ laturã impone videris minitari. P. hercle.i. per herculem, iurantis eſt, reddam.i.

rependam vices ſup.ſeu gratiam referã,& hoc in malam partem. Pr. credo.i.facile perſuadeo ad id credendum, quod miranda facies,ſed ò Parmeno iſtud quod minitare.i.minando polliceris,& dicis te facturum,fortaſſe dubitantis eſt, eſt in diem.i.in longam dilationẽ.Vnde dilatio eſt dicta diei prolatio, tu Parmeno iam.i. nunc aut ſtatim poſt,pẽdes pœnas ſup.i.lues,& dabis pœnas meritas,qui denobilitas.i.infamas,ſeu deturpas,flagitijs.i.turpitudinibus,flagitione.i. increpatione dignis, illum adoleſcentulum.ſ. Chæream,ſtultum.i.inconſideratum,& indicas.i.prodis, & quod non proprie dicitur hic incuſas eundem adoleſcentulum.ſ.vterque.ſ.pater & filius,edent.i.efficient, & quaſi publicabunt exempla.i.documenta ceteris ſeruis,vt ſint tardiores ad inducendos iuuenes ad malos mores.Poteſt etiã eſſe edet ſine figura,vt ſit,vterque edet exempla in te. P. nullus ſum.i.nõ ſum. perij occidi,exanimatus ſum,& conſternatus. ac ſi nullus eſſem. Pr. hic.i.talis honos habitus eſt.i.impenſus tibi Chærea, vel talis honos habitus eſt tibi.i.à te ab eo.ſ.Chær.pro illo munere.i.pro deductione eius ad Th.loco eunuchi,quod magni muneris loco repoſuit tũc. P. egomet miſer perij hodie Meo iudicio.i.mea ꝓditione & manifeſtatione, q̃ feci de Chærea patri ſuo,quaſi.i.velut ſorex ſæpe perijt ſuo indicio & ſtridore. Proprium eſt ſoricum, qui ſunt in multis ſimiles muribus & forſitan eiuſdem ſpeciei, proprium inquam eſt eorum vel ſtridere clarius,q̃ mures, vel magis ſtrepere cum obrodunt friuola.i.cruſtula,vel fruſtula, quæ ex edulus fractis decidunt,à frio as,friuola dicuntur,quod ſignificat frãgo frangis,nam ea rebus fractis quidquid decidit friuolum dicitur, vt ex panibus cruſtula friuola dicuntur,ſumitur etiam friuola pro minus ſupellectilibus. Iuuen. Iam friuola trãsfert Vcalegon. Ad vocem itaque ſoricũ multi intendentes trãsfigunt eos, quamuis per tenebras noctis. Plaut. Confeſſorem te faciam ſoricia venia.

Lato. ARgumentum} Ancilla indicat quid intus actũ ſit, & deridet Parmenonem.{ Nunquam ædepol} Hoc totũ cũ riſu, & cachinno pronunciandum.{ Perij} Voa laſſæ & defeſſæ ridẽdo.{ Callidũ & diſertum} Eo refertur q̧ temere crediderint, diſertũ q̧ falſa pro veris narrauerit.{ Hem,qui dixti} Ita & indignatio Parmenonis { Siquidẽ iſthuc} Cõminatio.{ Quaſi ſorex} Prouerbialis comparatio in eum qui culpa ſua deprehenditur.

Pavlvs Mars. NVnquam ædepol, &c.} Geſtiens lætitia meretricis voti compotis,ac inſultatio alienæ ſtultitiæ, hac ſcena exprimuntur. Triumphat quippe meretricius animus,& hilaratus applaudit ſibi,cum par pari relatum eſt, & viciſſim irridere poteſt talem mentis hilaritatem nullo auro permutaret, gaudet enim vt dictum eſt,vindicta muliebris animus. { Hic pro illo munere tibi honos,&c.} Senſus eſt. Tu munere tuo nos deluſiſti,nos inuicem rependimus, Hic honos, qualem vides quaſi diceret,te deluſimus,habitus.ſ.eſt à nobis, pro illo munere tuo tam illepido.{ Ab eo}.i.diſcedo hinc,iam compos voti,inquit Pythias,& te iam deluſum relinquam cruci paratæ,in qua iam pendebis. { Sed in diem iſtuc Parmeno,&c.} Aliquando forte iſtuc accidet,quod nobis minitaris,ſed ſupplicium tuum iam paratum eſt, & ſic ex ſtomacho loquitur Pythias, & inſultat Parmenoni. { Tum iam pendebis} i.eris appenſus in patibulo & cruce. Pendeo,pendes, idem ſignificat,quod ſum ſuſpenſus. Pendo,pendis ſoluo ad pondus. Vnde pendere pœnas, & penſio dicta.

Glar. ET hi ſunt iambici, ſed quadrati catal. In verſu primo vel ædepol prima longa & Diu monoſyllabũ, vel abſq; diphthongo & Diu diſſyllabum. In magis ſ eliditur. Quidam lib. hac in ſcena bis habent. Nunquam pol,pro, Nũquam ædepol. In 2. verſu Mihi monoſyll. totum eliditur, vel bacchius eſt loco primo. In tertio Scibam malim,quàm Sciebam,niſi ſit ſynęreſis. In quarto malim d eliderе in Quid, quàm ea Prodeo facere ſpõdeum. Sed & ſanius eſt vel loco primo bacchium conſtituamus, vel creticum loco quarto. In 7. præpoſitio De, in plerìſque non habetur lib. quàm ſi tollamus,certe Rogitas legendum erit, non rogas.quæ lectio placet. In 8. rurſus ædepol prima correpta,vt frequens eſt huic poetæ. Niſi quis legat, Nunquã pol In 9. vel Non pote legendum pro Non poſſum, vel ſ in Satis elidẽdum. In 14. d eliditur in Quid. In 15. poſt verbum Pater, Parmenonis perſonam inſerunt, Quid eſt, vt d elidatur. Quidam verbum Eſt, non habent. In 16. vel legendum Ehem diſſyllabum cum Dixti Diſſyllabo,vel Hem monoſyllabum,cum Dixiſti triſyllabo. In 17. ſ eliditur in Scelus,vel creticus eſt loco quarto,quod & alijs huius ſcenæ locis admonere omiſimus.

ACTVS V. SCENA VIII.

ARG. ADR. BARL.

Statuit hic miles vltro ſe dedere Thaidi, Herculis exemplo qui Omphale ſeruiuit in lanificio, pro claua & leonis tegmine, accepti ab ea calatho, & colo.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena conſiderare licet ad quos exitus militẽ induxerit Gnathonis aſſentatio. Nam dixerat ſupra, Iam tibi hæc aderit ſupplicans vltro. Hic contra, miles vltro ſe dedere Thaidi, ac deuouere ſatagit, exemplo Herculis, qui Omphale in lanificio ſeruiuit.

Trochaici.

GNATHO, THRASO.

QVID nunc? qua ſpe,aut quo conſilio huc imus? quid inceptas Thraſo?
T. Egone? vt Thaidi me dedam, & faciam quod iubeat. G. quid eſt?
T. Qui minus huic, quàm Hercules ſeruiuit Omphale? G. exemplum placet.
Vtinam tibi commitigari videam ſandalio caput.
Sed quid? fores crepuere ab ea. quid autem hoc eſt mali?
Hunc ego nunquam videram etiam. quidnam properans hinc proſilit?

QVid nunc? qua ſpe, aut quo conſilio huc imus?} Reminiſcere hunc eſſe,qui ſupra militi dixerit de Thaide. Iam dudum te amat.& rurſus, Iam tibi hæc aderit ſupplicans vltro.& hunc videbis quos exitus habeat aſſentatio.nã idem militi auctor eſt ſummæ deſperationis. Et animaduerte,q̧ ſemper à menſa Gnatho inuitus abſtrahatur. nam & ſupra,cum ad litem venitur,ex verbis Thraſonis manifeſtum eſt,& Gnathonem inuitum ſequi,vbi dicit, Hanccine ego vt contumeliam tantã,tam inſignem nũc accipiam Gnatho? Mori me ſatius eſt. Et bene,qua ſpe,& quo conſilio, tanquam omnia expertus,& nec muneribus grauis, nec terroribus metuendus. { Quid nunc? qua ſpe,} Paraſitus intelligit quid agat miles, ſed ad hoc inducitur interrogare ipſum militem, vt populus audiat quo cõſilio veniat ad Thaidem. { Quid nunc? qua ſpe,} Summa deſperatio eſt apud militem reconciliandæ amicæ, ad hoc vt æquo animo ferat admitti Phædriam,dum ipſe quoque recipiatur.nam non in fine fabulæ contriſtandus eſt.{ Quid inceptas Thraſo?} Incipere,magnorum facinorum eſt, & audaciæ. { Vt Thaidi me dedam} Poſt inductionem belli, & inſtructionẽ pugnæ quid ſequatur, niſi deditio ſuperatorum?{ Et faciam quod iubeat} Proprie,nam in deditione victores iubent,victi obſequuntur.{ Qui minus,q̃ Hercules ſeruiuit Omphale?} Hic Terent. exprimit conſuetudinem, in qua ignauis rationes criminum,& exempla ſuppeditant.nam ſic & ſupra de Pyrrho. Omphale Lydiæ regina fuit, quæ Herculem ſibi ſeruientem etiam ad lanificium compulit, cum ipſa calathũ, & colum,cultusq; fœmineos ſagittis, & claua, leoniſq; tegmine mutaſſet. { Hercules ſeruiuit Omphale?} Subauditur & ego ſeruiam Thaidi? { Vtinam tibi cõmitigari videam ſandalio caput} Commitigari,eſt tundendo deprimi atque deponi. { Sandalio caput} Plus dixit caput, q̃ ſi aliam partem corporis diceret verberari. Et mire calceamento caput verberari.{ Perij. T. quid autem hoc eſt mali?} Eunuchi habitu Chęrea, ſed virili cõfidentia proſilit,& militem velut noui riualis terret aſpectu. { Hunc ego nunquam videram} Ideo Chæream miratur.

Gvid. QVid nunc?&c.} Hic paraſitus inducitur interrogare militem,vt audiat populus quo cõſilio veniat miles ad Thaidem,vt videlicet poſt inſtructum bellum, tãquam victus ſe dedat,& eius voluntati morẽ gerat. G. quid.i.cur,nunc imus huc.i.in domũ Th.aut qua ſpe.i.qua expectatione & fiducia, aut quo conſilio.i.qua mente, quo propoſito imus huc ad Thaidem, q.d.omnia expertus es,nec muneribus gratus,nec terroribus metuendus.ò Th.quid inceptas.i.faciendũ ſuſcipis.incipere magnorum facinorum eſt, & audaciæ. T. Ne.i.vtrum petis quid ego incepto?incepto inquã vel eo huc vt dedam me Thaidi.i.tradam me in Thaidis poteſtatem,& vt faciam.id, quod iubeat.i.velit,& pręcipiat. G. quid eſt quod tu dicis ſup.hoc interrogat quaſi nõ poſſit credere militem, qui ſe fortem iactitat in eam poſſe adduci ſentẽtiam. T. quin.i.cur minus ſeruiam ſup.huic.ſ.Thaidi, quæ Hercules vir fortiſſimus ſeruiuit Omphale.i.reginæ Lydiæ, quæ Herculem ſibi ſeruientem etiam ad lanificium compulit, cũ ipſa calathum,& colum,vultusq; fęmineos cum ſagittis,& claua,leonisq; tegmine mutaſſet. G. exemplum tuũ placet mihi.i.probo exemplum tuum,quod tibi propoſueris imitandum. vtinã videam caput commitigari.i.tundendo de primi, atque deponi tibi ſandalio.i.illo genere calciamenti. Dñr noſtra tempeſtate ſandalia illi calcei,quibus vtitur Papa, & Epiſcopi in celebranda Miſſa,quibus nec pes totus tegitur,nec nudus terræ alliditur. Dicunt

inſuper

inſuper quidam ſandalium eſſe pãnum, quo operiuntur equi magnatum, vt Papæ, Cardinalium, & ceterorum. Item eſſe pannum quo vulnera, vel corpora mortuorum teguntur. Ser. autẽ, inquit, ſandalium eſſe genus calceorum, vel caligarum aliñeũ. Sed quid fores ab ea Th. i. fores eius Th. crepuerunt. i. patefactæ ſunt, & fores crepuerunt, ab ea eſt ſimili modo dictũ vt prius ab Andria eſt ancilla hæc, pro hæc eſt ancilla Andriæ. Th. eunuchi habitu Ch. videt, à quo terretur tanquam à nouo riuali, perij. T. quid autem. i. ſed, quid hoc mali eſt. i. quod malum eſt iſtud ounquã videram hunc Chæream. ſectiam quidnam. i. cur proſilit. i. prodit, exit, prorumpit hinc. i. ex domo Th. properãs. i. feſtinans cũ quadam confidentia virili. properabat enim præ gaudio quærẽs Parmenonem cui ſuum gaudium impartiret.

LATO. ARgumentum} Cataſtrophe inter militem & meretricẽ. {Quid eſt} Interrogatio reprehendentis. {Sandalio caput commitigari} Subaudi calciamento muliebri. {Hũc ego} Ch. ſubaudi.

PETRVC MARS. QVid nunc? &c.} Ignauia militis glorioſi, & imbecillitas conſilij, nec non turpis exitus illorum, qui indecoris adulationibus, pernicioſisq́ aſſentationibus præbent aures, hac ſcena deſcribitur. {Vtinam tibi commitigari videam ſandalio, &c.} Sandalium eſt calciamenti genus, quo nunc vtuntur Epiſcopi, cum in ſacris operantur. {Qui minus q̃ Hercules} Hercules, auct. Diod. lib. 2. venditus ſeruiuit Omphale Lydorum reginæ, & factus liber, genuit ex ea Lamum. Vnde quæritur Deianira his verbis apud Ouid. Vna recens tantum referatur adultera nobis. Vnde ego ſum Lydo facta nouerca Lamo.

GLAR. HAec carmina trochaica ſunt tetrametra catal. In 3. verſu ſeliditur in Minus, vel creticus eſt loco primo. In pen. Thraſonis perſona ante Perij ponenda ex lectione Donati in ſeq. ſcena ad illud Thraſonis, Nũquid Gnatho dubitas, quin ego perpetuo perierim? Porro in vltimo Proſilit præſentis temporis putat Ioan. potius quàm Proſilijt præteriti.

ACTVS V. SCENA IX.

ARG. ADR. BARL.

Qui alias gaudebat à ſe vitiatam puellam Chæreã, eandem quod permiſſu ſit parentis habiturus vxorem, nunc exultat, & in partem amoris recipitur à Thaide miles Thraſo.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena introducitur perſona Chæreæ, magnopere ferentis ingenti gaudio, vt adoleſcentuli in proſperis ſolent, quod nuptias cum Pamphila confecerat. Nec mirum eſt, quod adeo inſane ob id exultat, qui tam dudum tantopere, quod eam vitiauerat, turbabatur. Interueniatque Phædria vtpote qui domi erat, & audierat quæ geſta erant apud Thaidem ex relatione Parmenonis. Deinde laus Thaidis, continetur: tum militis interuentus, qui Gnathonis opera & blandimentis in riualem accipitur à Phædria. Demum fabulæ iucundus finis imponitur.

Tetrametri partim Iambici Acatalectici, partim Trochaici Catalectici.

CHEAREA, PARMENO, PHAEDRIA, GNATHO, THRASO.

O POPVLARES, ecquis me viuit hodie fortunatior?
Nemo hercle quiſquam: nam in me plane dij poteſtatem ſuam
Omnem oſtendere, qui tam ſubito tot con*gruerint commoda.* *contigerint
P. Quid hic lætus eſt? C. ò Parmeno mi, ò mearum voluptatum omnium
Inuentor, inceptor, perfector, ſcin' me in quibus ſim gaudijs?
Scis Pamphilam meam inuentam ciuem? P. audiui. C. ſcis ſponſam mihi?
P. Bene, ita me di ament, factum. G. audin' tu illũ quid ait? C. tum autem Phædriæ,
Meo fratri, gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo: vna eſt domus:
Thais patris ſe commendauit, in clientelam & fidem
Nobis dedit ſe. P. fratris igitur Thais tota eſt. C. ſcilicet.
P. Iam hoc aliud eſt, quod gaudeamus miles pellitur foras.
C. Tum tu, frater, vbi vbi eſt, fac quamprimum hæc audiat. P. viſam domum.
T. Nunquid Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim? G. ſine
Dubio opinor. C. quid commemorem primum, aut quem laudem maxume?
Illum, qui mihi dedit conſilium vt facerem; an me, qui id auſus ſim
Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tam oportune in vnum concluſit diem? an
Mei patris feſtiuitatem facilitatem? ò Iupiter
Serua obſecro hæc nobis bona. PH. Dij veſtram fidem, incredibilia
Parmeno modo quæ narrauit. ſed vbi eſt frater? C. præſto eſt. PH. gaudeo.
C. Satis credo. nihil eſt Thaide hac frater tua dignius,
Quod ametur: ita noſtræ eſt omni fautrix familiæ. PH. hui mihi
Illam laudas? T. perij, quanto ſpei eſt minus tanto magis amo,
Obſecro Gnatho in te ſpes eſt. G. quid uis faciam? T. perfice hoc.
Precibus, precio, vt hæream aliqua in parte tamen apud Thaidem.
G. Difficile eſt. T. ſi quid collibuit, noui te hoc ſi effeceris,* *collibitum,
Quoduis donũ, præmium à me optato, id optatum feres.
G. Itane? T. ſic erit. G. hoc ſi efficio, poſtulo vt mihi tua domus
Te præſente, abſente pateat, inuocato vt ſit locus
Semper. T. do fidem ita futurum. G. accingar. PH. quem hic ego audio?
O Thraſo. T. ſaluete. PH. tu fortaſſe, quæ facta hic ſient,
Neſcis. T. ſcio. PH. cur ergo in his te ego conſpicor regionibus
T. Vobis fretus. PH. ſcis quàm fretus? miles edico tibi,
Si in platea hac te offendero poſt vnquã; quod dicas mihi
Aliud quærebam, iter hac habui: perijſti. G. eia haud ſic decet.
P. Dictum eſt. C. non cognoſco veſtrum tam ſuperbum. PH. ſic erit.* *noſco genus veſtrũ
G. Prius audite paucis: quod cum dixero, ſi placuerit.
Facitote. PH. audiamus. G. tu concede paulum iſtuc Thraſo.
Principio ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim.
Me, huius quicquid facio, id facere maxume cauſſa mea:
Verum id ſi vobis prodeſt, vos non facere inſcitia eſt.
PH. Quid id eſt? G. militem riualem ego recipiendum cenſeo. PH. hem.
Recipiendum? G. cogita modo. tu hercle cũ illa Phædria
Et libenter viuis, & enim bene libenter victitas,
Et quod des paulũ, & neceſſe eſt multũ accipere Thaidẽ.
Vt tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumptu tuo; ad
Omnia hæc magis oportunus, nec magis ex vſu tuo
Nemo eſt. principio & habet quod det, & dat nemo largius:
Fatuus eſt, inſulſus, tardus, ſtertit, noctesq́; & dies:
Neque tu iſtum metuas ne amet mulier: pellas facile, vbi velis.
PH. Quid agimus? G. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,
Accipit hominem nemo melius prorſus, neque prolixius.

PH. Mirum

PH. Mirū, ni illoc homine quoquo pacto opus eſt. C. idem arbitror.
G. Rectè facitis. vnum etiam hoc vos oro, vt me in veſtrum gregem
Recipiatis: ſati' diu hoc iam ſaxum voluo. P. recipimus.
C. Ac libēter G. at ego pro iſtoc Phædria, & tu Chærea,
Hunc comedēdum, & deridendū vobis præbeo. C. placet.
PH. Dignus eſt. G. Thraſo, vbi vis, accede. T. obſecro te, quid agimus?
G. Quid? iſti te ignorabant. poſtquam eis mores oſtendi tuos,
Et collaudaui ſecundum facta & virtutes tuas,
Impetraui. T. bene feciſti. gratiam habeo maxumam.
Nunquam etiam fui vſquam, quin me omnes amarēt plurimum.
G. Dixtin' ego vobis, in hoc eſſe Atticam eloquentiam:
PH. Nihil præter promiſſum eſt. ite hac. vos valete, & plaudite.

DON. O POPVLARES, ecquis me viuit hodie fortunatior?} Hic perſona Chæreæ eſt, feruens gaudio vt adoleſcētuli eſt in proſperis rebus. }O populares,} Non mirum ſi inſane exultat nuptijs, qui iam dudum ob id ſolum quod vitiauerat virginem, lætabatur. }Nemo hercle quiſquam?} Et interrogauit, & reſpondit ſibi. }Nemo hercle quiſquam?} Parelcon tertium. }Qui tam ſubito tot congruerint commoda} Tam qualitatis, tot quantitatis eſt }Quid hic lætus eſt?} Inuenta perſona eſt ad q̄ geſta hæc narret Chærea, vt populus & miles inſtruatur, quid intus ne geſtum ſit. }Inuentor, inceptor,} Inuenite, ſapientis eſt, incipere, audacis, perficere, conſtantis. Ergo plena laudatio eſt. & conſtat hoc Chæream laudatiue dicere. nam in ſubditis ſolum conſilium attributurus eſt Parmenoni. }Scin' me in quibus ſim gaudijs?} Syllepſis. Et nota ſcin' me, cum ſufficeret ſcis'. ergo Me abundat, & eſt figura archaiſmos. }Scis Pamphilam meam} Amatorie dixit meam, vel potius ſpōſam meam, vel q̄ amo. }Inuentam} Cognitam. }Ciuem?} Deeſt, eſſe }Scis ſponſam mihi?} Deeſt & eſſe. & eſt Spōſa nunc participiū. }Audin' tu illum quid ait?} Hoc, vultu mutato & turbato dicitur. }Amorē eſſe omnem in tranquillo,} Bene in tranquillo, quia mari, & tēpeſtatibus amicæ mobilitas & inſtabilitas comparatur. Sic Horat. Simplex mūditijs, heu quoties fidem Mutatoſq; deos flebit, & aſpera nigris æquora ventis Emirabitur inſolens, Qui te fruitur credulus aurea, &c. }Thais patris ſe commēdauit} Hoc eſt quod petiuit Phędrię. }Vna eſt domus} Poſt Pamphilæ nuptias. }In clientelam & fidem} Clientelam, vt ametur, in fidē, vt defendatur. }Fratris igitur Thais tota eſt} Bene tota, vt ne ex parte quidē ſit militis. }Miles pellitur foras} Sunt gaudia ex noſtris bonis, ſunt gaudia ex aliorum malis, hoſtium, aut inimicorum. Ergo vtrunque genus gaudiorum complexus eſt. }Viſam domum} Bene domi quæritur amator exclusus. nam neque ruri, neque in foro eſt. }Perpetuo perierim?} Quia illud periſſe ſupra, temporale videbatur. }Quin ergo perpetuo perierim?} Hic iam militi, neque ſeruiēdi amice, vt apparet, præbetur locus. }Sine Dubio opinor} Quia nō quis dicitur perpetuo periſſe. quid enim opus hac exceptione eſt quando nemo ita perit, vt temporaliter pereat, & poſtea fiat nō perditus? Correxit paraſitus ſtulti dictum militis, non illum perpetuo, ſed ſine dubio, periſſe opinari reſpondens, non eſt .n. contrarium opinor te periſſe ſine dubio, pro certo periſſe. Cōfirmatur periſſe miles, vt poſt tanta munera ex deſperato ſupplex, ex ſupplice patiens riualis exiſtat. }Quid commemorem primum?} ἀπορία oratoria familiaris laudantibus. Cic. Vnde igitur potius incipiam? Hoc aūt fit vbi omnia & magna videntur & paria. }Illum, qui mihi dedit conſilium} Attribuuntur perſonis cōſilia, facta, caſus, & orationes. Ergo hic laudatur conſilium Parmenonis, factum Chæreæ, caſus Fortunæ .i. euentus, oratio ſenis }Illū, qui mihi dedit conſilium} Tria ſunt in vita hominum, conſilia, facta, ſucceſſus. Conſilium, animi eſt: Factum, corporis, Succeſſus, fortunæ. }Illum,} Parmenonē. }Quæ tot res,} Bene, tot res, q. d. Eunuchum pro quo duceretur, commendationem virginis, abſentiam meretricis, occaſionem vitij inferendi, patris interuentum in nuptias. }An mei patris feſtiuitatem} Etiam patri laus impartienda eſt. nam non erat tranſeundū feſtiuitatem, qua & feſtiuus amatori nō obſtitit, q; ignouit vt facilis, vnde feſtiuitas in dictis, facilitas vero in animo & factis. }Feſtiuitatem} Lætitiam, vt, feſtiuus dies eſt. }Dij veſtram fidem,} Cito interueniens Phædria, vt pote qui domi erat. }Quæ narraui} Nimius affectus in vtrāque partem defectus orationis amat, eſt ergo ἔλλειψις, deeſt enim gaudeo. }Satis credo,} Sic dici nota agētibus ſolet Rectè igitur huic dicitur, cui ſiunt nuptiæ, Gaudeo, & ille ſic reſpōdet vt amicis gratulantibus decet, Satis credo. Credo aūt, ideo quia multi ſeſe fingunt gratulari, cum inuideant, gaudere, cum doleāt }Mihi illam laudas?} .ſ. amatori eius. Et mihi pronunciatione iuuandum eſt. }Perij quanto minus ſpei eſt, tanto magis amo} Hic vero eſt ardor inſaniſſimus, vt Virgil Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexin, Delicias domini. Et profecto ſic eſt, Sapientes ſpe maxime ad amorem coguntur, ſtulti forma tantum }Obſecro Gnatho in te ſpes eſt} Mire, quaſi deſperatis omnibus auxilijs, abiecta nimis ſupplicatio inducitur. Nam & obſecro, & Gnatho id ſignificant, & in te ſpes eſt. }Quid vis faciam?} Nō eſt hoc interrogantis, ſed oſtendentis non eſſe quid faciat }Precibus, precio,} Nihil militi ſupereſt præter precem vt victo, & precium, vt diuiti. Nihil aliud optat, q̄ ſic res eant, vt perſona Thaidis conueniri poſſit. }Precibus precio,} ἀσύνδετα velut afflicta & laſſa, pronuncianda ſunt. }Precio} Varie, quia alibi dixit, precatiu }Vt hæream} τὸ hære in vltimum genus beneficij eſt. }Et in parte aliqua} Nō .n. parte dixit, vt æqua intelligatur. }Tandem} Et deſperantis eſt, & difficulter credentis. Tandem; non eſt aduerbium temporis, ſed nunc ſaltem ſignificat. }Noui te} Deeſt, perficis ſed vbique plura geſta ſignificat miles, vtpote inſaniſſimus. }Difficile eſt} Vultu, & pronunciatione aſſeueratione firmandum eſt. }Si quid collibuit} ἔλλειψις, pro, ſi quid collibitū eſt, efficis. }Quod vis donum & præmium à me optato} Donum, præmium eſt, & munus, præmium, ſed donum, præmium dijs datur, munus, præmium hominibus. nam ſeparatim, donum deorum eſt, præmium virorum eſt fortium, munus hominum & donum, munuſq; tam ante factum quām poſt factum datur, pręmium non niſi poſt factum eſt. Donum, voluntarium, præmium, debetur. Alij ergo ἀσυνδέτως pronunciant, primo donum, & ſic præmium quaſi vnam partem orationis. }Quoduis donum & pręmium} Donum, vt à largo homine, præmium, vt à præclaro facinore. }Quoduis donum & præmium à me optato, id optatum feres} Donum optato, ob quod pręmium accipias. }Pręmium à me optato} Totum militariter. nam & optatio dicitur, & optari à militibus vt alibi, Vir fortis optet quod volet pręmium. }Si hoc efficio, poſtulo vt mihi tua domus Te pręſente abſente vt pateat,} Prouerbiale eſt pręſente abſente, vt ſurſum deorſum, vltro citro, &c. huiuſmodi, fanda infanda, iuſta iniuſta, digna indigna, velit nolit. }Inuocato ſic locus Semper} Inuocato, non vocato ſignificat. In etenim auget & minuit dictionem. }Inuocato} Male intelligitur precibus vocato, cū ſit ἀντονομασία .i. etiā non inuitando, quin vltro venire debeat ſuam domum. }Do fidem} Iuro, confirmo, ſpondeo. }Accingar} Non quia facile eſt quod negauit ſupra, ſed ſuis votis paraſitus adductus eſt ad ccenandum, ideo & accingar dixit, ſic .n. dicimus, in magnis rebus ſuſcipiendis. Vt, Accingūt omnes operi. }Saluete} Supplex ſine gratia & ſine timore, modo inimicus & infeſtus. }Tu fortaſſe quæ facta hic ſint neſcis?} Hoc totum ſuperbe, ac minaciter, inquit, adoleſcena. }Scio} Compendium poetæ, ne rurſus eadem dicerentur. }Conſpicor} Commune verbum eſt conſpicor. }Vobis fretus} Et hoc ſtulte. quia .n. & riualibus & inimicis fretū ſe eſſe dicat? Dein ἀναδιπλωσις, & vitioſa reſpōſio eſt niſi enim addideris ſum erit ſolœciſmus cōueniens loquenti impliciter homini & militi }Scis' quām fretus?} Eſt ab ea ſubaudiendum eſt. }Miles edico tibi} Hoc contumelioſe, & proprie vt militi: Miles, inquit, edico tibi. }Si te in platea hac offendero} Hoc eſt, Si vel caſu inuenero. Et in platea, inquit, non circa meretricis fores. }Nihil quod dicas} Nihil, pro non, vt ſit, non eſt quod dicas mihi .i. nihil eſt quod dicas, pro vt dicas mihi vt ſit, quod, pro vt, aut quod, pro quid dicas mihi. Certum eſt aūt ſic veteres locutos eſſe. }Alium quærebam} Aut alium pro quendam poſuit, vt ſit, quendam quærebam .i. aliquem aut alium, hoc eſt non quem tu putas, hoc eſt, alium non Thaidē. ſed ſi aliam diceret, neque commode, neque ἐμφατικῶς loqueretur. pręualet enim maſculinum genus. }Periſti} Ordo eſt, Poſtquam in platea hac te offendero, periſti. }Eia} Interdum hortantis eſt. ergo nunc eia, correctionē ſignificat. }Non cognoſco veſtrum tam ſuperbum} Locutio annotanda, mire laudauit, vt perſuadere potuiſſet. }Veſtrum tam ſuperbum} Non veſtrum ſuperbum. }Veſtrum ſuperbum} Abſolute, vt, Pol Crito antiquum obtines. Ergo ſubaudiamus vel ingenium, vel animum, vel morem, vel inſtitutum. }Prius audite paucis} Mira inſinuatione agit, qui non vt conſentiant, ſed vt audiāt paucis petit. Et bene prius, quaſi non obſtet quo minus faciant quod velint. Tum deinde quo attentiores exiſtāt, addidit Paucis. deinde ſi Placuerit. facilius .n. flectitur, cum quo nō pugnamus vt conſentiat. }Prius audite} Fiduciam oſtentat perſuaſorium rem dicturi.

dicturi.{Audiamus}Bene,nõ,faciamus, ſed audiamus dixit,nam prima oratoris impetratio ĩ mala cauſa eſt, audiri meruiſſe.{Tu concede paululum iſtuc Thraſo} Thraſo hoc in bonã partem accepit,& ideo paret.putat enim vel turpe eſſe,ſi humiliter precetur ſuo nomine,ſeq; audiente paraſitus,vel incongruum ſibi, ſi in os præſens à Gnathone laudetur.{Iſtuc Thraſo} Non ad ſe vocat, ſed locũ oſtendit quo abeat atque concedat.{Principio ego vos} Videt neque ſe odio haberi, neque oſtendi animos audiẽtium in militis nomine. Hoc ergo oratorie, pro eo homine in quo offenditur,eum in quo non oſtenditur,poſuit.{Me huius quidquid facio id facere maxume cauſa mea} Deeſt Rei aut eſt,vt ſit,me huius quidquid eſt quod facio, id facere maxime cauſa mea. Hic à perſona diſceſſit,& rem non odioſam pro odioſa poſuit i.paraſiticam, pro æmuli amore & cõmodo.{Verum idem ſi vobis prodeſt}Multum attulit,ad perſuadendum,non eſſe commodum militi admitti, & ſuum commodum ipſorum eſſe cõmodum.{Vos non id facere,inſcitia eſt}Oratorie,& ſecundũ inſinuationis præcepta ſic dixit.nam remittendo & dubitãdo,magis flectit animos, quàm ſi aperte ac pertinaciter aſſeuerat.{Militem ego riualem recipiendum cenſeo} Artificioſe ſatis, ſemel intulit omne quod durum dictu ad perſuadendum erat. nam ꝙ militem & riualem dixit,ad eam rem valet vt magis admittendus ſit q̃ excludendus, & ſimul fiducia ſic dicentis, parat animos ad audienda quæ dicet.{Militem ego riualem recipiendum cenſeo} Riuales dñr æmuli de mulieribus,facta trãſlatione nominis à feris beſtijs, quæ ſitientes eam ex eodem riuulo hauſtum petunt,in prœlium contra ſe inuicem concitantur.ſic Cic.pro Cæl. Sin erit ea illo fonte riualis,inquit.{Cenſeo}Vide virtutẽ poetæ.non.n.dixit peto,ſed cenſeo,tanquam illis modo conſultat,neque pro milite agat.{Militem ego riualem}Conſiderata quo vultu hoc dicendum ſit,& intelliges & militem,& riualem,& recipiẽdum, & ego cenſeo,quanta ſignificat.Non enim dixit Thraſonem, ſed militem,quod nomen ad ſtultitiam valet.Non ſociũ,ſed riualem,quo oſtẽdit,quandoquidem riualis in meretrice capiendus eſt,hunc potius eligendum.Nec,non excludendum,ſed recipiendum dixit, vt & oſtẽderet adeo prodeſſe,vt etiam de induſtria retinendus ſit.Non, volo aut rogo,ſed cenſeo,vt conſiliarius,non paraſitus,videatur loqui. Nam ꝙ ego addit,eo dicto vſus eſt,quo vti ſolent qui plus in negocio vident.nã ſic in Phormione Iuriſconſulti, Ego quæ in rem tuam fuerint,ea velim facias.Ego ſedulo hunc dixiſſe credo. Ego amplius deliberandum cenſeo.{Cogita modo} Modo,aut tantũmodo ſignificat,aut temporis eſt aduerbium. & ſimul incerta diſtinctio eſt.{Et libenter viuit}.i.bonorum ciborum edax.{Suppeditare poſſit ſine ſumptu tuo} Aut ſuppeditare, pro ſuppeditari. aut deeſt ſe. Vt, Ac cingunt omnes operi.{Ad omnia hæc magis opportunus nec magis vſu tuo nemo eſt} Locutio eſt ex negatiuis tertia,vt, Agrum in his regionibus meliorẽ nemo habet.{Magis ex vſu}Pro vtilior,& magis opportunus,p opportunior.{Nemo eſt}Hoc eſt opportunus.{Habet quod det}Vt diues.{Et dat nemo largius}Vt liberalis.{Fatuus eſt} Hoc eſt ex vſu tuo.{Inſulſus}Sine ſale & ſapientia,aut ſine ſaltu & facilitate.{Tardus} In venerem.ſ.{Stertit} Plus dixit q̃ dormit.{Noctesq; & dies} Plus ſignificat q̃ ſi diceret,diebus & noctibus vt hoc ipſo nomine conſiliarij auctoritas ineſſe videatur.{Fatuus} Inepta loquens,à fando fatuus dicitur, inde Fauni Fatui, & nymphæ Fatuæ dictæ ſunt.{Fatuus eſt,inſulſus}Fatui ſunt,qui verbis & dictis fatui ſũt. Inſulſi,vero corde & animo.{Tardus}Corpore & mẽbris, q̃q̃ & intellectu tardos vocamus qui ſtulti ſunt, ſed melius eſt ſic intelligi, vt ea vitia videatur dicere,quæ inamabilem faciant etiam diuitem,largumq; amatorem. Nam aut verba commẽdant,vt, Pendetq; iterum narrantis ab ore,hic fatuus. Aut ſapiẽtia gratum facit,vt, Multa viri virtus animo, hic inſulſus eſt. Sed mihi videtur fatuum dicere qui tantũ glorietur, & blandiri amicæ neſciat. Inſulſum,qui non ſit ſalax,& cupidus coitus. Tardum qui nõ facile explicet venerem, quæ res meretricibus odioſa eſt.{Fatuus eſt, inſulſus} Sunt qui fatuum,animo putãt: Inſulſum,dictis.ſed male. Nam fatui quoque dij ſunt,qui & Fauni dñr, & non ſtulti,ſed multum fantes.i loquentes.{Fatuus eſt,inſulſus} Hæc quæ nunc addidit,non ex ſuperioribus pendent, ſed cum ſuperiora valeant plurimũ.nam quia diues & liberalis, potuit obeſſe riualibus hæc omnia bona in milite corrũpuntur,ꝙ fatuus, ꝙ inſulſus.&c quæ ipſe perſequitur.{Fatuus eſt inſulſus} Hæc bene adduntur,quia dixit,Et habet quod det,& dat nemo largius. Ad eam rem valebat, vt amaretur miles à meretrice,& præponẽdus omnibus eſſet,ſed ingrata ſunt mulieribus,maximeq; laſciuis hęc omnia quæ ſubijcit.{Fatuus eſt,inſulſus}Hoc pro aceruo vitiorum, cum quadam vultus improbitate prolatum eſt, quo magis rea in medio poſita eſſe videatur.{Vbi velis}Quando vel cum.{Quid agimus?} Initium conſenſionis,dubitatio eſt eius,qui negauerit.{Hoc etiam} Deeſt,vel abeſt.{Quod ego} Paraſitus.ſ.{Primũ puto} Primum puto,quaſi paraſitus.{Accipit hominem}Accipit,paſcit, inuitat, vt, Illos porticibus rex accipiebat in amplis.{Nemo melius prorſus,neque prolixius}Horum alterum apparatum indicat, alterũ copiam.{Mirum,ni illoc homine quoquo pacto opus eſt}Facete dixit adoleſcens rei parcus,& qui putet amorem ſine damno eſſe oportere quique feſellerit meretricem,non ſolum ejiciendũ non eſſe militem,ſed etiam quouis modo ſuſtinendum ac perferendũ.{Mirum,ni illoc homine}Obtinuit paraſitus tam quod negabatur. Primo deliberatum,vt, Quid Agimus?poſt conceſſum,vt, Mirum ni illoc homine quoquo pacto opus eſt.{Mirũ,ni illoc}Hic, inquit,eiuſmodi eſt,vt etiam cum mala conditione patiendus ſit.{Idem arbitror}Sanè opus fuit conſenſione, præcipue Phædria, cuius res agitur,nam ita & ſeruata perſona eſt tarde conſentientis amatoris.{Recte facitis} Gratiarum actio eſt.{Vnum etiam hoc vos oro}Subtiliter etiam paraſitus hic ſe adiungit,ſuasq; partes circa hoc agit.{Satis diu hoc iam ſaxum voluo} Vide quẽadmodum ſerpat paulatim etiam in eorum aſſentationem ex vituperatione militis.{Hoc ſaxum voluo}Prouerbium in eos qui inextricabili labore affliciti ſunt.Et bene ſaxum de ſtulto milite ait, & ſeipſum Siſyphum fecit.{Hoc ſaxum voluo} Velut Siſyphus apud inferos.{Vt me in veſtrum gregem} Iam hos laudat, & nimis paraſitus eſt,ſi recorderis eundem dixiſſe, Facete,lapide,laute nihil ſupra.{At ego pro iſtoc,Phędria} Subaudiamus & ſum hic. alter non,vt paraſitus ait.{Phędria & tu Chærea}Ambos nominat,quaſi legibus pacificantur.{Hunc comedẽdum} Cum ceteris rebus ſummus poeta etiam fidem oſtendit amicitiæ paraſiticæ, exemplo Gnathonis de milite loquentis, hoc modo.{Propino} Facete ſic dixit,vt paraſitus,& vt qui de cõuiuio loqueretur.{Dignus eſt}Hæc verba vltima longi ſermonis,eiuſmodi ſunt,vt miles hęc audiens,laudatum ſe eſſe,& approbatum exiſtimet.{Vbi vis}Honorifice reuocat ablegatum cum iniuria, dicendo vbi vis, quia accede imperatiuum erat & vbi niſi Quando intellexeris, vitium eſt.{Iſti te ignorabant} Figura acyrologia. Ad vtrunque enim pertinet,& ad laudem & ad mores. Et hoc ambiguum.{Secundum facta & virtutes tuas}Et hoc amphibolon. Nam virtutes ironicos ꝓ vitijs poſuit,vt, Neſcis qui vir ſiet.&, Ornatus eſſes ex tuis virtutibus.{Facta & virtutes} Proprie facta militibus aſcribuntur.{Facta & virtutes}Amarior eſt ironia in vitioſos homines,q̃ veritas.{Nunquam etiam fui vſquam}Nunquam & locum, & tempus ſignificat,Vſquam locum magis. Nunquam,pro non, Et nuſquam vſquam τῷ ἐγχαὶρ μῇ,pro, Non vſquam.i.nuſquam.{Quin me omnes amarent} Contrarium ſuperiori.quid eſt enim quod bene nõ fecerit quidquam,ſi in illo eſt, vt ametur?{Atticam eloquentiam}Et hoc ironicos, vt illa,quæ ſupra. Atticam dicit veram,atque Germanam,quia excultor eloquentia,dicitur Attica,& ſummi oratores,Attici appellati ſunt.{Prętermiſſum eſt} Et hoc anceps eſt, intellectu gemino ad vtrunque.{Ite hac}Quò vocat paraſitus?an ad meretricem?an ad cœnam militis,vt promiſit, Hunc ego comedendum & deridẽdum vobis propino.{Ite hac}Comeſſatum ad militem,vel ad Thaidem. Si cœnæ interfuit meretrix quõ poſt acta ſunt omnia, cum mentio noctis non facta ſit?Omnia poſt cœnam geſta ſunt,& nõ completa, per rixam cœna,ſuperfuit plurimum temporis ad agendum.

O Populares,&c.{Hic perſona Chær.eſt feruens gaudio,vt adoleſcẽtuli eſt in proſperis rebus Chær.Chærea inſane exultãs ꝑ nuptias,quas videt ſibi paratas in hæc verba Gvia.
prorumpit alloquens Parmenonem,vt populus & miles inſtruatur quid intus geſtum ſit. O populares.i.ò gratioſi & populo grati,ſeu fauorabiles,vel ò vos qui eſtis de populo,aut qui habetis auram.i.fauorẽ populi iudicetis,an ſitis fortunatiores me, ecquis.i. vtrum aliquis, viuit hodie.i.hoc tempore, fortunatior?.i.felicior me,deinde ſibi reſpondet. Nemo hercle quiſquam,abundat quiſquam,nemo inquam eſt fortunatior me, nam plane.i.omnino, vel certe dij oſtendere.i.præbuerunt, explicauerunt omnẽ ſuam poteſtatem in me.i.erga me,cui.ſ.mihi, tot bona.i.tot proſpera contigerunt mihi tã ſubito.i.repente. P. Quid.i.cur hic.ſ.Chær. eſt lętus. C. ò Parmeno mi,ò inuentor tanquam ſapiens,ò inceptor tanquam audax,o perfector tanquam conſlans omniũ mearum voluptatum.i.deliciarum.ſcin'.i.vtrum ſcis me,abundat me, in quibus gaudijs ſim?ſcit Pamphilam meam,i.q̃ amo, inuẽtã.i. cõpertam eſſe ſup.ciuem Atticam,ſcilicet, q.d.ingenuam? P. audiui.i.accepi ita eſſe.ſ. C. ſcis Pamphilam eſſe ſponſam.i.promiſſam mihi,hic.n.ſpõſus,ſa,ſum,deriuatur,& eſt participium. P. Di ita me ament,modus eſt iurandi,q.d.ita me di amẽt ſicut ex animo dico hoc bene factum eſſe.ſ.ꝙ tibi Pamphila promiſſa eſt. G. audin'.i.vtrum audis id,quod hic.ſ.Chær.ait, & hoc vultu minato & turbato ait. C. autem.i.ſed,tũ.i.deinde, gaudeo omnem amorem eſſe fratri meo in tranquillo.i.in tuto, ſine perturbatione vlla,

ne vlla, aut contentione, & bene in tranquillo, nam mari & tempeſtatibus omnis amicæ mobilitas & inſtabilitas cōparatur, vna eſt domus. i. vnica eſt manſio fratri & Th. Thais commendauit. ſ. Lachi io clientelam. i. in protectionem, ac defenſionem, ac patrocinium, cum pater ſit aduocatus, à cliens dicitur clientela. Eſt aũt cliens conſultor, qui patronum ſequitur, ſeu aduocatum, vt ab eo cauſa ipſius clientis agatur, & ita clientela dicitur illa defenſio, & illud patrocinium, capi etiam poteſt pro illo amicitia, quam conciliat ſibi aduocatus cum clientibus cauſas eorum defendendo, vt hic aduocatus moltas habet clientelas, i. quod inepte dicitur multas practicas. Aliqui libri habent, commendauit ſe in clientulam, & tunc ſic intellige, commendauit. i. tradidit, commiſit ſe in cliẽtulam i. pro clientula, & famula patri meo. i. cuius ſit pater patronus futuros, nam à cliens ſit clientulus, la, lum, vt mancipium diceretur, clientulum in neutro ſaltem legi ſatis cliẽtulus & clientula. T. inquam dedit ſe nobis in fidem. i. fidelitatem & beneuolentiam, vt eſſemus illi fideles, & bene illi cuperemos. P. fratris igitur Thais tota eſt ſ. Phædriæ. C. ſcilicet. i. certe, ipſa eſt tota eius, hic enim. ſ affirmatiue ſumitur. P. Iam. i. nũc, hoc eſt aliud quod. i. pp quod gaudemus, quia miles Th pelletur. i. extrudabitur foras. C. Tum. i. deinde, tu Parm. fac quàprimum. i. citiſſime vt frater. ſ. Phæd. audiat hæc. ſ. & amorem ſuum eſſe in trãquillo, & militem pelli foras. vbi vbi eſt. i. vbicũque ſit. P. viſam. i. abo ad videndum an ſup. ſit domi. alij habent dumum & tunc eſt ſenſus viſam domum. i. ibo domum ad videndum. an inueniam eum. T. Nunquid Gnatho dubitas, q. d. non, quin. i. ꝙ nõ, ego nunc perierim?. i. ſim perditus, perpetuo. i. ſine remedio. G. ſine dubio. i. proculdubio, opinor. i. mea eſt opinio te perijſſe perpetuo, vel opinor te perijſſe ſine dubio, non aũt perpetuo. C. quid cõmemorem. i. exponam, aut laudem. i. commendem, primum. i. ante cetera, maxume?. i. plurimũ, q. d. neſcio ex his rebus tam proſperis q̃ cui præferre debeam verum ſup. laudem illam. ſ. Parmenonem, qui mihi dedit conſiliũ, vt facerem. i. vt deducerer ſoppoſitus ad Th. ad laudem me, qui auſus ſim incipere. i. inire tale factum, an collaudẽ. i. debeam collaudare fortunam. i. ſucceſſum, quæ. ſ. fortuna fuit gubernatrix. i. directrix io eo facto. i. quæ. ſ. fortuna concluſit. i. cõtulit, conieci, tam opportune. i. tam apte, ita tempeſtiue, tot res & tantas. i. tam proſperas & tanti ponderis in vnũ diem, an. i. vtrum collaudem feſtiuitatem. i. ſermonis ſeu orationis lepiditatem, ac ſuauitatem, & facilitatem. i. benignitatẽ patris, qui & mihi amanti non obſtitit, & vt facilis ignouit, vnde feſtiuitas in dictis eſt, facilitas vero in animo & factis. Tria aũt ſunt in vita hominũ, conſilium, factum, ſucceſſus. Conſilium eſt animi, factum corporis, ſucceſſus fortunæ. O Iupiter obſecro, quaſi ꝑ ſacra rogo, ſerua. i. conſerua nobis, hæc bona. i. has proſperitates. Dij, &c. Hic introducitur Phæd è domo ſua veniens, vt fratri congaudeat, audierat enim quæ geſta eſſent apud Th. ex Parmenonis relatione, ibi etiã interuẽtu paraſiti. Th. Miles in partem amoris meretricij admittitur à Phædria. Ph. Dij voſtrã fidem, præ admiratione eorum, quæ audiuit facta erũpit in exclamationem hanc ad deos factam, implorans de amore eorũ fidem. i. opem & auxilium, vt ſatis eſt interpretatum, hic tñ proprie non inuocat, ſed tm̃ admiratur, vt ſolemus Chriſtiani admirantes aliquid dicere, bone deus quanta probitate vir ille viget, deinde ſubdit cãm admirationis inquiens, quæ incredibilia. i. maxima, & ſua magnitudine excedentia fidem Parmeno narrauit modo. i. paulo ante, ſed vbi frater eſt. ſ. Chærea Ch. frater tuus. ſ. ego, adeſt præſto, i. præſens eſt, vel prope vel iuxta te, & loquitur in tertia perſona de ſeipſo, Ph. gaudeo & te adeſſe, & te res tuas ex ſentẽtia bene geſſiſſe. C. Satis credo te. ſ. gaudere mea gaudia, ò frater nihil eſt dignius quod ametur. i. nulla, meretrix eſt dignior, quæ ametur hac Thaide tua amica, vbi vſus eſt Terẽt. oratione neutra pro oratione fœminina ſuauitatis gratia, ita i. adeo, eſt fautrix. i. fauorem præbent noſtræ familiæ. i. noſtræ cognationi. Ph. hui, ridentis eſt interiectio hic, & amatorie dicta, laudas mihi illam Th. q. d. mihi gaudẽti, & qui eam optime norim. T. perij, quanto ſpei eſt minu' tanto magis amo. i. amore capior. ò Gnatho obſecro te vt ſ. me in hac re iuues, ſpes eſt in te, q. d. nihil mihi ſpei eſt reliquum niſi in te ipſo. G quid vis. i. cupis me facere. deinde ſubiungit faciam ſi admonitus. ſ. fuero, quid velis efficiam & laborabo morem gerere tuæ voluntati. Pōt etiam ſic ſumi interrogatioe. quid vis faciam?. i. quod petis à me fieri, vel quid vis quod ego faciam? vel ſine interrogatione, ſic faciam quid vis, vt ſit cõpoſitum nomen pro faciam quilibet, q. d. faciam quidquid volueris. T. perfice precibus. i. precario, aut precio. i. donis, hoc. ſ. vt hęream. i. maneã tandem. i. ſaltem, dicit Don apud Thaidem in aliqua parte. i. ꝙ ſit mihi aliquid loci ſaltem apud eam. G. Id quid vis eſt difficile factu. ſ. T. Si quid collibuit tibi. i. ſi quid capeſſis, aut ſuſcipis faciendum, facile eſt perficere ſup. vel. i. facile factu ſup. Don. vult ſi quid pro ſi quidem capi, vt ſit ſenſus. Si collibuit tibi perficere illud ſup. de quo locutus ſum prius. i. facile factu tibi, noui te. i. tuam induſtriã, ſi effeceris hoc. ſ. vt hęreã apud eam. optato à me quid. i. quidlibet donum & præmium, feres. i. habebis, tolles à me id optatum, quod à me optaueris. Donum tam ante factum, q̃ poſt factum datur ſicut & munus, præmium vero non niſi poſt factum, donum inſuper voluntarium eſt, munus vero debetur. G. Ita. i. ita ne feram à te donũ & præmium ſi effecero quod vis. T. ſic erit. i. ita fiet. G. hoc ſi efficio, quod petis, poſtulo vt tua domus pateat. i. ſit aperta mihi, & quod vulgo dicitur, ſit ad meum præceptum, & te præſente. i. qñ tu eris præſens, & te abſente. i. cum fueris abſens, poſtulo inquam vt locus ſit ſemper mihi inuocato. i. inuitato, ſi in augeat, quod ſi priuet, ſenſus eſt. Locus ſemper ſi mihi non vocato. i. quamuis nõ ſim inuitatus, ſed mea ſponte venerim, niſi quis velit inuocato futurũ eſſe imperatiui, verũtamen longe melior eſt ſuperior expoſitio. T. do fidẽ. i. ſpondeo, iuro, confirmo futurum. i. quod erit ita vt petis. G. accingar. i. me parabo ad id, ac viribus vtar, ſiue quod barbare dicitur implebo me ad faciendum. accingar aũt dicimus in magnis rebus ſuſcipiendis. Virg. Accingunt omnes operi. Ph. quem hominem audio hic. Deinde animaduerſo eo ſeu percepto ſubdit ſuperbe & minaciter ò Thraſo. T. ſaluete. i. ſalui eſtote vos ambo fratres Phædria & Chærea. Ph. tu fortaſſe neſcis, quæ facta ſunt hic. T. ſcio ea. ſ. quæ facta ſunt. Ph. ergo ſi tu ſcis, cur conſpicor. i. video, cõſpicio te in his regionibus. i. in his locis, in quibus moratur amica. T. Sum ſup. fretus. i. confiſus vobis. i. veſtra amborũ clemẽtia. Ph. ſcin'. i. ſcis ne, q̃. i. quatenus, fretus. i. cõfiſus eſſe debeas nobis, vt ſi diceremus. Tam illo fretus eſſe debet, q̃ inimico & inuido. i. tm̃ illis debes confidere quantum inimico O miles, minaciter & acerbe hic cum milite agit, edico. i. præcipio tibi, vt dux edicit militibus ſuis, ſi poſthac. i. poſtea, poſt hoc tẽpus offendero. i. inuenero te, vnquam. i. aliquo tempore, in hac platea. i. planitie & parte vrbis, nihil eſt. i. non oportet vt ſic loquatur quod tu dicas mihi, vel nihil eſt quod. i. pp quod dicas. i. dicere debeas mihi quærebã alium. i. non illum quem putas, vbi maſculinum genus prævalet, quamuis forſitan intelligat poeta fœminam, forſitan dico. Nam quid prohibet etiam rite intelligi maſculũ, vt ſi quis me rogaret, quid mihi vellem, vel quem quærerem, reſponderem de more, nõ illum quæro quem tu putas. Dicit aũt alium quærebam, non pro ali, vt vulgus grammaticorum ſomniat. Nihil eſt inquam quod dicas mihi habui iter hac. i. per hunc locum, hoc eſt mihi fuit hac eundum, ſeu tranſeundum. Periſti. i. mortuus es ſi hoc feceris, ſeu perditus es. G. eia, interdum hortantis eſt, nũc eia correctionem ſignificat, haud. i. non, decet. i. non honeſtum ſic velle facere. ſ. Ph. dictum eſt. i. ſic ſtat ſententia, certum eſt. G. non cognoſco veſtrũ genus ſup. vel ingenium, vel morem, vel inſtitutum, vel animum eſſe, ſup. tam ſuperbum. i. tam inſolens, vt id efficere nõ dubitetis. Ph. ſic erit, vt dictum eſt. G. prius audite paucis. i. breui ſermone, quod dicturus ſum, quod cum dixero facitote. i. faciatis, ſi placuerit. i. ſederit animo veſtro, & ſi viſum fuerit bonũ. Ph. audiamus quid dicat ſup. G ò Th. concede. i. vade, vel confer te paululum iſtuc. i. in iſtum locum, quem tibi oſtendo, nõ. n. eum ad ſe vocat, ſed locum oſtendit, quo abeat, atque concedat. Principio. i. in primis, ego vehementer volo vos ambos credere mihi hoc. i. hãc habere mihi fidem, quidquid. i. quamcunque rem, huius. i. ex hac re faciam. me facere id maxume. i. præcipue, mea cauſſa. i. pro mea vtilitate, verum. i. ſed, ſi idem quod faciã & dicam nũc prodeſt vobis, inſcitia eſt. i. ſimplicitas, ignorantia, vel imprudentia eſt, vos non facere. i. ſi vos non faciatis. Ph. quid eſt? G. cenſeo. i. iudico, militem riualem. i. æmulum eiuſdem meretricis amatorẽ. Facta eſt aũt nominis huius tranſlatio à feris, quæ ſitientes cum ex eodem riuulo hauſtum petunt, in prœlium contra ſe inuicem concitantur, cenſeo ergo riualem recipiundum. i. admittendum in aliqua parte apud Thaidem. Ph. hem, indignantis eſt, recipiundum videlicet cenſes. Repetit. n. Phęd. id verbum quod ſibi accedit moleſtum. G. modo. i. tantummodo, vel nunc cogita, conſidera. hercle tu libenter viuis. i. cõſuetudinem habes & familiaritatem viuendo cũ illa, etenim, vel ſit vnũ verbum, pro quia, vel ſint duo. i. & certe, bene. i. valde, libenter victitas. i. bonorũ ciborum edax ex iſtis cum illa, & quod des. i dare poſſis, paululum eſt. i. paruulum admodum eſt, & neceſſe eſt Thai. accipere multum donorum. ſ. vt poſſit ſuppeditare ſe ſup. i. ſubminiſtrare ſe faciendo copiã ſui, aut vt poſſit incumbere. i. indulgere tuo amori ſe ſuppeditando tibi, & tuæ voluntati morẽ gerendo, & hoc ſine ſumptu tuo. i. ſine impendio fortunarum tuarũ, quæ paucæ ſunt, nec diu poſſent cõtinuare, nemo eſt magis opportunus. i magis congruus, ac magis ex vſu tuo. i. vtilior tibi, nam ex vſu ſignificat ex vtilitate. vſus. n. interdũ pro vtilitate capitur, nemo eſt ergo magis ex vſu tuo ad hæc omnia videlicet, vt ſine ſumptu tuo, & victites cũ ea, & Thais multum accipiat, &c. Principio. i. in primis, & habet quod det. i.

habet

habet vnde poſſit munera factitare, tanquam diues,& nemo dat largius.i.copioſius,velut liberalis,hæc aũt in eo bona corrumpuntur eo ꝙ fatuus.i.inepta loquens,à fando,inſulſus.i.ſine ſale i.ſapientia,vel vrbanitate. Id.n.ſal ſignificat, nam ſales ſunt facetiæ, ſeu vrbanitates. Inde ſalſus homo dicitur.i.vrbanus,facetus,lepide loquens. Inde inſulſus,a mutata in u, quaſi non ſalſus.i.nõ vrbanus,aut facetus,ſed potius inſipidus,& illepidus, eſt etiam tardus.i.hebes,torpidus corpore & membris & forte intellectu,& ingenio obtuſus. Itaque vt Donat.inquit, Fatui ſunt, qui verbis & dictis fatui ſunt,inſulſi vero qui corde & animo, tardi aũt ſũt qui corpore & membris torpidi ſunt, etiam & intellectu tardos vocamus. Stertit i.dormiens in ſomnum prorumpit, noctes & dies.i. diebus & noctibus,vel die ac nocte,vel noctu,diuque, aut luce,ac tenebris,iſta.n.omnia idem ſibi volũt. Neque metuas.i ne verearis,ne.i.vt,& vt.i.ꝙ mulier Tha.amet iſtum.ſ.milite, per cõtemptum dicit iſtam,facile pellas.i.repellas eum ab ea, vbi.i.quãdo, vel cum velis. PH. Quid agimus, initium hoc eſt conſenſionis. G. Præterea.i.præter ea quæ dixi deo hoc deeſt ſup.vel habet hoc quod vel.i.etiam,puto.i.reputo,primum.i.præcipuum, quia paraſitus,qui cupio laute epulari & replere ventrem. Nemo accipit.i. inuitat,excipit,tractat, paſcit. Virg. Illos porticibus rex accipiebat in amplis.i.paſcebat,tractabat. Nemo ergo accipit hominem aliquẽ proſſus.i.omnino,melius.i.lautius,apparatius,neque prolixius.i.largius,copioſius,nam prolixus interdum ſignificat largũ vt ſæpe Cic.habet in ſuis epiſtolis. PH. Mirum eſt ſup.ni.i ſi nõ, opus eſt.i.ſi nõ indigemus illo homine.ſ.milite, quoquo pacto.i. quocunque modo ſit opus. C. Ego arbitror hoc idem.ſ.opus eſſe illo homine. G. recte facitis,ita videlicet iudicando,& in hoc gratiarum quodammodo eſt actio. etiam oro vos vnũ.i.à vobis vnum flagito,vel peto,nam oro duos regere poteſt accuſatiuos, vt recipiatis.i.aſcribatis me.in veſtrum gregem.i.in veſtrã communitatem,ſeu in veſtram ſocietatem, & cateruã, vt ego ſim vnus ex numero veſtro,iam ſatis diu.i.iam ſatis longo temporis ſpatio voluo hoc ſaxum.i.deduco iſtam materiã, & ad hoc tendo,vt habeatis militem,cuius ſumptibus meretricem foueatis,& me in veſtrã recipiatis fidem & ſocietatem. Eſt.n.prouerbiũ in eos, qui inextricabili labore(.i.labore cuius exitum videre nõ poſſunt) afflicti ſunt,quod à Siſypho latrone tractum eſt, qui pro ſupplicio æterno ſaxum inextricabiliter apud inferos voluit,neque illius reuolutionis exitum videre poteſt. Vbi enim dici ſolet,iam diu ſum in hoc labore,vel iampridem deduco iſtam materiam,diceretur eleganter. Iam diu hoc ſaxum voluo. PH. recipimus te Gn.in gregem noſtrum. C. at pro & libenter.i.libenter recipimus inquam te. G. at ego Gnato pro iſtoc.i.iſta re,pro iſto beneficio quod me admittis in gregem veſtrum. O Phæd.& Chærea,propino.i.porrigo,offero vobis hunc militem comedendum.i.quãtum ad ſubſtantiam ſuam,ac rem familiarem cõſumendum, & deridendũ.i. illudendum. Propinare ſignificat potum dare, ſiue aliquem prouocare potu. Et vbi dici ſolet bibo tibi,dicendũ Latine foret propino tibi. Valerius lib.3.cap.de fortitudine Ridenſq; ſeruo publico,qui eam tradiderat Critiæ,inquit, propino. C. placet.i.nolumus vt aut recipiatur,aut derideatur, ac bonis euacuetur. P. Dignus eſt,qm.ſ.comedatur,ac rideatur, ſed noluit id efferre vt illa vltimis verbis ſublata voce enunciatis exiſtimet miles ſe laudatum,& probatum. G. ò Thr.accede,vbi i.qñ vis. Nam vbi vis aduerbium loci non habet hic locum poſt verbum motum ſignificans. T. obſecro te,i.te rogo,quid agimus.i.quid facimus, quo ſe habet res mea. G.quid.i petis quid agamus. Iſti Phædria & Chærea ignorabant.i.non nouerant te, ſed poſtquam oſtendi mores tuos, amphibolum,nam ſunt boni mores,& mali,& poſtquã collaudaui te ſecundũ facta.i.geſta & virtutes tuas, impetraui.i.obtinui,quod volui. Ironice autẽ hæc omnia dñr. Amarior enim eſt ironia in vitioſos homines,ꝗ veritas. T. bene feciſti,& habeo tibi maximam gratiam, etiam nũquam fui vſquam.i.in aliquo loco. Donatus vult capi nunquam pro non, nihil tñ prohibet quin poſſit temporaliter ſumi,quin.i.ꝙ nõ omnes homines amarint, id eſt,amauerint me plurimũ. G. alloquitur Gn. Phæd.& Chærea in'.i.dixi ne nobis eloquentiam.i.facũdiam, atticam.i.veram, germanam,venuſtam,excultam,eſſe.i.reſidere in hoc milite, hoc dicit per ironiam. Et bene atticam dicit, nam excultior eloquentia dicitur attica,& ſummi oratoris Attici appellati ſunt. Inde & Attica Venus dicitur.i.venuſtas ſermonis, ac feſtiuitas excultior, cuiuſmodi vigebat apud Athenienſes, quorum oratores omnes dicendi veneres ſectati ſunt. Gnatho ite hac.i.per hũc locũ, quem oſtendo,comeſſatum.ſ.ad militem vel ad Thaidem. Vos ſpectatores valete,& plaudite.i.congratulamini poetæ Ego Calliopius Terentij defenſor,recenſui, id eſt recognoui hanc comœdiã Terentianam,& in ea meum adhibui iudicium,ac meam cenſuram, ſeu eam probaui.

Argumentum} Abſoluitur cataſtrophe vtriuſque partis fabulæ,& plures perſonæ committuntur. {O populares} Lætitia Chæreæ. {Congruerint}.i commode ſimul euenerint. {Ita me dij ament} Iuramẽtum ad amplificationem. {Bene} Gratulatio. {Tum aũt} Terretur miles de induſtria poetæ ad promouendam cataſtrophen. {Quid commemorem} Impotens gaudium adoleſcentia. Et eſt frequens dubitatio cum repetione ad vehementiam. {Feſtiuitatem} Comitatẽ, & dicitur per auxeſim. {Mihi illam lau.} Ironia reprehendentis. {Quoduis donũ & præmium} Magnifice & ridicule. {Poſtulo vanũ.} Paraſitica oratio. {Miles edico tibi} Commnatio. {Eia haud ſic} Blãda irriſio. {Voſtrum tam} Subaudi genus. {Tu concede} Remouet Thraſonem, vt liberius quæ vult loquatur. {Miluẽ nualem} Propoſitio cõſilij {Tu hercle cum} Ratio ab vtili,quæ colligitur per ratiocinationem. {Vt tuo amori} Adſumptio.} Principio & ha.} Cõfirmatio adſumptionis à perſona. {Neq; iſtũ metuas} Obiectionis occupatio. {Præterea hoc} Alia ratio,ſed paraſitica. {Satiſdiu hoc ſam} Prouerbium à Siſyphi fabula in laborantes & parum proficientes. {Hunc comedendũ} Faceta metaphora,& apta paraſito. {Iſti te ignorabant} Ironia,ſed quam non intelligit miles.

O Populares, ecquis me viuit hodie,&c.} Adoleſcens Venereus,cui bonum ſummum eſſe videtur,optato amore frui, hac ſcena deſcribitur. Aeſtuans quippe naturali calore iuuenilis animis,lucrum aſpernatur, & rem domeſticam augere parum curat,cum indulgentiam nondum ſit expertus. Venerem in primis ſectatur & appetit. Vnde Horatius in arte poetica ſcribens ætatem mores,& ſtudia,ſic ait:

PATRVI MARS.

Reddere qui voces iam ſcit puer,& pede certo
Signat humum,geſtit paribus colludere, & iram
Colligit & ponit,temere mutatur in horas:
Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto.
Gaudet equis, canibuſq;,& aprici gramine campi,
Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper,
Vtilium tardus prouiſor,prodigus æris.

Hæc ætatum ſtudia & mores,erudite,copioſeq; deſcribit Ariſtot. lib.5.ad Theodectem. {An mei patris feſtiuitatem, &c.} i.hilaritatem in mea re vxoria. {Et facilitatem} i.animum propenſum ad id,quod videbat me cupere. {Dij voſtram fidem, &c.} Hominem ſtultum,ac penitus nullius conſilij, ab his derideri,quorum aſſentationibus bibulas præbet aures.& contẽni,atque bonis ſpoliari,docet hæc ſcena. {Et dat nemo largius} Fatuus. Id eſt,inſipidus,& ſine aliquo condimento ciuilitatis. Inſulſus. Id eſt,mouens faſtidium ſui ineptijs. {Tardus}.i.craſſioris ingenij,& hebetioris,ſomnicoloſus,& nullius ſolertiæ. {Satis diu iam,&c.} Id eſt laboraui vt Syſiphus apud inferos,voluendo hunc hominem,qui eſt tanquam truncus,& ſaxum.

VErſus primi vnde viginti, ſunt Iambici Tet. Acat.reliqui deinceps ad finem vſque Trochaici Tetr. Cat. In primo verbum viuit ante Hodie legendum quod in Aldino lib. neglectum vidimus. In 3.ſiue Congluerint, quod fermẽ habent libro ſiue Contigerint legas, vt Don.legiſſe videtur, ad carmen nihil attinet. In 4.vel 5,in Quid,vel ſ,in Lætus eliditur, & loco quarto anapæſtus eſt,vt Mi totũ elidatur. Denique Mearum diſſyllabum eſt. In 5.verſu eliditur ſ,in Quibus. In 6. Meam monoſyllabon totum eliditur. Sed & per creticum bacchiumq; omnia hæc ſanantur. Septimum verſum ita in vetuſto libro inuenio tribus initio anapæſtis,& quem ita ſanẽ legendum puto.

Ita me dij ament, bene factum. G. audin' tu,hic quid ait. C. tum autem Phædriæ.

In 8.verſu,primo loco iambus eſt,ſecũdo ſpondeus,tertio dactylus. Doct.vero ait non elidi m,quod ego cur addiderit neſcio cum verſus bene habeat. In 11.ſiue Pellitur, ſiue Pelletur legas, nihil ad carmen. Duodecimus varie legitur Quidã lib.omiſerant duas haſce particulas Tum tu, quaſi non omittendæ,verbũ audiat diſſyllabum erit,vel creticus loco ſexto. Quanquam poterat altera duntaxat particula legi. Frater vbi vbi eſt, tu fac quãm primum hæc audiat. Par,viſam domum. Vetuſtus etiam liber habebat Viſam domi, ſed nihil ad carminis rationem. In 15.ſ,eliditur in Auſus,vt ſit pes vltimus pyrrhichius. In 18. Facilitatem ex Donati Commentario legendum,non Felicitatem, vt vulgati errãs lib. Notauit hoc etiam Ioan.Et vel Mei monoſyl.vel creticus primo eſt loco. {Parmeno modo quæ narrauit,ſed vbi eſt frater} Hic trochaicorum in hac ſcena primus, trochæum primo habet loco,ſecundo loco tres ſyllabas,ex quibus vel tribrachin vel anapæſtum vel dactylum facias,licebit. Secundus verſus trochæos anapæſtis alternatim immixtos habet,quod pulchrum, ſed admodũ rarum eſt,ad hũc modum: Gaudeo. C. ſatis credo, nihil eſt Thaide tua dignius. Quidam infulciunt duo verba. Hac, & frater,vt verſus ita legatur, Gaudeo. C. ſatis credo,nihil eſt Thaide hac tua frater dignius.

dignius. Quæ ſi omnino legi debẽt ſ, eliditur in Satis, & tua monoſyll. erit, denique iamb. tetram. acat. erit inter trochaicos. quod ego non probo, & prior lectio ſimplicior eſt. In 3. verſu male omiſerat Ald. liber verbum Hui. In 4. verſu Spei monoſyll. totum eliditur, & ſ, in Minus, vt loco quinto ſit anapæſtus. Poteſt & bacchius eſſe ſunt alia effugia, ſcio, ſed ego trochaicum exiſtimo vt reliquos. atque ita etiam Doct. In 6. verſu vel eliditur d, in Apud, vel creticus eſt loco ſexto. In nono, vel Poſtulo diſſyllabon eſt eliſa u, Vt in And. Act. 2. Scen. 1. vel creticus eſt loco ſecundo. In 12. verſu Siene legendum & Neſcis ad ſequentem pertinet, verſum, & Te accuſatiuus legendus ante Ergo. Et erunt duo trochaici tetr. catal. vt alij omnes. Doct. de hoc loco ita ait, ſuſpicor carmen inuerſione ordinis deprauatum. Conſtabit, ſi ſic legas, O Thraſo, ſaluete, tu fortaſſis hic quæ facta ſunt neſcis. Scio. cur ergo in his te conſpicor regionibus. vt, Ego pronomen elidatur. Hæc ille. qua dimenſione prius carmen in trochaica, ac catalectica ratione ſuperat pede tetrametrum, alterum deficit pede. Ipſe plané miror, quid ei tunc venerit in mentem, cum hæc ſcriberet. locum recte emaculauit Ioan. In 18. vel paulum pro paululum legendũ, vt in 25. Huius ordinis verſu annotauit Doct. vel in hoc creticus erit ſexto loco, & Amphibrachys in altero verſu loco tertio. quod magis mihi probatur. § Neque iſtũ metuas ne amet mulier, facile pellas vbi velis. § De hoc verſu quid equidem dicam, vix certum habeo. Si primo loco bacchius, deinde tres & quintũ pedẽ tribrachyn inſtituamus procedet trochaicus tetr. catal. ſicut alij, ita Ne non elidatur, ſed corripiatur. At ſi primo loco ponas iambum, nec e, in Ne elidatur, erit iambicus tetr. acat. alioqui perpetuo iambus ac trocheus, alter alteri officiet. In 7. deinde verſu locis paribus eſt anapæſtus. In 4. Don. initio ponit Chæreæ perſonã ſub finem Phędriæ, cũ libris ferè contrarium habeant. In 6. vel ſ, eliditur in Satis, uel Amphibrachys eſt loco tertio. Septimus uerſus duos trochæos initio habet. In 8. comedendũ primam corripit natura, propino produci, ut apud Mart. nõ vno tñ loco. Idem tamen lib. 6. corripuit Hic uero correptio lucũ nõ habet, alioqui eras iambus in trochaicũ. Notaui hoc etiam Ioan. Octauus uerſus duos trochęos initio habet. In nono, uel d. initio eliditur in Quid, & Eis monoſyll. eſt, uel bacchius eſt loco primo, & creticus loco quarto. In 12. ſecũdo loco trochæus eſt. In penult. uerſũ loco ſecundo anapæſtus, Priore trochæus, ut Grammatici dicũt, qui uolũt naturam interrogatiui ne, in his ſeruari, ut corripiatur, Virg. In Viden' ſeruauit, & eum ſecutus ſtatius, Virgilianæ Aeneidos ſelia emularot. Eãdem correptionem de on, ut egon', adeon', De in, uin', ſcin', ain', ſatin'. De en, men', ten', Grammatici Affirmant. At Seru. lib. Aen. ad illud Virgilij, in 12. Tãton' placuit cõcurrere motu Iupiter æterna gentes in pace futuras. Ita ait, Sanè tanto non circunflectit. Nam cũ per apoſtrophon apocopen uerba patiuntur, is qui in integra parte fuerat, perſeuerat accentus, ut Tantó oe. Inde ſic Taton'. In hoc auctore de productione neſcio locũ ullum. Nam in hiſce, ſi productio incidat, integra lectio ſit, ſed in ſcandendo eliſio ſit, ut in Andria.

Puer hercle eſt, mulier tu ne appoſuiſti hunc? My. Vbi?

In hoc ſenario Tu ſyllaba lõga eſt. Et in prologo Adelphorum, Laudi ne ſit initio duci factum oporteat, ubi e de ne ſcribi debet. Conſimilia plurima ubique reperias.

TERENTII HEAVTONTIMORVMENOS.

PERSONAE.

Chremes ſenex,	*Menedemus ſenex,*
Clitipho adoleſcens,	*Clinia adoleſcens,*
Syrus ſeruus,	*Dromo ſeruus,*
Softrata matrona,	*Phrygia ancilla,*
Bacchis meretrix,	*Antiphila Chremetis filia,*
Nutrix.	

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

IN militiam proficiſci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animiq; ſeſe angebat, facti pœnitens.
Mox vt reuerſus eſt, clam patrẽ diuortitur
Ad Clitiphonem. is amabat ſcortum Bacchidem.
Cum accerſeret cupitam Antiphilam, Clinia,
Vt eius Bacchis venit amica, ac ſeruolæ
Habitum gerens Antiphila. factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à ſene:
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho vxorem accipit.

IN militiã, &c. § Pater. ſ. Menedemus durus. i. acerbus, & quod inepte dicitur in hac ſignificatione rudis. compulit Cliniam gnatum. i. filium ſuum amantem i. qui amabat Antiphilam puellam proficiſci in militia. i. bellũ, & ipſe Menedemus pœnitens. i pœnitentia ductus, facti illius. i. talis duriciei, angebat ſeſe animo. i. in animo curas, volebat, vel ipſe pœnitens facti animo. i. in animo ſuo angebat ſeſe. i. macerabat ſeu excruciabat ſeipſum. Mox. i. ſtatim, vbi. i. poſtquam reuerſus clam patre. i. neſciente patre diuertitur, pro diuertit ſe vel deflectitur ad Clitiphonem is Clitipho amabat ſcortum. i. meretricem Bacchidem cũ Clinia accerſeret Antiphilam cupitam. i. amatam. Bacchis venit, vt. i. tãquam amica eius Cliniæ, ac Antiphila venit inquam gerens habitum ſeruulæ. i. tanquam ancillæ Bacchis, Id factum eſt ſup. quo. i. vt Clitipho celaret patrem ſuum Chr. hic Clitipho aufert. i. extorquet à ſene. ſ. Chremete. meretriculæ. i. pro Bacchide cui promiſerat decem minas. i. decem libras, technis. i. artibus Syri. Antiphila reperitur ſoror Clitiphonis. Clinia accipit hãc. ſ. Antiphilam vxorem. Clitipho accipit aliam vxorem dimiſſa Bacchide, nam ſi intelligeret Bacchidem, dixiſſet alteram.

ARGVMENTVM.

CHremes, & Menedemus duos filios habuerunt. Chr. Clit. Mened. Clin. Clit exarſit in Bacchidis meretricis, amorem. Clin. autem in Antiphilæ quæ cum ea conſidebat. Mened. ægerrime ferens illud iurgijs multis Clin. in militiam ire compulit, deinde ad ſe reuerſus & ſe orbum videns omnia vendidit, & agrum emit in quo ſe exerceret ac maceraret, in ſeipſo filij iniuriam volens vlciſci. Interea Clin. clam patre rediit diuertitque ad Clitiph. vbi cum accerſiſſet Antiphilam Bacchis vna cum ea venit cupiente Clit. Chremetique perſuaſum eſt eam eſſe Cliniæ amicam quæ haberet puellam Antiphilam arabonis gratia, ob pecuniæ certam ſummam, quæ ei ab anu Corinthia debebat. Hæc autem perſuaſio à Syro callido ſeruo prodijt effectumque eſt vt à Chr. extorquerentur decem minæ, quas Clit. promiſerat ipſi Bacch. Poſtea agnita eſt Antiph. eſſe ipſius Clit. ſoror, quæ à matre fuerat tradita cuidam anui Corinthiæ ſecreto, propterea quod Chr. vxori ſuæ fuerat interminatus, ſi puellam pareret, nolle tolli: itaq; ipſa agnita data eſt Cliniæ in vxorem. Clitipho vero dimiſſa Bacchide aliam accepit.

IO. CALPHVRNII BRIXIENSIS viri clariſsimi in P. Sexti Terentij Heaut. prolegomena.

HAs·c fabula, Menandri Græca, quæ facta à Terentio Latina, nomen idem obſeruauit, ne Græci nominis euphoniam perderet, q̃ Terentius minus laudis exiſtimaret propria ſcribere, quàm Græca transferre. Nomen habet à ſene ipſum excruciante ob filij abſentiam, quem amantem, duritia ſua in militiam proficiſci compulerat. ἑαυτὸν τιμωρούμενος, Latine ſeipſum excrucians interpretatur. Illud animaduertendum, omnes Terentianas fabulas, ex vtroque genere mixtas, præter hanc. Nam comędiæ aut motoriæ ſunt, aut ſtatariæ, aut mixtæ: Motoriæ, turbulentæ: Statariæ, quietiores: Mixtæ, ex vtroque actu conſiſtentes. In hac, quæ plurimum delectat actu & ſtylo: Primæ partes ſunt Menedemi & Chremetis Secundæ Cliniæ & Clitiphontis: Tertiæ, Syri: & ſic deinceps. Hæc etiam, vt ceteræ, quinque actus habet, Prologum concitatũ. Nam & ſe purgat: & in lædendis aduerſarijs eſt occupatus. Argumentum quoque non ſimplicis negocij habet, nec vnius adoleſcẽtis, vt in Hecyra: ſed in duorum, vt in fabulis.

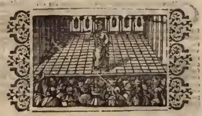
ARGVMENTVM.

CHremes grauidæ vxori olim interminatus, ſi puellam pareret, nolle tolli, at illa clàm anui Corinthiæ nutriendã dedit. Hanc adultam Clinia inuito patre amare cœpit. cuius duritia & aſſiduis iurgijs, in militiam proficiſci compulſus eſt. Poſtea facti patrem Menedemum adeo pœnituit, vt omnia venderet, & agrum emeret, in eoque ſe exerceret, vt ſic filij iniuriam vlciſceretur. Paulo poſt reuertitur Clinia & clàm patre diuertitur apud Clitiphonem, qui & ipſe amabat ſcortũ Bacchidem, Mitti accerſitum cupitam Antiphilam Clinia, cum qua & Bacchis vna venit. Hanc adoleſcentes Cliniæ amicam ſimulant Syri technis. Antiphila ad matrem deducitur: cum occaſione Syrus decem minas meretriculæ aufert à Chremete: Deinde Antiphila Clitiphonis ſoror reperitur, & Cliniæ in vxorem datur. Chremes Bacchidem à Clitiphone amari animaduertit: iraſcitur: minatur. ſed & Menedemo adhortante filio ignoſcit: & aliam illi dat coniugem. In primo actu agitur de coniunctione ſenum, ſcilicet Menedemi & Chremetis: ſimul & de amicitia & familiaritate adoleſcentũ, in qua Clitipho ardentiſſimus oſtenditur. Secundus actus continet quemadmodum adoleſcentes amicas receperint: ſimul & Syri callidum conſilium. Tertius actus exprimit Syri fallaciam in Chremem, vt Bacchidem credat Cliniæ eſſe amicam, & Antiphilam arrhabonis Bacchidi relictam eſſe putet pro argento, quod anum Corinthiam meretrici debere finxit. In quarto actu agitur de recognitione Antiphilæ: & de extorſione argenti quod Bacchid. Clitiphe promiſerat. Quintus actus cõtinet omnium rerum conuerſionem ad iucundos exitus patefacta cunctis cognitione geſtorum, & quemadmodum Antiphilam vxorem Clinia duxerit: Clitipho vero dimiſſa Bacchide aliam acceperit.

GRAECA EST MENANDRV. Acta ludis Megalenſibus L. Cornelio Lentulo, L. Valerio Flacco Aedilibus, Curulibus egit Ambiuius Turpio. Modos fecit Flaccus Claudi. acta primum Tibijs imparibus, deinde duabus dextris: acta etiam tertio, Ti. Sempronio, M. Iuuentio Coſs.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

HIc ſequens Prologus concitatus eſt: nam & ſe purgat iterum de obiectis, & aduerſarium acriter terret. Actor quoque ipſe ex ſuo commodo, cur hanc Comœdiæ actionem ſuſceperit cauſas affert: varijs etiam modis ſpectatorum beneuolentiam, & attentionem captat.

Trimetri omnes.

PROLOGVS.

NE cui ſit voſtrum mirum, cur partes ſeni
Poeta dederit, quæ ſunt adoleſcentium:
Id primum dicã: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie ſum acturus Heautontimorumenon,
Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.
Nouam eſſe oſtendi, & quæ eſſet. nunc, qui ſcripſerit,
Et cuia græca ſit, ni partem maxumam
Exiſtimarem ſcire voſtrum, id dicerem.
Nunc, quam ob rem has partes didicerim, paucis dabo.
Oratorem voluit eſſe me, non prologum:
Veſtrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc ſcripſit, quàm dicturu' ſum.
Nam quod rumores diſtulerunt maleuoli,
Multas contaminaſſe græcas, dum facit
Paucas latinas: factum hic eſſe id non negat,
Neque ſe id pigere, & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo ſibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod maleuolus vetus poeta dictitat,
Repente ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum,
Amicum ingenio fretum, haud natura ſua:
Arbitrium veſtrum, veſtra exiſtimatio
Valebit, quamobrem omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquum poſſit quàm æquum ratio,
Facite, æqui ſitis, date creſcendi copiam,
Nouarum qui ſpectandi faciunt copiam
Sine vitijs: ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
Qui nuper fecit ſeruo currenti in via
Deceſſe populum: cur inſano ſeruiat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias nouas, niſi finem maledictis facit.
Adeſte æquo animo: date poteſtatem mihi.
Statariam agere vt liceat per ſilentium:
Ne ſemper ſeruos currens, iratus ſenex.
Edax paraſitus, ſycophanta autem impudens,
Auarus leno, aſſidue agendi ſint mihi
Clamore ſummo, cum labore maxumo.
Mea cauſſa, cauſſam hanc iuſtam eſſe, animum inducite,
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi:
Nam nunc nouas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni.
Laborioſa ſi qua eſt ad me curritur:
Sin lenis eſt, ad alium defertur gregem.
In hac eſt pura oratio. experimini,
In vtranque partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam auare precium ſtatui arti meæ.
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quammaxume ſeruire voſtris commodis:
Exemplum ſtatuite in me, vt adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potius, quàm ſibi.

Ioannis Calphurnij interpretatio in prologum Heautontimorumenon.

NE cui ſit veſtrum mirum, }Prologus concitatus. nam & ſe purgat, & aduerſarium acriter terret. Actor quoque, ex cõmodo ſuo, cur hanc comœdiæ actionem ſuſcepit, cauſas affert }Ex integra Græca} Terentius Hecyram & Phormionẽ ab Apollodoro tranſtulit, reliquas quatuor, à Menandro. }Et quæ eſſet}. i. quo nomine vocetur. }Oratorem voluit eſſe me, non prologum: }Officium prologi, ante narrationem rei ſemper eſt. veruntamen & poſt principium fabulæ inducitur, vt apud Plautũ in Milite glorioſo, & apud ceteros magnæ auctoritatis veteres poetas. }Oratorem }Sic in prol. Hecy. Orator ad vos venio cum ornatu prologi. }Oratorem }Oratorem audire oportere, ius gentium eſt. Oratorem, non liceat iniuriam pati: Ne igitur patiatur iniuriam, non ſe prologum, ſed oratorem nominat. Et orator eſt qui rogat: Exorator qui impetrat. Alibi Terent. Orator ad vos venite, ſinite exorator ſiem. Et orator eſt cui cauſa defendenda mandatur }Nam quod rumores diſtulerunt} Id, quod maleuoli vitio dant ſibi, ſibi laudi aſcribit, ſeq; exemplo præſtantiſſimorum poetarum defendit, qui idem factitauerunt. }Diſtulerunt} Diuulgauerunt. }Autumat} Opinatur, dicit, cenſet. }Habet bonorum exemplum, }

exemplum,} Videlicet, Plauti, Næuij, Ennij quos auctores Terẽtius habet, vt in prologo Andriæ fatetur, Qui cum hũc accuſant, Næuium, Plautũ, Ennium accuſant, quos hic noſter auctores habet. {Tum quod maleuolus vetus poeta} A natura, maleuolus, à tempore vel inuidia, vetus, à ſigno æmulationis poeta. Vetus, plerunque ad laudẽ refertur, interdũ ad vituperationẽ. Vetus. i. carioſus, & quaſi rancidus. Maleuolus, non criminibus, ſed maledictis. {Amicum ingenio fretũ} Hoc idẽ refellit in ꝓlogo Adelphorum.

Nam quod iſti dicunt maleuoli homines nobiles
Eum adiutare, aſſidueq́ꝫ vna ſcribere,
Quod illi maledictum vehemens eſſe exiſtimant,
Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet
Qui vobis vniuerſis & populo placent.

{Hunc muſicum} Videlicet poetam elegantem. Muſicus, Latine dicitur elegans ἄμουσος vero Græce, inelegãs. {Amicum} Pro amicorum, videlicet Lælij & Scipionis quorum amicitia Terẽt. familiariſſime vſus eſt {Arbitrium veſtrum} Bene arbitriũ. nam arbiter dicitur iudex qui totius rei habet arbitrium & facultatẽ. horũ enim arbitrio & iudicio comœdia cõmendari poterat. {Ne plus iniquum poſſit} Iuſtam rem petis, quæ quidẽ, niſi ab iniuſtis, conceditur. {Qui nuper fecit ſeruo currẽti} In hoc notatur aduerſarius, qui decorum perſonæ non ſeruauerit. Quid. n. magis præter ſerui decorum, q̃ vt illi populus in via decedat, & inſano ſeruiatẽ {Dare poteſtatem mihi ſtatuariam agere} Vt liceat ad exitum vſque fabulæ perpetuo ſtare, ne videlicet aliqua turba fiat, vt fieri ſolet aut ludis funambuli, aut gladiatorum. tunc. n. neceſſe eſt relinquere comœdiæ actionem. Et bene dixit ſtatariam. Agi. n. dicitur fabula cum recitatur; Stare cum placet. Eſt etiam comœdia quæ dicitur ſtataria aut motoria, à ſtatarijs actibus vel motorijs. {Ne ſemper ſeruus currẽs} Exprimit varias perſonas, quæ in comœdijs introducitur, quibus ars comica valde nobilitatur. Inducitur aũt leno periurus, amator feruidus, ſeruus callidus, & amica illudens, & vxor inibens, & mater indulgens, & patruus obiurgator, & ſodalis opitulator, & miles prœliator paraſiti edaces, parentes tenaces, & meretrices. {Mea cauſſa, cauſſam hanc iuſtam} Paronomaſia. {Si qua laborioſa eſt} Iuſtum etenim eſt ſeni in re laborioſa fauorem præſtare. {Ad alium gregem} Gregem cum contemptu dixit, alios actores paruifaciens. Gregẽ appellat ſcenicorum turbam. Plaut. in prol. Aſin. Quæ quidem mihi atque vobis res vertat bene, atque huic gregi. {Eſt pura oratio} Hoc eſt nitida, quæ facile aſſenſum auditorum ineat. {Si nunquam auare pretium ſtatui} Per hæc verba Terent. demõſtrat q̃ grauis auctor ſit, qui ſuas comœdias probet. ſic Horat. Et cũ rñdere coneris, Quas grauis Aeſopus, quæ doctus Roſius egit. {Et eum eſſe quæſtum} Nonnunquam ſubauditur ſi, vt ſit, & ſi eum quæſtũ. {Seruire veſtris commodis} Plus dixit commodis, ſi diceret voluptatibus.

NE cui veſtrum} Hic eſt prologus cõcitatus, nam & ſe purgat, & aduerſarium acriter terret. Actor quoque ex commodo ſuo cur hanc comœdiæ actionem ſuſceperit cauſas affert. Actor loquitur. i. ille qui comœdiam eſt acturus, ne cui. i. vt non alicui veſtrum qui auditis, ſit mirũ, cur poeta dederit partes i. officium ſeni, quæ. ſ. partes ſunt adoleſcentum. i. ſpectant ad adoleſcentes, & per ſenem, vt ſentio intelligit ſeipſum, qui iam ſit ſenio confectus. Dicam primum id. ſ. qua re dederit partes mihi ſeni agendi hanc comœdiam, cum tamen aptiores forẽt iuuenes. Deinde eloquar. inculto ſermone dicam, quid. i. propter quid, vel quare veni. i. prodij in medium. Ego ſum acturus. i. recitaturus hodie hanc comœdiam integram tranſlatam ſup. ex integra Græca Menandri. Nam ex Menandro omnes tranſtulit præter duas. ſ. Hecyram & Phormionem, quas ex Apollodoro traduxit. Sum ergo acturus hodie hanc comœdiam nomine. ſ. Heautontimorumenos, quæ dictio græca in latino ſonat ſe ipſũ excrucians, quæ. ſ. comœdia facta eſt duplex propter ſenes & iuuenes, quia in ea introducuntur ex argumẽto ſimplici. i. ex materia vniformi. Oſtendi hanc comœdiam eſſe nouam. i. nouo modo traductam ex græco, & oñdi quæ eſſet. i. quo nomine nuncuparetur. Nunc ni. i. niſi exiſtimarem maximam partem veſtrũ ſcire, quis ſcripſerit. i. cõpoſuerit, & cuia. i. cuius auctoris ipſa græca ſit dicerẽ id nunc dabo. i. dicam, paucis. i. breui ſermone: quaobrem didicerim has partes. i. diſcendo eas ſuſceperim. Poeta voluit me eſſe oratorẽ. i. oratione aliquid rogare ſtudentem. Orare. n. eſt petere, ſeu rogare. ſed exorare eſt impetrare. item orator dicitur, qui cauſas orat in foro. item dicitur legatus, qui ad peregrinas nationes mittitur, vt oratione ſua efficiat ſi poſſit ne bellum exoriatur, ſed perita repetantur, & qm oratori non licet iniuria facere, ideo actor ne patiatur iniuriam, non ſe prologum, ſed oratorem nominat. Non voluit inquam me eſſe prologũ. i. facientem præfationem ſiue prol. ſiue narrationẽ totius comœdiæ materiam. fecit ipſe poeta iudicium eſſe veſtrum. i. voluit vt iudicaretis, vel fecit id quod cẽſebatis eſſe faciendũ, & veſtræ morem geſſit voluntati, dedit. i. deſtinauit exhibendo me vobis actorem. i. repræſentatorem, ſeu pronunciatorem. Sed hic actor. ſ. ego, quem poeta vobis dedit, tm̃ poterit. i. cõſequetur, à facundia. i. ex ornatu loquendi, ſeu ſuauitate pronunciandi quantum ille poeta valuit cogitare. i. inuenire, cõmode. i. apte, q. d. actor facundia tm̃ valebit, ſeu poterit quãtum poeta inuentione commoda, qui. ſ. poeta ſcripſit hanc orationem, q̃ ſum dicturus. i. facunde pronunciaturus, nam q. i. q aſt modus reſpõdendi, maleuoli. i. inuidi & æmuli diſtulerunt. i. diuulgauerunt rumores. i. ſermones in populo, ſeu famam ipſum poetam contaminaſſe. i. fœdaſſe, maculaſſe, ex multis vnam faciendo, multas græcas comœdias, dum. i. qñ fecit paucas latinas comœdias, hic poeta non negat id eſſe factum. i. ex multis græcis paucas eſſe factas latinas, neque. i. non. i. & non negat inquam ſe non pigere. i. non dolere, id. i. ob id, & autumat. i. opinatur, dicit tenſet ſe facturum. Deinde. i. poſtea id inquam. ſ. ſe facturum, paucas latinas ex multis græcis, ipſe poeta habet exemplum bonorum. i. doctorum, eruditorũ poetarum comicorum. ſ. Næuij & Plauti & cæterorũ, quo exemplo. i. qua imitatione putat licere ſibi facere id, quod illi feciſſe. Tum. i. deinde, arbitrium veſtrum, veſtrum iudicium veſtra exiſtimatio. i. veſtra ſententia, valebit. i. locum ac pondus habebit, ſeu auctoritatẽ in eo ſup. quod poeta. ſ. Luſcius Lauinius maleuolus. i. malignus ſuis maledictis & detractionibus, vetus. i. inueteratus in ſua inuidia, & detrahendi. atque latrandi conſuetudine, dictat. i. iactitat, hunc muſicum. i. hunc poetam elegantem, nam à muſicis. i. à camœnis, ſeu cantibus, & carminibus amœnis dicitur muſicus, qualis rite cenſendus eſt poeta, qui muſis eſt ſacer, eſt. n. muſarum ſacerdos. Muſicus ergo latine dicitur elegans, ſicut amuſos græce dicitur inelegans, q dictas. Ergo hũc muſicum ſe applicaſſe. i. appuliſſe animum repente. i. ſubito ad ſtudium, fretũ. i. confiſum, ingenio. i. induſtria, amicũ. i. amicorũ, per ſyncopen, haud. i. non fretum inquam nam ſua. i. propria Minerua, ſeu proprio & ſuopte ingenio, & vt dici ſolet ꝓprio Marte, quare. i. quapropter, volo vos omnes oratos. i. oro vos omnes, ne oratio. i. ſermo iniquum. i. iniquorũ, & improborum ac maleuolorum plus poſſit. i. maiorem habeat auctoritatem, q̃ oratio æquum. i. æquarum, hoc eſt bonorum & iuſtorum, facite. i. laborate q ſupple ſitis æqui. i. iuſti iudices, date copiam. i. facultatem creſcendi nouarum. i. vt creſcant nouæ comœdiæ. Nam genitiuus gerundij ſingularis numeri iungitur genitiuo pluralis numeri, vt Plaut. in captiui duo, Nominandi iſtorum magis q̃ edundi copia. Similiter hic date copiam creſcendi nouarum. i. vt creſcãt nouæ & date illam copiam his poetis, qui faciunt copiam. i. facultatem ſpectandi. i. aſpiciẽdi, ſine vitijs. i. ſine erroribus, ſeu erratis. Ne. i. nõ, prohibẽtis eſt, vt. i. ille poeta non exiſtimet hoc dictum eſſe ſupp. pro ſe. i. gratia ſui, ſiue ſua cauſa. Qui poeta nihil fecit. i. finxit ſuo poemate, populũ deceſſiſſe. i. locum dediſſe ſeruo currenti in via, & per hoc nõ ſeruauit decorum. Cur. i. quare populus ſeruiat. i. obediat, obſequebatur, cedat inſano ſeruo. ſ. fatuo & deſipienti. Poeta dicet plura de peccatis. i. erroribus ipſius poetæ. ſ. Luſcij, cum. i. quando, dabit alias comœdias nouas, niſi facit finẽ maledictis. i. detractionibus, ſeu conuitijs & dictis cõtumelioſis, ac mordacibus. Adeſte. i. intenti eſtote, ac auxilium ferte, more aduocati, qui clienti adeſt. i. præſidio illi eſt, æquo animo. i. bono animo, & iuſte iudicantes ſine vlla affectione in quenquam date poteſtatem, vt mihi liceat per ſilentium, i. per taciturnitatem agere, i. recitare hanc comœdiam, ſtatariam. i. quietam, quæ non eſt turbulenta vt motoria, nam comœdiæ motoriæ ſunt turbulentæ, ſtatariæ autem ſunt quietiores. Item mixtæ ex vtroque actu conſiſtunt, alij dicunt liceat mihi agere hanc ſtatariam. i. ſtando perpetuo vſque ad fabulæ exitum ſine turba aliqua, Agi enim dicitur fabula cum recitatur, ſtare autem cum placet, Ne. i. vt non, ſeruus currens ſit ſemper agendus. Item ne ſenex iratus ſit agendus ſemper, ne paraſitus edax. i. vorax multi cibi ſit ſemper agendus, ne ſycophanta. i. calumniator, de quo ſatis prius dictum eſt, impudens i. inuerecũdus ſit ſemper agendus, ne leno, id eſt fouẽs lenocinium, hoc eſt puellarum, & interdum propriæ vxoris venditor auarus. i. cupidus habendi, ne ergo hi omnes prius enumerati ſint aſſidue agendi i. repræſentandi, ac recitandi ſeni. i. mihi actori annoſo, cum ſummo clamore. i. vociferatione magna, cũ magno labore, vos ſpectatores inducite animum. i. impetrate vobis, ſiue perſuadere mea cauſa. i. mea contemplatione, hanc cauſam. ſ. me eſſe ſenam, iuſtam, vt aliqua pars laboris minuatur mihi, nam ijs qui nunc ſcribunt. i. cõdunt nouas comœdias, nihil. i. nullatenus parcunt ſeni. i. mihi actori, ſi qua comœdia. i. ſi aliqua eſt laborioſa. i. requirens maximum laborem in ea agenda, curritur ad me. i. ad me venitur, vt eam agam, ſin. i. ſed ſi eſt leuis. i. facilis acto defertur ad aliam gregem, id eſt, ad alios actores non egregios. & gregem per contemptum aliorum actorum dicit. In hac comœdia ſtataria eſt oratio pura, id eſt,

nitidus ſermo, & facile auditorum aſſenſum iniens, experimini, id eſt, periculum facito in vtranque partem. i. tam in comœdijs leuibus, quàm laborioſis, & ſtatarijs, quàm motorijs, quid meũ ingenium poſſit, id eſt quantum virium habeat ingenium meum in vtriſque tractandis ac probandis. hac re enim oſtendit Terent. quàm grauis actor ſit, qui ſuas comœdias probet. Si nunquam ſtatui, id eſt conſtitui, præſcripſi, limitaui auare precium. i. mercedem arti meæ, id eſt meæ induſtriæ, & ſi induxi in animum, id eſt, ſi exiſtimaui, ſi mihi perſuaſi eum quæſtum, id eſt illud lucrum eſſe maximum ſeruire. i. obſequi inſeruire veſtris commodis, plus dixit, quàm ſi dixiſſet voluptatibus, cõmodis ergo. i. vtilitatibus, ſi ergo hæc feci, ſtatuite. i. collocate exemplum in me, vt. i. ꝙ adoleſcentuli, id eſt iuuẽculi, qui in & ipſi in proſcenium ſunt prodituri agendi gratia, ſtudeant. i. laborent placere nobis potius quàm ſibi, q. d. quemadmodum in arte mea, non delector lucello, ſed potius auditorũ voluptatibus ſeruire contendo, ſic & ipſi adoleſcentuli potius iucundæ gratiæ veſtræ ſuam artem agendi exercebãt, quàm quæſtus & lucri.

LATO. ARgumẽtum prologi } Actor reddit rationem facti ſui cur ſenex fabulæ huius actionem ſuſceperit. Qua occaſione defendit poetam, & aduerſarium notat. Poſtremo poſtulat attentionem à ſpectatoribus. { Ne cui ſit veſtrum } Propoſitio ad docilitatem. { Ex integra græca } Narratio altius repetita, & quidem extra complexum propoſitionis. { Nouam eſſe } Concluſio huius partis narrationis, vt ad inſtitutum accedat. { Oratorem voluit } Cauſa cur ſenex hãc agat fabulam, & oratorem dicit, vt audiatur benigne & tutus ſit contra infectationem. { Orationem hãc } i. fabulam. { Nam ꝙ rumores } Per occupationem infert defenſionem poetæ & vtitur ſtatu qualitatis, quem exemplis cõfirmat. { Tum quod maleuolus } Alia obiectio, quæ ſoluitur ſententia & exiſtimatione populi. { Quamobrem } Cõcluſio qua poſtulat attẽtionem. { Nn ille } Occupatio in aduerſarium, cuius vitium notat in fabula quapiã. { Adeſte æquo animo } Redit ad attentionem, & alteram cauſam profert cur ſenex agat hanc fabulam. Diſtinguit autẽ epithetis varias comœdiæ perſonas. { Nam nunc nouas } Obiter perſtringit poetas. { In hac eſt pura } Commendatio à ſtilo, & ſua perſonæ, item à merito, & hæc cuncta ad attentionis poſtulationem referuntur.

PETR. MARS. NE cui veſtrũ, &c. } Hac oratio, qui legem prologi nõ ſeruat, in L. Lauinium ſtringit aculeos, docet auditores, Terentio beneuolentiam parat, & obiecta diluens, vtitur ſtatu abſoluto, id petens ꝙ honeſtũ habetur in primis, & ciuili diſciplinæ conducit, quæ ingenia pro cõmuni vtilitate nutrit & fouet. { Nõ Prologum } Prologium dicitur principium & proloquium. Vnde Pacuuius: Examinaſti me prologio tuo. { Repente ad ſtudium, &c. } Id eſt ſtudium Muſicum, & Poeticum, & numeroſum. { Mihi ſtatariam, &c. } Stataria Comœdia dicitur, quæ non habet magnos & vehementes motus, vt hæc eſt, in qua Menedemus ſe cruciat ob filij abſentiam. { In hac eſt pura oratio } i. nõ æſtuans affectibus, ſed tranquilla, vt decet ſenes. { Si nunquã auare, &c. } A perſona ſua & officio ſuo ſpectatorũ animos emeretur. { Exemplum ſtatui, &c. } Id eſt erge me id agetis, quod adoleſcentium animos ad veſtram obleſtationem, vtilitatemq; accendat.

GLAR. IN titulo ante Sulpitij argumentum ad finem legendum T. Sẽpronio, M. Iuuentio Coſ. fuere enim Coſs. anno ab V. C. DXCI. In ipſius Prologi carmine 2. vel prima ſyllaba à ſuperiore eliditur vel creticus eſt loco quarto, & Prologũ primam producit. In 13. vel d, eliditur in Sed, vel bacchius eſt loco primo. In 15. ſin Dicturus. In 22. ſ, licet ſiue in Maleuolus ſiue in Vetus elidas. In 30. eſt proceleuſmaticus initio. In 33. Illius ſpondeus eſt. In 12. à fine, vel Mea monoſyllabum eſt, vel bacchius loco primo. In 9 à fine mirum quare Qua longa ſit ſyllaba. Quod equidem per grammaticos definitum velim.

ACTVS I. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Menedemum excruciantem ſeſe in agro laboribus Chremes alloquitur ſedulo cauſam inquirens, cur præter ætatem ille ſuam id faciat. Reſpondens Menedemus, ſui mœroris cauſam dicit eſſe filij abitionem, quem iurgijs, & contumelijs domo ejectum impotentius deſiderat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena, iuxta argumenti partem primã ſtatuitur per Menedemum, qui ſeſe excruciantem in agro ob diſceſſum filij, Chremes conſolando alloquitus, ſedulo cauſam inquirens, cur ſe tam perdite die noctuque præ grauitate raſtro fodiendo excruciet. Inde permoleſto animo conqueritur pater de iniuria à ſe citra rationem filio illata. Hic etiam bene ex arte Comica ſenex opitulator inducitur, qui ex alterius miſeria, vt verum amicum decet, animum in modum commouetur.

Trimetri.

CHREMES, MENEDEMVS ſenex.

QVANQVAM hæc inter nos nuper a notitia admodum eſt.
Inde adeo quòd agrum in proximo hic mercatus es,
Nec rei fere ſane amplius quicquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto.
Facit, vt te audacter moneam, & familiariter,
Quod mihi videre præter ætatem tuam
Facere, & præter quàm res te adhortatur tua.
Nam pro deum, atque hominum fidem, quod vis tibi? aut
Quid quæris? annos ſexaginta natus es.
Aut plus eo, vt coniicio agrum in his regionibus
Meliorem, neque precij majoris nemo habet:
Seruos complures: proinde quaſi nemo ſiet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neque tam veſpere
Domum reuertor, quin te in fundo conſpicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique.
Nullum remittis tempus, neque te reſpicis.
Hæc non voluptati eſſe, ſatis certo ſcio.
At enim me, quantum hic operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo opera conſumis tua,
Si ſumas in illis exercendis, plus agas.
M. Chreme, tantum ne eſt ab re tua ocij tibi,
Aliena vt curas, eaque, nihil quæ ad te attinent?
C. Homo ſum: humani à me nil alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta;
(Rectum eſt) ego vt faciam, non vt deterream.
M. Mihi ſic eſt vſus: tibi vt opus eſt facto face.
C. An cuiquã eſt vſus homini, ſe vt cruciet? M. mihi eſt.
C. Si quid laboris eſt, nollem: ſed iſtuc quid mali eſt?
Quæſo, quid de te tantum meruiſti? M. heu hei.
C. Ne lacruma, atque iſtuc, quidquid eſt, fac me vt ſciam.
Ne retice: ne verere: crede inquam mihi;
Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero.
M. Scire hoc vis? C. hac cauſſa equidem quæ dixi tibi.
M. Dicetur. C. iſtos raſtros interea tamen
Depone, ne labora. M. minime. C. quam rem agis?
M. Sine me, vacuum tempus ne quod dem mihi
Laboris. C. non ſinam inquam. M. ah, non æquom facis.
C. Hui, tam graues hos quæſo? M. ſic meritum eſt meum.
C. Nunc loquere. M. filium vnicum adoleſcentulum
Habeo. ah quid dixi habere me? immo habui Chreme.
Nunc habeã, nec ne, incertũ eſt. C. quid ita iſtuc? M. ſcies.
Eſt è Corintho hic aduena anus paupercula:

Eius filiam ille amare cœpit perdiré.
Prope iam vt pro vxore haberet hæc clam me omnia,
* id *Vbi * rem reſciui, cœpi non humaniter,*
Neque vt ægrotum animum decuit adoleſcentuli,
Tractare, ſed vi & via peruolgata patrum:
Quotidie accuſabam: hem: tibi ne hæc diutius
Licere ſperas facere me viuo patre,
Amicam vt habeas prope iam in vxoris loco?
Erras, ſi id credis, & me ignoras Clinia.
Ego te meum eſſe dici tantiſper volo,
Dum, quod te dignum eſt, facies: ſed ſi id non facis,
Ego, quod me in te ſit facere, dignum, inuenero.
Nulla adeo ex re iſtuc fit niſi ex nimio ocio.
Ego iſtuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Aſiam abij hinc propter pauperiem, atque ibi
Simul rem, & gloriam armis belli reperi.
Poſtremo adeo res rediit: adoleſcentulus
Sæpe eadem, & grauiter audiendo victus eſt:
Aetate me putauit, & ſapientia
Plus ſcire, & prouidere, quàm ſe ipſum ſibi:
In Aſiam ad regem militatum abijt Chreme,
C. Quid agis? M. clam me profectus, menſes tres abeſt,
C. Ambo accuſandi: etſi illud inceptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum, & non inſtrenui.
M. Vbi comperi ex ijs, qui ei fuere conſcij,
Domum reuertor mæſtus, atque animo fere
Perturbato, atque incerto præ ægritudine:
Adſido: accurrunt ſerui: ſoccos detrahunt:
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cenam apparare: pro ſe quiſque ſedulo
Faciebat, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Vbi video hæc, cœpi cogitare, hem, tot mei
Solius ſoliciti ſunt cauſſa, vt me vnum expleant?
Ancillæ tot me veſtiant? ſumptus domi
Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum vnicum,
Quem pariter vti his decuit, aut etiam amplius,
Quòd illa ætas magis ad hæc vtenda idonea eſt,
Ego eum hinc ieci miſerum iniuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quouis deputem,
* tolet *Si id faciam: nam vſque dum ille vitam illam * incolit*
Inopem, carens patria ob meas iniurias,
Interea vſque illi de me ſupplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi ſeruiens.
Ita facio prorſus: nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec veſtimentum: conraſi omnia:
Ancillas, ſeruos, niſi eos, qui opere ruſtico
Faciundo facile victum exercerent ſuum,
Omnes produxi ac vendidi: inſcripſi illico
Aedes: mercedem quaſi talenta ad quindecim
Coegi: agrum hunc mercatus ſum: hic me exerceo:
Decreui, tantiſper me minus iniuria,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miſer;
Nec mihi fas eſſe vlla me voluptate hic frui,
Niſi vbi illuc ſaluos redierit meus particeps.
C. Ingenio te eſſe in liberos leni puto, &
Illum obſequentem, ſi quis recte aut commode
Tractaret. verum neque tu illum ſati' noueras,
Nec te ille, hoc vbi fit, ibi non vere viuitur.
Tu illum, nunquam oſtendiſti, quanti penderes:
Nec tibi ille eſt credere auſus quæ eſt æquom patri,
Quod ſi eſſes factum, hæc nunquam eueniſſent tibi.
M. Ita res eſt, fateor: peccatum à me maximum eſt.
C. Menedeme, at porro recte ſpero: illum tibi
Saluum affuturum eſſe hic confido propediem.
M. Vtinã dij ita faxint. C. facient. nunc, ſi cõmodum eſt,
Dionyſia hic ſunt, hodie apud me ſis volo.
M. Non poſſum. C. cur non? quæſo tandem aliquãtulum
Tibi parce: idem abſens facere te hoc volt filius.
M. Non conuenit, qui illum ad laborem impulerim,
Nunc me ipſum fugere. C. ſiccine eſt ſententia?
M. Sic. C. bene vale. M. & tu. C. lacrumas excuſſit mihi,
Miſeretq; me eius: ſed, vt diei tempus eſt,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cenam vt veniat: ibo, vt viſam ſi domi eſt.
Nil opus fuit monitore: iam dudum domi,
Aiunt, præſto apud me eſſe: egomet conuiuas moror.
Ibo adeo hinc intro. ſed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quiſnam egreditur? huc conceſſero,

QVANQVAM hæc inter nos} Bene ex arte comica ſenex opitulator inducitur, qui & miſeria & triſtitia alterius valde commoueatur, ſimul amborum ſenum cõiunctio & familiaritas, ad id, quod ſecuturum eſt, non parum accommoda futura eſt, ſimul exprimitur à poeta motua miſeratio, quæ inter ſenes eſſe ſolet, & omnino ſenilis prolixa. {Quãquam hæc inter nos} Exordium eſt, & oratori congruum. quod enim exigua notitia, aut nuper incepta, vel nulla conſuetudo anteactæ vitæ facere prohibet, id vel virtus, vel propinquitas cogit {Vicinitas} Vicinia nõ tam homines qui eũdem incolunt vicum ſignificat, quàm qui prope domum tuam habitant. Vicinitas aũt non homines, ſed propinquitatem proprie vicinorum. {Nam pro deum atque hominum fidem} Exclamatio vehemens eſt in eum, qui & ſenex & diues cõtinuo ſe labore defatiget, & eo magis Chremes admiratur huius laborem nondum intellecta cauſa. {Vt conijcio} .i. coniecturam capio. hinc cõiectura dicta eſt à coniectu .i. à directione quadã rationis ad veritatem. Vnde etiam ſomniorũ atque omnium interpretes, cõiectores vocamus. {Nemo} Pro quiſquam. {Tu te illorum officia fungere} Nunc dicimus, officijs fungeris. Fungor idem eſt quod officiũ munusq; ago, vt fungor, magiſtratu, fungor legatione. {Nunquam} Deeſt nam. {Tam mane} Modo aduerbium: alibi nomẽ videtur: vt, Iam mane nouum, iam clarum mane feneſtras intrat. {Quin te in fundo conſpicer} Quin, pro quòd nõ, hoc in loco, alias pro cur, non pro etiã, pro quare ponitur. {In fundo} Superius dixit, Agrũ id in proximo hic mercatus es. Fundus .i. ab agro continetur. de quo Cic. in quodam ioculari libello, Fundum vero vocat quem poſſit mittere funda. Ni lapis exciderit, qua cauſa funda patet. {Remittis, neque te reſpicis} Nihil ſignificamus de eo qui nihil ſibi parcit, nec ſui miſeretur. nam qui alijs remittit aliquid .i. cõdonat, is eſt facilis & mitis naturæ. {At o dices} Antipophoræ reſpõdet. {Pœnitet} .i. parum videtur. Pœnitet.n. eum qui parum putat. alibi Terent. Noſtri noſmet pœnitet. Virg. in Buc. Nec te pœniteat calamo triuiſſe labellum. Cic. ad filium, Quod ad te quantum proficias non pœnitebit. {Quod in opere faciundo} Opera eſt actio, & perſona ipſa quæ opus peragit. Opus, finis eſt & fructus operæ. Nonnunquam opus pro opera videtur accipi, Virgil. Mollibus è ſtratis opera ad fabrilia ſurgit. {In illis exercendis} Qui alijs præeſt, aut paterfamilias, aut imperator, plus efficit ſua adhortatione quàm opera. {Tantum ne eſt ab re tua ocij tibi} Difficilis, vt inquit Cic. eſt cura rerum alienarum. Nam ea magis percipimus atque ſentimus, quæ nobis ipſis, aut proſpera, aut aduerſe veniunt, quàm illa quæ ceteris. quæ quaſi longo interuallo interiectio videmus aliter de illis, ac de bonis iudicamus. {Ab re tua} .i. à negocijs tuis familiaribus. dicit etiam ab re tua, contra vtilitatem tuam, ſicut è re tua, & à republica .i. pro re tua, & pro rep. {Homo ſum: humani à me nihil alienum puto} Hoc ex Platonis ſententia qui, inquit, Ortus noſtri partem patriam vendicare, partem amicos, & vt Stoicis placet, Quæ in terris gignuntur, ad vſum hominum omnia creantur. Homines autem, hominum cauſa generantur, vt ipſi inter ſe alijs alijs prodeſſe poſſint. {Percontari} .i. interrogare. Percontari ſuapte natura ad finem ſpectat coarguendi. Interrogamus, noſcendi gratia; Percontamur vero, arguendi, quãuis tamen vtroque indifferenter vtamur. {Vſus} Modo opus ſignificat, alias vtile, vt, Opus eſt facto, pro facere. Sic Saluſt. Nam & priuſquã incipias, cõſulto, & vbi cõſulueris, maiore facto opus eſt. {Mihi} Non repugnat ſententiæ Chremetis, ſed ſe ſolũ meruiſſe dicit vt crucietur. {De te meruiſti?} Dicimus aũt mereo & mereor. Mereor de te, eſt aliquid in te confero vel bonum vel malum. {Meretrice} Bene retrice. Nã reticemus dolores, Obticemus

IOAN. CAL.

pudenda, Tacemus ſecreta: vt, Nec tacui demens. In Eun. Virgo conſciſſe veſte lacrymans obticet. Aut conſolando, aut cōſilio, aut re iuuero. His tribus adhibitis quid amplius in vera amicitia exoptandum. {Depone} In tempore. {Non ſinam inquam} Hæc magis geſtu exprimuntur. {Hui, tam graueis} Apoſiopeſis, & admiratio ponderis raſtrorum, quibus ſcoex vtitur. {Perdite} Bene perdite, Nam perditus eſt qui in omne ſcelus eſt traditus. {Animum ægrotum} Pro ægro dixit. nam animus æger, corpus vero, ægrotum dicitur. {Et via peruulgata patrum} Patres bonis inſtitutis, aliorum exemplis, nonnunquam minis, filios ad virtutem adhortantur. {Tantiſper volo} Tantiſper poſtulat poſt ſe Dum pro donec ſiue quandiu Cic. In carcere ductus, vt ibi eſſet tantiſper, dum culeus in quem deiectus deferretur, compararetur. Sunt qui accipiant tantiſper, pro tantummodo, ſunt qui pro interea. Liu. lib. 1. ab vrb. cond. Tamen id imperium ei ad puberem ætatem incolume manſit, tantiſper tutela muliebri. Et tantiſper ſine dum vſus eſt. Non amori operam dabam} Bene ſenex iuxta Horatij præceptum, Laudator temporis acti, inducitur. {Rem & gloriam} Hæc duo potiſſimum à militibus ſtrenuis comparantur, Res tria notat, imperium ſiue diuitias, litem, & venerem. {Putauit me} Clementiſſimus pater filium laudat, quod non pertinax in malis vt multi, fuerit. {Vbi comperi} Hæc oratio, tota pathetica eſt. Et bene comperi. compertum eſt mihi, & exploratum, idem eſt quod ſcio per inueſtigationem. {Accurrūt ſerui} Tale aliud in And. Accurrit, mediam mulierem amplectitur. {Lectos ſternere} Ea conſuetudine antiqua, lectulis. n. ſtratis antiqui cœnitabant, vnde triclinium, à tribus lectis dictum. Horat. Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos, Terent. in Adelph. Lectulos ilignos dedit faciendos in ſole vbi poteris vos. {Cœnam apparare} Nil ſignificantius de ſe pe dicere potuit qui voluptates & commoda quæ aſpernatus gratia filij narrat. Nam apparare, eſt ad dignitatem quandam ac verius pompam: Præparare vero, eſt quæ vtilia ſunt aut fore creduntur. {Eum ego eieci} Eum abūdat. {Corraſi omnia} Omnia compilaui, vendidi. Huic contrarium eſt abradere: & eſt per vim aliquid auferre. {Produxi, ac vendidi} Bene produxi. nam producere, foras ducere ſignificat. M. T. in Frumentaria, Nemo tuorum amicorum abs te productus, nemo interrogatus. Hinc productores dicuntur, qui virgines abducunt, & eas ad quæſtum exponunt. {Talenta ad quindecim coegi} Cōgeſſi, coadunaui. Hinc coactores argentariorum dicantur, qui pecunias cogunt. {Decreui} Plus eſt decernere, quàm conſtituere, & eſt proprie decernere de rebus magnis certam proferre ſententiam. {Voluptate frui} Si parentes pro filij elaborant, quis clementior hoc ſene, qui omnia commoda abſente filio aſpernatur? Frui, proprie eſt delectationem capere ex vſu. {Ingenio te eſſe leni in liberos puto} Liberos multitudinis numero dixit, cum Menedemus vnicum haberet filium. Conſtat. n. antiquos oratores, hiſtoricos, ant carminū ſcriptores etiam vnum filiū, filiamve, liberos multitudinis numero appellaſſe. In Hecyra liberos in ſignatione vnius filiæ dixit, Qui illū decreuerunt dignū, ſuos cui liberos cōmitterent. Sic Cicero, En cui tuos liberos cōmittas. {Quanti pēderes} Quanti illum faceres. Tractum ab antiquis, qui ante ſignatā pecuniam, æs & argētum pendebant {Nec tibi credere auſus} Adoleſcētibus glorioſum eſt ſi modeſtia vtūtur & pietate in parētes, vt nihil dicāt aut faciat niſi cōſilio parētum. {Porrò recte ſpero} Porrò, eiuſdē ſignificationis cuius vero & aūt, pro quibus Tñ ponere nō poſſis. Significat etiā apud Poetas longe, certe, poſtea, vltra. Supro, pro credo, vſitatum eſt, ſiue de præſenti loquamur, ſiue de præterito. Similiter confido pro credo, tum in præterito, tū in præſenti, tum in futuro. {Vtinam dij faxint} Paxo, futurū tēpus tantum: vel, vt alij, pro optatiuum modum oſtēdit. {Dionyſia hic ſunt} Hoc eſt Bacchanalia. {Dionyſij aūt, qui & Bacchus dicitur, ſacra, à pleriſque Græciæ vrbibus triennio quoque celebrabātur. {Quæſo} Primam perſonā indicatiui habet dūtaxat. Licet quærere lectū ſit apud Saluſtium & Tulliū. {Nihil opus fuit monitore} Hoc eſt vocatore. Nam vocatores proprie dicebantur qui ad cœnas vocabant. {Præſto ſum} Idem eſt quod adſum. nec alteri ferè verbo cohæreret, niſi verbo ſubſtantiuo, & huic ſimplici. Nam præſto adſum, magis poeticum eſt. {Egomet conuiuas moror} Hoc eſt in mora detineo. à quibuſdam mori pro expectare exponitur. ſed mea ſententia, magis poetice quàm oratorie.

Gvta. QVanquam, &c.} Hic ſenex Chrem. inducitur, qui alterius ſenis Menedemi triſtitia commouetur. Etiam amborum ſenum coniunctio multum ſequētibus rebus accommodata eſſe cenſetur. C. Quāquam hæc noticia admodum eſt. i. valde extat, ſiue intercedit. nuper. i. non multo ante tempore inter nos adeo. i. in tantum, quod inde. i. ex tali noticia, ſiue propter talem noticiā, mercatus ſum. i. emi, hic in proximo. i. in hac vicinia, agrum. i. rus, & prædium, nec ſanè. i. certe, quidquam rei. i. aliqua cauſa ferè non fuit, amplius. i. non fuit vltra illam noticiā, quæ videlicet res me induceret ad emēdum illum agrū. vel quidquam rei non fuit amplius. i. maius quo moueret ad id emēdum, tamen vel virtus tua, vel vicinitas. i. propinquitas. nam vicinia ſignificat homines, qui propè domum noſtram habitant, ſed vicinitas eſt ipſa domorum propinquitas. (quod. ſ. eſſe vicinum, puto. i. reputo eſſe ſup. in propinqua parte. i. in coniuncta portione amicitiæ) tū inquā virtus & vicinitas, facit. i. inducit me, vt moneam te audacter. i. libere & familiariter eius ſup. quod videris mihi facere præter ætatem tuam. i. contra tuam ſenectutem, & præterquā res tua i. tua vtilitas, adhortatur. i. admonet, ſuadet, poſtulat, vt fiat. nam proh, exclamatio vehemētis impluro ſup. fidem. i. opem, & auxilium, deum. i. deorum atque hominū, quid tibi vis, id eſt quod dicitur, quid oportet tibi, quid quæris. i. quid petis. natus es annos ſexaginta. i. habes ſexaginta annos, aut plus eo numero, ſcilicet. i. vltra eum numerū, vt conijcio. i. coniecturo. hinc coniectura dicta eſt à coniect. i. à directione quadam rationis ad veritatem, vnde ſomniorum & omnium interpretes coniectores dicuntur, nemo habet agrum meliorem, id eſt fertiliorem, neque maiores pretij. i. pluris valentes in his regionibus, & nemo habet complures. i. plures, cōpoſitum pro ſimplici, ſeruos quam tu habes, ſcilicet proinde. i. ideo quaſi nemo ſit. i. quaſi neminem habeas, tute. i. tumet fungeris officia illorum, nunc dicimus tātum fungi officijs, & non fungi officia, vt hic, nunquam egredior tam mane, neque reuertor domum tuam tam veſperi. i. tam ſero, tam tarde quin. i. quod non conſpicer. i. videam, te fodere in fundo. i. in parte agri tui, aut quin videam te arare, aut aliquid facere in fundo inquam tuo. Denique nullum remittis. i. relaxas tempus, quin ſemper labores, neque reſpicit te. i. tui non ducis rationem, nec tuæ parcis valetudini, ſcio ſatis certo pro certe, hæc non eſſe tibi voluptati. i. ad delectationem. At. i. ſed dicis, me pœnitet. i. mihi parum videtur quantum operis fiat hinc. i. mihi parū videtur eſſe de eo, quod fit hic à ſeruis meis, qui pro maiori parte diei ceſſatores ſunt, propterea ipſi operi manū liber admouere. ſi ſumas id ſupp. operæ tuæ. i. id laboris, quid quod conſumis. i. conteris, perdis in opere faciundo. i. in operando in agro. ſi inquam ſumas id opere in illis ſeruis exercendis. i. incitandis ad opus faciendū. Plus agas, id eſt magis operareris, &, vt dici ſolet, plus lucrareris, ſeu lucri faceres, vel tuæ vtilitati magis conſuleres. M. O Chr. ne. i. verum tantum ocij. i. ceſſationis, vacationis, quietis eſt tibi. Ab re tua. i. à tuis negocijs familiaribus, vt cures aliena. i. res aliorum, ſeu negocia, quæ nihil. i. nullatenus, attinet. i. ſpectant ad te. C. Ego ſum homo, ergo ſociabilis per naturā. & non ſolum ad me, ſed ad alios iuuandum natus. puto nihil humani. nihil ſpectans ad hominem, eſſe alienum à me. i. à me abhorrens, & ad me non ſpectare. Puta me vel monere hoc, vt. ſ. non te ita excrucies vel percontari. i. interrogare arguēdi gratia, rectum. i. officioſum eſt & honeſtum, vt ego faciam hoc ſupple. i. vt te admoneam, aut percontor non eſt meum ſup. vel non eſt mihi integrum, ſolutū, aut liberum, aut ad me non ſpectat vt deterream. i. deflectam te ab inſtituto propoſito, ſed meum eſt te admonere, aut interrogare. M. Vſus eſt mihi. i. opus eſt mihi more Plutino, vel ſi vis capere vſum pro vtilitate. ſenſus eſt. Vtile eſt mihi ſic facere ſup. ſac vt opus eſt tibi, 'acto id eſt, facere. ablatiuus participij præteriti temporis hic ponitur pro infinitiuo, vt Sal. fecit. Priuſquam incipias conſulto, & vbi c. m. o. e. f. i. conſulere & facere. C. An. ſ. verum, vſus. i. opus, vel vtile eſt, cuiquā. i. alicui homini, vt cruciet. i. extorqueat, affligat ſe? M. Mihi eſt vſus. ſ. vt me cruciem. C. Si quid laboris. i. ſi aliquis in eo faciendo quod facis labor eſt, nollem. i. recuſarem ferret, ſed quæſo. i. obſecro quid iſtud mali eſt. i. quid ſibi vult iſtud malum, quod pateris, quid. i. in quo, tantū. i. tam grauiter & tam ægre meruiſti de te. i. quid ita iratus eſt in te aut de te male cōcētus, vt tam male de te merearis, ſeu male te tractes. mereo aūt vel mereor de te eſt aliquid in te confero, vel bonum vel malum. M. Heu, hoi, interiectio dolentis effuſe. C. Ne lacryma. i. noli lacrymare, ſeu flere, atque fac me, ſine neceſſitate ponitur me. fac ergo vt ſciam iſtud quidquid eſt. ſ. quæcūque res ſit. ne retice. i. noli celare quidquid eſt mihi. ſ. ne verere. i. noli timere, crede mihi, iuuero. i. adiuuabo te, aut conſolando, aut conſilio. i. ſuaſu & datione cōſilij, aut re. i. ipſo effectu. M. Vis ſcire hoc quidquid eſt. C. Quidem. i. certe, volo ſcire hac cauſa. i. propter hāc cauſam, qua cauſa. i. propter quā cauſam dixi tibi. ſ. vt te leuem labore. M. Dicet tibi videlicet quidquid eſt. C. At. i. ſed, interea. i. dum tu dices, appone id eſt, iuxta te pone, neque ſuſpenſos teneas iſtas raſtros. dicimus raſtrum in ſingulari & raſtri in plurali. dicti autem ſunt à radēdo, quod terram radant, vel labora. i noli te vexare, aut te iſta labore cōficere. interdū ne labora ſignificat, ne cura, noli curare. M. Minime. i non apponam raſtros meos. C. Quam rem. i. quid agis? te ita cruciando. M. Sine. i. patere me laborare, ne. i. vt non, dem

mihi

mihi quod.i.aliquod tempus vacuum, laboris.i.vt nullo tẽpore ſim ſine labore meis meritis poſtulant bus. C. Inquã.i.dico tibi non ſinam.i.non patiar te ita facere. M. Ah, dolentis eſt, non facis æquum.i.rem iuſtam. C. Hui, cõmiſerantis eſt exclamatio, quæſo.i.obſecro, portas ſup.hos raſtros, tam graues.i.tam ponderoſos. M. Meum me, eſt ſic.i.id, quod meum ſic poſtulat, vt tales geſtem raſtros. C. Nunc loquere.i.explica cauſam. M. Habeo filium vnicum adoleſcentulum, Ah, dolẽtis eſt, quid.i.cur dixi me habere, immo.i.ſed habui filium ò Chr. priuſquã mea culpa iret militiam, incertum eſt.i.dubium eſt, non conſtat habeam nec ne nunc eum.i.quod dici ſolet, licet non ſatis recte, Incertum eſt ſi habeam nunc an non. C. Quid.i.cur iſtud eſt ſupp.ira videlicet vt nõ habeas filium. M. Scies anus i.vetula aduena.i.peregrina, non hinc oriunda, ſed è Corintho.i.ex ea vrbe Achaiæ, paupercula, eſt.i.moratur hic, ſeu reſidet, illo filius cœpit amare filiam eius nius, perdite, aduerbium.i.miſere, & nimis vehementer, & in perditionem morum ſuorum, prope.i.ferè iam, vt haberet & teneret eam, & reputaret eam pro vxore.i.tãquam ſi eſſet vxor, hæc omnia fecit ſup clam me.i.me neſciente, vbi.i.poſtquam reſciui.i.tãquam inopinatum cognoui id.ſ.eum amore captũ, & habere eam pro vxore, cœpi.i.incepi tractare animum adoleſcentuli, non humaniter, aduerbium.i.non benigne, neque rite, ſeu more humano, neque vt decuit.i.vt cõgruum fuit tractare animum ægrotũ.i. ægrum, nam animum æger eſt, ſed corpus ægrotum, ſed quotidie accuſabam eum.i.vi impetu, & via peruolgata.i.modo & more communi patrum.i.parentum, quibus ſunt iniuſti mali filiorum mores. hæc autem excuſandi mihi fuit via alloquendo filium, & dicendo. hem indignantis interiectio, ne.i.verum, ſperas.i.credis, tibi licere.i.permitti facere, hæc.i.talia, quæ facis diutius.ſ.vt habeas amicam propè iam loco vxoris, me patre viuo.i.viuente, ò Clinia erras.i.falleris opinione tua, ſi credis id.ſ.vt tibi liceat tibi diu, & ignoras me.i.haud meum noſti ſtomachum. Ego volo te dici eſſe meum.i.ꝙ tu dicaris eſſe meus filius, tantiſper.i.tandiu, dum.i.donec, aut quandiu facies id, quod eſt dignum te, in ablatiuo.i.quandiu fungeris tuo officio, aut facies quod debes, quod.i. ſed, vel quod dignum te ſi non facies, ego inuenero.i.excogitabo quid ſit dignum.i.honeſtum, & æquum me facere in te.i.erga te, ſeu contra te. Adeo.i.certe. ex nulla cauſa iſtud quod efficis fit.i. efficitur, niſi.i.præterquam ex nimio ocio.i.ceſſatione, & requie ab operibus, Nam diuturna quies vi.i.a.m. Res interdum ſignificat imperium. Interdũ diuitias. Aliquãdo litem, quandoque Venerem, & quandoque alia multa. Ego Menedemus illuc ætatis.i. cum eſſem iſta ætate, qua es, dicit eodem modo. Cice. in epiſt. ad ætatis pro ea ætate, non dabam operam.i.nõ indulgebam amori, ſed abij.i.diſceſſi hinc.i.ex patria natali, in Aſiã.i.in eam prouinciam, ſeu in eam partem orbis. nam eſt Aſia tertia pars orbis, & prouincia in ea parte eiuſdem nominis, p p paupertiẽ.i.quia eram pauper, & vnuſquiſque cupit paupertatem fugere tãquã magnum malum, vt inquit Horat. atque ibi.i.in Aſia, reperi.i.adinueni, & acquiſiui mihi, ſimul.i.pariter, rem.i.diuitias, & gloriam.i.laudem & honorem, cum armis.i.cum inſtrumentis belli.i.ad bellum faciendum. Alij lib. nõ habent cũ, & tunc armis belli intelligatur.i. præclara geſta, quæ geſſi in bello. Poſtremo.i.tandem res.i.negocium de filio, rediit eo.i ad hæc quæ ſequuntur, ſeu ad hunc ſtatũ, hoc eſt tãdem res eo deducta eſt, vel res eo proceſſit, ſeu profecta eſt, ſeu rediit eo.i.ad talem ſtatum, qui ſequitur. Adoleſcẽtulus.i. filius, victus ẽ.i.fractus eſt, & à ꝓpoſito malo amoris deflexus, audiendo ſæpe eadem conuicia.ſ.& probra, & grauiter.i.moleſte, & ægre, audiendo inquam ea. Putauit.ſ.filius me patrem plus ſcire & prouidere ſibi, ꝙ ſeipſum, ætate.i.p p ætatem, quia ſenex eram, & beneuolentiam.i.quia videbat me bene ſibi velle, & ita laudat filiũ, qui in malo non fuerit pertinax, vt multi ſunt. O Chr. abiit in Aſiam ad regem Aſiæ.ſ.militatum.i.ad militandũ, vel vt militaretur ſub eo Chr. quid ais, admirantis eſt, hoc dictum potius, ꝙ interrogantis. M. Profectus eſt clam me.i.me neſciente, abeſt.i. abſens eſt, & tres menſes.i.quod inepte dicitur, eſt abſens de poſt tres menſes. C. Eſtis ſup. amabo.i.tam tu, ꝙ ipſe, accuſandi.i.culpandi, etſi.i.quamuis, tamen illud inceptum.i.inſtructum propoſitum filij tui, eſt ſignum animi prud. & non inſtrenui, immo ſtrenui & valentis, ſeu elati M. Vbi.i.poſtquam, comperi.i.cognoui per inueſtigationem ex iis ſocijs, qui fuere cõſcij.i.participes eius, vel conſcij.i.conſentientes ei filio, reuertor domum mœſtus.i.triſtis, atque animo ferè per id eſt penitus turbato, & commoto, atque incerto.i.perplexo, aſſideo.i.iuxta aliquid ſedeo, nam componitur ex ad, quod eſt iuxta, & ſedeo, vel ponitur compoſitum pro ſimplici, præ ægritudine.i.præ dolore animi, ſerui.i.famuli mei, accurrunt.i.celeriter ad me veniũt, accurro enim componitur ex ad, curro is, detrahũt.i.deducunt à pedibus, ſeu diſſoluunt, ſoccos.i. calceos, ſoccus calcei genus eſt dictum, vt aliqui volunt quaſi ſaccus, quia calciationi ſit facilis, quales ſunt quas pedithecas vocãt. Eo autem calciamento comœdiarum actores vtebantur, quemadmodum & cothurno tragœdi, vſqueadeo vt pro ſtylo comico poni poſſit, quemadmodum cothurnus pro ſtylo tragico. Video alios ſeruos meos feſtinare ſternere.i.parare lectos. Lectulis enĩ ſtratis antiqui cœnitabant. Inde triclinium à tribus lectis dictum Horat. Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos. Video inquã alios feſtinare apparare.i.lãte parare cœnam, nam apparare eſt ad dignitatem quandam ac veluti pompam. Præparare vero eſt quæ vtilia ſunt, aut fore creduntur, quiſque pro ſe.i.ex ſua parte, vel pro virili ſua, aut pro qualitate roboris ſui. Virgil. in quinto. Pro ſe quiſque viri. faciebat.i.efficiebat, ſedulo.i.inſtanter, ac ſine dolo, quo.i.vt, lenirent.i.mitigarent mihi, illam miſeriam.i.calamitatem. Vbi.i.poſtquam, video hæc quæ faciebant ſerui, cœpi cogitare.i.conſiderare. Hem.i.indignatiue & dolenter, tot ſerui ſunt ſoliciti.i.anxij cauſa mei ſolius, vt expleant me vnum.i.vt mihi vni ſatisfaciant cumulate, ac mihi morem gerant, tot ancillæ veſtiant me? q.d. non facient, ego ſolus faciã tantos ſumptus.i. tanta impendia, ſiue tantas impenſas domi, q.d. non faciam, ſed ego ieci hinc mea iniuſtitia eum gnatum vnicum miſerũ, quem Gnatem decuit.i.decens fuit vti pariter.i.æqualiter, vt ego his ſumptibus & ſeruis. aut etiam quem decuit vti amplius, quod illa ætas iuuenilis eſt magis idonea ad hæc vtenda.i.ad vtendum his, vel vt vtatur his prædictis, vbi vtenda gerundiuũ eſt nomen, quidem.i.certe, deputem.i.valde putem me eſſe dignũ, quouis.i.quolibet malo.i.qualibet afflictione, ſi faciam id, quod dixi.i.ſi patiar vt tot ſerui pro me ſint ſoliciti, ꝙ tot ancillæ veſtiant, ꝙ tantos ſumptus faciam, quæ omnia prædicta dixerat indignatiue, intelligens ſeſe non eſſe facturum. Nam vſque i.aſſidue dum.i.quouſque, vel quandiu ille filius incolet.i.exercebit, vel ducet, vel aget, aut frequentabit illam vitam inopem.i.miſeram, carens patria, id eſt, exul à patria propter meas iniurias.i.cõtumelias, interea.i. tandiu dabo illi vſque.i.aſſidue ſupplicium.i.pœnas de me, laborans.i.laborando, quærens.i.acquirendo cum labore, parcẽs.i.coarctans, & conſtringens ſolitum victum, & tanquam parcus fortunis parcendo. & eas reſeruando, ſeruiens.i.ſeruiendo illi conquirendo, & conduplicando vndique, illi diuitias more boni ſerui. Dare alicui de ſe ſupplicium ſignificat punire ſeipſum illius vice, hæc ſunt illa quæ ſenex facienda ſibi decreuerat, nunc oſtẽdit ad rem verba acceſſiſſe, ſeu eſſe collata inquiens, facio ita vt deliberaui. prorſus.i.omnino, nihil relinquo in ædibus.i.domi meæ nec vas, ſcilicet relinquo, nec veſtimentũ corraſi.i.vndique coadunans & colligens vendidi omnia.ſ.ancillas, ſeruos, niſi.i.præter eos, qui facile exercerent.i.bene collocarẽt, & demererentur ſuum ſumptũ.i. præter eos qui, vt vulgo dici ſolet, bene implerent id quod conſtarent ſuo ſumptu in opere ruſtico faciũdo.i.in meditãdo in agro, ſiue in fodiendo, ſiue in arando, ſiue in alijs id genus. Cum dicere volumus aliquem nil omnino tam paruũ reliquiſſe ex rebus ſuis quod non alienauerit, recte dicemus, Omnia corraſit, quaſi etiam raſerit parietes, &c. ſi ex illis radendis aliquid commodi potuerit conſequi. Interdum corradere (vt ait Don.) ſignificat difficulter comparare. Terent. in Adelph. Minas decem corradet alicunde.i. difficulter comparabit. Abradere autẽ ſignificat per vim auferre produxi.i.expoſui venales ſeu propoſui, nam ꝓducere ſignificat foras ducere. Inde productores dñr, qui virgines abducunt, & ad quæſtum exponũt ac vendidi oẽs ſeruos.ſ.meos. ilico.i.prodũus, inſcripſi.i.proſcripſi vænales ædes apponens inſcriptionem ad fores talem. Hæc domus eſt vænalis, vel alia id genus, inſcripſi ergo ædes mercede.i.pretio coegi.i.congreſſi, coadunaui, quaſi.i.propè 15. talenta. Talentum Athenienſe paruum conſtat ex 60. minis ſiue libris. Talentum vero magnum conſtat ex octoginta tribus & quatuor vncijs. Eſt etiam talẽtum Euboicũ, quod Attico talento paulo minus eſt. Mercatus ſum.i.emi hunc agrũ.i.in hoc agro exerceo.i.fatigo me. O Chr. decreui.i.conſtitui me facere minus iniuriæ meo gnato. tãtiſper.i.tãdiu, dũ.i.quãdiu, ſiam.i.efficiar, miſer.i.afflictus. Decernere proprie eſt de rebus magnis certã proferre ſententiã, nec.i.& decreui nõ eſſe fas.i.non licere me frui hinc vlla voluptate.i.aliquam capere voluptatem, niſi.i.præter quam vbi.i.poſtquã, vel quãdo, ille ſ.filius meus, particeps.i.hæres meus, quaſi nunc partem capiens bonorum meorum, vel etiam particeps.i.cui debeam credere omnia mea conſilia, redierit.i.reuerſus fuerit, vt ſaluus.i.incolumis. C. Puto me eſſe leni ingenio.i.te eſſe natura miti, & benigne, ac indulgẽti, in liberos.i.erga filium, nam, vt Gel. ait, liberos dixerũt auctores numero multitudinis de vno tantum filio, quin quod longe eſt mirabilius de vnica filia, & puto illum filium eſſe obſequentẽ.i.officioſum, morigerum, obſequio ſum, ſi quis tractaret.i.foueret eum recte, ac cõmode.i.opportune, tẽpeſtiue. Verũ.i.ſed, neque tu noueras.i.cognoſcebas, ſatis illum.i.mores eius, neq; ille ſatis nouerat.i.cognoſcebat te.i.tuos

mores hoſ.ſ.vt mores ignorētur,fit.i.efficitur, vel cōtingit,ibi.i. tuoc,vbi.i.qñ non viuitur.i.vita nō agitur recte vt decet,tu nunquam oñdiſti quanti penderes.i.quanti æſtimares,aut quāti faceres illū filium. Tractum aūt ab antiquis, qui ante pecuniā ſignatam æs & argentū pendebant,i.ponderabāt. Inde pēdere pœnas dicimus.i.dare ſeu luere pœnas. Nam antiquorū pœnæ erāt pecuniariæ. Inde pēdere dicimus æſtimare ſiue liceri. Inde nihilipēdere dicimus.i.nihilifacere. Inde paruipēdere,floccipēdere, magnipēdere, nec ille filius auſus eſt credere.i cōmittere & impartire tibi ſecreta ſup.ſua,ſeu cōſilia,quæ æquū eſt.i.iuſtū eſt filios ſup.credere.i.cōmittere patri,vt nihil moliātur parētibus incōſultis.Q' ſi factū eſſe videlicet, vt & tu illi oſtendiſſes quanti eū faceres, & ille ſua tibi cōſilia credidiſſet,nunquā hæc veniſſent ſibi.ſ.vt tu ita doleres & filij præſentia priuatus eſſes. M. Eſt ita.i.eo modo quo dicis res ſe habet,fateor.i. profiteor ita eſſe peccatū meū eſt maximum.i.grauiſſimū erraui. C. O Menedeme,at porrò.i.ſed certa, recte ſpero.i.bona eſt mihi ſpes, ſeu recta ſpe ſum & cōfido.i.credo illū filium affuturū eſſe.i.q' aderit hic,propediē.i.breui, cum.ſ. iam propē eſt dies. M. Vtinam Dij faxint pro faciāt.C.Faciēt.i. efficient vt tu redibeas filiū, nunc ſi cōmodū eſt.i.ſi tibi eſt opportunum & tēpeſtiuū & non moleſtū,voloq; ſup.ſis hodie apud me quia ſup.Dionyſia ſunt hic.i.in hoc anno, hoc eſt nunc ſunt bacchanalia,ſiue orgia quæ ſunt Bacchi ſacra , ſeu feſta, qui bacchus vna ſuarum appellationū.dicitur Dion. Eius aūt ſacra à pleriſque Græciæ vrbibus trieterio quoque celebrabātur. M.Non poſſum.ſ. eſſe cōuiuia apud te. C.Cur nō potes eſſe apud me quæſo.i.obſecro,tandem.i.vno verbo quod tātam vim habere apud te velim quātā ſi diu te rogaſſem,& illud foret vltimū hoc eſt quod poſtulat Chr.parce aliquantulū tibi.i.aliquātulū tuos remitte, ſeu interſeca labores , ac interrūpe filius abſens vult te facere hoc.i.vt parcas tibi, M. Non conuenit.i.nō eſt cōueniens nunc me ipſum fugere laborē , qui.ſ.ego impulerim.i.impegerim & intruſerim illū filium ad laborem ſumēdum.C Sicci ne.i.vtrum talis eſt ſententia & opinio eſt.M.Sic eſt ſup.ſententia mea. C. Bene vale.i. mane bene vales abi. C.Excuſſit mihi lacrumas.i.lacrumari me fecit.i.lacrumas in finibus oculorū meorum oboriri fecit quæ ex oculis manarunt ac ſi forent excuſſæ.Nā excutere ſignificat commouendo aliquid deijcere , vt excute te de puluere.i.te mouendo vehemēter deijce à te puluerem,& me miſeret eius Menedemi.i. eius miſericordia teneor.Sed vt.i.quandiu tēpus diei eſt me oportet monere.i.admonere certiorem facere hūc vicinū phaniam nomine vt veniat ad cœnam,ibo vt viſam.i.videam hic , alias eū ad videndū ſi eſt domi.Deinde vt ſciuit eum iam eſſe domi ſuæ ſubdit,nil.i.non fuit opus monitore.i.vocatore ad cœnam,aiunt homines.ſ id eſt dicunt eum præſto eſſe.i.adeſſe prōptum, ſeu paratum eſſe & comparere iandudum.i.ea aliquanto ante tempore, egomet moror.i.in mora detineo,conuiuas.i.eos qui ad conuiuiū mecum venerūt,cum enim eos deberem expectare,ma expectāt, Ibo hinc.i.ex hoc loco,intro.i.in domū meam. Sed quid.i.cur fores crepuerunt.i.patefactæ ſunt & apertæ.quiſnam.i quis egreditur.i.exit aut affluit,quemadmodum prius diximus eamus ad me pro eo quod barbare dici conſueuit eamus penes me,cōceſſero.i. concedam coniunctiuum pro indicatiuo, hoc eſt me cōferam,vel intrabo huc.i.in domum meam .

LATO. ARgumentum} Ex officio Chremetis,erga Menedemum naſcitur argumenti narrādi occaſio.{Quāquā hæc}Obiurgaturus captat beneuolentiam ab officio.{Nam proh deū}Obiurgatio vehemēs,cui implicātur rōnes ab ætate,à fortuna,à ſpe.{At.n.dices}Obiectio quæ ſoluitur ab vtiliori. {Chreme}Reprehēſio.{Homo ſum nihil}Replicatio ex cōiugatis.{Mihi ſic eſt}Rñſio.{Sed quid iſthuc} Eatotquet tandē Chremes,& officium ſuū pollicetur. Totum aūt quod ſequitur eſt præparatio quædam ad futuram narrationē.{Filiū vnicum} Narratio.{Humanitus}Humano more,clementer.{Sed ſi id non}Cōminatio. {Nulla adeo}Eaprobatio ad amplificationem quæ exaggeratur exēplo diſſimili.{Aſſido,accurrūt} ὑποτύπωσις.{Hem tot meæ} Alia proſopopœia.{Malo quidem}Conſiliū ſenis.{Ingenio te.} Culpatio, quæ refertur ad id,quod ſupra dixit , ambo accuſandi. {Vere viuitur}Vere.i.aperte, remota diſſimulationē. {Menedeme}Conſolatio.{Nunc ſi cōmodum}Oeconomia ad ſequētem ſcenam.{Lacrumas excuſſit}Hæc ſecum digreſſus Chremes.

PATR. MARS. QVanquam,&c.}Illius patris affectus vehemens in vtranque partem qui ætatis rōnem nō habens adoleſcenti filio duras leges imponit:deinde paterno amore victus in cōtrariū mutatur,nec tenet medium in diſciplina domeſtica, quæ habet delectū rationi cōuenientem,hac ſcena exprimitur: hominemq; ab homine.ea rōne qua homo eſt,non eſſe alienum oſtenditur. Homo.n.natus eſt, vt homini proſit,ſi vult vero humanitatis noīe cenſeri. Quapropter Cato apud Cic.lib.4.de Fin.ſic ait: Et hoc naſcitur,vt etiam cōis hominum inter homines naturalis ſit cōmendatio,vt oporteat hominē ab homine, ob id ipſum, q' homo ſit non alienum videri. {His operis fiat,pœnitet} Parū id videtur, quod fit in opere ruſtico me ceſſante . Gellius lib.16.loquens de propria ſignificatione huius verbi pœnitet,ſic ait: Tametſi antiquiores verbo ipſo alio quoque modo vſi ſunt,& pœnitet ab eo quod eſt pene,& à penuria dixerunt. Homo ſum,&c. Seneca lib.15.Epiſtolarum,ſic ait ; Omne hoc quod vides,quo diuina ac humana concluſa ſunt, vnum eſt. Membra ſumus corporis magni,natura nos cognatos edidit. Hæc nobis amorem indidit mutuum & ſociabiles fecit,ille æquū iuſtumq; impoſuit, ex illius inſtitutione miſerius eſt nocere q̄ lędi,ex illius imperio paratæ ſūt iurantis manus. Iſti verſus in pectore & ore ſint. Homo ſum, nihil humani à me alienum puto,habeamus in cōmune quod nati ſumus.{Dum ſic miſer}Cic.in 3.Tuſc.ſic ſcribit ; Quod ille Terentianus,ipſe ſe puniens,decernit vt ſit miſer . Num quis igitur quidquam decernit inuitus ? Malo ſe dignum deputat, niſi miſer ſit. Vides ergo opinionis eſſe,non naturæ malum .

GLAR. HVius totius ſcenæ oēs verſus ſunt ſenarij iambici , vt ſunt omnium primarum ſcenarū. In 24.aut Horum, aut Eoſ legendum,non illorū. In 27.ego Dices,omittendum cenſeo,p̄p carmē,& facile intelligitur. Nam vt obiectio per eclipſim mouetur,ita per eclipſim ſoluitur. In 31. proceleuſmaticus eſt primo loco,niſi d,elidamus in Quod. In 32.vel l,eliditur in Illis,vel quod malim,creticus eſt loco ſecūdo. In 33.vel tua monoſyllabū totū elidimus,vel creticus eſt loco quarto. In 35.vt Homo iambus eſt,vel m,in Sum nō eliditur. In 30.vel ſ,in Laboris , deinde d,in ſequēte Quid eliditur, vel bacchius eſt locis tertio & quinto. In 31.vt Eheu triſyllabū eē,vt faciat creticū,& iambus veniat in vltimum locū. Nam apud Horat.prior ſyllaba longa eſt,niſi quis dicat, in Meminiſti nō elidi,& Eheu priorem corripere p̄p vocalem ante alterā vocalem 35.verſus ferè in libris deprauate legitur,alij Quidē,alij Equidē legunt,alij elidunt ſ,in Vis,atque ij coguntur equidē legere. Ego puto carmē ita legendū. M.Scire hoc vis?C.Ita, Qua quidē cauſa,dixi tibi,q.d. iam dixi tibi,qua cauſa id velim,& habet pluſculū gratiæ ad ſignificandā cupiditatem , ſi poſt Cauſa diſtinguas,ac mox inferas. Dixi tibi,q̄q̄ ſi legatur, Quidem,bacchius loco tertio hanc difficultatem ſoluit. In 36.Ioan.addit,Ah, ante Iſtos,ſed nihil ad carmē. 38. verſus in omnibus quotquot viderim exēplaribus vna deficit ſyllaba. Ego initio in ponendā puto interiectionē Ah, ſicut cōtinuo ſequente verſu, Atqui vel hinc æſtimare licet quanta ante nos diligentia quidā Terentij verſus examinauerint, qui ad talia ſilent. In 45.Eius monoſyll. In 48. proceleuſ.initio. In 49. Via monoſyllabū eſt, niſi quis creticū tertio loco admittat. In 50.ſecūda ſyllaba de Quotidie producitur. In 58.vel ſ,eliditur in Iſtuc,vt ſit primo loco anapæſtus,vel prior ſyllaba de Ego à ſuperiore carmine abſorbetur, vel denique bacchius eſt,quod dicere malim. In 59.vel d,eliditur in Sed,vel proceleuſmaticus eſt primo in loco. In 63.Ioan. Me non elidi, ſed corripi dicit,vt ſit dactylus ſecundo loco quanquā poterat prius Et, ante Me poni,ſed duriuſculū fuerit , ideoq; facile cū Ioan.ſentio. In 37.proceleuſmaticus eſt primo loco . Eodem modo,& in 76. in cuius verſus fine Laurentius Valla de Latina lingua meritiſſimus Mei legit , non Mea lib.2.cap.1. Putat enim paſſionem hic ſignificari,ego Mea legendum puto , vt actio in ſeruitijs explicetur. Ceterum neque Vnum in ſequenti verſu ipſe legit,ſed poteſt optime legi,ſi quidem Solius diſſyllabum fuerit,vt frequēter eſt. In 81.vel d,eliditur in quod vel ſ,in Magis, vel bacchius eſt loco primo. Nam do in Idonea longa eſt.82.ita alibi legitur ;

Ego eum hinc eieci miſerum iniuſtitia mea .

Alioqui vt vulgo legitur, Eum ego eieci hinc miſerum iniuſtitia mea.erit primo loco tribrachys abſq; eliſione o. In 84.Ioan. Colet,legit, pro, Incolit,ſed nihil ad carmen . In 88. proceleuſmaticus eſt primo loco. In 96.vel Meo monoſyl.vel bacchius loco ſecundo. Ita Meus in 98. In 100.Doct.elidit l,in Illum.at ego malim vel Et à ſuperiore verſu elidere , vel bacchiū loco primo ponere. In 101 ſ,eliditur in Satis . In 104.vel l,in Ille eliditur , vel creticus eſt primo loco. Decimus à fine niſi aut per epētheſim legamus Impulleum,aut Impegerim legerimus nō conſtat. In 7. à fine vel Eius monoſyllabū eſt, vel d,in Sed eliditur . In 4.à fine ſ,elidiſ in Opus, vt in ſequente d,in Apud,niſi in priore Fuit monoſyllabum putemus,aut creticum primum pedem in vtroque,

ACTVS I. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Clinia domum ex Aſia reuerſus mirum in modum ſolicitus eſt de amic e, quam abiens Athenis reliquerat. De Cliniæ in patriam reditu magna cum animi voluptate Clitipho nunciat patri ſuo Chremeti. Chremes filio ex Cliniæ vita, & moribus viuendi modum præſcribit.

ARG.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Cliniæ qui ex Aſia redierat, ingens de amica ſolicitudo exprimitur. Accedit & ſodalis opitulator Clitipho, qui aduentum Cliniæ mira voluntate patri Chremeti narrat. Qui deinde filio ſuo Clitiphoni viuendi modum Cliniæ exemplo, tam pulchre, quàm moraliter præſcribet.

Initio ſcena Iambici. Dein Trochaici quidam. Poſtremo Iambici Tetrametri Acatalectici.

CLITIPHO adoleſcens, CHREMES,

NIHIL adhuc eſt, quod vereare Clinia: haudquaquam etiam ceſſant:
Et illam ſimul cum nuncio tibi hic ego affuturam
Hodie, ſcio. proin tu ſolicitudinem iſtã falſam, quæ te
Excruciat, omittas. CH. *qui cum loquitur filius?* CL. *pater adeſt,*
Quem volui. adibo. pater oportune aduenis.
CH. **Quid eſt.* CL. *hunc Menedemum noſti ne noſtrum vicinum?* CH. *probe.* (* Quid id eſt?)
CL. *Huic filium ſcis eſſe?* CH. *audiui, in Aſia.* CL. *non eſt pater, apud*
Nos eſt. CH. *quid ais?* CL. *venientem, è naui egredientem adduxi illico*
Ad cenam: nam mihi magna cum eo iam inde vſque à pueritia
Semper fuit familiaritas. CH. *voluptatem magnam nuncias.*
Quàm vellem Menedemum inuitatum, vt nobiſcum hodie eſſet amplius,
Vt hanc lætitiam nec opinanti primus ei obijcerem domi:
Atque etiam nunc tempus eſt. CL. *caue faxis: non eſt opus pater.*
CH. *Quapropter?* CL. *quia enim incertum eſt etiam, quid ſe faciat. modo venit.*
Timet omnia, patris iram, & animum amicæ ſe erga vt ſit ſuæ.
Eam miſere amat. propter eam hæc turba, atq; abitio euenit. CH. *ſcio.*
CL. *Nunc ſeruolum ad eam in vrbem miſit, & ego noſtrum vna Syrum.*
CH. *Quid narrat?* CL. *quid ille? ſe miſerum eſſe.* CH. *miſerum? quem minu' credere eſt?*
Quid reliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parẽtes. patriã incolumẽ amicos, genus, cognatos, ditias:
Atque hæc perinde ſunt, vt illius animus, qui ea poſſidet:
Qui vti ſcit, ei bona; illi, qui non vtitur recte, mala.
CL. *Immo ille ſenex fuit importunus ſemper: & nunc nihil magis*
Vereor, quàm ne quid in illũ iratus plus ſatis faxit pater.
CH. *Ille ne? ſed reprimam me: nam, in metu eſſe hunc, illi eſt vtile.*
CL. *Quid tute tecum.* CH. *dicam. vt vt erat, mãſum tamen oportuit.*
Fortaſſe aliquanto iniquior erat præter eius lubidinem:
Pateretur: nam quem ferret, ſi parentem non ferret ſuũ?
Hunccine erat æquom ex illius more, an illum ex huius viuere? &
Quod illum inſimulant durum, id non eſt: nam parentum iniuriæ
Vniuſmodi ſunt fermè, paulo qui eſt homo tolerabilis;
Scortari crebro nolunt crebro conuiuarier:
Præbent exigue ſumptum: & ea ſunt tamen ad virtutem omnia.
Verum vbi animus ſemel ſe cupiditate deuinxit mala,
Neceſſe eſt Clitipho conſilia conſequi conſimilia. hoc
Scitum eſt, periclum ex alijs facere, tibi quod ex vſu ſiet.
CL. *Ita credo.* CH. *ego ibo hinc intro, vt videam, nobis quid cenæ ſiet.*
Tu, vt tẽpus eſt diei, vide, ſis, ne quò hinc abeas longius.

IOAN. CAL. NIHIL adhuc eſt, quod vereare} Hic Cliniæ, qui ea Aſia redierat, ingens de amica ſolicitudo exprimitur. Accedit & ſodalis opitulator Clitipho, qui aduentum amici mira voluptate patri narrat. {Nihil adhuc, quod vereare} Clinia miſerat accerſitum Antiphilam, diſcruciabatur ꝙ nõ rediret. {Haudquaquam etiam ceſſant}.i. nondũ differunt aduentũ. {Solicitudinẽ iſtam} Bene ſollicitudinẽ dixit. nam ſolicitudo eſt quæ inhæret mẽtibus: Solicitatio, quæ ab alio fit. {Audiui in Aſia eſſe} Recta eiuſcemodi eſt oratio per infinitum. Nam non Latine dicitur, Audiui ꝙ in Aſia eſt. {Nec opinanti} Inſperatum.n. gaudiũ maius eſſe ſolet, quẽadmodum & dolor acerbior, ſi non opinanti obijcitur. {Caue faxis,} Volebat Chremes nunciare Menedemo rediſſe filiũ, ſed Clitipho prohibuit ꝙ Cliniæ nõdum patris voluntas eſſet perſpecta. {Miſerum? quẽ minus credere eſt?} Minus, hoc loco pro non, ponitur. Non eſt, inquit, credendum Cliniam eſſe miſerum. hoc ad ſequentia reſpicit. ſ. Quid reliqui eſt quin habeat quæ quidem eſſe in homine dr̃ bona? {Minus credere eſt?} Pro, non credendum eſt. huiuſmodi locutiõ parum Latinis vſus eſt. {Quæ quidem in homine dicuntur bona} ſ. à vulgo. Cum tãtum animi bona, ſm̃ philoſophos, appellanda ſint. Et hoc, illud quod ſupra dixit Chremes affirmat. ſ. Cliniam nõ eſſe miſerum. {Ille ne?} Chremes ſermonem q̃ cœperat repreſſit: vt exemplo Cliniæ filius terreretur. {Ille ne?} Hoc clara voce pronunciãdũ. {Sed reprimã me,} Hæc ſubmiſſa voce protulit, ne audiret filius. {Hũc} ſ. Cliniam. {Vt vt erat} Quam bene tuetur patrũ partes, qui omnino à filijs tolerandi ſunt. {Præter eius libidinem} Vult cauſam Cliniæ videri deteriorem, vt oſtẽdat parentes filijs, ob vitia eorum, aſperiores eſſe. {Nam quem ferret, ſi parentem nõ ferret ſuum?} Tale eſt illud, Cuius ſaluti cõſulet, qui ſuam negligit? {Erat æquum} Ab æquo ſuſcipit paternam defenſionẽ. {Durum, id non eſt,} Aliud obiectum refellit, & à ſtatu definitiuo cenſet patrem non eſſe appellandum durum, qui filios à vitijs ſua ſeueritate deterret. {Scortari} Eſt frequenter ſcorta ductitare. {Cõſequi conſimilia} Nam cuius animus in re mala ſemel corruptus eſt, in dies fit peior. {Cœnæ quid nobis} Minus dixit, q̃ ſi dixiſſet quæ cœna. Sic illud, Quidquid hoc hominis eſt: Aliter exprimitur q̃ ſi diceremus, quis hic homo eſt.

GVID. NIhil adhuc, &c.} Hic Cliniæ qui ex Aſia redierat ingens de amica ſolicitudo exprimitur. Accedit & ſodalis opitulator Clitipho, qui aduentum amici mira voluptati patri narrat. Miſerat autem Clinia accerſitũ Antiphilam, diſcruciabaturq; ꝙ non rediret, cui ſic inquit Clitipho. CL. O Clinia nihil eſt adhuc quod.i. propter quod, vereare.i. timeas non venturã Antiphilam, hoc eſt nõdum habes timendi materiam, ſeu occaſionẽ, quod ſic dici nõ ſatis culte ſolet, nihil eſt adhuc, de quo tu debeas timere, etiam haudquaquam.i. nequaquam ceſſant.i. differũt aduentũ & tardant, &, quod dici ſolet, non morantur adhuc, ſeu non moram faciũt, & ſcio illam Ant. hodie affuturam tibi hic, ſimul.i. vna cum nũcio, qui iuit eam accerſitum. Proin.i. proinde, hoc eſt ideo, mittas.i. dimittas, iſtam.i. tuam ſolicitudinem, falſam.i. ſine cauſa exiſtentem, quæ ſolicitudo excruciat.i. affligit te. CH. Quicum.i. cum quo, filius meus. ſ. Clitipho loquitur. CL. Pater adeſt.i. prope eſt, vel aduenit, quem patrem volui abeſſe ſup. vel quẽ volui.i. optaui & deſideraui, vt quis me vult.i quis me petit, adibo.i. ibo ad eum, vt decet filiũ patrem adire. O pater tu aduenis.i. accedis, oportune.i. tempeſtiue, auſpicato, bonis auibus expectate venis. CH. Quid illud eſt propter quod opportune aduenio. CL. Noſtin'.i. noſti ne hunc Menedemum noſtrum vicinum. CH. Probe.i. bene, ſeu recte noui eum. CL. Scis filiũ eſſe huic.i. eum habere filium. CH. Audiui.i. accepi eum eſſe in Aſia, quod dici non inulgum Latine ſolet, Audiui ꝙ eſt in Aſia. CL. O pater non eſt in Aſia, ſed eſt apud nos recte, & non eſt penes nos, nam penes nos eſt quidquid à nobis poſſidetur, & in noſtra poteſtate eſt. Vt penes principem ſalus noſtra eſt.i. in eius poteſtate. CH. Quid ais? interrogat id, quod audiuit admirabundus, neque facile credens. CL. Ego abduxi.i. deduxi. ilico,.i. continuo, ad cœnam illum aduenientem.i. accedentem & applicãtem, ſeu appellentẽ, egredientem.i. exeuntem è naui, qua redibat ex Aſia.i. cũ applicaret, & è naui egrederetur, ſtatim abduxi eum ad cœnam, nã familiaritas fuit mihi ſemper cũ eo iam inde vſque.i. aſſidue, à pueritia.i. à tp̃e pueritiæ.i. iam ex eo tempore cũ ambo eſſemus pueri.

CH. Nunciaſ.i.narras, magna voluptatem.i.magnam lætitiam, Vt Cic.in Epiſt. Voluptatem habui nimiam, quid narrat.i.quid noui refert, aut quid dicit? CL. Petis ſup.quid ille narrat, narrat ſup.ſe eſſe miſerum.i.infelicem. CH Narrat ſe eſſe miſerū,quē.i. qualem.ſ.miſerum eſſe, minus eſt credere.i.non licet credere,ſicut cernere eſt.i.cernere licet, q.d.non eſt credendū eum eſſe miſerum,q̃.i.quātum,vellem.i.optarem Menedemum,patrem eius eſſe inuitatum.i.vocatum ad cœnā,vt eſſet nobiſcum hodie amplius.i.vltra,vellem eum eſſe inuitatū, vt obijcerem.i.offerrē domi,primus.i.ante ceteros hanc lætitiā ex patri, nec.i.nec etiam, opinanti.i.ſuſpicanti,quaſi præter ſpem ei accidat,quo maius gaudium eſſe ſolet, atque etiā nunc ipſus eſt.i.adhuc ſatis maturum eſt eum inuitare,& ideo mittendus eſt,qui eū acceſſat. CL. O pater caue faxis.i.vide ne facias,& ita habemus faxim faxis faxit & faxint.vt videre facile eſt,pro faciā,cias,ciat,ciant.non eſt opus.i. non eſt neceſſe, vt inuitetur. CH. Quapropter.i.cur nō eſt opus. CL. Quia etiam incertum eſt quid Clinia faciat.i.intendat facere de ſe,q.d.neſcit q̃ viam vult ipſe tenere modo.i.paulo ante,adhuc venit.i.appulit ex Aſia.timet omnia,videlicet timet iram patris ſui,atque timet animum amicæ ſuæ.vt.i.ꝙ non (vt aliquando prius diximus ex Donat.ſententia) animus amicæ.ſ.non ſit erga ſe.i.timet ne amica eū poſtergauerit, ac ne ei ex animo affluxerit, amat eam amicam miſere.i.perdite, vehementer, & in ſuam miſeriam. Hæc turba.i.hæc turbatio & diſcordia inter eum & patrem,& hæc abitio.i.diſceſſio, ſeu profectio euenit ꝑꝑ eam amicam Dicitur aūt abitio ab abeo is abitum abitu.n,verſa in io, fit abitio,nis.i.diſceſſio. nam abire ſignificat diſcedere. CH. Scio propter eam eum diſceſſiſſe à patre moleſtatum ſæpe. CL. Nunc miſit ſeruulum in vrbem ad eam Antiphilam accerſendā, & ego miſi vna.i.ſimul.noſtrum Syrum ſeruum.ſ.Chreme. Quid reliqui eſt.i.quid reſtat,quid relinquitur,quid ſupereſt,quid deeſt,ſeu abeſt: quin.i.ꝙ non habeat ea,quæ quidem.i.certe.dñr.i.cenſentur à vulgo eſſe bona in homine, cum tamen philoſophi tantum animi bona cenſeant appellanda,habet ergo ea,quæ dicuntur bona.ſ.habet parentes,& matrem, habet patriam incolumem.i.ſanam,& non armis quaſſatam,habet amicos, quos ſibi cōciliauit, habet genus.i.natales bonæ conditionis & ſortis, ſeu proſapiam mediocrem habet cognatos.i.propinquos de cognatione ſua,habet diuitias.i.opes,atque hæc omnia,quæ nec de ſe ſunt bona,neque mala,perinde.i.ita ſeu eiuſmodi ſunt,vt.i.qualis,vel cuiuſmodi animus illius hominis eſt, qui poſſidet ea, quæ dicuntur bona à vulgo.Sunt inquam bona ei,qui ſcit recte.i.vt decet vti illis bonis,& ſunt mala ei qui non vtitur recte illis, quæ dicuntur à vulgo bona. CL. Immo.i.ſed ille ſenex.ſ.Menedemus fuit ſemper importunus.ſ.acerbus,moleſtus,infeſtus. & quod dici ſolet,male gratioſus,quaſi nō opportunus,& nunc nihil magis vereor,quām ne quid.i.quām ꝙ aliquid (nam hic ne ſignificat tantum) ꝙ ipſe pater, niſi mauis pater eſſe vocatiui caſus, referriq; ad Chremetem.Nil magis inquam vereor, q̃ ne.i.ꝙ ille ſenex Menedemus iratus plus ſatis.i.plus æquo,ſeu plus q̃ decet, faxit.i.faciat aliqd in illum Cliniam. CH. Ille ne.i.dicis te timere ꝙ ille ſenex ſup. faciat aliquid in illum. Deinde Chr.ſe repreſſit per apoſiopeſim, ne confirmaret Cliniā, videns bonum eſſe vt in timore foueatur, ſed reprimam.i.cohibebo me.neque oſtēdam vltra eius patris teneritudinem in eū nam vtile eſt illi.ſ.Menedemo hunc filiū ſuum, eſſe.i.permanere in me CL.quia dixerat Chremes reprimā me, interrogat filius,q.d tute.i.tu:etiam volnis ſup.aut cogitas, tecū.i. apud te. CH. Dicam vt tu.i vtcunque,ſiue qualitercunque erat.i. qualitercunque res ſe habebat.tñ oportuit manſum i.oportebat filium manere. Vt cuitabo adductum tuum Pāphilum, pro adducere,vt prius viſum eſt,fortaſſe i.eſt poſſibile, quod pater erat aliquanto iniquior.i.ſeuerior & acerbior æquo, ꝑꝑ libidinem.i.ꝑꝑ laſciuiam eius filij,aut ꝑꝑ inordinatam, & temere ſuſceptum voluntatem eius, pateretur.i.pati debebat, vel debuiſſet, vt faceret ſæpe,pro facere debuiſſes, niſi mauis ad patrem referri,q.d.debebat pater eius pati libidinem, ſed ſuperior ſentētia melior ꝑꝑ id, quod ſequitur. Nam quem hominem ferret.i toleraret, ſi nō ferret.i.pateretur patrem ſuum. Tale & illud eſt in aliquo, Cuius ſaluti conſulet qui ſuam negligit. Huccine.i.verum hunc filium æquum erat.i.decebat viuere,ex more.ſ.ex arbitrio illius.ſ.patris, an erat æquū illum.ſ.patrem viuere ex more huius ſ filij,& id nō eſt durū.i.aſperum,ſeu acerbum, aut toleratu difficile.ſ.quod inſimulat eum.i,incuſat mores. Nam inſimulare ſignificat accuſare, ſeu incuſare,hoc eſt mores malos reprehēdere, vt inſimulo illum ſuperbiæ.i.incuſo. Nam iniuriæ parentū fermè ſunt vnius rationis,ſeu ſimilis,homo ille parens.ſ.qui eſt paulo.i.paululum tolerabilis.i dignus qui toleretur (nā tolerabilis paſſiue capi debet) non vult filiū ſuum ſup.ſcortari crebro.i.ſæpe,ſeu frequenter ſcorta ductitare. Scortari.n.vt Varro inquit,eſt ſæpius meretriculam ducere, quæ meretrix à pelle ſcortum appellatur, ꝙ vt pellicula ſubigatur. Scortes enim pelles ſunt arietinæ, & ſcorta, vt Feſt inquit,& ſimiliter Var.appellantur omnia ea pellibus facta,ſeu corijs.non vult,inquam parens tolerabilis filium cōuiuari crebro.i. frequenter ſuæ meretrici celebrare conuiuiū. Nam conuiuor aris, deponens verbum, aut ſignificat celebrare conuiuium,aut ad conuiuium inuitare,aut etiam frequentare conuiuia. Nonius etiam dicit inueniri conuiuo,pro conuiuor,pro eo quod eſt ad conuiuiū inuito. Pomp.in munda, Si calendis conuiuant, idibus cœnant ſoris. Ipſe homo tolerabilis inquam præbet exigue.i.parce, ſumptum.i.impendia quæ fiunt in celebrandis conuiuijs & meretricibus fouendis,atque hæc omnia,quæ facit pater ſunt, tum.i.tunc ad virtutem acquirendam,& ad omittendas tales immunditias, verum.i.ſed,vbi.i.poſtquam animus ſemel deuinxit.i.irretiuit,illigauit,inexuit ſe cupiditate,aut libidinis, aut honoris, aut opum. O Clitipho fili mi neceſſe eſt conſequi.i.conſiderare,ſimilia conſilia.i.ſimilia propoſita, ſeu ſimilia ſuſcepta, quod dicunt inepte aliqui interpretari ſcitum,hoc eſt ſcitū.i.ſcite,& docte,atque prudenter factum,& hic capitur paſſiue, quamuis ſcitus homo dicatur,ſæpius,qui ſciens eſt. hoc ergo ſcitum eſt.ſ.facere periculum, id eſt,facere experientiam,ſeu ſumere experimentum, aut conſilium ex alijs.nam periculum interdum videtur pro conſilio capi. Cic.ad Trebatium Cor. Nihil audeo dicere cuius periculo tu ſtultus es.i.cōſilio,quod.ſ.periculum factum ex alijs ſit tibi ex vſu.i. vtilitate,hoc eſt ſit tibi vtile. CL. Credo.i.exiſtimo ita eſſe, vt dicis ſup. CH Eho ibo hinc intro.i.in domum vt videam quid cœnæ.minus dictū q̃ ſi dixiſſet,quæ cœna ſit nobis, quod dicit ſolet inepte,pro videndo quid habemus ad cœnandū.tu fili vt.i quandiu tempus diei eſt vide.i.caue,ſis.i.ſi vis, ne quo.i.vt nō in aliquē locum abeas.i.diſcedas,longius.i.nimis longe,hinc.i.ex hoc loco, quod dici ſolet,vide ne elonges te nimis de hoc loco.

ARgumentum} Indicatur Cliniæ reditus, & ſenex occaſione exempli admonet filiū } Nihil adhuc} Principium indicat qua de re ſint inter ſe locuti adoleſcētes. } Proponitur aūt duorum exemplum, quorum alter modeſte amat virginem, alter ſcortum petulanter deperit. }Quam vellem} Optatio. }Qoem minus} Interrogatio vice negationis. }Parentis,patriam} Congeries ad amplificationem. }Atque hæc} Sententia veriſſima Immo ille fuit} Defenſio ex criminatione perſonæ. qua ſenex adoleſcentem pertinacerat. }Dicam.i. vt vt} Diſſimulat Chremes, & incuſando Cliniam filium oblique monet. }Nam quem ferret} A maiori. }Hunccine erat æquum} Iuſtum à perſona. }Quod illū} Obiectio, q̃ refellit à patris officio. }Periculum ex} Sententia quām vult eſſe commendatam filio. LATO.

NIbil adhuc eſt,&c.} Suſpicio amatoria,& timor hac ſcena deſcribitur,quæ monet filios, vt parētum habeant rationem,& illis obſequantur, qui omni ſtudio ſaluti filiorum conſulunt,& honeſtati. Capiendumq; ex alijs docet exemplum, quod ex vſu noſtro fiet. Vnde Horat.in epiſtola agens poetarum partes, ſic canit: PETRVS MARS.

Recte facta refert,orientia tempora notis.
Inſtruit exemplis.

}Manlium tamen oportuit} Manſum dicitur quaſi manſuetum quoniam omnia quæ fera ſunt,inquit Nonius,manum crebro tactu miteſcunt. Scitum eſt.i.præclarum, & doctrina plenum, quæ confert vitæ degendæ cum decoro.

SI vſpiam alibi, certe hic iuſtæ querelæ locus eſſe in annotatores huius auctoris, ſed negocium omiſſa querimonia, ſedulo agam. Sex prima carmina prorſus corrupto leguntur ordine, Quæ hic lectoris oculis ſubijcere placuit, dein iudicium noſtrum addicere. GLAR.

Nihil adhuc eſt,quod vereare Clinia, haud quanquam etiam
Ceſſant,ſimul & illam cum nuncio tibi affuturam hic
Ego eſſe hodie ſcio,proin ſolicitudinem iſtam
Falſam quæ te excruciat, omittas. CHR. Quicū loquitur filius?
CL. Pater adeſt,quem volui: adibo patei,opportune aduenis.
CHR. Quid id eſt? CL. Hunc Menedemum noſtin' noſtrum
vicinum? CHR. Probe.

Primus verſus trochaicus tetrameter catal.eſt,ſed in Haud quaquam,m,à fine non eliditur. Duo deinde ſequentes ſunt iambici tetram.catal.in quorū priore Simul ante Et illam, ponendum,in poſteriore,Scio,& Proin, duo ſunt iambici Quartus verſus eſt itidem iambicus,ſed acatalecticus,ſi Filius triſſyllabum fuerit,catalect.ſi Filius diſſyllabū. Quintus ſextusq; troch.ſunt catal.ſed,in poſteriore,Quid.i.legēdū,ne ſit iambus in trochaico quod Ioan. etiā annotauit,carminis rōne id poſcente,inquit,cum cuiuſmodi carmen eſſe,neutiquā nec in præcedētibus, nec in ſeq.oſtendiſſet. Adiungendum præterea ei carmini verbum Probe. Quod quia Doct.ſequēti dedit carmini, ipſū hypercatalecticū iudicauit,cum ſequens

ſequens ipſe verſus ſit iambicus tetra. acat. quemadmodum omnes ſequentes ad vſque ſcenæ finem.

CL. Huic filium ſcis eſſe? CHR. Audiuit.

Hic iamb. tetra. acat. incipiunt, vt diximus, ad finem vſq; huius ſcenæ. Primus verſus loco ſexto iambum habet, non eliſa a, litera longa finali in Aſia, ſed breui facta propter vocalem ſequentem, vt, Vale, vale, inquit, Iola. In ſecundo vel d, eliditur in Apud, vt ſit primo loco anapæſtus, vel bacchius eſt loco primo. In tertio verſu prima ſyllaba Ad, à ſuperiori verſu eliditur. Et bene habet verſus. In 4. vel Fuit monoſyll. eſt, vel Pean ſecundus loco ſecundo. Et Voluptem, pro Voluptatem legendum, vt Satias, pro Satietas. Quintus verſus habet anapæſtum loco ſeptimo, ſet hodie am, vt hodie diſſyll. medium i, elidatur. Septimus, vel e, longũ habet in Caue, & s, elidit in Tempus, aut e, breue, & Nunc poſt tempus ponendum. In 10. vel Eam monoſyll. eſt, vel pæan ſecundus loco primo. In 12. vel d, eliditur ante Ille, vel creticus eſt loco ſecundo, & s, in Minus. In 13. iambus eſt loco ſecundo, non eliſa i, litera in Reliqui, ſed breui facta propter ſequentẽ vocalem, vt iamiam diximus. In 14. s, eliditur in Genus, & n, in diuitias, vt Act. 4. Sce. 6. in And. admonuit Doct. In 15. quidã lib. habent verbum Eſt, poſt Animus. quod ſi recte legitur, illius erit diſſyll. In 17. creticus eſt loco ſexto, niſi vel t, in Semper, vel t, in Et, elidamus, quod ego non probarim. In 20. Tute legendum, & loco quarto erit tribrachys. In 21. Eius monoſyllabum. In 23. Illius diſſyllabum, ita Huius diſſyllabum. In 25. Vnius diſſyllabum. In 28. Cupiditate verbum ante Semel legendum. In antepenultimo, Periclum triſſyllabũ eſt. In vltimo, de in Vide, ſis, corripitur, ſi Diei triſſyllabum fuerit.

ACTVS II. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Clitipho adoleſcens, Cereus in vitium flecti monitoribus aſper, vt Horatius dixit ſolus loquens de patre queritur, vt mos eſt iuuenum paterna monita moleſte ferentium.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Solus hic Clitipho remanſit, qui de patre conqueritur, vt mos eſt adoleſcentum. Hi enim paterna præcepta fere moleſte ferunt, præſertim cum ab amore dehortantur. Apperit quoque conditionem familiarium parentum. qui vbi aliquantulum plus iu'to poti fuerunt, ſat inconſiderate apud filios coram ſua olim patrata facinora enumerant.

Octonarij.

CLITIPHO.

QVAM iniqui ſunt patres in omnes adoleſcentes iudices:
Qui æquom eſſe cenſent, nos iam à pueris illico naſci ſenes,
Neque illarum affines rerum eſſe, quas fert adoleſcentia.
Ex ſua libidine moderantur, quæ eſt nunc, non quæ olim fuit.
Mihi ſi vnquam filius erit, næ ille facili me vtetur patre.
Nam & cognoſcẽdi, & ignoſcendi dabitur peccati locus:
Non vt meus, qui mihi per alium oſtendit ſuam ſententiam.
Perij: is mihi, vbi adhibit plus paulo, ſua quæ narrat facinora.
Nunc ait: Periclum ex alijs facito, tibi quod ex vſu ſiet.
Aſtutus. næ ille haud ſcit, quàm mihi nunc ſurdo narret fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant: da mihi. atq; affer mihi:
Cui Quid reſpondeam, nil habeo: neque me quiſquam eſt miſerior:
Nam Clinia hic, etſi is quoq; ſuarũ rerũ ſatagit. attamen
Habet bene ac pudice eductã, ignaram artis meretriciæ.
Mea eſt potens, procax, magnifica, ſumptuoſa, nobilis.
Tum, quod dem ei, recte eſt. nam, nihil eſſe mihi, relligio eſt dicere.
Hoc ego mali nõ pridem inueni: neq; etiã dum ſcit pater.

QVAM iniqui ſunt patres] Solus Clitipho permanſit, qui de patre conqueritur, vt mos eſt adoleſcentium, qui paterna præcepta moleſte ferũt.]Quæ nunc eſt] Huic illud contrarium, Sed nunc ea me exquirere, iniqui patris eſt. nam quod ante hac fecit, nihil ad me attinet Dum tempus eam tem tulit, ſiui animum vt expleret ſuum.]Ex ſua libidine] Libido eſt quæq; voluntas temere ſuſcepta. Apud Sal. in Cat. tñ in bonam partem capitur, Magisq; in decoris armis, & militaribus equis q̃ in ſcortis & conuiuijs libidinem habebãt.]Cognoſcendi, & ignoſcendi] Ex affectu eorum loquitur, qui cũ alicui obnoxij ſint alium habeant animum q̃ haberent, ſi liberi eſſet.]Per alium oſtendit ſuam ſententiam.] Superius, Sed ſeptimam. nam in mετu eſſe hunc, illi eſt vtile.]Vbi ad.] Quàm petulans ſit filius in parentem, oſtenditur, cuius præcepta cõtemnit.]Næ ille] Næ, pro certe ponitur.]Da mihi, atque affer] Verba ſunt amicæ, quæ magis Clitiphonem ſtimulant, q̃ patris præcepta.]Satagit] Genitiuo iungitur. Satagit. i. anxius eſt & curioſus ſuarum rerũ.]Pudice eductam] Quod nos educare dicimus, antiqui educere dixerunt.]Procax] Procare poſcere eſt. vnde procaces meretrices, ab aſſidue poſcendo. & Proci vxorem poſcentes in matrimoniũ.]Relligio] Metus vel ſolicitudo. Teren. in And. Dignus cum tua religione odio. Inde dies religioſi, infames vel infauſti dicti, quos ex contraria cauſa propter * hominis diritatem relinquam. IOAN. CALPH.

* ominis

QVam iniqui, &c.] Hic ſolus Clitipho permanſit, qui de patre conqueritur, vt mos eſt adoleſcentum, qui paterna præcepta moleſte ferunt. C. Quam. i. quantum patres ſunt iniqui. i. non æqui, ſed acerbi & importuni iudices. i. cenſores, in omnes adoleſcẽtes. i. erga iuuenes omnes, quaſi dicat eos non rectum in eos habere iudicium, qui cenſent æquum eſſe. i. rectum eſſe, & iuſtum, nos naſci ſenes. i. habentes mores ſeniles, & ſapientes, illico. i. continuo à pueris pro aduerbio ponitur. i. à pueritia, vel ab ineunte ætate, vel ſtatim vt pueri ſumus, aut cum primum pueri euadimus, neque. i. & cenſent inquam non eſſe æquũ nos eſſe affines. i. participes, ſeu finitimos, & conterminos, ac propinquos earum rerum, quas adoleſcentia. i. iuuenilis ætas, fert. i. affert, ſeu inducit. Ipſi patres, moderantur nos, ſcilicet. i. regunt nos, & imponunt habenas nobis, ſeu modum nobis adhibent ex ſua libidine. i. ex mero arbitrio & voluntate, ſiue recta ſit, ſiue nõ. Nam libido eſt quæq; voluntas temere ſuſcepta, interdum tñ capitur in bonam partem. Saluſt. Magisq; in decoris armis & militaribus equis, q̃ in ſcortis & conuiuijs libidinem habebant. Moderantur ergo nos ex ſua libidine, quæ. ſ. libido nunc eſt illis, non quæ libido fuit olim illis, cum iuuenes eſſent, & quales ſumus, ſi filius erit vnquam mihi, næ. i. certe, ille filius vtetur me patre facillime. i. habebit me patrem benigniſſimum, & plurimum illi indulgentem. Nam locus. i. facultas occaſio, opportunitas, commoditas dabitur illi à me cognoſcendi multa, quæ fiunt à iuuenibus in lubrico poſitis, & ignoſcendi. i. parcendi peccatis alienis, vel, vt alij habent, peccanti. i. erranti. Nam qui alias errauerit errantibus ignoſcere non tenuit & eorum errata excuſare. Non faciam ſupple filio meo, vt. i. ſicut meus pater mihi facit, qui oſtendit mihi ſuam ſententiam. i. id, quod ſentit per alium. i. per exemplum alterius. Perij. i. perditus ſum præ nimia eius importunitate, & moleſtia. Is pater vbi. i. poſtquam adbibit. i. bibit, nihil plus ſignificat, niſi aliquatenus augeat præpoſitio, paulo plus i. paulo largius æquo, & vbi narrat ſua facinora. i. ſua præclara facta. per ironiam dicit nunc. i. aliqñ ait, mihi facito periculum ex alijs i. delige tibi, qui imiteris exempla ex aliorum euentis, quod periculum ſit tibi ex vſu. i. vtile vt prius dictum eſt. Ne. i. verum, ille pater eſt aſtutus. i. cautus, quaſi dicat minime, haud. i. non, ſcit quam fabulam. ſ. quas nugas (nam fabulæ loco habeo eius ſermonem) narrat mihi nunc ſurdo. i. non attendenti, dicta meæ amicæ magis ſtimulant. i. ſolicitant me. Deinde ſubiungit verba amicæ ſemper petentis. Da mihi munus. ſ. hoc vel illud. affer mihi aliquid noui. Cui. ſ. amicæ ita petenti, nihil habeo, neſcio quid reſpondeã. i. debeam reſpondere, neq; quiſquam eſt miſerior me. Nam hic Clinia & ſi. i. quamuis, ſatagit ſuarum rerum. i. anxius & curioſus eſt earum faciendarum, at tñ habet amicam. ſ. eductam. i. educatam (nam quod nos educare dicimus, antiqui educere dicebant) bene. i. honeſte, & pudice. i. caſte & probe, & habet eam ignaram. i. neſciam artis meretriciæ. i. aſtutiæ, ſeu verſutię meretriciũ, me amica eſt potens. i. vel robuſta, vel opulenta, procax. i. aſſidue petens. Prouocare enim vt Põpeius, inquit, ſignificat poſcere. Inde procaces meretrices dictæ ſunt ab aſſidue poſcendo. Inde proci dictæ vxorem in matrimonium poſcentes. Itaq; prouocax. i. petax. diſpoliatrix, magnifica. i. magnifice inſtructa ſupellectili, magnifice induta, magnifice epulans, & lauta, quærens conuiuia, quę omnia magnum, auri pondus poſcunt, ſumptuoſa. i. auida ſumptus. i. multa impendẽs, & propterea multa petens, nobilis. i. inſignis in malam GVTH.

malam partem.i.multis nota, quia videlicet frequentes habeat amatores,tum.i.deinde,rectè.i.placet ei, & probat ꝙ dem ei.i.faciam ei munera. Nam religio.i. metus & ſolicitudo eſt dicere nihil eſſe mihi.i.me nihil habere,quod dem ei. Religio.n.interdum capitur pro metu, vt alibi in Andria. Dignus cũ tua religione es odio. nodum in ſcirpo quæris,religione, inquit.i.metu & ſolicitudine,vt ait No. Non pridem.i.non nuper, neq; paruo ante tempore inueni hoc mali.i.nactus ſum hoc malũ, & irretitus in eo.ſ. in inſano eius procacis meretricis amore, etiã neq; dum.i.& etiã nondum.i non adhuc pater meus ſcit me iſto malo laborare.

LATO. ARgumentum} Indignatio Clitiphonis aduerſus patrẽ, qua exprimitur animus & petulantia paruũ modeſti adoleſcentis.}Affines eſſe,}.i.particeps,deditos.}Perij} Indignantis.}Nunc ait} Arguit ineptiarum patris?}Surdo narret fabulam}Prouerbium.}Suarum rerum ſatagis,} Id eſt ſolicitus eſt. }Habet bene} Per collationem deſcribit vtranq; amicam.

PETR. MARS. QVàm iniqui ſunt patres,&c.} Cenſuram paternam adoleſcentulo voluptatibus dedito,moleſtam eſſe docet hęc ſcena: Iuuenis enim cum veneris facibus æſtuat,& cum perturbatione viuit,vitam frugalem declinat,nondũ expertus indigentiam,quæ mortales reddit induſtrios, & ideo ſurdis auribus rationem audit monentem. Vnde ſi perſeuerat,fit inutilis,& malus. Quapropter in primo Moralium,ſic ſcribit Ariſt. illis iuuenibus vtilem eſſe doctrinam de moribus; ꝙ monitiones,qui ſuos appetitus rationi ſubijciunt,& agunt cum ratione.

GLAR. ET Iuſdem generis ſunt hi verſus iambici tetram. acatal. In tertio verſu creticus eſt loco primo. In quarto vel En à ſuperiore verſu eliditur, vel ſua monoſyll. eſt, vel creticus primo loco. Quod libet ex his dicere queas. Et vel verbum Eſt omittendum,vel Nunc ante Quæ ponendum, vt habet vetuſtus meus liber. In ſeptimo,vel Meus monoſyll.eſt,vel bacchius loco ſecundo. In vndecimo vel s,in Magis eliditur,vel bacchius eſt loco primo. In decimotertio.Etſi is quoq; habent veteres libri, annotauit & id Ioan. In penultimo Ei monoſyllaba.

ACTVS II. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Clinia ceſſatione & mora Antiphilæ amicæ nimium torquetur, ſolet enim amantis animus omnis moræ quantumuis breuis impatientior eſſe.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Mira amantis ſolicitudo in hac ſcena exprimitur,cui amicam expectanti,hora dies,dies vero annus videtur. Amor enim res eſt ſuſpicionis plena. Clinia itaq; dilatione,& mora Antiphilæ amicæ vehementer torquetur.

Octonarij.

CLINIA, CLITIPHO.

SI mihi ſecunda res de amore meo eſſent, iandudum ſcio
Veniſſent. ſed vereor ne me abſente mulier corrupta ſit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant:
Locus, occaſio, ætas, mater, ſub imperio cuius eſt mala;
Cui nihil iam præter precium dulce eſt. CLIT. *Clinia.* CL. *Hei miſero mihi.*
*hic CLIT. *Etiam caues ne videat forte * hinc te à pater aliquis exiens.*
CL. *Faciam: ſed neſcio quid profectò mihi animus præſagit mali.*
CLIT. *Pergin' iſtuc prius dijudicare, quàm ſcis quid veri ſiet?*
CL. *Si nihil mali eſſet, iam hic adeſſent.* CLIT. *Iam aderunt.* CL. *Quando iſtuc erit?*
CLIT. *Non cogitas hinc longius abeſſe? & noſti mores mulierum:*
Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt. CL. *O Clitipho,*
Timeo. CLIT. *Reſpira: eccum Dromonem cum Syro; vnà adſunt tibi.*

IOAN. CALPH. SI mihi} Hic mira amantis ſolicitudo exprimitur,cui expectanti,hora,dies,annus videtur. }Si mihi amor res eſt ſuſpicionis plena. Torquetur igit Clinia mora & dilatione amicorum Antiphilæ.}Sed vereor ne mulier} Bene amantis ex primis affectum: qui ſemper omnia in deterius ſuſpicatur. }Mihi animum exaugeant:} Augeri dicitur animus, quando multa concurrunt,quibus flectibus in eam partem in quam inclinatur. }Occaſio,ætas,} Hic loci ex arte, rhetorica etiam ad maioris rei confirmationẽ valerent.}Occaſio,locus,ætas,mater }Argumenta deducuntur aut à rebus, aut à perſonis. hæc enim, cauſa, tempus,locus,occaſio,inſtrumentum,modus,& cetera rerum accidentia,à perſonis deducũtur hoc modo. Nam ſimiles parentibus aut maioribus ſuis filij plerunq; creduntur: & nonnunquam ad honeſte turpiterq; viuendum. Similiter à natione quoq; patria,ætate,educatione,& diſciplina ſumuntur.}Hei mihi}Hei datiuo iungitur. vt Virg.Hei mihi qualis erat. Heu vero accuſatiuo, vt alibi Terent.Heu me miſerum.}Mihi animus præſagit mali}Sic fieri conſueuit,vt quoties aliquid expectamus,ea occurrent potius quæ mentem noſtram ad cogitandũ aliquid mali trahant. }Qñ iſtuc erit?}Non poteſt credere ex nimia ſuſpicione venturã amicam.}Non cogitas hinc longius abeſſe?} Clitipho remouet ſuſpicionem ex animo Cliniæ,& locorũ interuallo, & ex cultu mulierum,quæ maiorem temporis partem in ſe ornando conterunt. }Clitipho,Timeo} Vide nulla re arceri poſſe ſuſpicionem ex pectore amantis. }Eccum Dromonem cum Syro,} ϛυνταγῶς. & cum geſtu nimiæ lætitiæ pronunciandum eſt.

GVID. SI mihi,&c.} Hic mira amantis ſolicitudo exprimitur, cui expectanti hora dies,annus videtur. CL. Si ſecundæ res.i. proſperæ ſuccedentes eſſent mihi de amore meo i. quãtum amorem ſpectat. Iandudum.i. paulo ante. vel cape pro iampridem: veniſſent.ſ. Antiphila,& ſerui,qui eam accerſiuerunt: ſcio.i. non dubito ꝙ iam veniſſent, ſed vereor ne mulieres.ſ.Antiphila corrupta ſit.i.ne pecuniarũ largitione ad alium diuerterit: hic.i. in hoc loco: me abſente.i. quandiu fui abſens. multæ opiniones concurrunt.i.ſimul in mentem veniunt, quæ exaugeant mihi animum ad credendum eam fuiſſe corruptam. Subdit ea, quæ exaugent animum ad id credendum,videlicet occaſio.i.opportunitas, vt corrumpatur,quia formoſa,& multis forte iuuenibus placens, ac nota locus,quia.ſ.eſt in eo loco,vbi aliæ petulantes,& ideo contagione facilis lapſu eſt ætas,quia iuuenilis & flore iuuentutæ nitens,quæ plerunq; lubrica eſt mala,& improba mater: ſub imperio.i.ſub poteſtate cuius eſt (hæc omnia exaugent animũ ad credendum eam eſſe hic corruptam) cui.ſ.matri, ſub cuius eſt imperio,nihil eſt dulce.i.carum, ſuaue, placens, præter precium.i.præter pecunias & mercedẽ. CLIT. O Clinia,vocat eũ vt attendat quod dicere cupit. CL. Hei mihi miſero.i. ſentio me miſerum,& illud dictum interiectionis vim obtinet. CLIT. Etiam caue,ne aliquis exiẽs à patre vbi inepte dici ſolet de penes patrẽ, videat te forte hoc. CL. Faciam i.cauebo, ſed profectò.i. certe: animus præſagit.i.prænunciat,prædicit,præſentit, prædiuinat mihi neſcio quid mali. CLIT. Pergin'.i.conaris ne aut niteris ſeu proſequeris dijudicare, iſtud prius quam ſcias quid veri ſit in eo. CL. Si nihil mali eſſet iam Antiphila adeſſet.i.præſens eſſet hic. CLIT. Iam mox.i.ſtatim, aderit hic.i. præſens erit hic. CL. Quando iſtud erit ꝙ aderit. CLIT. Non cogitas eam abeſſe.i. remotam eſſe: longius.i. multũ longè: hinc.i.ex hoc loco,& noſtin'.i.cognoſcis,nemores.i.modos mulierũ,dum.i.quandiu moliuntur.i.lenes ſeu molles cute efficiuntur, ſiue dum fucantur,& dum.i.quandiu: comuntur.i. pectuntur: annus eſt.i.annum vnũ conterunt integrum in lenienda ſeu mollienda cute ſua, & in pectendis capillis. CL. O Clitipho timeo. CLIT. Reſpira.i. reſume vires, recrea,te, ceſſa,à timore aim reuoca,ſeu reſume,colligere,ad te redi,reſurge à me tu. eccũ.i. ecce hic propè Dromonẽ vna cũ Syro. ipſi ſerui adſunt.i. appropinquant.i. propè ſunt tibi.

LATO. ARgumentum}Querela & ſolicitudo Cliniæ ob cunctantem Antiphilam.}Si mihi ſecundæ}Suſpicio à cunctatione.}Multæ opiniones} Confirmatio ſuſpicionis per circunſtantias,& eſt congeries. }Non cogitas} Diuerſæ cauſæ cunctationis,quibus ſoluitur ſuſpicio Cliniæ.

PETRVS MARS. SI mihi, &c.}Amãtis animus moræ quantumuis breuis impatiens,hac ſcena exprimitur. Aeſtu nanq; amoris fluctuãs, rei venereæ amator diſtrahatur,& rationis normã deſpiciẽs, id affectat,quod ſibi propoſuit. Ariſt. in Moral. ſic ait: Quod ſi magnæ ſint,vehementesq; cupiditates, rationem quoq; extrudunt, atq; eijciunt: quamobrem mediocres ſint ipſæ.& perpaucæ,ac rationi non aduerſentur,oportet. }Dum moliuntur,&c.}.i.dum ſe præparant multiplici cultu,ædificant formam varijs rebus. Inde demoliri,eſt deſtruere id,quod ædificatum eſt. }Comuntur}.i.ornantur in capillis,quos calamiſtro digerunt in cincinnos.

Eiuſdem

GLAR. EIuſdem generis cum prioribus ſcenæ verſibus. Secundum verſum Ioao. ita legit:

Veniſſent. ſed vereor ne mulier ab abſente hic correpta ſit.

Atque ita habet etiam vetuſtus meus liber. Rurſum quartum idem ita legit;

Occaſio, locus, ætas, mater, cuius ſub imperio eſt mala,

Atque ita cuius monoſyllabum fuerit. & placet hæc lectio. In 7. Mihi monoſyllabum totum eliditur. In 8. s, in Iſtuc eliditur, vt primo loco ſit dactylus, niſi creticum malimus eodem primo loco quod placet, & Prius monoſyllabū, niſi & ſecundo loco creticum credamus, vt duo ſint ordine cretici. In antepenultimo diuerſa eſt lectio, quidā legunt, Non cogita hinc lōgius abeſſe. & ſic s, eliditur in Longius. Quidā, Non cogitas hinc lōgule eſſe, & bene cōſtat verſus. In penul. verſo melius placet Comūtur verbū, quod & Doct. ita legit. ꝙ Conantur, quod Aldi habebat liber.

ACTVS II, SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Clinia ex Syro intelligit ſe abſente pudice admodum vixiſſe Antiphilam qua ex re ingenti gaudio perfunditur. Bacchis Clitiphonis amica ad cœnam adducitur, quæ tamen interim fingitur eſſe amica Cliniæ.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hæc ſcena plena eſt timoris, & ſuſpicionis, quibus Clinia, & Clitipho magnopere afficiantur. Verum Syrus vtriq; ſuccurrit tollendo quoad poteſt ſuſpiciones, formidinem. Is inter narrandum pudicam Antiphilæ vitam & mores aperit, quo ingenti Cliniam gaudio profundit: tandem Bacchidem Clitiphonis amicam mira confidentia ad cœnam, patre quoq; præſente, adducit hanc tamen fingit eſſe Cliniæ, ita aſtute, vt & Clitiphoni gratificetur, & eius patrem minime offendat.

Tetrametri partim Trochaici, partim Iambici. Præterea Senarij non pauci.

SYRVS, DROMO ſerui. CLINIA, CLITIPHO.

AIN' tu? D. Sic eſt. S. Verum interea dum ſermones cædimus,
Illæ ſunt relictæ. CLIT. Mulier tibi adeſt, audin' Clinia?
CL. Ego vero audio nunc demum, & video, & valeo Clitipho.
CLIT. Minime mirum, adeo impeditæ ſunt; ancillarū gregem
Ducunt ſecum. CL. Perij, vnde illi ſunt ancillæ? CLIT. Men' rogas?
S. Non oportuit relictas. portant quid rerum. CL. Hei mihi.
S. Aurum, veſtem: & veſperaſcit, & nō nouerunt viam
Factum à nobis ſtulte eſt. abi dum tu Dromo illis obuiam.
Propere: quid ſtas? CL. Væ miſero mihi, quanta de ſpe decidi.
CLIT. Quid iſtuc? quæ res te ſollicitat autem? CL. Rogitas quid fiet?
Vide'n, tu ancillas, aurum, veſtem? quam ego cum vna ancillula
Hic reliqui. vnde ea eſſe cenſes? CLIT. Vah, nunc demum intellego.
S. Dij boni quid turba eſt? ædes noſtræ vix capient, ſcio,
Quid comedent? quid ebibent? quid ſene erit noſtro miſerius?
Sed video, eccos quos volebam. CL. O Iuppiter vbi nam eſt fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Collocupletaſti te Antiphila, & me in his deſeruiſti malis:
Propter quam in ſumma infamia ſum, & meo patri minus ſum obſequent:
Cuius nunc pudet me & miſeret: qui harum mores cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra: neque potuiſſe vnquam ab hac me expellere:
Quod nunc tamen faciam: tum cum gratum mihi eſſe potuit, nolui.
Nemo eſt miſerior me. S. Hic de noſtris verbis errat videlicet,
Quæ hic ſumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atque eſt, accipis:
Nam & vita eſt eadem, & animus te erga idem ac fuit:
*Quantum ex ipſa re coniecturam * fecimus.* * cepimus.
CL. Quid eſt obſecro: nam mihi nunc nihil rerum omnium eſt
Quod malim, quàm me hoc falſo ſuſpicarier.
S. Hoc primum, vt ne quid huius rerum ignores? anus
Quæ eſt dicta mater eſſe ei ante hac, non fuit:
Ea obijt mortem: hoc ipſa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audiui: CLIT. quæ nam eſt altera?
S. Mane; hoc, quod cœpi, primum enarrem Clitipho:
Poſt iſtuc veniam. CLIT. propera. S. iam primum omnium.
Vbi ventum ad ædes eſt, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc vbi aperuit oſtium:
Continuo hic ſe conicit intro, ego conſequor:
Anus foribus obdit peſſulum, ad lanam redit.
Hinc ſciri potuit, aut nuſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit:
Vbi de improuiſo eſt interuentum mulieri.
Nam ea res dedit tum exiſtumandi copiam
Quotidianæ vitæ conſuetudinem;
Quæ, cuiusq; ingenium vt ſit, declarat maxume.
Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus,
Mediocriter veſtitam veſte lugubri,
Eius anuis cauſſa opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ita vti quæ ornantur ſibi,
Nulla re, malas expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Reiectus neglegenter, pax. CL. Syre mi obſecro
Ne me in lætitiam fruſtra conijcias. S. anus.
Subtegmen nebat: præterea vna ancillula
Erat: ea texebat vna pannis obſita,
Neglecta, immunda illuuie. CLIT. ſi hæc ſunt Clinia
Vera, ita vti credo; quis te eſt fortunatior?
Scis' hanc, quam dicit ſordidatam & ſordidam?
Magnum hoc quoq; ſignū eſt dominam eſſe extra noxiam,
Cum eius tam negleguntur internuncij
Nam diſciplina eſt eiuſdem, munerarier
Ancillas, primum ad dominas qui affectant viam.
CL. Perge obſecro te, & caue ne falſam gratiam
Studeas inire. quid ait, vbi me nominas?
S. Vbi dicimus rediſſe te, & rogare vti
Veniret ad te; mulier telam deſerit
Continuo, & lacrumis opplet os totum ſibi; vt
Facile ſcires deſiderio id fieri tuo.
CL. Præ gaudio (ita me dij ament) vbi ſim neſcio.
** Ita timui. CLIT. at ego nihil eſſe ſciebam Clinia.* * Illo
Agedum viciſſim Syre, dic quæ illa eſt altera.
S. Adducimus tuam Bacchidem. CLIT. hem, quid Bacchidem?
Eho, ſceleſte quò illam adducis? S. quò illam ego? ad nos ſcilicet.
CLIT. Ad patrem ne? S. ad eum ipſum. CLIT. ò hominis impudentem audaciam. S. heus
Tu, non fit ſine periclo facinus magnum, & memorabile.

CLIT.

CLIT. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quaſitum ſcelus:
Vbi ſi paululum modo quid te fugerit, ego perierim.
Quid ilo facias? S. at enim. CLIT. quid enim? S. ſi ſinas, dicam. CL. ſine.
CLIT. Sino. S. ita res eſt, hæc nunc quaſi cum. CLIT. quas, malum, ambages mihi
Narrare occipis? CL. Syre, verum hic dicit: mitte: ad rem redi.
S. Enimuero reticere nequeo: multimodis iniurius
Clitipho eſt: neque ferri potis eſt. CLIT. audiendum hercle eſt: tace.
S. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici.
Tuum eſſe in potiundo periclum non vis. haud ſtulte ſapis:
Siquidem id ſapere eſt, velle te id, quod non poteſt contingere.
Aut hæc cum illis ſunt habenda, aut ila cum his amittenda ſunt.
Harum duarum conditionum nunc vtram malis, vide.
Etſi conſilium, quod cepi, rectum eſſe & tutum ſcio:
Nam tua apud patrem amica tecum ſine metu vt ſit, copia eſt:
Tum, illi argentum quod pollicitus es, eadem hac inueniam via:
Quod vt efficerem, orando ſurdas iam aures reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? CLIT. ſiquidem hoc fit. S. ſiquidem experiundo ſcies.
CLIT. Age age, cedo iſtuc tuum conſilium quid id eſt? S. aſſimulabimus.
Tuam amicam, huius eſſe amicam. CLIT. pulchre: cedo: quid hic faciet ſua?
An ea quoque huius dicetur, ſi hæc vna dedecori eſt parum?
S. Immo ad tuam matrem deducetur. CLIT. quid eo? S. longum eſt Clitipho,
Tibi ſi narrem, quam ob rem id faciam: vera cauſſa eſt. CLIT. fabula:
Nihil ſati' firmi video, quam ob rem accipere hunc mihi expediat metum.
S. Mane, habeo aliud, ſi iſtuc metuis, quod ambo confiteamini.
Sine periclo eſſe. CLIT. huiuſmodi, obſecro, aliquid reperi. S. maxume.
Ibo obuiam hinc: dicam, vt reuortantur domum. CLIT. hem,
Quid dixti? S. ademptum tibi iam faxo omnem metũ,
In aurum vtramuis ocioſe vt dormias.
CLIT. Quid ago nunc? CL. tu ne? quod boni. CLIT. Syre, dic modo
Verum. S. age modo: hodie ſero: ac nequidquam voles.
CL. Datur modo: fruere dum licet: nam neſcias,
Eius ſit poteſtas poſthac, an nunquam tibi.
CLIT. Syre inquam. S. perge porro, tamen iſtuc ago.
CLIT. Verum hercle iſtuc eſt, Syre, Syre inquam heus heus Syre.
S. Concaluit: quid vis? CLIT. redi, redi, S. aſſum, dic, quid eſt?
Iam hoc quoq; negabis tibi placere. CLIT. immo Syre
Et me, & meum amorem, famam permitto tibi,
Tu es iudex: ne quid accuſandus ſis, vide.
S. Ridiculum eſt, iſtuc me admonere Clitipho:
Quaſi iſtic minor mea res agatur, quàm tua.
Hic ſi quid nobis forte aduorſi euenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
*Quapropter neutiquam hæc res * neglectu' eſt mihi.* * neglectus
Sed iſtum exora, vt ſuam eſſe aſſimulet. CL. ſcilicet,
Facturum me eſſe, in eum iam res rediit locum,
Vt ſit neceſſe. CLIT. merito amo te Clinia.
CL. Verum illa nequid titubet. S. perdocta eſt probe.
CLIT. At hoc demiror, qui tam facile potueris
Perſuadere illi, quæ ſolet quos ſpernere?
S. In tempore ad eam veni; quod rerum omnium eſt
Primum: nam miſere quendam offendi ibi militem
Eius noctem orantem. hæc arte tractabat virum,
Cupidum vt illius animum inopia incenderet.
Eademq; vt apud te eſſet ob hoc quamgratiſſima.
Sed heus tu vide, ſis, ne quid imprudens ruas.
Patrem noviſti, ad has res quàm ſit perſpicax:
Ego te autem noui, quàm eſſe ſoleas impotens.
Inuerſa verba, euerſas ceruices tuas.
Gemitus, ſcreatus, tuſſis, riſus, abſtine.
CLIT. Laudabis. S. vide ſis. CLIT. tutemet mirabere.
S. Sed quàm cito ſunt conſecutæ mulieres?
CLIT. Vbi ſunt? cur retines? S. iam nunc hæc non eſt tua.
CLIT. Scio, apud patrem, at nunc interim. S. nihilo magis.
CLIT. Sine. S. non ſinam inquam. CLIT. quæſo pauliſper. S. veto.
CLIT. Saltem ſalutate. S. abeas, ſi ſapis. CLIT. eo. quid.
Iſtic? S. manebit. CLIT. ò felicem hominem. S. ambula.

IOAN. CALPH.

AIN' tu?] Hæc ſcena plena eſt & timoris & ſuſpicionis; ſed perſona ſeruilis vtriq; ſuccurrit.]Ain' tu?] Hoc ſic lege, vt intelligas multa verba præceſſiſſe.]Mulier] Non Antiphilã, aut amica, ſed ſic dicit, quaſi illi qui deſperauerat redituram.]Ego vero audio] Verba ſunt reſpirantis, & ad ſe redeuntis.]Minime mirum] Mulieres à natura tardæ in inceſſu ſunt, ſed hic additur cauſa tarditatis.]Minime mirum] .ſ. ſi relictæ ſunt.]Perij] Cliniæ ſuſpicio, quod amica corrupta ſit, ab ancillarum grege oritur. has enim ab alijs amatoribus eſſe putat.]Portant quid rerum] Ob hoc non eſt ſecurus Syrus, quod mulieres relictæ ſunt.]Et veſperaſcit, & non nouerunt viam] Cauſa cur non oportuit relictas, quis .n. tutus, ſi quid portat, & in nocte, in incerto itinere?]Væ miſero mihi] Magis ſuſpicatur Clinia quod à Syro aurum & veſtem audierit.]Abi dum] Dum, παρέλκον.]Vnde ea cenſes?] Vnde eſſent iſta, tanquam notum eſſet non explicuit.]Quid turbæ eſt?] Perſona ſeruilis, vtpote fidelis heri impenſius timet.]Quid turbæ eſt?] Turba primum perturbationem ſignificat. inde turbo turbas, perturbo, deturbo. Dehinc multitudinẽ, quæ ferè turbatione non vacat.]Capient] Alias deligent ſignificat. Virg. Aut carpere, aut captas iam deſpectare videntur.]Eccos quos volebam] Eccum eccam, eccos eccas, ellũ ellam, ellos ellas, ab ecce compoſita ſunt, & per aduerbia reſoluuntur, nõ per pronomina. Eccum, ecce, hic, ſubintellige virum de quo agebamus. eccam, ecce hic, ſubintellige fœminam. Ita ellum, intellige ecce illic virũ, &c.]O Iuppiter] Sic exclamat dum putat ab amica eſſe deceptum.]Errans] Hinc errones dicunt.]Pudet & miſeret] Rectè, quia poſt pudorem ſolet conſequi miſericordia. Pudet, verecundiæ eſt: Piget, pœnitentiæ. Terent. in Adelph. Fratris me quidem pudet pigetq;. Et bene pudet de filio in patrem. in Andria, Tum patris pudor.]Cantabat] Hoc eſt frequenter dicebat, & ſignificãtius dixit cantabat. & antiqui canere, pro eloqui dixerunt.]Ab hac] Sic dicit, quia nondũ appulerat, etſi ſuperius, Me deſeruiſti, dixerit.]Hic de noſtris verbis] Superius, Portant quid rerum, & aurum, & veſtem, dixit.]Videlicet] .ſ. & videlicet idem ſignificare videntur quod certe, ſed habent vſum ſuum per amaritudinem cum de riſu permixtam. Virg. Scilicet hic ſuperis labor eſt. Quintilianus, Hoc videlicet expectaſti.]Ex ipſa re] Ex ſignis quæ dicturus eſt.]Anus quæ dicta eſt mater] Hoc contra illud eſt quod ſupra dictum à Cliniæ, Mater ſub imperio cuius eſt mala.]Ea obijt mortem] Hoc dictum ne, ab illa corruptam

amicam

amicam ſuſpicetur. {Alteræ dum narrat} Antiquum eſt nos, alteri dicimus. {Quæ nam eſt altera?} Interrogat, quia nondum intellexerat amicam aduentare. {Properat} Properat qui feſtiuanter aliquid agitur vel dicit. Virgilius, Multa forent quæ mox cœlo properanda ſereno Maturare datur. {Iam primum omnium} Sic incipit, vt multa pudicitiæ ſigna narraturus. Liuius in j. ab Vrb. cond. Iamprimum omnium ſatis conſtat. {Anus quædam prodit} In Eunucho de viliſſima perſona, Prodi foras male conciliate. {Ad lanam tedit} Hæc ſigna ſunt pudice vitam agentis. Sic in Andria, Primum hæc pudice, vitam, parce, ac duriter agebat lana & tela victū quæritans. {Vitam exegerit} Aliter dicitur exigere vitam, exigere fabulam, & exigere opus. Significat. n. traducere, expellere, & finire. {Exiſtimandi copiam} Iudicandi. Aeſtimare .n. eſt conſiderare: Exiſtimare vero, iudicare. {Nam prius conſideramus ea quæ iudicanda ſunt. {Quæ cuiuſq; ingenium} In Andria, Nam qui cū ingenijs conflictatur, eiuſmodi, &c. {Offendimus} Reperimus. Offendere ferè idem eſt quod reperire. {Eius anus cauſa} M. Varronem & P. Nigidium viros Romani generis doctiſſimos conſtat non aliter locutus eſſe & ſcripſiſſe, q̄ ſenatuis & domuis, qui eſt primus caſus ab eo, quod eſt ſenatus & domus. {Ornantur ſibi} Non vt placeant amatoribus. {Nulla mala ſe expoliatam} Hoc eſt non fucatam. Mala enim, à ſimilitudine mali, hoc eſt pomi, nomen aſſumpſit. Nam. i. quod præminet inter naſum, oculos, & buccam, quod rotundum eſt, & in ſpeciem mali. {Capillus paſſus} .i. ſparſus. Virgilius, Crinibus Iliades paſſis. Sunt quædam verba quæ à diuerſo veniunt præſenti, ſed in præterito confunduntur, ſicuti à patior, ita à pando paſſus deſcendit, à vertor, & verror, verſus ſum. {Pannis obſita} Sic in Eunucho, Pannis anniſq; obſitū. {Immunda illuuie} Proluuies & illuuies ſignificantiam habent parem, & immunditia eſt. Virgilius: Fœdiſſima ventris Illuuies. {Sordidatam & ſordidā} Sordidus à natura dicitur: Sordidatus vero fit vrgente neceſſitate. Sordidatam, refertur ad illud, Pannis obſita. Sordidā ad illud, Neglecta immunda illuuie. {Extra noxam} Hoc eſt culpam. Noxa etiam ſignificat damnum. Suetonius in Cæſare, Spurinamq; irridens, & vt falſum arguens, quòd ſine vlla ſua noxa Idus Martiæ eſſent. {Nam diſciplina eſt} Præceptum in arte amandi vt amatores prius ancillas corrumpant. {Affectant} Affectare, eſt pronū animum ad faciendum habere. {Falſam gratiam} .i. mentiendo. {Oppletos} Nam & ex nimio gaudio interdum lacrymæ prouenire ſolent. {Age dum} Age, ſingularem numerum deſiderat, Agite, pluralem: Age dum vero vtruoq;. {Quæ eſt illa altera?} Interrogat non immemor verborum Syri, ô Clitipho, poſt iſtuc veniam. {Hem, quid} Hem, interiectio eſt bona res & optime audientis. {Quo illam ducis?} Hoc cum timore pronunciandum. Timet ne pater illius amicam cognoſcat. {O impudentem audaciam} Bene audaciam, quæ proprie eſt temeritas. {Heus tu non fit ſine periculo facinus} Sententia generalis, quæ & ſeruis conuenit. {Hoc vide} Sic dicere ſolemus his qui res maxima aggrediuntur. {Vbi ſi paululum} Verba proprie alicuius committentis alteri cum periculo vel res ſuas, vel ſalutē. {At enim} Aliquid ſupplendum. Syrus dicere volebat, aut in ea re non eſſe periculū, aut ſe effectutum quod intendit. Sed illius ſermonē Clitipho interrupit. {Ita res eſt, hæc nunc quaſi cum} Hæc oratio imperfecta eſt, vtpote à Clitiphone, qui impatiens audiēdi eſt, interrupta Recuſat. n. Clitipho pericula, & vult amica ſine his potiri, quod Syrus fieri poſſet negat, quia neceſſe eſt, ſi amare vult, vt admittat pericula. Ergo ſubintelligendum eſt, q̄ hic velit campos eſſe voti ſui ſine periculo, quemadmodū ſi aliquis ſine belli periculo velit conſequi victoriam, aut aliquid tale, vt ſit prouerbium vſitatū in ignauos, qui ſine labore conſequi vellent quod optant. {Malum} Aduerbium eſt interpoſitæ indignationis. {Potis eſt} Pro, non poteſt. {Vis potiri} Potiora potis deſcendit, ideo illi in ſignificatione eſt ſimillimum. dicitur enim, ſum compos animi, aut rationis, q̄ hæc habeo. {Vis, quod des illi, Effici} Pro inueniri poſitum. {Haud ſtulte ſapis} εἰρωνικῶς, id. n. velle ſine periculo, quod fieri non poteſt, eſt inſipientis. {Aut hæc} .ſ. pericula. {Cum illis} Inuidioſe illis, cum in vna ſit, ſic in Eunucho. {Non perpeti meretricum contumelias. {Harum duarum conditionum} Hoc ſic infert Syrus, tandem velit conſilium ſuum anteferri. {Harū duarum conditionum} Aut velle particula cum amica, aut amittere eam vna cum periculis. Condictio, eſt actio in aliquem, vel denunciatio, condicere enim, priſca lingua, eſt denunciare. conditio vero ſine c, vt hic eſt legendum, eſt cum vno certam legem in ſe continens. Alibi Terent. Accepit conditionem, dehinc quæſtū occipit. Dicitur etiam bonæ conditionis, ita vt referas ad fortunas, non ad mores. i. diues eſt. Eſt etiam conditio inter plura eligenda, ſortis oblata electio. {Conditionum} .i. optionum electionum. {Quod vt efficerem} Superius, Vis, quod des illi effici. Id efficimus, quod cum magno conatu & molimine facimus, vixq; per nos finem accipit. {Si quidem} Syrus repetit verbum Clitiphonis, q̄ per eum dubitare videat. {Aſſimulabimus tuam amicam} Callide Clitiphonis amica, Cliniæ eſſe ſimulatur, vt Antiphila ad Soſtratam deducatur, quæ poſt agnoſcetur filia Chremetis, qua cognita, & altero conſilio inuento è Syro, extorquebitur argētum à Chremete, quod Clitipho Bacchidi promiſeras. {Dedecori eſt parum?} Turpe eſt habere vnam amicā, nedum duas. {Quid eo?} Cum interrogatione, q. d. Quid tum, ſi ad matrem deducetur? {Fabulæ} Rectæ fabulæ, quia neq; vere ſunt, neq; veriſimiles. {Huiuſmodi obſecro aliquid} Quàm ſtulte amans inducitur credere Syrum, qui iocatur, iam habere aliquid, quo potiatur amica ſine periculo. {Quid ago nunc?} Dubius & circa pericula, & circa amicam, quærit conſiliū. {Age modo} Sic pronunciandum eſt, vt Syrus diſcedat, & dicat amicæ Clitiphonis, vt domum reuertatur. {Syre inquam} Trepide Syrū reuocari iam decedentem. {Tamen iſtuc ago} Quod cœpi. ſ. vt dicam amicæ, vt domum cedeat. {Verum hercle} .i. verba creduli & trepidi amantis, & concedere nolentis Syro vt quod cōſtituerit peragit. {Concaluit} Bene de amore concaluit. In Eunucho, Accede ad ignem hunc, iam caleſces plus ſatis {Ne quid accuſandus} Ne quid, deeſt ob, vel propter. & eſt admonitio aliquid alicui trepide committentis. {Quaſi iſtic minor mea res agatur} Securius cōmittimus his ad quos non minus pertinet quod agendum, q̄ ad nos. {Huic homini verbera} Amabant veteres de proximo ſimilia dicere. Cicero Minus carum putauit, ſiue de armario, q̄ de ſacrario fuiſſet ablatum. {Homini huic} δεικτικῶς hæc dixit ſeipſum oſtendens. {Ne illa quid titubet} Subaudi timeo. Titubare proprie, eſt pedibus non valentis inſiſtere, quales ſunt ebrij. Ad animum quoque transfertur, quoties ab animo verba diſſentiunt. Veretur igitur Clitipho, ne quid timere effundat quo ſe indicet. {Quæ ſolet quos ſperneret} Quos. i. quale amatores. Virg. Quos ego ſum toties iam dedignata maritos. {Miſerum quendam oſtendi} Recte miſerum dixit, vt oſtenderet non admiſſum arte. ſ. meretricis. {Inopta} .i. ſui, Ouid. Nitimur in vetitum ſemper, cupimuſq; negata. {Inuerſa verba} Omnia ponit quæ ab amante vecorde fieri ſolent. {Inuerſa verba} .i. verba præpoſtere, & in contrariū pronunciata. Eſt enim inuertere, quaſi in contrarium vertere, & præpoſtere verba pronunciare, vt prolao vola. {Verſas ceruices} Ceruix ſeu ceruices, poſterior pars colli, vbi origo eſt omnibus neruis. vnde homo duræ ceruices dicitur quaſi indomabilis, & quaſi duri capitis, & duræ mentis. Euerſas ceruices. Contrarium eſt erectas ceruices. Et ſignificat illum flecti & domari ab amica. {Vide ſis} Vultuoſe pronunciandum eſt. {Cur retines?} Impatientia amantis oſtenditur. Nam viſa amica, Clitipho verba Syri obliuioni tradiderit. {Apud patrem} Obſeruabo id, quod me admonuiſti. {At nunc interim} ἀποσιώπησις amantis, vt ſit, Sine interim pauliſper cum amica ludere. {Nihilo magis} Vult Syrus eum perpetuo modeſtum, ne ſi incœperit, non poſſit ſe abſtinere, etiam patre vidente. {Quid iſtic?} Iſtic, pro iſte.

Iu' tu? &c.} Hæc ſcena plena eſt & ſuſpicionis, & timoris, ſed perſona ſeruilis vtriq; ſuccurrit. Serui aūt in fronte ſcenæ ex abrupto colloquūtur, tanquam pergentes in incœpto colloquio, quod vltro, citroque in via conferebant. S. Ain' tu. i. dicis tu verum, quid autem dixerit Dromo, nō eſt curandum. nam iſte eſt abruptus ſermo ex cōmuni viæ colloquio. D. Sic eſt vt dico. S. Verum. i. ſed, dum. i. quandiu. cædimus. i. commiſcemus ſermone. i. colloquia, illæ mulieres ſunt relictæ. Cædere, vt vult Non. vltra ceteras ſignificationes, interdum ſignificat cōmiſcere allegatq; Lucilium dicentem Tineæ omnia cædunt. i. commiſcent, vt ipſe interpretatur, noſtro autē hic propoſito optime congruit. CLIT. Mulier adeſt tibi. i. ecce propinquat tibi mulier, quam tantopere optabas, audin'. i. vtrum audis ſeruos Clinia. CLIT. Vero. i. certe, vel ſed, ego nunc demum. i. nunc ſolū, vel tandem, video, audio, & valeo. i. ſanus ſum, cum prius languerem præ timore, & quaſi conſternatus eſſem mei ſenſus ſua non rectè exercebant officia. Syr. ſerui non videntes adoleſcentes pergunt in ſermone incœpto, itaq;, inquit. CLIT. Minime mirum. i. non eſt mirandum ſi ſint relictæ. adeo. i. vel valde, vel in tm̄ ſunt impeditæ. i. retardatæ ab inceſſu veloci. cauſam ſubdit, ducūt ſecum gregem. i. cateruam, ancillarum. i. famularum, ac ſi duceretur vnus grex ouium. CL. Perij. i. perditus ſum, & ſaucius illo dicto. vnde ancillæ tam multæ ſunt illi. i. vnde tota acquiſiuit ancillas. CLIT. Men' rogas. i. vtrum me interrogas. S. Num oportuit relictas, pro relinquere, vt ſæpe accuſatiuus & ablatiuus participiorum præteriti temporis ponuntur pro infinitiuis. i. non oportebat relinquere eas portaot quid. i. aliquid rerū, hoc eſt aliquas res, quare non tuto incedunt ſine tutoribus. CL. Hei mihi interiectio dolores oſtendens. S. Pergit ſeruus in ſermone, GVID.

quia

quia dixeras portaut quid rerum.ſ. aurum veſtem, &.i.huc accedit, quod veſpeſcit.i. veſpera ſit, ſeu ad veſperam venitur, & propterea non erant relinquendæ, & non nouerunt.i.neſciunt viam. ſtulte factum eſt à nobis illud.ſ. quod eas reliquimus, tu Dromo abi dum.i.vade, abi dum eſt parelcon.i. adiecto ſyllabica, ab ergo propere.i.celeriter, obuiam.i.in occurſum aduerbium eſt, illis.ſ. mulieribus, quid.i.cur, ſtas.i.non vadis. proprie h.d. vt eum accelerare efficiat. C L. Væ mihi miſero, q.d. ſum maledictus & infelix de quanta ſpe decidi.i.ſum fruſtratus & deiectus. C L I T. Quid illud eſt, autem.i.ſed, quæ res ſolicitat.i.angit, ſolicitum reddit te. C L. Rogitas quid ſit, viden'.i.vide ne aurū, veſtem, ancillas eſſe ſup. illi puellæ, quam ego reliqui hic cum vna ancillula, vnde cenſes.i.indicas eam eſſe illi. Clit. vah. irridentis, ſiue illudentis interiectio eſt, demum.i.tandem intelligo quid te ſolicitat. S. Dij boni quid turbæ eſt.i.quæ turba mulierum. admiratur tātam caternam & ſenis ſumptibus timet. Turba primo dicit turbationem, inde perturbo, conturbo. deinde multitudinem, quę feré perturbatione nō vacat, ędes noſtræ vix capient.i.recipient eas, hoc eſt vix poterunt recipi in noſtra domo, ſcio.i.non dubito, quod ædes noſtræ vix eas capient, deinde ſubdit admirando, quid comedunt? quid bibent? quid erit miſerius noſtro ſene.i. Chremete.i. quid erit eo infelicius, quod tantam turbam pauerit, ſed eccos.i.ecce hic video eos, quos volebam videre, vel quos petebam.ſ.ambos adoleſcentes. Eccū eccam, eccos eccas ſignificat ecce hic eum eam, eos eas, ellum ellam, ellos ellas ſignificat ecce illic eum eam, eos eas, & omnia ſunt aduerbia ad ecce compoſita. C L. O Iupiter, qui iura hoſpitalitatis curas, vbi nam.i.vbi eſt fides.i.conſtantia & veritas ſiue fidelitas ac fiducia, dum.i.quandiu, ego demens.i. deſipiens careo patria. Errans.i. peregrinabundus propter te, quia tua cauſa à patria ſum expulſus verborū increpationibus. O Antiphila tu interea collocupleraſti.i.ditaſti te.i. locupletem te effeciſti, & deſeruiſti.i.dereliſti & habuiſti contemptui me in his malis propter quam.ſ.te ſum.i.verſor in ſumma infamia, & ſum minus nō obſequens meo patri Menedemo, cuius.ſ.patris nunc me pudet & miſeret.i. verecundia teneor & miſericordia eius patris, qui cantabat.i.frequenter inculcabat mihi mores harum meretricum antiqui canere pro eloqui capiebant. Dolet ipſe pater ſe fruſtra monuiſſe me, vel potius ne ſic intellige, illud ſup. quod ſequitur dolet mihi.i. eſt mihi dolori.ſ. eū patrē monuiſſe fruſtra neq; potuiſſe vnquā expellere me.i.abducere, abſtrahere me ab hac.i. ab huius amore, quod tamen nunc faciam.i.abſtraham me ab ea. nolui abſtrahere me ab ea. tū.i.tunc, cū illud.ſ.me abſtrahere potuit eſſe mihi gratum.i.iucundum, quia tunc fuiſſem patri obſecutus & eius morem geſſiſſem voluntati. Nemo eſt miſerior me. S. Hic Clinia errat.i.in errorem labitur de noſtris verbis.i.propter verba noſtra. videlicet i. certe eis verbis quæ locuti ſumus hic, ò Clinia accipis aliter tuū amorem, atque.i.q̄ ſe habet nam & vita eius puellę eſt eadem.i.modus viuendi eius eſt talis, qualis fuit, & animus eius eſt.i. ęqualis ſimilis erga te, ac ſi ſicut fuit prius quantum cepimus coniecturam ex ipſa re.i. ex ipſa ratione ſe habendi, q̄ prę ſe fert. C L. Obſecro quid eſt, quod dicis. nam nihil omniū rerū.i. nihil ex omnibus rebus eſt mihi. quod malim.i. potius velim, q̄ me ſuſpicarier.i.ſuſpicari, falſo.i.immerito, hoc.ſ. eam me deſeruiſſe, &c. S. Primū.i.in primis ſcito ſup. hoc quod ſequitur, vt ne quid.i.vt non aliquid rerum huius puellæ ignores, anus.i.vetula, quæ dicta eſt ante hac.i.ante hoc tempus. mater ei puellæ non fuit mater eius. Ea anus obijt mortem.i. mortua eſt forte audiui hoc.ſ.eam abijſſe, &c. dum ipſa puella narrat altera, more antiquo, pro alteri mulieri.ſ.in via.i.interueniendū. C L I T. Quæ nam altera eſt cui dicis eam narraſſe id, h. d. nam nondum intellexerat amicam Bacchidem aduentare cum Antiphila. S. Mane.i.ſiſte interrogare, & me ſine progredi quorſum volo, primum.i.in primis, enarrem.i.dicam, recitem hoc quod cœpi i.inſtitui dicere, poſt.i. poſtea ò Clit. veniam iſtuc.i. eadem ſuper id, quod interrogas. C L I T. Propera properat qui feſtinanter aliquid agit, vt dicit S. Iamprimum omniū. ſic incipit multa prædicitæ ſigna narraturus, vt Liuius, Iam primū omnium ſatis conſtat. Iam primū omnium.i.in primis, ſiue in principio. nam principium eſt primum omnium. Vel ſic intelligas, Iam primū omnium.i.ecce primum omnium, quod ſequitur, vbi.i.cum ventum eſt, impersonaliter.i. peruentum eſt & acceſſum, aut appulſum à nobis ad ædes.i.ad domum puellæ, Dromo pulſat.i. percutit fores.i. hoſtia domus, quædam anus prodit.i.exit è domo, vbi.i.poſtquā hæc anus aperuit hoſtium continuo hic Dromo conjecit.i. cum impetu ingreſſus eſt intro.i.in domum, ego conſequor eum & ingredior anus obdit.i.obijcit, opponit peſſulum.i.repagulum, ſiue obicem, ſeu obſtaculum foribus.i.hoſtio de peſſulo ſuperius dictū eſt, redit.i.reuertitur ad lanam.i. ad lanificium exercendum. O Clinia potuit ſciri hinc.i.ex loco, haud vſquā alibi poterat ſciri, quo

ſtudio.i.qua induſtria, qua animi applicatione exegerit.i.traduxerit vitam te abſente. Exigere itaq; vitam ſignificat traducere, exigere vero fabulam ſignificat expellere & nō admitteret, vt in Andria, An exigendæ ſint uobis prius. Exigere autem opus ſignificat ſinire opus inceptum, ab ex & ago is compoſitum eſſe cōſtat; Potuit itaq; ſcribi, vbi.i.quā interuentum eſt, impersonaliter.i.inter tempus non expectatum, ventum eſt mulieri.i.ad mulierem, de improuiſo.i.ex inſperato, præter ſpem, præter opinionem, præter expectationem, nam ea res videlicet talis interuentus inopinatus dedit, tum.i.tunc copiam.i.facultatem, exiſtimandi.i.iudicandi conſuetudinem.i.conuerſationē vitæ quotidianæ, quę conſuetudo quotidianæ vitæ maxime.i. maiorem in modum declarat.i.oſtendit te ipſa non verbis, vt.i.qualiter, ingenium.i.natura cuiuſq; ſit, offendimus.i.inuenimus ipſum texentem.i. ordiētem telam, & filium filio iungentem in telam. Tela autem dicitur omnis pannus tam laneus, q̄ lineus, ſtudioſe.i curioſe, diligenter, attente, accurate. offendimus inquam eam veſtitam veſte lugubri.i. luctuoſa, qua.ſ.lugebat anum defunctam. propterea ſubdit, opinor eam fuiſſe ita veſtita, cauſa anuis.i.vetulæ quæ erat mortua. Anuis hic legi debet in caſu gignendi. nam, vt Gellius inquit, antiqui dicebant ſenatus ſenatuis, domus domuis, ſic anus anuis pro anus genitiuo. offendimus inquam eam, tum.i.tunc ornatam bene auro, ita.i.eo modo, vti.i.ſicut, vel quemadmodum illæ mulieres, quæ ornantur ſibi, vt.i.ſibi placeant non vt placeant amatoribus. honeſtæ.n.mulieres reijciunt veſtium ſordes, honeſteq; ſibi veſtiri cupiunt. offendimus inquam malam.i genam partem.ſ.illam, quæ rotunda eſt in ſpecie mali inter oculos, naſum, & buccā, nulla pro non & vlla, non expoliatam.i. non fucatam re muliebri.i.fuco, quo mulieres moles vtuntur ad expurgandam cutem, ne rugeſcat, ſeu ſoluatur in rugas, quod feneſcentibus contingit, capillus.i.capitis pilus, ſiue crinis eius erat ſup. paſſus.i.ſparſus, ſolutus per collū. à pando dis, quod eſt extendo dis, explico as, quaſi extenſus & explicatus, erat inquam prolixus.i.longus, erat inquā capillus eius paſſus aduerbium græcum, vt ait Priſc.i.tantūmodo reiectus negligēter circa caput. C L. O mi Syre, obſecro ne conijcias.i.immittas me in lætitiam fruſtra.i ſine cauſa. S. Anus.i.vetula cum qua viuebat, & quidem laſciuiæ internuntia, nebat.i.filabat, ſubtegmen.i.filium, quod in tela texenda ſtamen intercurrit, præterea.i.præter eam anum, vna ancillula erat, ea texebat.i.filū filo iungebat, vna.i.ſimul ancillula dico obſita.i.inuoluta, circundata pannis.i.villibus indumentis & craſſo filo cōtextis.inde pannoſus vili panno indutus. ancillula inquā neglecta.i. abiecta contempta, ſpreta non bene, vt ſolent eiuſmodi ancillæ, apparata, immunda.i.fœda, illuuie.i.ſorde. C L I T. O Clinia ſi hæc ſunt vera ita, vt credo quis eſt fortunatior.i.felicior te, in ablatiuo, ſcin'.i. ſcis ne.i.cognoſcis ne hanc ancillam, quam Syrus dicit ſordidatā & ſordidam. Sordidus aliquid dicitur à natura, ſordidatus vrgente neceſſitate, quoque.i.etiam hoc eſt magnum ſignū, dominam eſſe extra noxam.i.culpam. cum internuncij eius.i.qui nuncia ferunt ad amatores, & referūt ad amatas quos aliqui gamagogi dīt à ducendis mulieribus. verum bene nec ne, ipſi viderunt. cum ego internuncij eius tam negliguntur.i.tam parum apparantur & curantur, poſuit autem internuncium maſculino, nam interdū hn̄t pueros inter nuncios, interdum puellas & quia maſculinū præponderat fœminino, ideo in maſculino poſuit vtroſq; intelligendo. nam diſciplina.i.artis eſt meretricandi iiſdem.ſ. amatoribus. primum antiſtas meretricum vel amaſiarū munerati.i. affici muneribus, quæ.ſ.ancillæ affectant i.præparant, diſponunt, prompto animo faciunt viam.i.ingreſſum, acceſſum ad dominas ſuas, affectare, vt inquit Feſtus, eſt pronum animum ad aliquid faciendum habere. Laurentius, inquit affectare eſt affectu & conatu alterius virtutem æmulari, quam eſſe qui nequeas refragante natura. Seruius autem hic interpretatus affectant viam pro præparāt, quemadmodum & illud Virgilianum. Viamq; affectat olympo.i.vt interpretatur, ille præparat ſibi diuinos honores, ſeu diſponit. C L. Obſecro te perge.i proſequere in incepta narratione tu Syre caue ne ſtudeas.i.de induſtria labores, inire gratiam falſam.i.captare meā beneuolentiā mendacio, nam ipſo reſtito gratia inita fruſtraberis, quid ait ipſa Antiphila, vbi.i.quā nominas me. S. Vbi.i. quā diximus te rediſſe, & te rogare, vt veniret ad te continuo.i.ilico, mulier.ſ.Antiphila deſerit telam, quam texebat. opplet.i.repleplet, ſibi totum os.i.totam faciem lacrymis, vt.i.ita, quod facile.i clare, ſcires id fieri tuo deſiderio.i. vt deſideras fieri, vel poſuit tuo pro tui, vt ſit deſiderio.i.amore tui, & cupiditate tui vidēdi. C L. Ita Dij me ament, verum ſ.dico affirmantis id dictum eſt, neſcio vbi ſim.i. mei ſim oblitus, & extra me ſum præ gaudio.ſ. nimio, ita.i.adeo timui oppoſitum, propterea ex altero oppoſito quod optābam accedente in tantā inceſſi lætitiam. C L I T. At.i.ſed. ego ſciebā nihil eſſe ò Clinia propter quod deberes timere ò Syre

agendum.i.eñ,viciſſim.i.contra. vel rurſus dic quæ eſt illa altera. S. Adducimus Bacchidem tuam amicam. CLIT. Hem,interiectio indignantis. quid? modus admirantis, Bacchidem adducimus.ſ.iterum hoc admirando pronunciandum eſt, eho, interiectio monentis attentionem, & vt ſiſtatur gradus poſcẽtis, ò ſceleſte.i.ſcelerofe,quo ducis illam Bacchidem. S. Petis,ſup quo ducam illam.ſ.id eſt certe ad vos.i.quod dici ſolet, ſed inepte,penes vos. CLIT. Ne.i.vtrum,ducis illam ad patrem.i.vt ita dicam penes patrem,quamuis barbare, ſed interpretationis cauſa ponitur. S. Duco illam ad eũ ipſum patrem interpretãdo, vt prius. CLIT. O audaciam.i.temeritatem impudentem.i.effrænatã, hominis.i. S. Heus tu aduerbium eſt vocandi heus,& excitantis ad attendendum facinus,i.factum magnum.i.magni ponderis, & memorabile.i.dignum memoria,non fit ſine periculo.Et eſt ſententia exornatio rhetorica. CLIT. Vide.i.animaduerte conſidera hoc qđ ſequitur,ò tu ſcelerofe adeo,vt ipſum ſcelus dici poſſis, tu is.i.vadis,pergis, quæſitum.i.ad quærendam tibi laudem, in mea vita.i. in vitæ meæ periculo,quandoquidem dicturus eſt,perierim ſi qui offendatur,ſeu erretur,vbi.i.in qua via,ſiue faciẽdi ratione,ſi modo.i.tantummodo,quid.i.aliquid, paululum.i.etiam paruum admodum fugerit te.i. ſi tantummodo paulũ erraueris tu ea techna exercenda,quam paras,perierim.i.eo tempore perditus ero, tempus pro tempore,quid facias in illo tempore. S. At enim.i.ſed certe faciam ſup.quod intendo,vel non eſt periculũ, vel nihil me fugiet & ſimilia,nam Clitipho moræ impatiens eius ſermonem interrumpit inquiens. CLIT. Quid enim,q.d.quid vis dicere cũ tuo enim. S. Dicam ſi ſinas.i.permittas,patiaris. CL. tu Clitipho ſine.i.permitte,vt pergat prodituros ſuũ conſiliũ. CLIT. Sino.i.facio illi copiam, ſeu permitto. S. Res eſt ita.i.ita ſe habet negocium. hæc,an Bacchis, an Antiphila, incertum eſt enim hic oratio imperfecta à Clitipho interrupta, nunc quaſi cũ quid velit dicere,neſcitur interruptione impediente, & ideo liberũ eſt vnicuiq; ſubaudire quod placeat. CLIT. Quas malum ambabes occipit.i.incipit,narrare mihi.i.quod dici ſolet,quas malæ gratiæ circuitiones verborum & ſermonũ inuolucra iſte incipit narrare mihi. Vbi malum eſt aduerbium,vel interiectio interpoſitæ indignationis,de quo ſuperius ſatis aperte diximus. CL. Iſte.i. Clit. dicit verum,mitte.i.omitte, iſta.i.tales ambages, atque redi ad rem.i.ad inſtitutũ propoſitum. S. Enimuero.i.certe, nequeo reticere.i.non poſſum cõtinere quin dicam hoc,quod mouet mihi ſtomachum,videlicet quòd Clit.eſt iniurius.i. infeſtus, infenſus,et non æquus multi modis,neq; potis eſt.i.non poteſt, ferre.i. tolerari,vel non poteſt ferre ea quæ dñr ei,neq; patientiam habere,donec narrauerim. CL. Hercle audiendum eſt quid dicat.ſ. tace Clitipho. CLIT. Quid eſt. S. Vis amare.i.eſſe amans, vis potiri amata.i. quod inepte ſolet dici, vis gaudere amata, vt Rex potitur regno,vbi dñt rex gaudet regno, vis affici.i.inueniri aliquid ſup. quod des illi meretrici non vis periculum eſſe tuum in potiundo, haud.i.non ſtulte ſapis, ironice dicis, ſi quidem.i. quia.i.ſapere.ſ.velle,contigere.i.aſſequi quod non poteſt,vel ſi ſic poteſt ſic intellige,Sapere per ironiam dicit velle, id.i.illud optare,quod non potes contingere.i.euenire,aut hæc pericula ſunt habenda cum illis.i.cum iis quę dicta ſunt,videlicet amare, potiri inueniri quod detur, aut illa voluptaria.ſ. amare, potiri, &c. ſunt amittenda cũ illis periculis, nũc vide,cogita, examina vtrã i.quã (ſi licet dici) harum duarum conditionum i.optionum, electionum,malis.i.potius velis,& ſi.i.quamuis ſcio hoc cõſilium, quod cœpi.i.in ui,ſuſcepi eſſe rectum & tutum.i.abſq; periculo. Nam copia eſt.i.facultas eſt, ſeu facile factu eſt. vt.i.quod tua amica ſit tecum apud patrem ſine metu tum.i. deinde poſt hoc inueniam hac eadem via.i.hoc eodem modo,ſeu hac eodem ratione,argentum,quod pollicitus es illi amicę, quod vt efficerem.i.vt inuenirem argentum, quod illi pollicitum es, orando.i.rogando, etiam atq; etiam reddideras mihi iam aures ſurdas.i.attonitas,obtuſas, ſtupidas, quid aliud vis tibi? CLIT. Si quidem.i. ſi certe hoc quod dicis fit. S. Dicis ſup. ſi quidem, & propterea videris dubitare,ſcies id effici experiundo.i.cum experieris te ipſa,quod dico, CLIT. Age age, hortantis eſt aduerbium geminatum maioris cauſa exhortationis,cedo.i.dic iſtud conſiliũ tuum, quid ſi.ſ.conſilium eſt.i.quale eſt,ſeu quod eſt illud tuum conſilium. S. Aſſimulabimus.i.fingemus tuam amicam.ſ. Bacchidem eſſe amicam huius Cliniæ. CLIT. Pulchre.i.iucunde excogitaſti, ſeu dicis, ridendo eum,h.d.Clitipho,quid ſua amica faciet hic, an quoque ea.ſ.Antiphila dicetur eſſe amica huius Cliniæ.ſ. hæc vna.ſ. Antiphila eſt parum dedecori.i.affert dedecus, q.d.ſi hæc vna dedecus petit,quantũ eſſet illi dedecori ſi diceretur duas habere. S. Imo.i.ſed ipſa Antiphila deducetur ad matrem tuam.ſ. Soſtratam. CLIT. Quid i.cur,deducetur eo.i.ad matrem. S. O Clitipho longum eſt ſi narrem tibi, q. d. longum eſſet tibi à principio narrare: Vera eſt cauſa eſt quamobrem.i.propter quam, faciam id.i. ſuadeam,eam deduci ad matrem Clit.fabulę ſunt ſup.i.non ſunt niſi nugæ,& iocularia verba, neq; verba veriſimilia, & propterea ſunt fabulæ, nihil ſatis firmi.i. nullam rem ſatis firmam, certam, ac ſtabilem in tuo, conſilio, video.i.intelligo eſſe, quamobrem.i. propter quam rem expedias mihi.i.ſit mihi vtile, accipere.i.ſubire hunc metum. S. Mane.i.tace,audi quod dicturus ſum, & ſiſte verba tua habeo.i.ſcio aliud ſi metuis iſtud.ſ.quod ſuadeo,puta vt aſſimuletur tua eſſe huius & ſua ad matrẽ deducatur, quod videlicet illud quod habeo, ambo confiteamini eſſe ſine periculo. CLIT. Obſecro reperi aliquid huiuſmodi.i. tale quod confiteamur eſſe ſine periculo. S. Maxime.i.libentiſſime reperiam.ſ. ibo obuiam illis.ſ.mulieribus, dicam eis vt reuertantur hinc.i.ex hoc loco,domum.i.in ſedes ſuas, vnde venerunt quando non vis eas recipi. CLIT. Hem indignantis eſt,quid dixti.i.dixiſti? S. Iam faxo.i.faciam omnem metum, ademptum.i.ablatum, tibi.i.à te,q.d.abſtergam ſtatim omnem animi tui metum, nam dicam amicæ tuæ,vt hinc domum reuertatur, vt dormias ocioſe.i.tranquillæ,quiete, ſecure, abſq; ſolicitudine & metu, in vtramuis aurem.i.vt dormias quiete ſuper vtramlibet latus,aut ſuper dextrũ, quod per dextram aurem deſignatur,aut per ſiniſtrom, quod per ſiniſtram aurẽ declaratur in tali genere dicendi. CLIT. Quid ago.i.quid facio nunc. Dubius & perplexus quærit conſilium, timet pericula,& amicã ægerrime fert abſcedere. S. Tune.i.vtrũ petis quid agas? agis ſup. quod eſt boni.i. quod ſpectat ad virum bonum. Nam boni eſt velle abſcedere laſciuas mulieres, & hoc totum dicit ridendo eum Clit. ò Syre dic modo.i. dic mihi nunc verum,q.d.dic nunc vere quid facere velis. S. Age,hortantis eſt particula,qua ſe hortatur Syrus,vt obuiam mulieribus eat dicturus,vt reuertantur, dicam ſup. verum modo hodie ſero.i.veſperi, ac ne quidquam.i.fruſtra voles, quoniam ſtatim reuocabis voluntatem,& impedies quo minus dicam verum, vt prius feciſti,vel ſi ne & quidquam ſint duo verba,ſic aſtrue. Ac ne.i.non,voles.i.nõ permittes quidquam dici ſã me, nam impedies, vt prius. CL. Datur.i.conceditur tibi oſtendere verum, fruare.i.vtare ea facultate dicendi veri,dum.i.quandiu licet.i.permittitur, nam neſcias an vnquam poteſtas eius.ſ. oſtendendi veri ſit tibi poſthac.i.permittatur tibi poſt hoc tempus. Interea Syrus ad mulieres ſe conferebat,quem abeuntem Clitipho primo paululum reuocat. Deinde ipſo caleſcente magis ac magis amore & Syro pergente vehementiſſima reuocat. CLIT. Syre inquam.i.dico,hoc ita dicit,vt paulisper eum retineat. S. Perge.i. proſequere in me reuocando quantum voles,porro i.ſed, tamen ago iſtuc.i.mulieribus eo obuiam amicam tuam remiſſurus. Quod vt vidit Clitipho Syrum pergentem in incepto, veritus ne ſuæ amicæ præſentiam amitteret,ſubiungit. CLIT. Hercle iſtud eſt verũ te ſtudere,vt amicam remittas. Syre,Syre inquam,heus heus Syre,aduerbium vocantis eſt hæc particula heu. S. Dicit hoc apud ſe Syrus,ipſe amator concaluit.i.amoris ardore exarſit, quapropter ſi me reuocauit vehementer deinde reſpondet ei quid vis. CLIT. Redi redi.i.reuertere,noli remittere amicam. S. Adſum.i.præſto ſum,hoc dixit poſteaquam paululum rediit ac prope Clitiphonem fuit, dic quid eſt propter quod me reuocas. Iam.i. ſtatim, quoque.i.etiam negabis, hoc placere tibi, videlicet q̃ amica veniat,& non reuertatur. CLIT. Immo ò Syre permitto.i.committo tibi,ſeu credo & trado tibi me Clitiphonem, & meũ amorem & famam meam,tu es iudex.i.tuo arbitrio committo me, & amorem & famã,vide ne quid.i.ne in aliquo, vel propter aliquid ſis accuſandus.i.reprehendendus. S. O Clitipho ridiculũ eſt.i. ſtultum eſt,ac ridendum te admonere me iſtud.Admoneo te hoc dicimus cum duobus accuſatiuis,quaſi.i. tanquam dicere velis q̃ mea res minus agatur q̃ tua,iſtic,i.in ea fictione,q.d.videris ita admonendo me putare, q̃ minus mihi ex ea re impendeat periculum,quàm tibi,vel quòd id caute fieri minus mea interſit,aut minus ad me ſpectet quàm ad te. Nam cum Horatius,inquit Nam tua res agitur paries cum proximus ardet,intelligitur ſic.Tibi imminet periculum proxime ardente vicino pariete, vel negocium de incendio parietis vicini ad te pertinet. Nam res in eo dicendi genere capitur pro negocio,præterea hæc particula,quaſi hic capitur ironice,vt ſæpe, præcipue cum iungitur cum vero, etiam ſine vero,exemplorum plena ſunt omnia. Si forte aliquid aduerſi euenerit nobis hic.i.in hac fictione ſuſcepta, hoc eſt ſi forte quidquã in hac re non proſpere ſucceſſerit,verba erunt tibi parata ad me obiurgandum, verbera erunt inquam parata huic homini, id eſt mihi. Nam hic dicitur de perſona loquentis, iſte de perſona audientis,ille de perſona remota ab vtroque. Quapropter hæc res, quam cogito facere, neutiquam.i.nullatenus,nullo modo eſt mihi neglectui.i.à me negligitur,immo eſt maxime mihi curæ,nam res mea agitur, & in ea periculum mihi cõmune tecũ impendet,

ſed exore iſtinc.ſ. Cliniam,hoc eſt perſuade illi,vt aſſimuler.i.fingat tuam amicam eſſe ſuam. C L. Scilicet.i.profecto, certe res redijt in eum locum.i.negociũ, hoc eſt in eum peruenit ſtatũ. vel eo vſq; peruentum eſt in negocio iſto, vt neceſſe ſit me eſſe facturum.i. q̃ faciam. C L I T. O Clinie merito.i.nõ iniurie amo te. C L. Verum.i.ſed, ne quid.i.nõ in aliquo illo.ſ. Bacchis titubet.i. vacilles, ſed ſemper ſit ſtabilis & firma, vbi ne capitur prohibitiue,neq; eſt opus intelligeret timeo. Admonet autem Clinia, vt Bacchis nulletenus verbis ſuis,aut geſtis,aut vultu titubet.i. vacillet,ne forte deprehenderetur eam non eſſe ſuam. S. Bacchis eſt perdocta,probe.i.eſt peritiſſima talium ſimulationum,vbi probe capi poteſt pro ſatis,aut rite,aut opportune. C L I T. At hoc.i. præterea,demiror.i.valde miror,qui.i.quomodo potueris perſuadere illi Bacchidi tam facile,vt.ſ.veniret, quę Bacchis ſolet ſpernere quouſque.i.omnes. S. Veni ad eam in tempore.i.tempeſtiue & opportune,quod.ſ.venire ad aliquẽ tempeſtiue eſt primũ.i. optimum præceptum omnium rerum valentium ad obtinendũ. Nam offendi.i. inueni ibi apud eam quendam miſerum militem orantem.i.petentem noctem eius.i.petentẽ eius copiam nocturnam fieri ſibi,hęc Bacchis tractabat.i.fouebat,arte.i.aſtutia meretricius virum .ſ.miſerũ illum, vt incenderet.i.inflammaret animũ illius militis, cupidũ.i.amore captũ & ardore cupiditatis, inopia.i. carentia ſui,quia inter fouendum eum, ſeu tractandũ non ſe morem geſturam promittebat. Nitimur autem in vetitum ſemper, cupimusq; negata, & vt inquam eadem eſſet q̃ gratiſſima.i.cariſ, atq; etiam grata apud te ob hoc.i.propter talem repulſionem militis,ſed heus tu,admonentis & vocantis eſt aduerbium,ac poſcentis attentionem vide.i.caue,ſis.i. ſi vis, ne quid.i.ne aliquantulum ruas.i.labaris,erres,imprudens.i.inconſideratus,nõ ſatis aſpiciens quid faciendum ſit,vel poteſt dici,ne quid.i. ne in aliquod dictum aut factum ineptum,ruas.i.cum impetu in curras imprudens,inconſultus. Nouiſti patrem tuum q̃.i.quantum ſit perſpicax.i.ſubtilis,aſtutus ad has res percipiẽdas.ſ.autem.i.ſed, noui te q̃ ſoleas eſſe impotens.i.tuorum appetituum minime moderator. Nam his impotens dicitur,qui ſuis affectibus,ac animi paſſionibus non poteſt modum adhibere, ac eas cohibere, ſed ab illis victus trahitur quocunq; ferant & rapiant eũ, abſtine.i. ſiſte, cohibe reprime verba inuerſa.i in ambiguũ iactas,& in contrarium verſe,ſeu præpoſtere pronunciata. Abſtine inquam tuas ceruices euerſas.i.noli oſtendere colla tua indomita, ceruix.n.eſt poſterior colli pars, ponitur pro ſuperbia,ſeu contumacie quadam, ac rigore mentis, vt vir duræ ceruicis.i.indomabilis, & mentis rigorẽ præ ſe ferens, tanquam nemini caput inclinare velit. Euertere interdum ſignificat deſtruere,vt euertere vrbem.i.deſtruere, & eam demoliri, ac diſſipare ac etiam ſubuertere. Interdũ euertere ſignificat proſternere,& iacere,vt quod ſtabat nunc proſtratum iaceat, & ab hac ſignificatione manauit præcedens, nam euertitur vrbe cũ mœnia, quæ prius ſtabant,diruuntur. Item mulier quærens drachmã euertit totam domum.i.inquirendo illam omnia, quæ in domo ſunt, iacit huc & illuc,& è ſuo ordine dimouet. Item in iure ſæpe dicitur euerti plauſtrum,ſeu currus qñ proſternitur ad terram Abſtine inquã.i. cohibe,gemitus.i.ſuſpiria, ſcreatus.i.ſputa, à ſcreo as, quod ſignificet ſcreatus eijcere ex ore, abſtine in quã tuſſis.i.tuſſes hoc eſt contuſiones pectoris, ac præcordiorũ,abſtine.i.cohibe tandem riſum,ne ſoluaris,ſeu effundaris in riſum. Vbi eſt notandũ abſtineo verbum poſſe iungi genitiuo,vt apud Hor. abſtineo irarum. Item accuſatiuo, vt hic. Item ablatiuo, vt ſæpe. Poſſet tñ hæc ſtructura ita fieri,vt abſtineo nõ iungeretur accuſatiuo repetẽdo noui ſic. Noui tua inuerſa verba, noui euerſas ceruices tuas, gemitus,ſcreatus,tuſſis, & riſus, vbi multa ponit Terent. quæ ab amante vecordi fieri ſolent. C L I T. Laudabis.i.probabis meos geſtus.ſ.& mores me habendi,vbi tẽpus erit. S. Vide ſis.i.ſi vis. C L I T. Tutemet mirabere meas rationes me habendi. S. Sed quàm.i.quantum cito mulieres cõſecutę ſunt. C L I T. Ibi impatientia amantis oſtenditur. Vbi ſunt mulieres, cur retines eas neq; ſinis illarum præſentia delectari. S. Iam nunc hæc Bacchis non eſt tua amica. C L I T. Scio q̃ apud patrem non eſt mea. at.i.ſed ſaltem nunc interim.i.interea priuſquam ad patrẽ eatur, ſine meã vt ſit. S. Nihilo magis.i. non plus eſt tua nunc quàm apud patrem. C L I T. Sine.i.permitte me delectari eius præſentia. S. Inquam.i. dico tibi non ſinam.i. non patiar. C L I T. Quæſo paulisper.i.paruo tempore ſinas.ſ. me delectari eius præſentia. S. Veto.i. prohibeo.i. te frui eius præſentia. C L I T. Saltem ſine.i.permitte me ſalutare eam,id eſt vt eam ſalutem. S. Abeas.i.diſcedas,ſi ſapis.i.quod dicitur ſæpe ſi facis quod ſapiſ. C L I T. Eo.i.diſcedo, quid iſtic.i. ille Clinia faciet. S. Manebit.i.remanebit, non diſcedet. C L I T. O hominem felicem.i. dico hominem.ſ. Cliniam plurimum felicem,qui manet cũ amica. S. Ambula.i.ingredere viam,& perge,quamuis inuitus.

Rgumentum} Indicatur mulierculatum aduentus ſolicitis adoleſcentibus,& Syri conſilio Clitipho perturbatur, quæ eſt protaſis huius partis fabulæ. {Cedimus,miſceamus} Rodolphus Agric. in adnotat aliquot decl. Senecæ, putat figuram loquendi ortam eſſe a crebra inter loquentes verbi iteratione. {Perij} Suſpicio Cliniæ, cuius occaſione narrabitur vita Antiphilæ. {Aurũ, veſtem} Hæc fortuito dicuntur à ſeruo,ſed ex conſilio Poetæ ad augendam perturbationem Cliniæ. {Viden' tu ancillas,} Cauſæ ſuſpicionis. {Vah} Irridentis. {O Iuppiter} Querela Cliniæ,quæ amplificatur à perſona. {Clinia aliter} Interpellatio Syri,orta ex querela adoleſcentis. {Hos primũ} Narratio. Eius anus. Anum,genitiuus,caſus,priſcis vſurpatus. {Pax} Interiectio adiurantis. {Subtegmen} Indrach. {Scin' hanc} Signa ex adiunctis. {Nam diſciplinæ} Aetiologia. {Præ gaudio} Reſipiſcit Clinia. {Dic quæ illa} Altera pars huius ſcenæ, quæ continet conſilium periculoſum Clitiphonte. {Hæc nunc quaſi} Non eſt complete ſententia propter interpellationem Clitiphonis. {Vis, amare,vis} Correptio per ironiam. {Aut hæc cũ} Epiphonema. {Et ſi conſiliũ} Approbatio conſilij à tuto. {Vt quidem experiundo} Repetitio eludentis. {Pulchre} Approbantis. {Fabulæ} Retectio. {Meae,habeo} Faceta mutatio ad perturbandum adoleſcentem. {Hem} Perculſi ſubito & perturbati. {In aurem} Prouerbiũ ingenuos & ſecuro. {Age modo} Prædictio offenſi ac digredientis, ſed totum per ſimulationem. {Perge porro} Irriſio,quaſi contumacis & obfirmati. {Concaluit,quid} Hoc ad ſpectatores Syrus priuſquam reſpondeat. {Ridiculum eſt} Pollicetur & confirmat diligentiam ſuam à periculo. Huic homini Demonſtrat ſeipſum. {At hoc demiror} Redit ad Bacchidem vt oſtendantur eius mores. {Ego te autem} Indicat mores Clitiphonis. {Non ſinam} Ridicula contentio ad exprimendam amantis impotentia. LATO.

Lin' tu? &c.} Facilem amantis ſuſpicionem,& varios affectus habet hæc ſcena. quos leuis excitat obiectura in his, quorũ animus ſolicitus eſt,& pendet,ſinem periculo non fieri magnũ facinus,ac memoria dignum oſtendens,ingenuũ adoleſcentem,ſed compede venerea ligatũ, viliſſimi ſerui cuius lenocinio vtitur,ſeruũ fieri docet,quod turpe eſt, illis præſertim, quorum natales clari habentur,& talem fortunã nacti ſunt,vt ad imperandum,non ad ſeruiendum nati videantur. Cic. in Parad. ſic ſcribit: Libertas eſt poteſtas viuendi vt velis. Quis igitur viuit vt vult, niſi qui recta ſequitur,qui audet officio,cui viuendi via conſiderata atq; prouiſa, qui Legibus quidem non propter metũ paret, qui nihil dicit,nihil facit,nihil cogitat denique,niſi libenter ac libere? Cuius omnia conſilia,resq; omnes quas gerit,ab ipſo proficiſcuntur,eodemq; referuntur? Nec eſt vlla res, quæ apud ipſum polleat, q̃ voluntas atq; iudicium. Igitur omnes improbi ſerui, inquit. Hominem,cui mulier imperat, & nihil imperanti negare poteſt,non modo ſeruum,ſed nequiſſimum ſeruum,etiamſi in ampliſſima familia natus ſit,appellãdũ puto. {Capillus paſ.&c} Pax.i.tantummodo. Priſcianus ſic ait: Pax eſt Græcum, cũ tantummodo ſignificat. {Nõ ſit ſine,&c.} Xerſes apud Herod.lib.7. ſic ait: Magna negocia magnis cum periculis ſiunt. PATR. MAAL.

Huius benè longæ ſcenæ primi 15. verſus ſunt trochaici tetrem.cat. Sequuntur deinde iambici 8.tetr acat. & 47.ſenarij rurſus deinde trochaici tetr. cat. 28. Vltimo ſenarij iambici 41.ad finem vſq; ſcenæ. Illud Cedimus in primo verſu lectori conſiderandum vnde deriuatum velit,prima.n.producta eſt, cum Cedo pro Dic ſit prima vbiq; breui fieri poteſt, vt inter multa quæ verbum Cædo cum diphthongo habet ſignificata,vt enumerat Nonius,& Sero ſit vnum ſignificatum. Certe quidam Sedimus legerunt, non attendentes carmen id pati non poſſe. Ipſe Doct. Cædimus cũ diphthongo legit. Tertius initio habet anapæſtum,ſecundo loco trochæum. In 4.verſus initio quidã lib.vt Aldi hñt Clitiphonis,alij,Syri perſonam. Sed non eſt mihi dubium Dromonis eſſe verba, quibus Syri vltimis reſpondet verbis, Illæ ſunt relictæ,q.d.nõ mirũ eſt illas relictas. atq; ita etiam Calphurnius intellexiſſe videtur. Simul ita paulatim proceditur ad inijciendam Cliniæ ſolicitudinem. In 8.verſu Abi dum, anapæſtus eſt,vel potius bacchius. In 10.vel d.elidit in Quid, vel bacchius eſt loco primo.alioqui iambicus fuerit inter trochaicos. In xj.legerem Tu,viden' ancillas,vt Tu ſit corripiens, & poſt ipſum diſtinguatur,deinde admiratiue inferatur, Viden' ancillas. Alioqui,vt hoc carmen excuſem,neſcio. In 12.quidam lib.vt Aldi habebant,Vnde eã eſſe cenſes,ſed errat.alij,Vnde eſſe ea cenſes.Atq; ita Calphurnius legiſſe vr̃, & liber meus antiquus ita habet.Quidam omittunt Ea,quod Ioan.viſum eſt.Ad carmen nihil refert legas ac an omittas,modo poſt Eſſe ponatur. In 14.primo loco eſt anapæſtus,ſecũdo ac tertio trochæus. {Dum ego p.p te errans patria careo demens} Hic ſunt octo iambici acat.tetr. In quorũ tertio vel Meo monoſyll.eſt,vel creticus loco quinto,& ſ,in Minus eliditur, GLAR.

eliditur, niſi alterum verbũ Sum tollamus, quod facit Ioan. In 4. Cuius monoſyl. eſt. In 5. poſt Neque, legendũ Eum, vt ſit. Neq; eum potuiſſe vnquam. In 6. creticus haud dubie primo eſt loco. In vlt. s, eliditur Sumus, niſi & hic primo loco creticũ malimus. ❴Nam & vita eſt eadem, & animus te erga❵ 47. ſenarij hic ſequuntur. In quorum tertio dactylus eſt loco ſecundo, niſi quis malit d, elidere in Quid. In 5. Huius rerum, dictum eſt, vt in Eun. Abſente nobis, per archaiſmon. In 7. tribrachys eſt Ea obi. In 9. o, ante Clitipho, reijcit Ioan ſimiliter & Doct. ſed nihil ad carmen. In 11. s, eliditur in Anus, vt ſi primo loco anapæſtus. Ita in 14. s, eliditur in eadem dictione, vt ſit tribrachys primo loco, anapæſtus ſecundo, bacchios tamen in priore verſu & amphibrachys in ſequente eliſionem tollere poſſunt. In 16. Suam monoſyll. niſi creticũ tertio loco eſſe velimus. In 20. Cuius monoſyll. In 23. Eius monoſyll. & Quæ non eliditur, ſed corripitur ſequente vocali, vt inſulæ Ionio in magno. In 24. Ita legendum ante Vti, vt habet Doct. liber, & annotauit id quoq; Ioan. In 25. verſu non parua eſt difficultas, qua tamen Ioan. vt bene notam, non attingit. Ald. liber, atq; adeo vetuſtus alter, habent.

Nulla mala re expolitam muliebri.

In vetuſto tñ Malam in accuſandi caſu legebatur, quo modo & Calphurnius legiſſe videtur, ſed verſus neutro modo conſtat niſi corripere re, non elidere velimus. Ideo Doct. ita legit, Nulla mala re eſſe expolitam muliebri. Ceterum ſanato hoc pacto carmine, nondũ de ſenſu certi ſumus. ſi.n. Mala adiectiuum fuerit, duo adiectiua vni iunguntur ſubſtantiuo contra Seruij præceptionẽ hoc ſenſu, nulla mala muliebri re expolitam. i. fucatã inuenimus. Calphurnius ſubſtantiue legit Malam, vt ſit ſenſus, Offendimus malam nulla re muliebri expolitam. i. non fucatam. Mihi propemodum placeret, vt pro muliebri legeretur mulierem, hoc ſenſu, mulierem nulla mala re expolitam eſſe offendimus, vt per malã rem fucus intelligatur, quo mulieres malæ ſe nonnunquam pingunt. Verũ lector ſequatur quod volet. In 29. Ancillula legendũ ex vetuſto eodem lib. & Erat verbũ ad ſequẽtis verſus initium ponendũ, vt primo eius loco ſit proceleuſmaticus. neq; enim alioqui ſequens carmen conſtabit, quod miror Doct. non notaſſe. Ioan. non neglexit. Idem Ioan. in 33. poſt Scin' adijcit Tu, ſed nihil ad carmen. In 35. Eius monoſyl. eſt. In 36. vel eiſdem diſſyl. vel creticus loco tertio. In 43. Vt particula à ſuperiore verſu eliditur, atq; adeo ego etiam ad prioris verſus finem ponendam cenſeo. In 45. proceleuſmaticus eſt initio, deinde tres ſequũtur anapæſti. quanquam ſi o, in Ego breue eſt, poſt proceleuſmaticũ erit tribrachys cum duobus anapæſtis. In vlt. verſu huius ordinis vel Tuam monoſyll. eſt, vel s, in Adducimus eliditur, vel amphibrachys eſt loco ſecundo. ❴Eho ſceleſte quò illã ducis? S. quò❵ Sequuntur rurſus 28. trochaici tetr. cat. quales initio ſcenæ fuerant. In 1. o, non eliditur in ſecundo Quo. In 3. verſo Ioan. ad Heus, addit Tu quod puto carmen pati nõ poſſe. In 4. vel creticus eſt loco ſecũdo, vel Mea monoſyll. In 5. verſu Fuge, trochæus eſt, deinde ſequuntur duo tribrachys. In 6. vel d, eliditur in Quid, vel bacchius eſt loco primo. In 9. vel u, elidit in Enimuero, vt alius ſæpe, vel bacchius eſt loco primo. In 12. Tuum monoſyll. m tũ eliditur, vel bacchius eſt loco primo. In 14. creticus eſt loco quinto, aut l, de Illa eliditur. In 15. vel vox Duarum, diſſyllaba eſt, vel amphibrachys loco ſecundo fuerit. In 17. vel d, eliditur in Apud, vt primo loco ſit anapæſtus, ſecundo dactylus, vel bacchius eſt loloco primo. Doct. annotauerat, Nam, redundare in verſu, ſed non abundat. In 8. vel d, eliditur in Quod, vel s in Pollicitus. & Eadem propter à longũ omnino diſſyll. eſt. Poteſt & nulla fieri eliſio, primo loco fuerit creticus & quarto proceleuſmaticus. In 21. ſi tertio loco bacchium, deinde primo eius verſus loco proceleuſmaticũ ponamus, erit trochaicum, cũ ceteris. In 22. ſemel duntaxat Amicam habet liber antiquus, & de ſua. ad hunc modũ, Tuã amicam huius eſſe. C L I T. Pulchre, cedo quid hic faciet de ſua? Quę lectio ſi vera eſt, d, elidetur in Quid. Sunt aliæ lectiones, quas oẽs perſequi non poſſum. In 23. Huius diſſyll. eſt, vt habet eius natura. In 24. Tuam monoſyll. eſt, & d, eliditur in Quid, ac Eo item monoſyll. vt Quid eo, pro vna ponatur ſyllaba, niſi quis Ducetur pro Deducetur legendũ putet. In 26. a, eliditur in ſatis, & Mihi monoſyll. totum eliditur. In 27. vel d, eliditur in Quod, vel proceleuſmaticus erit loco primo. In 28. Huius monoſyl. eſt, ſi quidem trochaicũ eſſe velimus. ❴Ibo obuiã hinc, dicã vt reuortantur❵ Hic rurſus incipiunt ſenarij ad finem vſque ſcenæ. Quorum ſextus ita legendus.

Datur modo fruere, dum licet, cum neſcias.

Vt ſit primo loco iambus, ſecundo tribrachys, tertio anapæſtus. Ioan. legit, Fruare per primam vocalem in ſecunda ſyllaba, & ad verbiũ Modo reijcit. quanquã ſiue ponatur, ſiue omittatur, nihil ad carmen attinere putat. quod ego non intelligo. In 7. Eius monoſyll. eſt. In 10. in Redi i, corripitur, vt in tertio loco ſit dactylus, niſi creticum malimus. In 15. liber vetuſtus Minus habet, quod placet, non minor, & s, eliditur in Minus. In 19. vel d, eliditur in Sed, vel ſuam monoſyll. prorſus eliditur, vel bacchius eſt loco primo. In 21. Te non eliditur, ſed corripitur, vt ſit ſæpe. In 26. poſt verbũ Offendi liber vetuſtus habet Ibi, quod & Ioan. addendũ putat. In 27. Eius monoſyll. In 29. ego tollerem particulam Quàm. Neque.n. ſenſus deſiderat, & carmen reſpuit. In 30. e corripitur in Videſis, vt in 35. In penult. hoũs claudicat, niſi verbum Quid, quod eſt initio vltimi carminis addatur, vt loco quinto ſit tribrachys, ſapis e, poſtea pyrrhichius, o, quid & o, ante Hominem in vltimo ſcandendo prorſus eliditur.

ACTVS II. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Meretricia conditio per eam exprimitur, quæ meretrix eſt. Habes deinde hac ſcena iucundum Cliniæ & Antiphilæ congreſſum.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena, meretricum conditionem exprimit, quod non potuit competentius exequi quàm per Bacchidem quæ nomini meretricio in primis fauet. Et cum alibi quoque reprehendantur, nihil aliud eſt adoleſcentium amore quærere, quàm pecuniarum extorſionem, hic etiam iucunda amantium congreſſio, a Poeta ſignificatur exprimitur.

Tetrametri partim Trochaici, partim Iambici, & in fine Senarij aliquot.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRVS.

AEDEPOL Antiphila mea laudo te, & fortunatam iudico,
Id cum ſtuduiſti, iſti formæ mores vt conſimiles forent:
Minimeq; (ita me dij ament) miror, ſi te ſibi quiſq; expetit.
Non mihi quale ingeniũ haberes, fuit indicio oratio tua.
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero,
Adeoque veſtrarum omnium, volgus quæ ab ſeſe ſegregant.
Et vos eſſe iſtiuſmodi, & nos non eſſe, haud mirabile eſt.
Nam vobis expedit eſſe bonas: nos, quibus cum res eſt, non ſinunt.
Quippe forma impulſi noſtra nos amatores colunt:
Hæc vbi immutata eſt, illi ſuum animum alio conferunt.
Niſi proſpectum eſt interea aliquid nobis, deſertæ viuimus.
Vobis cũ vno ſimul vbi ætatem agere decretum eſt viro,
Cuius mos maxume eſt conſimilis veſtrum; hi ſe ad vos applicant,
Hoc beneficio vtriq; ab vtriſq; vero deuincimini;
Vt nunquam vlla amori veſtro incidere poſſit calamitas.
A. Neſcio alias: me ſcio quidem ſemper feciſſe ſedulo,
Vt ex illius commodo meum compararem commodum. C. ah.
Ergo mea Antiphila tu nunc ſola reducem me in patriam facis.
Nam, dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leues,
Præterquam tui carendum quòd erat. S. credo. C. Syre, vix ſuffero.
Hoccine me miſerum non licere meo modo ingenio frui?
S. Immo, vt patrem tuum vidi eſſe habitum, diu etiam duras dabit.
B. Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuitur nos? A. ah, retine me obſecro.
B. Amabo, quid tibi eſt? A. diſperij. B. perij miſera, quid ſtupes

Antiphila? A. videon' Cliniam, an non? B. quem vides? C, ſalue anime mi.
A. O mi expectate Clinia, ſalue. C. vt vales?
adueniſſe A. Saluom veniſſe gaudeo. C. teneo ne te*
Antiphila, animo exoptata maxume meo?
S. Ite intro: nam vos iam dudum expectat ſenex.

IOCUN-CEL. AEdepol te mea Antiphila} Non potuit melius conditionem meretriciam exprimere, quàm per eam quæ meretrix eſſet, quæ tñ nomini meretricio fauet, cum alibi reprehendātur meretrices nihil aliud ex amore adoleſcentum quærere, quàm pecuniæ extorſionem. hic quoq; iucunda amantium congreſſio ſignantiſſime exprimitur. {Aedepol} Per Caſtorem & Pollucem, ornatiua ſunt iurandi apta fœminis. {Formæ mores vt conſimiles forent} Mores.n. pudici, gratiores eſſe ſolent in pulchro corpore, Virg. Gratior & pulchro veniens è corpore virtus. {Sibi quiſq; expetit} Rectè expetit, cum eam à pudicitia commendet. Expetimus.n. tantum ea quæ honeſta ſunt, & plene bona. vnde, de rebus expetendis à philoſophis ſcriptū, quæ.ſ. peti debent. {Oratio} quòd diceris, cum vno velle ætatem traducere. Antiqui etiam pauca verba orationem dixerunt. {Nam vobis expedit eſſe bonas,} Quæ cum ſolo viuitis. Nec poteſt eſſe verus amor, niſi inter duos qui ſibijnuicem fidem ſeruent, iuxta illud, Nec regna, nec tædę ſocium pati valent {Quippe forma impulſi} Et hic amor eſt gratiæ voluptatis tantum. Et bene impulſi, Nam hæc omnia, nox, vinum, amor, adoleſcentia, ab impulſionis parte dñr, non à ratiocinationis. {Amatores colunt,} Bene amatores. Amator, fingi poteſt. Amans vero, amat. {Colunt} Colere eſt inferioris perſonæ ad ſuperiorem, nonnunquam ſuperioris ad inferiorem. Virg. Poſthabita coluiſſe Samo. {Niſi proſpectū} Proſpicimus futura, Dijudicamus præſentia. {Incidere poſſit calamitas} In Eun. Noſtri fundi calamitas, Proprie calamitatem ruſtici grandinem dñt, quod comminuat calamū, hoc eſt culmū ac ſegetem. {Neſcio alias,} Verba mulieris commendantis ſe à fide in virum. {Ah} Clamoſa interiectio hoc in loco ad gaudium ſpectat. Nec potuit vox accommodatior dari amatori præ nimio amore fermè inſanienti ad primum cū amica congreſſum. {Credo} Syrus nō ſe loco mouerat, reſpondet verbis Clitiphonis qui cum loquebatur, vt eum aliquo ambulatum abire cogeret. {Vix ſuffero} Vix, difficultatem ſignificat. Et aliquando pro non, ponitur. Ouid. Vix Priamus tanti, totaque Troia fuit. Lucil. Carcer via carcere dignus. {Suffero} Suſtineo, alias, Suppono. {Immo, vt patrem tuum vidi eſſe habitum,} Cū non poſſit per ſe Syrus Clitiphonem abigere, ad minus patris confugit, quem finxit iratum, {Vidi eſſe habitum,} Vario modo homines habiti atq; affecti eſſe poſſunt, quibus ſecundum Academicos aliud atq; aliud videtur. {Etiam duras dabit} Subintelligendum eſt vel lites vel partes. In Eun. Duras partes fratris prædicas. Et partes duras, metaphoricos ab actoribus ſcenicis. {Ah, retine me} Antiphilę præ nimia lætitia, viſo Clinia, animo male eſſe cœpit. Nam & animus vnà cū corpore nōnunquam deficit nimio mœrore ſic & interdū nimio gaudio. {Videon' Cliniam, an nō?} Tanta lætitia erat Antiphilæ, vt etſi amatorē agnoſceret, de eo tñ dubitaret. {Anime mi} Mollis oratio, & fœminea multis implicata blandimentis. Mi, vim blandimenti habet. nam ſignificat meus. {Clinia, ſalue} Illa ad maiorem gratiam, amantem proprio nomine appellauit. Salue, modo admirantis interiectio eſt {Teneo ne te} Præ nimio enim ex deſiderio perij, cum dubitatione loquitur. Sunt qui legant, Teneo ne te, vt referatur ad fidem, ita vt dubitet an à ſe alienata ſit, an in fide perſiſtat

GUID. AEdepol, &c.} Hic per meretricem optime conditio meretriciæ exprimitur, ſimulq; amantiū congreſſio ſignantiſſime repræſentatur. B. Aedepol, iurantis eſt aduerb. quaſi per ædem Pollucis. Per Caſtorē & Pollucem apud vetuſtiſſimos mulieres iurabant, ò mea Antiphila.i. amica, mea laudo te, quæ dixiſti te velle traducere vitam, cum vno ſolo, & iudico te fortunatam.i. felicem cū ſtuduiſti id quod ſequitur. Studeo interdum iungitur datiuo, cū ſignificat incumbo. Interdum accuſatiuo, cum ſignificat magno ſtudio aliquid conari, vt hic cum ſtuduiſti i. conata es, videlicet vt mores forent cōſimiles.i. conformes, iſti formæ.i. tuæ venuſtati. Nam in pulchro corpore pudici mores gratiores eſſe ſolent. Virg. Gratior & pulchro veniens in corpore virtus. & ita dij ament me, affirmatio cum iuramento minime.i. non miror ſi quiſquam expetit te ſibi.i. cupit habere te in vxorem, cū talibus probis moribus ſis, vt vni fide eſſe velis. Expetimus enim bona tm̄ & honeſta. nam oratio tua.i. tuus ſermo. Antiqu. etiā pauca verba orationem dixerunt oratio tua fuit mihi indicio.i. argumento, ſigno, & oſtenſioni, quale ingenium.i. qualem naturam haberes, & cum egomet conſidero nūc mecum in animo vitam tuam, & adeo.i. certe dum conſidero vitam omnium veſtrarum.i. veſtri ſimilium iuuencularū, quæ iuuenculæ ſegregant.i. ſeparant, reijciunt ab ſe.i. à ſuo conſortio & conſuetudine, vulgus.i. amatorum multitudinem, neq; promiſcue quoſuis recipiunt. Haud.i. non eſt mirabile & vos eſſe iſtiuſmodi.i. tales qualis eſtis, & nos non eſſe ſimiles veſtri. Nam expedit.i decet, cōmodum eſt, vtile eſt vobis eſſe bonas. Vbi notanda eſt hæc ſtructura, Mihi expedit eſſe bonū, & mihi expedit eſſe bono, vt Quintil. Cui eſſe diſerto vacat. Illi ſup. amatores, quibuſcum.i. cum quibus res eſt nobis.i. cum quibus habemus rem ſeu conſuetudinem, & quibus copiam noſtri facimus, ſiue cum quibus habemus commercium, & communicationem, non ſinunt i. non patiuntur nos eſſe tales, quales eſtis, quippe quia certe, vbi quippe ponitur ſine relatiuo, & ſine cū coniunctione, amatores impulſi.i. illecti, inducti, noſtra forma.i. pulchritudine, colunt.i. frequentat nos, vbi.i. poſtquàm, hæc forma noſtra eſt immutata.i. decorem ſuam amiſit, & nitorem, illi amatores conferunt animum ſuum, alio.i. ad aliam amicam, ſeu ad rem aliam, niſi interea.i. dum colimur, & durat noſtra forma, niſi aliquid eſt proſpectum.i. prouiſum nobis, vtputa ſi nos proſpeximus nobis cōparando ab illis pecunias, viuimus.i. vitam agimus. deſertæ.i. derelictæ & abiectæ omnibus. Decretū eſt vobis.i. ſtatuiſtis deliberaſti, decreuiſtis ætatem agere.i. traducere vitæ veſtræ tempus ſimul.i. vna, ſeu pariter cū vno viro, cuius viri mos.i. viuendi modus eſt maxime.i. in primis, præcipue, cōſimilis.i. conformis, moribus veſtrum, pro moribus veſtris, ſic enim antiquis loqui placuit, mores veſtrum, pro mores veſtri, vt recentioribus placet, hi.i. tales viri, applicant ſe.i adhibent animos ad vos, vero.i. ſed, vtriq; tam vir, quàm vxor, deuincimini.i. obligamini, ab vtriſque.i. vltro, citroque hoc beneficio.ſ. ſeruandæ mutuo fidem, q.d. ſic ambo obligatis vos mutuo beneficio intemeratæ fidei ſeruandæ, & hoc dictum eſt illi ſimile vterq; vtrique ſunt cordi, vbi Laurentius confirmat ab oratoribus potius eſſe dicendum vterq; alteri eſt cordi. vt.i. ita, quòd nulla calamitas.i. nulla miſeria poſſit incidere veſtro amori. A. Neſcio alias.i. nō cognoſco quid aliæ faciant, quidem.i. certe, ſcio me feciſſe ſemper ſedulo.i. inſtanter, ac ſine dolo, vt comparem.i. contraham, acquiram, & reputem meum commodum ex commodo illius, q.d. commodum eius eſt mihi curæ non minori, quàm meum, mihiq; ita perſuadeo ex eius opportunitate mihi opportunitatē contingere. C. Clinia hoc audiens, quamuis animaduerſus à mulieribus prorumpit in exclamationem inquiens. Vah, quæ interiectio clamoſa hic ad gaudium ſpectat. Ergo, q.d. longe aliter eſt quàm ſuſpicabar vt video: O Antiphile tu nunc ſola facis me reducem reuertentem incolumem poſt varia pericula, quæ ſubij eundo in Aſiam, ac redeundo. Nam vt Seru. inquit, reduces dñr proprie, qui pericula euadunt. Facis itaq; me reducem, i. defunctum periculis, reuertentem in patriam. Nam dum abſum.i lōge ſum abs te, omnes labores, quos cœpi ferre mihi leues aſſidua tui cogitatione, & ſperando te reuiſere aliqñ, præterquam.i. niſi quòd carendum erat tui. Antiqui carendi verbū genitiuo iungebant nedum abletiuo. S. Credo quod dicis eſſe ita vt aſſeris. C. O Syre vix.i. difficulter ſuffero.i. ſuſtineo & moleſte fero, quòd in eaſum anguſtiæ, et mihi meo nō liceat vti ingenio. Hoccine.i. hoc ne,i. verum, hoc eſt verū ſup. vt interpretatur, Laurentius, vel eſt ne hoc tolerandum, non licet.i. non eſſe licitum modo.i. nunc me miſerum frui ingenio meo.i. complexione mea delectari, quæ eſt prona & procliuis ad voluptates. S. Immo.i. ſed etiam, vt i. quoniam, vidi.i. potui cognoſcere patrem tuum, habitum.i. affectum, diſpoſitum, dabis, tibi duras lites ſup. vel partes.i. dabis tibi aſpera officia.i. onera ſi cognouerit te adhuc amare, & quidē diu dabit illas partes.ſ. aut lites. B. Quis nam.i. quis eſt hic adoleſcens, qui intuetur.i. aſpicit nos. A. Percipiens Antiphile eſſe amicū inquit Ah, interiectio dolentis, obſecro te Bacchis retine me, ne cadam cōſternata, adeo amore amici repente percepta ſum perculſa. B. Amabo, particula blandientis, quaſi rogo te per amorem quid eſt tibi.i. quid habes. A. Ego miſera diſperij, præ nimio amore iota ſum attonita & mei impos. B. O Antiphila, quid.i. cur, ſtupes.i. ita ſtupida es, & conſternaris. A. Videon'.i. verum video Cliniam an non? B. Quem vide? C. O tu Antiphila mi anime i. in cuius amore totus verſatur animus meus ſalue. A. O mi Clinia expectate.i. diu deſiderate ſalue. C. Vt vales.i. qualiter te habes. A. Gaudeo te aduenisse ſaluum. C. O Antiphile maxime expectata.i. deſiderata animo meo, ne.i. verum teneo te.i. vtrū es adhuc mea, mihiq; fidem adhuc intemeratam conſeruas. S. Intro in domum Chremetis. Nam ſenex iam dudum expectat vos, vt cenetur.

ARgumentum} Collatio meretricis & honeſtæ virginis, qua vitæ vtriuſq; exprimitur. {Nam expedit} Ratio ab vtili, nā meretrix anteponit vtilitatē honeſto {Cōſimilis veſtium} LATO.

veſtrum} Pares cum paribus facillime congregantur. { Neſcio alias, } Reſponſio modeſta. { Ergo mea Antiphila } Irriſio amantis. { Duras dabit } Subaudi partes, & eſt tranſlatum ab actionibus ſcenicis. {Salue anime} Congreſſus amantium ſcite expreſſus.

PETA. MARS. Ædepol te mea, &c.} Tanti eſſe honeſtatem vt etiam ore meretrio commendetur, Docet hæc Scena. Quapropter Seneca ſic ſcribit: Adeo gratioſa eſt virtus, vt inſitum ſit etiam malis probare meliora & maximum habemus hoc naturæ meritum quod virtus in omnium animos lumen ſuum permittit etiam qui non ſequuntur, illam vident. Virtus inquit, non recipit ſordidum amatorem. Soluto ad illam ſinu veniendū eſt. Cic. ſic ſcribit in I æl. Nihil eſt amabilius virtute, nihil quod magis alliciat ad diligendum, quippe cū propter virtutem & probitatem, eos etiam quos nunquam vidimus, quodammodo diligamus.

GLAR. Hvius ſcenæ primi 17. verſus ſunt trochaici tetr. cat. Deinde ſequuntur octo iambici quad. acatal. poſtremo ſenarij iambici quinque. In 1. itaq; Aedepol prima corripitur, & Mea monoſ. totum eliditur, niſi quis creticum loco vtroque eſſe putet. Tertio loco eſt tribrachys. Verſu 2. ſi poſt verbum Studuiſti, legitur iſti pronomen, vt ferè habent lib. pronomen Id à ſuperiore carmine eliditur. In 5. vel Tuam monoſyl. erit, vel ab initio Et elidendum. In 7. vel Iſtius diſſyl. eſt. In 8. initio, vt quidam menſi ſunt tres trochæi ſunt, & s, eliditur in Bonas, item in Quibus, & eſt, verbum poſt Cum legendum eſt verum quia rarū eſt, vt longæ ſyllabæ, quemadmodum eſt illud as, elidantur, itaque ego creticum ſecundo loco ponendum arbitror. In xj. tamen s, in Nobis eodem modo eliditur, niſi omittamus verbum ſubſtantiuum Eſt. Eſt & proceleuſmaticus loco tertio huius verſus. In 13. Cuius monoſyl. eſt. In 15. tribrachys eſt loco penul. pro trochæo. In 16 Neſcio ali. pro dactylo eſt, niſi quis iambicum eſſe velit. In vlt. huius ordinis, Illius triſſyl. & Meum monoſyl. niſi creticus ſit loco quarto, & Vah, extra carmen, vt O, & Hem, ſæpe alias. {Ergo mea Antiphila tu nunc ſola} Sequuntur iambici tet. acat. ſeptem. In quorum ſecundo, vel Fuere ſecunda ſyllaba per ſyſtolen corripitur, vel creticus eſt loco quinto. Ita in 3. vel Tui monoſyl. eſt, vel creticus eſt loco ſecundo. In 5. vel Tuum, vel Diu monoſyl. In 6. Qui in me, loco ſpondei, vel creticus eſt loco quarto. {Antiphila? A viden' Clinam, an non? } Senarij ſunt hi quinque, vt diximus, iambici. In quorum ſecundo, pro, O mi Clinia ſalue. Alibi, & id in antiquo lib. legatur. O mi expectate Clinia ſalue. Sed ſic trochaicum tet. cat. fecerimus, & a, in Clinia longatur, ſiue Expectate legatur, ſiue omittatur. In penult. Maxume exoptata animo meo, legendum, videlicet, vt, Exoptata præcedat animo meo.

ACTVS III. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Chremes Menedemo nunciat ex Aſia rediiſſe filium ex quo re Menedemus incredibili gaudio perfunditur, & hæc poſthac indulgere magis inſtituit quod ei magnopere diſſuadet Chremes.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Veri amici officium a Terentio quampulcherrime in hac ſcena deſcribitur. In qua profecto amicus amico gaudij inſperati, maximo cum affectu, & nuncium ſimul & conſilium affert. Tum Menedemus filium ſuum licentet poſthac educare inſtituit, cui id magnopere ob varias cauſas diſſuadet Chremes, ſed cum illi Menedemus minus ea in re auſcultat ſaltem hoc tan eſt perſuadeat, ne filio lenē nimis erga ipſum animū quoquo pacto credat.

Trimetri omnes.

CHREMES, MENEDEMVS.

LVCESCIT hoc iam: ceſſo pultare oſtiū
Vicini? primum ex me vt ſciat, ſibi filium
Rediſſe. etſi adoleſcentem hoc nolle intelligo
Verum, cum videam miſerum hunc tam excruciarier.
Eiu' abitu, celem tam inſperatum gaudium,
Cum illi nihil pericli ex indicio ſiet?
quàm *Haud faciam: nam, * quod potero, adiutabo ſenem,*
Ita vt filium meum amico, atque æquali ſuo
Video inſeruire, & ſocium eſſe in negocijs,
Nos quoque ſenes eſt æquom ſenibus obſequi.
M. Aut ego profecto ingenio egregie ad miſeriam
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod volgo audio
Dici, diem adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo; & quanto diutius
Abeſt, magi' cupio tanto, & magis deſidero.
C. Sed ipſum egreſſum foras video: adibo, alloquar.
Menedeme ſalue: nuncium apporto tibi,
Cuius maxume te fieri participem cupis.
M. Nunquidnam de gnato meo audiſti Chreme?
C. Valet, atque viuit. M. quæſo, vbinam? M. apud me domi.
M. Meus gnatus? C. ſic eſt. M. venit? C. certe. M. Clinia
Meus venit? C. dixi. M. eamus, duc me ad eum obſecro.
C. Non volt te ſcire ſe rediſſe etiam: tuum
Conſpectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet.
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta ſit.
M. Non tu ei dixiſti, vt eſſem? C. non. M. quam ob rem Chreme?
C. Quia peſſume iſtuc in te, atq; in illum conſulis,
Si te tam leni, & victo eſſe animo oſtenderis.
M. Non poſſum: ſatis iam, ſatis pater durus fui. C. ah,
Vehemens in vtranq; partem Menedeme es nimis,
Aut largitate nimia, aut parſimonia.
In eandem fraudem ex hac re, atq; ex illa, incides.
Primum olim potius, commeare filium
Quàm paterere ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuiq; erant grata omnia,
Proterruiſti hinc ea. coacta ingratijs
Poſtilla cœpit victum volgo quærere.
Nunc, cum ſine magno intertrimento non poteſt
Haberi, quiduis dare cupis. nam, vt tu ſcias,
Quàm ea nunc inſtructa pulchre ad perniciem ſiet;
Primum, iam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte, atque auro. ſatrapes ſi ſiet,
Sufferre amator nunquam eius ſumptus queat,
Nedum tu poſſis. M. eſt ne ea intus? C. ſit rogas?
Senſi: nam ei vnam cenam, atq; eius comitibus
Dedi: quòd ſi iterum mihi ſit danda, actum ſiet:
Nam, vt alia omittam, pitiſſando modo mihi
Quid vini abſumpſit? ſic, hoc, dicens aſperum
Pater eſt: hoc aliud lenius ſodes vide.
Releui dolia omnia, omnes ſerias:
Omnes habui ſolicitus: atq; hæc vna nox:
Quid te futurum cenſes, quem aſſidue exedent?
Sic me dij amabunt; vt tuarum miſeritum eſt
Menedeme fortunarum. M. faciat, quod lubet:
Sumat, conſumat, per: decretum eſt pati:
Dum illud modo habeam mecum. C. ſi certum eſt tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Vt neſcientem ſentiat te id ſibi dare.
M. Quid faciam? C. quiduis potius, quàm quod cogitas:
Per alium quemuis vt des, falli te ſinas
Technis per ſeruolum: etſi ſubſenſi id quoque,
Illos ibi eſſe, & id inter ſe agere clanculum.
Syru' cum illo veſtro conſuſurrat: conferunt
Conſilia adoleſcentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt, quàm illo minam.
Non nunc pecunia agitur, ſed illud, quo modo
Minimo periclo id demus adoleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum is intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, & prius
Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium: hui,

Quantam feneſtram ad nequitiam pateſeceris,
Tibi autem porro vt non ſit ſuaue viuere,
Nam deteriores omnes ſumus licentia.
Quodcunq; inciderit in mentem, volet: neq; id
* petit. *Putabit, prauom, an rectum, quod * petet, ſiet,*
Tu, rem perire, & ipſum, non poteris pati,
Dare denegatis: ibit ad illud illico,
Quo maxume apud te ſe valere ſentiet,
* minitabitur. *Abiturum ſe abs te eſſe illico * minabitur.*
M. Videre verum, atq; ita vti res eſt, dicere.
C. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quæro, tibi qui filium reſtituerem.
M. Cedo dextram; porro te oro idem vt facias Chreme,
C. Paratus ſum. M. ſcin', quid nunc te facere volo?
C. Dic. M. quod ſenſiſti illos me incipere fallere,
Id vt maturent facere. cupio illi dare,
Quod volt: cupio ipſum iam videre. C. operam dabo,
Syrus eſt prehendendus atq; adhortandus mihi.
A me neſcio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere ſentiant.
Paullum hoc negoti mihi obſtat: Simus, & Crito
Vicini noſtri hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, vt dixeram,
* eſſe. *Operam daturum me, hodie non * poſſe his dare.*
Continuo hic adero. M. ita quæſo. dij veſtram fidem,
Itan' comparatam eſſe hominum naturam omnium,
Aliena melius vt videant, & iudicent,
Quàm ſua? an eo ſit, quia in re noſtra aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine:
Hic mihi nunc quanto plus ſapit, quàm egomet mihi?
C. Diſſolui me, ocioſus operam vt tibi darem.

IOAN. CAL. LVBRICIT} Veri amici officium pulcherrime à Terentio in hac ſcena exprimitur, in qua amicus amico ſimul, & gaudij inſperati, maximo cum affectu, nuncium & conſilium affert. {Ceſſo} Aliquis ceſſare dicitur. i. tardare ad aliquid celeriter peragendum. Virg. Ceſſas in vota preceſq;. Ceſſat deſidioſus: Requieſcit defeſſus. {Miſerum hunc} Cum affectu, nam proprium veri eſt amici lætari rebus proſperis amici, & dolere aduerſis. {Ex indicio} Indicium proprie eſt oris & linguæ. {Senem} Plus habet affectus, quàm ſi diceret Menedemũ. {Nos quoq; ſenes eſt æquom ſenibus obſequi} Iuxta illud prouerbium vſitatiſſimum, Pares cum paribus facillime congregantur. Naturaliter enim adoleſcentes adoleſcẽtibus, ſenes vero ſenibus potius inſeruiunt & obſequuntur. {Aut ego profecto,} Id eſt ex his duobus neceſſe eſt alterũ tantum eſſe verum. ſed ſenex ex nimio filij deſiderio dubitat de eo quod omnibus approbatiſſimum eſt. {Ingenio,} Hoc eſt natura. Ingeniũ naturalis eſt ſapientia. Sal. in Catil. Ingenium nemo ſine corpore exercebat. Ingeniũ quoq; veteres dixerunt ex ſua ſponte vel natura. Virgil. lib. 2. Georg. Nunc locus aruorum ingenijs quæ robora cuique. {Egregie ad miſeriam} Egregium dicitur quod ex grege eligitur. Sed hic egregie, valde, nimis. Non eſt ergo ad laudem poſitum. {Diem adimere ægritudinem hominibus,} S. Sulpicius ad Cic. Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. {Nuntium apporto tibi,} Nuntius & res ipſa, & nuncius dicitur. {Cuius maxume} Bene maxime. quis enim nuncius illi gratior eſſe poterat, quam filij? {Nunquidnam de gnato meo} Quia omnis illius ſolicitudo circa filium erat, iccirco ſtatim de eo ſuſpicatus eſt, nondum facta mentione {Valet atque viuit} Prothyſtheron in ſenſu eſt. Si enim valet, neceſſario viuit, non ſi viuit, valet. Ergo viuit & valet, dicendum erat. ſic bene vtrunq; iunxit. Nam multi viuunt, ſed non bene valent. {Meus gnatus} Magis cũ admiratione quàm cum interrogatione legendum. {Clinia meus venit?} Addidit & nomen, quod fieri conſueuit in his quos diu optauimus, & nondum veniſſe credimus. {Dixi} Denunciatio eſt confirmandæ ſententiæ, nec mutanda eſt. tranſlata de foro & candidatis. Cic. Præco dixiſſe pronunciat. {Dixi} Hoc verbum in fine additum, ſuperiora confirmat. & eſt proprium his qui perorauerint cauſam. {Dixi} Sic dixi, quaſi iam obtunderetur à Menedemo. {Etiam & tuum conſpectũ fugitat} Plus eſt quàm fugit. Et fugitat dixi, vt oſtenderet filium vehementer timere. {Non tu ei dixti vt eſſem?} Vt, aliquando certam qualitatem ſignificat, & nonnunquam incertam. Alibi, Vt erat geſta. {Quia peſſima illuc} Conſilium & parentibus omnibus & filijs ſalubre, patres, enim nimia largitate & elementia liberos corrumpunt. Illi vero, nimia licentia deteriores facti, patribus mœrori, ſibi vero detrimento ſunt. {Non poſſum} Hoc eſt animi victi, & clementis. Interdum ad nimiam indignationem ſpectat, vt illud Satyrici, Non poſſum ferre Quirites Græcã vrbem. {Ah, Vehemens} Bene dixit vehemens, de eo qui non ſeruaret modum. Ve enim particula, ſicuti quædam alia, tum incenſionem, tum minutionẽ ſignificat. Ergo vehemens, à mentis vi atque impetu dicitur. {In eandem fraudem} Fraus pro dolo & pœna ab antiquis accipiebatur. {Mulierculam} Minus eſt quàm ſi diceret, aut mulierem, aut meretricem, vtpote quæ erat contenta paruo. {Coacta ingratis} Hoc eſt inuita. Et bene coacta & ingratis. Nam aliquis ingratis dicitur aliquid facere, qui inuitus & coactus præter voluntatem facit. {Poſt illa cœpit victum volgo quærere} Sic in And. Lana & tela victum quæritans. Et recte victũ, & non cibum protulit. Cibus eſt enim qui delicatis præbetur, Victus, in paruis aridiſque alimonijs eſt conſtitutus. Virgil. Victum infelicem baccas lapidoſaq; corna. Quærere} Melius dixiſſet quæritare. Quærit enim qui ad plenum & perpetuum reponit: Quæritat qui vix quotidie inquirendo victum inuenit. {Poſt illa} Antiquum eſt, nos autem dicimus poſtea. {Sine magno intertrimento,} Id eſt damno. Detrimentum, ſecundum Varronem, à detritu dicitur, quòd ea quæ trita ſunt, minoris precij ſint. Intertrimentum, ab eo quòd duo quæ inter ſe trita & diminutæ. A quo etiam intertrigo dicta. {Quiduis dare cupis} Et hoc eſt nimiæ largitatis. {Primum, iam ancillas} Et hoc eſt ſignũ illam probe inſtructam ad expilandum amatores. {Satrapes} Satrapes à Græcis prouinciæ Præfectus dicitur. {Nedum tu poſſis} Nedum hoc loco negatiue ponitur, vt, Non crederem tibi obolum, nedum pro te effunderem ſanguinem. Iam Chremes Bacchidem credit Cliniæ eſſe amicam. Et obſerua Terentianam conſuetudinem, qui inducit nihil ſapere eos qui falluntur. {Senſi} Hoc cum dolore dicere ſolemus in his in quibus detrimentum ingens paſſi ſumus. {Actũ fiet} Actum eſt dicitur de ea re de qua iam lata ſit ſententia. Et eſt verbum deſperantis. {Pitiſſando modo} Bene pitiſſando. Et relleui dolia omnia. Nam pitiſſare proprie eſt parce vinum guſtare, quaſi tentandi gratia. Tale eſt verbum quo Plaut. vtitur, cyathiſſo, tale eſt & græciſſo. Pitiſſando, id eſt expreſſis labris expuendo, dum ſaporem vini probat. {Sic hoc dicens, aſperum} i. auſterum. Secundum Plinium tria vini ſunt genera, auſterum, dulce, & tenue. {Relleui dolia} Vt inquit Plin. in Italia reſina vino condendo maxime probatur Brutia, circa Alpes ligneis vaſis condũt, circuliſq; cingunt. Picantur autem protinus à canis ortu, de hinc perfunduntur marina aqua aut ſalſa, ac leui cinere ſarmẽti aſperguntur. dum igitur vina aperiuntur, dolia relinuntur. {Omnes ſerias} Seria, dolium, & proprie vas fictili de lino oblongum. Perſ. Et ô ſi ſub raſtro crepet argenti ſeria dextro Hercule. {Solicitos habui} Varijs officijs & miniſterijs diſtractos nihil ſignificantius dicere potuit. Quid. n. aliud eſt ſolicitare, quàm ſuo loco mouere? Solum autem quin ſignificet locum, quis dubitat? cũ exules quoque dicantur ſolo patriæ ſuæ pulſi. Solicitos igitur habuit omnes domeſticos, qui hinc & inde adminiſtrandum deſtinabantur. {Quem exedent} Plus dixit, quàm ſi, cuius res, dixiſſet. {Sic medij amabant} Pro ament {Vt me tuarum miſeritum eſt} Bene miſeritum. Nam ſecundum nonnullos miſerari eſt flere & lamentari: Miſereri vero, miſerationes alienis caſibus exhibere. {Sumat conſumat, perdat} Quis hoc patre indulgentior? ſed hoc contingere ſolet dum vnicus eſt gnatus. {Sumat} Accipiat. Alias ſumere eſt eligere. Saluſt. in Iug. Sumat aliquem ex populo monitorem officij ſui. {Perdat} Quod maius eſt, & quod finem conſumendi habet, tertio loco poſuit. {Per alium quemuis vt des} Quod ſalubrius præceptum parentibus dari poteſt? Nulla enim re adoleſcentes magis corrumpuntur, quàm nimia parentum indulgentia. {Technis,} Id eſt fallacijs. {Subſenſi} Bene ſubſenſi. Nam ſub, eſt temperamentum plenæ pronunciationis, vt ſub triſtis, ſubridet, non ad plenum triſtis, aut ridet. Et cum quinque ſint ſenſus, duo ſunt viſus & auditus, quos nos magis ſenſibiles habemus quàm pecora. Cic. Non ſolum videam, ſed etiam audiam. Duabus ergo rebus ſcimus, aut ratione, aut ſenſu, quibus maxime præſtamus ceteris animalibus. Ergo ſenex dicit ſe ſenſu ſenſiſſe ſeruulos fraudem parare. {Quam abs te amittas filium} Amittas, pro, dimittas dixit. nam quod nos dicimus dimittere, antiqui etiam dicebant amittere. Virgil. Quiſquis es amiſſos hinc iam obliuiſcere Graios. Saluſt. Pactione amiſſa publico conſilio. {Ad nequitiam} Bene de adoleſcente nequitiam dixit, nequitia enim eſt luxus vitæ prodigus atque effuſus. Ouid.

Nequitia

Nequitia eſt quæ te nõ ſinit eſſe ſenem. {Nam deteriores omnes ſumus licentia} Sententia proprie ſeni conueniens. & deteriores. ſignantiſſime protulit. deteriores enim homines licentia à bono ad malũ vertuntur. Eſt enim peius à malo quod in vſu eſt, & creberrime frequentatur. Deterius vero, à bono, vt minoris ſit meriti quàm quod placet. Virg. 3. Georg. Deterior donec paulatim ac decolor ætas. {Putabit} Putamus inſtantia, Reputamus prçterita. Putare proprie purgare eſt. & arbores & vites dicimus putare. hinc putare eſt cogitare, quia cogitando ſuperflua mente recidimus. Eſt tamen putare eius, qui implicitare pectoris aberrauit. Cic. Non putauit, lapſus eſt. {Minabitur} Minatur etiam filius parenti dum ſe carum animaduertit, & diſceſſum ſimulat. {Qui} Quomodo, & eſt ſermo comicus. {Reſtituere} Redditur cupientibus, vt domino ſeruus. Reſtituitur cupiens, vt patriæ ciuis. Et redditur & reſtituitur cupiens cupientibus, vt patri filius. {Apprehendendus} In Andria, Tuus pater modo me apprehendit. {Me cœpere arbitrium} Arbiter dabatur his qui de finibus regendis ambigerent. Dicitur enim arbiter iudex, ꝙ totius rei habeat arbitrium & facultatem. {Aliena melius vt videant & iudicent, quàm ſua} Huic illud Cic. lib. j. Off. contrarium eſt. Eſt n. difficilis cura rerũ alienarum, quanquam Terentianus ille Chremes, humani nihil à ſe alienum putet, ſed tñ quia magis ea percipimus atque ſentimus, quæ nobis ipſis aut proſpera, aut aduerſa eueniunt, ꝙ illa quæ ceteris, quæ quaſi longo interuallo interiectio videmus, aliter de illis, ac de nobis iudicamus.

GVID. LVceſcit, &c.} Hic veri amici officium in hac ſcena pulcherrime exprimitur in qua amicus amico gaudij inſperati maximo cum effectu nuncium & conſilium affert. C. Luceſcit. i. lux ſit, hoc eſt dies aduenit, cur. i. quare iam ceſſo. i. tardo pulſare hoc hoſtium vicini mei. ſ. Menedemi, vt ipſe ſciat primum ex me. i. à me, filium rediſſe ſibi. i. ad ſuum gaudium, & ſi. i. quamuis, intelligo adoleſcentem. ſ. Cliniam nolle hoc. ſ. vt pater ſciat eum veniſſe, verum. i. ſed, cum videam hunc. ſ. patrem miſerum, tam. i. adeo, cruciari. i. vexari abitu. i. diſceſſu eius, cœlem. i. debeam cœlare gaudium tam inſperatum cum nihil pericli ſit illi, ex indicio. i. ex indicatione, & manifeſtatione, haud. i. non, faciam. i. non cœlabo gaudium, nam adiutabo ſenem. ſ. Menedemum, quoad. i. quantum potero, vt. i. ſicut video filium meum inſeruire amico atque æquali ſuo. ſ. Cl. & video eum. ſ. filiũ meum Cl. eſſe ſocium in negocijs, ita. i. eo modo, quoque. i. etiam, æquum eſt. i. iuſtũ eſt, nos ſenes obſequi. i. inſeruire ſenibus. M. profecto. i. certe, aut ego Me ſum egregie. i. valde nimis natus, ingenio eſt natura mea, ad miſeriam. i. ad infelicitatem ſuſtinendã, aut illud eſt falſum quod audio dici videlicet, diem. i. tempus, adimere, id eſt auferre ægritudinem. i. mœrorẽ hominibus. Nam ægritudo, id eſt mœror, mœſtitia animi (ægritudo enim animi eſt. Sed ægrotatio eſt corporis) ægritudo ergo. i. mœror, dolor animi, de filio. i. ex filio & cauſa filij, augeſcit. i. increſcit mihi magis quotidie, quando diutius. i. longius ipſe filius abeſt. i. abſens eſt, tanto magis cupio, & magis deſiderio, id eſt eius deſiderio teneor. C. ſed video ipſum ſenem egreſſum foras. i. extra domum, ibo ad eum. ſ. atq; alloquar, id eſt ſermonem faciam cũ eo. O Menedeme ſalue, apporto tibi nuncium. i. quod dicitur nouum. Nuncius dicitur, qui nuncias & res nunciata, pro re etiam nunciata nuncium in neutro reperitur, cuius, ſcilicet nuncij, maxume. i. maximopere cupis, te fieri participem. i. te illo impartiri nuncio cupis ſummopere. M. nunquid, nam. i. non ne aliquid audiſti de Gnatho meo. ſ. Clinia. C. valet. i. ſanus eſt, atq; viuit. M. queſo vbinam. i. vbi eſt? C. eſt hic apud me domi meæ. M. admirabundus hoc dicit, meus gnatus. i. meus filius eſt inquã apud te. C. Sic eſt. i. ita eſt. M. Venit meus Gnatus? C. Certe. i. ſine dubio. M. Clinia meus. i. meus filius venit? C. Dixi, i. iam ſatis dixi eum veniſſe, propterea non me vlterius obtundas talibus percunctationibus, dixi autem eſt verbum aptum perorantibus, id eſt finem orandi facientibus. M. Eamus ad eum. ſ. obſecro, duc me ad eum. C. Non vult te ſcire i. quod tu ſcias ſe rediſſe, etiam fugitat tuum conſpectum propter peccatum. i. propter flagitium ſuum, quia te offendit amori indulgendo, tum. i. deinde timet hoc ne, id eſt vt pro ꝙ tua duritia illa antiqua, etiam nunc ſit adaucta, id eſt augmentata, ſeu increuerit. M. Tu non dixiſti ei? vt. i. qualiter eſſem, hoc eſt qualiter me haberem. C. Non dixi. M. O Chrem. quamobrem, id eſt quare nõ dixiſti? C. Quia peſſime conſulis, id eſt prouidis, proſpicis, ſeu ſuades iſtud quod ſequitur in te. i. in tuum futurum dolorem, & in filium. i. in filij tui detrimentum. nam nimia indulgentia nocet, ſubdit autẽ illud quod peſſime conſulit. ſ. ſi oſtenderis te eſſe animo tam leni. i. ſuaui, miti, benigno, indulgenti, & victo. i. fracto, obiecto, mollificato. M. Non poſſum oſtendere me illi animo leni & victo, ſatis iam ſatis, hæc replicatio magnã habet vehementiam, q. d. ſe vltra quàm ſatis erat fuiſſe patrem durum, fui iam ſatis ſatis pater durus. i. ſeuerus, acerbus, inhumanus. C. Interiectio dolentis. O Menedeme es nimis vehemens, id eſt impetuoſus, acer. à vimentis & impetu dicitur vehemens, in vtranq; partem. i. & in duritiam, & indulgentiã, quando vis eſſe durus excedis modum, cum vis eſſe indulgens, excedis id, quod eſt ſatis, incides in eandem fraudem. i. eodem modo decipieris ea hac re, & illa, ſcilicet ex nimia largitate. i. indulgentia, aut ex nimia parſimonia. i. tenacitate ac duritia, primum. i. in primis olim. i. multo ante tempore pesterruiſti filium. i. incuſſiſti filio terrorem potius, quàm paterere. i. potius quàm permitteres eum commeare, id eſt ſe conferre, ſeu transferre, aut traducere ſe ad mulierculum, quæ tum. i. tunc erat contenta, paululo, id eſt victu admodum tenui vel precio admodum paruo, & cui mulierculæ omnia erant grata. i. omnia placebant, quę illi dabantur, hinc, id eſt ex eo tempore, ea muliercula coacta ingratis, id eſt inuita, præter voluntatem, aliquis ingratus dicitur aliquid facere, vt Don. qui inuitus & coactus præter voluntatem facit, vbi ingratis dicitur vetuſte, tanquam foret tertiæ inflexionis, cepit, id eſt cepit poſt illa. i. poſtea quàm perterruiſti filiũ ab ea quærere, id eſt quæritare, nam quærit, qui ad plenũ & perpetuum reponit, quæſitat, qui vix quotidie inquirendo victũ inuenit, cœpit ergo quærere vulgo, ſcilicet paſſim, & in communi, ſeu in medium, & in publicum, aut in proparulo, victum. i. alimoniam, vnde videlicet poſſet in opem defendere vitam, cibus delicatis præbetur, victus in paruis, aridisq; alimonijs eſt conſtitutus, nunc. i. hoc tempore, cum illa muliercula non poteſt haberi ſine tuo magno detrimento. i. damno, ac diſpendio, alij habent intertrimento, quod in idem redit. Detrimentum, vt Varro ait, dicitur à detrito. nam ea quæ ſunt detrita minoris ſunt pretij, ſimiliter intertrimentum dicitur ab eo, quòd duo inter ſe trita ſint ac diminuta, cũ ergo nunc non poſſit haberi ſine detrimento, cupis dare quiduis. i. quodlibet, ſeu quod petatur, nam vt ſcias quam pulchre, id eſt nitide ea. ſ. muliercula, nunc ſit inſtructa, id eſt apparata ornata, ad perniciem. i. ad damnum tuum, & tui filij & tui deſtructionem, primum. i. in primis, iam adduxit ſecum ancillas plus decem. i. plus quàm decem, quemadmodum dicimus adduxit ſecum magis decem homines, in quibus dictis magis & plus aduerbia ſunt, alioquin diceretur adduxit ſecum magis decem, & non plus, ſolemus tamen ſæpius apponere quàm. vt, Adduxit ſecum plus quàm ancillas decem, vel magis quàm decem ancillas. Verum auctorum vſus ſemper per eſt ſequendus, adduxit inquam ancillas plus decem ornatus veſte. i. veſtimentis, atq; auro. i. monilibus aureis, vt zonis, ſeu cingulis habẽtibus aureas fibulas, id eſt aurea firmacula, ſi Satrapes, dicitur etiam Satrapa pro eodem, dictio eſt Perſica, ſignificans Præfectum, vt ait Portel. ſi ergo Satrapes. i. Prçfectus prouinciæ, cui ſunt abunde pecuniæ, ſit amator eius puellæ nunquam queat. i. poſſit ſufferre & ſuſtinere, ſumptus. i. impendia eius, nedum, id eſt ſolum, tu non inquã poſſis ſufferre eius ſumptus, argumentum eſt à maiori ad minus, ſi non poſſit maior, idem nec minor. M. ne. i. verum, ea puella eſt intus? C. rogas. i. petis an ſit intus? ſenſi. i. ſatis percepi eam eſſe intus? apud Mened. nam dedi ei, atq; comitibus eius. i. ancillis pediſſequis vnam cœnam, quòd. i. ſed, ſi iterum cœna ſit danda actum ſiet, hoc dictum ſemper in malam partem capitur, dicitur autem de ea re, de qua iam ſit lata ſententia, & eſt verbum de inſperantis. Cic. Actum eſt de re, niſi prouides, nam vt omittam alia, id eſt præter alia, quæ impenſa ſum, modo. i. paulo ante, quod vini. i. quantum vini, filius meus ſup. abſumpſit. i. abſorpſit, ſiue exhauſit, mihi. i. in meum detrimentũ, pitiſſando. i. guſtando, nam pitiſſo, as, ſignificat parce vinum guſto, quaſi tentandi gratia, abſumpſit ergo multum vini dicens. i. dicendo hoc quod ſequitur, ſic tali modo. O pater hoc vinum eſt aſperum, id eſt nõ ſuaue guſtui. Aliud vinum eſt lenius. i. ſuauius, mitius, dulcius, ſodes. i. ſi audes, vox eſt hortantis ait. Dona vt amabo, rogo. Vel precantis, vt vult Seruius, dicitur autem coniuncta ſodes apud comicos pro ſi audes, vt ſis pro ſi vis, capſis pro cape ſi vis, &c. vide. i. conſidera quod dicturus ſum, releui, id eſt perforaui, vt dici vulgo ſolet, quæ perforatio fieri non poterat, niſi prius auferretur, aut lutum, aut limus, aut argilla, aut pix, aut reſina, aut gypſus, quibus linebantur dolia, ac picabantur, ſeu incruſtabantur. Linire enim eſt picare, id eſt pice aliquid linire, ſeu vngere, ſeu mauis incruſtare, & alicui rei ſuppoſitum aliquid ſuperducere, vt parietem linimus calce, aut gypſo, id eſt incruſtamus, dolium linimus pice, aut argilla. i. eius rimulas obturamus bitumine aliquo, quemadmodũ tegere ſignificat operire, & retegere ſignificat contrarium. ſ. tegmen auferre, ſic linire ſignat, quod dictum eſt linire aliquo bitumine, & relinire ſignat contrariũ, hoc eſt bitumen detergere, ſeu remouere, quo aliquid prius linitũ erat, & ita releui dolia omnia ſignificat abſterſi lutũ, vel terram tenacem ab oibus dolijs, vt in ea cęna vinum variũ apponeretur, pp

autem prædictam ſignificationem linire ſignificat etiam deuſpare. Inde litura, ræ.i.deturpatio facta atramento ducendo lineam per falſa ſcripta, vt fieri ſolet, releui inquam omnes ſerias.i.vaſa fictilia, in quibus vinum aſſeruabant, nam ante vſum doliorum, quæ lignea ſunt ad vina conſeruanda vaſis vtebantur fictilibus, quę ſeriæ dicebantur. Inde ſeriola, læ. Perſiua:

Seriolæ veteris metuens detradere linum. Idem:

O ſi ſub raſtro creperet argentia ſeria dextro Hercule.

Vbi Perſius capit ſeriam pro vaſe fictili repleto argento, & terra infoſſo. Eſt enim ſeria, vt volunt aliqui, vas fictile de limo oblongum habui omnes ſeruos meos ſolicitos i.varijs officij, ac myſterijs diſtractos & occupatos. Feſtus, inquit, ſolicitare eſſe à loco ſuo mouere, à ſolum ſoli, quod terram ſignificat, & locum, & cito as, qood eſt moueo es. Atq; hæc vna.i.vnica, & ſola, nox fuit ſupple, q.d. quid feciſſem ſi ſecunda nocte mihi paſcendi fuiſſet, quid cenſeas te futurum.i.quid putas, ꝙ tu eris, q.d. inops & miſer euades? quem.ſ.te exedent, ab ex, & edo es.i.corrodent tuam ſubſtantiam & bene viuendi facultates abſumendo, & acrius exedent dixit, ꝙ ſi dixiſſet exedent tuas res, aut tuas opes. O Menedeme, perij, amabunt pro ament me ſic, vt.i.ſicut, me miſertum eſt.i., vt miſericordia, ſeu miſeratione motus ſum tuarum fortunarum. Miſeret ſæpius facit miſertum eſt, vt tædet pertæſum eſt. M. facit filius.ſ.meus, quodlibet.i. quod ex ſua erit libidine.i.etiã ex ſua inordinata voluntate, ſumat.i.ſponte capiat, & quantum volet conſumat.i.abſumat, impendat, perdat. id.i.rebus meis nõ ſolum vtatur, ſed etiam interdum abutatur eis rem videlicet cum fructu de perdendo, decretum eſt.i.conſtitui ac decreui, pati.i.ferre illud.ſ. æquo animo dummodo habeamus illum filium meum mecum. C. ſi certum eſt tibi.i.conſtituiſti, & decreuiſti facere ſic, vt dicis, arbitror illud permagni referre.i. tibi & filio maxime eſſe vtile, & multum ad rem tuam, & illius ſpectare, vt ſentiat.i.iudicet te neſcientem, quaſi deceptũ ſerui technis, dare ſibi id.i.tantam indulgentiam, quantam daturũ te dicis. M. quid faciam? C. petis ſup. quid facies, & qua via procede facias ſupple quid vis.i. quodlibet potius, quàm id, quod cogitas facere, videlicet vt des illi quod dare vis, per alium quemuis.i.per quemlibet, ſeu quæcunq; volueris. Sinas.i.patiaris te falli.i.deludi, technis.i.fallacijs per ſeruorũ tuum.ſ. Etſi.i.quamuis, quoque.i.etiam, ſub ſenſi.i.aliquid modo percepi id, quod ſequitur, videlicet illos.ſ.ſeruos, & filios eſſe ibi.i. domi meæ, ſubſenſi inquam illos, agere.i.moliri id.ſ.fraudem & technas, quibus te deludant, ac fallant, clanculum.i.ſecreto inter ſe. Syrus ſeruus meos conſuſurrat.i. ſubmiſſa voce colloquitur cũ illo veſtro ſeruo, & bene veſtro dixit, quaſi & patris ſit ſeruus, & herilis, filij adoleſcentes.i.filij noſtri, conferunt.i.concitant, conſilia.i.ſuſcepta propoſita, ſeu inſtituta. Et ſatius eſt.i.melius eſt tibi perdere.i. admittere talentum.i. tale argenti pondus, hoc pacto.i.hoc modo, vt dico. Dictum eſt ſuperius talentum Atticum eſſe duplex, maius quod cõſtat ex quatuor & octoginta libris, vel eo circa, & minus quod conſtat ex ſexaginta, melius eſt igitur te hoc modo perdere talentum quàm perdere minam.i.libram, illo modo.i.te prodendo illi, & tuam illi indulgentiam oſtendendo, nunc.i.in hac parte, non agitur.i.nõ tractatu, de pecunia, id eſt de quantitate pecuniæ, ſed illud tractatur pro modo demus id, quod daturus es adoleſcentulo.i.filio tuo, minimo periculo.i. eo modo, quo minime vergat in eius perniciem, nam ſi ſemel intellexerit filius tuus tuum animũ.i.tuam voluntatem, videlicet te prius perditurum vitam tuam, & omnem pecuniam.i.omnem ſubſtantiam, nam nomine pecuniæ omnes diuitiæ ſignificãtur, priuſquã amittas.i.demittas, ſeu elicias filiũ abs te. Antiqui enim vbi nunc dicimus dimittas, etiam & amittas dicebant. Virgil. Quiſquis es amiſſos hinc obliuiſcere Graios. Quanquam illic amiſſos poſſis interpretari perditos, nam eos amiſerat, qui eum deſeruerãt. Hui, interiectio indignantis, quantam feneſtram.i.quàm magnum aditum, patefeceris.i.patentę feceris, hoc eſt aperueris ad nequitiã.i. luxum ac libidinem. Dicitur enim nequitia luxus vitę prodigus, atq; effuſus. Ouid. Nequitia eſt, quæ te non ſinit eſſe ſenem, autem.i.ſed, porro.i.certe, tantam inquam patefeceris feneſtram ad nequitiam, vt.i.quòd non ſit tibi ſuaue, imo acerbũ viuere, nam omnes ſumus deteriores.i.vt Seruius interpretatur, minus boni, licentia.i.nimia libertate. cum quidquid libet licet, ideo licentia dicitur impunitas, cum impunę facimus quidquid libet, nulla ſecuta reprehenſione, videtur tamen deterior interdum capi pro peior. Cic. ad Caninium: Hoc animo, qui ſunt deteriores, ſunt rogati, quauis & illic pro minus bono ſumi poſſit, filius tuus volet quodcunque.i.omne quod inciderit in mentem, neque putabit.i non conſiderabit, non mente volutabit, an id, quod in mentem veniet, ſit prauum.i.diſtortum, & à via rectæ vitæ deuians, an ſit rectum.i.cum virtute & officio faciendũ. Nam, vt inquit Cic. ad Herennium, rectum eſt, quod cum virtute & officio fit, non putabit ergo, an.i.vtrum id, quod petet, ſit prauum, an rectum, vt non poteris pati rem tuam.i.tuam ſubſtantiam, & tua bona, & illum filium perire.i.perdi & in perniciem ruere, ſi denegaris.i.denegaueris dare quod petet.ſ.ilico ibit ad illum, qui ſentiet ſe maxime valere.i.habere maximam auctoritatem apud te, ilico minabitur ſe abiturum eſſe.i.ſe eſſe diſceſſurum abs te.i.à tua ſocietate, M. Videre.i. videris dicere verum, atq; vt.i. quemadmodum res eſt.i res ſe habet. C. Hercle, iurantis eſt, ego non vidi ſomnum hac nocte oculis meis, dum.i.quandiu, quæro, id eſt inquiro, qui.i. quo modo, qua via, qua ratione, reſtituerem.i.redderem, redditur enim & reſtituitur, vt ait Don. cupiens cupienti, vt patri filius, vt hic. M. Cedo.i.da. dextram.i.manum tu per. Cedo enim verbũ eſt defectiuum, duas tantum perſonas habens ſecundas, in ſingulari numero, & in plurali præſentis imperatiui, videlicet cedo & cedite, & ſalue ſaluete. Cedo autem ſignificat dic vel da, & cedite dicite vel date, quod ſignificet da, vel date, probat Non. nitens dicto Enn. cuius hæc verba ſunt, Cedite manus veſtras, meaſq; accipite.i.date man⁹ veſtras & accipite manus meas vt iunctis manibus confirmetur fœdus, quod exemplum clarius poſſet adduci illo. Cedo igitur dexteram, nos enim aut oraturi, aut confirmanti quidquam alicui eius dexteram poſcere ſolemus, porro.i.ſed, ò Chr. vt facias idem.i. reſtituas mihi filium aliqua via. C. Sum paratus. M. Scin'.i.ſcis ne quid volo nũc te facere.i. ꝙ tu facias. C. dic. M. Quid.i.quia ſenſiſti.i. percepiſti illos velle incipere fallere me. volo inquam te efficere, vt maturent.i.feſtinent, properent facere id.i.me decipere, cupio dare illi quod vult, iam cupio videre eum. C. Dabo operam vt maturent, & filium videas. Syrus eſt apprehendendus.i.conueniendus, & compellendus, atq; ipſe eſt mihi adhortandus, vt.ſ.deducat filium ad te, & efficiat, vt eius præſentia reficiaris. neſcio quis exit.i. egreditur à me.i.quod barbare dicitur de penes me.i.de domo mea, concede.i confer te, abi.i.vade, hinc.i.ex hoc loco domum.i.in domum, ne ſentiant.i. percipiant nos congruere.i.conuenire, & quod dicitur facere formam ac pactum inter nos, hoc paululũ negocij.i. aliquid paruæ cõtrouerſiæ, quæ ſequitur vicinos, obſtat mihi.i.impedit me, quominus domum eam, illud autem negocij, hoc eſt Syrus & Crito vicini noſtri, appoſitine dictum, ambigunt.i.dubitant hic de finibus.i.de terminis agrorum ſuorũ, cœpere.i.elegerunt, vt Cic. Aut capiendus exilio locus, cœperunt ergo me arbitrum.i. iudicem, vt totius negocij habeam arbitrium, & facultatem. Arbiter enim eligitur arbitrio litigantium, ibo ad eos, ac dicã me non poſſe dare operam his.i.non poſſe vacare ſuis negocijs hodie, vt.i.ſicut, dixeram.i.promiſeram me daturum operam eis.i. ſicut promiſerã me vacaturum eorum controuerſiæ, continuo.i.ſtatim, adero.i. præſto ero hic. M. Quæſo.i.rogo, vt adſis ſtatim, deinde abeunte Chremete ſecũ Men. dicit. Dij veſtrã opem imploro.ſ. itan'.i. ita ne, eſt verum ſup. naturam hominum eſſe ita comparatam.i. conſtitutam, vt videant homines melius aliena.i. negocia aliorũ, & iudicent, quàm videant & iudicent ſua. An fit.i. contingit vel efficitur eo, quia.i.ideo, quòd ſumus præpediti.i.impediti, quo minus rectè iudicemus, in re noſtra.i.in noſtra cauſa, aut negocio, aut nimio gaudio, aut nimia ægritudine.i.dolore, nimio mœrore, Nam ægritudo eſt mentis, ægrotatio corporis. Hic Chr. quanto plus, q.d. multo plus ſapit mihi.i. pro vtilitate mea ſapienter loquitur, quàm egomet ſapiam mihi.i.pro mea vtilitate. C. Iam redijt Chr. dicitq; ſic. ò Men. diſſolui.i.expediui, exolui, eripui me ab illis ocyus.i.cito, comparatiuum pro poſitiuo, vt darẽ operam tibi.i.tuis rebus incumberem.

ARgumentum} Chremes indicat Menedemo aduentum filij, & quid agendum ſit conſulit. Eſt autem initium occaſionis ad futurum epitaſin. } Pultare oſtium} Pro pulſare, vetuſte. {Diẽ ademere} Prouerb. Augeſcit, pro creſcat. {Meus gnatus} Attende verba & geſtum gaudentis. {Dixi} Confirmantis verbum proprium eorum qui cauſa perorauerũt. {Satis iam} Geminatio ad vehementiam, & eſt exclamatio qua ſeipſum accuſat ſenex. {Vehemens in} Reprehenſio intemperantię Menedemi, & deinde conſilium, quæ ambo pertinet ad deſcribendam perſonam Chremetis, qui alij conſulens ipſe à nequiore filio decipitur. {Nam vt tu.} Rem auget exemplo. {Pitiſſando}.i. guſtando. {Releui dolia}.i. aperui detrahendo.ſ. linum vel ceram, qua foramen obſtruitur. {Sic facere} Conſilium Chremetis, cuius occaſione ipſe decipietur, quæ erit epitaſis fabulæ. {Syrus cum illo} Signa coniecturæ. {Non tunc pecunia} Subaudi, de, nam per eclipſin ſubtrahitur præpoſitio metri cauſa. Eſtq; confirmatio conſilij ab vtili. {Somnum hercle} Commendatio ſedulitatis & officij. {Cede dextram} Oraturus apprehendit dexteram. {Scin' quid nunc} [illegible] ad ſequentem ſcenam. {Paululum negocij} Conuenit digredi Chremetem, vt ſpectatores alloquatur Menedemus. {Dij veſtram} Ex conſilio poetæ Menedemus indicat LATO.

indicat ſpectatori quid actũ ſit,& quamuis de ſe loquatur, tamen hoc reuera in Chremetem competit, qui aliena melius videt quàm ſua,dum à filio & ſeruo tam improbe fallitur. Eſt autem hic ſcopus fabulæ,in quem cuncta referuntur.

PATR. MAAA. LVceſcit,&c.} Affectus paternus nimis vehemens in vtranque partem, nec medietatem illam aliquã ſeruans, quæ eſt ſecundum rectam actionem,& modũ viuendi politicũ, hac ſcena exprimitur. Interdum quippe pater nimis durus eſt in diſciplina domeſtica,interdum nimia indulgentia & facilitate, filiorum mores corrumpit,amore ipſum decipiẽte, quo filiũ tanquam aliquid ex ſeipſo proſequitur. Vnde Ariſt. in 4. Moral ſic ait: Omnes amant ſua opera, vt parentes atq; Poetæ. Quod autem à medio rationis exorbitat, vituperatur in primis. Vnde Horat. in Serm.

Eſt modus in rebus,ſunt certi denique fines,
Quos vltra citraq; nequit conſiſtere rectum. Et alibi,
Dum vitant ſtulti vitia,in contraria currunt:
Paſtillos Ruffillus olet, Gorgonius hircum:
Nil medium eſt.

{Ea coacta ingratiis} Aduerbialiter ponitur.i.inuito animo. {Sine magno detrimento} M.Varro ſic ait: Detrimentum dicitur à detritu. quod ea quæ trita ſunt, minoris ſint precij. Intrimentũ ab eo quod duo vel tria inter ſe trita & diminuta ſint. {Satrapes ſi ſiet amator} Satrapes lingua Perſica dicitur, qui præeſt vrbi & prouinciæ. {Raleui dolia omnia,&c.} i.reſignaui & aperui. Lino, lini,liui,& leui. Inde relino,releui. {Dij voſtrã fidem,&c.} Excitandam eſſe rationem,& inſtituẽdam eſſe cupiditatem, docet hic locus, vt mediocritas illa ſeruetur in vita actiua & cupiditatibus, quæ eſt inter nimium & parum, & rectè monenti parendum eſſe monet,ne in actionibus error fiat. Ariſt. in fine primi libri voluminis Ethic. ſic ait: Hanc autem partem ratione vacantem, rationi obtemperare, admonitiones, increpationes, & cohortationes inducũt,aliena vt melius videant. Seneca ſic ait: Aliena vitia in oculis habemus,à tergo noſtra ſunt. Horat. in Serm. Sat. 3.

Cum tua peruideas oculis male lippus inunctis,
Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum.
Quàm aut aquila, aut ſerpens Epidaurius?

{Nam quàm potero,adiutabo ſenem;} Nos,quod potero,pro eo quod dicimus vt potero quantũ poteru,alij quoad dicunt, Græci καθ' ὅσον. Ita autem habent vetuſta exemplaria, & mea quidem ſententia rectius {Proterruiſti hinc,ea coacta ingratijs} Sunt qui legant ingratis,vt ſit trimeter catalect. Alij ingratijs,quo & Plau. vtatur,velut in Prol. Aſin. Caue, meis ne ingratijs,pro me inuito atq; nolente,vel iniuſſu meo. Idem in Mercatore: Tuam amicã tuis ingratijs,inquit. Et alibi, vobis inuitis atq; amborum ingratijs,&c. {Nunc cum ſine magno detrimento,&c.} Alij intertrimento legũt hoc loco,quomodo Calphurnius, qui cum facit lib. manuſcriptus, & ex impreſſis Venetus & Argentoratenſis. {M. Eſt ne ea intus? C. Ste rogas?} Haſſenſtemanum exemplar habet: St ſit,rogas? quo modo etiam ex impreſſis Venetum. Nec aliter citat Thom. Linac. quo loco adnotauit græcam enallagen eſſe, cum ſi pro an ponitur, lib. 6. de emendata ſtructura Latini ſerm. Nec ſenarius ipſe, quo minus ita legere poſſis, repugnat. {Illos ibi eſſe & id agere inter ſe clanculum} Nos tollendam putamus coniunctionẽ illam &,quo modo habent manuſcripti lib. Sin addendum cenſeas, erit tertio loco proceleuſmaticus. {Dare denegabis?} In manuſcripto aſt denegaris, modo ſubiunctiuo: Sed haud vtrum rectius.

GLAR. SVnt ſenarij iambici omnes. In quinto Eius monoſyllabũ eſt. In ſexto, Nihil diſſyllabũ. In ſeptimo, pro Quàm potero, vetuſtus lib. habet, Quod potero. atq; ita etiam R. In octauo, vel filium diſſyllabũ aſt, vel creticus eſt loco ſecundo. In tertio autem loco anapæſtus. In 16. s, in vtroq; Magis eliditur. In 17. d, ab initio eliditur. Et vetuſtus lib. Ibo habet, non Adibo quod & mihi placet. alioqui s, elidendum erat in Foras. In 19. Cuius monoſyllabum. In 21. d, eliditur in Apud, niſi bacchium conſtituamus loco quinto. In 22. Meus monoſyll. Ita in 23. quanquam vtroque in loco bacchius eſſe poteſt. In 25. alterum Tum abundat. In 27. Ei monoſyl. In 28. vel l, eliditur in Illũ. vel creticus eſt loco quarto. In 30. s, bis eliditur in Satis. In 35. trochæus aſt in iambico vt ordinauerimus ita omnia commonſtrant exemplaria, ſed in tot millibus vnum condonatur Poetæ. In 37. Ingratijs legit R. ex Plauto, & valet ad carmen. Nam alioqui catalecticum fuerit, quod admodum rarum. In 44 Eius monoſyll. In 45. lib. vetuſtus habet, Si ſit rogas. quod R. placuit, mihi non. admodum. tortum.n. faceret nobis carmen, ſiue aa totum elidas, ſiue s, in poſſis. In 46. Ei ac Eius diſſyllaba ſunt, vt loco ſecundo ſit iambus, quinto dactylus. In 52. lib. vetuſtus habet, Atq; vna hæc noa fuit. & carmen bene habet, quod in alijs corrupte legitur 54. verſum Valla lib. 3. elegantiarũ corrupte allegat. Nam poſt vt, addit me, quaſi Miſeritum haberet accuſatiuũ cum genitiuo, cum carmen hoc non recipiat. Et miſeritum tetraſyllabũ eſt, non triſyllabũ. admonuimus hoc antea in Eunucho. In 58. Illud legendum ex vetere lib. non id. In 63. proceleuſmaticus eſt loco tertio. quanquam R. tollet coniunctionem &, quam habet lib. vetuſtus. In 64. s, eliditur in Syrus. poteſt & bacchius eſſe loco primo. In 65. a, non elidatur in Conſilia. alioqui, vt carmen conſtet, non video. In 67. d, eliditur in Sed, aut creticus eſt loco quarto. In 69. poſt Animum vetuſtus lib. habet Ille pronomen, quod certe carmen expoſcit. In 70. Prius monoſyllabum eſt, vel bacchius eſt loco primo. In 71. te in Pateſeceris corripitur, quod in ſimilibus etiam alibi fecit, ſed non perpetuo. In 73. Suaue diſſyllabum, vt apud Virgil quoniam ſuaues miſceris odores. In 74. s, eliditur in Sumus, vel creticus loco quarto. In 76. legendum, An rectum, quod petet, ſiet. In 78. R. dubitat Denegabis ne legendum, an Denegaris. Ceterum Illud legendum certo, non, Illum. Non enim ad virum vllum referendum, ſed ad id, quod tertium mox indicat carmen, Abiturum ſe abs te eſſe illico minabitur. 84. verſus ita legendus, Cede dextram, porro te oro idem vt facias Chr. vt Dextram ſit diſſyllabum, & Idem, poſt Oro, ponatur. In 89. quidam Prehendendus legũt, vt tamen in ſcanſione ſit triſſyllabum, alij Apprehendendus, ſed illi etiam s, elidunt in Apprehendendus, aut creticum conſtituunt loco tertio. In 91. Illi ponendum poſt Ne alioqui verſus claudicabit. In 92. vel paulum diſſyllabum erit, aut creticus loco primo. In 97. In Itan', vel n, tollendum, vel i, à ſuperiore eliditur verſu, vel deniq; bacchius eſt loco primo. In 99. Eo ſit, vel pro ſpõdeo val bacchio. In vltimo verſu Tibi ſecunda longatur. Quod quidem carmen quid ſibi velit haud equidem intelligo. Sequente nanque Scena, non aderit Mened. quippe cui ſtatim verſu 15. male loquatur Syrus, idque non ſecus quam de abſente. Nec niſi poſt multas ſcenas Menedemus amplius introduceretur. Effugium eſſe poteſt, Syrum duntaxat Chremetem videre, Menedemum vero alicubi abſconſum hæc quoque audire, vt ſit magis iocoſum. Sed iudicet lector.

ACTVS III. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Seruus herum Chremetem decipit credentem Menedemo fallaciam intendi, & ita ſua ipſius coniectura & ſolertia fallitur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſcena iucundus error continetur, quo Chremes a ſeruo decipitur, nam credit Syrum Menedemo fallaciam intendere, dum ea ſibi tenditur, & ſic herus ſeruum inſtruit, inſtigatq; ad fallendum alterum, quod promptè in ſeipſum torquetur.

Senarij.

SYRVS, CHREMES.

HAc illac circumcurſa: inueniendum eſt tamen
Argentum, intendenda in ſenem fallacia.
Num me fefellit hoſce id ſtruere? videlicet
Eſt ille Clinia ſeruus tardiuſculus:
Idcirco huic noſtro tradita eſt prouincia.
S. Quis loquitur? perij, num nam hæc audiuit? Syre. S. Hem.
C. Quid tu iſtic? S. Recte, equidem te demiror Chreme.
Tam mane, qui here tantum biberis. C. Nihil nimis.
S. Nihil narras? viſa vero eſt, quod dici ſolet,
AQVILAE ſenectus. C. Eia. S. Mulier commoda, &
Faceta hæc meretrix. C. Sanè idem viſa eſt mihi.
S. Et quidem hercle forma luculenta. C. Sic ſatis.
S. Ita non vt olim, ſed vti nunc ſanè bona:
Minimeq; miror, Clinia hanc ſi deperit.
Sed habet patrem quendam auidum, miſerum, atque aridum;

Vicinum hunc noſtin' ? at quaſi is non diuitijs
Abundet, gnatus eius profugit inopia.
Scin' eſſe factum, vt dico ? C. Quid ego neſciam,
Hominem piſtrino dignum ? S. Quem ? C. Iſtam ſeruolum
Dico adoleſcentis. S. Syre tibi timui male.
C. Qui paſſus eſt id fieri. S. Quid facere ? C. Rogas ?
Aliquid reperiret ; fingeret fallacias,
Vnde eſſet adoleſcenti amicæ quod daret ;
Atque hunc difficilem inuitum ſeruaret ſenem.
S. Garris. C. Hæc facta ab illo oportebant Syre.
Eho quæſo, laudas qui heros fallunt ? C. In loco
Ego vero laudo. S. Rectè ſanè. C. Quippe quia
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt :
Iam huic manſiſſet vnicus gnatus domi.
S. Ioco ne, an ſerio illæc dicat, neſcio :
Sed * *Niſi mihi quidem addis animum, quo lubeat magis.*
C. At nunc quid expectat Syre ? an dum hinc denuo
Abeat, cum tolerare huius ſumptus non queat ?
Non ne ad ſenem aliquã fabricã fingit ? S. Stolidus eſt
C. At te adiutare oportet adoleſcentuli
Cauſa. S. Facile equidem facere poſſum, ſi iubes :
Etenim quo pacto id fieri ſoleat, calleo.
C. Tanto hercle melior. S. Non eſt mentiri meum
C. Fac ergo. S. At heus tu facito dum eadem hæc memineris,
Si quid huius ſimile forte aliquando euenerit,
Vt ſunt humana, tuus vt faciat filius.
C. Non vſus veniet, ſpero. S. ſpero hercle ego quoque
Neque eo nunc dico, quòd quidquam illum ſenſerim :
Sed ſi quid, ne quid. quæ ſit eius ætas, vides :
Et næ ego te, ſi vſus veniat, magnifice Chreme
Tractare poſſim. C. de iſtoc, cum vſus venerit,
Videbimus quid opus ſit ? nunc iſtuc age.
S. Nunquam commodius vnquam herum audiui loqui.
Nec, cum malefacere crederem mi impunius
Licere. quiſnam à nobis egreditur foras ?

IOAN. CAL. HAc illinc circumcurſa: } Iucundus error, in quo herus in ſeruo decipitur, quem credit alteri fallaciã intendere, dũ ſibi tenditur, & ſic eum aggreditur de fallacia in alterum. {Intendenda} Verbum à venatoribus tranſlatũ qui retia intendunt ad feras capiendas. Quia ergo parat ſenem fallere, intendenda dixit, vel à ſagittis atq; arcu. {In ſenem} Cũ ſtomacho ſeruili, ſenem dixit. In And. Quantũ intellexi modo ſenis ſententiam. {Num me fefellit,} Idem ſuperiùs, Etſi ſub ſenſi id quoq; illos ibi eſſe. Et hic eſt error credi ſenem Menedemum, dum Syrus de Chremete ipſo intelligit. {Prouincia} Onus dicitur cuiuſlibet rei gerendæ. Nam acquiſitæ bello longe ab Italia regiones, prouinciæ dictæ ſunt, à porro, vel à procul vincendo, ad quas Prætores quia cum officio mittebantur, officia quoq; prouinciæ nominantur. {Rectè} loco vult Syrus deflectere orationem in aliud, & ſubterfugere heri reprehenſionem. {Aquilæ ſenectus} Plin. lib. x. nat. hiſt. de aquilis hæc refert, Oppetunt non ſenio, nec ægritudine, ſed fame, in tantum ſuperiore accreſcente roſtro, vt aduncitas aperiri non queat. Igitur aquila tantum in ſenectute bibit vel de præda ſanguinem ſugit, ex quo prouerbium in ſenes qui plus bibunt quam comedunt. {Eia} Eia interdũ hortantis eſt, nunc correctionem ſignificat. {Mulier cõmoda,} A commendationis meretricis incipit, vt melius perſuadet Cliniam deperire hanc, cũ ſit amica Clitiphonis. {Faceta} Bene de meretrice faceta dixit. Nam facetus eſt, qui facit verbis quod vult. Poteſt etiam referri ad formam corporis, vt ſignificatio vocabuli indicat. {Ita nõ vt olim,} Præterita ſemper præſentibus præferuntur, & magis cõmendantur. {Aridum,} Tranſlatio à terra, quæ nihil profert. {Profugit} Superius, In Aſiam ad regem militatum abijt. Hinc profugus dictus proprie, qui procul à ſedibus ſuis vagatur. {Hominem piſtrino dignũ} Ambigue an de Dromone, an de Syro, à quo bene annotarentur ſenum vitia. Et ſecum hæc dixit. {Syre tibi} Et hic ſecum. {Seruaret ſenem} Bene ſeruaret, dixit, de eo qui penitus ſe perderet, & continuis excruciaret laboribus. {Eho quæſo} Eho, modo interiectio eſt interrogantis, alias admirantis, alias ad ſe vocantis. {Quia Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt} Ipſum fallere in tempore, quidam de officijs ſcribentes rectũ putauerunt. {Aliquam fabricam} Tranſlatio ab his, qui ex pugnaturi oppida, machinamenta belli ad id præparant. {Stolidus eſt} Superius, Ille Clinia ſeruus tardiuſculus eſt. Et proprie ſtolidus eſt qui proxime accedit ad naturam ſenſumque pecudum. {Calleo,} Id eſt callide ſcio. {At heus tu,} Iam prouidet fallaciæ, quam mente conceperat, quo facilius mereatur veniam ſi quid ſtruxerit in herum. {Sed ſi quid, ne quid} Apoſiopeſis, q. d. ſi quid euenerit. {Quæ ſit eius ætas, vides.} Quæ amori eſt obnoxia. {Et næ} Pro valde. {Magnifice} Bene magnifice dixit, memor verborum Chremetis, qui ſupra dixit, Heros falli a ſeruis aliquando eſſe remedium magnarum ægritudinum. {Tractare} Superius, Quo pacto id fieri ſoleat, calleo. Quiſnam a nobis egreditur foras? paraſceue alterius ſcenæ.

GVID. HAc illac, &c. } Hic iucundus error continetur quo herus à ſeruo decipitur, quem credit alteri fallaciam intendere, dum ſibi tenditur, & ſic eum aggreditur de fallacia in alterum. Syrus circuncurſa hac illac, h. d. ſeruus ſecum admonens ſeipſum ſic, circunuerſa hac illac. i. curſita hac. i. per hanc partem, & illac. i. per illam, circunuerſa re componitur à circũ & curſo, quaſi circum circa, vt dici ſolet, curſitare tamen quidquid ſit inueniendum eſt argentum, fallacia. i. deceptio, aſtutia eſt intendenda. i. exercenda in ſenem, intelligit Chremetem, ſed Chremes intelligit eum dicere de Menedemo. Intendere proprie dicuntur venatores, cum retia feris capiendis intendunt, aut cum tendunt arcus. C. non fefellit. i. me non latuit, ſeu bene mihi in mentem venit hoſce ſeruos, & adoleſcente ſtruere, id eſt comminiſci, fabricare, machinari id, hoc eſt vt pecunias à ſene haberent. Videlicet. i. certe ille ſeruus Cliniæ. ſ. Dromo eſt tardiuſculus. i. aliquanto tardior meo, vel aliquantulum tardus & lentus. ideirco prouincia. i. onus quærendæ pecuniæ tradita eſt huic noſtro ſeruo. ſ. Syro prouincia dicitur à porro, quod eſt procul & vincendo, nam omnes regiones longe ab Italia bello acquiſitæ prouinciæ dictæ ſunt, ad quas regendas magiſtratus cum officio mittebantur & onere, ea de re prouincia pro omni onere ponitur cuiuſlibet rei gerendæ. S. nondum perceperat ſeruus herũ, quis loquitur hic perij, numnam. i. nunquidnam (aut parelcon eſt) audiuit hæc quæ dixi. C. ſcire, vocat eum herus. S. hem, reſpondendi modus indignando. C. quid tu iſtic, fac is ſup. vel aliquid tale? S. Equidem rectè ago, ſcilicet. i. nihil mali, ſed ò Chreme demiror, de auget hic. te ſurrexiſſe ſup. tam mane, qui. ſ. tu vnde biberis heri. C. nihil nimis feci. ſ. vel nihil. i. non bibis ſup. nimis. S. narras, id eſt dicis nihil te feciſſe nimis vero. i. ſed in te ſenectus aquilæ viſa eſt, vt. ſ. plus biberis quàm comederis, quemadmodũ aquila annoſa, quod dici ſolet, id eſt quod eſt prouerbium, quod in ore populi habetur ait enim Plin. lib. x. nat. hiſt. hoc de aquilis. Oppetunt non ſenio, nec ægritudine, ſed fame in tantum ſuperiore accreſcente roſtro, vt aduncitas aperiri non queat igitur aquila iam tum in ſenectute bibit, vel de præda ſanguinem ſugit, ex quo ſit prouerbium in ſenes, qui plus bibunt, quàm comedunt. C. eia, interdum hortantis eſt, nunc corrigit. S. Hæc meretrix, quæ eſt cum Clinia eſt, mulier commoda, opportuna, elegans. non importuna, & faceta, id eſt feſtiua & ſermone iucundo. Facetus dicitur, qui facit verbis quod vult, vel poteſt ad formam corporis referri elegantẽ. C. ſanè idem. i. etiam viſa eſt mihi commoda, &c. vel viſa eſt mihi idem, ſcilicet eſſe faceta accommoda. S. Et quidem hercle. i. & certe per herculem, eſt affirmatio cum iuramento eſt inquam forma luculenta. S. forma eius eſt ſanè. i. valde. bona, id eſt venuſta, non vt olim, ſed vt nunc, h. d. quòd præterea ſolent præſentibus magis commendari. quod hic non facit. nam eius formam præſentem laudat, & minime. i. non miror ſi Clinia deperit. i. ardenter amant hanc meretricem. nam amator eius amore, quam amat perire dicitur, nam perditus eſt, qui inſano eſt raptus amare. Inde ventum eſt, vt dicamus de pereo illam, id eſt ardenter & impatienter amo. ſed Cliniam habet quendam patrem. ſ. Menedemum, auidum. i. auarum, parcum, miſerum, qui non audeat vel parcis, atq; aridum, tranſlatio à terra, quæ nihil producit, noſtin', id eſt cognoſcis ne nunc vicinum tuum. ſ. Menedemum. At. i. ſed quaſi pater non abundat diuitijs, natus eius profugit, id eſt profugus fuit. Nam profugus dicitur, qui procul à ſedibus ſuis vagatur, inopia. i. egeſtate, ſcis. i. cognoſcis ne factum eſſe, vt dico. C. indignatus eſt quòd tam male audiat de ſene vicino, quid. i. cur ego neſciam. i. ignorem, & non cognoſcam vicinum, & quod factum ſit, ò ſup. hominem dignum piſtrino, id eſt qui detrudatur, & deputetur, & deſtinetur ad circũagendas malas truſatiles, vt habet Gellius. hoc autem dixit apud ſe ita tamen, vt audiuerit ſeruus. S. Quem dicis eſſe dignum piſtrino. C. dico. i. intelligo iſtum ſeruulum

ſeruulum adoleſcentis.ſ.Dromonem. S. ſecum hoc ſuſurrat,ô Syre male timui nequid mali accideret tibi ex hac re. nā iam mihi neſcio quid præſagiebat animus mali. C. proſequitur dictum ſuum.qui.ſ.ſeruulus adoleſcentis paſſus eſt id fieri, videlicet vt filius diſcederet,neque eum retinuerit. S. quid faceret.i.quod dici ſolet,quid ipſe poterat. C. rogas reperiret.i.excogitaret,comminiſceretur aliquid,fingeret fallacias,vnde.i.quibus fallacijs aliquid ſup eſſet adoleſcēti,quod daret amicæ ſuæ, atque ipſe ſeruus ſeruaret ſenem,qui penitus ſe perdit, & continuis excruciatur laboribus. S. garris.i.nugaris & fabulas depromis. C. ô Syre oportebat hæc facta fuiſſe ab illo ſeruo,q.d.debebat hæc,quæ dixi facere. S. eho modo interrogantis eſt particula, alias admirātis,alias ad ſe vocantis,quæſo.i.obſecro, laudas eos ſeruos,qui fallunt heros.i.dominos. C. vero pro certe ego laudo tales fallēres heros in loco,cum eſt opportunum, & cum locus.i.occaſio & opportunitas poſtulat. S. ſanè recte facis, vel dicis. C. quippe.i.quia certe id.ſ.ſeruos fallere dominos ſæpe eſt remedium magnarum ægritudinum.i.dolorum & mentis,& aliquando corporis,nā medici ægroto fallunt,iam.i.tunc, ſi fefelliſſet herum ſeruus, gnatus vnicus.ſ.Clinia manſiſſet domi huic ſeni.ſ.Menedemo, hoc eſt in gaudium eius. S. hæc dicit apud ſe commentabūdus, neſcio an ille ſenex dicat illæc.i.illa,quæ dicit ioco i.per iocum,an ſerio.i.ex animo,& quod dicunt ſciēter,niſi quidem.i.certe, addit animū.i. auget mihi animum,quo.i.vt magis libeat.i.magis placeat heros à ſeruis decipi,quod vt videt,ſæuiat in me, & me in piſtrinum dedat. C. & nunc ô Syre quid ipſe ſeruus expectat? an expectat dum.i.donec,quouſque filius abeat.i.diſcedat hinc,denuo.i.iterū, cum filius non queat.i.non poſſit tolerare ſumptus huius meretricis,nōne ipſe ſeruus fingit.i.comminiſcitur, excogitat aliquam fabricam.i.aliquam aſtutiam,aliquam technam,aliquam machinationem ad ſenem decipiendum.ſ.tractū eſt aūt ab his,qui expugnaturi oppida machina nēta belli ad id præparant. S. Ipſe ſeruus eſt ſtolidus.i.totus fatuus & brutalis, neque quidquam habēs conſiderationis,quaſi proprie accedat ad naturam,ſenſumq; pecudum. C. At oportet te adiutare.i.adiuuare eum ſeruum cauſa adoleſcentuli.ſ.Cliniæ. S. Equidem facile poſſum facere.i.adiutare ſeruum ad fabricam faciendam ſeni,ſi iubes.i.ſi vis,vel præcipis,etenim calleo.i.optime ſcio,vt qui in talibus iam fecerim callum,quo pacto id ſoleat fieri.i.ſoleāt ſenes decipi, & filij retineri. C. hercle tāto melior es.i.aptior ſeruus,qui dominis ſcias mederi. S. Meum non eſt.i.meus non eſt mos, ſeu meæ non ſunt partes,vel ad me non expectas mētiri. C. Ergo.i.quia tu calles,fac.i. adiuta ad fallendum ſenem. S. At.i.ſed,heus admonentis hic eſt heus,tu facito.i.dato,operam, dum.i.donec memineris hæc eadē, quæ.ſ.præcipis me facere,ſi quid.i.ſi aliquid,hoc eſt ſi forte euenerit aliquando,vt.i.ſicut,vel quemadmodum,humana ſunt.i.ſe habent, hoc eſt more humanitatis & humanæ fragilitatis, vt filius tuus faciat aliquid ſimile huius i.ſimile huic facto Cliniæ,nā ſimilis & datiuo iungitur & accuſatiuo. C. Spero ꝙ ſup.non vſuueniet.i.ꝙ nō eueniet. Nam vſuuenire ſignāt euenire,vt ſæpe licet videri in ep.Ciceronianis. S. Ego quoq; hercle ſpero nō vſu venturum,neque dico nūc eo,ꝙ ſenſerim quidquam in illum.i.perceperim aliquid erga illum,ſed dico inquam,ne quid.i.vt nō aliquid mihi dicas ſup.ſi quid acciderit ſup.ſimile huius,hic.n.eſt apoſiopeſis,vides quæ ſit eius ætas,q.d.amori eſt obnoxia, & dico inquā hoc.i.te admoneo de filio antequam accidat,vt caueas,vel prouideas filio tuo,& eum obſerues,ne ſit opus vt te fallam, & te magnifice tractem, ne.i.vt non poſſum tractare.i. vt non habeā occaſionem tractandi te magnifice.i.excellenter fallendi te, vt illi de pecunijs prouideatur,neque video qua ratione hic ne capiatur,ꝑ valde,cū ſenſus non procedat, neque ipſe ordo ſtructuræ pati videatur,vt liquet ſubtiliter inſpiciēti, ſi vſus veniat.i.ſi accidat,vel ſi ſit opus. C. Videbimus.i.conſiderabimus quid opus ſit de iſtoc id eſt de iſta re,q̄ times euenire filio, cum vſu venerit.i.cū acciderit, nunc age iſtuc.i.intende fallacias ſeni. S. Nunquam audiui herum.i.dominum loqui commodius.i.opportunius,q̄ nunc,nec crederem mihi licere impunius, ab impune.i.cum maiore impunitate,cū malefacerem.i.cum aliquid mali moliter, nam tunc homines impunitatem ſe conſecuturos ſperant longe maiorem, q̄ effectu conſequātur. Quiſnam.i.quis egreditur.i.exit foras,à nobis.i.quod barbare dici ſolet de penes nos, ſiue de domo noſtra eſt hic paraſceue.i.præparatio alterius ſcenæ.

LATO. ARgumētum} Chremes dat negocium Syro vt fallat Mened.qua occaſione ipſe falletur. Eſtq; hæc altera pars occaſionis principalis ad epitaſin. {Hem} Metuentis,timet enim ne audiuerit ſenex, & audiuit quidem, ſed facere decipitur, errans ſuſpicionem in Syrum & appellatione ſenis. {Mulier commoda} Syrus laudat meretricem & perſuadet Chremeti eā amare à Clinia quæ prima eſt fallacia ad exequendum ceptum conſilium. {Syre tibi} Hoc ſecū Syrus. {Garris} Non credentis. {Quippe quia &c.} Ratio ab vtili. {Fabricam fugit} Tranſlatum à bellicis machinis,quæ oppugnandis oppidis admouentur. {At heus tu} Callida præmunitio ad futurum peccatum,vt tollat obiurgandi occaſionem. {Neque eo nunc} Occupatio qua remouet ſuſpicionem. {Ne quid} Subaudi,ſuccenſeas.

HAc illas,&c.} Seruum cuius ingenium eſt fallax, oblatam opportunitatem arripere,vt inſidiari liceat impune,& decipere docet hæc ſcena. Vir quippe malus impunitate ꝓpoſita,ſcelere ſe inquinat,bonus aūt,vitium auerſatur& fugit ꝑ ꝑ eius deformitatem. Vnde Horat.in Epiſt. Oderunt peccare boni virtutis amore,Oderunt peccare mali formidine pœnæ. Tu nihil admittas in te formidine pœnæ. Sic ſpes fallendi miſcebit ſacra profanis. {Aquilæ ſenectus} Ariſ.lib.6.dicit de moribus ac ſtudijs volatiliū. Seneſcentibus aquilis roſtrum ſuperius accreſcit, curuaturq; magis & magis,vt demum fame intereant. Cui rei data eſt fabula,vt hoc ita accidat aquilæ qm̄ cum olim homo eſſet,hoſpiti iniuriam intulerit. {At quaſi is non diuitijs,&c.} .i.ſi non largè vtetur diuitijs,& abunde ſuppeditabit filio pecunias,iterum coactus inopia fugiet. {In loco,&c.} .i.aliqñ cum oportet. {Fabricam fugit} i.cōmentum atque fallaciam. {Stolidus es} .i.imprudens, & nullam habens ſolertiam, nullum ingenij acumen huic fabricæ conueniens. {Quo pacto id fieri ſolet calleo} .i.ſcio ꝑ ꝑ longū vſum, nam callidi dicuntur, quorum animus vſu occalluit,vt manus aſſiduo opere. {Te ſi vſus veniat} .i.aliquid tibi ſine auaritia ſurripere, Effice,inquit,ſi vſus venerit, vt te liberalem inueniam & magnificum,non aridum & auarum,vt fuit Menedemus.

PATAVS MAAA.

HVius quoq; ſcenæ omnes ſunt trimetri iambici. In 4.verſu,vel creticus eſt loco penult.vel contractio duarū vocalium in vnā. In 6.ſ.eliditur in Quis, niſi ſit pæan primus loco primo. In 8.vel Nihil diſſyll.vel i,in Qui non elidendū, ſed corripiendum. In 11.Ioan.abijcit verbum Eſt.poteſt tamen creticus eſſe loco quarto,vt Eſt maneat. In 16.legendum ex vetuſto meo libro,At quaſi is.admonuit hoc etiā Ioan. Ceterū in verbo, Diuitijs,vel u,eliditur,vel duo,ij, in vnum contrahuntur. In 17. Eius monoſyl. In 27.primo loco eſt anapęſtus,ſecūdo ſpondeus, tertio rurſus dactylus.nam qui nō eliditur,ſed corripitur. Annotauit hoc quoque Ioan. In 27.Quia in fine monoſyll.eſt,niſi dicamus tribrachyn locō vltimo. In 29.vel Iam vel Huic, diſſyll. niſi dicas m,in Iam non elidi. In 30.locon',legendū. In 31.Mihi monoſyll.vt primo loco ſit anapæſtus,niſi proceleuſmaticū putemus primo loco. In 33.Huius diſſyll.eſt. In 36.proceleuſmaticus eſt loco ſecundo auct. Doct. In 40.d,eliditur in Quid, & Huius diſſyll.eſt. Poſſet & legi, Si huius quid. In 44.Eius monoſyll.eſt, In 45.Næ totū eliditur. In penult.à fine,proceleuſmaticus eſt loco ſecūdo,inquit Doct. Pręterea Mihi monoſyll.totum eliditur.

GLAR.

ACTVS III. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Chremes filium obiurgat, & immodeſtiæ arguit, quem cum Bacchide ludentem viderat. Syrus hero id ſuadet, quod maxime ad extorquendum facit argentum.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Chremeti Syrus id ſuadet, quod multum facit ad extorquendum argentum, quod operæprecium erat Clitiphoni, pro amica ſuſtentanda conquirere. Incipit autem Chremes ab filij obiurgatione quem ſenſerat ludentem & iocantem cum Bacchide, quam Cliniæ amicam credebat, tum fallaciam de emungendo ab argento ſene inueniſſe refert.

Iambici tetrametrici, partim catalectici, partim acatalectici, admixtis interdum Trochaicis, vnus Dimeter, & Trimeter vnus.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

QVID iſtuc,quæſo? qui iſtic mos eſt Clitipho? ita ne fieri
Oportet? CL. Quid ego feci? CH. vidin' ego te modo manum in ſinum huic
Meretrici inſerere? S. acta eſt res,perij. CL. me ne? CH. hiſce oculis, ne nega.
Facis adeo indegne iniuriā illi,qui non abſtineat manum:
Nam iſtæc quidem contumelia eſt, hominem amicum ad te recipere,
Atque eius amicam ſubagitarem: vel here in vino,quàm immodeſtus

Fuiſti?

Fuiſti? S. factum eſt. CH. quàm moleſtus? vt equidem,
Ita me dij ament, metui quid futurũ deniq; eſſet. noui ego
Animos amantium: grauiter aduortũt, quæ non cenſeas.
CL. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum pater.
CH. Eſto: at certe concedas ab eorum ore aliquantiſper aliquo.
Libido multa fert: ea prohibet facere tua præſentia.
Ego de me facio coniecturam. nemo eſt meorum amicorum hodie,
Apud quẽ expromere omnia mea occulte Clitipho audeã,
*pudet *Apud aliũ prohibet dignitas: apud aliũ ipſius facti *piget.*
Ne ineptus, ne proteruos videar. quod illũ facere credito,
Sed noſtrum eſt intellegere, vtcunque, atque vbicunque opus ſit, obſequi.
S. Quid iſtic narrat? CL. perij. S. Clitipho, hæc ego præcipio tibi:
Hominis es frugi & tẽperantis functus officiũ. CL. tace
Sodes. S. recte ſane. CH. Syre pudet me. S. credo: neque id iniuria.
Quin mihi moleſtum eſt. CL. pergin'? S. hercle verum, dico quod videtur.
CL. Non ne accedam ad illos? CH. eho quæſo, vna accedundi via eſt?
S. Actum eſt: hic ſe prius indicarit, quàm ego argentum
* aufero. ** effero. Chreme,*
Vin' tu homini ſtulto mihi auſcultare? CH. quid faciã? S. iube hunc
Abire hinc aliquo. CL. quo ego hinc abeam? S. quo? quò lubet: da illis locum:
Abi deambulatum. CL. deambulatum, quo? S. vah, quaſi deſit locus.
Abi ſane iſtac, iſtorſum, quò vis. CH. recte dicit: cenſeo.
CL. Dij te eradicent Syre, qui me iſtinc extrudis. S. at tu pol tibi
Poſthac comprimito iſtas manus.
Cenſen' vero? quid illum porro credis facturum Chreme,
Niſi eũ, quantũ dij dãt tibi opis, ſeruas, caſtigas, mones?
CH. Ego iſtuc curabo. S. atqui nunc here hic tibi aſſeruandus eſt.
CH. Fiet. S. ſi ſapias: nam mihi iam minu' minuſque obtemperat.
CH. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſti Syre? aut
Reperiſti quod placeat, an nondum etiam? S. de fallacia?
Inuenta eſt: inueni quandam nuper. CH. frugi es: cedo, quid id eſt?
S. Dicam: verũ, vt aliud ex alio incidit. CH. quidnã Syre?
S. Peſſuma hæc eſt meretrix. CH. ita videtur. S. immo, ſi ſcias.
Hoc vide; quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia
Hic: huic drachmarũ argenti hæc mille dederat mutuũ.
CH. Quid tum? S. ea mortua eſt: reliquit filiam adoleſcentulam:
Ea relicta huic arrhaboni eſt pro illo argento. CH. intellego.
* apud *S. Hanc ſecũ huc adduxit, eaq; eſt nunc * ad vxorẽ tuã.*
CH. Quid tum? S. Clinia orat, ſibi vti nunc det illam. illi tamen
Poſt daturum mille nummum. poſcit. CH. & poſcit quidem? S. hui
Dubium id eſt? CH. ego ſic putaui. quid nunc facere cogitas?
S. Ego ne? ad Menedemum ibo: dicam hanc eſſe captam è Caria,
Ditem & nobilem: ſi redimat magnum ineſſe in ea lucrũ.
CH. Erras. S. quid ita? CH. pro Menedemo nunc tibi ego reſpondeo:
*Non emo. quid * ais? S. optata loquere. CH. atqui non eſt opus.* * agis
S. Non opus eſt? CH. non hercle vero. S. quid? iſtuc miror. CH. iam ſcies.
Mane mane, quid eſt, quòd tam à nobis grauiter crepuere fores?

IOAN. CAL. QVID iſtuc, quæſo?} In hac ſcena Syrus hero perſuadet quod multum facit ad extorquendum argẽtum. {Quid iſtuc,} Viderat Chremes filium ludentem cum Bacchide, quã Cliniæ eſſe credebat. Et bene expreſſit obiurgationem paternam ſæpe repetẽdo. {Huic Meretrici} Plus intulit, quàm ſi dixiſſet mulieri. {Acta eſt res,} Verbum deſperantis. timebat. n. Syrus ne ob hoc, fallacia eius detegeretur. {Me ne?} More filiorum, quod commiſerat, patri audacter negat. {Facis adeo indigne iniuriam illi,} Bene pater poſt obiurgationem, ad admonitionem tranſit. {Vel here} Ingerit aliud malefactũ inter admonitionem, vt ſolent patres. {Vt equidem, metui} Vt, pro quantum, vel pro qualiter. Virg. Vt vidi, perij. {Grauiter aduortunt,} Quia in amore omnia ſuſpecta ſunt. {Eſto,} Verbũ concedentis. {Concedas aliquo} Et hoc quærit Syrus, vt abigatur Clitipho ab amica, ne Chremes eius eſſe animaduertat. {Ego de me facio coniecturam} Patres conãtur monere filios, aut proprio exemplo, aut aliorum. {Ne ineptus, ne proteruos} Ineptus quo ad dignitatem: Proteruus dicitur importunus, qui alteri eſt impedimento, vel ſi per impotentiam mentis obuium cubito feriat, aut contumelia ſibi cedere cogat. {Quid iſtic} Syrus ſecum loquitur, timens ſuæ fallaciæ. {Frugi} Vtilis & neceſſarius à frugibus, quæ quòd his fruantur dictæ ſunt. Inde fructus & frumentum. Frui aũt, eſt veſci. à frumine quæ eſt ſumma pars gulæ {Sodes} Eſt aduerbium blãdientis. {Quin mihi moleſtum eſt} Quin pro etiam. {Mihi habet emphaſim} Mihi, qui non ſum pater. {Pergin'} Iraſcitur Clitipho ſeruum aduerſus ſe loqui. {Eho} Hoc loco admonentis eſt. {Vna via} .ſ. honeſta, nec impudice agas. {Actum eſt} Semper deſperantibus hoc verbum datur. {Hic prius} Hæc ſecum loquitur. {Deambulatum, quo?} Bene impotentia amantis exprimitur. nec pater, nec Syrus, nec deliberatio ante facta remouere poterant Clitiphonem ab amica. {At iſtas cõprimito manus} ſubiicet percuſſionem, ne ſurgat in tragicum cothurnum. {Quid tu?} Bene amoto filio de fallacia erga Menedemum exquirit. {De illo} ſic dicere ſolent qui de re aliqua peragenda inter ſe loquũtur. {Vt aliud ex alio incidit} Multa eſſe fingit, vt veriſimilius ſit qđ finxerit. {Peſſuma eſt hæc meretrix} Cõtrarium illud quod ſuperius dixit, Mulier commoda & faceta hæc eſt meretrix. Sed hoc loco peſſimam appellat, vtpote quæ teneat virginem quã Syrus illi relictam arrhaboni fingit, & hæc eſt valens cauſa ad extorquendum argentum. {Inceptet} Incipere & inceptare, magnorum eſt facinorum & audaciæ. In Eunucho, Quid inceptas Thraſo? {Arrhaboni} Pignori hoc loco intelligas. Arrhabon dicitur merces, corollarium, & eſt quod prius datur, vt reliquum reddatur. {Mille nummum} Tale & illud, mille hominum occiditur, & antiquũ eſt. {Dubium ne, id eſt?} Quod meretrix auara poſcat. {Hui} Et cetera hmõi generis, ſane ſunt aduerſus eos quibus iraſcimur. {Ibo, dicam} ſe aſtutũ fingit ad decipiendum Menedemũ. Superius, Etenim quo pacto id fieri ſoleat, calleo. {Optata loquere} Ita loquitur ille qui cum alio loquitur, & cui is aduerſatur in cõſilio de re peragenda.

GVID. QVid iſtuc, &c.} In hac ſcena Syrus hero pſuadet id, quod multum facit ad extorquendum argẽtum. Chremes aũt incipit ab obiurgatione filij, quem ſenſerat ludentẽ cum Bacchide, quã Cliniæ eſſe credebat. Chremes. ò Clitipho quæſo qđ iſtuc quòd feciſti ſ. ſibi vult. ſeu ſignificat. q s. i. qualis, q. d. turpis iſtic. iſte mos eſt ita ludere cum meretrice, ne. i. vtrũ oportet ita fieri. CL. Quid ego feci? CH. Vidin'. i. vidi ne ego te inſerere. i. imponere manum huic meretriculæ in ſinum. S. Apud ſe dicit hoc. hæc res eſt de hac re, quaſi fallaciæ fuerit illo facto obſtructus aditus, perij. i. perditus ſum. CL. Me ne? i. vtrum dicis me inſeruiſſe manum. CH. Vidi inquam te hiſce oculis. ne nega. i. noli negare, adeo i. certe, vel valde, indigne. i. indecenter facis iniuriã illi Cliniæ qui non abſtineas manum. i. non reprimas manum tuã ab attrectatione amicæ illius. Nam quidẽ. i. certe iſta eſt cõtumelia, videlicet recipere. i. admittere, ad te. i. in domum tuam amicum tuum atque ſubagitare amicam eius. i. cum ea conſuetudinem habere,

ſiue ea

ſiue ea abuſi. Vel.i.etiam, q̄.i.quantum fuiſti immodeſtus in vino potando, vel, vt alij habent, in cõuiuio, q.d. multum fuiſti immodeſtus. S. Factum eſt.ſ.fatetur Syrus eum fuiſſe immodeſtũ in vino, niſi etiam capiatur factum eſt, ſicut actum eſt, vt ſit deſperãtis dictum. CH. Quàm.i.quantũ moleſtus fuiſti ſup.i.tædioſus? poſt interrogationem reſpondet ſibi adeo ſup. fuiſti moleſtus, vt equidem (ita me Dij ament vt ſup. dico verũ, iurandi eſt & affirmãdi) vt equidem timui, quid denique eſſet futurum.i.quid cõtingeret, timebam.ſ.ne oriretur inter nos contentio, nõ eſt opus, vt capiatur vt pro quantum vel qualiter, vt vult Calph. ego noui animũ amantium, aduortunt.i.accipiunt, grauiter.i.iniquo animo & moleſte ea, quæ non cenſeas.i.non iudices eos aduertere & ſuſpicari. CL. At.i.ſed fines eſt mihi apud hunc i.hic adhibet mihi fide, & confidit mihi, ſeu ea ſum auctoritate apud eum, vt credam eũ nihil facturum iſtius quod times.ſ. CH. Eſto.i.ſit ita ſanè, ſeu fac ita eſſe, at certe.i.ſaltem, concedas.i.te confeтas, aliquo.i.in aliquem locum aliquantiſper.i.aliquandiu, ab ore.i.à conſpectu eorum, libido fert.i.affert, multa.i.multos geſtus, q.d. libido incitat amãtes multa inter ſe vltro citroq́; agitare, tua pœnitentia prohibet eos facere ea, quæ affert libido. ego facio cõiecturã de me hodie. nemo eſt meorum amicorũ, apud quem ò Clitipho audeã expromere.i. detegere omnia mea occulta.i.mea arcana: apud aliũ.ſ.ante aliũ, dignitas.i.auctoritas eius prohibes ne proteruus videat apud aliũ me piget ipſius facti.i.doleo de ipſo facto, quod admiſi turpiter, ne videar ineptus aut proteruus.i.petulans, & laſciuus, ac importunus, & impudens. quod credito illum Cliniam facere.i.credito q̄ ante te times, ne proteruus videatur, ſed noſtrũ eſt.i.debemus, ad nos ſpectat, noſtræ partes ſunt, intelligere.i.ſciret obſeqoi.i.inſeruire, vtcũ que.ſ.qualitercunque, atque vbicunque.i.quocũque loco opus ſit. S. Syrus timẽs fallaciæ ſuæ apud ſe dicit, quid iſtic.i. Chremes narrat. Vel ſi ſit iſtuc, ſi intellige, quare narrat iſtud. CL. Perij. S. O Clitipho ego functus officiũ, antique pro officio, hominis frugi.i.vtilis, ac neceſſarij, ac tẽperantis.i.modeſti, præcipio tibi, hæc te doceo, vel admoneo, videlicet vt diſcedas aliquo à quo cõſilio longe alienus Clit. illum ſermonem interrupit, nec audire voluit, ſed inquit. CL. Tace ſodes.i.ſi audes. S. Sanè.i.valde recte audeo tacere. CH. O Syre me pudet.i.pudore afficior aliũ nolle neque mihi, neque tibi credere. S. Credo te pudere neque id iniuria.i.non immerito te pudet, quin.i.quinimmo id.ſ.quod Clit. facere non vult eſt mihi moleſtum, qui nõ ſum pater. CL. Hercle Pergin'.i.proſequeris ne aduerſum me loqui? S. Dico id, quod vt verum. CL. Nonne accedã ad illos.i.ad Cl. & Bac. Ch. Eho, quæſo, hic eho admonentis eſt, vna eſt via.i.vna eſt ratio accedẽdi ad eos, ne videlicet te immiſceas meretricum libidini & amori, ſed pudice agas omnia. S. Hæc apud ſe dicit, actũ eſt, dictũ deſperantium de re aliqua, hic.ſ. Clitipho prius indicare pro indicabit, & quod dicitur incuſabit, & prodet ſe, priuſquã effero.i.extraho, educo, extorqueo argentũ à ſene, quod det meretrici. Deinde cõuertit ſermonem ad Chremetem inquiens, O Chreme vin'.i.vis ne, auſcultare.i.credere, & aures præbere mihi homini ſtulto? CH. Quid faciam? S. Iube hũc filium abire hinc? aliquo.i.in aliquem locum. CL. quo.i.in quem locum ego abeam.i.diſcedam hinc? S. abeas ſup. quo lubet pro libet.i.quo tu vis abire, da locũ.i.cede paululum illis Cliniæ & puellis, vt patri ſatisfacias abi.i.vade, de ambulatum.i.expatiatum Clin. dicis vt ab eam deambulatum? quo ibo.ſ.deambulatum. S. vah, interiectio irridentis, quaſi locus deſit, quo poſſis deambulare, ſanè.i.certe, ab iſtac.i.per iſtam partem, iſtorſum.i.verſus partem iſtã, denique vade quouis.i.in quẽlibet locum. CH. Syrus dicit recte cenſeo tibi ita faciendũ. CL. ò Syre dij eradicent.i.extirpet, ſeu funditus ac radicitus, ſtirpitus te euellãt, & de medio tollant, qui extrudi.i.exturbas, eijcis inuitum me hinc. S. at.i.ſed, tu cõprimito tibi poſthac iſtas.i.tuas manus, quas in ſinum mulieri inſeruiſti, quare veniſti in ſuſpicionem patris, vel potius ſic intellige ita, vt legatur, vt cõprimas, quẽadmodum in aliquo libro legi ſic. At veru.i.ſed certe, & alloq. tur Chremetem cenſen'.i.putas ne, vt.i. q̄ cõprimas tibi poſthac iſtas manus.i.tuas manus, neque extẽdas aliquã eas ad filij caſtigationem, porrò.i.deinde, quid ò Chreme credis illum facturum eſſe niſi caſtigas, ſeruas, mones eum quantũ operis.i facultas, dij dens tibi.i. pro ea facultate, quantã tibi Deus dabit. CH. ego curabo.i.accurate efficiam iſtud.i.vt ſeruẽ eum. S. atqui.i.ſed certe, ò here. nũc ipſe filius eſt tibi aſſeruandus.i.cuſtodiendus & obſeruãdus. CH. fieri.i.obſeruabitur. S. ſi ſapias.i.ſi ſapienter agas eũ adſeruabis, nam iam minus, minuſq́; obtẽperat mihi.i.ſequitur cõſilia mea, & monitiones. CH. quid tu? modus interrogandi, ecquid.i.nunquid egiſti aliquid de illo, quod dudum.i.paulo ante egi tecũ.i.te rogaui, vel tecũ ſum locutus, & cõmunicaui, aut reperiſti aliquid ſup. quod placeat tibi, an etiã nõdũ.i.nõ adhuc reperiſti vel egiſti. S. dicis.i.loqueris de fallacia ſeni intendenda, inuenta eſt fallacia, nuper inueni quandã fallaciam. CH. es frugi.i.vtilis, neceſſarius, interdũ frugi dicitur modeſtus, cedo.i.dic, quid.i.quod inueniſti. S. dicam. Verũ.i.ſed, vt.i.qualiter aliud incidit ex alio. CH. ò Syre quidnã eſt.i. quid eſt p p quod dicis aliud incidere ex alio. S. hæc meretrix eſt peſſima. CH. video ita.ſ.quid ſit peſſima. S. immo ſi ſcias q̄.ſ.ſit mala mirareris. Vide hoc facinus quod inceptat, inceptare magnorũ eſt factorũ. Quædã anus.i.vetula. Corinthia.i. ex Corintho vrbe fuit hic, hæc meretrix dederat huic anui mille dragmarũ argenti, hic mille ſingularis eſt numeri, & ſubſtantiuũ, de quo multa Gel. iungitur aũt ſemper genitiuo propterea, quia ſubſtantiuũ eſt, ſed mille adiectiuũ & numeri pluralis ſubſtantiuo iungitur in ſimilitudine generis caſus & numeri. Dragma aũt eſt pondus conſtans, vt vult Priſc. ex tribus ſcrupulis, ſeu decẽ & octo ſiliquis. Sumitur etiã pro genere quodam monetæ, propterea q̄ numſmata antiquitus ponderabantur. Hæc ergo meretrix dederat huic vetulæ mutuũ.i.ratione mutui, mille dragmarum argenti. CH. quid tũ.i.quid inde ſecutũ eſt. S. ea anus mortua eſt. reliquit filiam adoleſcentulã ea.ſ.adoleſcẽtula eſt relicta huic.ſ.meretrici, arrhaboni.i.pro pignore. Arrhabo.n.interdũ capitur pro pignore, vt hic, interdũ etiam & proprie ſigñat id, quod prius datur, vt reliquum reddatur, ſiue ſoluatur, quod idem ſigñat arra ræ, ea igitur relicta huic arraboni.i. pignori pro illo argento, quod illi mutuum dederat. CH. intelligo. S. hæc meretrix adduxit ſecum hãc adoleſcentulam huc, & ea adoleſcẽtula eſt nunc ad.i.apud vxorẽ tuam. CH. quid tum.i.quid inde vis inferre. S. Clin. orat.i.vult vti.i.vt illa meretrix det nũc illam adoleſcentulã ſibi, tñ ipſe Cliniæ poſcit.i.flagitat ſe daturũ.i.ſe poſſe dare illi meretrici, poſt.i. poſtea, mille nummũ, quod vetulæ dederat ipſa mutuum. CH. Et quidem poſcet ipſe Clinia, q.d. poſcit multa, quæ nõ dabuntur, & poſcet. Deinde hac rñſione indignatus Syrus ſubdit. S. hui, interiectio indignantis, ne.i.vtrũ eſt dubiũ quod poſcet, q.d. nihil dicis ad rem, quod nõ ſit ſcitum. Nam nemo dubitat quin ipſe Clinia illius adoleſcẽtulæ cupidus, & iam poſcat & poſcet. Iterum & ſæpius vt meretrici pecuniam ſoluat, quo puella poſſit potiri, neq; hoc dictum (dubium ne.i.) quãtum videre poſſum de meretrice dici non intelligendũ eſt quidquid dicat Calphurnius, quia non cohæreret ſenſus, neque cũ antecedente, neque cum cõſequente. CH. ego ſic putaui, q̄ poſcat ſe daturũ illi mille nũmum, vt adoleſcentula potiatur, ſed quid hoc ad rem, quid cogitas facere. S. ego ne.i.vtrum petis, quid ego ſperem me facturũ. Deinde ſubdit, ibo ad Menedemũ, dicam hanc adoleſcentulam eſſe captam ex Caria.i.ex illa religione, ſeu prouincia, ditem.i.locupletem & nobilẽ & dicam magnum eſſe lucrum in ea ſi redimat eam.ſ. & det mille nũmum. His prædictis verbis Syrus fingit ſuam eſſe calliditatẽ, qua dixerat ſe decepturum Menedemum, q̄ fallaciam confutat Chremes. CH. erras ita volẽs eum decipere. S. quid ita? i.cur dicis me errare. CH. nunc rñdeo tibi.i.recuſo tuas cautelas, pro Menedemo.i.loco Menedemi; hoc modo cum ſermonem facies ei de emenda ea dicit, non emo.i.nolo eam emere, quid agis.i.quid loqueris, alij quid ais, q.d. dicet tibi Menedemus cur loqueris mihi de hac re, vel Chremes interrogat Syrũ quid ad eam dicat reſponſionem. S. Loquere optata, põt dupliciter intelligi, vel loquere, p loqueris dicitur, & eſt ſenſus. Dicis quod tu vis, vel quæ tibi ſunt cordi, vt dici ſæpe ſolet, vel loquere eſt imperatiuũ, & tunc eſt ſenſus. Dic ea quæ ego opto, & accõmoda ſermones tuos meis optatis. C. atqui, i.certe nõ eſt opus eam emere.ſ. S. dicis q̄ non eſt opus? C. hercle.i.per herculem, vero.i.certe, non eſt opus & confirmauit id iuramento. S. miror, quid.i.quare iſtud dicas ſupp. C. iam.i.ſtatim ſcias, quare iſtud dicam, mane mane, quaſi iſte loqui & audi, ſed interrupit ſermonem, q̄ interea vidit vehementer fores ſuas crepere, quid eſt quod.i. p p quod iam.i.nũc fores crepuerunt.i. potuerunt aperte ſunt, grauiter.i.vehementer, à nobis.i. quod dicitur inepte de penes nos, vel potius dixit, quid eſt quod fores à nobis.i.fores noſtræ grauiter crepuerunt.

Argumentum} Clitiphonis petulantia penè periclitatur Syrus, qua re extruſo eo, fallaciã de argento extorquẽdo tentat apud ſenem. {Quid iſtuc} Increpatio. {Perit} Metuentis. {Facis adeo indigne} Admonitio. {Nã iſtæc} A turpi. {Facere tua præſ.} Ratio à tẽpore. {Ego de me} Exẽplo declarat ſententiam. {Quid iſtuc} Syrus timet ſuæ fallaciæ. {Recte ſanè} Subaudi, à me dictum eſt. {Eho, quæſo vna} Nempe modeſta & continenter. {Vah, quaſi} Irridentis. {Quid illum porrò} Attẽde callidam admonitionem, ad cõciliandã beneuolentiã, & ſuſpicionem auertendam. {Verum vt aliud} Fingit hoc ſuccurrere ſibi, vt reddat veriſimilem narrationẽ. {Drachmarũ mille} Centũ coronatos, nam drachma valebat octo cruciatus & centum drachmæ minam cõficiebant, porrò mina decẽ coronatos. {Arrhaboni} i.pignori. {Nũmum poſcit} Idem valebant drachma & nũmus. {Dicam hãc eſſe} Cõmentũ Syri. {Optata loquere} Charientiſmos. LATO.

Quid

PATR. MARS. QVid iſtuc quæſo,&c.} Amici rem ſedulo curandã eſſe,ac hoſpitis rationẽ in primis habere debere, docet hæc ſcena,dominorũq; interdũ cauſam eſſe oſtdit,vt ſerui graſſentur inſidijs,dum non ſolũ technas illorum laudãt,ſed etiã prouocant, quod in diſciplina domeſtica pernicioſiſſimũ eſt. Itaque is qui rem familiarẽ recte tuetur, tanquã arcus ſit, intentũ iudiciũ, & animaduerſionẽ habere decet, ne nimia facilitas & negligẽtia, ſeruos cõmuniter malos,deteriores efficiat. Quapropter Cice. in Cat. Maiore de Appio Cæco,ſic ſcribit. Tenebat nõ modo auctoritatem,ſed etiã imperium in ſuos,metuebant eum ſerui,verebãtur liberi,charum omnes habebant,vigebat in domo eius patrius mos,& diſciplina. Principio huius ſcenæ, iuuenilis incontinentia reprimitur,ac hoſpitis decorũ ſeruatur, qui iure hoſpitij ad ſe venientes humaniter tractare debet {Vio' tu homini ſtulto}.i. craſſioris hebetioris ingenij. {Ea relicta huic,&c.} Arrhabo idẽ quod pignus. Gel. lib. 17. ſic ait. Cum tantus arrhabo penes Samnites populi R. eſſet. Arrhabonem dixit obſides, & id maluit q̃ pignus dicere,qm̃ vis vocabuli in ea ſententia grauior, acriorq; eſt. Sed nunc arrhabo in ſordidis verbis haberi cœpit,ac multo rectius videtur arrha,quanquam arrham quoque veteres ſæpe dixerint.

GLAR. HAnc ſcenam tanquã facilem pulchre tranſilit Ioan. Cum nulla alia ſit carminibus perplexior. Doct. ex nr̃o lib. Ald. quædam annotauerat,ſed ſumma manu,ſanè ea quaſi tædio affectus attigit,adeo cũ occupatus alijs rebus pertæſum eſt laboris,alterum alia cauſa diſtinuit,q̃ magis ſuſpicor q̃ proloquor. ſed ego,vt in alijs his difficultatibus,lectori meũ iudicium aperiã, ipſi deinde ſit liberum ſequi quod volet. Et prima quidem ab initio 14. carmina meo quidem iudicio ita ſunt legenda.

CH. Quid iſtuc quæſo? qui iſthic mos eſt Clitipho? ita ne fieri oportet?
CL. Quid ego feci? CH. vidi ne ego te modo manũ in ſinum huic meretrici
Inſerere? S. acta hæc res eſt,perij. CL. Me ne? CH. hiſce oculis, ne nega.
Facis adeo indigne iniuriam illi, quid non abſtineas manum.
Nam iſthæc quidem cõtumelia eſt, hominem amicũ recipere.
Ad te,atque eius amicam ſubagitare, vel heri in conuiuio
Quàm immodeſtus fuiſti? S. factum. CH. quàm moleſtus vt equidem
(Ita me dij ament) metui quid futurum denique eſſet, &
Noui ego amantiũ animos,aduertũt grauiter quæ non cẽſeas.
CL. At mihi fides apud hunc eſt,nihil me illius facturũ pater.
CH. Eſto,at certe concedas aliquo ab eorum ore aliquãtiſper.
Multa fert libido,ea prohibet facere tua præſentia,
Ego de me facio coniecturam. nemo eſt meorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeã

Ita hæc carmina ſecanda puto, nũc cuiuſque carminis ita digeſti cauſam addam. Primũ carmen eſt iambicũ tetr. cat. In cuius loco quarto dactylus eſt, & ab initio d, eliditur in Quid. In 2. rurſus d, in Quid eliditur,& Huic monoſyl. eſt,eiuſdẽ cum priore generis. Tertius verſus trochaicus eſt tetr. cat. Quidã lib. poſt Oculis hñt Ego. Quod ſi vere legatur,verſus erit iambicus quadr. acat. vt ſequẽs,hoc eſt quartus,qui proceleuſmaticũ initio habet. Quintus verſus in tertio loco habet creticũ,niſi u, elidere malimus. Eſt aũt iambicus tetr. cat. Sextus iambicus eſt tetr. acat. In ſecundo loco habẽs dactylũ & Eius diſſyl. Septimus trochaicus eſt tetr. cat. vbi Fuiſti eſt diſſyl. niſi bacchiũ loco tertio cõſtituamus, & loco ante penul. eſt trochæus,penultimo tribrachys deinde ſyllaba. Octau' rurſus trochaicus tetr. cat, in quo ad finẽ omiſſa erat particula &, propterea q̃ verbũ Eſſet in & terminabatur. Nonus ac decimus ſunt iambici tetr. acat. & iſtius triſſyll. Vndecimus iambicus tetr. cat. Duodecimus trochaicus tetr. catal. Ita 13. qui ab Ego incipit, terminatus in Hodie. Quo in verſu quidã Amicorũ repoſuerunt, omiſſo Meorũ. Ego contra exiſtimo Meorum reponẽdum, Amicorum reijciẽdum,quod irrepſit per expoſitores,vt puto. In huius igitur verſus loco ſexto eſt trochæus, ſeptimo dactylus pro tribrachy,dein ſyllaba,quẽadmodũ vltimo huius ſcenæ verſu, quod admodum rarum eſt. Quartuſdecimus cũ aliquot ſequẽtibus iambicus eſt tet. acat. & ab Apud incipit. Decimuſquintus proceleuſmaticũ habet primo atque quinto locis,eiſdem etiã literis ac ſyllabis,& ipſius diſſyll. eſt. In 16, vel d, eliditur in Quid, vel creticus eſt loco quinto. In 17. ſ, in Opus, vel creticus in ſexto. In 18. ſi id, nõ elidatur in Quid, erit iambicus vt priores, ſin elidatur, trochaicus. In 19. Sodes ſuperfluit, ab ſciolo aliquo additum, quod miror Calphurnium nõ aduertiſſe qui blandientis aduerbium videri voluit. Nam quõ Clitipho Syro, dñs ſeruo, blãdiretur, quem mox eſt percuſſurus? erit itaq; trochaicus tetr. cat. pulcherrimus ſanè verſus, cuius generis & viceſimus eſt. Viceſimuſprimus eſt iambicus tetr. hypercatalect. Abundat. n. vna ſyllaba. Viceſimuſſecundus eſt trochaicus tetr. cat. Ita 23. in quo vel Prius monoſyl. eſt, vel creticus loco ſecũdo, & ego ſuperfluit, in carmine, nec requirit ſententia, quare ego tollerem. In 24. primo loco trochæus eſt. Nam Tu corripitur, non eliditur, ſecundo aũt loco anapæſtus, & Mihi monoſyll. totũ eliditur. Deinde ſequuntur iambici tres trim acat. in quorum primo qui eſt 25. huius ſcenæ, Quo ante Ego corripitur, non eliditur. In 26. vel anapæſtus eſt Abi deam, vel bacchius, & deam, in vnam ſyllabam contractis, idq; bis. In 27. idem i, in Abi anceps vel corripitur, vt primo loco ſit anapæſtus, vel producitur vt primo loco ſit bacchius. Viceſimus octauus, eſt iambicus tetr. hypercat. niſi vltimam ſyllabam ad poſterius carmen transferamus, vt fiat iambicũ dimetrum acatal. quod Doct. trochaicum catal. dimetrum iudicauit. Ceterũ vel ſ, eliditur in Extrudis, vel creticus loco ſexto 30. verſus Doct. troch. eſt, qui d, in Quid elidit, quod ſi non elidatur, erit iambicus. Triceſimoprimo eodẽ auctore trochaicus eſt. Sed in veteri lib. verſus ita legitur, Niſi eũ, quantum tibi dãt opis Dij, ſeruas, caſtigas, mones. & ſic erit iamb. tetr. acat. vt ſequentes. 32. iambicus eſt. Ita 33. In 34. i, in Egi corripitur, non eliditur, & eſt ſimiliter iambicus vna cum 35. Viceſimus ſextus in Ald. libro ita legitur, quæ lectio placet.

Dicis? hem iniuchi nuper quandã. CH. frugi es, cedo quid id eſt? Atque ita erit trochaicus tet. cat. Triceſimus ſeptimus eſt iãbicus tet. acat. 38. ſenarius iambicus 39. rurſus iambicus tetr. acat. i quo Vide poſteriorẽ corripit ſyllabã, & Fuit monoſyl. vel creticus eſt loco primo, & quinto Bacchius. {Hic, huic drachmarũ hæc argenti} Quæ deinde ſequũtur carmina omnia ſunt trochaica tetr. cat. in quorũ ſeptimo d, eliditur In id, niſi pæana ſm locu ſecũdo conſtituamus. In antepen. aũt huius ſcenæ verſu, loco primo eſt creticus, & Loquere bis legi poteſt. In pen. vel d, eliditur in Quid, vel creticus eſt loco quinto. In vltimo, anapæſtus eſt primo loco, trochæus ſecundo, ita vt e, in Mane primũ ſit correptũ, deinde productum, & dactylus, loco ſeptimo pro trochæo, quod raro quidẽ, ſed tamen etiam alibi fecit Terentius. Sed hæc ſatis ad carmina. Ceterum duæ ingentes ſunt difficultates ad finẽ huius ſcenæ, quarum rei eſt altera, altera verborũ. Rei hæc eſt, q̃ mille drachmarum & mille nũmum æquare videtur, cũ mille nummum quarta ſit pars millis drachmarũ, vt oſtdit Budæus de aſſe, non pœnitendis auctoribus. Quidam aiunt Terentiũ hæc confudiſſe, quẽadmodum & Plautum ſæpe feciſſe cõmemorant. Alij exiſtimãt aſtuta inſinuatione vſum Syrum, & quartam duntaxat partem auaro indicaſſe ſeni, vt tandem totam extorqueret ſummã. quod ego, q̃ probem, haud ſcio immo vehementer hæſito. Altera difficultas verborum eſt nempe illorum, Illi tñ poſt datutum mille nummum poſcit. primum quid ſignificet verbũ poſcit, deinde quẽ referat. Don. in And. ad illa Simonis verba. Cũ iſtac, quod poſtulo, impetro cum gratia, ita ait. Nimis obſequẽter locutus eſt pater. Et poſtulo, pro Iubeo, & Impetro, p Extorqueo. Poſtulo iuſte volo. Petimus. n. precario, poſcimus imperioſe, poſtulamus iure. Perottus putat poſcere nõ ſemper imperio petere, ſignificare, ſed rem debitã ac honeſtam, idq; auct. Varrone. Hoc igitur loco ſi Poſcit, Cliniã refert, vt videtur, Poſcit pro Promiſit poſitum videri põt. quod quidem Chremes miratur, iuuenem in patria adhuc poteſtate id pmittere auſum. Sin Poſcit, referat Bacchidẽ, vt Calphurnius exiſtimaſſe videtur, vt ſit poſcit. i. iure petit, Illi, pro Ipſi, vel Sibi dictũ videri poteſt. Verum quid tum miratur Chremes, quod meretrix ſuum ipſius peculium poſtulat? Has difficultatẽs tranſiliunt, qui leuicula quædam tam accurate explicãt. Ego ingenue fateor me locum neutiquam intelligere. Lector ipſe ſecum cogitet.

ACTVS IIII. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Hæc ſcena Antiphilæ continet agnitionem, vnde iurgium inter virum & vxorem oritur. Chremes enim iuſſerat exponi partum, ſi puellam peperiſſet ipſa, quod factum non eſt.

ARG. PAVLI MALLBOLI.

In ſequenti ſcena Antiphilæ recognitio continetur, ex qua inter virũ & & vxorem iurgium & altercatio oritur. Deinde reconciliatio rurſum ſequuntur, ſimulque Syro alia offertur occaſio extorquendi argentum.

Tetrametri partim Iambici Acatalectici, partim Trochaici Catalectici.

SOSTRATA, CHREMES, NVTRIX, SYRVS.

NIſi me animus fallit, hic profecto eſt annulus, quem ego ſuſpicor,
Is, qui cum expoſita eſt gnata. C. quid volt ſibi Syre hæc oratio?

S. Quid

S. Quid eſt? is ne tibi videtur? N. dixi equidem, vbi oſtendiſti, illico,
Eum eſſe. S. at vt ſatis contemplata modo ſis mea nutrix. N. ſatis.
S. Abi nūc iam intro: atq; illa ſi iam lauerit, mihi nūcia.
Hic ego virum interea opperibor. Sy. te volt. videas, quid velit.
Neſcio quid triſtis eſt: non temere eſt: metuo, quid ſit. C. quid ſiet?
Ne iſta hercle magno iam conatu magnas nugas dixerit.
S. Ehem mi vir. C. ehem mea vxor. S. te ipſum quæro. C. loquere, quid velis.
S. Primum te hoc oro, ne quid credas me aduorſum edictum tuum
Facere auſam. C. vis tibi me iſtuc, etſi incredibile eſt, credere?
Credo. Sy. neſcio, quid peccati portet hæc purgatio.
S. Meminiſtin' me eſſe grauidam, & mihi te magnopere interminatum,
Si puellam parerem, nolle tolli? C. ſcio quid feceris:
Suſtuliſti. Sy. ſi ſic factum eſt domina, ergo herus damno auctus eſt.
S. Minime: ſed erat hic anus Corinthia haud impura: ei dedi
*Exponendam. C. ô Iuppiter, tantam eſſe in animo * inſcitiam?*

* Inſcientiam?

S. Perij, quid ego feci? C. at rogitas? S. ſi peccaui mi Chreme,
Inſciens feci. C. id equidem ego, etſi tu neges, certe ſcio,
Te inſcientē, atque imprudentē dicere, ac facere omnia:
Tot peccata in hac re oſtendis. nam iam primum, ſi meum
Imperium exequi voluiſſes, interemptam oportuit,
Non ſimulare mortem verbis, rē ipſa ſpem vitæ dare.
At id omitto: miſericordia, animus maternus: ſino.
Quā bene vero abs te proſpectū eſt: quid voluiſti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſſume,
Per te vel vti quæſtum faceret, vel vti veniret palam.
Credo id cogitaſti: quiduis ſatius eſt, dum viuat modo.
Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, atque æquom ſciunt,
Melius, peius, proſit, obſit, nil vident, niſi quod lubet?
S. Mi Chreme, peccaui fateor: vincor: nunc hoc te obſecro,
Quanto tuus eſt animus natu grauior, ignoſcentior,
Vt mea ſtultitiæ iuſtitia tua ſit aliquid præſidi.
C. Scilicet equidem iſtuc factum ignoſcā: verum Soſtrata
Male docet te mea facilitas multa. ſed iſtuc quidquid eſt,
Qua hoc occeptum eſt cauſſa, loquere. S. vt ſtultæ, & miſeræ omnes ſumus
Religioſæ; cum exponendum do illi, de digito annulum
Detraho; & eum dico vt vna cum puella exponeret;
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.
C. Iſtuc recte: conſeruaſti te, atque illam. S. hic is eſt annulus.
C. Vnde habes? S. quam Bacchis ſecum adduxit adoleſcentulam. Sy. hem.
C. Quid ea narrat? S. ea lauatum dum it, ſeruandum mihi dedit
Annulum. non aduorti primo: at poſtquam aſpexi, illico
Cognoui: ad te exilij. C. quid nūc ſuſpicare, aut inuenis
De illa? S. neſcio, niſi vt ex ipſa quæras, vnde hunc habuerit,
Si potis eſt reperiri. Sy. interij: plus ſpei video, quā volo:
Noſtra eſt, ita ſi eſt. C. viuit ne illa, cui tu dederas? S. neſcio.
C. Quid renunciauit olim feciſſe? S. id, quod iuſſeram.
C. Nomē mulieris cedo quod ſit, vt quæratur. S. Philtere.
Sy. Ipſa eſt. mirū, ni illa ſalua eſt, & ego perij. C. Soſtrata
Sequere me intro hac. S. vt præter ſpem euenit. quàm timui male,
Ne nūc animo ita eſſes duro, vt olim in tollenda, Chreme.
C. Non licet hominem eſſe ſæpe ita vt volt, ſi res nō ſinit.
Nunc ita tempus eſt mi, vt cupiā filiam: olim nil minus.

IOAN. CAL.

NIsi me animus fallit} Hæc ſcena Antiphilæ recognitionē continet, ex qua inter virum & cōiugē altercatio oritur, demum reconciliatio. Simul Syro offertur alia ratio extorquēdi argentū. {Expoſita} Exponere, eſt morti tradere & obijcere. {Quid vult} Chremes non ſe loco mouerat. {Hæc oratio} Pauca verba veteres orationem quoque dixerunt. {Dici equidem} Hæc ſic reſpōdet, vt quæ nihil in hac dubitationis habeat. {At vt ſatis} ſic dicimus in his rebus de quibus addubitamus, & præcipue quas iam diu non vidimus. {Contēplata} Contemplari dictum eſt à templo. i. loco qui ab omni parte aſpici, vel ex quo omnis pars videri pōt, quem antiqui templum nominabant. {Satis} Multum, infinitū eſt, Satis vero, finitum. {Te vult} ſignātius dictum, q̃ quærit, aut expectat. {Neſcio quid} Deeſt ob, vel propter. {Quid ſit} Cum ſtomacho pronūciandū. {Ehem mi vir} A blandimento incipit. Mi, & vir, plurimum blandimenti habent. & vir maritū ſignificat. Virum quoque, de animalibus poſſe dici, Virg. in Buc. oñdit. Vir gregis ipſe caper. {Ehem mea vxor} Hæc repetitio à ſimili, indignantis eſt {Primum te oro} A purgatione incipit, ne mulier contra edictū mariti feciſſe videatur. {Suſtuliſti} Educaſti. Hoc in alia ſignificatione nonnunquā ponitur. Tollere nutrire. Iuuen. Tollere dulcem Cogitat heredem. {Dāno auctus} Propter dotē quæ datur. Et recte damno dixit. Nam damnum, rei eſt: Malum vero, hominis. {Haud impura} Commendatio perſonæ cui data exponēda, ne Chremes ab ea impudice filiā educatam ſuſpicetur. Impurus, eſt aliquo vitio maculatus, & aliquando dicitur improbus. {O Iupiter} Terribilis exclamatio ſenis, poſtquam audiuit filiam anui datā exponendam. {Tantā ineſſe} Eclipſis eſt quæ datur iratis, ſubauditur decet. {Inſcitiam?} Inſcitia, eſt ignorantia quædam rerum. {Inſciens feci} Prudens, eſt qui intelligentia ſua aliquid ſentit: Sciens, qui alicuius iudicio rem cognoſcit. Prudens, per ſeſe: Sciens, per alios. cuius contrariū, inſciens, & eſt qui ignorat res. Et imprudens, qui non delectū habet bonorum & malorū. {Imperium exequi} Primū ponit peccatum, q̃ contra edictū ſuum fecerit. {Sino} Concedo, quia animus maternus plurimū veniæ meretur {Illi prodita} Socij. n. deficere dñr. Saluſtius: Poſt defectionē ſociorum proderē parentes. Virg. Vnius ob iram Prodimur. Deſerere vero, patroni. hinc milites patriæ deſertores dñr, qui patriam deſerunt, q̃ defendere deberent. Virg. Deſertorem Aſiæ. {Quid cū illis agas} Amatores deſignat, qui nihil penſi habent expertes iuris, & omnis æquitatis, ea ſola recta putant quæ illis libuerint. {Peccaui fateor} Victa mariti argumentis, crimen ſuum fatetur, & quo magis mereatur veniam, ſimplicitatis opinionem inire tentat, & hoc per deprecationem. {Ignoſcentior} In crimine ſic confeſſo vltimum remediū confugere ad iudicum miſericordiam. {Mea facilitas} Recte, quia cito vxor veniam dedit. Facilitas, illius eſt qui cito iram deponit: Clementia, illius qui nunquam iraſcitur. {Qua occeptum} Quaſi de magna re dixit. {Et ſtultæ & miſeræ omnes ſumus} Vituperatio à ſexu. mulieres. n. conſueuerunt eſſe imperitiores viris, & multis ſuperſtitionibus detineri. {Religioſæ} Superſtitioſæ. Religioſus etiam appellabatur is qui nimia & ſuperſtitioſa religione ſeſe alligauerat, vt hoc loco. {De noſtris bonis} Et hæc erat ſuperſtitio. {Iſtuc recte} Ironicos dictum. {Lauatum} Secundum antiquos, nos dicimus locum Ouid. Faſt. 2. Mane lauatutas ſacra petebat aquas {Exilui} Oſtendit nimiā lætitiā de inuenta filia. ideo nō dixit acceſſu. {Plus ſpei video} Nolebat tam cito cognoſci filiā, ne occaſio præcriperetur offerendi argētum. {Plus ſpei} Melius eſt vt non ad Syrum referas, ſed ad Soſtratam. {Mirum, ni illa ſalua} Non pōt credere perijſſe anum, quod maxime vellet ob recognitionem Antiphilæ. {Ego perij} Quia recognita eſt antequā auferrem argentum. {Nihil minus} Pro non, q̃ auctus diuitijs eſſet.

GVID.

NIſi me, &c.} Hæc ſcen. Antiphilæ recognitionem cōtinet, ex qua inter virū & coniugem altercatio oritur, demum reconciliatio, ſimul Syro offertur alia occaſio extorquendi argentum. S. vxor eſt Chremetis alloquens nutricem ſuā de agnoſcendo annulo Antiphilæ, cum quo fuerat expoſita. Niſi animus fallit me, profecto hic eſt annulus, quē annulum ſuſpicor. i. opinor eſſe ſup. is annulus, qui cum. i. cum quo annulo, gnata. i.

filia

filia mea expoſita eſt.i.morti obiecta. Nam exponere pueros ſignificat eos morti tradere,& obijcere,aut ſaltem periculo mortis eos obijcere,vt ſi poſſint viuant,vt cũ ponitur puer in fiſcella aliqua ſuper flumen,aut in nemoroſo aliquo loco deponitur, victurus ſi poſſit,& ſic de ceteris id genus exponẽdi rõnibus. C. Chremes hoc audiẽs,neque tñ animaduerſus ab vxore alloquitur ſeruum inquiẽs,ò Syre,q̃d hæc oratio.i.hic ſermo vxoris, ſibi vult.i. ſignat. S. Alloquitur nutricẽ quid eſt?oſtendit ei, vel porrigit annulum dicẽs,quid eſt? ne.i.vtrum hic annulus videtur tibi eſſe is, qui cum expoſita eſt. N. Equidem dixi tibi ilico hunc annulum eſſe illum,qui cũ eſt expoſita,vbi.i.poſtquam oſtẽdeſti mihi. S, At vide mea nutrix.i.diligenter conſidera eum,vt contemplata ſis.i. conſpexeris,ſatis.i.ſufficienter,modo.i.nunc.i.quod barbare dicitur.vt auiſaueris,ſatis aſpice bene eum.põt etiã intelligi,vide pro caue,q̃ ſatis fuerit.modo contẽplata ſum eum annulũ, vt verius poſſit teſtificari. Ne ſatis contẽplata ſum.ſ.à templo dicitur contemplor ris.Templũ antiqui dicebant locũ,qui ab omni parte poteſt aſpici,vel cuius omnis pars videri poteſt. S. Iam.i.nunc, abi intro,atque nũcia.i.refert mihi,ſi illa Antiphila lauerit.i.quod dicũt balneauerit ſe iam.interea operibor.i.expectabo hic virum.i. maritum. Sy. Vxor ſup.vult te.i.te quærit, te petit, te expectat. vbi barbare dici ſolet,quærit ꝓ te Videas quid velit eſt triſtis neſcio quid.i.neſcio pp quid.intelligitur.n.ob aut propter,nõ temere.i.non incõſulte,non inconſiderate,eſt triſtia. vel vt alij volunt, ſine cauſa.metuo quid ſit.i.pp quid ſit,triſtis. C. Metuis quid ſit propter quid eſt triſtis?ne.i.certe. iſte per indignationẽ dicit herele dixerit.i.dicit,coniunctiuum pro indicatiuo. magnas nugas.i. fabulas vana & futilia cum magno conatu.vel metuo ſup.ne iſta dixerit.i.dicat mihi magnas,&c. S. Hem, interiectio applaudẽtis & blandientis.ò mi vir,q.d.lætor aduẽtu tuo, vt tibi narrem quæ acciderunt. C. Hem mea vxor.hæc repetitio à ſimili indignantis eſt. quæro te ipſum & hoc quæro, pro te hoc. C. Loquere.i. dic quis velis. S. Primũ.i.in primis oro te hoc.ne quid.i vt nõ credas me eſſe auſam facere aliquid.aduerſum.i.contra.edictum tuum.i. iuſſum,ſeu imperium tuum. C. Vis me credere tibi iſtud.i.q̃ nihil fueris auſa aduerſum edictum meum.credo.i.in hoc morẽ gero tuæ voluntati,& ſi.i.quãuis ſit incredibile,te nihil eſſe auſã, &c. Sy. Hæc purgatio.i.hæc excuſatio portat neſcio quid peccati. S. Memini ſti.i.recordaris me eſſe grauidam.i.tanes memoria cum eſſem grauida te maximopere.i.mirum in modũ maxime. interminatum eſſe mihi.i.minatũ eſſe, nam interminari ſignificat minari,& quaſi minãdo prohibere,vt interminatus ſum ne faceres i. prohibui minas proponẽdo. Meminiſti ergo te interminatũ eſſe ſi parerem puellam.te nolle nolli.i.nolle vt nutriretur,ſed exponeretur. C. Scio quid feceris? ſuſtuliſti.i.educaſti contra iuſſum meum puellam. S. Factum eſt ita.i.ſuſtuli. Sy. O domina ſi ſic eſt factum,vt dicis.i.ſi ſuſtuliſti puellã.i.educaſti.attollo pro educo ſeu nutrio: ergo.i.itaq; herus.i.dominus meus.auctus eſt damno pp dotem,quæ dãda eſt. dicimus aũt ego ſum auctus damno, & damnum auctum eſt mihi pro eodem, vt dicimus augeo tibi diuitias,& augeo te diuitijs & per paſſiuum tu augeris diuitijs,& diuitiæ augẽtur tibi. S. Minime.i.non ſuſtuli puellam,ſed annus.i. vetula Corynthia erat hic haud impura.i.non inhoneſta, neque impudica, impurus.n.dicitur aliquo vitio maculatus. dedi.i.tradidi ei anui filiam meã exponendam.i.mortis periculo, vel etiã ipſi morti obijciẽda. C. O Iuppiter. ne.i.etrum decet ſup.vel eſt verum,vt interpretatur Lateos.tantam inſcitiam.i.ignorãtiam eſſe in animo,q.d.putaretur, ne tantã eſſe ignorantiam in aliqua (vt aiunt) perſona,vt.ſ.proderet ſeipſam, alteri in facinore,quod celatiſſimũ eſſe deberet. S. Perij.i.perdita ſum, quid ego feci. C. At rogitas? S. O mi Chreme ſi peccaui,i.ſi erraui.feci id peccatũ inſcitia.i.per imprudentiam & non conſulto aut dedita opera.C. quidẽ.i.certe.certo ſcio id,quod ſequitur.ſ.te dicere,& facere omnia,quæ facis,aut dicis inſcientem,atque imprudẽtem.i.per ignorantiam,& imprudentiam,ſeu ſtultitiam, & incõſiderationem & ſi.i.etiam ſi vel quãuis,tu neges,q.d etiã ſi negares,tu fateris, ſcio te dicere & facere omnia per imprudentiam. Prudens eſt qui aliquid ſentit ſua intelligentia ſciens aũt dicitur,qui alicuius indicio rem cognoſcit,itaque prudens per ſe eſt ſciens per alios. Contra imprudens dicitur qui non habet intellectum bonorũ & malorũ. Inſciẽs aũt dicitur,qui res ignorat,quas deberet cognoſcere.oſtẽdis tnt peccata.i.errata in hac re. nam iam primum ſi voluiſſes exequi.i.complere meum imperium oportuit interemptam eam puellam.i.oportuit interfici eam, non ponitur hic participiũ præteriti temporis pro infinitiuo.vt aſſolet, puta interemptã pro interimi idenim ſit in duobus caſibus, accuſatiuo & ablatiuo. non oportuit inquã ſimulare mortem verbis i.per verba,& dare ſpem vitæ.re ipſa.i.ipſo effectu, dando videlicet illi anui quæ poterat eã educare, neque exponere. at.i.ſed omitto id videlicet te debuiſſe exequi imperium. Animus maternus miſericordia mouetur.ſ.fœtum, vel animus maternus eſt dignus miſericordia.i.meretur. vt ſui miſereamur & venit plurimum dignus eſt ſipo.i.facile patior,illud nõ valde ægre fero q̃.ſ.non expoſueris. Vero pro ſed,q̃ bene per ironiam, q.d.peſſime à te proſpectũ eſt filiæ.i.prouidiſti filiæ,dãdo eam lenæ.proſpectum eſt, hic eſt imperſonale paſſiuæ vocis,quod ante habet ablatiuũ mediante a, vel ab perſonæ agentis & poſt caſum ſui verbi. Eodẽ modo in epiſtolis Cic.loquitur, ait enim. Quod ſi meis rationibus à te proſpectũ eſſe intellexero quid voluiſti facere de filia,q d voluiſti facere meretriculã.cogita, voluta mente tua quia reſpondeas.nẽpe.i.certe,filia prodita eſt.i. decepta & data illi anui & illi vetulæ. Feſtus dicit prodere eſſe dare & allere,& bene hic capi poteſt eo modo,interdum prodere ſignificat differre,ſiue elongare,vt ita dicã Virg. Prodimur, atque Italis longe diſiungimur oris.Interdum ſignificat indicare, quod deberet tegi.& per hoc fallere, vt prodidit me vox.i.indicauit.& quod dicitur inepte, incuſauit me. propterea proditores dñr,qui decipiunt indicando quod celare deberent.filia ergo abs te prodita eſt,quaſi commiſſa eſt illi anui,& per hoc decepta, veluti.i.tanquam,planiſſuma.i.omnino vel clariſſime & manifeſtiſſime faceret quæſtum.i.faceret lucrum turpiter corpore ſuo,& veluti venderet.i.vẽderetur.à veneo is palam.i.publice plus offerenti.per te.ſ. per tuam proditionẽ credo q̃ ſup.cogitaſti id,quod ſequitur cum prodidiſti eam anui ſit ſup.hæc filia mea.quid vis.i.quidlibet.ſiue faciat quæſtum corpori ſuo,ſiue ſeruiat,&c.ſatis.i.ſufficit.dummodo viuat.quod cum ſit, ita dicit Chrem.quid põt tractari cum talibus imprudentibus,quid agas.i.quid agat aliquis,ſecunda perſona pro tertia,hoc eſt quid tractare,aut cõferre,aut communicare poſſit antiquis cũ illis.i.cum talibus vel viris vel mulieribus, qui refert viros & mulieres,quia maſculinũ præponderat fœmininu, qui neſciunt neque ius.i.normam viuendi. neque bonum.i.honeſtum factu.neque æquum.i.quod iuſtum eſt,& qui neſciũt inquã, ſup melius proſit aut quid peius.i.magis, obſit.i.noceat mihi vident niſi id,quod iubet pro libet, u pro i,ponitur aliqñ à poetis. S, ò mi Chrem peccaui.i.erraui.fateor victa.ſ.tuis argumẽtis vincor.i.confutor,vt cognoſcã me peccaſſe.nunc obſecro te vt quanto tuus animus eſt grauior natu.i.peritior pp plures experiẽtias, quas potuiſti habere plus q̃ ego & bene dicit grauior natu.nã maiores natu.i.ſeniores debent eſſe grauiores.i.moderatiores & conſtantiores,atque prudentiores ob maiorem experientiam,poteſt etiam hic capi grauior natu pro maior natu, q.d.tuus animus potuit plura videre,q̃ meus,cum me natiuitate præceſſeris.nam ferẽ mariti ſunt natu grauiores ſeu maiores vxoribus ſuis. quanto ergo tuus animus eſt grauior natu.i.antiquior.tanto ſit ignoſcitior.i.promptior ad ignoſcendum & parcẽdum,vt.i.ita,q̃ tua iuſtitia ſit aliquid præſidij.i.protectionis & auxilij meæ ſtultitiæ.i. meæ ſimplicitati. C. equidem.i.ambæ hæ particulæ capiũtur affirmatiue ad maiorem comprobationẽ,ignoſcam tibi iſtud factũ. verum.i.ſed ò Soſtrata,mea facilitas.i.benignitas,indulgẽtia multa.i.nimia & abũdans plus æquo,male docet te.i.male te inſtituit, nam ſi tibi eſſem paulo acerbior,magis rebus tuis agendis proſpiceres, põt etiam eſſe multa accuſatiuus pluralis ſit, mea facilitas male docet te multa. Facilis & clemens ſic differunt, nam facilis eſt cuius ira cito ſoluitur, clemens aũt qui nunquam iraſcitur. ſed quidquid iſtud eſt.i.qualecunque fuerit factum iſtud de exponenda filia. loquere.i.dic,qua cauſa.i.qua occaſione. hoc.ſ.filiam eſſe inuentam acceptũ eſt.i.notum eſt. S. vt.i.quẽadmodum omnes nos mulieres ſumus ſtultæ.i.inconſideratæ miſeræ.i.infelices, & religioſæ.i.ſuperſtitioſæ,nam etiam apud antiquos (vt Gell.refert) religioſus dicebatur,qui nimia ac ſuperſtitioſa religione ſeſe alligauerat.cum.i.quo tempore.do.i.trado illi anui filiam exponendam.i.morti obijciendam,detrado.i.abduco annulum de digito meo,& dico vetulæ vt exponeret.i.eijceret eũ annullum vna cum puella.ne.i.vt.ſi non moreretur filia, nõ eſſet expers.i.exors ſine patre,aut ſorte de bonis noſtris. C. iſtud feciſti ſup.recte per ironiam dicit.conſeruaſti te,atque illam.i.illo annulo tradito cõſeruaſti te,ne faceres contra religionẽ, & cõſeruaſti illam ne moreretur. S. hic eſt is annulus.oſtendit ei annulum quem dederat. C. vnde habes illum annulum.i.à quo recuperaſti. S. habeo ſup. ex adoleſcentula, q̃ Bacchis adduxit ſecum. Sy. Syrus timet ne ſibi præripiatur auferendi argenti occaſio agnitione filiæ, itaque ingemuit. Hem,dolentis eſt. C. quid ea Soſtrata narrat? S. ea Antiphila adoleſcentula dum it lauatũ,antique pro lotum Ouid. Sacra lauaturas m.p.a dedit mihi.i.tradidit,commiſit mihi annulũ, ſeruandum.i.vt eum ſeruarem.Primo.i.in principio.non aduerti animum.i.non animaduerti,neque conſideraui illum annulum, ſed poſtquam aſpexi.illico.i.ſtatim cognoui.ea iliui vel exilui.i.celeriter gaudens,ſeu exultans exiui ad te. C. quid nũc ſuſpicaris.i. conijcis, aut inuenis de illa adoleſcentula. S. neſcio niſi et.ſ.q̃

quæras

quæras ex ipſa ex pro abs, vt ſępe.i.quæras ab ipſa adoleſcentula vnde habuerit hunc anuolum ſi poteſt reperiri vnde.ſ.habuerit. Sy. perij. video plus ſpei eſſe q̃ volo de agnitione filiæ. ſi ita eſt, quemadmodũ proponitur à Soſtrata de ea. eſt noſtra.i.filia heri, & heræ ſeu de noſtra familia. C. ne.i.vtrum illa anus, cui dederas eam viuit. S. neſcio an viuat. C quid illa vetula renũciauit.i.retulit tibi feciſſe olim.i.quõdam cum ei dederas. An.ſ.ė poſuiſſe ſe diceret vti erat iuſſa. S. renũciauit inquam ſe feciſſe id, quod iuſſeram.ſ.ſe expoſuiſſe filiã. C. cedo.i.dic, quod ſit nomen mulieris.i. anus, vt quæratur.i.petatur à vicinis, & noſcentibus. S. nomen ei Philtere, vel in nominatiuo, vel in datiuo, Nam dicere poſſumus eſt mihi nomen Guido & Guidoni, item & Guidonis. vt plerũq; legi, ſed ſæpius per nominatiuum loquimur, aut per datiuum, & quidẽ elegantius. Sy. ipſa eſt anus.ſ.q̃ dicis, & qua Antiphila abducta eſt, quod nouerat Syr.nam iuerat ad quærendas puellas domum eius, mirũ eſt ſup.ni.i.niſi illa anus eſt ſalua.i.incolumis, ac non mortua, & ego Syrus perij, q̃m auferendæ pecuniæ eſt mihi præreptus locus. C.ò Soſtrata ſequere me intro.i.in domũ, hac.i. per hanc viam. S. vt.i.qualiter, vel quantũ, euenit.i.accidit, præter ſpem.i. ex inſperato, vt.ſ.tu efficereris ita placatus, q̃.i quantum, male.i. miſereri, ſed valde timui, ne.i.vt & vt.i.q̃ eſſes nũc animo ita duro.i.q̃ haberes nunc animũ ita durum inexorabilem, vt.i. ſicut, olim fuiſti in filia tollenda.i.exponendã, & tollenda, de medio vel nutrienda, q̃m eam nolebas nutrire. C. ſæpe nõ licet hominem eſſe ita vt volt, ſi res.i.ſubſtantia, facultas, non ſinit.i.non patitur paupertie præmente, nũc tempus eſt mihi ita, vt cupiam.i. vt opte habere filiã, q̃m auctus ſum diuitijs; ſed olim.ſ.cũ iuſſi exponendam nihil minus erat mihi ſup.q̃ vt cuperem filiam pauperie præmente, rebusq; non ſinẽtibus, neque video cur ſit capiendum, nihilominus pro nõ, vt putat Calphurnius.

Lato. Argumentum} In hac ſcena per occaſionem annuli agnoſcitur Antiphila. Et eſt cataſtrophe amoris Cliniæ. }Primum hoc} Defenſio ante narrationẽ, ex perturbatione perſonæ. }Nolle tolli}.i.educari. }O Iupiter} Exclamatione. }Si peccaui} Purgatio ab ignorãtia. }Etiam ſi tu} Ironia. }Nam iam primũ} Amplificatio. }Atque id omitto} Præterito inferẽs quod grauius eſt. }Veniret palam}.i.venderetur. }Credo id cogitaſti} Obiectio, quæ ſoluitur honeſti & vtilis comparatione. }Mi Chreme} Deprecatio Soſtratæ. }Vt ſtultæ & miſeræ} Narratio. }Religioſæ} Superſtitioſæ, & nimis anxie deos metuentis. }Iſtuc recte} Irriſio. }Hem} Metuentis, timet.n.Syrus ne inuenta Antiphila deprehendatur amor Clitiphonis. Eſtq; hic occaſio noui periculi in prouehenda epitaſi dum agnita Antiphila conſilio Syri perturbatur. }Non licet} Honeſta ſententia.

Petr. Marſ. Niſi me animus, &c.} Maternum amorem erga ſua pignora, & mores nonnũquam difficiles, & virorum ſtudio contrarios, hæc ſcena exprimit. Matres.n. plus patribus amãt ſuos filios. Vnde Ariſt.lib.9.Eth. ſic ait: Ea quæ facta ſunt cũ labore, magis diligunt omnes, & ideo matres filios magis amãt. Generatio namque laborioſa eſt magis, & magis ſciunt eſſe ſuos. Mores aũt mulierum Plato in 6.de Legib. ſic exprimit: Quæ ordine carent, vel male ordinata ſunt eã, etiã quæ iam ordinata ſunt, confundunt, vt ſunt fœminæ. Quod quidem hominum genus aliud eſt, & differens, nobisq; occultius & verſutius natura eſt: pp imbecillitatem itaque minus ordinari poteſt. Ratio eſt: Res muliebris ſi iacere ordinata relinquitur, humanarum rerum ſolum, vt videri poſſit dimidiũ: ſed quanto natura ſua inepoor eſt ad virtutem, q̃ virilis, tanto excedit, vt plus q̃ duplum eſſe videatur. Genus, inquit, muliebre, nec orationem ipſam recte dicentis, ſine ingenti reclamatione, audiet.

Glar. Huius ſcenæ vndecim primi verſus ſunt iambici tetr. acat. reliqui dein trochaici tetr. catal Primus proceleuſmaticũ initio, tertio loco quinto habet, in quo d, in Quid, & Mihi monoſyllabũ totum eliditur. In 4.verſu ſ, eliditur in ſatis loco tertio In 5.verſu anapæſtus eſt loco primo, & i, correptum in Abi. Quanquam & hoc loco & ſuperioribus duobus bacchius eſſe poterat, ſed ı ędet toties eandem rem inculcare. In 8.Næ totũ eliditur. In 9.libro vetuſtus habet Hem, non Ehem, atque ita poſcit carmen. In 11.non elidimr poſterius I, in ſibi.

Credo. S. Neſcio quid peccati portet hæc purgatio.

Quæ nunc ſequuntur ſunt trochaica tetr.catal.omnia, excepto ſecũdo, quod acatalecticũ eſt, quale in Eun.Act.2.Sce.2.primum eſſe diximus, & quale in Phorm.Act.1.Sce.4.vndecimum, & fortaſſis vltima Hecyræ ſcena ſeptimũ, alioqui vix alia reperias toto niſi memoria fefellerit, Terẽtio. In tertio vel ſ, eliditur in Herus, vel bacchius eſt loco ſexto. quanquam & varia eius carminis lectio eſt. In quinto verſu d, eliditur in Sed, & ſ, in Anus, vt primo eius loco ſit tribrachys, ſecũdo dactylus, vel abſque eliſione, ſecundo loco eſt pęan primus, & amphibrachys loco tertio. In quarto trochęus, in quinto ſpõdæus, deinde duo trochæi cũ ſyllaba. Sextus verſus variã habet lectionẽ. Quidam.n.lib. hñt Inſcientiam, quidã Inſcitiam. Calphurnius Inſcitiã legit, atq; ita hñt vetuſtus ac Aldi lib. Sed ſic In præpoſitio tollẽda eſt, vt carmẽ ita legatur,

Exponendam. C. O Iupiter, tãtam ne eſſe animo inſcitiam?

Quæ lectio mihi probatur. In ſeptimo, Quidẽ, non Equidem, legendum, &, Etſi, pro Etiãſi, quod vetuſtus admonet lib.annotauit & id Ioan. In 17. Idem Ioan. ait Satios in quodam manuſcripto legi, quod ſi vere legitur, ſ, eliditur. Idem in 20. recte poſt Nunc ponit Hoc, vt legatur, Nunc hoc te obſecro. Et in 21.tollit. Tanto ſit. Nam carmen haſce voces non patitur. In 22.vel Meæ monoſyllabũ eſt, vel creticus eſt loco primo. In 23.trochæus eſt loco primo. In 30.vide num legendum ſit Adoleſcentula in ablatiuo, vt ſit Habeo ex adoleſcentula. Et in proximo quidẽ ante hunc, verſu Ioan.legit, Is hic eſt annulus. Doct.aũt, hic eſt annulus. Liber vetuſtus, hic eſt is annulus. Liber Aldi omittit is, Quod ſi omnino legi debet, ſ, eliditur. In verſu nono à fine vel Spes monoſyllabum eſt, vel creticus loco quinto, In octauo à fine anapæſtus eſt loco ſecundo, & i, non eliditur in Si, ſed corripitur. In ſexto à fine dactylus eſt loco tertio. In penultimo trochæus loco primo.

ACTVS IIII. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Hoc loco melius initium capiet actus fabulæ quartus, quam ſcena ſuperiore ob paraſceuem quæ fit in ſcena. Quid iſtud quæſo, vbi, mane, mane quid eſt quod tam à nobis grauiter crepuere fores. Exeunte illic Soſtrata cum nutrice non eſt vacuum proſcenium, quod ſtat oportet, ſi ſtare actum velis. In hac autem ſcena Chremete & Soſtrata ad filiam ingredientibus, Syro quoque abeunte perſona nulla manebit in proſcenio. quare vt dixi rectius hic actum auſpicabimur. Scenæ argumentũ eſt. Poſt agnitam Antiphilam Syro nouum quæritur de inueniendа pecunia conſilium.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena tam morali quàm faceta, poſt recognitam Antiphilam anxius Syrus nouum de extorquenda pecunia conſilium quærit, & deliberantem de re aliqua admodum artificioſe hic exprimit. Eſt enim Dialogiſmus acuti ingenij in multa cogitatione verſantis.

Iambici Octonarij.

SYRVS.

Niſi fallit me animus, haud multũ à me aberit infortunium:
Ita hercle in anguſtum oppido nunc meæ coguntur copiæ:
Niſi aliquid video, ne eſſe amicam hanc gnati reſciſcat ſenex.
Nam quod ſperẽ de argento, aut poſſe poſtulẽ me fallere,
Nihil eſt: triumpho, ſi licet me latere tecto abſcedere.
Crucior, bolum tãtum mihi ereptum tã ſubito è faucibus.
Quid agam? aut quid comminiſcar? ratio de integro ineunda eſt mihi.
Nil tam difficile eſt, quin quærendo inueſtigari poſſiet.
Quid, ſi hoc ſic incipiam nunc? nihil eſt. ſi ſic? tantundem egero.
Ac ſic opinor: non poteſt: immo optume. euge optumam habeo,
Retraham hercle, opinor, ad me illud idem fugitiuum argentum tamen.

Ioan. Cal. Niſi me animus fallit,} Recognita Antiphila, Syrus anxius, nouum quærit conſilium de extorquenda pecunia, & bene deliberantem de re aliqua exprimit. Eſt.n. dialogiſmus acuti ingenij in multa cogitatione verſantis. }Copiæ meæ} Tranſlatio ſumpta ab imperatore, qui iam penè fuſus ab hoſtibus, ſe in aliquem tutiſſimum locum reperit. Copiæ numero & multitudinis & ἐνικῶς de exercitu dicitur. Saluſt. Ex omni copia Catilinæ. Virg. Et quæ ſit me circũ copia luſtro. }Triumpho, ſi licet me latere} Verba proprie ſeruorum quoties vident ſe quod inceperant, perpetrare non poſſe. Et ἀρχαϊκῶς legendũ. }Bolum} Tranſlatio ab animalibus quibus aufertur præda. }Comminiſcar?} Fingam, Inde cõmentum dicitur. Alibi, Atque illis commẽtum placet. }Nihil tam difficile} Sentẽtia generalis ſine certo auctore, quæ ſeruis etiam conuenit. }Quid ſi ſic} Qui aliquid incepturi ſunt, multa proponere ſolẽt, & affirmare, & refellere qđ ſit faciẽdum vel relinquendũ. }Sic opinor} Nam quæ opinamus, putamus,

putamus,quæ putamus, incerta ſunt. {Euge} Vox lætantis eius qui optimum inuenerit conſiliũ. {Fugitiuũ argentum} Facete & iocularititer ſeruuli more de argento tanquam de homine dixit.

GVIA. NIſi me,&c.} Agnita filia Syrus nouum init conſilium de extorquẽdâ pecunia,& hic de re aliqua quiſquam deliberâs tite exprimitur. S. Syrus ſolus apud ſe ad hæc loquitur,niſi animus fallat me.qui.ſ.præſagit mihi aliquid mali, infortunium.i.infelix ſucceſſus,ſeu malus caſus, mala fortuna,haud.i.non,multum aberit i.lõge erit à me ita i.adeo, meæ copiæ.i.meæ legiones,meus exercitus,& ad propoſitũ mei conatus,cogimur.i.compellimur nunc couſtringimur nunc oppido.i.valde,in anguſtum.i.locum arctiſſimũ,q.d.meus exercitus iam penè fuſus eſt, nam coactus eſt & impulſus in anguſtias vbi contereretur facile, hoc eſt mei conatus adeo repreſſi sũt hac re.i.hac agnitiona puellæ,vt facile poſſint contundi, atque conteri, quod eſt tranſlatio ſumpta à re militari,alij lib.habẽt,ita meæ copiæ coguntur.i.conſtringũtur in anguſto oppido.i.in aliqua munitione inquam me recipere neceſſe fuit,haud multũ ergo aberit à me infortunium, niſi prouideo aliquid.i.niſi excogito aliquam technã, ne.i.vt non ſenex Ch.non reſiſcat.i.cogunſcat hanc Bacchidem eſſe amicam gnati Clit.nam nihil eſt quod.i.propter quod, ſperem.i.ſpem habeam de argento extorquendo.ſ.aut nihil eſt inquam pp quod poſtulem me poſſe fallere herum.ſ.Chremetem.Scilicet,per ironiam lege,quod dici ſolet.Deus ſciat,& triumpho.i.glorior,lætor more illius,qui triumphauit,me latere.i.deliteſcere, neque audere emergere in lucem in conſpectu Clit.& triumpho inquã.i.me abſcedere tecto.i.relinquere tectum,vbi ſit filius quem meũ poſſe citus decepi,crucior.i.dolore affligor tantum bolum.i.tantũ morſum.i.tantam opportunitatem, eſſe ereptum, ſubductum, ſubtractum mihi de faucibus.i.de gutture,vel ore, ac buccis,tam ſubito.i.tam repente, eſt autem hæc trãſlatio ſumpta ab animalibus, quibus eripitur præda, quid agam, aut quid cõminiſcar.i.fingam excogitabo.Inde commentum.i.figmẽtum,ratio eſt mihi ineunda.i.inueniendus eſt mihi modus, de integro.i.denuo, nam iam iniuerat vnam rationem.i.excogitauerat vnum modum habẽdæ pecuniæ,quæ via tibi non proceſſit, aliam inire.i.excogitare neceſſe fuit,deinde ſequitur ſententia,ratiocinatio,ſiue color rhetoricus,nihil eſt tam difficile,quin.i.quod non poſſit inueſtigari.i.inueniri quærendo, nam inueſtigare ſignificat quærendo inuenire, vt probat Laurent. Nunc Syrus incipit deliberare, & identidem proponit,& propoſita refellit,tandem inuentã bona ratione erũpit in lætitiam.Quid erit ſup.ſi incipiam, nunc hoc quod.ſ.cogitabat tunc ſic.i.hoc pacto,deinde ſibi non placere reſpondet, nihil eſt.i.tale figmentum nullius eſt momẽti Quid erit inquam ſi ſic incipia inquam,deinde confutat illud, egero tantundem.i.tãtum proficiam in hoc faciendo quantum in alio præcedenti iam confutato,at.i.ſed, ſi inquam incipiam ſic quid erit? opinor.i.vt mea fert opinio,non poteſt fieri ſic.ſ.vt tunc cogitabat, deinde illa ratione aliquandiu perſpecta cognouit eam eſſe bonam, & tunc ſe corrigit,imo.i.ſed,optime poteſt fieri inquam hoc, euge,vox lætantis eſt eius,qui bonum inuenerit conſilium,habeo.i.ſcio optimam rationem.ſ.extorquendæ pecuniæ, hercle tamen.i.quãuis obſtructa ſit mihi altera via & occluſa,cũ hac via,vt opinor,retraham.i.reuocabo,reducam ad me illud idem argentum fugitiuum, quod me tantopere fugit,vt id aſſequi non poſſim, & de argento iocularititer,& ſeruuli more tanquam de homine dicit.

LATO. ARgumentum} Conſultatio Syri ob inuentam Antiphilam perturbatis cõſilij ſui rationibus. {Niſi me animus} Querela Syri. {Coguntur copiæ} Copiæ,tranſlatum ab exercitu,qui ſæpe laborat iniquis concluſus locis. {Si licet me} Et hoc tranſlatũ à bellica rationa. {Nihil tam} Sententia,qua ſe excitat ad conſultandum,& attende geſtum deliberantis. {Fugitiuũ argentum} Tranſlatum à ſeruis fugitiuis.

PATA. MARS. NIſi me animus, &c.} Callidum animum ſerui decepti at non defatigati, necnon conſultationem malitioſe conuenientem,& vafram mentem ſeſe ad dolos confirmãtem, honeſtatis ratione non habita,hæc ſcena exprimit oſtendens hominem malitioſum pendere animo, & confirmare ſe ad decipiendum,nullam viam reſpuentem quæ ad votum perducat ſuum,& vtilitatem repetentem reſpicit,& non honeſtatem, nec cœptum iter deſerit propter conſuetudinem. Vnde Cice in 5.act.in Verr. Ita ſerpit illud inſitum in natura malum conſuetudine peccandi libera,finem vt audaciæ ſtatuere ipſe ſibi non poſſit.

GLAR. VErſus ſunt omnes iambici tetram.acat. In quorũ primo proceleuſmaticus eſt initio, & Me, ſequente verſus parte, non eliditur,ſed corripitur, vt loco quinto ſit tribrachys. Verſus ſecundo Meæ monoſyl.eſt, niſi ſis creticus loco quinto.& ita hercle pen,Ita hac re,legit Ioan. In ſexto Mihi diſſyllabum. In nono verbum Nũc ſuperfluit in verſu, nec ſenſus requirit,nec habet vetuſtus lib. In penult. verbum Optimam poſt Habeo ponendũ,vt conſtet verſus. Bolum aũt poſitum pro eo quod Græci βῶλον dicunt Doct.admonuit in adagio Bolum è faucibus.

ACTVS IIII. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Clinia hic teſtatur quam gaudeat de agnita Antiphila, & à Syro admonetur vt amici etiam Clitiphonis rem curet in ſeruanda Bacchide.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hinc ingens Cliniæ lætitia de recognita amica exprimitur qua vſque adeo ſit perculſus, vt vix tandem à Syro perſuaderi potuerit, vt Clitiphoni conſodalis ad Bacchidis conſeruationem opitularetur.

Iambici Quadrati Catalectici,& Trochaici plerique, Senarius vnus.

CLINIA, SYRVS.

NVLLA mihi res poſthac poteſt iam interuenire tanta,
Quæ mihi ægritudinẽ afferat: tanta hæc lætitia oborta eſt:
Dedo patri me nunc iam, vt frugalior ſim quàm volt.
S. Nil me fefellit: cognita eſt, quantũ audio huius verba.
Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.
C. O mi Syre, audiſtin' obſecro? S. quid ni? qui vſq; vna affuerim.
C. Cui æque audiſti commodi quidquã eueniſſe? S. nulli.
C. Atque.ita me dij ament, vt ego nunc non tam meapte cauſſa
Lætor,quàm illius: quàm ego ſcio: eſſe honore quouis dignam.
S. Ita credo: ſed nunc Clinia age, da te mihi viciſſim:
Nam amici quoque res eſt videnda,in tuto vt collocetur,
Ne quid de amica nunc ſenex. C. ò Iupiter. S. quieſce,
*C. Antiphila mea nubet mihi. S. ſiccine *me interloquere?* *mihi
C. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. S. fero hercle vero.
C. Deorum vitam adepti ſumus. S. fruſtra operam hanc opinor ſumo.
C. Loquere, audio. S. at iam hoc nõ ages. C. agam. S. videndum eſt, inquam.
Amici quoque res Clinia tui in tuto vt collocetur:
Nam ſi nunc à nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,
Noſter reſtiſcet illico eſſe amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, vt celata adhuc eſt.
C. At enim iſtoc nihil eſt magis Syre meis nuptijs aduorſum:
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? S. quid ni?
C. Quid dicam? quam cauſſam afferam? S. quin nolo mentiare:
Aperte, ita vt res ſeſe habet, narrato. C. quid ais? S. iubeo
Illam te amare, & velle vxorem hanc eſſe Clitiphonis.
C. Bonam atque iuſtam rem oppido imperas, & factu facilem.
Et ſcilicet iam me hoc voles patrem exorare, vt celet
Senem voſtrum. S. immo vt recta via rem narret ordine omnem. C. hem,
Satin' ſanus es, & ſobrius? tu quidem illum plane prodis:
Nam qui ille poterit eſſe in tuto, dic mihi?
S. Huic equidem conſilio palmam do: hic me magnifice effero,
Qui vim tantam in me, & poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ,

Vera

Vera dicendo, vt eos ambos fallam; vt, eum narret ſenex
Voſter noſtro, iſtã eſſe amicam gnati, non credat tamen.
C. At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.
Tu fortaſſe, quid me fiat, parui curas, dum illi conſulas.
S. Quid, malum, me ætatem cenſes velle id aſſimularier?
Vnus eſt dies, dum argentum eripio, pax, nihil amplius.
C. Tantum ſat habes? quid tum quæſo, ſi hoc pater reſciuerit?
S. Quid, ſi redeo ad illos, qui aiunt, quid ſi nunc cælum ruat?
C. Metuo, quid agam. S. metuis? quaſi non ea poteſtas ſit tua,
Quo velis in tempore vt te exoluas, rem facias palam.
C. Age, age, traducatur Bacchis. S. optume. ipſa exit foras.

IOAN. CAL. NVLLA mihi res poſthac] Nimia Cliniæ lætitia exprimitur de recognita Antiphila, qua præpeditus via poteſt adduci à Syro vt Clitiphoni ſuccurrat.] Aegritudinẽ afferat] Tale & illud, Deorum vitam adepti ſumus.] Dedo me patri] Plus dedere hoc loco, quàm obſequi dedere ſe vult patri, quemadmodum in hoſtium poteſtatẽ hoſtes ſe dedunt. In Andr. Tibi pater me dedo, quaſi qui vellet contraria, & deditio in hoſte fieri ſolet.] Frugalior] Temperatior ſi frugalis nõ extat, vnde deſcendat, vide in.] O mi Syre] A blandimento incipit, vt faciunt qui quidquam ſperatum conſecuti ſunt.] Quid ni] Quid niſi audierim?] Meapte] Cũ ablatiuo παρέλκον additũ, vt noſtrapte, Cato tñ poſuit mihipte, pro mihi ipſi.] Dignã quouis honore] Amica etſi impudica eſt, dũmodo amatori placeat, ab eo commẽdatur amore eum impellente.] Da te] Duæ partes orationis. Dare eſt quod repetas, Dedere eſt ad perpetuum. Damus & amicis, Dedimus tantum hoſtibus.] Nam amici] Iuſta petitio, ſuccurrendum eſt amico, ne quid illi incommodi accidat.] Amici] Plus gratiæ habet quàm ſi dixiſſet Clitiphonis. Et amicus, animi eſt, Amator vero, corporis, & Amator eſt ad tempus, Amicus qui perpetuo amat.] Ne quid de amica] ἀποσιώπησις.] O Iupiter] Exclamatio terribilis pene ex nimio gaudio deſipientis.] Nubet mihi] Hinc omnis lætitia dependet.] Interloquere] Hoc loco inter non auget, quemadmodum in verbo intercipit, interibit. eſt autem interloqui, impedire, & interpellare loquentem.] Ferme] .i. tolera. Tolendus eſt qui ex amore deſipit, quia amor deus eſt, & non voluntas, cogit enim hominem ad id quod vult.] Hercle vero] Vero, vt plurimum ironiæ conuenit. Vergil. Egregiam vero laudem, & ſpolia ampla refertis. Sunt & vero, pronunciandi adiumenta, in verbis negationem habent, licet confeſſionem afferre credantur.] Hoc non ages] .i. audies. In And. Hoccine agis?] Inquam] Verbum hoc vim interdum maximã habet ad adhortationem. Et, videndum eſt, & vide, magne aggreſſuris dicit. & inquit vtimur nonnunquam in repetitione ſupradictorum.] Noſter] Cũ ſtomacho.] Si abduxeris] Recte abduxeris, nam abducitur proprie quod alienum.] Quo ore] Sic dicimus quãdo aliquid pudendum committimus.] Appellabo?] Si duxero Bacchidẽ.] Quinimmo] Cautus ſeruus ea admonet quæ nõ erunt aduerſa nuptijs.] Bonam atque iuſtã] εἰρωνικῶς legendum.] Vt celer ſenem voſtrum] Dicimus n. cælo tibi hanc rem, & celo te de hac re. intelligendum, celet ſenem de Bacchide.] Prodis] Prodere proprie ad parentes referendũ, ſed nonnunquam ad eum cui res alterius demandata eſt, & cuius cõſilio alter regitur.] Meam eſſe credet] Neceſſario ſi Chremes Bacchidem gnati amicam non crediderit, Cliniæ eſſe crediderit.] Committet] Bene de filia committet dixit, quia propriæ magna committimus, & ea, ſm Donatũ, quæ ſalutem in dubio hñt.] Quid, malum] Malũ, interiectio eſt iraſcentis.] Vnus eſt dies] Aſſignat tempus pro ratione, non vult Chremetem diu credere Bacchidẽ Cliniæ eſſe amicam.] Pax] Aduerb. comicum, & ſignificat tm̃.] Si nunc cælum ruat?] Verbum vſitatum in eos qui ſubtimidi in re peragenda, ſemper dicere ſolent, quid ſi hoc vel illud accideret?] Age, age] Vox conſentientis, & qui victus eſt rationibus callidi ſerui.] Optume enim] παρασκευή eſt alterius ſcenæ.

VIB. NVlla mihi, &c.] Hic. n. nimia Cliniæ lætitia exprimitur re cognita Antiphila, qua lætitia perculſus vix poteſt adduci à Syro, vt Clitiphoni ſuccurrat. C. Iam nulla tanta res põt interuenire mihi. i. accidere. & quod dicitur, ſubuenire, licet non proprie in eo ſignificatu, poſthac. i. poſt hoc tempus, quæ afferat mihi ægritudinem. i. animi moleſtiam, tãta. i. adeo magna, hæc lætitia eſt oborta. i. enata mihi vel erupit, nunc dedo me patri. i. conuerto me, vel trado me totum in patris poteſtatẽ hoſtiũ more, qui de victoria deſperantes ſe in oſtium poteſtate dedunt, vt. i. ita, quod iam ſim frugalior. i. temperatior, modeſtior, quàm vult, q. d. officio meo & mea frugalitate eius voluntatẽ vincam. S. Nil fefellit, id eo bene dicebam, & vere, vel nõ erraui, cum ita eſſe iudicaui, nam res non me fallit, quàm non ignoro, ſeu quæ me non latet. non præterit, nõ fugit, quantũ audio. i. intelligo, verba huius Cliniæ. Antiphila agnita eſt. i. recognita à parentibus, hoc aũt apud ſe dicit, deinde conuertit ſermonem ad Cliniam, & inquit, lætor iſtud obtigiſſe. i. contigiſſe, eueniſſe, ſucceſſiſſe, tibi ea tua ſententia. i. vt volebas, vbi dicit inepte ſolet ad tuum gratum, ad tuũ placitum. C. O mi Syre obſecro audiſti ne rem totã, vt facta eſt de agnitione filiæ. S. Quid ni. i. cur non audierim, qui aſſuerim, vſque. i. aſſidue, vna. i. ſimul cũ parentibus. C. Cui homini audiſti quicquam cõmodi, æque. i. ita eueniſſe, vt ſup. mihi. S. Nulli audiui quidquam cõmodi eueniſſe. C. Atque ita me Dij ament, affirmandi ſeu iurãdi eſt hic modus ſatis comicis familiaris, hoc eſt Dij ament me ita, vt ego nunc lætor, non tam meapte. i. mea ipſius, ſeu meamet cauſa, inuenitur & meapte & meopte, ſuapte & ſuopte, tuapte, & tuopte, noſtrapte & noſtropte, veſtrapte & veſtropte, in tribus generibus, ſed dũtaxat in caſu ablatiuo, licet Cato poſuit mihipte pro mihiipſi, vt ergo lætor nõ tam meapte cauſa, quàm cauſa inquam illius. ſ. Antiphilæ, quàm Antiphilã ſcio dignam, quouis. i. quolibet honore. i. meruiſſe quemlibet honorem. S. Credo ita eſſe vt ais, ſed ò Clinia, age nunc. i. eia, hortantis eſt, viciſſim. i. è diuerſo, cõtra vice tua, da te mihi. i. obſequere mihi, & mihi morem gere, vt tibi ſum obſecutus, nã quoque. i. etiam, res. i. cauſa, negotium amici. ſ. Clitiphonis eſt videnda. i. prouidenda, vt collocetur. i. conſtituatur in tuto, hoc eſt vt careat periculo culpationis & ignominiæ, videlicet ne quid. i. vt ſenex Chremes, nu ſciat ſup. aliquid nunc de amica. i. de Bacchide, quod ſit Clitiphonis amica. C. O Iuppiter, exclamatio vehemens in Syrum, tanquam aliquid dixiſſet quod videretur deſipienti vergere in nuptiarum impedimentum. S. Quieſce. i. ne iraſcaris ita, ſis quietus & expecta quæ reliqua ſunt. C. Antiphila mea nubet mihi. i. mihi deſpõdebitur, & nuptijs copulabitur. S. Siccine. i. vtrum, interloqueris. i. impedis, interpellas me loquẽtem, ſic interloqueris, inquit, quaſi loqueris inter me i. inter meum ſermonem illum interrumpẽdo, & in eius medium te interponendo. C. O mi Syre quid faciam gaudeo, hoc eſt nimio gaudij affectu ſum perculſus, fer. i. tolera, me. i. mea verba inconſiderata, & modum me habendi. S. Hercle vero, ironice vero aliquid habet hic, fero. i. tolero te. C. Sumus adepti. i. ego ſum adeptus vitam Deorum, quæ lætitiæ plena eſt, & felicitate, nulla admixta triſtitia, & eſt hyperbolicus ſermo, ab affectione procedens. S. Opinor quod ſup. fruſtra. i. inefficaciter, ſumo operam. i. quod vulgo dicitur capio pœnam, cum tñ pœna duntaxat dicatur de punitione, nã vt vult Priſc. in 1. à pœna œ, diphthongo in u, mutata deducitur punio, & ideo non eſt dicendum, ſumpſi magnam pœnam pro te, ſed potius tua cauſa multos cepi, ſeu ſumpſi labores, aut plurimum tui cauſa laboraui, opera aũt dicitur operatio, labor, induſtria, ideo ſic intellige, fruſtra ſumo operã. i. fruſtra laboro ſermonem apud te facere cum tuo gaudio deſipiẽs aures mihi non præbeas. C. Loquere audio te, ſcilicet. i. aures præbeo tuis ſermonibus. S. At. i. ſed, iam. i. ſtatim, non ages hoc. i. non me audies. C. Agam. i. te audiam. S. Inquã. i. dico, repeto quod videndũ eſt. i. proſpiciendum eſt, vt quoque. i. etiã, res amici tui. ſ. Clitiphonis collocetur in tuto, vt expoſitũ eſt intellige, nam ſi nunc abis. i. diſcedis à nobis, & relinquis hic Bacchidẽ, illico i. ſtatim, noſter ſenex Chremes reſciſſet. i. cognoſcet tanquã rem inopinatam, hanc Bacchidem eſſe amicam Clitiphonis, ſi abduxeris. i. ſi tecum duxeris, & à nobis remoueris, itidem. i. ſimiliter, ipſa celabitur eſſe amica eius, vt. i. ſicut, adhuc i. hucuſque, ſeu hactenus celata eſt. C. At enim. i. ſed certe, ò Syre nihil eſt magis aduerſum. i. cõtrarium meis nuptijs iſtoc. i. iſta re, quàm mones. Nam quo ore. i. qua fronte, quo aſpectu, quo vultu, qua facie appellabo patrem meum, vbi dixero Bacchidem? tenes i. ſcis ne, quid dicã. i. dicere debeam. S. Quid ni. i. cur non teneo? C. Quid dicam? quàm cauſam afferam patri, propter quàm abduxerim eam mecum. S. Petis ſup. quid dices? nolo quod ſup. mentiare narrato aperte. i. clare, vt quẽadmodum res ſe habet. C. Quid ais. i. dicis S. Iubeo. i. volo te amare. i quod tu ames illam Antiphilam, & velle. i. quod tu velis habere eam vxorẽ, & iubeo inquam te dicere ſupp. patri tuo hanc ſ. Bacchidẽ, eſſe Clitiphonis. i. amari à Clitiphone. C. Imperas. i. præcipis, ſuades, rẽ oppido. i. valde bonã, & honeſtam, per ironiã dicit, q. d. valde malam, & inhoneſtã, & imperas inquã rem facilẽ factu. i. vt fiat, ironice legendo, & hæc particula & hic indignanter

poni põt,vt ſiquis dicat,& quis eſt qui male de me loqui poſſit.ſ. hic ponitur ironice, quaſi quod dici ſolet Deus ſciat,vt alibi. Id populus curat.ſ.& Virgil. Scilicet his ſuperis labor eſt,iam voles me exorare patrẽ hoc.i.voles me perſuadere patri, hoc exoro.n. te ſignificat perſuadeo tibi,& exoro vitaui ſignat impetro, interdum ambo accuſatiui,tam accuſatiuus perſonæ, q̃ rei iunguntur ſimul cum eo, vt hic voles ergo me exorare patrem hoc,vt pater meus celet ſenem veſtrum,ſ.Chremetem. Dicimus.n.celo te hãc rem,celo tibi hanc rem,celo te hac re, & celo te de hac re. S. immo.i.ſed,ego volo vt recta via narres oẽm rem ordine.i.per ordinem,& tractu,ac tenore ſuo,nõ deflectendo à via recta. C. Hem, indignantis eſt,ſatis ne es ſanus i.ſanè mentis, aut ſobrius.i.non temulentus?quidem.i.certe prodis.i.quod dicunt inepte tu incuſas illum Clitiphonẽ,planè.i.clare omnino. Nam dic mihi,qui.i. qua modo,ille Clitipho poterit eſſe in tuto.i.ſine periculo cognitionis totius facti,ſi dixero patri meo eam eſſe Clitiphonis, nam ſenex ſenem non celabit. S. Equidem, ironicos legat equidẽ, do palmã huic conſilio.i.aſſentio,more paciſcentiũ,qui aſſentientes palmam porrigunt,ſeu præſtans in hac fictione. Effero.i.extollo, eueho,me magnifice.i.excellenter, & quod dici ſolet, Ego bene hic me apparo. quis.ſ.ego habeam tantam vim.i.tantam efficaciam in me.& qui habeam tantam poteſtatem iãtæ aſtutiæ.i.verſutiæ,cautelæ,doli,dicendo vera,vt fallam.i.decipiã, ambos iuuenes.ſ.põt etiam referri ad ambos ſenes, vt.i.ita, q̃ cum.i.quãuis, ſenex veſter.ſ.Menedemus, dicat noſtro ſeni Chremeti iſtam.ſ. Bacchidem eſſe amicam gnati ſui, videlicet etiam iñ nõ credat.i. reuera ſciat contrarium,q.d.in quo decipietur,vel erit pulchra,vt dici ſolet,deceptio,vbi quis vt credit non decipitur, quod ita erit in tuo patre, quem putas iri falſum. C. At enim.i.ſed certe,eripis.i.aufers mihi rurſus iſto pacto.i.iſto omnẽ ſpem nuptiarum. Nam dum credet ipſe Chrem Bacch.eſſe amicam meam,non cõmittet.i.nõ credet,non tradet,non collocabit nuptui mihi filiam ſuam Antiphilam. Fortaſſe tu Syre paruicuras.i.paruipendis, parum curæ habes,quid fiet de me,dũ.i.dum modo, conſulas.i.prouideas illi Clitiphoni. S. Quid malum eſt hic? interrogatio iraſcẽtis,vt prius ſatis diximus,& eſt,quod dici ſolet,quid malæ gratiæ?cenſes.i.putas me velle id.ſ.de Bacchide aſſimularier.i.fingi, tandem poſt multum temporis, vel vſque ad multum temporis, vel ſi mauis cape tandem,vt habeat vrgens quiddã & accelerans, vt ſæpe oñdit,deinde ſe non velle id diu aſſimulari vnus eſt dies, pax.i.tãtum modo,aduerbium comicum vt Priſcianus habet,nihil amplius.i.nihil vltra peto ſimulari præter vnum diem dum.i. quandiu,eripio.i aſtute ſubduco argẽtum,quod Clitipho promiſit Bac. C. Dicis vnum diem eſſe tantum, per quod oſtendit pax ſignificare tantum,quod tibi parum videtur ſatis habet.i.quod dici ſolet,tu habet bonum tempus,vel tibi ſufficit,dum iſtum diem habes,in quo argentum extorqueas quæſo quid tum.i.deinde ſequetur ſupp.ſi pater Clin.reſciuerit hoc.i.hanc ſimulationem ad eum decipiẽdum. S. Indignatus tot repetitionibus Cliniæ dicentis,ſi hoc,ſi illud,&c.vſus eſt verbo vſitato in eos,qui ſubtimidi in re peragenda dicare ſemper ſolent,quid ſi hoc, quid ſi illud accideret,& oſtendit ſuo reſponſo talia dicta eſſe ridicula,qualia ſunt ea quæ dicit,quod ſi redeo ad eos qui aiunt, quid ſi cœlum ruat,labatur deorſum,quod dictum eſt ridiculum dictu,& oſtendens talia eſſe ridenda. C. Metuo quid agam, quaſi dicat neſcio quid tanto debeam agere. S. Aufert ei talem metum dicẽs poſſe ſe exoluere tali metu cum volet,cum tantopere patri ſit carus metuis.i. dicis q̃ metuis,quaſi hæc particula hic ponitur ironice, vt Sæpe.i. quaſi dicas,quod poteſtas tua non ſit ea.i.tanta, vt exoluas.i.liberes te prorſus,eo.ſ.metu,quo dicis te metuere, etiam in quo tempore velis te exoluere.ſ.deinde rogat eum vt ſuam detegat voluntatem ſit facturus nec ne, facias palam.i.manifeſtes rem.i.quod facturus es,an ſit abducturus Bac.an non. C. Age age, hortantis eſt,Bacchis traducatur.i.deducatur ad me,vt celetur itidẽ, vt adhuc celata eſt. S. Optime, q.d.opportune ipſa Bacchis exiit foras.i.è domo Chremetis,in qua erat, eſt autem hoc dictum paraſceue.i.præparatio ad ſequentem ſcenam.

LATO. ARgumentum} Lætitia Cliniæ,& nouum Syri conſilium. {Nihil me} Hoc ſecum Syrus, deinde gratulatur. {Ne quid de amica} Eclipſis,ſubaudi,reſciſcat. {Quid faciam} Attende geſtum immodice gaudentis. {Nam ſi nunc à nobis} Ratio ab vtili facta periculi collatione. {At enim iſthuc} Obiectio. {Quo ore} Quo pudore. Vide prouerbiũ,pudor in oculis. {Aperte ita vt} Callidum conſilium, cuius ſucceſſus pendebit ex falſa perſuaſione ſenum. {Vim tantam} Magnifice dictum {At enim ſpem} Alia obiectio. {Quid,malum me} ſoluit à tempore. {Pax} Pro,tantum Priſc.auctore. {Quid ſi nunc} Prouerbiũ in anxios & meticuloſos {Quaſi non es} Alia ratio contra obiectionem,à liberandi facultate.

NVlla mihi res,&c.} Geſtiens animus adoleſcentis, qui re optata potitus eſt, & ſeruilis arrogantia nũc deſcribitur. Et amicũ amici rem curare in primis debere, monet hæc ſcena. Iuuenis certe voluptatem ſummum bonum putat, quæ ſi alicui honeſtati coniuncta eſt, efferueſcentem animum reprimit, & paulatim ad rectam vitam diſponit. Idem ãſt accidit, cũ puella exoptata vxor ducitur. Plat. lib.6. de Leg ſic ait: Cupiditas procreandi ardentiſſimo furoris impetu,& maxima petulantia homines vrit & egitat, & inſuper cibi potusq; cupiditates, à quibus ad id,quod optimum eſt,tribus rebus vertendi ſunt, timore, lege,ac vera ratione. his Apuleius ſic ait: Peccatum ſemel vt bonus quiſque ſolicitus cauet,ita qui ingenio male eſt, cõfidentius integrat, ac iam de cetero quo ſæpius,eo apertius delinquit. {Vnus eſt dies dum argentum eripio,pax} Pax.i.tantummodo. Proterue i.petulanter ac imprudenter,inconſiderateq;. PETR. MARS.

VNde triginta priores huius ſcenæ verſus ſunt iambici tetr. catal. Tricelimus ſenarius eſt. Reliqui deinceps trochaici tetr.cat.excepto à fine octauo,qui eſt troch.tetr.hypercat. ſi exemplaria non fallunt In 3. ab initio iam triſyllabũ eſt vt in Adel bis Scen.1.Act.2.& Scen.7.Act.5. In 7. verſu vel Cui diſſyllabum eſt,vel i,non eliditur. Et cõmode legendum,vt ſit Senſus, Cui æque commode atque ita habet vetuſtus meus lib. In 8. Dij corripitur,non eliditur. In 10. Mihi diſſyll. pro iambo,quẽ admodum in 13 bis, Nam ego. Siccine mihi interloquere legẽdũ puto, & Mihi habet antiquus lib. R. Me legit correpta,vt puto,e,nõ eliſa,alioqui carmen nõ conſtat. In 15. initio iambus eſt, & Symus, vel ſ,ad finem amittit,vel creticus eſt loco quarto, & Sumo verbum ante Opinor verbum ponendũ,vt conſtet carmen. In 2 v.ſ. eliditur in Magis. In 28. sed Via monoſyllabũ eſt, vel creticus eſt loco quarto, & poſt verbum Ordine adijciendum Omnẽ,vt habet vetuſtus lib. & præterea carmẽ exigit. Admonuit idem Ioan. In 29. ſ.in Sobrius eliditur,vt ſit loco primo iambus,ſecũdo dactylus,in tertio ſpõdeus.in quarto anapæſtus. Põt & ſine eliſione,vel bacchius eſſe loco quarto,vel creticus loco quinto. In 9. à fine verſu qui trochaicus eſt, Meã monoſyl. totũ elidit, vel amphibrachys eſt loco tertio. Sequẽs deinde trochaicus tetr.hypercat.eſt,vt diximus,niſi quis carmini aliquid adiectum exiſtimet,vt ſit. Nã & demẽ quidã habebant lib. haud dubie perperam, Lector deſpiciat, quid ſit ſi pro Fortaſſe legatur Fors,carmẽ erit, vt alia,tetr.catal. quod equidẽ ita legendam exiſtimo. Sequẽs item verſus ferè deprauate legitur.quod R. conqueritur.at in vetuſto meo lib. bene habet. Nam illic, Me ætatẽ legitur,non Me nodẽ in Calphurnij eiuſdem lib.commentatio bene habebat. Frobenij lib neſcio qui alio lib.fretus,ſuſtulerat quod tñ maximo ad rem faciebat. Ante penultimum carmẽ vt iaciet operæprecium eſt,conſideres lector. GLAR.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Bacchis irata ob decem minas nondum traditas abituram ſe aſſimulat, Cum Syro expoſtulat. Tandem placata iuſſu eiuſdem cum omni ſtrepitu ac turba tranſit ad Menedemum tantiſper dum Chremes fallatur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena, vt fallacia Syri tandem expediatur,pecuniaq; extorqueatur à ſene, Bacchis indignata à Syro placatur, cuius perſuaſione ad Menedemũ cum põdiſſequis tantiſper dũ Chremes fallatur, ſeſe confert.

Iambici Quadrati Catalectici.

BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO, PHRYGIA ancilla.

SATIS pol proterue me Syri promiſſa huc induxerunt,
Decem minas quas mihi dare pollicitus eſt, quòd ſi is nunc me
Deceperit; ſæpe obſecrãs me, vt veniam, fruſtra veniet:
*Aut,cum venturã dixero,& conſtituero: cum is *certe* *certo
Renunciarit; Clitipho cum ſpe pendebit animi;
Decipiam,ac non veniã; Syrus mihi tergo pœnas pendet.
C. Satis ſcite promittit tibi. S. atqui tu hanc iocari credis?
*Faciet, niſi *cauero. B. dormiunt: pol ego iſtos commouebo.* *cauet
Mea Phrygia audiſti,homo iſte modo quam villam demonſtrauit

Charini

Charini? P. audiui. B. proximam eſſe huic fundo ad
dextram? P. memini,
B. Curriculo percurre: apud eum miles Dionyſia agitat.
S. Quid inceptat? B. dic me hic oppido eſſe inuitam, atque aſſeruari:
Verũ aliquo pacto verba me his daturã eſſe, & venturã.
S. Perij hercle: Bacchis mane, mane: quo mittis iſtanc quaeſo?
* Ij. *Iube, maneat. B.* abi. S. quin paratum eſt argentum. B. quin maneo.*
S. Atqui iam dabitur. B. vt lubet, num ego inſto? S. at ſcin' quid ſodes?
B. Quid? S. tranſeundum nunc tibi eſt ad Menedemum, & tua pompa
Eo traducenda eſt. B. quàm rem agis ſcelus? S. egone? argentum cudo,
Quod tibi dem. B. dignam me putas, quàm illudas? S. non eſt temere.
B. Etiam ne tecum hic res mihi eſt? S. minime: tuum tibi reddo.
B. Eatur. S. ſequere hac heus Dromo. D. quis me volt? S. Syrus. D. quid eſt rei?
* hinc *S. Ancillas omnes Bacchidis traduce * huc ad vos propere.*
B. Quam obrem? S. ne quaeras. & ferant, quae ſecum huc attulerunt.
Sperabit ſumptum ſibi ſenex eſſe harum abitu leuatum.
Ne ille haud ſcit, hoc paullum lucri quantum ei damni apportet.
Tu neſcis id quod ſcis Dromo, ſi ſapies. D. mutum dices.

IOAN. CAL. SATIS pol proterue} Reſtat ad fallaciam & ad extorquendum argẽtum, vt Bacchidis irata à Syro placetur, & ad Menedemum tranſeat. {Satis pol} Meretricis conqueſtio exprimitur, cuius tota indignatio pendet ex non tradita pecunia. {Huc induxerunt} Inducitur aliquis cum verbis alterius decipitur. In Andr. Vide quo me inducas. {Promiſſa} Cic. promiſſa tua memoria teneas. Aliter accipitur cum dicimus promiſſa barba. nam promittere, eſt polliceri, & ad magnitudinem nutrire. Plaut. Capillum promittã {Pollicitus} Pollicemur magis ſponte: Promittimus rogati. {Promiſſa} Dicitur promiſſum & promiſſio. Promiſſio & pollicitatio eandem vim hñt. ſed pollicitatio, maioris aſſeuerationis eſt. {Vt veniã, fruſtra veniet:} Pulchra permutatio eiuſdem verbi per tempora, quae conuenit iratis. {Spe pẽdebit animi} Quod eſt corporis, ad cruciatum animi tranſtulit. Supra viſum eſt q̃ torqueãtur amantes in amicarum expectatione. {Ac non veniam:} Mira meretricis calliditas exprimitur. Iam cogitauit quemadmodum Syrus videatur apud Clitiphonẽ vanus & mẽdax, ex quo ab illo verberetur. {Mihi} In meam vltionem. Virg. Poſt mihi non ſimili poena cõmiſſa luẽtis. {Pendet poenas} Perſoluet. Virg. Tum pendere poenas Cecropidae iuſſi. {Satis ſcite} Hoc cum riſu pronunciandum. {Scite} Pulchre. In Andr. Scitus puer. {Promittit} .ſ. venturam. {Hanc credis?} Hanc, & ad cõtemptum, & ad odium dixit. habent enim iſta pronomina quandam emphaſin. {Pol iſtos cõmouebo} Bene iſtos, quaſi odioſos. Io Eun. Cum milite iſto. Virg. Aut quid petis iſtis? Haec enim pronomina ſpernentis ſunt, odiumq́; mõſtrantis. {Dormiũt} Ocioſi ſunt & negligẽtes. {Mea Phrygia,} Hoc eſt proprium meretricis vltro excludere amatorem, & alium recipere, vel ſe ad alium conferre. {Phrygia} Nomen à regione, ſicuti Lesbi, Andria, Samia. {Quam villam} Villa, domus in agris quo ruſtici res vehunt & euehunt. Virg. Et iam ſumma procul villarum culmina fumant. Vteret Varronis teſtimonio, ex t. de re Ruſt. ad fundamiam, niſi notum eſſet. {Ad dextram} Inducit memorẽ meretricem ne oblitam vbi ſit, & quid agat amãs. nã huiuſcemodi mulieres nil aliud agunt, nil aliud curant, q̃ quo aliud ab amatoribus extorqueant. {Curriculo} Hoc loco aduerbium, alias nomen. {Apud eum miles} Hic eſt de quo ſuperius Syrus, Nam miſerum quendã oſtendi ibi militem eius noctem orantem, haec arte tractabat virum. {Agitat Dionyſia} Aliter agitat accipitur cũ dicimus, Agitat conuiuia & Dionyſia, & aliter cum dicimus, agitat vitia. Iuuen. Haec ego non agitem? {Quid inceptat?} Tanquam de magno facinore dixit nam inceptare & incipere, magnorũ eſt facinorum. {Seruari} Cuſtodiri: vel melius, ſuſpicioſe obſeruari. vt illud Virgilianum. Quod ſupereſt, coeli menſes & ſidera ſerua. {Mane mane} Haec ſingula verba, ſi diligenter notes, Syri magnam trepidationem indicant: ideo ſtatim de argento mentionem fecit, in quo lis omnino pendebat inter Syrum & Bacchidem. {Quin} Pro imo hoc loco, ponitur. {Repetit Bacchis Syri verbum, vt mos eſt iratorum. {Num ego inſto?} Fingit ſe non magnopere curare vt habeat argentum quemadmodum faciunt hi qui defeſſi ſunt diu petendo aliquid. {Sodes} Blãdientis aduerbium. {Quam rẽ agis, ſcelus?} In Andria, Vbi eſt ille ſcelus, Et ad intellectum non ad verba redigitur. nam & ſcelus ſceleſtus intelligitur. & plus dixit quàm ſceleſte: vt, Tu nihil niſi ſapientia es. Martial. Non vitioſus homo es Zoile, ſed vitium. {Eo} Ridicule additum: vt ſit Eo, loci aduerbium. {Argentum cudo} Iocūlariter dixit. Cuditur n. pecunia dũ imprimitur. {Quàm illudas?} In Andria, Adeon' vobis videmur eſſe idoneae, in quibus ſic illudatis? Illudo in te, ſeptimo caſu: & illudo te, accuſatiuo dicimus. dicitur quoque illudo te & tibi. {Non eſt temere} Sic dicitur quando aliquid ſit non ſine magna ratione {Hic} In hac re. vt ad Menedemo traducat. & eſt cum interrogatione legendum, ita vt neget non veniſſe ea gratia. {Eatur} Cito flectitur, & quia mulier, & meretrix, quae trahitur minimo lucello. {Quamobrem} Vtpote tardiuſculus nõ intelligit Syri conſilium de eo ſuperius, Ille Cliniae ſeruus tardiuſculus eſt. {Damnum} Damnum, rei eſt: Malum vero, hominis. Perſoluet Chremes argentum ex fallacia Syri: quod erit maius damnum, q̃ ſi permanſiſſet meretrix. {Tu neſcis quod ſcis Dromo} In Eunucho, Tu pol ſi ſapis quod ſcis neſcis. Non poſſumus neſcire quod ſcimus, ſed ita vt concordia diſcors. Virg. Sequiturq́; ſequentem. {Neſcis quod ſcis} Hoc eſt quod dicitur, Quod ſcis neſcis. prouerbiale eſt, & multum apud dialecticos tractatum, vt facio & non facio, & amicus ſum. & non ſum, & audio, & non audio, &c. huiuſmodi.

GVID. SAtis pol, &c.} In hac ſcena vt Syri fallacia expleatur & pecunia extorqueatur Bacchis irata à Syro placatur, & ad Menedemum tranſit. B. Pol. i. per Pollucem, ſatis proterue. i. ſatis iniurioſe, ſeu contumelioſe, aut ſatis ridicule, ac irriſorie, aut etiã ſatis importune, promiſſa. i. promiſſione Syri, adduxerũt me huc ad Clitiphonem, p p ſupp. decem minas. i. libras, quas pollicitus eſt. i. ſponte promiſit dare mihi. Promittimus rogati, pollicemur vltronei, promittere etiam ſignificat aliquãdo ad magnitudinem nutrire, vt promiſſa barba. i. prolixa, quaſi procul miſſa. Quod. i. ſed ſi is Syrus nunc deceperit me, ipſe veniet ſaepe fruſtra. i. incaſſum, obſecrans me, vt veniam ad Clitiphonem, aut cum dixero. i. promiſero, & conſtituero. i. confirmauero, quaſi ſtatuero cum eo me venturam. i. q veniam, cum. i. quando, is Syrus renunciauit. i. retulerit ei Clitiphoni. certe. i. pro certo, & cũ. i. quando Clitipho pẽdebit animi. i. ſolicitus erit & anxius, ſpe. i. expectatione, vt ſũt ij, qui expectãt, quibus expectatio maximam affert anxietatem. Dicimus aũt proprie animo, pendeo. i. ſum ſolicitus, vel dubius, quaſi ſuſpenſum animum gerens. Figurate aũt interdum dicitur pendeo animi, ſicut praeſtans animi, diſcrucior animi pro animo. Gell. ad Cic. Neſcio, ego quidem vehementer animi pendeo fortaſſis etiam interpretari poſſet, cũ pendebit. i. erit in ſuſpenſo ſpe. animi, decipiam ego Bacchis, ac non veniam, vt ego promiſeram. S. Pendet. i. dabit, luet, patietur. poenas, tergo ſuo. i. ſuo dorſo, mihi. i. in vltionem iniuriae meae. Dicimus. n. pendes mihi poenas, vel dabis. i. perſolues, & poenis tuis mihi ſatisfacies. C. Bacchis promittit tibi ſcire. i. pulchre ſe affecturam, vt poenas ſuas ſi eam fallas. S. Atque. i. ſed certe, tu credis hanc Bacchidem iocari. i. ioco dicere ſe illa faciet id, quod minatur, niſi cauero. i. niſi prouidero, vt illi pecunia extorqueatur. B. Dormiunt. i. ſunt ocioſi & negligentes, Clinia & Syrus neque de pecunijs prouidẽt, & q. d. ſurdos agũt, vt Cic. in epiſt. Nõ omnibus dormio. i. nõ in oẽs ſurdus ſum. Pol ego cõmouebo. i. excitabo iſtos, per contẽptum. i. Syrũ & Cliniam o Phrygia mea famula, & eſt nomen à regione. audiſti ne modo. i. paulo ante, q̃ villam. i. q̃ domum agreſtem Charini. i. illius viri, iſte homo de quo cõſtabat inter eas demonſtrauit. P. famula. Audiui. B. Nonne inquam audiſti eam villam eſſe proximam huic fundo. i. huic praedio. Fundus eſt pars agri, nam ager vnus multos cõtinet fundus, ſed hoc eſt ſatis inculcatũ ad dextrã, id eſt, dextrorſum. i. verſus partẽ dextram. P. Memini. i. recordor, cum demõſtraſſe ita. B. Percurre. i. valde curre, curriculo. i. celerrime, ita vt ſit aduerb. vel ſit ablatiuus à curriculis pro curſu, vnde Gel. Nõ ne is curriculo & oleũ petis, ideo elegãter dicimus venit ad me curriculo. i. quod dici ſolet toto curſu. Miles, de quo prius dictum eſt qui noctem vnam Bacchidis orabat agitat. i. celebrat Dionyſia. i. orgia Bacchi, hoc eſt feſta Bacchi, quae Bacchanalia ẽt dñr, apud eum hominem. ſ. qui demõſtrauit villam. S. Quid haec

Bacchis incepeat.i.de nouo molitur & parat. B. Dic me eſſe his & aſſeruari.i.detineri,& ſuſpicione obſeruari hic. oppido i.valde, inuitam.i.male contentam,& cõtra voluntatem, verum.i.ſed dic me eſſe daturam verba his.i.decepturam hos, qui hic me habent aliquo pacto.i.aliquo modo. & dic me venturam.i.iturã ad eum, S. Perij hercle,ò Bacchis mane mane,quo mittis.iſtam Phrygiã, quæſo iube q̃ ſup.ipſa maneat.i.nõ eat illuc quo iuſſa eſt. B. Abi, diſcede Phr. quo te iuſſi. S. Quin.i.quin immo, argentum eſt paratum. B. Quin.i.quinimmo ego maneo hic, q.d. Quid dicis, vt maneam, non vides me manere, & idem verbum.ſ.quin repetit more iratorum. S. Atqui i.ſed certe,iam i.ſtatim,dabitur tibi argentum.ſ. C. Vt lubet.i.quemadmodum tu vis? detur nec ne nõ curo amplius. Num i.nunquid inſto.i.vrgeo tu des, q.d.non. S. At.i.ſed,ſcis ne ſodes,blandientis verbum, quaſi ſi audes quid facias. B. Quid faciam ſ. S. Eſt tibi tranſeundũ.i.te oportet tranſire ad Menedemum,& tua pompa.i.tuus comitatus ancillarum eſt tibi traducenda eo.i.ad Menedemum. B. O ſcelus.i.O tu ſceleſte,ſed vocauit nomine vicij, vt eius improbitatem aggrauet,q̃ res agit.i.quod molitis, aut quid dicis, S. Ego cudo.i.excoi quoq argentum agerrime,quaſi ſi ego fabricatiem illud.nam proprie cuditur argentum dum imprimitur, quod argentum dem.i.tradam tibi. B. Putas me eſſe dignam,q̃ illudas.i.irrideas. Dicimus autẽ illudo te,& tibi,& in te,tam in accuſatiuo,q̃ in ablatiuo. S. Hoc quod molior.ſ.non eſt temere.i.non paratur inconſulte,ſed ingenioſe. B. Etiam ne.i.verum res eſt mihi tecũ hic.i.habeo hic tecum negocij quidquam. S. Minime.i.non habes negocium mecum,ſed reddo tibi tuum.i.quod tibi eſt promiſſum. B. Eatur. Hic eſt cõſenſio Bacchidis vt ad Menedemum eat. Eatur,inquit, impersonaliter, q.d.à me & à meis ancillis eatur eo. S. Sequere me Bacchis hac.heus,vocãtis particula,ò Dromo ſerue. D. Quis vult me.i.qs me petit. S. Syrus eſt qui te vult. D. Quid rei eſt.i. quæ res de nouo obrigit. S. Traduce,pro traduc. propere.i.feſtinãter hinc ad vos omnis.i.oẽs ancillas Bacchidis. D. Quamobrem.i.quare traducã. S. Ne quæras.i noli quærere, & ipſe ancillæ ferant.i.afferant ea,quæ attulerũt huc ſecum.ſenex Chremes ſperabit ſumptum.i.impẽdium eſſe leuatũ ſibi.i.diminutum,abitu.i. diſceſſu harum muliercularum. Næ.i.certe,ille ſenex haud.i.non ſcit quantum damni hoc paululum lucri apportet.i.affert ei. Tu Dromo neſcis id.i.actu non aduertis ad illud quod ſcis.i.quod mẽte ſua tenes,nã multa ſcire nos experimur ad quæ non omni tempore aduertimus,ſed illorũ admoniti paululũ facile recordamur, ſi ſapies.i.ſi eris ſapiens, vel ſapienter ages. D. Tu dices me eſſe mutum, adeo ſum taciturus neque verborũ quidquã emiſſurus.

LATO. ARgumẽtum} Expoſtulat meretrix cum Syro & impellit ad argenti extorſionẽ. Exprimitur aũt meretricia improbitas in emungendis amatoribus,& ad traducendã Bacchidem occaſio datur. {Satis pol proterue} Querela & comminatio meretricis in Syrũ {Dormiunt} Oſtendit ſpectatoribus quid agat,nam ſimulatura eſt,vt terreat Syrum. {Curriculo percurre} Aduerb.pro celeriter,eyns lauff. {Vt lubet} Attende ſuperbiam. {Argentũ cudo} Elegans & faceta metaphora, pro conficio. {Spectabat ſumptum} Hoc ad ſpectatores, & eſt facete dictum in ſenẽ, in quem machinatur fallaciam.

PETR. MARS. SAtis pol proterue,&c.} Meretriciam indignationem,& animum terribilem,& artem qua perditi adoleſcentes,& Cupidinis clauo transfixi, à meretrice plurimum ſibi tribuẽte,ac nitore vultus ſuperbiẽte,tractãtur,hæc ſcena exprimit. Meretrix certe dies,noctesq; ditibus & venereis adoleſcẽtibus inſidiatur,timeturq; ab his,qui pp ætatis feruorem & imprudentiam, ad venerem ruunt toto impetu, nullum ferè aliud bonum æſtimãtes, præter voluptatem,q̃ ſtudioſe ſectantur. Itaque callida meretrix inopia ſui,adoleſcentes inflammat, cum nil aliud fermè amet,q̃ lucrum,& amantium cruciatus. Vnde Iuuenalis:

Ardeat ipſa licet,tormentis gaudet amantis.

Simulatione vtitur,vt ſpolijs gaudeat. Vnde Lena apud Plaut.in Ciſtellar. Aſſimulare amare oportet,nam ſi ames,extemplo melius illi multo quem ames conſulas,quàm rei tuæ. } Et conſtituero, &c.} Id eſt horam aduentus dixero. Iuuenalis:

Vbi nocturnæ Numa conſtituebat amicæ.

{Syrus mihi tergo, &c.}.i.ſoluet tergo ſuo, quia verberabitur. Etiamne tecum,&c.q.d. Non hoc tibi promiſit, nec talẽ operam tibi locaui,vt.ſ.à vobis ad Menedemũ tranſirem Meretrix cupiebat,& alibi lucrari. Quapropter quærit, an apud Menedemũ debeat operam Clitiphonis,& Syri,an ſuam rem agere.

GLAR. SVnt oẽs iambici tetr.cat. In primo ſ.eliditur in Satis. Et notã appoſitionẽ diuerſo caſu factã, promiſſa Syri decẽ minas, quod nuſquam alibi memini me ledere. Sed.ſ.conformauit antecedens ad relatiuum Quas,quod ſequabatur,vt in Andria.

Populo vt placerent quas feciſſet fabulas. Et in Eunucho:

Eunuchum quem dediſti nobis quas turbas dedit.

Rectum igitur erat, Syri promiſſa nempe decem minæ huc me induxerunt. In ſecundo verſu Me ſyllaba eſt vltima,& tertius verſus à verbo Decepit incepit, quod in exemplaribus ferè neglectum vidimus, & coniunctio Aut ante Fruſtra ponenda vt totus verſus ita legatur,

Decepit,ſæpe obſecrans me vt veniam,aut fruſtra veniet.

Nec poſt verbum Veniet colo diſtinguẽdum. Nam altera disiunctiuæ enunciationis pars multis deinde verbis ſequitur, vt planè mirer à quibuſdam hoc non animaduerſum. In ſeptimo verſu s eliditur in Satis,vt in primo. In octauo proceleuſmaticus eſt loco ſecundo,& creticus ſeptimo, niſi quis ò breuem vocalem elidi putet in Commouebo ſit triſſyllabum. In nono, proceleuſmaticus eſt initio,deinde ſpondeus,mox anapæſtus. Duodecimus verſus in pleriſque,quos nos vidimus,lib peſſime corruptus eſt, quẽ quã expunctis verbis Eſſe,& Atque ita legendum aſſerimus.

S. Quid hæc inceptat? B. Dic me hic oppido inuitã aſſeruari.

Qui verſus ſi ita legatur,& carminis ratio optime habebit,& ſenſus item Calphurnius quoque aſſeruari legiſſe videtur, q̃q̃ in nuperis editionibus hoc etiam corruperunt, adeo in alieno labore ingenioſos nos vellent pulchrum dicimus. In 14. Mane & corripitur & producitur, quẽadmodum ſupra Act.3.ſce.3.verſu vltimo. Quanquam in ſuperioribus amphibrachys, hic creticus eſſe põt. In 15 verſu proceleuſmaticus eſt initio,ſecundo loco anapæſtus. In quo verſu, Quin videtur primum produci,nos deinde corripimus vel proceleuſmaticũ loco ſeptimo ponamus, vel eodem manco in vnam comprimamus ſyllabam, quorum neutrum placet. In 17.verbum Eſt,ponendum poſt Tibi,vt conſtet verſus. In 18. Eo monoſyllabum,& ſ,vel in Agis,vel in Scelus elidendũ. In 21. Rei ad finem monoſyllabũ eſt. In 22. Huc δεικτικῶς,nõ Hinc,vt credidit Badius,oſtendit.n.Syrus Menedemi domũ vicinam. Annotauit hoc quoque Ioan. In antepenultimo verſu tribrachys eſt loco ſeptimo ſcilicet,nõ eliditur. In penultimo Ei monoſyllabũ & abſque eliſione,poſt Dãmni ponendum,vt carmen ita legatur:

Næ ille haud ſcit hoc paululum lucri, quantũ dãni ei oportet.

Eodem modo ponitur. Et in 27.verſu ſcenæ ſequentis. Vltimus verſus initio varie allegatur, varie legitur. Quidam ita,

Tu neſcis id, quod ſcis Dromo. Quidam ſic,
Tu quod ſcis neſcias Dromo. Quidam etiam ita,
Tu neſcias quod ſcis Dromo.

Atque hæ tres lectiones quantum ad ſenſum ac metrum non improbantur. Quanquam poſteriores mihi magis probantur. In commentario Donati in Eunuchum, Act.4.ſcen.4.ſub finem tuſ ſæpe citatur ad hunc modum hic locus, Neſcias quod ſcis, ſi ſapis. Quem locum tamen etiam ita allegat Doctor in adagio, Quod ſcis neſcis. Nec magis emendauit in eo Terentij libro quẽ vltima editione excudendum dedit, cum in alijs ſoleat emendatiſſime citare auctorum loca.

ACTVS IIII. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

Per fallaciam Syrus ob hero Chremete argentum accipit, Menedemũ Chremes rurſum miſeretur ob traductam ad illum cum omni pompa ſumptuoſam Bacchidem, quam Clitiæ non ſui filij amicam putat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena, Syri fallacia ſuum ſortitur effectum. Nam tandem extorquetur à Chremete argentum. Idem ille Chremes,qui vt in prima Comœdiæ parte cruciatum ſecundo luit, ita hic quoque eiuſdem Menedemi miſeretur,& eius vicem dolet de pompa,& ſumptu Bacchidis, quam Cliniæ amicam eſſe credebat.

Senarij.

CHREMES, SYRVS.

ITA me dij amabunt,vt nunc,Menedemi vicem,
Miſeret me, tantum deueniſſe ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet:
Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verum vbi videbit tantos ſibi ſumptus domi
Quotidianos fieri,nec fieri modum:
Optabit rurſum, vt abeat ab ſe filius.

Syrum

Syrum optume, eccum. S. ceſſo hunc adoriri? C. Syre. S. hem.
C. Quid eſt? S. te mihi ipſum iam dudum optabam dari.
C. Videre egiſſe iam neſcio quid cum ſene.
S. De illo, quod dictum dudum? ac factum reddidi.
C. Bonan' fide? S. bona hercle. C. non poſſum pati,
Quin tibi caput demulceam accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
S. At ſi ſcias, quàm ſcite in mentem venerit.
C. Vah, gloriare eueniſſe ex ſententia?
S. Non hercle vero: verum dico. C. dic, quid eſt?
S. Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
C. Probe. S. dic ſodes. C. nimium inquam. S. immo ſic ſatis.
Sed porro auſculta quod supereſt fallaciæ.
Seſe ipſe dicet tuam vidiſſe filiam:
Sibi complacitam eius formam, poſtquam aſpexerit:
Hanc ſe cupere vxorem. C. modo quæ inuenta eſt? S. eam:
*equidē — Et *quidem iubebit poſci. C. quam ob rem iſtuc Syre?*
Nam prorſus nihil intellego. S. hui, tardus es.
C. Fortaſſe. S. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum, atque veſtem, qui tenes ne? C. compares?
S. Id ipſum. C. at illi ego nec do, nec deſpondeo.
*S. Non? quam ob rem? C. quam ob rem, me rogas? *homini. S. vt lubet.*
*homini fugitiuo dabo?
Non ego perpetuo dicebam illam illi vt dares,
Verum vt ſimulares. C. non mea eſt ſimulatio:
Ita tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas.
Egon', cui daturus non ſim, vt ei deſpondeam?
S. Credebam. C. minime. S. ſcite poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iuſſeras,
Ego cœpi. C. credo. S. ceterum equidem iſtuc Chreme
Aequi boniq; facio. C. atqui tum maxume
Volo te dare operam vt fiat, verum alia via.
S. Fiat: quæratur aliud. ſed illud quod tibi
Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi: neque tu ſcilicet
Eo nunc confugies: quid mea? num mihi datum eſt?
Num iuſſi? num illa oppignerare filiam
Meam me inuito potuit? verum illud Chreme
*iniuria — Dicunt: ius ſummum, ſæpe ſumma *malitia eſt.*
C. Haud faciam. S. immo alijs ſi licet, tibi non licet.
Omnes in lauta te & bene parte aucta putant:
C. Quin egomet iam ad eam deferam. S. immo filium
Iube potius. C. quam ob rem? S. quia enim in eum ſuſpectio eſt
Tranſlata amoris. C. quid tum? S. quia videbitur
Magis veriſimile id non eſſe, cum hic illi dabit:
Et ſimul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipſe adeo adeſt: abi: effer argentum. C. effero.

IOAN. CAL. ITa me Dij amabunt} Hic eſt tranſacta Syri fallacia, & tandem extorquetur argentum, & idem eſt Chremes qui fuit in prima comœdiæ parte. miſeretur enim Menedemi, & eius vicem dolet, credens Bacchidem amicam Cliniæ eſſe. {Tātum mali} Proprius dixiſſet damni: niſi ad ægritudinem animi referas. {Illanccine mulierem,} Hoc eſt quod ſupra dixi, iſta pronomina afferre contemptum & odium. {Cum illa familia} Cum ſtomacho dixit, id quod ſuperius facete Syrus pōpam appellauit. {Ita magno deſiderio} Vix in primis explebile deſiderium illius rei eſt q̄ diu optauimus, ſed eius poſtea in dies paulatim nos ſatietas capit. {Nec fieri modum} Quod plus eſt, & ad prodigalitatem accedit. {Eccum} In Andria, Atque eccum video. Superius dixi, eccum, ellam, reſolui per aduerbia, non per nomina: ſed tamē ſecundum Donatum, eccum qui ecce eum, veteres dixerūt. Eccum, ellum, quod apertius ſignificat ecce eum, ecce illum. {Ceſſo hunc adoriri?} Quaſi de improuiſo alloqui, aggredi. In Andria, Hiccine me ſi imparatum in veris nuptijs adortus eſſet? Adoriri dicitur qui ex inſidijs repente inuadit. dictum ab eo q̄ corpora aggredientium exurgant ſubito, atque increſcant. {Hem} Interiectio læti, alias perturbati. {Te mihi ipſum iam dudum} Laurentius Valla, vir omnium noſtræ ætatis eruditiſſimus, dicit, dudū, & iandudum de paruo tēpore dici vnius horæ, aut ſemihoræ aut duarum horarum, vel ad ſummum quatuor. ſed Donatus illud Terētianum exponens. Iādudum ætatem inter eos factæ lites; ſic, inquit, Quia iandudum infinitæ moræ eſt, addit ætatem, vt oſtēdat multum abijſſe temporis, & factum eſt, Iandudum ætatem, pro longinquo tempore. Lucilius, vt multum, menſeſq; dieſq;. Non tamen ætatem. Aetatem, diu, longinquoque tempore ac prolixo vt eſt ætas, & quæ ſequuntur. {Videre egiſſe} Colligit hoc ex verbis Syri, à quo exoptaretur, credebat enim ſenex ſe à ſeruo non optari, niſi gratia fallaciæ in Menedemum. {Ac factum reddidi} ſecure & magna audacia pronunciat, & plus eſt q̄ ſi diceret, feci. {Caput demulceam} Magni blandimenti ſignum, quod fit, quoties in re operata domino ſeruus ex ſententia obſequitur. {Boni aliquid} Non dicit quid, vt eum lætiorem reddat, & in ſpe magni boni detineat. {Hercle vero} Aduerbia ſunt confirmatiua. {Non hercle vero verum dico} Negat ſe gloriari, & ſe veridicū fatetur; vt hi, qui re magna peracta fingunt ſe nō gloriari, vt ſint maioris fidei & auctoritatis {Tui Clitiphonis,} Hoc eſt quod ſuperius Syrus, Quòd vim tantam in me & poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ vera dicendo, vt eos ambos fallam. Inferius Chremes nō credet Menedemo Bacchidem Clitiphonis eſſe amicam. {Immo ſic ſatis} ſic dixit, vt qui ſuſpicaretur à Chremete dictum, nimiū inquam, non ſerio, ſed ioco. {Tuam vidiſſe filiam} Neque hoc Menedemo crediturus eſt Chremes, dum dicet inferius, Et illū aiunt velle vxorem. {Iubebit poſci} .i. peti. Petimus aliquid precario, Poſcimus imperioſe, Poſtulamus iure. {Prorſus nihil intelligo} Prorſus, pro eo quod eſt omnino. Sunt qui cōiunctionem velint. Vel prorſus, certe, recte, vere. & dicitur quaſi porro verſus, nam prorſum, eſt porro verſum. i. ante verſum. hinc & proſa oratio, q̄ non inflexit cantilena. {Hui} Interiectio mirantis. & hoc cum geſtu ſeruili, & leuiori perſonæ congrue dictum. {Argentum dabitur} .ſ. à Menedemo inferius Chremes nō immemor verborum Syri, Menedemo dicet, Et illum aiunt velle vxorem, vt cū deſponderim, des qui aurum, & veſtem, atque alia quæ opus ſunt, compares. {Qui} Pro quo. {Nec ſpondeo} Proprie dixit, Spondet pater puellæ, Deſpondet pater adoleſcentis. In Andria. Placuit, deſpondi. {Fugitiuo dabo?} A conditione perſonæ Cliniam vituperat, nam fugitiui proprie ſerui. vnde in edicto ædilium curulium, titulus eſt ſeruorum fugitiuorum, Si quis fugitiuus, errove ſit, noxave ſolutus non ſit. {Non ego perpetuo} Virg. Connubio iungā ſtabili, propriamq; dicabo. Illa datur perpetuo quæ omnes annos cum marito exigit. {Tua miſceto} Verba probi viri, qui non vult adhærere conſilio alterius in ſe non probabili. {Cui daturus non ſim} Argumentum ab æquo, Non æquum, nun leges ipſæ concedunt, vt quis pater filiam alicui ſpondeat, deinde deneget. {Iſtuc Chreme} In re non probabili vult inire opinionem optimi ſerui, qui domino bona fidei morem gerat, & pro viribus obſequatur. {Fiat, quæratur aliud} Aſtute & callide in omnibus aſſentitur hero, quia iam lenibus verbis extorquebit argentum. {Eo nunc cōfugies} .i. ad rationes quas ſtatim callide ſubijcit. magna vis eſt perſuaſionis, qū non prius amouemus ea quæ is reſponderet à quo aliquid petimus. Me inuito potuit? Hæc pro Chremete eſſent, & iure non teneretur reddere id argentum. {In lauta} Non decet eum qui lautæ vitæ ſit & ſplēdidæ, in omnibus iuris rigorem obſeruare. nam qui ad vnguē ius ſeruant, aſperi, difficiles, & tenaces multis vīr. {Egomet} ſenex gloriæ cupidus adeo flectitur verbis Syri, vt ad meretricem cum argento feſtinare cupiat. {Simul conficiam} Hoc loco pro efficiā ponitur, quo ſæpius in hac ſignificatione Cicero, vtitur. ab hoc confectum, proprie verbum conuenit gladiatoribus his, qui grauiſſimis vulneribus occubuerāt. Cic. in Catil. Gladiatori illi confecto & ſaucio.

ITa me Dij ament, &c.} Hic Syri fallacia ſuum ſortitur effectum, & tandem à Chremete extorquetur argentum. C. Dij ament me ita, vt me miſeret. i. miſericordia moueat vicē Menedemi. i. propter fortunam Menedemi, vel potius vicem Menedemi. i. loco Menedemi. Eodem genere dicēdi Cic. vtitur ad Lēt. Noſtram, inquit, vicem vltus eſt ipſe ſeſe. i. puniuit ſeipſum, vice. i. loco noſtri. i. Itaque ſit continua. Dij me amēt ita, vt me miſeret vicem pro vice, hoc eſt loco Men. q. d. cauſa ſua me miſeret tantū mali deueniſſe ad eū tanta illa familia ſit aliena, Illacine. i. vtrum oportet ſupple aut neceſſe, ſeu opus eſt alere illanc per contemptum & odium dicit per illam mulierem Bacchidem, cum illa GVIL.

familia.i.cũ tanto comitatu ancillarum, etſi.i quãuis ſcio ꝙ ſup. Menedemus non ſentiat ooos vnde.ſ.hoſce aliquot dies.i.per aliquot dies primos, ita.i.adeo filius fuit ei magno deſiderio.i.adeo deſiderauit filium, verum.i.ſed, vbi.i.quando viderit tantos ſumptus quotidianos.i.impenſas quotidie faciendas fieri ſibi domi, nec videbit modum i.finem fieri, ruſum denuo optabit, vt filius abeat.i.diſcedat ab ſe.i.quod dicitur ioepte de penes ſe. Eccum.i. ecce hic prope Syrum optima.i.tẽpeſtiue, opportune. S. Ceſſo.i. quid moror, quid tardo, adoriri.i.aggredi verbis hunc Chremetẽ. C. O Syre vocando pronũciandum. S. Hem, hic eſt voa læti, interdũ perturbati, C. Quid eſt propter quod me velis, & gaudeat mea præſentia. S. Iandudum.i.longo ante tempore exoptabam te dari.i.offerri obuium mihi. C. Videre.i.videris, cenſeris, iudicaris, egiſſe, nam neſcio quod cum ſene Menedemo aoim decipieodum, vt ego poſtulaueram. S. Dicis me egiſſe aliquid de illo.i.de illa re, videlicet de eo decipiendo, quod dudum.i.paulo ante, vel ſecuodum Doatum, longa ante ſubaudi communicaueramus, vel aliquid tale, oam hic eſt diſtinguendum. Deinde ſubde. Reddidi dictum ac factum.i.& dixi feci, vel vt dixi ſic effeci. Reddere eoim aliquid dictum eſt illud dicere, & reddere factum eſt facere, Solemus enim ſic dicere. Hoc tali die factum reddam.i.hoc à me tali die fiet. C. Bona.i.bona oe fide.i.vere ne dicis? nam fides eſt vt Cic.ioquit, dictorum, cõuentorũ conſtantia & veritas. S. Hercle dico ſup.bona fide, & iurando dictum cõprobat. C. Non poſſum pati.i.non poſſum continere, quin.i ꝙ non, demulceã.i.ſuauiter attractam tibi caput. O Syre accede huc.i.ad me, vt tibi caput demulceam, & te aliquo munere donam, faciam tibi aliquid boni pro iſta re.i.pro iſta fallacia, ac lubẽt.i.bono animo. S. At.i. ſed, ſi ſcias q̃.i.quantam, ſcite.i.pulchre, ingenioſe, ſubtiliter venerit mihi in meotem illud.ſ.quod poſtea eſt dicturus, nam interrupit ſermonem Chremes. C. Vah, irridantis interiectio eſt hic, ſed tamen ioco eum illudit, non ſerio gloriare.i.gloriate extollis eue niſſa ex ſententia.i.ꝙ euenerit tibi, vt volebas. S. Vero.i.ſed, hercle non glorior.ſ.dico verum i.veritatem. C. Dic quid eſt. S. Clinia dixit Men.haoc Bacchidem eſſe amicam Clit.filij tui, & duxiſſe inquam ſa Cliniã adduxiſſe ſecum eam, ea gratia.i.ea cauſa, ne.i. vt oon perſentiſceres id i.vt non perciperes. Nam à perſentio tus adiuncta eo fit perſentiſco, quod regit accuſatiuum vt ſuum verbum, quia etiam pro primitiuo hic ponitur. C. Probe.i.recte, excogitatum eſt.i.aut aliquid tale. S. Dic ſodes.i.ſi audes, blandientis particula, q.d.ſed dic ſine fictione. C. Inquam.i.dico tibi, ꝙ nimium.i plurimum, vel valde probe actum eſt. S. Imo.i.ſed ſatis probe ſic actum, ſed porrò.i.deinde, poſtea auſculta id ſup.fallaciæ, quod ſupereſt.i.quod reſtat, quod reliquum eſt, ipſe Clinia dicit ſeſe.i.ſeipſum vidiſſe tuam filiam Antiphilã, dicet etiam formam.i.pulchritudinem eius complacitam eſſe.i.complacuiſſe ſibi, nam complaceo in præterito facit complacui, & complacitus ſum pro eodem ſenſu, dicit ãt ſe cupere hanc filiam tuã vxorem.i. pro vxore ſua, poſtquam aſpexerit eam ſ.hoc eſt ſa velle eã vxorem habere, ex quo eam aſpexit. C. Modo.i.vtrũ dicis illum cupere hanc filiam, quæ modo.i.paulo ante inuenta eſt? S. Eam dico.ſ.quæ inuenta eſt, vel eam cupit, & quidem.i.& etiam, vel certe iubebit poſci.i.peti.i.faciet, vt per aliquos à te petatur C. Quãobrem.i.quare ò Syr.dicis ſup. illud, nam protſus.i.omnino nihil intelligo.i.non bene capio quorſum ſpectent tua verba aut quid ſibi velint. S. Hui, interiectio indignantis Syri heum oon intelligere, es tardus.i.hebes, & obtuſus ingenio, qui me capere non potes. C. Fortaſſe.i.poſſibile eſt me eſſe tardum Syr. argentum dabitur ei Cliniæ, qui in ablatiuo.i.quo argento, compareti.quærat aurum i annuleos aureos, ceteraq; aurea poſuit tãtum materiam pro materiato vt dicunt, atque quo comparet veſtem.i.indumenta ad nuptias honeſte celebrandas, comparet.i.emat ſibi talia, nihil impedio quid ad me. C. Idipſum eſt ſupple conſentiendo dicit, q.d.illud tantum eſt vt comparet quæ ſibi volet te non impediante cum nihil ad te. C. At.i.ſed, ego Chremes, neque do neque ſpondeo.i.promitto futuram ſponſam filiam meam illi Cliniæ. S. Non dicis te non ſpõdere velle illi, admiratur hoc Syrus, deinde interrogat, quamobrem.i.quare, non ſpondes. C. Interrogas me quamobrem non ſpondeam dare illam filiam meam huiuſmodi fugitiuo.ſ.Cliniæ, qui more fugitiui ſerui patrẽ reliquit. S. Fac ſup. vt lubet, ego non dicebam vt tu dares eam illi perpetuo.i.vt totam vitam cum eo exigeret. Verum.i.ſed dicebam vt ſimulares te illam dare ei. C. Simulatio.i.fictio, non mea eſt i.nõ me decet, qui vir grauis ſum tu miſceto.i.confudito, iſtæc.i.tuas technas & fallacias, ita ne.i.vt non admiſceas me.i.vt non me interponas, ſeu inuoluas, vi.ſupple vt deſpondeam filiam meã ſup. ei Cliniæ, cui ego non ſim daturus, quaſi dicat nõ faciam S. Credebam te velle id facere. C. Minime.i.non volo ſupple illud. S. Id ſup. poterat fieri ſcite.i.pulchre, ac ingenioſe, & quaſi ſcientes. Nã ſcitos dicitur qui ſciens eſt, & ego cœpi.i.incepi hoc propoſitum, & hoc vaſtam aotum, eo.i.ideo, quia dudum tu iuſſeras.i. voluerasj tantopere, vt ſ.ſimulationem aliquam quacunque via inuenirem, quia deciperetur Men. C. Credo ſe id accepiſſe eam ob rem, quia tantopere iuſſeram. S. Ceterum illud, equidem.i.certe, facio iſtud æqui & boni.i.facio iſtud bona æquitate, tanquam bonus ſeruus domino in omnibus gerẽs moram. Dicimus autem iſtud æqui & boni facio, pro eo quod eſt facio iſtud æquum & bonum, vt dicimus iſtud rei facis, pro facis iſtam rem, nam æqui & boni hic vt ſubſtãtiua in neutro genere capi debent. C. Atqui.i. ſed certe, tum.i.deinde conſequenter maxime volo te dare operam, vt ſimulatio & fallacia fiat in Menedemum, verum.i.ſed, volo id fieri alia.i.alia ratione, ſiue alio modo. S. Fiat alia via.ſ.ego ſum contentus, ſed aliud.i.alius modus quæratur.i.excogitetur & aptus inueniatur, ſed illud quod dixi tibi de argento, quod iſta.i. tua filia debet Bacchidi, ꝙ videlicet ab ante corinthia, quæ mortua eſt data illi ſint pignori, id argentum nunc eſt reddendum tibi.i.de re.i.te oportet reddere, neque.ſ.id eſt certe. nũc confugias.i. recurras, eo.i.ad has rationes, quæ ſequuntur, dicendo quid mea intereſt ſuppla.i.quid ad me ſpectat de iſto argento, num.i.nunquid argentum datum eſt mihi, q.d.non num.i.nunquid iuſſi vt daretur, q.d.non, num illa anus corinthia potuit oppignerare.i. pro pignore dare filiam meam me inuito.i.nolente. ò Ch homines dicunt vulgo illud dictum verum.i.veritati conſentaneũ, videlicet ꝙ ſummũ ius.i.nimius rigor iuris eſt ſæpe ſumma malitia id eſt vt Cic.inquit in Offic.ſumma iniuria. C. Haud.i.nõ faciã. hoc eſt non confugiam ad eas rationes ſummi iuris. S. Immo.i. ſi licet.i.ſi fas eſt alijs hominibus vt ſequantur iuris rigorẽ, tibi tñ non licet, propterea ꝙ omnes homines putant.i.reputant te eſſe in parte hominum laora.i ſplendida, & bene.i.valde aucta virtutibus.ſ.& vitæ probitate quemadmodum dicimus macte virtute, quaſi magis aucte virtute.i.per virtutẽ, & melius aucta legitur ꝙ acta, & ita in multis libris fas eſt inuenire. C. quin.i.quinimmo, iam.i.nunc egomet deferam decem minas ad eam Bacchidem, q̃ cito perſuaſus eſt gloriæ cupidus. S. Immo potius iube filium deferre ad eam. C. Quãobrem.i.quare iubes filium deferre illud. S. Enim.i.certe, quia ſuſpicio amoris eſt tranſlata in hunc filium tuum, qui putatur à Menedemo eſſe amator Bacchidis. C. Quid tũ.i.quid inde ſequitur, ſi tranſlata eſt in eum amoris ſuſpicio. S. Quia magis veriſimile videbitur id eſſe.i.eum amare eam, cum.i. qñ, hic filius dabit illi Bacchidi argentum, & ſimul.i.& etiam, conficiam.i.efficiã, perficiã facilius, id quod ego volo efficere, hoc eſt facilius decipiam Menedemũ, adeo.i.certe. ipſe Clinia adeſt.i.aduenit. ò Chreme abi.i.valde domũ, & affert argentum. C. Affero argẽtum.ſ.vel effero.i.educo ex capſa vt feratur, quaſi extra fero.

LATO. ARgumentum] Fingit Syrus ſe reperiſſe fallaciam in Menedemum, & eo ipſo fallit Chremetem. {Hoc adoriri} Recta, quaſi ex inſidijs, & graſſatorum more. {Dictum ac factum} Prouerbiale, de negocio in quo nihil prætermiſſum eſt. {Caput demulceam} Seoile blandimentum. {Vah} Com geſtu et riſu pronunciandum. {Tui Clitiphonis} Attende Syri calliditatem, qua dum fingit ſe reperiſſe fallaciã perſuadet id, quod volat Chremeti, ad celandum Clitiphonem. & eſt executio propoſiti conſilij apud Cliniam. In hoc aũt verſatur fallacia, ꝙ id, quod verum eſt tanquam fictum ſenex credũt. {Vt Iubet} Non vrget hic Syrus quia res ad Clitiphonem minus pertinet, tum vt habeat mox faciliorem ſenẽ ad extorquendum argentũ {Sed illud} Hic fretus agnitione Antiphilæ Syrus perficit fallaciã, q̃ ante fruſtra apud Chremetem tentauerat in Menedemũ. {Imo filium} Hoc conſilium Syri pertinebit ad prodẽdam nequitiam Clitiphonis, & eſt vltima occaſio abſoluendæ epitaſeos.

PATR. MARS. ITa me dij amabunt, &c.] Boni viri & amici rationem habẽtis officium, hæc ſcena exprimit, & non ſemper leges quæ cũ ſint vniuerſales, peccant interdum, ſeruandas eſſe ac iuris rigorem, ſed æquitatem pro temporum rerumq; conditione colandã eſſe, docet in primis. Maiores.n.noſtri ſummum ius aliquando ſummam crucem eſſe dicebant. Ariſt.lib.5.Ethic.loquens de viro, iuſto, bono, ac æquo, ſic ait, Aequus et bonus eſt is, q talia eligit atque agit, & qui non exacte iuſtum & deteriorem partem exequitur, ſed imminuit, tametſi Legem adiutricem ad illud habet. Et communiter hæc æquitas & bonitas eſt. {Nam illa oppig &c.} Oppignerare.i.in pignus recipere & arrhabonem. Ius ſummũ ſæpe, &c. Cic.lib.1.Offic.ſic ait. Exiſtunt etiam iniuriæ ſæpe calumnia quadam, & nimis callida, ſed malitioſa iuris interpretatione. Ex quo illud: Summum ius, ſumma iniuria, factũ eſt iam tritum ſermone prouerb. Huius prouerbij meminit Colum.in 1.ſui operis. {Omnes te in lauta} Id eſt liberali, & ſine auaritia.

GLAR. VErſus ſunt trimetri iambici omnes, nullus, quod quidam tradiderũt, tetrameter. In quinto Ei vel Fuit monoſyl. In ſeptimo

Fieri

Fieri prima ſyllaba bis corripitur, quod in 37.huius adeo ſcenæ verſu producitur. Octauus verſus finitur in Filius. Nonus incipit in Syrum. Decimus in Quid eſt, quod nequitiã neglegeris Ioan. vt tres hi verſus ita legantur:

Optabit rurſum vt abeat ab ſe filius
Syrum optume eccũ. S. ceſſo hunc adoriri? C. Syrus. S. hem,
C. Quid eſt? S. te mihi ipſum iam dudum exoptatam dari.

De mihi plenique dubitant debeant ne hic legi, cum carminis ratio reſpuere videatur, ſed ſi vel d, in Quid eliditur, vel bacchius primo ponatur loco, habebit vtique locum. In 24. vel Tuam monoſyll. eſt vel creticus erit loco tertio. Ioan. ait, in quibuſdam libris vẽ Ipſe non adeſſe, quod tñ Ipſe addendũ ex veterum librum obſeruatione putat. alioqui cretico, ſi deeſſet, non erat opus, ne συνίζησιν quidem, in Tuã. In 25. Eius monoſyll. In 26. ad finem poſt Eam, addenda coniunctio, & 27. carmen incipiendum ab Quidẽ, neque legendum Equidem. In 39. Et monoſyll. eſt abſque eliſione, vt in penult. verſu prioris ſcenæ. In 31. Spondeo legendũ, non Deſpondeo cum pp carmen, tum ſenſum. Spondet. n. pater puellæ, Deſpondet pater adoleſcentis, auctore Don. in Andr. vbi Simo ait, Placuit, deſpondi, hic nuptijs dictus eſt dies. Hic vero Chremes, neque do, neque ſpondeo. at paulo poſt, Egon' cui daturus non ſim vt ei ſpondeam. Vbi pertinaciſſime lib. habent Deſpondeam, atque adeo Calphurnius hic etiam ita locum perperã citat. Ex quarta de hinc ſcena, vbi bis eodem errore hæſitant, & lib. & commentatores contra & ſuam ipſorum expoſitionem & verum ſenſum. quos locos vbique iuſta de cauſa reprehendere non dubitamus, quoties inciderint. Trigeſimus ſecundus verſus in Aldino libro bene habet. quidam addunt duo verba Fugitiuo dabo, quos recte reprehendit Ioan. Et eſt ſenarius, vt reliqui, non octonarius. In 33. Doct. Perpetuo legit, cui ſubſcribit Ioan. quãquam idem Ioan. etiam Perpetuum, omiſſa præpoſitione In legi poſſe contendit, aduerbialiter poſitum, vt poſtremum in Andr. quod Græci διηνεκῶς dicitur ſi aũt In perpetuum legendum eſt, vt liber meus vetuſtus & Aldi habent, creticus erit loco primo huius verſus, quemadmodum haud dubie eſt loco quarto niſi quis pertinaciter contendat, in Illam abijci. In 36. iambus primo loco eſt, ſecundo loco tribrachys, vt Cui ſit diſſyll. ſecunda ſyl. cor. quemadmodum aliquoties apud Mart. & Spõdeam legẽdum vt diximus non Deſpondeam. In 39. Eo monoſyl. eſt. In 42. eliditur d, in Sed & in 43. in Quod, niſi illic loco quarto, hic tertio ſit creticus, qđ placet. In 45. rurſus Eo monoſyll. In 47. Meam diſſyllabum. In 48. pro Malitia, quod conſtanter omnes habent lib. Cic. legi Iniuria 1. Offic. lib. Annotauit hoc quoq; Ioan. Fieri põt vt Cic. ſit hoc μνημονικὸν ἁμάρτημα præſertim nõ repugnante ſyllaba, aut verbo ad carminis rationẽ. Septimum à fine verſum omnes corrupte habent quotquot nos vidimus lib. is tñ paululum mutato verborum ordine recte ita legentur.

In laude te & bene aucta parte omnes putant.

Quintus à fine proceleuſmaticum habet initio, & e, in Iube corripitur, niſi pæana ſecundum loco primo conſtituamus, & ſuſpicio ſecunda ſyllaba eſt longa, vt ſæpe alibi, quanquam quidã Suſpectio legere malunt, quos non ſequemur. In antepenult. ſ, eliditur in Magis. In penult. ſi. Et initio legitur, at plerique habẽt lib. creticus eſt initio. Ego reijciẽdum puto, neque enim vel carmen vel ſenſus deſiderat. Nam ab Simul idq; abſque coniunctione ſæpe apud hunc Poetam incipit ita ſententia, vt in And. Simul ſceleratus Dauus ſi quid conſilij Habes, &c. Certe Calphurnius abſque Et coniunctione legiſſe videtur.

ACTVS IIII. SCENA VI.

ARG. ADR. BARL.

Iraſcitur Clitipho à Syro placatur eiuſ præſcribit quibus vti mox debeat verbis & oratione apud patrẽ, pro amica ab illo argentũ accepturus.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic mire à Poeta proponitur ſpectatoribus amantis inconſtantia, qui cum ſeruo ſuo Syro tum ſua ſolicito magnopere iraſcatur, facillimo tamẽ momento excandeſcentis animum Clitiphonis Syrus quã leniter demulceat, ſimulque quibus moribus verbiſque vti debeat apud patrẽ præſcribit.

Trimetri.

CLITIPHO, SYRVS.

NVLLA eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quàm inuitus facias. vel me hæc deambulatio,
Quam non laborioſa, ad languorem dedit:
Nec quidquam magis nunc metuo, quàm ne denuo
Miſer aliquo extrudar hic, ne accedam ad Bacchidem.
Vt te omnes equidem dij, deæ, quantum eſt, Syre
Cum tuo iſto inuento, cumq; incepto perduint.
Huiuſmodi mi res ſemper comminiſcere,
Vbi me excarnuſices. S. is hinc quò dignus es?
Quam pæne tua me perdidit proteruitas.
C. Vellem hercle factũ ita meritu'. S. meritu'? quo modo?
Næ me iſtuc ex te prius audiſſe gaudeo,
Quàm argentum haberes, quod daturus iam fui.
C. Quid igitur dicam tibi vis? abijſti: mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
S. Iam non ſum iratus: ſed ſcin' vbi nunc ſit tibi
Bacchis. C. apud nos. S non. C. vbi igitur? S. apud Cliniam.
C. Perij. S. bono animo es: iam argentum ad eã deferes,
Quod ei es pollicitus. C. garris. vnde id? S. à patre.
C. Ludis fortaſſe me. S. ipſa re experibere.
C. Næ ego fortunatus homo ſum. deamo te Syre.
S. Sed pater egreditur. caue, quidquam admiratu' ſis,
Quæ cauſſa id fiat: obſecundato in loco;
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

NVLLA, &c.} Hic exprimitur amantis conſtantia qui ob nimium amorem Syro in re ſua iraſcitur, dehinc paulo momento illum demulcet. {Quin} Pro q͂ non. {Difficilis} Huic illuc contrarium, Nihil difficile homini volenti. {Vel me hæc} Vel modo non eſt diſiunctiua cõiunctio, ſed pro etiam poſita. vt apud Virgil. Vel Priamo miſeranda manus. {Hæc deambulatio} Quæ facilis & nõn laborioſa. nam deambulatio, homini potius voluptatem q̃ laborem affert. {Vt te omnes quidem dij} Improuidus adoleſcens non conſiderat quid à Syro in rem ſuam peractum ſit, ſed omnia ad voluptatem ſuam refert. {Iſtoc inuento} Cum contemptu atque odio hæc pronunciãtur. {Tuo iſtoc inuento, cumq; incœpto} Quaſi de magno facinore. nam incœptum, & incœptare, & incipere, magnorum eſt facinorum. {Perduint} Et antiquum eſt, & Plautinum. {Comminiſcere} Pro comminiſceris. i. fingis. hinc cõmentum. alibi, Atque ipſis hoc commentum placet. {Excarnifices} Terribiliter excarnifices dixit, hoc eſt excrucies. Excarnificare deductũ eſt à carnifice. Carnifex eſt qui carnes ex homine facit. nam caro dicta eſt, eo q͂ careat anima. & caro proprie dicitur mortuorum. Virg. Et corpora luce carentum. vel caro ſit dicta quaſi cado. Virg. Belloq; caduci Dardanidæ, q͂ iam, ſcilicet ſine anima ſit, & cadat. {I tu hinc} Et hic ſecure exclamat, q͂ iam extorſerit argentum. {Proteruitas} Importunitas vel petulantia. Proteruitas leuior eſt quædam contumelia, Procacitas maior, Petulantia, maxima. {Ita meritus} Meretur quis & bonũ & malum. Et mereri & promereri eſt præſtare beneficium. Virg. Quique ſui memores alios fecere merendo. Et idem, Nũquam regina negabo Promeritam. {Ex te prius audiuiſſe audeo} Sic fingimus quãdo ſumus collaturi beneficium in aliquem, & quidquam audimus quod non placet, nec tamen nos infenſos reddat. {Nõ licet tangere} Nimius eſt ardor in adoleſcente cum videt amicam, nec tamen tangendi facultas datur. {Iam non ſum iratus} Non poteſt præ nimia lætitia diutius reticere quod fecerit. {Iratus} Iratus eſt ex cauſa, Iracundus ex moribus. {Scin' vbi nunc ſit} Hæc interrogatio gaudentis eſt, & cui omnia ex voto ſucceſſerint. {Perij} Hæc vox eſt amantis aliquid mali ſuſpicantis. {Iam argentum} Iam nimiam velocitatẽ ſignificat. {Deferes} In alia ſignificatione accipitur illud Olympiadis ad Alexandrum, Amo, inquit, mi fili quieſcas, neque deferas me. Hinc delator. {Garris} Tanquam auis vnde garrulus. Et garrire is dicitur, qui inaniter loquitur. {Experibere} Antiquum eſt, nos dicimus experiere. Iuuen. Experiar quid concedatur in illis, &c. {Næ ego} Næ. i. valde. {Deamo te Syre}. i. valde amo. De, hoc loco auget alias diminuit {Qua cauſa id fiat} Vt argentum habeamus quod Bacchidem deferas. {Obſecundato in loco} Obſecundare, eſt omnia ad alterius nutũ facere. {Loquitor paucula} Paucula dixit, non pauca, & ſic maiorem vim admonitio iſta hitura eſt, nam paucula coram patre loquitur Cl. IOAN. CAL.

NVlla, &c.} Hic apparet amantis inconſtantia, qui ob nimium amorem Syro in re ſua iraſcitur deinde paulo momento illum demulcet. C. Nulla eſt res tam facilis, q̃ facias. i. faciat aliquis inuitus. i. contra voluntatem: quin. i. quæ nam vel q͂ nõ (vt q͂ ſit cõiunctio) ſit difficilis, vel ſic. Nulla eſt res tam GVID.

ſacilis.i.eam facilis,q non ſit difficilis,q̃ rem ſacias inuitus. vel.i, etiam hæc deambulatio,quæ ſolet afferre recreationem, q̃ quantum.i.non laborioſa.i.non habens laborem.i.dedit me ad languorem.i.ad moleſtiam,& tædiũ, ac mœrorem nec nũc metuo quidquam.i.aliquid magis,q̃ ne.i vt,pro q,ego miſer excludar.i.emittar,eijciar denuo.i.iterũ,hinc.i.ex hoc loco vbi eſt amica. quemadmodum prius fui eiectus· ne.i.vt non : accedã.i.adeam ad Bacchi,ò Syre vt.i.vtinam.Dij & Deæ omnes perduot,antiquum pro perdant.i.deſtruant te,cum iſtoc,per cõtemptum, & odium dicit cum iſto tuo inuento.i.cum tuo figmento,ſeu cum iſta tua inuentione, & cum iſto tuo incepto.i.conſilio inito, ſeu inſtituto propoſito,quantum eſt.i.quantum licet.i.quãtum eſt poſſibile,quantum vel fieri poteſt,vt te dedant. Nam eſt ſæpe ponitur pro licet. vel ſic lege. Vtinam Dij & Deæ omnes quantum eſt i.quantum Deorum & Dearum eſt, hoc eſt quantum magnum eſt conſortium,ſeu contubernium Deorum & Dearum perdãt te cum ſuo incepto,&c.q.d.omnes Dij & Deæ quotquot ſunt te perdant, tu comminiſceris.i.tu fingis,excogitas, adinuenis ſemper huiuſmodi.i.tales res,vbi.i.in quibus,aduerbiũ pro nomina,excarnifices.i. excrucies,affligas me. Excarnificare dicimus actiue vt hic, & excarnificari vt ſit deponẽs verbum vel commune, vt Priſc.inquit, & ſit à carnifex cis,qui ſic dicitur q ex homine carnẽ ſaciat,quæ caro proprie eſt mortuorum dicta,q careat anima, vel à cado is, q remota anima cadat.Inde caduci.i.mortui. Virg.Belloq; caduci.i.mortui.Inde etiam cadauer. S. I.i.vade, quo.i.in quã rem, vel partem tu es dignus ire, q.d.abi in malam rem, vt meruiſti: quam.i.quantum: pene.i.prope,aduerbium,tua proteruitas.i.tua importunitas, tua petulantia perdidit.i.deſtruxit, vaſtauit me vt dicunt. C. Hercle velle ſactum eſſe, vt.ſ.mea proteruitas te perdidiſſet vt ais,ita i.adeo,vel ſic meritus es.i.dignus es, qui perdaris. S. Ais q meritus ſum perdi quo modo.i.qua ratione?ne.i.certe,vel valde gaude me audiuiſſe ex te pro abs te, iſtud conuitiũ.ſ. priuſquam haberes argẽtum,quod dare tibi volebam. C. Igitur quid vis vt dicam tibi aliud,q̃ quod dixi,cum nõ dederis mihi occaſionem aliter dicendi.nam abijſti.i iuiſti ad Bacchidem. adduxiſti mihi amicam Bacchidem.q̃ non liceat tangere. S. Ridibundus ait, non ſum iam iratus, ſed ſcin'.i.ſcis ne vbi nunc Bacchis tua amica ſit tibi. C. Eſt apud nos.i.q dicitur penes nos non recte,nam penes eſt quaſi in manu ac poteſtate eſſe. S. Non eſt inquam apud te. C. Vbi eſt ergo. S, Eſt apud Cliniam. C. Perij iam mali quid ſuſpicatur. nam amantibus omnia ſunt ſuſpecta, quæ ſiunt in amicas. S. Es.i.ſis,bono animo.i.habeas bonum animum,& quod dici ſolet, ſacias bonum vultum iam.i.ſtatim deferes argentum ad eam, quod argentum pollicitus es.i.promiſiſti ei. C. Garris.i.nugaris,inauiter loqueris, tractum ab auibus.vnde garrulus: vnde.i.à quo id argentum extorquebitur ſup. S. Extorquebitur inquam à patre tuo. C. Fortaſſe ludis.i.derides me. S. Experibere,antique pro experire,re ipſa.i.ipſo effectu.C.Ne.i. certe,vel valde,ſum homo fortunatus i.felix, ò Syre deamo.i.valde amo (nam hic auget) te. S. Experiere inquam .ita enim eſt repetendum, vt videatur Syri ſermo continuari ſic experiere re ipſa quam cauſa.i.propter quam cauſam id fiat, q habeamus argentum à patre tuo,tãtum eſt mihi obtemperes, ideo ſubdit,obſecundato.i.facito ad nutum meum,in loco.i.quando locus.i.occaſio,ſeu opportunitas poſtulabit, nam obſecũdare eſt omnia ad alterius nutum facere, ideo deus ſecundat res noſtras, qũ efficit, vt noſtris optatis reſpondeant: hic ergo obſecundato commenta mea ſup.i.accommoda,ſeu conforma te meis inuentionibus, vbi tempus ac locus erit,ſed pater tuus egreditur, caue admiratus ſis quidquam.i.vide ne quidquã cum admiratione laudes, ne deprehendaris amãs. dicimus autem caueſis admiratis ſine negatione. & caue ne ſis admiratus cum negatione in eundem ſenſum penitus vt caue cadas.facito id ſup.quod pater imperabit : loquere.i. dicito,paucula.i.admodum pauca verba.

GLAR. SEnarij ſunt. In quarto ſ,eliditur in Magis, niſi pro Magis vbiq; legamus Mage,quoties eliſio incidit huiuſmodi. quod mihi quidem placeret,ſed iudiciũ ſit penes lectorem. In quinto proceleuſmaticus eſt initio. Sextum verſum Ioan.ita legit,Vt te quidem omnes Dij Deæq; quantum eſt Syre. Sed ſic erit amphibrachys loco quarto pro Iambo,quod placet,eſt enim temporibus cum reliquis huius carminis licẽtioſis pedibus par. In octauo neceſſe eſt, primas duas dictiones pro duobus accipiamus pedibus Quod ſi huius monoſyll.fuerit,& Mihi diſſyllabum,erit loco primo creticus,ſecundo iambus. Sin Huius diſſyll.ac Mihi monoſyll.erit loco primo ſpondeus,ſecundo bacchius,pes cretico in temporibus conueniens. Lectori ſit integrum quod volet ſequatur. In nono Iambus primo loco. In vndecimo proceleuſmaticus loco tertio. In 17.p Igitur liber vetuſtius habet Ergo.& placet.Sed poſt ergo vel elidit d,in Apud,vel bacchius eſt loco quinto.In 19.eliditur d,& in Quod,& in Id,& Ei monoſyl. Tuo diſſyllabũ poteſt & bacchius eſſe loco primo & creticus quarto. In penult.verſu è corripitur in Caue, & ſ,eliditur in Admiratus, præterea ſis legendum monoſyllabicos, non Sies diſſyll.

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARG. ADR. BARL.

Chremes argentum affert, quod det Clitiphoni, Ad poſtremum queritur de ſumptu faciendo ſiliæ cauſa.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena Chremes egreditur afferens argentum Clitiphoni dandum. Huic Syrus quomodo patri reſpondeat, ſuggerit. Exinde de ſumptu & impenſis ſiliæ cauſa factis faciendiſque conqueritur ſenex.

Trimetri.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

VBI. Clitipho nunc eſt? S. eccum me, inque. CL. eccum hic tibi.
Quid rei eſſet, dixti huic? S. dixi pleraque omnia.
*CH. Cape hoc argentum, ac defer, S. *hei, quid ſtas lapis?* *Ij.
Quin accipis? CL. cedo ſane. S. ſequere hac me ocyus:
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere;
Nam nihil eſt illic, quod moremur diutius.
CH. Minas quidem iam decem habet à me filia;
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas,
Haſce ornamentis conſequentur alteræ.
Porrò hæc talenta dotis apposcent duo.
Quàm multa iniuſta, ac praua fiunt moribus?
Mihi nunc, relictis rebus, inueniendus eſt
*Aliquis, labore inuenta * mea cui dem bona.* *meo

IOAN. GAL. VBI Clitipho nunc eſt?} Egreditur Chremes cum argento. {Eccum me inque} Syrus ſubijcit verba Clitiphoni, quæ patri reſpõdeat. {Inque} Raro alibi præter inquam &,inquit,reperies. {Inque}.i.dic. {Pleraque omnia} Hic adiectio in primo poſita ex loco. {Adiectiones vero, aut in prima parte orationis, aut in vltima adijciuntur. Hic ergo Pleraque ex abundantia poſitum eſt. Omnia neceſſaria additum in vltimo,ſicut interea loci,interibi. {Quid iſtas lapis?} Hoc dictũ in ignauũ. Illa vero,caudex, ſtipes,aſinus, in ſtultum. {Quin} Pro cur non. {Opperibere} Antiquum eſt,ſicut experibere. {Minas quidem} Inducitur tenax ſenex circa rem ſolicitus,qui cõqueritur de damno quod illi acciderat de inuenta filia. {Pro alimentis} Nam crediderat anum illam oppigneraſſe filiam Bacchidi. {Alteræ}.i.totidem. {Porro} Modo aduerbium ordinis: alias temporis. Hæc apposcent} Hæc pluraliter pro hæ. In Eun. Continuo hæc adornant vt lauet. In Phorm. Hæc illæ erant itiones. {Talenta duo} In ſequentibus dicet, Duo talenta pro re noſtra ego decreui eſſe ſatis. {Relictis omnibus} Poſitis omnibus alijs negocijs. Labore inuenta} Proprie parta.

GVID. VBi Clit.&c.} Hic Chremes cũ argento egreditur,& Syrus Clitiphonẽ admonet quid debeat reſpondere patri. CH. Vbi eſt nunc Clitipho? S. Tu Clit.inquam.i.dic, reſpõde, eccum,i.ecce hic me. CL. Eccum.i.ecce ad ſum ſupp.hic tibi,hoc eſt hic ad ſum tibi morem gerere paratus. CH. Dixtin', verũ dixiſti huic filio meo, quid rei.i.quæ res eſſet, qua pp mitterẽ hoc argentum. S. Dixi pleraque omnia, pleraq; abũdat vt in Andria etiam dictum eſt. Additiones interdum pro ponũtur vt hic, interdum poſtponuntur vt interea loci,interibi. CH. Cape hoc argentum ac defer ad Bacchidem. S. Hei,hic indignantis eſt particula: ò lapis.i.ò dure ingenio,quid.i.cur ſtas, cur nõ accipis argentum. Lapis dicitur in ignauũ,illa vero caudex,ſtipes, aſinus dñr in ſtultum. CL. Sanè.i.certe cedo.i. vado, vel obſequor. S. Sequere me hac nunc ocyus i.cito,cõparatiuum pro poſitiuo. Tu Chr.interea.i.dum ibimus opperibere,vetuſte pro opperieris nos.i.expectabis nos hic dum.i.quãdiu eximus.i.egredimur laturi argẽtum ad Bacchidem, nam nihil eſt quod.i.pp quod moremur iſtic vbi eſt Bacchis: diutius.ſ.multum diu. CH. Apud ſe Chremes numerat ſumptus pro filia,& iam factos,& poſt faciendos, quidem.i.certe, iam filia habet à me decẽ minas.i.decẽ libras, quas minas duco.i.

puto nunc eſſe datas pro alimentis.i.nutrimentis, alteræ decem minæ conſequentur haſce.i. has prædictas decem pro ornamentis.i.indumentis, porro.i.deinde, hæc.i.hæ minæ prædictæ pro alimentis & ornamentis ad poſcent, i.adciſcent, ſiue adiungent ſibi duo talenta.i.duo talia pondera, de quibus ſuperius dictum eſt, dotis.i.pro dote, ita quòd dotis regitur ab illo accuſatiuo talenta, talentum enim dotis rectè dicitur, quàm.i.quantum multa iniuſta ac praua.i.non recta, fiunt moribus.i.per mores & conſuetudines hominum, quales ſunt tales pecuniarum conſumptiones in liberis & educandis & collocandis, nunc aliquis ſponſus ſeu gener eſt mihi inueniendus omnibus rebus.i. omnibus alijs negocijs relictis, cui.ſ.genero dem bona mea inuenta.i. parta labore.i. opera corporis mei, & induſtria mentis.

LATO. ARgumentum§ Argentum traditur Clitiphoni deferendum ad Thaidem. §Eccum hic tibi§ Attende diſſimulationem Syr. & Clitiphonis apud ſenem. §Minas quidē§ Ad ſpectatores.

PETR. MARS. VBi Clitipho nunc eſt?§ Senilem animum ad auaritiã propenſum, ac pecuniarum ſuppoſitionem, hæc ſcena exprimit. Senex naturaliter ſit auarus, & ratiocinatio impenſarum, illorum eſt qui amant pecunias. Ariſt. in 5. lib. Eth. ſic ait: Senectus, & imbecillitas omnis auaros efficit, eſtq; omnibus inſita magis q̃ prodigalitas. Plerique nanq; cupidi ſunt magis pecuniarum, quam ad dandũ procliues. Et loquens de magnifico, dicit: Hic cum voluptate & ſine parſimonia erogat. Exacta nanq; ratio ad puſillanimitatem nimirũ attinet, atq; potius quo nam pacto pulcherrimum fuerit. opus quę quanti conſtet, conſiderabit.

GLAR. SEnarij ſunt. Duo anapæſti initio primi verſus. Hic videat lector num legendum Eccum tibi, pro Eccum hinc tibi. Si quidem Vallæ credimus hæc per aduerbia, non per pronomina exponenda eſſe. Creticus vero initio verſus ſecundi, niſi quis Rej prorſus elidi dicat. In 8. Pro corripitur, non eliditur.

ACTVS IIII. SCENA VIII.

ARG. ADR. BARL.

Iucundum habet errorem Chremetis, qui Menedemum fallis putat, dum ipſe fallitur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena declaratio continetur erroris ipſius Chremetis, qui Menedemum dum credit per Syrum decipi ipſemet plane per ſuos ipſos, Syrum & Clitiphonem deluſus eſt.

Trimetri.

MENEDEMVS, CHREMES.

MVLTO omnium nunc me fortunatiſſimum
Factum puto eſſe gnate, cum te intellego
Reſipiſſe. C. vt errat. M. te ipſum quærebam Chreme:
Serua, quod in te eſt, filium, & me, & familiam.
C. Cedo, quid vis faciam? M. inueniſti hodie filiam.
C. Quid tum? M. hanc vxorem ſibi dari volt Clinia.
C. Quæſo, quid hominis es? M. quid? C. iam ne oblitus es,
Inter nos quid ſit dictum de fallacia,
Vt ea via abs te argentum auferretur? M. ſcio.
C. Ea res nunc agitur ipſa. M. quid dixti Chreme?
Erraui. res acta eſt. quanta ſpe decidi?
C. Et quidem iſtac, quæ eſt apud te, Clitiphonis eſt
Amica. M. ita aiunt. C. & tu credis? M. omnia.
C. Et illum aiunt velle vxorem, vt, cum deſponderim,
Des qui aurum, ac veſtem, atque alia, quæ opus ſunt, comparet.
M. Id eſt profecto: id amicæ dabitur. C. ſcilicet
Daturum. M. ah, fruſtra igitur gauiſus ſum miſer,
Quiduis tamen iam malo, quàm hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te reſponſum Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atq; ægre ferat?
C. Ægre? nimium illi Menedeme indulges. M. ſine:
C. Inceptum eſt: perfice hoc mihi perpetuum Chreme.
C. Dic conueniſſe, egiſſe te de nuptijs,
M. Dicam, quid deinde? C. me facturum eſſe omnia,
Generum placere. poſtremo etiam, ſi voles,
Deſponſam quoq; eſſe dicito. M. hem, iſtuc volueram.
C. Tanto ocyus te vt poſcat, & tu id, quod cupis,
Quamocyſſime vt des. M. cupio. C. næ tu propediem,
Vt iſtam rem video, iſtius obſaturabere.
Sed hæc ita vt ſunt, cautim, & paulatim dabis,
Si ſapis. M. faciam. C. abi intro: vide, quid poſtulent:
Ego domi ero. ſi quid me voles. M. ſane volo:
Nam te ſcientem faciam, quidquid egero.

IOAN. CAL. MVLTO omnium, &c.§ Hic eſt iucunda expoſitio erroris ſenis de verbis Syri, qui Mened. credit decipi, dum ipſe decipitur. §Vt errat?§ Virg. vt vidi, vt perij. §Filiũ§ Filiũ prius nominauit, in quo omnis cura patris erat. §Quæſo§ Modo obiurgatoriũ eſt. §Quid hominis eſt?§ In Eun. Quid iſtuc inquam ornati eſt? Scite nos conuenit, cum recto caſu profertur interrogatio, non eſſe contumelioſum, vt ſi dicas, Quis hic homo eſt? Si autem in obliquo, contemptum ſignificari. vt, Quid hoc eſt hominis? quid mulieris? quid ornatus? §Ea res nunc agitur ipſa§ Et ex hoc credit eos inter ſe finxiſſe Cliniã amare Antiphilam. §Sic res acta eſt§ Vt deciparis. Et hæc quidem, cum contemptu interrogat. nam & hoc fictum eſſe credit. §Ita aiunt§ Ita aiunt, de re dicimus, quam volumus eſſe falſam. §Id eſt profecto§ Fingit ſe credere amico quem fidum cognouerat. §Gauiſus§ Bene de filio gauiſus dixit. quia Gaudemus proprijs, Gratulamur alienis. §Miſer§ Miſer eſt cui animæ miſeria eſt. §Amittere§ Pro dimittere more antiquo. §Aegre?§ Sic diſtingue, vt Chremes hanc vocem Menedemi ſubrideat, quippe q; filius non ſit vlla in re timendus. §Indulges§ Nullum magis proprium verbũ inuenire potuiſſe de patre qui omnia filio permittit. §Inceptum§ Nam quod ſemel inceptum eſt, non poteſt facile omitti. §Deſponſam§ Et hoc eſt quod Cliniæ magis placiturum eſt. §Hem§ Modo interiectio lætantis, alias iraſcentis. §Tanto ocyus§ Quia ſi acceperit filius deſponſatam Antiphilã, quamprimum expoſcet argentũ ad ornamenta coemenda. §Næ§ Pro valde, & hoc proprie Terentianũ eſt. §Propediem§ Temporis aduerbium, & ſignificat cito. §Obſaturabere§.i.nimiam de filio capies ſatietate. quod eſt corporis, ad animum tranſtulit. & ſic plus hoc verbo intulit, quàm ſi inueniſſet proprium verbum. §Poſtulent§ Tanquã iure, quia iure aliquid poſtulamus. §Te ſciente§ Recte ſciente. nam ſciens eſt qui alicuius indicio rem cognoſcit: Prudens qui intelligentia ſua aliquid ſentit. ergo ſciens eſt per alios.

GVIL. MVlto, &c.§ Hic iucunda expoſitio erroris ſenis continetur, qui Men. credit decipi, cũ ipſe decipitur. M. O gnate.i.ô fili. Clin. puto me factum eſſe nunc multo fortunatiſſimum.i.feliciſſimum omnium hominum, cum ego intelligo.i.cognoſco te reſipuiſſe.i. in bonam viuendi vitam rediſſe, & quod dici ſolet, te emendaſſe viuendi rationem. Reſipiſcere enim eſt ad priorem mentis ſtatum vel ad meliorem redire. C. Vt.i. quantum errat.i.quantum fallitur, qui eum putat reſipuiſſe. M. O Ch. quærebam.i.petebam te ipſum.i.temet, ſerua me patrem & filium Cl. & familiam.i.totam domum meam, vt vxorem & famulos, quod.ſ.nos ſeruare eſt in te, i.in tua poteſtate, nam ſi dederis filiam tuam filio meo, & eum mihi retinebis, & me à cruciatu liberabis, & familiam fouebis integram, quam ſim diſſipaturus ſi iterũ abeat filius. C. Cedo.i.dic quid vis vt ſup. faciam. M. Hodie inueniſti filiam. C. Quid tum.i.quid inde ſi inuenerim, vis vt ſequatur. M. Cl. vult hanc filiam dari ſibi vxore. C. Quæſo, hoc dictum eſt obiurgatorium quid hominis es? per contemptum dicimus quid hominis eſt per genitiuum, ſed per nominatiuum ſine cõtemptu, vt quis homo es, q.d. qualis homo es, qui hoc non dubitas poſcere, vt filiã deſpondeam vni fugitiuo, & qui amicam habeat Bacchidem, nam Ch. illam putat eſſe ipſius amicam. M. Petis quid hominis ſim, quaſi indignatus ſe ita verbis à Chremete deprimi. C. Ne.i.vtrum iam oblitus es quid ſit dictũ inter nos de fallacia facienda.ſ.per ſeruum vt argentum auferretur abs te. M. Scio quid ſit dictum de fallacia. C. Nunc ea ipſa res agitur.i.tractatur, hoc eſt fallacia ita tractatur, quã tu putas eſſe rem ſeriam. M. O Ch. quid dixiſti? perculſus eſt dicto Chr. qui dicat tantũ eſſe fallaciam, id quod agitur ad extorquẽdum argentũ, erraui.i.falſus ſum, res acta eſt ſic.i.taliter, vt deciperer, de quanta ſpe decidi.i.deturbatus ſum deiectus ſum tuis verbis. C. Et quidē hæc Bacchis, quæ eſt apud te eſt, id eſt fingitur eſſe amica Cl.

M. Ita

M. Ita aiunt.ſ. filius & ſerui. C. Et tu credis eam eſſe amicã Cl. M. Credo omnia quæ dicunt mihi. C. Et aiunt illum Cl. filiũ tuum velle.i.petere optare vxorem, vt cum deſponderim.i.ſponſam dederim filiam,ſeu ſpopondeim me daturum filiam in matrimonium. ilico des.i.tradas argentum , vt prius dictũ eſt, qui.ſ. quo argento , comparet.i.coemat ſibi aurum & ornamẽta aurea, vt annullos,&c.& veſtem.i.veſtimenta, atq; alia.i.alia ornamenta,quæ ſunt opus.i.quæ requiruntur ad nuptias. M. Profecto.i, res ita ſe habet . id argentum dabitur amicæ i. illi cuius amore tenetur . quod putat nunc eſſe Bacch. C. Scilicet.i. certe credas ſup.cum daturũ amicæ. M. Vah. interiectio irridentis ſeipſum, qui non potuerit ſua ſponte talem animaduertere fallaciam, quis tur ego miſer fruſtra gauiſus ſum , quòd putari filium reſipuiſſe, tũ iam malo amittere.i.perdere,quid vis.i.quancunq; rem, vel rẽ quamlibet,quàm admittere hunc filium . O Chr. quid nunc renunciam.i.referã reſponſum eſſe abs te . ne ſentiat.i.percipiat me ſenſiſſe.i.percepiſſe illam fallaciam,atq; ægre ferat.i.moleſte diffi culter , turbato animo ferat . C. Times ſupp. ne ægre ferat? ò Men.nimium.i.vltra quam ſatis eſt, indulges.i.permittis illi quæcunq; vult. M. Sine.i.patere,permitte,inceptum eſt.i.iam incepi indulgere,vel iam à te inceptum eſt mihi faueri. O Chr.perfice hæc mihi perpetuo aduerbium.i.continue,vt inceptum eſt,pergito. C. Dic illi te conueniſſe.i. vel allocutum eſſe me ſupp. vel communicaſſe mecum. dic inquam te egiſſa.i. feciſſa mentionem de nupt.conuenire interdum ſignificat paciſci, vt conueni tecum pro denario diurno. interdum ſignificat alloqui , vt te conuenire cupio.i.alloqui . interdum ſignificat caſu inuenire , vt Cic. ad I . Quem cum conueniſſet.i.caſu inueniſſet , quandoq; etiam ſignificat placere,neq; controuerſia eſſe,vt, Hoc conuanit inter nos.i. de hoc inter nos nulla eſt controuerſia . Item dicere ſolemus,cũ de hoc negocio deliberaremus. tandem conuenit.i.placuit delibe rantibus, vt res in craſtinum deferretur.alias habet ſignificantias pro locis. hic autem elige tibi quã velis . M. Dicam, illud quod dicis,ſed deinde.i.poſtea quid dicam . C. Dic me eſſe facturum omnia. dic etiam generum maritum filiæ placere mihi . vel placere eum eſſe ſuper generũ mihi . Poſtremo etiã ſi voles quoq;.i. etiam dicito filiam eſſe deſponſam.i. promiſſam in matrimoniũ ſibi . à deſpondeor ris paſſiuo fit deſponſus ſa,ſum, participium , M. Hem, hic lætantis eſt interiectio . volueram.i.optaueram, vt ducerem iſtud . ſi filiam tuam eſſe deſponſam ſibi. C. Dic illi illa, vt tanto ocyus.i.velocius,citius, poſcat te argentum. & vt des illi quàm ocyſſime.i.citiſſime id argentum quod cupis dare . M. Cupio re vera dare quod poſcet. C. Nę.i.certe vel valde,tu obſaturabere.i.ſatureris, vel defeſſus eris ſacietate iſtius filij tui propediem.i.cito,vt.i.quantum video iſtam rem.i. ſumptum, quem es facturus,ſed vt.i.qualitercunque iſtæc ſunt.i.quodcunq; modo iſta omnia,quæ dicimus,ſe habeant,ſiue ſit fallacia,ſiue non . ſi ſapiens.i.ſapienter agere vis dabis argentum cautum.i.callide, verſute,& tibi cauendo,& paulatim.i.non multũ ſimul , ſed per particulas. M. Faciam quod dicis,& paulatim dabo . C. Abi.i.diſcede. intro.ſ.in domũ, vide quid poſtulent . ego ero domi ſi quid voles me.i. ſi mea opera egebis, ſi quid voles me facere . M. Sanè.i.certe vel valde volo.nam quidquid egero faciam te ſciente.i. faciam . vt ſcias. ſeu faciam te certiorem .

LATO. ARgumentum } Hic Chremes falſo perſuaſus Menedemum quoq; in errorem inducit. { Multo omnium } Hoc longe facetiſſimum eſt in hac fabula, quod arte Syri ambo ſenes de re vera errant. { Quæſo quid } Interrogatio obiurgantis. { Immo hæc } Ironia. { Daturum } Subaudi,ſcias per eclipſin , { Aegre? } Repetitio eiuſdem verbi ad indignationem obiurgantis. { Nę tu propediem } Prædictio omittantis,& mox conſilium.

PATA. MARR. MVlto omnium,&c. } Paternam lætitiam ex filiorum educatione,ac crudelitatem ſenilem quæ facile decipitur,cũ votis faueat ſuis , hæc ſcena exprimit . Bono patri ac ciui, pari & æquo iure cum ſuis popularibus viuere cupienti , recta filiorum educatione nil debet eſſe antiquius, vt ſe dignus adoleſcat & patria,itaque adhibenda eſt à primis annis diligentia, quoniam,vt inquit Hor. Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu . Et Plato in quarto de Rep. ſic ait : Apparet itaq; quale fuerit cuiuſq; pueriles educationis initium, talia fore etiam quæ ſequuntur .

GLAR. ET hi ſenarij ſunt . In decimoquarto quia ad finem eius Spopondeirim legendum,inicio coniunctio . Et à ſuperiore eliditur carmine,niſi bacchium loco primo conſtituamus. In decimoquinto anapæſtus eſt loco quarto . In decimoſeptimo . Gauiſus primam producit. quod in ſuperioribus alicubi admonuimus . In octauo à fine,neceſſe eſt Sponſam legamus,non Deſponſam,alioqui carmen non conſtabit, & Hem prorſus elidi gur,vt ſæpe alias. In 4. à fine, Vt vt pro Vei recte emendauit R.

ACTVS V, SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Ad exitum iam properante comœdia Syri fallacia detegitur , vt Clinia nabat Antiphila.Bacchidem Clitiphonis eſſe amica Menedemus oſtendit.

ARG. ADR. BARL.

In ſequẽti ſcena, quæ iam ad exitũ fabula tendit, per Menedemũ fallacia detegitur, vt Cliniæ Antiphila deſpõdeatur, vbi profecto ſenes mutua ſeſe ludibrijs illudunt vltro citroq; : eatenus donec aperto Menedemus oſtẽdit Bacchidem Clitiphonis eſſe amicã, neq; ad Cliniam quidquã eius attinet.

Partim Trochaici Tetrametri Catalectici, partim Iambici Senarij.

MENEDEMVS, CHREMES.

EGo me non tam aſtutum,neq; ita perſpicacem eſſe id ſcio:
Sed hic adiutor meus,& monitor,& præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat in me quiduis harum rerum conuenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudes, ſtipes, aſinus, plumbeus:
In illum nil poteſt : nam exuperat eius ſtultitia omnia hæc.
C. Ohe, iam deſine deos vxor gratulando obtundere,
Tuam eſſe inuentam gnatam; niſi illos tuo ex ingenio iudicas,
Vt nil credas intelligere,niſi idem dictum eſt centies.
Sed quid iandudum interim illic gnatus ceſſat cum Syro?
M. Quos ais homines Chreme ceſſare? C. hem, Menedeme aduenis?
Dic mihi, Cliniæ, quæ dixi, nunciaſtin'? M. omnia.
C. Quid ait? M. gaudere adeo occepit,quaſi qui cupiunt nuptias.
C. Ha, ha, hæ. M. quid riſiſti? C. ſerui venere in mentem Syri
Calliditates. M. itane? C. voltus quoq; hominum fingit ſcelus.
M. Gnatus quòd ſe aſſimulat lætum,id dicis? C. id. M. idem iſtuc mihi
Venit in mentem. C. veterator. M. magis, ſi magis noris, putes,
Ita rem eſſe. C. ain' tu? M. quin tu auſculta. C. mane: prius hoc ſcire expeto,
Quid perdideris: nam vbi deſponſam nunciaſti filio,
Continuo inieciſſe verba tibi Dromonem ſcilicet,
Sponſæ veſtem, aurum, atq; ancillas opus eſſe argentum vt dares.
M. Non. C. quid non? M. non inquam. C. neq; ipſe gnatus? M. nil prorſus Chreme,
Magis vnum etiã inſtare,vt hodie conficerentur nuptiæ.
C. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquam? M. nihil.
C. Quamobrem? M. neſcio equidem; ſed te miror, qui alia tam plane ſcias.
Sed tuum ille quoq; Syrus idem mire finxit filium;
Vt ne paululum quidem ſuboleat amicã eſſe hanc Cliniæ.
C. Quid ais? M. mitto iam oſculari,atq; amplexari: id nil puto.
C. Quid eſt,quod amplius ſimuletur? M. vah, C. quid eſt? M. audi modo.
Eſt mihi vltimis conclaue in ædibus quoddam retro:
Huc eſt intro latus lectus, veſtimentis ſtratus eſt.
C. Quid poſtquam hoc eſt factum? M. dictum factum, huc abijt Clitipho.

C. Solus?

C. Solus? M. ſolus: C. timeo. M. Bacchis conſecuta eſt illico.
C. Sola? M. ſola. C. perij. M. vbi abiere intro, operuere oſtium. C. hem.
Clinia hae fieri videbat? M. quid ni? vna mecum ſimul.
C. Filij eſt amica Bacchis Menedeme: occei.
M. Quamobrem? C. decem dierum vix mi eſt familia.
M. Quid? iſtuc times, quod operam amico ille dat ſuo?
C. Immo quòd amicæ. M. ſi dat. C. an dubium id tibi eſt?
Quenquam ne animo tam comi eſſe, aut leni putas,
Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam? M. ha, ha, ha.
Quidni? quo verba facilius dentur mihi.
C. Derides? merito mihi nunc ego ſuccenſeo.
Quot res dedere, vbi poſſem perſentiſcere.
Ni eſſem lapis? quæ vidi? væ miſero mihi.
At næ illud haud inultum, ſi viuo, ferent:
Nam iam. M. non tu te cohibes? non te reſpicis?
Non tibi ego exempli ſatis ſum? C. præ iracundia
Menedeme non ſum apud me. M. te ne iſtuc loqui?
Non ne id flagitium eſt, te alij conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier?
C. Quid faciam? M. id, quod me feciſſe aiebas parum:
Fac, te eſſe patrem ſentiat: fac, vt audeat
Tibi credere omnia, abs te petere, & poſcere,
Nequam aliam quærat copiam, ac te deſerat.
C. Immo abeat potius multo quouis gentium,
Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumptibus
Menedeme, mihi illæc vere ad raſtros res redit.
M. Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi caues?
Difficilem oſtendis te eſſe, & ignoſces tamen
Poſt, & id ingratum. C. ah neſcis, quàm doleam. M. vt lubet.
Quid hoc, quod volo, vt illa nubat noſtro? niſi quid eſt,
Quod malis. C. immo & gener, affines placent.
M. Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quid obticuiſti? C. dotis? M. ita dico. C. ah. M. Chreme,
* ſi minus, re *Ne quid vereare, *ſi eſt minus: nil dos nos mouet.*
C. Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decreui ſatis:
Sed ita dictu opus eſt, ſi me vis ſaluom eſſe, & rem, & filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. M. quam rem agis?
C. Id mirari te ſimulato, & illum rogitato ſimul,
Quamobrem id faciam. M. quin ego vero, quamobrem id facias, neſcio.
C. Ego ne? vt illius animũ, qui nunc luxuria, & laſciuia
Diffluit, retundam, redigam, vt, quò ſe vortat, neſciat.
M. Quid agis? C. mitte, ac ſine me in hac re gerere mihi morem. M. ſino:
Ita ne vis? C. ita. M. fiat. C. age iam, vt vxorem acceerſat, paret
Se. hic ita, vt liberos eſt æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrum. M. quid eum? C. ego ne? ſi viuo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, vt, dum viuat, meminerit ſemper mei:
Qui ſibi me pro ridiculo, ac delectamento putat.
*. In me quæ fecit. *Non (ita me dij ament) auderet facere hac viduæ mulieri, * Quæ in me fecit.*

IOAN. CAL. EGo me non tam aſtutum,} Quia iam ad exitum properat fabula, fallacia detegitur per Menedemum & Cliniæ Antiphila deſponſabitur. {Ego me} Vt inſultat ſenex, dũ alterius ſtultitiam & tarditatẽ ludibrio habet. {Non tam aſtutum} Hæc iactationis cuiuſdã ſpecies eſt, fingere ſe non aſtutum, dum videt alterum ſtultiorem. {Adiutor} Cum riſu hæc pronuncianda, & Adiutor proprie in re bona, Impulſor in re mala. {Caudex, ſtipes} Iſta Iniurioſe dicunt in ſtultum & hebetioris ingenij hominem, quemadmodum ignauũ, lapidem appellamus quamuis tñ idem ſit, ſed hoc plus eſt. {Ohe} Interiectio eſt ſatietatem vſq; ad faſtidium deſignans. {Obtundere} Obtundit qui ſæpe reperẽdo aliquid dicit. {Obtundere} Eſt tranſlatio à fabris, qui ſæpe reperunt tundendo aliquid malleo, & idem obtundunt & hebetant. {Ceſſat cum Syro} Bene ceſſat, tanquam deſidioſus. nam Ceſſant deſidioſi, Requieſcunt defeſſi. {Ehem Menedeme aduenis?} Sic tanquam expectatus, & Aduentus proprie expectatorum, neceſſariorumq; dicitur. {Quaſi qui cupiunt} In Andria, Ita tum diſcedo ab eo, vt qui ſe neget filiam daturũ. {Ha, ha, hæ} Vox nimia cachinni, & accõmodata Chremeti, qui credebat Menedemum decipi in filio, & aſſimulare illum petere vxorem. {Ita ne?} Sic lege, vt quaſi eludat Chremetem qui paſſus eſt ſe à ſeruo decipi. {Fingit} Forma, ſi triſtes ſunt, lætos reddit. Fingere proprie eſt figuli, qui formas ducit ex luto. {Se aſſimulat} Refertur ad id, Vultus fingit hominem: {Venit in mentem} Sic dicit, quia ſcit ab illo deceptum Chremetem. {Veterator} Verus eſt in aſtutia. {Ita rem eſſe} Vultuoſe pronunciandũ, q̃ ſi Chremes ſciret ſe à Syro deceptum, vere illum veteratorem appellare. {Maior} Deceptus Chremes aliter percipit verba Menedemi, q̃ ipſe loquatur, & ab illo imprudens eliditur. {Non} Ridicula negatio illa vero Virgiliana, amara, Non: Verum Aegonis. {Quid non?} Cum admiratione repetit Non. {Hodie conficerentur nuptiæ} Incipiet paulatim detegi fallacia. nam hoc ſignũ eſt Cliniam nõ falſo velle Antiphilam. {Ne is quidem quidquam?} ἐπανάληψις admirantis. hoc magis mirum videtur, q̃ nec Syrus verba interiecerit ad extorquendum argentum. {Alia tam plane ſcias} Pulchra ironia in eũ qui deceptus ſit. {Ille tuus quoq; Syrus} Quem tantum veteratorem putas. {Finxit filium} Refertur ad id quod Chremes ſupra dixit, Vultus quoq; hominũ fingit ſcelus. {Subolet} Tractum à ſenſu odorandi. {Quid ais?} Nonnunquã perturbati interceſſoris eſt dicere, quid ait? ſed hoc loco metuentis eſt, non interrogantis. {Mitto iam oſculari} Color rhetoricus. {Oſculari} Hæc eſt quarta amoris linea. nam ſunt quinq;, Prima viſus, Secunda loqui, Tertia tactus, Quarta oſculi, Quinta coitus. {Id nihil puto} Sic dicimus qñ habemus aliud maius ad confirmandum. {Conclaue} In Eunucho: Virgo in conclaui ſedet. Eſt autem conclaue ſpatiator locus in interioribus tectis, vel q̃ intra eum loca multa & cubicula clauſa ſint adhærentia triclinio. {Sola} Hoc magnum argumentum quintæ lineæ q̃ ſola cum ſolo fuerit. {Quid ni?} Quid niſi? {Familia} Hoc loco pro re familiari ponitur. vnde in iudicium venit de lite familiæ herciſcundæ. i. hereditatis. Cic. in lib. de Orat. Idem herciſcundæ familiæ cauſam agere non poſſit. {Operam dat} Facete dictũ à ſene. {Si Dat.} ſuſpendendum, & eſt ἔλλειψις, q. d. neſcio. {Dubium id tibi eſt?} Iam credit Chremes ſe eſſe deceptum. {Amica patiatur ſuã} Subaudi, ſubagitari, & eſt honeſta ἔλλειψις in re turpi. Virgilius, Nouimus & qui te. {Quidni} Pro cur non, & hæc verba proprie ſunt deridentis. {Ni eſſem lapis} Superius, Nam exuperat eius ſtultitia hæc omnia. Et plus eſt quàm, caudex, ſtipes, aſinus. {Nã iam} ἀποσιώπησις. Virg. Quos ego. {Te ne iſtuc loqui?} Virg. Me ne incepto deſiſtere victam? {Alijs conſiliũ dare} Hinc illud Ser. Sulpitij ad Cic. Deniq; noli te obliuiſci Ciceronem eſſe, & eum qui alijs conſueueris præcipere & dare conſilium. {Flagitium} Facinus, Flagitium, more militari, dicitur res flagitione, hoc eſt increpatione digna. nam flagitare, eſt perſonare. inde flamma & flagella, q̃ hæc non fit ſine ſonitu & crepitu. {Imo abeat} Hoc terribiliter pronunciandum, & verba proprie rigidi & aſperi patris. {Quouis gentium} Gentium, in fine ſuperflua adiunctio, ſicut in terea loci. dat tñ quandam ἔμφασιν pronuncianti. {Si pergã} Perſeuerem. alias pergere, eſt ire. {Vere ad raſtros,} q. d. Id quod tu Menedeme abſentia filij exercebas, hoc eſt rem ruſticam, id ego inopia facere cogar. {Quot incommoditates} Satis comice dixit. nam hoc nomen leue quoddã ſignificat, vt in Eun. Immo enimuero infeliciter. nam incommoda alia ſunt dicenda Parmeno. {Capies} Ibi, inimicitias caperem. Capere proprie dicimus cum id, quod in nobis eſt, aſſumimus. vnde capere pro eligere ponitur. {Niſi quid eſt} Honeſte petit quod officium eſt probi & modeſti viri. {Et affines} Vxoris, cognati ſunt, Affines, mariti. vnde multi gradus ſunt, & veluti rami, propinquitatis, in affinitate & cognatione diſpoſiti. {Quid obticuiſti?} Sic dixit, quaſi puderet Chremetem dicere q̃ parua dos videretur nam Tacemus conſilia: Reticemus dolores Obticemus, quorum nos pudet. {Pro re noſtra} Tacite rem ſuam extenuat. {Quam rem agis?} Hoc eſt quaſi perturbati interceſſoris. {Illum rogitato} Pulchra admonitio,

nitio, vt perterrefaciat filium. {Diffluit} Perfluit, diffluis amens. {Quid ais?} Ais dicimus, de ijs qui vana loquantur. {Etiā} Conceſſio irati aduerſus pertinacem. {Sed Syrum} ... pu niam. {Dictis} Quia liberi verbis obiurgandi ſunt, ſerui vero verberibus puniendi. {Adeo depexum} Hoc veriliter more ſeruum iratorum lege, & intellige contrarium. {Viduæ mulieri} Bene perſonam abiectam delegit, quæ ludibrio habetur, & quia mulier, & quia viro orbata.

GVIL. Ego me, &c.} Hic detegitur per Men. fallacia, vt Ant. Clit. deſpondeatur, vbi ſenes ſe mutuis ludibrijs illudunt, vltro, citroq; eo vſque donec aperte loquens Men. oſtendit Bac. eſſe Cl. amicam non Cl. Men. ego. C. pro certe ſcio id, quod ſequitur, videlicet me non eſſe tam aſtutum. i. cautum, callidum, & perſpicacem, i. ſubtilem, q. d. ſcio me non eſſe multum aſtutum, & ſubtilem, nam interdum tam & q̄ ſeparatim. i. vbi ſibi non correſpondeat, hēt ſignificationem vehementia, vt Lau. ait, eo modo recte tam pro multum hic capi poteſt, nam non vult dicere ſe nō eſſe tam aſtutum, q̄ Chr. quem dicturus eſt longe ſtultiorem ſe, niſi quia dicit Chr. eo præſtare ſibi, ſed intelligimus id dictū eſſe per quandam iactationem, cum ſit contrarium intelligat. Sed hic Ch. adiutor meus. i. fautor & monitor. i. ſuaſor, & præmonſtrator. i. qui mihi futura præmōſtrat de filio, præſtat mihi hoc. i. hac re, hoc eſt excellit me in hoc. Dicimus enim præſto ſibi ingenij acumine, vel præſto te acumine ingenij. i. excello dicit ergo ſe excelli Ch. in hoc quod ſequitur, nam in ſe tanquam in ſtultū multa verba dici poſſunt, ſed in Chr. nihil illorum recte dici poteſt, cū longe in eum acerbiora verba conijci deberent. Hoc autem totum dicit de ſe per iactationem contrariū volens intelligi. Quid vis. i. quilibet harum rerum, quæ ſequuntur, conuenit. i. congruit, dici ſup. in me. i. contra me, quæ dicta, i. quæ vocabula ſunt. i. conijciuntur in ſtultum. i. in inconſideratum, vel quæ. ſ. res ſunt dicta. i. ſunt quędam tranſlatio & modi dicendi in ſtultum, dicta aūt hæc ſunt, caudex. i. tabula, vel truncus, ſtipes. i. columna dura, vel truncus, aſinus. i. tardus, plumbeus. i. durus, vt plumbum. Caudex, vel liber (nam au diphthongus ſæpe mutatur in o, vt plauſtrum ploſtrum) dicitur, vt vult eam Ser. quām Feſtus, tabula & quidem craſſior, ſeu magis groſſior. Inde publicæ tabulæ lib. dīr. Inde etiam codicilli per diminutionē, de quibus longa eſt in iure ciuili mentio. Caudicarie etiā naues dīr ex tabulis craſſioribus factæ. Dicit etiam Sen. vt Ser. refert, antiquos caudicem appellaſſe contextum plurium tabularum. A quibuſdam etiam caudex dicitur truncus arboris, aut eius craſſior ramus. Dicit enim Gellius Protagoram interdum tanquam baiulū caudicea lignorum ſimul colligatos pro illis faſcibus lignorum, quos baiuli ferunt in vrbe Piſea. Nihil horum verborum poteſt conuenire ſup. vel congruere in eum. i. contra eum, nam ſtultitia eius Chr. exuperat. i. tranſcendit hæc omnia dicta. Chr. ohe, interiectio eſt ſatietatem vſq; ad faſtidium deſignans. Chr. vxorem alloquitur tam diu precibus Deos obtundentem ob inuentam filiam, vxor Soſtrata iam deſine obtundere. i. moleſtia afficere Deos toties gratias repetendo, gratulando ipſis Dijs. i. cū gratias illis agendo vel applaudendo illis, aut tibi gratulando coram eis, tuam natam eſſe inuentam obtundere ſignificat proprie hebetare, transfertur aūt ad ſignificandum moleſtiam incutere, & tædium ſeu faſtidiū nimis aliquid inculcando. Cic. in Epiſt. Cupio t. n. o. tranſlatum eſt à fabris, qui ſæpe repetunt tundendo. i. percutiendo aliquid malleo. niſi iudicas. i. cenſes illos Deos ex tuo ingenio. i. ex tua natura, vt. i. ita q̄ credas eos intelligere, niſi idem ſit dictum. i. niſi eadem res dicatur centies, numerum finitū pro numero infinito. Sed interim. i. interea, quid. i. cur gnatus Clit. cum Syr. ceſſat. i. tardat, moratur, moram facit illic. i. apud Cl. iandudum. i. tanto tempore. M. Hic Men. incipit alloqui Ch. vt fallaciam detegat. O Ch. quas homines ais ceſſare. i. morari, & eſſe deſidioſos. C. Hem, particola oſtendens gaudium de aduentu. O Men. aduenis? dic mihi nunciaſti ne. Clod. ea, quæ dixi. M. Nunciaui omnia quæ dixiſti. C. Quid ait Cl. ſ. M. Occepit. i. incepit adeo. i. tantū, vel valde gaudere, quaſi. i. tanquam illi ſup. qui cupiunt nuptias. i. ducere vxoram. C. Ha, ha, hæ. vox eſt nimij cachinni eius, qui credebat Men. decipi in filio, tanquā qui ficte peteret vxorē. M. Quid i. cur riſiſti? C. Calliditates. i. aſtutiæ Syri ſerui mei, quas exercuit. ſ. in te venerunt in mentē, & propterea riſi. M. Ita ne eſt. ſ. vt calliditates ſuas in me exercuerit, q. d. nō imo potius in te exercuerit. C. Quoque. i. etiam vultus, frons, aſpectus hominum, & facies fingit. i. diſſimulat, format ſcelus. Nā vt ait Cic. in epiſt. In fr. & u. f. f. M. Dicis. i. intelligis id quod ſequitur. ſ. q̄ natus aſſimulatā fingit ſe eſſe lætum. C. Id dico. ſ. M. Itidem. i. ſimiliter illud, quod dicis, venit mihi in mentem, ſic dicit ridendo eum, quaſi quem ſeme à ſeruo ſuo deceptū. C. Veterator. i. Syr. eſt ſup. in aſtutia inueteratus, qui ita te deceperit. M. Magis

putas rem eſſe ita. i. ſcitum eſſe veteratorem ſi, in ani. noſcas eū. ſ. vel id quod fecit. C. Ain' tu. i. dicis tu eum eſſe veteratorem vltra q̄ oorim. M. Quin. i. quinimo, tu auſculta. C. Mane. i. tace, nolo narrare quod velis, prius expeto ſcire hoc. i. quod perdideris, videlicet quid à te extorſerit nam vbi. i. poſtquam, nunciaſti filium meam ſup. eſſe deſponſam, id eſt promiſſam à me nonne eſt verum ſup. Dr. ſeruum filij tui. continuo, id eſt illico. iniecifſe tibi verba, id eſt dixiſſe tibi hæc ſequentia. ſ. opus eſſe; id eſt eſſe neceſſe, vt dares veſtem ſponſę; id eſt filiæ deſponſatæ filio tuo, & vt dares aurum, ancillas, argentum. M. Non iniecit mihi talia verba. C. Quid. i. cur non dicis non, q. d. cur negat. M. Non inquam. i. iterum dico, & confirmo tibi eum non iniecifſe verba talia. C. Neq; ipſe natus iniecit inquam. M. O Chr. nihil profus petijt magis. i. potius, inſtare. i. inſtabat, vrgebat, vt hodie nuptiæ conficerentur. i. agerentur, celebrarentur. C. Narras mira quid? modus interrogādi. Syr. meus ſeruus ne quidem. i. nec etiam is petijt inquam quidquam, id eſt aliquid. M. Nihil petijt. ſ. C. Quamobrem. i. quare nihil petijt. M. Equidem neſcio quare. Sed miror te ne ſcire illud, qui ſcias tam plane. ſ. tam clare alia. i. alias res, ſed ille idē. i. illemet tuus Syr. mire. i. mirabiliter, ſin ait. i. formauit filium meum, vt ne quidem. i. nec etiam paululum. i. parum, ſuboleat. i. vt nec etiam pauxillum appareat, vel paululum ſentiatur id, quod ſequitur, videlicet hanc Bacch. eſſe amicam Cl. quod ſuboleat, dixi id tractum eſſe à ſenſu odorandi, q. d. ne minimus quidem odor amoris Clit. in Bacch. in mediū potuit emergere. C. Quid ais, percurſo illo dicto Chr. inciderat timorem de filio ſuo. M. Iam. i. nunc, mitto. i. omitto, hæc. ſ. oſculari. i. dare os Bac. amplexari, nihil puto. i. reputo, id. ſ. oſculari & amplexari in comparatione eius, quod ſequitur. C. Quid eſt quod ſimuletur. i. quod fingatur amplius, vbi ventum eſt ad oſcula, & amplexus. Nam quinq; ſunt amoris lineæ, prima viſus, ſecunda colloquium, tertia tactus, quarta oſcula, quinta exitus in opus. M. Vah. interiectio irridentis. C. Quid eſt Men. modo quoddā conclaue. i. quædam camera ſecretior retro. i. id quoddam ſeceſſu. in vltimis ædibus. i. in fine, ſeu in vltima parte domus. Cōclaue conclauis neutrum ſignificat ſecretiorem locū in interioribus tectis, vel q̄ intra eum multa loca clauſa ſunt, vel cubilia adhærentia triclinio. Feſtus autem ait conclauia dici loca, quæ vna claue clauduntur. Cic. autem in Orat. cepit conclaue pro triclinio, in quo epulabantur conuiuæ loquens de Simo, qui cum eſſet euocatus à duobus iuuenibus ad ianuam, interea conclaue, inquit, in quo epulabatur Scopas, ſuper conuiuas corruit. Vale. autem vocat illum locum triclinium, cum de eodem Sim. faceret ſermonem in capite de miraculis, lectus intro latus eſt. i. lectus portatus eſt intra illud conclaue, iſte lectus ſtratus eſt. i. paratus, ornatus veſtimentis. C. Quid ſecutum eſt? ſup. poſtquā hoc eſt factū. M. Id quod ſequitur dictum eſt ac factum, vel melius æque cito factū eſt hæc, ac. i. ſicut dictum, & hoc ſermone celeritas facti indicatur, factum autem hoc Clitipho abijt. i. ſeceſſit, huc. i. in conclaue. Vel intellige ſic dictum, ac factum. i. quod dici vulgo ſolet, ſtatim dictū, ſtatim factum. Clitipho abijt huc. i. in conclaue. Illud autem dicendi genus dictum ac factum vim habet cuiuſdam aut aduerbij, aut interiectionis. quod quidem ſumptum eſt à communi loquendi modo neq; adhiberi debet verbum, qm̄ eo addito vim ſuam perdere videtur, melius eſt igitur vt pro aduerbio, aut interiectione ſumatur, vt me miſerum, vt Proh Deum, atq; hominum fidem. vt malo, vt alia multa. C. Abijt inquā ſolus. M. Solus abijt. C. Timeo ne quid mali ſit. M. Bacchis conſecuta eſt eum ilico. C. Sola ne eſt conſecuta? M. Sola eſt conſecuta. C. Perij. i. perditus ſum. M. Vbi. i. poſtquā. abiere intro. i. introierunt operuere. i. clauſerunt hoſtium. ab obſtādo dicitur. ſicut aperio ſignificat recludo. vt hic. C. Idem, interiectio indignantis. Cl. videbat hoc fieri ab eis. ſ. introire & operire hoſtiū. M. Quid. i. cur non vidiſſet. videbat inquam calia vna ſimul mecū, vna & ſimul idem ferè ſignificant ſed hic ponitur altera earum particularum ad ornatum vt ſonorior reddatur oratio Ch. ò Menedeme Bacchis eſt amica filij Clitiphonis. occidi. i. perij, media breui, ab ob & cado. cadis. M. Quamobrem. i. quare occidiſti. C. Vix familia. i. res familiaris decem dierū eſt mihi. i. vix habeo ſumptus & panum, ſeu manis prouiſionem (vt ita dicam) pro decem diebus, q. d. ſe eſſe ex hauſtum & pecunijs à filio, & ſumptibus à puellis, quæ multa impenderunt apud eum. Familia etiam interdum capitur pro hereditate. Inde in iure ſæpe fit mentio de iudicio familiæ hereiſcundæ. i. hereditatis diuidundæ. Interdum complectitur omnes domeſticos, & præcipue ſeruos & ancillas, alioſque in eadem domo conuenientes ſub eodem patreſfamilias, vt liberos inde filiusfamilias appellatur filius adhuc in patris poteſtate reſidens. M. Quid. i. cur times iſtud quod ſequitur. videlicet quod ille dat operam. i. inſeruit, incumbit, vacat. deditus eſt amico ſuo Cliniæ.

Cliniæ. C. Immo timeo ꝙ amicæ dat operam.ſ.Bacchidi. M. Si dat.i.ſi eſt verum ꝙ det operam amicæ, q.d.non ſatis eſt certū. C. An i.eum incumbere amicæ eſt dubium tibi. putas quenquā .ſ.aliquem eſſe animo tam comi.i.largo, dedito omnibus, & leni.i.ſuaui,patienti,quod ſi ſit comi. intellige poni pro benigno & manſueto.nam comes homines dicuntur,qui errantibus viam oſtendunt benigne,ac nō grauati,Putas ergo aliquem habere animum ita lenem,& comem. qui patiatur amicam ſuam ſeduci ſup. vel aliquid tale. ſe vidente.i.in conſpectu ſuo. eſt autem honeſta eclypſis in re turpi. M. Ha, hic quaſi ridentis eſt particula quid ni.i.cur non id fiat ab eis quo.i.vt verba dentur mihi facilius.i.vt facilius decipiat. C. Derides.i.me ludis,& ludibrio tibi ſum,merito.i.nō iniuria .ſuccenſeo.i.iraſcor mihi nunc. quod res.i.quod argumenta,& ſigna huius mali dedere.i.tribuerunt mihi, vbi.i.in quibus poſſem perſentiſcere.i.percipere ea . quæ vidi, quorſum.ſ. ſpectarent,niſi eſſem lapis.i.durus intellectu , ac non facile intelligens prope manifeſta. at ne.i.certe haud.i.nō ferent illud facinus inultum.i.non punitum,non vindicatum ſi viuo . nam iam apoſiopeſis per interruptionem colloquentis facta, q.d.nam iam.i.ex hoc tempore exheredo eum , aut aliquid tale. neq; eſt multū curandum quid voluerit dicere. M. Tu non cohibes te.i. tu nō reprimis animum tuum,neq; temperas, ſeu non tibi moderaris,nō reſpicis te.i.non habes rationem tuæ prudentiæ,& honeſtatis.ego non ſum ſatis exempli.i.ſufficiens exemplum tibi,q d.immo. C. O Menedeme non ſum apud me.i.non ſum mei compos, non facio de me, quod volo , vt dici ſolet . præ iracundia.i.adeo ſum ira commotus. M. Ne.i.vtrum decet ſup. te loqui iſtud , q.d.non . Non ne id,quod ſequitur,eſt flagitium.i. flagitione,hoc eſt increpatione dignum,videlicet te dare conſilium alijs, & te inquam ſapere.i.eſſe ſapientem. foris.i apud alios, & non poſſe auxiliari ſibi.i.tibi conſulere & moderari. C. Quid faciam . M. Fac ſup. id quod aiebas.i dicebas me parum feciſſe.i.quod dicebas me non ſufficienter effeciſſe in filiū.fac ꝙ ſup. ſentiat te eſſe patrem,fac vt audeat credere.i committere tibi omnia ſua.ſ.conſilia , hoc eſt vt audeat conſiderare tibi de omnibus ſuis cōſilijs, & fac inquam vt audeat petere abs te petere inquā cū humilitate. & poſcere quod .ſ.ſit honeſtum. fac inquam ne quærat quam.i. aliquam aliam copiam.i.facultatem,opportunitatem,familiaritatem. Nam interdum facere copiam ſui,eſt quaſi ſe familiarē exhibere, & præſentiam ſuam non denegare. interdum ſignificat concedere facultatem. Fac ergo ne quærat aliam familiaritatem, ac deſerat.i.derelinquat te. C. Immo.i.ſed multo.i.longe malo.i.potius volo,ꝙ. ſup.abeat.i.diſcedat,quo vis gentium.i.quocunq; volet , quàm ꝙ redigat.i.adducat patrem.ſ. M. Ad inopiam.i.pauperiem.per flagitium.i.per nequitiam , ſeu libidinem ſuam flagitione dignam . Nam ò Menedeme ſi pergam.i.perſeuerem ſuppeditare.i. ſubminiſtrare. ſumptus.i.impendia ad ſoluendā meretricem. Dicimus enim eleganter. non poſſum tibi diu ſumptus ſuppeditare.i.adminiſtrare ea quæ impendes. Multi lib.habent ſumptibus, quod nō multum placet,niſi ſic dicas, Si pergam ſuppeditare illi filio.i.inſeruire,indulgere illi ſumptibus dādus.ſ.vel ſumptibus.i. per ſumptus,& quantum ad ſumptus ſpectat. Illæc quaſi illa . hęc res.i.illa neceſſitas redit mihi ad raſtros.ſ.exercendos.i. ad rem ruſticam agitādam,q.d.id quod tu abſentia filij exercebas , hoc ego inopia efficere cogar Mened. Quot incommoda , q.d.multas moleſtias capies,id eſt ſumes tibi,vel iunge tibi cum incōmoda , ita vt quot ſubſtantiue capiatur,& incommoda adiectiue. Quot ergo incommoda tibi ſumes in hac re niſi caues.i.niſi tibi conſulis,oſtendis te eſſe difficilem.i.moroſum in filium,& inexorabilē , & tñ ignoſces illi,poſt,aduerbium.i.poſtea , & id.ſ. ignoſcere poſt erit ingratū.i. moleſtum. C. Ah,interiectio dolentis,neſcis q̄.i.quantum. doleam,i.dolore ſim affectus . M. Vt lubet.i. quantum vis doleas, tñ ignoſcas. Deinde conuertit Men. ſermonem ad coniugium faciendum Cliniæ,& Antiphilę. Quid ? modus interrogandi,vt ſæpe in Epiſtolis Cic.hoc ꝙ volo.ſ.vt illa filia tua nubat i. cedat in coniugium noſtro filio,fiat ſubaudi,aut aliquid tale,niſi quid.i.aliquid eſt quod tu mauis i.potius vis, q.d.honeſte peto nolens impedire quin alteri tradas ,ſi videas te melius filiæ tuæ conſulturū. C. Immo.i.ſed & gener futurus.ſ.Clinia,& affines.i.parētes eius, ſeu cognati,qui ſunt affines filiæ. Nam affinis eſt propinquus in gradu propter nuptias. Placent mihi.i.ſunt mihi ex animi ſententia. M. Quid dotis.i. donationis pro vxore . nam dos ab vxore datur,viro,ſicut contra donatio propter nuptias fit à viro in vxorem,quam ergo dotem dicam filio meo te dixiſſe.i.deſtinaſſe,ordinaſſe . Deinde cū taceret Chr.ſubiungit . quid.i.cur.obticuiſti ? tacemus conſilia,reticemus dolores; obticemus quorum nos pudet. C. petis quid dotis dicā pro filia. M. dico ita. C. ah, interiectio dolentis & exclamantis . M. ne quid verearę, id eſt ne aliquatenus, ſeu aliquantulum timeas ſi minus.i. ſi non dederis dotem,vel ſi minus dotis dederis, hoc eſt ſi paruulam etiam dixeris dotem. dos nihil.i.nullatenus,mouet.i.ducit nos,vt dici ſolet. C.ergo decreui.i.conſtitui,duo talēta.i.duo talia pondera,de quibus dictū eſt eſſe ſatis.i.ſufficere pro re noſtra.i. pro facultate noſtra,ſeu pro ratione rei familiaris noſtræ . Sed ſi vis me eſſe ſaluū, ſi vis inquam rem.i. ſubſtantiam meam eſſe ſaluā , & filium meū eſſe ſaluū, opus eſt dictu.i.neceſſe eſt , vt dicatur filio me dixiſſe.i. deſtinaſſe illi filiæ dotis pro dote omnia bona mea. M. quā rem agis . C. ſimulato.i. fingito te mirari id propter illud, quod dixerim illi doti omnia , & ſimul.i. & etiam rogitato.i.interrogato illum,quam ob rem.i.quare re faciam id. M. quin.i.quinimmo, vero.i.certe,egomet neſcio.i.non bene intelligo,quid.i.cur facias id. C. ne.i. vtrū dicis te neſcire cur ego faciam ? facio ſup. vt retundam.i.reprimam animum illius filij,qui nunc diffluit.i. diſſolutus eſt luxuria,& laſciuia.i.petulantia. Luxuria à luxu.i.ſuperfluitate deriuatur . Laſciuia aūt deſignat quandam petulantiam, & importunitatem flagitione dignā,nimis exultando & delectando in ſua turpitudine,hæc tñ differentia nō obſeruatur, ſeu indifferenter illis duobus vtimur pro eodem ſignificato, & ego facio id, inquam vt redigam i.deducam eum in eum ſtatum ſup.vt.i.ꝙ neſciat,quo.i.in quā partem vertat ſe. M. ò Chr. quid agis.i.quid facis,vel loqueris ? C. mitte.i.omitte inquirere,ac ſine.i. permitte me morem gerere mihi.i.ſatisfacere animo meo, vel facere arbitrio meo in hac re. M. ſino.i.non impedio, ne.i.vtrū vis, ita.ſ. vt ei dicam quod dixiſti . C. Ita volo.ſ. M. fiat. C. age.i.effice,vt iam.i.ex hoc tempore accerſat.i.adhibeat, aduocet comparem ſibi,& eligat vxorem.ſ.Clitipho,& paret.i.præparet ſe ad reſpondendum ſup hic.i.ante me,vt æquum eſt.i.iuſtum liberos reſpondere ſup.parentibus ipſe filius confutabitur.i conuincetur dictis.i.per dicta.non autem verberibus,vt ſeruus,ſed Syrū puniam ſup.apoſiopeſis eſt præ iracundia. M. quid ? modus interrogandi eum punies ſup. C. petis ſup. ne.i. vtrum ego puniam ſupp. eum,q.d.rogitas.Deinde ſubiungit affirmationem, ſi viuo dabo.i. reddam eum Syrum , adeo.i.ita exornatum.i.ita præparatum, vt dici ſolet . & adeo.i.ita depexum.i.comptū, q.d. adeo comam ſuā depectam,atq; traham,vt ſup.vſq;.i.aſſidue,vel vſq; dum.i.quandiu viuat ſemper meminerit,id eſt recordabitur mei,qui Syrus putat,id eſt reputat me eſſe ſibi pro ridiculo,id eſt pro ludibrio,& delectamento.i putat me eſſe hominem,& quem rideat,ſeu illudat, & in quo fallendo delectetur,Dij ita me ament,vt dico ſup. verū. eſtq; iurandi modus, ipſe Syrus non auderet facere viduæ mulieri,quæ ſe vlciſci non poteſt hæc.i.has illuſiones , quæ fecit.i.exercuit in me,id eſt erga vel contra me .

ARgumentum} Menedemus deprehenſum Clitiphonem indicat patri,ex quo naſcit ſumma epitaſis fabulæ. {Ego me non} Totum principium ironicum eſt in Chremetē. {Caudex,ſtipes,} Metaphoræ,prouerbiales in ſtupidos & parum intelligentes. {Niſi illos} Faceta ironia in mulierē. {Voltus quoque} Amplificatio à minori.nam ſi voltus,quāto magis animus. Perdideris.i.numeraueris. {Finxit filium,} Formauit ad ſimulationem compoſuit. {Mitto iam oſculari,} Prætcrito ad augendū. {Eſt mihi} Narratio. {Filij eſt amica} Exclamatio dolentis intellecta filij nequitia. {Familia} Res familiaris, & eſt extenuatio,cū dicis vix decem dierum. {Immo ꝙ} Correctio indignantis. {Patiatur ſuam?} Honeſta & verecundia eclipſis. {Nam iam} Apoſiopeſis cōminantis. {Tene iſthuc loqui?} Opportuna reprehenſio,qua tangitur ſcopus fabulæ.foris ſapere,prouerbiale eſt. {Fac, te eſſe} Conſiliū Menedemi. {Mihi illæc ad raſtros} Prouerbialis figura alludit ad raſtros Menedemi,de quibus initio fabulæ,alioqui ad reſtim redijt,dicturus erat. {Illa nubat} Conficiuntur Cliniæ nuptiæ,ad abſoluendā cataſtrophen huius partis fabulę. {Sed ita dictu} Conſilium ad perturbandū Clitiphonem . Et eſt œconomia ad ſequentē ſcenā. {Vt eius animū,} Ratio conſilij ab vtili & honeſto, nempe vt corrigatur Clitipho. {Sed Syrū} Comminatio per apoſiopeſim. {Non ita me dij } Amplificat à minori. LATO.

EGo me non tam, &c.} Quoſdā rebus alienis rectè proſpicere,ſuis autem male,docet hæc ſcena . Ciuis nanq; aliena deſpicit nullo affectu impeditus , ſed libere indicans . In re autem propria fertur præceps,ira ductus,aut amore nimio. Quapropter tam in ſecundis rebus, q̄ ad voluptatem fluentibus,amicorum conſilio opus eſt, & illorum auctoritati plurimū tribuendum eſt, ne id in nobis reprehendatur quod ipſi in alijs comprehendimus. Quapropter Cic.in prima actione,contra Verrem,ſic ait ; Nihil eſt quod minus ferendum ſit, quam rationem vitæ ab altero repoſcere eum,qui non poſſit ſuæ reddere . Et in 5.ſic ait : Omnia poſtremo quæ vindicaris in altero , tibijpſi vehementer fugienda ſunt. Etenim non modo accuſator , ſed ne obiurgator quidem ferendus eſt is,qui quod in alio vitium reprehendit,in eo ipſe deprehenditur. {Ego me non,&c.} Scio, inquit, me non eſſe PATR. MANS.

ita

ita aſtutum vt ſenem puta Chremetem, quem video longe me ſtultiorem. {Caudex} Lignum, ſiue tabula, Seq. ſcribens ad Paul. de Breuitate vitæ, ſic ait; Claud. Caudex appellatus fuit, quia primus Romanus ſuaſit nauim conſcendere. Nam plurium tabularum contextus caudex apud antiquos vocabatur. Vnde tabulæ lib. dicuntur. {Sed ille quoq; tuus Syrus finxit} i. inſtruxit, & informauit filium tuum Clitiphonem, q. d. imperitum ipſum finxit, quoniam ſine aliqua diſſimulatione oſtendit Bacchidem amicam eſſe ſuam non Cliniæ, vt tibi perſuadere nititur, & ſic ironice loquitur Menedemus.

GLAR. HVius ſcenæ primi 24. verſus ſunt trochaici tetr. cat. ſequentes deinde 32. ſenarij iambici. Reliqui deinde rurſus trochaici tetr. cat. In primo verſu pro Id ſcio, Doct. annotauerat Certo ſcio alias legi, quod ego nenttiquam puto legi poſſe ſaluo carmine, quin iambus ac trochæus ſeſe impediant. Itaq; legendū puto Id ſcio. In 2. vel d, eliditur ab initio, vel bacchius eſt loco primo id, quod plane in quinto verſu eſt, alioqui ipſe iambicus futurus erat, & Eius in eodem diſſyll. In 6. anapæſtus eſt primo loco, trochæus ſecundo. In 7. Tuam monoſyll. totum eliditur, & l, in illos, niſi quis bacchium cretici loco, qui cum conuenit in temporibus, poſitum contendat cum primo, tam quarto locus. Nam in quinto loco haud dubie creticus eſt. In 9. Quid poſt Interim habet vetuſtus meus lib. & placet, vt d, cum in Sed, tum in Quid elidatur, vel primo loco ſit amphibrachys ſecundo creticus, & bene habebit trochaicus. 10. trochæum initio habet, & Ehem in ſcanſione monoſyll. In 16. vel bis eliditur e, in Magis, vel, quòd non minus veriſimile eſt, legendum Mage, pro Magis. In 17. verbum Prius ante Hoc reponendum, vt Mane prius ſit anapæſtus per duarum vocalium in vnam contractionem, niſi e, elidendum ſit in Prius per verbum Hoc, quod etiam fieri poteſt. In 18. Sponſam legendum, nō Deſponſam, & Nunciaſti, vel triſſyll. eſt, vel bacchius eſt loco quinto, & poſt Filio reponendum verbum Scio quod habet vetuſtus lib. & carminis ratio ita expoſcit, vt verſus ita legatur, Quid perdideris, nam vbi ſponſam nunciaſti filio, ſcio. In 20. Vti dares legēdum potius, quàm vt non elidatur m, in argentum. 21. verſus habet amphibrachyn, dactylo ac ſpondeo temporibus reſpondentē, loco quarto, quemadmodum & Act. 4 Scen. 6. vidimus. In 23. vel Meus monoſyll. eſt, vel creticus loco quarto. In 24. Neſcio diſſyll. poſteriorem eliſione amittit, vt neſcio equi, ſit dactylus, quemadmodū Act. 2. ſcen. 4. & Demutor legendum, poſt Equidem. 25. bene habet ſi immutatis verbis legitur.

Sed Syrus ille tuum quoq; idem mire finxit filium. Vel ita,
Sed tuum Syrus ille quoq; idem mire finxit filium. Vel ita,
Sed tuum quoq; ille idem Syrus mire finxit filium.

Hac vltima lectione s, in Syrus eliditur. Verſus 26. ita legendus videtur.

Vt ne paulum quid ſuboleat eſſe amicam hanc Cliniæ.

Nam ſi ita legatur, Vt ne paululum quidem ſuboleat eſſe amicā hanc Cliniæ, niſi creticus loco ſecūdo, & tertio ſit amphibrachys quod mihi non diſpliceret, erit hypercat. In 27 Nihil monoſyl. In 28. vel, eliditur in Quid, vel amphibrachys eſt loco primo. In 29. trochæus initio eſt. {Filij eſt amica Bacchis Menedeme, occidi} ſequuntur nunc ſenarij iambici. In quorum primo creticus eſt filij eſt, in ſecundo vel Mihi monoſyll. totū eliditur, vel pæan ſecundus eſt loco quinto. In 3. vel eliditur bis videlicet in Quid & Quod, vel primo loco eſt bacchius, & tertio loco pæan ſecundus. In quarto ſpondeus primo eſt loco, anapæſtus ſecūdo. In 6. Suam abundare videtur per apoſiopeſin, aut quia per ſe ſatis intelligitur, aut quia Menedemus victor per inſultationem perficere Chremetem orationē non permittit. Nam ha, ha, hæ, alibi pertinet ad carmen. In 10. vel s, eliditur in Lapis, vel creticus eſt loco ſecundo. In xj. At næ legendū puto, quanquā alij, aliter legūt. In 13. s, eliditur in Satis. 25. verſum Calphurnius rectè ſic legit.

Quot incommoda tibi in hac te capies, niſi caues.

Atq; ita habet lib. meus vetuſtus. Admonuit & hoc Ioan. In 28. vel d, eliditur in Quid, vel bacchius eſt loco primo. In 32. atque adeo vlt. huius generis verſu, lectio duplex eſt in non pœnitendis lib. quæ eliſionibus facile excuſari poſſunt.

Ne quid vereare ſi minus nihil dos non mouet.
Ne quid vereare ſi eſt minus nihil nos dos mouet.

{Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decreui ſatis} Hæc rurſus ſunt trochaica, nec huius duntaxat Scenæ, ſed in 26. vſq; ſeq. ſcenæ verſum. Ceterum in tertio huius ordinis verſu initio duo ſunt trochæi, ac deinde tribrachys. In 6. Suus trochæum facit. In 10. Hic pronomen corripitur, vt primo loco ſit anapæſtus. In 12. quidam lib. habent. Vſque dum viuat. Sed non ita veteres neq; Ald. neque carmen recipit. 13. trochæum initio habet. In 14. vltimo ante extremam ſyllabam loco eſt tribrachys, in antepen. vero anapæſtus, re viduæ, vt u, euaneſcat, quod huic Poetæ frequens eſt. Quoquam pronomen Hæc poſſet poni poſt verbum Facere, idque commodius opinor. Deinde ſpondeus ac trochæus ad initium ſeq. ſcenæ pertinent.

ACTVS V. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Clitiphonem filium obiurgat propter amicam pater, idque adeo ſic, vt ſic admonitus redeat in viam, & Bacchide relicta vxorem ducat. Continet hæc ſcena, & calidum Syri conſilium, quo cataſtrophen, id eſt exitum, euentumque negotij machinatur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Vt rerum omnium tranquillitas efficiatur, reliquum eſt, vt Clitipho verbis patris a quo obiurgatur perterritus in viam redeat, vxoremq; eius ſuaſu ducat. Syrus aliud conſilium reperit Clitiphoni. Deinde ad Menedemum hero ſuo non plane fidens, concedit.

Trochaici & Iambici Tetrametri, hi Acatalectici, illi catalectici.

CLITIPHO, MENEDEMVS, CHREMES, SYRVS.

ITAne tandem quæſo eſt Menedeme, vt pater
Tam in breui ſpatio omnem de me eiecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
Volgo id faciunt. M. ſcio tibi eſſe grauius multo, ac durius,
Cui ſit. verum ego haud minus ægre potior id, qui neſcio.
Nec rationem capio, niſi quòd tibi bene ex animo volo. CL. hic
Patrem aſtare aiebas? M. eccum. CH. quid me incuſas Clitipho?
Quidquid ego huius feci, tibi proſpexi, & ſtultitiæ tuæ.
Vbi te vidi animo eſſe omiſſo, &, ſuauia in præſentia.
Quæ eſſent, prima habere, neque conſulere in longitudinem:
Cepi rationem, vt neque egeres, neque vt hæc poſſes perdere.
Vbi, cui decuit primo, tibi non licuit: per te mihi dare,
Abij ad proximos, tibi qui erant, eis commiſi, & credidi.
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium Clitipho,
Victus, veſtitus, quò in tectum te receptes. CL. ei mihi.
CH. Satius eſt quàm te ipſo herede hæc poſſidere Bacchidem.
S. Diſperij: ſceleſtus quantas turbas conciui inſciens?
CL. Emori cupio. CH. prius quæſo diſce, quid ſit viuere.
Vbi ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſtoc vtitor.
S. Here licet ne. CH. loquere. S. at tuto. CH. loquere. S. quæ iſta eſt prauitas,
Quæ ne eſt amentia, quod peccaui ego, id obeſſe huic? CH. ilicet.
Ne te admiſce: nemo accuſat Syre te: nec tu aram tibi,
Neque precatorem pararis. S. quid agis? CH. nil ſuccenſeo,
Nec tibi, nec huic, nec vos eſt æquum, quod facio, mihi.
S. Abijt. rogaſſe vellem. CL. quid Syre? S. vnde mihi peterem cibum.
Ita nos abalienauit. tibi iam eſſe ad ſororem intelligo.
*CL. Adeon' rem rediſſe, vt periclum etiam * fame mihi ſit Syre?* * à fam
S. Modo liceat viuere, ſpes eſt. CL. quæ? S. nos eſurituros ſatis.

CL. Irrides

C L. Irrides in re tanta, neq; me quidquam conſilio adiuuas?
S. Immo & ibi nunc ſum, & vſq; dudum id egi, dum loquitur pater:
Et, quantum ego intelligere poſſum. C L. quid? S. non abierit longius.
C L. Quid id ergo? S. ſic eſt, non eſſe horum te arbitror. C L. quid iſtuc Syre?
Satin' ſanus es? S. ego dicam, quod mi in mentem tu dijudica.
Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior eſſet, te indulgebant, tibi dabant: nunc filia
Poſtquam eſt inuenta vera, inuenta eſt cauſſa, qua te expellerent.
C L. Eſt veriſimile. S. an tu ob peccatum hoc eſſe illum iratum putas?
C L. Non arbitror. S. nunc aliud ſpecta: matres omnes filijs
In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria
Solent eſſe: id non fit. C L. verum. quid ergo nunc faciam Syre?
S. Suſpectionem quære ex illis iſtam: rem profer palam.
Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos adduces cito, aut,
Scibis cuias ſis. C L. recte ſuades: faciam. S. ſat recte hoc mihi in
Mentem venit: namque adoleſcens, quàm minima in ſpe ſitus erit,
* boni patris *Tam facillime* patris pacem in leges conficiet ſuas.*
Etiam haud ſcio, an ne vxorem ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid autem hoc? ſenex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum eſt,
Miror non iuſſiſſe illico me arripi ad Menedemum hinc pergam, eum
Precatorem mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

Ioan. Sal. ITA ne tandem} Reſtat ad tranquillitatem rerum omnium vt Clitipho verbis patris perterritus, in viam redeam, & vxorem ducat. {Ita ne} Sic incipit, vt qui ſe à patre abdicatum putet. {Tandem} Hic expletiua coniunctio. Cic. quouſq; tandem abutere Catilina patientia noſtra? Alias ponitur pro tñ: vt, In qua ciuitate tandem arbitrare te viuere? Nonnunquam pro ſaltem. {Admiſit} Auxeſis eſt. plus eſt admittere. q̃ facere. Alibi, Hæc admittere indigna. {Vulgo id faciunt} Ad purgationem peccati, ſi nihil aliud habemus, argumentum ab exemplo aliorū ſumimus, qui idem factitauerunt. ſed multo magis valet, ſi ab exemplo omnium ſumitur. {Quid me incuſas} Bene incuſas, quia filio maior eſt pater. {Quidquid ego huius feci,} Huius abſolute, vt per eclypſin deſit rei. In Hec. Ne quid ſit huius oratio. Alibi, Nihil me iſtius facturum patri. {Ego huius feci,} Semper grauis inceptio orationis, quæ exordiū ſumit à pronomine. {Animo omiſſo,} Negligenti. Alibi, At enim metuas ne ab re ſint omiſſiores paulo. {Et, ſuauia Quæ eſſent, prima habere,} Sal. Quæ prima mortales ducunt. Et primus modo ad laudem, non ad ordinē pertinet. In Eun. Nihil prius, neq; fortius. {Ad proximos,} Bene ad proximos, ad quos ſpectat poſt filium hereditas. {Receptas} Alibi, Meum receptes filium. Et frequentatiuo vſus eſt, q̃ non raro, ſed frequenter poterit ſe recipere. {Viuere} Cum virtute & ratione intelligas. {Vita,} Hoc loco actus & mores. In Phor. Quem ego viderim in vita optimum. i. in actu & moribus. {Quæ iſta eſt prauitas.} Deriuatio criminis in ſe eſt, Et bene optimi ſerui fungitur officio. {Ilicet,} Ilicet, ſemper finem rei ſignificat, vt actum eſt. Ilicet per ſyncopen, quod ſignificat ire licet, Sic iudices de cōcilio dimittebantur, ſupremæ dicta cū preco pronunciaſſe. Ilicet ergo increpatio eſt, quia interloquendo impedit Chremetē narrantem. {Neq; precatorem paraſti} Alibi: Ad precatorē abeam. Et precari aliquando idem quod deprecari, hoc eſt à ſe crimen depellere Hinc deprecatio. {Nil ſuccenſeo,} Succenſere is dicitur, qui cum amare debeat, læſus iraſcitur. {Vt periclum etiam fame mihi ſit Syre?} Quod extremum miſeriarū. Etiam fame ſames apud antiquiſſimos in 5. declinatione nominum variabatur; ex quo poteſt eſſe genitiuus caſus, quia C. Cæſ. in lib. de anal huius die, & huius ſpem dicendum putas. Sal. in Iug. Vix 10. parte die reliqua. Vel ſit ſeptimus caſus. {Eſuturos ſatis} παρὰ προσδοκίαν quando aliter reſpondemus, q̃ expectatur {Non eſſe horum te arbitror} Quaſi cum odio Horum dixit, & eo magis q̃ nec te filium dixit. {Dum iſtis fuiſti ſolus,} Satis veriſimilis ratio adoleſcenti imprudenti & parum prouido, ideo ſtatim ſubijcit. Eſt veriſimile. {Iratum putas?} Bene iratum, ob peccatum. Iratus eſt qui ex aliqua re laceſſitus iraſcitur. Iracundus ex parua, vel nulla cauſa {Id non fit} Mater tibi non eſt adiutrix, & hoc prope veriſimilius. {Ad miſericordiam} Quia parentes veri, filijs cito ignoſcunt. {Minima in ſpe ſitus erit,} Nam ſi non eſſe filium crediderit, eo miſerabilior videbitur patri, & citius ad miſericordiā commouebitur. {Quid autem hoc?} Hæc vox eſt timentis.

ITa ne, &c.} Vt tranquillitas rerum omnium habeatur, reliquum eſt, vt filius Clit. verbis patris perterritus in viam redeat, ac vxorem ducat. Relatu autē Menedemi ſe à patre eſſe abdicatū putat, & ſic inquit. C L. ò Menedeme quæſo tandem, hæc particula habet aliquid vrgens, & accelerans, q. d. paucis reſponde, ac ſi eſſent vltima verba, ne me longis exorſis detineto, ne. i. verum eſt ita, vt pater eiecerit omnem animum patris. i. omnem beneuolentiam paternam, de me. i. à me, q. d. eſt ita, q̃ pater auerterit à me ſuam beneuolentiā in tam breui ſpatio. i. tam paruo, tempore, ob quod nam facinus, id eſt propter quod factū malum ita auertit beneuolentiam à me, vt me abdicaret. i. priuaret hereditate, quid tantum ſceleris, id eſt quod tam graue ſcelus, ego miſer. i. infelix, admiſi, id eſt cōmiſi, feci? iuuenes ſup. mihi æquales faciunt vulgo. i. vt plurimum, paſſim id, quod feci ſup. & ita ſe tutatus alieno exemplo. Nam quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, vt ait Cic. in epiſt. M. Scio hoc quod fecit pater eſſe multo grauius, id eſt moleſtius, & durius. i. aſperus, acerbius tibi Clit. cui. ſ. tibi fit illud, quia id te propius tangit, ſiue tua magis te fert, verum i. ſed, ego patior. i. fero id, quod feci tibi pater haud. i. non minus, ęgre. i. non minus moleſte, ſiue non minus difficulter q̃ tu. ſ. ego inquam, qui neſcio id propter quod fecit, & qui non capio, id eſt non intelligo, rationem, id eſt modum faciendi, aut occaſionem, ſed non capio rationem aliam ferendi moleſte, niſi q̃ bene volo tibi, id eſt opto tibi multa bona, & quidem ex animo. i. non ficte. C L. Aiebat, id eſt dicebas, patrem meum adſtare. i. prope eſſe. M. Eccum, id eſt ecce hic eum. ſ. C H. O Clit. filij, quid. i. cur, incuſas me i. mores meos, & meum faciendi modū reprehendis. Nam vt vult Laur. incuſare eſt mores alicuius reprehendere, quidquid huius, id eſt quidquid huius rei, nam hic huius eſt neutri generis, feci. i. effeci, proſpexi, id eſt conſului, prouidi tibi, & tuæ ſtultitiæ. i. inconſiderationi, vbi. i. poſtquam, vidi te eſſe animo omiſſo. i. negligenti, hoc eſt cum vidi te animum negligentem, & omittentem facere, quæ debebas, & vbi vidi te habere. i. reputare prima, id eſt præcipua, & in primo loco, ea ſup. quæ eſſent ſuauia. i. dulcia tibi, in præſentia. i. pro tempore pręſentis. ſ. voluptates, quæ licet in præſentia ſint ſuaues ſemper tñ ſecum iunctā habent præſentiam, & vbi vidi te non cōſulere. i. prouidere, in longitudinem. i. in tempus futurum longe, cepi rationem. i. iniui viā, inueni modum, vt. i. q̃, neq; tu egeres. i. indigeres neceſſarijs, & vt non poſſes perdere. i. dilapidare, alienare, hæc. i. mea bona, quibus te priuaui, ſeu abdicaui. vbi. i. poſtquā, vel qn̄, primo. i. in principio non licuit mihi per te. i. tu non permiſiſti ſuis moribus obſiſtentibus, vel tui mores nō poſtularunt me dare tibi bona mea. ſ. cui ſ. tibi, decuit. i. iuſtum fuit me dare. ſ. bona mea, quia iure debebas mihi ſuccedere, niſi obſtitiſſent mores, abij. i. me conuerti ad proximos tibi, puta ad ſororem, & futurū eius maritū, qui erāt. i. qui extabant, & h. d. propter filiam quæ extabat adhuc, quam tñ parentes putabant non viuere, ſeu non extare, commiſi. i. cōmendaui fidei, & credidi. i. cū fiducia tradidi bona mea. ſ. eis proximis tuis ibi. i. apud eos proximos. ò Clit. præſidium. i. adimentū, protectio, prouiſio quædam, & quaſi profugiū tuæ ſtultitiæ ſemper erit ilic, vt dictum eſt apud eos, oſtendit deinde quod ſit illud præſidiū ſtultitia, ſcilicet victus. i. alimonia ad vitam ſuſtentandam, & veſtitus. i. cultus, ſiue ornatus ad tegendum corpus, quo. i. vel vt, vel in quem locum, receptes te i. frequēter recipias, ſeu, vt dñt, retrahas te in tectum. i. in domicilium, & quaſi hoſpitium. C L. Hei mihi. i. dolor mihi ineſt. C H. Satius eſt, id eſt melius eſt me. ſ. diſpoſuiſſe ita de meis bonis, q̃ Bacchidem poſſidere hæc bona te ipſo herede. i. ſi tu eſſes heres, nam oīa illi eſſes daturus. S. Diſperij. i. vario modo ſum perditus, quantas turbas. i. quātas turbationes ego ſceleſtus. i. malus conciui. i. concitaui, cōmoui, inſciens. i. per imprudentiam. Dicitur autem concieo con[illegible] ſecundæ inflexionis vel à concio is quartæ, quæ ambo idem ſignificant. C L. Cupio emori. i. more, & nihil addit ad ſignificationē. C H. Quæſo. i. obſecro, prius diſce quid ſit viuere cum ratione. ſ. & virtute, Gvid.

vbi

vbi.i.poſtquam ſcies quid ſit viuere,ſi vita.i. modus tuus viuendi diſplicebit tibi,vtitor iſtoc.i.iſta te, quam tibi reliquis, ſcilicet victu & veſtitu & tecto apud ſororē. S. O Chi.i.tu domine, ne.i. vtrum,licet.i.permittetur mihi à te loqui ſup. C H. Loquere, S. At.i.ſed, licet ne loqui tuto.i. ſine periculo. C H. Loquere. S. Quæ.i. qualis,iſta.i.tua,prauitas,id eſt diſtortū iudicium,ſeu non rectum,vel quæ eſt iſta amentia.i.inſania, id obeſſe.i ꝙ id obſit.i. noceat huic filio,ꝙ ego Syrus peccaui i.admiſi. C H. Ilicet.i.ire licet,defectiuum verbum, & ſemper finem rei demonſtrat. ſicuti actum eſt,ſic aūt de conſilio iudices dimittebantur,cū præco pronunciaſſe ilicet,hic ergo hoc verbo. C H. Reijcit Syrū,qui ſe immiſcere volebat, vt à filio crimen depelleret dicens. Potes bene tacere,qm̄ in vanum loqueris, iam enim actum eſt & conclamatum,nam efficere non poteris, vt filius non ſit abdicatus ne admiſce te.i.noli te interponere in hoc negocio mihi cum filio, cōmuni, nec pararis pro paraueris.i. noli parare tibi aram ſuper quam preces fundantur, ſicut funduntur Deo ſuper aras neq; pares tibi precatorem.i.deprecatorem pro te,ſeu interceſſorem, qui te eripiat à pœnis, qm̄ nullis precibus ſum loco relicturus. vel dicit, Nō eſt opus, vt quæras deprecatorem, qm̄ nihil tibi dico ſed abſcedo omnia relinquens. S. Quid ait? C H. Nihil.i.non,vel in nullo ſuccēſeo.i.iraſcor(quamuis tū læſus ſim) nec tibi, nec huic Clitiphoni,nec eſt æquum.i.iuſtum vos increpare,ſiue dare vitio mihi id,quod facio,vel non æquū vos facere mihi quod facio mihi. S. Ch.abijt.i.diſceſſit, relinquēs omnia ſua bona ſorori ſuæ, vellem rogaſſe.i interrogaſſe eum ſ. Clit. quid velles rogaſſe. S. Vellem interrogaſſe eum,vnde.i à quo,peterem mihi cibū.i. quis mihi eſſet cibum ſuppeditaturus, cum tu ſolus habeas victum & veſtitum & tectum apud ſororem,ita.i.eo modo dando omnia ſorori alienauit nos.i. me tibi hoc eſt à te, nam non reliquit vnde poſſes me ſuſtentare,iam intelligo me eſſe alienatū ſup. vel tranſlatum ad ſororem,quę olim bonorum ita eſt heres effecta, nam ſerui alienabantur,ſicut & res ceteræ. C L. Adeon'.i.eſt ne verū, rem adeo rediſſe.i.rem & fortunam meam redactam eſſe in eum ſtatum,vt ò Syr. etiam periculum famei pro famis ſit mihi. Antiqui declinabant fames ei ſecundū quintam inflexionem, nos autem fame is ſecundum tertiam. Inſuper vetuſtiſſimi genitiuum ſingularem quintæ interdū terminabāt in es, vt Virg. Libra dies ſomniq; pares, dies pro diei poſuit Virg. Interdum in e, vt facies, genitiuo facies facie,vel facie,item & faciei. Cæſ. enim in lib. de analogia,huius diei, & huius ſpeciei dicendū putat. Poſſet tū hic eſſe ablatiuus tertiæ ita aſtruendo vt periculū ſit mihi fame.i.per famem,vel de fame,ſeu eſurie & inedia. S. Modo.i.dummodo, liceat.i.permittatur,nos viuere.i.quod nos viuamus,eſt ſpes.i.remanet aliqua expectatio. C L. Quæ ſpes eſt reliqua. S. Spes eſt nos eſſe ſatis eſurituros.i.ꝙ nos eſſe ſatis eſuriemus. C L. Irrides in tanta re,neq; adiuuas me quidquam.i. in aliquo, ſeu aliquantulū conſilij.i.per conſilium? S. Immo.i.ſed, & nunc ſum ibi tanquam paratus te adiuuare,& vſque.i.aſſidue, dudum.i.paulo ante,egi id.i.effeci vt te iuuarem conſilio,dum.i.quandiu,pater, loquitur.i.facit ſermonem tecum,& quantum ego poſſum intelligere,deinde interrupit ſermonem Cl.dicens. C L. Quiduis dicere.ſ.quia dixiſti ꝙ quantū potes intelligere. S. Perficit quod dicere inceperat, pater non aberit.i nō abſens erit, longius.i.diutius,vel minus longe,q.d.pater qui ſimulauit ſe abſcedere,& relinquere proximis ſua omnia nō erit abſens diu. hæc enim fictio eſt vt depellaris à domo paterna. C L. Ergo ſi nō vere pater diſceſſerit,quid eſt propter quod id facit.ſ. S. Sic eſt.i.ita ſe res habet, vt ſum dicturus,arbitror te non eſſe filium ſup.horum.i.Chremetis & Soſtratæ. C L. O Syre quid.i.cur dicis ſup. iſtud ſatin'.i.ſatis ne,es ſanus.i.mentis compos? S. Ego dicam id,quod eſt mihi in mente,tu dijudica.i.reuolue apud te, & cōſidera an verum ſit quod dicam,dum.i.quandiu fuiſti ſolus.i.vnicus, iſtis.i.patri & matri,dum.i.quandiu nulla alia fuit delectatio illis, quæ delectatio eſſet propior.i.propinquior q̄ delectatio quam de te capiebāt indulgebant, & faciles erant tibi promittentes multa quæ volebas,dabant.i.dona faciebant tibi, nunc poſtquam filia eſt inuenta,vera cauſa.i.occaſio eſt inuenta,qua videlicet cauſa expellerēt, id eſt eijcerent te. C L. Id, quod dicis eſt veriſimile.i. probabile & imaginem quandam habet veritatis. S. an putas illum patrē eſſe iratum tibi hoc peccatum hoc, videlicet ꝙ Bacchidem ſciuis te amare? C L. non arbitror eum eſſe ob id iratum. S. nunc ſpecta.i.conſidera, animaduerte aliud. omnes matres ſolent eſſe adiutrices filijs ſuis in peccato.i.cum filij errauerunt. ipſæ inquā matres ſolent eſſe auxilio.i.ſolent præbere auxilium filijs in iniuria paterna.i.qn̄ pater eſt iniurioſus, & non cum æquitate agit in filios,id nō fit.i. nunc tu vides ꝙ mater nō eſt tibi adiutrix. C L. dicis verum, prius aūt dicebat eum dixiſſe aliquid veriſimile. O Syre ergo cum ita expellar,quid faciam. S. quære ex illis, id eſt percuntare ab illis parentibus iſtam ſuſpitionem.i.iſtam opinionem,quæ turbat tuam mentem, videlicet an ſis eorum filius nec ne profer palam.i.dic illis planè rem totam vt eſt.i.tuam ſuſpitionem,& quare adductus ſis in eam opinionem,ſi non eſt verum.i. ſi falſo ſuſpicaris te non eſſe filium eorū, cito adduces ambos parentes ad miſericordiam.i.vt miſereantur tui, aut ſi eſt verum te non eſſe eorum filium,ſcibis,pro ſcies,aut cuiꝰ,cuius ſis filius.i.eorum relatu. C L. ſuades.i.conſulis rectè.faciam quod ſuades. S. hoc venit mihi in mentem, ſatis rectè cōmendat ſuam inuentionem,nanq; adoleſcens,id eſt iuuenis, inquam.i.quantū, minima ſpe erit ſitus.i.collocatus,cōſtitutus. nam hic inflectitur ſitus,ta, ſum i.ſituatus, ta, tum.i.tantū facillime conficies pacem patris i. inibis pacem cum patre, in ſuas leges.i. ſecundū eas leges & conditiones quas dare patri voluerit in ea pace ineunda.nam cū pax inter aliquos conficitur,lex aliqua,aut conditio in ea facienda ſolet allegari.i.adhiberi,ſenſus ergo illius orationis eſt, Filius componet pacem cum patre pro ſuo arbitrio, & ſecundum eas leges, aut conditiones pacis,quas voluerit. Etiā haud.i.non ſcio,an ne.i. vtrum ipſe Chr. diſcedens, & patriam relinquens ducat vxorem ſecum ſ.Soſtratā. At.i.ſed nihil gratiæ.i.iucunditatis. eris Syro ſ. mihi.i.tu Clitipho ita tibi parentes reconciliabis, vt dico ego autē nihil ſum gratiæ apud illos habiturus. hoc eſt nullo modo illis potero gratus eſſe aut.i ſed quid hoc eſt? vox hæc timentis eſt, q.d. quid video ſenex.ſ.Chremes exit foras. ego fugio. miror eum ſenem non iuſſiſſe illico me arripi.i.celeriter comprehendi, ob hoc factum.i.propter id,quod factum eſt,nunc pergam hinc ad Menedemum paro.i.diſpono,vel comparo, vel propono mihi eum precatorem.i.deprecatorem pro me & interceſſorem, nihil fidei habeo ſeni noſtro.i patri tuo hoc eſt nullatenus confido Chremeti, vel non credo ſatis illum quidquid dicat.

Argumentum} Chremes grauiter terret filium,eſtq; hoc ſummum periculū Clitiphonis. Deinde Syrus nouo conſilio cataſtrophen machinatur. {Ita ne tandem} Ea principio apparet iram Chremetis indicaſſe Menedemū. {Volgo id faciunt} Purgatio ab exemplo. {Quidquid ego} Accuſat filium & reddit rationem facti ſui Chremes. {Vbi cui decuit} Pulchra traductio in pronominibus. {Sceleſtus quantas} Accuſat ſeipſum Syrus. {Herua licet ne} Conatur Syrus in ſe transferre culpā,vt liberet Clitiphonem. {Nec tu aram} Locus explicatur à Cœlio lib. 5.cap.31. {Nos eſuri} Riſus ab inexpectato, non habebat.n. aliud quod ſubito reſponderet Syrus, & illud in primis angebat. {Non eſſe} h d.quaſi ea animi ſententia vt amplius commoueat adoleſcentem,& attende callidum conſiliū,rem ad deprecationē & miſericordiam perducere cogitantis. {Poſtquam eſt inuenta} Coniectura à ſigno & tempore expellunt inuenta filia, ergo non amant. {An tu ob peccatum} Confirmatio à remotione, nam ſi non ob peccatum relinquitur, vt ob inuentam filiam ſit iratus. {Nunc aliud} Argumentum à perſona,mater non auxiliatur, non eſt ergo mater. {Sat recte} Secum approbat conſilium. {In leges ſuas} In ſuū arbitrium. Tranſlatum eſt à pactionibus bellicis,quæ certis legibus & conditionibus inter partes tranſiguntur. Lato.

Ita ne tandem quæſo,&c.} Protervos adoleſcentes caſtigandos,ac acriter propoſito damno terrendos eſſe,vt ad officium reuertantur,monet hæc ſcena. Libere namq; adoleſcentum cupiditates longius euagantur,ad omne ſcelus impellente appetitu,præcipites,niſi ratione reuocentur. Itaq; pater non aliter q̄ equorum domitor, immo multo magis filium luxu diffluentem, tanquam in gyrū rationis flectere debet, vt rei domeſticæ ac publicæ vſui honoriq; eſſe poſſit. Cic. in 1.Off loquens de temperantia,ſic ait. Efficiendū eſt,vt appetitus rationi obediant, eamq; neq; præcurrāt,nec propter pigritiam,aut ignauiā deſerant, ſintq; tranquilli,ac perturbatione animi careant, ex quo elucebit omnis conſtantia, omniſq; moderatio. Nam qui appetitus longius euagantur,& tanquam exultantes cupiendo, ſiue fugiendo, non ſatis à ratione continentur, hi ſine dubio finem & modum tranſeunt. Relinquunt enim & abijciunt obedientiā, nec rationi parent,cui ſunt ſubiecti lege naturæ. Plato in 4.de Rep.ſic ait: educatio bonaque inſtitutio, ingenia quoque bona efficit. Et in 1.de Leg.inquit; Aſſero eos qui in præſtantes viros aliquando euaſuri ſint, ab ineunte ſtatim pueritia oportere, idipſum tam ludendo,quam ſtudendo in ſingulis ipſis conuenientibus. Para. nææs.

Ita ne tribrachys. In ſecundo autē verſu trochæus loco eſt quinto. In 7. Hic aduerb. à ſuperiore eliditur verſu. In 13. Qui corripitur ſequente vocali,nō eliditur, & Eia monoſyll. In 23. verbum ſit,quod in præcedente verſu eſt poſt iſta hic reponendum poſt Amentia,& vterq; verſus pulchre conſtabit. In 24. varia lectio eſt Quidam legunt Nec tibi nec huic, vt ſint duo trochęi initio. Alij legunt,Nec tibi,nec tibi δεικτικῶς, vt & filiū, & Syrū monſtret. Verū quia iratus fuit, vix credo eum dignatum Glar.

cum

cũm filio loqui, cum tam Syro non filio loqueretur. Quin potius per pronomen Huic filium, ſed contemptim nominat ſuum. Videntur autem verba abeuntis ac ſecum quædã velut ſubmurmurantis. In 26.d,eliditur in Quid, niſi pæana ſecundũ loco 5.conſtituamus. {Ita nos abalienauit, tibi iam eſſe ad furorem intellego} Hæc nunc ſequentia ſunt iambici tetr. acat. indubitata quidem ad 18.vſque. In 3.verſu proceleuſmaticus eſt loco primo. In 7.verſu d, eliditur in Quid iſtuc Syr. niſi in 7.loco bacchium ponamus. In 8.poſt, In mentem, quidam intelligunt verbũ Venit, alij legunt, In mentem eſt. Vetuſtus lib. habet, In mentem eſt. Verum hæc nihil ad carmen. 15.in lib. Aldi corrupte legitur. Similiter & 16. Faciam.n. ad ſequentem ponendum eſt verſum. Suſpicionem ſecundum naturam corripitur. Denique Ioan. ex Priſc. Iſthac legendum cenſet. Quod ſi eſt verum, oportebit Ex eis, non Ea illis legere, vt ita legantur verſus.

Solent eſſe, id non ſit. C l. verũ dicis. quid ergo nunc Syre
Faciam? S. ſuſpicionem iſthanc ex eis quære, rem profer palã.

Et Eis monoſyll. eſt. In 18.ſi Cuius diſſyll. fuerit, erit iambicus tetr. cat. vt præcedentes. Sin monoſyll. erit troch. tetr. cat. quales Doct. tres ſeq. iudicauit. Verum in præpoſitionem, quæ in 19. eſt verſu pleriſq; in libris ipſe poſui ad finem verſus 18. alioqui verſus erit iambicus vt priores 20. haud dubie erit troch. in quo quidam adiecerant verbum Poni ad Patris quod in vetere lib. non erat. Sed Laur. Val. etiam quidam cod. lib. 5. elegan. pro Facilime habebant Maxime. Verum id ad carminis rationem nihil refert. 21. eſt iambicus tetr. acat. niſi Scio ſit monoſyll. ac totum elidatur. quod Doct. fortaſſis viſum eſt, qui iudicauit eum trochaicum vt præcedentem. Tres vero vltimos idem iambicos tetr. cat. exiſtimauit, quos ego catal. puto. Ceterum antepenult. initio d, in Quid, elidit, & quinto loco proceleuſmaticum habet. poſt Fugio aũt quidam lib. legunt Ob hoc, aut veteres quidam Adhuc. vt Aldi, ac Frobenij. Nihil vero de ſenſu. Sanè ego perturbatum ſeruum. ſecum hæc reputantem puto, ac velut interrogantem, Adhuc factum quid eſt? Et pronomen Eum, in penultimi verſus fine ponendum, non initio vltimi. Tres igitur hoſce verſus ita legendos cenſeo.

Quid aũt hoc? ſenex exit foras, ego fugio, adhuc factũ q̃d eſt?
Miror non iuſſiſſe illico me arripi. ad Menedemum hunc pergam. eum
Precatorem mihi paro, ſeni noſtro habeo fidei nihil;

Lector ſequatur, quod volet. Itaq; omnes hoſce verſus iambicos tetr. acat. excepto 20. iudicamus, de quo tamen, quando tam varie legitur, lectorem antiqua conſulere exemplaria velim, ſi forte in aliorum collegiũ reduci queat. Ioan. in his ſilet, niſi quod Boni adſcitium eſſe, & minime legendum, admonet.

ACTVS V. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Chremes filij occaſione vxorem obiurgat, & mordacibus dictis impetis, ſalibusq; non illepidis, & maternum animum in hac ſcena ab oculos ponit Terentius.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena exprimitur, quaſi imago diſſidij inter virum & vxorem, qui & naturâ moroſi ſunt, ac difficiles, Chremes enim Soſtratam vxorem mordacibus impetit obiurgatiunculis, & ſalibus haud illepidis, in cuius mores filij occaſione inuehitur.

Eiuſdem rationis, vno admixto Dimetro.

SOSTRATA, CHREMES.

PROFECTO, niſi caues tu homo, aliquid
gnato conficies mali:
Idq; adeo miror, qui tam ineptum quidquam potuerit tibi
Venire in mentem mi vir. C. oh, pergin' mulier eſſe? vllam ne ego
Rem vnquam volui, quin tu in ea mihi aduorſatrix fueris Soſtrata? at
Si rogitem iam, quid eſt quod peccem, an quam ob rem id faciam, neſcias.
In qua re nunc tam confidenter reſtas ſtulta? S. ego neſcio?
C. Immo ſcis potius, quàm quidem redeat ad integrum eadem oratio.
S. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta poſtules.
C. Non poſtulo: iam loquere. nihilo minus ego hoc faciam tamen.
S. Facies? C. verum. S. non vides, quantum mali ex ea re excites?
Subditum ſe ſuſpicatur. C. ain' tu? ſubditum? S. certe inquam mi vir. C. confitere tu
Tuum non eſſe. S. an, obſecro iſtuc noſtris inimicis ſiet.
Egon' confitear meum non eſſe filium, qui ſit meus?
C. Quid metuis? ne non, cum velis, conuineas eſſe illum tuum?
S. Quod filia eſt inuenta? C. non, ſed, quod magis credendum ſiet,
Quod eſt conſimilis moribus,
Facile conuinces ex te natum: nam tui ſimilis eſt probe:
Nam illi nihil vitij eſt relictum, quin id itidem ſit tibi:
Tum præterea talem, niſi tu, nulla pareret filium.
Sed ipſe egreditur, quàm ſeuerus. rem cũ videas, cenſeas.

PROFECTO, niſi caues} In hac ſcena continetur imago quædam diſſidij inter virum & vxorem, qui natura moroſi atq; difficiles ſunt. {Tu homo,} Cum contemptu & ſtomacho pronunciandum. {Ineptum quidquam} Bene ineptum, nam ineptum eſt quod à quouis reprehenditur. {Venire in mentem} Venire in mentem veteres nõ recordationis cauſa tantum, ſed etiam recogitationis cõſiderationiſq; poſuerunt. {Quod peccem,} Notat mulierum imprudentiam & imperitiam, quę vt plurimum ignorant quæ praua aut recta ſunt. {Tam confidenter} Rectè confidenter. nam confidentia ſæpius in malam: Fiducia vero in bonam partem accipitur. Alibi, O ingentem confidentiam. {Neſcio?} Sic lege vt intelligas contrarium. {De re tanta,} Scilicet in periculo filij. {Subditum ſe}.i. ſuppoſitum. Iuuen. Tranſeo ſuppoſitos. {Ain' tu?} Pro ais ne, & eſt percontatiuum verbum. {Inimicis ſiet} Hæc imprecatio ſic vſurpatur ab Ouid. vt illius propria ſit. {Conuinces} Verbum iudicij eſt. {Tui ſimilis} Nam plerunq; filij cõſimiles ſunt parentũ moribus. {Quàm ſeuerus,} Nam facie ipſa videtur quandam probitatem oſtendere, re vero, alius eſt. IOAN. CAL.

PRofecto, &c.} Hic exprimitur quaſi imago diſſidij inter virum & vxorem, qui natura moroſi ſunt, ac difficiles. S. homo, per contemptum & cum ſtomacho eſt pronunciandũ, non eſt dignata hiſcere, ò vir vel coniux, profecto niſi tu caues.i. prouides, cõficies.i. procurabis, comparabis aliquid mali gnato.i. filio.ſ. Clitiphoni, & adeo, id eſt valde miror quo modo ò mi vir.i. ò mi coniux, nunc redit ad lenitatẽ diſcedente paulatim indignatione, quidquam.i. aliquid, tam ineptum.i. ab omnibus improbatum potuerit venire in mentem tibi.i. occurrere tuæ voluntati faciendum. C. oh, interiectio indignantis, & ridentis, pergin'.i. perſequeris ne eſſe mulier.i. mulieris partes exercere, & officium, quæ ſemper vult loqui, & marito repugnare, ne.i. certe, nullam rem volui vnquam in vita mea, quin.i. quòd non, tu Soſtrata fueris aduerſatrix.i. contraria mihi in ea re, quam volebam, &.i. ſed, ſi iam.i. nunc, rogitem.i. interrogem te quid eſt, quod.i. in quo, peccem.i. errem, aut quamobrem.i. quare, faciam id.i. ita ſim acerbus filio neſcias reſpondere.ſ. ò ſtulta.i. imprudens, in qua re nũc reſtas.i. reſiſtis, repugnas mihi tam confidenter.i. tam audacter & temere, nam fiducia ſæpius in bonum capitur, confidentia autem in malum. S. neſcio, ſic legendum eſt, vt contrarium intelligatur. C. immo.i. ſed potius ſcis, quidem.i. certe, quàm.i. quantum eadem oratio redeat ad integrum.i. potius ſcis ſæpius eaſdem orationes inculcare, ac petere, vt more muliebri ſemper habeas verba in ore, ac ſemper loquaris, cum enim idem ſermo repetitur iterum ad integrum redit, nam reintegratur quod prius prolatum erat, propterea tunc eadem oratio redire ad integrum dicitur. S. oh, indignantis eſt, tu es iniquus, id eſt nõ æquitatis rationem habens, qui poſtules, id eſt velis me tacere de tanta re.ſ. de periculo filij. C. nõ poſtulo, id eſt non peto vt taceas, iam loquere quantum voles, nihilominus tantum ego faciam hoc quod inſtitui. S. facies, indignabunda repetijt verbum. C. verum, id eſt ſed faciã, vel verum, id eſt certe faciã, vel ſi eſſet nomen, ita intelligeretur. Verum dico ſup. vel verum erit quòd faciam inſtitutum. S. non vides, id eſt non conſideras quantum mali excites.i. moueas ex ea re, quam moliris illum abducendo ſimulate, ipſe filius ſuſpicatur, id eſt putat ſe eſſe ſubditum.i. non verum filium, ſed tantum ſuppoſitum, ſeu ſubdititium, vt faciunt mulieres, quæ parere non GVID.

poſſunt,& vt placeant maritis,ſe grauidas fingunt, & alienarum inopum mulierum filios ſupponunt, ac pro ſuis edunt. Iuuen. Tranſeo ſuppoſitos,&c. C. ſuſpicatur inquam ſe ſubditum,ain' tu.i.dicis ne? S ô mi vir.i.coniux,certe inquam.i.dico quod ſuſpicatur ſe ſubditum. C. confiteri, id eſt dic eum non eſſe tuum filium.ſ. S, ah,interiectio dolentis,obſecro te, modus blandientis & miſericordiam mouentis,iſtud.ſ.negare proprium filium ſit inimicis noſtris,imprecatio eſt, q.d.hoc malum apud nos non habeat locum,ſed transferatur potius ad inimicos, quibus ab inimicis omnia mala deſiderantur, ne.i.verum confitear eum non eſſe filium meum,qui ſit meus filius. C. Quid metuis,id eſt quid times confiteri eum non eſſe filium? metuis inquam ne non.i.q. non conuincas,id eſt poſſis probare illum eſſe tuum filium cū velis? S. vis ſupp,me non metuere confiteri eum non eſſe filium, eo quòd filia eſt inuenta, & ita ſine herede non ſim futura. C. non.i.non eam ob rem dico,ſed dico quo.i.vt id.ſ.eum eſſe tuum, ſit magis credendum eo quòd ipſe eſt conſimilis, id eſt cōueniens tuis moribus,facile conuinces eum eſſe natum ex te,nam ipſe eſt ſimilis tui probe.i.recte, dicimus ſimilis tui cum genitiuo, cum morum ſimilitudinem,aut doctrinæ oſtendimus, ſed dicemus ſimilis tibi cum datiuo cum qualitatem ſimilem oſtendere laborāmus,nam nihil vitij.i.mali moris eſt relictum à parente illi, quin .i.quòd nō itidem.i.ſimiliter ſit tibi,tum.i.deinde, præterea, id eſt præter ea,quæ dicta ſunt,nulla mulier pateretur filium talem.i.talium morum niſi tu. Sed ipſe Clitipho egreditur.i.exit, quàm.ſ. quantum ſeuerus i.præ ſe ferens probitatem, & morum grauitatem,cum videas rem.i.rei veritatem cognoſcas,cenſeas.i.tunc iudices de eius moribus,quales ſint,nā longe alius eſt re ipſa quàm vultu præ ſe ferat,nam frontis nulla fides.

LATO. Argumentum} Impulſa querela filij Soſtrata expoſtulat cum marito & ab illo confutatur. {Mulier} Ad vituperationem. {Redeat ad integrum} .i.in excuſandis peccatis repetatur,& eſt exprobatio inſcitiæ. {Subditū ſe ſuſpicatur} Propoſitio accuſationis, eſt autē ſubditus qui pro vero ſubiectus eſt. {Quid metuis ironica reprehenſio qua perſtringit vxorem. {Seuerus}.i.probus. {Rem}.i.veritatem, vt ſit ſenſus, vultu præ ſe fert modeſtiam,ſed re aliud præſtat.

PATR. MARS. Profecto niſi,&c.} Quales ſunt parentes, tales plerunq; filios eſſe, docet hæc ſcena. Quapropter cum filijs opera datur,ab omni ebrietate ac luxu cauendum eſt, ne id vitium nati referant. Plato in 6.de Leg.loquens de filiorum procreatione,ſic ait: Iccirco ebrius tanquam mente captus,ad ſerendum eſt inutilis. Nempe veriſimile eſt, cum fœtus inæquales, inſtabiles, obliquos tam membris,quàm moribus procreare. Quapropter per totam quidem vitam,& maxime quandiu generationi vacat, abſtinebit quiſque,cauebitq; ne faciat,vel quæ ſuapte natura morbos inducant,vel quæ ad petulantiam iniuriamq; deducant. Hæc enim in animos & corpora naſcentium neceſſario tranſlata illic imprimuntur, peioresq; naſcuntur. Sed præcipue die illo ac nocte ab illis abſtinendum eſt. {Immo ſcis potius}.i.intelligis quid dicere velim,ante quam ſit finis verborum meorum.

GLAR. Nouem primi verſus ſunt iambici tetr. acatal. In 2.verſu Id à ſuperiore verſu eliditur. In 5. vel Oh extra metrū eſt, vt Hem ſæpe alibi,vel Mi vocatiuus corripitur, vt in xj huius ſcenæ verſu. Quanquam alibi ſemper producitur. Sed poteſt fortaſſis anceps eſſe vt Mihi, Tibi, Sibi. Fortaſſis & Oh corripi poteſt. Vt verſu ſtatim 8.huius ſcenę. In 4.verſu creticus eſt loco tertio,contracta Ea in vnam ſyllabam. In 5.poſt verbum Peccem quidam apponunt aduerb. Hic, quod nec vetuſta nec Aldi lib. habebant. Ergo ſi omittatur, & d,in Quid elidatur, non eſt opus At à ſuperioribus elidere, quod vtique oportebit, ſi aut Hic legatur, aut d, non elidatur. In 7.prima vocalis à ſuperiore verſu eliditur. & aduerb. Quidem poſt verbum Redeat ponendum, & bene habebit verſus Doct. Immo diuidendum exiſtimauit, & tollendum eadem. In quorum priore conſentio, in poſteriore neqnaquam.

S. Facies. C. verum. S. non vides quantum mali ex ea re excites?

Trochaici hic ſunt duo tetr cat. At poſterior ita legendus eſt.

Subditum ſe ſuſpicatur. C. ain' tu. S. certe inquam mi vir.

Vt ſubditum ſemel duntaxat legatur. Nec bis legiſſe videtur Calphur. & Mi videtur correptum vt diximus. Non eſt autem octonarius hypercat. vt quidam perperam indicarunt. Neq; ſequens denarius cat. vt ijdem male annotarunt,ſed ſunt duo trimetri trochaici catal. Nam filium quidam expunxere,& noſtis,vt carmen tetrametrum facerent catal ſed fruſtra,cum neutrum expungendum eſſet. Nos itaq; ſic legendos putamus.

C. Confitere tuum non eſſe filium. S. ah,

Obſecro te, iſtuc noſtris inimicis ſiet.

Vt obſecro ſit dactylus. Sequentes inde tres verſus ſunt iambici tetr.catal. In quorum primo Meum eſt monoſyll. niſi creticum tertio loco ponamus. In ſecundo punctum interrogatiuum poſt Quid ponendum, & verſus ita legendus.

C. Quid? metuis,ne non,cum velis conuincas eſſe illū tuum.

Et eſſe ponatur poſt verbum conuincas. In tertio vel Mage legendum,vel s,in Magis eliditur. Quartus verſus eſt dimeter iambicus,in quo quidam initio legūt Id quod,vt d,elidatur in Quod. Quatuor vltimi ſunt trochaici tetr.catal. In quorum primo,vel Tui monoſyl.eſt,vel creticus loco quinto. In vltimo vel d,in Sed eliditur,vel bacchius eſt loco primo,niſi iambicum dicamus.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Clitipho cū matre colloquens ſuos ſibi parentes cōmonſtrari cupit, qua oratione hāc admodū reddit ſolicitā. Chremes cōtumelioſe filiū obiurgat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena Clitipho matrem adhuc ſollicitiorem reddit cū tam petat obnixe, vt ſibi parentes cōmonſtret. Ex qua re profecto facilius ad tranquillitatem omniū rerum peruenitur. Soſtrata Clitiphonem ſuū Chremetiſq; eſſe cōfirmat. Chremes ipſum contumelioſe obiurgat,trepidū prudentemq; vel matre corā reddit. Additio pro declaratione dicti Chremetis. Gerro,i.eſt nugator,iners,ignauus.dānoſus, hoc poſtremo poſuit,quod ipſum magis vrget, vipote decē minas Bacchidi datæ, per Syri dolū extorte.

Trochaici Octonarij Catalectici.

CLITIPHO, SOSTRATA, CREMES.

Si vnquam vllum fuit tempus mater,cum ego voluptati tibi
Fuerim,dictus filius tuus tua voluntate, obſecro
Eius vt memineris, atque inopis nunc te miſereſcat mei?
Quid peto, & volo, parentes meos vt commonſtres mihi.
S. Obſecro mi gnate, ne iſtuc in animum inducas tuum.
Alienum eſſe te. CL. ſum. S. miſeram me,hoccine quæſiſti obſecro?
Ita mihi,atque huic ſis ſuperſtes, vt ex me, atque hoc natus es:
Et caue poſthac, ſi me amas, vnquam iſtuc verbum ex te audiam. CH. at
Ego, ſi me metuis,mores caue in te eſſe iſtos ſentiam.
CL. Quos? CH. ſi ſcire vis ego dicam: gerro, iners, fraus, heluo,
Ganeo,damnoſus,crede,& noſtrum te eſſe credito.
CL. Non ſunt hæc iam dicta parentis. CH. non, ſi ex capite ſis meo
Natus, item vt aiunt Mineruam eſſe ex Ioue, ea cauſſa magis
Patiar Clitipho flagitijs tuis me infamem fieri.
S. Di iſtæc. CH. neſcio Deos: ego, quod potero enitar ſedulo.
Quæris id,quod habes, parentes: quod abeſt, non quæris, patri
Quo modo obſequare, & ſerues quod labore inuenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere hac præſente verbum turpe: at te id nullo modo
Facere piget. CL. eheu quàm ego nunc totus diſplicco mihi,
Quam pudet neque, quod principium incipiam ad placandum, ſcio.

Si vnquam vllum fuit tempus} Adhuc filius matrem ſollicitam reddit,dum petit vt parentes commonſtret, & ex hoc facilius peruenitur ad tranquillitatem omnium rerum. {Tua voluntas,} Quaſi innuit illa de induſtria illum voluiſſe IOAN. CAB.

luiſſe appellari filium. {Quod peto, & volo,} Peto,inquit,quaſi precario,nam proprie aliquid precario petere dicimus. {Obſecro te mi gnate,} Verba proprie matris deſperatæ. {Sum} Hæc vox ſimplex terribiliter pronunciat. {Huic ſis ſuperſtes} Mos iurandi antiquus parentum. & bene inducitur mater mitior patre & quæ adiutrix ſit in paterna iniuria filio {Si me amas,} Hæc verba,blandientis matris ſunt, & quæ valde de filio ſollicita ſit. {Si me metuis,} Matri dat verba ſuauia,patri vero aſpera.illa,inquit, ſi me amas,hic,ſi me metuis. {Gerro, iners,fraus} Hæc dicuntur in abiectiſſimum quenque & nullius precij hominem. {Gerro,} Hinc congerro,quod à gerra dicitur. nam gerræ,nugę ſunt. alij dicunt à corrigendo deduci. Plaut.in Perſa,Iam pol illu hic aderit,credo congerro meus. {Heluo,} Vorax. Catul. in Cæſ.An parum heluatus eſt? {Ganeo,} Veteres ganeum, meretricum tabernam dixerunt,ἀπὸ τῆς γῆς,quòd ipſa ſit in terra. Hinc ganeo deducitur,qui meretrices ſequitur {Damnoſus} Recte hoc poſtremum cum ſuperioribus conuenit. {Parentis}.ſ.qui filium amet. {Non,ſi ex capite ſis meo} Hęc ingenti clamore pronunciandæ, & ſic oſtendit Chremes filiū non debere abijcere ſpem patris,etſi ab eo verba aſpera audit. {Aiunt} Bene aiunt, de re fabuloſa & ficta. {Deos neſcio,} Modus loquendi præſertim iratorum. {Enitar} Ne infamis fiam. {Inuenerit}.i. acquiſiuerit. Alibi, Labore inuenta mea cui dem bona. {Abducere} Apoſiopeſis honeſta.noluit dicere meretricem,præſente matre.

GVID. SI vnquam, &c.} Hic filius magis reddit ſolicitam matrem poſcens ſibi parentes monſtrari,quare facilius adrerum omnium tranquillitatem peruenitur. C L. ô mater ſi vnquam vllum tempus fuit cū.i.in quo,ego dictus.i.appellatus filius tuus, tua voluntate.i. te volente me dici filium, veluti me ſuppoſueris fui tibi voluptati i.fui tibi lætitiæ & delectationi,cum audires me vocari filium tuū, obſecro vt.i. quòd memineris, id eſt recorderis eius temporis, atq; nunc te miſereſcat.i.te miſeret, mei inopis.i. mei qui ſum inops,& infelix, ac miſer, habemus miſeret miſerebat,& miſereſcit miſereſcebat in eadē ſignificatione, ſuntq; eiuſdem naturæ,habemus etiam perſonale miſereſco is. Virg. His lacrymis vitam damus,& miſereſcimus vltro. Vt.i ita, q demonſtres mihi parentes meos, quod.ſ demonſtrare mihi parentes peto.i.precario poſco,& volo.i.cupio. S. ô mi gnate obſecro, ne.i. quòd non inducas in tuum animum, id eſt non tibi perſuadeas iſtud,videlicet eſſe alienum.i.ſuppoſitum, & non proprium filiū. C L. ſum alienus. S. me miſeram per exclamationem præ dolore dicitur,q.d.dico,vah verum eſt me miſeram eſſe,quod dictum interiectionis vicē fungitur, obſecro hoc ſne.i. verum hoc quæſiſti,id eſt verum hoc inueniſti,excogitaſti,ſeu ſomniaſti,vt dici ſolet, vt mihi dolorem incuteres, vel quæſiſti hoc.i.inueſtigaſti, & interrogaſti hoc ab aliquibus,eſſes ne filius proprius, non ſuppoſitus,deinde confirmat eum eſſe filium modo iurandi antiquo parentum, ita.i.eo modo, ſis ſuperſtes.i. ſuperuiuens (vt ita dicam) mihi,atque huic patri,vt ſicut natus es ex me matre, atque hoc Chremete patre,& poſthac.i.in poſterum, caue,id eſt ſuga (ſi me amas) ne ſup. audiam vnquam ex te iſtud,verbum iſtud per contemptum dixit. Vbi animaduerte idem prorſus dici per hæc duo dicta,caue audiam,& caue ne audiam, vt idem dicitur per caue cadas,& caue ne cadas. C H. At.i.ſed ſi metuis.i.times me,caue ne ſup.ego ſentiam,id eſt percipiam iſtos,q.d. perditos ac malos mores eſſe in te. C L. Quos? mores,ſcilicet dicis eſſe in me,ſeu me cauere ne ſint in me. C H. Si vis ſcire illos mores, ego dicam,caue ne ſis gerro.i.nugator,vt Ser.inquit,à gerendo. Vnde nugi gerulus dicimus,quod nugas gerit,vel vt Non.& Feſtus, à gerris,nā gerræ ſunt nugę & ineptiæ & Cōtemptus ſic dictæ,vt Feſt.refert, quòd cum Athenienſes Syracuſas obſiderent, & crebro ceras poſcerent irridentes Siculi gerras clamabant, quæ gerræ prius dicebantur,vt idem Feſtus ait, crates vimineæ. propter tamen illam irriſionem Siculorum factum eſt, vt gerræ pro nugis & contemptu dicantur. A gerro nomine fit compoſitum congerronis, vel, vt alij etiam dicunt,congerrius. quod ſignificat eum, qui cū alio gerrone eaſdem exercet nugas,caue ſis iners,id eſt ocioſus, ignauus,ſine arte,& induſtria viuendi,vt vult Seru.caue ſis fraus,id eſt fraudoloſus,ſiue fraudulentus,ſeu culpabilis. nam, vt inquit Vlp. fraus eſt ipſa noxa,id eſt culpa, & quaſi quædam præparatio pœnæ. interdum etiam pro pœna capitur in iure, vt ait Ser. Item & fraus pro periculo poni inuenitur, vt erit illa res fraudi.i.periculo. hæc Ser.ponitur autem hic fraus pro fraudoloſo, vt alibi ſcelus pro ſcelerato,caue ſis heluo, id eſt vorator inſatiabilis, vt inquit Seru. ſeu immoderate bona ſua cōſumens, vt inquit Feſtus: Inde heluor aris.i. effundere bona ſua luxurioſe ac immoderate, caue ſis ganeo,id eſt laſciuus meretricū ſectator, ac frequentator. nam ganeum ganei,vt inquit Feſtus, antiqui dixerunt locum abditum, ac velut ſub terra, propterea meretricum tabernam ipſi antiqui ganeum vocarunt,q in terra ſit abdita vnde,vt ait Non. ganeones dicti ſunt à ganeis,ſicut popinones à popinis, quæ ſunt loca violēta,ac libidini apta,caue ſis damnoſus,id eſt damni quidquam tuis parentibus afferens, vt iam feciſti extorquendo à me per ſeruum decem minas Bacchi, Crede meis præceptis.ſ. & credito te eſſe noſtrum filium.ſ.q.d. tantiſper te meum dici volo dū quod te dignū eſt facias,& meis præceptis te accommodes. C L. Hæc.i.talia verba,non ſunt dicta parentis,id eſt non ſolent procedere à vero patre, q. d. malo tuis verbis oſtendis,te eſſe mihi patrem, nam verus pater nunquam tales infert contumelias filio. C H. O Clitipho ego non magis patiar me fieri infamem, id eſt infamatum. ignominioſum, malæ famæ, tuis flagitijs,id eſt propter tua ſcelera flagitione dignū,ea cauſa, id eſt propter eam cauſa,quia ſis filius meus,etiam ſi natus ſis ex meo capite. Item.i.ſimiliter,vt.i.ſicut, aiunt.ſ.Poetæ, Mineruam.i. Palladem eſſe natam ex Ioue.i.ex capite Iouis.Minerua dicitur dea ingenij,& artium inuentrix. Item ponitur pro ipſo ingenio,& aliquando pro natura. S. Dij prohibeant, id eſt impediant iſtæc, videlicet quo minus fias infamis propter filij flagitia. C H. Neſcio Deos modus loquendi iratorum præcipue, qui Dei cogitationem non habent, ego enitor, id eſt conabor, ſedulo.i.inſtanter, vehementer, attente, ne fiam infamis,quod.i.enim ſedulo,potero facere ſupp. vel quoad,id eſt inquantum potero tu quæris id, quod habes, videlicet parentis pro parentes,non quæris id,quod abeſt tibi, videlicet quo modo obſequare,id eſt complaceas patri,& non quæris, vt.i.qualiter,ſerues id boni.ſ.quod pater tuus,ſcilicet ego,inuenerit.i.acquiſierit,labore.i.ſudore corporis ſui,non erubuiſti ſup.adducere mihi Bacchi.i.ſed tacuit coram matre, ante oculos, id eſt ante conſpectum meum,per fallacias.i.per aſtutias ducendo eum eſſe amicam Cliniæ. & fecit apoſiopeſin propter id,quod ſubdit, pudet me.i pudore afficior, dicere verbum,id eſt vocabulum turpe,vtputa te adduxiſſe meretricem,vel aliquid tale,hac præſente, id eſt in præſentia matris,tuæ,at.i.ſed nullo modo te piguit.i.non fuit tibi moleſtum, ſiue non dubitaſti facere id, quod turpe fuit. C L. Heu,interiectio dolentis quàm.i.quantum,ego nunc totus diſpliceo mihi? quàm.i.quantum,me pudet id feciſſe, neque ſcio quod principium incipiam ad placandam, id eſt leniendum, mitigandum patrem.

LATO. ARgumentum} Commouet Clitipho matrem,& à patre acriter obiurgatur, quæ res pertinet ad promouendam cataſtrophem. {Dictus filii} κατ' ἦθος à pietate. {In opis} Miſeri & abdicati. {Ita mihi,} Confirmatio more iurandi veterum. {Et caue} Interminatio. {At ego,} Obiurgatio. {Non ſi ex capite} Hyperbolica comparatio ad augmentum confirmationis. {Dij iſtæc} Abominatio. {Quæris id,quod} Commutatio ad acrimoniam & vetuſtatem. {Nō mihi} Apoſiopeſis,ſubaudi ſcortum. {At te illud} Amplificatio à minori, id eſt me pudet dicere, at te non puduit facere.

PATR. MARA. SI vnquam, &c.} Increpationes paternas neceſſarias, ac filijs luxum diffluentibus vtiles eſſe ad mutandum vitæ inſtitutū,exemplo huius ſcenæ ac laſciui adoleſcentis, docet hæc ſcena. Adoleſcens enim inter æſtus affectuum fluctuat, & niſi reprimatur,omnem modum excedit, ideirco caſtigandi ſunt adoleſcentes. Vnde dicitur: Qui parcit virgæ, filium ſuum odit, Hor. in Ser. patris diligentiam in ſua inſtitutione his verſibus celebrauit. Ipſe mihi cuſtos incorruptiſſimus,omnes Circum doctores aderat, quid multa? (Qui primus virtutis honor) ſeruauit ab omni. Non ſolum facto,verum opprobrio quoq; turpi. {Dicam,gerro,&c.} Gerro dicitur nugator ineptus,& denique Gerro nullius precij. Heluo,auct. Pomp.dictus eſt,immoderate bona ſua conſumens. Cic. in Orat.pro Sext.ſic ait: Meipſum vt contēpſit heluo patris. Nam quid ego id patrimonij dicam. Et in Orat. pro lege Ag. Videte nunc ne impurus heluo turbet temp. Et in 12. Phil. Ille heluo illa belua diſſipauit. Gell.lib.7. Pleraq; id genus quę iſti heluones conquirunt.

GLAR. TRochaici ſunt omnes tetr.cat. In quorū primo Fuit monoſyll. niſi creticum loco ſecundo conſtituamus. In 2. Tuus & Tua monoſyll. niſi loco quarto creticum,& quinto amphibr. eſſe malimus. Ita in 3. Eius monoſyll. vel creticus loco primo,& ris,in Memineris longa quia temporis futuri. In 4.verſu trochæi duo initio,deinde dactylus. In 7.Mihi diſſyll. & loco quarto dactylus. Præterea Me corripitur non eliditur. In 8.vel e,in Caue corripitur, vel creticus eſt loco primo. Item in Me correptio eſt, non eliſio. In 9. At à ſuperiore verſu elidit. In 12.poſt verbum Hæc quidam lib. legunt. Iam quod non habent veteres lib. alioqui erat iambicū futurū quod eſt vere troch. In 14.Fieri prima longa,vt ſæpe alibi. In 15.verſu puto verbum Enitar ab aliquo, qui locum exponere voluerit. marginibus appoſitum, ac deinde alij aniam inſarciendi dediſſe, cum iracundia

ſenis omiſſum videri poſſit. Certe carmen optime conſtabit ſi omittatur. Nec ſenſus deſiderat. Præterea deos monoſyll. niſi ter tio loco ſit creticus. In 17. videtur d,elidi in Quod, etiam nulla ſequente vocali, niſi antibacchium, pedem bacchio & cretico in temporibus æqualem loco quinto conſtituamus. In antepenult. verſu legendum Id, vt habet vetuſtus lib. non Illud, quod in lib. erat Aldino, ſed perperam.

ACTVS V. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

Menedemi interuentu poſt turbationes tranquilla fiunt omnia, volenti datur Clitiphoni vxor, Archonidis filia, & Syro a Chremete ignoſcitur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac vltima ſcena, interuentu Menedemi grata pax poſt tantas turbationes conciliatur, ita vt omnia ad tranquillitatem tandem ad iucundam compoſitionum redigantur, quemadmodum Comœdiæ finis expoſtulat. Proinde Clitiphoni quoque ſubito Archonidis filia collocatur, Poſtremo Syrus ab hero veniam adipiſcitur.

Trochaici Tetrametri, Iambici quibuſdam admixtis.

MENEDEMVS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

ENIMVERO Chremes nimi' grauiter cruciat adoleſcentulum,
Nimi'q; inhumane. exeo ergo, vt pacem conciliem. optume.
Ipſos video. CH. *ehem, Menedeme cur non accerſi iubes*
Filiam, & quod dotis dixi, firmas? S. *mi vir, te obſecro*
Ne facias. CL. *pater obſecro vt mi ignoſcas.* M. *da veniam Chreme:*
* exoret — *Sine te * exorem.* CH. *egon' mea bona vt dem Bacchidi dono ſciens?*
Non faciam. M. *at id nos non ſinemus.* CL. *ſi me viuom vis pater,*
* Chremes — *Ignoſce.* S. *age * Chreme mi.* M. *age quæſo, ne tam obfirma te Chreme.*
CH. *Quid iſtuc? video non licere, vt cœperam, hoc pertendere.*
M. *Facis, vt te decet.* CH. *ea lege hoc adeo faciam, ſi faciat id,*
Quod ego hunc æquom cenſeo. CL. *pater, omnia faciam: impera.*
CH. *Vxorem vt ducas.* CL. *pater.* CH. *nihil audio.* M. *ad me recipio.*
Faciet. CH. *nil etiam audio ipſum.* CL. *perij.* S. *an dubitas Clitipho?*
CH. *Immo vtrũ vult?* M. *faciet omnia.* S. *hæc, dum incipias, grauia ſunt,*
Dumque ignores: vbi cognoris, facilia. CL. *faciam pater.*
S. *Nate mi ego pol dabo puellam lepidam, quam tu facile ames,*
Filiam Phanocratæ noſtri. CL. *rufam ne illam virginem,*
Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum pater.
CH. *Eia, vt elegans eſt, credas animum ibi eſſe?* S. *aliã dabo.*
CL. *Quid iſtuc? quandoquidem ducenda eſt, egomet habeo propemodum,*
Quam volo. S. *nunc laudo te gnate.* CL. *Archonidis filiam.*
S. *Perplacet.* CL. *pater hoc nunc reſtat.* CH. *quid?* CL. *Syro ignoſcas volo,*
Quæ mea cauſſa fecit. CH. *fiat. Vos valete, & plaudite.*

IOAN. CAL. — ENIMVERO Chremes} Interuenit perſona cuius gratia pax conciliatur, ita vt omnia tranquilla ſint & compoſita, prout comœdiæ finis poſtulat. {Enimuero} Nonnunquam principium eſt aliquid per iram dicturi. {Accerſi} Bene accerſi, nam proprie accerſitur vxor, dum ad virum ducitur. {Ne facias} Hæc timebat ne oĩa bona illi traderet. {Obſecro} Nil ſignificantius. nam Orare, eſt placidos petere: Obſecrare vero, iratos rogare. {Sciẽs} Quod peius eſſet, quam ſi neſciret. {Rufam} Rufus color & ruber idem eſt. {Elegans} Hic ad formam refertur, ſed ſæpius ad orationem, & ad verba.

GVID. — ENimuero Chremes, &c.} Hic interuenit perſona, cuius gratia pax conciliatur ita, vt omnia tranquilla ſint & compoſita prout comœdiæ finis poſtulat. M. Primo hoc loquitur Menedemus ſolus apud ſe. Enimuero. i. certe, Chremes cruciat. i. vexat verbis, ſcilicet contumelioſis nimis grauiter. i. nimis acerbe, adoleſcentulum videlicet Clitiphonem, & cruciat eũ nimis inhumane. i. crudeliter, ſeu ferociter. ergo cum ita ſit, exeo, id eſt egredior ad eos, vt conciliem. i. componam pacem. video ipſos optume. i. opportune. CH. Hem, interiectio percipientis eũ quem volebat. ò Menedeme cur non iubes filiam meam accerſi. i. aduocari, vt ſit tibi nurus accerſitur proprie vxor dum ad virum ducitur, & cur inquam non firmas, id eſt confirmas, ratificas (vt aiunt) id dotis. i. eam dotem, quam dixi. i. deſtinaui filiæ. S. Putat Soſtrata id, quod erat fictum eſſe verum, timebatque ne pater penitus exhæredaret filium omnia tribuens filiæ, ò mi vir obſecro te ne facias id, q. d. ne des omnia filiæ. CL. Pater obſecro vt ignoſcas mihi. M. O Chreme da veniam. i. parce illi, ſine. i. permitte, quòd exorem te, id eſt tibi perſuadeam vt ei ignoſcas. CH. Ne. i. vtrũ petis ſup. vt ego dem dono Bacchidi mea bona & quidem ſciens. i. non per imprudentiam, non faciam, id eſt non dabo ſciens illi bona. M. At. i. ſed non ſinemus. i. impediemus ne dentur Bacchi. CL. Pater ignoſce ſi vis me viuum. i. ſi cupis vt viuam. S. O Chr. age. i. fac quod petitur, age ſit aduerb. hortantis, q. d. age ignoſce ei. M. O Chr, quæſo age. i. fac quod petitur. ſ. ignoſce illi, ne obfirma tam. i. tantum te. i. noli te tam obſtinatum oſtendere. ille enim dicitur ſe obfirmare in aliquo propoſito, qui obſtinate ac pertinaciter in illo perſeuerat tanquam immobilis et truncus. CH. Quid iſtud eſt, q. d. quid hoc tibi vult, video non licere mihi pertendere. i. perficere hoc, vt. i. ſicut ceperam. i. inceperam, q. d. video me non poſſe perficere, ſeu pergere in propoſito, quod inſtitueram, & dicitur pertendere hoc quaſi tendere. i. progredi, procedere per hoc propoſitũ. M. facis vt te decet facere, id eſt vt tibi honeſtum eſt facere. CH. adeo. i. certe faciam hoc. i. mutabo conſilium, & illi ignoſcam, ea lege. i. ea conditione, ſi faciat id, quod ego cenſeo æquum eſſe. i. iuſtũ eſſe hunc Clit. facere ſup. CL. ò pater faciam omnia, impera. i. præcipe me mihi obſecuturo. CH. cenſeo inquam vt ducas vxorem. CL. ò pater tantum, h. d. verbum non ſtatim volens dare reſponſum tanquam prius deliberaturus. CH. nihil audio ex eo boni reſponſionis. M. at. i. ſed, recipio in me. i. promitto, quòd dici ſolet, in conſcientia mea quòd ſup. faciet, id eſt vxorem ducet, hoc dicendi genere in me recipio ſæpius Cic. vtitur in ſuis epiſt. & præcipue commendatitijs, vt cernere facile eſt, nemo enim negat recipere interdum ſumi pro promittere. CH. etiam, q. d. adhuc nihil. i. non audio ipſum, vel nihil audio ipſum reſpondentẽ. CL. perij. i. perditus ſum. S. an. i. vtrũ ò Clitipho dubitas. i. non audes ducere vxorem. CH. immo, id eſt ſed, verũ vult ducere vxorem potere debes. M. faciet omnia quæ imperabis. S. hæc. i. ſeparate ad nuptias, ducere vxorem, &c. ſunt grauia, id eſt moleſtia, difficilia dum i. quandiu incipias, & dum. i. quandiu ignores, id eſt ſis ignarus matrimonij, vbi. i. poſtquã cognoueris quid ſit, erunt hæc omnia facilia. CL. ò pater faciam, id eſt ducam vxorem. S. ò mi gnate, pol iurantis eſt, dabo tibi puellam lepidam, id eſt ſermone ſuauem, feſtiuam, quam tu facile ames, ſcilicet filiam Phanocratæ, noſtri, aut amici, aut vicini. CL. ne. i. vtrum, dabis illam virginem rufam, color rufus & ruber, vt in Gel. habetur, idem eſt, dabis illam virginem cæſiam, id eſt viridem, & talis coloris, qualis eſt color cœli. vnde Gel. atteſtante, cæſia dicitur ſpecies viridis coloris, quaſi cœlia, quòd talis ſit color cœli tabis virginem ore ſparſo, id eſt facie lata, vel etiam ipſo ore lato, id eſt habentem os ſparſum & latum, ſeu extentum, & naſo adunco. i. habentem naſum curuũ. ò pater non poſſum ducere eam, ſcilicet. CH. eia, hortantis aduerb. vt. i. quantum, vel qualiter ipſa eſt elegans, id eſt apta, formoſa commendat eam filio, vt amet eam. Elegans hic refertur ad formam, ſed ſæpius ad orationem & verba, credas animum eſſe, ibi. i. in ea puella, id eſt credas quòd habet animum & quidem prudentem, vel credas, id eſt reputes animũ tuum eſſe ibi. i. in amore eius, nam ſatis pulchra eſt quæ placet, & (vt dici vulgo ſolet) nulli ſunt amores deformes. S. dabo tibi aliam.

aliam. C l. quid iſtuc eſt ſup. quòd tantopere laboratur ad eligendam mihi vnam quidem.i.certe, quando.i.quia, & quod dicunt, poſtquam vxor ducenda eſt, egomet.i.ego ipſe habeo.i.ſcio, propemodum.i.ferè eam ſup. quam volo ducere vxorem, & quæ eſt mihi cordi, & ex animi ſententia. S. ô gnate nunc laudo te. C l. habeo inquã filiam archonidis.i.illius vicini, quam.ſ.volo. S. perplacet.i.valde placet mihi, vt tu ducas illam. C l. ô pater hoc vnum.i.hoc ſolum reſtat, id eſt reliquum eſt Chr. Quid eſt quod reſtat. C l. volo quòd ignoſcas Syro ſeruo.i. remittas illi ea ſup. quæ fecit mea cauſa.i.propter me. C h. fiat.i.ignoſcatur ei. Valete vos ſpectatores, & plaudite.i. manus iungite ſimul, ſic Poetæ congratulantes, ego Calliopus.i.poetæ defenſor, receãſui, id eſt recognoui hanc comœdiam, & iudicij mei cenſuram adhibui, vel, vt alij volunt, recitaui.

LATO. ARgumentum} Interuentu Menedemi, & deprecatione perſonarum veniam cõſequitur Clitipho, ea lege vt vxorem ducat, quæ eſt abſoluta cataſtrophe. {Ego ne mea} Simulat ſe difficilem Chremes, vt filium ad frugem redigat. {Pater} Timide recuſantis. {Rufam ne illam} Deſcriptio deformis puellæ, ad exhilarandum ſpectatorem.

PETR. MARS. EN imuero, &c.} Laſciuum filium, ſed vitæ inſtitutum iam mutantem, recipiendum eſſe in gratiam. & iugali compede vinciendum, monet hæc ſcena, oſtendens affectus iuueniles rationes caſtigatiores fieri, mediocritatem illam quæ iure laudatur, & concordiam habenti pollicetur & affert, cuius oppoſitũ efficit vitium. Vnde Ariſt. in 9. Eth. Vitioſus igitur animus in ſeditione poſitus eſt, & nec ſe amat, nec alios. Talis autem diſpoſitio, cum multas habeat miſerias, totis viribus fugienda eſt, & enitendum, vt boni ſimus. Sic enim & nobis & alijs erimus amici. Et Plato in eo Dialogo, qui inſcribitur Lyſias, de Amicitia, ſic inquit, Improbi nunquam, vel ſibijpſis, vel inuicem ſimiles ſunt, ſed perturbati penitus & inſtabiles, qui vero ſecum ipſe diſſentit, nullo modo cum alio conſentiet, nec vlli amicus eſſe poterit. Et ſic pater, inquit, quòd ſolus bonus bono amicus erit, malus autẽ nõ bono, nec malo vnquam reuera amicus efficietur. {Lepidam}.i. iucundam & ſuauem moribus & forma, vt ſine difficultate illam ames. {Cæſiam}.i. habentem oculos glaucos, & cæruleos, quales dicit eſſe germanorum Iuu. his verbis, Cærula quis ſtupuit Germani lumina flauam Cæſariem. Gel. lib 2. loquens de coloribus, ſic ait, Noſtris autem Latinis cæſia dicta eſt, quæ à Græcis glaucopis dicitur, vt P. Nigid ait, de colore cœli, quaſi cœlia glaucopis græce dicitur, Latine habens oculos cæſios. Glaucum colorem, Latini dicunt cæruleum, eſt enim ſub viridis. {Eia vt elegans, &c.} Id eſt formoſa eſt illa puella, & huic diſplicet, cum habeat animum ad ſcortum Bacchidem. {Credas animum, &c.}.i. formoſa eſt iſta puella, q.d. ideo non placet, quia non habet animum ad eam, ſed ad illam.

GLAR. ET ibi omnes ſunt trochaici, niſi forte ſecundus, ſextus, ſeptimusque, vt dicemus. In primo vel u, in Enimuero euaneſcit, vel bacchius eſt loco primo, qui cretico in temporibus reſpondet, & s, eliditur in Nimis. In 2. ſi s, in Nimis elidatur, vt ſit primo loco tribrachys Nimi' ſue in, vel non elidatur, vt ſit primo in loco amphibrachys, erit trochaicus, alioqui iambicus. Ita ſextus iambicus, & ſeptimus. Niſi in ſexto proceleuſmaticus ſit loco tertio, & in ſeptimo verſu vel d, elidatur i, id, vel bacchius ſit loco ſecũdo. Octauus haud dubie eſt trochaicus. Ita nonus, ſed d, in Quid elidas, ac deinceps reliqui. Alioqui iambicus erit hic Octauus. In 16. ait Doct. Nate mi, eſſe extra verſum, quod de Mi concedo, de Nate non item. Nam optime ſic conſtat, vt poſt duos dactylos ſit tribrachys. In quarto à fine d, eliditur in Quid, alioqui iambicus futurus. In antepenult. Integer pes omiſſus eſt, in pleriſque liber Aldi, Frobenij, & aliorum, ac vetuſtus liber habet alterum verbum Te, nam pol te, legendum ad hunc modũ.

Quam volo. S. nunc pol te laudo gnate. C l. Archonidis filiam. Citat hunc verſum, ſed vltimis duobus verbis Priſc. lib. 6. vbi vult datiuum pro genitiuo à Terentio vſurpatum, cauſa Euphoniæ, vt declarant exempla à Ioan. adducta ex eodem auctore. Quæ mihi qualia viſa ſint, non eſt opus in præſentia dicere. Hoc magis miror cur Ioan. cum hunc tractaret verſum de defectu eius nihil dixerit, deinde cur & Doct. ſiluerit. Sed quadriduana illa opella non patiebatur hæc & huiuſmodi diligentius penſitare. Verum de his nunc ſatis. In vltimo verſu loco primo eſt creticus, vel Mea monoſyl. eſt, quod ita me diſcriminare coegit res ipſa, & alibi diximus eius negocij cauſam.

TERENTII ADELPHI.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Mitio ſenex,	*Cteſipho adoleſcens,*
Demea ſenex,	*Soſtrata matrona,*
Sannio leno,	*Canthara nutrix,*
Aeſchinus adoleſcens,	*Geta ſeruus,*
Syrus ſeruus,	*Hegio ſenex,*
Dromo ſeruus,	*Pamphila nurus.*

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

DVos cũ haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandũ Aeſchinũ,
Sed Cteſiphonẽ retinet hunc citbariſtria
Lepore captum, ſub duro ac triſti patre,
Frater celabat Aeſchinus; famam quoq;
Amoris in ſe transferebat; denique
Fidicinam lenoni eripuit. vitiauerat
Idem Aeſchinus ciuem Atticam pauperculam;
Fidemque dederat, hanc ſibi vxorem fore.
Demea iurgare, & grauiter ferre: mox tamen,
Vt veritas patefacta eſt, ducit Aeſchinus
vitiatam, potitur Cteſipho citbariſtriam,
Exorato ſuo patre duro Demea.

DVos cum haberet, &c.} Cũ Demea haberet duos adoleſcentulos.i. duos iuuenes filios, dat.i. concedit fratri ſuo Mitioni Aeſchinum filiũ adoptandũ.i. aſſumendũ in filiũ, ſed retinet Cteſiphonem alterũ filiũ ſuũ. Frater Aeſchinus celauit i. occultauit hunc Cteſiphonem, captũ.i. deceptum, lepore.i. feſtiuo ſermone & allicienti, ſeu etiam elegantia formæ. Cithariſtriæ.i. cuiuſdam Fidicinæ, quæ cithara canere ſolebat, & cum quidem celauit ita captum ſub patre Demea duro.i. aſpero ac triſti.i. ſeuero, auſtero, & ita transferebat in Aeſchinũ famam amoris illius Cithariſtriæ. Deniq; eripuit fidicinam illam Cithariſtriam lenoni.i. puellarum venditori. idem Aeſchinus vitiauerat.i. ſtuprauerat ciuem Atticam pauperculam, & dederat fidem.i. ſancte promiſerat, hanc puellam fore.i. futurã eſſe vxorem ſibi. Demea iurgare.i. obiurgabat Mitionem fratrem & Aeſchinum filium, & ferre.i. ferebat, grauiter.i. moleſte & indignato animo. Tñ modo.i. ſtatim vbi.i. poſtquam veritas eſt patefacta.i. reſcita & liquefacta. Aeſchinus ducit vxorem.i. capit in vxorem virginem ciuem Atticam vitiatam.i. ſtupratam à ſe Cteſipho potitur cithariſtriam.i. habet cithariſtriam ſuo arbitrio, prius Demea patre ſuo duro exorato i. perſuaſo, inducto vt daret licentiam potiundæ eius. GVIL.

ARGVMENTVM.

HANC Comœdiam Adelphos vocant, id eſt fratres. Nam Adelphos Græce, dicitur frater Latine, nec iniuria. Nam in ea continetur duos fuiſſe fratres, Demeam & Mitionem, quorum alter Mitio vitam elegit cœlibem, alter vero Demea duxit vxorem, ex qua ſuſtulit duos filios. Aeſchinum & Cteſiphonem, è quibus Aeſchinum adoptauit Mitio, & delicate educauit. Alter autem a patre ſatis dure exercitatus eſt in opere ruſtico, qui tamen exarſit in quandam Cithariſtriam cuiuſdam lenonis, qua potiri ſuo iure non poterat. Aeſchinus autem quandam ciuem Atticam paupertate preſſam ſtuprauit, ea quidem lege, vt eam eſſet ducturus in vxorem. His Aeſchinus fratrem quam maxime poterat, celabat, totumq; fratris amorem in ſe conuertebat, ne Demea pater durus in eum grauiter excandeſceret, vt erat pater ſatis acerbus fratri, itaque a Lenone abſtulit illam fidicinam quo ea liberius poteretur. Qua vbi reſcita ſunt Demea ira percitus prius multas commouit cum fratre turbas, deinde ipſo placato, & Aeſchinus Atticam puellam duxit vxorem. & Cteſipho Fidicinæ habendæ licentiam eſt conſecutus. Eſt autem hæc comœdia ex vtroq; genere mixta, videlicet ſtatario & motorio, vt ſatis liquido conſtabit. Ex Græca autem Menandri eſt translata, in qua quidem ſpectatur, quid interſit inter ruſticam, & vrbanam vitam, & inter aſperam & cœlibem, & inter vitam veri patris, & per adoptionem facti.

DONATI PROLEGOMENA IN ADELPHOS TERENTII.

HAec fabula Aelphi Palliata, vt ipſum indicat nomen, ex plurali numero, cum ſit vna, ex maſculino gñe, cum ſit comœdia, ex Græca lingua, cum ſit Latina, cenſetur: Potuit eam Ter. Fratres dicere, ſe & Græci nois euphoniã perderet, & præterea Togata videretur, ad ſummã, non ſtatim intelligeretur Menãdri eſſe, quod Terẽtius in primis lectoré ſcire cupit, minus exiſtimãs laudis proprias ſcribere, q̃ Græcas transferre. Eſt igitur Menãdri, & à fratrũ facto, quibus argũ nititur, nomẽ accipit. Huius tota actio cũ ſit mixta ex vtroq; gñe, vt ferè Terentianæ oẽs, præter Heautontimorumenon, tñ maiori ex parte motoria eſt. nã ſtatarios locos per paucos habet. Prodeſt aũt & delectat actu & ſtilo. In hac primæ partes ſunt, vt quidam putant, Demeæ, vt quidã, Syri. Quod ſi eſt vt primas Syrus habeat, ſecundæ Demeæ erunt, tertiæ Mitionis, & ſic deinceps. Quanquam etiam ſunt qui putant primas Mitioni dandas, ſecũdas Syro, tertias Demeæ. Nã quod ait Ter. Senes qui primi veniẽt, nõ ad partes quas dicimus, ſed ad ordinem pertinet exeuntium perſonarũ. Hæc etiam, vt cetera huiuſmodi poemata, quinq; actus habeat neceſſe eſt, choris diuiſos à Græcis poetis, quos etſi retinẽdi cauſa iam incõditi ſpectatoris minime diſtinguunt Latini comici; metuentes. ſ. ne quis faſtidioſus finito actu, velut admonitus abeundi, reliquæ comœdiæ fiat cõtemptor & ſurgat, tñ à doctis veteribus diſcreti atq; diſiuncti ſunt, vt mox aperiemus poſt argumenti narrationem. In hac prologus aliquanto lenior inducitur, qui magis etiã in ſe purgando, q̃ in aduerſarijs lędendis eſt occupatus. Protaſis eſt turbulenta, Epitaſis clamoſa, Cataſtrophe lenis. quarũ partium rõnem diligentius in principio propoſuimus cum de Comœdia quædã diceremus. Hæc ſanè acta eſt ludis ſcenicis funebribus L. Aemilij Pauli, agentibus L. Ambiuio, & L. Turpione, qui cum ſuis gregibus etiã tum perſonati agebant. Modulata eſt aũt tibijs dextris. i. Lidijs ob ſeriam grauitaté, qua ferè in oibus comœdijs vtitur hic poeta, ſępe tñ, mutatis per ſcenam modis, cantica mutauit, quod ſignificat titulus ſcenæ habẽs ſubiectas perſonis literas, M. M. C. Item Deuerbia ab hiſtrionibus crebro pronunciata ſunt, quæ ſignificantur D. & M. literis ſm perſonarũ nomina præſcriptis in eo loco vbi incipit ſcena. Adnotandum ſanè q̃ hæc fabula protaticon proſopon non habet, hoc eſt perſonam quæ ad argumentũ nihil attineat, quæq; ſit aſſumpta extrinſecus, vt eſt in Andria Soſia. Hanc dñt ex Terentianis ſecundo loco actam, etiam tum rudi nomine Poetæ, itaq; ſic pronunciatam, Adelphœ Terenti, nõ Terenti Adelphœ q̃ adhuc magis de fabulæ nomine poeta, q̃ de poetæ nomine fabula commentabatur. In hac quidem ſpectatur quid interſit inter ruſticam, & vrbanam vitam, mitem, & aſperã, cœlibis, & mariti, veri patris, & per adoptionem facti. Quibus propoſitis ad exemplum vitanda pariter, fugiendaq; Terentius monſtrans, artificis poetæ per totam fabulam obtinet laudem,

ARGVMENTVM.

EX duobus Atticis fratribus alter quidẽ Demea nomine rus coluit, vxorem duxit, filios ſuſcepit duos, Aeſchinum, & Cteſiphonem. at alter Mitio nomine vxorem, non duxit, & filios procreare noluit, ſed ſibi filium fratris Aeſchinum adoptauit, atque ita indulgenter eduxit à paruulo, vt is ſſuis luxuriatus adoleſcens, ad poſtremũ ciuem Atticam virginem vitiaret, captus amore eius. quo facto, & cum matre puellę pepigit nuptias eiuſdem quam vitiauit. Cumq; rem geſtam ad patris, a quo adoptatus fuerat, conſcientiam, iamtamq; perlaturus eſſet, precibus Cteſiphonis fratris ſui, qui apud durum patrem atque agreſtem Demeam parcius atque arctius haberetur, impulſus eſt, & eidem a lenonem rapere meretricem, quo facto, multiplici errore completur fabula. Nam & Demea cum hoc ipſo, id eſt cum Mitione iurgabat, tanquam cum eo qui corruperit adoleſcentem adoptatum, in mores perditos, neſciens ſuum ſibi filium Cteſiphonem eſſe corruptum. eliditurq; a Syro & Mitione per totam fabulam. Et mater puellæ iam decima menſis poſt raptum virginis, Aeſchinum credit ſibi ipſi rapuiſſe meretricem, quæ perturbatio, cito in tranquillum redacta eſt. Nam re comperta die vitiis virginis, Mitio dat eiuſdem Aeſchino quam conceperat, eiuſque matrem ipſe accipit. Deprehenſo vero Cteſiphone in amore meretricis primo traſcitur Demea, poſt lenitur atque habendæ ſuæ meretricis licentiam præbet. Primus actus hæc continet Mitionis ſolius primo verba, & poſt eiuſdem, & Demea iurgium. Secundus actus hæc continet, Lenonis à herũ rixam aduerſus Aeſchinum pro puella eiuſdem apud Syrum querelas, lætitiam Cteſiphonis, obſeſtationem amicæ, & eiuſdem gratiarũ actiones apud Aeſchinum. Tertius actus hæc continet, Trepidationem matris Soſtratæ, & Canthara nutricis ob parturientem Pamphilam vitiatam ab Aeſchino, Getam nunciantem dominæ ſuæ per errorem, quòd ſibi rapuerit Aeſchinus meretricem, reditum in ſcenam Demeæ, eiuſdemque cum Syro ludificantem ſermocinationem, interuentũ Hegionis cum querela apud eundem Demeam de facto Aeſchinis, & conſolatione Soſtratæ. Quartus actus hæc continet Cteſiphonis cum Syro colloquium, deluſionem Demeæ, eiuſdemque in ſcenam interuentum atque ſecundam fruſtrationem per Syrum factam, Mitionis cum Hegione ſermonem, querelam Aeſchini de rebus ſuis eiuſdemque cum Mitione patre faceti ſſimam decertationem: Demeæ reditum in ſcenam ex errore in quem eum coniecerat Syrus, & renouatum cum fratre eiuſdem iurgium, proceſſionem in ſcenam temulenti Syri. Quintus actus hæc continet, Deprehenſionem Cteſiphonis cum meretrice, tertium cum Mitione iurgium Demeæ, eiuſdemque vitæ priſtinæ correptione, & per eam multa in comœdia noua, hoc eſt blandimentum circa Aeſchinum, & affabilitatem circa Getam, conciliationem Syri, & vxoris eius, & veniam circa Cteſiphonem, permiſſionemque habendæ meretricis. Seruatur autem per totam fabulam mitis Mitio, ſæuus Demea, Leno auarus, callidus Syrus timidus Cteſipho, liberalis Aeſchinus, pauida mulieres, grauis Hegio. In diſtinguendis actibus fabulæ identidem meminerimus, primo paginarum diuiſionem neque Græcos, neque Latinos ſeruaſſe, cum eius diſtributio huiuſmodi rationem habeat, vt vbi attentior ſpectator eſſe poterit, longior actus ſit, vbi faſtidioſio, breuior, atque contractior. Deinde etiam illud, in eundem actum poſſe conijci, & tres & quatuor ſcenas introeuntium atque exeuntium perſonarum. Facta autem hæc vna eſt de duabus fabulis, Adelphis Menandri, & Commorientibus Diphili.

ACTA LVDIS FVNEBRIBVS, L. Aemilij Paulli. Q. Fabio Maximo, P. Cornelio Aphricano *Aedilib. Curulib. egere L. Atilius Prænestinus, Minucius Protimus. Modos fecit Flaccus Claudij. Tibijs Serranis. Facta è Græca Menãder, L. Anicio M. Cornelio Coſs.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

IN hoc Prologo poeta potiſſimum captat auditorum beneuolentiam, modeſte ac leniter purgans æmuli obiecta. Magis enim in hoc verſatur, quàm in aduerſario lædendo. Nec profecto magnopere illud defendit quod obijcitur, vtpote ſe eſſe adiutum à Lælio & Scipione, immo id ſibi maxime laudi dicit.

Trimetri.

PROLOGVS.

POSTQVAM poeta ſenſit ſcripturam ſuam
Ab iniquis obſeruari, & aduerſarios
Rapere in peiorem partem, quã acturi ſumus:
Indicio de ſe ipſe erit: vos eritis indices,
Laudi ne an vitio duci factum oporteat.
Synapothneſcontes Diphili comœdia eſt.
Eam commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula. eum Plautus locum
Reliquit integrum. eum hic locum ſumpſit ſibi
In Adelphos, verbum de verbo expreſſum extulit.
Eam nos acturi ſumus nouam: pernoſcite,
Furtum ne factum exiſtimetis, an locum
Reprehenſum, qui præteritus neglegentia eſt.
Nam quòd iſti dicunt maleuoli, homines nobiles
Eum adiutare, aſſidueq; vna ſcribere,
Quod illi maledictum vehemens exiſtimant,
Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet,
Qui vobis vniuerſis, & populo placent;
Quorum opera in bello, in ocio, in negocio,
Suo quiſque tempore vſu' eſt ſine ſuperbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient,
In agendo partem oſtendent. facite, æquanimitas
Veſtra poetæ ad ſcribendum augeat induſtriam.

POSTQVAM

DONATVS.

POSTQVAM poeta ſenſit ſcripturam } Poſtquam, pro quoniam cuius reciprocum, quoniam pro poſtquam. Plaut. in Aul. quoniam is moritur, ita auido ingenio fuit. {Poſtquam poeta ſenſit ſcripturam ſuã} Indifferenter omnis qui aliquid ſcripſiſſet. ſcriptor à veteribus dicebatur. {Ab iniquis} Inimicis: vt, Fatis Iunonis iniquæ. {Obſeruari,} Obſeruatio, ad honorem refertur, vt, Præterea regem non ſic Aegyptus & ingens Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaſpes obſeruant. Sed nunc obſeruari, captari ſignificat & audire. Obſeruari ergo, & honorari, & captari, & audiri ſignificat vt Plaut. Obſeruat oraſe, vt blande palpetur mulieri. {Rapere in peiorem partem,} Varietas per genera verborum, & vtrique ſententiæ aptæ iungimus. Scripturam ſuam Rapere in peiorem partem. i. vitio dare, vituperare. {Indicio de ſe ipſe erit,} Mire expreſſit ſimplicitatem, vera dicturi, cum indicaturum ſe dixit, non narraturum. Et indicio erit, pro index erit. {Indicio de ſe} Indicat is qui de ſe volens aliquid, & de alijs etiam prodit, ſed confitetur qui de ſe tantum, & qui inuitus. {Vos eritis iudices,} Bene, quia apud iudices indicium profitentur qui accuſatorem adiuuant. {Laudi ne an vitio} Medium non fecit, vt appareat, ſi crimen non ſit, laudi debere eſſe. {Synapothneſcontes Diphili comœdia eſt} Nec numeri, nec genera reſpicienda ſunt contra ſententiam remq; ipſam. {Eam Commorientes Plautus fecit fabulam} Sicut apud Græcos [illegible], ſic apud Latinos generaliter fabula, dicitur cuius ſpecies ſunt, Tragœdia, Comœdia, Togata, Tabernaria, Prætextata, Crepidata, Attellana [illegible] Rhyntonica. {In græca adoleſcens eſt,} Diphili. ſ. quaſi diceret, Quidam adoleſcens eſt qui lenoni eripuit meretricem. {In prima fabula} Hoc eſt, in prima parte, vt dicimus, in primis digitis. nõ enim aut ſecunda aut tertia fabula eſt. {Reliquit integrum} Cum aliam transferret. {Sumpſit ſibi} Libere tulit, hoc eſt non furatus eſt, vt ſume pater. {In Adelphos,} Latine declinauit. Verbum de verbo expreſſum extulit} Hæc approbatio eſt de Græco eſſe ſublatum, non de Plauto, vt dicit aduerſarius. {Extulit} Mire non dixit tranſtulit, ſed extulit, vt ornaſſe Græca videatur Latino ſtilo. {Eam} Adel. ſ. {Nouam} Veterem Græcam eſſe intelligimus. {Furtum ne factum} Hoc eſt vitio duci. {An locum Reprehenſum,} Hoc eſt laudi duci. {Neglegentia eſt} Plauti. ſ. cuius æmulari nunc exoptat negligentiã. {Reprehenſum,} Retentum, reſumptum. {Nam quod iſti dicunt} Nam incipiendi vim habet modo, vt, Nam ego hanc macheram meam dico. {Homines nobiles} Vt, Scipionem Africanum, & Lælium ſapientem, & Furium Pium. {Eum adiuuare,} Legitur & adiutare. Pacuuius in Chriſe. Adiuta mihi. {Aſſidueque vna ſcribere,} Non ſic dicit aduerſarius, verum hic oratorie crimen nõ tangit {Qui vobis vniuerſis, & populo placent;} Vniuerſis, qui in cauea ſunt, dicit. Populo, qui etiam præter theatrũ. i. vniuerſam vrbem. {In bello,} Scipionis. {In ocio,} Furij Fili. {In negocio} ſ. Lælij ſapientis. {In agendo partem oſtendent} [illegible] Hic enim iam ſenes accipiendi eſſent, immo potius ceteræ perſonæ, ſed ipſi ſenes in ſtatario charactere, partem aperient, in motorio, partem oſtendens. Nam duo agendi ſunt principales modi, Motorius & Statarius, ex quibus ille tertius naſcitur, qui dicitur [illegible]. {Aquanimitas} Fauore & propitius animus. Et deeſt, veſtra.

GVID. POſtquam poeta ſenſit, &c.} Poſtquã. i. quoniam ſicut contra apud Plautum quoniam poni inuenitur pro poſtquam. Poeta Terent. ſenſit. i. percepit, ſcripturã ſuam. i. ſuum poema (omnis enim qui aliquid ſcripſit indifferenter ſcriptor à veteribus dicebatur) obſeruari. i. vſitari, diligenter recognoſci & examinari. ab iniquis, id eſt inimicis, & poſtquam cognouit aduerſarios. i. ſuos æmulos, rapere. i. trahere. in peiorem partem. i. vituperium, & quaſi vituperare & vitio dare ſcripturam ſuam, ſeu comœdiam, quam. ſ. comœdiam ſumus acturi. i. pronunciaturi, & recitaturi, ac repræſentaturi, & quod dicit ſunt luſuri. Ipſe poeta erit indicio, id eſt erit index & proditor de ſeipſo. Indicat enim qui aliquid alijs prodit: confitetur, qui inuitus de ſe aliquid promulgat. vos ſpectatores eritis iudices, id eſt iudicabitis, ne. i. vtrũ oporteat factum, id eſt id quod fecit poeta transferendo græcam duci. i. dari, verti, aut exiſtimari, & reputari, & aſcribi laudi, an vitio, id eſt vituperationi. Synapothneſcontes Diphili, id eſt talis comœd. græc. eſt nomen illius comœd. eſt totum græc. Plau. fecit eam græcam fabulam. i. comœdiam Latinam. dictam commorientes nomine à Latino, vt licet videre apud Plaut. in fabula græca eſt adoleſcentis qui eripit. i. aufert meretricem lenoni, id eſt puellarum venditori. in prima fabula. i. in prima parte fabulæ. Plaut. reliquit eum locum de ereptione meretricis integrum. i. intactum, liberum alteri, qui eum tractaret, Poeta ſumpſit ſibi eum locum, id eſt quod dicunt, eum paſſum in Adelph. id eſt traduxit in ſuam comœdiam vocatam à duobus fratribus, & ſumpſit, inquit, hoc eſt libere tulit nec furatus eſt. extulit quaſi extra tulit è græca eam latino ſtilo ornans. extulit inquam verbum latinum, ſcilicet expreſſum, quaſi detractum ac deriuatum, ſeu magis deductum de verbo græco, vt oſtendat poetam non ſumpſiſſet de Plaut. Nos, id eſt ego cum meis gregibus, qui mecum perſonati ſunt acturi. ſumus acturi eam fabulam nouam, id eſt nouo ſtilo tranſlatum. quæ ſi prius non fuerat traducta, Pernoſcite vos ſpectatores, perfecte videte, ne, id eſt vtrum, exiſtimetis furtum eſſe factum de Plaut. an exiſtimetis locũ comœdię, qui prætéritus eſt, id eſt prætermiſſus eſt neglegentia, id eſt incuria Plauti eſſe reprehenſum, id eſt reſumptum. Nam quod, id eſt quod autem iſti maleuoli, id eſt inuidi. dicunt homines nobiles, ſcilicet Scip. Af. Læl. ſapientem, & Fur pium adiutare, id eſt adiuuare. ſæpe eum poetam. & eos ſcribere, id eſt componere aſſidue, vna, id eſt ſimul cum eo. hic poeta ducit, id eſt exiſtimat eam laudem eſſe maximam eius ſup. quod illi exiſtimant eſſe maledictum. i. conuicium, ſeu opprobrium vehemens, cum id eſt quando placet illis nobilibus, qui placent vobis vniuerſis auditoribus in cauea theatri ſpectantibus, & qui placent toti populo, quorum nobilium quiſque tempore ſuo vſus eſt opera, id eſt operatione, & induſtria ſine ſuperbia, quaſi dicat quiſque libenter eorum operam vtebatur in bello. i. tempore belli, vt opera Scipionis, in ocio. i. in pace, vt opera Furij pij in negocio. i. in accuſationibus, & cauſis criminalibus, in quibus multi ſunt vſi opera Lælij ſapientis. Dehinc. i. conſequenter, ne. i. et non expectetis argumentum. i. materiam fabulæ, ſenex. ſ. Mitio, & Demea, qui venient in proſcenio primi. aperient. i. explicabont vnam partem argumenti, ceteris actores, & etiam ipſi ſenes oſtendent partem argumenti in agendo. i. inter recitandum, ſeu in progreſſu fabulæ agendæ. Vos ſpectatores facite, curate, vt ſup. veſtra æquanimitas. i. fauor. propitius animus, augeat induſtriam. i. diligentiam poetæ, ad ſcribendum. i. ad componendas fabulas.

LATO. ARgumentum Prologi} Defendit poetam contra aduerſariorum obtrectationes. {Poſtquam Poeta ſenſit} Exordio, perſtringit aduerſarios, & à modeſtia beneuolentiam captat. {Synapothneſcontes} Narratio. {In prima fabula,} i. in prima fabulæ parte. {Pernoſcite} Colligit ſummam defenſionis, quæ nititur finitione. {Nam quod iſti} Alia defenſio. {Quod illi maledictum} Inuerſio, & eſt ſtatus qualitatis, quàm confirmat à perſonis. {Dehinc ne expectetis} Præmonitio ad docilitatem. {Facite æquanimitas} Poſtulatio attentionis.

PETRVS MARSVS. POſtquam Poeta, &c.} Hic Prologus ſimplicitate ac veritate beneuolentiam Terentio parat, & odiũ aduerſarijs à malignitate & liuore. {Obſeruari,} i. curioſe inſpici vt notari poſſint. {Diphili Comœdia eſt} Diph. comicus Græcus. Synapothneſcontes Græce, Latine Commorientes. {Locum reliquit integrum,} i. intactum,. {Verbum de verbo expreſſum extulit,} Id eſt transferendo plurimum ornauit, q̃m, auct. Don. M. Teren. Varro principium huius Comœdiæ præpoſuit principio Menandri. {Nam quod iſti dicunt, &c.} Vituperationem aduerſariorũ retorquet in illorũ ignorantiam, qui id vitio vertebant, quod laudandum erat. {Ocium illis placet, &c.} Sen. lib. 14. Epiſt. ſic ait, Nulla res magis animos honeſtate induit, dubioſq; & in prauũ inclinabiles reuocat ad rectum, quam bonorum virorum conuerſatio. {Aequanimitas, &c.} Aequanimitas eſt patientia, & illa diſpoſitio q̃ habet animum placidum, beneuolũ, & minime æſtuantem. Idem eſt, adeſte æquo animo, & æquanimitas veſtra faueat.

GLAR. IN Apollinaris argumento ſextus verſus ita legendus eſt. At in ſe amorem transferebat denique. Verſu 4. malim equidem dicere loco tertio eſſe creticum, quàm alia quærere effugia, quales eſt a, elidendũ in Vos autem, in eodem verbo. In 5. verſo Laudi ne integre legendũ. Nam in' alioqui eſſet breue. In 7. verſu vel eam monoſyll. eſt, vel bacchius loco primo. In 8. verſu loco vltimo vel eſt tribrachys pro iambo, quod rariſſimũ eſt, vel puit in vnam contrahitur ſyllabam. Nonus verſus anapæſtum habet loco primo & quarto. 13. tegrũ. eum hic. In 11. vel eam monoſyll. vel bacchius loco primo, & vel s, elidendum in Sumus, vel creticus loco tertio. In 15. d, eliditur loco primo. Niſi quis creticum eſſe dicat eodem in loco. At in 16. Ea diſſyll. eſt, quanquam poſterior ſyllaba eliditur. In 18. rurſum Eam monoſyll. vel bacchius loco primo. In 22. eodem modo ſuo diſſyllabum, vel bacchius loco primo, & s, in Vſus eliditur, vel pæan ſecundus loco quarto. Vltimum carmen ita legendum, poetæ ad ſcribendum augeat vt induſtriam.

ACTVS I. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Admodum eſt ſollicitus Mitio, quòd nondum a cœna redierit filium Aeſchinus. Oſtendit in liberis educandis, lenitate plus quàm aſperitate parentes proficere. Incipit narrare a collatione, qua eius cura, & erga filium adoptiuum amor mire exaggeretur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In prima ſcena, quod prologus promiſit argumentum narratur opportuneque vita aſpera cum leni pater mitis cum ſeueriſsimo comparatur. Oſtendit etiam ſe Mitio admodum eſſe ſollicitum de Aeſchino filio adoptiuo, quod nondum de ſcena heſterna redierat ſimulque lenitate potius quam aſperitatem aut vt inſtruendos liberos praeſcribit.

Senarij.

MITIO ſenex.

STORAX non rediit hac nocte à cœna Aeſchinus,
Neq; ſeruulorum quiſquam, qui aduorſum ierant.
Profecto hoc vere dicunt: ſi abſis vſpiam,
Aut ubi ſi ceſſes, euenire ea ſatin' eſt,
Quæ in te vxor dicit, & quæ in animo cogitat,
Irata, quàm illa, quæ parentes propitij.
Vxor, ſi ceſſes, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obſequi,
Et tibi bene eſſe ſoli, cum ſibi ſit male.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito?
Quibu' nunc ſollicitor rebus? ne aut ille alſerit,
Aut vſpiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid. ah, quemquã ne hominẽ in animo inſtituere, aut
Parare quod ſit carius, quàm ipſe eſt ſibi?
Atqui ex me hic non natus eſt, ſed ex fratre. is adeo
Diſſimili ſtudio eſt. iam inde ab adoleſcentia,
Ego hanc clementem vitam vrbanam, atq; ocium
Secutus ſum: &, quod fortunatum iſti putant,
Vxorem nunquam habui. ille contra, hæc omnia,
Ruri agere vitam, ſemper parce, ac duriter
Se habere: vxorem duxit: nati filij
Duo. inde ego hunc maiorem adoptaui mihi:
Eduxi à paruulo, habui, amaui pro meo:
In eo me oblecto: ſolum id eſt carum mihi.
* idem *Ille vt * item contra me habeat, facio ſedulo:*
Do, prætermitto non neceſſe habeo omnia
Pro meo iure agere: poſtremo, alij clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adoleſcentia,
Ea ne me celet, conſueſeci filium:
Nam qui mentiri, aut fallere inſuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit ceteros.
Pudore, & liberalitate liberos
Retinere, ſatius eſſe credo, quàm metu.
Hæc fratri mecum non conueniunt, neque placent.
Venit ſæpe ad me clamans, quid agis Mitio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptus ſuggeris?
Veſtitu nimium indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipſe durus eſt, præter æquomque, & bonum:
Et errat longe mea quidem ſententia,
Qui imperium credat grauius eſſe, aut ſtabilius,
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.
Mea eſt ſic ratio, & ſic animum induco meum.
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cauet:
Si ſperat fore clam, rurſum ad ingenium redit.
Quem beneficio adiungas, ille ex animo facit,
Studet par referre, præſens, abſq; idem erit.
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium,
Sua ſponte recte facere, quàm alieno metu.
Hoc pater, ac dominus intereſt. hoc qui nequit,
Fateatur neſcire imperare liberis.
*Sed eſt ne hic ipſus, de quo agebam? * & certe is eſt.* * is cete eſt.
Neſcio quid triſtem video. credo iam, vt ſolet.
Iurgabit. ſaluom te aduenire Demea,
Gaudemus.

STORAX} Nomina perſonarum, in comœdijs duntaxat, habere debent rationem & etymologiam. etenim abſurdum eſt comicũ aperte argumenta confingere, vel nomen perſonæ incongruum dare, vel officium quòd ſit à nomine diuerſum. Hinc ſeruus fidelis Parmeno, infidelis vel Syrus, vel Geta, miles Thraſo, vel Palemon, iuuenis Pamphilus matrona Myrrhina, & puer, & ab odore Storax, & à ludo, & à geſticulatione Circus, & item ſimilia, in quibus ſummũ poetæ vitium eſt, ſi quid econtrario repugnans contrarium diuerſumque protulerit, niſi per antiphraſin nomen impoſuerit ioculariter: Vt Myſargyrides in Plaut. dicitur trapezita. & ferè hoc modo apud alios à poetis nomina componuntur deſcribenda per antiphraſin quòd deſignat Storax. Primæ partes, ſicut in prologo ipſe promiſit à ſenibus aguntur, quorum contentione ad arg. relata, vita aſpera cum leni, & pater comis cum ſeueriſſimo comparatur. } Storax } Storacem vocauit; non Aeſchinum, quo tacente puerum. i. Aeſchinum abſentem credit, quia ſerui adoleſcentibus præſtolantur vt in Andr. Obſeruabam illorum ſeruulos venientes, aut abeuntes. Sed quia fieri poterat, vt domino abſente adeſſet Storax, commodiſſime adiecit, Neque ſeruulorum quiſquam qui aduerſum ierant. } Storax non rediit hac nocte} Hoc alij interrogatiue, alij pronunciatiue proferunt ſed magis pronunciatiue dicendum. } Neque ſeruulorum quiſquam} Propter Storacem, quem abeſſe non reſpondendo intelleximus. } Qui aduorſum} Proprie locutus eſt. natura aduerſitores dñr. } Ierant} Producte in pronunciando, quòd nos addita u, Iuerant dicimus. Tale eſt illud Virgil. Nos abiiſſe rati, & vento petiiſſe Mycenas. } Profecto hoc vere dñt} Abſolute non addidit, qui. } Si abſis vſpiam} Abundat vſpiam. aut deeſt profectus, aut quid tale aut tibi vſpiam, ſignificat enim. ſ. vſpiam & in loco, & ad locum. } Si abſis vſpiam, aut Vbi ſi ceſſes, } Si abſis, ad parentes propitios: ſi ceſſes, ad vxorem iratam refert in deſertorẽ. } Vxor} Subaudiendum eſt, dicit irata vxor. } Quæ in animo } Omne quod ſentimus, aut cogitamus, aut dicimus, & vtrunq; pro oratione eſt Sed illa ἐνδιαθετικὸς, quæ in cogitatione eſt, hæc προφορικὸς λόγος dicitur, quæ in verbis eſt conſtituta. Virg. Et mihi iam multi crudele canebant Artificis ſcelus, & taciti ventura videbãt, Et ipſe alibi, Nunc ſi quis eſt qui hoc dicat, aut ſi cogitet. } Quam illa quæ parent} Erudite, non addidit in quem dicat quia ſcit nomina vxoris & parentum τῶν πρός τι eſſe. } Vxor, ſi ceſſes} Quare nõ, ſi abſis? an quia iuſtius ceſſanti q̃ abſenti ſuccenſemus? an quia irata vxor, ſi ceſſes? } Aut te amare cogitat} ἐπίζευξις cum ἐμφάσει. Aut te amare cogitat: aut minus peccati eſt amorẽ proprio cedere, q̃ alieno amori obſequi nulla re impellente, ſine vxore potare, aut velle delicias. Ergo ἄτοπον eſt, niſi forte τῷ ἀντιστροφῇ hoc putamus dictum. } Aut te amare cogitat, Aut tete amari} Cum duo propoſuerit alterum ſumpſit. Nam cũ dixiſſet, Quæ in te vxor dicit, &, quæ in animo cogitat intulit, aut te amare cogitat, Aut tete amari} Quia te amari ἀμφιβόλως dixerat, cito intulit quod certũ eſt, Aut tete amari. Et quia illud Te dixerat hoc geminauit, & tete dixit, tanquam ſignificantius. } Aut animo obſequi}

obſequi§ παραφορά. §Ego, quia non redijt filius§ Plus eſt quod dixit ego, q̃ ſi diceret pater §Quæ cogito?§Quibu', &c.§ Hoc ſi ꝓnunciandum eſt vt horrere videatur ipſe cogitationẽ ſuam. §Ego quia non redijt filius§ ἀναπόλυτον. nõ enim pater dixit. §Quibu' nunc ſollicitor rebus?§Hoc eſt q̃ malis, non vt vxor, bonis. §Ne aut ille alſerit§Vide q̃ teneri ſit amoris hic timor in iuuene præſertim. §Aut vſpiam§Vſpiam & in loco, & ad locũ ſignificat. §Ceciderit, ac perfregerit aliquid§Iungendum, vt nõ ſolum ceciderit, ſed etiam perfregerit, hæc ſunt quæ ſibi nemo euenire velit. §Ne aut alſerit, Aut vſpiam ceciderit§ Nimium tenere amat, qui hæc in iuuene pertimeſcit quæ circa infantulos caueri ſolent. §Quemquam ne hominem§Sic dicimus de ea re q̃ miramur ferè ab omnibus fieri. §Quam ipſe eſt ſibi?§ Tãquam duo ſint. ſed hoc Poetæ Comico licet. §Atqui ex me hic nõ natus eſt§q.d. Ex me non eſt, & ſic afficior, quid paterer ſi genuiſſem?§ Ex me natus nõ eſt,§ q.d. non eſt meus. §Sed ex fratre§ Hoc eſt omnino nõ alienus eſt. §Is adeo§ Tranſitus ad argumentum ſubtiliſſimus. §Adeo§ Aut abundat, aut Nimium ſignificat. Vt in Eun. Adoleſcentem adeo nobilem. §Ego hanc clementem vitam vrbanam,§ Clementem vitam, figura ipſa. Vitam clementem dicimus, quæ clementes facit. Clemens aũt eſt, qui colit mentẽ. §Atque ocium§Deeſt vrbanum. §Secutus ſum§Bene, ſecutus, quaſi magiſtram recte beateq; viuendi. §Et, quod fortunatum iſti putant§Romani.ſ. qui cœlibẽ quaſi cœlitem dicunt. & item Græci, apud quos ſunt huiuſmodi ſententiæ. §Fortunatum iſti putant§ Me vtique vxorem non ducere. Dicit aũt Romanis id videri, quos ſpectatores habet. Menander, §Quod fortunatum iſti putant§Quidam putant ſic pronunciãdum, & quid fortunatam iſti putant vxorem, & hæc bona, & concinna locutio eſt. Et Putant bene dicit is cui diſplicet aliena ſententia. §Iſti putant§.i. hi qui à me diſſentiunt. §Vxorẽ nunquam habui§ Si non habeo, dixiſſet, poterat videri ha. §Ruri agere vitam§Contra hæc omnia ſuffecerat, breuitas, ſed ſubiũxit fratris deſcriptionem, vt verbis ipſis malam vitæ cõditionẽ oſtendat. §Semper parce, ac duriter§ Semper licet incertam diſtinctionem habeat, tñ recte additũ eſt, quia vel ruri agere, voluptatis eſt, vel parce ac duriter ſe habere, virtutis. Sed ſemper ad vitium, parce aũt, ad ſeruandum, duriter vero, ad laborem referendũ eſt. §Ruri agere vitam, ſemper parce, ac duriter Se habere§ Variauit, vt in Andria §Vxorem duxit§Recte duxit, non ducere. ſemel.n. hoc fecit Demea. Vxorem duxit Varie per modos diſcurrit. §Vxorem duxit:§ Adiuuandum pronunciatione eſt, ne ſingula vtrinque aſſecuti videantur. Nam ſic in fine fabulæ ait Demea, Vxorem duxi, q̃ ibi miſeriam vidi. nati filij, alia cura. §Inde ego hunc, &c.§ Mire Inde ſubiungit, cum perſonam prætulerit. Sic alibi, E prædonibus vñ emerat, ſe audiuiſſe abreptã è Sunio. §Inde ego, &c.§ Inde pro ex quibus, & Mihi abundat. Et bene hunc dixit, quia de ipſo loquebatur. §Eduxi à paruulo§ Quod nos educare dicimus, educere veteres dicebant, vt educet filius regem regumq; parentem. §Habui, amaui, pro meo§Quæritur quid ſit. Habui. & cum multa dicantur, hoc ſolum verum eſt, habui, credidi, duxi, exiſtimaui. vt alibi, ſemper eius dicta eſt hæc, atque habita ſoror. &, Sic itaque habeantur, itaque dicantur. Ergo Pro meo ſubaudiendum eſt bis, & habui pro meo & amaui pro meo. §In eo me oblecto: ſolum.i. carum mihi.§ Abſolute vtrunque, & in eo, & ſolum. §In eo§Quaſi in ea. §Solum id mihi carum§ Plus ſignificat q̃ ſi diceret, ſolus is eſt carus mihi. §In eo me oblecto§ Noue dixit, pro, eo me oblecto §Facio ſedulo§ Secus à dolo.i. ſine dolo, & impenſe. §Ille vt item contra faciat§Itẽ, ſimiliter. Contra viciſſim. Plaut. Vt illa illum contra, qui eſt amoris cultor optimus. §Do, prætermitto§ Do ſumptum, prætermitto delicta. §Non neceſſe habeo omnia pro meo iure agere§ Etſi licet, non neceſſe eſt patrem ſæuire quia pater eſt. Interius & æquitatẽ hoc inter eſt, ius eſt quod omnia recta & inflexibilia exigit. Aequitas eſt, quæ de iure multum remittit. Ergo hic ſenſus, Non neceſſe eſt etiamſi liceat, ſæuũ eſſe patrem. Et mire oſtendit ius ſuum, niſi neceſſitate, nõ eſſe ſeruandum. §Poſtremo alij clanculum§Non, alij patres, ſed, alij adoleſcentes, clanculum patres ſuos. §Quæ fert adoleſcẽtia§ Veniam addidit ſtatim, peccata ab adoleſcentibus ad ætatem remouendo, Et vide q̃ breuiter, q̃ pudice, q̃ innocenter locutus eſt. §Ea ne me celet, conſuefeciſti§ Tribus.n. viuitur modis, natura, cõſuetudine, & ratione. §Nam qui mẽtiri, aut fallere inſuerit§ Separatim ſubaudiendum eſt, inſuerit, πρὸς τὸ mentiri. §Ceteros§Quis iam deceperat patrem. §Pudore ac liberalitate§Pudore, ad filius retulit, liberalitate, ad parentes, Argumentum à coniugatis: Liberalitate, inquit, regendi ſunt, ꝓꝑ quod liberi dicantur. Liberalitatẽ aũt, bonitatem dicit. §Retinere ſatius eſſe credo§ Bene, retinere à vitijs.ſ. nam vitia filios tenet, quos retinent patres à vitijs ſcilicet. Nam retinet qui aduerſum aliquem tenet. §Hæc fratri mecum non conueniunt§ Noua locutio. & non conueniunt pro nõ congruunt, ac per hoc, in his ego & frater diſſentimus, & diſſimiles ſumus. §Venit ad me ſæpe clamitãs§ Et importunitatem odioſam oſtendit, ad me dicendo, & inconditam aſſiduitatem, addẽdo ſæpe. Et congrue, poſtquam ſæpe dixit, adiecit aptius verbum, nõ dicens clamans, ſed clamitans. §Quid agis Mitio?§Reminiſcere lectionem, & inuenies interrogationem huiuſmodi, vel inuectionis principio conuenire vel obiurgationis. §Cur perdis adoleſcẽtem nobis?§Recte Nobis additũ eſt, & ἠθικῶς: vt alibi, Pſaltriam nobis, ſi dijs placet, parauit. §Cur amat? Cur potat?§ Vide quemadmodum vt durum obiurgationem oſtendat Demeam, cum ab eo ea dicantur in crimen vocari, quæ aut ætatis ſunt: vt, Cur amat? aut naturæ: vt, Cur potat? aut pietatis. vt, Cur tu his rebus ſumptum ſuggeris, &c §Cur amat? Cur potat?§Cur amat, ad illud refertur quod ait ſupra Do, prætermitto. vnde prætermitto delicta, intelligimus ex amore Cur potat? ad illud quod ait, Do ſumptũ. §Nimium ineptus es§ Vtrunque dure, & nimium, & ineptus es. §Præter equomq;, & bonum§ Potuit Et non addi præter æquum bonum. §Et erat longe§Melius eſt longe ſimpliciter accipiendũ, vt locale ſit, q̃ valde. §Mea quidem ſententia§ Modeſte addidit, mea quidem ſententia, ne quis hoc pro præcepto duci exiſtimet. §Qui imperium credat§Vtrum cuiuſlibet, an Demeæ tñ. §Grauius eſſe, atque ſtabilius§ Grauius, ad vim: ſtabilius, ad tempus refertur. §Vt quod ſit§.i. metu ac malo. §Quàm illud quod amicitia adiungitur§Illud ſit, quod vi, hoc adiungitur, quod amicitia. §Mea ſic eſt ratio, & ſic animum induco meum§Mea ſic ratio eſt ad ſuperiora pertinet confirmanda. Sic animum meum induco, ad ea pertinet quæ dicturus eſt. §Mea ſic eſt ratio§Iterum modeſte, ἠθικῶς. §Et ſic animum induco meũ§ Senilis μακρολογία. §Malo coactus§Duo dicit, malo, & coactus. §Qui officiũ ſuum§ ὁ τὸ καθῆκον ποιῶν.i. qui recte facit. Officium aũt dicitur quaſi efficium, ab efficiendo quod vnicuique perſonæ congruit. §Dum id reſcitum iri§Quod facit.ſ. §Tantiſper§ Tantiſper quaſi tñ, per & pauliſper, quaſi pauliſper vt parũper dictum eſt. §Tãtiſper cauet§ Peccare, ſubaudiendum eſt. nam totum ἐλλειπτικῶς, & obſcure dictum eſt. Et bene cauet, quaſi malo. §Si ſperat fore clam§Iterum quod facit, ſubaudiendum. §Rurſus ad ingenium redit§Mire, non intulit, caue, ſed, ad ingenium reddit. & Rurſum eſt retrorſum, vt prorſum prius verſum. §Ille quem beneficio adiungas§ Non dicit, beneficio adiunctus, vt ſupra, malo coactus. §Ille quem beneficio adiungas§ Ille malo, hic beneficio. Ille coactus, hic adiunctus, Ille, dum id reſcitũ iri credit, tantiſper cauet, hic præſens abſenſq; idem erit. Et præſens & abſens, non ad aliquem locum, ſed ad cuſtodem retulit & monitorem. Ille quem beneficio adiungas. Cõtra illud ait, Malo coactus. §Ex animo facit§ Officium.ſ. §Studet par referre§.i. benefacere. §*Præſens* abſenſq; idem erit§ Contra illud, Si ſperat fore clam, rurſus ad ingenium redit. §Hoc patrium eſt§Superius à re tractum eſt, hoc iam à perſona ducitur argumẽtum. §Conſuefacere§ Non, cogere, ſed, conſuefacere. §Quàm alieno metu§Vide quẽadmodum ſuum ad indulgentiã affectum reuocet optimæ diſciplinæ. §Hoc pater ac dominus§ A differentia perſonarum & officiorũ. §Intereſt§ Differentia eſt. §Hoc qui nequit§Longe melius. nequit, q̃ ſi diceret, non vult. §Fateatur neſcire§Hoc indicat & ſe melius conſulere, & volentem hoc exercere. §Neſcire imperare liberis§Oratorie, quaſi artis ſit indulgentiſſime agere. Imperare, modo, non ad ſuperbiam, ſed ad regendũ eſt referendũ. §Fateatur neſcire§Deeſt ſe. §Sed eſt ne ipſius de quo§ κατ' ἀνανεμησιν ſuperuenit de quo ſermo eſt, vt factis dicta oſtendantur. §Et certe is eſt§Bene nunc confirmat ipſum eſſe eũ, cum propior eſt, vtpote ſenili, nec in longum proſpiciente conſpectu. §Neſcio quid triſtem video§Orationis apparatus ex vultu oſtenditur: vt, ſtetit acri fixa dolore, Tum quaſſans caput hanc effundit pectore vocem. §Neſcio quid§Deeſt, propter, vt ſit, neſcio ꝓꝑ quid. §Vt ſolet§ Cauſa cur illum æquo animo frater ferat, Vt ſolet, inquit. §Saluum te aduenire Demea gaudemus§ Vt aſperior oſtendatur Demea, etiam ſalutatur ab eo quem obiurgatus eſt.

STorax, &c.§ Hic Mitio ſe plurimum eſſe ſolicitum oſtendit GVID.
de filio Aeſchinio adoptiuo, quem nõ redijſſe à cena reſciuit. M. ò Storax ſerue ſic dicte ab odore. Nam ſtorax genus eſt aromatis, vt Plin. ait. hunc aũt Storacem non videbat coram, ſed vocabat, vt ſciret vbi nam eſſet dominus eius Aeſchinus, cui ſeruiebat volente Mitione, quo ſeruo nõ reſpondente ſubdidit pronunciatiue potius, q̃ interrogatiue, vt vult Donat. quaſi ſecũ conquerens loquitur, Aeſchinus non redijt hac nocte à cena. neque quiſquam.i. aliquis ſeruulorum, qui ierant.i. iuerant, aduerſum.i. obuiam illi, redijt inquam. Profecto, certe, vere homines ſup. dñt hoc vulgo ſup. tanquã hoc dictum ſæpe in ore populo ſit. Si abſis, ſecũda perſona pro tertia.i. ſi ſit aliquis abſens, vſpiam.i. vſquam, hoc eſt in aliquo loco. Nam nuſquam & nuſpiam, & vſquam & vſpiam, quæ idem ſignificat, dicuntur & in loco & ad locũ, aut ſi

ceſſes

ceſſes.i.ſi ſis ocioſus, ibi.i.vbi tu ſis abſens, ſatius eſt.i. melius eſt ea mala euenire.i.contingere tibi, quæ mala vxor dicit in te.i.cōtra te, & quæ mala ipſa irata, cogitat in animo, q illa mala euenire tibi, quæ parentes propitij.i.benigni in animo inquam ſuo cogitant. Si ceſſes.i.ſis ceſſator & ocioſus alicubi, vxor aut cogitat te amare.i.amore alicuius puellæ eſſe captum, aut cogitat te.i.teipſum amari.i.per amorem ab aliqua detineri, aut cogitat te potare.i potui indulgere, atque cogitat te obſequi.i.morem gerere, animo tuo.i.explere tuum animum oblectatione aliqua, q cupiueris, & cogitat bene eſſe tibi ſoli cum male ſit tibi.i.cogitat q ſolus tuas capis delicias, quo tempore male ſe habet vxor. In omnibus autem his prædictis Mitio videtur aliquem alloqui, cum tñ ſolus loquatur, & ſecunda perſona vtitur pro tertia. Ego Mitio quæ cogito? q.d. mala tantum.i quas habeo cogitationes malas.ſ. & hoc lege interrogatiue, & ea omnia cogito eam ob rem, quia filius non rediit, & nunc quibus rebus malis.ſ.ſolicitor.i.vxor, anxius ſum & ſolicitor, interrogatiue & pronunciando, & exclamatiue. Deinde ſubiungit quibus rebus ſolicitetur.ſ.his malis rebus videlicet, ne.i.vt pro q, aut ille Aeſchinus alſerit.i.frixerit, ſeu frigus nimium ſit paſſus, p p quod male habuerit, neque redire potuerit. Nam morborum frigus potiſſimum eſt genitiuum. Solicitor inquam ne.i.q, aut ceciderit vſpiam.i.in aliquod præcipitiū. Nam etiam vſpiam ad locum dicitur, aut q fregerit aliquod.i.habeat aliquod membrum fractum. Nam, vt L. Val. habet fregi brachium ſignificat habeo brachium fractum, ſimiliter fregi nauē.i. nauis mea fracta eſt. Vah, interiectio irridentis ſe, ne.i.verum, verū eſt ſup. quenquam.i.aliquem hominē inſtituere in animo.i.proponere ſibi, aut collocare in mente, aut parare, i.comparare, conciliare cōtrahere, acquirere, ſeu in animo diſponere aliquod, quod ſit carius.i.dilectius, q̄ ipſe homo qui inſtituit eſt carus ſibi ipſi? atqui hic Aeſchinus non eſt natus ex me.i.non eſt filius meus naturalis, ſed ex fratre. Is.ſ.frater Demea eſt ſtudio.i.volūtate & animi applicatione, adeo.i.valde, ſeu nimium diſſimili.i diuerſa, iam inde.i.eam ex eo tempore, quod ſequitur.ſ.ab adoleſcentia.i.à iuuentute, ego ſecutus ſum.i.amaui tanquam magiſtram bene, beateq; viuendi, vt diſcipuli ſequuntur præceptorum documēta, quibus adhæreant, propterea ſectatores dñr. Ego ergo ſecutus ſum hanc vitam vrbanam.i.hunc modum viuēdi in vrbe, clementē.i. quæ reddit homines clementes, vt Pallida mors. Dicitur.n.clemens qui colit mentē, quod maxime fit in vrbibus, atque ſecutus ſum ocium vrbanum.i.ſecuritatem, ſeu tranquillitatem vrbis, & nunquam habui vxorem, ſed vixi vita cœlibe, q.ſ.nō ducere vxorem, iſti.i.hi qui à me diſſentiunt, putant eſſe fortunatum.i.plurimum felicitatis habens, & propterea vocāt hanc vitam cœlibem quaſi cœlitem. ille frater contra.i.ediuerſo, niſi vir iungere contra hæc omnia prædicta, ſed melius eſt, vt ſic dicatur. Ille contra elegit ſup. hæc omnia, ſiue ſecutus eſt hæc omnia, quæ ſequuntur, videlicet agere vitā, i. viuere ruri in datiuo aduerbialiter.i agris, & habere ſe.i.ſe gerere ſemper parce.i.tenaciter, quantū ad ſeruandum ac duriter.i.ſapere, acerbe quantum ad laborem. Ipſe frater duxit vxorē, duo filij nati ſunt ex eo & vxore, q̄ duxit. inde.i.ex quibus filij (vt vult Don.) ego optaui mihi.i.aſſumpſi mihi in filium hūc maiorē.ſ. Aeſchinum, qui eſt maior natu, eduxi.i.educaui, nutriui eum à paruulo, i.ex eo tempore, quo adhuc paruulus erat, q.d. ab ineunte ætate, & ponitur à paruulo loco aduerbij. Vbi nos educare dicimus veteres educere dicebant, habui.i.credidi, duxi, eaſtimaui, reputaui eum pro meo.i.ac ſi eſſet ex me natus, amaui.i.carum habui pro meo oblecto me.i.capio meam delectationem in eo. Dicimus tñ oblecto me hac re potius, q̄ in hac re, id ſolum.i.ea res ſola eſt carū mihi, plus ſignificat, q̄ ſi diceret ſolus is eſt carus mihi. Sæpe aūt vtimur oratione neutra pro oratione maſculina, aut fœminina, facio.i.laboro, ſedulo.i.ſecus à dolo, ſine dolo, inſtāter, impenſe, vehementer, vt item.i.ſimiliter, contra.i.viciſſim ille Aeſchinus habeat.i.reputet p ſuo patre, do.i.tribuo, ſumptus, prætermitto, alij permitto.i.relinquo præterire, vt dicunt multa delicta, non habeo neceſſe.i.non exigit neceſſitas agere omnia pro iure meo.ſ.ſecundum auctoritatem meam in eum & cōceſſam ab omnibus libertatem. Inter ius & æquitatem hoc intereſt. Nam ius eſt quod omnia recta & inflexibilia exigit, æquitas eſt quæ de iure, multum remittit, & ita hic eſt ſenſus. Non licet etiam ſi non neceſſe eſt ſæuum eſſe patrem, & mire oſtendit ius ſuum, niſi neceſſitate non eſſe ſeruandum. Poſtremo.i.tandē denique conſuefeci filium ſ. Aeſchinum, ne id eſt vt non, celet me ea facta, quæ adoleſcentia.i.iuuenilis ætas fert.i.affert ipſis adoleſcentibus, q uæ facta adoleſcentiæ, alij adoleſcentes faciunt clanculum patres.i.clam patres, hoc eſt patribus neſcientibus. Nam clam iungitur & accuſatiuo & ablatiuo, vt Donat. & Priſc. teſtantur. Inde deriuatum clanculum ſapit naturam primitiui, quemadmodum proxime ſuperlatiuum à prope inuenitur ſeruire accuſatiuo, vt proxime vrbem ſicut prope particula, à qua deſcendit ceteros à patre quem debet timere. Cred.i ſatius eſt.i. melius eſſe, retinere.i.reprimere liberos à vitijs.ſ. pudore.i.verecundia, & hoc referendo ad liberos, & liberalitate, id eſt bonitate & benignitate, hoc referendo ad patres, quam metu.i.timore. Hæc.i.hi modi retinendi liberos non conueniunt.i.non congruunt fratri meū, neque placent ipſi, hoc eſt in hoc diſſentimus, ac diſſimiles ſumus. Nam hoc mihi conuenit tecū, ſignificat de hoc non eſt inter nos controuerſia, frater venit ad me ſæpe clamitās.i.importune clamans, ò Mitio frater quid agis? quid facis? aut quid dicis? vtrunque enim ſignificat ago, cur perdis.i. tua indulgentia in perditionem deducis nobis.i.in dedecus vtriuſque noſtrū adoleſcentem Aeſchinum, cur amat.i.amore captus eſt? cur potat.i.potu ſe ingurgitat? cur ſuggeris.i.ſubminiſtras, ſuppeditas ſumptū.i. impenſam, omnibus rebus faciendis.ſ. indulgendis.i.operam das, inſeruis, incumbis nimio veſtitu pro veſtitui. Nam datiuum quartæ multi priſci in u, exire oſtenderunt. Virgil. Parce metu Cytherea pro metui, nam cum datiuus ſæpe ſoleat fieri à genitiuo ſ, remota, ex genitiuo quartæ ablata ſ, datiuus remanet in u, terminatus, ergo nimium indulges veſtitui filij, ſcilicet.i.tu nimis das operam, vt ipſe filius nitide veſtiatur, ex nimia.i.ſupra q̄ decet, ineptus.i.non bene congruus veſtitati filij. Nunc mitio de fratre ſuo ſuam adhibet ſentētiam inquiens. Ipſe pater Demea eſt nimium durum.i.aſper, auſterus, præter æquum & bonum.i.vltra q̄ æquitas, quæ de iuris rigore multa remitti videtur poſtulare, & ſimiliter vltra q̄ bonitas, ſeu benigna Iuſtitia requirit, & quidem.i.& certe, ille longe.i.abūde, & valde errat, q.d. longe lateq; errore ducitur, mea ſententia.i.meo iudicio qui credat imperium eſſe grauius.i.maioris auctoritatis, quantum ad vim, & ſtabilius.i.firmius quantum ad tempus, quod imperium fit.i.efficitur, ſeu exercetur vi.i violētia, metu malo, q̄ illud imperium quod adiungitur.i.acquiſitur, cōciliatur amicitia.i.beneuolentia. Mea ratio.i.meus modus, mea intellectio ſic eſt.i.eſt talis, & induco animū meum ſic.i. ſic mihi perſuadeo, q ſup. homo coactus.i. cōpulſus malo.i.metu aut violentia, qui facit ſuum officium.i.qui facit id quod debet, cauet.i.vitat peccare ſup. tantiſper.i.tandiu, dum.i.quādiu credit id, quod facit reſcitū iri.i. q ſcitur. Si aūt ipſe coactus malo ſperat.i. credit id, quod facere vult fore.i.futurum eſſe, clam.i.ſecretum, ſicut.n.dicimus palam eſt.i.manifeſtū eſt, ſic dicimus clam eſt.i. ſecretum eſt, & abditum. Rurſum.i.iterum quaſi retro verſum, ſicut prorſus prius verſum, redit.i.ingreditur, ad ingenium.i.ad naturam ſuam deprauatam, ſeu ad perditos mores ſuos. Ille homo vel iuuenis, quem adiungas.i.allicias tibi, deuincias, obliges tibi, & retineas beneficio.i.aliquo merito, facit officiū inquā ea animo.i. ex voluntate, ſtudet.i.dat operam, conatur, laborat referre par.i. rēdere beneficijs acceptis, ipſe iuuenis præſens & abſens.i.in præſentia & abſentia ſui cuſtodis, ſeu monitoris, erit idē.i.nō mutabitur, ſemper bene perget beneficio & honeſtate allectus, hoc quod ſequitur eſt patrium.i.officiū patris, & ad patrē ſpectās, alij patriū habent, ſed in idem redit. Hoc ergo eſt patrium.i. ſpectat patrem, videlicet conſuefacere filium.i.eum reddere conſuetum, recte.i.bene facere, ſua ſponte.i.per ſeipſum potius, q̄ metu alieno.i.q̄ metu alterius, puta monitoris, aut cuſtodis, aut patris. Pater atque dominus intereſt.i.differt hoc.i.hac re videlicet, vel cogendo metu ſubditos, & ſic eſt dominus, qui cogit ſeruos, vel beneficijs adiungendo, & ſic eſt pater, quia fungitur officio paterno. Vel ſic intellige impersonaliter inter.i.differentia eſt, an aliquis ſit ſup. pater an dominus, hoc.i. hac re, vt expoſitum eſt. Is qui neſcit hoc facere.ſ. videlicet adiungere beneficijs ſuis, & allicere ad bene viuendum, fateatur ſe neſcire.i. q neſcit imperare liberis.i.liberos regere, & illis moderari. Hic ſic dictis à ſe ſolo Mitione ſuperuenit, de quo ſermo erat, vt factis dicta oſtendantur. Sed ne.i. verum eſt hic ipſus, pro ipſe atque.ſ. Demea de quo aiebā.i.loquebar, & certe eſt is de quo loquebar, h.d. cum propius vidit eum, video eum triſtem neſcio quid.i.propter neſcio quid, credo quòd ſuppliam.i.ſtatim, iurgabit.i.rixabitur, increpabit me vt ſolet.i.vt mos eius eſt. O Demea frater gaudemus te aduenire ſaluum.i.tua ſalute lætamur, & tuo aduentu.

Argumentum} Solicitus de filio ſenex partem argumēti narrat. {Storax non rediit} Percontatio. {Profecto hoc vere} Hæc ſecum ſenex. {Vxor ſi ceſſ.} Comparatio diſſimilium ad amplificationem. {Vah} Exclamatio blande corripiētis, & cum quadam admiratione. {Ego hanc cl.} Delabitur ad cōparationem ſui & fratris, qua mores vtriuſque & vitam oſtendit. {Clāculum patres} Noue dictum pro clam patribus. {Pudore & liberali} Sententia, quæ complectitur ſcopum fabulæ. {Suggeris} id eſt, ſuppeditas. {Mea eſt ſic ratio} .i.ſententia. {Malo coactus} Oderunt peccare mali formidine pœnæ. {Hoc patrium eſt} Boni patris officium. {Sed eſt ne hic} ταπεινωσις. LATO.

Storax

PITA. BARL. STorax non rediſt,&c.§ Propitij patris,valdeq; amãtis filium affectus , hac ſcena exprimitur, quæ viri clementis decorem ſeruans,imperium docet eſſe ſtabilius,quod amore guberna tur q̃ quod timore. Nihil.n.violentum poteſt eſſe diuturnum. Sen. ſcribens de clemẽtia ad Ner.ſic ait. Principibus certior eſt ex mã ſuetudine ſecuritas,quia frequens vindicta paucorũ odium reprimit,omnium irritat. Et ad Paulinum de breuitate vitæ,ſic ſcribit, Quanto melius beneficijs imperium cuſtoditur q̃ armis. Et Cyrus moriturus,vt eſt apud Xenophontem,Cambiſæ filio ſic dixit: Non eſt aureum hoc ſceptrũ quod regnum ſeruat,ſed amici multi,ſceptrum ſunt regibus veriſſimũ maximeq; ſecurum,& nõ parantur fidi amici tui,ſed potius beneficentia. Et alibi dixerat Cyrus: Neceſſe eſt,vt qui à multis timetur,is multos faciat ſibi inimicos,qui vero ſimul omnibus infeſtus eſt , in omnibus concordiam inijcit. Cic.in 1.Phil.ſic ait,Clarum eſſe ciuem de rep.mereri,laudari,coli,diligi glorioſum eſt,metui vero,& in odio eſſe,inuidioſum,deteſtabile,imbecillũ,caducũ , quod videmus etiã in talibus ipſis illis,qui oderint dũ metuãt , dixerint pernicioſum fuiſſe.

GLAR. IErant,producte I,pronunciandum, quod nos addita u, Iuerãt dicimus,inquit Don. Ex quo plane patet q̃ tenuis fuerit ea litera ſpiritus apud veteres , pro qua Germanorũ Celtarumq; lingua digamma Aeolicum habet , Vinũm u,m . In 4.verſu Vbi initio ponendum pro iambo,deinde duo ſpondei cum iambo . Quinto aũt loco vel proceleuſmaticus eſt , vel Ea monoſyll.vel denique ſ,eliditur in Satius . In 8. Tete geminandum , vt docuit Don.& carminis ratio poſtulat. In 7.vero ſimplex te ante Amare,non omittendum eſt. In 9.pro Tibi iambo quidam lib.habẽt Et tibi,dactylum. In 10.proceleuſmaticus eſt loco primo, niſi quis filius diſſyll.velit. In 11.eliditur in Quibus . niſi bacchius ſit primo in loco. In 13.poſt Hominem,Secum legendum,quod in pleriſque lib.omiſſum eſt,& Aut ad finem eius verſus ponendum,vt 14.incipiat à verbo Parare . Et in 15.aut ſ,elidendum in Natus, aut prima eius verſus ſyllaba At, à priore verſu elidenda. In 22. Duo legendum abſque verbo Sunt,quod Ald.habebat liber. Notauit & hoc Ioan.qui in 25. Item legendum putat , ex Don.non Idem quod Ald.habebat liber. In 26.Prætermitto,nõ Permitto, vt idẽ Aldi male habebat liber. In 27.creticus eſt initio, vel Meo monoſyll. In 28.Patres legendum, nõ Patre,quod Aldi habebat lib. Admonuit & hoc Ioan. In 30. Inſuerit,non inſueuerit, quod per errorem plerique hñt libris,& in his etiam Aldi. In 35.anapæſtus eſt loco primo Venit ad . & Clamitans legit Don.adeoq; d, in Quid,& ſ,in Agis elidenda,vt quid agis Mi, ſit anapæſtus , aut potius amphibrachys conſtituatur loco tertio. In vndequadrageſimo vel ſ,eliditur in Durus , vel amphibrachys eſt loco ſecundo, & ꝙ coniunctio poſt Aequum omitti non debet , q̃ omiſit Aldi liber. In 40.vel Et à ſuperiore verſu eliditur , vel Mea monoſyll. eſt,vel denique creticus tertio eſt loco. In 47.primo loco manifeſte eſt creticus,quod malim,quàm dicere Ille abijcere l. Secundo loco proceleuſmaticus . In 48 ſecũdo loco manifeſte creticus eſt, niſi quis dicat abijci in,ſtudet,ꝙ mihi minime probatur . In 50. Sua monoſyll.niſi bacchium loco primo admittamus. In 52. Se ſupplet Don.& carmen reſpuit. Ad finem ſcenæ Gaudemus pertinet ad ſequentis ſcenæ primum verſum .

ACTVS I. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Demea Aeſchinum abſentem petulantiæ grauiter accuſat, excuſat eundem Mitio plus nimio indulgens pater. Hic attende lenem Mitionem aſperum Demeam induci a Terentio.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena, diuerſi homines, diuerſa partes diuerſaque ſtudia proponuntur : hic lenis, ille aſper , facetus hic, ille impolitus, hic ad condonãdum facilis , ille pertinax, atque difficilis in delictis corrigendis, remittendiſque. Nam Demea Aeſchinum filium petulantiæ grauiter accuſat . Mitio contra eius adoleſcentiam indulgenter excuſat , à quo tandem Demea vtcunque placatur .

Senarij .

DEMEA, MITIO.

HEm , oportune : te ipſum quærito.
Quid triſtis es? D. rogas me, vbi nobis Aeſchinus
Siet ; quid triſtis ego ſim? M. dixtin' hoc fore?
Quid is fecit? D. quid ille fecerit? quem neque pudet
Quidquam : neque metuit quenquã : neque legem putat
Tenere ſe vllam. nam illa, quæ antehac facta ſunt,
Omitto : modo quid deſignauit? M. quidnam id eſt?
D. Fores effregit, atque in ædes irruit
Alienas : ipſum dominum, atque omnem familiam
Mulcauit vſque ad mortem : eripuit mulierem ,
Quam amabat : clamant omnes indigniſſume
Factum eſſe. hoc aduenienti quot mihi Mitio
Dixere? in ore eſt omni populo, denique,
Si conferendum exemplum eſt, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri eſſe parcum ac ſobrium?
Nullum huius ſimile factum? hæc cum illi Mitio
Dico, tibi dico. tu illum corrumpi ſinis .
M. Homine imperito nunquam quidquam iniuſtius,
Qui, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.
D. Quorſum iſtuc? M. quia tu Demea hæc male iudicas.
Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum
Scortari, neque potare non eſt, neque fores
Effringere. hæc ſi neque ego, neque tu fecimus,
Non ſiuit egeſtas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum feciſti inopia .
Iniurium eſt : nam ſi eſſet vnde id fieret .
Faceremus : & tu illum tuum, ſi eſſes homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius quàm, vbi te expectatum eieciſſet foras ,
Alienori ætate poſt faceret tamen .
D. Pro Iupiter, rediges tu homo me ad inſaniam .
Non eſt flagitium facere hæc adoleſcentulum? M. ah,
Auſculta, ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi :
Is meus eſt factus: ſi quid peccat Demea ,
Mihi peccat : ego illi maxumam partem feram.
Obſonat, potat, olet vnguenta de meo.
Amat? dabitur à me argentum, vbi erit commodum;
Vbi non erit, fortaſſe excludetur foras .
Fores effregit? reſtituentur. diſcidit
Veſtem? reſarcietur. eſt, dijs gratia,
Et vnde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt .
Poſtremo aut deſine, aut cedo quemuis arbitrum .
Te plura in hac re peccare oſtendam. D. hei mihi .
Pater eſſe diſce ab alijs, qui vere ſciunt .
M. Natura tu illi pater es, conſilijs ego ,
*D. Tun' * conſulis quidquam? M. ah, ſi pergis, abiero.* *conſilij
D. Siccine agis? M. an ego toties de eadem re audiam?
D. Cura eſt mihi. M. & mihi cura eſt : verum Demea
Curemus æquam uterq; partem, tu alterum ,
Ego item alterum : nam ambos curare, propemodum
Repoſcere illum eſt, quem dediſti. D. ah Mitio .
M. Mihi ſic videtur. D. quid iſtuc? tibi ſi iſtuc placet,
Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet .
Iam ſi verbum vnum poſthac. M. rurſum Demea
Iraſcere? D. an non credis? repeton' quem dedi?
Aegre eſt. alienus non ſum. ſi obſto: hem deſino.
Vnum vis curem : curo : & eſt dijs gratia ,
Cum ita, vt volo, eſt : iſte tuus ipſe ſentiet
Poſterius : in illum grauius dicere .
M. Nec nihil, neque omnia hæc ſunt, quæ dicit : tamen
Non nihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſtendere ,
Me ægre pati, illi nolui : nam ita eſt homo :
Cum placo, aduorſor ſedulo, & deterreo,
Tamen humane vix patitur : verum ſi augeam ,
Aut etiam adiutor ſim eius iracundiæ .
Inſaniam profecto cum illo. etſi Aeſchinus
Non nullam in hac re nobis facit iniuriam .
Quam hic non amauit meretricem? aut cui non dedit

Aliquid?

Aliquid? poſtremo nuper (credo iam omnium
Tædebat) dixit velle vxorem ducere.
*deſęuiſſe *Sperabam iam * deferuiſſe adoleſcentiam:*
*ſed *Gaudebam. ecce autem deintegro. * niſi, quidquid eſt,*
Volo ſcire, atque hominem conuenire, ſi apud forum eſt.

DON. Hem, opportune: teipſum quærito. } In hoc actu diuerſi homines, diuerſi patris & diuerſa ſtudia proponuntur: hic lenis, hic amarus, hic facetus, hic impolitus, hic facilis, hic pertinax, & difficilis in delictis. {Hem, opportune. teipſum quærito, } Melius q̃ Menander, cum hic illũ ad iurgium promptiorem, q̃ ad reſultandum faciat. {Quid triſtis es? } Bene interrogat. potuit enim non iratus frater inquirere. {Vbi nobis Aeſchinus Siet } Quaſi quædam cauſa ſit triſtitiæ. {Dixin' hoc fore? } Credo iam vt ſoleat, obiurgabit. {Quid ille fecerit? } Animaduertendum vt interrogatus interroget more indignantium. quod ideo facit, quia videt Mitionem eo vultu interrogante, vt videatur minus reprehendere culpam Aeſchini. {Quem neque pudet Quidquam nec metuit quenquam } Varie per caſus diſcurrit, Quẽ neque pudet quidquam contra illud quod alibi pater dicit, Erubuit, ſalua res eſt. {Quẽ neque pudet Quidquam } Magno ordine accuſauit. non, inquit, pudore mouetur patrum, non metu parentũ, non timore legũ. Ergo gradatim αὔξησις oratoria proceſſit. {Tenere ſe vllam } Bene tenere, quia legem. & eſt ἐμφατικὴ oratoria. {Nã illa, quæ antehac facta ſunt, omitto } Accuſatio duo tempora recipit præteritũ, ab ante geſtis: & præſens, ab iis quæ obiiciuntur. Ergo vtrunque mira breuitate perſtrinxit. {Modo quid deſignauit? } Deſignare, eſt rem nouam facere, in vtranque partẽ & bonam & malam. Nam & deſignatores dicti, qui ludis funebribus præſunt, credo ob eam cauſam, q̃ ipſis ludis multa fiant noua & ſpectanda: ſimul etiam turba retineatur, quæ ſiunt, aut in ſpectaculis, aut in litibus. {Modo quid deſignauit, } Puto ego deſignationem, contractionem, aut conductionem populi in vnum intelligi. hoc enim contingit ei, qui aliquo flagitio plurium in ſe oculos & ora conuertit, & ſpectaculo eſt vulgo, quemadmodum deſignatores, qui ludis funebribus multitudinem retinent. {Deſignauit } Hoc verbum apud veteres duas res ſignificabat. etenim praue & recte facta, deſignata dicebantur. {Quidnam, id eſt } Et hoc etiam contemnens interrogat Mitio. {Fores effregit } Hæc ſingula magna cum vociferatione inferẽda ſunt ſtomachatur. ne aduerſus male interrogantem. {Fores effregit, atque in ædeis irruit } Totum quidem vnum crimen eſt, Rapuit meretricem. Sed vide qua pompa, qua vociferatione dilatatur accuſatio Demeæ de moribus Aeſchini, nihil niſi inania referentis. {Fores effregit, atque in ædes irruit Alienas } Hæc ſingula conſideranda ſunt. Et bene dicit alienas, quia ſi lenonis diceret, parua res videretur. {Ipſum dominum } Iterũ ſuppreſſa eſt infamis perſona. {Atque omne familiam multauit } Aut familiam pro ſeruis lenonis dicit, aut pro meretricibus, Multauit, lacerauit, mutilauit, molliuit, atque diſſoluit. Vnde Mulciber à mulcando, quaſi mulciber. {Vſque ad mortem } Magna inuidia cædis & mortis mentione, quæ tñ nulli accidit. {Eripuit mulierem q̃ amabat } Omnia magno colore, & accuſatorio dicta ſunt, & hoc maxime, q̃ lenonem & meretricem non dixit, contentus facti atrocitate, perſonarumq́; vtilitatẽ reticens. {Mulierem eripuit } Non, abduxit: ſed eripuit. {Clamant } A præiudicatio, & auctoritate rumoris. {Hoc aduenienti mihi quis Mitio dixere } q. d. diſplices omnibus, & multi eum accuſant nec tñ lenonis querelæ mentio fit. vide oratorem Hoc aiũt, vel articulus, vel aduerb. loci eſt. {In ore eſt omni populo } Sal. In ore gentibus agens, populo, ciuitati. {Si cõferendum exemplum eſt } Tanquam non ſit conferendum. {Non fratrem videt rei operam dare? } Satis comice hoc infertur legentibus argumentum, nã magis in culpa ille ipſe eſt, quẽ laudat. {Rei dare operam } Nõ amori. {Ruri eſſe } Non in vrbe. {Parcum } Non prodigum {Sobriũ } Non inſanum. {Parcum ac ſobrium } Cõtra illud, Cur amat? cur potat? {Rei dare operam } Quàm facete poeta hæc omnia falſa, & econtraria facit Demeã credere. {Multum huius ſimile factũ? } Hoc cum admiratione. Mitio tangitur, quaſi ipſius culpa ſit fratris natura. {Nullum huius ſimile factum? } Hoc cum admiratione indignãdis pronunciandum eſt, & ardentibus in Mitionẽ oculis. Et ſubaudiendum eſt, eſſe, aut inuenire {Hæc cum illi Mitio dico, tibi dico } Illi, pro illum: & tibi pro in te. {Tu illum corrũpi ſinis } Deeſt, nam. ſed ſeruentius ἀσυνδέτως dicitur. & hoc Tibi, & Tu, pronunciandum eſt intento digito, & infeſtis in Mitionẽ oculis. nam hoc agi ſtomacho aduerſum diſſimulatores ſolet. {Tu illum corrumpi ſinis } Mitius modo dixit, ſinis corrumpi: non vehementius dicet, An laudi putat fore, ſi perdiderit gnatum? {Homine imperito nunquam quidquam iniuſtius eſt } Mitio ſtomacho apud ipſum de ipſo tanquam apud alterum loquitur. {Nihil rectum putat } Proprie putat. nam hoc verbum imperitorũ eſt. Ordo eſt. Qui nihil rectum putat, niſi quod ipſe facit. {Quos ſunt iſtuc? } Deeſt pertinet, aut dicis. {Niſi quod ipſe fecit } αὐθάδεια. hoc enim proprium ruſticorum eſt atque imperitorum. {Quia tu Demea } .i. homo imperitus. {Hæc male iudicat } Parit virtute hæc leniter dicta ſunt, qua ſuperiora vehementer. {Non eſt flagitium } Non peccatũ negat eſſe, ſed flagitium nõ eſſe contendit. & ideo ſubindignanter pronunciandum eſt, vt ſi dicat, Scortari quidem adoleſcentulum, delictum eſt, ſed non eſt flagitium. & venuſte locus non tam in facto, q̃ in perſona eſt conſtitutus. {Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulũ ſcortari } Mire reſpondit, & oratorie. ad hæc quæ inuidioſe dicta ſunt. Nam quod ait ille, Eripuit mulierem q̃ amabat, hic ſcortũ dicit. quod irruit in ædes alienas quaſi ex vino furens, potare, quod cum aliis graue propoſitũ eſt, hoc ſolum dicendo, leue reddit. i. fores effringere {Mihi crede } Quaſi imperito dicit, Mihi crede. non Me intellige. Quod imitatus Cic. ſic Cæliũ exagitat, Magna ſunt, mihi credo, noli hæc contemnere. Hic enim & auctoritas dicentis, & contemptus oſtenditur audientis. {Hæc ſi neque ego, neque tu fecimus } Quia dixit, Qui niſi quod ipſe facit nihil rectum putat. {Non ſinit egeſtas } Non volũtas prohibuit, ſed neceſſitas. & ideo nulla laus. {Quod tu feciſti inopia } Non feciſti, in eo quod ſignificat nõ feciſti. {Iniurium eſt } Quia Nihil quidquam iniuſtius homine imperito. {Vnde id fieret } Fieret producta prima ſyllaba. Enn. Minime nominis fieri prauum. {Et tu illum tuum, ſi eſſes homo } Multum progreſſus eſt accuſans accuſant: ẽ. {Nam ſi eſſet vnde fieret } Non eſt neceſſario conſequens, ſed probabiliter admittitur apud oratores. non enim omnes qui habent vnde faciant, continuo etiam faciunt. {Expectatum } Odioſum, & malæ vitæ. nam filiis parentes aut amabiles ſunt, aut expectati. amabiles, boni, expectati, mali: quorum mors in dies ſingulos expectanda & exoptanda ſit. nam expectamus ante diem, Speramus ad diem. vnde euidenter intelligitur qui expectat, q̃ ille qui ſperat. {Eieciſſe foras } Nõ dixit, amiſiſſet, ſed, vt quiddam abiiciendum, eieciſſet. {Quam vbi te expectatum } Eo rem produxit, vt ipſe magis videatur conſulere diſciplinæ q̃ Demea. {Alienitate ætate poſt faceret tamen } ἀνανταπόδοτον, deeſt enim quamuis. Et, faceret, vltimũ, magnam vim habet. nihil enim prodeſſet, inſuper obeſſet, retinere ab illis filium iuuenem. Alte more pro aliena dicens, comparatiuum gradum pro poſitiuo poſuit. {Pro Iuppiter } Tragica exclamatio eſt, & bene, tanquam ipſe ſe reprehẽderet Demea, adiecit. {Tu homo adiges me ad inſaniam } ſic tu homo dicens, negat illi familiaritatem. {Non eſt flagitium facere hæc? } Mo. aliter indignatio expreſſa eſt, iiſdẽ verbis, quæ frater dixerat, repetitis. {Ne me obtundas } Ne me ſæpe, & moleſte interpelles. Nam obtundere, eſt aliquid ſæpe odioſe repetere. {Tuum filium dediſti adoptandum mihi. } Mira argumentatio per ἐπαγωγήν, quæ Inductio ab oratoribus dicitur, cum per interrogationem peruenimus ad id, quod volumus cõcludendum. {Is meus eſt factus } Sic progreditur, quaſi cõfeſſionis genus ſit aduerſarium tacuiſſe. {Si quid peccat Demea } Concluſio dubiæ rei à nõ dubiis ſumpta. {Si quid peccat Demea } τῷ ἰδιωτισμῷ interpoſuit Demea. & repetitum eſt, peccat. {Ego illi maximã partem feram } Errant qui putant Illi eſſe pronomen, cum ſit aduerb. loci, vt, Illi mea triſtia fata, Degeneremq́; Neoptolemum narrare memẽto. Illi ergo, ibi vbi ille peccat. Quare quidẽ etiam Li, ſyllabam diſcretionis cauſa, vt locum ſignificat, corripiunt. Et maximam partem, optime dicit. Non .n. vniuerſum, quia nõ ſolus pater Aeſchini eſt: ſed maximam, quia eius magis eſt cuius filius cœpit eſſe per adoptionem {Feram } Suſtinebo, tolerabo. {Olet vnguenta } A ſummo ad imum propoſita ſoluuntur. & Mira varietas eſt: Olet vnguẽta, ne diceret, obſonat, putat, vngitur, ne. ſ. hæc exercitationis palæſtricæ, non luxuriæ, dicerentur. {Amat? } πρὸς τό, Cur amat? {Dum erit commodũ } Dare. ſ. {Vbi nõ erit } Argentum. ſ. Sed, commodum dare, ſubaudiendum eſt. {Fortaſſe excludetur foras } Hoc ita protulit, q. d. nihil ſibi deperiſſe ſi gratia forte fuerit ad amicã admiſſus. Et totum hoc τῷ ἐξουθενισμῷ legendum eſt. Et mire Fortaſſe dicit, vt pater indulgens, & credens adoleſcentem poſſe etiam amari ab amica. non enim affirmauit, vt diceret, Excludetur foras. {Fores effregit? reſtituentur. } Peruenit ad præſens crimen. illa .n. ante acta fuerant. {Reſarcietur } Re abundat. {Et vnde hæc fiant } Iterum ſubaudiendum eſt. {Et adhuc non moleſta ſunt } Quia non eſt flagitium adoleſcentẽ ſcortari. {Ab aliis qui vere ſciunt } Superbum fuiſſet, à me dicere. melius ergo Ab aliis dictum eſt. {Natura illi pater es, conſiliis ego } Vrbane Mitio conſilii ſubiunxit. plus .n. valet ad laudem conſilium, q̃ natura Et ſimul oſtendit poeta verbis Mitionis, qui non natura, ſed affectu ſit pater, nullum patrem eſſe ſapientem, cũ vero poſſe ſine perturbatione perfrui iis quos amat, quem patrem

eſſe

eſſe conſilium fecerit, non natura, hoc eſt qui filium adoptauerit. Et mire cum natura ſingulariter dixerit, pluraliter intulit, cōſilijs ego. {Tun' conſulis quidquam?} Apertior contumelia, & ideo ſequitur denunciatio diſcedendi. {Tu ne cōſulis quidquam?} Quia dixit, Conſilijs ego pater ſum: à coniugatis argumentatus, reſpōdit, Tu ne conſulis quidquam? quia à conſulendo conſilia dñr, & cōſultores. {Si pergis, abiero} Vt, Donec me flumine viuo abluero. {Si pergis, abiero.} ἀρχαϊσμὸς, pro abibo. & hoc geſtu abeūtis, vel abituri pronunciatur. {Siccine agis?} Recte, quia iam abibat: quaſi reuocantis correptio eſt. {An ego toties} Hoc conuerſum intelligas dicere. {Audiam} Deeſt Te, ſed exprimere durum fuit. Et hoc eſt obtundere. {Curæ eſt mihi} Aeſchinus. ſ. {Curemus æquam vterque partem} Proprie, vterque & æquam, quaſi particeps fratris. {Propemodum} Niſi addidiſſet propemodum, falſa videretur eſſe ſententia. {Ab Mitio} Religioſe commotus eſt, ac veluti incuſatio eſt perfidiæ, & ideo exclamat dolens, & tranſit in iracundiam, cōceſſionemq́; quæ ἐπιτροπὴ dicitur. {Mihi ſic videtur} Rationabiliter, non eſt ſic dixit, ſed ſic videtur. nō vult enim verum eſſe. {Quid iſtuc?} Deeſt, loquor aut reſiſto, nam proprie ſignificatio eſt de ſententia ſua decedentis. {Profundat, perdat} ἐπιτροπὴ figura. Virg. Sequere Italiam ventis, pete regna per vndas. {Profundat, perdat, pereat} Hæc ſic pronuncianda ſunt vt oſtendatur geſtu nolle quod loquitur. {Si verbum vnū poſthac} αἰσιόπησις. Deeſt, tibi fecero, aut tale huiuſmodi. {Rurſum} Quaſi curans iraſceris? {An non credis?} Iraſci, ſcilicet. {Repeto ne quē dedi} Ruſticani ſtomachi eſt repetere ſemper verba, quæ inuitus alius audierit. {Repeton' quē dedi?} Minus erat ſi Aeſchinum diceret, ſed plus eſt, quē dedi. {Aegre eſt} Quaſi dictum ſit, Quid ergo loqueris? quia ægre eſt. Cur ægre eſt? quia alienus nō ſum. {Alienus non ſum} Mire alienus nō ſum: quaſi timeat, iam dicere pater ſum. {Alienus non ſum} Satis cum ſtomacho, quaſi dicat, Si patrē me eſſe iam non licet, alienus non ſum. {Iſte tuus} Memoriter Iſte tuus ad illud quod dixerat, Meus eſt factus. {Iſte tuus Ipſe ſentiet poſterius} Quantus ſis, quantumq́; eum ames, hoc eſt vt decipiatur per indulgentiam tuam. {Ipſe ſentiet} Sentire, multi pro malo poſuere. vt ipſe alibi, Sit rogas? Senſi: nam vnam ei cœnam atque eius comitibus dedi. {Nolo in illum grauius}. ſ. q̄ hoc. {Poſterius} Etenim Demea ſatis hoc graue exiſtimat dictum in eum qui nō prouideat in futurum, & arctius, quia pater eſt. {Nihil, & Nonnihil} Nota figura eſt conueniens placidiſſimo ſeni, qui in reprehendendo adoleſcentem moderatus eſt. {Nec nihil} Apparet Terentium facere ſenſſimis patribus, vnde ſubiecit etiam rationem facti Mitioni. {Neque omnia hæc ſunt quæ dicit} Bene à Mitione hoc dicitur, quia indulgētioris eſt plura ſcire, & ſupra dixit, Ea ne me celet cōſuefeci filium. Et hic ſenſus eſt, Nec contemnenda ſunt quæ dicit, nec omnia dicit tamen, Hoc eſt, nō ſola ſunt quæ dicit, ſed multa alia. Et ordo eſt, Neque tamen hæc quæ dicit, ſunt omnia. {Nonnihil moleſta} Placidiſſime Nec nihil dixit, & Nonnihil maluit repetere, q̄ vehementer iracundiam demonſtrare. eſt .n. altera ἀντίληψις. {Nonnihil moleſta hæc ſunt mihi} Optime Poeta Mitionē fecit commotum, ne ſi omnino immobilis eſſet, non indulgere adoptiuo filio, ſed omnino eum non curare videretur. Ergo ſic in eum ſeruat placidum animum, vt tamen retineat patris affectum. {Illi} Demeæ. ſ. Aut illi. i. ibi vbi Demea litigabat. {Sed oſtendere Me ægre} Conſtat ergo ægre pati: nam aliter non erat parens. {Nam ita eſt homo} Homo dixit moraliter, ſic. n. de ijs dicimus, quos parce reprehendimus. vt alibi, Vt homo eſt, ita morem geras. {Cū placo} i. cum volo placare. {Verum ſi augeam} Argumētum à contrario. nam placare, contrarium eſt irritantibus augētibusq́; iracundiā. {Aut adiutor ſim eius iracundiæ} συλλήψις. Nam à genitiuo caſu accuſatiuus aſſumptus eſt. {Etſi Aeſchinus nonnullam in hac re} Rurſus ἐπανάληψις, vt ſit mitis reprehēſio, & hoc ipſo grauis. nam Etſi, & Non nullam nobis, tēperamento ſunt poſita. {Quam hic non amauit meretricem? aut cui nō dedit aliquid?} ἴδιος ὑπερβολή, q̄ non, & cui nō. Et tamen hæc ſunt, vt nō graui ſono accuſationis proferantur, ſed ſolam reprehenſionem contineant. Aliquid vero, admirantis eſt. Quod addidit meretricem, oſtendit Mitionem, hoc ſolum adhuc ſcire, nihil autem de vitiata virgine. {Quam hic non amauit meretricem?} Et hoc cum venia & defenſione. nam colere meretricem, non eſt flagitium & ſimul etiam vitiatæ virginis ignarus oſtenditur Mitio. {Aut cui non dedit aliquid?} Aliq̄d dicendo, prætermiſit vel meretricem vel numerum. {Credo iam omnium tædebat} Etenim addimus, ad ea quæ apud nos parum certe ſunt, Aut credo, aut puto. {Dixit ſe velle vxorē ducere} Mirum eſt apud Terentium, cum etiam per neſcias perſonas indicet argumenta. nam cum Mitio neſciat amari ab Aeſchino ciuē virginem, tamen dicit, Credo iam omnium tædebat, &, Dixit ſe velle vxorem ducere. Sic ex parte magna oſtendit neſcius argumentum, ideo quia veriſimile eſt amantiſſimum Aeſchini Mitionem omnes ſciri affectus adoleſcentis & cōſuetudines. Et apparet præterea, conatum ex parte fateri vitiatum amore Aeſchinum, & pudore impeditum, tantum hoc dixiſſe quod honeſte potuit, velle ſe vxorem ducere. q̄ autem vellet, tacuiſſe confuſum. {Sperabā iam deferuiſſe adoleſcentiam} Recte, ſperabam, pro gaudebam ſic. n. dicimus, cum erraſſe nos cernimus. Et mire, non dixit, ſperabam illum iam corruptum, ſed, mitis ſenex totū ætati attribuit, nihil filio. {Deferuiſſe adoleſcentiam} Seruat propoſitum circa ætatis veniam. {Deferuiſſe} Quaſi deorſum à feruore tenuiſſe. Legitur & deſæuiſſe. {Ecce autem de integro. niſi quidquid eſt} ἀποσιώπησις prima, quia non vult credere. {Niſi quidquid eſt} Deeſt, quia, vt ſi, niſi quia. Et eſt ſenſus, Niſi quia non temere credo, & volo ſcire quidquid eſt.

Hem opportune, &c} In hoc actu diuerſi homines, & diuerſi patres, & diuerſa ſtudia proponuntur. hic lenis, hic amarus, hic facetus, hic impolitus, hic facilis, hic pertinax, & difficilis in delictis. D. Heus, hæc particula oſtendit affectum quærentis, opportune. i. tempeſtiue & mature, & quaſi expectare venis, ſup. quærito teipſum. M. Quid. i. cur, vel p̄p quid es triſtis? D. Rogas. i. interrogas me, quid. i. cur, ego ſim triſtis, vbi. i. cū Aeſchinus ſiet nobis. i. cum habeamus Aeſchinum tam perditis moribus, vt nobis ſit dedecori, q. d. non eſt non rogandum cur ſim triſtis, præſertim vbi habeamus adoleſcente nobis dedecus afferentem. Vel ſic intellige, rogas me vbi. i. in quo loco Aeſch. ſit, quem conſeruare deberes, & ſciri vbi verſari ſit ſolicitus, ea propter quid opus eſt petere, quid. i. cur ego ſim triſtis, q. d. nō alia eſt mihi cauſa triſtitiæ niſi ipſe. M. Dixi. i. non bene dixi, hoc fore. i. futurum eſſe, videlicet vt fratres obiurgaret. Et h. d. ad populū, Deinde conuertit ſe ad fratrem inquiē, quid fecit Aeſchinus? D. Petis quid ille fecerit, vel quid putas illum feciſſe, quem neque quidquam. i. aliquid, pudet. i. pudore afficit, vbi pudet eſt perſonale verbū, cum ante ſe nominatiuum habeat, poſt ſe vero caſum illum habet quē ante ſe haberet, ſi eſſet imperſonale, quid fecerit inquam ille, qui non metuit quenquam. i. aliquē, neque. i. & qui non putat ſe tenere. i. obſeruare vllam legem. i. vllam normam bene viuendi, nam omnino illa quæ facta ſunt ab eo antehac. i. ante hoc tēpus, quid modo deſignauit. i. quid nouæ rei fecit? Nam deſignare eſt rē nouam facere, ſiue bonam, ſiue malam, vnde deſignatores dñr, qui ludis funebribus præſunt, q̄ in eis ludis multa fiāt noua, & ſpectanda, inde deſignatores & hi dici poſſunt, qui ſuo flagitio oculos populi & ora in ſe conuertunt, & ſpectaculo ſunt vulgo, quod retineāt populum ſuo flagitio, vt deſignatores ludis funebribus multitudinem retinebant. Veteres etiam praue & recte facta deſignata dicebant. M. Quidam. i. quid eſt id, quod deſignauit. ſ. D. Ipſe Aeſchinus effregit. i. diſiecit, diſrupit, fregit fores. i. hoſtia, atque irruit. i. irrupit, ſiue per violentiam & impetum introiuit in ædes alienas. i. in domū lenonis, mulctauit. i. lacerauit, mutilauit, molliuit, diſſoluit, vnde Mulciber à mulctando, quaſi mulctiber. Mulctauit ergo ipſum dominum domus. ſ. lenonem, atque omnem familiam ipſius lenones, videlicet ſeruos vel puellas, & mulctauit quidem vſque ad mortem ſ. vſque ad confinium mortis, quamuis mors non ſit conſecuta, hoc dicitur ad exaggerationem, eripuit. i. rapiendo abduxit à lenone mulierem, q̄ amabat omnes videntes clamant. i. vociferantur, hoc. i. talem irruptionē & mutilationem factum eſſe indigniſſime. i. inhoneſtiſſime, quod factum ò Mitio omnes illi dixerunt mihi aduenienti. i. cum venire ad te. Alij lib. habent quot per te & cum hoc habent amici, tunc ſic intellige, ò Mitio quot amici, q. d. maximus numerus amicorum, qui dolent meo dolore, dixerunt mihi aduenienti, id factum eſt in ore omni populo. i. toti ciuitati, hoc eſt nemo ex ciuibus eſt, qui neſciat, denique. i. tandem, ſi exemplum eſt conferendum. i. comparandum, q. d. Aeſchinum non eſſe dignum, qui cum. i. cum quo frater conferatur, ſed longe decipitur Demea, vt patuit in argumento Aeſchinus non videt fratrem. ſ. Cteſiphontem dare operam. i. incumbere rei. i. operi, non amori, non videt eum eſſe parcum. i. moderati vſus, & tenuis, non prodigum, vt Aeſchinus eſt, & ſobrium. i. moderati victus, non bibo ſum, vt Aeſchinus eſt, non videt inquā, q. d. immo videt nullum factum illius eſſe vel inueniri & ſimile facti huius. ſ. Aeſchini. Nam ſimile huius dicimus & ſimile & huic, niſi quis velit dicere, Nonne videt nullum factum huius fratris eſſe ſimile facto fratris ſui ò Mitio frater, cum. i. quādo, dico hæc illi. i. contra illum, dico tibi. i. in te, tu finis. i. pateris illum Aeſch. quem adoptaſti, corrumpi. i. laſciuium fieri, & deprauari. M. Nunquam quidquam. i. aliquid, eſt iniuſtius i. iniquius, intolerabilius, & magis iniuſte iudicās, homine imperito. i. q̄ ſit homo imperitus, & ruſticus, ac inexpertus, qui homo imperitus nihil putat rectum, niſi q̄ ipſe fecit. D. Quorſum iſtuc ſpectat. i. ad quod propoſitum dicis iſtud. M. Quia tu Dem. iudicas hæc omnia facta iuuenis male. i.

GVID.

le.i.non ſm æquitatem. Crede mihi non eſt flagitium, non cõten dit Mit non eſſe peccatum, ſed dicit non eſſe flagitium.i.crimen dignum flagitione.i.acerba increpatione cum tamen (pace eius dixerim) non ſit verum, quando quidem tales adoleſcentuli non modo ſunt incrependi, ſed etiam duris verberibus flagitandi, propterea iuuenis lector non ſequaris hæc comica dicta, ſed tãquam è medijs vepribus roſam decerpas, quod ſi eius faciendi ſit imperitus prorſus omittas, ne ſpinarum acumine penetreris ad viuũ. Multa enim ſunt quæ longe melius eſt neſcire q̃ ſcire, vt ait Aug. Sed ad rem redeamus, non eſt flagitiũ adoleſcentulum ſcortari.i. ſcortum ducere, ſiue ſequi, nã (vt Var. ait) ſatis prius dictum eſt ſcortari & ſæpius ſcortum ducere, capitur etiam pro luxuriari & laſciuia effluere, neque eſt flagitium inquam adoleſcentulum potare.i.bibacem eſſe, cum reuera ſit flagitioſiſſimum, neque eſt flagitium adoleſcentulum effringere.i.rumpere, fores.i.hoſtia meretricium, ſed per fidem quid ſi hoc turpe non eſt ãſi neque ego, neque tu fecimus hæc prædicta & eſt conceptio perſonarum, in qua prima concipit ſecundam, adiuncto verbo primæ perſonæ pluralis numeri, ſi ergo non fecimus quæ fecit Aeſch. egeſtas.i.penuria rei familiaris nõ ſiuit.i.permiſit nos facere ea, q.d. non prohibuit voluntas, ſed neceſſitas, & ideo nulla laus eſt. Tu De. nunc ducis.i. exiſtimas, reputas tibi laudi.i.ad laudẽ tibi vertis id, vel tu ducis.i. putas id eſſe ſup. tibi laudi quid feciſti inopia.i.pauperie preſſus, & quid eſt illud quod feciſti, videlicet quod non feciſti talia, quæ nũc Aeſch. ſed illa vitaſti preſſus egeſtate iniurium eſt.i.iniuſtum eſt, iniquum, immeritum te dare tibi laudi quod coactus feciſti, q.d. non iure, neque merito id tibi tribuis laudi, propterea bene dixit Mit. Nihil eſt iniuſtius imperito, qualis eſt Dem. nam ſi eſſet.i.ſi ſuppeteret, abundaret, vel ſi haberemus vnde.i.qui mediante id fieret.i.id quod Aeſch. fecit, efficeretur, faceremus quod fecit, putat ſi adeſſet ætas iuuenilis, ſi parentes propitij ſumptum ſuppeditantes, & tu Dem. ſi eſſes homo peritus.ſ.rerum & modi viuẽdi. iuueniliter ſineres.i.permitteres nũc tuum filium facere quod facit Aeſch. dum.i.quandiu licet per ætatem.i.quandiu ætas patitur & non tanta reprehenſione digna eſt, quanta foret ſi eſſet maturior, nam eſt quaſi pro mõſtro ludere velle ſenem, potius q̃ quod tamen ipſe filius faceret id, quod nunc facit Aeſch. poſt.i.poſtea, aduerb. alieniori ætate comparatiuũ pro poſitiuo.i.ætate aliena à talibus iuuenilibus ineptijs. & plurimum inducenti, vbi.i.quando eiecisſet foras te patrem expectatum.i.odioſum. nõ amatum à filio pp tuam in eum duritiam, q.d. potius q̃ faceret iuueniles ineptias in aliena ætate, poſtquam eſſes per mortem tuã eiectus foras.i.expulſus à dominatione in eum. Expectati parentes dñe odioſi, quorum mors quotidie expectetur, nam filijs parentes aut amabiles ſunt, aut expectati amabiles boni expectati mali, quorũ mors in dies magis expectatur, & exoptetur, nã expectamus ante diem, ſperamus ad diem, vnde auidior expectat, q̃ ille qui ſperat, Demea hic acriter reprehendit Mit. neque immerito, vt qui falſa detulerit, & male iuuenũ animos inſtituerit, qui nimis ſunt procliues ad libidinem proh Iupiter tragica exclamatio eſt reprehẽdentis Mitionem, & in eum excandeſcentis, Virg. Proh Iupiter ibit, & ita dicens teſtari Iouem videtur, & inuocare aduerſum illum, in quẽ iraſcitur, vt dicere ſolemus exclamantes. Bone Deus quanta improbitate mundus abundat. Tu homo Mitio redigesme.i.deduces me ad inſaniam.i.ad mentis hebetudinem & excæcationem, dicis ſup. quod non eſt flagitium.i.crimen increpatione dignum, adoleſcentulum facere hæc turpia.i.ſi adoleſcentulus hæc turpia committat, hæc dicit exclamãdo in dictum Mitionis, cui proculdubio remis veliſq; (vt aiunt) reclamari dignum eſt, & quidẽ ab omnibus. M. Ah hæc interiectio indignantis, & ægre ferentis talia verba, auſculta.i.audi, quæ dicturus ſum, nec obtundat.i.noli me moleſtare, aut mihi moleſtus, ſeu tædioſus eſſe ſæpius.i.nimis ſæpe, de hac re.i.de facto Aeſchini, obtundere eſt aliquid ſæpe odioſe repetere, dediſti mihi filium tuum Aeſchinum adoptandum.i.aſſumendum in filium, is filius eſt factus.i.effectus meus filius per adoptionẽ, ò Demea ſi ipſe peccat.i.errat, quid.i. in aliquo, peccat mihi.i.ad meũ dedecus. Tale illud Cice. in epiſt. Si quid offenderit, ſibi totũ nihil tibi offenderit, ergo Mit. illi aduerb. loci, dicit Don.i.ibi, ſiue illic vbi peccabit, vel illi pro tũc aduerb. temporis, quemadmodum & olli pro illi apud Virg. exponitur ſæpe pro tunc à Seruio, ſi recte memini, illi ergo.i.tunc qñ peccabit, ego Mitio feram.i.ſuſtinebo, tolerabo maximã partem dedecoris, quia nunc in meam eſt traductus familiam, tu autẽ ipſa adoptione eius cura liberatus es, ea pp maxima pars dedecoris mihi ferenda incũbit. Ipſe Aeſchinus obſonat.i.conuiuia frequentat. Feſtus, inquit, obſonitare eſſe frequenter obſonare ſignificat autem cõuenire, dicitur aũt obſonium, vt prius dictum eſt, quidquid in comedendo additur pani & vino. Inde obſono, obſonas dentium, vel obſonor, obſonaris deponens pro eodem.i.vel conuiuere, vt Feſtus ait, vel conuiuia frequentarẽ, & celebrãre, & õpipare.i.laute viuere, potat.i.biboſus eſt, ſeu bibax & vino ſe obruit & ingurgitat, & delicata, ac ſuauia quæritat vina, olet vnguenta.i. vnguentorum odore fragrat, quod eſt mollium virorum & effœminatorum & laſciuorum in cute curanda laborantium dicimus autem olere vnguenta, olere aromata cum accuſatiuo, quemadmodum dicimus ſapit mel i.habet ſaporem mellis, figuratam.n. locutionem palam eſt, olet ergo vnguenta de meo.i.de meis pecunijs, amat.i.amori indulget, & amore captus eſt, argentum dabitur à me dum.i.quãdo erit commodum.i.erit opportunum dare ſup. ibi, vbi.i.quando, vel in quo loco non erit argentum.ſ.q.d. dabo argentum dum opportunum erit dare ibi, vbi non erit fortaſſe ipſe Aeſchinus excludetur foras.i.vel nõ admittetur, vel iam admiſſus eijcietur vbi non erit argẽtum, & fortaſſe dixit, qm̃ eſſe poteſt vt gratis amet & gratis mittatur ob eius formæ elegantiã, ita legit Donat. vt dictum eſt, poſſet eñ forſitan non me per ita diſtingui. Dabitur à me argentum dum erit opportunum dare, deinde vbi non erit argentum fortaſſe Aeſchinus excludetur foras, neque potuit ſuum tenorem deducere ſine pecunijs. Aeſchinus effregit.i.rupit, demolitus eſt, diruit fores lenonis.ſ. dicitur aũt effringo is ab ex & frango, quo verbo iuriſcõſulti ſæpe vtuntur, habetur.n. titulo lib. 67. Pandectarum de effractoribus & expilatoribus, ipſæ fores effractæ reſtituentur i.reficiẽtur, & in priſtinum ſtatum reſtaurabuntur. Aeſchinus diſcidit i.diſrupit, vel diſſecuit veſtem. Illa reſarcietur.i.reparabitur, reſuetur, reficietur, reſtaurabitur, emendabitur, gratia habetur ſup. à me dijs. Eſt mihi ſupp.i. ego habeo, ego poſſideo, & extat mihi, &.i.etiam, vel ponitur hic geminando, & terris iactatus & alto, eſt ergo mihi vnde hæc fiãt, vnde diruta reſarciantur, & reparentur, q.d. ſi iſta ſint reſarciẽda, adhuc diuina gratia habeo vnde hæc fiant. Sic etiam nobis liceret loqui, habeo (deo gratias) vnde inopem poſſim deducere viam, alij dicunt habeo (deo gratias) vnde poſſim viuare, & tunc intelligitur ago ſup. ſed cum eſt gratia, intelligitur habetur, vel habenda eſt, & ea quæ fecit Aeſchinus adhuc.i.hucuſque, non ſunt moleſta mihi.i.mihi non diſplicent. Poſtremo.i.tãdem, aut deſine.i. ceſſa me obiurgare, aut cedo.i.dic, vel da, quemuis.i.quemlibet, quemcũque volueris arbitrum.i.iudicem, qui noſtræ diſceptationi modum imponat, & ſm te, aut ſm me ferat ſententiam. Arbiter eſt iudex electus arbitrio litigantium, cuius arbitrio cõmittitur litis deciſio ac terminatio, oſtendam.i.annunciam, confutabo te peccare plura.i.oſtendam te errare in pluribus, in hac re.i.in hoc negocio, cum dicimus, tu plura peccas, q̃ ego, improprius ſermo eſt, quia ita debet intelligi. Peccas in pluribus, q̃ ego, vt prius eſt expoſitum, nam pecco eſt verbum neutrum abſolutum, quod accuſatiuo proprie iungi non poteſt. Hei mihi.i.proh dolor diſce eſſe pater cũ ſis cælebs ab illis patribus, qui ſciunt vere.i.qui ſciũt te ipſa quid ſit pater, ſeu quid ſit eſſe patrem. M. Tu Demea es pater illi Aeſchino, natura.i.generatione naturali, quæ natura dicitur vis inſita rebus de ſimilibus ſimilia procreans, q.d. tu es illi pater naturalis, ſed ego ſum pater illi conſilijs.i.ſuaſionibus adhortationibus, q.d. tu genuiſti eum, ego vero educaui illũ, & quæ ſint illi facienda ſuadeo. D. Tu Mitio, ne.i.non conſulis.i.ſuades ei quidquam.i.aliquid quod ſupp. ſit ei vtile, aut honeſtum. M. Ah interiectio dolentis pp contumeliã illatam, videlicet q nihil honeſti conſuleret. Si pergis.i.ſi perſeueras in contumelia irriganda, ego abiero.i.abibo, diſcedam, coniunctiuũ pro indicatiuo. D. Siccine agis?.i.verum ſic diſcedis, neque ſicte loqueris? hoc dictum quaſi reuocantis correptio eſt, iam enim abibat. M. Conuerſus Mitio & retro aſpiciens, inquit, an.i.verum audiam te ſup. toties, quaſi obtundendo de eadem re. D. Aeſchinus eſt mihi curæ i.ad me ſpectat. M. Et.i.etiam ipſe mihi curæ eſt. Verum.i.ſed. O Demea vterque.i.ego & tu, curemus æquam partem.i.habeamus curam æqualis vtriuſque partis, tu Demea cures alterum filium.ſ. Cteſiphonem. Item.i.ſimiliter, ego Mitio alterum curã.ſ. Aeſchinum, nam curare ambos.i.curam habere amborũ propemodũ.i. ferè, eſt.i.æquiualet, repoſcere.i.repetere, illum quem dediſti mihi in adoptionem.ſ. Aeſchinum. D. Ah, interiectio dolentis. ò Mit. exclamat dolens, ac commotus ob id, quod dixerit Mitio illũ velle repoſcere, quod dedit. M. Sic videtur mihi.ſ.te velle repoſcere. D. Quid i.cur loquor ſup. iſtud, vel quid reſiſto, aut ſi ſit iſtuc dicas quid iſtic.i.iſtuc frater, per contemptum loquitur filio, aut dicit ſi iſtud quod filius facit, vel ſi iſtud quod comminiſceris.ſ. me velle repoſcere, placet tibi. Aeſchinus profundat.i.prodigat, cõſumat, luxurioſe alligurriat omnia perdat.i.perditum ſe reddat, aut amittat quidquid illi poteſt contingere, pereat.i.perdatur, nihil attinet ad me.i.nihil ad me ſpectat, iam.i.ex hoc tempore, aut præterea ſi fecero ſup. poſt hac.i.poſt hoc tempus, vnum verbum.i.ſi dixero tibi ne vnum verbum, quidẽ, & eſt apoſiopeſis, q.d. ero bene immemor, aut aliquid tale. M. O Demea rurſum.i.iterũ iraſceris

ſceris.i.ita concitatis. D. An.i.vtrum, non credis me iraſci, q.d. mihi iraſcendi materia.ſ.dictum quod ſequitur, repeton'.i.repeto ne.i.dicis tu q repeto illum filium, quem dedi in adoptionē indignanter dixit, illud ægre.i.moleſte perperam eſt dictum ſupp.quia non ſum alienus.i.extraneus filio, etiam ſi nō eſſem pater, poſſem tamen ob propinquitatem eius bonos mores curare, ægre ergo, ſeu moleſte, ſeu difficulter dictum.quaſi latu ſit difficile mihi patri.Si obſto.i.ſi reſiſto moribus Aeſchini, volebat aliquid ſubiungere, vt prius, vt non facio vltra debitum, vel nō abhorreo, ab officio vel aliquid tale, ſed correxit ſubiungens, iam deſino.i.deſiſto toties iſta inculcare, vel fruſtra in medium depromere, vis q ſup. cura vnū.ſ.Cteſiphonem? curo, q.d.bene volo, & iam deſino aliū curare, eſt gratia Dijs habere à me gratia, & ſum Deo obligatus, ſiue eius beneficio deuictus. cum.i.quando, ita eſt vt volo.i.cum res optanti reſpōdet. opto enim vt à cura illius filij efficiar liber, quod mihi contingit te faciente. iſte tuus filius adoptiuus Aeſchinus, per contemptum dixit, ſentiet.i.percipiet, poſterius.i.malum ſequens quod.ſ.ſequetur ex nimia tua indulgentia, & poſterius dixit pro poſterum comparatiuum pro poſitiuo, q.d.ſentiet quam tu ſis, & quantum ames eum, qui.ſ.eſt decipiendus ex tua nimia in eum indulgentia. Poſterius enim rarum dicitur ſequens, vt poſtera dies.i.ſequens, vel poteſt capi poſterius pro poſt.i.filius ſentiet poſtea qualis ſit. Nolo dicere grauius.i.peius, deterius in illū filium. M. Hæc apud ſe Mitio dicit abſente Demea.i.& non hæc mala de Aeſch.quæ dicit Demea non ſunt nihil.i.non ſunt omnino falſa, immo ſunt aliquid, nec.i.& nō, omnia quæ dicit ſunt.i. veritatem habent, quia quod eſt falſum nihil eſt, q.d.non omnia quæ dicit Demea ſunt vera, nec omnino falſa, immo aliqua ſunt & aliqua non ſunt, tamen.i.quamuis, non omnia ſunt vera, tamē hæc quæ fecit Aeſch.non nihil.i.aliquantulum ſunt moleſta mihi.i.mihi diſplicent, ſed nolui oſtēdere illi Demeæ me ægre.i.moleſte, ſeu difficulter pati.i.ferre illa quæ fecit filius, nam ita.i.talibus moribus homo ille eſt, cum.i.quādo, placo.i.volo placare eū, aduerſor.i.contradico illi ſedulo.i. inſtanter, vehementer, & quaſi ſine dolo, & deterreo.i.diuerto, deflecto eū ab ea opinione, q̄ concepit de eo, p p quam iraſcitur, tamē.i.quamuis abſtergere velim iram à ſe tamē vix patitur.i.fert, tolerat id, quod facio humane.i. modeſte, benigne, patienter, æquo animo. Verum.i.ſed ſi augeam iracūdiam eius.ſ.aut etiam ſi ſim adiutor.i.fautor iracundiæ eius, ita q aſſentiar illi in ira ſua, dicamq; eum recte iraſci, profecto.i. certe inſaniam, verbum eſt hic.i.ſim inſanus, vel deſipiēs, ſeu deſipiſcam cum illo.i.morem eius, & ſi.i.quamuis Aeſchinus facit nobis nonnullam.i.aliquam iniuriam in hac re videlicet q effregit fores, &c.tamen vltra hoc, q̄ meretricem ipſe non amauit? q.d. exarſit in multas, aut cui meretrici non dedit aliquid? muneris.ſ. Poſtremo.i.quod dicunt, finaliter nuper.i.non multo tempore à nunc, credo.i.puto q ſup.iam.i.tunc eum tædebat.i.ipſe efficiebatur tædio omnium meretricum, dicit ſe velle ducere vxorem, ſperabam.i.credebam adoleſcentiam.i.lubricitatem adoleſcētiæ, iam deferbuiſſe.i.refrixiſſe, ſiue feruorem priſtinum reliquiſſe, alij legunt deſeruiſſe, & tunc ſic aſtrue.Spetabam eum deſeruiſſe adoleſcentiam.i.motus adoleſcentiæ, vel ediuerſo, Spetabam adoleſcentiam deſeruiſſe eum, gaudebam.ſ.adoleſcentiam deferbuiſſe aūt.i. ſed, ecce quaſi repentinum propoſitum, de integro.i.denuo volo ſcire quidquid, eſt atque conuenire.i alloqui hominem.ſ. Aeſchinum, ſi eſt apud forum vænale, vel cauſarum ambiguum eſt, deinde lege per parentheſim, & per apoſiopeſim, niſi.i.niſi quia nō temere credo quæ de eo dicuntur.ita enim interpretatur Donat. & quidem recte, vt mea fert ſententia.

LATO. ARgumentum} Accuſat Demea Aeſchinū, & Mitio defendit.eſtq; hæc protaſis periculi Aeſchini. {Hem opportune} Attende aſperitatem Demeæ & cōtra lenitatem Mitionis. {Quid ille} Propoſitio accuſationis, q̄ auget à perſona & antefactis. {Fores effregis} Oratorie ennmerat ſingulas facti partes. {Clamant omnes} Confirmatio à teſtimonio, & mox amplificatio à diſſimili exemplo. Hæc cum illi} Confert culpam in Mitionem. {Homine imperito} Initium ad defenſionem à criminatione perſonæ. {Non eſt flagitium} Propoſitio defenſionis, per complexionem ad vehementiam. {Hæc ſi neque} Confirmatio ſumpta per occupationem, à pari & fictorio exemplo. Vt Nos ſaceremus ergo illi licet facere. {Et tu illum} Refertur ad obiectionem Demeæ denique ſi cōferendum. & eſt refutatio. {Ab auſcultaſ} Alia defenſio per tranſlationem, nihil ad Demeam ſi peccet Aeſchinus. {Excludetur fores} A meretrice ſcilicet non à Mitione. {Natura tu} Pulchra diſtinctio, quæ mox refellitur ex coniugatis. {Verum Demea} Redit ad defenſionis ſententiam. {Profundat} Conceſſio indignantis, qualis illa, I ſequere Italiam ventis. {Et eſt dijs} Error ſenis ad futuram epitaſin. {Me ægre} Conſilium Mitionis ad ſpectatores. {Quam hic} Moralis & pathetica hyberbole. & totum eſt leuis reprehenſio. {De integro} Subaudi amare cœpit.

PETRVS MARS. HEm opportune, &c.} Hominis in diſciplina domeſtica ſeueriſſimi, nec permittentis filium laſciuire, nec vſui tranſeat in mores, & alterius nimium indulgentis libidini filiorum, vt ætas curſum ſuum faciat, decorum hac ſcena ſeruatur, & diuerſum vitæ inſtitutum exprimitur. Vtrunque rationes habet: Primū, qm ex frequentibus actibus habitus generentur tam boni, q̄ mali. Ariſt.in 2.Ethic.ſic ait: Atque vt breuiter dicā omnes habitus ex operationibus ſimilibus fiunt: quapropter tales quaſdam operationes reddere oportet. Ipſarum nanque differentias habitus ipſi ſequūtur. Non igitur parum, ſed plurimum, quin potius totum refert, ſic, an non ſic homines ab adoleſcentia conſueſcant. Et paulo poſt dicit: Ob voluptatē improbas agimus, ob dolorem vero res poſthabemus honeſtas, Quapropter homines ab ipſa ſtatim adoleſcētia, vt inquit Plato, ita inſtitutos eſſe oportet, vt his gaudeant, doleantq; quibus gaudere, dolereq; oportet. Hæc enim educatio & eruditio recta. {Non eſt flagitium crede mihi, &c.} Hæc eſt ratio alterius inſtituti, quod eſt mitius, & nōnulla dicit adoleſcentiæ concedenda propter feruorem ætatis. Cicero in oratione pro Cœlio, ſic ait: Datur enim conceſſu omnium, huic aliquis ludus ætati, & ipſa natura profundit adoleſcentiæ cupiditates, quæ ſe erumpunt vt nullius vitam labefactent, nullius domum euertant, faciles & tolerabiles haberi ſolent. Iuuen.etiā dicit: Quædam cum prima reſecentur crimina barba. Et, Breue ſit quod turpiter audes.

GLAR. IErant, producte i, pronunciandum, quod nos addita n, Iuerant dicimus, inquit, Don Ex quo planè patet q̄ tenuis fuerit ea litera ſpiritus apud veteres, pro qua Germanorū Celtarumq; lingoa digamma Aeolicum habet, Vinum, vin. In 4.verſu Vbi initio ponendum pro iambo, deinde duo ſpondei cū iambo. Quinto aūt loco vel proceleuſmaticus eſt, vel Ea monoſyll. vel denique ſ, eliditur in Satius. In 8. Tete geminandum, vt docuit Don. & carminis & ratio poſtulat. In 7. vero ſimplex Te, ante Amare, non omittendum eſt. In 9. pro Tibi iambo quidam lib. habent Et tibi, dactylum. In 10. proceleuſmaticus eſt loco primo, niſi quis Filius diſſyllabum velit. In 11.ſ, eliditur in Quibus, niſi bacchius ſit primo in loco. In 13. poſt Hominem, Secum legendum, quod in pleriſque lib. omiſſum eſt, & Aut ad finem eius verſus ponendum, vt 14. incipiat à verbo Parare. Et in 15. aut ſ, elidendum in Natus, aut prima eius verſus ſyllaba At, à priore verſu elidēda. In 22. Duo legendum abſque verbo Sunt, quod Aldinus habebat lib. Notauit & hoc Ioan. qui in 25. Item legendum putat, ex Donato, non Idem, quod Aldinus habebat lib. In 26. Prætermitto, non Permitto, vt idem Aldi male habebat lib. In 27. creticus eſt initio, vel Meo monoſyll. In 28. Patres legendum, non Patre, quod Aldi habebat lib. Admonuit & hoc Ioan. In 30. Inſuerit, nō Inſueuerit, quod per errorem plerique habent lib. & in his etiam Aldi. In 35. anapæſtus eſt loco primo Venit ad. & Clamitans, legit Donat. ideoque d, in Quid, & ſ, in Agis elidenda, vt quid agis Mi, ſit anapæſtus, aut potius amphibrachys conſtituatur loco tertio. In vndequadrageſimo vel ſ, eliditur in Durus, vel amphibrachys eſt loco ſecundo, & q coniunctio poſt Aequum omitti non debet, quam omiſit Aldi lib. In 40. vel Et à ſuperiore verſu eliditur, vel Mea monoſyll. eſt, vel denique creticus tertio eſt loco. In 47. primo loco manifeſte eſt creticus, quod malum, quām dicere ille abijcere.l. Secundo loco proceleuſmaticus. In 48. ſecundo loco manifeſte creticus eſt, niſi quis dicat, t, abijci in Studet, quod mihi minime probatur. In 50. Sua monoſyll. niſi bacchium loco primo admittamus. In 51. Se ſupplet Donatus, & carmen reſpuit. Ad finem ſcenæ Gaudemus pertinet ad ſequentis ſcenæ primum verſum.

ACTVS II. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Senibus omiſſis deſcribitur Aeſchini factum iurgantis cum lenone, nec error eſt Poetę q hic fiant quæ facta eſſe Demea dixit, qui fortaſſe temere nuncio acceperat feciſſe Aeſchinum, quod facturū ille ſe minatus fuerit.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena proponitur exemplum contumelioſi diuitis per potentiam & pauperis pertinacis in perniciem ſuam. Nititur etiam perſuadere Aeſchinus ſe inuitum Sannioni lenoni intuliſſe iniuriam, verū fuiſſe illius culpa impulſum. Intelligendum quoque eſt, Parmenonem ſeruum morē gerentem Aeſchino ita acriter egiſſe cum lenone, vt tandem ab eo puella eriperetur, cuius auferenda Aeſchinus percupidus fuerat.

Iambici Octonarij, partim Catalectici, partim Acatalectici, & Trochaici Tetrametri Catalectici, Vnus præterea Dimeter.

Sannio

SANNIO leno, AESCHINVS adoleſcens.

OBSECRO, populares ferte miſero, atque innocenti auxilium:
Subuenite inopi. AES. *ocioſe, nunc iam illico hic conſiſte: *odioſe
Quid reſpectas? nihil pericli eſt: nunquã, dum ego adero, hic te
Tanget. S. ego iſtam inuitis omnibus.
AES. Quanquam eſt ſceleſtus, non committet hodie vnquam iterum vt vapulet.
S. Audi Aeſchine, ne ignarum fuiſſe te dicas morum meum.
Ego leno ſum. AES. ſcio. S. at ita, vt vſquam fuit fide quiſquam optuma.
Tu quòd te poſterius purges, nolle hanc iniuriam mihi
Factam eſſe: huius non faciam. crede hoc, ego meum ius perſequar:
Neque tu verbis ſolues vnquã, quod re mihi maleficeris.
Noui ego veſtra hæc: nollem factum: dabitur iuſiurandum, eſſe te
Indignum iniuria hac; indignis cum egomet ſim acceptus modis.
*Nihili AES. *Abi præ ſtrenue, ac fores aperi. S. ceterum hoc nihil facis.
AES. Intro nunc iam. S. at enim nõ ſinam. AES. accede illuc Parmeno,
Nimiũ abiiſti iſtoc, hic propter hunc aſſiſte. hem, ſic volo,
Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam dimoueas tuos,
Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuo in mala hæreat.
S. Iſtoc volo ergo ipſum experiri. AES. hem ſerua. omitte mulierem.
S. O facinus indignum. AES. geminabit, niſi caues,
S. hei miſero mihi.
AES. Non innueram: verum in iſtam partem potius peccato tamen.
I nunc iam. S. quid hoc rei eſt? regnum ne Aeſchine hic tu poſſides?
AES. Si poſſiderem, ornatus eſſes ex tuis virtutibus.
S. Quid tibi rei mecum eſt? AES. nihil. S. quid? noſtin', qui ſim? AES. non deſidero.
S. Tetigin' tui quidquam? AES. ſi attigiſſes, ferres infortunium.
S. Qui tibi magis liceat meam habere, pro qua ego argentum dedi?
*hoc Reſponde. AES. ante ædes non feciſſe erit melius *hic conuicium?
Nam ſi moleſtus pergis eſſe, iam intro arripiere, atque ibi
Vſque ad necem operiere loris. S. loris liber? AES. ſic erit.
S. O hominem impurum. hiccine libertatem aiunt æquã eſſe omnibus?
AES. Si ſatis iam debacchatus es leno, audi ſi vis nunc iam.
S. Egon' debacchatus ſum in te, an tu in me? AES. omitte iſta, atque ad rem redi.
S. Quam rem? quò redeam? AES. iam ne me vis dicere, quod ad te attinet?
S. Cupio, modo æqui aliquid. AES. vah, leno iniqua me non volt loqui.
S. Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcentium.
Periurus, peſtis: tamen tibi à me nulla eſt orta iniuria.
AES. Nam hercle etiam id reſtat. S. illuc quæſo redi, quò cœpiſti, Aeſchine.
AES. Minis viginti tu illam emiſti, quæ res tibi vortat male:
Argenti tantum tibi dabitur. S. quid, ſi ego illam nolo vendere,
Coges me? AES. minime. S. nã que id metui. AES. neque vendundam cenſeo,
Quæ libera eſt: nam ego illã liberali aſſero cauſſa manu.
Nunc vide vtrum vis, argentũ accipere, an cauſſam meditari tuam.
Delibera hoc, dũ ego redeo leno. S. pro ſupreme Iupiter
Minime miror; qui inſanire occipiunt ex iniuria.
Domo me eripuit, verberauit: me inuito abduxit meam:
Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Ob malefacta hæc *tantidem emptã poſtulat ſibi tradier. *totidem
Verum enim, quando bene promeruit, fiat: ſuum ius poſtulat,
Age iam cupio, modo ſi argentum reddat. ſed ego hæc hariolor.
Vbi me dixero dare tanti, teſtes faciet illico,
Vendidiſſe me: de argento ſomnium: mox, cras redi.
Id quoque poſſum ferre, ſi modo reddat: quanquam iniurium eſt.
Verum cogito id, quod res eſt. quando eum quæſtum occeperis,
Accipiunda, & muſſitanda iniuria adoleſcentium eſt.
Sed nemo dabit: fruſtra egomet mecum has rationes deputo.

OBSECRO populares} Popularitas in omnia rei cõfortium ſumitur. nunc autem populares ciues dicit. & hoc quod veteres quiritari dicebant, Quirites conclamare. DON.
} Obſecro populares, ferte miſero, atque innocenti auxilium} Hic exemplum eſt contumeliosi per potentiam diuitis, & in perniciem ſuam pauperis contumacis. } Subueniri inopi} Vide quàm poſteriora vehementiora ſunt ad incendendum populum primo, miſerum, poſt, innocentem: ad vltimum, inopem poſuit. & primo, ferte auxilium: poſt, ſubuenite. Et totum hoc principiũ à beneuolentia ſumit ne, quæ comparatur ex inuidia potẽtiæ Aeſchini. nam contraria in Aeſchino eſſe vult intelligi. } Miſero, atque innocenti auxiliũ: Subuenite inopi. } Tria ſunt, Miſer, Innocẽs, Inops } Ocioſe, nunc iam} Ocioſe ſecure ſignãt. nam niſi qui ſecurus eſt, ocioſus non eſt. } Ilico} Modo locum, non tempus ſignificat. } Ocioſe, nunc iam ilico hic conſiſte, } Simul imperauit modum, tempus, locum, factum. Modum, ocioſe: Tempus, nunc, Locum hic: Factum, conſiſte. Nam Iam & Ilico, alterum tempori adiungitur, alterum loco. At conſiſtere, eſt audacter & cõſtanter ſtare, vt, Cõſtitit in digitos exemplo arrectus vterque. } Iſtam inuitis omnibus} Deeſt abducam. } Ego iſtam inuitis omnibus} Ἔλλειψις. nemo enim plene loquitur qui luctatur. } Quanquam eſt ſceleſtus, non cõmittet} ἀνακόλουθον primum, nã cum præpoſuiſſet quanquam non ſubiecit tñ. } Nunquam} Pro non, Virg. Nũquam oẽs hodie moriemur inulti. } Iterum vt vapulet} Minaciter poeta priorem litem ſuſtulit, dicendo iterum, vt nõ eadem lis eſſet de qua ſupra Demea queſtus eſt, ſed inſtaurata naſcatur. } Cõmittet} Perficiet, ſed hoc proprie de illicitis, & puniendis facinoribus dicimus. Et ſimul hic oſtendit Comicus adoleſcens cedere ſe lenoni, inuitum ſe noxam intuliſſe, & id, quod fecerit, feciſſe lenonis colpa, nõ ſua. } Leno ego ſum} Leno, terribiliter pronunciandum eſt, q.d. cui ſupplex eris. Sed ex argumẽto eſt, quod contẽnit Aeſchinus minas lenonis, vtpote qui iam vanrẽ decreuerat ducere. } Scio} Hic ſic reſpondit quaſi in lenone imminutio capitis tantum conſiſteret. } Fide quiſquam optima} Fides in concipiendis comminationibus, denũciatio, comminantis eſt. } Huius non faciam} Figurate ergo, Quod te purges. i. purgationẽ tuam. Huius aũt δεικτικόν eſt. Aut enim ſtipulam, aut floccũ mouerat, aut ſummum digitum. } Ego meum ius perſequar} Hoc eſt lenonium. } Meum ius} Meam libertatem. } Mirum ius} Meam vindictam. Nam vt illa iniuria eſt quæ fit iniunxio, ita ius vindicta illa quæ redditur reo. } Perſequar} Vlciſcar. Cic. Tu dum tuas iniurias per te, id quod non pôt, perſequi conaris. } Huius non faciã} Cic. Ne tantulum quidem commotus eſt. } Neque tu verbis ſolues

vnquam

vnquam quod mihi te malefeceris} *νομικῶς*. Et ſolues,lues,perſolues.i.ſatisfacies,ac te purgabis.{Re malefeceris} Acuēdum eſt re & ſignificanter proferēdum.ibi enim eſt ſententia. Et plus dixit, & re malefeceris,q̄ iniuriam feceris.{Noui ego veſtra hæc} *ἐλλειπές* deeſt enim verba.{Iuſiurandum dabitur,} Hoc eſt iurabimus te eſſe indignum cui iniuria fiant huiuſmodi. Aut ſeparatim iuſiurandum dabitur,& ſeparatim,te eſſe indignum iniuria hac. & ſic melius.verba enim ſatisfacient cum res colligitur in generalibus cauſis. nam ſæpe iræ ac lites iureiurando ſunt terminatæ. {Indignum iniuria hac} Commite indignum & indignis.{Abi præ.} Aut abi,præ.i.prior,aut abi præ.i.præi: vt,I præ, ſequar. Aut præſtrenue: vt, Prædiuitis vrbe Latini. {Abi præ.} Magna contemptio minarum lenonis,non reſpondiſſe Aeſchinum ad ea quæ dixerat. {Ceterum hoc nihil facis} Nihil,pro, non, legitur, &,nihili.{At enim non ſinam} Enim,inceptiua particula apud veteres fuit,ſed & conuenit perturbationis.{Nimium iſtoc abiſti,} Quaſi ex contumacia lenonis appareat, quòd multum abierit. {Propter hūc} Iuxta hunc.vt Virg. Templum de marmore ponā Propter aquā. {Hem,ſic volo} Mire comicus ex alterius verbis,quid faciat alter oſtendit. {Quin pugnus continuo} Pugnus,à pugna dictus, non ab illo pugna. {Pugnus continuo}.i.veſtigium litigantis. {Iſtuc volo ergo ipſum experiri} Expreſſe oſtendit pauperioris loquacē contumaciam vſque ad pericula cædis. {Iſthuc volo ergo ipſum experiri} Hoc illo dicente,Seruus lenonem verberat. {Hem ſerua,} Neſciat cui dicat hæc Aeſchinus,an lenoni, an ſeruo,ſed ſeruo magis eſt veriſimile.{Geminabit niſi caues} Hoc comminantis eſt,non iubentis ferire. ſed quia longe ſtat Parmeno, gemina putauit dictum.Et geminabit,ſubaudiendum eſt plagam.{Geminabit niſi caues} Non ſingularem pugnum & vnum dabit,ſed geminabit: quaſi dicat,geminato duplicatoq; numero inferet.{Hei miſero mihi} Leno pulſatur. {Non innuerat,} Conuenienter Poeta audiorem Parmenonem malefaciendi inducit, cum ſupra dominum iniuſtum oſtenderet cogi ad inferendam iniuriam. {In iſtam partē potius peccato} Vt verberes non iuſſus potius,quàm iuſſus non verberes. {Nunc iam} Duæ partes ſunt. Et bene iam, quia ſero,& poſt plagas: Et vtrum hoc lenoni, vt abeat, an puellæ vt introeat, dicitur? ſed facetius eſt ſi lenoni intelligas dici, quaſi hoc factum ſit quod voluerit,& quaſi venerit vt vapulet. Et Iam etiam tarditatis incuſatio eſt. vt Virg. Iam melior iam diua precor.{Regnum ne Aeſchine} Inuidioſa moraliter exclamatio, & ardentior ad plagas. Regnum ne Aeſchine.{Hic tu poſſides,} Benè hic.i.Athenis,vbi grauius crimen eſt dominari velle. Nam tyranni ibi ſemper oppreſſi ſunt,& maxime proximi. {Si poſſideres} *ἠθικῇ εἰρωνείᾳ* contentoſtis in inuidiam {Ornatus eſſes ex tuis virtutibus} Cito oſtendit quantum à ſe longe ſit regnū, qui dixerit ornari potuiſſe lenonem. {Ex virtutibus tuis} Sic veteres per *εἰρωνείαν* virtutes pro flagitijs dicebant. Lucil. Animo ac virtutibus. {Quid tibi rei mecum eſt?} Hoc quia verberatus eſt, dicit. vt ſit,Quid tibi debeo? non quia nihil ſibi debeatur. {Nihil Facere,quia ipſe abituſit,& nihil vult à ſe repeti. {Quid? noſti,ne qui ſiem?} Proprie,ſic enim dicit quiſquā debet, Non me nouit,non q̄ ignoretur,ſed q̄ in re non cernatur. {Si attigiſſes} Plus dixit, attigiſſes, quàm tetigiſſes eſt enim multo minus attingere quàm tangere. {Qui tibi magis licet} Hic non tam ratiocinatio eſt,q̄ exclamatio per dolorem. {Meam habere pro qua ego argentum dedi.} Meam ſuffecerat, ſed magna moralitate additum, pro qua argentum dedi,ad exaſperationem ſimul eſſe oſtendit leno quod repetat. {Qui tibi magis} Si mihi,inquit, non licet attingere tuā, cur tibi licet meam,non tangere,ſed habere? Et habere, verum domi in conſuetudine,an corrumpere, id eſt ſtuprare intelligimus? {Ante ædes non feciſſe erit melius hic conuitium} Nō erat quod ad hæc inſte reſponderet. & ideo ſic reſpondet,vt conuitium dicat quod verum eſt.{Lora liberi?} Lora apud veteres laura dicebantur,à lauro triumphorum: * ſub qua mos erat captiuos vinciri, ducíq; per pompam. ideo autem,vt conditionis reminiſcantur,loris cæduntur mancipia. Nam mancipia dicuntur, quòd manu capta ſunt; Serui,qui ſeruati ſint, cū eos occidi oporteret iure belli. Vnde Virg. ſic inducit captiuum rogantem. Per patrios manes, per ſpes ſurgentis Iuli, Te precor hanc animam ſerues,natoq; patriq;. {Hiccine libertatem} ſcilicet Athenis. {O hominem impurum} Sic veteres impurum generaliter pro improbo ponebant, vt in eadem hac fabula. Perſuaſit ille impurus.lat ſcio.{Aequam omnibus?} Quaſi diceret,vbi non eſt, quando Aeſchinus loquitur. Et bene omnibus, vt ne lenones quidem videantur excepti. {Omitte iſta,atque ad rem redi. Superbo adoleſcenti maleficium non putat lenonis eſſe purgandum. Ad rem autem, ad negocium de quo agitur,dicit. {Quam rem?} Quam adduxiſti. Res enim pecunia intelligitur, vel id pro quo pecunia danda eſt. {Quo redeam?} Ad quam euertiſti domum,quia, Fores effregit,atque in

* Vide deponēda ſic præpoſitio ſub, vt intelligas captiuorum ... lau... vergul... fuiſſe ... ctas.

ædes irruit alienas. {Quod te attinet?} Quod tibi prodeſt, & commodum eſt. {Cupio} Ille,vir, dixit, hic,cupio. {Modo æqui aliquid} Subaudiatur, dicas. {Vah,leno iniqua me non vult loqui.} Nomen ſacrilegum,& iniuſtum Leno, iniquitatem agitat, iuſtitiæ patrocinatur. hoc totum *εἰρωνικῶς* pronunciādum eſt. {Leno ſum} Figura *συγχώρησις*. {Orta eſt iniuria} Orta, cœpta. {Illuc quæſo redi quo cœpiſti} Figurate. rectum enim erat, vnde cœpiſti niſi forte Quo pronomen eſt modo accipiendum,vt ſit,à quo. Et bene memor eſt dixiſſe Aeſchinum, Omitte iſta,atque ad rem redi. {Quæ res tibi vertat male} Adijcit contumeliā, quaſi & hoc multum ſit inimicum. Vertumnus dicitur deus qui rebus ad opinata reuertentibus præeſt. ſæpe autem male cedit, quod bonum putatur,& hoc eſt male vertiſſe. vt ille gladius qui numeri datus, adminiculum fuit reginæ pereunti. de Virgil. Enſemque recluſit Dardanium,non hos quæſitum munus in vſus. {Quid,ſi ego tibi illam vendere nolo?} Hæc maioris ſunt ſtomachi, & ideo ſtultiora. nam quod iam amiſit,venditurum ſe negat. Et, Quid ſi nolo, noue dictum eſt, & *τοῦ ἰδιωτισμοῦ* {Quid ſi nolo vendere? coges me?} Poteſt autē dici, Qui ſi nolo,coges me? {Minime} *εἰρωνεία*. {Nanque id me.} *εἰρωνεία* contumax & ridicula in eo, quòd iam amiſit id de quo dixit ſe cogi non poſſe. {Nam ego illum liberali aſſero cauſa manu.} Ordo eſt, Ego liberali cauſa manu aſſero. Et ſunt iuris verba, à quibus etiam Aſſertores dicuntur vindices alienæ libertatis. Nam & cauſa ipſa, liberalis dicitur, quæ actionem in ſe continet libertatis.{Pro ſupreme Iuppiter} Hæc locutio ad inducta eſt vt ex verbis lenonis appareat quàm facile mitis fieri poſſit,& quiduis libenter accipere. {Pro ſupreme Iupiter,} Supremum nunc dicit ſummum, ab eo quod eſt ſuperum, & ſuperius. Virgil. Rex ipſe Iouis de gente ſuprema, Troius Aeneas tua nos ad limina miſit. Et non abhorret à perſona & plebeij,& lenonis, & vim paſſi Iouem ipſum conuitio perſequi, vt quotidie videmus ab hominibus eius loci & ordinis fieri. {Minime miror,qui inſanire occipiunt ex iniuria} Senſus hic eſt, Inſanire fieri per iniuriā pleroſque mirabar, ſed iam non minor, poſtquam ego ipſe per iniuriam quàm ſum paſſus,inſanire compellor, adeo vt exclamē, Pro Iupiter. Et ſimul aduerte vigilantem Poetam, vt vbicunque in comœdia vocem tragicam extulerit,ſtatim perſonam inſanam dicere faciat,ſic & ſupra, Pro Iupiter,tu homo nunc adiges me ad inſaniam. {Me inuito abduxit meam.} Honeſtiori perſonæ hæc querela ſufficeret, abduxit meam. Sed leno bene addidit,me inuito nam abducuntur meretrices abſque voluntate lenonum. Et decora locutio eſt per *ἔλλειψιν*, me inuito abduxit. non enim addidit,puellam aut quid tale. {Tantidem emptam poſtulat} Tantidem emptam legitur, & tantidem emptam. {Homini miſero} Secundū illud Menandri * {Homini miſero plus quingentos colaphos infregit} Cōtumelioſa cædes,colaphus,& digna lenone. {Infregit} Vt illudēs hoc feciſſe Aeſchinus videatur cum ſonitu ſe colaphizatum ſignificat. Infregit autem illiſit, inflixit.vt ſit ſenſus. Inflixit homini miſero plus quàm quingentos colaphos. Et flebiliter pronunciandum eſt, hoc enim exprimitur, vt tamen incuſet in alieno facto fortunam ſuam. Et vide quantum hoc diſtet ab illo quod ſupra dicebat, Ipſum iſtuc volo experiri hoc,quia ſolus eſt: illud,quia cum aduerſario. {Bene promeritu} Bene multum. Promeruit,adiuuit,profuit,cui contrarium eſt commeruit. Nam mereri & promereri, eſt præſtare beneficium. Virgil. Quique ſui memores alios fecere merendo. Et, Nunquam regina negabo Promeritam. {Vbi me dixero tanti dare} Recte dixit. vbi enim pactio interceſſerit pretij, iam exceptionis actio ſublata erit,& pretium debebitur. {Mox ctas redi.} Tranſit ad *μεμψίμοιρον*. {Id quoque pati poſſum} Id,Mox ctas redi,id eſt moram. {Quanquam iniurium} Vendere quod nolis. Et ſcilicet. {Id, quod res eſt} Pro, id quod verum: bona locutio. {Quando eum quæſtum occeperis,} Vt in Andria: Deinde quæſtum occipit. {Muſſitandū} Patienda,conſideranda,cum ſilentio, & vt in amatore putanda, atque per hoc perferenda. Muſſitare enim proprie eſt diſſimulandi cauſa tacere. dictum vel à moto, vel ab M, quæ litera eſt nimium preſſæ vocis ac penè nullius. adeo vt ſola omnium cum interuocalet inciderit, atteratur, atque ſubſidat. Hinc Virgil. Muſſat rex ipſe Latinus. {Fruſtra egomet mecum} Præparationis genus, id accipiendas viginti minas totius ſummæ deſperatio.

Obſecro,&c.} Hic exemplum proponitur contumelioſi diuitis per potētiam,& pauperis contumacis in perniciem ſuam nititur autem perſuadere Aeſch. ſe inuitum intuliſſe iniuriam Sannioni lenoni. ſed fuiſſe impulſum illius culpa. intelligendum autem eſt Parmenonem ſeruum morem gerentem. Ar s. luctatum eſſe cum lenone, vt tandē extorqueretur puella, cuius extorquendæ Aeſchinus cupidus erat. S. O populares, id eſt, ò vos ciues, populares interdum dicitur fautor. interdū cui GVID.

ſauetur,videlicet gratioſus, qui ſcilicet dat operam, vt capiet auram,id eſt fauorem popularem,qui & aurarius dicitur. Interdum dicitur aliquis popularis,qui eſt de populo. interdum eſt denominatiuum ſignificans ad rem ad populum pertinētem,obſecro ferte auxilium.i.ferte opem. Auxilium do,feroq; dicimus,opem fero tantum dici licet,ferte ego auxilium.i.auxiliamini mihi miſero,id eſt afflicto,infelici,atque innocenti.i.qui non meruerim vapulare,ſubuenite.i.ſuccurrite mihi inopi.i.pauperi admodū, quaſi ſine terra inops dicitur, & plus eſt, q̄ pauper. Aes. Iam nunc, id eſt,iam hoc ipſo tempore tu lecto,conſiſte.i.mane, conſtanter, & audacter,ſta ilico.i.continuo,hic.i.in hoc loco, ocioſe.i.ſecure, quia ocium pro ſecuritate ponitur,nam niſi, qui ſecurus eſt ocioſus eſt. Donatus vult ilico hic locum ſignare,non tempus,ſed non bene video, quomodo bene cohæreent hic & illic, quæ duo eſſent aduerbia de eodem dicta, quod ſi non eſſet hic aduerb.ilico pro illic bene haberet locum.dicendo ocioſe oſtendit ſe imperaſſe modum, dicendo iam nunc imperauit tempus. dicendo hic vel illic oſtendit ſe imperaſſe locum, & dicendo conſiſte oſtendit ſe imperaſſe factum, quid te ſpectas.i.frequenter reſpicis, hoc eſt poſt te aſpicis,timebat ne à tergo alter veniret,qui eū cæderet. Nihil eſt pericli.i.nullum eſt periculum, q.d.tua culpa & contumacia efficis vt vapules,nunquam.i.non tanget te Parm.ſ.dum.i.quandiu, adero.i.præſens ero hic. S. Luctare Sannio leno cum eripientibus puellam inquiens. Age abducam ſupp.iſtam puellam inuitis omnibus.i.quod barbare dicunt, male gratibus omnium. Aes. h.d.Parmenoni,qui eum iam mulctauerat, quanquam.i.quāuis, ipſe leno eſt ſceleſtus.i.ſceleratus,improbus,peruerſus, tamē ſup. non committet.i.non efficiet (ſed proprie dicitur de illicitis committere in hoc ſignificato) hodie vnquā.i.nullo tempore,ſeu temporis parte,vt.i.q̄,vapulet.i.cædatur iterum. per quod eum oſtendit iam ſemel vapulaſſe. S. O Aeſch.audi ne dicas te fuiſſe ignarum.i.neſcium, meorum morum.i.meorum modorum viuendi ego ſum leno,qui redimit puellas, quas ſibi quæſtum turpiſſimū facere cogat. Aes. Scio te eſſe lenonem. S. Autem i.ſed,dum leno fide.i.veritate,ita.i.tam optima, vt.ſ.ſicut quiſquā.i.aliquis, fuit vſquam.i.in aliquo loco,quaſi dicat quod polliceor me facturum,illud ego facio citra omnem dubitationem,nō faciam.i.non patiatur quod purges,id eſt,excuſes,poſterius.i ulterius,poſtea,cōſequenter, & ponitur comparatiuum pro poſitiuo, videlicet pro poſtere,quod ſignificat poſt, vel conſequenter. non faciam ergo quod purges te huius, vt ſit neutri generis.i.huius rei cauſa ſupp. videlicet te nolle hanc iniuriam eſſe factam mihi.i.q̄ tu dicas,q̄ tu non fueris auctor huius meæ vapulationis, & ablationis puellæ,quoniam Aeſchinus non eum cædebat, ſed Parmeno, vel non non faciam.i.non permittam,quòd tu purges te nolle hanc iniuriam, huius.ſ.puellæ ereptæ, eſſe mihi factam, alij habent huius quidquam,& tunc eſt ſenſus. Non faciam quidquam.i aliquid huius.i.de hoc,quod.i.propter quod purges te nolle hanc iniuriam eſſe mihi factam crede hoc.i.habeas hoc perſuaſum,& exploratū, ego perſequar.i.vlciſcar,vſque ad finem cauſæ proſequar,ius meū id eſt meam libertatem lenoniam, vel proſequar meam vindictā. Nam ve iniuria eſt,quæ fit innoxio, ſic ius eſt quod redditur reo. neque tu ſolue vnquam.i.nūquam lues,perſolues, ſatisfacies,purgabis,verbis.i.per verba id, quod feceris mihi male.i.inique, re.i. ipſo effectu, & vi mihi illata ego noui veſtra verba.ſ.hæc nollem.i. vellem hoc non eſſe factum,iuſiurandum.i.ſacramētum,dabitur, id eſt iureiurando affirmabitur,impersonaliter, te eſſe indignum hac iniuria.i.te non eſſe eum,cui debeat fieri talis iniuria,vt videlicet accuſeris talem iniuriam intuliſſe mihi,cum egomet ſim acceptus.i.tractus,indignis modis.i.inhoneſto modo,& indigno,qui à tali iuuene ingenuo admitteretur,ſeu fieret, vel te eſſe indignū hac iniuria.i.qui deberes facere hanc iniuriam. Aes. Abi præ, id eſt,præi,præcede,ante i domum ex hoc loco, vel præſtrenue ſit vnum verbum,vt prædiues, & tunc ſic lege,abi.i.diſcede hinc,præſtrenue,id eſt valde diligenter. nam ſtrenuus homo eſt diligens, & validus,ac magnanimus, poſſet etiam forſitan præſtrenue eſſe vocatiuus,ſed melius eſt vt ſit aduerb.abi ergo & aperi fores. domus tuæ,vbi eſt puella quàm volumus abducere. S. Ceterum, id eſt, ſed nihil.i non facis hoc.i.non eo perueniſti vt huc poſſis facere, videlicet vt tibi fores aperiam, vel nihil facis, id eſt nihil proficis hoc,in ablatiuo.i per hoc, q̄ ita mecum minaciter & imperioſe agis. Aes. Iam nunc.i.ex hoc ipſo tempore tu Parm.i. valde,abi intro.i.in domum. S. At enim id eſt,ſed certe, non ſinam.i.non patiar, vt ipſe ſeruos Parm.eat intro, vt præcipis. Aes. Parmeno ſerue mi accede illuc.i.valde,confer te ad locum vbi leno eſt,aſſiſte,id eſt quod dicitur,tene te hic, id eſt in hoc loco,quem tibi oſtendo, propter hunc, id eſt,iuxta hunc lenonem, vt ſis paratus illum mulctare ſi ſit opus. S. Hem,interiectio indignantis,& contumaces, ſic volo vt ſcilicet mihi aſſiſtat, quaſi contumax propter pericula cædit non deterretur. Aes. Tu Parm.ſerue caue iam ne ſup.dimoueas,id eſt vertas, quoquam.i. in aliquam partem,vel in aliquem locum oculos tuos à meis oculis,ne.i.vt non,ſit mora,id eſt tardatio, quin.i.quòd non pugnus, id eſt,manus clauſa hæreat.i.adhæreat, admoueatur continuo,id eſt,ilico,in mala.i.in gena lenonis.ſ.Mala enim eſt illa pars faciei propè oculos, quæ more mali,id eſt pomi eſt rotūda,caue ergo q̄ non ſit mora quin pugnus hæreat in mala eius, ſi innueri, ab innuo is.i.ſi fecerim tibi ſignum: S. Ergo quia tu ita præcipis,volo experiri ipſum Parmenonem.i.de eo facere periculum, an audeat facere,quod iubes. Aes. Hem, hic interiectio metuētis ne puellam abducat leno.ſerua tu Parm.i.conſerua,protege tutare, defende puellam,& cum leno nimis acer eſſet ad eam abducendā, ſubdit,omitte mulierem.i.demitte mulierem & ſubaudi cæde lenonem,quod ſi de lenone illud dictum intelligatur, ſic intellige, hem admonentis,tu leno ſerua te.i.non patiaris ita te mutilari,id eſt,omitte puellam.i.patere vt eam abducamus,& ita euades. S. O facinus miſerum,exclamando proferatur, hoc eſt vos populares videte facinus miſeratione dignum. Aes. Ipſe Parm.geminauit.i.duplicabit plagam ſupple ſiue inſtaurabit denuo verbera, niſi caues.i.niſi conſulis,& prouides tibi dando petita. S. Cum geminaſſet Parmeno exclamet leno.hei,interiectio dolentis,miſeriam, deeſt ò.i.o miſeriam.i.ſuſtineo ſupp.afflictionem miſerabilem. Aes. Non innueram.i.non feceram tibi ſignum Parm, vt geminares,ſed geminaſti,veruntamen.i.ſed tamen potius peccato, in futuro imperatiui.i.errato, vt verberes eum non iuſſus, quia peccat ſeruus plus imperato faciens, quod tamen volebat Aeſchinus,ideo,inquit,potius peccato eum cædendo in iſtam partem.i.ſecundum hanc partem in qua non innuerim,neque iuſſerim,nam erant duæ partes,videlicet iubere & non iubere, innuere & non innuere. ideo dixit in iſtam partem potius peccato,&c. ò iam nunc.l.i.abi,quaſi dicat ſero & poſt verbera, vbi iam tardetatis incuſatio eſt.poteſt etiam,ſed non æque bene referri ad puellam,quàm iubeat introire,vt eam commodius eripias. S. Quid hoc rei eſt,id eſt qualis eſt hæc res,vel quid hoc ſibi vult? ò Aeſch. ne.i.verum poſſides hic regnum, verum dominaris hic & exerces tyrānidem hic,id eſt in ciuitate libera ſcilicet Athenarum, in qua tyranni ſemper oppreſſi ſunt. Aes. Si poſſiderem hic regnum, id eſt,rerum potirer, & omnia meo regerentur arbitrio, tu leno eſſes ornatus,id eſt tu beneficium à me conſequereris, ex tuis virtutibus,id eſt ſecundum tuas virtute,ſed cum in te nullæ ſint, ſed vitia, non modo non ornaberis à me, ſed etiam pro tuis flagitijs grauiſſimas pœnas lueres. S. Quid rei.i.quæ res eſt tibi mecū, id eſt quid negocij mecum habes, vel quid in me actionis habes, aut quid tibi debeo? Aes. Nihil rei inquam eſt mihi tecū,quaſi dicat nihil tecum negocij habere cupio, præſertim cum in meum redundaret dedecus. S. Quid? modus interrogandi comicis familiaris,noſtin'.i.ſcis ne,qui ſim,id eſt, qualis vir ſim? Aes. Nō deſidero noſſe qualis ſis. S. Tetigi ne, id eſt verum tetigi lædēdi gratia,quidquam.i.aliquid,tui.i.ex tuo corpore. Longe enim intereſt ſi quis dicas,tetigi aliquid tuum,& tetigi aliquid tui. Nam prius ſignificat me tetigiſſe aliquid,quod tuum erat,vt librum,veſtimentum, vel aliud,ſed tetigi aliquid tui ſignificat me tetigiſſe aliquot ex membris corporis, vel aliquam corporis tui particulam. Aes. Si attigiſſes.i.leniter tetigiſſes, quod minus multo eſt,quàm tetigiſſes,ferres.i.portares.ſuſtineres,patereris,infortunium.i.infelicitatem,peſſimum ſucceſſum,quaſi dicat tecum peſſime ageretur. S. Reſponde,qui.i.cur,vel quomodo magis licet tibi habere meam puellam,pro qua dedi argentum,quàm liceret mihi habere tuam, ſi haberes? vel quia dixerat ſi attigiſſes, dicit nunc San.ſi mihi non licet, attingere aliquid tui, qui magis tibi licet,non modo meam attingere,ſed etiam habere Aeſch.melius erit tibi ſupple lenoni non feciſſe mihi hoc cōuitium, id eſt hanc contumeliam, hoc maledictum hoc improperium, hoc dedecus, hoc probrum,ſeu obbrobrium,ante ædes.i.ante domum, puta in medio vico,quoniam locus aggrauat conuitium. Nam id eſt,ſed, ſicut nam quod pro eo quod autē,ſi perges.i.ſi perſeuerabis, proſequeris,eſſe moleſtus.i.faſtidioſus,tædioſus iam,id eſt ſtatim,abripiere,id eſt ab hoc loco rapieris, intro i.in interiorem domum, neque operiere.i.obruere,cooperieris loris,id eſt ſcuticis,funiculis de corio factis,quibus cædebantur mancipia, vt conditionis reminiſcerentur. Dicuntur autem mancipia quòd manu capta ſunt ab hoſtibus,ſed ſerui dicuntur quaſi ſeruati, cum eos iure belli liceret occidere. Atque ergo operiere loris,id eſt totus obrueris loris, cum vapulabis, ſcilicet vſque ad necem i.internecione vſque.i.ad mortem. S. Minitaris q̄ ſupp.ego liber.i.nō ſeruilis conditionis operiar loris, quis ſerui cædi ſolent. Aes. Sic erit vt dico.ſ. quin loris vapulabis. S. O hominem impurum.i.improbum, more antiquo.i.dico te eſſe hominem improbū, ſed exclamatio,

quàm ſit interpretor, vt ſatisfaciam aliquibus, qui niſi videãt, vnde regimina dependeant (vt eorum verba vtar) ſuo ipſorum animo morem gerere, ſatisfacere ve non poſſunt, ea propter cũ profeſſionis noſtræ officio videamus incumbere, vt quamplurima ſatis har, ſic familiariter interpretandum duximus. Sed ad rem redeamus. Hiccine.i. verum homines, armis dicunt verum ſupple libertatem.i. facultatem liberam agendi quodlibet, eſſe æquã, id eſt, æqualem, parem omnibus incolis, hic.i. Athenis? quaſi dicat vt video inter te & me non videtur æqua, cum tu pulſes, ego vapulo tãtum, & meam poſſideas, neque mihi tui quidquam liceat attingere. AES. O Leno Sannio ſi iam ſatis debacchatus es.i. inſaniuiſti, deſipuiſti, à Baccho dicitur bacchor aris, inde debacchor compoſitum, in quo de coget nõ minuit. Iam audi ſi vis Sannio.i. vtrum, ego debacchatus ſum.i. inſaniui, ſæuiui verbis & verberibus in te.i. contra te, an tu Aeſchine debacchatus es, id eſt ſæuiſti in exercuiſti, tanquam bacchans & furibundus in me.i. contra me. AES. Mitte.i. omitte, miſſa ſac iſta per contemptum dicit, quaſi inepte, atque redi ad rem.i. ad negotium, de quo agitur. S. Quam rem omittam ſupple cum rem ipſam.ſ. puellam abduxeris, nã res pecunia intelligitur, vel id pro quo pecunia danda eſt, quo.i. ad quem locum cedcam præſertim cum domus meæ fores effregeris. AES. Ne.i. verum, iam.i. nunc, vis me dicere.i. quod ego dicam i. quod attinet ad te.i. tibi prodeſt. & commodum eſt. S. Cupio vt dicas quod ad me attinet, modo.i. dummodo, dicas ſupple aliquid æqui.i. aliquid quod non modo ſit vtile, ſed etiam iuſtum, & honeſtum. AES. Vah, interiectio ridentis, leno.i. puellarum redemptor ac venditor, quaſi nomen ſceleſtum eſt, & inuiſum. Leno ergo non vult me loqui iniqua.i. nulla inhoneſta, quaſi dicat mirum eſt lenonem patrocinari iuſtitiæ, hoc totum ironice pronunciandum eſt. S. Fateor quod ſum leno pernicies appoſitione dictum.i. qui ſum deſtructio, perditio communis id eſt publica iuuentutis adoleſcentium.i. iuuenum, & ſum inquam peſtis.i. lues, contagium, peſtilentia adoleſcentibus inquam perituris, id eſt, perdendis, qui ſequuntur viam perditionis, & interitus animæ, tamen.i. quamuis ſim leno, tamẽ nulla iniuria eſt orta.i. incepta tibi ſumpta à me.i. per me, vel ex meo facto. AES. Nam hercle.i. per Herculem etiam cum hoc quod dicit te Lenonem, id reſtat.i. id, quod tu dixiſti reliquum eſt, videlicet te eſſe perniciem communem adoleſcentum, & peſtem perituris. S. Quæſo.i. poſtulo. ô Aeſchine redi illuc.i. reuertere ad illud propoſitum, quo.i. à quo negocio vel propoſito, tu cœpiſti.i. incepiſti. AES. Tu leno emiſti illam puellam viginti minis.i. viginti libris, tantum argenti.i. tanta pecunia.ſ. viginti minæ dabitur tibi pro illa, quæ res.i. quæ datio argenti male vertat tibi.i. in tuum malum cedat, ſeu in tuam cedat & conuertatur perniciem, dicebant veteres. Verumtamen eſſe Deum, qui rebus ad opinata reuertentibus præeſſet. Sæpe autem male cedit, quod bonum putatur, & hoc eſt male vertiſſe. S. Quid facies ſupple vel dices, ſi nolo vendere tibi illam puellam, quam tamen iam eripueras. AES. Coges.i. compelles me vendere.ſ. Aeſch.i. Minime.i. non cogam te. Nam longe melius eſt mihi eam ſine pecunijs habere. S. Pero ſup. ita, nanque metui id.ſ. ne me cogeres vendere, & eſt ironia contumax & ridicula. AES. Neque cenſeo eam puellam eſſe venundandam.i. vendendam, quæ.ſ. puella eſt libera.i. non ſeruilis conditionis. Nam ego aſſero.i. vendico, aſſeuero, reſtituo illam in libertatem manu mea.i. Nam aſſertores, ſeu vindices manu capiebant quem aſſerebant in libertatem, vel in ſeruitutem, quemadmodum fecit M. Claud. Ap. Claudij clientis, qui aſſerere volẽs in ſeruitutem filiam, virginei plebei viri iniecit manũ in eam ſeruam ex ſerua natam appellans, ſic hoc Aeſch. aſſerere volens in libertatẽ puellam iniecit in eam manum liberam eam eſſe aſſeuerãs. Bene ergo, inquit, aſſero manu mea illam cauſa liberali.i. per cauſam continentem actionem libertatis. Eſt enim cauſa liberalis cõtrouerſia quæ continet in ſe actionem libertatis. De qua longe, lateq; agitur li. 40. Pandectarum titulo de liberali cauſa. Dicimus autem aſſero te in libertatem, vel in ſeruitutem.i. vindico, ſiue aſſeuero, ſiue reſtituo te in libertatem, cum diceretis falſo ſeruus, vel redigo te in ſeruitutem, cum falſo te aſſeuerares liberum. In eodem titulo de cauſa liberali legi hoc dicendi genus aſſeuerere ſe ex libertinitate in ingenuitatẽ, pro aſſerere vel vendicare, vt etiam dicere poſſumus. aſſeuerere ſe ex ſeruitute in libertatem, ab aſſerendo dicuntur aſſertores ſæpius vindices libertatis, quamuis & forſitã an dici poſſent aſſertores ſeruitutis, quandoquidem aſſerere in ſeruitutem ex libertate dicamus. Inde eiuſmodi aſſertiones i. reſtitutiones in libertatem, aut ſeruitutem dicuntur vindiciæ arum, vel à vindicando, vel à vindicio vicelliorum li. 1. quo, qui vindicta i. virga prætoria primus libertate donatus eſt. Inde dicũtur vindiciæ libertatis, vel ſecundum libertatem vindiciæ ſeruitutis, vel ſecundũ ſeruitutem. Inde iudex aliquis, vt fecit App. Claud. decerni dicitur, pſtere decernere, vel dicere vindicias ſeruitutis, vel ſecundum ſeruitutem & propinquis, vt ferit Virg. pater vna cum alijs cognatis dicantur poſtulere, vt vindiciæ libertatis, ſecundum libertatem puellæ agitatæ in cauſa liberali pronũciantur. Sic ergo aſtruo liberam. Ego aſſero manu mea illã cauſa liberali.i. vel in controuerſia de libertate, vel per cauſam liberalem intelligendo per actionem libertatis, quæ continet in ſe cauſa liberalis. Nunc vide i. conſidera, delibera, vtrum vis accipere argẽtum.ſ. viginti minas, an vis meditari.i. exercere, tueri, defendere cauſam tuam.i. tuam partem.ſ. tuum ius in hac cauſa liberali, quàm in te puto intendere ô leno, delibera.i. mente voluta, hoc ſ. an vis accipere argentũ, an meditari cauſam tuam, dum i. quãdiu redeo. S. Proh ſupreme.i. ſumme Iuppiter exclamatio eſt iraſcentis, & quaſi Iouem proteſtantis, q. d. ô ſumme Iupp. te inuoco in auxilium meum, vel imploro opem tuam, vel teſtor fidem tuam, vel aliquid tale, eſt autem exclamatio tragica, in quam cum poeta incidit in perſonam inſanientem introducit, vt prius, Proh Iup. tu homo redigis me ad inſaniam, & hic.i. nunc minime.i. non miror eos ſupp. qui occipiunt.i. incipiunt inſanire.i. fieri inſanos, ex iniuria i. poſt acceptam iniuriam q. d. Mirabar prius pleroſque inſanos fieri per iniuriam, ſed iam non miror. poſtquam ego ipſe per iniuriam quam ſum paſſus inſanire compellor adeo, vt exclamem proh ſupreme Iupp. Subdit iniurias quas accepit ab Aeſch. Ipſe Aeſchinus eripuit.i. extraxit per vim me domo.i. è domo, vel à domo mea Dicimus autem eripio te malis cum datiuo, & à malis cum ablatiuo. ipſe Aeſch. vulnerauit.i. ſauciauit me, abduxit.i. violẽter eripuit meam puellam, me inuito.i. contra meam voluntatem, ipſe Aeſch. poſtulat eam puellam emptam tantidem.i. viginti minis tradier, paragoge.i. dari ſibi, vel poſtulat eam empta dari ſibi tantidem.i. pro eodẽ precio quo empta eſt. Tantundem dicitur in nominatiuo & accuſatiuo, & tantidem in genitiuo abſque caſibus alijs, & poſtulat eam dari ſibi tãtidem, ob.i. propter hæc maleſacta, quæ in me exercuit. Donatus ait legi in aliquibus libris tondẽ, ipſe Aeſch. infregit.i. cum ſonitu illiſit, inflixit, incuſſit mihi homini miſero.i. infelici & afflicto, plus quingentos colaphos.i. pluſquam quingentas alapas. Inde colaphizo as.i. alapis aliquem cædere. Dicimus aũt eleganter, incuſſi vel infregi vel illiſi, aut inflixi illi colaphum, pro eo, quod dicunt, dedi illi alapam. Iuuen. Nos colaphum incutimus lambenti cruſtula ſeruo. Verum.i. ſed, enim.i. certe, quando.i. quin bene.i. multum, promeruit.i. adiuuit, profuit, cui contrarium eſt commeruit. Nam merere ſeu mereri & promerere ſeu promereri, ſignificat præſtare beneficium. commerere autem vel commereri ſignificat contrariũ. Verum ergo quia bene promeruit.i. quia multum meruit, vt puellam haberet, hoc dicit per ironiam, ſic.i. habeat eam. ipſe poſtulat ſuum ius.i. ſuum meritum, vel poſſet dici ſuum ius.i. ſuum meritũ poſtulat, vt eam habeat, & hoc etiam per ironiam eſt pronunciandum, niſi velit intelligere eum adiuuiſſe eum in eo quod repreſſerit identidem Parmenonem cædẽtem eum Lenonem. Hæc autem omnia leno volutat apud ſe cogitabundus, & varias rationes agitans. Age aduerbium hortantis ſeipſum, iam.i. nunc cupio accipere argentum, vel cupio eum habere eam ſi modo.i. ea lege, ſi reddat.i. reſtituat argentum, quod pro ea dedi, ſed ego ariolor.i. diuino, augurior, ſuſpicor, opinor, inde arioletores, vt inquit Feſtus, dicuntur coniectores.i. diuini, ſeu diuinatores. Ego itaque ariolor.i. ſuſpicor, & diuino hoc quod ſequitur, poſtquam.i. vbi dixero me dare puellam ſupple tanti.i. pro tanto precio, videlicet viginti minarum. Vbi aduerte tanti poni in genitiuo cum verbo nõ tendente ad precium ſaltem proxime, quamuis remote ad pretium aliquatenus tendat. Ilico Aeſchinus faciet teſtes.i. capiet teſtes (vt dici ſolet) de venditione facta, & tunc debebitur pretium, teſtes inquam faciet me vendidiſſe puellam, de argento.i. quantum ad argentum reddẽdum ſpectat, ſomnium eſt. ſupple.i. nihil erit tandem nihil ſoluetur, neque inuenietur, quemadmodum cum aliquis ſomniat ſe accepiſſe pecunias tandem cum expergiſcitur nihil inuenit in manibus ſuis. Mox.i. ſtatim, dicet mihi quærenti pecunias hæc verba, redi.i. reuertere cras, & ita procraſtinabit de die in diem, quoque.i. etiam poſſum ferre.i. tolerare, id.ſ. redictas, ſi modo reddat argentum debitum, quanquam.i. quamuis, id ſupple eſt iniurium.i. quanquam differre ſolutionem eſt inferre iniuriam, & vexare ſuũ creditorem tot acceſſibus, & reditibus. Vel (vt ait Donat.) quanquam iniurium eſt, id eſt, moleſtum & ab iniuria profectum cogi vendere quod nolis. Verum.i. ſed cogito id, quod res eſt.i. id, quod eſt verum, quando.i. poſtquam, occeperis, id eſt, inceperis, quæſtum facere.i. quærere ſic lucelle per lenoniam artem, iniuria i. moleſtia adoleſcentum, eſt accipiende i. ſuſtinenda, patienda, toleranda, & muſſanda.i. conſideranda cum ſilentio, & in animo repetenda, ac per hoc perferenda. Muſſitare enim proprie à muſare eſt frequentatiuum, ſignificatq; diſſimulandi cauſa tacere, dictũ vel à muto, vel ab m.

quæ litera eſt nimium preſſæ vocis, ac penè nullius adeo, vt ſola omnium cum inter vocales inciderit, atteratur, atqua ſubſidiat Virg. Muſas rex ipſe Latinus.i.tacet cauſa diſſimulandi. Deinde redit ad ſe inquies, ſed nemo dabit iniuriam. Ita vt non erit opus muſitare, & ideo fruſtra.i.incaſſum, reputo, id eſt, cogito, voluto, mecum.i.apud me, & in animo meo has rationes.i.hos faciendi modos, de quibus dictum eſt, puta de inferenda iniuria, aut de non ſoluendo debito.

Lato. ARgumentum} Deſcribitur certamen Aeſchini cum lenone, quo per vim eripuit virgem. } Obſecro populares} Ciues. } Ocioſe} Secure alloquitur ſeruum. } Ego illam Eclipſis luctantis. ſubaudi retinebo. } Tu quod te} Præmonitione deterret ab iniuria. } Huius non fa.} Dictinos oſtenſo pilo vel ſummo digito. } Nollem factum} Proſopopœia purgantis. } Propter aſſiſte} Iuxta. } In mala} In ore lenonis. } Serua} Obſerua. } I nūc iam} Iubet abire Parmenonem & virginem abducere. } Tuis virtutibus} Ironia prouerbialis. } Qui tibi} Exclamatio per dolorē. } Hoc connitium appellat vociferationē lenonis, quia aliud quod iuſte reſpondeat non habeat. } Loris liber?} Subaudi, operietur, hoc eſt cedetur, quia nefas & contumelioſum erat liberos cedere. } Vah, leno iniqua} Irriſio. } Minis viginti}.i.noſtratis pecuniæ ducentis coronatis. } Nam ego illam} Verba iuris in aſſerenda hominis libertate. ordo eſt. ego illam aſſero manu, cauſa liberali. } Domus} Enumeratio cum incremento. } Inſiegit} Pulchre dictū pro impegit. } Promeruit} Ironicos. } Ariolor} Prouerbialiter de eo quod incertum eſt. } Mox eras redi} Verba incraſtinantis debitoris, per proſopopœiam.

Petr. Mars. OBſecro populares, &c.} Proterui adoleſcentis fidentia & impetus, hac ſcena exprimitur, qui vt libidinē animi ſui expleat, alterius miſeriæ, inopiæ ac innocētiæ nullam habet rationem: & leges ciuiles trāſgreditur, quod malæ inſtitutionis ſignum eſt, & damnatur in primis, quoniam violatis legibus, violatur libertas, quæ in legibus continetur, quas non ſolum tenere debet iuuenis bene inſtitutus, ſed ne cogitare quidem, an recte ſint poſitæ. Plato lib. 1. de Leg. ſic ait; Vna certe lex erit præclariſſima, quæ iubeat, ne quis iuuenum quærere audeat, recte, an contra ſe leges habeāt, ſed vno omnium ore, vnaq́ voce recte tam quam à Dijs poſitas concedi præcipiat, nec vllo modo aliter pati quidquam à iuuenibus cogitari. Et non ſolum damnādus eſt, qui iniuriam irrogat, ſed etiam qui non propulſat, ſi poteſt, iniuriam. Ideo Plato in 5. de Rep. ſic ait: Honorandus certe eſt, qui nihil iniuriatur: qui vero nec alios id facere patitur, duplici honore, immo etiam magis honorandus eſt. Xenophon lib. 1. inſtitutionum Cyri, ſic ait: Nihil eſt iuſtius, quàm propulſare iniuriam, aut pulchrius, quàm amicis ſuccurrere. Seneca loquens de iuſtitia, ſic ait: Iuſtus vt ſis, non ſolum non nocebis, ſed etiam nocentes prohibebis, nam nihil nocere non eſt iuſtitia, ſed abſtinentia alieni. Cice in lib. 1 de Off. Qui autem non defendit, nec obſiſtit ſi poteſt iniuriæ, tam eſt in vitio, quàm ſi parētes, aut amicos, aut patriam deſerat. Illam liberali aſſero, &c. Aſſero.i.vindico & defendo eius libertatem ea actione quæ libertatem continet. Eſt autē actio ius proſequendi in iudicio, quod ſibi debetur, & hæc actio aut eſt in rem, aut in perſonam. Manumiſſio, eſt datio libertatis. Nam quandiu quis in ſeruitute eſt, manui & poteſtate ſubijcitur: & manumiſſus liberatus eſt à poteſtate, quæ res à iure gentiom ſumpſit exordium.

Glar. INgens hoc loco difficultas in huius ſcenæ initio eſt, quàm leniter ſanè tranſiliunt quos antea etiam nominatiui. Doctor. tres primos iambicos tetrametros catalecticos iudicauit. Cui tantiſper ſubſcribam donec meliora inueniam. Nam valda ſuſpicor hanc ſcenam initio trimetris trochaicis ſcriptam, vt eſt ſcena prima, Actus quarti in Andr. Verum deſunt nobis aliquot verba, quæ temere atque abſque alicuius exemplaris fide imponere non audemus, multo minus tollere quæ ſunt recepta. Itaque ad Doctor. cenſuram primus verſus dactylum habet loco primo, ſecundus anapæſtum, & u, eliditur in Subuenire. Quanquam poterat & creticus eſſe loco primo. Ceterū huius carminis poſterior pars etiam in Doct. libro claudicat. Eſt autem ſic legendus verſus ex antiquo libro } Subuenire inopi. Aes. Ocioſe iam ilico hic cōſiſte nunc. } Quid} Vt nunc poſt verbum Conſiſte ponatur, & Quid finiat, deinde alter verſus à verbo Reſpectus incipiat. Quartus eſt dimeter iambicus, Quintus iambicus tetram. acatal. Sextum Doctor. trochaicum tetram. acatal. indicat, quales omnino tres toto Terentio ſcio, vt ſuperiore fabula diximus Actus quarti, ſcena prima, ſed qui habeant trochæos loco ſeptimo, cum hic ſit ſpondeus, aut bacchius potius. Multum torſit nos hic locus. Atqui omnino audendum erat, & modus veriſimilior inquirendus, quo animus Lectoris acquieſcere. Puto igitur tres eſſe trimetros trochaicos catal. & Dicas verbum diuidendum, quod apud Horatium frequenter fit, apud hunc poetam etiam ſcenæ carmina fecit. Quare ita omnino duos hoſce verſus hoc ordine tertius diuido, Aeſchine audi, ne te ignarum fuiſſe dicas meorū morum, Leno ego ſum. Aes. Scio. S. } At ita vt vſquam fuit fide quiſquam optima} Vbi fuiſſe diſſyllabum eſt, & Meorum triſyll. Sequentes deinde duo verſus & ipſi male diuiſi trochaici ſunt tetrametri catal. atque ita legendi, Tu quod te poſterius purges, hanc iniuriam mihi. } Nolle factam, huius non faciam, crede hoc, ego meū ius perſequar} Vt nolle in poſteriore ſit verſo, & eſſe omittatur, quemadmodum & verſu deinde tertio omittitur, poſt nollem factum. Et huius monoſyll. Quidam lib. poſt verbum crede habent pronomen Hoc, tum Meum monoſyll. fuerit: quidā non habent, & tum meum diſſyllabum fuerit. Euiſdem item generis eſt verſus ſequens. Tertius autem & ipſe male legitur meo quidem iudicio. Doctor. acatalecticum iudicauit, vt ſextum huius ſcenæ, & anapæſtum penultimo loco, quod inauditum eſt. Ego ita eum legam, Noui ego veſtra hæc, nollem factum, dabitur iurandum eſſe te. vt ſit trochaicus, vt ceteri, tetramet. catalect. Iurandum autem pro iuſiurandum vſus pari Donatus auctor eſt in Andriam. quidam & apud Plautum eſſe contendunt, quod equidem neſcio. Lector ſequatur, quod placuerit. cum nemine ea de re pugnauero. Sequens verſus in primam ſyllabam à ſuperiore elidit, atque ita ſit trochaicus tetrametricus catalecticus vt ceteri. Ruſus ſequēs verſus erit iambicus tetrametricus acatalecticus cum cretico loco ſexto, ſi Abi poſteriore ſyllaba producte legatur. Sin correpte, vt frequenter apud hunc poetam, erit trochaicus tetramet. catalect. ſed cū amphibrachy loco ſexto. Niſi quis Cetrum pro Ceterum legat. In proximo deinde eadem eſt difficultas. Nam imperatiuus i, ſi producte legatur, vt primo loco ſit ſpondeus, erit trochaicus tetram. catalect. Sin correpte, vt primo loco ſit iambus. erit iambicus tetram. catalect. Sed vel poſt iam addetur Tu, quod vetuſtus habet liber, vel iam diſſyllabum eſt, vt alibi apud hunc poetam, atque adeo in hac ſcena paulo poſt Doctor. certè iambicum iudicauit. Ego malim trochaicum vt præcedentes, quēadmodum & proxime ſequens eſt abſqua dubio trochaicus. Tertius autam eandem habet difficultatem propter verbum Caue initio poſitum quod producte iambicū faciet verſum, correptum trochaicum, Meis autem monoſyllabum in vtroque genere fuerit. } Ne mora ſit ſi innuero quin pugnus continuo in mala hæreat. } Hactenus ſtrenue luctati ſumus cum mōſtruoſo propemodum hoc carminum genere. Qui nunc ſequuntur verſus exceptis decem ad finem ſcenæ, omnes ſunt iambici, tetrametrici acatalectici, & in hoc primo innuerim habebat Aldi liber, ſed vetuſtus innuero, atque ita haud dubie legendum. In tertio deinde verſu idem Aldi liber pro Hei miſeriam, habet Hei miſero mihi. at priorem lectionem probat vetus liber, & carminis ratio: porrò Doctor. trochaicum exiſtimauit, fortaſſis eliſa ſi in Facinus. At ego iambicum malim, vt ceteros. Quartus haud dubie iambicus eſt, quem Doctor. trochaicum facit, ſed eſſet hypercatalecticus. quod illum non animaduertiſſe, haud admodum miror, cum ita præcipitaret editionem. Si verum trochaicum tetramet. catalecticum vellet, neceſſe erat omittere verbum aliquod, vt parrem. Sed ſi iambicus fuerit, ita legetur, Non innueram, verum in illam in partem potius peccato tamen. In quinto iam diſſyllabum eſt vt ſit loco primo ſpondeus, deinde duo iambi, & Rei monoſyllabum totum eliditur, niſi amphibrachyn loco quarto conſtituamus. Eſt & rei monoſyllabum in ſeptimo verſu, niſi bacchium loco ſecundo ponamus, & Noſtin' per apoſtrophon legendum. In octauo verſu anapæſtus eſt loco primo, & Tu monoſyllabum. In nono magis iambus eſt. In decimo Melius hoc, pro anapæſto eſt. In decimoquarto, Bacchatus legit Frobenij liber. Nam primo verſu Leno idē verbi ita triſſyllabicos repetit. quod ſi vere legitur, erit aduerbium Iam bis hoc in verſu diſſyllabum. Alij debacchatus legunt. At in decimoquinto De, locum non habet. In decimonono tibi aute tamen ponendum. In vigeſimoſecundo tibi his ſuperfluit & carmini & ſenſui. In vigeſimoquinto eſt dactylus primo loco. In vigeſimoſexto proceleuſmaticus loco tertio In vigeſimoſeptimo iambus eſt loco tertio, & qui corripitur, non eliditur, vt ſic iambicus, vt ceteri. } Ob malefacta hæc tantidem emptam poſtulat ſibi tradier} Hi deinde decem verſus ſunt trochaici tetrametri catalectici. In quorum tertio Doctor. exiſtimat In elidendum in Enim. quod ſanè durum videtur, ego ſuſpicor Suum ſubreptitium eſſe nihil tamen aſſeuero. Si tamen creticus primo, bacchius ſexto loco ponantur, etiam Suum legi poteſt. In quarto niſi ſi modo primam corripiat, vt ſi quidem, neceſſe eſt d, elidi in Sed, & hoc pronomen corripi, vt fieret tribrachys loco ſeptimo. eſt enim prima de Ariolor correpta, vt puto in antepenultima cum monoſyllabum eſt, niſi creticum loco quinto ponamus.

ACTVS II. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Sannio queritur de iniuria ſibi facta ab Aeſchino, & Syri conſilijs eluditur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic duorum inter ſe ne quam hominum, ſpectanda quædam viciſſim & doloſa captio continetur. Etiam in hac ſcena exemplum ſpectatur vitæ auarorum, qui ſæpe in dãnum ipſius cupiditatis, ſuiſmet rationibus ruunt.

Iambici partim Tetrametri, partim Senarij.

SYRVS *ſeruus,* SANNIO.

*T*ACE, *egomet conueniam iam ipſum:*
cupide accipiat faxo, atque etiam
Bene dicat ſecum eſſe actum. quid iſtuc
Sannio eſt quod te audio
Neſcio quid concertaſſe cũ hero? S. nun-
quam vidi iniquius
Concertationẽ comparatã, quàm quæ hodie inter nos fuit.
Ego vapulando, ille verberãdo vſque, ambo defeſſi ſumus.
SY. *Tua culpa.* S. *quid agerem?* SY. *adoleſcenti mo-*
rem geſtum oportuit.
S. *Qui potuit melius, quã hodie vſque os præbui?* SY. *age,*
ſcis quid loquar?
Pecuniam in loco neglegere: maximum interdum eſt lu-
crum. S. *hui.*
SY. *Metuiſti: ſi nunc de tuo iure conceſſiſſes paululum,*
atque
Adoleſcenti eſſes morigeratus, hominũ homo ſtultiſſime,
Ne non tibi iſtuc fœneraret. S. *ego ſpem precio non emo.*
SY. *Nunquam rem facies: abi: neſcis ineſcare homines*
Sannio.
S. *Credo iſtuc melius eſſe: verum ego nunquã adeo aſtu-*
tus fui,
Quin quidquid poſſem, mallẽ auferre potius in præſentia.
SY. *Age, noui tuum animum, quaſi iam vſquam tibi ſint*
viginti minæ,
Dum huic obſequare, præterea autem te aiunt proficiſci
Cyprum. S. *hem.*
SY. *Coemiſſe hinc quæ illuc veheres multa. nauem condu-*
ctam: hoc ſcio,
[c] tum *Animus tibi pendet: vbi illinc ſpero redieris,* * *tamen hoc*
ages.
S. *Nuſquam pedem: perij hercle, hac illi ſpe hoc incepe-*
runt. SY. *timet:*
Inieci ſcriptum homini. S. *ò ſcelera illuc vide*
* empta *Vt in ipſo articulo oppreſſit:* * *emptæ mulieres*
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.
Niſi eò ad mercatum veniam, damnum maximum eſt.
Nunc ſi hoc omittam, actum agam: vbi illinc rediero.
Nihil eſt, refrixerit res, Nunc demum venis?
Cur paſſus? vbi eras? vt ſit ſatius perdere,
Quàm aut hic nunc manere tam diu, aut tum perſequi.
SY. *Iam ne enumeraſti, quòd ad te rediturum putes?*
S. *Hoccine illo dignum eſt? hoccine incipere Aeſchinum?*
Per oppreſſionem vt hanc mihi eripere poſtulet?
SY. *Labaſcit. vnum hoc habeo video, ſi ſatis placet,*
Potius, quàm venias in periculum Sannio:
Serues ne, an perdas totum, diuiduum face:
Minas decem corradet alicunde. S. *hei mihi,*
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi.
Præterea colaphis tuber eſt totum caput.
Etiam inſuper defrudet? nuſquam abeo. SY. *vt lubet.*
Nunquid vis quin abeam? S. *Immo hercle hoc quæſo*
Syre,
Vtut hæc ſunt facta, potius, quàm lites ſequar,
Meum mihi reddat; ſaltem quanti empta eſt, Syre.
Scio non te vſum antehac amicitia mea:
Memorem me dices eſſe, & gratum. SY. *ſedulo*
Faciam. ſed Cteſiphonem video. lætus eſt
De amica. S. *quid quòd te oro?* SY. *pauliſper mane.*

TACE, egomet cõueniam iam ipſum} In hac ſcena actus eſt exemplum continens vitæ auarorũ, qui ſæpe in damnum ipſius auaritiæ rationibus ruunt: ſimul etiam duorũ inter ſe ne quam hominum ſpectanda quædam viciſſim, & doloſa captio eſt. {Tace, egomet conueniam iam ipſum} Tace, ſi pro aduerbio eſt, omnibus dicitur. ſi pro verbo ponitur, dicitur Cteſiphoni maxime ſollicito & ſupplicanti omnibus ob metum patris. Iam autem, non tarditatis eſt, ſed properationis ſignificatio. {Bene dicat ſecum eſſe actum} Actum, recte additũ eſt, nam multa etiam cupide accipimus, ita tamen vt male nobiſcum eſſe dicamus actum. {Quid iſtuc Sãnio eſt?} Illud ſupra poſt ſcenam, hoc iam in proſcenio dicitur. Et vide q̃ ingenioſe Terentius, qui ſupra ab Aeſchino lenonis nomine facit Sannionem vocari, vtpote ab homine arroganti & feroci ab ætatem & negocium: at hunc blande circumuenientem honorificentius inducit cum lenone loqui, & Sannionem eum vocare. Sanè qui in ſordidis profeſſionibus agunt vitam honorifice nomine proprio appellas. ſed qui in ſplendidis artibus ſunt cõſtituti, gaudẽt artis nomine nuncupari, vt Imperator, Orator, Philoſophus. Sic & in Eun. Audire vocem viſa ſum modo militis, apud ſe loquens meretrix. Et poſtquam illum cominus videt, Salue mi Thraſo, inquit, nõ, ſalue miles, quod erat duriſſimum. Et mox irata perſonat, milea nũc adeo edico tibi. {Neſcio quid concertaſſe cum hero?} Argute poſitum neſcio quid. vult enim ex illo audire, vt nanciſcatur initium quod perſuadendũ ſuſcepit. {Concertaſſe} εὐπροσωπία honorifice nomen tractat, vt & placidum ſibi reddat, & vt eum faciat ad contemnendam pecuniam liberalem. nam honeſtas adimit auaritiam. {Concertationem comparatam} διασύρει, quia ille concertaſſe dixit, non cæſum eſſe. {Comparatam} Proprie alias conſtitutam: Et comparatam ad dictum Syri refert, qui ait concertationem fuiſſe parta faciens Aeſchinum & Lenonem. nam Sannio vult ſibi deberi pro eo quod vapulauit, quod abſtulit illi Syrus, dicendo eum non verberatum eſſe, ſed potius concertaſſe. Et proprie dixit concertationem ipſum actum. nam certamen, eſt res ipſa de qua certatur, vter columbam ſagitta feriat, vter prior decurrat ad metas. Vnde Virgil. Velocis iaculi certamina ponit in vlmo. At vero certatio, ipſe actus contentioque certantium eſt. {Ille verberando vſque ambo defeſſi ſumus} Incerta eſt diſtinctio, vel verberando vſque, vel vſque defeſſi. & eſt Vſque aduerbium, ſignificans aut diu, aut multum. {Tua culpa} Poteſt & nominatiuus & ſeptimus caſus eſſe. ſi nominatiuus eſt, deeſt Eſt: ſi ſeptimus, deeſt Factum eſt. {Adoleſcenti morem geſtum oportuit} Ab ætate adiuuatur ſententia. ideo adoleſcenti dixit, non Aeſchino. Et morem gerere, proprie lenonis & meretricis eſt: vnde & ipſe ſic reſpondet, vt non fugiens κακέμφατον dicat, vſque os præbui. {Adoleſcenti morem geſtum oportuit} Cum ἐμφάσει Adoleſcenti pronunciandum eſt, ſcilicet qui facilius aſſentatione caperetur. {Quid potui melius} Subauditur, morem gerere. Et hoc ſubtiliter leno, cum morem gerendum fuiſſe in meretricis precio dixerit Syrus. Hodie autem, non tempus ſignificat, ſed iracundam eloquentiam ac ſtomachum: Vt Virgilius: Nunquam omnes hodie moriemur inulti. {Age} Modo age, corripientia eſt aduerbium. {Scis quid loquar?} Argute quia ſimulauerat leno non intellexiſſe quid dixerat ſeruus. {Scis quid loquar?} Legitur &, ſcis qui loquar. {In loco negligere, maximum interdum, &c.} Bene additum eſt in loco, & interdum, non enim ſemper. {Si nunc de tuo iure conceſſiſſe.} Bene tuo iure: ne diceret, non erat res mea q̃ venalem habui. Aut De tuo iure, de lenonia duritia, vt alibi, Meo iure vtar, vt potior ſit qui prior ad dandum ſit. {Ne non tibi iſtuc fœneraret} Fœneratum, eſt cum lucro redditum & multiplicatum. Fœneraret ergo, non Aeſchinus, ſed ipſa res in qua fœneratio eſt. Ego ſpem precio non emo} ἀντιστροφή, contra, Pecuniam in loco negligere, maximum interdum eſt lucrum. {Nunquam rem facies} Leno quidquid agit, ad lucrum refert, & ſic lucri genus dicit eſſe Syrus, à lenone quemadmodum perſuadet. Et nota Rem. & litem, & negocium meretricis, & patrimonium, & omnem pecuniam nominari. {Nunquam rem facies} Secundum perſonam ſerui lenonem Syrus hortatur, hominem ad lucrum excitãs, non ad honeſtatem. {Neſcis ineſcare homines} μεταφορὰ ab aucupibus, qui auibus capiendis effundunt cibũ. {Credo iſtuc melius eſſe} Vide comicum errorẽ vtriuſque perſonæ, & callidi lenonis, & Don.

captioſiſſimi Syri ſerui. §Age§ Age nunc verbum eſt ſignificãs dic. quia iam prope eſt vt conſentia perſuadenti. §Tuum animum§ Deeſt, liberalem. §Quaſi iam vſquam tibi ſint viginti minæ§ Senſus, quaſi numero in aliquo ducas, & in aliqua æſtimatione cõſtituas, & non ſi velis, penitus contemnas viginti minas, dummodo huic obſequi velis. §Te aiunt proficiſci Cyp um§ Et eum nõ profecturum dicit, ſed iam proficiſci, & non ab vno dicit ſe audiuiſſe, ne negaret, ſed aiunt inquit. §Præterea aiunt§ ἀρχαϊσμὸς eſt figura. Nam veteres libenter coniunctiones multiplicabant. §Coemiſſe hinc quæ illuc veheres multa§ Nuſquam hoc oſtendit alias Terentius, ſed apparet ex cõfeſſione lenonis vera hæc omnia eſſe. Et mira varietas eſt, proficiſci, coemiſſe, Conductam nauem, ne diceret, proficiſci, emere, & conducere nauem. Et conductã nauim addidit, vt dilationem res habere non poſſit §Hoc ſcio, animus tibi pendet§ Hoc & correpte legi poteſt, vt articulus demonſtratiuus ſit, & producte, vt ſignificet, aut hãc rem, aut hũc locũ.i. Cyprum. §Vbi illinc ſpero re§ Ex ſpe tua vult Syrus oſtendere quid leno debeat ſperare.i. non ſe accepturũ modo. §Tamen hoc agere§ Hoc eſt exiges debitum. nam hoc agere dicimus eum, qui inſtat negocio ſuo. §Nuſquam pedem§ Qua exclamatio eſt, per ἀποσιώπησιν non completur. §Iniecì ſcrupulum homini§ Hoc leno nõ audit. ſimul enim dicitur, cum ille clamat. & ideo ſimul legi non poteſt. Et hic oſtendit Syrus quo hæc conſilio locutus ſit. §Quæ porto Cyprum§ Hãc inſulam poſuit poeta, vel ꝙ Veneri ſacrata ſit. vt Horat. Sic te diua potens Cypri. Vel ꝙ mercatus in ea ſit. vt idem, Nunquam dimoueas, vt trabe Cypria Myrtoum pauidus nauta ſecet mare. §Illuc vide§ Vide τῷ δεικτικῷ dicit. §Vt in ipſo articulo oppreſſit§ μεταφορὰ perſeuerãs à ſcrupulo.i. lapillo qui nos in calceo latens plerunque lædit. Et oppreſſit, vel Aeſchinus, vel res ipſa ꝙ ſubijcit.i. quod ait, Emptæ mulieres cõplures, &c. §Itẽ hic alia§ In lenonis mercibus εὐχή. §Emptæ mulieres complures§ ἐν ἀλλήλοις. Emptæ, legitur & empta. §Niſi eo ad mercatum veniam§ Eo, nunc aduerbium en loci.i. Cyprum. Mercatus autem, locum tempuſq; ſignificat. §Damnum maximum eſt§ Quia & hoc damnum in precio mulieris eſt. §Nunc ſi hoc omittam§ Quod damnum eſt. ſ. Hoc, autem dicit negocium cum Aeſchino. §Actum agam§ Prouerbium.i. nihil agam. quod enim in iure ſemel iudicatum fuerit, reſcindi, & iterum agi non poteſt. Sic in Phorm. Actum, aiunt, ne agas. §Nihil eſt§ Nunc nihil eſt, pro, nulla ſpes eſt. §Refriaerit§ Pro refrigeſcet. §Vt ſit ſatis perdere§ Per ὑπερβολὴν hoc accipe. nam non cõuenit perſonæ lenonicæ damna contemnere. §Hic nunc manere§ Dum non nauigo. §Tum perſequi§ Cũ rediero. §Iam ne enumeraſti§ Finxit Syrus ſe non intellexiſſe quid apud ſe ipſum leno locutus ſit. ideo illi aliud ait, ꝗ ille ſecum diſputauerit. §Quod ad te reditutũ putes?§ Hoc dicto, tantum illum accepturum ſignificat, quãtum dederat in puella. Nam hoc ad nos redit, quod à nobis abierit. Et dicendo redituturum, oſtendit ſuper viginti minas nihil illum ſperare oportere, ſic enim ſupra, Minas viginti tu illam emiſti, quæ res tibi vertat male. §Hoccine illo dignũ eſt?§ Huiuſmodi cõploratio ſummam deſperationem lenonis oſtendit. §Hoccine incipere Aeſchinum§ Quaſi de magno facinore dixit. §Vt in Heauton. Vide quod inceptet facinus. Aeſchinum aũt eum laudatione dicit, quaſi quẽ non deceat maleſacere. Et vide ꝗ omnia experiatur impotens & miſer ob recuperandam rem ſuam. §Vt hanc mihi eripere poſtulet?§ Nõ dicit de qua, quia de illa ſermo eſt. Poſtulet, velit aut ſperet. Cic. Vt temporibus reip. cedat non eſt poſtulandum.i. cupiendum, aut expectandum. §Eripere poſtulet§ ἐν τῷ ἤδη dixit, non eripuerit, tanquam adhuc non fecerit. & ſic loquũtur qui nolunt circa ſe perſeuerare iniuriã. §Labaſcit§ Hoc preſſe dicitur. & proprie dicit labaſcit, vt & ſuam inſtantiam, & cũctationem tarde incipientis conſentire monſtraret. nam inchoatiuum verbum eſt. Et eſt metaphora ab arbore facta, quæ multis ſuccisa ictibus, ferri tandem incipit in caſum ponderis, ruinamq; minitari. §Vnũ hoc habeo§ Hoc clare, & ſubaudiendum eſt, quod dicam, vel dicere. §Vide, ſi ſatis placet§ Non placet dixit, ſed ſatis placet, veluti magnum cõſilium præbitũrus. §Potius quàm venias in periculum§ Oratorie, comparatione peiorum, dicit hoc eſſe quod ſuggeris eligendum. §Diuiduum face§ Hoc eſt diuide, figura μακρολογία. Diuiduum, à diuiſione: Dimidium, à dimenſione dicimus. §Minas decem§ Scit illũ viginti poſſe accipere, ſed icirco agit, vt opter lenο quod paulo ante nolebat. §Corradet alicunde§ Alicunde, dictum eſt quaſi non habentis, nam nec ipſa in promptu ſunt. §Hei mihi etiam de ſorte nunc venio in dubiũ miſer§ Sors eſt ſumma, cui extrinſecus acquiritur fœnus. Ergo ſortẽ dicit de precio quo empta eſt. i. viginti minis. Et vide illum damno potius exclamare ꝗ iniuria. §Nunc venio in dubium§.i. in periculum. Virg.

Nec tibi deſertæ in dubijs coluiſſe Dianam Proſunt.

§Omnes dentes labefecit§ Iniuria lenoni tunc dolet, cum adiuncta damno eſt, vt ſupra, Quando eum quæſtũ occeperis, accipiunda & muſſitanda iniuria adoleſcentium eſt, Vel icirco enumeratio contumelijs adiecit, Etiam inſuper defrudet. Et vide vt eadem quæ dicit ſupra, repetat, ſed ardentius tamen, & cum αὐξήσει. Sic Virgilius in maius repetit, quod nõ ſemel dicit. §Colaphis tuber eſt totum caput§ Tuber, eſt genus cibi collectum ex tumentibus, & quaſi prægnãtibus arenis. Plus autem hic ꝗ ſupra dicit. Supra enim dixit, Plus quingentos colaphos infregit mihi. hic vero, Colaphis tuber eſt totum caput. §Etiam inſuper defrudet?§ αὔξησις apta lenoni auaro. nam honeſtior perſona non hunc ordinem faceret. §Defrudet?§ Fraude decipiat. §Nuſquam abeo§ Hoc dictũ vim habet comminantis. niſi illud cum contemptu ſuſcepent Syrus. §Vt lubet§ Negligenter ſeruus reſpondet, vt rogetur à lenone. §Nunquid vis quin abeam?§ Hæc eſt plena locutio. §Nũquid vis, deſiderat ſupplementum. & hoc vti dicto diſcendentes ſolẽt. Quin, nunc quare nõ ſignificat. §Imo hercle hoc quæſo vtut hæc ſunt facta§ Ipſe ſibi ſatisfaciat. Vtut enim, quoquo modo ſignificat, diuerticulum ad preces faciens. §Potius, ꝗ lites ſequar§ Quia dixerat Aeſchinus, Nunc vide vtrum vis, argentum accipere, an cauſam meditari tuam. §Meum mihi reddat§ Sortem, ꝗ ſolam ſupra recuſabat. Et oratorie, non enim quanti emi dixit, ſed, inuidioſe meum mihi reddat. §Salrem§ τὸ ἔσχατον. natum eſt aũt à captiuis ſaltem, qui nihil aliud præter ſalutẽ à victore petant. §Scio non te vſum antehac amicitia mea§ Figura ἀποτροπή, per quam oſtendit ſe fideliter promittere quod promittit. Virgil.

Scio me Danais è claſſibus vnum;
Et bello Iliacos fateor petijſſe penates.

§Memorem me dices§ Figurate eſt inducta promiſſio premiorũ. Et bene vtrunque narrat. nam non continuo qui memor eſt, etiã gratus eſt Memor enim eſt, ꝙ apud ſe meminit, Gratus qui meruit hoc nomine vocari, dum vicem reddit. Nam multi ſunt memores, ingrati tamen. §Sedulo faciam§ Sic promittit, vt nihil ſua intereſſe credat. §Sedulo§ De induſtria, ſine dolo. §Sed Cteſiphonem video§ Aduentus in proſcenium perſonarum cum conſulto conſilio finguntur à poeta, tanquam ſuperueniant alijs rebus in medio poſitis, quæ ipſarum interuẽtu finiantur. mire tamẽ, quod quaſi ex argumento ſit, vt futuri actus ſui, antequam loqui incipiant, deſcribãtur. §Lætus eſt de amica§ hoc lentius & ſummiſſe. §Quid ꝙ te oro?§ Deeſt agis, & deeſt ego. §Quod te oro?§ Aut ſi quid, aut pp quod, ſubintelligimus, vt ſit, Quid mihi non reſpondes de eo pp quod te oro, aut ſi quid te oro? Et ꝗ bene faſtidioſum lenonem facit Syrus, vt optans ille deſperãdo 20. minas accipiat. nam & ſupra non intendenti dicit toties in vno ſenſu hoc idem Syrus de amica. Poteſt hoc & interrogatiue pronunciari.

TAce egomet, &c § In hac ſcena duorum nequam hominũ ſpectari põt quædam captio doloſa, pariterq; auarorũ vita accingitur, qui ſæpe in damnum ipſius auaritiæ rationibus ruunt. Sy. Syrus ſeruus primo alloquitur Cteſiphonem. deinde conuertit ſermonem ad San. & quia Cteſipho maxime ſolicitus erat ob metũ patris, ideo dicit illi ſeruus tace.i. noli querelas producere, ſed potius eas ſiſte egomet conueniã.i. alloquor ipſum lenonẽ. Iam.i. ſtatim. faxo.i. faciam, reperitur etiã faxim pro fecerim. Faciam ergo ꝙ ſup. accipiat pecunias, & ſit cõtentus, neque conqueratur cupide.i. libenter, atque etiam faciam ꝙ dicat bene actũ eſſe ſecum.i. bene ſibi contigiſſe, & ſe eſſe feliciſſimũ & fortunatiſſimum in hoc negocio. Deinde acta opportunitate aggreditur leno. S. Quid iſtud eſt.i. ſibi vult, ꝙ audio te cõcertaſſe.i. contendiſſe cũ hero.i. dñō, & quidem vſque eo, vt ad manus ſit peruẽtum. neſcio quid.i. neſcio pp quàm cauſam. S. Nũquam vidi certationem comparatam.i. concitatã, commotam, contractam, iniquius.i. iniuſtius. Certatio eſt actus, contentioq; certantium, ſed certamen eſt res ipſa, de qua certatur, interdum tamen diligẽs lector certamen pro certatione inueniet. Nunquã inquam vidi certationem comparatam iniquius, ꝗ hæc certatio, quæ fuit hodie inter nos, ambo.i. ego & ipſe Aeſch. defeſſi ſumus.i. defatigati, ego defeſſus ſum ſup. vapulando, in paſſiua ſignificatione.i. dum verberaret, ille Aeſch. defeſſus eſt verberando, vſque.i. diu, multum, vel aſſidue, & eſt aduerbium. Sy. Tua culpa fuit ſupp. quæ effecit vt ita vapulares, vel id factum eſt tua culpa, in ablatiuo.i. per tuam culpam. S. Quid agerem?.i. agere poſſem? Sy. Oportuit morem geſtum, pro gerere.i. oportuit morem gerere, ſeu obtẽperari adoleſcenti Aeſch. S. Qui.i. quomodo potuit melius morem gerere, qui præbui.i. obtuli, os.i. faciem percutiendam. ſ. hodie, vſque.i. aſſidue. Hodie hic non tempus ſignificat, ſed iracũdiam, eloquentiam, ac ſtomachum. Virg. Nunquam hodie omnes moriemur inulti. Sy. Age, hoc corripientis eſt aduerbium, ſcis quid loquar, interdum maximum eſt lucrum negligere pecuniam, in loco.i. vbi opportunitas poſtulat. Locus enim ſæpe poni inuenitur pro opportunitate, ſeu occaſione, q. d. interdũ commodũ eſt pecuniam negligere,

negligere,ſed nō ſemper vt in hac parte. S. Hui interiectio ridentis,quaſi leno rideat dicta ſerui & contemnant. Sy. Si nunc conceſſiſſes paululum de tuo iure.i.ſi paululum tuum ius prætermiſiſſes,tuum ius dicit Don.hic tuam lenoniam duritiā. Vel ſic intellige.Si paululum nō habuiſſes rationem tui iuris,quod eſt nō vendere tuam rem ſi nolis ita,ꝙ fortunam præſentem eſſes ſecutus capiendo pecunias ab adoleſcente,& illi morem gerēdo.Dici aūt ſæpe numero ſolet.Interdum neceſſe eſt de ſuo iure concedere.i.quaſi ſuum ius relinquere,& ſequi fortunam præſentem,quæ offertur,vt hic,ita vt non ſit ſemper ſequendus iuris rigor, ſed interdum ab eodem declinandum,atque deflectendum. Dici etiam ſolet vulgo,multum de ſuo iure dimiſit ille, vbi etiam dicendum, multum de ſuo iure cōceſſit.Sed ad tenorem tex.redeamus. Atque ſi morigeratus eſſes.i.morem geſſiſſes, & obtemperaſſes adoleſcenti Aeſch.Morigeror aris deponens, & morem gerere idem ſignificāt,ſi hæc feciſſes metuiſti o tu homo ſtultiſſime hominū, ne.i.ꝙ,iſtud argentū.ſ. quod potuiſſes habere, ſi paululum de tuo iure conceſſiſſes,non fœnerare tibi.i.non afferret, non pareret tibi fœnus.i.lucrum. Nam (vt ait Don.) aliquid dicitur fœneratū, quod cum lucro redditum eſt atque multiplicatum.Interdum tamen fœnerare actiuum,& fœnerari deponens ſignificat dari alicui pecunias ad vſuram i.quæ ab accipiente cum lucro reddātur, & multiplicentur.Præterea fœneror aris interdum eſt paſſiuum à fœnero,interdum ſignificat accipere ad vſuram, vt ſi ita dicam. Ego à Ioanne ſum fœneratus pecunias, qui multis alijs fœnerat pecunias inquam. Itaque talis eſt ſenſus. Tu tua auaritia ductus noluiſti capere pecunias tibi nunc oblatas, & ita tunc occaſione calua in damnum incidiſti, & hoc feciſti metuens, ꝙ ea pecunia non afferret tibi lucrum, quemadmodum tibi quotidie attuliſſet ipſa puella quæſtum faciendo tibi. S. Ego non emo ſpem.i.expectationem futuri boni,vel lucri precio.ſ.negligendo pecuniam q̄ habere præſentem poſſim,cōtra dictum ſerui,qui dixerat. Interdum eſſe commodum in loco pecuniam negligere ſpe videlicet futuri boni. Sy. Nunquam facies rem.i.nūquam accumulabis diuitias,nunquam augebis rem familiarē,ſeu ſubſtantiam, ſeu nunquam congreges peculium pingue,vel nunquam congregabis pecunias,aut lucrum non facies,& vtilitatem ſeu commodū. Nam & litem & meretricis negocium,& lucrum,& commodum & patrimonium & omnem pecuniam nominari rem,animum aduerti ex ſcripturis pōt. O Sannio abi.i diſcede à tua profeſſione ſordida,qua neſcis exercere, neſcis ineſcare.i.arte & aſtutia fallere, ſeu decipere, & irretire homines. Tractum eſt aūt ab aucupibus, qui per eſcas effuſas in terra aues capiūt. Ideo dicitur auceps,aues ineſcauit.i.ſparſit eſcas,vt illi confidant aues,reticuliſq; irretiantur. S. Credo iſtud quod dicis eſſe melius.i.eſſe commodius, & aptius. Verum.i.ſed ego nūquam fui adeo.i.ita aſtutus.i. callidus, cautus,quin.i.ꝙ non mallem potius (eligentis hic eſt) auferre.i. arripere.in præſentia.i.ſine dilatione,q̄ in futuro,quidquid.i.omne quod poſſem auferre, ſeu celeriter arripere, vel quidquid poſſem.i.quancunque rem poſſem facere,ſed ſuperior ſententia melior. Sy. Age,hic verbum eſt,& ſignificat dic. poteſt forſitan non inepte dici aduerbium hortantis. Nam hic hortatur lenonem vt attendat ad verba ſua,& ea exaudiat, ac perſuadenti conſentiat. Noui tuum animum liberalem.ſ.qui ſup.contemnas argentum pro puella acceptum,quaſi.i.tanquam iam 20.minæ i.20.libræ, ſint tibi.i.quaſi iam habeas 20.minas cōſtitutas.i.aſſignatas, vſquā.i. in aliquo loco,q.d.noui tuum animum ſic liberalem, ꝙ nō curea iſtas 20.minas repetere ab Aeſchino,aut Cteſiphone,ſed iam earum æſtimationem tibi conſtitueris,& aſſignaueris in alijs mercibus,in quibus ſis recuperaturus iſtas minas perditas,dū.i.dummodo,obſequaris.i.impendas obſequium,& facias,vt dicunt,placitum,inepte tamen,huic.ſ.adoleſcenti,aūt.i.ſed præterea.i.ſuper, præterea prædicta aiunt homines.ſ.hoc eſt fertur, dicitur,rumor eſt te proficiſci.i.quaſi iam arripuiſſe iter. Cyprum.i.in illam inſulam Veneri conſecratā,q.d.vis illuc ducere puellas hic emptas, quibus illic quæſtum facias,vbi Venus colitur.i.libido exercetur, propterea ars illic lenonia locum habet,vel etiam proficiſci dicitur potiſſimum in Cyprum ꝙ mercatus in ea vigeat,& negotiatio exerceatur. S. Hem, interiectio indignantis & ſtomachantis ob inuentionem iſtam. Sy. Proſequitur quod inceperat Syrus, quo loquente dixerat leno hem. Aiunt inquā te coemiſſe.i.emiſſe,comparaſſe,hic.i.ex Athenis multa ſup.i.mercimonia, ſeu venalia,quæ veheres hinc illud.i.in Cyprum,bene aūt dixit veheres quia vehuntur proprie,quæ naui portantur,vnde vectores. Aiunt etiam naui conductam.i.retentam pro precio promiſſo qua iſtas ſis vecturus,ſcio i.noui hoc.i.hanc rem,vel hunc locum.ſ.Cyprū, vt interpretatur Don.vel dic ſcio ꝙ ſupp.animus pendet tibi.i.ꝙ animus eſt iam totus pronus,propenſus & inclinatus ad eum locum Cyprum adeundum, ac propterea iam non curet repetere iſtas minas,& aliqui libris habent hic, quaſi iam in eo loco eſſet eius animus per cognitionem, vbi.i.quando,vel poſtquam redieris illic ex Cypro,vt ſupp.ſpero.i.credo & opto, tum.i.tunc ages hoc.i.exiges debitum,nam hoc agere dicimus eum,qui inſtat negotio ſuo. S. Nuſquam pedem moueo ſup.vel profero, hoc eſt nuſquam non ſolum vado,ſed nec moueo pedem quidem, quod minus eſt q̄ ire. Hercle perij.i.perditus ſum,illi adoleſcentes inceperunt.hoc.i.hoc conſilium inierunt à me eripiēdi puellam meā hac ſpe.ſ.quia ſperauerunt me profecturum Cyprum. Sy. Hoc dixit Syr.quandiu exclamabat leno,& dicit ſummiſſe, vt non audiatur. Leno timet,inieci.i.immiſi,incuſſi ſcrupulum.i.moleſtiā, ſolicitudinem,& aſperitatē homini.ſ.lenoni. Scrupulus,inde ſcrupulus dicitur lapillus breuis & aſper latens in calceo, ingeranſq; moleſtiam & ſolicitudinem ſua aſperitate, de eo ſatis prius dictū eſt. S. O ſcelera? Exclamatio, admiror ſup.ſcelera horum hominum, Vide.i.cōſidera illud quod ſequitur,vt.i.qualiter ipſe Aeſch. vel res ipſa,q̄ ſubdit.ſ.quod res ſuas iam habet coemptas,oppreſſit.i.læſit me in ipſo articulo.i.in ipſo, vt ita dicam, puncto, quo mihi ad mercatum erat eundū,complures.i.multæ mulieres ſunt emptæ,& item.i.ſimiliter,alia ſunt coempta,quæ porto hinc.i.ex Athenis Cyprum. Niſi veni.o.i.vado,eo. Nam eo pro vado,& diuerſo ſæpe poni inuenitur, niſi venio eo.i.Cyprum. Eſt enim hic eo aduerbium ad locum, ad mercatum.i.ad venundandas merces meas. Mercatus aūt quartæ inflexionis ſignificat & locum mercaturæ exercendæ deſtinatum. Item mercatus ſignificat tempus in quo homines in aliqua loca confluunt ad negotiandum, & mercaturam exercendam. Itaque eleganter dicimus vado ad mercatum in Hiſpaniam,vbi dicunt vado in mercaturam. Niſi ergo vado eo ad mercatum damnum maximū eſt mihi.ſ.id eſt multum damni facio non eundo nunc, ſi omittam hoc negocium.ſ.cum Aeſch.agam actum.i.nihil agam prouerbium eſt,nam quod in re ſemel iudicatum fuerit, id reſcindi & iterum agi ſeu retractari non poteſt,vbi.i.poſtquam, rediero illic.i.ex Cypro, nihil eſt.i.nulla eſt reliqua ſpes,res.i.totum negotium de hac oppreſſione, refrixerit.i.iam deſinerit eſſe recens, iam deferbuerit,iam non erit noua,ſed iam obſoleta,& reiecta,diceturq; mihi ſup.à iudicibus nūc, demum.i.tandem,ſero, poſt tempus venis ad agendum de re iam ſopita,cur paſſus eſt tandiu te opprimi?nec intenderis actionem, ſeu cur fuiſti negligens,& remiſſus,ac nimis patiens, qui iniuriam hucuſque in corde portaueris. Vbi eras?cum tempus erat agendi, vt i.ita ꝙ ſatius erit.i.melius erit perdere precium puellæ, q̄ aut manere hic tandiu.i.tanto tempore, quo nō nauigo,aut perſequi ius meum in iudicio,tum.i.nunc,cum rediero. Sy. Syrus fingit ſe non intellexiſſe omnia iſta,quæ locutus eſt leno, illiq; aliud propoſuit, ne.i.verum,iam enumeraſti.i.computaſti, id quod putes redditurum ad te.ſ.precium puellæ,quod tibi redibit,quoniam prius tua burſa eſt profectum, cum eam emiſti. S. Ne.i.verū,hoc ſcilicet quod ſequitur eſt dignum illo Aeſch.q.d.non decet iuuenem in hæc mala prorumpere,hoccine.i.verū,decet ſup.Aeſch.iuuenē ingenuū incipere hoc.i.in ſua iuuentute incipere malefacere,q.d. non decet,deinde ſubdit ꝙ eum dedecet,videlicet vt poſtulet Aeſch.i.velit,aut ſperet,aut expectet,eripere.i.auferre, abducere mihi hanc.i.meam puellam per oppreſſionem.i.per læſionem & offenſionem, & per impetum, ac violentiam opprimendo me emptorem. Sy. Dicit ſeruus hoc verbum apud ſe iudicans illum lenonem iam remitti,neque ita eſſe inſtantem vt prius,leno labaſcit.i.animus cadit, vt Ciceronianis ṽbis vtar, ita ꝙ eius animus inclinatur & corruit,habeo dicere ſup.vel quod dicam hoc vnum id eſt,hoc tantum,vide.i.cōſidera,delibera ſi ſatis placet.ne.i.verū, ſerues.i.velis ſaluare & recuperare, ſeu conſeruare,an perdas totum.i.puellam & precium potius,q̄ venias in periculū, face pro fac.diuiduum.i.fac diuiſionem, hoc eſt diuide & declinatur hoc diuiduum dui. habemus etiam diuiduus a,um, dimidium antē dicitur à dimenſione,diuide ergo illas viginti minas per medium,ipſe Aeſch.non habens pecunias de ſe corradet.i.difficulter contrahet,comparabit,abducet,auellet,extorquebit,eximet, abſtrahet, aliūde.i.ab alio loco,vel ab alia occaſione,decem minas,quæ ſunt pro parte media. Abradere ſignificat per vim auferre. S. Hei mihi.i.dolore afficior,etiam nunc ego miſer venio in dubium.i.periculum,de ſorte.i.quantū ad ſortem.i.ſummam principalem,qua empta eſt puella,videlicet 20.minarum,ſors enim eſt ſumma,cui extrinſecus requiritur fœnus, ait Don.nihil pudet eum ſupp.vel nihil.i.non,vel nequaquam pudet eum male facere.ſ.Aeſch.q.d. nullatenus erubeſcit male agere. Labefecit.i.labare, hoc eſt ruere fecit,& decidere,ac fregit mihi omnes dentes. præterea.i.inſuper, totum caput meū eſt tanquam ſup.tuber.i.tanquam illud genus cibi naſcētis intra terram,quod ruſtici truffam vocant. Eſt autem tuber,vt ait Don.genus cibi collectū ex tumentibus,& quaſi prægnantibus arenis. Nunc ergo dicit totū caput meū eſt ita tumens

& inflatum, vt tuber, colaphis.i.per alapas, q.d.ex frequentia colaphorum totum meum caput eſt turgidum, & inflatum, etiam inſuper.i.præter prædicta, defraudat.i.detradit, deterit, per fraudẽ deducit de precio à me dato pro puella, ac propterea nuſquã abeo.i.non proficiſcor in aliquem locum ad mercatum, ſed agã aduerſus Aeſch. Sy. Vt lubet.i.quemadmodum vis facito, tuo ipſius arbitrio relinquo, q.d.non curo, deinde fingẽs velle diſcedere, inquit, nunquid vis aliquid aliud à me ſcire, vel mihi dicere, quin.i.quinimmo, abeam.i.diſcedam, poſtquam interrogauit nunquid vellet, ſtatim ſubdit, & quaſi corrigendo ſe inquiens, melius eſſe vt diſcedat. Don. dicit ibi capit quin pro quare, & tũc eſſet ſenſus quare diſcedam. S. Imo.i.ſed hercle quæſo hoc quod ſequitur ò Syre, vtut.i.vtcunque.i.qualitercunque, ſeu quomodo hæc facta ſunt ab Aeſch. q.d. dimiſſis omnibus offenſis, meũ.i.res mea, hoc eſt vel puella, vel precium reddatur mihi potius, q̃ ſequar litem.i.potius q̃ litigemus, & agam in Aeſch. ſaltẽ, q.d. ſalutem, hæc particula nata eſt à captiuis, qui ceteris rebus deſperatis ad minus (vt dici ſolet) ſalutem petunt, ſaltem inquam reddatur mihi tantum quantum.i.quanto precio empta eſt.ſ. puella. Sy. Scio te nõ eſſe vſum ante hac.i.ante hoc tempus mea amicitia, ſi hoc feceris, dices me eſſe memorem recordando beneficium & gratum repẽdendo, ſeu gratiam referendo. nam memor eſt, qui apud ſe meminit, gratus, qui vicem reddit, ſeu vices rependit, multi autem ſunt memores, ingrati tamẽ. Sy. Faciam ſedulo.i.laborabo vehementer.i.inſtanter, de induſtria, ſine dolo, vt ibi tuum reddatur, ſed video Cteſipho præparatio ad aliam ſcenam eſt. deinde lentius & ſummiſſe ſubdit, ipſe lætus eſt de amica.i.p.p. amicam, qua potitus eſt. S. Quia leno videbat in alium occupatum Syrum timuit ne nõ intellexiſſet, quod eum rogauerat, & ideo eum interrogat, quidnam ſit illud quod rogauerit, vt faciat periculum teneat Syrus memoria, nec ne. quid eſt ſup. quod oro te? nã oro regit duos accuſatiuos.i.quid eſt quod facere velim? Sy. Mane.i.ſiſte verba, deſine loqui, tace, expecta, habeas patientiam. pauliſper.i. aliquandiu. nam parumper, pauliſper aliquantiſper, dũtaxat dicuntur de tempora. ſimiliter & tantiſper quod eſt tandiu.

Lato. Argumẽtum} Syrus callide impellit lenonem, vt accipiat precium pro erepta virgine. {Tace, egomet conueniam} Egrediens Syrus alloquitur Cteſiphonem ſolicitũ ob factum Aeſchini. {Quid iſtuc,} Diſſimulat ſe ſcire quod probe nouit, ne ſubornatus eſſe videatur. {Vapulando, verberando} Facetum Antitheton, quo in ſeipſum ludit leno. {Quid potius} Facete aliud reſpondet q̃ expectatur. {Meminiſti} Hæc tota admonitio ad auctoritatem & beneuolentiam pertinet. & eſt præparatio ad id, quod intendit. {Ego ſpem} Prouerbium. {Ineſcare} Tranſlatum ab aucupibus. {Age noui tuum} Leniter prætentat aditum perſuaſionis, & mox ſolicitudinem inijcit callido commento cui ſæpe locus vim habet à toto. Nam ſatius eſt certum accipere, q̃ incertæ ſpei euentu pendere. {O ſcelera} Hæc cum præcedentibus ſecum leno, digreſſo paulũ Syro, vt apparet. Inijcere ſcrupulum prouerbiale eſt. {Nunc demum venit} Proſopopœia tergiuerſantis debitoris. {Oppreſſionẽ, vim, fraudem} Auxeſis. {Vtut hæc} Metu damni impulſus leno, eligit id quod tutius videtur.

Petr. Marſ. Tace, ego met, &c. {Veteratoris hominis vaframẽtum, & dolos tm poſſe docet hæc ſcena, vt illis interdum, viri etiã malitioſi circũueniantur, vt cauere ſit difficillimum, maxime cum inſidiæ lateant ſub ſimulatione illarum actionum, quæ vtiles eſſe vſit. Vnde Cic. in 3. act. in Verr. ſic ait: Nullæ ſunt occultiores inſidiæ, q̃ hæ quæ latent in ſimulatione officij. Et Plin. in Epiſt. dicit magoas habere latebras vitã hominis, & altos receſſus. {In ipſo articulo}.i.temporis puncto, & anguſtijs. Hei mihi etiam de ſorte} Sors dicitur principale mutuum, & precium, cui quidquid accedit, dicitur vſura.

Glar. Vnde viginti primi huius ſcenæ verſus ſunt Iamb tetram. acat. Reliqui deinde ſenarij. In primo verſu pleriſque in lib. omiſſa erat particula Iam, q̃ R. poſt verbum Accipiat ponit. vetuſtus meus liber habebat poſt verbũ Cupide. Frobenij liber poſt verbum conueniam. Aldi perperam omiſerat loco aũt vltimo tribrachys eſt, quod rarum eſt, inuenitur tñ in acat. iamb. ſenario & tetr. In 2. d, eliditur in Quid, vel creticus eſt loco quarto. In 3. poſt dactylum duoſq; ſpoodeos, puto tribrachyn eſſe, ſe cum he, ſed m, non elidi. In 4. verſu, vetuſtus liber, habet, Quam hæc quæ hodie inter nos fuit. Quidam Hæc omittunt. R. Quæ omittendum cenſet. ego vtrunque legi poſſe puto, ſi Hæc ante Quæ ponatur. In 5. verſu creticus eſt loco tertio, niſi malimus l, de ille elidere. In 6. ſi Tua ablatiuus eſt, erit monoſyl. niſi loco primo ſit bacchius, ſin nominatiui caſus, erit diſſyl. In 7. vel i, in Qui vel e, in Hodie corripitur, nõ elidi. In 9. Tuo monoſyll. niſi bacchius ſit loco quarto. porro vltima ſyllaba à verſu ſeq. excipitur. vt inquit Doct. In 12. Abi ſecũda correpta, niſi loco tertio ſit creticus. In 17. vel bacchius eſt loco primo, vel primæ duæ ſyllabæ in vnã coeũt. {Iniecit ſcr. hom. S. O ſcelera, illuc vide} Senarij ſunt hi, vt diximus. in quorum quinto i, in Rediero productũ eſt deriuatione, niſi quis malit Rediuero legere. In 8. Manere verbum ponendum ante Nunc aduerbium, & loco quarto eſt creticus, niſi qui Dis monoſyll. totum elidi exiſtimet, quod mihi non probatur. In 9. d, eliditur in Quod, niſi creticum loco tertio conſtituamus. In 10. creticus eſt primo loco, niſi vel Hocne pro Hoccine legamus, vel Hoccine primam correptam putemus. Ego creticũ malim. Quemadmodum & verſu 11. loco ſecundo, quanquam Doct. r, in Per elidere maluit, quod mihi neutiquam probatur, imo potius i cum o, collidendum puto, q̃ r, elidendum, quod iniunctum eſt. In 12. ſ, in Satis eliditur, vel creticus loco quinto. In 13. Periclum triſſyl. vel amphibrachys loco quarto. In quinto à fine ſi Reddat legatur, vt vult Donat. Meum eſt iambus, quemadmodum & Scio proxime ſequenti verſu, iambus eſt.

ACTVS II. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Cteſipho fratrem laudat, & commendat, agitque gratias abſenti pro accepto beneficio.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena Aeſchini commendatio à fratre Cteſiphone facta continetur. Exinde gratiarum actio ingenſque gaudium, de quo beneſi io cum Aeſchino affecit, ſcilicet, eripiendo illi amicam, eiuſque cauſa ſubeundo famæ ſuæ periculum.

Tetrametri Iambici.

CTESIPHO, adoleſcens, SYRVS.

ABs quiuis homine, cum eſt opus, beneficium accipere gaudeas:
Verum enimuero id demũ iuuat, ſi, quem eſt benefacere, is facit.
O frater frater, quid ego nunc te laudem? ſatis certe ſcio,
Nunquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus quin ſuperet tua.
Itaque vnã hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
*Fratrem * homini neminem eſſe primarum artium magis principem.* *homini
S. O Cteſipho. C. ò Syre, Aeſchinus vbi eſt? S. Ellum, te expectat domi. C. hem.
S. Quid eſt? C. quid ſit? illius opera Syre nunc viuo: feſtiuum caput,
** Quin omnia ſibi poſt putarit eſſe præ meo commodo.* * Quin pro Qui
*Maledicta, famam; meum * amorem, & peccatum in ſe tranſtulit.* * laborem
*Nihil pote ſupra. ſed * quis nam? foris crepuit. S. mane, ipſe exit foras.* * quid nã fores crepuit? Don.

ABs quiuis homine, cum eſt opus, beneficium accipere gaudeas} In hac ſcena, gratiarũ actio eſt ex perſona eius qui præſtitit, & eius cui præſtitum eſt, & ex ipſius precij quãtitate. Nam omne quod geritur, aut in rebus eſt, aut in perſonis, aut in attributis eorum. {Abs quiuis homine} Bene ſic cœpit, dicturus, O frater frater. Et Qui ſecundum regulam dixit, quia dicimus Quibus. ceterum à Quo, quis facit, nõ Quibus. Et incerta diſtinctio eſt, cum eſt opus accipere beneficiũ vel cum beneficiũ eſt opus. Hoc vetus eſt, illud communiter. {Id demum iuuat} Oſtendit plus eſſe quod iuuat, q̃ gaudium {Is facit} Bene, ſubaudiendum eſt bis numero. {O frater frater} Virgilius. Et fratrem ne deſere frater. Vnum, relatum eſt ad appellationem, alterum, ad laudem. & ſubdiſtinguendum, vt videatur quæſiuiſſe quid vltra diceret, & plus inuenire ſe non potuiſſe q̃ frater. {Quid ego nunc te laudem?} Quid, propter quid. &, nunc te τῷ ἐλλείπειν addirum eſt de ſuperfluo, vt: Tu nunc Carthaginis altæ Fundamenta locas. {Quid ego nunc te laudem?} Quia laus genus cauſæ eſt, quod non adhibetur niſi dubiæ rei. {Quid ego nunc te laudem?} Diſtinguendum. Quid aũt, pro vt quid? {Nũquam ita magnificem} Deeſt q, vt ſit, quod nunquã ita magnifice. Duplex cauſa eſt omittẽdæ laudis, ſi res aut nimiũ mala eſt, aut nimiũ bona.

{Id virtus

{Id virtus quin ſuperet tua} Bona περίφρασις, virtus tua potius, quàm tu. {Itaque vnam hanc rem me habere} Itaque & ſubiunctiuum poteſt eſſe media ſyllaba correpta, & præpoſitiuum, producta eadem ſyllaba, vt, ſit, itaque. {Fratrem} Noue dixit vnam rem fratrem, ſed ego puto fratrem non ſubdiſtinguendum, ſed legendum contexte vſque ad Principem magis nam ſi diſtinxeris Fratrem, erit bis, vt arbitror ſubaudiendũ, & ſupra & infra. quòd ſi Fratrem inferioribus iunxeris, & cum admiratione pronunciabitur, & ſubaudietur Quam mihi. Hanc ſanè locutionem ſcire debemus, propter perſonam elaboratam. nam nimium gaudet, & ruſticus adoleſcens eſt qui laudare conatur Aeſchinum, quaſi titubans, & pene balbutiens. {Hominem neminem} Noue auribus noſtris, ſed veterum conſuetudine locutus eſt. nam cum neminẽ, hominem ſignificet, quid opus fuit dicere, hominem neminem? Sed vt diximus, figura eſt, ἀρχαϊσμός. {O Cteſipho} Mire cœpit, gaudiũ ſignificans, ò Cteſipho. {O Syre} Ille vt præuidens, hic, vt qui non præuiderit, ò dicit. {O Syre, Aeſchinus vbi eſt?} Bene ſtatim de illo, cui agebat gratias, loqui cœpit. {Ellum} Ecce illum, vel pronomen eſt, vel aduerbium demonſtrantis. Alij interrogatiue legunt, vt ſit, ellum dicis? te expectat domi. Vt ſit ellũ pronomen. i. illum. nam & illum, & ellum, & ollum veteres dixerunt. {Domi} Aduerbium eſt in loco. {Hem} Interiectio eſt lætantis. {Feſtiuum caput} Huic contrarius ſenſus eſt, Ridiculum caput. Alij putant, feſtiuum caput, non Aeſchini intelligendum, ſed orationis, quam habet Cteſipho, agens gratias fratri. Ita in Eun. Quàm venuſte, quod dedit principium adueniens. Quod ſi eſt, nihil poteſt ſupra hanc laudationem, nam ſupra factum erit accipiendũ. ſed male, nam caput Aeſchini intelligo. i. ipſum Aeſchinũ, vt in toto pars ſit per συνεκδοχὴν in qua figura & pars pro toto ponenda eſt, quæ aut eminet ex toto, aut maioris precij eſt ad id, quod agitur. Quod ipſum ſic eſſe obſeruatum à bonis auctoribus, ſi exempla συνεκδοχῆς penitus conſiderare ſtudes, inuenies. {Illius opera} Dicendo opera, & corporeum laborem Aeſchini oſtendit, & religionem, vt, hunc mihi ad proprium ſata nocte laborem, Hanc operam. Hanc religionem ait, vt, Annua magnæ Sacra refer Cereri lætis operatus in herbis. {Quid ſit?} Deeſt, quæris? ſed eſt admirantis magis, quàm interrogãtis. {Illius opera nunc viuo} O miram amplificationem beneficij. non dixit, illius opera amicam habeo, ſed quod ſatis graue, & ſatis amatoriũ, Illius opera viuo, inquit. {Quin omnia} Admiratiue quin, & ſic pronunciandum quin, τὸ παρέλκον vſque ad maledicta, famam. {Maledicta, famam} Maledicta, aut lenonis, aut Demeæ: Famam autem, populi. nam ſi aliter acceperis, idem maledictũ videbitur & mala fama. {Præ meo commodo} .i. mei commodi comparatione, vt in Eun. Hic ego illũ contempſi præ me. i. mei comparatione. {Meum amorem & peccatũ} De rapienda meretrice, & amanda. {Meum amorem, & peccatum} Cum dixiſſet, omnia. duo tantum intulit, maledicta & famam, vt, Omnia Mercurio ſimilis, vocemq́; coloremque. Et hoc, vt ſit defectus quidam intelligendus ex affectu gratias agentis. {In ſe tranſtulit} Pulchra [illegible], qua erratura eſt Soſtrata circa Aeſchinũ, quemadmodum iam errauit Demea, eo quòd ab illo credidit amari meretricem. {Nihil pote ſupra} ἔλλειψις per admiratione eſt, ſubaudiendum eſt enim vel eſſe, vel dici. Et pote pro potius, vt mage pro magis, τῷ ἀρχαϊσμῷ. {Sed quiſnam? foris crepuit} Reſonuit, vt decrepiti dicti ſunt clamoſi ſenes. Foris, ſingularis numeri, nominatiui caſus. {Mane} Mane, gaudentis eſt hoc dictum, non operiri iubentis.

GVID. ABs, &c.} Hic continetur Aeſchini commendatio à fratre Cteſiphone facta, & veluti gratiarum actio pro eo beneficio, quo Aeſchinus eum affecit, & eripiendo illi amicã, & cauſa eius ſubeundo famæ periculum Cteſiph. loquitur primo hæc ſecũ reminiſcens beneficiorũ & beneuolentiæ fratris, & eius affectionẽ in ſe laudans, gaudeas, ſecunda perſona pro tertia, quaſi gaudeatur imperſonaliter diceretur, vel ſic, gaudeas. i. gaudeat aliquis, q. d. fateor quod gaudium eſt accipere beneficium. i. quod dicunt placitum recipere. abs quiuis. i. abs quo libet homine, nam quiuis hic eſt ablatiuus ſingularis, quis enim facit à quo vel à qui in ablatiuo, vt omnibus liquet. cum. i. quando, opus eſt, id eſt cum egetur beneficio alieno. verum enimuero. i. certe. id. ſ. beneficium accipere cum opus eſt. demum. i. ſolum iuuat. i. non ſolum affert gaudium, ſed etiam delectationem, quod non facit id, quod prius dictum eſt, videlicet abs quiuis homine beneficium accipere, cum opus eſt, ſi is benefacit, quem æquum eſt. i. decet benefacere, vtputa fratrem. O frater frater prius eſt vocantis. poſterius eſt laudis. quid. i. cur ego nunc laudem te ſatis, certa ſcio quod ſup. nunquã dicam quidquam. i. aliquid ita magnifice. i. ita ſublimi & graui ſtilo. quin. i. quod. tua virtus. non ſupereſt. i. non excedat id, quod. ſ. dixero magnifice itaque. i. ideo, vel ſint duo verba, id eſt & ita arbitror. i. puto me habere hanc vnam rem præcipuam præter alios. i. vltra ceteros, videlicet neminem hominem. i. nullum hominem. fratrem, id eſt qui ſit frater. eſſe magis alicui ſup. quàm mihi principem, appoſitiue dictum. i. qui ſi princeps. primarum artium. i. optimarum virtutum, vtputa qui magis colat pietatem fraternã, primus enim ſignificat aliquando optimus. vt primus Danaum pro optimus, vt interpretatur Priſc. Item artes ſæpe à Cicerone ponuntur pro virtutibus. S. Offert ſe nunc Syrus Cteſiphoni. O Cteſiphon, hoc vocantis eſt & incitantis ad ſe reſpiciendum. C. O Syre, viſus eſt eodem genere dicendi, quaſi oblitus quid dixiſſet Syrus adeo erat gaudio elatus, & hoc dictum eſt vultu hilari, & gratulabundo ob aduentum eius. Vbi eſt Aeſchinus. S. Illum. i. ecce illic eum expectat te domi. C. Hem, hic eſt aduerbium lætantis. S. Quid eſt propter quod gaudes. C. O Syre petis quid ſit, nunc viuo cum prius languerem, non habita ea, quam deperibam, opera, id eſt induſtria, labore, operatione illius Aeſchini. ò caput feſtiuum, id eſt lepidum, iucundum, elegans, aptum. cuius contrarium eſt ridiculũ caput, vbi ponitur pars pro totum. i. Aeſchinum feſtiuum, id eſt dico Aeſchinum lepidum, iucundum, qui putant omnia incommoda eſſe ſibi poſtponenda. i. contemnenda à ſe, quæ autem ſint incommoda ſubdit, videlicet putauit contemnenda maledicta. i. contumelias, conuitia probra, improperia famam. i. malum nomen. præ meo commodo, id eſt comparatione mei cõmodi, tranſtulit in ſe. i. aſcripſit meum amorem & peccatũ de rapienda puella, nihil pote. i. non poſſibile erat ſup. facere aliquid ſupra, id eſt vltra, quàm fecit. Perſ. Qui pote vis dicam? Pote dicit pro poſſibile, alij habent nihil ſupra poteſt, tunc eſt ſenſus, Nihil vltra poteſt fieri vel aliquo poſtulari. Sed quis nam fores crepuit, id eſt pulſauit, vnde decrepiti dicti ſunt clamoſi ſenes. S. Mane, mane gaudentis eſt hoc dictum, non inuitantis expectare.

LATO. ARgumentum} Inducitur Cteſipho prædicans Aeſchini beneficium. Qua ſcena commendatur fraterna inter ſe fides & beneuolentia. {Abs quiuis homine} Amplificatio beneficij à perſona. {Primarum artium} Virtutũ. {O Cteſipho, ò Syre} Vtrunq́; gaudentis. {Syre nunc viuo} A ſua perſona, & mox à re ipſa. {Maledicta, famam} Congeries.

PATR. MARS. ABs quiuis homine, &c.} Fratrem fratri adeſſe in primis debere, cum vſus venerit, docet hæc ſcena. Eſt enim inter eos ea coniunctio, quæ alterum à parentibus requirit officium. Plus enim debemus fratri quàm nepoti, & ſic deſcendendo per gradus propinquitatis, quales etiam ſunt gradus officiorum, vt non omnibus eadem debeantur. Ariſt. 8. Eth. de amic. ſic ait: Eſt enim grauius ſodali, quàm ciui pecuniam auferre, & fratri, quàm alienigenæ opem non ferre, & patrem, quàm quemuis alium pulſare. Creſcit autem & iuſtum cũ amicitia ſimul quippe cum ſint in eiſdem, & æque ſe extendant. Cyrus, vt eſt apud Xenophontem libro vltimo Cambyſem filium natu maiorem, ſic monuit; Homines ciues alienigenis præferendi, & qui vna ſunt aliti his qui contubernales non ſunt, & qui fratri prouidet, ſeipſum curat, & quem præterea turpius eſt non amare quàm fratrẽ? Deſcripta ad exemplar Petri Marſi Romæ, MCCCCXC. die XIX. Iunij, qui in colligendis argumentis ſuperioribus hactenus duntaxat ſolicitus fuit.

GLAR. VErſus ſunt iambici tetra. catal. In primo proceleuſmaticus eſt loco quinto, Niſi malimus s, in Opus elidere. In ſecundo verſu creticus eſt loco primo, niſi elidamus o, in Vero. In tertio vel s, eliditur in ſatis, vel creticus eſt loco ſexto. Verſu ſexto vel s, eliditur in Magis, vel Mage pro Magis legendum. In 8. d, eliditur in Quid, & illius diſſyll. eſt poteſt & bacchius eſſe loco primo. In 9. Donatus legit Quin pro Qui. quod placet, & carmen poſtulat. alioqui in Qui non elideretur i, ſed corriperetur, & vel Meo monoſyllabum eſt, vel bacchius eſt loco ſeptimo. In penultimo pro Amorem Doct. annotauerat Laborem in quibuſdam legi, quod ſi ſit, vel Meum monoſyll. fuerit vel creticus loco tertio. Sin Amorem legendum eſt m, in Meum non eliditur. In vltimo s, eliditur in Foris ſiue Fores legas, niſi creticum loco quarto conſtituamus. Ceterũ cum verſum ita legimus,

Nihil pote ſupra, ſed quidnam foris crepuit? SY. Mane, ipſe exit foras. R. mane mane geminat verbum, vt ad integrũ iambicum tetram. ſit monometer ad hunc modum.

Nihil pote ſupra, ſed quid nam fores crepuit? SY. Mane mane. Ipſe exit foras. vt prior ſyllaba de Ipſe à ſuperiore excipiatur verſu, quod lectori iudicandum relinquimus.

ACTVS II. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Colloquuntur fratres, agitur de pecunia reddenda lenoni, & paranda cœna.

ARG. PAVLI MALLBOLI.

Hic fratrum admirabile continetur colloquium, perſolutio Lenonis, datis per Syrum pecunijs, deinde paraſitica de cœna paranda, & obſonio concluſio,

Iambici Tetrametri,

AESCHINVS, SANNIO CTESIPHO, SYRVS.

VBI ille eſt ſacrilegus? S. Men' quærit? nunquidnam effert? occidi:
Nihil video. A, ehem, opportune: te ipſum quærito: quid fit Cteſipho?
In tuto eſt omnis res: omitte vero triſtitiam tuam.
*C. Ego illam * hercle vero omitto, qui quidem te habeam fratrem,* (* facile)
O mi germane, ah vereor coram in os te laudare amplius,
Ne id aſſentandi magis, quàm quòd habeam gratum facere exiſtumes.
*A. Age inepte, * quaſi nunc non norimus nos inter nos Cteſipho.* (* quaſi nunc norimus nos)
Sed hoc mihi dolet, nos penè ſero ſciſſe, & penè in eum locum
Rediſſe; vt, ſi omnes cuperent, nihil tibi poſſent auxiliarier.
C. Pudebat. A. ah, ſtultitia eſt iſtæc, non pudor, tam ob paruolam
Rem, penè ex patria; turpe dictu: deos quæſo vt iſtæc prohibeant.
C. Peccaui. A. quid ait tandem nobis Sãnio? SY. iam mitis eſt.
A. Ego ad forum ibo, vt hunc abſoluam: tu intro ad illam Cteſipho.
S. Syre inſta. SY. eamus: nanque hic properat in Cyprum. S. ne tam quidem,
Quamuis etiam maneo ocioſus hic. SY. reddetur ne time.
S. At vt omne reddat. SY. omne, reddet, tace modo, ac ſequere hac. S. ſequor.
C. Heus heus Syre. SY. hem quid eſt? C. obſecro hercle hominem iſtum impuriſſimum
Quamprimum abſoluitote, ne, ſi magis iritatus ſiet,
Aliquà ad patrem hoc permanet, atq; ego tunc perpetuo perierim.
SY. Non fiet: bono animo eſto. tu cum illa te intus oblecta interim,
Et lectulos iube ſterni nobis, & parari cetera.
Ego iam tranſacta re conuortam me domum cum obſonio.
C. Ita quæſo: quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hunc ſumamus diem.

Don. VBI eſt ille ſacrilegus?} Mire Aeſchinus ſeruat aduerſus lenonem ſuperbiam, qua oſtenditur tãto eſſe alienior ab amoribus meretricijs, quãto audacior in lenonem. {Me ne quærit? nunquidnam effert?} Sperat nunc leno ſe aliquid accepturum propter conuitium, vt alibi: Minas viginti tu illam emiſti, quæ tibi res vertat male, argenti tantum dabitur. Et vide quanti faciat leno præ lucro iniuriam, qui ſe ſacrilegi nomine ſignificari non ſolum non dolet, ſed etiam cupit. Oportet aũt Me ne quærit, cum quadã geſticulatione & ſubſultatione ſperantis lenonis ad hoc ſe quæri vt accipiat, pronunciare. {O'ccidi: Nihil video} O'ccidi, non quia ſacrilegus dictus eſt, ſed quia nihil accipit. & ſimul geſtũ conſidera loquentis ad verbis. {O'ccidi: Nihil video} Mire hoc verbo apparet in vultu lenonis & ſpẽ mortuam, & extinctum gaudium. nam & apta ἔκλειψις hæc dicentis. {O'ccidi: Nihil video} Neq; addidit proferri, aut qd tale {Hem} Interiectio repentinæ rei. {Opportune, te ipſum quærito} ἀσύνδετον deeſt venisse, non.n. ſequẽti nectitur. {Quid fit Cteſipho?} Quid fit, blandum initium eſt. non enim nunc interrogat, cum ipſe dicat, In tuto eſt omnis res. mox ipſe dicat, In tuto eſt omnis res. mox ipſe in ſubditis iam hæc addidit prẹter naturã quæſtionis. {Quid fit} Quid agitur? {In tuto eſt omnis res,} Quaſi amatori, omne dixit negotium de amica. An omnis res, & lenonis iurgiũ, & ſuſpicio patris Demeæ? {Omitte vero,} Vero abundat, aut correptiuum eſt iandudum, non omittentis. {Ego illam hercle vero omitto,} Apparet nõ nunc primũ dici Cteſ. ab Aeſch. Omitte triſtitiam tuam, nec nunc primum reſponſum, omitto, & ideo additum eſt, hercle vero. quia nunc demum data eſt plena ſecuritas. {Triſtitiam tuam} Sic dixit, quaſi nimiam. {Qui quidẽ te habeam fratrem,} Attendendum Te {O mi germane,} Mi, meus, ſed vocatiuo dixit caſu. {Coram in os te laudare} Coram, ad ipſum pertinet quem laudat, & ad eos qui audiunt, in os, ad ipſum qui laudatur. Nam coram laudat, qui nõ tacet apud alios, & hoc agit non per epiſtolam, ſed ipſe præſens. In os, qui apud ipſum loquitur quem collaudat. {Laudare amplius,} Quia laudauit. {Ne id aſſentandi,} Antiqua ἔκλειψις. deeſt enim cauſa. {Aſſentandi} Adulandi. Et vtrum deeſt cauſa, an ad * ipſam litem ſic dicitur? {Ne id aſſentandi} Specta ſi nõ ruſticus adoleſcens eſt, & puriſſimæ ſimplicitatis, adeo vt etiã velle laudare fratrem nimio pudore non poſſit, hoc ſolo quia præſens eſt cum illum nimirum laudarit abſentem. {Quàm quòd habeam gratum} Varie, non.n. intulit, quas gratias agenti. {Quòd} Quia. {Age inepte} Non eſt iniuria, quia & maior frater eſt, & blanda dicturus. {Hoc mihi dolet} τῷ ἰδιωτισμῷ. Mihi dolet, pro doleo. &, Dolet bis ſubaudiendum eſt. {Et pene in eum locũ Rediſſe;} Inſinuatio beneficij ex periculo & difficultate ob tempus. {Vt ſi omnes cuperent,} Non ſi ego tantummodo alijs aduerſantibus. {Pudebat} Deeſt fateri. {Stultitia eſt iſtæc} Hoc. ſ. fateri ei qui ipſe patri nunquam quidquã celauerit. {Tam ob paruolam Rem,} Ergo diminutiuis adiungitur Tam particula, & deeſt perire, ſed τῷ ἀφῃρημένῳ tacetur. {Tam ob paruolam Rem} .i. meretricẽ. Et bene hic dicit Aeſchinus, quaſi qui maiora expertus ſit .i. vitium virginis. {Pene è patria;} Deeſt fugere, quia amatores comici cito comminantur patriam ſe deſerturos, vt amicæ ſequantur. {Pene è patria} ἀποσιώπησις ἀφῃρημένου χάριν. Menander, mori illũ voluiſſe ait, Terẽtius, fugere. {Turpe dictu} Te fugere. ſ. & deeſt Eſt. {Vt iſtæc prohibeant} .i. exilium fugamq; patrię. {Peccaui} Approbauit ex periculo magnitudinem beneficij. {Quid ait tandem nobis} Nobis, τῷ ἰδιωτισμῷ additum eſt. non enim Nobis intelligendũ eſt. {Iam mitis eſt,} Qꝛ ia debacchatus eſt ſupra leno, iam mitis eſt, dixit. {Ego ad forum ibo,} Tũc enim in foro & de menſa ſcriptura magis, ꝙ ex arca domoq;, vel ciſta pecunia numerabatur. {Vt hunc abſoluam} .i. vt hunc, reddito illi precio dimittam. Nam velut ligati ſunt, quibus debetur aliquid. Dicuntur etiã ſerui illi ſolui, qui cum debitores preciorum fuerint, pecuniam reddunt debitam. Eſt ergo abſoluam, pro, a me ſoluam. An locatur in triſtitia lenonis, qui illum cũ barba lenonis, & mœſto vultu ſequitur, tanquam reus? {Tu intro ad illam Cteſipho} Bona ἔκλειψις, ſignificans lætitiam potiundæ meretricis. {Syre inſta} Iam Syrus, non vt adiuuet, ſed vt inſtanter adiuuet, rogantur. {Eamus, nanq; hic properat} Hoc clamat Syrus, vt beneficium oſtendat, ſanè ita vt rurſus lenonem de profectione abſterreat. {Ne tam quidem,} A lenone inconſtanter dicitur, vt perturbatio metuentis, magnum damnum poſſit oſtendere. {Ne tam quidem,} Tam, pro tantũ an tam pro tũ? & deeſt, dicas me properare, aut propero, vt ſit Etiã aduerb. hortantis, vel conſentientis. {Quamuis etiã} Pro inquantum vis. Etiam particula vtrum conſentientis aduerb. an coniunctio, quæ ſignificat & properare ſe, & non in tũ vt negligat quod ſibi debetur? {Maneo ocioſus hic} Hoc ſeparatim inferendũ eſt, quaſi pertinaciter aſſeuerantem lenonem inſtaturum ſe exclamationem * facere denotetur. {Maneo ocioſus hic} Dixit enim propero, & rurſum conſenſerat in Syri verba, properaſſe dicentis. {Reddetur ne time} Quod deſperauerat Leno, Syri oſtendit ſermo. {Vt omne reddat} Propter illud quod Syrus dixerat, Diuiduum face. Et probatum eſt, completumq; quod ait, Cupide accipiat faxo. Et hoc ipſum, cum trepida & vultuoſa ſupplicatione pronunciandũ eſt. {Tace modo, ac ſequere hac} Sic ait Syrus, quaſi nunc lenonem doceat, quæ ſit ars non perdendi. Et totum cum ſupercilio præſtãtis magnũ beneficium dicit. {Sequor} Hoc verbo Leno ſatis commitigatus oſtenditur. {Heus heus Syre} Ex argumento eſt oſtendere quantum timeat Cteſipho ſcilicet patrem. {Heus heus} Vox eſt de longinquo reuocantis. {Obſecro hercle hominem iſtum impuriſſimum} Satis manſuete, quaſi lenonem aut non poſſit ruſticus, aut non audeat dicere, hominẽ dixit. {Iſtum impuriſſimum} Auariſſimum. & totum cum execratione lenonis. {Ne ſi magis irritatus fiet} Velut clamet. ſ. & proprie de Lenone, quẽ irritari dicit vt canem. Nam irritari, proprie canes dicuntur. Lucil. de litera R, Irritata canis quod homo quamplurima

quamplurima dictat. Lenonem antè timet Cteſipho vt ruſticus. vt ſub patre duro, vt amator. {Aliqua ad patrem hoc permanet} Non dicit qoid, ſed nos intelligimus raptum puellæ ſignificari. {Aliqua ad patrem hoc permanet,} Proprie ſecretum latens, latici comparatur intra vas clauſum exiſtenti, quod, cũ effunditur, manat. Sic & alibi de committendis ſecretis loquens. Plenus, inquit, rimarum ſum, hac atq; illac perfluo. {Atq; ego tunc perpetuo perierim} Quaſi & nunc ſe periiſſe ſentiat, ſed nõ perpetuo. {Non fiet, bono animo eſto} Vt illa liberalis timor eſt, ita Syro ſeruilis confidentia. {Tu cũ illa te intus oblectat} Moraliter illa dictum eſt: vt, Datne ea illa hodie Pamphilo? &, Illa quidẽ mea erit. {Tu cum illa te intus oblecta} Honeſte explicauit turpe dictu. {Et lectulos iube ſterni nobis} Seruus nihil tam comicum. Et vide vt totũ ſuperbe ac magnifice loquatur Syrus. {Conuertam me domum} Conuertam, magnifice dictum. verbũ eſt. n. magni molıminis & agminis ingentis. Nam conuertere ſe, di citur quem pompa præcedit, vt imperator proprie conuertit exercitum. Et hoc ſpectatur, vt moribus arrogantes ſerui ſint cum læ tantur. {Ita quæſo, &c.} Volunt quidam & hunc verſum, Syri perſonæ adiungendum, ſed Cteſiphonis verba eſſe, ex ſubditis planum eſt, cum dicit, Hunc diem miſere nimis cupio, vt cœpi, perpetuum in lætitia degere.

GVID. VBi eſt, &c.} Hic continetur fratrum duorum colloquiũ; lenonis ſolutio per Syrum redditis pecuniis. A. Vbi eſt ille ſacrilegus. i. ille nefarius leno. S. Putat leno ſe quæri, vt pecunias accipiat, vt erat auariſſimus. me ne. i. verum quærit me? & non quærit pro me vt literatores aliqui putant. nunquidnam. i. nõ ne aliquid effert. i. affert, quid ſim habiturus. deinde vbi aſpexit diligenter ſubdit. occidi. i. perii mihi l video eum afferre, vt pecunia mihi reddat. A. Hem, interiectio hic repẽtinæ rei oſtenſion. opportune. i. tempeſtiue aduenisti ſup. quæro teipſum & nõ quæro pro te. ò Cteſipho quid fit. i. quid agitur. hoc additum eſt præter naturam quæſtionis. omnis res. i. totũ negociũ, & de amica & de lenonis iurgio, & de ſuſpicione patris, eſt in tuto. i. extra periculum vero, hic particula corripientis eſt, omitte tuam triſtitiam. C. Ego vero facile omitto illam triſtitiam, qui. ſ. ego, quidem. i. certe habeam te fratrem, q. d. ita mihi proprium cui morẽ debeo gerere. ò mi Aeſchine, ò mi germane. i. frater vterine. ah, interiectio dolentis ſe non audere prorumpere in eius laudes, vereor laudare te amplius. i. vlterius in os. i. apud te in conſpectu tuo, ante faciem tuam, coram. i. in præſentia tot auditorũ vel coram. i. præſentialiter, vt ſic dicã, non per epiſtolam, ne exiſtimes. i. iudices, me facere id. i. ita laudare magis cauſa ſup. aſſentandi. i. adulandi, blandiendi, quidquid habeam gratum beneficium à te mihi impenſum. ſ. A. O inepte non eſt iniuria quia eſt maior frater. age, vel hortantis eſt aduerb. & deterrentis ab illa opinio non audiendi laudare eum, vel ſit verbum, q. d. dic quod velis, quia nõ ſum id putaturus, quod exiſtumas & times, quaſi nunc. i. nunc primũ adhuc, norimus. i. cognouerimus, nos inter nos. i. mutuo, inuicẽ. hoc eſt times ne putem ne aſſentari, quaſi nunc primum venerimus in cognitionem alter alterius. Sed hoc quod ſequitur dolet mihi. i. propter quid quod ſequitur doleo, & indigne fer, nos ſciſſe de tuo amore pene. i. ferè, ſero. i. poſt tempus, quo ſcire debebamus, & dolet mihi inquam nos vel rem ſeu negocium, pene. i. ferè, rediiſſe pro perueniſſe, in eum locũ. i. in eum ſtatum, vt ſi omnes cuperent auxiliari tibi, nihil. i. non, vel nequaquam poſſent auxiliari tibi. C. Me ſup. pudebat fateri. ſ. amorem meum. A. Ah, interiectio oſtendens deprehenſam, ſeu comparatam eſſe cauſam celationis. Illæc res ſup. videlicet celaſſe ob id. eſt ſtultitia. i. inconſideratio, ſecordia quædam nõ autem eſt pudor, qui in iuuenibus eſt probandus, turpe dictum eſt. i. pudendum ad dicendum, vel vt dicatur. te ſup. velle perire, aut pene. i. ferè fugere ex patria, ob id. i. propter rem. ſ. puellam amatã, tam paruulam. i. tam parui momenti & ponderis, vt. i. vtinam, vel quæſo ſup. vt dii prohibeant. i. auertant à te iſtæc. i. exilium, fugamq; patriæ. C. Peccaui. i. non recte feci celãdo meæ triſtitiæ cauſam. A. Sannio leno quid tandem ait. i. breuibus dic quid dicit Sannio nobis, additum eſt, (vt ſolent) mihi & tibi, vbi neq; ad me, neq; ad te, neq; ad quenquam referuntur, ſed orationem duntaxat ornant & explent ſonum. SY. Iam leno eſt mitis, qui prius erat aſper. A. Ego ibo ad forũ, vt abſoluam hunc. i. velut ſatisfaciam ei, & quaſi dimittam à me reddito ſibi precio, cui habendo tantopere inhiat, & quaſi vt à me ſoluam, ita vt non amplius ſit alligatus ad iſtud debitum exigendũ vel ridet lenonem ſequentem eum cum barba lennnia, & mœſto vultu, tanquam eſſet reus, qui rogaret abſolui inſtando iudicibus, tu Cteſipho ingredere ſup. i. in domum, ad illam. ſ. puellam viſendam. SAN. O Syre inſta. i. vrge, & ſolicita Aeſchinum vt mihi ſatisfiat. SY. Dicit hoc Aeſchino, eamus ad forum, forũ. ſ. prout dixerat Aeſchinus ſe iturum. nanq; hic. ſ. leno, properat, id eſt ire feſtina, vel proficiſci accelerat in Cyprũ. i. in eam inſulam. SAN. Quidem. i. certe, ne dicas ſup. me properare tam. i. tãtum timet. n. ne eo dicto Aeſchinus auertatur à ſoluendo, etiã maneo hic ocioſus. i. ſine occupatione, quamuis. i. quantumuis, ſiue quãtum libet. SY. Argentum ſeu precium puellæ, reddetur. i. reſtituetur tibi, ne time. i. noli timere. SAN. At. i. ſed inſtant inquã vt reddat omne. i. totum precium integrum. timet enim propter id, quod dixerat diuiduũ face. SY. Aeſchinus reddet omne precium, modo. i. tantummodo tace, ac ſequere me hac. i. per hunc locum. SAN. Sequor te ſ. hac. C. Heus heus, vox hæc eſt reuocantis ex longinquo ò Syre, reuocantis eſt, ò SY. Hem, interiectio oſtendens repentinam reuocationẽ, quid eſt? C. Hercle. i. per Herculem obſecro te. abſoluitote tu & Aeſch. i. quod dicitur barbare, contentate, ſiue contentato te iſtum, per contemptũ dixit. hominem impuriſſimum. i. ſordidiſſimum, auariſſimum, quamprimum. i. citiſſime. ne. i. præ timore. q (vt ita dicam) ſi ſit magis irritatus. i. ad iram commotus, canum more, qui proprie dicuntur irritari, ne ergo hoc. i. iſte raptus puellæ, permanet. i. perfluat, futurum eſt optatiui, à permano, permanas, quod eſt perfluo is, ne inquam hoc effundatur ad patrem Dem. aliqua, aduerbium per locum. i. per aliquam viam, ſeu aliqua ratione. Secretum enim comparatur aquæ intra vas clauſæ exiſtenti, quæ cũ effunditur manat. atq; nunc, ſ. quãdo permanauerit ad patrem, ego perierim. i. perditus fuerim, perpetuo. i. in perpetuum, & quod dici vulgo ſolet, ne ego omuiſſi me depingat. nam ſe iam aliquãtiſper periiſſe fatetur ſeu innuit. SY. Non fiet illud. i. non permanebit ad patrem factũ hoc, eſto bono animo. i. habeas bonum animum, & quod dici vulgo ſolet, facies bonum vultum, nõ fiet quod times interim. i. interea dum hæc aguntur. tu Cteſ. oblecta te intus cũ illa puella, dicimus oblecto me hac re vel cum ſocio. i. capio delectationem in hac re, puta in ſtudio cum ſocio meo, & iube lectulos diſcubitorios. ſ. in quibus accumbentes cœnitabant vetuſti, ſterni. i. parari nobis, & iube cetera. i. reliqua præter lectos, quæ ſunt neceſſaria ad conuiuiũ celebrandum parari. i. apparari, re tranſacta. i. pacata lite, aut pacato, ſeu compoſito, ac finito negocio de raptu puellæ, conuertam. i. recipiam, refeſum me domum, cum obſonio. i. cum edulijs, quæ adduntur vltra panem, & vinum, & quod vulgo vocant, Pytanciam. C. Quæſo ita vt ſup. ſumamus hunc diem hilarem. i. vt hilari animo, atque vultu hunc diem tranſigamus & eum perpetuum in lætitia degamus, quando. i. quia, vel poſtquam bene ſucceſſit. i. proſpere contigit, videlicet vt leno nõ moueret turbas, ſed & ſolueretur, & amata potiremur.

LATO. ARgumentum} Leto & benigno congreſſu fratrum Cteſipho gratias agit Aeſchino, & ficta opera Syri leno abſoluitur. {Vbi eſt ille ſacrilegus?} Aua eſt. & hoc piſtrina ſuperbia dicitur ad terrendum lennoẽ. {Ah vereor} Præciſio, quaſi neceſſaria ruſtico & parũ facundo adoleſcenti. {Age inepte} Blanda correptio. {Pene ex patria} Eclipſis ſubaudi, profugiſſe, & mire inducitur amor Cteſiphonis. {Ne tam quidẽ} Nõ vult hoc credi leno, quare diſſimulat, timẽs ne promiſſum argentũ differat. {Aliqua ad patrẽ} Aliqua aduerb. & permanet, primæ coniugationis.

PATAMARA. VBi eſt ille ſacrilegus?} Nihil ſatius eſſe, q̃ vt impuros homines quamlongiſſime ablegemus, improborum cõmercia quamcitiſſime effugiendo, idq; quomodocunq; poſſimus, quamuis ſæpe maximo etiam rerum noſtrarum cum diſpendio. Vnde Plato 4. de Rep. loquens de improborum hominũ conuerſatione: A bonis, inquit, nullus eſt, qui nõ iuuare poſſit, quiq; non ad bona exempla incitetur, malorum vero contubernia noxium finem ſemper determinant. Senecæ verbum eſt, alter alterum in vitia tradimus. Et lib. Epiſtola ſeptima ait: Malignus comes, quamuis candido, & ſimplici rubiginem ſuam affricat. {Me ne quærit?} Quod contumelias pecuniæ aut lucri gratia plerìq; patiantur docet hic locus. Nam Leno grauiſſimo conuitio laceratus, nihil aliud quàm familiariter reſpondet exemplo quoque nobis ſit Ariſtippus philoſophus, qui & conſpui gaudebat, quo liberalitate principij ſui illi concederetur. Vnde apud Horatium ita Diogenem alloquitur.

Scurror ego ipſe mihi populo tu, rectius hoc. &
Splendius multo eſt, equus vt me portet, alat rex.

{Quamprimum abſoluitote,} Malũ quamprimũ expellendũ ne cõtagionẽ trahat docet hoc loco. Vnde ab Ouidio recte dictũ eſt.

Principijs obſta, ſero medicina paratur.
Cum mala per longas inoaluere moras.

GLAR. SVnt ſimiles prioribus. In primo legendũ, Vbi ille eſt, non, Vbi eſt ille. &, Men', legendum, non, Mene, niſi creticũ loco quarto eſſe putemus. In quarto verſu Ego à ſuperiore verſu ac inferiore eliditur, & Hercle, pro Facile, legendum ex Don. Ceterum ex his quatuor verbis, Illam, Vero, Quidem, Fratrem, vnum abundare videtur, & Mi, non eliditur, vt tres iſti verſu qui in omnibus,

in omnibus, quotquot nos vidimus, exemplaribus corrupti habentur, ita legantur.

In tuto eſt omnia res, omitte vero triſtitiam tuam,

C. Eg' illam hercle vero omitto, qui te habeam fratrem, ò mi Aeſchine

O mi germane, ah vereor coram in os te laudare amplius.

Quidam ab Ego initio facto tres ſenarios ex duobus tetram. fecerunt, ita vt Nullam omitterent verbum, ad hunc modum.

C. Ego vero illam facile hercle omitto, qui quidem

Te habeam fratrem, ò mi germane, ò mi Aeſchine

Ah vereor coram in os te laudare amplius.

Lector, quod veriſimilius videbitur, ſequatur. In ſexto a, eliditur in Magis, & d, in Quid. Septimus verſus & ipſe corrupte paſſim legitur. In eo enim Non negandi aduerbium abundat, & ò vocandi deeſt. Nam ita legendus eſt.

Age inepte, quaſi nunc norimus nos inter nos ò Cteſipho.

Atque ita vetuſtus habet lib. quaſi Aeſchinus dicat, Age inepte, quid ita agis gratias, quaſi nunc primû ò Cteſipho nos inter nos norimus. Nec dubito ab ſciolo aliquo adiectû negandi aduerb. In 8. eliditur d, in Sed, niſi peana ſecundum loco primo conſtituamus. In 12. creticus eſt loco quinto, niſi Deos monoſyllabum fecerimus, ſed poſt Quæſo vel coniunctio Vt tollenda eſt, quippe ſine qua ſenſus bene conſtat, vel creticus erit ſexto quoque loco. In 4. verſu à fine creticus eſt loco primo, niſi ſiec monoſyllabum fecerimus. Et in antepenultimo ſecunda de Iube correpta eſt, niſi ſit bacchius loco tertio.

ACTVS III. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Solicitam inducit Soſtratam, ob filiæ, quæ Aeſ. hino grauida eſt, vicinû partum.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Soſtrata matrona vna cum nutrice introducitur cõpatiens filiæ ſuæ, quæ ex Aeſchino grauida facta iam parturiebat.

Iambici & Trochaici permixti.

SOSTRATA matrona, CANTHARA nutrix.

OBSECRO *mea tu nutrix, quid nunc fiet? C. Quid fiet rogas? recte Aedepol ſpero. S. Modo dolores mea tu occipiunt primulum.*

C. Iam nunc times, quaſi nunquã ad fueris, nunquam tu te pepereris?

S. Miſeram me, neminem habeo: ſolæ ſumus: Geta autem hic non adeſt:

Nec habeo quem ad obſtetricem mittam, nec qui acceſſat Aeſchinum.

C. Pol is quidem iam hic aderit: nam nunquam vnum intermittit diem,

Quin ſemper veniat. S. Solus mearum miſeriarum eſt remedium.

C. E re nata melius fieri haud potuit, quàm factum eſt heræ:

Quando vitium oblatum eſt, quod ad illum attinet potiſſimum,

Talem, tali genere, atque animo, natum ex tanta familia.

S. Ita pol eſt, vt dicis: ſaluus nobis, deos quæſo, vt ſiet.

Don. OBSECRO mea nutrix,} Hæc ſcenæ, Tragœdiæ ordinem ſeruat. Nam Tragœdia in tria diuiditur. Expectationem, Geſta, & Exitû. Hic ergo expectatio eſt in Getę nuncio, Geſta, in planctu Soſtratæ: Exitus,

{Obſecro mea tu nutrix,} Hinc demonſtratur qui ſit maternus affectus, quàm grata in dominos ſeruorum fides ſit, eundemq́; laborem & dolorem eſſe ex falſis & veris malis. {Obſecro mea tu nutrix} Perſonæ aut ſuis verbis, aut aliorum inſinuantur ex ſuis, vt nunc perſona Soſtratæ. Ex Alienis, vt Mitio, Aeſchini perſona ex Mitionis oratione ac Demeæ. {Obſecro mea tu nutrix} Mea nunc pro blandimento ponitur. {Quid nunc fiet?} Imploratio eſt magis trepidantis, q̃ ignoratio & interrogatio, nanq; illius nutrix eſt, quippe anicula eſt, ſed non ſapientior nutrix eſt, quàm domina ſua. Ipſum etiam quod dicit, Nutrix, honorificû eſt. Vt, Annam cara mihi nutrix huc ſiſte ſororem. Sunt enim nomina ad aliquid, quibus nos cû velimus appellamus, vt Magiſter, Medicus, Orator. {Modo dolores mea tu occipiunt primulû} Eundem tut hic Modo temporis præſentis aduerb. eſt. … Mea tu, blandimentum eſt, ſine quo non progreditur colloquium fœminarum, & maxime trepidantium. {Primulû} Initium, & ipſa origo dolorum, diminutiue demonſtrata eſt. Non enim primû, ſed primulum dicit. {Nunquam tute pepereris?} Vide præparationem doloris, nihil mali adhuc ſecutum eſt, & iam ſic turbatur Soſtrata. {Iam nunc times, quaſi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris?} Docte duo propoſuit, quibus experientes ſcientesque rerum ſumus, videre & pati. Virg. ſic: Quæq; ipſe miſerrima vidi, Et quorum pars magna fui. {Tute autem pro tu} … eſt, quod … recitatu, & facit tute, & tutemet, & tutemetipſe. {Miſeram me,} Proprium eſt mulierum cum loquuntur, aut aliis blandiri: vt, Annam cara mihi nutrix huc ſiſte ſororem. Aut ſibi commiſerari: vt, Miſeræ hoc cû vnû. Exequere anna mihi. Nam hæc omnia, muliebria ſunt, quibus pro malis ingentibus quaſi in acervum rediguntur, & enumerantur nullius momenti querelæ. {Neminem habeo} Quid enim opus eſt? aut cur nû quereris? {Solæ ſumus,} Nunquam pluraliter ſolæ. {Nec quem ad obſtetricem mittam, nec qui acceſſat Aeſchinum} Habeo, ſubauditur, & magis à trepidante q̃ rationabiliter dicitur, nam fefellit hoc totum nutrix Canthara. {Solæ ſumus,} Cum hoc nomen ſingularitatis ſit, mire ſolæ pluraliter dixit. {Neminem habeo, ſolæ ſumus,} Muliebriter queritur, & ex perturbatione ſua ſ… me, tu multa facit ea quæ pauca ſunt. {Geta autê hic non adeſt.} Hic apparatio eſt, vt oſtendatur abſens qui superuenturus eſt. {Nec quem ad obſtetricem mittam,} Deeſt, habeo. Sed in conſuetudine eſt ſic loqui. cum vtrumq; nobis, non alterutrum deeſſe cõqueſimur. {Nunquam} Pro non. Et ſemper non ad omne tempus retulit, nãq; qui poteſt? ſed ad omnes dies … Nam nunquam vnum intermittit diem. {Solus mearum miſeriarû} Bona locutio. {E re nata} Sic proprie dicimus de iis quæ contra voluntatem noſtram acciderunt, vt nunc vitium virginis Ergo è re nata, ex vitio virginis. Sic Luc. … Et ſic maluit dicere, quàm nunc Aeſchino culpam, ſed potius caſui attribueram vellet. Eſt autem ordo, Nihil potuit melius è re nata fieri, q̃ id, quod factû eſt heræ. vt quandoquidem vitianda erat virgo, ab eo vitiaretur, qui erat expetendus ad matrimonium. Senſus.n. hic eſt, Malum vitium fieri virgini, ſed ex conditione eius quæ vitiata ſit, nihil potuit melius euenire q̃ contigit, vt ab eo vitiaretur cuius nos non pœniteret. Intelligere autem debemus, fieri, & factum eſſe, pro euenit, & contigit, dici. {Melius fieri haud potuit,} Si fieri pro euenit acceperis, erit conſecutio locutionis. ſin minus, deerit, quantum intelligo. vt ſit, è re nata, quantum intelligo. {Quando vitium oblatum eſt,} Hoc eſt è re nata. {Oblatû eſt,} Oblatum dicitur quod offertur inuito. {Quod ad illum attinet potiſſimum,} Quaſi vitium oblatum ſit potiſſimum, hoc eſt bonum, ſed ex perſona eius qui obtulit vitium, factum eſt bonum, quod per ſeipſum malum eſt. Et hoc eſt quod melius haud fieri potuit q̃ factum eſt. Illum autem dixit, Aeſchinum.ſ. Potiſſimum autem ſuperlatiuû eſt ab eo quod eſt potis & potius. Sic enim facit, potis, potius, potiſſimum. Et quod, modo exceptionem ſignificat, vt ſit, quantum ad illum attinet.i. Aeſchinum. {Tali genere,} Laus, ante illû talem … & tali animo. In illo, Et genus, ad viuos pertinet. Familia etiam ad defunctos. Alij, genus ad nobilitatem referunt, Familiam, ad copias. Vnde & paterfamilias dicitur, vt ſit, Ea tam ditite domo. Hæc omnis … tragica eſt gaudiorum introductio ante funeſtiſſimum nuncium. {Talem}.ſ. à corpore.i. forma.i. pulchritudinê. {Tali genere}.i. ab his quæ extrinſecus ſunt .i. honeſtate generis. {Atq; animo}.i. ſapiêtia, modeſtia. Hoc modo igitur nihil prætermiſit in laude. {Saluus nobis, deos quæſo, vt ſiet} Quàm bonus eſt cû nihil ad vota præter ſalutem, opus eſt.

Gvil. OBſecro, &c.} Hic introducitur Soſtrata matrona compatiens vna cum nutrice filiæ ſuæ, quæ ea Aeſch. effecta grauida, iam parturiebat. nam vt in argumento dictum eſt, virginem Atticam filiam ciuis pauperis Aeſch. compreſſit ea lege, vt iureiurando ſponderet ſe illam ducturum vxorem. Soſtrata mater ò mea nutrix Canthara. Obſecro quid nunc fiet.i. quomodo res ſe habebit quantum ad partum filiæ ſpectat. R. Rogas i. interrogas quid fiet? Aedepol ſpero.i. cõfido q ſup. recte fiet res.i. res bene ſe habebit, & filia ſalua pariet. S. O tu mea, blandientis eſt dictum more fœmineo. modo.i. nunc, primulum, diminutiuum à primum aduerbio. dolores pariendi occipiunt ipſi. C, Iam nunc times quaſi.i. tanquam. nunquam affueris.i. interfueris parturienti mulieri, ſiue quaſi nunquam tuleris opem patienti. & quaſi nunquam tute, id eſt tutemet, pepereris, id eſt partum feceris.

S. Me

S. Me miſerã, exclamantis eſt dictũ.i.dico me miſeram,vel certũ eſt ſup.me miſerã,vel aliquid tale. neminé habeo mecum,ſumus ſolæ. Geta.i. ſeruus noſter non adeſt.i.non eſt præſens nec habeo ſup.quem mittã ad obſtetricem.i.ad mulierẽ,quæ adeſſe ſolet,ſeu ferre opẽ parturienti. nec habeo aliquẽ,qui accerſat.i.qui aduocet Aeſchinũ,vel eat ad vocandũ Aeſchinũ. C. Pol iurantis eſt,quidem.i.certe,iam.i.ſtatim,aderit.i.præſens erit hic,nam nunquam intermittit.i.omittit,interrumpit,prætermittit vnũ diem,quin.i. quod non ſemper.i.per omnes dies veniat. S. Ipſe ſolus Aeſchinus eſt remedium.i.medela mearum miſeriarum.i. mearum calamitatum. C. O hera.i ò domina Soſtr.haud.i.non, potuit melius.i.opportunius, fieri.i.euenire gnatæ.i.filiæ tuæ, heræ.i.dominæ meæ,quàm factum eſt.i.quàm euenit,quando vitium.i.ſtuprũ oblatum eſt ipſi filiæ, tanquam inuitæ, propterea dixit oblatum, quod vitium attinet.i.ſpectat potiſſimũ.i.principaliſſime,ſeu præcipue ad illum Aeſchinum,talem.i.tam bene moratum,tali genere.i.tali nobilitate proſapiæ,tali animo.i.tali affectione in te & filiam,natum ex tanta familia.i.ex tam diuite domo, vel talem intellige quantum ad bona corporis puta tam formoſum, ſeu pulchrum,& tali genere quantum ad bona fortunæ,hoc eſt tali generis honeſtate,& tali animo quantum ad bona animi, puta tali ſapientia,aut modeſtia,&c. S. Pol eſt ita.i. veritas ita ſe habet, vt dicis quæſo Deos,vt ipſe ſit nobis ſaluus.i.incolumis nobis ſeruetur. nam cum talis ſit nihil ad vota præter ſalutem opus eſt.

LATO. ARgumentum. Colloquium mulierculorum de Aeſchino,eſtq; hic initiũ ad epitaſin. Mea tu. Muliebre blandimentum. Miſeram me,neminem. Conſternatio & ſollicitudo Soſtratæ, ad augendam futuram perturbationem, nunciata alienatione Aeſchini. E re nata. Pro euentu rei.

PVTR. MARS. OBſecro mea nutrix,quid,&c. Maternum affectum ſedulitatemque,& induſtriam in celandis liberorum vitijs appoſite hæc ſcena exprimit. Eſt enim hoc tanquam è iure naturali nobis inſitum,vt pro noſtris talem curã geramus, ne & ſibi nobiſque ſimul vitium afferant,noceantque. Si re nata melius. Deinde facilius ferimus cõtumelias nobis illatas à magnis factioſiſq; quàm à vilibus,& neglectis hominibus. Nam animus hominis qui ad vindictam perpetuos quaſi ſtimulos circunfert,tum demum facilius in iniuria acquieſcit, quando conſiderat, maiorem eſſe poteſtatem quàm quæ à ſe lædi poſſit.

GLAR. HVius ſcenulæ verſus oppido impediti ſunt. Primus eſt trochaicus tetr.catal.ſed ſi oitus in Rogas, vt ſecundus verſus incipiat à verbo Recte,qui ſecũdus ſit iambicus tetr.acatal. niſi loco tertio proceleuſmaticum poſueris. Nam Aedepol vel primam habet breuem,vel creticus eſt in hoc loco. Et Don. Mea tu legit pro Meatum. Tertius verſus rurſus eſt iambicus,niſi quis tollat Tunc. Quartus & ipſe iambicus eſt,niſi quis loco tertio ponat proceleuſmaticum. Præterea s, in Sumus eliditur ad finem. Quintus haud dubie trochaicus eſt,niſi quis in,nõ elidat in Quẽ. Sextus rurſus eſt iambicus niſi s,elidamus in Is. Ita ſeptimus iambicus fuerit,niſi & ibi s,elidatur in Miſeriarum ante a. Ceterum Meatum diſſyllabum fuerit,niſi creticum loco quarto conſtituamus. Vltima quatuor haud dubie trochaica ſunt, forte vltimum iambicum iudicari poterit,ſi quis Deos diſſyllabum fecerit, quod ego malim monoſyllabum. Poteſt & bacchius eſſe loco ſexto.

ACTVS III. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Geta Soſtratæ ſeruulus commotior, heræ nunciat Aeſchinum alio captum amore, puellam eripuiſſe lenoni.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena artificioſe exprimitur ſeruus fidelis, vehementer commotus,currenſq; propere,ac mala Soſtratæ nuncians. Nam refert quomodo Aeſchinus alio amore captus, puellã lenoni eripuerit, deſerta ac ſpreta Attica virgine,quam ea lege, vt ipſam vxorẽ duceret, ſtuprauerat. Poſtremo Soſtrata Hegionis Simulo familiari rem omnem enodandam cenſet.

Tetrametri partim Iambici, partim Trochaici,Dimeter vnus.

GETA ſeruus,SOSTRATA,CANTHARA.

NVNC illud eſt,quòd ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,
Atque huic malo ſalutem quærant,auxilij nihil afferant;
Quod mihique,heræque,filiæq; herili eſt. væ miſero mihi,
Tot res repente circumuallant, vnde emergi non poteſt:
Vis,egeſtas iniuſtitia,ſolitudo,infamia.
*Hoccine ſeculum? ò ſcelera, ò genera ſacrilega, ò hominem * impium.* * impurũ.
S. Me miſeram,quidnam eſt,quòd ſic video timidum, & properantem Getam?
G. Quem neq; fides,neque iuſiurandum, neq; illum miſericordia
Repreſſit, neque reflexit: neque quòd partus inſtabat propè:
Cui miſeræ indigne per vim vitium obtulerat. S. non intellego
Satis,quæ loquatur. C. propius obſecro accedamus Soſtrata. G. ah,
Me miſerum vix ſum compos animi: ita ardeo iracundia.
Nihil eſt quod malim, quàm illam totam familiam dari mihi obuiam;
Vt iram hanc in eos euomam omnem, dum ægritudo hæc eſt recens.
Satis mihi id habeam ſupplicij,dum illos vlciſcar modo.
Seni animam primum extinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus:
Tu autem Syrum impulſorem, vah, quibus illum lacerarem modis,
Sublimem medium arriperem, & capite primum in terram ſtatuerem,
Vt cerebro diſpergat viam:
Adoleſcenti ipſi eriperem oculos; poſt hæc præcipitem darem:
Ceteros ruerem,agerem, raperem, tunderem, & proſternerem.
Sed ceſſo heram hoc malo impertire propere? S. reuocemus. Geta.
G. Hem,quiſquis es,ſine me. S. ego ſum Soſtrata. G. vbi ea eſt? teipſam quærito,
Te expecto: oppido opportune te obtuliſti mihi obuiam
Hera. S. quid eſt? quid trepidas? G. hei mihi. S. quid feſtinas mi Geta?
Animum recipe. G. prorſus. S. quid iſtuc prorſus ergo eſt? G. perijmus,
Actum eſt. S. eloquere obſecro quid ſit. G. iam. S. quid iam Geta?
G. Aeſchinus. S. quid ergo is? G. alienus eſt à noſtra familia. S. hem,
Perij; quare? G. amare occepit aliam. S. væ miſeræ mihi.
G. Neque id occulte fert: à lenone ipſus eripuit palam.
*S. Satin' hoc,certo? G. * certe, hiſce oculis egomet vidi Soſtrata. S. ah,* * certo,
Me miſeram: quid credas iam? aut cui credas? noſtrum ne Aeſchinum,
Noſtram vitam omnium,in quo noſtræ ſpes,omneſq; opes ſitæ
Erant: qui ſine hac iurabat ſe vnum nunquam victurum diem,
*Qui ſe in * ſui gremio poſiturum puerum dicebat: patrem* * ſuo
Ita obſecraturum,vt liceret ſibi hanc vxorem ducere.
*G. Hera,lacrumas mitte, ac potius quod ad hanc rẽ opus eſt porrò * conſule.* * proſpice.
*Patiamur ne,an narremus cuipiam? * S. hau,hau mi homo,ſanus ne es?* * C.
In hoc proferendum tibi vſquam eſſe videtur? G. mihi quidem non placet.
Iam primũ illum alieno animo à nobis eſſe res ipſa indicat.

Nunc ſi hoc palam proferemus, ille inficias ibit, ſat ſcio.
Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet. tum ſi maxime
Fateatur, cum amet aliam: non eſt vtile hanc illi dari.
* tacito *Quapropter quoquo pacto * celato eſt opus. S. ah, minime gentium:*
Non faciam. G. quid agis? S. proferam. G. hem, mea Soſtrata vide quam rem agas.
S. Peiore res loco non poteſt eſſe, quàm in quo nunc ſita eſt.
Primum indotata eſt: tum præterea, quæ ſecunda ei dos erat,
Perij; pro virgine dari nuptum non poteſt. hoc reliquum eſt,
Si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quem amiſerat:
Poſtremo quando ego conſcia mihi ſum, à me culpam eſſe hanc procul;
Neque precium, neque rem vllam interceſſiſſe illa aut me indignam, experiar Geta.
G. Quid iſtuc? accedo vt melius dicas. S. tu quantum potes,
Abi, atque Hegioni cognato huius rem omnem narrato ordine.
Nam is noſtro Simulo fuit ſummus, & nos coluit maxime.
G. Nam hercle alius nemo reſpicit nos. S. propera: tu mea Canthara
Curre: obſtetricem accerſe; vt cum opus ſit, ne in mora nobis ſiet.

DON. NVnc illud eſt,} Hic locus ſecundum artem comicam ſeruum currentem exprimit & nunciantem mala. Maxima itaq; pars ſcenæ, motoria eſt, ſignificat autem Nunc tale negotium eſt, nunc tale periculum eſt aut vero cõſignificationem temporis habet, vt ſi diceret, quãdo aut quo tempore. {Nunc illud eſt} Vtrum periculum, an tempus? Eſt enim ἐνδεῶς. {Quod ſi omnes omnia ſua conſilia} ὑπερβολὴ cum παρομοιώσει omnes omnia. Hinc Cic. omnes in hoc iudicio conferant omnia {Salutem quærant} Non, remedium, vt ægro, ſed ſæpe pereunti ſalutem. Et noue dixit malo ſalutem, pro, contra malũ. {Auxilij nihil afferant;} Mire de pronomine repetitũ eſt παρὰ μικρὸν, cõferant & afferant. Hoc conuenit præſertim ſtomacho minus verba curantis. Sic ſupra, Omnes omnia. Quod mihique, heræq; filiæque. Mira in ſeruo fides, cum primum ſe ponat in herili malo, & poſt ſe matrem, in vltimo, puellã. {Quod mihique, heræq; filiæq; herili eſt} πολυσύνδετον ſecundum, vt, Omnia ſecum Armentarius afer agit tectumque, laremque, Armaque, Amyclæumque canem, Creſſamq; pharetram. {Circumuallant,} Circumuallant ſe circa nos, & ſtipant ſeinuicem, nam circumuallamus nos & alios. tamen rara locutio eſt. Et circumuallant dixit, velut inimica ac ea contra nos, & ideo addidit, Vnde emergi non poteſt. Cũ impreſſio eſt hoſtium, ſic dicitur, vt Sal. Preſſi vndiq; multitudine. Cicero, Qui ſemper premuntur, & nunquam emergunt. Et emergi, noue. nam emergo dicitur, nõ emergor, ſed ideo eſt vſus, quia extra cõpoſitionem & mergo & mergor facit. {Vnde emergi non poteſt,} Vnde, abſolute. an deeſt, illud? an vnde, pro ex quibus? {Vis, egeſtas, iniuſtitia, ſolitudo, infamia} Hæc ſunt quæ circumuallant: Vis illata: Egeſtas ipſius puellæ: Iniuſtitia iudicum illius temporis, Solitudo à defenſoribus: Infamia ab ijs qui credunt precio vitiatam. Nam & in ſubdītis ſic habet, Quando ego conſcia mihi ſum, neque precium, neque rem vllam interceſſiſſe. {Hoccine ſeculum?} ἐν ἤθει Queſturus de homine, ſeculum accuſat prius, vt à tempore, mores increpet, & econtrario. Secula in omnibus rebus laudantur. Vt, Quæ te tam læta tulerunt Secula. {O ſcelera, ò genera ſacrilega, ò hominem impurum} Moris eſt nimis dolentibus incuſare alia ex alijs Virg.

Cum complexa ſui corpus miſerabile nati,
Atque deos atq; aſtra vocat crudelia mater. Et,
Quem non incuſaui amens hominumq; deorumque?

{O hominem impurum} Aeſchinum. i. & hoc ἤθικῶς. nam ſemper vltimum ponimus eum cui maxime iraſcimur. vt in Andr. poſt accuſatum ſocerum, & vituperatã ſponſam, Nam quid ego dicam de patre? Et in Phorm. Ita ne tandem vxorem duxit Antipho iniuſſu meo? Et poſt multa, O ſcitoua audax? O Geta monitor? Vnde illic. Vix tandem, inquit. {Video timidum, & properantem Getam?} Timidum, perturbatum. non enim timet, ſed dolet. Sic Plaut. in Bacch. Nam vt ex naui vecta es, credo timida es. {Quem neq; fides, neq; iuſiurandum} Ordo eſt. Hominem impurum, quem neq; fides, neq; iuſiurandum. Exaggerat crimen admiſſum. {Quem neq; fides,} Quia promiſit. {neq; iuſiurandum;} Quia iurauit. {Neq; illum miſericordia} Quia vim intulit. {Neque illum} Secundum παρέλκον nam abundat illum, vt, Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille ſiniſtra. Et eius videlicet miſericordia quam amauit, neq; repreſſit, ne auderet. Neque reflecteret, ne faceret, & ſic hoc dictum eſt vt à Virg.

Num fletu ingemuit noſtro, num lumina flexit.
Nam lacrymas victus dedit, aut miſeratus amantem eſt? &c.

Vt ſi nõ potuit reprimi ne faceret, ſaltem vt in peccando eſſet mitior, debuit commoueri ſed melius quod ſupra. {Neque q partus inſtabat prope,} αὔξησις addidit non tantum matris, ſed etiã partis ſcelus. {Cui miſeræ} Deeſt, ei. {Indigne} Impie, crudeliter. vt Virg. Quæ cauſa indigna ſerenos Fœdauit vultus? {Non intelligo Satis} Ad hoc Soſtrata ignorans inducitur vt malo nuncio repente feriatur. & quia oportuit ipſam priorem loqui, præſens loquitur. Quia autem non eſt perdenda tam ſuauis ἀδιανοία dolentis ad nuncientem, ideirco non audit, nec ab illam Geta conſeruus loqui deſinat. {Itemq; quæ loquitur} Adhuc non audiente Geta loquitur. ideirco nec audit eum ſatis, nec videtur ab eo Soſtrata. {Vix ſum compos animi.} Aut vix, tandem. aut vix, non. vt Lucil. Carcer vix carcere dignus. {Compos animi} i. competentis animi, vel ſani animi: cui contrarium eſt, Impos animi. Sal. Neq; animo, neq; lingua ſatis compotem. cum de amente Septimio loqueretur. Alij, compotem animi, compoſitum animo intelligunt. {Quam illam totam familiam} Hic nunc tam culpa familiæ, quàm ſcelus Aeſchini oſtenditur, propter quem omnes cruciandi ſunt. {Itam hanc} Hanc interdum pro qualitate, interdum pro quantitate accipimus, interdum pro vtroque: vt, Tuaq; animam hanc effundere dextra? Et, Hanc ego te Euriale aſpicio? Sed nunc pro vtroque, hanc dixit. vt Saluſt. de ſcriptione Celtiberi ait, Hunc igitur redarguit Tarquinius. {Satis mihi id habeam ſupplicij} Moraliter loquitur, nam ferè qui quiſquam iraſcitur, ſibi videtur fortis, tanquam qui plus audet. {Dum illos vlciſcar modo} Verum eſt hanc eſſe vindictam quæ ex recentiſſimis flagitijs properata ſit. Sic Virg. Te Turne ſuperbũ Cæde noua quærent. {Seni animam primum extinguerem} Bene extinguerem, quia ignis eſt. Virg. Igneus eſt illis vigor, & cœleſtis origo Seminibus. Et primum addidit, quod ordinem ſignificat. tunc itaq; itur cũ multa ſubijcienda monſtrantur, vt cui fracta prius crura brachiaque, & cætera vitia, in Aeſchinum totum promouens oſtenditur, etiam per aliena ſupplicia. {Syrum impulſorem} Cauſæ pœnæ. {Vah, quibus illũ lacerarent modis,} Hic voluntas immodica oſtenditur, pœnam pro merito repoſcentis. Et nota, cum Syrum dixerit, addidiſſe nutus de ſupercilio. {Illum ſublimem} Illa pœna. {Statuerem, Vt cerebro diſpergat viam} Et cerebrum & via diſpergi poteſt, ideo videtur ambiguum. vt apud Virg. Enſemq; cruore Spumantem, ſparſaſq; manus. Alter enim dicitur, Spargite humum folijs: Alter, Sparſerat & latices ſimulatos fontis auerni. {Adoleſcenti ipſi eriperem oculos} Bene oculos, amoris indices, adiutoreſq; flagitij. {Poſt hæc præcipitem darem} Grauior pœna cæcitati, non prouidere quo cadas. {Ceteros ruerẽ} Ruere, actiuam vim habet, Saluſt. in ſecundo, Ictu eorum qui in flumine ruebant, necabantur, Ruere enim, eſt toto corpore vti ad impellendũ, quod faciunt qui ipſi præcipites alios proſternũt. Vnde proprie ſues ruere dicuntur. Virgilius, Ipſe ruit, denteſque Sabellicus exacuit ſus. Et Horat. Hanc, rabioſa fugit canis, ac lutulenta ruit ſus. {Tunderem, & proſternerem} Vide quàm fortis ſibi videatur qui dolet & iraſcitur. {Agerem} Proſequerer, premerem. Virg. Illa fretus agit ventos: Id eſt nimia celeritate perſequitur, & pene occupat, præueniitque. {Ego ſum Soſtrata} Hæc ideo inducitur, vt veriſimile ſit ſupra non vidiſſe Soſtratam, quando etiam vix nunc agnoſcitur ab irato. {Teipſum expecto oppido opportune} Incerta diſtinctio, verum te expecto oppido opportune, ſit dicendũ. An expectare, ſit impatienter cupere, & ſine præſcriptione temporis ſperare, iuxta certum tempus. Vnde apparet ad Te expecto, quia per ſe omnium eſt, nõ eſſe iungendum Oppido. {Quid feſtinas mi Geta?} Probus aſſignat hoc Soſtratæ. Aſper non vult ad omnia ſeruũ reſpondere, ſed nutricem putat hoc loqui. {Quid feſtinas?} Perturbaris. Et commotus dicit Prorſus actu commoto & anhelanti, ob perturbationem & contentum curſum. {Animum recipe} Quod in lectione geſtu oſtendi minime potuit, id ex verbis Soſtratæ oſtenditur in Geta. Nam ideo

ideo dicitur, animam recipe, quia ille præ anhelitu crebriora verba continuare non poſſit. {Perimus, Actum eſt} Iam bona verba iunguntur. {Perimus, Actum eſt} Verba ſunt deſperantis. Nam Actum eſt dicitur in ea re de qua iam lata ſit ſententia. {Eloquere obſecro te} Bene eloquere. nam conatur tantum quod nec explicatur, nec intelligitur, cui vitio contraria virtus eſt eloquentia. Iam plus hic geſtu, q̃ dictu agitur, quia vt ſupra diximus, & laſſus eſt qui nunciat, & integratur dolor nuncij, cum apud illam loquitur, ad quam maxime calamitas pertinet. quo dolore, vox plerunque ſubtrahitur atq; ſingultit, & ſimul dat ſignum perditarum rerũ. {Væ mihi miſeræ} Interponitur mulieris affectus nouo nuncio. {Amare occepit aliam} Peius eſt amare occepit, quàm amat. Nam in eo quod dixit, Occepit, augmenta mali metuenda ſignificat, vt in principijs quæ actum reſpiciunt, non ſtatim imminutionem inſpectant. Et occipit magnum facinus dixit. {A lenone ipſus eripuit palam} Sic nunciat, vt vltima peiora ſint. Et his argumentis vult probare, ꝙ immodice amauit Aeſchinus, qui plus q̃ virginem, idipſum quod pudor nec hortatur, nec conſulit, amat. Quis autem magis potuit impudens eſſe, q̃ qui poſt honeſtum amorem, ab lenone amet? Hoc etenim ſignificat meretricem. Ergo non honeſtum, ſed ab lenone, non per alium, ſed ipſius, nec emit, aut abduxit, ſed ob impatientiam valde amantis eripuit. neq; id occulte, vt qui celaret factum, tanquam ſatisfacturus vxori videretur, ſed, palàm. {Satin' hoc certo?} Magnis malis non ſtatim creditur. Hoc ergo ex dolore dixit quod ſtuper audiens, non quia non habet fidem. {Hiſce oculis} ἰδιωτισμὸς aſſeuerantis. {Ah, ah} Interiectio eſt flentis. {Me miſeram} Mira affectio. nam lacrymæ non ſinunt finire ſenſum. {Quid credas iam? aut cui credas?} Fides, aut perſonæ qualitate, ſeruatur, ſi grauis perſona eſt cui creditur, aut ipſius rei qualitate, ſi ea res creditur, in qua falleri cui creditur aut non poteſt, aut non debet. Hic ergo mire in vtroque iam fidem dixit nulla eſſe, & in perſona, & in re, quod Virg. tranſtulit, breuius q; dixit, Nuſquam tuta fides, hoc eſt, nec in re, nec in perſona. Et hic ipſe in Heaut. Pro Iuppiter vbi nam eſt fides? {Noſtrum Aeſchinum, noſtrã vitam} ἐλλειπτικῶς omnia, quia fletus impedit verba. deeſt autem, hoc feciſſe, vel quid tale. {Sitæ erant} Sitæ, poſitæ. nam ſitum eſt quidquid in loco ſuo poſitum non euertitur. {Poſiturum puerum} Puerum dixit, ſi puer naſceretur, non quia diuinabat. Ad votum ergo cupientis retulit Puerum, non quia neceſſe eſſet marem naſci. Et hæc omnia, magno ſtupore dicuntur ad exaggerandam perfidiam illius cui creditur, & dolorem eorum qui crediderunt. {Hera, lacrymas mitte, ac potius quod ad hanc rem opus eſt} Hinc Virg.

Non lacrymis hoc tempus, ait, Saturnia Iuno.

Sentit autem non lacrymis agendum, vbi conſilio opus eſt. {Porro conſule} Porro, in reliquum deinde, vel in futurum. Porro. n. ordinis & temporis aduerb. eſt. non coniunctio. {Hau, hau mi homo, ſanus ne es?} Hoc ex perſona nutricis legendum eſt illa enim diſſimulandam rem putat. {Mi} Pro meus. {Tua fama, & gnatæ vita} Tibi enim crimini erit vitiatã eſſe filiam, illi etiam oberit. Et vtrum vitam, ſalutem dicit. {In dubium} In periculum. {Fateatur} Vitiaſſe filiam. Et cõplexio eſt ἀντιθετος oratoria, in qua vtrum ſenſeris, contrarium tollis, cogitur q; quod ex altera parte ſit, hoc eſt tacere. {Quapropter quoquo pacto} Congrue & pro perſona, & pro muliere hoc dictũ eſt, eamq; in malis conſtantem eſſe demonſtrantur. {Non faciam} Non faciam dixit, pro non tacebo, quaſi tacere, aliquam actionem habeat, ſed moralis ſignificatio eſt, & communis omnibus, ſicut aduocatum dicimus male feciſſe, cum tacuerit. {Peiore loco res eſſe non poteſt} Satis argute inter Getam & Soſtratã ſententias ex perturbatione facit nutare. {Quàm in quo nunc ſita eſt} Cauſa nihil timendi. {Primũ indotata eſt} Ratio ſubiecta eſt cauſa, & indotatam, pauperem modo dicit. {Tum præterea quæ ſecunda ei dos erat} Videlicet, dari pro virgine nuptum. Et incerta diſtinctio eſt. etenim erat bis ſubaudiendum. Pro virgine dari nuptum. {Non poteſt} Iungendum, dari nuptũ. Et pro virgine. i. virgo: vt, Nunc plane eſt pro noua. i. Aut nec virgo, nec pro virgine nubere poteſt. non virgo, quia vitiata eſt, nec pro virgine, quia res diffamata eſt. {Si inficias ibit} Si negabit. {Teſtis mecum eſt annulus} Locutio hæc ſic capienda eſt, hoc eſt annulus pro me teſtis. Vel ſic, Annulus & ego teſtes ſumus. Sed melius quod ſupra. {Poſtremo quando ego conſcia mihi ſum} Quando, pro quoniam, vel quando, pro quidem. {Neq; rem vllam} Hoc eſt internuncium, pactum clam, aut promiſſum. Et bene totum execratiue dixit, vt alij facinora abhorreant. {Illa} Filia. ſ. {Experiar} Apud iudices agã. {Quid iſtuc?} Verbum eſt ægre conſentientis, quaſi qui dicat, quid hic reſiſtam? {Accedo vt melius dicas}. i. vt conſentiam, velut qui melius poſſim dicere. {Quantum potes} Deeſt, cito, vt ſit, quàm potes cito abi. {Atq; Hegioni} Apud Menandrũ, Soſtratæ frater inducitur.

{Hoios} Filiæ ſuæ. ſ. {Simulo} Nomen patris puellæ, dimin. à Simo, vel Simone. Et nota nomen in Palliata fabula Latine dim. {Simulo fuit ſummus} Summus, an ad cognatum, an ad amicum refertur? an abſolute ponitur, vt in Eun. Plurima ſalute ſummũ ſuum impertit Gnato. {Et nos coluit maxime} Et miſerabilius Coluit dictum eſt, quàm ſi diceret, colit. Virg.

Per caput hoc iuro, pro quod pater ante ſolebat.

Colere enim, & maioribus & minoribus conuenit. Vt,

Poſthabita coluiſſe Samo.

{Nos} Monoſyllabo finit, vultuoſam exprimens pronunciationem. {Tu mea Canthara} Triſtis ac ſeriæ fœminæ blandimentũ eſt Mea potius, q̃ pronomen poſſeſſiuum. Deeſt enim cara, vel quid tale, quo addito, pronomen ſtaret Mea. {Curre} Mire dictũ eſt ancillæ, Curre. {Vt cum poſſit}. i. cum adeſſe cœperit partus. {Ne in mora nobis ſiet} Locutio qualis ſupra.

GVID. Nunc, &c. {Hic exprimitur ſeruus fidelis, & currens, & mala nuncians, refert enim Aeſch. amore alieno raptum, deſertamq; virginem Atticam, quam ſtuprauerat ea lege, vt eam duceret vxorem. G. Nunc iſtuc eſt. i. negocium iſtud de ducenda virgine pro tempore præſenti ita ſe habet, vel iſtud periculum deſerendæ virginis aut iſtud tempus nunc eſt eiuſmodi, ꝙ ſi omnes homines conferant. i. cõgregent omnia ſua conſilia, quærant. i. ſtudeant, laborent, inuenire ſalutem. i. remedium ſalutis, huic malo. i. contra hoc malum. ſ. ꝙ Aeſch. alieno incumbit amori, & eſt virginis ſtupratæ deſertor. nihil afferãt aliquid ad iumenti huic malo inquam. i. contra hoc malum, quod malum eſt mihi ſeruo & heræ. ſ. Soſtratæ, & filiæ herili. ſ. filiæ ex hera mea quæ nũc per tui proxima eſt ea opere Aeſch. Veh, interiectio execrantis, quę iungitur datiuo. Væ mihi miſero. i. ego miſer ſum maledictus, & infelix, tot res malæ. ſ. circunuallant. i. circundant, circumueniunt nos. ſ. tanquam inimica acies, quæ vallo circundat, aut ſtipat ſe circa hoſtes, aut circunuenit, & circuncludit vallo ipſos hoſtes, ne poſſint aufugere, ergo circunuallant. i. vel ſe muniunt aduerſum nos, vel nos circunueniunt nobis moleſtiam inferentes, repente. i. ſubito, vnde. i. à quibus rebus, non poteſt emergi capiendo impersonaliter. i. à nobis euadi non poteſt, ſeu erumpit, vt locutio intelligatur impersonaliter. ita ꝙ emergi ſit infinitiuus huius verbi impersonalis emergitur emergebatur. Don. tñ vult emergi eſſe infinitiuũ ab emergor etiã deponẽti. vt ſit ſenſus. vnde. i. a quibus rebus nullus noſtro poteſt emergi. i. erũpere, res aũt ſunt hæ, vis. i. violentia illata puellæ, egeſtas. i. neceſſitas, inopia ipſius puellæ, iniuſtitia. i. malum iudicium huius temporis. Solitudo. i. deſertio, ſeu derelictio à defenſoribus, q. d. erit ſolitudo puellę à defenſoribus, propterea ꝙ inops eſt, nec habet vnde conducat operas aduocatorũ, infamia. i. ignominia, ab his, qui credunt puellã eſſe ſtupratam precio, hoccine. i. vtrum hoc ſeculum eſt ſup. tale, vel tales ſunt homines huius ſeculi. i. huius durationis hominum, huius ætatis, huius tempeſtatis. O ſcelera, exclamatio. i. miror tot ſcelera & flagitia eſſe hac tempeſtate, ò gratia hominum. ſ. ſacrilega. i. nefaria, & impia. i. dico talia genera hominũ, qui talia agunt eſſe, ſacrilega ò hominem ſ. Aeſchinum, impurum. i. fœdum, turpem, inhoneſtũ, vel impium, iniuſtum erga Deum, qui Deum ante oculos non proponit, hoc eſt dico hominem illum eſſe turpem & inhoneſtum. S. Me miſerã, exclamatio eſt interiectionis vice fungens, q. d. ſup. me infelicem & mihi imminere aliquid miſeriæ, quid eſt quod. i. propter quod, video Getam ſeruum ſic timidũ. i. perturbatũ, & ſic properantem. i. feſtinantem. G. Geta Soſtratæ exclamationẽ non audiuit, ideo pergit in ſermone ſuo, & ideo ſic iunge cũ illo quod dixerat, ò hoiem impurum, quem. i. Aeſch. neq; fides. i. promiſſio facta, neq; iuſiurandum, quo iurauit ſe ducturum eam, neq; miſericordia. i. compaſſio, aut ꝙ ei vim intulit, aut quòd eam amauit, & illi probro fuit. Quæ ergo illum, abundat illum, neque, &c. non repreſſit. i. non cohibuit, ne auderet id moliri, neq; reflexit. i. reuocauit, retraxit. ne id faceret grande facinus, neq; id repreſſit eum quod debebat deterrere eum ab eo faciendo, videlicet quòd partus eius puellæ inſtabat. i. imminebat, futurus erat prope, ſeu appropinquabat, cui puellæ miſerę. i. quæ miſera fuit propter illud vitiũ. ipſe Aeſch. obtulerat ipſi inuite. ſ. vitium. i. ſtuprum, per vim. i. per violentiã, indigne. i. impie & crudeliter. alij lib. loco cui habent qui, ſed tunc eſt intelligendum qui Aeſch. obtulerat ei ſup. miſeræ, &c. S. Nõ ſatis intelligo, quæ. i. quas res, vel quæ verba loquatur. C. O Soſtrata obſecro quòd ſup. accedamus. i. adeamus, propius. i. prope comparatiuũ aduerb. . i. propinquius, proximus. Interdum enim proximus fungitur vice poſitiui, & comparationem habet. G. Ah, interiectio dolentis, me miſerum. i. dico vel fateor, q. d. ſum bene miſer, vix. i. quaſi, non ſum compos animi. i. ſanæ mentis, ſeu ſani animi, ſicut dicimus compos mentis pro ſanæ mentis, vel cõpotentis animi, ſeu cõpoſiti animi, vt alij volunt, quæ omnia fermè in idem recidunt.

Eius

Eius autem contrariũ eſt impos animi, vel non ſanæ mentis, vel impotentis,& incompoſiti animi vel qui ſuo animo non potitur, vt ſunt iracundi,qui vehementi appetitui nequeunt moderari,& ideo non ſunt compotes animi, vel ſui.i.non potiuntur arbitratu ſuo,vel ſeipſis,vel ſuis animis.Compos etiã inuenitur iungi ablatiuo. Saluſt. Neque animo,neque lingua ſatis compos. Vix ergo ſum compos animi. ita.i.adeo,ardeo.i.vror,incendor,iracundia.i.animi perturbatione,& ſanguinis ebulitione. Nihil eſt quod malim.i.potius cupiam,quàm illam totam familiam à qua ducit originem Aeſch. & ipſum Aeſch ſimul, qui eſt de illa familiam dari obuiam mihi.i.occurrere mihi,& euomã.i. eijciam hanc omnem iram.i.quod vulgo dici ſolet,vt deiraſcar in eos,qui ſunt de illa familia,dum.i.quandiu, hæc ægritudo.i.hæc mentis meę iracũdia. Nam ægritudo mentis eſt ipſius perturbatio, & commotio, dum inquã hæc ægritudo eſt recens.i.noua. Nam paulatim lapſu temporis efferueſcit ira, quæ cum recens eſſet, erat vehementiſſima, habeam ſatis id ſupplicij.i.illud ſupplicium mihi,hoc eſt illud ſupplicium ſatis ſit, ſeu ſufficiat mihi, vel ſufficiens mihi habebo de eis ſupplicium, dummodo vlciſcar.i.dummodo puniam vel vindicem illos de illa familia mihi inuiſa. Primum i.in primis, extinguerem animi ſeni.i.ſuffocarem ſenem, & dicit extinguere, propterea quòd ab antiquis putabatur anima eſſe ignis,qui extingui præcipue dicitur. Primũ ergo extinguerem animam ipſi ſeni Demeæ,qui produxit.i.genuit illud ſcelus.i.illum ſceleroſum filium, autem.i.ſed tum.i. deinde, vah quibus modis, q.d.acerbis, aſperis, lacerarem.i.dilaniarem. Syrum ſeruum impulſorem.i.ſuaſorem vehementem,qui non ſolum videatur ſuadere,ſed etiam impellere. Vbi hæc interiectio vah (quę ſæpius eſt irridentis) hic oſtendit vehementiam affectus in Syrum,& voluntatem immodicam, arriperem.i.celeriter & cum impetu caperem,cum medium.i.per medium corporis,ſublimem.i.in altum ſublimatũ,vt caderet grauius,& ſtatuerem.i.proſternerem,vel immitterem in terram primum aduerb.i.primo, capite.i.per caput, deinde reliquo corpore ſequente, q.d.præcipitem eum darem capite primum in terra ſtatuto,vt diſpergat.i.in diuerſis partibus ſpargat,ſeu pertundat viã, ſcilicet cerebro.i. effuſione ſanguinis è ſuo capite prodeuntis,vel effuſione ipſius cerebri. Poſſet etiam forſitan dici diſpergat viã.i.diffindat viam,& faciat foueam in via percuſſione capitis ſui,quo foſſa fieret diſpergendo terram huc & illuc, eriperem.i.eruerem, effoderem. extrahere oculos ipſi adoleſcenti.ſ. Aeſchino, quibus amore puellæ captus eſt. Poſthac.i.poſtea, poſt illud factum,darem eum præcipitem.i.præcipitarem,deijcerem eũ ab aliquo editiore loco,quod facile eſſet factu erutis oculis, ruerem.i.cum impetu proſternerem,impellerẽ ceteros de illa familia,ruere hic habet actiuam ſignificationem ſignificatq; toto corpore vel ad impellendum, quod faciunt qui præcipites alios proſternunt. Tunderem.i.contererem, fabrorũ more, qui malleis tundunt ſæpe incudem ictus repetentes,agerem.i agitarem,verſarem,volutarem, ſumma celeritate proſequerer,atq; promouerẽ,raperem.i.raptim, ac properanter illos comprehenderem, proſternerem.i.deturbarem,in terra deijcerem, ſed ceſſo.i.deſiſto iſta incaſſum minitari, malo.i. potius volo impartire.i. participem facere heram meam Soſtratam,hoc.i hac re infauſta,ac infelici. Dicimus enim impertio tibi conſilia mea & impertio te conſilijs meis.i.tibi communico mea conſilia. Malo inquã impartire eam propere.i.properanter,feſtinanter. Deinde incipit domum verſus ire. S. Reuocemus eum.ſ. Deinde vocat eum ſuo nomine. G. Hem, vbi hem vocantis eſt aduerb.ſeu mauis interiectio. Cũ enim aliquem vocamus eminus poſitum dicimus, Ioan hau. G. Quiſquis es.i.quicunq; ſis,ſine.i.permitte, me ire ad impatiendam heram hoc malo euentu,& h. d. nondum ea animaduerſa. S. Ego ſum Soſtrata. G. Vbi eſt ea Soſtrata,qua cognita ſubdit, quærito teipſam,expecto te. ò hera obtuliſti te obuiam,aduerb.i.in occurſum mihi,oppido.i. valde,aduerbium intẽdendi, oppido opportune.i. valde apte. S. quid eſt, quid i.cur vel propter quid trepidas.i.times,ſeu timorem præ te fers,neque tibi ſatis conſtat quintimo inceſſu tuus modo citus, modo tardus, more perturbati, & animo agitati. G. Hei mihi.i. doleo, dolor mihi ineſt, afficior dolore, percutitur dolor pectus. S. O mi Geta quid.i.cur, feſtinas.i.cur es ita cõmotus,& perturbatus, & anhelans more feſtinantis vſq; adeo, vt crebriora verba continuare non poſſis præ anhelitu nimio,& propterea recipe.i.reſume, reuoca animum, & incipe ſpirare, neque ita animo cadas. G. Prorſus.i.omnino perijmus.ſ. quod ſequitur,ſed illud proſequi non potuit præ anhelitu nimio. S. Ergo quid illud prorſus eſt.i.ſibi vult, quid vis dicere prorſus eſſe. G. Prorſus perijmus.i. perditi ſumus,actum eſt, verba hæc ſunt deſperationis. Nam actum eſt dicitur in ea re,de qua ſit iam lata ſententia. S. Obſecro te eloquere.i. bono ſermone & tali vt intelligam,detege quid ſit illud propter quod es ita turbatus.

G. Anhelans Geta & ſingultus emittens dicit iam i. ſtatim eloquar. S. O Geta quid dicis ſup.iam re facturum,vel quare dicit iam,nihil aliud addens ſe impeditus ſingultibus crebris. G. Aeſchinus eſt alienus,&c. vt poſtea ſequitur, ſed ſuſpicio interpellatus duntaxat dixit Aeſchinus. S. Ergo quid is Aeſchinus fecit ſupp. G. Iunge nunc cũ Aeſchinus quod ſolum dixerat ſic, Aeſchinus eſt alienus.i. remotus & alienatus noſtra familia, ita vt quem ſperabamus futurum tibi generũ ita de familia,nunc alienatum à filia tua cernimus. S. Hem,dolentis interiectio,perij.i. perdita ſum,quare eſt ſup.alienus. G. Occepit.i. incepit amare aliam puellam. S. Væ mihi miſeræ.i.ego miſera ſum maledicta & infelix prorſus ita vt videar eſſe maledicta à Deo. G. Neque fert occulte.i.non celat id.ſ.ſe amare aliã. Ipſus pro ipſe eripuit.i. abduxit,abſtulit palam.i manifeſte,à lenone.i. turpi viro puellarum redemptore. S. Ne.i.verũ,ſcis hoc certo,aduerbium.i.quod dici ſolet,omnino pro vero. G. Certe ò Soſtrata egomet vidi his ſce oculis,hoc ponitur maioris aſſeuerationis gratia. S. Ah, ah (interiectio eſt flentis)me miſerã.i.dico, vel fateor me infelicem. Iam nunc quid credas.i.cui ſermoni adhæreat nũc, vel cui rei acquieſcas iam? cui homini ſup.credas.i.confidas. Eſt ne verũ ſup. noſtrum Aeſchinum ita familiarem exiſtentem noſtram omniũ vitam.i.noſtram vitæ futuræ ſpem,vel ita carum,vt eſt nobis cara vita. Eſt ne ergo verum illum feciſſe talia ſup.eſt enim eclypſis eius ſermo aptus perturbatis,in quo Aeſchino noſtræ ſpes.i.expectationes,& noſtræ omnes opes.i. noſtræ facultates, erant ſitæ.i. poſitæ,collocatæ. Nam ſitum eſt quidquid eſt in loco ſuo poſitũ non euertitur,qui.ſ.Aeſchinus iurabat ſe nunquam viſurum vnũ diem ſine hac.i.ſine filia noſtra,qui Aeſchinus dicebat ſe poſiturũ puerum, cuius partus imminet in gremio ſuo.i ſupra genua ſua more matrum, quem nunquam dicebat ſe oblectaturum i. rogaturũ obnixe patrem ita, vt.i.quòd liceret ſibi ducere hãc filiam meam vxorem.i.in vxorem. Dicimus enim duxi filiam illã vxorem,vel duxi in vxorem. G. O hera.i.ò tu domina Soſtrata mitte.i.dimitte,lacrymas.i.noli flere amplius, ac potius conſule.i. conſilio proſpice,ſeu prouide,porro.i.in reliquum,in futurũ, deinde, nam. porro,hic eſt temporis,aut ordinis aduerb.non coniunctio. Conſule ergo de eo ſup.quod eſt opus.i.quod eſt neceſſarium ad hanc rem,vel conſule in reliquum,quod.ſ.cõſilio prouidere in reliquũ, eſt opus.i.neceſſarium ad hanc rem, ſentit autem non lacrymis eſſe agendum vbi conſilio opus eſt. Deinde interrogat Geta,ne.i. vtrum,patiamur.i.feramus, æquo animo, an narremus cuipiã.i. alicui hoc quod nobis factum eſt ab Aeſchino,vel poteſt iungi cũ præcedente ſic,porro.i deinde, conſule.i.conſulta, delibera, ne.i. vtrum patiamur,an narremus,cuipiam.i. alicui. Deinde ſubiunge,quod.ſ.conſulere.an narremus,cuipiam eſt opus ad hanc rem. G. Hau,hau, interiectio indignantis.ò mi homo, ne, id eſt verũ, ſanus es.i.mentis compos,an.i.verum,hoc factum.ſ. Aeſchini, videtur tibi eſſe proferendum.i.diuulgandũ vſquam.i. in aliquo loco. G. Quidem.i.certe non placet mihi.i. non eſt mea ſententia vt vſquam proferatur tam.i.nunc primum.i.in primis, res ipſa.i.ipſe effectus,indicat.i.prodit,manifeſtat illum Aeſch. eſſe alieno animo.i.habere animum alienum.i. alienatum à nobis, nunc ſi proferemus palam.i.ſi publicamus hoc ſtuprum.ſ.puellæ. Ille Aeſch. inficias ibit.i.negabit ſat ſcio.i.non dubito, & ſatis perſpicio,& negabit tuam famam.ſ.tuum nomen, & vitam gnatæ.i.ſalutem filiæ tuæ quam iam pertulit,& ita ſi hoc reſciueris eſſe publicatum, dolore percuſſa poteris extremum claudere diem, tua ergo fama & vita gnatæ veniet in dubiũ,inde in periculũ. Tum.i. deinde,ſi maxime fateatur.i.ſi aſſertiue,vt dicunt,confiteatur ſtupraſſe filiam,non eſt vtile hanc.ſ. filiam tuam dari illi nuptum, cũ amet aliam ab ea,& ita non poſſet bene viuere cum eo, qui amore alterius teneatur. Quapropter.i.quamobrem, opus tacito.i.tacere vel celato.i.celare, vt Sal. Priuſquam incipias cõſulto, & vbi conſulueris mature facto opus eſt, igitur celare quoquo pacto.i. quocunq; modo celari poſſit. S. Ah,interiectio dolentis minime gentium.i. nullatenus opus eſt inquam tacere, vbi gentium, genitiuus ponitur cum minime nõ neceſſitate ſignificationis,ſed ornatus gratia & ſonoritatis,vt etiam dicimus nuſquam gentiũ, terrarum,locorum. Deinde ſubdit non faciam.i.non tacebo. G. Quid ais? S. Proferam.i.diuulgabo,facinus vitij. Et ideo quid prius dicebatur,hau mi homo ſanus es. Don.vult ex perſona nutricis legendum eſſe.quæ rem diſſimulandam putat. G. Hem, interiectio dolentis ò mea hera.ſ.Soſtrata,vide.i.diligenter conſidera,quam rem agas.i.quid facias. S. Res non poteſt eſſe peiore loco.i.in peiore ſtatu,quàm in quo loco.i.ſtatu,nunc eſt ſita.i. poſita conſtituta,collocata, q.d. peius accidere non poteſt, q̃ iam accidit,primũ.i.in primis, ipſa eſt indotata.i.ſine dote. Tum.i. deinde,pręterea.i.inſuper, dos quæ erat ei ſecunda, videlicet virginitas,perijt.i.præterita eſt, & conſumpta, nunquam reditura.

Nam ait

Nam ait Ouid. Læſa pudicitia deperis illa ſemel. ipſa non poteſt dari nuptum.i.non poteſt collocari, vel nubere pro virgine.i.tanquam virgo,cum non ſit,& multo minus cum erit diffamata. Dicimus dare nuptum filiam,admittere ſpectatū, dare venum ædes, quæ verba,quamuis motum non ſignificant eundi de loco ad locum tamen iunguntur primo ſupino,nam(vt dicunt) in ſe latentem motū obtinent, præterea id dicendi genus ab auctoribus eſt vſurpatum. Hic reliquum eſt.i.reſtat, ſi ipſa Aeſchinus ihis inficias i.negabit,annulus eſt teſtis mecum.i.vel annulus, qui eſt teſtis apud me,vel annulus eſt teſtis pro me,aut ergo mecum annulum eius,qui teſtificabitur.i. approbabit factum ipſum cum videbitur,quem ſ annulum ipſe Aeſchinus amiſerat. Poſtremo.i.denique, qm̄.i.quia, ego ſum conſcia mihi.i. ſum mihi ipſi teſtis, & ſcio apud me hanc culpam da ſtupro filiæ.ſ. eſſe procul.i. longa à me.i.me nō conſenſiſſe vllo pacto, & qm̄ ſum inquam mihi conſcia,neque.i.non, precium interceſſiſſe.i.interueniſſe, neque rem vllam.i.neq; nuncium, neq; donū,naq; pactum,neq; promiſſum interceſſiſſe.i.interueniſſe,aut interpoſitum eſſe. O Geta experiar.i.probabo agendo apud iudices illam filiam, aut experiar inquam illam indignam me.i. male reſpondentem moribus meis, & degenerantem,& propterea indignā, quæ me habeat matrem, vel poteſt referri ad culpā dicendo, aut experiar.i. probabo apud iudices agendo illam culpam eſſe indignā me.i. non dignam,quę imputetur mihi, quia dixit iam illem culpam eſſe procul à ſe sta, vt non dicatur fuiſſe lena filiæ. G. Quid.i.cur dicis ſup. iſtud,cū non ſit dicendum,accedo.i.appropinquabo tibi,vt dicas melius.ſ. ſermonem aptiorem loquaris. S. Tu Geta,quantum potes.i.cito,a bi.i.diſcede,atq; enarrato.i.recitato ordine.i. per ordinem eodem ductu & tenore, quo facta eſt, omnem rem.i.totum factum Hegioni cognato huius filię meæ.Nam his Hegio fuit ſummus amicus ſup. vel familiaris, vel in magno honore habitus,noſtro Simulo.i.marito meo,Simulus eſt diminuit. (vt dicit Don.) à Simone vel Simo,& coluit.i.amauit, frequentauit, ſociauit, maxime.i.valde plurimū nos,q.d plurimus illi nobiſcum fuit vſus,conſuetudo,ac conuerſatio. G. Benedicis vt id narrē Gegioni, nam hercle.i.per Herculem,nemo reſpicit nos.i. nemo præter eum fauet nobis,aut habet curā noſtri, vt dicimus Deum reſpicere nos, cum noſtri miſeretur,& nos non aſpernatur,ſed benigne exaudit. S. O mea Canthara.i. nutria mea cara ; & eſt muliebre blandimentum,propera.i.accelera,curre, acceſſe.i.vade ad vocandū,vel voca. vel,quod dicunt,fac venire obſtetricem.i. mulierem parturientibus opem ferentū,vt ne.i.vt non ſit nobis in mora.i. vt non tardet,cunctetur,cum opus ſit eam adeſſe.ſ.parturienti.

L aro,

ARgumentum} Geta nunciato facto Aeſchini,per errorē mulierculas in magnam perturbationem conijcit. {Nūc illud eſt,} Perturbatio commoti Getæ, quæ eſt vice exordij,ad futurum nuncium de Aeſchino. {Quod vbique,herzq;} πολιορκεῖται. {Circunuallant} Premunt, Tranſlatum à militari acie. {Hoccine ſeculum?} Exclamatio in Aeſchinum. {Quem

30 neq; fides,} Exaggeratio, in qua attende vehementiā à repetitione & congerie. {Nihil eſt quod} Optatio vltionis more iratorū. {Dum ægritudo} Quaſi tunc ſauior futurus ſit. {Seni animam} Ennmeratio ſuppliciorum per diſtributionē. {Vah} Interiectio immodicæ cupientis,alias tum irridentis tum gaudentis. {Sublimem} ὑπτιον ποιεῖν. {Ceteros ruerem} Mora iratorum, qui ſibi tunc fortas videntur.& attande celeritatem commote loquentis. {Quid trepidas?} Nempe ex curſu & perturbatione. {Prorſus, Perimus,Actum eſt} Per interualla à commoto & anhelante dicuntur. {Hiſce oculis} Ad aſſeuerationem,alioqui ſatis erit,vidi. {Noſtrum Aeſchinum} Πάθητικῶς & ſuauiter dictum, ob recentem adhuc affectum. Cetera pertinent ad delicti exaggerationē. {Hau} Muliebris interiectio. Don. putat ex perſona nutricis legendum eſſe. {Iam primum} Dilemmate colligit rationem con filij,quam complexionem vocant Rhetores. {Tu ſi maxime} Altera pars διλήμματος. {Peiores res loco} Soluit rationem Getæ, vtranq; complexionis partem reprehendendo. Nam cum illa ad vtilitatem ratiocinetur,primum grauius damnum opponit,deinde negat periculum eſſe. {Experiar} Apud iudices agam.

Pa rr. ua rs.

NVnc illud eſt,} Serui fidelis,& pro ſalute familiæ ſuę ſoliciti ſtudium hæc ſcena exprimit. Quamuis enim hoc hominum genus propter inſitam animi malitiam vt plurimum ad vitia promptum eſt, ſi qui tamen aliter mores ſuos inſtituunt,quàm vulgus ſeruorum ſolet,hos multis etiam liberis preferendos quis dubitat? Cic. ad Q. Fratrem, hominem ſeruum,ab omnibus Reip. muneribus arcet,ſi quia tamen,inquit,egregie fidelis ſit,hunc in domeſticis, & priuatis rebus conſtitutū eſſe oportet. Idem pro Milone de ſeruis ait: Dixit enim hæc omnia idem, qui ſemper conſtanter fortiter M. Cato: Dixitq; in turbulenta concione,quæ tamen huius auctoritate placata eſt, non libertate ſolum,ſed etiam omnibus premijs digniſſimos fuiſſe,qui domini caput defendiſſent. Plato de Legibus 6. Scimus profecto quod fateremur omnes,ſeruos quam beneuolentiſſimos atque optimos habendos eſſe. Multi enim iam ſerui, quibuſdam meliores ad virtutem omnem quàm fratres & filij,domos,rem dominorum omnem,& dominos ipſos ſeruarūt. Seneca de Beneficijs tertio. Præterea ſeruos,qui negat dare beneficium aliquando, ignarus eſt iuris humani. Refert enim cuius animi ſit, qui præſtat,nō cuius ſtatus. Nulli præcluſa eſt virtus, omnibus patet, oēs admittit, omnes inuitat,ingenuos,libertinos,ſeruos,reges, & exules. Et alibi: Poteſt ſeruus iuſtus eſſe, poteſt fortis, poteſt magnanimus, ergo & beneficium dare poteſt. {Seni animam primum} Animam ait Non.ſecundum conſuetudinem ſpiritum vocamus,quo viuimus. {Ceteros ruerem} Ruere eſt diruere,proſternere, actiue poſitum eſt,vt hoc Virgilij, Tantumq; à ſedibus imis Vna Eurus Notuſque ruunt. {Animum recipe} Nam qui currendo defatigantur,hi frequenter ſpiritum ducere coguntur. {Quæ ſecunda ei dos erat} Pudorem intelligit,qui vere ſecunda dos dici debet, vel potius prima. Vnde Alcmena apud Plautum ais.

Nam ego illam dotem mihi duco eſſe, quæ dos dicitur.
Sed pudicitiam & pudorem & ſedatum cupidinem.
Deum metum parentum amorem & cognatum concordiam.

Quare Hieronymus ita pudicitiam comendat: In pudicitia muliebrium virtutū principatus eſt,hæc pauperem commendat, diuitem extollit, deformam redimit, exornat pulchrā, bene meretur de maioribus, quorū ſanguinem furtiua ſobole nō vitiat, bene da liberis,quibus nec de matre erubeſcendū,nec de patre dubitandū.

VIx alibi inuenias ſcenam atq; iambicis trochaicisq; permixtam atq; hæc præſens eſt. Primi quatuor verſus ſunt iambici tetr. acat. Primus proceleuſmaticum habet loco quinto. Quintus verſus troch. eſt tetr. catal. Sextus ad idem, ſi quidem impium in fine eius legetur. Sin impurum,erit iambicus tetr. cat. & Sæclum diſſyll. niſi creticū loco ſecūdo ponamus. {Me miſerum,quid nam eſt, quod ſic video timidum, & properantem Getam?} Qui nunc ſequuntur duodecim verſus,omnes ſunt iambici tetr.acatal. Decimuſtertius aūt dimeter eſt. Secundus verſus creticū habet loco quinto. In 5.autem verſu s,eliditur in Satis. Septimus verſus extremas duas ſyllabas ad ſequentem cōcludit, vt in octauo ſit loco primo anapæſtus, Viam Vt i,quod in omnibus libris neglectum vidimus. {Adoleſcenti ipſi eriperem oculos, poſt hæc præcipitem darem} Hic,duo ſunt trochaici tetr. cat.apud ſanè rei. Tertius eſt rurſus iamb.tetr. acatal. Qualis & quartus,ſi tertio eius loco proceleuſmaticum ponamus. Doct. tñ eum trochaicum exiſtimauit. {Te expecto oppido opportune te obtuliſti mihi obuiā} Nouem ſequentes hos verſos trochaicos iudico tetr. cat. Quorum in 3. Perijmus legendum tetraſyllabicos, & d,elidendum in Quid. In 4.poſt verbum Eloquere ponenda eſt Ergo coniunctio, vt habent veteres lib.& carminis ratio poſcit. In 5. eliditur in Quid. De geminatione Ah. In 8.verſu,& in 9.de nō omittenda particula Ne,poſt verbum Noſtrum diſſerit Ioan.cui nos de Ne ſubſcribimus, de geminatione dubitamus. Nam flentis interiectio eſſe poteſt,etiamſi non geminetur. {Noſtram vitā omniū, in quo noſtræ ſpes, omneſq; opes ſitæ} Omnes nunc deinceps verſus ſunt Iambici tetr. acat. In 5.vero verſu prior vocalis de verbo Erat eliditur à ſuperiore, niſi bacchiū loco primo elidamus. In 4.vel Liceat legendum,vel ſibi tollendum è carmine, vel creticus loco quinto erit,quod probo. In 5.verſu videtur loco primo proceleuſmaticus eſſe,niſi d,in Quid, elidendum putemus. In 6.fine,puto deſiderari ſyllabam, nempe An,quod in ſequenti verſu eſt in quo ſi prima de Proferendum producta eſt, vt lib.6.Aen.ſuper & Garamantas & Indos Proferet imperiū. Verbum Tibi ponendū eſt poſt verbū Videtur. Sin correpta eſt pro, vti in tertio mox carmine videtur,bene habet carmē. In 15.verſum,non eliditur in Cum,vt loco primo ſit anapæſtus,ſecūdo dactylus. In 13.pro Celato vetuſtus liber habet Tacito. quod carmen poſcit. In 13.ſyllaba pro in Proferam videtur ſanè longa, vt apud Virg. 14.verſus ita legendus videtur ex vetuſto libro.

In peiore loco non poteſt res eſſe, quàm in quo nunc ſita eſt.

In 16.ll,geminandum in Reliquum. In 17.ſi legendū. non Sin, quanquam ſcio Linacrum ita legiſſe,ſed carminis rationem non attendit,immo Latinitas nō patitur 19.Verſus male legitur paſſim in omnibus quotquot nos vidimus exemplaribus. Sed enim ipſe cum ſequente ita diſtinguendi ſunt atq; legendi.

Neque precium, neque rem vllam interceſſiſſe illa aut me indignam Geta,
Experiar. G. quid iſtuc? accedo,vt melius dicas. S. tu quàm potes.

Vt loco primo ſit proceleuſmaticus in priore verſu,& d,in Quid, quod eſt in verſu ſequenti elidatur, & Quàm pro Quantū legatur,

GETA.

quod & Don. placuit qui ſupplet, Cito, vt ſit, q̃ potes cito abi. In a 1. primo creticus eſt loco ſecundo, & Huius diſſyll. In antepen. vel Fuit monoſyll. eſt, vel s, in Sumus elidendum. Nam Simulus primam habet productã, niſi bacchiũ loco quarto conſtituere velimus. In vltimo vel s, elidit in Opus, vel creticus eſt loco quarto,

ACTVS III. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Male eſt Demeæ, quòd filium Cteſiphonem audierit vna affuiſſe, cum eriperet mulierem Aeſchinus. Commendatur Cteſipho vituperantur Mitio, & Aeſchinus callide vtrumque Syrus facit. Demea autem narratione virtutum Cteſiphonis plurimum gaudet.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena oſtenditur, quantum Demea ipſe commouebitur, vt rem ipſam reſciuerit, cum ex eam paruæ rei ſuſpitione tantopere ſe affligat. Hic Syrus Cteſiphonem apud Demeam patrem commendat, Aeſchinum vero atque Mitionem qui illis ad ſcortandum ſumptum ſuppeditat, probro afficit ac vituperat, quod Demea magno eſt gaudio. Deinde Syrus in piſcibus parandis, patinisq́; curandis ſolicitum habet animum. Poſtremo Demea Hegionem contribulem ſuo magno deſiderio conuenire decreuit.

Senarij.

DEMEA, SYRVS.

DISPERII; Cteſiphone audiui filium
Vna affuiſſe in raptione cum Aeſchino.
Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
Qui alicuius rei eſt, etiam eum ad nequitiam abducere,
Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquò. perſuaſit ille impurus, ſat ſcio.
Sed eccum ire Syrum video: hinc ſcibo iam, vbi ſiet.
Atque hercle hic de grege illo eſt: ſi me ſenſerit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non oſtendam me id velle.
S. Omnem rem modo ſeni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nil quidquam vidi lætius. D. pro Iupiter.
Hominis ſtultitiam. S. collaudauit filium:
Mihi, qui dediſſem conſilium, egit gratias.
D. Diſrumpor. S. argentum annumerauit illico:
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ:
Id diſtributum ſanè eſt ex ſententia. D. hem,
Huic mandes, ſi quid recte curatum velis.
S. Hem Demea, haud aſpexeram te: quid agitur?
D. Quid agatur? veſtram nequeo mirari ſatis
Rationem. S. eſt hercle inepta, ne dicam dolo, atque
Abſurda. piſces ceteros purga Dromo;
Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere
Pauliſper: vbi ego venero, exoſſabitur:
Prius nolo. D. hæccine flagitia? S. mihi quidem non placent:
Et clamo ſæpe. ſalſamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchre. D. dij veſtram fidem;
Vtrum ſtudio ne id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi,
Videre videor iam diem illum, cum hinc agens
Profugiet aliquò militatum. S. ò Demea,
Iſtuc eſt ſapere, non quod ante pedes modo eſt;
Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt
Proſpicere. D. quid? iſtæc iam penes vos pſaltria eſt?
S. Ellam intus. D. eho, an domi eſt habiturus? S. credo, vt eſt.
Dementia. D. hæccine fieri flagitia? S. inepta lenitas
Patris & facilitas praua. D. fratris me quidem
Pudet, pigetque. S. nimium inter vos Demea, ac
Non, quia ades præſens, dico hoc, pernimium intereſt.
Tu, quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:
Ille futilis, ſomnium. ſineres vero illum tuum
Facere hæc? D. ſinerem illũ? aut non ſex totis menſibus
Prius olfeciſſem, quàm ille quidquam cœperet?
S. Vigilantiam tuam tu mihi narras? D. ſic ſiet
Modo, vt nunc eſt. S. vt quiſq; ſuum volt eſſe, ita eſt.
D. Quid eum? vidiſtin' hodie? S. tuum ne filium?
(Abigam hunc rus) iam dudum aliquid ruri agere arbitror
D. Satis' ſcis ibi eum eſſe? S. oh, qui egomet produxi. D. optume eſt.
Metui, ne hæreret hic. S. atq; iratum admodum
D. Quid autem? S. adortus iurgio fratrem apud forum
De pſaltria iſtac. D. ain' vero? S. vah, nil reticuit:
Nam, vt numerabatur forte argentum, interuenit
Homo de improuiſo cœpit clamare, Aeſchine
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro? D. oh, lacrumo gaudio.
S. Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.
D. Saluos ſit: ſpero, eſt ſimilis maiorum ſuum. S. hui.
D. Syre, præceptorum plenus iſtorum ille. S. phi,
Domi habuit, vnde diſceret. D. fit ſedulo:
Nil prætermitto: conſuefacio: denique
Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in vitas omnium
Iubeo, atque ex alijs ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito. S. recte ſane. D. hoc fugito. S. callide.
D. Hoc laudi eſt. S. iſtæc res eſt. D. hoc vitio datur.
S. Probiſſume. D. porro autem. S. non hercle ocium eſt
Nunc mihi auſcultandi: piſces ex ſententia
Nactus ſum: hi mihi ne corrumpantur, cautio eſt:
Nam id nobis tam flagitium eſt, quàm illa Demea
Non facere vobis, quæ modo dixti: &, quod queo.
Conſeruis ad eundem iſtunc præcipio modum.
Hoc ſalſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt parum:
Illud recte, iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum pro mea ſapientia:
Poſtremo, tanquam in ſpeculum, in patinas Demea
*Inſpicere iubeo, & moneo quid facto * vſus' ſit.* * opus
Inepta hæc eſſe, nos quæ facimus, ſentio:
Verum quid facias? vt homo eſt, ita morem geras.
Nunquid vis? D. mentem vobis meliorem dari.
S. Tu rus abis hinc? D. recte. S. nam quid tu hic agas,
Vbi, ſi quid bene præcipias, nemo obtemperat?
D. Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
Rus abijt: illum curo vnum: ille ad me attinet:
Quando ita volt frater, de iſtoc ipſe viderit.
Sed quis illic eſt, procul quem video? eſt ne hic Hegio
*Tribulis noſter? ſi ſatis cerno, * hercle is eſt,* * eccere
Vah, homo amicus' nobis iam inde à puero. dij boni,
Næ illiuſmodi iam magna vobis ciuium
Penuria eſt. antiqua homo virtute, ac fide.
Haud cito mali quid ortum ex hoc ſit publice.
Quàm gaudeo, vbi etiam huius generis reliquias
Reſtare video. vah, viuere etiam nunc lubet,
Opperiar hominem hic, vt ſalutem, & colloquar.

DISPERII: Cteſiphonem audiui filium} Hic oſtenditur q̃ ſeueri homines, ac recti & honeſti tenaces, vel ridiculi ſunt, vel odio habentur quoquo acceſſerint. Magno aũt affectu, & quaſi exclamantis addidit filium, quaſi cauſam redderet cur dixerat, Diſperij. {Vna affuiſſe in raptione cum Aeſchino} Oeconomia. in qua oſtenditur quantum commouebitur Don.

bitur Demea ipſa re comperta, eum ex parua rei ſuſpicione tantũ ſe afficiat. Raptio autem, ad perſonam refertur: Rapina ad rem: Raptus ad ſtuprum, ſi volumus proprie loqui. ❴Id miſero reſtat❵ Bene Reſtat, tanquam iam ſummum malum ſit, Aeſchinum eſſe corruptum Et, miſero mihi, quaſi qui nihil neſciat, nihil curante Mitione. ❴Si illum poteſt❵ Non dubitat velle, & ideo dici poteſt. ❴Qui alicui rei eſt❵ Recte, de hoc enim ſupra dixit, Non fratrem rei dare operam videt? ruri eſſe, parcum, ac ſobrium. ❴Etiam eum ad nequitiam abducere❵ Quaſi inuitum dixit, non vocare, ſed, abducere. Ducimus enim volẽtes, ſed abducimus inuitos. Nequitia autẽ proprie libidinoſa inertia dicta eſt, ꝙ nihil queat nulliq; rei apta ſit. Vnde & nugæ, ꝙ nihil agant, vel non agendo ❴Credo abductum❵ Non iiſſe, ſed abductum eſſe, quaſi adhuc culpa nõ ſit illius. ❴In ganeum aliquo❵ Veteres ganeum meretricum tabernam dixerunt, ἀπὸ τῆς γῆς ἢ ὑπὸ τὴν γῆν. quòd ipſa ſit in terra, non vt cœnacula ſuperius. Vnde & talenta, quaſi trabena, à validioribus dicta trabibus, quibus ſuperiora ſuſpenſa ſunt. ❴Perſuaſit ille impurus❵ Suademus facilia: Perſuademus difficilia. Et ſuadere facientis eſt, perſuadere perficientis. Impurus, pro improbo ponitur apud Terentiũ. Et hic quoq; excuſata voluntas eſt Cteſiphonis, cui à maiore fratre & improbo ingeſta ſit perſuaſione nequitia. ❴Sed eccum Syrum ire video❵ Ire, & abire & venire ſignificat. ❴Ire video❵ Ire, pro venire, vt, Nec vero Aeacidem me ſum lætatus euntem Accepiſſe lacu. ❴Atq; hercle hic de grege illo eſt❵ Figura * de grege illo eſt. Ordo vel bonorum vel malorum dicitur, & grauiũ, vt equeſter ordo, ſenatorius ordo. Grex vel bonorum, vel malorum eſt, & leuium. vt Cic. In his bonis gregibus omnes aleatores, omnes impuri impudiciq́ue verſantur. ❴Quæritare❵ Inſtanter quærere ❴Carnufex❵ Pro geneo poſitum eſt. ❴Non oſtendam id me velle❵. i. ſcire vbi ſit. ❴Quo pacto ſe haberet enarramus ordine❵ Hoc rectè, quia dixerat: Mitioni, Si quidquid eſt, volo ſcire, atq; hominem conuenire, ſi apud forum eſt. Et enarramus, pro enarrauimus: vt, Omnis humo fumat Neptunia Troia, Et Ordine, bene, quia ſimpliciter fatetur. Fallax autem & captioſa narratio eſt, quod timemus fateri. ❴Nihil quidquam vidi lætius❵ Quartũ παρέλκον. ❴Hominis ſtultitiã❵. ſ. quia lætatur, ignorans vbi Aeſchinus ſit. ❴Collaudauit filium❵ Plus additum eſt. non enim ſolum non accuſauit, ſed & collaudauit. ❴Diſrumpor❵ Mire, his. n. verbis commouetur, collaudauit, & egit gratias. Et vide ἀκμὴν ſtomachi reſeruatam. ❴Argentũ adnumerauit illico❵ Contra illud eſt, Cur tu his rebus ſumptũ ſuggeris? Et non ſolum, inquit, adnumerauit, ſed quod peius eſt, illico. ❴Id diſtributum❵ Diſtributũ, in diuerſa tributum. i. diſpartitũ per pulpamentaria. ❴Huic mandes, ſi quid rectè curatum velis❵ εἰρωνεία eſt maioris ſtomachi. quia ille dixit, Et ſententia diſtributum. i. vt indicat Demea dilapidatum. Sic alibi: Columẽ familiæ noſtræ, bone cuſtos ſalue, ❴Ehem Demea❵ Ehem, interiectio eſt commoti, & quaſi perculſi re ſubita & noua. ❴Quid agitur?❵ Blandientis eſt, non interrogantis, vt alibi, O noſter quid fit? quid agitur? ❴Nequeo mirari ſatis rationem❵ Mira ſunt etiam illa quæ vehementer praua ſunt. Et ideo mirari, pro horrere & reprehendere poſitum eſt. Et rationem εἰρωνικῶς dixit malam, cũ nõ ſit ratio niſi bona ſed ſic loquitur populus. ❴Eſt hercle inepta❵ Hoc ad ſenem. ❴Ne dicam dolo❵ Ne mentiar. i. ex contrario dicere videar, ſed vt ſedulo dicam. ❴Atq; abſurda❵ Ineptum, eſt ſtultũ tantum: Abſurdum, quod & ſtultum eſt, & in ipſa ſtultitia diuerſum, & quaſi repugnant ſibi. Sic ergo locutus eſt, vt videatur ineptam rationem ad Aeſchinum referre, abſurdum, ad Mitionem, quem iam fieri ſtultum, contrarium ſenectuti eſt. ❴Congrum iſtũ maximum❵ δεικτικῶς, quia erant alij, non maximi. vt econtrario. Argitisq; minor, quia eſt & maior. Nam iſtũ quod ait, δεικτικὸν eſt. videtur enim oſtendere digito quem dicat. ❴In aqua ſinito ludere paulisper❵ Sic oſtenditur bene obſonaſſe, qui viuos attulit piſces, nam non ludit piſcis, niſi viuus ❴Prius nolo❵ Superbe, & pro auctoritate, non dixit non oportet, ſed nolo. ſubauditur, purgari eum. Et nihil ex mora corruptelæ acceſſurũ piſci ex eo oſtendit, quòd ait ludere, hoc eſt viuere, & non læſum viuere. non n. dixit, natare, quod, etiam poſſunt languidi piſces. Ipſe inſuper planum fecit quid ſit purga, dicendo exoſſabitur. Purga igitur, exoſſa ſignificat, non, vt quidam putant, exoſſabitur, comedetur. ❴Mihi quidem non placent❵ Plus hoc ad ſenem, & vide quàm totum ſuperbe, & confidenter dixerit ob amicitiam omnium dominorũ, excepto vno Demea, quem tantum præ illis contemnit. ❴Salſamenta❵ Hoc ad diſcipulum. Salſamenta, aut ſalſi piſces ſunt, aut laridum. ❴Salſamenta hæc Stephanio❵ In tota comœdia opera danda eſt, vt ſtomachetur Demea, excepto ꝙ ſe ipſe in fine commutat. Hæc ergo cauſa eſt, quare Syrus quoq; illi obijcitur, magnifice inferens ſe vt luxurioſum, licentemq; ſeruũ, præſertim qui adoleſcentum pædagogus fuerit. ❴Vtrum ſtudio ne❵ Aut ordo eſt, vtrum ne, aut eſt parelcon tertiũ. aut vero per eclipſin accipitur, q. d. vtrum eſt? aut, vtrum verũ eſt? quod qui accipit, verũ ſubdiſtinguat, & ſeparet à ſequentibus neceſſe eſt. ❴Vtrum ſtudio ne❵ Aut vtrum ſuperuacuum eſt, aut Ne, aut certe emetis figura eſt, pro, vtrum ne ſtudio ne id ſibi habet, ſi ſciens lædit filiũ? ❴Laudi putat❵ Quia decipit. ❴Si perdiderit gnatum?❵ Et magno affectu, non dixit Aeſchinum, & mire, non addidit cuius gnatũ. ❴Væ miſero mihi❵ Hoc eſt, quod ſupra dixit, Aegre eſt, alienus non ſum. ❴Videre videor iam illum diem❵ Illum dixit, quaſi quendã triſtem ac funeſtum. ❴Quod ante pedes modo eſt videre❵ Hoc ſumpſit poeta de illo peruulgato ancillæ dicto, Quod ante pedes eſt, non videt, cœli ſcrutatur plagas. ❴Sed etiam illa quæ futura ſunt❵ Magis ridicula eſt aſſentatio, ſi quis maxime laudetur, quibus maxime caret. ❴Iſtæc iam penes vos pſaltria eſt?❵ Dicendo iſtæc, oſtendit iandudum ſe hac indignari. ❴Eſt iam intus❵ Vt, Ellum confidens, catus. ❴An domi eſt habiturus?❵ Proprie, quia haberi vxor dicitur, & haberi mulier cum coit. ❴Credo vt eſt dementia❵ Sic & in Eunucho, Eam ſe intendit eſſe, vt eſt dementia. Et nominatiuus caſus eſſe poteſt, & ſeptimus. Si ſeptimus, perditus, aut quid tale ſubaudiemus. Sed melius nominatiuum accipimus caſum. ❴Inepta lenitas patris, & facilitas praua❵ Lenitas, ad permittendum: Facilitas, ad ignoſcendum. ſic quidam. Sed ego lenitatem ad Mitionem refero, qui hæc leniter patitur: Facilitatem, ad Aeſchinum, cui hæc per licentiam facilitas datur: Prauum autem eſt, quod & ipſum lędit facientem: Malum, quod alius tantum. ❴Fratris mei quidem pudet pigetq;❵ Pudet, in his quæ turpiter facit. Piget, in his quæ cum damno ac malo. Pudere, etiam ad dedecus: Pigere, ad dolorem refertur. Pudet, quod turpe eſt: Piget, quod dolet. ❴Nimium, inter vos Demea❵ * nunc. n. redditum eſt, quod ſupra dicebatur. & præterea repetendo, nimium, confirmauit ſuperius dictũ, non ſoluit. ❴Tu, quantus quantus❵. i. quantuſcunque. ❴Nihil niſi ſapientia es❵ Ridicule prius additum nihil, quam quidquam, laudis nomine. Deinde ſi ſapiens dixiſſet, non tanta eſſet irriſio * ſed ſtultus. ❴Nihil niſi ſapientia es, ille ſomnium❵ Nec tu ſapiens, ſed ſapientia, nec ille ſomniculoſus, ſed ſomnium, hyperbole. ❴Sineres vero illum tuũ❵ Ab argumẽto fabulæ repetit ſineres, & ironicos interrogat. ❴Totis ſex menſibus❵ Totis, quaſi longi ſint. i. integris, vt ne vnum quidem diem minus à ſex menſibus ſciat quid cœpturus ſit filius. Nimis comica & moralis aſſentatio. ❴Quàm ille quidquam cœperit❵ Multum dixit, & ante ſex menſes, & olfeciſſem, & prius q̃ cœperit. ❴Non olfeciſſem❵ Totum ridicule. Nam quid olfeciſſet, qui nondum quidquam ſcire cœpiſſet, cuiusq; naribus nihil obiectum fuiſſet? Nam ideo nares à narritare dictæ ſunt, quòd nos odoratu doceant præſto & prope eſſe, quod adhuc oculi non vident. ❴Vigilantiam tuã tu mihi narras?❵. i. quam maxime ſcio. ❴Sic ſiet modo, vt nunc eſt❵ Non dicit qui, ſed reſpice ad argentum, & ridebis hæc optantem Demeam. ❴Vt quiſque ſuum vult eſſe, ita eſt❵ Hæc ſunt ſententiæ & ſemper probabiles, & pro perſonis ridiculæ. Plaut. in Milite glorioſo, Nimia eſt miſeris, nimis pulchrum eſſe hominẽ. ❴Quid eum? vidiſti ne hodie?❵ Quid eum, initium interrogationis futuræ de perſona alicuius. Sic in Heauton. Sed Syrum. quid eum? ❴Tuum ne filium?❵ Hoc clare. ❴Tuum ne filium?❵ Moris eſt vt qui cogitat quid reſpondeat, interrogatione remoretur. ❴Abigam hinc rus❵ Vt pecudem, dixit abigam, non vt hominem mittam. ❴Abigam❵ Hoc lentius. & abigam quaſi pecudum dixit, vnde & Abactores dicti ſunt. Cic. in Verr. Equatum greges iſtum abigendos curaſſe ❴Iandudum aliquid ruri agere arbitror❵ Hoc clare. ❴Aliquid ruri agere arbitror❵ Hoc plus eſt, quàm illic eſſe. vult enim cum laude eius loqui vt ſupra, Rei dare operam, ruri eſſe, parcum, ac ſobrium. Et agere proprie dixit. nam ab agendo, ager dictus eſt, quòd in eo multa agenda ſunt. ❴Qui egomet produxi❵ Mutata præpoſitione, non deduxi, ſed produxi dixit. i. porro duxi. ❴Metui, ne hæreret❵ Hæc tranſlatio vt ſubleuat Cteſiphonem, ita Aeſchino inuidioſa eſt. nam hæreret, non animo, nec voluntate, ſed viſco decipientis aucupis. ❴Quid autem?❵ Quid pro quare, vel ob quã cauſam. Virgilius: Quæ fortuna viris, claſſem quo littore linquant: Quid veniant: Cm contrarium in ſignificatione * id, quod te oro: ❴Nihil reticuit❵ Mirum enim, minorem fratrem non peperciſſe maiori, nec reticuiſſe quidquid erat opus. ❴Cœpit clamare❵ Ethicos totum, & cœpit, & clamare, & quod ſequitur. ❴Adortus iurgio eſt❵ Aggredimur, de longinquo, Adorimur, ex inſidijs & ex proximo, nam adoriri, eſt aliquem oriri. i. exurgere. ❴De pſaltria iſtac❵ Hic mire ſenem imitatus eſt, & memoriter, quia ille dixerat, Quid iſtæc iam penes vos pſaltria eſt? ❴Interuenit homo de improuiſo❵ Interuenire, eſt in medio negotio, quaſi ex inſidijs ſuperuenire, & opprimere in ipſo actu eos, qui rem celatã vellent. Et vide q̃ oratorie narrat geſtionem rei, quæ nunquam facta ſit

bis enim fides fit. § Aeſchine hæccine flagitia facere te? § Et accuſatio à perſona, & vide pondus in nomine Aeſchini? § Hæc te admittere? § αὔξησις. nam plus eſt admittere, quàm facere. § Hæc te admittere indigna § Pronum eſt hæc ſtatim credere Demeam, de eo quem ſuperius laudauerit, Non videt fratrem rei dare operã, ruri eſſe, parcum & ſobrium. Vnde mira poetæ arte, & initia, & media, & poſtrema ſibi cõgruunt atq; reſpondent. § Lacrumo gaudio § Immoderata lætitia maxime parentum. Lacrymas habet. Recte ergo additum eſt, gaudio, quia lacrymæ ſolum mœrorem ſignificãt, § Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam § Hæc figura oratoria ἀνθ' ἔτης dicitur. qua oſtenditur non eſſe mediocre quod factum eſt. § Hui § Quaſi admiretur ipſe quæ narrat. § Syre, præceptorum plenus iſtorum ille § Vide Demeam nõ deſinere culpam Aeſchini in Mitionem conferre, cum è contrario præceptorũ ſuorum vult eſſe quod ſapit Cteſipho. § Iſtorum § Quæ dicis. ſ. Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam. Phi § Interiectio mirantis eſt. § Domi habuit vnde diſceret § Vnde. i. de quo. § Fit ſedulo § Ethicos dictum eſt, fit. Et ſedulo, ſine dolo. i. inſtanter, quia negligẽtes doloſi dicuntur. § Inſpicere tanquam in ſpeculum, vitas omnium iubeo § Videndum, an rectè ſpeculum induxerit, cum alienatus vitas dicit inſpiciendas eſſe. niſi forte ad cauſam admouendi ſpeculi, non ad effectũ referamus. nam cauſa inſpiciendi ſpeculi emendatio eſt vultus, effectus, formæ per imaginẽ reſultatio. § Hoc laudi eſt, hoc vitio datur § Non philoſophice, ſed ſimiliter monet. non enim dicit, hoc bonum, ſed, hoc laudi eſt. Nec, hoc malum, ſed, vitio datur. Ergo vt idiota & comicus pater, non vt ſapiens & præceptor. § Callide § Callidus dictus eſt etiã qui exercet dolos. Callidus dicitur, qui callũ ſibi vſu artis induxerit. § Iſtæc res eſt, § Non quam rem gerit Mitio, non vt ille agit. Et ſignificat, hoc verũ eſt, hoc vtile eſt. § Porro autem § Prope delinitus erat Demea contra inſtitutũ argumenti, Artificioſe igitur poeta ſubiecit ex perſona ſerui, vnde illum ad amaritudinem prouocet. § Porro autem § Ad vero. & huiuſmodi principia narrationum ſunt, quibus ſuperiora ſequentibus connectuntur. § Nam id noſtris tam flagitiũ eſt § Non dixit, peccatum, irridens ſenem, ſed flagitium. Et quidem flagitiũ, corrumpi piſces, vel talia. § Quòd queo § Quod poſſum. ſed ſic maluit dicere, vt alluſionem de ſua arte faceret Syrus, & hac re oſtenderet nihil ab illo dici ſerio. § Quòd queo § A coquendo ſumpſit παρέμφασιν. Sic & infra, Sedulo moneo quæ poſſum pro mea ſapientia. Et Ciceronis dictũ refertur in eum, qui coqui filius ſecum cauſas agebat: Tu quoq; aderas huic cauſæ. Nam apud veteres coquus non per c, literam, ſed per q, ſcribebatur. § Ad eundẽ illis præcipio modum § Arguta imitatio ad deridendum Demeam, omniũ quæ ſerio ille ſupra dixerat. § Hoc ſalſum eſt, hoc aduſtum § Hæc contexte & coniuncte dicuntur, quia nõ viciſſim Syro aſſentatur ſenex. § Pro mea ſapientia § Diaſyrticos ſapientia dicit, quia condimentum guſtu ac ſapore temperans coci. § Tanquam in ſpeculum § Et hic ſpeculum nõ ad imaginem vultus, ſed ad concutiendum contrapoſitæ rei retulit. § Nos quæ facimus § Non coci, ſed Mitio, Aeſchinus, & familia. An nos pro domini poſuit? An nos, pro ego? & melius. § Sentio § Cum dilatione & vultuoſe dicendũ ſentio. § Verum quid facias? § Quid facias, pro quid faciat, vnuſquiſque. ſ. § Vt homo eſt, ita morem geras § Verum aptum prouerbiũ ſit ſeruis, an etiam amicis? Vt eſt, Obſequiũ amicos, veritas odiũ parit. Et hæc ſententia modo velut querela, demiſſa voce proferenda eſt. § Mentem vobis meliorem dari § περὶ τὸ νῦν, reſpondit agreſti feritate. nam reſpondendũ erat, Recte, aut valeas. ſed hic, ne vel abiens blandus eſſet, pro ſalutationibus ipſis amaras ſupponit. Et memento etiam hunc eundem inſalutatũ relinquere, qui adueniens paulo ante nec ſalutauerat, nec reſalutauerat fratrem, Meliorem autem, pro bona, ac tolerabili poſuit. nõ enim bonam credit, vt meliorẽ optet. ſic Virg. Dij meliora pijs, erroremq; hoſtibus illum. § Tu rus hinc abis? § Vult, Syrus noſſe an eat. § Nam quid tu hic agas § Addidit hortatum, vt quamprimum abeat. § Tu rus hinc abis? § Qui cõſuetudinem memor eſt animaduertit has interrogationes nõ inquirendi cauſa poni, ſed admonitionis loco eſſe apud eos, quos velimus abſcedere. Sic igitur interrogat vt hortetur, & ſic pronũciat, vt & ſciat, & approbet quod rogat. § Quando is, quã ob rem § Noua locutio, Is quã ob rem, pro, Is propter quem ſic & alibi, In eo me oblecto, ſolum. i. carum mihi. § Illũ curo vnum § Vnum cum exceptione. & tñ ſic loquitur, vt appareat illum non poſſe ſibi imperare obliuionem Aeſchini. nam icciroo addidit, Quõ ita vult frater, de iſtoc ipſe viderit. Amare cœpit. & ideo tenet, Nam ambos curare, propemodum repoſcere eſt illum quem dediſti. § Quis illic eſt quem procul video? eſt ne hic Hegio? § Inuenta cauſa eſt cur non abeat Demea propter reliquã fabulæ partem, & ſimul aliud additur quo indignetur. § Bene ſuũ dubitat, & familiam * ciuem, & multũ abſens à conſpectu ciuium. § Ne illiuſmodi iam nobis magna ciuiũ penuria eſt § Na valde. § Illiuſmodi § Cuiuſmodi eſt Hegio. i. qualis. Et magna ero nomina ſenex laudat, vt poſtulationi eius ſtatim adſit fides. § Haud cito mali quid ortum ex hoc ſit publice § Verũ hoc optantis eſt ne moriatur? an eſt teſtimonium vitæ hõis nunquã obfuturi Reip. § Vbi etiam huius generis reliquias reſtare video § Paucos ac rarus bonos. nam reliquias, pro relictis paucisque dixit. ideo reſtare etiam dictum eſt. § Viuere etiam nunc lubet § Ex hac delectatione oſtenditur, Demea, & quàm peccantibus ſit amarus ac ſæuus, & quàm facile huius incuſationi tanquam graui teſtimonio crediturus ſit, & quantum doliturus ſuper Aeſchino, qui diſpliceat talibus viris.

DIſperij, &c. § Hic oſtenditur quantum Demea commouebitur ipſa re comperta, cum ex parua rei ſuſpicione tñ ſe affligat. D. Demea ſolus hæc ſecũ loquitur, inquirens. GVID.
Diſperij. i. varijs modis perditus ſum, & infortunatus, audiui Cteſiphonem filium aſſuiſſe in raptione. i. abductione, ſeu in violenta ablatione puellæ vna cum Aeſchino. Id mali. ſ. vt alter filius corrumpatur laſciuia, reſtat. i. reliquũ eſt mihi miſero. i. infelici. Deinde ſubdit, id mali quod reſtat. ſ. ſi etiam Aeſchinus poteſt abducere. i. inuitũ deducere, attrahere ad nequitiam. i. libidinem, laſciuiã, eũ illum, i. eum ipſum. ſ. Cteſiphonem, qui eſt alicuius rei. i. qui alicui rei dat operam, ſeu qui aliquid negocij facit, aut qui eſt alicuius profeſſor artis. Raptio refertur ad perſonã rapinã ad rem, raptus ad ſtuprũ. Inſuper ducimus volentes abducimus inuitos. Nequitia libidinoſa inertia dicta eſt, quòd nihil queat, nulliq; rei apta ſit. vnde & nugæ, quaſi nihil agant dictæ ſunt. Vbi. i. in quo loco quæram illum. ſ. Cteſiphonem, credo eum abductum. i. inuitum deductum, aliquo. i. in aliquem locum. putat in ganeum. i. in lupanar, ſeu poſtribulum. Nam ganeum veteres meretricum tabernã dixerunt, quod ipſa ſit in terra, non vt cœnacula ſuperius, vnde taberna dicitur. quaſi trabea à validioribus dicta trabibus, quibus ſuperiora ſuſpenſa. Inde ganeo dicitur ganeorum frequentator. Aeſchinus ille impurus. i. improbus perſuaſit. i. induxit eum. ſat ſcio. i. non dubito, facile perſpicio. Suadere eſt in actu. perſuadere vero in effectu. Sed eccum. i. ecce hic prope video. Syrum ſexuum ire. i. venire. Nam ire & abire & venire ſignificat. hinc. i. exinde, vel ea hoc loco, aut ex hoc Syru iam. i. nunc. ſcibo. i. ſciã (antique) vbi ſit Cteſipho. i. atq; hercle hic Syrus eſt de illo grege. i. de illa ſodalitate, ſeu ex numero talium gregalium, ſeu ſodalium, vel eſt ea illo grege. i. ex illo ordine voluptuoſorum, quibus inſeruit, ſi ipſe Syrus ſenſerit. i. perceperit me quæritare. i. inſtãter quærere eum Cteſiphonem ipſe carnufex. i. ipſe tortor, & qui me excarnificatur & dolore afficit vel ponitur pro ganeone, hoc ille ganeo, & laſciuus nunquã dicet vbi ſit Aeſchinus. Propter nõ oſtendam me velle id, hoc eſt ſcire vbi ſit Aeſchinus. Omnem rem modo ſeni. Hic Syrus Cteſiphonem apud Demeam commendat, & Aeſchinũ ſimul ac Mitionem, qui illi ſuppeditet ſumptus probro proſequitur. Syrus. S. Tanquam non videns Demeam hæc loquitur, & Demea ea audiens verba tacite ſua intermiſcet, vt cernere eſt, modo. i. paulo ante, enarramus pro enarrauimus, ſeni. ſ. Mitioni omnem rem. i. totum negotium & factũ Aeſchini de ratione puellæ, quã ſenex ſcire volebat. Enarrauimus ergo ſeni ordine. i. per ordinem, vti erat facta, omnem rem, quo pacto. i. qualiter ſe haberet, i. qualiter exiſteret, nihil. i. nõ, vidi quidquam. i. aliquid lætius ſene. ſ. nullũ vidi lætiorem eo, cum ei narrauiſſemus, eſt enim neutra oratio pro maſculina. D. Pro Iupiter, iraſcentis exclamatio, vt ſolemus exclamare, bone Deus quanta ſcelera, q. d. O Iupiter teſtor te ſup. vel aliquid tale, quaſi voco te in teſtimonium, quod ita non deberet fieri, ſtultitiam hominis, deeſt ò, hoc eſt miror ſup. plurimũ ſtultitiam hominis illius. ſ. Mitionis, qui lætatur de improbitate filij adoptiui. S. proſequitur ſermonem ſecum non videns Demeam. Mitio collaudauit. i. ſimul cum lætitia ſua laudauit filium Aeſchinũ, egit mihi gratias, qui dedi id conſilium, vt ita res fieret, quemadmodum narrabam ei. D. Diſrumpor. i. deferor, diſtrahor, dilanior, laceror doloribus. S. illico. i. ſtatim. ipſe Mitio adnumerauit. i. computauit nobis argentũ, quo erat opus, præterea. i. vltra hoc, dedit dimidium minæ. i. dimidiam partem libræ. Dimidium enim neutri eſt generis hic, recte autem dicere poſſumus dedit dimidiatam minam, aut dimidiam partem minæ, aut dimidium minæ ſanè. i. certe, id dimidium minæ eſt diſtributum. i. in diuerſa tributum, hoc eſt diſpartitum per pulmentaria, ex ſententia. i. ex arbitratu, ſeu ex arbitrio noſtro, vt volumus ſecundum votum, ad deſiderium noſtrum. D. hem. interiectio dolentis, ſeu indignantis, & hic ironiam oſtendentis, mandes. i. committas, credas, tradas huic. ſ. Mitioni, vel Aeſchino, immo & vtrique ſeni tradas filium, Aeſchino vero argentum diſpenſandum, immo vero diſſipandum. Mandes ergo huic ſi quid. i. ſi velis aliquid eſſe recte. i. vt decet curatum. i. cura ac ſtudio cuſtoditũ, ſeu accurate conſeruatum. S. hem, interiectio hic commoti, & quaſi perpulſi re ſubita & noua. O Demea haud. i. non

aſpexeram

aſpexeram te,quid agitur.i.quid ſit, blandimentis eſt, non interrogantis. D. ſpecia ſup.quid agitur , nequeo.i.non poſſum, ſatis mirari.i.cum admiracione horrere , ac reprehendere veſtrã rationem malam,ſolueet.i.veſtrum modum viuendi non ſatis probandum. S. herele ne dicam.i.loquare,dolo.i.fraude,mendacio.i.ne mentiar,ſed ſedulo loquar.i.ſine dolo,noſtra ratio viuendi eſt inepta.i.ſtulta,& temeraria, ſeu inconſiderata, ac male congruens, & abſurda.i.ſibi repugnans , & in ipſa ſtultitia diuerſa. Nam abſurdum dicitur quod ſtultum eſt , & in ipſa ſtultitia diuerſum , & quaſi ſibi repugnãs,neq; bene ſibi cohærens,aut quadrans,ô Dromo,nomen eſt ſerui,purga.i.munda, euiſcera ceteros piſces ab iſto congro,vero.i.ſed,ſinito iſtum congrum maximũ, quia ſunt alij non maximi,ſinito ergo iſtum maximum congrum i.piſcem illũ de genere congrorum,vel ſi maius de ſpẽ, ſinito inquam.i.permittito illũ ludere.i vinere,& ſe deducere paulisper.i. aliquandiu parno tempore in aqua,vbi.i.cum,vel poſtquã ego venero,ipſe congrus exoſſabitur.i.purgabitur,ſicut & alij. Exoſſare.n hoc eſt purgare,& quaſi oſſa remouere de obſonio,vt auferre ſpinas ex piſcibus,& ipſos exoſſare. Inde exoſſatus ager dicitur lapidibus purgatus , qui lapides ſunt oſſa terræ magnæ parentis , vt ait Ouid. in Transfor. Volo prius.i.ante ceteros purgari quàm iſtũ. D. hæccine.i.verum hæc flagitia.i.hæc vitia flagitione.i.increpatione digna,ſunt ſup.facienda,aut ferenda. S. quidem.i.certe,flagitia nõ placent mihi,& ſæpe clamo.i.vociſero, ô Stephanio, nomẽ ſerui, & quaſi diſcipuli ipſius Syr.in parãdis cibis, fac.i.effice,ꝙ ſup.hæc ſalſamenta.i.hæc obſonia ſalita,videlicet piſces ſalſi, & aridũ ſeu laridum,aut ſaccida,quæ idem ſignificat.ſ.lardum. Salſamenta,vt dicit Don. aut ſalſi piſces ſunt,aut laridum. Fac ergo in hæc ſalſamenta macerentur pulchre,id eſt recte,vt decet,mollificentur,ſeu quod dici ſolet,deſſallentur. Macerare enim ſignificat interdũ debilitare,attenuare vt macerare corpus . Interdum mollificare,vt macerare quod eſt rigidum & durum. Item macerare ſignificat conterere,quæ ſignificatione pene in idem redeunt. Macerare ſignificat afficere dolore ; vt, Mille modis me diſcipuli macerant. Ouid. in Epiſt. Maceror interdum quod ſim tibi cauſa doloris. Maceror,inquit,pro dolore afficior. D. Dij imploro ſup. veſtrã fidem.i.veſtram opem,vtrum ne.i.verũ ſicut, an ne pro vtrum,ponuntur.n.duæ particulæ , vbi altera ſufficeret , niſi vis capere, ne, pro certe,vtrum ergo Mitio habet.i.reputat ſibi id.ſ. perdere filiũ ſtudio.i.ad ſtudiũ & animi applicationem, ſeu vacationem , & ad tædij ſolamen,ita ꝙ ex induſtria, & dedita opera, & proprio ſtudio eius perditioni inſiſtat & vacet,an putat fore.i. futurũ eſſe ſibi laudi.i.ad laudem , ſi perdiderit gnatum.i. ſi cauſa fuerit perditionis nati ſubminiſtrando ſumptus . Væ mihi miſero.i. ego miſer ſum tanquam maledictus, & Deo inuiſus, iam videor videre, vbi barbare dicit, videtur mihi quòd ego iam video illum diem quaſi triſtem & funeſtum,cum.i.quo die,& quo tempore,ipſe Aeſch. egens.i.egenus,penuria preſſus præfugiet.i.longe diſcedet, hinc.i. ex hoc loco, aliquo.i.in aliquem locum militatum.i. ad militandum,ſeu merendum,& ad ſtipenda facienda. S. iſtud quod ſequitur eſt ſapere.i.ſapientiã habere & oſtendere videlicet videre conſiderare,non modo.i.nõ ſolum id, quod eſt ante pedes.i. quod eſt præſens,ſed etiam proſpicere.i.prouidere , & à longe aſpicere illa quæ ſunt futura . D. quid.i.cur, iſtæc , quaſi iſta hæc pſaltria.i. cantatrix, vel amatrix hiſtrionum in ſcenis cantantiũ , eſt iam.i. nunc,pęnes vos,vel pænes poſuit pro apud,vel recte pænes vos dixit de ea,quæ in eorũ manu & quaſi poteſtate eſſet,quam eripuerant à lenone . Pſaltria, dicit Tortell. apud Rom. dicebatur illa, quæ ſequebatur & amabat hiſtriones , & deducitur à pſallo quod eſt canto . Nam illi quos eiuſmodi fœmina amabat , quotidie in ſcenis cantare ſolebant , poteſt tamen nũc capi pro cantatrice ac tibicina & meretrice , quoniam eiuſmodi mulierculæ petulantia cantilenis laſciuis, & de motibus ſolent reſonare tanquam Sirenes,quo ſuis amatorculis placeant, & illos in ſui amorem inflamment,& per hoc decipiant. S. pſaltria eſt iam intus ? interrogatiue proferẽdo. D. quia Syr.dixit iam, ac propterea collegit Demea eum futurum quod Ctito neſciebat, & ideo quaſi deprehenſa veritate & nouo motu perculſus,inquit. Eho,interiectio oſtendens aliquid eſſe ſubtiliter deprehenſum, vel attentionẽ mouens an ipſe Aeſch. eſt habiturus eam pſaltriam domi. tanquam foret vxor. S. credo eum eſſe domi habiturum,vt.i.cuiuſmodi dementia eius eſt,vel ſit ablatiuus,ſic intellige, vt ipſe Aeſch.eſt dementia agitatus ſupp.hoc eſt tanta eſt ſtultitia eius , vel adeo eſt inſanus,& male ſibi conſulens,& animi impotens, ſenſuq; bono deſtitutus. D. hęccine.i.verum decet ſuper,hæc flagitia fieri ? S. Lenitas.i.indulgentia patris ad permittendũ, inepta.i.ſtulta, inconſiderata,& facilitas ipſius ad ignoſcendũ praua.i.pernicioſa,& ſibi & filio. Prauum eſt quod etiam ipſum lædit facientem , mali vero quod alios tantum lædit. Lenitas ergo patris, & eius facilitas facit ſup.hæc flagitia , vel eſt cauſa talium flagitiorum . D. quidem.i.certe,me pudet & piget fratris.i. verecundor & doleo propter fratrem,qui adeo male conſulit & ſibi & filio. Pudet dicitur in his quæ turpiter fiunt, piget autem in his , cum damno ac malo,pudere etiã ad dedecus, pigere ad dolorẽ refertur , pudet quod turpe eſt,piget quod dolet. S. ô Demea nimium & per nimium immo valde nimium,q.d.valde multum,aut perplus nimium,& nimium repetendo confirmat dictũ, & auget, vel nimium ergo aut diſtantia intereſt.i.tanta eſt differentia , inter vos ſ.inter te & fratrem,ac.i.& nõ dico hoc quia ades , compoſitum per ſimplici.i.es præſens,tu Demea quantus quãtus.i.quantuſcunque,ſicut quotquot quotcunq; quiſquis quicunque,& in iure memini me legiſſe qualisqualis,pro qualiſcunque,item vtut,pro vtcunq; vbiubi, pro vbicunque , quantuſcunq; ergo es nihil es niſi ſapientiam, ille Mitio frater eſt ſomnium.i.aliquid futile & vanum & inutile, quale eſt ſomnium,& eſt hyperbole, nam dicit Demeam nõ eſſe ſapientem , ſed eſſe ipſam ſapientiam præterea dicit Mitionẽ eſſe ſomnium,& quaſi ipſam vanitatem, ne dum vanum & ſomniatorem. Aliqui legunt. Ille eſt ſomnus,q.d.Mitionem non ſolũ eſſe ſomniculoſum,ſed etiam ipſum ſomnum.i. itaq; ait Don. vero.i. ſed,ſineres i ſine re,ac pati debuiſſes illum tuum Aeſchinum facere hæc quæ fecit ? interrogat per ironiam contrariũ intelligens. D. petis ſup ſinerem.i.verum tolerare debuiſſem illum facere talia,quaſi aut ante olfeciſſem.i.ſenſiſſem , more odoriſequi canis, qui quod nondum videtur oculis,iam docet odoratu, aut præſto, aut prope eſſe,propterea, nares dicuntur à gnaritate.i.ſagacitate,& olfaciendi facultate,quæ nondum adſunt præſentia. Quaſi ergo aut non olfeciſſem ipſum hæc eſſe facturum ſex totis.i.integris menſibus, priuſquã ille Aeſchinus cœperit.i. inceperit quidquam iſtorum flagitiorum. S. tu Demea narras mihi tuam vigilantiam,id eſt tuã vigiliam , ac diligentem obſeruationem filij quam.ſ.maxime ſcio. D. quæſo.i.opto,quòd ſup. ita ſit.i.res ita ſe habet,vt.i.ſicut nunc eſt.i ſicut dicitur nunc ſe habere, quando mihi nõ eſt habita fides,neq; mihi eſt aſſenſum,cum itaq; ego olfeciſſem , huicq; malo mederi voluiſſem . propterea ſit ita ſanè, vt nunc eſt volo,ita indignati dicere ſolemus,vbi noſtræ admonitioni & conſilio non eſt relictus locus. S. ſentẽtia color rhetoricus eſt.i.quomodo quiſq; vult ſuum.i.rem ſuam,vel filium ſuum eſſe, ita eſt ea res.i.eo modo ea res,vel is filius ſe habet, & h.d.propter Mitionem,qui vult ſaltem,qui non malum ducit adoleſcentulũ ſcortari, vt prius dixit,quamuis abſurdum ſit dictum, & ideo cum facile patiatur eum Aeſchinum eſſe laſciuium, ſic laſciuum oportet, dici etiam vulgo ſolet,quanti eſt homo,tanti eſt ſua poſſeſſio. D. quid? modus interrogandi comicis familiaris,eſtque initium interrogationis futuræ de perſona Cteſiphonis,vidiſtin'.i.vidiſti ne eum.ſ.Cteſiphonem hodie . S. Ne.i. verum petis an viderim filiũ tuum Cteſiphonem . D. Abigam.i expellam ſeu fugabo , tanquam pecudem,non vt hominẽ mittam . abigam ergo eum hic.i. ex hoc loco rus,in accuſatiuo aduerbialiter ad locum.i.bene mittam hic eum in agrum ad meditandum.i.ſe exercendum. S. Arbitror , eum filium agere.i.operari . ruri.i.in agro . in datiuo pro aduerbio in loco ponitur . iam dudum.i.iampridem & iam longo ante tempore agere,bene dixit,nam ab agendo dicitur ager,ꝙ in eo multa ſunt agenda. D. Satin'.i.verum ſatis.i.pro certo ſcis eum filium eſſe ibi.i.ruri. S. Oh,interiectio indignantis,quòd ei non credatur. ſcio ſatis eum ibi eſſe,quem egomet.i.ego ipſe produxi.i.porro duxi huius deduxi, & ſum eum comitatus cum iret. D. optume.i. optime ſe res habet , vel filius eſt optime illic. metui ne.i.vt,& vt pro quòd hæreret.i.adhæreret, & aſſentiẽdo, hunc Aeſch. irretiret,nam hæret, non animo nec voluntate , ſed viſco decipientis aucupis. S. Atque produxi inquam eum rus admodum.i.valde iratum . D. Autem.i.ſed, quid.i.cur erat iratus. S. Adortus eſt.i.aggreſſus eſt fratrem Aeſch. ſeu inſultauit & affecit iurgio.i.iurgatione,lite increpatione,apud forum vel venales vel cauſarum . aggredimur de longinquo & aperte,adorimur, ex inſidijs & ex proximo . dicitur enim adoriri quaſi ad aliquem oriri.i.exurgere. Adortus eſt ergo iurgio.i.obiurgatus eſt , & increpauit fratrem apud forum . de iſta Pſaltria.i. propter hanc meretriculam . quid ſit Pſaltria , iam eſt expoſitum . D. Vero.i.ſed . ais.i.dicis ne ſerio. S. Vah interiectio irridentis ſenem ita difficilem ad credendum . Cteſipho. nihil reticuit.i.nihil celauit fratri. quinimmo aperte eſt eum criminatus, quamuis eſſet natu minor, nam vt.i.quando forte argentum numerabatur , recenſebatur ab Aeſchino,vt daret Pſaltrię , homo.ſ. Cteſipho,interuenit .i.intercidit . de improuiſo.i.ex inſperato, aduerbium præter ſpẽ, præter expectationem. cœpit.i.incepit clamare.ô Aeſchine.hæccine.i.verum decet ſup. te facere hęc flagitia ? interuenire eſt medio negocio , quaſi ex inſidijs ſuperuenire . & opprimere in ipſo actu eos qui rem celatam vellent.decet ne inquam te admittere.

plus eſt quàm facere.i.te committere hæc flagitia indigna noſtro genere.i.inhoneſta noſtræ cognationi. D. Oh, interiectio hæc lætantis lacrymo.i. lacrymas emitto, dicimus enim lacrymor deponens. præ gaudio.i.tantū eſt mihi gaudium. S. Clamare nunquam cœpit, vel dixit fratri, tu non perdis.i. amittis hoc argentū, ſed perdis.i.inquinas, amittis vitam tuam, quia aut exceſſu nimio, ſeu crapula peribis, aut laſciuia ad vltimam inopiam deduceris. Item ſi non cito moriaris, in languore deduces vitam ignominioſam, qua vita viuere, non eſt viuere, ſed potius perire ac perdi. D. Ipſe filius ſit ſaluus.i.maneat incolumis & bene ſe habeat, & ſit bene dictus, ſpero.i.credo q ſup.eſt ſimilis ſuperū maiorum.i.ſuorum prædeceſſorum ac parentum. dicimus ſimilis illi, & ſimilis illius, ſed ſimilis illi cum dicitur, innuitur ſimilitudo in re corporea, aut in colore, ſed cum dicitur ſimilis illius, oſtenditur ſimilitudo in moribus, in doctrinis & ceteris incorporeis ac ſpiritualibus. S. Hui, interiectio admirātis, quaſi admiretur Syrus quæ narrat Demea. D. O Syre ille Cteſipho eſt plenus iſtorū.i. talium præceptorum.i.documentorum. S. Ipſe filius habuit philoſophus.i.ſapientes, amatores ſapientiæ & bonitatis domi vnde.i.à quibus, diſceret.i.bonos mores ſibi acquireret. D. ſit.i.agitur, imperſonaliter, in eo.ſ.erudiendo. ſedulo.i.inſtanter, quaſi ſine dolo. nā negligentes doloſi dicuntur, itaq; ſit ſedulo, ſignat idem quod laboratur vehementer in eo erudiēdo. nihil prætermitto.i.nihil omitto, quod ei vtile fore putem. conſuefacio.i.aſſuetum efficio in bonis moribus. qui ex aſſuefactione ducunt originem. Denique.i.tandem, iubeo eum inſpicere.i.diligenter conſiderare vitas.i. viuendi modos hominū. tanquam in ſpeculo.i.ſicut videtur habitudo faciei in ſpeculo, ſic vitas hominum volo illum animaduertere, atq; iubeo illum ſumere ſibi exemplū ex alijs.i. ex aliorū moribus dicendo ei ſup. facito hoc, quia bonum & laudabile. S. Sanè.i. profecto. recte mones ſup. vel facis. D. Dico illi etiam fugito.i.caueto hoc, quia vitio dari ſolet. S. Callide.i.aſtute facis ſup. Callidus eſt qui exercet doctos, & qui callidum artis vſum ſibi induxit. D. Dico etiam ei hoc eſt laudi.i.ad laudem efficientis, & propterea faciendum. S. Iſtæc res eſt.i.iſta eſt vtilitas, vel iſtud eſt commodum. nam res ſæpe pro cōmodo & vtilitate ponitur. D. Dico etiam ei hoc.i.hoc factum datur vitio.i. vertitur in vituperiū. S. Probiſſime.i.rectiſſime. dicis ſup. vel aliquid tale. D. Porro aūt.i.ſed certe, & quā eſt principium futuræ narrationis, quo principio ſuperiora ſequentibus cōnectuntur, propterea audiendo defatigatus interrupit ſermonem, & inquit. S. hercle nunc non eſt mihi ocium.i. non habeo facultatem auſcultandi ea, quæ incipis dicere. nam nactus ſum.i.inueni, atq; comparaui mihi piſces ex ſententia.i.vt volebam, qui bene reſpondent votis meis cautio.i. prouiſio, eſt mihi.i.mihi incumbit, ne hi piſces corrūpantur.i.contrahant corruptionis aliquid. nam ò Demea id.ſ.q piſces corrumpiſſuantur. eſt nobis tam.i.tm flagitium.i.delictum. omiſſum flagitione.i.increpatione dignum. q.i. quātum, flagitium eſt nobis.i. nobis dominis bonam vitam agentibus. non facere illam, quæ tu Demea dixti modo.i.paulo ante & præcipio ad.i.iuſta iſtunc eundem modum conſeruis.i.alijs, qui mecū ſeruiunt, quibus ſū præfectus, quod.ſ.præcipere ita conſeruis. queo.i.poſſum facere. deinde ſubdit modum præcipiendi. hoc obſonium eſt ſalſum.i.nimio ſale conditum. hoc aliud eſt aduſtum.i.exuſtum, combuſtum hoc aliud eſt parum.i.non ſatis, ſeu non multum lautum.i.mundum, & munde paratum. illud obſonium eſt recte lautum.ſ. & paratū dico alicui ex cōſeruis, memento.i.ſis memor parare ſup. iterū.i. ſecundo, ſeu aliàs. ſic.i.hoc modo vt te doceo. Moneo.i.doceo conſeruos. ſedulo.i.diligēter ea quæ poſſum monere. pro mea ſapientia.i.ſecundum ſcientiā meam, condiendi cibos & efficiendi eos ſapidos, propterea ſapientiam dixit, quia quoquis ſeu coquinam veteres per q, non per c, ſcribebant. nunc aūt inoleuit vſus vt per c, ſcribatur, nam inquam coci temperant. guſtu ac ſapore condimentū. Poſtremo.i.tandem iubeo eos conſeruos inſpicere in patinas.i. in vaſa coquinaria, ſed præcipue patula ac lata, quales ſunt catini, quos diſcos vocant ſartagines, lebetes, ſeu ahena, &c. iubeo ergo & moneo.i.admoneo, doceo eos conſeruos inſpicere in patinas tanquam in ſpeculū, & ſubdit quid iubeat eos inſpicere, id.ſ. quod ſit opus facto.i.facere, vt ſæpe expoſitum eſt, & his omnibus dictis egregie ſeruus illudit Demeam, ſentio.i.percipio hæc, quæ nos facimus.i.quæ ego facio, eſſe inepta.i.abſurda, ſtulta, & nō honeſta, verum.i.ſed, quid facias.i.faciat vnuſquiſque. ſecunda perſona pro tertia, vt.i.ſicut, & cuiuſmodi, quibuſue moribus, homo aliquis eſt ita.i.eo modo morem geras, etiam ſecūda perſona pro tertia.i. morem gerat, complaceat. obſequatur aliquis præcipue. ſi velit ſeruare incolumem amicitiam, eſt aūt prouerbium aptum aut ſeruis aut amicis, q d. qualis eſt dominus, talis ſit ſeruus oportet. Item qualis homo eſt, taliter illi mos gerendus eſt, quod quidem prouerbium nō eſt ſequendum. nam regula amicitiæ eſt, vt nec amicos rogemus res turpes, nec faciamus rogati. numquid à non ne aliquid aliud vis quam dicere mihi illa quæ dixiſti. ita dicere ſolemus cupientes aliquos à nobis abire, & finem ſermonis facere deſiderantes. D. opto ſup. mentem meliorem.i.bonā vel tolerabilem, poſuit.n.comparatiuum pro poſitiuo, nam non vult fateri eorum mentem fuiſſe aliquantulū bonā. opto inquam mentem meliorē dari vobis. S. tu abis.i.diſcedis. hinc rus.i.ad agros, nam in vrbe erat. D. recte.i. bene putas, nam reuera hic recta rus abeo. S. Quaſi dicat abeas libere rus, nam quid agas hic in vrbe. vbi.i.in qua vrbe, ſi quid præcipias bene.i.recte moneas nemo obtēperat.i.obſequit, obedit. D. vero.i. certe. ego abeo hinc, quando.i.quia, & quod dīs non recte, poſtquā.is Cteſipho, quamobrem.i.propter quem veneram hunc. abijs rus.i.iuit ad operandum in agrum. Curo.i.curæ habeo illum vnum.i.illum ſolum ac præcipuum. ille Cteſipho attinet ad me.i.mea intereſt, & ad me ſpectat. qū.i.quod dicunt, poſtquā frater Mitio vult ita.ſ.me curare hunc, & ipſe ſuum curabit de iſto.i.quod dici ſolet, quantum ad reſpectum iſtius. ipſe frater viderit, quod inepte dici ſolet, ego me ſeſeo.i.ſuo ipſius relinquo arbitrio. Sed quis eſt illic.i.ille homo procul quem video? ne.i. verū. eſt Hegio noſter tribulis.i.de tribu noſtra, hoc eſt ſimilis noſtri quantum ad mores viuendi, & nobis amicitiæ iunctus quemadmodum inter ſe neceſſitudine iuncti eſſe ſolent, qui de eadem tribu ſunt. hercle is eſt Hegio ſi ſatis cerno.i.ſi ſatis adhuc habeo viſum acutum. Vah, hic ridentis eſt interiectio, & exultantis præ aduentu amicis. is eſt homo amicus nobis iam inde à puero.i.iam ab ineunte ætate, cum videlicet adhuc pueri eſſemus. Dij boni, exclamatio eſt propter paucitatem bonorū, næ.i.certe, vel valde. magna penuria.i. magnus defectus. magna egeſtas, carentia, raritas, eſt iam nobis ciuiū illiuſmodi.i. talium, cuiuſmodi eſt iſte. Et ſupple homo virtute.i.honeſtate vitæ. ac fide.i. veritate & fidelitate, antiqua.i.qua antiqui pollebāt, hoc eſt redolet ſuis probatis moribus antiquitatem, haud ſcio.i. non noui. quid.i.aliquid, vel cape proprie noui. non neſcio quid mali ſit ortū.i.acciderit. publice rei.ſ.ex hoc homine, vt qui nunquam reipub. aliquo pacto obfuerit, vel dicit neſcio quid mali ſit ortum reipub. ex hoc, i.quid mali impendeat, ſeu immineat reip. ex hoc viro, ſi moriatur ſupple quaſi ſit optandum, vt non moriatur, q.i.quantum gaudio, quaſi dicat multum, vbi.i.qn, etiam.i.adhuc, video reliquas.i. paucos reliquos, ſeu relictos, huius generis.i. tales qualis ipſe eſt. Vah, hic eſt lætantis interiectio, etiam nunc liber viuere. oppertiar.i. expectabo hic hominem Hegionem, vt ſalutem, verbum à ſaluto, as.i.ſalute impartiam eum, & vt colloquar.i.colloquium familiare cum eo habeam.

Argumentum} In hac ſcena Syrus mira verſutia & procacitate ludit ſenem, ſolicitum de Cteſiphone, & Aeſchino pariter ac Mitioni infenſum. {Ad nequitiā} Recte, quia nequitia & frugalitas apponuntur. {Pro Iupiter} Exclamatio in Mitionem. {Collaudauit} Syrus data opera irritat ſenem. {Dimidium minæ} Quinq; coronatos. {Huic mandes} Ironia. {Salſamenta} Salſa & durata. {Macerentur} Molliantur. {Iſtuc eſt ſapere} Sententia vera, ſed qua irridet ſenem. {Ineptia lenitas} Simulata in Mitionem vituperatio, & nova comparatio eodem ſpectans. {Sinerem illum} Oeconomia ad augendam futuram epitaſin. Offendiſſem dicit metaphoricos, pro ſenſiſſem, deprehendiſſem. {Adortus iurgio} Attende calliditatem ad celandum Cteſiphonem. {Aeſchine} Mire fictum ad inuidiam Aeſchini & commendationem Cteſiphonis. {Phy,} Interiectio admirantis. {Domi habuit} Prouerbiale eſt. {Porro autem} Plura dicturus erat ſenex, ſi permittas Syrus, ſed ille ſe auellit, & ridicula imitatione eorum, quæ ſupradicta ſunt hunc deridet. {Mea ſapientia} Faceta vſurpatio ex etymologia verbi, quod ab animo ad guſtū transfertur. {Mentem vobis} Offenſus aliud reſpondet, quàm expectabat Syrus. {Sed quis illic} [illegible] ad ſequentem ſcenam. {Dij boni} Hæc pertinebunt ad augendam Demeæ indignationem, & vt habeatur fides Hegioni. {Vah} Gaudentis. Lato.

Diſperij; Cteſiphonem} Hominum omnium mores hoc loco indicantur, qui cum aliquid audiunt, quod gratum eſſe aut placere poteſt facillima & citiſſime fidem adhibent, & quamuis minime verum, id tamen libenter credunt. Cæſar in Comment. iij. Libenter homines, id quod volunt, credunt. Xenophon. ij. Cyri inſtituti: Fauni quamuis falſa, tamen cū per vrbem gratiſſimis auribus exciperetur apud regis amicos fidem inuenit. Præterea bonos homines rectiq; ſtudioſos, ab omnibus derideri & ſubſannari oſtendit. Quare ait Plato vj. de rep. Qui virtutem conſectantur, & vitia fugiunt, vt quidem ab omnibus hominibus probantur, ſic pauci inueniuntur qui illorum facta & conatus non derident, quòd illorum virtutes prauorum conſilijs maxime obſiſtunt. Et Iuuen. Probitas laudatur & alget. Genium, vt ait Pompeius, antiqui locum abditū, ac velut ſub terra dixerunt. Petr. Marſ.

dixerunt, pro lupanari ac ſcortorũ proſtabulo ferè ſemper ſumitur. Varro: Qui ſeſe in ganeũ accenſum coniecit amicæ. {De grege illo} Hoc eſt de illo hominem genere, qui filijs operam præſtant in amoribus promouendis. Senibus vero ac parentib. quocunq; modo imponunt. {In aqua ſinito ludere} Ludũt piſces, cũ in aqua mouentes ſe tanquam ſpatiantur. {Salſamenta} Salſamenta ſunt inteſtina liquaminaq; piſcium, muria condita, quæ veteribus in delicijs fuiſſe conſtat. {Fac macerentur} Macerare eſt humore ſuperinfuſo præparare ad mollitudinem quemadmodũ lupinos dulceſcere faciunt. {Iſtuc eſt ſapere} Hominem prudentem & circunſpectum, qualem ſapientes eſſe velint, deſignat hæc ſententia. Is.n. prudens eſt, vt ait Cicero, qui id quod futurũ eſt antequam factum ſit, quàm longiſſime prouidet. Hinc, vt idem ait, de leti.i. prudentia à prouidentia dicta eſt. Homo.n. prudens cognoſcit futura, per cauſas effectrices & ſigna, tanquam ea quæ fuerunt, & hoc facit intellectus & obſeruatio rerum, quæ ſunt & accidũt in vita humana. {Non quod ante pedes modo eſt, &c.} Ante pedes i. de proximo, quod ab oculos verſatur, ad quod niſi præuideris haudquaquam impingere non poteſt. Stultorũ vero contra nulla induſtria circa prouidentiã eſt, non.n. vitiare venientia poſſunt, nec ferre præſentia. Ariſt. in Eth. prudentiæ hæc contraria eſſe docet primum non poſſe diſcernere cauſas & negotia, nullo conſilio ſibimet ſuccurrere peruerſe cum alijs ſermones ſerere, quæ in vita bona malaque ſunt, in his diſcernendis corrupto eſſe iudicio. Seneca cap. xj. de virtutibus: Si prudens eſſe cupis, in futurum proſpectum intende, & quæ poſſunt contingere animo tuo cuncta propone. Nihil tibi ſubitum ſit, ſed totum ante conſpicies. Nam qui prudens eſt, non dicit, non putaui quidem hæc poſſe fieri: quia nõ dubitat, ſed expectat, nec ſuſpicatur ſed cauet. Et mox: Si prudens ex animus tuus tribus temporibus diſpenſentur. Præſentia ordina futura prouide, præterita recordare. Nam qui nihil de futuro, præmeditatur, in omnia incautus incidit. {Inepta lenitas patris} Carpitur in parentibus nimia lenitas, quæ ferè in cauſa eſt, cur ad bonam frugem iuuentus raro perducatur. Et cum alioqui vitium non ſit, ſed virtus potius, vt mox dicetur, tñ contemptum quendam præceptorũ, maiorum, parentumque inducit, Quare vt diſcerni facilius poſſit, ſolent auctores verbi alterius adiectione tanquam denotare, bonam ne lenitatẽ an prauam intelligi velint. Quod idem facilitate fieri conſueuit, & hic apud Terent. obſeruatum, cum ait: Inepta lenitas & facilitas praua. Philoſophus lenitatem virtutem in Ethicis ſit deſcribit quæ mediocres criminationes ferre ſufficiens eſt, & contemptum leuem non patienti animo tolerat, minime quoq; facile ad vindictam & pœnas ſumendas impetu fertur, iram præterea concoquit, nec illi prompta eſt; Præditus aũt lenis eſt moribus haudquaquam amarulentis, verborũ contentiones quammaxime fugitans, cuius in animo quies cõſiſtit, & tranquillitas pertinaciter hæret. {Vt quiſq; ſuum volt} Vera ſanè ſententia, quæq; non extrinio, ſed tripode deſumpta videri debet, in nobis.n. ſitum eſt, quales tandem liberos habere velimus. Nam ſi illos negligentioriq; educatione aſſueſecerimus, fieri nõ poteſt, quin corruptiſſimi inſolentiſſimique tandem euadant: Rurſus ſi contraſtis habens laxam vitæ rationem negauerimus, pro voluntate noſtra corrigere & temperare bonisq; aſſueſcere poſſumus, licet repugnante natura. Quod cum Lycurgus Lacedæmoniorum legiſlator, vt ſcribit Sextus hiſtoricus, viuo quaſi exẽplo demonſtrare vellet, noſtræ.ſ. facultatis eſſe habere liberos optimos, duos de eadem matre catulos ſuſcepit, atq; alterum quidem in culina lurconem & ad guloſam voracitatem educauit, alterum vero ad indagandas feras ſagacem & venaticum reddidit. Poſtea vero, cum aliquando ſimul omnes in vnum locum Lacedæmonij congregati fuiſſent, acceptis canibus ita in concilio verba fecit: Magna res eſt, inquit, viri Spartani ad parandam virtutem conſuetudo, diſciplina, & vitæ inſtitutio, quod per me vobis q̃ mox apertum fiet. Et mox catulos ſuos dimiſit, depoſitis prius olla leporeq; in medio, tum helluo ille in ollam, alter autem in leporẽ magno impetu inuaſit. Cumq; Lacedæmonij ſtupentes admirarentur, quidnam ſibi hoc vellet, quod Lycurgus catulos exhibuiſſet, ambo, inquit, iſti ijſdẽ parentibus editi ſunt, ſed propter educationem diuerſam alter guloſus, alter vero venator euaſit. Et Iuu. Sat. 14. Plurimum.n. intererit, quibus artibus, & quibus hunc tu Moribus inſtituas. {Deniq; inſpicere} Vtile eſt iudicare in alijs, quale ſit vnumquodq; quod vitio verti poſſit, vt nos cadere valeamus, ſi aliquod præter decorũ fieri cognoſcimus. Nam magis deprehendimus errores aliorum, q̃ noſtros. Vnde magiſtri cũ diſcipulos reprehendere volunt, aliorum errores ipſis obijciunt, vt diſcipuli videndo cognoſcant, q̃ dedeceat id in quo reprehenduntur. Quapropter Anacarſis Scyta interrogatus, quo pacto quis abſtemius fieret? reſpondit, Si ebrioſorum mores ſibi ante oculos ponat. Et Plato ebrijs & iratis præcipere conſulereq; ſolebat, vt in ſpeculo vultus ſuos contemplarentur, vt viſa deformitate vitia fugerent. Huc facit hoc Cic. lib. j. Off. Non eſt incommodum quale quidque vitiorum ſit ex alijs indicare, vt ſi quid dedeceat in illos vitemus & ipſi: fit enim, neſcio quomodo, vt magis in alijs cernamus, q̃ in nobiſmetipſis ſi quid delinquitur. Videtur tamen Comicũ in hiſce verbis vſum comœdiarum oſtendere voluiſſe, nempe q͂ ſint humanæ vitæ inter cetera ſcripta ſpeculũ optimum. Quod & Cic. pro Roſc. agnouit: Etenim hæc, inquit, conficta arbitror à poetis eſſe, vt effictos noſtros mores in alienis perſonis, expreſſamq́ue imaginem noſtram vitæ quotidianæ videremus.

SEquuntur ſenatij iambici. Quidam etiam ex hac vnica ſcena duas faciunt. In 4. verſu aut Rei monoſyl. aut Eum eliditur. In 7. d, eliditur in Sed, vel bacchius eſt loco primo. In 9. Eum monoſyl. eſt, vel bacchius loco primo. In xj. Se, quod quidam habent lib. Admonuit & Ioan. hoc. In 25. vel Prius monoſyll. vel bacchius eſt loco primo, & pro Non ego legerẽ Haud, niſi quinto loco quoq; bacchium conſtituamus 36. eſt tet. iambicus acat. quod rarum eſt inter tot ſenarios. In 39. Ac pertinet ad verſum præcedentem. In 41. creticus eſt loco primo, bacchius ſecundo, pæan ſecundus tertio, niſi quis vel l, elidere, vel es in priore verſu malit Dein s, in Futilis etiam abijcere, & Somnium facere diſſyl. In 43. vel vigilantiam tetraſyl. eſt, & Tuam monoſyl. vel, quod magis credo, Narras verbum abundat, & ab aliquo ſciolo adiectum eſt. Præterea in fine eiuſdem legendum, Sit modo fiet. Vt ſequens verſus ab Vt incipiat. In 46. vel tuum monoſyll. eſt, vel creticus loco quarto. In 48. s, in Satis eliditur, vt primo loco ſit anapæſtus. Ioan. Eum tollit, nec habet vetuſtus liber, ſed nihilominus s, eliditur in Satis, niſi loco ſecũdo ponatur creticus. In 50. d, eliditur in Apud, niſi creticus ſit loco quinto. In 52. Vah extrametrum eſt, vt in Heaut. Act. ij. Sc. iiij. 55. Varie legitur. Ioan. geminandum cenſet, Oh oh, quod carmen non patitur, niſi extra metrum putet eſſe oh, vt vah paulo ante aut corripiendum, aut proceleuſmaticum loco ſecundo ponendam. Quidam Gaudia, quidam Præ gaudio legunt. Lector videat, quid potiſſimum ſequendum. 58. finiendus eſt in phi, ad hunc modum. GLAR.

Syre præceptorum plenus iſtorum ille. S. phi,

Vt ſequens deinde verſus à verbo Domi incipiat, quemadmodũ 68. in Demeæ finiendus, & ſequens deinde à Non facere, inchoandus. Sic & Ioan. in 75. Opus legendum, pro Vſus, atque ita habet liber vetuſtus. In 79. Tu hinc rus abis. alioqui claudicat carmen, & Tu hinc, iambus loco quinto. Nonus à fine s, amittit in Quis, vel eſt creticus loco primo, & Ille habet liber vetuſtus, pro Illic, quod carmen exigit. In 8. à fine s, eliditur in Satis, & Vah pro ducitur ſequente vocali, quod paulo ante extra carmen erat. In 6. à fine Illius diſſyl. In 5. Homo ponendũ intra adiectiuum ac ſubſtantiuum Antiqua virtute, vt quarto loco ſit anapæſtus. In penult. Vah extra carmen eſt, niſi quis i, in Etiam euaneſcere velit.

ACTVS III. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Hegio dolet Soſtrata filiam tam inique ab Aeſchino tractatam, ac tandem vitiatam eſſe, id factum nunc Demeæ narrat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hæc ſequens ſcena complectitur querimoniam Hegionis cognati Soſtratæ, dolentis eius filiam, adeo inique ab Aeſchino tractatam eſſe, ac tandem vitiatam. Nam putabant hanc deſertam ab eo eſſe, cum ita non ſit, hoc multis conijciebant argumentis, quanquam falſis, tamen Hegio Demeæ rem omnem de Aeſchino, & raptu pſaltriæ aperit, quo ipſum admodum conturbatum reddit.

Senarij.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILA.

PRo dij immortales, facinus indignum Geta
Quid narras? G. ſic eſt factum. H. ex illan' familia
Tam illiberale facinus eſſe ortum? ò Aeſchine
Pol haud paternum iſtuc dediſti. D. videlicet
De pſaltria hac audiuit: id illi nunc dolet
*Alieno: pater * is nihil pendit: hei mihi,* * id
Vtinam hic prope adeſſet alicubi, atque audiret hæc.
H. Ni facient quæ illos æquom eſt, haud ſic auferent.
G. In te ſpes omnis Hegio nobis ſita eſt.

Te ſolum habemus: tu es patronus, tu parens.
Ille tibi moriens nos commendauit ſenex.
Si deſeris tu perijmus. H. caue dixeris:
Nec faciam, neq; me ſatis pie poſſe arbitror.
D. Adibo. ſaluere Hegionem plurimum.
Iubeo. H. te quærebam ipſum, ſalue Demea.
D. Quid autem? H. maior filius tuus Aeſchinus,
Quem fratri adoptandum dediſti, neq; boni,
Neque liberalis functus officium viri eſt.
D. Quid iſtuc? H. noſtrum amicũ noras Simulum, atq;
Aequalem? D. quid ni? H. filiam eius virginem
Vitiauit. D. hem. H. mane, nondum audiſti Demea
Quod eſt grauiſſimum. D. an quidquam eſt etiam amplius?
H. Vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo eſt:
Perſuaſit nox, amor, vinum adoleſcentia:
* ſic *Humanum eſt. vbi* ſcit factum, ad matrem virginis*
Venit ipſus vltro, lacrumans, orans, obſecrans,
Fidem dans, iurans ſe illam ducturum domum.
Ignotum eſt, tacitum eſt c. editum eſt. virgo ex eo
Compreſſu grauida facta eſt: menſis hic decimus eſt:
Ille bonus vir nobis pſaltriam, ſi dijs placet,
Parauit, quicum viuat, illam deſerat.
D. Pro certon' tu iſtæc dicis? H. mater virginis
In medio eſt, ipſa virgo, res ipſa: hic Geta
Præterea, vt captus eſt ſeruolorum, non malus,
Neque iners, alit illas, ſolus omnem familiam
Suſtentat: hunc abduce, vinci: quære rem.
G. Immo hercle extorque, niſi ita factum eſt Demea:
Poſtremo non negabit. coram ipſum cedo.
D. Pudet: nec, quid agam, neq; quid huic reſpondeam,
Scio. P. miſera me, differor doloribus.
Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro. H. hem.
Numnam illa quæſo parturit? G. certe Hegio, H. hem,
Illæc fidem nunc veſtram implorat Demea:
Quod vos ius cogit, id voluntate impetret.
Hæc primum vt fiant, deos quæſo, vt vobis decet.
Sin aliter animus voſter eſt. ego Demea
Summa vi defendam hanc atq; illum mortuum.
Cognatus mihi erat: vna à pueris paruoli
Sumus educti: vna ſemper militiæ & domi
Fuimus: paupertatem vna pertulimus grauem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
* illam *Animam relinquam potius, quàm* illas deſeram,*
Quid mihi reſpondes? D. fratrem conueniam Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit conſilium, id ſequar.
H. Sed Demea hoc tu facito cum animo cogites,
Quam vos facillime agitis, quàm eſtis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos æquo animo æqua noſcere
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos.
D. Reddito: fient, quæ fieri æquom eſt, omnia.
H. Decet te facere: Geta duc me intro ad Softratam.
D. Non me indicente hæc fiunt: vtinam hoc ſit modo*
* fient: *Defunctum: verum nimia illæc licentia*
Profecto euadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, vt in eum hæc euomam.

Don. PRo dij immortales,§ Hæc ſcena fidem amici erga defunctum, maturitatem ſenilis orationis, & accuſationem eius quem lædere nolit ipſe accuſator, continet. § Indignum, facinus§ Iam narrauit Geta, & recte. non enim apud ſpectatores iterum fuerunt dicenda quæ dicta ſunt. Illud ſanè admirandum, eiuſmodi Hegionis verba induci, qualia eſſe debuerunt tantopere laudati viri, & eiuſdem Hegionis ac Demeæ. §Quid narras§ Mirantis eſt, non interrogantis. §O Aeſchine Pol haud paternum§ Mira maturitas, in qua neſcias verum magis iniuriam illatam nobis virgini, an Aeſchinum peccaſſe plus doleat. ſeruatur enim in Hegione ꝙ vir bonus ſit & amicus. § Tam illiberale factum§ .i. non odiſſe cui ſuccenſeas, laudare homines factũ reprehendere. § Haud paternũ iſtuc dediſti§ Deeſt, facinus. & Dediſti, pro Feciſti. Sed ſic dicitur in re magna: vt, Dabit ille ruinas Arboribus, ſtragemque ſatis. § De pſaltria hac audiuit§ Sic erat Demea, vt intelligatur quantũ debeat iraſci in ijs quæ inopinata audiet. § D. videlicet De pſaltria hac audiuit, § Videlicet, confirmatiuum eſt. vt videlicet, videre licet: ſic. ſ ſcire licet, ilicet, ire licet. § Is nihili pendit, § Is abundat. vt in Heaut. Perij, is mihi vbi adhibet plus paulo, ſua quæ narrat facinora? Aut is, pro ipſe ſubiunctiuũ pronomen minus quàm finitum. § Vtinam hic prope acceſſet§ Quaſi non crediderit dicenti, In ore eſt omni populo. § Haud ſic auferent§ Quomodo accipimus, Haud ſic auferent? an factũ ſuũ auferent ſic? An, ſi correxerint culpam, nõ ſilentio tranſituros ipſos, vel ipſum quod factum eſt? Et ni. Si non, ſignificat. § Haud§ Sic δεικτικὸν eſt. § Quæ illos æquom eſt, § Subauditur, facere à ſuperiori per σύλληψιν intellectum. § Haud ſic auferent§ .i. leniter abibunt, vel ſubtrahent culpam. § Haud ſic auferent§ Senilis & natura comminatio, & eſt Sic demonſtratio, geſtũ continens leuiſſimæ ac paruæ ſignificationis. § In te ſpes omnis Hegio§ Vt narratio non fuerit neceſſaria: ita preces interponendæ ſunt. § Tu es patronus, tu parens§ Patronus aut temporale nomẽ eſt defenſoris, aut certe appellatio eſt, per quam oſtenditur quid illi cultus & obſequij debeatur. eſt enim nomen ad aliquid. Parens autem, veri amoris nomen eſt, æquali loco continet interpretationem. Et vide quàm vigilanter poeta cum ſimpliciter matronam de abſente Hegione loquentem induceret, Coluit nos, dixit. cum ſeruus & ſupplex ad præſentem loquitur, Tu es patronus inquit. § Ille tibi moriens nos commendauit ſenex§ Seruus magnum veritatis indicium addidit, dicendo moriens. nemo enim moriens non vera loquitur & vrgentia. vnde in iure vltima iudicia, certiora ſunt. Sic & alibi, Hanc mihi in manũ dat: mors continuo ipſam occupat. § Si deſeris tu, perijmus§ Proprie, quaſi patrono. nam Socius deficit, Parens prodit, Patronus deſerit. Sic Saluſt. Poſt defectionem ſociorum & Latij. &, Vnius ob iram Prodimur. Et, Prodidiſti & te, & illam miſeram, & gnatum, quod quidem in te fuit. Plaut. Qui libertos habent, eos deſerunt. Hinc & milites, qui defenſores patriæ deberent eſſe deſertores eſſe dicuntur. Hæc autẽ omnia magnam vim habent, ſi per ſingulas partes orationis conſiderentur, ad commonendum precibus Hegionem, &, Tu es patronus, ab honeſto: Tu es parens, à iuſto. § Si deſeris tu, perijmus§ Et huic rei maxime reſpondet oratorie, quæ illum maxime commouit. vt, En ego victa ſitu. &, Pulſus ego? Alij πρὸς τὸ perimus, τοῦ ἀφ᾽ ... reſponſum putant. § Satis pie poſſe§ Deeſt facere. § Neq; me ſatis pie poſſe arbitror§ Honeſta locutio, qua ſignificat quidquid fecerit pro pietatis debito illis merito parũ eſſe. Senſus autem hic eſt, Neq; faciã quod nefas eſt, vt vos deſeram? nec hoc ipſum quod facio, ſatis pium eſt pro tanta neceſſitudine. Et bene addidit, ſatis. vt, Et ſapiens, non eſt ſatis. § Saluere Hegionem plurimum Iubeo§ Ideo prouidus Demea, non prouiſus eſt, quia oportuit illum audire quæ loqueretur Hegio, & ex illius iam verbis in indignationem moueri. Iubeo autem, volo ſignificat, ab eo quod ſequitur id, quod præcedit. Non iubemus .n. niſi quod voluerimus. & eſt Homericum. § Maior filius tuus Aeſchinus, § Artificioſa poſtulatio; in qua, ne ſtatim Demea diceret, nihil ad ſe hanc querelã pertinere, quippe qui Cteſiphonem curare debeat, infertur cauſa cur nõ diſſimulet pater, quia filius, quia maior eſt, quia Aeſchinus, ſi quid eſt in ipſo omnĩe caritatis, quia fratris adoptiuus, quia bonus & liberalis, & contra hæc quibus laudatus eſt, fecit. § Neq; boni§ Quaſi id, quod eſt, velit quod eſſe debet. § Neq; liberalis functus eſt officium viri § Quærendum inter bonum & liberalẽ quid interſit. An bonus eſt, qui non nocet? Liberalis, qui etiam prodeſt? An bonus qui nõ peccat in facto liberalis, qui nec verbo quidem. § Aequalem?§ ὁμήλικα. § Quid ni?§ Plus eſt Quid ni, ꝙ Nouerim, nam quaſi corripit dubitantẽ, dicendo, quid ni, vt ſubaudiatur nouerim. § Filiam eius virginẽ Vitiauit§ Vides quantum valeat iniuria, vel dignitas perſonarum. Non contentus facinore, perſonas credidit ante proponendas. § Hem§ Interiectio eſt irati vehementer, quippe qui aliud vitium audiebat, præter crimina quæ ſciebat. § Quod eſt grauiſſimum§ Quia illud graue. § An quidquam eſt etiã amplius?§ Amplius quantitatis eſt. nam ideo, Nondum etiam audis quod eſt grauiſſimũ. § Amplius?§ .i. maius. § Perſuaſit nox, amor, vinũ, adoleſcentia, § Plaut. in Bacch. Quia iſtoc illecebroſius fieri nihil poteſt. Nox, mulier, vinum, homini adoleſcentulo. Et hæc omnia ab impulſionis parte dicuntur, non à ratiocinationis.

ratiocinationis. Ideo & Perſuaſit dixit. nam inſtans perſuaſio, impulſio dicitur, vt ipſe, Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc, illuc impellitur. {Humanum eſt} Nihil tandem ex ea ſumptum conſuetudine eſt, quod non humanũ. & hoc dicere ſolemus vbi peccatum quidem non negamus, ſed tolerabile eſſe dicimus. {Perſuaſit una, amor, vinum, adoleſcentia} Hæc inferuntur ἀσυνδέτως, vt multa videantur. {Vinum} Plus dixit, q̃ ſi vinolentiam diceret. vt, Tu nihil niſi ſapientia es, ille ſomnium Prnaimũ huic, & ſimile eſt in Hec. Cum virgine vna adoleſcens cubuerit, Plus potus, ſeſe illa abſtinere vt potuerit. nõ veriſimile dicis, neque verum arbitror. Virg. Bacchus & ad culpam cauſas dedit. {Vbi ſcit factum} .i. intelligit & ſentit, quia ſupta futuræ * peccauerit, & quia qui impulſione peccat, non peccat ratiocinatione. Hic locus ille rei occurrit, Cur ego tacuiſti? {Orans, obſecrans} Orare, eſt placidos petere: Obſecrare, iratos rogare. Vnde plus facit obſecrans, q̃ orans: plus vero orans, q̃ rogans. Cice. Orare & rogare. {Venit ipſus vltro lacrymans} Mire, & ad matrem venit vltro lacrymans, ne ꝙ leniter, aut mollius mulier tuliſſet, prope pactionem iniiſſe videretur. {Ignotum eſt, tacitum eſt, creditum eſt} ἀσυνδέτως per συντομίαν vt ſolet, hic loquitur, vt, Imus, venimus, videmus. Ignotum eſt autem, ꝙ vltro venerat & lacrymãs, tacitum eſt, ꝙ orabat & obſecrabat, creditum eſt, ꝙ fidem dabat & iurabat. Et honeſtius impersonaliter q̃ ignouimus, tacuimus, credidimus. {Virgo ex eo Compreſſu grauida facta eſt} Hæc addidit, ne ex viliore vſu, inhoneſta patientia, virginis ad cõceptum libido peruenerit. & præterea quia & hoc potuit dici, Ille quidem vitiauit virginem, ſed quid ſi ea alio cõcepit poſtea, quæ nunc grauida facta eſt: Icirco & à vitio virginis tempus oſtendit, vt cum facti ratio conuenit. {Ille bonus vir} εἰρωνεία indignantis in loco addita eſt verbis ardentibus. Ille bonus vir, nobis Pſaltriam, ſi dijs placet, parauit. Concluſio accuſationis. &, onus vir, εἰρωνεία quidem eſt, ſed ab eo poſita, qui indignetur virũ bonum eſſe debuiſſe qui nõ ſit, vt ſupra, Neque boni, neque liberalis eſt functus officium viri. Et ſimul conſidera quo nomine Aeſchinum vocet, virum appellans. ſ. qui vult eius certa eſſe promiſſa, & qui illum iampridem videri maritum velit: Nobis aũt, ex abũdanti τῷ ἰδιωτισμῷ ad indignationem relatum eſt. {Sed dijs placet} Bene interpoſitum ad inuidiam. {Sed dijs placet} ſ. per quos iuratum eſt. {Pſaltriam nobis} τῷ ἰδιωτισμῷ. ſic enim dicimus, & eſt conſuetudinis peruulgatæ. {Illam deſerat} .i. cui econtrario, dum viuat obſtrictus eſt. Et deſerat, virginem. ſ. {Pro certo ne tu iſtæc dicis?} Hoc ideo non dicit, quin fidem non habeat narranti, ſed quia mira ſunt ſcelera. {Mater virginis In medio eſt,} Terribiliter ſatis, in medio eſt, quaſi retineri nõ poſſit, nec cohiberi quin rem probet. Et præterea cum argumentorum genera duo ſint, ἔντεχνοι καὶ ἄτεχνοι ſicut in rebus manifeſtis ἀτέχνῳ vtitur. Hoc ergo, ſublatis ſupercilijs dicendum eſt. {Ipſa virgo} . ſ. quæ in Aeſchinũ reum & teſtis, & crimen eſt. Et ideo addit, Res ipſa. i. pondus vteri, exactus ad pariendum menſibus. {Præterea, vt captus eſt ſeruulorũ non malus} Ad hæc, intelligamus aliter dici non inertem Socratem, aliter non inertem ſeruum, aliter non malum Scipionẽ eſſe, aliter non malum ſeruum eſſe. {Præterea, vt captus} An, quãtum capit animus ſeruilis, tantum non malus neque iners Geta? An, vt captus eſt ſeruulorum, quemadmodum ſæpe aucupium in ſeruis habendis bonum euenit? Vt in captu auium, vel piſcium, vel ferarum plurimum fortuna dominatur. Et hoc ideo, quia ſeruum euenire bonum, non ratio eſt aut natura, ſed caſus eſt, vtpote in re rariſſima, vt ſit, vt captus eſt ſeruorum .i. euentus eſt in ſeruis. {Vt captus eſt ſeruulorum} .i. vt ſe habet cõditio ſeruorum. Afranius in Simulante, Is vt ſeruorum captus eſt, faciliime domo atque noſtra familia prouenditur. Ergo captus ſortẽ intelligo. {Nõ malus} .i. fidelis {Neque iners} .i. artem habens. Oratorie futurũ teſtem & indicem laudat, ſed ne improbe facere videatur parcius id facit. non enim dixit, bonus & ſolers, ſed, quod in ſeruo ſufficit, non malus, neque iners. Et proferendi Getæ hæc maxime cauſa eſt, ne quod permittere videatur in ſeruo pauperis, atrocius fiat, & ſimul vt hæc προκατάληψις non contriſtet Getam, quem prius laudat dicturus, Hunc abduc, vinci: quærerem. {Alit illas, ſolus omnem familiã Suſtentat:} Duas hic res docet, & vnde hæ viuant, quod teſtimonium pudicitiæ eſt. & grauem teſtem poſſe eſſe Getam. {Solus} Incerta diſtinctio eſt ſolus. ſed melius, Solus omnẽ familiam ſuſtentat. Hoc verbo tenuis victus oſtenditur, ꝙ bene frugi eſſe demonſtratur in fœminis. {Nunc abduce, vinci, quære rem} Non multum permittit, vtpote de alieno ſeruo. ideo Geta plus de ſe largietur. ipſe tamẽ ἀσυνδέτως tria poſuit, vt multa videretur dicere. {Hunc abduce} Vt, Tu Volſce armari Vulſcorum edice maniplis. Nam poſtea, è litera, huiuſmodi verbis aucta eſt. {Hũc abduce, vinci:} Bono ordine. & abduce: ab hoc illuc vbi nemo poſſit intercedere, & vinci, ne ſolutus, vt ſciat ſi verum ſeruus accuſet. {Quære rem} Latenter præter vincula, etiam tormenta ſignificauit, nã hoc, quære rem, pete rei veritatẽ, ſignificat. {Imo hercle extorque} ἀτέχνως πίστις. Et bene ipſe de ſe plus & apertius quàm Hegio largitur. {Extorque} Multum dixit nõ torque, ſed extorque. Torquemus enim hominem: Extorquemus veritatẽ. {Pudet} Aduerſus hoc dicit, & perturbatus Demea. Maioris erit ponderis Pudet dictum, ſi Me nec addas, nec ſubaudias. {Differor doloribus} Diuellor, diſcrucior, dilaceror. Et proprie hoc genus querelæ conuenit parturienti, & cui viſcera diſtendũtur, & ei quæ inexpertum dolorem tunc primũ ſentiat. {Iuno Lucina fer opẽ} Bona procuratio poetæ, vt & vox parturiẽtis, pro teſtimonio ſuccedat ad inflammãdum Demeam. Et nota puellarum, quæ in comœdijs honeſtæ ſunt, & ex amore dicuntur, aut nullam in ſcena eſſe, aut rariſſimam vocem. {Fer opem} Partui. {Serua me obſecro} Parturientem. Duas enim res poſcit hæc precatio, & naſcentis & parturientis ſalutẽ. {Num nam illa quæſo parturit?} Illa. ſ. de qua ſermo eſt. quid enim opus fuerat nomine? {Illæc fidẽ nũc veſtram implorat} Hæc oratoria πλάσις eſt. nõ enim vere rogat, ſed videtur hoc facere. Et implorare, eſt in malis poſitos cum ploratu aliquem rogare. {Quod vos ius cogit, id voluntate impetret} Artificioſe. ne totum ſimpliciter agendo, diffidere cauſæ videatur. Ius igitur legum intelligitur. {Deos quæſo, vt vobis decet,} Hoc eſt non voluntate aduerſarium fore. {Vt vobis decet} παραινετικῶς dixit, non vt puellæ vtile eſt, ſed vt vobis decet. {Vobis decet} Græce dixit, ὑμῖν πρέπει, & deeſt, facere {Sin aliter animus voſter eſt} Officium amici exequitur in reddenda cauſa, cur aduerſarius futurus ſit. {Ego Demea Summa vi defendam hanc} Nõ dixit id, quod eſt, Vos vlciſcar, ſed hanc defendam. {Atque illum mortuũ} Idonea cauſa eſt, aduerſus viuos querimoniam faciendo pro mortuo. ſ. qua in re & de officio ſuo locutus eſt, & exaggerauit culpã in Aeſchinum, qui videbatur in vno & eodẽ facinore viuos mortuoſque læſiſſe. {Cognatus mihi erat,} Cauſa expoſita, iam egit Hegio de perſona ſua, verum recte faciat, vt quam perſonam induerit * oſtendat habiturus. Cum amicitiarum duo genera ſint, vnum neceſſarium .i. propinquitas ſanguinis, alterum voluntarium, quo nobis etiam alieniſſimi coniunguntur, Mitionem dicit ac Demeam, & viuos, & voluntarios tantum ſibi amicos eſſe. Simulum vero, & mortuum, & non ſolum voluntate, ſed neceſſitate amicum fuiſſe coniunctum. In qua re & illi non deerit, & his purgatur. Sed &, Cognatus mihi erat, vultu adiuuat, quia non à coniunctione inceptiua ſumpſit exordiũ. {Cognatus mihi erat,} Officia multa cõtra offitium meum Demeæ amicitiæ ac Mitionis. {Paupertatem vna pertulimus grauem} ἐπιφώνημα eſt, quia magis coniungit malorum conſortium, q̃ bonorum. {Nitar, faciam, experiar,} Sic dicit, ne dicat Vindicabo, quod vult magis ſignificatum eſſe, q̃ dictum. Et ne ei diceretur, nihil poteris, quod ad incipiendum ſufficit, dixit, Experiar. {Animam relinquam potius} Modeſta comminatio, prius quid ſibi poſſit euenire dixit, q̃ quid paſſurus ſit Aeſchinus. {Fratrem conueniam Hegio} Vultuoſe pronunciandum, hoc quod addidit, Hegio, q. d. In manu fratris eſt conſtitutum, non mea. {Quid mihi reſpondes?} Reſpondere proprie dicitur cum lis intenditur. Reſpõdere enim, eſt priorem alloqui, quaſi reſpondere verba fundere, vt, Funditq; has ore querelas. {Reſpondere} Poſteriore loco dicere. {Sed Demea hoc tu facito} ἐπιτρόχασμος ſupra habitæ comminationis. {Quàm vos faciliime agitis,} Vt & ſupra, facilem victum paret. {Et vide quàm oratorie laudes ſumpſerit argumenta ſuadẽdi. {Aequo animo æqua noſcere Oportet,} Bene dixit, æquo animo, quia potentiori & fortiori contra naturam eſt æquitas. {Redito} Proſequebatur eum, quemadmodum apparet ex verbis. {Decet te facere} Solicita obſequela Hegionis, vltima in loquendo, oſtendit impotentiorem perſonam cõtra Aeſchinum, quo magis gaudium creſcit comœdiæ, quando talis tanto, pauperior puella, ſed tamen cupita, iungetur. {Non me indicente} Quia dixerat, Ipſe ſentiet poſterius. Et nimis dura compoſitio eſt, ſed apta iraſcenti. {Vtinam hoc ſit modo Defunctum} Vtinam, deſperandi vim habet. Hoc .i. negotium .i. raptus virginis. Defunctum finitum .i. vt non peiora committat. Defunctum, finitum, id eſt ne vlterius peccet Aeſchinus. {Nimia illæc licentia} Quàm illi dat Mitio. {Profecto euadet} Per ardua & prærupta veniet. {Hæc euomam} Non effundam, ſed euomam, vtpote quæ me ægrum faciunt, quibus me releuabo, cum languor ille egeſtus ſit. nam euomam, hoc tranſlatione ſignificat.

PRoh, &c.} Hic continetur querimonia Hegionis cognati Soſtr. dolẽtis filiam cognatæ adeo male ab Aeſc. tractatam eſſe, ac tandem, vt putabant, deſertam adeo eſſe, cum tamen ita non eſſet. Verum ita conijciebant multis argumentis falſis tamen. H. Proh, iraſcentis exclamatio & Deorum proteſtatio. ô Dij immortales, inuocantis eſt dictum, & in teſtimoniũ vocantis ipſos GVID.

ipſos Deos, facinus indignum.i.ó factum inhoneſtum & indecẽs, & eſt exclamatio in vituperationem facti, q.d. miror illud magnum facinus eſſe commiſſum vel aliquid tale. ó Gaia ſeruæ, cognatæ meæ Soſtr. quid narras? non interrogantis eſt, ſed admirantis indignitatem facti. G. Sic factũ eſt vt dico. ſ. H. Ex illan'.i, ex illa ne hoc eſt vetum decet? q.d. non, facinus.i. flagitiũ tam illiberale.i. tam indignum, homine libero, qualis eſt Aeſch. vel tam inhoneſtum, nam quod liberale aſt, iuſtum eſt, & decens, ſed illiberale dedecet. Eſt ne ergo honeſtum facinus tã illiberale.i. tam deteſtandum, & ſeruile ac inhoneſtum, eſſe ortum i. emerſiſſe ex illa per eminentiam i. ex tam honeſta familia, ex qua ducit originem Aeſchinus, ó Aeſchine, alloquitur abſentem, pol haud.i. perfeciſti, perpetraſti iſtud facinus paternum, i. ex paterno exemplo, vel ad exemplum patris, vel permiſſione patris Demeæ, qui ad adeo honeſtus eſt. D. Videlicet.i. certe, quaſi videre licet, ſitut.ſ. ſcire licet. Hegio audiuit de hac Pſaltria.i. de hac puella rapta ab Aeſch.i quod dici ſolet Hegio audiuit loqui de hac Pſaltria, i quo dicto non eſt addendum neque loqui, neque dici, vt aliqui ſunt arbitrati, id.i. illud factum Aeſchini, nunc dolet.i. diſplicet, illi alieno.i. qui non eſt de familia noſtra.ſ. Hegioni, dicimus tuus caſus dolet mihi, & ego doleo caſum tuum, vel caſu tuo, vel ob, aut p p caſum tuũ, is pater.ſ. Mitio, qui eſt pater Aeſch. adoptiuus, nihili pendit.i. non curat, pro nihilo habet illud illum, quod dolet alieno, hei mihi.i. ah dolore concutior, vtiná ipſe pater eſſet hic, prope alicubi.i. in aliquo loco, atque vtinam audiret hæc quæ dicuntur ab Hegione. H. Niſi i. non, parentes Aeſchini, & Aeſchinus faciet ea, quæ æquum eſt.i. iuſtum eſt, & decet illos facere, haud.i. non auferent ſic.i. non ita leuiter abibunt, ſeu euadent, aut remanebunt, ſiue non ita ſubducent culpam, neque eam operient ſilentio, nam eam rem non ſum taciturus, & hæc omnia loquitur Hegio cum Geta, nondum enim animaduertit Demeam, G. O Hegio, omnis ſpes eſt nobis ſita.i. poſita, collocata in te habemus te ſolum, in quo ſpem reponamus, tu es patronus.i. defenſor, eſt autem appellatio & nomen temporale ab honeſto, tu es parens.i. tanquam pater, cui curæ ſimus, & eſt nomen amoris á iuſto, ille ſenex.ſ. pater puellæ, maritus Soſtratæ.ſ. Simulus, moriens.i. cum moreretur, eſſetq; in mortis articulo, quãdo ſola vera & ingentia dicuntur, commẽdauit nos tibi, ſi tu deſeris.i. derelinquis nos, inde deſertores milites dicuntur, qui deſerũt patriam, q̃ debent tutari, ſi ergo tu deſeris, perimus.i. perditi ſumus. H. Caue dixeris.i. caue ne dixeris me deſerturum eſſe vos, quoniam neque faciam.i. nõ deſeram vos, neque arbitror me poſſe facere ſatis pie.i. quin videri poſſim impius, nam pij debemus eſſe in parentes.i. in ſanguine nobis iunctos. aut neceſſitudine, præcipue autem pij eſſe debemus in Deum. D. Adibo eum.i. ibo ad Hegio. deinde ſalutat, iubeo.i. volo, præcedẽs pro ſequente, nam iubemus quæ fieri volumus, iubeo ergo plurimum Hegionẽ ſaluere.i. ſaluum eſſe & incolumem, aut iubeo eum ſalutari, nam Cic. inquit, Et ſaluebis á meo Cicerone, ſaluebis, inquit, pro ſalutaberis H. O, aduerbium optantis, quærebam teipſum ó Demea, ſalue.i. ſaluus ſis, & talis eſt reſponſio, qualis aggreſſio, ſeu inceptio. D. Autem.i. ſed, quid eſt ſup. aut, quid agitur, quid dicitur. H. Filius tuus maior, quia tantum duo erant, ideo maior, inquit.ſ. Aeſch. quem dediſti fratri adoptandum.i. aſſumendum in filium, neque.i. non eſt functus officium, oratores dicerent officio in ablatiuo, non eſt ergo functus officium viri boni, nec liberalis. Don. ponit eam differentiam, nam bonus, inquit, hic intelligitur, qui nemini nocet, liberalis vero, qui alijs prodeſt, vel bonus dicitur, qui non peccat, ſed liberalis, qui non peccat etiam in verbo, ſed hæ differẽtiæ non ſemper obſeruantur, nam (vt Cic. & Valer. inquiunt) bonus innumerabilibus officijs continetur euiuſmodi, aut rarum, aut nullum purum hominem inuenies. D. Quid iſtud eſt, quod tu dicis declara liquidius. H. Noras.i. cognoſcebas bene Simulũ amicum noſtrum, atque æqualem.i. multũ noſtri ſimilem. D. quidni.i. cur nõ, bene noram eum, cum fuiſſet mihi amiciſſimum. H. Aeſchinus vitiauit.i. ſtuprauit, deflorauit filiam eius virginẽ. D. hem, interiectio eſt vehementer irati, vt qui hoc nondum audierat. H. Mane.i. auſculta, habeas patientiæ quidquam vt reliqua audias, & dicit mane, q alter ſe commouebat adeo, vt audire eum non potuiſſet, ó Demea nondum.i. non adhuc audiſti id vitium, quod eſt grauiſſimum.i. enormiſſimum, & ferendum grauius ceteris eius flagitijs. D. An.i. verum, quidquam.i. aliquid, eſt amplius.i. maius, & vltra id, quod iam tetigiſti. H. Vero.i. certe, eſt aliquid amplius, nam quidem.i. certe, hoc videlicet quod ipſe fecit in virginem amore impulſus, eſt aliquo modo ferendum.i. tolerandum, nox.i. tẽporis opportunitas, amor.ſ. ardor & furor amoris, vinum.i. vinolentia, nam vt inquit Virg. Bacchus & ad culpã cauſas dedit. & Valerius; *Proximus á Libero patre inconceſſam* Venerẽ gradus eſt, adoleſcentia.i. iuuenilis ætas, quæ lubrica ſæpe eſt perſuaſit.i. impulit ad id faciendum quod fecit, id ſupp. eſt humanum.i. ab humana fragilitate incitatũ, vbi.i. quando. Aeſchinus ſcit.i. intelligit, ſenſit ſe peccaſſe vim afferendo virgine, ipſe venit ad matrem virginis.ſ. Soſtratam, vltro promittens, iurans ſe Aeſchinum ducturum domum illam puellam.i. ſe capturũ eam in vxorem, nam maritus ducere ſolet domum ſuam vxorem, cum eam ſibi copulatam cõiugio habuerit, ignotum eſt ab ignoſcitur ignoſcebatur verbo imperſonali, indultum eſt, ſi liceat ita dici, cũ potius indulgeo futura reſpiciat, nõ præterita ignotum eſt igitur ei.ſ. Aeſchino, propterea quia ſic orabat, tacitum eſt á tacetur, tacebatur.i. nihil eſt reuelatum, ſilentium ſeruatum eſt, creditũ eſt ei.ſ. hoc eſt confiſum eſt ei. Virg. O formoſe puer nimium ne crede colori.i. confide, vel creditum eſt ei.i. fides eſt habita ſuis pollicitis; virgo facta eſt grauida ex eo compreſſu.i. ex ea compreſſione virginis, hic menſis eſt decimus, ex quo Aeſchinus compreſſit eum, & iam ipſa parturit, & puerperio laborat. Ille vir bonus per troniam, qui deberet eſſe cum non ſit.ſ. Aeſchinus parauit.i. acquiſiuit & ſuperinduxit nobis.i. ad noſtrum dolorem & dedecus Pſaltriam illam puellam, q̃ abduxerit á lenone, ſi Dijs placet ad inuidiam.i. maleuolentiam conciliandam hoc interpoſuit, q.d. id fecit Deos offendendo, per quos iurauit ſe ducturum noſtram filiã domum, vt dictum eſt, parauit inquam nobis Pſaltriam, qui cum.i. cum qua, ablatiuus eſt qui fœminini generis, viuat.i. vitam agat, & deſerat.i. deſertam reddat illam filiam Simuli amici noſtri, q̃ compreſſit. D. Pro certon'.i. pro certo ne, hoc eſt verum dicis iſtæc facinora Aeſchini pro certo.i pro vero & explorato, ſeu pro re certa & explorata. H. Mater virginis.ſ. Soſtr. eſt in medio.i. præſto eſt, & in aperto teſtificatura de hac re, & bene dixit in medio, quaſi retineri mater non potuerit, quin prodiret in medium, hoc eſt in lucem ſiue in apertum & crimen Aeſch. promulgaret, ſeu proderet. Deinde ſubdit, virgo ipſa.i. virgomet ſtuprata & grauida eſt, inquam, in medio.i. in luce, & quaſi non deliteſcens, nec abſconſa, ſed facili inuentu cum teſtimonio opus erit, & ideo eſt in medio ſignificat eſt in promptu, eſt præſto res ipſa.i. ipſum crimen, ſed pondus vteri exactis ad pariendum mẽſibus, eſt inquam in medio.i. eſt in promptu, eſt in aperto eſt præſto, quod enim eſt in medio loci alicuius, non eſt abſconſum, vt in corona hominum ſedentium, qui ſtatim medio circũmultum eſt in luce & in promptu. Inde ventum eſt, vt dicamus prodire in medium, tollere aliquem de medio, quod poſterius ſignificat remouere aliquem de hac luce interficiendo eum, præterea.i. præter ea, quæ dicta ſunt hic. G. Præſens non malus.i. bonus & fidelis, nõ iners.i. non ſine arte immo ſolers & induſtrius, vt.i. quantum, captus.i. capacitas ſeruulorum eſt, & declinatur hic captus, tus, tui, hoc eſt quantum ſerui habere poſſunt capacitatem bonitatis & artis, vel quantum ſe habet cõditio ſeruorum, ſeu ſecundum q ſerui poſſent ac ſolent eſſe boni, fideles ac ſolertes. Hic ergo Get. talis, vt dictum eſt, inquam in medio vt teſtificetur de hac re ſi ſit opus, q ſit bonum & ſolers, liquido conſtat hac re, q ipſe alit.i. nutrit illas matrem & filiam, quærendo victum vnde hæ viuant, ipſe ſolus ſuſtentat.i. fouet, & quod barbare dici ſolet, intertenet oẽm familiam.i. totam domum, ſeu totam rem domeſticam & familiarẽ. O Dem. abduce, pro abduc.i. rape tecum, etiam ſi nolit, hũc Get. in aliquẽ locum, vbi tu poſſis etiam per tormenta extorquere veritatem, vinci.i. liga á vincio vincis. Eſt enim ſecunda imperatiui perſona, quære.i. pete per quæſtiones, quæ vt in iure habetur titulo de quæſtionibus ſæpe committantur tormenta, & ideo quære rem.i. inquire veritatem ab eo etiam per tormenta. G. Immo.i. ſed, hercle extorque, parcius dixit quod innuebatur per verbum quære.i. torquendo me elice veritatem. Nam torquemus hominem, extorquimus veritatem, niſi ita factũ eſt, vt ipſe dicit Hegio meo relatu. Poſtremo.i. denique, ipſe Aeſch nõ negabit, cedo.i. dic, hoc facinus coram ipſo Aeſch. & videbis eum non negaturum. D. Pudet me, ſcilicet.i. pudore afficior ob tam indignum & turpe factũ, nec ſcio quid agam.i. agere debeam, nec ſcio quid reſpondeam.i. debeam reſpondere huic Hegioni. Get. Pam. filia Soſt. parturiens clamat intus. Miſeram me differor, &c. Hic Heg. oſtendit Demeæ ſe defenſurum, etiam ad mortem vſque cognati ſui defuncti filiã, ſeq; nõ commiſſurum, vt ita res eiuſmodi auferatur, ſed acturum in iudicio vt, quod æquum eſt, afficiatur. Miſeram me, interiectio doletis. Fungitur hoc dicto vice interiectionis, hoc eſt dico me miſeram, ſeu fateor, aut aliquid tale, differor.i. diuellor, diſcrucior, dilanior, doloribus i. propter dolores partus. O Iuno Luci.i. lucem præbens natis, quia præbes parturiẽtibus fer opem.i. auxilium partui, ſiue naſcenti, vt ſaluus ſit, obſecro ſerua me parturientem, vt euadam ex hoc puerperio ſalua. H. Num nam.i. nunquid, nam enim eſt adiectio ſyllabæ, quæſo nunquid illa parturit. G. O Hegio certe.i. vere, parturit.i. in puerperio laborat. Parturire enĩ eſt partum deſiderare. H. Hem, interiectio compatientis. O

Dem.

Dem. illæc.i.illa hæc.i.illa ipſa, nunc implorat,i.complorat, rogat poſcit noſtram fidem.i.noſtrum auxilium. Nam fides interdum capitur pro ope, ſeu auxilio vt in eo dicto. Dij veſtram fidem. Implorare eſt aliquem in malis poſitum cum ploratu rogare. Deinde rogat Hegio, vt res.i.cōnubium fiat ſine coactione. Ipſa Pamphila impetret.i.aſſequatur, voluntate veſtra.i.bono animo veſtro, & cum beneuolentia veſtra, id.ſ.coniugium cum Aeſchino. quod coniugium ius.i.æquitas legum.ſ.cogit vós, vt.ſ.aſſequatur, vel cogit vos facere vel complere, primum.i.in primis, quæſo.i.rogo Deos, vt hæc quæ peto fiant, vt.i.quemadmodum id ſupple.ſ. vt hæc fiant decet vos.i.eſt vobis honeſtum, alij habent vobis, & tunc eſt antique dictum, quod tamen frequens eſt apud comicos, & præcipue apud Plaut. quod Donat. dicit eſſe græce dictū. Sin.i. ſed ſi, animus videtur eſt aliter.i.ſi aliter veletis.ſ.vt hæc non fiant ô Dem. ego Hegio defendam hanc puellam, ſumma vi.i.ſumma ope, ſumma potentia, & viribus omnibus, & defendam illum cognatum meum ſimul mortuum.i.qui mortuus eſt, & bene nam in liberis parentes defuncti videntur viuere ac defendi, cum liberi defenduntur, ipſe mortuus erat mihi cognatus.i.gentilis meus de cognatione mea, nos paruuli.i.cum eſſemus adhuc paruuli, educati ſumus.i.nutriti ſumus, vna i.ſimul à pueris, vice aduerbij ponitur, quo caremus.i.ab ineunte ætate, ab incunabulis ipſis, à teneris annis, à teneris (vt Græci dicunt) vnguiculis, à primis temporibus ætatis. Alij habent, à pueris paruulis, ſed in idem redit. Fuimus.i.verſati ſumus, ſemper vna.i.ſimul, militiæ.i.belli tempore, & ponitur in genitiuo aduerbialiter, & domi.i.pacis tempore, qui eſt genitiuus aduerbialiter ponitur, pertulimus.i.paſſi ſumus, paupertatem grauem.i.moleſtam, & grauitem nos, vna.i.ſimul, quapropter.i.propter quas res nitar.i.moliar, conabor, nec ſolum conabor, ſed re ipſa faciam, ſed quid faciam vult intelligi ſe vlturum eſſe in iudicio illam iniuriam experiar.i.agam, proſequar ius puellæ in iudicio. ſæpe enim inuenire ſas eſt experiri pro agere in iudicio, denique ad extremum potius relinquam animam.i.moriar, & eſt (quod dici ſolet) moriar in pœna, vel in proſecutione potius, q̄ deſeram illam puellam Demea. Quid reſpondes mihi.i. quid ſecundo, ſeu poſteriore loco dicis. Reſpondere proprie dicitur cum lis incēditur. eſt enim reſpondere prioreui alloqui, quaſi reſpondere ſit verba fundere, vt, Fundiq; has ore querelas. Reſpondere eſt poſteriore loco dicere. hæc Don. D. O Hegio conueniam.i.alloqui fratrem.ſ.Mitionem, ego ſequar.i.tenebo, & imitabor id conſilium. quod conſilium is frater dederit mihi de hac re.i.de hoc negotio. H. Sed ô Demea facito hoc quod ſequitur, videlicet vt cogites tecum animo tuo hoc quod ſequitur.ſ.q̄ q.i. quantum vos agitis.i.viuitis (nam agere vitam viuere eſt) quod facillime.i.ſine magno labore, quia eſt vobis abunde vnde viuatis, & q̄.i.quantum, eſtis maxime.i.valde potentes, & dites.i.diuiter, & fortunati.i.felices, ac fortunis affluentes, vobiſq; fortuna ſit, & quam maxime eſtis nobiles, tam.i.tantum, maxime oportet vos noſcere.i.intelligere æqua.i.ea, quæ ſunt iuſta & ſecundum æquitatem, æquo animo.i.prompta voluntate, ſi vultis vos prohiberi.i.iudicari, haberi bonos.i.nemini iniuriam faciētes. D. Redito.i.reuertitor, noli perſequi in itinere incepto, quo te conferebas ad Mitionem, & Aeſchinum, omnia quæ æquum eſt fieri fiēt. H. Te decet.i.tibi eſt honeſtum facere, vt omnia fiant, quæ æqua ſunt. Conuertit ſermonem ad ſeruum. Geta duc me ad Soſtratā. D. Hæc flagitia non fiunt ab Aeſchino me indicente, hoc eſt me iubente, aut conſentiente. Indicere proprie dicitur de bellis, quaſi bellum denunciare. vtinam.i.quod dicunt, placeat Deo. & habet vim deſperandi, q̄ hoc negotium, ſeu flagitiū de violatione virginis ſit defunctum.i.finitum, vltimum. poſt quod non ſit aliud ita vt Aeſch. nō vlterius peccet, ſeu peiora cōmittat, verum.i.ſed hæc nimia licentia, quæ datur illi à Mitione, profecto.i.certe euadet.i. per abrupta & ardua veniet in aliquod magnū malum, ibo.i.pergam vlterius, & exquiram.i.diligenter inquiram fratrem Mitionem, vt euomam, id eſt effundam, eijciam hæc flagitia in eum.i. contra eum, vtpote quæ me ægrum faciunt, quibus me leuabo, cū languor iſte eiectus erit, Nam euomam dici per tranſlationem, certo certius eſt.

Lato. ARgumentum} Hegio ex indicio Getæ errans de capta fidicina grauiter accuſat Aeſchinum, eſtq; hoc nouū periculum ad epitaſin fabulæ. {Proh dij immortales} Colloquium Hegionis & Getæ eſt vice exordij ante accuſationem, ſpectans ad beneuolentiam ab officio perſonæ. {Maior filius} Propoſitio criminis primū generaliter propoſita, deinde explicata per partes, & exaggerata. {Vero amplius} Ironica repetitio, affirmationis loco. Nam mox approbaturus, excuſat quod per ſe magnū eſt, vt quod maius videri vult, attollatur. {Pro certon' tu} Cōtrouerſia coniecturalis, fecit non fecit. Probatur teſtimonijs, & tormentorum pollicitatione, commēdata Getæ perſona. {Miſeriam me} Exclamatio parturientis, opportuna ad faciēdam fidem præſentia Demeæ. {Vobis decet} Græca figura cum datiuo ὑμῖν πρέπει. {Cognatus} Reddit rationē officij ſui à generis & vitæ neceſſitudine, & cōminatur. {Sed Demea} Admonet officij à perſona.

Petr. Mars. PRoh Dij immortales} Quantum tragœdiarū excitare poſſint error, & res male intellectæ docet hæc ſcena. Nam cum rebus geſtis fidem aſtruere intēdat, eo ferè illas perducit, vt non ſine graui aliquo diſpēdio finiri poſſint. De quo ſic Valerius Max. lib. 9. cap. 9. Temeritati proximus eſt error, quemadmodum ad lædendum par, ita cui facilius quis ignouerit, quia non ſuapte ſponte, ſed vanis concitatus imaginibus, culpæ ſe implicat, qui q̄ late in pectoribus hominum vagetur, ſi complecti coner vitio, de quo loquor, ſim obnoxius. M. Cicero in Phil. bene dixit errorem tam late per hominum vitam vagari, vt nullus ſit, qui non erret, ſed inſipientis eſſe dixit, in errore perſeuerare. Ad hoc, amici boni officium ſub oculos ponitur, nos.ſ.eam familiaritatē & amorem, quem amicis viuentibus oſtendimus, eūdem etiam poſt mortem exhibere debere. Plato: Mors de amicis, quantum.ſ.humanitatis officia ſe extendere debuerunt optime indicat. {Adoptandū} Adoptari dicitur qui ex ſua familia in alienam aut cognatam transfertur. Hinc adoptio eſt actio legalis ad ſolatium eorum, qui liberos non habent penè naturam imitās Cic. pro Domo ſua. Is adoptet qui iam aſſequi natura non pōt. In alijs connectuntur hæc.

Glar. ET hi ſenarij ſunt iambici. In 3. verſu, vel ſ, eliditur in Facinus, & o, corripitur, non eliditur, vel o, extra carmen eſt. In 4. Videlicet omnibus ſyllabis correptum eſt. In 11. ſi pro ſenex quis legat Amico, carmen erit Heroicum, qualia multa ſimilia reperias. In 12. Si deſeris nos tu perimus habet vetuſtus lib. Alij Perimus tetraſyllabicos legunt, abſque particula Nos. Cæterum Caue corripitur poſteriore ſyllaba. In 13. proceleuſmaticus eſt initio, & ſ, eliditur in Satis. In 20. Atque priore ſyllaba pertinet ad præcedētem verſum. In 23. loco ſecundo vel bacchius eſt, vel ſ, eliditur in Amplius, vt eo in loco ſit anapæſtus. In 29. eliditur in Menſis, niſi pęana ſecundo loco quinto conſtituamus. In 30. vel l, de Ille abijcitur, vt ſit proceleuſmaticus loco primo eliſo ſ, de Bonus, vel i, in Pſalteriā eliditur, vel denique creticus eſt loco quarto. Quod perplacet. In 34. elidit ſ, in Captus. In 45. vel Deos monoſyllabū eſt, vel creticus tertio loco 47. male vulgo legitur. Sed hanc vel initio ponendū, vel poſt verbum Defendam. In 48. vel Mihi diſſyllabū eſt, vel verbum Nos legendum poſt verbum Pueris, vt vetuſtus habet lib. In 49. haud dubie legendum Educti non Educati. In 54. legendū Sequar, non Exequar, quod & Ioan. annotauit. In 55. Hoc facito vt, legendum, non, Hoc tu facito. In 56. ll, geminandum in Facillime, vt loco ſecundo ſit iambus.

ACTVS III. SCENA V.

HEGIO.

BONO animo fac ſis Soſtrata, & iſtam quod potes
Fac conſolere ego Mitionem, ſi apud forum eſt,
Conueniam, atque, vt res geſta eſt, narrabo ordine.
Si eſt, vt facturus officium ſiet ſuum,
Faciat: ſin aliter de hac re eius ſententia eſt;
Reſpondeat mi, vt, quid agam, quamprimum ſciam.

Don. BONO animo fac ſis Soſtrata,} Hi ſex verſus in quibuſdā non feruntur. In hac ſcena videtur iam locutæ Soſtratæ Hegio reſpondere. Poteſt tamen & ipſe incipere, tanquam qui & rem nouerit, & mœrore eius moueatur. {Bono animo fac ſis Soſtrata} Meminiſſe debemus q̄ dixit, Duc me intro ad Soſtratam. & quia hoc Intro, in proſcenio eſt non poſt ſcenam. nam aliud ſignificat, Eamus intro, vbi dicitur, Intus deſpondebitur, intus trāſigetur, ſi quid eſt quod reſtet. illud enim interius agitur extra omne proſcenium. {Fac ſis Soſtrata} Sis honorifice additur verbo, ne quod imperatiuo modo pronunciatur, ſuperbum ſit. Te ductum eſt autem à ſenatuſcōſulo formula, vbi enim aliquid ſenatus cōſulibus iniungit, addit, ſi eis videatur. {Et iſtam quod potes} Quia vox ipſa triſtis, & circa triſtem filiam, Quod potes dixit. {Fac conſolere} Duas res dixit, quas & ordine locutus eſt, Et tu bonum habe animum, inquit, & filiam fac habere. {Ego Mitionē} Quia Demeam iam vidit. {Si eſt facturus officium} Hoc dicendo, promittit eum eſſe facturum, nam facile eſt

vnum

vnumquenque ſuo officio fungi. {Vt quid agam, quam primum ſciam} Mature, neque cõmmatur, neque ſegnem pstendit ſe fore.

GVID. BOno animo, loquitur Hegio, ô Soſtrata fac ſis bono aïo. i. da operam tu habeas bonum animum, & fac q ſup. conſolare. i. conſoleris iſtam filiam tuam. quod. ſ. cõnſolari eam potes facere. hoc aũt dicit Hegio poſteaquam peruenit ad Soſtratam. Ego conuenram. i. alloquor Mitionem ſi eſt apud forum, an venale, ao cauſarum incertum eſt, atque narrabo. i. recitabo, ordine. i. per ordinem, vt. i. quõ, res geſta eſt. i. totum negociũ proceſſit. Si ipſe Mitio eſt facturus. i. facere velit, vt. i. q officium ſuum ſit. l. debitum ſuum conſtet, appareat, extet. faciat id ſup. quod peſtam ſin. i. ſed ſi, ſentẽtia eius Mitionis eſt aliter de hac re, ita vt nõ velit parere petitis. reſpondeat mihi. i. det mihi reſponſum vt ſciã quam primum. i. citiſſime, mature, quid agam. i. quid agere debeã ſi vis etiam, ſubiunge quam primum verbo agam.

LATO. BONO animo} Oeconomia ad futurum cõgreſſum ſenum.

PETR. **MARS.** BOno animo fac} Animos dolentes ſi iuuare non poſſumus, proximum erit, vt conſolatione dolorem quomodocunque mitigemus, operamq; noſtram in id, quatenus noſtrarum vitium eſt, benigne polliceamur. Quomodo autem conſolari debeamus, docet Cic. 3. Tuſc. Erit igitur in conſolationibus prima medicina, docere aut nullum malum eſſe, aut admodum paruũ. Altera eſt, & de communi conditione vitæ & propriæ, ſi quid ſit de ipſius qui mœreat diſputandum. Tertia, ſummam eſſe ſtultitiã fruſtra confici mœrere, cum intelligas nihil poſſe profici.

GLAR. BOno animo fac ſis Soſtrata, & iſtam quod potes} Hic quidam ſcenam quintam ordiuntur. At Don. ait, ſex hos verſus in quibuſdam non eſſe. Verſu ſecundo, Fac conſolere legendum, & d. in Apud elidendum; niſi creticum loco quinto eſſe velimus. In 4. Si corripitur, non eliditur. In 5. Eius monoſyllabum. In 6. Mihi monoſyllabum totum eliditur.

ACTVS IIII. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Probi adoleſcentis ingenium, mores que hac ſcena exprimuntur. Syrus Cteſiphonem inſtituit, quemadmodum reſpondere debeat patri. Imitio ſcenæ oſtendit non raro contingere, vt filij optent parentum abſentiam, ſi quando ſolutius viuere, ac genio indulgere ſtatuerint.

ARG. PAVLI MARLBOLI.

Hic formidoloſus & verecundus adoleſcens in lucium qui patrem ſuum Demeam rure diutius remanſurum exoptat, quo lætius interim genio indulgere poſſit. Deinde ſimplex ipſe Cteſipho, quid patri reſpondeat, a callido Syro inſtruitur, qui paternum quoque erga ipſum, credulum ac facilẽ animum, eidem Cteſiphoni non ſine ſalibus explicatum reddit.

Tetrametri Iambici, Trochaici quibuſdam admixtis. Dimeter vnus.

CTESIPHO, SYRVS.

AIN' patrem hinc abiiſſe rus? S. iamdudum. C. dic ſodes. S. apud
Villam eſt. nunc cum maxume operis aliquid facere credo. C. Vtinam quidem.
Quod cum ſalute eius fiat, ita ſe defatigarit velim,
Vt triduo hoc perpetuo electo prorſus nequeat ſurgere.
S. Ita fiat, & iſtoc ſi quid potis eſt rectius. C. ita. nam hunc diem
Miſere nimis perpetuum, vt cœpi, cupio in lætitia degere:
Et illud rus nulla alia cauſſa tam male odi, niſi quia
Prope eſt: quòd ſi abeſſe longius,
Prius nox oppreſſiſſet illic, quàm huc reuorti poſſet iterũ.
Nunc, vbi me illic non videbit, iam huc recurret, ſat ſcio:
Rogabit me, vbi fuerim: quem ego hodie toto nõ vidi die.
Quid dicam? S. nihil ne in mente eſt? C. nunquã quidquam. S. tanto nequior.
Cliens, amicus, hoſpes nemo eſt vobis? C. ſunt: quid poſtea?
S. Hiſce opera vt data ſit. C. quæ non data ſit? non poteſt fieri. S. poteſt.
C. Interdiu: ſed ſi huc pernocto, cauſſæ quid dicam Syre?
S. Vah, quàm vellem etiam noctu amicis operam mos eſſet dari.
Quin tu ocioſus es: ego illius ſenſum pulchre calleo.
Cum feruit maxume, tam placidum, quàm ouem, reddo. C. quo modo? *quaſi
S. Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum:
Virtutes narro. C. meas? S. tuas: homini illico lacrumæ cadunt,
Quaſi puero, gaudio. hem tibi autem. C. quidnam eſt? S. lupus in fabula.
C. Pater ne eſt? S. ipſus. C. Syre quid agimus? S. fuge modo intro: ego videro.
C. Si quid rogabit, nuſquam tu me; audiſtin'? S. potin vt deſinas?

DON. AIN' patrem hinc abiiſſe rus?} Hic oſtenditur timidas boni adoleſcentuli, & verti ... ſe ad peccandum eſt defecti conſcientia, & reuerentia parentis apparet. Item mos verorum patrum circa filios, Syro Demeam deſcribente. {Ain' patrem hinc abiiſſe rus?} Cõpendio oſtenditur quid ſit iam locuturus Syrus. {Nunc enim maxume aliquid operis facere credo} Vide quaſi μίμημα verborũ Syri eſſe, de opere loqui. ſic enim dicit & Demea, ſed illud, falſo: hoc, ſerio. {Vtinam quidem} Apud villam ſit, ſubaudiendum & diſtinguendum ante quã inferatur quod ſequitur. {Quod cum ſalute eius fiat} Hoc nõ eſt odiſſe patrem, ſed tantum timere ex proprio delicto. ſeruatur. n. in eo & amor filij, & amoris effectus. {Vt triduo hoc perpetuo} Quantum ſufficiat amatori. etenim nõ opus erat Perpetuo dicere, ſi Triduũ dixiſſet. {Et iſtoc ſi quid potis eſt rectius} Deeſt, addi: nam ſi mortem ſignificaret, non conueniret adoleſcentem ita dicere: videtur enim plus temporis optaſſe languori. {Nam hunc diem Miſere nimis cupio} Moriatur. ſ. & ad hoc aduerſus ſeruum debet dicere, ne indecorum adoleſcentis perſonæ ſit hæc ita dixiſſe, quãuis eiuſmodi adoleſcentes inducant comici. vt Nænius Tribaſelo, Deos quæſo vt adimant & patrem & matrem meos. {Miſere nimis cupio.} Nimis abundat, more comicorum, qui hoc dicto aſſeuerationem inculcabant. {Cupio, vt cœpi, perpetuum in lætitia degere.} Qui & ſupra dixit, Ita quæſo quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hũc ſumamus diem. {Et illud rus nulla alia cauſa tam male odi} Mire oſtendit omnia ex delictis in prauũ verti: adeo vt miſerum putet adoleſcens ſuburbanam villam, qua re cæteri delectantur. Illud ergo tanquam cum deteſtatione dixit: & Male & nimis vt miſere. nam nimium, & malum miſerumq; eſt ſecundum illam ſententiam Ne quid nimis. {Quòd ſi abeſſet longius} Amore magis, q rei conſulit adoleſcens. {Iam huc recurret} Mire de ſene, recurret dixit, vt eius inſtãtiam demonſtraret. {Nihil ne in mente eſt?} Sic hoc accipiendum eſt, vt adoleſcenti libero malitiam putemus, non ſapientiam deeſſe, adeo in hac re magiſter eſt ſeruus. {Tanto nequior} Sic hoc dictum eſt, vt è contrario dicimus, Tanto melior. {Nunquam quidquam} κατ' ἀρσιν, pro nunquam. i. non. {Cliens, amicus, hoſpes nemo eſt vobis?} Vide magiſtrum ad nequitiam, vt ſimplici adoleſcenti mẽtiendi viam demonſtret, & honeſtum tentet afferre argumentum ad mendacium propter clientem, amicum aut hoſpitem in vrbe ceſſare viſum, quod tamen nec ſic intelligit rudis, ac ruſticus adoleſcens. {Cliens, amicus, hoſpes nemo eſt vobis?} Mire ſic interrogauit, vt qui agreſtes inhumanoſque reprehendat, & inſociabiles alijs, propter aſperitatem ruſtici ſenis. {Hiſce opera vt data ſit} A ſuperiore ſubaudiatur, Veniat in mentem. i. cogita dari potuiſſe, & de eam dicito. {Quæ non data ſit?} Hic de facto quæſtio eſt. in quã quidem diſputant quædam tunc poſſibilia intelligi, quando facta ſunt. cum autem non fiunt non modo non fieri, ſed ne poſſibilia quidem eſſe dicẽda. qui locus περὶ δυνατῶν dicitur. {Poteſt} Iterũ ſubauditur, Fieri vt data ſit, vel vt credatur data. {Interdiu} Bene, quia amatori maxime nocte opus eſt. {Vah, q vellem etiam noctu} Hoc vtriuſque perſonæ conuenit, ſed melius & Syro, & facetius dicitur. & quidam totum Cteſiphoni aſſignant ab vſque Interdiu. Et quàm vellem, proprie dicimus in his quæ nõ videmus fieri. Bene igitur deficiente argumẽto, cum aliud non inueniret, in vota conuerſus eſt, vnde videntur magis hæc verba Cteſ. eſſe. {Calleo} Callide ſcio. {Cũ feruit maxume} Tertia coniugatione dixit, vnde feruere dicitur correpta media ſyllaba. {Quo modo?} Miratur, quia timet eum quem ille contemnit. {Laudarier te audit libenter.} Quod à Demea dicitur, in omnes parentes dici putã nam nemo tam aſper eſt pater, vt non ſtatim miteſcat laudato filio. {Virtutes narro.} Non dicit elegantem indolem, ſed virtutes. Virtutes autem ſunt perfecti ſapientis vel diui alicuius. Et bene cum ſtupore reſpondet Meas? oſtendens quòd nullæ eſſent.

{Meas?

§Meas? S. Tuas§ Cum geſtu pronunciare debemus, vt intelligatur irriſio. §Quaſi puero, gaudio§ Deeſt præ; vt ſit, Præ gaudio. §Lupus In Fabula§ Silentij indictio eſt in hoc prouerbio, atque eiuſmodi ſilentio vel in ipſo verbo vt ipſa fabula cōticeſcat. Quia lupum vidiſſe homines dicimus, q̄ repēte obmutuerint. quod ferè ijs euenit, quod prior viderit lupus, vt cum cogitatione in qua fuerint, etiam voce & verbis careant. Sic Theocritus, ... Et Virg. Vox quoque Mœrin Iam fugit ipſa, lupi Mœrin videre priores. Alij putant ex nutricum fabulis natum, pueros ludificantiū terrore lupi paulatim * Capua venientis vſque ad limen cubiculi. Nam falſum eſt quod dicitur interueniſſe lupū Neuianæ fabulæ alimoniæ Remi & Romuli, dum in theatro ageretur. §Fuge modo intro§ Non dixit I, vel abi, vel vade, ſed fuge, tanta celeritate opus eſt. §Si quid rogabit, nuſquam tu me§ Magna virtute Terentius rudem, ſimplicem, timidumq́; inducit Cteſiphonē ab initio, vt is ſit qui mox opprimeretur cum meretrice accumbens, interuentu patris, ob imprudentiam ac ruſticitatem ſuam. §Nuſquam tu me.§ Familiaris ἔλλειψις, & apta properanti. quare hæc omnia preſſa voce cum celeritate pronuncianda ſunt.

* à cauea

GVID. AN' patrem, &c.§ Hic adoleſcentis reuerentia in patrem oſtenditur timentis ne factum ſuum à patre Demea deprehendatur, & tandē in iram pater exeat, atque protum pat. C. O Syre, An'.i. dicis ne patrem. ſ. Demeam, abijſſe. i. diſceſſiſſe, hinc. i. ex hoc loco rus, i. in agrum, in villam, ad opus. S. Iam dudum. i. multa ante tempore abijt rus, q. d. eſt longum tempus ex quo abijt. C. Dic ſodes. i. ſi audes, q. d. dic affirmatiue, & pro certo. abierit nec ne. S. Ipſe pater eſt apud villā. i. apud domum agreſtem, q. d. iam ruri eſt & in prædio. autem. i. ſed. nūc credo eum maxime facere aliquid operis. i. puto eum nūc maxime aliquid operari. C. Quidem. i. certe. vtinā ſit ſupp. apud villam, ita vult Don. Deinde ſubiunge. velim ſup. patrem ita defatigari. i. delaſſari. quod tamen. ſ. defatigari fiat cum ſalute eius. i. ita tamē, vt non moriatur ex illa defatigatione. Alij habēt defatigarit. i. velim q̄ pater defatigarit ſe operando, quod tñ fiat cum ſalute ſua ita, vt inde. i. ex languore illo mors non ſit ſecuta, vt prorſus. i. omnino, nequeat. i. non poſſit, ſurgere ē. i. ex lecto, hoc triduo perpetuo. i. intra hoc triduum ſequens perpetuum. i. continuum ita vt his tribus diebus ſequentibus continuis e cubiculo nequeat exurgere. S. Ita fiat. i. ita efficiatur vt optas & optantis eſt hoc dictū. Et ſi quid. i. ſi aliquid, rectius. i. apertius cōmodius tibi, iſtuc. i. iſto triduo puta quatriduum, autem etiā plus temporis, potis eſt. i. poteſt, ſeu potens eſt addidi ſup. dici Don. fiat inquam, vel addatur, vbi potis eſt capiendum ſimpliciter pro poteſt. alioquin pote eſt foret dicendum, cum præcedat ſubſtantiuum neutrum, niſi ponatur genus pro genere, ſitq́; ſyntheſis, cuiuſmodi eſt, Triſte lupus ſtabulis. anſer fœta. C. Ita. i. eo modo. fiat inquā ad optas. nam cupio nimis miſere. i. nimis vehementer, aut nimis infeliciter, & in miſeriam meam, degere. i. viuere. ſeu agere tranſigere, aut traducere, hunc diem in lætitia, vt. i. quemadmodum cœpi. i. incepi, & nulla alia cauſa. i. propter nullam aliam cauſam, odi. i. odio proſequor, tam male, i. tam valde, tam vehementer, illud rus. i. illam villam ſuburbanam, niſi quia illud rus eſt prope vrbem. ſ. hic tamen prope eſt aduerb. ſed addito caſu eſt præpoſitio. quod, pro ſed. vel quod rus ſi abeſſet. i. remotū eſſet, longius non oppreſſiſſet. i. quod dici ſolet, cepiſſet eum illic. ſ. ruri q̄ poſſet reuerti iterum. i. denuo. huc in vrbem ad me quærendum. Nunc non ſignificat ibi tēpus, ſed oſtendit conuerſionem ab alio dicto ad aliud, vbi. i. quādo, ille pater non videbit me illic. i. ruri, iam. i. tūc, recurret. i. celeriter redibit huc, ſat. i. ſatis ſcio hoc eſt pro certo ſcio, & nō ambigo, quin ſit recurſurus, rogabit. i. interrogabit me vbi fuerim, quem patrem ego non vidi hodie, toto die. i. in die integro, & contra. qui pater hodie non vidit me. Quid dicam? i. quid reſpondebo. S. Ne. i. verum, nihil eſt in mente, hoc eſt nihil reſpōſionis reſidet in mente tua? C. Nunquam. i. non. quidquam eſt in mente, vel ſit parelcon vt vult Don. S. Et tanto nequior. i. deterior, quanto. ſ. minus habes ſcientiæ & cautelæ, q̄ tibi poſſis cauere. Vel tāto es nequior. i. tanto minoris momenti, quanto minus habes cautionis. Nemo. i. nullus, eſt vobis (alij nobis) cliens i. cuius cauſa ſit defendenda, & tutandæ partes ſint. Nā cliens eſt qui opera patroni, ſeu aduocati egens eū ſequitur, vt ſua ab eo cauſa defendatur. In cliētela. P. Vatinius ad Cic. P. Vatinius cliens ad te venit qui pro ſe cauſam dicere vult. Nemo inquam eſt vobis amicus. i. neceſſitudinis iunctus, cuius amicitiæ venia danda eſt, & mos gerēdus nemo vobis hoſpes. i. amicus externus. Vnde hoſpitium dicitur iura amicitiæ, quod eſt inter amicos externos, qui externa loca peragrantes ſolent alij alios amice in hoſpitium recipere. C. Sunt clientes, amici, & hoſpites. quid poſtea? i. quid inde vis deducere ſi tales adſint nobis. S. Dic patri roganti te vbinam fueris, vt. i. q̄ opera data ſit à te. i. q̄ tu incubueris & intēderis (vt ita dicam) tota die hiſce. i. talibus amicis, &c. C. Non poteſt fieri, vt ſupp. opera veniat in mentem, quæ opera non ſit data, vel non poteſt fieri vt opera credatur ſup. data, quæ non fuerit data. S. Poteſt fieri inquam vt credatur data, quæ data non fuerit. C. Fateor ſupp. q̄ poteſt opera credi data, quæ data non fuerit interdiu. i. de die, vt ita dicam. Nam inter diu & diu pro de die idem ſignificāt. Quidam tamen dicunt interdiu ſignificare iter medij diei tēpus, qui non impedit, quin aliud ſignificet vna cum illo, ſed ſi pernocto. i. ſi permaneo hic tota nocte, neque domū redeam. quid cauſæ. i. q̄ excuſationem dicam. S. Vah, interiectio ridentis. i. deridentis, q̄. i. quantum vellem, q. d. multum. vt etiam mos eſſet operam dari amicis, etiam noctu. i. tempore nocturno, non ſolum interdiu, & hoc ſermone ridet adoleſcentem nō malitioſum. quin. i. cur non eſt ocioſus. i. ſecurus, ſine cura, nam ocium capit pro ſecuritate. vel ocioſus à metu. i. ſine timore. ego calleo. i. callide & optime cognoſco ſenſum illius patris tui, pulchre. i. optime noui mores eius, quod dicunt cōditionem ſuam, vel pulchre noui eius animum, ſeu mentem. quin. i. quando feruet, vel feruit. nam & feruo, & feruo is dicimus. quando ergo feruet maxime. i. maxime & vehementer excādeſcit, & æſtuat ira, nec iniuria. Nam ira eſt ebullio ſanguinis circa cor. Reddo. i. efficio illum patrem, ſimi. i. tam lenem, placidum. i. tranquillum, quietum, pacatum, mitem, q̄. i. quantum redderem ouem, vel videmus ouem placidā & mitem C. Quomodo? i. qua ratione ira mitigas, eum admiratur. S. Pater audit libēter te laudari facio te Deum apud illum patrem. i. extollo te laudibus ad cœlum vſque ac ſi laudare, Deum narro virtutes. C. Admiratus, q̄ cum nullæ eſſent virtutes in ſe, tamen narrentur à Syr. dixit. Narras virtutes meas, an alterius. S. Narro inquam tuas virtutes. illico. i. ſtatim. vt ſum in narratione tuarū laudum. lacrumæ cadunt homini. i. patri tuo, quaſi i. tanquā caderent puero, qui facile prorumpit in lacrymas, & cadunt illi non præ triſtitia, ſed gaudio. i. præ nimia gaudij abundantia. & hæc dicens ſenſit venire Demeam, tuncq́; prorupit in hāc vocem. Hem, interiectio dolentis de inopinatu aduentu patris. autem. i. ſed tibi Cteſ. tacēdum eſt ſup. aut deliteſcendum, aut aliquid tale. eſt enim eclypſis vel apoſiopeſis. C. Quidnam eſt. i. quid eſt quod vides, propter quod ita commotus. S. Lupus Eſt in Fabula. i. tacēdum eſt, hoc enim prouerbio ſilentium inducitur. nam homines, qui repente obmutuerunt lupum vidiſſe dicimus, propterea q̄ ferè euenit his hominibus, quos prior lupus viderit, ſeu anhelitu ſuo fœtido conſuſſerit, vt obmuteſcant & rauciant, ſeu rauci efficiantur vſque adeo vt clamare nequeant. neque lupum voce ſua abigere. Virg. in Buc. Vox quoque Mœrin Ipſa fugit, lupi Mœrin vide priores. C. Ne. i. verum pater aduenit ſup. S. Ipſus. i. ipſe pater adeſt inquam, ſeu aduenit. C. Syre quid agimus. i. quid facimus vt huic periculo medeamur. S. Modo. i. tātummodo fuge intro. i. in domum, in qua eſt recōdita puella, ego videro. i. experiar euentum, vel potius ego videro. i. permitte mihi totum negotium, ſuſtinebo aduentum patris & iurgia, & eſt, quod dici ſolet vulgo, dimitte mihi facere, vel etiam eſt id, quod dicūt Inepte, reporta ſeu refert te mihi. Nam vbi dicunt, Refero me tibi iam diximus eſſe dicendum, tu videris. ſic etiam vbi dicunt, Refer te mihi, dicendum eſt, ego ipſe videro. C. Si quid. i. ſi aliquid rogabit. i. petet, de me. ſ. & eſt eclypſis familiaris feſtināti, ſimiliter & in eo quod ſequitur. ſi rogabit aliquid, dic ſup. q̄ tu nuſquā. i. in nullo loco vidiſti ſup. me, vel aliquid tale. Audiſtin'. i. audiuiſti ne id, quod tibi dixi. S. Potin', id eſt vtrum potis es, ſeu potes efficere ſupp. vel imparare tibi vt deſinas. i. deſiſtas, ceſſes loqui, & inculcare verba mihi ex paucis facile intelligenti,

LATO. ARgumentum§ Solicitus Cteſipho timet aduētum patris à Syro cōfirmatur. eſtq́; hæc adhuc periculi eius protaſis. §Vtinam quidem§ Faceta optatio amantis, nō improba, tamen, ne patrem odiſſe videatur. §Oppreſſiſſet§ Odioſe pro deprehendiſſet. §Nunquā quidquam§ Attende tarditatē Cteſiphonis, vt qui ruri potius q̄ in vrbe conſueuerit. §Cum feruit§ Feruit tertia coniugatione. §Lupus in Fabula.§ Prouerbium de eo, qui mentioni ſui inexpectatus interuenit, & eſt ſilentij indictio.

PETR. MARS. AN' patrem hinc§ Metuentis patrem, & propterea peccare non audientis timiditas filij hac ſcena exprimitur. Et quamuis hoc animo obſequioſi filij officium non eſt, tñ multo ſatius eſt ita animatum eſſe, q̄ omni verecundia poſtpoſita patris præſentiam nihili facere. Plato inter rationes, quæ poſſint liberos ad obſequium impellere, duas præcipue refert, metū. ſ. & vtilitatem, quas tamen in tantum abeſt vt probet, vt quaſi indignas ingenuo adoleſcente ducat, & amorem liberalem omnibus anteponat, quo. ſ. ſumma, & naturali affectione patris iuſſa imperiaq́; immo & nutus omnes libenter obeant, nō vtilitatis ſpe, aut metus gratia. Exprimit præterea hæc ſcena parentum affectū ſingularem, qui quoties laudes, & encomia liberorū ſuorum audiūt, præ ma-

præ maximo gaudio lætitiaq; vix à lacrymis temperare ſibi poſſunt. Nihil ſi quidem in hac vita iucundius, nihil gratius contingere poteſt parentibus, quàm ſi liberos propter probitatem, honeſtatemq; celebrari intelligãt. § Cum feruit maxume § Nonius ait feruit, pro feruet. Virgil. Aen. lib. 4. Iam littore feruere flammis. § Lupus in Fabula § Hoc eſt, is adeſt, de quo ſermo eſt. & propter quem tacere neceſſe eſt.

GLAR. VErſus ſunt iambici tetr. acat. Sed admodũ miror in omnibus quotquot nos vidimus lib primos duos corrupte legi. Nec quẽquam eſſe qui eos ordinaſſe curet, immo trochaicos immixtos iambicis clamant, vt lectori tenebras offundant tota hac ſcena. Igitur primos duos verſus ex libro vetuſto ſic legendos exiſtimamus.

Ain' tu patrem hinc abijſſe rus? S. iandudum. C. dic ſodes, S. apud
Villam eſt. Hunc maxume operis aliquid facere credo. C. vtinam quidem.

Pro Hunc, alij Eum, legunt, ſed nihil refert. alij etiam Nunc, poſt Aliquid habent ij, ſ. in Operis eliduunt. Et bene vtroque modo habet carmen. In 3. verſu, Eius monoſyllabum eſt. In 4. ſ. in Prorſus eliditur. In 6. proceleuſmaticus eſt primo loco. Octauus dimeter eſt, & ſolus, ſed varie legitur Vetuſtus lib. ita, Tam propè eſt, q ſi, abeſſet longius. Atqui ſic non erit iambicus, ſed initio trochaicus, deinde caude iambicus. Quòd ſi Si coniunctio longa eſſet, ac non eliderecur, erat verſus trimeter trochaicus catal. quales aliquoties intermiſcet. Verũ alij initio Tam abiecere, neque tamen carmen ſanarunt, fortaſſis & Quod eijciendum. Nam ſic vere dimeter iambicus acatal fuerit ad hunc modum.

Propè eſt, ſi abeſſet longius.

Lector quod placuerit ſequatur certe ſenſus abſque Quod cõſtabit. In 9 iambus loco primo & verbum Poſſit legẽdum ante verbum Reuerti, & in fine tribrachys eſt loco iambi, quod admodũ rarum eſt, vel e, eliſo iterum legendam. In 10. Me, corripitur ſequente vocali non eliditur. In 6. à fine vel Quam non eliditur, ſed corripitur, vel Quaſi legendum, vt quidam Priſciani lib. habent. admonuit hoc etiã Ioan. In 4. à fine anepæſtus eſt loco tertio, & Meas, & Tuas diſſyllaba. In antepenult. proceleuſmaticus eſt loco primo. In penult. legendum, Pater ne eſt? Deinde ſi legatur, Ipſus eſt, ſ. in Ipſos, eliditur.

ACTVS IIII. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Quaeritur Demea quòd fratrem non repererit, idem à Syro deluditur, locum in quo ſit frater biſariam deſcribente.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena primum Demea de fratre non reperto conqueritur. Is deinde rurſum à Syro quam verſute deluditur. Poſtremo idem ille Syrus longis ambagibus locum in quo Demeæ germanus exiſtat, abſtruſe ac biſariam deſcribit. Hic exemplum quoque proponitur, neminem facilius quam optimum quenque ac facilem ac ſimplicem falli atque deludi.

Trochaici Tetrametri, admixtis Iambicis quibuſdam.

DEMEA, CTESIPHO, SYRVS.

NAm ego homo ſum infelix primum fratrẽ nuſquam inuenio gentium:
Præterea autem, dum illum quæro, à villa mercenarium
Vidi: is filium negat eſſe ruri: nec, quid agam, ſcio.
C. Syre. S. quid ais? C. men' quæris? S. verum. C. perij. S. quin tu animo bono es:
D. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo ſatis decernere:
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſerijs.
Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia.
Primus porro obnuncio: ægre ſolus, ſi quid fit, fero.
S. Rideo hunc: primum ait ſe ſcire: is ſolus neſcit omnia.
*D. Nunc redeo: ſi forte frater redierit, * viſo. C. Syre* — *viſam
Obſecro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. S. etiã taces?
Ego cauebo. C. nunquam hercle hodie ego iſtuc committam tibi.
Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludam: id tutiſſimum eſt.
S. Age, tamen ego hunc amouebo. D. ſed eccum ſceleratum Syrum.
S. Non hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.
Scire equidem volo, quot mihi ſint domini, quæ hæc eſt miſeria? D. quid
Ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? hem, eſt frater domi?
S. Quid, malum, bone vir mihi narras? equidem perij. D. quid tibi eſt?
S. Rogitas? Cteſipho me pugnis miſerum, & iſtam pſaltriam
Vſque occidit. D. hem, quid narras? S. hem, vide vt diſcidit labrum.
D. Quam ob rem? S. me impulſore hanc emptam eſſe ait. D. non tu eum rus hinc modo
Produxe aiebas? S. factum: verum poſt venit inſaniens.
Nil pepercit. non puduiſſe verberare hominem ſenem,
Quem ego modo puerum tantillum in manibus geſtaui meis?
D. Laudo Cteſipho: patriſſas: abi, virum te iudico.
S. Laudas? næ ille continebat poſthac, ſi ſapiet, manus.
D. Fortiter. S. perquam, quia miſeram mulierem & me ſeruolum,
Qui referire non audebam, vicit, hui, perfortiter.
D. Non potuit melius: idem ſenſit quod ego, te eſſe huic rei caput.
Sed eſt ne frater intus? S. non eſt. D. vbi illum quæram, cogito.
S. Scio vbi ſit, verum hodie nunquã monſtrabo. D. hem quid ais? S. ita.
D. Diminuetur tibi quidem iam cerebrum. S. at nomen neſcio
Illius hominis, ſed locum noui vbi ſit. D. dic ergo locum.
S. Noſtin' porticum apud macellum hanc deorſum? D. quid ni nouerim?
S. Præterito hac recta platea ſurſum: vbi eò veneris,
Cliuos deorſum vorſum eſt, hac te præcipitato: poſtea
Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum propter eſt.
D. Quonam? S. illic, vbi etiam caprificu' magna eſt: noſtin? D. noui. S. hac pergito.
D. Id quidem angiportum non eſt peruium. S. verum hercle. vah,
Cenſen' hominem me eſſe? erraui, in porticum rurſum redi.
Sanè hac multo propius ibis, & minor eſt erratio.
Scin' Cratini huius ditis ædes? D. ſcio. S. vbi eas præterieris,
Ad ſiniſtram hac recta platea; vbi ad Dianæ veneris,
Ita ad dextram: prius, quàm ad portam venias, apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, & exaduorſum eſt fabrica, ibi eſt. D. quid ibi facit?
S. Lectulos in ſole iligneis pedibus faciundos dedit,
Vbi potetis vos. D. ſanè bene. ſed ceſſo ad eum pergere?
S. I ſane, ego te exercebo hodie, vt dignus es, ſilicernium.
Aeſchinus odioſe ceſſat: prandium corrumpitur:
Cteſipho autem in amore eſt totus. ego iam proſpiciam mihi.
Nam iam adibo, atque vnumquodque, quod quidem erit belliſſimum,
Carpam, & cyathos ſorbillans paulatim hunc producam diem.

Næ ego

DEM. NAe ego homo ſum infelix} In hoc actu exemplum eſt, neminem facilius, q̃ optimum quenque falli atque deludi, vt Virg. ait, Et næ, valde ſignificat: vt, Næ illi vehementer errant. Cic. in Catil. } Næ ego homo ſum infelix} Vide initium conueniens perpetuo mœrori Demeæ, per totam fabulam, aut diſperij dicit, aut defeſſus ſum, aut aliquid tale ſemper quod quæratur, ita tamen, vt cum augmento ſit miſeria, quotieſcunque proceſſerit. nam plus eſt quod nunc dixit, Næ ego infelix homo ſum, q̃ diſperij } Nuſquam ingenio gentium} Abũdat gentium. } A villa mercenarium Vidi, } Sapientiſſime Terẽt. etſi proxima villa eſt, neceſſario ſenẽ ad reliquos actus fabulæ noluit ab vrbe diſcedere, perſonæ ſenilis memor. nam & arduũ fuerat, dum redit, & cruciabile, ne fatigatio eius in tragœdiam tranſiret, Recte igitur inuenit mercenario illi in vrbe narratum, ruri non eſſe Cteſiphonem. aut vbi perſona eſt adoleſcentis, & proficiſcitur ad villam, & continuo redit. vt in Eun. Phædria. Et à villa: vtrum à pro depoſitum eſt, vt ſit, de villa? an deeſt veniſſe, vt ſit, à villa vidi veniſſe mercenarium? } Ne quid agam ſcio} Vtrum fratrem, an filium magis quæram. nam ſenex querulus tria dicit eſſe incommoda ſibi, q frattem non inueniat, q Cteſipho ruri non ſit, quòd verum in vrbe maneat, an ad villam abeat, ipſe neſciat. } Verum} Modo verum, nomen non eſt, ſed aduerbium cõfirmantis. i. vere. } Perij} Hæc Cteſiphonis perturbatio huc tẽdit poetæ arte, vt deprehendatur cum amica filius, repẽte ingreſſo ſene. } Quin tu animo bono es? } Nũc quin, qui quinimmo poſitum eſt. } Quid hoc, malum, infelicitatis? } Abundat malum. } Quid hoc, malum, infelicitatis? } Deeſt deos teſtor. } Quid hoc, malum, infelicitatis? } Hic autem Malum, pro interiectione poſitum, & eſt dictum, quaſi, ò malum, & eſt dictũ anxij hominis, & perturbati nimis: } Niſi me credo} Pro, niſi quia jam ſupereſt, vt me credam, hic enim ſenſus eſt in huiuſmodi locutione, Niſi me credo huic eſſe natũ rei. } Niſi me credo huic eſſe natũ rei} Noua locutio, pro, Niſi quia credo. Et huic rei, poteſt ſubtrahi, incolumi ſenſu: vt, Niſi me credo natum eſſe ferendis miſerijs. Ergo, huic rei ſubdiſtinguendum, & ſic inferendum, ferendis miſerijs. Ergo, huic rei, pro ad hanc rẽ. } Primus ſentio mala noſtra, primus reſciſco omnia} ἐπαναφορά. } Primus ſentio mala} Ridiculus error Demeæ. Et Primus, ad ordinẽ: Solus, ad numerum dicitur. } Primus porro obnuncio} Qui malã rem nunciat, obnunciat, qui bonam annunciat. nam proprie obnunciare dicuntur Augures, qui aliquid mali hominis ſæuumq́ viderint. Ergo, obnuncio malum imminens, quaſi omen nuncio. inde enim ἐτυμολογία huiuſce verbi eſt. } Aegre ſolus, ſi quid eſt, fero} Prauè ſcilicet. } Is ſolus neſcit omnia} Et bene Solus, vtpote de multis, quis cum ſciat Mitio, Syrus, Aeſchinus, Cteſipho, populus, hic ſolus fallitur. } Si forte frater redierit viſo} Pro, ſi redijt. } Huc protſus ſe irruat} Neutrum verbum, quaſi actiuũ, ſe irruat, poſuit. } Vide ne ille huc} Iam metuitur quod futurũ eſt. Et cum neutrum ſit irruat, noue intulit ſe. Præterea ſic dicit irruat, tãquã de eo qui pugnaturus ſit. vt in Eun. Quã mox irruimus. Aut tanquam de ſue. vt Horat. Hac luculenta ruit ſus. Et Virg. Ipſe ruit, denteſq́; Sabellicus exacuit ſus. } Etiam taces? } Antique pro tace. Sic in Andr. Etiam tu hac reſpondes? pro reſponde. } Eſt ergo correptionis ſignificãtio. } Hodie ego iſtuc cõmittam tibi} Quod ego iam. i. cõplexum mulieris. Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludam} Id egit ſtulte adoleſcens, vt ibi deprehendatur, vbi concluſus eſt. ſed ſic ipſe egit, vt poſſit ſubterfugere nõ deprehenſus, conſpectum patris. } In cellam aliquam cum illa} Legitur figuratiue, vt dicimus in locum, pro in loco. In cellam concludam, non in cella, ait. Et mire. vt recluſum totumq́; locũ ſubiret, cellam .ſ. q̃ ob ea quæ in ipſa celantur, clauſam eſſe conueniat. nam & cella, & cellarium, à reponendis celandiſq́; rebus eſculentis & poculentis dicitur. } Age, tamen ego hunc amouebo} Mire amouebo. dixit: non, deterrebo. nam proprie amouetur ſaxum de loco, in quo verbo, ſignificat imminere ſibi magnum laborem in hoc opere, Et vide αὔξησιν. Supra, Vt pecudem abigam hunc rus, dixit: modo, Vt ſaxum amouebo, inquit. } Nõ hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic ſit, poteſt} Nimis moraliter expreſſa verba ſunt ſerui verberatum ſe indicantis. quis nõ ex verbis, ſeruum verberatum intelligat? & ſeruum recens verberatum? & ſeruum fugam comminantem? Mire autem, non ego, ſed quiſquam dixit, nec permanere, ſed durare, nam hoc verbũ, perferendis malis conuenit. Vt Virg. Durare, & voſmet rebus ſeruate ſecundis. Hæc aũt omnia ſic dicit, quaſi non videat Demeam. } Quot mihi ſint domini} Et hic apparet non à legitimo domino verberatum eſſe. } Quæ hæc eſt miſeria? } Deeſt, q̃ patior, & quaſi cõploratio quædam eſt flebilis poſt querelas. } Quid ille gannit? } Gannitus eſt proprie veluti ploratus vapulantium. } Quid, malum} Et hic malum, pro interiectione abundat. } Cteſipho me pugnis miſerum, & iſtam pſaltriam vſque occidit} Mire interiecit miſerum, & neceſſario, vſque addidit, vt oſtẽderet Occidit nimiæ cędis verbum, non occiſionis intelligi oportere. } Vſque occidit} Prope occidit, aut, vſque, pro valde eſt, occidit, pro vehementer cecidit. Nam occidere, & per occidere, ad cædem referebantur apud veteres. } Vſque occidit} ὑπερβολή· non enim occiſus loquitur. } Hem, vide vt diſcidit labrum} Non oſtendit, ſed videtur oſtendere ſeni parum jam vidẽti, & intro os. } Hem, vide vt diſcidit labrum} Aſper mediam longam à cædendo accipit, ego mediam breuem à ſcindendo. } Non tu eum Rus produxe aiebas? } Mire Terentius eos ipſos, qui falluntur, ex aliqua parte cautos facit, vt eo delectabilius ſpectatoribus procedant doli nanque gratia eſt, aut delectatio nõ ſtultiſſimum falli. } Nõ tu eum rus hunc modo produxe aiebas} Memoriter ſenex non ſolum quid dixerit Syrus paulo ante, ſed quibus verbis dixerit, refert. nam ſic dixerat, Quem egomet produxi. } Verum venit poſt inſaniens} Supra, Produxi iratum admodum. nunc αὔξησιν· nõ iratum prædicat, ſed inſanum. } Nihil pepercit} Vt ſupra, Nihil reticuit, ſic dicimus in his quæ præter expectationem geſta ſunt. } Verberare ho. ſe. } Miſerum ſit de ætate id, quod de conditione non poterat. } Quem ego modo puerũ tantillum, in manibus geſtaui meis? } Addidit ætati inuidiam & meritum recens. hoc eſt enim quo dicit, modo. Et tantillum, δεικτικόν eſt. videtur enim manu fingere, q̃ paruulum. } Laudo Cteſipho, patriſſas} Facile inductus eſt ſenex varietate fraudis & doli. nam Syrus & ſupra, vt laudans, non vt vituperans Cteſiphonẽ: & nũc, vt accuſans, idem perficit atq́; perſuadet. } Patriſſas} αὔξησις. nam vt ſupra dixerat, Spero eſt ſimilis maiorum ſuorum, hic cõfirmat quod ſperare ſe dixerat. } Et virum te iudico} Inquit, non, adoleſcendum. hoc enim ad ætatem & probitatem, nõ ad ſexum, refertur. } Patriſſas} Attende, q̃ bene inuentum ſit inanem ſe dicere. nõ ne videtur ibi ſtultiſſimus, cũ huiuſmodi laude non modo ſe non laudare velle, quod odioſum eſt, ſed etiam filium apud intelligentes vituperare videatur? ſi quidem non ſolum hic ſtultus, ſed etiã ille, quia patriſſas, inquit. } Patriſſas} Tam ſecurus eſt, vt ſe laudet. Et Abi addidit, q. d. Nõ eſt quod iam demorer, perfectus es. } Laudo Cteſipho} Hic totus verſus mire doloſum oſtendit ſenẽ. } Næ ille cõtinebit poſthac ſi ſapiet, manus} Comminatio eſt ſubtilis. & parcior, velut ſerui. } Perquam} Nimis εἰρωνεία. } Et me ſeruulum} Oratorie, non ſeruum, ſed ſeruulum, cum ſit ſenex. } Nõ audebam} Non poteram. } Hui, perfortiter} Hoc, geſtu ſeruili, & nimis leuiori perſonæ congrue dictum eſt. } Non potuit melius}. i. laudo te Cteſipho, & deeſt, fieri. } Idem quod ego. i. patriſſus, verũ te iudico. } Sed eſt ne frater intus? } Deeſt, reſponde: vt ſit, reſponde. } Verum hodie nunquam monſtrabo} Volens ſenem auidius quærere, q hic ardor ſemper paratiſſimus credentes etiam fallit, ei fingit ſe nolle dicere. Hodie autem aut abundat, vt, Nunquam omnes hodie moriemur inulti. aut, nunquã hodie, pro, nullo tempore huius diei. quia, nunquam, per ſe generale eſt. } Diminuetur tibi quidem iam cerebrum} Comminationis genus verba ipſa indicant, vt appareat ſenem baculum ſuſtuliſſe. } At nomen neſcio illius hominis, ſed locum noui vbi ſit} Recte, quia ſi hominem diceret, non erat errandum agnita perſona hominis, & vbi habitet cognito. ſi notus eſſet, nulla cauſa quærendi ſupereſſet. } Dic ergo locum} Dic ergo, quaſi inuitum coegerit. Ergo, ſemper addimus, vt hortemur tarde quid faciẽtes. vt Virg. Ergo age, care pater, ceruici imponere noſtræ. } Noſti ne porticũ apud macellum? } Conuenit ruſtico & parciſſimo ſeni macellum in vrbe neſcire. & ideo ſic interrogatur à ſeruo. } Hanc deorſum} Bene, hanc deorſum, quia non eſt vna. } Hac recta} Proprie, hac parte, vt manu viam oſtendere videatur. } Quid ni norim? } Correptiue, quid ni? pro quid niſi? Etenim quamuis ruſticus, tamen eſt ciuis Demea. } Vbi eo veneris, cliuos deorſũ vorſum eſt, hac te præcipitato} Hoc lentius. quidam clarius legunt, vt ſit, præcipitato, cito deſcende. } Ad hanc manum} " dicitur, in quo non permanet certum dextrum, nec certum ſiniſtrum, & ideo proficit in errorem. vult enim ſeruus hæc ſigna eſſe perplexa. } Eſt ſacellum} Vt Varro ait, ſacra cella eſt. } Propter} Probe. vt Virg. tẽplum de marmore ponam. Propter aquam. Et Lucret. Propter aqua riuum ſub ramis arboris altæ. } Vbi etiã caprificus magna eſt} In hoc Homerum imitatus eſt, qui dicit caprificum prope Troiana mœnia conſtitutam. } Hac pergito} Non, ito, ſed quia longũ eſt, pergito. } Id quidem angiportũ}. i. anguſta & curua via quaſi anguiportus, vt angitia, aut anguitia. Alij, q inter portus ſit locus anguſtus, hoc eſt inter domos. Nam domos, vel portus, vel inſulas veteres dixerũt. Et obſerua Terentianam conſuetudinem, in qua inducit nõnihil ſapere eos qui falluntur. } Cenſen' me hominem eſſe? errraui} Calliditas eſt maxima, deprehenſum mendacium non defendere, ſed fateri, vt opinionẽ ſimplicitatis acquirat. Vides igitur vt ipſe ſibi ſuccenſeat, tanquam imprudens errauerit, non doloſus impuleris interrogantem. Et mire ſe negat hominem, tanquam homo corde ſit,

de ſit,non corpore.{Sanè hac multo propius ibis} Quaſi erraſſe profuerit illa via. Et ſanè,pro ſatis,ac valde,quia qui ſanus eſt, idẽ & validus.{Miror eſt erratio}Erratio,eſt pecudum : Error,animi eſt,& loci in quo erratur.{Cratini huius dicis ædes?} Cõgrue nomen inuenit diuitis Cratinus,ἀπὸ τῦ κράτους.i.à poteſtate.{Ad ſiniſtrã hac}Deeſt,ito,figura ἔλλειψις.{Vbi ad Dianæ veneris} Sic ab ſolute dicebant,non addito tẽplo. Saluſtius,Ad Iouis mãdem noſtra. Priuſquam ad portas venias}Portam dicẽdo,oſtendit vſque ad muros finemq; ciuitatis erraturũ Demeam. Porta autem, ab aratro portando dicta eſt, ꝙ in eo loco coloniæ deductor & conditor,ſubiunctis vacca & tauro,aratrum,quo vrbẽ deſignat,ſuſpendit manu,ne imprimat ſulcos, vbi ciuitatis aditus relinquẽdi ſũt. {Apud ipſum lacum}Credibiliter addidit lacũ, nam Varro docet ſemper lacum portis additum.ſ. ob vſum iumentorũ exeuntium & introeuntium, præterea vt aduerſum hoſtilem ignẽ portis de proximo ſubueniretur.{Eſt piſtrilla} Veteres abſolute dicebant piſtrinum,vt ſutrinam,& medicinam,ad tabernã referentes.nam piſtrino piſtrina non conuenit. Et ſimulata diminutiua diuerſa ſunt à genere nominum quæ poſitionis,vt Rana, ranũculus,veterana,vt eſt in his ſcurum,ſcutella,canis canicula.i{Lectulos in ſole ilignei pedibus faciundos dedi}In vrbe conuiuiũ,aut in ſole,aut in vmbra,pro conditione temporis inſtituebatur. Repente igitur interrogatus,ꝙ minime opinabatur quæſiturum ſenem,arripuit ſtatim lectulos. Et quia potuit ſenex dicere,Mentiris,nam habet lectulos,addidit ex tempore,in ſole. Et ne eos quoque habere diceret,addidit,ilignis pedibus faciundos.ſed hos,geſtu actoris adiutum eſt quaſi eodem tempore ſeruus quærat quid dicat, & reſpondeat. {Vbi poteris vos} Incerta perſona eſt,nam Syro vel Demeæ hoc dictum iungi poteſt.{Bene ſanè} Hic ἀπορία eſt, non approbatio. {Iſanè} Aut abundat ſanè,aut inferioribus iungitur.{Silicernium}Cœnæ quæ infertur dijs manibus, ꝙ eum ſilentes cernant.i.vmbræ poſſideant, vel ꝙ qui hæc inferant,cernant,neque deguſtent. Nam de his quæ libantur inferis quiſquis comederit,aut biberit funeſtatur. Aut erit ſilicerniũ ſenex,qui iam iamq; ſilẽtibus vmbriſq; cernendus ſit,& ſic eſt melius,ꝗ vt quidam Xenophanta interpretatur. putat is Xenephanta ſic nos Silicernium intelligere, hoc eſt Silicem cernentem ſenem,dũ incuruus eſt,vel ſtratæ ſaxo viæ, vel ſarcophagi iamiam appropinquantis ſibi.{Odioſe Aeſchinus ceſſat, prandiũ corrumpitur} ἀσύνδετον, deeſt ſic. {Prandium corrumpitur} Vt coquus dixit,qui ſciat conditionem quandam magis feruentem placere. {Ego iam proſpiciam mihi} Iam, interdum ſignificat feſtinationem,vt nunc. Interdum ad deſcribendum ponitur, & increpandã moram,vt,Iam melior,iam diua precor. Et, Vos quoque pergameæ iam fas eſt parcere genti,Dijq; deæq; omnes. Et proſpiciam mihi dixit,tanquam hoc ſentiat,Illi ſua agãt negocia, & ego illorum exemplo conſulam mihi. Et bene proſpiciam, quaſi nõ pranſurus, niſi prouidero mihi. {Cteſipho autem in amore eſt totus} Non potuit plus dici de inconditia ac nimia voluptate. {Belliſſimum}Proprie belliſſimum dixit. vnde & huiuſmodi ad irritandã gulam cibi,bellaria dicuntur.{Carpam}Modo eligam. Alias lædam ſignificat. vt,Carpit enim vires paulatim,vritq; videndo Fœmina. Alias fruar, vt,Carpamus dum mane nouum,dum flumina creſcunt. Et Perſius, Indulge Genio,carpamus dulcia.i.fruamur rebus dulcibus.{Paulatim prod.diẽ} Bono verbo vſus eſt ad metaphoram,tanquam vel morientis diei. Vt eſt, Nec te tua funera mater. Produxi preſſiue oculos.

GVID. NAe ego, &c.} Hic exemplum continetur neminem facilius quam optimum quẽquam falli atque deludi. Etenim iterum deluditur Demea à Syr. D. Ne.i.certe, vel valde.ego ſum homo infelix.primum.i.in primis nuſquam gẽtium, abundat gentium, vt ſuperius dictum eſt.ſonoriorem tamẽ reddit orationem.i.in nullo loco inuenio fratrem Mitionẽ, præterea.i. inſuper.dum.i.quando,vel quandiu quæro illũ fratrem.vidi mercenarium.i.operarium aliquem mercede conductum,ſeu pro præmio aliquid facientem. Mercenarius enim dicitur homo mercede conductus ad aliquid agendum, vidi ergo mercenarium à villa.i. de villa,hoc eſt qui eſt de ſuburbanis vbi villa mea eſt,vł vidi mercenarium redeuntem ſup. à villa.vel veniſſe à villa.i.à domo agreſti. vbi forſitã pro mercede operabatur. ita mercenarius negat filium ſ. Cteſiphonẽ eſſe ruri. nec ſcio quid agam.i.agere debeã.ſ. vtrum fratrem,an filiũ magis quæram. C. ò Syre,vocantis eſt. S. Quid ais.i.quid dicis? aiij quid eſt. C. Men'.i.me ne.i.vtrum. quærit.i.petit vel inueſtigat me? S. Verum.i.ſed,vel certe ipſe quærit te. C. Perij.i perditus ſum. S. Quin.i.cur tu nõ es animo bono.i.cur non habes animum bonum.i.cur non es ocioſus à metu.& cura,ſeu ſolicitudine, q.d.de quo te ſolicitas? D. Demea ſolus loquitur,nec dum animaduertit Syrum. Nequeo ſatis diſcernere.i.diiudicare.quid hunc infelicitatis ſit.i.quæ ſit hæc infelicitas. Malum.i.hæc vox pro interiectione ponitur dolẽtis & exclamãtis præ dolore & animi nimia perturbatione, atque anxietate,q.d. poſtquã dixit nequeo ſatis diſcernere cuiuſmodi ſit hæc infelicitas,deinde exclamat. ò malum.i.infortuniũ grande & moleſtum mihi.vel poteſt etiam ſic dici, vt prius ſæpe eſt dictũ,quid malum.i.quod dici ſolet,quid malæ gratiæ, vel quæ mala gratia? ita vt ſit exclamatio, & indignationis oſtenſio. Deinde ſubdatur, nequeo diſcernere hanc infelicitatẽ, vnde videlicet procedat,niſi quia ſup.credo me eſſe natum huic rei.i.ad hanc rem.ſ.ferũdis.i. patiendis,tolerandis miſerijs.i.ad tolerandas & patiẽdas miſerias & calamitates. Ego primus ante alios ſentio.i.percipio,noſtra mala.i.infortunia, ego primus reſciſco animo.i.cognoſco prius animo,quæ facta ſunt,porro.i.deinde, ego primus obnuncio.i.malũ imminens nuncio.& quaſi malum omen nuncio, qui enim mala nunciat,obnunciat,qui vero bona annunciat. Nam proprie, dicũt obnunciare augures,quis aliquid mali ominis, læuumq; viderint, ego ſolus fero.i.patior,ægre.i.moleſte,indigno animo, ſi quid.i.ſi aliquid ſit. S. Videbat eum Syrus & audiebat.ſed ab eo non videbatur,rideo.i derideo hunc,vel rideo p p hunc. D. Primũ.i in primis ait ſe ſcire omnia,vel ait ſe primum ſcire omnia,is Demea ſolus neſcit omnia,quæ fiunt,nam Mitio ſcit quomodo res ſe habeat,ſimiliter Syrus,ſimiliter Cteſiph.& Aeſch. D. Nunc redeo in domum fratris. Viſo i.eo ad videndum,ſi forte frater Mitio redierit. C. O Syre obſecro.i.per ſacra rogo, vide.i.prouide, ne.i. ꝙ ille pater prorſus.i.omnino,non irruat.i.impetuoſe inferat ſe, huc.i.in hanc domũ,in qua ego ſum, & vſus eſt verbo neutro tanquam verbo actiuo,dicendo irruat ſe. S. Etiam.i.adhuc,nunc taces pro tace ego cauebo.i.prouidebo, ne id fiat. C. Hercle nunquam.i.non committam.i.non iniungam tibi hodie iſtud quod tibi iniũxit.ſ.vt caueres ne pater irrueret ſe huc, & hoc dicit propterea ꝙ Syrus indignabatur toties ſibi inculcari,quod recte noverat. Don.tamen dicit nunquam hodie.i.nullo tempore huius diei committam.i.credam, tradam tibi iſtud quod ago.ſ.complexum mulieris,verum mihi ſuperior ſententia magis placet, nam concludam me cum illa.i.vna cum illa claudam in aliquam cellam.i.in aliquem cameram ſecretiorem, vbi celari poſſum, vnde cella & cellarium à reponendis,celandiſq; rebus dicitur, eſculentis præſertim & poculentis, ait Donat.id.ſ.me concludere in aliqua cella cum illa,eſt tutiſſimum.i.ſine periculo deprehenſionis, ſeu oppreſſionis. S. Age.i.fac quod dicis,conclude te cum illa,tamen quãuis te bene abſcondas,& non ſit maxime opus depulſione eius,tñ ego amouebo.i.cum labore & difficultate abducã hũc patrem,& bene dixit amouebo nõ deterrebo,nam proprie amouetur ſaxum de loco aliquo,& quidem non ſine labore. D. Sed eccum.i.ecce hic prope Syrum, ſceleratum.i.flagitioſum, ſcelere contaminatum. S. Fingit eſſe recens.i.recenter verberatum à Cteſiphone inquiens plorando ſimulate hercle, iurantis,eſt ſi ſic ſit.i.ſi tanta ſæuitia exerceatur in ſeruos,quidem.i.certe, quiſquã.i. aliquis,nõ poteſt durare.i.diu permanere & perſeuerare hic, quinimmo eſt fugiturus,bene,inquit,durare, nam id verbum cõuenit perferendis malis. Virg. Durare & voſmet rebus ſeruate ſecũdis, Equidem volo ſcire quot ſunt mihi domini.i.quot habeo dominos,quæ eſt hæc miſeria,ꝗ patior,ſcilicet. D. Quid gannit ille.i. quid deplorat ille,quid conqueritur: gannire eſt proprie vulpium & transfertur ad ploratus vapulantium quid vult ille? ò bone vir per ironiam,quid ais?eſt ne frater meus domi. S. Quid malũ.i. quid malæ gratiæ, vt dici vulgo ſolet vbi malum pro interiectione ponitur,vt prius dictum eſt.i.quod dici ſolet,cur in mala gratia,narras.i.dicis mihi bone vir,equidem perij.i.ſum perditus præ nimijs ictibus. D. Quid eſt tibi.i.quid habes? S. rogitas.i.interrogas, quid ſit mihi. C. Vſque occidit.i.prope interficit me miſerum,& iſtam Pſaltriam.i.iſtam puellam tibicinam, cãtatricem pugnis.i.ictibus pugnis factis,vel Cteſiph.vſque.i.valde,ſeu vehementer occidit.i.cæcidit,verberauit,nam occidere & præoccidere, ad cædem referebãtur apud veteres. D. Hem,hic eſt interiectio admirantis,vel timẽtis,quid narras,i.quid dicis? S. Hem,hic eſt dolentis,vide vt.i.qualiter. C. Diſcidit.i.diſrupit, conquaſſauit, fregit labrum meum; oſtendebat autem ſeni, qui iam calligabat oculis. D. Quãobrem.i quare ita diſcidit labrum tibi? S. Ait hanc Pſaltriam eſſe emptam me impulſore.i. me ſuadente. D. Non.i.nonne?q.d.ita aiebas.i.dicebas,eum prodijſſe.i. abijſſe,exiuiſſe hinc.i.ab vrbe rus,in accuſatiuo,aduerbialiter.i.in agrum ad operandum, modo.i.paulo ante. S. Factum eſt.i.prodijt rus vt dixeram,verum.i.ſed,poſt.i.poſtea,venit in vrbem inſaniens.i.nõ ſolum iratus vehementer vt prius, ſed mentis impos & demẽs,& non ſanæ mẽtis,nihili in nullo,vel nõ,vel nullatenus,pepercit.i. reparauit ab ictibus, nõ puduit ſe verberare hominẽ ſ. me ſenem annoſum.i.nõ erubuit cædere me ſeruũ tam annoſum,quem ſ.C. ego geſtaui.i.portaui,modo.i.pauloante, puerũ tantillũ.i.cũ eſſet

puer

poer tantillus, quãcillum tu ſcis eum fuiſſe, cum à me geſtaretur. & dicendo Tantillum, oſtendit ei digito vel manu menſuram, & & quantitatem eius, qua erat cum a ſe geſtaretur. D. O Cteſ. laudo te. ſ. & hoc dicit ad abſentem, patrizas. i. patrem. ſ. me imitaris & ſequeris, hoc eſt redoles mores paternos, quos effingis ad viuum, abi. i. diſcede quo vis, iudico te virum. i. ſcientem moderari tibi, ita vt poſſis tuorum eſſe moderator cõſiliorum. & ita eiuſmodi es, qui quo velis valeas abire. S. Ne. i. verum laudas eum q̃ me cæciderit. Ille Cteſipho cõtinebit manus. i. temperabit manus à verberibus mihi infligẽdis, poſthac. i. poſt hoc tempus, ſi ſapiet. i. ſi vt ſapiẽs, comminatur ſeruus vel fugam, vel repercuſſionem. D. Egit ſup. vel fecit fortiter. i. ſtrenue te cædendo & Pſaltriam. S. Perquam nimis. i. valde multum fortiter egit. ſ. per ironiam, h. d. qui. ſ. Cteſipho, vicit. i. ſuperauit, mulierem Pſaltriã miſeram, quæ imbellis eſt, & calamitoſa, & vicit me ſeruulum ſenem qui non audebam. i. qui non eram auſus, nec poterã præ ſenio referire. i. retundere ictus, & repercutere percutientem, hui, interiectio deridentis, perfortiter ſe geſſit. ſ. per ironiam. D. Ipſe non potuit melius facere ſup. q̃ fecit, vel non potuit melius fieri ſup. q̃ factum eſt, ipſe filius ſenſit idem quod ego ſenſi. i. eandem habuit ſentẽtiam q̃ ego habui, videlicet te eſſe caput. i. te principalẽ huic rei. i. huic coemptioni Pſaltriæ, ſed ne i. vtrũ frater eius Mitio eſt intus. S. Non eſt intus ipſe Mitio. D. Cogito vbi quæram illum. S. Scin vbi ſit, verum. i. ſed nunquam hodie. i. nullo huius diei tempore monſtrabo vbinam ſit. D. Nem, indignantia quid ais? S. Ita dico vt audiſti me hodie non monſtraturum vbi ſit frater, & hoc facit, vt magis accendatur Demea ad inueſtigãdum vbi ſit, & deinde requirat latius. D. Suſtuliſſe baculum Demea his verbis oſtenditur, quidem. i. certe. cerebrum iam diminuetur tibi, q. d. tanto ictu percutiam caput tuum hoc baculo, vt cerebrũ frangetur, & ita diminuetur. S. At. i. ſed, neſcio nomen illius hominis apud quem eſt, ſed noui. i. ſcio locũ vbi i. in quo ſit. D. Ergo dic locum, ergo addimus vt hortemur, tarde facientes. S. Noſtin'. i. ſciſne. porticum. i. domus partem, quæ veſtit, ſeu operit fores, columnisq́; ſuſtentatur, quaſi portæ cuſtos, vt quidam volũt, noſtin' ergo porticum apud macellum. i. apud locum in quo venduntur obſonia, ſic dictum à Macello quodam ciue, cuius domus funditus deleta fuit, ac ſolo æquata, in cuius area cœpta ſunt obſonia vendi, noſtin' inquam porticum apud macellum deorſum. i. verſus inferiorem partem, ſeu in ipſa inferiori parte, hac. i. per hãc partem, oſtendebat aũt illi Syrus hæc omnia digito. D. Quidni. i. cur non, vel quid noui ſupp. niſi nouerim illam porticum. S. Præterito. i. tranſi. vel tranſeas ſurſum. i. verſus ſuperiorẽ partem, ſeu ad ipſam partem ſuperiorem, hac platea. i. hac planicie q̃ tibi oſtendo recta. i. recto itinere, ſeu recta via, ſed non debet apponi via, ſic enim dicere ſolemus, recta ius domum tuã. i. non declinando, neque ad hos, neque ad illos, vbi. i. poſtquam, veneris. i. acceſſeris, eo. i. ad eum locum eſt cliuus. i. paruus collis & facilis, eſt deorſum verſum. i. verſus partem inferiorem, præcipitato te. i. cito deſcende hac. i. per hunc locum, poſtea. i. deinde, ſacellum. i. paruum templũ, quaſi ſacra cella, eſt ad hanc manum, q̃ ei oſtendebat angiportam. i. anguſtus viculus, ab angẽdo ductus eſt p.p. i. propè. Vergil. Templum de marmore ponam. Propter aquam. i. propè aquam. D. Quodnam. i. quod angiportum dicis eſſe propè? S. Dico eſſe angiportum illic, vbi etiam eſt magna caprificus. i. illud genus ficus ſilueſtris nunquam maturos fructus habentis, ſed ſua omnia loca, in quibus naſcitur penetrantis. Noſtin'. i. ſcis vbinam dicam. D. Noui locum illum. ſ. S. Pergito hac. i. per eum locum. nõ ito dixit, ſed pergito, quia longum eſt iter. D. Quidẽ. i. certe, id angiportum. i. anguſta, & curua via, non eſt peruium. i. facile vt illac trãſeatur, vel quia non patet exitus, cum ingreſſus fuerit intro. Angiportus vel Angiportũ (vtrunque enim dicitur) eſt (vt vult Donat.) anguſta & curua via, quaſi anguſtus portus vel anguſtia. Alij dicunt q̃ inter portus ſit locus anguſtus, hoc eſt inter domos, quas portus vel inſula veteres dixerunt. S. Hercle verum eſt ſup. ſ. angiportum nõ eſſe peruium Vah, interiectio ridentis ſeipſum q̃ errauerit. Cẽſen'. i. putas ne me eſſe hominem, qui ſi errauerim per imprudentiã, q. d. ego ſum bene beſtia, erraui. i. ego nõ bene te docui viam, fateor, ſurſum redi in porticũ illã, quam iam tibi dixi, ſanè. i. certe, vel ſanè pro ſatis, aut valde, nam qui ſanus eſt idem & validus, ibi multo propius. i. multo propinquius, & breuius, hac. i. per hanc viam. ſeu per hunc locum, & erratio. i. deuiatio, eſt minor. Erratio eſt pecudũ error eſt animi & loci, in quo erratur, ſcin'. i. ſcis ne, ædes. i. in domum huius ditis. i. diuitis Cratini, ſic nominati à Crato. i. à potẽtia. D. Scio vbinam ſint eius ædes. S. Vbi. i. poſtquã, præterieris. i. tranſieris eas ædes, ito ad ſiniſtram manum, vel partem recta. i. recto greſſu, hac platea. i. per hanc planiciem vbi. i. qñ, vel poſtquam veneris ad templum ſup. Dianæ, ito ad dextram, priuſquam. i. antequam venias ad portam vrbis. ſ. Porta dicta ab aratro portando, vt ſatis eſt notum. Piſtrilla. i. paruum piſtrinum, hoc eſt taberna, ſiue officina in qua pinſitur. i. teritur, ſeu contunditur frumentum truſatili mola, quæ vel ab equis vel à viris circumagitur, piſtrilla aũt à piſtrino diminutiuum non ſeruat genus, vt cerebra bræ, & cerebellum li, piſtrilla ergo eſt apud lacum. i. apud aquatorium equorũ, nam Varro docet ſemper lacum portis additũ ob vſum iumentorum introeuntium, & exeuntiũ, atque vt aduerſum hoſtilem ignẽ poetis de proximo ſubueniretur, & fabrica. i. locus & officina in quo fabricatur. i. fit opus, ſeu aliquod artificium exerceretur, eſt ex aduerſo. i. ex oppoſito. Mitio frater tuus eſt ibi. i. in eo loco. D. Quid facit ibi? S. Dedit. i. tradidit, cõmiſit lectulos faciundos iligneis pedibus. i. habentes pedes ex ilice arbore ſpecie quercus, vbi. i. in quibus lectulis vos, tu, & ipſe poteris. i. cõpoteris, ſimul bibatis in Sole. i. in aprico, in locos Soli expoſito, & Sole calefacto. In vrbe enim conuiuiũ, aut in Sole, aut in vmbra pro cõditione temporis inſtruebatur. D. Sanè recte. i. valde recte facit, eſt aũt ironia nõ approbatio, ſed ceſſo. i. nimis tardo, nimis cunctor, moror pergere. i. me conferre ad eum, & bene pergere, quia iam incepit iter ad eum quærendũ fratrem. S. Ij vade. Deinde Syr. videns eũ euntem, inquit, ridẽdo apud ſe. ò ſilicerniũ. i. ò tu ſenex, qui iam ſilentibus, vmbrisq́; cernendus ſis, nam cœna infertur Dijs manibus, q̃ eam ſilentes cernant. i. vmbræ poſſideant, vel q̃ qui hæc inferant, cernant, neque deguſtent. Nam de his, quæ libantur inferis, quiſquis comederit, funeſtatur, neque probat Don. illam interpretationem in qua habetur ſilicernium, di ſenem ſilicẽm cernẽtem, dum ſenex vel incuruus eſt, vel ſtratæ ſaxo viæ intenus, ac ſarcophagos iamiam appropinquãti ſibi. ò ſiliceniũ ergo ego te exercebo. i. te agitabo, te vexabo hodie, vt. i. ſicut, dignus es, q̃ exercearis. Aeſchinus & Cteſipho ſua agunt negotia, ego cõſulam mihi illorũ exẽplo. Aeſch. ceſſat. i. eſt inquiete, ſine labore, eſt ceſſator, & laboris vacuus, ocioſe. i. ſecure ſine ſolicitudine, quia qui ſolicitus eſt, ceſſator ac ocioſus eſſe nõ ſolet, prandium corrumpitur. ſ. quod dici vulgo ſolet, prandium denaſtatur, vbi corrumpitur deberet dici, aũt. i. ſed Cteſipho eſt totus in amore. i. omni cogitatione intentus amori. Ego iam nunc propè proſpiciam. i. prouidebo, cõſulam mihi. Iam particula interdũ ſignificat feſtinationem vt nunc, interdum ponitur ad deſcribendum & increpandam morã, vt Melior iam diua precor. Nam. i. quia, iam. i. nũc, adibo. i. ibo ad locum cõuiuij, atque carpã, modo eligam, alias euellã, alias lædã, alias fruar, & alias pro locis vario modo, carpã ergo. i. eligã vnum quodque ex obſonijs. capiendo quod mihi bonũ fore videbitur. quod. ſ. carpere vnũquodque erit belliſſimũ i. admodum bonum. Nam bellus, la, lum, eſt diminutiuũ à bonus, na, num bellus ergo dicitur ſatis bonus, & hoc proprie belliſſimã dixit nam hmõi ad irritandam gulam cibi bellaria dñr & ego ſorbillans. i. parum abſorbens, ſeu hauriens cyatos. i. Cyphos producã tanquam ille, qui iamiam eſt moriturus, cui producitur tẽpus vitæ producã. i. deducam protraham. paulatim. i. ſenſim hunc diem. i. præſentẽ diem. Sorbillo ſorbillas eſt diminutiuũ à ſorbeo, quaſi ſi parum ſorbeo.

ARgumentum} Syrus vt regat latentem apud amicã Cteſiphonem faceto cõmento ablegat Demeam. {Ne ego} Querela ſenis ob tedium rerum aduerſarum. {Obnuncio} In malam partem, tractum ab auguribus, qui cũ triſtia omina nuncians proprie obnunciare dicuntur. {Se iniuat} Pro conijciat, neutrum vt tranſitiuum, & prorſus. i. penitus, odioſe. {Non hercle hic} Statim Syrus habet commẽtum quo eluda ſenem, fingit enim ſe pulſatum à Cteſiphone. {Gannit} Odioſe in Syrum, nam eſt proprium vulpium, hic pro ploratu poſuit. {Vt diſcidit labrum} Hoc velut oſtenſo ore & cum geſtu pronunciandum. {Nõ puduiſſe} Amplificatio ab ætate & mentis. {Næ ille} Comminatio. {Te eſſe caput} Prouerbiale, pro auctore. {Præcipitato} Odioſe. & attente quomodo data opera in errorem inducere ſtudeat. {Caprificus magna} Silueſtris ficus, cuius fructus nunquam matureſcit. {Vah} Agnoſcentis errorem. {In porticum redi} Diſcendo. ſ. viam non eundo. {Ad Dianæ} Subaudi templum, abſolute. {Lectulos in ſole} Ad poteris referendum eſt, non ad faciundos. Vt ſit ordo, vbi vos poteris in ſole, nam aut in vmbra, aut in ſole conuiuium apparatur. LATO.

NAe ego homo} Verſuti & præter modũ callidi ſerui ingeniũ cõſiliaq́; exponit hęc ſcena, quibus ſemper cordi eſt heros, & virtute prẹditos hoies impudenter circũuenire. Sic. n. natura vſu venit, vt quo ſint ingenia viliora abiectioraque, hoc magis in oẽm improbitatem, & impudẽtiã procliuia. Præſertim ſeruorũ quibus nihil põt eſſe neque vilius, neque peruerſius. Horum ingenia Plautus faberrime expreſſit in Pſeud. Plagigera hominũ genera, quorũ haud quicquã in mentem venit, quod recte faciant. At cũ eſt occaſio data, tene, clepe, rape, hoc eſt eorum op', vt maueles lupos apud oues relinquere, q̃ hos domi cuſtodes. PATR. MARA.

Plato 6.de Leg Nihil dicitur in aoimo ſeruiẽte integrum ineſſe, nec quidquam ſeruorum generi eſſe credendum. Quod & ſapientiſſimus poetarum teſtatur oobis cũ de Ioue ſic loquitur. Dimidiũ mentis Iupiter illis aufert.} Qui ſeruitutis ſorti ſubiecti ſunt} Apud Xenophontem Cyrus iubetur ne vnquam fidem ſeruis habeat,q̃ innata ſit illis mentiendi libido.} Reſciſco} Gellius in hac compoſitione negas re ſignificare idem quod in relegere reſcribere. Nam,inquit,qui factũ aliquod occultius, aut inopinatum, inſperatumq́; cognoſcit,is proprie dicitur reſciſcere.} Gannit} Gannire proprie canum eſt. } Noſtin' porticum} Porticus quondam erigebantur ad inambulationes & vmbram,ſub quibus vehebantur nobiles,quales Romæ permultæ ad ciuium delicias & deambulationes.} Cliuos deorſum vorſum,} Hoc eſt inæquali, & difficilis propter decliuitatem,& aſcenſum.} Vbi ad Dianæ ven.} Locutio figurata per licentiam caſus,vel per defectum: Subintelligitur enim tẽplum. Quod imitatur Cic.in duobus locis,pro Cluet. Sicut io ſtatuis inauratis, quas poſuit ad lucernæ, Et Phil.2. Qđ in tabulis quæ ſunt ad Opis patebat } Et piſtrilla} Piſtrilla eſt diminutiuum à piſtina.} Fabrica} Fabrica officinam fabrorum ſignificat.} Ego te exercebo} Exercere Nonius docet hic pro fatigare ſumi.} Silicernium} Silicernium ſenex dicitur, qui iam incuruus incedens ſilices platearum cernit.

OLAR. Omnes huius ſcenæ verſus ſunt trochaici tetr.catal. Nulli iambici,ſi quidem recte legãtur. Primus fefellit quoſdam in attentos,in quo verbum ſubſtantiuum adiectum videtur ab aliquo qui ſenſum plenum facere volebat. Sed vel intelligitur,vel ſuſpenditur ſententia vſque ad verbum Inuenio. Verſus autem ita legendus eſt.

Næ ego homo infelix,primum fratrem nuſquam inuenio gentium. Vt primo loco ſit anapæſtus. Næ ego homo in. In 4.verſu vel Ais monoſyll.eſt,vel d,in Quid eliditur,vel proceleuſmaticus eſt loco primo. In 5.d,item initio in Quid eliditur, & ſ,in Satis. In 7.Spondeus loco primo eſt,ſecundo trochæus,tertio dactylus. In 9.Ait monoſyll.eſt. In 14.tribrachys eſt initio verſus, deinde anapæſtus,& Hunc legendum,non Nunc. In 16.trochæus eſt loco ſecundo. In 17.d,eliditur in Quid, vt primo loco ſit trochæus, poſſet tamen & amphibrachys eſſe loco primo. In 20.creticus eſt loco quinto In 21.& Ait,& Eum monoſyl. In 22. Aiebas videtur diſſyllabum,nec hoc admodũ mirũ, cum Ais & Ait toties monoſyllaba inueniantur apud hunc Poetã. Hæc carmina in Aldino libro peſſime corrupta erant. In 25.i,corripitur in Abi. In 29.poſt duos dactylus anapæſtus eſt,& rei monoſyll.eſt. In 30.d,eliditur in Sed,& Illum primam corripis, niſi vel bacchium loco quinto conſtituamus,vel Eum legendum putemus pro Illum quod placet. Triceſimus primus atque ſecundus in vulgatis libris male habẽt,quia adeſt verbum cõmuniter diuiſum,quem morẽ,quia Terentius raro habet,omnino non agnoſcimus,cũ interea in Horatio atque alijs poeta id neque miramur, neque reijcimus, vt in Vxorius amnis Itaque ego hoſce duos verſus ita legẽdos cenſeo,

S. Scio vbi ſit, verum hodie nunquam monſtrabo. D. hem quid ais? S. ita. D. di-

Minuetur tibi quidem iam cerebrum. S. At nomen neſcio vt verbum diminuetur primam ſyllabam, vna cum aduerbio Ita ad ſuperius porrigat carmen, & vt ſequens verſus initio habeat anapeſtum,ſed loco ſecundo ac tertio trochæũ. In 34. Deorſum diſſyllabũ eſt,vel bacchius loco quinto. In 35.trochæus eſt loco primo: Item quinto, ſexto aũt anapæſtus, & i,in Vbi non eliditur. Quidam libri tñ habent Surſum ante Platea. In 36.rurſus Deorſum diſſyllabũ eſt,vel bacchius loco ſecũdo. Trigeſimuſſeptimus ex meris trochæis eſt præter ſextum locũ,vbi ſpondeus eſt. In 38. vel creticus,vel pæan primus eſt loco primo,& tollendum eſt aduerbium Illic,abſque quo ſenſus optime conſtat. Etiam aũt vel triſſyl.vel diſſyllabum, Doct.ſatis habuit dicere, Videntur cretici. Ioan.tranſilit vt ſolet. Ego carmen ita legendum cenſeo,

D. Quonam? S. vbi etiam caprificus magna eſt. noſtin'?
D. noui. S. Hac pergito.

In 43,Huius diſſyllabũ eſt Et in 44.Prius, vel bacchius loco tertio. In 46.vel Ilignis triſſyllabũ eſt,vel creticus eſt loco quarto.

ACTVS IIII. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Rogat Mitionem Hegio, vt Softratam adeat narraturus illi ſuſpicionem alienati à Pamphila Aeſchini ortam eſſe propter ereptam Cteſiphoni Pſaltriam.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Mitio ſuſpicionem diluit, quam Hegio ad virginis matrem hortatur accedere, atque hæc eadem quæ ſibi dixit referre, vt illius dolores aliquantulum releuentur. Demum, egregia ab eodem ſententia præmiſſa perſuadet omnino Mitioni, ſeſe debere illis coram de ſuſpicione purgare.

Iambici Tetrametri, & Trochaici quidam.

MITIO, HEGIO.

EGo in hac re nihil reperio, quam ob rem laudet tantopere Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum eſt, corrigo:
Niſi ſi me in illo credidiſti eſſe hominum numero, qui ita putant
Sibi fieri iniuriam ſi quam fecere ipſi. vltro expoſtulant.
Et vltro accuſant. id quia non eſt à me factũ, agis gratias?
H. Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.
Sed quæſo, vt vna mecum ad matrem virginis eas Mitio,
Atque iſtæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri,
Suſpicionem hanc propter fratrem eius eſſe, & illam pſaltriam:
M. Si ita æquom cenſes, aut ſi ita opus eſt facto, eamus.
H. bene facis:
Nam & illi animũ iam releuabis, quæ dolore, ac miſeria
Tabeſcit, & tu officio fueris functus. ſed ſi aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dixti. M. immo ego ibo.
H. bene facis:
Omnes, quibus res ſunt minu' ſecundæ, magi' ſunt neſcio quo modo
Suſpectioſi: ad contumeliam omnia accipiunt magis.
*Propter ſuam impotentiam, ſe ſemper credunt *neglegi.* *claudicare
Quapropter te ipſum purgare ipſis corã, placabilius eſt.
M. Et recte, & verum dicis. H. ſequere me ergo hac intro. M. maxume.

Don. EGo in hac re nihil reperio} Hæc ſcena eſt plena ſententiarum ſenilũ ad officia demonſtranda. Et tantopere, vim aduerbialem in ſe continet. nam ſignificat nimis.} Quod peccatum à nobis ortum eſt,corrigo} Si diceret,peccatum eſt à nobis,participium fuiſſet. nunc quia Ortum addidit, nomen eſt. Nunquam enim eadem pars orationis iungi, niſi per ἀσύνδετον,poteſt.} Si quam facere, ipſi expoſtulant} Hic diſtingue,& ſeparatim infer,ipſi expoſtulant.} Si q̃ facere,ipſi expoſtulant} Senſus eſt manifeſtus,ſed obſcura ſunt verba, & eorum collocatio & diſtinctio. nam incertum,vtrum,ſi expoſtulant, intelligẽdum ſit, an,ſi quàm,pro vna parte orationis accipi oporteat.} Vltro accuſant} Vltro,nunc praue & peruerſe.} Id quia à me non eſt factũ} Hæc interrogatio,quaſi ſubriſu vultu eſt proferenda.} Ah,minime} Nõ,minime ago, ſed,minime te credo eſſe illorum in numero.} Quæſo,vt vna mecum} Seruauit τὸ πρέπον, adijciendo Vna mecum eas,quippe ad incognitam matrem familias.} Tute dicas mulieri} In nomine oſtendit cur hæc ipſe dicat. mulieri enim,inquit,nimis panidæ ac diffidenti.} Suſpicionem hanc pp fratrem eius eſſe} Nimis breuiter ac ſuccincte, & vt oportuit inter ſeſtes,} Et illam Pſaltriam} Propter fratrem eius eſſe, ſubaudiendũ eſt.} Si ita æquum cenſes} A iuſto & vtili eſt tota ſententia. Et ſanè hi verſus deſunt,quos multa exemplaria non habent. Nam & illi animum iam releuabis. Et deinceps Illi maluit dicere,q̃ nurui, adhuc diuitem reueritus.} Dolore ac miſeria} Dolore parturiẽtis: Miſeria,iniuria ab Aeſchino accepta.} Sed ſi aliter putas} Artificioſe,remittendo quod petebat,extorſit magis.} Immo ego ibo} Hoc aduerbio quod ait,immo oſtẽdit ſe prompte agere, & inſtanter quod promiſit.} Minus ſecundæ} Dicere ſic maluit,ne Miſeræ diceret.} Neſcio quo modo,} Hoc eſt vehementia,nulla palam ratione.} Accipiunt magis} Mire additum magis, cum poſſit ſenſus & ſine hoc eſſe integer } Propter ſuam impotentiam} Infirmitatem. Et rurſus noluit humilitatem,aut miſeriam dicere.} Neglegi} Legitur & claudicare.} Quapropter teipſum purgare} Vtrum te ipſum vna pars oratione ſit,an diuiſe accipiẽdum? vt ſit, Te Mitionem,ipſum Aeſchinum purgare.} Coram placabilius} Corã.i. præſentem,& præſentibus. & Coram indiget adiectione, Palam non indiget. Et præterea coram,ad ceteras perſonas refertur: Palam,generaliter dicitur.} Et recte & verum dicis} Recte,ad verba retulit: Verum,ad rem atque ſentẽtiam. Poteſt enim recte & falſum dici, dummodo nullo vitio verborum nominumq́; dicatur: quanquam & ipſum & fallere in tempore quidam de officijs ſcribentes rectum putent.

GVID. EGo in hoc,&c.} Hæc ſcena eſt plena ſentētiarum ſenilium ad officia demonſtranda. M. O Hegio ego nihil reperio in hac re i.in hoc negocio,in hac materia de cōiugio Aeſch. & Pamph. quod fieri debere & dico & volo. quāobrem i.propter quod,lauder.i.laudibus afficiar à te, tantopere.i.tam vehemēter. nimis facio officium meum.i.id quod teneor facere. Corrigo.i. emendo peccatū,quod eſt ortum.i.profectum à nobis.i.ab Aeſch. cuius peccatum etiā in meum dedecus redūdat, niſi credidiſti me eſſe in numero illorum hominum, qui putant iniuriam ſibi fieri ita.i.hoc pacto videlicet,vltro,i.ſua imaginatione, ſua ſponte, nemine laceſſente,vt multi ſunt, qui ſe viderint aliquos ſibi mutua conſilia impartiētes, putant eos de ſe ſermones facere improbos, ſed ſi quam.i.ſi aliquam iniuriam: fecere.i.fecerunt aliqui.ipſi expoſtulant.i.cōqueruntur, & vltro.i.peruerſe,ſeu praue accuſant.i. obiurgant,eos quibus iniuriam fecerūt agis gratias mihi, quia id non eſt factum à me videlicet,quia non expoſtulaui, nec te accuſaui. H. Ah,interiectio dolentis, minime.i.non eam ob rem te laudo,aut tibi ago gratias.nūquam induxi te in animum meum, aliter.i.alio modo,atque.i.q̄ es.Sed quæſo ò Mitio vt eas.i.venias vna mecum ad matrē virginis,atque tute.i.tumet. dicas mulieri Soſtratæ matri filiæ iſtæc.i.iſta hæc eadem verba, quæ dixiſti mihi,hæc ſunt verba.ſ.hāc ſuſpicionem.quæ habetur q̄ Aeſch.amet Pſaltriam,q̄ abduxit à lenone, & illam Pſaltriā eſſe pp fratrem eius Aeſch.i.propter Cteſiph. M. Si cenſes.i.iudicas, æquum.i. iuſtum eſſe ita facere,aut ſi opus eſt facto.i.facere ita.i vt dicis,eamus ad mulierem. H. Benefacis ire volens ad eam.nam & iam releuabis.i.recreabis.refocillabis.vt ita dicam,reſtaurabis,reficies, reparabis eriges animum illi mulieri vel Pam.filiæ, vel Soſtratæ matri: mulier tabeſcit.i.deficit.conficitur,perit, diminuitur dolore.i præ dolore,aut parturientis,aut rei ſic contingentis, ac miſeria.i.præ infelicitate pp iniuriam ab Aeſch. acceptam & functus fueris,coniunctiuum pro indicatiuo.i.fungeris,tuo officio.i.facies quod facere debes,ſed ſi putas aliter eſſe faciendum,neque te velle ire,egomet narrabo mulieri ea,quæ dixiſti mihi. M. Immo.i. ſed ego ibo ad eam,& ipſe narrabo. H. Benefacis, omnes homines quibus res ſunt minus ſecundæ.i.proſperæ, puta qui ſunt in miſeria reliqua,ac calamitate neſcio quo modo ſunt magis ſuſpicioſi.i.pleni ſuſpicionibus,hoc eſt magis ſuſpicantur de malo aliquo q̄ alij,ipſi accipiunt.i.interpretantur magis omnia dicta, vel facta ad contumeliā.i.iniuriam, q̄ alij credunt ſe ſemper negligi.i. contemni pp ſuam impotentiam,hoc eſt infirmitatem, quapropter hoc quod ſequitur eſt placabilius.i.aptius ad placandū te Mitionem. purgare.i.excuſare ipſis mulieribus ipſum Aeſch.corā.i. in earum conſpectu, vel in earum præſentia. M. Dicis & recte & verum. Recte ad verba retulit. verum ad rem & ſententiam. H. Ergo ſequere me intro.i.in domum Soſtratæ, hac.i.per hanc viam. M. Maxume.i.libentiſſime te ſequar,&c.

LATO. ARgumentum} Hegio cognito errore ſuo ex Mitione,illū orat,vt apud mulierculas quoque liberet falſa ſuſpicione Aeſchinū. Eſtq; hoc initium ad cataſtrophen periculorū Aeſchini. } Niſi me} Ironicos. } Id quia} Interrogatio moleſtiam indicātis. } Et illam} Emphaſis. } Tabeſcit} Conficitur. } Omnibus quibus} Vera ſententia ad probandum obſequium Mitionis.

PITS. MARS. EGo in hac re} Dolore eū qui doloris auctoris & cauſa fuit, modo id ipſe poſſit remedium & conſolationem afferre,nō alium ad eā rem allegare docet hic locus. Eſt enim gratiſſimum dolentibus ſi videant,& eos quoque dolore, & angi, qui in cauſa fuerunt,cui ægritudinem paſſi ſunt.Præterea,q̄ magnū malum ſit ſuſpicio, quæ ſemper apud pauperiores hoc maior eſt,q̄ res ſuas acciſiores,& ſe minus ob id in loco eſſe cognoſcunt. Plato quarto de Repub.Magnum malum eſt ſuſpicio,quæ profundos ſtimulos conſcientiæ manifeſtat. Seneca de nat.quæſt.lib. 2. Pluſimum mali credulitas facit Sæpe non audiēdum quidem eſt,quū in quibuſdam rebus ſatius decipi,q̄ diffidere. Tollenda ex animo ſuſpicio ex coniectura,fallaciſſima irritamenta.Et mox: Simplicitate opus erit, & benigna rerum deſtinatione. Nihil niſi quod In oculos incurret,manifeſtumq; erit,credamus.Et quoties ſuſpicio veſtra vana apparuerit, obiurgemus credulitatem. Pulchre quoque Plaut.in Aulul.pauperum ſuſpicionem quāta eſſet oſtendere volens,hæc loqui Euclionem facit.

Non temerarium eſt,vbi diues blande appellat pauperem.

Et mox.

Altera mano fert lapidem,panem oſtentat altera manu.

Nemini credo qui large blandus eſt diues pauperi.

} Virginis} Virgo hic etiā dicitur de corrupta,ſed ea ratione,quod hoc ipſum vulgo lateret,& celatum eſſet.

GAL. COntra huius ſcenæ omnes ſunt,iambici,tet.acat.nulli trochaici. In ſecūdo verſu vel Meum monoſyllabum totum eliditur,vel pæan ſecūdus eſt loco primo. In tertio Niſi ſi legit Ioan.& recte.& ad finē Qui ita,legendū,nō Quid ita. In 4. initio,proceleuſmaticus eſt. In 5.vel ſ,eliditur in Agis, aut bacchius eſt loco ſeptimo.In 9.Suſpicionem videtur natura breui ſecunda poſuiſſe. niſi malimus Eius monoſyllabum eſſe. Cum contra in quarto à fine huius ſcenæ verſu manifeſte produxerit,ſicut prima Eunuchi ſcena.De decimo verſu Donatus ita ait, Et ſane hi verſus deſunt,quos multa exemplaria nō habent. In 11.i,in illa à fine corripitur,non eliditur.In 12.Tuo monoſyllabum totum eliditur,niſi pæana ſecundum loco tertio conſtituamus. In 13.Mihi diſſyllabum iambū facit loco quarto. In 15.ſ,ter eliditur, & anapæſtum penultimo eſt loco. Præterea iambicus eſt,non trochaicus,vt iudicauit Doct. In penultimo verſu & Coram & Placabilius Primas ſyllabas natura longas habent.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Dolet vehementer Aeſchinus in ſuſpicionem veniſſe ſe apud Soſtratam & Pamphilam, quòd amare Pſaltriam cœperit, quam non ſibi, ſed fratri vt gratum faceret, ab lenone eripuerat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Aeſchinus hic ſuas effundit querimonias, mirum in modū dolēs ſeſe eſſe ſuſpectum Soſtratæ Pāphilæque de amore Pſaltriæ.quā fratri obſequendo rapuerat. Veretur enim, ne ob id cum Pamphila nuptiæ ſibi impediantur.

Iambici Quadrati, Trochaici Tetrametri.

AESCHINVS.

DISCRVCIOR animi.hoccine de improuiſo mali mihi obijci
*Tātum, vt neque quid de me faciam, neque quid agam,certum * fiet?* *eſt
Membra metu debilia ſunt: animus timore obſtupuit: pectore
Conſiſtere nihil conſilij quidquam poteſt. Vah quo modo
Me ex hac turba expediam? tanta nunc ſuſpectio de me incidit,
Neque ea immerito.Soſtrata credit, mihi me emiſſe hanc pſaltriam:
Anus indicium id fecit mihi.
Nam vt hinc forte ea ad obſtetricem miſſa erat, vbi eam vidi, ilico
Accedo,rogito,Pamphila quid agat, iam partus adſiet:
Eo ne obſtetricem accerſat. illa exclamat, abi, abi, iam Aeſchine
Satis diu verba dediſti: ſatis ad hoc tua vos fruſtrata eſt fides,
Hem,quid iſtuc obſecro inquam eſt? valeas, habeas illam quæ placet.
Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me repreſſi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem,ac fieret palam.
Nunc quid faciam? dicam ne fratris eſſe hanc? quod minime eſt opus
Vſquā efferri.age,omitto: fieri potis eſt, vti ne qua exeat:
Ipſum id metuo vti credant; tot concurrunt veriſimilia;
Egomet rapui: ipſe egomet ſolui argentum: ad me abducta eſt domum.
Hæc adeo mea culpa fateor fieri. non me hanc rem patri, vt vt
Erat geſta,indicaſſe: exoraſſem vt eam ducerem domum.
*Ceſſatum eſt vſque adhuc: nunc * iam porrò Aeſchine expergiſcere:* *etiam
*Nunc hoc primum eſt: ad illas ibo, vt purgem me accedam ad * fores:* *miſer.
Perij, horreſco ſemper, vbi pultare haſce occipio fores miſer.
Heus,heus: Aeſchinus ego ſum, aperite aliquis actutum oſtium.
Prodit neſcio quis, concedam huc.

DON. DISCRVCIOR animi} Hoc loco χαρακτῆρα amantis modice iuuenis,& ſenis facit indulgẽtis,ac lepidiſsimi patris. {Diſcrucior animi} ἀντιπτωσις figura, vt, O præſtans animi. {Obijci} Proprie,quia inopinãti.nãm obijci dicitur in vtrãque partem, vt ſi quos ante quis videt q̃ expectaue rit,quo verbo magnitudo doloris oſtẽditur ex improuiſo incommodo. {Hoccine de improuiſo mali} Hæc verba repentino nuncio perculſum indicant Aeſchinũ p.p diuortium ſtare, & iram circa ſe Soſtratæ, & eius filiæ ob raptũ meretricis. {Vt neque quid faciam} Plus eſt,quid me faciam,q̃, quid faciã.illud enim de rebus, hoc,de ipſo homine intelligitur. {Nec quid agam certũ eſt} Certum eſt,pro certũ fit.niſi forte vt,q̃ ſignificet. {Membra metu debilia ſunt,animus timore obſtupuit} Metu patris. {Timore diuortij} Nunc ſuſpicio modo oſtẽditur cauſa trepidationis Aeſchini. {Id anus mihi indiciũ fecit} Illa anus cui Soſtrata dixerat, Curre, obſtetricem accerſe. {Nam vt hinc forte ea ad obſtetricem erat miſſa} Apparet inter cetera anum dixiſſe ad obſtetricẽ ſe miſſam, an vltro hæc ſuſpicatus eſt Aeſchinus? Hinc aũt addẽdo,oſtendit ſe ante fores Soſtratæ ſtare.vt alibi, Ex Andro cõmigrauit huc viciniæ. {Vbi eam vidi} Sunt qui addãt ſuperuacue Hanc, & legũt, Hanc vbi vidi. {Pamphila quid agat,iam partus adſiet} Amatoria interrogatio,qua mõſtrat Aeſchinus curæ ſibi eſſe ita omnes. {Illa exclamat} Non rñdet,ſed exclamat. Et bene vim addidit ad exclamationem fuiſſe. Ergo à vocis ſono exclamat,non à verbis. {Abi,abi,iam Aeſchine ſatis diu verba dediſti nobis} Vſque,dum intelligeremus. {Satis adhuc tua fruſtrata eſt fides} Vſque dũ deciperetur. {Hem,quid iſtud obſecro inquã eſt?} Hem interiectio eſt nouas res & inopinatas audientis. {Valeas,habeas illam} Quaſi receptat & longe abſit.vt in Andria, Valeant qui inter nos diſſidium volũt. {Garrulæ} Vtpote anus. {Ac fieret palam} Demeæ.ſ. cui minime opus fuit. {Nunc quid faciam?} Figura διαπόρησις. {Vt ne quo exeat} Erumpat, vt,cum ſpumeus amnis Exijt,oppoſitaſq; euicit gurgite moles. {Ipſum id metuo vt crepant} Ipſum, q fratri rapui.& Vt,pro ne non poſuit. {Tot cõcurrunt veriſimilia} Vt mea eſſe credatur. {Ad me abducta eſt domum} Proprie, nõ dixit adducta,ſed abducta, Abducitur enim alienũ vt in Heautontimorumeno, Abducimus tuam Bacchidem Ad me autẽ,domum moraliter dixit,pro,ad domum meã.an ideo ad me,quia & illic luctatus leno eſt in retinenda contra Aeſchinũ puella? {Vtut erat geſta,indicaſſe} i.ſiue male,ſiue bene geſta erat: Vt enim,certam qualitatem ſignificat,vtut incertam,q.d quoquo modo,male bene. {Exoraſſem vt eam ducerem} Sic enim promiſerat ſe Soſtratæ facturũ. {Nũc iam porro Aeſchine expergiſcere} Sic & alibi, Enimuero Daue,nihil loci eſt ſegnitiæ neq; ſocordiæ. Legitur & Etiam,quod eſt correptiuũ interdum. {Nũc hoc primum} Primum,ab eo,quod rogandus eſt pater. {Accedam ad fores} Soſtratæ.ſ. {Horreſco ſemper} Satis amatorie, nam nimium ſemper eſt calor,& frigus recedit a corpore.vt, Totus Parmeno tremo horreoq;,poſtquã aſpexi hanc. {Aperite aliquis actutũ oſtium} Vim pluralem habet Aliquis,quamuis ſingulariter dicatur, nõ eſt.n.aliquis,niſi de multis.recte ergo,aperite aliquis,& nonc.nam nõ placet,illud,vbi duæ diſtinctiones ſunt, vnde Aperite eſt vna, altera Aliquis. {Actutũ oſtium vt aſſumatur rurſus, aperiat.proprie.n. veteres & quis,& aliquis,& quiſquam,non obſeruabãt quo genere,aut quo numero declinarent.eſt ergo figura ἀρχαϊσμός.

GVID. DIſcrucior animi,&c.} Hic Aeſch.ſuas effundit querimonias dolẽs ſe eſſe ſuſpectum à Soſtrata & Pamph.de amore Pſaltriæ q̃ fratri rapuit. Aeſch.hic ſolus loquitur. Diſcrucior animi pro animo,caſus pro caſu,vt in epiſtolis Cic. Pendeo animi. Et Virg. O præſtãs animi iuuenis. Diſcrucior animi.i. animus meus cruciatur varijs cogitationibus & quidẽ diſplicentibus, componitur.q.à dis & crucior quaſi vario modo crucior in animo meo. hoccine i.eſt ne verum.quaſi non poſſis credere, eſt ne verum ſup.hoc mali i.hoc malum,hoc infortuniũ obijci.i.imponi,imputari,improperari mihi tantum.i.adeo magnum & moleſtum mihi, vt neque ſit vertum mihi.i.nõ ſit deliberatum apud me,vel vt neſciam pro certo quid faciam.i.facere debeam de me. nec certum ſit inquam quid agam.i.quid mihi ſit agendũ vt huic malo medeat. Membra mea ſunt debilia.i.debilitata.metu.i.præ timore & diuortij faciendi cum Pam.& præ timore patris, nihil conſilij.i.nihil deliberationis,vel boni remedij & propoſiti,quiuit idest,potuit, conſiſtere.i.conſidere,reſidere in pectore meo, conſiſtere enim interdum ſignificat morari & cõſidere. Iuuen. Ede vbi conſiſtat in qua te quæro proſeucha. Vah, interiectio indignantis & dolentis, ac ſeipſum & ſuam ſtultitiam deridentis, quo modo.i. quo pacto, expediã me.i.me explicabo ex hac turba.i.ex hac turbatione,& ex his tricis ſeu inuolucris, tanta i.adeo magna ſuſpicio.i.mala opinio de me incidit.i.contingit,neque.i.ea nõ incidit inquam immerito.i.non iniuria. Soſtrata mater Pam.credit me emiſſe mihi.i.pro me hanc Pſaltriam, anus.i.vetula,miſſa ad obſtetricem quærendam fecit mihi id indicium, hoc eſt ſignificauit mibi ſuſpicionem incidiſſe de me,nam vt.i.dum, vel poſtquam ea anus erat miſſa ad obſtetricem accerſendam, hinc.i.ex hoc loco, in quo ego ſum,videlicet ante fores Soſtratæ, vbi.i.in quo loco.ſ. ante fores,vidi eam anum.ſ.nam hic vbi pro poſtquam capi non debet,iam enim vt eſt expoſitum pro poſtquam,& ita vana foret repetitio,& eſt ſenſus. Poſtquã erat miſſa ad obſtetricem ex hoc loco,in quo vidi eam,illico.i.ſtatim,accedo ad eam.i.venio ad eã. rogito i.interrogo quid Pamphila.puella agat,ne.i.vtrum,partus adſit.i.prope ſit.& rogito inquam ne.i.vtrum accerſat.i.eat ad vocandam obſtetricẽ,eo.i.eam ob rem, videlicet quia partus adeſt, illa anus exclamat.i.effrenata voce & ſonitu, magno vocis clamat,ſeu loquitur,non autem reſpondet ò Aeſchine, iam oſtendit tarditatem,quaſi bonum eſſet vt citius abijſſet, abi abi.i vade vade,noli vlterius verba dare vt feciſti hactenus dediſti ſatis diu nobis verba.i.decepiſti nos tuis verbis, quæ nihil habent effectus, ſatis adhuc i.hucuſque,tua fides i.tua promiſſio,q̃ tam ſancte facere videbaris,tum tamẽ figmentis plenus eſſet, fides ergo tua ſatis hucuſque fruſtrata eſt nos.i.decepit nos,hem, interiectio res nouas audiẽtis,inquam.i.dico vel dixi.obſecro quid illud eſt,quod.ſ. tu anus dicis,illa autem pergens in itinere ſuo dixit mihi valeas, id eſt abſcedas à nobis,habeas illam.i.puellam quæ placet tibi.i. quæ eſt tibi cordi,ilico.i.ſtatim,vt dixit illud mihi, ſenſi.i.percepi illas mulieres adſuſpicari.i.habere ſuſpicionem de me. Dicimus adſuſpicor,quemadmodum dicimus addubito, quod cõpoſitum nihil addit vltra ſimplex, niſi augeat, & ad illas ſuſpicari temeſis eſt facta propter carmen,ſed tamen repreſſi me.i.me cohibui,nec volui auferri illam ſuſpicionem detegendo amorem fratris, repreſſi inquam me.ne.i.vt non aliquid dicerẽ illi garrulæ i.illi vetulæ loquaci ac verboſæ de fratre.i.de amore fraterno,ac.i.& ne illud de amore fratris fieret palam.i.publicaretur ab illa vetula,ſeu fieret manifeſtũ Demeæ, cui minime fuit opus manifeſtare illud, nunc quid faciam deliberat,ſolus apud ſe,dicam hanc Pſaltriã eſſe fratris Cteſiph.id quod pro quod, vt ſæpe apud Cic.refertq; totam clauſulam præteritã.i.quæ res,videlicet hanc eſſe fratris, minime i.non eſt opus efferri.i.publicari, prodire in lucem,quaſi extra ferri,vſquam.i.in aliquem locum,vſquam dicitur & in loco & ad locum. Age,aduerbiũ hortantis ſeipſum in deliberando,omitto.i.prætermitto,excipio illud, videlicet nõ eſſe opus hoc efferri, videlicet hanc eſſe fratris,vel omitto.i.relinquo iſtam opinionem de prodendo fratre,quæ mihi non placet,potis eſt.i.põt (vt prius eſt expoſitum) fieri.i.effici, vt ne.i. q non,illud de fratre exeat.i. erumpat in lucẽ,quo.i.aliqua ratione & via, vbi qua capitur pro aliqua,aduerbio per locum, vbi hoc totum potis eſt fieri,&c.poteſt capi interrogatiue vel affirmatiue ſecundum varias conſiderationes. Metuo vt i.ne non,hoc eſt q non, vt Don.vult, metuo ergo q mulieres non credant idipſum.ſ.me eripuiſſe Pſaltriam fratri,& non mihi,quoniam vellem eas ſcire & credere, & ita nõ ſuſpicari de me,& id quidem vellem ſine proditione fratris ſi fieri potis eſſet,vt iam dixit. Deinde argumentatur in oppoſitum inquiens multa veriſimilia eum opprimere, vt credatur rapuiſſe ſibi. Tot veriſimilia.i.tot probabilia,ſeu probabiles rationes, ſimiles veri.i.ſimilitudinem habentes veritatis, concurrunt.i.congeruntur aduerſum me, egomet.i.ego ipſe rapui Pſaltriam à lenone,egomet ipſe,autologia eſt, nã met & ipſe idem ſignificant, ſolui.i.numeraui pro ſolutione Pſaltriæ,argentum.i.precium ipſi lenoni,abducta eſt.i.ipſa rapta violẽter deducta eſt ad me domũ.i. in domum,in qua reſideo,vbi domũ ponitur aduerbialiter, adeo, id eſt certe,fateor hæc fieri mea culpa.i.confiteor quod imminet mihi periculum diuortij, cũ Pam.& q in eius & matris ſum maleuolẽtia,ſeu q ſubiui earum odia,mea culpa hac.ſ.quæ ſequitur, videlicet me non indicaſſe.i.q non indicauerim, & patefecerim hanc rem de raptu Pſaltriæ pro fratre,patri.ſ.Mitioni, qui eſt adoptiuus pater,vt.i quẽadmodum,ea res erat geſta.i.facta,exoraſſem.i.impetraſſem obtinuiſſem,vt.i q ducerem.i.haberẽ in vxorem eam.ſ.Pam. Ceſſatum eſt imperſonaliter dictum à ceſſatum ceſſabatur.i.fuit negligentia in nobis,& ocioſitas, ac ſegnities,ſeu cunctatũ,noxia,vſque adhuc.i.hactenus, ſiue hucuſque. vel ſi magis ceſſatum eſt vſque.i.aſſidue ſemper adhuc.i.hucuſque, nunc porro.i.ex hoc nunc futurum, ſeu poſthac,ò Aeſchine alloquitur ſeipſum,expergiſcere.i.excita teipſum,neque amplius ceſſes & ſis ocioſus,expergiſcor eris eſt verbum deponẽs abſolutum, & quaſi paſſiuæ ſignificationis, nam expergiſcitur qui ſua ſponte à ſomno excitatur,expergeſcit autem, qui ab alio è ſomno excutitur, ſiue reſoluitur, nunc hoc quod ſequitur eſt primum, poſt tamen illud quod rogãdus eſt pater. ibo ad illas mulieres, illud eſt quod primum dicis, vt porgem me.i.me excuſem reijciendo à me crimen in fratrem ſecreto tamẽ.accedam.i.adueniam, ad fores.i.ad

hoſtium

hoſtium damus Soſtratæ,perij.i.perditus ſum amore.ſ.eius Pam. quàm timeo mihi eripi,ſemper ego miſer horreſco.i.cõtremiſco, ac commoueor,ſeu frigeſco.nam horrere interdum ſignificat frigere. Iuuen. Et horrendi tu non red. ſet. Per. Scis eo.ho.t.do.la. horreſco ergo.i.horrido fio & trepidus totus more amatorũ, qui voluptate aduentante,& corpus inuadẽte, trepidare incipiunt,ac trepiduli efficiuntur,vbi.i.qñ occipio pulſare.i.percutere, haſce i. has fores.i.hoc hoſtium amatæ,heus heus, aduerbiũ vocantis repetitum,ego ſum Aeſch.aperite hoſtium actutum.i.cito,celeriter aduerbium temporis dictum ab iactu.i.à celeritate,vnde actuariæ naues dñr.i.celeres ac celeriter per maria,currentes,aperite actutum hoſtium,generaliter hoc eſt dictũ. Deinde deſcendit ad particularia, aliquis aperiat ſup.actutum hoſtium, ſed Donat.dicit iſtas diſtinctiones ſic factas non placuiſſe veteribus,eſt iñ aſtruenda litera vt ſingulæ quæq; connexiones intelligantur,poteſt & ſic aſtrui ſecundum Donat.aliquis ex vobis multis,aperite hoſtium. aliquis enim vt idem ait,habet vim pluralem,quamuis ſingulariter dicatur,non eſt enim aliquis niſi de multis. Eſt aũt prolepſis figura conſtructionis,qualis ſi diceretur, ſtudeatis aliquis orationem habendam,quaſi aliquis ex vobis, ſeu quilibet ex vobis ſtudeat orationi habendæ, non curo quis veſtrum ſtudeat dũmodo ſciatur ab aliquo,neſcio quid prodit.i.exit veniens ad aperiẽdas fores,quæ ſunt longe à penetralibus domus,concedam.i.me cõferam.hoc.i.huc aduerbium locum ſicut illoc pro illuc antique.

LATO. ARgumentum} Querela & ſolicitudo Aeſchini quõ ſe purget mulierculis, & tamen fratris amorem non procedat: Et eſt hæc ſumma rerum eius epitaſis.{Membra metu de.} Aſyndeto auget vim enumerationis.{Vah} Perplexi,hoc loco,& trepidãtis.{Nam vt hinc} Narratio cauſæ ſolicitudinis,quo rem ex anu cognouerit {Nũc} Inſtauratio perturbationis.{Age mitto} Occupatio per antipophoram, & mox ſigna coniecturæ, quibus id quod grauius eſt confirmatur.totum pertinet ad amplificationem periculi. {Nunc iam porro} Apoſtrophe ad ſeipſum.

PETR. MARS. DIſcrucior animi} Turbati hominis querelas, ſed tamẽ inter affectus & animi olæſiones cordati hæc ſcena proponit.Nam cum poſſet adoleſcẽs facillime à ſe culpã remouere,ſi fratris ſui facinus detexiſſet, maluit hoc vitio ſuo adſcribi ſufferre, q̃ germani dedecus propalare, {Membra metu debilia} Eſt enim metus, vt ait Ariſt.in Phyſicis, cauſa cur ſanguis ad cor ſe recipiẽs exteriora membra ſuo vigore deſtituat. Et Seneca lib. 6.quæſt. Non eſt facie inter magna mala nõ deſipere. Itaque leuiſſima ferè ingenia in tantum venire formidines vt ſibi exciderẽt. Nemo quidem ſine aliqua iactura ſanitatis expauit,ſimiliſq; furenti quiſquis timet, ſed alios cito ſibi timor reddit alios vehementius perturbat,& in dementiam trãsfert.{Garrulæ illi} Garrulus à garrire deſcendit,quod ſignificat, vt ait Nonius, multum ſtrepere. Igitur qui ſilentiũ continere non poſſunt, ſed quidquid audiuere effutiunt,hi recte garruli nominandi ſunt. Probe autem adoleſcens nihil mulieri,quod tacitum eſſe cupit, credere intẽdit. Seneca lib.11.declamationum. Muliebris garrulitas id ſolum poteſt tacere,quod neſcit. Xenophon 7. Mulieri pectoris arcana caue committas,nihil enim diu continet.

GLAR. ET in hac ſcena non parua difficultas eſt,quo pacto carmina ſint diſcriminanda. Verum hic leniter tranſiliunt qui ex profeſſo eius rei curam ſuſceperunt. Nobis diſſimulãdum hoc non fuit,vtcunque alij ſuum excuſent ſilentium. Primi duo verſus iambici ſunt tetrametri acat. In quorum priore Mihi diſſyllabum eſt,ſecunda eliſa ſyllaba. In altero bis legẽdum Neque quid, quamuis Ioan.exiſtimet Nec poſteriore loco pro Neque legi poſſe,Sed verſus non patitur. fieret enim trochæus loco quinto,qui in iambico locum non habet, quãquam haud ſum neſcius Donatum legere Certum eſt pro Certum ſiet. Ac vt integer hac ſcena ſit Donati Commentarius,valde vereor. Deinde ſequũtur quinque trochaica tetram.catal. Qui q perperam in omnibus libris leguntur.nobis vero ordine adſcribendi viſi ſunt, deinde ratio eiuſmodi digeſtionis ſubiungenda.

Membra metu debilia ſunt,animus timore obſtipuit,
Pectore conſiſtere nihil conſilij quit, vah, quo modo
Me ex hac expediam turba? tanta nunc ſuſpicio incidit.
De me,neque ea immerito. Soſtrata credit mihi me Pſalteriã
Hanc emiſſe,fecit Canthara anus id indicium mihi.

In primo verſu Obſtipuit antepenultima producta eſt. In ſecundo quidam lib.habent Quit, & tum Nihil triſſyllabum eſt. Quidam habent quiuit,ſic Nil monoſyllabũ. Sed quomodo duæ ſunt dictiones,quemadmodum & præcedente ſcena verſu quinto à fine. In tertio duo verba De me,legi non debent,ſed ad ſequentem pertinent verſum. Quintus non eodem vbique modo legitur. In quibuſdã Hanc ad priorem verſum ad poſitum vidimus abſque item verbo Canthara, vt eſſet trochaicos trimet.cat.hoc ordine,

Emiſſe,anus id fecit indicium mihi.

Doctor.trochaicum non trimetrum,vt nos, ſed dimetrum hypercatalecticum indicauit,perperam eo quidem iudicio, quanquam ipſe eum aliter legit,vt in vulgaris habetur libris,

Emiſſe, id anus mihi indicium fecit.

Mirabile ſanè carmẽ ſi modo carmen eſt. Sed iudicet lector,mea parui refert. Quod nos docuimus,facile ꝓbabimus,ſi fuerit opus. Deinde ſequuntur ſeptem iambici tetr.acat. In quorũ primo verbum Erat ponendum poſt verbum Miſſa. Præterea Eam pronomen tolli non debet propter Donati verba, qui de Hanc pronomine ante Vbi poſito,non de Eam poſt Vbi poſito loquitur in 3. Eo monoſyl.eſt. In 4. Satis bis ponitur, & bis poſterius ſ,amittit. Præterea Diu monoſyll. In 5.d,eliditur, niſi creticus ſit loco primo. Sextus anapæſtum ſecundo loco habet. {Nunc quid faciam? dicam fratris eſſe hãc? quod minime eſt opus} Hi ſunt rurſus trochaici tetram.cat. In quorum 5.vel Mea monoſylli.eſt,vel creticus loco ſecundo. In 7.trochæus eſt loco ſecundo. In 8.vel illae primam corripit, vel bacchius eſt loco 3.vel d,in Ad eliditur. In fine decimus verſus pro Fores recte Ioan.legit. Miſer. Nam Fores ex ſuperiore verſu repetẽdum. In 15.trochæus eſt loco ſecundo. Vltimus perficitur ſcena ſequente, inquit Doct.

ACTVS IIII. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

Mire faceto commento nouum incutit Aeſchino metum pater oſtendens alij viro nupturam Pamphilam. Tandem amoto ludo agere ſerio incipiẽs filij animum gaudio explet,futurum promittens, vt illã ipſe ducat vxorẽ.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena facete luditur Aeſchinus à patre Mitione, qui varijs mẽdis Pamphilam oſtendit ab alio in vxorem ducenum iri. Qua de re non paruo dolore concutitur Aeſchinus qui eam ſummopere deperibat, quod anxie patrem celauerat. Tandem illum eundem pater miro explet gaudio, recipiens, id eſt promittens eidem eam puellam quam primum vxorem datum iri.

Partim Trochaici Tetrametri, partim Iambici Trimetri, in fine Quadrati quidam.

MITIO, AESCHINVS.

ITA vt dixi, Soſtrata
Facite: ego Aeſchinum conueniã, vt, quo modo acta hæc ſint, ſciat.
Sed quis oſtium hoc pulſauit? AES. pater hercle eſt: perij. M. Aeſchine.
AES. Quid huic hic negoci eſt? M. tu ne has pepuliſti fores? tacet.
Cur hunc aliquantiſper non ludo? melius eſt:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipſe voluit credere.
Nil mihi reſpondes? AES. non equidem iſtas, quod ſciã.
M. Ita? nam mirabar quid hic negoci eſſes tibi.
Erubuit: ſalua res eſt. AES. dic ſodes pater,
Tibi vero quid iſtic eſt rei? M. nihil mihi quidem,
Amicus quidam me à foro abduxit modo
Huc aduocatum ſibi. AES. quid? M. ego dicam tibi,
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ:
Opinor eas non noſſe te, & certe ſcio:
Neque enim diu huc cõmigrarũt. AES. quid tum poſtea?
M. Virgo eſt cum matre. AES. perge. M. hæc virgo orba eſt patre:
Hic meus amicus illi genere eſt proximus:
Huic leges cogunt nubere hanc. AES. perij. M. quid eſt?
AES. Nil: recte: perge. M. is venit, vt ſecum auehat;
Nam habitat Mileti. AES. hem, virginẽ vt ſecũ auehat?
M. Sic eſt. AES. Miletum vſque obſecro? M. ita. AES. malo male eſt.
**Quid ipſa? quid aiunt? M. quid iſtas cenſes? nihil enim,* *Quid ipſæ aiunt?
Commenta mater eſt, eſſe ex alio viro
Neſcio quo puerum natum, neque eum nominat:
Priorem eſſe illum, non oportere huic dari.
AES. Eho non ne hæc iuſta tibi videntur poſtea?
M. Non. AES. obſecro non? an illã hinc abducet pater?
M. Qui ni illam abducat? AES. factũ à vobis duriter.

Immiſericorditerque, atque etiam, ſi eſt pater
Dicendum magis aperte, illiberaliter.
M. Quã ob rem? Aes. rogas me? quid illi tandẽ creditis
°illam *Fore animi miſero, qui ° illi conſueuit prius,*
(Qui infelix, haud ſcio, an illam miſere nunc amat)
Cum hanc ſibi videbit præſens præſenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum pater.
M. Qua ratione iſtuc? quis deſpondit? quis dedit?
Cui, quando nupſit? auctor his rebus quis eſt?
Cur duxit alienam? Aes. an ſedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus hic
Illinc veniret expectantem? hæc mi pater
Te dicere æquom fuit, & id defendere.
M. Ridicule, aduorſum ne illum cauſſam dicerem,
Cui veneram aduocatus? ſed quid Aeſchine
Noſtra? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid eſt?
Quid lacrumas? Aes. pater obſecro, auſculta. M. Aeſchine audiui omnia,
Et ſcio: nam amo te: quo magis, quæ agis, curæ ſunt mihi.
Aes. Ita velim me promerentem ames, dum viuas, mi pater,
Vt me hoc delictum admiſiſſe in me id mihi vehementer dolet.
Et me tui pudet. M. credo hercle: nã ingeniũ noui tuum
Liberale: ſed vereor ne indiligens nimium ſies.
In qua ciuitate tandem te arbitrare viuere?
Virginem vitiaſti, quàm te ius non fuerat tangere.
Iam id peccatum primum magnum, magnum, at humanum tamen.
Fecere alij ſæpe, item boni. at poſtquam euenit, cedo,
Nunquid circumſpexti? aut nunquid tute proſpexti tibi,
Quid fieret? qua fieret? ſi te ipſum mihi puduit dicere:
Qua reſciſcerem? hæc dum dubitas, menſes abierũt decẽ.
Prodidiſti & te, & illam miſeram, & gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas, dormienti hæc tibi confecturos deos?
Et ſine tua opera illam in cubiculum iri deductum domũ?
Nolim ceterarum rerum te ſocordem eodem modo.
Bono animo es, duces vxorem hanc. Aes. hem. M. bono animo es, inquam. Aes. pater
Obſecro, num ludis tu nunc me? M. ego te? quam ob rem? Aes. neſcio.
Niſi, quia tã miſere hoc eſſe cupio verũ, eo vereor magis.
M. Abi domum, ac deos comprecare, vt vxorem acerſas: abi.
Aes. Quid? iam ne vxorem? M. iam. Aes. iam? M. iam quantum pote. Aes. di me pater
Omnes oderint, ni magis te, quàm oculos nunc amo meos.
M. Quid? quàm illam? Aes. æque. M. perbenigne. Aes. quid? ille vbi eſt Mileſius?
M. Abijt, perijt, nauẽ aſcendit: ſed cur ceſſas? Aes. abi pater:
Tu potius deos comprecare: nam tibi eos certe ſcio,
Quo vir melior multo es quàm ego ſum, obtemperaturos magis.
M. Ego eo intro, vt, quæ opus ſunt, parentur: fac tu, vt dixi, ſi ſapis.
Aes. Quid hoc negoci? hoc eſt patrem eſſe, aut hoc eſt filium eſſe?
Si frater, aut ſodalis eſſet, qui magis morem gereret?
Hic non amandus? hiccine non geſtandus in ſinu eſt? hem,
Itaque adeo magnam mi iniecit ſua commoditate curam,
Ne forte imprudens faciam, quod nolit, ſciens cauebo;
Sed ceſſo ire intro, ne mora meis nuptijs egomet ſim?

ITA vt dixi, Soſtrata Facite} Hic apparet Mitionẽ iam multa dixiſſe. {Facite} Iubet vt vel ſecuræ ſint, vel adornent nuptias. {Ego Aeſchinum conueniam} Mire occurſurus Aeſchino Aeſchinum quærit. {Pater hercle eſt} Quid eſt hoc quod Mitio timetur? an quia illi non eſt confeſſus? Oſtendit autẽ poeta tantundem pudorem poſſe, aut amplius, q̃ timorẽ. {Quid huic hic negoci eſt?} Alius timor, quod hinc egreditur pater. {Tu ne has pepuliſti fores?} Sic cœpit interrogare, vt negationi locum præbeat. Et nota, pepuliſti, elatum verbum, & tragico cothurno magis q̃ loquelæ comicæ accommodatur. {Tacet} Hoc apud ſe loquitur Mitio. {Melius eſt} Et non ludere bonum eſt, ſed melius. & hoc meliore affectu dixit, q̃ ſi diceret, dignus eſt. {Hoc mihi nũquam voluit credere} Contra illud quod ait, Denique alij clanculum patres quæ faciunt, quæ fert adoleſcentia, ea ne me celet, conſuefecit filium. Credere autem magno affectu dixit. nõ enim confiteretur vt patri, ſed crederet, vt parenti, aut ſodali ſuo. {Nõ equidem iſtas?} Deeſt pulſaui. {Quod ſciam} Quantum ſcio. {Itan? nam mirabar quid hoc negoci eſſet tibi} Accepit negationem Mitio, vt ludere Aeſchinum poſſit. {Erubuit, ſalua res eſt} Nimis paterna ſententia, & econtrario Simo in Andria, Vide num eius color, pudoris ſignum vſquam indicat. Et quanti affectus eſt, nõ dixiſſe, erubuit, ſaluus eſt, ſed ſalua res eſt. Non ne videtur tibi res eius omnis in Aeſchino conſtituta? eodem animo & ſupra dixit, In eo me oblecto, ſolum .i. carum mihi. Non enim ſolum intulit quod expectabatur, ſed abſolute, quaſi ex omnibus ſolũ .i. inquit. {Nihil mihi quidem} Mihi .i. nec propriæ rei. & callida negatione cœpit vt & illi adimat confitendi locum ac fiduciam, ſimulq́; fiat ei deſperatio ducendæ eius cuius mentio tam cõtemptim ab ipſo tractetur. {Amicus quidã me à foro abduxit modo huc aduocatum ſibi} Hinc incipit mendacium mixtum vero. nam amicus quidam me à foro huc, verum eſt, aduocatum, falſum. Sed huc, & quidam, modo emphaſin habent leuis negocij, & in quo nec magnæ perſonæ, nec rei difficilis operæ, aut longæ occupationis habentur. Et aduocatum dicendo, alienum negotium demõſtrauit, nam & Sibi non vacat. ſi enim mulieribus addidiſſet, potuit aliud ſperari. {Quid?} Deeſt, ait, vt ſit, Quid ait? {Ego tibi dicam} Senile eſt. nam id iam dicendum fuit. & hoc emphaſin habet vilis rei, quæ vel facile dici poſſit, vel non celanda ſit. {Mulieres paupercula} Non potuit magis celare dignitatem formæ & ætatis puellæ, quæ amatur ab Aeſchino, q̃ vt eam primo eodem nomine cum matre nominaret, deinde cõmuniter diceret de ambabus vniuerſa quibus contemni debeant. {Quædam mulieres pauperculæ} Pauperculæ addidit, vt magis deſperet Aeſchinus impetrare poſſe has nuptias à patre. Et item Quædam, vt ignobiles demõſtraretur. Et totum hoc, cum abiectione pronũciandum eſt. Vt quædã, & pauperculæ, dicendo, adimit omnem ſpem nuptiarũ, nam quædam, ignobilem indicat, pauper, indotatam. quid ergo remanet quod ſperet Aeſchinus? {Pauperculæ} Nec pauperes ſaltem. {Et certe ſcio} ἐπαυξητικῶς. parum dixit, inquit. {Opinor} Vel adeo obſcuræ ſunt, & nullus precij, vt opiner has non noſſe te. Potuit recte dicere & hoc, vt opinor, has nõ noſti, ſed illud vetuſtius. {Vt opinor has non noſſe te} Aut abundat Vt, aut deeſt .ſ. Magnum autem crimen eſt in forma vicinæ puellæ, incognitam eſſe adoleſcenti de proximo. Et quia ſcit hunc eſſe de quo dixerit, Quam hic non amauit meretricẽ? aut cui non dedit aliquid? ſubdidit cauſam ne dignitatis pudoriſq́; eſſet, quod eam incognitã Aeſchino eſſe dixiſſet, Neque enim diu huc, inquit, commigrauerunt. Et Vt opinor, mire ipſe ſibi ſumit atque confirmat, quod nondũ ille cõfeſſus eſt. {Quid tum poſtea?} Gratiſſime proditur Aeſchinus amator, cum ſedulo diſſimulet. {Virgo cum matre eſt} Vult Mitio ſic audire Aeſchinum tanquam alieniſſimũ, & ideo velut inſcius facti, diligentius narrat. Virginem aũt ἀρχαϊσμῷ pro muliere dixit. {Perge} Vide inſtantius interrogantem q̃ extraneũ decuit. {Hic meus amicus} Qui me aduocatũ abduxit de foro. {Huic leges cogunt nubere} Non permittunt, dixit, nec iubent, ſed cogunt, ad perturbãdum Aeſchinũ. & recte alia enim ſinunt leges, alia cogũt fieri. Et ne eſſet quo reſiſteretur illi, vult vt mulieres à lege cogantur. {Perij} Hoc audit Mitio, ſed diſſimulat. {Nihil recte} .i. recta quod perij, & nihil magis comicũ. Et vide triſyllabũ artificioſe eſſe ſubiectum, vt qui Perij dixit, vix hoc locutus fuiſſe videatur. {Venit is vt ſecum auehat} Aliud peius in amatã, vt nec Athenis ſaltem alteri nuberet. {Nam habitat Mileti} μιλήτῳ Mileti. & eſt aduerbium locale. {Hem virginem vt ſecũ auehat?} Hic acrius cõmoueri proditur adoleſcens, vt affectu fateatur quod verbis negat. {Sic eſt. Miletum vſque obſecro? ita animo male eſt} Ille obliuius ſui, ſic indignatur, vt in re propria. hic ruſus callide vultu vtitur tanquam aliena narrantis. {Miletum vſque obſecro?} Bene Vſque. nam Miletos, colonia eſt Athenienſiũ in Ponto. {Animo male eſt} Animo male fieri dicitur, cũ ictu alicuius mœroris perculſus

culſus animus,non ſuſtinet corpus, ſequiturq; ruina membrorũ. {Quid ipſæ?quid aiunt?} Non ſtatim credis Aeſchinum pudicam matremfamilias ſtatim conſentire in nuptias nouas viri ignoti. {Quid iſtas cenſes?} Poſſe dicere,ſubaudiendum. {Nihil enim} Dicunt, ſubaudiendum & ſic intelligendum. Nihil,non quòd taceant, ſed quòd nihil confirmationis habeat id quod dicunt. {Commenta mater eſt} Nunc dicit quid dicat.etiam commẽta dixi.i.fallaciam cõſtruxiſſe,veriſimile comminiſci. {Ex alio viro} Iam de proximo tangit Aeſchinum. {Priorem eſſe illum} Mire tractat etiã partes Aeſchini. {Nonne hæc iuſta tibi videntur poſtea} .i.illa quæ amicus eius dixerat prius,quàm hæc audires. {Iuſta tibi} Iuſta quæ poſtea audiſti,quàm illa quæ pro Lẽone dicebas prius. Aut ſi hoc non eſt, quære quid ſit Poſtea. {Poſtea} Sic abundaret, quomodo interdũ Hodie de ſtomacho adijcitur loquentis. vt Virg.dicit, Nunquam omnes hodie moriemur multi. {Non?} Vultuosè pronunciandũ eſt non. {An illam hinc abducet} Hinc,tanquam ſingultus plorantis eſt.nam ſic eſt pronũciandum. {Pater?} Quaſi ad hoc ſupplicandum dicatur. {Factum à vobis duriter} Nõ dure & crudeliter, ſed quaſi duramente.i.inflexibili, & quod Græci dicunt [illegible]. {Immiſericorditerq;} Nota octo ſyllabarum aduerbium, atque inſuper compoſitum,& cum coniunctione prolatum. {Illiberaliter} [illegible]. nam multa duriter, etiam ſi opus ſit immiſericorditer quoque,& facienda ſunt,& patienda, ſi ita ratio & cauſſa cogat,& non ſit illiberale.i.nõ malum atque inhoneſtum. {Si eſt pater Dic edum magis aperte} .i.apertius, quia iam apertum fuerat, duriter,& immiſericorditer. Et bene præfatus eſt, ne contumax aduerſus matrem videretur. {Illiberaliter} Iniuſte,inclementer, non bene.quia liberalis,bonus dicitur. {Quam ob rem?} Delectari magis cupiens Mitio, Aeſchinum vult protrahere ad defenſionem ſui. {Fore animi miſerum} Quid de ſe plus diceret, ſi factum fateretur? {Qui illi conſueuit} Legitur & illam,& dicebant veteres,hanc rem conſueui,& [illegible]. vt Plaut. Vt clandeſtine,vt celetur conſuetudo. Et maiore affectu non amorem allegauit,ſed quod eſt commune cum bonis,& multo iuſtius, conſuetudinem. {Qui infelix} Non,qui,ſed qui infelix,& non,amat,ſed miſere dixit. & ita affectu proditur qui vt alienus vult loqui. {Præſens præſenti eripi} Adiuuat ſignificationem hæc ex abundanti addita, vt illam abſens abſentem auditq; videtq;. Et, Fratrem ne deſere frater. Sic Cæcilius in Eratoſthene, Hæc caterua plena gladiatoria, cum ſuum ſibi alius ſauciat, ſocius ſocium. Et totus hic locus eſt tranſlatus ex Virg. in 4.Aen. Quis tibi tunc Dido cernenti talia ſenſus,Quoſve dabas gemitus? cum littora feruere late Proſpiceres arce ex ſumma,totumq; videres Miſceri ante oculos tãtis clamoribus æquor? {Iſtuc?} Deeſt,dicis. {Quis reſpondit?} Latentes obiurgat Aeſchinum, rem ſine patre geſſiſſe. & dicitur figura.

{Quis deſpondit?} Quia non interfuit pater. {Quis dedit?} Quia rapuit ante quam peteret. {Quando nupſit?} Quia nuptiæ nõ factæ ſunt. Et nupſit moleſte additum, quaſi aliena ſit, quæ non legibus ducta ſit. {Auctor his rebus quis eſt?} Datiuo caſu,non harum rerum. Et Saluſt. Qui tunc Romanis imperator erat. {Auctor his rebus quis eſt?} Iterum obiurgat, quia non interfuit pater.& agit ſic dolens,velut ſibi minus amoris præbitum fuerit, Mitio,vt ſe his,quantũ amor patitur,videatur vlciſci,quodque ſibi negocium non confiteatur Aeſchinus. {An ſedere oportuit} Sedere propriè ignauiæ ceſſationis eſt. vt, Sedeat, ſpectentq; Latini, Et Quid ſedes Verres, quid ſpectas? {Cur duxit alienã?} Verum filiam? an quæ poſſit aliena eſſe? nã omnes alienas filias ducunt. {Tam grandem} Grandem,ad ætatem veteres retulerũt, non ad corpus. & in parte ætatis dicitur grandis, non in tota vita, niſi ſi addatur natu. vt, Grandis natu parens adductus ad ſupplicium. Et grandis infans,& grandis puer,& grandis ephebus,& grandis virgo rectè dicitur. Et vnde ſcit Aeſchinus? an grãdem hinc fingit ignotam? an quia dixit pater, Cõmenta mater eſt eſſe ex alio viro neſcio quo puerum natum. Ergo & illa grandis, & ſerus Mileſius,qui tunc virginem petit,cum iam altera ſit, vel rapta ſit alteri. {Dũ cognatus huc illuc veniret} Prouerbialiter hinc illinc. {Et id defendere} Non potuit magis amatorie, & magis pueriliter loqui, quàm vt non contentus quòd ait, Hæc dicere te æquum fuit, etiam adderet,& id defendere. Pater autẽ qualis affectus eſt,cum etiam patri ob alienam cauſam blanditur, vt ipſe nunc ſimulat. {Ridicule} Vocatiuus eſt caſus, ab eo quod eſt ridiculus. {Quid iſta Aeſchine Noſtra?} Hic iam vltima deſperatio,& Aeſchinũ in confeſſionem protrahet,& in finem fallaciæ ſenẽ deducet. Et bene quidem noſtra dixit memor eſt enim ſe reſpondiſſe Aeſchino interroganti, Tibi vero quid iſtic rei eſt? Nihil mihi quidem. Totum autem hoc ſenex addi redegit,non tam vt torqueret Aeſchinum,quàm vt maius faceret beneficium ſuum,exponẽdo id quod pene periculum amor eius incideret. {Quid eſt? Quid lacrumas?} Quaſi repente animaduertit flentem, & quaſi cauſa omnem neſciat,ſic inquirit. {Aeſchine} Non exhibuiſſet perſonã patris,niſi pietate victus,pati filium nollet confeſſione torqueri. Virgil. nec plura quærentem Paſſa Venus,medio ſic interfata dolore eſt. Bene ergo intelligunt, qui ſic accipiũt,pertracturum adhuc fuiſſe Mitionem, niſi victus affectu fallaciam proieciſſet. {Nam amo te,} Bene addidit,nam te amo,&c nam & timidis,& inimicis moris eſt ſcire quid agamus. {Ita velim me promerẽtem ames} Quàm pie additum eſt promerentem,tãquam illic ſit votum Aeſchini,cum poſſit pater etiam immeritum amare. Et animaduertendum eſt, Vt,ſemper ſequi,vel ſtatim, vel ex interuallo, maxime in huiuſmodi confirmationibus. ſic Cic. Ita velim mihi deos propitios,vt cum illius temporis mihi venit in mentem,&c. Velim autẽ, pro volo antique dicitur. {Admiſiſſe in me} Me in me [illegible],adiectum eſt. {Et me tui pudet} Ambiguum quidam hoc dictum putant,ſed apparet adoleſcentem propter ſuum peccatum dicere,nõ quòd quidquam turpe fecerit patri. {Ne indiligens nimiũ ſies} Non ergo ingratus,ſed negligens Aeſchinus. nec negligens,ſed indiligens.nec in alterum,ſed in ſe deliquit. Miræ clementiæ genus eſt, aut omnino ignoſcere,aut crimen in leuius commutare. nam tota obiurgatio ita amica eſt,vt non multum à blandimento diſſerep,magiſq; proficiat apud audientem, vt vult Terent. quàm illa aſpera atque præfracta. {In qua ciuitate tãdem te arbitrare viuere?} Communem locum inducit, à perſona,à facto,à tẽpore. {In qua ciuitate} Aliter pronunciandum eſt.i.preſſe ac leniter, ne faciat illud Tullianum, Pro dij immortales, vbi nam gentium ſumus? quam remp. habemus? in qua vrbe viuimus? Et Tandem,pro Damen. {In qua ciuitate} Hoc eſt,oblitus es Athenis te eſſe,vbi viuitur legibus? Vide omnes ſententias poni accuſatorias, & nihil amoris. Iſti ſunt orationum colores difficillimi,ſed elaborauit Terent. Mitionem facere leniter accuſantem, & inducere Demeã duriſſime blandientẽ. {In qua ciuitate} Quod obiurgat Mitio,magni amoris eſt,& neceſſaria pro perſona aſſentatio. non enim conuenit patrem nimium diligentem filium,eius præterire peccata. {Virginẽ vitiaſti} Vide & rem dici,& abeſſe tragicã inclamationem, & oſtẽdi delictum,& adueniam feſtinari. nam ſtatim dicet, Iam id peccatum primum eſt magnum,at humanum tamen. Et tota pronunciatio huiuſmodi verbis ſummiſſa debetur. {Facere alij ſæpe,item boni} Moris eſt exemplo lenire,quod purgare non poſſis. {Facere alij ſæpe,item boni} Conſolatio ab exẽplo. Et boni,non tum hoc facientes,ſed alias boni. {At poſtquam euenit} Euenit.i.quia non commiſſum eſt nihil innocentius dici potuit. {Nunquid circumſpexti?} Syncope,pro circumſpexiſti. Circumſpicimus præſentia. Proſpicimus futura. {Quid fieret?} .i.qua ratione, quo modo fieret? & qua rationem.i.quibus adminiculis, vel per quas perſonas? {Si te ipſum mihi puderet dicere} Optime hoc additum eſt, quaſi non debuerit Aeſchinum apud Mitionẽ pudere. {Qua reſciſcerem?} Qua.i.per quos.& ad omnia ſubauditur,nunquid circumſpexti? {Qua reſciſcerem?} Deeſt Re,vel Ratione. {Menſes abierunt decem} Mire abierunt,q.d. Te ceſſante,menſes ceſſere,& locus eſt incuſationis à tẽpore. Et abire dicitur quod paulatim nos deſerit,hoc autem ex partu intelligit. {Quod quidem in te fuit} Sal. Quod in familia noſtra fuit. præſtitit, vt in omnibus bellis adeſſet vobis. Et Cice. Senatus P.R. quod in omnibus fuit iacuit & pernoctauit in publico. {Prodidiſti & te,& illam miſeram} Vide feſtiuum ſenem,quantum ſe adoleſcenti accõmodet,non.n.illum quem cauſa depoſcit,ſed amatorium ordinem fecit prius dicendo prodidiſti te quàm illam,tum etiam gnatum, vt ex animo amare videatur id,quod natum eſt. {Prodidiſti} Decepiſti,vel deſeruiſti vt Virg. votis ob iram Prodimur. {Quod quidem in te fuit} Pro id, quod in te erat.i.quãtum in officio tuo ſpei & auxilij parentumq; ſuarum,vel,quantum ad te ſpectabat. Et hic eſt illud quod obſequentiſſimus pater vult omnia per ſe eſſe correcta. {Dormienti hæc tibi confecturos deos?} Quam mitis,quàm faceta obiurgatio. Videtur ſatis Mitio ille eſſe qui ante eſt deſcriptus? {Quid?credebas dormienti hæc,&c.} Incerta diſtinctio,nam & per ſe quid,& quid credebas,legi põt,& velut per hoc ſubaccuſetur Aeſchinus, Dormienti hæc tibi confecturos deos? infertur. Et quæ ſint quæ à dijs, ceſſantibus præſtari non poſſint,ſequẽti verſu docet, ne videatur de dijs male ſenſiſſe. {Dormiẽti} Multo melius quàm ſi diceret ceſſanti. & non,facturos,ſed quod plenum eſt,cõfecturos. Et mire deos ponit in eo negotio quod ipſe præſtat, tãquã hic & ſe & deos excuſet, quòd non fecerint Aeſchino,quæ volebat,etiam dormiẽti. {Et ſine tua opera illam in cubiculũ iri deductũ domum?} Ordo, deductum iri domum. {Nolim ceterarum rerũ te ſocordem} Quaſi nihil imperioſe,ac pro auctoritate patria ſit. nolim,inquit,te ſocordem ceterarũ rerum eſſe. nõ dixit,ne ſis ſocors. {Bono animo es,} Apparet flenti hæc dicta omnia eſſe.& hoc docuit verecũdũ adoleſcentẽ & ex vi tantæ orationis,& metu amittẽdæ puellæ. Es Es, modo imperatiui modi eſt,tẽporis præſentis. nam eſto,futuri eſt.

{Duces vxorem}Datur in vltima obiurgatione & breuiter & plena ſecuritas.{Hem}Singultiĕtis fletu & gaudio dixit hem.{Obſecro non ludis tu nunc me?} Mœſtus amatoris animus ludentē ſerio loqui credidit, vera dicentem, quia optata ſunt, putat ludere nunc. Poteſt & ob hanc cauſam dicere, Ludis tu nunc, ꝙ nunquā eum antea luſerit. {Ego te?quam ob rem?} Magna vis pronominum cur non laudat. quibus & acceſſit conſideratio rei. nam primo ego, deinde te, deinde cauſæ propoſitio. Et recte Ludis. Eſt. n. amantis in falſum metum conijcere imminentem lætitia, qualibet ſententia. inimici vero in falſum gaudium quenquam impellere ſub alicuius mœroris aduentū. & ideo negat ſe Mitio in hac parte luſurum Aeſchinum, qui in alijs luſerit. {Quia tam miſere hoc cupio eſſe verum}Pro nimis, quia nimia miſeria, vt, Nequid nimis. hoc enim putant qui virtutes mediocritates eſſe dixerunt. {Neſcio}Religioſe dixit neſcio, quaſi non ſit ratio quare non credat patri, quamuis ſubiecerit cauſam. {Abi domū, ac deos comprecare}Magnus iuſtitor ſui beneficij eſt, qui à dijs petendum eſſe dixit, quod ipſe præſtabit. an ideo quia ordinis fuerat, prius rem diuinam facere, & ſic vxorem accerſere? Et bene repertum eſt Abi, quaſi hærenti morantique, vt ait, Vos iſtæc intro auferte, abite. {Quid?iam vxorem?}Acceſſit ad beneficiū tempus. & ideo Iam quaſi geſtiens repetit adoleſcens. {Quantum pote} Aut deeſt cito, aut quantum poteſt eſſe. {Quid? quin illam?}Commendat ſe Mitio, & familiariorem amatori facit, mentionem faciēdo ſæpius de amica in vxorem ducenda. {Ni magis te, q̃ oculos nunc amo meos}Mire nunc addidit. & eleganter inuentū eſt quod in ſe amator multū diligat. i. oculos, vt econtrario in Eun. Adoleſcenti ipſi eriperem oculos. i. ipſos, de quibus amat. {Aeque} Sic infert hoc quaſi dubitando inuenerit, {Perbenigne} Multū putat, quia amator hoc dixit, ergo benigne, large abundeq́;. {Quid?ille vbi eſt Mileſius?}Non amat, ſi ſtatim timere deſinit. vnde Virg. Omnia tuta timens eadem impia fama furenti Detulit, armari claſſem, curſumq́; parari. {Abijt, nanē aſcendit,}Facete, abijt, ne diceret, mentitus ſum. atque ita dixit, vt infantibus nutrices de terriculis dicere ſolent, quas cum ipſæ confinxerint, abolitas volunt, poſtquam illos vident nimium pauere. Et mihi videtur ridens hæc dixiſſe, vt intelligat Aeſchinus Mitionem ioco fuiſſe mentitum. {Tibi obtemperaturos magis}Mira ſentētia, duos obſequi bonis quaſi bonis hominibus multum debeant. & in excuſationē precandi deos vide quæ facultas nata ſit patrem ſine aſſentatione laudandi. non eſt autem iniurioſum, ad patrem referre deprecationem deorum, ſed magis honorabile. nam tale eſt apud Virg. Tu genitor cape ſacra manu, patrioſq́; penates. vt ipſe patrem portet, hic deos. {Ego eo intro, vt, quæ opus ſunt, parētur, fac tu, vt dixi, ſi ſapis}Hic verſus in quibuſdam non inuenitur. {Quid hoc negotij?} Et mirantis hæc, & laudantis oratio eſt. & pene videtur huiuſmodi patrem Terent. probare. {Qui magis morem gereret?} Qui, quo modo, qua re, qua ratione. {Hic non amandus?}Omnia perfecit hic pater, vt & ametur, & laudetur, & foueatur. {Magnam mi iniecit ſua commoditate curam}Mira ſententia, mala etiam de bonis nobis naſci. an bonus parens magnæ curæ eſt filio? {Sciens cauebo}Facere quod nolit. ſ. {Sed ceſſo ire intro, ne mora meis nuptijs egomet ſim?}Bene hoc, vtpote obiurgatus.

GVID. ITa, &c.}Hic Aeſch. luditur à patre Mitione, qui varijs modis oſtendit Pamphilam ab alio in matrimoniū ductum iri, quo non parum dolore cōcutitur Aeſch. qui ſummopere eam deperibat, ſed id celauerat patrem, tandem illum eundem pater explet gaudio recipiens ob Aeſch. puellā iri ductum, M. ò Soſtrata facito ita, vt dixi, vel tu & filia facite ita, vt dixi, per quod apparet Mitionem iam multa dixiſſe, ego conueniam. i. alloquar Aeſchinum, vt ſciam quomodo hæc de nuptijs, & de coniugio ipſius, & tuæ filiæ ſint acta. i. tranſacta, & pacta. Sed quis pulſauit. i. percuſſit hoc hoſtium, hoc dixit cum appropinquaret foribus, quas pulſari audierat. A. Hercle pater eſt. ſ. Mitio pater adoptiuus eſt hic intra domum iam ego facile perſpicio ipſius ſermone. M. O Aeſch. vocando eum. A. Quid negotij. i. quod negotiū eſt huic ſcilicet Mitioni, per indignationem dixit. i. quod negotium habet iſte hic. i. in domo Soſtratæ. M. Ne. i. verū tu pepuliſti. i. percuſſiſti, Inde pulſo as frequentatiuum, has fores. i. hoc hoſtium? Deinde cum non reſpōderet Aeſch. ſubdit ſubmiſſa voce & apud ſe, tacet. i. taciturnus eſt, obmutuit. Cur non ludo. i. illud hūc Aeſch. aliquantiſper. i. aliquādiu. Melius eſt. i. operæprecium eſt, vt à me ludatur, quandoquidem. i. quia certe nunquam voluit credere. i. committere, ſecreto dicere, ac detegere. Item impartire mihi hoc videlicet amorem filiæ Soſtratæ hæc priora dixit apud ſe, deinde ſubdit alloquendo Aeſchinē, nihil reſpondes mihi. A. Equidē. i. certe, ſeo ego quidem non pulſaui ſup. iſtas fores, q̃ ſciam. i. quantum ſcio, alij habēt quod ſciam quod in idem redit. ſed Don. vult quam ſciam pro quantum ſcio. M. Itan'. i. ita ne. i. eſt ne ita vt ais. i. te fores non pepuliſſe. id ego dicebam ſup. Nam. i. quia mirabar quid negocij eſſet tibi hic vbi dici inepte ſolet, quid haberes agendum hic. Deinde ſubdit apud ſe. Erubuit. i. verecūdatus eſt & rubore eſt ſuffuſus, ſalua res eſt. i. res bene ſe habet, nam rubor eſt virtutis color, & ita magnum eſt argumentū nondum perfricuiſſe frontem, omnem depoſuiſſe pudorem. A. ò pater dic ſodes. i. dic ſi audes, & ſi tibi cordi eſt, & eſt comicum verbum blandienti aptiſſimum, & iam familiariter loqui incipienti, vero. i. ſed, quid rei. i. quod negocij eſt tibi iſtic. i. apud Soſtratam, vbi dicerent barbari, quid habes agendum. M. quidē. i. certe, nihil mihi eſt iſtic. i. apud Soſtratam, vbi dicerent barbari, quid habes agendū. M. quidem. i. certe, nihil mihi eſt iſtic. i. nihil habeo negotij, ſeu, vt barbare loquar, nihil habeo agendum illic, quidem. i. certe, vel quidam amicus. i. vnus ex amicis meis, abduxit. i. deduxit, remouit me a foro, modo. i. paulo ante, & deduxit me huc ad Soſtratam aduocatū ſibi. i. interceſſorem, & mediatorem pro ſe videlicet, vt omnia de nuptijs filiæ & ipſius tranſigerentur meo beneficio, ac mea interceſſione. Nam aduocatus dicitur, qui cauſam alicuius agit, itaque faciens eius eſt interceſſor apud iudicem & mediator, eſt etiā omnis homo defendere aliū paratus, vt teſtatur Laur. Sic ergo aſtrue modo. i. paulo ante, amicus abduxit me. i. abſtraxit me huc foro, tanquam aduocatum ſibi. i. vt ſibi eſſem aduocatus, vt iam eſt expoſitum. A. Quid. i. cur, abduxit te aduocatum ſibi. i. in qua re vult te eſſe ſibi aduocatum. M. ego dicam tibi, quædam mulieres pauperculæ habitant. i. morantur, hic. i. in his tectis, opinor te non noſſe has mulieres, & certo ſcio. i. non dubito, & vere ſcio te non noſſe eas, enim. i. quia non diu. i. ex longo tempore, cōmigrarunt huc. i. ceperunt hic ſedes, & huc ad morandum venerunt. A. quid tum. i. tunc poſtea ſecutum eſt, vel quid ex eo vis inferre. M. virgo eſt cū matre. A. perge. i. proſequere narratione tua. M. hæc virgo eſt orba patre. i. caret parte. Orbus dicitur aliqua re cara priuatus, vt parens dicitur liberis orbis, & contra liberi dicuntur orbi parente, hic meus amicus eſt proximus illi virgini. i. mulieri, nam iam corrupta erat eſt proximus genere i. cognatione ipſa, leges cogunt hāc puellam nubere. i. nuptui collocari huic amico Aeſch. perij. i. perditus ſum, hoc audiuit Mitio, ſed diſſimulat. M. quid eſt quod tu dicis, nam alter ſummiſſa voce dixerat, A. nihil eſt. ſ. recte res ſe habet, ſed hoc diſſimulanter dicitur perge. i. proſequere narrando. M. is amicus venit vt aduehat ſecū. i. quaſi naui vehat. Nam vectores dicuntur, qui naui vehuntur pro precio. Et bene aduehat, nam ipſe habitat. i. moratur. Mileti. i. in vrbe Ioniæ, quæ eſt Athenieſium colonia & Mileti genitiuus eſt aduerbium poſitus, id pro aduerbio in loco. A. hem, dolētis interiectione, & commoti vehementer. dicis eum veniſſe ſup. vt aduehat ſecum virginem. i. mulierē. nam in corrupta erat. M. ſic eſt. i. eſt verum eam ob rem veniſſe vt abduceret. A. obſecro. i. obnixe peto vt dicas mihi an venerit, vt aduehat virginem ſecum vſque Miletum. i. vſque in eam vrbem, vnde Mileſiæ lanæ precioſæ eſſe dicitur à Vir. M. ita venit vt abducat eam Miletum vſque. A. male eſt animo meo. i. animus meus eſt æger dolore, moleſtia, ac paſſionibus varijs, quibus conflictatur animus, nam vt dicimus bene eſt mihi. i. ſum ſanus, & male eſt mihi. i. ſum ægrotus, ſic dicimus bene eſt animo. i. ſum lætus, neq́; afflictus morbis animi, quæ paſſiones ſunt, & male eſt animo. i. ſum ægritudine animi vexatus, & (vt inquit Don.) male eſſe animo dicitur cū dicti alicuius mœrore perculſus animus eſt, ita vt corpus nō ſuſtineatur, ſequaturq́; ruina mēbrorum. quid ipſæ mulieres aiunt. M. quid cenſes. i. putas mulieres poſſe dicere ſup. enim. i. certe, vel quia nihil dicuntur mater Soſtrata commenta eſt à comminiſcor eris. i. adinuenit excogitauit veriſimilem. ſ. fallaciam, videlicet puerum eſſe natum ex alio viro neſcio ex quo viro natus ſit, vel ſic miſce puerum eſſe natum ex alio neſcio quo viro, ſed in idē reuertitur, neque ipſa mater nominat eum virū ex quo natus eſt puer. Commenta eſt inquam, vel dixit illum virū, ex quo natus eſt filius eſſe priorem. i. cui potius ſit collocanda puella, & ait non oportere filiam dari huic amico meo. A. eho, interiectio audientis quod optabat, non ne hæc quæ dixit Soſtrata. ſ. illum, ex quo natus eſt puer eſſe priorem & preferendum non ne ex videntur tibi iuſta, poſtea. i. poſtquam dicta ſunt, & ea cōſideraſti, vel quæ poſtremo loco dixiſti. M. Non vſit mihi iuſta. A. obſecro non. i. dicis non videri illi tibi iuſta, & hoc non vultuoſe eſt pronunciandum. An. i. verum, ò pater verum ipſe amicus tuus abducet. i. abſtrahet illam. hinc. i. ex hoc loco. M. quid ni. i. cur non abducat illam. A. id ſup. ſ. tranſactio, & pactio de nuptijs, factum eſt à nobis duriter. i. dura mēte & inflexibili, & non pure ac crudeliter, & immiſericorditer. i. auſtere, aſpere, ſine miſericordia, ſed cum rigore, atque etiam ò pater ſi dicēdū. i. ſi licet dicere magis aperte. i. clarius, apertius factū inquā eſt à nobis illiberaliter. i. iniuſte, inclemēter non bene quia liberalis bonus dicitur. M. quamobrem. i. quare

eſt ita factum à nobis illiberaliter. A. Rogas me.i. interrogas quare tandem.i.ſine longis ambagibus & verborum circuitionibus quid animi.i. quem animum creditis fore.i. futurum eſſe illi miſero. qui conſueuit.i.conſuetudinem & côuerſationem habuit prius cum illa puella. Don.legit conſueuit illi vel illam. nam veteres hanc rem conſueui dictitarunt. qui infelix propter hanc ſurreptionem,haud ſcio.i.neſcio an amat nunc illam puellam miſere.i.valde, & in miſeriam ſuam ac infelicitatem. quid ergo illi animi creditis fore, cum.i.qñ ipſe præſens videbit hanc puellam eripi.i.abduci ſibi præſenti, vel cape præſens aduerbialiter pro coram,quo etiam modo capi poteſt.Cic.ad Curionem. Præſens tecum egi.i.ſum collocutus tecum. Appoſuit aût, neſcio an illam nunc amat,vt colligeret ſuſpicionê de ſeipſo,quia nimis aperte fuerat locutus,& ex affectu præ nimio amore, & quid animi creditis illi fore,cum ipſe videbit hanc puellam abduci.i.auferri, ab oculis ſuis.i.à conſpectu ſuo. ò pater facinus.i.factum veſtrum,eſt indignum.i.inhoneſtum, & non dignum quod à vobis fieri debuiſſet. M. qua ratione.i. quo modo, vel qua cauſa dicis iſtud. quis deſpondit.i.promiſit illam ei quem defendit. quis dedit illam puellam,q.d.prius rapta eſt,q̃ daretur? cui homini deſponſata eſt ſup. aut data? qñ nupſit.i.data eſt nuptui illi, quem tantopere defendis. diſſimulat enim Mitio ſe noſſe Aeſchinum fuiſſe illum, qui eam ſtuprauerit,i.cum tñ latenter obiurgat quòd ſine patre rem geſſerit. quis eſt auctor his rebus.i. quis præeſt ſeu præfuit his rebus faciendis videlicet tranſactionibus, & pactionibus de connubio puellæ,cum illo quem defendit,cur ipſe quem miſerum dicis, duxit.i.cepit in vxorem,alienam.i.eam,quæ ſibi non erat deſponſata, neq; data, ac ideo aliena? A. an.i.verû, oportuit virginem tam grandem.i.tantæ ætatis,quâtæ eſt,inde grandis natu.i.annoſus. Oportuit ergo virginem tam grandem ſedere.i.ceſſare, ocioſam eſſe,torpere domi expectantem dum.i.quouſq;. cognatus.i. aliquis de cognatione venire hinc illinc, prouerbialiter dictum.i. ex hac aut illa parte. ò mi pater æquum fuit te dicere hæc.i.honeſtum erat vt diceres hæc quæ dixi.ſ. eam non debuiſſe iam diu ſedere domi,&c.& æquum fuit inquam te defendere id.ſ.quod non oportuit eam tam grandem ſedere domi expectantem,dum hinc illinc venire cognatus. M. ò ridicule.i.deridende, qui.ſ.dignus es,qui ridearis cum tuis verbis abſurdis & ſtultis,ne.i.verum,dicerem.i.dicere debebam cauſam aduerſus, vel aduerſum (vtruoque enim dicitur) aduerſus illum.ſ.amicû cui.i.ad cuius defenſionem. veneram aduocatus.i.interceſſor futurus, & auxiliari ſeu defendere paratus, ſed ò Aeſchine quid iſta facta, & iſta negotia de hac puella interſunt ſup. noſtra, in ablatiuo fœminino.i. quid ad nos ſpectant,aut quid nobis cum illis.i.quid negocij, quid commercij habemus cum illis, atque (quod dici inepte ſolet) quid habemus agendum de illis mulieribus, & negocijs ſuis, abeamus.i. diſcedamus,vt aût hoc dixit,animaduertit repente eum flentem, tuncq; ſubiungit. quid,eſt? quid.i.cur,lacrumas.i.fles. A. ò pater obſecro auſculta.i. audi. M. non eſt paſſus pater filium torqueri in confitendo crimine ſuo,propterea inquit, audiui omnia, noli detegere & non ſolum audiui,ſed ſcio omnia quomodo ſe habeant, nam amo te quo.i.qua re.ſ.quia te amo, vel quo pro quanto, ſed melius eſt,vt capiatur quare, ea quæ agis ſunt magis mihi curæ, A. velim.i.volo vtinã ò pater ita ames promerentem.i.bene merentem & dignum, quia te amet. nam promeremur bona tantû, dum.i.quandiu viuat, vt.i.ſicut id, quod ſequitur.ſ. mea admiſiſſe in me.i.cômittendo recepiſſe in me hoc delictum de virginis ſtupro,dolet vehementer mihi.i.eſt mihi maximo dolori, ſiue afferet mihi dolorem maximum, & ita inquam me ames, vt.i.ſicut, me pudet tui.i.propter te,qm̃ pudore afficior, q ſim tibi cauſa pudoris,quia aliquid.ſ.infamię mea cauſa contraxeris propter crimen meum. M. Hercle credo te pudere facti & mei. nanq; noui.i.cognoſco,ingenium tuum i. naturam tuam, eſſe ſup. liberale.i.bonum,quia liberalis bonus,ſed vereor.i.timeo,ne.i.vt pro q ſis nimium indiligens.i.incurius,negligens, tandem.i.ſine multis verbis reſponde,vel côſidera,nam hic tandem habet quiddã vrgens, & accelerans. Don.vult capi pro tñ in qua ciuitate.i.in qua communitate,arbitrare.i.putas te viuere,viuis enim in ciuitate Athenienſi,vbi legibus viuitur. Vitiaſti.i.ſtupraſti, & corrupiſti virginem ciuem, quam virginem ius non erat.i.non licebat te tangere,quod ſine comparatione minus eſt, q̃ ſtuprare. imprimum.i. in primis. id peccatum eſt magnû.i.enorme, attamen.i.ſed tñ eſt humanû.i.à frugalitate humana deflexû, quæ varijs luditur concupiſcentijs,ſæpe.i plerunque. alij boni, non tunc cum facerent, ſed alias,fecerunt item.i.ſimiliter,vt tu,at.i.ſed poſtquam id euenit.i.contingit tibi hoc facere,cedo.i.dic, nunquid.i.nunquid aliquid circunſpexiſti.i.conſideraſti tanquam præſens. Circunſpicimus præſentia,proſpicimus futura, aut nunquid tute.i.tutemet. proſpexiſti tibi.i.prouidiſti tibi,tanquam de futuro videlicet,quid fieret.i.factu bonû eſſet,quo modo.i qua ratione,qua via, quibus adminiculis,quibus perſonis fieret illud quod eſſet faciendû, ſi te ipſum puduit dicere mihi,qua p.i. quos,vel qua.i. qua re qua via, qua ratione reſciſcerê.i.cognoſcerê, quod feceras,nunquid inquã circunſpexiſti quod te facturû putares,dum te ita pudebat,dum.i. quandiu,dubitas.i.nô audes hæc dicere mihi decem menſes abierunt.i.fluxerunt, prodidiſti.i.decepiſti te & illam puellam miſerã, & prodidiſti.i.decepiſti,natum.i.filiû, quem ex ea ſuſtuliſti, quod quidem in te fuit.i. quantû ad te ſpectauit, hoc eſt decepti eſtis tu & gnatus & mater tm̃ quantum poteratis decipi per tuam negligentiam, quamuis quantû ad te ſpectauit, omnino officium tuû defuit,& eſt elegans dicendi modus,vbi quis diceret quantum potui & debui adiuui eum elegantius ſic, Quod quidem in me fuit adiumentum illi ſuppeditaui. Similiter vbi dici ſolat. Quantum potuiſti pauperem me reddidiſti. elegantius ſic. Quod quidê in te fuit ad inopiam redactus ſum. Similiter hic quod in te fuit.i. quantum potuit fieri per tuam indiligentiã proditus es. item mater,item natus ex ea. Quid? modus interrogandi & melius eſt vt fiat hic diſtinctio ac ſcortû legatur. Credebas deos confecturos.i. ad plenum facturos hæc.i.vt tibi crimen ignoſceretur, & connubia tranſigerentur, & credebas illam puellam deductum in futurum,infinitiui paſſiui.i.deducendam eſſe.i.credebas q illa deduceretur in futuro tibi dormienti.i.ceſſanti & nô vigilanti in tuis negotijs,& deduceretur ergo domum aduerbialiter ad locum. & in quam partem domus? in cubiculum.i.in cameram,in qua dormire ſoles,& quæ vxore habita diceretur thalamus,in quo eſt lectus genialis: Credebas inquam vt hoc fieret ſine tua opera.i.ſine tuo labore,& ſine tua induſtria ac diligentia. Nolo.i non volo. te eſſe ſecordem.i.imprudentem,improuidum, inconſideratum, ignauû ceterarum rerum.i.in alijs rebus,& negotijs,eodem modo quo.ſ. fuiſti in hoc negotio. Secors dicitur quaſi ſeorſum,aut ſemotum à corde.i.vel à fortitudine & audacia,vel à prudentia. Nam cordati homines dicuntur ſapientes,aut prudentes,propterea ſecordes non immerito dñr imprudentes. Et qm̃ inter hæc dicenda fiebat Aeſch.ideo ſubdit ſecuritatem,es.i.ſit, ſecunda perſona imperatiui ſingularis,bono animo.i.habeas bonum animum(& quod dici ſolet)facias bonum vultû,duces hanc puellam vxorem.i.habebis eam in vxorem. A. hem,interiectio emiſſa eſt à ſingultiente fletu & gaudio. M. inquam.i.dico tibi es.i. ſis bono animo. A. ò pater obſecro te,num.i.nunquid, quaſi optet negatiuam reſponſionem, tu ludis.i.illudis,derides me,ludificas me tuis verbis nunc quaſi prius non luſeris. M. petis verû ego ludã te? quamobrê.i. quare luderem te,vel quare petis. A. neſcio qua ratione nô credo tibi. Ideo.i.eam ob rem, magis vereor quia cupio tam miſere .i.tam nimis,vel vehementer,vel obnixem dictum tuum ſup. eſſe verum,vel quia cupio tam miſere verum eſſe me illam ducturum vxorem. Miſere interdum capitur pro valde,& quidem vbi eſt aliquid miſeriæ,vt in cupiente nimis eſt paſſionis aliquid. quod eſt animo moleſtû. nam eſt nimis, à virtute recedit. M. vbi domû ac comprecare deos.i.preces effunde dijs,tanquam ante ſit res diuina facienda,deinde vxor accerſenda,vt accerſas.i.aduoces,veni re facias ad te vxorem,deinde quaſi hærenti Aeſchino & moranti repetit abi.i.fac quod eſt tibi iam dictum. A. quid? modus interrogandi. iam ne.i.verû iam nunc ducam vxorem. M. iam.i. nunc,duces vxorem. A. iam.i.nunc ducã, quaſi præ gaudio tantæ ſuæ felicitatis ſæpius repetit. M. iam duces quantû potes.i. cito, & quamcelerrime fieri poteſt à te. Vel poteſt referri id, ad quod prius dixerat abi. & tunc eſt ſenſus. Abi inquam quantum potes.i.quamcelerrime potes abire,vel quantum poteſt à te fieri, vel à te abiri,& abſcedi per imperſonale verbum. A. ò pater.dij omnes oderint.i.odio habeant me. hic enim ponitur pro odiant, ſi haberemus, ni.i.niſi ego magis amo te nûc quàm oculos meos. M. quid? modus interrogandi,amas ſup.me magis q̃ illam Pamphilam. A. Aeque.i ita æqualiter te amo,atq; illam. M. benigne.i.valde benigne, ſeu valde, large, prolixe, ac liberaliter me amas, ſi illam æquo quantum ad tuû amorem in me & eam. A. quid? modus interrogâdi,vbi eſt ille Mileſius.i.vis de Mileto,qui ad eam ducendam venerat. M. abijt.i.diſceſſit,perijt.i.multum perditus fuit mente, ac ſaucius in corde vt cognouit te illam ducturum,aſcendit nauem,quæ veheretur. Miletum,ſed cur ceſſas.i. moraris,cunctaris,tardas,nec mihi obſequeris abeundo, & Deos comprecãdo,vt accerſas vxorem. A. ò pater abi.i.diſcede tu potius quàm ego côprecare Deos precibus. nam certo ſcio eos deos magis obtemperaturos.i.morê geſturos tibi, quo.i.quanto es vir multo melior q̃ ego Mit.Ego eo intro in domum,vt ea quæ ſunt opus.i.quæ ſunt requiſita & neceſſaria ad nuptias parentur.i.apparentur.Dicimus hæc ſunt mihi opus,& opus eſt mihi his rebus, vt ſatis eſt manifeſtum,tu Aeſchine fac, vt dixi ſi ſapis. A. Admiratur Aeſchinus benignitatê patris pariter & laudat quid hoc negotij

negotij eſt.i.quid ſibi vult hoc negotium, admirando dicit,cũ totum negotium inter patrem & filium agatur ita benigne, hoc.ſ. quod pater erga me facit,eſt.i.ſignificat,ne ipſum ſup. eſſe patrẽ, .i.vti ſeueritate patris, q d.non cũ benignitate ſodalis potius vtatur,aut hoc quod.ſ.ego facio ita familiariter agendo cũ patre, eſt ne.i.vtrum ſignificat me eſſe filium.i.vti timore filiali,quo ſoleot angi filij apud parentes de vitijs reſponſuri,ſi pater meus eſſe frater,aut ſodalis.i.conuictor pari familiaritate vtens, & qui ſoleret velot familiaris ſocius mecũ in menſa victitare, qui.i.quo modo, qua ratione,quare magis morem gereret.i. magis complaceret q̃ complaceat. Non.i.nõ ne, q.d. ſic hic.ſ.pater talis eſt amandus.i. amore dignus,hiccine.i.vtrũ hic pater non eſt geſtandus.i.fouendus, portandus in ſinu.i. inter brachia, ſi quis debilitate confectus egeret vt portaretur, qui cum ſit talis dignus eſt qui geſtari deberet in amplexu brachiorũ. Hem,interiectio admirantis vel anaij. ac timentis oſtendere, itaque.i. & ſic ſi ſint duo verba, vel iden ſi vnum,miecit mihi.i.incuſſit, intulit, irrogauit mihi adeo i.valde, magnam curam.i.ſolicitudinem ſua commoditate, ſua opportunitate,ſua mititate ac benignitate,ſua bonitate & clemẽtia, ne.i. & non faciã,in optatiuo forte.i.caſu aliquo imprudens.i. per imprudentiam id ſup.quod nolit me facere, ego ſciens.i animaduertens, & attendens, cauebo.i. prouidebo ne quid faciam quod nolit,ſed ceſſo.i.nimis tardo ite intro, & ideo celeriter vado, ne.i.vt non egomet ſim mora.i.ſim retardatio meis nuptijs.

LATO. Argumentum} Mitio egrediens à mulierculis deprehenſum ad fores Aeſchinum ludit aliquantiſper faceto commento,deinde Pamphilam habere permittit. quæ eſt catastrophe huius partis fabulæ. {Tacet} Hæc ſecum Mitio, & cur non ludo dicit. vt intelligat ſpectator quid acturus ſit. {Erubuit} Et hoc ſecum ſenex. {Animo malo} Hoc ſecũ Aeſchinus. {Neſcio quo} Vim reiectionis habet. {Duriter} Immiſericorditer,illiberaliter,auxeſis per incremẽtum. {Quid illi} Ratio ab euentu, qui imaginatione proponitur. {Qua ratione} Obiectiones ab iniuſto,quibus latenter filiũ obiurgat. {An ſedere} Solutio ab ætate virginis. {Aeſchine} Victus pietate ſenex non patitur eloqui filium, ne confeſſione torqueatur. {In qua ciuit.} Attende blandam obiurgationem. {At humanum} Vnum excuſat,vt quod ſequitur maius videatur. {Hæc dum} Amplificatio à tẽpore, & conſequentibus. {Bono animo} Addit conſolationem flenti, vt appareret,nam ita decuit mitem patrem,& verecundiam adoleſcentem. {Iam ne vxorem} Admirantis ſimul,& gaudentis. {Quid} Faceta obiectio. {Abije. perij} Hæc ita dicit,vt appareat ioco mentitum fuiſſe. {Hic non} Tangitur ſcopus fabulæ.

PATE. MARR. Ita vti} Parentum officium in caſtigandis & ad rectam viam reducendis errantes liberos hæc ſcena denotat. Nam nos quos. vident indomita quadam audacia & ingenio confidenti ad vitia & errores ferri, hos ſi duriore diſciplina arcere à flagitijs non poſſunt,quod ſupereſt,operã dabunt,vt mitioribus verbis, & placabili quodam animo id tandem efficiant, quod non alia ratione commodius licet. Quòd ſi ſanè flexa ſunt ingenia & ſummiſſa facilitet parentum monitis obtemperabunt,nec verbis ſunt exaſperandi. {An ſedere} Maturanda eſſe virginum connubia, & alicui marito locandas puellas, quæ iam grandes ſunt,docet hic locus, præſertim in pubertate, cũ Veneris ſtimulos accipere incipiunt: Quare Ariſt.lib.de hiſt. animalium loquens de pubertate ſic, inquit: Eſt etiam cur id tempus puellæ præcipue cuſtodiri debeant, maxime enim ad vſum rei venereæ incitantur,cum hæc incipiſſe, & quæ ſequuntur in hanc ſententiam. Plato lib.6.de Leg.certum tempus locandarum virginum præſcripſit nuptiarum, ait. tempus puellæ ſit à decimoſexto in vigeſimum, idq; ſit longiſſimum tempus ad hoc inſtitutum.

GLAR. Ita vti,non, Ita vt legendũ eſt, vt perficiatur trochaicus tetr. acat.cuius generis ſunt & ſequentes duo verſus. Tertium eiuſdem generis iudicauit Doct. ſed eſt iambicus ſenarius, initio habens bacchium. Tacet autem pertinet ad verſum ſequentem. Deinde Melius diſſyll.amittit i,in fine.Senarij igitur ſunt hi omnes verſus in 44.vſque.quorum primus eſt,quem hic tertium nominauimus. Ab hoc igitur nunc numerabimus reliquos. Itaque in 5.horum Ita ne,prima ſyllaba pertinet ad verſum præcedentem,& d,in Quid eliditur. Septimus vel ſenarius eſt, ſi d,in Quid elidas,& Rei monoſyll.feceris,vel Tetrameter, ſi Tibi iambũ conſtituamus initio,nec d,elidatur,nec Rei monoſyll. ſed diſſyll.fuerit. In 12.vel Dia monoſyll.totum eliditur, vel bacchius eſt loco ſecundo. In 19.verbum Quid,in quibuſdam libris ter legitur, ſic d,bis eliditur. In alijs ante verbũ Aiunt non habetur,ſed ante pronomina Ipſæ ac Iſtas. Tum vero nunquam eliditur. In 24. anapæſtos eſt loco ſecundo. In 28.d,in Quid eliditur,niſi tertio loco ſit creticus. In 29.Qui illi,pro,Qui cum illa legendum ex antiquo libro,& ob carminis item legem,annotauit & hoc Ioan. In 30.Nunc ante Amat, ac poſt Miſere ponendum. In 36.bacchius eſt loco primo,niſi i,breue dicamus,quia aduerbium loci factum,sit iambus loco primo, ſecundo autem creticum. Et Huc malim quàm Hinc,etiam ſi in Donati commentario contrarium eſt,quanquã poteſt eſſe corruptũ. In 40.vel d,eliditur in Quid, vel eſt bacchius loco quinto. {Quid lacrumas? A. pater obſecro,auſculta} Sequuntur nunc trochaici tetr.cat. Quorũ hic primus verſus,at non ita ſecundus,prorſus tortuoſus. Primo in loco trochæus eſt,ſecũdo ſpondeus,tertio anapæſtus vel tribrachys propter ò anceps,ſed & Te corripitur, non eliditur. Quarto rurſus trochæus. Quinto loco vel creticus,vel a,in Agis eliſo, dactylus. Sexto ſpondeus. Septimo trochæus cum ſyllaba. In quinto verſu vel Tui monoſyll.eſt,vel amphibrachys eſt loco ſecundo. In 8.Fuerat,non Erat legendum ex antiquo libro, quod & Ioan. notauit. Ceterum ſequentem verſum intactum relinquunt omnes, cum in eo vel m,bis non elidendum vel carmen defectum exiſtimandum vno pede. Quod ſi poſt Primum ponamus Certo carmen conſtabit. In 10.d,eliditur in Id. Sunt alia effugia,ſed non placent. In 24.tollendum puto Quidem, & d,in Quid, elidendum. Ceterũ liber vetus habet, Prodidiſti te atq; illam. quod melius eſt,quàm quod vulgati habent libri,Prodidiſti & te & illam. in qua lectione iambus trochæusq; ſeſe impediunt. Totum igitur carmen ita legendum exiſtimo.

Prodidiſti te,atq; illam miſeram,& gnatum,quod in te fuit. Hoc ex Donati commentario,illud quidem legendũ hic eſſe coniunci poteſt,cũ ipſe,Quod in te fuit, exponat, id quod in te erat. Non addito Quidem. Id quod quidem in te erat.quare videri poteſt à ſciolis adiectum,maxime cum carmen nõ recipiat. In 16. vel illam l,abijcit,aut bacchius eſt loco primo Nam in hoc verſu triſyllabi pedes ab initio ſunt quatuor. Decimuſoctauus verſus quibuſdam in libris male diuiſum legebatur. finitur enim in Poteſt,& in eius loco quinto dactylus eſt,in ſexto anapæſtus. In 20. proceleuſmaticus loco primo eſt. Item eſſe verbum ante Cupio legendum. Denique eo monoſyll.eſt. In 21.Deos monoſyl. & i,breue in Abi, niſi primo loco ſit amphibrachys, ſecundo creticus. In 23.a,eliditur in Magis. In 24 poſterius Quid amittit d. In 28. a,eliditur in Opus, & Fac poſt dixi legendum. Quanquam creticus in ſecundo ac quinto locis vtrunq; excuſat. Eſt autem trochaicus, vt omnes præcedentes, non iambicus, vt viſum eſt Doct. qui hæc obiter duntaxat inſpexit. {Quid hoc negotij? hoc eſt patrem eſſe, aut hoc eſt filium eſſe?} Qui nunc ſequuntur iambici ſunt tetr.cat. In 1.d,eliditur in Quid. In 2.a,in Magis. In 4.Sua monoſyll.eſt, & adeo ſub finem verſus ponendum ante Curam. Vltimus erit acat. niſi in fine Sin monoſyl.ſit, quod placet.vt ſit catalect.vt ceteri,ſed ſit liberum lectori,propter ſcenæ ſinem. Doct.trochaicum iudicauit non recte,vt opinor.

ACTVS IIII. SCENA VI.

ARG. ADR. BARL.

Demea ambulando fatigatur de Syro quæritur, quod non aptius fratris commonſtrauerit locum vbi frater eſſet Mitio.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Demea quem inſtruerat Syrus fratrem quæreret per vrbem totus fatigatus hic conqueritur de Syro, quod non ſignificate & plane, in quo loco eſſet frater, deſcripſerit.

DEMEA.

DEFESSVS ſum ambulando. vt Syre te cum tua
Monſtratione magnus perdat Iupiter.
Perreptaui vſque omne oppidum ad portam,ad lacum,
Quò non? neq; fabrica vlla erat,neq; fratrem homo,
Vidiſſe aiebat quiſquam. nunc vero domi
Certum obſidere eſt vſque,donec redierit.

DON. DEFESSVS ſum ambulando} Hic exemplũ inducitur ſæui patris ex affectu vero,& ob hoc inuiſi omnibus non autem tantum amare vultu,q̃ ipſa re inducitur. nam neque ſibi,neq; cui quam alij. ſed filio tantũ conſultum cupit. De autem,valde ſignificat. {Vt Syre te cum tua Monſtratione} Vt,pro vtinam. & hæc omnia anhelans dixit. {Te cum tua} Adhuc non credit in errorem ſe miſſum fuiſſe. {Te cum tua Monſtratione} Idiotiſmos,Te cum tua monſtratione. {Perreptaui vſq; omne oppidum} Tardus inceſſus,non perambulatio,ſed perreptatio dicitur. {Ad portam,ad lacũ,Quo non?} Mire propinquiora omiſit

omiſit, vtpote porticum, macellum, Cratiui ædes, templum Dianæ, & vltima poſuit, vt quantū peragrauerit, demonſtraret. {Ad lacum} Facete poeta memorem inducit ſenem, quorum minime opus fuit meminiſſe. {Quo non?} Duobus dictis, Quò non addidit, quaſi & ad dicendum laſſus appareat. {Certum obſiderare eſt vſque, donec redierit} Proprie obſidere dixit. cōuenit enim & irato, & repente aggreſſuro. & ab eo quod eſt obſido obſidere facit, producta media ſyllaba. ab eo quod eſt obſido, obſidere facit, eadem ſyllaba correpta.

GVID. DEfeſſus, &c.} Hic Demea quem inſtituerat Syrus vt quæreret fratrem per vrbem totus defeſſus hic cōqueritur de Syro, φ non ſignate monſtrauerit locum, in quo eſſet frater. D. Solus anhelans ſecū loquitur. Defeſſus ſum.i.valde feſſum ambulando, vt.i.vtinam. O Syre magnus Iuppiter perdat.i. deſtruat te cū tua monſtratione. ego perreptaui.i. lento paſſu inceſſi, quia ſenex. per totum oppidum.i.per totā vrbem Athenarum, vſq;.i.continue ſine vlla intermiſſione laboris, nullaq; quiete interiecta, vel vſq; ad portam, vſq; ad lacum, quem mihi dixerat Syrus quo.i.in quem locum vrbis non perreptaui inquam vel ſic dicas, quò.i.in quo loco vrbis.ſ.ad portam & lacum non erant, neq; vlla fabrica.i.officina fabri, neq; quiſquā homo aiebat ſe vidiſſe fratrem Mitionem, & hoc modo aſtruendo tres negationes non plus efficiunt φ duæ. Vero.i.ſed, nunc certum eſt mihi, ſcilicet.i.deliberatum eſt apud me, & decretum, obſidere.i.ſedere tanquam in aliqua obſidione, domi.i.in domo fratris, vſq;.i.aſſidue, continue, donec.i.quouſque, frater redierit.i. ſit reuerſus, & bene obſidere, inquit, tanquā iratus ſit fratri, & repente eum aggreſſurus cum primum venerit. Reptare ſignificat tarde incedere, ſeu lento paſſu ambulare, vt faciunt ſenes amplius ingredi non valentes, tardus.n.inceſſus nō perambulatio, ſed perreptatio dici debet.

LATO. ARgumentum} Redit Demea, vt mox cōueniat Mitionē. Eſt autē iratus Syro φ ſe falſa indicatione ludificauerit. {Perreptaui} Apte & proprie ad tarditatem ſenis.

PETR. MARS. DEfeſſus ſum {Quantos labores pro ſalute liberorū patres ſuſpiciant, docetur hoc loco. {Perreptaui} Emphaſis eſt, ſenes.n.ob tarditatem & annorū grauitatē ægre admodū corpore mouētur, præſertim in ea monſtratione, quā fecit Syrus.

GLAR. SEnarij ſunt ſex iambici. In 4.verſu liber antiquus non habet Illic, & carmen plane reſpuit niſi in quarto loco ſit creticus, quod equidem puto, vt maneat aduerb. Illic, quod ſenſus deſiderare videtur. Neq; vero lector audaciam vocabit, nos alibi quædam amouere auſos, quaſi ſubdititia, cū multi eximij viri ante nos id iure ſint queſti in hoc potiſſimū auctore. In quo hercle quidam, quidquid in mentem venit, addere non ſunt veriti, videlicet vt primum aut elipſis aut apoſiopeſis obſcurior, quam ipſorum ferebat ſenſus ſeſe offerebat, ibi continuo, arrepta virgula cenſoria inſulſerunt, ſuppleuerunt, addiderunt liberrime Quis vero hæc atq; huiuſmodi aliquot nunc tam infelicibus ſeculis deprehendere voluit, aut verius potuit? Cum ne nunc quidem via ſufferrent etiā eximie docti, ſed iacta eſt alea, & perfricuimus, quanquam admodum modeſte, iampridem frontem. Ita in 5. quoque verſu vel omittendum eſt Se, vel bacchius eſt loco ſecundo.

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARG. ADR. BARL.

Demea de vitio virgini oblato, & nuptijs reſciſcit, is fingitur iam tumultuari, ſed poſtea placatur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena exemplum eſt intempeſtiuæ obiurgationis Demeæ aduerſum Mitionem, proindeque admodum ridicula. Nanque noua, & inaudita Mitioni referre ſtudet, omnia priſus melius ipſo Demea nouit, quem profecto rotundis ſalibus quam feſtiue, vrbaniter, & facete irridet. Cæterum in calce ſtomachoſa Demeæ in Mitionis mores exclamatio continetur.

Senarij.

MITIO, DEMEA.

IBo, illis dicam nullam eſſe in nobis moram.
D. Sed eccum ipſum, te iam dudum quæro Mitio.
M. Quidnam? D. fero alias flagitia ad te ingentia
Boni illius adoleſcentis. M. ecce autem. D. noua,
Capitalia. M. ohe, iam. D. neſcis qui vir ſit. M. ſcio.
D. Ah ſtulte, tu de pſaltria me ſomnies
Agere? hoc peccatum eſt in virginem ciuem. M. ſcio.
D. Eho, ſcis, & patere? M. quid ni patiar? D. dic mihi,
Non clamas? non inſanis? M. non. malim quidem.
D. Puer natus eſt. M. dij bene vortant. D. virgo nihil habet.
M. Audiui. D. & ducenda indotata eſt? M. ſcilicet.
D. Quid nunc futurum eſt? M. id enim, quod res ipſa fert:
Illinc huc transferetur virgo. D. ô Iupiter,
Iſtoccine pacto oportet? M. quid faciam amplius?
D. Quid facias, rogitas? ſi non re ipſa tibi dolet,
Simulare certe eſt hominis. M. quin iam virginem
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ:
Dempſi metum omnem. hæc magis ſunt hominibus. D. ceterum
Placet tibi factum Mitio? M. non, ſi queam
Mutare: nunc, cum non queo, æquo animo fero
Ita vita eſt hominum, quaſi, cum ludas teſſeris;
Si illud, quod eſt maxume opus iactu, non cadit,
Illud, quod cecidit forte, id arte vt corrigas.
D. Corrector: nempe tua arte viginti minæ
Pro pſaltria periere: quæ, quantum poteſt,
Aliquò abijcienda eſt, ſi non precio, at gratijs.
M. Neque eſt, neq; illam ſanè ſtudeo vendere.
D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. pro diuum fidem
Meretrix, & materfamilias vna in domo?
M. Cur non? D. ſanum ne te credis eſſe? M. equidem arbitror.
D. Ita me dij ament, vt video ego tuam ineptiam,
Facturum credo, vt habeat quicum cantites.
M. Cur non? D. & noua nupta eadem hæc diſcet? M. ſcilicet.
D. Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis. M. probe:
Et tu nobiſcum vna, ſi opus ſit. D. hei mihi,
Non te hæc pudent? M. iam vero omitte Demea
Tuam iſtanc iracundiam, atq; ita, vti decet,
Hilarum, ac lubentem fac te in nati nuptijs.
Ego hos conueniam, poſt huc redeo. D. ô Iupiter.
Hanccine vitam? hoſcine mores? hanc dementiam?
Vxor ſine dote veniet: intus pſaltria eſt:
Domus ſumptuoſa: adoleſcens luxu perditus:
Senex delirans: ipſa, ſi cupiat, Salus
Seruare prorſus non poteſt hanc familiam.

DON. IBo, illis dicam} In hac ſcena eſt exemplum intempeſtiuæ obiurgationis, ac per hoc ridiculæ. {Ibo, illis dicam} Moris eſt ſecum loqui vel ſenes, vel maxime aliquid ex animo agentes. {Illis dicam} Soſtratæ & filiæ. {Fero alia flagitia ad te ingentia Boni} Magno ſonitu, ac ingenti oſtētatione futuræ accuſationis exorſus eſt, magna ſunt.n.oīa, & fero, & alia flagitia, & ingentia, & quod ironicos, boni illius adoleſcētis, dicit. {Boni illius adoleſcentis} Ironia quæ ſemper amarius ponitur, φ criminatio manifeſta. {Ecce aūt} Ecce dicitur cū repente triſte aliquid rebus interuenit lætis, aut certe cū aliud agitur, aliud emergit nouū. vt Virg. Ecce aūt gemini à Tenedo tranquilla per alta, Horreſco referens, immenſis orbibus angues. Et, Ecce trahebatur paſſis Priameia virgo Crinibus. Et Cic. Ecce aūt repente ebrio Cliomene, eſurientibus ceteris, &c. {Noua} Recentia. an mira & magna? vt, Pollio & ipſe facit noua carmina. {Neſcis qui vir ſit} Ironia. nam vir, ad laudem ſumi ſolet. vt alibi, Virum te indico. {Scio} Satis ridicule, nec quod ille cupit, abnegat Mitio, vt conſentiendo, iracundiam Demeæ acriorem fieri * poſſibilem ſibi, mitigare queat. nam Scio ad negotij totius geſtionem retulit, non ad illud quod ait, Neſcis qui vir ſit. {Eho, ſcis, & patere?} Iam & illi iraſcitur, non Aeſchino. {Non malim quidem} Alij volunt Mitionem dicere, Malim quidem, alij Demea. {Puer natus eſt. M. dij bene vortant} Hic bono exemplo inducitur Mitio iraſcētem iuſte Demeam leniter ferre, quia exanimato ob mœrorem non

conuenit

conuenit inclementer ire obuiam, cum poſſit in tempore obiurgari, poſtquam deſtomachatus fuerit. Et vide q̃ facete, cum ille, Puer natus eſt, ad argumentum mali attolerit, hic ita reſpondit, quemadmodum ſolent illi, quibus puellã naſci metuentibus non eiatur, puerũ natum eſſe. nam in omnibus quæ cupite venerint, dij bene vertant, dici ſolet, quia ſæpe homines ea optauerunt quæ alijs aliter atq; expectauerũt, contigiſſent, quam poteſtatem rerũ vertentium ſemet in vtranq; partem, Vertum nodeo ſupereſſe veteres exiſtimauerũt. {Virgo nihil habet} Vult rem ſine remedio videri, quia ſcit poſſe nuptijs finiri ſolicitudinem. Et vide amaritudinem Demeę cõtra omnes, vt nec virgini ipſi parcas. {Audiui} ἀφελῶς & cum ἐξουθενισμῶ reſpondendum, quaſi leue ſit quod admiſſum eſt. {Et ducenda indotata eſt?} Ducenda. ſ. niſi damnandus ſit Aeſchinus. & hoc verbum, neceſſitatis vim habet, vt, Pacẽ Troiano ab rege petendũ. {Quid nunc futurum eſt?} Mos iraſcentium, cum ipſe ſciuerit quid futurũ ſit, Mitionem interrogat, & huiuſmodi interrogatio, ſecundum figuram ſuam nõ habet reſponſionem, ſed Mitio ſic reſpondit, quaſi ſimpliciter inquirenti. {Illinc huc transferretur virgo} Virginem quæ etiam cum viro fuit, vocat. Virgil. Ah virgo infelix. {O Iupiter, Iſtoccine pacto oportet?} O Iupiter, tragice adiecit à Mitione verſus. Iſtoccine pacto, ad ipſum Mitionem reſpiciens dixit. {Si nõ re ipſa tibi iſtuc dolet,} Nunc rem pro veritate poſuit. {Simulare certe eſt hominis} Non hoc dixit, quia hominis eſt mentiri, ſed quia ſæpe iracundiæ ſimulatio, cuſtodia diſciplinę eſt. {Iam virginem Deſpondi, res compoſita eſt, fiunt nuptiæ} Ne diceret, deſpondi, compoſiti, facio. Et deſpondet puellã qui petit: Spondet à quo petitur. Recte ergo ſocer futurus, deſpondi dixit. {Hæc magis ſunt hominis} Bene repetit hominis, ille enim dixerat, Simulare certe eſt hominis. {Ceterum Placet tibi factũ Mitio?} Nihil aliud volebat Demea niſi vt ſæuiret Mitio, quod impetrare non potuit, etiam ab eadem ſentiente de prauitate & peccato Aeſchini. {Si illud, quod eſt maxume opus iactu, non cadit} Verũ, quod opus eſt, iactu non cadit, incerta diſtinctio. {Quaſi, cum ludas teſſeris} Rectum erat ſi diceret, Ita vita eſt hominum quemadmodũ teſſeris ludere, aut quemadmodum ludus eſt teſſerarum. Nota ergo genus locutionis. {Illud, quod cecidit forte, id arte vt corrigas} Ars adhibenda pro fortuna. non enim ſi male iactus ceciderit, deſerendus eſt ludus. Et forte nunc pro perſona intelligendum. {Corrector} Quia dixit, Arte vt corrigas. ſed moris eſt iratis ab vltimo verbo contradicentis incipere. {Neq; eſt, neq; illam ſanè ſtudeo vendere} In ſcopulo verſatur Mitio, in quo eligit ineptus potius videri, q̃ prodat Cteſiphonẽ patri. {Cur non?} Poſſet dicere, non eſt Aeſchini amicã, ſed celãda eſt culpa Cteſiphonis. {Ita me dij ament, vt video ego tuam ineptiam} Ordo eſt. Ita me dij ament, te facturum credo vt habeas quicum cantites. Ipſe ſe fallit, non inquirendo vlteriorem cauſam retentæ in domo meretricis. Mire aũt cantites, quaſi turpius ſit cantare ſenem cum pſaltria, q̃ coire {Et noua nupta eadem hæc diſcet?} Alius ſubaudiet dicere, ſed ò magna in verbis elegantia, vide enim quam vim ſignificet Diſcet. & ideo non vxor, ſed noua nupta, quã ad omnia docilem eſſe, ipſum indicat nomen. {Hilarũ} Vetuſte nõ, hilarẽ. {Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis} Luſus eſt natus ab eo fune quo introductus equus Durius in Troiam eſt. Connexis manibus fune, chorum ducunt ſaltantes. Hoc à quibuſdam dicitur, ſed ego puto manu conſertos choros puellorum puellarumque cantantes preſſim ducere exiſtimari, & id maxime conuenire ad exagitandam importunitatem ſenis, veluti pueros imitantis. Simul etiã quia iſte connexus manuum laſciuus ac petulans adimit diſcretionem conditionis, dignitatis, ætatis inter meretricem, nouam nuptam & ſenem. Et hoc, quemadmodum dictum eſt? & quanto ſtomacho iam ab Aeſchino receſſum eſt, & tranſitum ad Mitionis luxuriam deſcribendũ? {Iam vero omitte Demea} Mire vrbanitatem expreſſit vltro obiurgantis qui obiurgatus eſt. {Tuam iſtanc iracundiã,} Nam ira, de cauſa eſt: Iracunda, de vino multum iraſcentis. {Atq; ita, vti decet, Hilarum ac lubentem} Bene addidit libentem multi enim hilares ſe ſimulantes, nõ lubentes ſunt. {Fac te} Non dixit Eſto, ſed elabora vt eſſe poſſis. {Hæccine vitam? hoſcine mores? hanc dementiam?} ἐλλειπτικῶς omnia, vtpote ſtomachoſe ſecum loquens. deeſt. n. eſſe, aut quid tale. {Domus ſumptuoſa} Domus, i. homines. {Ipſa, ſi cupiat, Salus Seruare prorſus non poteſt hanc familiam} σωματοποιία Plaut. Lubentiorem te faciam, q̃ ipſa Lubentia eſt. Etenim ὑπερβολὴ eſt, Ipſa Salus ſi cupiat ſeruare, prorſus non poteſt hanc familiam. Hinc licet æſtimare quantũ & caloris & grauitatis apud Terentium ſit ad imitationem Cæcilianam, Vide quantam creuerit à ſuperioribus, et ſic finiat.

GVID. IBo illis, &c.} In hac ſcena eſt exemplum intempeſtiuæ obiurgationis, & per hoc ridiculæ. M. Ibo ad Soſtratam. dicam illis mariti, & tibi nullum eſſe moram in nobis, me & filio. D. Conſtituerat diu illic domi obſidere. ſed interea vidit fratrem, dixitque, ſed eccum. i. ecce hic prope ipſum fratrem. O Mitio quæro te & non quæro pro te. iandudum. i. ea multo ante tempore. M. Quid nam. i. cur quærebas me? D. Fero. i. affero, & in pectore geſto recondita alia flagitia ingentia. i. enormia illius boni adoleſcentis. boni dixit per ironiam, quem flagitioſiſſimum intelligat. M. Autem. i. ſed ecce. i. adeſt repentinum malum & turbatio gaudij. Ecce dicitur cũ repente aliquid triſte rebus interuenit lętis, aut certe, qñ cum aliud agitur, aliud emergit nouum. D. Fero inquam flagitia noua. i. recẽtia, vel mira, ſeu magna, & capitalia. i. propter quæ, qui commiſit, dignus ſit capite plecti. M. Ohe, interiectio oſtendens tædium afferre. iam. i. nunc deſine i. deſiſte iſta inculcare & loqui. D. Ah, interiectio dolentis, neſcis qui. i. qualis vir ſit. M. Scio qui vir ſit. D. Ah, hic quaſi ridentis eſt. O ſtulte. i. inconſiderate, & tu ſomnias me agere. i. loqui de Pſaltria, quæ fuit à rapta à lenone hoc peccatum, i. flagitium hoc, quod ſero. eſt, extat. in virginem. i. erga, vel contra virginem ciuem Atticam. ſ. ac propterea graue & capitale per leges. M. Scio etiam illud. D. Eho, interiectio iraſcentis. nũc enim ipſi Mitioni iraſcitur, non ſolum Aeſchino. Scis. i. cognoſcis illud flagitium eſſe factum, & patere. i. pateris, ſeu permittis, & fers, q. d. non deberes. M. Quidni i. cur non patiar præſertim cum mederi non poſſum. D. Dic mihi non clamas. i. vociferas aduerſus Aeſchinum, iurgijs & improperijs non inſanis. i. nõ verteris in furiam, cum hæc cernis. M. Non quidem. i. non etiam dico ſup. ille Aeſchinus. malum verbum. i. moleſtum aliquid, & non malũ, vt legi in aliquibus libris, nam Donatus malum dicit, nec etiam cohæret ſenſus. D. Puer natus eſt ex Pamphila. ſ. M. dij bene vertant. i. quod dici ſolet, bene poſſit euenire, ſeu bene, feliciterq; eueniat, vel Dij agant. plerunq; enim bona in peius, mala mutantur in melius. D. Virgo Pamphila nihil habet. i. eſt pauper. M. Audiui. i. intellige eam nihil habere. D. Et ipſa virgo eſt ducẽda. i. capienda in vxorem. indotata. i. ſine dote. M. Scilicet. i. certe. eſt ducenda indotata. D. Quid nunc eſt futurum de hac re. M. Enim. i. certe. i. futurum, quod ipſæ res. i. ipſa neceſſitas. fert. i. affert, & poſtulas, ſeu cõpellit. Virgo. i. ipſa Pamphila. quæ prius erat virgo, antequam ab Aeſchino ſtupraretur. transferretur. i. traduceretur illic. i. ex domo ſua huc in domum noſtram. D. Pro Iuppiter, iraſcentis exclamatio tragica potius, quàm comica, quaſi ſit, Teſtor te Iouem id ita fieri non debere, Iſtoccine. i. vtrum oportet fieri. ſup. nuptias iſto pacto i. iſto modo, quem dicis etiam ſine dote. M. Quid faciam ampliùs. i. vltra q̃ feci, vel quid præter nuptias à me fieri poteſt. D. Rogitas. i. petis quid facias. ſi iſtud. ſ. nuptias fieri indotatas non dolet tibi. i. non eſt tibi dolori, re vera, vel re ipſa. i. ipſo effectu & in rei veritate. Donatus tñ dicit ibi rem capi pro vtilitate. Si ergo reuera tibi iſtud nõ dolet, certe. i. ſaltem eſt hominis. i. ſpectat ad hominem, & congruum & decens & licitum eſt homini, ſimulare. i. fingere dolorẽ. Vnde Virg. Spem vultu ſ. p. a. e. d. in tali rei gratia vtilitas ſui propinqui, non quia hominis dicat eſſe mentiri, ſed quia ſæpe iracundia ſimulatio cuſtodia eſt diſciplinæ. M. Quin. i. quinimo, immo vero ſeu atq; etiam. iam deſpondi. i. tanquam ſocer futurus filio meo petiui illam filiam. deſpondet enim puellam qui petit, ſpondeus autẽ à quo petitur, inde ſequuntur ſponſalia & ſponſus & ſponſa & actiones ex ſpõſo, vt ait Gel. res. i. negocium de coniugio. eſt compoſita. i. pacta, trãnſacta, confecta, nuptiæ fiunt. dempſi, præteritũ a demo is. i. abſterſi omnem metũ. Hæc quæ facta ſunt, magis ſunt hominis. i. magis decet hominem & ſpectat, q̃ id quod dixiſti. ſ. ſimulare. Nam ſimulatio & mendacium non cadunt in virum bonum. D. Ceterum. i. ſed. ò Mitio factũ iſtud de coniuge indotata placet ne tibi. i. probas tu illud? H. Non placet mihi ſi queam. i. ſi poſſim mutare nunc, cum non queo mutare. fero æquo animo. i. patienter, neq; me ob id excruciandũ duco, vita hoĩum eſt ita. i. eiuſmodi. vt corrigas, ſ. corrigat aliquis, ſecũda perſona pro tertia, hoc eſt vt aliquis in rectum reducat. arte. i. calliditate conſilio. id quod accidit ſup. quaſi. i. tanquam, cũ ludas teſſeris. i. talis. ſi illud quod maxime opus eſt. i. quod plurimum requiritur ad hoc, q lucrificat. non cadit alueolo iactu. i. proiectione teſſerę vel iungi poteſt iactu cũ opus ſit, ſi illud quod opus eſt iactu nõ cadit, opta tibi lector vtrumuis ita eſt ſup. ludus, vt tu corrigas inquam arte. i. aſtutia, calliditate, cõſilio, induſtria illud quod forte cecidit iactu teſſeræ. neq; ſtatim propterea deſerendus eſt ludus, & ideo, vt recte intelligatur, ſic dicendum eſt, ita eſt vita hominum vt corrigas, i. emendes, id quod accidit arte. i. conſilio & induſtria, quaſi cum ludas teſſeris, ſi iactu teſſeræ illud quod maxime opus eſt non cadit. ita eſt ſup. ludus vt corrigas arte, quod forte cecidit. D. corrector. i. dicis eſſe corrigendum arte quod accidit. ò corrector, q. d. qualis corrector tu es ridendo eum, qualis emendator illius in quo eſt erratũ. nempe. i. certe, tua arte. i. tuo conſilio, & tua correctione. viginti minæ. i. libræ xx.

libræ xx. periere.i. perditæ fuerunt pro pſaltria, quæ pſaltria eſt abijcienda.i.detrudenda,eijcienda. aliquo.i.in aliquem locũ,quantum poteſt.i.quamceleꝛrime poteſt abijci. vel quantum fieri poteſt,vt abijciatur,ſi non precio eſt abijcienda.i.ſi non vendatur alicui,qui det precium,quo conſtitit, vel.i.ſaltem, vel etiam gratis.i. ſine precio aut venditione eſt aliquo eijcienda accedẽte nona nupta. M. neq; eſt.i.neq; expedit, neq; ſanè.i.certe, ſtudeo.i.volo, capio,laboro vendere illam. vel ſic,Neq; eſt abijcienda gratis neque ſtudeo vendere illam. D. igitur quid facias ex illa? M. ipſa erit domi meæ. D. Pro fidem diuum.i.vocum.i.imploro ſup. fidem.i.opem diuorũ meretrix, & materfamilias.i.vxor honeſta, quam ab alijs mores diſcernunt. erit vna.i.ſimul,cõgregandi,aduerb. eſt, in domo. vel melius erit in vna domo.ſ.ſub vno tecto. M. cur nõ erit in vna domo meretrix & materfamilias. D. ne.i. vtrum credis te eſſe ſanum.i.ſanæ mentis, ſeu animi compotem, qui talia dicis. M. equidem arbitror me eſſe ſanum. D. ita dij ament me. iurantis eſt, & aſſeuerantis eſt. credo te eſſe facturũ.i. vt vna ſint in domo,vt habeas,qui cum.i.cum qua, cantices.i.frequenter cantes more puellorum cum iam ſis ſenex, vt.i.quantũ. ego video.i.perſpicio,tuam ineptiam.i.tuam fatuitatem,& inconſiderationem. M. cur non facerem.ſ. D. & noua nupta diſcet hæc eadem,quæ ſiunt à pſaltria. M. ſcilicet.i.certe,diſcet illa eadem. D. tu ductans.i.frequenter ducens, & agitans. reſtim.i.funem,ſaltabis.i.quod dicunt,tripudiabis inter eas.ſ.nurum & pſaltriam,more puellorum & puellarum,qui connexis manibus choros ducentes reſtim ducere exiſtimabantur. Alij dicunt hunc luſum eſſe natum ab eo fune,quo introductus æquus ligneus in Troiam eſt,cum connexis manibus fune chorum ducunt ſaltantes. Reſtis facit reſtem vel reſtim in accuſatiuo ſingulari,quod vnicuique liquet. M. probe.i pulchre id faciam,& tu ſaltabis vna nobiſcum ſi ſit opus. D. hei mihi.i.dolor ineſt mihi,vel dolore afficior ob hanc rem. Hæc dicta tua,vel hæc inhoneſta facta. nõ pudent te.i. non afficiunt te pudore interrogatiue legendo, vbi pudent perſonale eſt verbum à pudeo es,habetq; accuſatiuũ poſt ſe, vt hoc pudet me i. affert mihi pudorem. M. ò Demea iam vero i.præterea,vel ſed nunc omitte.i.amoue, dimitte à te iſtanc.i.iſtam hanc iracundiam tuam. Ita (ait Don.) eſt de cauſa, iracundia vero eſt de vitio multum iraſcentis, atq; fac.i.labora efficere te hilarũ pro hilarem,antique, nam antiqui dictitarunt hilarus ra, rum, ac lubentem.i.boni animi in nuptijs gnati tui. ita vti decet.i. honeſtũ eſt te eſſe hilarem & lubentẽ. ego conuenjã.i. alloquar hos quos ei oſtendebat, quinuſq; alloqui volebat. poſt.i.deinde, redeo huc ad te. D. ò Iupiter hanccine.i.vtrum decet ſup. hanc vitam eſſe ſup. vel agi, vel duci hoſcine.i. verũ decet hos.i.tales mores perditos eſſe.i.perſeuerare in hominibus. decet ne inquã hanc dementiam.i.hanc inſaniam eſſe ſubaudi. vxor veniet ſine dote. pſaltria eſt intus. domus.i.familia, hoc eſt homines de familia. eſt ſumptuoſa.i.auida ſumptus,& multa conſumens, ac expendens. adoleſcens Aeſch. eſt perditus. luxu.i. libidine & laſciuia, ſenex.ſ.Mitio. eſt delirans.i.deſipiens, & à recta lira, ſeu à recto tramite diſcedens. Si ipſa Salus,quaſi quæ ſit Dea,quemadmodum Concordia,Victoria,Pax,&c. cupiat ſeruare.i.ſaluare, conſeruare incolumem hanc familiam prorſus.i. nullo poterit ſeruare eam inquam.

LATO, ARgumentum} Iurgium Demeæ cum Mitione ſuper peccato Aeſchini. {Fero alia} Propoſitio accuſationis. {Ah} Dolentis. {Puer natus} Iſta ad amplificationẽ pertinẽt. Et attende aſperitatem Demeæ & lenitatẽ Mitionis,qualis vterque ſupra deſcriptus eſt. {Simulare certe} Conuertitur ad Mitionem omiſſo Aeſchino. In vita Similitudo à Platone ſumpta. Vide Prouerb. omnem aleam iacere. {Correctior} Amarulenta & ironica repetitio, vt ſolent irati. {Ita me dij} Poſtquam ante his conuitijs non poteſt ad iracundia concitare, ioca aggreditur. {Reſtim ductans} Apparet ſaltationis genus fuiſſe. {Hanccine vitã} Congeries quæ Aſyndeto attollitur. {Ipſa ſi} Epiphonema.

PETRARCA, IBo} Pacifici hominis ingenium, quodq; ad iram minime temere commouetur,hoc loco deſcribitur. {Illi enim,qui eiuſce modi animo præditi ſunt,etiam ſi maxime irritantur, tñ quia communes hominũ mores, apud quos nihil promouere poſſunt, non ignorant,lepidis & facetis dictis turbata ſi quæ ſunt,mitigãt. Plato præcepit, ꝙ vltra placabilitatem & clementiam debemus etiam exercere facilitatem,& animi magnitudinem,quæ non perturbatur,quũ magnus animus non curat iniurias,& libenter ignoſcit. {Cum ludas teſſeris} Teſſera eſt luſorium inſtrumentum,in quo deſcripti ſunt numeri, quod dictum eſt ita quia ab omnibus partibus quadrilaterum videtur. {Salus} Nam Romani Salutem Deam venerabantur,cui & ædem ſtruxerunt.

GLAR, ET Hi ſenarij ſunt omnes. In ſecundo vel eliditur in Sed, vel bacchius eſt loco primo. In 4. vel illius diſſyllabũ eſt, vel proceleuſmaticus eſt loco ſecundo. In 6. e ad finem eliditur à verſu ſequente,niſi tribrachyn loco vltimo cõcedamus, vt ſi aliquando, quanquam raro. In 9. hæc verba,Malim quidẽ puto Mitionis eſſe,& à Demeæ importunitate impedita,quo minus ea perficeret Mitio. In 10. vel Puer monoſyllabum eſt, & s, in Natus eliditur,vel ſunt ordine duo bacchij. In 15. vel Tibi,vel iſtic ſuperfluit. Ioan. putat Rogitas tollendum Agrippinenſis liber tollit Ipſa. Vetuſtus meus liber habebat, Reuera,vt ex ſenario fieret quadratus iambus catal. ad hunc ferme modum,

Quid facias,rogitas,ſi non reuera tibi dolet iſtuc.

Lector quod volet ſequatur. In 18. s,eliditur in Magis. In 19. plerique lib. hãc coniunctionem &, inter Meretrix & Materfamilias. & alias in vnam comprimebant ſyllabam,alij ſuſtulerunt &. In 30. s, eliditur in Credis, niſi creticus eſt loco quarto. In 35. Ioan. ex veteri libri,per interrogationem facit Demeam repetentem aduerbium Probe,ac deinde Mitionem ſubiungentem,Et tu nobiſcum vna, verum ſic vel s,eliditur in Opus, aut creticus erit loco quarto. In 3. à fine, vel s, eliditur in Domus, vel creticus erit loco ſecundo,vel primo,pro vna accipiemus ſyllaba.

ACTVS V. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Seruulorum licentiam in hac ſcena Terentius oſtendit. Exit egregiæ potus Syrus multum exultans laute ſe, ac opipare cænatum eſſe hunc Demea ob temulentiam increpat & obiurgat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Syrus egregiæ compotus inducitur,exultans ſe laute opipareq; cœnatum eſſe,quem Demea ob temulentiam mordaciter increpat & obiurgat. Attendatur hic etiam exemplum licentiæ ſeruorum,ſub miti domino degentium.

Senarij.

SYRVS, DEMEA.

AEDEPOL Syriſce te curaſti molliter,
Lauteq; munus adminiſtraſti tuum.
Abi. ſed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Prodeambulare huc libitum eſt. D. Illud ſis vide
Exemplum diſciplinæ. S. Ecce autem hic adeſt ſenex
Noſter: quid fit? quid tu es triſtis? D. Ohẽ ſcelus.
S. Eho iam tu verba * *fundis hic ſapientia?* * fundes
D. Tu ne ſi meus eſſes? S. Dijs quidem eſſes Demea,
Ac tuam rem conſtabiliſſes. D. Exemplum omnibus
Curarem vt eſſes. S. Quamobrem? quid feci? D. Rogas?
In ipſa turba, atque in peccato maximo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſtis ſcelus,
Quaſi re bene geſta. S. Sanè nollem huc exitum.

AEDEPOL Syriſce} Hic exemplum inducitur licentiæ ſeruorum ſub miti domino. {Aedepol Syriſce te curaſti molliter} Quia detexit Cteſiphonem, iam oportet vt ebrius inducatur Syrus,per cuius fallacias tegatur adeo. Et Syriſcũ ſe dicit,non Syrum, τῷ ὑποκορισμῷ. {Molliter} Delicate. {Lauteq; munus adminiſtraſti tuũ} Vt quidquid eſſe belliſſimum,carperes,cyathoſq; ſorbilliares. Aut munus ſeruile, eſſe & bibere. {Abi} Verbum vel ſibi vel alteri cum laudatione blandientis. nam ſic dicunt, qui iam compotes ſunt votorum omniũ, perfectiq; in rebus vniuerſis. {Prodeambulare} Nota duas præpoſitiones vni dictioni adiunctas. Vt, Pede proſubigit terram. &, ἀμφιπεριστρωφῶν. Et optime ad delitias exprimendas hoc verbum conuenit. nam producere ſignum * deambulare ſignificat. nam deambulare etiam intus potuit. {Exemplum diſciplinæ} Quia vnus ex multis reliquis. An quia ſenior, & nuper etiã pædagogus,vt ipſe ait,Quem ego puerum tantillum in manibus geſtaui meis. {Quid fit? quid tu es triſtis?} Mire ſecuritatẽ ebrij hic expreſſit. nunquid enim pertimeſcit interuentum ſenis, vt ſolebat,Syrus? aut quidquam præcauet? Sublanditur tantũ, & ita rerum oblitus eſt, vt cum eum ſeuum ſciat cauſam triſtitiæ eius inquirat. {Tu verba fundis hic, ſapientia?} Vtrum ſapientia verba? an tu ſapientia? quia dixit ſupra,Tu quantus quantus es,nihil niſi ſapientia es. {Fundis} Vtrum ſine vlla ceſſatione profers? An perdis? ſecundũ illud. Nam quid tu hic agas, vbi ſi quid boni præcipias,nemo obtemperat? {Dijs quidem eſſes Demea} Ab eo DON.

quod

quod eſt dis ditis,ditet facit, ab eo quod eſt diues diuitis, ditites. §Quamobrem? quid feci?§ Nihil nunc in Syro niſi ſimplex & purum ob ebrietatem. Et vide, quamobrem, quid feci, dicere, non eſſe ſobrij Syri. §In ipſa turba§ Non minus ridicula importunitas Demeæ eſt,quàm ebrietas Syri,qui aduerſum temulentũ tentæ grauitatis oratione perſonat, vt ex dicentis vultu & verbis, & ex audientis habitu & ſtupore magnam voluptaté percipiant ſpectatores. vides enim quanto pondere verborum cum ebrio litiget. §Potaſtis ſcelus§ Non quòd plus videt ſenex quàm obijcitur oculis,ſed oratorie Potaſtis,dixit, cum vnum ebrium cernat propter illud quod ait, Exemplum diſciplinæ. quaſi in omnibus ſit quod in vno nũc aſpicitur. Virg. & crimine ab vno Diſce omnes. §Sanè nollem huc exitum§ Et hoc dictum argumento eſt, Syrũ oblitum omnium rerum nihil reſpondiſſe Demeæ per fallaciam, ſed tantum modo pœnitere quòd exierit.

GVID. Æ Depol,&c.§Hic ebrius inducitur Syrus adeo, vt Syriſcum ſe dicat,non Syrũ Alloquitur primo ſeipſum. O Syriſce. ædepol,iurandi aduerbium. curaſti.i. tractaſti te.molliter.i. delicate,& adminiſtraſti.i.exercuiſti,laute.i.oppipare, abunde,delicate,tuum munus.i.tuum officium, edendo quidquid eſſet lentum,& cyathos ſorbillando. Abi ſibi ipſi dicit,cũ blandientis laudatione,nam ſic dicunt, qui iam compotes ſunt votorũ omnium, perfectiq; ſibi videntur in rebus vniuerſis.poſtquam ſum intus ſatur.i.ingurgitatus,refertus,repletus omnium rerũ.i.omnium ferculorum. libitum eſt.i.placitum eſt,ſiue placuit, idem enim ſunt libitum eſt & libuit,placitum & placuit,poſſet hinc forſitan libitũ eſt capi pro præſenti.i.placet,tanquam libitũ eſſet nomen, quemadmodum & placitũ.vt dicimus dictiones impoſitas fuiſſe ad placitum,tuncq; cum diceretur,hoc eſt placitum meum, nomen eſt placitum ſic exiſtimo reuera hic ita capiendum libitum,vt ſit nomen,& tunc ſenſus eſt præſentis ſic,eſt libitum meum.i.eſt placitum meum,vt ita dicam,pro deambulare.i. prorepta re. huc.i.ad hunc locum,quem oſtendebat. vbi in hoc verbo prodeambulare, duæ præpoſitiones vni dictioni adiunguntur,vt Virg. Pede proſubigit terram. D. Vide.i.conſidera,animaduerte illud quod ſequitur,videlicet q ſup ſis exemplum diſciplinæ alijs conſeruis, quos ætate præcurris,ſic eos exemplo diſciplinæ, & boni modi viuendi præcedere debes, & bene ait diſciplinæ. vult enim Demea vt elij diſcant ex eo quonam modo ſit honeſte ſeruiendum. S. At.i. ſed. Ecce noſter ſenex.ſ.Demea. adeſt hic. quid fit? quid agitur? quid.i.cur es tu triſtis? D. Ohe,interiectio affecti tædio & indignatione propter ebrium ſeruũ inepte colloquentem cum viro honeſto. Scelus.i.ò ſcelerate ſerue? S. Eho,interiectio hic quaſi ridentis,iam.i.ſtatim,ò ſapientia, ridet eum, iam tu fundes i.ſine ceſſatione proferes,aut etiam in vanum prodes hic verba,cum nemo tibi ſit obtemperaturus. D. Si tu eſſes meus ſeruus, deinde interrupit ſermonem ſeruus. S. Eſſes dis.i.diues, hic & hæc dis ditis,ſi tuus eſſem.ſ.ò. D. Ac ſtabiliſſes.i.confirmaſſes,corroboraſſes,ſiue conſolidaſſes, & auxiſſes rem tuam.i.tuã rem familiarem,ſiue tuam ſubſtantiam, D. Proſequitur quod inceperat, ſi tu eſſes meus,curarem vt eſſet exemplũ omnibus alijs ſeruis, ne inebriarentur. S. Quamobrẽ.i.quare? quid feci? D. Rogas.i. petis. ò ſcelus.i.ſcelerate ſerue, potaſtis quaſi ceteri ſerui vna potarint,vel quia alijs eſſe exemplum deberet, ſatis ergo potaſtis.i. bibiſtis in ipſa turba.i. in ipſa turbatione, & in maximo peccato quod peccatum, vix.i.quaſi nondum eſt ſedatum.i.pacatum & potaſtis ergo quaſi ex bene geſte.i. quaſi res bene ſe habuiſſet, nec fuiſſet crimen admiſſum, vt fuit,q.d. veſtra ebrietas oſtendit vos non eſſe ſolicitos de facti filiorũ,quibus pædagogi commiſſi eſtis. S. Sanè.i.certe, nollem hunc exitum.i. vellem nõ exiuiſſe huc ad deambulandum,quoniam Demeæ iurgia non ſubijſſem.

PETR. MARS. A Rgumentum § Redit in proſcenium Syrus temulentus, vt præbeat occaſionem ad epitaſin periculi Cteſiphonis. §Syriſce§ Per diminutionem blande ſeipſum alloquitur. §Prodeambulare§ Delicat edictum,gemina præpoſitione,& ſignificat longius expatiari,quaſi porro.i.longe,deambulare,ſic producere,proferre,prodere,eadem figura dicuntur.

LATO. Æ Depol§Quantum ſumat ſibi improbitas ſeruorum abſentibus dominis hæc ſcene oſtendit. Nam cũ ſit ſeruus peruerſiſſime poſſeſſio, quæ ſemper incommodum poſſidentis aſpicit,niſi præſentia domini à maleficijs abſterreatur, peſſima quæq; in familia deſignare ſolet. Multũ enim poteſt prodeſſe domeſticis negotijs patrisfamilias præſentia. Vnde Ariſtoteles libro œconomi.ſignificare volens, quantopere proſit adeſſe rebus ſuis,ſic ait: Perſe interrogatus,quid equum maxime pinguem faceret? oculus domini reſpondit Hoc.ſ.deſignare volens,quod vbi ipſe adeſt dominus,nihil ſerui aliud audent, quàm quod vident illi gratum,& ſit ſatis placere. Certe quod ad hunc locum attinet, credendum hanc magnam licentiam Seruis hinc ortam, quòd ſub mitiſſimo hero vitam dacat. Quamobrem bene præcepit Plato lib.6.de Leg. in hæc verba: Allocutio omnis ad ſeruos,quodammodo imperium ſit, neque iocus vllus cum ipſis,ſeu fœminis,ſeu maſculis habeatur. Quod multi ſtulte facientes, dum delicatius eos nutriunt, difficiliorem vitam, & ſibi ad imperandum, & illis ad obediendum reddunt.

GLAR. S Enarij ſunt, vt priores. At more huius poetæ vel prima de Aedepol corripitur,vel creticus eſt loco primo. Abi in tertio corripitur. In 5.prima ſyllaba in Exemplum à ſuperiore eliditur carmine. Sunt alia effugia, ſed hoc magis placet. In 6. Et tute Tu legendum,vt tertio loco ſit iambus, Quid es. & penultimo anapæſtus. In 7. Fundes in futuro legendũ,non Fundis. In penultimo potaſtis pluraliter legendum,vt omnibus in domo traſcatur,quamuis vnũ alloquatur Syrum. & Quaſi pertinet ad verſum ſequentem,quod ferme neglectum eſt in lib.& R.non annotauit de Quaſi. forte quod in ipſius libro bene habebat.

ACTVS V. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Exitu paraſiti cuiuſpiam Cteſipho Demeæ proditur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena, interuentu cuiuſdem paraſiti, ſeu comeſſatoris, Cteſipho adoleſcens a patre ſuo Demea deprehenſus eſſe oſtenditur.

Senarij.

DROMO, SYRVS, DEMEA.

HEVS Syre,rogat te Cteſipho vt redeas. S. abi.
D. Quid Cteſiphonem hic narrat. S. nihil. D. eho carnufex,
Eſt Cteſipho intus? S. non eſt. D. cur hic nominat?
S. Eſt alius quidam paraſitaſter paruolus:
Noſtin'. D. iam ſcibo. S. quid agis? quò abis? D. mitte me.
S. Noli inquam. D. non manum abſtines maſtigia?
An tibi mauis cerebrum diſpergi hic? S. abijt.
Aedepol comeſſatorem haud ſanè commodum,
Preſertim Cteſiphoni: quid ego nunc agam;
Niſi dum hæ ſileſcunt turbæ,interea in angulum
Aliquo abeam,atq; edormiſcam hoc villi,ſic agam.

DON. H Evs Syre,§ Quàm clare dicat, oſtenditur ex eo quod præmiſit Heus ante,q̃ loqueretur. §Cteſipho§ Mire additum nomen eſt, cum aut ſine hoc, aut per pronomen intelligi poſſit Cteſipho. §Vt red.§ Redeas dicendo,oſtendit & illum inter pocula,à quo egreſſus eſt ebrius. §Eſt alius quidam paraſitaſter paruolus§ Non alius paraſitaſter ſed alius Cteſipho,qui eſt paraſitaſter. & vide non alter, ſed alius, quaſi nõ duo, ſed multi ſint Cteſiphones. Et hoc ſic pronunciandũ eſt,vt ſimul & quærat & dicat Noſtin'. Quaſi ſycophanta, nunc addidit,noſtine nam veteratoris eſt,etiã mentientem confidere. §Quid agis? quò abis?§ Hoc iam ebrio conuenit, non illi quem cognouimus Syrum. nam q̃ retinet ſonum confeſſionis genus eſt. §Non manum abſtines maſtigia§ Etiam iniecisse manum, vt teneret Demeam,ex ipſius verbis cernitur. §An tibi mauis cerebrũ diſpergi hic?§ Vt apparet,baculo minatur. §Abijt§ Quia prohibere non potuit. demiſſo & deſperanti vultu quid factum ſit,dicit,& abijſſe pronunciat. §Aedepol comeſſatorem haud ſanè cõmodum§ τῷ ἀφῃρημένῳ. tantum inopinatus ſuperuenit, vt omnia ſic offendat, quemadmodum qui comeſatũ ingreditur, quia comeſſatoris eſt ſuperuenire ad ſcortum,& vociferari aliquid in ioculare ſtipitem. quere totum falſe,totũ ad Demeam contulit. §Preſertim Cteſiphoni§ Bona exceptio, vt appareat omnibus incommodũ & iu,his Aeſchino,ſed præcipue Cteſiphoni. §Niſi dũ hæ ſileſcunt turbæ§ Nam quæ iam ſunt,ſed quæ erũt. §Hoc villi§ ὑποκοριστικῶς eſt vini,vt vnus vllus,aſinus aſellus,vannus vallus,vinum villum.

GVIL. H Eus Syre,&c.§Hic aduentu cuiuſdam paraſiti ſiue comeſſatoris deprehenſus eſſe oſtéditur Cteſ. à patre ſuo Dem. D a. Heus,aduerbium vocandi. ò Syre. Cteſ.rogat te,vt redeas ad ſe,vnde ebrius veniſti. S. Indignatus quòd nomiuaſſet Cteſ.coram patre per imprudentiã dixit.abi.i.vade in malũ rem. D. Quid.

D. Quid.i.cur,hic paraſitus narrat Cteſiph.i.nominat eum. S. Nihil.i.nihil narrat inquam, neſcit quid dicat. D. Eho, interiectio deprehendentis aliquid alterius imprudentia,carnufex.i.tortor,qui me excrucias, & mori me denique cogis tuis improbitatibus.Cteſipho eſt ne intus? S. Non eſt intus Dem.cur hic Dromo nominat eum? S. Eſt alius quidam paraſitaſter.i. imitator paraſitorum paruulus, per quod oſtenditur paraſitaſter non eſſe diminutiuum nomen, ſed potius imitatiuum. Noſtin'.i.cognoſcis ne eum. D. Iam.i.nunc ſcibo, id eſt ſciam, ſit intus nec ne. S. Quid ais? quo abis? D. Mitte.i.dimitte me, impediebat.n. eum ne iret. S. Inquam.i. dico tibi,noli ire.ſ. D. O Maſtigia, hic & hæc maſtigia declinatur in prima inflexione.i.malus & nequam ſeruus, vel ancilla. Et (vt inquit Ser.) eſt ſeruus ſæpenumero verberibus cæſus & cædi dignus, à maſtico verbo Græco, quod ſignificat cædo. Non abſtines manum.i.non temperas,non contines,non amoues manum à me retinendo, ſcilicet ſeu nõ cohibes, non reprimis non compeſcit manum à me impediendo? interrogatiue proferendo. An mauis.i.potius vis,cerebrũ diſpergi, id eſt difundi, frangi tibi hic ictu huius baculi, quem tenebat ſenex. S. Abijt,ſcilicet ſenex.i.euaſit mihi è manibus, & h.d.triſti vultu. Aedepol iurantis eſt, ſanè.i.certe, vel valde dico ſup.vel conſtat comeſſatorem, id eſt iſtum paraſitum, cujus inepta pronunciatione deprehenſus eſt ſeu oppreſſus Cteſipho cõſtat,haud, id eſt non fuiſſe ſup. ſanè.i. valde commodum.i. conſentaneum, opportunum,preſertim.i.præcipue Cteſiphoni, qui eius aduentu eſt deprehenſus. Alij intelligunt comeſſatorum dici de Demea, qui veluti comeſſator inopinatus ſuperuenit, & omnia turbauit. ¶Quid ego agam nunc? niſi dum, id eſt quandiu. hæ turbæ,id eſt hæ turbationes, quæ iam non ſunt, ſed ſtatim futuræ ſunt, ſileſcunt, id eſt pacatæ efficiuntur, ſiue dum ad tranquillam res redeunt, interea abeam.i.diſcedam, abdam me aliquo, id eſt in aliquem locum,puta in angulum aliquem.atque ille edormiſcam.i. exhalam dormiendo,hoc villi, id eſt hoc pauculum vinum, quod adhibi nimium vinum villus facit per diminutionem, ſicut vnus vilus, aſinus,aſellus, deinde tanquam id apud ſe certum ſit ac deliberatum, ſubdit. Sic agam,id eſt abdam in angulum, & dormiſcam hoc villum, &c.

LATO. ARgumentum¶ Proditur per imprudentiam Cteſipho,& Syrus ne ingrediatur ſenex, retinere conatur. ¶Paraſitaſter¶ Diminutiuum,quod imitationem ſignificat. Conatur Syrus diſſimulare intus eſſe Cteſiphonem.

PATR. MARS. HEus Syre¶ Ebrij hominis incuria atq; negligentia hoc loco cernitur. Nam vere dictũ eſt,quod in corde ſobrij. hoc in lingua ebrij. Non enim celare poſſunt,quæ ſi inuulgentur,& in ſuum,& in multorum aliorum incommodum vergunt. Cyrus apud Xenophontem ob hãc præcipue cauſam ebrietatem fugiendam cenſet,quòd arcana prodat. Vnde ait noſter poeta.

Arcanum demens detegit ebrietas.

Et Horat. in arte:

Reges dicuntur multis vrgere cululis,
Et torquere mero quem perſpexiſſe laborant,
An ſit amicitia dignus.

¶Paraſitaſter paruolus¶ Si paraſitaſter diminutiuum eſſet,nõ addidiſſet adiectiuum. Hinc dicendũ eſt,eiuſcemodi formam imitationem potius ſignificare. ¶Vili¶ Diminutiuum eſt, a vinum villum,quamuis Plaut. dicat vinulum.

GLAR. ET hi ſenarij ſunt. In primo verſu Heus ſemel poſitum relinquit bonum carmen,geminatũ,vt ferè habent libris à ſuperiore verſu eliditur. In 5.verſu, loco quarto dactylos eſt,gis quo ab. vt ò in Quo non elidatur. In 7.non eſt omittenda particula Iam ante Mauis, & Abijt iambus eſt, duobus ij per ſynæreſin compreſſis.eſt enim præteriti temporis,niſi tribrachys ſit loco vltimo,vt paulo ante admonuimus. In 8.carmine de Aedepol idem dicimus quod in præcedenti ſcena. Verſo vltimo ael proceleuſmaticus eſt primo loco, quod placet, vel à de Aliquo à ſuperiore eliditur verſu,

ACTVS V. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Cognito Cteſiphonis amore Demea exclamat, & Mitionem iurgio adoritur, vt liberorum corruptelam, per quem placatur tandem, & Aeſchino & Cteſiphoni.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Demea vbi reſciuit rem de amore Cteſiphonis, ſumma cum indignatione in exclamatione prorupit Hunc Mitio vtcunque poteſt placabilem reddere nititur, pollicens ſe ſumptum vtrique Cteſiphoni & Aeſchino ſuppeditaturum. Deinde modeſte auaritiam ſenilem carpit. Poſtremo Demea aſpe ſe Pſaltriam rus abſtracturum comminatur ad æſtum, ac laborem duriter perpetrandum.

Senarij.

MITIO, DEMEA.

PARATA à nobis ſunt, ita vt dixi Soſtrata
Vbi vis: quiſnam à me pepulit tam grauiter fores?
D. Hei mihi,quid faciam? quid clamem, aut quærat?
O cælum, ò terra,ò maria Neptuni. M. hem tibi.
Reſciuit omnem rem: id nunc clamat ſcilicet.
Paratæ lites: ſuccurrendum eſt. D. eccum adeſt
Communis corruptela noſtrum liberum.
M. Tandem reprime iracundiam,atq; ad te redi.
D. Repreſſi,redij: mitto maledicta omnia:
Rem ipſam putemus: dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeo eſt ortum,ne tu curares meum,
Ne ue ego tum: reſponde. M. factum eſt,non nego.
D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam Mitio? * nunquid minus — * nũ qui
Mihi idem ius æquum eſt eſſe, * quàm mecum eſt tibi? — * quod
Quando ego tuum non curo,ne cura meum.
M. Non æquum dicis, non. nam vetus verbum hoc quidem eſt,
Communia eſt amicorum inter ſe omnia.
D. Facete nunc demum iſtac nata oratio eſt.
M. Auſculta paucis,niſi moleſtum eſt Demea:
Principio ſi id te mordet ſumptum filij
Quem faciunt, quæſo facito hæc tecum cogites:
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quod ſatis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum vxorem crediſiſti ſcilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine:
Conſerua, quære, parce: fac quamplurimum
Illis relinquas: gloriam tu iſtam obtine:
Mea, quæ præter ſpem euenere, vtantur ſine:
De ſumma nihil decedet: quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe. omnia hæc ſi voles
In animo vere cogitare Demea,
Et mihi,& tibi,& illis dempſeris moleſtiam.
D. Mitto rem: conſuetudinem ipſorum. M. mane
Scio: iſtuc ibam. multa in homine Demea
Signa inſunt,ex quibus coniectura facile fit,
Duo cum idem faciunt ſæpe, vt poſſis dicere,
Hoc licet impune facere huic illi non licet:
Non quòd diſſimilis res ſit,ſed quòd is qui facit.
Quæ ego eſſe in illis video; vt confidam fore, ita
Vt volumus: video eos ſapere,intelligere,in loco
Vereri,inter ſe amare: ſcire eſt liberum
Ingenium,atq; animum: quouis illos tu die
Reducas. at enim metuas ne ab re ſint tamen
Omiſſiores paulo ò noſter Demea,
Ad omnia alia ætate ſapimus rectius.
Solum vnum hoc vitium affert ſenectus hominibus,
Attentiores ſumus ad rem omnes, quàm ſat eſt:
Quod illos ſat ætas acuet. D. * Næ nimium modo — * ne
Bona tua iſta nos rationes Mitio,
Et tuus iſte animus æquus * ſubuortit. M. tace. — * ſubuortant.
Non fiet: mitte iam iſtac: da te hodie mihi:
Exporge frontem. D. ſcilicet,ita tempus fert,
Faciundum eſt: ceterum rus cras cum filio
Cum * prima luce ibo hinc. M. Immo de nocte cenſeo. — * primo lucu
Hodie modo hilarum fac te. D. & iſtam pſaltriam
Vnà illuc mecum hinc abſtraham. M. pugnaueris.

Eo pacto

Eo pacto prorſum illic alligaris filium.
Modo facito, vt illam ſerues. D. ego iſtuc videro:
Atq; ibi, fauillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo ſit faxo & molendo: præter hæc
Meridie ipſo faciam, vt ſtipulam colligat:
Tam excoctam reddam, atque atram, quàm carbo eſt. M. placet.
Nunc mihi videre ſapere, atque equidem filium
Tum etiam ſi nolit, cogas vt cum illa vnà cubet.
D. Derides? fortunatus qui iſtoc animo ſies:
Ego ſentio. M. ab pergis ne? D. iam iam deſino.
M. Tergo intro: & cui opus rei eſt hilarem hunc ſumamus diem.

DON. PARATA à nobis ſunt, ita vt dixi, Soſtrata} In hac ſcena collatio eſt perſonarũ mitis parentis ac ſæui. {Parata à nobis ſunt} De verbis abeuntis vult oſtendere poeta quã orationem cũ Soſtrata habuerit ingreſſus Mitio. & vides quas ἐλλείψεις interpoſuerit, primo, Parata à nobis ſunt: Quæ, num dixit, ſed, Ita vt dixi dicẽdo, ſignificat ſe dixiſſe omnia. Deinde, Vbi vis, fiant nuptiæ vel quid tale, aut omiſit, aut dicturus hoc ipſum, audit vehementius fores eſſe pulſatas, & quod agebat, abiecit. Quiſnam à me pepulit} A me, modo. i. meas. {Tam grauiter?} Quia irati omnia concite faciunt, cum pulſandæ fores eſſent extrorſum foras Demeæ, ſic eas pulſauit, vt & his ipſis iraſci videretur. {Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem, aut querar? ò cœlum, ò terra, ò maria Neptuni} Multum laborauit Terentius vt ἀναλογίαν ſeruaret in dolore Demeæ, quo maior debet in Cteſiphone reprehenſio eſſe, q̃ in delictis Aeſchini. Et nota quòd vbi non inuenit quod dignũ loqueretur, ab interiectione cœpit, Hei mihi. Et adhuc cum pro rei magnitudine oratio parua eſſet, Quid faciam, inquit. In alieno indignatus eſt, in ſuo, Quid faciam inquid. In alieno litigauit, hic ait, Quid agam? In alieno clauit, & queſtus eſt, hic in ſuo relinquitur & præter διαπόρησιν in Aeſchini peccato Mitionem accuſauit, in Cteſiphonis clementa cũ dijs omnibus à toto mundo. mira αὔξησις, & quam imitatur Virg. in Orpheo poſt amiſſam rurſus Eurydicem, Quid faceret? inquit, omnia enim conſumpſerat primus dolor. Quò ſe raptabis coniuge ferret? Nam quid præter omnes terras atq; inferos loci remanebat? Quo fletu manes. Per quem fletum, manes quaſi omnes primis luctibus impleuerat lacrymis, Quæ numina voce moueret? Cui nec ira quidẽ inexperta remanſerat. Et vide hic gradus doloris & iracundiæ, in tantum autẽ, vt iam creſcere non poſſint quippe in initio fabulæ tantum triſtis eſt Demea. nam ſic audita à Mitione, Quid triſtis es? & ipſe Rogas me, vbi nobis Aeſchinus ſiet, quid triſtis ego ſim? Inde mox procedit in peius, adeo vt ſic incipiat. Diſperij, Cteſiphonem audiui filium vna fuiſſe in raptione cũ Aeſchino. Inde poſtea dicit, Næ ego homo ſum infelix Ad poſtremum, Hei mihi quid faciam? quid agam? Et naturali quodammodo, poſtquam ſummus furor ad extrema peruenit, repente ſenex mutatur, & mitis eſt. {O cœlum, ò terra, ò maria Neptuni} Neptunus, quia medius ſit inter cœlũ & inferos, dum vtriuſque regni particeps habetur elementorum omnium potior. nam ideo tridentem habet pro numero trium elementorum, vt apud Virg. iccirco dicit, Iam cœlum terramq; meo ſine numine venti Miſcere. Et apud Homerum ſic idem, ὣς εἰπὼν σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον, χερσὶ τρίαιναν ἑλών, πάσας δ᾽ ὀρόθυνεν ἀέλλας παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον. Et hoc eſt quod ait Horat. in arte poetica, Interdum tñ & vocem comœdia tollit. In hæc enim tria rerum natura diuiditur. Vt Virg. Principio mare ac terras, cœlumq; profundum. Et per hoc totũ mundum accuſauit. {O cœlum, ò terra, ò maria Neptuni} Verũ Deos elementa vocauit, q̃ dijs quoq; iraſcitur, qui in iis commorantur, vt dolentes ſolent? An quia deos eſſe non putat, ideo hæc omnia Neptuni dicit, quaſi dicturus eſſet, Neptuna fiant, niſi intercederet perſona Mitionis, quem videns, ad aliud conuerſus, deſijt diluuium & interitũ rebus optare obiecto fratre, cui maxime iraſcitur, & propter quẽ deteſtabatur omnia. Tale eſt apud Virg. Omnia vel medium fiant mare. An omnia accuſat vt indignantes ſolent? Vt, Quem non incuſaui amens hominumque, deorumq;? Et vt, Atq; deos atq; aſtra vocat crudelia mater. {Hem tibi} τῷ ἰδιώτῃ μοῦ Tibi. Nulli enim Mitio loquitur. {Id nunc clamat} i. ob id {Paratæ lites} Videtur & ipſe pertimuiſſe dicẽdo. ſ. & paratæ lites. Sed vt rurſus confirmet ſeipſum, quia ſuccurrendum eſt ait. {Succurrendum eſt} Cteſiphoni. ſ. {Communis corruptela noſtrum liberum} Qui communiter ambos corrupert.

{Communis corruptela noſtrum liberum} Maior accuſatio eſt iſta, quàm prior quippe cũ iam modo de ambobus accuſetur Mitio non de vno. {Tandem reprime iracundiam} Mit. Quia reprehendere nequit iraſcentem, nimietatem reprehendit irati. Et ira, de cauſa eſt: Iracundia, de moribus. {Atque ad te redi} Quia ira, ab eo quod eſt Ire dicitur, q̃ à ſe eat, qui iraſcitur & furit. Et, Ad te redi, proprie dixit. Virg. Verum vbi nulla fugam reperit fallacia, victus In ſeſe redit. Et Cicero, Redit ad ſe atq; mores ſuos. {Repreſſi redij} Non quid dicatur, ſed quod geſtu dicatur, ſpecta, & videbis neq; adhuc repreſſiſſe iracundiã, neq; ad ſe rediſſe Demeam. ſed quàm mira eſt atq; perſpicua moralitas, in huiuſmodi rebus apparet. {Rem ipſam putemus} Videtur paulo citius deſlimachatus, quàm res etiam incertæ poſcebant. Sed & hoc moraliter, nam iuſte irati, omiſſa ſæuitia ad ratiocinationes ſæpe feſtinant. & præterea illud accedit, q̃ non inuenit iam quod cõdigne dicat, ſimul etiam quia increpitus eſt à fratre, q̃ apud ſe iam non ſic per iracundiam vehementẽ. {Rem ipſam putemus} Tractemus purgemus. nam & hinc putamina, purgamenta dicta ſunt. vt Plautus in Captiuis ait, Nucleũ amiſi, retinui pignoris putamina. Et Virg. Multa putans, inquit. Putare proprie, eſt falſa & caſſa, à veris & vtilibus reſecare. vnde arborũ purgatores, putatores dicuntur, Et Rem, cauſam ipſam litis oſtendit: vt, Mitte iſta, atq; ad rem redi. {Ne tu curares meum} Nam ambos curare, propemodũ repoſcere illum eſt quem dediſti. {Factum eſt} Apparet Mitionem inuitum quidem fateri, ſed facete contemnere obiecta. {Cur emis amicam Mitio?} Inclamatio iſta nominis, magnam inuidiam ſignificat, vt, Regnũ ne Aeſchine hic poſſides? Et, Pacem te poſcimus omnes Turne. {Num qui minus mihi idem ius æquum eſt eſſe} Aut num. aut qui abundat. & eſt ordo, Qui minus æquũ eſt eſſe idem ius mihi, &c. Qui ergo, quare vel cur ſignificat. {Non} Confidenter non repetiuit, non habens rationem quam ſubijceret, niſi illi prouerbium veniſſet in mentem. Nam quia ſe videt in malam cauſam incidiſſe, totum vernaliter & facete agit, & ſubijcit æquitatẽ, vbi iuſto ſe tueri non poteſt. Quod tamen à Demea ſtatim cõuincitur, dicendo, Nunc demũ iſtæc oratio nata. vt oſtendat illum perturbatũ contraria protuliſſe dictis ſuis ſuperioribus. {Communia eſſe amicorum inter ſe omnia} Inter Pythagoreos ortum dicitur. {Facete, nunc demum iſtæc nata oratio eſt} Alij eorum iungunt, alij ſeparant. Et bene Nata eſt, nam ſic dicimus de rebus repentinis, vt ſupra, E renata melius fieri haud potuit, q̃ factum eſt, hera. {Auſculta paucis, niſi moleſtum eſt Demea} In duas partes diuiditur acta perſuaſio, nihil paſſurũ Demeam damni, nihil corruptelæ. {Et me tum vxorem credidiſti. ſ. ducturum} ὑπαγωγή. {Principio ſi id te mordet, ſumptum filij quem faciũt} Figuratiua locutio eſt, vt, Eunuchũ quem dediſti nobis, quas turbas dedit? {Quæſo} Modo obiurgatorium eſt quæſo {Pro re tua} Pro patrimonij tui qualitate. {Conſerua, quære, parce, fac quamplurimum illis relinquas} Hoc ſic pronunciandum, vt appareat hanc ipſam voluptatem diſplicere Mitioni. {Conſerua} Parta. {Quære} Noua. {Parce} Omnibus. {Vtantur ſine} Aut deeſt. His, vt ſit, his vtantur. Aut mea vtantur, antique locutus eſt. {De ſumma nihil decedet} Rei tuæ ſ. {Dempſeris} Pro demes. {Mitto rem} Pecuniam & hæc exclamatio eſt moralis nimis aduerſum tardos, non intelligentes homines. {Conſuetudinem ipſorũ} Loquor aut quid tale ſubaudiendum. {Mitto rem, conſuetudinem ipſorum} Vel ab vtilitate ad honeſtatem tranſit, vel à rebus ad illos ipſos de quibus agitur. Cauetur enim ne aut rem perdant, aut ipſi pereant. {Maneo, ſcio, iſtuc ibã} Moralis & faceta correptio, continens in ſe latenter blandimentũ quo delinitur auditor. {Multa in homine Demea ſigna inſunt} Obſcuriſſimus ſenſus & re verbis. {Duo cum idem faciunt} Obſcure locutus eſt, cũ hic ſit ſenſus, Duo idem faciunt, quorũ vni licet facere, alteri non licet. {Sæpe vt poſſis dicere} Melius eſt ſæpe ad ſuperiora cõiungere, nam poſſunt duo idem facere, & caſu, non vt ſimilitudinem facere videantur. tunc ergo erit ſignum. Sæpe idem faciunt Dicere autem poſuit pro intelligere & ſcire, ab eo quod præcedit, id quod ſequitur. vt, Fœneratum iſtuc beneficium pulchre tibi dices. &, Memorem me dices eſſe & gratum. {Non q̃ diſſimilis res ſit} An quia huic licet? {Quæ ego illis ineſſe video} Ordo & ſenſus hic eſt. Multa in homine Demea ſigna inſunt, ex quibus coniectura facile fit, quæ ego illis ineſſe video vt confidam fore ita vt volumus. {Duo cum idem faciunt} Nam ambo & ſapiunt & intelligunt, & loco verentur. non ingenij vitium ſed ætatis eſt. {Intelligere, in loco vereri} Non, in loco intelligere, ſed in loco vereri. {Inter ſe amare} Cito dixit inter ſe, quod eſt, cum alter alterum inuicem amat. {At enim metuas} ἀνθύπαρσις ad priorem tractatum pertinens, qui eſt habitus de conſuetudine rei familiaris. {Ne ab re ſint tamen omiſſiores paulo} Quia amant, potant, olent vnguenta. {At enim metuas, ne ab re ſint tamẽ omiſſiores paulo} Oratorie

paulo, nam non paulo omiſſiores forem Demea, ſed plurimum fore credit & metuit. Et à re, à patrimonio. {Omiſſiores} Negligentiores. Sic in Heaut. Vbi te vidi animo eſſe omiſſo. {O noſter Demea} Blanda & cum quodam compleau eius, qui reprehenditur, incuſatio, & de more ſublato. Et ſic hoc dixit, tanquam dictu rua eſſet, Multa te latent, ſimplex homo es. nam huiuſmodi ſententia lateat quandam dicentis auctoritatem fiduciamq; deſignat. {Ad alia omnia ętate ſapimus rectius} Pręterquam ad auaritiam. & per hoc, quod optas liberis, vitiũ ſenectutis eſt. {Attentiores ſumus ad rem omnes} Proprie attentiores reddit omiſſioribus, ſupra.n. dixerat, Ne ab re tñ ſint omiſſiores paulo. {Quam ſat eſt,} q.d. attentos nos eſſe non ſtatim crimen eſt. {Quod illos ſat ætas acuet} μεταφορικῶς acuet. {Næ nimiũ bone tuę iſtæ nos rationes Mitio, & tuus iſte animus æquus ſubuertit} Næ, valde. Subuertit infra legendũ eſt. Si Ne, pro Non, coniunctio eſt, ſubuertat legendum eſt, ita vt ſubaudiamus timeo, vel aliquid tale. Et Tuæ & Iſtæ ꝙ ait ſignificationem habent nulliuſmodi rationem & ineptam. nam apparet nõ eas probari ab eo qui ſic loquitur. vt ſupra, Iam vero omitte Demea tuam iſtanc iracundiam. {Tace, non fiet} Tace nunc pro ἀφορισμῷ poſitũ eſt, quaſi diceret. Non ſubuertet. ne dixeris quod mali ominis verbũ eſt. {Da te hodie mihi} Accommoda te ipſum voluntati meæ nam in animum tranſtulit quod eſt corporis. vt in Eun. Mihi ſeſe dare, ſermonem quęrere. Cic. Ceruiculam iactare, & populo ſe accõmodare. {Da te hodie mihi} Si nõ vis, inquit, propter te, vel propter me mitis eſto. {Exporge frontem} Quia contrahi in verbo dicitur. Et verbo iſto oſtenditur quanto conatu opus ſit ad explicandam tantam contractionem ſenectutis & ſeueritatis. {Scilicet, ita tempus fert, faciundũ eſt} Vide ſi non hoc ſit, quod Gręci ✻ dicunt, nam ſic &, Ita tempus fert. Et, Faciundum, dicendo, oſtendit ſe magis cogi neceſſitatibus, vt paulo ſit tranquilior. & cum tanta difficultate promittit, tanquã mala ſubiturus ſit, atq; adeo maiorem partem ſecum diſputat, neceſſario hoc velit nolit faciendum eſſe, vt ſit lætior, & hoc quia tempus fert. {Ceterum rus cũ filio prima cum luce ibo hinc} Hoc ideo facit quaſi gaudere interim nõ poſſit, niſi ſe vicinæ ſęuitiæ proximitate ſoletur. {Faciundum eſt} Satis mire, tanquam neceſſitate cogatur ad gaudendum agreſtis ſenex. {Ibo hinc} Tanquam de malo loco. {De nocte} Abundat De. {Cũ primo lucu} ἀπαρέμφατος. nam cũ primo lucu veteres dicebant. lucum pro luce, pro ſole ponentes. Ergo cũ primo lucu, cum primum ſol cœperit illuceſcere. {Cũ primo lucu} Veteres maſculino genere dicebant lucem. {Fac te} Eodem verbo vtitur, quo iam dudum, vt laborem ad lætitiam ſe conuertentis oſtendit. i. elabora vt ſis hilaris. {Et iſtam pſaltriam vna illuc mecum hinc abſtractam} Vide ſingulas ſyllabas imbutas amaritudine ruſticã atq; agreſti, nam Iſtam odiũ ſignificat. Pſalteriam ſæuitia in nomine eſt, quam delicioſam eſſe oportet. &, Vna mecum, quam cum adoleſcentibus eſſe conocnerat. & Illuc, ad quẽ locum pſaltriam ſecũ ire compellit. Deinde ne vel in itinere pœna ceſſet, Cum filio ibo hinc inquit: illam vero abſtraham. nam Illoc eo animo dixit, quo ſupra, Ibo hinc. Et apparet illum quaſi mancipium ducturum puellam, non vt fidicinam. {Mecum hinc abſtraham} Non abducam, ſed quod eſt ſæuientis abſtrahã. {Pugnaueris} Magnã rem feceris. Sic Luc. Vicimus ocyus, & magnã pugnauimus pugnam. {Eo pacto prorſus illic alligaris filiũ} Hæc cum riſu dicit Mitio. Et ligare, eſt inijcere alicui vincula. Quis vero dicetur alligari ad aliquid, ſine quo eſſe non poſſit? Ergo proprie ad amicam alligari adoleſcentem dixit amatorem. Prorſus autem certe, recte, ac vere ſignificat. {Vt illam ſerues} Acuendam illam: Hoc eſt, non iam filium, ſed illam ſerua, in qua vtrunq; retineris. {Ego iſtuc videro} Hoc eſt, vt illã ſeruem. {Coquendo ſit faxo, & molendo} Ne ametur. ſ. {Atq; illi, fauillæ plena, fumi, ac pollinis coquendo ſit faxo, & molendo} Atqui molere prius eſt, q̃ coquere, ſed illud prius poſuit, quo pulchritudo magis fœdatur. an quia prius torreatur triticum, vt tundi poſſit? vt Virg. Et torrere parant flammis, & frangere ſaxo. {Coquendo ſit faxo, & molendo.} {Pręter hæc} ἀπόδοσις octaua. {Meridie ipſo} Cum ſol vehementior eſt. & nomẽ fecit de aduerbio. Meridiem dixerunt veteres quaſi medidiem, r, pro d, poſito propter cognationem harũ inter ſe literarum. {Vt ſtipulam colligat} Quod ſub ſole fieri neceſſe eſſe. {Tam excoctã reddam, atq; atram} ἰδιωτισμῶς dixit reddam pro faciam. Et excoctam, ad tenuitatem ſiccari coloris. Atrã ad colorem retulit. Et vide quãm aſpera, quamq; ingrata clauſula ſit, qua ſæuidici ſenis finitur oratio. {Placet. nunc mihi videre ſapere} Non contradicit, ne rurſus prouocet ad iurgium. {Atque equidem filium} Non ſolum ſuadet lætitiam, ſed etiam ridere cogit inuitum. {Derides? fortunatus qui iſtoc animo ſies} Hoc verbum vultu Demeæ ſic profertur, vt ſubriſiſſe videatur inuitus. Sed rurſus ego ſentio amare ſeuereq́ue dixit. Et ridet qui ſimpliciter ridet: Deridet, qui cũ alterius irriſione & contemptu ridet. {Fortunatus qui iſtoc animo ſies} Nõ laudantis eſt quod ait, fortunatus, ſed moraliter reprehendentis. ſicas cum te aliquid cura oſtenderit fortunatos ſtultos, qui nihil ſentiant. At hoc quoq; dixit in Eun. At ego infelix neq; ridiculus eſſe, neq; plagas pati poſſum. {Iam iam deſino} Et hic velut neceſſitatem quæritur imponi ſibi. {Et cui opus eſt rei} Cui rei credis, niſi nuptijs? hoc eſt ludò, atque lætitia, voto, & gaudio nuptiali. {Hunc ſumamus diem} Non, accipiamus, ſed impendamus, & conſumamus Vnde & ſumptum dicimus pecuniam quæ inſumenda eſt.

GETA. PArata, &c.} In hac ſcena eſt collatio.i. comparatio, congregatio duarum perſonarũ, mitis ac ſæui, ſeu terribiles & auſteri. M. O Soſtrata, omnia parata ſunt à nobis ita, vt dixi, Vbi vis ꝙ ſup. fiant nuptiæ, quiſnam pepulit.i. pulſans, percuſſit tam grauiter fores à me.i. fores mea, dicimus.n. accepi literas à te, pro accepi tuas literas. D. hei mihi, præ dolore nimio h. d. quid faciam? quid clamem? aut quid quærat.i. conqueras de fratre, cum ego mea indulgentia veniam criminandus, O cœlum, ò terra, ò maria Neptuni.i. maria quibus præeſt Neptunus? exclamationes ſunt & inuocationes elementorum, quaſi totum mundum accuſet, vel dijs iraſcatur, qui in illis ſunt elementis. Tria autem elementa tantum inuocant, quę caduca ſunt & inferiora & ita cœlum capiendum eſt pro aere. Videriq; poteſt diluuium, & interitũ rebus optare ita, vt Virgiliano more dicere velit omnia? vel mediũ fiant mari. M. Hem, interiectio dolentis, ipſe Demea reſciuit tibi omnem rem.i. totũ negocium, totum figmentum de emptione Pſaltriæ pro filio, vbi tibi ad nullum refertur, vt fieri ſæpe ſolet in mihi & tibi, vt En tibi fores crepuerũt, tu mihi ſemper dormis, in talibus locutionibus mihi & tibi, nec ad me, nec ad te, nec ad quenquam referuntur. Scilicet.i. certe, nunc clamat id.i. ob illud, qui reſciuit dem omnẽ. Lites.i. iurgia ſunt paratæ ipſi Cteſ, & mihi etiam, ſuccurrendum eſt.i. oportet ſuccurrere ei filio eius. D. eccum.i. ecce hic cõmunis corruptela.i. deprauatio, corruptio noſtrorum liberorum, non vnius tantum, ſed duorum, adeſt.i. in promptu eſt, ſeu palam eſt, vbi communis dicit quaſi vtriq; contingens, & vtrunque contaminans, ſeu corrumpens, nam proprie commune dicitur de duobus, interdum etiam de pluribus, vt hoc eſt mihi cõmune tecum.i. tibi mecum conuenit, vel mihi tecum. M. Tandem.i. poſt lõgam tui vexationem, reprime iracundiam. Ira eſt de cauſa, iracundia de moribus, atq; redi ad te, hoc eſt recollige te, redi ad lenitatem, placa teipſum, & beni redi ad re, quia ira dicitur ab eo quod eſt ire, eo ꝙ à ſe eat qui iraſcitur, & fuerit, & ideo qñ placatur, aut reſipiſcit ad ſe redire dicitur. D. repreſſi.i. compeſcui iracundiam, redij ad me.i. placatus ſum, mitto.i. omitto. omnia maledicta.i. oĩa probra, improperia, iurgia, putemus.i. tractemuſ, purgemus rem ipſam.i. cauſam ipſius litis, nam putare proprie eſt falſa, & inſtructifera à veris & fertilibus reſecare, vnde arborum purgatores putatores dñr, hinc & putamina purgamenta dicta ſunt, hoc quod ſequitur poſtea.i. ne curares, &c. Fuit dictũ inter nos, & adeo.i. certe, illud ortũ eſt.i. proceſſit ex te, qui illud dixiſti videlicet ne.i. quod tu nõ curares.i. curę haberes meũ filium, ne ue.i. & ego non curarem ſup. tuum filium reſponde an hoc fuerit dictum nec ne. M. factum eſt.i. illud à me proceſſit dictum non nego. D. cur non filius meus potat apud te? cur recipis meum filium in domum tuam ad potandum & laſciuiendũ? ò Mitio cur emis amicã meo filio? Nam qui.i. cur, vel quare, minus.i. non, eſt æquom.i. non licet, non decet, non eſt iuſtum idem ius eſſe mihi.i. ꝙ habeam idem ius, quod ius æquum eſt tibi eſſe.i. quod ius tibi licet habere, quaſi peiori conditione ſim. ego q̃ tu ſis, ita ꝙ (vt vult Don.) ſit textus, nam qui minus mihi idem ius æquum eſt eſſe, quod æquum eſt tibi, qñ.i. quod dicunt, poſtquam ego non curo tuum filium, ne cura.i. noli curare meum. M. non dicis æquom.i. non dicis quod æquum ſit, & iuſtum dicere. D. non? dicis quod nõ dico æquom. M. Nam quidem.i. certe, hoc verbum.i. hoc dictum, hoc prouerbium, eſt vetus.i. tritum, omnia amicorum eſſe communia inter ſe.i. eſſe cõmunicanda vbi opus eſt, quod prouerbium inter Pythagoreos ortum dicitur. D. facete.i. vrbane, illud eſt dictum à te nunc demum iſtæc oratio nata eſt quaſi repentina & ſubito exorta. ſ. amicorum omnia eſſe communia cum videlicet non haberes quid reſpondere poſſes, quaſi videatur eum iam conuictum Demea. M. auſculta paucis.i. breui ſermone ò Demea niſi eſt moleſtum.i. ſi fiat ſine moleſtia tua, hoc eſt ſi tibi placet, vel cordi eſt, principio.i. in primis ſi id quod faciunt filij, vel id quod facio pro filijs ſuppeditãdo ſumptus, mordet te.i. te offendit, ac lædit, quæſo.i. obſecro, & eſt obiurgatorium, facito ſumptum.i. impenſam, quam tui filij faciunt, cogites tecũ hæc quæ ſequuntur, tu olim tollebas.i. educabas, nutriebas illos filios tuos, pro re tua.i. ſecundum facultatem tuam, & ſecundum qualitatẽ tui patrimonij, quod per rem ſæpe ſignificatur, quòd.i.

quia, putabas bona tua ſatis fore.i.ſufficientia fore ambobus filijs tuis. tum.i.tunc, ſcilicet.i.certe, credidiſti me ducturum fuiſſe.i. quòd ego ducerem vxorem. nunc obtine.i.habes. eandem illam rationem.i. conſiderationem, antiquam.ſ.quam prius habebas, conſerua.i.cuſtodi iam acquiſita, quæra.i.acquire noua, parce, à parco is.i.omnibus parcis, viere modice. fac.i.effice, vt ſup. relinquas illis quamplurimum bonorum, ſcilicet.i.quamplurima bona, obtine tibi.i.habe tibi iſtanc gloriam, iſtam laudem de tollendis, & educãdis, ac ditandis filijs tuis, ſine.i.patere, permitte quòd ſup. ipſi filij tui vtãtur mea.i.vtantur meis rebus, & hoc antiquæ. Donat. legit vtantur his rebus.ſ.quæ euenire, præter ſpem.i.præter expectationem & opinionem tuam. nam cũ putares me vxorem ducturum, non expectabas à me bona pro filijs. Nihil decidet.i.diminuet de ſumma rei tuæ ſcilicet, q.d. nihil tibi conſtabit, putato id eſſe de lucro quod acceſſerit. adiunctum vel additum erit. hinc.i.ex meis bonis, q.d. quod tuis filijs accedet ex me de lucro id putato, preſertim cum ante putares nihil eſſe acceſſurũ illis. ò Demea ſi voles cogitare in animo vere hæc omnia quæ dico, dempſeris.i.demes, moleſtiam.i.diſplicentiam, & mihi & tibi & illis filijs. D. mitto.i.omitto rem.i.pecuniam, loquor ſup. vel doleo, ſeu defleo cõnſuetudinem ipſorum.i.vel malam conuerſationem, vel deprauatos mores, q.d. non me mouet pecuniæ conſumptio quantum morũ deprauatio. M. nunc Mitio interrumpit ſermonem Demeę inquiens. Mane.i.tace, noli pergere in eo quod incepiſti dicere ſcio.i.intelligo, quod velis dicere, ibam iſtuc, id eſt niſi interrupiſſes meum ſermonem, pergebam ad illud dicendum, quod dicere te velle intelligo. ò Dem. multa ſunt ſigna in homine, ex quibus ſignis coniectura.i.coniectatio, præſenſio futuræ probitatis ſit facile, vt ſæpe.i.ſicut plerunque, cum.i.quando. duo homines faciunt idem.i.eandem actioné. poſſis dicere.i. intelligere, ſcire, ſentire, licet huic facere hoc impune.i.ſine punitione, & criminatione, & reprehenſione, & poſſis dicere non licet illi facere hoc impune, nõ hæc eſt diuerſitas talis, eo quòd res quæ ſit ab eis ſit diſſimilis, ſed quòd.i.quia. is qui faciat. eam eſt diſſimilis inquam, quæ ſigna prædicta inhærentia hominibus, quibus mores futuri poſſunt coniectari, video.i. ſentio eſſe in illis filijs tuis, vt.i ita, quod confidam.i. certiſſime credam vel ſperem ita fore vt volumus.i.eos noſtris votis in poſterum ſuis probatis moribus reſponſuros. Hæc ſunt ſigna, video eos ſapere, video eos intellegere.i.intelligentes eſſe quid faciam in rem ſuam video eos vereri.i.timere. in loco.i.vbi eſt opus & commodum, ſeu opportunum. video eos amare inter ſe.i.mutuo amore ſe proſequi. dicimus elegãter amamus inter nos, pro amamus nos inter nos, amatis inter vos. per amatis vos inter vos, amant inter ſe, pro amant ſe inter ſe. video inquam eos ſcire.i. eſſe ſcientes, vel ideo eos ſcire liberum ingenium.i.liberam naturam ſuam video animum eorum liberum in quam, alij habent ſcire eſt.i.ſcire licet.i.poteſt cognoſcere quiſquam ingenium liberum & animum. tu reducas.i. reducere poſſis, & reuocare in bonam viam vitæ illos filios, quo die tu vis.i.quo tempore eos velis reuocare, non ſunt pertinaces in malis, at enim.i.ſed certe, metuas ne.i. quòd tamen ſint paulo omiſſiores, id eſt negligentiores, ab re.i.à patrimonio conſeruando, & augendo, ſeu ne ſint tardiores ad ſuam vtilitatem conquirendam. omiſſus ſa,ſum, inuenitur pro negligenti & tardo, qui.ſ. multa omittit, quæ facere deberet. timet ergo ne ſint negligentiores ab re, quia potant, amant, & olent vnguenta. ò noſter Demea frater & amice, ſapimus.i.ſapientes ſumus, & intelligimus rectius, ſeu ſentimus rectius. ætate.i. per ætatem noſtram ſenectutis, ad omnia alia.i ad omnes alias res. præterquam.ſ.ad auaritiã. Senectus affert hominibus hoc vnum ſolum vitium auaritiæ videlicet, quòd non omnes ſenes ſumus attentiores.i.diligentiores, curioſiores, magis anxij ad rem.i.ad pecuniam congerendam, q̃ ſat eſt.i. quàm eſt æquum & ſufficiens, quod.ſ.vt ſint attentiores ad rem. ætas, id eſt creſcentes anni, ſatis acuet.i. incitabit illos. metaphora eſt ſatis acuet. D. ò Mitio vereor ſup. ne.i.quòd iſtæ tuæ bonæ rationes, & iſte tuus, animus æquus.i. iuſtus & pius in nos ſubuertat.i.latenter deflectant, & conuertãt nos, modo, id eſt nunc, vel paulo poſt, nimium.i.ſupra quàm ſatis eſt vel lege ſubuortant.ſ.deijciant nos à ſeueritate noſtra, qua vel in filios erant animus. Alij legunt ne, pro certe, vel valde, non ſubaudiendo vereor, ſed potior ſententia ſuperior eſt. M. tace non fiet.i.nõ ſubuerteris nimium vt times. iam.i.nunc. mitte.i.omitte iſtæc, quæ tu times. da te.i.accommoda te mihi.i.voluntati meæ, hodie, q.d. morem mihi geras hodie tantum. exporge, pro exporrige.i.explica frontem, quam contraxiſti triſtitia, q.d. exhilara te & faciem tuam hodie amore mei. D. ſcilicet.i. certe tempus.i. temporis conditio, hoc eſt tempus nuptiarum filij fert ita.i.vt poſtulat, vt.ſ. frons exporrigatur, faciundum eſt.i.facere neceſſe eſt. Ceterum, id eſt ſed, quidquid faciam hodie ibo cras hinc.i.ex hac vrbe, rus.i. in agrum ad operandum vbi rus ponitur aduerbialiter; & ibo cũ filio, & quidem cum primo luci.i. cum primum (vt Gellius ait) dilueculabit, vel cum primum ſol cœperit illuceſcere. Veterem dice bant lucus, lucus, lucui, quartæ declinationis & maſculini generis pro luce. lucem ipſam pro Sole ponentes. Ergo cum primo lucu, id eſt cum primum cœperit ſol luceſcere. M. immo.i.ſed, cenſeo quòd ſupp. eas rus de nocte, q.d. nõ impediam quin eas etiam noctu. dummodo hunc diem læti tranſigamus, modo.i.tantummodo, hodie fac.i.exhibe, te hilarem.i.vultuoſum, lætabundum. D. & ego abſtraham.i. cum aſperitate, ſeu acerbitate abducam, hinc.i.ex hac vrbe, illuc.i.rus, vna.i.ſimul mecum. M. pugnaueris.i.rem magnam feceris. Sic Lucil. Vicimus ocium, & magnam pugnauimus pugnam, eo pacto.i.eo modo, illam abducendo tecum, alligaris, id eſt alligabis, coniunctiuum pro indicatiuo, prorſum.i.omnino, vel recte, certe, vere filium tuum illic.i. ruri cum pſaltria aderit. Ligare.i.alicui vincula inijcere, ſed aliquis dicitur alligari ad aliquid ſine quo eſſe non poteſt, vt amator ad amicam. Modo.i.tantummodo, facito.i.efficito. vt ſerues illam, ſcilicet pſaltriam. Nam illam ſeruando, filium quoq; retinebis. D. ego videro iſtud, id eſt (quod dici ſolet) dimitte mihi facere de hoc.ſ. vt illam ſeruem. Item (quod dici ſolet inepte) Refer te mihi de hoc ſicut dicimus tu videris, vbi dici ſolet, ego me refero tibi. Atq; illã pſaltriã ſaxo.i.ſaciam quòd ſup. ſit plena fauillæ.i. ſcintillæ extinctæ & deſertæ ab igne, & quòd ſit plena fumi coquendo panes, ſcilicet vel fruges torrendo vt molantur. Ad ſaxo aliquam vt ipſa ſit plena pollinis, id eſt farinæ tenuis & minutæ, quę volitat ex mola cum molitur, quam ruſtici fatuam farinam vocant, quæ farinula & molitores, ſiue piſtores ſunt toti obruti & candidati. Faciam ergo vt ſit talis molendo.i.pinſendo, frangendo fruges mola præter hæc.i.vltra iſta quæ dixi.ſaciam vt colligat ſtipulam.i.culmum ſegetum in ipſo meridie, quaſi in ipſo feruore & æſtu Solis, quo videlicet tempore ſol eſt vehementior. ego reddã, id eſt efficiam ipſam. tam.i.tantum. excoctam, id eſt tantum à Sole deſiccatam, atque atram.i.nigram propter feruorem, quam.i.quantum, carbo eſt excoctus & ater. M. Nunc places mihi videre.i. delector cum video ſapere, id eſt ſapientes homines eſſe, hoc eſt cum video ſapientiam à te exerceri, atque etiam tum, id eſt tunc, cogitas filium, vt cubet vna cũ ea pſaltria etiam ſi nolit. D. derides. Ridere dicitur, qui ſimpliciter ridet. deridet vero qui cum alterius irriſione & contemptu ridet. ego ſentio.i.ego percipio q̃ ſupple es fortunatus, id eſt felix, qui ſis iſto animo, id eſt qui habes iſtum animum, quem habes. Ita ſolemus dicere cũ cura nos offendit. Fortunatos ei ſtultos qui nihil ſentiant. M. pergis ne.i. procedis, ne in tuis iurgijs, & in tua triſtitia. D. iam iam.i.nunc nunc. deſino, id eſt ceſſo, deſiſto verba iniucunda dicere. M. perge.i.vade intro.i. in domum, & in ſumamus, id eſt impendamus, conſumamus, vnde & ſumptum dicimus pecuniam quæ inſumenda eſt. Sumamus ergo hunc diem hilarem ei rei.i.ludo lætitiæ, vo co, gaudio nuptiali. cui rei opus eſt diem inſumi.ſ. vel cui eſt.i licet ſumere inquam hunc diem.

ARgumentum } Cognito amore Cteſiphonis exclamat Demea & cum Mitione expoſtulat, quæ eſt ſumma epitaſis periculi Cteſiphonis. Sed mox placatur à Mitione, quæ eſt cataſtrophe eiuſdem patris fabulæ. {O cœlum} Tragica exclamatio. {Eccum adeſt} Accuſatio Mitionis. {Factum eſt} Fatetur factum, defenſurus qualitatem. {Nunquid minus} Confirmatio criminis à pari. {Non æquum} Defenſio, & primum à prouerbio, quod vim indicati obtinet. {Si id te mordet} Occurrit obiectioni extra cauſam, quam ſoluit à tuto, nihil deceſſurum Demeæ, ſumptu adoleſcentum. Et pertinet hoc ad minuendum crimen. {Omnia hęc} Concluſio huius loci. {Mitto rem} Obiectio, quæ ſoluitur à perſona. {Duo cum} Declarat exemplo. {At enim metuas} Obiectio, quæ ſoluitur ab ætate. {Bonæ tuæ} Ironicos. & iam placatior factus eſt Demea. {Ceterũ rus} Comminatio in filium. {Pugnaueris} Magnam rem feceris, metaphoricos. & eſt faceta approbatio. {Atque equidem} Attende vrbanitatem Mitionis. LATO.

PArata à} Moleſti hominis & propemodũ implacabilis animum hic deſcribit Terent. Quid enim odioſius, quàm ſine cauſa in tantam iracundiam effundi, vt neſcias vel cũ quo, vel qua de re, vel in quem finem verba facias. Hos homines vocant moroſos, implacabiles, & moleſtos. Moroſos quidem, quòd nimis exacte, & ad vnguem quippiam fieri poſtulant, vt Demea, qui neſcio qua cura exactiore filium ſibi frugalem educere conabatur. Et implacabiles, quòd eorum animi ad aſperiora inclinantur. Moleſtos vero, quòd nimia diligentia obtundant. } Amicorum communia ſunt } Prouerbium eſt Græcorum. Pythagoras Samius primus dixit, amicorum debere omnia eſſe communia. Quod Cic. ſic interpretatur. Omnia, id eſt quæ ſine PATE. MARA.

detrimento

detrimento alijs concedi poſſunt, & ſic oſtenditur, nos ex rebus quas poſſidemus, aut iure gentium, aut ciuili, non debere hominibus ignotis aliquid, niſi id, quod poteſt ipſis permitti & cõcedi ſine detrimẽto. Plato 5. de leg. ſic ait, Prima ciuitas eſt, Reip. leges, qua optimæ, vbique, maxime per totam ciuitatem, priſcum illud prouerbium locum habet, quo fertur, amicorum omnia eſſe communia. Ariſtot. in 8. Ethic. ſic ait: Eodem accedunt & prouerbia vniuerſa, vt anima vna, & amicorum omnia ſunt cõmunia, & amicitia eſt æqualitas. Cic j. Off. E quibus ipſis cetera ſic obſeruentur, vt in Græcorum prouerbio, amicorum omnia communia.

Glar. SEnarij omnes præter vltimum apud quoſdam quadratum. In primo verſu aut omittendum verbum. Ita, aut bacchius eſt loco 4. In tertio verſu merito miratur R. omiſſa duo verba Quid agam, poſt Quid faciam. In 14. qoidã legant Num qui minus; quidam legunt Nam qui minus, & Qui per Quare vel Cur exponunt, vt Donat. In 15. Quod pro Quam. Sed ad carmen nihil impedit vtrũ legas. In 17. s, in Vetus eliditur. In 23. Duos monoſyllabum eſt. In 24. s, eliditur in Satis. In 26. ſecundo loco bacchius eſt pro ſpondeo, vel eæ duæ ſyllabæ in vnã contrahentur. In 30. d, in Quod eliditur. In 31. Si, commodius ad ſequentem transfeteretur verſum, vt initio elidatur. In 36. s, in Quibus eliditur. Ita 39. d, in Quid. In 41. Eos monoſyllabũ videtur. In 49. d, in Quod eliditur. In hiſce tñ iam aliquot enumeratis locis creticus ac bacchius abſque eliſione poni recte poſſunt, ſed ea vbiq; inculcare nõ viſum eſt operæpreciũ. In 53. s, in Tempus eliditur. In 54. Cras non eſt omittendum, vt recte annotauit Ioan. In 55. duæ vltimæ vocales de verbo Cenſeo, eliduntur à verſu ſequente. In 58. vel Illi legendum pro Illic, vt ſæpe admonet Don. vel Pacto poſt Illic ponendũ vt verſus ita legatur.

Eo proſum illic pacto alligans filium.

In 59. proceleuſmaticus primo eſt loco, & ſecundo bacchius, niſi Vt tollendum putemus, vt conſtet verſus, certe ſenſus nõ poſcit. In 60. quidam lib. habent Atque, ille vetuſtus liber habebat Illic. quæ ſi vera eſt lectio, Atque priorem ſyllabam à ſuperiore verſu elidit. Quidam pro illi repoſuerant Ibi. In quarto à fine rurſum Vt abundat, ab ſciolo aliquo appoſitum cũ carmen reſpuat, & ſenſus non requirat. Vltimus verſus varie legitur. Veteres libri ita habent,

I ergo intro, & cui opus eſt rei hilarem hunc ſumamus diem.

Quam lectionem & Ioan. & Doct. probarunt. Ita I, à ſuperiore verſu eliditur, & Rei monoſyllabum in ſcanſione prorſus eliditur Liber Aldi quadratum acatalecticum exhibuit,

I ergo intro, & cui opus eſt rei, ei rei hilarum hunc ſumamus diem.

ACTVS V. SCENA. IIII.

ARG. ADR. BARL.

Demea cum videat non probari vulgo, ſeueritatem in liberos, diuerſam inſtitutionis viam meditatur, in qua perſona Terentium indi at mitioribus ſe fauere patribus, ſecuti ſui moribus hoc magis concedens, quàm quod ita faciundum eſſe exiſtimat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena exemplum proponitur hominum qui virtutem tædio affecti deſerunt, ob contemptum eius. Nam ſeuerum eſſe in filios, apud omnes ferme vitio datur, & Teren. ius adeo fauet clementioribus, & mitiſsimi patribus, vt hunc quoque Demeam ſæuum adducat in Mitionis ſententiam. Non tamen ita fieri debere ſentit Poeta, ſed ex communi vſu loquitur, volens naturalem ineſſe veris patribus acrimoniam, quæ profecto ſemper inuiſa eſt, & odioſa adoleſcentibus.

D E M E A.

NVNQVAM ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid apportet noui,
Aliquid moneat, vt illa, quæ te ſcire credas, neſcias,
Et, quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.
Quod mi euenit nunc: nam ego vitam duram, quam vixi vſque adhuc,
Prope iam excurſo ſpatio mitto: id quamobrem? re ipſa repperi
Facilitate nihil homini eſſe melius, neq; clementia. id
Eſſe verum, ex me, atque ex fratre cuiuis facile eſt noſcere.
Vitam ille ſuam ſemper egit in ocio, in conuiuijs:
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi vixit: ſibi ſumptum fecit: omnes bene dicunt, amant.
Ego ile agreſtis, ſæuus, triſtis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi vxorem: quam ibi miſeriam* vidi? nati filij, * non vidi
Alia cura: porro autem, illis dum ſtudeo vt quampluri-mum
Facerem, contriui in quærundo vitam, atque ætatem meam:
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab ijs fero,
Odium. ille alter ſine labore patria potitur commoda:
Illum amant, me fugitant: illi credunt conſilia omnia:
Illum diligunt: apud illum ſunt ambo, ego deſertu' ſum:
Illum, vt viuat, optant, meam autem mortem expectant ſcilicet:
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit ſuos
Paullo ſumpto: miſeriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age age, nunc experiamur contra hæc ecquid ego poſſiem
Blande dicere, aut benigne facere, quando eò prouocat.
Ego quoq; à meis me amari, & magnipendi poſtulo.
Si id fit dando, atque obſequendo, non poſteriores feram.
Deerit: id mea minime refert, qui ſum natu maxumus.

Dem. NVNQVAM ita quiſquã bene ſubducta ratione} In hac ſcena exemplum inducitur hominum qui virtutem tædio deſerunt ob cõtemptum eius, quod apud omnes ſæuum eſſe, vitioſum ſit. Et adeo fauet Teren. clementioribus ac mitiſſimis patribus, vt hunc quoq; addocat ad ſententiam Mitionis, non tantũ hoc ſentientem quòd ita fieri oporter, ſed quòd ita res cogat. vult enim naturalem ineſſe veris patribus acrimoniã, ſed eam ſemper inuidioſam eſſe adoleſcentibus. {Bene ſubducta ratione} Bene diſpoſita, bene computata. Ducere enim eſt digitis computare, ſed ducere eſt apud alium & palam, ſubducere, apud ſeipſum & ſecreto. quo magis in verbo iſto maioris attentionis & diligentiæ ſignum eſt. {Quin res} Quin, modo cur non ſignificat. {Quin res, ætas, vſus} Tria poſuit. ex quibus Res pro experientia ponitur, & hac dicit ſe eſſe mutatum. nam mox dicet, Re ipſa repperi, Facilitate nihil eſſe homini melius, neq; clementia. {Aliquid moneat} σύλληψις eſt per caſus. ſubauditur enim, quæ. {Quæ tibi putaris prima} Ante alia eligenda, quæ & primo loco ponenda, ac per hoc optima. {Vitam duram quam vixi} ἀρχαϊσμός. vt Lucil. Magnam pugnauimus pugnam. {Nam ego vitam duram quam vixi vſque adhuc} Prius dixit quid faciat, quàm cur faciat. {Propè iam ex curſo ſpatio} i. ad calcem propter ipſos decurſus metaſque viuendi. & eſt μεταφορὰ ſumpta à curſoribus. {Excurſo ſpatio} i. in ſumma ſenectute: {Id quamobrem re ipſa repperi} Quia ſecum loquitur, ideo multa reticet & deeſt, Faciã &, Si quis quærat: & Dicam. {Facilitate} Iam facilem ſe infert. Inter facilitatem & clementiam hoc intereſt: facilis enim, cuius ira cito ſoluitur. Clemens, qui non iraſcitur. {Ille ſuam ſemper egit vitam} Hic iam quaſi cõparatiua qualitas inducitur de vtroque, & vt ille in initio fabulæ locutus eſt, ſic in fine hic loquitur. {Clemens, placidus, nulli lædere os} Mira varietas & in locis, & in partibus orationis. Et clemens eſt qui colit mentem ſuam, nec eam vexat iraſcendo. {Nulli lædere os, Arridere omnibus} Voluptatis affectus eſt duplex, aut enim ex quiete voluptas eſt, aut ex aliquo actu. ergo hic vtrunq; complexus eſt. {Nulli lædere os} i. nullum præſentem lædere. Et vide quam grate à nominibus verba tranſeant. {Clemens, placidus} Clemens eſt circa recte agentes. Placidus, etiam circa delinquentes. Et clementis eſt nulli lædere os: Placidi, arridere omnibus. Et clemens animo, Placidus vultu. {Et nulli lædere os} Adeo vt nulli ſe contriſtem faciat. & hæc eſt figura ἀναδρομή, cum recurrimus per ea quæ diximus. & ἐξεργαστικῶς omnia repetita ſunt. {Ego ille agreſtis} Bene addidit Ille, quaſi iam notus, hoc ipſo quòd ferus atq; agreſtis. Et ſæuus, factis: Triſtis, animo: Truculentus, vultu. Et aliter dici poteſt, vt triſtis ſit qui dolet, truculentus & ſæuus qui terret. & ideo ἀσύνδετα mira per iſta decurrit. {Duxi vxorem} Pendet, duxi vxorem: ſed Etiam cum magno ſignificatu addendum eſt, maiore enim pondere ſubtrahitur coniunctio, nam, duxi etiam vxorem, dicendum fuit. {Quam ibi miſeriam vidi?} Ibi, inquit, quaſi vxor locus ſit. & hoc ſine coniunctione, vt mala quæ enumerat, multa videãtur

{Alia cura} Non altera Patria potitur commoda} Accuſatiuo caſu extulit, quod nos ablatiuo dicimus.i.patrio potitur cōmodo. Actinus in Clytemneſtra, Fetas potiuntur plagas. {Illum diligunt,apud illum ſunt ambo,ego deſertus ſum} Hic oſtendit Terentius verū patrem & moleſtiorem & odioſum eſſe magis adoleſcentibus. {Illum vt viuat optant} ἀρχαϊσμὸς Nam ſic veteres loquebantur. nos vero dicimus. Illi optantis non illum. {Illum} Mitionem. {Nunc experiamur} Magis comice pluraliter experiamur dixit,quàm ſi diceret,experiar. {Quando eo prouocat} Non addit,quis,ſed intelligimus Mitionem ſignificari. {Si id fit dando atq; obſequendo} Bene naturam ſecutus eſt, qui artem ignorat, putans agi veris omnia debere,non dando & obſequendo. {Si id fit,} Id eſt, Iam à liberis magnipendor. {Non poſteriores ferā} Subaudiatur partes. aut,non parui faciam.i. non vincar à Mitione. Et tranſlatio eſt à partibus hiſtrionum in fabula. {Non poſteriores feram} Primus in hic ero,inquit, in dando atq; obſequendo. {Deerit: id mea minime refert} Vide remanere in Demea nō penitus eiectam ſecuritatem.

GVID. NVnquam quiſquam, &c.} In hac ſcena exemplum inducitur hominum, qui virtutem tædio deſerūt ob contemptū eius, q̄ apud omnes ſæuū eſſe vitioſum ſit, & adeo fauet Terent. clementioribus, ac mitiſſimi patribus vt hunc quoq; adducat ad ſententiam Mitionis,non tñ hoc ſentientem, q̄ ita fieri oportet, ſed q̄ ita res cogat, vult n. naturalem ineſſe veris patribus acrimoniam,ſed eam ſemper inuidioſam adoleſcentibus. D. Solus hic loquitur in tota ſcena. Nunquam quiſquam fuit ratione ita bene ſubducta.i. nunquā aliquis habuit menſuram, viam, modum ita diſpoſitum,computatum, & quaſi (vt ita dicam) calculatum,ad vitam.i.ad viuendum,ſeu ad vitam degendam. Ducere eſt digitis computare, ſeducere eſt quem apud alium & palam deducere,ſed ſubducere eſt apud ſe ipſum & ſecreto deducere, quo magis in verbo maioris attentionis & diligentiæ ſignū eſt. Nunquam ergo quiſquam habuit rationem ita bene diſpoſitam ad viuendum, quin.i.quod non, res.i.experientia, ętas.i.ætatis conditio,vſus.i.exercitatio in modo viuendi, apportet.i.afferat ſemper aliquid noui,quod prius erat ignotum &, quin inquam res,ætas, vſus,moneat i.ędoceat ſemper aliquid, vt ita q̄ neſcias, illa quæ credas te ſcire,& vt repudies.i.recuſes, reijcias in experiundo.i.in exercendo,in probando re ipſa,ea quæ putaris.i. putaueris eſſe tibi prima.i.præcipua,eligēda,primo loco ponēda ac per hæc optima,quod videlicet neſcire quæ credebam, ſcire repudiare quæ prima mihi putabam.i.venit mihi nunc. Nam ego mitto.i.omitto, vitam puram.i.plenam acrimoniæ,aſperā,incultam ſpatio.i.curſu vitæ meæ prope.i.fere, iam excurſu.i.traducto & ad calcē miſſo propter iſtos decurſus,metasq; viuendi,& eſt metaphora à curſoribus, qui in ſpatio currunt ad certas metas. Ergo excurſo ſpatio.i.in ſumma ſenectute. omitto ergo vitā in ipſa ſenectute, quā ſcilicet vitam vixi vſq; adhuc.i.huc uſque, hactenus, vſque ad hoc tempus. Dicimus viuo vitam,vt pugno pugnam,certo certamen. Et enim (vt ait Donat.) Demea hic ſecum loquitur, ideo multa reticet vt hic id,quamobrem ſic intellige,vt vult Donatus ſubaudiendo & ſi quis quærat, quamobrem.i. quare faciam ſup.id.i.dimittam priſtinam vitam reſpondendo ſup. quòd reppeti.i.deprehendi re ipſa.i.ipſo affectu,& ipſa experientia nihil eſſe melius homini,facilitate.i.benignitate neque clementia.i.inirafcentia, quo verbo vtitur Gellius facilis ſic differt à clemēte, nam facilis eſt cui ira cito ſoluitur,clemens qui nō iraſcitur,facile eſt cui vis.i.cui libet, noſcere.i.eſſe verum, videlicet nihil eſſe melius facilitate & clementia,ea pie & fratre.i.ex conſideratione & cōparatione mei & fratris Mitionis,frater ſemper egit vitam.i.traduxit tempus vitæ,in ocio.i.tranquillitate,in ſecuritate,in pace, in vacatione à labore, egit etiam vitam in conuiuijs.i.in ſodalitatibus viuendo cū æqualibus ſuis,ſeu gregalibus. vt Ciceroniano verbo vtar,egit inquam vitam ipſe clemens.i.quaſi colens mentem, neq; eam vexans iraſcendo. Placidus.i.tranquillus,ſed clemens eſt circa recte, agentes. Placidus etiā circa delinquentes. Item clemens animo, placidus vultu. Clemens ergo nulli lædere os,id eſt nullum præſentem offendere,quod fit cum verbum aliquod moleſtum, præſentibus prodit ex pectore. Cum enim aliquis præſens moleſtia ſermonis afficitur, tunc os.i.facies. vltus oſtenditur, ſeu læditur, quod ſatis patet,nam ſi eo ſermone puogatur, ſtatim os eius rubore perfundi cernitur,quod illi moleſtam affert paſſionem, clemens autem eſt nulli eo modo os lædere egit inquam vitam placidus arridere omnibus.i.paratus, ſeu diſpoſitus, & pacatus ad arridendum omnibus quibuſcunque illi eſt viuendum. Arridemus alicui cum riſu noſtro illi benignitatem noſtram, ſeu fauorē, aut conſenſum oſtendimus,aut denique beneuolentiam. Hæ autem ſtructuræ,clemens,nulli lædere os.i.ad nulli lædendū os, & placidus arridere.i.ad arridendū ſunt ſimiles illis. Et cantare pares,& reſpondere parati.i.pares ad cantandum; & pares ad reſpondendum,niſi quis velit capere lædere pro lædebat aut arridere pro arridebat. Dicit etiam Donat. nulli lædere os ita intelligi,vt nulli ſe cōtriſtem faciat,ſed omnibus arrideat. Ipſe frater viuit ſibi.i. viuit pro ſe morem gerendo ſibi,neq; ſe excruciando. Aut vixit ſibi nō ducendo vxorem, ad cuius nutum viueret, ſumptum fecit ſibi.i. ſumptuoſus fuit cum amicis,laute familiariter, & ſodaliter viuendo,ſi dicere fas ſit omnes benedicunt,id eſt bene loquuntur de eo, omnes amant eum. Ego exiſtens ille,vt Virg. Ille ego qui quondam,&c. ille dixit quaſi iam ex ſæuitia & aſperitate notus,ego ille agreſtis,id eſt inurbanus ſermone & incultus ſæuus.i.ferus,crudelis,triſtis.i.mœſtus,ſeuerus,auſterus,parcus,id eſt paruus in ſumptu faciendo.truculentus.i.terribilis ipſo aſpectu. Triſtis enim dicitur animo truculentus vultu. Vel triſtis qui dolet, truculentus qui terret. Ego inquam ille tenax.i.nimis tenens ea quæ largiri deberem,& mihi & alijs,duxi vxorem vbi frater cælebs vixit,quā miſeriam non vidi.i.non ſenſi,ibi.i.coniugio. Nam nati ſunt filij duo.ſ. Cteſipho & Aeſch.exiſtentes alia cura.i.alia ſolicitudo mihi allata. alia inquā à moltis alijs curis,quia dixit. Quam ibi miſeriam non vidi. Porrò autem,id eſt ſed certe,aut deinde, dum.i. quandiu,ſtudeo.i.do operam, laboro vt facerem i.accumularem illis natis quamplurimum bonorū, ſcilicet in quamplurimas fortunas, & quamplurima fortunæ bona Contriui.i.conſumpſit vitam, atque ætatem meam inquirendo.i.in acquirendo illis diuitias. Nunc ætate mea exacta.i.confecta,finita, abſoluta,fero.i.reporto,hoc fructi.i.hunc fructū pro labore meo ab his filijs,ſcilicet odium,quia me odio proſequuntur. Fructi dixit in genitiuo vetuſte pro fructus. ſicut inuenitur apud vetuſtos tumulti pro tumultus,ſenati pro ſenatus, & ita de alijs omnibus nominibus quartæ inflexionis haberi poteſt. Ille alter.ſ. Mitio frater, potitur commoda patria,à patrios patria patrium denominatiuo à patre.i.delectatur commodis, & fructibus, ſeu delectationibus, quibus frui ſolet felices patres in ſui liberis, in qua oratione potior iungitur accuſatiuo vetuſte, cum iungi ſoleat, aut ablatiuo, aut genitiuo. Deinde ſubdit illa cōmoda quibus potitur Mitio. Filij mei amant illum, fugitant me.i. frequenter fugiunt ipſi credunt.i. committunt impartiunt, communicant illi Mitio. omnia conſilia,id eſt omnia arcana,propoſita,decreta,deliberationes ſuas. Diligunt illum fratrem, ſunt ambo apud illum fratrem ego ſum deſertus.i. derelictus ab his tanquam contemptui habitus,optant illum fratrem, vt viuat.i optant vt ille frater viuat, modus dicendi veterū eſt. Autē.i.ſed.i.expectant,id eſt optant. Et expectare venis,mortem meam. Scilicet.i. certe, hic frater fecit eos filios ita eductos pro educatus,& nutritos maximo meo labore. fecit ita ſuos paululo ſumptu.i.parua impenſa, ego capio omnium miſeriam, hic frater potitur gaudia,hic iterū accuſatiuo iungitur potitur, id eſt fruitur gaudijs, & delectationibus ea beneuolentia filiorum procedentibus, age age adhortatur ſeipſum ad imitandos mores fratris benignos,nunc experiamur pro experiar.i.faciam periculum contra hoc i.contra auſteritatem,ac duritiam meam,& terribiles mores meos,vel cōtra hæc quæ facit frater,vt filij mei me ament potius quàm illlum. Vel ſic, nunc contra.i.ediuerſo, viciſſim, vt ſit aduerbium,experiamur hæc quę ſequūtur, videlicet quid poſſim dicere blande,id eſt leniter, aut quid poſſim facere benigne.i. liberaliter,vel manſuete,quando.i.quia &, quod dicūt, poſtquam ipſe frater prouocat.i.incitat, me eo aduerbium ad locum.i.ad id experiendū, videlicet quid dicere blande, aut benigne facere poſſim,quoq;.i.etiam.poſtulo me amari à meis filijs.ſ.& magnipendi.i.magnifieri.i.magni æſtimari, & quod barbare dicunt, multū appretiari. Si id.i.vt amer & magnifiam, fit.i.efficitur,dando.i.largiendo illis, & obſequendo.i.complacendo, indulgendo, morem gerendo illis,poſthac.i.amodo, poſt hoc tempus, non feram.i.nō agam,vel patiar, aut non geram partes ſup. poſteriores.i. meum officiū in eos ab alio non vincetur,alij habent poſterioris,& tunc ſic intellige. Non feram partes.i.officia poſterioris, hoc eſt non fungar officio minoris & ſequentis alium, tanquam ab eo victi, q.d.nō vincar à Mitio. dando & obſequendo, ſed in ea re primus ero, non poſterioris munere fungens. Eſt enim tranſlatio ſumpta à partibus hiſtrionū in fabula. Deinde ſubdit, tamen aliquid habes ſeueritatis. quaſi ſeueritas nō ſit penitus euomita, id quod ſequitur deerit,id eſt deficiet in hac benignitate quam ſuſpicio.ſ. quod minime, id eſt non, refert mea.i.quod non ſpectat ad me, non me decet ita, ſcilicet demittere me, vt obſequar & blandiar natis preſertim, qui.ſ.ego refertur enim ad mea, quantum ad intellectum primitiui,ſum maximus natu.i.ſum ſenior ipſo Mitione,vel qui ſum maximus natu ſine cōparatione.i. qui iam annoſus ſeu annis admodum confectus. Vel ſic poteſt intelligi. Deerit, id eſt erit defectus in hac re quam ſuſcipio,cū ab ea ſim nimis alienus natura mea. verum non curo,quia non erit qui me arguat & reprehendat,

reprehendat, cũ ſim maximus natu. Sic ergo aſtrue, deerit.i.erit defectus in hac mutatione rationis vitæ. id defectus quod erit mi nime refert mea.i.ad me non ſpectat, non vergit in dedecus maũ, nihil curo, nullatenus intereſt mea, qui ſum maximus natu.

LATO. ARgumentum} Motus exemplis mutat vitæ ſuæ inſtitutũ Demea, & ex duro atq; agreſti ſtudet fieri benignus. Pertinet hæc ſcena ad erudiendũ ſpectatorem, vt intelligat, qui ſit ſcopus huius fabulæ. {Subducta ratione}.i.conſiderata recte viuendi via. tranſlatum à calculatoribus. {Excurſo ſpatio} Finita ætate tranſlatum à campeſtri certamine. {Lædere os} Offendere, rubore afficere. {Vidi} Expertus ſum. {Facerem} Pararem. {Hoc fructi} Vetuſte pro fructu. {Illa, illum illi} Pulchra traductio cum repetitione ad amplificationem, & ornatum. {Ego quoque} Aetiologia. Poſteriores. Accuſatiuus, ſubaudi, partes.

PATR. MARS. NVnquam ita quiſquam} Imperiti hominis peruerſitatẽ & ingenij craſſitudinem, qui virtutes, non quòd honeſtæ ſunt & ſua cauſa dignæ cur experantur, ſed quia commoditatem & vtilitatem præſtant, ſectari cupiat apprimit hæc ſcena. Hoc quomodo philoſophus lib. 1. Ethic. inſectetur. ſi libet audias. Qui virtutes hoc modo exiſtimant, q̃ diuitias, ſeruitia, aliaſque vulgares fortunas, & externa bona producãt, qui virtutũ finis ſit, videntur mihi plana ignoraſſe. Et poeta Latinus conqueritur, q̃ virtutes, quę carent præmio, parui pendantur.

Nec facile inuenies multis è millibus vnum.
Virtutem pretium qui putet eſſe ſui.

{Facilitate nihil} Facilitas eſt virtus contraria moroſitati, quam cum ſupra modũ & inſolentius vſurpamus, in vitium degenerat Xenophon lib. 4. Facilitatis magna laus eſt in omni conditione vitæ. Clementia vero Cic. lib. 2. Rhet. ſic definit: Clementia eſt per quam animi temere in odium alicuius inuectionis concitati comitate retinentur. {Hoc fructi} Vetuſto more pro fructus. Nã veteres Latini tantũ quatuor declinationes ponebant. {Patria potitur} Et hoc veterum cõſuetudine, apud quos potior & fruor conſtruuntur cum accuſatiuo.

GLAR. TRochaici tetrametri catalactici huius ſunt ſcenæ verſus. In tertio proceleuſmaticus eſt loco ſecundo. In 5. Euenit præſentis videtur temporis, & creticus loco primo, trochæus ſecundo Doct. th iamb. tetr. acatal. iudicauit inter reliquos trochaicos omnes. Nam in octauo vel Id à ſuperiore eliditur verſu, vel amphibrachys eſt loco primo, alioqui & ipſe futurus erat iambicus tetr. acatal. inter reliquos trochaicos, cuiuſmodi & nonus, niſi Egit verbũ poſt Vitam legas. ſic enim erit verus trochaicus. Idem de duodecimo aio, in quo puto amphibrachyn eſſe loco primo, alioqui & ipſe iambicus erit tetr. catal. In 14. aut s, in Illis eliditur, aut aliquid in eo verſu ſuperfluit, & fortaſſis verbũ Autem. quod ego propemodũ crediderim, niſi putemus Poetam abſq; Vt, ita locutum, Porrò autem dum ſtudeo illis quamplurimum facere. per infinitum verbum, quod ego abſq; exemplaris vetuſti fide non aſſeruerim. In 19. eliditur s, in fine verbi Deſertus. In 20. Meam, & in 21. Meo monoſyll. ſunt, niſi illic bacchiũ loco quarto, hic amphibrachyn ponamus loco ſecundo. In 22. Potitur tertia dixit coniugationa, vt ſupra verſu 17. huius adeo ſcenę. In 23. deeſt ſyllaba poſt Nunc. ego vel Hercle, vel Ergo, vel Certe, vel quid ſimile poſitum à Poeta puto. In vltimo verſu Mea vel monoſyllabum eſt, vel creticus loco ſecundo.

ACTVS V. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

Demea abſurde contra ingenium ſuum blandus eſſe conatur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena Poeta oſtendit, quam abſurde Demea cõtra ingenium ſuum conetur eſſe blandus: quamquam immodica ſit repentina largitas, vbi animus a nimia parcitate in profuſionis vitium decurrit. Apparet etiam iam crapulam omnem Syrum edormiuiſſe ac deſpumaſſe.

Trimetri.

SYRVS, DEMEA.

HEVS Demea, rogat frater, ne abeas longius.
D. Quis homo? ò Syre noſter, ſalue, quid fit? quid agitur?
S. Recte. D. optume eſt. iam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam: ò noſter, quid fit? quid agitur?
Seruum haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui Syre
Hoc verum eſt, & ipſa re experiere propediem.

DON. HEVS Demea, rogat frater ne abeas longius} Hic oſtendit poeta, quàm abſurde blandus conatur eſſe, qui non ſoleat, & quàm immodica ſit repẽtina largitas, vbi animus à parcitate nimia in contrarium vitiũ profuſionis excurrerit. {Heus Demea, rogat frater ne abeas longius} Vt apparet, iam edormiuit crapulam Syrus. & ſatis moraliter dixit, frater, nec addidit Tuus. {Fratar} Moraliter nam deeſt tuus. {O Syre noſter, ſalue, quid fit?} Iam non hæc blanda, ſed dura ſunt. nam ſalue dixit ei, non ſolum quem ſæpe viderit, ſed cum quo toties litigauerit. {Quid fit? quid agitur?} Interrogat & cum ſciat, & cum damnet actus eius. {Recte} Bene raſpondi: hæ enim interrogationes de ſalute atq; incolumitate eius ſunt qui interrogatur. {Hæc tria} De eſt verba. {Præter naturam} Plus dicit, quàm ſi diceret, præter conſuetudinem. Iam nunc hæc tria primum addidi, prætar natura, ò noſter, quid fit? quid agitur? Hoc preſſius dictũ eſt. {Seruum haud liberalem} Dura & importuna repente commutatio ex tanta vituperatione in laudem Syri, oſtendit contra naturam ſuam niti Demeam. {Præbes te}.i. te oſtendis, factis probas. {Et tibi lubens bene faxim} Et bene ad quam rem adiectum eſt, an & bena [illegible] hoc addidit. Quis.n. credat tam ſubitis poſt ſæui tiam blandientis, niſi factis quoq; vera eſſe oſtendantur? {Et tibi lubens bene faxim} Et additũ eſt, vt oſtendat hanc eſſe ſententiã, Non ſolum te laudo, ſed etiam iuuo: illud dicendo, hoc faciendo. {Et tibi lubens bene faxim} Poteſt hoc & ſic intelligi, Bene tibi faxim, & lubens. multi.n. bene, ſed non ex animo faciũt. Omnia ergo addidit, quæ placidum oſtendant ipſum, atq; clementẽ. {Atqui Syre} Atqui, abundat per [illegible] Syre, Aſſeueratio eſt non credentis. {Hoc verum eſt} Quaſi falſum fuerit illud quod iurgabat, & hoc ſit verum quod nunc dicit. {Propediem} ὑφέν. Nam propediem aduerbium eſt temporis, vt ſi diceras, cito.

GVID. HEus Demea, &c.} Hic oſtendit Poeta quàm abſurde blandus conetur eſſe qui non ſoleat, & quàm immodica ſit repentina largitas, vbi animus à parcitate nimia in contrarium vitium profuſionis excurrerit. Apparet autem Syrum iam crapulam edormiuiſſe. S. Heus aduerbiũ vocandi, ò Demea frater tuus. ſ. Mitio. rogat ne.i. quòd non abeas.i. diſcedas longius, & quod dici ſolet, q̃ non alonges te. D. Quis eſt ſup. homo qui me vocat, deinde viſo ſeruo, inquit, ò Syr. ſalue quid fit? quid agitur? S. Recte, ſit recte agitur.i. bene ſe res habent, & (quod dñr) totum bene vadit. Inapte, ſanè, & abſurde. D. Optume eſt.i. optimè res ſe habet. Iam nunc addidi primũ.i. in primis hæc tria verba quæ ſequuntur, præter naturam.i. præter cõſuetudinẽ meam. Nam ſemper ante hac fui ſeuerus & immãſuetus. Subdit illa tria verba, quæ præter naturam dixit. ſ. ò noſter, eſt primum verbum, quid fit? ſecundum quid agitur, tertium. Præbes i. præſtas exhibes te ſeruum haud illiberalem.i. nõ improbum, immo æquum, iuſtum, ac bonum. Nam illiberalis eſt bonus, & bene faxim.i. bene faciam tibi, lubens.i. bono animo. Inuenitur etiam faxim pro fecerim, vt teſtatur Nonius. S. Habeo gratiã.i. pro beneuolentia tua ſum tibi deuinctus, ſiue obligatus. D. Atqui.i. ſed certe. ò Syre, hoc quod dico me tibi benefacturum eſt verum, & experiere.i. probabis. re ipſa.i. pro effectu, propediem.i. cito, breui tempore, quaſi iam propè ſit dies.

LATO. ARgumentum} Prodit Syr. & Demea experiatur nouam benignitatem. {Iam nunc} Hoc recte, quia difficile eſt naturam mutare. Et attende quàm ridicule contra ingenium conetur ſenex.

PATR. MARS. HEus Demea} Nihil magis riſu dignum eſſe, quàm id quod quis contra naturã facere cõtendit, docet hęc ſcena. Semper enim indicia adſunt, quæ faciunt, vt quę cũ gratia locum habere poſſint, inutiliter & inepte audiantur.

GLAR. HArum ſcenularum verſus ſunt rurſus ſenarij. In vltimo prioris ſcenulæ verſu Hoc à ſuperiore verſu eliditur, Item ſecundo verſu ſequentis ſcenulæ vel à in Accerſunt à ſuperiore verſu eliditur, vel d, in Sed, vel deniq; creticus eſt loco ſecundo. Ceterum tertium & quartum recte Ioan. legit. In Aldino libro corrupte leguntur. In ſexto à non eliditur in Ita, alioqui carminis ratio claudicabit, Conſentiunt lib. omne.

ACTVS V. SCENA VI.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Demea obuium Getam præter conſuetudinem blande nititur compellare, & eius inſulte laudibus inſiſtit, pollicendo ei ſe benefacturum.

GETA, DEMEA.

HERA, ego hinc ad hos prouiſam, quàm mox virginem
Accerſant. ſed eccũ Demeam. ſaluos ſies.
D. Oh, qui vocare? G. Geta. G. Geta, hominem maxumi
Pretij eſſe hodie te iudicaui animo meo:
Nam is mihi eſt profectò ſeruus ſpectatus ſatis,
Cui dominus curæ eſt, ita vt tibi ſenſi Geta:
Et tibi ob eam rem, ſi quid vſus venerit,
Lubens bene faxim. meditor eſſe affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, cum hæc exiſtumas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam.

DON. HERA ego hinc ad hoc prouiſam} Ad hos, ad Mitionem & Aeſchinũ.ſ. Prouiſo duas res ſignificas, procedo & video. {Sed eccum} Hoc apud ſe. {Oh, qui vocare?} Hac in interiectione vtimur, vbi ex interuallo notos videmus. {Oh, qui vocare?} Poſt oh, nomine vocaturus, non habuit quod diceret, & ideo ſubiecit, Qui vocare? Virg. O quã te memorem virgo? nanq; haud tibi vultus Mortalis, nec vox hominẽ ſonat: ò dea certe, An Phœbi ſoror, an Nympharũ ſanguinis vna? Moris eſt autem inferiores proprio nomine vocari, ſi blandiri velis. ſed hic nominis oblitus, dum dubitat & inquirit, inhæſit pronomini. {Animo meo} Hoc eſt ſecundũ animi mei ſententiã, & quantum ad animum meum pertinet. {Nam his mihi eſt profectò ſeruus} In hoc laudando quia non laborat, ſubiecit ſpecialiter merita eius, aut, vt æſtimo, nihil habuit quod diceret niſi laudam ſine vllius facti mentione. Et mihi i. quãtũ ad iudicium meum pertinet. {Cui dominus curæ eſt} Cum hic dominas habet, dominum dixit, quia præualet maſculinum. Virg. Deſcendo, ac ducente deo flammam inter & hoſtes Expedior. Et præterea ſententia generalis inducitur, cum nullũ ſpecialiter dñm ſignificat. {Ita vt tibi ſenſi Geta} Maximũ delinimentum refert, eum nomine vocans. quòd tñ ſuperioribus eſt. & vide ꝙ grate, poſtquam ipſe dixit, nomine appellauit Getam. {Et tibi ob eam rem} Quid & tibi? verũ quemadmodũ alijs? an quemadmodũ Syro? {Et tibi ob eam rẽ, ſi quid vſus venerit} Defectus quidã ruſtici præter naturam blandiendi, cogit dicta repetare ſine gratia. Hę aũt promiſſiones ad hoc præmittuntur, vt cũ ſubiectis agitur à Demea huiuſmodi res cœperint, nõ ſit abſurdum ſpectatoribus Demeam tam cito eſſe mutatum. {Meditor eſſe affabilis} Sic hoc lentius, vt illud ſupra, Iam nunc tria hæc addidi præter naturã, O noſter, quid fit? quid agitur? {Paulatim plebem} Moraliter inferiorũ turbam, plebem dixit, hoc eſt vt in vrbe vulgus, ita in familia ſeruos. Et ſit tranſlatio ab ijs qui honores doloſe, ac nõ pro meritis petũt, ambitioſiq; ſunt. {Plebem primulũ facio meam,} Hoc eſt mihi fauẽtẽ. {Et è cõtrario Virg. Vadimus immiſti Danais haud numine noſtro.

GVID. HEra ego, &c.} Hic Demea obuium Getam blande nititur compellere & eius inſiſtit laudibus. Geta ò hera, i. ò domina mea Soſtrata mater puellæ nupturæ. prouiſam. i. procedam. hinc, i. ex hoc loco. ad hos. ſ. ad Mitionem, & Aeſchinũ. Vel prouiſam. i. ibo ad videndum hinc ad hos. quàm. i. quantũ, mox. i. quantum cito, quantũ ſtatim quanto poſt. accerſant. i. aduocent, venire ad ſe faciant virginem. Sed eccũ Demeam. i. ecce hic prope Dem. oh ſis ſaluus Dem. oh, hac interiectione vtimur, vbi ex interuallo notos videmus. qui. i. quo modo, quo nomine vocaris? G. Vocor ſup. Geta. D. Vocaris Geta? iudicaui animo meo. i. ſecundũ animi mei ſententiam te eſſe hodie hominẽ maximi pretij. i. plurimi æſtimandum. Nam profectò. i. certe. is ſeruus eſt ſatis ſpectatus. i. ſatis probatus. mihi. i. quantũ ad iudiciũ meum pertinet. cui ſeruo dñs eſt curæ, ita vt ò Geta ſenſi. i. percepi dominã ſup. tuam eſſe tibi curæ, ſed dominũ dixit in maſculino, quia maſculinum præponderat fœminino. Et ob eam rem. i. propter eam cauſam, quia es fidelis ſeruus. ſi quid vſus. i. ſi aliquid vtilitatis euenerit. i. acciderit, contingerit, in quo poſſim tibi prodeſſe. bene faxim. i. bene faciam tibi, & quidem bono animo. vel ſic capiatur vſus pro opus, vt ſæpe ſit apud Plaut. ſic intellige. Si quid vſus euenerit. i. ſi quid opus fuerit, ſeu ſi qua neceſſitas contigerit, vbi ſit opus opera mea, bene faciam tibi & quidem lubens. Aut ſic intellige, ſi quid vſuuenerit. i. quid euenerit. Nam ſæpe in epiſt. Cic. inuenias vſuuenire pro euenire. Ipſe. n. Appium ſic, inquit. Cum preſertim mihi vſuuenturũ non arbitrer, vt ego quoq; abs te defendendum eſſem. Itaq; ſic aſtrue, Eam rem ſi quid vſuuenerit. i. ſi quid contigerit in quo mea opera vt poſſis, lubens bene faciam tibi. Ego meditor. i. conor, ſtudeo, laboro, exerceo me, melior eſſe affabilis. i. ſermone ſuauis & benignus, quaſi facilis, quem poſſit vnuſquiſq; affari. i. alloqui, & bene procedit. i. bene ſuccedit, quaſi porrò. i. procul cedit & progreditur. Ergo ſic intellige. Et ipſa meditatio ſeu exercitatio bene procedit, bene ſe habet, non remittitur, ſed progreditur longius. Dicimus etiam illa ratio non procedit. i. non valet, non probat propoſitum. Et digeſtis de incendio, quemadmodum ergo procedit quod labeo ſcribit. i. quomodo illud habet apparentia veritatis, aut auctoritatis. Meditor ergo eſſe affabilis, & bene procedit. i. in ea meditatione bene me habeo vſque eo vt res magis, magiſque procedit. i. vt efficiar in dies magis affabilis. G. Tu es bonus cũ exiſtimas. i. iudicas hæc de me quæ dixiſti. D. Paulatim. i. ſenſim. facio. i. efficio. reddo primulum. i. nunc primum. plebem meam. i. mihi fauentem. Nam plebs manſuetis fauere ſolet, & auſteris aduerſari.

LATO. ARgumentum} Aliud experimentum Demeæ in Geta. Et ſimul egrediũtur perſonæ in proſcenium ad congreſſum ſequentis ſcenæ. {Oh, qui vocare?} O ſenilis interiectio. {Meditor eſſe} Hoc ſecum placens ſibi Demea. {Plebem} Metaphoricos ſeruos vocat.

PETR. MARS. HEra, ego} Veriſſimum eſſe quod dicit Horatium. Dum vitant ſtolidi vitia, in contraria currunt, teſtatur hæc ſcena. Nam dum Demea omnibus ſe facilem & ſuauem præbere ſtudet, & vitium moroſitatis, & inclementiæ effugere laborat, in longe grauius incidit, vt penè contemptum nugacitatem ſuam & vtilitatem omnibus obijciat.

GLAR. GEta maxumi pretij eſſe te hominem, &c.} Sic quidem Moguntinum & Vuittembergenſe exemplar, vt alia omittã. Cæterum ſic legendi ſunt hi duo verſus:

Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominem maxumi
Pretij eſſe te, hodie iudicaui animo meo.

Ita vetuſta exemplaria conſentiunt, neq; aliter conſtant ſenarij: Eſſet enim alter ex his brachycatalecticus.

ACTVS V. SCENA VII.

ARG. ADR. BARL.

Nuptiarum mora offenditur Aeſchinus. Hunc Demea blande alloquitur, & maceriam dirui iubet quę puerperam traducant.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequẽti ſcena Aeſchinus de nuptiarum mora ob apparatum, & ritum conqueritur. huc deinde Demea paulo vrbanius blãditur, ex quo lepidum ſe vocari geſtit, ſimulq; parietem inter mediũ, quo cõmodius puerpera inducatur, dirui iubet. Hic quoq; Aeſchinus & Demea inter ſe affabiles iudicio ſunt, & quã dulcis ſit iunioribus aſſentatio, & quam ingrata cenſura.

Trimetri.

AESCHINVS, DEMEA, SYRVS, GETA.

OCCIDVNT me, qui dum nimi' ſanctas nuptias
Student facere, in apparãdo cõſumunt diẽ.
D. Quid agitur Aeſchine? AES. hem pater mi, tu hic eras?
D. Tuus hercle vero & animo, & natura pater,
Qui te plus quàm oculos hoſce: ſed cur non domum
Vxorem accerſis? AES. cupio: verũ hoc mihi mora eſt,
Tibicina, & hymenæum qui canent. D. eho,
Vin' tu huic ſeni auſcultare? AES. quid? D. miſſa hæc face,
Hymenæum, turbam, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam iube dirui
Quantum poteſt, hac transfer, vnam fac domum:
Traduc & matrẽ, & familiã omnẽ ad nos. AES. placet
Pater lepidiſſime. D. euge, iam lepidus vocor.
Fratri ædes fient peruiæ: turbam domum
Adducet, ſumptum admittetur: multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam: iube nunc iam * ille
*Dinumeret * illi Babylo viginti minas.* * ergo
*Syre, ceſſas ire, ac facere? S. quid * ago? D. dirue:*
Tu, illas, abi, & traduce. G. dij tibi Demea
Bene faxint, cum te video noſtræ familiæ
*Tam ex animo * factum velle. D. dignos arbitror.* * fautum

Tu quid

Tu quid ais? AES. ſic opinor. D. multo rectiu' eſt,
Quàm illam puerperam nunc duci huc per viam
Aegrotam. AES. nihil enim vidi melius mi pater.
D. Sic ſoleo: ſed eccum Mitio egreditur foras.

DON. OCCIDVNT me quidem} Adoleſcens & Demea inter ſe affabiles, imaginem præbent, & quàm dulcis ſit iunioribus aſſentatio, & quàm ingrata cenſura. ἰδιωτικῶς aũt dixit Occidunt me, pro, Nimia lædunt & cruciant me. {Dum nimis ſanctas nuptias} Et nimis ſanctas ridicule additum eſt in ea ducenda, quæ iam peperit. nam ſanctum eſt, quod omni obſeruatione inuiolatum eſt. Et bene additũ eſt Nimis, quia ominum pro vitio ponitur, iuxta illam ſententiam, Vt ne quid nimis. {Occidunt me quidem} Quidem, pro expectatione * eſt: tanquam in hac mora nullius alius occidatur, niſi qui amat. i. ego. {Quid agitur Aeſchine?} Iam ipſe docui, quid ſit, & quid agitur blandimentum eſſe. Iam nunc hæc tria primum addidit præter naturam, ô noſter, quid ſit? quid agitur? {Hem pater} Non ſine conſternatione reſpondet Aeſchinus, etſi hic blande interrogat, & miti vultu: nam ex improuiſo obiectus eſt Demea, & inſperanti. {Tuus hercle vero & animo, & natura pater} Totum eripuit Mitioni, cui ne animum quidem reliquit. {Qui te amat, plus quàm hoſce oculos} Magis comicum, quàm amo. {Sed cur non domũ vxorem accerſis?} Bene ſubiecit quæ volenti eſſe credebat. {Verũ hoc mihi mora eſt, tibicina, & hymenæum} Hoc eſt quod ait, Dum nimis ſanctas nuptias ſtudent facere. Hymenæum quidam Liberi & veneris filiũ dñt eſſe, qui primus certas nuptias inſtituerit. ideo per laudẽ cantatur virginalibus nuptijs ob huiuſmodi meritum. Alij virum fortem Atticum dñt fuiſſe, qui raptas prædonibus virgines, oppreſſis latronibus, intactas patriæ reſtituerit. Alij, ꝙ ὑμὴν dicatur membrana quædam, qua eſt munita virginitas, quæ primo diſrumpitur coitu, hymenæum putant, veluti hymnũ vocari virginalium nuptiarũ. Ergo ſic accipe hymenæum in nuptijs, quemadmodum θρῆνον in funere, vel in ſacris hymnũ. {Vin' tu huic ſeni auſcultare?} Contempſit ſe ipſum dicendo huic ſeni, hoc ſolũ afferens cauſæ cur audiendis ſit, ꝙ ſit ſenex. Et totum hoc apparet lætiſſimo vultu dici. {Turbas, lampadas, tibicinas} Bene totũ pluraliter, vt qui reprehendit ſic multas. Plautus, Quos tu mihi paraſitos, luſcos, quos ſumanos ſomnias? Hæc igitur vultu pronunciande ſunt, vt appareat ea diſplicere dicenti. {Atq; hanc in horto maceriam iube dirui} Maceria dicitur paries nunc * alicuius demacerata. {Euge, iam lepidus vocor} Apparet Demeam experiendi cauſa aſſentari, nõ quod animo facit. {Fratri ædes fient peruiæ} Elegantius quàm fratris. {In eo gratiam} In gratiam eo, hoc eſt amicos cõparo. {Ego lepidus} Irridens adoleſcentis animum ſic inquit. {Iube nunc iam} Inſultantis eſt verbum, Iube, tanquam * præſtet Mitioni, h. d. Demea. Aut apud ſe dicit hoc. {Iube nunc} Quaſi inſultantes dicere ſolemus, nunc minari, hunc aſſiſtere, quem afflictũ tenemus, ita & Mitioni Demea dicit, Iube nunc. {Iube nunc iam dinumeret Babylo illi viginti minas} Nimis morale eſt, cum de abſente tanquam de præſente agimus. Eſt autem, Iube nunc iam, figura etiam apud Plautũ frequentiſſima. {Iube nunc iam} Iube ſic dicit, quemadmodum ſupra ille qui cũ alius nemo adeſſet, alicui diceret. {Dinumeret} Dinumeret dixit, quaſi multũ numeret. {Illi} Cui illi? Cteſiphoni, Lenoni, an Aeſchino? an Syro? {Babylo.} Fratrem, Babylonem ob nimiam liberalitatẽ vocat? an Aeſchinum nimis prodigum? {Syre ceſſas ire ac facere?} ἐπιτιμητικῶς dicitur. {Dirue} Hoc vultu dicitur adhortante. {Cũ te video noſtræ familiæ tam ex animo factum velle} Ex animo aliquid facere, eſt id facere quod ille in animo ſuo velit, aut certa ex tota mente præſtare non perfunctorie, ſed ex animo factum, bene factũ intelligere debemus, vt ſit, ex animo, quaſi ex ſententia. {Dignos arbitror} Multa deſunt, & vos, & eſſe, & qui ſiant. {Quid tu ais?} Eo vultu dicitur Quid tu ais, quo videmus loqui eos, qui interrogãt geſticulante vultu quid ſentiant de cõſilio ſuo, quos ſciunt approbaturos eſſe. {Sic ſoleo} Poteſt εἰρωνικῶς videri, quippe quando tale conſilium probat Demea, quod probaret adoleſcens.

GVID. OCcidunt, &c.} Hic Aeſch. & Dem. inter ſe affabiles, imaginem præbent & q̃ dulcis ſit iunioribus aſſentatio, & q̃ ingrata cenſura. AES. Quidem. i. certe, & oſtendit expectationem & tædium. Mitio & pater Dem. occidunt me. i. nimia lædunt & cruciant. & (quod dici ſolet) faciunt me mori. dum. i. qñ vel quandiu. ſtudent. i. dant operam, laborant, moliuntur facere. i. celebrare, nuptias nimis ſanctas. i. nimia integras, caſtas pudicas cum iam peperit puella nubens, nam ſanctũ eſt quod in omni obſeruatione inuiolatum eſt ipſi conſumunt. i. conterunt traducũt. totum diem in apparando. i. præparandis nuptijs cum magno apparatu. D. O Aeſchine quid agitur. i. quid dicitur. Nam agere interdũ ſignificat loqui, q. d. quis ſermo habetur à te. AES. Hem, interiectio deprehenſi, & inſperantis aduentum alterius. ô mi pater, blandiendo. tum. i. tu ne eras hic, cum. ſ. prædicta loquerer, & quæreret apud me? D. Quia filius dixerat pater mi, pater reſpondet. hercle. i. per Herculẽ ego ſum ſup. tuus pater & animo. i. affectione paterna, & natura. i. generatione, quod non ineſt Mitioni. eſt bene tibi pater animo, ſed non naturalis eſt pater, quia pater (loquitur de ſeipſo in tertia perſona) amat te pluſquã hoſce. i. hos ſuos oculos. Sed quæſo cur nõ acceríis. i. aduocas, facis venire vxorem tuam, domum. i. in domum tuam, ſeu in domũ patris tui adoptiui. AES. Cupio acceríi domũ vxorem, verum. i. ſed. hoc quod ſequitur eſt mihi mora. i. affert mihi morã, videlicet tibicina. i. mulier tibicinã canere ſolita in nuptijs, & ille muſicus qui canat Hymenæum. i. hymnum virginalium nuptiarum, Hymenæum quidam Liberi & Veneris filium dñt eſſe, qui primus certas nuptias inſtituerit, & per laudem cantatur in nuptijs ob huiuſmodi meritum. Alij virum fortem Atticum dñt fuiſſe, qui raptas à prædonibus virgines, oppreſſis latronibus intactas patriæ reſtituerit. Alij Hymenæum dici putant ꝙ hymen dicatur membrana quædam in virgine, qua eſt munita virginitas, & pro his ſignificatis potius profertur in maſculino hic Hymenæus Hymenæi. Alij volunt hymnũ virginaliũ nuptiarũ vocari Hymenæum, ſed forſitan potius in neutro genere, quanquã nihil prohibet, quin & in maſculino, ſed auctoritati acquieſcendũ eſt. Hymenæos aũt in plurali ſæpe Virg. ponit pro nuptijs ſeu cõnobijs. D. Eho, interiectio mouens, ſeu captans attentionem. Vin'. i. vis ne, auſcultare. i. obedire, huic ſeni. i. mihi qui ſum ſenex. AES. Quid. i. cur auſcultãdo tibi, aut quid. i. in quo vis me auſcultare tibi. Demiſſa face. i. dimitte, omitte hæc quæ ſequuntur. ſ. turbam. i. multitudinẽ cõuiuarũ. Donatus vult turbas in plurali dici. Item omitte Hymenæum. i. hymnum nuptialem. omitte lampadas. i. lucernas, faculas nuptiales, ſeu tædas, vt Ouid. in Tranſfor. Tædas exoſa iugales, ſeu funalia quæ adhibeantur in nuptijs. Virg. Et noctem funalia vincunt, omitte tibicinas. i. tibia canendi peritas, atq; iube hanc macerĩẽ. i. hunc parietem, dirui. i. diſſipari, diſijci, demoliri, ſi paſſiue capi poſſit, in horto holitorio vbi naſcuntur herbæ, quibus veſcimur quantum potes. i. q̃ celerrime potes efficere, vel ſi ſic quantũ potes. i. q̃ celerrime fieri poteſt, transfer. i. traduc ad nos hanc vxorẽ tuam, de qua eſt ſermo, fac domũ vnam. i. vel fac vnam familiam de matre & filia & tota familia te de noſtra, vel fac vnam domũ. i. diruendo muros interſecantes domos veſtras, effice vt ſit tanquã vna domus, ita ꝙ eatur de domo in domũ, ac ſi eſſet vna, traduc. i. transpone, tranſire fac matrem Soſtratam, & oẽm familiã. i. etiã ſeruos ipſos ad nos, nam de filia iam dixerat transfer hanc. AES. O pater lepidiſſime. i. iucundiſſime, ſuauiſſime placet quod dicis & ſuades. D. Eia, interiectio gaudentis ſeu imperantis lætitiam exerceri, & hoc qñ ſemel tñ ponitur, quod ſi geminetur, oſtendit contrariam dolorẽ videlicet & deriſionem. Iam vocor lepidus. i. ſuauis ſermone & iucundus. Hæc autem dicit non Aeſch. ſed vel apud ſe, vel Syr. ſeruo irridens adoleſcentis animũ ædes. i. domus, fient fratri peruiæ. i. tranſitu faciles à peruius ia inm. AES. Adducet turbam. i. multitudinem fœminarum, domum. i. in domum & admittet. i. adhibebit, recipiet, adiunget, apponet multa ad ſumptũ. i. efficiet, vt multus ſumptus & longe maior ſolito, ille. n. adhibet multa ad ſumptum, qui curat vt creſcat ſumptus & impenſa, quid mea intereſt. ſ. id eſt qñ creuerit ſumptus, quid ego curo? qd me ſpectat, aut attinet? nam hæc oĩa fient ſumptũ eius, cuius Aeſ. eſt filius, ego lepidus. i. exiſtens ſuauis ſermone, in eo gratiam, i. eo in gratiã, hoc eſt amicos comparo inire. n. gratiã alicuius eſt conciliare ſibi alicuius amicitiã. Nunc iu. iam ꝙ ille Babylo. i. vel frater. ſ. M. Quem ob nimiã liberalitatẽ Babylonẽ vocat, aut Aeſc. ꝙ nimis ſit prodigus. Iube ergo, irriſorie h. d. apud ſe de abſente, tanquam ſi eſſet præſens, quid? iube vt ille Babylo dinumeret. i. multum numeret, viginti minas. i. viginti libras, & hoc dicere videtur abſenti fratri, qui (vt ſupra patuit) iuſſit lenoni innumerari viginti minas pro puella Cteſiph. amica, & quem iuſſit hoc facere? nempe Aeſchinũ, qui pro fratre laborabat, quẽ nunc Dem. Babylonem vocat. Deinde conuertit ſermonem ad Syrũ ſublata voce dicens. O Syre ceſſas. i. nimis tardas ire ad diruendum murum, ac facere. i. diruere ipſam maceriam, vel poteſt eſſe interrogatio, quare negligis, aut tardas ire. i. facere quod iuſſus es. S. Quid agas? D. Tu dirue. i. diſſipa illas. ſ. quę tibi dicta ſunt, videlicet maceriam, & alia quę ille oſtendebat abi ad mulieres & traduc. i. transfer illas ad nos. G. O Demea. dij bene faciãt. i. bene faciãt tibi, cum. i. quia, vel quando video te tam velle factum. i. facere, ex animo. i. ex voto, ex ſententia noſtræ familiæ. ſ. Soſtratæ, & filiæ eius, & ceterorum de familia vel ſic cum video te tam velle ex animo. i. cupere ex tota mente factum. (vt ſit nomen). i. negotium

noſtræ familiæ.i.cum video te tam exoptare complectionem negotij familiæ noſtræ, & commodum. D. Arbitror vos ſup. eſſe dignos,quibus ſup.talia fiant,videlicet vt maceria diruatur, conuertit ad Aeſch.ſermonem ſuum.ò Aeſch.quid ais de hac re? q.d. nonne eſt illa familia digna,cui tali modo conſulatur. Aeſch. ſic opinor.i.talis eſt mea opinio. D. Multo rectius eſt maceriam.ſ. dirui, & illac traduci vxorem q̃ illam puellam puerperam.i.non multo ante parto liberatam, duci non ægrotam.i.debilem adhuc, & male valentem propter dolores partus,duci ergo huc.i.ad nos. per viam.i.per vicum ſed deducatur per hortum,& maceria rumpatur. Aes. Enim.i.certe. O mi pater nihil vidi melius.i.præſtantius q̃ tuum cõſilium. D. Soleo ſic conſulere,vel ſic ſuadere bene, & h.d.ironice cum tale conſilium ſuum minime probaret. S. Eccum.i.ecce hic. Mitio egreditur foras.i.exit à domo.

LATR. ARgumentum} Demea noua benignitate proſequit̃ Aeſchinum,& traducta ſponſa nouam domũ fieri iubet. Pertinent hæc cuncta ad augendam cataſtrophen, per omnes perſonas deducendam. {Sanctas nuptias}.i. ſolennes & religioſas, vnde mox dicit. tibicina & hymenæum qui cantent, quę ad nuptiarum ſolennia pertinebant. Alioqui,ſanctum,immolatu ſignat,hic pro religione ipſa in epitheto vſurpatur.{Fratri ædes} Hæc cum inſultatione quadam dicit ſenex,& recte, quia. Naturã expellas furca,tamen vſque recurrit. {Babyllo illi} Nomen fœneratoris,vt apparet. Alij tamen ad Mitionem, vel ad lenonem, vel ad Aeſchinum referunt.

PETR. NARS. OCciderunt me} Quod omnes homines ex alieno liberales ſunt, verum ſi quando de ſuo quidquam erogabunt tum tenaciſſimi ſunt, & ad rem mirũ quàm attenti, quod hic exemplo Demeæ docetur. Et Ariſt. lib. Oeconomicorũ de Dion. ex Dione refert,quod nullus parem curam habet alienorũ & ſuorum. {Sanctas} Sanctum,vt Feſtus ait,veteres dicebant,quidquid ſplendide apparatum magnificum,opiparum,& lautũ eſſet. Sanctæ nuptiæ.i.ſolennes,quæ ſecundum ritus,& ceremonias matrimonialium legum inſtituuntur,quaſi ſancitæ. {Hymenæum} Hymenæus deus eſt,nuptiarum præſes,cuius nomen frequentius in nuptijs boni ominis cauſa inuocabatur. {Maceriam} Maceria, Nonius ait,paries eſt. Siſenna hiſt. lib. 3. Poſt villarum macerias ac parietinas quinq; cohortes in inſidijs reliquit.

GLAR. HArum ſcenularum verſus ſunt toſtus ſenarij. In vltimo prioris ſcenulæ verſu Hocà ſuperiore verſu eliditur. Ita in ſecundo verſu ſequentis ſcenulæ vel a,in Accerſant à ſuperiore verſu eliditur,vel d,in Sed, vel deniq; creticus eſt loco ſecundo. Ceterum tertium & quartum recte Ioan.legit. In Aldino lib.corrupte leguntur. In 6 a non eliditur in ita,alioqui carminis ratio claudicabit. Conſentiunt lib.omnes.

ACTVS V. SCENA VIII.

ARG. ADR. BARL.

Mitioni ſuadetur,vt vxorem ducat Soſtratã,ac vix eandem perſuadetur. Et non ſine riſu ſpectandum Demea præter naturam facilis eſſe ſtudet.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena varijs rationibus perſuadetur Mitioni, vt Soſtratã vxorem ducat. Attende etiam,quo Mitio videns Syrũ diruere maceriam, quæſierat, cur nam id faceret, cui reſpondiſſet Syrus intelligitur fratrem ſuum Demeam ita iuſsiſſe,proindeq; ſic incipit Mitio,iubet frater, &c.

Trimetri,& Tetrametri.

MITIO, DEMEA, AESCHINVS.

IVBET frater? vbi is eſt? tun' iubes hoc Demea?
D. Ego vero iubeo, & in hac re, & alijs omnibus
Quammaxime vnam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuuare, adiungere. Aes. ita quæſo pater:
M. Haud aliter cenſeo. D. immo hercle ita nobis decet;
Primum huius vxoris eſt mater. M. eſt: quid poſtea?
D. Proba & modeſta. M. ita aiunt. D. nam grandior,
M. Scio. D. parere iam diu per annos hæc non poteſt:
Nec qui eam reſpiciat,quiſquam eſt: ſola eſt. M. quam hic rem agit?
D. Hanc te æquum eſt ducere: & te operam, vt fiat, dare.
M. Me ducere autem? D. te. M. me? D. te inquam.
M. Ineptis. D. ſi tu ſis homo,
Hic faciat. Aes. mi pater. M. quid? tu huic aſine auſcultas? D. nihil agis:
Fieri aliter non poteſt. M. deliras. Aes. ſine te exorem mi pater.
M. Inſanis? aufer. D. age, da veniam filio. M. ſatin' ſanus es? ego
Nouus maritus anno demum quinto & ſexageſimo
Fiam: atque anum decrepitam ducam? id ne eſtis auctores mihi?
Aes. Fac: promiſi ego illis. M. promiſti autem: de te largitor puer.
D. Age, quid ſi quid te maius oret? M. quaſi hoc non ſit maximum.
D. Age, da veniam. Aes. ne grauare. D. fac, promitte. M. non omittis?
Aes. Non, niſi exorem. M. vis eſt hæc quidem. D. age, prolixe Mitio.
Et ſi hoc mihi prauum, ineptum, abſurdum, atq; alienum à vita mea
Videatur: ſi vos tantopere iſtuc voltis, fiat. Aes. bene facis.
*D. Merito te amo. verum, quid ego dicam? hoc * confit quòd volo,* * cum ſit
*Quid nunc * quod reſtat? Hegio his eſt cognatus proximus,* * quid
Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.
*M. Quid facere? D. Agelli hic ſub vrbe eſt paululum quod locitas * foras.* * foris
Huic demus qui fruatur. M. Paululum id autem? D. Si multum, tamen
Faciundum eſt: pro patre huic eſt, bonus eſt, noſter eſt, recte datur.
Poſtremo non meum illud verbum facio, quod tu Mitio.
Bene & ſapienter dixti dudũ. vitiũ cõmune omnium eſt:
Quòd nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus: hanc maculam nos decet
Effugere: dictum eſt vere, & re ipſa fieri oportet
M. Quid iſtuc? dabitur quidem, quando hic volt. Aes. mi pater.
D. Nunc mihi tu es germanus pariter corpore & animo.
M. Gaudeo.
D. Suo ſibi nunc gladio iugulo.

IVBET frater?} Apparet Mitionem dixiſſe, cur diruis? Syrũ reſpondiſſe,Quia hoc iubet frater tuus. {Iubet frater?} Dirui maceriã ſcilicet.{Tuo' iubes hoc Demea?} Interrogatiue pronunciandum totum. ita erit vna perſona. Et oſtenditur breuiter ex huius verbis,quid prior dixerit Syrus. Et mirum initium: ne procemio opus eſſet Demeæ ad profitendam mutationem voluntatis. {Hac re} Maceriæ deiectione. {Et alijs omnibus} Vt nuptijs ſenilibus. {Colere} Subauditur iubeo,per ζεῦγμα. {Colere,adiuuare adiungere} Colere, ad nurum pertinet: Adiuuare ad Hegionem: Adiungere,ad Soſtratã. Et notandum coli à ſuperiore. vt, Poſthabita coluiſſe Samo, hic illius arma. {Immo hercle ita nobis decet} Antiqui ſi addebant ſtatim verbum, Nos decet facere,nos decet dicere: ſi non addebant, Nobis decet,dicebant. {Primum huius vxoris eſt mater} Incipit à perſuaſione,ſed latenter, ita vt ea quæ propoſito conſilio dicenda erant, ante demonſtrarit,q̃ dicat quid fieri velit. Et hoc ſemper fit ab oratoribus in his rebus à quibus incipere non oportet propter turpitudinem,aut incõmoditatẽ rei quæ perſuadenda eſt. Conſidera adeo apud Virg.vbi perſuadet Iris matribus vt aues ſuas incendant: & inuenies hoc ipſum conſiliũ vltimũ poni poſt argumenta quamplurima, Quin agite,& mecum infauſtas exurite puppes. Et initium à poſſibili factũ eſt.nam dicit, Huius vxoris eſt mater. {Proba & modeſta} Proba ſibi,& Modeſta apud alios. Et vide laudes conciliatricibus inuentas & vſitatas. {Ita aiunt} Hoc ita reſpondet,q.d.ſed quid mea? {Scio} Adhuc Mitio non intelligit quo res tendat, DON.

tendat,ſed tamen vultu quodam admirantis, cur hoc dicatur,reſpondet.} Parere iandiu per annos hæc non poteſt} Recte,ne cõtra filios ſuadere videatur.} Per annos non poteſt} Bene per annos,quia non eſt ſterilis.} Hanc te æquum eſt ducere} Te Mitio ſcilicet.} Et te operam} Te Aeſchine.nam ad illã conuerſus à Mitione eſt.Et quare Aeſchinum operam dare æquum eſt.ſ.vt profit ſocrui.} Parere iandiu per annos hæc non poteſt} Hoc autem addidit,ne contra filios pater ſuadere videatur nuptias, ſi illis cohæredes eſſe procreandos ſuadeat.} Me ducere autem?} Magna vis in pronominibus poſita eſt. nam Me ille ſic dicit, quaſi quem minime deceat.} Te} Ille ſic reſpõdet,quaſi quem maxime oporteat.} Ineptis} Verbum eſt,quod facit ineptio,ineptis,ineptit.} Si tu ſis homo} Non, ſi es, ſed ſis dixit, quaſi in eo ſe hominem ſic Aeſchinus probaturus.} Si tu ſis homo} Aeſchine, ſi ſis,pro ſi eſſe volueris,& ſi credi homo volueris.} Si tu ſis homo} Hic facete & mire coegit Aeſchinum ad perſuadendum.nõ enim dixit,Si tu ſis homo perſuade,ſed ſic,faciat, vt ab illo non factum, ſed effectum exigeret.} Quid?tu huic aſine auſcultas?} Aptum cõuitium grandi & fatuo.} Mi pater} Mi,vocatiuus caſus eſt, ab eo qđ eſt meus.} Fieri aliter non poteſt} A neceſſario.} Deliras} Proprio vocabulo vſus eſt,tanquam loquaci.} Inſanis?aufer} Congrue ſeni deliras,iuueni inſanis.Et aufer,vel te,vel manum.nam rogans,manũ admouet.ſ.dicẽs,Mi pater.} Aufer} Aut Te deeſt,aut Manum,aut pro eo quod eſt Abi,aut ſic,Aufer rẽ.} Ego nouus maritus} Apud Menandrum ſenex de nuptijs nõ grauatur.} Ego nouus maritus anno demum quinto & ſexageſimo fiam, atque anũ decrepitam ducam?} Hic deeſt & quis,& quid, & quando, & quomodo vt ſit, Quis?ego.quid?nouus maritus. quando?anno demum quinto & ſexageſimo quomodo?annum decrepitam ducam.} Atque anum decrepitam ducam} Hoc facete addit, tãquam faciendum hoc eſſet,ſi puella duceretur ſeni.} Anno demũ quinto & ſexageſimo} Hæc ætas eſt, vt Varro ait,etiam comicorum ſenum. Et demum aduerbium tarditatis eſt.} Id ne eſtis mihi auctores?} Hoc eſt perſuaſores vt Virg.Auctor ego audiendi.} Decrepitam} Decrepitã, aut ſtomacho anili & iracundo, aut decrepitam obtuſi animi & læſæ ſenectutis.aut decrepitã,cui ſæpe moribundæ crepuerit planctu familia.i.clamauerit.} Largitor} Verbum eſt imperatiui modi,futuri temporis.} De te largitor puer} Acutius De te dictum eſt,q̃ De tuo. Et bene in eum,qui promiſerat puellæ coniunctionem ſuam.} Da veniam} Præſta beneficium, concede quod petitur.} Ne grauare} Ne te difficilem præbeas, quia grauem ſe dicitur præſtare,qui id facile non præſtat in beneficio quod põt.} Da veniam.ne grauere,fac,promitte} Altriuſecus agentium, fatigantiumq́ verba ſunt.} Age,prolixe Mitio} Aut age prolixe.i.age benigne,vt ſit prolixe benigne,ſecũdum veteres.aut per ἀσύνδετον, & ἔκλειψιν, Age,correptiuum, vt ad Prolixe ſubaudiatur, noſter eſto,aut quid tale,& Mitio velut inſuaui dictũ ſit.} Et ſi hoc mihi prauum,ineptum,abſurdum} Prauum,ſi anum ducit nullo commodo ſuo. Ineptum,qui non voto filiorum ducat vxorem. Abſurdum homini,qui nunquam duxerit,& nunquam ducere voluerit, ſeni duci vxorem,quæ adoleſcenti ducta non ſit.} Si vos tãtopere iſtuc vultis,fiat} Cur hic non vertitur de voluntate Soſtratæ? An quia illam conſentire neceſſe eſt, vel propter pauperiem, vel ob amorem filiæ ſuæ?} Si vos tantopere iſtuc vultis,fiat} Ridicule dixit,& comice vxorem ſe ducere,non quia velit, aut debeat,ſed vt obſequatur iubentibus.} Hoc cõfit quod volo} Perficitur,inquit, quod volo,vt ſumptum & turbam domum recipiat Mitio, & ego meam gratiam.} Quid nunc quod reſtat?} Quod reſtat,pro,quod ſequitur. An quod reſtat, tanquam reliquiarum priorum, ac per hoc minimum?} Hegio his eſt cognatus prox.} Commendatio perſonæ quaſi notæ,etiam Mitioni ob merita ſua. Et bene addidit proximus, nam multi gradus & veluti rami ſunt propinquitatis in affinitate & cognatione diſpoſiti.} Affinis nobis} Recte.nã vxoris cognati,marito affines ſunt.} Pauper} Iam hoc nomine apparet aliquid flagitari.} Quod locitas foras} Foras dixit,locum pro perſona ponẽs,quaſi diceret,neſcio cui alieno. ſic & nos dicimus. Audi quid dicit Ecce hac,pro ecce hic. Cicero, Hic tũ alius ex alia parte. Deeſt ergo aliquid,vt ſit, Quod locitas foras verſum. Aut ſi foris,foris poſito.i.alieno.} Sub vrbe eſt agelli paulum} Totum cum contemptione pronunciandum.} Huic demus qui fruatur}.i.qui fructum capiat,non proprietate potiatur. Proprie ergo,& quaſi de iure dixit fruatur. eſt autem fruatur, alatur, quia frumẽti dicitur ſumma gula, per q̃ cibum lingua demittit in vẽtrem.} Bonus eſt, noſter eſt.recte datur} πινεοχασμὸς hortantis,ἀσύνδετον multa congerentis.} Noſter eſt} Bene addidit.nanque dicit, Pro patre huic eſt.} Bonus eſt} Potuit reſpõderi. Quid mea?} Recte datur} Quaſi non quæratur,an dandum ſit,ſed illud ſolum,an recte.} Bonus eſt,noſter eſt} Hæc omnia vultuoſe,tanquam inuidiam parſimoniæ faciat Mitioni. Et plus ſignificat Noſter,q̃ ſi addatur,quid noſter.} Non illud verbum facio} Nũc verbum pro ἀξιώματι poſuit,quod vno ſtringitur verbo. Ergo verbũ, breuis ſententia.} Non meum illud verbum facio} Nota verbum pro ſententia.vt,Vno verbo dic,ſi quid eſt quod me velis. Et,Miſeram me quod verbum audio? Verbum dixit veram ſentẽtiam. nam verba eſſe à veritate dicta teſtatur Varro.} Hanc maculam nos de.eſſ.} Maculam τῷ χλευασμῷ dixit,irridens opinionem Mitionis,quia parſimoniã,maculam putet.& ſimul auxit: primo vitium,deinde maculã dicendo.} Suo ſibi hũc gladio iugulo. ἀλληγορία & nõ ſuo,ſed ſuo ſibi moraliter, & vt veteres ſolent loqui.

IVbet,&c.} Hic Mitio varijs ſermonibus à Dem.& Aeſchino perſuadetur,vt Soſtratam vxorem ducat. M. Mitio.vidẽs Syrum diruẽtem maceriam,interrogauit, quidnam ita dirueret? reſponderat autem Syrus ſe id facere iuſſu fratris Demeæ. Deinde ſic incipit Mitio,dicis q̀ frater Demea iubet?vbi eſt frater.deinde viſo fratre ſubdit.ne.i.verum. O Dem.iubes hoc.i.maceriam dirui. D. Vero.i.certe,vel ſed ego iubeo vt diruatur maceria,vel maceries quintæ inflexionis.iubeo inquam.i.volo nos.ſ.me & te & Hegionem & Syrum facere q̃ maxime poterimus.ſ.aut arctiſſime hanc familiam tuam,& colere.i.amare,ſeu habere in reuerentia quantum ad Syrum,& adiuuare quantum ad Hegionem, qui rem adiuuat, & adiungere.i.per affinitatem cõiungere nobis hãc familiam Soſtratæ & filiæ.&.i.partim hac re.i.diruptione maceriæ,&.i.partim omnibus alijs rebus,quibus poterimus ea adiuuare & adiungere,& familiam vna cum noſtra facere. Aes. O pater.quæſo ita.i.ita poſtulo vt fiat. M. Haud aliter cenſeo.i.eſt mea opinio eadem prorſus. D. Immo.i.ſed hercle, iurantis eſt, decet nobis ita fieri.i.vt fiat vna familia nobiſcum, antiqui iungebant decet datiuo, recentiores vero accuſatiuo, vt Vos decet ita fieri. Primũ.i.in primis ipſa Soſtrata eſt mater vxoris huius Aeſc. M. Quid poſtea.i.quid deinde vis concludere,ſi eſt mater vxoris huius. D. Ipſa eſt.proba.i.honeſta,quantum ad ſe & vitã ſuam, & eſt modeſta.i.habens honeſtum modum erga alios, & (quod dicunt inepte) habet pulchram manu tentionem. M. Ita aiunt q.d.quid mea refert,ſi eſt proba & modeſta, vt aiunt homines. D. Eſt grandior natu.i.eſt iam multum annoſa, & annis cõfecta ac plena. M. Scio eam eſſe natu grandiorem.i.grandæuam. D. Hæc Soſtrata iandiu.i.iam ex longo tempore.nõ poteſt parere.i.habere natos per annos.i.non permittẽtibus annis multis, & eſt elegans dicendi modus,ſi ſic dicatur, Aetas non patitur hanc mulierem parere,elegantius,Huic mulieri parere per ætatem non licet,vel Hæc mulier per ætatem,ſeu per annos parere non poteſt, aut nequit. Nec eſt quiſquam qui reſpiciat eam ad concupiſcendam eam,vel ad reuocandã eam ne nubat,ipſa eſt ſola. M. Quã rem hic agit.i.quid iſte loquitur,quid molitur,qđ parat quorſum tendit,aut eius ſpectant,aut pertinent verba. D. Aequum eſt te Mitionem ducere hanc.deinde cõuerſus ad Aeſch ſubdit,& æquũ eſt te Aeſchinum dare operã.i.laborare, vt ſic fiat.i.vt pater tuus adoptiuus ducat,eam in vxorem. M. Autem.i.ſed dicis æquum eſſe me ducere hanc. admirabundus hoc dicit. D. Dico bonum eſſe te ducere eam Soſtratam. M. Credere non poteſt fratrem eſſe in ea ſentẽtia. dicis inquam bonum eſſe me ducere. D. Inquam.i.dico iterũ te ducere eam eſſe bonum. M. Ineptis.i.inſanis,deſipis efficeris ineptus,& ſtultus, vel tu effutis tuas ineptias, & eſt verbum neutrum quartæ inflexionis declinatũ ineptio ineptis ineptiui.ineptire quaſi ineptus fieri,aut ineptus eſſe. D. Alloquitur Aeſchinum.ſi ſis.i.ſi eſſe volueris homo, aut ſi credi volueris homo.hic.ſ. M. Faciat.i.dicat hanc Soſt.ſocrum tuam. Aes. O mi pater,blanditur ei,q.d.obtempera petitis, ſed interrupit Mitio eius ſermonem, increpans eum. M. Autem.i.ſed ò aſine aptum conuitium grãdi & fatuo.quid.i.cur.auſcultas.i.obedis, præbes aures huic patri tuo naturali Demeæ in hac re. D. Nihil agis.i.nihil proficis ita alienum ab ea re te præſtando, non poteſt fieri aliter, quin eam ducas. M. Deliras.i.deuias, diſcedis à recta mente,& tuo deſtitueris bono ſenſu. Aes. O mi pater, ſine.i.permitte vt ſupp.vxorem te.i.te vincã perſuaſione mea,ſeu tibi perſuadeam. M. Inſanis.i.inſanum te oſtendis,deſipis. D. Age,hortantis aduerbium.quæſo.i.rogo te, da veniam filio.i.præſta illi hoc beneficium,concede quod petit. M. Satin'.i.ſatis ne es ſanus.i.mentis compos.ego fiam.i.efficiar.demum quaſi dicat tarde.eſt enim hic aduerbium tarditatis, ego ne fiam demum maritus nouus.i.nouus nuptus,nouus ſponſus.anno quinto, & 60.i. cum ſim natus quinque & ſexaginta annos. vbi minor numerus maiori præficitur,atque ducam.i.capiam in vxorem. anum.i.vetulam.decrepitam.i.vltimæ ſenectutis,vel quia ſtomacho,ſeu animo ſit anili,& iracundo,& ideo valde crepat.i.iurgia effutit, & clamat,vel quia ſit obtuſi animi,& læſæ ſenectutis,vel quod ſæpe familia ſua crepuerit planctu.i.clamauerit ſibi moribundæ vel (vt Feſtus inquit) dicitur q̀ propter nimiam ſenectutẽ nec mouere ſe po-

GVID.

ſe poteſt, nec vllum facere crepitum, ne l. verum eſtis mihi auctores. i. ſuaſores, ſeu diſſuaſores. id. i. ad id faciendum. ſ. ad ducēdam anum decrepitam, vel. i. propter illa incommoda, quæ dixi. eſtis mihi auctores. i. conſultis mihi. Eleganter enim dicitur, tibi ſum auctor vt hoc facias. i. tibi ſuadeo, ſeu conſulo vt hoc facias, ita. n. ait Cic. in ſuis epiſt. 1. lib. ad Lent. Tibi tamen ſum auctor, vt ſi quis rebus poſſis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges, eſt enim penultima clauſula ipſius Cic. in penultima epiſt. 1. lib. ad Lent. AE s. O pater, fac quod rogamus. ego promiſi illis. ſ. Soſtratæ & Hegioni & filiæ. te. ſ. facturum & ſocrum in vxorem ducturum. M. Autem. i. ſed promiſiſti illis id de me, ô puer. i. tu adhuc imprudens, & pauca expertus. largitor, in futuro imperatiui i. fac promiſſiones tuas & tuas largitiones, ſeu largitates de te, & non de me. D. Age, hic age correptiuum eſt, quid facias ſup. vel dicas, ſi filius Aeſch. oret te aliquid maius. i. petat à te aliquid maius. vbi oro more ſuo iungitur duobus accuſatiuis. M. Quaſi id eſt quod dici ſolet, q. d. ꝙ hoc quod petit non ſit maximum. D. Da veniam. i. præſta hoc beneficium, & cōcede quod petitur, ſiue indulge petenti, & permitte te, exorari. AE s. Ne grauere. i. ne tibi ſit graue, ac moleſtum id facere vel ne te difficilem, & inexorabilem præſtes in hac re, nam grauem ſe præbet, qui id facile nō præſtat in beneficio quod poteſt. D. Fac quod petitur, ſaltem promitte te facturum. M. Non omittis. i. non ceſſas. nō deſiſtis hoc ſuadere. AE s. Non omittam ſup. niſi exorem te. i. perſuadeam tibi. M. Quidem. i. certe. hæc efflagitatio eſt vis. i. violentia, coactio, impulſio. D. O Mitio age. i. erumpe in actionem. prolixe. i. benigne, liberaliter, large. M. ſit ſi i. quāuis. hoc. ſ. ducere anum videtur mihi prauum. i. diſtortum, non rectum ineptum. i. ſtultum, indecens, abſordum. i. inconueniens, inconſentaneum, incongruum, & alienum. i. abhorrens, remotum, diſſidens, diſcrepans à vita mea, q̃ ſemper trāſegi cœlibem. Si tantopere. i. tam vehemēter, vultis. i. cupitis hoc videlicet vt ducam vxorem. fiat. i. conſentio. non mea ſponte. ſed vt vobis ſatisfaciam. AE s. Bene facis cum vis quod petimus, merito. i. non ſine cauſa. amore quia bene meruiſti. D. Verum. i. ſed quid ego dicam? cum. i. quia vel quando hoc ꝙ volo fit, quid nunc? modus interrogandi, q. d. quid nunc agēdum eſt? quid reſtat. i. quod ſequitur vel quid reliquum eſt, quod non fuerit obtentum, vel quod petatur. deinde animaduertit aliquid adhuc petendū, quod ſubdit. Hegio eſt cognatus proximus his Soſtratæ & filiæ, eſt autem affinis. i. propinquus propter nuptias nobis pauper. i. qui non abundat diuitijs, decet. i. honeſtum eſt, nos benefacere illi aliquid. i. per aliquid, vel in aliquo vel bene decet nos facere illi aliquid. i. aliquod bonum, vt dicunt Proximus dicit, & affinis & cognatus, nā multi ſunt gradus & veluti rami propinquitatis in affinitate & cognatione diſpoſiti. inſuper cognati vxoris ſunt affines mariti, & econuerſo M. Quid decet inquam nos facere illi. D. Paululum agelli. i. poſſeſſiunculæ, prædioli. eſt hic ſub vrbe. i. in ſuburbanis, quod paululū agelli locitas. i. frequēter locas, vel capiatur pro primitiuo foris. i. neſcio cui alieno & foris poſito. locū aūt poſuit pro perſona. demus huic Hegioni pauperi hūc agellum, qui, vel ſit ablatiuus pro quo fruatur. i. alatur, vel qui. i. vt, fruatur. i. alatur illo vel qui ſit nominatiuus, ſic demus huic Hegioni, qui. ſ. Hegio fruatur. i. alatur illo fruatur dixit pro alatur, ſiue fructu vtatur, nō proprietate potiatur, à frumine dici vr, quia frumē dicitur ſumma gula, per q̃ lingua cibum dimittit in vētrem. M. Autem. i. ſed, dicis ſup. id eſſe paululum, quod illic eſt. D. Etiam ſi multum ſit illud quod eſt agelli, tamē faciundum eſt. i. facere oportet, videlicet vt ea fruatur, ipſe Hegio eſt huic. ſ. filiæ, vel etiam Soſtratæ pro patre i. loco patris quārum ad affectionem, præterea ipſe eſt vir bonus, ac propterea alendus eſt, etiam noſter. i. nobis affinitate iunctus recte datur. i. recte collocatur apud eum beneficium, cū bonus ſit & noſter, poſtremo. i. tandem, facio illud verbum. i. illud dictum, illam breuem ſententiam loquor, & in medium effero, non meum. i. non ex me inuentum, neque primo profectum, quod verbum. i. dictum, tu Mitio dixiſti dudum. i. paulo ante, bene. i. iuſte & cum equitate, & ſapienter. i. cum magna ſapientia, hoc eſt verbum illud tuum, vitium ꝙ ſequitur eſt commune omnium. i. omnes longe, lateq; corrūpit, & contaminat. Dicimus autem commune omnibus & cōmune omnium cum datiuo & genitiuo, tale eſt vitium. ſ. ꝙ in ſenecta. i. tempore vel ætate ſenectutis, ſumus nimium attenti. i. plus æquo incumbentes, inhiantes, ad rem. i. ad pecuniam congerendam, & rem familiarem augendam, ſeu ad ſingularem vtilitatem. nos decet effugere. i. vitare, euadere, hanc maculam. i. hanc labem cupiditatis, nam ſordes auari hominis dicuntur, & ſordidus ipſe auarus, id verbum eſt vere dictū, & bene dixit vero, nam (vt teſtatur Varro) verba veritate dicta ſunt, & oportet id verbum fieri ipſa re. i. deduci ad effectum ita, vt non verbotenus ſit dictum. M. Quid iſtud eſt. ſ. hoc dicit videns ſe victum proprijs verbis, quidem. i. certo, ille agellus dabitur Hegioni. AE s. O mi pater, blandientis eſt dictum, & valitoſe applaudientis. D. Nunc es mihi germanus. i. frater verius, & animo & corpore. i. quātum ad animum & corpus es alter ego, nam reſpondens omnibus votis meis dicitur enim frater, quaſi ferè alter. M. Gaudeo eſſe tibi ſic gratum vt talia dicas. D. Iugulo. i. occido, neco hunc fratrem gladio ſuo ſibi ita gaudebant loqui veteres, ait Don. eſt aūt allegoria, hoc eſt proprijs verbis ſuis eū vinco, & ſupero, & deturbo de ſua ſentētia & conuerto in meam. Cum etiam videmus aliquem contra ſe locutum, & in verba ſibi noxia erupiſſe, vel qſi ſe prodidit ſuis verbis, dicimus recte ille ſuo ſibi gladio ſe iugulauit in quo dicto non eſt opus addere ſibi, niſi quis antiquitatem velit imitari.

LATO. ARgumentum} Mitio hortatu Demeæ & Aeſchini impellitur adducendam Soſtratam, & Hegio parte agelli donatur. } Nobis decet} Rurſum Græca figura dictum } Haud te æquum} Propoſitio hortationis, nam quod præceſſit ad præparandum ſimul & perſuadendū valuit. } Aufer} Verbum ſubmouētis. } Nouus mar. } Recurſatio à turpi & indecoro, quod ab ætate ſumitur. } De te larg. } Ad prouerbiū pertinet, de alieno liberalis, largitor, imperatiuū } Prolixe} Benigne. } Hoc confir. } Iterū plaudit ſibi Demea. } Paululum id aūt? } Interrogatio negantis. } Pro patre} Iuſtum à meritis & perſona, deinde à teſtimonio Mitionis. } Suo ſibi} Prouerbium in Mitionē qui ſuis ipſius dictis capitur.

PETR. MARS. IVbet fratat} Prudentis ſenis temperantiam, & continentiam, qui à rebus venereis, animum q̃ lōgiſſima abducere cupit, hæc ſcena exprimit. Nihil enim inſanius, ac intempeſtiuius, q̃ ſenex amator, aut qui ætatem ad amores applicat ſenilem, cū neo procreare liberos, aut ſi quammaxima procreauerit, illis nō prouidere, nec ſuauitate aliqua perfrui poteſt. Plato prudentia ſingulari vſque ad ſexageſimum annum ducendi vxorem tempus prorogauit. Et Ariſt. refert apud Lacones hanc fuiſſe propoſitā multam, qua plecterentur, quicunque ſero ad matrimonium aſpirarent. Cic. lib. 1. Off. Luxuria vero cum omni ætati, turpis, tum ſenectuti fœdiſſima eſt. Si autem & libidinum intemperātia acceſſerit, duplex malum eſt, quod & ipſa ſenectus concipit dedecus, & facit adoleſcentium imprudentiorum intemperantiam. Plato de legibus 5. Nam vbi ſenes minus pudici ſunt, neceſſe eſt ibi iuuenes imprudentiſſimos eſſe.

GLAR. DEcem primi verſus iambici ſenarij ſunt, reliqui deinde tetrametri. In 1. vel bacchius eſt loco primo, quod magis placet vel ſ eliditur in Is, quāquam ſine Is etiam ſenſus conſtat. In 2. Ioan. particulam in tollendam cenſet, quanquā id nihil ad carmen. In 6. idem cenſet ſecundum Eſt, nam duo ferme habent libri, omittendum, cui nos ſubſcribimus, & Huius monoſyllabum eſt. In 8. poſt Diu, Hæc ponendum, vt conſtet carminis ratio atque ita etiam habet vetuſtus liber. } Me ducere autem? D. Te. M. Me?} Hic tetrametri incipiunt omnes acatalectici, exceptis fortaſſis duobus catalecticis & vno ſenario. In 2. Hic faciat, ex Donat. legit Ioan. non faciet. Ceterum vetuſtus liber & hoc ſic habet, & poſt Quid tu, Autem ſubiungit, quæ coniunctio omitti non debet, propter carmen. Annotauit & hoc Ioan. In 3. verſu proceleuſmaticus eſt loco primo. In 4. ſ, eliditur in Satis, & ſ. in Nouus. In 7. creticus eſt loco ſecundo niſi abijcere alterum l, de illis malimus. In 8. liber vetuſtus habet negationem Nō, ante verbum Hoc, vt ſit iamb. tetr. acat. in priores. quem non recte Doct. trochaicum exiſtimauit. Nonus catal. tetram. iamb. videtur abiecto verbo Age initio, quod vetuſtus liber non habet. Nec poteſt eſſe trochaicus, niſi acatal. In 10. Non niſi te exorem, habet liber vetuſtus, vt ſit acatalecticus tetr. iamb. vt ceteri. In 13. liber idem habet, Cum hoc conſit quod volo. quod & Ioan. annotauit. 14. ita legendum cenſeo?

Quid nunc quod reſtat? Hegio hic eſt his cognatus proximus. Sic enim fiet alijs conſimilis 16. autem ſic.

Quid facere? D. Agelli eſt hic ſub vrbe paulum, quod locitas foras. Viceſimusſecūdus videtur catal tetr. iamb. ita vt ſyllaba rebis hic obuia, in Vere & Re ipſa, natura longa non elidatur, ſed corripiatur, & alter verſus non tetram. ſed ſenarius incipiat In Quid iſtuc, ac d, elidatur. Denique nonus deinde tetr. acat. iamb. incipiat in Nunc tu es mihi ac in eodem verſu proceleuſmaticus ſit loco ſexto. Poſtremo trochaici tetram. catal. fragmentum ad finem eſt, in cuius loco primo eſt trocheus contractu Suo in vnā ſyllabam, vel amphibrachys loco primo. Hæc vt ita ordinaremus neceſſitas extorſit, iudicium tamen lectori committimus.

ACTVS V. SCENA XI.

ARG. ADR. BARL.

Seruis libertas, filijs dantur vxores. Mitioni narrat Demea, cur tam repente mores mutauerit. In cuius perſonas Terentius nobis ridicula prodigalitatis exempla proponit.

ARG.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac vltima ſcena, omnia iucundo clauduntur fine, vbi & ſeruis libertas elargitur, & filijs ambobus vxores optata conceduntur. Cauſam etiam Mitioni refert Demea, cur tam repente mores mutauerit, vbi & ſeculum corruptum, & conſuetudinem aſpernandum carpit. Demum filijs ſedulam poſt hac operam ſuam pollicetur.

Tetrametri Trochaici, admixtis Iambicis quibuſdam, qui & ipſi ferè Trochaici potius videntur.

SYRVS, DEMEA, MITIO, AESCHINVS.

FACTVM eſt, quod iuſſi Demea,
D. Frugi homo es: ædepol hodie mea quidem ſententia
Iudico Syrum fieri eſſe æquum liberum. M. iſtunc liberum?
Quod nam ob factum. D. multa. S. ò noſter Demea, ædepol vir bonus es.
Ego iſtos vobis vſque à pueris curaui ambos ſedulo:
Docui, monui, bene præcepi ſemper quæ potui omnia.
D. Res apparet: & quidem porrò hæc, obſonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die conuiuium:
Non mediocris hominis hæc ſunt officia. S. ò lepidum caput.
D. Poſtremo, hodie in pſaltria iſta emunda, hic adiutor fuit,
Hic curauit: prodeſſe æquum eſt: alij meliores erunt.
Denique hic vult fieri. M. vin' tu hoc fieri? AES. cupio. M. ſi quidem
Tu vis, Syre eho accede huc ad me, liber eſto. S. bene facis:
Omnibus gratiã habeo, & ſeorſum tibi præterea Demea.
D. Gaudeo. AES. & ego. S. credo. vtinam hoc perpetuum fiat gaudium,
Phrygiam vt vxorem meam vna mecũ videam liberam.
D. Optumam quidem mulierem. S. & quidem tuo nepoti huius filio.
Hodie primam mãmam dedit hæc. D. hercle vero ſerio,
*primam *Si quidem * prima dedit, haud dubium quin emitti æquum ſiet.*
M. Ob eam rem? D. ob eam: poſtremo à me argentum, quanti eſt, ſumito.
S. Dij tibi Demea oro omnes ſemper omnia optata efferant.
M. Syre proceſſiſti hodie pulchre. D. ſi quidem porrò Mitio
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulum præ manu
Dederis, vnde vtatur: reddet tibi cito. M. iſtoc vilius.
AES. Frugi homo eſt. S. reddam hercle, da modo. AES. age pater. M. poſt conſulam.
D. Faciet. S. ò vir optime. AES. ò mi pater feſtiuiſſime.
D. Quid iſtuc? quæ res tam repente mores mutauit tuos?
*prolubium *Quod * proluuium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas? D. dicam tibi:*
Vt id oſtenderem, quòd te iſti facilem, & feſtiuum putãt,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo & bono:
Sed ex aſſentando, indulgendo, & largiendo Mitio.
Nunc adeo ſi ob eam rem vobis mea vita inuiſa eſt Aeſchine.
Quia non iuſta iniuſta, prorſus omnia omnino obſequor:
*emittite, *Miſſa facio, effundite, * emite, facite quod vobis lubet.*
Sed ſi id vultis potius, quæ vos propter adoleſcentiam
Minus videtis, magis impenſe cupitis, conſulitis parum,
*ſecũdare *Hæc reprehẽdere et corrigere me, & * obſecũdare in loco:*
Ecce me, qui id faciam vobis. AES. tibi pater permittimus:
Plus ſcis quid facto opus eſt, ſed de fratre quid fiet? D. ſino
Habeat, in iſtac finẽ faciat. AES. iſtuc recte. Plaudite.

FACTVM eſt, qđ iuſſi Demea} .i. diruta eſt maceria. {Frugi homo es} Vtilis, vt fruges. {Aedepol hodie mea quidem ſententia iudico Syrum fieri liberum,} Hoc eſt quod iandudum promiſerat Syro. ſed nunc opportune. videtur enim modo meritum præceſſiſſe. &, Sententia iudico, περιλογία. {Multa} Oratorie maluit generaliter dicere, ꝙ quærere ſpecialiter qđ inuenire nõ poſſit. Et Mitio ſingulariter vnum quærit, hic pluraliter multa reſpõdet. {Quod nam ob factum?} Iure. aſcribi enim cauſas manumiſſionis in iure formula eſt. {Aedepol vir bonus} Iurat bonum, quia præter opinionem eſt. {Ego iſtos vobis vſque à pueris} Intelligit Syrus laborantem pro ſe Demeam non habere quod dicat, & ideo ipſe proſequitur ordinem meritorum, ſecundum quem apparet pędagogum fuiſſe. {Docui, monui, bene præcepi} Ridicule adduntur, & tamen conſuetudine, quia imputantur etiam facta praue pro bonis. {Quæ potui omnia} Bene quæ potui, quaſi plura vellet. {Res apparet} Mire irridet Demea, ſic tamen, vt ſerio agere videatur. {Apparare de die conuiuium} .i. repente, neque ante prædictum, nec pridie cõſtitutum. {Poſtremo, hodie in pſaltria iſta emenda} Et hoc totum, ſerio dicitur, vt magis ridiculum videatur. {Hic adiutor fuit} In re bona adiutores, in re mala impulſores dicũtur. Ergo hic adiutor dicitur à nõ iraſcente, à criminante autem & irato, impulſor. {Hic adiutor fuit: Hic curauit} De more repetitum eſt Hic: cum dicitur, hic adiutor fuit, hic curauit. Sic enim ſolemus onerare audiẽtem meritis eius quem laudamus. Deinde quid non præſtirit, qui & officium corporis, vt adiutor, & curam animi præbuit, vt conſultor? {Denique hic vult fieri} Abutitur Demea, ſciens prodigiam voluntatem adoleſcentuli. {Syre accede huc ad me} Verum vt eundẽ manu emittat, an vt palam fiat, iubet propius accedere, iuris publici conſuetudine ludens? Et vide ꝙ comicam manumiſſionem, ꝙ facete induxerit atq; condigne. {Et ſeorſum tibi præter ea Demea} Effecit Demea plus ꝙ volebat. nam qui conabatur amari, præfertur etiam his qui amantur. {Gaudeo. & ego} Gratulantium Syro hæc verba ſunt, quibus de more illa Credo reſpondet. {Vtinam hoc perp. fiat gaud.} Integrum, ſolidum, & nuſquam interruptũ. {Phrygiam vt vxorem meam} Vt ipſe, Syrus, ita vxor, Phrygia, ſecundum veteres, qui ſeruis nomina à nationibus imponebant. {Vna me vid. lib.} Hoc ſic pronunciandũ eſt, quaſi gaudeat ſe recordatum Demeæ, quod cum vltro cogitat habuiſſe plene oblitus fuit. {Hodie primam mammam dedit hæc} Ridiculum meritum ſi quidem oportuerit primam eſſe quamcũque, an quia cauſa eſt, ꝙ ingenui dñr ſerio à nutricibus liberis educandi? {Hercle vero ſerio} Aduerbia ſunt confirmatiua. {Ob eã rem?} Hoc eo vultu dicit, quo rem veluti excutimus, & oſtendimus momenti eſſe nullius. {Argentum, quanti eſt, ſumito} Quanto precij valet. {Argentum, quanti eſt, ſumito} Hoc verbo vtimur, vt faciunt qui perſuadere aliquid cupiũt. {Dij tibi Demea oro omnes ſemper omnia optata offerant} Omnes, omnia, antiqua elegãtia, & figurata. {Proceſſiſti hodie pulchre} Nunc vere pulchre proceſſit. Syr. {Si quidem tuum officium facies} Hoc eſt patroni, vt libertum nõ deſeras, ſed vt alas manumiſſum. Plautus, Facis melius ꝙ pars lenonum, qui libertos habent. & eos deſerunt. {Vnde vtatur} Vtatur viuat, vnde vſura, vita dicitur. vt Vnius vſurã horæ gladiatori iſti non dediſſet. an vnde alatur, de quo vſumfructũ capiat, & cuius tibi ſortem reddat? Et hoc melius, nam ideo addidit, reddet tibi cito. {Iſtoc vilius} Hoc egit Terentius, vt cõuerſis officijs vſque adeo prodigum faceret Demeam, donec parcũ redderet Mitionem. {Iſtoc vilius} Quaſi nihil minus. negatio enim eſt floccum oſtendentis, aut quid tale, cum ἐλλείψει, qua ſubaudiatur, quidquam, & non dabo {Faciet} Ne quid negatum in fine fabulæ videatur, addidit Demea, Faciet. & Faciet, qđ petis ſcilicet, quod irridens dixit, quaſi de prodigo dicere videatur. Et mire Faciet, quia nec credibile erat ſtatim conſenſurum qui negauerat, & perpetuo negatio eſſe in fine non debuit. {Quid iſtuc? quæ res tã repente mores mutauit tuos?} Animaduertendum eſt, qua calliditate Terentius quærẽs finem fabulæ, complere lætitiam per ipſum Demeam nititur in vniuerſos, qui in tota comędia triſtis, ac ſæuus interturbauit & vociferatus eſt. {Quod proluuium?} Proluuium, ꝙ Græci προθυμίαν .i. promptus animus ad largiendum. {Subita eſt largitas?} Repentina, ac per hoc ipſa eſt ingrata & immoderata, vt euenit cum ex nimis parcis nõ largi & liberales, ſed effuſi prodigiq; redduntur. {Vt id oſtenderem} Abundat Id, Aut ἐλλειψις eſt, pro, per id. {Quod te iſti facilem, & feſtiuum putant} Don.

Multum

Multum detraxit Mitioni, dicendo, Te iſti putant, per quod ſignificatur errare adoleſcentes, & hunc non eſſe feſtiuum. {Quod te iſti facilem, & feſtiuum putant} Bene in poſtremo dignitas perſonæ huius ſeruata eſt, vt non perpetuo commutata videretur, vt Truculenti apud Plautum. {Indulgendo} Attende indulgẽtiam à Demea culpæ aſcribi denuo. {Et largiendo Mitio} Seuere additum eſt nomen verbis ex animo plorantis. {Quia non iuſta iniuſta proſſus omnia omnino obſequor} Prouerbiales ſunt huiuſmodi elocutiones, fanda nefanda, digna indigna, velis, nolis. {Effundite, emite, facite} Effundite, ad Aeſchinũ pertinet: Emite ad Cteſiphonem: Facite ad omnes. {Facite quod vobis lubet} Propter rediit rurſus ad amaritudinem priſtinam. Hæc ἐπιτροπὴ eſt figura, qua inuitos nos permittere oſtẽdimus, quod nolumus fieri. {Quæ vos potius propter adoleſcentiam minus videtis} Hic oſtendit Terentius magis Demeam ſimulaſſe mutatos mores, q̃ mutauiſſe. {Minus videtis, magis impenſe cupitis, conſulitis parum} ἀντίθεσις, minus, magis, parum. {Hæc reprehendere, & corrigere meu. & ſecundare in loco} Tribus tria redduntur & vtraque ἀντίθεσις. Illa in malam partem ſuperiora, hæc in bonã quæ inferiora, ſunt. nõ tantum enim culpæ eſt, minus prouidere, q̃ impenſe cupere, nec tantum mali eſt impenſe cupere, quantum parum conſulere. Item reprehendere bonum eſt, melius, corrigere. optimum, ſecundare. nam qui reprehendit, non continuo corrigit. qui corrigit, non illico ſecundat i. lætiſſimum reddit & fideliſſimum. Alij ſecundare, obſequi dictum putant, & ideo additum eſſe in loco, quaſi non ſemper faciendum ſit. Ergo ſecundare, vel in melius conuertere, vel obſequi intelligimus. {Tibi pater permittimus} Noluit Terentius ab amoribus filiorum perpetuo repulſum patrem. {Sino, Habeat, in iſtac finem faciat} Hæc quidem permiſſio eſt, ſed & exceptionem in ſe continet, & cum quodam ſtomacho, & velut minaci denunciatio ne profertur. {In iſtac finem faciat} Hoc eſt aut ne aliam amet, aut ne alteram comparet, ne poſt iſtã luxurietur vlterius. {Iſtuc recte} Bene & Mitio non diſceſſit de propoſito ſuo, qui vt peccaſſe alias oſtẽderet fratrem ob nimiam aſperitatem, cum exceptione quadam laudãs verba eius, Iſtuc recte, dixit: quaſi diceret, non vt cetera, & ſimul repoſuit ei, qui ſupra dixerat, Vt id oſtenderem, quod te iſti facilem, & feſtiuum putãt, id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo & bono, &c.

GVID. FActum, &c.} Hic omnia fine iucundo clauduntur, vbi & ſeruis libertas donatur, & ambobus filijs optatæ vxores conceduntur. S. O Dem. id quod iuſſiſti eſt factum. ſ. maceria diruta eſt. D. Tu es homo frugi. i. vtilis vt fruges. interdũ ſignificat modeſtum, ædepol ego iudico æquum eſſe. i. iuſtũ; quidem. i. certe. mea ſententia. i. meo iudicio, mea opinione. Sirum ſeruum fieri. i. effici hodie liberum. i. manumitti, ac libertate donari. M. Dicis æquum eſſe iſtũc Syrum fieri liberum, interrogatiue legendum eſt. deinde ſubdit ob. i. propter, q̃ non factũ. i propter q̃ factum æquum eſt eum fieri liberum. D. Ob ſup. multa i. propter multas cauſas. S. O noſter. D. Aedepol es vir bonus. ego curaui vobis. i. curæ habui, cuſtodiui, adminiſtraui, moderatus ſum tanquam pædagogus iſtos ambos, Cteſ. & Aeſch. vſque. i. aſſidue, ſine intermiſſione. à pueris. i. ab ineũte ætate, ſeu cum adhuc pueri eſſent, docui. i. inſtitui, erudiui eos ſedulo i. inſtanter, quaſi ſine dolo. monui. i. admonui eos quid facere deberẽt. ſemper bene præcepi. i. docui, vel iuſſi tanquam cuſtos eorum omnia quæ potui præcipere. D. Res. i. effectus. apparet ſcilicet ante oculos res eſt in promptu, & hoc dicit ridẽdo eum, & quidem porrò. i. certe, particulæ ſunt explecitiuæ dictum affirmãtes, hæc officia, quæ ſequuntur. ſunt hominis non mediocris. i. ſpectant ad maximum hominem, & magni momenti per ironiam dixit. hæc autem ſunt officia, videlicet obſonare. i. prouidere de obſonijs. i. de omnibus edulijs præter panem & vinum cum fide. i. fideliter. prouidere de obſonijs eſt officiũ magni viri. nam obſonor obſonaris vel obſono obſonas (vtrũque enim dicitur) ſignificat vel emere obſonia, vel prouidere de obſonijs quas pitantias vocant. & ſi diceremus, hic ſeruus optime obſonare nouit i. ſcit bene emere obſonia, neque decipitur in emendo. inde obſonator dici poſſet, vbi pitantiarium dicunt, qui videlicet de obſonijs prouidet, & eorum quærẽdorum curam habet. hæc ſunt officia, obſonare fideliter, abducere. i. rapere à lenone. ſcortum. i. meretricem. Item apparet i. parare, diſponere conuiuium de die. i. repente. nõ ante prædictum, aut pridie conſtitutum. S. O caput lepidum. i. ò homo iucunde, & feſtiue, ſeu vrbane nam caput præcipuam partem ponit pro homine toto. D. Poſtremo. i. tandem. hic ſeruus fuit hodie adiutor in iſta Pſaltria emenda, pro emenda. i. in emendo iſtam puellam cantatricem. hic ſeruus curauit. i. curam animi præbuit vt compareiur. Pſaltria, & bono modo haberetur, æquum eſt. i bonum eſt, ac decet prodeſſe ei nam alij ſerui hoc facto erunt meliores. nam dabunt operam, vt bene ſeruiẽtes ſint libertatem cõſecuturi mora iſtius. Denique hic Aeſch. vult hoc fieri. i. vult vt libertate ſeruus donetur. M. Vis. i. vtrũ vis tu hoc fieri. hoc dicit Aeſch. interrogans cupiat id fieri nec ne. Aeſch. cupio id fieri. M. Si quidem i. quoniam tu vis. eho, interiectio admonentis, & attentionem inquirentis. ò Syre accede huc ad me, deinde vt acceſſit eum, manumiſit inquiens, Eſto liber. verba ſunt iuris, quibus manumittitur ſeruus. S. O Mitio benefacias, q̃ me manumittis. habeo gratiã. i. ſum deuinctus, ſeu obligatus omnibus, & præterea. i. præter alios. ò Dem. gratiam habeo tibi ſeorſum. i. ſeparatim, præcipue, particulariter. D. Gaudeo quod liber ſis. Aeſch. & i. etiã ego Aeſch. gaudeo. S. Credo quod ambo gaudetis mea libertate, vtinam hoc gaudium fiat perpetuum. i. integrum, ſolidum, & nuſquã interruptum, vt. i. ita, vel quatenus, videam meam vxorem. ſ. Phrygiam. i. ſic appellatam, i. natione, liberam vna mecum. D. Quidem. i. certe. cognoui, vel inueni eam ſup. optimam mulierem, vel optas ſup. videre vxorem tuam optimam mulierem liberam, vel conſtat eſſe optimam mulierem. S. Et quidem. i. certe hæc vxor mea dedit hodie primam mãmam tuo nepoti filio huius Aeſch. filij tui. D. Hercle vero. i. ac certe ſerio. i. remoto ioco, extra iocum, ſi quidem. i. ſi certe. vxor tua dedit primam mammam filio huius, haud. i. non eſt dubium, quin ſit æquum. i. iuſtum eã emitti. i. extra ſeruitutem mitti. M. Ob eam rem. i. dicas equum eſſe eam emitti propter eam cauſam, q. d. non eſt cauſa ſufficiens. D. ob eam inquam rem æquum eam emitti, poſtremo ſi non vis id facere liberaliter, ſumito à me argentum quanti eſt. i. quanto precio ipſa Phrygia valet. S. O Dem. omnes dij ferant. i. præſtent & afferant ſemper tibi omnia optata. i. deſiderata tibi. M. ò Syre pulchre proceſſiſti hodie. i. bene (vt ita dicam) proſperaſti hodie, vel ad magnum bonum prouectus es hodie, qui te & vxorem manumitti obtinuiſti. D. Atque ſi quidem. i. ſi certe, dederis huic Syro aliquid paululũ præ manu, quo vtatur. i. alatur, de quo vſum fructum capiat, & cuius tibi ſortem reddat. porrò. i. proculdubio, ſi hoc feceris, facies tuum officium. i. quod decet facere patronũ. Vbi animaduerte præ manu poſſe exponi, quemadmodum præ me. i. in comparationa mei, vt tu es præ me beatus ait Cice. i. in comparatione mei, & tunc ſic iungas cum paululum, ſi dederis huic aliquid paululum. i. aliquid quod eſt res parue, præ manu. i. in comparatione potentiæ tuæ & tuæ liberalitatis, ac promptitudinis tuæ in dando, vel ſi intelligetur præ manu, pro in promptu. vt dici vulgo ſolet, ſemper habet hæc verba, vel leges præ manibus pro in promptu, recte an inepte ipſe viderint, quod ſi eſt ita iungetur cum dederis vt ſit ſi detis ei in promptu aliquid paululum, aut ſi quis velit interpretari præ pro ante ſic, ſi dederis ei præ manu. i. ante manum vt dici vulgo ſolet, vult me hoc dare ante manum, quod etiam legentium iudicio relinquo. nam præ pro ante non inueni, niſi in cõpoſitione, vt prædico, præpono, inuenio etiã præ in tali dicendi genere, lacrymatus eſt præ gaudio, præ timore receſſit, præ nimia multitudine exire non potuit, & in iam dicto modo videlicet ſic, præ multi ſumus felices. i. in cõparatione multorum, De illo autem genere dicendi vſitato habere præ manibus aliquid. i. in promptu fateor me non legiſſe, neque Priſcianus aſſignat ſignificationes huius particulæ præponit alias à prædictis, niſi q̃ etiam præ in compoſitione auget & adhibet maiorem vehementiam, q̃ per capitulũ pro valde, vt prępotens, prędiues, pręclarus, &c. Si itaque dederis ei aliquid quo vtatur & fungeris officio patroni, & reddet tibi ſortem & vſuram cito. i. propediem. M. Ego ſup. nõ dabo quidquam, vel nihil dabo ei, etiam vilius. i. minus vel minoris valoris. iſtoc. i. iſta re viliſſima, q ei oſtẽdebat. Aeſch. quamuis neges te daturum, quidquã tamen ipſe eſt homo frugi. i. bonus, vtilis, ac modeſtus. S. Hercle reddam ſortem, cuius vtar fructu. da i. præbe, præſta, modo. i. vel tantum modo, vel modo pro nunc, vt ſit temporis aduerbium. Aeſch. o pater age. i. fac q̃ petit. i. da modo. M. Ego cõſulam. i. deliberabo poſt. nam conſulore interdum ſignificat cõſultare ſeu deliberare, vt Laurentius ſentit. D. Ipſe Mitio faciet, quod petunt. S. O optime vir. Demea dicit, vel de Mitio i. Aeſch. ò pater feſtiuiſſime. i. iucundiſſime, lepidiſſime. M. Qui iſtud eſt modus interrogandi. quæ res mutauit tam repente, i. tam ſubito tuos mores. quod proluuium id eſt quis promptus, animus ad largiẽdum proluuium dixit pro profuſione, q. d. quæ eſt iſta profuſio & prodigalitas tua, quæ eſt iſta. i. tua largitas, ſubito tibi exorta, cũ prius parcus eſſes. D. Dicam tibi quare mutauerim mores, vt oſtenderem id. ſ. q̃ iſti filij mei putant te facilem. i benignum, & feſtiuum. i. iucũdũ, vel iſti poteſt eſſe datiuus ſingularis, ſicut vt oſtenderem tibi id. ſ. q̃ homines putant te eſſe facilem & feſtiuum iſti filio. Aeſch. non fieri ex vera vita. i. ex vero modo viuendi, immo vero fieri ex fallaci vita, & decrepita, vt ſic dicam, & vt oſtenderẽ id non fieri & æquo & bono. i. ſecundum quod eſt æquum & bonum, ſed fieri ex aſſentando. i. blandiendo verbis, & ex indulgendo. i plus æquo permittendo, ſiue

tendo, ſiue concedendo, & ex largiẽdo.i.ex nimia largitione, qua eſt corruptio dotis facta, nunc adeo.i.certe, vel vade, ſi ò Aeſchine mea vita eſt vobis filijs.meis inuiſa.i.exoſa, ob eã rem.i.propterea, quia non obſequor omnino.i.quia obſequendo vobis nõ permitto prorſus iſta omnia iniuſta, quæ pmittit frater, miſſa facio.i.omitto omnia, & vobis dilapidãda relinquo effundite.i.diſpergite.emittite.i.extra manus veſtras mittite. bona vobis acquiſita luxurioſe viuendo & perdendo ſubſtantiã veſtram. facite quodlibet vobis, permiſſio plena amaritudine. Sed ſi potius vultis id.ſ. me reprehendere.i.improbare.corrigere.i.emẽdare, caſtigare, recta facere, & obſecundare.i.in melius cõuertere, vel (vt alij volũt) obſequi, in loco.i.vbi opportunum & commodum erit.ſiue in opportunitate & occaſione. Vel dic obſecundare.i.proſpera facere hæc quæ vos minus videtis.i minus conſideratis, q̃ deberetis. vel minus pro non capiatur, & q̃ cupitis magis impenſe.i.magis obnixe, magis acriter ſeu vehementer, q̃ eſt æquum & quæ parum conſulitis.i.non ſatis prouidetis, ſeu proſpicitis, ecce me.i.habetis me in promptu & ante oculos, qui.ſ.ego, faciam vobis, id hoc eſt reprehendam, corrigam, & obſecundato. Aeſch. O pater permittimus tibi.i.tuæ voluntati ac diſpoſitioni relinquimus. ſcis pluſquam nos.ſ.quid eſt opus facto.i.facere. Sed quid fiet de fratre.i. de Cteſiphone. D. Sino.i.permitto quod ſup. habeat Pſaltriã, ſcilicet faciat finem.i.modum ſuo amori, & ſuæ libidini faciat in iſtac.i.in Pſaltria. Aeſch. iſtuc recte ſit ſup. vel dicitur Valete.i.diſcedite incolumes, plaudite.i.congratulamini poetæ, & actoribus. ego Calliopius.i.poetæ defenſor recenſui.i.recognoui hãc comœdiam, vel (vt alij volunt) recitaui.

LATO. Argumentum} Hortatu Demeæ Syrus cum vxore libertate donatur. }Fieri eſſe} Ordo, iudico æquũ eſſe Syrum fieri liberum. }Res apparet} Ironia in Syrum pariter & Mitionem. }Alij meliores} Quaſi prouocati exẽplo. }Hercle vero} Et hoc ironicos. }Dij tibi} Gratiarum actio. }Præ manu} Vulgo, vt dic hant, vt ſentit Adrian. Card. }Iſthoc vitius} Recuſantis eſt, & oſtendentis ſummũ digitum, vt id oſtẽderem Oſtendit hoc loco poeta aliam ferè communis, aliam perfectæ vitæ rationem eſſe, ne temere exemplo huius fabulæ commẽdaſſe Mitionem, & illius indulgentiam ſeueritati Demeæ prætuliſſe videatur.

PETR. MARS. Factum eſt} Prodigalitatis, & intempeſtiue largitionis damnoſam temeritatem taxat hæc vltima ſcena. Hæc, vt Cicero veriſſime dixit, fundum non habet, hæc ad corrumpẽdos animos accipientium tota comparata eſt. Nam qui largitur, ad ſuam voluntatem alios traducere nititur. Ariſt. in magnis Ethicis ſic ait, Prodigus eſt, qui vbi decet impẽdit, & plura q̃ deceat, & cũ minime deceat. Idem in Ethicis ad Nicomachum: Prodigi ad capiendum proni ſunt, quia cupiunt dare, hoc autem facere interdũ nequeunt, cum cito facultates deficiant, ac ita ex alienis dare coguntur, & ſimul quia nulla eſt in eis honeſtatis cura ſine vllo diſcrimine, & vndique rapiunt, dare nanque cupiunt, quo pacto autem, aut vnde, nihil curant, aut quapropter nec dationes ipſorum ſunt liberales. Non enim ſunt honeſtæ, aut honeſtatis cauſa, nec vt oportet efficiuntur, ſed interdum quos deceret eſſe pauperes, eos ditant, & his quidẽ, qui moderati ſunt, nihil dant. }Proluuiũ} Proluuium, profuſio ait Nonius, nempe à proluendo.

GLAR. Hic alterum eiuſdem verſus ſequitur fragmẽtum. Reliqua eiuſdem generis ſunt ad ſcenæ finem. In ſecundo verſu ſi Aedepol priore correpta legetur, trocheus erit initio Sin producta dactylus initio veniet. In tertio ſanè videtur correpta prior in Aedepol, & vel ſ.in Bonus elidetur, vel Et verbũ non legetur, ſed intelligetur Certe liber vetus non habet. Initio ſequẽtis Vſus eſt bacchius, niſi malimus ſ.de Iſtos elidere, alioqui quintus verſus huius ſcenæ contra omnes alios erit iambicus tetrameter acat. In 7. verſu Hęc abundat, nec habet vetus liber. Poteſt tamẽ loco eſſe creticus. In 12. Si quidem duæ vñt dictiones, & Si ſecundum naturam producta. quanquam compoſita hęc coniunctio apud hũc Poetam, vt apud Ouidium ac Lucanum, id quod ſupra oſtendimus initio Eunuchi, corripiatur frequentius. In 14. initio creticus eſt, & loco quarto bacchius. In 17. via effugere poterim iambi ac trochęi pugnam. Doctor in Quidem ſit eliſio, inquit, Hoc idem dixerat ſcena 7. huius act. In vero tamen, cũ bis hic ponatur, non adiecit. Vetuſtius liber pro Et quidem, habet Equidem ita Aldinus liber. Verum nondum ſanatum eſt carmen. Ego pro accuſatiuo legerem nominatiuum, Optima quidem mulier, vt loco primo ſit trochæus, ſecũdo anapæſtus. Nam temere ab aliquo in accuſatiuum, q accuſatiuus præceſſerat, mutatum puto. Quod tamen opus non erat. Deinde ſequatur, Equidem tuo nepoti. Ceterum tuo & Huius monoſyllaba ſunt. Lector ſequatur quod volet. Dixi & ſententiam meam ſecuturus eum qui meliora afferet. In 19. Si quidem correpte legitur. In 21. amphibrachys erit loco quinto, alioqui carmen inſanabile fuerit. R enim elidi inſuetum eſt, niſi quis dicat mn in Omnia. vt muta ac liquida eſſe. Sed hęc effugia ſunt, lectori non ſatis facientia. In 23. creticus eſt primo loco, vel Tuum monoſyllabum totũ eliditur, & paulum, nõ paululum legendum, niſi in ſexto quinque loco ſit creticus, vel paulum ante Aliquid legatur. In 26. O pater, mi legẽdum, pro O mi pater, propter carmen. In 27. vel d, eliditur. in Quid, & in 31. in Sed, vel bacchius loco primo in vtroque verſu. In 32. legendum Aeſchine eſt. non, Eſt Aeſchine. In 34 Emitte legendum eſt, non Emittite, quod liber Aldinus habet. In 36. ſ, in Minus eliditur Et eſt mirabile carmen. In 37. Secundare legẽdum ex Donati Commentario, non Obſecundare. In vltimo verſu proceleuſmaticus eſt loco primo, & quod ad finem ad verbũ Plaudite, in aliquibus lib. ſeparatum, ad hunc attinet nec omittendum.

TERENTII
HECYRA.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Philotis meretrix,	*Phidippus ſenex,*
Syra anus,	*Pamphilus adoleſcens,*
Parmeno ſeruus,	*Myrrhina mulier,*
Laches ſenex,	*Soſia ſeruus,*
Soſtrata mulier,	*Bacchis meretrix.*

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

VXOREM duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Eiusq́; per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum eſt: nuptam haud attigit,
Hanc mater vtero grauidam, ne id ſciat ſocrus
Vt ægram ad ſe transfert: reuertit Pamphilus:
Deprehendit partum; celat: vxorem tamen
Recipere non volt. pater incuſat Bacchidis
Amorem. dum ſe purgat Bacchis, annulum
Mater vitiata forte agnoſcit Myrrhina.
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

VXOREM duxit, &c} Pamphilus duxit Philumenam vxorem, cui Philumenæ virgini, quondam.i.longo ante tempore ipſe Pamphilus ignorans, id eſt neſciẽs eſſe virginem illam, obtulit vitium, id eſt ſtuprũ ei attulit, & dederat amicæ Pamphili, ſcilicet Bacchidi meretriculæ annulum eius Pamphili, quẽ detraxit.i.digito eius traxit, per vim.i.violenter. Dein'.i.deinde. Pamphilus profectus eſt in Imbrum.i.in eum locum remotum ab vxore ſua, haud.id eſt non. attigit ſuam nuptam antequam iret.i.ad eam non eſt ingreſſus, qua vere non poterat ex eo eſſe grauida, vero.i.ſed, mater eius puellæ transfert ad ſe hanc puellam grauidam vtero.i.fructum habẽtem in vtero vt id eſt, tanquam, ægram.i.ægrotam, ne ſocrus id ſciat. Pamphilus reuertitur ex Imbro, deprehendit.i.reciuit totum factũ, celat partum.i.non reuelat alicui partũ puellæ, tamen noluit recipere vxorẽ. Pater puellæ incuſat.i.vituperat, dat vitio, vertit crimini amorem Bacchidis.i.amorem quem habebat Pamphilus cũ Bacchide nam putabat eam eſſe cauſam repudij, dum Bacchis purgat.i.excuſat ſe, mater Myrrhina nomine mater puellæ, agnoſcit.i.recognoſcit, forte annulum vitiatæ.i.ſtupratæ filiæ ſuæ. Pamphilus recipit vxorem vna cum filio. GVID.

ARGVMENTVM.

PHILVMENAM virginem olim compreſſerat Pamphilus in tenebris, itaquam meretricem, à qua puella detraxerat annulum, quem dederat Bacchidi meretriculæ. Deinde proceſſu temporis Pamphilus exarſit in amorem puellæ, quam ignorabat eſſe in tenebris à ſeipſo compreſſam, ſtimulanteq; amore eam duxit in vxorem, iam grauidam ex illo compreſſu facto in tenebris, ipſo quidem ignorante. Quam vbi duxit, priuſquam ingrederetur ad eam peregre profectus eſt, interea mater puellæ à ſe reuocauit filiam, vt furtim domi pareret, ſic q; ſocrus partus celarentur interim rediit Pamphilus, eamq; parientem apud matrem deprehendit, quare multum commotus abſque detectione partus vxori repudium mittere parat parentibus ſuis neſcientibus quidnam id faceret. Tandem per Bacchidem meretricem, apud quam annulus inuentus eſt cognoſcit Pamphilus & à ſe vitiatam vxorem, & ex ſe natum filium. Nomen fabulæ huius eſt Hecyra, quod multa fiant in ea per ſoceros & ſocrus id eſt per patres & matres nuptiarum Hecyros, enim græce dicitur ſocer. Hecyra autem ſocrus. Eſt præterea Apollodori Græca, quemadmodum & Phormio, nam ceteræ quatuor ex Menandri fabulis tranſlatæ ſunt. Eſt etiam mixta motorijs actibus, & ſtatarijs, multumq; ſententiarum & figurarum continetur in toto ſtilo, vnde cum delectet plurimum non minus vtilitatis affert ſpectatoribus. In ea prologus eſt multiplex & rethoricus nimis, propterea quod ſæpe excluſa hæc comœdia defenſione diligentiſſima indigebat, perſonæ protaticæ, id eſt perſonæ extra argumentum duæ ſunt Philotidis, & Syræ. Primæ autem partes ſunt Lachetis, ſecundæ Pamphili, tertiæ Phidippi, quartæ Parmenonis, & deinde aliarum perſonarum, quæ his adiunctæ ſunt.

DONATI PROLEGOMENA IN HECYRAM.

HAec fabula Apollodori eſſe dicitur Græca. nam & ipſa & Phormio ab eodem dicuntur eſſe trāſlatæ, cum reliquiæ quatuor ſint Menandri comici. Hecyra autē dicitur ideo quia per ſocrus & ſoceros in ea aguntur multa. Nam & ἑκυρὸς καὶ ἑκυρὰ, ſoceri nomen, ſocrusq; ſignificant. Eſt aūt mixta motorijs actibus ac ſtatarijs, multumq; ſententiarum & figurarum continet in toto ſtylo. Vnde cum delectet plurimum, nō minus vtilitatis affert ſpectatoribus. Atq; in hac, primæ partes ſunt Lachetis, ſecūdæ Pamphili, tertiæ Phidippi, quartæ Parmenonis, ac deinceps aliarum perſonarum, quæ his adiunctæ ſunt. Diuiſa eſt autem, vt ceteræ, quinque actibus legitimis, quos in ſubditis diſtinguemus. In hac prologus eſt & multiplex rhetoricus nimis, propterea quod ſæpe excluſa hęc comœdia diligentiſſima defenſione indigebat. Atque in hac Protaſis turbulēta eſt, Epitaſis mollior, lenis Cataſtrophe. Acta ſanè eſt ludis Megalēſibus, Sexto Iulio, C. Rabirio Aedilibus curulibus. Egitq; L. Ambiuius. Modulatus eſt eam Flaccus Claudius tibijs paribus. Tota Græca eſt, factaq; & edita quinto loco, Cn. Octauio, T. Manlio Coss. Cantica & deuerbia ſummo in hac fauore ſuſcepta ſunt. προτατικὰ πρόσωπα, Id eſt perſonæ extra argumentum duæ ſunt, Philotidis & Syræ. In tota comœdia hoc agitur, vt res nouæ fiant, nec tamen abhorreant à conſuetudine. Inducuntur enim beneuolæ ſocrus, verecunda nurus, leniſſimus in vxorem maritus, & item deditus matri ſuæ, meretrix bona.

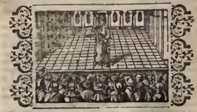
ARGVMENTVM.

VITIATAM in tenebris ante nuptias, cui annulum extorſerat, meretricem amans dum ignorat Pamphilus, duxit vxorem grauidam ex compreſſu ſuo. Quam peregre profectus, cum reliquiſſet domi, rediens parientem offendit furtim & apud matrem ſuam. Qua re commotus, dum repudium inuitis parentibus, & cauſam repudij neſcientibus parat, per meretricem, apud quam annulus inuentus eſt, cognoſcit candem ita à ſe vitiatam vxorem, & ex ſe natum filium. Primus actus colloquium continet meretricis Philotidis ac ſenis Syræ cum Parmenone: vt per harum perſonas, quæ προτατικαὶ dicuntur, argumentum ſpectator diſcat. Secundi actus tenor in hoc eſt, immo meritam vxorem velut malam ſocrum, accuſat Laches & commouet Phidippum de eadem cauſa. Statim poſt quorum colloquium conqueſtio inducitur Soſtratæ quod falſum crimen inuidioſumque ſuſtineat. Tertio actus hæc aſcribuntur, Conqueſtio Pamphili peregre redeuntis, de amore ſuo circa vxorem. Partitudo Philumenæ. Soſtratæ verba ſuper ægritudinem nurus, quam morbo credit afflictam. Fletus Pamphili errantis, cum putat non ex ſe filium natum eſſe. Colloquium Parmenonis cum pueris à naui venientibus, vt mox loquitur cum ipſo Pamphilo, à quo in arcem mittitur. Item Lachetis, Phidippiſque, & Pamphili verba de reconcilianda illi coniuge: & eorum ab inuicem longior diſſenſio. Quartum actum hęc complent, Perturbatio Myrrhinæ ex interuentu mariti, & eiuſdem cum ea nimis callida ac mulieb ris aſtutiæ diſceptatio. Soſtratæ, Pamphili, Lachetiſque colloquium. Inclinatio patris & ſoceri aduerſum Pamphilū vxorem recuſantem conuentio meretricis pro intereſſe ſe teſtimonium nuntio nis exhibituram, & non admiſſo ad ſe Pamphilo. In quinto actu Bacchidis narratio de actus geſtis, & colloquium cum Parmenonem indicique, quæ nunciam mittit ad Pamphilum Pamphilique ad vltimum actio gratiarum apud ipſam Bacchidem. Docet autem Varro neque in hac fabula, neque in alijs eſſe mirandum quod actus impares ſcenarum paginæ ſunt quæ hæc numeros eorum hæc diſtributio in rerum deſcriptione, non in numero: verſuum conſtituta ſit, non apud Latinos modo, verum etiam apud Græcos ipſos.

ACTA LVDIS ROMANIS SEX. Iulio Cæſ. Cn. Cornelio Dolabella Aedil. Cur. non eſt peracta tota. Modos fecit Flaccus Claudij Tibijs Parilibus Cn. Octauio, T. Manlio Coſs. Relata eſt Iterum Ludis Funebribus. Relata eſt Tertio Q. Fuluio, L. Marcio Aedilibus Curulibus. Don.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

PRæſens hic Prologus varius eſt, & Rhetoricorum obſeruātiſſimus præceptorum: Nempe hæc Comœdia ſæpenumero alieni populi ſtudio intercepta, diligentiſſima defenſione indigebat, proindeq; hic loquitur L. Ambiuius, qui Poetæ partes ſedulo defendere, & popularem auram fauoremq; ſpectatorū locis oratorijs multifariam captare nititur, ſimulq; & beneuolos in primis, & maximopere attentos auditores reddere conatur. L. Ambiuius, & L. Turpio hiſtriones hanc fabulam egerunt.

Senarij.

PROLOGVS.

HECYRA eſt huic nomen fabulæ. hæc cum data
Eſt noua, nouū interuenit vitium, & calamitas,
Vt neque ſpectari, neque cognoſci potuerit:
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animum occuparat. nūc hæc plane eſt pro noua:
Et is, qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, vt iterum poſſit vendere.
Alias cognoſtis eius: quæſo hanc noſcite.
Orator ad vos venio ornatu prologi.
Sinite exorator ſim, eodem vt iure vti ſenem
Liceat, quo iure ſum vſus adoleſcentior,
Nouas qui exactas feci vt inueteraſcerent,
Ne cum poeta ſcriptura euaneſceret.
In his, quas primum Cæcilij didici nouas,
Partim ſum earum exactus, partim vix ſteti.
Quia ſciebam dubiam fortunam eſſe ſcenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem ſuſtuli.
Eaſdem agere cœpi, vt ab eodem alias diſcerem
Nouas ſtudioſe, ne illum ab ſtudio abducerem.
Perfeci, vt ſpectarentur. vbi ſunt cognitæ,
Placitæ ſunt. ita poetam reſtitui in locum,
Prope iam remotum iniuria aduerſarium
Ab ſtudio. atque ab labore, atque ab arte muſica.
Quòd ſi ſcripturam ſpreuiſſem in præſentia, &
In deterrendo voluiſſem operam ſumere,

Vt in

Vt in ocio eſſet, potius quàm in negocio
Deterruiſſem facile, ne alias ſcriberet.
Nunc quid petam, mea cauſſa, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quàm mihi per ſilentium
Nunquam agere licitum eſt, ita eam oppreſſit calamitas.
Eam calamitatem veſtra intellegentia
Sedabit, ſi erit adiutrix noſtræ induſtriæ.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſſit expectatio:
Comitum conuentus, ſtudium, clamor mulierum
Fecere, vt ante tempus exirem foras,
Vetere in noua cœpi vti conſuetudine,
In experiundo vt eſſem: refero denuo,
Primo actu placeo: cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus conuolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Interea ego meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla eſt: ocium, & ſilentium eſt:
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite ſinere per vos artem muſicam
Recidere ad paucos: facite, vt veſtra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix, adiutrixq́; ſit.
Si nunquam auare ſtatui precium arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maximum,
Quammaxime ſeruire veſtris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium ſuum, & ſe in veſtram commiſit fidem,
Ne eum circumuentum inique iniqui irrideant.
Mea cauſſa cauſſam hanc accipite, & ſilentium
Date: vt lubeat ſcribere alijs, mihiq́; vt diſcere
Nouas expediat, poſthac precio emptas meo.

Don. HECYRA eſt huic nomen fabulæ} A nomine cœpit, vt incognitam probaret, & ideo ſpectādam. {Hecyra eſt huic nomen fabulæ} Nominatiuo caſu figurauit: cum in vſu ſit vt datiuo dicamus, quamuis præſto ſint exēpla quibus veteres per omnes ferè caſus hoc genus locutionis enunciabāt. {Hecyra eſt huic nomē fabulæ} Hæc primo data eſt ſine prologo ludis Megalenſibus: quos Sext. Iulius, & Cornelius Dolabella ediderunt. ſed occupato populo ſtudio funambuli diſplicuit. Poſtea data eſt ludis Funebribus L. Aemilij Pauli, quos fecerunt Q. Fabius Maximus, & Cornelius Aphricanus. Tunc quoque non peracta eſt per ſtudium populi circa gladiatores. Tertio ad poſtremum introducta, Q. Fuluio L. Martio ædilibus: virtute actorum L. Ambiui, & L. Turpionis eſt commendata. {Hecyra eſt huic nomen fabulæ} Totus hic prologus ſubtilem cōqueſtionem continet, ob hoc, ne aperte populum neglectæ fabulæ reum faciat, & facile reuocet in fauorem. {Hęc cum data eſt noua} Ita dicitur, data eſt fabula, vt data eſt cœna, datum eſt prandium. Et edidit, à dato deſcendit. {Hęc cum data eſt noua, nouū interuenit vitium} Sic & Homerus. Et dari dicitur fabula, cum agitur: Stare, cum placet. {Hæc cum data eſt noua, nouum interuenit vitium} συλλήψις prima deeſt enim huic, & eſt figura παρονομασία Noua nouū. {Vitium & calamitas} Bene ſecūdum augures. Vitium enim eſt, ſi tonet tantum: Vitium & calamitas, ſi tonet & grandinet ſimul, & etiam fulminet. {Vitium & calamitas} Tranſlatio eſt ab augurio, & vitio creati dicuntur conſules. Calamitas παρὰ τὸν καλάμον, dicitur clades, quia clamamus, vt aliud ſit grandinis culmū frangentis, aliud furti, aut doli mali. ſic Probus. {Vt neque ſpectari} Vitium, ꝙ non ſpectata eſt, Calamitas, ꝙ nō cognita. {Vt neque ſpectari, neque cognoſci} Mira defenſio. ſi quidem non iudicio comœdia exacta eſt, ſi ſpectari cognoſciq́; nō potuerit, cognitura. ſ. ſi audiretur. {Vt neque ſpectari, neque cognoſci} Ideo theatrum, ideo ſpectatores, ideo actores, q̄a maior pars in geſto eſt q̄ in verbis. {Cognoſci} Vel probari, vel ſciri, an Hecyra ſciri dicatur, quæ ſcita ſit nomine? {Ita populus ſtudio ſtupidus} A deriuatione cauſæ. non quia mala, inquit, excluſa eſt. ſed quia populus funambuli admiratione obſtupuit; quod infra de gladiatoribus dicet, ad cōmutationem cauſæ indicēdam. {Ita populus ſtudio ſtupidus} hic excuſatur & populus, qui neque iudicauit de fabula, neque tamē ſtulte errauit. Stupidus, pro ſtupens, vt, Timidisq́; ſuperuenit Aegle. {Pro noua} Recte: tam enim non eſt noua. {Et is qui ſcripſit hanc, ob eam rem,} id eſt ob eam cauſam, quaſi dicat, nō iterum acta eſt ſine cauſa. Cur ergo non poſt funambulum relata eſt, vbi ille ceſſarat? in quo maluit auarum Poetam populo inducere, ꝙ ſuo operi diffidentem. {Iterum referre} Superuacuū eſt. {Vt iterum poſſit vendere} Alijs ſ. ludis. hoc vt diximus, ad laudem fabulæ refertur: poſtquam tantū fiduciæ poetæ dedit. {Alias cognoſtis eius, quęſo hanc noſcite} Mire illi fauorem petit ex alijs, quæ ſpectatori notæ ſunt. {Eius} Poetæ. Quaſi hęc omnino nota ſint. At in Andria, quæ omnium prima eſt, aliter ait, Vt pernoſcatis & quid ſpei ſit reliquum: Poſthac quas faciet de integro comœdias, Spectandæ, an exigēdæ ſint vobis prius. {Orator ad vos venio ornatu prologi} Magna arte hic prologus ſcriptus eſt, & nimis oratoriæ nam toties expulſa fabula quomodo honeſte reuocari potuit in proſcenium, niſi primo ipſa impudentia pro fiducia proferretur? deinde actor peritiſſimus ipſe habitus, probaret & poetam & comœdiam, cuius auctoritas elucet ex verbis? tum deinde ſubtiliter nouo poetæ, à vetuſto, & magnæ auctoritatis Cęcilio peteretur exemplum, & peteretur ingenioſiſſime? nam quod rudi Terentio cōtigit, accidiſſe memoratur veteri Cęcilio: quod huic ſemel, illi ſępe, quod huic in alijs nūquam, hoc illi ferè in omnibus, quod huic pręter Hecyrā & actæ, & probratæ ſunt ceteræ, illi partim exactę, partim vix probratæ. Itaque his omnibus argumentis id actum eſt, vt neque deſperandum ſit de Terentio, ꝙ expulſus eſt, vt nihilominus illi tantū attribuendum ſit, vt aut par Cœcilio magno tūc poetæ, aut vltro melior etiam eſſe poſſit. Hic tamen L. Ambiuius hiſtrio fuit actor comœdiarū. {Orator ad vos venio} Oratorem audire oportere, ius gentium eſt oratorem nō licet iniuriam pati. Ideo ergo ne expellatur. non ſe prologum, ſed oratorem nominat. Plautus, Impia ſecreto oratorem verberas. {Eodem vt iure vti ſenem liceat} Vt, Me liceat caſus miſerari inſontis amici. {Sinite exorator vt ſim} Orator, eſt dum agit: Exorator, cum impetrauerit. Ita illud dicentis, hoc iam effecti ſignificationem habet. Et orator eſt, cui cauſa defendenda mandatur. {Quo iure ſum vſus adoleſcentior} Tanquam aliud agens affert exempla, quibus oſtendat, turpe non eſſe Terentio excluſam eſſe vnam illius fabulam, cum multorum poetarū multæ exactæ ſint, & in his Cęcilij, cuius illo tempore magna auctoritas fuit. {Adoleſcentior} Hęc comparatio minus à poſitiuo ſonat & vim diminutiuam exprimit: vt, Iam ſenior, ſed cruda deo, viridis ſenectus. {Nouas qui exactas feci vt inueteraſcerent} συλλήψις. {Et Inueteraſcerent, denuo agerentur. quia nondum acta, noua dicitur fabula. {Inueteraſcerent} In conſuetudinem venirent, ſpectarētur, amarentur. {Exactas} Expulſas. {Ne cum poeta ſcriptura euaneſceret} Cauſa facti honeſtior eſt, nō ſe poetæ vnius, ſed ipſius poematis cauſa laborare. {In his, quas primū Cęcilij didici nouas} A ſimili argumentum quod ſit per comparationem artificioſam & oratoriam rerum ac perſonarū. {Partim ſum earum exactus, partim vix ſteti} Vide, plus eſſe in exemplo, ſi quidem partim exactæ ſunt Cęcilij fabulæ, partim vix admiſſæ, cū vna Hecyra excluſa ſit. Et eſt ſenſus, Aut diſplicui, inquit, aut in aliquibus vix placui {Partim ſum earum exactus} Pro in alijs. Et ſimul ſplendida locutio eſt. Partim, aduerbium eſt. Et proprie locutus eſt. Nam fabulæ, aut agi dicūtur, aut ſtare. {Quia ſciebam dubiā fortunam} Non igitur poetæ culpa, ſed caſus eſt. nam ideo fortunā euentum extulit. {Spe incerta certum mihi laborem ſuſtuli} Sententioſe, & verum. nam vbi certa ſpes eſt, nihil opus eſt laborare certo ac vehementi. {Spe incerta} Pro ſpei incertæ. An deeſt In? {Incerta certum} Honeſta figura, quæ dicitur ἀντίθεσις. {Eaſdem} Exactas. {Cœpi} Difficultatem facti & molimen oſtendit. {Ab eodem} Cęcilio ſcilicet. {Nouas ſtudioſe, ne illum ab ſtudio abducerem} Iterum cauſa honeſtatis. {Perfeci vt ſpectarentur Attende quantum pondus habeat, quòd non Feci dixit, ſed potius Perfeci, vt molem difficultatis oſtēderet. {Placitæ ſunt} Nota participium ſine origine verbi. {Ita poetam reſtitui in locum} Mire non Cęcilium, ſed poetam, vt hoc generaliter populo pręſtitiſſe, non vni homini, videatur. {Vbi ſunt cognitæ, placitæ ſunt} Elegans promiſſio & hanc placituram ſi cognoſcatur. & eſt coniectura à futuro tempore. {Reſtitui in locum} Quia remotum & excluſum dixit. {Prope iam rem motum} Geminauit in ſecundum antiquos, qui omnes in verbis liquidas duplicabant. {Ab ſtudio, atque ab labore} Bene oſtendit ſe populo profuiſſe, Cæciliū poetam ab laborem reuocando atque artem. Ab antē in tertio commote audiendum eſt, vt, Hic portus alij effodiunt, hic alta theatri Fundamēta locant alij, immaneſq́; columnas Rupibus excidūt, ſcenis decora alta futuris. {In pręſentia} Statim vt à populo eijciebatur.

ciebatur. {Vt in ocio eſſet potius, q̃ in negocio} Ex ipſis rerũ nominibus oſtendit facilitatem deſerendi. {Nunc quid petam, mea cauſa} Bene petã, & mea cauſa, quaſi orator. {Mea cauſa, Aequo animu attendite} Commendatio perſonæ leuis per aliam perſonam grauem, ſecũdum præcepta in Rhetoricis. {Hecyram ad vos refero} A cauſa. Principium à principali quæſtione, an cognita ſit & an ſpectanda ſit {Quã mihi} A perſona dicentis. {Ita eam oppreſſit calamitas} Hoc ſuccedit pro illo, quod eſt à perſona aduerſariorum ſimul ad fortunam retulit culpam populi. non enim dixit quod præſto erat. {Ita eam oppreſſit calamitas} Eam calamitatem. Calamitatem repetit, ne nos fabulam illum dicere putaremus. {Veſtra intelligentia} Ab auditorũ perſona. {Noſtræ induſtriæ} Rurſus à ſua. & bene περίφρασει vſus eſt: ne diceret, vos nobis. {Cum primũ eam agere cœpi} Iam hinc narratio ſubtilis inducitur, & vt non lędat populum, & vt defendat poetam. {Pugilum gloria} περίφρασει αὐτὶ τοῦ Pugiles etiã glorioſis, vt minus turpe ſit, ante latos eos eſſe. ſicut Virgilius, vaſtis cum viribus effert Orat. Dates, magnoq; virum ſe munere tollit, Solus qui Paridem ſolitus contendere contra. {Hæc eſt gloria pugilum gratia funambuli Pugilum gloria} Pugil dictus eſt à pugna, & pugna à pugno. veteres nãque ante vſum ferri & armorum, pugnis, & calcibus, & morſibus, corporumq; luctatione certabant {Acceſſit expectatio} Narratio cur excluſa ſit hoc eſt, nõ poetæ culpa deiecta eſt, nec iudicio populi, & ideo nunc admittenda eſt. {Pugilum gloria, funambuli eodem acceſſit expectatio} παλιλογία. {Expectatio} Deſiderium. vt Virgilius, Expectate venis. {Funambuli eodem acceſſit expectatio} Duplex cauſa ad vnam excluſionem adhibetur. {Comicum conuentus} Verum eos comites dicit, qui ſunt pugilum affectatores? an ſeruos qui dominos ſequuntur? {Studium} Certamen diuerſis fauentium. {Clamor mulierum} Bene mulierum, non enim timet eas, quibus ſuffragari, vel refragari non licet in theatro {Vt ante tempus exirẽ foras} τῷ ἐξελθεῖν πρῶ. ne grauem paſſus videatur iniuriam. {Vetere in noua ἀντίθετον primũ. {Vetere in noua cœpi vti cõſuetudine} Niſi nouam comœdiam intellexeris, non erit aperta ſententia, nam & ſupra dixit, Nunc hęc plane eſt pro noua. An à Terẽtio noua ideo dictum eſt, quia nunquam alias excluſus eſt? Et bene Vetere, vt oſtendat turpe nõ eſſe, quod & alijs poetis ſæpe contigerit. {Refero denuo} Aut Re abũdet, aut Denuo. {Primo actu placeo} Rationabiliter dixit primo, quia quinque ſunt actus partes fabulæ. {Placeo} Placeo dixit pro eo quod eſt, fabula placet, aut Terentius. & mire Non diu, inquit, pependit iudicium, ſed ſtatim placuit, vt quod ſequitur, non iudicio, ſed perturbatione factum ſit. {Cum interea rumor venit datum iri gladiatores} Hoc abhorret à noſtra cõſuetudine, verum tamen apud antiquos gladiatores in theatro ſpectabantur. {Datum iri} Datum iri dixit, vt fabulam commendet, vt & omnia ſpectatori & populo dicantur. {Non potui tutari locum} Facete repetit Locum. {Nũc turba nulla eſt} ἀντωνυμία ἀντὶ τοῦ tumultuantur. Turba.i. θόρυβος {Nunc turba nulla eſt, Ocium & ſilentium eſt} Turba retulit ad id, quod ſupra dixit, Populus cõuocat, tumultuantur. Ocium, ad illud Pugnant de loco. Silentium, ad illud quod dixit, Clamor mulierum. Ocium, πρὸς τὸ pugnãt Silentium, πρὸς τὸ clamant. {Nunc turba nulla eſt, ocium & ſilentium eſt} Quæ adhortatio per enumerationem. {Agendi tempus mihi datum} Ab Aedilibus. f. {Vobis datur poteſtas cõdecorandi ludos ſcenicos} Quaſi aliquid agat populus cum ſpectet. {Nolite ſinere per vos} σχῆμα διανοίας. {Artem muſicam} Oratoriæ, quaſi non Terentij cauſa agatur, ſed artis muſicæ. {Meæ auctoritati} Quia iam ſenex eſt. {Meæ auctoritati fautrix, adiutrixq; ſit} Qua Terẽtium probo. & eſt figura ἀναλογία. Vult autem ſe eſſe eius auctoritati, vt & populo placere tam debeat qui ipſi placet. {Si nunquã auare} Cõmendatio ab antedictis, i. à perſonæ attributis. {Si nunquam auare} A meritis defenſoris argumẽtum ad laudem fabulę. {Si nunquã auare} Per hęc verba Terentius vult demonſtrare, q̃ grauis auctor ſit, qui ſuas comœdias probet. Sic Horat. cũ reſpondere coneris Quæ grauis Aeſopus, quę doctus Roſcius egit. {Et eum eſſe quęſtum in animum induxi} Modo nonnunquam ſubauditur, ſed Si. vt ſit, Et ſi eum eſſe, &c. {Quam maxime ſeruire veſtris commodis} Plus dixit commodis, q̃ ſi diceret voluptatibus. {Maximum q̃ maxime. Inique iniqui} παρόμοιον. {Sinite impetrare me, qui in tutelam meam} Ordo eſt, Sinite impetrare me, ne eum circumuentum inique iniqui irrideant, qui in tutelam meam ſtudium ſuum & ſe in veſtram commiſit fidem. {Mea cauſa} Quaſi orator, cauſam dixit. {Mea cauſa, Cauſam hanc accipite} Hoc oratorie. ſic enim fit cum perſona pro perſona ad cõmendationem affertur. {Et date ſilentium} Quaſi fabulæ ac poetæ. {Mea cauſa, cauſam} παρονομασία. {Vt libeat ſcribere alijs} Oratorie {Mihiq; vt diſcere expediat} Proprie diſcere. docet enim poeta, diſcit ſcenicus. {Nouas expediat poſthac} Ab euli argumentatio eſt. & bene, vt expediet tãquam facturus ſit. & ſi non expedierit, dum quęſtum maximum ſeruire populo putat. {Pretio emptas meo} Aeſtimatione à me facta, quãtum Aediles darent, & prouide me periclitãte, ſi abiecta fabula, à me pretium, quod poetę numerauerint, reperant. Ergo meo, à me facto, à me ſtatuto. nam quo modo alibi dixit, Poſtquã Aediles emerunt. Et bene, vt ſequatur populus iudiciũ eius, qui æſtimare vere fabulas potuerit. {Pretio emptas meo} Vt quidam volunt, periculo.

Hecyra eſt, &c. {Hic prologus eſt multiplex & rhetoricæ obſeruans diſciplinæ. nam hęc comœdia ſępe reiecta aliено populi ſtudio diligentiſſima defenſione indigebat L. Ambiuius, & L. Turpio hiſtriones hanc fabulam egerunt. Qui autem hic loquitur L. eſt Amb. poeta partes defendẽs, & popularem auram captans vehementer. Ordo eſt, Hecyra quaſi ſocrus. eſt nomen. i. appellatio huic fabulæ. cum. i. quãdo. hęc fabula data eſt i. exhibita eſt populo. & edita noua. i. cũ prius non fuiſſet acta. Dari dicitur fabula quãdo agitur. Vnde edere à do das componitur, quod ſignificat exhibere ad ſpectaculum. Inde munerum. i. ludorum editores dicuntur ſtare autem dicitur quando placet. Cum ergo data eſt noua nouũ, paronomaſia eſt in textu, & ſerie in his verbis noua nouum. nouum vitium. i. nouũ erratum, ſiue nouus error, & culpa ſpectatorum, & calamitas. i. miſeria, infortunium, infelicitas interuenit, vt. i. ita, q̃ neque hęc fabula potuerit ſpectari. i. aſpici à ſpectatoribus, neque cognoſci ita. i. in tantum populus ſtupidus. i. ſtupens, & quaſi animo raptus ſtudio. i. attentione, vel animi applicatione ad alia. occupauerat animũ in funambulo. i. in ſpectando homine gradiẽte ſuper funem. bene ſpectari dictum eſt. nam maior actionis pars in geſtu apto conſiſtit qui ſpectatur. Inde ſpectatores dicuntur. Item theatrum & actores ſpectacula. Vitium pręterea eſt ſi tonet tantum, calamitas aũt eſt ſi grandinet, & fulminet Calamitas enim eſt clades qua culmi ſegetũ franguntur, vnde penuria ſequitur & ærumna. Inde calamitoſus miſer infelix. Nunc hęc fabula, q̃ ſum acturus, eſt plane. i. omnino pro noua. i. tanquam noua, quamuis reuera noua non ſit, cum alias edita pro parte fuerit, & is poeta qui ſcripſit. i. compoſuit hanc fabulam. voluit iterum referre (iterum vacat) i. recitare, vel exhibere eam, & proponere ędilibus ob eam rem. i. ob eam cauſam, vt poſſit vendere eam. iterum. i. ſecũdo. cognoſtis. i. cognouiſtis alias fabulas eius poeta. quæſo non noſcite hãc fabulam, ego venio ad vos orator. i. tanquam legatus aliquid rogaturus, & in conſpectu veſtro orationẽ habiturus, ornatu. i. in habitu prologi. i. eius, qui prologum. i. præfationem aliquam, aut prologium, & quaſi præludium habiturus eſt, nam prologus interdũ capitur pro ipſa præfatione, interdum pro eo, qui eam facit præfationẽ, vt hic. Si ideo oratorem non prologum nominat te expellatur, nam iure gentium oratorem audiri oportet, nullamq; iniuriam pati, venio itaque ad vos orator, ſinite. i. permittite, q̃ ſim exorator. i. imperator, obtentor petiti, nam orator dicitur quandiu rogat, exorator autem cum impetrauerit, orator enim eſt cui cauſa defendenda mandatur, vt liceat. i. permittatur me L. Ambiuium ſenem vti. i. gaudere, eodem iure. i. eadem auctoritate, quo iure ego adoleſcentior. i. iunior, vel multum iuuenis vel cape cõparatiuum pro poſitiuo, vſus ſum, hoc autem comparatiuum adoleſcentior, & ſimiliter iunior minus à poſitiuo ſonat, & vim diminutiuum exprimit, nam qui iunior eſt, minoris eſt ætatis quãquam iuuenis eſt. Si accurate tamen inſpiciamus comparatiuum ſuperat ſuũ poſitiuum in ea qualitate in qua fit cõparatio, liceat ergo me ſenem vti eodem iure, quo ego adoleſcentior ſum vſus, qui. ſ. ergo, feci. i. effeci, nouas fabulas exactas. i. excluſas, vt inueteraſcerent. i. in conſuetudinem venirent, ſpectarentur, amarentur, iterum agerentur, inueteraſcunt enim fabulę dum iterum agũtur, & id feci amore poematis, nedum poetæ, ne. i. vt nõ ſcriptura. i. cum poema, euaneſceret. i. deficeret cum poeta. i. cum auctore, in his fabulis Cecilij. i. illius veteris poetæ comici, quas nouas didici, vt eas agerem, partim. i. pro parte vel in aliquibus earum fabularum, exactus ſum. i. excluſus ſum, & quaſi extra actionem miſſus partim. i. pro parte, vel in aliquibus vix. i. ferè, non ſteti. i. ferè non, vel ſaltem cũ magna difficultate placui. Stare etiam dicuntur fabulæ quando placent, partim, licet aduerbium ſit, tamẽ ſępe poni inuenitur quaſi pro nomine, immo & interdum admittit prępoſitionem, vt late Aul. Gel teſtatur, qui ait lib. 9. cap. 13 Partim hominũ venerunt, plerunque dicitur, quod ſignificat pars hominum venit. i. quidam homines venerunt, nam partim hoc aduerbium eſt, nec in caſus inclinatur, ſicut cum partim hominum dici poteſt. i. cum quibuſdam hominibus, vel cum quadam partem hominũ. Q. Claudius inſolentius iunxit partim cum ſubſtantiuo, tanquam eſſet adiectiuum inquiens. Cum partim copijs hominum pro cum aliquibus copijs hominum. Non ergo hic eſt mirum, ſi interpretamur. Partim ego ſum exactus, partim vix ſteti. i. placui, vt ſic ſtat ſen-

tentia pro placet, & id totum ſuſtinui, quia ſciebā fortunam ſcenicam eſſe dubiam. i. cauſam theatralē & euētum ſcenarum eſſe dubium & incertum, nam alij habent bonam fortunam in ſcenicis. i. in theatris, in proſcenijs fabulas agēdo alij malam. Suſtuli mihi. i. abſtuli, amore à me, laborem certum. i. indubitabilem, ſpe incerta, pro ſpei incertæ, q. d. amoui à me certum laborē ſpei incertæ. i. qui labor nullus ſpei certæ erat, cum non eſſet dubium quin labor eſſet, cœpi. i. incœpi, quaſi cū magno molimine agere. i. (quod dici ſolet) ludere eaſdem fabulas Cecilij, vt diſcerē. i. comprehenderem ab eodem Cecilij ſtudioſe. i. accurate diligenter attente alias fabulas nouas, ne. i. vt non abducerem. i. diminuerem, deterrerē, dehortarer, deflecterem illum Cecilium à ſtudio ſcribendi fabulas, & incūbendi literis, perfeci. i. impetraui magna mole, ac difficultate, vt ipſe fabulæ ſpectarentur à populo, vbi. i. poſtquam cognitæ ſunt. i. intellectæ diligenter, placitæ ſunt. i. placuerunt, nam placeo placui facit in præterito, & placitus ſum, ſicut prandeo prandi & prāſus ſum, ita i eo modo reſtitui poetam Cecilium in locum i. in priſtinū ſitum, ſeu ſtatum ſcribendi, prope. i. ferè iam remotum. ſ. poetam excluſum, iniuria. i. iniquitate, improbitate aduerſariorum, vnde remotum eſt à ſtudio, & labore, & ab arte muſica. i. ab arte poetica, nam Cicero, poemata vocat muſas manſuetiores, lib. 1. ad Lentulum, & muſicus, ca, cū à muſa poſſeſſiuum eſt, ideo ars muſica eſt ars muſarū, quarum poetæ dicuntur eſſe ſacerdotes q. i. ſed ſi ſpreuiſſem. i. contēpſiſſem ſcripturam. i. poema, in præſentia i. tunc temporis, quod nunc erat præſens, vel in præſētia. i. ſtatim vt ea ſcriptura eijciebatur, & ſic voluiſſem ſumere operam. i. ſumere laborē, ſiue laborare in deterrendo. i. dehortando, & deflectendo, ac diſſuadendo illum à ſtudio vt potius ipſe aſſet. i. viueret, in ocio. i. inquiete, ſine labore q̄ in negocio. i. in tanto labore ſtudij. facile deterruiſſem eum poetam, ne. i. vt non, ſcriberet. i. componeret alias fabulas, nūc attendite conſiderate attendite æquo animo mea cauſa. i. contemplatione mei, quid petam. i. quid rogem vos tāquam orator, refero, id eſt reporto ad vos Hecyram. i. hanc fabulam ſic à ſocru nominatam, quām Hecyram nunquam licitum aſt, id eſt nunquam licuit mihi (nam in præterito dicitur licuit vel licitum eſt pro eodem). i. quām nunquam potui per ſilentium agere, id eſt exhibere, & (quod dicunt) ludere ita. i. in tantum calamitas. i. malum infortunium, infelicitas, malus euētus, oppreſſit. i. obruit eam fabulam, veſtra intelligentia. i. veſtra prudentia, & ad eā cognoſcendam attentio, ſedabit. i. placabit, mitigabit eā calamitatem, ſi ipſa intelligentia veſtra erit adiutrix noſtræ induſtriæ. i. noſtræ diligentiæ & operæ, cum primū. i. ſtatim, vt cœpi agere eam comœdiam, gloria pugilum. i. certantium, acceſſit. i. adhibita eſt vel adiuncta eſt, hoc eſt pugiles glorioſi acceſſerunt. Pugiles dicuntur à pugna & pugna dicitur à pugno, nam veteres ante vſum ferri & armorum pugnis, è calcibus, & morſibus, corporumq́; luctatione certabant, expectatio. i. deſiderium funambuli. i. gradientis ſuper funem, acceſſit. i. addita eſt vel aduenit, eodem. i. ad eundem locum, vbi inceperam agere hanc fabulam, conuentus. i. concurſus, comitum. i. vel ſectatorum, qui pugilibus aſſentantur, vel ſeruorum, qui dominos ſequuntur, ſtrepitus. i. pedum tumultus, ſiue manuum ſe mutuo collidentiū, clamor. i. vociferatio mulierum, hęc omnia. ſ. conuentus comitum, ſtrepiens, clamor mulierum, fecere. i. effecerunt, vt exirem foras. i. extra theatrum & proſcenium, ante tempus. i. ante completam fabulæ actionem, cępi vti conſuetudine vetere. i. qua vſus eram olim. i. in Cecilij fabulis, quaq́; alij multi ſunt vſi in noua fabula, ſiue comœdia Hecyra, in qua primo excluſus eſt poeta. Nam in alijs comœdijs nunquam fuerat excluſus, ſed hoc fecit non culpa poeta, ſed ſtudium ſpectatorum, qui etiam vana q̄ vtilia ſectari didicere, vt aſſem. i. vt inſiſterem, immorarer, verſarer, in experiendo. i. in periculo faciēdo, ſiue in periclitando, probandoq́; an actioni quietus poſſet dari locus, vel vt eſſem experiendo. i. vt poſſem experiri, vt dicimus non ſum ſoluendo. i. ſoluere nō poſſum. Denuo. i. iterum, refero. i. repono in proſcenium fabulam, & tunc re vel denuo vacat, vel refero. i. propono fabulam, vel recito, & eam ante oculos pono, denuo. i. iterū, & tunc nihil vacat. Placeo ſpectatoribus primo actu, id eſt in prima parte comœdiæ, q. diuiditur in quinque actus, vel placeo dicit pro fabula placet, interea cū rumor venit ſermo in populo factus eſt, gladiatores. i. eos qui enſibus digladiantur, & ludum datū iri. i. exhibendos eſſe & edendos, populus conuocat. i. celeriter currit ad eos ſpectandos, illi de populo tumultuantur. i. tumultum faciunt, clamant, vociferantur, pugnant. i. certāt, contendunt de loco. i. propter locum habendum ad ſpectandum. Interea. i. dum id facerent, ego non potui tueri. i. ſeruare, defendere meum locum, in quo agebam comœdiā, quoniam mihi fuit exeundum p p tumultum & contentionem populi. Nunc nulla turba. i. nulla turbatio eſt, ocium. i. tranquillitas, quies, & ſilētiū. i. taciturnitas, nullus tumultus eſt, tempus. i. opportunitas agendi comœdiam hanc eſt mihi datum ab ædilibus, poteſtas datur vobis condecorandi. i. vno conſenſu honeſtādi, ſi ſit a decoro as media breui, vel pulchrificādi, vt ſic dicam, ſi à decoro ſit media longa, ludos ſcenicos. i. ludos theatrales, qui in ſcenis agunt. Nolite ſinere. i. pati artem poeticam, recidere. i. reduci, peruenire. i. re & cado is, ad paucos paruos quia non fauetis poetis potis, facite vt veſtra auctoritas. i. exiſtimatio, reputatio. ſit fautrix. i. fauorē præbens, & adiutrix. i. adiumentum præſtans meæ auctoritati. i. exiſtimationi, quæ de me habetur, qui iam ſum ſenex. Si nunquam ſtatui. i. conſtitui, deſtinaui precium arti meæ. ſ. arti hiſtrioniæ. auare. i. cupide, & ſi induxi in animū. i. ſi imperaui, aut perſuaſi mihi eum quæſtum. i. illud lucrum eſſe maximum, videlicet ſeruire. i. obſequi, incumbere veſtris commodis. i. vtilitatibus, ſinite. i. permittatis, me impetrare. i. obtinere, ne. i. vt nō. iniqui. i. iniuſti æmulatores irrideant inique. i. improbe & iniuſte, eū poetam circumuentum. i. vel oppreſſum à maledictis per ſua maledicta, vel deceptum & dolo interceptum. qui poeta commiſit. i. credidit, depoſuit ſuum ſtudium in meam tutelam. i. in meam defenſionem & curam, & qui commiſit ſe in veſtram fidem. i. beneuolentiam & auctoritatem. Accipite. i. capeſcite, ſuſcipite defendendam, & habere commendatam hanc cauſam. i. hāc partem poetæ aduerſus maledicos. Vel accipite. i. bono animo & æquo iudicio cognoſcite. Vel accipite. i. gratiam habere hanc cauſam. i. hanc per q̄ ego excluſas redeo & quidem facite mea cauſa. i. contēplatione mei, & date ſilentium. i. (quod dicunt faciatis pacem, vt libeat poetæ, vel ſi ſit aliqui. i. libeat alijs poetis ſcribere. i. componere alias fabulas, & vt expediat. i. ſit vtile mihi diſcere nouas fabulas, quas in conſpectu veſtro agam, emptas ab ædilibus. ſ. precio meo. i. à me facto & ſtatuto, hoc eſt æſtimatione à me facta quantum ædiles darent. Alij exponunt emptas precio meo. i. periculo meo à ad periculum meum, & damnum ſi non admitterentur, aut non placerent populo, ita vt ædiles damni facerent aliquid.

ARgumentum prologi} Redit rationem cur exploſa denuo cognoſcenda ſit, & excuſando infortunium attentionem poſtulat. {Hecyra eſt huic} Occupatio ante propoſitionem, cur exploſa fuerit, & cur iterum referatur. Habes vim exordij. Aethiologia ad expoſitionem. {In his quas pr.} Confirmat exēplis, exploſam cognoſcendā eſſe. {Partim earum} Aduerbialis eſt locutio, q̄ à veteribus vſurpatā teſtatur Gellius. {Quod ſi ſcr.} Accommodatio exempli. {Nunc quid petam} Deinceps poſtulat attentionem, quām vt obtineat excuſat fortunam fabulæ, cur antea exploſa fuerit. {Nolite ſinere} Cōfirmatio petitionis ab arte & meritis ſuis. LATO.

HEcyra} Maximo artificio & prudentia compoſitus eſt hic prologus. Nam cum aliquoties ob inſperata & incidentia ſubito infortunia ſpectatores ſuas aures nō præberēt, ſed ad alia ſpectanda conuerterent animos, oportebat vt principio ſingulari quadam vt reconciliaret, quos ab alienatos frequenti exhibitione vereretur. Quare is q̄ agit partes poetæ totus eſt, vt poetæ fauorē, attentionemq́; à populo emereatur. Status eſt aſſumptiuus trāſlatiuus excuſatur enim q̄ exhibita aliquoties nō eſt placita. Firma aūt excuſatio ſit, q̄ exemplum habet Cecilij, qui in ætate matura, quæ per ſe illi auctoritatē cōparare potuiſſet fuerit exploſus. Deinde transfert culpā in tempora & mores. {Funambulo} Funambulus eſt, qui delibrata aeris circunſiſtentia, motu corporis conſtanti, & minime vacillabundo in funiculis ſaltare pōt, quem græci ſchœnobatam vocant. {Arte muſica} Poeticæ hic vocatur muſica, q̄ in Muſarū cura dicuntur eſſe poetæ, vel q̄ omnem liberalem artem veteres muſicam vocabant. {Cum primum eam} Veriſſimum eſt, quod vulgo dicitur, Noua placent, vetera præ contemptu haud quiſquam ferè attingit. Seneca lib. 4. declamationum reſpiciens ad Terentij ſententiam, ita ait. Acrior eſt cupiditas ignota cognoſcendi, q̄ nota repetendi. Hoc in hiſtrionibus, in gladiatoribus, de quibus modo aliquid fama promiſit, in omnibus denique rebus videmus accidere. PATR. MARS.

IN Apollinaris argumento Eius & Dein diſſyllaba ſunt. Et in fine ſcati verſus Aldinus liber habet, Cōperit, pro Ne id ſciat ſocrus, ſed errat. In 7. malim legere Reuertit, q̄ reuenit. In 1. verſu a in Fabulæ nō eliditur, immo producta manet, ita in verſu ſequentem in Nouū non eliditur. In 4. proceleuſmaticus eſt loco primo, niſi quis elidat ſin Stupidus. In 9. prologus producitur cōſuetudine Latina, vt annotauit Iuan. In 10. Eodem diſſyllabū, & vel creticus loco tertio, vel Sim, nō Siem legēdum, vt totū elidatur. In 16. Scibam legend puto, non Sciebam, niſi pęana tertium loco primo conſtituamus. In 18. vel Euidem diſſyllabū eſt, vel pęan ſecūdus eſt loco primo. In 23. ex cōmentario Donati tertiū Ab, in 3. commate omittendum, quod probat exēplo Virgilij locus male habet in pleriſq; lib. cū ſit intellectu nō difficilis. In 25. GLAR.

vel En, ad finem pertinet prioris verſus, vel bacchius eſt loco primo, quanquam id admonere toties, per q̃ tædioſum. In 28. Mea monoſyllabum eſt in 31. Eam, monoſyllabũ eſt. In 42. E in Ego à ſuperiore eliditur verſu, & Meum monoſyllabum, niſi creticus ſit loco ſecundo. In 48. Meæ monoſyllabũ totum eliditur. Quanquam bacchium initio malim. In quarto à fine Ne eum pro vna ſyllaba. In antepenultimo, Mea monoſyllabũ, ſed vel Hanc tollendum, vel Capite pro Accipite legendum.

ACTVS I. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Philotis & Syra indigne ferunt Pamphilum vxorem duxiſſe, relicta, quam amare videbatur Bacchide & protaticæ ſunt perſonæ nam extra fabulæ argumentum inducuntur, vt Parmenoni detur occaſio commemorandi argumenti.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena Philotis & Syra indignantur Pamphilum adhæſiſſe vxori, & Bacchidem meretricem, quam amare videbatur, reliquiſſe. Exemplum quoque hic proponitur verſutæ & nequitioſæ Lenæ: meretricem bonam, quæ falſo contra vulgatum morem inducitur, a leni ac benigno inſtituto dehortantis, & ad aſperitatem & exactionem amatorũ ſuorum perſuadentis. Attende quod Philotis & Syra protaticæ ſunt perſonæ extra fabulæ argumentum inductæ.

Senarij.

PHILOTIS meretrix, SYRA anus.

En pol quàm paucos reperias meretricibus
Fideles euenire amatores Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi,
Quàm ſancte, vt quiuis facile poſſet credere,
Nunquam illa viua ducturum vxorem domum:
* En **Hem duxit. S. ergo propterea te ſedulo*
Et moneo, & hortor, ne cuiuſquam miſereat;
Quin ſpolies, mutiles, laceres, quemquem nacta ſis.
PH. Vtin' eximium neminem habeam? S. neminem:
Nam nemo illorum quiſquam, ſcito, ad te venit.
Quin ita paret ſeſe, abs te vt blanditijs ſuis
Quam minimo precio ſuam voluptatem expleat.
Hiſcine tu amabo non contra inſidiabere?
PH. Tamen eandem pol eſſe omnibus, iniurium eſt.
S. Iniurium eſt autem vlciſci aduerſarios?
Aut qua via captent te illi, eadem ipſos capi?
Eheu me miſeram, cur non aut iſtæc mihi
Aetas & forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

DON. PEr pol quàm paucos reperias meretricibus Fideles} Nouo genere hic vtraque προτατικὰ πρόσωπα inducuntur. Nam & Philotis & Syra non pertinent argumẽtum fabulæ. Hoc autem maluit. Terent. q̃ aut per prologum narraret argumentum, aut θεὸν ἀπὸ μηχανῆς induceret loqui. {Per pol q̃ paucos reperias} Hæ perſonæ Terentij more extrinſecus aſſumuntur, vt ſic argumenti obſcuritatem ſpectator effugiat. {Per pol q̃ paucos} Animaduertendũ eſt in hac fabula, Terent. bonam meretricem inducturum, ne id contra morem videatur facere, etiam aliam meretricem nõ malam inducere, vt id exẽplis fiat tritius, & vſu veriſimile. {Per pol quàm paucos} Ordo eſt, Pol per q̃ paucos reperias. nam per pol, non eſt Latinũ, ſed κατὰ τμῆσιν per quàm. i. nimio. {Quàm paucos} Quidam non paucos, ſed paucis legunt ſic enim Apollodorus. {Reperias} Aptum verbum ad raritatem. & ideo non dixit pauci ſunt, ſed paucos reperias, quaſi quærens. non aũt reperitur niſi quod quæritur, non quæritur, niſi quod præſto præſto nõ ſit. {Fideles} Huiuſmodi ſententias rhetores γνώμας vocant. ſic mire, non eſſe, ſed euenire dixit, vt nõ rationis, ſed caſus ſit id, quod rariſſimum eſt. {Fideles} Fidi enim maximis: Fideles in minoribus negocijs. {Vel hic Pamphilus} Tranſitus à generali ſententia ad ſpecialem. {Vel} Nunc veluti, alias coniunctio diſiunctiua eſt, aliàs correptionem ſignificat. vt apud Cic. vel optimã Meſſanæ vitam. Virg. Carmina vel cœlo poſſunt deducere lunã. Aut vel, Vt modo. {Iurabat quoties Bacchidi, Quàm ſancte,} Tria ſunt, q iurabat. & quoties, & q̃ ſancte. q totum de more amatorum & meretricum dixit, quæ iureiurando teneant quos lege nõ poſſunt. {Vt quiuis} Non modo Bacchis, quæ amica erat. {Nunquam illa viua ducturum vxorem} Ita * .i. iurans priſon iurabat. Nunquam illa viua vxorẽ ducturum. {Hem duxit} Pronuncia vt mirantem oſtendas. {Ergo propterea} Modo erga affectum exprimit reprehendentis tarde ſibi conſentientem. ſic Virg. Ergo age care pater, ceruici imponere noſtræ. {Propterea te ſedulo} Sedulo inſtãter, & ex animo, vel ſine dolo. {En duxit} En, aduerb. demõſtrantis eſt; vt, En alter. {Et moneo, & hortor} Monemus cõſilio, Hortamur impulſu. {Ne cuiuſquã miſereat} Deeſt te. {Quin ſpolies, mutiles, laceres} Quin, pro quominus. Et magna perſuaſio eſt ad malefaciẽdum. {Spolies} Spoliare eſt non minimam partem auferre. Mutilare, aliquid detrahere, ſine quo res eſſe non poſſit. Lacerare aũt, cum omnino non habeas quod imminuas. Vnde mutili dicti ſunt boues, aut capri, ſine cornibus. nam male qui à multa putant dici, & inde Mulciber Vulcanus, q ſit mutilatus ac debilis, nã proprie Mulciber dictus eſt, q omnia mulceat. i. molliat ac vincat. {Vtin' eximium neminẽ habeã?} Vtin' pro vt ne apoſtrophos. Et perſeuerat in allegoria. nam eximia pecora dñr, quæ à grege excepta ſunt ad vſus dominorum ſuorũ, vt vberius paſcantur. Sed proprie eximij ſunt porci maiores, qui ad ſacrificãdum excepti liberius paſcũtur. Etenim boues qui ad hoc electi ſunt, egregij dñr, & oues lectæ. vt Virgil. Mactant lectas de more bidentes. Ita & porci eximij. {Vtin' eximium} Deeſt, cenſes, vt ſit, Cenſes ne u, eximium neminem habeam? vel certe mones. {Vtin' eximium} Separatũ ex omnibus. Proprie eximius porcus eſt, exẽptus grege, atq; ſignatus macula, aut nota. {Habeam} Deeſt cenſes, aut vis, aut mone. {Nã nemo quiſquam} Parelcon tertium. nam abundat Quiſquam. {Scito, ad te venit} Bene additum eſt ſcito, & moraliter, & acutius pronunciandum. eſt enim verbum illorum qui familiares corrigũt. {Quin ita paret ſeſe} Hoc verbum paret, aduerſum munificos & ſegnes ſumitur. Vt alibi, An paraſti te, vt ſpes nulla reliqua in te ſit tibi? {Abs te} Pro ex te. {Suã voluptatẽ expleat} Bene expleat q contrariũ meretrici eſt amatorẽ voluptate ſatiari. {Hiſcine} τοιούτοις. i. talibus. & vide ſi pulchra meretrix puella eſt. {Inſidiabere?} Inſidiari malũ eſt, ſed contra inſidiari, iuſtũ eſt. {Tñ eandẽ pol Eſſe omnibus iniurium eſt} Idem aliter, & vehemẽtius intulit. nam peius eſt eandẽ eſſe omnibus, q̃ nullum excipere. {Iniurium} Iniquum. Iniurium aũt indignantis modo ſignificatio eſt, & vim aduerbij hẽt. {Vlciſci aduerſarios?} De more aduerſarios mutato nomine poſuit. durũ. n. fuerat, ſi amatores diceret. {Qua via captent te illi} Qui te captent ſæpe, tu eos vel ſemel cape. {Eheu me miſeram} Bene, quia nõ perſuaſit, ſed affectum doloris expreſſit. intelligitur. n. ex vultu eius non eam perſuaſiſſe quod voluit. {Eheu me miſerã, cur non aut iſtæc mihi Aetas, & forma eſt} ἐμφατικῶς ait quod reliquũ eſt, quia quod volebat, perſuadere non potuit. Et bene iſtæc ætas & forma, quia vtrũque nõ habet. & mire è cõtrario deſcripta eſt deformitas lenæ, & formã & voluntate malã gerentis. {Aut tibi hæc ſentẽtia} [illegible], ſimulq; oſtendit ſm φιλογυναίκας difficile deformem reperiri bonum.

GVID. PEr pol, &c.} Hic duæ mulieres altera meretrix. ſ. Philotis, altera lena. ſ. Syra introducũtur pro facitæ perſonæ nihil attinentes ad argumentum fabulæ, quæ indignãtur Pamph. reliquiſſe Bacchidem meretricem q̃ amabat, & adhæſiſſe vxori. PH. ô Syra lena. pol, iurantis eſt aduerb. reperias. i. inuenias, ſi tu quæras. per quàm paucos. i. valde paucos amatores euenire fideles meretricibus. Fidi dicũtur in maximis negocijs, fideles in minoris vel (vt ait Don.) poteſt forſitan hoc nõ abſurde capi pro etiam hic Pamph. quoties & quàm. i. quantum, ſancte. i. firme, integre, religioſe ita ſup. eſt. i. vt. quiuis. i. quilibet, poſſet facile credere. iurabat Bacchidi meretrici, ſe nunquam ducturum domum vxorem illa Bacchide viua. i. quandiu viueret. En. i. ecce, demonſtrantis eſt cum indignatione. duxit vxorẽ Pamph. S. lena. Ergo,

modo

modo hæc particula ergo oſtendit affectum reprehendentia: propterea quia pauci inueninotur fideles, & moneo tanquam conſilio, & hortor tanquam impulſu te Philotim, ſedulo i. inſtâter, ex animo, & quaſi ſine dolo, ne. i. vt non, te miſereat cuiuſquã. i. nõ habeas miſericordiam de aliquo amatore, quin. i. quo minus, vel ꝙ non, ſpolies. i. exuas, non tantum minimam quamq; partẽ auferas. id enim eſt ſpoliare, mutiles. i. imminuas, & detrahas aliqd, ne quo res eſſe non poſſit. Vnde mutili dicti ſunt boues, aut capri ſine cornibus, non aũt inde dicitur Vulcanus Mulciber, vt aliqui putant, ſed potius à mulceo, ꝙ omnia monſtrat ignis ac vincat. Laceres. i. ita lanies, ita expiles, ita diſcerpas, vt omnino vltra non habeas, quod minuas quin ſpolies, ergo mutiles & laceres quemcunque. i. omnem amatorem, quem nacta ſis. i. quem inueneris, & allexeris, & quaſi arripueris tuis illecebris. PH. Vtin'. i. vti ne. i. verum ita lacerabo omnes vti. i. vt neminem habeam eximium. i. præcipuum, quem amem, & minus tractem. Alij habent vt ni, & tunc ſic lege, cenſes ſup. vis, vel mones vt neminem habeam. ni. i. niſi pręcipuum & ſeparatũ ex omnibus. proprie eximius porcus eſt exemptus à grege, atque ſignatus macula aut nota. S. Neminem habeas eximium, cuius te miſereſcat. Nam ſcito ꝙ ſupp. nemo quiſquam (vacat quiſquam) venit ad te quin. i. qui non ita præparet. i. diſponat ſeſe vt expleat. i. ſatiet abs te ſuam voluptatem, ſuis blanditijs. i. ſuis ſermonibus blandis, ꝗ minimo. i. admodum paruo precio vel ꝗ minimo precio poſſit. Amabo, particula blandientis, quaſi rogo te per amorem. hiſcine verum tu non inſidiabere. i. nõ tẽdes inſidias, & deceptiones. hiſce. i. talibus amatoribus, vel talibus fraudibus, contra (aduerbium). i. ex aduerſo, ex oppoſito. PH. tamen quidquid dicas pol iniurium eſt. i. iniquum eſt, meretricem eſſe eãdem. i. æqualis affectionis omnibus. S. autem, hic habet ſignificationem indignãtis & vim aduerbij. iniurium eſt. i. dicis ꝙ eſt iniquum eſſe eandem omnibus, ſed à te peto eſt ne iniurium vlciſci. i. punire aduerſarios, & vindictam de eis ſumere, aut eſt ne iniurium ipſos amatores capi. i. dolo capi, eadem via. i. eadẽ ratione, ſiue eodẽ modo, qua via illi amatores ceperent. i. ſæpe capiant, ſæpe decipiant te. Eheu, interiectio lenæ dolentis ſe non poſſe perſuadere meretrici, vt id faciat, quod ſuadet, & ſimul deſiderãtis habere eam formam, qua id facere poſſe, qm ei non deeſt voluntas me miſerã, fungitur hoc dicto vice interiectionis, q. d. me infelicem fateor. cur iſtæc. i. tua ætas, & forma. i. pulchritudo non eſt mihi lenæ. i. vẽditrici puellarum, ſicut leno, aut cur hæc. i. mea ſententia. i. mea opinio non eſt tibi.

LATO. ARgumentum} Inducitur perſona proſtatica ad occaſionem narrandi argumenti in ſeq. ſcena. {Syra} Nomẽ lenæ. {Cuiuſquã miſereat} Pro miſereatur vetuſte. Et attende pręceptum lenæ:

PETR. MARR. PEr pol} Anus peruerſiſſimæ, & improbiſſimæ lenæ malã & peruerſam mentẽ pulchre depingit hęc ſcena, quæ cũ omnes meretriciæ artis modos, & rationes calleat, hoc vnum agit, vt miſeros adoleſcentes quocũque ad egeſtatis terminos perducat. Quare non immerito hoc genus hominũ Plato à rep. ſua quã lõgiſſime ablegat, & Iurisprudẽtes infamia notãt, & priuilegia, immunitateſq; adimũt, quicũq; eiuſcemodi ſtudia ꝓfitẽtur.

GLAR. IN tertio verſu vel ſ, eliditur in Pamphilus, vt ſit dactylus loco ſecũdo, vel creticus eſt, quod malim. In 9. Vtin' aduerb. vti producit i. Nec eſt legendum Vt in, quemadmodum Ald. habet lib. In 12. vel Suam monoſyl. eſt, vel creticus loco tertio. In antep. aut Via monoſyl. aut Eadem diſſyl. Quanquam vel bacchius loco ſecundo, vel creticus loco quarto, eſſe poſſunt.

ACTVS I. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Redeunti peregre Philoti Parmeno totius narrat argumentum fabulæ.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena Parmeno ſeruus occaſionem nactus eſt Philotim peregre redeuntem alloquendi, cum tamen Pamphilo ad portum obuiam ire ſtatuiſſet. Itaque ex verbis Bacchidis inſtigata Philotis, ex Parmenone de Pamphili nuptijs percontatur. Cui certe Parmeno rem omnem, atque totius comœdiæ argumentum ordine narrat.

Senarij.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

SENEX ſi quæret me, modo iſſe dicito
Ad portum percontatum aduentum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? ſi quęret me, vti
Tum dicas: ſi non quæret, nullus dixeris;
Alias vt vti poſſim, cauſſa hac integra.
Sed videon' ego Philotium? vnde hæc aduenit?
Philotis, ſalue multum. PH. *ò ſalue Parmeno.*
S. Salue mecaſtor Parmeno. P. *& tu edepol Syra.*
Dic mihi Philoti, vbi te oblectaſti tam diu?
PH. *minime me equidem oblectaui, quæ cum milite*
Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſimo:
Biennium mihi perpetuum miſera illum tuli.
P. *Aedepol te deſiderium Athenarum arbitror*
Philotium cepiſſe ſæpe, & te tuum
Conſilium contempſiſſe. PH. *non dici poteſt,*
Quàm cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
Voſq; hic videndi, antiqua vt conſuetudine
Agitarem inter vos libere conuiuium:
Nam illi haud licebat niſi præfinito loqui
Quæ illi placerent. P. *haud opinor commode*
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
PH. *Sed quid negoci hoc? modo quæ narrauit mihi*
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, vt ille hac viua poſſet animum inducere
Vxorem habere. P. *habere autem?* PH. *eho tu, an non habet?*
P. *Habet, ſed firmæ hæ vereor vt ſint nuptiæ.*
PH. *Ita dij deæq; faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.*
Sed qui iſtuc credam ita eſſe? dic mihi Parmeno,
P. *Non eſt opus prolato: hoc percontarier*
Deſiſte. PH. *nempe ea cauſſa, vt ne id fiat palam.*
Ita me dij bene ament haud propterea te rogo, vt
Hoc proferam, ſed tacita vt mecum gaudeam.
P. *Nunquam dices tam commode, vt tergum meum*
Tuam in fidem committam. PH. *ah noli Parmeno:*
Quaſi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quàm ego, quæ percontor, ſcire. P. *vera hæc prædicat:*
Et mi illud vitium maximum eſt. ſi mihi fidem
Das te tacituram, dicam. PH. *ad ingenium redis.*
Fidem do, loquere. P. *auſculta.* PH. *iſtic ſum.* P. *hãc Bacchidem,*
Amabat, vt cum maxume, tum Pamphilus,
Cum pater, vxorem vt ducat, orare occipit:
Et hæc, communia omnium quæ ſunt patrum,
Senem ſe dicere eſſe, illum autem eſſe vnicum
Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ.
Ille primo ſe negare: ſed poſtquam acrius
Pater inſtat, fecit animi vt incertus foret,
Pudoris', an ne amori obſequeretur magis.
Tundendo, atque odio denique effecit ſenex:
Deſpondit gnatam ei huius vicini proxumi.
Vſque illud viſum eſt Pamphilo neutiquam graue,
Donec iam in ipſis nuptijs. poſtquam videt
Paratas, nec moram vllam, quin ducat, dari:
Ibi demum ita ægre tulit, vt ipſam Bacchidem,
Si adeſſet, credo ibi eius commiſereſceret.
Vbicunque datum erat ſpatium ſolitudinis,
Vt colloqui mecum vna poſſet: Parmeno
Perij, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre Parmeno: perij miſer.
PH. *At te dij deæq; perduint cum iſto odio Laches.*
P. *Ad pauca vt redeam, vxorem deducit domum:*
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ conſecuta eſt nox, eam nihilo magis.
PH. *Quid ais? cum virgine vna adoleſcens cubuerit,*
Plus potus, illa ſe abſtinere vt potuerit?
Non veriſimile dicis: nec verum arbitror.

P. Credo ita videri tibi. nam nemo ad te venit,
Niſi cupiens tui: ille inuitus illam duxerat.
PH. Quid deinde fit? P. diebus ſanè pauculis.
Poſt Pamphilus me ſolum ſeducit foras,
Narratq́; , vt virgo à ſe integra etiam tum ſiet:
Seq́; ante, eam quàm vxorem duxiſſet domum,
Speraſſe eas tolerare poſſe nuptias.
Sed quam decrerim me non poſſe diutius
Habere, eam ludibri haberi Parmeno,
Quin integram itidem reddam, vt accepi à ſuis,
Neque honeſtum mihi, neque vtile ipſi virgini eſt.
PH. Pium, ac pudicum ingenium narras Pamphili.
P. Hoc ego proferre, incommodum eſſe mihi arbitror:
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viti,
Superbum eſt: ſed illam ſpero, vbi hoc cognouerit,
Non poſſe ſe mecum eſſe, abituram denique.
PH. Quid intereà? ibat ne ad Bacchidem? P. quotidie:
Sed, vt fit, poſtquam hunc alienum ab ſe videt,
Maligna multo, & magis procax facta illico eſt.
PH. Non apol mirum. P. atqui ea res multo maxume
Diſiunxit illum ab illa, poſtquam & ipſe ſe,
Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognouit ſatis,
Ad exemplum ambarum mores earum æſtimans.
Hæc, ita vti liberali eſſe ingenio decet,
Pudens, modeſta, incommoda, atque iniurias
Viri omnes ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim vxoris miſericordia
Deuictus, partim victus huiuſ iniuria,
Paulatim elapſu'ſt Bacchidi, atque huic tranſtulit
Amorem, poſtquam par ingenium nactus eſt.
Interea in Imbro moritur cognatus ſenex
Horunc, ea ad hos, redibat lege hereditas.
Eò amantem inuitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hic vxorem: nam ſenex
Rus abdidit ſe: huc raro in vrbem commeat.
PH. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
P. Nunc audies. primum dies complu-ſculos
Bene conueniebat ſanè inter eas: interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam,
Neque lites vllæ inter eas: poſtulatio
Nunquã. PH. quid igitur? P. ſi quando ad eam acceſſerat
Confabulatum, fugere è conſpectu illico,
Videre nolle. denique, vbi non quit pati,
Simulat ſe à matre accerſi ad rem diuinam, abit.
Vbi ibi eſt dies complures, accerſi iubet.
Dixere cauſſam tunc neſcio quam: iterum iubet:
Nemo remiſit. poſtquam accerſunt ſæpius,
Aegram eſſe ſimulant mulierem. noſtra illico
It viſere ad eam: admiſit nemo. hoc vbi ſenex
Reſciuit, heri ea cauſſa rure aduenit huc,
Patrem continuo conuenit Philumenæ.
Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio:
*Sed **Niſi ſanè curæ eſt, quorſum euenturum hoc ſiet,*
Habes omnem rem: pergam quo cœpi hoc iter.
PH. Et quidem ego: nam conſtitui cum quodam hoſpite
Me eſſe illum conuenturam. P. dij vortant bene
Quod agas. PH. vale. P. & tu bene vale Philotium.

DON. SENEX ſi quæret, me modo iſſe dicito Ad portũ} Hoc ſeruus dixit, in ſcenam de proſcenio reſpiciens. {Senex ſi quæret me,} Duæ coniecturæ ſunt in hac ſcena, an veræ ſint nuptiæ, & an veriſimile ſit abſtinere potuiſſet adoleſcentem à virgine ſibi nuptum tradita. {Senex ſi quæret me,} Magis ea preſſit conſuetudinẽ dicendo, ſenex, q̃ ſi diceret, dominos maior. {Senex ſi quæret me,} Vt ex verbis ſuis tam meretrix q̃ lena deſcripta eſt, ita & Parmeno ipſe, qualis ſit, oſtenditur ex ſua locutione. Et abeundi autem cauſa de argumento ſumitur, quia Pamphilo abſe. i. eſt, & expectatur in dies eius aduentus. {Percõtatum aduentum Pamphili} Honeſtam cauſam dixit. i. Pamphili aduentũ. Et percõctatum, & percõctatum ſcribitur. ſed percontatum à conto dicitur, quo nautæ vtuntur ad exploranda loca nauibus opportuna ſi vero percunctatum, ab eo q̃ à cũctis perquiratur, dicitur. {Senex ſi quæret me, modo iſſe dicito Ad portum} Hæc omnia, ſubmiſſa & veloci pronunciatione efferenda ſunt. hoc enim deſiderant huiuſmodi verba, vtpote & ſerui & feſtinantis. {Audin', quid dicam, Scirte?} Audis modo, ſentis, intelligis. vt Virg. Progeniem ſed enim Troiano à ſanguine duci Audierat. Itẽ Alibi, Neque audit currus habenas. {Audin', quid dicam, Scirte?} Audis modo, p aduertis {Scirte?} παρὰ πρόσωπον inducitur. {Audin', quid dicam, Scirte?} Conuenit nomen ſeruo puero, παρὰ τὸ σκιρτᾶν, quod eſt geſtire & ludere. {Nullus} Pro nõ. {Alias vt vti poſſim} Inter alias & alia hoc intereſt, quia alias alio tempore ſignificat, alia aliter, aut per alia. {Integra} Nõ dicta. {Sed videon' ego Philotium?} Mire inuenta eſt cauſa narrãdi, ideo, quia peregre venit meretrix alia, quaſi Athenis omnia aſſe ſciret. {Sed videon' ego Philotion?} Sic ſolet dubitari, aduenientibus ipſis, quos poſt multum temporis interuallum videnr. {Vnde hæc aduenit?} Cũ quodam contemptu eius Hæc dicit armeno. {Salue mecaſtor Parmeno} Olim ſalutantes addebant, iuſiurandum vt hoc ſedulo facere viderentur. {Me} aut adiectio eſt & abundat, aut poſitum eſt pro μὰ ſyllaba, vt Græci μὰ τὸν Ἀπόλλωνα dicunt. {Et tu ædepol Syra} Irriſit ad caſtor addendo ædepol. & quod illa Parmeno, ille hic addidit Syra. Syra Sura veteres legerunt, vt pro y, ponẽtes: vt, Muſia, Syria. {Dic mihi Philoti,} Vide licẽtiam, ſupra Philotion, hic Philotis dixit. {Vbi te oblectaſti tam diu?} Facete dictũ meretrici non, vbi fuiſti, ſed vbi te oblectaſti. {Minime me equidẽ oblectaui} Me acutius proferendum eſt, & reſpondet πρὸς τὸ Te. {Corinthum hinc ſum profecta} Hinc magnum oſtẽdit dolorem habere Philotion, q̃ relictis Athenis Corinthi habitauerit. {Cum milite hinc ſum pfecta inhumaniſſimo,} Multa dixit, & Milite, & Hinc, & Inhumaniſſimo. {Inhumaniſſimo,} Quid potuit de milite dici niſi in ſuperlatiuo? nanque omnis miles inhumanus, hic vero inhumaniſſimus. {Corinthum hinc ſum profecta} Hæc argumẽta ſunt, an ſe oblectare potuerit, à perſona, quia miles inhumaniſſimos à loco, q̃ hinc profecta, à tempore, q̃ biennium à te. i. ab iniuria q̃ intulit. {Biẽnium ibi perpetuum} Vt continuationem ſui caſus oſtenderet, perpetuum dixit. {Miſera} Muliebris interpoſitio, τὸ miſera. {Illum tuli} Nõ, cum illo fui, ſed tuli, adeo non me oblectaui. {Deſiderium Athenarum} Quòd Corinthum profecta es. {Athenarum arbitror} Quod dixit Hinc ante Athenarum. ἀμφιβολία te deſiderium cœpiſſe. {Aedepol te deſiderium Athenarum arbitror cœpiſſe ſæpe} Quod cum milite inhumaniſſimo {Conſilium contẽpſiſſe} Pœnitudine eſſe poſſeſſam. {Huc redeundi} Iterum à loco. {Abeundi à milite} A perſona. {Voſq́; hic videndi} A re. {Redeundi abeundi, voſq́; hic videndi} Oratorie vnam rem in tria diuiſit, huc redeundi. abeundi à milite voſq́; hic videndi, vt diceret, huc veniendi. {Niſi præfinito loqui} A tempore Hic oſtendit quid dixit ſupra, Tuli, & quid ſit agitare conuiuium libere. {Agerem inter vos libere con.} Inter agere & agitare hoc intereſt, quòd Agere, eſt aliquid vel neceſſarium facere: Agitare, voluptarium. Ergo agitarem. exercerem. {Nam illic haud licebat niſi præfinito, loqui} Legitur & illi, vt ſit circumflexus accentus, & ſignificet illic, vt, Illi mea triſtia fata. & abſolutum eſt. {Præfinito} Deeſt tempore, aut quid tale. {Niſi præfinito, loqui quæ illi placerent} Duo dixit, & præfinito, & quæ illi placerent, vt neque quantum velles, neque quod velles, diceres. {Haud opinor commode} Commode, pro blande, & bene, vt, Nunquam tam dices commode. {Finem ſtatuiſſe orationi mil.} Arguit militem, quia quaſi inimicus ſit orationi, quæ in pace plurimum poteſt. {Sed quid hoc negocij eſt?} Hic ad argumentum nunc deſcendit. In Phorm. Sed quid tu es triſtis? præfatis, ſcilicet allocutionibus, & ſeparatarum & permixtarum perſonarum, ne ieiune ad argumentum veniens, non agere fabulam, ſed narrare videretur. {Quid hoc negocij eſt?} Bene addidit negocij, vt augeret inuidiã facti. nam potuit dicere, Quid hoc eſt? Sed, vt diximus, ad inuidiam & magnitudinẽ rei, Negocij dixit. {Quæ narrauit mihi} Quæ. qualia ſcilicet & quanta. {Modo quod narrauit mihi} Quæ, legendum eſt, vt ſit, qualia & quanta. & hoc ἐν ὑπαλλαγῇ. {Quod ego nunquam credidi} Hoc totum cum inuidia pronunciandum ex animo meretricis, quæ facinus indignum nuptias putat. {Vt hac ille viua poſſet} Mire oſtendit ex eiſdem verbis eandem hanc eſſe quam ſupra dixit, Nunquam illa viua vxorem ducturum. {Poſſet animũ inducere} Quaſi in rem durã & immanem. {Habere antẽ?} Oſtendit pronunciatione q̃ propè eſt vt non habeat. {Sed firmæ hæ vereor vt ſint nuptiæ} Bene pro perſona

perſona ſerui, qui vult dominum vxorium eſſe magis, q̃ amatorẽ Bacchidis. {Vt} Ne nõ. {Sed firmæ hæ vereor} Animaduerte Terentium in nuptijs hoc dictum ſeruare, vtrum firmas an infirmas dicat nuptias. {Si in rem eſt Bacchidis} Bene additũ, ſi in rem eſt Bacchidis, vt oſtenderet ſe nõ malignitatis, ſed beneuolentiæ cauſa talia vota ſuſcipere. {In rem} Pro, vtilitatem, ab re, contra vtilitatem. {Sed qui iſtuc credam} i. nuptias eſſe infirmas. {Sed qui iſtuc credam ita eſſe, dic mihi Parmeno} Superiore voto excuſauit crimen curioſitatis, iam videtur poſt Bacchidem audire velle. {Non eſt opus prolato. hoc percontarier deſi.} Vide q̃ conuenienter poeta, cum id agat vt narrantẽ Parmenonem inducat, tamen multis diuerticulis morales facetias internectat. {Non eſt opus prolato, hoc percontarier deſiſt.} Incerta diſtinctio, vtrum prolato hoc, an hoc percõtarier. {Ita me dij bene amabunt} Pro amẽt, vt, donec regina ſacerdos Marte graue geminam partu dabit Ilia prolem. {Vt hoc proferã} Prodam. Bacchidi. ſ. vel cuilibet. {Mecum gaudeam} Mecum, intra me. Virg. Hæc ſecum. {Nunquam dices tam commode} Hæc pronunciatio eiuſmodi eſſe debet, vt ex ea appareat prope deletum Parmenonem, vix ſe poſſe cõtinere quin narret. {Nunquam dices tam commode} Quaſi ex parte labefactus eſt ſic enim loquitur. {Ah noli Parmeno} Artificioſe ſe fingit audire nolle, vt tacitura credatur ſi audierit, quia curioſitas, ſignum eſt loquacitatis. Sic Horat. Percõtarem fugito, nam garrulus idem. {Quaſi tu non multo malis} Deeſt, ita dicis, vt ſit, ita dicis quaſi. Et nunc Philotis non aſt inſtantior hac calliditate, vt magis ſeruum ad dicendum prouocet. {Quaſi non tu multo malis narrare hoc mihi,} ἔλλειψις. deeſt enim. Ita grauaris dicere. aut, Ita negas te eſſe locuturum. {Et illud mihi maximum vitiũ eſt} Seruile vitium eſt, tacere non poſſe. {Vera prædicas, & illud mihi maximum vitium eſt} Hæc lentius apud ſeſe, illud clare, Si mihi fidem das. Etiam alia ſe habere vitia exceptione ſignificat in hoc quod dicit, Illud mihi vitium maximum eſt. {Si mihi fidem das} Animaduerte his dilationibus etiam ſpectatorem ſuſpendi, quo libentius audiat. {Si mihi fidem das} Fideliter, pro des. {Ad ingenium redis} Quia à ſe diſceſſerat, ſi taceret. Cic. Redit ad ſe. {Hanc Bacchidem amabat, vt cum max.} Eiuſmodi eſt hæc tota narratio, vt defenſionem adoleſcentis continere videatur, q̃ meretricem amicam neceſſitate coactus deſeruerit. Mira igitur vnde quæſtio eſt, inde cœpit: Amabat, inquit, Bacchidem. Sic & in 2. Virg. An fortiores Græci Troianis, fracti bello, inquit, fatiſq; repulſi Ductores Danaum. {Bacchidẽ am} Ordo & ſenſus hic aſt, Hanc Bacchidem cum amabat Pamphilus, vt cum maxima amabat, cum pater vxorem vt ducat orare occipit. Et vt poſitum pro quemadmodum. Et Maxima bis numero ſubauditur. Et cum maxima, vna pars orationis eſt, aut cum maxime pro nimis. {Cum pater} Cum modo aduerb eſt, pro quando. {Orare occ.} Maxima neceſſitas eſt, vt oret pater. {Et hæc communia om.} Quid ſi iniuſtum eſt quod orabatur? oſtendit iuſtum, & frequẽtatum quod dicebat pater. {Se ſenem eſſe dic.} Omnem cauſam adoleſcentis ſenex amputauit, pro ſuo ſenili commodo rogans, potuiſſet enim adoleſcẽs dicere, Quam pro me curam geris, hanc precor pro me deponas. {Senem eſſe dic.} Illud poſſet agere amator cõtra vtilitatem ſuam, ſed non poterat filius contra vtilitatem patris. Ergo vt cogeret pater, ſuam cauſam interponebat. {Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ} Præſidium ſenectutis, ſobolem & ſucceſſorẽ dicit. {Sed poſtquam acrius pater inſtat} Tria dicit & acrius, & pater, & inſtat. {Sed poſtquam acrius pater inſtat} Poſtquam, inquit, pater acrius inſtat, non compulſus eſt Pamphilus, ſed tantum deliberauit. {Pater inſtat} Maior vis aſt cũ pater inſtat, q̃ cum rogat. {Pudori ne, an ne amori obſequeretur magis} Sic oſtendit in vtraque partem, in tantum, in animo honeſti adoleſcentis pudor amorem vincere debuiſſet. {Pudori ne an ne amori} Anacoluthon. non. n. præpoſitio Vtrum, intulit An ne. {Pudori ne, an ne amori} Latẽs excuſationis ratio explicata eſt. {Pudori} Patris. ſ. {Amori} Meretricis. {Tundendo atque odio} Tundere eſt ſæpius idem repetere. tranſlatio à fabrorum malleo. {Odio} Aſſiduitate. Attendẽda eſt difficultas vniuſcuiuſque verbi. {Tundendo, atque odio Denique effecit} Deniqua, temporis longitudinẽ ſignificat. Efficimus, quod cum magno conatu & molimine facimus, vixq; per nos finẽ accipit. {Tundendo, atque odio denique effecit ſenex} Mire interpoſuit moras, ad poſtremum confeſſutus vxorem ductam. Primo, inquit, negauit, poſt, deliberauit, ad poſtremum duxit. Nõ, inquit, ipſa, ſed effecit hoc ſenex. Ita mutatione perſonæ totam voluntatem adoleſcentis abſoluit. {Denique effecit} Oratorie tempus appoſuit, nam hoc ſignificat, deniqua. {Odio} Hoc eſt inſtãtia. {Deſpondit ei gnatam} Vide, non hic dici, duxit vxorem Pamphilus, ſed totum ad patrem referri. {Neutiquam} Non nimis. {Donec iam in ipſis nuptijs} Nota locutionem ſenſu magis, q̃ verbis manifeſtam. {Donec iam in ipſis nuptijs} Deeſt, poſitus conſtitutus vt ita doluit, & ægre tulit. Aut repetere debemus ſic, In ipſis inquam nuptijs. {Donec iam in ipſis nuptijs} In mentione nuptiarum efferueſcit animus amatoris. {Nec morã vllam, quin ducat, dari} Vbi aliquã dieculam, vel dilatione videt ad nuptias. {Quin} Quo minus. {Ibi demum} Denique, poſtremo. Et mire additum eſt Ibi, quia male pẽdebat, In ipſis nuptijs, & ſic eſt quaſi dixiſſet, In ipſis inquã nuptijs. {Demum ita ægre tulit, vt ipſam Bacchidem, Si adeſſet, credo ibi eius cõmiſereſceret} Hoc hyperbolicon, vt Virg. vel Priamo miſerãda manus. {Vt ipſam Bacchidẽ} Quæ nunc accuſatrix eſt. Et aſt argumentum ab animo. {Aegre tulit} Idem Virg. Quis talia fando, Myrmidonũ Dolopum ve, aut duri miles Vlyſſei, Tẽperet à lacrymis? {Credo ibi} Ibi, pro tum. {Vt col. mecum vna poſſet} Parelcon tertium. Et argumẽtum à perſona q̃ ait, mecum. {Parmeno perij} Argumentũ à dictis, q̃ ait, Parmeno perij. {Parmeno} Moraliter, & antonomaſice nomen repetit. Et ſignificãter fecit, non addendo Dicebat, & in μιμητικὸν διηγηματικῷ tranſeundo. Et mire interpoſuit nomen, vt affectũ doloris oſtenderet. Sic Virg. Anna, fatebor enim. {Parmeno perij miſer} ἐν ἤθει repetit nomẽ. {At te dij, deæq; perduint} Obtinuit, & perſuaſit ſeruus. nam iam meretrix ſeni iraſcitur, nõ Pãphilo. {Cum iſtoc odio} Cum inſtantia ac moleſtia. {Vt ad pauca redeã} Tanquam multa ſint, quæ de Pãphili amore dici poſſint. {Vt ad pauca redeam} Præceptum oratoriũ in lõga narratione pro veritatis inquiſitione reddit. n. auditorem acriorẽ, quem ſpes finis recipit fatigatum. {Vxorẽ deducit domum} Vxor dicitur vel ab vnguendis poſtibus, & figenda lana. i. q̃ cum puellæ nuberẽt, maritorum poſtes vngebant, ibiq; lanã figebant, vel q̃ ipſos maritos ipſæ vngebant, cuius rei teſtis Ennius, Eam Tarquiniũ bona fœmina lauit & vnxit. {Nocte illa prima} Pronunciandum acutius Illa prima, q. d. plena deſiderij, plena cupiditatis. Similiter addidit Virginẽ. Et expreſſe, non attigit. {Nocte illa prima,} q. d. plena amoris & plena dulcedinis, vt mirum ſit quod infertur, non tactam virginem. Et hic argũ eſt, quanta fecerit Pãphilus erga amicã ſuam. {Virginẽ non attigit} Virginẽ emphaſis eſt, quãuis non amatam virginem tñ. & non dixit, nõ amplexus eſt, ſed, ne attigit quidem. {Quæ cõſecuta eſt nox} Eam primam noctem. ſ. {Nihilo magis} Quaſi in nihilo poſſit eſſe magis, aut minus. Et nihilo magis, aſſeuerationis eſt. {Quid aiſ? cũ virgina vna} Inuenitur quaſi interiectio vna. i. ſimul, vno loco. {Cum virgine} A perſona. {Vna} A loco. {Adolaſcens} A perſona. {Cubuerit} Ab habitu & occaſione. {Plus potus} Ab impulſione, & ex accidentibus. {Cũ virgine vna adoleſcens cubuerit} Argumenta in coniecturã neceſſario poſita, quibus Terẽtius ex vtraque parte diſputans, τὸ ἀπίθανον purgat, ne quis illum ſtulte hæc poſuiſſe iudicaret. Hæc. n. meretrix tarde credit argumentis, ne à Parmenone vincatur. Hinc eſt q̃ ait Horat. Vincere Cæcilius grauitate, Terentius arte. {Non veriſimile dicis} Auxeſis peruerſa, prius eſt. n. verum, deinde veriſimile. Sed ideo ſic dixit, quia eſt ſæpe non veriſimile verum tamẽ, vt, Decios pro alieno cõmodo mori voluiſſe. {Nõ veriſimile dicis} Hoc iam plus eſt, tñ eum amaſſe Bacchidem, quantum non poſſit credi. {Credo ita videri tibi, nam nemo ad te venit} Magno compẽdio vſus eſt, non oſtẽdens cur hoc falſum ſit quod putet meretrix, ſed cur hoc putet. ita ex eius perſona refellitur quod obijcit. {Ille inuitus} Inuitus dicendo, quaſi admonet iterum iterumq;, vt Virg. Italiã non ſpõte ſequor. {Quid deinde fit?} Interponitur perſona ad exitum feſtinans, vt alibi, Quãm metui quorſum euaderes. {Diebus ſane pauculis} Hic exitus eſt. {Poſt Pãphilus me ſolum ſeducit foras} Na teſtis quiſquã & arbiter ſecretorum interuenit. {Me ſolũ ſeducit foras} Familiaris in ſeruo iactantia, de dominorum familiaritate. ſimul quia decẽs eſt, vt per eum, quid geſtũ ſit, ſpectatores ſciãt. {Narratq;, vt virgo ab ſe integra etiã tum ſiet} Hoc eſt illud quod ſupra dixerat, Nocte illa prima virginem non attigit. {Seq; ante, q̃ eam vxorem duxiſſet domum} Bonus color purgationis. diceretur enim, Quare ſi illã odio habebat, ducebat vxorem? {Tolerare poſſe} Tolerare, verbũ eſt mala patiẽtis. {Decrerim} Statuerim, & defixerim. {Quam decrerim me non poſſe diutius habere} ἀποτεθαρρηκὼς καὶ ἀδημονία ἀπαρνούμενος. {Eam ludibrio haberi} Honeſto verbo & pudoris pleno vſus eſt, & noue pro vitiari. {Quin} Quo minus. {Integram} i. honeſtam, non. n. dixit, ſpoliatã virginem aut mulierem. {Vt accepi à ſuis} Vigilanter quidem integram ſpecificat. i. talem qualem accepi à ſuis. potuit. n. vitiatam accepiſſe, vt ſæpe euenit. Ergo non abũdat, Vt accepi à ſuis, ſed habet ſignificationẽ. {Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili} Erga meretricem, pium, pudicum erga virginẽ. Cogitur pium dicere Pamphilum, quem periurũ putabat. {Pium & pudicum ingenium narras Pamphili} An ſimul erga virginem & pium & pudicum? an pium erga meretricem, pudicum erga virginem? {Hoc ego proferre} Verba Pamphili ſunt, non vt quidam putant, ad perſonam Parmenonis referẽtes. {Hoc ego proferre}

amorem.ſ.meretricis.{Cui tu nihil dicas vitij} Nunc vitij, culpæ vxoriæ.{Abituram denique} Denique,morã ſignificat, & poſtremam tarditatem.itaq; poſtremo,vel ſero abiturã indicat. {Quid interea?}Exultãtis eſt,& geſtiẽtis audire.{Interea}Inter eos dies {Poſtquam hunc alienum ab ſeſe videt} Pro alienatum dixit.vt in Phorm. Quid ego vobis Geta alienus ſum? Nam quomodo alienum,ſi amabat,dixiſſet?{Poſtquam hunc alienum}Oratione non iam Bacchidem excuſat,q̃ à veriſimili cauſa vult inducere,ꝙ ipſa ſit in Pamphilum durior. {Alienum ab ſe videt}.i.maritum, nam hoc nomen à meretricibus alienum eſt. {Maligna multo} Maligna,difficilis.Malignus eſt qui difficultatem ſui oſtẽdit.{Procax}Diſpoliatrix & petax.Pro careenim,eſt petere. Virg.Procacibus auſtris.i.imprudentibus.nam qui multum petit, impudens eſt & procax.Vnde & proci dicti ſunt, qui filias alienas in matrimonium petierunt. {Atqui ea res} Atqui immo. {Legitur & atque.{Non ædepol mirũ}Obtinuit quod volebat Parmeno.nam credidit Philotis iniuriam factam Pamphilo. {Atqui ea res multo maxime} Opportune concitatius Pamphilum defendit Parmeno,poſtquam Philotis inducta eſt,vt fateretur iniuriam factã. {Et hanc,quæ domi erat}Vxorem modeſtam. {Et illam} Meretricem malam. {Et illam,& hanc quæ domi erat} Illam quæ meretria eſſet,hanc.i.vxorem. {Cognouit} Diligentius & attentius conſiderauit.nam cognoſcere,eſt diligenter & attente conſiderare.{Cognouit ſatis}Bene ſatis, ex ipſius moribus, & ex meretricis.{Ad exemplum} Quaſi ad imaginem, & collationem,& ſpeciem comparationis.{Exiſtimans}Intelligens. {Hæc ita vti liberali eſſe ingenio decet}Qualitas comparatiua.{Pudẽs,modeſta} Hæc contra vitia meretricia poſuit. pudens hæc,illa procax,modeſta hæc, illa maligna,reliqua vero ſuperadduntur, ornamenta vxoria,matronæq; laudes.{Incommoda atque iniurias}Callide, laudata vxore nõ repetit vitia meretricis apud meretricem, & ſimul contentus de vxoris laudibus,vitia meretricis intelligit.{Incommoda atque iniurias viri omnes ferre} Figura eclipſis. {Tegere} Hoc plus eſt quàm ferre & tegere, ꝙ meretricẽ amaret.Et plus dixit tegere,q̃ celare.Tegere enim ad hoc dixit, vt nõ ſolum cuiquam non ediceret,ſed & ne quis ſciret.{Hic,animus} Oratorie dixit.non enim Pamphilum dixit,ſed,animum Pãphili.{Vxoris miſericordia}Amphibolia.{Hic,animus} Hic,pro tum. Virg. Hic annit grauis, atque animi maturus Alethes. {Vxoris miſericordia} Recte,quia ex miſericordia amor naſcitur.Sic & in Phor. Miſertum eſt,virgo ipſa facit egregia. Virgil. Heu quibus ille iactatus fatis. {Partim victus huiuſce iniurijs} Qualitas relatiua. {Deuictus,partim victus} De proximo repetiuit παρέμφασιν,deuictus,victus. {Paulatim elapſus} Adeo eſt tardus amor Pamphili & magnus,vt etiam poſt iniurias difficile diſcedat.{Elapſus}Animus,nõ Pamphilus.{Poſtquam par ingenium nactus eſt}An ſibi par?an abſolute bonum?vt dicimus, Sic par eſt facere te. Ergo aut ſibi par, aut vxori.i.liberali fœminæ. {Par ingenium nactus eſt} Par ingenium,eandem voluntatem.Sal.Quot eadem odiſſe, & eadem metuere in vnum coegit.Idem alibi, Nam idem velle, atque idem nolle, ea demum firma amicitia eſt. {Interea in Imbro moritur cognatus ſenex}Bene cauſa abitionis Pamphili narratur.{Cognatus ſenex} Bene ꝙ ait ſenex, nam acerbum funus non conueniebat fabulæ. In comœdia itaque apud Terent.aut meretria moleſta,aut ex duabus vna vxor moritur,aut ſenex. Ita ex huiuſmodi mortibus,vel incommodum vitatur, vel lucrũ inſuper naſcitur vt non ſit cauſa lugendi.{Horum} Maluit horum,q̃ dominorum,dicere {Ea ad hos redibat lege hæreditas}Verbo iuris viſus eſt.ea enim legitima eſt hæreditas, quæ familiæ debebatur.{Eo amantem} Modo iam vxorem.non enim amicam. {Inuitum Pamphilum extrudit pater} Inuitum receſſiſſe vis verbis demonſtrat. Nam proprie extrudere dicitur, qui manibus expellit ſed hic tranſlatione viſus eſt,vt oſtenderet tantum importunitatis verbis ſenis fuiſſe, quantum impulſio manũ efficere potuiſſet.{Extrudit}Verbum neceſſitatis. {Relinquit}Inertia præſentis temporis.Legitur & reliquit. {Relinquit cum matre hic vxorem}Præparatio ad futurum errorẽ.{Nam ſenex rus abdidit ſe.} Nam,inceptiua particula, vt, Nam meus conſeruus eſt homo vt magni precij Plaut.in Mil.glor.{Rus abdidit ſe.}Verbum reprehendentis ſenem,ꝙ ſe abdidit, dixit. {Huc raro in vrbem com.} Hoc bene dixit,vt oſtẽdat Parmenonem in vrbe eſſe. Mira œconomia fac enim præſentem & nullus error in fabule eſt. {Commeat.}Cõmeare eſt abeſſe inde vbi ſe eſſe oporteat. Ergo hoc dicto oſtẽdit,q̃ raro ad vrbem veniat ſenex. quippe commeatus eſt ex aliqua commoratione temporalis abſceſſus.{Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?}Bene vſque adhuc ſuſpẽſa narratio eſt. & in hac interrogatione quaſi ſubſtomachatur Philotis decepta ꝙ nihil videat infirmitatis nuptijs,quod optauerat.{Quid adhuc habent} Hoc triſtior meretrix dixit.{Nunc audies} Sic ait,quaſi iam dudum audire cupienti,vel quaſi ad moleſtam percontatricẽ. {Bene conueniebat ſane} Bene,pro multum.& ſane valide, quia qui ſanus,idẽ & validus.{Miris modis}Miris exẽplis. {Interim miris modis odiſſe}Huc vſque Parmenonem poeta verba paſſus eſt dicere,cetera actibus ſeruaturus. {Interim miris modis} Mire,ad finem comœdiæ rerum explanatio reſeruatur, namque ſi quæras, fallitur Parmeno cum nõ odio ſocrus,ſed pudore ſimultatem aduerſus ſocrum Philumena ſimulauerit.{Interim} Modo tẽpore, & eſt aduerb.tẽporis.{Poſtulatio}Expoſtulatio,querela.ſed proprie expoſtulatio eſt apud illum ipſum qui peccauerit,Poſtulatio, de illo apud alterum.{Quid igitur?} Recte dixit, ſi hoc non fuit, quid ergo?Poſtulatio,querela,& quaſi iuſta interpoſitio querelarum.{Fugere è conſpectu illico}Bene è cõſpectu,vt pote,quæ caueret grauida intelligi, Sed en ſubiungit Videre nolle, vt ignorantia Parmenonis appareat,qui argumentũ odiorum credidit,quod Philumena neque videri vellet,neque videre.{Fugere conſpectu} Ne videretur.{Videre nolle} Ne videre. {Denique vbi non quit pati}Pati,& ſuſtinere & ſuſtineri,intelligi poteſt hoc loco. vtrum poſtquam non potuit ſuſtinere ſocrum?an poſtquam ſocrus ferre non potuit ſic ſe celantẽ nurum?Põt etiam ſic intelligi, Vbi non potuit argumenta odij ſui ipſa nurus pati & continere, migrauit ad ſocrum.{Non quit pati} Tolerare,aut tolerari,quia patior cõmune eſt,nam patior te,& à te,dicimus.{Abijt} Proprie eſt abijt, quia non expectauit vt mitteretur. {Vbi illic dies eſt complures} ἀρχαΐσμος dies,non diebus,dixit.{Accerſi iubet} Non addidit, quæ, quia intelligitur. {Dicere cauſſam tũc neſcio quam} Ideo Neſcio quam,quia nullius momẽti,ac falſam. {Nemo remiſit} Hic iam apertius odium videtur, vbi nec iam fingitur cauſa. {Poſtquã accerſunt}Subauditur noſtri.i.miſſi à ſocru.{It viſere} Vt,popula res penates Venimus.{Poſtquam accerſunt}.i.miſſi à nobis.ſ.Et mira varietas.{It viſere adeam} Viſere,officij eſt: Videre,quærentis aliquem. {Admiſit nemo} Iniurioſa etiam ipſa pronunciatio eſt.{Hoc vbi ſenex reſciuit}Scimus quæ ad nos deferuntur, Reſcimus celata.{Heri ea cauſſa}Bene ea cauſa,quippe q̃ ſe ruri abdidiſſet.{Nondũ etiam ſcio} παρέλκον tertiũ & deeſt ſcire. Et eſt συλληψις ſcio ſcire cum ἀποκοπῇ.{Nondum etiam} Recte ſeruauit reliquis partibus fabulæ pẽdulum & attẽtum & ſpectatorem. {Niſi ſanè curæ eſt,quorſum euenturũ hoc ſiet} Bene,quia curioſus eſt Parmeno,& idẽ garrulus, nam per totam fabulã talis inducitur.{Quorſum euẽturum} ἔλλειψις.deeſt ſcire.{Habes omnem rem}q.d.q̃ audire expetiſti.{Pergam quo cœpi hoc iter} Pergam hoc iter,vt,Tendere iter pennis.{Quò cœpi hoc iter} Ad portũ.ſ. {Nam conſtitui cum quoſdam hoſpite} Dicit cauſam cur in reliqua fabula nõ appareat perſona huius meretricis.{Cõſtitui} Cõſtitui proprie.nam de huiuſmodi rebus dicitur conuenire & cõſtituere,de eiuſmodi rebus apud extraneos meretrices agũt.Dij vortant bene quod agas}Sæpe enim res eueniunt aliter q̃ volumus, & ideo vertumnus colitur,qui præeſt rebus vertentibus.

S Enea ſi,&c.} Hic tire Parmeno ſeruus occaſionẽ nactus eſt narrandi argumenti Philotidi meretrici peregre venienti. Parm.loquitur Syrum conſeruum vt cum hero petenti excuſet,ſi ſenex.ſ.Laches quæret me, dicito me modo.i.paulo ante iuiſſe ad portum percunctatũ.i.interrogatum aduentũ Pamphili, qui peregre in Imbrum profectus eſt, cuius aduẽtũ in dies magis expectauit percunctor ſi per u,ſcribatur, dicitur à per & cunctus, cuncta,cũctum,eo quod à cunctis aliquid perquiratur, at ſi per o, ſcribatur,tunc à cuncto dicitur inſtrumẽto nauis,quo nautæ vtũtur ad loca nauibus opportuna,ea aũt pertica interdum à nautis inueſtigatur quantæ ſit profunditatis aquæ fluuialis. Interdum etiam piſcatores per illas perticas ſub ripis piſcis inquirũt,& compellunt ad retia aquatica. O Syre conſerue audis ne.i.intelligis ne,aut ſentis,aut aduertis,quid dicam, vti.i.vt, dicas me iuiſſe ad portum,tum.i.tunc,ſi quæret me ſenex, aliqui lib.habẽt vt itum, & tunc forta poſſet ſic dici,vt dicas itum eſſe per infinitiuũ impeꝛſonalis verbi,& tũc intelligitur à me,ſic dicas à me itum eſſe.i.me iuiſſe ad portũ,ſi quæret ſenex,ſed prior ſentẽtia melior. Si ſenex non quæret me nullus.i.non, vt ſæpe nullus ſum, pro quaſi non ſum & perij,nullus itaque dixeris,pro nõ dicas, vt poſſim vti alias id eſt,alio tẽpore hac cauſa.i. hac excuſatione integra.i. non alias dicta.Sed video ne Philotim meretricem,vnde.i.ex quo loco,hæc meretrix aduenit.i.huc redijt Athenas,O Philotis ſalue multũ.i. multum ſis ſalua,& incolumis. PH. O optantis aduerbium.Parmeno ſalue.i.ſaluus ſis. S. O ecaſtor,iurantis aduerbiũ eſt, quaſi per ædem Caſtoris,ſicut ædepol per ædem Pollucis,mi Parmeno ſalua. P. Aedepol &.i.etiã,tu Syra lena deformis,tu ſalue, ridicule aũt hoc dicit.Conuertit ſermonẽ ad Philotim. tu Philotis dic mihi vbi oblectaſti te tãdiu.i.tanto tempore, vbi vulgo dici ſolet, vbi ſpaciatus es tantum.Dicimus oblecto me hac re. PH. equidem minime.i.nõ oblectaui me,quæ.ſ.ego profecta ſum hinc.i.ex

Athenis

Athenis Corinthũ.i.vrbem illam, cũ milite inhumaniſſimo.i.im
mitiſſimo,auſteriſſimo,ferociſſimo,immaniſſimo,ibi.ſ.Corinthi
ego miſera tuli.i.paſſa ſum, toleraui, ſuſtinui illum.i.mores eius,
biennium.i.ſpacio duorum annorum,perpetuum.i.cõtinuum,to-
tum ſine intermiſſione. P. Aedepol arbitror deſiderium.i.requi
ſitionem.Athenarum cepiſſe ſæpe Philotim.i.puto te ſæpe deſide
raſſe.& requiſiuiſſe Athenas. Dicimus vrbis deſiderium cepit me,
tenuit me,afficit me,quemadmodũ dicere ſolemus,me cepit odiũ,
vel tædium, vel ſatietas vrbis. Et arbitror inquam te ſæpe contem
pſiſſe.i.improbaſſe,tuum conſilium.i tuum propoſitum,& delibe
rationem,quia illuc iueras,vbi dicimus ſæpe. Poſt diſceſſum meũ
me pœnituit conſilij mei,dicere poſſumus poſt meã ab vrbe pro-
fectionem plerunque meum contẽpſi, aut improbaui conſilium,
vel meum, mihi conſilium diſplicuit. P H. Non poteſt dici q̃.i.
quantum eram cupida redeundi huc Athenas, & abeundi.i.diſce-
dendi à milite,& videndi vos hic Athenis, vt antiqua conſuetudi-
ne.i ſecundum vetuſtam conſuetudinem, aut ſi vis cape conſuetu
dinem pro conuerſatione,& familiaritate,vt ergo agitarem.i.cele
brarem,exercerem inter vos conuiuium,libere.i.ſine ſubiectione,
& in libertate,mea antiqua conſuetudine.i.eo modo quo ſoleba-
mus. Nam haud.i.nõ,licebat illic.i.Corinthi apud militem loqui
ea,quæ placerẽt illi militi,niſi præfinito.i.determinato,certo,præ
ſcripto,limitato,aſſignato tempore ac deſtinato. P. haud.i.non
opinor militem ſtatuiſſe.i.conſtituiſſe,limitaſſe,aſſignaſſe, præfi-
niuiſſe,deſtinaſſe finem.i.terminum, modũ tuæ orationi.i.tuo ſer
moni,ita vt vltra illum terminum tibi deſtinatum,non tibi loqui
liceret commode.i apte,accommode,pro ſua cupiditate. Nam tui
ſimiles ſæpe ſunt loquaces & petulantes,ideo non cõmode.i.blan
de,vel ex voto, ſiue ex animi ſentẽtia præfinitur ſuæ orationi mo
dus. P. deſcenſus nunc fieri incipitur ad argumenti narrationẽ.
Sed quid negocij eſt.i.quid hoc eſt,quod mihi dictum eſt, & adhi-
buit negocij ad inuidiam, & magnitudinem rei oſtendendã.Quæ
exclamatiue i.qualia & quanta Bacchis meretrix narrauit mihi
modo.i.paulo ante,hic intus.i.in eo loco vbi erant. Deinde excla
matione facta ſubdit, narrauit inquam mihi illud quod nũquam
credidi.i.putaui,fore.i.futurum eſſe.ſ.vt hac Bacchide viua.i.viuen
te.Pamphilus poſſet inducere animũ i.poſſet ſibi perſuadere, aut
imperare,aut velle habere vxorem. P. Autem,hic habet ſignifi
cationem indignantis,q.d.quid dicis eum habere vxorem, prope
eſt vt non habeat, & illud habere aũt debet pronunciatiue adiu-
uari,quod dictũ abſciſſum eſt ex fine orationis Philotis, quod fa-
ciunt ſæpe indignantes & improbantes dictũ alterius. P H. eho,
hic interiectio geſtientis in ſpem ob auditum verbũ, tu reſponde
ſup.an Pamphilus non habet vxorem? P habet vxorem,ſed ve
reor vt.i.quod non. hæ nuptiæ ſint firmæ.i.ſtabiles permanſuræ,
ratæ. P H. dij,& deæ ſaxint.i.faciant. ita.i.vt non ſint firmæ nu-
ptiæ,ſi illud.ſ.nuptias non fore firmas,eſt in rem.i.vergit in vtili-
tatem Bacchidis Nam res ſæpe capitur pro vtilitate, vt è re mea,
re tua, &c id eſt ad meã & tuam vtilitatem, hoc eſt in rẽ meam.i.
hoc eſt mihi vtile. Ab re vero ſignificat cõtra vtilitatem, vt video
ab re futurum,ſi hoc feceris.i.video futurum illud contra vtilita-
tem,ſed tu Parmeno dic mihi,qui.i.quomodo,vel cur credã iſtud
eſſe ita.i.nuptias non eſſe firmas. P. non eſt opus.i.nõ eſt expe-
diens,prolato.i.proferre,quare non ſint futuræ firmæ nuptiæ,deſi
ſte.i.ceſſa,percunctari.i.inquirere nimis curioſe,hoc.ſ.quare non
ſint futuræ firmæ nuptiæ. P H. nempe.i.certe, non eſt opus pro-
lato ea cauſa.i.pp eam cauſam, vt ne.i.vt nõ id.i.quare nõ firmæ
ſint futuræ nuptiæ,fiet,palam.i.fiat manifeſtum. Dij bene ament
me ita vt dico verum,modus eſt iurandi,non rogo te.i.non inter-
rogo, propterea.i.pp eam cauſam, vt proferam.i. vel publicem,
vel prodam Bacchidi,aut cuilibet, ſed propterea te rogo, vt ego
Philotis gaudeã tacita.i.taciturna, mecum.i.intra me. P. nun-
quam dices tam commode.i.tam aperte, vt cõmittam.i.credam.
tergum meum.i.deorſum meum in tuam fidem.i.in tuã fiduciam
ſeu fidelitatem,veritatem,ac cõſtantiam, aut in tuam promiſſio-
nem. P H. ah,interiectio dolentis,ò Parmeno noli dicere ſup.ta
lia.Dicis enim ſup. q̃ ſi tu non multo malis.i.potius velis narrare
hoc mihi,q̃ ego velim ſup.ſcire ea quæ percũcter.i.inquiram,q d.
fingis te non velle narrare mihi, ſed tamen cum ſerui omnes ſint
loquaces,tu oſtendis tua curioſitate te multo magis velle narrare
id mihi,q̃ ego velim id ſcire quod peto. ipſe enim ſeruus ſua cu-
rioſitate oſtendebat ſignum loquacitatis,nam (vt inquit Horat.)
Percunctatorem fugito,nam garrulus idẽ eſt,vel ſic intellige. No-
li Parmeno dicere ſup.talia,nam dicis ſup.quaſi tu non malis nar
rare hoc mihi,q̃ ego percuncter.i.q̃ ego petam ſcire,q.d.quidquid
fingas multo magis cupidus es narrandi id mihi, q̃ ego ſciendi,cũ
ab ingenio ſeruo cum eſſes diſceſſurus ſi faceres aliter. P. lætius
hoc ſummiſſe intra ſe loquitur. Hæc mulier prædicat.i.narrat,ve-
ra.i.ea, quæ vera ſunt,& illud.ſ.tacere non poſſe eſt mihi maximũ
vitium.i.maximum probrum. Deinde hoc clare dicit. Si das,pro
ſi des mihi fidem.i.ſi mihi ſancte promittas te tacituram dicam
quod percunctaris ſcire. P H. Hoc apud ſe, aut conuerſa ad ſpe-
ctatores, ſeruus redit ad ingenium.i.ad naturã ſeruorum, quæ eſt
tacere non poſſe,à qua videbatur diſceſſiſſe.Deinde conuertit ſer
monem ad ſeruum.do fidem.i.promitto me tacituram,loquere.i.
narra quod ego peto. P. auſculta.i.audi. P H. ſum iſtic pro hic,
id eſt ſum hic parata ad audiendum, vel ſum iſtic.i.tota verſor in
audiendo quid ſis dicturus. P. vt.i.quemadmodum,Pamphilus,
cum maxime vna pars orationis pro valde, ſeu nimis,ait Donat.
amabat hanc Bacchidem, tum.i.tunc, maxime inquam amabat
eam,cum.i.quando,pater occipit.i.incipit orare, vt ipſe Pamphi-
lus ducat vxorem, & cum inquam occipit pater dicere hæc quæ
ſunt communia omnium patrum.i.quæ ab omnibus patribus di-
ci ſolent.ſ.ſe patrem eſſe ſenem, ſed illum.ſ.filium eſſe vnicum.i.
ſine fratribus,& ſe ſenem velle illum filium eſſe præſidium.i.ſub-
leuamen.auxilium ſuæ ſenectuti.hæc prædicta ſunt,quæ patres di
cere ſolent, Ille,&c.hac tota narratione huc tenditur, vt oſtenda-
tur Pamphilus neceſſitate coactus amicam Bacchidẽ deſeruiſſe.
Ille Pamphilus primo negare.i.negabat, vel cœpit negare ſe du-
cturum vxorem, ſed poſtquam pater inſtat i.vrget, importunus
eſt, & vehemens,acrius.i.vehementius,pater efficit vt filius foret,
id eſt eſſet incertus animi, pro animo.i.dubius quid eſſet ſibi fa-
ciendum,ne,id eſt vtrum.magis obſequeretur.i.faueret, obediret
pudori.i.honeſtati,& verecundiæ,quæ afficeretur.i.patre,ſi ei non
foret obſecutus,an magis obſequeretur.i.reſponderet amori Bac-
chidis ſpreto pudore patris. Denique.i.poſt multa,ſenex Laches
pater Pamphili efficit.i.quaſi magno conatu & molimine fecit.
Nam efficimus quod magno conatu & molimine facimus,viaq;
per nos finem accepit,tundendo.i.ſæpius rogando,& quaſi mole-
ſtia afficiendo & tædio,ac ſæpe inculcãdo. Nam tundere proprie
eſt ſæpius idem appetere, ac ferire trãſlatio à fabrorum malle,in-
de obtũdere dicitur moleſtia ac tædio efficere. Cic.in epiſt. Cupio
te verbis non obtundere. Atque fecit inquam odio.i.aſſiduitate,
improbitate,ſiue importunitate,inſtãtia,inde odioſus.i.moleſtus
importunus,inſtans.Senex ergo effecit tundendo & odio,vt filius
ſup.magis obſequeretur pudori,q̃ amori.Deſpondit.i.ſpõſam fie-
ri curauit ei Pamphilo, gnatã.i.filiam vnius vicini proximi,illud,
ſcilicet deſponderi ſibi eam filium.viſum eſt Pãphilo vſque.i.aſſi-
due,neutiquam.i.nullo modo, vel non nimis graue.i.moleſtum,
& difficile toleratu.donec.i.quouſque,iam in ipſis nuptijs.i.in ip-
ſa mentione nuptiarum,vel donec ipſe poſitus,aut conſtitutus in
ipſis nuptijs poſtquam videt nuptias paratas,nec videt vllam mo
ram dari.i.neque vllum ſpatium ne dieculam quidẽ, aut dilatio-
nem aliquã dari ſibi,quin.i.quod non, ducat.i.capiat eam in vxo-
rem,ibi.i.tũc,demum.i.denique,poſtremo, tulit ita ægre.i.ità mo
leſte,& difficulter, vt.i.quod,ibi.i.tunc ipſam Bacchidem accuſa-
tricem commiſereſceret eius Pamphili.i.q ipſamet Bacchis miſe-
reretur eius.ſi adeſſet.i.ſi præſens eſſet,credo.i.ita arbitror,& mea
eſt talis opinio, commiſereſcit commiſereſcebat eſt imperſonale
verbum ante ſe volẽs habere accuſatiuum, & poſt ſe infinitiuum,
aut genitiuum,vbicunque.i.in quocunque loco, ſpatium ſolicitu
dinis.i.in quo poteramus eſſe ſoli remotis arbitris, datum erat.i.
cõceſſum,vt.i.ita q poſſet loqui,vna.i.ſimul mecum, dicebat ſup.
ò Parmeno perij.i.perditus ſum, quid ego ita aſſentiendo deſpon
ſationi iſti in quod malum.i.in quod infortunium cõieci me.i.me
præcipitem egi.ò Parmeno non potero ferre.i.portare,ſuſtinere,
tolerare,pati hoc, ego miſer perij. P H. at.i.ſed, ò Laches dij &
deæ perduint.i.perdant,deſtruant te cum iſto.i.tuo (per contem-
ptum dictum eſt iſto) odio.i.inſtãtia, & moleſtia. P. Vt redeam
ad pauca.i.paucis abſoluam narrationem,& veniam tantũ ad pau
ca narranda,quaſi longe alia dici de Pamphilo poſſent. Pãphilus
duxit vxorem domũ.vxor dicitur ab vngendo, nam nubentes vn
gebant maritorum poſtes, ibiq; lanam figebant. P. non attigit
virginem illa nocte prima plena amoris & ſuauitatis. Nihilo ma-
gis ipſe Pamphilus attigit eam ea ſup.nocte,quæ nox eſt conſecu
ta nocte prima. P H. quid ais? non poteſt illud credere, dicis q
adoleſcens cubuerit vna cum virgine plus potis.i.magis potens,
ab impulſione,q̃ eſſet virgo, vt.i qualiter, ipſe potuerit abſtinere
ſe illa virgine?nõ dicis veriſimile.i.probabile,& quod nec ſpeciem
quidem habeat veritatis,neque arbitror verum eſſe quod dicis.
P. credo ita videri tibi.i.te ita iudicare illud quod dixi nõ eſſe ve-
rum,imo nec veriſimile. nam nemo venit ad te niſi cupiẽs.i.cupi
dus amator tui,ille Pamph.duxerat illam inuitus.i.nolens. P H.
Quid fit deinde.i.quid cõſequenter efficitur, poſtquã non attigit
illam. P. ſane.i.certe,vel valde, paucis diebus poſt,aduerbiũ eſt
poſt.Pãph.ſeducit.i.ſeorſum ab arbitris ducit me ſolũ.i.ſine teſti-
bus,& arbitris.& narrat vt.i.qualiter.virgo ſit etiã tunc integra.i.
incorrupta,intacta ab eo,& narrat inquã ſe ſperaſſe poſſe tolera-

re.i.pati ſuſtinere,tolerare verbum eſt mala patiẽtis. exs nuptias antequã duaiſſet domũ eam vxorem. Sed ò Parmeno, ſubdit verba Pamphili neque eſt honeſtum mihi, neque vtile ipſi virgini, eam virginem haberi ludibrio.i.ſtuprari, vel illudi à me, quin.i.quod non reddam eam integram.i.intactam à me, itidem.i.ſimiliter,eodem modo,vt i.quemadmodum, accepi eam à ſuis parentibus,q̃ virginem decreuerim.i.ſtatuerim, defixerim me nõ poſſe habere.i.tenere mecum diutius.i.multum diu. PH. narras.i.dicis,ingenium.i.naturam Pamphili pium erga meretricem,& pudicum.i.caſtum erga virginem. P. pergit verba Pamphili referens, arbitror eſſe mihi incommodum proferre hoc.i.dicere hoc quod nunc diai,videlicet me velle integrã reddere eam. Don.exponit hoc.ſ.morem meretricis, autem.i.ſed, ſuperbum eſt.i illud eſt ſuperbiæ,eam puellam reddi patri, cui patri nihil vitij dicas.i.nihil culpæ vxoris referas,ſed ſpero illam vxorẽ meam denique, id eſt tandem,abituram.i.diſceſſuram.vbi.i.quando.ipſa cognouerit hoc.ſ.ſe non poſſe eſſe mecum. PH. Interea.i.inter eos dies, quid ſaciebat ſup.ne.i.verum, ipſe Pamphilus ibat ad Bacchidem amicam? P. Ibat quotidie,ſed vt fit.i ſicut fieri ſolet,& moris eſt, poſtquam videt hunc Pamphilum alienum.i.alienatum ab ſe pp matrimonium.nam nomen mariti eſt multum alienum à meretricibus,ilico ipſa Bacchis facta eſt multo magis maligna.i.multo magis difficilis,nam malignus dicitur, qui difficultatem ſui oſtendit,& facta eſt multo magis procax.i.petax,petulãs, importuna, diſpoliatrix. Procare enim eſt petere. Virg. procacibus auſtris.i.impudentibus,nam qui multum petit impudens eſt,& procax,vnde & proci dicti ſunt, qui filias alienas in matrimonium petierunt. PH. Aedepol non eſt mirum ſi ipſa ſit facta magis procax, pp id quod fecit Pam.fidem datam non præſtando. P. Atqui.i.ſed certe,alij habent atque,ea res ſ.talis malignitas & procacitas multo maxime.i.longe vehemẽtiſſime diſiunxit illum Pamphilum ab illa Bacchide.poſtquam cognouit.i.diligentius, & attentius conſiderauit ſatis,quantum ſat erat ſeſe.i. ſeipſum.i. mores proprios, & illam Bacchidem.i.mores meretricis,& hanc vxorẽ.i. mores vxoris,qua vxor erat domi,exiſtimãs.ſ.Pamph.intelligens mores earum Bacchidis & Philumenæ,ad exemplum.i.ad imaginem, ſiue ad collationem,aut comparationem, ſeu ſpeciem comparationis hoc modo Hæc vxor pudens.i.verecunda, modeſta.i.temperata, ita.i.eo modo,vti i.ſicut,decet.i.honeſtum eſt, ingenio liberali.i.bonæ naturæ mulieri eſſe ferre.i ferebat. æquo animo omnia incommoda i.omnes importunitates,atque omnes iniurias.i.iniuſtitias,viri i.mariti ſui.ſ.Pamphili,tegere.i.tegebat, cõtumelias.i, nõ ſolum celabat,neque reuelabat,ſed efficiebat ne eiuſmodi contumeliæ ab aliquo reſciſcerentur. Poſtquã ergo Pamph.hæc omnia contulit.i.comparauit.huc.i.tunc, animus eius.i.ipſemet partim.i. pro parte aliqua deuictus.i.multũ motus miſericordia vxoris ſuæ,partim i.ex altera parte victus.i defleans & ſeparatus iniuria.i.improbitate,malignitate huius meretricis elapſus eſt.ſ.animus Pãphili.i.latenter euaſit à Bacchide, atque ipſe animus tranſtulit amorem huic vxori Philumenæ. poſtquam nactus eſt,id inuenit. ingenium par ſibi ſup.i.eandem voluntatem vel naturam, vel poſtquam inuenit par.ſ.bonum ingenium.i.bonam naturam ſuæ vxoris,interea i.dum hęc gerũtur, ſenex quidam cognatus.i.de cognatione horum.ſ.Pãphili & patris ſui moritur in Imbro.i.in eo loco.hęreditas.i.ſucceſſio. redibat.i.attinebat, ſpectabat ad hos.Pãmph.& patrem.legi.i per legem. pater Laches extrudit.i.quaſi manibus expellit,eo.i.in Imbrum Pamp.filium inuitum.i.nolentem,quia amantem i.amore ſuæ vxoris captũ.Pamph.relinquit hic vxorem cum matre ſuam.nam ſenex.ſ.pater eius Laches abdidit.i.abſcõdendo ſe contulit rus.i.in agros medicãdi gratia.i.operandi,commeat.i.redit raro huc in vrbem Athenarum. Commeare eſt abeſſe inde vbi te eſſe oporteat. Inde cõmeatus dicitur ex aliqua cauſa temporalis abſceſſus. PH. Quid infirmitatis.i.q̃ inſtabilitatem nuptiæ habent adhuc.i.hactenus, q.d.nihil ex tuis verbis infirmitatis eſſe colligitur adhuc. P. Nũc audies.i.cognoſces,primum.i.in principio ſanè bene.i.valde bene, vel multum conueniebat inter eas.i.nulla erat controuerſia inter Soſtratam matrem Pamphili & Philumenam. Dicimus eleganter aliquãdo, optime inter nos conueniebat.i.nihil erat cõtrouerſiæ inter nos, vbi conueniebat eſt imperſonale verbũ,ſed cum dicimus hoc conuenit inter nos.i.de hoc nulla eſt inter nos cõtrouerſia. perſonale verbum eſt. Interim.i.repente, ait Don. Philumena cœpit odiſſe, pro odire,ſi haberemus Soſtratam matrem Pamphili nurus modis.i.mirabilibus exemplis, neque tñ vllæ lites.i.vlla iurgia erant inter eas,nunquam poſtulatio.i.querela,ſeu interpoſitio querelarum erat inter eas. Ex poſtulatio eſt querela interpoſita apud illũ, qui peccauerit,poſtulatio vero eſt de aliquo apud alterũ interpoſita querela. PH. igitur ſi hoc non fuit.i.ſi lites non habuerũt,quid fuit aliud inter eas? P. ſi quãdo.i.ſi aliqñ,vel ſi forte Soſtrata acceſſerat ad eam Philumenam confabulatum,primum ſupinum.i.vt confabularetur,ſeu colloqueretur cum ea,& cum ea familiariter conferret aliqua,& communicaret. ilico ipſa Philumena fugere.i.fugiebat e conſpectu eius Soſtratæ,ne videretur ab ea, nolle.i.nolebat videre ipſam Soſtratam,denique.i.poſtquã,non quiuit.i.non potuit pati.i.tolerare, inſtantiã Soſtratæ,vel nequiuit pati.i.tolerari à Soſtrata,quia (vt ait Don.)patior eſt cõmune verbum. nam patior te & à te dicimus,ſimulat.i fingit ſe Philumenam,accerſi.i.aduocari à matre ſua, ad rem diuinam.i.ad ſacrificiũ faciendum forte ſuæ genti hęreditarium vt ſępe fiebat, abijt.i.diſceſſit, neque expectauit vt mitteretur,vbi.i.poſtquam. ipſa Philumena eſt illic.i.apud matrem.cõplures dies.i.multis diebus.Soſtrata iubet eam Philumenam accerſi.i.aduocari. Tũc mater & filia & ancillæ dixerunt.neſcio q̃ cauſam quæ nõ poſſit ridere Philumena. iterum.i.ſecũdo.Soſtrata iubet eam Philumenam accerſi.i.aduocari,nemo.i.nullus,aut nulla remiſit Philumenam poſtquã miſſi à Soſtrata acceſſunt.i.aduocant eam ſępius. ſimulant mulierem Philumenam eſſe ęgram.i.ęgrotam, illico noſtra Soſtrata hera mea it viſere,pro it ad viſendum,vel viſit eam Philumenam,viſere eſt officij,videre quęrẽtis aliquem. nemo admiſit i.introduxit Soſtratam ad eam Philumenã,vbi.i.poſtquam. ſenex Laches reſciuit.i.cognouit hoc per relationẽ. Nam ſcimus quæ ad nos deferũtur,reſcimus relata. Heri ipſe ſenex aduenit huc rure.i ex agris, ex cauſa.i. pp eam cauſam,continuo.i.illico,ipſe conuenit.i.allocutus patrem Philumenæ, etiam nondum.i.non adhuc ſcio quid egerint.i.fecerit,quidve fuerint locuti, niſi.i. prętęrquã, q; ſanè.i.certe,vel valde,eſt mihi curæ ſcire ſup.quorſum.i.in quam partẽ, hoc negocium ſit euenturum.i.proceſſurum,habes.i.tenes,intelligis omnem rem quam audire expetiſti, pergam.i.proſequar hoc iter.quo itinere cœpi ire.ſ.ad portum, vel pergam.i.perſeuerabo ire ſupp.eo quo.i.in quem locum.ſ.ad portum, cœpi inter.i.ſum iter ingreſſus. PH. & quidem.i.& certe. ego pergã quoquo cœpi iter,nam conſtitui.i.coueni.cum quodam hoſpite.i.amico externo.me eſſe conuenturam.i.allocuturam illum hoſpitem. P. dij bene vortant.i.approbent bene,& recte dirigant id quod agas. Sæpe enim res eueniunt aliter,q̃ volumus, & plerunque bona in peius,mala mutantur in melius,& ideo volturnus, vel (vt dñt alij) vertumnus colitur, qui præeſt vertentibus. PH. ò Parmeno vale. P. tu Philotium nomen productum & protẽſum blandi gratia, ſicut Glycerium.etiam tu Philotium bene vale.

Argumentum} Per occaſionem Parmeno narrat argumẽtum Philoti, quõ Pamphilum coactum vxorem ducere poſt Bacchidis conſuetudinem,tędium ceperit nuptiarũ. }Nullus dixeris} Pro,nihil Eſſe; hoc totũ præparatio & via quędam ad futuram narrationem. }Illum rusſ} Verbum difficultatis & odij. }Haud opinor} Vrbane dictum in mulierem. }Habere autem?} Ironica correptio. }Quaſi non tu} Facere notat futilitatẽ Parmenonis,reponens vices exprobrata garrulitati. }Hanc Bacchidem} Narratio. }Se ſenem} Obliqua allocutio exprimens verba ſenis. }Vt ipſam} Faceta cõparatio. }Perij,quid} Proſopopœia pœnitentis Pamphili. }Quid ais?} Admirantis }Credo ita} Soluit à perſonis. }Sed quam} Labitur in proſopopœiam. }Hac ego} Continuat verba Pãphili. }Maligna} Difficilis ac ſuperba. }Hęc, ita velim} Cõparatione indicat mores Philumenæ,& obiter modeſtæ vxoris officiũ exprimit. }Paulatim elapſus} Propria & elegans locutio. }Quid adhuc} Interpellatio continuas partes narrationis. }Poſtulatio} Accuſatio,querela. }Dixere cauſam} Recte cauſa odij non exprimitur,vt reſeruetur ad errorem fabulæ. LATO.

Senex ſi quæret} Quàm grauiter adoleſcentes ferant vxores ſibi dari,prę ſertim in ætate, qua amoribus liberaliter indulgere poſſunt docet hęc ſcena. Interim tamen pereleganter etiam exprimuntur bonæ vxoris,& prudẽtis mulieris mores,quã ſane circa maritum tãtum poſſunt,vt vel facile ex malo bonum, & ex bono malum,ſi importunæ fuerint, reddant Ariſt.lib.2.de re familiari. Quapropter decet non ſolum in proſperis rebus, ſecundaq; fortuna,vnanimem ſeſe viro prę ſtare, & inſeruire velle, verumetiam in aduerſis, Si ſit in rebus defectus,vel corporis ęgrotatio, vel alienatio mentis ęquo ferat animo,& obſequatur, niſi forte turpe aliquid ſit,vel indignum. Nec ſi quid maritus perturbatione animi deliquerit,memoriter ſeruet, ſed ęgritudini ignorantiæq; adſcribat. Nam quanto in his diligẽtius obſequatur,tanto ſibi maiorem gratiam habebit,cum ab ægritudine fuerit liberatus. Et: Parua quidẽ peccata mariti,& ſi voluptaria fuerint ignoſcendo vxor neſciat. }Nullus dixerit} Pro nõ dixeris per antimeriam, hoc eſt nomẽ pro aduerbio. }Prę finito} Hoc eſt ſtatuto modo,& termino, quid & quatenus. PETR. MARS.

IN 8. Aedepol primã corripit, niſi ſit cretiens loco quinto. In 9.ſ,in Philotis eliditur,niſi quis verbum. Vbi ante Philotis ponat,& Mihi monoſyl.totum elidatur. In 10.proceleuſmaticus GLAR.

eſt loco

eſt loco primo. In 13. Aedepol prima breui, niſi ſit creticus loco primo. Et in 14. Philotion legendũ ea Don. non Philotis, vt habet Aldi lib. In 22. d, in Quid eliditur, & Hæc, nõ omnes habent lib. nominatim vetuſtus noſter. In 24. anapæſtus loco primo, ſed ſecundo creticus, quod malim quàm l, de Ille abijcere. In 30. Ea eſt monoſyll. In 31. Ita me dij amabunt, legendum ex Donat. abſq; aduerbio Bene. In 32. Vt, à ſuperiore eliditur verſu. Profe ro enim primã producit apud Virg. niſi quis hoc licenter ab hoc poeta correptum exiſtimet. Quo de diximus in Adel. Act. 3. Se. 2. Item d, in Sed eliditur. In 37. l, de Illud eliditur, vel bacchius eſt loco primo. In 43. ego malim alterum Eſſe abijcere, quàm l, de Illum elidere, & Seſe initio item geminandum puto. Et eſt ſanè luculentior ſenſus, vt poſt Vnicũ neutiquã diſtinguatur. In 45. vel creticus loco primo eſt, vel Ille abijcit alterum l. In 49. anapæſtus eſt loco ſecundo, & Huius monoſyll. In 50. creticus haud dubie eſt loco quinto. In 54. Credo ibi eus, legendum ex Don. & Eius diſſyll. eſt. In 59. vel Deæ monoſyll. vel creticus eſt loco ſecundo, Perdiunt diſſyll eſt, & Iſto, pro Iſtoc legendũ puto propter carmen. Alioqui heptametrum fuerit, quale nullum inter ſe narios. Et verſu proxime ſequenti, vel d, in Ad, eliditur ſequente conſonante, vel Vt à ſuperiore verſu eliditur, vt Lache, pro Laches, legatur. quod quidam habent lib. In 54. Potus legendum, non Potis. Sic autem conſtat carmen,

Plus potus, illa vt abſtinere potuerit.

Nam vt ſeſe adijciatur, non eſt neceſſe. In 57. proceleuſmaticus eſt initio, niſi creticum malimus loco ſecundo. In 61. Eam monoſyll. ſed m, vel in Quam, vel in Eam, non eliditur. In 70. d, eliditur in Sed, & in 72. in Quid. In 74. s, in Magis. In 75. Aedepol prima correpta. In 76. alterum Se, quod ad finem verſus eſt, à ſequẽte verſu eliditur. In 78. d, in Ad, elidi videtur niſi bacchiũ loco primo eſſe putemus. Sic Earum diſſyll. fuerit, niſi creticus ſit loco quarto. In 83. Deuictus legendum ex Donat. non, Deuinctus, vt ſit παρόμοιον, Deuictus, Victus, & Huiuſce diſſyll. In 87. Horum ea ad hos redibat lege hereditas, legendum. Et vel m, in Horum, vel a, in Ea non eliditur. In 88. anapæſtus eſt loco primo. In 99. ſynæreſis eſt duorũ ij, in Abijt. In 100. duo bacchij ſunt initio verſus, quod dicere malim, quàm tam anxie l, in Illic, & s, in Dies elidere. In vltimo verſu Philotion legendum, non Philotis, quod Aldi habet lib. nomen blandimenti gratia protenſum, idque apte ſane, cum o, ſit productum.

ACTVS II. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Soſtratam vxorem accuſat Laches, quòd nurum Philumenam duritie ſua, & morum incommoditate domo eiecerit. Socrus contra nihil tale à ſe patratum eſſe contendit.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Laches omnes ſocrus odij in nurus inſimulat, mulieres aduerſantes viris commemorat. Deinde diuerſis coniecturis Soſtratam vxorem, Philumenæ ſocrum coarguit, quod nurum ſuam vtpote eandem Philumenam Pamphili vxorem duriſſimis ſuis moribus & intolerabilibus e domo expulerit, coegeritq; ad matrem remigrare. Socrus vero econtrario contendit, nihil ſe in perniciem nurus attentaſſe.

Tetrametri partim iambici Acatalectici, partim Trochaici Catalectici. Præterea aliquot Senarij.

LACHES ſenex, SOSTRATA mulier.

PRo dẽum atq; hominum fidem, quod hoc genus eſt, quæ hæc coniuratio,
Vt omnes mulieres eadem æque ſtudeant, nolintq; omnia?
Neque declinatam quidquam ab aliarũ ingenio vllam reperias:
Itaq; adeo vno animo omnes ſocrus oderunt nurus. viris
Eſſe aduorſas, æque ſtudium eſt, ſimilis eſt pertinacia.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiã: &
Ei ludo, ſi vllus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatis certo ſcio.
S. Me miſeram, quæ nunc, quamobrem accuſet, neſcio, L. hem
Tu neſcis? S. non, ita me dij bene ament mi Laches,
Itaque vna inter nos agere ætatem liceat. L. dij mala prohibeant.
S. Meque abs te immerito eſſe accuſatam, poſt modo reſciſces. L. ſcio.
Te immerito? an quidquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras?
Tum autem, ex amicis inimici vt ſint nobis affines, facis;
Qui illum decrerunt dignum, ſuos cui liberos committerent.
Tu ſola exorere, quæ perturbas hæc tua imprudentia.
S. Egone? L. tu inquam mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem, putas.
An, quia ruri eſſe crebro ſoleo, neſcire arbitramini.
Quo quiſq; pacto hic vitam noſtrorum exigat?
Multo melius, hic quæ fiunt, quàm illi, vbi ſum aſſidue, ſcio;
Ideo quia, vti vos mihi domi eritis, proinde ego ero foris.
Iam pridem equidem audiui cepiſſe odium tui Philumenam:
Minimeque adeo mirum: &, ni id feciſſet, magis mirum foret.
Sed non credidi adeo, vt etiam totam hanc odiſſet domũ:
Quod ſi ſciſſem, illa hic maneret potius, tu hinc iſſes foras,
At vide, quàm immerito ægritudo hæc oritur mi abs te Soſtrata.
Rus habitatum abij, concedens vobis, & rei ſeruiens,
Sumptus veſtros, ociumq; vt noſtra res poſſet pati,
Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam.
Non te pro his curaſſe rebus, ne quid ægre eſſet mihi?
*S. Non mea opera, neque pol culpa * euenit. L. immo maxume.* * venit.
Sola hic fuiſti: in te omnis hæret culpa ſola Soſtrata.
Quæ hinc erant, curares; cum ego vos ſolui curis ceteris.
Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias non pudet;
Illius dices culpa factum. S. haud equidem dico mi Laches.
L. Gaudeo (ita me dij ament) gnati cauſſa: nam de te quidem,
Satis ſcio, peccando detrimenti nil fieri poteſt,
S. Qui ſcis, an ea cauſſa mi vir me odiſſe aſſimulauerit,
Vt cum matre vna plus eſſet? L. quid ais? non ſignificat eſt,
Quòd heri nemo voluit viſentem te ad eam intromittere?
*S. * Enim laſſam oppido tum aiebant; eo ad eam non admiſſa ſum.* * Eam
L. Tuos eſſe illi mores morbum magis, quàm vllam aliam rem arbitror:
Et merito adeo; nam voſtratum nulla eſt, quin gnatum velit
Ducere vxorem; & quæ vobis placita conditio eſt, datur:
Vbi duxere impulſu voſtro, voſtro impulſu eaſdem exigunt.

PRo deum atq; hominum fidem} In hac ſcena accuſatio ſocrus eſt, quæ ſe coniecturaliter defendit, dicens nihil à ſe factum in perniciem nurus. {Pro deum atq; hominum fidem} Empathos ab exclamatione cœpta ſcena eſt. Senex enim eſt difficilis & iratus. {Quod hoc genus eſt, quæ cõiuratio,} Conatur Terentius aduerſus famam ſocrum bonam reperire, & incipit generali exclamatione, quo vehemẽtior ſit eius accuſatio, paulatimq; ad ſpeciale crimen deſcendit. {Quod hoc genus} Accuſatio à perſona, cui accidit ex ſexu quod ſocrus eſt. {Coniuratio} Confeſſio, bonæ rei eſt. Coniuratio malæ. & inde coniuratio Catilinæ dicta eſt. {Quæ hæc coniuratio} Accuſatio à te. {Vt omnes mulieres eadem æque ſtudeant} Bono argumento vtitur, Læſiſti nurum, quia ſocrus es, & nulla ſocrus diligit nurum. {Vt omnes mulieres} Don.

mulieres} Accuſatio à cauſa eadem. {Studeant} Maioris operis eſt ſtudere, quam velle. {Neq; declinatam quidquam} à literam vel inflexam, ab eo quod declinauerat, ne parũ ſit, diuerſam vel diſſimilem dixiſſe. vt eſt illud, Illum tumulum inflexit. {Itaq; adeo vno animo} Neſcias an ex ſententia hac, vel adeo ex hac ſcena nomen fabulæ ſit inuentum. {Itaq; adeo} Neceſſaria ſententiæ amphibolia ad deſcribendam vtramq; perſonam. {Viris eſſe aduerſas} Aliud argumentum, Læſiſti nurũ, vt mihi aduerſareris. nam mulieres omnes aduerſantur viris. {Similis eſt pertinacia} Auxeſis. nam ſtudium & bonum eſt: Pertinacia vero nunquam non mala. {Aeque ſtudium eſt} Studiũ eſt dedita opera voluntatis hominis attentior atq; impenſior. {In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam,} Tria in accuſatione poſuit, ex quibus duo ſunt communia, vnum ipſius. quod mulier eſt, & quod ſocrus communia, quod ipſa ſpecialiter, magiſtra eſt ad malitiam Soſtrata. Ex his colligit iniuriam paſſam, nurũ per coniecturam. {Et Ei ludo, ſi vllus eſt, magiſtram} Magna amplificatio criminis. dubitat, an ſit ludus malitiæ, & magiſtra non dubitat Soſtratã, ſed certo ſcio, inquit {Me miſeram,} Et hæc quæ amphatos cœpit, ad miſericordiam ſpectat defendentis oratio. {Quæ nunc, quamobrem accuſet, neſcio} Oratorie, pro ſe loquitur mulier. ſi quidẽ maioris innocentiæ eſt neſcire crimen, quàm defendere. & his verbis oſtenditur ſine noxa eſſe etiam Philumenam, non ſolũ hanc quæ loquitur, Soſtratam. {Itaque} Modo duæ partes ſunt orationis. {Non, ita me dij bene ament mi Laches} Modo mi Laches non eſt blandientis, ſed eius qui periclitetur innocẽtis. {Non, ita me dij bene ament} πίστις per iuſiurã dum. {Non, ita me dij bene ament} Animaduertendũ veteres, non tantus euphemiſmon in verbis, quàm cacephaton neglegiſſe, velut hic, Ita me dij bene ament. {Dij mala prohibeant} Similiter odit vxorem, cuius amor optabilis fuit in adoleſcentia. {Dij mala prohibeant} Vt vna inter nos agamus ætatem. {Poſt modo reſciſces} Hæc figura ab oratoribus, ἐπάγγελμα nominatur, in qua aliquid promittimus iudicibus nos probaturos, cum metuimus, ne quid illis temere perſuaſum ſit. {Poſt modum reſciſces} Fiducia innocentiæ. Reſciſcere eſt, cum quod de induſtria celatur, via argumentorum vi agnoſcitur. {An quidquam pro iſtis factis} Amare, παρὰ προσδοκίαν. {Quæ me, & te, & familiam} Iam ſic accuſat, quaſi probauerit crimen. & eſt amplificatio. {Quæ me & te, & familiam} Hæc exaggeratio eſt, quæ δεινότης appellatur, cum ex vno maleficio multa fiunt ab oratoribus crimina. {Dedecoras} Dedecoratur, quod honeſtum eſt: Turpatur, quod honeſtum eſt corporale. {Suos cui liberos committerent} Nota liberos ſignificatione etiam vnius filiæ. {Dignũ, ſuos cui liberos committerent} Multum ſonanter & accuſatorio ſtrepitu nec maſculinum genus, nec fœmininũ poſuit, nec vnum, ſed liberos. Sic Cic. En cui tuos liberos committas. cum de vno ageret. & Habemus.n. liberos omnes, de puella. {Dignum} Sic dixit dignum, vt honoris genus ſit accipere vxorem meruiſſe. {Tu ſola exorere} Emergis repertis. Verbũ hoc imprudentiam notat. Cic. exortus eſt ſeruus, qui quem in eculeo appellare non poſſet, eum accuſet ſolutus. {Exorere,} Exiſtis. Exoriri dicitur qui non expectatus inuadit aliquem. {Tu inquam mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem, putas} Tu mulier, ἔμφασιν militiæ habet. & omnino expreſſio cõſuetudinis eſt ad indignationem. Et lapis nunquam vtilis, niſi ad telum, quem magis ad iniuriam delegit. nam ſaxum melius, quàm lapis, vt Virg. Saxaq; ſubuectare humeris. {Tu inquam mulier} Sic Euripides * & Virg. varium & mutabile ſemper Fœmina. {Lapidem, haud hominẽ} Sufficeret, lapidem putas, ſed de ſtomacho, haud hominem, additũ eſt. Plau. Heus meus elephanti corio circuntectus eſt, non ſuo. {Haud hominem putas} ἐν ἤθει. Sic Apollodorus * {An, quia ruri eſſe crebro} Memor ſui eſt, qui vexerat, Rus abis. {Quo quiſq; pacto voſtrorum} Voſtrorum, pro voſtrum. ſic veteres. {Multo melius, hic quæ fiunt} ὑπερβολῇ vſus eſt. vt in Adelphis, Ac non prius totis ſex menſibus olfeciſſem? {Ideo quia, vbi vos mihi domi eritis} Mire confirmat vnde ſciat, ne ſuſpicioſe crimen objicere videretur. Et bene Mihi, quia commoditas familiæ ad hunc redundatura eſt. {Iampridem equidem audiui cepiſſe odiũ tui Philumenam} Primo obiurgatio eſt Soſtratæ, cur non amet nurum. ſecundo, cur non ametur à nuru tertio, cur vſque adeo puella nupta deferat domum. {Minimeq; adeo mirum,} Satis amare, pro merito dicit odium contra meritũ amoremque, ſimul excuſat nurum, quæ oderit talem ſocrum, & ſimul præuenit, Quid ſi non læſa eſt, ſed odio me habet? {Sed non credidi adeo,} Deeſt, oſuram ſuiſſe. {At vide, quàm immerito ægritudo hæc oritur mi abs te Soſtrata} ἀποθεώσις poſt acrem inuectionem, ſeipſum miſeratur, vt inuidiã duræ inclamationis in ipſam conuertat. Sic in Andria. Age nunc, iam ego pol hodie, ſi viuo, tibi Oſtendam, herum quid ſit pericli fallere. Et continuo, Chreme, Pietatem gnati. non te miſeret mei? Tantum laborem capere ob talem filium? {Quàm immerito ægritudo hæc oritur mi abs te Soſtrata} Poſtquam de iniuria dixit, de perſona eius cuius fama * eſt.i.cum. {Aegritudo hæc oritur} Oritur, & magnitudinem rei ſignificat, & repentinum impetum. vt ſupra, Tu ſola exorere. {Rus habitatum abij} Quia dixit, Senex rus ſeſe abdidit. {Concedens vobis} Ne diceretur quod ſit voluptatis cauſa. Vobis melius pluraliter, quàm ſi diceret, qui. {Sumptus veſtros, otiumq;} Sumptus veſtros, idem quod alibi, Otium, vitam vrbanam. Vel quod nihil acquiritis. vt in Adelphis, Hanc ego clementem vitam, vrbanam atq; otium ſecutus ſum. {Concedens vobis, & rei ſeruiens} Cõcedens vobis.i. vt vos in vrbe eſſetis {Rei ſeruiens} Res ſeruit diuitibus, quia abundãt. rei ſeruiunt pauperes, quia ſe coarctant ad anguſtias rei. Ita ergo res pro qualitate ſua & ſeruit, & ei rei ſeruitur. Horat. Imperat aut ſeruit collecta pecunia cuique. {Otiumq;} Hoc eſt, amorem, quaſi nihil agentibus. {Vt noſtra res poſſet pati} Mediocris.ſ. vt comici patresfamilias. {Præter æquom ætatem meam} Præter æquum quia vos eſtis domini, vel quia vos fruimini, cum ego doluerim. Aetatem, quia ſenex. Virg. Vires vltra, ſortemq; ſenectæ. {Non te pro his curaſſe rebus} Mirus ſenſus, pro his, inquit, tot rebus vnam, & facilem redderes, curares ne quid ægre eſſet mihi. Et te ſic pronunciandum, q.d. Et ſi alij nõ curarent, curare debuiſti. {Non mea opera, neq; pol culpa} Vellet dicere nurus euenit, ſed melius dixit, non mea, ne accuſando, cõfirmaret quod dixit ſenex, Omnes ſocrus oderunt nurus. {Neq; pol culpa euenit} Bene additum, Neq; pol culpa. Potuit enim fieri, vt non fecerit ipſa iniuriam, ſed tñ permiſerit fieri. mire tamen nec ipſa accuſat nurum. {Non mea opera, neq; pol culpa} Videtur vnum dixiſſe opera & culpa, & tamen non eſt idem. Opera enim eſt, ſi ſcientes læſerimus: Culpa, ſi ne ſcientes. quorũ alterum, ſceleris, alterum, ſtultitiæ eſt. {Sola hic fuiſti} Ratio. & deeſt Enim, vt ſit, Sola enim hic fuiſti, quod ad filium & maritum pertinet. nam non ſola, cum qua nurus. {Sola hic fuiſti,} Sola quantum pertinet ad regendam domum, ceterum & filius, & nurus erant. ſed ſola.i. ſine me. {In te omnis hæret culpam} Etſi in nuru culpa aliqua, in te omnis eſt tamen Soſtrata. {Sola Soſtrata} Optime geminauit Sola, more iraſcentium, nondum nomen poſuit. & Soſtrata, additũ ad amaritudinem inclamantis. {Cum ego vos ſolui curis ceteris} Vos, pro te: vt, Deſiſte manum committere Teucris. {Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias} h.d. tanquam cõceſſerit etiã nurum iniquam eſſe. {Cum ego vos ſolui} Noua figura, ſolui vos {Illius dices culpa factum} Præuenit defenſionem, & eam ſic pronunciauit vt crimen. {Cum puella} Puellam blande dixit, ita hanc cum amaritudine, anum. {Haud equidem dico mi Laches} Mi Laches modo dixit, quaſi grauiſſimum accuſatorem arguens & quaſi defatigata, & delaſſata eius inclamationibus. Non ergo blandientis eſt modo Mi, ſed inuidioſe rogitantis. {Gaudeo, ita me dij ament, gnati cauſa} Quòd ſimilis filius non ſit, an quod talem vxorem habet, quã nec inimica accuſare poſſit? Et gnati cauſa, dixit, quia talem vxorem habens, ſua cauſa, quid gaudeat non habet. {Nam de te quidem ſatis ſcio}.i. nihil detrimenti ſit, ſi tu pecces.i. nunquam, inquit, peccando peior fieri potes, ſed es eadem quæ ſemper es. Senſus eſt, Iam talis es, vt peior fieri non poſſis. Sic Cic. Eſt idẽ Verres qui fuit ſemper. {Peccando, detrimenti} Seruas, inquit, numerum peccatorum, nec ſit vllum copiæ detrimentum ſed cum pluſrimum delinquas, tantundem ſemper admittitur. {Peccando, detrimenti} Hic ſenſus obſcurus eſt, attamen hic dũ quantumcunque, inquit, ſceleris admiſeris i quantumcunque peccaueris, nihil de tua exiſtimatione minuitur. nihil de pudore derogatur, eadem es quæ fuiſti, quia peior fieri non potes. {Peccando detrimenti} Quidam hanc putant ironiam, q.d. Certus ſum quod ex nullo peccato tuo damnũ pati poſſumus, ſed male. {Qui ſcis, an ea cauſa, mi vir} Defenſio à deriuatione cauſæ, in qua oſtenditur non hanc eſſe, quam obijcit cauſam ſenex, cur abierit nurus ad matrem ſuã. {Vt cum matre} Deeſt, Sua. {Vt cum matre vna plus eſſet?} ἰδιωτικῶς dixit.i. diu ac maiorem partem. {Quòd heri nemo voluit} Bene infirmauit defenſionem ſenex, dicendo, Si propter matrem abijt, cur tu excluſa es, cũ venires? {Enim laſſa oppido} Infirmius defenditur ſocrus, vt error ſenis vſq; ad cataſtrophem perſeueret. {Enim laſſam oppido} Pro, Oppido enim dixit. Supernacua ponitur interdum hæc coniunctio, aut pro altera coniunctione. {Oppido} Valde. tranſlatio à ruſticis, qui interrogati quemadmodum fruges prouenisſent, reſpondebant, Oppido.i. quæ ſibi & oppido ſufficere potuiſſent. {Eo} Propterea, ideo. {Tuos eſſe illi mores} Acerbiſſime inſtruit ſenex & accuſationi vxoris, & defenſioni nurus, ſi quidem hoc ſenſu dicat, nurum nec mendacij culpam incurrere, quæ vere ægrotet ex moribus malæ ſocrus. {Nam veſtrarum nulla eſt} Pro veſtrũ. hoc.n. ab eo quod eſt veſtræ. {Quin gnatũ velit} Quin, quæ non. {Et quæ vobis placita conditio eſt datur}

Imago

Imago hic quædam argumentationis, quæ dicitur ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους. quod Latine dicitur, Ab initio ad finem. & vt generaliter cœpit inuectionem, ita generaliter cõcluſit in ſocrus. & eſt ſenſus, Eo improbius facitis, ꝙ illas, quas elegeritis, odiſtis. § Vbi duxere impulſu veſtro § Bene verba eadem ſtomachoſe & ſignificãter repetiuit, vt improbitas ex proximo appareat impulſu. § Vbi duxere impulſu § Videtur, vt ſupra diximus, hæc tota ſcena ad hoc interpoſita, vt fabulæ nomen hinc intelligeremus inuentũ. Et impudentiã ſocruũ impulſus repetitio demõſtrauit. § Impulſu veſtro § Sic in Heaut. Scortari crebro nolunt, nolunt crebro conuiuarier.

GVID. PRo, &c. § Hic accuſatio ſocrus eſt, quæ læſerit nurũ. Socrus autem coniecturaliter ſe defendit dicens nihil à ſe factũ eſſe in perniciem nurus. L. Pro, iraſcentis exclamatio, imploro ſup. fidem .i. opem & auxilium. Deum pro Deorum, atque hominum, quod .i. quale, cuiuſmodi eſt hoc genus, muliebre .ſ. eſt, accuſatio eſt enim eſt à ſaau, quæ .i. qualis, hæc coniuratio .i. conſpiratio, conſenſus, concordia, in malum eſt, conſenſio bonæ rei eſt, coniuratio malæ, vt .i. quod omnes mulieres æque .i. pariter, vel ita ſtudeant .i. ſtudio ſe moliantur, tentent, atque cupiant ea .i. eaſdem res, puta lædere nurus & odiſſe, ſtudere maioris eſt operis, ꝗ velle, ideo hic ſtudeant. rite capi poteſt pro ſtudioſe cupiant, & vt omnes mulieres æque nolint .i. recuſent omnia, quæ ſup. viri velint vel nurus, neque reperias .i. inueniat aliquis, ſecunda perſona, pro tertia, vllam mulierem declinatam .i. inflexam, ſeu recedentẽ quidquam .i. in aliquo, ſeu aliquatenus ab ingenio .i. à natura aliarum mulierum, itaque .i. ideo, vel ſint duæ partes, omnes ſocrus .i. omnes matres maritorum, oderunt, id eſt odio proſequuntur nurus .i. vxores ſuorum filiorum, adeo pro valde, vno animo .i. animo valde ſimili, & conſentienti, æque .i. ita, vel tam ſeu tantũ ſtudium eſt .i. dedita opera & attenta voluntas, ac impenſa & ſimilis pertinacia .i. obſtinatio & perſeuerantia in malo eſt omnibus, mulieribus, eſſe aduerſas .i. aduerſari viris, & omnes mulieres videntur mihi doctæ .i. inſtructæ, eruditæ ad malitiam, in eodem ludo .i. in eadem ſchola malitiæ. Et ſcio ſatis certo .i. ſatis explorate hanc vxorem meam eſſe magiſtrã ei ludo .i. illi ſcholæ malitiæ, ſi vllus eſt malitiæ ludus magna eſt criminis amplificatio dum dubitat ſenex an ſit malitiæ ludus. S. me miſeram, exclamatio eſt tertia, q.d. poſſum Dicere me eſſe infelicem, quæ .ſ. ego neſcio, quamobrem .i. propter quã cauſam. accuſer à viro meo nũc. L. hem, indignantis interiectio, & irridentis, tu neſcis quare accuſeris, q.d. optime noſti, ſed ſimulare te iuuat. S. ò mi Laches, non hic mi blandimentis eſt, ſed eius qui periclitetur innoxius. Dij ita amẽt me, vt dico verũ, me neſcire quare accuſer, quę .i. & ita liceat nos agere ætatem .i. vita fungi inter nos, & ſimul traducere vitæ tempus, vt verũ dico me neſcire quare accuſer, ſuntq́; modi iurandi ſatia triti. L. dij prohibeant mala, q.d. non eſſet magnũ mihi malum, ſi tu mihi eriperetis me poſſem tecum agere ætatem, & hoc dicitur per quandam irriſionem, vt dici conſueuit vulgo, Deus ſeruet nos à malo per quandam irriſionem. S. & reſciſſes .i. cognoſces. Reſcimus quod de induſtria cælatur, poſt modum, id eſt poſtea me Soſtratam eſſe accuſatam abs te immerito .i. ſine cauſa. L. ſcio te immerito eſſe accuſatam, q.d. ſcio te non eſſe tantum accuſatam quantum meruiſti, & ideo immerito .i. non ſecundum meritum es accuſata, an .i. vtrum quidquam .i. aliquid poteſt dici de te dignum .i. prout merita es. pro iſtis factis .i. pro tuis improbitatibus. iſtis poſuit per contemptum, quæ .ſ. tu dedecoras .i. deturpas, dehoneſtas, infamas me, & te, & familiam .i. famulos & domũ totam, & paras, id eſt acquiris vel procuras luctum .i. mœrorem filio Pamphilo, autem .i. ſed, tum .i. deinde, facis vt affines .i. propinqui noſtri propter nuptias ſint nobis inimici ex amicis .i. cum prius eſſent amici nobis, qui affines decreuerunt .i. ſtatuerunt illũ filium dignum, cui filio committerent .i. collocarent, traderent fidei, ſeu crederent ſuos liberos .i. ſuã filiam, vbi liberi in plurali in ſignificatione vnius filiæ vſurpatur, tu Soſtrata exoreris .i. emergis, exiſtis reperiris ſola, quæ .ſ. tu perturbes hæc .i. has amicitias, & mutua commercia, ſeu mutuas neceſſitudines, tua impudentia .i. tua importunitate. Exoriri dicitur qui expectans aliquem inuadit. declinaturq́; tam ſecũdum tertiam coniugationem, quàm ſecundũ quartam. S. egon' .i. dicis ne quòd ego perturbaui omnes affinitates? L. inquam .i. dico, vel repeto, ꝙ tu mulier hæc omnia perturbaſti, quæ .ſ. tu putas omnia me eſſe lapidem, id eſt inſenſibilem, non hominem an .i. verum, quia ſoleo eſſe ruri .i. in agris, crebro .i. ſæpe, rus dicitur (vt aliqui volunt) à rurſum, quòd rurſum, quotannis, vel alternis ſit, colendum, ſi velimus fructum nobis afferri ab illo, arbitramini .i. putatis me neſcire quo pacto, id eſt quomodo, quiſque veſtrorum, pro quiſq; veſtrum, exigat .i. agat, traducat vitam, hic .i. in hoc loco domi, vbi dixit quiſque veſtrorum maſc. vſus eſt, quod præponderat fœm. intelligebas enim ſenex nõ ſolum de vxore, ſed & de filio, & de cetera familia domi relicta. Scio multo melius ea quæ fiunt hic domi, quàm ea quæ fiunt illic, ſcilicet ruri, vbi ego ſum aſſidue, ideo .i. eam ob rẽ quia vt .i. ſicut vos de familia mea eritis mihi .i. ad meum decus vel dedecus domi proinde, diſſyllabum .i. ita ego ero foris puta in agris fama .i. in fama & rumore tali, qualem mihi comparaueritis domi, q.d. in me redũdatura eſt familiæ fama turpis & honeſta equidem audiui iam pridem Philumenam nuram noſtram cepiſſe .i. concepiſſe odium tui, bene tui, nam hic paſſio deſignatur, & minime .i. non, eſt adeo, id eſt valde mirum .ſi ceperit tui odium, & ni .i. niſi Philumena feciſſe id .i. niſi, cepiſſet odium tui, foret magis mirum cũ tu ſis eiuſmodi moribus qui pariant facile odium ſed non credidi hucuſque eam ſup. cepiſſe adeo, id eſt tantum odium tui, vt etiam odiſſet, id eſt odiret .ſi haberemus hanc totam domum .i. meam totam familiam, & locum ipſum. quod .ſ. eam fuiſſe conceptuam tantum odium tui ſi ſciſſem .i. ſciuiſſem, illa nurus maneret potius hic domi meæ, tu Soſtrata iſſes .i. iuiſſes, hinc .i. ex hac domo foras. At .i. ſed ò Soſtrata vide .i. conſidera nũc quàm .i. quantum, immerito .i. ſine cauſa, vt prius dicebas, hæc ęgritudo .i. animi moleſtia & dolor. oritur mihi ab a te abij, id eſt me contuli, rus .i. in agro, habitatum .i. ad habitandum, concedens vobis .i. vobis morem gerens vel permittens, vt in vrbe eſſetis, & ſeruiens .i. conſulens, incumbens rei .i. vtilitati rei familiaris, res ſeruit diuitibus, quia abundat eis. pauperes autem rei ſeruiunt, quia ſe coartant ad anguſtias rei, & meſſetenus propria viuunt, id autem faciebam vt noſtra res .i. noſtra ſubſtantia, noſtrum peculium, poſſet pati .i. tolerare, ſuſtinere veſtros ſumptus .i. veſtras impenſas, & veſtrum ocium .i. vel vitam vrbanam quietam & ſecuram, vel vocationem veſtrã à labore, vel amorem quaſi nihil agentibus, abij inquam habitatum non parcens labori meo, vbi dicunt non parcens pœnæ meæ, & non timens pœnam meam, præter æquum .i. id contra quod æquum eſt, vt videlicet vt vos eſſetis domi, & ego laborarem ruri, & vos frueremini, ego vero dolerẽ, & præter ætatem .i. contra rationem ætatis meæ, quia ſum ſenex, vide inquam te non curaſſe .i. effeciſſe, pro his rebus .i. contemplatione horum laborum meorum, nequid .i. vt non aliquid eſſet mihi ægre .i. moleſte, & difficulter ferendum. Alij interrogatiue legunt, quod minus placet. Soſt. non venit .i. non euenit nurus relinqueret hanc domum, mea opera, id eſt mea operatione, & ſtudio neq; pol mea culpa .i. (quod barbare dicunt in hoc ſenſu) meo defectu. Opera eſt ſi ſcientes læſerimus, culpa vero eſt ſi neſcientes offenderimus, quorum alterum eſt ſceleris, alterum ſtultitiæ, addidit pol, aduerbium iurandi, vt dictum ſuum certius comprobaret. L. Immo .i. ſed maxime .i. præcipue, euenit opera tua, vt totum factũ ſit quod video, tu fuiſti hic ſola .i. ſine me, & ſola habens regimen totius domus, propterea omnis culpa hæret .i. ſita eſt, repoſita eſt in te, tu ſola curares, id eſt curabas, coniunctiuum pro indicatiuo, ea quæ erant hic .i. domi curanda, cum .i. quando, ego ſolui, id eſt exſolui, liberaui vos pro te, ait Donatus, ceteris curis .i. ſolicitudinibus alijs, puta operandi aliquid manibus proprijs, non pudet te anum .i. vetulam, ſuſcepiſſe inimicitias cũ puella Pamphila, quæ debuiſſes vſa eſſe ſapientia, & non curaſſe hæc indigna tua ætate, dices .i. reſpondebis (occurrit obiectioni) id factum eſſe quod fuerint inimicitiæ, vel quod diſciſſerit ſua culpa, ſcilicet puellæ. S. Equidem ò mi Laches, ibi mi nõ eſt blandientis, ſed inuidioſe rogantis, equidem non dico id factum culpa puellæ. L. Ita me Dij ament, vt verum & ex animo dico, gaudeo cauſa filij, vel quia nõ ſit ſimilis matri aut quia talem habeat vxorem, quæ nec ab inimica quidem poſſit accuſari, nam de te .i. quantum ad te attinet, ſatis ſcio quod ſup. nihil detrimenti .i. nulla diminutio, de tuo pudore, aut de tua æſtimatione poteſt fieri peccando .i. quantumcunque peccaueris, quoniam peior fieri non poteſt, ſed ſemper es eadem. S. O mi vir .i. mi marite, qui .i. quo modo ſcis, an aſſimulauerit .i. finxerit, ſe odiſſe me .i. odio proſequi me, ea cauſa .i. eam ob rem, vt eſſet plus .i. diutius, vna .i. ſimul, cũ matre ſua. L. Quid ais, q.d. nihil dicis quod procedat, non ſatis ſigni .i. non eſt ſignum ſufficiẽs, quod nemo voluit admittere .i. introducere heri ad eam Pamphilam, te Soſtratam neſcientem, id eſt euntem ad viſendum eam. S. Enim .i. certe, vel quia, non admiſerunt me quia aiebãt eam, tum .i. tũc oppido .i. valde, laſſam, id eſt defatigatam morbo, ac propterea quieſcere neq; tunc eſſe adeundam eo .i. propter ea non admiſſa ſum ad eam Pamphilam. L. Arbitror tuos mores acerbos & duros toleratu, eſſe magis morbum illi puellæ, quam vllam aliam rem, q.d. ęgrotat ex moribus tuis malis, quibus acerbe contriſtatur, & adeo .i. certe, vel valde, merito .i. non ſine cauſa tuis malibus ægrotat, nam nulla veſtrarum, pro veſtrum eſt, quin, id eſt quæ non velit filium ſuum ducere, & conditio .i. optio, electio, pactio, quæ vobis placita eſt, pro placuit (nam placeo facit placui vel placitus ſum in præterito) datur vobis, quaſi dicam probe illas odiſtis, quas elegeritis, ipſe vbi, id eſt poſtquam filij duxerunt

duxerunt illas vxores, quas elegiſtis, impulſu veſtro.i.veſtra inſtantia, ipſi exigunt.i.excludunt, quaſi extra agunt & exturbant, eijciunt amittunt à ſe impulſu etiam veſtru quod eſt nurus, veſtros mores nequeat perferre.

LATO. ARgumentum} Expoſtulat ſenex cum vxore, quòd odio & iniurijs Philumenam à ſe abegerit. {Pro deum atque} Grauiter ab exclamatione incipit, & morum ſimilitudinem coniurationem vocat, per auxeſim. Eſtq; hoc exordium accuſationis. {Videntur ludo doctæ} Venuſtæ metaphoræ. {Ita me dij bene} Deieratio ad purgationem. {Dij mal.} Abominatio. {Quæ me & te} Exaggerat rem à perſonis, priuſquã crimen proferat. {Tu inquam} Reſumptio ad vehementiam {An quia} Occupatio, qua tollit ſuſpicionis opinionem, vt rem certam confirmet. {Iam pridem} Propoſitio, quæ amplificandi cauſa dilata eſt, cui ſubijcitur confirmatio breuis ex ipſa re, & mox amplificatio ex odij magnitudine. {At vide} Amplificatio à ſuis meritis. {Non mea opera} Inficiatio Soſtratæ, & ſit controuerſia coniecturalis. {Hæret culpa ſola} Probatio ex vi remotionis. {Cũ puella anũ} Inuidia facti à perſonis. {Illius dices} Occupatio, quæ & ipſa vim habet ex remotione. {Qui ſcis} Obiectio ad defenſionem, ſed pec modeſta. {Non ſigni ſat} Refutatio à ſigno. {Eõm laſſam} Abſolutio, locus coniecturalis, & proprius defenſoris. {Tuos eſſe illi} Redit ad inſtitutum dimiſſa altercatione, & cõfirmat à perſona.

PETR. MARS. PRo Deum} Socros aduerſus nurus nõ inſolentem, ſed perpetuam & quaſi debitam ſuperbiam, iram, inuidiã, odiumq; exponit hæc ſcena. Nam ſocros filiorũ ſuorum vxores ob hoc ferè odio proſequuntur, quòd plerunque digniores, & meliores aut ditiores ſuos liberos exiſtimant, quam qui debeant vxoribus etiam digniſſimis & optimis iungi. Hoc enim totum odium ex ſola philautia deſcendit, vitio vt omnium peſtilentiſſimo, ſic etiam frequentiſſimo. Deſcribitur præterea boni patris familias officium qui ita vitam ſuam inſtituere debet, vt quamuis familia illum q̃ longiſſime ſubinde abeſſe putet, interim tamen ille omnium illorum facta dictaque explorata teneat. Eſt autem ſocrus mariti mater. Nurus vero vxoris mater.

GLAR. HVius ſcenæ primi ſeptem verſus ſunt iamb. tetr.acat. In primo creticus eſt loco primo. In 4. proceleuſmaticus eſt eodem loco primo. Finitur aũt is verſus in Viris. & quintus ab Eſſe verbo incipit, deniq; Pertinacia claudit eum verſum, ita vt verbum Eſt præcedat, ac ita legantur,

Itaq; adeo vno omnes animo ſocrus oderunt nurus, viris
Eſſe aduorſas æque ſtudium eſt, ſimilis eſt pertinacia.

In 7. anapæſtus eſt locis primo & ſexto, & creticus loco tertio, niſi s, in Vllus elidatur. Octauus ac nonus ſenarij ſunt iambici. Decimus rurſus tetrameter iambicus acatal. cum octo ſubſequentibus. At in hoc adeo decimo vel proceleuſmaticus eſt loco ſeptimo, vel ſyneræſis duarum vltimarum ſyllabarum eſt. In 1 t. anapæſtus eſt loco ſexto. In 15. creticus eſt loco quarto, niſi Suos monoſyllabum faciamus. Vndeuiceſimus ſenarius eſt. {Multò melius hic quæ ſunt, quàm illic vbi} Quatuor hi proximi verſus tetrametri, vel trochaici catalectici eſſe poſſunt, vel iambici acatalectici. Doct. trochaicos exiſtimauit. Ego malim iambicos. Ceterum in ſecundo verſu pro Ideo quia, alij libri melius habent, Ideoque. Reliqui deinde ſunt trochaici, quanquam quidam etiã dubij. In 7. e corripitur in Vide. In 8. vel Rei monoſyllabum eſt, vel eſt creticus loco ſexto, In 10. vel Meo monoſyllabum erit, vel carmen erit iambicum, vel denique amphibrachys eſt loco primo. In 12 trochæus initio eſt, & Venit habet vetuſtus liber, ſed nihil ad carmen. Decimuſtertius iambicus eſt, niſi aut Fuiſti diſſyllabum fuerit, aut bacchius ſit loco ſecundo. In 26. Illius diſſyllabum. In 18. dij corripitur, non eliditur, In 19. s, in Satis eliditur, alioqui iambicus erit. Quintus quartusq; à fine ambigui ſunt, quanquã in quinto Enim à ſuperiore verſu priorem elidere poteſt, & in quarto Tuos monoſyllabum eſſe poteſt, vt ſic ambo ſint trochaici. In vltimo Eaſdem diſſyllabum erit, ambiguum ſane, ſed ego trochaicum malim, quia duo proximi haud dubie erant trochaici.

ACTVS II. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Laches remiſſè capit nurum ſuam: Pater Philippus dicit non poſſe eam perdurare apud ſocrum abſente Pamphilo.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequente ſcena Laches Pamphili pater, Philippum Philumenæ patrem conuenit ſuper reditus ſuæ nurus, quam certe Philippus negat apud ſocrum abſente Pamphilo perdurare poſſe. In primis autem Philippus filiam alloquitur, qui mitiſſimus eſſe pater oſtenditur, eo quòd multum de ſuo iure remittat.

Iambici quadrati acatalectici.

PHIDIPPVS ſenex, LACHES, SOSTRATA.

ETsi ſcio Philumena meum ius eſſe, vt te cogam,
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus faciam
Vt tibi concedam, neq; tuæ libidini aduorſabor.
L. Atque eccum Phidippum optume video: ex hoc iam ſcibo, quid ſit.
Phidippe, eſſe ego meis omnibus ſcio me apprime obſequentem:
Sed non adeo, vt facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quòd ſi tu idem faceres, magis in rem & noſtram, & veſtram id eſſet.
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. P. eia vero.
L. Adij te heri de filia: vt veni, itidem incertum amiſti.
Haud ita decet, ſi perpetuam vis eſſe affinitatem hanc,
Celare te iras. ſi quid eſt peccatum à nobis, profer:
Aut ea, refellendo, aut purgando vobis, corrigemus,
Te iudice ipſo. ſin ea eſt cauſſa retinendi apud vos,
Quia ægra eſt: te mi iniuriam facere arbitror Phidippe.
Si metuis, ſatis vt meæ domi curetur diligenter.
At, ita me dij ament, haud tuis hoc concedo, etſi illi pater es,
Vt tu illam ſaluam magis velis, quàm ego; id adeo gnati cauſſa,
Quem ego intellexi illam haud minus, quàm ſe ipſum, magnificare,
Neque adeo me clam eſt, quàm eſſe eum grauiter laturum credam,
Hoc ſi reſcierit. eò, domum ſtudeo hæc prius, quàm ille huc redeat.
P. Laches, & diligentiam veſtram, & benignitatem
Noui: &, quæ dicis, omnia eſſe vt dicis, animum induco:
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire ſtudeo,
Si facere poſſim vllo modo. L. quæ res te facere id prohibet?
Eho, nunquidnam accuſat virum? P. minume: nam poſtquam attendi
Magis, & vi cœpi cogere vt rediret, ſanctè adiurat
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare.
Aliud fortaſſe alijs vitij eſt: leni ego animo ſum natus:
Non poſſum aduorſari meis. L. hem Soſtrata. S. heu me miſeram.
L. Certum ne eſt iſtuc? P. nunc quidem, vt videtur: ſed nunquid vis?
Nam eſt, quod me tranſire ad forum iam oportet. L. eo tecum vna.

DON. ETsi ſcio Philumena meum ius eſſe} In hac ſcena moralis allocutio Phidippi eſt ad filiam, mitiſſimi patris colorẽ oſtendens. {Etſi ſcio} Apparet & hic multa prius patri ſuo Philumenam locutam fuiſſe. ergo hæc reſponſio eſt, non principium. {Vt te cogam} Etiam inuitam.ſ. {Scio meũ ius eſſe, vt te cogam} Hoc idem in Adelphis; Non neceſſe habeo omnia pro meo iure agere. {Patrio animo victus} Bene victus, quia non ratione facio. {Victus} Eſt vndecunque, qui recedit à iure {Neq; tuæ libidini} Libido eſt quælibet voluntas temere ſuſcepta. Et bene libidini eſt enim non æquum domo mariti abeſſe nuptam. Etſi enim pro voluntate poſuit libidinem, tñ ſub accuſauit hoc nomine. {Optume} Opportune. {Ex hoc iã ſcibo} Legitur & Hic, locale aduerb. & quaſi comminatur vxori modo ſe inuenturum ipſam

ipſam peccaſſe,non nurum.{Quid fiet}Verũ,quid fit rei? an quid fiet nurus? vtrum innocens,an iniqua? Et videtur hoc Soſtratæ dicere,nã vicini ſunt inter ſe proximi Laches & Phidippus.{Phidippe etſi ergo meis}Ea poſtulatio Lachetis apud Phidippum,accuſationem continet,tanquam cauſam iniuriam intendat.{Apprime} Vehementiſſime.{Scio me eſſe apprime obſequentem} Principium à perſona eius cum quo agitur,& ſua,& an vtile ſit nimis obſequi hominem ſuis.{Sed non adeo,vt facilitas mea}Facilitas,id diligentia.{Sed non deo,vt facilitas mea} Deeſt Tamen & eſt anacoluthon tertium.{Eia vero} Modo aduerbium corripientis {Eia vero} Parelcon.{Nunc video} Iucunde temperat eius culpam,quem accuſat,cum dicat illum coactum à ſuis facere ſibi iniurias.{Adij te heri de filia} Narratio & memoriter poeta, quia dixit heri ea cauſa rure huc aduenit, patrem continuo Philumenæ conuenit.{Itidem in certum amiſti}Pro amiſiſti, ſincope. Et Itidem quid eſt? an id, Incertum amiſiſti,vt ad te incertus veni? Iungendum ergo,vt veni,itidem. vt ſit,Vt veni, amiſiſti itidẽ incertum. Incertus,inquit, veni, incertus à te receſſi.{Haud ita decet}Non vſq; adeo decet. & eſt confirmatio.{Haud ita decet} Bene additum eſt Ita. etſi enim celandæ iræ, non vſq; adeo tñ,vt diſcordiam pariant.{Aut ea refellendo, aut purgando} Refellit qui negat,Purgat qui fatetur,& ſic defendit.{Ergo refellimus per coniecturam}Purgamus per ceteros ſtatus.}Te ipſo iudice{Virgil. Pandens Arcadia mecum ſi iudice certet. Quid enim eſt Te ipſo,niſi.ſ.reo culpæ, & tibi ipſi ac tuis fauenti? vel qui me ſperes vincere.{Vobis corrigemus} Plus dixit Vobis, quàm Tibi.{Sin ea eſt cauſa retinendi apud vos} Reprehenſio.{Arbitror Phidippe}Bene addidit nomen,excitans audientẽ.{At,ita me dij amẽt, haud}. Addidit iuſiurandum, via enim credibile eſt tantundem amare ſocerum quantũ patrem.{Satis vt meæ domi curetur diligenter} Vt,ne non. & iungendum eſt Satis diligenter. nõ enim, Metuis ſatis.{Etſi illi pater es} Saluſtius in j.lib. Et liberis eius auunculus erat.{Etſi illi pater ei}Compendium attulit. Virgilius,Heu fuge nate dea. Hoc enim ſentit, Quanquam natus dea ſis,fuge tamen.{Id adeo gnati cauſa}Honeſte amori nurus rationem ſubiecit piam. Nam non continuo rectum eſt nimis amari à ſocero nurũ,niſi propter filium diligatur. Bene ergo,gnati cauſa,incredibile eſt enim patrẽ non patris pietate ſuperari.{Quem ego intellexi} Et cauſam ſui amoris oſtendit,& mariti nullam erga coniugem culpam,quippe qui amet, & à Parmenone dictum, Eo amantem inuitum Pamphilum extrudit pater.{Quem ego intellexi illum haud minus,quàm ſeipſum magnificare}Hic ſubtiliter oneratur culpa nurus, ſi quidem indigne iniuriam faciat ſocero & marito.{Neque adeo me clam eſt, quàm eſſe} Ingenioſiſſime poeta iam præparat cauſam ſimulato ob hanc rem iracundiam Pamphilo.{Hæc prius, quàm ille huc redeat} Hic ſubtiliter etiam terrorem iniecit iracundiæ mariti.{Laches,& diligentiam veſtram}Principium ſimiliter perſona eſt factum.{Laches, & diligentiam veſtram} Remotiuo ſtatu agit Phidippus pro perſona ſua. nam in filium remouet culpam,cur non redeat.& relatiuam ſimul tentat qualitatem,poteſt enim videri eam iniuria ſocrus ad hanc voluntatem eſſe compulſam.{Laches, & diligentiã veſtram} Ab eo cœpit quo maxime motus eſt,& quod in primis purgandum ſibi fuit,ne ſuſpectam aut voluntatem,aut diligentiã habere videatur affinium. Et cum affectu quodam, & gemitu dixit Laches,quòd ille ait Phidippe.& bene à nomine cœpit,vt conſentire ille videatur. Et diligentiam, quòd ille ait, Sin metuis, facis vt meæ domi,&c. Et veſtram melius, quàm tuam, cum ille dixerit de ſe tantum. Et benignitatem,quòd ait, Haud tibi cõcedo, etſi illi pater es,vt tu illam, &c.{Et diligentiam veſtram & benignitatem} Apodoſis ad vtrunque.{Diligentiam} Quia dixit, Si metuis, ſatis vt meæ domi curetur diligenter.{Benignitatem} Quia dixit,Haud tibi cõcedo, etſi illi pater es, vt tu illam ſaluam magis velis,quàm ego.{Et quæ dicis omnia, eſſe vt dicis} Quòd iurauit,& quod dixit gnati cauſa. & quod addidit, Quòd illam amet Pamphilus.{Et te hoc mihi cupio credere} Melius quàm ſi & hic iuraret.{Et te hoc mihi cupio credere}Bene collegit ex viciſſitudine quod volebat.{Se facere poſſim} Hic eſt remotio, Si facere poſſim vllo modo. & mollius dixit, quàm ſi,nec facere poſſum,dixiſſet. hoc enim vult intelligi, Volo,& non poſſum facere.{Eho, nunquidnam accuſat virum?} Geſticulatio, quædam ſecretiora quærentis. ſæpe enim de maritis puellæ parentibus queri ſolent aliquid eiuſmodi,quod ſolis ipſis committendum eſt.{Eho,nunquidnam accuſat virum?} Eho,interiectio ponentis autem priorem. nam illa quærit quę ſolent de maritis puellæ matribus queri.{Nam poſtquam attendi}Inſiti,& vide,num deſit Animum, vt ſit,attendi animum,non enim plenum eſt,ſed nudum. aduerti enim oculos,aut animum ſubauditur.{Sancte adiuras} Ad nunc actiuum eſt. ſignificat.n.valde.{Non poſſet apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare} Bene hic addidit poeta verba Philumenæ, ad quæ Phidippus reſpondebat, cum diceret. Etſi ſcio ego Philumena meum ius eſſe, &c.{Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare} Magnifice contra illud quod Laches dixit, ęgre laturum Pamphilum,& ita locutus eſt, quaſi hoc Pamphilo gratius eſſe debeat.{Perdurare} Proprie & muliebriter dixit.{Aliud fortaſſe alijs vitij eſt} Sic dixit, ne diceret, Sed coge vt redeat, & mollius dixit Alijs, quàm ſi Tibi dixiſſet.{Ego ſum animo leni natus}Hoc contra aliud quod primum dictum eſt, Etſi ego meis omnibus ſcio me eſſe apprime obſequentem,ſed non adeo, vt facilitas mea illorum corrumpat animos.{Animo leni natus} Hoc eſt plenum. nam ſum animo leni,cum dicimus, ἐλλειπτικῶς profertur,{Non poſſum}Concluſio.{Ego ſum animo leni} Qualitas venialis.{Hem Soſtrata}Quæ dixiſti, non mea opera,neque pol culpa euenit.{Heu me miſeram}Ad ſe rediri toties,quaſi delaſſata,conqueritur.{Certum ne eſt iſtuc?}Quòd Philumena nõ redeat.{Nunquid uis?} Diſcedentis verbum.{Tranſite} Cito ire.

Etſi ſcio,&c.}Hic Laches Pamphili pater conuenit Philippum patrem Philumenæ ſuper nurus ſuæ reddi tus,quã Phidippus negat perdurare poſſe apud ſocerum abſente Pamphilo. In primis autem Phidippus alloquitur filiam, qua allocutione mitiſſimus eſſe pater oſtenditur,qui multum de ſuo iure remittat. P. ò Philumena filia, & ſi.i.quãuis.ſcio meum ius eſſe.i. mihi incumbere,ad me ſpectare vt cogã te facere ea, quæ ego imperem.i.præcipiam tibi,tamẽ ego victus.i.perſuaſus,mollitus animo patrio.i.affectu patris,victus eſt qui vndecunq; recedit à iure. faciam.i.impetrabo mihi,vt concedam.i.morem geram tibi. neq; aduorſabor.i.reluctabor, repugnabo, obuiam ibo tuæ voluntati, etiam immoderate & temere ſuſceptæ. Libido eſt quælibet voluntas temere ſuſcepta,ſiue cupiditas immoderata. L. Hoc iungendum eſt cum eo quod dixit in fine ſuperioris ſcenæ,veſtro impulſu eadem exigunt, deinde animaduertit Phidippum exeuntẽ, ideo ſubdit, atq; eccum.i.ecce hic video Phidippum optume.i.opportuniſſime.Quidam codices habent totũ quod habetur à principio ſcenæ attributum perſonæ Lachis. Iam.i.nunc. ſcibo,antique pro ſciam. ex hoc.i.ab hoc Phidippo quid ſit.i. quid rei ſit de hoc propter quod incuſo vxorem,vel quid ſit nurus,an innocens, an iniqua. deinde verbis aggreditur Phidippũ ſic. ò Phidippe etſi .i.quamuis.ego ſcio me eſſe apprime.i.vehemẽtiſſime,obſequentem.i.obedientem,indulgentem omnibus meis.i. omnibus de cognatione mea,vel liberis,vel alioquin propinqui. ſed tamen ſup. non adeo.i.non tantum ſcio me eſſe illis obſequentem. vt mea facilitas.i.indulgentia,mollis permiſſio. corrumpat.i.deprauet animos illorum.ſ.meorum. Quod.i.ſed. vel quod idem.i. quod ipſum à me factum ſi tu faceres id etiam magis in rem veſtram, & in rem noſtram.i. illud eſſet magis vtile vobis & nobis q̃ id quod facis. veſtram & noſtram dñr in plurali propter familiam vtriuſque quam intelligit. nunc video te Phidippum eſſe in poteſtate illarum fœminarum, id eſt vxoris & filiæ.i. te agitari & more earũ arbitrio. P. eia vero i.age vero.eſt autem hic eia aduerbium corripientis & vero eſt ſyllabica adiectio,ſeu parelcon.Corripit autẽ eum hoc modo. Eia vero,quaſi intelligas ſemper aliquid iurgij habes? L. Adij te.i.iui ad te heri.de filia.i.propter filiam.amiſiſti.i. dimiſiſti,remiſiſti,quaſi à te miſiſti. me itidem.i.ſimiliter incertũ. vt.i.ſicut. ego veni haud ita.i.non vſque adeo. decet, id eſt inhoneſtum eſt,te celare.i.occultare,iras tuas.i.cauſas tuæ iracundiæ,ſi vis hanc affinitatem eſſe perpetuam.i.ſi vis vt diu ſimus permanſuri affines,quaſi diuortium minetur ille de filia ſua, ſi quid.i.ſi in aliquo errauerimus. vbi nota ſtructuram anterioris partis verbi impersonalis paſſiuæ vocis,quale hic peccatur, peccabatur,peccatum eſt,vel peccatum fuit. Nam ante ſe vult ablatiuum caſum cũ præpoſitione a,vel ab,perſonæ agentis, poſt ſe vero caſum ſui verbi. vt Cicero ad Lentulum, eius orationi vehementer ab omnibus reclamatum eſt. ſimiliter hic, Si in aliquo à nobis peccatum pro ſi nos peccauimus in aliquo. profer.i. emitte in lucem ea, in quibus eſt peccatum.corrigemus vobis.i.emendabimus, ad rectitudinem reducemus ea refellendo.i.negando illa,aut purgando.i. excuſando. Refellit qui purgat qui idem fatetur,& ſe defendit.ergò refellimus per coniecturam, purgamus per ceteros ſtatus, & ea corrigimus te ipſo iudice,id eſt iudicante. Sin.i.ſed ſi cauſa retinendi eam puellã apud vos eſt ea.i. talis, quia eſt puellæ eſt ęgra, id eſt male valens. ò Ph. arbitror te facere mihi iniuriã ſi metuis, vt pro ne non.i.quod non ſatis diligenter. ipſa puella curetur.i. tractetur domi meę, at,id eſt ſed. Dij ament me ita vt verum dico, haud.i.non. concedo tibi hoc.i.hoc tibi aſcribi non patior, & ſi.i.quamuis,es pater illi puellæ, vt tu magis velis illam filiam ſaluam.i.incolumem,quã ego volo adeo.i.certe.id quod ſequitur eſt clam me.i.a me ignoratum. Nam res quæ clam me eſt, à me neſcitur.in quo dicto me poteſt eſſe vel accuſatiui vel ablatiui caſus.

vtrunque

vtrique enim caſui ſeruit clam præpoſitio, vt auctoribus placet. Non ergo ignoto.i.nõ me latet, quàm.i.quantum, grauiter.i.moleſte. credam eum Pamphilum laturum eſſe, vxorem receſſiſſe ſi reſcierit, hoc.ſ.vxorem ſuam reliquiſſe domum veſtram eo domũ ſtudeo.i.cupio ſummopere, aut do operã, ſiue laboro. vt ſup. hæc Philumena prius redeat in domum meam, quàm ille Pamphilus redeat huc ab Imbro, quo peregre, eſt profectus. P. O Laches noui.i.compertum habeo, & diligentiam veſtram & benignitatẽ. & induco animum.i.mihi perſuadeo omnia eſſe ita vt dicis, & cupio te credere mihi hoc quod ſequitur, videlicet quod ſtudeo.i.do operam, illam redire ad vos ſi vllo modo poſſum facere vt redeat. L. Quæ res prohibet.i. impedit. te facere, id.i.vt redeat ad nos Eho, interiectio hic ponentis aurẽ propiorem, an illa quæritur quæ ſolent de maritis puellæ parentibus queri. Nunquidnam.i.nõ na in aliquo accuſat.i.improbat virum.i. maritum ſuum Pamphilũ. P. Minime.i.nõ accuſat virum. nam poſtquam attendi magis.i. diligentius rem conſideraui, vel poſtquam magis attendi animũ ſup.i.poſtquam ad eam rem adhibui ingeniũ, & (quod dici ſolet) poſtquam magis poſui in capite meo, & poſtquam cœpi vrgere.i. inſtare.i.vi.violentia vt rediret in domum veſtram. adiurat.i.valde iurat. ad enim ibi pro valde capitur. ſancte.i.firme, ſe non poſſe perdurare.i.permanere apud nos. Pamphilo abſente.i.in abſentia Pamphili. fortaſſe aliud vitij.i.aliud vitiũ eſt alijs hominibus, quod mihi non eſt. Nam ego ſum natus.i. ego ſum à natura, animo leni.i.miti, ſuaui, benigno non poſſem aduerſari.i.repugnare meis ſubditis. puta liberis, vel alijs. L. Hem, indignantis eſt interiectio. ò Soſtr.q.d huius rei auctores, auctor enim eſt communis generis. S. Heu, dolentis interiectio. me miſeram, exclamatio eſt, q.d. fateor. me eſſe infelicem, quæ in tantam venerim ſuſpicionem. L. Ne.i.vtrum illud eſt certum.i.exploratum & conſtitutum, quod Philumenam non redeat. P. Quidem.i.certe. certum eſt quod nunc nõ redeat vt videtur.i. quantum poſſum perſpicere, ſed nunquid.i.nonne aliquid aliud vis. diſcedentis verbũ eſt. Nam eſt aliquid ſup. quod propter.i. quod iam oportet me tranſire.i.cito ire ad forum cauſarum, non venale.

LATO. ARgumentum} Colloquium ſenum, in quo Laches poſtulat aperiri cauſam diſceſſionis, & Phidippus Pamphilum excuſat, quæ res pertinet ad augendum periculum Soſtratæ ex ſuſpicione Lachetis. {Libidini aduer.} Libidini voluntati, bonam partem. {Phidippe, etſi} Admonitio, quam auget comparatione, & eſt vice exordij expoſtulationis. {Eia vero} Blanda correptio ad defenſionem. {Haud ita} Dilemmate colligit propoſitionem, & iniuriam fieri oſtendit. {At, ita me dij ament, haud} Propoſitio confirmationis. {Id adeo gnati} Probatio à ſtudio erga filium, & metu incommodi. {Laches, & dil.} Purgatio. {Minime, nam poſtquam} Excuſatur Pamphilus. {Aliud fortaſſe} Purgatio à natura.

PETR. MARS. ETſi ſcio} Licere parentibus ſubinde falſa comminiſci, & denunciare mendacia, quo liberorum ſuorum famæ integritatem, pudicitiam & honeſtatem tueantur, docet hæc ſcena, idque exemplo Phidippi. Nam cũ eſſet grauida ignorante Pamphilo Philumena, & ob eam cauſam, ſi ad ſocrum rediſſet, in vitio inueniretur finxit pater animum filiæ alienatum à Pamphili familia propter eius abſentiam. Plato lib.6.de leg. Multa conceſſa ſunt à legiſlatore parentibus, vt illorum probitatem augeant, quæ tamen ſi modum exceſſerint caſtiganda ſunt, ne inde poſtea malis exemptis peſſundetur legum integritas.

GLAR. VErſus ſunt iambici tetr.cat.non acatalectici, vt in quibuſdam libris perperam adſcriptũ inuenimus. In 2. Proceleuſmaticus eſt loco quinto, & qui tertio loco eſſe poteſt, vt quarto ſit iãbus. Quartus verſus corrupte legitur in oĩbus quot quot nos vidimus exemplaribus, quẽ nos ita legendũ cenſemus.

Atque eccum ipſum optume video, ex hoc quid fiet, iam ſcibo. Nec obſtat quòd hactenus non ſit nominatiuus, quem continuo ipſe proprio appellat nomine, hic vero omiſit iracundia præpeditus in vxorem. Iudicet lector, & videbit, nos non temere motos eſſe. In 5. Meis monoſyll. eſt, & Me ante Omnibus legendum, preterea in Omnibus s, à fine eliditur, vt loco quarto ſit tribrachys. Quanquã & tertio loco bacchius, & quarto amphibrachys eſſe poteſt, abſq; eliſione omni. In 6. vel Mea monoſyll. vel creticus eſt loco quarto. In 9. Amiſti ea Don. legendum κατὰ συγκοπήν. In 11. Profer prima longa eſt, de qua diximus his antea. In 13. Sin producitur, vt alias ſemper. In 14. Mihi monoſyl. totum eliditur. In 15 duo dactyli ſunt initio, tertiò loco creticus, quarto iambus, dein duo ſpondei. In 17. s, in Magis eliditur, niſi creticus ſit loco tertio. Nam quarto loco iambus eſt, quinto proceleuſmaticus. In 23. ſi Mihi monoſyl. fuerit, dactylus, ſin diſſyllabum, proceleuſmaticus erit loco ſecũdo. Quartus à fine eundem proceleuſmaticum habet loco quinto.

ACTVS II. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Soſtrata quæritur genus mulierum minus eſſe ſuſpectum viris.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena introducitur Soſtrata ſecum loquens, conquerendo de ſuſpitione, quam contraxerant in omnes mulieres viri. Ex quo facile colligi poteſt animus mitis, atque compoſiti illius anus mores.

Trochaici Quadrati Catalectici.

SOSTRATA.

AEDEPOL næ nos æque ſumus omnes inuiſæ viris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt digne vt videamur malo.
Nam, ita me ament di, quòd me accuſat nunc vir, ſum extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu: ita animum induxerunt, ſocrus
Omnes eſſe iniquas. haud pol me equidem: nam nunquã ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, qui hoc mi eueniat, ſcio.
Niſi pol filium multimodis iam expecto vt redeat domum.

DON. AEDEPOL næ nos mulieres ſumus inique æque omnes inuiſæ viris} In hac ſcena eſt allocutio, qua inducitur ſecum loquens anus, per quam orationem, mores eius, & animus mitis intelligi poſſit. {Inique æque} Comicum παρομοίον. Et vide ſententiam defenſionem accuſarum ſocrum continentem, contra illud quod ait, Itaque vno animo omnes ſocrus oderũt nurus. Officium enim boni poetæ eſt nullum genus hominum ſpecialiter lædere. Sic Virg. Quod ſæpe malæ legere nouercæ.i.non omnes nouercæ, ſed tantum malæ. {Aedepol næ nos mulieres} Laches generaliter incuſauit ſocrus, hæc plurimas defendit. Cauſa accuſationis iniquæ, Nõ enim omnes ſumus malæ. {Nam, ita me ament di,} Bene iurat, nam ſine iureiurando incredibile eſt, ſic bona ſocrus. {Quòd me accuſat} Deeſt In eo. vt ſit, In eo quod me accuſat nũc vir, ſum extra noxiam. An Quod, propter quòd? {Socrus Omnes eſſe iniquas} Intelligitur quibus iniquas.i nuribus, quia ſocrus nomen ait ad aliquid dictum. {Ita animum induxerunt} Inducere animũ eſt ita tenere vt non amittant.i perſuadere animo ſuo. {Haud pol me equidem} Eſſe iniquam, ſubaudiendum eſt à ſuperiore, vt ſit pol pro pleno iureiurando. {Haud pol me quidem} Subaudiendum, ſcio eſſe, aut noui eſſe aut tale quid, ſecundum ἔλλειψιν, quæ familiaris eſt his qui ſecum loquuntur. {Nec, qui hoc mi eueniat,} Qui, vnde. {Multimodis} Vehementer. {Iam expecto vt redeat} Quia nihil mirũ in matre eſt expectare vt filius redeat, idcirco addit, multis modis.

GVID. AEdepol, &c.} Hic inducitur ſecum loquens anus per quam orationẽ mores eius animus mitis intelligi poſſit. Aedepol iurãdi. næ.i.certe. nos omnes mulieres ſumus æque.i. æqualiter, inuiſæ.i.odioſæ, exoſæ viris.i.maritis, propter paucas.i. aliquas mulieres, quæ faciant vt nos omnes videamur dignæ malo.i.infortunio, miſeria, calamitate. Alij legunt totum hoc interrogatiue, & tunc capiunt ne pro verum, ſed ſuperior ſententia melior. Nam dij amentur me ita, vt ſup. dico verum, ſum extra noxam.i.culpam, in eo ſup. qđ.i. propter quod vir.i.maritus meus accuſat me nũc. Sed id cuius me accuſat nõ eſt facile expugnatus.i. ad expurgandum, vel vt expurgetur, nam viri ſup. ita animum induxerũt.i.ita animo ſuo perſuaſerunt, omnes ſocrus.i.omnes matres maritorum eſſe iniquas nuribus ſuis.i ſocrus dicitur relatiue ad nurum, vel ad generum. non enim dicitur ſocrus ad filium, vel filiam, ſed mater vocitatur, ad generum autem vel nurum, quorũ non eſt mater, dicitur ſocrus. pol, iurandi aduerbium quidẽ.i.certe ſcio, vel noui, haud.i.non. me fuiſſe iniquam nurui. Nam nunquam habui.i.tractaui illam nurum meam. ſecus.i.aliter, ac ſi.i. quaſi ipſa eſſet nata ex me. nec ſcio qui.i. vnde. hoc malum eueniat mihi. niſi quod pol.i.per Pollucem, iam expecto multimodis.i.vehementer filium Pamph. vt redeat domum, q.d. neſcio vnde hoc mihi contingat, niſi quod vehementer expecto filium, vt redeat, & quo & me certiorem reddat ſuper huiuſce rei occaſione, & meis miſeris liberet, atq; eripiat rem totam elucidando.

Argumentum}

LATO. Argumentum} Querela Soſtratæ, qua ſe purgat apud ſpectatores. } Aedepol næ} Defenſio totius gñis contra accuſatioñe Lachetis. } Me quidem} Eclipsis, ſubaudi eſſe ſcio.

PETR. MASS. Depol} Quòd ſubinde malorum quorundam improbitas omnibus imponatur docetur hac ſcena. Quod ipſum de mulieribus verificatur maxime, nam illarum ſexus, quod pleraſq; malas habet, totus infamatur, Ariſt. lib. 7. Pol. Sed mulieres, vt vulgo dicitur, omnes malæ ſunt. Quod ſi eſſet, non poſſemus ſanè feliciter ætatẽ degere, ſed quia pleræque ex illis grauiſſimis quibuſdam animi morbis laborant, vt inuidia, ira, garrulitate omnes tamen ad hanc ſtateram ponderantur.

GLAR. ET hi ſunt catalectici, ſed trochaici. In primo Aedepol extra carmen eſſe admonuit Doct. quod placet, niſi quis monometrũ aut creticum eſſe dicat, vt in Eun. Act. 2. ſc. 3. Occidi, quod & ipſum placet. Eſt & tertio loco dactylus, & s, in Sumus elidiĩ. In 5. verſu creticus eſt loco quinto. In vl. loco quarto.

ACTVS III. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Pamphilus queritur ſe abſente ad ſuos abiiſſe relicta ſocru.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic eſt allocutio per conqueſtionẽ ipſius Pamphili, qui bene non ſe amatoribus, verum infelicibus quoq; amatoribus comparauit, vbi accepit vxorem a ſuis diſceſſiſſe. Parmeno deinde oſtendit, vel leuiſſima interdum cauſa inter mulieres, quas pueris comparat, inimicitias exoriri.

Tetrametri & Iambici & Trochaici mixti, vix vt diſcernere poſſit interdum. In fine Senarij aliquot.

PAMPHILVS, PARMENO, MYRRINA.

NEMINI ego plura acerba eſſe ex amore homini vnquam oblata credo,
Quàm mi. heu me infelicem, hanccine ego vitam parſi perdere?
Haccine ego cauſſa eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat præſtabilius, vbiuis gentium ætatem agere,
Quàm huc redire? atque, hæc ita eſſe, miſerum me reſciſcere?
Nam nos omnes, quibus alicunde aliquis obiectus eſt labos,
Omne quod eſt intereà tempus, prius quàm id reſcitum eſt, lucro eſt.
PAR. *At ſic, citius qui te expedias his ærumnis, reperies.*
Si non rediiſſes, hæ iræ factæ eſſent multo ampliores:
Sed nunc aduentum tuum ambas Pamphile ſcio reuerituras.
Rem cognoſces, iram expedies: reſtitues rurſum in gratiam.
Leuia ſunt hæc, quæ tu pergrauia eſſe in animum induxti tuum.
P. *Quid conſolare me? an quiſquam vſquam gentium eſt æque miſer?*
Prius quàm hanc vxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:
Iam in hac re vt taceam, cuiuis facile ſcitu quàm fuerim miſer:
Tamen nunquam auſus ſum recuſare eam, quam mi obtrudit pater.
Vix me illinc abſtraxi, atq; impeditum in ea expediui animum meum:
Vixque huc contuleram, hem noua res orta eſt, porro ab hac quæ me abſtrahat.
Tum matrem ex ea re me aut vxorem in culpa inuenturum arbitror:
Quod cum ita eſſe inuenero, quid reſtat, niſi porro vt fiam miſer?
Nam matris ferre iniurias me Parmeno pietas iubet:
Tum vxori obnoxius ſum: ita olim ſuo me ingenio pertulit,
Tot meas iniurias quæ nunquam in vllo patefecit loco.
Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eueniſſe Parmeno.
Vnde ira inter eas interceſſit, quæ tam permanſit diu.
PAR. *Hoc quidem hercle paruum eſt: ſi vis vero veram rationem exequi.*
Non maxumas, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, iniurias
Faciunt: nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quid eſt,
Cum de eadem cauſſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſeſe quàm pro leuibus noxiis iras gerunt?
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem mulieres ſunt ferme, vt pueri, leui ſententia:
Fortaſſe vnum aliquod verbum hanc inter eas iram conciuerit.
P. ** Abi Parmeno intro, ac me veniſſe nuncia.* PAR. *hem quid hoc?* P. *tace.* * Ibi
Trepidari ſentio, curſari rurſum prorſum: agedum ad fores
Accede propius. PAR. *hem, ſenſiſtin'?* P. *noli fabularier.*
Pro Iupiter, audio clamorem. PAR. *tute loqueris, me vetas?*
M. *Tace obſecro mea gnata.* PAR. *matris vox viſa eſt Philumenæ.*
Nullus ſum. PAR. ** qui dum?* P. *perii.* PAR. *quamobrem?* P. *neſcio quod magnum malum* * quid
Profecto Parmeno me celas. PAR. *vxorem Philumenam*
Pauitare neſcio quid, dixerunt: id ſi forte eſt, neſcio
P. *Interii: cur mihi id non dixti?* PAR. *quia non poteram vna omnia.*
P. *Quid morbi eſt?* PAR. *neſcio.* P. *quid: nemo ne medicum adduxit?* PAR. *neſcio.*
P. *Ceſſo hinc ire intro, vt hoc quamprimum, quidquid eſt, certum ſciam?*
Quonam modo Philumena mea nunc te offendam affectam?
Nam ſi periculum vllum in te eſt, periiſſe me vna haud dubium eſt.
PAR. *Non vſus facto eſt mihi nunc, hunc intro ſequi.*
Nam inuiſos omnes nos eſſe illis ſentio:
Here nemo voluit Soſtratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus ſiet,
Quod ſane nolim, maxume heri cauſſa mei:
Seruom illico introiiſſe dicent Soſtrata,
Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali.
Capiti, atq; ætati illorum, morbus qui auctu' ſit:
*Hera in * crimen veniet, ego in magnum malum.* * litem

DOR. NEMINI ego plura acerba} Hic allocutio eſt per cõqueſtionem. Et bene non ſe amoribus modo, ſed infelicibus amatoribus comparauit. & principium eſt à ſumma totius mali. } Nemini plura acerba} Ab eo loco conqueſtionis, in quo dicitur, ꝙ nulli ferè talia aduerſa contigerint. } Nemini} Ego plura acerba} Nimis cõturbati & tragici in hac ſcena dolores eſſent, nõ comici, niſi adderet, Ex amore. } Nemini ego plura acerba eſſe credo, } Acerba dupliciter euenerunt Pamphilo. Ex præterito de meretrice, ex præſenti de vxore. } Heu me infelicẽ} Ab ipſa ſimplici exclamatione. } Hanccine ego vitam} Ab eo quod

quod ab aduerſis ad aduerſa delatus ſit. {Parſi perdere?} Parco conſeruo, parſi facit. Parco veniam do, peperci. Modo ergo conti nui, abſtinui, ſignificat. {Cupidus redeundi domum?} Ab eo quod contra ſpem contigit malū. {Heu me infelicem,} Lacrymans hoc dicit. {Vbiuis gentium ætatem agere,} A malorum ſuorum comparatione. {Vbiuis gentiū agere ætatem} Magna deteſtatio præſentis loci, eligere quaſuis terras, vel quamuis gentē potius q̄ eam in qua eſt Virg. Tollite me Teucri, quaſcunq; abducite terras. Et gentium hic abundat. Et bene. {Vbiuis gentium ætatem agere,} Quia ſupra dixerat. {Hanccine ego vitā parſi perdere?} Nimis.n. tragicum fieret, Satius erat in mare perire. {Atque, hæc ita eſſe, mi ſeruū me reſciſcere?} Quod ait, lacrymantis eſt. Reſciſcere, eſt vix reperire, quod de induſtria fuerat celatum. {Nam nos omnes, quibus eſt alicūde} Aut deeſt Apud, vt ſit, apud nos omnes: Aut nos omnes, pro nobis omnibus. {Nam nos omnes} Ratio ſuperioris ſenſus. & deeſt Apud, aut Penes, aut quid tale. {Nam nos omnes, quibus eſt.} Conſtat hoc σύλληψιν eſſe. retulit enim, Lucro eſt, non ad, nos omnes: ſed ad, quibus eſt alicunde: vt ſit ordo, Nam quibus eſt alicunde aliquis obiectus labos, lucro eſt tempus. hoc eſt nos omnes. {Nam omnes, quibus eſt} Hac figura vſus eſt etiam Tullius pro Murena, Prætor quoq; me ſe, pulchrum ac beatū putaret, & quoq; carmen compoſitum eſt. {Nam ille datiuū caſum ſubiecit, cum præpoſuiſſe. dominatiuum. Et totū apollodori eſt; qui ſic ait, * Quibus eſt alicunde} Hoc genus locutionis abſolutū dicitur. {Tale eſt apud Virgilium, Craſtina lux, mea ſi non irrita dicta putaris, Ingentes Rutulæ ſpectabis cædis aceruos. {At ſic} Sed ſic. {At ſic, citius qui te} Ad hoc modo, q̄ veniſti, & diſcordias eſſe celerius reperire poteris, & quo modo vis ærumnis te abſoluas. Et bene expedias ærumnis. aut enim ſoluunt nos curæ abeuntes aut impediunt, & ligant ad venientes. Vt, Solui te corde metum Teucri, ſecludi te curas. {At ſic, citius qui} Sententia contraria. nam ſupra ſic collegit, Si ignorare mala ſua vnicuique bonum eſt; ſequitur vt malum ſit, ea cito cognouiſſe. hic per contrarium, Si in aduerſis ſuis ſuccurrere vnicuiq; quamprimum bonum eſt, ſequitur vt cito ea cognouiſſe ſit quamoptimū. {Sed nunc aduentum tuō ambas} Ne accuſare alteram altera audeat. {Rem cognoſcas} Melius eſt rem, q̄ litem. {Re cognoſces} Iram expedies, rurſum in gratiam reſtitues. τρίκωλος ſententia, & bono ordine vſus eſt. Prius.n ſit querela. deinde ponitur iracundia. poſtremo reditur in cōſiliū. {Leuia ſunt hæc, quæ tu pergrauia eſſe} Genus conſolationis, non à ſubſtantia, ſed à quantitate non dicit non eſſe cauſam ſolicitudinis, ſed leuem dicit. {Quæ tu pergrauia eſſe} Bene additum cōtra leuia, non grauia, ſed pergrauia. {Leuia ſunt} A quantitate. {Quæ tu in animū induxti tuum} .i. perſuaſiſti tibi. {Quid conſolare me? an quiſquam, vſquam} Vt ſolet in vero amore, ipſa conſolationem ægreſcit dolor. Et ingenioſe: nō, inquit, dicis, ſed conſularis me, & hoc ipſo oſtendis ſcire te q̄ miſer ſum. {Prius q̄ hanc vxorem duxi} Hoc refert ad illud caput. in quo ait, Nemini ego plura acerba eſſe credo ex amore homini vnquam oblata. {Prius quàm hanc vxorem duxi} Ante rem, Habebam alibi animum amori deditum} An miſer ſit in amore, ἀπ' ἀρχῆς ἀκριβῶς Ante rem, in re, & poſt rem. {Habebam alibi} Grauius dixit Alibi, q̄ ſi in meretricem diceret. & maluit alibi dicere, quàm ad meretricem. {Quam mihi obtrudi} Rectè enim dici potuit, Quomodo ergo vxorem duxit, ſi amabat? Et bene obtrudit, quia inuito. Sic alibi, Aliquid monſtri aluot; ea qm nemini obtrudi poteſt, itur ad me. Et obtrudit, pro obtrudebat, ἐναλλαγὴ temporis. {Vix me illinc abſtraxi} Vix, vel multis modis, vel ſtatim ſignificans. {Atque capedrui animum meum} Curæ, vt diximus, aut ligant, aut ſoluunt, vt Virgil. Quæ mihi reddat eum, vel eo me ſoluat amantem. Amatoriæ enim curæ vincula dicuntur. {Vixq; huc} Maluit, Huc quàm ad vxorem, dicere. {Hem noua res orta eſt, porrò} Porrò, deinde. & iam habet deinde modo implicationem continuarum ſuſcetiarum referētia. {Quod enim ita eſſe inuenero, quid reſtat, niſi porro, vt ſiam miſer?} Ordinem ſeruauis allocutionis, in quo à præteritis, à præſentibus, à futuris inducitur perſonæ loquentis oratio. {Niſi porrò vt ſiam} Porrò poſtea, vel in poſtremum alij coniunctionem putāt. {Ferre iubet} Apte, quia Ferre dixit, addit iubet. {Tum vxori obnoxius ſum} Matris cū dixiſſet, nō intulit vxoris, ſed mutauis caſus. {Ita olim ſuo me ingenio pertulit} Olim, ad diuturnitatem retulit, non ad ſpatium præteriti temporis. {Tot meas iniurias} Has ſunt iniuriæ quas ſupra dixi, Nocte illa prima virginem non attigit. Quæ conſecuta eſt, nox eā nihilo magis. Et deinde, Quid interea? ibat ne ad Bacchidem? Quotidie. {Tot meas iniurias} Aliam vim habet quod dixit, me pertulit, aliā, quod adiecit iniurias meas aliā quod ſequitur. {Quæ nunquam vllo pateſecit loco} Non dixit Quas, ſed Quæ, vt ad omnia, non ad iniurias, referatur extrema concluſio. {Sed magnū neſcio quid neceſſe eſt} Bene de ambabus.

ſenties, putat magnam cauſam eſſe quæ iram fecerit, & iam diuturnam. {Quæ tam permanſit diu} Et à re, & à tempore. {Haud quidem hercle paruum eſt} Seruilis ratio & ſordida: & non his reſpondens omnibus quæ dixit Pamphilus, ſed tantum nouiſſimæ parti. {Si vis vero veram rationem exequi} Vero, vel nomen eſt, vel coniunctio, vel aduerbiū. {Non maximas, quæ maximæ ſunt interdum iræ, iniurias faciunt} Iniuriæ faciunt iras, non iræ iniurias. Sed hic facere ὑπαλλακτικῶς dixit, ſecundum ſuperiorem rationem increpans errorē Pamphili, qui de iræ magnitudine æſtimet iniuriæ quantitatem. {Alij faciunt, probant oſtendunt, intelligunt. Caute dixit Interdum: plerunq; enim ſic. {Parum} Subaudiendum, Neceſſe eſt euenire vel euenit. nam conſequens ſententia tollit quod ille dixit, neceſſe eſt. {Non maximas, quæ maximæ ſunt} Senſus eſt, In quo primum non me iniurias faciunt, accipiendum eſt ſecundum non, maximas maximæ. Faciunt, pro oſtendunt. {Cū de eadem cauſa} Obſcurauit elocutionem ſuam ſed conuenit ſeruo hæc humilitas orationis. nam plenum erat, ſi diceret, Nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt, cum de eiſdem rebus eſt iracundus factus inimiciſſimus. Eſt autē pro euenit dixit. & eſt ordo, Sæpe eſt, cum quibus in rebus alius ne iratus quidē eſt, de eadem cauſa iracundus factus eſt inimiciſſimus. {Iracūdus factus eſt inimiciſſimus} Iratus eſt qui ex aliqua ſe laceſſitus iraſcitur. Iracundus, qui ex parua nulla ue cauſa præcedente iraſcitur. {Pueri inter ſeſe} Argumentum à ſimili. {Quapropter?} διαλεκτικῶς interrogat. Quia.n. qui eos gubernat animus. ἀντιλογικῶς ἀποδίδωσι. {Infirmū gerunt} ἐσχηματισμένως αὐτὸ τό. Infirmus eſt. ἀναπόδοτον iſta conuenit ſeruo. {Itidem illæ mulieres ſunt ferme, vt pueri} Artificioſe mulieres, à perſona. à ſimilitudine. Pueri. à facto, Iras gerunt. ab accidentibus ſimilitudinis, Animus infirmus. à collatione perſonæ mulieris accidentium, Leuis ſententia. à facto Fortaſſe vnū aliquod verbum inter eas iram hanc conciuerit. qua ſententia totum hic ſublatum eſt quod ait, Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eueniſſe Parmeno, vnde ira inter eas intercesſit. {Fortaſſe vnū aliquod verbū iram hanc cōſciuiſſe} Sic Plautus, Fortaſſe te amare ſuſpicauere. Nam veteres infinitiuo modo adiungebant Fortaſſe. {Cōciuerit} Commouerit. {Quàm pro leuibus noxis} Interrogatiue. {Noxis, iniurijs, culpis} Itidem illæ mulieres. {Sexus alius, ad ingenium & ſenſus, idem eſt} Et mire ſimilitudinem contulit ad id quod agitur. {Iram hanc conciuerit} Legitur & conſciuiſſe. & rem conſciuiſſe, eſt rem nouam feciſſe. {Conſciuerit} Decreuerit, fecerit. {Curſari ſurſum prorſum} Rurſum propriè retro, prorſum ante ſignificat: & eſt prouerbiale, vt dicimus, Surſum deorſum, intro foras, hac, illac, & ſimilia: Græci ἄνω κάτω. {Trepidari ſentio, curſari rurſum prorſum} Trepidatio, ad vocem refertur loquentium: Curſatio, ad ſonum pedum. Et trepidatur ab his qui morbum putant. Curſatur ab his qui raptū ſciunt. {Tu te loqueris me vetas} Mire expreſſus eſt mos auſcultantiū. {Tace obſecro mea gnata} Non ſolum hic lucina non inducitur, ſed etiam ſilentium parturienti inſuper imponitur: quia furtiua cōceptio eſt & tā eiuſmodi verba ſunt matris, vt duntaxat argumentum ſcientibus manifeſta ſint: Pamphilo vero & Parmenoni, tanquam ægram continentis filiam videantur. {Tace obſecro mea gnata} Conceptum furtiuū furtim conuenit naſci. {Quia perij} Satis auras hic. {Matris vox viſa eſt} Omnia hæc, quæ ſenſu percipi poſſ, viſa dicimus, Virg. {Viſæq; canes vlulare per vmbrā} Vxorem Philumenā pauitare} Pauitare τῷ ἐνθουσιασμῷ. {Pauitare neſcio quid} Pauere & timere, & ad corporis, & ad animi perturbationem veteres referebant. Plaut. in Bacch. Nam & ex mari timida ecce ego pauitare, ægrotare, quia ſic horruiſſe, ac palpitare venis. {Quia non poterant vnà omnia} Deeſt, dicere. {Nullus ſum} Rurſus ſe infelicē & miſerum appellauit hic. {Nullus ſum} ἀνυπόδετον. {Quia non poterant vnà omnia} Cū ſtomacho pronunciauit, & deeſt dicere. {Nemo ne medicū adduxit} .ſ. ex quo ſcire poſſes. {Neſcio} Perturbatus Parmeno idem repetit verbum. & verbum aptū eſt perſonæ ſeruili. {Ceſſo hinc ire intro?} In voltu prologuium. Sic autem agit poeta, vt grauem morbum in vxore ſuſpectans maritus, protinus ingrediatur, & partum improuiſus offendat. {Quo nam modo Philumena} Amatoria ἀποστροφή. Sic in Phorm. Quòd ſi eò meæ fortunæ redeunt, Phaniū abs te vt diſtrahar, nulla eſt mihi vita expetenda. {Nam ſi periculum vllum in te ineſt} Nullum dixit, Si in te periculum ineſt, me periiſſe non dubito. tantus autē affectus non eſt mariti tantum, ſed amatoris quoque. {Nam ſi periculum vllum} Non permiſit amor dicere perituram, ſed ſi periculum. {Offendam affectamq;} Læſam poſſeſſamq; morbo. ab eo, quod eſt affici, vnde affectus dicimus, propter quos afficimur. {Non vſus facto eſt mihi} Vide artificem Terentium, quemadmodum alias per Pamphilū, alias per ipſum Parmenonem inuenit, quemadmodū neſciatur à ceteris, virginem ante nuptias ab ipſo

Pamphilo

vitiatam eſſe.} Non vſus facto} Nō vtile. } Facto abundat.} Nam inuiſos omnes nos eſſe illis ſentio} Acute eiuſmodi cauſam reppe rit, quæ vel hominem curioſum contineret, quæq; non Parmeno nem modo, ſed mox etiam Soſtratā arceat ab ingreſſu. } Heri nemo voluit Soſtratam} Quaſi alius dixerit, Vnde intelligis?} Heri nemo voluit Soſtratam} Argumentum odij. } Maxime heri cauſa mei} Bene maxime, qui & propter ipſam, vel propter inuidiam ſocrus non velit fieri grauiorem morbum. } Seruum introijſſe illico} Mire vt criminoſius, ſuſpicioſumque ſit, non Lachetis, aut Pamphili ſeruam ſed Soſtratæ: nec Parmenonem ſaltem. } Commiſcetur} Dicent, cum confixerint. } Capiti atq; ætati illorum} Bene τὸ ἀνθρωπομὰ maluit illorum, quàm Puellæ dicere, quod vtique intelligitur. } Qui} Qui, vnde. } Hera} Soſtrata in litem. Ego vero in magnum malum} In quæſtionis tormenta.

GVID. NEmini ego} Hic allocutio eſt per conqueſtionem, & bene non ſe amatoribus modo, ſed infelicibus amatoribus cōparauit, & principium eſt à ſumma totius mali. P. Credo nemini homini.i. nulli homini, plura acerba.i. plura grauia & moleſta oblata eſſe nunquam quàm mihi. Heu me infelicem, recte, nam heu accuſatiuo iungi debet, eſt autē exclamatio, q.d. prodolor maxime ſum infelix. Hanccine.i. verū parſi i. continui, abſtinui, non ſuſtinui, perdere.i. amittere, hanc.i. vitam, meam vitā ſic infelicem. Si parco ſignificat conſeruo, facit parſi, inde parſimonia, ſi vero ſignificat veniam do, facit perperci, hic autem ſignificat continui, vel abſtinui. Hanccine.i. vtrum hac cauſa.i. propter hanc cauſam, eram tantopere.i. tantum cupidus redeundi domū, cui.ſ. mihi præſtabilius.i. ſatius, vel melius fuerat agere ætatem.i. viuere, vbiuis gentium, abundat hic gentium.i. in quolibet alio loco ab iſto, quàm me redire huc, atq; quàm miſerū reſciſcere hæc eſſe ita.i. tales eſſe lites inter patrem, & matrem, & vxorem diſceſſiſſe. Nam omne tempus quod eſt inter ea.i. inter illud ſpatium, priuſquam id, quod affert laborem, reſcitum eſt.i. eſt compertū, venit in cognitionem, eſt lucro.i. ad lucrū, vel pro lucro, nos omnes.i. vel apud nos, omnes, vel nos omnes pro nobis omnibus poſitum eſt, vt ſit caſus pro caſu, quibus.ſ. nobis omnibus, aliquis labor eſt obiectus.i. oblatus, appoſitus, alicunde.i. ex aliquo loco, ſiue ex aliqua occaſione. PAR. At.i. ſed reperias citius ſic.i. hoc modo quod rediſti, & diſcordias eſſe didiciſti, qui.i. quo modo, expedias te.i. exoluas te his erumnis.i. his calamitatibus, ſi non rediſſes, hæ iræ inter matrem & vxorem eſſent factæ multo grauiores. Sed nunc ò Pamphile ſcio ambas, matrem & vxorem, reueri turas tuum aduentum.i. habituras reuerentiam tuo aduentui, ita vt altera alteram accuſare non audeat cognoſces rem.i. cōtrouerſiam, & totum negocium, expedies.i. explicabis, diſſoluens iram, rurſum reſtitues eas in gratiam.i. in beneuolentiā alterius in alteram, ſiue mauis vtriuſq; in alteram, illa ſunt leuia.i. facilia, parua, non magnæ quantitatis, aut magni momenti, tu induxiſti in animum tuum.i. quæ tibi perſuaſiſti eſſe pergrauia.i. admodum magni ponderis, & magnæ grauitatis. P. Quid.i. cur, cōſolaris me? an quiſquam.i. aliquis, eſt æque.i. tam miſer, quàm ego ſupple vſquam gentium, abūdat gentium.i. in aliquo loco orbis terrarum prius quàm duxi hanc vxorem. habebam animum deditum.i. valde datum amori, alibi.i. in alia muliere, noluit dicere in meretrice Bacchidē. iam nunc eſto ſupple vt.i. quod taceam, tamen eſt vt facile ſcitu.i. ad ſciendum, cuius.i. cuilibet, quam.i. quantum fuerim miſer in hac re vxoria.ſ. quod ſi vis iungere, tamen cū auſus ſum repete ſuperiora, videlicet quamuis habebam animum deditum amori alibi, tū nunquam auſus ſum recuſare eam vxorem, quam pater meus obtrudit, vel legit Donat.i. obtrudebat, hoc eſt quaſi obijciebat, vel offerebat mihi inuito.ſ. quod ſi ſit obtrudit, pro obtruſit accipiendum. nam iam enim vxorem pater obtruſerat, vix abſtraxi.i. abduxi, eripui me illic.i. ex amore eius meretricio, atq; expediui, animum meum impeditum in ea.i. in amore eius meretricis, & vix contuleram.i. conuerteram animum meum huc.i. ad amorē huius Philumenæ, hem interiectio exclamantis, indignantis, & dolentis, noua res.ſ. diſſenſio amicorū inter matrem & vxorem, orta eſt.i. emerſit. porrò.i. poſtea, ſiue deinde, quæ res abſtrahat.i. ſeparet, me i. animum meum ab hac vxore mea. tum.i. deinde, arbitror me inuenturum matrem, aut vxorem in culpa. ex ea re.i. ex ea diſſenſione & cōtrouerſia, quod.ſ. matrem aut vxorem eſſe in culpa cum inuenero eſſe ita, quid reſtat.i. quid reliquū eſt, niſi vt porrò.i. poſtea, vel in poſtremum ſiam miſer? Nam ò Parmeno pietas.i. affectus pius in matrem. iubet.i. cogit & imperat, aut vult me ferre.i. tolerare iniurias matris tum.i. deinde, ſum obnoxius.i. deuinctus, obligatus vxori, ita.i. adeo, pertulit.i. vſque ad finem tolerauit, ſuſtinuit me i. mores meos. olim.i. diu, ſuo ingenio.i. ſua manſueta natura. pertulit, inquam tot iniurias meas.i. quibus eam affeci. quæ omnia.ſ. à ſe tolerata nunquam patefecit, id eſt nunquā declarauit, detexit, prodidit, diuulgauit in vllo loco, ſed ſemper reticuit, ſed ò Parmeno neceſſe eſt neſcio quid magnū eueniſſe, vnde.i. à qua magna re, ita interceſſit.i. interpoſita eſt, vel interuenit, incidit inter ea.ſ. matrem & vxorem, quæ ita permanſit tandiu.i. tanto tempore. PAR. Hercle quidem.i. certe. haud.i. non eſt paruum.i. res parua, & parua occaſio, vnde.i. à qua ira interceſſit inter eas, vero.i. ſed vel certe, aut ſi ſit datiuus à verum veri, ſic aſtrue. ſi vis exequi.i. peragere, præſtare, vero.i. veritati. veram rationem.i. veram argumentationem, ſeu ratiocinationem. Interdū iræ quæ ſunt maximæ, non faciunt.i. non oſtendunt non probant maximas iniurias, quaſi dicat nō conſequens eſt propterea inter aliquos putare maximas eſſe iniurias, quod maximæ ſint inter eos iræ. Nam.i. quia ſæpe eſt.i. contingit, cū.i. quando, iracundus homo.i. parua vel nulla cauſa præcedente iratus factus eſt inimiciſſimus de eadem cauſa.i. propter eandē cauſam, in ijs rebus, in quibus alius qui non eſt ita iracundus, ne quidem.i. non etiam, eſt iratus. Iratus eſt, qui ex aliqua re laceſſitus iraſcitur, iracundus autem, qui ex parua vel nulla cauſa præcedente iraſcitur. Vel ſic aſtrue, ſæpe eſt.i. contingit, cum.i. quando, in ijs rebus, in quibus alius. ne quidem eſt iratus.i. iracundus eſt factus inimiciſſimus, de eadem cauſa, id eſt propter eandē cauſam, propter quam ne iratus quidem alius fuit Proh, exclamatio, quā, id eſt quantum, leuibus.i. paruis noxijs pro noxis.i. culpis, iniurijs. pueri gerunt.i. exercerent iras inter ſe, quaſi dicat ſimili pro paruis culpis mulieres inter ſe graues iras gerere ſolent. PAM. Qua propter.i. quare ita pueri pro re parua graues iras gerunt. PAR. Quia enim.i. quia certe, pueri gerunt.i. geſtant animum infirmum.i. non ſtabilem, nō conſtantem, qui animus gubernat id eſt deducit eos pueros. Alij interrogationem illam quapropter tribuunt Parm. ſeipſum interroganti, & deinde ſibi reſpondenti. Itidem.i. ſimiliter, illæ mulieres ſunt fermè.i. propemodum, leui ſententia.i. inconſtanti opinione pueri.i. in morem puerorū. Fortaſſe vnum aliquod verbum conciuerit, à concio concies, vel concio concis quartæ, quæ duo faciunt conciui, & concitum.i. commouerit. Alij legunt conſciuerit à conſcio is, ſeu cōſciſco is, id eſt quaſi rem nouam fecerit, ſed melior ſuperior ſententia. PAM. O Parm. abi intro.i. in domum, in qua eſt Philum. apud matrem ſuam, ac nuncia me veniſſe. PAR. hem, interiectio inopinati aliquid audientis. & ibi mos exprimitur auſcultantium, quid hoc eſt quòd audio, ſcilicet. P. Tace & auſculta diligenter. PAR. Sentio, id eſt percipio. trepidari, in verbo imperſonali, id eſt voce tremula timorē oſtendi, & refertur trepidatio ad vocem loquentium, & ſentio inquam curſari imperſonaliter dictum, id eſt quod curſatur ſurſum, id eſt in altum, prorſum.i. retro, rurſum, id eſt ante. Antiqui (vt Feſt. inquit) prorſum ponebant pro retro, cui aſtipulatur dicens, Prorſum rurſum poni prouerbialiter pro retro ante, quemadmodum dicimus ſurſum deorſum, intro foras, hac illac, & ſimilia. PAM. Agedum, id eſt eia, hortantis eſt, accede propius.i. propinquius ad fores. PAR. hem, interiectio deprehendentis aliquid, ſenſiſti ne, id eſt percepiſti ne, id quod audiui. nam tunc ambo erant ad fores & auſcultabant quod fieret intus. P. Noli fabulari i. nihil loqui, deinde audito clamore ait. Proh, iraſcentis exclamatio, vel audientis indignum aliquid. Iuppiter fidem ſupp. imploro tuam. Vel exclamatur dicendo, Proh Iuppiter, vt exclamare ſolemus, Bone Deus. ſine alia appoſitione. Tace, &c. Hic poſt auſcultationem ex ipſis gemitibus parentis Philumenæ ſuſpicatus eſſe Pamphilus morbo aliquo vxorem affectam eſſe propterea conqueritur ſe id celatum eſſe à Parmenone. In primis Myrrhina mater puellæ admonet parientem, vt taceat, quod dictum auditum eſt ab auſcultantibus Pamphilo & Parmenone. Myrrhyna ò mea gnata Philumena. obſecro tace ne hoc ſurtum reſciſcatur. P. Vox matris Philumenæ.i. matris vxoris meę, ſcilicet Myrrhinæ viſa eſt mihi, id eſt à me percepta. Nam omnia quæ ſenſu percipi poſſunt viſa dicimus. nullus ſum, id eſt perij vel miſer ſum & infelix. vbi nullus capitur pro nō, q.d. Non ſum.i. adeo ſum conſternatus dolore, vt ſim nec ne ignorē, vel vt videar non eſſe. PAR. Qui dum, dum parelcon eſt.i. cur nullus es? P. Quia perij.i. dolore ſum confectū. PAR. quamobrem periſti. P. ò Parm. profecto mei propinqui & affines celant me neſcio quod magnū malum. Dicimus celo te hanc rem & hac re, & celo tibi hanc rem. PAR. Dixerunt affines, ſeu propinqui tui vxorem Philu. pauitare.i. pauere, timere neſcio quid. Pauere veteres referebant ad corporis & animi perturbationem, Si forte, id eſt propter quod audis clamantē Philumenam & matrem obſecrantem. vt taceat, neſcio. P. interij, quaſi perditus ſum, cur non dixiſti mihi id.ſ. eam.ſ. pauitare neſcio quid forſitan morbi. PAR. non dixi tibi, quia non poteram dicere tibi vna.ſ. ſimul omnia. P. quid morbi eſt illi, ſcilicet.i. quo laborat morbo? PAR. neſcio. P. quid? modus interrogandi, vel cur ne ſcis, nemon.i. vtrum nemo. adduxit medicum, ex quo ſcire po-

tuiſſes. Par. neſcio an aliquis medicũ adduxerit. P. ceſſo.i. nimis tardo ire hinc intro in domum ſocrus, vt ſciam certũ.i.pro certo, quamprimum.i. citiſſime hoc quidquid eſt. ò Philumena mea quonam modo offendem.i. inueniam in reditu meo te affectam.i.laſſam,poſſeſſam à morbo, ab eo quod eſt affici. Vnde affectus dicuntur poſt quos afficimur. Nam.i.certe, ſi periculum vllum eſt in te,haud.i.non eſt dubiũ,me periſſe.i.periculum ſubiiſſe, vel me interiiſſe, vna.i.ſimul tecum. Par. non eſt mihi vſus.i.non eſt mihi vtile vel opus,facto.i.facere id ſup.quod ſequitur.ſ.ſequi hunc Pamph. intro.i.in domum. Donatus vult facto abundare,& ſtatim iungi,nõ eſt mihi vſus ſequitur,&c. Nam ſentio nos omnes de domo Soſtratæ eſſe inuiſos.i. exoſos illis matri & filiæ,heri nemo voluit intromittere.i.admittere, & introducere: Soſtratam matrem Pam.ſi forte morbus factus,ſit amplior.i. grauior,quem.ſ.morbum eſſe factum ampliorem ſanè.i.certe vel valde,nolim maxime.i.præcipue, nolim cauſa mei heri.i. mei domini.ſ.Pamph. dicent ilico ſi morbus ingraueſcat ſeruum Soſtratę.ſ.me introiiſſe,comminiſcentur.i.confingent, excogitabunt ſeruũ tuliſſe i.attuliſſe,aliquid mali capiti.i.vitæ atq; ætati illorum,maluit,dicere quàm illarum, quamuis tamen intelligit Philumenã, & forſitan eius matrem,quibus malũ imprecatur,qui.i.vnde,vel à quo malo à ſeruo allato morbus auctus ſit.i.creuerit, vbi qui vel eſt aduerbium,aut ablatiuus ſingularis, tunc hera Soſtrata veniet in crimen.i.in culpam & criminabitur. ego vero veniam in magnum malum,puta in quæſtionis tormenta.

Lato. ARgumentum} Querela Pamphili ob diſſidium matris & Philumenæ. Et eſt periculum Pamphili in protaſi fabulæ. {Heu me inſel.} Exclamando varie amplificat dolorem à reditu. {Nam nos} Aethiologia. {Labos} Moleſtia. {At ſic citius} Conſolatio Parmenonis. {Rem cogn.} Incrementum. {Vix {Priuſquã} Narratio,quã à tempore præterito amplificat. {Vix me illinc} A præſenti. {Tum matrẽ} A futuro,& perſonis {Nam matrem} Cauſa à pietate in matrem,& meritis vxoris. {Sed magnum} Suſpicio à tempore. {Non maxumas} Sæpe magnæ irę ex non magna iniuria concitatæ ſunt. {Pueri inter ſeſe} Declarat exemplo. {Abi Parm.} Sternitur via ad epitaſin eſt enim occaſio qua innoteſcet partus Philumenæ. {Neſcio quod} Suſpicatur Parmenonem ſcire,& de induſtria celare. {Quo nam modo} Pathetica & amatoria ſolicitudo. {Non vſus facto} Pro,non vtile factu,eadem figura,qua,opus eſt facto. {Seruom} Acuta & inuidioſa ratio in Phidippi domum,& recte non ingreditur, ne interueniat parienti Philumenæ.

Paræ. maſ. NEmini} Iracundas & pronas eſſe in perturbationes omnes animi mulieres, & leuiſſimis ſubinde de cauſis magnas moleſtias & turbulentias concitare docet hæc ſcena. Et certe ſic eſt, nam quo fuerint animi remiſſiores & ad puſillanimitatem propenſiores, hoc magis in iram & inuidiam declinant. Quare Plato dicebat mulieres eſſe iracundiores viris,ægros & laborantes integris & corpore ſanis,pueros ætate vigentibus, ſenes adoleſcentibus. Nam quo maior fuerit imbecillitas animi, hoc grandiorem prouocat iracundiã. Et muliebris ſexus, quia ſibi nõ ſatis conſtat,multis de cauſis in vitio eſt, in eo enim miræ animi ægritudines,quę naſcũtur ea zelotypia, ſuperſtitionibus, & inani gloria. Cic. ad Q. Fr. Iracundia vitium in hac priuata,quotidianaq; vita leuis eſſe animi,atq; infirmi videtur: Et bene iracundas dicit Comicus mulieres,quod certe veriſſimum oſtenditur in cognatis & affinibus.Socrates enim dicebat,in rapidiſſimum & vorticoſum incidere flumen, minus eſſe periculoſum, quàm alicuius cognati, aut affinis commoti, & ira furoreq; perciti incurrere vindictam,& inuidiam.

Glar. HVius ſcenæ ſunt varij verſus. Primus eſt iambicus tetr. cat.qui loco primo habet dactylum, quarto ac quinto creticum. quod equidem malim quàm Eſſe & Ea extra carmen eſſe. Tertius ac ſecundus trochaici ſunt tetram cat. Quartus iambicus tetram.catal. In quo Fuerat adiectum puto ab aliquo ſenſu explere cupiente. Quintus trochaicus eſt cat.ita ſextus ſeptimusque. In ſeptimo Prius monoſyllabũ eſt. Octauus catalecticus eſt tetr.ſiue illum iambicum ſiue trochaicum exiſtimes. Nonus, decimus vndecimusq; haud dubij trochaicus ſunt tetram. cat. In decimo vel Tuum monoſyllabum eſt, vel creticus eſt loco tertio. In 11.Rurſum abundat auctore Doct. quod placet. In 12.quidam lib. non habent τὸ Hæc. quod ſi tollatur verbum, verſus erit trochaicus tetram. cat. alioqui erit iambicus tetram.acatalect. ſicut ſequentes vltra triginta. {Quid conſolare me? an quiſquam vſquam gentium eſt æque miſer?} Veriſimile eſt hoc Pamphili ſermone incipere aliquanto diuerſius genus carminis. Sunt igitur hi ſequentes, præter vltimos nouem ſenarios omnes tetrametri,ac omnes acat. præter vltimos duos catalecticos. In verſu autem ſecundo Prius monoſyllabum,vel bacchius loco primo. In quarto,vel Eam monoſyllabũ, vel creticus loco quinto. In quinto verſu rurſus haud dubius creticus loco quarto. Ita in ſeptimo,vel Ea monoſyllabum,vel creticus loco ſecundo. In 8.vel a,in Ita non elidetur, vel Eſſe ante Ita collocandũ, ſicut Niſi ante Porro. Sed cretici vtrunq; vulnus ſanant. In 10. vel Suo monoſyllabum eſt,vel s,in Obnoxius elidetur. poteſt & creticus eſſe loco quinto. In 11.vel Meas monoſyllabũ vel creticus loco primo.Et nota hic e,ante fecit in Patefecit produxit,cũ in Adelph. act.2. ſcen.2.in Labefecit eum corripuerit. In 14.ſi legatur Haud quidem hercle paruum eſt,m,in Quidem non elidetur, vt ſint duo initio dactyli ſin legatur, quod vetuſtus habet liber, Haud quidem hercle paruum eſt,m, elidetur, & creticus erit loco primo,ſecundo iambus. In 16. Quiq; in rebus, legendum, vt In præpoſitio in medio locetur, ſecus quàm habet Aldinus liber. In 17.creticus eſt loco primo.niſi tres vocales in vnam contrahere κατ' ἔκθλιψιν καὶ συναίρεσιν velimus. In 18.i,in Pueri corripitur,non eliditur. In 19.vel eos monoſyllabum, vel creticus loco tertio. In 20.creticus haud dubie loco ſexto. alioqui excuſabile carmen. In 21. vetuſtus liber habet Iras has, pro Iram hanc & bene habet cum ſubiunctiuo Conciuerit. quanquam ex Donati cõmentatio apparet lectionem alteram fuiſſe, Iram hanc conſciuiſſe,vt fieret iambicum tetram. catal. verum cum alij ſint acatal. malim veterem ſequi libr. In 22.i, in Abi corripitur, niſi bacchium loco primo conſtituamus, & d,eliditur in Quid,niſi & loco ſeptimo eundem putemus bacchium. In 25.Audio ante accuſatiuum Clamorem ponendum,vt ſit loco ſecundo anapæſtus. In 27.creticus eſt loco primo,abiecto s,de Nullus, & proceleuſmaticus loco tertio. In 30.Mihi id,iambus eſt. Triceſimuſquartus cum ſequente catalecticus eſt,& Modo iambus eſt. {Nõ vſus facto eſt mihi nunc hunc intro ſequi} Hi nouem, vt diximus, ſenarij ſunt. In quorum tertio,vel Heri à ſuperiore verſu priorem elidit ſyllabam,vel Here pro Heri legendũ, vt in Eun. Act.2.ſc.3. Niſi quis primo loco bacchium conſtituat. In 6. Seruom cum m,non cum u,legendum, vt poſſit elidi. In penultimo s,in Auctus abijcitur, & ſit legendum, non Siet. In vltimo aut tollendum illud Vero, vel proceleuſmaticus erit loco tertio, bacchius loco quarto, niſi quis Vero priore correpta anapæſtum loco bacchij poſitum eſſe contendat.

ACTVS III. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Pamphilus triſtior egreditur a Philumena deprehenſo eius partu,quem modis omnibus celare conatur ac tegere.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena, triſtis continetur egreſſus Pãphili ex domo ſocrus, vbi repentina & improuiſo aduentu ſocrium deprehendit vxoris partũ, quem tamen vt modeſtum decet celare quàm maxime poteſt ac tegere conatur. Hic quoque eſt quaſi deliberatio quædam, ſuaſionis ac diſſuaſionis partes continens,quas in ſubditis conſiderare licet, nam admodum vicini ſunt.

Iambici Tetrametri Catalectici.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILVS.

NESCIO quid iam dudum hic audio tumultuari miſera:
Valde metuo, ne Philumena magis morbus aggraueſcat.
Quod te Aeſculapi, & te Salus, ne quid ſit huius, oro.
Nunc ad eam viſam. Par. *heus Soſtrata.* S. *ehem.* Par. *iterum iſtinc excludere.*
S. *Ehem Parmeno,tune hic eras? perij, quid faciam miſera?*
Non viſam vxorem Pamphili, cum in proximo hic ſit ægra?
Par. *Non viſas, nec mittas quidem viſendi cauſſa quenquam.*
Nam qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtulte duco:
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam affert.
Tum autẽ filius tuus introijt videre, vt venit, quid agat.
S. *Quid ais? an venit Pamphilus?* Par. *venit.* S. *dijs gratiam habeo.*

Hem,

Hem, iſtoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde
exceſſit.
PAR. *Iam ea te cauſſa maxume huc nunc introire nolo:*
Nam ſi remittent quippiam Philumena dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio, continuo ſola ſoli,
* ire huius *Quæ inter vos interuenit, vnde ortum eſt initium * iræ.*
Atque eccum video ipſum egredi: quàm triſt' ſt. S. ô
mi gnate.
P. *Mea mater, ſalue. S. gaudeo veniſſe ſaluom. ſaluon'*
Philumena eſt? P. meliuſcule eſt. S. vtinam iſtuc ita
dij faxint.
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam triſtis? P. re
cte mater.
S. *Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente inuaſit?*
P. *Ita factum eſt. S. quid morbi eſt? P. febris. S.*
quotidiana? P. ita aiunt.
I ſodes intro, conſequar iam te mea mater. S. fiat.
P. *Tu pueris curre Parmeno obuiam, atque his onera*
adiuta.
PAR. *Quid? non ſciunt ipſi viam, domũ qua redeant?*
P. *ceſſas?*

DON. NESCIO quod iam dudũ hic audio tumultuari} In hac ſcena quaſi quædã deliberatio eſt continens ſuaſionis diſſuaſioniſq; partes, quas in ſubditis cõſiderabimus. {Hic} Quia nimis vicini ſunt. {Magis morbus aggraueſcat} Grauior fiat. Proprie, quia morbi graues ſunt dicti. Virg. Vbi aut morbo grauis, aut iam ſegnior annis Deficit. Sal. Morbi graues ob inediam inſolitam veſcentibus. {Male metuo, ne Phil. magis} Inſtat Terent bonam ſocrum facere, vt bonã meretricem faciat. {Quòd te Aeſculapi, & te ſalus} Deeſt Propter: vt ſit, propter quod. {Nunc ad eam viſam} Sic Virg. Reſpice ad hæc. {Hem} Interiectio eſt nouas res audientis. {Heus Soſtrata} Vide quemadmodum per ſeipſum Parmeno, per Parmenonẽ arceatur Soſtrata, quæ neque deeſſe propter officium, neq; ingredi propter ſocrũ inducitur. {Iterum iſtinc excludere} Bene iterũ, vt illi pudorem incuteret repetitione iniuriæ. Et memoriter, iam .n. dixit, Noſtra illico it viſere ad eam. admiſit nemo. Et ſimul vide quàm vehementius ad iniuriam ſonet Excludi, q̃ non admitti. {Ehem Par.} Ehem, interiectio eſt eius quæ commota ſit noua re. {Non viſam vxorem Pamph} Vt dixit ſupra, ſeruum Soſtratæ, non Parmenonem, ſic hic, vxorem Pamphili dixit magis, quàm Philumenam, vt animum & officium eiuſdem ſocrus, & matris breuiter demonſtraret. {Non viſas} Vnam rem Soſtrata conſuluit, hic de duabus reſpondet, namq; & illam non vult ingredi, & cauet ne ipſe mittatur. & bene, Quenquam: ne aperte pro ſe loqui videatur. {Nam qui amat cui odio ipſus eſt} Aliam cauſam ſubiungit, quia durũ fuerat ipſi Soſtratæ dici quod ſupra dictum eſt. {Nam qui amat} Cauſa à ſententia morali. {Cui odio ipſus eſt} Deeſt Eam, vel Eum. {Et illi moleſtiã affert} Bene hoc adiecit ne qui amat, hoc dicat, Laborem, dum promerear, quem amo. {Tum autem filius tuus} Alia cauſa ab euentu. {Videre, aut venit quid agat} Quod ſupra, viſere. an viſere officij eſt, apud ægros, videre, cognitionis? & ideo additum, quid agat. {An venit Pamphilus?} Bene imitatur affectum. {Hem} Interiectio fœminina ac matronalis. {Ex corde exceſſit} Geminauit præpoſitionem. {Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam affert} Hoc validiſſimum ad diſſuadendum fuit. {Nunc huc introire nolo} Cur ſi venit Pamphilus, non ſit introeundũ, cauſa narratur. {Nam ſi remittent quippiam} Verbum actiuum quaſi neutrum poſuit. {Philumenæ dol.} δραματικῶς erat. non .n. vere dolor morbi eſt, cum ſit partus. {Scio continuo ſola ſoli} Vt, Haud, credo, inuiſus cœleſtibus, auras Vitales carpis. Et ſic, ſola ſoli dicitur, quomodo præſens præſenti. ſic Virgil. Illum abſens abſentem auditque, videtque. {Vnde ortum eſt} ἀνακόλουθον tertium. {Quæ inter vos interuenit} Melius ſic, q̃ ſi diceret, quæ illi feceris. {Quàm triſtis eſt} χαρακτηρισμὸς locuturi Pamphili. {O mi gnate} Ordo eſt, ô mi gnate, gaudeo te ſaluũ veniſſe, ſed interuenit Pãphilus triſtis. {Saluan' Philumena eſt?} Cito probat Pamphilo ſe amare puram, cum poſt ſalutationem nihil prius, quàm de ſalute vxoris eius inquirat. {Saluan' Philumena eſt?} Mater obuiam ſibi exeuntem filium nihil aliud, niſi de Philumena interrogauit, vt oſtenderet eius morbũ curæ ſibi eſſe. {Meliuſcula eſt} Verum eſt, quantum ad morbum pertinet. {Meliuſcula eſt} Hoc & ad morbum, & ad euentum parituđinis verũ eſt, ita non mentitur Pamphilus matri. {Vtinam iſtuc ita dij faxint} Diligentiore officio loquitur, vt rea apud filiũ ſocrus. {Quid tu igitur lacrumas?} Locrus ab eo quod agitur, quo ſignificat, ſi ita eſt, quare ergo tu triſtis es? {Recte mater} Sic dicimus, cum nõ ſine iniuria interrogantis aliquid reticemus. Et bene additũ Mater, vt duritia reticentiæ blando nomine molliretur. Alij recte ſic accipiunt, vt intelligant, nihil eſt mali. {Quid fuit tumulti?} Antiqui ſic declinauerunt, tumulti ſenati. vt Sal. Decretum ſenati fit. {Dic mihi} Dic verbum eſt inſtantis audire, & curioſius interrogantis. Virg. Dic mihi Damœta, cuium pecus? {Dolor repente inuaſit?} Proprie inuaſit, quia repente. {Ita factum eſt} Moris eſt aſſentiri ad dicta interrogantium, qui quæ vera ſunt, celant. {Ita aiunt} Bene alijs aſcripſit, ſi falſum ſit vt ipſis aſcribatur mendacium. {Ita aiunt} In hac tota interrogatione & reſponſione, colorem induit ſecretum, ægre obiurgantis. {Ita aiunt} Religioſe mendacium ad rumorem retulit. aiunt, inquit, ne ipſe falſum dicere videretur. {I Sodes intro} Metuit, ne ingrediatur mater ad ſoceros, & ideo dicit. {I ſodes intro} Et apparet intro dicentem, manu anouere vt domum redeat, & ſimul quo magis faciat, addit cauſam. {Conſequar iam te mea mater} Adiecit & tempus Iam. Mea neceſſario additum, mea mater. Et Sodes, quia I, intro durũ eſt. {Fiat} Abiens dixit hoc mater, fiat, ne omnino iuſſis alienis parere videatur, quaſi imperemus & nos, quæ nõ ipſis facturi ſumus. {Tu pueris curre Parmeno obuiam} Probabilis cauſa, qua ablegat etiã Parmenonem, dum iubet eum pueris occurrere. Et ſimul notandum, q̃ in hac fabula ridicule vexatur vſq; ad vltimũ ſeruus & ablegatur, cũ ſit & piger & curioſus. {Atq; eis onera adiuta} Locutio antiqua figurata. Et eſt μετωνυμία, pro ipſos onera portantes, eis onera adiuta. {Quid? nõ ſciunt ipſi viam, domum qua redeant?} Iam vide quemadmodũ ſeruetur Parmenoni perſona loquacis, curioſi, pigri. {Domum} Aduerbiale eſt. {Domum qua redeant?} Qua ſi locum ſignificet videbitur reliquum præceptum ſeruus non audiuiſſe. Sin audiuit, Qua, q̃ſo intelligimus .i. quemadmodum onus portent de naui. vt, Quid feret, & qua feret. {Ceſſas?} De induſtria omnes ablegauit ſuos, vt non audirẽt quæ intus poſt ſcenam ſunt acta, quæ tñ populo eſt narraturus.

NEſcio, &c.} Hic cõtinetur egreſſus triſtis Pamphili ex domo ſocrus apud quem deprehendit repentino aduẽtu ſuo furtiuum partum vxoris, quem tamen quàm maxime poteſt celare ſtudet, & protegere. S. Ego miſera. audin iandudũ .i. paulo ante, neſcio quid tumultuari .i. facere tumultus, hic .i. in domo Philippi patris Philumenę, ſiue audio neſcio quid tumultuari .i. audin neſcio quid faciens tumultum, &c. quod in idem recidit male .i. valde, & quaſi in malum meũ, ſiue in ſolicitudinem meã, metuo ne morbus magis aggraueſcat .i. grauior fiat, ſiue efficiatur Philumenæ, quod .i. propter quod, vel poſt quod, ô Aeſculapi, Deus medicinæ Apollinis filij. & ô Salus .i. Dea ſanitatis, oro te ne quid .i. vt nihil huius ſit .i. eueniat .ſ. non aggraueſcat illi morbus, nunc viſam ad eam .i. ibo ad eam videndam. PAR. Heus, aduerbium vocandi. ô Soſtrata, vocat eam vt deterreat abeundo. S. Hem, interiectio eſt res nouas audientis. PAR. Excludere, in futuro indicatiui paſſi .i. non admitteris intro iterum .i. ſecundo, nam iam ſemel fuiſti excluſa, vehementius autem ſonat excludi, quàm non admitti. S. Hem, interiectio eſt eius, quæ commota ſit nouare, ô Parm. tun' .i. tu ne eras hic, perij .i. perdita ſum. quid ego miſera faciam? non viſam .i. non ibo ad videndam vxorem Pamphili. cum ipſa ſit ægre .i. male habens, hic .ſ. in proximo loco. Viſere officij eſt apud ægros, videre cognitionis. PAR. Non viſas .i. non eas ad eam videndam, nec quidem .i. nec etiam, mittas quenquam .i. aliquem cauſa viſendi eam. nam dico vel duco .i. puto illum facere bis ſtulte qui amat illum, cui ipſe eſt odio, nam ipſe capit laborẽ inanem .i. vanum, nullius effectus, & affert moleſtiam .i. tædium illi, quam amat .ſ. à qua non amatur, tum .i. deinde, & eſt alia cauſa quare introire non debeas, nam filius tuus introijt videre, figura græca .i. ingreſſus eſt, vt videret quid ipſa agat, vt .i. poſtquam, vel cum primũ venit. S. Quid ais? an Pam. venit? PAR. venit. S. Habeo gratias Dijs, quod .ſ. venerit, hem, interiectio fœminina ac matronalis. animus redijt mihi iſto, verbo .i. tuo dicto de aduentu filij, & cura .i. anxietas, exceſſit .i. exijt ex corde. PAR. Ita .i. præterea, nolo te nunc intro ire, hic maxime .i. præcipue, ea cauſa .i. propter eã cauſam, quæ ſequitur, nam ſi dolores remittent .i. relinquent, exonerent, relaxent quippiam .i. in aliquo, vel aliquantulum Philumenam. Don legit Philumenæ, quod melius eſſe puto nam dolores non remittunt, ſed potius, remittuntur, & ait verbum hic actiuum quaſi neutrũ poſitum eſſe ſic. Si dolores remittent .i. ceſſabunt, relaxabũtur, alleniabuntur, Philumenæ, quippiam .i. in aliqua parte aliquantolũ, ſcio, quod continuo ipſa ſola narrabit ipſi Pãphilo ſoli .i. remotis arbitris, omnẽ rem .i. totam rei ſeriem, ſiue totũ tenorem eius rei, quæ

GVID.

res interuenit inter vos.i.inter te & eam, vnde.i. à quare initiũ.i. principium iræ veſtræ ortum eſt, atq; eccũ.i.ecce hic video ipſum Pamphilum, egredi.i.exire de domo ſocrus ſuæ, quàm.i.quàntum eſt triſtis? S. O mi gnate Pamphile, ſcilicet, q.d.gaudeo te ſaluũ aduenisse. P. O mea mater ſalue. S. Perficit quod omiſerat, gaudeo te veniſſe ſaluum ne.i.vtrum Philumena vxor tua eſt ſalua i.ſana, incolumis, & dicitur in textu ſaluan' pro ſalua ne, vt viden'.i.vides ne. P. Pamphilus volens celare partũ & fugere mendacium, caute reſpõdet inquiens, ipſe Pamphila eſt meliuſcula.i. aliquanto melius ſe habens quàm prius meliuſculus à comparatiuum diminutiuum eſt. S. Vtinam Dij faxint.i.faciant iſtud.ſ. vt meliuſcula ſit, ita.i.quemadmodum dicis, igitur ſi ita eſt, quid.i. cur lacrymas, habemus lacrymo as, & lacrymor aris, aut quid.i. cur es tam triſtis. P. O mater recte in interrogas, ſic dicimus cũ ſine iniuria interrogantis aliquid reticemus, & bene additum mater, vt duritia reticentiæ blando nomine molliretur alij ſic capiũt recte, vt intelligant nihil mali eſt. S. Quid tumulti pro tumultus, ſic antiqui in genitiuo dicebant, vt tumulti pro tumultus, ſenati pro ſenatus, &c. quid ergo tumulti fuit ſup. intro vos ſup. dic mihi an dolor inuaſit.i.arripuit te repente, & proprie inuaſit, quia repente. P. Factum eſt ita.i.repente dolor me inuaſit. S. Quid morbi eſt Philumenæ, ſcilicet. P. Febris eſt ei, nõ mentitur, nam parientes non ſunt ſine febri. S. Quotidianam.i. quotidiana ne hoc eſt vtrum febris continua eſt ei. P. Ita aiunt.i.ita dicunt, ita rumor eſt vulgo. Sodes aduerbium comicũ & blandienti accommodatum, quaſi ſi audes.ſ.id eſt vade intro.i.in domum tuam, vnde tu venis, non enim vult eam ingredi ad. P. O mea mater iam conſequar te in domũ veſtram. S. Mater abiens dixit fiat, quaſi ſibi ipſi id imperans non ſolum filio parens. P. Obligat ad portam Pamph. ſeruum ne audiat quæ intus poſt ſcenam ſunt acta, quæ tamen populo eſt narraturus. O Par. curre obuiam.i.in occurſum. pueris.i.ſeruis afferentibus onera de ſucceſſione cognati mortui, propter quod miſſus fuerat Pamph. atq; adiuta.i.adiuua his ſeruis onera.i.adiuua ſeruos onera portantes. ſimiliter Gellius eſt locutus inquiens, Et nobis hãc meſſem adiuuent. PAR. Quid? interrogandi modus per indignationem & irriſionem, ipſi ſerui non ſciunt viam qua.i. per quam viam redeant domũ aduerbialiter. P. Ceſſas.i.tardas, cunctaris ire, quo dico, q.d.iam illic deberes, & ita tempus conteris.

LATR. Argumentum} Ad continuandam cauſam epitaſeos arcetur ab ingreſſu ad Philumenã Soſtrata, & egrediens Pamphilus deprehenſum partũ celat. {Quod te Aeſch.} Precario pro ægrota. {Ehem Par.} De improuiſo reſpicientis. {Nam qui,} Vera & moralis ſententia. {Quid ais?} Interrogatio lætantis. {Remittent Phil.} Pro, minuentur & remiſſiores erunt, noua figura. {Meliuſcula eſt} Supprimit dolorem Pamphilus, & diſſimulat quid deprenderit. {Tu pueris} Data opera ablegat Parmenonem futilem & curioſum ſeruum.

PETR. MARS. Neſcio quid iandudum} Cordati adoleſcentis, & ſupra modũ probi liberaliſſimos, & caſtigatiſſimos mores hæc ſcena exprimit. Quo.n.nomine ſatis cõmendari poſſet, qui cum vxorem, cum qua nondũ conſueuerat grauidam, & ideo corruptam inueniſſet, ne dedecus hoc per maximum propalaretur, & in fabulam veniret, id quod viderat circa vxorem, tam prudenter & callide diſſimulauit, vt nõ ea cauſa inceſſus eſſe exiſtimatus ſit, ſed potius quia morbo implicitam diceret. {Nam qui amat} Docet hic locus, nihil eſſe ſtultius, q̃ amore in aliquem ardere, à quo rurſus non adameris. Quare mutuum amorem ſatis videtur approbare. Duabus autẽ de cauſis hoc accidere credidit, cur eſſet eiuſcemodi amor vituperandus, primo, quod nobis maximas moleſtias, & labores parimus, dũ nocte diuq; faces illas & tela ardentia ſufferimus, quibus exagitati miſerabiliter cruciamur: deinde quod præter hoc & alteri difficiles ſumus, & aſperi, qui noſtras voluntates, preces, fletus, lamentationes, nõ æquis auribus accipiſit.

GLAR. IAmbici ſunt tetrametri acatalectici. In 2. proceleuſmaticus eſt loco primo, & a, eliditur in Magis. In 3 ſi la in Aeſculapi breue eſt i, ad finem non eliditur, ſed corripitur, vt loco ſecundo ſit tribrachys. In 8.i, in Qui corripitur, non eliditur. In Cui autem etiam longum manet, & Duco legendum pro Dico, admonet Ioan. In 10. omiſſo verbo Autem, liber vetuſtus ita habet, Tum filius tuus introijt. Et carmen melius habet. In 11.ſi Gratias legerimus, erit acatalecticus: ſin Grates, erit catalecticus ve ceteri. Quanquam ſcio hunc Poetam Gratias libentius dicere quàm Grates. Sed in alijs licentijs hæc facile admittitur. Liber vetuſtus habebat, Gratias habeo. non, Habeo gratias ſed in idem res redit. In 24. Philumenæ nõ Philumenam legendũ sit Ioan. In 16. niſi ſecunda de Initium ſit longum, in fine nõ eliditur. In 17.ſ, in Triſtis eliditur. In 21, vel Fuit monoſyllabum, vel creticus loco primo.

ACTVS III. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Deliberat Pamphilus, velit vxorem recipere an repudiare.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic quæſtio eſt ad deliberationem deſcendẽ[illegible], an recipiat Pamphilus, an repudiet vxorem. In qua tota oratio Pamphili ad argumentũ ſpectans amatoria magis quàm maritalis eſt. Nam aliter non perueniretur ad vltimam cognitionem omnium rerum, niſi adoleſcens furtiuum vxoris conceptum, & partum, aliquãto lenius quàm coniugalis dolor expetit toleraſſet.

Trochaici Tetrametri Catalectici. In fine Senarij pauci.

PAMPHILVS.

NEQVEO *mearum rerum initium vllum*
inuenire idoneum,
Vnde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
Partim quæ perſpexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
Nam modo me intro vt corripui timidus, alio ſuſpicans
Morbo me viſurum affectam, ac ſenſi eſſe, vxorem: hei mihi,
Poſtquã me aſpexere ancillæ aduenisse, ilico omnes ſimul
Lætæ exclamant, venit, id quod me repente aſpexerant.
Sed continuo voltum earum ſenſi immutari omnium.
Quia tam incommode illis fors obtulerat aduentũ meum,
Forte vna illarum interea propere præcurrit, nuncians
Me veniſſe: ego eiu' videndi cupidus recta conſequor.
Poſtquam introij, exemplo eius morbum cognoui miſer.
Nam neq;, vt celari poſſet, tempus ſpatium vllum dabat:
Neque voce alia, ac res monebat, ipſa poterat conqueri.
Poſtquam aſpexi, ò facinus indignum inquam: & corripui illico
Me inde, lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.
Mater conſequitur: iam vt limen exirem, ad genua accidit,
Lacrumans miſera: miſeritum eſt, profecto hoc ſic eſt, vt puto.
Omnibu' nobis vt res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus.
Hanc habere orationem mecum à principio inſtitit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, cauſſam vides:
Nam vitium eſt oblatum virgini olim ab neſcio quo improbo:
Nunc huc confugit, te atq; alios partum vt celaret ſuum.
Sed cum orata eius reminiſcor, nequeo quin lacrumem miſer:
Quæque fors fortuna eſt, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
*Per eam te * obſecramus ambæ, ſi ius, ſi fas eſt, vti* * obteſtamur
Aduorſa eius per te tecta tacitaq; apud omnes ſient:
Si vnquam erga te animo eſſe amico ſenſiſti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam, te vti ſibi des pro illa nunc, rogat:
Ceterum de redducenda id fac, quod in rem ſit tuam.
Parturire eam, neque grauidam eſſe ex te, ſolus conſcius:
Nam aiunt tecum poſt duobus concubuiſſe eam menſibus:
Tum, poſtquam ad te venit, menſis hic agitur iam ſeptimus:
Quod te ſcire, ipſa indicat res. nunc ſi potis eſt Pamphile,
Maxume volo, doque operam, vt clam partus eueniat patrem,

Atq; adeo omnes. ſed ſi fieri id non poteſt, quin ſentiant,
Dicam abortum eſſe. ſcio nemini aliter ſuſpectum fore,
Quin, quod veriſimile eſt, ex te recte eum natum putent.
Continuo exponetur: hic tibi nihil eſt quidquam incommodi: &
Illi miſeræ indigne factam iniuriam contexeris.
Pollicitus ſum, & ſeruare in eo certum eſt, quod dixi fidem.
Nam de reducenda, id vero neutiquam honeſtum eſſe arbitror.
*Nec faciam: etſi amor me grauiter, conſuetudoq; * tenet* — * eius tenet.
Lacrumo, quæ poſthac futura eſt vita, cum in mentem venit,
*Solitudoq;. O fortuna, vt nunquam perpetuo es * bona.* — * data.
Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitatũ reddidit.
Quem ego conſilio miſſum feci, idem nunc operam huic dabo.
Adeſt Parmeno cum pueris: hunc minime eſt opus
In hac re adeſſe: nam olim ſoli credidi,
Ea me abſtinuiſſe in principio cum data eſt:
Vereor, ſi clamorem eiu' hic crebro exaudiat,
Ne parturire eam intelligat: aliquò mihi eſt
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

DON. NEQVEO mearum rerum initiũ vllũ inuenire idoneum} In hac ſcena conqueſtio eſt ad deliberationẽ deſcendens, an habeat Pamphilus, an excludat vxorem, in qua tota oratio Pamphili ad argumentum ſpectans amatoria magis, q̃ maritalis eſt. nam aliter non perueniretur ad vltimam cognitionem omnium rerum: niſi adoleſcens furtiuum conceptũ vxoris, & partum, aliquanto lenius, q̃ coniugalis dolor expetit, tolerauiſſet. {Nequeo mearum rerum} Hæc eſt Homerica illa {Nequeo mearum rerum initium} Hoc principium magna διαπορήσει uteratur vt oſtendãtur ærumnæ, & multæ & graues. {Idoneum} Aptum, conueniens. {Vnde} A quo. {Partim quæ perſpexi hic oculis} His, quaſi miſeris, vult intelligi, quibus perſpexi, vel audiui mala. An ſic dictum eſt, vt apud Virg. Vocemq; his auribus hauſi? {Qua me propter examinatum} Inter examinatum & exanimem hoc intereſt: Exanimatus, eſt côterritus, conturbatus. Vt, Sed quid nam Pamphilum examinatum video? Et Virg. Exanimata ſequens impingeret agmina muris. Exanimus vero eſt, occiſus. vt Virg. Corpus vbi exanimi poſitũ Pallantis Acetes Seruabat ſenior {Me intro vt corripui} Raptim ingreſſus ſum. {Timidus} Pro timens, nomen loco participij. {Morbo me viſurum affectum} Quia & hic morbus eſt. {Hei mihi} Interiectio dolentis eſt. Virg. Eloquar, an ſileam? Et dicitur hæc figura, ἀπορία {Hei mihi} Mire interpoſuit σχετλιασμόν. {Id quod me repẽte} Deeſt propter. vt ſit, propter id: ad per hoc, ideo. {Id quod me repente aſpexerant} Cauſa cur læta exclamauerint. id ergo, ob id. {Sed cõtinuo voltum earum ſenſi immutari omniũ} Mire Pamphilus etiam ancillarum metu impellitur, vt alienum naſci puerum ſuſpicetur, nec vllo modo in memoriam redeat hanc ſe puellam vel huiuſmodi vitiaſſe. {Vultum earũ} Quæ viderint. {Fors obtulerat} Offerri dñr tam bona q̃ mala, ſi inſperata obijciuntur aſpectibus. {Obtulerat} Oblatũ dicitur in vtranq; partem, quidquid expectationem præuenit. {Ego eius videndi cupi} Non erit plena vis repentini doloris, ſi aliquid præſentiens ſuſpicatur. & ideo addidit. Ego eius videndæ cupidus. {Recta conſequor} Abſolute, & ſine adiectione. non enim addidit Via. {Ex templo eius morbum} Morbum mitiore animo, q̃ vitium dixit, aut probrum. Et recte: quia dixit, Alio me ſuſpicans morbo viſorum affectum ac ſenſi, eſſe vxorem. {Spatium} Moram ac res mnnebat Partus. {O facinus indignum} Facinus indignũ, non ad illam, hoc eſt Philumenam, ſed ad auctorem vitij refertur. {Et corripui ilico} Ardens. ſ. dolore. & eſt cauſa cur cito exierit. {Lacrumans} Non furens, ſed lacrumans. non iratus, ſed miſertus. {Atq; atroci} .i. vehementi. {Mater conſequitur iam vt limen exirem, ad genua accidit miſera} Oſtendit affectum miſericordiæ ſuæ, matrem potius dicendo, q̃ Myrrhinam, & addendo miſeram. {Miſeritum eſt} Vt recte ſupra dictum ſit de illo, Pium & pudicum ingenium narras Pamphili. {Ad genua accidit} Accidere, eſt geſtu corporis oſtendere humilitatem cadentis. propter Ad, q̃ eſt iuxta, & cadere. Saluſtius autem ſine præpoſitione dixit, Qua accidam, aut quo? {Lacrumans miſera} Miſerabiliter ſe habens. {Miſeritum eſt} Hoc ipſe ſibi. {Omnibus nobis vt res dant ſeſe ita magni atq; humiles ſumus} Mire dixit, dant ſeſe Homerus Sed hic ſeſe illo & validius dixit, & eſt hæc καθολικὴ ſententia. Apollodorus {O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit} A nomine & blandimento, mire, quia ſecreta confitetur. vt Virgil. Anna fatebor enim miſeri poſt fata Sichei, A principio idem elaborauit, vt aduerſus pudorem conſcientia & voce, & confeſſione duraret. {O mi Pamphile abs te quamobrem hæc abierit} Venialis ſtatus, in quo confeſſio eſt & precatio. {Abs te quamobrẽ} Morale blandimentum ante confeſſio eſt & precatio. {Abs te quam obrem} Morale blandimentum ante confeſſionem. {Nam vitiũ eſt oblatum} Cœpit à cauſa. {Oblatum} Ad repentina pertinere ſuperius annotauimus. {Oblatum} Quaſi non expectanti & nolenti. {Virgini} Quaſi quæ falli poſſet. {Olim} Recte olim, quia facilis venia circa vetera. iam delicta. vnde tentat temporis longinquitate extenuare peccatũ. Olim ergo, ante menſes nouem. {Ab neſcio quo improbo} Mire contempſit, perſonam, dicendo, neſcio quo. i. neſcio, quem dixit, vt oſtendat ignobilem, ita abiectũ. nam ſi nomẽ illi eſt, habet & dignitatẽ, vt, Et nos aliquod nomenq; decuſq; Geſſimus. Et ne placere videatur is qui fecit, improbum dixit. {Nequeo quin lacrumem miſer} Videtur quaſi diſtillantes fletus detergere. {Nequeo} Deeſt continere. {Sed eam orata eius} Bona παρένθεσις. {Quæque fors fortuna} Precatio. {Fors fortuna} ὕφεν. Id eſt ſubita fortuna. Et fortuna, in incerto. Fors fortuna, in bono ponitur. Virg. Si qua in te fortuna fuiſſet. Et ipſe, O fors fortuna. {Per eam te obteſtamur} Oratorie inducuntur & pro tacentibus preces. {Per eam te obteſtamur ambæ} Obteſtatio, eſt precatio cum mentione earum rerũ per quas petimus: vt, Per euerſæ genitor fumantia Troiæ Eacidia obteſtor. {Si ius, ſi fas eſt} Vtrum hoc inuidioſe, an quaſi fœmina quæ leges neſciat? {Vti aduerſa eius} Mire nõ crimen: ſed aduerſa. {Per tecta, tacitaque} Tecta, ſi reducis, Tacita, ſi repudias ſub alia excuſatione. An eadem ſignificant? an potius neq; re, neq; verbo indices? an tecta, ne videantur, tacita, ne dicantur? {Si vnquam erga te} Virg. Si conceſſa peto, ſi dant ea mœnia Parcæ. Terent. Si te in germani fratris dilexi loco: Siue hæc te ſolũ ſemper fecit maximi. {Si te vnquam erga te} Ab anteacta vita. {Tecta, tacitaq;} Tecta ſint, ne hæc alij ſciãt tacita, ne ipſa indicet. {Vt ſibi des pro illa} Subaudiatur grata. Ceterum reducenda. Tentat etiam hoc perſuadere, ſed oratorie & verecunde. Et mire, de reducenda dixit, non de reſpuenda. {Quod in rem ſit tuam} Nam niſi reducatur, reddenda dos erit. {Solus conſcius} A poſſibili. nam hoc nomine oſtendit tacere eum poſſe, q̃ conſcius ſit ipſe ſolus. {Nam aiunt} Honeſtius aiunt, pro ait, dixit. nam quis non ſcire, aut dicere potuit, niſi Philumena? ergo recte. aiunt enim potius honeſtum eſt, quàm ait. {Poſt duobus concubuiſſe eam menſibus} Poſt duobus, ſimpliciter accipiendum, non poſt duos. eſt. n. ἀναστροφὴ pro duobus poſt. i. non ſtatim vt nupta ſit, ſed poſtquã nupta eſt, poſt duos menſes nuptiarum. vt ſint reliqui quinq; menſes. Et hinc apparet, ante duos menſes, priuſquam cum Pamphilo concumberet, vitiatam, quatuor menſibus cum Pamphilo fuiſſe, ex quibus, duobus poſterioribus amatam eſſe. reliquis tribus peregrinatum fuiſſe Pamphilum. An poſt duobus, pro poſt duos? vt Plaut. Poſt principio denique. & Poſt paulo. {Quod te ſcire ipſa indicat res} Quia contriſtatus corripuiſti te foras. {Partus eueniat} Philumenæ. ſ. Abortum eſſe. Non eſt Latinum aborſa eſt: ſed, abortum fecit. {Abortum eſſe} Deeſt Natum, vel Factũ, vel abſolute. quomodo dicimus, è re nata: vel quemadmodum dicimus, ea te mihi orta eſt iniuria. {Dicam abortum eſſe} Rationabiliter dixit, ſit enim abortus menſe ſeptimo hoc pernicie fœminæ. {Suſpectum fore} Suſpicabilem, ſuſpicioſum. {Ex te recte eum natũ putent} Noue dixit natum abortum, quaſi abortus naſcatur. Natum ergo pro facto, conceptoq; dixit. {Hic tibi nihil eſt quidquam incommodi} Cum alienus exponitur, & nõ tollitur pro tuo. Et mire necandi pueri non ſit mentio, quia Pamphili filius inuenietur, cum ei etiam per patrem puellæ poetæ ſuccurrit. {Exponetur} Ad mortem. ſ. {Hic tibi nihil eſt quidquam incommodi} Ab vtili. & eſt παράλληλον quartum. vt, Nihil vidi quidquam lætius. {Et illi miſeræ indignæ} Vt non ſit ἀνακόλουθον, ſuperiori verſo τὸ Et addendum eſt. vt ſit, Et tibi nihil eſt quidquam incõmodi. {Factam iniuriam} Mire iniuriam dixit, vt non contemnenda ſit ſed tollenda. {Pollicitus ſum} Plus quam promiſi. {Et illi miſeræ} Concluſio per enumerationem. Et non læderis, inquit, & proderit miſeræ. {Quod dixi} Quod promiſi. {Id vero neutiquam honeſtũ eſſe arbitror} Neutiquam nõ eſt omnino negatiuum, ſed aliquid aſſenſionis habet. eſt n. neutiquam non nimis, non valde. {Nec faciam} Bene addidit, nec faciam. multa n. etiam inhoneſta amore ſuſcipimus. {Et ſi me amor grauiter conſuetudoq; tenet} Hoc

cum gemitu. Et non eſt complecaiuum, neque præpoſitiuum, ſed ſubiunctiuum.i.pro tametſi. {Amor me grauiter conſuetudoq;} Quæ duę res contra honeſtum & vtile validiſſimæ. Sit bene Tenet, non tenuit. {Lacrumo, quę poſthac futura eſt vita} Bene propenſior in affectum eſt, vt veriſimile fiat potuiſſe reticere. Et Lacrumo non pendet à ſuperiori, ſed interpoſitis diu fletibus dixit. {Lacrumo, quæ poſthac} Quæ, modo vim pro nominis non tenet, ſed querelæ. Et lacrumo ſic dixit. vt Virg. Sic affata ſinum lacrymis impleuit oboris. Et eſt ordo, Lacrumo, cum in mentem venit. {O fortuna} Hic fortunam pro bona poſuit. {Vt nunquã perpetuo es bona?} Legitur & data, nam & ſic pro bona, intelligitur neceſſario. {Idem nunc operam huic dabo} Si idam, ego. ſi eidem, hoc eſt amori. {Operam dabo} Difficultatẽ rei oſtendit, dicendo, operam dabo. {Adeſt Parmeno cum pueris} Quia idem Parm. eſt ſecretorum conſcius, addidit, cum pueris. {Minime eſt opus} .i.omnino non eſt opus. {Aliquo mihi eſt hinc ablegandus dum parit Phil.} In tota comœdia nõ ceſſabit, cum ſit piger, nec reſciſcet aliquid, cum ſit curioſus Parmeno. {Dum parit Phil.} Dum aliàs dummodo, aliàs donec, nunc, quandio.

GVID. NEqueo, &c. {In hac ſcena conqueſtio eſt ad deliberationẽ deſcendens an habeat Pamp. vxorem, an excludat, in qua tota oratio Pamph. ad argumentũ ſpectans amatoria magis quàm maritalis eſt, nam ſugitiuum vxoris conceptum & partũ aliquanto leuius tolerat, quàm coniugalis dolori expetit. Solus autem Pamph. loquitur. Nequeo inuenire vllum initium .i. principium mearum rerum .i. rerum mihi moleſtarũ, idoneum .i. aptũ, conueniens, vnde .i. à quo initio, exordiar .i. incipiã narrare ea ſuple quæ acciderunt mihi, nec .i. nõ, opinanti .i. ſuſpicanti, & (quod dici ſolet) non ſomnianti, partim .i. aliqua incipiã narrare nõquã quæ perſpexi his oculis, his, quaſi dicat amiſeris, partim .i. exordias inquam narrare aliqua quæ accepi .i. audiui auribus quaſi miſeris, vel accepi auribus .i. audiui & adhibui auribus, vt pateret ſignificatio vocabuli æquiuoci, quapropter quia talia vidi & audiui, eduxi me examinatum .i. perturbatum, foras .i. extra domum Philippi patris puellæ citius quàm exiuiſſem, niſi ea audiuiſſem, Exanimatus eſt conterritus, cõturbatus, exanimus vel exanimis eſt occiſus aut mortuus, nam modo .i. paulo ante. vt .i. poſtquam, ego timidus .i. ego timans, nomen pro participio. corripui me .i. contuli me raptim, ſiue ingreſſus ſum intro in domum ſoceri mei Phidippi, ſuſpicans .i. opinans me viſurum eſſe vxorem affectã .i. læſſam & poſſeſſam alio morbo, ac .i. quàm ſenſi .i. percipi eſſe affectam, hei mihi, interpoſitio dolorem oſtendens Pamph. dolentis ſe taliter ſe habuiſſe, cũ eius aduentus ita eſſet à domeſticis exoptatus, & iucundus illis, poſtquam ancillæ aſpexerunt me aduoniſſe, ilico omnes letæ ſimul exclamant primo gaudio aduentus, dicentes hoc verbum venit .ſ. Pamph. & hoc dixerunt primo aſpectu oblitæ importunitatis aduentus propter gaudium, & quidem exclamant, id .i. ob id quòd aſpexerant me .i. viderãt, de repente .i. ſobito, qui motus repentinus nõ habet conſiderationem, ſed continuo ilico, ſenſi vultum omnium earũ immutari ob id quod, vel quia fors .i. caſus temporalis, vel fortuna ipſa obtulerat illis ancillis meum aduentum, tam incommode .i. intempeſtiue, & non opportune. oblatum dicitur quidquid euenit præter expectationẽ, forte vna illarum ancillarũ, interea .i. dum agebantur .i. dum aliæ ſit lætabantur, & poſt mirabantur, præcurrit .i. ante currit, propere .i. feſtinanter nuncians matri & filiæ me veniſſe. Ego Pamp. cupidus videndæ eius vxoris meæ .i. cupidus videndi eam, conſequor ancillam recta via, nuſquã diuertendo poſtquam introij ego miſer, .i. infelix propter probrum vxoris, cognoui extemplo .i. ilico morbum eius .ſ. quòd parturiebat, nam tempus .i. temporis breuitas, non dat vllum ſpatium .i. vllam moram, vt morbus ille poſſet celari, neq; ipſa Philumena poterat conqueri .i. gemere, & dolore oſtendere alia voce, ac .i. quàm, res .i. partus, monebat .i. inſtigabat, poſtquam aſpexi eam parturientem, inquam .i. dixi, ô facinus indignum. non ad Philumenam refertur illa exclamatio, ſed ad vitij auctorem, & ilico, corripui .i. raptim retraxi me, & egreſſus ſum inde .i. ea camera parturientis lacrymans, percitus .i. commotus, perturbatus, re incredibili .i. quam non credidiſſem, niſi vidiſſem me alius quidem, & atroci .i. vehementi, mater .ſ. Myrrhina mater Philomenę, cõſequitur .i. aſſequitur, attingit, aſpirat ad me, vt .i. poſtquam, vel dum, ſiue cum iam exirem limen domus, ipſa miſera .i. miſerabiliter ſe habens, accidit ad genua .i. iuxta genua mea cecidit ac ſe proiecit. Accidere in hoc ſignificato eſt geſtu corporis cadentis oſtendere humilitatem, lacrymans .i. lacrymis effluens, me ſupple miſertum eſt eius, præteritũ à miſeret mi ſerebar .i. ego miſertus eius ſum. profecto .i. certe, ſeu proculdubio, hoc quod ſequitur aſt ſic .i. verum eſt ſicut dico, & ita ſe habet, videlicet vt .i. ſicut, res .i. materiæ, dant .i. offerunt ſeſe omnibus nobis, ita ſumus magni .i. elati, atque humiles .i. demiſſi animo, ipſa Myrrhina inſtituit .i. incepit habere hanc orationem mecũ à principio ſui ſermonis, O mi Pamphile vides .i. cognoſcis cauſam quamobrem .i. propter quam hæc filia mea abierit .i. diſceſſerit .ſ. à domo paterna, nam vitium .i. ſtuprum oblatum eſt olim virgini, oblatum quaſi præter expectationem, & nolente virgine, à neſcio quo improbo, nunc cõfugit huc ad me, vt celaret te & alios ſuum partum, vbi celo duobus accuſatiuis iunctum eſt. Sed cum reminiſcor .i. repeto memoria, ſeu redigo in memoriã, orata .i. precationes, petitiones, rogatus eius Myrrhinæ, nequeo .i. non poſſum continere, quin .i. ꝙ non, ego miſer lacrumem .i. ſoluar in lacrymas, ipſa Myr. inquit, quæque .i. quæcunq; (vt quis .i. quicunq;) fors fortuna .i. ſubita fortuna eſt, fors & fortuna ſic differunt (vt Non. ſentit) quòd fors dicitur caſus temporalis, fortuna vero ipſa Dea interdum tamen coniunguntur hæc duo fors fortuna. vt hic, Item in ablatiuo forte fortuna, in qua coniunctione nihil efficitur quod alterum eorum vocabulorũ ſeorſum non efficeret, ſed ornans orationem vocis ſonoritate, vt ſic dicam. Interdum ponitur fors pro aduerbio. Virg. Fors & vota facit, pro forſitan vel forte, ait etiam quidam. Eſt Dea fortuna, fortunæ ſanctio fors eſt, quæcunq; ergo fors fortuna eſt, quæ obtulit te nobis hodie. Ambæ .i. ego & filia, obſecramus te per eam fortunam ſi vis .i. ſi tibi non eſt moleſtũ, ſi eſt fas .i. ſi ſit licitum, & non contra ius, vt .i. vt, aduerſa .i. infortunia eius, hoc aduerſum ſi .i. ſint per te .i. tuo beneficio, tecta .i. occulta, nẽ alij ſciant, & tacita ne alijs prodas & indices ea apud omnes. Si vnquam ſenſiſti eam Philumenam eſſe animo amico .i. habere animum amicum in te ô mi Pamphile. illa Philumena rogat te nũc vti .i. vt, des ſibi hanc gratiam .i. hoc beneficiũ .ſ. vt eius crimen celetur ſine labore tuo .ſ. Alij habent pro illa, & tunc lege ſic. Philumena rogat nunc te pro illa gratia, ſed melior ſententia prior, vel tunc eſſet dicendum. Si vnquã ſenſiſti eam vxorem tuam eſſe animo amico erga te, obſecramus in quam te vt des ſibi hanc gratiam, ſine labore, deinde ſubiungendum. Philumena ipſa nunc rogat te pro illa gratia, ſed adhuc prima præſtat expoſitio, cęterũ .i. ſed, de reducenda Philumena .i. quantum attinet ad reſumendam vxorem tuam, aut repudiandam, & bene reducendam, nam prius fuerat ducta domum à marito in nuptijs. Deinde poſt abſceſſum ſi iterum ſumatur, reducetur domũ faciat id, quod ſit in rem tuã .i. quod ſit tibi vtilitati. Tu ſolus cõſcius es .i. apud te ſcis ſolus eam Philumenam parturire .i. dolore partus laborare, neque .i. & non, eſſe grauidam ex te, dicit eum ſolum eſſe conſcium non ꝙ parturiat tantum, ſed ꝙ ſimul parturiat, & ex eo grauida non ſit, nam ꝙ parturiat non latebat ancillas familiares, ſed cuius opere eſſet grauida id, latebat eas, nam aiunt, honeſtius dixit, ꝙ ait Philumena, cum ſit intelligatur eam Philumenam concubuiſſe tecũ duobus menſibus, poſt .i. poſt duobus menſes ex die nuptiarũ .i. in tertio menſe, tum .i. deinde hic iam ſeptimus menſis agitur .i. traducitur, labitur, poſtquã .i. ex quo, vel poſt id tempus ex quo vxor venit ad te .i. collocata eſt tibi, quod .ſ. eam agi ſeptimũ menſem, ipſa temporis ſupputatio, vel ipſa quam feciſti tali tempore, duobus enim menſibus abſtinuiſti ab ea, deinde amaſti eam duobus alijs menſibus, poſtea tribus alijs menſibus peregrinatus es Imbro, & ita ſunt ſeptem, quod ergo res ipſa indicat te ſcire .i. oſtẽdit quod tu ſcis. Nunc ô Pamphile ſi potis eſt .i. ſi eſt poſſibile, aut ſi fieri poteſt. maxime .i. vehementiſſime, volo & do operam .i. elaboro, vt partus Philumenæ eueniat .i. accidat clam patrem, atque adeo .i. atque certe, eueniat clam omnes .i. vt celetur patri, & certe omnibus alijs. Sed ſi non poteſt fieri quin .i. quòd non ſentiant .i. percipiant, tam pater, quàm ceteri, dic abortum .i. ortum immaturum eſſe. Et declinatur hic abortus abortui in quarta declinatione Donatus vult intelligendum eſſe abortum eſſe natum, vel factũ, ſed non video opus eſſe, nam recte dici poteſt abortus eſt .i. immaturus ortus eſt in fœtu aliquo ſcio nemini eum partum, vel eum fœtum fore .i. futurum eſſe ſuſpectum .i. ſuſpicabilem, ſuſpicioſum .ſ. ſcio ꝙ de eo partu, vel fœtu nemo aliter ſuſpicatur, quin .i. quòd non, homines putent eum fœtum recte natum ex te .i. tua generatione. quod .ſ. eum eſſe ex te natum eſt, veriſimile .i. probabile & habet apparentiam. Continuo .i. ilico, ipſe fœtus exponetur ad mortem .ſ. quod non fuit factum, immo cognitus eſt tandem eſſe filius Pamphil. ideo exponitur dixit, id eſt extraponentur cũ alienis, neque tolletur pro tuo. Exponi infantes dicuntur, quo relegato pietatis officio ſine cura dimittuntur, eis vel alimenta à parentibus negantur, & morti exponuntur, etenim interdum in deſertum locum efferuntur, & ibi relinquuntur fame perituræ, ẽ quibus interdum miſeratione diuina nonnulli euadunt mortis periculum, vt in hiſtorijs cernere licet, hic .i. in hoc negocio .i. in celando partum, quidquam, id eſt aliquid incommodi, nihil .i. non eſt tibi, vel ſi capiatur nihil pro non aliquid, quidquam abundat, contexeris, id eſt abſconderis, celaueris, operueris iniuriam factam indigne .i. inique, nequiter, illi miſeræ .i. afflictę & dolenti dolore duplici,

duplici, pollicitus ſum, plus eſt quam promiſi. me facturum, vt clam omnes ſit iſte partus clam præpoſitio iungi poteſt tam accuſatiuo, quam ablatiuo. Et certum eſt.i.conſtitutum eſt, deliberatum eſt apud me ſeruare fidem.i.promiſſionẽ in eo.i. in ea re. quod dixit.i.promiſit, ſiue ſum pollicitus, nam de reducenda id eſt quantum ſpectat ad reſumẽdam eam in vxorem, vero.i.certe, id ſ. reducere eam, arbitror neutiquam.i.non valde, vel nõ nimis eſſe honeſtum.ſ.vt reducam eam, hic neutiquam non eſt omnino, negatiuum, ſed aliquid aſſentationis habet, eſt enim neutiquam nõ nimis, non valde, nec faciam id.i. non reducam eam, & ſi.i.quamuis amor, & conſuetudo.i.conuerſatio familiaris, quã habui eſt ea: tentet me.i.me afficit. Lacrymo.i.non poſſum tenere lacrymas, cum.i.quando, venit mihi in mentem.i. cum recordor, & mente reuoluo, quæ.i.qualis vita, id eſt modus ratio viuendi, & quæ ſolitudo.i.carentia ſocietatis eſt futura mihi, poſt hac.i.poſt hoc tempus. O fortuna.i. Dea mutationis & volubilitatis, vt.i. qualiter nunquam eſt bona.i.proſpera, perpetuo.i.omni tempore & continue, ſiue aſſidue. Sed iam prior amor, quo amaui Bacchidem, reddidit.i.efficit me exercitatum.i.aſſuetum, ſiue aſſuefactum ad hãc rem, æquo animo ferendum, quem amorem ego tum.i.tunc, miſſum feci.i.dimiſi, conſilio.i.de induſtria.i.ex propoſito, miſſum facere eſt dimittere, quemadmodum reliquum facere ſignificat relinquere, idem.i.ego ipſe, qui priori amori incubui, huic quã amori Philumenæ operam dabo.i incumbam indulgendo. Par.adeſt, id eſt appropinquat, aduenit, cum pueris.i. cũ ſeruis redeuntibus de Imbro, quo peregre profecti erant, minime.i.non eſt opus eſt adeſſe.i.præſens eſſe in hac re.i. in hoc puellæ partu, nam.i.quia, olim.i. quondam credidi i. commiſi expoſui, detexi, aperui tanquam ſecretum ſoli Par., me abſtinuiſſe ea Ph.i. me non attigiſſe eam Ph.cũ data eſt mihi in principio. Vereor.i.timeo, ſi hic Par. audiat crebro.i.ſæpe clamorem eius Phil.ne.i.vt, hoc eſt ꝙ intelligat eam parturire.i.pro partu labore Parm eſt ablegandus mihi.i.expellendus, tranſmittendis, hinc.i.ex hoc loco aliquo, aduerbium ad locum.i.in aliquem locum, dum.i.quandiu alias donec, & dummodo Philumena parit.

LATO. Argumentum} Altera querela Pamphili ob deprehenſum partum Philumenæ, & increuit iam vno gradu epitaſis. }Neque en mearum} A dubitatione incipit. }Nam modo} Narratio vt cognoſcat ſpectator quid actũ ſit. }Id quod} Id, pro ob id, nam cauſam ſignificat. }Recta} Aduerbium. }Morbum cogno.} Pro partu, ironicos. }Omnibus nobis} Sententia. }O mi Pãphile} Proſopopœia orantis Myrrhinæ, & recte à blandimento incipit. }Sed cum} Verba Pamphili. & eſt pathos à verbis orantis & proprio affectu. }Si vnquam} Obteſtatio à meritis. }Nam aiunt} Probatio à tempore nõ eſſe grauidam ea Pamphilo }Nunc ſi po.} Conſiliũ ad œconomiam futuræ litis inter Myrrhinam & Phidippum. }Continuo expo.} Argumentum petitionis à tuto & vtili. }Pollicitus ſum} Conſilium Pamphili, ex quo in periculum conijcietur }O fortuna} Exclamatio accuſantis fortunam & mox correctio. }Adeſt Parmeno} παρασκευή.

PETR. MARA. Neque eo mearum} Quantũ in rebus humanis fortuna ſibi tyrannidis ſumat, per verba Pãphili hoc loco nobis oſtenditur. Nam cum ea ſit, quæ rerum humanarum arbitriũ habeat, pro ſua voluntate, nunc ex tranquillitate tẽpeſtates, nunc iterum ex turbulenta ſerenitatem inducere ſolet. Quare ſic Plato in Euthiphrone, Sola eſt fortuna, quæ in reb. humanis dominatur, tanquam tyrannus quiſpiam. Et Cic. in Acad. Fortuna multa efficit improuiſa, nec optata nobis.

GLAR. Omnes ſunt trochaici tetram. catal. præter vltimos ſex ſenarios iambicos. In primo anapæſtus eſt loco primo, & Mearum diſſyllabum eſt, niſi quis bacchium loco ſecundo ponere velit. In loco 3. eſt trochæus. In 7. creticus eſt loco ſexto. In 8. Repente legendũ, non Derepente, quod liber habet Ald. In 11. Forte ſuperfluit, & ſanè Priſc. lib. 10. de verbis in ro, citans hoc carmen, non habet Forte, ſed interea propere præcurrit, legendum. In 12. trochæus eſt loco ſecundo ac tertio, vt eius ſit monoſyllabum. In 13. duæ primę dictiones abſq; vocalium eliſione faciunt duos trochæos. Quidam Introiui malunt legere, vltimum i, eliderẽtur, ſed non eſt neceſſe, & Eius diſſyllabum. In 17. ac 19. Lacrumans anapæſtus eſt. In 20. Omnibus dactylum facit abiecto, s, vel creticus eſt loco primo. In 26. legendum, Eſt poſt Fortuna. In 27. Donatus Obteſtamur legiſſe videtur pro Obſecramus, ſed ad carmen nil attinet. In 28. Eius diſſyllabum. In 29 Eam monoſyllabũ eſt, niſi bacchius ſit loco ſexto. In 31. creticus eſt loco primo. nempe vt ſecundo loco ſit trochæus, & tertio ſpondeus. In 33. vel Eam monoſyllabum eſt, vel creticus loco ſexto. In 39. Eum diſſyllabum eſt. In 71. Es eliditur à ſuperiore verſu 43. maxime anomalus eſt, nec corrigi poterit, niſi loco ſecundo bacchium conſtituamus, & m, vel in Honeſtum vel in Neutiquam non elidatur. In 44. Conſuetudo pentaſyllabum eſt. In 47. Ille ante Ad legendum, & exercitatum. In 48. Huc, ante Operam legendum. In vltimis ſex iambicis ſenarij. Ea in tertio, Eius in quarto, diſſyllabe ſunt.

ACTVS III. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Narrat Soſia quæ adierit maris pericula. Seruus Parmeno in arcem mittitur, ne parere Philumenam interim audiat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic pergens in incepto ſermone Parmeno introducitur, a percontans Soſia de pelagi periclis. Deinde a Pamphilo in arcem mittitur, ne Philumenam parere interim percipiat.

Senarij.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILVS.

AIN' tu tibi hoc incommodũ eueniſſe iter?
S. Non hercle Parmeno verbis dici poteſt
Tantum, quam re ipſa nauigare incommodum eſt.
PAR. Itane eſt? S. ô fortunate, neſcis quid mali
Prætierieris, qui nunquam es ingreſſus mare.
Nam alias vt omittam miſerias, vnam hanc vide:
Dies triginta, aut plus, eo in naui fui,
Cum interea ſemper mortem expectabam miſer:
Ita vſque aduorſa tempeſtate vſi ſumus.
PAR. Odioſum. S. haud clam me eſt: denique hercle aufugerim
Potius, quàm redeam, ſi eò mi redeundum ſciam.
PAR. Olim quidem te cauſſæ impellebam leues,
Quod nunc minitare faceres Soſia.
Sed Pamphilum ipſum video ſtare ante oſtium:
Ite intro: ego hunc adibo, ſi quid me velit.
*Here, etiam * tu hic ſtas? P. equidem te expecto. PAR. quid eſt?* * nunc tu
P. In arcem tranſcurſo opus eſt. PAR. cui homini? P. tibi.
PAR. In arcem? quid eò. P. Callidemidem hoſpitem
Myconium, qui mecum vna aduectuſt, conueni.
PAR. Perij: vouiſſe hunc dicam, ſi ſaluus domum
Rediſſet vnquam, vt me ambulando rumperet.
*P. Quid ceſſas? PAR. quid vis * dicam? an conueniam modo?* * nunciẽ?
P. Immo, quòd conſtitui me hodie conuenturum eum,
Non poſſe, ne me fruſtra illi expectet: vola.
PAR. At non noui hominis faciem. P. at faciam, vt noueris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius.
** PAR. Cadaueroſa facies. dij illum perduint.* * Cadauerosa facies. PAR.
Quid, ſi non veniet? maneam ne vſq; ad veſperum?
P. Maneto; curre. PAR. non queo: ita defeſſus ſum.
P. Ille abijt. quid agam infelix? prorſus neſcio
Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum. nam me miſeret mulieris:
Quod potero faciam: tamen vt pietatem colam:
Nam me parenti potius, quàm amori, obſequi
Oportet. at at at eccum Phidipppum, & patrem
Video: horſum pergunt. quid dicam hiſce, incertũ ſum.

DON. AIN' tu tibi hoc incommodũ eueniſſe iter?} Alia ratio eſt currentis ad argumenta, alia actuum Comicorum. ſed perfecti poetæ eſt, ita ſeruire argumento, vt tñ ſpectator nouis delectationibus teneatur. Nã in hac ſcena, donec perueniat ad Pamphilũ Parmeno, hoc δῆγμα inducitur, cum hoc

oſtenditur quid mali ſit nauigatio. {Ain' tu?} Pro ais ne tu? Et ſic iam aliquid dixiſſe magni in præcedenti oratione ex reſpondentis ſermone demonſtratur. {Ain' tu?} In ſcena naſcitur oratio, aut in ſcenam defertur. {Tantum, q̃ re ipſa nauigare incommodū eſt} ἀνακόλουθον quartum non enim intulit quantum. Vt Virgilius, Sed quanto ille magis formas ſe vertet in omnes, Tanto nate magis contende tenacia vincla. {O fortunate, neſcis quid mali præterieris} Bene maiori affectu, dicens, ô fortunate, quam ſi reſponderet, Ita. {Qui nunquam es ingreſſus ma.} Proprie dixit, ingreſſus. nam qui iam nauigauit, egreſſus dicitur. ſic Virg. Egreſſi optata potiuntur Troes arena. {Nam alias vt omit miſerias} παράλειψις oratoria. Et miſerias nauigationis ſ. {Dies triginta} Accuſatiuus caſus plenum numerum & continuationem rei ſignificat. Dies triginta, aut plus eo in naui fui. {Hoc exitioſum vel ſine periculo videri poteſt. Sed vide quid addat, Aut plus eo in naui. Abſolute eo. vt alibi, Annos ſexaginta natus es, aut plus eo, vt conijcio. {Semper mortem expectabam miſer} Dura eſt expectatio mali. Virgilius, Incluſi pœnam expectant. {Semper mortem expectabam} Id eſt horis omnibus cū continuatione triginta dierum. {Ita vſq;} Vſque, vel diu, vel valde. {Odioſum} Eſſe ſcilicet in mari triginta dies. Et nomen pro aduerbio poſuit: odioſum pro odioſe. {Haud clam me eſt} λιτότης, pro Ego maxime intelligo quam odioſum ſit. Nam qui iungunt, & ſic legunt: errant, & non intelligunt. {Aufugerim} Coniunctiuum modū poſuit pro indicatiuo futuro: vel, vt alij dicunt, promiſſiuo. {Aufugerim} Sic veteres, quod nos fugerim. {Olim quidem te cauſæ impellebant leues} Mire ſeruum fugitiuum, qui ob vitium huiuſmodi, non ob cauſam fugiat. Et bene Leues dicit, hæc.n. non eſt leuis. {Quod nunc minitare facere} Vt ſit ordo, Olim quidem te cauſæ impellebant leues Soſia, vt faceres quod nūc minitaris facere hac occaſione. Artificioſe. & in Andria ſic ait recuſanti periuriū ſeruo Myſis, Noua nunc religio in te inceſſit? {Facere} Vt faceres. Comicum eſt & Terentianum. {Sed Pamphilum ipſum video} Ipſum à quo miſſus ſum vel dominū, vt Græci dīt αὐτόν. {Ego hunc adibo} Vel noua curioſitate ait Parmeno. {Equidem te expecto} Bene excepit Pamphilus Parmenonem, vt videatur vera dicturus. {Equidem te expecto} Apparet Pamphilum Parmenonis abſentiam deſiderare, eo ꝙ nunc prior Parmenonē alloquitur. {In arcem tranſcurſo opus eſt} Oſtendit q̃ longe ſit, cū in arcem dicat. Et bene in arcem quā Minerua condidit. {Tranſcurſo} Pro tranſcurre. {Cui homini?} Hæc verba cum ſua pronunciatione vim recuſationis in ſe continet. {Cui homini?} Cum recuſatione pronunciandum. & eſt pigri reſponſio, laborem ad alium transferentis. {In arcem?} Pronuncia vt oſtendat quàm longe ſit in arcem tranſcurrere. {Qui mecum vna aduectus eſt} Apparet eum cum eo aliquid negotij habere, cum dicit, Qui mecū vna eſt aduectus. {Vouiſſe hunc dicam, ſi ſaluus domum rediſſet vnquam} Facete dixit. More enim hoc ſit eorum qui longis itineribus maris periclitati, voueant aliquid ſi peruenerint. Et conuenit hoc Pamphilo, quem ſupra male nauigaſſe audierat. {Quid vis dicam? an conueniam modo?} Non enim mandauerat quidquam, qui ſine cauſa mittebat, oblitus bene diſſimulare, vt qui mentiuntur. Et ſic pronunciandum, An conueniam modo. vt reprehendere dominum Parmeno videatur. {Immo, ꝙ conſtitui me hodie} Deeſt, dic, & ſumitur à ſuperiori ſententia, quā dixit, Quid vis dicam? {An conueniam modo?} εἰρωνικῶς dixit. Nam non hoc interrogantis ſimpliciter. {Immo, ꝙ conſtitui me hodie} Apparet eum hanc conquiſitam, & vix corraſam inueniſſe cauſam. {Vola} ὑπερβολῇ vſus eſt. ita curras vt volare magis q̃ currere videaris. Et antea tranſcurrere iuſſerat, nunc adiecit imperio. Nam non curre, ſed vola {At non noui hominis faciem} Moralis expreſſio pigritiæ in tot excuſationibus poſita eſt. {At faciam vt noueris} Stomachoſe pronunciandum at. quod & Pamphilus repetit dicens, At faciam vt noueris. {Magnus, rubicundus, criſpus cæſius craſſus} Properatio συνδετικῶς. Et aceruo ſine cōiunctiuo eſt vſus. {Magnus, rubicundus} Imperite Terentium de Myconio criſpū dixiſſe aiunt, cum Apollodorus caluum dixerit, quod proprium Myconis eſt. vt Lucilius, Myconi calua omnis iuuentus. Vnde etiam prouerbium Græcum, μυκώνιος φαλακρός. Sed ego Terentiū puto ſcientem facetius Myconium criſpū dixiſſe. {Cæſius} Glaucis oculis, quaſi felis oculos habens & glaucos. {Cadauerosa facies} Sublivida, ac perſonata rubore & liuore. Rubicundi enim & craſſam faciem ſæpe habent, quod eſt proprium cadaueris. Poteſt & pulpoſa intelligi & craſſa, quaſi cadauerosa. Caro enim dicta eſt, eo ꝙ careat anima. Et caro proprie dicitur mortuorum. Virg. Et corpora luce carentum. Vnde carnifices dicti, ꝙ carnes ex homine faciant. Pulpa vero, proprie ea quæ manducatur, eo ꝙ pulſetur & conſcindatur. Poteſt & t. pro d. poni, vt caro ſit dicta quaſi cado. vt Virgilius, belloque caduci Dardanidæ. ꝙ iam ſcilicet ſine anima ſit & cadat. {Dij illum perduint} More pigrorū male oprat ei propter quem mittitur. {Quid ſi non veniat?} Omnia dicit, ne eat. {Maneto, curre} Etiam Pamphilus tanquam de induſtria perſeuerat. {Non queo, ita defeſſus ſum} Hoc in geſtu, & ſpectaculo plus eſt, nam in ſenſu & auctor exprimit laſſitudinē {Ille abijt.} Quaſi dicat licet iam loqui. {Ille abijt} Quaſi cum difficultate completam rem oſtendit hoc dicto. {Suæ gnatæ partum} ἐπίζευξις. {Quod potero, faciam} Id eſt celabo quantum potero, an quaſi proijciens curas, & feſſus angore dixit, Quod potero, faciā, id eſt ſi potero, cedam amori? & ſurſus tanquam pietatis admonitus, adiecit exceptionem. Tn̄ vt pietatem colam. Seruat enim in illo amorem poeta, cuius non pœnitebit, re cognita, & errore ſublato. {Quod potero, faciam}.i. amori obſequar. nam miſericordia mulieris de amore deſcendit. {Quod potero faciam} Apparet hoc dictum, defectus eſſe, non virtutis. {Tn̄ vt pietatem colā} Recordatus eſt læſam matrem eſſe ab vxore, hoc enim credit, & ideo ſe ad exceptionem reuocauit, Ita ſe amori cedere oportere, vt non obliuiſcatur omnino pietatis. Et bene in eam cauſam contulit neceſſitatem nō reducendæ vxoris, quæ inuenietur nulla eſſe. Sunt tamen qui manente eadem ſententia, totū hoc iungunt, Quod potero, faciam tn̄ vt pietatem colam, hoc eſt inquantum potero, dabo operā aduerſus amorem, vt omiſſo eo, pietatem colam. Et ſubiungitur cauſa. {Tn̄ vt pietatem colam} Deeſt Ita: vt ſit tamen pro duntaxat. vt ſit, Ita vt pietatem colam. Dixerat.n. quod potero: & ideo addidit exceptionem, Tn̄ vt pietatem colam.i. non ſum oblitus & matris. {Tamen} Pro ita tn̄. {Nam me parenti potius, quàm amori} Amori ſ. vxoris. quia dixit, Quod potero, faciam. & hoc eſt quod dixerat, Quod potero, faciā. {At at} Interiectio eſt conterriti & conturbati. {Horſum pergunt} Modo pergunt, pro eunt, alias perſeuerant.

AIn' tu, &c.} Hinc tanquam aliqua prius ſint vltro, citroque inter ſeruos communicata veniendo introducitur. Gvt. Pan. Perges in ſermone incepto. deinde viſo. P. Eum conuenit, à quo in arcem mittitur. Par. O Soſia ain'.i. ne, vt Soſia hoc iter.i. hanc profectionem. eueniſſe tibi incommodum.i. intempeſtiuum, non opportunum. S. Hercle ô Par. non poteſt dici verbis tantum ſup. qualitum eſt incōmodum.i. periculoſum intempeſtiuum. nauigare re ipſa.i. ipſo effectu. Par. Ne.i. vtrū. eſt ita incommodū nauigare. S. O fortunate.i. felix. neſcis quid mali.i. quod. malum præterieris.i. pretergreſſus ſis, non veniendo nobiſcum. qui.ſ. tu nunquam es ingreſſus mare, nam omittam alias miſerias.i. omiſſis, vel exceptis alijs calamitatibus nauigandi. vide.i. cognoſce. hanc vnam miſeriam. ego fui triginta dies.i. ſpatio triginta dierum in naui, aut plus eo, intellige tempore vel ſpatio illo triginta dierum. In quo dicendi genere eo nō refertur ad triginta, ſed ad ſpatium aut tempus, vt alibi, Annos ſexaginta natus eſt, aut plus eo. cum.i. tunc, interea.i. inter eos dies. ego miſer expectabam ſemper.i. aſſidue, continue mortem ita.i. adeo. vſi ſumus vſque.i. aſſidue diu, vel valde, tempeſtate aduerſa.i. procellis contrarijs oppoſitis. Par. Odioſum illud eſt.i. illud eſt graue & moleſtum toleratu, videlicet ſemper tanto tempore mortē expectare. Don. vult odioſum capi pro odioſe, nomen pro aduerbio, odioſum interdum capitur pro moleſtia, inde odioſus moleſtus. S. Haud.i. non eſt clam me.i. nō ignoro, ſed maxime intelligo, q̃ ſit illud graue & odioſum denique.i. vt paucis concludam; hercle, iurantis aduerbium, potius aufugerim.i. aufugiam, quam redeam in imbrum, ſi ſciam mihi eſſe redeundem eo.i. in eum locum. Par. Quidem.i. certe, olim cauſæ leues.i. paruæ occaſiones fugiendi impellebant te, vt faceres id quod nunc minitaris facere.ſ. vt fugeres, ſed video Pamph. ſtare ante hoſtium, vos conſerui ite intro.i. in domū Lac. ego adibo hunc.i. ibo ad hunc Pamp. viſurus ſi quid velit me facere, deinde ad eum perrexit, & is eum verbis compelauit, ô here.i. domine, etiam nunc tu ſtas hic? P. Et quidem.i. & certe, expecto te ita ſtas. Par. Quid eſt propter quod me expectas. P. Opus eſt tranſcurſo.i. tranſcurrere in arcem.i. in locum vrbis editiorem, qui tunc ab eo. Pamp. erat multum remotus. P. Autem duntaxat cupiebat Parmenonem aliquo obligare ne partum Philumenæ poſſet reſciſcere. Par. Cui homini eſt opus tranſcurrere in arcem. P. Tibi eſt opus id facere. Par. In arcem, exclamatiue pronunciandum eſt, q.d. dicis eſſe mihi opus tranſcurrere tam longe, quid.i. cur, opus eſt tranſcurrere eo,i. in eum locum, ſcilicet in arcem, Pamph. conueni.i. alloquere Callidemidem.i. virum illum hoſpitem.i. amicum externum, Myconium.i. ex Mycone inſula vna ex Cycladibus, vel ex Myconio oppido, qui aduectus eſt.i. allatus eſt naui, vna.i. pariter ſimul mecum. Par. Perij.i. perditum ſum, dicam.i. dicere poſſim, hunc Pamph. vouiſſe.i. voto promiſiſſe, ſi vnquam ſe rediſſet ſaluus domū.i. lares paternas. vt.i. ꝙ, rumperet me ambulādo.i. cogendo me ambulare Pam. Quid.i. cur, ceſſas.i. tardas

ire quo iuberis Pamph. Quid vis vt dicam ei. an.i. vtrum, conueniam.i. alloquar eum, modo.i. nunc. P. Immo.i. ſed, nuncia vel dic me non poſſe conuenire eũ in eo ſup quod conſtitui me eſſe conuenturum.i. allocuturum eum, ne expectes me illic. ſ. in arce, fruſtra.i. incaſſum, qm̃ ad eum nõ ſum itutus, vola.i. ita curre, vt volare magis, q̃ currere videaris. Par. At.i. ſed, non noui.i. cognoui. faciem.i. factoram hominis illius. P. At.i. ſed, faciam.i. efficiam, vt noueris.i. cognoſcas faciẽ eius, ipſe eſt ſup. magnus.i. magnæ ſtaturæ, rubicundus.i. rubeus, vel rubens, rubibũdus eſſet dicendum, ſed vitata eſt alternitas in locũ b. ſufficiendo c. Eſt inquam craſſus.i. pinguis, groſſus, eſt inquã criſpus.i. criſpos habẽs capillos, qui cirri dicuntur. Vnde cirriti dicuntur, qui cirros capite geſtant, eſt inquã cæſius.i. glanais oculis.i. viridibus, quaſi ſcelis oculis habens, & glaucos. Cæſius color (vt refert Gellius) dicitur color cœli, quaſi cœlius, eſtq; ſpecies viridis coloris. Par. Facies illa eſt cadaueroſa.i. ſubliuida in morem cadaueris, ac perſonata rubore & liuiore. Rubicũdi enim craſſitatem & craſſam faciem ſæpe habent, quod eſt proprium cadaueris, poteſt & pulpoſa intelligi, & craſſa quaſi cadaueroſa. Caro enim dicta eſt eo, ꝙ careat anima, & caro proprie dicitur mortuorum. Vnde carnifices dicti, qui carnes ex homine faciant. Pulpa vero proprie dicitur, quæ manducatur, eo ꝙ pulſetur & cõcidatur, poteſt & r, pro d poni. vt caro ſit dicta quaſi cado. Vt Virg. Belloq; caduci Dardanidæ, eo ꝙ iam ſine anima ſit & cadat. Deinde piget ſeruus malum imprecatur Callidemi de hoſpite Myconio & ait. Dij perdant.i. deſtruant illum. ſ. ad quem ego mittor, ꝙ.i. ſed, ſi non veniet in arcem, ne.i. vtrum, maneam vſque ad veſperũ.i. vſque ad tempus veſpertinum. Nõ veſpera re, & veſperum ri, ambo ſignificat diei partem extremam. P. Maneto illic quouſque venerit, curre. Par. Non queo currere, ita.i. adeo, defeſſus ſum i. defatigatus. P. Cum Pam. vidiſſet Parmenonẽ iuiſſe quo iuſſus erat, ſubdidit, ille ſeruus abijt, quaſi iam liceat loqui remotis arbitris, prorſus neſcio quid ego infelix agam, & neſcio quo pacto.i. quo modo celem.i. occultem, abſcondam hoc. ſ. partum ſuæ natæ Philumenæ, quod. ſ. partum ſuæ gnatæ. Myrrhina.i. ſocrus mea, orauit me.i. rogauit me, vt celarem. Nam me miſeret.i. miſereor mulieris. ſ. Myrrhinæ, vel Philumenæ filiæ, miſericordia autem hæc ex amore proceſſit, faciam quod potero quantum ad celandum partum eius Philoamore, tamen.i. ita tamen faciam id, vt colã.i. obſeruem, exerceam, pietatem.i. intimum affectum, ſeu intimam caritatem in matrem meam Soſtratam, quæ ab vxore mea læſa fuit & offenſa ſic ab ea diſcedendo. Nam oportet potius me obſequi.i. obedire parenti.i. matri meæ, q̃ obſequi.i. indulgere, & fauere amori Philumenæ. Atat interiectio eſt conterriti & cõturbati, eccum.i. ecce hic prope video Phidippum.i. patrem Philumenæ, & etiam patrem meum Lachem pergunt ambo.i. veniunt, ſeu eunt tunc, aliàs perſeuerant, horſum.i. verſus hanc partem, incertus ſum.i. neſcio quid dicam hiſce.i. his. ſ. & ſocero, & patri.

Lato. ARgumentum} Iterũ ablegatur Parmeno ne ſentiat parturire Philumenam. {Ain' tu} Colloquium ſeruorum de mari, priuſquam veniatur ad Pamphilum. {Aufugerim potius} Facete indicatur vitium ſerui fugitiui. {In arcem} Fingit cauſam Pamphilus. {In arcem?} Cũ vultu & ſtomacho pronunciandum. & attende q̃ graphice vbique depingantur tum garruli & curioſi, tum inertis ſeruuli mores. {Vola} Impoſitio celeritatis. {Magnus} Vrbana deſcriptio ad ludificandum ſeruulũ. {Lege prouerb. {Doct. Myconius caluus. {Nam me mi} Attende humanitatem & pietatem Pamphili.

Petr. Mars. AIn' tu} Nauigandi mariſq; pericula & incommoda magnoſq; timores & conſternationes, quæ in ſubitis tempeſtatibus nos circunſiſtunt, hic à ſeruulo dicuntur, vt moueamur & nos ita vitam inſtituere, vt q̃ põt fieri rariſſime eiuſce modi elemento nos committamus. Quod eleganter Propertius lib. 3. quoque ſuadet, dum dehortatur à nauigando.

Terra parum fuerat, terris adiecimus vndas,
 Fortunæ miſeras auximus arte vias.
Ancora te teneat, quem non tenuere parentes?
 Quid meritum dicas, ni ſua terra parum eſt?
Ventorum eſt, quodcunque paras, haud vlla carina
 Conſenuit, fallit portus & ipſe fidem.

{Cadaueroſa facies}.i. monſtroſa, nam cadauerum forma magis monſtro, quàm recto homini competit.

Glar. SEnarij ſunt omnes iambici. In 11. Eo monoſyllabũ eſt, niſi creticus ſit loco tertio, & vel mihi monoſyll. vel proceleuſmaticus loco quarto. In 17. Cui abſque eliſione manet. In 19. ſ. in Aduectus eliditur. In 22. pro Dicã Donatus legiſſe videtur Nunciem. Itaque vel ſynæreſis fit in eo verbo, vel bacchius eſt loco quarto. In 23. creticus eſt loco primo. In 24. Ioã. expungit Me. Alij illi pro Illic legunt. In 29. ſ. eliditur in Defeſſus. In 32. Suæ monoſyllabum, aut bacchius loco primo. In 34. m, in Quam non eliditur. In penultimo, Phidippon legendum, vt ſit accuſatiuus Græcus. In vltimo ſ. eliditur in verbo Incertus.

ACTVS III. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

De reducenda Philumena inter ſenes agitur. Pamphilus reducturum ſe negat. fert eam rem indigne Phidippus.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena Pamphilus eligit potius matrem defendere, Philumenam vero incuſare apud ſenes quàm amori obtemperare, adeo, vt à conſpectu Phidippi ſoceri tandem diſcedat, ea lege & animo, vt non ſit Philumenam eius filiam tanquam vxorem reducturus. Quod Phidippus cauſam ignorans ægre & indigne tulit.

Partim Trochaici Tetrametri. partim Iambici Trimetri.

LACHES, PHIDIPPVS, PAMPHILVS.

DIXTIN' dudum, dixiſſe illam ſe expectare filium?
Ph. Factum. L. veniſſe aiunt: redeat. P. quam cauſſam dicam patri.
Quãobrem non reducã, neſcio. L. quem ego hic audiui loqui?
P. Certum obfirmare eſt viam me, quã decreui perſequi.
L. Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum. P. ſalue mi pater.
L. Gnate mi, ſalue. Ph. bene factum te adueniſſe Pamphile,
Atque adeo, quod maxumum eſt, ſaluum atque validum. P. creditur.
L. Aduenis modo? P. admodum. L. cedo, quid reliquit Phania
Conſobrinus noſter? P. ſanè hercle homo voluptati obſequens
Fuit, dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multum heredem adiuuant.
Sibi vero hanc laudem * *reliquit: vixit, dum vixit, bene.* * relinquiſt.
L. Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus vna ſententia?
P. Quidquid eſt id quod reliquit profuit. L. imo obfuit:
Nam illum viuom & ſaluom vellem. Ph. impune optare iſtuc licet.
Ille reuiniſcet iam nunquam: & tamen, vtrũ malis, ſcio.
L. Here Philumenam ad ſe accerſi hic iuſſit. dic iuſſiſſe te.
Ph. Noli fodere iuſſi. L. ſed iam eã remittet. Ph. ſcilicet.
P. Omnem rem ſcio, vt ſit geſta: adueniens audiui omnia. L. at
Iſtos inuidos dij perdant, qui hæc libenter nunciant.
P. Ego me ſcio cauiſſe, ne vlla merito contumelia
Fieri à vobis poſſet: idq; ſi nunc memorare hic velim,
Quàm fideli animo & benigno in illam & clementi fui,
Vere poſſim: ni te ex ipſa id magis velim reſciſcere:
Nãque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides.
Cum illa, quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me dixerit.
Neque culpa hoc mea eueniſſe diſſidium, id teſtor deos.
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cuius mores toleret ſua modeſtia;
Neque alio pacto poteſt componi inter eas gratia:
Segregãda aut mater à me eſt Phidippe, aut Philumena:
Nunc me pietas matris potius commodum ſuadet ſequi.
L. Pãphile, ad aures haud inuito ſermo mihi acceſſit tuus,
Cum te poſt putaſſe omnes res præ parente intellego.
Verum vide, ne impulſus ira praue inſiſtas Pamphile.
P. Quibus iris nunc in illam impulſus iniquus ſim?
Quæ nunquam quidquam erga me commerita eſt pater,
Quod nollem: & ſæpe, quod vellem, meritam ſcio:
Amoq;, & laudo, & vehementer deſidero:

Nam fuiſſe erga me miro ingenio, expertuſ ſum:
Illiq; exopto, vt reliquam vitam exigat
Cum eo viro, ne qui ſit fortunatior:
Quandoquidem illam à me diſtrahit neceſſitas.
PH. Tibi id in manu eſt, ne fiat. L. ſi ſanus ſies,
Iube illam redire. P. non eſt conſilium pater:
Matris ſeruibo commodis. L. quo abis? mane,
Mane inquam: quò vadis? PH. quæ hæc pertinacia eſt?
L. Dixin' Phidippe hanc rem ægre laturum eſſe eum?
Quamobrem te orabam, vt filiam remitteres:
PH. Non credidi ædepol adeo inhumanum fore;
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt, vt velit reducere vxorem, licet:
Sin alio eſt animo, renumeret dotem huc, eat,
L. Ecce autem, tu quoque proterue iracundus es.
PH. Percontumax rediſti huc nobis Pamphile.
L. Decedet iram ira hæc: etſi merito iratus eſt.
PH. Quia paululum vobis acceſſit pecuniæ,
Sublati animi ſunt. L. etiam mecum litigas?
PH. Deliberet, renuncietq; hodie mihi,
Velit ne, an non, vt alij, ſi huic non ſit, ſiet,
L. Phidippe, ades, audi paucis. abijt: quid mea?
Poſtremo inter ſe tranſigeant ipſi, vt lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquã obtemperãt
Quæ dico, paruipendunt porrò hoc iurgium ad
Vxorem: cuius fiunt conſilio omnia hæc:
Atque in eam hoc omne, quòd mihi ægre eſt, euomam.

DON. DIXTIN' dudum, dixiſſe illam ſe expectare filium?} Facete. principium eſt interrogãtis ira, vt ſciat quid ſibi reſponſurus ſit quem interrogat. Illaturus eſt enim argumentum per ἀναφορᾶς. {Dixtin' dudum} Quia dixerat, Sancte adiurat nõ poſſe Pamphilo ſe abſente perdurare {Dixtin' dudum} Captioſa interrogatione cœpit, dicturus, Veniſſe aiunt, redeat. {Factum} i. dixiſſe illam, aut me. Et deeſt Eſt, vt ſit, factũ eſt. {Quamobrem non reducam, neſcio} Habet cauſam, ſed non vult veram dicere, & prætera non vult tũ iniudia matris ſuæ loqui, ſi in illam conferat, vt vxorem non reducat domum. {Quem ego hic audiui loqui?} Vt ſolet, primo perſonas inducit ſecum loquentes, deinde ipſas eñuenire inuicem, vt alibi, Quis hic loquitur? Myſis ſalue {Certum obfirmare eſt viam me} Aduerſus omnia obſtinate agere. i. contra omnes. {Obfirmare viã me} Quam decreui perſequi Id eſt vt matri potius, q̃ amori, amorem gerat. {Atque adeo quod maximum eſt ſaluum atque validum} Ordo eſt, primum aduenitſſe, deinde ſaluum, poſtremo validum. {Saluũ atque validum αὔξησις ad ſalutẽ. Validus nanque, robuſtus & habitior corpore. {Creditur} Minus blande reſpõde, de repudio vn caturus. {Quod maximũ eſt} Legitur &, quod maxime eſt. {Aduenis modo?} Difficile inuenitur Præſentis temporis modo. Atque vt oſtendat eſſe momẽtum etiam præſentis temporis: dixit, Admodum: quod eſt minus. {Aduenis modo?} Virg. -vigilas ne deum gens Aenea? vigila. {Admodum} Excuſatio cur adhuc non viderit patrem. {Cedo quid reliquit Phania cõſobrinus noſter?} Vtrum iactãter Laches de hæreditate loquitur præſente ſocero, vt illum cupidiorem faciat ad reuocandam filiam? & fit ſæpe hoc, vt ex alio principio peruenire quæramus ad ea quæ volumus dicere. An ideo, vt ſciat rem, & diuitias ſuas, cupidiorẽ ſocerum redditurus? Conſobrinus noſter? Quaſi ſororinus. Sobrini ſunt ex duobus ſororibus. Conſobrini, ex fratri & ſorore. Et propinquitate Terentius frequentate monetur, vt hæredẽ. {Conſobrinus noſter?} Cum de fratre natus eſt alter, & alter ex ſorore, cõſobrini: cum ex fratribus, patrueles dicũtur. {Sanè hercle homo voluptati obſequens fuit} Sanè. ſatis, valide nam qui ſanus, & validus eſt. {Voluptati obſequens fuit} Contra facit Pamphilus: diſiungi. n. volens, nihil dicit, vel parum relictum. {Haud multum hæredem adiuuant} Parum conſuluit hæredi. {Sibi vero hanc laudem reliquit; vixit, cũ vixit, bene} Bene & facete, nihil hæredi relinquũt, ſibi vero relinquunt. {Vixit, dum vixit bene} Plane vnum vixit aliud ſignificat, & alterũ vixit, aliud. {Vixit, dum vixit, bene} Sententia eſt hortantis ad delicate viuẽdũ {Vixit, dum vixit, bene} Hoc enim ſ. reliquit. {Vna ſentẽtia?} Expreſſit animum auari ſenis. {Quidquid eſt id, quod reliquit, profuit} Quidquid, & ad paruitatem refertur. vt, At enim id mihi ſatis eſt, quod eſt de me opinionis, quidquid eſt. {Quidquid eſt id, quod reliquit} Nullum in hoc ſene fuit doloris officium ante, q̃ ſciret aliquid relictũ. {Profuit} i. pro nobis fuit, ac per hoc noſtrũ eſt, poteſt enim ipſe profuiſſe, poteſt res eius. {Immo obfuit} Morem eorũ expreſſit quibus relinquitur, qui cum audierint ſibi aliquid eſſe relictum tũc triſtes ſe fingũt. {Nam illum viuum, & ſaluum, vellem} Nõ idem viuum, quod ſaluum. {Impune optare iſtuc licet} Bene impune, quia hæredi pœna eſt, mortuos reuiuiſcere. An ſine detrimento optas? vt cum medicus dicit de iam mortuo, Ego ſi illum curarẽ, viueret. {Impune optare} Si optata euenirent, nunquam, inquit, optares vt ille reuiuiſceret. {Ille reuiuiſcet iam nunquam} Mire poeta his verbis Phidippum quoque ſubinuidere indicat. Plus eſt nunquam, q̃ non. {Et tamen vtrum malis, ſcio} Mortuum illum magis, q̃ vt reſuuiſcat denuo. {Et tamen vtrum malis, ſcio} Quid malis de duobus, ſcio: vtrum illum mortuum permanere an reuiuiſcere {Heri Philumenam} Hoc erat quo omnis tẽdebat oratio. {Ad ſe accerſi hic iuſſit} Bene & accerſi & iuſſit, vt nihil vxor ſua ſponte fecerit. {Heri Philumenam ad ſe accerſit hic iuſſit} Et Hari, & Iuſſit, bene: vt breue tẽpus ſit, & coacta videatur exiſſe. Et non abduci, ſed accerſi, nec à nobis, ſed ad ſe. {Omnem rẽ ſcio, vt ſit geſta} Virgil. Troianas vt opes & lamentabile regnum, &c. {At iſtos inuidos Dij perdãt} Bene inuidos, qui matrimonio inuideant. ergo reuocanda vxor eſt, & adeo nõ puduit mendacij hominẽ deprehenſum ſenẽ, vt inuidos faceret qui vera prodiderant. {Ego ſcio me caruiſſe} Principiũ à tempore, à dictis, factiſq;, tam ſuis, q̃ aduerſariorũ, & ab anteacta vita & præſenti. {Ego ſcio me cauiſſe, ne vlla merito contumelia} Mire addidit Merito. non. n. cauere, inquit, ne fieret ea potui. Igitur ne merito fieret, quod in me fuit. {Idq; ſi nũc} Ab anteacta vita. {Et clementi fui} Pro fuerim, indicatiuum pro coniunctiuo poſuit. {Ni te ex ipſa id magis velim reſciſcere} παράλειψις. {Nãque eo pacto maxume apud te meo erit Ingenio fides} Bene non dictis, ſed ingenio. {Cum illa quæ nũc in me iniqua eſt, æqua} Iniqua æqua. παρονομασίαι ſunt Terentianæ. Et bonum argumentum. Nam & Virg. Ipſe hoſtis Teucros inſigni laude ferebat, inquit. & Cicero, Te ipſo teſte iniquo, atque improbo, verum ad hanc rem ſatis idoneo, te inquam teſte, dicam. {In me iniqua eſt, æqua de me dixerit} Quia aduerſarij teſtimonium, ſi contra ſe dicat, tam graue eſt, q vel boni viri. {Neque culpa hoc eueniſſe diſſidium mea} Non ergo quid fiat, verum per quos fiat, quærendum eſt. Et minus abrupte dixit eueniſſe, non euenire. {Hoc eueniſſe diſſidiũ} Ad confirmationẽ, non euenire, ſed eueniſſe dixit. {Sed quando ſeſe indignã} Hoc ſic profert, vt eam oſtendat cauſam eſſe diſſidij, & hoc ipſo tẽtat vtrum dotẽ relinquere poſſit. Et ideo ſupra, Neque mea culpa hoc diſſidium eueniſſe, id teſtor deos, inquit. {Deputat matri meæ, cui cõcedat} Fortaſſe ergo indigna eſt. & recte deputat, mihi tamen mater colenda eſt. hoc ſentit. {Deputat matri meæ, cui concedat} ἐν ὑποκρίσει matri meæ, vt idonea ſit cauſa repudij. {Cuiuſque mores tolerer} Hoc melius, q̃ obſequatur, vt inſeruiat. {Mores tolerei} Bene, mores, vt aniculæ, nõ enim prauitatem vnde ſenes, moroſi appellãtur. Horat. Donec virẽti canities abeſt Moroſa. {Mores toleret ſua modeſtia} O temperamẽtum, mores potius q̃ iniurias dixit. {Neque alio pacto componi poteſt} Niſi vt cõcedat matri, toleretq; mores eius. {Segregãda aut mater eſt à me Phidippe} Bene tãquam ex deliberatione colligit quod facturus eſt. Et mollius ſegreganda, q̃ excludẽda. {Nunc me pietas matris potius commodum ſuadet ſequi} Quàm mollibus verbis repudium nunciatum eſt à Pamphilo. {Ad aures haud inuito} Optime dictum, haud inuito. non enim in totum volẽti, quippe de diſſidio. ſed tamen quia pie locutus eſt, mediocriter approbauit. {Pãphile, haud inuito} Grauis oratio eſt à nomine incepta. Virg. O præſtans animi iuuenis. Et eſt figura ἀντίθετον. Sic Virg. Poſt habui tamen illorum mea ſeria ludo. {Haud inuito ſermo mihi acceſſit tuus} Senili loquacitate: pro, Recte locutus es. {Oẽs res} Plus dixit, q̃ ſi vxorem diceret. {Præ parente intelligo} Bene parente, quod nomen commune & cum patre eſt, & cum omnibus quos hæc neceſſitudo coniungit. Melius ergo, q̃ ſi diceret matrẽ. {Verum vide ne impulſus ira praue inſiſtas Pãphile} Leniter & ſuadenter. {Ira} Non ergo iudicio. {Inſiſtas Pamphile} Non enim incipere, ſed inſiſtere hic, malum eſt. {Quibus iris impulſus} Nõ dixit qua ira, ne ſuperbe loqueretur, ſed quibus iris, vt hoc ipſum per εἰρωνείαν derideret, quod pater dixit. Impulſus ira. An iris matris, aut meæ vxoris, & meæ, an omnium trium. {Quibus iris impulſus} Recte non vult iram eſſe, ne peccaſſe videatur vxor. Sic enim quaſi nec ipſa peccauerit. {Quibus iris} Ille iram ſingulariter dixit: hic, iras pluraliter, ne videatur vnius iræ cauſa mittere vxorem. {Quæ nunquam quidquam erga me commerita eſt pater} Aduerte, proprietatem expreſſit cõmerendi & merendi. {Et ſæpe, quod vellem, meritam ſcio} Mereri bona dicimus: Commereri

mereri mala.i.delinquere, peccare. Ergo hic meritam, pro præſtitiſſe dixit. Virgilius, ego te quæ plurima fando Enumerare vales, nunquam regina negabo Promeritã. {Amoq; & laudo} Non ſtatim qui amantur & laudantur, nec qui laudantur, etiam continuo deſiderantur. Multa ergo dixit, Amoq; & laudo, & vehementer deſidero. Et vide, amoris impulſus nimius hic eſt circa vxorẽ, & quaſi oblitus ſuæ matris & vitiatæ, loquitur, ſed tali opus eſt Pamphilo ad eiuſmodi argumentum, donec perueniat ad καταστροφὴν, in qua vxorem reduci neceſſe eſt {Erga me} Hoc totum repudiaturus inaniter diceret, niſi ad exitum fabulæ poetæ reſpiciens, reducturi animum in Pamphilo reſeruaret. Et nota repudiãtem eam, q̃ laudat, pietate ſola compulſum. {Nam fuiſſe erga me} Quantum valet quod fuiſſet dixit, & non eſſe: quaſi res tranſacta. {Vt reliquam vitam exigat} Satis flebiliter dixit, reliquam exigat. Virgilius, Omnes vt tecũ, meritis pro talibus, annos Exigat. {Cum eo viro} Non inuidere iam non eſt mariti. {Quãdoquidem illam à me diſtrahit neceſſitas} Omnia cõcluſio verborum Pamphili, repudij confirmationem continet, plus tamẽ ſententia ſignificante, q̃ verbis. {Quandoquidem illam à me diſtrahit neceſſitas} Excuſatio in neceſſitate, quæ eſt inexorabilis. Et neceſſitat, partus.ſ.q̃ neceſſitatem domi oſtendit, q̃ ex alio.ſ.peperit. Sed modo vult neceſſitatem, matris videri iracundiã, quæ à nuru ita offenſa ſit. {Tibi id manu eſt ne fiat} Hoc oppoſuit quod minime vult Pamphilus videri, & quod prodeſt ſocero. {Si ſanus fies, iube illam redire} Pro, ſi ſanus es. nã aliter, Iubeas dicere, debuit. {Si ſanus fies} Bene patet ſupra, iram dixit. nunc inſaniam ſignificat ineſſe Pamphilo. {Si ſanus fies} Non ergo culpa eſt, cui vt redeat iubere poteſt. {Non eſt cõſilium} Durius erat, nolo reducere. ergo hoc lenius dixit. {Matris ſeruibo cõmodis} Hoc verbo neceſſitatem, qua cogatur, oſtendit. {Quo abis?} Factũ Pamphili ex patris verbis oſtenditur, q̃ diſceſſit, & bene. nam vlterius præſente patre reſiſtere durum fuit. {Mane inquã, quo abis?} Bene, quo abis, quia patrem deſeris & vxorem. {Quæ hæc eſt pertinacia?} Sicut decuit ſocerum. & ſubindignatur, quia coram ſibi ſit contumelia. {Dixine Phid.} Artificioſe Laches, vt minus miretur, & minus indignetur ſocer iraſci Pamphilum, dicit quando & prædictum eſt, & ſic oportuit. {Dixi ne Phidippe hanc rem ægre laturum eſſe eum?} Renouauit verba ſua eidem perſonæ. nã ita dixerat, Nequeo adeo me clam eſt, q̃ eſſe eum grauiter laturum credam, Hoc ſi reſciuerit. {Quam ob rem te orabam, vt filiam remitteres} Inuidioſe aduerſum Phidippum, tanquam in illo ſit, vnde ſe purget, & non accuſet Pamphilum. {Adeo inhumanum fore} Bene, quaſi iratus, inhumanum eſſe, inquit. {Non credidi ædepol adeo} Potuit enim dicere, Non credidi inhumanum fore, ſed acerbe additur Adeo. {Ita nũc is ſibi me} Sibi & Me, magno pondere legendum eſt vtrunque pronomen: vt, Cantando tu illum? Id eſt, genero ſocerum, vel Pamphilo Phidippum, vel ſi quid tale inueneris. {Supplicaturum} Parum eſt ſatisfacturum, ſupplicaturum addidit. {Sin alio eſt animo, renumeret dotem huc eat} Hoc recte ſocer, non tam vt dotem recipiat, q̃ vt terreat, hoc dicit. Et renumeret, proprie, quia dos pecunia eſt. Et hic ἰδιωτισμὸς iraſcentis eſt, & exigentis debitum. Eat vero mire dictum, quaſi ipſe proijciatur, qui iubetur ire. & ſimul in hoc verbo quaſi renũciatio charitatis eſt. {Renumeret dotem huc, eat} Terrorem repetendæ dotis oſtendit, cum dicit, Renumeret dotem, ſimul cum iniuria, Huc, & iracundæ, eat. {Ecce aũt tu quoque proterue iracundus es} Addendo quoque nonnihil aſſenſus eſt, q.d. quomodo Pamphilus. {Proterue iracundus es} Proterue, immoderate, & ſuperbe, dictum eſt ideo, q̃ proterat alium qui proteruus eſt. Nam proteruus eſt, qui dum alius obuius eſt, proterit, quod faciunt & tauri in appetitu coitus fœminarum, in quas calent. {Percontumax rediſti} Proprie contumax dicitur contemptor potiorum. {Percontumax rediſti huc nobis} Magnæ indignationis eſt, abſentes alloqui, vt alibi, O Aeſchine, pol haud paternum iſtuc dediſti. {Nobis Pamphile} Nobis, τῶν ἀττικισμῶν. nam aut abundat, aut ſignificatu adiuuat pronunciationem. {Decidet iam ira} Quaſi in ira ſit culpa, non deponetur ira, inquit, ſed decidet. {Quia paululum vobis acceſſit pecuniæ} Facete, q.d. quia habetis vnde dotem reddatis. aut, quaſi nullam cauſam habeatis repudij, ſed ditiorem quæratis coniunctionẽ. {Quia paululum vobis acceſſit pecuniæ, ſublati ſunt animi} Et non, maior eſt factus Pãphilus, ſimul maiore ſtomacho, quod cum labore celabat, aperte oſtendit. {Sublati animi} Pro elati, ſublati dixit. Et hoc proprie ferarũ eſt. vt, Attolli tq; animos: Pœnorum qualia in aruis Saucius ille graui venantum vulnere pectus, Tum demum mouet arma leo, &c. Nam beſtiæ pro animi qualitate vel erigunt corpora, vel deponũt, ait Cicero. {Etiam mecum litigas?} Belle, & illum ex inuidia iracũdiorem, & hoc ad ſe dicentem, quod propter Pãphilum dicebat, effecit. {Etiam mecum litigas?} Inuidioſe, quaſi iam cum Pamphilo litigauerit. {Deliberet, renunceretq; hodie} Ferocius q̃ ſocerũ deceret, attamen mature, quod Deliberet dixit. {Vt alij, ſi Huic nõ ſit, ſiet} Magna fiducia conditionem filiæ aſſerit, quoniam iam ſi Pamphilus nolit, paratum alterũ dicit eſſe. {Si huic non ſit} Subauditur Vxor. Sed dure dictu reticuit vt debebat. {Phidippe ades} Nomine appellat, quod facere ſolemus, iratos mitigare conãtes. {Poſtremo inter ſe tranſigant} Nõ enim hæc voriua ſunt, quibus intereſſe delectet. {Quãdo nec gnatus, neque hic} Inuidioſe, gnatus, &, Non obtemperant, & Hic non familiariter dictum, quaſi ab irato. {Quæ dico, paruipendunt} quia obtemperamus etiam tacitæ voluntati. {Porro hoc iurgium ad vxorem, cuius, &c.} Bene rurſus in errorem redditur. ne quæ vera ſunt, cõtra fabulæ propoſitum cognoſcãtur. {Porro hoc iurgium} Porro, quaſi aliquid magnum. {Cuius ſunt hæc conſilio omnia} Non tranſacta obijciuntur vxori, ſed quæ nunc aguntur. {Conſilio} Vtrum diſpoſitione tan ἐξεργασίας eſt, an male conſulentẽ? {Atque in eam hoc omne, quod mihi ægre eſt} Non q̃ iraſcor, ſed quod mihi ægre eſt, dixit. {Euomam} Bene, quia ægritudinem ſolet vomitus releuare, ſic Cicero in Catil. cum dicit, Quæ quidem lætari mihi videtur, q̃ tantam peſtem euomuerit, foraxq; proiecit.

DIxtin', &c. } Hic Pamph. eligit potius defendere matrem, & incuſare Philumenam apud ſenex, q̃ amori obtemperare adeo, vt à conſpectu Phidippi ſoceri eidem diſcedat ea lege, vt non ſit vxorem reducturus. Laches dixtin'.i. dixiſti ne quaſi dicat non ne dixiſti dudum.i. paulo ante, illam Philumenã dixiſſe ſe expectare filium meum maritũ eius, neque domi meæ in eius abſentia poſſe viuere. Ph. Factum eſt.i. verum eſt, q̃ dixi illum dixiſſe. Laches aiunt.i. rumor eſt. filium veniſſe.i. applicuiſſe ad nos. propterea redeat nunc Philum. Pamph. Neſcio quã cauſam dicam patri meo.i. Quamobrem.i. pp quam cauſam, nõ reducam.i. non reſumã vxorem. L. Quem hominem ego audiui loqui hic. P. Certum eſt.i. conſtitutum eſt, ſeu deliberaui, & decreui, obfirmare me viã.i. firmare me, ac niti, & figere me, ob.i. contra viam, decreui proſequi.ſ. vt matri potius, q̃ amori morem geram, tametſi propoſueram amori morigerari. In hac aũt ſtructura, obfirmare me viã, alter accuſatiuus regitur, vi præpoſitionis, & alter vi verbi, ob autem inteedũ ſignificat contra, vnde obniti contra niti, obluctari contra luctari, opponi contra poni, poſſet tamen forſitan illa ſtructura ſic fieri, & intelligi. Certũ eſt me obfirmare.i. occludere, obturare, includere viam, q̃ decreui proſequi. Donatus dicit obfirmare eſſe aduerſus omnia obſtinate agere. Et Feſtus, inquit, obſtinat, pro obfirmat inueniri. L. Ipſus.i. ipſe eſt Pamphilus, de quo Pamphilo agebam.i. colloquebar tecum hic. P. O mi pater ſalue. L. O mi gnate ſalue. Ph. Bene factum eſt.i. proſpere contigit te Pamph. aduenisſe, & adeo.i. certe, vel valde bene factum eſt inquante aduenisſe ſaluum.i. incolumem, atque validum.i. robuſtum & corpore bene habito & vegeto, quod.ſ. te aduenisſe ſaluum, & validum, eſt maximum.i. principaliſſimum. P. Creditur ab aliquibus bene factum eſſe quod venerim, non forſitan ab omnibus. L. Aduenis.i. applicas, modo.i. nunc. P. Admodum.i. valde modo aduenio Lac. cedo.i. dic quid reliquit Phania noſter conſobrinus.i. propinquus, quaſi ſororibus. Sobrini ſunt ex duabus ſororibus. Sed conſobrini ſunt, quorum alter natus eſt ex fratre, alter ex ſorore. Nã ex fratribus cognati dicuntur patrueles, aliter tamen ſentitur à multis. P. Hercle ſama fuit, homo ſanè.i. valde, obſequens voluptati.i. lætitiæ ſuæ incumbens, dum.i. quandiu vixit, & illi qui ſunt ſic.i. qui taliter viuunt voluptati obſequentes, haud.i. nõ iuuant multum hæredem ſuum. Aliqui libri habent, ſanè hercle nõ voluptati obſequens fuit, & tunc laudatur Phania, qui non vt multi auari ſuis bonis abſtinuit, vt ſuos hæredes locupletaret, ſed illis honeſte eſt vſus, & liberaliter vſque adeo, vt ſibi laudem cõquiſiuerit ſe bene vixiſſe dum viuerit, qui quidem homines ſic viuentes non multũ ſolent ſuos hæredes adiuuare ſuis ſucceſſionibus. Vero pro ſed, reliquit ſibi hãc laudem.ſ. q̃ bene vixit.i. vel laute, vel iuſte vixit, dum.i. quandiu vixit. L. Tum.i. cõſequenter, igitur, quia ſic vixit, tu nihil attuliſti huc plus vna ſententia.i. nihil attuliſti huc præter illam ſententiam.ſ. q̃ bene vixit, dum vixit. Sententia (vt inquit Cic. in 4. Rhet.) eſt oro ſumpta de vita, quæ quid ſit, quidve oporteat in vita breuiter oſtendit. P. Quidquid eſt.i. omne quod eſt, vel ſi quid eſt quod reliquit, id profuit.i. pro nobis fuit. Laches Immo.i. ſed, id quod reliquit obfuit, quid id ſignũ eſt me amiſiſſe amicum quẽ adhuc viuere vellem. Expreſſit itaque morem hæredum, qui fingunt ſe dolore ob mortem propinquorum, nam vellem illum Phaniam eſſe viuum & ſaluum.i. incolumem, ac ſanum. Ph. Licet.i. tu potes optare iſtuc.ſ. vt adhuc viueret impune.i. ſine pœna, ſine dãno, ac periculo, vel ſine effectu, nam ille mortuus, iam.i. ex hoc tempore, nunquam reuiuiſcet.i. viuus reſtituetur, ſeu redibit in vitam, & tamen ſcio vtrum.i. quod, ſi liceat

GVID.

erat hic poni inter duo, mâlis.i.potius velis, & eligas videlicet vt reuiuiſcat,an vt non reuiuiſcat. Laches hic Lac.transfert ſermonem ad redditionem Philumenæ, hic Phid.iuſſit.i.voluit,vel præcepit ſcitote,heri Philumenam acceri.i.adduci,vel aduocari ad ſe, quod hoc dicens ſubmonebat Phidippum latenter, vt id comprobaret inquiens,dic te iuſſiſſe eam acceri ad te Phidippam. P H. Noli fodere.i pulſare,latus meum ſubmonendo me vt id dicam, nam reuera iuſſi eam acceri. L. Laches alloquitur Pâphilum, cupiens inducere ad reducendam vxoré,& inquit, ſed Phidippus iam.i.ſtatim, remittet eam Philumenam. P H. Scilicet.i.certe, ego remittam. P. Scio omnem rem,vt i.qualiter, ea res ſit geſta.i.facta,ego adueniens.i.cum ego adueniſſe,audiui.i.accepi,modo.i.paulo ante,omnia quæ facta ſunt. L. At.i.ſed Dij perdât.i. deſtruant,iſtos inuidos.i.inuidentes matrimonio, qui nunciant li bêter hæc.i.talia qualia audiuiſti. P. Ego ſcio me cauiſſe.i.prouidiſſe,ne vlla contumelia poſſet fieri mihi à vobis merito.i.præcipue ꝙ meruerim,niſi fieret vi.& ſi nunc velim memorare.i.recitare hic id quod ſequitur,videlicet,ꝙ.i.quantum , fui pro fuerim, indicatiuum pro coniunctiuo,animo fideli.i.ſeruanti fidem ei data à me,& clementi,i.manſueto, facili poſſum vere memorare inquâ ni.i.niſi , magis velim ti reſciſcere.i.cognoſcere hæc.ſ.ꝙ fideli & miti animo in eam fuerim ex ipſa Philumena . Nam quæ eo pacto.i.eſt modo,fides erit meo Ingenio.i.meæ naturæ , & (vt ita dicam) conditioni apud te, hoc eſt tu habebis fidem.i.credulitatem meæ naturæ,& conditioni eo modo , cum.i.quando , illa Philumena.quæ nunc eſt iniqua in me.i.erga me, dixerit æqua.i. ea quæ æquum eſt dici,quia vera . De me dicimus eleganter . eſt mihi apud te fides.i.tu habes mihi fidem, vel mihi credis,ſic & in propoſito,tūc fides erit ingenio meo apud te.i.tu credas meo ingenio eo pacto,&c. Nequeo pro & non, & teſtor i.teſtes inuoco Deos.i. propter id.ſ hoc diſſidium.i.hoc diuortium, hanc diſcurdiam,euenisſe mea colpa.i.(quod dicût hic inepte) mea defectu. Sed quando.i.quia, deputat.i vehemêter exiſtimat ſeſe.i.ſeipſam ſeſe indignam matri meæ,cui concedat.i.obſequatur , ac morem gerat,proprius ſermo erat ſic faciendus,quoniâ putat ſe indignâ, quæ concedat matri meæ,& non cui,ſed poetæ talibus ſermonibus gaudent vti nô crebro vſitatis,quaſi eſt . Scio omnem rem vt geſta ſit,vbi oratores dicerent, ſcio vt ſiue qualiter omnis res geſta ſit.Et quando inquam ſe putat indignâ mariti cuius toleret.i. æquo animo ferat mores.i.modos viuendi difficiles , quales ſunt in ſenibus , qui moroſi ſunt ſua modeſtia.i.per ſuam moderationem,ſiue temperantiam. Modeſtia eſt baſis omnium virtuum, moderatio vero eſt modeſtiæ executiua , quæ modum adhibet in dictis,& in factis,& quando inquam gratia.i.beneuolentia , amicitia,pax concordia,non poteſt componi.i.conciliari, côiungi inter eas,matrem & Philumenam,alio pacto.i.alio modo , ô Phidippe,aut mater mea eſt ſegreganda i.ſeiungenda à me, aut Philumena vxor eſt ſegreganda . Nunc pietas.i.charitas , & intimus affectus in matrem,potius ſuadet i.incitat me ſequi commodû.i. vtilitatem,vel opportunitatem matris, ꝙ vxoris. L. ô Pamphile,tuus ſermo acceſſit ad aures mihi non inuito.i.non in totum nolenti,videlicet quantum ſpectat ad pietatem, non quantum ad diſſidium,quod inuiſum eſt mihi,cum .i.quâdo , intelligo te poſt putaſſe.i.poſt habuiſſe & reputaſſe , tanquam inferiores quâtum ad curam tuam præparête.i.in comparatione matris tuæ, verû.i. ſed vide.i. diligenter & accurate conſidera,ne ô Pamphile, tu impulſus ira.i.commotione animi, inſiſtis i.immoreris , ſis fixus,& pertinax in tua opinione,praue.i.diſtorte,ſeu oblique, ac non recte. P. O pater,quibus iris.i.indignationibus, cômotionibus, ego impulſus nunc ſum iniquus illam.i.erga illam, vel contra illam.quæ Philumenæ nonquam commercia eſt.i.nunquam commiſit,quidquam,i.aliquid , quod nollem i.quod eſſet mihi moleſtum,& ſcio eam ſæpe meritam eſſe.i. præſtitiſſe id, quod vellem. Mereri bona dicimus,commereri mala , & amo eam,& laudo,& vehementer deſidario eam. Nam ea pertus ſum eâ fuiſſe erga me miro ingenio.i.mirabili mâſuetudine,& natura, & eaopto.i.adeo expoſco illi, vt exigat.i.traducat , aliquam vitam.i.quod reliquû eſt vitæ ſuæ,ſeu reſiduû vitæ ſuæ, cum eo.i.tali viro.i.marito , qui ſit fortunatior.i felicior,me.i.ꝙ ego,quandoquidem.i.quia certe, neceſſitas.i.vel côiunctio ſanguinis & amoris,vel pietatis, cui nô facile obſiſtitur, diſtrahit.i.aufert illâ à me inuito.ſ. P H. Ne.i. vt non id fiat.i.vt non diſtrahatur à te , illa eſt tibi in manu.i.in tua poteſtate. L. Si ſis ſatis ſanus.i. ſi non ſis inſanus,iube.i.præcipe illam redire. P. O pater non eſt conſilium.i.non eſt ea intentio,ſeu mauis propoſitum eius reducêdæ,ſeruibo,autique pro ſeruiam i.conſulam commodis matris. L. Pamph. nolens amplius reſiſtere coram patre maluit diſcedere . Itaque Laches corpit reuocare eum dicens,quo.i.in quem locum, abis.i.diſcedis,mane.i. ſiſte pedem, mane inquam.i.iterû tibi dico mane , quo abis?

P H. Quæ.i.qualis,& quanta hæc pertinacia.i.hæc obſtinatio in opinione eſt. L. Dixin'.i.dixi ne tibi eum eſſe laturum ægre.i. moleſte,hanc rem.ſ.diſceſſum Philumenæ à matre. P. Quamobrem.i.quapropter orabam te vt remitteres filiam tuam. P H. Aedepol iurantis eſt,non credidi Pamph.fore.i.futurû eſſe adeo, id eſt ita inhumanum.i.immitem,ferocem vt eſt, ita nûc es putat me ſocerum ſupplicaturum ſibi genero,q.d id decet me.Si Pâph. aſt in ea diſpoſitione vt velit reducere.i.reſumere vxorem ſuam. licet ei ſup.i.poteſt , ſin.i.ſed ſi eſt alio animo.i.ſi habet alium,ſ. reducendæ eius,remitteret i.reddat mihi remunerando dotem.i. pecuniam ſibi datâ pro dote filiæ.eat.i.proueniat huc ad reddendam dotem. L. ecce.i.in promptu adeſt alius , tu quoque ſicut Pamph.es iracundus.i.propenſus ad iram proterue.i immoderate,& ſuperbe,ſiue ſit vocatiuus,ſiue aduerbium, dicitur autê proteruus ea eo quod proterat alium,dum ei obuius præterit. P H. Alloquitur abſentem per magnam indignationem . O Pamph. rediſti huc ex imbro.per contumax i.valde rebellis nobis. ꝓprie contumax dicitur rebellis & contemptor potiorum. L. Hæc ita Pamph.decidet.& ſi.i.quamuis. P. eſt iratus merito.i.non ſine cauſa. P H. Quia paululum pecuniæ acceſſit vobis.i.vobis increuit.animi veſtri ſunt ſublati.i.erecti & tumefacti L. etiam litigas mecum,quemadmodû cum Pamphilo litigaſti. P H. Pâph. deliberet & denunciet.i.ſignificet mihi hodie,ne.i.vtrum velit reducere vxorem,an nô velit,vt filia mea ſit vxor alij ſi nô ſit vxor huic. L. O Phidippe ades.i.ad me accedas ꝓpius, audi.i.auſculta,paucis.i.breui ſermone. P. abijt,quid mea refert ſupp.i.quid ad me ſpectat.Deinde ſe conuertit ad ſpectatores inquiês. Poſtremo.i.tandem poſt multa verba i.ipſi.ſ.filius & Phidippus ſocer. tranſigant.i.concordent,conueniant,paciſcâtur,vt lubet.i.vt placet eis.quando.i.quia.nec natus Pamph.nec hic Phidippus.obtêperant.i.obediunt mihi.quidquâ.i.in aliquo, paruipendunt.i.paruiæſtimant ea quæ dico.porro hoc iurgium ad vxorem tâquam aliquid magnum.Iurgium eſt diſſenſio, ſiue concertatio inter beneuolos & propinquos,lis autem inter inimicos. Cuius.ſ.vxoris, conſilio.i.ſuaſu,hæc omnia ſiunt, atque euômam.i.eijciam,effundam in eam vxorem hoc quod eſt mihi ægre.i.hoc quod mihi moleſtum eſt,vel accidit,& bene euomam,& ægre.Nam in ęgritudine ſolet vomitus releuare .

ARgumentum} Certatim inſtant ſenes vt Pamphilus reducat vxoré,quæ eſt iam alter gradus epitaſeos . {Quam cauſam} Hoc ſecum ſollicitus Pamphilus. {Cedo, quid} Conuenit vt de cauſa profectionis ante mentio fiat , ꝙ ad Philumenam perueniatur. {Vixit dum} Ariſtippi ſententia qua hominem voluptuarium fuiſſe indicat. {Et tamen} Facete notatur Laches. {Dic iuſſiſſe} Hoc ſummiſſe dicitur. {Noli fodere} Subaudi fatus.nam manu ſubmonens inſtigabat. {Ego ſcio} Profert officium ſuum, ne quid ſibi imputetur. {Sed quando} Cauſatur matris diſſidium vt partum celet. {Pâphile} Laudatio. {Verû vide} Admonitio loco accuſationis. {Quibus iris} Defenſio ex coniectura. {Quod nollem} Probatio à meritis. {Non credidi} Iraſcitur Phidippus {Huc eat} Subiecta in fine permiſſio, iratorû more. {Quia paululum} Exprobatio ſuperbiæ. {Siet} Pro, detur. {Ades} Imperatiuum .

DIatin'} Quantum debeant parentibus liberi,quantumq; pietatis illis exhibere , & quod omnibus etiam externis amicis præferre debeant,docet hęc ſcena . Hoc aût vt faciant,niſi ſingulari prudentia prędici ſunt, induci non pñt . Nam cum ea ſit veluti dua quædam actionum noſtrarum , remota hac fruſtra nititur filius,aliud nihil agens, ꝙ vt imprudens parêtibus, minimeq; compoſitus appareat,quare obedire debent parêtibus. Cum enim nos genuerint,genitos educarint diligêter, & ambos ad vitam inſtituerint,conferantq; quantum in ipſis eſt, omnia ad victum cultumq; & alios vitæ vſus neceſſaria , innumerabilesq; labores ſponte ſuſcipiunt ad res comparandas, ꝙ pro tot, tantiſq; beneficijs referre eis gratiam poſſemus,nô haberemus, niſi nobis obediêtia illam ſufficeret,& in hac re ſola in nimio peccare liberi non poſſunt,nemo enim in obediendo excedit, vt eſt apud Plautum : Nunquam nimis curare poſſunt parentem filij. Cicero pro Plancio, Viuat cum parente, quem veretur vt deum,nam iudicio meo pietas fundamentum eſt omnium virtutû. Idem in oratione poſt reditum, Parentes clariſſimos habere debemus , quod ab ijs nobis vita,patrimonium,libertas ciuitas tradita eſt.

TRiginta quatuor primi verſus ſunt trochaici tetra.catalectici,reliqui deinde ſenarij iambici . In primo verſu legendum Dixin' non Dixi ne . In tertio anapæſtus eſt loco quinto, In 10.vel Fuit monoſyllabum, vel bacchius loco primo. In 13.o in Immo correptum non eliditur . In 16.vel Heri pro Heri legendum,vel amphibrachys eſt loco primo. In 19.At à ſuperiore eliditur carmine,niſi quis bacchiû loco primo conſtituat.

In 20.

In 20. proceleuſmaticus eſt loco primo. In 23 ſ, eliditur in Magis. In 24. multis modis eliſio fieri poteſt, ſed conſtat carmen. In 26. Euenisse ante hoc legendum. In 28. Cui & Cuius & Sua monoſyllaba. q̃ q̃ & loco ſexto amphibrachys eſſe pōt. Et in 29. Neque alio, pro anapæſto ponitur. poteſt & pean quartus eſſe. In 30. loco ſeptimo eſt amphibrachys. In 32. Mihi monoſyllabū. In 34. loco ſecūdo anapæſtus eſt, & e, in Vide corripitur. {Quibus iuris impulſus nūc in illam iniquus ſim?} Hi nūc ſenarij ſunt ad finē vſque ſcenæ. In primo quidē creticus eſt loco quarto, & ſ, in Iniquus eliditur, quēadmodum & in quinto in verbo Expertus, in quo quidē quinto & creticus eſt loco primo. In ſexto vel m, in Vitam non eliditur, vel Reliquam per epentheſim ll, geminat, quod equidē malim? In 7. Eo diſſyllabum eſt. Nonum Donatus ita legit,

Tibi in manu eſt ne fiat. L. ſi ſanus ſies.

Poteſt & ita legi,

Tibi in manu eſt ne fiat id. L. ſi ſanus es.

In 10. bacchius eſt loco primo. In 12. Quo non eliditur, ſed corripitur. In 15. ædepol prima correpta niſi vel amphibrachyn loco ſecundo, aut proceleuſmaticus loco tertio conſtituamus. In 22. vel Pautum legendū vel creticus loco quinto. In 28. vel ſ, in Gnatus eliditur, vel creticus eſt loco tertio. In penultimo Ad à ſuperiore eliditur carmine, & Cuius monoſyllabum eſt. In vltimo Mihi diſſyllabum eſt.

ACTVS IIII. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Obiurgat vxorem maritus ob celatum filiæ partum, hoc etiam quod reſciſcat de puero Phidippus ad tumultum augendum facit, & vt Pamphilus vxorem recipere cogatur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena, vehemens iurgium continetur Phidippi aduerſus Myrrhinam vxorem, de celato ſibi filiæ partu. Quod factum vxor excuſare conatur, tegendo virginis in tenebris oppreſſionem: Verum mirandum in modum anxia eſt, & maxime veretur, ne Phidippus hoc ita factū aliunde reſciſcat.

Tetrametri Iambici & Trochaici permixti, & Dimeter vnus.

MYRRHINA, PHIDIPPVS.

PERII, quid agam? quò me vortam? quid meo reſpondebo viro
Miſera? nam audiſſe vocem pueri viſu' eſt vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam:
Quòd ſi reſciuerit peperiſſe, id qua cauſſa clā habuiſſe me
Dicam, non ædepol ſcio.
Sed oſtium concrepuit: credo ipſum ad me exire: nulla ſum.
P. Vxor vbi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras.
Atque eccam video. quid agis Myrrhina? heus, tibi dico. M. mihi ne
Mi vir? P. vir ego tuus? tu virum me, aut hominem adeo eſſe deputas?
Nam ſi vtrūuis horum mulier vnquam tibi viſus forem,
Non ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. M. quibus? P. at rogas?
Peperit filia? hem, taces? ex quo? M. iſtuc rogare æquom eſt patrem?
Perij: ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt, nuptum, obſecro?
P. Credo: neque adeo arbitrari patris eis aliter. ſed demiror,
Quid ſit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partum, præſertim cum & recte, & ſuo pepererit tēpore.
Adeo ne peruicaci eſſe animo, vt puerum præoptares perire,
Ex quo inter nos ſcires poſthac amicitiam fore firmiorem;
Potius, quàm eſſet cum illo nupta aduorſus animi lubidinem?
Tui? ego etiam illorum eſſe hanc culpam credidi, quæ te eſt penes.
M. Miſera ſum. P. vtinam ſciam ita eſſe iſtuc. ſed nunc mihi in mentem venit,
Ex hac re quod locuta es olim, cum illum generum cēpimus:
Nam nuptam filiam negabas poſſe te pati tuam
Cum eo, qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris.
M. Quamuis cauſſam hunc ſuſpicari, quàm ipſam veram mauolo.
P. Multo prius ſciui, quàm tu, illum amicam habere Myrrhina:
Verum id vitium nunquā decreui eſſe ego adoleſcentiæ:
Nam id omnibus innatum eſt: at pol iam aderit, cum ſe quoque oderit.
Sed vt olim te oſtendiſti eandem eſſe, nihil ceſſaſti vſque adhuc,
Vt filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egiſſem, eſſet ratum.
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factū volueris.
M. Adeon' me eſſe peruicacem cenſes, cui mater ſiem,
Vt eo eſſem animo, ſi ex vſu eſſet noſtro hoc matrimonium?
P. Tun' proſpicere, aut iudicare, noſtram in rem quod ſit, potes?
Audiſti ex aliquo fortaſſe, qui vidiſſe eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam. quid tum poſtea,
Si modeſte ac raro hoc fecit? non ne ea diſſimulare nos
Magis humanum eſt, quàm dare operam id ſcire, qui nos oderit?
Nam ſi is poſſet ab ea ſeſe derepente auellere,
Qui cum tot conſueſſet annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum ſati' firmum gnatæ. M. mitte adoleſcentem obſecro,
Et quæ me peccaſſe ais: abi, ſolum ſolus conueni.
Rogas, velit ne, an non vxorem. ſi eſt, vt dicat velle ſe;
Redde: ſin eſt autem, vt nolit, recte conſului meæ.
P. Si quidem ille ipſe non volt, & tu ſenſti eſſe in eo Myrrhina
Peccatum: aderam, cuius conſilio ea par fuerat proſpici.
Quamobrem incendor ita te eſſe auſam hæc facere iniuſſu meo.
Interdico, ne extuliſſe extra ædes puerum vſquam velis.
Sed ego ſtultior, meis dictis parere hanc qui poſtulem:
Ibo intro, atque edicam ſeruis, ne quoquam efferri ſinant.
M. Nullam pol credo mulierem me miſeriorem viuere.
Nam vt hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rē, vt ſiet, reſciuerit,
Non ædepol clam me eſt; cum hoc, quod leuiu' eſt, tam animo iracundo tulit:
Nec, qua via ſententia eius mutari poſſit, ſcio.
Hoc mi vnū ex plurimis miſerijs reliquom fuerat malum
Si, puerum vt tollam, cogit, cuius nos qui ſit neſcimus pater:
Nam cum compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quia eſt:
Neque detractum ei tum quidquam eſt, qui poſt poſſit noſcit, qui ſiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum:
Simul vereor, Pāphilus ne orata noſtra nequeat diutius
Celare cum ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

Perij,

Don. PEREII, quid agam?} Mire in hac ſcena iterum riaa eſt ſuſus atque anus, & tamen varie & alio modo, vt mores inter ſe diuerſos, & tamẽ notos poſſimus agnoſcere. {Perij, quid agam?} Hæc prologui oportet Myrrhinam, vt ea eius perſona reminiſcatur ſpectator geſtæ rei, ſimulq; ex huius perſonæ verbis, quid agat altera perſona, mõſtretur. Nam perſcrutari Phidippum vniuerſa cõclauia, & ire per totam domum cognito partu filiæ ſuæ, apparet ex præſentibus dictis. {Perij, quid agam?} Singula ita pronuncia, vt perturbatum oſtendas. {Quid agam? quo me vortam?} Figura diaporeſis, apta turbatæ {Nam audiſſe vocẽ pueri viſu' eſt vagientis} Virg. Continuo auditæ voces, vagitus & ingẽs, Infantumq; animæ flentes in limine primo. Et eſt onomatopœia. nam vox ipſa ſic eſt, vt quaſi vagitus ſæpius ſonet. {Pueri viſu' eſt vagientis} Proprie dixit vagientis, & infantiũ eſt. {Viſus eſt} Quo modo, Audite vocẽ viſa ſum modo mihi. {Ita corripuit derepente} Raptum ſuſtulit. Et, derepente, vna pars orationis eſt, vt defeſſus. aduerbijs enim præpoſitiones ſeparatim nõ adduntur. {Derepente} ἀφνω. Nam ſi ſeparaueris, nõ eſt latinum, derepente {Quòd ſi} Quòd, pro nam, aut itaque, ſed & nos in huiuſmodi ſignificatione ſic dicimus. {Quòd ſi reſciuerit} Scimus manifeſta: Reſcimus occulta. {Id quia cauſſa} Id, hoc ipſum, peperiſſe eam. {Non ædepol ſcio} Ideo quia vera cauſa dici non poteſt. {Sed oſtium concrepuit} Plus eſt q̃ crepuit, nam commodo auctiuum eſt. {Ad me} Bene Ad me, quaſi litigaturum. {Vbi me ad filiam ire ſenſit} Hoc ante rem. & ſimul argumentum delicti eſt, quod exijt à filia marito ingreſſo mulier. {Vxor vbi me ad filiam} Mirãtis eſt geſtus & dictum. {Se duxit foras} Ordo, Duxit ſe. Et Vbi viſus eſt, intra domeſticos parietes, atticῶς ἰδιωτισμῷ ſe duxit, pro abijt. {Atque eccam video} Apparet mulierem fugere, & viri auerſari præſentiam, & ideo hoc ſeparatim pronunciandum. {Heus, tibi dico} Oſtendit Myrrhinam auertẽtem ſe, quaſi nihil inueniat qđ dicat de filia. {Mihi ne Mi vir?} Sic & in Andr. Nihil reſpondes? cum turbatum ſe oſtendit Dauus. {Vir?} Ad maritalem conditionem retulit, non ad ſexum. vt Virg in Buc. Vir gregis ipſe caper. {Tu virum me} Accuſatio ab increpatione incipiens. {Aut hominem} Anaeſis peruerſa. Adeo aſit abundat. Virg. Tuq; adeo, quem mox quæ ſint habitura deorum Concilia, incertum eſt. {Nam ſi vtrumuis horum} Vir, aut homo. {Mulier vnquam tibi viſus forem} Acerbe mulier, vt ſupra, Tu inquam mulier, quæ me omnino lapidem, non hominem, putas. {Quibus?} Callide mulier, & quaſi nullius culpæ cõſcia, Quibus dixit. Et quibus, factis ſcilicet. {At rogas?} Bene iraſcitur interrogãri. nam interrogare quæ ſciat, impudẽtiæ eſt. {Hem, taces?} Non taces nũc, ſed taces, celas. {Ex quo?} Bene Ex quo, quia argumentum impudicitiæ eſt, puerperium taciturnum. {Peperit filia?} Propoſitio criminis. {Iſtuc patrem?} Mira calliditas Rea mulier hoc ſolo defenditur ꝙ accuſat. {Perij, ex quo cenſes,} Mire additum ad effectũ, Perij. {Obſecro iſtuc patrem rogare eſt æquom?} Ea ſua interrogatione accuſauit accuſatorẽ. {Niſi ex illo, cui data} A veriſimili argumentum. {Niſi ex illo, cui data eſt nuptum} Solutio criminis per fiduciam reſpondentis. Sal. Ita fiducia, q̃ argumentis purgatior es. {Credo, neque adeo arbitrari} Ab accuſatione maritus ad defenſionem ſui conuerſus, omiſſa quod cœperat. {Sed demiror, Quid ſit} Mollior factus, iam nõ iraſcitur, ſed miratur. Adeo vides Phidippum nulla re alia, q̃ mulieris correptione lapſum. {Quamobrem tantopere} Alia intentio criminis. {Omnes nos celare volueris} Recte, quia putat & Pamphilum eſſe celatum. {Præſertim cum & recte, & ſuo pepererit tẽpore} Vide, duæ cauſæ ſunt celandi partus. ſi non tempore ſuo venerit, quo indicium ſtupri eſt, & ſi non recte euenerit, hoc eſt monſtri aliquid natum fuerit. Hic aũt & tempore ſuo, & recte natũ prædicat. {Demiror} Valde miror, quo minus eſt, q̃ iraſcor. {Præſertim cum & recte} Attulit mulieri compendium credulitas ſenis ſemel correpti, ne aliter ſuſpicetur. {Omnes nos celare volueris} Antiqua locutio, illam rem celo te. {Præſertim cum & recte, & tempore ſuo} Recte ad illud pertinet, Quòd non mõſtrum peperit. {Tẽpore ſuo} Ad ſpatium quo prægnantes eſſe conſueuerũt. i. ad mẽſium dinumerationem, quia & ſeptimo menſe naſci ſolent. {Adeo ne, pertinaci eſſe animo} Inuectio. {Vt puerũ præoptares perire} Ab ætate infantis, inuidia. {Adeo ne pertinaci eſſe} Pertinax eſt perſeuerans cum quadam vi. {Ex quo inter nos ſcires poſthac amicitiam fore firmiorem} Ab accidentibus inuidia. Et bene additur Scires, quia imprudentia in delicto veniam frequenter extorſit. {Potius quam aduorſum animi tui lubidinem} A voluntate, peccantis, inuidia Animi tui libidinem dixit, vt minima cauſa magnis ſceleribus ſubiecta eſſet. {Eſſet cum illo nupta?} Antiqui Nõ illi nupta, ſed. {Cum illo nupta} Ergo ambo ſibijnuicem nubunt. {Ego etiã illorum eſſe hanc culpam} Bene, Etiam illorum. non. n. hoc ſe ergaſſe ait, ꝙ illorum putauerit culpam, quæ minor eſt, ſed, etiam illorum, vt commune peccatum fuerit. ſed nunc quidem totũ credit eſſe Myrrhinæ. An etiã, pro adhuc, vt maior ſit dolor, qui nec opinãti acciderit? {Vtinam ſciam ita eſſe iſtuc} Te miſeram eſſe. Alibi: Miſerum, quem minus credere eſt. Et erit ſenſus. Vtinam vere ſis miſera. {Vtinam ſciam iſtuc eſſe} Hoc quidã ſic accipiũt, quaſi Phidippus dicat Penes te culpa eſt, q̃ illorum eſſe credebã, & vtinam quod credo, penes te eſſe culpam, ita nõ eſſe certo ſciã, quia dicit, ſe miſeram, & miſeros non niſi innocentes dicimus. Ille enim hoc reſpondet. Vtinam in hoc negocio miſeram te, non ſceleſtam reperiam. Sic Sal. Atque ea cogentes, non coactos, ſceleſtos magis, q̃ miſeros diſtrigi. Et ideo ſequitur. {Sed nunc mihi in mentem venit} Argumentum ex antecedentibus dictis & factis. {Nunc mihi in mentem venit} Recte nũc, quaſi alias nihil ſuſpicanti. {Quod locuta es olim} Pro ante. {Cum illũ generum cepimus} Vt arbitrium capere dicimus. i. eligere. & cum laude locutus eſt Pamphili. {Cepimus} Elegimus. Virg. ante locum capies oculis. {Cum eo} Viro. {Qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris} Non in hoc eſt accuſatio, ꝙ hæc locuta ſit, ſed argumẽtum eſt, ꝙ celare voluerit partum, quæ hoc Olim dixerit. {Ac pernoctaret} Propter illud quod dixerat, Quid intereà ibat ne ad Bacchidem? Quotidie. Et nota familiariter hoc verbũ poni à Terentio. Sic in Adelph. Sed ſi hic pernocto, cauſæ quid dicam Syre? {Quamuis cauſſam} Hoc pp ſpectatorem dicitur, vt geſtorum meminerit. {Quàm ipſam veram} Quia ſola ex omnibus defendi non poteſt {Multo prius ſciui, q̃ tu} Bene pergit, quia taciturnitas pro confeſſione accepta eſt. {Verum id vitium} Hoc intelligi non põt, niſi vitium bis numero ſubaudieris. {Adoleſcentiæ} Melius dixit adoleſcentiæ q̃ Pãphili, vt quod in ætate fuerat non timeret in ingenio. {Nam id omnibus innatũ eſt} Amare in adoleſcentia. {At pol iam aderit, cum ſe quoque oderit} Mire ſenectutem accuſat ſenex cum & velocem oſtẽdit his verbis, Iam aderit & addit, ſe quoque oderit, q.d. Non ſolum nõ amabit, ſed & odio habebit, & non alienas mulieres modo, nec vxorem quoque, ſed etiam ſeipſum. Plus ergo illatum, q̃ ratio depoſcebat. ſed mire ad affectum ſenis exprimẽdum. {Se quoque cum oderit} i. pœnitebit eum ſui facti. Sed plus dixit q̃ ſi diceret, facta ſua. {Sed vt olim te oſtẽdiſti} Cum ſuperiora dicta ſunt. {Vt filiam ab eo abduceres} Vehementius dixit, q̃ ſi diceret, vt filiam ei non redderes. {Neu, quod ego egiſſem, eſſe ratum} Quòd ab eo abducis, non bona ſocrus, ꝙ filiam, non bona mater, ꝙ irrita facis quæ geſſi, non bona vxor es, inquit. {Nunc res indicium hęc facit} Hoc eſt, ꝙ celauiſti partum. {Id nũc res} Quaſi dixerit, vnde ſcio. {Quo pacto factũ volueris} Non ſolum quod fecit, ſed etiam quod voluit, obijcit. {Quo pacto factum volueris} Deeſt, fieri. {Pertinacem} Per vim agentem, pernicioſam me eſſe cenſes. {Cui} Deeſt, ei, vel circa eã. {Cui mater ſiem} Rurſus à veriſimili, an mater contra filiam faciat. {Si ex vſu eſſet noſtro hoc matrimonium?} Callide mulier ea his quæ dixit ſenex defenſionem arripit. Nam ille ſic ait, Negabas poſſe filiam tuam te pati cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris. {Ex vſu noſtro} Modo, vtile: ſi pro noſtra eſſet vtilitate. {Tun' proſpicere} A perſona. {Aut iudicare,} Proſpicere futura, iudicare præſẽtia. {Audiſti ex aliquo fortaſſe} Ethicos ſatis, & oratorie. {Aliquo} Non à certa perſona. Benę aliquo, ademit iudicibus auctoritatem. {Qui vidiſſe eum diceret} Non, qui vidiſſet. {Exeuntem, aut introeuntem} Sic Cicero, Tibi autẽ Balbe reſpõdebo, primum precario, ſi licet, ſi fas eſt defendi à me eum, qui in hortis fuerit, qui vnguenta ſumpſerit, qui Baias viderit. Non. n. dixit, Amplectentem amicã. {Aut intro} Syllepſis prima. {In ludum ducere & reducere. {Exeuntem, aut introeũtem} ... mollis eſt, quia Iudicat de ſequentibus ad amicã ἰξευθυνεῖ criminis, de conſuetudine. {Quid tum poſtea?} ἰδιωτισμὸς, quo contemnimus crimina leuiora. {Si modeſte} Adhibito modo, vel certe cum pudore ac modeſtia, vt celatũ voluerit. {Nõne ea diſſimulare nos} Duobus modis feruntur peccata, vel ignoſcendo, vel cohibendo. Modo diſſimulare eſt ignorantiam fingere. {Magis humanum eſt} Bene, quia & illud humanum diſſimulare. an magis humanũ diſſimulare, quia & iraſci, & arguere humanum eſt? {Magis humanum} Nota pro humanius, Terẽtiano more. {Qui nos oderit?} Qui, vnde vel quamobrem, Et recte. nemo enim dolens ꝙ ametur, id facit quo magis odio ſit. {Nam ſi is poſſet ab ea ſeſe derepente appellere} Oratorie non contentus defendiſſe Pamphilo, hoc ipſo illum, quo accuſatus eſt, laudat. {Derepente} Vna pars orationis eſt. {Qui cum tot conſueſſet annos} Laudat vbique eos Terentius, qui conſuetudine vincuntur, vt alibi, His paruæ conſuetudinis cauſa huius mortem tam fert familiariter. Et mox, Vt neque me conſuetudo, neque amor, neque pudor commoueat, neque commoneat, vt ſeruem fidem? Ergo ſceleſtus quem longa conſuetudo non commouet. {Qui cum tot conſueſſet annos} Non, quacũ, ſed quicum, vt à quibus, & non à queis.

Et con-

Et conſueſſet proprie dicitur in ſtupro.} Non eum hominem ducerem} Non ſolum, inquit, homo non eſſet, id quod forſitan nihil noſtra intereat, ſed quod nobis maximũ eſt, vir ſtabilis filiæ eſſe non poſſet.} Nec virum} Vir modo maritus.} Non eum hominẽ ducerem, nec virum ſatis firmum gnatæ} Põt & ſic intelligi, Non eum hominem ducerem, qui conſuetudinem longi temporis temere abrumperet.} Nec virum ſatis firmum gnatæ} Quẽ res venereæ non mouerent. nam firmum etiam hoc poſſumus intelligere, validum in officio coitus. Sic Horat: Fortiq; marito Detinet vxorem.} Mitte adoleſcentem obſecro} His verbis ſolemus commenticia argumenta contẽnere: vt, Miſericordia animos maternos his natos. Et alibi, Mitto omnia. adde iſtuc, Impendẽs timuit adoleſcẽs, ſino tu ſeruus. Verum, &c. Etenim ille dicetat, Verum id vitium, nunquam decreui eſſe ego adoleſcentiæ. Adeon' peruicaci eſſe animo, vt puerum præoptares perire Potius, q̃ aduerſus animi tui libidinem eſſet cũ illo nupta?} Et quæ me peccaſſe ais, abi, ſolus ſolum conueni} Recte hæc dicit mulier, vtpote memor ꝙ cum Pamphilo ſit locuta. Et ſolus ſolum ideo, quia metuit, ne orata ſua non ſeruet Pamphilus, & ideo multi ſciant.} Rogat, velit ne an non, vxorem} Verba quibus cum Pamphilo loquatur ſocer, ne ſi aliter agat, reſpondeatur à genero.} Recte cõſului meæ} Illum, inquit, nolle, ſignum erit me prouidiſſe filiæ.} Si quidẽ ille ipſe non vult, & tu ſenſiſti} Animaduertendum, quemadmodum omnia quibus ſe defenderit Myrrhina in malam partem accipit Phidippus, & hinc magis accuſat, vnde illa ſe purgat. Cuius conſilio ea par fuerat proſpici. Non dixit cuius conſilio repudium dareeur Pamphilo. ita ad vnum omnia exitũ ſpectant.} Eſſe auſam facere hæc iniuſſu meo} Abducere filiam, celare partum, exponere puerum.} Interdico} Inter edico & interdico hoc intereſt: Edicimus, quod iubemus fieri: Interdicimus, quod vetamus fieri. Edicimus etiam vni generi hominum. Interdicimus diuerſis. Itaque Prętoris edicta, & interdicta dñr. Interdico, ſeparatim dicendum legendumq;, quia interdico ne velis, non eſt integrũ.} Inter dico ne extuliſſe extra ædes} Id agitur, ne ſub incerto intercipiat puer, & tragœdia fiat ex comœdia.} Meis dictis parere hanc qui poſtulem} Demonſtratiue & accuſatorie dicit Hanc, quaſi tam contumacem.} Hanc qui poſtulem} Quid eſt hanc? vtrum mulierem? an vxorem? an contumacem fœminam?} Ibo intro} Sibi ipſe hoc dicit τῷ ἰδιωτισμῷ.} Edicam ſeruis, ne quoquam efferri ſinãt} Et hoc recte poeta, quia ita opus eſt ne cõpleat Myrrhina quod promiſit de exponendo puero. Ait. n. Dein continuo exponetur.} Nã vt hic laturus hoc ſit} Sic oſtenditur cauſa, cur perpetuo celãdum ſit ſeni vitium virginis.} Nam vt hic} Quantum iracundiæ habiturus ſit, quantum furoris, hoc enim ſignificat Vt. & ſimul poeta, quod alibi obſcure facit, hic aperte demonſtrat, quod periculũ ſit in fabula, niſi καταστροφὴ ſuccurrat.} Non clam me eſt} .i. ſcio.} Nec qua via ſententia eius mutari poſſit, ſcio} Neſcio quo ex iracundo placidus fiat.} Sententia eius} De puero non exponendo.} Hoc mihi vnum} Hoc adhuc, inquit, malum nõ mihi euenerat, cum euenerint multa. Et vide, an Si puerum vt tollas cogit, quaſi cum gemitu & percontatiue pronũciandum ſit, etenim Si, obſcuram locutionem facit, niſi forte Cum vel Quòd ſignificat.} Hoc mihi vnum ex plurimis miſerijs reliquũ fuerat malum} Ex omnibus malis reliquum cum dicat, maximũ malum ſignificat. Nam non mediocre eſt, quod omnium miſeriarum eſt vltimum, & inter mala multa reliquũ quod ſic accipimus. Poſſumus & nos interrogatiue pronunciare.} Puerum vt tollam, cogit} Recte tollam. quæſtio, vn de ſit.} Forma in tenebris noſci nõ quita eſt} Ab actiuo queo, paſſiuũ fecit queor, retinendo participium quita eſt. ſed antique dixit.} Neque detractũ} Solet. n. fieri.} Ipſe eripuit} Hic ad exitum ſpectat παρασκευή, qua per annulũ fiet cognitio.} Ipſe eripuit} Econtrario, inquit, factum, eſt ipſa vt non eriperet, ſed ipſi eriperetur.} Simul vereor Pãphilum, ne orata noſtra} .ſ. ſi ſuſtulerimus cogẽte ſene, eum puerũ, quem expoſitum iri Pamphilo paulo ante promiſi.} Cum ſciet alienum puerum tolli pro ſuo} Non ſolum, inquit, tolli ægre feret alienũ, verũ etiã pro ſuo.

GVID, PErij, &c.} Hic rixa eſt ſenis, atque anus eo quidem pacto, vt mores inter ſe diuerſos, & tamẽ notos poſſumus agnoſcere. M. Perij. ſ. perdita ſum, quid agam? quo. i. in quam partem, e vortam. i. cõuertam me? quid ego miſera reſpõdebo meo viro. i. meo marito. Nam vir meus viſus eſt mihi audiſſe vocẽ pueri vagientis. i. vagitum (qui clamor eſt infantis) edẽtis, ita. i. adeo, ipſe vir tacitus. i. ſilens, corripuit. i. celeriter recepit, derepente. i. valde ſubito. Nam derepente vna eſt pars orationis in qua de auget, nã aduerbijs præpoſitionis ſeparatim non adduntur. Corripuit inquam ſeſe ad filiam Philumenam, ꝙ. i. ſed, ſi reſcierit, ſcimus manifeſta, reſcimus occulta. i. ſi cognouerit eam peperiſſe, ædepol nõ ſcio qua cauſa. i. ꝑ quam cauſam, dicam me habuiſſe. i. tenuiſſe id. ſ. eam peperiſſe. Sed hoſtium. i. ianua, concrepuit. i. patefactum eſt, & quidem cum ſonitu violento, credo ipſum virum meum venire ad me, nulla ſum, pro nõ ſum, vtpote quæ perij. PH. Vbi. i. poſtquam, vxor ſenſit. i. percepit me ire ad filiam, duxit ſe foras. i. ſe contulit foras vel abijt, atque eccam. i. ecce hic video eam vxorem ò Myrrhina quid ais? deinde non reſpondente vxore ſubdit, heus aduerbium vocantis, ſiue admonẽtis, dico tibi. i. te alloquor dicendo quid ais? M. Ne. i. vtrum, ò vir mi. i. marite dicis mihi. PH. Ego ſum tuus vir. i. maritus adeo. i. certe, tu ne. i. nõ, deputas, id eſt, non exiſtimas me eſſe virum. i. maritum, immo nec hominum quidem. Nam ò mulier, ſi ego viſus forem vnquam tibi eſſe vtrumuis. i. vtrumlibet horum. ſ. aut vir, aut homo nõ ſic habitus eſſem ludibrio. i. deriſioni, illuſioni, hoc eſt non fuiſſem ſic deluſus à tuis factis. i. per tua facta, quæ mihi hæc cęlaſti. M. Quibus factis à me ludibrio habitus es? PH. At rogitas. i. inquiris? quibus factis, imprudẽtia eſt interrogare quod teneas, filia noſtra peperit, hem, interiectio indignãtis, taces. i. celas? ex quo homine peperit. ſ. id eſt ea cuius cõpreſſis? M. Aequum eſt, per ironiam dixit, q. d. maxime te decet patrẽ rogitare illud de filia. ſ. ex quo pepererit, perij. i. cor meum illo dicto vulneraſti, obſecro ex quo homine cẽſes eam peperiſſe, niſi ex eo cui data eſt nuptum. i. cui nupſit, vel collocata fuit. PH. Credo eam peperiſſe ex Pamphilo, nequeo adeo. i. certe, eſt patris. i. decet patrẽ arbitrari aliter, q̃ quod ex viro ſuo filia peperit. Sed demiror. i. valde miror quid ſit, quãobrem. i. ꝑ quod, volueris tantopere. i. tm̃ celare nos oẽs hoc. ſ. partum filiæ pręſertim cum pepererit, & recte quia non monſtrũ pepererit, & ſuo. i. congruo tempore, quo prægnantes põt parere, videlicet ſeptimo mẽſe. Nam vt habetur ff. de ſtat. hom. Septimo menſe perfectum fœtum naſci iam receptum eſt ꝑ auctoritatẽ doctiſſimi Hippocratis. Adeon'. i. adeo ne verum eſt ſupp. te eſſe animo adeo peruicaci. i. maligno, & perſeuerãti cum quadam vi. Nam peruicax eſt perſeuerans cum quadã vi, vt pręoptares. i. potius cuperes, vel valde optares, puerũ filiæ perire. i. exponi ad mortem, ex quo filio ſcires amicitiam fore. i. futuram eſſe, firmiorẽ. i. ſtabiliorem inter nos, poſthac. i. in poſterũ potius q̃ filia eſſet nupta cum illo Pamphilo, aduerſum. i. contra libidinem. i. immoderatam tuę animi cupiditatem, ego etiam credidi hanc culpam de diuortio filiæ eſſe illorum. i. eſſe apud illos, quæ tñ culpa eſt penes te. i. in teipſa, & quaſi in poſſeſſione tua. M. ego ſum miſera infelix. P. vtinam ſciam illud eſſe. i. ſciam te vere eſſe miſerã ita, ꝙ vere ſis miſera, Vel vtinam ſciam pro certo penes te culpam eſſe Sed nunc id venit mihi in mentem, quod olim locuta es. i. dixiſti, cum. i. qñ, cepimus. i. elegimus, illum Pamphilum generũ. i. vt eſſet gener noſter, nam negabas te poſſe pati filiam tuã eſſe nuptam cum eo, vel ei qui amaret meretricem, & qui pernoctaret. i. totam noctem inſomnem duceret, foris. i. extra domum. Pernoctare eſt totam noctem inſomnem ducere. M. hoc dicit apud ſe aut ad ſpectatores conuerſa, malo. i. potius volo hũc Phidippum ſuſpicari quãuis. i. quamlibet aliam cauſam, q̃ ipſam veram cauſam, ꝑ quam volui celare partum. P. o Myrrhina, ſciui multo prius, q̃ tu ſciueris illum Pamph. habere amicam Bacchidẽ, verum. i. ſed ego nunquam decreui id vitium amoris eſſe vitiũ adoleſcentiæ. i. iuuenilis ætatis, nam id vitium eſt innatum omnibus adoleſcentibus, ita opinatur Phidippus, ſed eius ſententia eſt iniqua, nam adoleſcentibus tale flagitium eſt grauiſſimum, & multis cohibitionibus reprimendum, at. i. ſed, pol, iurantis eſt, iam. i. ſtatim poſt adoleſcentiam breuem, tempus aderit. i. aduenict, vel pręſens erit, cum. i. quo tempore, etiam ipſe Pãphilus oderit non ſolum alienas mulieres, immo & propriã, & item ſeipſum in ſenectute. Sed vt. i. qualem olim oſtẽdiſti te eſſe, cum negabas te poſſe pati filiam tuam nubere cum eo, qui foris pernoctaret, nihil. i. in nullo, ceſſauiſti. i. deſtitiſti, eſſe eadẽ. i. eſſe ſimilis, & talis qualem te oſtenderas, vſque adhuc. i. hucuſque ad hoc tempus, vt abduceres. i. dimoueres, abſtraheres filiam ab eo Pamphilo, ne id eſſet ratum. i. firmum, ſtabile quod egiſſem, nũc hæc res. i. iſta celatio tua, facit iudicium. i. exiſtimationem, vel iudicium. i. demonſtrationẽ, quo pacto volueris id factum. ſ. ꝙ filia nupſerit Pamphilo. M. adeon'. i. vtrum, ecuſes me eſſe ita peruicacem. i. vim agentẽ perniciosam ei, vel erga eam Philumenam, cui Philumenæ ego ſum mater, vt eſſem eo animo. i. vt haberem talem animum, qualem dicis me habere ſi hoc matrimoniũ eſſet ex noſtro vſu. i. vtile nobis, ſiue pro noſtra vtilitate. Tũ. i. pręterea tu potes proſpicere. i. prouidere, aut iudicare, quid ſit in rem noſtram. i in noſtram vtilitatem, ſeu quid nobis ſit vtile. P. fortaſſe tu audiſti ex aliquo, qui diceret ſe vidiſſe eum Pamphilum exeũtem ab amica, aut introeuntem ad amicam Bacchidẽ, quid tum. i. tunc poſtea vis ſup. ex eo inferre ſi facit hoc. i. ſi viſit amicã raro, & modeſte. i. adhibito modo, aut cũ pudore & modeſtia, non ne eſt magis humanum nos diſſimulare. i. fingere non ignorare, q̃ dare operam. i. q̃ laborare ſcire id, qui, ablatiuus à neutro. i. ex quo, ſiue vnde, aut quamobrem,

obrem, oderit.i.odio pro ſequatur nos. Nam ſi ipſe Pāphilus poſſet anellere.i.abſtrahere ſa ab ea amica, derepente.i.valde repēte, vna enim eſt pars orationis, qui cum.i cum qua amica conſueſceret.i.conſuetos fieret, vel conſuetudinem, ſeu conuerſationē haberet, tot annos.i.tanto tempore, non ducerē eum eſſe hominē fragilis.ſ.naturæ, & ad voluptates multum propenſæ, nec ducerem eum eſſe virum ſatis firmum.i.validum natæ meæ. M. obſecro mitte.i.dimitte, adoleſcentem Pamphilum, & mitte ea, quæ.i.in quibus, ais i.dicis, me peccaſſe.i erraſſe. Abi.i.diſcede, tu ſolus conueni.i.alloquere. Pāphilum ſolū.i.ſine arbitris, roga.i.interroga, ne.i.vtrum, velit vxorem Philumenā, an non velit. Si eſt.i.ſic contingit vt dicat ſa velle vxorem, redda ei vxorē, ſin aūt.i.ſed ſi, eſt.i.ſi contingit vt nolit vaniā, recte cōſului i.proſpexi, prouidi meæ gnatæ.Philumenæ. P, ſi quidā.i.ſi certe, ille ipſe Pamphilus non vult vxorē, & ſi tu Myrrhina ſenſiſti peccatum eſſe in eo, aderā.i.prope eram, cuius cōſilio videlicet meo, par fuerat.i.decuerat (nā par eſſe ſigñat decens eſſe) ea.ſ peccata Pamph.proſpice i.prouideri, quāobrem incendor ira.i.vehementer excādeſco, te Myrrhinam auſam eſſe facere hæc ſ.abducere filiā, celare partū, & exponere puerū, iniuſſu meo.i.abſque præcepto meo, interdico.i prohibeo. Edicimus quod fieri iubemus, interdicimus quod fieri vetamus, edicimus etiā vni generi hoium, interdicimus diuerſis, interdico ergo ne i.vt nō, velis extuliſſe.i.exportaſſe puerū extra ædes, id eſt extra domū meā. Sed ego ſum ſtultior.i.nimis ſtultus qui.ſ. ego, poſtulē hanc vxorē meam parere.i.obſequi, obedire meis dictis, ibo intra, atque edicā.i.iubebo ſeruis, ne ipſi ſinant.i.permittant, puerū efferri.i.exportari, quoquā.i in aliquem locū. M.pol.i. per pollucē, nullam credo mulierē viuere miſeriorem.i.infeliciorem me, nam ædepol nō eſt clam me.i.nō ignoro, vt.i.quo pacto, hic vir meus laturus ſit hoc, videlicet ſi reſciuerit ipſam rē, vt ſit, id eſt ſciuerit rem quēadmodū eſt, videlicet filiā non eſſe ex Pamphilo grauidā, cum tñ eſſet, non quidem in matrimoniū, ſed ante in tenebris cum.i.quia, ipſe vir meus tulit animo tam iracundo hoc quod eſt leuis.ſ.partū celaſſe, nec ſcio qua via.i qua rōne, ſententia eius poſſit mutari hoc vnū malum, reliquū fuerat.i.reſtiterat mihi, ex plurimis miſerijs.i.ex multis malis, ſeu infortunijs, ſi vir meus cogit vt tollam.i.educem puerū, cuius pueri nos neſcimus qui.i.quis, ſit pater, nam cum.i.qñ, nata cōpreſſa eſt i.ſtuprata, forma ſtupratoris non quita eſt, antique vt à queor paſſiuo.i. nō potuit, noſci.i.animaduerti, neque tum.i.tunc, quidquā.i.aliquid detractū eſt.i.ablatū eſt ei Pāphilo, qui.i.quo, vel vnde poſſit noſci qui ſit cōpreſſor.ſ.ipſe ſtuprator abiens.i.diſcedēs, eripuit vi.i.violentia virginis annulum quē habuit, in digito, ſimul i.etiā, vereor Pamph.ne i.q, nequeat.i.non poſſit celare diutius noſtra orata.i.ea quæ orauimus eum, vt celaret, cum.i.quando, ſciet alienum puerum tolli.i.nutriri, pro ſuo.i.loco ſui filij.

LATO. Argumentum} Expoſtulat Philippus cum Myrrhina, q partum celauerit, & q auctor ſit diſſidij inter Pāphilum & Philumenam.} Vagientis} Vagire, proprium infantiū.} Nulla ſum} Vox metuentis & conſternatæ.} Heus tibi} Reuocat fugientē.} Vir ego} Non ad ſexum.ſed ad maritalem cōditionem refertur.} Peperit filia} Propoſitio criminis.} Sed demiror} Victus reſpōſo delabitur ad aliud crimen.} Adeon'} Amplificatio ab odio & improbitate.} Nunc mihi} Confirmatio à dicto antegreſſo.} Quamuis cauſſam} Hoc ad ſpectatores dicitur.} Multo prius} Obiter defendit Pamphilum ab ætate, vt augeat culpam Myrrhinæ.} Sed vt olim} Redit ad inſtitutū.} Id nunc} Approbatio à re ipſa.} Adeo ne} Defenſio à perſona, qua data opera confirmat errorē mariti, vt verā cauſam celet.} Tun'} Rurſus defenſio Pamphili à modo peccati, & ex vtilitatis comparatione.} Mitte} Quia fictā cauſam tuetur data opera abrūpit ſuperuacuā altercationem} Siquidē} Reprehēſio dicta ex verbis Myrrhinæ.} Interdico} Edictum contra conſiliū & promiſſum Myrrhinæ, quo creſcat perturbatio.} Nullam} Periculū & perturbatio Myrrhinæ ad ſpectatores.} Nam cum} Per occaſionē refert partem argumēti.

PATR. MARS. Perij} Viros omnes in quibuſuis vitæ actionibus infinire magis & leuiores, & rectiores eſſe mulieribus, quarum nihil non eſt ſimulare, docet hæc ſcena. Nam cum ſit illic innata quædam conſtantia, & animi fortitudo, qua ad vitia cognoſcēda & ſuperanda, virtutes vero arripiendas feruntur, quoties aliquid accipiunt, quod de recto tramite ad improbitatem, aut ficta inſtituta deuiet, hic animus ille, qui degeneres actiones reſpuit, oēm vim exercet, quo ſeipſum ex contumelia vindicet. Muliercula aūt econtra, qua ſua technas, dolos, & cautiones commentari nō deſiſtunt, nec id alia gratia, ac ab omni imbecillitatem, & conſcientiæ timiditatem, quæ in periculis perfacile ſuccūbit. Recte igitur virum à virtute dixerunt originem ſumpſiſſe Mulierem vero, teſte Varrone, ab animi mollitie, quæ eſt contraria virilitati.} Verum id vitium} ſententia eſt nunquam duxi vitiū eſſe adoleſcentibus amare, quod ſenibus ſcelus eſt. Et huc alludit Mimus Publianus: Amare iuueni fructus eſt, crimen ſeni.

GLAR. Magna in hac ſcena difficultas eſt, ſed egregie tranſiliunt, quorum intererat hanc rem copioſius tractaſe. Doct. certe aliquid pro feſtinatione illa fecit, certe plus q̃ quidam ſatis ocioſi. Ad viceſimum vſque verſum nulla pax, ſed perpetua propemodum diuerſitas. Nos ea in re noſtrum iudiciū libere dicemus. Lector quod volet ſequatur. Primus itaque verſus in omnibus quotquot nos vidimus exēplaribus corrupte legitur. Doct. intactus etiam. Eſt autem iambicus tetr.catal.atque ita legendus:

Perij, quid agam, quo me vortam? Viro quid reſpondebo?

Meo, ſanè facile intelligitur, & ab aliquo additum videtur ad explendā ſententiā ea certe non pauca ſunt, quæ ſic in contextū irrepſerunt. Secūdus einſdem generis eſt, ſed ſ, in Viſus eliditur. Tertius troch.eſt tet.cat. Quartus rurſus cat.iamb.tetr.vt primi duo ſed Reſcierit legendum, nō, Reſciuerit, & vel Eam totū eliditur, vel creticus eſt loco quarto. Quintus dimeter iamb.cat.quidē ſi ædepol, vt alias ſæpe prima breui. Acatalecticus, ſi prima lōga, vt exigit diphthongus. Sextus tetr.eſt iambicus acat.niſi d, elidas in Sed, nam ſic fiet troch.tetr.cat.cuiuſmodi eſt ſeptimus finitus in verbo Foras. Octauus in Atque eccam, incipit, & eſt iamb.tetr.acat.vt ſequens. Sed cū d, in Quid, tum ſ, in Agis eliduntur, & creticus eſt loco quarto Niſi quis putet in hoc verſu abūdare verbū Video, quod ego plane ſuſpicor ab aliquo, ſentētiæ explendæ gratia, adiectum, cū ſine eo ſenſus optime conſtet. Cōſimiliter ſanè, in ſequente verſu. Suum verbum, ab aliquo item, qui deſiderатum verbum explere voluerit, adiectum arbitror. Nam & ſenſus abſq eo conſtat, & carmē reſpuit, tuum tuus, vel monoſyl.vel bacchius loco ſecūdo fuerit. Decimus troch.eſt tetr.cat. In 11.vel creticus eſt loco tertio, vel Tuis monoſyl.& ſ, in Habitus eliditur, vt ſit verſus iamb.tet.cat.cuiuſmodi & 12. Sed in eo vel Hem extra carmē eſt, vel eliditur i, in Filia, vel denique, quod malim, creticus eſt loco ſecundo. Et Rogitare æquom eſt, legendum, non, Rogare æſt æquum. Decimūtertium Doct.acat.iudicauit, vt Ni, pro, Niſi, legatur, & Cm ſit diſſyl.poſſet aliter ſcandi, ſed nolo eſſe nimis anxius in re non magna. Sequentem inde Doct.troch.tetr.acat.iudicauit, qui eſt vere iambicus tetr.cat. In eius primo loco dactylus eſt. In 2.anapęſtus. Decimūquintum iambicum cat.idem ait, qui eſt vere acat. Sed 16.iamb.cat.eſt, ſicut tres deinde ſequentes. Sed in 17. Adeo per, pro anapęſto legendū, vel pęana vltimo, & Præ, eliditur in Præoptares. In 18. vel i, in Firmiorē eliditur, vel, quod malim, creticus eſt loco ſecundo. In 19.ſ, eliditur in Aduerſus, & Tui monoſyl.eſt, denique creticus loco quarto.} Ego etiem illorū eſſe hanc culpam credidi, quæ te eſt penes} Qui nunc ſequuntur num.31.omnes ſunt trochaici tetr.cat. Primus tribrachyn habet loco primo. Ita ſecundus, in quo Mihi monoſyll.totum eliditur. In 3.de hac re legendum puto, non Ex hac re. Quemadmodū & poſtea Scen.2.Act.5.verſu 19.niſi quis d, in Quod elidere velit, vt ſecondo loco ſit dactylus. In 4.verſu vel Tua monoſyl.vel creticus eſt loco quinto. In 5.m, non eliditur in Cum. Aldi liber præterea habebat duas particulas. Et qui ante verbum Pernoctaret. Sed altera tollēda eſt. In 6.Ioan.mauult legere Mauolo q̃ Malo ad finē verſus quod placet. In 7.vel Prius monoſyll.vel bacchius loco ſecundo. In 8.trochęus eſt loco quinto. In 10.Eandē diſſyl. & Ceſſaſti legandum, non Ceſſauiſti. In 11.i, in Filiam abijcitur. In 12.Id eliditur à ſuperiore verſu. In 16 aut Eum monoſyl.aut creticus loco ſexto. In 22.vel ſ, in Satis eliditur, vel creticus loco ſecundo. In 24.amphibrachys eſt loco primo. In 26.Senſti legendum, non Senſiſti. In 27.Cuius diſſyl.eſt. In 30.vel Meis diſſyll. vel creticus loco tertio, & verbum Qui, ponendum ante verbum Parerę.} Nullam pol credo mulierem me miſeriorem viuere} Sequentes deinde ad finem vſque ſcenæ ſunt iambici tetr.acat.oēs, In quorum tertio Aedepol prima breui. & ſ, in Leuius eliditur. In 4.Eius diſſyll. In 5.vel Mihi ſcandendo totum eliditur, vel creticus eſt loco primo, & Relliquū epentheſi ll, geminat. In 6.Cuius monoſyll.eſt. In penult.vel i, in Simul eliditur, vt fiat monoſyl.vel pęan ſecūdus loco primo, vt dactylo initio apponatur ſyllaba. Denique in Vereor poteſt o, euaneſcere, vt ſit proceleuſmaticus loco primo.quantum ego pęana malim.

ACTVS IIII. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Soſtratæ purgationem habet de Philumena abſceſſu. Eadem Soſtrata rus habituram ſe filio pollicetur, ne impedimento ſit, quo minus redeat Philumena. Filius contra matri ne id faciat deſſuadere conatur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena, Soſtrata filio ſe purgat de Philumenæ vxoris abſceſſu, ſimulq; ſe rus abituram pollicetur, ne obſtet reliqua ſua moroſitate, ne ve quo minus Philumena ad Pamphilum redeat, impedimento ſit. Pamphilus vero contra ne id faciat, obnixe diſſuadere conatur.

Iambici Tetrametri Acatalectici.

SOSTRATA, PAMPHILVS.

NOn clam me eſt mi gnate, tibi me eſſe ſuſpectam, vxorem tuam
Propter meos mores hinc abiiſſe: etſi ea diſſimulas ſedulo:
Verum ita me dij ament, itaque obtingāt ex te, quæ exopto mihi, vt
Nunquam ſciens commerui, merito vt caperet odium illam mei:
Teq́; ante quàm me amare rebar, ei rei firmaſti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narrauit modo, quo pacto me habueris
Præpoſitam amori tuo: nunc tibi me certum eſt contra gratiam
Referre, vt apud me præmium eſſe poſitum pietati ſcias.
Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cū tuo me eſſe certo decreui patre,
Ne mea præſentia obſtet, neu cauſſa vlla reſtet reliqua.
Quin tua Philumena ad te redeat. P. quæſo quid iſtuc conſili eſt?
Illiu' ſtultitia victa, ex vrbe tu rus habitatum migres?
Non *Haud facies: neque ſinam, vt qui nobis mater maledictum velit,*
Mea pertinacia dicat eſſe factum, haud tua modeſtia.
Tum, tuas amicas te, & cognatas deſerere, & feſtos dies
Mea cauſſa, nolo. S. nihil iam mi iſtæc res voluptatis ferunt:
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatias iam tenet
Studiorum iſtorum: hæc mihi nunc cura eſt maxuma, vt ne cui mea
expectet *Longinquitas ætatis obſtet, mortem ve exoptet meam.*
Hic video me eſſe inuiſam immerito: tempus eſt concedere:
Sic optume, vt ego opinor, omnes cauſſas præcidam omnibus,
Et me hac ſuſpectione exoluam, & illis morem geſſero.
Sine me obſecro effugere, volgus quòd male audit mulierum.
P. Quàm fortunatus ceteris ſum rebus, abſque vna hac foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem vxorem. S. obſecro mi Pamphile,
Non tute incommodam rem, vt quæq́; eſt, in animum inducas pati.
illa *Si cetera ſunt ita, vt tu vis, itaque vt eſſe ego illam exiſtumo,*
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. væ miſero mihi,
S. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quàm te gnate mi.

Don. NOn clam me eſt§ In hac ſcena, velut qualitas negotialis in diſputationem venit, iuſtum ne ſic repudiari coniugem cauſa matris, & omnino quod fieri debeat. §Non clam§ Vero ordine à purgatione ſui incipit mater abitura, ne quod diſcedit, iracūdiæ videatur. §Tibi me eſſe ſuſpectā§.i. in ſuſpicionem veniſſe. §Vxorem tuā Propter meos mores hinc abiiſſe§ Blandius vxorem ſignificauit, quàm ſi diceret Philumenam. Et mores, proprie ſenum dicuntur, vnde ſenectus moroſa, & moroſi homines, qui ſui cuiuſdam moris ſunt. §Etſi ea diſſimulas ſedulo§ Ea.i. quæ ſcio. & ea, pro eam rem, ſed abſolute occurrit ſupra late ſententiæ, & genere neutro. & eſt ordo. Etſi ea diſſimulas ſedulo, non clam me eſt, &c. §Verum ita me dij ament,§ Coniectura quæ ſoluitur iureiurando. §Nunquā ſciens commerui§ Bona exceptio, quia poſſumus aliquem inſcienter lædere. quæ res ad veniam pertinet. §Itaque obtingāt ex te§ Pro ſe iurat, & ita rem Pamphilo probat, vt blanda ſit. §Itaque§ Duæ partes orationis. §Vt Nunquam ſciens§ Hic ordo eſt iuſiurandi, vt cum præpoſuerit ita, ſequatur vt Cic. Ita velim mihi deos propitios, vt cum illius temporis mihi venit in mētem, &c. §Merito vt caperet odium illam mei§ Bene dixit merito. nam vt nos immerito quis non oderit, non eſt in noſtra manu hæc eſt exceptio. Plaut. in Trin. Quin dicant, non eſt, merito ne dicant, id eſt. §Merito vt caperet odium illa mei§ Id enim eſt culpa ſine merito. §Teq́; ante quàm me§ Deeſt tam, vt ſit ordo, Et quàm te amare me rebar, tantum firmaſti fidem ei rei. §Teq́; ante quàm me amare rebar, ei rei firmaſti fidem: Ordo & ſenſus hic eſt, Et quod, ante rebar, ei rei firmaſti fidem meam. neque me feſellis, quod ante rebar, te me amare. nam ei rei firmaſti fidem. i. probationē attuliſti. §Nam mihi tuus pater§ Dixit enim ſupra, Atque in eam hoc omne quod mihi ægre eſt euomam. potuit. n. euomendo narraſſe quod matrem filius præpoſuiſſet vxori. §Tuus pater§ Familiarius quàm ſi diceret, Laches. §Præpoſitam amori tuo§ Plus dixit, amori tuo, quàm ſi, vxori tuæ, diceret. §Vt apud me præmium eſſe poſitum pietati ſcias§ Laborat mulier, ne quod dictura eſt, odio, aut dolore, aut certe ita facere videatur. §Præmiū eſſe poſitū pietatis§ Sic Virg. Hic pietatis honos, ſunt hic ſua præmia laudi. §Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ cōmodum§ Rem duram dictura, vide quantis præblanditur verbis, remq́; præmolitur, Nunc tibi me certum eſt contra gratiam. Contra nunc, viciſſim. §Et meæ commodum famæ§ Ab honeſto. §Mi Pamphile, hoc & vobis meæ§ Principium hoc aliquid eſt precantis fœminæ. A blandimento ergo incipit, vt libenter audiat. §Ego rus abiturā hinc cum tuo me eſſe certo decreui patre§ Certo dixit, ne ſit diſſuadendi locus. §Cum tuo me eſſe certo decreui§ Ad hoc addidit, certo decreui, vt non audeat diſſuadere filius. §Ne me præſentia§ Non dixit iam culpa, ſed præſentia. §Quid iſtuc cōſili eſt?§ Bene quia illa Decreui dixerat. §Illiu'§ A perſona. §Stultitia§ A cauſa. §Victa§ Non enim volens. §Vrbe§ A loco. §Tu§ A perſona. §Habitatum§ A facto. §Illiu' ſtultitia victa, ex vrbe tu rus habitatum migres?§ Vide quàm oratorie omnia congeſſerit, à perſonis, à cauſis, à locis, à factis. §Illiu' ſtultitia§ Ab vtili. §Mire autē, & Rus, & ex vrbe, & Habitatum, dixit. §Vt qui nobis mater maledictum velit§ Ab honeſto. §Non facies, neque ſinam§ Primo nō facies, deinde, ſi facere perſeuerraueris, non ſinā. §Et, non facies, non eſt interdicentis, ſed, q. d. Scio te non facturam rem tuā prauam. Sunt autem qui neque Sinam iungant interioribus. ſunt qui totū contexte legant, non facies, vſque, Modeſtia. §Meæ pertinacia dicat eſſe factum§ Bene retinet, cum vult ſua intereſſe ne fiat. §Tum Tuas amicas te§ In diſſuadendo cōmiſcuit & honeſtatem & vtilitatem. §Mea cauſa nolo§ Non eſt ſuperbum nolo, ſed conſuetudine dicitur. §Nihil iam mihi iſtæc res§ Contra omnia. Et ab vltimis incipit. §Iſtæc res§ Amicæ, cognatæ, dies feſti. §Dum ætas, tēpus tulit§ Tulit pro paſſum eſt, permiſit. & in bonis enim & in malis dicitur. §Dum ætas, tempus Tulit, perfuncta ſatis ſum§ Si, inquit, meæ voluptatis cauſa exercenda ſunt, iam non delectant, ſi officijs ac religionis, iam non poſſum, quæ ſim anus. Neceſſario diuiſio, quia illæ & religionem incuſſerat feſtorū dierum. §Dum ætas, tempus tulit§ Non, inquit reprehēdar, quæ cum potuerim, perfuncta ſatis ſum. Sic Virgilius, Sat patriæ, Priamoq́; datū. §Satias me iam tenet§ Nimis maternæ atq; aniliter. §Hæc mihi nūc cura eſt maxima§ Hoc nimis ſerio pronunciandū. Et ne cui odioſe, ne tibi diceret. §Vt ne cui meæ lōginquitas ætatis obſtet§ Hoc ad nutum, expectationem ad filium refert hinc enim odio digni parentes, expectati appellantur. §Lōginquitas ætatis obſtet, Mortem ve meam§ Cum ſedulo agat ſocrus, ne quid per iracundiam ſtatuiſſe videatur, vide tamē vt intermiſceantur indignatio, & multa dolore deprompta ſint, quod poeta non inuitus facit, ad mores exprimendos, perſonaſq́; reddendas. §Hic video me eſſe inuiſam immerito§ Quia rus decreui pergeres non quaſi nurum vitaturа, ſed locum. §Et mire inuiſam, & non addit cui, ſed, dixit Tēpus eſt concedere§ Quia anus ſum, an quia nurus in domo? §Omnes cauſam præcidam omnibus§ Bene omnibus, ne ſpecialiter læſiſſet nurum. & generaliter dixit. §Et illis morē geſſero§ Mire illis, non nurui. Et morem geſſero, acriter dictum, vt oſtēdat hoc illos olim voluiſſe vt expelleretur. vt ſi dicas inimicū tibi morem geſſiſſe, quòd ſe ſuſpenderit. §Sine me obſecro hoc effugere§ Quia dixerat maritus eius, Omnes ſocrus oderūt nurus: §Sine me obſecro hoc effugere§ Potentiſſimum eſt ad extorquendum aliquid argumentum, cum illis quibus cari eſſe debemus, noſtra cauſa potius, quàm illorum, dicimus velle nos, aut nolle quod facimus. nam & Pamphilus ſupra ſic dixit, Non facies, neque ſinā. §Quod

male audit} Supra dixit. Ab honeſto. {Abſq; vna hæc foret} Abſque extra, vt ſit aduerbium magis, q̃ præpoſitio & vna, Res ſubaudienda. Et metum ἀνύποπτον, ſtatimq; iungendum, Hanc matrem habẽs talem illam aũt vxorem. Vel certe, Abſque foret, pro abeſſet. Alij Hac de vxore dici putant, vt abſque ſit præpoſitio. {Non tute rem incommodam, vt quæq; eſt, in animum inducas pati} Horat. Durum, ſed leuius ſit patientia. Quidquid corrigere eſt nefas. {Si cetera ſunt} Bene cetera, abſque non dicẽti. {Itaque vt eſſe ego illam exiſtimo} Quia potuit dici ei, O ſocrus, ergo dubitas de integritate nurus, addidit, Itaque vt eſſe ego illam exiſtimo. {Da veniam hanc mihi} Mihi propter quã m putas non redu cendam. {Væ miſero mihi} Nec negat, nec promittit, ſed ingemiſcit, vtpote qui penitus dolore commotus æſtum animi diſſimulare non poteſt. {Væ miſero mihi} Nihil potuit pro rerum qualitate reſpondere, niſi vt ingemiſceret. {Et mihi quidem} ἄχθος quid enim, & mihi itan eſt multa ſic in vſu noſtro ſunt.

G VID. NOn, &c.} Hic Softrata & filio ſe purgat ſe abſceſſu vxoris, & ſimul ſe abituram rus pollicetur, ne obſtet ſua præſentia quo minus Philumena redeat. S. O mi gnate. i. Pamphile non eſt clam me. i. non ignoro. me eſſe ſuſpectam. i. in ſuſpicione tibi. vxorem tuam abijſſe. i. abſceſſiſſe hinc p p meos mores forſitan iniucundos. etſi. i. quamuis diſſimulas. i. celas, non oſtendis, ſedulo. i. ſine dolo inſtanter. ea i. eam rem. ſ. me eſſe ſuſpectam tibi. verũ Dij ita me ament, iurandi modus eſt. & ita ea quæ opto ex te obtingant mihi, vt. i. ſicut. nunquam ſciens. i. conſulto, dedita opera, commerui. i. male de ea ſum merita. cõmeremus mala tñ, vel commerui. i. digna fui, vt illa vxor tua caperet odiũ mei merito. i. quod odium meruerim. Et q̃ i. quantum, rebar. i. putabã ante. i. prius te amare te tam ſup i. tñ, firmaſti fidem. i. adhibuiſti probationẽ ei rei. ſ. amori tuo, in me, nam pater tuus Laches, modo. i. paulo ante, narrauit mihi intus, quo pacto. i. quo modo, habueris me propoſitam. i. prępoſueris me tuo amori in vxorem, Nunc contra. i. ediuerſo, viciſſim, certum eſt mihi. i. conſtitui, ac deliberaui, me referre gratiã. i. reddere beneficiũ tibi, vt ò mi Pamphile ſcias præmium. i. mercedem eſſe poſitũ apud me pietati i. pro pietate, & intimo affectu tuo in parẽtem, illud aũt præmium intelligit eſſe, ſi ipſa cum Lachete ſecedat, & reditui Philumenæ non obſtet, arbitror hoc. ſ. quod volo facere, eſſe commodũ i. conſentaneum, vtile vobis. i. tibi & Philumenæ, & etiã meæ famæ ne videar eſſe diuortij cauſa, certe ego decreui. i. cõſtitui, me eſſe abituram. i. diſceſſuram, rus, i. in agros hinc. i. ex hoc loco, cũ tuo patre. ſ. Lache marito meo, ne. i. vt nõ, mea præſentia obſtet. i. impediat, neu. i. & vt nõ, vlla cauſa reſtet reliqua. i. relinquatur, quin. i. q non, tua Philumena redeat ad te Pamph. quæſo? quid conſilij. i. quod conſiliũ eſt iſtud. i. tuum, q. d. quid ſibi vult tuum propoſitũ, vel quale eſt iſtud propoſitum, vt tu victa. i. mota, ſtultitia. i. per ſtultitiam illius Philumenæ migres. i. diſcedas, rus habitatum. i. ad habitandũ rori haud. i. non, facies. i. non migrabis rus, neque ego ſinam. i. patiar te id eſſe facturam, vt. i. ne nũ, ò mater, is qui velit maledictum. i. maledicere nobis, dicat id eſſe factum. ſ. quia migraueris rus mea pertinacia. i. mea obſtinatione & perſeuerantia importunitate, haud. i. non dicat eſſe factũ tua modeſtia, tum. i. deinde, ego nolo te deſerere. i. derelinquere tuas amicas & cognatas, & nolo te deſerere dies feſtos, qui celebrantur frequẽtes in vrbe, mea cauſa. i. p p me, vt tu mihi gratificer. ſ. noſtr pol, iurãtis, iam. i. nunc, iſtæ res, quas dicis. ſ. amicæ, cognatæ, dies feſti, nihil voluptatis. i. nullã voluptate ne minimam quidẽ, ferunt. i. afferunt mihi, dum i. quãdiu, tempus ætatis tulit. i. paſſum eſt, vel poſtulauit, ac permiſit, ſatis perfuncta ſum illis rebus i. ſufficienter ſum illis rebus vſa, & quidẽ vſque in finẽ temporis illud ferentis. Perfunctus pericli dicitur, qui pericla finiuit, ſimiliter perfunctus magiſtratibus qui magiſtratus adminiſtrauit, & vos ad finẽ vſque perduxit, iam ſatietas. i. tædium iſtorum ſtudiorum. i. iſtarum applicationũ animi, tenet me. i. iam harum rerum ſum tædio affecta, nunc hæc cura eſt mihi maxima i. maxime hoc curo quod ſequitur, vt. i. q, ne cui. i. non alicui, mea longinquitas ætatis. i. mea longa vita, vel diuturnum ſpatiũ vitæ meæ, obſtet. i. noceat, ſit obſtaculũ alicui, vel ne quis exoptet mortem meã, quod fieri ſolet de ſenibus, qui expectati appellantur, q eorũ mors ab hæredibus expectetur, video. i. cõſpicio, me eſſe inuiſam. i. odio habitam, hic. i. in hac vrbe, ideo abeundũ eſt rus, & quidem immerito. i. iniuria, & cũ non me ruerim, tempus eſt concedere. i. abire & locum dare, ſic. ſ. cõcedendo ego optime præcidam. i. reſcindam, compoſitum à præ & cædo is, pro ſcindo, & ideo præcidam. i. amputabo, auferam, abrũpam, omnes cauſas omnibus. i. oẽs occaſiones omnibus auferam, odio me proſequendi, & mortem meam optandi, & exoluam. i. explicabo me liberabo me, hac ſuſpicione. i. ea opinione falſa, quæ de me habetur, & morem geſſero. i. ſic complacuero illis, & eſt eo modo dictum, quẽadmodum ſi diceretur, inimicus tibi morem geſſiſſe. q ſe ſuſpẽderit, obſecro ſine. i. permitte, me effugere hoc vulgũ. i. hoc vulgare genus mulierũ, quod vulgus male audit. i. de quo genere mala dñr, nam male audiri non poteſt niſi prius mala dicantur. P. Quam. i. quantũ, exclamando legatur, fortunatus ſum. i. felix ceteris rebus. i. in alijs rebus, abſq; hæc vna res. ſ. diſceſſus matris rus, foret. i. accideret, qui modus loquẽdi per abſque, vulgo, dici ſolet hoc modo, Ego etiam ſatis afflictus in alijs rebus, ſine hoc q hæc res accideret, vel abſque q hæc res acciderit, ſed melius eſt imitantes Terẽt. dicere. Eram ſatis in ceteris rebus vexatus abſq; hoc contingeret, vbi Don. dicit, abſque eſſe aduerbium potius q̃ prępoſitionem, quod ex eo conſtat, q ſine ſuo caſu appoſitũ eſt, quam ergo fortunatus ſum in ceteris rebus abſq; hæc vna res foret habens. i. qui habeo hanc matrem talem, quæ nullis meis flectatur doloribus, aũt. i. ſed, habens inquam illam vxorem, quæ ſ. grauida ſit facta ex alio, q̃ ex me, vt tunc exiſtimabat. S. O mi Pamphile obſecro vt ſup. tute, i. tuipſe, non inducas animũ. i. non velis, non tibi perſuadeas pati. i. ferre, rem incõmodam. i. infelicẽ, non opportunam, vt. i. ſecundũ q quæq; res incommoda eſt, q. d. non apponas animo tuo res incommodas ſecundum omnes earum incommoditatem, ſed quidquid erit illud, ferendo ſuperes. Si cetera præter meum diſceſſum ſunt ita vt vis, & ſi vxor ſup. eſt ita vt ſicut exiſtimo illam eſſe, ò mi gnate, da mihi hanc veniã. i. permitte vt rus ſecedam cum tua venia, reduce pro reduc illam Philumenam. P. Væ miſero mihi. i. ſum bene infelix & maledictus & h. d. ingemiſcens. S. Et quidem væ mihi miſeræ, etiam vt tibi. i. etiam ſum infelix in hac re, vt tu, nam hæc res ò mi gnate nõ minus male habet. i. tractat me, quam habet te.

ARgumentum} Softrata denũciat ſeſe abituram & locũ daturam Philumenæ, quare augetur perturbatio Pãphili. {Verum ita me Dij} Purgatio. {Teq; antequã} Rebar te illam plus amare q̃ me, nam, ante, cõparationem ſignificat, vt anteponere, anteferre. {Nunc tibi} Honeſta ratio, ne temere hoc facere videatur, & ne recuſet Pãphilus. {Quæſo} Recuſatio Pamphili, q̃ cõhibeat à futura infamia, & ab indigno. {Nihil iam} Solutio, ab ætate, item à iuſto & vtili. Attende aũt quomodo poeta ſtudeat omnibus modis in hac fabula, bonam ſocrum inducere, ſicut paulo poſt bonam meretricem. {Quam fortuna} Magis accenditur Pamphilus matri bonitate, & abſque, pro niſi ponitur, aduerbialiter. {Væ miſero} Interiectio dolentis. LATO.

NOn clam me} Adoleſcẽtis bene morati, & ad virtutes inſtructi debitum officiũ, qui, quantum parentibus debeat, agnoſcit. nec p p ſuam ipſius cõmoditatem, aut vſum parentibus ſuis quidquam incommodare pręſumit, hac ſcena exprimitur. Debemus enim noſtros mores ſic comparatos habere, vt non, noſtræ libidini inſeruiant, & ob id parentibus, vt in mœrore ſint, cauſam dare, ſed omnibus modis ita obedire, vt de noſtra peruicacia & inſolẽtia nihil, quod quæri poſſint, habeãt. Ariſt. Pol. 3. Parentum eſt liberis, ea quæ vſui ſunt, aut eſſe poſſunt, prouidere ẽ liberi curſos parentum vtilitatem, & negocia ſuis ipſorum cõmoditatibus lõge pręferre. {Satias} Veterum ſermo eſt, pro ſatietas, Sal. hiſt. lib. 11. In ſaltibus occupatis tum externorum agros inpaſcere, frumentiq; ex inopia graui ſatias facta. Lucil, Quid mihi proderit? ſatias te iam omnium rerum tenet facta. PETR. MARS.

EIuſdem generis cum proximis. hi ſunt verſus iambici tetr. acat. Et vix alia ſcena, in qua pnomina Meus, Tuus ſæpius vel cõprimantur, vel creticos bacchioſq; conſtituant. In 2. itaque carmine vel Meos monoſyl. eſt, vel bacchius loco ſecũdo. In 3. dij corripitur, nõ eliditur, & Exopto legendum. In 4. Vt eliditur à ſuperiore verſu, In 5. Valde abundat, nec veteres habent lib. & Ei rei legendum, quod recte annotauit Ioan. vt poſt ſpondeum, ac tres iambos ſit anapæſtus, deinde ſpõdei duo cũ pyrrhichio. In 6. poſſunt duo cretici eſſe initio, vel Mihi monoſyll totũ eliditur, ac ſ. in Tuus abijci, Sic in 7. vel creticus eſt loco tertio, vel Tuo monoſyl. Ita in 9. & coniunctio geminanda eſt, & Meæ monoſyl, vel bacchius loco quinto. quod & in quinto verſu dici poterat. In 10. eodẽ modo de Tuo dicendũ. In 11. d. eliditur in Quid, & duo ij, penitus in Conſilij. In 13. Illius diſſyll. In 15. Meæ, eia, Tua, monoſyllaba, aut bacchius locis primo ac tertio, creticus loco ſexto. In 16. creticus loco primo, ni Tuas monoſyl. dixeris. Et nota Amicam in bonum, quod rarũ eſt. In 17. bacchius loco primo, aut Mea monoſyl. In 18. aſyndetos quidam legunt Dũ ætas, tempus tulit. atque ijdem elidunt ſ. in Tempus. Alij ætatis legũt. atque illi idem ſ. elidunt, ſed Me non legunt poſt Satias, vt Aldi liber. In 19. Cui monoſyl. & Ioan. Meæ, pro Mea legendum exiſtimat, quod placet. In 20. Don. Expectet legit, non Exoptet, & recte. In 23. Suſpicio videtur ſecũda producta, vt ſæpius alibi. In 4. à fine Rem poſt Incommodam legendum. In antepenul. τὸ Ita non eſt in vetere lib. quod ſi tñ legitur, creticus erit loco ſexto, nil, de illam Elidas. In vltimo ſ. in Minus eliditur. GLAR.

ACTVS

ACTVS IIII. SCENA III,

ARG. ADR. BARL.

Reconciliantur, & omne bellum inter ſe componunt vir & vxor, Monitus Pamphilus, vt vxorem reducat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena colloquium eſt, in quo reconciliatio viri atque vxoris poſt frequens iurgium continetur. Deinde diſputatio & conſiliũ Pamphili de non reducenda vxore.

Iambici, & Trochaici mixti, Senarius vnus. Dimeter item vnus.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILVS.

*Q*VEM *cum iſtoc ſermonem habueris, procul hinc ſtans accepi vxor:*
Iſtuc eſt ſapere, qui, vbicunque opus ſit, animum poſſis flectere,
Quod faciundum fortaſſe ſit poſt idea, hoc nunc ſi feceris.
S. Fors pol fuat. L. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.
S. Spero mecaſtor. L. i ergo intro, & compone, quæ ſimul tecum ſimul
Ferantur: dixi. S. ita vt iubes, faciam. P. pater.
L. Quid vis Pamphile? P. abire hinc matrem? minime. L. quid ita iſtuc? P. quia
De vxore incertus ſum etiam quid facturus ſiem. L. quid eſt?
Quid vis niſi reducere? P. equidem cupio, & vix contineo: ſed
Non minuam meum conſilium: ex vſu quod eſt, id perſequar.
Credo ſi non reducam, ea gratia concordes magi' fore.
L. Neſcias: verum id tua refert nihil, vtrũ illæ fecerint,
Quando hæc abierit: odioſa hæc æta'ſt adoleſcentulis:
E medio æquom excedere eſt: poſtremo iam nos fabulæ
Sumu' Pamphile, ſenex, atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi: accedamus.

Don. QVEM cum iſtoc ſermonẽ habueris} In hoc colloquio reconciliatio ſenũ eſt poſt iurgium, mixta diſputatione Pamphili de nõ reducenda vxore. {Procul} Procul, nũc prope. {Hinc ſtãs accepi vxor} Accepi, audiui. Et modo, vxori ante, mulier. & de vxore, Dij mala prohibeant. {Iſtuc eſt ſapere,} ἀπὸ κοινοῦ τὸ iſtuc, exceptiue dictum, quaſi cetera ſtulte fecerit. & ſimul ſtomachũ retinet quo reprehendat cetera. {Qui, vbicunque opus ſit} Qui, pro qua, interdum abundat. {Animũ poſſis flectere} Modo non alienum animum, ſed ſuum flectere. & vnde flectere? à iurgio ad modeſtiam, ex cõceſſione, ex domo. {Animum flectere} Ad hoc flectere animũ dixit, vt oſtenderet ne nũc quidem purgatam apud ſe Soſtratam de præterita culpa. {Quod faciundum fortaſſe ſit poſt} Hæc etiam ſententia videri poteſt generalis, & deeſt Ad id, vt ſit, flectere ad id, quod faciũdum. Poteſt & abſolute accipi, Quod, pro, quæ res facienda ſit. {Quod poſt faciundum ſit. i. concedẽdum. & vim neceſſitatis hoc verbum exprimit. {Fors pol fuat.} Fortuna faueat, quaſi τῷ εὐφημισμῷ aduerſus triſte dictum vſa eſt. nam fors fortuna bona eſt. Et fuat, ſit ſignificat. dixerat enim ille, Quod faciundũ ſit poſt fortaſſe. {Fors fuat pol}. i. bona eueniat. quaſi τῷ εὐφημισμῷ dicat, Bona dicito potius. An bona fortuna ſit per Pollucem? {Abi rus} Hortãtis eſt ad celeritatẽ. Virg. Ergo age care pater, ceruici imponere noſtræ. {Ibi ego te, & tu me feres} Non dixit. Ibi nos inuicem delectabimus, ſed quia ſenex atque anus eſt, ego te, & tu me feres, dixit. Et ſimul quia nuper inculcauerat mores ſenũ, reuocare vult cauſam abſceſſionis ſuæ, & ad filij culpã, aut nurus. {Ibi ego te, & tu me feres} Aut quia noti inter nos ſunt mores noſtri, aut quia vtriq; vna ætas eſt. & ſic pronuncia, quaſi hoc ipſum neceſſitate decernat ſenex, cũ dicit, Abi rus. Ergo hinc. {Ibi ego te, & tu me feres, ipſa pronunciatio querelam cõtinet de filijs & ſenectute. {Spero mecaſtor} Mire non confirmauit mulier, ſed ſperare ſe dixit, memor iurgij priſtini, & ſenilis amaritudinis, maxime q & ille non dixit, ibi nobis iucunde erit, ſed ibi ego te, & tu me feres. {I ergo intro, & compone, quæ ſimul tecum ſimul Ferantur} κυριολογία χαρακτῆρος, & vſu quotidiano, ſatisq; moraliter, quia Mulieres dum moliuntur, & dum comuntur, annus eſt. {Dixi} Denunciatio eſt confirmãdæ ſententiæ, nec mutãdæ, & tranſlatã eſt de foro & cauſidicis. Cic. Preco dixiſſe pronunciat. {Dixi} Hoc verbum in fine additum ſuperiora confirmat, & eſt propriũ his qui perorauerint cauſam. {Pater} Ipſum nomen dehortationem ſignificat, adiecta pronunciatione. {Pater} Sic pronuncia, vt hoc vultuoſe dictũ ſit, Hinc abire matrem? {Quid vis Pamphile?} Facete præſto, Quid vis reſpondit. {Quid ita iſtuc?} Rem ſupra audiuit & perſonam, nunc cauſam quærit, q. d. Eſto vt nolis, quid tantopere non vis? {Incertus ſum etiam quid facturus ſiem} Non, quid faciã dixit, ſed, quid ſim facturus, vt incerta molimina. etiam verbis poſſet oſtẽdere. {Quid eſt?} Et, Quid ita iſtuc vis, &, Quod eſt, eo vultu pronunciantur, vt conſilium eius & verba videatur contemnere pater. {Quid vis, niſi reducere?} Sic loquitur Laches, vt aliud Pãphilus reſpondere non audeat. & ideo dicit. {Equidẽ cupio, & vix contineo,} Vt reducam. ſ. Adeo magna cauſa eſt nõ reducendi, vt cum velim, non poſſim. {Sed non minuam meum conſilium} Caute ſatis, Reducendi, inquit, cupiditas eſt, non, reducendi cõſilium. {Id perſequar} Non ſequar, ſed perſequar, vt conſtantiã demonſtraret. {Credo ea gratia concordes magi'} Sententioſe dixit, tunc poſſe inter ſe congruere & concordare mulieres, cum & illa eſſe deſierit ſocrus, & illa nurus. hæc enim inter illas eſt diſſidioſa coniunctio, & ſatis ingenioſe dictum. Tolle enim inter mulieres proximitatem, & nulla cauſa diſcordiæ eſt. {Concordes magis} Non magis concordes verum pro minus diſcordibus dixit. an vt ſeruiret ſententiæ? {Neſcias} Vtrum concordes futuræ ſint, an diſcordes. {Verum id tua refert nihil} Hoc verbum ex aliqua parte confirmantis eſt & conſentientis. {Vtrum illæ fecerint} Vtrum conſentientes ſint, an diſſentientes. {Vtrum} Vnum de duobus ſignificat. {Odioſa hæc æta'ſt adoleſcentulis} Supra in perſonam ſocrus culpam iratus contulerat diſcordiæ, nũc & vxori placatus, & nurui parcens, odiorum cauſam à perſonis trãſtulit ad ætates, ſedit a tamen, vt magis iuniores accuſaret, et de adoleſcentibus quæſtus, cum miſeratur ſenes. {Odioſa hæc eſt ætas} Hæc, cũ gemitu pronũciandum eſt. {E medio æquom excedere eſt} Vtrum ex vrbe rus, an ex vita in mortẽ? Et ſatis moraliter. nam in medio ſtare dicitur ſuperuacuus vel moleſtus. Et cũ ſtomacho dixit ſenili. {Senex, atque anus} Hæc duo nominauit caput indicat & inceptionẽ huiuſmodi fabularũ. Iam nos fabulæ ſumus. {Senes, atque anus} Pronuncia ſenex, atque anus, quaſi initiũ fabulæ. τῷ ἰδιωτισμῷ additum, Pãphile. {Per tempus} Opportune.

GVID. QVEM, &c.} In hoc colloquio reconciliatio ſenũ eſt poſt iurgium mixta diſputatione Pamph de non reducenda vxore. L. ò vxor, ego ſtans procul hinc. i. nõ longe ab hoc loco, nã Don. vult hic capi procul pro prope. accepi. i. audiui quem ſermonem habueris cum iſto filio noſtro Pamph. iſtud eſt ſapere. i. iſta eſt tua ſapientia. qui ablatiuus eſt. i. quo ſapere. ſiue qua ſapiẽtia, poſſis flectere. i. cõuertere animũ ad id ſup. quod fortaſſe faciundũ ſit poſtea ab aliquibus alijs tuo exemplo, ſi nũc feceris hoc idẽ. i. conceſſeris rus. S. Fors. i. bona fortuna, pol. i. per pollucem, fuat. i. eueniat, nam fors (vt inquit Don.) eſt bona fortuna, vel melius id ſup. quod dixi fors. i. forte, vel fauente fortuna, fiat. i. efficiatur. Virg. Fors & vota, f. t. à donis, q. d. confirmando ſe eſſe paratam abire rus. pol fors. i. fortuna fauẽte. efficiatur. i. eatur rus, & compleatur quod cum filio ſum collocuta. vbi fors eſt aduerbium, quod exponitur per ablatiuũ nominis. ſicut pol per accuſatiuum cũ per, per pollucem. L. ergo quia ita vis, abi rus. i. ſecede in agros. hinc. i. ex hac vrbe, ibi. i. ruri, ego te feram ſup. i. patiar tuos amores ſeniles, & tu quoq; meos feres. S. mecaſtor. i. per ædem caſtoris, iuramentum eſt muliebre. Spero. i. cõfido, me laturam mores tuos. L. i ergo. i. vade, intro. i. in domũ noſtram, & compone. i. adapta, diſpone ea quæ ferãtur ſimul. i. vna tecum, dixi hoc verbum in fine additum ſuperiora confirmat, & eſt proprium his, qui perorauerint cauſam, hic autem ſententiam confirmat, & eſt mutuatum à foro, & cauſidicis. S. ita vt iubes, faciam. i. vis, vel præcipis. P. ò pater, hoc, vultuoſe pronunciandũ eſt, nam præ dolore Pamph ſermonem producere nequit. L. Quid vis Pamphile? P. volo ſup. matrem meam minime. i. nõ, abire. i. diſcedere, hinc. i. ex hac vrbe Athenarum. L. quid. i. cur vis, ita iſtuc? ſ. matrem non abire. P. quia incertus ſum etiam quid facturus ſiem de vxore. L. quid eſt? propter quod incertus es, Quid vis facere, aliud niſi reducere? i. reſumere eam. P. equidem cupio reducere eam, & vix cõtineor. i. vix contineo me, quin eam reducam, ſed Non minuam. i. diminuam. meum conſilium, id eſt meum propoſitum, ego proſequar. i. vſque ad finem perducam id, qđ ex vſu. i. ex vtilitate mea, ſiue mihi vtile. Credo matrẽ & vxorem fore. i. futuras eſſe cõcordes, ea gratia i. ea cauſa ſi non

reducam. L. Neſcias ſint futuræ concordes nec ne ea cauſa, nequeas. i. non poſſis eas concordes efficere, verum, i. ſed, id nihil. i. nequaquam. refert tua. i. nihil ad te attinet. verum. i. quod ex duobus, ſiue concordiam ſiue diſſidium. illæ mulieres fecerint, quando hæc mater tua abierit rus, hæc ætas ſt ſenilis odioſa, i. tædioſa, moleſta, inuiſa, exoſa adoleſcentulis, æquom eſt nos ſenes excedere E medio. i. vel recedere ex vrbe rus, vel ex vita in mortẽ. in medio ſtare dicitur ſuperuacuus vel moleſtus. poſtremo iam ò Pamphile nos. ſ. ego ſenex & mater anus. Sumu' fabulæ. i. præſtamus materiam riſus & fabulãdi de nobis, quaſi ſenex & anus ſint initium fabulæ. ſed video Phidippum egredi per tempus. i. tempeſtiue, opportune, accedamus. i. eamus ad eum.

LATO. ARgumẽtum} Soſtrata accingitur itineri, vt rus abeat, fruſtra deprecante Pamphilo. quo magis etiam ille perturbatur. } Iſtuc eſt ſapere} Probat cõſilium vxoris Laches. } Fors fuat} Pro fiat. i. fortunatum ſit. } Dixi} Stabilis cõfirmatio, quæ mutanda non ſit, & eſt tranſlatũ à cauſidicis. } Minime} Subaudi decet. } Egoidem cupio} Acuta & honeſta reſponſio, cupio, ſed non eſt cõſilium. Latenter aũt innuit affinitatem eſſe cauſam diſcordiæ inter mulierculas qua ſublata pax futura ſit. } Odioſa eſt hæc} Phidippi ratio, cur Soſtratæ potius abſcedeodum ſit.

PETR. MARS. QVem cum} Senes oẽs apud adoleſcentes vel in ea ætate contẽptos eſſe, & nihili pendi, ſed tãquam viles, & abiectos, & ab omni vitæ cõmunione reiectos, oſtendere poeta volens hoc Lachetẽ dicere fecit. } Fabulæ ſumus} Quidquid cõtemnitur, & tanquã nihil æſtimatur, fabulã auctores vocare ſolẽt.

GLAR. HAec ſcena non vt parua eſt, ita etiã facilis, q̃ tamen Ioan, ne vno quidem verbo attigit. Primus verſus eſt iambicus tetr. catal. Secũdus ac tertius acatalectici, ſed in altero ſin Opus eliditur, niſi creticus ſit loco quarto. In altero. Idẽ ponendum ante poſt, vt loco quarto ſit tribrachys. Nec impedit ſententiam. Quartus verſus eſt trochaicus tetr. catal. Sic quintus, ſed in eo i, ratione ſequentis vocalis corripitur. Simul aũt poſt Tecum ad finem ponẽdum. Sextus ſenarius iambicus eſt. Septimus iambicus tetr. catal. In quo vel Vt abijciendum, vel quod malim, creticus eſt loco ſecundo. Octauus troch. tetr catal. Tres deinde ſequentes iambici ſunt tetr. acat. In quorum primo, Contineo triſyllabum eſt, duabus vltimis in vnam cõtractis ſyllabis, niſi quis pro iambo tribrachyn loco vltimo cõſtituat, quod admodum rarum eſt. In 2. verſu vel Meum monoſyl. eſt, vel d, in Quod eliditur, niſi vel hic creticum, illic bacchium cõſtituamus. Tertius multas ſynæreſeis habeat oportet, Sed commode ita legetur.

Ea credo gratia concordes, ſi non reducam, magis fore.

Vt ea ſit monoſyl. Gratia diſſyllabũ, & ſ in Magis elidatur. Nam de creticis, ac bacchijs identidem admonere non eſt opus. Duodecimus huius ſcenæ verſus eſt troch tetr. catal. in quo Tua monoſyll. eſt. Sequuntur inde duo iambici acatal. quorum ſequente non eliditur o, in verbo e, medio, ſed corripitur, vt ſit iambus loco ſecundo, ac finiatur verſus in verbo Fabulæ. Sequitur deinde penultimus dimeter iambicus auctor Dod. Sumus Pamphile ſenex atque anus. Vt ſ in Sumus elidatur. Vltimus eſt iambicus tetram. catal. eodem auctore.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Natum puerum Laches reſciſcit. Pamphilum ad recipiendam vxorem ambo ſenes hortantur, ille negat, meretricis amorem incuſat pater.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena vltimus error eſt, vicinus & varius: Nam omnes tres hic aliquid in re errant. Laches reſciſcens natum puerum, Myrrhinam taciturnitatis incuſat. Phidippus itidem confirmat. Inde ambo vehementes Pamphilum ad vxoris reductionem inſtigant, quod conſtanter hic & pertinaciter renuit. Qui à ſenibus ferme conuictus ob puerum natum, ne prorſus ſuccumbat, abſcedit. Hi vero ob meretricium amorem eũ id facere ſuſpicantes, Bacchidem ſtomachabundi conuenire decernunt.

Senarij.

PHIDIPPVS, LACHES, PAMPHILVS.

TIBI quoque edepol ſum iratus, Philumena,
Grauiter quidem: nam hercle abs te factũ eſt turpiter:
Etſi tibi cauſſa eſt de hac re, mater te impulit:
Huic vero nulla eſt. L. oportune te mihi
Phidippe in ipſo tempore oſtendis. PH. quid eſt?
P. Quod reſpondebo his? aut quo pacto hoc operiam?
L. Dic filiæ, tus conceſſuram hinc Soſtratam:
*Ne reuereatur, minus iam quo redeat * domum. PH. ah,* * demum
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc ſunt mea vxore exorta omnia.
P. Mutatio ſit. PH. ea nos perturbat Laches.
P. Dum ne reducam, turbent porro, quàm velint.
PH. Ego Pamphile eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,
Affinitatem hanc ſanè perpetuam volo:
Sin eſt, vt aliter tua ſiet ſententia,
Accipias puerum. P. ſenſit peperiſſe: occidi.
L. Puerum? quem puerum? PH. natus eſt nobis nepos:
Nam abducta à vobis prægnans fuerat filia,
Neque fuiſſe prægnantem vnquam ante hunc ſciui diem.
L. Bene, ita me dij ament, nuncias: & gaudeo
Natum illum, & tibi illam ſaluam: ſed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nos ne hoc celatos tam diu? nequeo ſatis,
Quàm hoc mihi videtur factum praue, proloqui.
PH. Non tibi illud factum minus placet, quàm mihi Laches.
P. Etſi iam dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non eſt, cum eam conſequitur alienus puer.
L. Nulla tibi Pamphile hic iam conſultatio eſt.
P. Perij. L. hunc videre ſæpe optabamus diem,
Cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem:
Euenit: habeo gratiam dijs. P. nullu' ſum.
L. Reduc vxorem ac noli aduorſari mihi.
P. Pater, ſi illa ex me liberos vellet ſibi,
Aut ſe eſſe mecum nuptam, ſatis certo ſcio,
Non me clam haberet, quæ celaſſe intellego.
Nunc, cum eius alienum eſſe à me animum ſentiam,
Nec conuenturum inter nos poſthac arbitrer,
Quamobrem reducam? L. mater quod ſuaſit ſua,
Adoleſcens mulier fecit: mirandum ne id eſt?
Cenſen' te poſſe reperire vllam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
PH. Voſmet videte iam Laches, & tu Pamphile,
Remiſſam opu' ſit vobis, an reductam domum?
Vxor quid faciat, in manu non eſt mea:
Neutra in re vobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? L. ridicule rogas.
Quidquid futurum eſt, huic reddas, ſuum ſcilicet,
Vt alamus noſtrum. P. quem ipſa neglexit, pater.
Ego alam? L. quid dixti? eho, an non alemus Pamphile?
Prodemus quæſo potius? quæ hæc amentia eſt?
Enimuero prorſus iam tacere non queo.
Nam cogis ea, quæ nolo, vt præſente hoc loquar.
Ignarum cenſes tuarum lacrumarum eſſe me?
Aut, quid ſit id, quod ſolicitere ad hunc modum?
Primum hanc vbi dixti cauſſam, te propter tuam
Matrem non poſſe habere hanc vxorem domi;
Pollicita eſt ea ſe conceſſuram ex ædibus.
Nunc, poſtquam ademptam hanc quoque tibi cauſſam vides;
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum vt adiungas tuum,
Quàm longum ſpatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos feciſti in eam, quàm animo æquo tuli?
Egi, atque oraui tecum, vxorem vt duceres:
Tempus dixi eſſe: impulſu duxiſti meo.
Quæ tum obſecutus mihi feciſti vt decuerat.

Nunc

Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuum.
Cui tu obſecutus, facis huic adeo iniuriam.
Nam in eandem vitam te reuolutum denuo
Video eſſe. P. me ne? L. te ipſum: & facis iniuriam,
Cum fingis falſas cauſſas ad diſcordiam,
Vt cum illas viuas, teſtem hanc cum abs te amoueris:
Senſitq; adeo vxor: nam ei cauſſa alia quæ fuit.
Quãobrem abs te abiret? Ph. plane hic diuinat: nã id eſt.
P. Dabo iuſiurandum nihil eſſe iſtorum tibi. L. ah,
Reduc vxorem, aut, quamobrem non opu' ſit, cedo.
P. Non eſt nunc tempus. L. puerum accipias: nam is quidem
In culpa non eſt. poſt de matre videro,
P. Omnibus modis miſer ſum: nec, quid agam, ſcio:
Tot nunc me rebus miſerum concludit pater.
Abibo hinc, præſens quando promoueo parum.
Nam puerum credo iniuſſu non tollent meo,
Præſertim in ea re cum ſit mihi adiutrix ſocrus.
L. Fugis? hem, nec quidquam certi reſpondes mihi?
Num tibi videtur eſſe apud ſeſe? ſine:
Puerum Phidippe mihi cedo, ego alam. Ph. maxume.
Non mirum fecit vxor, ſi hoc ægre tulit:
Amaræ mulieres ſunt, non facile hæc ferunt.
Propterea hæc ira eſt: nam ipſa narrauit mihi:
Id ego præſente hoc tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primo: nunc vero palam eſt.
Nam omnino abhorrere animum huic video à nuptijs.
L. Quid ergo agam Phidippe? quid das conſili?
Ph. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam cenſeo:
Oremus: accuſemus grauius: denique
Minitemur, ſi cum illo habuerit rem poſtea,
L. Faciam vt mones. puer eho, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam noſtram: huc euoca verbis meis.
Et te oro porro, in hac re adiutor ſis mihi. Ph. ah,
Iam dudum dixi, itidemq; nunc dico Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si vllo modo eſt vt poſſit, quod ſpero fore.
Sed vis ne adeſſe me vna, dum iſtam conuenis?
L. Immo vero abi, aliquam puero nutricem para.

Don. Tibi quoque ædepol} In hac ſcena vltimus error eſt, vicinus cataſtrophe. {Tibi quoque ædepol ſum iratus,} q.d. Nõ ſolum matri tuæ, aut etiam ſocrui tuæ. {Tibi quoque ædepol} Recte, nam & amicos incuſamus leniter incipientes, & grauiora inferẽtes. Hanc ergo partus cauſa leniter incuſat. deinde confirmat inferendo grauiter quidem, & ſtatim cauſam ſubiungit, cur quidem ei iraſcatur. {Factum turpiter} Quòd abſceſſerit domo mariti. {Et ſi tibi cauſa eſt de hac re} Cauſam more ſuo pro defenſione poſuit Sic in Phorm. Quid mihi dicẽt, aut quàm cauſam reperiam, demiror. Et quæ cauſa fuerit, ipſe dicit. {Mater te impulit} mater te impulit, abſolute, deeſt enim. Nam, vt ſit. Nam mater te impulit. {Mater te impulit} Qualitas remotiua. {Huic vero} Ipſi matri. I. {Opportune te mihi Phidippe in ipſo tempore} Vtrum ταυτολογία eſt? an opportune quia volebam, & in tempore, quo modo volebam? an, opportune, mihi, in ipſo tempore, tibi. i. & mihi, & tibi commode euenisti? {In ipſo tempore oſtendis} Oſtenditur nobis id, quod quærebamus. Opportune, & in ipſo tempore, non eſt idem. etenim opportune dicimus, cum, verbi gratia, inuitati, ad ipſum tẽpus incipientis prandij venimus. {In ipſo tempore} Cum iam prãdio appoſito. {Aut quo pacto hoc aperiam?} Hoc modo oſtendit neceſſe ꝙ ſimulet, nec id quod verum eſt, dicendum ſibi eſſe. {Dic filiæ tuæ conceſſuram hanc Soſtratam} Blande nõ addidit tuæ, q.d. communi filiæ. Et bene non, ſocerum, ſed Soſtratam. {Ne reuereatur} Bene reuereatur, ne odiſſe Soſtratam, ſed metuere videatur, & quaſi ipſa ſocrus non odium meruerit, ſed reuerẽtiam. {Minus iam quo redeat domum} ὑπερβατὸν ἀναστροφή. vt ſit ordo, Quo minus redeat. {Nullam de his rebus culpam} Relatio criminis poteſt videri. {Tua} Deeſt vxor, quod nomen inferius poſuit. {Tua} Cum perſione audiendum eſt, vt ſubaudiatur vxor, ab eo quod dicturus eſt, vxore. {Mutatio fit} Mutationem ſuſpicionẽ dicit, erroremq; iurgantium. {Mutatio} Deeſt quarum rerum mutatio. ergo mutatio criminum, aut culparum. {Ea nos perturbat Lache} Ea, nõ ea mutatio, ſed vxor, hoc eſt Myrrhina. {Mutatio fit} Criminis. ſ. & peccati. i. vel mea vxor crimen tuæ ſuſtinet, vel tua ad meam tranſlata eſt culpa. {Turbent porro ꝙ velint} Quantũ velint, aut eam, ꝙ velint, mulierem. ſed melius eſt quod ſupra diximus. {Dũ ne reducam, turbent porro} Quomodo eſt pius erga matrẽ Pamphilus, ſi paruifacit verum ſocrus ſua perturbetur? an mater à ſenibus? Soluitur ſic. quia Quam, non eſt generis fœminini ſed eſt quantum. Turbent, errent & tumultuentur, ſignificat, vel turbentur. {Ego Pamphile} Hoc pronomen initium continet orationis grauiter inceptæ, vt, Ego poſtquam emi te à paruulo. {Si fieri poteſt} Interpoſuit, vt ſupercilium ſoceri demonſtraret. {Si fieri poteſt} Recte additum, ſi fieri poteſt, quia non conuenit rogari à ſocero generum, vt ſupra dixit. {Hanc ſanè perpetuam volo} Iam enim eſt confirmata, ſed perpetuam cupit. {Sin eſt, vt aliter tua ſiet} τῷ δυσφημισμῷ vitauit illud quod eſt ominoſum, ne diſſidiũ diceret. vt Virg. grauior ne nuncius aures Verberet. {Accipias puerum} Iure, quia liberi patrẽ ſequuntur. Et mire hoc maxime adiecit, quod maxime recuſat Pamphilus, & propter quod, vxor quoque non reducitur. Et Accipias, pro accipe, vt quieſcas, pro quieſce. {Senſit peperiſſe occidi} Hoc maxime inopinatum eſt Pamphilo, quia ſocrus promiſerat oẽs ignoraturos. {Senſit} Proprie ſic. {Puerum. quem puerum?} Moraliter primũ dubitat quid audierit, deinde quaſi certus quid audierit, admiratur. dicẽdo Quem puerum? {Puerum, quem puerum?} Bene cum cõſternatione animi, quod nũquam fando acceperat. {Natus eſt nobis} Bene, quia ambo aui. {Nam abducta à vobis} Bene, non abierat, ſed abducta fuerat, vt magis ſit culpa matris. {A vobis} Pro, A Pãphilo. {Nã abducta à vobis prægnans fuerat} Hoc totum cum indignatione in vxorem pronunciandum eſt. {Neque fuiſſe prægnantem} Prægnans eſt ante gnatum, vel genitricem eſt enim præ, ante. {Bene, ita me dij ament} Agit gratias nuncianti, gratulatur ob ſuſceptũ nepotem, gaudet liberatam nurum. {Natum illum, & tibi illam ſaluam} Proprium affectum refert, ſibi nepotẽ, illi filiam eſſe ſeruatam. {Et tibi illam ſaluam} Recte tibi, quia pater puerperæ eſt cui dicit. {Sed quid mulieris vxorem habes?} Quid mulieris dixit ne diceret, qualem mulierẽ, aut aliquid grauius, & totum percunctatiue potius, ꝙ pronunciaret, & diceret. Peſſimam mulierem, & male moratam vxorem habes. Et reprehenſio eſt cum contemptu, ſic &, Quid hominis? vt Virg. Tu mihi quodcunque hoc regni. At contra cum honore ſic dicimus, Quem hominem habes? {Moratam} i. inſtitutam, & eſt participium ſine verbo. {Nos ne hoc celatos} Non partum celatos dicit, ſed, prægnantem filiam fuiſſe. {Nequeo ſatis proloqui} Magna exaggeratio. {Quam hoc mihi videtur factum praue} Totum modeſte, quãuis indignetur, quia apud maritum vxor non eſt vehemẽtius accuſanda. {Quam hoc mihi} Quòd prægnãs fuerit filia, non ꝙ natus eſt puer. {Nõ tibi illud factum minus placet, ꝙ mihi, Laches} Vtrum quia minus * & magis quoniam ſequitur, an εἰρωνεία eſt? vt ſit ordo, Non minus mihi placet, ꝙ tibi. Et placet, pro diſplicet intelligamus, vt alibi, Nunc me hoſpitem lites ſequi, ꝙ hic mihi ſit facile atque vtile, aliorum exempla commonẽt. {Non tibi illud factum} Sub εἰρωνείᾳ eſt dictum. hoc enim ait, Tantundem tibi placet, hoc factum, quàm mihi. Alibi, Nunc me hoſpitem lites ſequi, &c. {Cum eam iam conſequitur alienus puer} Alienus, ꝙ ſenes gratulantur, id maxime lædit Pamphilum. {Cõſequitur alienus puer} μεταφορὰ à pecoribus, quæ vt mox nata fuerint, matres ſequuntur. Virg. Atque ipſæ memores redeunt in tecta, ſuosq; Deducunt. {Nulla tibi Pamphile hic iam cõſultatio eſt} De reducenda. ſ. vxore. {Perij} Hoc ſibi ipſe Pamphilus dicit. {Cũ ex te eſſet aliquis qui te appellaret patrẽ} Bene hoc putauit quod Pãphilo non videtur, hoc eſt ex illo eſſe quod natum eſt. {Euenit} Proprie euenit. ideo & bonorum euentus dicitur. {Nullus ſum} Ipſe ſibi iterum. hoc vlterius eſt ꝙ perij, quia cum aliquis perit, reliquum vel cadauer eſt. {Ac noli aduerſari mihi} Cauſam inter poſuit ſenex, quo magis facere filius non recuſet. {Si illa ex me liberos vellet ſibi} Vt apparet, tantum commentus eſt cauſam. {Si illa ex me liberos vellet ſibi} Nactus eſt Pamphilus ex verbis ſenis cauſam aliam diſſidij. {Aut ſe eſſe mecum nuptam} Vetuſte mecum nuptam dixit. Et recte quia partus confirmat nuptias. Et melius, nuptam mecum, quaſi tectam & opertam vno cubiculo mecum. Nubere enim eſt operiri tegiq;. vnde & nubes quòd tegere ſolent cælũ, dicuntur. Virg. Arſuraſq; comas obnubunt amictu. {Non clam me haberet} i. non tacuiſſet partumq; celaſſet. {Quæ celaſſe intellego} Non dixit natũ filiũ, ne interpoſitio affectu mollitetur iratus. {Nunc cum eius alienũ eſſe à me animum

ſentiam} A præſenti tempore. {Nec conuenturum} A futuro. {Quamobrem reducam?} Firmior concluſio facta eſt per interrogationem, q̃ ſi eſſet pronunciatiua. {Mater quod ſuaſit ſua} A deriuatione cauſæ defenſio, & præterea ſtatus eſt venialis, ab imprudentia deſcendens. {Sua} Pro eius, vt, Nanque ſuam patria antiqua ciuis ater habebat. {Adoleſcens mulier fecit} Multa dixit, & mater ſua, & adoleſcens mulier. & quaſi docet hoc exẽplo parendum patri eſſe. {Mirandum ne, id eſt?} Bene mirandum, non iraſcendum dicit. Miramur enim magis, ſi amici peccauerint, q̃ iraſcimur. {Reperire vllam mulierem,} q. d. ſi hãc repudiaueris. {An quia non delinquunt viri} Ironia dictum. non. n. non delinquunt, {Voſmet videte iam, Laches, & tu Pamphile} Nec rogare ſocerũ, nec intereſſe conuenit, vbi certior ſit ad repudiandũ gener. {Voſmet videte iam, Laches} Virg. Vos ò Calliope precor, aſpirate canenti. {Remiſſam opus ſit vobis, an reductam domum} In veris lib. ſic eſt, Remiſſan', an reducta. vt ſit, Remiſſa ne, an reducta. {Vxor quid faciat, in manu non eſt, mea} Ordo, Vxor mea quid faciat, in manu non eſt. deeſt Eius. vt ſit, in manu eius non eſt, ſed in mea poteſtate poſitum eſt. {Manu non eſt} Vxoris. ſ. Et eſt ordo Vxor mea quid faciat, in manu eius non eſt. {Neutra in re vobis difficultas} Promittit facilitatem ſuam, vt ſi vxor rogãda ſit. An aliter, & vt ſupra annotauimus. {Sed quid faciemus puero?} Vt, Quid me fiet, dicitur. {Sed quid faciemus puero?} Vt, Quid me fiet, dicitur. {Sed quid faciemus puero} Qui vtique quidquid erit, patri reddendus eſt, {Huic reddas} Pamphilo. ſ. {Ridicule rogas} Ridicule, vel aduerb. eſſe poteſt, vel nomen, ſi nomen eſt, ſub diſtingue ridicule, & ſic interroga, cum vi pronunciationis. {Huic reddas, ſuum, ſcilicet} Sic dicit, huic ſuũ, & reddas, quaſi repoſcat Pamphilus. Et non ſubiunxit, Vt alat, ſed, Vt alamus, vt ſua quoque intereſſe monſtraret. {Vt alamus noſtrum} ſ. Pamphili filiũ nepotem meum, vtrũque noſtrum. {Quem ipſe neglexit} Si ipſe legeris, clare dictũ eſt. ſi Ipſa, lenius eſt, & videbitur ſenex ob mutationem eius intellexiſſe, q̃ nolit puerum tolli, & ideo appoſitum, Quid dixti? eho an nõ alemus Pamphile? {Quem ipſe neglexit} Legitur & ipſa, & hoc eſt melius, vt ſit pater vocatiuus caſus. {Quem ipſa neglexit pater, ego alam?} Hic ſibi obmurmurãs vultu & verbis oſtendit nolle, ſuſcipere filium. {An non alemus Pamphile} Quod faciendum ſit, à contrario vult ſenex pronũciatione demonſtrare, q̃ ſcelus ſit non feciſſe. {Prodemus quæſo potius?} Deſeremus, proijciemus, porro dabimus? Virg. vnius ob irã Prodimur. Nam à quo defendendi ſumus, ſi non deſerit pater? {Enimuero prorſus iam tacere} Multa reticentia de filiorum vitijs, & defenſione quoque apud ſoceros vel parentes, ſæpe Terentius demonſtrauit, & præcipue in Andria, cum dicit, Ego illud ſedulo negare factum, ille inſtat factum. {Iam tacere non queo} Quamuis tacendum ſit. {Ignarum cenſes, tuarum lacrumarum eſſe me?} Coniectura q̃ amet meretricem Pamphilus. {Tuarum lacrumarum eſſe me?} Apparet illum à Soſtrata hoc audiuiſſe. nã ipſe filium deprehenderat flentem. {Sollicitere} Perturbaris, commoueare. {Ad hunc modum} . i. immoderate. {Primum, hãc vbi dixti cauſam} A ſummo ad imum. {Nactus alteram es} Nãciſci proprie dicitur, qui paratus ad tenendum ante, quàm poſſit reperire, quod teneat, ſtatim, quod occurrerit, prehendit. {Aliquando tandem huc animum vt adiungas tuum} Mire eſt temporis inuectio. Et, aliquando tandem vt adiungas, deeſt Fac, ſed plenũ pronunciatione eſt, {Quam longum ſpacium} Ab ante actis. {Sumptus, quos feciſti in eam} Recte hoc dixit, quia imporabilior eſſe debet indulgentiſſimus pater. vt alibi, Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo vſque adhuc, Quæ meo cunque animo libitũ eſt facere, ei ne ego vt aduerſer? {Egi, atque oraui} Agit qui iuſtam rem dicit. Orat, qui animo demiſſo precatur, vt quaſi beneficium præſtetur ſibi. {Tempus dixi eſſe} Tẽpus, quia diu multumq; ſuſtinuit. {Impulſu duxiſti meo} Multum valet ad ſuadẽdum laudatio eius apud quẽ agimus, & ex ea parte laudatio qua illum volumus inflecti. {Quæ cum, obſecutus mihi, feciſti vt decuerat} Ordo, Quæ feciſti tum obſecutus mihi, vt decuerat. {Nunc animum ad meretricem} Hoc vultuoſe & demiſſo labro, vt appareat inuitum adduci ad reprehendendum, qui laudauerit modo, {Quæ tum feciſti, mihi obſecutus} Iuueniliter ſatis, quin non dixit, Multum amans. {Facis huic ſcilicet vxori. {Cui obſecutus} O meretricis ſuperbiam non ferendam. {Nam in eandem vitam} Parcius vitam dicit, q̃ flagitium atque libidinem. {Te reuolutum denuo} Non rediſſe, ſed reuolutum eſſe, tanquam inuitum, aut neſcium. relinquit enim quandam veniam, vt velit eſſe correctior. {Me ne?} Hoc genus interrogationis negatiuã habet ſignificationem. {Et facis iniuriam} Pro, facis iniuſte. {Vt cũ illa viuas} Grauius eſt cum meretrice viuere, q̃ meretricem amare. {Veſtem hanc cum abs te amoueris} Laudata eſt hic vxor modeſta, cum illam teſtem, non impeditricem appellet ſocer. {Senſitq; adeo vxor} Aliud argumentum quo vult in Pamphilum referre non ſolum illius, ſed etiam vxoris culpam. Et hic vide non accuſari ſocrum. {Plane hic diuinat} Diuinat dicit, pro verum dicit. & nos diuinat, de præterito dictum. Vnde prouerbium, Aiunt diuinare ſapientem. quia qui dicit verum, diuinus eſt. {Dabo iuſiurandum} Vbi argumenta & teſtimonia deficiunt, ibi iureiurando opus eſt, & . i. ἄτεχνος πίστις. {Nihil eſſe iſtorum} Satis concinne dixit Iſtorum, ne in ſingulis commoraretur. {Reduc vxorẽ, aut quamobrem non opus ſit, cedo} Quia Pamphilus hoc ſolum defendit, non id eſſe, quod pater putat, nec cauſam, quæ vera ſit, protulit, ideo ſenex relicta tota quæſtione, redijt ad id quod ágitur, & ait, Reduc vxorem. aut dic, quæ res vetat. {Non opus ſit} Reducta. ſ. Non eſt nunc tempus. Quia ſocer adeſt. Et oratorie cõfugit ad deditionem, defenſione titubante. {Accipias} Pro accipe. Cauſa cur accipiat. {Nam is quidem in culpa nõ eſt} In hoc dicto eſt quædam faceta irriſio eius, qui nimis iracũdus ſit, {Poſt de matre videro} Bene de matre concedit, vt de puero extorqueat, quia ſcit parentem concordiam firmam eſſe per filios. {Omnibus modis miſer ſum} Quid eſt, omnibus modis? verum & circa parẽtem, & circa vxorem? an & in reducenda, & in nõ reducẽda? {Miſer ſum} An miſer ſum, cui maxime obtruditur, qđ maxime fugio. i. puer? {Concludit pater} Tranſlatio de fera indagata. Sic Cic. circundatos Verri cãtellos ait. {Nam puerum credo} Omnia facit poeta, ne aut rẽm palam faciat, aut intercedat diuortium. {Adiutrix ſocrus} Quæ dixit, continuo exponetur. {Fugis? hem} Ex verbis patris oſtendere voluit quid agat Pamphilus. & ille abibo dixit, hic fugis? {Num tibi videtur eſſe apud ſeſe?} Quaſi ob amorem meretricis inſanus, {Sine} Sine, ſeparatim accipe, quia vim habet comminantis. {Amaræ mulieres} Quaſi vir, dicit amaras mulieres. non enim laudat, ſed cauſam dicit, vnde vxor offenderit Pamphilum. {Non facile hæc ferunt} Non facile ferunt pellicatum, neque amorem aliarum in viris. {Nam ipſa narrauit mihi} Verum finxit hæc dixiſſe filiam ſibi? an vero κατὰ τὸ σιωπώμενον factum eſt? Ego neutrum puto, & ſic intelligo, q̃ de vxore ſua dicat, Ipſa narrauit mihi, ſecundũ illud quod ſupra dixit, Nunc mihi in mentem venit, de hac te quod locuta es olim, cum illum generum cepimus. nam negabas nuptam filiam tuam poſſe te pati cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris. {Neque illi credebam primo} Quare non credebas? nanque amaræ ad hanc rẽ mulieres ſunt, & ſæpe de nihilo ſuſpicioſæ. Et bene hoc addidit ne timuiſſe generum videretur. {A nuptijs} Non dixit à filia mea, ſed quod pater Pamphili magis doleat, à nuptijs, inquit. nam Philumenam nolle, irati eſt, odiſſe nuptias, amatoris. {Quid ego agam Phidippe?} Mire conturbatur pater, quaſi res ſua tantum agatur, Et vide quemadmodum poeta latenter ſuſtinet ad rerum cognitionem. {Meretricem hanc} Bene hanc, quaſi eam quæ interturbat. ſic enim ſumitur hoc pronomen, vt, Hanccine ego vitã parſi perdere? Et, Tuaq; animam hanc effundere dextra. i. malã. {Hãc} q. d. quæ nos perturbat. {Primum} Bene primũ, vt intelligamus deinde, Pamphilum. {Oremus} Vtrum rogemus? an quod eſt verius, omni genere eloquij commoneamus? vnde oratores, orare & perorare dicuntur, & orator nomen accepit. Virg. Talibus orabat dictis. Nam qui orat, accuſaturus, aut commoniturus orat. {Oremus} . i. eloquamur. Poteſt intelligi & rogemus, ſed nõ conuenit perſonæ potiori, & cauſæ, & ipſi verborum ordini. {Si cum illo habuerit rem poſtea} Vt in Eun. Quo cum vno rem habebam hoſpite. {Bacchidem hãc vicinam noſtram} Sic maluit, q̃ meretricem dicere, ne graue ſit cum ea ſeni loqui, niſi quia vicina eſt. {Huc euoca verbis meis} Bene ſeruata ſunt perſonis cõgruentia. Non ſocerum monere hanc rem tantum decuit, non etiam facere, vt cum pellice filiæ ſuæ mitius ſermocinaretur, Et huc euoca verbis meis. deeſt Eam. {Si vllo modo eſt vt poſſit} Manere. ſ. vel fieri vt maneat. {Sed vis ne adeſſe me vna, dum iſta cõuenis?} Melius pronunciaueris, ſi renitente & improbante hoc vultu dicere acceperis Phidippum, quaſi non oporteat intereſſe ſocerum. Ideo mutat ſententiam Laches, & relegat eum in procurationẽ alterius rei. {Nutricem para} Pro, quære.

Tibi quoque ædepol, &c.} In hac ſcena vltimus error eſt vicinus, datur enim opera vehemens ſenibus, vt Pamphilus vxorem reducat, quod cõſtãter tenuit vſque in finẽ ſcenæ. GVID.

PH. Quoque. i. etiam. o Philum. filia mea, ſum iratus tibi ſicut ſum iratus matri tuæ & ſocrui, quidem. i. certe, ſum iratus tibi grauiter. i. moleſte, nam hercle abs te factum eſt. i. feciſti turpiter cũ diſceſſiſti à domo mariti, & ſi. i. quãuis, mater eſt tibi cauſa. i. defenſio, excuſatio de hac re. quæ mater impulit te ad diſcedendum, vero. i. ſed, nulla eſt cauſa huic matri tuæ Myrrhinæ. L. O Phidippe oſtendis te mihi opportune. i. commode, in ipſo tempore. i. in ipſo tẽporis articulo, quo ſummopere optabã compellare te. Opportune ad prãdiũ veniſſe dicitur aliquis, qui ad ipſum tẽpus

incipiendi

...cipiẽdi prandij venit, in ipſo autem tempore veniſſe dicitur, qui venit cum iam eſſet appoſitum prãdium, & ideo opportune, & in ipſo tempore non ſunt idem. PH. Quid eſt propter quod dicis opportune veniſſe. P. Apud ſe loquitur, quid reſpõdebo his ſenibus patri, & ſocero, & quo pacto operiam.i.celabo hæc quæ ego ſcio, quæ pollicitus ſum me celaturum, alij habent aperiam, & tũc eſt ſenſus, quomodo potero hæc explicare, quin frangam fidem præſtitam Myrrhinæ, vel intellige aperiam.i.explicabo, exoluam, expediam, hoc quod à me petitur.ſ.vxorem reducam. L. Dic filiæ.ſ.Philumenæ Soſtratam matrem Pamphili, conceſſuram.i.ituram, hinc.i.ex hac vrbe, rus.i.ad agros, ne.i.vt non vereatur.i.timeat, quo minus.i.vt non redeat iam domum, in accuſatiuo caſu aduerbialiter, pro aduerbio ad locum. PH. ah, interiectio dolentis, tua vxor nullam commeruit culpam de his rebus.i.quantum ad has res ſpectat. commeremus vel cõmeremur, mala tantum, omnia hæc mala ſunt exorta à mea vxore Myrrhina. Mutatio.i.tranſlatio culpæ à tua vxore in meam, fit.i.efficitur, ò. L. ea Myrrhina perturbat nos.i.eſt cauſa noſtræ turbationis. P. porro.i.certe, & Myrrhina, & ipſi ſenes turbent.i.perturbent omnia, q̃.i.quantum velint, dum.i.dummodo, ne.i.non, reducã Philumenam. PH. ò Pamph. ſanè.i.certe, volo hanc affinitatẽ eſſe perpetuã inter nos, ſi poteſt fieri vt velis perpetuo eſſe affinis nobis. Sin.i.ſed ſi. eſt.i.contingit vt tua ſententia ſit aliter.i.vt nõ velis vxorem reducere, accipias puerũ recte, quia liberi patrem ſequuntur. P. Phidippus ſenſit Philumenam peperiſſe, occidi.i.perditus ſum. L. Dicis quod accipiat puerum, quem puerũ accipiet? PH. nepos.i.filius filij tui, & filiæ meæ, eſt natus nobis. nam filia Philumena fuerat abducta à matre à vobis.i.à domo veſtra, & (quod dici inepte ſolet) de penes vos, prægnans.i.grauida, participium ſine verbi origine, nec ſciui vnquam ante hunc diem eam fuiſſe prægnantem. L. dij ita me ament, bene nuncias.i.iucundum mihi nuncium affers, & gaudeo illum nepotem natum eſſe tibi & gaudeo illam Philumenam eſſe ſaluam i.incolumem, & recte dixit tibi, quia Phidippus eſt pater puerperæ. Quid mulieris.i.q̃ mulierem, reprehenſio eſt cum contemptu, cum ita loquimur quid hominis eſt, contra cum honore dicimus inquiẽtes, quem hominem habes, quid ergo mulieris.i.q̃ mulierem habes vxorem, aut quibus.i.qualibus moribus, moratam.i.inſtitutam, participium ſine verbo, ne.i.verũ, decuit ſup. nos celatos eſſe hoc, id eſt, eam fuiſſe prægnantem, tandiu i.tanto tempore. Dicimus celatus ſum hoc nam celo te hoc dicimus, & ideo ſecundus accuſatiuus manet in paſſiuo. Nequeo ſatis proloqui.i.longo ſermone dicere, q̃.i.quantum, hoc videtur mihi factum praue.i.diſtorte, non recte. PH. ò Laches id factum non minus placet.i.nõ magis diſplicet tibi q̃ mihi. Nam minus ineptus dicitur aptior, & minus malus dicitur melior, vt illo nullus fuit minus malus.i.nullus fuit melior illo. P. etiam ſi dudum.i.prius paulo ante hoc.ſ.partus filiæ fuerat mihi ambiguum, nunc non eſt ambiguum mihi, cum alienus puer.i.non me genitus conſequitur eam Philumenam. Hoc dictum à pecoribus tractum eſt, quæ vt non nata fuerint, matres ſequuntur. L. ò Pamphile iam nulla eſt tibi cõſultatio.i.deliberatio de reducẽda vxore, hic.i.in hoc loco, q.d. nondum deliberaſti eam reducere, cum tamẽ ſatis iam ſpatij habueris ad id faciendum. P. hoc ſibi Pãphilus dicit perij.i.male res mea ſe habet. L. ſæpe optabamus videre hunc diem, cum aliquis filius eſſet ex te, qui appellaret te patrem, euenit.i.contingit quod optabam. Nam filium es aſſecutus, habeo gratiã dijs.i.ob id ſum Deo deuinctus, qui meis votis reſpõderit, ex quo ſemper erga eũ memor ſum futurus gratias agendo. P. nullus ſum.i.non ſum, plus eſt q̃ perij, quia cum aliquis perijt adhuc cadauer reliquum. L. reduc vxorem, ac noli aduerſari.i.repugnare mihi, vel obſiſtere. P. ò pater, ſi illa Philumena vellet ſibi liberos ex me.i.ſi vellet habere liberos ex me, aut ſi vellet ſe eſſe nuptam mecum, pro mihi nuptam. Nubere eſt operire, tegereq́ʒ, vnde nubes q̃ tegere ſolent cœlum dĩr, ſatis ſcio certo, q̃ non haberet clam me.i.me neſciẽte illum partum, vel puerum quem intelligo eam celaſſe, hoc eſt non tacuiſſet ita partum, quem iam conſpicio ab ea fuiſſe contectum, nunc cum ſentiam animum eius eſſe alienum à me, non arbitror ipſum animum conuẽturum eſſe poſt hac inter nos, vel ſic intellige, arbitror non conuenturum eſſe poſt hac inter nos.i.non futuram cõcordiam à modo inter nos, cum iam eius animus ſit à me alienus. Nã dicimus, hoc conuenit inter nos.i.de hoc inter nos non eſt controuerſia. Quamobrem.i.qua de cauſa reducam.i.debeo eam reducere, h.d. interrogando, q.d. non etiã teipſo teſte. L. mulier adoleſcens.i.iuuenilis.ſ.Philumena fecit illud quod ſua mater ſuaſit illi. ne.i.vtrum. id.ſ eam peccaſſe eſt mirandum? q.d. non. ne.i.verum, cenſes te poſſe reperire vllam mulierẽ, quæ mulier careat.i.vacet culpa, an.i.vtrũ. ita cenſes, quia viri non delinquunt, h.d. per ironiam, cum intelligat & viros ipſos multũ delinquere. PH. ò Laches, & ò Pamphile. iam voſmet videre remiſſam.i.remiſſa, ne.i.vtrum opus ſit vobis remiſſa, an reducta, ad domum.i.vt remittatur, an reducatur domũ. vbi remiſſa & reducta poſſunt eſſe nominatiui caſus. vt Cic ad Cur. Dux nobis & auctor. opus etiam vtrum Philumena remiſſa, aut reducta domũ ſit vobis opus, vel pñt eſſe caſus ablatiui, qui idem forſan ponerẽtur nõ abſurde pro infinitiuis, vt Sal. Facto opus eſt, pro opus eſt facere, & ſimiliter hic videre. An opus ſit vobis me remittere eã, an te Pãph. reducere domũ, quid vxor mea faciat non eſt in manu eius ſup.i.in ſua poteſtate, ſed in ea. in neutra re.i.nec in remittendo, nec in reducendo difficultas erit vobis à me. Sed quid faciemus puero qui natus eſt ex Philumena. L. O tu ridicule.i.deridende, rogas.i.interrogas. Vel ridicole poteſt eſſe aduerbium. quidquam eſt futurum.i quidquid poſſit contingere, reddas huic Pamphilo ſuum filium.ſ. Vel ſuum in neutro.i.id quod eius eſt, ſcilicet.i.certe vt alamus noſtrum.i.filiam ad nos ſpectãtem. P. Vis ſup. q̃ ego alam illũ puerum, quem ipſe pater puerperæ, neglexit.i.contẽpſit nutrire. Alij habent, ipſa, & nunc ſic aſtrue. O pater vis ſup. q̃ ego quem.ſ.meipſa, vxor Philumena neglexi cum me neſciente peperit cum à domo diſceſſerit, alam puerum ſup. me neſciẽte editum. L. Quid dixit? admiratur q̃ renuat puerũ nutrire eho, interiectio admirantis, an.i.vtrum, ò Pamphile non alemus puerum.ſ. potius prodemus.i.exponemus. Virg. in 12. Ad mor. (ſi te fors dicta recuſet) Prodiderim, vel (vt ait Donatus) prodemus proijciemus, deferemus, porro dabimus illum puerum.ſ. quæ.i.qualis, & quanta hæc dementia eſt velle prodere potius puerum, quàm tollere. enim vero.i.certe, iam prius nequeo tacere. Nam cogis me vt loquar hoc Phidippo præſente ea quæ nolo.i.quæ bene vellem in eius præſentia non dicere. Cenſes me eſſe ignatũ.i.neſcium tuarum lacrymarum, aut cenſes me eſſe ignarum.i me neſcire quid hoc ſit. quod.i. pp quod ſolicitare.i.cõmouearis, ad hunc modum.i.ita immoderate. Primum.i.in primis, vbi.i.poſtquam dixiſti hanc cauſam non reducendæ vxoris, videlicet te nõ poſſe habere hanc vxorem domi pp tuam matrem. ea mater pollicita eſt ſe conceſſuram.i.ſe receſſuram, ex ædibus i.ex domo vt illi cedat. Nunc poſtquam quoque.i.etiã. vides hanc cauſſam eſſe tibi ademptam.i.remotam nactus es.i.inueniſti excogitaſti alteram cauſam non reducendæ vxoris, videlicet quia puer natus eſt clam te.i.te neſciẽte. Nanciſci proprie dicitur, qui paratus, ad tenẽdum antequam poſſit reperire quod teneat, ſtatimq́ʒ quod occurrat prehẽdit. hæc Donatus tu Pamphile erras ſi putas me eſſe ignarum tui animi.i.me ignorare tuum animum, q̃.i quantum. longum ſpatium amandi amicam dedi tibi, q.d. mire diuturnum, quis ſumptus.i.quas impenſas, feciſti in eam.i.erga eam, q.d. maximos, quàm.i.quãtum tuli æquo animo illos ſumptus fieri, q.d. nimis patienti, vt aliquando tandem adducas.i.adhibeas, huc.i.ad vxorem tuam animum tuum, egi tecum.i.te rogaui familiariter, atque oraui te tanquam ſupplex, vt duceres vxorẽ. Agit qui rem iuſtam dicit, orat qui animo demiſſo precatur. Dixi tibi tempus eſſe vt duceres vxorem, duxiſti vxorem meo impulſu, quia te impuli ad faciendum, quæ.i.quas res.ſ. ducere vxorẽ, relinquere amicam, feciſti tunc obſecutus mihi.i.mihi obſequendo & obediẽdo, vt.i.ſicut decuerat.i.fuerat honeſtum, vt ſcilicet mihi obſequereris. nunc rurſum induxiſti animum tuum ad meretricem, adeo.i.certe facis iniuriam, huic.ſ.mihi, cui tu obſecutus es prius ducendo vxorem. Nam video te eſſe reuolutum.i.relapſum in eandem vitam, denuo.i.iterum. P. Ne.i.vtrum, dicis me eſſe reuolutum in eandem vitam. L. Dico teipſum eſſe reuolutum in eandem vitam. & facis iniuriam.i.iniuſte facis, confingis.i.excogitas, comminiſceris, falſas cauſas.i.falſas excuſationes non reducendæ vxoris, ad diſcordiam.i.diſſenſionem mouendã inter amicos. Vel fingis ilias cauſas, vt ſit tibi cum vxore & ſoceris diſcordia, vt tu viuas cum illa meretrice, cum amoueris.i.abieceris abs te hãc vxorem tuam teſtem, videlicet ne eſſet conſcia tui reditus ad meretricem, & propterea tibi moleſta, quoque.i.etiã, adeo.i.certe vel valde, vxor tua ſenſit.i.percepit te eſſe religatum amore meretricio. Nam quæ alia cauſa fuit. quamobrem, id eſt propter quàm abiret abs te, & rediret in domum paternam. PH. Plane, id eſt certe, omnino vel clare, hinc Laches diuinat, id eſt verum dicit, ac ſi ſpiritu diuino afflatus hæc dicat. vnde prouerb. aiunt. Diuinare ſapientem, quia qui dicit verum de his diuinus eſt. P. Dabo tibi iuſiurandum nihil iſtorum eſſe, quæ dicis.i.illa quæ dicis. non habere veritatem, & recte. Nam vbi argumenta & teſtimonia deficiunt, iureiurando opus eſt. L. Ah, dolentis, interiectio. Reduc, id eſt reſume vxorem, aut cedo, id eſt dic quamobrem, id eſt quare non ſit opus reducere vxorem. P. nunc non eſt tempus reducere vxorem. L. Accipias, pro accipe, puerum. Nam quidem, id eſt certe, is puer non eſt, culpa, poſt, id eſt poſtea, ego videro, id eſt indagabo, diſcutiam, vel mihi permittatur facere

inqoiſitionem de matre.i.de culpa matris. P. ſum miſer omnibus modis, nec ſcio quid agam tot rebus, nunc pater concludit.i. angit,vrget,implicat me miſeram, tráſlatio eſt de fera indignata, quæ alicubi concluditur,hoc eſt tot rebus me miſerum concludit pater,vt miſer ſim omnibus modis, abibo.i.diſcedam hinc quando.i.quia,præſens (poteſt eſſe aduerbium temporis).i.in præſentiarum,vel pro tempore præſenti. Vel ego præſens partú promoueo.i.partum proficio.Nam mater & filia,non tollent.i.nutrient puerum iniuſſu meo.i.ſine imperio meo credo.i.ita arbitror, ita ꝙ abſolute legatur,& ſeorſum,præſertim.i præcipue, cũ ſocrus.i. mater vxoris Myrrhina.ſit mihi adiutrix.i.fautrix, i ca re.i.in eo negocio de non tollendo puero. L. cum vidiſſet filium fugienté ait,fugis?exclamando,hem,interiectio indignantis,nec reſpondes mihi quidquam.i.aliquid certe? Deinde conuertit ſermonem ad Phidippum & ait. Num.i nunquid, q.d.non Pamphilus filius videtur tibi eſſe apud ſe.i.compos tui, & ſuæ poteſtatis?q.d.nõ præſertim,qui turbationibus animi ſit ita agitatus, vt hic conſiſtere non poſſit.ó Phidippe ſine,id eſt permitte totum negocium, vbi ſine habet vim comminantis, cedo.i.da. interdum enim cedo ſignificat dare,interdum ducere.Cedo ergo.i.da mihi puerum ego alam,id eſt nutriam eum. PH. maxume,id eſt libentiſſime dabo tibi puerum,vel maxime videtur mihi non eſſe apud ſe. Vxor mea non fecit mirum i.rem mirandum.ſi ægre,id eſt moleſte,tulit hoc.i.tales mores Pamphili, & eius amorem in meretricem. Mulieres ſunt amaræ,id eſt aſperæ, & quidem pluſquam viri,non facile ferunt.i.tolerant, hæc, ſcilicet pellicatum.i. amorem aliarum in viris ſuis,hæc eſt ita.i.hæc eſt indignatio propter ꝙ Philumena diſceſſit á viro,videlicet propter amorem meretricũ. Nam ipſa vxor mea narrauit mihi, quare videlicet filia diſceſſit,ego non iocram dicere tibi id, quod narrauit vxor mihi, hoc.ſ.Pamphilo præſente,neque primo credebam.i.fidem habebam illi vxori narranti,nunc vero id,quod narrauit mihi eſt palam.i.manifeſtum, videlicet quod diſceſſit Philumena propter amorem meretricũ. Nam video animum huic Pamphilo abhorrere omnino.i.alienũ eſſe prorſus á nuptijs.i.á viuendo in matrimonio. L. ergo cum ita ſit ó Phidippe.quid agam,quid conſilij das mihi, cum animus filij ita abhorreat á nuptijs. PH. Quid agas?.i.quid agere velis, vel poſſis.Cenſeo hanc meretricem Bacchidem primũ eſſe adeundam.i.eundum eſſe ad eam,oremus eam vt á ſe Pamphilum abijciat vel oremus.i.omni genere eloquij eam cõmoneamus,vt non ita ſuis illecebris filium teneat,vnde oratores orare & perorare dicuntur,& orator inde nomé accepit,accuſemus.i.probris & reprehenſionibus eã obtundamus.denique minemur.i.minas ei proponamus grauius.i.acerbius, ſi poſtea habuerit ré i.laſciuiam exercuerit cum illo Pamph. L. faciam vt mones.eho,huc admonentis eſt,vel excitantis,ſeu vocantis, ó puer.i.ó ſerue curre ad Bacchidem hanc noſtram viciniam,euoca.i.acce rſe eam huc meis verbis.i.meo noie,& porro.i.deinde,oro te Phidippe ſis mihi adiutor in hac re. PH. Ah,interiectio dolentis voluntaté ſuam non expleri.ó Laches iam dudum.i.iam multo ante dixi, & nunc dico idem.ſ.ꝙ volo hanc affinitatem manere inter nos. ſi eſt.i.ſi cõtingit vllæ modo vt poſſit fieri,quod.ſ.affinitatem manſuram inter nos.ſpero fore.i.futurum eſſe Sed ne.i.verũ velis me adeſſe.i.præſentem eſſe,vna.i.ſimul,dum.i.quandiu, cõuenis.i.alloqueris iſtã Bacchidé. L. immo.i.ſed,abi.i.diſcede ab hoc loco, para.i.quære aliquam nutricem puero.i filio Philumenæ.

LATO. ARgumétum} Cognitio partu Philumenæ magis vrgetur Pamphilus vt reducat vxorem. Et eſt hæc ſumma epitaſis.} Tibi quoque} Egrediens Phidippus ita obiurgat Philumenam vt tñ culpam in Myrrhinam cõferat.} Aut quo pacto} Dubitatio negans honeſte aperiri poſſe.} Nullam de his} Accuſatio Myrrhinæ. } Puerum?} Ex iurgio Phidippi cognoſcit Laches puerum natũ eſſe.} Tam diu} Subaudi oportuit,per eclipſin.} Etſi iam diu.} Hæc omnia ſecum Pamphilus.} Pater ſi} Rurſus fingit cauſam Pamphilus.} Mater quod} Iam & Laches confert culpã in Myrrhinam, & eſt purgatio ab imprudentia.} Remiſſam} Vetuſta locutio,pro remiſſa,ſic fungor.fruor,vtor hác rem, pro,hac re.} Eho an} Increpantis,nam prorumpit in obiurgationé ſenex, } Primum} Arguit inconſtantiam,& tergiuerſationem Pamphili, ex qua amorem meretricis colligit.} Tui animi} Epiphonema. } Quam lon.} Auget crimen á meritis ſuis.} Nunc ani.} Senſim hac ſuſpicionem ſenex ſternit viam ad cataſtrophem.} Teſtem} Cognitricem.} Nam ei} Cõfirmatio á remotione, per interrogationem.} Omnibus modis} Querela Pamphili ad ſpectatores. Promoueo} Proficio,neutraliter.} Hem} Indignãtis} Amaræ mulieres} Pronæ & impoñtes ad iram.} Quid ergo} Cõſultatio qua præbetur occaſio ad cataſtrophé.} Verbis meis} .i.meo nomine.

PATR. MARS. Tibi quoque} Liberos parẽtum voluntatibus & iuſſibus aperte obſiſtere non debere,nec in os obloqui illis decere, ſed potius,ne illos in grauiorem iram commoueãt, neve ad animi a...ritatem exacuant,cedere,& á conſpectu illorum declinare ſatius eſſe,hæc ſcena declarat. Senecas Si filius es, parentes lædere quid negligis?cur non potius,ne te videant,diſcedis? quãuis hæc cauſa dura eſt,ſic tñ citius eos ad miſericordiam flexeris. Plato de Leg. Omnino decet liberos parentibus non repugnare,ſed illorũ verbis,animum adhibere obſecũdantem.} Nullu' ſum} Deſperãtes, & male affecti miſerijs,& calamitatibus ſic dicere conſueuerunt.

GLAR. SEnarij ſunt omnes. In 1.iambus eſt loco primo.ſecundo aũt loco amphibrachys,niſi Aedepol primæ ſit breuis. In 3 recte Ioan ea, Don.commentario dolet.Quæ,poſt Mater. In 8.ſ, eliditur in Minus, niſi in tertio loco ſit creticus qđ perpetuo admonere non videtur operę precium. Nam in 10.verſu eodé modo de Mea dicendum. In 19. Fuiſſe diſſyll eſt In 20. Dij corripitur,non eliditur. In 21.vel I,abijcitur de Illam,aut creticus eſt loco ſecundo.Nam tibi omitti non debet. In 22.ſ,eliditur in Quibus, niſi creticum malimus loco tertio. Sic in 25.loco primo eſt creticus,niſi I,de Illud abijciamus. Item ſ, in Minus eodé modo non habet. In 27.veteres lib.non habent Iam. ſic loco ſecundo vel eſt creticus,vel Eam monoſyll. In 31.ſ,eliditur in Nullius. In 34.in Satis. In 36.Eius diſſyll.eſt. In 37.Poſt, legendum videtur, non Poſthac. In 42.Lache legẽdum, non Laches.quod paulo ante admonuit Ioan.cum carmen non expoſceret,hic tranſmiſit. In 43.carmen ex Donato ita legendum.

Remiſſan' an reducta opus ſit vobis domum

Ita vt I,de Opus abijciatur Minor hoc fere in libris neglectum. In 47.Suũ monoſyl. In 49.Eho extra carmé eſt. In 51.bacchius loco primo,& Non queo legendum, nõ Neque. In 53.vel Tuarum diſſyl.aut creticus loco tertio. In 55.legendum Primũ hanc vbi dixit cauſam,vt Hanc ante Vbi ponatur. Sic in 58.Hanc ante Quoque legendum. Et in 59.legendum.Puer quia clam te eſt natus.vt habet Frobenij liber. In 73.Cauſa alia,legendum, nõ Alia cauſa. In 76.ſ,eliditur in Opus. Ita in 79.ſ,eliditur in Omnibus, niſi creticus ſit loco primo. In 83.Mihi monoſyl.totum eliditur. In 87.Mea ſupplex Don.& ſane verſus reſpuit, denique ſenſus non expoſcit. In 90.Tibi,male,omiſſum erat in aliquibus libris. In 91 loco primo vel eſt bacchius,vel I,de Illi abijcitur,vel denique vero ambabus ſyllabis breuis eſt.Ego bacchium malim. In 5. á fine pro Idemq́;,Ioan.Indemq́; mauult. In pen. Me poſt Adeſſe ponendum,vt verſus ita legatur.

Sed vis ne adeſſe me vna dum iſtam conuenis?

In vltimo creticus eſt loco primo.

ACTVS V. SCENA. I.

ARG. ADR. BARL.

Bacchis & Laches colloquuntur. Hic illam accuſat, quòd ad ſe receptat filium. Illa conſtanter negat. Mitem autem ſenem, & meretricem bonam inducit, & occaſio eſt cataſtrophes.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena colloquium continetur Bacchidis meretricis, & Lachetis patris Pamphili, qui ſe in cauſa coniecturali exercent. Nam ſenex eam accuſat de miſsione ad ſe ac receptione Pamphili filij, illa contra conſtanter admodum inficiatur & negat.

Iambici Tetrametri,partim Acatalectici. Admixti ſunt Trochaici quidam,& vnus Dimeter Catalecticus.

BACCHIS, LACHES.

NON hoc de nihilo eſt, quòd Laches nunc
me conuentam eſſe expetit:
Nec pol me multum fallit,quin, quod ſuſpicor,ſit quod velit.
L. Videndum eſt, ne minu' propter iram hanc impetrem,quàm poſſiem:
Aut ne quid faciam plus, quod me poſt minu' feciſſe ſatius ſit.
Aggrediar. Bacchis,ſalue. B. ſalue Lache. L. credo
edepol te
Nõ nihil mirari Bacchis,quid ſit, quapropter te huc iuſſi
Foras puerum euocare.
B. Ego pol quoque etiã timida ſum, cum venit mi in mentem. quæ ſim,
Ne nomen * *mihi quæſtus obſtet apud te; nam mores facile tutor.* * meo quæſtui

L. Si vera dicis, nihil tibi pericli à me eſt mulier: nam
Iam ætate ea ſum, vt non ſiet peccato mihi ignoſci æquom:
Quo magis, omnes res cautius ne temere faciam, accuro.
Nam ſi id nunc facis, factura ve es, bonas quod par eſt facere:
Inſcitum offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquom eſt.
B. Eſt magna ecaſtor gratia, de hac re quã tibi habeam, nam qui
Poſt factum iniuriam ſe expurget, mihi parum proſit. ſed
Quid iſtuc eſt? L. meum receptas filium ad te Pamphilum. B. ah.
L. Sine dicam vxorem hanc prius quàm duxit, voſtrum amorem pertuli.
Mane: nondum etiam dixi id, quod volui. nunc hic vxorem habet.
Quare alium firmiorem tibi, dum conſulendi tempus eſt.
Nam ille neque animo hoc erit ætatem, neque pol eadem iſta ætate tu.
B. Quis id ait? L. ſocrus. B. me ne. L. te ipſam: & filiam abduxit ſuam,
Puerumque ob eam rem clam voluit, qui natus eſt, extinguere.
B. Aliud ſi ſcirem, qui firmare meam apud vos poſſem fidem,
Sanctius quàm iuſiurandum, id pollicerer tibi Laches,
Me ſegregatum habuiſſe, vxorem vt duxit, à me Pamphilum.
L. Lepida es. ſed ſcin', quid volo potius ſodes facias? B. quid cedo?
L. Eas ad mulieres huc intro, atque iſtuc iuſiurandum idem
Pollicerare illis: exple animum his, teque hoc crimine expedi.
B. Faciam, quod pol, ſi eſſet alia ex hoc quæſtu, haud faceret, ſcio,
Vt de tali cauſſa nuptæ mulieri ſe oſtenderet:
Sed falſa fama eſſe nolo gnatum ſuſpectum tuum,
Nec leuiorem vobis, quibus eſt minime æquom, viderier
Immerito: nam meritus de me eſt, quod queam, illi vt commodem.
L. Facilem, beneuolumq; lingua tua iam tibi me reddidit:
Nam non ſunt ſolæ arbitratæ hæ: ego quoque hoc etiam credidi.
Nunc cum ego te eſſe præter noſtram opinionem comperi,
Fac eadem vt ſis porro: noſtra vtere amicitia, vt voles.
Aliter ſi facis. ſed reprimam me, ne ægre quidquam ex me audias.
Verum te hoc moneo vnum, qualis ſim amicus, aut quid poſſiem:
Potius quàm inimicus, periclum facias. B. faciam ſedulo.

Don. NON hoc de nihilo eſt} Rarus vitæ color in hac locutione miſcetur à poeta. Nam meretrix loquitur & ſenex, & quod mirabilius, bona meretrix, mitis ſenex, vt intelligas laboraſſe Terent. vt & à lege comicorum, recederet, & in actu tantum conſuetudinem retineret. {Non hoc de nihilo eſt} Debet mirari meretrix, cum ad ſenem ducitur, debet timere, cum ad patrem. debet ſuſpicari aliquid cuius amatoriam maritus eſt. {Non hoc de nihilo} Coniecturalis cauſa eſt, Recipis Pamphilũ, non recipio. {Nec pol me multum fallit, quin, quod ſuſpicor} Ordo & ſenſus hic eſt, Nec pol me multũ fallit, quin quod velit, hoc ſit quod ſuſpicor. vel, quin quod ſuſpicor ſit hoc quod velit. Ordo, Quin quod velis, ſit quod ſuſpicor. {Ne minus propter iram} Quia non erit veriſimile bonum eſſe partem meretrici interturbanti, reddit rationem ſenex, cur agat mitius, ne videatur perſonæ modus non eſſe ſeruatus. {Nec pol me multum fallit} Non me fallit, quo minus id ſit, qđ me vocat, quod ſuſpicor. {Videndũ eſt,} Prouidendum cauendum. {Impetrem} Perficiam. dictum à patrando, cuius rei difficultas ob tarditatem complendarum nuptiarum, etiam ad alia negocia quæ ſunt ardua, verbum hoc commodauit, ad dedit. {Quod me poſt minus feciſſe ſatius ſit} Satiſfaciendo minuiſſe. {Quod poſt me minus feciſſe ſatius ſit} Si ſit pro videatur acceperis, erit ſenſus, Ne quid faciam plus, quod poſt dũ pœniteat me, videatur ſatius minus feciſſe. Si ſit pro erit acceperis, erit ſenſus, Videnda eſt ne quid plus faciam, quod fecero, poſtea ſatius ſit me nõ feciſſe & ſatisfacere. Aut certe duas res ſignificat, quibus inter vtrunq; temperandum eſſe demonſtrat, vt per illud ſupra, lenitatem tenendam, per hoc infra, auctoritatem defendendam eſſe commoneat. An minus feciſſe, pro pœnitere, ſic enim veteres dicebant. Muto factum, & nolo factum, cum alicuius rei eos pœnitebat. {Sit} Modo ſit prouideatur poſuit. {Aggrediar Bacchis, ſalue} Bene aggrediar, quaſi rem arduam, & incongruam ſeni. vel aggrediar, vt meretricem circumueniam. Virg. Talibus aggreditur Venerem Saturnia dictis. {Bacchis, ſalue} Non ita meretrici obſequitur ſenex, quãquam vult adimere timorem perſonæ ſuæ. {Credo edepol te Non nihil mirari} Ipſum procœmium mollius & lenius eſt, vt oſtendat ſe non iurgaturum ſenex. {Quid ſit} Deeſt rei, vt ſit, quid ſit rei. {Ego pol quoq; etiam timida ſum} Parelcon tertium. Vt, Multa quoq; & bello paſſus. Et obſequenter poſuit non ſolum ſe mirari, ſed etiam pauere. {Ego pol quoq; etiam timida ſum,} Bene etiam, vt hoc dicat, non ſolũ miror, ſed etiam timeo. Et noue, timida ſum, pro timeo. {Ne nomen mihi quæſtus} .i. nomen quod ineſt meo quæſtus. {Nomen quæſtui obſtet} Quem exerceo .ſ. Et deeſt, Quod eſt {Ne nomen mihi quæſtus} .i. quòd meretrix ſum. Legitur, & nomẽ meo quæſtus obſtet {Si vera dicis} Interrogabo .ſ. {Non fiet} Non videatur. {Iam ætate ea ſum, vt non ſit peccato mihi ignoſci æquom,} Quia ipſe non do veniam. an quia iam mihi peccanti non danda eſt? Et eſt ordo, Vt non ſit mihi æquum peccato ignoſci. Neceſſaria igitur ambiguitas. aut .n. Sic pro videatur. aut peccato pro peccatorũ, aut peccato mihi, pro peccanti mihi. aut peccato meo. aut deeſt In, vt ſit, in peccato. Cautius ne temere faciam} Senſiliter additum poſt, cautius, ne temere faciam. {Factura ue es} Etiã, ſi non facies. {Inſcitum} Me .ſ. ſi iniuriam faciam. {Offerre iniuriam} Offerimus iniuriam non merenti: Reddimus ei qui meretur. {Inſcitum} Inelegans, non bonum. Et bene non dixit durũ, aut quid tale, ſed inſcitum, quo verbo maxime mulieres & meretrices vtuntur. Scitum .n. dicunt quod placet, Inſcitum quo diſplicet. vt, Per ecaſtor ſcitus puer natus eſt è Pamphilo. Hoc tale eſt quod dixit Inſcitũ ex abundanti, quale eſt apud Virg. nec poſt arma vlla rebelles Aeneadæ referent. {Eſt magna ecaſtor gratia, de hac re quam tibi habeam} Imitatur hic & ſenile, & fœmineũ tardiloquium. Suffecerat .n. ago gratias. {Nam qui poſt factam iniuriam ſe expurget} Sic in Adelphis ait, Indignũ te eſſe iniuria hac, indignis cum egomet ſim acceptus modis. {Mihi parum proſit} Si ſic accipiatur, vt ſcriptum eſt. λιτότης eſt, aut ταπείνωσις. & ita intelligendum, quaſi dixerit, Multũ mihi nocuerit, immo me euerterit. {Sed Quid iſtuc eſt?} Nunc demum ad rem dedit. {Meum receptas filium} Intentio criminis. Et nõ recipis, ſed receptas. Et ne diceret, quid tua? Meum filium. {Meum receptas filium} Propoſitio accuſatoria eſt. & breuiter propoſuit crimen, quod poſtea dilatatur. Et frequentatiuo vſus eſt verbo, quod non raro, ſed frequenter recepeet. {Meum receptas filium ad te} Status coniecturalis, quæ coniectura diluitur per ἄτεχνον πίστιν .i. iuſiurandum, ac tormenta ſeruorum. {Ah} Quòd falſum eſt, reclamauit meretrix ſtatim, & voluit e radice, ſi permitteret ſenex. {Sine dicã} Virg. ſine me hæc haud mollia fatu, Sublatis aperire dolis. {Vxorem hanc prius quàm duxit} Hanc, quaſi moleſtam, & quæ hæc nolit pati. {Hanc prius q̃ duxit,} Ante rem, à præteritis & ante actis. {Voſtrum amorẽ pertuli} ἐπανάληψις. vt in Heaut. Au, næ illud haud inultum, ſi viuo, ferent, nam iam tute cohibes. {Veſtrum} Non, ipſius Pamphili: Ergo blande & honorifice. nõ enim illius amorem, & tuum quæſtum, ſed, amorem veſtrum. nihil potuit dici familiarius. Pertuli autem, quantã vim patientiæ habet, quantumq; ponderis, ne lædi mereatur vlterius? {Vxorem hanc prius quam} A perſona ſua, Prius quàm hanc duxit, veſtrum amorem pertuli. Et quia multum diuq; amauerit, pertuli dixit, quæ eſt longi temporis ſignificatio. {Nondum etiam dixi id, quod volui} Apparet ſenem tarde, & longe loquentem interpellari vultu reſponſuræ meretricis, cum ille ſibi ſilentium præberi velit. Sic Virg. Latinum inducit dicentem, ſine me hęc haud mollia fato, Sublatis aperire dolis, ſimul hæc animo hauri. Et ad poſtremũ de Turno, Vt primum fari potuit, ſic incipit ore. {Mane, nondum etiam} ἀποσιώπησις tertia. {Nunc hic vxorem habet} Cum denunciatione pronunciandum eſt, q. d. alia res eſt. {Quære alium firmiorem tibi} Magna moralitas in denunciatione, magna proprietas. ſic

enim

enim dicimus, Quare tibi. Virgil. Quæ at ſibi fœdera Turnus. {Quære alium tibi amicũ firmiorem} Firmiorẽ pro firmo. non n. firmum concedit eſſe Pamphilũ. quem vult intelligi deceptorem eſſe Bacchidis, nõ iam amatorẽ ſtabilem. {Quære alium tibi amicum firmiorem} Oratorie ſenex quaſi conſulit meretrici, quam vocauerat incuſandam. {Quære alium} A præſentibus & à futuris. {Firmiorem amicum} Callide ſenex, quaſi iam non Pamphilo conſulat, ſed Bacchidi, Quære alium dixit. {Dum conſulendi tempus eſt} Senſus, Dum ætas in flore poſita eſt, facies vendibilis etiam nunc eſt. Et eſt ordo, Dum tẽpus eſt conſulendi tibi. & bis ſubaudiendum eſt Tibi. {Nam ille neq; animo hoc erit ætatem} Aetatem, pro tam diu quàm longa eſt ætas. {Neque pol eodem iſta ætate tu.} σχῆμα λόγου πλοκή. prius ætatem aduerbium, & poſterius nomen. {Quis id ait?} Non interrogatio, ſed ſiroia negatio eſt. {Quid id ait?} Cum dicat ſenex. Meum receptas filium, mirum eſt illam dicere. {Quis id ait?} Sed ab accuſatrice teſtimonium quærit. Et bene Ait, quaſi vanum. ſic enim dicimus, ait, aio, de rebus nugatorijs. {Socrus} Terribiliter, quaſi quæ maxime ſciat, & quæ maxime doleat. Ergo & oculis, & labris pronunciandũ eſt. {Quis id ait?} Mutaliter meretrix miſſa fecit omnia quæ in medium ſenex contulit, & ſoli intentioni, Meum receptas filiũ ad te Pamphilum, quis id ait? reſpondit. {Et filiam abduxit ſuã} Addidit ad perſonam teſtis, & facta, quia minus idoneum videbatur, ſocrũ dixiſſe de pellice. & ſimul oſtendit quantopere hoc animaduertendum ſit, ex quo tantæ turbæ ſint concitatæ. {Abduxit ſuam} Abduxit, proprie. Accerſi enim dicitur ad maritum: Abduci à marito ad diuortiũ. Sic Virgil. Et gremijs abducere pactas. {Puerumq; ob eam rem} Hoc ſic pronunciat ſenex, quaſi qui dicat, Ecce quarum rerum tu cauſa. Et hæc oratio de ijs eſt, quibus oſtendimus nos poſſe grauiter accuſare, ſed nolle. {Apud vos poſſem fidem} Bene Vos, quia & hic dicit, & ſocrus. {Aliud ſi ſcirem, qui firmare} Mire, dum quærit quo firmet fidem, fidem ſibi acquiſiuit atq; aſcripſit. {Sanctius, quàm iuſiurãdum} Bene dum aliud agit, etiam perſonam commendat. nam non eſt leuis, quæ iureiurando nihil ſanctius ſciat. {Sanctius} Firmis. {Me ſegregatum habuiſſe} Bono ſignificatu via eſt, quaſi ipſa hæc fecerit. Et bene ſegregatum, non enim diſiunctum aut repudiatum proprie diceret. {Vxorem vt duxit} Vt aduerbium eſt temporis, pro ex quo. {Lepida es} Senex cum meretrice loquens, eo potius nomine laudauit eam quo meretrices ſolẽt laudari, quàm quo matresfamilias. ſic & ſupra, cum inſcitum ſe diceret rationem habuit, quæ eſſet cũ qua loqueretur. {Sed ſcin', quid volo potius} Hinc deliberatiua incipit. {Sodes} Si audes, ſi vis. {Eas ad mulieres huc intro} Non dixit ad ſocrum & ad vxorem, terribilia nomina & inimica meretrici, ſed quod facile eſt, ad mulieres. Sic alibi, Mulier mulieri congruit Et ne longe videretur, addidit, huc intro. {Atq; iſtuc iuſiurandum} .i. q tu mihi pollicebaris. {Exple animum his, teq; hoc crimine expedi} Explere, pro exinanire, Terentianum eſt. Expedire dicitur, qui pedem retentum liberat. {Exple animum} Quòd illis proſis. {Quod pol, ſi eſſet alia ex hoc quæſtu} Vigilanter ponta, ne nõ veriſimile videretur, id vllam feciſſe meretricem, ipſe lectoré præuenit. & ſic ferè in omnibus Terentius, quæ minus peruulgata ſunt, quæque abhorrent à conſuetudine, agit. {Vt de tali cauſſa} .i. amore mariti eius & pellicatu. {Nuptæ mulieri ſe oſtenderet} Plus dixit, quàm, nuptã alloqueretur. {Sed falſa fama eſſe nolo gnatum} Bene, quo ſit gratioſior, non propter ſe dicit, quod facit, facere. {Nec leuiorem vobis} Quid leuiorem? an minus carum? vt contra grauis intelligitur. Virg. Ferit enſe grauem Tymbreus Oſirim. Grauius etiam moleſtus intelligitur. vt Sal. Grauiore bello qui prohibituri venerant ſocij, frigere. Grauis etiã languidus. Virgil. Vbi aut morbo grauis, aut iam ſegnior annis Deficit, abde domo. {Nec leuiorem} Vt contra grauis, honore dignus & carus. {Quibus eſt minime æquum} Parẽtibus. ſ. {Immerito} Bona exceptio hoc enim, & cauere nobis, & præſtare alijs poſſumus. {Immerito} Nam meritus eſt de me, παρέμων. Nam meritus eſt de me. q queam, illi vt commodem. Et hoc artificioſe Terent. ne vel meretricẽ dure à Pamphilo ſegregaret. {Quod queã, illi vt commodem} Sic in And. Magis id adeo vt mihi incommode, & vt obſequatur gnato. {Facilem, beneuolumque lingua tua} Facilem ad peccatum, Beneuolam iracundiam retulit. {Lingua tua} Cõſuetudine magis, quàm ratione dicit tua lingua ergo pro homine ipſo. {Lingua tua iam} Subdidit linguæ Iam, vt appareat, ſi lingua tua iam, quanto magis facta? {Nã non ſunt ſolæ arbitratæ hæ} Nunc fatetur ſe quoq; accuſatorem fuiſſe, nunc vero beneuolum factum. {Hæ} Cum apoſtrophe. {Ego quoq; hoc etiã} Quoque & Etiam ſuperuacue poſita ſunt, ſed hic cõfirmationẽ oſtendunt. {Præter noſtram opinionem} Pro cõtra. {Præter noſtram opinionem} Hoc eſt iniuſtam. {Fac eadem vt ſis porro} Hoc eſt perſeuera purgata eſſe, vult enim & de futuro cautũ eſſe, vt ſupra, Nam ſi id facis, facturã ue es. {Noſtra vtere amicitia} Non amore, ſed amicitia. {Aliter ſi faci'} Apoſiopeſis. {Ne ægre quicquam ex me audias} Vtrum ægre pro male? aut ægre pro inuita? {Verum te hoc moneo vnum} Hęc figura oratoria, παραίνεσις dicitur. {Qualis ſim amicus, aut quid poſſiem} In ſecunda ratione Sal. ad Iug. Nam vim vagis, q̃ beneuolentiã eius experiri mallem. {Qualis ſim amicus, aut quid poſſiem} Hoc genus comminationis minus habet amaritudinis, ſed plurimum grauitatis. Et Sal. Nam vim, quàm miſericordiam eius, experiri mallem.

Gvid.

Non hoc, &c.} In hac ſcena meretrix loquit & ſenex exercent cauſam coniecturalem. Nam ſenex dicit eam recipere Pamph. filium, illa contra inficiatur. B. Hoc non eſt de nihilo .i. propter nihilũ, quod .i. propter quod, vel forte erit coniunctio. Laches expetit me eſſe conuentam .i. compellatã, ſeu allocutam, ſi paſſiue liceat dicere nec pol multum fallit me .i. nõ valde ignoro, quin .i. q non id, quod ſuſpicor ſit id, quod velit. L. alloquitur ſeipſum. ò Laches videndum eſt .i. prouidẽdum eſt, ſeu cauendum ne .i. vt non, minus impetrem propter hanc iram .ſ. meam, quàm poſſim impetrare, q d. ne ira mea impediat quo minus aſſequar ex meretrice id, quod poteram aſſequi, ſi non interueniſſet ira, aut videndum eſt ne .i. vt non, faciam quid .i. aliquid, pius .i. ſupra modũ, quod poſt .i. poſt illud tempus, ſanctius ſit me minus .i. non, feciſſe .i. cuius facti poſtea me pœniteat. Si enim veteres dicebant, minus factum, & nolle factũ, cum alicuius rei eos pœnitebat. Aggrediar quaſi rem arduam & incongruam ſeni, vel aggrediar vt meretricem circumueniam Bacchis ſalue. B. ò Laches ſalue. L. ò Bacch. credo te non nihil .i. aliquantulum mirari quid ſit quapropter .i. propter q iuſſi puerum .i. ſeruum euocare te foras huc. B. pol ego etiam ſum timida .i. timeo, etiam dixit, q.d. non minus quàm tu putes, quoque, vacat cum .i. quando, venit mihi in mentem .i. recordor, quæ .i. qualis ſim. Timeo ergo ne .i. q nomen quæſtus .i. nomen q ineſt quæſtui meo. quẽ exerceo .i. meo modo quærẽdæ pecuniæ turpi .ſ. & in honeſto. obſtet .i. noceat mihi. nam facile tutor .i. defendo, prego mores meos, q.d. præter quæſtum meretricium mores mei facile poſſunt ſubſtineri, vt faciles & non mali. niſi forte à tutor quod ſignificat aſpicio etiam fieret tutor frequentatiuũ, ac ſi diceret, facile conſidero mores meos. L. interrogabo ſup. te & ò mulier ſi vera dicis mihi ſuper hit de quibus te interrogabo. nihil pericli .i. nullum periculũ eſt .i. imminet tibi à me. Nam iam ſum ea ætate, vt non ſit .i. non videatur æquum ignoſci impersonaliter dictum .i. q ignoſcatur mihi peccato .i. vel peccanti, vel deeſt in, vt ſit ſenſus. Nõ ſit æquũ mihi ignoſci mihi in peccato meo, quo magis .i. quanto magis, accurro .i. valde curo, cautius .i. prouidus. hic declinatur accuro as ex ad & cum. nam accuro ris aliud ſibi vult. Accuro ergo ne .i. vt nõ faciam temere .i. incõſiderate. omnes res .i. omnia quæ ſum facturus, vel accuro cautius omnes res ne faciam temere. Nam ſi nũc vel facis vel facturus es, id q par eſt .i. decet bonas mulieres facere, inſcitum eſt .i. inelegans eſt & iniquũ me offerre iniuriam tibi immerenti .i. quæ non mereris. Offerimus iniuriam nõ merenti, reddimus ei qui meretur. Scitum dicunt quod placet, inſcitum quod diſplicet & ex abundanti dictum eſt, niſi iungatur cum illo accuſatiuo me, dicendo iniquum eſt me inſcitum offerre tibi iniuriam, ſed tum eſſet accuſatiuus maſculini generis. B. æcaſtor, iurandi aduerbiũ muliebre .i. per ędem Caſtoris magna gratia .i. magna beneuolentia eſt, vel magnum beneficium eſt quod habeam .i. debeam tibi de iſta re .i. propter iſtam rem, ſ q mihi offerre nolis iniuriam. Nam is qui expurget .i. excuſet ſe poſt iniuriam factam, parum proſit mihi .i. multum mihi nocet, nullatenus mihi cõmodum ſit. nã minus dicit, & plus intelligit. Sed quid iſtud eſt quod dicere mihi cupis? L. receptas .i. frequenter recipis filium Pam. ad te. B. ah, interiectio reclamantis contra obiecta. L. ſine .i. permitte, q ſup. dicam quod dicere volo. pertuli .i. diu toleraui veſtrum amorem .ſ. tuum & Pamph. priuſquam .i. antequam duxit hanc vxorem, hanc dicit quaſi moleſtã & quæ hæc nolit pati. Deinde Bacchis loqui geſtiebat, propterea ſubditur. Mane .i. expecta, etiam nondum .i. non adhuc. dixi id, quod ego volui dicere nunc. hic Pamph. habet vxorem, quære tibi alium amicum firmiorem, dum tempus cõſulendi .i. prouidendi tibi eſt .i. dum ætas eſt in flore poſita & facies eſt vendibilis. namq; neq; ille Pamphilus erit hoc animo .i. habebit in te eum animũ, quem habere ſolebat. neq; pol tu eris eadem .i. ſimilis vt prius, iſta ætate .i. viſa ætate tua, quæ tendit proxime ad ſenium. B quis ait .i. dicit id ſ. me receptare filium. L. ſocrus .i. mater vxoris eius. B. Me ne .i. vtrum dicit me receptare eum. L. dicit ipſam, & abduxit .i. abſtraxit à domo mea, & reduxit in domum ſuam filiam ſuam nurum meam. & voluit extinguere .i. ſuffocare, & extinguere, dixit ſecundum eorum opinionem, qui putabant animam eſſe ignem. Voluit ergo extinguere puerum, qui natus eſt clam .i. latẽter, ſecreto, ob eam rem .i.

in odium

in odium eius ꝙ ſe apud te ſæpe recipiebat. B. ò Laches ſi ſcirem aliud.i.aliam rem,ſanctius.i.firmius,qui.i.vnde,vel quo poſſem firmare.i.confirmare,firmam reddere,fidem.i.probationem, aut credulitatem,ſiue veritatem meam apud te, quàm iuſiurandum.i.ſacramentum,polliceret tibi me habuiſſe Pamph. ſegregatum.i.ſemotum à me. vt.i.ex quo,vel poſtquam duxit vxorem. L. tu es lepida.i. iucunda & feſtiua ſermone tuo. Sed ſcin'.i.ſcis ne illud quod volo ꝙ ſup.potius facias ſodes.i.ſi audes,vel ſi vis. B. quid vis quod potius faciam.cedo.i.dic quid velis me facere. L. eas.i. vadas. huc.i.in hunc locū quem oſtendebat, intro, hoc eſt introeas hinc ad mulieres.ſ. Myrrh. & Phil. atque polliceare iſtis iſtud idem iuſiurandū quod pollicebaris mihi. exple animum.i.ſatisfac animo his mulieribus, vel animum his pollicitationibus, quibus meum expleſti,& expedi.i.libera, euolue te, explica te, exolue te hoc crimine,cuius accuſaris de receptione Pamp. ædepol faciam id, quod ſi alia aliqua eſſet ex hoc quæſtu meretricio.i. ſi alia eſſet meretrix,quemadmodum ego quæ talem quæſtū faceret. haud.i, non faceret.ſcio.i.non dubito,videlicet non faceret hoc vt.i.oſtenderet ſe mulieri nuptæ,de tali cauſa.i.propter talem cauſam. Sed nolo ſi. tuum eſſe ſuſpectum falſa fama.i.rumore falſo, neq; volo eum quid vo.leuiorem,i.contemptibiliorem.immerito.i.ſine cauſa,quibus ſ.vobis minime.i. nō eſt æquum eum videri leuiorem, Leues homines dicuntur(vt Gell.inquit) homines contemptibiles,& nullo honore digni. homines.i. nihili, ac nullius frugis bonæ. Nam Pamph.me.eſt de me ita ſup.i.ita me tractauit, vt commodem illi id ꝙ queam.i.poſſim commodare.i.vt conſulam eius vtilitati quæcunque via potero,dicimus enim cōmodo tibi hoc.i, commodum tibi facio. interdum commodare ſignificat dare aliquid commodato. Dicimus etiam hac in re tibi nequeo commodare.i.commodum afferre. L. Lingua tua.i. tuus ſermo lepidus iam reddidit.i.effecit me facilem.i.benignū, exorabilem, & beneuolum tibi.i.tibi bene cupientem, nam hæ mulieres nō ſunt arbitratæ ſolæ.i.ſiue alijs te receptare filium.ego quoq; etiam, alterū abundat.credidi hoc.ſ.te receptare eum nunc.cum ego comperi.i. deprehendi, cognoui te eſſe præter noſtram opinionem.i. innoxiam, & vacare culpa in hac re cuius accuſaris, fac.i.perſeuera, vt ſis eadem.i.vt ſis purgata apud mulieres & iudiceris innoxia,porro.i.ſed,vel deinde, ſiue certe, vtere noſtra amicitia vt voles. ſi facias aliter,volebat minitari, ſed repreſſit ſe inquiens.ſed reprimā, .i.compeſcam,cohibebo me,ne audias quidquam.i.aliquid ex me ægre.i.male moleſte,vel inuita,verum.i.ſed moneo te hoc vnū facias periculū.i.pericliteris,ſumas experientiā, & probationē qualis amicus ſim potiuſquam inimicus aut quid poſſim.i.quæ ſit mihi poteſtas. B. Faciā quod dicis.ſedulo,i.inſtāter, quaſi ſine dolo,

LATO, Argumentum§ Laches conuenit Bacchidem de Pamphilo, & illa ſe expurgat. Attende autem quod alioqui rarū eſt bonam meretricem, & mitem ſenem. §Conuentam eſſe§ Singularis locutio pro conuenire expetit, participium loco verbi. §Videndum eſt§ Componit ſe Laches ad lenitatem & moderationem. §Non nihil§ Aptum & modeſtū principium vtriuſq; perſonæ. §Si vera§ Captat beneuolentiam ab officio ante quam rem narret. §Meum receptas§ Propoſitio, & mox narratio dehortatiua. §Quære aliū§ Ab vtili,& tempore. §Aetatem,neq; poſ§.i, perpetuo, aduerbialiter, ſic in Eun. Iam dudum ætatem,pro diu, §Socrus§ Confirmatio propoſitionis à teſtimonio, & mox exaggeratio à conſequentibus. §Aliud n§ Purgatio. §Sed ſcin.§ Propius accedit occaſio ad cataſtrophen. §Sed eſſe§ Honeſta ratio meretricis ad liberandum ſuſpitione Pamph. §Præter noſtram§.i.innocentem. Nam periphraſis eſt. §Aliter ſi facias§ Apoſiopeſis.

PETR. NAAS, Non hoc§ Debere ſe quenq; purgare in eo quo reus ſit ſi in culpa non eſt, atque ita etiam purgare, vt intrepide de ſatisfactione promittat,docet hæc ſcena. Et quamuis Terent. hic,ſordido ac turpi vitę genere infamem meretricem adducit,bonā tamen eandem,& pro fama ſua ſtantem facit, quo ſignificet.ſ.quàm magna res ſit integritas vitæ,quam & improbi & impuri homines nō facile contemnunt. Quare bene præcepit Ouid. Omnia ſi perdas famā ſeruare memento, Qua ſemel amiſſa,poſtea nullus eris. Siquidem infamis habita fuiſſet, ſi coniuncta in Pamphili adulterio de reatu conſenſiſſa. §Receptas filium§ Receptare ferè ſemper in malam partem ſumitur, pro eo quod eſt hoſpitio,& familiaritate iuuare eos qui ſceleratam vitam maleficijs ductant. Vnde receptatores illi,qui improbos homines, vt latrones,fures,adulteros,in ædibus ſuis recipiunt, & illos commeatu iuuant. §Aetatem§ Aetatem pro diutulo tempore accipi ſolet apud Comicos. Plaut.in Aſin. Aetatem ſeruire velim. §Nam meritus de me eſt§ Beneficium non mox ex animo deponendū,etiam ſi iuſta cauſa ſit,cur id facias,ſed gratias quocunq; loco quacunq; conditionis quis viuat,referendas,docet hic locus. Eſt autem gratus, qui aliquid,pro eo quod acceperat, reddit, ait Sen. Idem lib.4. de beneficijs. Vt ſcias per ſe expetendam eſſe grati animi affectionem,per ſe fugienda res eſt,ingratum eſſe. Quoniam nihil æque concordiam humani generis diſſociat,ac diſtrahit,q̄ hoc vitium.

GLAR. In hac quoq; ſcena non parua eſt difficultas, quam obiter attigerunt Iuan.ac Doct. Primi quatuor verſus ſunt iambici tetr. acat. In quorum tertio ac quarto e,in Minus eliditur, & in Satius. Deinde ſequuntur ſenarij,prior trochaicus catal.alter iambicus acatalecticus,ad hunc modum.

Aggrediar, Bacchis ſalue. B. Salue Laches.
Credo ædepol Bacchis te mirari non nihil.

Poterat tamē prior verſus iambicus eſſe, ſi quis pronomen Tum poſt alterum Salua poſuerit.Salue tu Laches,Sed quia nuſquam legitur omiſimus. §Quid ſit quapropter te huc foras puerū euocare iuſſi§ Nunc ſequuntur decem iambici tetram.catalect. quos quia in omnibus lib.male diſtincti leguntur,ſubijciendos hic exiſtimaui.

Quid ſit quapropter te huc foras puerum euocare iuſſi.
B. Ego pol quoq; etiam timida ſum cum venit mihi in mentem quæ
Sim,ne nomen quæſtus mihi obſtet,nam mores facile tutor.
L. Si vera dicis,nihil tibi pericli eſt à me mulier.
Nam iam ætate ea ſum, vt non ſiet peccato mihi ignoſci æquum.
Quo magis omnes res cautius,ne temere faciam accurro.
Nam ſi id nunc facis,factura'ue es,bonas quod par eſt facere,
Inſcitum offerre iniuriam tibi me immerenti iniquum eſt.
B. Eſt magna ecaſtor gratia,de iſta re quam tibi habeam.
Nam qui poſt factū iniuriam ſe expurget parum mihi proſit.

Qui verſus ſi ita diſtinguentur,faciles ſcanſu ſunt, In vltimo tamen verſus creticus eſt loco ſexto, niſi quis m, de Parum abijcere malit. §Sed quid iſtuc eſt? L, Meum receptas filiū ad te Pamphilum§ Primi hi duo verſus, ſi nulla prorſus in eis fiat eliſio, eſſent trochaici tetr.hypercatalectici, ſed in priore malim d,elidere in Quid. In poſteriore vero vel Prius in vnam ſyllabam comprimere vel creticum tertio conſtituere loco, vt ſint ambo iambici tetram.acat.quemadmodum & ſequentes duo. In quorum priore Mane geminandum ex commentario, & ſanè carmen poſcit: Sequens autem ita legendus,

Quære alium firmiorem tibi,dum conſulendi tempus eſt.

Hic ſciolus aliquis infuſit verbum Amicum,quod in veteribus libris non eſt,nec contentus hoc auſu, in Donati commentarium etiam appoſuit,quem conſtat. Amicū non legiſſe,nec veteres Donati editionis habent. Sequens verſus haud dubie eſt iambicus tetram.acat,ac primo quidem loco creticus eſt, & poſt Erit, Aetatem legendū,quod in Aldino libro omiſſum erat, & Iſta nō Iſtuc propter carmen,legēdum, niſi quis c,elidi putet, ꝙ vſu receptum non eſt. Qui deinde ſequuntur verſus tres haud dubij ſunt iambici tetr. acat. quartus trochaicus tetr. catal. Deinde reliqui duo rurſus iambici tetr. acat. Tertius poteſt eis ſimilis eſſe ſi Eas diſſyllabum fecerimus,trochaicus autem fuerit,ſi Eas monoſyl.fecerimus. §Polliceare illis exple,animum his,teq; hoc crimine expedi§ Qui nunc ſequuntur 10.trochaici ſunt tetr.catal. In quorum quarto d,eliditur initio in Sed. In 8. Hę in medio prorſus eliditur,vt ſit loco quarto trochæus & quinto anapæſtus. In 9.vt Autem, ſuperfluit in lib. Aldi. In 10. a,in Amicitia corripitur, non eliditur vt ſexto loco ſit tribrachys. Antepenultimus ac penultimum rurſus ſunt iambici tetr.acat. Vltimus trochaicus tetr.acat. & Periculum triſſyll. vt tertio loco ſit trochæus.

ACTVS V. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Quæ dudum Lachei, eadem hæc Philippo Bacchis permittit ſe intro abituram ad Soſtratam & Myrrhinam vt illis purgetur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Bacchis eadem Philippo quoque earum rerum incredulo pollicetur, quæ priori ſcena Lacheti promiſerat, vtpote ſe ituram ad mulieres expleturam animum earum, & a ſe crimine obiecto purgaturam. Quod admodum graue videtur pellex vt amatoris vxorem de mutuo amore leniter alloquatur. ADDITIO. Ad illud verbum Bacchidis intelligendum. Quod ſi perficio, &c Multa Terentius feliciter auſus eſt, ſingulari ſua arte fretus, quæ reliquis Comicis non licent. Nam & ſocrus bonas, & meretrices honeſti cupidus, præter vulgatam aliorum conſuetudinem facit. Sed tanta vigilantia, & cauſarum, & rationum momento ſubiungit, vt ei ſoli merito videatur licere. Quod profecto contra illud eſt, quod in Eunuchi prologo ait, commune eſſe omnibus Comicis bonas matronas facere, meretrices vero malas.

Iambici Tetrametri Catalectici, vnus Dimeter Catalecticus.

Iambici

PHIDIPPVS, LACHES, BACCHIS.

NIHIL apud me tibi deſieri patiar, quin, quod opus ſit,
Benigne præbeatur,
Sed cum tu ſatura, atq; ebria eris, puer vt ſatur ſit, facito.

L. Noſter ſocer, video, venit: puero nutricem adduxit.
Phidippe, Bacchis deierat perſanctè. P. hæccine ea eſt?
L. hæc eſt.
P. Nec pol iſtæ metuunt deos: neque has reſpicere deos opinor.
B. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquire,
Liceat. hæc res hic agitur: me facere Pamphilo vt vxor redeat,
Oportet, quod ſi perficio, non pœnitet me famæ,
Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant.
L. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas falſo nobis
In re ipſa inuenimus: porro hanc nunc experiamur. nã ſi
Compererit falſo crimini tua ſe vxor crediidiſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quòd pepererit vxor clam, id leue eſt: cito ab eo hæc ira abſcedet.
Profectò in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſſidio dignum.
P. Velim quidem hercle. L. exquire: adeſt: quod ſatis ſit, faciet. B. faciam.
P. Quid iſtæc mihi narras? an quia non tute audiſti dudum,
De hac re animus meus vt ſit Laches? illis exple modò animum.
L. Quæſo ædepol Bacchis, quod mihi es pollicita tute, vt ſerues.
B. Ob eam rem vis ergo intro eam? L. I, atq; exple animum his, vt credant.
B. Eo: etſi ſcio pol his fore meum conſpectum inuiſum hodie:
Nam nupta meretrici hoſtis, à viro vbi ſegregata eſt.
L. At hæ amicæ erunt, vbi quamobrem adueneris, reſciſcent. P. atqui
Eaſdem amicas fore tibi promitto, rem vbi cognorint:
Nam illas errore, & te ſimul ſuſpectione exolues,
B. Perij, pudet Philumenæ; ſequimini me intro huc ambæ.
L. Quid mi eſt, quod malim, quàm quod huic intellego euenire, vt
Gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, & mihi vna proſit?
Nam ſi eſt, vt hæc nunc Pamphilum vere ab ſe ſegregarit;
Scit ſibi nobilitatem ex eo, & rem natam, et gloriam eſſe;
Referetq; gratiam ei, vnaq; opera nos ſibi amicos iunget.

Don. NIHIL apud me tibi de fieri patiar} Verba nutricis fuiſſe poeta demonſtrat, petentis ordine longo quæ ſibi præbenda ſint. vnde quaſi tædio ſingulorum, generaliter hæc reſpondet. {Nihil apud me tibi deſieri patiar} Apud me dixit, pro apud eũ vbi futura es. {Deſieri patiar} Noluit dicere, deeſſe, ſed deſieri dixit. vt id quod minus vſitatũ eſt, magis delectet auditum. {Benigne præbeatur} Benigne, large. hoc enim eſt gratius, non ſolum præbere, ſed benigne præbere. {Sed cum tu ſatura atq; ebria eris} Hoc eſt in nutricibus non ſolũ nõn turpe, ſed etiã neceſſarium. {Et hic ſatur, & hæc ſatura fecit} Noſter ſocer video venit} Noſter, blandientis dictum eſt} Virg. Noſter eris. Et magis hoc conſuetudine dictum eſt, quàm integritate. Aut certe ordo eſt. Noſter ſocer venit, & deinde, video. Aut deeſt Vt, vt ſit, vt video {Deierat} Deos iurat: vt, Maria omnia iuro. Aut valde iurat. {Bacchis deierat} Si correpte, deierat, deos iurat. ſi producte, valde iurat. Et bene ſenem iratum præoccupauit, dicendo, deierat ſanctè, ne confingeret eſt meretrice, & fieret fabula longior. {Hæccine ea eſt?} Imitanda irati contemplatio, q.d. Hæc eſt, quã vxori Pamphilus anteponit? {Nec pol iſtæ metuunt deos} Hoc argumentum eſt non illam vera iurare. ſanctum, ait, iuſiurandum eſt, aut metu religioſo, aut ſupplicijs ſacrilegorum. At vero nec religioſæ ſunt meretrices, inquit, nec dant pœnas, quippe quæ à dijs contemnentur. Tale eſt apud Vergilium de violato Luco, qui vindicatus non eſt: Nouimus & qui te, tranſuerſa tuentibus hircis Et quo, ſed faciles nymphæ riſere ſacello. {Neque has reſpicere deos opinor} Et inferiores ſunt, inquit, quàm in quas dij vindicent. {Neq; has reſpicere deos} Nec merentur vt dijs pœnas referant, quia nec curæ dijs eſſe dignæ ſunt. Et eſt ἀμφιβολία quæ ſenſu manifeſta eſt. {Ancillas dedo} Repudiato iureiurando ad aliud tranſit firmius documentum. {Quodlibet cruciatu per me exquire} Per me, hoc eſt me permittente, vt quod per legem tibi nõ licet, per me liceat. Per me ergo, me auctore & permittente. {Hæc hic agitur} Aut ſic intelligendum eſt, q.d. Hoc agebamus cum tu aduenires. aut cum aſſeueratione pronunciandũ eſt, vt ſit res veritas, q.d. Hæc non verba ſunt, ſed res agitur. {Hæc res hic agitur} Propoſitio eorum quæ dictura eſt, hoc modo, Hæc res hic agitur. quæ res? Pamphilo me facere, vt redeat vxor, oportet, quod ſi perficio, nõ pœnitet me famæ, ſolam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant. Multa Terentius feliciter auſus eſt, arte fretus. nam & ſocrus bonas, & meretrices honeſti cupidas, præter quàm peruulgatum eſt, facit, ſed tanta vigilantia cauſarum & rationum momenta ſubiungit, vt ei ſoli merito videantur omnia licere. Nã hoc contra illud eſt, quod alibi ait commune eſſe iam omnibus Comicis bonas matronas facere meretrices vero malas. Non pœnitet me famæ} Hæc figura λιτότης dicitur. minus enim dicit quàm ſignificat. nam non pœnitet me famæ, pro eo quod eſt, magnam famam cupide acquiſiuerim, ſignificat. {Non pœnitet me famæ} Ne quæreremus, qui hoc meretrici prodeſſe poſſet. {Solã feciſſe} Bene ſolent, ne neſciſſe officium meretricis poeta videretur. {Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant} i. reconciliaſſe vxorem marito. {Noſtras mulieres ſuſpectas fuiſſe} i. in ſuſpicione poſitas. Nam eſſe ſuſpectas, ambiguum eſt, & nunc eius partẽ manifeſtam videmus. {Nobis in re ipſa} Nobis, aut abundat, aut cum moleſtia noſtra ſignificat. {Porro hanc nunc experiamur} Porro nunc, futurum tempus oſtendit. nam ſi iam inueniſti quid, experiaris & ea, quæ reſtant in reliquũ tempus, quia iam de præteritis purgata eſt. {Hanc experiamur} i. vtamur opera eius. {Crimini tua ſe falſo vxor crediidiſſe} Crimen proprie dicitur id quod factum eſt. Cicero, Verumtamen factũ crimînoſum, id eſt. Id eſt falſa inſimulatio eſt. {Crimini} Crimen nunc, pro falſe ſuſpicione. Virg. Formidine crimen acerbat. Et, Semperq; odij ſed crimine, Drances infeſtus iuueni Turno. Id eſt & quod eum odiſſe, & quod ſe illi odio eſſe ſuſpicaretur. {Cito ab eo hæc ira abſcedet} Bene in duabus enim perſonis cauſa videtur eſſe turbatum ſocrus & Pamphili. {Profectò in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſſidio dignum} Moraliter, quaſi quærendo, & diſcutiendo hoc intulit. {Diſſidio} Diuortio. {Velim quidem hercle} Vt nihil ſit dignum, hoc eſt non peccauerit Pamphilus. {Quod ſatis ſit, faciet} i. quidquid ad plenum ducit purgationem faciet. {An quia non tute ipſe} Correptio eſt. nam audiui, Manere affinitatem hanc inter nos volo. {Illis modo exple animum} q.d. quæ amaræ ſunt & moleſtæ. Atque non tute ipſe audiſti dudũ. {De hac re animus meus vt ſit?} Vtrum quia dixit, Manere affinitatem hanc inter nos perpetuã volo, an quia apud vxorem defendit adoleſcentem in amore meretricis? {Quod mihi es pollicita tute, vt ſerues} i. iuſiurandũ apud mulieres. {Quid iſtæc mihi narras?} Reprehenſio eſt quaſi longorum verborũ Lachetis. {Ob eam rem vis vt ego intro eam?} Vis dicit, vt oſtendat in hac re cunctationem ſuam. {Nam nupta meretrici hoſtis eſt} Caute etiam hoc præſtruit poeta, ne non veriſimile videatur potuiſſe meretricẽ concorditer cum pellice agere. Nam nupta meretrici hoſtis alia, ſ. inimica. {At eaſdem amicas tibi fore} Hic quidem ſenes, verum aliæ cauſæ ſunt quæ mulieres faciunt moleſtas, & hæ autem ſpectatoribus notæ ſunt ex argumento. {Et ſimul ſuſpicione exolues} Hoc eſt quod ſupra dixit, crimẽ nos quoq; ſuſpicionem interpretati ſumus. {Exolues} Expedies. {Pudet Philumenæ} Pudet duo ſignificat, ſiue illi peccauit quem pudet, ſiue ille cuius pudet. Et familiariter Philumenæ, tanquam notæ ex Pamphilo. {Sequimini me intro huc ambæ} Ancillis dicit, quæ ſunt κωφὰ πρόσωπα. {Pudet Philumenæ} Conſcientiæ cõmunes viri & pellicatus. {Quid eſt quod mihi malim, quàm quod huic} Senſus hic eſt, Quid eſt quod magis optem mihi euenire, quam quod ſimul proderit etiam meretrici? {Quid eſt quod mihi, &c.} Sic hoc ergo intulit pro nouo. Mirandum eſt enim euenire potuiſſe, vt idem & ſeni & patri proſit, quod meretrici. {Quid eſt qđ mihi malim} Vt amicitia mihi & ſibi proſit

Et oſtendit

Et oſtendit commune ſibi bonum eſſe. {Euenire} Euenire, bis ſub audiendum. {Vt gratiam ineat ſine ſuo diſpendio} Recte. Difficile eſt.n.gratiam inire ſine damno. {Et mihi proſit?} Mire, quia difficile eſt amicam ſine damno acquirere. Et quia cum lucro nō potuit dicere, & hoc ipſum bonū fecit, quia ſine dãno. Ergo velut aria ſunt, vt gratiam ineat, vt ſine damno, & vt mihi proſit. {Pamphilum vere ab ſe ſegregarit} Proprie ad meretrice ſegregari dicitur, ab vxore, diſiungi. {Scit ſibi nobilitatem ex eo, & rem natã} Quaſi dicatur, Ecce quam amauis Pamphilus. Sed hoc ſentire & dicere, patris eſt ſtulta pietate magnificantis filium. Vt, Meum gnatū rumor eſt amare. Et proprie nobilitatem dicit nam & meretrix & gladiator nobiles dici ſolent. {Scit ſibi} Quod nimis amat, ait Nobilitatem. {Ea eo} Vtrum ea Pamphilo? an ea eo, ex ea re.i. quod ſegregauerit vere ab ſe Pamphilū? & hoc eſt melius. Nam nobilis meretricis eſt non timere, ne alterum non inueniat. aut nobilis eſt, cognitam fieri etiam ſenibus. {Rem natam} Ea patrocinio & amicitia ſenis. {Gloriam} Ea facto raro in meretricibus. {Et rem natam} Quia multa in eam contulit. {Et gloriam eſſe} Quia defendit eum apud ſoceros & vxorem. & quòd marito meretrix coniugem reddit.

GVID. NIhil, &c.} In hac ſcena idem pollicetur Bacchis Phidippo ꝙ erat pollicita Lachi, videlicet ſe ituram ad mulieres, & expleturam earum animum, ſeq; crimine expedituram. P. Phidippus cōueniens cum nutrice dicit ſe iuſta præbiturum & neceſſaria. nihil.i. non patiar aliquid, deſiari, à deſio is.i. deeſſe tibi, ſeu deficere tibi apud me. quin.i. ꝙ non. id quod ſit opus.i. ſit neceſſarium, præbeatur.i. præſtetur. benigne.i. large, liberaliter, ſed cum tu nutrix eris ſatura.i. repleta cibis, & ebria.i. vino ingurgitata, facito.i. efficito, vt puer nutriendus ſit ſatur.i. bene nutriatur. L. Noſter ſocer.i. Phidippus pater nurus Lachis venit, video eū ſ. vel intellige vt, & dic vt video noſter ſocer venit, nam ad parandã nutricem ſe contulerat adducit nutricem puero.i. pro puero educando. deinde vt Phidippus fuit in conſpectu ſubdit. ò Phidippe, Bacch. meretrix deierat.i. Deos iurat, vel valde iurat, perſancte.i. valde firme. P. Hæccine.i. verum hæc ea meretrix, quam vxori Pamph. anteponit. L. Hęc eſt ea ipſa. P. Pol nec iſtæ meretrices, iſtæ per contemptū dicit metuunt Deos.i. non ſunt religioſæ, ſiue religione non tenentur, & opinor.i. talis eſt opinio mea, Deos non reſpicere has.i. non curare, nec habere rationem, ſeu reſpectum earū, quaſi quæ nec ſint religioſæ, nec dent pœnas. quippe quæ à Dijs contemnantur. B. Dedo.i. in poteſtatem tuã do, quaſi valde do, & in tuum arbitrium ancillas meas. exquire.i. explora, receperim nec ne filium tuum quodlibet cruciatu.i. quodlibet ſupplicio, ſeu tormẽto. licet.i. tu potes id facere. per me.i. me permittente, hæc res quæ ſequitur agitur.i. tractatur, agitatur, voluitur hic, videlicet ꝙ oportet me facere, vt vxor redeat Pamphilo.i. ad maritum. ꝙ.i. vt redeat vxor. ſi perficio.i. ſi compleo. non me pœnitet famæ.i. nō paruum mihi videbitur de fama acquiſita, vel non paruam mihi famam acquiſiuerim, videlicet me ſolã fuiſſe id.ſ. recōciliaſſe vxorem marito, quod aliæ meretrices fugitant nam nolunt vxores maritis reconciliari. L. O Phidippe inuenimus.i. cōperimus, in re ipſa.i. in rei veritate, mulieres noſtras fuiſſe ſuſpectas i. in ſuſpicione poſitas nobis falſo.i. iniuria porro.i. deinde, vel ſed. nunc experiamur.i. probemus hanc meretricē, vtentes opera eius. nam ſi tua vxor Myrrhina compererit.i. deprehenderit, cognouerit ſe credidiſſe falſo crimini.i. falſe ſuſpicioni. hic.n. capitur crimē pro ſuſpicione falſa, miſſam faciet.i. dimittet iram. Si autem.i. ſed ſi gnatus.i. filius eſt iratus ob eam rem, ꝙ vxor eius peperit clam.i. occulte, ſecreto. id propter quod eſt iratus eſt leue.i. non magni ponderis ac momenti, hæc ira recedet cito ab eo Pamphilo. profecto.i. certe. nihil malim.i. vtinam nihil ſit dignū diſſidio.i. vt Pamphilus non peccauerit. L. Exquire.i. explora ſagaciter à Bacchide, an peccauerit Pamphilus. adeſt.ſ. Bacchis. ipſa Bacchis faciet quod ſatis eſt.i. quod ſufficit ad plenã purgationem. B. Faciam ꝙ ſatis eſt ad purgationem. PH. Phidippus quaſi longiora ſint verba Lachetis, reprehendit Lachetē inquiēs, vel quid i. cur. narras tam longo ſermone mihi iſtæc, per contemptum dixit, quaſi tædioſa prorſus & moleſta, quippe qui animum noueris meum. an.i. vtrum. ò Laches narras mihi iſtæc, quia tute ipſe.i. tutemet. nō audiſti dudum.i. aliquanto ante à me.ſ. vt.i. qualis, vel cuiuſmodi aīus meus ſit de hac re.i. de peccato Pamphili. nam facile perſuadetur mihi eum nō peccaſſe adeo, cupio hanc affinitatem manere inter nos perpetuam, & ideo nō eſt quod exquiram latius vt omnes modo.i. nunc, vel duntaxat. exple animum.i. perſuade illis mulieribus vt credant Pamph. non peccaſſe, nam qui perſuadet rationibus eius animum explet, qui eſt perſuadendus Lac. ò Bac. ædepol quæſo vt tute.i. tumet ſerues.i. præſtes id quod pollicita es mihi, videlicet iuſiurandum apud mulieres. B. Ergo vis vt intro eam.i. ingrediar ad mulieres ob eam rē.ſ. vt iureiurando confirmem Pam. à me non receptari. L. I.i. vade, atq; exple animum.i. perſuade his mulieribus, & coge vt credant. B. Eo ad mulieres. etſi.i. quamuis ſcio meum conſpectū fore.i. futurum eſſe, hodie inuiſum.i. moleſtū, exoſum his mulieribus, nam nupta mulier eſt hoſtis.i. inimica meretrici vbi.i. qn. ea nupta eſt ſegregata à viro vt erat Philum. L. At.i. ſed. hæ mulieres erunt amicæ inter ſe. vbi.i. qñ. reſciſſent.i. cognoſcent. tanquam rem inopinatam. quamobrem.i. propter quam cauſam. adueneris.i. acceſſeris ad eas. at.i. ſed. promitto eaſdem mulieres fore.i. futuras eſſe amicas tibi. vbi.i. qñ, cognouerint rem.i. rei veritatem, nam exolues.i. eripies, explicabis illas errore. & ſimul.i. & etiam. exolues te ſuſpicione quam de te habent ꝙ Pam. receptes. B. Perij, me pudet Philumenæ.i. vel pudore, afficior, ꝙ peccaui in Philumenam ea ꝙ detinuerim, aliqñ eius maritum meis illecebris, vel me pudet Phil.i. erubeſco, & pudore afficior propter Philumenã, quæ ſic ducta falſa ſuſpicione non dubitauit virū relinquere. Ambæ.i. vos duæ ancillæ ſequimini me intro huc.i. in hunc locum, quem oſtendo vobis. L. Quid eſt quod malim euenire mihi, ꝙ id quod intelligo euenire huic Bacc. vt.i. ita ꝙ ipſa Bacchis ineat gratiam.i. conciliet ſibi beneuolentiam mulierū. ſine ſuo diſpendio.i. ſine ſuo damno, & vt ipſa proſit mihi reconciliando vxorem filij ipſi filio, quod mihi vtile eſt nemo negat. nam ſi eſt.i. ſi cōtingit & extat vt hæc Bacchis nunc ſegregarit.i. ſeiunxerit. vere.i. nō ficte Pam. ab ſe.i. à ſua conſuetudine ſcit nobilitatem eſſe ſibi natam ex eo.i. ex ea re, quia Pam. ab ſe ſegregarit meretrices. interdum dñr nobiles quaſi multis notæ, quarum eſt nō timere ne alterum nō inueniant, aut ſe cognitas fieri etiam ſenibus, & ſcit inquam rem.i. commoditatem bonorum eſſe natam ſibi ex ea re, videlicet ea patrocinio & amicitia ſenis, vel quia multa in eam contulit filius, & ſcis inquam ipſa Bacchis gloriam.i. laudem, poteſtatem eſſe ſibi natam ea eo, quia videlicet defendit Pamph. apud ſoceros & vxorem, & ꝙ marito coniugem reddit, & hoc facto ipſa Bacchis refert gratiam ei Pamphilo.i. reddet illi beneficiū. nam dicebat prius Pamph. de ſe benemeritum propter multa, quæ contulerat in eam & iunget.i. coniunget, nos amicos ſibi, vna opera.i. vno labore, & vna ſua induſtria, ac operatione.

LATO. ARgumentum} Bacchis purgat ſe Phidippo, deinde ad mulierculas ingreditur. {Nihil apud} Senex egrediens alloquitur nutricem. {Non pœnitet} Liptote figura, pro, cupide amplector. {Nam ſi Compererit} Dilemma. {Profecto in hac} Epiphonema. {Quid iſtæc} Bene recuſat Phidippus, ne eadem res denuo agatur. {Nam nupta} Aethiologia, à perſona. {Perij, pudet} Attende verecundiam meretricis. {Gratiam ei} Pamphilo, nempe olim bene merito.

PETR. MARS. NIhil apud me} Nutrices puerorum curã agere debere, & ad illos diligenter attendere, ne quid pueris deſit, docet hæc ſcena; ne dum hæ bene paſtæ, & potæ fuerint, infantium nullã rationem habentes, vt morbis obnoxij fiant, negligendo cōmittant. Quare ſummopere cauēdum, ne deſidioſis, guloſis, vinoſiſq; mulierculis pueri cōmittantur. Et cū naturaliter minime affecti ſunt erga pueros nutrices, vt matres nō ſolent eos, tanta cura tractare, ſed ſubditia quadã, & ficta beneuolentia excipere, vtpote mercedis tm̃ cauſa diligentes, ſi diligere dicendæ ſunt. {Ancillas dedo} Quæ.ſ. aduentus Pãphili conſciæ erant, nam libera corpora tormentis afficere, non licitū fuit. {Exple animū} i. ex mani te hac ſuſpicione, purga, libera te. {Perij, pudet} Aduertite pudorē meretricis, quæ nō audet ſeipſam vxori in conſpectum exhibere. {Gratiã ineat} Hoc eſt mereatur ſuo bñficio pudorem.

GLAR. VNius ſunt generis huius ſcenæ verſus iambici tetr. catal. præter ſecundum, qui eſt dimeter. Tribrachys primo loco primi verſus eſt, & iambus loco tertio. Deniq; vel anapæſtus eſt loco ſeptimo, vel s, eliditur in Opus, vt ſit tribrachys. In 6. verſu creticus eſt locis primo & tertio, quanquam Deos monoſyllabum eſſe poteſt. In 8. idem pes eſt loco quarto. quod dicere malim ꝙ s, elidere cum longa vocali in Res. In 11. idem pes loco ſexto. In 12. Inuenimus præteriti eſt tēporis. Itaq; loco tertio ſpondeus eſt quarto iambus. In 13. rē falſo, falſo adiectū eſt, quod ex Donati commentario ſatis claret. Intelligitur.n. in Crimen, & carmen prorſus reſpuit, fieret.n. hypercatalecticū. In 17. s, eliditur in Satis. In 18. d, in Quid. In 19. e, in Exple ad finem corripitur, non eliditur. itaq; ibidem tribrachys. Ita in 21. imperatiuus I, non eliditur. ſed corripitur. In 22 dactylus eſt loco ſecundo. ſed primo ac tertio iambus, quarto tribrachys. In 24. tres iambi ab initio, & Hæ, manet integrum. In 25. Tibi vel iambus vel pyrrhichius facit, vt vel Cognorint, vel cognouerint legi queat. In 26. Suſpicione ſecundã ſyllabã producit. In 5. a fine d, eliditur ſiue in Quid ſiue in Quod. In 4. a fine Suo vel omitti poteſt vel poſtponendū Diſpendio. In vltimo rurſus ſcioli ſenſum explere conati Amicos inſulſerūt cōtra carminis rationem.

ACTVS

ACTVS V. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Per annuli, quem Pamphilus dederat Bacchidi cognitionem Philumena ab illo compreſſa oſtenditur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena conuerſio eſt fabulæ: nam in ea Bacchidis interuentu errores deprehenduntur, nempe per annuli cognitionem Philumena à Pamphilo compreſſa reſciſcitur. Eundemq; natum ſibi puerum liquido cognoſcitur. Inſuper Bacchis ipſa longo ac perpolito ſermone beneficia ſua, & in Pamphilum, & in vniuerſam eius familiam, citra meretricium morem abunde collata commemorat. ADDITIO Animaduerte Parmenonem ſeruum in hac tota fabula perpigrum, & per quam curioſum induci, ita tamen, vt nihil quicquam, & ex ſententia procedat.

Trochaici & Iambici Tetrametri Catalectici.

PARMENO, BACCHIS.

AEDEPOL næ eſſe meam herus operam deputat parui preti,
Qui ob rem nullam miſit: fruſtra vbi totum deſedi diem,
Myconium hoſpitem dum expecto in arce Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dum illic ſedeo, vt quiſq; venerat.
Accedebam: adoleſcens, dic dum quæſo tun' es Myconius?
Non ſum. Callidemides? non. hoſpitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neque enim quenquam eſſe, arbitror.
Denique hercle iam pudebat: abij. ſed quid Bacchidem
Ab noſtro affine exeuntem video? quid huic hic rei eſt?
B. Parmeno, opportune te offers, propere curre ad Pamphilum.
P. Quid eo? B. dic me orare, vt veniat. P. ad te? B. immo ad Philumenam.
P. Quid rei eſt? B. tua quod nil refert, percontari deſinas.
P. Nil aliud dicam? B. etiam: cognoſſe annulum illum Myrrhinam
Gnatæ ſuæ fuiſſe, quem mihi ipſus olim dederat. P. ſcio.
Tantum ne eſt? B. tantum: aderit continuo, hæc vbi ex te audiuerit.
Sed ceſſas? P. minime equidem: nam hodie mihi poteſtas haud data eſt:
Ita curſando atq; ambulando totum hunc contriui diem.
B. Quantum obtuli aduentu meo lætitiam Pamphilo hodie?
Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?
Gnatum ei reſtituo, qui pæne harum ipſiusq; opera perijt:
Vxorem, quam nunquam eſt ratus poſthac ſe habiturum, reddo:
Qua re ſuſpectus ſuo patri, & Phidippo fuit, exolui.
Hic adeo his rebus annulus fuit initium inueniendis.
Nam memini, abhinc menſes decem fere ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, ſine comite, vini plenum,
Cum hoc annulo. extimui illico: mi Pamphile inquam amabo,
Quid exanimatus es obſecro? aut vnde annulum iſtum nactus?
Dic mihi: ille alias res agere ſe ſimulare. poſtquam id video;
Neſcio quid ſuſpicarier magis cœpi; inſtare, vt dicat.
Homo ſe fatetur vi in via neſcio quam compreſiſſe:
Dicitq; ſeſe illi annulum, dum luctat, detraxiſſe:
Eum cognouit Myrrhina in digito modo me habentem:
Rogat, vnde ſit: narro omnia hæc: inde eſt cognitio facta,
Philumenam eſſe compreſſam ab eo, & filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe lætor.
Etſi hoc meretrices aliæ nolunt: neq; enim eſt in rem noſtram,
Vt quiſquam amator nuptijs lætetur. verum ecaſtor
Nunquam animum quæſti gratia ad malas adducam partes.
Ego dum illo licitum eſt, vſa ſum benigno, & lepido, & comi.
Incommode mihi nuptijs euenit: factum fateor:
At pol me feciſſe arbitror, ne id merito mihi eueniret.
Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda æquom eſt ferre.

DON. AEDEPOL næ meam herus eſſe operam deputat parui pretij} In tota hac fabula ſeruus piger & curioſus inducitur, neq; quidquam illi euenit ex ſententia ſua. {Aedepol næ meam} Totum à ſtomachante dicitur, quaſi qui nunc maxime iniuriam perſenſerit. {Aedepol næ meam} In hac ſcena cataſtrophe populo exponitur. {Deputat parui pretij} Quia ſic ſ. abutitur. Deputat parui eſſe, qui deputat eam in re nullius pretij conſumendam. {Fruſtra vbi totum deſedi diem} Deeſt Illuc, vt, ſic, Illuc, vbi fruſtra totum deſedi diem. {Totum deſedi diem} Nota accuſatiuo caſu vſum eſſe. {Myconium hoſpitem dum expecto} Memoriter & vigilanter ſeruus Myconium, hoſpitem & Callidemidem dixit: ne videretur negligentia, vel obliuione ſua non inueniſſe ad quem miſſus eſt. {Myconium hoſpitem} Bene oſtendit ſe memorem & ſignorum & nominum, vt videatur vere illuſus cum operam dederit. {Itaq; ineptus} Moraliter addidit ineptus. Et ineptus quaſi inaptus. {Adoleſcens dic dum quæſo} Vernaliter & comice ſeipſum ſeruum imitatus & eſt. μίμησις {Es tu Myconius?} Nam vt tria mandata ſunt inquirenda tria inquiſita ſunt ordine. {Omnes negabant} Bene tranſit à μιμητικῷ ad ἀπαγγελτικὸν, & ſυντόμως. {Neq; enim quenquam eſſe arbitror} .i. non puto eum eſſe in mundo. {Iam pudebat} Sedere, an interrogare? {Ab noſtro affine exeuntem video?} Satis moraliter inducitur ſeruus dicere ab noſtro affine: cum domini eius ſit, nõ ipſius. Sic & prius, Noſter ſocer video venit. pro, Pamphili ſocer. {Exeuntem video?} Docte poeta præmonſtrat locuturam perſonam. {Quid huic hic eſt rei?} Rurſus curioſus nihil ſcitus eſt: & excuſſurus piger. {Parmeno opportune te offers} Attendendum ꝙ ab initio comœdiæ vſq; ad finem Parmeno mittitur vt currat: & celatur, vt neſciat quod curioſe deſiderat. {Propere curre ad Pamphilum} Facere poeta inde incipientem facit, quod ille minime vult, dicẽdo, Curre. {Quid eo?} .i. ad Pamphilum. {Ad te?} Vide curioſum non recuſare laborem, quo cauſam ſciat. {Ad te?} Non ad te conueniendam: ſed domum, Ad te ſignificat. {Immo ad Philumenã} Mire tota fabula inuenit quamobrem curat Parmeno. {Quid rei eſt?} Totum pro perſona. {Tua quod nihil refert, percontari deſinas} ἀνακόλουθον & ἀπρεπὲς & eximie dixit, quaſi minus ſit iniurium prohibere interrogare, ꝙ interroganti non reſpondere. Et memento hanc eſſe cui in principio nihil celauerit Par. {Nihil aliud dicam?} Vult rem per mandata colligere. {Etiã cognoſſe annulum illum Myrrhinam} Etiam, aduerbium eſt, vel conſentientis, vel reminiſcentis: ſed magis reminiſcentis modo. Sic Cicero, Etiã, ꝙ pene præterij, capella quædam eſt mire facta. {Scio} Non audio, inquit, ſed ſcio. {Sed ceſſas?} Hoc eſt tardas & quieſcis. vrget autem concurſu {Minime equidem} Ceſſo ſubauditur. {Poteſtas haud data eſt} Ceſſandi. ſ. Ita curſando atq; ambulando. {Eſt. n. curſus, & nauigantis, & equitantis} Quantã obtulit aduentu meo. {Reliqua pars argumenti per παρῳδίαν narratur. {Quot commodas res attuli?} Quot, tam multas. Et more ſuo Attuli dixit. {Quot autem ademi curas?} Sic ante, Vt metũ, in quo nunc eſt, adimam, atq; expleam animum gaudio. {Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?} Hæc omnia admirantis ſunt. vt Vergil. Quis nouus hic noſtris ſucceſſit ſedibus hoſpes? {Gnatum ei reſtituo, &c.} ἐπεξεργασία. {Reddo,} Redditur nobis quod noſtri cupidum eſt, Reſtituitur nobis, cuius cupidi ſumus. Bene ergo gnatum reſtituo, vxorem reddo. {Quare ſuſpectus ſuo patri, & Phidippo fuit} Ergo nõ vnum beneficium, ſed tria ſunt. {Exolui} Variauit tempora reſtituo, reddo, exolui. {Nam memini abhinc menſes decem} Menſes decem dixit, & recte, vt de hoc peperiſſe demonſtret. {Nocte prima} Primis partibus noctis, vel primore, vt Vidimus obſcuris primã ſub vallibus vrbem.

vi.....{Confugere anhel.} Ex his argumentis poteſt colligi, hũc eſſe qui virg nem vitiauerit. {Confugere anhel.} Vide ſigna coniecturalia, ꝙ confugere vidit, nimebat, ꝙ anhelantem, colluctatus fuerat, ꝙ domum, celari volebat, ꝙ ſine comite, pudendum fuerat facinus, ꝙ vini plenum, temerarium, ꝙ anulum habebat, partum indicat. Vides igitur his indicijs vt virginem appareat vitiatam, {Mi Pamphile inquã amabo} Hæc blandimenta ſunt muliebria. {Quid exanimatus es obſecro? aut vnde annulum nactus?} Principalia ſigna vitij illati, perturbatio & annulus. {Quid es animatus es obſecro? aut vnde annulum iſtum nactus? Breuitati conſulit Teren. nam in Græca hæc aguntur, nõ narrantur. {Simulare} Fingere, ic pro vero falſum tradere. {Ille alias res agere ſe ſimulare} .i. alias res agentem ſe fingere. pudebat.n. amicæ de alterius ſtupro fateri: & ei amicæ, quam tñ deperibat. {Neſcio quid ſuſpicarier} Pro aliquid. {Homo ſe fatetur vi in via virginem neſcio quam compreſſiſſe} Bene additum, homo. Ex oratorie Neſcio quam. ex quo dicto omnis error eſt natus: nam ſappone nomen, & nulla fabula eſt {Neſcio quã} Vel quia vere neſciebat, vel quia ſic dicendum fuit, ne amare illam videretur. {Hæc tot propter me gaudia} Incluſit narrationem fabulæ more ſuo, ne hæc in futuro actu expectaremus. {Et ſit hoc meretrices aliæ nolunt} Color neceſſarius à veriſimili. Se enim alibi dixiſſe, Bonas matronas facere, meretrices malas: meminit. {Ego dum illo licitũ eſt} An meruerit Pamphilus. {Neque.o. eſt in rem noſtram} In rem vtilitatem .i. pro commodo. {Incõmode mihi nuptijs euenit} Sic dixit, quemadmodũ dicimus, Ei male euenit, aut bene ei contigit. {Nuptijs} Deeſt Ea. vt, Ea nuptijs. {Incõmode mihi nuptijs euenit} ἀναστροφή. Et eſt ordo, Incommode mihi euenit, ea nuptijs. & incommode, pro incommodo. {Factũ, fateor} ἀναστροφή. {Ne id merito mihi eueniret} Ergo hæc dolemus quæ merito contingunt. {Multa ex quo fuerint cõmoda eius} Ratio cur noua omnia fiant, & cõtra officium meretricis. {Multa ex quo fuerint cõmoda eius, incommoda æquum eſt ferre} Hoc eo tractu vocis & ea æquanimitate dicendum, quale in Adelphus. Qũ cum quæſtũ occeperis, accipiendum & muſſitanda iniuria eſt adoleſcentium.

GVIA. Æ Depol, &c.} In hac ſcena conuerſio eſt fabulæ, nam in ea errores deprehenduntur, & per agnitionem annuli Phil. agnoſcitur fuiſſe compreſſa à Pamph. indeq; puerum natum eſſe perhibetur. In tota autem fabula ſeruus piger & curioſus inducitur, nec quidquã illi euenit ex ſententia ſua. P. Aedepol .i. per ædem Pollucis, iurantis eſt. ne .i. certe herus .i. dominus, puta Pamph deputat (ibi de auget} .i. valde putat, meam operam .i. meum laborem, eſſe parui pretij .i. paruæ æſtimationis. qui .ſ. herus miſit me ob nullam rem .i. propter nullam cauſam: eo ſup. in eum locũ. vbi .i. in quo loco. fruſtra .i. incaſſum. deſedi .i. diu & valde ſedi totum diem .i. toto die, ſed elegantior fit ſermo per accuſatiuum, quàm per ablatiuum. dum .i. qñ. expecto in arce .i. in ſummitate, ſeu in ſummo loco vrbis & munitiore. Callidemidem .i. illum ſic appellatum hoſpitem .i. amicum externũ qui ſolet in hoſpitio amico recipere herũ meum peregrinatur. Myconium .i. vel ex Mycone Inſula vna ex cycladibus vicina Delo, vel forte ex aliquo oppido talis nominis. itaque .i. ideo. dum ego ineptus .i. tanquam ineptus, & fatuus, ſiue male apertus, ſedeo hodie illic in arce. vt .i. cum primum quiſq; venerat .i. applicauerat ad eum locũ, ſtatim accedebãt ad eum .ſ. dicendo ò adoleſcens .i. ò iuuenis quæſo .i. precor, rogo, dic dum (dum eſt ſyllabica adiectio) es tu Myconius .i. de Mycone? reſpondebat ſup. vnuſquiſque à me interrogatus. non ſum Myconius .i. eo loco, qui vel Mycone dicitur vel Myconium. At .i. ſed es ne ſup. Callidemides? reſpondebat quiſque. non ſum Callidemides, deinde interrogabam. ecquem .i. nunquid habes hic aliquem hoſpitem .i. amicum, quem & tu recipere hoſpitio ſoles, & ille te Pamph .i. qui vocetur Pamph. omnes negabant ſe habere hoſpitem talem, neq; arbitror eum Callidemidem eſſe quenquam .i. eſſe aliquem, hoc eſt non puto eum eſſe in mundo, denique .i. tandem, poſt multam expectationẽ. hercle iam me pudebat tandiu illic ſedere. abij .i. diſceſſi ab eo loco, Sed quid .i. cur, vel propter quid. video Bacchidem meretricem exeuntẽ ab affine noſtro .i. à ſocero Pamphili Phidippo. Affinitas eſt regularitas perſonarum ex nuptijs coniunctarum omni carens cognatione ſanguinis, quid rei .i. quid negotij eſt huic Bacchidi hic .i. apud affinem .i. (quod barbare dici ſolet, aut ſaltem nõ multum proprie) quid hic habet agendum hæc mulier. B. O Parm. offers è mihi opportune .i. tempeſtiue, mature, & (quod dicunt) bona hora, curre propere .i. feſtinanter ad Pamphilum. P. Quid .i. cur. curram eo .i. ad locũ in quo eſt Bacch. dic illi me orare eum vt veniat huc. P. Dicam vt veniat ad te .i. ad domum tuam, & (quod barbare dici ſolet) penes te. B. Immo .i. ſed, dic vt veniat ad Philumena .i. (quod inepte dicitur) penes Philumenam .i. ad domum eius. P. Quid rei eſt .i. quæ res eſt, ſeu quod negotium eſt, quod accerſitur Pamphilus. B. Deſinas .i. ceſſas. percunctari .i. inquirere curioſe nimis. id quod nihil .i. nequaquam. nullo modo, refert tua .i. ad te ſpectat, dicimus, n. hoc nihil refert mea .i. ad me non attinet. P. Nihil aliud dicam Pamphilo, q̃ quod ad Philumenam veniat. B. etiam hic eſt aduerbium reminiſcentiæ. dic ſup. Myrrhinam matrem Philumenæ cognoſce .i. cognouiſſe illum annulũ, quem ipſe olim dederat mihi fuiſſe aliqñ ſuæ gnatæ, videlicet Philumenæ. P. Scio eum dediſſe tibi annulum. ne .i. verũ. Myrrhinam cognouiſſe annulũ fuiſſe filiæ, eſt tñ .i. eſt res tanti momenti, vt propterea veniet? B. Petis an tñ ſit illud? ipſe Pamphilus continuo .i. haud mora aderit .i. adueniet, vel hic præſens erit. vbi .i. poſtquã, audierit ex te .i. à te. hoc .ſ. Myrrhinam cognouiſſe annulum fuiſſe filiæ, ſed ceſſas .i. tarda, quieſcis, pigritaris, vt aliquorũ verbo vtar, lenteſcis .i. ociaris vel ocio incumbis, neq; feſtinãter vadis quo iuberis. P. Equidem minime .i. non ceſſo, nam poteſtas ceſſandi .ſ. non eſt mihi data hodie, ita .i. adeo. contriui .i. conſumpſi hunc totum diem. curſitando .i. frequenter currendo huc & illuc. atq; ambulando .i. non ita celeriter eundo. q. d. modo currendũ mihi fuit, modo ambulandũ, vel cape curſitando pro nauigando. Eſt enim curſus & nauigãtis & equitantis, & cape ambulando progrediendo pedibus terra. B. Hæc ſecum loquitur diſcedente Parmenone, & quidem hæc loquitur cũ admiratione. Quantam lætitiam obtulit hodie Pamphilo. aduentu meo .i. cũ veni ad mulieres, q. d. maximam. quot res commodas .i. quot opportunitates & cõmoditates attuli hodie? q. d. multas admodũ, i. ſed quod curas .i. quot ſolicitudines. ademi .i. abſtuli & à Pamp. & à Philumena, Myrrhinaq; matre, &c. ego reſtituo ei Pamphilo natum .i. filium à ſe genitum, qui natus .i. filius. penè .i. ferè. perijt .i. expoſitus fuit. opera, .i. operatione harum mulierum, & ipſius Pamphili. reddo ei Pamphilo vxorem quam ratus eſt .i. exiſtimauit, putauit, confirmauit ſe nunquam habiturum eſſe poſthac .i. poſt tempus, in poſterum, in futurum, Redditur nobis quod noſtri cupidum eſt. Reſtituitur nobis cuius cupidi ſumus. bene ergo natũ reſtituo, vxorem reddo. ego exolui .i. expediui illud, quare .i. propter quod Pamph. fuit ſuſpectus patri & Philippo ſocero. adeo .i. certe. hic annulus fuit initium his rebus inueniendis .i. ad has res ſic inueniendas, vt omnia ita procederent ex animi ſentẽtia. nam memini .i. recordor Pamphilum confugere .i. confugiſſe, ſed noluit iungere præteritũ præterito. anhelantem .i. æſtuantem ex colluctatione cũ puellæ, cui vitium obtulerat, & memini cõfugiſſe eum domum .i. in domum meam ad me, vt celaret facinus illud. ſine comite .i. ſine ſectatore aliquo puta ſeruo, propterea ꝙ pudendum erat facinus, & memini eum cõfugiſſe ad me plenum vini .i. vino ingurgitatum, ac propter ea intemeratum. prodijſſe facinus cum hoc annulo, .i. habentem hunc annulum detractũ à puella, & quo tempore prima nocte .i. prima noctis parte, ſeu primis tenebris, vel prima nocte qua hoc perpetrauit facinus. ferè abhinc decem menſes .i. (ꝙ barbare dici ſolet) de poſt decẽ menſes, vel ſunt bene decem menſes. Abhinc .n. refertur ad preteritum, & dehinc ad futurum, vt vidi illum talem. illico .i. ſtatim extimui, ne mali eſſet aliquid inquam .i. dico ei, ò mi Pamph. amabo, aduerbium blandientis, quaſi rogo te per amorem, obſecro .i. quæſo, quid .i. cur es exanimatus .i. commotus ira, & perturbatus? aut dic mihi vnde nactus es .i. habuiſti iſtum annulum. Ille Pamph. ſimulare, pro ſimulabat .i. fingebat ſe agere .i. habere curæ. alias res .i. alia negotia. q̃ id quod verũ erat poſtquam video ipſum ſuſpicari .i. timere, dubitare neſcio quid: timebat .n. ne ea violentia reſciretur, & ita graues daret pœnas, cœpi magis, inſtare .i. vrgere, vt dicat id quod ſuſpicabatur & dubitabat, homo ille .ſ. Pamphilus fatetur ſe compreſſiſſe vi .i. violaſſe, deſloraſſe, vt ita dicã, vi .i. per violentiam. in via qua ad nos veniebat. neſcio quam virginẽ. & bene neſcio quam, nam nunc compreſſit eam in tenebris & dicit Pamph. ſeſe Pamphilum detraxiſſe .i. abſtuliſſe illi virgini annulum. dum .i. qñ. vel quandiu luctatur cum virgine, quæ ſtuprari nolebat. Hæc Myrrhina mater Philumenæ cognouit modo .i. paulo ante in digito meo eum annulum. rogat ipſa .i. interrogat me habentem illum annulum, vnde ille annulus .i. proceſſerit. narro illi hæc omnia, quæ prius dixi. inde .i. ex eo tempore. cognitio facta eſt Philumenam eſſe compreſſam .i. violatam ab eo Pamphilo, & cognito facta eſt hunc filium natum inde .i. ex eo compreſſu. Lætor tot gaudia contigiſſe illi Myrrhinæ propter me .i. meo beneficio vel per me. Etſi .i. quamuis. aliæ meretrices nolunt hoc .i. lætari propter talia matronia, vel nolunt vxorem reconciliari viro enim .i. quia. non eſt in rem noſtram .i. nobis vtile non eſt, ſiue non eſt, ſiue non eſt in vtilitatem noſtrã, aut pro cõmodo noſtro, vt .i. quod quiſquam .i. aliquis, amator .i. amore noſtri captus, lætetur .i. gaudeat, delectetur nuptijs .i. coniugio. Verum .i. ſed. ecaſtor .i. per ædem Caſtoris. ego Bac. nunquã adducam animũ ad malas partes .i. ad officium malarum meretricũ, vel ad malas applicationes. gratia .i. cauſa quæſti pro quæſtua .i.

lucr

lucri nummarij. antiqui gaudebant dicere tumulti, ſenati, quæſti in genitiuo ſingulari pro tumultus, ſenatus, & quæſtus ſecundum quartam fortunã declinandi. Ego vſe ſum illo Pamp. benigno.i. liberali, largo. lepido.i. iucundo, feſtiuo. & comi.declinatur hic & hæc comis & hoc come. comi ergo.i. facili. nam comes dicuntur eſſe homines benigni faciles & ſuaues, qui erranti comiter monſtrant viam benigne. non grauati. Inde comitas ratis talis hominum ſuauitas. Euenit mihi.i. accedit mihi, incommode aduerbiũ, .i. male intempeſtiue nuptijs.i. ex nuptijs, Pamph. & Ph. fateor factum, videlicet mihi male accidiſſe ex nuptijs, ac pol arbitror me feciſſe ne male mihi euenerit merito.i. quia ſic meruerim. Aequũ eſt ferre incommoda eius viri, ex quo viro, quemadmodũ ex Pamphilo multa commoda fuerunt.i. extiterunt et prodierunt. prius enim confeſſa eſt Pamphilum benemeritum eſſe de ſeipſa.

LATO. ARgumentum} Mittitur Parmeno ad Pam. quæ eſt œconomia ad ſequentem ſcenẽ, & Bacchis quid intus actum ſit ſpectatori indicat. Eſtq; hæc cataſtrophe fabulæ. {Aedepol næ} Redit Parmeno iratus quod à Pamphilo deluſus ſit. {Adoleſcens, dic} Proſopopœie facete exprimens ludificationem ſeruuli. {Quid rei} Attende curioſitatem. {Quantam obtuli} Hæc ad ſpectatores Bacchis. {Nam memini} Narrat partem argumenti. {Dum luctat} Pro luctatur. {Hæc tot propter} Concludit narrationem, & factum ſuum probat. {Ego dum} A meritis. {Incommode} Antipophora.

PATRMARS. AEDepol} Gloriantem meretricem, & de ſuis beneficijs exultantẽ, hæc ſcena exprimit. Quod quia ab hominibus qui in decoro vitæ verſantur, fieri non decet, recte meretrici aſſignatum eſt. Leuis enim animi & pudoris vacantis indicium eſt, ait Seneca, iectare, quòd benefeceris merenti. Ariſtot interrogatus, quo pacto beneficium violaretur, dixit, ſi demerenti te iactaueris. {Tua quod nihil intereſt percontari deſinas} Hæc ſententia ſolet dici, in animum curioſos aliarum rerum, qui ea gaudent exquirere, quæ nihil ad eos pertinent. {Dum luctat} Antiquæ dictum pro luctatur.

GLAR. XVII. primi huius ſcenæ verſus ſunt trochaici tetr. cat. In quorum primo ædepol ſuo more ponit. In tertio verſu, Myconium ita poſitum vides, vt tres primæ ſyllabæ faciant pedem, Si ò breue eſt. tribrachyn. Sin longũ fuerit, vt haud dubie paulo poſt in quinto eſt verſu, amphibrachyn. In 9 d, elidit in Quid. In 12. trochæus primo eſt loco, in ſecundo creticus, niſi Tua monoſyllabũ faciamus. à enim longũ eſt. In 14. amphibrachys ſecũdo loco eſt, niſi Suæ monoſyl fuerit. In 15. Audierit legendũ abſq; ſyncope. {Quantam obtuli eduentu meo lætitiam Pamphilo hodie?} Sequentes oẽs ſunt iambici tetr, cat. In lib. Aldi rẽ hodie ad fin verſum perperã appoſitũ erat. In 5. verſu creticus eſt loco tertio. In 8 e.s, eliditur in Mage In 13. virginẽ verbum abundat, nec ſenſus deſiderat, nec carmen ſuſcipit, & Donatus nõ legit, haud dubie à ſciolo quopiam in cõtextum poſitum. In 16. Luctat legendum puto, & Seſe geminandũ, ita non eſt opus Annulũ diſſyllabum facere, quod exiſtimarunt quidam. In vltimo Eius monoſyl. eſt.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Pamphilus multo gaudio perfunditur ex cognitione annuli, quem olim dederat Bacchidi. Eiuſdem muliere laudatur vxor.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac vltima ſcena Pamphilus tanto ex rerum geſtarum renunciatione perfunditur gaudio, vt præ nimio affectu a Parmenone tam opportuna nunciante, neutiquam ad credendum perſuaderi potuerit, niſi eadem illa Bacchis quoque eius amica quam blande confirmaret. Hæc deinde Pamphili vxorem mirifi. e laudat, ſimulq; conſuetudinem illam frequentem, vltro citroq; habitam omnibus vsque celandam eſſe vtrique cenſet. Poſtremo per facetam & iucundam Parmenonis ſententiam, Comœdiæ finis imponitur. ADDITIO. Equidem plus, &c. Donatus, & alij hoc dictum meretricis abeuntis potius, quam Parmenonis eſſe cenſet, quod nobis minime quidem videtur conuenire, cum alias ob cauſas, ſum quod paulo ſuperis. Parmeno ex Pamphilo percontatur, liceat ne ſibi ſcire quidnam ſit, ſi quid boni fecerit, eo quo liquido conſtat, ipſum hoc imprudentem feciſſe, præterea hic ſeruus per totam Comœdiam, tametſi caſtolus, omnium tamen rerum gerendarum ignarus introducitur.

Tetrametri, & pauci Trimetri.

PAMPHILVS, PARMENO, BACCHIS.

VIDE mi Parmeno etiam ſodes, vt mi hæc certa & clara attuleris;
Ne me in breue hoc conijcias tempus, gaudio hoc falſo frui.
PAR. Viſum eſt. P. certon'? PAR. certè. P. deus ſum, ſi hoc ita eſt. PAR. verum reperies.
P. Mane dum ſodes? timeo ne aliud eſſe credam, atque aliud nuncies.
PAR. Maneo. P. ſic te dixiſſe opinor, inueniſſe Myrrhinam,
Suum annulum habere Bacchidem. PAR. factum. P. eum quem ego olim ei dedi:
Eaque hoc te nunciare mihi iuſſit: ita ne factum? PAR. ita inquam.
P. Quis me eſt fortunatior, venuſtatisq; adeo plenior? egon'
Pro hoc nuncio quid te donem? quid? quid? neſcio. PAR. at ego ſcio. P. quid?
PAR. Nil: nam neque etiam in nuncio, neq; in me ipſo quid ſit boni,
Scio. P. ego ne, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam ſine munere à me abire? ah nimium me ingratum putas
Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:
Me expectat credo: adibo. B. ſalue Pamphile.
P. O Bacchis, ò mea Bacchis, ſeruatrix mea.
B. Bene factum, & volupe eſt. P. factis, vt credã, facio.
Antiquamq; adeo tuam vetuſtatem obtines,
Vt * voluptati obitus, ſermo, aduentus tuus, quocunque adueneris, * voluntate
Semper ſiet. B. at tu ecaſtor morem antiquum, atq; ingenium obtines,
Vt vnus hominum homo te viuat nunquam quiſquam blandior.
P. Ha, ha, ha, tu ne mihi iſtuc? B. recte amaſti Pamphile vxorem tuam:
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram:
Perliberalis viſa eſt. P. dic verũ. B. ita me dij ament Pamphile?
P. Dic mihi, harum rerum nunquid dixti iam patri? B. nil. P. neq; opus eſt
Adeo mutito: placet hoc non fieri itidẽ, vt in comœdijs,
Omnia vbi omnes reſciſcũt. hic, quos par fuerat reſciſcere,
Sciunt; quos non autem ſcire æquom eſt, neq; reſciſcunt. neque ſcient.
B. Immo etiã, hoc qui occultari poſſe facilius credas, dabo:
Myrrhina ita Phidippo dixit, iurijurando ſe meo
Fidem habuiſſe, & propterea te ſibi purgatum. P. eſt optume:
Speroq; rem hanc eſſe euenturam nobis ex ſententia.
PAR. Here, licet me ſcire ex te, hodie quid ſit quod feci boni?
Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis? P. non. PAR. ſuſpicor tamen.
Ego ne ab Orco hunc mortuum? quo pacto? P. ne ſcis Parmeno.
Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumna extraxeris.
PAR. Immo vero ſcio, neq; hoc imprudens feci. P. ego iſtuc ſati' ſcio. PAR. an
Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod quod facto vſu' ſit?
P. Sequere me intro Parmeno. PAR. ſequor. equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quàm ſciens ante hunc diem vnquam.
Vos valete & plaudite.

VIDE

DON. VINE mi Parmeno etiam ſodes,vt mihi hæc certa} Bene hæc repetit. verum eſt.n.vt ꝙ miſere cupimus, id etiam tardius credamus effectum . Sic & in Heaut. Ego vereor magis.} Mane dũ} Dum abundat. }Sic te dixiſſe opinor} Miro affectu inducitur via adduci ad te credendũ ꝙ gaudet Pamphilus. }Ita inquam} Quaſi,iam ante faſſus, dico. }Quis me eſt fortunatior,venuſtatisque adeo plenior?} Ob beneficia Veneris. Cui contrarium inuenuſtus, cui contra reciderit ꝙ amat. }Quid donem? quid? quid? neſcio} μιλλιμὸς. vt,Pelagijs venis erroribus actus? An monitu diuum? an,quæ te fortuna fatigat, Vt triſtes ſine ſole domos,loca turbida adires? }Nam neq; in nuncio} Magis ſcire vult,q̃ minus accipere . }Nam neque,in nuncio,neq; in me ipſo boni quid ſit,ſcio} Facete agit Ter. quanto magis Parmeno curioſus eſt,tanto magis neſcit illa quę cupit . }O Bacchis ò mea Bacchis,ſeruatrix mea} Bene additũ eſt, ſeruatrix mea . Et mea ꝙ ſupra dixit,amatoris eſt. }Factis vt credã facis} Difficile.n. erat credere his rebus gaudere meretricẽ . }Vt voluptati obitus} Obitus,occurſus. Ob.n.ſignificat contra . Ergo obitus,aditus,legitur &,voluntate obitus. }Obitus,ſermo,aduentus tuus} Inter obitum & aduẽtum hoc intereſt,ꝙ obitus eſt, quem caſus affert, aduentus,quem voluntas,& deſtinatus locus. }Tu ne mihi iſtuc?} Quia blandimentũ magis meretriciũ eſt. }Nunquã ante hũc die meis oculis,} Hoc eſt nunquã ſic viderã, vt eam noſſem . }Quod noſſem} .i.quod meminiſſem, ꝙ ſcirẽ, ac per hoc nunquã viderã. vt alibi,Non equidẽ iſtuc,ꝙ ſciam. }Dic verũ} Bene inſtanter ex meretrice quærit,quid de forma vxoris ſentiat. ſcit.n.hanc . iudicem eſſe pulcbritudinis poſſe,vel ꝙ fœmina,vel ꝙ æmula. }Num quid} Num aliquid. acuendum ergo Quid. }Neq; opus eſt Adeo mutito} Vel tenui dicto? }Non fieri hoc itidem vt in comœdijs} Mire,quaſi hæc comœdia non ſit,ſed veritas. Aut deeſt,Alijs. }Vt in comœdijs} Deeſt Fit. }Omnia omnes vbi reſciſcunt } In fine enim comœdiæ nihil cui quam celari ſolet. }Hic quos par fuerat} Hic, in hac comœdia aut in hac re . Reſcire, eſt recognoſcere, & vix inuenire ꝙ quis neſcierit. }Neq; reſciſcent neq; ſcient} Reſciſcunt ad quos pertinet,& reſciſcunt,qui neſciunt, Sciunt, qui negligunt. Et reſciſcimus ex alio, Scimus etiam per noſtram opinationem. }Here,licet ne me ſcire ex te?} Ridicule inſtat ſcire,ignoraturus Parmeno . }Ego ne hunc ab Orco mortuũ?} Verba ſunt cogitantis. ideo & ἐλλειπτικῶς loquitur. }Neſcis Parmeno} Addidit ſtimulos curioſitati eius . }Imo vero ſcio,neque hoc imprudens feci} Recte. paruum.n.beneficij meritum, ſi ab imprudente præſtitum videatur. }Temere quidquã Parmenonem prætereat} Quòd interdum non temere prætereat ꝙ habet faciendi neceſſitatem. }Temere quidquam Parmenonem prætereat} Si ipſi,h.d. & ſe nominat,vt,Degeneremq; Neoptolemum narrare memento. Et,Age nunc,Phormionẽ qui volet,laceſſito. }Temere quidquam} Vtrum,h.d. Non temere,neq; per imprudentiam geritur quidquid vtile eſt. an,h.d. Nihil poteſt tranſire temere,ꝙ vtile factu eſt , quin gratiam ſui habeat? An h. d. An quidquam Pamphilus prætereat temere, ita vt non remuneret bonum factum Parmenonis, quòd ſibi vtile fuerit? Et conuenit hoc dictum meretrici abeunti }Feci imprudens qui ſciens ante hunc diem vnquam} Quia non conuenit ſeruo ſcienti recte facere, bene addidit imprudenti ſibi eueniſſe, vt benefaceret, ꝙ prudens nunquam fecerit. }Imprudens quam ſciens} ἀντίθετον ſecundum.nam imprudentem ſcienti reddit,non prudentem .

GVID. VIde,&c.} In hac ſcena vix poteſt Pamphilo perſuaderi tantam opportunitatem accidiſſe, quanta nunciauit Par.ſeruus tandem tñ allocutione Bacchidis ad id credendum facile induxit animũ Pam.ò mi Par.etiam ſodes,quaſi ſi audes,verbum comicum & blandimenti quiddam habens,vide.i.diligenter conſidera,vt.i.qualiter, vel ꝙ attuleris mihi hæc quæ dixiſti mihi certa.i.nihil habentia dubitationis, aut obſcuritatis, ne.i. vt non, conijcias.i.præcipites, impingas,impellas me frui.i.delectari hoc gaudio falſo,in hoc breue tempus.i.in hoc breue ſpatium temporis. PAR. Quia dixerat ei Pamph.video,ideo reſpondet,viſum eſt.i.ſatis conſideratum eſt à nobis & prouiſum , vt quę diximus ſint certa & clara. P. Ne.i.verũ,viſum eſt certe.i.ſine dubitatione. PAR. viſum eſt certe. P. ſum Deus.i.ſum infeliciſſimus vt Deus.ſi hoc eſt vt dicis. PAR. Reperies verũ eſſe ꝙ dico Pamp. & quia Parmeno iam tædio affectus præ ſe ferebat diſceſſum, aut non velle amplius audire,ideo ſubdit Pamp. Mane dum abundat dum.i.ſiſte gradum & audi reliqua ſodes , blãditur ei vt auſcultet. timeo ne.i. ꝙ credam aliud . & tu nuncies aliud.i.timeo ne animi noſtri ferantur ad diuerſa,& nõ ſit illud ꝙ nuncias id ꝙ intelligo. PAR. Maneo. iſto ad audiendum te Pamph.opinor te ſic dixiſſe (repetit nunciata ne falſo intellexerit) videlicet Myrrhinam inueniſſe.i. deprehendiſſe Bacchidem habere annulũ ſuum. PAR. Factũ eſt ſup.i.inuenit eam habere annulum ſuum. P. Dixiſti ergo Myr.inueniſſe Bacchidem habere eum annulũ.quem annulum olim.i.iampridem dedi eis.ſ. Bacchidi & dixiſti ꝙ ea Bacchis iuſſit te nunciare hoc mihi . ne.i.verum eſt ita factum vt repeto. PAR. Inquam.i.dico.& iam ſatis dixi ꝙ ita factũ eſt . P. Quis eſt fortunatior.i.felicior . cui felicius & magis ex animi ſententia proceſſerint omnia me.i.q̃ ego.& adeo.i.certe, vel valde , aut intantum, ſeu ita, quis eſt inquam plenior venuſtatis.i.beneficiorũ Veneris.vel venuſtatis.i.voluptatis.nam Venus voluptas eſt.Ego ne.i.non donem te quid.i.per aliquid. Dicimus.n.dono te hac re, & non dono te hanc rem,niſi admodũ antiquũ eſſet pro hoc nuncio ita mihi iucundo,q.d.immo debeo te donare maximis muneribus. Deinde apud ſe deliberat qua re ſit eũ donaturus inquiens, quid donem tibi.ſ. deinde paruo tempore lapſo nõ potens inuenire quo eum donet ea animi ſententia iterũ replicat ꝙ donem tibi vel te.Poſt ea ſibi ſatisfacere non valens ait. neſcio quid tibi debeam donare,ſiue quo debeam te donare. Nam dicimus dono te hac re,vbi eſt remuneratio ꝙ beneficio accepto,& pro labore ſuſcepto cauſa noſtra. PAR. At.i.ſed.ego ſcio quo donare me debeas. P. Quid eſt ſup.quo te donare poſſim? PAR. Scio enim.i. quia,nihil debes me donare. nam non ſcio quid boni ſit tibi,neq; in nuncio.i.in relatione,ſeu nunciatione mea neq; in memetipſo propter ꝙ debeas te aliqua me bona re. P. Ego ne.i verũ ego ſinam.i.patiar te abire à me ſine munere, qui.ſ.tu feceris me mortuum.i.qui eram mortuus, reducẽ.i.reuerſum, ſalnũ, incolumem ab Orco.i.ab inferno,ſeu à loco tenebrarũ in lucem, q d. ego qui perieram,& quaſi nullus eram præ dolore, tuo nuncio reuixi. Orcus dicitur cognomen fluuii infernalis à Styge palude defluentis, ab Orco ꝙ eſt iuramentum. Nam Dij per illum fluuium , & per Stygem paludem iurare ſolebant certiſſima iureiuranda.ponitur etiam pro Inferno. Hic & hæc redux reducis,inde in plurali reduces dñr, qui pericula euaſerunt & incolumes, ac ſalui inopinato fines redierunt. Ah,interiectio dolentis ſe videri ingratum, putas me nimium ingratum.i.in immemorem beneficiorum . Sed eccam.i.ecce hic prope video Bac.ſtare ante hoſtiũ.credo ꝙ me expectabat abibo.i.ibo ad eam. B. O Pam.ſalue. P. O Bac mea.i. quam amo . mea ſeruatrix.i. conſeruatrix à morte quaſi fuiſſem moriturus niſi mihi conſuluiſſe,ſalue ſup. B. Bene factũ eſt a nobis.& volupe.i.pro voluptate,voluptuoſe,& delectabiliter, ſeu volupe.i.venuſte . nam Venus eſt Dea voluptatis titilantis, volupe (vt ait No.) capitur pro voluptate . Plaut. in Aſin. Hic ſenex ſi quid clam vxorem ſuã animo fecit volupe.i. pro voluptate ducit. P. Facis vt credam factis.i.his quæ facta ſunt. Nam difficile erat credere meretricem his rebus gaudere, & obtines.i.foues,conſeruas,retines.adeo i. ita . tuam antiquam venuſtatẽ.i.feſtiuitatem, ſuauitatem,pulchritudinem,vt obitus.i occurſus,q̃ ſit caſu,& bene obitus, Nam ob dicit contra, & in occurſu contrahitur , vt inquam ſermo tuus.i.tuum colloquium,& vt aduentus tuus quem voluntas & deſtinatus locus affert, ſemper ſit voluptati.i.ſemper afferat voluptatem , quocunque.i.in quemcunq; locũ aduenerit . B. At.i.ſed ecaſtor.i.per ædem caſtoris ꝙ iurandi genus mulieres dicebant tantum tu Pam.obtines.i.retines.morem . antiquũ.i.id ꝙ ſemper multo ante cõſueuiſti & antiquũ genium.i. antiquam naturam & felicitatem , adeo ſup. vt quiſquam.i. aliquis homo, vnus.i.ſolus hominũ.i.ex hominibus nunquam viuat blandior.i. ſuauior.mitior te.i.q̃ tu. P. Ha,ha,hæ, interiectiones ridentis . Ridet.n.à meretrice ſibi attribui blandimenta , quæ potius ſunt meretricũ. Deinde ſubdit,&.i.etiam, tum.i.tunc, cum tecũ habebam cõmercium,attribuebas ſup.mihi iſtud. Vel potius ſit intelligatur. Tum.i.tu ne aſcribis mihi iſtud ꝙ me non decet,ſed meretricum eſſe ſolet. Deinde ad aliud ſermonẽ conuertit. B. ò Pam. recte.i.nõ prouide,nec temere , nec incõſulte amaſti vxorem tuã Philumenam . Nam nunquã viderã eam oculis meis ante hunc diem . ꝙ noſſem i.ꝙ ſcirem,vel meminiſſem , ſeu animaduertiſſem.ſ.me vidiſſe alias. Nam ꝙ oſtendit & refert orationem præcedentem ipſa viſa eſt mihi perliberalis.i.valde, & honeſte venuſta, hoc eſt viſa eſt mihi eſſe ea venuſtate , qua mulieres liberas & optimates decent . P. Dixtin'.i. dixiſti ne verũ? bene inſtanter ex meretrice quærit de forma vxoris, vtpote quæ ſit pulchritudinis perita dijudicatrix. vel ꝙ fœmina vel quod æmula ſit. B. O Pamphile ita Dij ament me,vt ex animo dico,iurandi modus eſt. P. Dic mihi.i. reſpõde mihi nunquid.i. verum dixiſti iam aliquid harum rerũ patri meo Lacheti . B. Nihil dixi de his rebus . P. Neq; eſt adeo.i. valde , vel in tñ, ſeu ita opus aliquid harum rerũ patri dicere,mitto.i.omittas dicere quidquam. Alij libri hũc mutito à mutio mutis, & tunc eſt ſenſus, mutito.i.celato, taceas, occultes,ſecreto teneas illud ꝙ factum eſt. Nam interdũ mutire (vt vult Don.) ſignificat tacere,nihil facere,nec dicere,vnde & mutos dicimus. Interdũ mutire (vt Feſtus inquit) ſignãt loqui. Ennius, Palam mutire homini plebeio piaculũ eſt. B. Placet mihi ꝙ hoc

factum eſt, non fieri notum.ſ.omnibus, itidem.i.ſimiliter, vt.i.ſicut, in alijs comœdijs fieri ſolet, vbi.i.in quibus comœdijs, omnes reſciſcunt.i.poſt factũ ſciunt omnia, quæ facta ſunt. Hic.i.in hac comœdia, vel in hac re, hi quos par fuerat.i. decuerat reſciſcere.i. venire in cognitionem facti. ſciunt quid actũ ſit, ſed illi quos non eſt ęquum ſcire quid factum ſit, neq; reſciſcent.i.non cognoſcent ea alio, neque ſcient per propriam opinionem, immo etiam.i.ſed etiam, dabo.i.dicam vel ſuggeram, atq; ſuppeditabo, qui i.quo modo, vel vnde credas factum facilius occultari.i.celari. Myrrhina dixit ita Ph.tuo ſocero, ſe habuiſſe fidem.i.veritatem vel probationem, au adhuc receptarem te meo iureiurando.i. meo ſacramẽto & propterea quia ſciuit veritatem, dixit te eſſe purgatum i excuſatum ſibi.i.apud ſe Pam.optime eſt i.optime ſe res habet, & ſpero hanc rem eſſe venturam nobis ex ſententia.i.ad votũ. Par. O here.ſ. P. Ne.i.verũ licet.i.permittitur, conceditur mihi Par. ſcire hodie ex te.i.à te, quid boni i.ꝙ bonum ſit ꝙ feci, aut quid iſtud eſt ꝙ vos agitis.i.loquimini, vel tractatis. P. Non licet tibi ſcire. Par. Tamen ſuſpicor.i. coniecto aliquantulũ quid ſit. Deinde ſubdit verba cogitantia apud ſe egon'.i. verũ ego feci ſup. hunc Pamph reducem ab ortu in lucem, vt prius dictum eſt, quo pacto.i.quo modo hoc feci. P.° O Par.tu neſcis quantum hodie profueris mihi, & ne ſcis ex quãta erumna.i.miſeria, extraxeris.i. eduxeris, eripueris me. Par. Imo vero i.ſed certe, ſcio quantũ profuerim tibi, nec.i.& nõ, feci hoc.i.tibi non profui imprudens.i. inconſideratus per imprudentiam cum non cogitarem non prodeſſe. P. ego ſatis ſcio iſtud videlicet te feciſſe conſulto, vt mihi prodeſſes. Par. An quidquam.i.aliquid prætereat temere.i.inconſulte, Par. Id eſt me.i. an Parmeno aliquid temere ignoret. Nam hęc res præterit me, ſignificat hanc rem ignorare. An ergo Parmeno aliquid ignoret ꝙ vſus ſit.i vtile ſit, vel opus ſit facto.i.facere, ablatiuus participij pro infinitiuo, vt Sal. Mature facto opus eſt, facto pro facere. P. O Parmeno ſequere me intro in domum. Par. Sequor te. Deinde ad ſpectatores dicit, equidem hodie feci imprudens.i. non ſuſpicans me id facere plus boni. quàm vnquam fecerim ante hunc diem, ſciens.i.conſulto, cogitato, dedita opera, ſeu de induſtria. Valere.i.diſcedite cum ſanitate, & plaudite.i.gratulamini poetæ & actoribus ego Calliopius partium poetæ defenſo recenſui.i. diligenter recognoui hanc comœdiam, & cenſuræ meæ iudicium adhibui illi.

Lato. Argumentum } Lætitia Pamphili ob patefactũ errorem in Philumenam. {Viſum eſt} Refertur ad dictum Pamphili, vide. {Quis me for.} Exclamatio lætãtis. {Pro hoc} Hoc totum cum geſtu pronunciandum eſt. {Egone qui } Hyperbole. {Obitus} Occurſus. {Recte amaſti} Honeſta cõmendatio ad conciliandam gratiam coniugum. {Placet non}.i.non placet hic omnia reuelari ſicut in ceteris comœdijs, nempe Philumenã ante nuptias cõpreſſam fuiſſe. {Here.} Ruſus exprimuntur Parmenonis mores. {Egone hunc} Eſt memor dicti Pamphili, & eſt eclipſis. {Immo vero} Simulat ſe ſcire vt ad indicandum prouocet. {Ego iſtic} Ironia. {Equidem plus} Hoc ad ſpectatores.

Patr. Mars. Vide mi Pam. {Quàm immodicus affectus inſperatum & ſubitum gaudium ſit, & lætitia ex lõgioribus doloribus & animi perturbatione, hac ſcena exprimitur, Ea quæ inſperata ſunt. cum nunciantur non facile admodũ fidem inueniunt, nec creduntur. Hoc ſequũtur panor, difficultas, & deſperationes. Gaudium autẽ comitem habet, vt ait Seneca lib. 1 .de Ira, exultationem, exultatio tumorem, & nimiam ęſtimationem ſui. Cicero gaudium putat eſſe affectionem animi alicuius, præſentis boni opinione conceptam, ſed tantummodo in interioribus, hoc eſt animo & mente ſedem habere. Lætitiam vero etiam in externis geſtibus redundare, & hominem externũ occupare. {Deus ſom} Hoc eſt fortunatiſſimus, feliciſſimus, quòd deorum vita beatiſſima vulgo habeatur. {Orco} Orcus, & Puto & infernus.

Glar. In huius ſcenę primis decem verſibus ingens difficultas eſt à nemine adhuc bene diſcuſſa ipſe etiã vehementer anxius. Sed aggrediamur bonis auibus. Lector audaciam noſtrã boni conſulat dabimus ſaltem occaſionẽ alij diligentius ea exactiusq; conſiderãdi. Primus verſus iamb eſt tetr.cat. in cuius primo loco anapæſtus eſt, correpta e, in Vide, niſi bacchiũ quis malit. Secundo loco dactylus eſt, tertio ſpondeus, videlicet vt ipſa legamus verſum,

Vide mi Parmeno, ſodes etiam, vt mihi hæc certa & clara attuleris.

Ita Mihi monoſyl.totũ eliditur. Quatuor deinde ſunt iamb tetr. acat. In quorum 2. Certon' legendum, & Deus monoſyl.niſi bacchium loco quarto conſtituamus In quinto loco ſpondeus eſt; Nam Ita poſt Eſt legendum. Hactenus non magnopere diffido quin bene de his quinq; conſtet ratio. At de ſequentibus quinq; valde hæreo, dicam tñ ꝙ ſentio. Sextus huius ſcenæ verſus trochaicus eſt cat.tetr. Septimus iambicus tetr.cat ſed ita legendus.

Eaq́ue hoc te nunciare mihi iuſſit, ita eſt factum? P. Ita eſt.

Quòd ſi legitur vt vulgo habent exemplaria erit troch tetram. acat. vt alibi diximus, ſed iambicum malim. Octauus eſt dimeter, vel troch. catal. vel iambicus acat. trochaicus ita.

Quis me eſt fortunatior? Iambicus ita,

Quis eſt me fortunatior?

Nonus eſt iambicus tetr.acatal. ita legendus,

Venuſtatisq; adeo plenior? Ergo ne te pro hoc nuncio.

Vt vel Ego ſecũdam habeat longam, vel Pro integrum maneat. Decimus eſt iambicus tetr. catal.atq; ita legendus.

Quid donem? quid, quid neſcio. P. at ego ſcio. Pam. quid? Par. nihil enim. nam

Vndecimus eſt ruſus troch. tetr. acat. quem ita lego,

Necq́ue in nuncio, nec in me ipſo boni quid ſit ſcio,

Vt prima de Necq; poſitione producatur, vt reuera ex Nec & q; compoſitum eſt, & eo modo etiam Hor. poſuiſſe putatur, Necq́ue polymnia. quanquam quid commẽtatores eo in loco dicant, me haud latet. Ego de hac re cum nemine certauero. Qui duo deinde ſequuntur, ſunt iambici tetr. acat.

Ego ne qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris.
Sinam ſine munere à me abire? ah nimiũ me ingratum putas.

Quid deinde ſequuntur quinq; ſunt iambici ſenarij. In quorum vltimo vel Tuam monoſyllabum eſt, vel creticus eſt loco tertio. {Vt voluptati obitus, ſermo, aduentus tuus, quocunq; adueneris} Vndecim nunc ſequuntur iambici acatal.tetr. In quorum primo haud dubie creticus eſt loco primo & quinto. Quanquã in quinto loco Tuus monoſyllabum eſſe poteſt. In tertio verſu eſt conſonantis loco in Homo. nam quòd præcedit m, nõ eliditur. In 4. legendum, Ha ha hæ, Tun' & Mihi monoſyllabum totum eliditur, aut creticus eſt loco ſecundo. In 5.vel Meis, & Eam ſunt monoſyllaba, vel tertio loco amphibrachys eſt & loco quinto creticus. In 6.verſu Dij corripitur, non eliditur. In 7.vel Mihi monoſyllabum, vel creticus eſt loco primo. In 8.vel Nutito legi poteſt media correpta per n, vt ſit à Nutito frequẽtatiuum vel Mutito, vt ſit à Mutio, ſic autem media producta fuerit. verſus vtrunq; patitur. In nono creticus haud dubius loco primo eſt Et Don. Hic legit, non Hi. at hoc nihil ad carmen. {Myrrhina ita Philippo dixit iniurando meo } Sequuntur quinq; trochaici tetr. catal. In quorum tertio nõ eſt omittendũ verbum Eſſe. In 4 vel Ne abijciendum, vel, & ꝙ malim creticus eſt loco ſecundo. Nam in hac ſcena creticis frequenter vſus eſt. Quod & ſequente verſu patet, vbi & loco primo & ſexto reſidet, & quanquam loco primo dici poteſt, nõ tamen n, loco ſexto In Tamen. Sextus deinde ac tres ſequentes ſunt iambici tetr. acatal. In quorum ſecundo Me ante Extraxeris omittendum non eſt. In 3.creticus eſt locis primo & ſeptimo, quanquã ſeptimo s, elidi poteſt in Satis. In 3.à fine verſu, bacchius eſt loco quarto, & s, eliditur in Vſus. Poſtremi duo ſunt trochaici tetr.cat. quales in omnium comœdiarum fine huius Poetæ. omnes enim Terentij Comœdiæ ab iambici ſenarijs incipiunt, & in trochaicos tetr.catal.finiunt. quod ideo admonemus, quod in quibuſdam libris ad vltimum verſum adnotatũ reperimus, Senarius trochaicus. qui ſepararunt illud Plaudite, tanquam nihil ad carmen attinens, cum verbũ Plaudite carmen concludat in omnibus huius Poetæ Comœdijs.

TERENTII PHORMIO.

FABULAE INTERLOCUTORES.

Phormio paraſitus,
Demipho ſenex,
Antipho adoleſcens,
Geta ſeruus,
Dorio leno,
Chremes ſenex.
Phædria adoleſcens,
Dauus ſeruus.
Sophrona nutrix.
Hegio, Cratinus, Crito } *aduocati.*
Nauſiſtrata matrona.

C. SVLPICII

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

Chremetis frater aberat peregre Demipho
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clã habebat Lemni uxorẽ, et filiã.
Athenis aliam coniugẽ, & amantẽ vnice
Gnatum fidicinam. mater e Lemno aduenit
Athenas: moritur; virgo ſola (aberat Chremes)
Funus procurat. ibi eam viſam Antipho
Cum amaret, opera paraſiti vxorem accipit.
Pater, & Chremes reuerſi fremere: dein minas
Triginta dant paraſito, vt illam coniugem
Haberet ipſe. argento hoc emitur fidicina.
Vxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

ARGVMENTVM.

Chremes & Demipho fratres fuerunt, quorum Chremes fertur habuiſſe duas vxores, alteram diuitem Athenis, alteram pauperem Lemni idest in illa inſula patria vulcani, ex diuite ſuſtulit filium Phædriam nomine, ex paupere vero ſuſcepit filiam Phanium nomine. Conuenerat autem Chr. cum fratre Demiphone, qui vnum filium Antiphonẽ habebat, vt daretur nuptui Phanium Antiphoni, ita vt res ad exitum deduceretur. Demipho iuit in Siciliam, & Chr. Lemnum ad accerſendam filiã. Interea mater & filia venerunt Athenas quærendi Chr. gratia, neque eum inuenerunt, quod apud vxorem pauperem dicebat ſe nominari Stilphonem, & apud diuitem Chr. proinde petentibus Stilphonem nemo oſtendere potuit, moritur illic paulo poſt mater remanſit filia ſola, in cuius amorem forte Antipho exarſit & opera paraſiti eam duxit in vxorem. Vbi autem redierunt ambo ſenes, inuenerunt Antiphonem duxiſſe vxorẽ in abſentia ſua, neque ſciebant eam eſſe Phanium. Nam Chremes, vt eam genuerat, iam certe ex teneris annis eam non viderat. indignati ſenes admodum dederunt operam, vt diſiungerentur, & vt eam Phormio paraſitus duceret vxorem. Dedit Chremes Phormioni nomine dotis triginta minas, quas Phormio paraſitus dedit Phæd. gratia comparandæ Citharistæ a Lenone, quam vehementer amabat. Interea Phanium agnoſcitur filia Chr. & mutatum eſt conſilium, ac nuptiæ confirmata quo facto cœpit Chr. repetere ſuas minas a Phormione, quas iam Leno poſſidebat. Vt autem vidit Phormio Chr. ſic acerbe exigentem, prodidit eum Nauſiſtratæ propriæ vxori, quã Athenas habebat, itaque ſenex libidinis reus ab ea vxore non ante veniam meruit, quam & triginta minarum, & amoris Citharistriæ veniam dediſſet filio. Dicitur autem hæc fabula Phormio, quo vocabulo lingua græca ſtramen nauticum ſignificat, ex cuius vilitate paraſitus ab Apollodoro Phormionis nomine nuncupatur eſtq; tota motoria, & quaſi in affectibus conſtituta, vt ſatis liquebit in progreſſu.

DONATI PROLEGOMENA IN PHORMIONEM.

Hanc Comœdiam, manifeſtũ eſt prius ab Apollodoro ſub alto nomine, hoc eſt ἐπιδικαζόμενον Græce ſcriptam eſſe q̃ Latine à Ter. Phorm. Quamobrem nulla dubitatio eſt, hanc ſolam eſſe cui nomen poeta mutauerit, & errare eos qui in hac Phormionem paraſitum putat à formula litis, quàm intenderit, nominatum, cũ Græca lingua fiſcus ſparteus & ſtramen nauticum ſic dicatur, à cuius rei vel capacitate, vilitate etiam ab Apollodoro paraſitus Phormionis noĩe nuncupatur. Hæc igitur proprie tota motoria eſt, & in affectibus conſtituta pene maioribus, q̃ comicus ſtylus poſceret, niſi ꝙ arte poeta omnia moderata ſunt, Primas in ea partes, vt ipſe poeta profeſſus eſt, tenet Phormio, ſecũdas Geta, tertias Demipho, ſubinde ceteri, prout cuiusq; actus oſtendit. Prologus Phormionis nimis cõcitatus eſt, adeo vt ipſe ſemet veluti reprehendat ob hãc ipſam peruicaciã, & ſimul argũ ſuæ purgationis inducat. Atq; in ea cũ & Protaſis, & Epitaſis, & Cataſtrophe magni molіminis & negocij ſint, ita varijs leporibus aſperguntur, vt etiam rerũ triſtium grauitatem poeta lepidus comica ſerenitate tranquillet. Hæc acta eſt ludis Megalenſibus, Lucio Cornelio Merula Aedili Curuli, & L. Poſthumo Albino, agentibus L. Caſſio Attilio, & L. Ambiuio, modos faciente Flacco Claudij filio tibijs ſerranis, totaq; de verbis faceti ſſimis, & geſtum deſiderantibus ſcenicum & ſuauiſſimis ornata canticis fuit. Editaq; eſt quarto loco, M. Valerio, & C. Fannio Coſſ. Perſona etiam in huius protaſi non vna eſt, ſed duæ, quarum altera extra argumentum poſita eſt, cui narratur fabula, altera in argumento quæ narrat fabulam. Argumentum quoq; non ſimplicis negotij habet, nec vnius adoleſcentis, vt in Hecyra, ſed duorum, vt in ceteris fabulis. Scire autẽ conuenit vno die tranſigi Phormionem, non vt Heautontimorumenon duobus. Prologus correpte ἀπὸ τοῦ προλέγειν dicitur, non producte ἀπὸ τοῦ πρωτολέγειν. nam officium prologi ante actionem quidem rei ſemper eſt, veruntamen & poſt principium fabulæ inducitur, vt apud Plautum in Milite glorioſo, & apud ceteros magnæ auctoritatis veteres poetas.

ARGVMENTVM.

Cum Chremes Demiphonis frater ad fictio ſibi ad fallaciam nomine, quo Stilphonem ſe dici fecerat, duas eodem tempore habuiſſet vxores Athenis diuitem, pauperem Lemni: ex diuite ſuſtulit filium, qui dictus eſt Phædria: ex paupere furtim ſuſcepit atque educauit filiam, Phanium nomine, eamq; conſilio cum fratre habito deſtinauit filio eius Antiphoni vxorem dare. Quibus cõplacitis, vno tempore profecti Athenis ſenes. Demipho in Ciliciam, Chremes Lemnum ad accerſendam filiam quæ iam illinc cum matre nauigauerat, occaſionẽ dederunt amandi adoleſcẽtibus. Nam ſtatim Phædria Citharistrã ſub lenone cepit ardere: Antipho illam filiam patrui Phanium deſponſatam ſibi, neſciens neſcientem, mox vt Athenas venit, nec patrẽ reperit falſa duplici eius nomine, matrem mortuam dum lamentatur adamauit: conſilioq; & opera paraſiti ſecũdum leges Athenienſium, quaſi ſibi cognata eſſet, tanquam in iure victus & velut coactus, eam accepit vxorem per abſentiam patris. Qui cum aduenіſſet, & vellet eam expellere primo cõfutatur per impudentiam paraſiti poſt cum ſuo fratre ſic decipitur, vt dum eam credit ab Antiphone poſſe diſiungi, eam paraſitus ipſe ducat vxorem, & det daturo triginta minas præſentia dotis puellæ nomine, quas Phormio acceptas Phædriæ dedit ille, lenoni ad Citariſtriam redimendam. Quibus geſtis tandem Chremes agnoſcit filiam ſuam coniunctam eſſe fratris filio, Quare dum mutato conſilio triginta minas a Phormione per rixam conatur exigere, per eundem proditus vxori ſuæ Nauſiſtratæ eſt, & factus libidinis reus, non ante veniam meruit a matre familias, quam & triginta minarum, et amoris Citharistriæ veniam dediſſet filio. Primus actus eſt, in colloquio Daui & Getæ per quos deſcidit populus argumentum. Secundi actus tenor continet aduentum ſenis turbulentum, & eiuſdem iurgium aduerſus Getam & Phædriam. Tertio actui attribuuntur litigium ſenis & Phormionis tum conſultatio cum aduocatis. tum Antiphonis in ſcenam reditus. colloquiumq; cum Geta. tum lenonis & Phædriæ colluctatio tum adhortatio Getæ de inueniendo argento ad redimendam Phædriæ Citharistriam. Quartum actũ iſta concelebrant, aduentus Chremetis: eiuſdemq; cum fratre deliberatio per errorem de eijcienda Phanio Getæ verba de fallendis ſenibus. Antiphonis oratio apud ſemetipſum de amore tractantis. Getæ rurſus cum ſenibus calida, & mox cum Antiphone de eadem cauſa ſimplex diſputatio, ſenum inter ſe colloquium de expulſione mulieris. & ad extremum verba Chremetis agnoſcentis nutricem, ac per eam filiam ſuam cũ Antiphonis coniunctam. In quinto actu per Demiphonis errorem Phormio accipit argentum dotis nomine, & conuenitur Nauſiſtrata vt exire domo compellat Phanium nunciatur Antiphoni, et Phormioni per Getam, Phanium a patre agnitam permiſſamq; vt vxor habeatur quæ cum ita nupta ſit, expoſcitur argentum a Phormione per rixam ſenum, a quibus ille oppreſſus, rem omnem aperit Nauſiſtratæ. ad quod primum irata, vt in tali re vxor, mox lenitur in fine fabulæ, & tutiſſimum a patris iracundia præſtat Phædriam.

ACTA LVDIS ROMANIS L. POſthumio Albino, L. Cornelio Merula Aedilib. Cur. Egere L. Ambiuius Turpio, L. Attilius Prænestinus. Modos fecit Flaccus Claudij. Tibijs Imparib. tota græca Apolladoru. Epidicazomenos facta IIII. Cn. Fannio, M. Valerio Coss.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic prologus concitatus eſt, vtpote qui in L. Lauiniũ Poetæ æmulũ inuehitur, à quo grauiter laceſſitus parta referre mollitur, Eſtq; hic initium ſpectatorem prouocans in odium perſonæ aduerſarij, coniunctum cum inſinuatione ad beneuolentiam perſonæ Terentianæ conciliandam.

Senarij.

PROLOGVS.

POSTQVAM poeta vetus poetam non poteſt
Retrahere à ſtudio, & tranſdere hominem in ocium.
Maledictis deterrere, ne ſcribat, parat;
Qui ita dictitat, quas antehac, fecit fabulas,
Tenui eſſe oratione, & ſcriptura leui,

* fecit *Quia nuſquam * ſcripſit inſanum adoleſcentulum*
Ceruam videre fugere, & ſectari canes,
Et eam plorare, orare vt ſubueniat ſibi.
Quòd ſi intelligeret, olim cum ſtetit noua,
Actoris opera magis ſtetiſſe, quàm ſua.
Minus multo audacius, quàm lædit, læderet;
Et magis placerent, quas feciſſet fabulas.
Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cogitet,
Vetus ſi poeta non laceſſiſſet prior.
Nullum inuenire prologum potuiſſet nouus
Quem diceret, niſi haberet, cui malediceret:
Is ſibi reſponſum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam eſſe poſitam, qui autem tractant muſicam,
Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reijcere:
Hic reſpondere voluit, non laceſſere,
Benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene:
Quod ab ipſo allatum eſt, ſibi eſſe id rellatum putet,
De illo iam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cum ipſe de ſe finem non facit.
Nunc quid velim, animum attendite. apporto nouam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant;
Quia primas partes qui aget, is erit Phormio
* geretur *Paraſitus, per quam res * agetur maxume.*
Voluntas voſtra ſi ad poetam acceſſerit,
Date operam, adeſte æquo animo per ſilentium;
Ne ſimili vtamur fortuna, atque vſi ſumus,
Cum per tumultum noſter grex motus loco eſt:
Quem actoris virtus nobis reſtituit locum,
Bonitaſq́; voſtra adiutans, atque æquanimitas.

DON. POSTQVAM poeta vetus poetam nô poteſt} Hoc loitium à deſtructione perſonæ aduerſarij ſumitur, coniunctum cum inſinuatione perſonæ Terentianæ. {Poſtquã poeta vetus poetã non poteſt} Nota poſtquam apud veteres non præterito modo, ſed etiam præſenti tempori adiungi. Vt, Poſtquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit. Quanquam ſunt qui poſtquam ſimpliciter pro quoniam accipi velint. {Poſtquam poeta vetus} Qui iam diu eſt, non qui iam diu fuit. Ergo vt vinum vetus non vetus, vt Ennius. {Poſtquam poeta vetus poetam} Iocunda repetitio, vt, Diua deam &, Notos pueri puer in due vultus. {Poſtquã poeta vetus poetam nô poteſt} ἀντίθετον primum per σύλληψιν primam, ita vt extrinſecus nouum audiri poetam oporteat. {Retrahere à ſtudio} Sic loquitur, quaſi rem ſcenicam magis lædere voluerit Lucius, quàm Terentium {Tranſdere} Tranſdere veteres ſonantius, quod nos lenius dicimus tradere, vt tralatum, nos tranſlatum è contrario. {Et tranſdere hominem} Comice & venuſte inſeruit hominem, vt, Leuibus huic hamis conſertã auroq́; trilicem Loricam, quã Demoleo detraxerat ipſe Victor apud rapidum Simoenta ſub Ilio alto: Donat habere viro decus & tutamen in armis. {Maledictis deterrere} Senſus hic eſt, Ipſe ſe, inquit, aduerſarius facit victum qui à rebus excuſſus, ad verba delapſus eſt. {Maledictis deterrere} Deeſt eum. vt, Quarum, quæ forma pulcherrima, Deiopeiam Connubio iungam ſtabili. {Qui ita dictitat} Impudentiam oſtendit per frequentatiuum verbũ. {Quas antea fecit fabulas} Et hic lentum accuſatorem facit, qui præterita ingerat, & de quibus iam ſit iudicatũ in melius. {Tenui eſſe oratione, & ſcriptura leui} Imperitum inducit criminatorem, qui hoc obijciat, quod proprium debet eſſe Comici ſtyli. Reuera autem hoc deterior Menandro Teren. iudicabitur, q minus ſublimi oratione vteretur. quod ipſum nunc purgat, dicens in tragœdia altiora tranſire poſſe. {Quia nuſquam inſanum ſcripſit adoleſcentulum} Ideo videmus leues, tenueſq́ue, inquit, quia nô in comœdia prodigia facta ſunt, & tragœdias incitauimus. Et callide hic non ſolum errorem reprehenderit, ſed etiam imperite ſcripſiſſe ipſum oſtendit Luſcium Lauiniũ. {Scripſit} Legitur & fecit. {Adoleſcentulum} Vt comicam perſonam oſtenderet artificioſe imminuit adoleſcentulum, quo magis perſona à ſublimitate diſcederet. {Ceruam videre, fugere, & ſectari canes} Hic affectus à comœdijs remouendus eſt. {Ceruam videre, & fugere, & ſecta.. canes} Ambiguitas per accuſatiuorũ caſum, perſeuerans vſq; ad vltimum de induſtria, vt etiam ipſa perplexitas odioſa ſit. {Et eam plorare, orare, vt ſubueniat ſibi} Hæc omnis περίστασις tragica eſt, & ideo in comœdia vitioſe inducitur. {Cum ſtetit olim noua} Bene hoc poſitum eſt. poterit.n.reſponderi, Cur igitur ſtetit, & non exacta eſt à populo? {Cum ſtetit olim noua} Recte olim, q.d Cũ adhuc Terent. non ſcriberet, penuria meliorum eſt probata. Deinde q aït noua, hoc ſignificat, omnia carmina nouitate ipſa commendari, etiamſi nullius momenti ſint. {Actoris opera ſtetiſſe} Vna opera & ſuffragium ſcenicorum comparat & lædit aduerſarium. {Minus multo audacter} Noue dictum Minus multo audacter: vt cum dicamus nos, minus audacter. {Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cogitet} Omne quod in mentem venit, aut cogitamus, aut dicimus, vt Virg. & mihi iam multi crudele canebant Artificis ſcelus, & taciti ventura videbant. Hic ſenſus eſt, Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut cenſeat, improbus eſt Ter. qui omnes prologos de maledictis facit, habeat is hoc reſponſum ſibi, aduerſarium coegiſſe qui prouocauerit. Nam quid faceret Terentius, cum de palma artis muſicæ certandum videat eſſe ſibi? {Laceſſiſſet prior} Aut laceſſiſſet abundat, aut prior. {Nullum inuenire prologum} Prologum modo, non hominem, ſed verba ſignificat. {Nouus} Hic q ſupra prætermiſit, veteri ſuppoſuit, nouum {Niſi haberet cui malediceret} Miſe haberet, quaſi dubiũ non ſit maledicendum eſſe Luſcio. {Is ſibi reſponſum hoc habeat} Huic rei per qualitatem reſpondet, aduerſarium cogere, vt ſic agat. {In medio palmam omnibus eſſe poſitam} Senſus hic eſt, Inueniret, inquit, ſed malnit, cum de palma certandum ſit, aduerſario reſponderet lædenti. Verum oratorie manifeſta ſoluere nô curauit, hoc eſt nullum inuenire prologum potuiſſe Terentium. & hoc enim obijciendum fuit omnibus, & nouis, & veteribus poetis. Palmam pro cauſa certaminis poſuit. Et ideo non eſt mirandũ, ſi pugnant quibus cauſa certaminis præſto eſt. {Qui aũt tractant muſicam} Virgilius, - nec quidquid vbique eſt gentis Dardaniæ magnũ quæ ſparſa per orbẽ. Et ποιηταῖς pro qui comœdia ſcribunt. {Ille ad famem, hunc ab ſtudio.} Hic maxime incipit ſoluere quod ſibi ſuperius ipſe propoſuit. {Ille ad famẽ hunc ab ſtudio} Nunc quid eſt, inquit, poetam vituperare, niſi ad famem reijcere? nam poetæ probi ſuas, vendebant fabulas, & harũ precijs alebantur. {Ille ad famem hunc ab ſtudio} Cur laceſſitus reſpondes? certamen eſt, inquit. {Ab ſtudio ſtuduit} Vetuſte: vt, Luſerat ludum, & pugnam pugnauit. {Benedictis ſi certaſſet} Quia ſupra dixit in medio omnibus palmam eſſe poſitam, quaſi dicat quidquid in certamen venerit, in eo vincendos æmulos eſſe. {Si certaſſet} Certaſſet ἀντὶ τοῦ prouocaſſet ab eo quod præcedit, id quod ſequitur. Virg. - nec te certaſſe priorem Pœniteat. {Audiſſe bene} Bene audire, eſt bene dici, laudari. {Quod ab illo allatum eſt} .i. maledictũ. {Quod ab illo allatum eſt, ſibi eſſe id relatũ putet} Prouerbiale eſt, Quod dedit, recepit. Et geminauit L: vt Relliquias Danaum. {De illo iam finem faciam dicũdi mihi} ἀπὸ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ λέγοντος. {Dicundi mihi, peccandi cum ipſe de ſe finem non facit} Et mihi, & de ſe proprie poſitum eſt, & præterea ἀμφιβολία. {Peccandi} Maledicendi. {Peccandi cum ipſe de ſe finem} Prius, inquit. Ego de illo finem faciã, quàm ipſe de ſe. An prius dicendi ego faciam quàm ille peccandi finem? Non facit, pro non faciat, vt, Mirum ni ego me turpiter hodie dabo. {Nunc quid velim; animum attendite} Deeſt, Quæritis. vt ſit, Nunc quid velim, quæritis? animum attendite. {A porto nouam} Nouam, Latinam dicit. {Epidicazomenon quam vocant comœdiam} Hic manifeſte errat Terentius, nam hæc fabula quum tranſtulit, Epidicazomene dicta eſt à puella de qua iudicium eſt, cũ ſit alia Epidicazomenos euſdem Apollodori. Debuit ergo dicere Epidicazomenon Græci, Latini Phormionem nominant. φορμιὸν tegiculum dicunt Græci quo insternitur pauimentum, vnde Phormio correpta prima ſyllaba apud Apollodorum eſt. Non ergo à formula, vt quidam putant, dictum eſt. Ergo inde paratus viliſſimæ conditionis homo, nomen accepit. {Quia partes primas qui aget} Primas, nunc, maximas. ad actorem enim retulit. Cic. Sæpe illum qui eſt ſecundarum aut tertiarum partium. {Phormio eſt} Si à formula eſſet nomen comœdiæ, primam produceremus ſyllabam: ſi à Phormione, corripere debemus. {Per quẽ res agetur maxime} Quia primæ partes etiam aliud ſignificant. non ergo nunc primum actum dicit, ſed ſummas partes. Et bene maximæ: quia & per alios. Voluntas veſtra ſi ad poetam acceſſerit, pro, ſi faueritis. Noue ſic voluntatem, pro fauore poſuit. {Adeſte æquo animo} Fauor in comœdia ſilentiũ ſpectatoris eſt. Recte ergo addidit Per ſilentium. {Aequo animo} Nunc propoſitio eſt. {Ne ſimili vtamur fortuna atq; vſi ſumus} Ne populum læderet, fortunam maluit accuſare. {Cum per tumultũ noſter} Apparet Hecyram ante Phormionem

Phormionem actam eſſe : cui contigit id quod quæritur, populũ ſubaccuſans. {Nuſter grex motus loco eſt} Locus, eſt diſtributio temporum, quæ cuiq; in ſpectaculũ venturo attribuuntur ab Aedilibus vnde locus motus dicitur, qui ſuas horas nõ obtinuerit inter præcedentes & conſecuturos. Ergo proprie. Sic & Cic. Loco ille motus eſt, cũ eſt ex vrbe pulſus. {Quem actoris virtus} Vbiq; laudat actorem. eſt enim poetæ vtile. {Quem actoris virtus} Qui excluſus toties, animum nõ abiecerit, ſed perſeuerauerit agere ideo virtus. {Reſtituit locum} Bene repetiuit locum, vt ἀμφιβολίαν vitaret ne Quem tumultum dicere videretur. {Bonitasq; veſtra adiutans, atq; æquanimitas} Bonitas in omnibus generaliter rebus eſt, Aequanimitas in ſpectando, An bonitas in probandis his quæ bona ſunt. Aequanimitas in ignoſcendis vitijs atq; delictis? An ταυτολογία eſt? An bonitas circa omnes: Aequanimitas circa Terentiũ? {Bonitasq; veſtra} Ne totũ actori tribuens, nihil populo præter culpã reliquiſſe videretur, honoris cauſa hoc addidit. {Adiutans} Sic veteres dicere maluerũt quàm adiuuans.

Gvin. POſtquam poeta, &c. {Hoc initium ad deſtructionem perſonæ aduerſarij ſumitur coniunctum cum inſinuatione Terentianæ. Loquitur autem poetę defenſor, qui cum ſuorũ actorum grege eſt acturus comœdiam. Poſtquam poeta vetus. ſ. Luſcius Lauinius. vetus. i. carioſus, quaſi rancidus, vel qui iam longo tempore poeta fuit. non poteſt retrahere, id eſt reuocare inuitum poetam Terent. à ſtudio componendatum comœdiarum vbi eſt opus vehementi ſtudio, & poſtquam non poteſt tranſedere, vetuſte pro tradere. i. transferre, traducere, conuertere hominẽ, ſcilicet Terent. in ocium. i. in vacationem ſtudij, & ceſſationem laboris. parat. i. molitur. ſ. poeta vetus. deterrere. i. deflectere dehortari, diſſuadere, maledictis. i. contumelijs, ſeu cõtumelioſis carptionibus, ſeu reprehenſionibus, ne. i. vt non. ſcribat, id eſt comœdias componat, qui poeta vetus ita dictat. i. frequenter iactat, fabulas, id eſt comœdias, quas poeta noſter facit, ante hoc tempus eſſe oratione tenui, quantum ad ſententias, ſeu ſenſum ac prolatum, & eſſe ſcriptura leui. i. non eſſe compoſitas verbis grauibus ac exquiſitis, ſed leuibus & facilibus. Nam ſcribit qui verba adhibet, inquit Donat. propterea ſcriptura eſt in verbis. Et quidem reprehendit illud quod congruit comœdiæ. Nam ſi ſublimi oratione vteretur poeta, tranſiret in tragicum ſtilum, quem admodum fecit Luſcius Lauinius. Dictat ergo fabulas poetæ noſtri eſſe tenui oratione, & leui ſcriptura, quia poeta noſter nuſquam, id eſt in nullo loco ſuarum comœdiarum ſcripſit id, quod Luſcius ſcripſit inepte, videlicet adoleſcentulum inſanũ, id eſt furibundum, videre ceruam fugere, & videre canes ſectari eam ceruam & videre eam ceruam plorare & orare, vt ipſe adoleſcẽtulus ſubueniat ſibi ceruæ. Quod. i. ſed ſi intelligeret ipſe poeta vetus. cũ, id eſt quando, fabula eius noua, & propterea placens ſtetit, id eſt placuit ſecundũ Seruium, olim, id eſt iampridem, cum erat ſcriptorũ penuria, nec dum ſcribere poeta incepiſſet. Si ergo intelligeret, eam ſtetiſſe, id eſt placuiſſe. magis. l. potius. opera, id eſt induſtria actoris. i. recitatoris & luſoris (vt ita dicã) quàm ſua opera. i. quàm ſua induſtria, qua fuiſſet vſus in ea componenda, læderet ipſe poeta vetus, id eſt morderet carperet, taxaret, offenderet noſtrum poetam multo minus audacter, quàm nunc lædit, & fabulæ ſupple quas fabulas feciſſet, magis placerent. vel ſi vis intellige caſum pro caſu ſic, & fabulas, id eſt fabulæ quas, &c. Nunc ſic ſi quis eſt qui dicat hoc quod ſequitur, aut qui cogitet ſic. i. hoc modo qui ſequitur. Si vetus poeta Lauinius non laceſſiſſet. i. prouocaſſet. prior, vacat prior. nam nemo laceſſet, niſi prior prouocet & irritet, nouus poeta noſter nullum potuiſſet inuenire. i. excogitare. prologũ. i. prologuium, præfationem. non enim prologus hic hominem ſignificat, vt in Heautont. ſed verba, quem prologum diceret, id eſt apte componeret, vel eloqueretur, niſi haberet hominem cui malediceret. is qui taliter cogitat, & dedit, habeat ſibi hoc reſponſum, id eſt vel hanc reſponſionem, vt reſponſum ſit neutri generis & ſubſtantiuum, vel vt reſponſum ſit participium præteriti, vel habeat. i. putet, hoc reſponſum eſſe ſibi per paſſiuum verbum. deinde ſubdit reſponſione, videlicet palmam. i. cauſam certaminis, puta pretiũ victoriæ eſſe poſitam in medio. i. in communi omnibus, qui tractan. i. exercent, artem muſicã. i. artem poeticam, cui præſunt muſæ, quaſi dicat non eſt mirandum ſi hi pugnant, quibus cauſa certaminis præſto eſt. Ille vetus poeta ſtuduit. i. laborauit, conatus eſt reiicere, id eſt repellere, retrudere hunc poetam noſtrum à ſtudio componendi ad famem, id eſt ad eſuriem, quæ illi fuerat ſubeunda, niſi ſua induſtria compoſuiſſet fabulas, quas ædilibus venderet, vnde dictum quæritaret. Hic poeta noſter voluit reſpondere maledictis, non voluit laceſſere. ſi poeta vetus certaſſet. i. prouocaſſet. ab eo quod præcedit id quod ſequitur. benedictis. i. bonis ſermonibus & beneuolis audiſſet bene, id eſt laudatus à poeta noſtro fuiſſet. Nam bene audire eſt bene dici & laudari, contra male audire vituperari. Saluſt. in Ciceronem. vt ſi quid voluptatis maledicendo ceperit, eam male audiendo amittas, quod ſi non ſint eadem verba, eſt ſaltem eadem ſententia. Ipſe poeta vetus putet id, quod allatum eſt ab ipſo, id eſt id quod maledictum eſt ab eo eſſe relatum ſibi. i. retortum in ſe, quaſi dicat quod dedit recepit iam. i. nunc, vel ſtatim, faciam. i. ſtatuam mihi ſidem dicendi de illo, cum pro quamuis. ipſe non facit pro faciat, ait Donat. de ſe finem peccandi. i. maledicendi, vel errandi, nunc attendite. i. attentum præſtare animum, hoc eſt diligenter, quod Donat. vult intelligi, quęratis. Apporto nouã comœdiam, quam græci vocant Epidicazomenun à puella, de qua iudicium eſt. Latini nominant illam comœdiam Phormionem, à ſtramento quo inſternitur pauimentum, vnde paraſitus viliſſimæ conditionis nomen accepit. Latini ergo nominant Phormionẽ, quia Phormio paraſitus per quem agitur res, maxime. i. præcipue, id eſt à quo materia & deductio fabulæ præcipue procedit, erit is, qui aget primas partes. i. præcipua officia, & ſumma in toto fabulæ progreſſu, ſi veſtra voluntas. i. veſter fauo acceſſerit ad poetam noſtram, dare operam vt. ſ. intelligatis, quæ dicentur, & attendatis ad ea quæ fient, adeſte. i. præſidioſi ſitis, vt ſolent eſſe aduocati, vel intenti eſtote æquo animo per ſilentium, ne. i. vt non, vtamur ſimili fortuna. i. infortunio, atque. i. ſicut vſi ſumus, cum noſter grex. i. noſtra multitudo, & caterua actorum, motus eſt loco. i. perdidit locum ſibi ab ædilibus deſtinatum, locus hic eſt diſtributio temporum, quæ cuiq; in ſpectaculum venturo attribuuntur ab ædilibus. Vnde loco motus dicitur, qui ſuas horas nõ obtinuerit inter præcedentes & conſecuturos, ergo proprie dixit ſic & Cic. Loco ille motus eſt, cum ex vrbe expulſus eſt, quem locum turbatum virtus actoris, id eſt hiſtrionis reſtituit nobis. Nam actor toties excluſus animũ non abiecit, ſed agere perſeuerauit, ideo virtus eſt, & quem locum inquam bonitas veſtra, atque ęquanimitas adiutans, id eſt frequenter adiuuans & fauens reſtituit inquam nobis. Bonitas attenditur generali in omnibus rebus æquanimitas in ſpectando, aut bonitas hic intelligitur in probandis his quæ bona ſunt æquanimitas in ignoſcendis vitijs, atq; delictis, aut bonitas refertur ad omnes, æquanimitas ad Terent. Ex hoc colligitur Hecyram actam ante Phormionem, propterea aliqui codices ſic habent Hecyram Phormioni præpoſitam, ſed tamen non ſequitur eam fuiſſe prius ſcriptam, & compoſitam.

ARgumentum prologi} Recriminatur aduerſariũ, & cur id faciat, excuſat. Deinde attentionem poſtulat. {Poeta vetus} Ad contemptum & vituperationem, vt quæ ætate corrupta ſunt. verlegem. {Quas antea ſe} Proſopopœia, qua μιμητικῶς refert criminationem aduerſarij, vt imperitiã eius oſtendat. {Stetit olim noua} Occupatio. Et nouam vocat quæ ante hanc ſcripta fuit. {Nonne ſi quis} Occupatio qua excuſat neceſſitatem, vt inuidiam declinet. {Muſicam} Poeticam, quia hæc ars propter metricam rationẽ muſicæ eſt affinis. {Benedictis ſi} Prouerbium. Par pari referre. {Nunc quid} Poſtulat attentionẽ prolato nomine fabulæ. {Epidicazomenos} Agens vindiciarum, ſeu de poſſeſſione rei Phormio φορμὸν, reticulum, quo pauimentum inſternitur, vnde paraſiti nomen. {Motus loco eſt} Vt in Hecyra. Lato.

POſtquam poeta} In hoc prologo, vt in omnibus alijs, Terentius legem comicam negligit. Non enim ad argumentum narrandum, & reliquum comœdiæ corpus manifeſtandum, ſed vt priuatim auctori ſeruiat, effictus eſt. Nam cũ ab æmulo ſuo L. Lauinio conuitijs exagitatus, & grauiter, laceſſitus ſine ſuo merito in populi contemptum ſe vereretur adduci poſſe, eodem vſus animo non calumniatur, ſed vera crimina ad defenſionem ſui impingit. Igitur quàm poteſt maxime criminando in odium perſonam rapit, & accuſando illius ignorãtiam, fauorem, beneuolentiam, & attentionem a ſpectatore meretur. Status eſt iuridicialis abſolutus. nam vitia L. Lauinij aperte deſignat. {Tenui eſſe oratione,} Hoc eſt facili, vulgari, & propemodum triuiali, non enim ad ſubtilitatem pertinet. {Cum ſtetit} Fabula, vt ait Donatus, cum probatur ſtare dicitur {Is ſibi reſponſum} Defenſio eſt legitima. {Palmam eſſe} Palma ſtudium victoriæ, vel ipſe finis, vel caſus. {Epidicazomenon} Epidicazomenos, qui experitur iudicio, & actionem aliquam intendit. Epidicazomæ. i. iudicium tento, & iure ago. {Phormionem nominant} Phormion tegiculũ dicunt Græci, auctore Donato, quo inſternitur pauimentum, vnde Phormio correpta prima ſyllaba apud Apollodorum eſt. {Dare operam} Poſtulat attentionem. {Aequanimitas} Nam ſpectatores dicuntur æquo animo adeſſe, cum in bonam partem, ea quæ aguntur, referunt, & interpretantur. Para. mars.

IN prologi nono verſu multa effugia, vel Quod diſſyllabũ vel Si productum, non eliſum. vel i, in Stetit productum. Sed lector ſequatur quod volet. In 10. e, eliditur in Magis, in 11. in Minus in 12. rurſus in Magis, in 14. in Vetus, quanquam per ere- Glar.

ticos & bacchios excuſari omnia poſſunt. In 25. Prologus proprie corripitur ſecundum rationem Græcam. In 29. alterum i, in Reijcere abijcitur, vt ſæpe apud alios Auctores, niſi antibacchiū pro dactylo poſitum exiſtimemus. In 22. Donati commentarius admonet ll, geminandum in Relatum, haud dubie propter carmen. Sed vel omnes errant lib. quos nobis quidem videre contigit, vel carmen abſq; geminatione ll, ita legendum eſt.

Quod ab ipſo allatum eſt, ſibi id eſſe relatum putet. In 28. i, Qui in corripitur, non eliditur.

ACTVS I. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Dauus exiens dicit afferre ſe quam debet Getæ pecuniam, & hæc perſona extra argumentum inducitur, cui rem geſtam narraturus eſt Geta.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Daui perſona extrinſeca introducitur: cui Geta Demiphonis ſeruus argumentum narrat eo tamen animo Getam conueniſſe videtur, vt mutuū repetat, quod dandum erat Antiphonis vxori abſente patre ſuo Chremete ſuper inductæ. Hæc perſona inſtruendi ſpectatoris cauſa ita miræ inducitur, vt lepores, facetias, & ſales comicos ab artificioſo poeta ſub argumenti narrationem exquiſiſſe videatur. ADDITIO. Attende quod garrulos & ſententioſos ſeruos amat Comœdia: Tragœdia contra, triſtes & parce loquentes.

Senarij.

DAVVS ſeruus.

AMICVS ſummus meus, & popularis Geta
Here ad me venit: erat ei de ratiuncula
Iampridem apud me relliquum pauxillulum
Nummorum: id vt conficerem. confeci: affero.
Nam herilem filium eius duxiſſe audio
Vxorem; ei credo munus hoc ~~contraditur~~ corradiſur:
Quàm inique comparatum eſt ij, qui minus habent,
Vt ſemper aliquid addant ditioribus.
Quod ille vnciatim vix demenſo de ſuo,
Suum defraudans genium, comparſit miſer,
Id illa vniuerſum abripiet, haud exiſtumans
Quanto labore partum. porro autem Geta
Ferietur alio munere, vbi hera pepererit:
Porrò alio autem, vbi erit puero natalis dies,
Vbi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer cauſſa erit mittundi. ſed videon' Getam?

DON. AMICVS ſummus meus, & popularis} Quod in omnibus ferè comœdijs, in quibus perplexa argumenta ſunt, fieri ſolet, id in hac quoque Terentius ſeruat, vt προτατικὸν πρόσωπον. i. perſonam extra argumentum, inducat, cui dum ob hoc ipſum, quod veluti aliena tota fabula eſt, geſta res narratur: diſcat populus textū ex continentia rerum, ſitq; inſtructus ad cetera. { Amicus ſummus meus, & popularis Geta} In hac ſcena, quæ docendi atque inſtruendi ſpectatoris cauſa inducitur, miræ extrinſecus lepores facetiæq; cernuntur, & ſales comici. Id enim eſt artis poeticæ, vt cum narrationi argumenti detur opera, iam tamen res agi, & comœdia ſpectari videatur. { Amicus ſummus meus, & popularis Geta} Inſinuatio perſonæ eius quæ inducitur ad audiendum. Et vide ſeruum oſtendi Dauum, & non oſtendi cuius ſeruus ſit. { Amicus ſummus meus} Cauſa cur in ſcenam procedat Dauus. { Amicus} A voluntate. { Popularis} A fortuna. Popularis, eiuſdem conditionis gentiſque. Sal. Popularis ſui ſceleris. Et popularis, populo amatus. & popularis ciuis. & popularis humilis. & popularis vilis, e populoque factus, vt ſi quis dicat ſordidum, popularem ciuem. { Amicus ſummus meus} Dauus extra duas familias inducitur, quæ in hac ſunt fabula, alienus, ac per hoc ignarus, cui narret Geta argumentum. { Heri ad me venit} Propter cognationem E, & I, literarum non dubitauerunt antiqui & here & heri dicere, & mane & mani, & veſpere & veſperi. { Erat ei de ratiuncula} Deeſt, Nam: ſed mire ſubtractum eſt. { Erat ei de ratiuncula} Opportuna diminutio in re ſeruili, ratiuncula, & pauxillulum. { Erat ei de ratiuncula} Moraliter intulit, Erat ei. magis enim facetum & comicum eſt, cum ἀσυνδέτως infertur, quàm ſi diceret, Nam erat ei. { Iampridem apud me relliquum} De argumento ſumitur cauſa colloquij. Nam debui, inquit, Getæ: & ille me exigit, vt numeretur domino, ob nuptias factas. { Pauxillulum} Quartus gradus diminutionis, paulum, pauxillum, pauxillulum. { Id vt conficerem} ἔλλειψις pri-ma. Et conficerē proprie. nam fieri pecunia dicebatur, Saluſtius, Quæ pecunia ad Hiſpanienſe bellum Metello facta erat. { Conficerem} Quia in promptu nō erat. { Confeci, affero} Bene, quaſi reddendi moræ non habere cauſa fuerint. { Nam herilem filium} τρόφιμον Græci dicunt. atq; haud ſcio, an Latini quoq; alumnū dicere poterant, niſi hoc mallent. { Nam herilem filium eius duxiſſe audio vxorē} Mire ſe applicat argumento. Et credo munus hoc corraditur, quia in nuptijs etiam ſeptimus dies inſtaurationem voci habet, vt funere nonus dies, quo parentalia concluduntur. { Ei credo vxori, ſcilicet. { Munus hoc corraditur} Hoc pecuniæ ſcilicet, munus erit, & eſt figura ἐπεξήγησις. { Credo} Pro vere ſcio. Et ei, an vxori an abſolute? vt ſit, ei rei? { Corraditur} Apta in verbo difficultas, vt in Adelph. Minas decem corradet alicunde. & Corraſi omnia. { Quam inique comparatū eſt} Μετὰ ἤθους τινὸς morem pro lege conqueritur. { Comparatum} Conſtitutum eſt lege. Et hi qui minus habent, & ditioribus dixit: ne diceret, ſerui dominis, vult enim latius patere quod dicit, & generalem eſſe ſententiam. { Quàm inique comparatū eſt, hi qui minus habent} Garrulos ſeruos & ſententioſos amat Comœdia, triſtes & parce loquentes Tragœdia. { Vt ſemper aliquid addant} Mire non dent, ſed addant. & non aliquando, ſed, ſemper. { Ditioribus} Pro, minus pauperibus. { Quod ille} Docte ad ſingularem numerum tranſit à plurali. { Quod ille} Reddit ad Getam. { Vnciatim} Sic veteres, Multa vnciatim. Cum expenſa pecunia ferretur more veterum: non vt nunc, annumeraretur: Aſſis libra erat, eiusq; partes, vnciæ. Rurſus vocis vnius duodecima pars, libella dicebatur. Merito ergo, non per ſingulos ſeſtertios, neque per ſingulos denarios, neque per ſingulos aſſes, ſed id quod ὑπερβολικῶς minimum fuit, per ſingulas vncias, vnciatim dixit. Et Cicero, Ecquis Volcatio, ſi ſua ſponte veniſſet, libellam vnam dediſſet? { Vnciatim} Vix potuit & vnciatim, & cito conflari peculium. vt multa pauxillatim, & cito fiunt maxima. Merito ergo additum eſt vix. Sed quid ſi & vnciatim, & vix, & tamen de lucro dedit? De demenſo ſuo, inquit. Quid ſi ex abundanti? { Suum defraudans geniū} Deinde, non acquiſiuit, ſed, comparſit. Et ad poſtremum, miſer, vt iniquitas conſuetudinis, comploratione finiretur. { De demenſo ſuo} Serui quaternos modios, accipiebant frumenti in menſem, & id dimenſum dicebatur. & vtrum à menſe, an à metiendo, incertum eſt. { Suū defraudans genium} Vt contra. Genialia curare dicitur, qui viuit lautius. { Id illa} Nupta ſcilicet. { Vniuerſum abripiet} Contra illud quod vnciatim dixerat. { Vniuerſum abripiet} Magna virtus penè in ſingulis ſyllabis, cōtra illud quod ait ille, Illa retulit, cōtra vnciatim, vix & de demenſo ſuo, Vniuerſum. Contra id quod ait. Munus corraditur, Abripiet. Contra, Suum defraudans genium, & Comparſit miſer, Haud exiſtimans quanto labore ſit partum. { Haud exiſtimans} Haud exiſtimans, vel intelligens, vel recogitans, ac reputans. { Haud exiſtimans} Pro, æſtimans. Sal. Si Quirites pacem exiſtimaretis. { Quanto labore partum ſit} Hoc ſic pronunciandum eſt, quaſi nunc ei venerit in mentem ſæpius paſſurū Getam, quod ſemel tolerare grauiſſimum iudicauerit. { Quanto labore} Vt, Relliquias Troia ex ardente receptas. { Partum} Proprie dicitur partū, de eo quod labore quæſitū eſt, quia nullus partus ſine dolore eſt ac labore. { Porrò autem Geta ferietur} Ad paupertatem retulit ferietur. nam & damnum, plaga, & res, ſanguis noſter dr. { Ferietur alio munere} Significanter, non fungetur munere, ſed ferietur, dixit. { Ferietur alio

alio munere} Ex conſuetudine,ſerietur. Nam & plagam,damnũ, & ſumptum,ſanguinem noſtrum dicimus. {Vbi hera pepererit} Quæ ſupra illa dicta eſt. {Porrò alio aũt} Ex Alio quod dicit,pro multis pronunciandum eſt. {Vbi erit puero natalis dies} Cum adiectione temporis,cuiuſlibet natalis dies melius dicitur, vt natalis locus,& natale aſtrum. ſed Virgil. ſeruiens perſonæ ruſticæ, Meus eſt natalis Iola,inquit: nec addidit, dies. {Vbi initiabunt} Hoc vultuoſe pronunciandum. {Vbi initiabũt} Vt quidam,cibo & potu,vt quidam,ſacris. {Vbi initiabunt} Legitur apud Varronem,initiari pueros Edulicæ, & Poticæ, & Cubæ, diuis edendi & potandi & cubandi; vbi primũ à lacte & à cunis traſierunt.quod Virg. Nec deus hunc menſa,dea nec dignata cubili eſt. hoc annotauit Probus. Sed Terentius Apollodorum ſequitur, apud quem legitur in inſula Samothracũ à certo tempore pueros initiari more athenienſium, quod, vt in Palliata,probãdum eſt magis. {Vbi initiabunt} Hoc ſic inferendum eſt, non quaſi hoc ſolum ſit, ſed quaſi defatigatus ſit enumerando occaſiones dandorum munerũ. {Omne hoc mater auferet} Hoc retulit ad offerentis irriſionem qui putat ſe puero dare. {Mater auferet} An nutrix? an vera mater? {Puer cauſa erit mittundi} Proprie dixit mittundi,de muneribus. {Sed videon' Getam?} Locuturum oſtendit Getam. {Sed videon' Getam?} Apparet poetam nihil putaſſe amplius addendum ad inſinuãdam populo perſonam Daui, & ideo iam induxit exeuntem Getam. vt ſit cauſa commutandæ orationis.

GVID. AMicus,&c.} Hic perſona Daui introducitur,cui poſſit Geta ſeruus Demiphonis narrare fabulæ totius argumentũ, & ita introducitur, quaſi mutuas acceperit à Geta pecunias quas nunc repetere inſtat Geta, vt eas det pro filio vxori, q̃ filius domini ſui.ſ. Antipho duxerat in patris abſentia. D. Geta ſummus amicus meus,& hoc à voluntate,& popularis.i.eiuſdem conditionis & generis ſiue cognationis,vt Sal. Popularis ſui ſceleris interdum popularis dicitur populo gratus,ſiue à populo amatus. interdum popularis dicitur humilis conditionis interdũ dicitur. interdum vilis,ac de populo factus,vt ſi quis dicat vilem, ſeu abiectum ciuem popularem. Amicus ergo Geta venit heri vel here vtrunq; enim dictum inuenitur propter cognationem,& i,literarum,vt mane & mani,veſpere & veſperi {Venit ergo ad me heri. nam ſubaudi pauxillulum,dicimus paulum,paululum,pauxillum,& pauxillulum. Pauxillulum nummorum erat ei Getæ apud me iampridem.i.olim. reliquum.i.vel relictum vel de reſiduo. de ratiuncula.i.de quadam ſupputatione,ſiue(quod dicunt) ea quodam computo,quod fecimus inter nos, vel ex quadam cõuentione,ſeu ex quodam contractulo,ſiue ea quodam (vt dicunt) tractatulo inter vos deducto, ſiue etiam ea aliquo negociolo inter nos communi. Venit inquam ad me vt conficerem.i facerẽ, nam fieri pecunia dicebatur. Saluſt. Quæ pecunia ad bellum Hiſpanienſe Marcello facta erat,vt ergo cõficerem poteſt intelligi,rogauit me ſupple vt ego conficerem.i.conquirerem,ſeu congererem id pauxillulum nummorum,quod erat ei reliquum ea ratiuncula. confeci.i.conquiſiui,ac ſi feciſſem eam pecuniã,quæ nõ erat in promptu affero id paxillulum nummorum.nam. audio.i.intelligo filiũ herilem.i.filium heri.i.domini eius.ſ.Getæ duxiſſe vxorem. Credo.i.vere ſcio,q̃ ſupple hoc munus talium peculiolarum. corraditur.i.totum radendo,& nihil relinquendo aufertur, extorquetur aut difficulter cõparatur ei,vel vxori,vel ei rei.ſ.dictioni vxoris,quàm.i.quantum. inique.i.iniuſte. comparatum eſt.i.conſtitutum eſt,vt hi qui minus habent,addant ſemper aliquid diuitioribus, autique pro ditioribus.i.minus pauperibus, vt hic capitur, illa vxor arripiet.i.ad ſe rapiet,& attrahet. abradet vniuerſum illud.i.totũ illud ſimul quod ille miſer Geta defraudans, ſuum genium.i.parce viuens & tenuiter. ille enim dicitur defraudare genium,qui tenuiter ac parce viuit, ſicut contra indulgere genio ſignificat voluptuoſe viuere,atq; laute. Item genialia(dicit Don.) curare dicitur,qui viuit lautius,neq; immerito. nam Genium naturæ Deum dicunt,ſiue Deũ generationis, cui ſacrificabatur duntaxat diei natali, in cuius Dei ſacrificio tantum (vt Seru. inquit) licebat voluptatibus operam dare cum in alijs ſacrificijs eſſet caſtitatis obſeruatio. Virg. in Buc. Phyllida mitte m. m. eſt enim Iola. Cum faciam u. pro f.i.n. propterea genium pro voluptate capi poteſt,& lautitia conniuij vnde genialis lectus dictus eſt voluptuoſus,& cõnuualis,vt teſtatur Seru. quod ergo ille miſer defraudans ſuum comparſit,præteritum à comparco cis,quod componitur à cõ. & parco is. comparſit ergo.i.congeſſit, parce cuſtodiuit, ac ſeruauit vix.i.ægre,difficulter, vnciatim.i.nõ per ſingulos ſeſtertios,aut denarios,aut aſſes,ſed(quod minimum fuit) per ſingulas vncias.aſſis.n libra eſt.eiuſq; partes vnciæ. Vnciæ.autem duodecima pars libella dicebatur, apud veteres enim pecunia pendebatur,non,vt nũc,numerabatur. Comparſit ergo via vnciatim.i.paulatim,quaſi per ſtipes de dimenſo ſuo.i.reſeruando de portione ſua, qua abſtinebat plerunq; vt peculium ſibi conflaret. ſerui enim ſingulis menſibus quaternos modios.i. quaſdam menſurulas frumenti accipiebant,& id dimenſum dicebatur, aut à menſe, aut à metiendo & vertus. Nam illis frumentũ certa menſura dimenſum tradebatur. vxor ergo illa accipiet vniuerſum haud exiſtimans pro æſtimans.i. non conſiderans quanto labore id peculiũ ſit partum.i.acquiſitum,& bene quia nullus partus ſine dolore ac labore. autem.i.ſed, porrò.i.certe,vel deinde. Geta ferietur.i.onerabitur,premetur,concutietur. alio munere.i.alio dono,vel onere donandi aliud donum, & bene ferietur, nam & plagam, damnum, & ſumptum, ſiue rem noſtram ſanguinem noſtrã dicimus. vbi.i.quãdo. hera.i.vxor herilis filijs pepererit. autem.i.ſed Get. porrò.i.deinde ferietur alio munere. vbi.i.quando, temporis aduerbium. dies natalis.i.natalitius erit puero, vbi natalis eſt adiectiuum. ſed cum Virgil. dicit, Meus eſt natalis Iola.eſt ſubſtantiuum,ſed vbi.i.quando parentes.ſupple initiabunt.i.dicabunt.conſecrabunt,addicent,deuouebũt, deſtinabunt aliquibus ſacris, q.d. Get. ferietur alio munere. hic enim vbi initiabunt eſt vultuoſe pronunciandum,quaſi cum tædio. Legitur apud Apollod. quem hic poeta noſter ſequitur, In inſula Samotracum à certo tempore pueros initiari more Athen.ſed apud Varr. legitur pueros initiari eludiæ,& poticæ,& cubæ,hoc eſt Diuis edendi, potandi,& cubandi,vbi primum à lacte, & à cunis transferuntur. Virg. Nec.d. h.m.d.c.eſt. Mater, vel nutrix, vel vera mater, auferet.i.accipiet hæc omnia munera data à Geta.puer erit cauſa mittundi,promittendi illa munera, quia ita illudetur Get. qui pueri gratia dabit, quod tolletur à matre. Sed videon'.i.ne Getam? tunc poeta inducit Getam exeuntem,vt ſit cauſa commutandæ orationis.

DAuus πρoτατικὸν πρόσωπον {Popularis Geta} Popularis eiuſdem conditionis. {Vt conficerem} Eclipſis, ſubaudi, rogauit. {Quàm inique} Exclamatio querentis de iniquitate fortunæ. {Dimenſum} Frumentũ,vt interpres ait,quod in ſingulos menſes præbebatur ſeruis. {Initiabunt,} Id eſt conſecrabunt, more Athenienſium,qui hac religione quadam Cereria ſacra colebant. LATO.

AMicus ſummus} Hominis ſtulti & inconſiderati credulitatem,qui in ſuum vſum,quod dederat, conuerſum iri arbitratus ſeipſum bonis explet, & alijs cauſa eſt cur genialius viuant. Sic enim plerunque circa amatores vſu venire ſolet qui cum pueros ſuſcipiunt,atq; matribus,aut nutricibus pecuniã pro educatione perſoluunt,tñ in vſum pueri nihil cedit, ſed à nutricibus vt plurimum omne abſumitur. Eſt ergo videndum, cui, & quo modo,& qñ quippiam detur, vt bene monet Ariſtoteles. {Ratiuncula} Diminutiue,vt peculium ſeruorum intelligamus, quod ſemper ferè exiguum eſt. Ratiuncula autem ſignificat ſupputationem aliquam reſtantem. {Vnciatim,} Id eſt per paucos, & ſingulos obolos, abſtrahendo.ſ. ſemper duodecimã partem dimenſi. {Dimenſo} Dimenſum eſt victus diuturnus qui datur ſeruis,ſolet autem menſura appendi,ob id dicitur dimenſum. Geniũ defraudare,eſt naturæ detrahere illud quod appetere videatur. Genius enim deus naturæ eſt, & per figuram pro ipſa natura ponitur. Initiabunt, hoc eſt, vbi puero nomen ſolenne imponent, & dij puerorum præſidibus & curatoribus eum offerent. PATA. MAAA.

IN ſecundo verſu Ei monoſyllabũ. In tertio ll,geminatur in Reliquum. In 8. legendum Diuitioribus, vt loco quinto ſit anapæſtus. In 9. bacchius eſt loco primo. Ita in 11. & vltimo. GLAR.

ACTVS I. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Geta narrat quo ſint profecti ſenes, Demipho & Chremes, occaſione cœperit amare Demiphonis filius Antipho.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſcena deuenitur argumenti ad narrationem, nacta Daui opportunitate illud à Geta ipſo audituri. Rite ergo poeta deſideratum ipſi Getæ Dauum proponit, quem ea fiducia alloquitur, vt ſibi argentum ab eo reddi, ita vt ſit, ſperet.

Trimetri Iambici.

GETA ſeruus. DAVVS.

SI quis me quæret rufus. D. præſto eſt, deſine. G. oh,
At ego obuiam conabar tibi Daue. D. accipe, hem:
Lectum eſt, conueniet numerus quantum debui.

G. *Amo te,& non neglexiſſe habeo gratiam.*
D. *Preſertim vt nunc ſunt mores; adeo res rediјt:*
Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? G. *ego ne? neſcis quo in metu,&*
* ſimus. *Quanto in periculo * ſim.* D. *quid iſtuc eſt?* G. *ſcies*
Modo vt tacere poſſis. D. *abi ſis inſciens:*
Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere verba ei credere? vbi quid mihi lucri eſt
Te fallere? G. *ergo auſculta.* D. *hanc operam tibi dico.*
G. *Senis noſtri Daue fratrem maiorem Chremem*
Noſtin'? D. *quid ni?* G. *eius gnatum Phædriam?*
D. *Tanquam te.* G. *euenit ſenibus ambobus ſimul,*
Iter illi in Lemnum vt eſſet, noſtro in Ciliciam
Ad hoſpitem antiquum: is ſenem per epiſtolas
Pellexit, modo non Monteis auri pollicens.
D. *Cui tanta erat res, & ſupererat?* G. *deſinas:*
Sic eſt ingenium. D. *oh, regem me eſſe oportuit.*
* hic G. *Abeuntes ambo * hinc tum ſenes, me filiјs*
Relinquunt quaſi magiſtrum. D. *ò Geta, prouinciam*
Cepiſti duram. G. *mihi vſu venit hoc, ſcio:*
Memini relinqui me, deo irato meo.
Cœpi aduerſari primo: quid verbis opus eſt?
Seni fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.
D. *Venere in mentem iſtæc mihi: nam quæ inſcitia eſt*
Aduorſum ſtimulum calces? G. *cœpi his omnia*
Facere, obſequi quæ vellent. D. *Sciſti vti foro*
G. *Noſter mali nihil quidquam primo: hic Phædria*
Continuo quandam nactus eſt puellulam
* perditus *Citharistriam. hanc amare cœpit * perdite.*
Ea ſeruiebat lenoni impuriſſimo:
Neque quòd daretur quidquam, id curarant patres.
Reſtabat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
Sectari, in ludum ducere & reducere:
Nos ocioſi operam dabamus Phædriæ.
* ilico *In quo hæc diſcebat ludo ex aduerſum * ei loco*
Tonſtrina erat quædam: hic ſolebamus ferè
Plerunq; eam opperiri, dum inde iret domum.
*Interea dum ſedemus * illi, interuenit*
* illic *Adoleſcens quidam lacrumans: nos mirarier:*
Rogamus quid ſit. Nunquam æque, inquit, ac modo,
Paupertas mihi onus viſum eſt, & miſerum, & graue.
Modo quandam vidi virginem hic viciniæ
Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat ex aduorſo: neque illi beneuolens,
Neque notus, neq; cognatus, extra vnam aniculam,
Quiſquam aderat, qui adiutaret funus: miſeritum eſt
Virgo ipſa facie egregia: quid verbis opus eſt?
Commorat omnes nos: ibi continuo Antipho,
Voltis ne eamus viſere? alius, cenſeo.
Eamus. duc nos ſodes. Imus, venimus,
Videmus: virgo pulchra, & quo magis diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida:
Lacrumæ, veſtitus turpis: vt ni vis boni
In ipſa ineſſet forma hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo
Satis, inquit, ſcita eſt: noſter vero. D. *iam ſcio:*
Amare cœpit. G. *ſcin' quàm? quò euadat, vide:*
Poſtridie ad anum recta pergit: obſecrat,
Vt ſibi eius faciat copiam. illa enim ſe negat:
Neque eum æquum ait facere: illam ciuem eſſe Atticam,
Bonam, bonis prognatam: ſi vxorem velit,
Lege id licere facere; ſin aliter, negat.
Noſter quid ageret, neſcire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat abſentem patrem.
D. *Non ſi rediſſet pater, ei veniam daret?*
G. *Ille ne indotatam virginem, atque ignobilem*
Daret illi? nunquam faceret. D. *quid ſit denique?*
G. *Quid fiat, eſt paraſitus quidam Phormio,*
Homo confidens: qui illum dij omnes perduint.
D. *Quid is fecit?* G. *hoc conſilium, quod dicam, dedit,*
*Lex eſt, vt orbæ, qui * ſint genere proximi,* * ſunt
Eis nubant: & illos ducere eadem hæc lex iubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi ſcribam dicam:
Paternum amicum me aſſimulabo virginis:
Ad iudices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi ſit, omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum atq; commodum;
Cum tu horum nihil refelles, vincam ſcilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
Illa quidem noſtra erit. D. *iocularem audaciam.*
G. *Perſuaſit homini: factum eſt: ventum eſt, vincimur:*
Duxit. D. *quid narras?* G. *hoc, quod audis.* D *ò Geta.*
Quid te futurum eſt? G. *neſcio hercle. vnum hoc ſcio:*
Quod ſors feret, feremus æquo animo. D. *placet:*
Hem iſtuc viri eſt officium. G. *in me omnis ſpes eſt mihi.*
D. *Laudo.* G. *ad precatorem adeam credo, qui mihi*
*Sic oret. Nunc * amitte quæſo hunc: cæterum* * omitte
Poſthac ſi quidquam, nihil precor: tantummodo
*Non * addas. vbi ego hinc abiero, vel occidito.* * cedas.
D. *Quid ille pædagogus, qui citharistriam?*
Quid rei gerit? G. *ſic tenuiter.* D. *non multum habet*
Quod det fortaſſe. G. *immo nihil, * niſi ſpem meram,* * præter
D. *Pater eius rediјt, an non* G. *nondum.* D. *quid ſenem?*
Quoad expectatis veſtrum? G. *non certum ſcio:*
Sed epiſtolam ab eo allatam eſſe audiui modo
Et ad portitores eſſe delatam: hanc petam.
D. *Nunquid Geta aliud me vis?* G. *vt bene ſit tibi.*
Puer heus, nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

Don.

SI quis me quærat rufus} Mire poeta deſideratū Getæ oſtendit Dauum. {Si quis me quæret rufus} De ipſo loquitur, à quo reddi ſibi debitū ſperat. {Si quis me quæret rufus} ἀποσιώπησις ſecunda. nam apparet plura dicturum fuiſſe {Præſto eſt, deſine} Tertia perſona de ſe loquens vſus eſt: quia ille nominatiuum prætulit. {At ego obuiam conabar tibi Daue} Conabar, abſolute. an ἔλλειψις eſt, vt deſit, Ire? Et eſt aduerbium loci Obuiam. {Accipe} Præuenit petitionem, dicendo accipe, & hoc cum geſtu offerentis dicitur. {Et hoc eſt quod ait, Confeci, affero. {Lectum eſt} Abſolute. nam non dicit quid, verum debitum, an argentum lectum, Lucilius, Lecti omnes. Atticon hoc eſt. {Lectum eſt, conueniet numerus} Ordinem ſeruauit. prius enim qualitas, deinde numerus pecuniæ ſpectari ſolet. {Lectum eſt, conueniet numerus quantum debui} Quippe tribus modis debitum pecuniarium ſoluitur: penſione. Accipe. ſpectatione, Lectum eſt numero, Conueniet numerus quantum debui. {Lectum eſt} Lectum, bonum vel ſplendidum. Vt, arma Sereſtus Lecta refert humeris. Quamuis quidam putant lecta, ab eo quod eſt lego dicta. {Quantum. debui} Pro, debitum tibi à me eſt. {Amo te, & non neglexiſſe habeo gratiam} Amat quòd reddiderit pecuniam: Agit gratias, quòd diligenter. Et quære? vtrum quia condictū non fefellerit? an quia lectum attulerit, & numero congruentē? Et recte dixit, nam redditio debiti hoc agit, vt etiam gratias agamus. {Amo te, & non neglexiſſe habeo gratiam} Hoc pro gratiarum actione ponitur & oſtenditur verè neceſſariam fuiſſe pecuniam. {Non neglexiſſe} In Andria, Et id gratum fuiſſe aduerſum te, habeo gratiam. {Præſertim vt nunc ſunt mores} Sic & illud dictum eſt, Nanq; hoc tempore Obſequium amicos, veritas odium parit. Quia conſuetudinis imago eſt, vituperare præſentia. {Adeo res redit} Figurate, pro ita loqueris, adeo res redit, dixit. Et proprie rediſſe res dicitur, cum aliquid peius expectatione contigit. {Si quis quid reddit magna habenda eſt gratia}. i. etſi rem non magnam, tamen magna habenda eſt gratia: hoc. n. ſignificat quid reddit. {Si quis reddit} Quid hoc interrogatiue pronunciaueris, parum belle explicat cōceptam ſententiam.

{Habenda

{Habẽda eſt gratia}Deeſt,Ei.{Sed quid tu es triſtis?} Hic admonemur omnem ab initio ſermonem Getæ, quaſi ſatagentis & anxij pronũciare, accommodatis præſertim ad vultum verbis.nam & Si quis me quæret,&c,At ego obuiã tibi conabar Daue,& Amo ce,& non neglexiſſe habeo gratiam, in ſe quoddam contractioris animi occupatiq; ſignum habẽt.{Sed quid tu es triſtis?}Sed particula,tranſitum ſignificat ad mentionem alterius rei. {Sed quid tu es triſtis?Ego ne? neſcis quo in metu} Deſcenſus ad argumentum ab eo ſermone qui extrinſecus à poeta informatus eſt,iam manifeſte apparet.{Ego ne?neſcis quo in metu} ὑπόκρισις comœdiæ {Neſcis quo in metu,& quanto in periculo ſim}Pronunciantis & interrogantis eſſe poteſt.{Neſcis quo in metu}Duæ perturbationum bigæ,ſunt à malo vna,ex cupitis altera. Ergo à mali bigis,præſentis temporis periculum eſſe dicimus, & futuri metum. {Neſcis quo in metu}Pronunciatiue magis q̃ percontatiue efferendum eſt.ſic enim ſolemus de magnis rebus dicere. Neſcis quo in metu,quãto in periculo ſim} Vtx alterum ſuſtineri poteſt eorum,quæ vtraque poſuit nunc & metũ & periculum. {Quid iſtuc eſt?} Fac hunc ſcire, & narrandi non erit locus. neceſſario igitur ignarus inducitur Dauus.{Modo vt tacere poſſis}Vt,pro ne nõ. quod ſi eſt,ſubaudiendum eſt,vide aut quid tale.{Modo vt tacere poſſis}Vere argumentum eſt celari id, q Antipho non coactus, ſed volens duxit vxorem.{Modo vt tacere poſſis}Modo,pro tantummodo,vt, Modo Iuppiter adſit. {Abi ſis inſciens} Nunc pro inſcito poſuit.vel inſcientem modo ſtultum dicit, alias ignarum. {Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris}Sententioſe dixit, quaſi in omnibus credendum ſit ſeruatorum fidem eſſe eum,qui in pecunia ſeruauerit.Et hoc ideo interpoſuit,ne lõgus eſſet, dum ſuadet vt dicat,quemadmodũ in alijs fabulis. {Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris}Proprie locutus eſt de pecunia & Fidem dicẽdo,& Credere.Nam fides eſt eorum,quibus datur. Creditores dicuntur ipſi qui dant.{In pecunia}A maiore ad minus.{Perſpexeris}Non inſpexeris,ſed perſpexeris,quod plus eſt, dixit. {Verere ei verba credere?} Verba cum pronunciatione dicis, vt oſtendat multum diſtare inter pecuniam & verba.{Vbi quid mihi lucis eſt te fallere?}Ab vtili coniectura,& bene,quia ſeruus nihil de honeſto dicit.{Vbi quid}Significantius dixit,q̃ ſi diceret,nihil. {Ergo auſculta}Ergo nũc,velut increpatio tarde facientis eſt. Quia hic igitur obloquẽdo impediuerat narraturum.Ergo dixit. Sic.Virg. Ergo age care pater,ceruici imponere noſtræ. {Hanc operam tibi dico}Auſcultandi.ſ.& audiendi.{Hanc operam tibi dico} Plus eſt dico,q̃ do.Dicatur perpetuo; Datur ad tempus. {Senis noſtri Daue fratrem maiorem} Dicendo Senis oſtendit & adoleſcẽtem ſe dominum habere. {Dicendo Noſtri oſtendit eſſe & alienum} Dicendo Fratrem,non vnum eſſe monſtrauit. Dicẽdo Maiorem etiam minoris fecit indicium. Sic argumenti partem maximam nondum narrãs,iam in ipſa interrogatione tranſegit. Hæc autem omnia propter populum ſic aguntur. Ideo ille, Quidni dixit,ne ſit opus pluribus verbis.{Senis noſtri Daue fratrem} Mirũ compendium narrationis,quaſi per interrogationem fecit, ne ex alto repeteret. Sic Virg. Fando aliquid,ſi forte tuas peruenit ad aures. Belidæ nomen ad Palamedis,& inclyta fama. Et Noſtin' hanc q̃ amat frater? in Eunucho,{Quid eius gnatum Phędriam?}Non dixit,quid Phædriam,ſed addidit, eius gnatum vt magis docere, quam interrogare videretur. {Quid eius gnatum Phędriam?} Deeſt.noſti.{Tanquam te}O varietat.quid nĩ tãquam te. {Euenit ambobus ſenibus ſimul,iter} Non euenit iter: ſed, euenit vt iret eſſet.{Simul}Vno tempore. {Illi in Lẽnum vt eſſet} Recte tacetur cur Chremes ierit,& dicitur cur Denipho. vtrunque pro argumento eſt.{Ad hoſpitẽ antiquum}Sic Virg. Veteremq; Anchiſem agnouit amicũ.Hoc aũt addidit. vt eſſet idonea cauſa nauigandi ſeni.{Senẽ per epiſtolas pellexit} Epiſtolas dicendo,oſtẽdit eum non ſemel ſcripſiſſe.{Pellexit}Induxit ſic Virg. Pellacis Vlyſſi.{Modo nõ montes auri pollicens} Prouerbialis ὑπερβολὴ facta per exceptionem,aut per ſuperlationem,aut æquã collationem. Eiuſmodi eſt illud Demoſthenis, * {Modo non montes auri} Saluſtius,Maria montes q; polliceri cœpit. {Modo non mõtes auri pollicens}More veterũ,quia hoſpites hoſpitibus multa donabant.{Cui tanta erat res?}Cur datiuus caſus eſt: Domino ne tuo,inquit,pollicebatur hæc,cui tãta res erat?{Cui tanta erat res?}Deeſt Eum.vt ſit,Eum pellexit, cui tãta res erat?{Et ſupererat}Plus eſt ſupereſſe q̃ eſſe. {Deſinas,ſic eſt ingeniũ} Neceſſaria eſt ad fabulæ ἐπίτασιν auaritia Demiphonis, vt maiore periculo illo abſente duxerit filius indotatã. nã mox dicturus eſt, Ille ne indotatam virginem,atque ignobilẽ daret illi? Sic eſt ingenium Pręparatio bona,qua & diues,& auarus deſcribitur Demipho,vt indotatas nuptias filij ferre nõ poſſit.{Sic eſt ingeniũ} Recte. non.n.inquit,fortuna auara eſt,ſed natura.{Sic eſt ingeniũ} Omnium,an domini?ſed magis domini.{Oh,regẽ me eſſe oportuit}Oſtendit pauperum affectiones,qui ſe ſolos vti diuitijs ſcire aiunt, ſi eas habeant. {Oh,regem me eſſe oportuit} Acue me. {Abeuntes ambo hinc tum} Hinc & hic legitur.& eſt ordo. Hic relinquunt filijs.{Relinquunt}Id eſt,non ſecũ abducunt {Quaſi magiſtrum}Bene quaſi: qui non complet hoc ipſum, nec vult eſſe.{Magiſtrum}Sic Latini: quem Græci παιδαγωγὸν appellãt. {Filijs}Propter filios.{O Geta,prouinciam cepiſti duram. {Acquiſitæ bello longe ab Italia regiones,prouinciæ dictæ ſunt,à porro vel procul & vincendo,ad quas quia Prætores cum officio mittebantur, officia quoque prouinciæ nominantur. {O Geta,prouinciam}Splendide prouinciam dixit.{Memini relinqui me,deo irato meo}Sic Virgilius, nec dij texere Cupencũ Aenea veniente ſui. Hoc Aſper. ſed mihi videtur ad hoc addidiſſe Meo,ne eſſet ἀμφίβολον,cui diceret,irato deo. Neuius in Stalagmo, Deo meo propitio,meus homo eſt. {Memini relinqui me, deo irato meo} Domino dixit,an vere deo? Et bene Meo,ne eſſet ἀμφίβολον. Et ſic dixit,Memini relinqui, vt in Andria, Memini me videre.Et, Memini me fieri paruũ. Ennius.{Quid verbis opus eſt?} Repente infertur, Quid opus eſt verbis? & ſatis moraliter. {Seni fidelis dum ſum}Opportune ſeni dixit, vt oſtendat q̃ ſtultum eſt, ſeni aduerſus iuuenes fidelẽ eſſe.{Seni fidelis dum ſum}Fidus eſt amicus. Fidelis eſt ſeruus.{Scapulas perdidi}Plus eſt perdidi, q̃ ſi diceret,dolui.Et bene retulit Perdidi πρὸς τὸ Fidelis. Fidelis enim officium eſt,ſeruare aliquid.{Venere in mentem iſtæc mihi}.Venire in mentem,non ad recordationẽ tantum dicitur,ſed ad reputationem & intelligentiam.{Nam quæ inſcitia eſt aduerſum ſtimulum calces?} Hoc dictum & ſuperiori perſonæ eſſe poteſt, & alteri.{Aduerſus ſtimulum calces?} παροιμία cum ἐλλείψει. deeſt enim iactare.Stimulũ pro domino adoleſcente poſuit. {Calces} Modo calces,nõ partes plantæ, ſed percuſſiones pedum plagasq; ſignificat.Aliter Virg.Calcemq; terit iam calce Diores. {Sciſti vti foro}Secundum illos negociatores qui ante locum cõmercij nõ præſcribunt quanti vendant quæ aduehunt,ſed ſecundum annonam fori q̃ deprehenderint,conſilium de vendendis,aut non vendendis mercibus ſumunt.{Sciſti vti foro}Forum pro tribus intelligitur,loco tempore,& perſona.Sciſti,inquit,his vti.& eſt vulgare prouerbium.ſenſus hic eſt,Sciſti,inquit, quid facere te oporteret.{Primo hic Phędria}Bene additum Primo,quia non perpetuo.{Noſter mali quidquam}Quartum παρέλκον.Vt in Hecyra Nam nemo illorum quiſquã,ſcito,ad te venit. {Noſter mali nihil quidquam} Noſter πρὸς ἀντιδιαστολὴν Phędriæ, qui non noſter eſt.{Continuo quandam}Bene continuo,quaſi vix expectauerit profectionem patris.{Puellulam citharistriam}Iſtis nominibus hoc agit,vt cauſa amoris & ex ætate,& ex arte puellæ videretur, nam ideo puellam dixit. {Amare cepit perditus} Legitur & perdite.{Et amare perdite, vt puta puellulam & citharistriam. {Ea ſeruiebat lenoni} Et honeſte,& cito dixit ſeruiebat.{Lenoni impuriſſimo}Et quare non fuiſſet libera, & cuius fuiſſet ancilla,& qualis hominis fuerit,demõſtrauit. {Ea ſeruiebat lenoni impuriſſimo}Magna pręparatio ad rerum difficultatem imminentium: Puellula citharistria,auarus leno, amator perditus,inopia. {Id curarant patres}Expedite dixit patres. ſi enim patrẽ eius tantum dixiſſet,id reſtabat,vt ei per patrui filium ſuccurreretur.ideo dixit ambos non habuiſſe. {Niſi oculos paſcere} Hoc enim ſolum erat quod leno non venderet.{Sectari,in ludum ducere, & reducere}Bene cauillatus eſt & iocculariter in adoleſcentem cui ætas ad ſectandos Philoſophos apta erat. Hinc etiam philoſophorum ſectæ.Sed ſectari proprie eſt, vt taurus buculam, vt aries ouem. Virg. Trahit ſua quenque voluptas.{Reducere} σύλληψις. à ludo enim ſubauditur.{Nos ocioſi operam dabamus Phędriæ} Cum τύπῳ dixit nos,velut magiſtrum excuſans obſequẽtem ei, cui cuſtos ſit datus. & ideo addidit ocioſi {Nos ocioſi operã dabamus Phędriæ}Relatio ad illud quod mox, Ocioſi non erunt. {Nos ocioſi operam dabamus Phędriæ} Aut ad pudorem ſumitur hoc pronomen in ſingulari numero,aut ad dignitatem.ſed nõ poteſt Nos & propter Antiphonem dixiſſe nos. {Nos ocioſi operã dabamus Phędriæ} Apollodorus, * Operam dabamus Phędriæ}Ille amicæ,nos illi.{In quo hęc diſcebat ludo} Figurate, In quo hęc diſcebat ludo,eſt additum.{Ex aduorſum ei loco} Ei loco.legitur & ilico. Et annotatur ex abundanti additum, vt apud veteres multa ſunt.{Ea aduorſum ei loco} παρέλκον quartum.{Tonſtrina erat}Apta ſedes ocioſis. {Tõſtrina erat quędã} παρέλκον tertium,quędam. {Hic ſolebamus ferè plerunque} παρέλκον tertium,ferè plerũque.{Dum inde iret domum} Ad ſe.ſ. iret domum,pro rediret,vel certe iret.παρέλκον figura. {Dũ ſedemus}Proprie ſedemus,vt tonſtrina.{Illi,interuenit}Illi,pro ibi. vt,Illi mea triſtia facta.Et nota Illi, pro illic. {Interuenit adoleſcens quidam lacrumans}Apollodorus tonſorem ipſum otium facit, qui dicat ſe nuper puellę comam ob luctũ abſtuliſſe, quod

ſcio

ſcio mutaſſe Terent. ne externis moribus ſpectatorē Romanum offenderet.} Nos mirarier} Recte, mirum enim in adoleſcētibus lacrumæ, vt contra, Triſtisq; ſenectus.} Nos mirarier} vt, ſolam nam perfidus ille Te colere.} Rogamus quid ſit} Quid lacrumet, non, quid ſit ipſe, vt ſtulti putant.} Nūquam æque, inquit, ac modo} Mire oſtendit ſemper ſibi hoc viſum quod dicit, ſed nūquam æque.} Paupertas mihi onus viſum eſt} Statim fit mētio paupertatis, vt ſit cauſa fallaciæ Phormionis.} Modo quādam vidi virginem. Bene quandam, ne ob familiaritatē laudare videretur.} Modo quandam vidi virginem} Vide ſic agi. vt nō tam morte mulieris, q̄ ſolitudine pulchræ virginis moueatur affectus. Simul & ea deſcribi, quæ matronæ futuræ magis conueniant, q̄ quæ temere amanda ſit. Nam hic obitus fœminæ ad comicum exitū ſpectat, quādo quidem plus ex eius morte ſecuritatis, q̄ moleſtiæ, ſentiat argumētum.} Hic viciniæ} Aduerbium in loco eſt, hic viciniæ, cuius ad locum, huc viciniæ. Et ſtatim proximitas inſinuatur, vt ſit ſpes & cauſa videndi.} Miſeram} Ab affectu, & ſubdiſtinguēdum eſt, vt ad virginem referatur.} Lamētari mortuam} A probitate, quæ pijs attribuitur. Eſt lamentari mortuā, ambiguitas, ſed ſenſu manifeſta.} Ea ſita erat} Sita, pro poſita. Saluſtius cum adiectione poſitæ cum prædicato poſitum inſulæ. Et hoc ei reciprocum eſt.} Ea ſita erat ea aduerſo} Expoſitio paupertatis, & q̄ facile virgo videri poſſit.} Neque notus, neq; vicinus} αὔξησις ſit, quia res minuitur, creſcit ſententia. Saluſt. Non repugnantibus modo, ſed ne dedicis quidem a b c in} Neque vicinus} διαφορά.} Neque notus, neque vicinus, extra vnā amicam} Hæc præſtruitur, vt ſit ſpes potiundæ virginis.} Neque notus, neque vicinus} Hæc deſcriptio paupertatis adiuuat argumentum, vt & viſere audeant adoleſcentes virginem, & amet Antipho.} Quia adiuraret funus} Ipſum officium funus dixit.} Miſeritū eſt} Hoc eſt miſertus ſum eius. Et hic videtur oſtendiſſe cur lacrymauerit.} Virgo ipſa facie egregia} A forma indignatio.} Virgo ipſa} Bene ipſa, quia quæ ſupra dixit, non ad ipſam, ſed euentum eius pertinebāt.} Quid verbis opus eſt} Sic dicit Terēt. vbi ad effectum properat. Commorat omnes nos} Figura συγκοπή pro cōmouerat. Et bene omnes, quia res ad Antiphonem tantum ſpectat.} Ibi continuo Antipho} Hic redditur nomen adoleſcentis. & eſt παρένθεσις.} Vultis ne eamus viſere?} Vt, Populare penates Venimus.} Vultis ne eamus viſere?} Ipſe hortari inducitur, qui amaturus eſt.} Alius, cenſeo. eamus, duc nos ſodes} Hæc omnia diuerſi. Et apparet tot eſſe homines, quot per μίμησιν ſunt ἀσύνδετα.} Alius, cenſeo} Phędria vel quilibet.} Imus, venimus, videmus} ἀσύνδετον primum per βραχυλογίαν.} Virgo pulchra} συμπτωμία mirāns.} Duo ingentia, & virgo, & pulchra.} Virgo pulchra} Bene non dixit, Vidamus virginem pulchram, ſed ὑπὸ τῆς καταπλήξεως, virgo pulchra.} illud enim frigidius, hoc concitatiua & hęc magis demonſtratur δράματι, q̄ relatione.} Et quo magis diceres} Diceres, pro crederes. et Audacter dicitur. Sæpe Plautus.} Nihil aderat adiumenti} Proprie aderat. Adeſt enim id, quod adiuuat.} Capillus paſſus} Singularem numerum, pro plurali poſuit. Sic & alibi, Capillus pexus, prolixus, circum caput reiectus negligenter.} Paſſus} Temere diſperſus. Vt magna pars, à Græca origine profluxit hæc dictio.} Ipſa horrida} Quaſi extra ipſam ſit id, quod dixit, Capillus paſſus, nudus pes. Tale eſt apud Virg. Illum aūt quāuis ater ſit candidus ipſe, Nigra ſubeſt vdo, cui tantum lingua palato, Reijce. Et alibi de arbore, Tum fortes late ramos, & brachia tendens Huc illuc, media ipſa ingentem ſuſtinet vmbram. Et, Domus ſanie, dapibusq; cruentis Intus opaca, ingens, ipſe arduus, altaq; pulſat Sidera.} Capillus paſſus, nudus pes} Facetius, q̄ ſi pluraliter dixiſſet. Virg. Quibus acer Etia in prœlia ſuetus Ferre manum.} Lacrymæ, veſtitus turpis} ἀσύνδετον tertium.} Vt ni vis boni} Plus eſt vis boni, q̄ bonum} Vt ni vis boni in ipſa ineſſet forma} Veteres ignem & calorem quendam, quaſi feruorem, dixerunt formā. & ideo fornaces, forcipes, formā & formoſus, ex quibus ignis amoris exoritur. Laudandus eſt ergo Terent. proprietate ſeruata, qui cum formam prætuliſſet ſubiecit Extinguerent. Ideo & Virg. ſic ait, At mihi ſeſe offert vltro meus ignis Amyntas.} In ipſa ineſſet forma, hæc formam extinguerēt} Figura πλοκή aliud enim ſupra, aliud infra forma repetita ſignificat.} In ipſa ineſſet forma} Geminauit præpoſitionem. vt alibi, In amore hec omnia inſunt vitia.} Extinguerent} Bene extinguerent, quia ab igne & calore forma dicta eſt.} Ille, qui illam amabat} Bene illam, quia iam ſupra inſinuauit perſonam citharistriæ.} Ille, qui illam amabat} Ratio cur amauerit virginem.} Fidicinam} Supra, citharistriā, ergo indifferenter.} Tātum modo ſatis, inquit, ſcita eſt} Senſus eſt, Laudauit tantummodo, non etiam captus eſt in amorem.} Satis, inquit, ſcita} Magna laus formæ amanti aliam, placuiſſe} Noſter vero} ἀνταπόδοσις tertia, quæ ſuccurrit quoties verba rebus minora ſunt} Satis, inquit, ſcita} Scita bella. et in Andria, Scitus puer eſt natus è Pamphilo.} Amare cepit} Ille, inquit, laudauit tantū, hic amare cepit. Et bene Cepit, non Amauit, vt oſtēdat vim amoris nō parum eſſe, & rem quæ ſemel ſuſcipi poſſit.} Scin' quam?} ἀποσιώπησις, qua in narrationibus in compendium Terent. vti ſolet.} Scin' quam?} Amare cepit, ſubauditur.} Quo euadat, vide} Euadat, perueniat. Nam euadere, eſt per obſtantia peruenire.} Poſtridie ad anum recta pergit} Hoc præſtruens, aniculæ ſupra mentionem fecerat. Et bene memor & virginis & honeſtæ, nō ipſam aditi facit, ſed anum, neque ab ipſa petit fructum voluptatis, ex cuius perſona maior deſperatio naſcebatur, ſed à nutrice potius, per quam ſuaderi puellæ poſſe creditur quidquid libet.} Poſtridie ad anum recta} ἐμφατικῶς, ad anum ſtatim, vt qui poſthabuerit omnia alia.} Recta} Quia non per nuncium.} Vt ſibi eius faciat copiam} Vide vt nihil de virgine ſperet, q̄ omnia ab anicula petat.} Illa enim ſe negat} Copiam facturam ſubauditur.} Neque eum æquum ait facere} Non quòd amet, ſed quòd hoc petat.} Neque eum} Quòd peteret, ſcilicet.} Illam ciuem Atticam} Illam cum ἐμφάσει dixit, q.d. q̄ ſic contemnat.} Ciuem bonam eſſe} Ciuem, quod ad iura pertinet, bonam, q̄ ad ipſam.} Bonam} Non vilem, quia boni non viles ſunt. vnde ſuperlatiuus gradus Optimates factus eſt, quia bonus melior optimus dicitur.} Bonis prognatā} Quod ad maiores eius.} Si vxorem velit} Recte ſubiunxit, ſi vxorem velit, poſtquam in ea virgine prætulit, quæ ſolent ornare nuptias.} Lege id facere} Incerta diſtinctio eſt, verum vxorem velit lege, an lege id licere facere.} Sin aliter negat} Et pudice anus, & tamē illecebroſe, licere facere dixit, quod ille impudentius petit, vt ſibi eius faciat copiam.} Sin aliter negat} ἔλλειψις facta ex eo quod ſequitur, facere.} Noſter quid ageret, neſcire Propoſita deliberatio. cuius tamē altera pars vincet. nam ducturus eſt per abſentiā patris.} Quid ageret, neſcire} Pro neſciebat. ſed recte ſic ait, quia ſubiuncturus eſt.} Cupiebat & metuebat} Metuebat proprio dixit. Metuimus enim eos qui nos amant: Timemus etiam inimicos.} Illam ducere cupiebat & metuebat} Vide ambiguitatem, q̄ tamen ſequentes tollunt.} Non ſi rediſſet pater, ei veniā daret?} Bene interrogat Dauus. hoc enim ſperari ſi poſſet non opus erat fraudibus Phormionis.} Non ſi rediſſet} Si, pro cū rediſſet. Virg. Præterea ſi nona diem mortalibus almū Aurora extulerit.} Ille ne indotatam virginem} ἐμφατικῶς ille, de quo dixerat, Deſinas, ſic eſt ingeniū, & qui pp ſpem lucri nauigauerat ſenex. Inſinuandum igitur fuit, hic enim erit omne periculum fabulæ. Ex ordine Terentius prius inſinuauit perſonā ſenis, vt grauiora fierent quæ dirimebant nuptias.} Ille ne indotatam virginem, atque ignobilem} Duo dixit, & indotatam, & ignobilem. Hęc enim duo principaliter petuntur, cum ſint quatuor, quæ in ſponſis quæruntur, forma, probitas, dos, nobilitas. Et manifeſtū eſt, cur de forma & probitate nihil dicat, quippe cum ſupra magnopere ea laudauerit in puella.} Virginem} Simpliciter accipimus, virginem? an ſubaudimus, Quamuis, vt ſit, Quamuis virginem?} Daret illi?} Bono affectu dixit, Daret illi? Filius enim familiæ nō tam ducit vxorem, q̄ à patre accipit, quippe cum patri committatur puella potius in huiuſmodi conditionibus, q̄ marito.} Daret illi? nūquam faceret} ἀποσιώπησις ſecunda hic enim non tranſit ad aliud, ſed inſtat incepto, vt & per interrogationem diceret, Daret illi? & per reſponſionem inferret, Nunquam faceret. Et nota nunquam pro nō, in maiorem negationis ſignificationem poni ſemper.} Daret illi?} Mire daret, vt oſtēderet nihil eſſe poteſtatis in filio.} Quid ſit denique?} More ſuo Terent. Denique poſuit in fine ſenſus, & eſt aduerbiū ordinis. Sic in Heaut. Fodere, aut arare, aut aliquid facere denique. vt ſit denique, vel deinde, vel ad poſtremum.} Quid ſit?} Dee eſt, rogitas? & eſt ἀποσιώπησις quarta.} Eſt paraſitus quidam Phorm.} Phormio, nō à formula, ſed Phormione dicitur ſparteo: quem nos eronem dicimus triuialiter, & pro cōſuetudine.} Quid is fecit?} Seruatur affectus triſtis, vt ſupra ait, Sed qd tu es triſtis?} Homo confidens} Homo comice dictum, nam quis ignoret Paraſitum hominem eſſe?} Confidens} Hic confidēs, pro improbo, audaci ac temerario poſuit. vt, O ingentem confidentiam?} Qui illum} Qui vtinam eſt, vt Lucil. in 2. Qui te Momētane malum iam cetera, perdat. Aut, Qui hoc conſilium, quod dicam, dedit.} Qui illum dij omnes perduint} Qui aut expletiuū eſt, aut pronomen, quo incipiens Phormionem deſcribere, cohorruit cōſideratione eius, & in hac vocem, quaſi confuſus erupit. hoc aūt certū genus eſt παρενθέσεως.} Quid is fecit?} Correxit interrogatione errantem, vt rediret ad nominatiuum caſum Qui, vnde aberrauerat, & illum dixerat.} Lex eſt} Lex vt in Palliata, recte ponitur, nam Græcorum fuit. ideo & in Andr. ſic ait, Inopia, & cognatorū negligentia coacta.} Lex eſt} Alia narratio interponit. & dicitur παρέκβασις.} Lex eſt} A cauſa litis. potuit enim dici, non habes cauſam.} Hoc conſilium, quod dicam dedit} Secundum quoſdam Ordo eſt, Qui hoc cōſilium, quod dicam dedit.} Vt orbæ, qui ſunt

genere

genere proximi eis nubant} Orba proximo nubat, Orbam proximus ducat, Atticum ius eſt. Et eſt Ordo, Lex eſt, vt orbæ eis nubant, qui ſint proximi. } Eadem hæc lex iubet} Nõ duas res iubet hæc vna lex, ſed puellis permittit nuberet, cognatos cogit ducere. } Eadem hæc lex iubet} Bene, iubet, minorem enim vim habet ea lex, quæ aliquid permittit, ꝙ illa quæ aliquid iubet. } Et illos ducere} Bene additum, nihil enim ad rem, ſi ducẽdi neceſſitas nõ fuiſſet. } Ego te cognatum dicam, & tibi ſcribã dicam} A perſona eius cum quo agitur. Potuit enim dici, Quid mecum eſt tibi? } Ego te cognatum dicam, & tibi ſcribam dicam} ἀποστροφὴ & ἀδυναμία. Hæc narratio eſt ꝙ dicit Tullius conſtitutã. Et ipſe, Tibi vni parcam, inquit, in Verrinis. repẽte enim tranſiuit ad verba perſonarum ab earum deſcriptione, ſed hoc ipſum ad commouendos auditores valet plurimum. } Et tibi ſcribam dicam} A denũciatione in perſonam, ne diceret. Non mihi denũciaſti. } Et tibi ſcribam dicam} Cic. Scribitur Heraclio dica. } Dicam} Supra, verbum, infra, nomen eſt totidem literis, diuerſo accentu. } Paternum amicum me aſſimulabo virginis} A perſona litigantis, potuit enim opponi, Perſonam non habes. } Qui fuerit pater} Qui, hic pronomen eſt, infra quomodo ſignificat. } Quæ mater} Virginis. ſ. } Qui cognata tibi ſit} Qui quomodo, & qua ratione. } Omnia hæc cõfingam} Omnia hæc, non ea abũdanti poſuit, ſed oratorie, quaſi tam multa. & eſt ἀρχαϊσμός nam poſt enumerationem veteres hoc dicebãt. Sal. in Iugur. Hæc omnia præſidio adsũt. } Quod erit mihi bonum, atque cõmodum} εὐφημία. Quod mihi, inquit, fauſtum ac felix erit, hoc eſt, confingere atque mentiri. } Quod erit mihi bonum atque commodum} Totũ iculariter paraſitus, quippe qui confingam dicens, non ſolum non erubuerit de falſiloquio, ſed quaſi præclari facinoris inceptionem etiã auſpicatus ſit, omenq́ ſuſceperit dicendo. Quod erit mihi bonum atque cõmodum. Sic enim veteres Quod fauſtum feliaq́ ſit, dicebant, aliquid aggreſſuri. } Cum tu horum nihil refelles?} Hoc interrogatiue pronunciandum eſt. } Refelles} Refutabis, redargues. Nam prorſus refellere, eſt redarguere falſitatẽ. } Pater aderit, mihi paratæ lites. quid mea?} Mire ὁ συκοφάντης quod maxime alter metueret, hoc pro ridicula re contempſit, Pater aderit, mihi paratæ lites. Exquiſitæ aũt ſubiectum eſt, cũ ſupra dixerit. Mihi paratæ lites: Quid mea? } Pater aderit, mihi paratæ lites} Vt Antiphoni formidanda iſta ſunt, ita ridicula paraſito. } Illa quidem noſtra erit} εἰρωνικῶς. Noſtra. cum Antiphonis tãtum eſſe debeat. } Iocularem audaciam} εἰρωνεία κατ' ἀντίφρασιν, hoc eſt minime iocularẽ. An quæ ex ludo & ioco in periculũ veniat?} Perſuaſit homini} Hic iam de Antiphone quæritur, cui perſuaſum ſit. } Factũ eſt} Adeo audax Phormio. } Ventum eſt} ἐπεξήγησις. Quo modo factum eſt? Ventũ eſt, vincimur, duxit. } Iocularem audaciam} Deeſt, audio ea te, aut, dicis. } Factum eſt, ventum eſt vincimur, duxit} ἀσύνδετον. vt ſupra, Imus, venimus, videmus. } Factum eſt, ventum eſt, vincimur, duxit} Amat hoc Terẽtius, vt, It, lauit, redit. &, Imus, venimus, videmus. &, Funus interim procedit, ſequimur, ad ſepulchrũ venimus. In ignem poſita eſt. fletur. His nõ modo breuis & comis narratio eſt, ſed etiam auditoris animũ, ad id, quod reſtat, intendit. } Quid narras} Admirantis vox eſt, non interrogantis. } O Geta quid te futurum eſt} Sic pronuncia, quaſi periturum contempleris Getã, & iam eũm in certo interitu defleas} O Geta quid te futurũ eſt?} Scilicet qui magiſter relictus ſis Antiphoni. } Neſcio hercle, vnũ hoc ſcio, quod ſors feret, feremus æquo animo} ἠθικῶς deſperatione rerum fortis eſt ſeruus, & ſimul vigilauit poeta, ne ſi & hic eiularet, res tota migraret in tragœdiã. } Quod ſors feret feremus æquo animo} Hæ graues ſententiæ ex perſona ſeruorum, cum dicuntur, ridicule ſunt, & eo conſilio interponũtur. } Feremus æquo animo} Hoc ſecundum ſeruos, qui futura contemnunt. Et mire meritum culpæ ſuæ ad fortunam retulit. Hem, iſtuc eſt viri officium. Compendium conſolationis eſt, quod hic libenter accepit. & ideo ſtatim approbat} In me omnis ſpes eſt mihi} Quomodo? an vt ſtrenue ſe defendat? an vt fugiat? an vt patiẽs ſit plagatum? } Ad precatorem abeam credo} Bene poeta omnia tractat, quæ in tali re tacenda ſeruo eſſent, niſi aliud poſceret argumentum. } Ad precatorem abeam} Sic in Heautont. Nec tu aram tibi, nec peccatorem paratis. } Qui mihi ſit oret} .i. pro me oret. } Nunc amitte quæſo hunc} μίμησις dicitur, vbi non verba modo, verum etiã geſtum vocemq́ ſingimus aliená. } Nunc amitte quæſo} Hoc quod nos dicimus dimitte, antiqui etiam dicebãt amitte. Virg. Amiſſos hinc iam obliuiſcere Graios. Et Saluſt. Pactione amiſſo Publio legato. } Poſthac ſi quidquam, nihil precor} Facile impetrat, qui nõ omnia extorquet. Ergo ars precatoria eſt, mitigare præſentia, futura permittere. Simul etiam quia omnis cauſa in hoc eſt, ne videatur ſeruus ob impunitatem in delictis amplius peccaturus. } Poſthac ſi quidquam} Vt ſolet eleganter per ἔλλειψιν. Et ſimul, non ſi tantũdem peccauerit, ſed ſi vel minimum. tale eſt & illud,

Si ſenſero hodie quidquam in his te nuptijs fallaciæ conari. &, Si quidquam inueneris, mentitum, occidito. } Nihil preco} Nihil, pro non, ſed plena negatio, Nihil. } Vbi ego hinc abiero} Hic oſtẽdit nullum precatorem ea animo poſtulare veniam ſeruo. } Vel occid. } Vel, pro etiam. } Occidito} Tu tantum cędere volebas, ego dico, etiam occidito. } Quid pædagogus ille, qui cith. } Moraliter quærit volẽs audire de Phædria, poſtquam de Antiphone cognouit, maxime quia hæc interrogatio reſponſionem elicit, qua ſpectator inſtruitur ad cognoſcẽda cetera. } Quid ille pædagogus qui cith. } Quia dixit, Sectari. in ludũ ducere & reducere, & quia puellulam dixit, ab ætate, pædagogus eſt illi, ait. } Quid ille pędagog', qui citharist. } Phædria. ſ. qui neque abſcedit à cuſtodia puellæ, neque illam ipſe contingit. } Qui citharistriam?} ἔλλειψις ſectatur, amat, vel quia tale ſubaudiendum eſt. } Sic tenuiter} δεικτικῶς. Sic dicendum eſt, cum aliquo geſtu. } Non multum habet quod det fortaſſe} Cum commiſeratione amatoris adoleſcentis pronũciandum eſt. } Immo nihil, niſi ſpem meram} Bene ſpem, quia amat, nemo enim ſine ſpe amãt. } Meram} Solam. } Pater eius redijt, an non?} Chremes. ſ. } Nondum} Subaudi venit. Iam non plena negatio eſt. } Quid? ſenem quoad expectatis veſtrum?} Animaduertite. Quid ſecũdum amorem quotidianum tum dici, cum ſit tranſitus à mentione alterius rei ad alteram. Sic & ſupra, Quid pędagogus ille?} Quoad expectatis veſtrum?} Quoad, quandiu. Et recte locutus eſt, quia aduentus, finis eſt expectationis. } Sed epiſtolam ab eo allatã eſſe audiui} Mire paratur inopinatus ſubito aduentus ſenis. nam ipſe veniet, cuius epiſtolam ſperat. } Et ad portitores eſſe delatam} More veterum, magiſtri tributorum. i. publicani, operam in portu dabant, inferendarum rerum, & efferendarum vectigal exiſtẽtes. } Ad portitores} Ad eos qui in portu ſunt. Et quo more hoc dixerit, vide: Attico, an Romano. } Nunquid Geta aliud me vis?} Abſque illo argento, quo tibi à me opus fuit. } Vt bene ſit tibi} ἀρχαϊσμός, pro nihil. } Puer heus, nemon' huc prodit?} Moralis expreſſio. nã eos vocat, quibus initio egrediens, dicebat, Si quis me quæret rufus. } Cape, da hoc Dorcio} Ad κωφὸν πρόσωπον loquitur. } Dorcio} Dorcium, fœmininum nomen eſt, vt Planeſium, Glycerium.

SI quis, &c.} Hic deſcenditur ad narrationem argumenti nacta opportunitate Daui narrationẽ audituri. G. Videtur hic alloqui Geta aliquem de familia domini ſui, mãdans illi, vt ſi quis eum quæreret, ſuam abſentiam excuſaret, exit aſit quaſi obuiã iturus Dauo, à quo pecunias expectabat, quas pro filio heri daret. Si quis. i. ſi aliquis, rufus. i. rufo colore ſuffuſus, quæret me, & non quæret pro me, vt dici ſolet, & tunc fecit apoſiopeſin, quia intercepta eſt ſermo eius à Demea de quo loqui videbatur, mandans vt ſi rufus, puta Dauus, quæreret, diceretur ſe prodiſſe illi obuiam, quod audiens Dauus reſpondit in tertia perſona de ſe loquens. D. Dauus præſto eſt. i. prope eſt, vel aduenit, deſine. i. noli ire ei obuiam ſiſte gradum. G. Oh, interiectio oſtendentis lætitiam de aduentu O Daue. at. i. ſed, ego conabar ire ſup. obuiã tibi. i. in occurſum tibi, & eſt obuiam aduerbium loci. D. Accipe debitum ſup. Hem. interiectio oſtendentis officium ſuum. Lectum eſt. i. argentum quod affero eſt lectum. i. bonum vel ſplendidum, ſiue electum ex multitudine ita. vt nullus ſit nummus adulterinus, numerus argenti conueniet. i. ſine controuerſia erit tantus ſup. quantum numerum ego debui. i. in quanto numero pecuniæ tibi debitor fui. G. Amo te, ꝙ. ſ. reddideris pecunias debitas & habeo gratiam. i. (quod barbare dicunt) ſcio tibi bonum gratum, te non neglexiſſe. i. non fuiſſe negligentem in pecunia conficienda & afferenda, vel non neglexiſſe. i. curæ habuiſſe hanc rem, vel ꝙ non contempſeris, & parum curaueris reddere debitũ tempore neceſſitatis. D. Res ad hoc redit. i. tuus ſermo ad hoc tendit, vel ſpectat, vel tu ita loqueris. i. præſertim, vt. i. ſicut, vel cuiuſmodi mores. i. (vt ita dicam) conditiones hominum, ſeu conſuetudines ſunt nunc, ſi quis. i. ſi aliquis, reddit quid. i. aliquid, magna gratia eſt habenda. i. oportet (vt dici ſolet) ſcire gratum etiã, atq; etiam, ſed quid. i. cur, vel ꝑ quid es tu triſtis? G. Ne. i. vtrũ petis. ſup. quare ego ſim triſtis, neſcis in quãto metu de futuro malo, & in quanto periculo de eminenti malo ſimus, hoc aũt dictum poteſt legi, aut interrogatiue, aut pronunciatiue, ſiue confirmatiue. D. Quid iſtud eſt? propter quod dicis te eſſe in magno metu ac periculo. G. Scies modo. i. tantummodo, vt. i. ita ꝙ poſſis tacere, q. d. Ego tibi dicam duntaxat ea lege ſi illud poſſis celare. D. Abi, modus increpandi, q. d. non es dignus, qui ſis amicus alicui, ſis inſciens. i. inſcitus, ſtultus, incõſideratus, ignarus, quaſi neſciens quid ſit officij inter amicos. Verere. i. times credere. i. committere celãda verba ei. ſ. mihi, cuius tu perſpexeris. i. clara & plane cognoueris, ſeu probaueris fidem. i. conſtantiam & veritatẽ in pecunijs ꝙ mihi commiſeras, quamq́ iuſte, in tua neceſſitate reſtitui. Fides eſt dictorum, conuentorumq́ conſtantia & veritas, ſiue eſt

GVID.

ſiue eſt mandatorum fida executio. Times ergo credere verba,ei, cuius fidem perſpexeris in pecunia. vbi.i. in qua creditione verborum,quid lucri eſt mihi fallere te,q.d.nihil, ſecus aũt de pecunia. G. Ergo nunc,ergo eſt velut increpatio tarde facientis, quia hic ob loquendo impediuerat narraturum. Ergo auſculta.i.audi,quæ ſum dicturus. D. Dico.i do tibi perpetuũ,quemadmodum cum aliquid dicatur.i.dedicatur cõſecratur,perpetuo dabo.Dico as declinatur hic.Dico tibi hanc operã audiendi.ſ.ſeo auſcultandi.Datur aliquid ad tempus, dicatur autem perpetuo. G. O Daue noſtin'.i.cognoſcis ne Chremetem maiorem fratrem noſtri.ſenis.ſ. Demiphonis? D, Quid ni i.cur non bene noui. G. Quid? modus interrogandi,noſtin' inquam Phædriam natum.i.filium eius Chremetis. D. noui ſup.tanquam te.i.æque ac noui te, ita ſicut te noui, G. Iter.i.neceſſitas eundi peregre,euenit ſimul ambobus ſenibus Chremeti & Demiphoni, vel (vt vult Don.) euenit, q ſup.iter eſſet ambobus ſenibus.i. q ambo ſenes haberent eundem,vt.i.ita, iter eſſet illi.ſ.Chremeti.i.ita q haberet eundum in Lemnum inſulam vnam ea Cycladibus, & vt eſſet iter noſtrũ.i. vt noſter haberet eundum in Siciliæ regionem. ad hoſpitem antiquum.i ad veterem amicum externum. Alij liber habent. Euenit iter ſimul ambobus ſenibus,ſ.euenit illi Chremeti, vt iret in Lẽnum & noſtro Demiphoni vt iret in Siciliã, ſed in idem recidit. Is antiquus hoſpes pellexit.i.fraudulẽter induxit, nam pellicere eſt in fraudem inducere, ſeu per blanditias decipere. Inde pellax pellacis.i.fallax per blãditias decipiens, inde pellacia,i ſallacia,vt vult Seruius. Pellexit ergo ſenem.i.Demiphonem per epiſtolas pollicens,non modo.i.non ſolum montes auri,ſed maiora, quod eſt hyperbolicũ. Vel pellexit eum modo.i. paulo ante per epiſtolas,non pollicens montes auri i non promittens magna præmia, tamẽ ipſe herus meus auarus pp lucella parua nõ dubitauit ſubire periculum nauigãdi. Promittere maria & montes eſt antiquũ prouerbium in eos,qui temere magna promittere ſolent, ſimiliter hic polliceri montes auri dicitur per hyperbolem prouerbialem factam per exceptionem,aut ſuperlationem,aut æquam collationem. Inuenio interdum tamen modo pro fere apud Valeriũ modo etiam interdum capitur pro tantum, & tunc eſſet ſenſus. Pollicens ferè montes auri,tuncq; adhuc eſſet hyperbolycus ſermo,ſed non eo modo quo prius eſt dictum. D. Hoc ſup.pollicebatur domino tuo, cui tanta res.i tanta copia rei familiaris erat, & ſupererat.i.ſuperabat,ſeu ſuperabundabat. G. Deſinas.i.non vltra inquiras,ſic.i.eo modo, vel tale ingenium.i.natura domini mei auari eſt,vt omnia poſtponat lucro. D. Oh, interiectio admirantis,vel bene de ſe ſentientis.oportuit me regem eſſe.i diuitem. Nam ſæpe Horat.appellat diuites reges, q. Si fuiſſem diues ſciuiſſem bene diuitijs vti. G. Tum.i.tũc, ambo ſenes abeuntes hinc relinquũt me hic, quaſi magiſtrum.i.pędagogum filijs ſuis. D. O Get.cepiſti prouinciam duram.i.onus difficile, ſiue difficile officium, nam regiones acquiſitæ bello lõge ab Italia prouinciæ dictæ ſunt à porrò vel procul vincendo ad quas prætores, qui cum officio mittębantur officia quoque prouinciæ nominantur. G. Hoc,ſ.quod ceperim duram prouinciam,vſuenit mihi.i.mihi euenit, nã vſuenire ſignificat euenire,vt prius dixi, ſcio.i.ſatis perſpicio id mihi contigiſſe. Memini.i.intellexi bene me relinqui Deo meo.i.domino meo, qui quaſi Deus timetur à me ſeruo, & cui teneor eſſe fidelis,irato primo pp filium domini,qui me cecidit reluctãtem ſibi,tum pp Demiphonem,qui cum redibit,mihi iraſcetur vehementer,vel memini me relinqui filijs, tanquam ſi relictus fuiſſe Deo meo irato mihi, quia quemadmodum iratus Deus punit,ſic & filij mei erãt cæſuri, ſi nõ morigerarer primo.i. in principio,cœpi.i.incepi,aduerſari.i.reſiſtere illis cum in amorẽ inciderent,quod eſt opus verbis.i.opus detinere diem longo ſermone.dum.i.quandiu ſum fidelis ſeni.ſ.Demiph. fidus eſt amicus fidelis eſt ſeruus,perdidi.i.amiſi,ſcapulas.i.humeros, hoc eſt adeo fuerunt verberibus attritæ ſcapulæ,vt me eas non habere,ſed perdidiſſe putarem. D. Iſtæc quæ dicis, vel quæ ſequuntur, venere mihi in mentem.i.conſiderata ſunt a me,vel redacta in memoriã venire enim in mentem non ad recordationem tantum dicitur, ſed ad reputationem & intelligentiam, nanque.i.quia inſcitia.i. ſtultitia eſt, & ſimplicitas ſtulta iactare ſup.calces i.percuſſiones pedum,ac plagas (vt vult Donat.) alias partes plantæ demõſtrat, interdum & pedes per ſynecdochen, ſtultum eſt ergo iactare calces aduerſus ſtimulum, prouerbium,q.d.hic ſtultũ eſt reluctari i. recalcitrare contra Antiphonem filium herilem. G. Cœpi.i. incepi facere.i.iocoſe obſequi.i.obſequendo cõplere his filijs omnia,quæ vellent. D. Sciſti pro ſciuiſti,vel ſcito, prouerbiale eſt.i. ſciuiſti quid te facere oportebat ſecundum illos negociatores,qui ante locum commercij non præſcribunt quanti vendant, quæ aduehunt,ſed ſecundum annonam fori q deprehenderunt cõſilium de vendendis,aut non vendendis mercibus ſumunt. G. Noſter, ſcilicet Antipho,primo.i.in principio, mihi.i. nõ quidquam mali fecit ſup.vel commiſit, ſed continuo hic Phędria, qui non eſt noſter, nactus eſt.i.inuenit quãdam puellam Citharistriam.i.fidicinam,cœpit amare hanc puellam. perdite.i.miſere & in perditionem,ac perniciem ſuã,ea puella ſeruiebat lenoni.i.curatori puellarum ac venditori, impuriſſimo.i.turpiſſimo, neque quidquam erat apud Phędriam quod daretur lenoni ob precium illius puellæ.Patres Chremes & Demiph.curarant.i effecerant, id videlicet ne quid filij ſui haberent,quo poſſent puellas emere à lenonibus, nihil aliud reſtabat.i.reliquũ erat,ſiue remanebat illis filijs. niſi.i. præterquã,hoc.ſ.paſcere.i.ſatiare oculos, ſectari.i.comitari puellam in ludum.i.in locum exercitij, in quo diſcebant artem muſicam,nam omnis locus exercitij, qui græce ſchola dicitur, latine dicitur ludus,vt Aſconius ait,ac Seruius. Inde ludus literarius ſchola grammatices dicitur,inde ludi magiſter,qui literas docet, & prima rudimenta, nihil inquam reſtabat, niſi hoc videlicet ducere.i. præſtare comitatum ei puellæ eunti ad ludum, & reducere.i.præſtare comitatũ ipſi ex ludo redeunti,nos.i.ego,& Antipho.ocioſi, ideſt,inertes,nulli arti, aut induſtriæ vacãtes,aut labori,dabamus operam.i.fauebamus,ſiue incumbebamus Phædriæ, parati illum adiuuare ſi fuiſſet opus. in quo ludo.i.in qua ſchola muſicæ hæc Citharistria diſcebat,quędã tonſtrina.i.officina tonſoria erat ex aduerſo.i.ea oppoſito ei loco exercitu.ſ.& ludo,hoc eſt erat è regione,ſiue in conſpectu illius loci,in quo diſcebat,hic.i.in ea tonſtrina,ferè.i.vt plurimum,plerunque.i.ſæpe numero, ſed alterum abundat,nam hic ferè & plerunque idem pene declarant,plerunque ergo ſolebamus operiri.i.expectare eã puellam illic, dum.i. quouſque,ipſa puella rediret inde.i. ex ludo,domum.i. in domum lenonis cuius erat, interea dum.i.quandiu, ſedemus illi pro illic, quidam adoleſcens lacrymans interuenit,nos mirarier.i.mirabamur,vel cœpimus ſup.mirarier,pro mirari pro paragogem, rogamus.i.petimus quid ſit pp quod lacrymetur, ipſe adoleſcens,inquit,nunquã paupertas viſum eſt mihi æque.i.ita onus, ac.i.ſicut nunc,& bene dixit paupertas viſum eſt onus,quamuis & paupertas viſa eſt onus dici poſſet,ſed magis eſt,vt conſequenti cõgruat, quam antecedenti, ſubſtantiuo,nunquam ergo paupertas viſum eſt mihi onus miſerum.i. multa miſeria repletum, & infelicitate, & graue.i.moleſtũ,modo.i. paulo ante, vidi huic viciniæ.i.in hac vicinia,nam vicinia cõplectitur homines inter ſe vicinos,ac propinquos, vicinitas vero eſt domorum propinquitas, Donat.vult huic viciniæ in hoc loco eſſe aduerbium,oſtẽdens locum vbi eam viderit. vidi ergo modo huic viciniæ quãdam virginem miſeram lamẽtari.i.voce querula & triſti deflere.i.lugere ſuã matrem mortuam,ea virgo erat ſita.i.collocata,appoſita,ſtãs,ſituata, ex aduerſo.i.è regione matris mortuæ,ſiue ex oppoſito ad locum, vbi iacebat mortua mater eius,vbi ex aduerſo eſt aduerbium loci,quẽadmodum è regione,ex oppoſito,ediuerſo,econtrario, neq; quiſquam.i.aliquis beneuolens.i.beneuolus,& amicus acquiſitus.neque notus quiſquam.i.eſt quiſquam de ſua notitia, neque cognatus.i.aliquis de cognatione ſua aderat.i.ad auxilium eius erat ad celebrandum funus matris, & ideo ſubdit non aderat ergo quiſquam qui, adiuuaret funus.i.auxiliaretur ei ad celebrandum funus.i.ipſum officium exequiarum extra vnam aniculam i.præter vnam vetulã. Miſertũ eſt.i.miſertus ſum eius puellæ, vt ait Don. eſt tamen miſertum prętęritum ab imperſonali miſerebat, ſicut à tædebat pertæſum eſt.eius aũt ſtructura talis eſt. me ſup.miſertum eſt eius.ſ.ſicut me pudet tui.virgo ipſa erat ſup.facie.i.ſtatura,forma egregia.i.illuſtri, eleganti pulchra.i.habebat pulchram faciem. quid opus eſt verbis.i.quare diu immorer in eius mirãda pulchritudine.ſic ait Terent. vbi ad effectum properat, ipſa virgo ſua facie commorat.i.commouerat incitauerat ad amorẽ & concupiſcentiã nos omnes,qui eam videbamus,ibi.i.tunc,cõtinuo.i. Antipho, inquit.ſ.ne.i.verũ vultis q ſup.eamus viſere.i. ad viſendum eam. Eſt aũt ſtructura antiqua & græca,vt Virg.populare penates venimus. alius puta & Phędria,vel quilibet, inquit,cẽſeo.i. iudico nobis eſſe eundum ad eam,eamus dicit forſitan aliquis tertius.deinde ſodes quaſi ſi audes,verbum comicum duc nos,& hoc dicitur illi,qui attulerat tale nuncium de virgine, imus.i.ingredimur viam,& procedimus. venimus.i.applicamus ad locũ, ad quẽ tendebamus,videmus.i.aſpicimus virginẽ,virgo erat ſup.pulchra & quo. i. vt magis diceres.i.crederes eam eſſe pulchrã, nihil adiumenti.i auxilij, aderat.i.auxilio erat ad pulchritudinem virginis, capillus eius erat ſup paſſus.i.temere diſparſus, ſolutus, ſparſus per collum, & ponitur ſingularis pro plurali.i.capilli eius erant paſſi à pando is, pes eius erat nudus ſine calceis.i.pedes eius erãt nudi.ipſa virgo erat horrida.i.ſquallida præ dolore,& inculta, lacrymæ erant in eius facie,quæ eam deturpabant,turpis veſtitus.i. habitus ſordidus,& pannoſus erant ei,vt.i.ita q ni.i.niſi,vis.i.vehementia, & natura boni illius naturalis, pulchritudo enim eſt bonum

bonum naturale.i.à natura datum,ineſſe in ipſa forma.i.pulchritudine. dicimus ineſt huic rei & in hac re. hæc prædicta.ſ.ſolutio crinis.nuditas pedum lacrymæ,veſtis turpis extinguerent i.ſuffocarent formam,& bene extinguerent. nam veteres dixerunt formam.i.pulchritudinem eſſe ignem ſeu calorem quædam,& quaſi feruorem.ꝙ ex ea tanquam ex ignis feruore incenderentur iuuenes ad amorem.& ideo dixerunt fornaces forcipes formam,& formoſos.ea quibus ignis amoris exoritur ergo extinguerent formũ quæ ab igneo calore dicta eſt. nã forııus na,um ſignificat callidus da,dum,vnde forceps (vt ait Seruius) ꝙ eo inſtrumento ea, quæ ſunt forua.i callida capiuntur,ille Phędria, quæ amabat illam Fidicinam,q̃ prius dixit citharıſtriã,propterea indifferenter vti poſſumus Fiducina & Citharıſtria, ille inquam, inquit.i.dixit.tantummodo ſatis ſcita eſt.i.ſatis bella (vt ait Don.hoc eſt ſatis bonæ formæ & faciei vbi magna eſt laus formã illam placuiſſe ipſi, quia aliam amabat,non tamen exarſit in amorem eius,ſed tantũ modo eam laudauit,vero.i.ſed,noſter Antipho cœpit ſup.amare, ſed intercepit ſermonẽ Dauus inquiens. D. Iam ſcio intelligo, videlicet cœpit amare. G. Scin'.i.ſcis ne q̃ cœperit amare,& eſt apoſiopeſis,qua aliquando ſuccurrit quoties verba rebus minora ſunt interdum illa vtitur Terentius in narrationibus compendij gratia,vide.i.intellige, attende quo euadat.i.quo perueniat id,qđ incepi nam euadere eſt per obſtantia venire. poſtridie.i.die ſequẽti ipſe Antipho pergit recta,intelligitur via,ſed non eſt apponendum,hoc eſt recte iuit ad anum non declinando aliorſum, obſecrat.i.inſtanter rogat anum illam,vt faciat ſibi copiam eius virginis.i.vt poſſet ea potiri ad voluptatẽ, illa anus negat ſe facturam copiam eius virginis,neque.i.& ait eum Antiphonem non facere æquum.i.rem illam,quod.ſ.peteret ſibi fieri copiã eius. ait inquã illam virginem eſſe ciuem atticam bonam.i.nõ vilem, quia boni nõ viles ſunt.vnde ſuperlatiuus gradus optimates fecit,ex bonus fit melior optimus,ſic optimas tis à ſuperlatiuo,& ait inquã eam eſſe prognatam.i.profectam bonis.i.à bonis maioribus,& nõ contemptibilibus. ait inquam ſi Antipho velit vxorem lege.i.ſecundum legem,& ſecundum legitimas nuptias, vel iunge legi cũ ſequentibus,ſi velit vxorem ait licere lege.i.per legẽ facere id,quod petit.ſ.copiam virginis.ſin.i.ſed ſi,aliter velit copiam fieri ſibi virginis,negat ſupp.facturã noſter Antipho neſcire.i.neſciebat,quid ageret.i agere debere,& cupiebat ducere illam.i.capere in vxorẽ, & metuebat patrem abſentem.Metuimus eos,qui nos amant, timemus inimicos. D. Num.i.nunquid.ſi pater rediſſet.i.cũ pater reuerſus eſſet.daret ei filio veniam ſi eam in abſẽtia duxiſſet. G. Petis vtrum il'e,per emphaſim,auarus vir & nobilis daret virginem indotatam.i.dote carentem,atque ignobilem illi filio ſuo? & bene daret dixit,vt oſtenderet nihil eſſe poteſtatis in filio,deinde ſubdit reſponſionem, nunquam faceret.i.nunquam illi daret talem quãuis virginem. D. Denique.i.deinde, vel ad poſtremũ, quid fiet de hac re ſic incepta. G. Rogas ſup.quid fiet, eſt quidã paraſitus.i.vir iocularis quærens implere ventrẽ ſuis iocis & adulationibus.eſt ergo paraſitus nomine Phormio exiſtẽs homo cõfidens.i.improbus.audax,ac temerarius,qui.i.vtinam,omnes Dij perdant.i.deſtruant illum,vel qui ſit prooomen,& ſit apoſiopeſis ſup.quin ſic eſt homo confidens, qui dedit ſup.tale conſiliũ quod ſum dicturus,ſed conſideratione improbitatis eius. Geta cõfuſus prorupit in eam vocem: Dij omnes illum perdãt, & qui reliquit ſuſpenſum. D. Quid is paraſitus fecit. G. Ipſe dedit hoc conſilium quod dicam,& hoc dicto explicat,quod omiſerat,tale conſilium.lex eſt.i.ius atticum,vt virginis orbæ.i.pupillæ parentibus priuatæ (nam orbus dicitur,qui aliqua re clara priuatus eſt,interdum & pro orphano capitur ait Laur.) orbæ ergo.i.orphanæ nubant.i.nuptui tradantur his,qui ſunt proximi genere.i cognatione,& hæc eadem lex attica iubet.i præcipue, & cogit illos proximos ducere.i.in vxores capere,illas orbas ſibi cognatas. illa ergo permittit,vt orbæ cognatis nubãt.& illa eadem iubet & præcipit cognatos eas abducere.ego,inquit, paraſitus dicam te cognatum virginis & ſcribam tibi dicam.i.denunciationem ſiue admonitionem, & quaſi citationem ne dici poſſet tibi non eſſe denũciatum te cognatum eius eſſe. Eſt aũt hęc dica,æ nomen ſignificans cartam,in qua continetur denunciatio facta alicui,ſeu admonitio,& quaſi citatio,& (vt quidam volunt) capi poteſt pro ſyngrapha,in qua continetur ſumma debiti,& nomen etiam debentis. Aſſimulabo.i.fingam,me eſſe amicum paternum virginis.i.me eſſe amicum patris virginis.veniemus ad iudices.i.in cõſpectum iudicum confingam.i.comminiſcar hæc omnia mendacia, videlicet eũ confingam,qui fuerit pater virginis,& confingam etiã,qui.i. quo modo.qua ratione ipſa virgo ſit tibi cognata,quod.ſ.confingere hęc, atque mentiri erit mihi bonum,& commodum.i.quod veteres dicebant fauſtum & felix cum aliquid erãt aggreſſuri. commodum etiam poteſt capi pro opportuno & tempeſtiuo, q.d.mihi erit opportunum & tempeſtiuum hoc facere, cum tu nihil horum, quæ confingam refelles.i.refutabis,redargues. nam refellere eſt falſitate redarguere.ſ.id eſt certe,vnicam.i.effiriam propoſitum,pater.ſ. Demiph.aderit.i.adueniet lites ſunt paratæ mihi.i.contentiones forenſes,ſeu actiones cauſarum, & cõtrouerſiæ ſunt paratæ mihi. nam pater litigabit aduerſum me,ſed id nihil facio dum modo nihil horum refellas.quid mea intereſt ſup.ſeu refert.i.quid curo ſi mihi lites parentur.quidem.i.certe.illa virgo erit noſtra, nam in iudicio vincemus ne dubites. D. Audio ſup.ex te.vel dicis audaciam iocularem.i.quæ ex ludo & ioco in periculum velit, vel audaciam vnius iocularis & nebulonis. G. Ipſe paraſitus perſuaſit homini.ſ.Antiphoni ita eſſe faciendum,& recte fieri poſſe. factum eſt.i.denunciatio facta eſt Antiphoni. dixit Paraſitus quis fuiſſet pater,quæ mater,quando fuerit cognata,&c. vẽtum eſt ad iudices.ſ.vincimur.i.ſuperamur in cauſa, & à cauſa oẽs cadimus, & ideo Antipho duxit iam in vxorem. D. Quid narrat. miratur,non interrogat tanquam credere non poſſit. G. Narro.i.dico,commemoro hoc quod audis. D. O Geta quid eſt futurum de te.i.quid tibi continget, aut quid futurum eſt tibi, aut quid de te fiet. timet Dauus plurimum Getæ cuius futurum cernit periculum. G. Hercle neſcio quid de me ſit futurum,ſcio hoc vnum videlicet.feremus.i.portabimus, patiemur æquo animo.i.nõ decidenti in triſtitiam.quidquid.i.omne quod fors.i.fortuna. feret.i. afferet. D. Placet mihi dictum tuum.hem, interiectio dolentis infortunium Getæ.iſtud eſt officium viri.i.id facere debet vir fortis,vt æquo animo ferat quæ acciderint. G. Omnia ſpes eſt mihi in me.i.in mea ſolertia,ſeu in meo conſilio, aut vt ſtrenue me defendã,aut vt fugiam,aut vt patiens ſim plagarum. D. Laudo ꝙ in te ſpem ſolũ reponis, nec ab alijs expectas quod per te agere potes. G. Abeam.i.abibo,diſcedam ad precatorem.i.ad interceſſorem,qui vt ſup.credo.oret mihi.i.pro me.ſic.i.in hæc verba, quæ ſequuntur, & eſt mimiſis. nunc quæſo omitte pro dimitte. hunc ſeruum Getam.vbi enim nos dicimus dimitte, antiqui dicebant omitte,vt Donatus teſtatur. Ceterum.i.ſed.ſi quidquam admittat ſup.ſceleris etiam minimi poſthac.nihil.i.nequaquã. precor.i.peto, vt ignoſcas illi ſecundo. Deinde repete qui ſic.qui inquam precator non addat.i.non adhibeat in precatione ſua tantummodo.i.duntaxat,id quod ſequitur videlicet ſi quidquam,admiſerit poſthac vbi.i.poſtquam,abiero hinc.i.à te diſceſſero,vel.i. etiam non modo cædito,ſed etiam occidito ſi velis, vbi oſtẽditur nullum precatorem poſtulare veniam ſeruo ex animo, ſed tantũ vt ſeruo morẽ gerat. D. Quid? interrogandi modus tritus apud poetas & oratore. Ille pędagogus.ſ.Phædria, quem dicit pædagogum eo,ꝙ (vt prius dixit) ſectatur puellam, q̃ ducit in ludũ muſicæ & reducit,neque abſcedit ab eius cuſtodia. ideo eius pædagogus eſſe videtur. Ille ergo pędagogus. qui ſectatur ſupp.vel amat Citharıſtriam.i.Fidicinam puellã. quid rei.i.q̃ rem gerit.i.facit. G. Gerit ſe ſup.tenuiter.i.exiliter,modice parce, ſic.i.hoc modo, vt illi oſtendebat geſtu ſuo. D. Fortaſſe ipſe Phędria non habet multum.i. abundantem rem familiarẽ quod det pro Citharıſtria emunda à lenone. G. Imo.i.ſed nihil habet niſi meram ſpem.i. ſolam expectationẽ,vt ea aliquãdo potiatur, nam merus ra rum dicitur ſolus la lum.inde merula auis quędam ſolitaria. inde merum vnum ſolũ.i.ſine aqua. D. pater eius Phędriæ.ſ.Chremis redijt,an non? G. nondũ.i.non adhuc redijt. D. quid? interrogandi modus aptus mutationi faciendæ de re vna in aliam. quoad.i.quouſque vel quandiu expectatis veſtrũ ſenem.i.Demiphonem. G. non ſcio certo.i.nõ ſcio pro certo,vel pro vero,vt aiũt, ſed audiui epiſtolam eſſe allatam,ab afferror afferris,ab eo Demiphone.modo.i.paulo ante,& audiui inquam eſſe delatam ad portitores.i.ad cuſtodes portuum,qui portum obſidentes,ſeu in portu exiſtentes omnia ſciſcitantur,ne forte, aut pecuniæ regno exportentur,aut literæ noxiæ ad inimicos deferantur, quibus ſuper re aliqua admoneantur,ſunt etiam portitores qui traducunt homines aquas,& vehunt nauigio,ſeu qui conducunt vectigalia,ſeu fructus pecuniarios portus,& illos à tranſeuntibus exigunt, inde portoriũ dicitur vectigal portus, ſiue merces quæ datur traiectoribus,qui portitores dicuntur. Petam à portitoribus hanc epiſtolam. D. nunquid.i.vtrum ò Geta vis me aliquid aliud. elegãter volo cum duobus accuſatiuis ponitus in tali genere dicendi,quid me vult iſte.ſic etiam vis me aliquid aliud.i.vis tu mihi dicere,vel me facere pro te aliquid aliud, ab eo quod tibi feci, pecunias debitas tibi offerendo. G. volo ſupp.tantum vt bene ſit tibi.i.bene tibi contingat,& eſt carientiſmos. nam honeſtius id reſpondit,q̃ ſi dixiſſet nihil te volo.his dictis diſceſſit Dauus. Geta autem aliquem ſeruum vocat,qui capiat pecunias receptas,quas det ancillæ.heus,aduerbium vocandi. ò puer.i.ò ſerue. Geta enim quãuis ſeruus eſſet,præerat tamen alijs ſeruis minoribus. deinde cũ neminem videret veniẽtem,ſubdit,nemon'.i.vtrum,nemo prodit.i.

exit,

exit,emergit,accedit,proſpit hac ad me,quo dictu venit ſeruus, cui dixit cape has pecunias,da.i.trade,hoc.i.hoc argentum. Dorcio.i.illi mulieri,ancillæ forſitan. Nam Dorcium tij dicitur, ſicut Glycerium,eſt enim Dorcium fœminæ nomen.

LATOMVS.

ARgumentum} Dauo per occaſionem narratur argumentum quomodo Antipho captus amore virginis,eam opera paraſiti vxorem duxerit. }Lectum eſt} Elegãter dictũ, pro bono & probo.}Abi ſis}Reprehenſio, q̃ confirmat à maiori. }Monteis auri}Prouerbialis hyperbole.}Cui tanta} Reprehenſio immoderatæ pollicitationis,à fortuna perſonæ.}Capere prouin.}Prouerbiale.}Deo irato}Prouerbiale. }Genius malus. Scapulas perdidi}Cedẽdo.ſ.}Aduorſum ſti.}Prouerbialis metaphora, ſubauditur iactare.}Sciſti vti fo.} Prouerbiũ in eos,qui ſe tempori accommodãt.}Tonſtrina}Vnde prouerbium, notum lippis ac tonſoribus. }Nunquam æque} Proſopœia commiſerantis.& eſt occaſio amoris Antiphonis. }Vt nitis} Laus pulchritudinis à natura. }Eho te} Proſopopœia ex perſona paraſiti.}Quod erit} Ioculariter imitatur morem eorũ qui aliquid magni aggreſſuri erant.nam ita ferè precabantur,quod felix ac fauſtum ſit. }Nunc omitte}Proſopopœia.}Tantummodo}Facete exprimit morem peccantium pro ſeruis,quaſi nullos ex animo precetur,}Portitores}Qui vectigal in portu exigunt.

PETRVS MARS.

SI quis me}Quàm violenta res ſit amor, quæ præter ſe nihil primi habet, ſed quemcunque occupat,hunc in pernicioſiſſimus quosq; laqueos ducit,vt nec verecundiæ amplius meminerit,nec bonorum morum reſpectum vllum habeat, ſed parentes iuxta ac patriam,genus,nomen, famamq; in diſcrimen adducere negligit,hac ſcena exprimitur. Quantulum enim differt ab inſania amor. Cic.Tuſc.4. Maxime autem admonendus eſt adoleſcens quãtus ſit furor amoris. Omnibus enim ex animi perturbationibus eſt profecto nulla vehementior, vt ſi iam illa ipſa accuſare nolis,ſtupra dico & corruptelas, & adulteria inceſta denique,quorum omniũ ſi accuſabilis eſt turpitudo.Sed vt hæc omittamos,perturbatio ipſa mẽtis in amore fœda per ſe eſt. Et paulo ante.Hæc lætitia q̃ turpis ſit ſatis eſt diligenter attendentem penitus videre.Et vt turpes ſunt,qui efferũt ſe lætitia tũ,cum fruuntur venereis voluptatibus, ſic flagitioſi, qui eas inflammato animo concupiſcũt.Totus vero iſte, qui vulgo appellatur amor,nec hercle inuenio,quo nomine alio poſſit appellari. tantæ leuitatis eſt,vt nihil videam,quod putem conferendum. Quem Cæcilius deum quem non ſummum putet.

Aut ſtultum, aut rerum eſſe imperitum exiſtimet,
Cui in manu ſit,quam eſſe dementem velit,
Quem ſapere,quem ſanare,quem in morbum inijci,
Quem contra amari,quem accerſiri, quem expeti.

Plato in Sympoſio: Etenim vulgaris cõmuniſq; Veneris amor reuera eſt,& ipſe vulgaris,& quæcunque cõtingit peragit. Atque is eſt,quo praui abiectiq; homines amãt. Amant porro fœminas, & corpora magis, q̃ animos & ſine mente potius, q̃ prudentes. Ad explendum ſane deſiderium inhians, honeſte vero nec ne expleant,omnino non curant. Quo fit, vt quidcũque fors illis offert,exequãtur,& bonum,ſimiliter atque malum. Prouincia,officium, quod quis tenetur adminiſtrare. Vti foro eſt præſentibus negocijs ſeſe accommodare. }Tibi ſcribam dicam} Dica ſignificat actionem,quãm contra aliquem in iudicio expetimur,vulgariter citationem vocamus.

GLAREANVS.

IN quinto verſu in Redijt ſynæreſis eſt duorum ij. In 8.vel amphibrachys eſt loco ſecũdo, vel Periclo legendum. Et Simins πλανηματικῶς quidam habẽt lib.vt vel ſ,in Simus elidatur,vel d,in Quid.In 9.Abi ſecũda correpta, niſi creticus ſit loco quarto.In 10.Cuius monoſyllabũ. In 13.ſ,eliditur in Senis,niſi bacchius ſit loco primo. Ita in 23.vel Mihi monoſyllabũ totum eliditur,vel creticus eſt loco tertio. In 25.ſ,eliditur in Opus. In 27.pro Nam quæ,quidam lib.legunt Nanque,vt enunciatione locus legatur.In 41.Illi legit Donatus, idq; carmẽ expoſcere videtur. In 46.vel Suam monoſyllabum, vel bacchius loco ſecundo. In 47.creticus eſt loco quarto.In 50.ſ,eliditur in Opus. Ita in 54. in Magis.In 59.creticus eſt loco primo.In 63.Eius monoſyllabũ ante tibi legendũ,& proceleuſmaticus ſecundo loco, & Se ſuperfluit, vt ex quarto deinde carmine patet,& plane ſenſus non deſiderat,carmẽ etiam reſpuit.In 67 creticus eſt loco quarto. In 69. Et diſſyllabum eſt. In 70.creticus eſt loco primo.In 74.vel d,eliditur in Quid. vel bacchius eſt loco primo.In 83.proceleuſmaticus eſt loco primo. In 89.bacchius eſt loco ſecundo.quod malim quàm ſ,in Spe. elidere niſi quis ſuperfluas aliquot ſyllabas exiſtimet. Reliqua nota ſunt.

ACTVS I. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Contendunt inter ſe adoleſcentes, vter eorum magis ſit miſer. Vnde tota hæc ſcena verſatur, in genere cauſæ demonſtratiuo.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic comparatio vitæ Antiphonis atque Phedriæ continetur inter ſe contendentium, vter eorum ſit magis miſer. Simulque illorum oſtenditur cõdino, qui id quod immodica concupiuerunt, vbi adepti fuerint, faſtidiunt exemplo.

Trochaici Iambici permixtis & confuſi,
Dimeter vnus,

ANTIPHO, PHAEDRIA.

ADEON' rem rediſſe, vt, qui mihi conſultum eſſe optume velit,
Phædria,patrem extimeſcã, vbi in mentem eius aduenti venit?
Quòd ni fuiſſem incogitans, ita eum expectarem, vt par fuit.
P. Quid iſtuc eſt? A. rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conſcius
Sis? quòd vtinam ne Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet,
Neu me cupidum eo impuliſſet, quod mihi principium eſt mali.
Non potitus eſſem: fuiſſet tũ mihi illos ægre aliquot dies,
At non quotidiana cura hæc angeret animum. P. audio.
A. Dum expecto quàm mox veniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem.
P. Alijs,quia deſit quod amant,ægre eſt,tibi,quia supereſt, dolet.
Amore abundas Antipho.
Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda, optandaq; eſt.
Ita me dij bene ament, vt mihi liceat tam diu, quod amo, frui.
Iam depaciſci mortem cupio.tu conijcito cetera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex iſtac copia:
Vt ne addam,quòd ſine ſumptu, ingenuam,liberalem nactus es:
Quòd habes,ita vt voluiſti, vxorẽ,ſine mala fama: palã
Beatus ni vnum hoc deſit,animus qui modeſte iſtæc ferat.
Et ſi tibi res ſit cum eo lenone,quocũ mihi eſt, tũ ſentias:
Ita plerique ingenio ſumus omnes: noſtri noſmet pœnitet.
A. At tu mihi contra nunc videre fortunatus Phædria,
Cui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi,quid velis.
Retinere,amare,amittere: ego in eum incidi infelix locũ,
Vt neque mihi eius ſit amittendi, nec retinendi copia,
Sed hoc quid eſt? videon' ego aduenire huc currentem Getam?
Is ipſus eſt.timeo miſer, quàm nunc mihi hic rem nũciet.

ADEON' rem rediſſe,vt, qui mihi conſultum eſſe optume velit} In hac ſcena color vitæ eſt eorum qui id,quod immodice concupierint,ſpernunt, poſtquam euenerint: quod apertiore ſententia oſtendit poeta,dicendo, Noſtri noſmet pœnitet.}Adeon' rem rediſſe}Comparatiua qualitas in hac ſcena eſt inter Antiphonis vitam,& Phædriæ. }Genus cauſæ demonſtratiuum.Contendunt aũt,vter magis miſer ſit. }Vt,qui mihi conſultum optume velit eſſe Phædria} Mira ſententia, qua oſtendit adoleſcentulos in peccatis neminem magis metuere, q̃ eos à quibus maxime diliguntur. Simulq; inducitur rerum imminentium præſtructio, in qua ſic audax inducitur Phædria, vt defenſor futurus ſit,ſic timidus Antipho,vt fugiturus ſit.}Vt,qui mihi conſultum optume velit eſſe, patrẽ extimeſcam} Periẽda pronunciatio in eo quod ait, Qui mihi conſultum optume velit eſſe. Don.

hoc enim

hoc enim magis mirum eſt, ideo patrem timeri, quia conſultum optime velit. {Vt in mentem eius aduenti venit?} Nota, Venire in mentem veteres non recordationis cauſa tantum, ſed etiam recogitationis conſiderationiſq; poſuiſſe. {Vbi in mentẽ eius aduenti venit?} Sic veteres genitiuo caſu proferebant. {In mentẽ venit?} Cic. Fac tibi paternæ legis Aciliæ veniat in mẽtem. {Aduenti venit?} multipliciter declinatur, & aduenti & Aduẽtus. ſic & in And. Nihil ornati, nihil tumulti. {Venit?} Legitur & aduenit. {Incogitans} Temerarius Probus, Incogitans, inquit, in vſu eſt, at nõ eodem modo cogitans {Ita eum expectarem, vt par fuit} Expectarem, nunc opperirer, alias ſperarem. {Quid iſtuc eſt?} Hæc interrogatio ſtomachoſa eſt, extenuare volentis metũ fratris. diuerſa enim ſentit ob diuerſum amoris euentum. {Qui tam audacis facinoris mihi conſcius ſit?} Proprie ad terrorem, qui de facinore loquitur, conſcium dixit. {Rogitas? qui tam audacis facinoris} Bene timens inducitur Antipho, vt ſit cauſa fugiendi. Ad hoc enim fugiet, ne ad amittendam coniugem cogatur à patre ante euentũ fabulæ patefactum. {Quòd vtinã ne Phormioni} Grauiſſime nõ Phormioni ſuccenſet, ſed Phormionis inuento. Et vide vt & ipſe ſe culpæ ſubtrahat. {Quòd vtinam} Et familiare eſt initia rerum accuſare eis, quos alicuius negocij pœniret. {Quòd vtinam ne Phormioni} Vetus elocutio, vtinam ne Ennius in Medea, Vtinã ne in nemore Pelio ſecuribus cæſa cecidiſſet abiegna ad terram trabes Et Ne, non accipiendum. {Neu me cupidũ eo impuliſſet} Bene hoc addidit ad excuſationem potuit enim dici, Non cõſentires. {Eo compuliſſet} Eo ad vxorem ducendam. an Eo in tantũ. {Quod mihi principium eſt mali} Bene quaſi caput mali non in amore ſit, ſed in nuptijs. {Non potitus eſſem} More hominũ loquitur, credit. n. ea ſequens ſatietate, quòd potuerit abſtinere amoribus ſuis. {Non potitus eſſem} ἀνδυπαφορὰ μακραρχὴ. Nõ enim Sed potius voluiſti, poſuit, vt ille, Verum anceps pugnæ fuerat fortuna, fuiſſet. hic enim vtraque pars ponitur. {Fuiſſet tum mihi illos ægre aliquot dies} Quidam totum interrogatione pronũciãt, nempe, Fuiſſet tum illos mihi ægre aliquot dies? {At non quotidiana cura hęc angeret animum} Cum amatorie loquatur Antipho errant qui putant eum pœnitere ſui deſiderij, nam ſi hoc eſt, nec maritus firmus videbitur fore, ſed h. d. facilius fuiſſe abſtinere virgine intacta, quàm ea cum qua iam conſueuerit. & ideo ſubiungit, Dum expecto, quàm mox veniat, qui hanc mihi adimat conſuetudinem. {Audio} Audio per εἰρωνείαν dicitur modo à contemnere dictum Antiphonis. {Audio} Omnia deridet Phędria, cupiens fructum amoris vel periculis adipiſci. Eſt ergo audio εἰρωνεία, pro nõ audio, hoc eſt nihil dicis. {Dum expecto quàm mox veniat} Nõ quando, ſed quàm cito, quia timet. {Qui adimat hanc mihi conſuetudinẽ} Mire non amorem, tanquam amore carere potuerit, conſuetudine non poſſit. Et nota proprietatem. nam conſuetudo ſpecialiter de coitu dicitur. {Alijs, quia deſit quod amant} Magnificentius alijs dixit, quàm ſi diceret Mihi. {Tibi, quia ſupereſt, dolet} Laborauit vt oſtenderet plus eſſe Dolet, quàm Aegre eſt. & ideo inſanũ ait Antiphonem, qui in ea fortuna poſitus, quæ aduerſa & contraria eſt, idem patiatur quod miſer. & eſt figura ὑπόθεσις. Nam ad vtranque Aegre eſt ſufficere potuit. Scire aũt debemus & pronunciatione, & per interrogationem hoc ipſum pronũciari poſſe. {Amore abundas Antipho} Sic hoc pronunciandum, quemadmodũ ſolet cum ſtomacho dici vituperanti cibum, Tu pleno ventre ea. vult enim oſtendere ſatietatis hoc eſſe, non ratiocinationis quod nũc quæritur Antipho. {Tibi, quia ſupereſt} .i. eo quod deſideras, abũdas. Ordo eſt, Tibi dolet, quia ſupereſt. {Amore abũdas Antipho} Abundare dicitur, qui ſucceſſu proſpero affluit. Luc. lib. 3. Ille alter abundans, Cum ſeptem in locum Hiſpanus e a t p. {Amore abundas Antipho} Hoc cum pronũciatione infert. {Nã tua quidem hercle certo hæc vita} Bene certo, quia ſupra omnia cum εἰρωνείᾳ dixit. {Vita hæc expetenda} Vita dixit, vt oſtenderet etiam ſi non felicitas, ſed vita dicatur, optandam eſſe. Vita autẽ & mores ſignificat, & animam, & alimentum, & ſpatium viuendi, & fortunam accidentium viuentibus, vt modo. {Expetenda, optandaq;} Proprie dixit, expetenda, optandaq;. omnia enim quæ amamus, aut induſtria, aut voto proueniunt, hoc eſt aut in nobis ſunt aut in fortuna poſita. {Ita me dij bene amẽt, vt mihi liceat} Neceſſario iurat, quia quod dicturus eſt, ſolis amatoribus videtur eſſe credendum. {Ita me dij bene ament, vt mihi liceat tam diu quòd amo frui} Opportunus locus, in quo oſtenditur, quàm magno amore ſit poſſeſſus Phædria, cui pat impenditur argumẽtum. {Tam diu quod amo frui} Quam diu vxore fruitur Antipho. An tam diu ἀντὶ τοῦ...? {Tam diu} Tantiſper, hoc eſt vel tantillo tempore. Quod amo, frui} Deeſt eo, vt ſit, Eo quod amo, frui. {Iam depaciſci morte cupido} Pactionem trãſigere. {Tu coniicito cetera} Aut cetera abundat, aut deeſt per, vt ſit, per cetera. {Quid ego ex hac inopia nunc capiam} Infortunium ſ. {Et quid tu ex iſta copia}

Fructum ac felicitatẽ. {Vt ne addam} παρέλκον, ſigura, in qua velut ea abundanti enumerantur adiecta {Ingenuam, liberalem nactus es} Hoc natalium, illud, morum eſt. {Vt ne addam} σχῆμα παρέλκον {Vt ne} Quod Græci ἵνα μή. {Quòd habes, ita vt voluiſti} Voluiſti ſubdiſtinguendum eſt, & ſic legendum vxorem. Erit enim ἐμφατικώτερον. {Vt voluiſti, vxorem} Bona præparatio vxoris futuræ. {Sine mala fama, palã beatus} Multi ſuperius iungunt palam. {Sine ſumptu, ingenuam, liberalem} Contra ea quæ patitur, iſta poſuit. omnia. huius in amore copiã, ſuam inopiam. huius deſideriũ nullo conſtitiſſe ſumptu. ſibi à lenone fuiſſe emendam puellam. Huius ingenuam, ſuam ſeruam. huius liberalem, ſuam Citharistriam. hunc nactum eſſe, ſe ſectari tantum. huius vxorem, amicam ſuam. huius amorem maritalem eſſe, ſuũ velut prodigi, velut ſcortatoris. {Ni vnum hoc deſit, animus qui modeſte iſtæc ferat} Modeſte, moderate. Sal. lib. 2. Modeſtus ad omnia alia, niſi ad dominationem. {Modeſte} Cum modo. {Et ſi tibi res ſit cum eo lenone} Et modo non connexiua, ſed inceptiua coniunctio eſt. Sal. lib. 2. Et pœni ferunt aduerſus a n e m. {Sentias} Sic alibi, Sit rogas? ſenſi. {Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet} παράλληλος tertium. In Andria, Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli. & eſt ἀρχαϊσμὸς vt, Accede ad ignem hunc, iam caleſces plus ſatis. {Cui de integro eſt poteſtas} Poſt deinceps An de integro. i. integris rebus? {Noſtri noſmet pœnitet} Pœnitet eum qui parũ putat. ergo ipſi nos, inquit, noſtra contemnimos. Sic & in Heanton. At enim hic dices, Me quantum hic operis fiat, pœnitet. {Quid velis retinere, amare, amittere?} An coniunctè legendum eſt, Quid velis retinere? vt duo ſunt, amare, amittere, quia & infra duo reddit, Vt neque mihi ſit amittendi, neque retinendi copia. Amittendi propter, amorem, retinendi, propter patrem. Et Hei interiectio ingemiſcentis eſt. vt, Hei mihi. quantum Præſidium Auſonia, & quantum tu perdis Iule. {Hei timeo miſer} Quàm recte iam timet, quia in metu ſemper eſt præſaga mali mens.

ADeon', &c} In hac ſcena eſt comparatio inter Antiphonis vitam & Phędriæ, cõtendunt enim vter magis miſer ſit. Simul oſtenditur color vitæ eorum, qui quidquid immodice concupiuerint, ſpernunt poſtquam illud euenerint. An. Adeon'. i. adeo ne, hoc eſt, eſt ne verũ rem adeo rediſſe. i. ad eum ſtatum perueniſſe, vel adeo rediſſe. i. rem tã peſſime accidiſſe nã res rediſſe dicitur, cum aliquid peius expectatione contigerit, vt ò Phędria extimeſcam. i. timeam patrẽ, qui velit cõſultum eſſe. i. prouiſum eſſe, per impersonale. i. qui velit vt conſulatur. i. proſpiciatur, ſeu prouideatur optime mihi. vt ergo extimeſcam eum tibi. i. quando venit mihi in mentem, aduenti. i. aduentus, eius patris. i. quando conſidero, ſeu mente voluo patris aduentum. Vbi eſt aduertendum veteres poſuiſſe venire in mentem, non tantum cauſa recordationis, ſed etiam recogitationis, ſeu conſiderationis. Inſuper dicimus recte. Hæc res venit mihi in mẽtem, & huius rei venit mihi in mentem, in qua ſtructura intelligitur hic nominatiuus recordatio. vt, Recordatio huius rei venit mihi in mẽtem. Præterea poetæ interdum vtuntur genitiuis ſecundæ inflexionis pro genitiuis quartæ, vt tumulti pro tumultus, ſenati pro ſenatus, & hic aduenti pro aduentus, & alibi ornati pro ornatus, quòd pro ſedni. i. ſi non fuiſſem incogitans. i. temerarius, inconſideratus, expectarem. i. opperirer, alias ſperarem eum patrẽ, vt. i. ſicut par fuit. i. decuit eum expectare. P. Quia iſtud eſt? ſtomachoſe hoc interrogat, & per contemptum, q. d. enim præ ſe eſſe palam beatũ. An rogitas quid ſit quis ſcis cõſcius mihi. i. mihi particeps facinoris. i. facti tam audacis. i. tam temere commiſſi, hoc eſt qui mecũ ſcias, vel ſcias quemadmodum ego facinus admiſerim tam audax, vt videlicet vxorẽ duxerim mea libidine in abſentia patris, quòd. i. ſed vtinam ne. i. non incidiſſet in mentem Phormioni. i. vtinã Phormio non cogitaſſet, ſeu intellectum habuiſſet, aut animum, ſuadere. i. conſulere id, quod ſuaſit, per cuius conſilium ita duxi vxorẽ, neu. i. & vtinam Phormio non impuliſſet. i. intruſiſſet me cupidũ amatorem, eo. i. ad id faciendum. i. ad ducendam vxorem, quòd eſt mihi principium. i. caput, initiũ mali mei. i. meæ infelicitatis. nam ſi me non impuliſſet. nõ eſſem potitus amata, ſcilicet. i. nõ eſſem aſſecutus rem amaram, ſed non fuiſſet voti ac rei optatæ cõpos. Vel intellige hoc modo, ſi non eſſem potitus re cupita, tũ. i. tunc, illud. ſ. non potiri fuiſſet mihi ægre. i. fuiſſet mihi graue, moleſtũ, ac toleratu difficile, vel illud ægre mihi fuiſſet. i. moleſte, ac difficulter mihi accidiſſet, & (quod barbare dici ſolet) tũc fuiſſet mihi magnum malum, ſi non eſſem potitus, fuiſſet ergo mihi ægre per aliquot dies, ac pro ſaltem. i. quamuis fuiſſet mihi graue per dies aliquot, tamen ſaltem hęc cura. i. hęc ſolicitudo quotidiana, id eſt, quo quotidie conficior, non angeret. i. affligeret, anguſtiaret animum meum, dum. i. quandiu expecto, quàm mox. i. quàm cito. ſ. quantum cõtinuo pater veniat, qui adimat. i. auferat, eripiat mihi hanc

GVED.

hanc conſuetudinem.i.hanc conuerſationem iam vſum frequentem. quem cum ea habui,nā conſuetudo interdum ſignificat conuerſationem tam bonam,q̄ malam, interdum enim deſignat libidinis commercium. P. audio per ironiam dicit, q.d nihil dicis, ſed hoc verbum debeat interſeri ante illud, dum expecto q̄ noui facere me interruoperem ſtructuram perpetuam,ſeu cōtinuam. Deinde ſubdit,hic Phędria ægre eſt.i.graue,difficile ac moleſtum eſt alijs amantibus à te,quia id q̄ amant deſit.i.deficit. Virg. Lac mihi non æſtate nouum,nec frigore deſit,pro deeſt, ſeu deſiet,dolet tibi.i.eſt tibi doluri,vel id ſup.quod ſequitur, dolet tibi.i.affert tibi dolorem,videlicet, qui id ſup.quod amas ſupereſt.i.abundat, affluit tibi,& quidem vſque ad ſuperfluitatem,nam interdum ſupereſſe eſt ſuperabundare ac ſuperfluū eſſe, vt refert Gell.ea Varronis ſententia,ò Antipho abundas.i.expleris, ſatiaris amore,vel in amore affluis re amata, ac propterea voluptatibus expletus in hæc verba prorumpis, quēadmodum cum ſtomacho homini negligenti cibum dicere ſolemus,nimis ea ingurgitatus, aut res nimium plenn ventre, &c. Nam hercle,iurantis eſt, quidem explet ſonum certe affirmat,& hæc vita tua.i.fortuna tibi viuentis cōceſſa eſt expectanda,tanquam bona, quia in legitimo matrimonio, & optanda tanquam ſuauis ac iucunda ac delectationibus nō vacua,vita interdum viuēdi mores ſignificat, ſiue modus,interdum normam,quandoque alimentum, aliquando ſpatium viuendi,& denique fortunam viuentibus accidentem, vt hic, Dij ament me ita bene modus eſt iurandi vt ſup.cupio iam depaciſci.i.pactione tranſigere,ſeu ſubire mortem, vt mihi liceat frui eo ſup.q̄ amo.i.re amata, tam diu.i.vel tantum diu,quantum tu,ſeu tēpore quanto tu,aut tandiu.i.tantillo tempore,q.d.etiam parno tempore, q̄ quidem ſolis amatoribus videtur eſſe credēdum propterea prius iurauit q̄ id affirmaret, tu Antipho conijcito.i.conſecturam colligito. cetera.i.reliqua quæ ſubdit videlicet. quid ego capiā ex hac inopia.i.ex hac carentia rei optatæ, puta cōijcito me capere infortunium,& moleſtiam,& dolorem eximium, & conijcito inquam quid tu capis ſup.ex iſta copia.i.ex iſta facultate & præſentia, ſeu affluentia rei optatæ,vt ne.i.vt nō,addam.i.adiungam, eſt autem occupatio, negat enim ſe adiuturum q̄ addit, vt inquam non addam hæc.ſ.q̄ nactus es.i.inueniſti ſine magno labore, & vt ait ſine ſumptu,ſine magna mercede,aut impēſa, virginem ingenuā.i.liberis parentibus ortam.liberalem,quo ad mores.i.bonam, honeſtam,liberalis bonus eſt,cum liberalitas ſit pars iuſtitiæ, à qua bonus denominatur,vt non addam inquam quod habes palam.i.manifeſte,& ex ſententia iudicum vxorem, ſine mala fama.i.ſine malo nomine,& ſinn vlla ignominiæ nota,ita vt voluiſti.i.ſecundum votum tuum,beatus.i.felix eſt ſup.cum quo palam iungi poteſt,ſic tu es palam.i.manifeſte felix.i.clarum eſt,ſeu manifeſtum ac certum eſt,q̄ tu es beatus,niſi hoc vnum.i hoc ſolum deſit, videlicet animum qui ferat.i.toleret ſubſlineat, modeſte.i.moderate & cum modo,illæc.i.iſta commoda.quæ tibi contigerunt, q̄.i. ſed ſi res ſit tibi cum lenone.i.ſi habeas negocium & (quod barbare dicunt) ad faciendum cum lenone puellarum venditore.quicum.i.cum quo, eſt mihi res.i.cum quo habeo negotium, & (vt dicunt) ad faciendum, tum.i.tunc, ſentias.i.percipias. quantum, ſcilicet ſit moleſtiæ illi,cui tum talibus eſt negotium,plerique omnes ſumus ingenio.i.habemus talem naturam, & (quod dicunt) talem conditionem,ac ſumus ingenio,id eſt talis naturæ, vbi plerique abundat,& omnes ponitur neceſſario,vt in And. Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli. Omnes ergo tali ſumus ingenio videlicet noſmet pœnitet noſtri.i.nos ipſi in noſtra contemnimus ſeu parum videtur nobis tales eſſe, quales ſumus. Nā pœnitet eum qui parum putat, & cui parum videtur, vel qui parui quidquam æſtimat, vult ergo dicere vnicuique ſuam ſortem diſplicere,& alienam meliusem putare. Iuxta Horatij ſententiam. Quid ſit Mecœnas,vt nemo quām ſibi ſortem, Seu ratio dederit, ſeu fors obiecerit illa Contentus viuat,laudet,diuerſa ſequentes. Et Quid. Fertilior ſeges eſt alienis ſemper in agris, vicinumq́; pecus grandius vber habet. At.i.ſed. O Phędria contra.i.diuerſo videris mihi fortunatus.i. felix, cui poteſtas, id eſt facultas eſt de integro.i,vel deinceps,vel melius de integris rebus, aut integre & libere etiā conſulendi,id eſt conſultandi, hoc eſt deliberandi,quid velis retinere, id eſt reſeruare tibi tanquam ſceleſtum, quid velis amittere.i.demittere à te eius ſatietate conſecuta. Ego infelix incidi.i.caſu quodam deueni in eum locum.i.in eum ſtatum, vt neque ſit mihi copia.i.vt non habeam facultatem,neque amittendi eius q̄ amo,amore impediente, neque retinendi eius,id eſt retinendi illud q̄ amo propter patrem,qui mihi mox hanc conſuetudinem eſt ademturus. Deinde animaduertit currentem Getam, & tertius ait, Sed quid,hoc eſt quod video. Videon', id eſt verum video Getam currentem aduenire huc eo accuratius viſo ſubdit Ipſus eſt,pro ipſe eſt Geta. Hem, interiectio ingemiſcentis, ego miſer,id eſt infelix timeo, quàm rem nunc nunciet.i.afferat, denunciet mihi Antiphoni.

LATO. ARgumentum} Querela Antiphonis metuētis patrem & Phędriæ correptio. Eſt autem protaſis fabulæ. {Aduenis} Vetuſte,ſicut ornati,tumulti,in Andria {Quod vtinam} Pœnitet feciſſe q̄ immodice concupiuit. {Non potius} Occupatio,quæ ſoluitur à tempore. {Qui adimat} Qui, patrem intelligit. {Alijs quia} Corripit immodeſtiam, & collatione ſui auget. {Quid ego collatio} Vt ne addam. {Præterita noſtri noſmet} Vera ſententia.

PETR. MARC. ADeon' rem} Quæ temere ſuſcipiuntur, nec paratū ſecum conſilium apportant, illorum pœnitentiam nos quāprimum ſubſequi ſolere,docet hæc ſcena. Nam cum animus præſentibus voluptatibus occupatus nihil prouidentia conſiderat, ſibijpſi quæ recta eſſe poſſent non conſulit,vnde mox cum ad ſe redit ad pœnitentiam minuetur,quæ cum locum nouo conſilio reparare poteſt,tempeſtiua eſt & commoda, ſi autem talis ſit, vt mutare conſilia non poſſit proxima deſperationi dicenda eſt. Nā cum conſciētia mille teſtes, quæ ſemper in memoriam turpis rei factum reuocat quieſcere conſcij ſibi non poſſunt, ne t ſic quidem cum omni ſpe depoſita,portum non amplius inquirunt. Sen.lib. 5.Epiſt. Quid autem prodeſt recondere ſe, & oculos hominumq́; aures vitare,bona conſcientia turbam aduocat, mala etiam in ſolitudine anxia atque ſolicita eſt. Si honeſta ſunt quæ facis, omnes ſciant. Si turpia quid refert neminem ſcire, cum tu ſcias? Depaciſci morte,eſt pactionem cum morte inire.

GLAR. HVius ſcena omnia carmina iambica puto catalectica acatalecticaq́;. In 1.verſu Adeo rem, pro anapęſto legam vt ſit iambicus tetr.catal. In 2. Vt ante verbū Extimeſcam perperam legitur, cum ſit in priore verſu, & Eius diſſyllabū facit acat.vt Venit ſit præſentis temporis,q̄ placet,alioqui eius monoſyllabum faceret catalecticum, & Venit pręteriti eſſet temporis. Idem dicimus de Fuiſſem in tertio verſu,q̄ verbum vel trochaicum catal.vel iambicum acat.fecerit. In 4.d,eliditur in Quid,niſi bacchium loco primo cōſtituamus, & ſic meo quidē iudicio abundat,niſi iambicum tetram.hypercatal.eſſe dicamus. Quintus verſus eſt iamb.tetr.catal.& d,initio verſus eliditur,vt ſit loco primo anapæſtus. In 6. Aldinus liber Compuliſſet, vt ſit iambicus tetr.acatal.& tribrachys loco ſecundo,& ſpondeus loco tertio. In 7.liber vetuſtus habet Si coniunctionem ante Non, vt ſit iambicus tetr.acatal. Sed ablata ea,trochaicus vnus inter omnes iambicos fuerit. Qui nunc ſequuntur verſus,tribus duntaxat exceptis,abſque dubio ſunt omnes iambici tetr.acatal. Nam in proximo,qui ab initio ſcenæ eſt octauus,ti, ſyllaba in Quotidiana longa eſt,vt alias vbique. Vndecimus tamē dimeter iambicus eſt, vt ille, Amice propugnacula. eſt autem epodos ad priores verſus. In 19.vel Eo monoſyl.eſt,vel creticus loco tertio eſt. Idem de Mihi in loco ſexto dicimus. In antepen.vel Mihi,vel Eius monoſyl. Penultimus vltimusq́; haud dubio ſunt iambici tetr.catal.qui in vetuſto libro ita leguntur,quæ lectio mihi probatur.

Sed quid hoc eſt? video ne ego Getā currentē huc aduenire? Ia
Eſt ipſus,hei timeo miſer, quām hic mihi nunc nunciet rem.

Vbi in priore d, eliditur in Quid, quanquam & creticus eſſe poteſt loco primo,& i,ſ,vel ad priorē pertinet verſum, vel verſu vltimo eſt bacchius loco primo.

ACTVS I. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Geta Antiphoni adferre Cilicia rediſſe patrem, quo nuncio tantus iniicitur metus male ſibi conſcio adoleſcenti, vt ſubducat illico ſeſe.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena, Geta ſerui occurrentis officium eſt, qui cum eſſet ex ſenis aduentu perturbatus, eo nuncio Antiphonem adeo reddit trepidum & meticuloſum, vt ante conſpectum patris, quāuis a Geta conſulenter inſtructus, comparere minime ſit auſus, immo propere abſcedit, non rediturus ad rerum cognitionem, vſq; ad fabulæ connexionem. Remanſit igitur allocuturi ſenem Geta & Phædria, qui ſeſe mutuo in illum inſtruūt exhortanturque.

Iambici quadrati,admixtis Trochaicis. Senarij quidā, Dimeter item vnus, & Monometer hypercatalecticus.

GETA, ANTIPHO, PHAEDRIA.

NVLLVS es Geta,niſi aliquod iam tibi conſilium celere reperereris:
Ita ſubito nunc imparatum tanta te impendent mala;

*abſtrahā *Quæ neque vti deuitem ſcio, neq; quo modo me inde* extraham:*
Nam non poteſt celari noſtra diutius iam audacia.
A. Quidnam ille commotus venit? G. tum, temporis punctum mihi
Ad hanc rem eſt: herus adeſt. A. quid iſtuc eſt mali?
G. Quod eum audierit, quod eius remedium inueniam iracundiæ?
Loquar ne? incendam. taceam? inſtigem. purgem me? laterem lauem.
Eheu me miſerum: cum mihi paueo, tum Antipho me excruciat animi:
Eius me miſeret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam abſque eo
Eſſet: recte ego mihi vidiſſem, & ſenis eſſem vltus iracundiam:
Aliquid conuaſaſſem, atque hinc me conijcerem protinam in pedes.
A. Quam hic fugam, aut furtum parat?
G. Sed vbi Antiphonem reperiam? aut qua quærere inſiſtam via?
P. Te nominat. A. neſcio quod magnum hoc nuncio expecto malum.
P. Ah, ſanus ne es?
G. Domum ire pergam: ibi plurimum eſt. P. reuocemus hominem. A. ſta illico. G. hem,
Satis pro imperio, quiſquis es. A. Geta. G. ipſe eſt, quẽ volui obuiam.
A. Cedo, quid portas, obſecro? atque id, ſi potes, verbo expedi.
G. Faciam. A. eloquere. G. modo apud portũ. A. meum ne? G. intellexti. A. occidi. P. hem.
A. Quid agam? P. quid ais? G. huiu' patrem vidiſſe me, patruum tuum.
A. Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium inueniam miſer?
Quòd ſi eò meæ fortunæ redeunt, Phanium abs te vt diſtrahar;
Nulla eſt mihi vita expetenda. G. ergo iſtæc cum ita ſint Antipho,
Tanto magi' te aduigilare æquom eſt. Fortes fortuna adiuuat.
A. Non ſum apud me. G. atqui opus eſt nunc, cum maxume, vt ſis Antipho:
Nam ſi ſenſerit te timidum pater eſſe, arbitrabitur
Commeruiſſe culpam. P. hoc verum eſt. A. non poſſum immutarier.
G. Quid ſi aliquid grauius tibi nunc faciundum foret?
A. Cum hoc non poſſum, illud minu' poſſem. G. hoc nihil eſt Phædria: ilicet:
Quid conterimus operam fruſtra, quin abeam? P. & quidem ego. A. obſecro,
Quid ſi aſſimulabo? ſatin' eſt? G. garris. A. voltum contemplamini, hem,
Satin' ſic eſt? G. non. A. quid ſi ſic? G. propemodum. A. quid ſi ſic. G. ſat eſt:
Hem iſtuc ſerua, & verbum verbo, par pari vt reſpondeas.
Ne ſuis te iratus ſæuidictis protelet. A. ſcio.
G. Vi coactum te eſſe inuitum, lege, iudicio: tenes?
Sed quis hic eſt ſenex, quem video in vltima platea? A. ipſus eſt.
Non poſſum adeſſe. G. ah quid agis? quò abis Antipho? mane inquam. A. egomet me noui, & peccatum meum:
Vobis commendo Phanium, & vitam meam.
P. Geta, quid nunc fiet? G. tu iam lites audies:
Ego plectar pendens, niſi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id noſmet ipſos facere oportet Phædria.
P. Aufer mihi oportet: quin tu, quod faciam, impera.
G. Meminiſtin' olim vt fuerit voſtra oratio
In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Iuſtam illam cauſſam, facilem, vincibilem, optumam.
P. Meminiſti. G. hem nunc ipſa eſt opus, aut, ſi quid poteſt
Meliore, & callidiore. P. fiet ſedulo.
G. Nunc prior adito tu: ego in inſidijs hic ero
Succenturiatus, ſi quid deficies. P. age.

NVLLVS es Geta} In hac ſcena ſerui concurrentis officium eſt, tendens ad perturbationem Antiphonis; quem oportet abeſſe à conſpectu patris vſque ad cognitionẽ rerum, & καταστροφὴν, fabulæ. {Conſilium celere} Hoc celere neutraliter dicitur. {Sub ito tanta te impendent mala} Accuſatiuo caſu impendent. aut ἀναστροφὴ, pro, In te pendent mala. Cum ſupra, Nullus es Geta, dixerit, hic tranſitum fecit ad primã perſonam. {Quæ neque vti deuitem, ſcio} Ruina, aut vitanda eſt, aut extrahenda ſunt ex ea, corpora quæ oppreſſerit. {Nã non põt celari noſtra diutius iam audacia} Bene noſtra, quia ipſe partem maximã culpæ ſuæ tenet vt magiſter {Diuitem} Ante q̃ irruant. {Inde extraham} Cum irruerint. {Celati} Nigidius quærit, vtrũ plenum ſit, an preſſum? {Quidnam ille commotus venit?} Modo commotus, perturbatus atque conterritus. {Quidnam ille cõmotus} Hic oſtendit poeta icirco cõfuſum Getam induci, vt de eius metu Antipho terreatur. {Tum, temporis mihi punctũ} Pũctum, pro momentum. vt Lucilius in 14. Puncto vna hora & qui quoque inuaſit. {Punctum} Anguſtiſſimum ſpatium. {Ad hanc rem} Ad deliberandum quod ago. {Herus adeſt} Vltu triſti, ac ſupercilijs arduis hoc dicẽdum eſt. {Quid iſtuc mali eſt?} Mire πρὸς τὸ, Herus adeſt, Quid iſtuc mali eſt, poſuit, ex perſona Antiphonis, cui pro calamitate eſt patris aduentus. {Quod cum audierit} i. q; vxorem duxit Antipho. {Quod eius remedium inueniã iracundiæ?} Plus eſt q̃ ſi diceret, nullum. {Quod eũ audierit} Bene non addit, quid ſecum enim loquitur. {Quod eius remedium inueniam iracundiæ?} Proprie remedium, quaſi iracũdiæ morbus ſit. {Loquar ne? incendam} Quia iracundia ignis eſt. {Taceam? inſtigem} Inſtigari proprie fera dicitur. {Purgem me? laterem lauem} παροιμία, πλίνθον πλύνεις. {Loquar ne? incendam. taceam? inſtigem} σχῆμα ἀντίθεσις. Duo ſunt quæ fieri in placando ſolent, aut loqui, aut tacere. Sed quid vult ſibi purgem me, cũ idem ſit loquar? an quia poteſt purgatio & per defenſorẽ, patronum ve induci? ſic quidam putãt. Sed melius eſt hoc, vt perturbatæ & ſeruilis imperitæq; perſonæ verba ſine arte eſſe, & vim ſignificati nõ habere. {Cum mihi pauco} Cum Præterquam quod ſignificat modo. {Tum Antipho me excruciat animi} τῷ ἰδιωτισμῷ, pro eo quod eſt, propter Antiphonem me excrucio. {Me excruciat animi} Sic in Hecyra, Fecit, animi vt incertus foret. Veteres figurabant hanc locutionem. {Eius me miſeret, ei nunc timeo} Miſeret præteritorum, Timeo de futuris. {Eius me miſeret, ei nũc timeo, is nunc me retinet} Figura παρόμοιον eius, ei, is. {Is nunc retinet me} Si retinet, quo excruciat? {Nam abſque eo eſſet} Si ad eum res non pertinet. i. ſi meum tãtummodo peccatum eſſet hoc ipſum. {Recte ego vidiſſem, & ſenis eſſem vltus iracundiam.} Facete ſeruus occaſionem melioris conditionis eſſe exiſtimat fugæ cauſam, tanquam ſibi per eam & libertatis genus præſtare poſſet, & prædam. {Recte ego mihi vidiſſem} Vt dicimus, Vide tibi & videte vobis. Et recte vidiſſem, pro, prouidiſſem. {Et ſenis eſſem vltus iracundiam} Senis maluit, quàm domini, dicere, vt in ipſo nomine & hortamentum impune fugiendi appareat. & ſimul quia non iram, ſed iracundiam dicturus erat. nam Ira, de cauſa Iracundia, de moribus. {Et ſenis vltus eſſem iracundiam} Non dixit euaſiſſem, ſed vltus eſſem. faciunt enim ſerui fugiendo, vt dominos pœniteat iratos fuiſſe. Sic Virgil. Vlta virum, pœnas inimico à fratre recepi. {Aliquid conuaſaſſem} Figuratum eſt à colligendis vaſis. {Hinc me conijcerem} πρὸς τὸ Recte ego mihi vidiſſem. {Protinus in pedes} Protinam fuit, & ſic Nigidius legit. {Quam hic fugam} Conijcerem in pedes. {Aut furtum parat?} Aliquid conuaſaſſem. {Quam hic fugam, aut furtum parat?} Iocunda ἀντίθεσις prius enim furtum, quàm fuga occurrere debuit. {Sed vbi Antiphonem reperiam?} Sed pro ergo,

Do n.

vt ſit, Ergo vbi Antiphonem reperiam? an ſed finis ſuperioris ſententia eſt? vt Saluſt. Sed Metellus in vlteriore prouincia {Reperiam} Si alicubi ceſſet. {Aut qua quærere inſiſtam via?} Si alicubi ambulet, omnis enim qui quæritur, aut ceſſat, aut ambulat. {Te nominat} Ad hoc diu auditur Geta, & ipſe non videt adoleſcẽtes, vt plus illis terroris incutiat, dum ſecum loquitur. {Neſcio q̃ magnum hoc nuncio expecto malũ} Diſerte locutus eſt, neſcio quod magnum hoc nuncio expecto malum, pro eo q̃ eſt, neſcio q̃ magnum malum hunc mihi nunciaturũ arbitror. {Domum ire pergam} Hoc nos ἐλλειπτικῶς dicimus, domum pergam. {Ibi plurimum eſt} Oſtendit ab initio ſe domum pergere, & ſic videtur demum liberaſſe. {Ibi plurimũ eſt,} Scilicet propter amorem vxoris ſuæ. {Plurimum} τὸ πλεῖστον. {Reuocemus hominem} Comice & moraliter addidit, hominem. {Sta ilico} Ille reuocatus hominem, dixit, hic, non progredi iuſſit. {Satis pro imperio quiſquis es} Hic oſtendis culpæ conſcientia nullam auctoritatem reliquam in magiſtro Geta. {Satis pro imperio} i. imperioſe. {Cedo quid portas obſecro? atque id, ſi potes, verbo expedi} Mire expreſſit affectum de timore properantis. {Cedo quid portas obſecro?} Vt, Si vera, feram, ſi magna rependam. Nam ferre & portare de negocijs maioribus dicitur. {Verbo expedi} Deeſt vno. {Eloquere} Aliter oſtẽdit quid eſt, verbo expedi, dicendo eloquere. {Modo apud portũ} Patrem vidi, dicturus Geta, præuentus eſt ab eo quem timor intelligentem fecerat. {Hem} Propria, & ſua cuique perſonæ exhibuit, celeritatem ex præſagio metuenti Antiphoni, & tarditatem intellectus quieti pectoris ſecuro Phędriæ. {Quid agã?} Iam ſtet Antipho, & adhue non intelligit Phędria. {Huius patrem vidiſſe me, patruum tuum} Mire poetæ Antiphoni minus q̃ oportet, & Phædriæ plus q̃ oportet fecit loqui nuncium. Ille enim pene diſ... ea metu, hunc tardum ſecuritas facit. {Huius patrem vidiſſe me, patruum tuum} Reddit vtrique proprium, vt & ille qui timebat, paucis intelligeret, & ille qui ſecurus erat, pluribus edoceretur. {Nam quod ego huic nunc ſubito} Nam aut ſubiunctiua cõiunctio eſt ſuperiori dicto, quod ait, Quid agam? aut ἀναφορά eſt. Nam quod, pro quodnam. {Huic ſubito exitio remedium} Subito, & aduerbiũ, & nomen eſt. Cum ſubito aſſurgens fluctu nymboſus Orion. {Inueniam miſer?} Cum ego ſupra dixerit ἐμφατικῶς addidit miſer. {Q̃ ſi eo meæ fortunæ redeunt} Tragice amatos hoc negocium fortunas omnes dixit eſſe. {Fortunæ redeunt} Bene redeunt, quaſi in peius, & à proceſſu retro, & in deterius. {Phanium abs te vt diſtrahat} Amatoris προσφώνησις per ἀποστροφήν. {Abs te vt diſtrahar} Non dixit, à me diſtraharis. Et vide verbum vim coherentis oſtendere. {Nulla eſt mihi vita expetenda} Nulla, pro non, aut nullius conditionis, q. d. ne deorum quidẽ vita mihi dulcis eſt ſine te. {Nulla eſt mihi vita expetenda} Sine Phanio. {Tanto magis te aduigilare} Ad, vim auctiuam nunc habet, vt ad laudabile, admirabile. {Fortis fortuna adiuuat} παροιμία. Et fortis accuſatiuus pluralis eſt. {Non ſum apud me} Id agitur vt ſupra diximus, quemadmodum Antipho præſens non ſit, quem neque conueniat contra patrẽ aliquid dicere, neque turſum præſentem opprimi à patre ex argumento eſt. {Atqui opus eſt nunc, cum maxime vt ſis Antipho} Apud te, ſubauditur. {Nam ſi te ſenſerit timidum pater eſſe, arbitrabitur commeruiſſe culpã} Sic Sal. in hiſt. Ita fiducia q̃ argumentis purgationes dimittuntur. {Nam ſi te ſenſerit timidum} Timidum, pro timentem. Vt, Addit ſe ſociam, timidiſq; ſuperuenit Aegle, Virgil. {Commeruiſſe culpam} Pro commiſiſſe. {Hoc verum eſt} Congrue ſit, vt & Geta & Phædria audaciores ſint, qui & abſque amore ſunt, & hos oporteret obijci pro Antiphone irato ſeni. {Non poſſum immutarier} Vim negantis hoc habet, quod ait, immutarier, oſtendit. n. naturæ ſuæ timiditatẽ nullis adhortationibus eijci poſſe. {Quid faceres, ſi aliud quid grauius tibi nũc faciendũ foret?} Bene grauius, quia hoc graue. vt videas ipſam adhortationem vim habere concedentis graue eſſe quod geritur. {Cũ hoc nõ poſſum, illud minus poſſem} Hoc intulit παρὰ προσδοκίαν. Nam videbatur hac interrogatione adduci poſſe ad ſententiam percontantis, & hæc ars eſt dialectica contra ἐπαγωγήν, cum male reſpõdendo callide interrogantis interrumpimus argumentum. {Hoc nihil eſt Phædria, ilicet} Verum hoc relatiuũ? an Hoc cum contẽptu pro hic Antipho nihil eſt. Sic Cicero in Verrinis. Et ſi hoc neſcio quid nugatorẽ ſciebam, pro hunc. {Ilicet} Semper Ilicet finem rei ſignat, vt Actum eſt. {Ilicet} Per συγκοπήν, Sic iudices de conſilio dimittebantur, ſuprema dicta cum preco pronunciaſſet. Ilicet, q̃ ſignificat ire licet. {Quin abeam?} Hic terrore cõmouet Antiphonem. & Quin dicit, pro cur non. {Et quidem ego} Ordo, Et ego quidẽ, & deeſt abeo. {Quid ſi aſſimulabo?} Audacẽ. ſ. {Obſecro, quid ſi aſſimulabo ſatiu' eſt?} adeo mortale vitiũ eſt, ea cõſcientia pauor, vt ipſe quoque Antipho nitatur contra, neque quidquã promouerat. {Satin' eſt?} Hic locus actoris magis, q̃ lectoris eſt. oſtẽditur enim conari ad ſimulandum audaciã, quo magis ridicula eſt, formidoloſa perſona. {Propemodum} Et hoc non plenæ cõſenſionis eſt, quod ait propemodum. {Sat eſt} Non dixit, bene eſt, ſed ſat eſt. & vide vex ad hoc ipſum eſſe peruentum. {Hem iſtuc ſerua} Dicendo ſerua, oſtendit tam incipere deperire, q̃ finxit atq; aſſimulauit audaciæ. {Hem iſtuc ſerua, & verbum verbo, par pari vt reſpõdeas} Animaduerte, & quid doceat, & commachinetur artifex poeta, qui debitũ reddat rebus atque perſonis. {Verbũ verbo, par pari} Duo dixit, non tñ verbum verbo, ſed par pari. {Ne te iratus ſuis ſæuis dictis protelet} Cauſalem vim habet quod ait hoc iratus, hoc eſt, qui ob præſentem iram vehemẽtius tecum agat. Protelet, & protelum à πρὸ & ἑλεῖν dictum eſt, quod eſt ante & trahere. Alij ab aſſiduo telorum iactu exiſtimant dici. vt Lucr. Vndique protelo plagarũ cõtinuato. hoc eſt tenore. {Protelet} Protrahat, præueniat, exagitet. {Vt coactum te eſſe} Mira breuitas, in quo tota defenſio continetur. & ſubauditur, fac reſpõdeas, vt quid tale. {Inuitum} Bene idem repetit ad confirmandam memoriam trepidantis. non. n. diuerſa ſunt, ſed repetũtur, vt teneri poſſit id, quod cauſæ opus eſt. Nam vt coactum eſſe, idem ſignat quod inuitum. An ideo vi coactum inuitum, iungendum eſt, quia interdum etiam ipſi nos cogimus propria voluntate, vt ipſe in And. Tu coactus tuã volũtate es. {Scin} Apparet hoc verbum eo vultu dici, vt manifeſtũ ſit abſenti animo eſſe eũ qui loquitur. {Tenes?} Exquiſite addidit Tenes, vt appareat Antiphonem vultu oſtendere, q̃ horũ nihil perturbatus aduertat. {Sed quis hic eſt ſenex?} Sed, vt diximus, tranſitum ſignificat ad aliam rem ab ea quæ agebatur. {Quem video in vltima platea?} Sic dixit vltima platea, quemadmodum Virg. imas Obſedere foras. Ipſus eſt, & quia timidior eſt, & quia poſtea de proximo ipſe agnoſcit magis. {Nõ poſſum adeſſe} Apparet ex conſpectu patris magis cõfundi, q̃ ex nuncio aduentus eius, filiũ. {Quò abis Antipho?} Sic Virg. Quo fugis Aenea? &, Quo fugitis ſocij? Sic enim loquitur, qui vult oſtendere conditionem locorũ, in qua peruerſo modo alius petatur, alius linquatur. {Mane, mane inquam} Omnia hæc habent ſingularem vim in ſe reuocãtis. {Ah, quid agis?} Et perturbati interceſſoris eſt dicere. quid agis? vt alibi, Mea Glycerium quid agis? cur te is perditum? {Egomet me noui, & peccatum meum} Duo dixit, & hominem pauidũ, & peccatum graue. {Vobis commendo Phanium, & vitam meam} Comice duobus duo retulit: Me, & peccatũ meum. Phanium, & vitã meam. Et animaduerte q̃ amator prius ponit Phanium, q̃ vitam ſuam. {Geta quid nunc fiet?} Apparet hæc ſic pronunciãda, quaſi à deſtituto dicantur. {Tu iam lites audies, ego plectar pendens} Non intulit, quod quærebatur, ſed verba ſunt hominis omnia deſperantis. {Tu iam lites audies, ego plectar pendens} Tu audies, ego verberabor. vt alibi, Tibi erunt parata verba, huic demũ verbera. Quod ipſum mire, non, facies lites, ſed audies. {Ego plectar pendens} Plectar, feriar, vnde & plectrum, & plagæ dictæ. {Sed quod modo hic nos} Deeſt tamen, vt ſit, Sed tamẽ. {Id noſmetipſos facere oportet} Quia nos ſupra dixit in ſignificatione actus proprij, ipſos addit. {Aufer mihi oportet} τῷ ἀττικισμῷ addidit Mihi. ſine hoc enim plena ſententia eſt. {Quin tu quod faciam impera} Mire ad omnia paratum ſe indicat, qui Impera dicat ſeruo. {Meminiſtin olim vt fuerit veſtra oratio?} Mire & cõſilio & oratione compendioſus eſt, quo magis Phędriam proprijs conſilijs, ac domeſticis permoueret. {Vt fuerit veſtra oratio} Vt magis excitaret, nõ noſtra dixit, ſed veſtra. {In re incipiunda} Incipiunda proprie, quaſi de re magna, dixit. Sic alibi, Vide quod inceptet facinus. {Ad defendendam noxiam} Noxiam nũc culpam, alias pœnam. Et eſt ἀπόθεσις ab eo quod eſt noxam, & hoc factum eſt propter iambum. {Iuſtam illam cauſam, facilem, vincibilem, optumam} Conſidera ſingula, & inuenies & naturali ordine, & per αὔξησιν dicta Cauſam pro defenſione poſuit. Et vincibilem, quæ facile vincat. {Nũc ipſa eſt opus} Cauſa. ſ. {Meliore & callidiore} Bene, meliore & callidiore quia tunc proluſio fuit, nunc ipſum prœlium. {Fiet ſedulo} παρέλκον ſedulo. nã ſuffecerat, fiet. {Nunc prior adito tu} Adito, quaſi ad prœlium. Virg. nec quiſquã ex agmine tanto Audet adire virũ. {Ego in inſidijs hic ero} Tota μεταφορά de re militari eſt. {Succenturiatus} Succenturiati dñr, qui explendæ centuriæ gratia ſubijciunt ſe ad ſupplementum ordinum. Et eſt tranſlatio à re militari. {Age} potuit dicere, vero, aut ita. ſed age dixit, quod verbum, vim hortantis maximam præbet.

Nullus es, &c.} In hac ſcena ſerui currẽtis officium eſt tendens ad perturbationem. A. Quem oportet abeſſe conſpectui patris vſque ad rerum cognitionẽ, & fabulæ conuerſionem. G. primum Geta hęc ſecum loquitur. o Geta, de ſe ipſo. Nullus es. i. perditus es, ſiue perijſti. Nam nullus ſum ſignat quaſi non ſum, ac perij. nullus es ergo niſi reperis. i. inueneris tibi aliquod conſilium, celere. i. velociter inuentum. Declinaturq; hic celer hæc celeris, hoc celere, tanta. i. adeo tanta mala. i. infortunia, impendent

Margin notes: Don. (beside "de timore properantis"); GVIR. (beside "Nullus es, &c.")

impendent ſubito te imperatũ.i.improuiſum.i.adeo tam magna mala pendent in te.i.futura ſunt tibi. Vbi impendeo impẽdes accuſatiuo iungitur, quẽadmodum etiam dicimus. Multa mala manent te.i.futura ſunt tibi, ita dicimus multa mala impẽdent te.i. futura ſunt tibi,& tibi impẽdent ſeu imminent, quæ mala neque ſcio vtis.qualiter.deuitem.i.euadam, caueam, arceã, nec ſcio quomodo abſtrahabam.i.eruam, educã, extraham me inde.i.ex illis malis, ſi in illa incidero. Nam noſtra audacia.i.temeritas de tali coniugio ſic temere facto, non poteſt iam celari diutius, quæ mala ſi non prouidentur.i.prouide cauentur aſtu.i.aſtute, & tũc eſt aduerbium, interdum eſt nomen quartæ inflexionis, & tunc ſignificat aſtutiam ab aſtu vrbe, in qua qui verſati ſunt cautiores efficiũtur, peſſundabunt.i.ſuppeditabunt, opprimẽt me aut herum.i.herilem filium, vel (vt alij habent) haud herum.i.non peſſundabunt dominum. A. Quidnam.i cur, vel propter quid ille Geta venit commotus.i.perturbatus, cõterritus? Geta aũt nondum videt iuuenes, ſed pergit in ſermone ſuo. G. tum.i.deinde, punctũ temporis.i.momentum, ſeu breuiſſimũ tempus eſt mihi, hoc eſt mihi reſtat ad hanc rem,i.ad deliberãdum quid mihi in hac re ſit agendum? Nam herus.i.dominus meus adeſt.i.prope eſt, vel aduenit. nam poſtea ſe eum vidiſſe in portu dicit. A. quid illud mali eſt. G. quod factum.ſ.quod vxorem duxit Antipho, cum ipſe herus audierit, quod remedium.i.q̃ medelam inueniam iracundiæ eius, quaſi iracundia ſit animi morbus, dixit quod remedium inueniã. ne.i.vtrum. loquar.i.faciam ne ſermonem cum eo, an tacebo, verũ incendam.i.incitabo, inflammabo eius iracundiam, quia iracundiam ignis eſt verum taccam.i.ſileam, vtrum inſtigem, ab inſtigo as.i.irritem, vel ſtimulem eius iracundiam, vtrum purgem.i.excuſem me. Deinde hoc nõ placet ſibi, ꝙ ſi purget apud eum, qui ſuis purgationibus nullum penitus ſit locũ relicturus. propterea ſubdit lauem laterem.i.operam perdam ſi id fecero, poſſet & forſitã lauem laterem legi interrogatiua, vt cetera procedentia. Heu, interiectio doloris, me miſerum,i.fateor, vel dico, vel ſentio me infelicem, cum.i.partim, vel multum pauco mihi.i.timeo ne quid mali accidat mihi, tum.i.multo magis. A. excruciat me animi, pro animo.i.me curis cõficit, & animo me ſauciat, atque torquet. me Getam me miſeret eius Antiphonis.i.miſericordia ducor in eum. nũc timeo ei.i.metuo ne quid ei ſiniſtri accidat. is Antipho retinet.i.remoratur me, qui eſſem fugiturus, niſi res ad eum pertineret. Nã recte eſſet.i.bene ſe res haberet. abſq; eo Antiphone.i.ſi ad eum non res pertineret, ſed meum tantũmodo peccatũ eſſet. Ego vidiſſem.i.prouidiſſem, conſuluiſſem mihi fuga.ſ.& diſceſſu, & vltus eſſem.i.puniuiſſem, ſiue vindicaſſem, iracundiam ſenis.i. domini mei, ira de cauſa eſt, iracundia aũt de moribus, & bene vltus eſſem, nam ſerui fugiẽdo faciunt vt dominos pœniteat iratos fuiſſe. conuaſaſſem.i.furto collegiſſem aliquid nam conuaſare ſignificat omnia furto colligere, vt Non.inquit tractum, ſeu figuratum à colligendis vaſis. atque prius ilico conijcerem me in pedes.i.diſcederem, fugerem hinc quaſi celeriter, & cũ impetu exurgerem ſuper pedes fugæ faciẽdæ gratia. A. Quam fugam.i.quẽ diſceſſum, aut ꝙ furtum, quia dixit conuaſaſſem. hic.ſ. G. Parat.i.molitur, & hæc dicit Antipho Phędriæ cognato. Get. ſed Donat. vult pro ergo accipi, vt ſit ſenſus. Ergo vbi quæras Antiphonem, aut q̃ via inſiſtat.i perſeuerẽ, ſiue pergã, aut perſequar quærere eum.ſ. P. Get. nominat te.i.de tuo nomine loquitur. A. Expecto, neſcio ꝙ magnum malum hoc nuncio.i.vel ab hoc nuncio Get. vel hac infelici nũciatione, q̃ eſt allaturus, hoc eſt neſcio ꝙ magnum malum hunc mihi nunciaturum arbitror. P. Quia Ph. vidit Antiphonem ita commotum ob timorem nuncij mali, propterea eum familiariter carpit inquiens cõdolendo ſocio. Ah interiectio dolentis, ne.i.vtrum. ſanus es.i.es tu compos tui, via nunc deſipiſcere, inſanis ne? non habes aliquid ſapiẽtiæ ꝙ hic exhibeat. G. nondum vidit iuuenes. pergam.i.proſequar, contendam, conabor ire domum. ſæpe dicimus pergo domum. ſed eclypticos eſt, ait Don. vt propero domũ cum plenum ſit pergo ire domum, & propero ire domum, ſæpius tñ oratores, propero Romã, aut propero illuc dicunt nõ addendo ire: Pergo itaque ire domũ vbi,i.in qua domo plurimũ eſt.i.vbi frequenter eſt ꝑꝑ amorem vxoris ſuæ. alij habent ibi, & tunc eſt ſenſus, Ipſe Antipho eſt plurimũ.ſ.domi. Phęd. reuocemus hominem Getam. A. Tu Geta ſta.i.ceſſa ire ilico, nã ſtare eſt non ire. G. loqueris ſup. ſatis pro imperio.i.ſatis imperioſe, ſeu pro imperio ꝙ habes. quiſquis es.i. quicunque ſis, nec dũ animaduertit eſſe Antipho. G. Geta actus eſt. G. aſpiciens Geta vidit eum, & inquit. Ipſe eſt Antipho, quẽ Antiphonem volui obuiam mihi fieri ſup.i.cui volui obuiare. ſed verbo noo ſæpe oratores vtuntur. ſed aduerbio potius obuiã, vt te obuiam volebam.i.volebã ꝙ mihi fieres obuius. A. obſecro, cedo.i.dic. q̃d portas. Ferre & portare de negocijs maioribus dñr. atque expedi.i.explica. verbo vno ſup.i.breuibus, ſeu paucis. quid portes nũcij.ſ.ſi potes, h.d. ꝑꝑ timorem, & dolorem impedientẽ. G. faciam.i. expediã vno verbo. A. eloquere.i. expedi eloquenter quid portes. G. vidi patrẽ ſup. modo.i.paulo ante, apud portum, qui applicauerat ex mari. A. Ne.i.vtrum, vidiſti meũ patrem Demiphonem. G. Intellextin'.i.nunquid intellexiſti me, dixiſti patrẽ tuũ, aut certe innuiſſe. A. occidi.i.perij. G. hem, interiectio indignãtis, aut dolentis. A. quid agam. P. quid ait Get.ſ. G. Dico ſup. me vidiſſe patrẽ huius Antiphonis patruum tuum.i.qui eſt tuus auunculus. ſed proprie patruum, quia ex parte patris. nã auunculus eſt ex parte matris. A. nam ꝙ, anaſtrophe pro quodnam.i.ꝙ remediũ ego miſer inueniã huic exitio.i.huic perniciei, huic peſti, huic malo, huic excidio, huic perditioni & infortunio. ſubito, à ſubitus.i.repentino. Nã eſt datiuus & ablatiuus nominis ſubditua, & interdum aduerbium. Quod.i.ſed ſi meæ fortunæ.i.mei euentus, mei caſus, at ſucceſſus redeunt eo i.in eũ ſtatum, hoc eſt reuertantur, quaſi in peius, & à proceſſu retro in deterius. O Phanium, nomen vxoris, cõuertit ſermonem ad eam per apoſtrophen. abſtrahar.i.abducar, eruar. abs te.i.à ſocietate tua. nulla vita etiam optima eſt mihi expetenda, quia ſine te viuere non potero. G. Ergo ò Antipho cum iſtæc ſint ita i.cum tantopere timeas ab ea diſtrahi, tãto magis æquũ eſt te aduigilare i. accurate vigilare, & inſudare, vt tibi eam conſerues, fortuna adiuuat fortes.i.quod apud Virg. dici ſolet, Audaces fortuna iuuat. A. non ſum apud me.i.nõ ſum mei compos, ſeu mentis ſanæ, ſeu neſcio quid agam, deeſt mihi, conſiliũ non habeo animum. G. Atqui.i.ſed certe. ò Antipho nunc quãmaxime.i.potiſſimum nunc eſt opos vt ſis apud te.i.vt ſis animoſus, & prudens, & ſanæ mẽtis, nam ſi pater Demipho ſenſerit te eſſe timidum.i. timentem arbitrabitur.i.putabit te ſup. cõmeruiſſe.i.commiſiſſe. culpam.i.flagitium, ꝙ eſt flagitione.i.increpatione dictum, & ita efficiet pater, vt abſtraharis ab ea, q̃ culpa quadam duxeris, & non animi conſtantia affectu. P. hoc eſt verũ.ſ.ꝙ tu dicis Geta. A. non poſſum immutari.i.nõ poſſum effici intrepidus, nõ poſſum effici fortis, vel audax, meapte enim natura talis ſum. G. quid faceres ſi quid.i.aliquid aliud grauius.i.moleſtius. foret nunc faciũdũ tibi. A. cum non poſſum hoc facere, ꝙ eſt minus graue.ſ.eſſe animo forti, & excelſo, minus poſſem illud quod eſſet grauius, ac moleſtius. G. Phędria hoc ꝙ Antipho dicit nihil eſt.i.nullius eſt momenti. Vel ponitur oratio neutra ꝓ maſculina ſit hoc nihil eſt.i. hic. A. eſt nihil.i.nullius momenti. ilicet.i.ire licet, q.d. abeundũ eſt. ſemper enim ilicet finem rei ſignificat, quemadmodũ actum eſt. ilicet aũt dicitur per ſyncopẽ, quaſi ire licet. ſic enim iudices de conſilio demittebãtur, cum preco pronunciaſſet ſuprema.ſ. ilicet, quid.i.cur. conterimus fruſtra.i.incaſſum operam.i.laborem noſtrum in eo admonendo. quin.i.cur, non abeo.i cur non diſcedo, interrogando, & terrorem Antiphoni incutiendo. Vel ſi capiatur affirmatiue, intelligitur ſic, quin.i.quinimmo, abeam.i.diſcedam, q.d. quid tu hic ſis acturus neſcio, ipſe aũt ſum diſceſſurus. P. Et quidem.i. & certe. ego abeo ſup. vel diſcedo. A. obſecro, reuocantis dictum eſt, qui videret eos abeuntes. Quid? modus interrogandi. ſi aſſimulabo.i.ſi fingam eſſe forti animo? ſatin'.i.ſatis ne eſt.i. vtrum ſufficit. G. garris.i.nugaris. A. contemplamini vultũ.i. conſiderate faciem meam, & videte emergat ne triſtitiæ ſignum. Hem, interiectio oſtẽdentis vultum hilarem fictum ſatis ne eſt.i. non ne ſufficit ſic aſſimulare. G. non ſatis eſt ſic. A. quid? modus interrogandi, vel quid dices, vel erit, ſi ſic aſſimulem, vt oſtendebat ei. G. propemodũ.i.ferè ſatis ſic erit. A. quid erit ſup. ſi ſic aſſimulem, vt oſtendebat ei. G. propemodum.i.ferè ſatis ſic erit. A. quid erit ſup ſi ſic aſſimulem. G. ſaltẽ. Deinde agnouit iam vultũ redeuntem in priſtrinum ſtatũ ſubdit, hem, admonẽtis eſt. ſerua iſtud ꝙ oñdiſti, de quo dixit ſat eſt, & ſerua inquã iſtud.i. diligenter hoc retine, vt reſpondeas.i.rependas, referas par pari, & verbum verbo.i.ſimili ſimile. ne ipſe pater iratus.i.cõmotus in te. protelet.i.protrahat, præueniat exagitet ſuis dictis ſęuis.i.terribilibus. A protelo dicitur hoc protelum proteli ꝓ tenore ac tractu, quaſi ſit quædam protractio. Protelare, dicit Feſtus ſignat propellere à græco thelothem, quod ſignat longe. Item Nonius ait protelare eſt percutere, perturbare interdum excludere, & q̃nque adiuuare. A. ſcio.i.intelligo ſic eſſe faciendum ne id contingat. G. Fac rñdeas ſup. te inuitum.i.renuẽtem, eſſe coactum vi.i. violentia, & coactum lege.i.per legem, & iudicio.i.per ſententiã iudicis, q̃ in te tulit. tenes.i.intelligis ꝙ dico tibi reſpondendum? Sed quis eſt hic ſenex, quem video in vltima platea.i in fine, in extremitate plateæ. A. ipſe eſt pater.ſ. non poſſum adeſſe.i.ſuſtinere aduentum eius, & comparare ſeu ſubire vultum eius. G. ah, interiectio dolẽtis. quid agis.i.quid facis. alter enim fugiebat. ò Antiph. quo abis.i.quo diſcedis. mane.i.ſiſte pedem. inquã.i.iterum dico tibi mane, ſiſte gradũ, fige veſtigia, nec progredere vlterius. A. egomet noui me timidum.ſ.& noui peccatum meum graue.ſ.

& puniendum commendo vobis Phanium vxorem, & cōmendo vitam meā, vt me excuſetis, & meæ honeſtati cōſulatis, ac vt non ab ea diſtrahat, quia tunc nulla eſt mihi vita expetenda. P. O Geta quidquid fiet nunc abeūte Antiphone? G. tu iam.i.mox audies liter.i.iurgia, ego pendens.i.ſuſpenſus ad furcam, plectar.i.feriar, verberabor, puniar. vnde plectrū à plectēdo.i.feriēdo dicitur. inde & plagæ dictæ ſunt. poteſt etiam ſic intelligi. Ego pendens.i. luens pœnas ſup. plectar.i.verberabor & feriar, & quidem ita fiet niſi quid.i.aliquid, fefellerit me.i.male niſi intellexerim & mente conceperim. nam hæ res fallit me, ſignificat hanc rem ignotū, ſeu huius rei ſum neſcius. Sed tamen ò Phęd. oportet noſmetipſos facere id.ſ.eſſe forti animo, q.ſ.eſſe animo forti, monuimus.i.admonuimus, modo.i.paulo ante Antiphonē hic.i.in hoc loco, vbi monoco iungitur cum duobus accuſatiuis, q eſt ſatis non notum fieri poſſe. P. quia Geta dixerat noſmet oportet, & ſe cum iunxerat Phædriam. ideo Phædria dicit, aufer oportet mihi, q.d. noli me iungere tecum, quinimmo impera id quod faciam, adeo ſe ad omnia paratum indicat, vt impera dixerat ſeruo. G. meminiſti, id eſt recordaris, tenes memoria, vt.i.qualiter, olim.i.aliquando, oratio noſtra fuerit incidenda. in re, id eſt, in narratione ipſius cauſæ, ſiue in materia & argumento, ſeu viſceribus cauſæ, videlicet cum Geta moneret Antiphonem, vt reſponderet accuſationibus paternis ſe inuitum eſſe coactum in lege, ac iudicio ad defendendam noxam pro noxiam, per epentheſim propter iambum, hoc ad defendendam culpam alias noxa ſignificat pœnam, & ad defendam.i.comprobādam illam cauſam, id eſt illam defenſionem eſſe ſupp. iuſtam & facilem, id eſt non difficilem, neque inuolutam, & vincibilem.i.quæ facile vincat; ait Donat. & optimam.i. cōmodiſſimam, ſeu aptiſſimam, & æquiſſimam, vel poteſt ſic intelligi, Meminiſti inquam illam cauſſam.i.defenſionem iuſtā facilem, vincibilem, & optimam. P. Memini.i.ſum memor illius defenſionis. G. Hem, nūc opus eſt ipſa defenſione, & ſi quid potes inuenire.ſ.& excogitare. opus eſt defenſione meliore callidiore.i.ſubtiliore. perſpicaciore. P. fiet.i.laborabitur, dabitur opera, ſedulo.i.inſtanter, ſine dolo. G. nunc tu adito prior.i.ſubito pro te cōſpectū eius, tanquā ſis prœlium aditurus. ego ero hic ſuccenturiatus.i.ſuccurrere ac ſupplere defectum paratus, inſidijs.i.per inſidias & fraudes. nam inſidiæ ſunt deceptiones, & fraudes, inde inſidioſos homines ſubdolos dicimus. Succenturiati dār, qui explendæ centuriç gratia ſubijciunt ſe ad ſupplementum ordinū, & eſt tranſlatio à re militari, nam Geta intelligit ſe ex inſidijs ſuccurſurum. Phędriæ ſi ſit opus, non ad infeſtandum patrem Antiphonis, ſed ad defendendam culpam. Ego atqui hic ſuccenturiatus ſi quid.i.ſi in aliquo deficies.i.obſtupeſces, & non perſeuerabis in defenſione P. Age, vel fac quod dicis, vel ſit aduerbiū hortantis.

LATO. ARgumentum} Conſternitur Antipho ob aduentū patris, & eſt initium epitaſeos.} Te impendent} Pro tibi, q vitatius eſt. Impendent, imminēt.} Temporis difficultas à tempore.} Loquar ne} Subiectionis ſchema, cū prouerbio.} Abſque eo} Abſque pro, niſi, aduerbialiter.} Hem} Indignātis.} Meū ne?} Subaudi patrem vidiſti.} Phanium abs} Apoſtrophe ad affectum.} Fortes for.} Sententia.} Nam ſi te} Argumentum à ſigno.} Quid tacere} A maiori fictoria confirmatio.} Ilicet,} q.d. abeamus. nam finem rei ſignificat.} Protelet} Perturbet, tractū ab aſſiduo telorum ictu.} Non poſſum} Fugit conſpectum patris Antiphon.} Geta quid} Conſolatio.} Aufer} Paratum ſe oſtēdit mihi, abundat, & ſtomachum magis q perſonam ſignificat, aufer oportet, q.d. omitte iſta.} Succenturiatus} Tranſlatum à militaribus ordinibus, & ſubſtitutum ſignificat.

PETR. MARS. NVllus es Geta} Nihil eſſe inſtabilius, & minus diu durās voluptate ea; quæ ex amore temerario oritur, hac ſcena exprimitur, Et fœrēda eſſet voluptas, ſi nō ſemper magis fine ſuo læderet, q ante vnquā fuiſſet, quare profecto nō hominū, ſed beſtiarū iudicanda eſt. Seneca ad Luciliū: Dimitte illas voluptates turbidas magno leuādas. Nō venturę tm, ſed præteritæ nocent. Quēadmodum ſcelera, etiamſi nō ſint deprehēſa cū fierent ſolicitudo non cum ipſis abijt, ita improbarum voluptatū, etiam poſt ipſas, pœnitentia eſt. Non ſunt ſolidæ. nō ſunt fideles, etiam ſi non nocent, fugiunt. Aliquod potius bonū manſurum circunſpice, nullum aūt eſt, niſi quod animus ex ſe ſibi inuenit. Sola virtus præſtat gaudium perpetuum ſecurum. Quod & Plautus in Amphit. prodidit, Satin' parua res eſt voluptatum in vita atque in ætate agunda præ quā quod moleſtum eſt? ita cuique comparatum eſt in ætate hominum, ita dijs placitum, voluptati vt mœror comes conſequatur, quin incommodi plus maliq; ibeo adſit, boni ſi obtigit quid. Pūctum, minimum ſpatium, exigua occaſio, vel potius nulla. Laterem lauem.i.inutilem operam impendam. Conuaſare, teſte Nonio, eſt furto omnia colligere, nempe quæ rapere & ſubducere velis in ſarcinas componere.

HVius autē ſcenæ verſus malè diſtincti ſunt, præterea mire mixti. Primus eſt iambicus tetr. acat. in quo vel ſ elidatur in Nullus, vel creticus eſt loco primo. Secūdus trochaicus tetr. catal. niſi a, in Ita quis longam credat. Sequentes deinde quatuor ſunt vt primus. Septimus ſenarius eſt in cuius fine. Eſt ante Mali legendum. Tres deinde rurſus tetrametri iambici acatal. In quorum primo Eius diſſyllabum eſt. In tertio Heu monoſyllabū & Antipho ad finem verſus reponendum. In 11. Eius & Ei monoſyllaba ſunt & trochaicum tetr. acatal. indicauit Doct. qualia vix quatuor toto inuenias Terentio. In 12. Mihi diſſyllabum acatalecticum iambicū feceris, qui alioqui catalecticus erit trochaicus. Sequens haud dubius eſt iambicus tetr. acat. & Prodiuam legendum prima longa, quemadmodum eſt in Protinos, pro quo dictū videtur. 14. eſt dimeter trochaicus catalect. vt is apud Flaccum:

Non ebur neque aureum.

Duo deinde ſequentes iambici tetram. catal. 17. catal. 18. monometer troch. hypercatalecticus ab Doctis iudicatus eſt, quāquam fragmentum ex anapęſto ac dactylo videri queat, ſed ſanus eſt in rationem carminis veniat, vt ille digeſſit. Satis pro imperio quiſquis es. A n. Geta. Qui deinde ſequuntur quatuordecim numero, trochaici ſunt tetrametri catal. quāquam vnus, aut alter iambicus acatal videri queat, vt primus adeo, niſi ſ, elidas in Satis. Ita tertius, niſi Meum monoſyllabum feceris. Ita in quarto Hoius. In quinto huic. In ſexto Mea. In ſeptimo Mihi. In octauo Magis, variare carmē poſſunt. In 10. Te poſt verbum Senſerit legendum. In 13. ſ, in Magis eliditur, niſi creticus ſit loco tertio. 15. & 16. iambici ſunt tetram. acatal. Deinde rurſus quatuor ſunt trochaici tetram. catal quorum ſecūdus ita legendus; Ne iratus ſuis te ſæuis dictis protelet. A n. ſcio.} Non poſſum adeſſe. G. ah quid agis?} Qui nunc ſequuntur ad ſcenæ finem, iambici ſunt ſenarij. Quāquam primus hypercatalecticus ab Doct. iudicatus eſt quod tamen opus non eſt, ſi d, in Quid elidatur, & creticus tertio ſit loco. quanquam & ſ, in Agis elidi poteſt. In quarto à fine i, in Memini non eliditur. & Potes & Poteſt varie legitur.

ACTVS II. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Filium Antiphonem, ſe abſente vxorem duxiſſe admodum ægre fert Demipho, a Phædria illo & Geta ſeruo defenditur. Ad poſtremum Demipho conuenire Phormionem conſtituit, vt iniuriam cum eo expoſtulet qui ducendæ puellæ auctor fuerit.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic accuſatio eſt & contradictio per remotionem qualitatem in controuerſia, vbi vitæ exemplum oſtenditur, quo facile perſpicitur, nullam eſſe tam iuſtam & grauem patris iracundiam, quæ non cum defenſoris fiducia & interuallo temporis euaneſcat. In primis itaque Demipho ſtomachatur de filij nuptijs, haſitatq; quid tam rerum agat. Tum factum Antiphonis Phædria apud patrem facetiſſime defendit. Huic Geta quoque adſtipulatur, & idem expiando factum ſeni inſultat, irridetq;. Poſtremo Phormionem Demipho, vt iniuriam ſecum expoſtulet, conuenire decernit.

Iambici partim Octonarij, partim Senarij.

DEMIPHO ſenex, GETA PHAEDRIA.

ITA ne tandem vxorem duxit Antipho
iniuſſu meo?
Nec meum imperium: age, * *mitto imperium: non ſimultatem meam* *omitto
Revereri? ſaltem non pudere? ò facinus
audax, ò Geta
Monitor. G. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut quam
cauſſam reperiens?
Demiror. G. atqui * *reperi iam: aliud cura. D. an ne* *reperiam
hoc dicent mihi?
Intuitus feci: lex coegit. audio, & fateor. G. places.
D. Verum ſciētem, tacitum cauſſam tradere aduerſarijs,
Etiam ne id lex coegit? P. illud durum. G. ego expediam: ſine.
D. Incertum eſt, quid agam, quia præter ſpem, atque incredibile hoc mihi accidit.
Ita ſum irritatus, animum vt nequeam ad cogitandum
inſtituere.
Quamobrem omnes, cum ſecundæ res ſunt maxume, tum
maxume

Meditari

Meditari ſecum oportet, quo pacto aduorſam ærumnam ſerant:
Pericla, damna, exilia peregre rediens ſemper cogitet,
Aut fili peccatum, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia eſſe hæc, fieri poſſe: vt ne quid animo ſit nouũ:
Quidquid præter ſpem eueniat, omne id deputare eſſe in lucro.
G. O Phædria, incredibile eſt, quanto herum ante eo ſapientia.
Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda: herus ſi redierit,
Molendum vſque in piſtrino: vapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciundum: horum nil quidquam accidet animo nouum.
Quidquid præter ſpem eueniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
Sed quid hominem ceſſas adire, & blande in principio alloqui?
D. Mei fratris video filium ire mihi obuiam.
P. Mi patrue ſalue. D. ſalue: ſed vbi eſt Antipho?
P. Saluom aduenire. D. credo: hoc reſponde mihi:
P. Valet: hic eſt: ſed ſatin' omnia ex ſententia?
D. Vellem quidem. P. quid iſtuc? D. rogitas Phædria?
Bonas me abſente hic confeciſtis nuptias.
P. Eho, an id ſuccenſes nunc illi? G. artificem probum.
D. Ego ne illi non ſuccenſeam? ipſum geſtio
Dari mi in conſpectum, nunc ſua culpa vt ſciat
Lenem patrem illum factum me eſſe acerrimum.
P. Atqui nil fecit patrue, quod ſuccenſeas.
D. Ecce autem ſimilia omnia: omnes congruunt:
Vnum cognoris, omnes noris. P. haud ita eſt.
D. Hic in noxa eſt, ille ad defendendam cauſſam adeſt.
Cum ille eſt, hic præſto eſt: tradunt operas mutuas.
G. Probe eorum facta imprudens depinxit ſenex:
D. Nam ni hæc ita eſſent, cum illo haud ſtares Phædria.
P. Si eſt patrue, culpam vt Antipho in ſe admiſerit,
Ex qua re minus rei foret, aut famæ temperans:
* ſit *Non cauſſam dico, quin, quod meritus * eſt, ferat.*
Sed ſi quis forte malitia fretus ſua,
Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ,
An vicit: noſtra ne ea culpa eſt, an iudicum,
Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti,
Aut propter miſericordiam addunt pauperi?
G. Ni noſſem cauſſam, crederem vera hunc loqui.
D. An quiſquam iudex eſt, qui poſſit noſcere
Tua iuſta, vbi tute verbum non reſpondeas,
Ita vt ille fecit? P. functus adoleſcentuli eſt
Officium liberalis: poſtquam ad iudices
Ventum eſt, non potuit cogitata proloqui:
*obſtupefecerat *Ita eum tum timidum * obſtupefecit pudor.*
G. Laudo hunc: ſed ceſſo adire quamprimum ſenem?
Here ſalue: ſaluom te aduenisſe gaudeo. D. oh,
Bone cuſtos ſalue, columen vero familiæ,
Cui commendaui filium hinc abiens meum.
G. Iam dudum te omnes nos accuſare audio,
Immerito, & horum me omnium immeritiſſimo:
Nam quid me in hac re facere voluiſti tibi?
Seruom hominem cauſſam orare leges non ſinunt:
Neque teſtimonij dictio eſt. D. mitto omnia: adde
Iſtuc: imprudens timuit adoleſcens: ſino:
Tu ſeruus: verum ſi cognata eſt maxume,
Non fuit neceſſe habere; ſed, id quod lex iubet,
Dotem daretis; quæreret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
G. Non ratio, verum argentum deerat. D. ſumeret
Alicunde. G. alicunde? nihil eſt dictu facilius.
D. Poſtremo, ſi nullo alio pacto, vel fœnore.
G. Hui, dixti pulchre, ſi quidem quiſquam crederet
Te viuo. D. non non ſic futurum eſt, non poteſt.
Ego ne illam cum illo vt patiar nuptam vnum diem?
Nil ſuaue meritum eſt hominem commonſtrarier
Mihi iſtum volo, aut, vbi habitet, demonſtrarier.
G. Nempe Phormionem. D. iſtum patronum mulieris.
G. Iam faxo hic aderit. D. Antipho vbi nunc eſt? P. foris.
D. Abi Phædria, eum require, atque adduce huc. P. eo
Recta via equidem illuc. G. nempe ad Pamphilum. D. at ego
Deos penates hinc ſalutatum domum
Diuortor: inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos aduocabo, ad hanc rem qui aſſient,
Vt ne imparatus ſim cum adueniet Phormio.

ITA ne tandem vxorem duxit Antipho iniuſſu meo?} In hac ſcena accuſatio eſt contradictio per remotiuam qualitatem. ergo controuerſia. } Ita ne tandem vxorem duxit Antipho?} Hic exemplum vitæ eſt, in quo ſpectatur nullam eſſe tam iuſtam, & grauem iracundiam patris, quæ non & fiducia defenſoris, & interuallo temporis euaneſcat. Ita ne tãdem vxorẽ duxit Antipho iniuſſu meo? Non potuit vehemẽtius incipere, q̃ vt ipſe crimen, quod abijcit, miraretur. } Ita ne tandem vxorem duxit} Tãdem hic expletiua coniunctio, vt Cicero. Quouſque tandem abutere Catilina patientia noſtra. } Ita ne tandem} Hic totus verſus in hoc eſt, an factum ſit, quid factum ſit, à quo factum ſit, in cuius iniuriam factum ſit. } Nec meum imperium} Rara ἀποσιώπησις. Nam non ſequitur Sed intulit enim Age. Subauditur autem reuereri. Sic Lucretius, Nonne videre * Age, mitto imperium, non ſimultatem meam reuereri. Vt Virgilius, Cuius ob auſpicium infauſtum, moreſq; ſiniſtros. } Age, mitto} Legitur &, taceo. } Simultatem} Iurgium, contentionem. } Non pudere?} Hoc abſolutum eſt, & nulli adnexum. } Nõ pudere?} Hic Nigidius adnotauit, neminem videri pudere ante delictũ. } Vix tandem} Conuenit hoc dictum ei, qui iam pridem ſe male audire putat, & ideo ſero videtur ad hunc ſenex perueniſſe, cum ille metuens, ſe primũ ad accuſationem crederet. An, Vix tandem, ad hoc pertinet, quia ille Monitor dixit, q.d. Vix tandem factum eſt, vt me ſenex laudare cœpiſſet, quia Monitor, quamuis in contrarium dixerit, tamen eſt nomen laudis. } Vix tandem} εἰρωνεία, q.d. Pene mei oblitus eſt. An quia tarde ad ipſum peruenit ſenex, quem ille ob cõſcienciam à ſe cepturum eſſe credebat. } Quid mihi dicent? aut q̃ cauſam reperient?} Quid dicent? ſi negare voluerint. quàm cauſam reperient? ſi purgare. Omne enim crimen à defenſore, aut negatur, aut purgatur. } Demiror} Pro neſcio. nam admirationẽ ignorãtia facit. Atqui reperi iam, aliud cura. } Eo animo hoc dicit, quo ſupra dixit Vix tandem} Et cum ille pluraliter Reperient dixerit, hic ſingulariter Reperi reſpondit, quaſi in ſe ſolo ſit crimen. } Inuitus feci, lex coegit} Bene poeta iam ſcire facit ſenem quid illi dicturi ſint, vt videatur frangi poſſe qui iam partem defenſionis admittit. } Illud durum} Illud durum dicit, qui ſupra dixit, Atqui reperi iam. Cauſam tradere aduerſarijs, illud durũ. } Ego expediam ſine} Vide præparationem futuræ defenſionis, quam niſi hoc modo Terentius intuliſſet, incredibile videretur ſubito ſedatum ſenem. } Incertum eſt quid agam} Nonnihil iam fracta indignatio eſt. Nam in his verbis, non iam ira, ſed admodum mœror eſt. } Quia præter ſpem, atque incredibile hoc} Virgilius. Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem: Et perferre ſoror potero. } Atque incredibile hoc mihi obtigit} Grauius eſt incredibile, q̃ præter ſpem, & ideo poſterius & in actu eſt. } Obtigit} Pro accidit cuius reciprocum eſt, ſi quis bonum accidiſſe dicat, non obtigiſſe. } Ita ſum irritatus} Irritatus, prouocatus, in iram impulſus, hoc eſt commotus & perturbatus. } Animum vt nequeam ad cogitandum inſtituere} Bene inſtituere dixit, quo verbo quies oſtenditur cogitatiuæ mentis, quæ nunc non adeſt. } Cũm ſecundæ res ſunt maximæ, tũ maxime} Vt, Nudus æra leno nudus, hyeme ignaua colore. Et bona ſententia tum maxime ſapienti metuẽdum, quo tempore maxime ſecurus eſt ſtultus. } Meditari ſecũ oportet} Bene additum ſecũ. inſani enim videbitur, hoc palam agere. } Aduerſum ærumnam ferant} Abundat aduerſum. *Pericla, dãna, exilia.*

DON.

peregre rediēs ſemper cogitet,aut filij peccatum,aut vxoris mortem} Superiora ἀσύνδετα.inferiora intermixtis coniunctionibus. Saluſt. Nam quidem Pyrrho, Annibali,æquor & terra. {Peregre rediens ſemper cogitet} Mire à genere ad ſpeciem nō ſemel tranſit. Nam cum dicit,peregre rediens,iam de ſe loquitur, ſed latenter. {Semper cogitet} A ſingulari ad pluralem tranſit. ſupra dixit omnes,at nunc cogitet. Et eſt ordo, Semper peregre rediens, quicunque peregre redit. {Aut filij peccatum, aut vxoris mortē,aut morbum filiæ} Quãuis iratus filio,non potuit tñ dicere, filij mortem. Conuenit aūt ſeni vxoris mortem non putare magnum incommodum. {Aut filij peccatum,aut vxoris mortem, aut morbum filiæ} Variæ poſt enumerationem cōcluſam hæc etiam intulit. Virgilius, Sed neque Medorum ſiluæ,ditiſſima terra, Nec pulcher Ganges,atque auro turbidus Hermus Laudibus Italiæ certent,non Bactra,nec Indi, Totaq; thuriferis Panchaia pinguis arenis. {Communia eſſe hæc,fieri poſſe} Ordo eſt,Semper cogitet cōmunia eſſe,& fieri poſſe peccatum filij, vxoris mortē,filiæ morbum. {Cōmunia eſſe} Cōmune eſt quod accidere omnibus pōt. {Quidquid præter ſpem eueniat,omne id deputare eſſe in lucro} Vide iam ſenem fractum non culpã filij magnam ducere,ſed ideo indignari,quod non crediderit peccatum,in quo ipſe ſe reprehendit,& quod à peccatoribus dici ſolebat,h.d.cōmunia eſſe, & fieri poſſe. {Herum anteo ſapientia} Legitur & ante eo, ſed pro cōiunctiuo pronunciandum,anteo pro anteeam. {Meditata ſunt mihi omnia mea incommoda} Nimis comice non clades, aut ærūnas poſuit ſeruus,ſed incōmoda,molere in priſtino, vapulare,habere compedes,&c.cum hoc nomen leue quiddam ſignificet.vt ipſe in Eunucho,Immo enim infeliciter, nam incommoda alia ſunt dicenda Parmeno. {Herus ſi redierit} Si aut pro Cū. aut ſeruiliter, vt dubitet ex voto ſuo vtrum dominus redeat,an nō, quod cupit. {Molēdum eſſe in priſtino} Facete enumerat ſeruus vniuerſa ſupplicia ſuæ conditionis,excepta cruce & furca, quarum pœnã verbis extenuare non potuit. {Habendæ compedes} Vitioſam locutionem ſeruili perſonæ dedit Terent. nam integra eſſet,ſi diceret, habendas compedes vnde quidam non eſſe, ſed vſque legunt. {Opus ruri faciundum} Varie,molendum, vapulandum cōpedes habendæ,opus ruri faciendum,& ſupra, verba gerūdia ſunt,infra, participia. {Horum nihil quidquã animo nouum} Recte addidit animo.omne enim quidquid acciderit, nouum erit,ſed non animo. {Horum nihil quidquam} παρέλκον quartum. {Horum nihil quidquam accidet animo nouum} Tale eſt illud ſapientiæ Aeneæ non vlla laborum, O virgo noua mi facies, inopina ve ſurgit. &, Arma parare animis,& ſpe præſumere bellum. Et, Hunc ego ſi potui tãtum ſperare dolorem, Et perferre ſoror potero. {Quidquid præter ſpem eueniet, id deputabo eſſe in lucro} Totidē verbis eſt vſus,quot ſenex,ad irriſionem eius. Sic & in Adelphis, Inſpicere tanquam in ſpeculum in patinas Demea iubeo. {Omne id deputabo eſſe in lucro} Hoc idem ſenex oportere fieri dixit, quod hic facit. ergo ſapientior Geta. {Sed quid ceſſas hominem adire?} Bene adire,quaſi terribilem,& pugnaturum. vt Virg. Audet adire virum. Et hominem comice addidit. {Et blande in principio alloqui} Recte monuit,nō perpetuo blande, ſed in principio agendū, ſecūdum præceptum Socratis, qui ait, * {Phædriã mei fratris} Hæc verba oſtēdunt q̄ miti pectore ſuſcipiatur Phædria. {Mi patrue ſalue} Mi vim blandimenti habet, nam ſignat,meus. {Salue,ſed vbi eſt Antipho?} Bene expreſſit promptum animum ad litigandum,partim addita ſalute, & potius ad iurgium præuertendo. {Saluum venire} ἔλλειψις,vel ἀποσιώπησις ſecūda. Gaudeo enim ſubauditur,quod niſi acceperis, non intelliges cur hic reſpōderit,credo. {Saluum venire} Iracundiam frangere conatur obſequio & mora. {Saluum venire} Altera ſalutatio & ad leniēdum, & ad criminis diſſimulationem, ſed & tertio addit, Satin' omnia ex ſententia? {Valet} Hic oratorie diſſimulat atque ita reſpōdet, quaſi ſenex non iratus quærat,ſed de ſalute ſolicitus ſit Antiphonis. {Credo,hoc reſpōde mihi} Hoc,in certa diſtinctione pronunciatur. {Sed ſatin' omnia ex ſententia?} Quod vulgo,Omnia recte? Et deeſt,quæris,aut quid tale. {Vellem quidem} Semper hoc verbũ dolentis eſt,ac negantis euenire quod voti ſit. {Quid iſtuc eſt?} Magnã vim habet contra iram huiuſmodi interrogatio. {Bonas me abſente} Mire conſuetudinem expreſſit, dicendo. Bonas. {Me abſente hic confeciſtis nuptias} Crimē in duobus eſſe demōſtrat,quod nō bonas,& quod abſente patre. {Eho,an id ſuccenſes nunc illi?} Hoc tēdebat interrogatio, vt tam integris rebus admiraretur iraſci ſenem. {O artificem probum} εἰρωνεία,nam nō eſt artifex,cuius deprehenditur totum. {Geſtio} Plus geſtio, q̄ volo. {Dari mihi in conſpectum} Non dixit venire,vt filium, ſed dari, vt reum. {Lenem patrem illum} O artificiū poetæ in media patris ſæuitia mentionem lenitatis induxit. vt oſtendat q̄ facile placari poſſit. {Lenem patrē illum,factum me eſſe acerrimū} Nota ἀντίθετον non.n.leni aſperrimum,ſed acerrimum reddidit.& mutauit gradum,poſitiuo ſuperlatiuum opponens. {Lenem patrem illum, factum} Sic Virg. -quãtum mutatus ab illo Hectore. {Aequi nihil fecit patrue} Summa cōtradictionis.& non dixit,leniter peccauit,ſed,nihil fecit,neque quod punias,ſed, quod ſuccenſeas, id quod leuiſſimū eſt. {Ecce aūt ſimilia omnia} Ecce aūt, vox eſt apta his quæ noua & improuiſa animo accidunt. Sic Virgil. Ecce aūt gemini à Tenedo trãquilla per alta. {Similia omnia,oēs congruunt} More ſtomachantis,omnia & omnes, de his dicit quæ ad duos pertinent. {Vnum cognoris oēs noris} Iterum nō duos,ſed omnes. & varie,cognoris,noris. {Vnum cognoris, oēs noris} Sic Virg. Accipe nunc Danaum inſidias, & crimine ab vno Diſce omnes. {Hic in noxia eſt,ille ad defendendã cauſſam adeſt} Hoc Demipho non ſine quadam delectatione dixit, q̄ tñ premit ob iram præſentem. {Cum ille eſt,hic præſto eſt} Huic loco reddidit Cicero illum locū in Verrinis, Qui ciues Romani erant, ſi Siculi eſſent, tum ſi eorū legibus dari oporteret,qui Siculi,ſi ciues Romani eſſent. Nam ſubauditur ad Qui ciues Romani erant. Iudices dabantur. ad,Si Siculi eſſent,ſubauditur Rei. {Cum illa eſt} ζεῦγμα ſecundum. nam & hic ſubaudiēdum eſt,in noxia. {Hic præſto eſt} Ad defendendam cauſam,ſubauditur. {Probe eorum facta imprudens} Ideo imprudens, quia neſcit in amore citharistriæ eſſe Phædriam. {Imprudens} Modo inſciens. Nam ni hæc ita eſſent, cum illo haud ſtares Phædria} Vide quēadmodum iam præſtruat poeta ad ea quæ futura ſunt, ad adiuuandum amorem Phædriæ. {Cum illo haud ſtares Phædria} Cum Antiphone.ſ. Et cum illo ἀντὶ τοῦ pro illo. {In eius parte ſtamus, p quo facimus} Sic Virg. Iuppiter hic ſtat. {Si eſt patrue,culpam vt Antipho in ſe admiſerit} Principium per inſinuationem ſubtilem. Et honeſta locutio, Si eſt vt admiſerit,pro,ſi admiſit. {Si eſt patrue, culpam vt Antipho} Oratoriū principiū. {In ſe admiſerit} Bono ornatu addidit, in ſe,cum & ſine hoc plenū videri poſſit. Et hic eſt, quē Cice. ſuccum orōnis appellat. {Ex qua re minus,rei foret,aut famæ} Nota. hic cōparatiua qualitas eſt, pauperis * neque ſtrenui. Et docuit in negotio nuptiarū duabus rebus cōſuli,rei & famæ, hoc eſt facultatib⁹ dotis,honeſtatiq; nataliū. {Ex qua re minus foret} Hæc tractatio eſt criminis oratoria, in qua defenſor accuſat crimen,reumq; purgat. {Ex qua re} Haud venuſte inſertum Re,cū præpoſuiſſet Culpam. {Minus rei foret} Quia pauperē. {Famæ} Quia ignobilē. {Temperans} Conſulens,prouidens, moderatus. vt, Iam ſibi tū curuis male tēperat vnda carinis. {Nō cauſſam dico,quin quod meritus eſt,ferat} Rhetoricū σχῆμα in hmōi exceptionibus,quo vti ſolet qui propoſitæ cauſæ fiduciam gerit. Si hoc,aut illud,non oro veniam,non deprecor pœnã. {Quin quod meritus ſit} Hunc defenſorem magis & non iudicem dicam, ſed hic colligitur patrocinantis auctoritas, non.n.dixit qđ voluerit, ſed quod meritus ſit, manente eo, ſi peccauerit tñ. {Sed ſi quis forte malitia fretus ſua} Forte,quaſi nō defenſurus,ſed ſimul cauſam cogniturus aduenerit. nec contendit verum eſſe qđ dicit, ne ſolicitum faciat ad credendū. Sic apud Virgil. Si non, Dum vela darent,ſi forte dediſſent. {Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ} Bene ſe adiungit ad crimen, vt eleuet culpã. {Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ} Mire inſidias dixit,vt diu cōparata cauſa,per ignorantiam doloſq; capti videanť. {Adoleſcentiæ} Opportuna ætatis cōmemoratio} πρὸς τὴν συγγνώμην. {Noſtra ne ea culpa eſt, an iudiciū,&c.} Potentior facta ſnia eſt τῷ ἐρωτήσει. Et oratorie, Noſtra ne culpa,an iudicium? duplex μετάστασις. altera in accuſatorem,altera in iudices. Et bene ſuam miſcuit pſonam,vt reum ſubleuet & ſuo merito,& multitudine reorum. {Noſtra ne culpa an iudicium?} Mire aſſurrexit in fiduciam defenſoris. nã cum ſupra de Antiphone dixerit, nunc intulit noſtra. {Qui ſæpe pp inuidiam adimunt diuiti} Notum alteri * qui inuident. {Aut pp miſericordiam addunt pauperi?} Poſteriorem cauſam honeſtiorem poſuit,ne nō Antiphonē defendere, ſed accuſare iudices videretur. {Aut propter miſericordiam} Primum ἀντίθετον. Et oratorie naturam iudicium τῷ διορισμῷ expediuit. {Ni noſſem cãm, crederē vera hunc loqui} Suauiſſime laudauit oratorem,qui omnia ad perſuadendum idonea aduocans, ſolū conſciū non adduxit ad credendum. {Ni noſſem cauſſam, crederem vera hunc loqui} Oblique poeta ſe laudauit. {An quiſquam tu. eſt, qui poſſit,&c.} Apparet iam perſuaſum ſeni eſſe,verum aduerſarium fuiſſe Phormionem, non ſubiectum atq; appoſitum ſycophantam. vnde ad aliud trãſit, vt accuſet ſegnitiem in reſpondendo,quæ leuior culpa eſt. Ita,vt cedentibus mos eſt,paulatim ſeni ſingula extorquērūt è manibus. {Tua iuſta} Diſerte magis & abſolute,tua iuſta,q̄ ſi aliter diceret. {Vbi tute verbū} Non dixit,parum dicas,ſed verbum. {Ita vt ille fecit?} Vnde ſcit? an illa poetæ victus eſt, q̄ omnia ante inducit cognouiſſe, ne in ſcena hæc vt noua audiens,tragicis moribus inſaniret? {Functus adoleſcentuli eſt offi-

eſt officium} Oratorie crimen quod obiectum eſt, non purgauit modo. ſed etiam ad laudem conuertit. quod Rhetores περίστασιν dicunt. Et hoc de Apollodoro. {Functus adoleſcentuli eſt officiũ liberalis} Deriuatio cauſæ. & eſt venialis ſtatus. {Functus adoleſcentuli eſt officiũ liberalis} Ingenioſe non negauit hoc crimen, occaſionem laudis de confeſſione ſumpturus. {Officiũ liberalis} Potenter officium nominat, quod ille crimen appellat. Et nota, functus officium, accuſatiuo caſu, quod nos ablatiuo. {Poſtquam ad iudices ventum eſt, non potuit cogitara proloqui} Hæc apud oratores μετάθεσις αἰτίας dicitur, hoc eſt tranſlatio cauſæ facti, quem vulgo colorem nominãt. {Non potuit cogitara proloqui} Ergo ꝙ cogitauit, induſtriæ eſt, quod nihil dixit, pudoris. {Ita eũ eum timidum} Timidum, perturbatum. Plautus, Nam vt ea mari timida es. Et ipſe in Adelph. Me miſeram, quidnam eſt quod ſic video timidum, & properantem Getam? {Laudo hunc, ſed ceſſo adire?} Satis defenſionis, vbi Geta tam adire non timeat dominũ. {Here ſalue, ſaluum te aduenisse gaudeo} Principium à beneuolentia. Et vide vernalitatem aptiſſimam ſeruo callido. credas ne hunc eſſe, qui ſupra dixerit, Herus ſi redierit, molendum eſſe in piſtrino, vapulandum, &c.? {Oh bone cuſtos ſalue} Ab initio idem motus ſeruatus eſt ſeni. nam idẽ hoc eſt quod ſupra dixit, O Geta monitor. quanquam per αὔξησιν plua ſignificat quod dicit bone cuſtos, q̃ quod ſupra, monitor. {Columen vero familiæ} Columẽ columan. an columen, columna? vnde columellæ apud veteres, dicti ſerui maiores domus. Lucil. 12. Seruus neque infidus domino, neque inutilis cuiquam, Lucilij columella, hic ſitus eſt Tubero, Hioc in milleſimum annum eorum columine ciuitas continebitur. Horatius contra pro columine columnam, Iniurioſo ne pede proruas ſtantem colũna. Ennium 10. Regem * verſatum ſummam vero columnam. {Columẽ vero familiæ} Suſtentatio vel decus. vnde columnæ dictæ. & moralis αὔξησις ἐν ὀνόματι. {Cui commendaui filium hinc abiens meum} Duplex accuſatio eſt de eo quod fecerit. Hæc conueniunt in eas perſonas quas ſpectare non oportuerit. {Iam dudum te omnes nos accuſare audio immerito} Vide q̃ in his verbis etiam vultus quidam ſerui contumacis appareat, & verſute mali. Et hoc eſt quod dixerat, Ego in inſidijs hic ero ſuccenturiatus. {Immerito, & me omniũ harum immeritiſſimo} Tantum imprudentiæ ſupereſt, vt non ſolum ſe, ſed alios etiam defendat. {Horum omniũ immeritiſſimo * horum & ſic nos hanc & hunc dicimus. {Nam quid me in hac re facere voluiſti} Bona exceptione locutus eſt, quaſi in alijs omnia fecerit. {Immeritiſſimo} Vt patruo, falſo, de aduerbijs eſt imo definentibus. {In hac te voluiſti tibi} Quàm cõtemnat iram domini, vt hoc ipſo purgatior videatur, ea hoc apparet ꝙ addidit Tibi. Sic enim dicere ſolemus, Quid tibi vis faciam? cum alieno negocio fruſtra nos oſtẽdimus laborare. {Seruom hominem cauſſam orare leges non ſinunt} Hoc enim quaſi ignorãti dicit, ſed ſtomachoſe admonet, velut ſtultum, qui rem manifeſtam non cogitet. {Seruum hominem cauſſam orare leges non ſinunt} Vetuſte hominem. Saluſtius in Iugurtha, cũ interim Hiempſal reperiretur occultans ſe in tugurio mulieris ancillæ. {Seruum hominem cauſſam orare leges non ſinunt} Mire extenuauit cõditionem ſuam, dicendo, non me, ſed ſeruum. Et addendo hominem, moraliter locutus eſt. Sic Virgil. Venerat antiquis Corithi de finibus Acron, Graius homo. {Cauſſam orare} Non improprie. ſic Virgil. Orabũt cauſas melius. {Neque teſtimonij dictio eſt} Vis ſcire, inquit, quàm non liceat ſeruo pro domino dicere? nec teſtis loco produci poteſt. {Neque teſtimonij dictio eſt} Varie, nõ enim dixit, neque teſtimoniũ dicere. {Mitto omnia} Et iam hoc perdidit ſenex, qđ videbatur validum ad accuſationem. Ita gradatim illi ſingula ſubducuntur, & accuſationis impetus euaneſcit. {Adde iſtuc, imprudens timuit adoleſcens} Hæc omnia verba cauſalem ad argumentandum vim habent. Mitto, ſino, vim habent contra voluntatem concedentis. {Imprudens timuit adoleſcens ſino} σχῆμα διανοίας συγχώρησις. Et ſingula pronuncianda, vt plura videantur. {Tu ſeruus verum ſi cognata eſt maxume} Sub obtẽtu huius propoſitionis, in qua pars legis oſtenditur, iam poeta præparat locum fallaciæ Phormionis de dote accipienda. {Verum ſi cognata eſt maxume} τῷ ἰδιωτισμῷ addidit maxime nam ſiue eſt cognata, ſiue nõ eſt, non recepit τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον. hoc eſt, non dicitur maxime cognata, & cognata minime, ſed aut eſt, aut nõ eſt. Alij ſic ordinant, Nõ fuit neceſſe maxime habere. alij, ſed id quod lex iubet maxime dotem daretis. {Sed, id quod lex iubet, dotem daretis} Id quod lex iubet, ordo, ſic Virg. Verum, id quod multo tute ipſe fatebere malus. {Quæreret alium virum} Quæreret, q̃ idoneũ eſt ad ſignificationem odiorum. Virgil. Quærat ſibi fœdera Turnus. {Qua ratione inopem, potius ducebat domum?} Magno ſonitu intulit quod minus momenti habet aduerſus eos qui accuſantur, quàm illa ſuperiora. {In opem, potius ducebat domum?} Nõ inopem potius, ſed potius ducebat ſubdiſtinguendũ eſt. {Non ratio, verum argentũ deerat} Hoc ita ludibundus abſoluit Geta, vt etiã quaſi per iocũ reſpondeat. {Alicunde. nihil eſt dictu facilius} Hoc quaſi ſubridens, & auerſo ab illo vultu pronunciauit Geta. ꝙ genus actionis, ſecuritatẽ oſtendit hominis manifeſta dicentis {Alicunde} Demipho Alicunde ad facilitatẽ retulit, hic ſic intelligere ſe fingit, vt quaſi non habens ipſe Demipho de proximo à quo dicere incipiat, dixerit Alicũde. {Nihil eſt dictu facilius} Mire, vt ſolet, prouerbio vno diſſoluit totam ſenis intentione. vt in Heaut. Quid ſi hoc pr reſciuerit? Quid ſi redeo ad illos qui aiunt, Quid ſi nunc cœlum ruat? } Poſtremo, ſi nullo alio pacto, vel fœnore} Oſtendit ſe ſenex hæc perdere, cum ab his ad alia tranſcendit excluſus. {Diati pulchre, ſi quidem quiſquã crederet. Vide q̃ non laboret reſpondendum Geta, ſi quidem illi per εἰρωνείαν reſpondit. {Crederet} Pecuniam committeret. {Non, non ſic futurum eſt, non poteſt} Hic iam palmæ locus eſt debitæ poeta. ſi quidem & omnia obiecerit Demipho, & omnia ſoluerit Geta, quibus actis ſola irrationabilis exclamatio relinquetur ſeni. {Non, non ſic futurum eſt, non poteſt} Moralis, ab negario frequenti repetitione firmata. {Ego ne illam cum illo vt patiar nuptam vnum diem?} Hic eſt de quo ſupradictum eſt, Ille ne indotatã virginem, atque ignobilem daret illi? nũquam facere. {Egone illam cum illo vt patiar nuptam?} Hic iam præſtruitur q̃ facile triginta minas perditurus ſit Demipho, dum illam vult excludere. {Nihil ſuaue meritum eſt} Ordo & ſenſus hic eſt, Nihil mihi mercedis ſuaue eſt, vt ego illam cum illo nuptam feram. {Suaue meritum enim, ſuauẽ mercedem ſignificat. {Hominem cõmoſtraret} Bono ordine peruenit, ad Phormionem, à quo magis confutabitur. {Aut vbi habitet demonſtraret} Mire oſtendit q̃ hic ſenex contemnat Phormionem modo, à quo mox ſuperabitur. {Illum patronum mulieris} Hic & contemptum aduerſarij, & ſui fiduciam mõſtrat. {Antipho vbi nunc eſt?} Mitios nũc quærit vbi ſit Antipho, & vtrum amatæ adhęreat, ſubtiliter quærit. ꝙ ſeruus intelligens, reſpondit Foris. {Iam hic aderit} Virg. Haud ſibi cum Danais rem faxo, & pube Pelaſga. {Foris} Foris dixit, cum fugiſſe eũ ſciat. {Abi Phędria, eum require, atque adduce huc} Opportuna & apta ſimplicitas attribuitur Demiphoni, nihil tale de Phędria ſuſpicãti. {Eo recta via equidem illuc} Et amatorem oſtendit Phædriã, & ſimul id agit, ne in conſpectum patris veniat Antipho. {Nẽpe ad Pamphilam} Niſi hoc Geta dixiſſet, non intelligerẽt ſpectatores quid dixiſſet Phędria. {At ego deos penates hinc ſalutatum demum deuortar} Nulla mentio ſit vxoris apud Demiphonem. nõ enim conuenit argumento vt habeat neque quid in Cicilia geſſerit, demonſtratur ideo, quia iam dictum eſt, Noſter in Ciciliã ad hoſpitem antiquum, cauſa enim quæſita eſt cur abeſſet, dum vxorem ducat Antipho, & cauſa ex argẽto. i. auaritia, quo minus videatur pati nurum pauperem, qui ob ſpem lucri ab Attica in Ciciliam nauigarit. {Hinc ſalutatum} Ab hoc loco. {Salutatũ} Adoratum prima poſt reditũ prece {Deuortar} Bene deuortar, quaſi de via. {Atque aliquot mihi amicos aduocabo} Iam præparat ridiculũ aduocationem, qua plures adhibendo iuriſcõſultos incertior reddetur. {Amicos aduocabo} Amicos, & pro teſtibus, & pro aduocatis veteres poſuerunt. {Adſient} Proprie adſient. adeſſe enim dñr aduorti. {Vt ne imparatur} Pro non.

Ita ne, &c. } In hac ſcena accuſatio eſt, & contradictio, vbi vitæ exemplum oſtenditur, in quo ſpectatur nullam eſſe tam iuſtã, & gratam iracũdiam patris, quin & fiducia defenſoris, & internallo temporis euaneſcat. D. Ita ne tãdem eſt ſup. i. ne ita tandem. hæc particula tandem habet quiddam vrgens & accelerans vt vult Lac. Donatus dicit eſſe expletiuam particulam. Eſt ne ita tandem, quod Antipho duxit vxorem iniuſſu meo. i. ſine auctoritate mea, vel ne. i. vtrum tandem Antipho ita duxit vxorẽ iniuſſu meo, nec pro &, & pro nõ, & ò facinus audax. i. temere admiſſum, ſcilicet non revereri imperiũ meum, age hortantis eſt ſeipſum ad aliud cogitandũ omitto imperium. i. dempto imperio iterũ exclamari poteſt, ò facinus audax non revereri. i. non timere, meam ſimultatem. i. iurgium & contentionem ſaltem, non pudere. i. non affici pudore, quo reuocaretur à tali ꝓpoſito. Vel ſic intellige, ita ne tandem Antipho duxit vxorem iniuſſu meo, nec curauit ſup. revereri meum imperiũ. i. habere tam reuerentiã mihi, vt meum imperium expectaret, age omitto imperium, nõ curauit revereri, quaſi pro timere meã ſimultatẽ, non curauit pudere. i. pudore deterreri ab incepto ita vt pudere ſit à perſonali, nõ ab imperſonali, vt ſatis liquet. ò facinus audax ò Geta monitor. i. pędagogus, director, præceptor eius, q. d. puniẽdus es acerrime. G. Vix tandẽ. i. denique poſt multa verba ad nomẽ meũ peruenit, & penè eſt oblitus nominis mei. D. Nondũ Demipho videt eos, ſed ſolus loquitur demiror. i. neſcio, nam admirationem ignorãtia facit, neſcio quid dicent mihi. ſ. Geta & filius, aut q̃ cauſſam. i. q̃ defenſionem, vel GVID.

excuſationem reperient.i.excogitabunt. G. Atqui.i ſed certe iam reperi cauſſam.ſ.cura iam aliud.i.noli de eo eſſe ſolicitus,ſed ad rem aliam confer curam tua. D. An ne pro verum dicet mihi hoc.ſ.feci.i.duxi vxorem,inuitus.i.nolens,lex cogit vt eam ducerem,audio.i intelligo,& fateor legem coegiſſe Get.taciturnum non repugnantem tradere cauſſam.i.offerre victoriã in cauſa aduerſarijs.i.contrarijs in illa cauſa,ſeu cõtrouerſia. P. illud quod replicuit ſenex eſt durum.i.difficile,ſolutum. G. Sine.i.permitte mihi,ego expediam.i.ego exoluam illum nodum, ne timeas, nam illi obiectioni ſatisfaciam. D. incertum eſt mihi.i.neſcio quid agam.quia hoc infortunium ꝙ.ſ.filius duxit vxorem, obtigit.i.accidit mihi tanquam malum, nam de bono dixiſſet accidit, obtigit mihi ergo præter ſpem.i.præter expectationem & timorem. Nam illud non timebam, & obtigit mihi incredibile.i.tale quod nunquam fuiſſem crediturus ſ.filium fuiſſe vxorem ducturum in mea abſentia,ſum ita.i.adeo irritatus.i.prouocatus, in irã impulſus,commotus perturbatus, vt nequeã inſtituere.i.inducere,diſponere animum meum ad cogitandum.i. ad conſiderãdum, & conſultandum. quo pacto ſit hoc ferendum & quid de hoc ſit faciendum quãobrem.i.quapropter oportet omnes homines meditari.i.reuoluere ſecũ,& quaſi exercere in mente, quo pacto.i.quo modo,ipſi homines ferant.i.ſuſtineant,portent, patiantur,tolerent ærumnam.i.calamitatem,aduerſam.i.moleſtã, aut vacat aduerſam,vt ait Don.aut melius eſt ærũnæ epitheton, & quo pacto ferant damnum,pericula,&c. incommoda, maxume.i.præcipue, tum.i.tunc,cum.i.quando,res ſunt ſecundæ.i.proſperæ, bene ſuccedentes,& ex animi ſententia.cũ aliquis rediens peregre.i.à longinquis regionibus diſtãtibus,ac longe remotis,peregre enim ſignificat longe, ſemper cogites.i.conſideres hæc quæ ſequuntur. eſſe communia,& poſſe fieri.ſ.aut peccatum filij,aut mortẽ vxoris.aut morbum filiæ,& ea cogites, vt nequid.i.vt non aliquid ſit nouum animo tuo.i.impremeditatum,improuiſum. deputato.i. valde puta,& deſtina,iudica,exiſtima,vel reputa, vel ſi vis expone per futurum quemadmodum eſt futuri temporis,reputa inquam id omne quidquid.i.quod eueniat, præter ſpem eſſe in lucro.i.accidiſſe ex abundanti vltra id quod timebas futurum. G. ò Phædria incredibile eſt quãtum ante eam.i.antecellam,ſuperem vincam herum meum ſapientia.i.per ſapientiam,omnia mea incommoda.i.infortunia,ſunt mihi.i.à me meditata.i.per viſa,vbi meditata paſſiue capitur tanquam veniens à verbo communi, qualia ſunt multa alia.Si herus meus redierit, ſi pro cum redierit herus, ſed loquitur ſ̃m votum ſuum, velle enim eum non eſſe rediturũ, & ideo dixit,ſi herus enim iam redierat,ſed nondum erat auditus ab eis,eſt mihi molendum.i.neceſſe mihi erit molere, vſque.i.aſſidue,in piſtrino.i.quod noſtri dicunt,in molẽdino, nam locus erat in quo circumuagabantur molæ truſatiles,& ita frumenta pinſebantur.i.molebãtur eſt mihi vapulandum.i.me oportet vapulare.i.cædi,ac verberari,nam vapulare eſt cædi ſiue verberibus affici,cum ſit neutrum paſſiuum,compedes i.vincula,cathenæ colligantes,aut pedes,aut crura,ſiue tibias, aut alia corporis membra. Dicuntur.n.compedes (vt ait Nonius) non à pedibus, ſed ab impedimento. Inde compendio is.i.colligare & colligando aliquid impedire,inde compeditus,ſiue impeditus & præpeditus, compedes ergo ſunt habendæ.i.ſum compediendus,& colligandus cõpedibus, opus eſt mihi faciundum.i.me oportebat operari dure & ægre,ruri aduerbialiter pro in agro,molendum,& vapulandũ,gerundia ſunt verba,ſed habẽdæ & faciundũ ſunt participia,nihil.i. non quidquam horum prædictorum incõmodorũ accidet nonſi, animo deputabo id omne eſſe in lucro, quidquid.i.quod eueniet præter ſpem,ſed quid.i.cur,ceſſas.i tardas, cũctaris,moraris adire hominem Demiphonem,& bene adire, tanquã terribilem & pugnaturum,& quid ceſſas alloqui hominem blande.i.ſuauiter, lenibus verbis in principio. D. video Phædriam filiũ fratris mei Chremetis ire.i.venire mihi obuiam,aduerbium eſt. P. ò mi patrue ſalue. D. ſalue,vides quod eam, qui adit, q̃ qui aditur dicit ſalue.Sed vbi eſt Antipho? P. gaudeo ſup.te aduenire ſaluum. D. credo te gaudere mea ſalute,reſpõde mihi hoc. P. Antipho valet.i.eſt incolumis,ipſe eſt hic i.in hac parte verbis,vel in hoc vico,quia qui probe eſt præſens eſſe videtur, ſed ſatis'.i.quæris ſup. ne.i. verum,omnia ſint ſup ſatis ex ſententia.i.ſatis ad votũ, & ſatis bene ſe habeãt omnia? D. Equidem vellem omnia eſſe ſatis ex ſententia,& ſ̃m votum meum. P. Quid iſtud eſt ꝑꝑ quod triſtis es. D. O Phædria rogitas,confeciſtis.i.celebraſtis,& exegiſtis bonis nuptijs,per ironiam, me abſente.i.in abſentia mea. P. Eho,interiectio deprehendentis cauſam triſtitiæ, an tu nunc ſuccenſes i.iraſceris illi,id.i.ꝑꝑ nuptias. G. O artificem probũ, per ironiam,q.d.audio pro bene artificem, ſeu opificẽ defendere alterius cauſam,cum tamen contrarium intelligat. D. Egon'.i. ego ne,non ſuccenſeam.i.debeo ſuccẽſere illi filio? geſtio,plus eſt quàm volo.i.cupio,& quidem cum geſtu oſtẽdendo,videlicet geſtibus cupiditatem,geſtio.i.vehementer cupio, ipſum filium dari, non venire tanquam filium, ſed dari tanquam reum mihi in conſpectum.i.ante oculos meos,vt ſciat ſua culpa.i.per ſuã culpam,illum patrem leniſſimum.i.benigniſſimũ prius.ſ.me eſſe factum acerrimum i.aſperrimum & duriſſimum & vehementiſſimũ. P. Atqui i.ſed certe ò patrue nihil filius fecit,quod.i.propter ꝙ ſuccenſeas.i.iraſcaris illi. D. At i.ſed ecce, particula oſtendens aliquid nouum & improuiſum animo accidere, ecce omnia ſimilia, in nominatiuo.i.adſunt, apparent omnia ſimilia inter Ph.& Antiphonem,omnes de duobus dixit per indignationem,cõgruũt.i. concordãt bene ſimul,cognoris.i.ſi cognoueris vnum,noris.i.cognoſces,vel cognouiſti omnes. P. Haud.i.non eſt ita vt ait. D. hic.ſ.Antipho eſt in noxia,per noxa.i.in culpa,ille.ſ.Phædria adeſt,præſidio eſt,ſeu paratus eſt,& præſto ad defendendam cauſam alterius,cum ille Ant.deeſt,hic præſto.i.præſens parat eum defendere,ipſi tradunt operas mutuas.i.mutuo ſe adiuuant,hoc eſt adiuuant alter alterum. G. Senex Demipho.probe.i.recte, depinxit.i.deſcripſit facta iuuenum,imprudens.i.neſciẽs, ſeu per imprudentiam, qui.ſ.neſciret amore Citharistriæ. D. Nam ni.i.niſi, iſta eſſent.i.niſi iuueretis alter alterum, ò Phædria non ſtares cũ illo Antiphone.i.pro illo, hoc eſt pro illius defenſione. nam in eius parte ſtamus,ꝑ quo facimus. P. O patrue ſi eſt hoc ſup.ſ. vt.i.ꝙ Antipho admiſerit,quaſi receperit in ſe committendo culpam,hoc ſi Ant.admiſit culpam,&c.eſt culpandus,ex qua re.i.ex qua admiſſione culpæ foret.i.eſſet,minus.i.non ſatis, tẽperans.i. conſulẽs,prouidens,moderatus, vel (vt alij habent) obtemperãs rei.i.vtilitati ſuæ,quantũ ad facultates dotis vel rei.i.rei familiari bonis ſubſtantiæ ſuæ,aut famæ.i.honeſtati nataliũ, puta qui accipit & pauperẽ & ignobilem. nam in negocio nuptiarum duabus rebus cõſuli oportet.ſ.rei & famæ,hoc eſt facultatibus dotis,honeſtatiq́; natalium. Si admiſit ergo culpã,non dico cauſam, quin.i. ꝙ non,vel ꝑꝑ quàm non feret.i.ſuſtineat, patiatur id ꝙ meritus ſit ferre.ſ ꝑꝑ ſuam culpam, ſed ſi forte quis.i.aliquis fretus.i.confiſus,ſua malitia.i.improbitate& aſtutia maligna,fecit inſidias.i. proditiones & fraudes noſtræ adoleſcentiæ i.iuuentuti,ac vicit.i.obtinuit in cauſa,ne.i.vtrum ea culpa.i.illud crimen eſt noſtrũ, an eſt culpa iudicum.qui iudices ſæpe adimunt.i.auferunt diuiti ꝑꝑ inuidiam, inuident enim illi tantas copias, pauperi aũt nunquam inuidetur,aut qui iudices addunt pauperi aliquid.de quo eſt controuerſia apud eos ꝑꝑ miſericordiam,qua mouentur in pauperẽ. G. Ni.i.niſi,noſſem.i.cognoſcerem cauſam i.totum negotium, crederem hunc Phædriã loqui vera in neutro genere.i.res veras. D. An.i. verum,quiſquam.i.aliquis, eſt iudex, qui poſſit noſcere tua,in neutro genere.i.res tuas, ſeu negocia tua, & ea quæ ad te pertinant eſſe iuſta.i.æqua, vbi.i.qñ,tute.i.tumet, non rñdeas.i.reſponſum non des ita.vt.i.ſicut,ille filius meus fecit. P. Fũctus officium, vetuſte pro officio adoleſcẽtuli liberalis.i.boni & verecundi, ſeu ingenui, ac præ ſe ferientis bonam naturæ indolem & ingenuitatem,poſtquam ventum eſt.i.peruẽtum eſt,imperſonaliter dictum,ad iudices,ipſe nõ potuit proloqui.i.proferre in lucẽ cogitat.i.mentis conceptus,ita.i.adeo, pudor.i.verecundia obſtupefecit eum, vel intellige quid ceſſo adire,quaſi quid tardo, & dubio adire,quamprimum.i.citiſſime ſenem Demiphonem? Deinde in hoc dicto cõceſſit ad ſenem & ſalutauit eum,ò here ſalue,gaudeo te aduenisse ſaluum. D. O bone cuſtos per ironiam, q.d.ò improbe pædagoge,ſed columen.i.ſuſtentaculum,ſiue ſuſtẽtatio, fama,decus familiæ noſtræ.ſ.& per hoc ironiam dictum eſt,cui.ſ. tibi ego hic abiens,commendaui.i.tradidi fidei filium meum. G. Audio.i.intelligo,te iam dudũ.i.paulo ante accuſare nos omnes immerito.i.ſine cauſa,& audio te accuſare me immeritiſſimo omnium.i.qui vnus ex omnibus minime merui accuſari. Nam quid voluiſti me facere tibi in hac re i.in hoc negocio, leges nõ ſinũt.i. non patiuntur,hominem ſeruum orare cauſam.i. oratione defendere vel agere cauſam alicuius.i.neque dictio teſtimonij.i facultas dicendi teſtimonium,nõ eſt ſeruo homini. Dictio teſtimonij eſt facultas dicendi teſtimonium,quemadmodum factio teſtamẽti eſt teſtamẽti faciendi facultas. D. Mitto.i.omitto,miſſa facio omnia iſta quæ dicis, adde iſtud quod.ſ.adoleſcẽs imprudẽs.i.per imprudẽtiam,timuit.i.fuit timidus, nec vllum verbum proloqui potuit,ſino.i.omitto etiam & fateor,quod tu es ſeruus, & multa facere per leges vetitos. Verum.i.ſed, ſi puella ducta in vxorẽ eſt cognata.i.de cognatione,non fuit maxime.i.vrgentiſſime,neceſſe.i.neceſſarium,habere eam in vxorem, ſed daretis.i.dare debebatis dotem ipſi cognatæ,id quod.i.quod, vt ſæpe apud Cic.videlicet dare dotem lex iubet,vel daretis id.ſ.dotẽ,quod lex iubet dari cognata quæreret alium virum.i.maritum ſi dediſſetis ei dotem, qua ratione.i.ꝑꝑ quàm rationem potius ducebat domum aduerbaliter, inopem.i.pauperem puellam. G. Ratio quæ ducebat eam do.

eam domum, non deerat, ſed argentum præ dote deerat. D. Sumeret.i.ex ſumere debuiſſet vel debeat. alicunde.i.ex aliquo loco, ex aliqua ratione. G. Dicis quod ſumeret alicunde, nihil eſt facilius dictu.i.ad dicendum, vel vt dicatur, quàm illud quod dixiſti ſumeret alicunde. D. Poſtremo.i tandem, ſi nullo alio pacto.i. nullo alio modo poterat haberet, vel ſumere, vel.i.ſaltem. ſumeret fœnore.i.per fœnus ac vſuram, vel ex fœnore. G. Hui, interiectio deridentis, dixiſti pulchre.i iucunde, & cômode, ac venuſte, locutus es ſi quidem.i.ſi certe, quiſquam.i.aliquis, crederet.i.pecuniam committeret, te viuo.i.quandiu viuis. D. Dicis quod non crederet quiſquam me viuo, vtcunq; res ſeſe habeat, non ſic futurum eſt, vt perpetuo eam habeat vxorem, non poteſt vel fieri, vel mihi perſuaderi, vt ſi futurum ſit, ne.i.verum decet ſup. vt ego patiar illam puellam nuptam eſſe cum illo filio meo, etiam vnum diem, vel vno die, vtrunq; enim dici recte poteſt. Don. autem ſic fungit hoc cum ſequente. Nihil eſt mihi meritum ſuaue i. nulla eſt mihi merces dulcis, & iucunda, vt patiar illam eſſe nuptam cû illo, etiam vnum diem, poſſet tamen & quidem non abſurde dici nihil ſuaue meritum eſt ab his, qui hoc fecerunt.i.hi qui hoc fecerunt, nihil ſuaue meruerunt.i.nô ſunt digni, quibus, cum benigne & ſuauiter agatur, ſed acerbe potius & aſpere. Nam ſi dicimus recte merui aliquid ſuaue, quidni recte dicatur, aliquid ſuaue meritum eſt à me per paſſiuum, quod hic puto congrue fieri, q.d. nihil ſuaue ab huius rei conditionibus meritum eſt ita, vt indigno illo facto ſe præbuerint, quibus benignitatis aliquid tribuatur, volo iſtum hominem, qui fuit patronus puellæ, commoſtrari mihi.i. oſtendi mihi, aut volo demonſtrari mihi, vbi habitet.i.moretur, conſtat, aut frequenter. G. Nempe.i.certe, vis Phormio demonſtrari tibi interrogando. D. Volo iſtum per contemptum dixit patronum.i.defenſorem mulieris demonſtrari mihi. G. Iam faxe.i.faciam, quod ſup. aderit.i.præſens erit hic. D. Vbi eſt nunc Antipho filius? P. Ipſe eſt foris.i.abeſt ab hoc loco, & ab hac vicinia. D. O Phæd. abi.i.vade require eum Antiphonem, & adduce pro adhuc. P. Equidem eo illuc, non ad Antiphonem, ſed ad amicam, ſed voluit dicere ne intelligeretur à ſe ne.recta via, ſæpe non apponitur via, ſed ſupprimitur elegâter. G. Nempe vadis ſup. ad Pamphilam amicâ, & hoc dicit vt ſpectatores noſcant quorſum eat. D. At ego diuertar.i. de via deflectar, hinc.i. ab hoc loco domum, aduerbialiter, ſalutatum.i ad ſalutandum, hoc eſt adorandum Deos penates.i. Deos peculiares, ſeu domeſticos, & familiares, inde.i.deinde, ibo ad forum cauſarum.ſ. nô venale, vt ſemper ferè intelligit Terentius, atq; aduocabo.i.adhibebo mihi aliquot amicos.i.aduocatos, amici enim pro teſtibus & aduocatis apud veteres ponebantur, qui amici adſint.i.præſidio ſint mihi hanc rem.i.ad hoc negotium, vt ne.i.vt nô ſim imparatus.i.improuiſus, ſiue non paratus, cum Phormio paraſitus adueniat, qui harum nuptiarum actor fuit.

LATO. ARgumentum} Expoſtulat Demipho cû Phædria & Geta propter peccatum Antiphonis, & Phædria hunc defendit. {Age, mitto} Correctio. {Vir tandem} Ironia. quia primo ſe nominandum putauerit. {Places} Totum ironicos in ſenem. {Quamobrem} Sententia ad amplificationem, ab inopinato. {O Phædria} Iriſio in ſenem, per ſimilium verborum imitationem. {Bonus me} Propoſitio criminis per ironiam. {Atqui nihil} Propoſitio defenſionis. {Ecce autem} Senis indignatio. {Si eſt} Defenſio per remotionem criminis. nam culpa in Phormionem côfertur. {Au quiſquam} Aliud crimen omiſſo priori. {Functus addo.} Purgatio à verecundia quæ habet vim neceſſitati, & ad laudem pertinet. {Bone cuſtos} Ironia columen.i.præſidium. {Iandudum te} Defenſio à perſona. {Mitto omnia} Vide perſuaſum eſſe ſené, & ſubinde ad alia crimina confugere. {Non ratio} Attende contumaciam Getæ in reſpondendo, & quàm nihil laboret, nimirû vt purgatior videatur. {Non, non} Exclamatione victi ſenis, qui omiſſo Phædria & Geta ad Phormionem conuertitur. {Nempe} Ironicos hoc & ſummiſſe.

PETR. MARS. ITa ne tandem} Prudentis hominis conſilia qualia eſſe debeât docet hæc ſcena. Nam ita quiſque, qui in hac vita tranquille viuere cupiat, ſe gerere debet, vt pericula, turbas, & commotiones quæ obuenire poſſunt, longe ante præuideat, & cogitando ſuperet, quàm ea ipſa eueniant. Nam, vt vulgo iactatum eſt, iacula præuiſa minus feriunt. Cic. lib. 3. Tuſc. quæſt. Præmeditatio futurorum malorum lenit eorum aduentum, quæ venientia longe ante videris. Itaq; apud Euripidem à Theſeo dicta laudantur. Licet enim vt, ſæpe facimus, in Latinum illa conuertere.

Nam qui hæc à docto meminiſſem viro,
Futuras mecum commentabar miſerias.
Aut mortem acerbam, aut exilij mœſtam fugam,
Aut ſemper aliquam molem meditabar mali.
Vt ſi qua inuecta diritas cæſu foret,
Ne me imparatum cura laceraret repens.

Quod autem Theſeus à docto ſe audiuiſſe dicit, id de ſeipſo loquitur Euripides. Fuerat.n. auditor Anaxagoræ, quem ferunt nunciata morte filij dixiſſe: Sciebâ me genuiſſe mortalem. Quæ vox declarat, his eſſe hęc acerba, à quibus non fuerint cogitata. Ergo id quidem non eſt dubiû, quin omnia quæ mala putentur ſint improuiſa grauiora. Itaq; quanquam non hæc vna res efficit maximam ægritudinem, tamen qm multum poteſt prouiſio animi, & præparatio adminuendum dolorem, ſint ſemper omnia homini humana meditata. Et nimirum hæc eſt illa præſtans & diuina ſapientia, & perceptas penitus, & per tractatas humanas res habere, nihil admirari cû acciderit, nihil ante quàm euenerit non euenire poſſe arbitrari. Columen familiæ.i. bans & ſuſtentaculum, vt poeta. In te omnis domus inclinata recumbit.

GLAR. SCenæ huius verſus ſunt varij. Primus trochaicus eſt tetrameter cata. niſi quis a, in ita produci putet. Reliqui deinde 20. haud dubij ſunt iambici tetr. acatal. in quorum primo creticus eſt loco primo, niſi Meum monoſyllabum feceris, ac totum elidas, & in 13. Filij diſſyllabû, niſi bacchium loco ſecundo conſtituamus 18. legendum, Molendum vſq; in piſtrino, vapulandum, habendæ compedes. quod Ioan. quoque admonuit. In præcedenti vero vt s, in Herus, ita in ſequenti s, in Opus eliditur. In vltimo huius ordinis verbum Eſſe neutiquam omittendum eſt. Repetit.n. Geta Heri verba per μίμησιν, vt Syrus in Adelph. Demeæ. Et vetus lib. habet, ac carmen poſcit. Sequuntur dein' duo trochaici tetr. catal. haud dubij.

Sed quid ceſſas hominem adire, & blande in principio alloqui?
D. Phædriam mei fratris video filium mihi ire obuiam.

In quorû poſteriore vel Mei monoſ. eſt, vel creticus loco ſecûdo.

P. Mi patrue ſalue. D. Salue, ſed vbi eſt Antipho?

Qui nunc ſequûtur omnes ſunt ſenarij iambici. In quorû ſexto, ò aduerbium totum eliditur. In 7. vel Dari in ſequentem verſum conijciendum, vt Mihi monoſyllabum totum elidatur, & ſua monoſyllabum ſit, niſi creticû loco quarto conſtituamus, vel in priore verſu Succenſeam triſyllabum eſt, ac finis totius eliditur, denique Geſtio ſit dactylus. ſed malim dari ad poſteriorem conijcere verſum. Lectori liberû eſto quod volet ſequi 13. vix excuſare potero. adeo omnia conſentium exemplaria. Et obſepti ſunt omnes elabendi modi, niſi forte ita ſit legendos verſus,

In noxia eſt hic, ille ad defendendum adeſt.

Sed nihil definio. In 18. a, eliditur in Minus, & Rei monoſyllabû eſt. In 23. proceleuſmaticus eſt loco quarto. In 31. hic vero eſt impudentiſſimum mendum, q equidem miror neq; Doct. neque Ioan. annotaſſe. Doctor. vt ſæpe iam dixi, non tantum erat tunc ocij, cû hæc ageret, vt hæc atq; ſimilia animaduerteret. Et Ioan. libenter tranſilit, vbi carminum incidit difficultas, quemadmodû paulo ante, cum recte hoc carmen emendaret, Cû ille eſt, hic præſto eſt, tradunt operas mutuas. Quod proxime antecedit, æque vitioſum, ne attigit quidem. Ita hoc quoq; loco pentametrû tranſilit. Sed vt paucis finiam, verbû Geta omiſſum eſt ad carminis finem. Phædria enim deficientibus iam argumentis Getam clam vocat, verum quia Geta iam locuturus prodit, Perſonę nomen præfixum verſui ſequenti, occaſionem dedit tollendi alterius verbi Geta, ad verſus prioris finem, atque ita inſcitia alicuius minus attenti, atq; bis Geta male poſitum exiſtimantis, mutilum nobis verſum fecit. In 37. pronomen Me legendû poſt Horum, vt conſtet carminis ratio 40. verſus hypermeter eſt, ſed e, eliditur à verſu ſequente. In 43. vel Fuit monoſyllabum, aut creticus eſt loco primo. In 48. Nullo alio, choriambus eſt loco tertio, quod rariſſimum eſt. neq; ego alioqui ſanare carmen poſſum. Facile eſt dicere, eliduntur duæ ſyllabæ, aut tres in vnum contrahuntur. Sed huius Poetæ licentia bene audet etiam hoc, vt choriambum, ſed rariſſime, immiſceat. Quod enim raro fieri ſolet, quaſi nunquam factum fuiſſe putatur. In 54. abſq; dubio creticus eſt loco primo. In 56. i, corripitur in abi, niſi bacchium loco primo ponamus. In 57. Equidem poſt Illuc ponendum. Et in verſu ſequenti At à ſuperiore eliditur verſu, & deos monoſyllabum.

ACTVS II. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Adducitur Phormio vt factum defendat, qui hic ſe inſtruit cum ſene litigaturus.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena, de Paraſitis vilioribus Poetæ exemplum proponit, vt in Eunucho de potioribus aſſentatoribus. Verum iſti præſentes acrius a Terentio iactantur. Hic Phormio ſe ſe aduerſus Demiphonem litigaturum inſtruit & animat. ADDITIO. In hac ſcena etiam præcipue laudatur Ambiuij exornantis et temulenti actio, ad expreſſionem perſonæ Paraſitæ accommodata.

Trochaici

Trochaici Tetrametri Catalectici vſque ad παρασκευὰν ſcene ſequentis.

PHORMIO, GETA.

ITA ne patris ais conſpectum veritũ hinc abiiſſe? G. admodum.
P. Phanium relictam ſolam? G. ſic. P. & iratum ſenem?
G. Oppido. P. ad te ſumma ſolũ Phormio rerum redit:
Tute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendum: accingere.
G. Obſecro te. P. ſi rogitabit. G. in te ſpes eſt. P. accere.
Quid ſi reddet? G. tu impuliſti. P. ſic opinor. G. ſubueni.
P. Cedo ſenem: iam inſtructa ſunt mihi corde conſilia omnia.
G. Quid ages? P. quid vis? niſi vt maneat Phanium, atq; ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram deriuem ſenis?
G. O vir fortis, atq; amicus: verum hoc ſæpe Phormio
Vereor, ne iſtac fortitudo in neruum erumpat denique. P. ah,
Non ita eſt: factum eſt periclum, iam pedum viſa eſt via.
Quod me cenſes homines iam deuerberaſſe vſq; ad necem
Hoſpites? tum ciues? quo magi' noui, tanto ſæpius.
Cedo dum, en vnquam iniuriarum audiſti mi ſcriptam dicam?
quid *G. Qui* iſtuc? P. quia non rete accipitri tenditur, neque miluio,*
Qui male faciunt nobis: illis, qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur.
Alijs aliunde eſt periculum, vnde aliquid abradi poteſt:
Mihi ſciunt nihil eſſe. dices, ducent damnatum domum.
Alere nolunt hominem edacem: & ſapiunt mea quidem ſententia.
Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere.
G. Non pote ſati' pro merito ab illo tibi referri gratia.
P. Immo enim nemo ſati' pro merito gratiam regi refert.
Te ne aſymbolum venire, vnctum, atq; lautum balneis,
Ocioſum ab animo: cum ille & cura, & ſumptu abſumitur.
Dum tibi ſit, quod placeat: ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cena dubia apponitur?
G. Quid iſtuc verbi eſt? P. vbi tu dubites, quid ſumas potiſſimum.
Hæc, cum rationem ineas, quàm ſint ſuauia, & quàm cara ſint;
Ea qui præbet, non tu hunc habeas plane præſentem deũ?
G. Senex adeſt. vide quid agas: prima coitio eſt acerrima:
Si eam ſuſtinueris, poſt illa iam, vt lubet, ludas licet.

DON. ITa ne patris ais conſpectum veritum hinc abiiſſe?} In hac ſcena de Paraſitis vilioribus Terentius proponit imaginẽ vitæ, vt in Eunucho de potioribus, & his qui nuper proceſſerunt. i. de aſſentatoribus. Animaduertendum autem huiuſmodi genus hominum magis à Terentio lacerari. {Ita ne patris ais cõſpectum veritũ hinc abiiſſe?} Adhuc narratur fabula de Terentio & Ambiuio ebrio qui acturus hanc fabulam, oſcitantis temulenter, atq; aurem minimo inſcalpens digitulo, hos Terentio pronunciauit verſus, quibus auditis exclamauerit poeta ſe talem cũ ſcriberet, cogitaſſe Paraſitum, & ex indignatione, quòd eum ſaturũ potumq; deprehenderat, delinitus ſtatim ſit. {Ita ne patris ais} Hæc & labia lingens, vt ebrius, & ructans vepote ſatur, pronunciauit actor bonus.} Admodum} Admodũ annuendi vim habet duntaxat modo, & ſubauditur veritum. {Phanium relictam ſolam} Subauditur, ais. {Oppido} Nõ aio, ſed iratum intellige. {Iratum ſenem} Iratum Ais ſubauditur. {Ad te ſumma ſolum Phormio rerum redit} Ideo velut expergefactus ad has cauſas accedit Phormio, quia non diu ſolicitũ conuenit eſſe Paraſitum, nec quidquã aliud, niſi de conuiuio, vel propter conuiuium cogitare: adeo niſi à Geta cogatur, modo etiam negociorum Antiphonis negligens eſt, atq; ſecutus. {Tute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendum} παροιμία apta Paraſito, quæ de cibo eſt. {Hoc autem inter ruſticos de alliato mortario dici ſolet. {Et bene intriſti. propriè. n. intrita, dicitur huiuſmodi cibus. {Accingere} Apparate, atq; expedi. {Accere. quid ſi reddet?} Totum hoc quaſi alia agens loquitur Paraſitus, vt ex hoc appareat quid interſit audaciam ſycophantæ improbi, & patrisfamilias perturbationem minime litigioſi. nam ille in bona cauſa aduocatos quærit, & ipſe ſollicitus in toto actu eſt, hic in puncto temporis ſe ad calumniam præparauit. {Quid ſi reddet?} Bene iam ad illud reſpicit fabula, quod futurum eſt, propter Phædriam. {Sic opinor} Non ad tu impuliſti hoc pertinet, ſed ad id, quod ſecum tacitus voluit Phormio. {Quid ſi reddet?} Hoc eſt quid ſi reſpondebit? An, quid ſi mulierem reddet? {Cedo ſenem} Hic alij excluſiue torporem ſomni inducunt Paraſitũ. alij tranſglutiſſe quod in ore mandebat, quaſi hoc moræ fuerit ad vincendum ſenem. {Cedo ſenem} Non parui moliminis certamen impendebat, cum ſenex dixerit. Hominem cõmonſtrarier mihi iſtũ volo, Paraſitus dicat, Cedo ſenem. {Quid ages?} Nõ interrogantis, ſed metuentis hoc dictum eſt. {Quid vis, niſi vt maneat Phanium, atq; ex crimine hoc Antiphonem eripiam, atq; in me omnem iram deriuem ſenis?} Tria promittit, in quibus omnis cauſa Antiphonis eſt conſtituta. {Atq; ex crimine hoc} Sic dixit ex crimine eripiam, quaſi ex incendio. Conſidera triũ rerum quas promittit gradus per αὔξησιν eſſe ſeruatos. {Phanium} Vxorem. ſ. Antiphonis. {Antiphonem eripiam} Bene eripiam dixit, quo vim ſignificat doli, pro eo qui iam teneatur oppreſſus. Virg. tu ne hinc ſpolijs induce meorum Eripiare mihi? {In me omnem iram deriuem ſenis?} Deriuatio dicitur inflexio criminis ab eo ad quem pertinebat, ad eum ad quem non pertinet. {O vir fortis atq; amicus} Ordine laudauit. plus eſt. n. amicus, quàm vir fortis. Et apparet auerſum Getam exclamaſſe, quod maiorem vim habet, quàm ſi Amice dixiſſet. {O vir fortis, atq; amicus} Nominatiuum pro vocatiuo poſuit. {Verum hoc ſæpe Phormio} Bene ſæpe addidit, vt ſententiam faceret de ſpeciali dicto. {Vereor ne iſthæc fortitudo in neruum erumpat deniq;} Quid eſt iſthęc? nimiũ audax. ſ. Et conuenit hoc dictum Getæ, & qui ſupra dixerat, Eſt Paraſitus quidã Phormio, homo confidens. {Verũ hoc ſæpe Phormio vereor, ne iſtæc fortitudo in neruũ erumpat} Et conſuetudine Romana dixit, quia ſæpe in neruũ conijciebantur ex aliquo maleficio in carcerem miſſi. An prouerbium à ſagittarijs natum eſt, quòd immoderatæ plerunq; vires, adducendo arcu non telum incitent, ſed neruum rumpant? An ex eo, quòd ſæpe fortius ferientes, neruũ ſibi aliquem lædant? Ergo fortitudine nimia ſæpe vinci, ſæpe decipi contingit. {In neruum erumpat deniq;} Deniq; modo παρέλκον, Terentiana conſuetudine, qui hanc particulam in vltima ponit ſententia. {Iam pedum viſa eſt via} Pedum, pro pedibus. & viſa ἀντὶ τοῦ prouiſa. Et totũ μεταφορικῶς. {Quot me cenſes homines iam deuerberaſſe vſq; ad necem?} Paraſitice totũ tranſlationibus loquitur. huiuſmodi eſt. n. vis vmbraticorum hominũ, ſcurrilis oratio. {Hoſpites tum ciues?} ἀνακόλουθον ſecundum. deeſt. n. ſupra, Cum. Et bene poſterius poſuit in quod maius eſt. Cedo dum, en vnquam iniuriarum audiſti mihi ſcriptã dicam?} Plus eſt hoc per interrogationem intuliſſe, quàm ſi diceret, Nunquã mihi ſcripta eſt iniuriarum dica. {Iniuriarum ſcriptã dicam} ἀκυρολογία. ſic. n. & Tullius, Scribitur Heraclio dica. {Dica} Dice, cauſa eſt Græce: quæ ſit Latine dica, vt Acte Acta, Calliope Calliopa. {Quid iſtud?} Interrogare dicitur & fingitur Geta, vt paraſitica progrediatur oratio. {Quia nõ rete accipitri tenditur neq; miluio} Rurſus per ἀλληγορίαν loquitur Paraſitus, vt totum triuiale ſit, à conuiuijs eſciſq; tranſlatum. {Quia non rete accipitri tenditur, neq; maluio} Legitur & tenuitur. habet. n. h. litera, cum d, communionem. {Qui male faciunt nobis} Ore, & vnguibus. ſ. {Illis qui nihil faciunt tenditur} Nõ ſic accipe, nihil faciunt, q. d. nec bene nec male, ſed cum legeris nihil faciunt: ſubaudito, nobis male. {Quia enim in illis fructus eſt} παρέλκον tertium: quo aut Quia, & ſic Enim ſubiungatur, aut ipſum Enim ſuperuacuum eſt. {In illis fructus eſt} Fructus, cibus, quia frumen dicitur tractus gulæ, qua cibus in aluum demittitur. {In illis opera luditur} Qui male faciũt nobis. {Luditur} Exercetur. An illuditur. i. fruſtratur? alij aliunde eſt periculum, vnde aliquid abradi poteſt} Verũ hic ſenſus eſt, quaſi dixerit, Aliud alijs periculũ affertur, à quibus aliquid auferri poteſt? an, alij aliunde periclitantur, quàm creduntur? eſt. n. illis cauſa periculi, non quæ videtur, ſed quia ab his aliquid auferri poteſt.

{Vnde

Vnde aliquid abradi} Abradi per vim auferri. {Mihi ſciunt nihil eſſe} Rei.ſ. {Ducent damnatum domum} Secundũ ius.ſ.quo obærati,cum ſoluendo non eſſent, ipſi manu capiebantur. {Ducent damnatum domum} Vſus eſt verbis ad extenuandam pœnam,& rem ad commodum transferendam, nam quod ob ætatis inimicum eſt,id Paraſitus maxime optat,duci ab aliquo domum. Addidit autem damnatum quaſi qui irrideat genus damnationis, in qua victor paſcere compellitur, & paſcitur victus. {Alere nolunt hominem edacem} Senſus eſt, Sciunt,edacem,& ideo nolunt alere. Et hoc ſic pronunciandum, vt facere totum videatur illatum, Qñ obæratus, ſit ſub huiuſmodi pœna: nec accuſari ab aliquo ſe queritur,neq; damnari. {Hominem edacem} Se ſignat. {Sapiũt} Sibi conſulunt. {Pro maleficio ſi beneficium ſummũ nolunt reddere} Paraſitice beneficium ſummũ dixit alere. {Pro maleficio} Pro iniuria. {Reddere} Retribuere reſpondere. {Non poteſt ſatis pro merito ab illo tibi referri gratia} Multum promittit Geta Paraſito,cum dicat,nihil futurum, quod pro merito poſſit accipere. {Non poteſt ſatis pro merito ab illo} Huiuſmodi ſententias inferunt poetæ parentheſi cum his quæ volunt inferre {Ab illo tibi referri gratia} Non ab eo,qui te damnatũ duxerit, ſed Antiphone, de quo ſermo eſt. {Immo.n.nemo ſatis pro merito gratiã regi refert} Bene Paraſitus,quidquid præſtat, debere ſe dicit. Et eſt proprium perſonæ inferioris. Virg. Tu mihi quocunq; hoc regni, tu ſceptra Iouemq; Concilias,tu das epulis accumbere diuum. {Gratiam} Vicem. {Nemo ſatis pro merito gratiam regi refert} Rex alias regnator,aliàs dominus,aliàs diues ſignificat. Sed nunc rationem habet nominis ad aliquid dicti,ad ſignificandum Paraſitum. vt enim Paraſitus regis eſt,& libertus patroni, ſic è contrario rex paraſiti eſt,& patronus liberti. quod ſi non eſſet, non Nemo tantummodo,ſed nemo Paraſitus diceret. {Te ne aſymbolum venire vnctum, atq; lautum è balneis?} Hæc non ab Apollodoro, ſed è ſexto ſatyrarum Ennij tranſlata ſunt omnia, Quippe ſine cura,lætus,lautus cum aduenis,infertis malis,& expedito brachio,alacer, celſus,lupino impetu,expectans mox dum alterius obligurias bona,quod cenſes dominis eſſe animi? Pro diuũ fidem,illi triſtis cibum dum ſeruat, tu ridens voras. {Te ne aſymbolum venire} Et hoc nomen conſtat inter Paraſitos confictum, atq; compoſitum eſſe. Contra illud in Andria,Symbolũ dedit,cœnauit. {Ocioſum ab animo} πλεονασμός. Nam addidit ab, cum ſufficeret animo. {Cũ ille cura & ſumptu abſumitur} Cura in apparando, Sumptu in coemendo. {Dũ tibi ſit quod placeat} Acuenda vox in eo quod ait Tibi. Et hoc eminenter adiectũ eſt,non ſui curam,ſed conuiuarum gerere illũ qui vocat. {Ille ringitur,tu rideas} Poetico lepore ijſdem ſyllabis diuerſa ſignificatiua prope inuicem poſuit, ringitur & rideas. {Ille ringitur,tu rideas} Varie: nam pronunciatiuo coniunctiuum miſcuit. Non.n dixit, ringatur. Ringi eſt ſtomachari tacitum. eſt.n. tranſlatio à canibus latraturis. {Prior bibas,prior decũbas} Hoc ad procacitate Paraſitorũ retulit. {Prior decumbas} Sic alibi, Maturæ veniunt,diſcumbitur,inquit. {Cœna dubia apponitur} Et hoc adeo Paraſiticum verbum eſt,vt id non intelligat Geta. {Quid iſtuc verbi eſt?} Vt intelligat populus icirco nõ intelligit,& vult doceri Geta. Oſtendit autem poeta pro vnaquaq; re verba propria eſſe, neq; communia cũ ijs, qui diuerſi ſunt actus. {Vbi tu dubites,quid ſumas potiſſimum} Non potius, ſed potiſſimum dixit. vt in re omni alijs alia mõſtraret potiora. Plautus. Standum eſt in lecto,ſi quid de ſumma petas. {Hæc cum ratione in eas} Intelligas,æſtimes. {Quàm ſint ſuauia, & q̃ cara ſint} Nonnihil philoſophatus eſt poeta, oſtendendo multis ſuauia eſſe quæ cara ſint. {Cara} Magni pretij. Et qui præbet,non tu hunc habeas plane præſentem Deum?} Hoc eſt quod ait, Immo enimuero nemo ſatis pro merito gratiã regi refert. {Nõ tu hunc eum habeas plane præſentem Deum?} Præſentes dij ſunt,vel qui ſtatim præſtant: vel qui coluntur,& videntur,vt Sol & Luna. Alij præſentem pro potentiſſimo accipiunt. vt Virg. Quo nõ præſentius vllum. {Senex adeſt. vide quid agas} Interuenit ſenex vltimo.& quidem quod extra argumentum per inuentionem dici potuit,conſumptum eſt. {Vide quid agas} Non terrentis eſt,ſed excitantis. {Prima coitio acerrima eſt} Tranſlatio eſt à prælio. nam & congredi milites,& coire dicuntur. {Si eam ſuſtinueris} Multũ de illo exigit,quando nõ dicit,ſi eum repuleris: ſed potius,ſi eam ſuſtinueris. {Poſt illam iam,vt lubet,ludas licet} In officio militari omne negotium vel pugna,vel ludis.

GVID. ITa ne,&c.} In hac ſcena de Paraſitus vilioribus Ter. proponit imaginem vitæ,vt in Eunuc.de potioribus,ſiue de aſſentatoribus. P. Ne.i.vtrum Geta ais.i.dicis ita.ſ.Antiphonem veritum.i.ꝙ timuit cõſpectum patris, abijſſe.i.diſceſſiſſe,hic.i.ex hoc loco. G. Admodum.i.dico eum admodũ, id valde veritũ abijſſe vbi admodum annuendi vim habet,& firmandi. P. Ais inquam Phanium.i.quam duxit vxorem, ſicut Glyceriũ in fœminino genere,eſſe relictam ſolam. G. Sic aio ſup. Phanium ſolam relictã Phor.& inquã ſenem Demiphonem iratum. G. Oppido.i.aio eum eſſe valde iratum, nam oppido eſt valde. P. O Phormio, alloquitur ſeipſum, ſumma,vt ſit ſubſtantiuum.i.caput,principale, capitale ſtatus rerum.i.totum negotiorum, redit.i.recidit, retorquetur ad ſe ſolum tute.i. tumet, intriſti pro intriuiſti, ab intero is intriui intritũ.i.tu machinatus es, tu molitus es, ſeu fabricatus es,hoc.i.hoc coniugiũ,& bene intriſti,quia eſt paraſitus,qui omnino refert ad ea. quæ ſunt conuiuij, nã inter ruſticos hoc verbum dicitur de allio,ſiue aliqua herba in mortario contrita, proprie autem cibus eiuſmodi ita intritus vocatur intrita, & propterea perſeuerans in tranſlatione ſubdit id omne quod intriſti eſt tibi exedendum.i.comedendũ,ab exedo is, quod ab ex & edo compoſitum eſt. Accingere.i.apparate, atq; expedi,& ab eo loco tute intriſti,videtur poſſe dici ad Get.à Phor. nam cum dixiſſet Phormio accigere,ſubdit Geta. G. Obſecro te Phor. quaſi roget eum ne reijciat in ſe crimen,ſed potius ſuſtineat non ita in culpa futurus. P. Si Demiph. rogitabit.i.interrogabit ſuper hac te. G. Omnis ſpes eſt repoſita in te. P. Ecce res.i.adeſt negotiũ ipſum. ſeu materia litis,& litis motus,quid reſpondebit ſupp. Ant. ſi reddet mulierem.ſ.Get.dicet ſup. ꝙ tu Phor.impuliſti eum ad id faciendum. P. Opinor.i.puto ſic eum reſponſurum. G. Subueni.ſ. ſuccurre ei Ant.& mihi. P. Cedo.i.da ſenem in conſpectũ meũ, vt illi reſpondeam iam omnia conſilia.i.omnes viæ & modi, quibus ſenem illudam. ſunt iam inſtructa.i.apparata,præſto ſunt mihi in corde. G. quid ages tuis conſilijs. P. quid me vis agere aliud niſi vt Phanium maneat Antiphoni, atq; vt eripiam.i.liberem Ant. ab hoc crimine, atq; vt deriuem.i.traducã, transferam, inflectam,cõuertam in me omnem iram patris, deriuatio dicitur inflexio criminis, ab eo ad quem pertinebat, ad eum ad quem nõ pertinet. G. O vir fortis, atq; amicus pro amice, nominatiuus pro vocatiuo, verum.i.ſed ò Phormio vereor.i.timeo. ſæpe hoc.ſ. ne.l.ꝙ iſtæc fortitudo.i. tam audax animi conatus, denique i.ad extremum,erumpat in neruum.i.redundet,vergat in tuum detrimentum.i.vt forſitan detrudaris carcerem, nam ex Romana conſuetudine ſæpe in neruum conijciebantur ex aliquo maleficio in carcerem miſſi,quod prouerbiũ à ſagittarijs natum eſt. quod immoderate plerunq; omnes vires adducendo arcum nõ telum incitent,ſed neruum rumpant, vel ꝙ ſæpe fortius ferientes neruum ſibi aliquem lædant, ergo fortitudine ſæpe vinci, ſæpe decipi contingit. P. Ah,interiectio dolentis,vel indignantis, non eſt ita vt dicis periculum factum eſt.i experientia facta eſt, iam via pedum eſt viſa.i.prouiſa,qua aufugiam ſi res cogat, vel ſic intellige, via eſt iam viſa pedum.i. pedibus & fugæ celeri, quot homines cenſes.i. putas me deuerberaſſe,de auget,vſq; ad necem.i. vſq; ad mortem, tum ciues,tum hoſpites.i.partim ciues & domeſticos,partim peregrinos,ſiue aduenas & alienigenas,quo.i.quanto magis,noui.i cognoui eos tanto ſæpius deuerberaui ſup. vel quanto magis noſco eos,tanto magis ſoleo deuerberare eos. Cedo dum, pareſcon procedo.i.dic tu Get. ao.i.vtrum audiſti vnquam dicam.i cauſam, tabellam, libellum iniuriarum ſcriptam fuiſſe mihi, declinatur aũt hæc dicacæ, & per acyrologiã capitur hic pro cauſa. poteſt tñ hic recte pro tabella & cartula ac libello iniuriarum dici, de en aũt in ſuperioribus iam dictum eſt. G. Quid.i.cur,iſtud eſt ꝙ nunquã agitur in te iniuriarum,vel vnde iſtud eſt. P. Quia rete non tenditur accipitri,hic accipiter pitris declinatur,nec miluo.i.illis auibus rapacibus,qui accipiter & miluus malefaciunt nobis,qui ſunt nobis moleſti & noxij. Rete aũt tenditur illis auibus, qui nihil mali faciũt nobis,quia enim.i.quia certe,fructus hic.i.cibus,nam frumen dicitur tractus gulæ, quo cibus in aluum dimittitur, quia ergo fructus eſt in illis quæ nihil mali faciunt opera.i.labor, induſtria,ludit.i.perditur,fruſtratur,illuditur in illis rapacibus auibus, quæ eſui non ſunt idoneæ periculum eſt.i.imminet, aliunde.i.ex alia cauſa alijs hominibus, vnde.i. à quibus aliquid poteſt abradi .i.per vim auferri,& extorqueri ſciunt homines illi quos deuerbero,nihil eſſe mihi.i.me habere,dices.i.tu Geta poſſes dicere,ꝙ ipſi ducent me domum.i.in domum ſuam, damnatum.i.addictum deſtinatum,aſtrictum illis quibus non ſum ſoluendo pro iniurijs reparandis,ſed reſpondeo quod ipſi volunt alere.i.nutrire me hominem edacem.i.multi cibi, & quidem ſapiunt.i.ſapienter agunt, & recte ſibi conſulunt mea ſententia.i.meo iudicio.i.vt ſit,nolunt reddere.i.retribuere,reponere ſummum beneficium.ſ.alere paraſitum pro maleficio.i.pro iniuria illata ſibi. G. Gratia.i.meritũ beneficium par non poteſt ſatis referri.i.rependi tibi ab illo Ant. pro quo ita laboras, pro merito.i.pro beneficio præſtito, & in eũ collato. P. Imo enim.i.ſed certe, nemo, Paraſitus.ſ.refert ſatis gratiam.i.vicem regi.i.diuiti pro merito ſuo in Paraſitum alendo eum,ſicut patronus liberti dicitur,& libertus patroni, ſic rex Paraſiti, & Paraſitus regis. Rex interdum capitur pro regnatore, interdum

interdum pro domino, nonnunquam pro diuite, ne.i.verum,poteſ ſup.referre ſatis gratiã pro hoc merito, videlicet te venire voctum vnguentis more maiorum,locum.i.ablutũ è balneis ad ſymbolum.i.cœnam,ad quam comparandam propriè multi contulerunt,de quo ſatis prius dictum eſt,& te venire ocioſum.i.ſecurum ab animo,ab vacat,hoc eſt tranquilli animi, & quieti.cum.i.qñ,ille rex diues abſumitur.i.conficitur, cura.i.ſolicitudine in apparando,& ſumptus.i,impenſa abſumendo bona ſua, dũ.i.quandiu,fit.i.paratur id quod placeat tibi,& cũ ille rex ringitur, verbum deponens.i.ſtomachatur,indignatur,iraſcitur,tractum à canibus, itaq; ringi dicitur, qui iraſcendo geſtus & modos imitatur canum ringentium,oſtendendo.ſ.dentes,criſpando naſum , rugando frontẽ, & in aërem ſonitum prorumpendo. Inde rictus rictus rictui.i.vel oris apertio,ſed in brutis,vel ipſum os brutorum quod muſellum vulgo nominant,cũ ergo ille diues ringitur,tu rideas, bibas prior, ante ipſum decumbas.i,ſedeas ad menſam , & in toto recumbas, prior ante eum,cœna dubia.i.adeo ampla,& ferculis varia, vt quẽ cui cibum perferas,ignores,ſeu dubius ſis,cœna ergo dubia apponitur.i.menſis adhibetur. G. Non intelligens Get. quid ſibi velit dubia cœna ſubiungit , quid iſtud verbi eſt.i.quid ſibi vult hoc verbum videlicet cœna dubia ? P. Vbi.i.qñ dubites quid ciborũ potiſſimum.i.præcipue,principaliſſime , & præter alios cibos ſumas tunc dicitur cœna dubia Si in eas.i.intelligas, æſtimes,conſideres hæc merita regis,vel fercula cœnæ,cum ratione.i.vti par eſt & decens,quàm is quãtum ea fercula ſint ſuauia.i. dulcia guſtu & quantum ſint cara.i.magni precij,non interrogando,q d.ita non habeas.i.non reputes hunc regem,qui præbeat ea fercula eſſe pene prorſus Deum.i.tanquam Deum,cui referri gratia non poſſit, preſentem.i.vel propitium vel potentiſſimum & efficaciſſimum vel præſentem.i qui ſtatim præſtet , vel qui colatur & videatur vt Sol & Luna. G. ſenex Demipho adeſt,vide quid agas.i. ſis paratus recte reſpondere, incitantis n.eſt dictum illud, non terrentis, prima coitio , à coeo , is tum tu ſit coitio, onis.i.prius congreſſus, primæ conſertio manuum , eſt acerrima.i.vehementiſſima.tranſlatio eſt à prœlio. Nam & congredi milites & coire dicuntur,ſi ſuſtinueris.i.ſi ſuſtentaueris,ſeu toleraueris eam non ſuccumbendo poſt illam coitionem,licet.i.permittitur tibi quòd ſup. ludas.i.illudas ſenem iam vt lubet.i.vt placet tibi.

LATO. ARgumentum} Accingitur ad ludendũ ſenem Phormio, & paraſitica iactãtia mores ſuos indicat. {Ita ne patris} Hæc à temulento & oſcitante Paraſito dicuntur.{Ad te} Hoc iam quaſi experrectus dicit.{Tu te hoc}Prouerbium.{Si rogabit}Proponit & deliberat.Quid ſit reddet. Subaudi argentum, & refertur ad id,quod propter Phædriam futurũ eſt. {Quid via} Attende confidentiam Phormionis.{Ne in ver.} Prouerbium in audaces & temerarios. {Deuerberaſſe} Auxeſis metaphorica. {Quia non}Allegoria. {Dices,ducent}Occupatio.{Regi} Diuiti. {Ocioſum} Paraſiticæ deliciæ & eſt amplificatio meritorũ erga Paraſitum. {Deum} Nunc deum,ante regem appellauit.

PATR. MARS. ITa ne patris}Improbi hominis & omnem confidentiam malumq; conſilium confirmati , quiq; donec venter ſaluus ſit, ſe perditum iri non poſſe credat,mores hæc ſcena exprimit. Eſt enim hoc hominum genus vt abiectiſſimo animo, ſic ſeruilis propemodum ingenio præditum Quis.n.niſi viliſſimus,ſe in ſeruitutem tradere ventris cauſa cupiat. Xenophon. At qui regi in hoc miniſterium ſuum exhibent,vt per omnia latius & delicatius nutriantur, hos non amicos habere tibi credas, ſed hoſtes potius & inimicos,nam ſi minus aliquid dare cupias,ij te obruant.{Tu te hoc}.i.tu te huius mali cauſa & origo es, per te factum eſt, quare quidquid hinc incommodi acciderit, in te redundabit, & eſt prouerbium. Deriuare iram,ab ijs qui in culpa ſunt,in eũ qui in culpa non eſt iram inflectere.In neruũ erumpat.i,in carcerem conijciaris tu,nam neruus vinculi genus eſt , quo alligabantur , qui in ſeruitutem alijs tradebantur. Aſymbolum,ſine ſigno,ſine pignore interpoſito, pro voluntate, cum lubet , hoc eſt immunem, qui nihil in cœnam conferat.

GLAR. VErſus ſunt trochaici tetr. cat. præter vltimos duos iambicos tetr.cat. In 3.Abijſſe tetraſyllabicos legendum. In 5. Eccere aduerbiũ iurandi eſt, per Cererem, vt exponit Feſtus non neglexit hoc Ioão. In 8.vel 10.Niſi nun elidiutr, vt ſit tribrachys tertio loco,vel verſus ita legendus eſt. G. Quid ages? P. Quid? niſi vt maneat pol Phanium,atq; ex crimine hoc. Alioqui iambus trocheusq; inuicem depugnabunt. In 12.Periclum triſſyllabũ eſt. In 14.s.eliditur in Magis,niſi creticus ſit loco quarto. In 16.pro Quid iſtuc, alij legunt , Qui iſthuc quod placet. In eodem verſu Aldi liber perperã habebat Miluo pro Miluo, & in 17.poſt Nihil,Male,& in 18.In his opera luditur,pro In illis.Sed errat, In 19.Periclum rurſus triſſyllabum. In 21. Mea monoſyllabum,& Quidem abundat,niſi quis hypermetrũ duabus ſyllabis facit. In 23 haud dubius eſt creticus loco primo, & s,in Satis eliditur,niſi bacchiũ loco ſecundo conſtituamus. Similiter creticus eſt verſu 24. loco primo, & bacchius loco tertio niſi s, elidamus in Satis. In 28.amphibrachys eſt loco primo,niſi Prior monoſyllabum ſit,quod cõtinuo diſſyllabũ eſt. In 29.d, eliditur in Quid. In penultimis duobus genus carminis mutatum propter παρασκευὴν,& Poſt illa legendum in vltimo, non Poſt illam.

ACTVS II. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Hæc ſcena cõcertationẽ habet Demiphonis & Paraſiti. Clam patre vxorem induxerat Antipho Domũ reuerſus pater,illã vult eijcere. Contradicit Phormio. Vide quę Donatus ad artẽ pertinentia in hunc locũ annotauerit.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena controuerſia eſt,quæ vno tẽpore ex vtraque parte tractatur. Eſt autem ea inter Demiphonem,& Paraſitum, de nuptijs Antiphonis, & Phanij, in patris abſentia factis quas pater diſſoluere cupit, puellamq; abijcere,quę Paraſitus obnixe impedire conatur. ADDITIO. Præterea in his contentionibus ea potiſſimum dicit , quæ ſimplicis patrisfamilias, & calumnioſo ſycophantæ improbiſſimoque Paraſito maxime congruere videntur. Hæc Poeta ſcite inter ſe committet.

Senarij omnes.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

EN vnquam cuiquam contumelioſius
Audiſtis factam iniuriam, quàm hæc eſt mihi?
Adeſte quæſo. G. iratus eſt. P. quin tu hoc age.
Iam ego hunc agitabo. pro deum immortalium.
Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam? G. negat.
D. Ipſum eſſe opinor,de quo agebam. ſequimini.
P. Neque eius patrem ſe ſcire, qui fuerit? G. negat.
P. Nec Stilphonem ipſum ſcire, qui fuerit? G. negat.
P. Quia egens relicta eſt miſera,ignoratur parens,
Negligitur ipſa: vide,amaritia quid facit.
G. Si herum inſimulabis * auaritiæ, male audies. * malitiæ,
D. O audaciam; etiam me vltro accuſatum aduenit.
P. Nam iam adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam,
Si illum minus norat: quippe homo iam grandior,
Pauper,cui opera vita erat, ruri fere
Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat: ſæpe interea mihi ſenex
Narrabat,ſe hunc negligere cognatum ſuum:
At quem virum? quem ego viderim in vita optimum.
G. Videas te,atque illum, vt narras. P. abi in malam crucem:
Nam ni ita eum exiſtimaſſem, nunquam tam graues]
Ob hanc inimicitias caperem in voſtram familiam,
Quam is aſpernatur nunc tam illiberaliter.
G. Pergin hero abſenti male loqui impuriſſime?
P. Dignum autem hoc illo eſt. G. ain' tandem carcer? D. Geta.
G. Bonorum extortor,legum contortor. D. Geta.
P. Reſponde. G. quis homo eſt? ehem. D. tace. G. abſenti tibi
Te indignas,ſeque dignas contumelias
Nunquam ceſſauit dicere hodie. D. ohe,deſine.
Adoleſcens,primum abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis eſt,mihi vt reſpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiſſe iſtum,explana mihi,
Et qui cognatum me ſibi eſſe diceret.
P. Proinde expiſcare,quaſi non noſſes. D. noſſem. P. ita.
D. Ego me nego: tu,qui ais,redige ad memoriam.
P. Ehe, tu ſobrinum tuum non noras? D. enicas:
Dic nomen. P. nomen? maxume. D. quid nunc taces?

P. Peri

P. Peri hercle, nomen perdidi. D. hem, quid ais? P. Geta,
Si meminiſti id quod olim dictum eſt, ſubijce, hem,
Non dico: quaſi non noris, tentatum aduenis.
D. Egon' autem tento? G. Stilpho. P. atque ad eo, quid mea?
Stilpho eſt. D. quem dixti? P. Stilphonem inquam noueras?
D. Neque ego illum noram, neq; mihi cognatus fuit
Quiſquam iſto nomine. P. ita ne? non te horum pudet?
At ſi talentum rem reliquiſſet decem.
D. Dij tibi male faciant. P. primus eſſes memoriter
Progeniem veſtram vſque ab auo atq; atauo proferens.
D. Ita vt dicis. ego tum ſi aduueniſſem, qui mihi
Cognata ea eſſet, dicerem itidem tu face:
Cedo, qui eſt cognatus? G. heus noſter, recte: heus tu caue.
P. Dilucide expediui, quibus me oportuit
Iudicibus: tum, ſi id falſum fuerat, filius
Cur non refellit? D. filium narras mihi?
Cuius de ſtultitia dici, vt dignum eſt, non poteſt.
P. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,
Iudicium de eadem cauſſa iterum vt reddant tibi:
Quandoquidem ſolus regnas, & ſoli licet
Hic de eadem cauſſa bis iudicium adipiſcier.
D. Etſi facta mihi iniuria eſt, veruntamen
Potius quàm lites ſecter, aut quàm te audiam,
Itidem vt cognata ſi ſit, id quod lex iubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinq; accipe.
P. Ha, ha, ha, homo ſuauis. D. quid eſt? num iniquom poſtulo?
An ne hoc quidem ego adipiſcar, quod ius publicum eſt?
P. Ita ne tandem quaeſo, ciuem vbi abuſu' ſis,
Mercedem dare lex iubet ei, atque amittere; an,
Vt ne quid turpe ciuis in ſe admitteret
Propter egeſtatem, proximo iuſſa eſt dari,
Vt cum vno aetatem degeret, quod vetas?
D. Ita, proximo quidem: at nos vnde? aut quam ob rem? P. ohe,
Actum, aiunt, ne agas. D. non agã? immo haud deſinam,
Donec perfecero hoc. P. ineptis. D. ſine modo.
P. Poſtremo tecum nihil rei nobis Demipho eſt:
Tuus eſt damnatus gnatus, non tu: nam tua
Praeterierat iam ducendi aetas. D. omnia haec
Illum putato, quae ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum vxore hac ipſum prohibebo domo.
G. Iratus eſt. P. tute idem melius feceris.
D. Ita ne es paratus facere me aduorſum omnia
Infelix? P. metuit hic nos, tametſi ſedulo
Diſſimulat. G. bene habent tibi principia. P. quin, quod eſt
Ferundum fers? tuis factis dignum feceris,
Vt amici inter nos ſimus. D. egon' tuam expetam
Amicitiam? aut te viſum, aut auditum velim?
P. Si concordabis cum illa, habebis quae tuam
Senectutem oblectet: reſpice aetatem tuam.
D. Te oblectet: tibi habe. P. minue vero irã. D. hoc age.
Satis iam verborum eſt: niſi tu properas mulierem
Abducere, ego illam eijciam: dixi Phormio.
P. Si tu illam attigeris ſecus, quàm dignum eſt liberam,
Dicam impinguam tibi grandem: dixi Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. G. intelligo.

Don. EN, vnquam cuiquam contumelioſius audiſtis factam iniuriam?} In hac ſcena, vt rhetoribus placet, veluti quaedam controuerſia eſt, quae vno tempore ex vtraq; parte tractatur. Vt, ſi quis dicat legem eſſe, ne de eadem re bis agatur; & item, vt orbam proximus ducat quidam abſente patre ſub hoc nomine vxorem coactus eſt ducere. vult illã pater aduenìens eijcere matrimonio. contradicitur. Meminiſſe aũt debemus, in omni contentione ea maxime dici, quae ſimplici patrifamilias & calumnioſo ſycophantę, improbiſſimoq; paraſito congruere poetae viſa ſunt. {En, vnquam cuiquam contumelioſius audiſtis factam iniuriam?} Iam inſtructi ſunt aduocati. & recte longum.n. fuerat omnia haec poſt ſcenam geri. {En, vnquam} En vim habet indignationis poſt enarratam iniuriam. {Quam hęc eſt mihi?} Facta iniuria, ſubauditur. {Adeſte quaeſo} Interim aduocati Demiphonem ſequi inducuntur & ridicule tacent prius, poſtea locuturi. Et adeſte proprie adeſſe.n. cauſae, proprie dñr patroni & amici. {Adeſte quaeſo} Proprie aduocatis adeſte dixit. Et quia ipſe properantius pergit, rogat vt aſſequerentur. {Iratus eſt} Hoc ad excitandũ Phormionem dicitur. {Quin tu hoc age} Admonet vt taceat, & ſignificat ſilentium. {Iam ego nunc agitabo} Modo iam celeritatis eſt ſignum Hunc, cum contemptu dixit. {Agitabo} Perturbabo. {Pro Deum immortaliũ} ἔλλειψις. deeſt fidem, aut quid tale. Cic. in Oecon. Quid igitur pro Deum immortalium primũ eam docebas quaeſo? {Pro Deum immortalium} Artificioſe prior exclamat, vt Demipho qui iniuriam paſſus eſt, vltro impetũ accuſationis incurrat. {Phanium negat eſſe hanc ſibi cognatam} Additum pronomen eſt, quaſi notam omnibus diceret. {Phanium eſſe hãc ſibi cognatam} Magno ingenio Ter. impudentiam calumniatoris expreſſit. nam & prior incipit, & prior accuſat. Et quia nõ poteſt dicere, expellit Phanium Demipho, negat cognatam, inquit. {Negat} Vna opera Geta in duplici verſatur dolo. nã & audiente iam ſene, ſe eius defenſorem tanquam abſentis, aſſimulat, & irritat ad vociferationem Phormionem, qui clamandi vlterius cauſam nõ haberet ſi taceret Geta. {Neq; eius patrẽ ſe ſcire, qui fuerit} Ambiguitas, quae ex ſenſu diſcernitur. {Cognatã Demipho} Haec eſt flagitatio quae etiam nomen tumultuoſe perſequitur atq; exagitat. Ideo callidus ſycophanta patrisfamilias proprium nomen nõ ſolum inuidioſe inſert, ſed etiã repetit. {Nec Stilphonem ipſum ſcire, qui fuerit?} Haec aſſeueratio mentientis eſt, imitata veritatem. {Negat} ἔλλειψις prima. nam extrinſecus audiendum eſt, Pater. {Sequimini} Apparet Demiphonẽ, vt patremfamilias, perturbari nõ mediocriter, quippe qui & aduocatos conquiſierit aduerſus hominem ſine aduocatis agentem & progredi nõ audeat, niſi illi ſequantur. {Sequimini} Sequimini dicit, qui properantius & concitatiore gradu pergit iratus. {Nec Stilphonẽ ipſum ſcire} Quàm multa calumniatores clamandi cauſa dñt, & vociferandi, vt ipſo ſtrepitu, terreant. {Nec Stilphonem ipſum} Tantundem quod ſupra, Neq; eius patrem. Scire debemus hoc nomen, non fictum à paraſito ſed auditũ à puella, quae vxor ducta ſit, dici. {Quia egens relicta eſt miſera} Cõmunis locus in auaritiae generalitate approbatior. facilius.n. hoc de omnibus, q̃ de Demiphone credatur, & ideo Ignoratur dixit, & Neglegitur, non, ignorat nec neglegit Demipho. {Ignoratur} Nõ agnoſcitur, ignorariq; fingitur. hoc.n. ſignificat modo. {Parens} Pater. nam vt variaret parentem dixit, quem ſupra dixerat patrem. Patrẽ ergo dicit puellae à Demiphone ignorari. {Neglegitur ipſa} Quia fieri poteſt, vt qui ignoret parentes puellae. i. ignorare ſe dicat, cũ ipſam nõ negligat puellam, vtrunq; conqueſtus eſt. {Vide, auaritia quid facit} Haec conuerſus ad circulum, & coronam circunſtantiam dicit, & conqueritur. Nulla.n. re magis populus concitatur, q̃ ſi quis egenum contemnat, inde, & bonis inuident, & malos extollunt, inquit Saluſt. {Vide auaritia} Proprie Vide ſtomachantibus conuenit, qui indignatione coguntur, quaſi cum aliquo colloqui. Sic in Adelph. Illud ſis vide, exemplum diſciplinae. Sunt qui putent illum alicui, de corona circunſtantiũ dicere moraliter. {Si herũ inſimulabis auaritiae} Inſimulare, eſt crimen ingerere. {Si herum inſimulabis} Inſimulatio eſt & falſi & veri criminis incuſatio ſic Cicero, Nihil eorum quae Galli inſimulabant, negarunt. Inſimulo genitiuo iungitur. {Male audies}. ſcã me. {O audaciam} Haec exclamatio oſtendit quid abſente patre defenderit filius, {O audaciam etiã me vltro accuſatum aduenit} Hic iam oſtenditur perſuaſum eſſe Demiphoni, vim adhibitam filio ſuo vxorem ducere, vno, cum hunc audacem appellat, altero, q̃ dicit Etiã, quae coniunctim & Antiphonem complectitur, & ſic, accuſatorem. {Nam iam adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam} Sic ſubtiliter, ac latenter purgatur à Phormione. nam cũ dicit, Nihil eſt quod ſuccenſeam adoleſcenti, oſtenditur adhuc ſuccenſuiſſe, & inimico fuiſſe animo. Cum aũt addit, Si illum minus norat, oſtenditur contradixiſſe ſibi, & reſtitiſſe iudicio. & ſic dicit, q̃ ſi adoleſcens non agnoſcens puellam, veniam non meruerit, pater negata cognata ferri non poſſit. {Nihil eſt quod ſucc.} Succenſere dicimus eum, qui cum amare debeat laeſus iraſcitur. Et vide, vt veteratorie oſtendat contraxiſſe adoleſcentẽ. {Si illum minus norat} Non dixit non norat, ſed, minus norat,

quaſi

quaſi & ipſe noſſe debuerit. {Quippe homo} Repente tranſit ad nominatiuum, cum ſupra dixerit Illum, & deeſt erat, quod aſſumitur ab inferiore. {Iam grandior} Hic comparatiuus non habet ſignificationē, qua magis ſiue minus à poſitiuo ſignificet. Vt, Iam ſenior, ſed cruda deo, viridiſq; ſenectus. {Quippe homo iam grandior} Argumentalis narratio dicitur, quæ nunc ſubiecta eſt ad fidē faciendam, & conſtituendam perſonā defenſoris. Et grandior, non grandis, q.d. qui grandior fuit, q̄ vt illum adoleſcens optime noſſe poſſet. {Iam grandior} Proprie grandis ad ſpeciem refertur ætatis, vt grandis puer, & grandis natu dicitur. {Cui opera, vita erat} Hic oſtendit q̄ pauper fuerit, & opera ſeptimi caſus eſt, & Vita nominatiui. {Cui opera, vita erat} Opera pro actu poſuit. & opera hic ablatiuus caſus eſt. {Ruri ferè} .i. ruri opera faciēdo quærebat cibum. Et bene addidit Fere. non. n. ſemper, ſed plerunque. {Ruri ferè ſe continebat} Expreſſæ oſtendit miſeriam hominis, qui in vrbe natus, interdixerat ſibi acceſſu eius, ob pudorē inopiæ. nam hoc ſignificat Continebat. vnde contenti dnr, in malis durantes. Hoc aūt veteres faciebant nobiles, cū ad paupertatem redacti eſſent. {Ruri ferè ſe con.} Continere ſe dicitur, qui contra voluntatem ſe continet. {Colendū habebat} Virg. Conductaq; patet tellure ferebat. {Sæpe interea mihi ſenex narrabat} Miſerabiliter, & inuidioſa poſitum ſenex. & maiore fide, narrabat dixit, non quærebatur. Et vide congeſtionem argumentorum. Et ordo eſt, Sæpe narrabat ſenex hunc ſuum cognatum ſe negligere {Sæpe interea mihi ſenex narrabat} Habet miſericordiā odioſa narratio. {Se hunc negligere cognatum} ἀμφιβολία. ſed in ſenſu diſſoluitur. {Cognatum ſuum} Hoc crimen & cauſa eſt, q̄ cognatū addidit. {At quem virū?} Qualitas iniuriæ à dignitate perſonæ. multi. n. tales ſunt vt cognitione abdicandi ſint. {Quē ego viderim in vita optimum} In actu, ac moribus. Et In vita, hoc eſt cū viueret, & in eo quod à viuo fit. {Videat te, atq; illum} Melius hoc clare dictum à ſeruo accipimus, vt defendiſſe dominū videretur. {Quem ego viderim in vita, optimum} Modo in vita, in actu, in moribus. {Videas te, atq; illum, vt narras,} Hoc eſt parentem te illi exiſtimo, atq; illum tibi. An potius ſeruus ſciens hac perſonā fingi, vel certe etiam mortuū hominem induci, male precatur paraſito: vt etiam ipſe, aut nuſquam ſit, vt fictus, aut pereat, vt mortuus. An ſic accipiendum vt ſeruus ſubmiſſa voce hoc per iocū dixerit, tm̄ in vita te videas optimum, q̄ fuit ille quem narras? An ſic intelligendum, vt ſeruus hoc dicat, Si optimū eſt, victum opera quærere, & in alieno agro eſſe ita te videas, atq; illum vidiſti, quem ad hūc modum narras viuere. & alluſit ad illud quod ait, Quem ego viderim in vita, optimum. {Videas te, atq; illum} Deeſt, vidiſti. ſcit. n. illum non vera dicere {In malam crucem} Aduerbialiter, vt huc vicinæ. {Nam ni ita eum exiſtimaſſem} Vt vita optimum iudicarem. {Nunquam tam graues} Hoc nō quaſi timidus, ſed quaſi religioſus & fidelis loquitur Phormio. {Ob hanc} Tanquā præſens ſit mulier de qua lis eſt, ſic demonſtratiua particula vſus eſt, dicendo Hanc. {Ob hanc} .i. pro filia ipſius. {Inimicitias caperem} Capere dicimus cū id, quod in nobis eſt, aſſumimus. vnde capere pro eligendo ponitur. Quam is aſpernatur. Quam. n. ſupra renocauit, ad puellā referens: vt, Quem regno Heſperio fraudo. Et Sal. Nam Syllæ dominationem audebat. Et interpoſitis quibuſdam. Neq; eſt aſſenſus dominationem Syllæ. {Quam is aſpernatur nunc tam illiberaliter} Aſpernari eſt auerti. non ſolū corpore, ſed etiam animo. Aſpernari, recuſare, auertere, non agnoſcere. Eſt autem dictum à ſperno. {Illiberaliter} Apud veteres illiberaliter dicebant factum, ſi quis exceſſiſſet omne genus maleficij. Sic in Adelphis, Factū à vobis duriter, immiſericorditerq; atq; etiam. ſi eſt pater, dicendum magis aperte, illiberaliter. Vides more αὐξήσεως. Illiberaliter pro magno hic vltimum poni. {Pergin' hero abſenti male loqui?} Male loqui, pro male dicere. Et quærit Probus, quia ante Terentium dixerit. {Impuriſſime?} Improbiſſime. {Hero abſenti} Argute hero abſenti, vt videatur fidelior qui defendat abſentem, quod præſtans argumentum eſt, id in animo habuiſſe Getam, etiam peregrinante domino. {Dignum aūt hoc illo eſt} Non negat male loqui, ſed hoc eſſe dignū contendit malo homine. {Ain?} ἀντίστοιχον, nota eſt quæ ſeparat e, ab n, & intermittit s, literæ ſonum eſt. n. integrū, ais ne? {Ain' tandem carcer?} Non carcerarium, ſed carcerem aſperius appellauit. ſic Lucil. Carcer vix carcere dignus. Et vix pro non. {Bonorum extortor} Ingenioſe de ipſo negotio ſunt inuenta conuitia. {Bonorum extortor, legum contortor} Fingit ille crimina de cauſa, & de negotio. {Reſpōde} Timuit poeta, ne huiuſmodi vociferatione Getæ quaſi veram diſſenſionem apud populum fingeret, & ideo facit iam à Phormione ipſum admoneri. {Quis homo eſt?} Mire ſeruus finxit ſe non vidiſſe ſenem, vt ea quæ dixerit in Phormionem ſincere dixiſſe credatur. Et mira diſſimulatione addit Homo, vt videatur nihil de præſentia domini cogitaſſe. {Abſenti tibi} Tūc fidelis opera eſt, ſi abſens aliquis defendatur. hoc ergo cōfirmat, velut iudicando. Sic in Andria, O Chreme per tempus huc aduenis, auſculta. {Seq; dignas contumelias} .i. quas ipſe debet audire. {Deſine} Imponit ſilentium Geta, quaſi validiora dicturus ſit. & ſupra, Tace dixit ſenex. {Ohe deſine} Hac voce oſtendit plus iuſto pro ſe locutū ingeri Getam. nam Ohe interiectio eſt ſatietatem, vſq; ad faſtidium deſignans. {Adoleſcens primū abs id} Et hæc auctoritas in ſenibus, vt qui minoris ætatis fuerint, illos appellatione pueri, vel adoleſcentis, vel iuuenis etiam oſtendit, vt hoc de nomine illis quidem detrahant, ſibi vero auctoritatem attribuant. Sic Virg. O præſtans animi iuuenis, quantū ipſe feroci Virtute exuperas. {Bona venia} Sine ira ſine diſcordia. {Si tibi placere potis eſt} Pro poteſt. {Mihi vt reſpōdeas} Bene mihi, vtpote patri adoleſcentis. vel domino Geta, vel etiam ſeni. Et verbum eſt ſcrupuloſe aliquid interrogantium. Sic Virg. Mihique hæc ediſſere vera roganti. Et, Dic mihi Damœta, cuium pecus? {Quem amicum tuum ais fuiſſe} Ais dicimus de ijs qui vana loquuntur. Dicere autem dicimus de ijs, qui validiora. {Explana} Manifeſta, expone. {Et qui cognatū} Qui, quomodo, vnde? {Proinde expiſcare, quaſi non noſſes} Proinde, ita ſimilitudinis aduerbium eſt modo, non coniunctio. vt, Proinde tona eloquio ſolitum tibi. Expiſcari, eſt diligentiſſime quærere, vbi nam piſces lateant. ergo verbū eſt tractum à piſcatoribus. {Ego me nego, tu qui ais} Subauditur ad omnia, poſſe. {Eho tu ſobrinum, tuum} Populari quadam, vulgariq; fatigatione, vtpote ſcurra, reſpondit. {Nomen? maxime} Falſi non habent memoriam. hic ergo deeſt, neſcio vel neceſſariū eſt. Quid nunc taces? Vrget ſenex quia intelligit eum nomen neſcire. {Subijce} Suggere. {Non dico, quaſi non noris} Mire. nam videtur arte celare id, quod inuitus neſciebat. {Stilpho} σόλοικισμὸς. nam reddit ad nominatiuum Eſt, vtiq; Stilpho, vt rurſus ad accuſatiuum. Noueras, Stilphonem ſcilicet. {Stilphonem inquā noueras?} Figura ἐπιτρόχασμός. eſt autem ἐπιτρόχασμός verborum ſuper ſe inuicem effuſio, quæ fit aduerſarij cauſa turbandi. Vt Virg. Nec longe. ſ. hoſtes Quærendi nobis circunſtant vndiq; muros: Imus in aduerſos? quid ceſſas? an tibi Mauors Ventoſa in lingua, pedibuſq; fugacibus iſtis Semper erit? {Stilphonem inquā non noueras?} Quaſi dicat Cōuincam, ſi neges. {At ſi talentum rem reliquiſſet} αὔξησις illud fecit {At ſi talentū rem reliquiſſet decem} More Romanorum, apud quos hereditas pecuniæ erat. Talentum autem q̄ dixit, more Græcorum admiſcuit. {Ita vt dicis} Ita ſum, inquit, vt dicis, auarus & ſuperbus. Et vide ſenem de iniuria non agere, quia iuſte confidit, & nititur cauſæ. Plerunq; enim hac conſtantia animi fulciuntur, qui iuri confidunt. at contra, qui nullo iure freti ſunt, litigāt, & ad iniurias proſiliunt, vt his ſaltem perturbent aduerſarium qui iure non valent. Condono igitur, inquit, tibi omne contumeliæ genus. {Ego cum ſi aduenissem} Deeſt, ad iudicium: vt ſit, Cum ad iudicium veniſſem. {Qui mihi cognata} Qui, vnde, quo modo. {Heus noſter recte} Geta ſic laudat ſenem vt oportet vincere Phormionem. {Heus noſter recte} Plaudit ſibi Terentius, ſuppoſita perſona, quaſi recte dixiſſet. {Iudicibus, quibus oportuit} Probaui iudicibus, inquit. {Filius cur non refellit?} Refellere, eſt arguēdo falſum oſtendere. {Cuius de ſtultitia dici, vt dignum eſt} Compendium conuitiorum eſt, Nihil dignum inuenire, pro magna iniuria quod reſpondeas. {Quandoquidem ſolus regnas} Qm̄ regum ſolutum legibus eſt, & opprimens libertatem. Sic alibi, Regnū ne hic Aeſchine poſſides? {Hic de eadem cauſa} Hic, videlicet apud Athenas, vbi leges, vbi libertas omnibus communis eſt. {Potius q̄ lites ſecter, aut q̄ te audiā} Bis poſuit Quàm. quod genus figuræ primo ζεύγματι contrarium eſt. vt in Heaut. Propter q̄ in ſumma infamia ſum, & meo patri minus obſequens. Item Cepi rationem, vt neq; tu egeres, neque hoc poſſes perdere {Id quod lex iubet dotem dare} Id, pro ob id. {Abduce hanc, minas quinq; accipe} Modo id agit, quod reprehendit à filio non eſſe factum. Dotem daretis, quæreret aliū. Et dotem voluit cuſtodem eſſe pudoris. {Ha, ha, hæ} Hic riſu deſtruxit quod ſerio intendebat ſenex {Homo ſuauis} Præſcriptio, tū iam alterum factum ſit, fieri vtrunq; non poſſe. {An, ne hoc quidem adipiſcar ego} Quia. n. à lege ſtat, recitat tm̄ id, quod ſcriptū eſt. {Ita ne tandem quæſo} Maiora argumenta ſunt quæ per interrogationem proferuntur. {Vbi abuſus ſis} A ſcripti voluntate. Vtimur cum honore. Abutimur cum iniuria. {Atq; amittere?} Bene amittere, quia finis cupiditatis amiſſio eſt. {An, vt ne quid ciuis turpe in ſe admitteret?} Idoneum teſtimonium eſſe bonorum eſſe natalium, ciuem dixiſſe. nam apud veteres peregrinæ mulieres in meretricum numero habebantur. Sic ipſe alibi, Adeo ne ex demens? ex peregrina? Et alibi, Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi. Et Parmeno comprobans reſpondit, Poteſt taceri hoc. i. meretricem matrem te habuiſſe. {An, vt ne quid ciuis turpe in ſe admitteret?} A voluntate. {Vt cum vno ætatem degeret}

Quid

Quid enim eſt pudicitia, niſi vnius ſcientia viri? Actum aiunt, ne agas. Aiunt dicimus, cum prouerbium ſignificamus. Acta res eſt, de qua ſententia prolata ſit. {Donec perfecero hoc} Virg. Donec me flumine viuo Abluero. {Perfecero} Pro perficiam. {Ineptis} Vt à ſapientia, ſapis dicimus, ita ab ineptia, ineptis. {Sine modo} Hæc minantis ſunt verba. & bene, imitatus eſt.n.comminantem. {Tuus eſt damnatus gnatus, non tu} Ludit Phormio, cũ dicit, nõ tu, & contemptibiliorem in hac cauſa ſibi ſenem, q̃ Antiphonem fuiſſe, dicit, ſimulq́ꝫ ætatem illius eſſe deſpectam. {Tuus eſt damnatus gnatus, non tu} Pro voluntate contendentis eſt prolatio ſententiæ. {Illũ putato quæ ego nunc dico, dicere} Definitiue reſpondit. {Cũ vxore hac} .i.tali. {Tute idem melius feceris} Locus eſt hic, vt oſtendat Phormio de compacto egiſſe cũ Antiphone. {Tu te, idem melius feceris} Quidã ſic intelligunt, Tu te idem melius feceris, vt ſenex potius exeat, q̃ eijciat filium. Artificioſe aũt loquitur Phormio vt adimat ſuſpicionem ſeni conſenſionis & conuentionis inter paraſitum & filium. {Sedulo} Sine dolo, inſtãter. {Diſſimulat} Fingit, mentitur. {Quin quod eſt ferendum, fers} Cur non, inquit, accommodas neceſſitati voluntatem? {Quæ tuã ſenectutem oblectet} Non te, ſed ſenectutem tuam. {Minus vero iram} Contemnentis eſt, diſſuadere iracundiam. {Hoc age} Annuentis eſt. {Dixi Phormio} Dixi ſolẽt dicere perorata cauſa. {Dixi Demipho} Mire comminationem, & ferocitatem eius imitatus eſt ſimili verbo. {Si quid opus fuerit} Hæc repentina diſceſſio habet aliquam maiorem litigaturi denunciationem. Et bene breuiter ne multiloquio infringeretur ſuperior comminatio.

GVID. EN vnquam, &c.} In hac ſcena habetur controuerſia inter Demiphonem & paraſitũ nuptijs factis in abſentia patris, qui pater cupit ſummopere à filio puellam abijci, quod impedire nititur Phormio paraſitus. D. En.i.verũ, & vim habet indignationis, vos mei aduocati auditis vnquam iniuriam factam eſſe contumelioſius.i.iniurioſius, & cum maiori contumelia cuiquam.i.alicui hominũ, q̃ hæc iniuria eſt facta mihi, quæſo adeſte.i. tanquã patroni & amici præſidio ſitis mihi, & auxilio. G. Demipho eſt iratus. P. Quin.i.quinimmo, tu Geta age hoc.i. fac quod tu nunc facis.ſ.tace. nam eo loquẽte alter tacebat, & ideo hoc dicto ſilentium innuit, iam hic eſt ſcelerarius ſignum. ego agitabo.i. perturbabo, commouebo. verſabo, ſuccutiam (vedis) hunc, per contemptum dicitur.i.ſenem. Proh Deum.i. Deorum immortalium, fidem imploro ſupple Demipho negat.i. eſt, ne verum, quòd Demipho negat hanc Phanium eſſe cognatam ſibi, & iterum repetit, oſtendens maiorem indignationem, & maiorem exclamationem. Demipho negat hanc ſibi cognatam. G. Ipſe negat ſine dubio. P. Neq; pro & non ſubaudi verũ ne eſt, aut dicis ne ſe nõ ſcire.i.non cognoſcere patrem eius Phanij, qui fuerit, vel qui fuerit pater eius, vel de cognatione ſenis, vel ille modus dicendi ponitur pro hoc eſt, ne verum ſe neſcire, qui fuerit pater eius puellę. G. Negat ſe ſcire qui fuerat pater eius Dem. opinor ipſum eſſe Phormionem, de quo aiebam alloquitur ſuos, aduocatos hoc dicens, cum animaduertit paraſitũ ſequimini me properantem ad eum conueniendum P. Nec.i.& non, ſubaudi dicit ſubaudi dicit ſe non ſcire ipſum Stilphonem (quem Phormio fingit eſſe patrẽ puellæ) qui fuerit, idem loquendi genus vti prius.i.dicit ſe non ſcire qui fuerit ipſe Stilpho. G. Negat ſe ſcire qui fuerit Stilpho. P. Quia ipſa miſera puella relicta eſt egens.i.inops, propterea parẽs .i.pater eius ignoratur à ſuis propinquis. ipſa autem puella negligitur, quia pauper & egena, nec ab aliquo recognoſci amice poteſt ſine lite, vide quid auaritia facit. G. Si inſimulabis.i.ſi accuſabis. Nam inſimulare eſt crimen ingerere, & inſimulatio eſt falſi, vel veri criminis incuſatio, & inſimulari genitiuo iungitur. Si inſimulabis herũ meum malitiæ.i. improbitatis, male audies à me.i. ego quoque te accuſabo, & probra tibi ingeram, ac conuitia. D. O audaciam.i.miror tantam ineſſe homini iſti temeritatem, etiã ipſe aduenit accuſatum me vltro.i.non laceſſitus. Phor. nondum herus à Phormione compellatur. Nam nihil eſt iam quod.i.propter quod ſuccenſeam.i. iraſcar adoleſcenti Antiphoni, q́ in hac repugnauerit, ſi minus.i.ſi non nouerat illum Stilphonem puellæ patrem. quippe, quia certe homo.ſ. pater puellæ erat ſupple, iam grandior.i.grandæuus, grandis natu, comparatiuum pro poſitiuo. Grandis autem ſæpe dicitur de ætate, vt Grãdior Neſtore dicitur qui Neſtorem vincit ætate. ergo iam homo erat ſenex, erat pauper, cui vita erat.i.ſuſtentabatur opera, in ablatiuo.i.induſtria, labore corporis.i.per laborem ſuarum manũ, vel cui vita erat.i.conſiſtebat in opera.i.manuali operatione, & quotidianis lucellis.ipſe fere.i.vt plurimum, & (quod dñr) cõmuniter, continebat ſe ruri.i.viuebat in agris operi inſudans aſſiduo. Continere dicitur, qui contra voluptatem ſe continet, vnde contenti dñr in malis durantes. Ibi.i.rure, ipſe habebat agrum colendum.i. arandũ de noſtro patre.i. conduxerat illum agrum quem coleret ex patre noſtro a. ex partem illi fructum daturus, aut pecuniæ ſummã ſoluturus. interea.i.dum viueret ita ægre victum quæritans, ſæpe ipſe ſenex.i. iam grandis & grauis annis, narrabat mihi hunc ſuum cognatũ.ſ. Demiphonem negligere ſe, q́ pauper eſſet, at.i. ſed quem virum Demipho negligebat ſupple interrogat, deinde ſibijpſi reſpondet, negligebat virum optimum in vita.i.in actu & moribus, quem virum viderim.i.quem cognouerim, vel in vita dic pro cũ viueret. G. Videas i.aſpicias bene, vt.i.qualiter narras.i.prædices te Phormionem, atq; illum Stilphonem, quaſi dicat, aſpice quomodo te iactites & illum laudes. P. Abi.i.diſcede, faceſſe hinc in malã crucem, quaſi dicat, (quod dici ſolet) vade ad patibulum. Nam ni.i. niſi, exiſtimaſſem.i.iudicaſſem, eum Antiphonem eſſe ita.i.optimum in vita, nunquam caperem inimicitias.i. contentiones, diſcordias, ſimultates tam graues.i.moleſtas.i.contra noſtram familiam. ob hanc.i. propter hanc puellam Phanium quam familiam noſtram is Demipho aſpernatur, recuſat, auertit, contemnit, non agnoſcit. Aſpernari.n.ſignificat non ſolum corpore auertere, ſed etiam animo eſt autem ductum ab aſpero. Capere dicimur cum id quod in nobis eſt aſſumimus, vnde capere pro eligendo ponitur. quam ergo familiam is Demipho aſpernatur nunc tam illiberaliter.i tam inique, tam iniuſte, tam inhumane. Illiberaliter dicebant factum ſi quis exceſſiſſet omne genus maleficij. G. O impuriſſime.i.improbiſſime, pergin'.i. perſeueras ne, male loqui.i. male dicere hero abſenti.i.domino meo in abſentia eius. P. Hoc .ſ.male dictum, aut vt male dicatur, eſt dignum illo hero tuo.i.indignus eſt cui male dicatur. G. O carcer.i.carcere digne, & qui dignus es, qui in carcerem detrudaris. ain'.i.dicis ne tandem dominum meum eſſe cõtumelia dignum, vbi tandem habet quiddam vrgens & accelerans. D. Vocat Demipho ſummiſſa voce Getã ſic inquiens ò Geta. G. Geta eum nõ audiens pergit in incepto ſermone, qui dixerat, ais tu tandẽ carcer extortor.i.excruciator, vexator, bonorum.i.iuſtorum virorum, & contortor.i.conturbator legum ciuilium. D. O Geta. P. Reſponde illi, hoc dicit voce ſummiſſa. G. quis eſt ille homo, qui me vocat, deinde conuerſus, & animaduerſo ſene, inquit. Hem, interiectio hic agnoſcentis vocantem. D. Tace. G. Hic paraſitus nunquam ceſſauit dicere tibi abſenti contumelias indignas te.i.quas nõ meruiſti. & dignas ſe.i.quas ipſe debet audire. D. Ohe interiectio eſt ſatietatẽ vſq; ad faſtidium deſignans, quaſi oſtendat Getam plus iuſto præ ſe locutum videri, proinde illi ſilentiũ imponit inquiens. ò Geta deſine.i.deſiſte ab is probris. Deinde ſe conuertit ad paraſitum dicẽs. O adoleſcens Phormio. Senes ſolent eos, qui minoris ſunt ætatis appellatione iuuenis, vel pueri, vel adoleſcentis nuncupare, ideo vocat paraſitum adoleſcentem, ait Don. Primum.i.in primis, ante omnia, peto abs te cum bona venia.i.ſine ira, & diſcordia, ſed cũ bona pace & tranquillitate, atq; facultate ex te prius petita, peto hæc quæ ſequuntur, reſpondeas mihi ſi potis eſt.i.poteſt placere tibi, tibi eſſe cordi, quem hominem ais fuiſſe iſtum amicum tuũ, cuius cauſam tantopere egiſti aduerſus filium, & ais dixit, tanquã de eo, qui vana loquatur, dicere.n.dicitur de his, qui validiora loquuntur. Explana.i.manifeſta, expone mihi, &.i.etiam, qui.i.quo modo, vel vnde dicere me eſſe cognatũ ſibi. P. proinde, pro perinde.i.ita, expiſcare pro expiſcaris.i.inquiris diligenter, quaſi.i.tanquam ſi non noſſes.i.cognouiſſes, alij noris.i.quaſi non noueris. Expiſcari eſt diligenter quærere vbi nam piſces lateant. D. dicis ſupple q́ noſſem.i.nouiſſem eum, vel ais tu me perinde expiſcari, ac ſi non nouiſſem. P. ita dico. D. ego nego me noſſe ſupple iſtum tuum amicum, quem mihi cognatum fuiſſe dicis, tu Phormio qui ais me noſſe aliquando eum, redige.i.redue in memoriã mihi. P. eho, interiectio, defatigationẽ quandam oſtendens, atq; illuſionem, q́ non nouerit ſenex ſuos cognatos, tu nõ noras.i.noueras, dum viueret tuum conſobrinum.i.ea ſorore matris tuæ natum. D. enecas.i.(quod dicitur) cogis me mori talia dicẽdo, Dic nomen.i.dic quo nomine vocabatur, aut quod erat ei nomen. P. vis vt dicam nomen, dicam maxume.i.libentiſſime. D. quid? cur taces.i.cur nõ dicis nunc nomen eius. P. hercle perij, perdidi nomen.i.ſum nominis oblitus, & hoc dicit ſummiſſa voce ad Getã. D. hem, interiectio indignantis, vel deprehendentis malitiã, quid ais? P. ò Get. ſi meminiſti.i.ſi recordaris illius nominis quod dictum eſt olim ſubijce.i.ſuggere, ſubminiſtra. Deinde inuenta alia dilatione indignanter ſubdit, hem, non dico tibi nomen.i.nolo tibi dicere nomen, quaſi per ironiam dicitur, non noris.i.quaſi neſcias nomen eius cognati, aduenis tentatum.i.ad tentandum ſiue ad experiendum ſciamus id nec ne, cum optime tu te teneas. D. egon'.i. verum ne dicis quod ego tento.i.facio periculũ de tua notitia ſimulare iſta quærens? q.d.non tento. Get. Summiſſa voce: Get. ſubijcit nomen eſſe Stilphonem dicens. Stilpho eſt ſup. nomen defuncti cognati. P. atq; adeo.i.certe, quid mea refert. ſup. eius nomen proferre.i. quid ad me ſpectat dicere nomen eius.

Deinde indignanter ſubdit eius tanquam ſubito inuentum. Stilpho eſt nomen eius,ſiue Stilpho eſt cognatus. D. quem dixiſti.i. quem hominem protuliſti vel nominaſti. P. inquam.i.iterũ dico tibi noueras Stilphonem. D. neq; noram.i.noueram illum Stilphonem,neq; quiſquã fuit mihi cognatus iſto.i. tali nomine Stilphonis.i. qui habuerit talem appellationem. P. ita ne.i. verum ita eſt vt dicis, vel ita dicis? nõ te pudet horum.i.non afficeris pudore dicendo talia verba? At.i.ſed ſi ille cognatus reliquiſſet rem .i.ſubſtantiam ſuam.i.hereditatem decem talentum per talentorum per ſyncopen. Talentum(vt vult Seruius)ſecundum varias gentes pondus eſt varium,ſed apud Romanos talentũ eſt ſeptuagista librarum,vt ex Plaut.collegiſſe ſe teſtatur. Deinde intercipit ſermonem ſenex ſummiſſa voce dicens. D. Dij maleſaciant tibi. P. Proſequitur inceptum ſermonem.i.ſi reliquiſſet hereditatem decem talentorum, tu Demipho eſſes primus proferens.i. narrans,memoriter.i.(quod dñt inepte)corde tenus,q.d.ſine aliquibus ſcriptis progeniem.i.ſobolem, genealogiã veſtram,vſq;.i. eodem tenore, & ductu ab auo atq; atauo.i.à remotis maioribus longe repetendis,vbi vſq; eſt aduerbiũ. D. Ego ſum ſup.ita auarus ac ſuperbus vt dicis? eſto quamuis non ſit verum ſi ego aduenissem ad iudicia, tum i.tunc cum diſceptatum eſt de hac cognatione,ego dicerem qui.i.quo modo, vel vnde eſſet mihi cognata illa puella,itidem.i.ſimiliter, cũ tu aſſueris ſac id quod efficeres videlicet,cedo.i.dic, qui i.vnde ea eſt mihi cognata. G. En.i.ecce, q.d. Iam video te diſceptantem mi here. Recte repugnas vel dicis ſup. Heus,aduerbium vocantis, ſeu incitantis,tu caue.i.prouide tibi,& ab illo cauere ſtude. P. Ego expediui.i. explicui, dilucide.i. clare, iudicibus quibus oportuit me expedire, quomodo eſſet tibi cognata,ſi tum.i. tunc,vel deinde,id quod dixi iudicibus fuerat falſum,cur filius tuus nõ refellit, in præterito.i nõ recriminatus eſt, non confutauit illud eſſe falſum. Nam refellere eſt argumẽtis falſum oſtendere. D. Narras mihi filium.i.loqueris mihi de filio,de ſtultitia cuius filij non poteſt dici,vt dignum eſt dici.i. non poteſt ab aliquo dici, quod eius ſtultitia meruit vt diceretur. P. At tu Demipho,qui es ſapiens adi magiſtratus.i. vade ad homines in officio conſtitutos, puta ad iudices, vt ipſi magiſtratus reddant tibi iterum.i.ſecundo,iudicium.i.ſententiam de eadem cauſa, qñ quidem.i.quia certe, tu ſolus ſine alio regnas.i.more regum ſolutus es legibus,& libertatẽ opprimis, & tibi ſoli licet adipiſci.i.aſſequi, obtinere, hic.i.Athenis, vbi leges vigent & libertas, bis.i.iterum, iudicium.i.ſententiam de eadem cauſa, & hæc omnia per ironiam ſunt dicta. D. Et ſi.i.quamuis iniuria eſt mihi facta verum ẽn potius eſt ſup.ſine ſatius eſt mihi dare,dotem.ſ.id quod lex iubet,vel id.i.propter id,quod lex iubet, itidem.i.ſimiliter,vt.i.ſicut, ſi ſit ve re cognata mea. Potius eſt ergo id facere, q̃ ſecter.i.exerceam,lites.i. controuerſias negotia,cauſas,aut q̃ audiam te ita blaterantem,& mihi detrahentem. Abduce.i.tecum reduc in domum tuã hanc puellam, accipe pro dote quinq; minas.i.quinq; libras. P. Ah,ah,hæ,hic riſu deſtruxit quod prætendebat ſenex, homo ſuauis.i.iucundus ac lepidus es ſup. ridendo hoc dicit. D. Quid eſt propter quod rides. Num.i.nunquid,q.d.nõ poſtulo iniquum.i. rem iniuſtam,an.i.vtrum,ne quidem.i. nec etiam, adipiſcar.i.obtinebo id quod eſt ius publicum.i.totius communitatis. P. Itane ſo ne.i.vtrum,tandem eſt ſup.ita vt ſequatur, vel ſic,ne.i.vtrũ,tandem lex iubet ita.ſ.dare mercedẽ ei.ſ.cui Phanio vxori Antiphonis,& amittere.i.à ſe dimittere, vel amittere.i. perdere eam itidẽ .i.ſimiliter vt ſine,vbi.i.qñ, abuſus ſis.i.aliquis abuſus ſit meretricem,pro meretrice,quam ſoluit & à ſe emittit. Vtimur cũ honore,abutimur cum iniuria vbi abutor iungitur accuſatiuo more antiquo,vt Diomedes teſtatur,vel poteſt aliter. Verum lex iubet dare ei Phanio eius mercedem, & amittere à ſe itidem, vt.i.tanquã meretricẽ, vbi.i.qñ abuſus ſis ea, & melior eſt iſta ſtructura meo iudicio. An.ſ.vtrum,ciui,in fæminino.i. Phanium puella iuſſa eſt dari proximo.i.ſuo cognato, vt ne quid.i.vt nõ aliquid amitteret in ſe turpe.i.inhoneſtũ, puta aliquid laſciuiæ, propter egeſtatẽ.i. propter inopiam, & penuriam victus, vt degeret ætatem.i.vt traduceret vitæ ſuæ tempus cum vno viro, & bene nam pudicitia eſt vnius ſcientia viri,ait Don. quod.ſ.ve degat ætatem cum vno, vetas.i. impedis. D. Quidem.i.certe.iuſſa eſt dari ita (vt dicis) proximo,per ironiam dicit,at vnde.i.ex qua occaſione, nos ſumus ei proximi,aut quamobrem.i.quare ſumus ei proximi. P. Ohe,interiectio hominis affecti faſtidio ob inculcata,& repetita ſæpius ſilla. Aiunt.i.dicunt homines.i.ita fertur, ita dicitur, hæc ponſunt, vbi prouerbium eſt,ne agas actũ.i. ne retractes quod iam eſt confectum,iudicatũ,& concluſum. Acta res eſt, de qua ſententia prolata eſt. D. Non agam actum, immo.i.ſed non deſinam.i.non ceſſabo, donec.i.quouſque, perfecero hoc.i. donec deduxero hoc negotium ad exitum Phor.ineptis.i.infanis,efficeris ineptus,& deſipiſcis,& (quod dicitur) tu agis ſtultum. Nam ſit à ſapientia ſapiens dicimus,ita ab inepta ineptis, declinatur autẽ ineptio ineptis ineptiui ineptire. D. Sine modo, verba ſunt comminatoria, quaſi (quod dici ſolet) Dimitte mihi facere, & videbis quid ego ſum facturus,quaſi ſine.i. permitte, modo.i.tantummodo.i.patientiam habe tantummodo,& videbis, quid faciam tandem. P. Poſtremo aduerbiũ.i.denique. O Demipho, nihil rei, negotij eſt nobis tecum.i.(quod inepte dici ſolet)nihil habemus ad faciendum tecum.vbi etiam dicẽdum,nil nobis rei aut negotij tecum eſt, tuus gnatus.i.tuus filius Antipho,eſt damnatus vt ducat Phaniũ, non tu es damnatus ad id faciẽdum, nam tua ætas iam prætererat ad ducendum.i.ad vxorem capiendam, iam non idoneus es propter ætatem. D. Ego puto illum filiũ meum dicere omnia hæc, quæ dico nunc,aut ſi non dicat idem quidem.i certe, prohibeo ipſum filium domo.i. à domo mea reijciam, ſeu acerbo ne ingrediatur cum hac vxore Phanio. G. Submiſſa voce dicit, herus meus eſt iratus. P. Tute.i.tumet,melius.i.magis congrue, & conuenienter,feceris.i.faciet idem quod tu dicis, videlicet prohibebis ipſum domo vna cum vxore,&c. quod dici ſolet, melius erit q tu facias illud quod minaris,quaſi oſtendat ſeſe nihil habere conuentionis cum Antiphone. D. O infelix.i.inſanſte mihi,itan'.i.verum paratus es facere ita omnia aduerſum me.i.cõtra me, vel facere me aduerſum omnia.i.contra omnia. P. Summiſſa voce alloquitur Getam,hic ſenex metuit nos,tam etſi.i. quamuis, diſſimulat.i.fingit,ac mentitur,ſedulo.i.inſtanter,quaſi ſine dolo. G. Bene habent.i.bene ſe res habent, principia ſunt ſup. tibi.i.tu habes bona principia ad cetera conſequenda,ad quæ niteris,atque tendis. P. Quin.i.quinimo,feras.i.toleres,ſuſtineas æquo animo id quod eſt ferendum.i.tolerandum, feceris.i.efficies, tuis factis.i.per tua facta,dignum.i.rem dignam,vt ſimus amici inter nos. D. Egon'.i. verum ego,expetam.i.deſiderem,optem tuam amicitiam,quaſi dicat non,aut verum velim aut viſum.i.videre, aut auditum.i.audire te,quaſi dicat non. P. Concordabis.i. ſi concorditer viues cũ illa nuru tua, habebis notum quæ oblectet.ſ. conſoletur, foueat tuam ſenectutem. Reſpice ætatem tuam.i.rationem habeas ætatis tuæ. D. Ipſa oblectet te non me, habe eam tibi.i.cape eam pro te,qñ mihi non eſt cordi. Phor. vero.i.ſed minue iram contemnendo dicit,quaſi dicat, (quod dici ſolet) & amore Dei compeſcere iram,vel non iraſci Demea age hoc quod dixi.ſ.habe eam tibi & abduc à nobis. Iam ſatis verborum eſt.i.ſufficiunt ea, quæ dicta ſunt, niſi tu propteres abducere.i. auferre à nobis mulierem Phanium. ego eijciã illam. ò Phormio. ego dixi vno verbo quod volebam. P. Si tu attigeris illam puellam ſecus.i.aliter,q̃ dignũ eſt.i. q̃ decet liberã mulierem attinga, ego impingã.i. impeliam, illudam,ſiſcitabo tibi grandem dicam.i.dica dicæ.i.magnam cauſam,ſeu controuerſiam,ſeu magnum libellũ iniuriarum, vt prius dictum eſt. O Demipho dixi quemadmodũ prius dixeras. Deinde vocat Getam recedendo,heus,aduerbiũ vocantis.ſi quid fuerit opus præſentia mea.i.ſi in aliquo fuerit mea præſentia opus inuenies ſup.me domo.i. in domo. G. intelligo.i.capio quid velis.

Argumentum} Concertant inter ſe primum Geta & paraſitus ad ludendum ſenex,deinde ſenex ipſe cum paraſito altercatur. {Pro deum} Fingit ſe certare cũ Geta & bis repetit nomen ſenis ad inuidiam & acrimoniam cõtentionis. Sequimini alloquitur aduocatos, quos inſtructos adducit. {Quia egeat} Inuidioſe in Demiphonem. {Nã iam} Obiter purgat Antiph. {Sæpe interea} Et hoc inuidioſe,ad irritandum ſenem. Ant. tandem. Hoc totũ ficte Geta,ne cum Phor.ſentire videatur. {Reſponde} Hoc ſummiſſe paraſitus. {Adoleſcens} Cõtrouerſia coniecturalis,fuit cognatus,non fuit. {Proinde} Calliditate obijcit, ne reſponderet cogatur,quia nomen perdidit. {Perij} Hoc ad ſpectatores. {Hem} Indignantis cum vociferatione. {Stilpho} Hoc tacite ſuggerit Geta,non audiente ſene. {Neq; ego} Cõtradictio. {Talentum} Syncope. & eſt exprobatio auaritiæ, qua deflectit à cauſa in perſonam,quia certam confirmationem nõ habet. {Dilucide expediui} Inhæret iudicato & filij ſilentium obijcit. {Filiũ nar.} Soluit à perſona. {At tu} Ironia. {Et ſi mihi} Labaſcit ſenex victus à paraſito. {Ita vt tandem} Irriſorie interpretatur legem,& confirmat ab honeſto,contra ſenem. {Actum, aiunt, ne} Prouerbium à iudicijs ſumptũ. {Sine modo} Comminãtis. {Poſtremo tecum} Alia defenſio per tranſlationem,qua actorem declinat. {Infelix} Actiue,non qui patitur, ſed qui affert infelicitatem. {Dixi Phormio} Confirmatio more cauſidicorum. {Dixi, Demipho} Similis repetitio ad illuſionem. LATO.

EN. vnquam} Quanta ſit inutilium hominum improbitas & animi malitia,qui ita ſeſe comparare norunt,vt optimis etiam quibuſuis & ſimplicibus negotium faceſſant, & illos ſuis iniquitatibus propellant,hac ſcena exprimitur. Eſt autẽ malitia,teſte Cic. in iij.de Diuin. verſuta & fallax nocendi ratio. Et Plato de Repub.4. Peruerſos, & verſutos homines omnes artes nouiſſe. PETR. MARS.

noſſe, quibus melioribus viris imponere poſſent. {Auaritia vide quid fa.} Per eaclamationem indicare vult Phormio, propter auaritiam pauperes, cognatos & amicos nihili fieri. Quare recte dixit Cicero: Auaritia ſanctiſſima quæque violari, eo vitio nihil eſſe neque teterius, neque odioſius. {Ha ha he} Cacchinantis interiectio. Actum, aiunt, ne agas.i. quod iudicio determinatum eſt, rurſum in quæſtionem ne reuoces, Dicam impingam.i. graue actione tecum agam.

GLAR. SEnarij ſunt omnes. In 4. perperam Fidem additur in pleriſq; exemplaribus, quod admonet Don. In 5. vel bacchius eſt loco primo, vel creticus loco ſecundo. quod dicere malim, quam i, elidere Phanium. Ita in 7. Eius monoſyl. vel bacchius loco primo. In 13. O extra carmen videtur, niſi o propter vocalē imitatione Virgilij, corripiatur, & ſit bacchius loco primo. In 16. ambigua lectio eſt Cui opera & Cui in opere, non ambigua tamen ratio in ſyllabis. In 22. Ioan. Abi hinc malam crucem, legit, quod alij Abi in malam crucem, legunt. & s, in Narras elidi putat. Ego puto creticum loco quarto, ſiue In, ſiue Hinc legas. In 23. vel Ob extra carmen eſt, vel pæan ſecundus eſt loco dactyli, vt dactylo ſit præpoſita breuis ſyllaba. In 28. Ehem monoſyllabum eſt. In 32. vel Mihi monoſyllabū totum eliditur, vel loco quarto eſt creticus. In 33. Tuum ac Ais diſſyllaba ſunt, Fuiſſe quoq; niſi loco tertio ſit creticus. Ita in 37. vel tuum monoſyllabum, vel creticus eſt loco tertio. In 47. proceleuſmaticus eſt loco ſecundo. In 49. bacchius eſt loco primo. quod malim dicere, quā e elidere in Dicis. Sequentes duos verſus bene emendauit Ioan. legendum.n. Ea poſt Cognata, & Cedo verbum ad ſequentem pertinet verſum. In 52. s, in Quibus eliditur, niſi loco quarto ſit creticus. In 55. Cuius monoſyll. eſt. In 57. & 59. cretici in eadem cum præcedentibus ſyllabis. In 64. d, eliditur in Quid, niſi creticus ſit loco tertio. In 66. Itidem vbi meretricem, legendum, & s, in Abuſus eliditur, vt carmen ita legatur,

Itane tandem quæſo, itidem vbi meretricem abuſu' ſis.

Atq; ita habet vetuſtus liber. In 67. Ei monoſyllabum. In 71. Ne corripitur, non eliditur. In 74. Rei monoſyllabum. In 78. Aut, ad ſuperius pertinet carmen, niſi quis creticum loco primo ponere malit. In 79. ſi idem generis eſt neutri Te nō eliditur, & omnino Fecerit ad finem verſus ponendū. vt habet lib. vetuſtus. In 81. In pertinet ad verſum ſuperiorem. In 83. creticus haud dubius eſt loco ſecundo, & bacchius loco tertio. quanquam Tuis poteſt eſſe monoſyllabum, quod effugium in cretico non eſt. Ita in 87. vel bacchius eſt loco primo, vel creticus loco quarto. nec eſt aliud effugium, quantumuis luctentur grammatici. In quinto à fine s, in Satis, in tertio s, in Secus eliduntur. quanquam illic bacchius, hic creticus eſſe poteſt.

ACTVS II. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Conſulit Demipho aduocatos ſuper filij coniugio, vnus ſuadet, diſſuadet alter, tertius nihil dicit, qui ſe alterutri iungere debuit. Verſatur autem in deliberatiuo.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena deliberatio continetur, in qua conſuluntur aduocati, quorum vnus ſuadet, alter diſſuadet, tertius qui in ſententiam alterutrius accedere debebat, eiuſmodi incertum producit conſilium, vt rurſum fuerit operæprecium deliberare. ADDITIO. Animaduerte hic exemplum, & ingenium aduocatorum, qui conſilij nodum quoad poſſunt, ferè protelare ſatagunt. Attende etiā, quemadmodum alter alterum reuereri ſtuduerit in hoc quod Hegio priorem loquendi locum Cratina honoris gratia defert, quàm ſatie proloquendi diſcretionem nos quoque imitari decorum eſt. Cæterum ſi mirum Poetæ artem ſingularem compoſitionis facundiam, energiam ſententiarum prægnantem, paulo diligentius & introſpicere, & rimari voluerimus, inueniemus procul dubio Terentium noſtrum omnium ſapidiſſimum familiariſsimum, moraliſsimum.

Senarij.

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINVS, CRITO.

QVANTA me cura, & ſolicitudine afficit
Gnatus, qui me & ſe hiſce impediuit nuptijs.
Neque mi in conſpectum prodit, vt ſaltem ſciam,
Quid de hac re dicat, quid ue ſit ſententiæ.
Abi tu, viſe redierit ne iam, an nondum, domum.
G. Eo. D. videtis quo in loco res hæc ſiet:
Quid ago? dic Hegio. H. ego Cratinum cenſeo,
Si tibi videtur. D. dic Cratine. CRAT. me ne vis?
D. Te. CRAT. ego quæ in rem tuam ſint, ea velim facias. mihi
Sic hoc videtur. quod te abſente hic filius
Egit, reſtitui in integrum æquom eſt, & bonum:
Et id impetrabis. dixi. D. dic nunc Hegio.
H. Ego ſedulo hunc dixiſſe credo: verum ita eſt,
Quot homines, tot ſententiæ: ſuus cuique mos
Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe: & turpe inceptu eſt. D. dic Crito.
CRIT. Ego amplius deliberandum cenſeo:
Res magna eſt. H. nunquid vos vis? D. feciſtis probe:
Incertior ſum multo quàm dudum. G. negant
Rediſſe. D. frater eſt expectandus mihi: is
Quod mihi dederit de hac re conſilium, id exequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.
G. At ego Antiphonem quæram, vt, quæ acta hic ſunt, ſciat.
Sed eccum ipſum video in tempore huc ſe recipere.

QVANTA me cura, & ſolicitudine afficit gnatus} Cura eſt in ſpe bonorū: Solicitudo in metu malorū. {Quanta me cura, & ſolicitudine} Hæc deliberatiua eſt, in qua tres aduocati ſunt, quorum vnus ſuadet, alter diſſuadet, tertius qui ſe alterutri addere debuiſſet, eiuſmodi ſententiam dicit, vt rurſum deliberatione opus eſſe videatur. {Ego Cratinum cenſeo} Poteſt ego diſtingui, vt ſubaudiatur, Ego dicam? {Quæ in rem tuam ſint} Bene principio beneuolentiam ſuam commendauit, & ſic conſilium dedit. {Aequum eſt} Ab honeſto. {Et bonum} Ab vtili. {Et id imperabis} A poſſibili. Et breuiter deliberatiuæ tres locos tetigit, Iuſtum, vtile, & poſſibile. {Ego ſedulo hunc dixiſſe credo} Artificioſe perſonam defendit, ſententiam reprehenſurus, ne ſi inimicus ſit, adimat auctoritatem ſententiæ ſuæ. {Verum ita eſt} Subiunxit locum ἀνθυποφορᾶς oratorie, vt inuidiæ contradicturus occurreret. {Mihi non videtur} A poſſibili. {Quid ſit factum legibus} Hic alio ordine locos ſuaſoriæ tetigit. primū à poſſibili, ſecundum ab honeſto. {Et turpe inceptu eſt} Ab honeſto. Vtilitatem aūt prætermiſit per artem, quæ, vbi nō poteſt fieri fruſtra ſpectatur. {Res magna eſt} Cauſa ampliandi ſententiam. {Incertior ſum multo quàm dudū} Ea tribus.n. vnus ſuaſit. alter diſſuaſit, tertius nihil dixit. {In tēpore huc ſe recipere} ἐν καιρῷ. Sal. Maximeq; ferocia regis Mithridatis in tempore bellaturi. DON.

GVID. QVanta me, &c. {Hæc eſt deliberatio in qua aduocati ſunt quorum vnus ſuadet, alter diſſuadet, tertius eiuſmodi ſentētiam dicit, vt rurſum deliberatione opus eſſe videatur. D. Quanta cura, eaclamando lege, & quanta ſolicitudine, q. d. magna gnatus meus. ſ. Antipho affecit me. Cura eſt in ſpe bonorum, ſolicitudo in metu malorum. Qui. ſ. filius impediuit.i. intricauit, inuoluit, implicuit me & ſe, hiſce nuptijs.i. per has nuptias, neque filius ipſe prodit.i. emergit comparet mihi, in conſpectu.i. ante oculos, vt ſaltem ſciam quid dicat ipſe de hac re.i. de his nuptijs, ve.i. vel, quis ſententiæ ſit ei.i. quam habeat ſentētiam & opinionem de hac re, tu Geta abi viſe.i. vade ad videndū ne.i. verum, filius iam redierit domum, an nondum.i. non adhuc redierit. G. Eo.i. vado ad videndum. D. Vos aduocati videtis in quo loco.i. in quo ſtatu hæc res ſit.i. negotium de nuptijs, ò Hegio dic quid ago.i. agere debeo. H. Ego cenſeo.i. iudico. Cratinum debere ſup. prius dicere ſi tibi videtur.i. bonum & decens eſſe iudices. D. ò Cratine dic quid agere debeo. CRAT. Ne.i. verum vis me dicere. D. Volo ſup. te dicere. CRAT. ego velim.i. volo, quòd facias ex quæ ſint in rem tuam.i. in tuam vtilitatem, hoc eſt quæ ſint tibi vtilia, hoc quod ſequitur, videtur mihi ſic.i. eſt mea opinio, & ſententia talis, æquum eſt.i. honeſtum ac iuſtum, & bonū.i. vtile eſt id quod filius egit hic.i. Athenis, te abſente reſtitui in integrum, id eſt reduci in arbitrium tuum, & eſſe irritum, perinde ac ſi nihil factum eſſet ita, vt tibi integrum ſit ac liberum defendere cauſam, vt prius potuiſſes, vel ſic intellige, æquum & bonum eſt te ſupple vel filium reſtitui in integrum.i. in libertatem, & arbitrium huius rei non faciendæ, qui.i. quia, filius egit id te abſente, qui modus dicendi ex iure ſumptus eſt, vt liquet digeſtis de in integrum reſtitutione. Et tu Demipho imperabis, id eſt obtinebis id. ſ. vt reſtituaris, vel res reſtituatur in integrum, dixi, id eſt ſententiam meam ſum elocutus, quod verbum in fine orationū

apponi conſueuit. nam dicere, ſignificat accommodare, appoſiteque loqui. Inde dictio dicitur oratio feſtina, atque deſerta. D. O Hegio dic nunc quid agere debeo. dic.i. eloquere. H. Ego credo hunc. C r a t. Diaiſſe ſedulo.i. inſtanter & ſine dolo, & quaſi ſerio, verum.i. ſed, ita eſt, id eſt ita ſe res habet, vel ſit verum nomen, ſic, ita eſt verum.i. hoc prouerbium verum eſt.ſ. Tot ſunt ſententiæ opiniones, quot ſunt homines. cuique.i. vnicuique ſuus mos.i. proprius modus eſt, non videtur mihi.i. non mea ſententia id quod ſit factum, id eſt iudicatum, legibus.i. ſecundũ leges, poſſe reſcindi, id eſt retractari, & irritum fieri & id.ſ. reſcindere legibus factum, eſt turpe inceptu.i. ad incipiendum, vel incipiatur. D. O Crito dic.i. eloquere, quid.ſ. agam? C r i t. Ego cenſeo eſſe deliberandum.i. conſulendum, amplius.i. latius, & accuratius.i. iudico eſſe opus ampliori deliberatione, res, id eſt materia, negotio cauſa, controuerſia eſt magna, id eſt magni ponderis ac momenti. H. Nunquid.i. nonne aliquid aliud vis non facere ſup. quod dictum eſt abire cupientis cum videat nõ eſſe vltra ſua opus opera. D. Probe, id eſt recte feciſtis, per ironiam dicit quaſi optime conſultaſtis.ſ. ſum multo incertior.i. magis in dubio, qui dudum, id eſt paulo ante, quàm diaiſſet is veſtras ſententias. Get. Redijt. G. Dicens filium non rediſſe, domeſtici negant filium rediſſe.i. debent quòd non rediſt. D. Frater Chremes eſt mihi expectandus. exequar.i. faciam, complebo, peragam id conſilium, quod is frater dederit mihi, de hac re.i. de his nuptijs, ibo percunctatum, id eſt inquiſitum ad portum maris, qua rediturus eſt nauigio, quoad.i. quouſque recipiat ſe, id eſt ſe reducat, ac referat domum. G. At ego quæram Ant. vt ſciat, quæ acta ſint, hic.i. in hoc loco vbi diſceptatũ de hac re, ſed eccum, id eſt ecce hic prope video ipſum Ant. recipere ſe.i. ſe referre huc in tempore, id eſt mane tempeſtiue, congrue, auſpicato ac bona hora quod dici ſolet, dicit autem hoc ſeorſum à ſane.

LATO. ARgumentum} Conſultat Demipho cũ aduocatis, & incertior relinquitur.} Videtis} A periculo reddit attentos. } Sedulo} Probe & fideliter. } Quot homines} Prouerbia.

PATR. MARB. QVanta me cura} Aduocatorum mores, qui plerunq; magis illos à quibus conſuluntur in errorem & ambiguitatem coniſciant, quàm expediantur, exprimit hæc ſcena. Eſt autem aduocatus generale nomen & nõ modo eum denotat qui alterius cauſam agit ſed quicunq; adeſt alteri in cauſa, officij gratia aduocatus appellatur, etiamſi nihil dicat aut agat, ſed tñ paraſitus ſit defendere. Patronus autẽ, qui agit cauſam accuſati.

GLAR. ET hi ſunt ſenarij. In ſecundo verſu Et geminandum abſque coniunctioneque, vt ita legatur verſus,

Gnatus qui & me & ſe hiſce impediuit nuptijs.

In tertio Mihi monoſyllabum totum eliditur, vt ſit Anapæſtus loco primo. In 4 i, in Abi corripitur, niſi bacchium loco primo ponamus. Ceterum loco ſecundo dactylus eſt, & quarto Anapæſtus. In 9. vel creticus eſt loco ſecundo, vel Tuam monoſyllabũ. In 14. vel Suus monoſyllabum eſt, vel s, ad finem amittit, vel deniq; bacchius eſt loco quinto, & Cuiq; diſſyllabum. Eſt, in lib. Aldi perperam ad finem additum. Annotauit hoc etiã Ioan. In vltimo vel d, elidit in Sed, vel bacchius eſt loco primo.

ACTVS III. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Antipho ſe vehementer incuſat, quòd ita inconſulto patri ſe ſubduxerit, & cauſam ſuã alijs tutandam deſerit. Rem totã denique ex Geta cognoſcit.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Antipho ſeſe vehementer incuſat, quòd ita inconſulto abierit, cauſamq; ſuam alijs defendendam reliquerit. Tum omnibus de rebus Getam ſedulo interrogat.

Iambici tetrametri partim Catalectici, partim acatalectici, admixtis Trochaicis quibuſdam.

ANTIPHO; GETA.

ENIMVERO *Antipho multimodis cum iſtoc animo vituperandus es.*
Itane hinc abijſſe, & vitam tutandam dediſſe alijs tuam?
Alios tuam rem credidiſti, quàm te, animaduerſuros magis?
Nam, vt vt erant alia, illi certe conſuleres, quæ nunc tua eſt domi:
Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:
Cuius nunc miseræ ſpes, opesq; ſunt in te vno omnes ſitæ.
G. Equidem here nos iam dudum hic te abſentem incuſamus, qui abieris.
A. Te ipſum quærebam. G. ſed ea cauſſa nihilo magis defecimus.
A. Loquere obſecro, quonam in loco ſunt res & fortunæ meæ?
Nunquid patri ſubolet? G. nil etiam. A. ecquid ſpei porrò eſt? G. neſcio. A. ah.
G. Niſi Phædria haud ceſſauit pro te eniti. A. nihil fecit noui.
G. Tum Phormio itidem in hac re, vt in alijs, ſtrenuum hominem præbuit.
A. Quid is fecit? G. confutauit verbis admodum iratum patrem.
A. Heu Phormio. G. ego, quod potui porrò. A. mi Geta, omnes vos amo.
G. Sic ſeſe habent principia, vt dico: adhuc tranquilla res eſt:
Manſuruſq; patruum pater eſt, dum huc adueniat. A. quid eum? G. aiebat,
De eius conſilio velle ſeſe facere, quod ad hanc rẽ attinet.
A. Quantus metus eſt mihi, venire huc ſaluom nunc patruum Geta:
Nam, vt audio, per vnam eius aut viuam, aut moriar ſententiam.
G. Phædria tibi adeſt. A. vbi nam? G. eccum à ſua palæſtra exit foras.

DON. ENIMVERO Antipho multis modis cum iſtoc animo: pro, huius animi. Ennius, Optima cũ pulchris animis, Romana iuuẽtus. } Ita ne hinc abijſſe, & vitam tuam} ἐν ὑποκρίσει, vt, Inuidiſſe deos, patris vt redditus ocis Coniugiũ optatum & pulchram Calidona viderem? Et, Seruon' fortunas meas commiſiſti futili? } Alios tuam rem} Ab infinitiuo ad indicatiuum tranſitum fecit. } Credidiſti} Pro putaſti. } Pateretur mali} Legitur & potiretur, quia potiri τῶν παλαιῶν fuit. Plaut. Hoſtium potitus eſt. } Spes, opeſque ſunt} Hæc quidem de his ſunt, quæ amanti * Spes, opeſque ſunt } Vt, Res fideſque. } Qui abieris} Mollius, quàm fugeris. } Sed ea cauſa} Quia abieris. } Nunquid patri ſubolet? } Conuenientia ſua & Phormionis dicit. } Confutabit verbis} Conuincit, vt ſi diceret, refutauit. ſed Refutatio in rem eſt. Confutatio in perſonam. } Ego quod potui porrò} De ſe mediocriter per ἔλλειψιν, moraliter ſatis. } Ego quod potui porrò} Ordine. primo dominum, poſt Phorm. vltimum ſe poſuit. } Huc ſaluum nunc patruum Geta? } Nõ optat ſaluum patruum venire ſecundum Apollodorũ. & oſtendit non congruere ſalutem eius cum commodo ſuo. An non dicit malum eſſe & incommodum ſibi, ſed tantum magni terroris plenum aduentũ patrui? } A ſua palæſtra exit foras} Bene palæſtram eius dixit lenonis domum, in qua eſt exercitus amator aſſidue. Plaut. Bacch. homo adoleſcens, Penetrem huiuſmodi in palæſtram, vbi damnis deſudaſcitur.

GVID. ENimuero, &c.} Hic Antiph. ſe incuſat quòd abierit, & ſimul Getam de rebus omnibus interrogat. A. Alloquitur ſeipſum. Enimuero i. certe, tu Antipho cum iſtoc animo.i. tu Antipho iſtius animi, vel habens iſtum animum, es vituperandus multis modis, Ita ne decet ſupple te hinc abijſſe.i. diſceſſiſſe, & dediſſe.i. commiſiſſe tuam vitam tutandam, id eſt defendendã, alijs Phæd. & Getę, & Phorm. & bene vitam dixit, nam ſi abſtrahatur ab vxore, putat ſe non poſſe viuere, ſed mortis periculum eſſe ſubiturum, & decet te crediſſe.i. putaſſe alios, ſcilicet Phædriam, &c. magis animaduerſuros.i. habituros curæ rem tuam.i. tuum negotium, quàm te. Nam vt vt.i. vtcunque, hoc eſt qualitercunque alia, in neutro genere.i. reliqua quæ debuiſſent curare, erant.i. ſe habebant, certe.i. ſaltem cõſuleres.i. proſpicere, ſeu prouidere debebas illi Phanio, quæ nunc eſt domi tuæ ne quid.i. ne aliquid mali, ipſa decepta propter tuam fidem.i. per tuã promiſſionem pateretur. Cuius Phanij nunc.i. hoc tempore. miſere.i. infelicis omnes opes, id eſt facultates ſunt ſitæ.i. poſitæ, collocatæ, in te vno.i. ſolo. G. Equidem ò here.i. domine. iandudum.i. paulo ante. incuſamus hic.i. criminamur, culpamus, redarguimus te abſentem.

ubſentem. qui abieris.i.diſceſſeris. A. Quærebam teipſum. G. Proſequitur inceptum ſermonem, ſed ea cauſa.i.eo q abieris, nihilo plus defecimus.i.ſuccubuimus, defatigati ſumus in defenſionem tui. A. Obſecro loquere.i. dic in quo loco.l. in quo ſtatu, res.i.negotia, & fortunæ meę.i. mea infortunia, vel mei euentus ſunt. nunquid ſubdolet.i.aliquantulũ dolet. patri meo q abierim. neq; ſubierim eius conſpectũ. G. Etiam nihil.i.nulla tenus, nullo modo dolet ei q abieris, quia ex hoc cõſiderat te nimio patris timore non audere ſubire conſpectum eius. A. Et porrò.i.deinde. quid ſpei eſt. G. Neſcio, quid ſperem. A. Ah, interiectio dolentis. G. Neſcio niſi q ſup. Phæd non ceſſauit eniti.i.conati, laborare pro te. A. Nihil noui fecit ipſa Phædria, quia ſolitus eſt hoc facere. vel quia ſoleo pro eo idem facere, vel quia nihil mihi obtinuit noui ſuo nixu. G. Tum.i.deinde. Phormio præbuit.i. præſtitit, oſtendit, exhibuit ſe hominem ſtrenuum.i acrem fortẽ. itidem, id eſt ſimiliter, in hac re vt i.ſicuti.i.ſicut in alijs rebus. A. Quid is paraſitus fecit. G. Ipſe confutauit verbis i.conuicit per verba patrem admodum.i.valde iratum. A. Heu, interiectio hic oſtendit admirationem facti Phor. & approbationem. propterea ſubditur. ò Phorm. quaſi dicat, multum tibi debeo, aut aliquid tale. G. Porrò.i deinde, vel certe. ego feci ſupple quod potui. A. O mi Geta amo vos omnes. G. Principia obtinendi voti ſic ſe habent, vt dico ita, q confutatus eſt ſenex adhuc res eſt tranquilla.i.negotium nihil habet turbationis, & pater manſurus eſt.i.expectaturus eſt patruũ.ſ.Chremetem patrem Ph. dum.i.quouſque adueniat huc. A. Quid i.cur manſurus eſt eum pater. G. Vt aiebat.i.prout dicebat, velle.i.volebat ſe facere de cõſilio eius.i.ex eius conſilio, quod attinet ad hanc rem de nuptijs iſtis, vel vt pro vtpote, vel quia aiebat ſe velle facere, &c. A. O Get. quãtus metus eſt mihi.i.quantum timeo patruum meũ.i. fratrem patris. venire nunc huc ſaluũ.i.incolumẽ, nam vt audio.i.intelligo, aut viuam, aut moriar per vnam.i ſolã ſententiã eius, quia ſine Phanio nõ potero viuere. G. Phædria adeſt.i.aduenit tibi.ſ. ad tuũ ſolatium. A. Vtinã adeſſet. G. Eccũ.i.ecce hic eum.ſ.exit.i. egreditur. foras à ſua palæſtra.i à domo lenonis in qua ipſe amator aſſidue exercitatus eſt. Plan. Abſtine à palæſtra vbi demẽs deſudatur.

LATO. ARgumentum} Indicat Geta Antiphoni, quid actum ſit. {Enimuero} Accuſat ſe Antipho. & eſt præparatio ad futurum colloquium. {Nam vt vt} Qualiacunque & eſt amplificatio à perſona. {Subolet} Concordaſſe, ſcilicet cũ Phor. & ſua ſponte victum eſſe. {Verbis} Recte verbis, potius quàm rebus. {Quantus metus} Amatoria optatio qua adoleſcens amorem anteponit pietati. {Palæſtra} Citharistria, metaphoricos, nempe cuius amore exercetur.

PATU. MAUS. ENimuero Antipho} Debere quemque ſuas res curare, nec fortunas ſuas & ſalutem defendendã alijs hominibus committere; præſertim talibus, qui cum nihil recte faciant, nec bonæ frugi ſint, omnia in perniciem noſtram machinantur, docet hæc ſcena. Nihil enim pernicioſius, q̃ ſemper ab alijs hærere nec quidquam ſibi ipſi conſulere. Seneca ad Lucilium, conſilium tuum ſic apud alios ſit, vt abs te auctoritatem accipiat. Sic autem abs te auctoritatem accipiat, nec ſolus id probare videaris. Temeritas.n.in aſſentiendo pernicioſiſſima eſt Palæſtrã hic poſuit pro ganeo, ſiue luſtris, vel lenonis domo per metaphoram, quod illic continuo verſetur, quemadmodum certator, aut athleta in palæſtra quæ eſt locus, vbi luctatores nudi, & oleo quondam perfuſi luctabantur. Vnde Papinius 3. Thebaidis appellauit vnctam palem.i.palæſtram oleo perfuſam.

GLAU. AT in hac ſcena magna eſt difficultas, quam leuiter attingunt quorum intereat. Omnes ſunt iambici verſus. Primi quatuor tetr. catal. Et in primo quidem dijambus loco anapæſti loco primo ponitur, & dus, quod vltimũ eſt eius verſus à ſequenti verſo eliditur. In 2.verſu vel Tuæ monoſyl. eſt, vel creticus eſt loco quarto. Ita in 3. Tuam monoſyll. vel bacchius loco ſecundo, & s, in magis eliditur. In 4. Tuæ omnino tollendũ puto. Decem deinde ſequentes ſunt acatal. In quorum ſecundo Cuius diſſyllabum eſt, alioqui trochaicum tetr. catal. fuerit. In 3. Equidem tertiæ perſonæ eſt, ſi quidem recte legitur. In 4. abijcitur s, in Magis. In 8. Hac re, legendum abſq; præpoſitione, & re corripitur, non eliditur propter vocalem ſequentem. In 9. d, eliditur in Quid. In 12. creticus eſt primo loco. & eſt cat. cum 13. in quo Patruum diſſyllabum eſt, prætèrea d, eliditur in Quod, & Bom diſſyllabum. Quatuor deinde vltimi rurſus ſunt acat. Et in primo quidem Eius diſſyllabum. In 2. Mihi diſſyllabum. Quod ſi vtrunq; monoſyll. fuerit, vtrunq; trochaicum tetr. catal. feceris. Penultimus varie legitur, fiet autem iambicus tetr. acatal. ſi ita legatur. Nam vt audio, per eius vnam, aut viuam aut moriar ſententiam. Ita vltimus, in quo quidam libris habent, Vbi uam eit. alioqui poſterior de Vbi longabitur.

ACTVS III. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Phædria lenonem orat, vt venditam militi Pamphilam non tam citò abducendam tradat, ſe intra triduum nummos adnumeraturum, quos pro illius redemptione ſit pollicitus.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hæc ſcena in petitione verſatur, quæ ſæpe deliberantium admiſcet loquum. Phædria Dorionem ipſum Lenonem blande precatur & obſecrat ne Pamphilam militi venditam tam citò tradat, pollicetur enim ſe intra triduum Lenoni allaturũ, quidquid pro eius redemptione promiſerat, & id quidem cum fœnore alioquin perpeſſurum ſe fore, ni dederit argentum, vt ſibi eripiatur, militiq; pretium numeranti teſtinquatur. Itidem Antipho atq; Geta Lenoni perſuadere nituntur. ADDITIO. Attende hic duos Lenonis mores lenia adoleſcentis amatoris blandimenta artificis Poeta adumbrandum in vtriuſque deſcriptionem varietatis ingenium.

Trochaici Tetrametri Catalectici admixtis Iambicis Acatalecticis: Vnus Senarius Iambicus.

PHÆDRIA, DORIO leno, ANTIPHO, GETA.

DORIO, audi obſecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.
P. Audi, quod dicam. D. at enim tædet iam audire eadem millies.
P. At nunc dicã, quod lubenter audias. D. loquere, audio.
P. Nequeo te exorare, vt maneas triduũ hoc? quò nunc abis?
D. Mirabar, ſi tu mihi quidquam afferres noui.
A. Hei, metuo lenonem, nequid ſuat ſuo capiti. G. idem ego metuo.
P. Non mihi credis? D. hariolare. P. ſin fide do. D. fabulæ.
P. Fœneratũ iſtuc beneficiũ tibi pulchre dices. D. logi.
P. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc eſt. D. ſomnium.
P. Experire, non eſt longũ. D. cantilenam eandẽ canis.
P. Tu mihi cognatus, tu amicus, tu parens. D. garris modo.
P. Adeo ne ingenio eſſe duro te atq; inexorabili,
Vt neq; miſericordia, neque precibus molliri queas?
D. Adeon' te eſſe incogitantẽ atq; impudentem Phædria.
Vt phaleratis dictis ducas me, & meam ductis gratis?
A. Miſeritum eſt. P. hei veris vincor. G. quàm ſimilis vterq; eſt ſui?
P. Neque, alia Antipho cũ occupatus eſſet ſolicitudine,
Tum eſſe hoc mi obiectum malum? A. ah, quid iſtuc autem eſt Phædria?
P. O fortunatiſſime Antipho. A. ego ne? P. qui quod amas, domi eſt;
Nec cum huiuſ modi vnquam vſus venit vt conflictares malo.
A. Mihi domi eſt? immo, quod aiunt, auribus teneo lupum:
Nam neque, vt amittam à me, inuenio, neque vti retineam, ſcio.
D. Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt. A. eia, ne parũ leno ſies.
Nam quid hic confecit. P. hiccine? quod homo inhumaniſſimus:
Pamphilam meam vendidit. G. quid? vendidit? A. ain' vendidit?
P. Vendidit. D. quàm indignum facinus, ancillam ære emptam ſuo.
P. Nequeo exorare, vt maneat, & illo cũ vt mutet fidẽ,
Triduum hoc, dum id, quod eſt promiſſum, ab amicis argentum aufero.
Si non tum dedero, vnam præterea horã te oppertus ſies.

D. Obtundis. A. haud longum eſt quod orat, Dorio: exoret, ſine.
Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicauerit.
D. Verba iſtac ſunt? A. Pamphilam ne hac vrbe priuari ſines?
Tum tu prætere a horum amorem diſtrahi poterin' pati?
D. Neque ego, neque tu. G. dij tibi omnes id, quod eſt dignum, duint.
D. Ego te complures aduorſum ingenium meum menſes tuli
Pollicitantem, & nil ferentem, flentem: nunc contra, omnia
Repperi, qui det, neq; lacrumet: da locum melioribus.
A. Certe hercle, ſatis ſi commemini, tibi, quidem eſt olim dies,
Quam ad dares huic, præſtituta. P. factum. D. num ego iſtuc nego?
A. Iam ne ea præterijt? D. non, verum ei hæc anteceſſit. A. non pudet
Vanitatis? D. minime, dum ob rem. G. ſterquilinium. P. Dorio,
Ita ne tandem facere oportet? D. ſic ſum: ſi placeo, vtere.
A. Siccine hunc decipis? D. immo enimuero Antipho hic me decipit:
Nam hic me huiuſmodi ſcibat eſſe: ego hunc eſſe aliter credidi.
Iſte me fefellit: ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.
Sed vt vt hæc ſunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles ſe dare dixit: ſi mihi prior tu attuleris Phædria,
Mea lege vtar, vt potior ſit, qui prior ad dandũ eſt. Val.

Don. DORIO audi obſecro} Hæc ſcena in petitione eſt quæ ſæpe admittit deliberatiuæ locos. {Dorio audi obſecro} Sunt qui ſic legant, vt Dorio Phædria dicat, audi, leno: obſecro, iterum Phædria. {Quin omitte me} Quin, modo corripiendi vel imperandi vim habet. vt, Quin age. {Hei, metuo lenonem, ne quid ſuo ſuat capiti} ἀποσιώπησις, διὰ τὴν δυσφημίαν. Suo capiti dixi cum dictum eſſet, Phædriæ, vt Dardanijq; togam capitis. {Fœneratũ iſtuc beneficium tibi} .i. mihi à te fœneratum. Verum hercle hoc eſt: Bene ipſe dictum ſuum confirmauit. {Cantilenã eandem canis} Ita dicit: vt, Vetus & vulgata cancio. {Tu mihi cognatus} Ab honeſto. {Tu parens, tu amicus, tu} Secunda ἀποσιώπησις. {Phaleratis dictis} Honeſtis atq; ornatis, quia dixit, Tu mihi cognatus, tu parẽs. Et quaſi leno, irridet honeſtatem & deſpicit. {Miſeritũ eſt} εἰρωνεία {Hei veris vincor} Hoc ſibi dicit adoleſcens. {Neque, Antipho alia cũ occupatus eſſet ſolicitudo} Hoc dolet Phædria, ꝙ in eadẽ ſe laborauit Antipho. ſ. in amore, quodq; amare contigerit. {Neq; Antipho alia} Minore aliqua ſolicitudine q̃ hæc eſt, quam nunc gerit. An alia, præter hanc, quam de me gerit. Ordo & ſenſus hic eſt, Neq; tum eſſe mihi hoc obiectum malum, cum Antipho alia ſolicitudine eſſet occupatus leui quapiam, non hac de nuptijs, quæ eſt grauiſſima. {Vnquam vſus venit} Opus aut neceſſe fuit. {Auribus teneo lupum} Græcum prouerbiũ, τῶν ὤτων ἔχω τὸν λύκον, οὔ τ' ἔχειν οὔ τ' ἀφεῖναι δύναμαι {Ne parum leno ſies} ἔλλειψις. deeſt enim Vereris? {Aere emptam ſuo} Bene ſuo, quaſi de tertia perſona. {Conduplicauerit} Coniunctiuum pro indicatiuo. i. conduplicabit. Hoc eſt aliter, Fœneratum iſtuc beneficium pulchre tibi dices. {Nihil ferentem, flentem} ὁμοιόπτωτον vſitatum veteribus. {Tibi quidem olim eſt dies} Hic Olim futuri temporis. Nam leno de accipienda ab adoleſcente pecunia diem cõſtituerat, & inuenta meliori conditione, anticipauerat tempus cum adoleſcente præſcriptum. {Iam ne ea præterijt?} Interrogatiue pronunciandũ. {Non, verũ ei hæc anteceſſit} Vrbane leno hæc anteceſſit, vt alij putant, meretrix vendita, vt alij dies qua lenoni cõſtitutũ fuit. Ante apte leno perfidus mentitur, vnde ſequitur, Non pudet vanitatis? Ergo plus eſt Anteceſſit, ꝙ Præterijt. {Non pudet vanitatis?} Apparet ſupra lenonem de perfidia anticipati temporis eſſe confeſſum. {Mea lege vtar} Lenonia. ſ. in qua ſemper commodum eſt prius, q̃ fides.

DOrio, &c.} Hac ſcena Phædria petit à lenone Dorione, vt aliquandiu expectet, neq; det militi Pamphilam quam illi vendidit propterea ꝙ Phæd. nõ afferebat pecunias pro emptione illius puellæ. polliceretur. n. ſe intra triduum allaturum quidquid eſt pollicitus, & quidem cum fœnore alioquin ſe facile paſſurum, vt puella eripiatur ſibi, & militi tradatur pretium dati. P. O Dorio leno. obſecro audi. D. Non audio. nam tu non affers niſi nugas, nec nummos profers. P. Audi paulũper. i. paruo tempore. D. Quin. i. quinimmo, & habet vim corripiendi vel imperandi omitte me. i. quod dicitur, dimitte me in pace. tenebat enim eum ne puellam militi traderet. P. Audi quid dicam. D. At enim. i. ſed certe iam tædet me. i. tædio affectus ſum audire eadem. i. eaſdem res, millies. i. mille vicibus. P. At nunc dicam id quod audies libenter. D. Loquere, audio te. i. præbeo tibi aures. P. Nequeo exorare te. i. perſuadere tibi, vt maneas. i. expectes hoc triduum. i. ſpatium trium dierum. neq; tradas puellam alteri volenti dare pecuniam præſentem, quod cum audiret leno diſcedere cœpit, quaſi nihil noui audiens, ideo ſubdit. P. Id eſt Quo abis. i. diſcedis nunc. D. Mirabar ſi tu afferres mihi quidquã noui. A. Hei, interiectio dolentis metuo lenonem. i. redemptorẽ puellarũ, quas poſtea vendat ne. ſuat, à ſuo is. i. aſſuat, appingat, adiungat, affigat, apponat, ſuo capiti. i. ne in eam ſe inducat ſententiam, vt puellã alteri tradat, futurus Phædriæ maximo dolori. vel ne ſuat aliquid capiti Ph. vt vult dicere Donatus. i. ne aliquid apponat capiti. i. vitæ. P. Id eſt ne aliquid faciat quo langueſcat Phædriam præ dolore, vel tandem ne impinguat aliquid capiti Phædriæ. i. ne illum verberet, aut fuſtiget, nam videbat eos à longe decertantes, nam leno linquere eum volebat, & Phædria retinebat. G. Ego timeo. i. quod tu metuis. P. Non credis mihi. D. Ariolare, in ſecunda imperatiui, ab ariolar aris verbo deponenti. i. diuina, nam ariolari eſt diuinare, ab aris dictum. P. Sin. i. ſed ſi, do fidem. i. facio tibi ſanctam promiſſionẽ. nam dare fidem eſt ſanctè promittere. D. Fabulæ. i. nugæ, ſunt omnes tuæ promiſſiones. P. Dices iſtud beneficium quod feceris expectando triduum eſſe fœneratum tibi. i. à te mihi ſupp. pulchre. i. commode, & venuſte, nam ſum tibi gratiam relaturus, & quidem cum fœnore & augmento, tanquam ſi illud beneficium mihi fœneraueris. D. Logi. i. ridicula ſunt ſupple tua verba, ſeu dicta contemnenda, fabulæ nugæ, & declinatur logi logorum logos, ſed in ſingulari dicitur logos, quod eſt græcum, & ita logi logorum à græco ſermone eſt, vt inquit Nonius. Cic. pro Gallo, bene exponit quid ſit logi locorũ, Ego te certo ſcio omnes logos qui ludi dicti ſunt animaduertiſſe. P. Credo mihi gaudebis. i. propter illud factum ſi expectaueris, vel gaudebis facto pro facere, aut feciſſe, hercle iurantis eſt, hoc eſt verum. ſ. te gauiſurum facto, & ita dictum ſuum confirmauit. D. Somnium eſt ſup. quod tu dicis, q. d. non plus habet momenti tuum dictum, quàm ſomnium. P. Experire. i. proba, fac experientiam, ſiue periculum, non eſt longum tempus quod peto. ſ. triduum hoc. D. Canis. i. cantas eundem cantilenam. i. nihil noui affers, in iiſdem ſtas nugis, & longis. Ph. tu eris mihi cognatus ſi hoc feceris, tu eris mihi parens. i. tanquam pater, tu eris mihi amicus. D. Modo tu garris. i. nugaris, vana effutis, & nullius ponderis. P. Adeon'. i. verum eſt verum te eſſe ingenio adeo duro. i. te habere naturam & mores ita duros, & inexorabiles. i. inflexibiles, imperſuaſibiles, à quibus, vel à quo ingenio. i. natura tua nihil poteſt exorari. i. obtineri, ſeu impetrari, es ergo natura ita dura, vt nequeas molliri. i. mulceri, mitigari, mollis fieri, & exorabilis, facilis, ſuauis ac manſuetus, neq; miſericordia, neque precibus. D. Adeon'. i. eſt ne verum, vel decet ne te eſſe adeo incogitantem. i. inconſideratum, atq; imprudentem, vt ſe ducas. i. decipias me dictis phaleratis. i. ornatis, a phaleræ ratum tractũ eſt phaleratus tum, & vt ducas. i. ducas tecum meam puellam gratis. i. ſine precio & mercede. A. Lenonem ſup. miſertũ eſt Phædriæ. i. leno habuit miſericordiam de Ph. & ironia eſt, dicit Donatus quaſi lõge abſit à miſerẽdo leno. Declinatur autem miſeret miſerebat miſertum fuit, ſicut tædet tædebat pertæſum eſt, vel fuit. Ph. interiectio dolentis & coniuncti, vincor verbis. i. confutor. G. Quàm. i. quantum, vterque, leno & Ph. eſt ſimilis ſui. i. ſuis vtens moribus, & ꝙ dici ſolet inepte) ſunt bene de ſuo vultu, cum dicendum eſſe, ſunt multum ſui ſimiles, quaſi ſuis (pro ſe quiſque) vtens moribus. P. Dolet Phæd non poſſe ſibi contigere, vt potiatur puella eo tempore, quo Antiph. eſt occupatus alia ſolicitudine maiore, cuius comparatione minus ſibi malum illud exprobaretur, neque hoc malum de emptione puellæ eſſet mihi obiectum. i. exprobatum, tum. i. tunc cum Ant. eſſet occupatus. i. detentus alia ſolicitudine grauiore, quia de nuptijs. A. Quia de Antiphone fecit Ph. mentionem, ideo ſubdit. ò Ph. quid iſtud eſt de quo loqueris, & es ſolicitus? P. O Ant. fortunatiſſime. i. feliciſſimus. A. Ne. i. verũ. ego ſum fortunatiſſimus. P. Continuat Ph. ſermonem, tui. ſ. tibi, id

tibi, id quòd amas eſt domi, nec vſus venit.i.opus, aut neceſſe fuit, nam vſus ſæpe capitur pro opus, nunquam tibi vt conflictares.i. frequenter confligeres, ſeu decertares cum huiuſmodi malo homines.ſ.lenone. A. Mihin'.i.vtrum dicis, quòd id, quòd amo eſt mihi domi, immo teneo lupum auribus.i.per aures, prouerbium eſt, ideo ſubdit quòd homines vulgo aiunt de illis, qui ſunt perplexi & diſtricti, quòd ſtatim ſubdit, nam neq; inuenio quo modo amittam à me eam vxorem.i.quia via reijciam à me vetante lege, neq; ſcio vti.i.qualiter, retineam eam mecum nolente patre. D. Iſtud ipſum quòd tu dicis. eſſe tibi in vxore, eſt mihi in hoc Ph.nã non ſcio qua via eum à me reijciam, & qua via retineam, cum deſint nummi, vel in hoc dicit, pro in hoc negotio de emptione puellę Pamphile. A. Eia hortantis, nunquid, q.d. non hic.ſ. P. Confecit.i.effecit, ne.i.vt non ſis parum leno, q.d. non eſt verũ quòd Phædria effecit, vt ſis parum leno.i.vt non multũ vendideris puellam ei. Ille eſt parum leno, qui parum vendit puellas, cum tamen ſoleant lenones, quàm maxime poſſint, eas venditare, & vt plurimum cariſſimo precio, & hoc dicebat Antiph. à lenonem, qui dixerat idem ſibi eſſe in Ph. quòd erat Antiphoni in Phanio, q.d. ſcio, quare hoc dicas. quòd videlicet nõ vendideris puellam quanti volebas vendere, deinde excipit ſermonem Phędrię. P. Hiccine.i.vtrum petis an confecerim ne hic eſſet parum leno, eo q; ipſe.ſ.leno inhumaniſſimus.i.crudeliſſimus homo. vendidit meam Pamph. amicam. G. Quid.i.cur. vendidit. A. Aio.i.dicis ne quòd vendidit. P. Vendidit. D. Quàm indignum facinus.i. quantum magnum malum, per ironiam dicit vendere ancillam.ſ. ſeruam emptam ſuo ære.i.ſuis pecunijs. P. Nequeo exorare.i. obtinere, vt maneat.i.expectet, & mutet.i.variet, fidem.i.promiſſionem ſuam cum illo cui vendidit hoc triduũ i.duntaxat, per hoc ſpatiũ trium dierum, dum.i quandiu aufero.i.extorqueo ab amicis id argentum, quòd eſt promiſſum illi à me. Si non dedero argentum promiſſum, tum.i. tunc nec oppertus ſis.i.ne opperiaris, hoc eſt expectes ab opperior opperis oppertus ſum, vel fuit, præterea.i.vltra triduum, ne quidem.i.ne etiam, vnam horam.i.per ſpatium vnius horæ. D. Obtundis me ſup.i.mihi moleſtus es, & tædio afficis tuis ſermonibus. A. O Dorio leno id tempus quod orat.i.petit nõ eſt longum, ſine.i.permitte, quòd ſup. exoret.i.obtineat, impetret quod petit, idem Ph.conduplicauerit, pro conduplicabit, coniunctiuum pro indicatiuo, tibi hoc præmium quòd bene promeritus fueris.i. quod bene merueris, nã promeremur ſeu promeremus bona tantum commeremus autem aut commeremur mala. D. Iſthæc quæ dicis ſunt verba.i.deceptiones, vt Verba dat omnis amãs, vel ſunt verba, quæ verbotenus duntaxat aſſeruntur. nullam ad rem, ſeu nullum ad effectum proceſſura Antipho, ne.i.vtrum, ſines.i.patieris. Pamph. priuari hac vrbe, & abduci à milite in longinquas regiones, tum.i.deinde, præterea, inſuper poteris ne pati amorem horum Pamphilæ & phædriæ, ſed maſculinum præponderat fœminino, diſtrahi diſſipari, disiungi, diſimi. Donat. neq; ego potero, neq; tu poteris pati eorum amorem.diſtrahi, vel ſit cõceptio, neq; ego, neq; tu poterimus pati, &c. G. Omnes Dij dent.i.dent tibi id, quod eſt dignũ.i.id quod meruiſti, & hoc propter illud quod dixit, neq; ego, neq; tu, quæ verba omnia poſſunt accipi in partem deteriorem. D. Ego tuli.i.tolerarui, complures.i.multos menſes aduerſum.i. contra ingenium meum.i.meam naturam, te Ph. pollicitantem.i.ſæpe promittentem, & nihil ferentem i.dantem, ſeu afferentem, tuis te inquã flentem, vt ſine pecunijs me moueres ad miſerationem, nunc cõtra.i e diuerſo reperi aliquem, qui det oia, neq; lacrymet.i. lacrymas effundat vt tu, da locũ melioribus.i.ditioribus 12. A. Hercle iurantis eſt, certe ſi ego ſatis cõmemini.i.ſi bene recordor, & memoria repeto, dies eſt olim præſtituta.i. præfinita tibi, qua die dare debeas, precium puellæ huic.ſ.lenoni. P. Factum eſt.i.tempus fuerat mihi præſtitutum. D. Ego non nego iſtud.ſ. quòd dies fuerit mihi præſtituta. A. Ne.i. verũ iam ipſa dies.i. ipſum tempus præterijt.i.euaſit. D. Non præterijt dies, verũ.i.ſed hæc dies anteceſſit ei diei præſtitutæ, & lex eſt lenonia ſemper paratior puellam vendicare quidquid præfinitum ſit. A. Non pudet vanitatis.i.non te erubeſcis mentiri, ac mendacio fallere fidem, nam vanitas eſt mendacium. D. Minime.i.non me pudet dum.i. dummodo, vel quandiu mendacium ſit ob rem.i. propter vtilitatem; G. O ſterquilinium.i.ſordes ipſa, nedum ſordibus. P. O Dorio, itaodem.i.ſine longo ſermone reſponde ne.i.vtrum, oportet te facere ita, vt ſis ita mendax. D. Ego ſum ſic.i.ea mente, ea conditione, & talibus moribus, ſi talibus moribus placeo tibi, vtere me, ſ. A. Siccine.i. vtrum ſic decipis hunc Ph. D. Immo.i.ſed enimuero.i.certe. A. Hic Ph.decipit me, nam hic Phæd. ſciebat me eſſe huiuſmodi talium morũ ego credidi hunc Ph.eſſe aliter.i.alio modo ſe habere ita vt non eſſet ita pecunijs vacuus. Is Ph.fefellit me, ego nihilo ſum alter.i.alia mente, alijs ue moribus ac.i q̃ fui prius, q.d.nihilo.i. in nullo ſum nunc mutatus ab eo, quod prius fui, ſed vt.i.qualitercunque hæc quæ dico ſunt.i.ſe habent, tñ ego faciam, hoc.i.tradam militi puellam miles dixit ſe daturum pro datum eſſe mihi cras mane argentum, ſi ò Ph. attuleris mihi argentum, & prior.i.ante militem, vtar mea lege.i. mea conſuetudine iure, ſeu more lenonio, vt is ſit potiori i.melioris conditionis, qui eſt prior ad dãdum pecunias. Lex autem lenonia eſt in qua prius commodum eſt, quàm fides.

Don.

Gva.

ARgumentum} Certamen inter lenonem & Phed.ob metum amittendæ citharistriæ, quo Lenonis improbitas exprimitur. Et eſt epitaſis periculi alterius partis fabulę. {Ariolare} Prouerbiale in eum qui nihil certi afferat emolumenti. {Fœneratum} Compenſatum elegans metaphora. {Cantilenam} Prouerbium. {To amicus, to} Plura dicturus erat, niſi interpellaret leno. {Phaleratis} Ornatis, metaphora, & ductis pro potiaris. Nam reſpicit ad verbum nuptiale, quo ſponſam duci dicimus, & antanaclaſin facit. {Similis tui} Improbus leno, & vanus in promiſſis Phædria. {Cõflictares} Actiue. {Auribus teneo} Prouerbium. {Eia, ne pa.} Ironica correptio. parũ leno.i.parum improbus {Quid? vendidit?} Indignatio. {Oppertus ſies} Diſtuleris. {Pamphilam ne} Indignatio à perſona & loco. {Hæc anteceſſit} Leno pridie exigit argentum, quam deberi cœpit. {Mea lege} Pro conſuetudine, dicit, vel, lege, quàm præſcribit Leno. Lato.

DOrio audi} Lenonum quanta ſit improbitas & impietas qui præ lucro turpiſſimi omnem humanæ vitæ ſocietatẽ contemnunt & aſpernantur exprimitur hac ſcena. Quare adoleſcens apud Plaut. ait in Aſin. Portitorum ſimillimæ ſunt ianuæ lenonę. Si affers, tum patent, ſi non eſt, quod des, ædes non patent. Et ipſa Lena ibidem ſic loquitur, Nam neq; vſquam fictum, nec pictum, neq; ſcriptum in poematis, vbi lena bene agat cum quopiam amatore, quæ frugi eſſe cupiat. Ariolare.i.rem ipſam coniectas me.ſ.tibi ne quidquam credere. Eſt enim Ariolari coniectare & diuinare. Logi Græcum eſt, ſignificans inania verba, hoc eſt verba tantum ſine re. Phalerata dicta, ſunt bona verba, & ad fidem faciendam ornatiſſime compoſita, a phaleris equorum ornamentis. Perſius, Ad populum phaleras ego te intus & cute noui. {Auribus teneo lupum}.i. perplexus hæreo, neſcio quid ſi, ne periculo agere poſſum. {Da locũ melioribus}.i.cede illis qui plus poſſunt, quàm tu potes, & eſt argumentum à iuſto. Sterquiliniũ, hoc eſt abiectiſſime & improbiſſime, homo dignus qui perpetuo in ſterquilinio vitam degas. Petr. Mars.

TRochaici tetram. catal. In quorum primo Quin videtur corripitur, niſi loco ſexto ſit antibacchius. In 5. Mihi diſſyllabum eſt, & carmen finitur in Metuo. Alterum à Lenonem incipit. habet autem ante vltimam ſyllabam duos tribrachos, vt ti in Capiti corripiatur, non elidatur. In 10.creticus eſt loco ſexto. In 11.ego tollerem Tu, ante Parem, niſi quarto loco amphibrachyn conſtituamus. Duodecimus ita legitur, in vetuſto lib. Adeon' eſſe te ingenio duro, atque inexorabili, Guar.

Quæ lectio placet. Decimuſſextus, vt ſit alijs ſimilis trochaicus tetr.catal. ita legendus eſt,

Miſeritum eſt. P. Hei, veris vincor. G. Quàm eſt vterque ſui ſimilis.

Decimuſſextus abſq; dubio inter tot trochaicos eſt iambicus tetram. catal. niſi Neque ſit extra carmen. Decimuſoctauus ſi verbum Eſſe ante relatiuum Hoc legatur, trochaicus, alioqui iambicus tetram. catal. fuerit 19. eſt certo trochaicus 20. ſi Venit eſſe præſentis temporis, trochaicus eſſet. Sed ſi præteriti, iambicus, ſed Huius diſſyllabum fiet, & creticus loco ſecundo. Viceſimuſſecundo ita legendus.

Nam neq; quo amittam à me inuenio, neq; vti retineam ſcio.

In 25. vel Meam monoſyl. vel creticus loco ſecundo. In 27. Nequeo tribrachyn facit abſq; eliſione. In 28. Promiſſum legendũ, non proximũ. In 29. Oppertus duplici pp. In 30.e, in Obtundis, & d, in Quod elidenda, vt ſit trochaicus tetr. cat. alioqui ſi alterum duntaxat elidatur, fiet iambicus tetr.acat. Præterea in 31. i, in idem à ſuperiore eliditur verſu. In 33. iſtorũ habet vetuſtus liber, non horũ, & ſanè carmen poſcit eam lectionem. In 35. vel Meam monoſyl. vel bacchius loco ſexto. In 36. Hæc pronomen ad finem verſus ponendum, ſi quidem legetur. nam in quibuſdã libris omiſſum erat, ego puto nõ omittendum. In 38. Si coniunctio poſt Satis ponenda, & verbum Eſt, poſt Olim. & bene habebit trochaicus. Ita in 39. Ego poſt iſtuc ponendum. In 40. Iam ea præterijt? vt recte ex Donato adnotauit Ioan. In ſexto à fine enimuero vel ſecundum corripit, vt ſit anapæſtus, vel producit, vt ſit bacchius. Sequentes duo verſus ex lege carminis trochaici, ea vetuſtorum librorum obſeruatione ita legendi ſunt.

Nam hic me huiuſmodi ſciebat, ego hunc eſſe aliter credidi.
Iſte me fefellit, ego iſto nihilo ſum aliter ac fui.

Ita in priore verſu Eſſe verbum ſemel duntaxat legetur, quod in alijs libris bis legebatur, & iſte nimirũ rectius, quippe quòd continuo pro eodem Phædria repetatur. In penult. vel Prior monoſyllabum eſt, vel bacchius loco quinto. Ita de mea dicendum vltimo verſu loco primo.

ACTVS III. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Antipho Getam monet vt argentũ inueniat quod detur Lenoni a Phædria.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena admonetur Geta de ratione aliqua ineunda, qua poſſit argentum Lenoni a Phædria promiſſum, quam ſubito extorquere, qua in re ſibi Phormionis operam neceſſariam eſſe dicit. Geta hic pleraq; comice & moraliter exprimit.

Tetrametri omnes, vt ſuperiores. Dimeter vnus.

PHAEDRIA, ANTIPHO, GETA.

QVID. faciam? vnde ego nunc tam ſubito
huic argentum inueniam miſer,
Cui minu' nihilo eſt? quòd ſi hic potuiſſet
nunc exorarier
Triduum hoc, promiſſum fuerat. A. ita
ne hunc patiemur Geta
Fieri miſerum, qui me dudum, vt dixti, adiuerit comiter?
Quin, cum opus eſt, beneficium rurſum ei experimur reddere?
G. Scio equidem hoc eſſe æquom. A. age ergo, ſolus ſeruare hunc potes.
G. Quid faciam? A. inuenias argentum. G. cupio: ſed, id vnde, edoce.
A. Pater adeſt hic. G. ſcio: ſed quid tum? A. ah, dictum ſapienti ſat eſt.
G. Ita ne? A. ita. G. ſanè hercle pulchre ſuades: etiã tu hinc abis?
Non triumpho, ex nuptijs tuis, ſi nil nanciſcor mali.
Ni etiam nunc me huius quærere cauſſa in malo iubeas crucem?
A. Verum hic dicit. P. quid? ego vobis Geta alienus ſum? G. haud puto:
Sed parũ ne eſt, omnibu' quod nunc nobis ſuccenſet ſenex,
Ni inſtigemus etiam, vt nullus locu' relinquatur preci?
P. Alius ab oculis meis illam ignotum abducet locum?
Hem, dum igitur licet, dumque adſum, loquimini mecum Antipho:
Contemplamini me. A. quamobrem? aut quidnam facturus? cedo.
P. Quoquò hinc aſportabitur terrarum, certum eſt perſequi,
Aut perire. G. dij bene vortant, quod agas: pedetentim tamen
A. Vide, ſi quid opis potes afferre huic. G. ſi quid? quid
A. quære obſecro,
Ne quid plus minuſ ue faxit, quod nos poſt pigeat Geta.
G. Quæro? ſaluos eſt, vt opinor: verum enim metuo malum.
A. Noli metuere: vna tecum bona, mala tolerabimus.
G. Quantum argenti opus eſt tibi? loquere. P. ſolæ triginta minæ.
G. Triginta? hui, percara eſt Phædria. P. iſtæc vero vilis eſt.
G. Age, age, inuentas reddam. P. ò lepidum caput. G. aufer te hinc. P. iam opus eſt.
G. Iam feres. ſed opu' eſt mihi Phormionem adiutorem ad rem hanc dari.
A. Preſto eſt, audaciſſime oneris quiduis impone, et feret,
Solus eſt homo amico amicus. G. eamus ergo ad eum ocyus.*
P. Abi vero: dic, præſto vt ſit domi.
A. Nunquid eſt, quod mea opera vobis opu' ſit? G. nil: verum abi domum, &
Illam miſeram, quam ergo nunc intus ſcio eſſe exanimatam metu,
Conſolare: ceſſas? A. nihil eſt, æque quod faciam lubens.
P. Qua via iſtuc facies? G. dicam in itinere: modo te hinc moue.

* ocyus præſto vt ſit. A. Nũquid

Don. QVID faciam?} Oeconomiam ad futuram exitum comœdiæ. {Minus nihilo} Hyperbole. {Adiuuerit} Secundum u, pronunciari debet. {Adiuuerit comiter} Comiter, veteres dixerunt παρὰ τὸ κῶμος. {Quid faciã?} Comiter, quamuis vterque intelligat quid alteruter dicat, diſſimulant tamen. {Ni etiam nunc me huius cauſſa quærere in malo iubeas crucem,} Quaſi dicat malo aliud malum. {Relinquatur preci} Bene preci. {Pedetentim} Caute. à pedibus & tentando. {Pedetentim tamen} Hoc quidem ſic accipiunt, tanquã Geta dicat Antipho, vt caute aggrediatur ſenem fallere. {Iſtæc vero vilis eſt} Amatorie. {Solus eſt homo amico amicus} Apollodorus, μόνος γε ἐπίσταται φιλεῖν τοὺς φίλους.

Gvid. QVid faciam? &c.} Hic admonetur Geta de ratione aliqua ineunda, qua poſſit argentum lenoni promiſſum cito extorqueri. P. Quid faciam? vnde i. à qua ratione ſeu à quo homine. ego miſer inueniam nunc argentũ promiſſum huic lenoni tam ſubito cui.ſ. mihi, minus nihilo.i. minus quàm nihil eſt mihi.i. qui minus habeo q̃ nihil, hyperbole, quod.i. ſed ſi hic leno potuiſſet exorari.i. perſuaderi, induci noſtrã ſententiam, triduum hoc.i. hos tres dies, dicere enim recte poſſumus exoraui te hoc biduum. & tu exoratus es à me hoc biduum.i. te inducẽdo in meam ſententiam obtinui hoc biduum, vel hoc biduũ eſt à te perſuaſo impetratum, hoc argentum promiſſum fuerat, mihi, quo illi ſatisfeciſſem, vel hoc biduũ fuerat prius mihi promiſſum ab eo, A. O Geta ne.i. verum patiemur eum Ph. fieri ita miſerum, qui Ph. dudum.i. paulo ante, vt dixiſti mihi. adiuuerit me comiter.i. benigne, ſuauiter, nõ grauate, ſeu ægre, ſed facile. nam comes ſunt benigni faciles, ſuaues homines, qui erranti comiter præſtant viã non grauati. quin.i. quinimmo. cum.i. quando, vel quoniam, opus eſt.i. neceſſe eſt. experiamur.i. tentemus. reddere ei rurſus.i. contra aduerſum beneficium.i. vicem rependere ei pro beneficio, & quaſi paria cum eo facere. G. equidem ſcio hoc eſſe æquum.i. decens, & iuſtum, vt rependantur ei vices, A. ergo quia eſt æquom age.i. da operam, & experire ac de tuis viribus fac periculum, tu ſolus potes ſeruare hunc, ne aut præ deſiderio, & amore, aut abſcedat puellã ſecuturus. G. quid faciam? vt eum ſeruem. A. inuenias argentum. G. cupio inuenire ei, ſed edoce vnde inueniã id argentum. A. Pater adeſt.i. prope eſt, hic.i. Athenis, à quo facile ſi velis tuis calliditatibus poteris quidquam extorquere. G. Scio patrem adeſſe. ſed quid tum.i. quid ex eo velis inferre, A. Ah, interiectio ridentis dictum.i id quòd dictum eſt. ſat eſt.i. ſufficit ſapienti, vel eſt generale prouerbium dictum.i. breuis ſermo, & quaſi quædam admonitio. ſat eſt i. ſufficit ſapienti, quòd etiam vulgo dici ſolet. Bono intelligenti pauca ſufficiunt. G. ne.i. verum eſt ita vt ais, vt mihi ſat ſit quod dixeris, A. Ita eſt vt dico. G. hercle ſanè.i. certe vel valde. pulchre i. venuſte, & feſtiue lepide. ſuades.i. mones, & ſub hæc verba diſcedebat Antiph. ideo dixit Geta etiam etiam tu abis hinc.i. ex hoc loco, quaſi mihi ſoli negotium relinques. non triumpho, vt ſit verbum, id eſt non glorior, nõ lætor ſi nihil mali nanciſcor.i. acquiro, inuenio ex tuis nuptijs. ni.i. niſi etiam nunc iubes.i. vis me quærere crucem.i. ſupplicium vltimum, quod ſit de me in cruce ſummendum. in malo.i. in incommodo, ac in infortunio ſeu malitiam & improbitatem cauſa huius.ſ. Phæd. A. Hic Get. dicit verum. P. O Get. quid? modus interrogandi. ego ſum alienus à vobis.i. ſum ne extraneus pro quo non debeatis laborare, quaſi dicat non ſum. A. haud.i. non puto te Phædriam eſſe alienum à nobis, immo nobis curæ eſſe debere. Sed ne i. verum parum eſt? quòd ſenex Demipho ſuccenſet, id eſt iraſcitur iure nũc vobis ni.i. niſi, etiam inueſtigemus, id eſt incitemus, ſtimulemus, vt nullus locus relinquatur preci.i. vt preces non admittantur, ſed cõtemptui habeantur. Qui enim iam repulſam ſemel paſſus eſt, non ei patre locus ad rurſus poſtulandum. P. alius, ſcilicet miles. abducet hinc ab oculis meis illam Pamphilam in locum ignotum. Hem, interiectio dolentis & flentis ac gementis. igitur quia eſt abducenda amica, dum licet.i.

licet.i.dum poteſtis,& dum adſum.i.præſens ſum,nõ diu futurus. ò Ant.vos duo loquimini mecũ nouiſſima verba.ſ. vale ſalua,&c. & contemplamini me.i. aſpicite ma extremam poſt hoc tempus forſitan vltra non viſuri. A. Quamobrem.i.quare te contemplabimur, aut quidnam.i.quid es facturus? cedo.i.dic Ph. quoquo.i. quocunq; terrarum,vacat terrarum,vt locorum,gentium, quantum ad ſententiam,ſuo tñ lepore non carent,quocunq; terrarũ.i. in quemcunq; locum Pamphila aſportabitur.i.abducetur, hinc.i. ex hac vrbe certum eſt.i.deliberatum eſt, ſeu conſtitui perſequi.i. vſq; ad locum,quo ibi ſequi,aut certũ eſt perire.i.mori in via Get. dij bene vortant.i.in tuã vtilitatem & felicitatem vertant. ac pro ſperitatem,quaſi ſecũdent aut fortunent id,quod agas.i.facias val dicas rñ agito ſup. ꝙ proponis pedantim.i.cauta, à pedibus & tentando,vel pedetentim cape pro ſenſim,ſiue paulatim. A. Vide ſi quid opis.i. ſi aliquid auxilij potes afferre huic.ſ. Ph. G. dicis ſi quid opis afferre poſſim,ſed quid opis poſſum afferre tuo iudicio. A. obſecro quare.i. inueſtiga na quid i.non aliquid faxis.i.faciat plus vel minus, ꝙ poſtea pigeat nos.ſ.ſit nobis moleſtiæ & dolori,vbi pigeat eſt perſonale. G. quæro an aliquid poſſim. Deinde excogitato modo extorquendæ pecuniæ ſabat, ſaluus eſt Ph. vt opinor.i.vt mea fert opinio.& bene ſaluus dicitur,qui putabat in de ſuam ſalutem dependere. Verum enim.i.ſed certe,metuo malum.i.infortunium,ꝙ mihi ex eo accidere poteſt. vel malũ.i.ſupplicium,& tormentum. A. noli metuere, tolerabimus vna tecũ bona & mala. G. quanti argenti eſt tibi opus.i.quanto argento eges,loquere.i.dic. P. Triginta minæ.i.libræ ſunt ſolæ mihi opus. G. dicis triginta minas eſſe tibi opus? Hoi, interiectio ridentis, vel admirantis quantitatem pretij. ò Phædria ipſa eſt percara.i. nimis cara,vel valde. P. vero.i.ſed,iſta.i.talis puella,& tantæ formæ eſt vilis.i.comparanda paruo pretio in comparatione ſuæ venuſtatis. G. age, hortantis eſt aduerbium. Nam hi verbis Geta hortatur Ph.vt bono ſit animo. Dabo.i.tradam tibi ipſas minas triginta inuenias. P. ò caput lepidum.i.iucunde,ſerene,& feſtiue, & tunc caput ponitur pro toto ipſo homine, vel cape ò Lapidum caput,i quo eſt excogitata habendæ pecuniæ via. G. aufer te.i. amoue te hinc. P. Iam eſt opus vt auferã me hinc.i. G. Iam.i. ſtatim,feres ad pecunias ad Dorionem lenonẽ,ſed opus eſt Phor. dari mihi adiutorẽ ad hanc rem.i.ad extorquendas pecunias. A. Ipſe Phorm.eſt præſto.i.paratus eſt ad omnia, & cõparet vbi volumus, vel præſto eſt.i.adeſt expeditus, & promptus impune ei quiduis onerís.i.quodlibet onus audaciſſime, vt ſit aduerb.i.liberrime,ſine timore vllo,& ipſe Phor. feret illud onus, ipſe ſolus eſt amicus ſuo amico,quaſi dicat pauci ſunt ita amici ſuis amicis. G. Ergo amus ocyus.i. velociter comparatiuum propoſitioo, ad eũ Phor. P. Abi dic Phormioni,vt præſto ſit.i.vt adſit, vt appareat domi. A. Nunquid.i.vtrum eſt aliquid, quod.i.ad quod faciendum opus ſit vobis.i.egeatis opera mea.i.induſtria,ac labore. G. Nihil eſt,in quo ſit opus opera tua verum.i.ſed,abi domũ, aduerbialiter ponitur domum,& conſolare illam vxorem tuam.ſ.Phanium miſeram,quam ego ſcio nunc eſſe exanimatam,i.conſternatam,perturbatam metu, ceſſas corripiẽdo.i. tardas abire domum ad eam conſolandam? A. Nihil eſt quod faciam æque.i. ita libens, vt quod abeam domum. P. Interrogat Getam Phædria qua via.i.quomodo,facies iſtud.i.inuenies minas triginta. G. Dicam tibi in itinere,modo.i.tantummodo,amoue te hinc.

LATO. ARgumentum} Præbent mutuam operam adoleſcentes,& Geta impellitur ad ſubueniendũ Phædriæ. {Quid faciam?} Solicitudo Phædriæ. {Pater adeſt} Verecunde indicat occaſionem fallaciæ. {Alius ab oc.} Querela ab indigno, & noa grauioris mali denunciatio ad impellendum Getã. {Plus minus ue} Prouerbialis figura. {Solus eſt} Prouerbium.

QVid faciam?} Adoleſcentium amicitias quæ in ſtudijs illios ætatis vtilitatis gratia tantummodo coaleſcunt,hæc ſcena deſignat. Cic.de Sen. Pares cũ paribus, vetere prouerbio facillima cõgregantur. Quare ſit,vt adoleſcentes ſe plerunque oẽs mutuo amore complectantur, idq; quandiu voluptas eorum communis eſt. Ariſt. Moral. lib.8. Adoleſcentium amicitiæ voluntatis cauſa inſtitutæ eſſe vſit,nam amant ſm affectus,& maxima id ſequuntur, ꝙ voluptatem in præſentia afferat, vera id ſimul cũ ætate mutatur, ex quo ſit, vt cito ſiant amici, citoq; deſiſtant. Nam ſimul cum voluptate amicitia mutatur, at voluptatis celeris eſt mutatio,& ad amores proni ſunt iuuenes, nam amatoria per affectũ & voluptatem plurimũ ſit amicitia. Itaq; amãt & cito deſiſtunt ſæpe eadẽ die propoſitũ mutantes. Delectantur aũt hi cõuerſatione & vſu,nam per hunc modũ amicitia firmatur. Paderantim.i.caute & cũ diligentia & animaduerſione,ne in grauius periculum incidas. Cic.in Ver. Quæ tñ à me pedetentim caueq; dũr. Nam dĩ pedetẽtim, quaſi ſuſpenſio pede & tẽto incidere,quaſi paulatim,vt faciunt cæci,qui ne offendant,paulatim ambulant.

HI omnes trochaici ſunt tetr.cat. In 2.a,eliditur in Minus, niſi creticum loco primo conſtituamus. In 4 vel Adiuuerit,iu,contra naturam corripit,vel triſſyll. totum compoſitum eſt,vel deniq; creticus eſt loco ſexto. In 5.ei monoſyll. eſt. In 9.Ita ne tribrachys eſt abſq; vltimę eliſiona. In 10 val creticus erit locis quarto ac quinto, vel Tuis ac Nihil monoſyllaba ſunt. In 21.Huius monoſyl. In 13.d,eliditur in Quod, niſi amphibrachyn loco tertio dicamus. In 14.s,eliditur in Inſtigemus,alioqui iambicus ſiet tetr. acat. In 15.magna difficultas eſt, & aut duces legendum pro Abducet, aut s,in alius elidendũ, & hinc poſt illam legendum,præterea Meis monoſyll.aut denique,quod magis credo,cretici ſunt tertio ac quarto locis. In 20.vel e corripitur in Vide, vel bacchius eſt loco primo. In 23. proceleuſmaticus eſt vel quarto,vel quinto loco. In 24.creticus eſt loco ſecundo, alioqui Tibi abundaret 25.& 26.ita legendi.

G. Age age inuentas reddam. P. O lepidum caput. G. Auferta hinc. P. Iam opus eſt.

G. Iam feres,ſed opus eſt mihi Phormionem ad hanc rem adiutorem dari.

Vt in priore verſu Ta corripiatur,nõ elidatur, & s,in Opus, vt ſit trochæus loco penultimo, quanquam & dactylus nonnunquam illic locum habet,vt s,in Opus non prorſus ſit neceſſa elidi. In ſequente autem vel s, in Opus, vel d,in Sed eliditur. Quarto vero loco erit creticus,niſi i,elidere in Phormionem malimus. Deniq; d,in Ad eliditur. Quintus à fine iambicus eſt dimeter acat. ſi quidem i,io Abi producte legamus, Sin correpte, quemadmodum & ſequente verſu,erit trochaicus dimeter catal. vt ille Horatij, Non ebur, neque aurem. In quarto à fine d, eliditur vel in Nunquid, vel in Quod, & Mea monoſyllabum, niſi creticus ſit loco tertio. Item a,in Opus eliditur. In antepenultimo coniunctio Et,a ſuperiore eliditur verſu,& s,in Intus.

ACTVS IIII. SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Demipho & Chremes colloquuntur, ambo natu grandes. Narrat hic illi cur in Lemno diutius hæſerit: ſit & mentio nuptiarum Antiphonis.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena continetur Demiphonis & Chremetis fratrum iam annis confectorum congreſſio & collocutio. Nam Chremes primum Demiphoni narrat,cur tandiu Lemni moratus ſit. deinde de ipſis Antiphonis Phanijque nuptijs conſultationem mutuam pertractant.

Senarij.

DEMIPHO, CHREMES.

QVID? qua profectus cauſſa hinc es Lemnum Chremes,
Adduxtin' tecum filiam? C. non. D. quid ita non?
C. poſtquam videt me eius mater hic eſſe diutius,
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam neglegentiam: ipſam cum omni familia ad
Me profectam eſſe aiebant. D. quid illic tam diu
Quæſo igitur commorabare, vbi id audiueras?
C. Pol me detinuit morbus. D. vnde? aut qui? C. rogas?
Senectus ipſa eſt morbus: ſed veniſſe eas
Saluas audiui ex nauta,qui illas vexerat.
D. Quid gnato obtigerit me abſente, audiſtin' Chreme?
C. Quod quidem me factum conſilij incertum facit:
Nam hanc conditionem ſi cui tulero extraneo,
Quo pacto,aut vnde mihi ſit, dicendum ordine eſt.
Te mihi fidelem eſſe æque,atq; egomet ſum mihi,
Sciebam. ille ſi me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreuerit me; plus,quàm opus eſt ſcito, ſciet:
Vereorque, ne vxor aliquà hoc reſciſcat mea.
Quod ſi ſit, vt me excutiam,atque egrediar domo,
Id reſtat: nam ego meorum ſolus ſum meus.
D. Scio ita eſſe,& iſtac mihi res ſolicitudini eſt:
Neque defetiſcar vnquam adeo experirier,
Donec tibi id,quod pollicitus ſum,effecero.

DON. QVID? qua profectus cauſſa} Hæc eſt narratio ſimplex. {Senectus ipſa eſt morbus} Apollod. τὸ γῆρας ἐστὶν αὐτὸ νόσημα. {Hanc conditionem ſi cui tulero} κηδεμονία. quia ferre conditione alicui dicimus. {Te mihi fidelem eſſe æque,} Mire admixtum ante completam ſententiam de extraneo, Te mihi fidelem eſſe, &c. {Tacebit, dum intercedere familiaritas:} Incertum, quando proditum iri ſe dicat, ante, an poſt nuptias. {Vt me excutiam} Legitur &, Excutiat. {Meorum ſolus ſum meus} Apollodorus, ἐγὼ γὰρ εἰμὶ μόνος τῶν ἐμῶν ἐμός. {Donec tibi id, quod pollicitus ſum, effecero.} Virg. Donec me flumine viuo Abluero.

GVID. QVid? &c.} Hic continetur fratrum iam annis confectorum congreſſio, atq; de nuptijs ipſis mutua conſultatio. D. Quid? modus interrogandi ex abrupto, ac repente, & ex inſperato. ò Chr. qua cauſſa, i. propter q̃ cauſſam profectus es hinc. i. ex Athenis. Lemnum. i. in illam inſulam in quam præcipitatus fuit Vulcanus. & Lemnum ponitur aduerbialiter ſine præpoſitione tanquã nomen loci proprium, adduxiſti ne filias Phanium tecum? C. non adduxi. D. quid. i. cur? ita non adduxiſti, vel cur ita dicis? ꝙ non adduxiſti. C. Poſtquam mater eius filiæ meæ videt me eſſe hinc Athenis diutius. i. nimis diu, autem. i. ſed, ſimul. i. cum hoc ætas virginis filiæ meæ iam viri potentis, nõ manebat. i. non expectabat meam negligentiam. i. tardationem, quia nimis morabar hic, neq; ſatis diligenter conſulebam nuptijs filiæ meę, aiebant Lemni homines ipſam matrẽ profectam eſſe ad me Athenas cũ omni familia, & cũ filia, & famulis. D. Quæſo igitur. i. quia venerat Athenas, ꝙ. i. cur, commorabare. i. conſiſtebas, manebas tandiu illic Lemni, vbi. i. poſtquam audiueras id. ſ. matrem cũ familia Athenas verſum eſſe iter ingreſſas? C. pol. i. per ædem pollucis, iu annis eſt, morbus detinuit me. i. impediuit quo minus citius venirem. D. vnde. i. à qua occaſione proceſſerat ille morbus, aut quæ. i. vel quomodo te inuaſerat ille morbus, aut qui. i. quis erat ille morbus, aut febris, aut quiuis alius. C. rogas qui fuerit ille morbus, ipſa ſenectus eſt morbus, quia multa ſenem circumueniunt incommoda, ſed audiui ex nauta, qui vexarat illas. i. qui nauigio illas adduxerat pro precio, eas veniſſe ſaluas. i. incolumes. D. ò Chr. audiſti ne quid obtigerit tanquam mali gnato meo Antiphoni me abſente. i. cum eſſem abſens. C. quidem. i. certe audiui ſupple ꝙ factum facit me incertum. i. dubium conſilij. i. facit me incertæ deliberationis. Nam quod conſilij pro nuptijs filię meę capiam incertus ſum, vbi incertum iungitur genitiuo forſitan pro ablatiuo, vt Pendeo animi pro animo, vt in octauo lib. epiſt. Cic Item exceptus animi pro animo. Nam ſi tulero. i. obtulero, pſuero hanc conditionem. i. hanc pactionem, quã tibi tuli, alicui extraneo, qui ſit ducturus filiam cum tali conditione, vt. ſ. me non prodat, aut vxori meæ, aut alijs, ducendũ eſt mihi ordine, quo pacto. i. quõ modo aut vnde. i. à qua occaſione illa filia ſit mihi, ſecus aũt eſt de extraneo, Ille alienus ſi volet me affinem. i. propinquũ per nuptias filię, tacebit. i. nõ prodet me, dum. i. quandiu familiaritas intercedet. i. quãdiu erit inter nos amicitia, ſin. i. ſed, ſpreuerit. i. contempſerit me. ſciet tunc pluſquam opus eſt ſcito. i. ſcire. i. mihi eſſet opus tunc, vt nõ tanta ſciret de me, vt me nõ penderet, & vereor. i. timeo, ne mea vxor reſciſcat. i. cognoſcat hoc. ſ. me habere filiã aliunde, aliquã. i. aliqua via, ſiue aliqua ratione, & cauſa. Quod. ſ. me habere filiã aliunde ſi mea vxor ſcit, id reſtat. i. reliquum eſt id, quod ſequitur videlicet, excutiam. i. eijciam. ex urbem me, atq; egrediar domo, aduerbialiter, pro aduerbio de loco. Nam ego ſolus meorũ. i. ego ſolus ex meis ſum meus. i. in mea poteſtate & arbitrio, quaſi dicat nemo meorum eſt audiens dictis meis, & ideo qui pro me ſtabit nemo erit, ſed exturbabor continuo, vel ego ſolus ſum meus. i. ſum occultus, nemini ex meis credo conſilia mea, ſed apud me tacitus ea recondo. D. ſcio eſſe ita vt dicis, & ideo iſtæc res. i. vt filius meus filiam tuam ſecreto ducat, eſt mihi ſolicitudini. Neq; defatiſcar. i. defatigabor, deficiam, deſiſtam, ceſſabo vnquã experiri. i. tentare, probare, periculum omnium facere, donec. i. quouſque, effecero id, quod ſum pollicitus. i. promiſi vltro tibi fratri. Defatiſcor, tiſceris, tertię inflexionis & verbum deponens componitur à de & fatiſcor, fatiſceris. in quã compoſitione mutatur a, in e, facitq; defeſſus ſum vel fui in præterito mutuato, & defeſſum in ſupino, vt teſtatur Priſc. in quo verbo mutatum eſt genus, nam fatiſco is à quo componi videtur neutrum eſt, & defatiſcor deponens, quod non eſt mirandum. Nam conſpicor aris deponens eſt, & primæ coniugationis, & eius ſimplex ſpecio actiuum & tertiæ. Eſt autem defetiſci, defatigari, deficere. Nam qui admodum fatigat, ſunt, ſolent fatiſcere. i. aperiri, & oſcitare præ nimia laſſitudine, atque illa ſucceſſiuo ſingultu ductare. Forſitan etiam dici poſſe fatiſcor eſſe quaſi formæ inchoatiuæ à fateor hinc commoueor, vt dicam, quod fateor facit faſſum, & ſimiliter defatiſcor facit defeſſum mutata a, in e, ſicut in præſenti, fatiſco autem caret ſupino, nec forſitan abſurdum eſt ita aſſerere. Nam qui deficit, aut defatigatus eſt valde fatetur ſe vlteriori labori parem non eſſe. Omnes tñ libri habẽt defetiſcor per e, quod in caſtigatiſſimo quoq; Priſc. volumine ita inueni, quod forſitan tunc dici poſſet à de priuatiue capta, & facio is, vt proficiſcor, teſte Priſc. dicitur à pro & facio. Nam qui defeſſus eſt, facere ꝙ inſtituerat deſiſtit, ac ceſſat, quia tñ facit defeſſum & non defectum, vt proficiſcor facit profectum, non auſim libere aſſerere. conſpicor tamen facit conſpicatum, quamuis ſpectũ facit ſimplex. Et ita magis tertiæ ſententiæ accedo, atq; aſſentior, tibiq; lectori iudicium liberum relinquo.

LATO. ARgumentum} Aduentus & ſolicitudo Chremetis ex qua eſt initium ad cataſtrophen amoris Antiphonis. {Lemnos} Inſula vna ex nouẽ Cycladibus. {Senectus ipſa} Prouerbium. {Conditionẽ} Nuptias filiæ clam ſuſceptæ. {Vnde ſit} Subaudi filia. {Alienus} ſ. gener. {Sum meus} i. mei iuris ac poteſtatis. Nam vxori obnoxium ſe indicat. {Defetiſcar} Deficiam, & facit in præterito defeſſus auctor Priſc.

PVTAMAUS. QVid? qua profeſſus cauſſa} Vt in ſuperiore ſcena adoleſcentium ſolitos congreſſus & querelas explicuit ſic hac ſenum conuerſationes & colloquia, qualia plerunq; eſſe ſolent, ob oculos ponit. Solent enim ij præſertim ſi inter eos mutua quædam familiaritas interceſſerit, de omnibus rebus communicare, & auxilia, cõſilia ſubinde expetere. {Senectus ipſa eſt morbus} Significat hic locus, ipſum ſenium omnium morborum & difficultatum receptaculum eſſe, ad quod velut in officium quandam, omne genus morbi confluat, vt illic exerceatur. Deficiunt tunc vires corporis, ſenſus oculorum atq; aurium hebeſcit, memoria labat, vigor animi obtunditur. Et ipſa quæ iactatur in ſenibus prudentia, poſtremo in delirationem euadit, vt bis fiant pueri, ante quam homines eſſe deſinat.

GLAR. SEnarij ſunt. In ſexto, legendum Profectam ad me eſſe aiebant, &c. in illic eliditur. In duodecimo, creticus eſt loco primo Multa hic tranſilimus, vt in ſecundo verſu legendum, Quid ita non? In tertio. Eius monoſyl. eſſe. Ita in quinto. Meam niſi quis bacchium loco primo conſtituat.

ACTVS IIII. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Tota hæc ſcena eſt Geta exultantis duos ſibi ſenes offerri, quos fallere poſſit.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Geta contemplatur Paraſiti calliditatem, qui quam primum intellexit, qua nam ratione, quibus ue medijs ab ſene pecunia extorqueri poſſit. Exultat quoque verſutus ille Geta duos ſibi offerri ſenes, quos fallere quam facile licebit.

Senarij.

GETA, ſeruus.

EGo hominem callidiorem vidi neminem.
Quam Phormionem venio ad hominem, vt dicerem
Argento opus eſſe, & id quo pacto fieret:
Vix dum dimidiũ dixeram, intellexerat:
Gaudebat: me laudabat: quærebat ſenem:
Dijs gratias agebat, tempus ſibi dari,
Vbi Phædriæ ſe oſtenderet nihilo minus
Amicum eſſe, quàm Antiphoni. hominem ad forum
Iuſſi opperiri: eò me eſſe adducturum ſenem.
Sed eccum: quis eſt vlterior: at at at Phædriæ
Pater venit: quid pertimui autem bellua?
An quia, quos fallam, pro vno duo ſunt mihi dati?
Commodius eſſe opinor duplici ſpe vtier.
Petam hinc, vnde à primo inſtitui. is ſi dat, ſat eſt:
Si ab hoc nil fiat, tum hunc adoriar hoſpitem.

DON. VEnio ad hominem,} Venuſte repetitum, hominem. {Hunc adoriar hoſpitem.} Aſtute hoſpitem, de eo qui ſit peruentis, nomen aptum imprudenti rerũ, atq; alieno ab earũ ſcientia. Sal. Vitã ſicuti peregrinãtes tranſigere, &c.

GVID. EGo hominem, &c.} Hic Geta apud ſe conſiderat paraſiti calliditatem, qua ſtatim intellexit qua nam ratione extorqueri pecunia poſſet. Geta ego neminem hominẽ. i. nullũ hominem. Nam & nemo interdum capitur tantum pro nullus.

Vt nemo homo eſt, nullus homo eſt. Nullum ergo homioē vidi callidiorem.i.aſtutiorem magis tritum in fallendo, q̃ Phormionem. Venio.i.accedo, ad hominem Phormionem vt dicerē ei eſſe opus argento pro Phędria, & vt dicerem quo pacto id fieret.ſ.pecunia haberetur. Vix dum.i.vix adhoc, aduerb.temporis, ſiue non dum non adhuc dixeram dimidiam partem eius quod dicere volebam, intellexerat, quid.ſ.mihi vellem, & quorſum tenderē gaudebat, ipſe Phormio laudabat me, quærebat ſenem Demiphoonē, vt illum falleret, agebat gratias dijs tempus dari ſibi.i.opportunitatem ſibi offerri, vbi.i.in quo tēpore, vel quando (eſt enim hic temporis aduerbium non loci) Phormio oſtenderet ſe eſſe nihilominus.i.æque amicum Phædriæ, q̃ Antiphoni, iuſſi.i.volui hominem Phormio, opperiri.i.expectare ad forum, pollicitus ſum ſup. vel dixi me adducturum eſſe ſenem.ſ.Dem.eo.i.ad forū. Sed eccum.i.ecce hic propè ipſum ſenem. Deinde vidit alterum cum eo, ideo ſubdit, quis eſt vlterior.i.quis eſt ex abūdanti, vel quis eſt præter eum, ſiue vltra eum, deinde diligentius viſo patre Phædriæ ſubdit, at at, interiectio timentis, pater Phędriæ venit. Deinde vt collegit ſe, cognouit non eſſe ita timendum, ſed aūt, vacat autem, vel ponitur pro certe, quid ego bellua.i.inconſideratus veluti bellua timui, q.d. nihil eſt quod mihi timendum ſit. An.i.verū, timui, quia duo ſenes ſunt mihi dati.i.oblati pro vno.i.loco vnius quos ambos fallam.i.decipiam, opinor eſſe commodius.i.opportunius vti duplici ſpe.i.habere ſpem duplicem fallendi hunc, & illum, vt ſaltem ab alterutro pecunia extorqueatur. Petam hinc.i.ab hoc ſene Dem. vnde.i.à quo, inſtitui.i.incepi, primo.i.à principio. Si is ſenex Dem. dat argentum, ſat eſt.i.ſufficit, ſi nihil fiet.i.nihil impetrabitur ab hoc Dem. tum.i.tunc, vel (vt alij habent) tamen, adortar.i.per inſidias aggrediar petendo hunc hoſpitem.ſ.Chremem, qui ſuperuenit aliunde tanquam hoſpes & imprudens rerū actarum, & alienus ab earum ſcientia.

LATO. Argumentum} Indicat Geta quid cum Phormione egerit. {Fieret} Eueniret. {Gaudebat} Attende celeritatem narrationis. {Sed eccum} [Greek]. {Sed quid} Correptio reſipiſcentis. {Hoſpitem} Chremetem, [Greek].

PETR. MARS. Et hi ſunt ſenarij. In octauo. Amicon accuſatiuo Græco n, legendum. In nono. Opperiri duplici pp. legendum, & Bo monoſyll. niſi bacchium loco tertio conſtituamus, quēadmodum carmine ſequēti eſt loco quinto, vt ſi, tū in Quis elidatur, & verſu ſequenti loco primo. Nam per de Pertimui, non libenter moueo.i. meum iudicium, ſequatur q̃ quiſque velit.

ACTVS IIII. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Geta ſollis argentum Phædriæ.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena fallacia prætexitur a Geta, qua hallucinatus ſenex, triginta minas ſit daturus Phormioni, vt vxorem Antiphonis alteri locet, interea dabitur femina Phædriæ, interueniuntque nutricis, Phanium a patre ſuo Chremete agnoſcitur, atque ipſi Antiphoni relinquetur.

Senarij.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

EXPECTO, quàm mox recipiat ſeſe Geta.
Sed patruum cum patre video aſtantem. hei mihi,
Quàm timeo, aduentus huius quo impellat patrem.
G. Adibo hoſce: ò noſter Chremes. C. ſalue Geta.
G. Venire ſaluom volupe eſt. C. credo. G. quid agitur?
C. Multa aduenienti, vt fit, noua hic compluria.
G. Ita de Antiphone audiſtin' quæ facta? C. omnia.
G. Tun' dixerat huic? facinus indignum Chreme,
Sic circumiri. D. cum hoc id agebam commodum.
G. Nam hercle ego quoque id quidem mecum agitans ſedulo,
Inueni, opinor, remedium huic rei. D. quid Geta?
Quod remedium? G. vt abij abs te, fit forte obuiam
Mihi Phormio. C. qui Phormio? G. is, qui iſtanc.
C. ſcio.
G. Viſum eſt mihi, vt eius tentarem ſententiam.
Prendo hominem ſolum: cur non, inquam, Phormio
Vides, inter vos ſic hæc potius cum bona
Vt componantur gratia, quàm cum mala?
Heru' liberalis eſt, & fugitans litium:
Nam ceteri quidem hercle amici omnes modo
Vno ore auctores fuere, vt præcipitem hanc daret.
A. Quid hic cœptat? aut quo euadet hodie? G. an legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam eiecerit?
Iam id exploratum eſt: eia, ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia eſt.
Verum pone eſſe victum eum: at tandem tamen
Non capitis eius res agitur, ſed pecuniæ.
Poſtquam hominem his verbis ſentio mollirier,
Soli ſumus nunc, inquam, hic. eho dic, quid velis dari
Tibi in manum, vt herus his deſiſtat litibus,
Hæc ſint faceſſat, tu moleſtus ne ſies?
A. Satin' illi dij ſunt propitij? G. nam ſat ſcio,
Si tu aliquam partem æqui boniq; dixeris,
Vt ille eſt bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. quis te iſtæc iuſſit loqui?
C. Immo non potuit melius peruenirier
Eò, quo nos volumus. A. occidi. C. perge eloqui.
G. At primo homo inſanibat. C. cedo, quid poſtulat?
G. Quid? nimium: quantū libuit. C. dic. G. ſi quis daret
Talentum magnum. C. immo malum hercle: vt nil pudet.
G. Quod dixi adeo ei: quæſo, quid ſi filiam
Suam vnicam locaret? parui retulit
Non ſuſcepiſſe: inuenta eſt, quæ dotem petat.
Vt ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:
Hæc denique eius fuit poſtrema oratio:
Ego, inquit, iam à principio amici filiam,
Ita vt æquom fuerat, volui vxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem eiu' incommodum
In ſeruitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, vt aperte tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, qui diſſoluerem
Quæ debeo: & etiam nunc, ſi volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ ſponſa eſt mihi,
Nullam mihi malim, quàm iſtanc, vxorem dari.
A. Vtrum ſtultitia facere ego hunc, an malitia
Dicam, ſcientem, an imprudentem, incertu' ſum.
D. Quid ſi animam debet? G. ager oppoſitu' ſt pignori ob
Decem minas, inquit. D. age age, iam ducat: dabo.
G. Ædiculæ item ſunt ob decem alias. D. hoi hui,
Nimium eſt. C. ne clama: petito haſce à me decem.
C. Vxori emunda ancillula: tum autem pluſcula
Supellectile opus eſt, opu' ſumptu ad nuptias:
His rebus pone ſanè, inquit, decem minas.
D. Sexcenta proin potius ſcribito iam mihi dicas:
Nil do: impuratus me ille vt etiam irrideat?
C. Quæſo, ego dabo, quieſce: tu modo filius
Fac vt illam ducat, nos quam volumus. A. hei mihi
Geta, occidiſti me tuis fallacijs.
C. Mea cauſſa eijcitur: me hoc æquom eſt amittere.
G. Quantum potes, me certiorem, inquit, face,
Si illam dant, hanc vt mittam, ne incertus ſiem:
Nam illi mihi dotem iam conſtituerunt dare.
C. Iam accipiet: illis repudium renunciet:
Hanc ducat. D. quæ quidem illi res vortat male.
C. Opportune adeo nunc mecum argentum attuli,
Fructum, quem Lemni vxoris reddunt prædia:
Id ſummam: vxori, tibi opus eſſe, dixero.

DON. EXPECTO, quàm mox recipiat ſeſe Geta} Ad errorem cumulandum perſona Antiphonis interponitur, vt ei al- aucto metu amittendæ vxoris, maior vis fiat repētinæ lætitiæ. }Volup eſt} Hoc volup nomen eſt, vt hoc facul. Sic enim veteres per ἀποκοπὴν loquebantur. }Compluria} Secūdum regulam locutus eſt. nam hoc complure, & hæc compluria. }Noua hic compluria} Sic veteres, quod noſtri dempta ſyllaba cōplura dicunt. Sic Cato originum 2. Fana hoc loco compluria. Cic. in Protag. Confirmandi genera compluria. }Credo} Quia veteres hoc plure, non hoc plus dicebant. }Commodum} Cōmoda æſtimatio eſt temporis · Commodum, tantum ꝙ Lucil. Quod mihi commodum eſt, aut vna veſtimēta depoſueram. }Ia qui iſtam} ἀποσιώπησις tertia, deeſt obtruſit nobis, aut defendit, aut quid tale. }Fugitans litium} Genitiuo caſui vim nominis habet Fugitās iunctum, accuſatiuo, vim participij. }Fugitans litiū} Quaſi quod vult in domino facere, id iam in eo eſſe dicit, præparans hominem ad contemptū pecuniæ quæ poſcetur ſtatim. }Dari tibi in manum} Datur ei in manum, qui ſeparatim accipit ſine arbitrio, aut interprete, vt præuaricator, aut iudex corruptus. }Hæc hinc faceſſat} Pro hinc ſe faciat. i. abeat, vt huc ſe faciat, huc accedat, ſignificat. }Hæc hinc faceſſat} Procedat. alias, faciat. Ergo duas res ſignificat hoc vnum verbum. An hinc faceſſat, prouerbialiter, quaſi hinc faciat? Plaut. Argentum hic facite. Huc te fac dicitur, pro huc accede. }Aliquam partem} Et ſi non totum, vel aliquam partem. }Verba hodie inter vos} Sic dicebant, iurgiū ſignificantes. Proprie verba commutare, eſt quod altercari dicimus. }Quid tu etiam, quantum libuit} Apud quoſdam diuerſæ perſonæ cum verbis ſingulis. }Parum retulit} Nihil interfuit. vel parum inter fuit. i. nihil profuit. }Non ſuſcepiſſe, inuenta eſt, quæ dotem petat} In Græca fabula ſenex h. d. Quid intereſt, me non ſuſcepiſſe filiā, ſi modo das dabitur alienæ? }Sed mihi} παρένθεσις prima. }Sed mihi opus erat} Indicio doli eſt. nam ante ꝙ petat, petendi cauſam ingerit. }Quæ afferret, qui diſſoluerē} Quia, ſi opū cauſam habendarum dotatam quæreret, minor eſſet neceſſitas capiendæ opulentioris, æs alienum reddidit, cui rei nihil opponi poteſt. }Ab hac accipio quæ ſponſa eſt mihi} Mire accipio, nō accepturus ſum. Et Definitum modum ponit, ne de ſumma dotis ſuperſit diſputatio. }Vtrum ſtultitia facere} Parelcon tertium. hoc idem enim valet Vtrum quod An. }Scientem, an imprudentem} Antitheton ſecundum. nam ſcienti imprudētem reddidit. }Quid ſi animam debet} Græcum prouerb. καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν ὀφείλει. }Ager oppoſitus eſt pignori ob decē minas} Aſtute non protinus triginta minas dixit, ſed paulatim colligit, vt partibus congeſtis in ſumma ſenex minus grauetur. nā ſi ſemel diceret, deterreret parciſſimum ſenem. Denique auditis decem minis, ſtatim reſpondet Dabo. conceduntur ab alio decem, de reliquis ſupereſt dubitatio. nam difficilis ad dandum. }Sumptum ad nuptias} Opus eſt, ſubauditur. }Pone ſane, inquit, decem minas} Bene ſane, quaſi plus quiddam exigat, ſed hoc contentus ſit. }Sexcētas proinde potius ſcribito iam mihi dicas} Perſpicere hinc licet cōſuetudinē vtriuſque ſermonis, nam Apollodorus μυρίας dixit, pro multis. Et vt apud Græcos μυρία, ita apud nos ſexcenta dicere pro multis, vſitatum eſt. Cic. Sexcenta poſſum decreta proferre. }Mea cauſſa eijcitur, me hoc eſt æquom amittere} Ratio cur ipſe viginti dare debeat minas, dante Demiphone decem. }Quantum potes me certiorem} Feſtinat Geta, ſcit enim diaſſe lenonem, Mea lege vtar, vt potius ſit qui prior ad dandum eſt. }Quæ quidem illi res vortat male} Non deſinit poeta oſtendere auaritiam Demiphonis, qui nec ideo libenter fert dari aliquid Phormioni, quia ſic cōmodum ei eſt. Virg. Hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hędos. }Mecum argentum attuli} Comicum. Argentū præſto eſt, & cauſa additur cur præſto, & vnde ſit. ſimul iracundiæ vxoris, & iurgio præparatur locus }Fructum, quem Lemni, &c }Et Lēni, & Lemno legitur. }Reddūt prædia} ἐπικαρπίαν ἀποδιδόασι. Et proprie de fructu, reddunt. }Id ſumam} Nō fructum, ſed argentū. }Id ſumam} Impendam. vnde & ſumptus dictus. }Vxori, tibi opus eſſe, dixero} Bene eſſe non fuiſſe, ne iam repetēdum videretur. }Opus eſſe, dixero} Adiunctiuum, pro pronunciatiuo, vt in Eunucho Perculeris iam tu me.

GVID. EXpecto, &c.} Hic à Geta texitur fallacia, qua hallucinatus ſenex triginta minas ſit daturus Phormioni, vt vxorē Antiphonis alteri locet, interea dabitur ſumma Phæd. inter quę tuęq; nutricis Phan à patre ſuo agnoſcetur, & Antiphoni relinquetur. A. Antipho hæc ſecum tātum loquitur. Expecto ꝗ. i. quantum, mox. i. cito, vel ſtatim. Geta recipiat ſeſe. i. ſe retrahat ad me ſiue ſe referat. Sed video patruum. ſ. fratrem patris mei, & patrem Phædriæ ſtantem cum patre. Hei mihi interiectio dolētis datiuo iuncta, ꝗ. i. quantum timeo, q. d. multum, quo. i. in quam ſententiā vel opinionem, ſeu in quam partem adductus huius, patrui impellat. i. inducat patrem. G. adibo hoſce. ſ. Demiphonem, & Chremetem, hoc ad ſeipſum dicit. Deinde accedens ad eos, inquit, ò noſter Chremes. Deinde intercepit ſermonem Chremes. C. Geta ſalue. G. ſubdit quod omiſerat. volupe eſt. i. voluptas eſt, vel voluptatis cuiuſdam loco eſt, te venire ſaluum. Volupe nomē eſt voluptatis, ſicut facul, pro facultate inuenitur, & pro facultet. Nā veteres ſic loqui per apocopen gaudebant. C. Credo tibi eſſe voluptati aduentum meum. G. quid agitur? C. Multa fuerit ſup. noua vt fit. i. contingere ſolet, mihi aduenienti. i. cum venirē, hic. i. Athenis compluria i. permulta ſunt ſup. noua, & recte compluria dicimus. Nam hoc complure & hæc compluria veteres dictitarunt, quia hoc plure, non hoc plus dicebant, hæc Don. G. ita comprobat hac particula dictum. Audiſtin', id eſt verum accepiſti ea quæ facta ſunt de Antiphone. C. Audiui omnia. G tum. i. tu ne ò Demipho dixeras huic Chr. quæ facta erāt ò Chreme facinus indignum. i. nefarium ſcelus eſt hic. i. eo modo, circumiri. i. circūuenire, recipi falli. D. Agebam. i. loquebar conferebā, communicabam id i. facinus indignum cum huc fratre meo. commodum. i. nacta opportunitate ita, vt commodum vice aduerbij fungatur ſignificantis opportune, dicimus enim eleganter. Tu cōmodum Diuertiſti. i. commode, opportune, in tempore quo debebas, & bene æſtimato ac conſiderato tēpore. Terent. in Eun. Virgo ſeſe interea commodum huc aduertat in hanc noſtram plateā commodum. i. (quod dici ſolet) qſi vidit bonum ſuum, vel ſuam opportunitatem. G. Nam hercle ego quoque i. etiam agitanſ mecum. i. voluens, verſans, volutans, conſiderans apud me id facinus, ſedulo. i. inſtanter, ſine dolo, inueni remedium huic rei, vt nō admittatur vxor Antiphonis. D. O Geta quid inueniſti, ſuppl. quod remedium ſup. excogitaſti? G. Vt. i. poſtquā abij i. diſceſſi abs te. forte Phormio fit obuiā, aduerb. i. in occurſum mihi Get. C. qui Phormio? fuit. ſ. tibi obuius. G. Is fuit Phormio, qui obtruſit ſup. nobis iſtā puellam. C. ſcio. i. intelligo. G. viſum eſt mihi. i. commodum eſſe iudicaui, vt ꝑ pertentarē. i. caperet, ſententiam. i. opinionem eius. P. prendo. i. comprehendo, tanquam familiariter locuturus, & cogniturus hominem Phormionem, ſolum. i. ſine arbitris, ſeu interpretibus, inquam. i. dico illi. ò Phormio, cur non vides. i. animaduertis, prouidet, vt ſi fieri poſſit ſup. hæc negotia de iſtis nuptijs potius componantur i. tranſigantur, concordentur pacentur inter vos cum bona gratia. i. cū beneuolentia, ꝗ cum mala gratia i. cum maleuolētia vel ſic ſi velis, cur nō vides ſi vt. i. ſi aliquo modo, ſiue aliqua ratione, & via, hæc potius componantur inter vna cum bona gratia, &c. Herus. i. dominus, eſt liberalis. ſ. Demipho. & fugitās litium. i. iurgiorum, vbi fugitans vim nominis habet cum genitiuo iūgatur, nam quidem hercle. i. per herculem, ceteri omnes amici ipſius Demiph. fuerūt modo. i. paulo ante, vno ore. i. vna omnium voce, vno conſenſu, auctores. i. ſuaſores, vt Demiph daret hanc vxorem præcipitem i. exturbaret eam ac præcipitaret de thalamo filij ſui eam poſt hāc non redituram. A. Antipho hęc audiens, neque tamen apparēs ſubinde verba interponit. Quid hic Get. ceptat. i. incipit facere, aut quo. i. in quem exitum, ſeu effectum, ipſe euadet. i. erumpet, perueniet hodie. G. proſequitur ſermonem, quaſi alloquatur Phormionem. ſic. n. refert quaſi ſic fuerit cum eo locutus. G. an. i. verum tu Phor. dices dominum daturum pœnas. i. punitum iri, legibus. i. per leges, ſi eiecerit. i. exturbauerit illam è domo ſua. Iam id, quod dices. ſ. eum daturum pœnas eſt exploratum. i. certum, & bene prouiſum, ac cōſtitutum. Ea, aduerb. hortantis, vt potius velit componi omnia, ꝗ in contentionem deſcēdere, ſatis ſudabis. i. laborabis incaſſum, & quidem vehemēter ſi inceperis. i. ſi incipias litigare cum illo homine. ſ. domino meo, ea. i. tanta ipſe dominus eſt eloquentia. i. tantam habet eloquentiam, vel tanta eloquētia pollet, vel ea eloquentia eius eſt. i. talis eſt eius eloquentia, vt ea eloquentia ſint caſus nominatiui, verū. i. ſed, pone. i. finge, fac, eſto, ſit ita, ſane, vbi dicunt poſito caſu, eum dominum eſſe victum in cauſſa. i. eſto quod eſſet victus, attamen tandem. i. vt vno verbo dicam, quod ſentiores. i. negocium, capitis. i. vitæ eius, non agitur. i. non tractatur, ſed tātum res pecuniæ agitur, ita vt ſola eſſet mulcta pecuniaria. Poſtquam ſentio. i. percipio hominem Phormionem molliri. i. mitigari, molleſcere, & mollior fieri his verbis, quæ dixi inquam. i. dixi nunc ſumus ſoli. i. ſine arbitris. i. in hoc loco, eo. i. ea re. ſ. quia ſumus ſoli. dic quid velis dari tibi in manū. i. pecunia præſenti, vt herus deſiſtat. i. ceſſet, ſup ſedeat, his litibus. i. ab his iurgijs, & vt hæc puella faceſſat hic. i. diſcedat, recedat, abeat, hinc. i. ex domo heri. Faceſſo interdū ſignificat facio. Inde faceſſere negocium. i. exhibere ſolicitudinem & curam. Interdum ſignificat ire ad faciendum. Interdum ſignificat diſcedere, nam qui diſcedit ab aliquo loco, remotum ſe facit ab illo, e diuerſo facere huc, ſignificat accedere ad hunc locum, vt ſi diceretur, fac te huc, idem eſt ac ſi diceretur, accede huc, ideo fac te hinc, ſignat diſcede hinc,

ſicut

ſicut fac te huc ſignat huc accede, & quid inquam velis tibi dari, ne. vt nō, ſis moleſtus.i.vt nihil moleſtiæ hero afferas in his reb⁹. A. ſatis ne Dij ſunt propitij.i.benigne fauentes, ſecundi, q.d. non ne Dij ſunt illi multū benigni ac faciles, qui patiantur eū ita egregie mentiri, vel qui ſit ita animo quietus, nec (vt videtur) multis agitatus curis, videtur.n. nihil eſſe ſolicitus, qui talia & excogitat & recitando inſiſtit. G. Proſequitur inceptum ſermonem, nam ſat ſcio ſi tu Phormio dixeris aliquam partem boni & æqui.i. aliquid bona æquitate ſubnixum.i. aliquid quod vtile & honeſtū videatur, vt ille herus eſt vir bonus.i.iuſtus.i qua bonitate eſt vir ille, vel ꝓ ea bonitate qua eſt, ſeu quæ ſua viri eſt probitas, nō commutabis hodie tria verba inter vos.i. nō altercabimini diu ſimul vltro, citroꝗ; nā verba cōmutare eſt quod altercari dicimus, nam altercando vltro citroꝗ; verba coniectātur, & cōmutantur Dem. quis iuſſit te Getam loqui iſtæc cū Phormione? C. immo non potuit melius.i. aptius peruenirii, n verbo impersonali. eo, aduerbium ad locum.i. ad eum ſtatū, quo.i. ad quem nos volumus peruenire. A. occidi.i. perij. D. perga.i. perſeuera, proſequere loqui. G. at primo.i. in principio, homo Phor. inſaniebat.i. furebat, cū ei iſta dicerem. D. cedo.i. dic, quid poſtulat ut non ſit modeſtum, & vt puella faceſſat. G. petis quid poſtulet, poſtulat nimium.i. immoderatum precium, ſiue munus, videlicet tm̄ poſtulat quantum libuit ſibi. D. dic quid poſtulet. G. dicit furſitan ſe facturum ſi quis daret talentum magnū quod conſtat ex octoginta libris vt ſupra. D. immo hercle ſi quis daret ei malum.i. incommodū, aut ſupplicium, aut tormentum, h.d. indignatus, immoderatione petentis, q.d. ſe mali illi dare magnum, q tm̄ preciū vt.i. qualiter, quō interrogando, nihil pudet vel te vel illū hoc dicere ſupp. G. Quod.i. ſed. adeo.i. certe, dixi ei id, quod ſequitur, vel adeo.i. certe, hoc eſt ſup. quod dixi, quæſo.i. peto à te, quid pateres ſup. ſi ipſe herus locaret i. daret nuptui filiam ſuam vnicā.i. ſolam, reſpondebit ſup. quod paruī retulit.i. parum profuit, vel parum interfuit, ſeu parua fuit cōmoditas, non ſuſcepiſſe.i. non genuiſſe aliam, filiam, ſiue non habuiſſe aliam filiā præter vnicam, cum inuenta ſit alia propinqua, quæ petit dotem, qualis fuit Phanium, quæ per leges petit à cognato dotem, qua alicui poſſit locari, ergo ſic aſtrue, Inuēta eſt.i. acceſſit, emerſit in lucem vna cognata, quæ petat dotem, vt redeā.i. vt veniā, vt Cic. Ad Chryſippi laqueos reuertamur.i. veniamus, accedamus. vt accedam ergo ad pauca.i. ad ſermonem breuiuſculum, ac vt omittam ineptias.i. fatuitates. inconſiderata dicta illius, denique.i. poſt multa, hæc fuit poſtrema oratio eius.i. vltimus mecum ſermo, inquit.i. dixit, ſic. ego Phor. iam à principio volui ducere filiam amici vxorem.i. capere eam in vxorem, vt fuerat æquum.i. honeſtū, & æquitati congruum. Nam incommodum eius veniebat mihi in mentē, videlicet pauperem puellam dari.i. traduci, transferri ad diuitem maritum in ſeruitutem.i. in omnem ſubiectionem, qm̄ ꝓꝓ paupertatem vxor redditur magis obnoxia, & velut ſerua coniugi ſuo diuiti. ſic diues vxor contra. Sed vt nunc aperte fabuler.i. vernaliter loquar tibi, erat mihi opus illa vxore, quæ afferret aliquantum.i. dotem alicuius quantitatis, qui.i. vt, vel qui ſit ablatiuus.i à quo aliquanto, vel qui.i. vnde diſſoluerem.i. diuerſis ſoluerem ea quæ debeo, etiam ſi nunc Demipho vult dare tm̄ quantū accipio præſenti pecunia ab hac filia, quæ eſt mihi ſponſa.i. promiſſa, nullā filiam malim dari, mihi vxorem, q̄ iſtanc filiam amici. A. Antipho hæc ſolus loquitur, ego ſum incertus verum dicam hunc Getam facere id, quod facit ſtultitia.i. per ſtultitiam an malitia.i. per malitiam, & verum dicā eum facere id ſcientem.i. de induſtria, an imprudentem.i. per imprudentiam & inconſiderationem. D. Quia Geta dixerat Phor. dixiſſe ſibi fuiſſe opus vxore, quæ afferret vnde diſſolueret, quæ deberet, nunc per prouerbium loquitur Demipho. quid ſi animam debet.i. quid dicas ſup. vel cenſeas, vel eſt modus interrogandi, ſi Phor. debet non ſolum pecunias, ſed etiam vitam, animam enim pro vita intellige. G. Geta videns per illud prouerbium ſenem velle ſcire quidnam deberet, neque ita in obſcuro velle promittere ſe diſſoluturum debita, oſtendit, quæ ſint debita Phor. inquit, ager eſt oppoſitus pignori.i. oppigneratus, hoc eſt datus in pignus. ob.i. ꝓꝓ, decem minas.i. libras. D. Age age, hortantis eſt, iam.i nunc, ipſe Phor. ducat Phanium, ego dabo illas minas decem, & agrum repignerabo. G. Item.i. ſimiliter, ædiculæ.i. domuncula eius, ſunt datæ ſup. vel poſitæ pignori ob alias decem minas. D. hui, interiectio ridentis, vel indignantis, nimium. ſ. ſoluere 20. minas. C. Ne clama.i. noli clamare petito à me haſce 10. minas. G. Ancillula.i. parua ancilla, eſt emenda vxori, tum.i. deinde, opus eſſe ſupellectile pluſcula.i. paulo maiore, & ampliore, & numeroſiore.i. opus eſt paulo pluribus vtenſilibus. opus eſt inquam ſumptū ad nuptias faciendas, inquit Phor. ſane. in hac particula cōcedentis eſt, q.d. ſit ita vt vis, pone.i. ſupputa 10. minas his rebus.i. pro his rebus prædictis. ſ. pro ſupellectile pluſcula. D. proinde.i. pro hac re potius, ſcribito.i. ſcribat mihi ipſe Phor. ducentas vel ſexcentas dicas.i. cauſas, vel libellos & controuerſias. D. dica ſatis iam dictum eſt, nihilo do.i. nihil volo illi dare, ne.i. verum, ille eſt ſup. ita impuratus.i. impurus, improbus, immundus, inhoneſtus factus, vt etiā irrideat.i. illudat ſeniores. C. Quæſo.i. obſecro, tu modo.i tantummodo, quieſce.i. noli te turbare, ego dabo illas 10. minas, & ita erunt viginti, quas ſum daturos, fac vt filius tuus ducat illam. ſ. filiam meam, q̄ nos volumus eum ducere. A. Hei mihi.i. dolore afficior. ò Geta occidiſti me tuis fallacijs.i. aſtutijs & fraudibus. C. Ipſa puella eijcitur mea cauſa i. amore mei emittitur à domo fratris, vt filius eius ducat filiā meam, æquum eſt.i. iuſtum eſt, me amittere hoc.i. has 20. minas. G. Phor. inquit, in hæc verba, ò Get. fac me certiorem ſi parentes Antiphonis dant illā puellam mihi cū dote, vt amittam.i.à me reijciam, ac repellam hanc quæ iam mihi ſponſa eſt, ne ſim incertus, nam illi parentes eius conſtituerunt.i. deſtinauerunt dare mihi dotem. C. Iam.i. nūc, vel ſtatim accipiet promiſſam dotem, renūciet.i. ſignificet illis parentibus alterius repudium.i. recuſationē illius puellæ, ducat hanc puellam in vxorem. D. Quæ res.i. quæ dos male vortat illi.i. quæ in ſuam cōuertatur perniciē. C. Adeo.i. certe attuli nūc opportune.i. (quod dicitur) bene ad punctū, argentum mecum. ſ. fructum.i. redditum, quem prædia.i. poſſeſſiones vxoris meæ reddūt, vnde redditus. Lemni.i. in Lēno inſula, ſumam.i. impendā, inde ſumpetus, ſumā id argentum, dixero.i. dicam vxori meæ, cum quæret ſuas pecunias, opus eſſe tibi illis.i. te egere illis, & ita me tradidiſſe tibi eas mutuas.

Argumentum} Geta dolo extorquet argentū à ſenibus, & Antipho in metum cōijcitur, quæ eſt eius periculi epitaſis. {Cur non} Proſopopœia callide fingentis ſe ſedulo egiſſe cum Phormione. & totum principium comparatum eſt ad beneuolentiam, vt facilius obtineat quod intendit. {Daturū pœnas} Occupatio, & mox ſolutio à perſona. {Occidi} Tacita exclamatio perculſi ob dictum Chremetis. {Talentum magnum} 80. librarum erat, minus 60. {Ita vt æquom} Honeſta ratio à perſona. {Dica} Cauſa, actio. Et dicam ſcribere, eſt formulam intēdere, & certa lege agere apud iudicem. {Sexcentas} Prouerbialiter dictum eſt, pro, multas, ex vſu illorum temporum. LATO.

Expecto} Doloſi hominis & callidi ſimulatoris qui mendacijs & dolis rem ſuam agit, perfidiam, malitiam, improbitatem hęc ſcena exprimit. Ab his enim hominibus difficillime quiſpiam ſibi cauere pōt quia ſpe vtilitatis & amicitiæ fallere didicerūt, idq; non dolo tm̄ malo, ſed peſſimo. Et ergo bene Seru. iureconſultus, eiuſmodi dolum machinationem interpretatur, alterius decipiendi cauſa, cū aliud ſimulatur & aliud agitur. Labeo calliditatem, fallaciam, machinationem ad circumueniendum fallendum & decipiendum, dolum eſſe dixit. Sed quia pauci ſunt, in quibus non verſetur ipſe dolus, ideo boni per pauci ſunt, qm̄ bonus eſt, qui nemini nocet. {Mala gratia} Gratia ex hoc loco cognoſcitur eſſe ex ijs vocabulis, quæ à grāmaticis dr̄ media, hoc eſt quæ in bonam, & in malam partem interpretationē ſuſcipiūt. Eſt ergo mala gratia, quæ per ſimultatem, diſſidium & animorū contentionem ad finem perducitur, vt quoties in iudicio multis litibus res peraguntur, dicuntur mala gratia componi. {Fugitans litium} Nomen pro participio, hoc eſt qui iudicium ſubire non vult, contentiones forenſes detractat, & mauult diſpendium aliquod pecuniarium incurrere, q̄ dubium litis euentum experiri. {Præcipitem hanc daret} Ex ædibus eijceret. {Dij ſunt propitij} Hoc eſt dubito, an furioſus ſit, num q; illi mentem dij ademerint. {Tria non commutabis} i. via tribus verbis ages. PATR. MANS.

Carmina ſunt trimetra iambica. In 3. verſu Huius diſſyll. eſt. In 9. m, non eliditur in Circum. In 14 Eius diſſyll. In 18. ſ, eliditur in Herua. In 20. creticus eſt loco tertio. In 21. d, eligitur in Quid, niſi bacchium loco primo conſtituamus. In 26. Eius monoſyl. In 28. ſ, eliditur in Sumus, & creticus eſt loco quinto. In 33. vel Vt à ſuperiore carmine eliditur, eliſo ſ, in Dixeris, vel eſt bacchius loco primo. In 37. At initio legēdum, non A. In 40. Ei diſſyl. & in proximo Suam diſſyll. In 43. vel bacchius eſt loco primo, vel legēdum Ad pauca vt redeam, & Illius triſſyl. eſt, & in 44. Eius monoſyl. Ita in 47. in 50. Ac, pro Et, legendum. Nam Debeo primam producit. In 54 ſ, eliditur in Incertus, & in 55. in Oppoſitus. Et in 56. Ob eliditur ab ſuperiore verſu. Et in 57. Hui diſſyl. Et in 58 Te corripitur, nō eliditur. In 59. bacchius eſt loco quarto. ſi quidem Ancillula hypocoreſticos recte legitur 60. Don. videtur legiſſe ad hunc modum. GLAR.

Supellectile opus eſt, & ſumptu ad nuptias.

Alioqui, vt vulgo legitur, ſ, in priore Opus eliditur. In 62. Iam tollitur meo quidem iudicio, & creticus loco ſecundo. In 67. vel Mea monoſyl. vel bacchius eſt loco primo. In antepen. legēdum Mecum ante Argentum.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Obiurgat Antipho Getam, cuius opera ſe in periculum veniſſe putat ſine extrudatur coniunx. Idem ab eodem placatur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Hic Antipho plane perturbatur, in Getam ſtomachatur, debacchaturq́; vtpote qui ſibi, vt putat, ex re ferme tranquilla, turbulentiſſimam reddiderit, tandem tamen miris ipſum perſuaſionibus Geta demulcet, & placabiliorem efficit. ADDITIO. Ad intelligentiam illius Getæ dicti in calce huius ſcenæ poſiti. Quot res poſt illa &c. Attende in primis, Getam, per totam Comœdiam à Poeta introduci calidiſſimum & verſipellem, qui pallium ad omnem ventum flectere nouit, is nunc Antiphoni perſuadet ob huiuſmodi portenta in auſpicandis nuptijs incidentia, eas nuptias facile poſſe, ſi non euitare ſaltem, dum argentum à ſenibus emungatur, protelare. Ater alienus canis, hoc funeſtas fore nuptias portendebat anguis per impluuium decidens de tegulis, intoxicationem: gallina canens vxorem marito ſuperſtitem fore. Ariolus eſt, qui diuina quadam mente vaticinatur, dictus quaſi fariolus à fando. Haruſpex ab haruga, id eſt ab hoſtia nominatur. Ante brumam &c. Hic deridet poeta dierum obſeruatores, & ſuperſtitioſos.

Senarij.

ANTIPHO, GETA.

GETA. G. hem. A. quid egiſti? G. emunxi argento ſenes.
A. Satin' eſt id? G. neſcio hercle: tantum iuſſu' ſum.
A. Eho verbero, aliud mihi reſpondes, ac rogo?
G. Quid ergo narras? A. quid ergo narrem? opera tua ad
Reſtim mihi quidem res rediit planiſſume:
Vt te quidem omnes dij, deæq́; ſuperi, inferi
Malis exemplis perdant. hem, ſi quid velis,
Huic mandes, qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.
Quid minus vtile fuit, quam hoc vlcus tangere,
Aut nominare vxorem? iniecta eſt ſpes patri,
Poſſe illam extrudi. cedo, nunc porrò Phormio
Dotem ſi accipiet, vxor ducenda eſt domum:
Quid fiet? G. enim non ducet. A. noui: ceterum
Cum argentum repetent, noſtra cauſſa ſcilicet
In neruom potius ibit. G. nihil eſt Antipho,
Quin male narrando poſſit deprauarier.
Tu id, quod boni eſt, excerpis: dicis, quod mali eſt.
Audi nunc contra iam. ſi argentum acceperit,
Ducenda eſt vxor, vt ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandis nuptijs,
Vocandi, ſacrificandi dabitur paullulum:
Interea amici, quod polliciti ſunt, dabunt:
Id ille iſtis reddet. A. quamobrem? aut quid dicet? G. rogas?
Quot res? poſt illa monſtra euenerunt mihi:
Introijt in ædes ater alienus canis:
Anguis per impluuium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus,
Haruſpex vetuit ante brumam aliquid noui
Negocij incipere, quæ cauſſa eſt iuſtiſſima.
Hæc fient. A. vt modo fiant. G. fient: me vide.
Pater exit: abi, dic, eſſe argentum, Phædriæ.

DON. EMVNXI argento ſenes} Mire, cum econtrario dicatur emunctus homo, elegans & facetus, vt Horat. de Luc. Emunctæ naris, inquit. {Satin' eſt id?} Hoc eſt, id ne tibi videtur ſatis eſſe ad miſeriam meam? An quaſi ironicos dicit, vt dicere ſolemus, Bene habet nunc, aut, Feciſti certe quod debuiſti. Ideo autem ſubambigue locutus eſt, vt nequaquam poſſet alter interpretari à Geta, qui reſpondebit, Neſcio hercle, tantum iuſſus ſum. {Vlcus tangere} Prouerbiale, non ironicos dixit. {In neruum potius ibit} Decipiet, à prouerbio tracto à ſagittarijs, cum vi, conatuq́; tendentes arcum non inuolatum teli, ſed in ruptione nerui decipiuntur. {Tu id, quod boni eſt, excerpis} Honeſte excerpis dixit & a- ende quemadmodum dicat excerpi bona, quibus non vtatur. {Ante brumam} Ante triſtis homines Terentius, quibus religio ſit aggredi negocium aliquod diebus decreſcentibus. {Gallina cecinit} Obſtetricum eſt, in qua domo gallina canat, ſuperiorem marito eſſe vxorem. {Interdixit hariolus} Hariolus eſt, qui diuina vi mente vaticinatur, dictus hariolus, quaſi fariolus, à fari & à fando. H enim pro F, & item F pro H, in multis locutionibus miſcebantur. An ab halando? nam halitu ſolent excludere velut mortalem animam, vt diuinam recipiant. vnde & vocem eiuſmodi dabant, quæ eſt OE, quod OE ſonus exhalandi vim præſtant. {Ante brumam} Quod ante brumam dies decreſcere incipiunt. {Haruſpex vetuit} Haruſpex, ab haruga nominatur. nam haruga dicitur hoſtia, ab hara in qua concluditur & ſeruatur. hara autem eſt, in qua pecora includuntur. Plaut. Ruſticus hircus, hara moſtellaria. {Fient: me vide} Reſpice vultum meæ fiduciæ. ſic Græci, ut ſi dicat Latine, & quidem quia nullum periculum eſt. {Me vide} Quia in re promittit, & interponit ſuam fidem, quod nos dicimus, Me ſpectes. {Vale} Reſpice.

GVID. GEte, &c.} Hic Antipho totus perturbatus Getam alloquitur, ſuper eo quod fecerat, accidentem ſentitur ipſi Antipho à ſeruo Geta. A. O Geta, vocatiuus eſt. G. Hem, interiectio animaduertentis. A. Quid eſt Get. emunxi. i. emunctus, purgaui ſenes, Demiphonem, & fratrem argento. Inde dicitur emunctus homo dictur elegans & facetus. A. Dic alterum id, Quod tu egiſti eſt ſatis rectum ſupp. vel recte factum. G. Hercle neſcio an ſit ſatis rectum, ego, iuſſus ſum facere tantum. i. duntaxat hoc. i. extorquere pecunias. A. Eho, admonentis interiectio, & excandeſcentis, ò verbero. i. digne verberibus multis, & declinatur verbero verberonis, reſpondes mihi aliud, ac. i. quam rogo. i. peto. G. Ergo quid narras? A. Petis ſup. quid ego narrem? quidem. i. certe. res. i. negocium, redit mihi planiſſime. i. redibit mihi manifeſtiſſime, ad reſtim. i. ad ſuſpendium. i. ad chordam, quæ mihi parem ſuſpendium. Nam reſtis chorda eſt, q. d. res tota eo redacta eſt, vt de ſuſpendio poſſim cogitare, & quidem tua opera. i. tua induſtria & tuo facto, vt. i. vtinam. Dij & Deæ omnes tam ſuperi. i. cœleſtes, quam inferni. i. infernales perdant. i. deſtruant te, exemplis malis. i. in exempla aliorum, quæ ſint tibi male & noxia hem, interiectio dolentis vel indignantis, mandes. i. committas, per ironiam huic Getæ, ſi quod habeas ſup. quod velis curatum. i. quod velis factum eſſe recte. i. vt decet. mandes ergo huic, qui auferet. i. abducat te. ad ſcopulum. i. editum ſiue eminentem locum, vnde te des præcipitem, vel in ſcopulum. i. in tempeſtatem & perturbationem ac periculum, nam ſæpe in ſcopulis. i. rupibus marinis acutis naues periclitantur. è tranquillo. i. ex quieto loco & ſtatu, quid fuit minus vtile. i. inutilius. quam tangere. i. attingere, contrectare. hoc vlcus. i. hunc locum noſtræ materiæ periculoſum & lædentem, ſi tangatur ſicut vlcus, eſt enim dictum prouerbiale, aut quid fuit vtilius, quam nominare vxorem. i. facere mentionem de illa ſpes. i. expectatio eſt iniecta. i. indita patri, illam vxorem poſſe extrudi. i. expelli à viro cedo. i. dic. porro. i. deinde. ſi nunc Phormio accipiet dotem. vxor eſt ducenda domum. i. in domum iure matrimonij, quid fiet tunc. G. Enim. i. certe Phormio non ducet eam. A. Noui. i. ſcio, ceterum. i. ſed. cum ſenes repetent argentum, ſcilicet. i. certe, potius ipſe Phormio ibit in neruum. i. nimis conando decipietur noſtra cauſa, more illius ſagittarij, qui magno conatu tendens arcum ſæpe neruum frangit, & ita ſuo impulſu fruſtratur ac decipietur, vel ibit in neruum poteſt capi pro conijcietur in vincula, & in carcerem potius detrudetur noſtre cauſa. G. O Antipho nihil eſt quin. i. quod non, poſſit deprauari male narrando illud. ſ. peruertendo veritatem, tu excerpis. i. extrahis, euellis, extorques, elicis id, boni, quod eſt in hac re, & dicis id mali quod in ea re eſt nunc, iam audi contra. i. viciſſim id quod ſum dicturus, ſi Phor. acceperit argentum, vxor eſt ducenda vt ais, concedo tibi fateor, hoc eſt tibi aſſentior quidem. i. certe, ſpatium tandem vocandi ad nuptias, & ſacrificandi pro nuptijs, vt res proſpere cedant, dabitur paululum nuptijs apparandis. i. ad apparandas nuptias. Interea dum hæc agentur amici Phæd. dabunt argentum, quod. ſ. ſe daturos polliciti ſunt. i. promiſerunt. Ille Phor. reddet id argentum iſtis ſenibus. A. Quamobrem. i. quare reddet, aut quid dicet illis, quare. ſ. non ducat. G. Rogas. i. inquiris tu dicet ſup. hoc quod ſequitur, quod res, q. d. multa euenerunt mihi poſt illa monſtra. i. poſt illa prima auſpicia pro nuptijs captata, in quibus captandis apparuerant monſtra. hæc ſunt illa quæ euenerunt, alienus canis, i. non noſter pater. i. niger, introiuit ædes noſtras. i. in domum noſtram. anguis. i. ſerpens decidit. i. deorſum cecidit per impluuium. i. per locum non coopertum in medio tecti. Eſt enim impluuium (ait Varro) id quod relictum erat in medio tecti, vt lucem caperet deorſum, quo impluebat. dictum vtique à pluuia. Anguis itaque decidit de tegulis per impluuium. gallina cecinit, hariolus. i. diuinator interdixit. i. prohibuit ne ducerem vxorem, hariolus eſt qui diuina mente vaticinatur dictus quaſi fariolus, à faris & à fando, aut ab halendo, nam halatum ſolent excludere velut mortalem animam, vt diuinam recipiant, vnde & vocem huiuſmodi dabant, quæ eſt

quæ eſt hoc ꝙ hoc ſolum exhalandi vim pręſtat. haruſpex. i. inſpector hoſtiarum & diuinator. i. extis earum. nam haruſpex dicitur ab haruga. i. hoſtia, cuius inſpiciebatur exta, quæ haruga dicitur ab hara, in qua cõcluditur & ſeruatur hoſtia. Hara enim eſt ſtabulum in quo pecora includuntur. haruſpex ergo vetuit incipere aliquid noui negocij, ante brumam. i. aņte ꝙ dies decreſcere incipiãt bruma dicitur illa pars hyemis, in qua dies ſunt breuiores à bromio. i. à breuitate dierũ, quæ cauſa. i. excuſatio, vel quæ occaſio nõ ducendi vxorem eſt iuſtiſſima. i. digna quæ admittatur, hæc dixi fient. An vt. i. vtinam fiãt modo. G. Fient ſine dubio, vide me. i. aſpice vultum meũ fiduciam, pater tuus exit, abi. i. diſcede. dic Phædriæ argentum eſſe inuentum, vt bono animo ſit.

LATO. Argumentum} Expoſtulatio Antiphonis cum Geta, & mox confirmatio. {Ad teſtim} Dictum deſperantis, & eſt prouerbium. {Vlcus tangere} Prouerbium de eo qui importuna mentione alicuius rei offendit. {Monſtra} Proſopopœia ſictæ cauſantis omnium dicacitatem, & eſt faceta irriſio eorũ qui ſe huiuſmodi ſuperſtitionibus alligabant. {Ante brumam} Diebus decreſcentibus, qui religioſi habebantur.

PATR. MARS. Geta} Hariolos & haruſpices qui ex rebus cõtingentibus & caſualibus, ſiue à fortuna pendentibus aliquid certi & conſtituti cõſtituunt, deridet hæc ſcena. Et merito ſanè ſuperſtitioſos iſtos impoſtores inceſſunt omnes, nam ſi ad illorum obſeruationes vitam degeremus, fieri non poſſet, vt vnquã tranquilla mente & ſedato animo pedem extra limen proferemus. Ad reſtim res redijt, hoc eſt, ad laqueum. Nam amatores qui non poſſent amatis compotiri, propter amoris impatientiam, laqueo vitam deponere ſolent. {In neruum potius ibit} Hoc eſt ad incarcerandum ſe committet. Monſtra ſunt, quæ aliquid portendunt, & plerũque malũ, vnde quis dira ominari poſſit. {Introijt in ædes} Ex ſuperſtitione veterum hoc dicit, nam his de cauſis, nuptiæ ne fieri poſſent, prohibebantur. Et alienus canis intrans ædes, ſignificabat adulterum, qui lectum connubialem conſpurcaret. Anguis per impluuium immiſſus, veneni præparationem, quod alteri coniugatorum alter exhiberet, gallina canens, maritum perditurum imperium virile, & iuſſibus vxoris auſcultaturum.

GLAR. ET hi verſus ſunt ſenarij, vt prioris Scenæ. In verſu ſecũdo ſ eliditur in iuſſus. In 5. Ad eliditur ad ſuperius carmen. In 6. vel Deę monoſyllabum eſt, vel amphibrachys loco quarto. In 8. vel d, in Quod eliditur, vel bacchius eſt loco tertio. Itam 13. vel legendum,

Quid fiet. G. Non ducet enim.

vel bacchius eſt loco tertio. In 22. carmen ita auctore Ioan. legendum, quæ lectio placet,

Interea quod ſunt polliciti argentum, dabunt,

Et Amici intelligitur, quod aliquis inſulſit, explere cupiens ſententiam. In 26. creticus eſt loco quarto. Multa ſcio eſſe hic effugia, ſed quæ vehementer diſplicent.

ACTVS IIII. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

Colloquuntur ſenes de tradendo Phormioni argento. Chremes Demiphonem inſtigat vt argentum ſoluere feſtinet.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena Demipho Chremetem conſulit, quanam via tutiore pecunias Phormionis tradat, ne, vt callidus eſt, poſtea acceptum neget.

Iambici quadrati Acatalectici.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

QVIETVS eſto inquam: ego curabo, ne quid verborum duint.
Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi teſtes adhibeam,
Cum dem: & quamobrem dem, commemorabo. G. vt cautus eſt, vbi nil opu'ſt.
C. Atqui ita opus eſt facto: at matura, dum lubido eadem hæc manet.
Nam ſi altera illa magis inſtabit, forſitan nos reijciat.
G. Rem ipſam putaſti. D. duc me ad eum ergo. G. non moror. C. vbi hoc egeris,
Tranſito ad vxorem meã, vt conueniat hanc prius, quàm hinc abit.
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne ſuccenſeat,
Et magis eſſe illum idoneum, qui ipſi ſit familiarior;
Nos noſtro officio nihil egreſſos eſſe, quantum is voluerit.
Datum eſſe dotis. D. quid, malum, tua id refert? C. magni Demipho.
D. Non ſat, tuũ officiũ te feciſſe, ſi non id fama approbat?
C. Volo ipſius quoq; volũtate hoc fieri, ne ſe eiectã putet.
D. Idem ego iſtuc facere poſſum. C. mulier mulieri magis congruet.
D. Rogabo. C. vbi nunc illas ego reperire poſſim, cogito.

DON. QVIETVS eſto inquã, ego curabo} Quietus. i. ſecurus. ab eo quod præcedit, id quod ſequitur. {Vt cautus eſt, vbi nil opu'ſt} Conſulit, inquit, quemadmodum detur, vbi omnino dare non debuerit, ſi quidem argentũ Phædriæ ſub nomine Phormionis {Dum ludibo eadem hæc manet} Bene libidinẽ poſuit pro voluntate hominis incerti ac leuis. {Forſitan nos reijciat} Mulierem. ſ. An vere nos. i. negociũ & cõditionem? {Rẽ ipſam putaſti} Pro diſputaſti modo. {Quid, malũ, tua id refert?} Malum, interiectio, & eſt ordo. {Quid tua id refert. C. magni Demipho} Nota cãſum contra Quid refert, non ad quid relatum. Et quære quo dicatur, Quid mea, quid tuã. an deeſt Ad: vt ſit, ad mea, aut ad tua? {Reperire illas} Filiam & vxorem.

GVID. Quietus, &c.} Hic Demipho cõſulit, qua via certiore Phormioni tradat ſuas pecunias. D. inquã. i. dico tibi Chremetis. eſto. i. ſis, quietus. i. ſecurus, ſine ſolicitudine. ego curabo. i. efficiam. ne quid verborũ. i. ne aliquas deceptiones Phormio, & ſui fautores. duint. i. dẽt. Dare enim verba decipere eſt, ego nunquam amittam à me. i. non patiar exire è manibus meis hoc argentum, temere. i. inconſulte. nã amitto hic ponitur quaſi pro à me emitto, nunquam ergo amittã. quin. i. ꝙ non adhibeam. i. aduocem mihi teſtes, cui dem. i. tradam hoc argentũ, & cõmemorabo i. faciam mentionem, quamobrem. i. qua ratione & occaſione dem illud argentum. G. vt. i. quantum Demipho eſt cautus. vbi nihil. i. non eſt opus ſup. eſſe cautum, nam potius deberet eſſe cautus in non dãdo & in agnoſcendo fallaciam. C. Atque opus eſt facto. i. facere ita vt dicis, at matura. i. feſtina cum maturitate, dũ. i. quãdiu, hæc libido. i. hæc voluntas hominis incerti & leuis, manet eadem. i. in eodem tenore. nam ſi illa altera, q̃ dicit ſibi ſponſam, magis inſtabit. i. vrgebit inſtãtius, forſitan eijciat. i. repellat nos. i. noſtrum negocium, & noſtrã conditionem, ſeu pactionem. G. putaſti. i. diſputaſti, dicitur Don. i. cõſideraſti rem ipſam. i. id quod eſt. D. Ergo Get. duc me ad eum Phor. G. non moror. i. non ſum in mora, vel in me mora non eſt. C. vbi. i. poſtquam egeris hoc. i. dederis Phormioni argentum præſentibus teſtibus, tranſito. i. transfer te ad vxorem meam, vt conueniat. i. alloquatur hanc vxorem Antiph. priuſquam abit. i. diſcedit, hinc. i. ex hoc loco. Dicat vxor mea nos, te & me dare eam nuptũ. i. collocare in matrimonium Phormioni, dicimus dare nuptum & dare venũ, vbi do ponitur cum primo ſupino, ſed hoc nõ ſæpe ſit. Et dicat ne ſuccenſeat. i. iraſcatur illum Phormionem eſſe magis idoneũ, qui ſit familiarior ipſi puellæ, dicat inquã nos nihil. i. in nullo egreſſus eſſe noſtro officio. i. diſceſſiſſe à noſtro officio, vel prætergreſſos eſſe noſtrum officium, dicat inquam tm̃ dotis datum eſſe, quãtum is. Ph. voluerit. D Quid malũ id refert tua. i. (quod dici ſolet barbare) ꝙ malæ gratiæ habes tu agendum de hoc, nã id refert mea, ſignificat illud ad me ſpectare, malum aũt illic interpoſitũ eſt interiectio, ꝙ plerunque in noſtro ſermone põt congruere, vt cum dicunt, Quid malæ gratiæ talibus rebus te immiſces, dicẽdum eſſet, Quid rebus malum id genus te interponere iuuat. C. O Demipho id magni refert ad noſtra. i. illud multum ſpectat ad nr̃am honeſtatem. D. Non ſat eſt. i. non ſufficit feciſſe officium tuũ, ſi fama non approbat. i. cõfirmat id quod feciſti. C. Volo quoque. i. e. iam, hæc. i. hanc ſeparationem, fieri voluntate ipſius puellæ, ne. i. vt non, prædicet. i. aperte iactet ſe eſſe eiectam à nobis. D. Ego poſſum facere iſtud idem ꝙ vis à tua vxore effici. C. Mulier magis congruit mulieri, q̃ vir. D. Rogabo vxorem tuam, vt id faciat. C. Ego cogito vbi ego, nunc poſſim reperire illas. ſ. filiam & aliam vxorem, quæ venit à Leno.

LATO. Argumentum} Defertur argẽtum ad Phorm. & ordo procedit ad Cataſtrophen. {Duint} Pro, dent vetuſte. {Si altera} Quã finxit Geta. {Et magis} Perſuaſio à perſona. {Malum} Interiectio. {Volo} Vrget Chremes occaſionem futuræ ſuæ perturbationis ad vxorem.

PATR. MARS. Quietus eſto} Nemini eſſe fidendum nec cuiquam quidquã credi, aut perſolui debere ſine teſtibus, chirographis & alijs certis rationib', docet hæc ſcena. Quare, vt Ariſt. ait, recte, pręcepit Heſiodus, vt ſi vel fratri noſtro quidquã ſumus credituri,

crederuri, teſtes adhibeamus, ne creditum abneget, Nam fides, vt vulgo dicitur, de terra abijt.

GLAR. IAmbici ſunt tetram. acat. In 5. verſu vel Reijciat legendũ, vnico i, in ſecunda ſyllaba, vel Reijciat triſſyllabum. In 7. Meam, poſt Vxorem non eſt omittendũ. Et ſeptimo loco vel bacchius eſt, vel Priua monoſyllabon, & loco vltimo, vel tribrachys loco iambi, vel Abeat eſt diſſyllabũ. In 11. amphibrachys eſt loco quarto. neque enim Tua monoſyllabũ fecerim, cum trochęus ita eueniret in carmine iambico, Nec einſmodi carmen excuſare aliter poſſum. In 12. vel bacchius eſt loco ſecũdo, vel creticus loco quinto, Tuum monoſyllabum, vel Id ante Si ponendũ, vt habent quidam lib. in tertiodecimo, Ipſius diſſyllabũ eſt, & vel Fieri Monoſyllabum, vel Dicet pro Prędicet legendum, vtrunque à Dico as, primæ coniugationis. In penultimo ſ, in Magis eliditur.

ACTVS V, SCENA I.

ARG. ADR. BARL.

Hæc ſcena continet mutuam agnitionem Sophronę nutricis & Chremetis. Chremes ex eadem nutrice diſcit filiam ſuam Phanium nuptam eſſe Antiphoni quæ res ingentem & lætitiam adfert, cauet item ne vxori res ſciſcat ſua.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena Sophronæ nutricis, & Chremetis, qui Stilphonem ſe nominarat, mutua continetur cognitio. Deinde ex eadem nutrice audit, quemadmodum filia ſua Phanium Antiphoni ſit nupta, ex qua re ingenti gaudio afficitur, cauetque, ne id ſua vxor quoquo pacto reſciſcat.

Octonarij, in quibuſdam penultima longa, & interdum Iambici Trochaicis mixti. Dimeter vnus.

SOPHRONA, CHREMES.

QVid agam? quem amicum inueniã mihi miſera? aut cui conſilia
Hęc referam? aut vnde nunc mihi auxiliũ petam? nam vereor,
Hera ne ob meum ſuaſum indigne iniuria afficiatur:
Ita patrẽ adoleſcentis facta hæc tolerare audio violenter.
C. Nam quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa eſt meo?
S. Quod vt facerẽ, me egeſtas impulit, cũ ſcirem infirmas
Haſce eſſe nuptias; vt id conſulerem, interea vita
Vt in tuto foret. C. certe edepol, niſi me animus fallit,
Aut parum oculi proſpiciũt, meæ nutricem gnatæ video,
S. Neque ille inueſtigatur. C. quid agam? S. qui eſt eius pater. C. adeon',
An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognoſco? S. quòd ſi eum nunc
Reperire poſſim, nihil eſt, quod verear. C. ea ipſa eſt. colloquar.
S. Quis hic loquitur? C. Sophronia. S. & meum nomen nominat? C. ad me reſpice.
S. Dij obſecro vos: eſt ne hic Stilpho? C. non. S. negas?
C. Concede hinc paululum à foribus iſtorſum ſodes Sophrona.
Ne me iſtoc poſthac nomine appellaſſis. S. quid? non is obſecro es,
Quem ſemper te eſſe dictitaſti? C. ſt. S. quid has metuis fores?
C. Concluſam hic habeo vxorem ſæuam: verum iſtoc de nomine
Eo paupertate olim dixi, ne vos forte imprudentes foris
Effutiretis, atque id porrò aliqua vxor mea reſciſceret.
S. Heu iſtuc pol nos te hic inuenire miſeræ nunquam potuimus.
C. Eho dic mihi, quid tibi rei eſt cum familia hac, vnde exis? aut vbi
Illæ ſunt? S. miſeram me. C. hem quid eſt? viuunt ne? S. viuit gnata,
Matrem ipſam ex ægritudine miſeram mors cõſecuta eſt.
C. Male factum. S. ego autem, quæ eſſem anus deſerta, egens, ignota,
Vt potui virginem nuptum locaui huic adoleſcenti,
Harum qui eſt dominus ædiũ. C. Antiphoni ne? S. hem iſti ipſi. C. quid?
Duas ne is vxores habet? S. au obſecro, vnam ille quidem hanc ſolam.
C. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? S. hæc ergo eſt. C. quid ais?
S. Compoſito eſt factũ, quo modo hãc amans habere poſſet
Sine dote. C. dij voſtram fidem, quàm ſæpe forte temere
Eueniunt, quæ non audeas optare? offendi aduenıens,
Quicum volebam, atque vt volebam, collocatum filiam,
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operã, vt fieret,
Sine noſtra cura maxuma, ſeu cura hæc ſola fecit.
S. Nunc quid facto eſt opus, vide. pater adoleſcẽtis venit,
Eumq; animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. C. nihil pericli eſt.
Sed per deos atque homines, meam eſſe hanc, caue reſciſcat quiſquam
S. Nemo ex me ſcibit. C. ſequere me: intus cetera audies.

DON. AVDIO violenter} Quod græci dicunt ἀκούω. § Nã quæ hæc eſt anus} ἀναστροφή, vt Nam quis te iuuenum confidentiſſime. Sed figura hæc apta commotis eſt aliqua re noua. § A fratre} Pro à domo fratris. vt. iam proximus ardet Vcalegon. § Egeſtas me impulit} Venialis ſtatus. § Interea vita vt in tuto foret} Compenſatiua qualitas. § Niſi me animus fallit, aut parum oculi proſpiciunt} Docte. nam viſa, vel corporis, vel animi ſunt, hoc eſt rationis, vel ſenſus. § Meum nomen} Mire ſuũ nomen illa agnoſcit, hic diſſimulat. § Paululum iſtorſum} Nunc iſtorſum aduerbium eſt loci, alias nomen. § Quem ſemper te eſſe dictitaſti} Eſſe pronominari, antiquorũ more dixit. § Concluſam hic habeo vxorem ſæuam} Illaturus ſæuam, bene concluſam prætulit, vt ſi diceret, feram. § Effutiretis} Eloqueremini, euacuaretis, exinaniretis. ab eo quod eſt effundere. Tranſlatio eſt à vaſe, futili nomine. quod patulo ore, fundo acuto inſtabile, nihil prorſus continet vnde futilis dicitur eiuſmodi, vt nihil intra ſe contineat, & ſemp inanis ſit. § Ex ægritudine} Infirmitate ac morbo. § Ex ægritudine miſeram mors conſecuta eſt} Bene moderatus eſt, vt neque nimis ægre ferat, neque rurſum ἀπαθής ſit. Et hæc eſt οἰκονομία, ne in eadem vrbe duæ vxores. plus mali ex ſolicitudine afferant Chremeti, q̃ ex alterius morte triſtitiæ. Neque in comœdia poſſunt piorũ miſerabiles mortes eſſe, ne res in tragœdiã trãſeat. § Deſerta, egens, ignota} Singula pronuncianda ſunt argumenta enim hęc ad venialem ſtatum proferuntur. Compoſitio factum eſt} Sic veteres, nos, ex compoſito. vt, Compoſito rumpit vocem, & me deſtinat aræ. § Quæ non audeat optare} Pro, quæ non audeat quis. vt, Facile pro eunucho probes. § Offendi adueniẽs} Pro cum aduenıſſem vt, Ipſe nemus linquens patrium ſuaq; arua Latinus. quia Latina lingua deficit hac declinatione. § Hæc ſola fecit} Si Hic legerimus, Antiphonem intelligimus, ſi Hæc, Sophronam. § Sed per deos} Adiurationis genus eſt.

GVID. QVid, &c.} Hic continetur nutricis agnitio facta à Chremete & contra agnitio Chr. à nutrice. S. Quid agam? quem hominem ego miſer inueniam amicum mihi, aut cui referã. i. recitabo hęc conſilia. i. hæc ſecreta, & arcana, ſeu propoſita incepta cõtra heram meam, aut vnde petam auxiliũ mihi, nam vereor, ne. i. quod hera. i. domina. ſ. puella vxor Antiphonis, afficiatur iniuria, indigne. i. turpiter indecẽter, inhoneſte, ob. i. pp meum ſuaſum, hic ſuaſus quartæ inflexionis. i. pp meam ſuaſionem & meum conſilium, ita i. adeo violenter audio patrem adoleſcentis. ſ. Dem. tolerare facta. i. nuptias ſic contractas. C. Quænam. i. quæ eſt anus. i. vetula, exanimata. i. perturbata, commota, perterrita, quæ modo. i. paulo ante egreſſa eſt. i. exiuit, à fratre. i. à domo fratris. S. Pergit non videns Chremetem, quod vt facerem. i. vt ſuaderẽ eas fieri nuptias, egeſtas. i. neceſſitas, impulit. i. mouit me, cũ ſcitam haſce. i. tales nuptias, eſſe infirmas. i. non ſtabiles, neque firmas. & impulit me, vt conſulerem. i. ſuaderem, id. i. nuptias fieri ad hunc finem, vt interea. i. quandiu, quæreretur pater, vita. i. honeſtas vitæ puellæ foret. i. eſſet, in tuto. i. ſine periculo. C. Certe Aedepol, iurãtis eſt, niſi animus fallit me; aut niſi oculi mei parum proſpiciunt. i. à longe videnc parum recte, video nu-

tricem

tricem meæ gnatæ.i.meæ filiæ. S. Neque ille.ſ.qui eſt pater eius non inueſtigatur.i.inueſtigando non inuenitur. C. Quid agam? S.Cõtinuat quod inceperat,diceret.n.neque inueſtigatur,& ſubdit,qui eſt pater eius. C. Adeon'.i.vtrum adeo,eam.i.eo ad eã,an maneo,dum.i.quouſque magis.i.amplius,cognoſcã illam, quæ loquitur. S. Quod.i.ſed ſi nunc poſſim reperire eum patrem . nihil eſt quod verear. C. Ea ipſa eſt nutrix filiæ, colloquar.i.cum ea loquar. S. Quis loquitur hic? C. Sophrona. S. Et quis hic nominat nomen meum? C. Reſpice.i.retro aſpice ad me. S. O Dij obſecro vos.ne.i.vtrum hic homo eſt Stilpho,alio nomine Chremes? C. Non eſt Stilpho. S. Negas eſſe Stilphonem? C. O Sophrona concede.i.cõfer te.diſcede ſodes.i.ſi audes.hinc à foribus vbi tu es. iſtorſum.i.verſus iſtam partẽ.ne appellaſſes, pro ne appellaueris, tempus pro tempore, poſthac.i.poſt hoc tẽpus iſto nomine Stilphonis. S. Quid.i.cur.non te appellem? obſecro Stilpho, non es ille quem dictitaſti.i.frequẽter dixiſti eſſe. C. Eſt.i.Stilpho eſt ia quẽ eſſe dictitauit. S. Quid.i.cur metuiſti has fores, à quibus iubes me diſcedere? C. Habeo vxorem cõcluſam.i.clauſam ſe continentem hic in illis ædibus,ſæuam.i.terribilem. Verũ.i.ſed dixi.i.mentionem feci.olim.i.multo ante . peruerſam.i.male & falſo de hoc nomine Stilphonis eo.i.ea re,eam ob rem.ne forte vos effutiretis.i.eloqueremini,effunderetis,euacuaretis, narraretis.imprudentes.i.per imprudentiã.foris.i.in lucem,extra pectus,atque ego eo dixi,ne porro.i.deinde,poſtea.vxor mea reſciſceret.i.ſciret.id, id eſt,fictionem meã.aliqua.i.aliquo modo. aliqua via, ſeu ratione,vel aliqua.i.per aliquam ex nobis . Effutire ſignificat effundere,& tranſlatio à vaſe futili quod patulo ore,fundo acuto inſtabile nihil per ſe continet. S. hem,interiectio dolentis,vel indignantis. Iſtoc.i.iſta re,ſiue propter iſtam cauſam, quia timebas ne effutiremus foris.Pol,iurantis eſt, nos miſeræ.i.infelices nunquã potuimus inuenire te hic. C. eho,interiectio correpti timore nouo. dic mihi quid rei eſt tibi.i.q̃ rem.i.quod negociũ habes,ſiue commercium cum hac familia,vnde.i.à qua familia. tu exis.i.egrederis,aut dic mihi vbi ſunt illæ.ſ.mater & filia. S. me miſerã.i.ò me infelicem vox exclamantis. C. Hem, dolentis quid eſt p.p quod ita exclamans.ne.i.vtrum. viuunt. S.gnata.i.filia viuit,mors conſecuta eſt matrem ipſam miſerã. ex ægritudine.i.ex infirmitate, ac morbo. C. male factum eſt ſup.i.infeliciter accidit. S.ſed ego Sos.quæ eſſem anus.i.annoſa.deſerta derelicta, deſtituta auxilio. egens.i.egena.ignota.i.alienigena,incognita, locaui nuptũ.i.dedi nuptui virginem hui adoleſcenti, qui eſt dominus harum ædium. C. ne.i.verum , locaſti eam nuptum Antiphoni. S. hem,interiectio dolẽtis.illi ipſi dedi nuptum eam. C. quid dicis ſup.admirando hoc interrogat,vel eſt modus interrogandi.ne.i. vtrum.is Antipho habet duas vxores. S. hau,interiectio dolẽtis, vel tædio obtuſæ.obſecro , q.d.noli quæſo amplius me interrogare ſuper hac re,quidem.i.certe,ille Antipho habet hanc vnam ſolam. C. quid faciet,vel quæ eſt illa altera,quæ dicitur cognata. S.ergo hæc filia tua eſt, quæ cognata. C. quid ais?admirabũdus h.d. S. factũ eſt.i. effectum eſt,compoſito.i.ex cõpoſitione, ſiue ex pactione,ſiue ex pacto,quo modo.i.qua via Antipho amãs poſſet habere hanc filiam tuã ſine dote. C. ò dij imploro ſupp.veſtrã fidem.i.veſtram opem,ſeu veſtrum auxiliũ,qui.i. quãrum, ſæpe aliqua ſup.forte.i. caſu aliquo eueniunt,temere.i.inconſiderate , quæ non audeas.i. nõ audeat aliquis optare ego adueniẽs.i.cũ aduenissem offendi.i. inueni filiam collocatam.i.nuptui datam illi, qui cum.i.cum quo ego volebã eam collocari,atque inueni eam collocatã,vt.i.eo modo quo volebã.Quod vt fieret.i.filia illi nuptui daretur , nos ambo.i.ego & frater,dabamus operã.i.laborabam⁹,maximo opere.i. maximo molimine,ſiue maximo conatu,hæc ſola Sophrona(alloquitur ſeipſum admirabũdus) fecit id quod dabamus operã, vt fieret,ſua cura maxuma.i.ſua diligẽtia, ſine cura noſtra maxima. S. nunc vide quid eſt opus facto.i facere, pater adoleſcentis.ſ.Antiphonis,venit.ſ.Demipho . & aiũt.i.fama eſt eum ferre hoc.i.iſtã collocationẽ animo,oppido.i.valde.iniquo.i.male contento, hoc aũt dicit,nam non audiuit Chremetẽ exclamantẽ apud ſe ab illo loco dij veſtram fidem. C. nil pericli eſt.i.nullũ eſt periculum.in hac re,res in tuto eſt,ſed per Deos,atq; hoĩes obteſtor te vel adiuro,caue ne ſup.quiſquam.i.aliquis,reſciſcat.i ſciat hanc.i.filiam eſſe meã. S. nemo ſcibit.i.ſciet,antique ex me.i.à me. C. ſequere me,audies cetera.i.reliqua quæ tibi non dixi, intro.i.in domo.

LATO. ARgumentum} Chremes cum forte incidiſſet in nutricẽ, agnoſcit Phanium ſuã eſſe filiam,& nuptam Antiphoni. hęc eſt cataſtrophe Antiphonis.{Hera} Phaniũ.{Exanimata} Perturbata auxeſis. {Quod vt} Purgatio à neceſſitate . {Quid agam}Deliberantis. {Appellaſſis} Pro,appellaueris.vetuſte.{Si}Reſponſum Chremetis cum ſilentio pronũciandũ , vnde & tertia perſona vtitur,ne forte ſe prodat . Legitur aũt per ſynalœphen ſubducta e litera, p.p pręcedentem vocalem , & duabus ſyllabis in vnam contractis. {Anus deſ.} Admiſcet purgationem à perſona.{Hem}Metuẽtis.{Compoſito}Pro ex compoſito.i.de induſtria,aduerbialiter.{Sed per deos}Adiuratio obſecrantis .

QVid agam}Quãtum caſus & fortuna in vita mortalium polleant,quæ iñ plerunque vt natura in bonis dominantur,exprimit hæc ſcena.Caſus enim & fortuna apud auctores indifferenter accipiuntur,ſed ſi proprie loqui volumus,differunt Ariſt.lib.2.Phyſ.Fortuna,inquit, eſt cauſa per accidens,in his quæ per electionem alicuius gratia fiunt . Caſus aũt eſt cauſa per accidens , in his conſiſtens quæ fiũt ſine electione & caſus eſt natura,fortuna vere in arte.Natura ſubit rationem caſus,& mẽs rationem fortunæ. Lactantius videtur fortunã pro caſu definiſſe, Fortuna,inquit eſt,accidẽtium rerum ſubitus atque inopinatus euentus , Qua ratione hoc loco dicemus , verum fuiſſe caſum in agnoſcenda filia Phanio Chremeti . PETR. MARS.

INgens hic difficultas eſt qua leuiter trãſiliunt , de quibus nũc ſæpe cõqueſti ſumus.Primos duos ſenarios indicauit Doct.ſed verbum. Conſilia adiungit priori.quod ego poſteriori coniungendum exiſtimo . Suſtulit aũt Mihi,de priore, quod omnes hñt librum.Id aũt vel poſt verbũ inuenia vel proxime ante, legi põt. In ſequente aũt verſu Mihi omittendum eſt.niſi Nunc quiſpiam malit amouere quod ego nolim.Porro Cui diſſyllabum eſt ad finem prioris verſus,queadmodum in poſteriore Mihi,alioqui ferè monoſyllaba ſunt.Tertius verſus eſt iambicus tetra.catal.ſed in eius cum tertio tũ ſexto loco creticus eſt, niſi Meã monoſyl.fecerimus,aut iniuria triſyllabum.In quarto dactylus eſt loco ſexto, anapæſtus ſeptimo.Quintus trochaicus eſt tetr.cat.Sextus ſeptimusq; iambici ſunt tetr.acat. Octauus rurſus trochaicus eſt tetr. cat.& ædepol breui,niſi antibacchiũ loco primo cõſtituamus. Sequuntur tres iamb.tetr.cat. Sed in primo non eſt neceſſe ponere. initio Meæ ſicut nec ſcen.3.actus huius,ſ ſu antepen.Eſt aũt verſus,quem vel iambicũ vel troch.tetr.catal.In dicas.In 2.aũt ſ.elidıtur in Magis,& Eius monoſyl.pater ade , proceleuſmaticus eſt, & an mane,dactylus . Igitur legendũ Adeo non Adeon'. Tertius creticũ habet tum primo tũ tertio loco , q̃q̃ primo loco excuſari poteſt, per Eum monoſyl.at loco tertio non põt.Eſt etiam proceleuſmaticus loco ſexto.12.verſus eſt trochaicus,in cuius ſecundo & 5.locis creticus eſt,niſi ſ.elidatur in Quis.eiuſdem generis duo ſequentes verſus,in quorum poſteriore vel Paulum legendũ , vel loco quarto erit creticus ſi Paululum legeris.Qui ſequuntur deinde ſex iambici ſunt tetr.acat.& legendũ, Non is obſecro es, vbi ſ.eliditur in Is.In ſeq.verſu Chremeti duas literas,ſt,dant, vt eliſa prima vocali ſuboſcurus relinquatur ſibilus, quo Sophronæ ſilentiũ innuat. Is tñ ſibilus in pede ſyllaba habet , vt ſis,ſt,ſit iambus. {Eho dic mi.quid tibi rei eſt cũ familia hac vnde exis} Qui nunc ſequuntur oẽs vltimo duntaxat excepto, ſunt iambici tetr. cat.In 2.cre eſt cũ primo,cũ quarto loco. q̃q̃ d.in Quid elidi põt. In 6.verbũ Inquam,poſt Antiph.ne, omitti nõ debet & Hem totum obſorbetur Certe vetuſtus liber habet inquam . Annotauit hoc etiã Ioã. In 7.cret.eſt loco primo & ſ.eliditur in Is,niſi duas monoſyl.fecerimus,vel bacchiũ loco ſecũdo conſtituerimus.Hau integrum manet,& ille ante Quidẽ legendum quod Aldinus neglexit liber.In 12.vel Filiam diſſyl.eſt,& ante Collocatam legendum.aut verſus vnus inter tet.catal.acatal.In 13.ſ.eliditur in Dabamus & in 14 Sua monoſyll.eſt vel bacchius eſt loco quinto . Ita in antepen.vel Eum monoſyl.eſt,vel pæan ſecundus eſt loco primo.In penul.creticus eſt loco quarto,quod dicere malim quã vel Deos monoſyl.facere vel Mea , Vltimus, vt diximus,eſt trochaicus,& loco tertio trochęus eſt,quarto anapæſtus . GLAR.

ACTVS V. SCENA II.

ARG. ADR. BARL.

Demipho ſeipſum accuſat, quod dum auaritiæ maculam ſtudet effugere. in ſtultitia reprehenſionem inciderit. Dolet enim Phormioni datum eſſe argentum.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena Demipho ſenex de ſeipſo conqueritur, quòd dum auaritiæ infamiam deuitare ſtuduerit, in ſtultitiæ reprehenſionem inciderit. Magnopere enim ipſum pœnitet Phormioni pecuniam dediſſe. Hic Geta quoque ſeni inſultans, multa facete & ſeruiliter dicta profert.

Iambici, Tetrametri, Catalectici.

DEMIPHO, GETA.

NOSTRAPTE *culpa facimus, vt malos expediat eſſe,*
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus & benignos.

Ita fu-

Ita fugias, ne præter caſam, aiunt. non ne id ſatis erat,
Accipere ab illo iniuriam? etiã argentum eſt vltro obiectum ei,
Vt ſit qui viuat, dum aliquid aliud flagitij conficiat.
G. Planiſſume. D. his nunc præmium eſt, qui recta praua faciunt.
G. Veriſſime. D. vt ſtultiſſime quidẽ illi rem geſſerimus.
G. Modo vt hoc conſilio poſſiet diſcedi, vt iſtam ducat.
D. Etiam ne id dubium eſt? G. haud ſcio hercle, vt homo eſt, an mutet animum.
D. Hem, mutet autem? G. neſcio: verum, ſi forte, dico.
D. Ita faciam, vt frater cenſuit; vxorem huc eiu' adducã,
Cum iſta vt loquatur. abi Geta: prænuncia hãc venturã.
G. Argentum inuentum eſt Phædriæ: de iurgio ſiletur;
Prouiſum eſt, ne in præſentia hæc hinc abeat: quid nunc porro?
Quid fiet? in eodem luto hæſitas: vorſuram ſolues
Geta: præſens quod fuerat malum, in diem abijt: plagæ creſcunt,
Niſi proſpicis. nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,
Ne quid vereatur Phormionem, aut eiu' orationem;

DON. ITA fugias, ne præter caſam} Prouerbium, Ita fugito, ne præter caſam. Hoc eſt, ne prætereas caſam tuam quæ ſit tibi tutiſſimum receptaculũ. Aut ita fugias, ne præter caſam vbi cuſtodiri magis, & prehendi fur, & mulctari verberibus pôt. verbum erat furem exagitãtis, & interea prohibentis, ne ante caſam tranſeat, ne in prætereundo etiam inde aliquid rapiatur. Queritur ſenex ſe dum auari infamiam fugeret, in ſtulti reprehenſionẽ incidiſſe. Dum aliud aliquid.} Vetuſte} Modo vt hoc conſilio poſſit diſcedi, vt iſtam ducat. Ne pœniteat dominum pecuniam dediſſe, tertiorem ſeruus iniecit. {Vorſura ſoluis} Creditorẽ mutas. {Vorſura ſoluis} Vorſuram facere dicitur, qui æs alienum ex ære alieno ſoluit. Dicitur etiam Vorſuram facere, cũ minore fœnore acceptam quis pecuniam maiorem occupat. {Præſens quod fuerat malum, in diem abijt, plagæ creſcunt} ἀντίστροφα.

GVID. NOſtrapte culpa, &c.} Hic ſenex de ſeipſo conqueritur, q. dum auari infamiam fugerat, in ſtulti reprehẽſionem incideret, eumq; pœniteret pecuniam dediſſe. D. nos nimia benigni ſecimus noſtrapte.i. noſtra propria culpa.i. (quod dicũt) per noſtrum defectũ expediat.i. ſit vtile. aliquibus ſup eſſe malos, quia ex malitia conſequuntur à nobis pecuniandum.i. qñ, ſtudemus.i. damus operam nimium nos Dici bonos, & benignos.i. liberales & manſuetos. Ita fugias.i. ſic fugiat aliquis. ne.i. q̃ nõ fugias inquam præter caſam.i. præter domicilium tuum, quo tibi nullũ eſt tutius receptaculum quod aiũt.i. quod in ore populo eſt, cum ſit iam tritum ſermone prouerbium, q.d. ita effluas in dando, vt tamen modum non prætergrediaris, vel ita largiaris, vt tñ rationem habeas domus tuæ, vel ita te profundas, vt tñ dona apud te retineas, & in tua poteſtate, neque vllum pœnitentiæ locũ relinquas, vel ita fugias.i. decedas à tenacitate tua, vł parcitate, ſeu parſimonia, vt tñ non exeas caſam tuam.i. vt tñ in teipſo in pectore tuo volutes attentius quid dandum ſit, & quid non. Nonne, q.d. ita quod ſequitur ſat erat.i. ſufficiebat. ſ. accipere iniuriã ab eo.i. pati talem improbitatem vt decipit filiũ, etiam.i. cum hoc argentum eſt obiectum.i. oblatum, vltro.i. ſine rogatu eius, vt ſit.i. vt habeat Phormio. qua, in ablatiuo.i. qua re, vel quo argento, ſiue vnde viuat dum.i. quouſque, vel quandiu conficiat.i. comminiſcatur fabricetur, moliatur aliquid tale aliud flagitij.i. aliquod aliud malum. G. planiſſime.i. certiſſime ſiue apertiſſime verũ eſt quod dicis ſiue omnino. Nam plane ſignificat omnino, certe, & aperte. D. nunc præmium.i. merces. eſt his hominibus, qui faciunt recta praua.i. qui recta reddunt obliqua & tortuoſa. G. veriſſime dicis ſup. D. vt.i. quantum ſtultiſſime.i. inconſideratiſſime geſſimus.i. fecimus illi Phormioni rem ſuam.i. ſuam commoditatẽ, & (quod dicũt) factum ſuum. & caſum ſuum, vt ita dicam. G. modo.i. tantũmodo, vt.i. vtinam, poſſit diſcedi (ambo ſunt impersonalia).i. poſſit euadi, hoc conſilio.i. hac lege, & cõditione. vt ducat iſtam.i. eam capiat in vxorem. D. ne.i. vtrum etiam i. dubiũ videlicet diſceſſum iri cõſilio, vt eam ducat. G. haud ſcio an mutet animum, vt homo eſt.i. ſicut vt mores humanos habet, nã hominis mutabilis eſt animus, vel vt homo eſt.i. pro eiu' moribus, quibus, eſt neſcio ſit mutaturus animũ nec ne. D. hem, dolẽtis & indignantis aũt.i. ſed, dubitas ſup an mutet animũ. G. neſcio an ſit mutaturus, verum.i. ſed dico hoc ſi forte cõtingeret eum mutare animum. D. faciã ita.i. ſicut frater meus cenſuit, vt adducã vxorẽ eius fratris huc, vt loquatur cũ iſta puella. ó Get. abi, prænuncia.i. ante nuncia. hãc venturã eſſe.i. dic puellæ vxorẽ Chremetis venturam eſſe ad eam. G. hic apud ſe Geta loquitur. argẽtum eſt inuentum Ph.i. pro Phædria ſiletur.i. nulla ſit mẽtio, de iurgio.i. de lite facienda p̃ p̃ tale coniugium, prouiſum eſt i. cautum eſt, ne.i. q̃ non, hæc puella abeat.i. diſcedat hinc in præſentia.i. hoc præſenti dicimus in præſentia ſicut & in præſentiarũ pro aduerbio præſentis temporis porro.i. deinde, numquid modus interrogãdi, ſubiungi quid ſiet. hæſitas.i. frequẽter hæres, ſeu fixus es, & voliſtaris in eodẽ ludo, q.d. verſaris in eodem periculo, poſſet forſitan capi hæſitas p̃ dubitas, & perplexus es, diſtrictus, ſeu implicitus, & inuolutus eodẽ luto ó Get. alloquitur ſeipſum, ſolues vorſuram.i. lues ſeu pendes pœnã pro vorſura.i. pro diſſolutione æris alienĩ facta alio ære alieno. Nam vorſurã facere dicitur, qui æs alienum ex ære alieno ſoluat, & quaſi creditorẽ mutet. Dicitur etiam vorſuram facere cum minore fœnore acceptam, quis pecuniã maiorem occupat, malum meum quod fuerat pręſens.i. imminens, nõ dilatum in aliud tempus, nunc abijt.i. dilatũ eſt, in diem.i. in terminum aliquem deputatum, vel in diem.i. vſque ad aliquẽ diem mihi incertum ó Geta plagæ futuræ creſcunt.i. augẽtur malis accidentibus, niſi proſpicis.i. prouides nũc ibo hinc domum vbi eſt Phanium, & docebo Phanium vxorem Antiphonis, nequid i. vt nõ aliquo modo, vel in aliquo vereatur.i. timeat Phorm. aut orationem.i. ſermonem eius Phormionis.

LATO. ARgumentum} Dolet Demiphoni argẽtum quod datum eſt Phormioni, & Geta nondum liberatus periculo angitur. {Ita fugias} Prouerbium in eos, qui dum vitant vitia in contraria incurrunt. {Planiſſume} Ficte aſſentitur Geta. {Vt ſtultiſſime} Indignatio pœnitẽtis. {Haud ſcio her.} Terrat Geta ſenem, vt æquiore animo præſens incõmodum ferat. {Geta abi} παρατακτικά. In eodem luto.} Vorſurã ſolues} Prouerbia.} In diẽ} Ad tempus prouerbialiter.

PETR. MARS. NOſtrapte culpa} Auarus omnes, & ad pecuniã plus ſatis attentos, poſſea ferè ſemper deludi, & in laqueos incidere docet hęc ſcena. Nam quantumuis cauti, quantumuis diligentes ſit, fieri tñ ſolet, vt illis tandem aliquando ab ijs, a quibus minime ſperarãt, imponatur. {Ita fugias ne præter caſam}.i. ſic vitium aliquod aut culpam euitare ſtudeas ne ingrauius incidas, vnde te explicare non poſſis. Caſa ſignificat domum, in qua quiuis liber eſt, quẽ hoſtis perſequitur. hi ſe ad ædes ſuas recipere ſolent. Igitur, inquit, ſic fugias, hoc eſt tantum incurſum conijcias, ne pręter caſam, hoc eſt ne nimium curſites & ædes præterfetaris. {Vorſuram ſolues} Vorſuram ſolues eſt æs alienum alieno ære perſoluere, à vortendo, quod is qui hunc modum agit, relicto priore creditore ad alterum vertitur.

GLAR. IAmbici ſunt omnes tetr. catal. In 3. proceleuſmaticus eſt loco primo. In 8. vel o, in Modo eliditur, vel Vt producitur ſequente aſpiratione, niſi quis dicat i, in Diſcedi ad finem nec elidi, nec corripi. In 9. non ſinit carmen, & Hem incipit decima. quod in Ald. lib. neglectum erat. In 11. proceleuſmaticus eſt loco primo, & ſuus monoſyl. In 12. Tu Geta legendum, vt habetur in vetere lib. & carmen poſcit, eritq; loco quarto anapæſtus. In vltimus monoſyll. eſt.

ACTVS V. SCENA III.

ARG. ADR. BARL.

Apud Demiphonem queritur Nauſiſtrata ſuum viri Chremetis negligentia minui patrimonium.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena diuitiæ vxoris Nauſiſtratæ, de marito ſuo Chremete licentius conquerentis allocutio eſt, cũ futurarũ turbarũ diſpoſitione.

Octonarij, ex quibus alij Catalectici, alij Acatalectici.

DEMIPHO NAVSISTATA, CHREMES.

AGEDVM, vt ſoles Nauſiſtrata, fac illa vt placetur nobis;
Vt ſua voluntate id, quod eſt faciũdum, faciat. N. faciam.
D. Pariter nunc opera me adiuues, ac dudum re opitulata es.

N. Factum

N. Factum volo: ac pol queo minus viri culpa, quàm me
dignum eſt.
D. Quid autem? N. quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex is prædijs talenta argenti bina
Capiebat ſtatim. hem, vir viro quid præſtat. D. bina quæſo?
N. Ac rebus vilioribus multo, tamen talenta bina. D. hui.
N. Quid hæc videntur? D. ſcilicet. N. virum me natam vellem:
Ego oſtenderem. D. certe ſcio. N. quo pacto. D. parce ſodes,
Vt poſſis cum illa; ne te adoleſcens mulier defatiget.
N. Faciam, vt iubes: ſed meum virum abs te exire video. C. hem Demipho,
Iam illi datum eſt argentum? D. curaui illico. C. nollem datum.
Hei, video vxorem: pene plus, quàm ſat erat. D. cur nolles Chreme?
C. Iam recte. D. quid tu? ecquid locutus cum iſta es, quamobrem hanc ducimus?
C. Tranſegi. D. quid ait tandem? C. adduci non poteſt. D. quid non poteſt?
C. Quia vterque vtrique eſt cordi. D. quid iſtuc noſtra? C. magni. præter hæc;
Cognatã comperi eſſe nobis. D. quid? deliras? C. ſic erit:
Non temere dico: redi mecum in memoriam. D. ſatin ne ſanus es?
N. Au, obſecro vide, ne in cognatam pecces. D. non eſt. C. ne nega:
Patris nomen aliud dictum eſt: hoc tu errasti. D. non norat patrem?
C. Norat. D. cur aliud dixit? C. nunquam hodie concedes mihi, neque
Intelliget? D. ſi tu nil narres. C. pergis? N. miror quid hoc ſiet,
D. Equidem hercle neſcio. C. vin' ſcire? at ita me ſeruet Iupiter,
Vt propior illi, quàm ego ſum, ac tu, nemo eſt homo:
D. dij voſtram fidem:
Eamus ad ipſam vna omnes nos: aut ſcire, aut neſcire hoc volo. C. ah.
D. Quid eſt? C. ita ne paruam mihi fidem eſſe apud te? D. vin' me credere?
Vin' ſatis quæſitum mihi iſtuc eſſe? age fiat. quid illa filia
Amici noſtri, quid futurum eſt? C. recte. D. hanc igitur mittimus?
C. Quid ni? D. illa maneat? C. ſic. D. ire igitur tibi licet Nauſiſtrata.
N. Sic pol commodius eſſe in omnes arbitror, quàm vt cœperas,
Manere hanc: nam perliberalis viſa eſt, cum vidi, mihi,
D. Quid iſtuc negocij eſt? C. iam ne operuit oſtium? D. iam. C. ò Iupiter,
Dij nos reſpiciunt: gnatam inueni nuptam cum tuo filio. D. hem,
Quo pacto id potuit? C. non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.
D. At tu intro abi. C. hem, ne filij noſtri quidem hoc reſciſcant, volo.

Don. AGADVM, vt ſoles Nauſiſtrata} Diuitis vxoris de marito licentius conquerentis hæc allocutio eſt, cum diſpoſitione futurarum turbarũ. {Ac dudum re opitulata es} Supra.n.dixerat Chremes. Id ſumã. vxori tibi opus eſſe dixero. {Capiebat ſtatim} Statim perpetuo. æqualiter, & quaſi vno ſtatu. Plaut. Ita ſtatim ſtant ſigna. {Vin' ſatis quæſitũ} Hoc totum pro vna perſona quidam legũt. {Filia Amici noſtri} Hoc eſt tua. {Commodius eſſe in omnes} Et circa illum qui duxit, & circa illa quæ ducta eſt, & circa te ſocerum. {Perliberalis viſa eſt, cum vidi, mihi} Ordo eſt, Perliberalis viſa eſt mihi.

Guil. AGedum, &c.} Hæc allocutio eſt diuitis vxoris de marito licentius conquerentis cũ diſpoſitione futurarum turbarum. D. O Nauſiſtrata agedum, aduerb. hortantis, vt ſoles.i.ſicut conſueuiſti de me bene mereri. fac vt illa puella placetur.i.mitigetur, leniatur nobis vt faciat id quod eſt faciendũ.i.diſcedat & nubat Phorm. ſua voluntate.i.non inuite. N. faciam.i. placabo illam. D. nunc adiuuas me opera tua.i.tuo labore, ac induſtria pariter.i.æque.i.ſicut opitulata es.i.auxiliata es. dudum.i. paulo ante, re.i.ipſo effectu, vel bonis tuis, & tua re familiari mutuas mihi dando pecunias, vel aliquid tale faciẽdo. Vel lege ſic pariter.i.etiam, nunc adiuuas me opera ac pro & dudum opitulata es mihi re, &c. N. volo factum.i.facere. ac pol, ioræus eſt.i.minus queo.i.minus poſſum facere. culpa.i. (quod dicimus) defectu viri, id eſt mariti mei, q̃ dignum eſt me.i.q̃ me decet, aut q̃ mihi eſt, vel q̃ merui. D. autem.i.ſed, quid.i.cur minus potes q̃ par eſt, q̃ maruiſti. N. quia pol vir meus tutatur.i.defendit, conſeruat. indiligenter.i.pigre, negligenter, bene parta.i.iuſte acquiſita bona patris mei. nam patar ſtatim ſine mora capiebat.i.recipiebat. bina talenta arganti.i.ſingulis annis duo argẽti talenta ex his prædijs, id eſt poſſeſſionibus quas mihi reliquit. Hem, dolẽtis & requirentis ſeu deſiderantis patrem, quid.i.quantum, vel in quo vir vnus præſtat alteri viro.i.quantum alius alium excellit, nam pater longa præſtantior erat viro meo. D. quæſo.i.obſecro. capiebat pater bina talẽta.i.quotannis duo. N. ac.i.& rebus multo vilioribus.i. quamuis res eſſent multo viliores, & minores locarentur, q̃ nunc tamen capiebat inquam patar duo talanta per ſingulos, ſcilicet annos. D. hui, admirantis hic eſt, nam penſionis quãtitatem admiratur. N. quid hæc videntur tibi.i.quid exiſtimas hæc talenta annua eſſe, quaſi dicat non ne illa talenta videntur tibi eſſe magnum quiddam. D. ſcilicet.i.certe, talenta hæc videntur ſup. mihi magnum quoddam. N. vellem me eſſe natam virũ.i.vellem fuiſſe ſexus virilis. ego oſtenderem hęc talenta quanti eſſent, quia ea multiplicarem induſtria, vel oſtenderem, hæc talenta eſſe magnum aliquod, vel oſtenderem bina talenta debere haberi ex patrimonio meo. D. certo ſcio.i.mihi eſt exploratum, quod oſtenderes. N. quo pacto.i.quo modo ſcis? vel quo modo oſtenderem tuo iudicio? D. ſodes.i.ſi audea parce verbis ſupple.i.ceſſa mecum loqui diutius cum illa puella. ne.i.vt non mulier illa adoleſcẽs.i. iuuenis, defatiget.i.te defatigatã reddat ſermone ſuo, adeo vt illi reſpondere par eſſe non poſſis. N. faciam vt iubet.i.vis, ſed video meum virum.i.coniugem, exire abs te.i.ex tua domo. C. Hem, interiectio dolentis, & timentis. ò Demipho argentum eſt iam datum illi Phormioni. D. illico.i.ſtatim. curaui vt daretur. C. nollem datum eſſe argentum.i.vellem q̃ non eſſet datum. Hei, dolentis. video vxorem pene.i.ferè. pluſquam ſat erat.i.ſufficiebat. D. ò Chr. cur nolles datum eſſe argentum. C. iam recte ſe habent res ſup. D. quid tu dicis ſupp. ecquid.i.nunquid locutus es aliquid cum iſta puella, quamobrem.i.quare ducimus hanc vxorem tuam, ſi iam es allocutus eam puellam. C. tranſegi.i.concordaui, peccaui omnia. D. auertens ſe Demipho admirabũdus ait, quid tandem ait ipſe frater meus, quaſi aſſiſtentes alloquatur. C. puella non poteſt abduci.i.expelli à tua domo, neque abſtrahi à filio tuo. D. qui.i.cur, vel quo modo ipſa non poteſt abduci. C. quia vterque eſt cordi vtrique.i.ſibi mutuo placent, vbi maſculino vſus eſt, quia maſculinum preponderat fœminino. Oratores in tali dicendi genere dicere ſolent, Vterque alteri eſt cordi. D. quid iſtuc noſtra intereſt.i.quid ad nos pertinet, ſi vterque alteri eſt cordi, vbi dicunt barbari, quid habemus agendum. C. magni illud intereſt noſtra.i.illud multum ad nos ſpectat. Id enim pluſquam manifeſtum eſt dici ſolere, magni vel parui mea refert, vel intereſt præter hæc.i. vltra hoc, q̃ vterque alteri eſt cordi, comperi.i.facile perſpexi cognoui per inueſtigationẽ, ſiue inueni eam eſſe nobis cognatam.i.gentilem, & de cognatione noſtra. D. quid, id eſt cur, deliras.i.deſipis, inepis, inſanis, deuias, vel quid deliras, id eſt deliramẽta profers in medium. C. ſic erit.i.inuenietur tandem cognata non dico hoc temere.i.inconſulte, inconſiderate, ſine cauſa, redi in memoriam mecum.i.recordare mecum præteritorum, quæ contulimus inter nos, vel recollige te, redi ad te, ſine repete memoria ea, de quibus aliquando verba fecimus, mecũ.i. quemadmodum, ego reuertor ad memoriam exercendam. D. ſatin'.i.ſatis ne, es ſanus.i.ſanæ mentis, ſeu mentis compos. N. hau, interiectio oſtẽdens faſtidioſum eſſe quod dicitur, obſecro caue.i. prouide, ne pecces.i.erres in cognatã.i.in agnationem cognatæ.

D. non eſt ipſa cognata C. ne nega.i.noli negare, aliud nomen patris eius dictum eſt, q.d. pater eius voluit ſe vocari alio nomine hinc dicit vt oſtenderet illi ſe eſſe patrem eius, quemadmodũ prius cõicauerat, rem totã cũ eo, tu erraſti, hoc.i. hac mutatione nominis. D. ipſa nõ norat.i.nouerat patrẽ. C. norat. D. cur pater dixit aliud nomen.i.cur mutauit nomen, & voluit ſe vocari alio nomine? C. ne.i.verum, nunquã concedes.i.acquieſces, aſſenties hodie mihi, neque intelliges quid mihi velim. D. ſi tu nihil narras.i. ſi tu nihil explices, quomodo intelligam. C. interrumpit ſermonem inquiens, pergis.i.proſequeris reluctando mihi. N. miror. quid hoc eſt, quod Demipho non potes intelligere, ſimiliter nec ego ipſa. D. equidem hercle iurantis eſt, neſcio quid hoc ſcit. C. vis ne ſcire quid ſit? Iupiter ita me ſeruet iurandi modus eſt, vt.i. ſicut, nemo.i.nullus homo, eſt propior.i.propinquior ſanguine ipſi illi puellæ, q̃ ego ſum, ac tu ea, zeugma eſt à medio. D. ò dij imploro veſtram fidem.i.opem & auxilium, nos omnes eamus vna.i.ſimul ad ipſam puellam, volo ſcire hoc.i.iſtam cognationẽ, aut neſcire penitus. C. ah dolentis interiectio. D. quid eſt quod ita doles. C. ita ne.i.eſt ne verum, fidem.i.auctoritatem, credulitatem, veritatem, eſſe mihi ita paruam apud te.i.habes mihi tam parum fidei, vt te exorari non poſſim, vt hoc mihi credas. D. vis me credere hoc, vis iſtud eſſe ſatis quæſitum.i.inquiſitum, mihi.i. à me? Age, hortantis eſt aduerbium, ſias.i.credatur à me. Quid? modus interrogandi, illa eſt ſup. filia amici noſtri? hoc volutat ſecum deinde ſubdit, quid futurum eſt ex hac cognatione? C. recte futurum eſt ſup.i.proſpere omnia cedent. D. igitur mittimus.i. remittimus domum vel omittimus, miſſam facimus hanc vxorẽ tuam q̃ ducebamus. C. quidni.i.cur non mittamus eam. D. illa vxor tua maneat.i non veniat ad puellam, interrogatiua pronuncia. C. ſic.i.ita maneat. D ò Nauſiſtr. igitur, quia res ſic ſe hñt, licet tibi.i.potes ire.i.redire domũ. N. pol arbitror cõmodius.i. vtilius, eſſe in omnes.i.erga omnes. vel pro omnibus, hanc puellã manere, neque adduci, q̃ vt.i.ſicut ceperas.i.inceperas, curare vt eijcieretur. Nam cum vidi eam, ipſa viſa eſt mihi perliberalis.i. valde honeſta, & bona, ac benigna. D. quid iſtud negocij.i.iſtud totum negocium eſt.i.quid hoc totum, quod dixiſti ſibi vult, nõdum enim intelligit Dem. C. ne.i.verũ, vxor mea iam operuit.i. clauſit, cuius oppoſitum eſt aperuit i.recluſit, hoſtium.i.ianuam. D. iam operuit ne timeas audiri ab ea. C. ò Iupiter, dij reſpiciũt nos.i.ſunt nobis propitij & fauores, inueni gnatam nuptam cum filio tuo. D. hem, interiectio intelligentis, quod diu quæſiueras, quo pacto.i.qua via id potuit fieri? C. locus iſte non eſt ſatis tutus ad narrandum quomodo potuit fieri. D. at.i.ſed, tu abi.i.diſcede, intro.i.in domum meam. C. heus, aduerbium vocãtis, & monentis attentionem, volo ne quidem.i.vt nec etiam, filij noſtri reſciſcat i.ſciant, cognoſcant hoc.i.quo pacto id potuerit fieri.

LATR. ARgumentum} Chremes dũ indicare conatur Demiphoni inuentam Phaniũ, præſente Nauſiſtrata, pene periclitatur, & eſt via ad alteram cataſtrophẽ. {Quia pol mei} Hęc querela in Chremetem œconomia eſt ad augendam futurã turbam, ex qua orietur cataſtrophe Phæd. {Stat} Semel, synmaela. {Parce ſodes} Blanda dehortatio. nam plura dictura erat in maritum. {Nauſiſtr. Sat erat} Ecclipſis ſubſiſtenti & perturbati. nã deeſt locutus ſum. {Non teneres} Caput intelligere Demiph. quod eloqui non audet, de ſuſcepta in Lemno filia. ſit redi in memoriam dicit, iuuenis ſe ante narraſſe, quo modo illa cum matre ex Lemno Athenas profecta ſit. {Amici noſtri} Pro, tua, caute, ac diſſimulãter, ne intelligat Nau. Nam adhuc errat Demipho, nec ſentit eãdem eſſe, de qua loquitur Chremes. {Quod iſthuc} Rurſum ſciſcitatur digreſſa Nauſiſtrata. {Non ſatis} Compendio cõſulitur, ne eandem rem denuo narrari ſit neceſſe.

PATR. MARS. AGedum, vt ſol} Quãtopere inſaniant, qui vxores diuites ſibi in vita communionem aſſociãt, non habentes aliquẽ morum, ſed nummorum delectum, docetur hac ſcena. Quare omnibus conſultum eſt, vt pares fortunis ſibi cõiuges accipiant, aut ſi licet inferiores, modo honeſto loco natas, ne cogantur cũ Demæneto Plautino dicere. Argentum accepi dote, imperium vendidi. Sen. de remedijs fortuit. Mors effecit, vt affirmare ſine periculo poſſis, bonam vxorem amiſi. Inuenies ſi nihil quæris, niſi bonam, dummodo non imagines, proauoſq; reſpexeris, nec patrimonium cui iam ipſa nobilitas ceſſit. Iſta diu cũ forma non repugnabunt. Facilius reges animum nulla vanitate tumentem. Non multum abeſt à contemptu viri, quæ ſe nimis ſuſcipit. Duc bene inſtitutam, nec maternis inquinatam vitijs.

GLAR. IAmbici & hi ſunt, primi 1 c. catalectici reliqui deinde acat. In primo legendum, Fac illa vt, nõ Fac, vt illa idq; ex vetuſto lib. In 2. creticus eſt loco primo, niſi tua ſit monoſyl. In quarto ſ, eliditur in Minus. In 5. vel d, eliditur in Quid vel Mei monoſyll. eſt, aut creticus loco tertio. In 7. vel Hem extra carmen eſt, vel creticus loco quarto. In 8. Ac, è ſuperioribus eliditur. Et creticus eſt loco ſecundo, q̃q̃ alia hic ſunt effugia. In 10. Ego, priorem ſyllabam à ſuperioribus elidit. In 12. qui primus eſt acatalecticorũ, vel creticus eſt loco tertio, Meũ monoſyl. In 16. aliqui, Quid non pôt, alij, Qui non pôt legunt. In 17. d, eliditur in Quid, niſi creticus ſit loco quarto, & Hæc pronomine finitur verſus, & à Cognatum incipit decimuſoctauus. In 19. legendũ Sati ne, pp carmen. In 20. multiplex initio ſcanſio eſſe poteſt. Commodiſſima videtur, ſi Hau ob, ſit ſpondeus dein, ſecro vi, ſit tribrachys. In 21. vel bacchius eſt loco primo, vel ſ, eliditur in Patris. In 23. creticus eſt loco ſecundo indubitatus, & d, eliditur in Quid. In 25. legẽ lum, Ac tu es homo, nemo eſt. Et bene habet carmen. In 27. Ioan eſſe ſupplet, alio quid, in Apud elideretur. Certe liber vetuſtus nõ habet. In 28. & ſ, in Satis, & d, in Quid eliduntur. In 4 à fine d, eliditur in Quid, niſi bacchius ſit loco primo. In antepen. Tuo monoſyl. eſt, niſi idẽ pes in ſeptimo ſit loco. Ita ſ, in Satis verſu peonlt. In vltimo, ſi Quidem poſt Reſciſcant poneretur, facilis ſenſu eſſet verſus. At vt vulgo habent libri, via effugies, vt nõ ſit ὑπαπτὼ iambi, ac trochæi. poteſt & alibi bacchius, vel antibacchius eſſe. Lectori hoc diſpiciendum eſt.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARG. ADR. BARL.

Antipho redemptam Phædriæ amicam gratulatur, ſeque inuolutum his malis queritur vnde expediri nequeat.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac ſequenti ſcena, Antipho congratulatur Phædriæ, de Pamphila a Leone redempta. Deinde conqueritur illius ſeſe inuoluiſſe, quibus facile exolui non poſſit quando cum res aduerſæ nimium vrgeat. Poſtremo oſtendit ſe adhuc aliquam ſpem geſtire.

Iambici, Quadrati, Catalectici.

ANTIPHO.

LAETVS ſum, vt vt mea res ſeſe habent,
fratri obtigiſſe quod volt.
Quàm ſcitum eſt, eiuſmodi parare in animo cupiditates,
Quas, cum res aduorſa ſient, paulo mederi poſſis.
Hic ſimul argentum repperit, cura ſeſe expediuit:
Ego nullo poſſum remedio me euoluere ex his turbis,
Quin, ſi hoc cæletur, in metu, ſin pateſit, in probo ſim.
*Neque me domum nunc reciperem, ni mihi eſſet ſpes *oſtenſa* *oſtenta *oſtẽtata
Huiuſce habendæ. ſed vbinam Getam inuenire poſſum, vt
Rogem, quod tẽpus conueniendi patris me capere iubeat?

DON. LAETVS ſum} Antiphonis pſona eſt. {Parare animo} Venuſte additũ eſt animo. Enn. in 6. Sed quid ego hic animo lamentor? {Cum res aduorſæ ſient} Cum deſideratæ fuerint.i.cum harũ penuria fuerit. {In probo ſim} Apud patrem.ſ. {Si hoc celetur, in metu} ἀνανταπόδοτον quartum, Nã cum præpoſuiſſet. Si hoc celetur, intulit, Sin pateſit.

GVID. LAetus ſum, &c.} Hic Antipho apud ſe conqueritur, q ea ſuſceperit, quibus exolui non poſſit, vbi res aduerſæ vrgẽt, & ſimul oñdit ſe geſtire in aliquã ſpem. A. Vt vt.i.vtcũque.i. qualitercunque, res meæ.i.mea negocia ſeſe habent, lætus ſum id obtigiſſe fratri meo Phæd. quem vt fratrem diligo, quod vult.ſ. argentum ad Pamphilam redimendam, q̃.i.quantum ſcitum eſt.i. ſcire, ſeu ſapienter factũ, parare.i.cõtrahere in animo ſuo, eiuſmodi.i.tales cupiditates, quas cum res ſint aduerſæ.i.cũ fortuna male optatis reſpõdeat, poſſis.i.poſſit aliquis, paulo.i.aliquãtulum, ſiue aliquatenus mederi.i.medelã, ſeu remediũ adhibere, ſimul.i. poſtquam, hic Phædria repperit argentum, expediuit.i.exoluit ſe, cura.i.ſolicitudine, ego Antipho nullo remedio poſſum euoluere, id eſt expedire, explicare me. ex iſtis turbis.i.perturbationibus, quin.i. q non ſim hoc quod ſimulatũ eſt, cæletur.i.occultetur patri ſup. ſim in metu, ne pater moleſte ferens abducat aliqua ratione amatam meam, ſin.i.ſed ſi, hoc inquam quod ſimulatum eſt, pateſit.i.aperiatur, reueletur, detegatur non poſſum inquam euoluere me, quin ſim in probro.i.in culpa apud patrem, neque nũc reciperem.i.retraherem, referrem me domum, niſi ſpes huiuſce Phanij habendæ.i.habendi hãc Phaniũ, eſſet oſtentata.i.præſtita exhibita

exhibita mihi,ſed vbinã.i.vbi poſſum inuenire Getam, vt rogẽ.i. petam ab eo,quod tẽpus.i.q̃ opportunitatẽ,conueniendi patris.i. alloquendi patrem meum,iubeat.i.velit me capere.i.eligere.

Lato. ARgumentum} Redit in ſcenã Antipho,vt à Phor.& Geta conueniatur. Gratulatur aũt fratri apud ſpectatores.& de ſua fortuna quæritur.{Hic ſimul} Confert ſuũ periculum cum Phædriæ felicitate.{Spes offenſa} Paulo ante à Geta.

Patr. Mara. LAetus ſum}En vt adoleſcẽtes ſemper ſint ſui ſimiles quaſi in eodem ludo edocti,vt ea quæ ad voluntatem & animum explendum faciunt cõmilitonibus communicata geſtiant.

Glar. OMnes ſunt iambici tetr.cat.In 1,vel Meæ monoſyl.eſt,vel bacchius eſt loco tertio.In 2.Eius monoſyl.eſt,& Animo non in animo legendũ.In 6.legendum Sim,non Siem, vt ſit catal.vt ceteri.In 7.ſiue Oſtenta,ſiue Oſtentata, ſiue Oſtenſa legas,verſus ſemper excuſari poteſt. In penult.Huius diſſyll.eſt. In vlt.Vt à ſuperiore eliditur verſu,& ſ,in Patris abijcitur. Quanquam creticus & primo & quinto loco eſſe poteſt.

ACTVS V. SCENA V.

ARG. ADR. BARL.

Annumeratam eſſe Leoni pecuniam narrat Phormio, & quaſi re bene geſta, nunc ſe compotationem curaturum dicit.

ARG. PAVLI MALLBOLI.

Hic iactabundus Phormio inducitur, de fallacia ſenum in extorquendo argento geſtiens, qui tanquam paraſitus ſe egregie potaturum pollicetur. Deinde ad mercatum dixit ſe iturum, ne ipſum, ſenex ſycophantam & liguritorem exiſtiment.

Iambici, Octonarij, Acatalectici.

PHORMIO, ANTIPHO.

ARGENTVM accepi,tradidi lenoni:abduxi mulierem:
Curaui, propria ea Phædria vt poteretur: nam emiſſa eſt manu:
Nunc vna res mihi etiam reſtat,quæ eſt conficiunda, ocium
A ſenibus ad potandum vt habeam: nam aliquot hos ſumam dies.
A. Sed Phormio eſt: quid ais? P. quid? A. quidnam nunc facturus Phædria?
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle ſumere?
P. Viciſſim partes tuas acturus eſt. A. quas? P. vt fugitet patrem:
Te ſuã rogauit rurſum vt ageres cauſſã,vt pro ſe diceres:
Nam potaturus eſt apud me: ego me ire ſenibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, quam dudum dixit Geta;
Ne,cum hic non videant me,conficere credant argentum ſuum.
Sed oſtium concrepuit abs te. A. vide,quis egreditur. P. Geta eſt.

Don. ARGENTVM accepi} Iactãtia hic inducitur Phormionis,& quaſi omnis * prouenisse lætatur. {Propria ea Phædria} Virgil. Connubio iungam ſtabili,propriamq́ue dicabo. {Viciſſim partes tuas acturus eſt} Secundum illud quod dictum eſt,Tradunt operas mutuas. Te ſuam rogauit rurſum vt ageres.

Guid. ARgentum,&c.} Hic iactantia inducitur Phormionis,qui tanquam paraſitus ſe egregie habiturum pollicetur. P. accepi argentũ à Demiphone, tradidi illud Lenoni puellæ vẽditori, abduxi.i.mecum abduxi à Lenonia domo mulierem Pam.ſ.quæ iam virgo non erat,præcipue cũ eſſet in tali loco, curaui.i.effeci, vt Ph.potiretur ea puella propria.i.ſibi cum nemine cõmuni,nam emiſſa eſt manu.i.manumiſſa.i.libertina facta,cum prius eſſet empta tanquam ſerua,vel exuit poteſtatem Lenonis, nunc vna res reſtat.i.eſt reliqua mihi,quæ res conficienda.i.perficienda & ad effectum perducẽda.ſ.vt habeam.i.impetrem à ſenibus.ſ.Demiphone & fratre,ocium.i.ſpatium temporis ad potandum priuſquam abducam mihi Phanium. pro qua abducẽda dederunt pecunias. Nam ſumam.i.impẽdam conſumam,traducam hos aliquot dies. A. Antipho qui prius ſolus loquebatur. vidit Ph.&,inquit,apud ſe.Sed Phormio eſt.i.adeſt, deinde accedẽs ad eum,inquit,quid ais? P. Petis quid dicam?admirando,dicit hoc vel interrogando,deinde occupat Antipho. A. Quid nã Phæd. eſt facturus? quo pacto.i.qua via ait ſe velle ſumere ſatietatem.i. tædium,ſiue expletionẽ amoris? P. Ipſe acturus eſt.i.repræſentaturus eſt partes tuas.i.tuum officiũ viciſſim.i.(vt ita dicam)ſua vice,vel per vices,& quaſi alternatim. A. Quas partes meas acturus eſt. P. Vt fugitet.i.frequenter fugiat patrem.i.patris conſpectum rogauit te vt rurſum tu ageres.i.defenderes, ſuſtineres cauſam ſuã,& vt diceres.i.orationem haberes,& ſermoni appoſitum pro ſe faceres,nam qui dicit,appoſite, accõmodateq́ue loquitur,nã ipſe Phæd.eſt potaturus.i.debet potare apud me. ego dicam ſenibus,Demiphoni,& Chremeti me ire Sunium.i.in eum locum,de quo prius dictum eſt,ad mercatum.i.negociandi gratia, ſiue exercẽdæ mercaturæ & declinatur hic mercatus tus tui, à mercor ris. quod eſt emo is, dicam ergo ſenibus me ire ad mercatũ emptũ.i. ad emendam ancillulam.i.ancillam paruam, q̃ Geta ſeruus dixit ſenibus mihi eſſe opus,dudum.i.paulo ante ne ipſi ſenes credant me conficere.i.conſumere, impendere ſuum argentum,cum non videant me hic, ſed hoſtium concrepuit abs te.i. hoſtium tuũ patefactum eſt,vel apertum eſt,& bene cõcrepuit, q.d.audiui hoſtiũ crepans.i.ſtridens,& reſonans cum aperiretur, & pateheret,nam eiuſmodi crepitus eſt ſignum apertionis hoſtij.

ARgumentum} Phædriæ cauſam Ph.viciſſim commendat Antiph. Et eſt præparatio ante futurũ congreſſum perſonarum. {Nunc vna} Paraſiticum ſtudium. {Partes tuas acturus} id eſt te imitaturus, tranſlatum à ſcenicis actionibus. {Suam vt ageres} Subaudi partem. nam eſt zeugma à ſuperiori. {Conficere} Conſumere. Lato.

ARgentum accepi} Iactãtis ſe de re,quæ feliciter ſucceſſit mores hæc ſcena exprimit. Quod nõ faciendũ iubet Plato, ſed tũ maxime eſt ſubmiſſe agendũ eſſe,na animi effeẽtur.Cic.Tuſ.Iactatio eſt,voluptas geſtibus ſe efferẽs inſolẽtius. Patr. Mara.

AT huius ſcena verſus oẽs ſunt iambici tetr.acat. In 1.Vſu Poteretur à tertia eſt coniugatione, vt apud Ouid. 13. Met. Tuq́ue tuis armis,non te poteremur Achille. Tertius verſus in veteri lib.quẽm lect.Ioan.quoque annotauit, ita habet. Glar.

Nunc vna res mihi etiam reſtat,quæ eſt conſicienda, ocium.

Et mihi quoque probatur. In 7.vel creticus eſt loco tertio, vel tuas monoſyl.Similiter & de primo loco octaui verſus dicendum de Suam.In vlt.vel ſ,in Quis eliditur,vel Egreditur legẽdum. Et vel vide,ſecunda ſyllaba breuis eſt,vel loco quinto creticus eſt.

ACTVS V. SCENA VI.

ARG. ADR. BARL.

Geta Antiphoni nunciat Phanium inuentam eſſe Chremetis filiam.

ARG. PAVLI MALLBOLI.

In ſequenti ſcena miro conatu vehemens trium perſonarum gaudiũ exprimit poeta. Nam Geta mirandum in modum lætabũdus Antiphoni præſente Phormione annunciat Phanium inuentam eſſe patrui ſui Chremetis filiam, Quod profecto tum Geta tum Antipho ipſe ſummæ felicitatis loco ducendum autumat. Cui Phormio mirifice congratulatur, ſimulq. pulchrũ ſenes eludendi occaſionem, modum, & geſtum comminiſcitur. ADDITIO. Attende quam graphice hic Getam, & blandiſſimum adulatorem, & verſutiſſimum auſcultatorem, exploratorem, & ſecreta clandeſtina rimantem, artifex poeta expreſſiſſime depingit.

Trochaici, Tetrametri, Catalectici.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

O FORTVNA, O fors fortuna, quantis commoditatibus,
Quam ſubito hero meo Antiphoni ope vestra hunc onerastis diem.
A. Quid nam hic ſibi volt? G. nosq́ue amicos eius exonerastis metu?
Sed ego hunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio:
Atque hominem propero inuenire. vt hæc quæ contigerint, ſciat?
A. Num tu intelligis quid hic narret? P. num tu? A. nihil. P. tantundem ego,
G. Ad Lenonem hinc ire pergam,ibi nunc ſunt. A. heus Geta. G. hem tibi.

Num mirum, aut nouum eſt reuocari, curſum cum inſtitueris? A. Geta.

G. Pergit hercle: tu nunquam tu odio vinces me. A. non manes?

G. Vapulabis. A. id tibi quidem iam ſiet, niſi reſiſtes, verbero.

G. Familiariorem oportet eſſe hunc, qui minitatur malū.

Sed is ne eſt, quem quæro, an non? ipſus eſt. P. congredere actutum. A. quid eſt?

G. O omnium, quantum eſt, qui viuant, hominum homo honoratiſſime:

Nam ſine controuerſia à dijs ſolus diligere Antipho.

A. Ita velim: ſed qui iſtuc credam ita eſſe, mihi velim.

G. Satin' eſt, ſi te delibutum gaudio reddo? A. enicas.

P. Quin tu hinc pollicitationes aufer: & quod fers, cedo. G. oh.

Tu quoque hic aderas Phormio? P. aderam: ſed ceſſas. G. accipe hem

Vt modo argentum tibi dedimus apud forū. recta domum

Sumus profecti: interea mittit herus me ad vxorē tuam.

A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem eſt Antipho.

Vbi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida.

Pone apprehendit pallio. reſupinat: reſpicio: rogo

Quamobrem retineat me: ait eſſe vetitum intro ad heram accedere.

Sophrona modo fratrem huc, inquit, ſenis introduxit Chremem.

Eumq; nunc eſſe intus cum illis: hoc vbi ego audiui, ad fores.

Suſpenſo gradu placide ire perrexi, acceſſi: aſtiti:

Animam compreſſi: aurem admoui. ita animum cœpi attendere,

Hoc modo ſermonem captans. A. euge. G. hic pulcherrimum?

Facinus audiui: itaque penè hercle exclamaui gaudio.

P. Quod? G. quodnam arbitrare? A. neſcio. G. atqui mirificiſſimum:

Patruus tuus eſt pater inuentus Phanio vxori tuæ.

A. hem,

Quid ais? G. cum eius conſueuit olim matre in Lemno clanculum.

P. Somnium: vti ne hæc ignoraret ſuum patrem? G. aliquid credito

Phormio eſſe cauſæ, ſed me cenſen' potuiſſe omnia

Intelligere extra oſtium, intus quæ inter ſe ipſi egerint?

P. Atque hercle ego quoque illam audiui fabulam. G. immo etiam dabo

Quo magis credas: patruus interea inde huc egreditur foras.

Haud multo poſt cum patre idem recipit ſe intro denuo:

Ait vterque tibi poteſtatem eius habendæ ſe dare:

Denique ego ſum miſſus, te vt requirerē, atq; adducerem.

A. Hem quin ergo? rape me: quid ceſſas? G. Fecero. A. O mi Phormio

Vale. P. Vale Antipho: bene, ita me dij ament, factum: gaudeo.

DON. O Fors fortuna] Fortuna dicta eſt incerta rē. fors fortuna euentus fortunæ bonus. {Fors fortuna] Aliud fortuna eſt, aliud fors fortuna. nam fors fortuna, eſt cuius diem feſtum colunt, qui ſine arte aliqua viuunt huius ædes trans Tyberim eſt. {Hunc onero pallio] Recte, quia palliata fabula eſt, non togata. {Pergit hercle] Poteſt diſtingui hic, pergit, & coniuncte legi. Hercle tu nūquam odio tuo me vinces. {Id tibi quidem iam fi] Id quod ſibi dici audiuit, minitatur. Et eſt conuenieus error feſtinanti. {Sine controuerſia] Sine ambiguitate. {Si te delibutum gaudio reddo?] Ad animū tranſtulit, quod eſt corporis Nam delibutus, vnctus dicitur. {Vt modo argentū] Vide narrationem cœptam vnde opus eſt. {Mittit heros me ad vxorem tuam] Conuerſus ad Antiphonem hoc dicit. {Pulcherrimum facinus audiui] Huiuſmodi locos poetæ actoribus indulgent, q in his actoris eſt cōmendatio. {Patruus tuus eſt pater inuentus Phanio vxori tuæ] Vt Sal. in I. Liberia eius auunculus erat. Atque hercle ego quoque illum audiui fab. Plaut. in milite glorioſo, Nam hoc cognomentum poetæ eſſe audiui barbaro.

GVI. O Fortuna, &c.] Hic Antiphoni à Geta nūciatur Phanium inuentam eſſe filiam Chr. patrui ſui, quod magnæ felicitatis loco ducendum putat. G. O fortuna. i. ò Dea mutabilitatis, ò fors fortuna. i. bonus fortunæ euētus, cuius diem feſtum colunt, qui arte aliqua viuunt, cuius ædes ſacra trans Tyberim erat fortuna aūt incerta eſt tam ad bonum euētum, q ad malum quantis commoditatibus. i. opportunitatibus, & q. i. quātum ſubito hæc leguntur admiratiue. honoraſtis. i. decoraſtis hunc diē Ant. noſtro. veſtra ope. i. veſtro auxilio & numine ac fauore? A. Quidnam hic Get. ſibi vult. i. quid vult dicere ita admirabundus? G. Get. eum non audiebat, ſed pergebat in ſua admiratione. & vos fortuna, & fors fortuna exonerastis. i. alleuaſtis nos amicos eius Ant. meum, quod afficiebamur eius cauſa. Deinde ad ſe rediēs conſiderās ſibi eſſe potius quærendum Ant. cui hæc narret quàm ita in admiratione ceſſandum & morandum, ideo ſubdit. ſed nūc ceſſo. i. moror, tardo cunctor. mihi. i. vel in dedecus meum, & crimē, vel mihi generaliter ponitur, vt Tu mihi ſemper dormis. Sed ergo nunc ceſſo. i. ſum ceſſator & ocioſus, & quidem increpādus, qui non onero hunc. i. meum humerum pallio. i. qui non replico pallium meum in humerum, vt agilior ſim ad viam faciendam. atque qui inquam non propero. i. feſtino, inuenire hominem. i. Ant. vt ſciat hæc quæ contigerint. A. Tu nō intelligis? quid hic Get. narret, i. dicat ſecum. P. Num, id eſt, nunquid tu intelligis? A. Nihil. i. non intelligo, vel nihil i. ne minimum quidem intelligo quid dicat. P. Ego intelligo tantundem quantum tu quid dicat. G. Pergam ire. i. contendam ire, vel proſequar, perſeuerabo ire hinc ad Lenonem nunc ipſi ſunt tibi apud Lenonem. A. Reuocat eum iam accipiētem iter ad Lenonem. Heus, aduerbiū vocantis. Get. vocatiuus eſt. G Geta poſt ſe non reſpexit indignatus ſe reuocari feſtinum nam putabat aliū quemlibet ab Ant. reuocare eum ideo, inquit. Hem, interiectio indignantis, nō. i. num, quid, q. d. non eſt tibi mirum i. non eſt tibi magni momenti, aut magnæ curæ, aut nouum i. inuſitatum. curſum reuocari. i. retrahi, cum inſtitueris. i. inceperis curſum vel eſt ſecūda perſona per tertia. A. Get. vocātis eſt. G. Hercle ipſe qui vocat me pergit. i. perſeuerat vocare me hoc aūt dicit intereundum non retro aſpiciens, nunquam vinces me. i. nūquam hodie perſuadebis mihi vt ad te eam, tuo odio. i. tua moleſtia & tædio, nam odiū interdum ponitur pro tædio & moleſtia. Inde odioſus. i. tædioſus moleſtus, & improbus, ſeu importunus, q. d. non vinces me tua importunitate, & inſtantia. A. Non manes i non ſiſtis gradum, h. d. indignabundus & mirabūdus. G. Vapulabis i. poſſes bene adeo inſtare, vt vapulares. i. verberaueris, ſeu verberib' afficeris. A. Quidem. i. certe, id q minitaris, iam. i. ſtatim, fiet tibi. i. vapulabis, niſi tu verbero. i. dignus verberibus, hic verbero onis, reſiſtis. i. reprimis gradum Geta. hoc audiens cognouit eſſe aliquem, qui imperioſe loqueretur, ideo ſubdit oportet hunc qui ita loquitur eſſe familiariorem. i. intimiorem in noſtra familia, q ego, nam minatur malum. ſ. verbera. Sed ne. i. verum eſt is quē quæro. ſ. Ant. an non eſt. Deinde viſo eo dicit, ipſe eſt, quē quæro. Phor. G. Congredere, à cō. & gradior deris. i. concede, huc acturum. i. cito, celeriter, dicitur. n. ab actu. i. celeritate, vnde actuariæ naues dr̄ celeres. i. celeriter per mare tranſeuntes. A. Quid eſt? q ita vehementer gaudes, & admiraris. G. O homo honoratiſſime omnium hominum, qui viuant, quantum eſt. i. quātumlibet pro tua conditione, vel quantum eſt hominum. ſ. id eſt quātacunque fuerit hominū multitudo. nam ò Ant. ſolus diligere. i. diligeris, amaris à Dijs ſine controuerſia. i. ſine ambiguitate. A. Velim ita diligi à Dijs, ſed velim. i. volo, dici mihi. i. q dicatur mihi qui. i. quo modo, vel cur credam eſſe ita vt dicis. G. Satin. i. nonne ſatis eſt tibi ſi reddo. i. afficio te delibutum, perfuſum gaudio, vbi ad animum tranſtulit q eſt corporis, nam delibutus dicitur vnctus. A. Enecas. i. occidis, mori me cogis, qui ita animū meum ſuſpenſum teneas. P. Quin. i. quinimmo, tu aufer hinc. i. hinc amoue pollicitationes i. noli ita pollicitari bona. A Sed cedo. i. dic Dijs, q fers. i. affers, vel geſtas in pectore. G. Quoque. i. etiam, ò Ph. tu aderas hic? vbi ob eſt interiectio animaduertentis prius non viſum, nec perceptū. P. Aderam hic, ſed inter hac dicenda ceſſas. i. in mora es, tardas, moraris detegere rem Ant. G. Accipe. i. audi intellige.

intellige. Hem, interiectio eſt iuſſiẽti, vt narrationi ſit apertæ, vt. i. poſtquã modo. i paulo ante, dedimus tibi Phor. ego, & De. argentum apud forum profecti ſumus ego, & Dem. domum, recta. i. eodem tenore nuſquã diuertendo, interea ò Ant. herus. i. dominus meus, miſit me ad vxorem tuam ſ. Phanium. A. Quamobrem i. quare miſit ad eam. G. Omitto. i. deſiſto, proloqui. i. lõgo ſermone vti, nam o Ant. nihil eſt in ea miſſione ad hãc rem. i. ad hoc ꝓpoſitum, vbi. i. cum, occipio. i. incipio ire ad Gynnecium. i. in locũ ædium ſecretum, in quo fabulantur inter ſe mulieres. Eſt. n. Gynnecium (ait Tortellius) locus in ædibus ſolis mulieribus ad habitandum datus. Deducitor enim à gynecon i. à mulieribus, puer. i. ſeruus. ſ. Mida nomine, forte ſic dictus, ꝙ Phrygius eſſet, occurrit ad me pone, aduerbium. i. retro apprehendit. i. capit me pallio. i. per pallium. reſupinat me inquam. i. reducit me in dorſum, nam ſupinus vel reſupinus dicitur qui in dorſu iacet, ꝙ qui faciũt ferè negligentes ſunt, molles, aut laſciui, ideo ſupinus pro molli ponitur, & laſciuo item pro pigro, negligenti, & ocioſo, item ponitur interdum pro elato ſiue ſuperbo, propterea, ꝙ tales ſuperbi ſolẽt non demittere caput tanquã humiles, ſed reſupinare & extollere tanquam tumidi. Perſius, I talo ꝙ humeris ſupinus fregit Heminas. Vnde ſupinare & reſupinare ſignificant aliquem ſupinũ. ſiue reſupinum reddere, vt hic reſupinat me. i. reducit me in tergum, (ꝙ vulgo dicitur) reuerſat me, reſpicio. i. retro aſpicio, rogo. i. interrogo, quamobrem. i. quare retineat, me, ait. i. reſpondet, vetitũ eſſe. i. prohibitum, accedere. i. adire, ingredi intro ad herã. i. Phan. inquit, etiam ille ſeruus modo. i. paulo ante. Soſtr. nutria introduxit huc. i. in Gynnecium, Ch. fratrem ſenis. ſ. Dem. &, inquit, eum fratrem eſſe nunc intus intra Gynnecium cum illis. i. Soſtr. & Ph. vbi. i. poſtquã, ego audiui hoc, perrexi. i. perſeueraui ire, placide. i. trãquille, ſine ſtrepitu, ac tumultu, gradu. i. greſſu, paſſu ſuſpẽſo. i. molli ac tenero, ſuſtentato. & leniter terræ impreſſo, ad fores acceſſi. i. applicui ad illas fores, ſiue manis adueni, à ſtiti, ab aſto as. i. iuxta fores ſteti, compreſſi. i. cohibui, repreſſi, compeſcui, animã. i. ſpiritum, anhelitum ſ. meum ne audiret, admoui. i. adhibui, appropinquaui, appoſui autem ad illas fores, vt audirẽ, ita eo modo admotis auribus cœpi. i. incepi, attendere. i. arrigere, aduertere animum ad intelligendum, quod dicebatur, captans. i. alliciens, attrahens, frequenter capiens ſermonem, hoc modo. i. ita faciendo, vt dixi. A. O Get. euge, interiectio lætitiæ eſt, qua Ant. Getam inuitat ad lætitiam, vt reliqua proſequatur lętanter Get. hic. i. tunc, audiui facinus. i. factum, pulcherrimum. i. iucũdiſſimum, itaque. i. ideo hercle exclamaui pene. i. ferè gaudio. i. præ nimia lætitia. A. Quod facinus audiſti? G. Quod nã. i. quod facinus arbitrare. i. putas me audiuiſſe illic. A. Neſcio quod facinus audieris. G. Atqui. i. ſed certe, audiui facinus mirificiſſimũ, pro mirificentiſſimum. i. mirifice factum, vbi poeta recto ſuperlatiuo vſus eſt à poſitiuo mirificus mirifica mirificum. Patruus tuus. ſ. Chr. inuentus eſt pater Phanio. i. illi puellæ tuæ vxori. A. Hem, admirantis & lætantis interiectio, quid ais, h. d. ſibi via perſuadens ita eſſe. G. Patruus tuus olim. i. longo ante tempore, cõſueuit. i. habuit commercium amoris cum matre eius Phanij, clanculum. i. ſecreto, in Lemno. i. in illa inſula. P. Somnium eſt ſupp. i. illud eſt phantaſma & vanum dictum, tãquam dormiendo ſomniatum, vtin'. i. vti ne. i. verum ita conuenit cum matre eius vti. i. vt hæc puella non cognoſceret patrem ſuum. G. O Phormio. credito aliquid cauſæ eſſe, ſed cenſen'. i. cenſes ne me potuiſſe intelligere omnia extra hoſtium, quæ ipſi. ſ. Chr Sop. & Phan. egerint. i. dixerint inter ſe intus in Gynnecio. P. Atque hercle ego quoque audiui illam fabulam. i. illud fabuloſum dictum. G. Imo etiam. i. ſed etiam dabo. i. dicam etiã hoc, quo. i. vt magis credas. Interea dum hæc aguntur, patruus egreditur. i. exit, Inde. i. ex Gynnecio foras hinc. i. in hunc locum, in quo eram, haud. i. non, multo poſt. i. non longo tempore poſt, idem patruus recipit. i. retrahit, refert ſe, denuo. i. ruſus, iterum intro. i. in Gynnecium cum patre tuo Demiphone, vterque pater & patruus ait ſe dare tibi poteſtatẽ habendæ eius. i. habendi eam in vxorem. Denique. i. tandem, ego miſſus ſum, vt requirerem. i. inueſtigarem te, atque vt adducerem te ad eos. A. Hem interiectio indignantis, quod non ducatur celeriter, ergo cum debeas me ducere, quin, increpatiue videtur hic capi, pro quinimmo, rape me. i. celeriter cape me, vt ducas, ad eos, quid ceſſas. i. tardas, moraris, cur non acceleras gradum. G. Fecero. i. faciam, coniunctiuũ pro indicatiuo. A. O mi Phormio. Vale. i. remane cum ſanitate. P. Antiph. Vale. i. diſcede ſalute comite. Deinde cum receſſiſſent, cœpit Phorm. ſecum hæc dicere, ita Dij ament me, vt ex animo dico. iurandi modus eſt benefactũ eſt. i. bene ſucceſſit ac proſpere.

Lato. ARgumẽtum} Abſoluitur Cataſtrophe Antiphonis. Nam Geta indicat ei inuentam eſſe Phanium. {O fortuna} Exultatio Getæ vim exordij habet ad futuram lætitiam. {Onerastis & exonerastis} Iucundum antitheton ex contrarijs. {Onero pallio} Vt expeditior ſit ad currendum. {Hem tibi} Indignantis, nec tñ agnoſcẽtis. {Odio} Odioſa importunitate, & moleſtia. {Omnium aptum} Aptum principium ad rei lætæ denũciationem. {Delibutum} Imbutum, metaphoricos. nam proprie vnctum ſignificat, à verbo delibuo, quod parum eſt in vſu. {Gynecæum} Pars ædiũ, in qua ſolæ mulieres diuerſantur fraudem. zymmer. {Suſpenſo gradu} Hypotypoſis. {Euge} Gaudentis, & cũ geſtu pronunciandum. {Patruus tuus} Propoſitio, quæ eſt ſumma narrationis. Cetera adiiciuntur confirmandi cauſa. {Atque hercle} A teſtimonium. {Quo magis} A fine. {Denique} Aliud ſignum.

O Fortuna} Gaudentis immodice & exultantis præ lætitia inſuperabili geſtus hoc loco deſcribũtur. Et recte quidem elatum depingit ex gaudio. Nam Cic. teſt. 4. Tuſcul. Lætitia eſt opinio recens boni præſentis, in quo efferri rectum eſſe videatur. Idem ibidem: Cũ ita mouemur vt in bono ſimus aliquo hic dupliciter id contingit. Nam cum ratione animus mouetur placide atque cõſtanter, tum illud gaudium dicitur. Cum autem inaniter & effuſe animus exultat, tum illa lætitia geſtiens vel nimia dici poteſt. Quam ita diffiniunt, ſine ratione elationem animi. {Fors fortuna} i. bona fortuna, qua adiectione teſte Põpeio ex incerta certam reddebãt. Delibutus, perfuſus, tinctus, & plenus. Gynecęum. Eſt ſecretum mulierum, in quod cõclaue non datur viris ingreſſus, tractant illic muliebria fœminæ. Gyne mulierem ſignificat, gynecęum conclaue muliercularum. Petr. Mars.

OMnes ſunt trochaici tetram. catal. In ſecundo verſu trochęus eſt loco primo, anapęſtus ſecundo, amphibrachys tertio, niſi Meo ſit monoſyll. In tertio vel eius monoſyll. eſt, vel creticus loco quinto. Quartus verſus in vetuſtioribus libris, quibus ego accedo, ita legitur. Glar.

Sed mihi nunc ceſſo, qui non humerum hunc exonero pallio.

Hoc enim exonero retulit ad Exonero quod eſt verſu proximo. Scio quid quidam commenti ſint, qui Onero pro Exonero legũt cum vulgo exemplaribus. In ſexto verſu vel d, eliditur in Quid, vel creticus eſt loco tertio. In octauo, vel pęan primus eſt loco ſexto, vel Inſtieris pro Inſtitueris legendũ. Eodem modo de nono verſu dico, in cuius loco quarto vel eſt pęan primus, vel Odio diſſyllabum fuerit. In decimo vel creticus erit loco ſecũdo, vel ſ, de Vapulabis eliditur. Ceterum vel carmẽ eſt hypermetrum, vel abijciendum verbum Quidem, quod adiectum videtur. In vndecimo, puto Minitas legẽdum pro Minitatus, vt in penultima ſcena Hecyræ Luctat pro Luctatus. Et in Malum finitur verſus, quod in Aldi libro neglectum erat. In duodecimo, vel d, in Sed, & ſ, in Ipſus eliduntur, vel loco primo erat bacchius, & loco quarto creticus. In decimotertio creticus eſt loco quarto trochęus vt ſecunda ſyllaba in Honoratiſſime producte maneat, niſi quis loco ſexto bacchium conſtituere malit, & primo loco trochęum. In 19. amphibrachys eſt loco quinto. In 20. vel in Sumus eliditur ſ, vel amphibrachys eſt loco primo. In 22. vel n, in Vbi eliditur à ſuperiore verſu, vel amphibrachys eſt loco primo. In 23. vel Apprehẽdit eſt triſyl. vel bacchius loco ſecundo. Ita in 26. vel amphibrachys eſt loco primo, vel Eum monoſyl. In 33. Eius monoſyl. eſt. Et in 34. Suum monoſyl. vel amphibrachys bacchius ve, propter ancipitẽ ſyll. pa, eſt loco quinto. In 38. ſ, eliditur in Magia. In 40. Se omitti non debet ante Dare. Et penultimus incipit à Quin. Nam Hem ad ſuperiorem verſum pertinet. In vltimo verſu amphibrachys eſt & loco primo, velle in Vale corripitur. & Dij quoque corripitur, non eliditur, vt ſæpe alibi.

ACTVS V. SCENA VII.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

Argumentum huius ſcenulæ annexum eſt ſuperiori. Nam neque Malleolus diſiunctim legit, neque re vera ita eſt legendum.

Senarij.

PHORMIO.

TANTAM fortunam de improuiſo eſſe his datam
Summa eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,
Et Phædria curã adimere argentariam:
Ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet
*Nam idem hoc argentum ita vt * ingratis eſt datum,* *datũ eſt ingratijs.
His datum erit: hoc qui cogam re ipſa reperi.

Nunc geſtus mihi, voltuſq́; eſt capiundus nouus.
*Sed hinc concedam in angiportum * hoc proximum:*
* hunc *Inde biſce oſtendam me, vbi erunt egreſſi foras:*
Quo me aſſimularam ire ad mercatum, non eo.

DON. VRAM adimere argentariam } Varie, pro adimendi occaſio eſt.

GVAD. CGAudeo tantam felicitatem, & ſucceſſum proſperū eſſe datū his iuuenibus, Antiphoni & Phædriæ. de improuiſo aduerbium. i. ex inſperato, præter ſpem, præter expectationē. Summa occaſio. i. opportunitas eludendi. i. decipiendi ſenes, eſt nunc mihi. i. ego habeo nunc ſommam facultate eludendi ſenes. & eſt inquam mihi occaſio adimere, pro adimendi, ſed varietatem amauit poeta. i. auferendi, abſtergendi Phędriæ curam argentariam. i. anxietatem, & ſolicitudinem de argento iſto reddēdo, quo redemit puellam. ne. i. vt non. ſit ſupplex. i. ſupplicans. cuiquam. i. alicui ſuorum æqualium. i. ſuorum gregalium & ſodalium, vt illi mutuo darent illam ſumam, quæ redderetur ſenibus, cum nollet ducere vxorem Phormio. nam hoc idem argentum datum erit ſine reſtitutione ita, vt datum eſt his ingratis ſenibus, vel ipſis inuitis. vel datū erit ab his ingratis ſenibus. i. immemoribus beneficiorum ſibi factorum taliter iungendo liberos, ſuos matrimonio felici. ego reperi. i. excogitaui qui. i. quo modo, cogam hoc fieri reipſa. i. ipſo effectu, videlicet vt argentum ſit datum vti datum eſt ſine vlla reſtitutione. Nunc geſtus. i. modus me habēdi & vultus. i. indicium voluntatis eſt mihi capiendus, nouus. i. alius ab aſſueto. Sed concedam. i. me conferam hinc. i. ex hoc loco, in hoc angiportum proximum. i. in hunc vicum anguſtum, nec paruium. inde. i. poſtea. oſtendam. i. patefaciam me his ſenibus, vbi. i. poſtquā, ipſi erunt egreſſi foras. i. extra domum, non eo. i. non vado mercatū. i. negociandum, eo ſup. in eo locum. quo. i. in quem locum, aſſimulatam, pro aſſimulaueram. i. finxeram me ire.

LATO. ARgumentum } Nactus occaſionem ex inuenta Phanio, mutat conſilium ludendi ſenes Phor. & ad eam rem ſe comparat. { Ingratiis }. i. inuito aduerbialiter.

PETR. MARS. TAntam fortunam } In hanc ſcenam nihil notauit. Marſus. ꝙ videatur non eſſe diſiuncta à ſuperiore.

GLAR. HAnc ſcenam quidam ſuperiori coniungunt, & alij ſeiungūt. certe priora verba Phormio ad præſentes locutus videtur. hæc autem ſecum ipſe murmurās ait, quibus oſtendit Paraſiticam, ac Sycophanticam malignitatem quæ nocere nō deſinit, vt ſibi proſit. Quintus verſus ita legendus eſt:

Nam idem hoc argentum ita vt datum eſt ingratijs.

Vt aduerbium Ingratijs ſit tetraſyll. quemadmodum in Heaut. Protervuiſti hinc, ea coacta ingratijs. Vtitur aliquoties & Plaut*.

ACTVS V. SCENA VIII.

ARG. ADR. BARL.

Cognita Phanio ſenes a Phormione pecuniam repetunt: Phormio negat ſe redditurum. Hinc contentio inter eos oritur.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In ſequenti ſcena Phormioni, & ſenum habetur contentio. Nam hic cognita Phanio pecunias a Phormione repetunt, verum is reddere recuſat, niſi hanc habere vxorem liceat. atque ita vſque rixando procedunt vt Phormio totum Chremetis factum de altera coniuge Lemni filiaq; habita aperiat. Quod Nauſiſtratæ vxori primariæ detegere interminatur, quo medio triginta minas vel inuitis ſenibus retinere conatur, quod Chremes facile conceſſit at Demipho vſque renititur, imo Phormionem clamoſum deprehendere ambo, & abducere moliuntur. ADDITIO. Attende Phormionis Paraſiti his duabus ſcenis ſequentibus, imo vſquequaque audaciam, & expromptam calliditatem. Chremetis coram vxore citra viri decorum formidinem. Demiphonis per totam fabulam nimiam rerum attentione ſollicitudinem.

Trimetri.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

DIis magnas merito gratias habeo, atque ago:
Quando euenere hæc nobis frater proſpere.
Quantū poteſt, nunc conueniendus Phormio eſt,
Priuſquam dilapidet noſtras triginta minas,
Vt auferamus: P. Demiphonem ſi domi eſt,
Viſam, vt quod. D. at nos ad te ibamus Phormio.
P. De eadem hac fortaſſe cauſa. D. ita hercle. P. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an verebamini.
Ne non id facerem, quod recepiſſem ſemel?
Heus heus, quanta hæc mea paupertas eſt: tamen
Adhuc curaui vnum hoc quidem, vt mihi eſſet fides.
C. Eſt ne ea ita, vt dixi, liberalis? D. oppido.
P. Itaque ad vos venio nunciatum Demipho,
Paratum me eſſe. vbi voltis, vxorem dare,
Nam omnes poſt habui mihi res, ita vti par fuit,
Poſtquam tantopere id vos velle animum aduorteram.
D. At hic dehortatus eſt me, ne illam tibi darem.
Nam qui erit rumor populi, inquit, ſi id feceris?
Olim cum honeſte potuit, tum non eſt data.
Nunc viduam extrudi turpe eſt. fermè eadem omnia,
Quæ tu te dudum coram me incuſaueras.
P. Satin' ſuperbe illuditis me? D. qui? P. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam, quam contempſerim?
C. Tum autem Antiphonem video ab ſeſe amittere
Inuitum eam, inque. D. tum autem video filium
Inuitum ſanè mulierem ab ſe amittere.
Sed tranſi ſodes ad forum, atque illud mihi
Argentum iube rurſum reſcribi Phormio.
P. Quod? na ego perſcripſi porrò illis quibus debui.
D. Quid igitur fiet? P. ſi vis mihi vxorem dare,
Quam deſpondiſti, ducam: ſin eſt, vt velis
Manere illam apud te, dos hic maneat Demipho:
Nam non eſt æquum me propter vos decipi,
Cum ego veſtri honoris cauſa repudium alteri
Remiſerim, quæ tantundem dotis dabat,
D. I hinc in malam rem cum iſtac magnificentia
Fugitiue: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? P. irritor. D. tu ne hanc duceres,
Si tibi data eſſet? P. fac periculum. D. vt filius
Cum illa habitet apud te: hoc veſtrum conſilium fuit.
P. Quæſo quid narras? D. quin tu mihi argentum cedo.
P. Immo vero, tu vxorem cedo. D. in ius ambula.
P. In ius? enimuero ſi porrò eſſe odioſi pergitis.
D. Quid facies? P. ego ne? vos me indotatis modo
Patrocinari fortaſſe arbitramini.
Etiam dotatis ſoleo. C. quid id noſtra? P. nihil:
Hic quandā noram, cuius vir vxorem. C. hem. D. quid eſt
P. Lemni habuit aliam. C. nullus ſum. P. ex qua filiam
Suſcepit: & eam clam educat. C. ſepultus ſum.
P. Hæc adeo ego illi iam denarrabo, C. obſecro,
Ne facias. P. oh tu ne is eras? D. vt ludos facit.
C. Miſſum te facimus. P. fabula. C. quid vis tibi:
Argentum quod habes? condonamus te. P. audio:
Quid vos, malum, ergo me ſic ludificamini,
Inepti veſtra puerili ſententia.
Nolo, volo, volo, nolo rurſum: cedo cape.
Quod dictum, indictum eſt: quod modo erat ratum, irritum eſt.
C. Quo pacto, aut vnde hæc hic reſciuit? D. neſcio,
Niſi me dixiſſe nemini id certo ſcio.
C. Monſtri, ita me dij ament, ſimile. P. inieci ſcrupulum. D. hem,
Hiccine vt à nobis hoc tantum argenti auferat
Tam aperte irridens. emori hercle ſatius eſt:
Animo virili præſentiq́; vt ſis, para:
Vides tuum peccatum eſſe elatum foras,
Neque iam id celare poſſe te vxorem tuam:
Nunc quod ipſa ex alijs auditura ſit Chreme,

Id not,

Id nos,met indicare placabilius, eſt.
Tum hunc impuratum poterimus noſtro modo
Vlciſci. P. at at,niſi mihi proſpitio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
C. At vereor vt placari poſſit. D. bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam,hoc fretus Chreme,
* è *Cum * de medio exceſſit, vnde hæc ſuſcepta eſt tibi.*
P. Itane agitis mecum? ſatis aſtute aggredimini.
Non hercle ex re iſtius me inſtigaſti Demipho:
Ain' tu,vbi peregre tibi quod libitum fuit feceris,
Neque huius ſis veritus fœminæ primariæ
Quin tu nouo modo ei faceres contumelias,
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hiſce ego dictis illam ita tibi incenſam dabo,
Vt ne reſtinguas,lacrumis ſi extillaueris.
D. Malum,quod iſti dij,deæque omnes duint:
Tantane affectum,hominem quenquam eſſe audacia?
Non ne hoc publicitus ſcelus hinc deportarier
In ſolas terras? C. in id redactus ſum loci,
Vt quid agam cum illo,neſciam prorſus. D. ego ſcio:
In ius eamus. P. in ius? huc,ſi quid lubet.
D. Aſſequere: ac retine, dum huc ego ſeruos euoco.
C. Etenim nequeo ſolus,accurre huc. P. vna iniuria eſt.
Tecum. C. lege agito ergo. P. altera eſt tecum Chreme.
D. Rape hunc. P. itane agitis? enimuero voce eſt opus
* Exclude: *Nauſiſtrata exi. C. os opprime. D. impurum vide*
Quantum valet? P. Nauſiſtratam inquam. C. nō taces?
* excludere. *P. Taceam. C. niſi ſequitur, pugnos in ventrem ingere.*
*P. Vel oculum * exculpe,eſt,vbi vos vlciſcar, locus.*

DON. PRIVSQVAM dilapidet} Diſperdat. {Viſam, vt quod} ἀνακόλουθον ſecunda. {Ne nō id facerem, quod recepiſſem ſemel} Et deeſt, Ad me. vt in Heaut. Ad me recipio, faciet. {Adhuc curaui} τῷ ἀρχαϊσμῷ addidit Adhuc,cum potuiſſet ſine huc integer ſenſus eſſe. {Quæ tu redudum coram me incuſaueras} Noua locutio,coram me incuſaueras,non,quæ hic incuſaueras. {Coram me incuſaueras} Belle,vt ſi quid neget, contra ſeipſum ſentire videatur. {Satin' ſuperbe illuditis me?} En datiuum & accuſatiuum caſum regit illudo. {Rurſum iube reſcribi Phormio} Reſcribi reddi, ſeu per menſæ ſcripturam dari. {Iube reſcribi} Quoniam ad numerationem pecuniæ antecedit ſcriptura,reſcribere dicebant pro remunerare. Et ſic infert, Næ ego perſcripſi porro illis quibus debui. Hæc eſt ergo figura,in qua ſecunda de primis ſignificantiam ſumunt. {Iube reſcribi} Per ſcripturam.i.de menſæ ſcriptura dari. vnde hodie additur chirographis, Domo ex arca ſua, vel ex menſæ ſcriptura. {Næ ego perſcripſi} Multis per ſcripturam reddidi,multis dedi. Vt apud Virg. Dicitur hic ſubito Troiana per agmina rumor. {Quin tu mihi argentum cedo} Hoc ab vtroq; cum clamore dici accipiendum eſt. {In ius ambula} Ad iudicem eamus.ſ.nam ius, pro loco eſt. Cice. Quin te in iure conſpicio. {Enimuero ſi porro odioſi eſſe pergitis} Vultu iuuandum eſt, & pronunciatione hoc quod tam minaciter ſuſpenditur. {Enimuero} Enimuero,principium eſt aliquid per iracundiam dicturi,vt Hic, tum alius ex alia parte, Enimuero hoc ferres,&c. {Condono te} Condono ablatiuo iunxit, vt in Eun. Habeo alia multa,quæ nunc condonabitur. {Indotatis} Hoc eſt, vt Phanio. {Etiam dotatis ſoleo} Vt Nauſiſtratæ. {Nullus ſum} Perij,mortuus ſum. {Sepultus ſum} αὔξησις. nam plus eſt,quàm nullus ſum. {Quid vis tibi: Argentū quod habes? condono te} Vis iterum ſubaudiendum eſt,vt ſit,Vis argentum quod habes? & eſt ἀπὸ κοινοῦ inferendum,Condonamus te. Sic eſt illud apud Virg. Vultis & his mecum pariter conſidere regnis? Vrbem quam ſtatuo veſtra eſt. {Malum,ergo me ſic,&c.} Malum, aduerbium eſt interpoſitæ indignationis. {Nolo, volo, volo,nolo curſum} Primo,ſingula ſeparatim, deinde ſimul vtraque pronuncianda ſunt. {Animo virili} A neceſſario adhortatur. {Noſtro modo vlciſci} Ingenio.ſ. {Hi gladiatorio animo} Parato ad periculum,hoc eſt ita perdito ac temerario,vt non ſibi caueant, dummodo vulnerent: vt Sal. Auidius alter alterum ſauciare, quam ſemet tegere. {Ad me affectant viam} Affectant viam,plenū,quod nos ἐλλειπτικῶς. {Vt placari poſſit} Vt,pro,ne non. {Cū de medio exceſſit} Pro quia. De medio exceſſit,& ad dictū,& ad rationem dicti,comicum eſt. {Aſtute aggredimini} ἀγωνία. Et proprie aggredi accedere ad dimicandum eſt. Bene ergo ſeruauit tranſlationem à gladiatoribus cœptam. {Ain' tu, vbi peregre} Modo ad Chremetem cum inuentione conuerſus eſt. {Lautum peccatum tuum} Vt laues, vt maculam. {Lacrumis ſi extillaueris} Stillare,eſt guttas emittere ex corpore. Extillare ipſum corpus guttatim finiri. Ergo quaſi totum in lacrymas conuerti,& ex toto ſtillare corpore. {Publicitus}.i.publica cura atq; conſilio. {In ſolas terras?} Virg. Paſtorum & ſolis exegit montibus æuum. Et Saluſt.in j Solijs vijs. {In ius eamus} Ad prætoris ſellam. modo enim locum ſignificat. {In ius? huc ſi quid lubet} Apparet Paraſitum niti ad domū Chremetis,ſenes vero ad forum conari attrahere. {Etenim ſol} Etenim, pro At poſuit, vt turbatum oſtenderet. Sic alibi, Etenim non ſinam. {Vna iniuria eſt}.i.actio iniuriarum ex lege. {Altera} Quā feciſti dotatæ vxori. {Lege agito ergo} Lege agito dicebatur ei, cuius intentio contemptibilis aduerſario videbatur. Plau. In Aul. Lege agito mecum, moleſtus ne ſis, & cœnam coque. {Pugnos in ventrem ingere} Vrbane in ventrē quaſi Paraſito. An ventrem, totum Paraſitum dicitur? vt Lucil. in ij. Viuite lurcones, comedones,viuite ventres. An ſimpliciter,quia qui reſiſtit, ne ſequatur trahentem collo obtorto,repandum ſe facit,& ventrem proijcit. cum autem in ventre feritur,curuatur,& ſequitur.

GVID. DIjs,&c.} Hic continetur Phorm. & ſenum,& totius ſimulationis detectio. indignatus.n.Phor. narrare parāt omnia Nauſiſtratæ vxori Chremetis,quoniam videlicet modo Ch. ſuſtulerit clam filiam ex muliere quadā Lemnia. D. Merito.i.iure habeo magnas gratias.i. multum ſum deuinctus & obnoxius Dijs,atq; eis ago magnas gratias,habere gratias eſt in animo agere vero gratias eſt verbis,quod.ſ.barbare dicitur,regratiari,qſi.i.quia,ò frater hæc omnia euenerunt nobis proſpere.i.feliciter,nunc Phorm. eſt cōueniendus.i.alloquendus, quantum poteſt fieri ſupple.i.quo ad eius fieri poteſt, vel melius quantum celeriter poteſt conueniri,vt auferamus ab eo noſtras triginta minas.i. noſtras triginta libra priuſquam dilapide.i.diſperdat, diſſipet eas Phorm. viſam.i.ibo ad videndum Demiphonem ſi eſt domi,vt expleam ſupple,quod promiſit,vel aliquid tale,nam apoſiopeſis eſt. D. Phor. nos ibamus ad te. P. Fortaſſe veniebatis ad me de eadem cauſa.i.propter eandem cauſam, propter quam ego contendebam. D. Hercle ita.i.ibamus de eadem cauſa P. Credidi.i. non dubitaui, q̄ de ea cauſa ad me veniretis, tanquam meę fidei diffidentes, ridiculum.i. res eſt ridicula, & ridende, quòd.ſ. ad me veniretis de eadem cauſa. Aut.i. vtrum veremini ne non.i.quòd non facerem id quod recepiſſem.i. promiſſem. ſemel.i. irreuocabiliter. Heus heus,particula vocantis eſt, & mouentis attentionem,vel exclamantis, quantacunque, id eſt quantumcunque magna hæc mea paupertas eſt,tamen adhuc.i.huc uſque,vel etiam,curaui quidem hoc vnum videlicet, vt fides eſſet mihi.i. vt eſſem fidelis, & verax, vel vt crederetur mihi. C. Chremes interroget fratrem de puella, quam viſitauerant, & ita dicit vt non audiatur à Phormione,ne.i.vtrum. Phanium eſt ita liberalis.i. benigna, & bonę indolis,vt diai. D. Oppido.i.valde eſt liberalis. P. Itaq; ò Demipho venio ad vos nunciatum.i.vt nunciem. me paratum eſſe ad ducendam vxorem,vbi.i.qſi,vultis dare vxorem.ſ. Phaniū, quam promiſi me ducturum. Nam poſt habui mihi.i. poſtpoſui mihi omnes res ita vt par fuit.i decuit,poſtquam aduerteram animum.i.animaduerteram vos velle tantopere.i.tam vehementer, ducerē eam vxorem. D. At.i. ſed hic Chremes dehortatus eſt.i. diuertit,deflexit deterruit me, ne.i.vt non darem tibi illam Phanium. Nam,inquit,hic frater,qui.i.qualis, erit rumor.i.murmuratio populi, ſi tu Demipho feceris id.i.ſi tu dederis ei Phanium, ipſa non data eſt ei olim,tum.i.tunc,cum.i.quando,potuit honeſte dari. Nunc turpe eſt.i. inhoneſtum eſt eam viduam.ſ. orbatā viro primo quaſi à viro iduam.i.diuiſam, extrudi.i.eijci violenter à domo prioris mariti,fermè.i. ferè, hic Chremes dixit mihi omnia,vel incuſauit, quæ tute.i.tumet, incuſaueras.i reprehenderis, coram me.i.in conſpectu meo,dudum.i.paulo ante. P. Satin'.i. ſatis ne illuditis.i.irridetis me ſuperbe. Dici poteſt illudo te,vel illudo tibi. D. Qui.i.cur vel quo modo te illudimus. P. Rogas.i. interrogas,quo modo me illudatis, quia ne quidem.i.nec etiā potero ducere illam altera. quā eram ducturus, nam quo ore.i.qua fronte redibo ad eam ſponſam,quam contempſeram. C. Suggerit hæc Chr. D. Voce ſuppreſſa, ne audiatur à Phorm. aūt.i. ſed tum.i.deinde,video Antiphonem filium tuum inuitum.i.nolentem, amittere.i. abijcere à ſeſe eam puellam, inique.i.contra equitatem,nam non eſt ęquum eos ſeiungere, cum vterq; alteri ſit cordi. D. Demipho eadem verba dicit quæ fuerunt ei ſuggeſta à fratre,autem.i.ſed,th.i.deinde, vide filium, ſanè.i.valde, inuitum.i.nolentem,amittere.i.abijcere à ſe mulierem.ſ. Phanium. Sed ſodes.i.ſi audes, tu Phorm. tranſi.i.transfer te ad forum atq;

iube rurſum illud argentum quod dedi, reſcribi.i.reddi, quaſi dare per ſcripturam. Reſcribere.n.dicebant pro remunerare. Nam ad numerationem pecuniæ antecedit ſcriptura, vnde hodie datur chirographus domo exactis. P. Quod argentū vis tibi reſcribi, ne.i.certe, ego præſcripſi.i.dedi per ſcripturam, porrò.i.poſtea illud argentum illis, quibus debui vel debitor fui, vel debui perſcribere.i. per ſcripturam tradere. D. Igitur cū tu præſcripſeris, quid fiet. P. Si vis dare mihi vxorem, quam deſpondiſti.i.promiſiſti ducam in vxorem. Sin.i.ſed ſi eſt ita, vt.i.quòd, velis illam manere apud te ò Dem. omnis dos maneat hic.i.apud me, nam non eſt æquū.i.iuſtum me decipi propter vos, cū ego remiſerim repudium.i. bellum repudij, alteræ pro alteri, antique cauſa honoris veſtri, quæ.ſ. illa, quam repudiaui, dabat tantundem.i.tantum dotis. D. O fugitiue.i.ò tu æquali ſupplicio plectandæ vt ſeruus fugitiuus. I.i. vade, hinc.i.ex hoc loco, in malam rem.i.in infortunium aliquod malum, & incommodum, vt dici ſolet.i.in febrem quartanam.i. in malam crucem.i.ad patibulum, cum iſtac magnificentia.i.cum tua magniloquentia, & magnitudine ſumptus. Nam magnificus ſpectari etiam in magnis ſumptibus ſolet, etiam nunc credis te, & tua facta adeo.i.ita ignorari, vt iſta debeas facere nobis. P. Irritor.i.incendior in iram, ſeu irritor ad iraſcendū tu. D. Duceres.i. caperes, in vxorem. hanc puellā ſi eſſet data tibi, quaſi dicat non. P. Fac periculum.i.experientiam.i.periclitare an ſim ego ducturus. D. Hoc.i.tale fuit conſilium veſtrum.i propoſitum, vt filius Antipho habitet.i.moretur, apud te cū illa. P. Quæſo quid narras.i.dicis? D. Quin.i.quinimmo, cedo.i.da mihi argentum tibi datum. P. Immo vero.i.ſed potius, tu cedo.i.da mihi vxorē promiſſam. D. Ambula in ius.i.in locum. vbi prætor ius reddit. Nam hic ius pro loco ponitur, vbi ius à prætore redditur, vt digeſtis de iuſt. & iure.l.Paulus. Ideo in ius ambula, quaſi ad iudicem eamus. P. Dicis vt ambulē in ius, enimuero.i.certe, ambula ſupple in ius in detrimentum veſtrum ſi porrò.i.ſi poſtea, pergitis.i. perſeueratis, proſequimini eſſe odioſi i.moleſti, ab odio pro moleſtia. D. Quid facies? P. Ne.i. vtrum petis quid ego faciam. Vos fortaſſe arbitramini.i. putatis me patrocinari.i. adeſſe, ſeu præſidio eſſe, modo.i.tantummodo, indotatis puellis.i. ſine dote, vt de Phanio feci, qui patrocinatus ſum.i.cuius cauſam deſcendi, & protexi. Etiam ſoleo patrocinari.i.auxiliari, dotatis.i.habentibus dotem, vt Nauſiſtratæ, quam ſcio ita eludi à marito ſuo, & à te fratre eius. C. Quid.i.in quo, id.ſ.te patrocinari dotatis, intereſt ſup. noſtra.i.ad nos attinet. P. Nihil veſtra intereſt. Deinde incipit apertius loqui. Noram.i.cognoſcebam, ſiue cognoueram aliqñ hic quandam vxorem, cuius vir.i. maritus habuit aliā Lemni, ſed ſermo interruptus eſt à Chremete. C. Hem, interiectio indignantis. D. Quid eſt? propter quod ita indignaris. P. Perficit quod inceperat. Noram hic quandam vxorem, cuius vir habuit aliam vxorē Lemni.i.in illa inſula. C. Nullus ſum.i. perij. P. Ex qua vxore ſuſcepit.i. ſuſtulit filiam, & educat.i.nutrit eam, clam.i.ſecreto. C. Sum ſepultus.i. iam de me factum eſt. P. Adeou'.i.certe, ego iam denarrabo.i.recitabo ad longum illi vxori hæc, quæ prius dixi. C. Obſecro ne facies.i.noli ei narrare. P. Eho interiectio percipientis & deprehendentis, tum.i.tu. ne is eras, qui talia geſſit. D. Vt.i.qualiter, ipſe Phormio facit ludos.i.exhibet populo ſpectacula motu ſuo & geſtu, vel qualiter ludos facit.i.ſuis verbis ridiculis nos illudit. C. Facimus te miſſum.i.te dimittimus, tanquam futilem ac vanum. P. Fabulæ.i. nugæ ſunt ſupple, quaſi dicas vultis vos ſubterfugere ita veritatē, conuertendo in fabulas, quaſi dicat non fiet. C. Quid vis tibi.i. quid quæris habere vt taceas, vis ſupple vt condonemus tibi argentum, quod habes, vel affirmatiue ait condonamus tibi argentum, quod iam habes. P. Audio.i.intelligo vos, ergo condonetis mihi quid.i.cur malum.i. (quod dicitur) quid malæ gratiæ, eſt.n. hic malum aduerbium interpoſitę indignationis, vos tueri.i.inconſiderati, & inſulſi, ludificamini.i.illuditis, irridetis me, ſic veſtra ſententia puerili.i.indigna viris ſenibus, & ſolis pueris accommodata. Deinde deliberat, capiat nec ne oblatum munus & taceat. Nolo tacere pro tali munere. Deinde attentius re cōſiderata ſubdit volo.i.ſum contentus id facere pro munere tali. Deinde ſimul & turbulenter pronunciandum eſt volo, volo, quaſi paruo tempore contrarias habuerit opiniones, rurſum.i.iterum, cedo.i. dic, alloquitur ſeipſum, quaſi dicat dic potius Nauſiſtratæ talia, quæ dicta ſunt. Deinde immo cape munus oblatum, id quod eſt dictum modo.i paulo ante, eſt indictum.i.habetur pro nō dicto, & (quod dici ſolet) eſt deductum, ſeu manus retractum, & id quod modo.i. paulo ante, erat ratum.i.firmum in propoſito, eſt nunc irritum.i. non ratum, ſed vanum. Eiuſmodi fiunt in deliberationibus faciendis, & conſilijs capiendis, nam tunc ſæpe mens, animuſque in varias diſtrahitur ſententias. C. Quo pacto, aut vnde.i.à qua occaſione, hic Ph. reſciuit.i.recognouit, hæc quæ dixit. D. Neſcio vnde reſciuerit, niſi voluit aliud adiungere, ſed quia non ſibi placuit, neque verum putauit, fecit apoſiopeſim, & ad aliud diuertit, certo ſcio me nemini dixiſſe id quod ipſe dixit. Vel ſic, neſcio vnde ſciuerit, niſi i.præterquam ꝙ ſupple ſcio certo me nemini dixiſſe id. C. Ita Dij ament me vt ex animo dico, id videtur eſſe ſimile monſtri.i.videtur aliquid eſſe ſimile monſtro.i.videtur eſſe aliquid prætergredieni naturæ modum, quod vir ille reſciuerit nemine referente. P. Inieci.i.incuſſi ſcrupulum.i.anxietatem, ſolicitudinem. Nam ſcrupus.i.ſcrupulus, lapillus eſt breuis & aſper, qui preſſus pede ſolicitudinem creat, inde rem ſcrupuloſam dicimus, quæ aliquid habet aſperi, inde ſcrupeus ea cum.i aſpera rū. D. Hem, indignantis interiectio, hiccine.i.vtrum decens eſt ſupple vt hic Phor. auferat à nobis hoc tantum argenti. hoc pōdus argenti tm̄, irridens.i.cū irrideat, vel irridendo, tam aperte.i tam euidenter, hercle ſatius eſt.i.melius eſt emori.i. morti occumbere, para i. accinga te, vt ſis animo virili, & præſenti.i habeas animum virilem & præſtantem. Nam præſens animus dicitur præſtans & efficax. Vides ò Chreme tuum peccatum, quod commiſiſti Lemni eſſe elatum.i prolatum, emiſſum, perlatum foras.i.in lucem, in medium in apricum, ſub diuū, nec.i.& non vides te non poſſe iam celare tuam vxorem id, quod ſit nunc auditura ex alijs, placabilius eſt.i.ſatius eſt ad placandum eam, nosmetipſos indicare.i.prodere, manifeſtare, detegere ipſi vxori id peccatum, tum.i. tunc, vel deinde, poterimus vlciſci.i. punire hunc Phormionē, noſtro modo.i. noſtro arbitrio, & quantū volemus, & eo modo, quo cupiemus. P. At at, interiectio timoris, niſi proſpicio.i.prouideo, caueo mihi, hæreo.i.dubius ſum & perplexus ſum, vel hæreo.i.adhæreo captioni, & retibus niſi caueo mihi.i.capior, vel captus ſum niſi mihi prouideo, vt lepus qui caſſibus hæret. Hi. Demipho, & Chremes affectant.i.cupide quærunt viam.i. acceſſum appulſum ad me capiendum animo gladiatorio.i.parato ad periculum, hoc eſt ita perdito ac temerario, vt non ſibi caueant, dummodo vulnerent. C. At.i.ſed, vereor vt.i. ꝙ non poſſit placari.ſ.vxor mea. D. es.i ſis, bono animo.i.habeas bonū animū, ne timeas ò Chreme. ego redigam.i.reducam vos, te & vxorem, in gratiam.i.amicitiam & beneuolentiam, fretus.i.confiſus, hoc.i.hac re, quæ ſequitur.ſ.cum.i.quia, illa mulier, vnde.i.ex qua hæc filia eſt ſuſcepta tibi.i.à te, exceſſit è medio.i. mortua eſt & ex hoc ſæculo migrauit. Ph. ita ne.i.vtrum ſic agitis mecum.i. ſic me tractatis aggrediminе, ſatis aſtute, hoc dicit per ironiam. Aggredi proprie eſt accedere ad pugnandum, ſeu dimicandum, hercle ò Dem. nō inſtigati.i. non incitaſti me, ſeu irritaſti me ex te.i.ad vtilitatē iſtius Ch. Deinde conuerſus ad Chr. ait. Ain'.i ais ne tandem tu.i.dicis ne verum, ꝙ vbi.i. poſtquā feceris peregre.i.longe, remote, id quod fuit libitum tibi.i.id quod libuit tibi, neq; veritus ſis huic fœminę primariæ i.quæ eſt de primarijs, & optimatibus vrbis, ita ſup. quin.i. quod non faceres ei contumelias.i.iniurias nouo modo. Ais ne ergo quod venies nunc lautum.i.ad lauandum, ſeu purgandum, expiandum peccatum tuum mihi, precibus.i.per preces. ego dabo.i. reddam tibi illam vxorem ita incēſam.i. inflammatam his dictis meis quæ ſim illi dicturus, vt ne.i.nō, reſtinguas.i extinguas, hoc eſt places, à placeo places, illam ſic incenſam, etiam ſi exſtillaueris lacrymis.i.etiam ſi totus in lacrymis conuertaris, vel guttatim ſiniaris. D. O ſupple malum.i.infortunium peſſimum, quod malum vtinam Dij, & Deæ omnes duint.i.dent illi Phormioni, ne.i. verum eſt verum, quenquam.i. aliquem hominem eſſe affectū i. ſuffuſum tanta audacia, quāta eſt Paraſitus iſte affectus? Non ne eſt verum inquam hoc ſcelus.i.hoc peccatum tuum, qui meus frater es deportari à Paraſito publicitus.i.publice, vel in publica cura & conſilio, hinc.i.ex hoc loco, in ſolas terras.i. in terras deſertas, vel in Inſulas remotas, aut in vltimas terras. C. Sum redactus.i.perductus ſum, in id loci.i.in eum ſtatum, in eam anguſtiā, ſiue in eum locum anguſtum, vt prorſum, vel prorſus.i.omnino, neſciam quid agam cum illo Phormione.i.quid paciſcar cum eo, aut conueniam. D. ego ſcio.i. non dubito te eſſe multum animū tantum eſt. Eamus in ius, i.in locum, in quo ius à prætore reddi ſolet, ſiue ad ſellam prætoris, modo enim ius locū ſignificat. P. Dicis vt eamus in ius? ſi quid libet.i.ſi aliquo modo placet, eamus in ius huc.i.in domum Chremetis. D. Alloquitur fratrem vt comprehendat Phormionem, aſſequere.i.ita perſequere eum, vt comprehendas, retine eum comprehenſum vt ducatur in ius, dum.i. quandiu, euoco ſeruo huc, vt eum retineant. C. enim.i. at, vel certe nequeo retinere eum, ſolus accurre huc.i.accede celeriter. P. Vna iniuria i.vna actio iniuriarum eſt mihi tecum. D. Ergo ſi ſit tibi mecum iniuria, agito lege.i.perſequere ius tuum per legem, quaſi dicat contemno tuam actionem. Nam lege agito dicebat ei, cuius intentio contemptibilis aduerſario videbatur. P. O Chreme, altera iniuria.i.altera actio iniuriarum eſt tecū, quia iniuriam feciſti dotatæ vxori. D. Rapere.i. celeriter cape hunc Paraſitum.

Paraſitum. P. Ne.i.vtrum,ita agitis.i.ita me vi tractatis? enim vero.i.certe,opus eſt voce.i.vociferatione. Deinde clamat.ò Nauſiſtrata exi.i.egredere è domo. C. Alloquitur fratré dicens,opprime.i.compeſce, obtura ei os ne loquatur. Vel poteſt hoc dici Paraſito admonens vt taceat. D. Vide impurum i. hunc improbum virum,quantum valet.i.quantũ poteſt. D. Inquam.i.iterũ dico. Nauſiſtrata exi. C. Nõ taces? P. Non vt taceam? quaſi dicat non faciam. D. Nisi ipſe Paraſitus ſequitur te, vt eatur in ius, ſed vult remanere domi tuę. vt detegat omnia vxori. Ingere.i.immitte,infer violẽter pugnos in ventrem eius, vel exclude.i. erue illi oculum. P. Locus eſt.i.locus adeſt,vbi.i.in quo loco vlciſcar.i.puniam vos,vel vindictam de vobis ſumam.

LATO. ARgumentum} Repetunt ſenes argentum à Paraſito ex quo contentio oritur,quæ erit occaſio cataſtrophes Phædriæ. {Vt quod} Abrupta oratio interpellationis Demiphonis.{Eſt ne ea} Adhuc loquitur de Phanio Chreme de qua inter ipſos ſermo fuerat priuſquam venirent ad Paraſitum. {Nam qui} Ratio à turpi. {Ferme} Addit vim confirmationis ab ipſius Phormionis ſententia.{En autem} Hoc ſuggerit Chremes,& eſt alia ratio ab iniuſto & difficili. {Reſcribi} Reddi,renumerari,nimirum per ſcripturam menſariorũ aut fœneratorum,penes quos vſuræ gratia priuatæ pecuniæ erant. Eſt autem ſynecdoche, qua verbum rei ſequentis ad ſignificandum id, quod præceſſit, transfertur. nam præcedit numeratio pecuniæ, deinde ſcriptura ſequitur,cum id quod numeratum eſt,in tabulas refertur. {I hinc} Imprecatio. {In ius} In iudicium nam hic locum ſignificat.{Dotatis} Intelligit Nauſiſtratam. {Sepultus ſum} Auxeſis hyperbolica deſperantis. {Condonamus te} Te ablatiuus. Nolo volo, Mimeſis indignantis. {Iniecit ſcrupulum} Hoc ſecum Paraſitus & eſt prouerbiale. Nam ſignificat ſolicitudinem animo inijcere. {Animo viridi} Accingitur ad vim Demipho, & Chremem hortator à neceſſario. {Atat} Metuentis, & gladiatorio animo dicit prouerbiali figura,pro perdita temeritate, & audacia. {Non hercle} Commiatio. {Reſtinguas} Epitaſis ex metaphora. nam cum iram ſignificarit,nunc quaſi de vero igne loquitur. {Aſſequere} Apparet Phormionem iter ad domum Chremetis vt conueniat Soſtratam. quare dixit huc, ſi quid lubet, prouocans Chremetem,cum ipſe in ius vocaretur. {Vel} Pro,etiam.

PETR. MARS. DIjs magnas} Hominum improborum & ſceleratorũ mores, qui accepta parua occaſione viros optimos & ſibi moltum diſſimiles, grauibus conuitijs iniurijs vexant,vt id extorqueant quo ſuæ voluptati gratificentur docet hæc ſcena. Xenophon in ſexto Cyrop. Homo autem laudabilis qui in vita hac probitatem ſectantur,ſic ſe comparare debet, ne hominibus, aut inuidis vllam occaſionem det cum veritate calumniandi. Et hæc eſt obtrectatio vitium peſſimum & abominabile, quia cũ ex ea re parum ſibi ipſi prodeſſe poteſt, alterius famam nimio plus corrumpit. {Dilapidet} Dilapidare eſt bona & ſubſtantiam diſſipare corrumpere,& nepotum more decoquere. {Gladiatorio animo} Confidenti,obſtinato.

GLAR. ET hi ſenarij ſunt omnes, vt & præcedentis ſcenulæ, quam malim,ſi quidé alij coniungenda eſt,huic connectere,quantumuis longę, cũ longiores adhuc multæ inueniãtur apud hunc auctorem. In 4.verſu vel bachius eſt loco primo,vel prius monoſyll. Idem fit in 7.verſu in verbo Eadem, vt de elidatur, & Eadem diſſyll. fiat quòd ſi de corriperetur, non elideretur ac Eadem triſyl. maneret,eſſet ionicus à minore loco primo, quod rariſſimum inuenias. In octauo,neceſſe eſt bacchium ponere loco quinto, niſi re in Verebamini, quod natura longum eſt, corripi quis exiſtimet. quod mihi quidem veriſimile non videtur. Decimus verſus in vetuſto libro ita legitur.

Heus quantacunq; hęc mea paupertas eſt tamen.

Vt illud Adhuc ad ſequenté veniat verſum, in quo mihi monoſ. totũ eliditur. In 12.Ea omittendũ non eſt,vt verſus ita legatur:

Eſt ne ea ita,vt dixi,liberalis? D. Oppido.

In 17. vel d,eliditur in Dehortatus, vel s,ad finem. In 18. Qui corripitur,non eliditur,vt ſæpe alias. In 29.vel creticus eſt loco ſecundo,vel e,in Iube corripitur. In 30.Næ totum eliditur,& s, in Quibus, niſi bacchius ſit loco quinto. In 33.creticus eſt loco ſecundo quod dicere malim quàm d,elidi in Apud. In 37.verbũ I,corripitur,non eliditur. In 39.Tu ne integre legendum. Natura Tu producta eſt. In 40.vel Periculum triſſyllabũ eſt, vel amphibrachys eſt loco quarto. In 42.Mihi monoſyllabum totũ eliditur,& in 43.Immo priorem à ſuperiore verſu elidit. In 44.vel In ius,non eſt addendum, vel verſus Hypermeter erit. Ego malim ab Enimuero ordiri verſum,vt ſæpe alias. In 48.Cuius monoſyllabum eſt 50.verſum quidam lib.ita legunt:

Suſcepit,& eam educit clam.

Quod placet: Nã hic Poeta Educere pro Educare vbiq; vſurpat, vt alibi oſtendimus.Item in eadem s,eliditur in Sepultus. In 67. vel creticus eſt loco primo, aut d,eliditur in Quod. In 73. proceleuſmaticus eſt loco primo. In 74.creticus haud dubius eſt loco tertio. In 75. proceleuſmaticus rurſus loco primo. In 76. Iſtius diſſyllabum eſt. In 77.vel fuit monoſyllabũ, vel bacchius eſt loco quinto. In 78.Huius monoſyllabũ. In 79.Ei monoſyllabum eſt,ſed vel ſecũdo loco amphibrachys,vel quinto creticus, & Tu pronomen non eſt omittendum. In 83.Dij monoſyllabũ, Deæ diſſyllabum,niſi quis d,elidere velit in Quid. In 86.creticus eſt loco tertio,quanquam d,elidi poteſt in Id. In 87.s,eliditur in Prorſus. Sunt hic alia effugia,ſed non arrident 90. Huc nõ requirit ſenſus,& verſus reſpuit,& Solus ante Nequeo legendũ, vt habet liber vetus: In 92.proceleuſmaticus eſt loco ſecundo,anapæſtus tertio. In penult. idem proceleuſmaticus eſt loco ſecundo.

ACTVS V. SCENA IX.

ARG. ADR. BARL.

Phormio Chremetem prodit vxori de altera coniuge Chremes grauiter obiurgatur: Phormio exultat,tam probe ſe vitum eſſe ſenes Demipho pro fratre intercedit,& orat vt huic vxor factum condonet: Ea neque ſe ignoſcere dicit,neque promittere quidquam, ſed filij iudicio permittere omnia.

ARG. PAVLI MALLEOLI.

In hac vltima ſcena inter virum & mulierem controuerſia eſt, in qua iniquæ tractationis ſit reus maritus. Eſt ſtatus venialis qualitatis: Hic Chremes adulterij reus, Nauſiſtratæ vxori à Phormione proditur: quẽ tamen ea grauiter obiurgat. Vnde Phormio magnopere exultat,tam egregiam ſe nactum eſſe de ſenibus vltionem: Tum deinde Demipho pro Chremete & intercedit & precatur obnixe,vt vxor ipſi crimen condonet, Tum cõperto Phædriæ amore,contentionis parentum ſuorum ſe danda arbiter conſtituitur: Poſtremo quo ſingula in calce iucundius claudantur, paraſitus Phormio ſuopte ingenio ad cœnam ſe quoq; vocaturam eſſe Nauſiſtratam animaduertit. ADDITIO. Attende hic a poeta habitum,geſtum,vultum, & affectum perſonarum quam mirifice expreſſum & obſeruatum.

Senarij Iambici,& Trochaici Octonarij Catalectici.

NAVSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

QVi nominat me? C. hem. N. quid iſtuc turba eſt obſecro
Mi vir? P. hem quid nunc obticuiſti? N. quis hic homo eſt?
Non mihi reſpondes? P. hiccine vt reſpondeat?
Qui hercle, vbi ſit,neſcit. C. caue iſti quidquam creduas.
P. Abi: tange: ſi non totus friget, me enica.
C. Nihil eſt. N. quid ergo eſt? quid iſtic narrat? P. iam ſcies:
Auſculta. C. pergin' credere? N. quid ego obſecro
Huic credam,qui nil dixit? P. delirat miſer
Timore. N. non pol temere eſt,quod tu tam times.
C. Ego timeo? P. recte ſanè: quando nihil times,
Et hoc nihil eſt,quod dico ego, tu narra. D. ſcelus,
Tibi narret? P. ehò tu, factum eſt abs te ſedulo
Pro fratre? N. mi vir non mihi narras? C. at. N. quid at:
C. Non opus eſt dicto. P. tibi quidem: at ſcito huic opu'ſt.
In Lemno. C. hem quid ais? D. non taces? P. clam te. C. hei mihi.
P. Vxorem duxit. N. mi homo dij melius duint.
P. Sic factum eſt. N. perij miſera. P. & inde filiam
Suſcepit iam vnam,dum tu dormis. C. quid agimus?
N. Pro dij immortales, facinus indignum, & malum:
P. Hoc actum eſt. N. an quidquam hodie eſt factum indignius?
Qui mi,vbi ad vxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.
Demipho,te appello: nam me cum hoc ipſo diſtædet loqui.
Haccine erant itiones crebræ, & manſiones diutinæ
Lemni? haccine erat, quæ noſtros fructus minuebat, vilitas?

D. Ego

D. Ego Nauſiſtrata eſſe in hac re culpam meritam non nego,
Sed eam, quæ ſit ignoſcenda. P. verba fiunt mortuo.
D. Nam neq; negligentia tua, neq; odio id fecit tuo.
Vinolentus ferè ab hinc annos quindecim mulierculam
Eam compreſſit vnde hæc nata eſt, neq; poſt illa vnquam attigit.
Ea mortem obijt; e medio abijt: qui fit in re hac ſcrupulus?
Quam ob rem te oro, vt alia facta tua ſunt, æquo animo hoc feras.
N. Quid ego æquo animo? cupio miſera in hac re iam defungier.
Sed quid ſperem? ætate porrò minus peccaturum putem?
Iam tum eras ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
An mea forma, atque ætas nunc magis expetenda eſt Demipho?
Quid mihi affers, quam ob rem expectem, aut ſperem porrò non fore?
P. Exequias Chremeti, quibus commodum ire, hem tempus eſt.
Sic dabo: age age nunc, Phormionem, qui volet, laceſſito:
Faxo tali eum mactatum, atque hic eſt, infortunio.
Redeat ſanè in gratiam: iam ſupplicij ſatis eſt mihi.
Habet hæc, ei quod, dum viuat, vſq; ad aurem obganniat.
N. At meo merito credo. quid ego nunc commemorem Demipho
Singillatim, qualis in iſtum fuerim? D. noui æque omnia
Tecum. N. meriton' meo hoc videtur factum? D. minime gentium:
Verum, quando iam accuſando fieri infectum non poteſt,
Ignoſce: orat, confitetur, purgat: quod vis amplius?
P. Enimuero, prius quàm hæc dat veniam, mihi proſpiciam, & Phædriæ.
Heus Nauſiſtrata, prius quàm huic reſpondes temere, audi. N. quid eſt?
P. Ego minas triginta ab iſto per fallaciam abſtuli:
Eas dedi tuo gnato. is pro ſua amica lenoni dedit.
C. Hem quid ais? N. adeon' indignum tibi videtur, filius
Homo adoleſcens vnã ſi habet amicam? tu vxores duas.
Nil pudere? quo ore illum obiurgabis? reſponde mihi.
D. Faciet, vt voles. N. immo, vt iam ſcias meam ſententiam,
Neq; ego ignoſco, neq; promitto quidquã, neq; reſpondeo,
Prius quàm gnatũ video: eius iudicio permitto omnia: is
Quod iubebit, faciam. P. mulier ſapiens es Nauſiſtrata.
N. Satin' id eſt tibi? P. immo vero pulchre diſcedo, & probe,
Et præter ſpem? N. tu tuum nomen dic quod eſt. P. mini'? Phormio,
Veſtræ familiæ hercle amicus, & tuo ſummus Phædriæ.
N. Phormio, at ego ecaſtor poſthac tibi, quod potero, & quæ voles,
Faciamque, & dicam. P. Benigne dicis. N. pol meritum eſt tuum.
P. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam Nauſiſtrata,
Et quod tuo viro oculi doleant? N. cupio. P. me ad cœnam voca.
N. Pol vero voco. D. eamus intro hinc. N. fiat: ſed vbi eſt Phædria,
Iudex noſter? P. iam hic faxo aderit. Vos valete, & plaudite.

DON. QVIS nominat me?} Hic velut controuerſia eſt, in qua reus ſit maritus malæ tractationis, & eſt ſtatus qualitatis venialis. {Delirat miſer timore} Grauiter vtrunque, & delirat, & timore. nam deliratio, ſenectute conuenit, timor, conſcientiæ. {Mi homo, dij melius duint} Quærit probus, an matrona tam familiariter Mi nõ recte dicat alienũ, ſed fruſtra. nam fœminarũ oratio, etſi non blanditur, blanda eſt. {Quid agimus?} Facete dictum. {Qui mihi} Eleganter interiecit Mihi. vt in Heut. Is mihi vbi adbibit plus paulo, ſua quæ narrat facinora. {Ad vxores vanum eſt, cum fiunt ſenes} Eleganter ſeni dixit. Et generaliter inuidioſius, quàm ſi vnum accuſaret ſenem. {Ego Nauſiſtrata} Qualitas venialis a conceſſione. {Verba fiunt mortuo} Non eſt paſſus Paraſitus, vt totam ſententiam ſenex explicaret. {Nam neq; negligentia tua, neq; odio id fecit tuo} Locus in hac cauſa principalis eſt a'vè τῦτ ἀιτίας. & ideo in duo diuiſit, nec negligentia circa te, nec odio, inquit, factum. Præterea & περιστάσεις addit defenſionem, Vinolentus, ferè abhinc annos quindecim, mulierculã, &c. ab ætate eius, à tempore criminis, à diminutione contemptuque pellicis, ab euentu, ab animo facientis, quod mortua eſt. Poſtremo & à precibus ἐπίλογον fecit, admonens illam oratoriæ manſuetudinis ſuæ. {Vinolentus} Ab imprudentia defenſio. {Abhinc annos quindecim} A tempore defenſio. {Eam compreſſit} Bene dixit cõpreſſit, quod interdũ eſt non amoris, ſed iniuriæ. {Neq; poſt illam vnquam attigit} Ita facti pœnituit. Hic locus ἀπὸ τῦ εἰκότος eſt, i. ab eo quod futurum ſit. facilius enim ignoſcitur nõ viteræ peccaturis. {Defungier} Defungi, deſinere. {Aetate porrò minus peccaturum putem?} Quia dixit, Abhinc annos quindecim. {Senectus ſi verecundos facit} Modeſte & grauiter. {Quid mihi nunc affers} Callidius vſa eſt ad vltimum περμαπ conuerſo ad ipſum defenſorem mariti. de qua vi contradictionis exultat Paraſitus, tanquam cõfecto mortuoq; aduerſario ſuo. {Exequias Chremeti} Bono ordine. primo, delirat miſer timore, poſt, verba fiunt mortuo: ad vltimũ, exequias Chr. delirat, moritur, effertur. {Age nunc, age, Phormionem qui volet, laceſſito} Virg. Degeneremq; Nec ptolemũ narrare memento. {Faxo tali eum mactatum} Pro eo quod eſt eum ſic frequenter veteres. Ennius, Omnes corde patrem præbent, animoq; benigno Circumfuſum. {Ignoſce, orat, cõfitetur, purgat} Verba venialis ſtatus ſunt, ignoſce, confitetur. {Tu tuum nomen dic} Bene Tu pronomine vtitur, quia non habet nomen. Nam potentiorum blandimentum circa inferiores hoc fuit, vt nomina eorum quærerent & cum audiſſent, ipſis nominibus eos compellarent ſtatim. Tale eſt in Adelph. Qui vocare? Geta. hominem maximi pretij, &c. {Veſtræ familiæ amicus} Hoc propter Antiphonis amicitiam dixit. {Et tuo ſummus Phædriæ} Amicus, iterum ſubaudiendum. {Me ad cœnam voca} Facete ex perſona paraſitica, beneficij optio facta eſt, quod promiſerat mulier. Sed vbi eſt Phædria iudex noſter? Bene iudex. ad illud enim mulieris delata ſententia eſt, vt cum ita agitur, tuta ſine marito omnia. Et per εἰρωνείαν ridicule dicitur ab ea quæ irata erat. {Iudex noſter} Nihil facetius, quàm iudicẽ capi aduerſus crimen voluptatis paternæ & amatorem filium, & fratrẽ Antiphonem, cui nubet furtiua filia. {Iudex noſter} Terribilis. ſ. cenſor paternarũ delitiarũ. Vides igitur hic omnino ſublatam vxoris iracundiam.

GVID. QVis nominat, &c.} Hic velut controuerſia eſt in qua maritus ſit reus malæ tractationis, & eſt ſtatus qualitatis venialis. N. quis nominat. i. appellat me Nau. C. hem, interiectio dolentis, ſiue indignantis. N. ò mi vir. i. mi marite, quid iſtud turbæ eſt. i. quid ſibi vult turbatio & tria? P. hem, interiectio irritantis vel indignantis quid. i. cur. tu Chr. obticuiſti, ab hoc taceo es. i. tacuiſti nunc, neque reſpondiſti tuæ vxori. N. quis. i. qualis hic homo eſt? hoc dicit de Chr. nõ reſpondes mihi. P. Hiccine. i. verũ petis tu hic Chr. reſpondeat tibi, qui hercle neſcit vbi ſit præ nimio timore, ne tu reſciſcas eius ſcelus. D. tũ Nau. caue ne credas quidquam iſti, iſti. per contemptum dixit de Phorm. P. tu Nau. ab. i. concede ad eum tange. i. attrecta eum, eneca me. i. me occide ſi ipſe Ch. non frigiet. i. non eſt frigidus totus præ nimio timore. C. nihil eſt de eo quod iſte Phor. loquitur. N. ergo ſi nihil eſt de eo quod ipſe dicit. quid eſt quod iſtic. i. iſte hic Paraſitus narret. i. dicat, quaſi dicat quid ergo ſibi volunt eius narrationes. P. iam. i. ſtatim ſcies quid ſit quod narrem, auſculta. C. pergin'. i. pergis ne, hoc eſt perſeueras credere dictis eius? N. obſecro quid credam huic Phor. qui nihil dixit. P. ille miſer. i. infelix Ch. delirat. i. deſipit, deuiat, errat, neſcit quid faciat. timore. i. præ nimio metu. N. pol. iurantis, id non eſt temere. i. inconſiderate, inconſulte, ſine cauſa, quòd tu times, tam. i. tantum. C. egon'. i. ego ne timeo. i. verum dicis quod ego timeo. P. ſanè. i. certe vel valde. recte facis ſupple vel dicis. quando. i. quia, vel ſit temporis aduerbium, nihil times. i. times, ſcelus. i. peccatum tuum, quod nihil eſt, &. i. etiam, hoc dico nihil eſt, quia narro tuum peccatum

quòd

quòd eſt nihil. Vel intellige Ph. per irriſionem dicere ſanè recte facis,qñ nihil times,erras hoc ꝙ dico nihil eſt,quaſi dicat quamuis id nihil ſit tñ tibi non eſt parum moleſtiæ illaturum, tu ipſe narra.i.refer id ꝙ eſt. D. Dicis ſupple ꝙ frater meus narrat tibi ſcelus.i.peccatum ſuum. Vel vocat Ph.ſcelus dicendo ò ſcelus.i.ò ſceleſtare dicis, ꝙ narret tibi id, ꝙ tu vis enim narrare, quaſi dicat non dignaretur homini tam nihili id referre. P. eho, interiectio hic irridentis,dicis tu ſup.à te factū eſt.i.tu feciſti, ſedulo.i. inſtanter, pro fratre i.pro defenſione fratris tui Ch. N. ò mi vir.i.mi marite, melius eſt enim vt hoc dicatur Ch. q̃ Ph.non narras mihi, interrogandó lege, quaſi dicat non vis mihi narrare quid iſte Phor.narret? C. at,turbatus aliud dicere ne quid. N. quid at i. quid tibi vis dicendo at. C. nō eſt opus dicto.i.dicere id,ꝙ eſt inter nos. P. quidem.i.certè, non eſt opus tibi dicto.i. dicere, at.i. ſed,opus eſt huic vxori tuę,ſcito.i.ſcire ꝙ à te cōmiſſum eſt. Deinde incipit narrare dicens,in Lemno.i.in illa Inſula,ſequitur poſtea,duxit vxorem clam te.i.te neſciente, ſed interpoſitæ ſunt interlocutiones. C. Hem,interiectio indignantis, quid ais.i.quid dicis. D. non taces? indignando,hoc dicit. P. procedit in narratione,clam te.i.te neſciente duxit vxorem. C. hei mihi.i.dolore afficior. P. vxorem duxit, eſt completio clauſulæ. N. ò mi homo Dij melius duint.i.dij dent meliora nobis,q̃.ſ.ea quæ dicis, quæ moleſta ſunt nobis. P. ſic factum eſt vt dico,quia duxit vxorem. N. ego miſera perij.i.perdita ſum. P. & idem.i.ex ea vxore ſuſcepit.i.ſuſtulit,habuit iam vnam filiam.ſ. Pha. dum.i.quandiu,tu dormis.i.quandiu non cogitas in eiuſmodi rebus. C. quid agimus.i.quid dicimus,aut facimus, ſiue quid eſt faciendum? hoc dicit fratri Demiphoni. N. proh, exclamatio eſt cū indignatione.ò Dij immortales facinus,hoc eſt ſupple indignum.i.nefandū, & quòd fieri non debebat,& malum alij lib. habent miſerandum & malum. P. hoc factum eſt ꝙ dico confirmat dictum ſuū. N. an quidquam hodie eſt factum indignius.i.iniquius, inhoneſtius, q̃ factum eſt mihi. vbi.i.poſtquam ventū eſt ad vxores plures habendas,tum.i.tunc, ipſi mariti fiunt ſenes. Deinde conuertit ſuū ſermonem ad Dem. inquiens. ò Dem. appello te.i.vel voco te in teſtem,vel te cōpello, ſeu alloquor, nam me diſtædet.i. valde, vel plurimum me tædet loqui cū hoc ipſo viro meo. Hæccine.i. vtrū, hæ.i.tales erant itiones.i.profectiones,ab eo is itum itu u,in o,mutata ſit itio itio nis, crebræ.i.frequentes, & vtrum hæ erant manſiones.i.cōmorationes Lemni, in genitiuo aduerbialiter i.apud Lemnum. Hæccine.i.vtrū hæc erat ea vtilitas, quæ minuebat noſtros fructus.i.noſtros redditus annuos. D. ò Nau. ego nō neq; culpam eſſe meritam i.culpam eſſe cōmiſſam in hac re,ſed eam.i. talem culpam, quæ ſit agnoſcēnda.i.excuſanda. P. verba fiunt mortuo prouerbiale eſt.i.tua verba ſunt futilia & vana,atq; huiuſmodi, vt ſi fierent alicui mortuo, quaſi dicat videris alloqui aliquem nihil intelligentem,ac nihil ſentientem, velut mortuus nihil ſentit, vel intellige ſine prouerbio, verba fiunt Chr. tanquam mortuo,nam poſtea dicturus eſt exequias,quibus eſt cōmodū,&c. D. eſt ea culpa ignoſcenda, nam neq; fecit id.i.nō ſuſcepit filiam ex muliere Lemni. à neglegētia tui.i.quia negligeret te neq; odio tui.i.quia te proſequeretur odio,ipſe vinolētus.i.ebrius, vino obrutus, & ingurgitatus,cōpreſſit eam mulierē ab hinc quindecim annos.i. iam ex eo tempore ſunt tranſacti quindecim anni & eſt talis modus loquendi, qualis in And. Ab hinc triennium mulier quędam commigrauit huic noſtræ viciniæ, &c. nam ab hinc dicitur de præterito, & de hinc de futuro, compreſſit ergo eam mulierculam,vnde.i.ex qua, hæc filia nata eſt.ſ. Pha. neque vnquam poſt.i.poſt ea poſt illud tempus attigit illam mulierculam, ea mulier obijt mortem.i.iuit ad mortem.i.peregit, mortem.i.mortua eſt. Scrupulus.i.anxietas, ſolicitudo, dubietas, qui ſcrupulus fuit in hac re.i.inter Chr. & mulierem Lemniam, abijt è medio.i.penitus remotus eſt ab humanis rebus mulieris obitus quamobrē oro te Nau. vt feras hoc ſcelus ęquo animo,vt.i.ſicut,alia tua facta ſunt æqua & moderatione plena. N. quid.i. cur ego feram æquo animo tale facinus, vel quid.i. q̃ rem feram æquo animo, vtrum.ſ.dignum illud ſit ꝙ ęquo animo feratur, quaſi dicat non ego miſera cupio defungi vita ſup.i.mori,vel deſinere in hac re.i. in hac moleſtia, ſeu in hoc facinore, vel cupio defungi moleſtia ſup.in hac re.i.cupio finire moleſtiam huius facti,nam defunctus morbis dicitur, qui finiuit morbos, ſed qui.i.cur, vel quo modo, ſperem.i.habeam ſpem, ipſum non vltra erraturum ſi ignouero, porrò.i.deinde,q̃ inquam.i.quo modo putem ipſum minus i.non peccaturum ætate propter ſenectutem, iam tum.i.iam eo tempore,quo ipſe compreſſit eam, erat ſenex, ſi ſenectus facit homines verecundos.i.temperatos,continentes,modeſtos, iuſtæ reprehenſionis timidos,nam verecundia eſt iuſtæ reprehenſionis timor,an ò Dem. mea forma.i mea pulchritudo, atque mea ætas bona,eſt magis nunc expetēda mihi, quia nūc maritus meus ſit factus verecundus propter ſenectutē, q.d. nihil eſt propter ꝙ id expetem, cum etiam ſenex impudicus ſit,tu Dem. qui virum meum defendis,quid nunc affers mihi,quamobrem.i.propter,ꝙ expectem,aut ſperem,porrò.i.poſtea meum maritum non fore talem.i.impudicum? P. iam tempus eſt ire exequias.i. ire ad exequendas inferias.i.ſacrificia,vel obſequia pro mortuis, Ch. quē prius dixit delirare,deinde mortuum eſſe,cum dixit verba fiunt mortuo, tertio afferri ad rogum, vt ei exequię perſoluantur, iam ergo tempus eſt ire exequias Chr. illis quibus commodum eſt.i. opportunum eſt ire exequias. Dicimus aūt ire exequias alicui, ſicut ire ſuppetias.i. ire ad auxilium, ſic dabo.i.ſic dicam ſingulis audientibus, nūc age age.i.eia,hortantis eſt, qui volet laceſſito.i.laceſſitat, irritet, propter Ph.ſ.me faxo.i faciam eum, qui laceſſiuerit me mactatum.i. vel oppreſſum,vel magis auctum per ironiam,tali infortunio.i.tali infelicitate,atque.i.ſicut,hic Ch.eſt mactatus infortunio graui, ſanè hic permiſſiue capitur,quaſi dicat nihil nunc impedio,redeat Ch.i.in gratiam.i.placet ſibi vxorem, iam ſatis ſupplicij eſt mihi .i.ſatis ſumpſi de eo ſupplicij,vel ſatis eum vltus ſum,hæc eius habet materiā vel argumentū ꝙ.i.propter quòd. obganniat.i.oblatret,immurmuret, obijciat ei ad aurem, vſque.i.aſſidue dū.i.quandiu viuat. Obgannire eſt contra gannientem gannire.i.cōtra rixantem rixari,& contra murmurantem murmurare. Gannire autem proprie eſt vulpium, ſicut mugire boum, ſed ſæpe per metaphoram dicitur quemadmodū alia penè innumerabilia. N. An.i. vtrum maritus meus fecit illud indignum facinus meo marito.i. quia meruerim, vt fieret mihi talis iniuria propter culpā meam, qua in eum omnis fuerim indulgens, credo.i.ita arbitror ꝙ merito meo id factum ſit ò Dem.quid.i.cur,nunc commemorem.i.recitem tibi,ſigillatim.i.ſeorſum,ſeparatim,qualis.i.cuiuſmodi, fuerim in hunc.i.erga hunc virum meū. D. ego noui æque.i.æqualiter,omnia tecum.i quemadmodum & tu, vel noui omnia fuiſſe illi manſueta tecum. N. Ne.i.vtrum,hoc videtur factū meo marito.i.quia ſic meruerim? D. Minime gentium.i. nequaquā vbi gentium nihil facit ad ſignificationem, ſed tantum ad vocalationem,ſiue ad aptiorem ſonum clauſulæ faciendū,verum.i.ſed qñ.i. quia, accuſando.i.reprehendendo, Damnando id factum, ipſum non poteſt fieri infectum.i.non factum,ignoſce illi, nam ipſe orat vt ignoſcas,confitetur ſcelus,humiliter purgat.i.leuat,excuſat illud ſcelus, quòd vinolentis id fecerit, & iam abhinc multos annos,&c.quid vis amplius.i.quid vltra poſtulas ab eo,vt faciat? P. Enimuero.i.certe,priuſquam hæc Nau.dat veniam,proſpiciam.i. conſulam prouide mihi & Phædriæ,heus,vocantis eſt aduerbium, ò Nau.prius.i.antequam reſpondes huic Dem. vel Ch. temere.i. inconſulte,inconſiderate,audi id ꝙ ſum dicturus. N. Quid eſt, ꝙ vis me audire. P. ego abſtuli.i. extorſi ab illo viro tuo per fallaciam.i.per aſtutiam, & deceptionem triginta minas.i.triginta libras, dedi.i.tradidi eas minas gnato tuo.ſ.Ph. is filius tuus dedit eas lenoni.i.puellarum venditori pro ſua amica.i. pro emptione ſuæ amicæ. C. hem,dolentis vel indignantis interiectio eſt,quid ais? N. Id videtur tibi adeo indignum.i. ita deteſtabile ſi filius exiſtens homo adoleſcens.i.iuuenis, habet vnam amicā & tu habeas duas vxores,nihil.i.non,te pudet,hoc eſt nō erubeſcis reprehendere illud, reſponde mihi quo ore.i. qua fronte, qua audacia, quo vultu obiurgabis.i.vituperabis,corripes illum filium tuū. D. Chr.faciet vt.i.ſicut voles. N. immo.i.ſed, vt iam.i.nunc, ſcias meam ſententiam.i.meam opinionem,ego neq; ignoſco illi viro meo,neq; promitto quidquam.i.aliquid, neq; reſpondeo petitionibus tuis priuſquam video natum Phæd.permitto.i.relinquo,refero omnia ad hanc rem ſpectantia iudicio eius faciam id ꝙ is filius meus iubebit. P. ò Nau.es mulier ſapiens. N. ſatis ne tibi eſt.i.nō ne ſufficit tibi Ph.de eo ꝙ feci. P. Immo vero.i. ſed certe,diſcedo pulchre.i.honeſte. & cum honore meo,& probe.i.commode laudabiliter,& præter ſpem.i.præter ſpectationem, ſeu præter id ꝙ ſperabam. N. Tu dic ꝙ eſt tuum nomen. P. Mihin'.i. petis ne,ꝙ eſt nomen mihi. P. eſt mihi nomē.hercle vocor Ph. amicus veſtræ familiæ, & ſummus.i. præcipuus amicus tuo filio Phæd. N. eſt ergo tibi nomen Ph. at.i.ſed. ecaſtor.i. per ædem Caſtoris,vel per caſtorem, & eſt iurandi modus mulieribus antiquis tritus. ego faciam,& dicā poſthac tibi id ꝙ potero, & ea quæ voles. P. Dicis.i.loqueris benigne. N. pol.i.per Pollucem, tuum meritum eſt vt ita tibi dicatur.i.merita tua poſtulant, vt in te benignitatem exhibeam. P. ò Nau.vin'.i. vis ne facere hodie aliquid,quòd.i.propter quòd hodie primū gaudeam, & quòd.i.propter quòd. oculi doleant tuo viro Ch. cum me videbit. N. cupio id facere. P. vere Paraſitum agit, voca me ad cœnam. N. vero.i.ſed pol ego voco te ad cœnam. D. Eamus intro hinc.i.ex hoc loco. C. fiat.i.eamus intro,ſed vbi eſt Phæd.filius meus.noſter iudex.i.noſter arbiter,noſter cenſor,cuius arbitrio mater eius omnia repoſuit & reliquit,& per ironiam ridicule,hoc dicitur Ph.

faxo.i.

faxo.i.faciam quòd ſupple iam.i ſtatim aderit.i. præſens erit hic. Valete.i.diſcedite cum incolumitate, & plaudite.i.congratulamini poetæ plaudendo manibus. Ego Calliopius poeta defenſor introductus recenſui.i.recognoui diligenter hanc totã comœdiam, vel recitaui vna cum grege meorum actorum.

LATO. ARgumentum} Phormio prodit Chremetem Nauſiſtratæ illa in virum concitatur intercedit Demipho, tandem ita conuenit, vt ignoſcatur Phædriæ, & res arbitrio eius permittatur. Eſt ergo hæc cataſtrophe periculi Phędriæ. {Friget}. Metu.ſ.& pauore, vnde poeta: Mihi frigidus horror Mẽbra quatit. {Eho} Irriſio in Demiphonem. {Quid agimus?} Hoc ad Demiphonem. {An quidquam} Exoſculatio Nau. {Fiunt ſenes}.i. frigent. inuidioſe dictum in Chremetem, & mihi, non perſonam ſignificat, ſed ſtomachum & indignationem, vt in And. Atq; eam tibi ſubſterne, ergo aduerbium eſt hoc loco non pro nomen. {Vi nolentia} Purgatio ab ebrietate, qui locus tum imprudẽtiæ, tum neceſſitatis. {Exequias Chr.} Inſultatio in Chremetẽ, exequias, ſubaudi, facio. nam ante mortuũ dixit, nunc efferr. {Mactatum}. Metaphorica auxeſis, pro affectum, vel afflictum. {An meo mer.} Occupatio quæ ſoluitur à pari. ante non profuerunt merita, ergo nunc deinceps proderunt. {Ignoſce} Deprecatio à perſona. {Adeone} Defenſio à maiori. {Pulchre diſcedo} Nempe optata conſecutus. {Me ad.} Faceta & paraſitica optio.

PETR. MARS. QVis nominas} Raram inter coniugatos pacem & cõcordiam, ſed perpetuas lites & iurgia nimis quàm ſæpe eſſe docetur hac ſcena. Nam vt, inquit, Iuuenalis:

Semper habet lites alternaque iurgia lectus,
In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo.

Et Ouidius: Dos eſt vxoria lites. Sextius dicere ſolebat teſtante Seneca? Qui non litigat cœlebs eſt. Hoc in Xantippe Socrates prudentiſſimus expertus eſt, & docuit fieri non poſſe, quin vxores cum maritis litigent. {Mortuo verba facere} Eſt in vanum verba ſpargere.

GLAR. PRimi 21. verſus ſunt ſenarij iambici. Reliqui deinde omnes trochaici tetr. cat. In 1.verſu vel creticus eſt loco tertio vel d, eliditur in Quid. In 2. creticus eſt loco primo, niſi quis Vir longari propter aſpirationem, ſequẽtem velit, aut Hem eſſe extra carmen, denique aut a, in Quis elidi, aut creticum ponere loco quinto. Sed tutiſſimum eſt creticum in primo eſſe loco. In 3. Hiccine prima corripitur, vt in primitiuo Hic. Quartum verſum ita legendum puto,

Qui hercle vbi ſit, neſcit? C. Caue quidquam iſti creduis.

Vt tertio loco vel e, in Caue corripiatur, vel creticus adſit. In verſu quinto, vel i, in Abi corripitur, vel bacchius eſt loco primo. In ſexto, aut tertio loco eſt creticus, aut in altero Quid d, eliditur. In decimo ſi legatur Ego ax, proceleuſmaticus eſt loco primo, ſi in Ego n', amphibrachys. In 11. d, eliditur in Quod, niſi quis vltimum ponat pæana loco tertio, aut aliquid abundat fortaſſis. In 14. e, eliditur in Opus. In 16. Mi non eliditur, ſed corripitur. In vltimo Mihi monoſyllabum totum eliditur. {Demipho te appello: nam me cum hoc ipſo diſtædet loqui.} Sequuntur nunc, vt diximus, trochaica tetr. catal. In 1. verſu pro nomen Ipſo omittendum non eſt. In 3. Minuebat legendum. vtrunque neglexerat Aldinus liber. In 6. verſu quarto loco creticus eſt, niſi Tua monoſyll. faciamus. In 5. loco proceleuſmaticus. In 8. verſu vel bacchius eſt loco primo, vel Eam monoſyllabum eſt. In 10. legendum, Vt alia ſunt tua facta. & in Aequiſſimo, alterum i corripitur, non eliditur, vt loco ſexto ſit tribrachys. In 12. e, eliditur in Manus. In 15. legendum Quid mihi affers nunc? vel Quid mihi hic affers? vt Ioan. indicat. In 16 Iam extra metrũ eſt, nec ſenſus magnopere deſiderat. In 17. trochæus initio cum anapæſto. Deinde vel alterum Age abundat, vel Phormionem triſyllabum fuerit, vel bacchius erit loco quarto. Nam vt pęana tertium loco tertio admittamus, Multi refragabuntur, ſed lectos quod volet ſequatur. Vigeſimo ita legendus eſt,

Hæc habet, ei quod dum viuat, vſque ad aurem obganniat.

Vt primo loco ſit trochæus, ſecundo anapæſtus. In 24. creticus eſt primo loco. In 25. Merito hoc, anapæſtus eſt, poſt quem amphibrachys. In 26. bacchius eſt loco primo. In 27. trochæus loco ſecundo, & anapæſtus loco tertio. Itaque Prius eſt diſſyllabum. In 28. loco ſexto trochæus eſt, & Illo corripit o, non eliditur. In 29. amphibrachys eſt loco primo. Adijcere debeam, vel eas monoſyllabum, ſed id nunc toties feci, haud dubie magna Lectoris moleſtia. In 30. Adeo, non Adeon' legendum. In 31. Si corripitur, non eliditur, vt loco tertio ſit tribrachys. In 33. loco quinto eſt amphibrachys. In 35. bacchius loco primo, & Videro legendum, ac Eius monoſyllabum. In 36. amphibrachys eſt loco primo. In 37. a, in Satis eliditur, & o, in Diſcedo corripitur non eliditur. Niſi malis legere initio verſus, Eſt ne tibi ſatis? In 38. Tu tuum nomen ex Donato legendũ, vt ſit creticus loco tertio, & Mihi in monoſyllabum eſt, ac Phormio ad finem huius pertinet carminis, vt alterum incipiat à verbo Veſtræ, in quo creticus eſt loco quinto. In antepenultimo verſu Amphibrachys eſt loco ſecundo. addam adhuc Sed, niſi Tuo ſit monoſyllabum. Vtinam definitiuum tandem eſſet, ac inter doctos certum, vtrum'ne perpetuo liceret dici Mihi magis placeret (quandoquidẽ hic poeta abſq; controuerſia in carmine licentioſiſſimus eſt) vt pedibus hæc diuerſis, potius quàm per ſynæreſeis, definiremus. At pleraque hæc lectoris iudicio ſubmiſimus, mea nihil refert, vtro modo grammatici loqui velint.

FINIS.

SERIES CHARTARVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa.

Omnes ſunt quaterniones, excepto *, qui eſt quinternus, & A a, Terniones.

VENETIIS, Apud Hieronymum Scotum. M D LXIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

R.1981